Dem Nachdruck liegt das Exemplar der Universitätsbibliothek Heidelberg zugrunde.

Signatur: D 9982

Die fehlerhafte Paginierung wurde beibehalten. Das Format des Nachdrucks ist kleiner als das der Vorlage.

Nachdruck der Ausgabe Paris 1866
Printed in Germany
Herstellung: Strauss & Cramer GmbH, 6945 Hirschberg II
ISBN 3 487 06426 X

LEXICON

MANUALE

AD SCRIPTORES MEDIÆ ET INFIMÆ LATINITATIS.

LEXICON

MANUALE

AD SCRIPTORES MEDIÆ ET INFIMÆ LATINITATIS,

EX GLOSSARIIS

CAROLI DUFRESNE D. DUCANGII, D. P. CARPENTARII, ADELUNGII, ET ALIORUM,

IN COMPENDIUM ACCURATISSIME REDACTUM;

OU

RECUEIL DE MOTS DE LA BASSE LATINITÉ,

DRESSÉ

POUR SERVIR A L'INTELLIGENCE DES AUTEURS, SOIT SACRÉS, SOIT PROFANES, DU MOYEN AGE,

PAR

W.-H. MAIGNE D'ARNIS.

Chaque auteur avait des habitudes de vocabulaire et de style qui lui étaient propres; et ce serait renoncer à toute critique que d'accepter, comme une explication de la valeur des mots, la signification qu'un écrivain né dans un pays différent avait donnée à des formes semblables.

(E. DU MÉRIL.)

PUBLIÉ

PAR M. L'ABBÉ MIGNE,

ÉDITEUR DE LA BIBLIOTHÈQUE UNIVERSELLE DU CLERGÉ,

OU

DES **COURS COMPLETS** SUR CHAQUE BRANCHE DE LA SCIENCE RELIGIEUSE.

TOME UNIQUE.

1 VOLUME, PRIX : 12 FRANCS.

S'IMPRIME ET SE VEND CHEZ J.-P. MIGNE, ÉDITEUR,
AUX ATELIERS CATHOLIQUES, RUE D'AMBOISE, AU PETIT-MONTROUGE,
BARRIÈRE D'ENFER DE PARIS.

1858

AVERTISSEMENT.

I. — « Dans les villes fondées, comme Rome, par des aventuriers sortis de vingt patries différentes, la langue ne peut avoir d'abord ni unité ni harmonie. Tant qu'elle n'a pas été fixée par une longue habitude, elle reste ouverte à toutes les importations et subordonnée à toutes les influences successives que développe l'histoire. Les femmes étrangères auxquelles s'unirent les premiers Romains et les populations des villes conquises qu'ils obligèrent de s'agglomérer avec eux, amenèrent donc nécessairement de grands changements dans leur langage. Plus tard, leurs succès militaires et la prépondérance qui en fut la suite attirèrent à Rome tous les ambitieux et les mécontents de l'Italie, et chacun y apportait des formes particulières de langage qui influaient insensiblement sur l'idiome public. Cicéron, qui ne se rendait un compte exact que des changements qui s'étaient opérés sous ses yeux, disait, en parlant des contemporains de Lælius et de Publius Scipion : *Recte loquebantur, sed hanc certe rem deteriorem vetustas fecit, et Romæ, et in Græcia : confluxerunt enim et Athenas et in hanc urbem multi inquinate loquentes ex diversis locis.* Tous les critiques reconnaissaient cette modification du latin par les langues étrangères. Saint Isidore disait dans ses *Origines* : *Unaquæque gens facta Romanorum cum suis opibus vitia quoque et verborum et morum transmisit,* et l'exact Quintilien s'exprimait en termes aussi positifs : *Verba, aut Latina, aut peregrina sunt; peregrina porro ex omnibus prope dixerim gentibus, ut homines, instituta etiam multa, venerunt.* Il n'est pas même resté dans ces généralités; il a indiqué des mots gaulois, puniques et espagnols, qui avaient pénétré dans la langue.

« Toutes les classes n'acceptaient pas cependant ces corruptions avec la même facilité ; bientôt il s'en était formé une dont l'habitude des grandes affaires avait rendu le goût plus difficile et la pensée plus active et plus exigeante. Elle avait insensiblement poli cet idiome grossier des premiers temps qui *sentait l'ail;* et effacé de son vocabulaire des archaïsmes qu'Ennius employait encore dans ses vers. Alors, comme le dit Charisius, le latin *regendum se regulæ tradidit et illam loquendi licentiam servituti rationis addixit.* L'imitation passionnée du grec finit même par lui donner une consistance et une fermeté qui le préservaient du moins des plus brusques et des plus profondes altérations. Mais le peuple était resté étranger à ces doctes perfectionnements; l'habitude était la seule loi qu'il reconnût, et les incohérences de sa langue la disposaient à se grossir, sans examen, de tous les mots nouveaux que les autres habitants de l'Italie introduisaient à Rome, et que les vétérans y rapportaient continuellement des pays les plus éloignés. Avec le temps, il s'y établit donc, comme partout, deux langues, l'une politique et littéraire, que des règles positives et des modèles universellement acceptés, retenaient dans une certaine fixité ; l'autre, beaucoup plus flottante, que les écrivains nomment *sermo rusticus, plebeius, quotidianus, usualis* et *pedestris*, où puisait ce jeune homme *veterum verborum cupidissimus, et plerasque voces nimis priscas et ignotissimas in quotidianis communibusque sermonibus expromens*, dont il est parlé dans Aulu-Gelle. Dès le temps de Cicéron, elle ne consistait pas seulement dans une mauvaise prononciation, que les lettrés eux-mêmes affectaient quelquefois, mais dans l'emploi de mots tombés en désuétude ou empruntés à des langues étrangères, et de formes plus régulières en apparence, qui ne tenaient aucun compte des exceptions consacrées par l'usage et l'autorité des grammairiens. »—« Dans cette langue « rustique, a dit un membre de l'ancienne Académie des inscriptions, » on n'affectait pas de

« mettre des inversions dans les phrases ; l'on ne s'astreignait point à décliner un nom sur « une déclinaison plutôt que sur une autre, et il en était de même des verbes par rapport « aux conjugaisons ; on employait toujours les prépositions, non-seulement devant les noms « de lieu, comme nous le faisons en français, mais on les joignait encore aux ablatifs, que « les grammairiens supposent être gouvernés par des verbes ou des prépositions sous- « entendues. » On disait, par exemple, *impletus* DE *vino, libri referti* DE *nugis, cætera* DE *genere hoc, caput* DE *aquila, inter hominibus*, etc., au lieu de *impletus vino, libri referti nugis, cætera hujus generis, caput aquilæ, inter homines*, etc. On se servait des mots *impotionare* (empoisonner), *cambiare* (changer), *menare* (mener), *battuere* (battre), etc., de préférence à ceux de la bonne latinité. Enfin, *esse* et *habere* étaient employés comme nos auxiliaires *être* et *avoir*, et les pronoms *ille, illa, illos*, transformés en *elle, ella, ellos*, faisaient l'office de nos articles *le, la, les*.

« L'existence d'un patois romain n'a besoin d'aucune preuve particulière ; c'est une conséquence nécessaire de l'histoire de tous les idiomes. Il suffit de comparer les premiers monuments littéraires aux ouvrages du siècle d'Auguste pour être certain que des différences capitales séparaient la langue du peuple de celle des lettrés. On est allé jusqu'à les supposer assez profondément distinctes pour avoir cessé d'être intelligibles à qui n'en avait appris qu'une. La langue populaire semblait même au Pogge plus vivace que l'autre ; il affirmait en avoir retrouvé des mots qui n'étaient point entrés dans l'italien ; mais la plupart des savants reconnaissaient que cette séparation d'un patois de la langue littéraire avait été l'origine et le commencement de la formation des idiomes vulgaires. »

II. L'introduction des soldats étrangers dans les armées romaines, à la faveur des guerres civiles, vint introduire une quantité prodigieuse de mots nouveaux dans l'idiome populaire, et y fit admettre en même temps des tournures insolites, de grossiers barbarismes, toutes choses qui ne tardèrent pas à réagir violemment sur la langue des classes éclairées. La corruption devint même si prompte que, du temps de Quintilien, *totus pene mutatus* (erat) *sermo*.

A défaut de l'arrivée des étrangers à Rome, la propagation de la langue latine aurait d'ailleurs suffi pour l'altérer. Les Romains s'étant fait de leur langue un moyen d'unité et de force, l'imposèrent aux nations vaincues ; mais, comme on l'a remarqué plus d'une fois, un peuple n'abandonne un idiome pour en adopter un autre, qu'en opérant en quelque sorte une espèce de compromis tacite entre les deux idiomes, qu'en conservant dans l'un, sous une forme plus ou moins dénaturée, des mots, des tournures, des flexions de l'autre. C'est en effet ce qui arriva : le latin, une fois répandu dans les provinces, y éprouva des corruptions considérables et d'autant plus profondes que l'étude journalière des bons écrivains ne pouvait pas en arrêter, ou du moins en modérer les effets. Le mal était déjà grand du temps de Cicéron, qui reconnaît une physionomie toute particulière à la langue latine que l'on parlait en Espagne. Il était à son comble à l'époque de saint Jérôme, qui déclare ne pouvoir répondre de l'ignorance de ses copistes. Ces altérations n'obéissaient à aucune règle ; chacun bariolait son langage comme il l'entendait, imaginait les formes les plus bizarres, les barbarismes les plus étranges. A la langue de la ville éternelle avait succédé une langue flottante, sans principes arrêtés, donnant droit de cité à toute acquisition nouvelle, indépendante dans ses allures, et faisant fi des entraves imposées par les grammairiens. « Selon les convenances du moment, chacun empruntait à d'autres idiomes des mots dont il déguisait à peine l'origine étrangère par une terminaison latine. Des différences de jour en jour plus profondes ne tardèrent pas à caractériser la langue de chaque province. Elle s'éloignait davantage du latin là où les barbares étaient plus rapprochés de la population romaine par leurs mœurs, leurs croyances et leur influence dans le pays. Des circonstances purement locales, qui agissaient chacune d'une manière différente, modifiaient même la nature des corruptions. L'empire de l'habitude est si puissant sur le langage que les altérations dépendaient en grande partie

des sons dont l'oreille était le plus souvent frappée, et l'on prenait naturellement dans les idiomes les plus voisins les néologismes dont on avait besoin pour rendre des idées nouvelles ou suppléer à une connaissance imparfaite du latin. Des variantes de prononciation et de vocabulaire s'introduisirent donc à la longue dans les villes les plus voisines, même en Italie où la langue dut se conserver plus pure que dans les provinces éloignées de toutes les traditions du bon langage. » Ces différences portaient sur les mots et sur les formes grammaticales ; elles constituèrent, quand elles eurent se systématiser, le germe des idiomes néo-latins.

Il ne faut pas ensuite oublier que, ainsi que nous l'avons déjà dit, la formation des mots nouveaux et des règles syntaxiques nouvelles était livrée aux mille caprices des écrivains qui puisaient de préférence dans tel ou tel idiome, grec, saxon, franc, arabe, etc., selon leur patrie ou leur inspiration du moment. Le sens des vocables n'était même pas arrêté d'une manière positive ; comme l'a fort bien dit M. E. Duméril, chaque auteur avait des habitudes de vocabulaire et de style qui lui étaient propres, et ce serait renoncer à toute critique que d'accepter comme une explication de la valeur des mots, la signification qu'un écrivain né dans un pays différent avait donnée à des formes semblables. L'époque où vivait un écrivain n'influait pas moins sur sa langue, continue le même critique. Avec le temps, le dépérissement des études devint plus complet, les souvenirs classiques s'effacèrent davantage, et les mots s'écartèrent plus capricieusement de leur valeur primitive. Il n'est peut-être pas un seul mot exprimant une idée ou un usage technique qui n'ait reçu quelque altération, et cette altération, tardive dans certains pays, a été, au contraire très-hâtive dans d'autres. Quelques exemples donneront une idée de ces changements de signification. *Templum*, sous les mérovingiens, n'était guère employé pour désigner un édifice sacré, on se servait ordinairement des mots *basilica, ecclesia*. A la même époque, *monasterium* et *cœnobium* signifiaient une église, même une église cathédrale ; un monastère s'appelait *casa Dei*, et on donnait souvent, à partir du VIIe siècle, le nom de *capella* à une église paroissiale. Le mot *prioratus* n'a paru qu'au XIe siècle ; on se servait auparavant des mots *cella, cellula, monasterium, abbatiola*. *Sophista*, qu'Aulu-Gelle regardait comme un titre d'honneur, prit une acception défavorable après le IXe siècle. *Barbarus* signifia tour à tour étranger, non romain, païen, grossier et cruel. *Romana lingua*, qui voulait dire primitivement la pure latinité, finit par ne plus être qu'un latin corrompu ; *honor* servit à nommer un fief noble ; *castrum*, une ville fortifiée ; *pagus*, une ville et sa banlieue ; *exemplum*, une terre défrichée ; *patrocinia*, des reliques de saints ; *patria*, une famille ; *nutritus*, un enfant naturel, etc.

III. Tant que le latin fut une langue généralement connue, l'usage suffit toujours pour tenir au courant de ses variations ; quand il perdit de sa popularité, on fut obligé de les expliquer par des notes placées dans les manuscrits, aux endroits les plus obscurs. Enfin, lorsque l'ignorance fut à peu près complète, il devint utile de dresser des listes des formes insolites, des recueils des altérations les plus difficiles à comprendre : alors se formèrent des glossaires, se dressèrent des dictionnaires. Plusieurs de ces travaux sont parvenus jusqu'à nous ; quelques-uns même ont été publiés ; d'autres, en plus grand nombre, gisent encore dans la poussière des bibliothèques. Au XVIe siècle, quand l'Europe savante, n'ayant plus rien à demander à l'antiquité païenne, se jeta sur l'histoire nationale, les érudits comprirent tout de suite que les progrès seraient impossibles dans les nouvelles études ; que les instruments des vieux âges seraient lettre morte, si des livres spéciaux ne venaient en expliquer le mystérieux idiome ; on se mit donc à l'œuvre, mais ce ne fut qu'au siècle suivant que parurent les premiers résultats de la philologie des vieux âges. Spelmann publia en 1626 la première partie de son *Glossaire*, qui ne fut terminé qu'en 1664. Quatorze ans après, en 1678, notre immortel du Cange fit paraître en 3 volumes in-fol. le livre qui a immortalisé son nom, le célèbre *Glossarium ad scriptores mediæ et infimæ Latinitatis*. Mais ce livre n'était pas seulement un dictionnaire des mots latins corrompus, c'était une véritable encyclopédie du moyen âge, dont les proportions, déjà considérables, le devinrent bien davantage lors-

que, par les soins des savants religieux D. Nicolas Toustain, D. Lepelletier, D. Maur d'Antine et D. Carpentier, parut, de 1733 à 1766, la grande édition bénédictine en 10 vol. in-fol. Cette édition a été reproduite, avec des améliorations, par un éditeur moderne ; mais la nouvelle édition, comme l'ancienne, doit à son prix élevé de n'être accessible qu'à quelques privilégiés. Les travailleurs peu favorisés de la fortune attendent un dictionnaire des termes des bas siècles, assez complet pour faciliter l'intelligence des écrits de ces temps reculés, et en même temps, d'une valeur commerciale assez modeste pour n'être inabordable à personne. Ce dictionnaire, nous l'offrons aujourd'hui ; remplira-t-il réellement l'objet pour lequel nous l'avons composé ? Ceux à qui nous le destinons en jugeront. Pourra-t-il tenir lieu du grand *Glossaire ?* évidemment non. Le colossal travail de du Cange sera toujours indispensable toutes les fois qu'on voudra faire des études approfondies sur le moyen âge.

Quelques mots maintenant sur le plan que nous avons suivi. Nous n'avons admis que les mots certains ; tout vocable qui nous a paru venir d'une mauvaise lecture a été retranché. Nous avons également supprimé les formes orthographiques de tous les mots faciles à reconnaître malgré leur altération. Nous n'avons pas été plus indulgent pour les termes languedociens, espagnols, italiens, etc., donnés par les continuateurs de du Cange pour des mots latins, à moins qu'ils ne se trouvent dans les Vies des saints, auquel cas nous avons cru devoir les maintenir. Enfin, nous avons élagué certains mots qualifiés noms communs et qui sont véritablement des noms propres de villages, de rivières, de ruisseaux, etc. D'un autre côté, nous avons introduit un grand nombre de mots pris dans les ouvrages des écrivains ecclésiastiques, et dans plusieurs glossaires inédits dont nous avons dû la communication à la bienveillance d'un ancien fonctionnaire du gouvernement. Ensuite, à chaque mot, nous avons, autant que possible, ajouté la signification française et le terme correspondant dans l'idiome dont il est originaire. Sous ce dernier rapport, nous avons, pour la philologie du droit, de vifs remercîments à adresser à M. J. de Vaud..., un des plus savants jurisconsultes de l'ancien barreau de Bordeaux.

INDEX EXPLICATIF DES PRINCIPALES ABREVIATIONS.

—

A. Anno.
ABB. Abbas, abbatia.
ABB. CONCH. Abbatia Conchensis in Ruthenis.
ACH. SPIC. Acherii Spicilegium.
ACT. Acta.
ADAMN. Adamnus.
ÆG. AUR. VAL. Ægidius Auræ Vallis monachus.
AGNEL. Agnellus.
AGOB. Agobardus.
AIM. Aimoinus.
ALB. AQ. Albertus Aquensis.
ALC. Alcuinus.
AMPL. COLL. Amplissima collectio.
ANAST. Anastasius Bibliothecarius.
AND. Andegavensis.
ANG. Angeriacensis.
ANGL. Anglia, Anglicus.
ANN. PRÆM. Annales Præmonstratenses.
AP. Apud.
ARAT. Arator.
ARM. Armorica.
ARN. Arnobius.
A. SS. Acta Sanctorum a Bollando edita.
A. SS. BEN. Acta Sanctorum ordinis S. Benedicti.
AUREL. Aureliensis.
AURELIAN. Aurelianensis.
AUS. Ausonius.
AVEN. Avenio.
BALD. DOL. Baldricus Dolensis.
BAL. MISC. Baluzii Miscellanea.
BAR. Baronius.
I. DE BREYD. Bernardus de Breydenbach.
BENEH. Beneharnensis.
BER. MON. Bernardus monachus.
BESL. Beslius.
BIBL. Biblia.
BRIVAT. Brivatensis.
BRUS. Brussel.
BUS. Buschius.
CAD. Cadurcensis.
CÆR. ROM. Cæremoniale Romanum.
CÆS. Cæsarius.
CAM. Cameracensis.
CAM. COM. PAR. Camera computorum Parisiensis.
CAM. PER. Camillus Peregrinus.
CAN. HIB. Canones Hibernici.
CAP. Capitularium.
CAR. Carolus.
CAR. C. Carolus Calvus.
CAR. M. Carolus Magnus.
CARTH. Carthaginiensis.
CENC. Cencius.
CH. Charta.
CHARTUL. Chartularium.
CHR. MET. EPS. Chrodegandus Metensis episcopus.
CHR. Chronicon.
CL. MAM. Claudianus Mamertus.
CLEM. Clemens.
COD. CAN. Codex canonum.
COD. JUST. Codex Justiniani.
COD. TH. Codex Theodosii.
COM. Comitatus, comes.
CON. Conradus.
CONC. Concilium, concilia.
CONC. HISP. Conciliorum Hispaniæ corpus.
CONS. Consul, consules.
CONST. Constitutio.
CONST. CARM. Constitutiones Carmelitarum.
CONSUET. Consuetudo, consuetudines.
CORN. KEMP. Cornelius Kempius.
D. CHRYS. D. Chrysostomus.
DIG. Digestorum libri.
DITM. Ditmarus.
DU BOUL. Du Boulay. (*Historia Universitatis Parisiensis.*)
DUEL. Duellius.
EBR. BET. Ebrardus Bethuniensis.
ECCL. Ecclesia.
ECCL. CONST. Ecclesia Constantiensis.
ELMH. Elmhan. (*Hist. Henrici V.*)
ERIC. UPS. Ericus Upsalensis.
EUCH. Eucherius.
EUGEN. Eugenius.
EXON. Exoniensis.
FELIB. Felibianus.
FIDEM. Fidemiensis.
FISCAN. Fiscanensis.
FLET. Fleta.
FLOD. Flodoardus.
FLOR. Floriacensis.
FORM. ANDEG. Formulæ Andegavenses.
FOR. ARAG. Fora Aragonica.
FORM. BAL. Formulæ Baluzianæ.
FORT. Venantius Fortunatus.
FORTES. Fortescatus. (*De Laude legum Angliæ.*)
FRID. Fridericus II imperator. (Lib. *De venatione.*,
G. CHR. Gallia Christiana.
GAL. Gallice, Gallis, Gallos.
GALF. MON. Galfridus Monemuthensis.
GEST. Gesta.
GL. Glossarium.
GOLD. Goldastus.
GREG. M. S. Gregorius Magnus.
GREG. TUR. Gregorius Turonensis.
GUIB. Guibertus.
HAR. Harinlphus.
H. EPISC. AUTIS. Historia episcoporum Autisiodorensium.
H. DE KNYG. Henricus de Knyghton.
HILD. Hildebertus.
HINCM. Hincmarus.
HISP. Hispanis.
H. SAND. Historia Sandionysii.
HUNG. Hungaria.
INN. Innocentius.
INSC. Inscriptio.
INT. Interpres.
INV. Inventarium.
IRM. Irmino abbas.
ISID. Isidorus.
ITAL. Italis, Italos.
ITIN. Itinerarium.
JAC. DE VITR. Jacobus de Vitriaco.
J. DE J. Joannes de Janua.
JOAN. Joannes.
JOAN. SAR. Joannes Sarisberiensis.
L. Lex.
LACT. Lactantius.
LAMB. ARD. Lambertus Ardensis
LAURISH. Laurishamensis.
L. BAIW. Lex Bavariorum.
LEG. Leges.
LEM. Lemovicensis.
L. H. I REG. ANGL. Leges Henrici I regis Anglorum.
LIB. MIR. Liber miraculorum.
LIB. NIG. SCAC. Liber niger Scaccarii.
LING. Lingonensis.

L. LONG. Lex Longobardorum.
LOB. H. BRIT. Lobinelli Historia Britanniæ.
L. RIP. Lex Ripuariorum.
L. SAL. Lex Salica.
LUC. Lucius.
LUC. CAL. Lucifer Calaritanus.
LUD. Ludewig. Ludovicus.
L. WIS. Lex Wisigothorum.
MAB. Mabillonius.
MAD. Madox. (*Formulæ Anglicæ.*)
MAR. FOR. Marculfi Formulæ.
MART. AMPL. COL. Martenii Amplissima collectio.
MAT. PAR. Matthæus Paris.
MAUR. Mauriniacensis.
MEIST. Meisterlinus.
MICH. SCOT. Michael Scotus.
MISS. GOT. Missale Gothicum.
MON. ANGL. Monasticon Anglicum.
MON. VAL. SAR. Monachus Vallis Sarnai.
MORIG. Morigniacensis.
MUR. Muratori.
N C. UPT. Nicolaus Uptonus.
OBIT. Obituarium.
OCC. Occitania.
OES. Oeselius.
OL. Olim.
OL. MAIL. Oliverius Maillardus.
ORD. REG. FR. Ordinantiæ regum Francorum.
ORD. VIT. Ordericus Vitalis.
OTT. MOR. Otto Morena.
PAP. Papias.
PASC. RAD. Paschasius Radbertus.
PASS. Passim.
PET. DAM. Petrus Damianus.
PET. DE CRESC. Petrus de Crescentiis.
PET. DE VIN. Petrus de Vineis.
PET. VEN. Petrus Venerabilis.
PEZ. Pezius Bernardus. (*Anecdota*, etc.)
PICT. Pictaviensis.
PIRM. ABB. Pirminius abbas.
POENIT. Pœnitentiale.
PRIOR. Prioratus.
PRIOR. DE PAR. Prioratus de Paredo.
PRISC. Priscianus.
PRUD. Prudentius.
RAB. MAUR. Rabanus Maurus.
RAD. DE HENG. Radulphus de Hengham.
RAD. DIC. Radulphus de Diceto.
RAD. GL. Radulphus Glabertus.
RAP. DE CAR. Raphanus de Caresinis.
REG. Regestum, Regesta.
REG. MAG. Regula Magistri.
REG. TEMPL. Regula Templariorum.
REG. VIS. OD. Regestum visitatio Odonis Rothomagensis archiepiscopi.
RIG. Rigordus.
ROL. Rolandinus.
ROTH. Rothonensis.
RUST. Rusticus Helpidius.
RYM. Rymer.
SAL. Salica.
SALV. Salvianus.
S. AMBR. S. Ambrosius.
S. AUG. S. Augustinus.
S. AVIT. S. Avitus.
S. BERN. S. Bernardus.
S. BERT. S. Bertinus.
S. BON. S. Bonifacius.
S. COL. S. Columbanus.
S. CYPR. S. Cyprianus.
S. EUL. S. Eulogius.
S. FLOR. S. Florentius.
S. HIER. S. Hieronymus.
S. HIL. S. Hilarius.
S. IREN. S. Irenæus.
S. MART. S. Martialis.
S. PAULIN. S. Paulinus.
S. REM. REM. S. Remigius Remensis.
S. SERG. S. Sergius.
S. TH. S. Thomas.
S. VAND. S. Vandregesilius.
S. VED. ATR. S. Vedastus Atrebatensis.
S. VICT. S. Victor.
S. VINC. CEN. S. Vincentius Cenomanensis.
SILV. GIR. Sivester Giraldus.
ST. AREL. Statuta Arelatum.
ST. AST. Statuta civitatis Astensis.
ST. AVEL. Statuta Avellæ.
ST. AVEN. Statuta Avenionis.
ST. COM. VEN. Statuta comitatus Venaissini.
ST. DALPH. Statuta Dalphinalia.
ST. GEN. Statuta Genuensia.
ST. MED. Statuta Mediolanensia.
ST. ORD. DE SEMP. Statuta ordinis de Sempringhat.
ST. PLAC. Statuta Placentiæ.
ST. RIP. Statuta Riperiæ.
ST. SAL. Statuta Saluciarum.
ST. SAON. Statuta Saonæ.
ST. SCOT. Statuta Scotica.
ST. S. CL. Statuta S. Claudii.
ST. SYN. Statuta synodalia.
ST. VEN. Statuta Venetorum.
STEPH. DE INV. Stephanus de Investura.
TAB. Tabularium.
TAB. TALEMUND. Tabularium Talemundi.
TH. OTT. Th. Otterbourne.
THWROC. Thwroczius.
TRAD. FULD. Traditiones Fuldenses.
TUD. Tudebodus.
TUL. Tullensis.
TUTEL. Tutelensis.
UGH. Ughellus.
UGUT. Ugutio.
UNIV. Universitas.
US. ORD. CIST. Usus ordinis Cisterciensis.
VEN. Venaissinus.
VOS. Vosiensis.
W. Willelmus.
W. BRIT. Willelmus Brito.
W. DUGD. W. Dugdalus. (*Antiquitates provinciæ Warwicensis.*)
W. MALM. Willelmus Malmesburiensis.
W. TYR. Willelmus Tyrius.
WAL. STRAB. Walafridus Strabo.

LEXICON

MANUALE

AD SCRIPTORES MEDIÆ ET INFIMÆ LATINITATIS,

OU

DICTIONNAIRE ABRÉGÉ

Des termes usités dans les Monuments écrits

ET PARTICULIÈREMENT

DANS LES ÉCRIVAINS ECCLÉSIASTIQUES DU MOYEN AGE.

—

Chaque auteur avait des habitudes de vocabulaire et de style qui lui étaient propres, et ce serait renoncer à toute critique que d'accepter comme une explication de la valeur des mots la signification qu'un écrivain né dans un pays différent, avait donnée à des formes semblables.

(E. DU MÉRIL.)

A

A. — Prima littera alphabeti. — Quibusdam 500 designat. Si recta linea superaddatur 5000 significat. — In superscriptione cantilenæ, ut altius elevetur admonet; cujus usus litteræ Petrus Romanus, Caroli Magni tempore, auctor est. — A, prima littera vocis Græcæ ἀπειλή, *comminatio*. Qua litterá glossarum Scripturæ sacræ scriptores lectorem præmonere solebant, prophetiam esse duntaxat comminatoriam. Sic in pluribus codicibus, manuscriptis prioribusque eorum editionibus ad c. XXXVIII Isaiæ ante verba : *Dispone domui tuæ*, etc.; et Jonæ, c. III : *Adhuc quadraginta dies*, etc., littera A præponitur. — In veteribus instrumentis præsertim sæculi XII, A sæpissime ponitur pro E ante M finalem : *talAm*, *qualAm*, *realAm*, quia tunc temporis sic pronuntiare consueverant.

A et AB, — præpositiones, ut jam apud antiquiores aliquot ante adverbia occurrunt passim : A *peregre*, AB *intus*, AB *foras;* sic in medii et infimi ævi scriptoribus maxime abundant : A *longe*, pro *longe;* A *diu*, pro *dudum;* A *foras et* A *foris*, pro *extrinsecus*, *forinsecus;* AB *heri*, pro *hesternus;* A *retro*, *reliquum debitæ pecuniæ*, unde et A *retro esse*, reliquari, Gallice *être reliquataire, devoir un reste de compte.*

AA. — Quodammodo ponitur a recentioris Latii scriptoribus, ut longum A significaretur ad pronuntiandum : AA*la*, pro A*la*. Insequenti tempore, aspirationem inseruerunt, ut *aHala*, pro A*la*.

AAGIATUS. — Egressus annos alienæ tutelæ; *majeur, qui a l'âge;* ol. *aagié*, *aagé*, *aaigié*, etc.

AAISIENTIA. — Idem q. AISANTIA.

AAISITUS. *Vid.* AISATUS.

AALAGIA. — Agri villarum viciniores ; *terres, champs situés aux abords des lieux habités.*

AAMUND. — Idem q. AMUND.

AASAMENTUM. — Idem q. AISAMENTUM.

AASANTIA. — Idem q. AISANTIA.

AASENTIA. — Ead. notione.

AATIA. — *Vid.* ATIA.

AATILUS. — Illæsus, nil damni passus ; *qui n'a pas souffert, non endommagé, sain et sauf.*

ABA. — Idem quod HUBA.

ABA. — Latinis est, quod Græcis ἠθεῖε, compellatio scilicet, qua apud veteres honoris causa, junior seniorem fratrem affari consueverat. Sic junior seniorem aut parentem voce ἄττα aut ἄππα, soror sororem voce ἄπφα, compellabat. Est autem *aba* vox Syriacæ originis ab אבא, *dilexit*, unde אבא, *pater*, quorum utraque ab Hebræorum אבה, *voluit*, *dilexit*, et אב, *pater*, repetuntur.

ABABTISMUM, ABAPTISTUM — (A p. et

βαπτίζω, mergo.) Instrumentum chirurgicum ad perforandam læsi capitis calvariam, terebella; *trépan.*

ABACINARE. — Oculis privare, excæcare, præsertim per ferrum candens, aut pelvim ferream vel æream (quam Galli vocant *bassin*, unde vocis etymol.) oculis excæcandis objectam; *aveugler;* ol. *abaciner.*

ABACINUS. — Italis subobscurus, opacus; *obscur, ténébreux, noir.* (De eo dicitur quod non clarus apparet.)

ABACISTA. — Qui abaco operam dat, ratiocinator, supputator; *calculateur, arithméticien;* ol. *abaciste.*

ABACOT. — Pileus augustalis regum Anglorum coronis duabus insignitus; *chapeau royal des rois d'Angleterre.*

ABACTOR. — Pro *exactore* seu publicano. — Fur jumentorum et pecorum, abigens; *ravisseur, voleur de bétail* (il le vole en le chassant); ol. *abacteur.*

ABACUS. — Præter notos significatus (*comptoir, damier, buffet de service, table carrée servant, dans les festins, à déposer les pots et les verres, table de Pythagore;* ol. abacie, abace, abacon), sumitur etiam pro *arithmetica* ipsa, quia arithmetici in abaco, vel mensa pulvere conspersa numerorum notas delineabant. « Gerbertum (archiepiscopum) Remensem a Saracenis Hispanis didicisse astrologiam, *abacum*, cæterasque artes. » (Wilelm. Malmesb.) Hinc *libri signati per abacum* sunt codices notis numericis per singulas paginas signati.

ABADAGIUM. — Compotatio seu comestio. « Beuvragia, comestiones, pastus, potationes seu *abadagia*, exigere quasi ex debito non formidans. » (*Conc. Tarrac.*)

ABADIA. — Vox Hispanicæ originis qua non abbatia modo, sed et prædia etiam honoratiora significantur; eadem significatione qua *honor* sumitur. *Vid.* Honor.

ABADILIS. — Abbatiali dignitati congruus, decens.

ABADIR. — Lapis species; *espèce de pierre.* (Isid.)

ABALIUD. — Quod ab alio pendet, inferius; *ce qui dépend de quelqu'un ou de quelque chose, qui est au-dessous.* « Quanquam et alias confitemini istud, si quando illos (deos) supplicio nostro videmini ulcisci: *abaliud* a majore defenditur; pudeat igitur deos ab homine defendi. »

ABAMURUS. — Murus muro additus; *mur bâti latéralement à un autre pour le soutenir et le fortifier, contre-mur.*

ABANDONNAMENTUM. — Proclamatio seu licentia; *proclamation ou permission;* ol. *abandonnement.* « Nullus potest nec audet venari... nisi per curiam *abandonnamentum* et licentia data. » (A. 1379.)

ABANDONNARE. — Publico banno edicere, permittere aut vetare; *proclamer à son de trompe, permettre, défendre.* « Prædictum nemus in defensum ponere vel *abandonnare* mihi non licet. » (*Chartul. Artemar.*)

ABANDONNIUM. — Res arbitrio cujusque exposita, præsertim de bonis mobilibus vel immobilibus in pignus seu cautionem assignatis pro pecunia debita, venditione aut permutatione cavenda et firmanda; *garantie, ce qui garantit une chose, ce qui la rend sûre.* — *Dare in abandonnium* et *ponere in abandonnium*, idem est ac oppignerare, obligare; *engager, donner en gage, mettre en gage, hypothéquer.*

ABANDONUM. — Ead. notione.

ABANDUM. — Ead. notione.

ABANDUNNARE. — Ut Abandonnare.

ABANEC. — Cingulum sacerdotale. « *Abanec* cingulum sacerdotale rotundum, polemita arte, ex cocco, purpura, jacinthoque contextum; ita ut flores atque gemmæ in eo esse viderentur distinctæ. » (*Gloss. vet.*)

ABANES. — Ead. notione.

ABANGUA. — Ut Abenga.

ABANNATIO. — (Ab *ab* et *annus.*) Annuum exsilium propter voluntariam cædem commissam; *exil d'un an entier qu'on faisait subir à celui qui avait commis un meurtre involontaire;* ol. *abannation.*

ABANTE. — E conspectu; *de devant les yeux.*

ABAPTISTUM. — Ut Ababtismum.

ABARCA. — Hispanis quoddam calceamenti genus, ex caprina seu boaria pelle, sæpissime ex funibus confectum, ad aspera et montosa loca peragranda habile et aptum, proptereaque pastoribus ac rusticanis hominibus in montanis ipsis valde commune; *chaussure ou sandale de corde.* Hisp. *alpargatas.*

ABARCENUM. — Pro Abartenum.

ABARNARE. — Rem clam et occulte gestam probationibus judicialiter manifestare; *faire preuve juridique d'un fait secret et occulte.* « Si homo furtivum aliquid in domo sua occultaverit et ita fuerit *abarnatus*, rectum est ut inde habeat quod quæsivit. » (*Leg. Kan. reg. Angl.*)

ABARRARE. — Pretio conducere; *louer, prendre à sa solde, à loyer.* « Annulo suo *subarrhavit* me dominus. » (*S. Agn. Off.*)

ABARTENUM. — Inhonestum; *honteux, méprisable, déshonnête, laid.*

ABARTIA. — Insatiabilitas; *insatiabilité, gloutonnerie.*

ABAS. — Bardus, hebes; *lourd, sot, bête, stupide.* — Epilepsia; *mal caduc, épilepsie.*

ABASA. — Infirma domus, quasi sine base; *maison peu solide.* (Isid.) Alibi, domus *abasa*, id est aliis ædificiis separata, quasi leprosorum; *maison isolée, solitaire.*

ABASCANTUS. — Infascinabilis, in quem nihil valent quævis fascina; *qui ne peut être fasciné. Abascantos* numerat Tertullianus inter eos, apud quos quæstionem habendam, cum quis de hac vita egrederetur somniabant Valentiniani.

ABASSARE. — Demittere, minuere; *casser, abattre, détruire.*

ABASTARDARE. — Bastardum, seu nothum aut illegitimum pronuntiare; *déclarer bâtard;* ol. *abastarder.*

ABASTRA. — Folia vitis; *feuilles de vigne.* (*Vet. Gl.*)

ABATARE. — Prosternere, dejicere; *faire tomber, détacher.* « Si quis nominem de barco *abbattiderit.* » (*Lex Sal.*) — Ligna succidere; *couper du bois.* « Si aliquis aliquem invenerit in nemoribus suis *abatantem.* » (A. 1228.) *Vid.* Attroncare. — Pretio diminuere; *diminuer de valeur;* ol. *abattre.* En style monétaire: « Si tempore solutionis hæc moneta Melgoriensis fuerit *abatuda* seu deteriorata. » (A. 1209.) — *Abatare se*, bona decoquere, mensarias rationes mala fide creditoribus renuntiare; *frauder ses créanciers en consumant son bien.*

ABATERE. — Ead. notione.

ABATIS. — Vel potius *a batis;* qui præest bato. *Vid.* Batus. — Mensura frumentaria; *mesure de capacité pour les grains. Abatis avenæ*, avena necessaria equo; *ration d'avoine pour un cheval.*

ABATRAN. — De rei pretio detrahere; *déprécier.* « Quod avera civium (Corraterii) non vitificabunt nec *abatran*, ut præferant avera extraneorum. » (*St. Mass.*) — Significat etiam *abatare. Vid.* hanc vocem.

ABATUA. — Monetæ minutioris species videtur, eadem forte quæ infra *abenga.* « Cum controversia erat... super decem denariis et una *abatua* de censu, » etc.

ABAUCTOR. — Pro Abactor.

ABAUCTUS. — Pro Abactus.

ABAUDIRE. — Exaudire; *écouter, entendre.* « Quidem et ego Ingo episcopus vos, qui supra jugales *abaudivi*, et recte petitiones vestras intellexi. » (A. 1033.) — Contemnere, non audire; *mépriser, dédaigner.* « Respuo et blasphemo opera manuum hominum, imo *abaudio* qui ejus modi errorum pestibus seipsos tradere contendunt. » (*A. SS.*) *Vid.* Obaudio.

ABAUTORIZARE. — Ab auctoritate recedere, jurisdictionem declinare; *ne pas reconnaître, décliner une autorité, une juridiction.*

ABAZOLARE. — Fustibus seu glebas jactando fructus ex arboribus dejicere; ab Ital. *zolla*, gleba, seu a *bazolum*, vectis, seu baculus, cui transverso canistrum imponunt; *faire tomber les fruits des arbres à coups de bâton ou en lançant des mottes de terre.* « Item quæ cœperit, vel excusserit, *abazolaverit*, vel exportaverit de alienis possessionibus vel arboribus nuces, castaneas, » etc. (A. 1496.)

ABBA. — Pater. *Vid.* infra Abbas.

ABBACOMITES, ABBICOMITES. — Comites ac nobiles laici quibus datæ erant a regibus abbatiæ et ecclesiæ jure beneficii, seu, ut aiunt, *in commendam; abbés comtes, abbés séculiers, abbés chevaliers, abbés commendataires, abbés en commende.* Par opposition à ces abbés laïques, on appelait les abbés réguliers *abbates veri et legitimi.* — Abbates qui simul erant comites; *abbés réguliers, qui, par leur naissance ou autrement, étaient revêtus de la dignité comtale.*

ABBADALIS. — Ut Abadilis.

ABBADIA. — Jus capiendi e defuncti parochiani bonis mobilibus id quod magis placuerit. Competit autem parochiarum rectoribus apud Hispanos et alios in res plebis sibi commissæ, ita tamen ut si rector inter vestes eligat, si sunt purpuratæ, eas hæres defuncti dare minime teneatur. Hispanis jus illud interdum id est quod apud Belgas jus *melioris catalli*, aut *hæreoti* apud Anglos, etc. Interdum etiam *abbadia* ponitur pro *abbatia*, q. vid.

ABBANUM. — *Baculus abbani;* baculus ad coronationem regum Italiæ adhiberi solitus. Forte baculus pastoralis archipresbyteri Modœtiensis qui in modum tridentis elaboratus exhibetur in charta a. 1530. (Mur.)

ABBARRARE. — Viam obsepire, intercludere, et metaphorice, decipere, fallere; *barrer, intercepter le chemin, empêcher l'action d'une chose commencée, tromper;* ol. *abarrer.* « Si vero fuerit barrus, qui aliquem *barraverit* in communitate Riperiæ, vendendo doiose æs, pro auro, vel gemmas, seu jocalia falsa, vel alio quovis modo *abbarrando*, » etc. (*Stat. crim. Riper.*)

ABBAS. — Vox Syriaca, quæ *patrem* sonat. Passimque absque *s* scriptum reperitur, tali modo *abba. Abbates* dicti sunt: Latinis et Græcis scriptoribus universim monachi omnes, præsertim senio ac vitæ sanctitate venerandi, qua notione *Patres* iidem nunc appellantur. « Cum tanta pluralitas eorum sit, ita ut mille *abbates* sub uno archimandrita esse reperiantur. » (*Regul. San. Columb.*) — Præfectus monasterii; qua notione vox notissima. Hinc: *Abbas cardinalis* (*abbé cardinal*), cui indultum est nomen et privilegium cardinalis; *abbas in capite* (*abbé en chef, abbé en titre*), ut habet charta Guillelmi episcopi Treconensis (*de Tréguier*); *abbas comes* (*comte abbé*), *abbas irreligiosus, abbas laicus* et *abbas sæcularis* (*abbé séculier*), *abbas miles* (*abbé chevalier*), *abbas commendatarius* (*abbé commendataire*), comes seu nobilis laicus cui data erat a regibus abbatia et ecclesia jure beneficii. (*Vid.* Abbacomes et Commendatarius.) *Abbates episcopi*, dicti olim in Sicilia, Catanæ et Montis Regalis abbates, quia cum a regibus Siculis exstructa essent iis in locis monasteria, eorum abbates postmodum a Pontificibus episcopi creati fuere, eorumque ecclesiæ cathedrales factæ. *Abbates exempti*, jurisdictione episcopi seu ordinarii et nude a Romana Sede pendentes, ex speciali privilegio; *abbés indépendants de l'ordinaire et relevant directement du Saint-Siége. Abbates mitrati* (*abbés mitrés*), quibus episcopalia ornamenta, id est mitram, sandalia, chirotecas ac annulum deferendi a pontificibus indidem jura indulta sunt. *Abbas regalis.* (Vide *Monasteria regalia*, verbo Monasterium.) *Abbas secundarius* (*abbé en second*), qui vices agit abbatis primarii. Dictus sæpissime *prior* (*prieur*). — Præfectus cujus vis societatis, ad colendam pietatem et divini numinis cultum erectæ. Sic in *Capitul.* Caroli Magni et alibi occurrunt *abbates canonicorum*, nempe regularium, et *abbates canonici*, quibus opponuntur *abbates monachorum. Abbas confratriæ S. Yvonis* (*abbé de la confrérie de Saint-Yves*), vocabatur primus in-

ter præpositos fraternitatis seu societatis erectæ in capella S. Yvonis Parisiis, via Jacobea.—*Abbates* interdum dicti ii quos *curatos primarios* (*curés primitifs*) appellant. Constat enim omnes ecclesias et civitatis et diœcesis habuisse ministrum unum majorem, alterum medium, tertium infimum. Prior dicebatur *abbas, custos*, et tandem dictus est *rector;* ministri medii dicebantur *presbyteri*, et tandem *capellani;* infimus appellabatur *sacrista*. Huc pertinent quoque: *abbas palatii*, qui alias archicapellanus; *abbas castrensis*, abbas in castris, archicapellanus regius, sic dictus quod in castris, oratorio palatino capellanisque regiis præesset; *abbas curiæ*, qui erat archicapellanus curiæ Delphini Viennensis.— Denique etiam primi seu præpositi quarumvis societatum sæcularium interdum *abbates* vocabantur. De hoc genere erant: *abbas clocherii* (Gal. ol. *abbat del clouchié*), seu *abbas campanilis*, qui, in ecclesia Anniciensi, præerat pulsationi campanarum; *abbas clericulorum*, qui in eadem ecclesia, primus erat inter decem chori pueros; *abbas cornardorum* seu *conardorum* (Gal. ol. *abbé des conards* ou *des cornards*), qui apud Rothomagenses Ebroicensesque, cujusdam societatis joculatorum hominum præfectus erat; *abbas juvenum* (*abbé de la jeunesse*) seu *abbas lætitiæ* (*abbé de la joie*), qui princeps annuus erat apud Atrebates alterius jocosæ societatis; *abbas esclaffardorum*, qui præibat in Delphinatu initam societatem ad mutuam defensionem, inter clericos ecclesiæ de Romanis civitate (*Romans, Drôme*). Non solum Genuensibus Prætor seu rector populi olim vocabatur *abbas populi* (*abbé du peuple*), sed etiam Brixiæ Decurionum primores et Mediolani collegiorum et sodalitiorum, imo mercatorum et opificum præfecti *abbatum collegii* nomine veniunt; quid quod in Mediolanensium Statutis crebra sit mentio *abbatum collegii notariorum et artificum*. Aquis Sextiis, medii ævi tempore quotannis eligebatur *abbas populi*, qui cum pompa intererat processioni per totam provinciam celebri; quæ fiebat die festo sancti corporis Christi. In epistolis Gerbertinis, gymnasii primarius præfectus, gymnasiarchus, *abbas scholaris* dicitur.

ABBASCIATUM. — Idem q. AMBASCIATUM.

ABBASIA. — Pro ABBATISSA. (A. 1303.)

ABBASO. — Infirmatorium, seu domus in quam ægroti deportantur; *infirmerie, hospice*.

ABBATATUS. — Dignitas et officium abbatis, ut *episcopatus* episcopi et *cardinalatus* cardinalis; *dignité d'abbé*.

ABBATIA. — Monasterium cui præest abbas vel abbatissa. *Abbatia apostolicalis* ea erat quæ sedi Romanæ sine medio subjecta erat. Dicebatur *canonialis abbatia* cujus abbas erat canonicus. — Ipsum abbatis regimen ac gubernatio, dignitas abbatialis. — Ecclesia parochialis, maxime illa quæ *curatum* habebat *primitivum*, qui non semel vocabatur *abbas*. Hinc in antiquis foris Navarræ parochias vocant *abadiados;* pari ratione ecclesiæ parochiales etiam dictæ erant *monasteria*, unde antiqua vox Gallica *Moustier, le moustier*, quæ de qualibet ecclesia intelligebatur. — Reditus ecclesiæ parochialis ab *abbatia* dependentes; quod et de prædiis, aliisque bonis, quæ sæculo decimo octavo *prioratus* appellabantur, intelligendum est, et quæ quondam quoque *abassia* dicebantur. — Dominium et possessiones ad *abbatiam* pertinentes. — Monachorum ex aliquo monasterio délectus ad institutionem alterius novæ *abbatiæ*. — *Abbatia sempiterna* sumitur juxta Lobinellum ut et *monachia*, pro feudo jure morticinii donato; *fief amorti*. « Hoel comes dedit sancto Catuodo villam Dargotti in *abbatia sempiterna*. » (*Hist. Brit.*)

ABBATIALIS. — Ad abbatem pertinens; *d'abbé, abbatial*.

ABBATIANI. — Abbatibus subditi, addicti, ut episcopani episcopis; *ceux qui sont soumis aux abbés*.

ABBATIARE. — Abbatis vel abbatissæ munus obire, abbatiæ præesse; *remplir les fonctions d'abbé ou d'abbesse, être à la tête d'une abbaye*. « Fratres ejus ecclesiæ elegerunt Stephanum qui cœpit *abbatiari* anno Domini incarnationis 1203. » (*Spicil. Acher.*)

ABBATIARI. — Ead. notione.

ABBATIARII. — Apud Beneharnenses et Bigorritanos, iidem qui *abbates milites* seu *abbates laici*.

ABBATICIUM. — Munus abbatis; *dignité d'abbé*.

ABBATICIUS. — Ut ABBATIALIS. *Jure abbaticio*, id est abbatis potestate et dignitate.

ABBATICULUS. — Diminutiv. *abbatis*.

ABBATILIS. — Ut ABBATIALIS. (Irm.) Ad abbatem pertinens.

ABBATIOLA. — Capella, sacellum, ecclesiola, ecclesia minor, seu *minus*, ut vulgo audit, *beneficium*. « Missi inquirant de capellis et *abbatiolis* ex casis Dei in beneficium datis (*Cap.* Car. C. an. 853); » *chapelle, oratoire, petite église*, etc. — Parvula abbatia, in qua scilicet pauci monachi, et res modica; *petite abbaye, abbaye de peu d'importance*.

ABBATISARE. — Ut ABBATIARE.

ABBATISSA. — Præfecta monasterio virginum seu sanctimonialium; vocabatur etiam *mater monasterii, mater monacharum; abbesse, supérieure d'un couvent de religieuses;* ol. *abbéesse, abbaesse*. — Lena et meretricum magistra; *femme qui préside aux lieux de prostitution*. (A. 1400.)

ABBATISSALIS. — Ad abbatissam pertinens; *d'abbesse*.

ABBATISSIATUS. — Munus et dignitas abbatissæ; *dignité d'abbesse*.

ABBATITURA. — Argentariæ dissolutio, inopiæ denuntiatio; *banqueroute, faillite*. — Juridictio, dominium; *juridiction, ressort, autorité*. (Vox *orta* a voce *abbas*, quod interdum *dominari, præesse*, significat.)

ABBATIUNCULA. — Parva abbatia; *abbaye de peu d'importance*.

ABBATIUS. — Ad abbatiam pertinens; *qui regarde, qui appartient à une abbaye, abbatial*. *Abbatia terra*, dominium et possessiones ad abbatiam pertinentes; *terre abbatiale, l'ensemble des propriétés d'une abbaye*.

ABBATOR. — Pro ALBATOR. Coriarius. (Flet.)

ABBATULUS. — Parvus abbas; *petit abbé, abbé de peu d'importance*.

ABBAZIUM. — Abbatis munus, vel ipsa abbatia; *dignité abbatiale, l'abbaye elle-même*. « Acta est autem hæc precaria traditio publice Treveris in monasterio Sancti Maximini, adstante Eberhardo ipsum *abbazium* tenente. » (A. 909.)

ABBECARE. — Rostro seu *becco* impetere, seu crebrius rostrum infigere, mordicare; *attaquer à coups de bec, mordiller*.

ABBERAGIUM. — Aquarium; *abreuvoir, lieu où l'on mène boire les bestiaux;* ol. *abeuragi*.

ABBERARE.—Adaquare; *abreuver*.

ABBERGAGIUM. — Datio ad censum, concessio sub certis conditionibus et stato pretio; *action de donner à cens, concession sous certaines conditions bien stipulées*. « Faciunt inter se pacta, *abbergagium*, promissiones quæ sequuntur. (A. 1455.)

ABBERGARE. — Dare ad *abbergagium; arrenter, donner à cens, à rente*. « Accensat et *abbergat* et in emphyteosim perpetuam tradit, cedit et concedit insulam supradictam. » (A. 1377.)

ABBERGATA. — Idem q. ALBERGA.

ABBERRAGIUM. — Locatio prædii cujusdam; *accensement d'un fonds sous une certaine redevance*.

ABBETAMENTUM. — Instigatio, incitamentum; *instigation, excitation*. (Rym.)

ABBETARE. — Excitare, instigare; *inciter, animer, exciter;* ol. *abetter*.

ABBETATOR. — Instigator, incitator, qui alium ad facinus aliquod perpetrandum exacuit; *instigateur, celui qui conseille, qui pousse, qui excite à*.

ABBETUM. — Ead. signif. q. ABBETAMENTUM.

ABBICOMITES. — Ut ABBACOMITES.

ABBOCATIO. — Constitutio, definitio; ab Italico *abbocamento*, congressus, colloquium; *règlement, délibération*. « Ainsi qu'ils *abutaient* leur écot. »

ABBOCATORES. — Qui de re aliqua inter se conveniunt, proxenetæ; *ceux qui décident, arrêtent une affaire, parties contractantes, courtiers*.

ABBOTAMENTUM. — Idem quod ABBOTUM.

ABBOTARE. — Terminare; *toucher un but, joindre, aboutir;* ol. *abouter*. — Vox agrimentoribus Gallicis familiaris, cum agri limites designant. *Abbotare* enim dicunt prædiorum fines, qua scilicet parte angustiores sunt prædio alteri; latera vero nunquam aiunt *abbutare*, sed agro proxime adjacere. « Quæ quidem Venella *abbutabat* super communem viam. » — Per vicinitates et confinia creditori designare, oppignare; *désigner une terre par ses limites à un créancier, l'engager*. « Pro se et eorum hæredibus *abbotarunt* et assignarunt dictam ecclesiam pro dictis custibus et expensis. » (A. 1260.)

ABBOTUM. — Fundus creditori designatus per suas vicinitates et confinia, ut in hunc creditor speciale jus postea acquirat; *terre désignée par ses limites et engagée aux créanciers, assignation hypothécaire, hypothèque;* ol. *about*. « De dicta domo tanquam de *abbouto* et assignamento se pariter devestierunt. » (A. 1270.)

ABBOTUS. — Mulierarius; *qui aime les femmes*.

ABBREUVATORIUM. — Idem q. ABEURATORIUM.

ABBREVIATOR. — Officii nomen in cancellaria apostolica. Abbreviatores 72 numerantur, e quibus 12 sunt de *parco majori*, et prælatorum more vestibus utuntur violaceis. His libellos supplices distribuit cancellariæ præfectus, tumque per se aut substitutos bullarum exscribunt minutas, seu primas perscriptiones, quæ ad libelli supplicis calcem summatim collectæ habentur; et inde vocis etymon. 22 *Abreviatores* dicuntur de *parco minori*, quorum est, instrumenta, quibus contrahi permittitur in gradu prohibito, perscribere et in commentarios referre. Cæteri *examinatores* appellantur, quod eorum officii sit bullas ad exemplar conferre et recognoscere. Et hi laici esse possunt et uxores ducere.

ABBROCAMENTUM. — Emptio quarumvis mercium, antequam in foro venales proponantur et earumdem singularum per partes venditio; *achat de marchandises avant leur mise en vente au marché et action de les vendre en détail*.

ABBUTARE. — Ut ABBOTARE.

ABCÆCATIO. — Eluscatio; *éborgnement, action de rendre borgne*.

ABCARIARE. — Vehere e loco ad locum; *traîner, porter, mettre d'un lieu dans un autre;* par extension, *transvaser*.

ABCARIS. — Pro ACARIS.

ABCDARIUM. — Alphabetum; *alphabet*.

ABCINDERE. — Pro ABSCINDERE, et in specie *aures abscindere*, quæ furum pœna erat; *couper les oreilles, essoriller*.

ABCTURIUM. — Abecedarium; ut ABCDARIUM.

ABDENTIO. — Denegatio, detractio, rei concessæ repetitio; *action de nier vivement, dénégation, refus, action de redemander, répétition*. (A. 1319.)

ABDEROLOGUS. — Nugator, qui frivola atque inepta blaterat; *farceur, diseur de riens*.

ABDICAMENTUM. — Negatio; *action de nier*. (*A. SS.*)

ABDICARE. — Abdicere; *abandonner, renoncer à, désapprouver, condamner*. (Vox fori Rom.) — Abdere, abscondere; *mettre loin ou hors, éloigner, écarter, cacher*. (Gasp.

Bart., *Gl.*) — Absterrere, propulsare; *détourner, repousser*. (*Vet. Gl.*)

ABDICATORIUM. — Locus aptum ad abdicandum, id est ad abdendum et abscondendum; *cachette*. (J. de J.)

ABDICIUM. — Secretum, occultum, absconditum; *ce qui est caché, reculé, éloigné, secret*. (*Vet. Gl.*)

ABDICTA. — Abdicatio, renuntiatio; *renonciation, abandon*. « Promitto Deo.... *abdictam* proprietatis et custodiam castitatis perpetuam et obedientiam. » (*A. SS.*)

ABDICTATUS. — Ead. notione.

ABDICTIO. — Ead. notione.

ABDICTUS. — (Adj.) Constitutus, declaratus; *déterminé, établi* «Et episcopus: «Ego te « absolvo, » inquit, « ab hoc reatu. » Et ille: « Tu » inquit, « non es meus abbas *abdi-« ctus*, sed tantum tuæ civitatis episcopus. » (*A. SS.*) — (Subs.) Oppositio, contradictio, ita ut incœptum abdicare necesse sit; *opposition, contradiction s'offrant de telle manière qu'on est obligé de renoncer à un projet*. (A. 951.)

ABDISCERE. — Oblivisci; *oublier*.

ABDITORIUM. — Arcæ species in qua quid abditur vel reconditur; *meuble, coffre*. « Item unum coffur et una pixis de ebore ornata cum argento deaurato... Item tria *abditoria* et tres pixides de ebore ornatæ cum cupro deaurato.» (*Mon. Angl.*)

ABDITUS. — Vilis, minoris momenti; *de peu d'importance, de nulle valeur*.

ABDOMIRE. — Mendose pro OBDORMIRE.

ABDUCERE. — Deducere de possessione per sententiam juris, vel vi deturbare; *dépouiller judiciairement ou par force quelqu'un de quelque chose*. (A. 1285.)

ABDUCTIUS. — Pro ABDUCTUS.

ABDURARE. — Pro ABDUCERE.

ABEAURARE. — Ut ABEUVARE.

ABEBRARE. — Eadem notione.

ABECEDARIUM. Alphabetum, prima litterarum elementa; *abécédaire, alphabet*.

ABECEDARIUS. — Qui prima litterarum elementa docetur; *celui qui apprend les premiers éléments de la lecture*. — *Abecedarius psalmus*; *Vid* PSALMUS.

ABECETORIUM. Alphabetum, ut ABECEDARIUM.

ABEGERIA. — Jus hospitandi in domibus vassallorum: *droit d'albergue, droit du seigneur d'être hébergé et reçu chez son vassal*.

ABEILLA. — Apis; *abeille*. « Medietatem omnium tallarum, quæ fiunt hominibus in proprietatibus eorumdem, videlicet in vineis, bladis, arboribus, venationibus, et in apibus et *abellis*. » (A. 1286.) Alvearia forte vel apum examina speciatim eo nomine indicantur.

ABEL. — Liber apocryphus annumeratus inter eos qui monasterio Vallisbonæ donantur. (A. 1242. *G. Chr.*)

ABELIANI. — Hæretici, ab Abel, Adami filio, sic dicti, quod illum se imitari jactitarent. Conjuges erant, nec tamen conjugali consuetudine utebantur, sed puerum et puellam adoptabant, qui mortuis eadem conditione succederent. Ab Abele dictos negat Hoffman. Putat autem sic appellatos fuisse ab Arabico verbo *theabala*, quod est ab uxore se continere. Tradunt quippe Judæi doctores Adamum post Abelis necem ab uxore abstinuisse per 130 annos. A simili continentia *Abelianorum* nomen.

ABELIMENTUM. — Exornatio, ornamentum; *embellissement*.

ABELLARIUM. — Alvear; *ruche d'abeilles*. — Alvearium; *rucher, lieu destiné à recevoir les ruches*. (A. 1228.)

ABELLUS. — Agnus recens natus; *agneau de lait*.

ABELOITÆ. — Iidem q. ABELIANI.

ABELONII. — Iidem q. ABELIANI.

ABENCARE. — Eradicare; *déraciner*.

ABENEVISARE. — In emphyteusim locare; *louer en emphythéose*; ol. *abeneviser*. Est autem emphyteusis illa locatio quæ fit, ut aiunt, ad longos annos, id est a decem annis usque ad nonaginta et novem. *Abenevisum* non dicitur, ut credit Laurière in *Glossario juris Gallici*, de qualibet concessione facta a domino feudali sub certo censu, sed de sola emphyteusi.

ABENEVISATIO. — Concessio in emphyteusin sub censu et servitio; *emphytéose*, ol. *abenevis*. « Fratres de valpiliena abnevisant et titulo *abenevisationis* tradunt terram sub censu et servitio unius livrarii siliginis. » (A. 1393.)

ABENEVISUM. — Idem sensus q. ABENEVISATIO. *Vid.* ABENEVISARE.

ABENGA. — Minutioris monetæ species in Gallia, mallia inferior; *petite monnaie moindre que la maille*; ol. *abenge, abenghe, abengue, abangue*.

ABENGHA. — Eadem notione.

ABENGUA. — Eadem notione.

ABEONA. — Dea quæ præerat abeuntibus. (Tert.)

ABEQUETORUM. — Alphabetum, ut ABECEDARIUM.

ABERAGIUM. — Irrigatio, adaquatio, usus aquæ ad irriganda prata, aut adaquanda pecora; *action d'arroser, d'abreuver, de détourner, de prendre de l'eau pour arroser les prés ou faire boire les bestiaux*. (A. 1397.)

ABERE. — *Abere ad probrio*. Pro trahere in proprio; *avoir en propre*. (A. 780.)

ABEREMURDRUM. — Homicidium, murdrum definitum; *meurtre avéré et constaté*.

ABERGARE. — Dare ad censum statutamque præstationem; *donner en rente, à cens*. *Vid.* ABBERGARE.

ABERGATIUM. — *Vid.* ATTERRATUS.

ABERGIARE. — Ut ABERGARE.

ABEROMURDRUM. — Ut ABEREMURDRUM.

ABESARE. — Demittere, fossam æquare; *réduire, combler un fossé*. « Perdictum passagium transierunt... cum dictum fossatum erat *abesatum* et dessiccatum. » (A. 1344.)

ABESSE. — Adsentire; *approuver, donner son consentement*. (*Vet. Gl.*)

ABESTIARIUS. — Vestiarii præfectus; *chef de la garde-robe*.

ABESTON. — Lapidis species; pro ASBESTON.

ABESUS. — Vet. Gl. *De toutes parts mengé*. (Occurrit in Prud.)

ABETTUM. — Incitamentum; *excitation, encouragement*; ol. *abete*.

rABEURAGIUM. — Potus quivis, quidquid bibitione sumitur; *boisson*. — Præstatio quæ pro potu sumitur; *droit perçu sur le vin et les autres boissons exposés au marché*. — Irrigatio, usus aquæ ad prata irriganda; *droit d'arrosage, de prise d'eau pour arroser les prairies*.

ABEURARE. — Adaquare; *abreuver*.

ABEURATORIUM. — Aquarium; *abreuvoir*.

ABEVERARE. — Ut ABEURARE.

ABEVERATORIUM. — Ut ABEURATORIUM.

ABEYANTIA. — Hæreditas jacens seu vacans, de qua adhuc sub judice lis est; *succession vacante, non encore déterminée*.

ABFESTUCARE. — Abdicare, per festucam dimittere; *renoncer à la possession d'une chose, se dépouiller par la tradition du fétu*. *Vid.* FESTUCA.

ABFILIRE. — Polire; *polir, limer*.

ABGATORIA. — Abecedarium, elementum cujuscunque scientiæ; *premières notions, connaissances rudimentaires d'une science, d'un art quelconque*.

ABGECERE. — Pro ABJACERE, quod iterum pro *adjacere* non semel occurrit.

ABGETORIUM. — Ead. signif. q. ABGATORIA.

ABGISTINUM. — Grando minutissima; *grêle très-menue*. (A. 418.)

ABHÆRES. — Videtur dici de iterata renovataque hæredum successione sive gradu; eadem ratione qua avus, proavus, abavus dicuntur. (*Ch. Alam.* ap. Gold.)

ABHORRICATIO. — Internus horror. (*Reg. Mag.*)

ABIATICUS. — Idem q AVIATICUS.

ABICERE. — Pro OBJICERE aut ABJICERE.

ABIETARIUS. — Carpentarius qui de abiete operatur; *charpentier*.

ABIGARE. — Abigere; *chasser, pousser devant soi*.

ABIGATOR. — Ead. signif. q. ABACTOR.

ABIGEATOR. — Pro ABIGATOR.

ABIGEATUS. — Pecudum furtum; *abigeat, vol d'un troupeau, lequel a lieu en poussant les animaux devant soi*.

ABIGELLUS. — Qui tollit rem aut peculium alienum. Sæpe ead. signif. q. ABACTOR.

ABIGERATOR. — Ead. signif. q. ABACTOR.

ABIGERE. — Rapere; *soustraire, voler*; particulièrement *chasser du bétail devant soi dans le but de se l'approprier*.

ABIGERUS. — Ead. signif. q. ABACTOR.

ABIGES. — Ead. signif.

ABIGEUS. — Ead. signif.

ABIGEVUS. — Ead signif.

ABILHAMENTUM. — Indumentum, quidquid vestiendo ornandove corpori inservit; *habillement, tout ce qui peut servir de vêtement ou de parure*; quelquefois même, comme dans l'exemple qui suit, *tout ce qui est nécessaire à l'organisation d'une maison*. « Idem fuit pactum... quod dictus... induet... dictam Borguinam, ejus sororem, de lecto, vestibus et aliis *abilhamentis*, » etc. (A. 1470.)

ABILIS. — Pro HABILIS; *bon, apte à quelque chose*. « Unum taurum et 30 vaccas firmabiles et *abiles*. » Id est fœturæ habiles; *bons pour la reproduction*.

ABILITARE. — Habilem judicare, ad aliquid habilem reddere; *reconnaître, rendre bon à quelque chose, capable de faire quelque chose*. *Vide* HABILITARE. *Abilitare sese*, exercere se, assuefacere; *s'exercer, s'habituer à faire une chose*. (A. 1489.)

ABILITAS. — Facultas utendi aliqua re; *droit, permission de jouissance*.

ABINCEPS. — Pro DEINCEPS.

ABINDE. — Inde, ab eodem tempore; *depuis ce temps*.

ABINITIO. — Discessio; *éloignement, séparation*. Forte aliquoties pro ABITIO.

ABINTESTATUS. — Intestatus, qui non condito testamento moritur; *qui meurt sans testament, intestat*.

ABINTIMAS. — Qui scit secreta nostra et intima cordis; *confident*.

ABINTIMUS. — Ead. notione.

ABINTUS. — Pro INTUS.

ABIRO. — Remus; *aviron*.

ABIS. — Pro HABES, et ALBIS.

ABITIO. — Abitus, discessio, mors; *éloignement, séparation, départ, mort*. (*Amal. Onom.*)

ABIUS. — Idem q. AVIUS.

ABJACENTIA. — Pro ADJACENTIA.

ABJACERE. — Pro ADJACERE.

ABJECTARE. — Increpare, exprobrare; *reprocher, blâmer, imputer à crime*. (Pap.)

ABJECTINUS. — Abiegnus; *de sapin*. (*A. SS.*)

ABJECTIRE. — Vadimonium deserere, deficere in lite, jus suum objicere, deserere, placitum non custodire; *faire défaut, se laisser condamner par défaut*. — Adversarium deficientem in lite deprehendere, seu deserti vadimonii arguere. (A. 751.) — Adjectire (*Vid.* h. v.), id est ramo vel festuca adjecta adversarium solemniter citare in judicium; *assigner devant le juge en jetant un fétu dans le sein de l'adversaire*.

ABJECTORIA. — Ead. signif. q. ABGATORIA.

ABJECTUS. — Qui vadimonium deseruit, qui defecit; *celui qui fait défaut*. — Festuca adjecta in jus vocatus; *celui qui est cité en justice par le symbole du fétu*.

ABJICERE (SE). — Alicujus rei possessionem dimittere, cedere; *céder la propriété d'une chose, y renoncer*. (*Chr. And.*)

ABJUDICARE. — Rem de qua controversia est per judicium auferre; *être mis judiciairement en possession d'une chose contestée*. « Quod dat judicio judex, adjudicat; et quod aufert judicio judex, *abjudicat* illud. (Joann. de Garlandia.) — *Sibi abjudicare*, sese exuere, devestire; *se dépouiller, renoncer à une chose*. « Perinde, Joannes de Serainviler feodum istud *abjudicavit*, cognoscens et ipse tertio sub testimonium hominum suo-

rum... quod nihil juris haberet in eo. » (A. 1197.) — Judicio damnare; *condamner.* « Dicti malefactores *abjudicati* fuerunt et banniti, ex qua abjudicatione seu banno bonorum commissio subsequitur. » (*Arrest.*, a. 1272.) — *Abjudicare* signif. aliquoties *abjugare*, *dividere*, *separare; éloigner*, *séparer*, etc.

ABJUDICATIO. — Damnatio; *condamnation. Vid.* ABJUDICARE.

ABJUDICATUM.—Quod judicio decretum est, judicatum; *ce qui est arrêté, prescrit, enjoint par jugement.* (A. 1227.)

ABJUGASSERE. — Pro ABJUGARE; *débarrasser du joug;* et, par extension, *découpler, éloigner, séparer.*

ABJUGES HOSTIÆ. — Jugum non expertæ; *bœufs ou vaches qui n'ont point été soumis au joug.*

ABJURARE.—Rem creditam perjurio negare; *nier un dépôt.*—Terram et provinciam ejurare, relinquere et in exsilium abire; *abandonner son pays, partir pour la terre étrangère.* (D'après les lois anglaises, un malfaiteur réfugié dans une église, pouvait sortir de son asile en promettant par serment de disparaître immédiatement du pays.) — Aliquam rem relinquere; *renoncer à une chose.* (Frod.) — Alicui nuntium remittere cum sacramento. (A. 1237.)

ABJURATIO. — Juris sui cessio; *renonciation à un droit, abandon d'une chose.* Sic dicta quod exigi solebat sacramentum de non repetenda re concessa vel vendita.— Solemnis ejuratio et damnatio erroris præteriti; *abjuration.* — Quoddam juramentum apud Anglos. Quid sit docet Willelmus Stamfordius : *Abjuration est un serement que home ou feme preignont, quant ils ont commise felony, et fué à l'Eglise ou cimetoire, pour tuition de lour vies, eslisant plustot perpetuel banissement hors del realme, que à estoiser à le ley, et d'estre trié del félonie.* —*Vid.* ABJURARE.

ABJURATUS.—Qui hæresim ejuravit; *hérétique qui a renoncé à l'erreur pour rentrer au giron de l'Eglise.*

ABKETORIA. — Ead. signif. q. ABGATORIA.

ABLABYNION — « Funis Ægyptius e corticibus, purgationis causa, ut hodie, ad purgandas patinas. » (Amal.)

ABLACTARE.— A lacte extrahere, vel removere, segregare; *éloigner des mamelles, sevrer.*

ABLADARE.—Agrum serere; *ensemencer, emblaver une terre, la semer en blé;* ol. *abladér.*

ABLADIARE. — Ead. signif.

ABLADIUM.—Biadum seu frumentum ex agro demessum; *blé récolté.*

ABLADUS.—Eadem notione.

ABLATA.—Exactio, *impôt, taxe.* « Liberos deinceps esse constituimus ab omni tallia, *ablata* et exactione et questa. » (A. 1173.)

ABLATICUS.—Pro ABIATICUS.

ABLATIO.—Ead. signif. q. ABLATA.

ABLATUM.—Ead. signif. q. ABLADIUM.

ABLATUS.—Pro ALLATUS. (*Ann. Ben.*)

ABLECTARE. — Abjurare, vendere cum sacramento de non repetenda re vendita; *renoncer à la propriété d'une chose, la vendre, en s'engageant par serment à ne pas revenir sur cette renonciation ou cette vente.*

ABLEGATIO.— Pro ALLEGATIO.

ABLEGMINA.—Partes extorum quæ prosegmina dicuntur; *fragments d'entrailles, rognures.*

ABLEGRIGO.—Voracitas, devoratio; *avidité, grand appétit, voracité, action de dévorer.*

ABLEGURRIRE.—Pro ABLIGURIRE.

ABLEIA.—Alburnus, albula; *able, ablette.*

ABLINGUERE.—Lingua eluere, lambere, ablingere; *lécher.* (A. 1280.)

ABLITIGATUS. — Proscriptus; *proscrit, mis au ban.* (A. 1305.)

ABLIUTARE.—Pro ABLECTARE. (A. 1230.)

ABLIVIO.—Pro ALLUVIO. (A. 1377.)

ABLUERE.— Inhumare, distillare, calcinare; *mettre en terre, distiller, calciner.* (*Vox chim.*)

ABLUNDA.—Palea; *paille, paillasse.*

ABLUTATORIUM. — Vas in quo sordidæ vestes abluuntur; *cuvier à faire la lessive, lavoir.*

ABLUTES. — Plurali numero sunt loca cœnosa et aquis plena; *mares, lieux pleins d'eau et de vase.*

ABLUTIO. — Inundatio, pro ABLUVIO; *débordement, inondation.* (A. 1158.)

ABLUTIUM. — Eadem signif. q. ABLUTES.

ABLUVIO. — Mundatio sordium, rectius, inundatio, ut ABLUTIO.

ABLUVIUM.—Dicitur quibusdam universalis inundatio.

ABMATRIMONIUM. — Ead. signif. q. *Foris maritagium. Vid.* MARITAGIUM.

ABNEGARE. — Inficiari, pernegare; *nier opiniâtrément, refuser obstinément d'avouer ou de faire une chose.* (*Vet. Gl.*)

ABNEGATIO. — Cessio alicujus juris vel prædii incurvatis digitis secundum morem Saxonicum... deinde cum manu et festuca more Francorum; *cession d'une chose en remplissant les formalités symboliques en usage chez les Francs et les Saxons.*

ABNODARE.—Nodum solvere; *dénouer.*

ABNORMIS. — Enormis, inormis, qui non est rectus, extra normam; *extraordinaire en dehors de la règle, irrégulier.* (*Vet. Gl.*)

ABNORMITAS. — Enormitas, irregularitas. « Amor justitiæ, qui tuam, pater, animam imbuit, *abnormitati* fecit eam offensam et ab excessibus cautam. » (*Epist. Fulb. Carnot.*, a. 1021.)

ABNUTIVUM. — Recusatio, dedignatio; *refus, négation.*

ABOBSITUS. — Tenebris involutum; *enveloppé de ténèbres.* (*Vet. Gl.*)

ABOCATOR. — Pro ADVOCATOR vel ADVOCATUS; *avocat, avoué.* — Tutor, qui res pupilli administrat et defendit; *tuteur.*

ABOCATURA. — Forte dolii apertura, ab Ital. *bocca*, os, ostium, quævis apertura. (*St. Ven.*)

ABOCELLIS. — Cæcus; *aveugle.* (*Ch. S. Aud.*)

ABOCELLUS. — Eadem notione (*Ibid.*)

ABOCULIS. — Ead. signif. q. ABOCELLIS. (*A. SS.*)

ABOGADUS. — Idem q. ADVOCATUS.

ABOLEFACERE.— Abolere; *anéantir, détruire.* (*Script. eccles.*)

ABOLEIARE. — Retis species, a sagena non dissimili; *filet de pêche peut-être semblable au boulier.*

ABOLENTIA. — Progenies, familia, genus; *famille, race, maison.* (A. 1111.)

ABOLERE. — Incendere, oblivisci, negligere; *brûler, se brûler, oublier, négliger.* (*Vet. Gl.*)

ABOLESCERE — In significat. activa pro ABOLERE. Utique continentiam indicens, et compescens concubitum seminarium generis *abolescit.* » (Tert.)

AB OLIM. — Jampridem (Rym.)

ABOLLA. — Pallium philosophorum, vestis militaris, vestis senatoria; *manteau des philosophes, vêtement militaire, vêtement sénatorial*

ABOLLAGIUM. — Jus quod habet dominus feudi in apum examinibus; *droit qu'avait le seigneur de s'approprier les essaims épars, et de prendre une certaine quantité de cire ou de miel dans les ruches de ses vassaux;* ol. *oboilage, abeillage.*

ABOMAGIUM. — Jus defigendi metas in terris vassallorum, simul et præstatio quæ dominis pro eo persolvitur; *droit du seigneur de faire planter des bornes, et redevances des vassaux pour les planter sous la direction du seigneur;* ol. *abornage abournement.* — Certa ac definita præstatio, quam subditus domino suo ex condicto solvit, servitii moderatio; *redevance annuelle payée par les vassaux au seigneur, pour obtenir un adoucissement à leurs charges.* (A. 1290.)

ABOMINAMENTUM. — Idolum; *idole.* « Secundum dictum Isaiæ, abjecit homo *abominamenta* sua aurea et argentea.» (Tertul.)

ABOMINARIUM. — Liber ubi abominationes scribebantur, id est anathema a Pontificibus, episcopis et fundatoribus lata contra invasores et deprædatores bonorum Ecclesiæ; *recueil des anathèmes lancés par les Papes et les évêques,* etc., *contre ceux qui usurpaient ou ravageaient les biens de l'Eglise.*

ABOMINATIO. — Nausea, fastidium cibi, actio vomiturientis; *nausée, dégoût, envie de vomir, vomissement.*—Idolum, idololatria; *idole, culte des idoles.* — Anathema; *anathème.*

ABONAGIUM. —Jus figendi metas in terris vassallorum; *droit d'abornage.* (A. 1244.) *Vid.* ABOMAGIUM. — Feudalium jurium venditio, redemptio, abalienatio, aut commutatio; *rente, aliénation, échange ou rachat de droits féodaux.* (A. 1298.)

ABONAMENTUM. — Ead. signif. q. ABONAGIUM; *droit d'abornage.* (A. 1233.) — Conventio, transactio, pactum; *convention accord, pacte, transaction.* (A. 1267.)

ABONARE. — Infamatum restituere bonæ famæ; *réhabiliter.* — Clientelaria jura vendere, redimere, aut etiam commutare et alienare; *vendre, racheter, échanger, aliéner les droits de suzeraineté.* — Servitium moderari et de eo convenire; *alléger les redevances et accorder les allégements par un acte.* (A. 1298.) Clientelana profiteri; *faire aveu de vasselage.* (A. 1313.)

ABONATIO. — Clientelæ professio; *aveu de vasselage.* (A. 1313.)

ABONATUS. — Ille pro quo prædes dati sunt; *celui pour lequel on a fourni caution.* — Vir probatus bonæque famæ; *homme considéré.* — Domini feudalis subditus, cujus præstationes ex condicto, pacto, vel privilegio moderatæ, aut ad certam ac definitam pecuniæ, aut alterius rei solutionem sunt limitatæ, ita ut talliis ac cæteris servitiis non sit obnoxius; *vassal qui a obtenu de son suzerain, moyennant une redevance annuelle déterminée, la suppression ou du moins la diminution des prestations, tailles et servitudes qui pèsent sur ceux de sa classe;* ol. *abonné.*

ABONEMENTUM. — Ead. signif. q. ABONAMENTUM.

ABONNARE. — Limites seu *bonnas* præfigere; *borner, mettre des bornes;* ol. *abonner, abosner, abourner.* — Ead. signif. q. ABONARE.

ABOONAGIUM. — Ead. signif. q. ABOMAGIUM.

ABOONATUM. — Ead. signif. q. ABONAMENTUM.

ABORBITARE. — Decedere; *s'éloigner, s'écarter.* (*Conc. Tol.*)

ABORDARE. — *Vid.* ABORDATIO.

ABORDATIO. — Portus ostium; *entrée d'un* port. (A. 1480.) — *Abordare* dicitur de loco ubi aperitur portus. « Et interrogatus in cujus jurisdictione est situatus portus et ejus *abordatio*... in brotellis illorum de Molone, ubi ipse portus abordat, a parte Bressiæ. » (A. 1480.)

ABORLARE. — Ab oris seu extremis partibus campi collectos spicarum manipulos in acervum congerere; *apporter des extrémités d'un champ les épis de blé et les mettre en meules.* (*St. Aven.*)

ABORNAMENTUM. — Pro ABONAMENTUM. « Qui ratificavit *abornamentum* del Porcher, quod nobis concesserat. » (Obituar.)

ABORNARE. — Ead. signif. q. ABONARE.

ABORRIS. — Scandalosus, f. *abnormis.* (Isid.)

ABORRITIO. — Pro ABORTIO vel ABORTIVUS [fœtus]. (Guib.)

ABORTARE. — Quasi ABORIRI. « De quadam pechia terræ sicut se præportat de longo in latum et *abortat a* terra hæredum Radulfi. » (A. 1264.)

ABORTICIOSUS. — Ead. signif. q. ABORTIVUS.

ABORTIRE. — Abortum facere; *mettre bas avant terme, avorter.*

ABORTIUM. — Abortus; *avortement.*

ABORTIVUS. — *Pergamenum abortivum,*

quod vulgo virgineum vocant, ex pelle vitulina vel hædina leviori præparatum ; *parchemin vierge, vélin.*

ABOSATIO. — Destructio, eversio ; *destruction, renversement.* (A verb. Gal. *abouser*, quod rustici Dumbenses usurpant pro *abattre*, diruere, evertere.)

ABOSCATUS. — De agro dicitur, bosco seu silva et dumetis obsito ; *boisé.* « Unum campum terræ *aboscatum* seu adnemoratum. » (A. 1413.)

ABOSO. — Infirma domus ; *maison peu solide.* Vid. ABOSATIO et ABASA.

ABOSQUITUS. — Ead. signif. q. ABOSCATUS.

ABOTARE. — Terminare ; *aboutir.* Dicitur de agrorum finibus qua parte angustiores sunt. (A. 1297.)

ABOTINARE. — Prædari ; *butiner, s'emparer.* (A. 1509.)

ABOTIOSARE. — Terminare; *aboutir.* (A. 1339.)

ABOTTAMENTUM. — Auxilium ; *secours, aide.*

ABOTTUM. — Ead. notione.

ABOUTARE. — Ead. signif. q. ABOTARE. (A. 1297.)

ABOUTIZARE. — Ead. signif. q. ABOTARE. (A. 1314.)

ABPATRUUS. — Pater abavi ; *père du bisaïeul.* (*Dig.*)

ABRA. — Ancilla , famula honoratior , cujus modi ditiores ad honestiora servitia , seu ministeria domi alunt; *gouvernante, servante de confiance.* — Concubina ; *concubine.* — Præstatio quædam ex vino persolvenda ; *taxe sur le vin.*

ABRACADABRA — Inscriptio amuleti apud Serenum Sammonicum pro hemitritæo, seu febri semitertiana. Quæ quidem inscriptio Sammonicum Basilidis hæretici, qui sub Hadriano vixit, sectatorem fuisse arguit, cui pro summo Deo fuit nescio quis *Abracax*, seu, ut legendum, *Abrasax*, quem solom significasse censent multi ; *mot magique en grande réputation au moyen âge, et qui guérissait, disait-on, de la fièvre double-tierce.*

ABRADICARE. — Avellere , eradicare ; *arracher, déraciner.* (*A. SS.*)

ABRASSATA. — Armatura qua brachia teguntur et defenduntur; *brassard.* (A. 1335.)

ABRATOR.—Opifex, qui ad artem texendi pertinet, sed incertum utrum tonsoribus, seu carminatoribus annumerandus. « Liceat... quibuscunque *abratoribus* tramæ et laborantibus ipsam tramam et tenere et ponere unum quarteronum seu quartam partem unius libræ pro contrapesio. » (A. 1360.)

ABRATURA. — Dicitur de clavis ferreisque soleis equorum usu detritis. « Item pro ferratura et *abratura* ferrorum et clavorum unius equi. »

ABRAVIS. — Vestis muliebris crocei coloris ; *vêtement de femme de couleur de safran.* (*Am.*)

ABRECEPTARE. — Ire incipere; *commencer de marcher.*

ABRENUNTIARE. — A se renuntiando removere, renuere , postponere, despicere ; *renoncer.* « *Abrenuntiare* diabolo et pompis ejus. » (Tert.)

ABRENUNTIATIO. — Renuntiatio juris.

ABRENUNTIATOR. — Nuntiator, nuntius ; *celui qui annonce, qui rapporte, messager, courrier.* (A. 1385.) — Qui renuntiat ; *celui qui renonce à.* (Tert.)

ABREPTARE. — Arripere. (Pap.) — Incipere ire ; *commencer d'aller.*

ABREPTITIUS. — Ut ARREPTITIUS.

ABREVARE. — Adaquare ; *abreuver.* (A. 1360.)

ABREVIARE. — Notam sumere, per notam describere, in brevia redigere ; *écrire en abrégé, prendre note de.* (A. 1155.)

ABREVIATURA. — Notæ, scriptura compendiosa ; *signes tachygraphiques, écriture abrégée.*

ABRICA. — Straguium, lecti tegumentum ; *couverture de lit.* (A. 1342.)

ABRIGA. — Eadem notione.

ABRIGEUM. — Pro OBRYZUM.

ABROCARE. — Perforare, fistulam dolio apponere ; *mettre un tonneau en perce, y mettre un robinet. Vid.* ADDORILLARE.

ABROCATOR. — Proxeneta ; *entremetteur, courtier, brocanteur.*

ABROGANS. — Humilis; *humble , modeste.* (Isid.) — Detrahens , malilocus ; *médisant, mauvaise langue.* (*Vet. Gl.*)

ABROMA.—Stolæ muliebris genus ; *vêtement de femme, robe.* (Amal.)

ABROSTURA. — Depastio animalium in bruscis seu drumetis ; *broutement, action de paître, de broutiller, pâture.* — Jus ducendi animalia ad pastionem hujusmodi ; *droit de faire brouter les animaux dans les bois* ; ol. *abrosture.*

ABROTANUM. — Plantæ medicinalis species ; *plante médicinale, l'aurone;* ol. *abrone.*

ABROUTARE. — Vehiculo *brouetta* dicto transvehere ; *traîner avec une brouette , brouetter.* (A. 1450.)

ABRUTIO. — Eversio, destructio, licentia destruendi domum ; *renversement, démolition, permission de démolir une maison.*

ABRUTUS. — Avulsus, excussus ; *secoué, enlevé.* (H. M. S. D.)

ABSA. — Mensuræ species, in Occitania, ulna ; *aune.* « Quod dicti consules habeant potestatem cognoscendi et ordinandi de mensuris bladorum, vini et olei, et aliis ponderibus, et de *absis*, seu cannis, cum quibus panni lanei et caprini, et aliæ merces mensurantur, cannantur ac venduntur. (*Ord. reg.*, a. 1350.)

ABSACITUS. — Investito opponitur ; *dépossédé, qui a renoncé à la propriété d'une chose ou en a été dépouillé.*

ABSARE. — Absum facere, id est sibi capere jure dominii, seu uti vocabant, indominicare ; *s'emparer, se mettre, en vertu du droit de suzeraineté, en possession d'une chose, d'un immeuble.* — Cessare, vacare ; *cesser de marcher.* « Est actum... quod si dicta molendina accensata, diluvio aquæ aut vetustate, aut alio quovis modo diruerent et

absarent... (A. 1308.) — Evellere, exstirpare ; *arracher*, vel ead signif. q. *Cedere*, rem quampiam in alterum transferre. « Audoinus Asinus laxabat vineas S. Petro : et præterea, qui *absabant* vineas, reddebant quartum de terra. » — Agrum in *absum* redigere ; *mettre une terre en friche.*

ABSARIUS. — Qui agros *absos* colit, nomine scilicet domini fundi, servus vicarius. *Vid.* VICARIUS.

ABSBRIGARE. — A lite liberare ; *débarrasser d'un procès.* — Prædium, castrum, etc., domino capitali reddere et ab iis ita excedere ut nihil juris penes cedentem remaneat ; *remettre un immeuble entre les mains du suzerain faire renonciation absolue des droits à la possession dudit.*

ABSCEDERE. — Cedere rem quampiam, aut jus suum in alterum transferre; *faire cession ou transmission de quelque chose à quelqu'un.*

ABSCERNERE. — Repellere , rejicere ; *repousser, rejeter.*

ABSCESSIO. — Cessio ; *cession , renonciation.*

ABSCIDICULA. — Statuæ vel imaginis loculamentum in fornicis modum ; *niche.* (Joan. Diac.)

ABSCIDILIUM. — Cultellus quo ungulæ equorum abscinduntur.

ABSCINDERE. — Idem q. ABCINDERE.

ABSCIRE. — De memoria exire ; *être oublié.* (Am.)

ABSCISA.— Scripturæ genus. *Vid.* SCRIPTURA.

ABSCISSURA. — Intervallum ; *intervalle, solution de continuité.*

ABSCITAS. — Terra absa , ut ABSEITAS.

ABSCODERE. — Excutere, siliquis exuere ; *battre le grain et les légumes, les dépouiller de leurs enveloppes, écosser.* (A. 1516.)

ABSCONCIA. — Ut ABSCONSA.

ABSCONDERE. — Purgare se ; *se justifier d'une accusation.* (*Cap. Lud. II imp.*)

ABSCONSA. — Cæca laterna qua monachi ut plurimum utuntur in obeundis dormitoriis ; *lanterne sourde* ; ol. *esconse.*

ABSCONSE. — Latenter, abscondite ; *secrètement, en cachette, par-dessous main.*

ABSCULTARE. — Pro AUSCULTARE.

ABSCULTATOR.—Forte minister ille qui *talliam ad placitum* dictam, seu audientiam exigebat. *Vid.* TALLIA. (A. 1287.)

ABSE. — Spontaneus ; *spontané, volontaire.* (Isid.)

ABSECTOS. — Lapidis pretiosi genus ; *pierre précieuse, qui, selon Isidore, était de couleur noire et veinée de rouge* ; ol. *absicte.*

ABSEDIUM. — Obsidio ; *siége.*

ABSEITAS. — Terra absa. *Vid.* ABSUS.

ABSENS. — Ead. signif. q. ABSTENTUS. « Quod si admissa fuerit, etiam hæc quæ eam receperit, habebitur *absens* (*Cap. C. M.*), » id est, abstinebit pariter ab ingressu ecclesiæ, seu habebitur pro excommunicata. — *Absentem se facere*, devestire se de re aliqua, exuere possessione et eam in alium transferre ; *se dépouiller de quelque chose, renoncer à la propriété d'une chose et la donner à quelqu'un.* « Exinde ultimam facio traditionem et vestituram, et me exinde foris expuli, warpivi et *absentem* feci. » (A. 1075.)

ABSENTANDUS. — Absens , fugitivus ; *qui est absent, en fuite.* (A. 1358.)

ABSENTANEUS. — Qui se semper absentat. *Vid.* ABSENTARE.

ABSENTARE. — Occultare , abscondere : *cacher, dérober aux regards.* — Abesse ; *être absent.* « Ecce hic dicit : Clavis deest, custos *absentat.* » — Absentare aliquid ; ab eo recedere, illud relinquere ; *s'éloigner d'une chose, la quitter.* « Hoc facto, metu rigoris justitiæ domum suam *absentavit.* » (*Litter. remiss.*, an. 1384.) — Auferre, abscindere, separare; *enlever, séparer, couper :* « Quamvis de capite nihil præter mentum haberetur, sicut percussoris illud *absentaverat* gladius. » (Marten., *Ampl. coll.*)

ABSENTATIO. — « Illa vero circa corpus quid est, nisi a Deo quædam *absentatio ?* et *absentatio* quid , nisi peregrinatio ? » (S. Bern.) — Recitatio facta absente libro.

ABSENTATUS. — Deperditus , amissus ; *perdu.* « Et dixerit quod munimen suum *absentatum* fuisset, » id est charta non reperiretur.

ABSENTER. — In absentia. (*A. SS.*)

ABSENTERE. — Idem q. ABSENTARE.

ABSENTIALIS. — *Absentialis dies.* Dies , qua quis absens est, ut cum canonicus a choro abest ; *jour d'absence.* « Si etiam aliquis canonicus... absens fuerit..., illorum *dierum absentialium* angustia ad hoc ut foramen judicetur non poterit coarctari. » (*St. ep. Tornac.*, a. 1196.)

ABSENTIALITER. — Absentialiter præsens; id est corpore quidem absens, sed præsens mente ; *absent matériellement, mais présent en esprit.* (*N. G. Ch.*)

ABSENTIELIS. — *Absentielis ætas :* majoritas, ut vulgo dicitur, cum quis suæ tutelæ est, quasi quod *abs* se sit , id est sibi relictus ; *majorité, état de celui qui est majeur.*

ABSENTIMENTUM. — Pro ADSENTIMENTUM, consensus ; *consentement , assentiment.*

ABSENTUM. — Pro ABSINTHIUM , herbæ genus ; *absinthe*

ABSEPTICUS. — Furiosus ; *qui est en fureur.* (*Vet. Gl.*)

ABSESCUTARE. — Devestire se de re aliqua, et juri, quod in eam quis habere potest, renuntiare atque in alium transferre; *renoncer à la propriété d'une chose et la transmettre à quelqu'un.* (A. 1269.)

ABSESITUS. — *absesitum se facere ;* ead. signif. q. ABSENTEM SE FACERE, id est devestire se de re aliqua.

ABSICTUS. — Gemma nigra et ponderosa; *pierre précieuse de couleur noire et veinée de rouge, appelée en vieux français « absicte, absite. »*

ABSIDA. — Fornix, arcus ; *voûte, arcade.* — Proprie, cujusvis ædificii pars extrema et interior super planum semirotundum erecta et concamerata. Convenit itaque cuilibet structuræ in arcum desinenti et concameratæ, quare et dicitur de ecclesiarum sacel-

lis semirotundis, deque aliis partibus ecclesiæ cum in circulum pariter terminantur; maxime vero de parte interiore ædis sacræ in qua altare collocari solet ; *extrémité intérieure d'un édifice quelconque, d'une église, d'un transept, d'une nef*, etc., *pourvu que cette extrémité soit demi-circulaire ou polygonale et voûtée; particulièrement la partie de la nef où est l'autel.* — Episcopalis sedes, quod in medio absidæ collocari apud veteres soleret, ut in ecclesiis in quibus chorus adhuc retro altare est ; *siége de l'évêque.* — Feretrum, in quo reliquiæ sanctorum continentur ; *coffret où sont renfermées les reliques des saints, châsse, reliquaire.* — Concha altaria; *coupole qui, dans les anciennes églises, s'élevait au-dessus de l'autel, ciborium.* — Sacra mensa seu altare ; *la sainte table, l'autel.* — Latior pars ædis ; *la partie la plus large de l'édifice.* — Sacra umbella quæ supra corpora sanctorum erigitur; *baldaquin.* — Orbita, circulus rotæ; *tour d'une roue.*

ABSIDATUS. Concameratus, in absidis seu arcus formam tectus ; *voûté.*

ABSIDIA. — Sacra umbella quæ supra sanctorum corpora erigitur ; *baldaquin.*

ABSIDICULA. — Diminut. ab ABSIDA.

ABSIDITAS. — Ead. signif. q. ABSEITAS, id est terra absa. *Vid.* ABSUS.

ABSIGNARE. — Resignare, desigillare ; *desceller, rompre le cachet, décacheter.* (*Vet. Gl.*)

ABSINTHIUM. — Pro ABSYNTHIUM.

ABSIS. — Ead. signif. q. ABSIDA.

ABSITAS. — Ead. signif. q. ABSEITAS.

ABSITITIUS. *Absititium se facere.* — Eadem signif. q. ABSENTEM SE FACERE. *Vid.* ABSENS.

ABSITUS. *Absitum se facere.* — Eadem notione.

ABSJURARE. — Pro ABJURARE.

ABSJURATIO. — Ut ABJURATIO.

ABSLATATA. — Navis piratica ; *navire de pirate.*

ABSO. — Ut ABBASO.

ABSOLERE. — Ab usu recedere. (Pap.)

ABSOLUTE. — Vox officii ecclesiastici quæ significat absque prævia salutatione, cantu, benedictione, invitatione. « Dicuntur *absolute* et sine oratione nec ante nec post, » etc. (*Cod. rit.*, Mar. Deaur.) *Absolute ordinari* dicitur de clericis qui ad sacros ordines promoventur absque titulo seu ecclesia cui mancipentur et de cujus redditibus vivant.

ABSOLUTIO. — Indulgentia, remissio a peccatis ; *absolution, rémission des péchés.* — *Absolutio ad cautelam* dicitur de absolutione quæ majoris securitatis causa alicui judicis sententia excommunicato et appellanti conceditur; dummodo ferendo demum judicio se pariturum promittat præstito sacramento. Hujus absolutionis ad cautelam nulla mentio ante Cœlestinum Papam qui, anno 1195, ad episcop. Lincolnens. scribens, quosdam absolvi permittit ad majorem cautelam. — Absolutionis dies, *le jeudi absolu* ; dies Jovis ante Pascha, *jeudi saint.* — Absolutiones relaxatoriæ, vocantur concessæ excommunicatis absolutiones ad tempus. — Dispensatio, dimissio, libertas, permissio ; *permission, congé, liberté.* Hinc *absolutionem facere*, jubere, vel potius facultatem ac licentiam dare aliquid faciendi ; *enjoindre*, ou mieux, *donner l'autorisation de faire quelque chose* Apocha, acceptilatio ; *quittance, décharge.* — In ecclesiastici Officii rubricis, deprecatio brevis quæ dicitur finitis psalmis cujuslibet Nocturni, qua solebat olim terminari Officium nocturnum uniuscujusque vigiliæ. — Collecta seu oratio pro mortuis, illa præsertim quæ incipit : *Absolve, Domine*, etc. Item quævis aliæ orationes pro defunctis, ac etiam preces, thurificationes, aspersiones, quæ circa corpora defunctorum fiunt. — *Absolutio capituli*, brevis lectio ex Scriptura sancta quæ quotidie post Primam dici solet, et quæ primum in monasteriis, finito *capitulo*, antequam fratres exirent ad opera et benedictionem a superiore acciperent, decantabatur.

ABSOLUTO (IN). — Voces agrimensoribus propriæ, apud quos agri *in absoluto* remanere ac tenere dicuntur, qui sine lege et finitione sunt, id est finibus ac limitibus non terminantur.

ABSOLUTORIUM. — Apocha ; *récépissé, quittance, acte par lequel le créancier déclare que le débiteur a payé.*

ABSOLUTORIUS. — *Absolutoriæ litteræ :* 1° Litteræ quibus Pontifex excommunicatum ab excommunicatione a se absolutum esse denuntiabat ; *lettres par lesquelles le Souverain Pontife faisait connaître qu'il avait relevé un excommunié des peines de l'excommunication.* — 2° Litteræ quæ re confecta missis ac legatis dantur cum domum remittuntur ; *lettres que les gouvernements donnent aux envoyés étrangers, quand ceux-ci, ayant rempli leur mission, veulent revenir dans leur pays; lettres « d'exequatur. »*

ABSOLUTUS. — Desperatus ; *désespéré.* Dicitur de ægro cujus morbus deploratur. — Persolutus ; *payé : « absoluta* pecunia, » præsens pecunia ; *argent comptant.* — Solutus et liber, liber fidelis, vasallus uni addictus ; *homme libre, vassal d'un seigneur.* — *Absolutus dies ;* feria quinta hebdomadis sanctæ ; *jeudi saint.*

ABSOLVERE. — Liberum dimittere ; *lâcher, laisser aller en liberté.* « Si quis alienum servum in fuga lapsum, ferro vinctum, aut quocunque ligamine constitutum *absolverit.* » (*Lex Wisig.*) — Mittere, remittere in patriam, domum : « Hunc nos baptizantes, ad propriam *absolvimus* domum. » (Anast.) — Donare, dimittere, contradere, in possessionem mittere ; *donner, renoncer à, livrer, mettre en possession.* — *Absolvere defunctos*, dicere *collectam* mortuorum : « Sacerdotes, audito parochianorum suorum obitu, statim *absolvant* eos cum psalmis pro defunctis et collecta. » (Od. episc. Paris.) — *Absolvere ad cautelam. Vid.* inf. ABSOLUTIO.

ABSOLVIMENTUM. — Licentia, facultas

aliquid faciendi ; *permission, licence, autorisation.* (A. 1088.)

ABSONIARE. — Sacramentum fidelitatis Anglo-Saxonicum, laudatum a Somnero. « In illo (Deo) pro quo sanctum hoc sanctificatum est, volo esse nunc domino meo N... fidelis et credibilis, et amare quod amat, et absoniare quod absoniat, per Dei rectum et sæculi competentiam. »

ABSORBERE. — Prætermittere, nullam rei alicujus rationem habere ; *passer sous silence, ne pas rendre compte d'une chose.* (A. 1408.)

ABSORSIT. — Foras ejicere, exturbare ; *mettre dehors, chasser*, etc.

ABSORTUS. — Pro ABSORPTUS.

ABSPES. — Sine spe ; *sans espérance.*

ABSPORTARE. — Pro ASPORTARE vel ABIGERE, si de pecoribus agitur : « Si quis a civitate fugerit et catalla cujuspiam burgensium *asportaverit.* » (A. 1194.)

ABSQUE EO QUOD. — Quamvis non ; *quoique non.* « Absque eo quod dictum officium juraverit. » (*Form. Mass.*)

ABSRADICARE. — Avellere, eradicare ; *renverser, déraciner, arracher.* (A. 1237.)

ABSRADICATUS. — Avulsus, eradicatus ; *enlevé, arraché.* (A. 1237.)

ABSTANTIA. — Intervallum, distantia ; *intervalle, distance.*

ABSTEMIUS. — Non modo qui a vino, sed etiam qui a carnibus abstinet ; *qui ne boit pas de vin, qui ne mange pas de viande ; sobre, tempéré, qui est encore à jeun.* (*Ann. Ben.*)

ABSTENIS. — Ead. signif. q. ABSTEMIUS.

ABSTENTUS. — Excommunicatus ; *excommunié.* — Apud jurisperitos pupillus qui tutoris auctoritate ab adeunda hæreditate revocatus est, ex eo nempe quod nimis illa sit in ære alieno.

ABSTENUS. — Ead. signif. q. ABSTEMIUS.

ABSTERE. — Abjungere ; *dételer, séparer, éloigner.*

ABSTERGERE. — Aspergere ; *répandre, verser.* (*A. SS.*)

ABSTERNERE. — Abjicere, repellere, abdicare, respuere ; *repousser, rejeter, renoncer à, écarter.*

ABSTERSORIUM. — Pannus lineus, quo utitur sacerdos dum Missam celebrat ad extergendos sibi digitos post attrectatam hostiam ; in hoc differt abstersorium a manutergio, quod isto duntaxat utantur, cum res divinas nondum attigere.

ABSTINATIO. — Abstinatio legis; violatio edicti ; *désobéissance à une loi, à un acte de l'autorité publique, délit.* « Nec possunt aliqui... de territorio fructus removere... alioqui si eorum *abstinatio* [f. *obstinatio*] possit evidenter comprobari... deberent ex hoc puniri. » (*Chart ex eccles. Sanct. Audomari.*)

ABSTINENTES. — Iidem videntur qui *continentes*, vel qui jejunia observantes ab escis abstinent. (S. Cypr.) *Abstinentes* etiam vocati hæretici quidam in Hispania, Gallia, « separantes persuasionibus conjugia hominum et escarum abstinentiam promittentes. »

ABSTINENTIA. — Cessatio ab armis ; *trêve, suspension d'armes.* — Renuntiatio, cessio ; *renonciation, cession, non-acceptation.* — Excommunicatio ; *excommunication.* « Ab officio removendus est et tandiu *abstinentia* castigandus est. (Fulb. Carnot. *Ep.*)

ABSTINERE. — Renuntiare, cedere ; *renoncer, céder, ne pas accepter.* — Absterrere, detinere ; *éloigner, détourner, écarter.* — *Abstinere aliquem communione, communicatione*, idem est ac *Excommunicare.*

ABSTIPULARE. — Dimittere, werpire ; *se dessaisir et déguerpir d'un bien, parce qu'on en prenait possession avec un fétu de paille, « stipula. » Vid.* FESTUCA.

ABSTLATA. — Navis piratica ; *vaisseau de pirate.*

ABSTOLLERE. — Auferre ; *enlever.*

ABSTRACTUS. — A scriptoribus asceticis dicitur ille qui extra animi sensus raptus est ; *ravi.*

ABSTRIGARE. — Ab omni mora et impedimento liberare ; *débarrasser de tout obstacle.*

ABSTRUERE. — Pro ABSTRUDERE.

ABSTUDERE. — « *Estouper.* »

ABSTUERE. — Ead. notione.

ABSTULA. — Pro ASTULA.

ABSTULTUS. — Ead. signif. q. ABSTOLLERE.

ABSURATIO. — Pro ABSJURATIO, rei cessio cum præstatio sacramenti.

ABSURDESCERE. — Exsurdare, aures prægravare ; *assourdir, rompre la tête.*

ABSUS. — *Absus ager*, incultus, qui in chartis opponitur *vestito*, id est culto ; *terre inculte, friche.* Interdum *absus ager* dicitur non modo vacans, sed et prorsus incultus et pasturæ idoneus. *Mansi absi*, mansi dominici, fiscales, qui colonis non sunt adsignati, et opponuntur *vestitis*, id est colonis traditis. « *Mansi absi* sunt qui non habent cultores, sed dominus eos habet in sua potestate, qui vulgariter appellantur Wroinde » (*Reg. bon. eccl. Prum.*)

ABSYNTHIOSUS. — Amarus ; *amer.*

ABSYNTHIUM. — Potio mellita, monachica. « His tribus diebus post pulsationem cymbali, qui voluerit bibet de absynthio melle confecto. » (*Consuet. Floriac.*)

ABTERMINATUS. — Exsilio damnatus ; *condamné au bannissement.*

ABTUS. — Pro APTUS.

ABULA. — Albula ; *able, ablette.*

ABUNCOLUS. — Pro AVUNCULUS.

ABUNDA. — Panici et mellei folliculi ; *gâteaux feuilletés.* — Meta ; *borne* ; ol. *bonne.*

ABUNDANTI (EX). — Præterea, insuper ; *en outre.*

ABUNDANTIA. — Erogatio, largitio ; *distribution, largesse, dons abondants.* — Possessionis genus. « Campaniæ, plantæ, *abundantia*, curticanus et clausellus de Parriniaco, cum aliis vineolis. » (A. 886.)

ABUNDAT. — Sufficit ; *il est suffisant.*

ABUNDIA. — Quæ abundantiam impertitur, ut somniabant. « Dominam *abundiam*

(vocant) pro abundantia quam ea præstare dicunt domibus quas frequentaverit. » (Guil. Paris.)

ABUNDUS.—« Cum pane abundo et quinque mensuris de cervisia. » *Vid.* Abunda.

ABURGARI. — Intra fines burgi aut villæ aliquam terram includere, comprehendere; *englober dans les terres dépendantes d'une ville, d'un bourg*, etc.

ABUSIO. — Non abusus, abstinentia; *abstention de faire une chose.* (S. Paul.) — Deceptio, error; *déception, tromperie.* (Gasp. Bart.) — Abusus; *mauvais usage, abus.* (Salv.)

ABUSOR. — Qui male utitur; *celui qui fait un mauvais usage, qui abuse.* (*St. ord. Clun.*)

ABUSUS. — Defectus. (Bald. Noviom.)

ABUTARE. — Idem q. Abbotare et Abuttare.

ABUTARIUS. — Pro Alutarius. « Supra quodam masagio sito juxta plateam *abutariorum Rothomagensium.* » (A. 1267.)

ABUTERO. — Abutor (*Supplem. Antiq.*)

ABUTI. — Igne consumere; *consumer, brûler.*

ABUTTARE.— Terminare; *aboutir.* Dicitur apud agrimensores de agrorum finibus qua parte sunt angustiores. Namque ea parte qua sunt longiores *adjacere* dicuntur.

ABUVRAGIUM. — Jus quod una cum *caponibus* exigitur et persolvitur, forte quod præter jus *caponum* corollarii vice in conventionibus concedatur. (A. 1327.) *Vid.* Biberagium. — Id quod bibitionis nomine ab eo solvitur qui in societatem aliquam recipitur; *ce qu'on paye pour le droit de bienvenue ou de réception dans une société, et qui se dépense ordinairement en repas;* ol. *abuvrement, aboivrement.*

ABVELARE. — Detegere; *découvrir.*

ABVICINARE. — Disjungere; *séparer, disjoindre.*

ABWARPIRE. — Ead. signif. q. Warpire; possessionem rei alicuius dimittere; *déguerpir.*

ABYRTACA. — Condimentum apud Persas et Medos ex allio, porro, cardamo, granis mali punici, sinapi, aliisque acerbis, aut etiam ex herbarum virentium succo confectum. (Athen., lib. III, cap. 35.)

ABYRTACE. — Eadem notione.

ABYRTACUS. — Eadem notione.

ABYSSALIS. — Fundum non habens; *qui n'a pas de fond, profond comme un abîme.*

ABYSSARE. — Mergere in profundum. « Totus in Deum *abyssatus* erat. » (*A. SS.*)

ABYSSUS. — Infernum; *l'abîme, l'enfer.* — *De abysso usque in cœlum*, formula qua in cessione nihil sibi reservatum esse significabant.

ABYSUS. — Pro Abyssus.

ACA. — Amœnitas; *agréments, charme, beauté.* (*Vet. Gl.*)

ACABELLATUS. — Vinum *acabellatum*, quod nomine *cabellæ* seu banni venditur. « Liceat ipsis hominibus dicti castri eorum vinum vendere *en gros*, quibuscunque personis voluerint, tenente et durante ipsa cabella et vendente vino *acabellato.* » (A. 1303.) — *Vid.* Cabella.

ACADIA. — « Tam in montibus quam in plano, et villis et hominibus, et *acadiis*, et silvis et pascuis. » (A. 1246.)

ACALICULUS. — Pincerna; *échanson, bouteillier.*

ACAMPANARE.—Aragonensibus, in campum educere: *mener dans la campagne.*

ACAMPASSA. — Congregatio quævis, conventiculum quodvis; *réunion, rassemblement.* (A. 1328.)

ACANARE. — *Acanna*, provinciales dicunt pro virga decutere; *abattre, faire tomber à coups de verges. Acanatio*, actio decutiendi. « Neque pastores aliqui... non possint... aliquas quercores, nec euves aglanderatas *acanare* nec *acanari* facere... manualiter colligere et sine *acanatione* quacunque de dictis glandibus » (A. 1501.)

ACANATIO. — *Vid.* Acanare.

ACANNIZARE. — « Quicunque *acannizaverit* vaccam et bovem, si bos vel vacca fecerit damnum casu fortuito, dum *acannizatur*, cujus est amittat ipsum bovem vel vaccam, nisi *acannizetur* causa nuptiarum (*Fori Osc. Jacob. I, reg. Arag.*); » *taquiner, irriter, mettre en fureur.* — Picardi etiamnum dicunt *acanner*, cum aliquem conviciis incessunt. Italis accannare sonat stimulis agitare, acutis canis excitare.

ACANONICUM. — Non canonicum, extra canonem et regulam; *qui n'est pas canonique, qui est en dehors de la règle.*

ACANONISTUS. — Qui contra canones aliquid facit, vel qui canones ignorat; *qui agit contrairement aux canons, ou qui n'a pas connaissance des prescriptions canoniques.*

ACANZI. — Genus militiæ Turcicæ; *nom d'un corps de l'armée turque.*

ACAPERE. — Ad acapitagium dare; *vendre sous une redevance d'un cens.* « Concordatum fuit quod quicunque sit dominus de Chandenoy prædictam villam de Bordis non potest alienare a manu sua nec in feudum dare vel *acapere* vel conferre alicui. » (A. 1271.) *Vid.* Acapitagium et Accapitare.

ACAPITAGIUM. — *Relevium* seu quod nomine relevii exsolvitur domino capitali: *Droit de relief ou redevance en tenant lieu.* « Cum vero monasterii abbas et conventus, qui duas partes unius falconis in mutatione cujuslibet domini seu vassalli, pro *acapitagio* ratione feudi seu affarii aut tenementi de Castilhonnesio... solvere nobis tenentur. » (A. 1335.) *Vid.* Accaptare.

ACAPITARE. — Incipere; *commencer:* « Et *acapitat* ille campus ad nemus dictorum religiosorum. » (*Chartul. S. Wandre.*) Quasi diceretur, et habet caput suum ille campus. — Alia notione pro *accapitare. Vid.* Accaptare.

ACAPITIS. — Idem q. Accapitum.

ACAPITURA. — Ead. signif. q. Acapitagium.

ACAPTA. — Ead. signif. q. Acapitagium.

ACAPTAGIUM. — Ead. signif. q. Accapitum.

ACAPTAMENTUM. — Jus præcipuum ad rem quampiam. *Vid.* Accaptamentum.

ACAPTARE. — Nude pro Emere; *acheter;* ol. *achapter, acapter.* — Alia notione pro Accaptare.

ACAPTATIO.— Ead. signif. q. Accapitum.

ACAPTATOR. — Qui ad accapitum seu ad censum accipit; *celui qui achète sous la condition de payer une redevance d'un cens* (*St. Mas.*)

ACAPTIS. — Concessio vel acquisitio ad accapitum seu emphyteosim; *concession, donation, ou achat sous condition emphytéotique.* « Et omnes *acaptes* quos egò feci in supradictis honoribus sint similiter ejusdem Rotgerii. (*Test.*, A. 1118.) — Alia notione, ut Acapitagium. (A. 1123.)

ACAPTUM. — Emptio; *achat.* — Relevium seu quævis ejusdem generis præstatio; *droit de relief ou autre payé par les héritiers d'un tenancier soumis à rente, cens ou autre charge*, ut Acapitagium.

ACARALHA. — Emissarium aquarium vel quid simile (forte ab Hisp. *acarrear*, importare, quia per illud aqua et sordes importantur); *canal, égout.* « Quod dicti consules... habeant potestatem cognoscendi de viis publicis et itineribus reparandis, de clertis, doblis, *acaralhis* senoralibus [f. femoralibus], ædificiis et tabulariis, bescalinis, » etc. (A. 1351.)

ACARALHUM. — Eodem significatu.

ACARNERARE. — Apud Aragonenses, pecora aliena in agro damnum facientia capere atque etiam occidere et comedere; *surprendre des bestiaux étrangers pendant qu'ils font du dégât dans sa propriété, les saisir et les tuer:* « Oves Sancti Joannis et omnia pecora illius cœnobii.... mando ut in toto regno meo, ubi herbas invenerint, pascant..... et nullus sit ausus pignorare vel *acarnerare* » (*Ch. Remir. reg. Aragon.*) *Vid.* Carnale.

ACATAPANUS. — Præfectus civitatis vel provinciæ; idem q. Capitaneus. *Vid.* Catapanus.

ACATARE. — Emere; *acheter;* ol. *acater.* Relevium exsolvere; *payer le droit de relief. Vid.* Accaptare.

ACATHALANTIS.—Genus avis; *chardonneret.*

ACATHAPANUS. — Idem q. Acatapanus.

ACATHIA. — Ornamentum muliebre. « Bona mobilia, tam in auro quam in argento... jocalibus, percoralibus seu *acathiis*, zonis, etc. » (A. 1386.) Forte legendum est: *pectoralibus seu atachiis.*

ACATURA. — Pro Aquatura.

ACATUS. — Navis actuaria; *bâtiment léger.* « Quamobrem pontice nauclere, si nunquam furtivas merces vel illicitas in *acatus* tuas recepisti, » etc. (Tert.) — Mendose pro Aagiatus.

ACAU. — Vox Gallica vulgaris, caute, secreto; *en cachette.*

ACAUNUM. — *Vide.* Agaunum.

ACCABUSSARE. — Immergere, in mare demittere; *plonger dans l'eau, précipiter, noyer; quelquefois, « infliger le supplice de la cale. »*

ACCALVASTER. — Ab anteriori parte calvus, sicut *recalvaster*, a posteriori; *celui dont le devant de la tête est dégarni de cheveux.*

ACCAMPATUS. — Qui habet castra; *campé, en parlant d'un corps de troupes.* « Prodiit in hostes *accampatos*... in terra juxta Padum. » (A. 1404.)

ACCAMPARE. — Castra metari, ponere; *camper, asseoir un camp.*

ACCAMPIA. — « Item quod idem camerarius det et dare teneatur cuilibet monacho... quasdam estaminas.. et tria paria sotularium... et quod dicta æstivalia teneantur semel facere (reficere) de *accampiis* et sotularibus, si et quando super hoc fuerit requisitus. » (A. 1322.)

ACCANTATOR. — Vectigalium conductor, qui vulgo firmarius; *receveur et fermier des impôts.*

ACCAPITAMENTUM. Idem q. Accaptamentum.

ACCAPITARE. — Ut Accaptare.

ACCAPITIDATIO. — Charta quæ conditiones *accapiti* continet, vel ipsa ad *accapitum* concessio. « Recognoscent... eidem domino et suis sub servitiis in dictis *accapitidationibus* contentis et declaratis. » (*Transact.* 1501.) — *Vid.* Accapitum.

ACCAPITIS. — Idem q. Accapitum.

ACCAPITUM. — Agnitio in dominum, quod vulgo *relevium; droit de relief. Vid.* Relevium, Acaptum et Acapitagium. « Item confitemur nos recepisse a vobis pro *accapito*, 1400 marcas boni et legalis argenti. » (A. 1214.) « Deinde dono et laudo... totum honorem meum, civitates videlicet, atque burgos, castra, villas atque dominia, feudos, alodios, *accapita*, pignoras et acquisitiones, » etc. (A. 1150.) — *Ad accapitum dare*, idem est ac in *emphyteusin dare.* « *Damus in accapitum* seu emphyteusin alcheriam nostram, » etc. (A. 1310.)

ACCAPTAMENTUM. — Idem q. Accapitum. « *Accaptamentum* vero nobis debet persolvi nostrisque successoribus ad utriusque partis mutationes. » (A. 1240.) — Stips, eleemosyna quæ corrogando colligitur, eadem notione ac Quæsta; *quête.* (A. 1412.) *Vid.* Accattator.

ACCAPTARE. — Accaptare ad aliquem; caput et dominium agnoscere, capere. « Et propter hoc jam ultra ad illum non debeat consilium *accaptare.* » (*Cap. C. Cal.*) — Capere ad accapitum, hoc est capere vel possidere feuda aut quævis alia bona sub accapitorum conditione ac onere; *prendre ou posséder un fief, sous la condition de payer annuellement un cens, une redevance.* « Et ego... dono uxori meæ... omnia quæ accaptavi in Balagario. » (*Ch. Raim. comit. Barcino*) Interdum etiam simpliciter pro emere absque

ullo onere. Hinc vox Gallica *acater, acapter, achater, achapter, acheter*, ad quamlibet emptionem translata. « Cum omnibus rebus quas *accaptabit* vel recuperabit. » (A. 1060.) *Accapitare alicui*, relevium facere, vel exsolvere, vel aliquem pro domino, et velut pro *capitali* domino agnoscere; *payer le droit de relief ou reconnaître la suzeraineté d'un autre.*

ACCARATIO. — Testium cum reo compositio; *confrontation des témoins avec l'accusé;* ol. *acaration, acarement.* « Confrontationes vero fiunt exhibitis ipsi reo testibus, et in ejus conspectu positis, unde et accarationes a *cara* barbaro nomine, quod faciem significat nominantur. » (Bleynianus, *Institut. theor. et pract.*)

ACCARO. — Instrumentum rusticum. « Et superducta iterum dicta terra cum vangis et accaronibus, » etc. (Petrus Crescent.)

ACCASAMENTUM. — Casa, domus, ædificium; *maison, bâtiment.* — « Cum quodam *accasamento* posito ultra prædictum fossatum. » (A. 1232.) — Interdum hac voce significantur ædificia domui præcipuæ adjuncta. *Vid.* CASAMENTUM.

ACCASARE. — Domibus instruere; *construire des bâtiments, approprier un édifice.* « Postquam dictum castrum *accasatum* fuerit intra muros, » etc. (*Ch. Henr. V imper.*)

ACCATO. — Genus navigii actuarii, *espèce de bâtiment léger.*

ACCATTATOR. — Qui ex officio stipem corrogat aliis dispensandam; *qui fait des quêtes, quêteur.* (*St. Fl.*)

ACCATTUS. — Jus quod nomine relevii exsolvitur. *Vid.* ACCAPITUM.

ACCATUM. — Acquisitum, comparatum; *ce qui est acquis, acheté.* (A. 1233.)

ACCAYRA. — Pugnæ genus, qua scilicet funda lapides jactantur; *combat à coups de pierres.*

ACCAYRARE. — Pugnare jactando lapides; *jeter des pierres, se battre à coups de pierres;* ol. *acarer.* « Quod nulla persona audeat se *accayrare* seu facere accayras. » (A. 1353.)

ACCEDENTES (AD). — Responsorium quod in ecclesia cantabatur, dum ad S. Synaxim fideles accedebant, juxta Officium Mozarabicum.

ACCEIA. — Ead. signif. q. ACCIA.

ACCELA. — Eadem notione.

ACCELERANTIA. — Celeritas; *promptitude, rapidité.* (Petr. Diac.)

ACCENDERE. — Lignatio, lignum accendendo foco necessarium; *bois à brûler nécessaire pour la consommation.* « Blancha... nobis concessit, quod possimus ire in nemoribus supradictis, quandiu ei placuerit, per (pro) nostro *accendere.* » (A. 1210.) — *Accendi*, de luna dicitur, cum a sole in noviluniis incipit illuminari: « Luna Januarii media nocte accenditur. » (Kalend. x sæcul. circ.) *Vid.* INCENSIO LUNÆ.

ACCENDONES. — Lanistæ seu gladiatorum magistri, sic dicti quod gladiatores ad pugnam accenderent; *laniste, celui qui formait les gladiateurs.*

ACCENGIA. — Modus agri. « Simon dedit... medietatem decimæ ejusdem villæ, et unam *accingiam* prati, unum arpentum terræ. » (*Ch. Adam. vicecom. Meld.*) *Vid.* ANDECINGA.

ACCENSA. — Census, datio ad censum; *cens, action de donner à cens, d'affermer;* ol. *acensement.* — « Major in villa et advocatus a Prumiensi abbate domino villæ villam tenebat ad *accensam.* » (Joan. Hocsem.)

ACCENSAMENTUM. — Eadem notione.

ACCENSARE. — Dare ad censum; *affermer, donner à cens;* ol. *accenser.* « *Accensavit* et nomine accensationis in perpetuum concessit et tradidit. » (*Tabul. Cast. Mel.* — Censum exigere loco alterius præstationis, servitium cum censu commutare; *se faire payer le cens en échange d'une autre servitude, opérer cet échange.* « Cum homines villarum obligati fuissent ad solvendum et ad liberandum charragium domino regi, pro suis operationibus... supplicavissent domino regi, quod ipse vellet *accensare* dicta charragia et loco eorum recipere certos redditus annuatim. » (A. 1299.) *Accensare se alicui;* certis conditionibus ac statuto pretio quidpiam conficere. « Item quod aliquis scriptor non audeat *se accensare* vicario, bajulo, vel alicui officiali. » (A. 1299.)

ACCENSATIO. — Ead. signif. q. ACCENSA.

ACCENSATOR. — Firmarius; *celui qui prend à louage, fermier;* ol. *accenseur.*

ACCENSIO. — Morbus comitialis; *épilepsie.*

ACCENSIUNCULA. — Ut ACCENSIO.

ACCENSIVA. — Ead. signif. q. ACCENSA.

ACCENSIVATIO. — Ead. signif.

ACCENSIVIO. — Ead. signif.

ACCENSOR. — Delator; *dénonciateur, délateur.* (*Vet. Gl.*) — Acolythus, cui incumbit cura accendendi lumina in ecclesia; *clerc chargé d'allumer les lampes de l'église.* (Hon. Aug.)

ACCENSUATUS. — Homo domino propter terras ad censum acceptas ad certa onera et præstationes adstrictus; *celui qui a pris une terre à cens et qui est, en vertu des conditions du contrat, soumis à certaines charges.* « Exceptis illis qui mihi ad serviendum bis in anno cum bobus suis sunt *accensuati.* » (Lib. Calmæ.)

ACCENSUS. Eadem notione.

ACCENTHURARIA. — Vas in quo thus accenditur; *encensoir.*

ACCENTIARE. — Ead. signif. q. ACCENSARE.

ACCENTUARE. — Accentus observare; *accentuer, observer les règles de la quantité dans la lecture.* « Ignorantes discant plane legere, punctuare vel *accentuare,* » etc. (*Regul. Fontis Ebraldi*, cap. 38.)

ACCENTUATIO. — Species cantus qui fit elevando aut deprimendo syllabam, juxta accentuum positionem ut cum in ecclesia lectiones aut orationes cantantur; cui opponitur *directus*, qui fit absque vocis inflexione.

ACCENTUS. — Sonus vocis, modus pronuntiandi; *accent.* (A. 1423.)

ACCEPTA. — Genus navis, idem q. ACATUS; alii legunt *genus avis.* (Isid.)

ACCEPTABILIS. — Acceptus, gratus; *acceptable, digne d'être agréé, agréable.* (Salv.)

ACCEPTABILITAS. — Theologi scholastici dicunt: *obedientiæ et passionis Christi acceptabilitas*, pro merito et gratia.

ACCEPTABULUM. — Quarta pars eminæ; *le quart d'une hémine.* — Scutella acetaria; *saucière. Vid.* ACETABULUM.

ACCEPTÆ. — Agri portiones viritim assignatæ, aut quæ sortiti obtigerunt; *lots de terre.*

ACCEPTAMENTUM. — Ead. signif. q. ACCAPTAMENTUM

ACCEPTATOR. — Qui sine causa personarum habet rationem; vox et phrasis ortæ ab illo *Act. apost. quia non est « acceptor » personarum Deus.* (*Act.* x, 34.)

ACCEPTIO. — Agri portio. *Vid.* ACCEPTÆ.

ACCEPTOR. — Accipiter; *épervier.* — Venator cum accipitro; *chasseur à l'épervier.*

ACCEPTORIA ARS. — Venatio cum accipitrio; *chasse à l'épervier et au faucon.*

ACCEPTORICIUS CANIS. — Canis aviarius, seu cum accipitre venatur aves; *chien de chasse, chien spécialement destiné à la chasse aux oiseaux, mais pouvant servir aussi à chasser d'autres espèces de gibier.*

ACCEPTORIUM. — Salinum; *salière.* (*Vet. Gl.*) — Locus ubi nutriuntur accipitres; *volière des oiseaux dressés pour la chasse.* — « Libellum quemdam habes, qui non est major *acceptorio* duarum semanarum, quem ego legere cupio. » (*Epist. S. Bonif. Mog.*) Ubi videtur intelligi tot foliis constitisse hunc librum, quot officium ecclesiasticum duarum septimanarum continebat. At cur *in acceptorium* appelletur, non plane assequor, nisi legendum sit *exceptorio* aut *excerptorio.*

ACCEPTURARIA. — Cymbium quo in ecclesiis asservantur micæ thureæ; *navette à mettre l'encens.*

ACCERES. — Genus securis, ut ACIERES.

ACCESSA. — Accessio, accessus; accessa maris, recessa maris; *flux et reflux.* — Terrarum accretiones factæ vi fluminum; *accrue de terre, alluvion.*

ACCESSAMEN. — Ead. signif. q. ACCENSA.

ACCESSAMENTUM. — Idem q. ACCENSAMENTUM.

ACCESSARIUS. — Minister secundarius ecclesiæ, cui nomen Gall. *assistant.* — *Vid.* ACCESSOR.

ACCESSATIO. — Ead. signif. q. ACCENSA.

ACCESSIBILIS. — Accessu facilis; *accessible.* (Tert.)

ACCESSIBILITAS. — Accedendi seu accessus facilitas; *libre accès, accessibilité.* (Tert.)

ACCESSIO. — Accessio febris; *attaque, accès de fièvre.* — Acquisitio; *achat.* — Canalis, rivus, quia ad opus molendini necessario accedit; *canal, réservoir.* « Similiter donationem quam fecit... de molendino propo stratam, cum *accessione* sive aquario. » (A. 823.) — Terrarum accretio vi fluminum facta; *alluvion*, ut ACCESSA.

ACCESSIVUS. — Forte pro ASSASSINUS. « Hic etiam (Fredericus imperat.) ducem Bavariæ, virum catholicum, fidelem Ecclesiæ et devotum, fecerat occidi per *accessivos.* » (A. 1244.)

ACCESSOR. — Fidejussor, sponsor, quod secundus a debitore *accedat*, ut creditori fiat satis, sic dictus: *répondant, garantie, caution.* « De accessoribus et fidejussoribus et qualiter conveniantur, » etc. (*Mn. sæcul.*) — Adjutor, ludi socius; *associé d'un joueur, son second.* (A. 1243.) — Minister secundarius, qui prælatum comitatur, eique in sacris deservit; *assistant.* — In plurib. instrum. pro ASSESSOR. *Vid.* hoc verb.

ACCESSORIE. — *Per accessionem; accessoirement.*

ACCESSORIUM. — Quidquid causæ adventitium et extraneum est; *parties accessoires d'une cause.* (A. 1341.)

ACCESSORIUS. — Vox fori Anglici, inquit Spelmanus, in quo appellatur is qui sceleris conscius, facinoroso subvenit, sive ope, sive consilio. — Sponsor, idem q. ACCESSOR.

ACCESSUS. — *Per accessum* Summus Pontifex eligi dicitur cum cardinales omnes unanimi consensu ad eum accedunt et Papam salutant.

ACCETTA. — Bipennis, ascia; *hachette.*

ACCETTARE. — Acessere; *devenir aigre, se gâter.*

ACCIA. — Avis a rostri magnitudine sic dicta; *bécasse;* ol. *accé, accée.*

ACCIACCUS. — Debilis, contusus, fractus membris, unde adhuc in lingua Etrusca usurpatur, *acciaccare*, contundere, frangere; *moulu, brisé, rompu.*

ACCIAIVOLI. — Mercatores Italici propter fœnerationem, ut et *Caorsini* seu *Corsini* olim celebres. Hoc videtur familiæ Florentinæ nomen.

ACCIARIUM. — Ead signif. q. ACIARIUM.

ACCIATUM. — Potus vilis servorum; *boisson des domestiques.* (A. 1477.)

ACCIATUS. — Cultellus magnus et acutus; *couteau grand et pointu.* (*Breviloq.*)

ACCIDENTIA. — Quod casu *accidit*, obvenit; idem q. ESCAETA. « Quæ videlicet prædicta masura ad me descendit ex *accidentiis* uxoris meæ. (A. 1219.) — Morbus, infortunium; *maladie accidentelle.* — Ab *accidentibus*, ille dicebatur apud reges Persarum, qui res scribebat quotidie accidentes; *historiographe.*

ACCIDENTALITER. — Casu, fortuito; *accidentellement, par cas fortuit.*

ACCIDENTIVUS. — Accidens; *accidentel.* « Nervorum diutiva et *accidentiva* conglutinatio. » (*A. SS.*)

ACCIDENTUM. — Ead. signif. q. ACCIDENTIA. (A. 1281.)

ACCIDIA. — *Vid.* ACEDIA.

ACCIDIARI. — *Vid.* ACEDIARI.

ACCIDIATUS. *Vid.* Acediatus.

ACCIDIOSUS. — *Vid.* Acediosus.

ACCINA. — Glandes quernea aut ilignea; *gland du chêne*, et, dans certains cas, *tout fruit qui ressemble au gland* (*châtaigne, datte, noix*, etc.).

ACCINCTA. — Ambitus, circuitus; *enceinte.* « Dicebant se incurrisse in *accincta* castelli Luparæ, et appendiciorum ejus et in *accincta* castelli parvi pontis, » etc. (A. 1222.)

ACCINCTOR.— Famulus qui latus cingit; *serviteur.* — « Habet quoque in Longo-Alteno versuram omnibus diebus cum uno milite et suis accinctoribus. » (*Reg. Cast. Lict. in Andibus.*)

ACCINGA. — Eadem signif. q. Accengia.

ACCINGERE. — Ambire, circumdare; *entourer.* « Ego dedi... monachis de... hajam quæ *accingit* garennam. » (A 1227.)

ACCINGIA. — Pro Accengia.

ACCIONARIUS. — Pro Actionarius.

ACCIPEDARIUS. — Ead. signif. q. Acupedium.

ACCIPERE.—Emere; *acheter.* (Gasp. Bart.) — Mulcta pecuniaria aliquem punire eamque exigere; *condamner quelqu'un à l'amende, et poursuivre l'exécution du jugement.* (A. 1208.) *Accipere se ad invicem*; manibus sese apprehendere, ad invicem adhærere. (A. 1376.)

ACCIPES. — Idem q. Acupedium.

ACCIPIENSER. — Pro Acipenser.

ACCIPITARES. — Ead. signif. q. Aucellatores.

ACCIPITRARIUS. — Accipitrum curator et domitor; *celui qui dresse et soigne les oiseaux de proie.*

ACCIPTUS. — F. pro Acceptus, acceptio. « Quod dicti supra positi in casu prædicto, sine *acciptu* quocunque debeant et teneantur tamen mortuum facere sepeliri. » (A. 1402.) Nisi idem sit quod supra Accaptamentum.

ACCISA. — Ead. signif. q. Assisia.

ACCISIA. — Pro Assisia seu Assessio; tributi impositi taxatio et peræquatio.

ACCISTARE. — Vocare; *appeler.*

ACCITACULUM. — « Quasi accitum ferro sonabulum. » Forte legendum *accinctum ferro aut acutum ferro. Vid.* Acitabulum.

ACCITARE. — Pro Actitare; sæpe agere; *faire souvent, répéter.*

ACCIVUM. — Ead. signif. q. Acciatum.

ACCLAMARE. — Vendicare, asserere; ut *clamare*: « Et cum ipsa Elfleda esset comitissa... *acclamavit* ipsa jure hæreditario has supradictas terras. » (Sim. Dun.) — Vocare, accire; *appeler, faire venir.* « Azelinus... quemdam Ebulonem... *acclamavit* et ut rex concederet suis adulationibus impetravit. » (*Chronic. Camerac. Balder.*) — In jus vocare, accusare; *appeler en justice, mettre en accusation.* « Si quis ante justitiam de latrocinio acclamatus fuerit. » (*Chronic. comit. Fland.*)

ACCLAMATIO. — Actio quam quis intendit ad recuperandam proprietatem vel possessionem rei suæ quam alius ei abstulit; *action de poursuivre en justice pour obtenir la restitution de son bien, dont un autre s'est emparé.*

ACCLAPARE.— Tegere, operire; *couvrir, ensevelir.* « Fuit tanta nix... quod occupavit et *acclapavit* fere duo millia ovium. » (A. 1268.)

ACCLAVENSIS. — Forte adjacens, incurrens in aliud; *enclavé.* « In alio loco *acclavense* curtilis et terra. » (*Gall. Chr.*)

ACCLAUSUM. — Clausum, septum, ambitus; *clos, clôture.* (A. 1308.)

ACCLIBANUS. — Obliquus. (Isid.) Alii legunt Acclivus aut Acclivatus.

ACCLINATORIUM.— Locus in quo acclinare aut requiescere possumus; *lieu de repos, chambre à coucher*, etc.

ACCLINIS. — Dependens, obnoxius; *sujet, soumis, dépendant.*

ACCLUDERE. — Pro Occludere.

ACCLUSARE. — Clusam facere, seu aggerem construere, quo concluduntur aquæ; *construire une écluse, une chaussée pour contenir les eaux.* (*St. Mut.*)

ACCOGNITARE. — Eadem signif. q. Adcognitare.

ACCOLA. — Colonus, qui terram colit; *colon, cultivateur d'une terre.* « Viso etiam quod liberæ conditionis thorique legitimi ac ex honestis parentibus, licet *accolis*, procreati existant. » (A. 1450.) — Colonus, seu adscriptitius, qui simul cum prædio veniebat; *étranger, cultivateur d'une terre. Vid.* Ascriptitius. « *Accola*, eo quod adveniens terram colat. » (Isid.) — « Accola, cultor loci in quo non est natus. » (Willem. Britto.) « *Accola* non propriam, propriam colit *incola* terram. » (Anon.) Hoc sensu a multis usurpatur. — *Accolæ, mansi*, qui accolarum erant, et ab iis colebantur: « De uno quoque manso ingenuili exiguntur sex denarii, et de servili tres, et de accola unus, et duo de hospitibus. » (*Annal. S. Bertin.*, an. 866.)

ACCOLABERTA.— Accolæ habitatio cum prædio; *habitation d'un accola, et métairie qu'il fait valoir.* (*Chart. S. Sulp. Bit.*)

ACCOLANA. — « Tam in terris, mansis, ... accolabus, merite *accolanarum*, vineis, » etc. (Formul. 62, inter *Lindenbrog.*) Ubi *meritum accolanarum* est reditus domus rusticæ, nisi legendum sit *accolavorum.*

ACCOLANUS. — « Ipsa vero loca una cum colonis, accolanis, servis, libertis, » etc. (*Chart. C. M.*)

ACCOLARED. — Forte pendens, alteri subjectum; *qui dépend d'un autre.* « Bernardus de Zaborda habebat unam ecclesiam accolared de Sancto Johanne, et mutavit eam ad Orgassam per consilium archiepiscopi. » (*Chart. eccles. Auxit.*)

ACCOLAVUS. — Colonus adscriptitius, ut Accola. (*Marc. Form.*)

ACCOLIBILIS. — Colendus, amabilis. « Quoniam Deus multus est *accolibilis.* » (*A. SS.*)

ACCOLLECTIO. — *Vid.* Accolligere.

ACCOLLIGERE. — Associare, in partem dominii quempiam adsciscere; *associer quelqu'un à ses affaires, l'admettre au partage de son autorité et de ses profits* « Rex autem

accollegit abbatem et ecclesiam Bonnevallensem, in omnibus quæ habebat et in omnibus *accollectionibus* quæ sibi factæ erunt. » (*Ch. Lud. Jun.*)

ACCOLONUS. — Colonus adscriptitius, ut Accola.

ACCOMANDISIA. — Concessio facta lege fiduciaria possessionis et non definitivæ seu absolutæ; quæ plurimum fit ut alicujus gratiam quis sibi conciliet. Italis *accomandigia*, tutela, protectio, unde vocis origo. *Vid.* Commendisia.

ACCOMANDITIA. — Eadem notione.

ACCOMENDA — *Accomenda* dicitur de pecuniis mittendis pro emptione mercium, et de mercibus mittendis ad hoc ut vendantur; *expression du commerce génois, qui servait à désigner les fonds et les marchandises qu'un négociant envoyait à ses correspondants, les uns pour faire des achats en son nom, les autres pour en opérer le placement.*

ACCOMENDATARIUS. — Is qui de accomendis seu implicitis exsequendis curam habet; *commissionnaire, agent d'affaires.*

ACCOMENDATOR.— Qui ordinat et quicunque particeps est in *accomendis* seu implicitis. *Vid.* Accomenda.

ACCOMMODARE. — Pro Commodare; *donner.* « Blancha... domui Dei... Herbertum de Horrido monte *accommodavit* liberum et quietum ab omni tallia et exactione. » (A. 1207.)

ACCOMMODATIO.—Commodatio; *accommodation, accord fait à l'amiable.*

ACCOMMODIFICARE SE.— Pro Accommodare se. « Christus ita se nostræ contemperavit accommodavitque infirmitati. » (*Rem. Aut.*)

ACCOMMODUS. — Aptus, utilis.

ACCOMMUNICARE. — Corporis Domini sacramentum alicui dare; *administrer le sacrement de l'Eucharistie à quelqu'un.* — Accommunicari, sacramentum recipere; *recevoir la communion, communier;* ol. *accomenier, accomuschier*, etc.

ACCONCIAMENTUM.— Reparatio, refectio, ab Ital. *acconciamento.* (*St. Ast.*)

ACCONCIATOR. — Qui pacem inter cives tuetur, ab Ital. *acconciare*, pacificare, reconciliare; *pacificateur.* (*St. Mont.*)

ACCONCIUM DOTIS. — Suppellex quæ in augmentum dotis novæ nuptæ a parentibus datur; *supplément de dot donné à une mariée par ses parents.*

ACCORDABILIS. — Quidquid reddi et solvi debet ex aliqua pactione seu accordamento; *ensemble des obligations à remplir en vertu d'arrangements pris.*

ACCORDALIS. — Ex *accordo*, ex consensu et pactione. *Vid.* Census accordalis.

ACCORDAMENTUM. — Pactio, conventum, transactio, litis compositio; *convention, accord;* ol. *accordement, accordance, accordison.* — Laudimia, præstatio quæ in mutationibus domino censuali debetur, sic dicta quod inter dominum et emptorem de ea solet conveniri; *droit de mutation payé au seigneur par l'héritier d'un fief;* ol. *accordement.* — Consensus; *consentement, bon vouloir.* « Præpositus noster... badellos suos, per *accordamentum* prædictorum hominum, in dictam tenebitur ponere libertatem. » (A. 1235.)

ACCORDARE.— Pacisci, concordare, contentionem inter aliquos componere; *accorder, mettre d'accord.*

ACCORDATIO. — Pactio, conventum; *accord.*

ACCORDELLATUS. — Dicitur de panno raso, cujus textura facile apparet; *drap dont le poil est coupé si ras que la corde se voit facilement.* (A. 1491.)

ACCORDERE.— Forte pro accidere, contingere. « Recognovit dicto vicecomite... cum tertia parte justitiarum, quæ debent ibi *accordere.* » (A. 1252.)

ACCORDIA. — Idem q. Accordium.

ACCORDIUM. — Pactio, conventum; *accord, convention.* (A. 1241.)

ACCORDUM. — Eodem sensu. (A. 1345.)

ACCORPORARE. — Incorporare; *incorporer, réunir à, joindre.* « Inflabant itidem has malorum civilium buccinas, potentes in regia ea re ut damnatorum petita bona suis *accorporarent.* » (*Am.*)

ACCORTIRE. — Assentire, concedere; *accorder, consentir*; ol. *escourder.*

ACCOSTARE.— Jungere, applicare; *mettre à côté, joindre.* « Quod... unum crus vel genu cum alio non poterat *accostare* aliquo modo. » (*A. SS.*) *Vid.* Acostare.

ACCOTUMARE. — Mores corrigere, ad officium et meliorem vitam revocare; *ramener au devoir, amender les mœurs.* « Potestatem habeat *accotumandi* contrafacientes vel non observantes. » (A. 1292.)

ACCRAANTARE. — Fide et sacramento interpositis promittere, cavere. Ut Creantare.

ACCREANTATIO. — Cautio de re quapiam facienda, ut Creantum.

ACCREDERE.—Mutuo dare; *prêter quelque chose, donner à crédit;* ol. *accroire.* « Ut de redditibus Pictaviæ pecunia quam ei *accredideram*, mihi sine diminutione solveretur. » (Suger. *Epist.*) — Mutuo sumere; *recevoir d'un autre, emprunter;* ol. *accroire*: « Ut nihil omnino contra voluntatem negotiatorum ab ipsis *accredant;* neque proprium auferant. » (*Ch. Ph. Aug.*)

ACCREDULA. — Galerita seu alauda; *alouette.*

ACCRESCENTIA. — Accretio, incrementum; *accroissement, augmentation.*

ACCRESTIO. — Forte pro Accretio, accessio; *augmentation, accroissement, annexation.* « Cedentes eidem... omnia jura et omnes *accrestiones* reales et personales quæ et quas iidem... habere poterant adversus quoscunque debitores. (A. 1308.) Nisi legendum putes *actiones.*

ACCRIDERE. — Eodem sensu q. Accredere.

ACCRIPENNUS.—Jugerum; *arpent, journal de terre.*

ACCRUS. — Pro Acra; modus agri; *acre.*

ACCUBARARE. — « Est toto corpore incumbere cubito. » (*Vet. Gl.*)

ACCURATUS. — Morbus caducus; *haut-mal, épilepsie, mal caduc.*

ACCUBIA. — Acus, acicula; *aiguille.*

ACCUBITA. — *Vid.* ACCUBITUS.

ACCUBITARE SE. — Cubito inniti; *s'accouder, s'appuyer du coude.*

ACCUBITATUS.—Qui ad mensam accumbit; *qui est assis à table.* (Sug.)

ACCUBITOR. — Præfectus sacri cubiculi, idem qui alias *camerarius; grand chambrier.*

ACCUBITUS. — Cubitum; *coude.* « Super lacum in *accubitum* Judææ, Segur... ostenditur (Egesip., *De distant. locor. Terræ Sanctæ*); id est qua parte Judæa situ suo cubitum effingit (*fait un coude*).» Hinc *accubitare se. Vid.* ACCUBITARE. — Cubitus; *action de se coucher sur la dure;* ita videtur usurpare Guibertus (*Hist. Hierosolym.*): « Ciborum, *accubituum*, excubiarum, frigorum pluviarumque sustinuere miserias. »— Mensa vel sedes ad mensam, ad quam accumbitur; *table sur laquelle on mange, siéges qui l'entourent.* — Triclinium in quo ad mensam adcumbitur; *salle à manger, réfectoire.* Hinc *accubitus* et *accubita* appellata olim triclinia majoribus ædibus sacris adjuncta, in quibus Pontifices e clero et laicis præcipuos convivio excipiebant post sacra peracta. — Ipsæ accubitoriæ vestes, qua accubitis insterni solent; *couvertures et tapis dont les anciens couvraient les lits sur lesquels ils prenaient leurs repas.* — Prandia seu convivia ipsa; *les repas eux-mêmes.— Accubitus vastatorii;* jus prandii, pastus. *Vid.* PASTUS, PRANDIUM, PROCURATIO.

ACCUCULA — Ead signif. q. AGAGULA.

ACCULARE. — In angustias, vel in arctum redigere; *acculer.*

ACCULEARE. — Eadem notione.

ACCULIA. — Ead. signif. q. AGAGULA.

ACCUMULASCERE. — Accumulari, accrescere; *s'accumuler.* (*A. SS.*)

ACCURRIMENTUM. — *Accurimentum temporis;* idem quod practicis *retractus.* Gallis alias *acourement*, nunc *course, l'action d'accourir.*

ACCURSA. — Exsilium; *expatriation, exil.*

ACCURSARE. Cursum dare; *donner cours en parlant de la monnaie.* « Monetam grossam vel minutam *accursatam*, seu quæ *accursabitur* in futurum in civitate Veronis, » etc. (*Stat. Veron.*), id est cui dabitur cursus, quæ in usu communierit.

ACCURSATUS. — Cui cursus datus est, qui in usu est. *Vid.* ACCURSARE.

ACCURSIANI. — Accursius in libros juridicos glossemata conscripsit, inde qui ejus methodum secuti textum glossematis onerarunt, accursiani dicti sunt.

ACCURTATIO. — Vox chimica cujus ignota significatio.

ACCURTATUS. —Curtus, brevis; *court.* « Qui... in vestibus *accurtatis*.... equitant. » (*Decret. de reform. in concil. Constant.*)

ACCUS. — Pellis vitulina præparata, charta pergamena; *parchemin.* (A. 1335.)

ACCUSA. — Pro ACCUSATIO. (A. 1304.)

ACCUSAGIUM. — Quoddam exercitium vicariæ jurisdictionis in accusationibus querelisve audiendis ac dirimendis forte situm. (A. 1245.)

ACCUSATIO. — Accusatio simplex, triplex. *Vid.* LADA, ORDALIUM.

ACCUSIO. — Accusatio, reprehensio, calumnia; *reproche, poursuite, tracasserie.* « Si quis vias emendare voluerit, liceat ei sine *accusione.* » (A. 1181.)

ACEA. — Corrupte pro *ascia*, securis; *hache.*

ACEDIA. — Melancholiæ species monachorum propria, tædium; *ennui, tristesse. mélancolie.*

ACEDIARI. — Indignari, stomachari; *se dépiter, s'irriter, faire du mauvais sang.*

ACEDIATUS. — Tædio affectus; *en proie à l'ennui.*

ACEDIOSUS. — Molestus, tristis, anxius; *inquiet, chagrin, triste.*

ACEDULA. — Herbæ genus; ebulum, ut ait Borellus; oxalis, ut putat Carpentarius; *l'hyèble ou l'oseille.*

ACEGUNUS. — Pro ACTIGUUS.

ACEGUUS. — Pro ACTIGUUS.

ACEIR. — Chalybs; *acier.*

ACELEXIA. — Panni aut ornamenti ecclesiastici species. « Ad ornamentis ecclesiæ damus octo vestimenta et tres mantos, et sex stolas.... quatuor sine serico et tres *accelexias* et duas stacatas et una copa serica. » (A. 781.)

ACELIA. — Pro AXELLA.

ACEMETI. — Ut ACOEMETI.

ACENCENARE. — Computare; *compter.*

ACENCENATIO. — Computatio; *action de compter.*

ACENGIA. — Modus agri qui in leg. Bawar. est decem pert.carum. *Vid.* ANDECINGA.

ACENIA. — Eadem notione.

ACEOLUM — « Missarum autem celebrationibus expletis.... ad hospitiolum pauperum pervenit, et XII pauperum pedes lavit, et unicuique eorum de *aceolo* pretium unius denarii donavit. » (*Act. SS. ordin. Sanct. Bened.*) « Allatis vestibus novis, XII pauperes vestivit et acervulum *aceoli* aliis dispensavit.» (*Ibid.*) Dictum conjicit Mabillon. pro sacculo aut marsupio. Verum repugnat exemplum ultimum mendose scriptum credit Cangius pro *linteolo*, seu *linceolo*, tela linea, unde Gall., *linceul.*

ACEPHALA. — Regio nulli episcopo subjecta; *pays qui n'est soumis à l'autorité d'aucun évêque.* (*Concil. Avenion.*, a. 1209.)

ACEPHALITÆ. — Hæretici quidam sic dicti, quod neminem suæ hæresis auctorem agnoscerent; iidem videntur cum *acephalis.*

ACEPHALUS. — Sine capite; *sans tête.* — *Acephali* dicti sunt: 1° ii qui in synodo Ephesina nec S. Cyrillo, nec Jo. Antiocheno adhærere voluerunt; 2° hæretici qui sæculo V Petrum Mongum seu Moggum primum secuti, ab ipso desciverunt, ubi Henoticon et synodum Chalcedonensem suscepisset; 3° sub Justino imperatore, Severi Antiocheni sectatores atque ii omnes qui Chalcedonense consilium noluerunt recipere; 4° monachi quorum abbas vel prior defunctus est: 5° omnes ii qui nec regem, nec Ecclesiam, nec barones, aut dominos feudales agnoscunt, cum pauperes, et nullum tenementum possideant, ratione cujus eos ut capita sua recognoscant.

ACER. — Chalybs; *acier, fer trempé.* — Agri modus. Idem q. ACRA.

ACER; *erable.* — Offula furfuraceo pane; *boulette, petit morceau de pâte.*

ACERA. — Avis; *oiseau.*

ACERAMEN. — Livitas, nigredo; *couleur noire, couleur livide, le noir.*

ACERARE. — Paleis miscere. (*Vet. Gl.*) *Lutum aceratum*, paleis subactum apud Festum.

ACERBA. — Uva acerba, unde omphacium (Gall. *verjus*) elicitur. Lugdunenses etiamnunc *aigrat* vocant.

ACERBOSUS. — Pro ACERBUS.

ACERBUM. — Mors inchoata (*Vet. Gl.*)

ACERE. — Acescere; *devenir aigre, tourner.*

ACERIES. — Genus securis; *hache.*

ACERIS. — Pro ACERRA. Cymbium quo in ecclesia asservantur micæ thureæ; *navette.* — Palea mileatia. (*Vet. Gl.*)

ACERIUM. — Chalybs; *acier.* — Instrumentum quo utuntur ad exacuendos cultellos et gladios; *pierre ou meule à aiguiser.*

ACERNA. — Pro ACERRA.

ACERRA — Pro ACRA, modus agri. — Vas in quo continetur oleum, vel thuribulum; *vase à huile ou encensoir.*

ACERRUM — Chalybs; *acier.*

ACERUM. — Forte ut *acieres*, genus securis. (*St. Ast.*)

ACESSAMENTUM. — Traditio ad censum; *accensement, action de donner à cens.*

ACESSARE.—Eadem signif. q ACCENSARE.

ACETABULUM. Scutella acetaria; *saladier.* — Mensuræ species, quæ erat apud veteres sesquicyathus. — Quoddam vas in officiis ecclesiasticis; quid sit non omnino constat. *Vid* ACITABULUM.

ACETAFORUM. — Vas acetarium. Ead. signif. q. ACETABULUM.

ACETALLUM. — Vas in quo aceta probantur, vel vas aceto plenum, vel vas ad acetum recipiendum, vel vas in quo liquida omnia probantur.

ACETARE. — Ead. signif. q. ACERE.

ACETARIUM. — Ead. signif. q. ACETABULUM et ACETAFORUM.

ACETOSITAS. — Acerbitas, acor; *âcreté, aigreur, amertume.*

ACETRUM. — Urna ænea, situla ænea; *vase de cuivre.*

ACETUM. — *Acetum philosophorum;* lac virginis, vel aqua virginalis qua metalla solvuntur.

ACHA. — Securis; *hache.*

ACHACHIA. — Succus siliquæ. (*Vet. Gl.*)

ACHACHIARE. — Pro ATACHIARE. (A. 1155.)

ACHAPTAMENTUM. — Idem q. RELEVIUM.

ACHAPTARE. — Ut ACCAPTARE.

ACHAPTATOR. — Emptor; *acheteur.*

ACHAPTIS. — Ut ACCAPITUM.

ACHAPTUM. — Ead. signif. q. ACCAPITUM.

ACHAPTUS. — Quiquid sub accapitorum conditione et onere possidetur. *Vid.* ACCAPTARE.

ACHATEON. — Velum maximum in medio navis; *la grande voile d'un navire.*

ACHATUM. Relevium, emptio; *droit de relief et achat.*

ACHELANDIUM. — Navigii species. Idem q. CHELANDIUM.

ACHELETUS. — Adminiculum vineæ, pedamentum; *pièce de bois dont on étaye les vignes, échalas.*

ACHEMENIA. — Ira, excandescentia; *colère.*

ACHEROPÆTA. — Ut ACHIROPICTOS.

ACHEROPOSITA. — Ut ANTEROPSITA.

ACHERURE. — Ferrum in chalybem vertere; *tremper le fer, le convertir en acier.*

ACHESO — Occasio, exactio, tributum, pensitatio indebita, vexatio, lis contra jus intentata; *occasion, cause, vexation, accusation, droit injustement exigé*, etc. *Vid.* OCCASIO.

ACHESONATUS. — Vexatus, multatus; *vexé, poursuivi, inquiété;* ol. *achaisonné.* (A. 1205.)

ACHETA.— Diminut. *ab ascia*, securicula; *hachette.*

ACHETUM. — Emptio; *achat.*

ACHEVELATUS. — « Homines in bracis et camisiis, et mulieres in tunicis *achevelatis*, nudis pedibus, » etc. (A. 1330.) Tunica ex cannabe, vel tela grossiore, ut videtur.

ACHIA. — Pœna quævis aut multa. *Vid.* HACHIA. — Securis. *Vid.* ACHA.

ACHILO. — Pro AQUILO.

ACHIMITENSES. — Ead. signif. q. ACOEMETI.

ACHINUS. — Hortolanus in villis residens, non habens mansos (*Brevil.*)

ACHIOLI. — Societatis mercatorum Italicorum nomen; *compagnie de marchands italiens.*

ACHIROPICTOS. — Vox Hybrida pro ἀχειροποίητος. Ita appellabant quasdam Sanctæ Virginis imagines, quas divinitus, nec arte humana pictas putabant. *Vid.* ANTHEROPSITA.

ACHOISONARE. — Occasionibus gravare, vexare, molestare, mulctare; *vexer, inquiéter, accuser;* ol. *achaisonner*, etc.

ACHONUS. — Securicula; *petite hache;* ol. *achon.*

ACHRAMIRE. — Idem q. ADRAMIRE.

ACHRANMIRE. — Eadem notione.

ACHRATOFORUS.— Vas vinarium, f. idem q. ACETAFORIUM.

ACHTA. — Ager, pratum, etc., ubi quidpiam agere, quod iis noceat, non licet; terra quæ sub banno est; *terre mise en défense, où il n'est pas permis de toucher.* (A. 1231.) — Hostilis consectatio publicumque odium omnium per sententiam decretum et sancitum: « Proscriptiones eas, quas a persequendo *achtas* vulgariter vocamus. » (Gas.)

ACIA. — Ala; *aile.* — Axilla, *aisselle.* —

Filum ad consuendum; *fil à coudre.* — Malitià, invidia; *méchanceté, envie.* — Dolabra; *doloire.*

ACIALIS. — Angularis, in angulo positus; *angulaire, placé dans un angle.*

ACIARE. — Chalybs: *acier.*

ACIARIUM. — Accuum theca; *étui à aiguilles.* — Chalybs, *acier.*

ACICULUS. — Securis; *hachette, doloire, cognée.*

ACIDIA. — Ut ACEDIA.

ACIDONICUS.— Acidus; *aigre, acide.*

ACIERERIUS. — Faber qui aciarium seu chalybem operatur; *ouvrier qui travaille l'acier.* (A. 1496.)

ACIERES. — Genus securis; *sorte de hache.* — Ut ACICULUS.

ACIERIS. — Securis, ut ACIERES.

ACIES.—Lanx trutinæ; *bassin ou plateau de balance.* — Servitium militare quod domino debent vassalli; *service militaire dû par le vassal au seigneur.*—Angulus, cornu; *angle, coin.*—*Acies terminorum,* apud agrimensores, qua invicem concurrunt. « Si terminus in tres *acies* constitutus fuerit, tres lineas auctoris ostendit : si in quatuor acies, quadrifinium facit. »

ACILIUM — Axis; *essieu.*

ACILLARE. — Movere; *remuer.*

ACINACIUM. — Chalybs; *acier.*

ACINARI. — Tricari, in parvo morari, in Glossar. Isidori, quod faciunt qui in acinis uvarum eruendis, tempus terunt, vel qui de *acinis* disputant. Casaubonus *apinari* restituit.

ACINARIUM. — Gall. *marc* ou *vendange.* (*Vet. Gl.*)

ACINATIUM. — Congregatio racemorum; *amas de pampres de vignes où tiennent les grappes*; ol. *moissine.*

ACINUS.— Pepinus uvæ; *pépin de raisin.* (*Vet. Gl.*)

ACIRALIS. — « Concedimus phialas argenteas..... vasa vitrea, concas *acirali* 2, » etc. (A. 930.) Ubi *aciralis* forsan pro *acicolis*, politus, ab Hispan. *acicolar*, expolire. Qua ratione legendum esset *concas acirales.*

ACIRE. — Maris fluctus.

ACISCOLUM. — Malleus structorius; *marseline de tailleur de pierre.*

ACISCULARIUS. — Lapicida; *tailleur de pierre.*

ACISCULUM. — Ut ACISCOLUM.

ACISSINII. — Eadem signif. q. ASSISSINII.

ACISTERIUM. — Ead. signif. q. ASCETERIUM.

ACITABULUM. — Crepitaculum, quod fuit ex istius musicæ specie, quam ὀξύβαφον μουσικὸν vocant Græci. « *Acitabula*, inquit *Breviloq.*, sunt musica instrumenta ænea vel argentea, quæ percussa sonum faciunt grandiorem. »

ACITARA. — Stragulum; *couverture.*

ACLA. — Modus agri; pars prædii rustici. F. idem q. ACRA, *partie d'une métairie.*

ACLAMATIO. — Ead. signif. q. ADVOCATIO, *clientelaris professio,* AGNITIO IN DOMINUM.

ACLASSIS. — Fimbria, limbus, quod imæ vesti assutum est; *boraure du bas du vêtement.* — Tunicæ species ab humeris non consutæ; *sorte de tunique.*

ACLEA. — Campus vel locus querceus, quercetum; *lieu planté de chênes; bois de chênes.*

ACLEPSAUDIA. — « Vinum quod vendatur *aclepsaudia* inferius contentum in dolo [*f.* dolio] est nobis incursum. » (A. 1273.) Videtur legend. *a clepsaudia*, id est clam, furtive.

ACLHESIA. — Ardesia; *ardoise.*

ACLONIA.— Excusatio quæ affertur cum aliquis ad condictum diem juri stare non potest. (*Chart. Burg.*) Ubi videtur legendum EXONIA, q. *Vide.*

ACLOSSERIUS.— Arboris species; *alisier.*

ACLUS. — Turcorum lingua mensis Junius.

ACNONITUS. — Qui nulli communicat. (*Vet. Gl.*)

ACOEMETENSES.—Ead. notione q. ACOEMETI.

ACOEMETI. — Monachi quidam primitivæ Ecclesiæ sic vocabantur a Græco ἀκοιμῆτοι, quod diu noctuque psallerent in ecclesia, nullaque hora vacarent a laudibus divinis, quas ex eo *laudis perennis* nomine agnoscunt scriptores. Divisa erat in hunc finem in tres cœtus *monachorum* sodalitas, ita ut peracto a priori in ecclesia Officio, secundus et mox tertius succederet, sicque nulla hora ecclesia a laudibus et canticis vacaret.

ACOENONITUS. — Qui nulli communicat. (*Vet. Gl.*)

ACOHA. — F. appendix, appensum domui tectum : « Item domus disrupta..... videlicet in quarta parte versus solis ortum et in una *acoha.* » (A. 1363.)

ACOLABUS. — Brucchus; *espèce de sauterelle sans ailes.*

ACOLETUS. — Panni species. « Quamdam pravam vestem de *acoleto*... cepit. » (A. 1354.)

ACOLUTHA. — Pro ACOLYTHUS, nisi de moniali, quæ acolythi officio fungitur intelligas : « In die Epiphaniæ, dum legitur novissima lectio, induitur diaconus dalmatica et acolytha alba et amictu. » (*Ordin. Mss. S. Crucis Pictaviens.*)

ACOLUTHUS. — Idem q. ACOLYTHUS.

ACOLYTATUS. — Officium *acolythi; office, charge d'acolyte.*

ACOLYTHUS. — Proximus hypodiaconatui gradus, ut patet ex synod. Roman. Sylvestri, can. 7, ubi episcopo parere jubetur presbyter, diaconus presbytero, diacono hypodiaconus, huic acolythus, acolytho exorcista, cui lector. Dicti autem acolythi, quasi ἀκόλουθοι; sunt enim veluti famuli ecclesiastici, utpote qui vilioribus Ecclesiæ ministeriis deputantur, ut cereis deferendis. — « *Acoluthi Sedis apostolicæ* octo ordinarii, qui cum Pontifex apud lectum paramenti, et similiter ut in ecclesia celebraturus, et induitur sacris vestibus, circumstant genuflexi, et ornamenta subministrant diaconis, cardinalibus, » etc. (*Cæremon.*, lib. III.)

ACOLYTI. — Mansio seu exedra acolythorum juxta ecclesiam aut secretarium ecclesiæ; aut potius ædificium juxta introitum ecclesiæ ædificatum.

ACOMANDA. — Depositum; *dépôt.* (*St. Pl.*)

ACOMARE. — Equorum comas pectere, equos comere; *peigner les chevaux.* (*Hist. Delp.*)

ACONITARIUS. — Veneficus, qui aconitum seu venenum propinat. (*Vet. Gl.*)

ACONOMINTUS. — Qui nulli communicat. (*Vet. Gl.*)

ACONTRACTIO.—Solutio a contractione. (*A. SS.*)

ACOPHILUS.—Pincerna; *échanson.* (*Breviloq.*)

ACOPIAGIUM. — Relevium et quod jure relevii exsolvitur. Idem q. ACCAPITUM. (A. 1357.)

ACORA. — Pro *Ex hac hora*, sublata *h*, ut sæpe solet

ACORARIUS. — Pro ACURARIUS.

ACORDAMENTUM.—*Liber accordamenti;* qui et militiæ statuta et militantium conditiones, atque nomina continet. (*Ch. reg. Aragon.*, a. 1365.)

ACORDATUS. — Qui stipulatione facta, conscriptus, adscriptus est; *enrôlé, engagé.* (A. 1355.)

ACORDIA. — Pactio, conventum, transactio; *arrangement, accord, pacte.*

ACOSTARE. — Lateri adhærere; *atteindre, toucher.* « Quarum una (pechia terræ) *acostat* una parte ad terram Ricardi l'Anglois. » (*Chartul. S. Vand.*)

ACOT. — Flagellum; potius flagellorum ictus; *fouet*, ou mieux, *coups de fouet.* (A. 1289.)

ACOTARE. — Flagellare; *battre de verges.*

ACOUPLARE. — Copulare; *accoupler, joindre, mettre ensemble.* (A. 1325.)

ACOXA. — Coxa claudus; *déhanché.*

ACOYS.— Anteris, fulcrum; *arc-boutant, contre-fort, pilier, appui.* (A. 1363.)

ACQUEREMENTUM. — Ademptio, comparatio, emptio; *acquisition*; ol. *acquérement.*

ACQUESTA. — Acquisitum; *ce qui est acheté, acquis, gain.*

ACQUESTUS. — Eadem notione.

ACQUEVERSIUM.—Aquarum divergium, diverticulum. (A. 1308.)

ACQUICTARE. — Quietum reddere; *acquitter. Vid.* ACQUITARE.

ACQUICTUM. — Idem q. ACQUITUM.

ACQUIETANTIA. — Apocha; *quittance.*

ACQUIETARE. —Solvere; *payer.*— Quietum et securum reddere, absolvere (vox forensis); *acquitter.*

ACQUINEIA. — Equus gradarius; *haquenée.* (A. 1397.)

ACQUIRAMENTUM. — Emptio, comparatio, *acquisition*; ol. *acquest, aquérement.*

ACQUIRERE. — Quietum reddere; f. pro ACQUITARE

ACQUIRIMENTUM. — Idem q. ACQUIRAMENTUM.

ACQUISTANTUM. — Idem, ut videtur, quod pertinentiæ et dependentiæ nomine significatur, nisi mavis idem esse quod ACQUISIMENTUM.

ACQUISTUM. — Adeptio, comparatio, emptio; *acquisition*; ol. *acquest.*

ACQUITAGIUM. — Vectigal, tributum, præstatio, cujus schedula solutio asseritur. *Vid.* ACQUITUM.

ACQUITAMENTUM. — Eadem notione.

ACQUITARE. — Quietum reddere, immunem facere, dimittere; *quitter, donner quittance, exempter*; ol. *quitier.* — Debita solvere; *payer ses dettes.*

ACQUITATIO. — Solutio, deductio; *action de payer.*

ACQUITTUS. — Solutus, liberatus; *qui a payé, qui est débarrassé de ses charges.* (A. 1244.)

ACQUITUM. — Ead. signif. q. ACQUITAGIUM.

ACRA. — Terræ portio mensurata, variæ tamen quantitatis pro diversis regionum et provinciarum moribus.— Mensuræ agri modus; *acre.* — Extrema; *les extrémités.*

ACRAMENTUM. — Augmentum; *accroissement, augmentation.*

ACREDO. — Acerbitas. « Gravi febrium afficiebatur *acredine.* »

ACREDULA. — Alauda; *alouette*

ACREISSUTA.— Accretio, incrementum: ut ACRAMENTUM.

ACREMENTUM. — Eadem notione.

ACRIBIA. — Diligentia. « Volo cum *acribia* vitam tuam cognoscere. » (*A. SS.*)

ACRIFORMA. — Asperitas; dicitur de re asperà et rudi, quæ non est adæquata; *aspérité, rudesse.*

ACRIMONIA.— Pœna quæ sacrilegii præcipue infligitur, sicut est incarceratio, vel exsilii relegatio.—*Acrimoniæ*, vexationes; *impôts.* (A. 1056.)

ACRIMONIUM. — Ead. signif. q. ACREDO.

ACRIMONIOSUS. — Fortis, constans, asper; *brave, rude, plein de constance.*

ACRINUS. — Forte idem q. ACERUM, genus securis, vel uva acerba; *sorte de hache ou raisin âpre au goût.*

ACRIPEDIUS. — Ead. signif. q. ACUPEDIUM.

ACRIPENNUS. — Idem q. AGRIPENNUS.

ACRIPOMUM.— Malum aureum; *orange.*

ACRIS. — Pro ACRA.

ACRISIA. — Idem q. ACROISIA.

ACRISIMUS. — Idem q. ACROZIMUS.

ACRITUDO. — Acerbitas; *aigreur, amertume, âpreté.*

ACRIVIOSE.—Accurate; *avec soin, exactement.*

ACRIZIMUS. — Idem q. ACROZIMUS.

ACROCHARE. — Unco apprehendere, inuncare; *saisir avec un croc, accrocher.*

ACROCHERIA. — Ligatura articulorum. (Pap.)

ACROISIA. — « Inter medios hostes, qui ei insidias tetenderant, quasi *acroisia* perculsos, ad instar Elisei transierunt. » (*Mon. Angl.*) Ubi leg. *aorasia*, a Græco

ἀορασία, cæcitas; *aveuglement*. Qui tam tamen dicunt *aorisia*, quidam *aurisia*.

ACROMA. — Caput, summitas; *le haut, la partie supérieure*. (Uff. mon.)

ACROPHAGIA. — Idem q. ÆCUROPHAGIÆ.

ACROSTICUM. — Ead signif. q. CRUSTICA.

ACROTOMUS. — Lapis dedolatus; *pierre taillée*.

ACROZIMUS. — Panis leviter fermentatus; *pain peu fermenté*. (Isid.)

ACRUM. — Pro ACRA. (*Vid.* hoc verb.) — Vel pro *acre*, neut. ab acer, acerbum; *aigre*.

AGRUMEN.—Acredo, acrimonia; *aigreur, amertume*.

ACRUS. — Pro ACRA, mensuræ modus, vel pro ACER; *érable*.

AC SI. — Formula frequens in subscriptionibus, quasi, tanquam: « Landobertus *ac si* peccator subscripsi. »

ACSIUM —Veru, id est spitum; *broche*.

ACTA. — *Ab actis*; actuarii, exceptores, actorum scriptores. — *Acta*; idem q. ACHTA.

ACTACHIARE. — Pro ATTACHIARE, clavo figere; *clouer*. (A. 1484.)

ACTÆ. — Acta, chartæ, instrumenta; *titres, chartes, instruments*. (A. 1357.)

ACTARE. — Sententia lata statuere. (A. 1284.)

ACTARIUS. — Commentariensis, pro ACTUARIUS.

ACTE. — Coacte; *de force, par violence*.

ACTEMPTATA. — Aggressio, usurpatio; *action d'attaquer, entreprise contre quelqu'un ou quelque chose*. (A. 1405.)

ACTEMPTATUM. — Ead. signif. q. ACTEMPTATA.

ACTENUS. — Pro HACTENUS.

ACTERGUM. — Forte RETRO. (*C. Ludov. Ultram.*) *Vid.* ATERGUS.

ACTERMINARE. — Diem solvendæ pecuniæ statuere; *fixer le jour du payement*; ol. *attermer*.

ACTIGUUS. — Pro ATTIGUUS; adjacens, proximus.

ACTILE. — Hoc verb. videtur signific. utensilia militaria; *outillement*.

ACTINENTIA.—Consanguinitas, cognatio, affinitas, pro ATTINENTIA.

ACTINOSUS. — Resplendens, radiosus, *brillant, resplendissant*. Hoc sensu ab Ambrosio Ecclesia *actinosa* vocatur, id est fide operibusque splendida.

ACTIO. — Officium, ministerium, munus; *emploi, charge*. — *Actiones*, acta, instrumenta actionum; *papiers d'affaires*. — *Actio*. ead. signif. q. ACTIONARIUS; *agent*. — Canon Missæ dictus actio, quia, inquit ecclesiastic. scriptor, in eo sacramenta conficiuntur Dominica. — *Actiones*. Scenæ spectacula; Gall. *représentations théâtrales*. — *Actiones synodorum*. Aliud est *synodi sessio*, aliud *actio*, cum in uno interdum consessu plures causæ vel actiones explicari soleant. In synodo Chalcedonensi sex primæ sessiones sex omnino actiones continent, singulæ singulas. At sessio septima tres actiones amplectitur, septimam, octavam et nonam. — *Actio fidei*, ultimus et solemnis Inquisitionis actus adversus hæreticos variis pœnis aut suppliciis afficiendis; *auto-da-fé*

ACTIONABILIS. — Efficax; *qui fait de l'effet, efficace*.

ACTIONALIS. — *Actionalis male*, qui inique agit; *qui se conduit mal*. (*A. SS.*)

ACTIONARE.—In jus vocare; *actionner, intenter en justice une action contre quelqu'un*. (*W. Thorn.*)

ACTIONARIA. — Munus publicum; *emploi public*. — Prædium villicum, seu possessio quævis quæ ad ecclesiam aliquam pertinet; *fonds de terre, et généralement toute propriété de l'Eglise*.

ACTIONARICUM. — Munus publicum, ut ACTIONARIA.

ACTIONARIUS. — Agens; *agent, qui agit au nom de quelqu'un et le représente*. — Efficax, ut ACTIONABILIS.

ACTIONATOR. — Populo præfectus, præpositus; *chef du peuple, celui qui gouverne*.

ACTITATA. — Actiones seu agendi formulæ, tota litis series; *papiers relatifs à une affaire, dossier d'un procès*.

ACTIVITAS. — Philosophis scholasticis vis agendi.

ACTOR.—Defensor, patronus, causidicus, advocatus, cursor; *défenseur, protecteur, avocat, messager, représentant*. — Villicus, qui res domini curat, qui prædiorum illius curam agit; *intendant, gérant, régisseur, administrateur des biens d'un maître*. — *Actores dominici*; qui res domini agunt et eorum possessionibus et utilitatibus invigilant. *Actor regis, actor publicus, actor curtis regiæ, actor patrimonii regii, actor fisci regii*, qui res a rege sibi mandatas agit; *intendant des domaines du prince, agent du gouvernement*. *Actor originalis*; qui primus litem infert seu actionem intendit adversus eum qui sponsores et sponsorum sponsores habet; cujusmodi actores a practicis Gall. *demandeurs originaires* etiam nunc vocantur. *Actores Ecclesiæ* proprie appellati qui bona, possessiones et facultates Ecclesiarum administrabant, veluti earumdem œconomi, seu, ut nonnulli censent, advocati et defensores ecclesiarum; *agents de l'Eglise*. *Actores provinciarum*; exactores et receptores publici debiti; *receveurs d'impôts, collecteurs*.

ACTOREA PARS. — Actor, actoris pars, cui opponitur reus; *demandeur, accusateur*.

ACTORIA. — Ipsa actoris constitutio, nominatio. (A. 1292.)

ACTORNATUS. — Procurator, syndicus communitatis; *procureur-syndic d'une communauté*. (Lob., *Hist. Paris.*)

ACTRIX PARS. — Quæ parti reæ adversatur; *demandeur*. (Rym.)

ACTUALIS. — Reipsa existens; *actuel*. — Item ad actum spectans; unde Papias ms. Bitur: « *Actualia* nomina ab actu dicta, ut dux,

cursor, rex. » — « *Actualis* est qui facit acta, *actuarius* diversis actibus occupatur. » (J. de J.) « *Actualis conversatio, actualis vita*; piis actibus occupata, vita perfecta. *Actualis justitia*: quæ in actu est. *Actualis scientia* dicitur quæ res propositas operationibus suis explicat; cujus partes sunt tres, moralis, dispensativa et civilis. » (*Gl. Vet.*)

ACTUALITER. — Re ipsa, nunc ipsum; *actuellement*. (Mad.) — Per se ipsum agendo; *par lui-même*. « Ipse reus præmissa omnia et singula fecerat et perpetraverat *actualiter* et manualiter, seu ea fieri fecerat. » (A. 1413.)

ACTUARE.— Perficere, finire, terminare, exercere se, seu, ut aiunt philosophi, ad actum redigere.

ACTUARIUS. — Est acta qui facit. (*Gloss. ms.*) Scriptor publicus qui facit acta. (Pap.) *Actuarius curiæ*, scriba; *greffier*. — Actor; *administrateur, intendant*. « Quamdam partem villæ... ob incuriam priorum prælatorum ejusdem Ecclesiæ et *actuariorum* furtis sublatam. » (*Ch. Lud. III.*) *Actuarius causæ*, actor qui causam prosequitur; *qui intente et poursuit un procès, soit pour lui-même, soit comme mandataire d'autrui, demandeur*. — *Actuarii*, abbreviatores, majoris et minoris parci, quorum primi diplomata signant, alii pecuniam pro signandis accipiunt (*St crimin. Saonæ*); *tabellions, scribes, de deux degrés: les uns chargés de la signature des actes, les autres de faire payer les droits dus pour cette signature*. — Qui balneare exigit, id est qui mercedem a lavantibus exigit. Legunt nonnulli CAPTARIUS; *employé des bains publics qui perçoit les revenus de l'établissement*. — *Actuarii* proprie dicti, qui annonam a susceptoribus accipiebant, dato pittacio, in quo continebatur quantum accepissent, eamque postmodum militibus erogabant, ut colligere est ex cod. Theodos. — *Actuarius agilis, velox*; notarius acta cito scribens. — *Actuarius limes*; apud agrimensores dictus ab actus latitudine, qui agrum per jugera discriminabat. Nam duo actus quadrati jugerum faciebant; cujus eadem erat latitudo cum unius actus longitudine. — *Actuarii pali*; qui defigebantur inter centenos vicenos pedes, sic dicti, ab actus longitudine, qui per 120 pedes porrigebatur. »

ACTUATIO. — Efficacitas; *efficacité*. *Actuatio medicinarum*.

ACTUBERNALIS. Pro ADTUBERNALIS.

ACTULA. — Littus, ora; *bord, rivage*.

ACTUM. — Quod in fine diplomatum sæpissime legitur, non semper idem est ac *datum*. Datum tempus confecti diplomatis, actum rem transactam significat; vel actum tempus confecti instrumenti denotat, datum concessi, cum scil. instrumentum in manus impetrantis traditur. — Modus mensuræ. *Vid.* ACTUS.

ACTUMARE. — Pro AUTUMARE.

ACTUOSUS. — Pro ACTINOSUS.

ACTUPLEX. — Corrupte pro ARTIFEX; duplex, dolosus.

ACTUS. — Munus, officium, ministerium; *emploi, charge, office*. — Pagus, actoris, comitis seu vicarii districtus; *ressort, juridiction, pays sur lequel s'étend l'autorité d'une personne*. — Agri spatium, 120 ped. (Agrimensorum vox.) *Actus quadratus*; undique finitur 120 pedibus. *Actus duplicatus* jugerum facit. *Actum intervicinale*; quatuor pedes latum, qua jumenta agi possunt. Actus est, inquit Papias, jus agendi vel jumentum, vel vehiculum. — *Actus apostolorum*; liber ecclesiasticus, qui vulgo *Acta apostolorum*.

ACTUUM.—« Sedente pontifice, sint præsentes in *actuo* [f. *atrio*] ecclesiæ, qui reconciliandi sunt pœnitentes. » (*Ordin. antiq. Eccl. Bisuntionens.*)

ACUA. — Forte pro ARCUS, vel ANGULUS. (A. 1177.)

ACUANITÆ. — Hæretici quorum primus Acuas quidem Manetis discipulus.

ACUARIUM. — Theca acuum; *étui à aiguilles*.

ACUARIUS.—Theca acuum, ut ACUARIUM. — Medicus equarius; *vétérinaire*.

ACUBICULA. — Pro ACUPICTILE.

ACUBUS. — Idem q. ACULUS.

ACUCLA. — Scaplum. (*Vet. Gl.*)

ACUCULA. — Diminutiv. ab *acus* quasi minor acus; sic autem *discerniculum* dicitur; *aiguille de tête dont on se servait pour partager les cheveux*. — Acutus, solers; *rusé, adroit*.

ACUCULLA. — Idem q. ACUCULA.

ACUDA. — Rota hauritoria; *roue pour puiser l'eau, chapelet*.

ACUDAMENTUM — Belli declaratio *action de déclarer la guerre, défi*.

ACUIDAMENTUM. — Eadem notione.

ACUIDARE.—Bellum declarare; *défier au combat*.

ACUITAS. — Acumen, ut styli, ingenii, etc.; *pointe de style ou d'esprit, subtilité*.

ACULEA.—Cuspis campanaria, pyramis, obeliscus; *aiguille de clocher, flèche*.

ACULERIUM. — Acuum theca; *étui d'aiguilles*.

ACULEUS. — Genus tormenti ad modum acus acuti. *Vid.* EQUULEUS.

ACULIUM. — Pertica ferro præacuto munita; ut BECCUSFREDUS.

ACULUS. — Legendum *a caliculis*, ministerialis domus regiæ; idem q. *pincerna*, *échanson*.

ACUMBA. — Accubitum; *lit de table*.

ACUMBISMA. — Fulcrum; *pied de lit, support*.

ACUMENTUM. — Quod pro acuendo instrumento ferreo solvitur; *coût du repassage d'un outil sur la meule à aiguiser*.

ACUMINARE. — Acuere; *aiguiser*. Metaphoric. excolere, perpolire. « Adeo namque solers ejus quotidie *acuminatur* ingenium. » (Guib.) — *Acuminati calcei*; *souliers à pointe*. *Vid.* ROSTRA et POULAINIA.

ACUNDARE. — Ead. signif. q. ACUNYDARE.

ACUNEI. — Victimæ. (*Vet. Gl.*)

ACUNIDAMENTUM. — Belli declaratio, diffidatio; *déclaration de guerre, action de défier au combat.*

ACUNYDARE. — Diffidare, hostem se declarare, ad bellum provocare; *défier au combat.*

ACUPEDIUM. — Vox Græco-Latina quæ hominem tanta velocitate currentem sonat, ut vix tangat humum summis pedibus.

ACUPICTILIS. — Acupictus; *brodé, fait en tapisserie.*

ACUPICTURA. — Ars acupingendi; *tapisserie, broderie.*

ACUPICTUS. — Ead. signif. q. ACUPICTILIS.

ACUPITA. — Pro ACUPICTA.

ACUPODIUM. — Idem q. ACUPEDIUM.

ACURARIA. — Ars acurarii; *serrurerie.* (A. 1288.)

ACURARIUS. — Faber ferrarius; *serrurier.* (A. 1288.)

ACURSUS. — Accretio, accessio; *accroisśement.* (A. 1167.)

ACURTARE. — Breviare, contrahere; *écourter, abréger.*

ACUS. — Acicula, spinula, qua pallium archiepiscopale constringitur seu configitur; *aiguille, broche, ardillon d'une boucle.* (A. 1301.) — Calamistratorium; *épingle ou aiguille de tête.* (Isid.)

ACUSTUMARE. — Tributum ex *custuma* seu consuetudine exigere; *réclamer, se faire payer les redevances d'usage. Vid.* COSTUMA. — A tributo quod *costuma* dicitur liberare, vel liberum declarare; *exempter des taxes coutumières.* (A. 1452.)

ACUTA. — Violens; *violent, aigu.* « Febris acuta, acutæ passiones, acuti morbi. » — *Acuta* in musica. *Vid.* SUPERACUTA.

ACUTARE. — Acuere; *aiguiser.*

ACUTARII CANES. — *Vid.* CANIS.

ACUTELA. — Acumen; *pointe, bout, extrémité.* (Isid.)

ACUTIA. — Versutia; *fourberie, ruse.* — *Sotularium acutia*, id est cuspides; *pointes des souliers.* (*A. SS.*)

ACUTIANGULUS. — Angulus acutus; *angle aigu.*

ACUTIATOR. — Qui acuit, saniarius; *fourbisseur, aiguiseur.* (Isid.)

ACUTIES. — Acumen, cuspis. (*A. SS.*

ACUTIM. — Acute; *d'une manière aiguë, subtilement.* (J. de J.)

ACUTIO. — Actio qua quis aliquid acuit, vel subtilitas; *action d'aiguiser ou subtilité, finesse, sagacité*; ol. *aguisement.*)

ACUTOR. — Ead. signif. q. ACUTIATOR.

ACUTULE. — Diminutiv. ab ACUTE.

ACUTUM. — Ædificii species Hispanis, quæ vox non semel occurrit in foris Aragonensibus.

ACUTUS. — Clavus aut gomphus; *clou, cheville.* — Panis triangulus; *coin de pain.* — Idem q. ACUTIO.

ACUYNDARE. — Ead. signif. q. ACUNYDARE.

ACYNIDAMENTUM. — Ead. signif. q. ACUNIDAMENTUM.

ACYRALIS. — Idem q. ACIRALIS.

ACYSTERIUM. — Idem q. ASCETERIUM.

ACYTURA. — Pro ADJUTURA, tributi species; *aide. Vid.* AUXILIUM.

ACZADA. — Instrumentum agriculturæ, ligo; *houe.*

ACZADUS. — Capreolus, bidens, ligonis species; *houe à deux dents, binette.*

ACZARIUM. — Chalybs; *acier.* (A. 1333.)

ACZIMA. — Pannorum tonsura; *tondage, taille des étoffes.*

ACZIMARE. — Tondere; *tondre, tailler.*

ACZIMATURA. — Ead. signif. q. ACZIMA.

ACZIMIATURA. — Eodem sensu.

AD. — Præponitur sæpe locorum nominibus ex familiari ac vulgari loquendi formula, qua *ire* ac *pergere* dicunt *ad quædam loca.* « In quodam monte qui dicitur *ad* Sanctum Leonem. » (A. 962.) Occurrit etiam apud scriptores Gallos et Germanos, cum de officiis ministeriisque agitur: servientes *ad* equos, servientes *ad* pedem; *sergents à cheval, sergents à pied.* (A. 1202.)

ADA. — Pro ACLA.

ADACCUBITARE. — Ead. signif. q. ACCUBITARE.

ADACTICUS. — Quodam morbo afflictus; *atteint d'une maladie.*

ADÆQUANTIA. — Justa æstimatio, adæquatum cum re aliqua pretium; *action d'égaliser, d'adapter, d'estimer.* (*St. Verc.*)

ADÆQUARE. — Æstimari diligenter, discuti, inspici; *être estimé, examiné promptement.* (Hon. imp.)

ADÆQUATIO. — Æqua bonorum partitio inter hæredes; *action de partager un héritage par portions égales.*

ADÆQUE. — Pariter, perinde. (*Diurn. Rom.*)

ADÆRARE. — Pretium addicere, ære estimare, ad æris pretium redigere, vulgo adpretiare; *apprécier, estimer, déterminer en espèces la valeur d'un objet.* — Ære munerare, stipendia decernere; *solder, payer un salaire, des gages.*

ADÆRATIO. — Actio adærandi; *estimation, fixation de la valeur d'une chose.*

ADAGAGIUM. — Pro ADAQUAGIUM. Irrigatio, usus aquæ ad prata irriganda; *droit d'irrigation, action d'arroser les prés.*

ADAGONISTA. — Incitator, censator; *enchercheur, querelleur, qui cherche dispute.*

ADALGERE. — Pro ADAUGERE, addere.

ADALIDES. — Mauris Hispanis, auditores, itineris ductores.

ADALINGUS. — Vox originis Saxonicæ quæ nobilem et natalium splendore illustrem quempiam significat.

ADALLEVANTIA. — Armorum quibus offendi potest genus; *sorte d'arme.* (A. 1101.)

ADALMATICA. — Pro DALMATICA.

ADALUS. — Piscis genus; *sorte de poisson.* (A. 942.)

ADAMA. — Humanum genus, Adami progenies; *le genre humain, l'humanité.* (*Missal. vet.*)

ADAMANTES. — Species tignorum ad apparatum navis accommodorum; *pièces de*

bois à l'usage des navires, vergues? (*St. Mass.*)

ADAMASCHUS. — Damasceni operis pannus bombycinus; *étoffe de Damas, damas.*

ADAMATICA. — Arbor paradisi terrestris cujus fructum manducavere primi parentes.

ADAMATOR. — Amans, qui amat; *aimant.* (Tert.)

ADAMATRIX. — Quæ amat; *amante.* (*Vet. Gl.*)

ADAMIANI. — Dicti quidam hæretici, qui Adæ imitantur nuditatem, unde et nudi orant, et nudantes se mares et feminæ conveniunt.

ADAMICARI. — Adamari. (Mur.)

ADAMITÆ. — Idem q. ADAMIANI.

ADAMITTERE. — Pro ADMICTERE.

ADAMPLARE. — Ut ADAMPLIARE; *amplifier, agrandir.* (Rol., Pap.)

ADAMPLATURA. — Idem q. EXARTUS; id est ager recens exaratus, proscissus. (A. 1220.)

ADAMPLIARE. — Pro AMPLIARE.

ADANIARE. — Ostendere probare; *prouver, établir.* (A. 796.)

ADAPTARE. — Aptare, accommodare; *correspondre, appliquer.* (*St. Saon.*) *Adaptare se*, indulgere, de jure cedere. (A. 1349.)

ADAPTATIO. — Accommodatio, applicatio. « Quod si similitudo ad habitum referatur vera est *adaptatio.* »

ADAPTUS. — Pro ADAPTATUS; aptatus, fabricatus; *préparé, approprié.*

ADAQUAGIUM. — Aquarium; *abreuvoir, bassin.* — Irrigatio, usus aquæ ad irriganda prata; *action d'arroser les prairies, droit d'irrigation.*

ADAQUALE. — Rivus, canalis; *ruisseau, fossé.*

ADAQUARE. — Irrigare; *arroser.* — Miscere aqua, aqua diluere; *détremper, délayer.* — Aquam præbere; *fournir, donner l'eau.*

ADAQUARIUM. — Aqualis; *aiguière.*

ADAQUATORIUM. — Aquarium. *Vid.* ADAQUAGIUM.

ADAQUATUS. Aqua aspersus, madidus.

ADAQUERIUM. — Aquarium; *réservoir.* (A. 1270.)

ADARCA. — Hispanis, clypeus; *targe, bouclier.*

ADARDIRE. — *Adardire cum aliquo*, pugnam cum aliquo experiri; *se battre avec quelqu'un.* (Mur.)

ADARESCHILD. — Vox Longob. Aggressio facta in aliquo vico.

ADASIATUS. — Gal. *à l'aise;* ludicrum cognomen. (Ap. Lobin., *Hist. Brit.*)

ADASSAMENTUS. — Redditus, proventus; nisi sit pro *ad censamentum.* « Jubeo ut Lambertus bajulus meus teneat quatuor annos omnes *adassamentos* de Montepessulano, » etc. (Test. a. 1121.)

ADATICTUS. — Pro ADTACTUS; tactus morbo; *atteint d'une maladie.* (A. 1459.)

ADAUGMA. — Augmentum, additamentum; *addition, augmentation.* (Isid.)

ADBASSARE. — Demittere. *Vid.* ABASSARE.

ADBENEVISARE. — Idem q. ABENEVISARE.

ADBOUTAMENTUM. — Fundus cum suis limitibus creditori assignatus, ut postea in illum speciale jus acquirat. Hoc sensu accipitur in Consuetud. Pontiviens. At in Metensi, fundus est assignatus et specialiter creditori oppigneratus.

ADBREVIARE. — Idem q. BREVIARE.

ADBUTARE. — Terminare; *aboutir.*

ADCAPITA. — Ut ACCAPITUM, amphyteusis.

ADCATHENARE. — Catena ligare, constringere; *enchaîner.*

ADCAUSARE. — In jus vocare; *citer en justice.*

ADCENSA. — Idem q. ACCENSA.

ADCENSARE. — Ad censum dare; interdum et recipere ad censum; *donner à cens et prendre à cens. Vid.* ACCENSA, ACCENSARE.

ADCENSATARIUS. — Usurpatur pro eo qui dat ad censum, et etiam pro eo qui ad censum recipit; *celui qui donne à cens et aussi celui qui prend à cens, propriétaire et fermier.* (A. 1147.)

ADCENSATIO. — Locatio ad censum annuum; *action de donner à cens, location, acensement.*

ADCENSATOR. — Idem q. ADCENSATARIUS.

ADCENSIMENTUM. — Ad censum datio; *action de donner à cens.* (A. 1179.)

ADCENSIRARE. — Ead. signif. q. ADCENSIRE.

ADCENSIRE. — Dare ad censum; *donner à cens, louer.* (A. 1163.)

ADCENSUATIO. — Ut ADCENSIMENTUM.

ADCESCARE. — « Hæc erit forma tradendi ballivias et præposituras domini comitis, et terram ipsius *adcescandi.* » (A. 1254). Forte legendum *adcensandi.*

ADCHRAMIRE. — Ut ADRAMIRE.

ADCLAMARE. — Vendicare, repetere; practicis Gallicis, *clamer.*

ADCLEPIATUS. — Infirmus, debilis; *malade, éclopé.*

ADCLINE. — Leviter acclivis; *légèrement en pente.* (*A. SS.*)

ADCLINUS. — Pro ACCLINUS.

ADCOGNITARE. — Notum vel cognitum facere; *faire savoir, faire connaître.* (*Vet. Gl.*)

ADCOGNOSCERE. — Agnoscere. (*Vet. Gl.*)

ADCONQUIRERE. — Adquirere; *acquérir.* (Rym.)

ADCONSILIARE. — Consilium dare, consulere; *conseiller, donner un conseil.*

ADCOPIOSUS. — Abundans, locuples; *riche, abondant, bien pourvu.* (*Vet. Gl.*)

ADCORDABILIS. — *Adcordabiles denarii*, denarii qui dantur domino vice laudimiorum, cum possessiones censuales distrahuntur, aut permutantur; quia eo casu dominus et vassallus, si in distractione aut venditione nulla pecuniæ solutio intervenerit, invicem conveniunt; unde ejusmodi laudimia *accordemens* dicuntur in quibusdam Consuetudinibus. *Vid.* ACCORDAMENTUM.

ADCORPORARE. — Idem q. ACCORPORARE.

ADCRATATOR. — Quis sit *adcratator*,

non facile est dicere. Forte assarius, vel sculptor aut sarcinator; *rôtisseur, sculpteur ou tailleur.* (*Chr. Senon.*)

ADCREDITATUS. — Cui fides habetur, cui creditur; *accrédité.*

ADCREDULITARE. — Purgare se, sacramento omnem criminis suspicionem amovere; *se justifier d'un crime dont on est accusé.*

ADCRESCENTES. — Dicti potissimum milites σχολάζοντες, qui non militabant, sed militaribus numeris adscripti, in locum legitimorum militum amissorum subrogabantur, ita ut numerus, si quando esset imminutus, repararetur; *soldats surnuméraires destinés à remplir les vides qui pouvaient se faire dans les cadres.*

ADDAMNARE. — Damnum inferre; *faire du dommage, causer du préjudice.* (A. 1165.)

ADDECIMARE. — Decimam accipere; *recevoir la dîme.*

ADDECIMARI. — Decimæ subjici, obligari; *être soumis à payer la dîme.*

ADDEMNARE. — Januam, fenestram ita obserare vel firmare ut aperiri non possit; *condamner une porte, une fenêtre.* (Guib.)

ADDEMPNARE. — Idem q. ADDAMNARE.

ADDENSATOR. — Fullo; *ouvrier qui foule le drap, foulon.*

ADDEXTRARE. — Tegere latus dextrum, ad dextram cujuspiam stare, incedere; *se tenir, marcher à la droite de quelqu'un*; ol. *adextrer.* « Imperatricem in processionem domnus episcopus addextravit. »

ADDEXTRATOR. — Papalis mitræ delator, quia ad Papæ dextram incedebat, quando equitabat ad visitandam quamdam ecclesiam; *officier de la cour pontificale, chargé de porter la tiare du Pape quand celui-ci allait visiter quelque église.*

ADDICIALIS MENSA. — Regale convivium; *festin de roi, banquet de premier ordre.* (Pro ADJICIALIS; est autem Latinis *adjicialis cœna*, quæ lauta est et affluens.)

ADDICIO. — Receptio in quadam societate; *admission dans une société, une corporation.* (A. 1402.) A verbo *addiscere.*

ADDICTARE. — Idem q. INDICTARE.

ADDISCERE. — In societatem quamdam recipere, admittere; *recevoir, admettre dans une corporation, une société.* (A. 1323.)

ADDISRATUS. — Idem q. ADIRATUS.

ADDITIONARE. — Amplificare, augere; *augmenter, enrichir d'augmentations.* (A. 1337.)

ADDOARE. — Servitium militare, prout *feudatarii* solent, præstare, armis instruere; *faire le service militaire prescrit par la loi féodale.* (A. 1269)

ADDONARE. — Clientem se profiteri, alicui addicere se; *se reconnaître vassal de quelqu'un, se consacrer au service d'un autre.*

ADDONATIO. — Ipsa clientelaris professio. *Vid.* ADDONARE.

ADDORMIRE. — Obdormire, somno sopire; *s'endormir, se livrer au sommeil.*

ADDOZILLARE. — Perforare, duciculum dolio apponere; *mettre en perce un tonneau, y adapter une cannule.* (A. 1219.)

ADDRESTARE. — Jus, quod juris est facere, damna reparare; *faire justice, réparer les torts, redresser*; ol. *adressier, adreter.*

ADDRETIARE. — Idem q. ADDRESSARE.

ADDUCIMENTUM. — Præstatio quæ pro exemptione eundi in exercitum a vassallis penditur; *ce que le vassal paye au seigneur pour se faire exempter du service militaire.* (C. Sic.)

ADDUCTIO. — Servitium in adducendis seu avehendis messibus, lignis, etc.; item in deducendis pecoribus de loco in locum; *corvée pour le transport des produits du sol, bois, moissons*, etc., *et la conduite des bestiaux du seigneur d'un lieu à un autre.* (C. Sic.)

ADEBITATUS. — Oneribus publicis obnoxius; *soumis aux charges publiques.* (C. Sic.)

ADECERDITÆ. — Hæritici qui dicebant Christo descendenti ad inferos, omnem animarum multitudinem occurrisse ei, et credidisse ei, et liberatam fuisse.

ADECIMARE. — Decimam æstimare, statuere; *régler ce qui concerne la dîme, déterminer qui doit la payer, sur quoi elle doit porter*, etc. (*St. Cad.*)

ADEGA. — Forte supellex; *meubles.* (A. 1286.)

ADELANTADUS. — Hispanis præfectus, senescallus; *officier de justice, correspondant au grand bailli de France.*

ADELINGA. — Ordo nobilium apud Longobardos; *l'ordre des nobles, la noblesse.*

ADELINGUS. — Nobilis; *qui est d'une famille illustre, noble.*

ADELPHI. — Monachi, fratres; *les moines, les frères.*

ADELPHORUS. — Collega. « Quia a sanctos canones prohibetur tali consanguinitas, ne jungatur a me et a meisque *adelphoris*, tali absolutio invenitur. » (*Ch. Ecc. Auxit.*) Hic agitur de matrimonio inter consanguineos contracto, quod archiepiscopus Garciæ dicit neque a se, neque a suis *adelphoris* posse approbari.

ADELSCALC. — Minister principis, servus principis; *serviteur, officier du roi.*

ADEMPRAMENTUM. — Idem q. ADEMPRUM.

ADEMPRARE. — « Item quod homines dictorum locorum se possint *ademprare* in locis circumvicinis, sicut consueverant. » (A. 1312.) « Milites et infanciones possunt montes regales juxta forum *ademprare* et pascere. » *Vid.* ADEMPRUM.

ADEMPREMENTUM. — Idem q. ADEMPRUM.

ADEMPRIVIUM. — Idem q. ADEMPRUM.

ADEMPRUM. — Præstatio quævis; *prestation seigneuriale quelconque.* — Jus quoddam a comitibus provinciæ subditis suis impositum ad expensas faciendas pro maritandis seu nuptui collocandis filiabus, pro expeditionibus Hierosolymitanis subeundis, et pro terris acquirendis : quo casu eadem esset vis vocabuli ac AUXILII; *aides.* — *Usagium*, id est jus utendi aliqua re, pascuis nempe et forestis; *droit d'usage*

du seigneur dans les bois et les prairies. (A. 1319.)

ADEMPTARE. — Pro ATTEMTARE, tentare, ad malum inducere; *tenter, pousser au mal.*

ADEMPTIARE. — Æstimare, ad æris pretium redigere. *Vid.* ADÆRARE.

ADEMPTIO. — Ead. signif. q. ADEMPRUM.

ADEMPTUM. — Ead. signif. q. ADEMPRUM.

ADEMRIVUM. — Ead. signif. q. ADEMPRUM.

ADENS. — A verbo *adesse*, præsens, assistens, *qui est présent, qui est témoin.*

ADENTIA. — Præsentia; *présence, état d'être présent à une chose.*

ADEPSIT. — Pro *Adeptus est*

ADEPTICUS. — « Qui de facili acquiritur. » (J. de J.)

ADEPTUS. — « Qui gratis accipit. » (*Vet. Gl.*)

ADERARE. — Idem q. ADÆRARE.

ADESCARE. — Buccella in os inserta pascere, in os vel rostrum escam indere. (*Vet. Gl.*)

ADESITARE. — Astringere, cogere; *astreindre, obliger à.* (*Vet. Gl.*)

ADESTARE. — Attestari; *attester, prouver.* (A. 716.)

ADESTRARE. — Ut ADEXTRARE.

ADEVANTAGIA. — Quod ultra partem recipitur; *avantage, ce qu'on reçoit en sus de son droit.*

ADFABER. — Arte peritus. (*Vet. Gl.*)

ADFATIMIRE. — Idem q. AFFATIMIRE.

ADFATIMUS. — *Adfatimæ epistolæ*; *titres de donation.*

ADFATIO. — Allocutio, colloquium. (*Vet. Gl.*)

ADFADOMARE. — Donare per *adfatomiam*, id est festucam in sinum ejus, cui donatio fit projiciendo. *Vid.* AFFATIMIRE. (A. 1119.)

ADFATOMIA. — Idem q. AFFATOMIA.

ADFECTATORES. — Petitores. (*Vet. Gl.*)

ADFECTATUS. — Affectus, dispositus; *affecté, disposé.* (*A. SS.*)

ADFERIAL. — Quasi *ad feralia*, aquæ quæ super mortuorum sepulcra litabantur; *eau que l'on répandait sur le tombeau d'un mort.*

ADFEUDATUS. — Qui nomine *feudi* possidet; *qui possède à titre de fief, gens à fief*; ol. *fiedué.* (A. 1211.)

ADFIDARE. — Idem q. AFFIDARE.

ADFIDIARE. — Fide data promittere, obligare se; *s'engager, promettre sous la foi du serment.* (A. 1138.)

ADFIDUCIARE. — Ead. signif. q. AFFIDARE.

ADFIGATIO. — Actio affigendi. (*Vet. Gl.*)

ADFIGERE. — Vox propria in legibus, cum sc. capitulum aliquod iis additur, *adfigitur.*

ADFIGURARE. — Idem q. FIGURARE.

ADFILIARE. — In filium adoptare; *adopter pour fils.*

ADFILIATIO. — Adoptio in filium; *adoption, action d'adopter pour fils.*

ADFORARE — Æstimare, pretium imponere, constituere; *taxer, mettre à prix*; ol. *afforer.*

ADFORATIO. — Æstimatio; *action de mettre à prix, taxe*; ol. *afforement.*

ADFRONTARE. — Terminari a parte, quæ agri frons dicitur.

ADFRUTABULUM. — Vasculum. Forte idem q. ACETABULUM. (Isid.)

ADFULARE. — Pro ADFOLARE. Idem q. AFFOLARE.

ADGAUDERE. — Gratulari, gaudia sociare cum aliquo; *témoigner sa joie à quelqu'un, le complimenter, partager sa joie.* (*A. SS.*)

ADGENICULARI. — Genua flectere; *se mettre à genoux.* (Tert.)

ADGISTARE. — Idem q. AGISTARE.

ADGLIGATUS. — Obliquus, curvus; *de travers, courbe.*

ADGNASCI. — Idem q. NASCI.

ADGNATIO. — Liberorum procreatio. (*Form. Marc.*)

ADGRAVARE. — Molestiam vel damnum inferre; *causer du chagrin ou du préjudice.*

ADGRETUS. — Pro AGGRESSUS.

ADGRETTUS. — Id.

ADHABERE. — Passim pro habere, tenere, possidere; *avoir, posséder.*

ADHABITARE. — Juxta seu prope habitare; *habiter, demeurer près de.* (*Vet. Gl.*)

ADHÆREDARE. — Mittere in possessionem; *mettre en possession, investir*; ol. *adhériser.*

ADHÆRENTIA. — Societas, adhæsio; *action d'adhérer à un parti, à une opinion, adhésion.* (A. 1352.) — Appendix, id quod adhæret; *ce qui dépend d'une chose, appendice, supplément.* (*A. SS.*)

ADHÆRERE. — Adjungere, admovere, applicare, fulcire; *joindre, appliquer, appuyer.* — *Adhærere saxos*; f. *convellere vel auferre silices.* (Aguel.)

ADHAUSSARE. — Pensitationem pro mercibus exportandis statutam persolvere; *payer les droits d'exportation des marchandises.*

ADHECARE. — Adæquare, partiri in æquas partes; *diviser en parties égales.* (A. 1382.)

ADHENAYZIA. — Idem q. ARENAYZIA.

ADHERBARE — Agrum in pratum seu herbam redigere; *convertir un champ en prairie.* (A. 1459.)

ADHEREDITARE. — Mittere in possessionem. Ut ADHÆREDARE. (*A. SS.*)

ADHERMALIS — *Adhermales terræ*; prædia fere deserta et inculta quæ ad *terras hermas* prope accedunt; *terres incultes, qui ne sont point cultivées.* (A. 1314.)

ADHOA. — Jus *relevii* aut *racheti*; alibi jus *relevii* atque *subsidii*; alias etiam *servitium militare.* *Vid.* RELEVIUM, SUBSIDIUM, SERVITIUM MILITARE.

ADHOAMENTUM. — Ead. notione.

ADHOGAMENTUM. — Ead. notione.

ADHORTATUS. — In significatione passiva, invitatus.

ADHOSPITARE. — In loco collocare. « Martem et concordiam multis immolationibus sibi *adhospitavere* (*Dict. Cret.*); » id est, ut in eodem quasi hospitio habitarent, effecere.

ADHUMATIO. — Humatio, sepultura. (A. 1059.)

ADHURIUM. — Cæruleum; *bleu*, *azur*. (A. 1308.)

ADHYCERE. — Idem q. ADJICERE.

ADIBILIS. — Accessu facilis; *facile à aborder*.

ADICERE. — Pro ADJICERE.

ADIGERE. — Cogitare; *penser*.

ADILLARE. — Per alluvionem accrescere; forte legend. *adluviare*.

ADIMBREVIARE. — Idem q. IMBREVIARE.

ADIMPERARE. — Edicto excitare, evocare ad aliquid exsequendum; *pousser*, *inviter à faire une chose*.

ADIMPLEBILIS.— Completus; *accompli*. (*Rad Gl.*)

ADIMPLERE. — Concedere, permittere; *permettre*, *accorder*.

ADINEPISCI. — Pro ADIPISCI.

ADINQUIRERE. — Pro ACQUIRERE.

ADINVENTIO. — Acquisitio; *acquisition*, *action d'acquérir*. — *Adinventiones*; sæpe in antiquis documentis sic nominantur inventiones ad fallendam fidem, exceptiones pro infirmandis pactis et contractibus excogitatæ.

ADINVENTIONUM AUXILIA. — Ead. signif. q. ADINVENTIONES.

ADIPALIS. — Pro ADEPS. (S. Amb.)

ADIPATA. — Edulia adipe condita, cibi pingues; *mets préparés avec de l'axonge*, *mets gras*.

ADIRARE. — Dicitur de re non tam deperdita quam quæ non est ad manum; *égarer*. *Adiratus*, perditus; *égaré*, *perdu*. « Si quis bovem vel asinum, vel aliquam rem suam *adiraverit*, quæ ab aliquo vania fuerit inventa. » (*Leg. Normann.*)

ADIRE. — « Expedire, sustinere, instituere, informare, vel inchoare, provocare, subire, explicare, periculum facere, elidere, excutere, exuberare, insidiare, inducere, irretire, illicere, implicare, infestare, insectari, persuadere, pati, perferre. » (*Vet. Gl.*)

ADIRECTARE. — Adtingere. (*Vet. Gl.*)

ADIS. — Frumentum; *blé*. (*Vet. Gl.*)

ADITA. — Pro ADITUS. (*A. SS. Ben.*)

ADITOR. — Qui adit; *celui qui va trouver*.

ADITUS. — *Aditus intrandi et exeundi*: tributum ab introeuntibus et exeuntibus exactum; *droits d'entrée et de sortie*.

ADIUS. — Testis qui rem ab aliquo affirmatam sacramento jurabat se veram credere; *témoin qui affirmait et jurait en présence du juge*. Dicitur apud veteres SACRAMENTALIS et SACRAMENTARIUS, q. *Vid.*

ADJACENTIÆ. — Loca vicina eidem domino, aut dominio parentia vel subjecta, adjacentia, appendices: *dépendances*, *appendices*. (*A. SS. Ben.*)

ADJACENTIARI. — Æquiparari, componi, juxtaponi, comparari. (A. 1304.)

ADJACTIVUS. — Qui vadimonium deseruit, pro ABJECTIVUS. *Vid.* ABJECTIRE.

ADJANCIAMENTUM. — Incrementum dotis quod mortuo marito uxori superstiti redditur supra dotem propter nuptias; *douaire d'une femme à la mort de son mari*; ol. *agencement*.

ADJECTIRE. — In jus vocare; *assigner*, *citer en justice*.

ADJECTUS. — Additio, additamentum; *addition*, *chose ajoutée*.

ADJENCIÆ. — Pro ADJACENTIÆ.

ADJENCIUM. — Quod adjacet, quod vicinum est, appendix; *ce qui dépend*, *est placé à côté*, *dépendance*.

ADJOCARI. — Blandiri; *caresser*, *dire des mots flatteurs*. (*A. SS.*)

ADJOCATIO. — Colludium, jocus cum alio; *jeu*, *ébats entre plusieurs*. (*A. SS.*)

ADJORNALÆ.— Opus unius diei, *corvatæ* species quam a subditis suis domini exigebant.

ADJORNAMENTUM. —Vocatio in jus, citatio ad diem dictam; *assignation*, *citation en justice*, *ajournement*. (A. 1296.)

ADJORNARE. — Diem dicere alicui, in jus vocare; *fixer le jour*, *assigner*; ol. *ajorner*. (A. 1446.) — Apud Anglos significat comperendinare, vadari, in ulteriorem diem ponere; *renvoyer*, *remettre le jugement à un autre jour*.

ADJOTUM. — Ager genitis obsitus; *terre couverte d'ajoncs*.

ADJOUDUM. — Idem q. ADJOTUM.

ADJOURNAMENTUM. — Idem q. ADJORNAMENTUM.

ADJOURNARE. — Idem q. ADJORNARE

ADJOUSTARE. — Juxtaponere, rem ad alteram adaptare, comparare; *mettre une chose à côté d'une autre*, *comparer*, *convertir*, *réduire (en parlant de mesures)*.

ADJUDA. — Pro AJUDA.

ADJUDICARE, — Idem q. JUDICARE.

ADJUMENTA. — « Quod villa Calladius una cum appendiciis suis, vel omnes *adjumentas* suas, mancipia, » etc. (A. 780.) — Forte legend. *Adjacentia*.

ADJUNCTIONES.—Adjuncta. (*Conc. Hisp.*) — Ordinationes. « Poterunt quoque.... manumittere,.... liberare, simul etiam per *adjunctiones* secundum patriæ consuetudinem injungere et aggregare, et super hoc cum eisdem hominibus componere. » (*St. monast. S. Claudii.*)

ADJUNCTORIUM. — Idem q. ADVINCTORIUM.

ADJUNCTUS. — Socius, collega; *compagnon*, *collègue*, *adjoint*. (A. 1363.)

ADJUNGARE. — Gall. *décevrer*. (*Vet. Gl.*)

ADJUNGERE. — Æquare. (*Vet. Gl.*)

ADJURARE. — Ad sacramentum adigere; *jurer*, *faire serment*; ol. *adjurer*. « Post hæc *adjurent* accusatores vel testes eorum in illorum baptisma. » (Flodoard.) — *Adjuratus*, juramento obstrictus; *qui est lié par serment*, ol. *adjuré*. — Adjurantes, exorcistæ; *ceux qui font les adjurations*, *exorcistes*.

ADJURNARE. — Idem q. ADJORNARE.

ADJUSTAMENTUM. — Jus adjustandi et adæquandi mensuras et exigendi quod pro eo jure exsolvi debet; *droit de vérification des poids et mesures et droits à payer pour cette opération*.

ADJUSTITIARE. — Adæquare, coæquare, mensuram suo archetypo adæquare; *vérifier les mesures*, *les comparer et les ramener à leur étalon*.

ADJUTORES. — Dicuntur qui magistratibus seu potius officialibus quibusvis adjungebantur, ut in muniis obeundis essent, qui eos adjuvarent; *aides*, *adjoints*, etc.

ADJUTORIUM. — Præstatio quæ a subditis principi fit pro eo adjuvando in ejus necessitatibus, vel sane eo prætextu; *aides*. — *Adjutorium natalis*, *paschæ*; præstatio quæ fit ad nativitatem, ad pascham. (Mur.) — *Adjutorium generale*, *adjutorium coquinæ*; præstatio, qua facilius *generale* monachis exhibeatur et ex coquina abundantius subministretur. (*Nec. abb. S. Pet. de Cas.*)

ADJUVAMENTUM. — Auxilium; *aide*. (*A. SS.*)

ADJUVARE. — Ejurare patriam et in exsilium abire ut ABJURARE. (A. 1205.) — Proficere, propagari. (*A. SS.*) — Sermo adjuvans, id est exceptio in jure. (A. 1377.)

ADJUXTARE. Accommodare. « Pauperibus semper se ac parvulis *adjuxtabat*. » (*Vita S. Gauch. ep. Camerac.*)

ADLAPSUS. — Sensim, caute veniens. (*Vet. Gl.*)

ADLASSARE. — Cervum, aprum, persequendo lassare, fatigare; *forcer un cerf*, *un sanglier à la chasse*. (*Lex Sal.*)

ADLATERALIS. — Socius, qui ad latus est, vel incedit; *compagnon*. (Rad. de Dic.)

ADLATERARE. — Latus tegere, ad latus incedere; *se tenir*, *marcher à côté d'un autre*.

ADLECTI. — Sic senatores dicebantur qui a senatoriis oneribus singulari privilegio immunes erant.

ADLEGARE. — Idem q ALLEGARE.

ADLEGIARE. — Lege seu sacramento interposito, se purgare, culpa se eximere, facinus diluere; *se purger d'une accusation par serment*.

ADLEVIARE. — Pro ALLEVARE.

ADLICULA. — Genus vestis. (Isid.)

ADLITIGARE. — Pro LITIGARE.

ADLITTARE. — Ad littus appellere, ut ADRIPARE.

ADLONGIUS. — Ad summum. (A. 1196.)

ADLUDATURA. — *Vid.* ALLUDARIUS.

ADLURICUM. — Res ad usum apta. (*Vet. Gl.*)

ADLUVIÆ. — Loca cœnosa. (Isid.

ADMALLARE. — Idem q. MALLARE.

ADMANNIRE. — Idem q. MANNIRE.

ADMANSARE. — Idem q. ADMASARE.

ADMANUENSIS. — « Quod si quidquam malum de quoquam (clerico) fama dictaverit, per veram et certissimam clericorum probationem, vel virorum *admanuensium*... omnia argutissime perquirantur. » (*Concil. Oscense.*) Ubi *admanuenses* viri videntur esse qui manu jurant, seu manibus S. Evangelia tangentes; nam *jurare super sacra*, in Evangelia, vetantur clerici, quorum assertio pro sacramento erat; unde *fide digni* dicuntur.

ADMARTYRIZARE. — Martyribus adsistere, ipsos ad constantiam hortari; *assister les martyrs*, *les encourager dans les tourments*.

ADMASAMENTUM. — *Vid.* ADMASARE.

ADMASARE. — Jus et locum habitationis sub censu annuo in villa concedere, in *mansum* dare; *accorder à un étranger le droit d'habiter dans une seigneurie sous la redevance du cens appelé* entragium, *droit d'entrage*; ol. *amaser*. — *Locus amasatus* ille est qui a domino feudi fuit ad habitandum concessus. *Admasamenta* sunt loca ædificata sub iisdem legibus et oneribus. Unde in consuetudinibus passim occurrunt horti, prata, aliaque prædia, quæ dicuntur *admasiata*, non quod sunt ædificata, sed quod concessa sunt sub hac forma et lege.

ADMASIARE. — Ead. notione.

ADMASIATA. — *Vid.* ADMASARE.

ADMASURUS.—Admasurus pannus. « Pannum altaris diarodynum byzant. 16; tapetia optima 16, pro byzant. 67; pannum *admasurum* pro byzantiis 8, » etc. (Leo Ostiens.)

ADMENSURARE. — Æstimare, præfinire, statuere; *régler*, *fixer*, *déterminer*. (A. 1223.) — « Feodus vero, qui adeo modicus fuerit quod ad 12 denarios esse non debeat, *admensurabitur*. » (A. 1285.) Hoc est sua ei mensura dabitur. In alia ch. ejusdem principis (Philip Aug.), *admensurare* idem est, ut videtur, ac imponere tantum tributi, quantum cujusque facultates patiuntur.

ADMENSURATIO. — Statutum; *règlement*, *fixation*; ol. *admesurement*.

ADMENSURATUS. — Ordinatus; *réglé*, *fixé*.

ADMENTATIO. — Eadem signif. q. ADMENTUM.

ADMENTUM. — Lorum quo jacula contorquebantur; metaphorice, validius argumentum; *courroie pour lancer les traits*; *argument plus virulent*. (Tert.)

ADMERCIARE. — Pro AMERCIARE.

ADMERGARI SE. — Sese immiscere, implicare. (A. 1338.)

ADMESTA. — Oblivio; *oubli*.

ADMESTIA. — Ead. significatione.

ADMICTERE. — Pro AMITTERE.

ADMIGRARE. — In ædem seu villam alicujus, etiam invito domino possidendi animo ingredi; *pénétrer de vive force*, *pour se l'approprier*, *dans l'habitation ou la propriété d'autrui*. (*Lex Sal.*)

ADMILLUS. — Pro ADMIRALIUS.

ADMINARE. — « Et non debet *adminare* nullus hominem contra nostrum regnum. » (A. 1174.) Legendum videtur, *adjuvare*.

ADMINICULATIO. — Auxilium; *aide*, *secours*. (*A. SS.*)

ADMINICULATIVE. — Per accessionem. (*A. SS.*)

ADMINICULATOR. — Ab adjuvando dictus est et adminiculando. Hic septimus erat ex officialibus Romanæ Ecclesiæ ; pro viduis, pupillis et egenis procurabat ; quod munus hodie *pauperum advocatus* facit

ADMINICULUM. — Modus, ratio, argumentum. (Lud.)

ADMINICULUS. — Minister ; *serviteur.* (*A. SS.*)

ADMINISTRALIS. — Qui ministrat necessaria ad victum et vestitum. « Constituimus.... quod quæcunque de cætero contingat vacare in ecclesia nostra officia, quæ pistor, et *administralis*, et dormitarius, et botellarius, et portarius habent,» etc. (*Stat. Eccl. Barcinon.*, a. 1281.)

ADMINISTRATIO. — Donatio ; forte necessariorum ad victum, vestimentumque suppeditatio ; *action de fournir les aliments et les vêtements.* (*Ann. Ben.*)

ADMINISTRATOR. — *Administrator* apud Anglos dicitur ille cui defuncti bona administranda ab ordinario committuntur, cum nulli exstant exsecutores testamentarii, quorum quidem bonorum usque ad eorum valorem tenetur, et non ultra, nisi ea dissipasse convictus fuerit

ADMINUNDARE. — Putare, intercidere ; *émonder, tailler.* (A. 1325.)

ADMIRABILIS. — Idem q. AMIR vel EMIR Arabum. « Rex Africæ, qui dicitur vulgariter *Admirabilis mundi.*» (Matth. Paris.) — Titulus concessus comitibus apud Leonem Magnum. (Epist. 8.) — Modestus, honestus, bene morigeratus, egregius, taciturnus, etc. (*Vet. Gl.*)

ADMIRACIA. — Officium admiralli, præfectura maris ; *dignité, office d'amiral, commandement des choses de mer.*

ADMIRAGIUS. — Idem q. ADMIRALLUS.

ADMIRALLATUS. — Ead. signif. q. ADMIRACIA.

ADMIRALDUS. — Idem q. ADMIRALLUS.

ADMIRALEA. — Navis prætoria ; *vaisseau amiral*

ADMIRALEUS. — Ut ADMIRALLUS.

ADMIRALIUS. — Idem q. ADMIRALLUS.

ADMIRALLITAS. — Ead. signif. q. ADMIRALLATUS.

ADMIRALLUS. — Ex Arab. *amir*, dominus, imperator, præfectus provinciæ, classi vel urbi apud Arabes. — Eadem vox usurpata apud Christianos, qui cum viderent Saracenos ita suos classium præfectos appellare, hoc nomen suis itidem classium præfectis indiderunt

ADMIRANTIA. — Ut ADMIRALEA.

ADMIRANTIUS. — Ut ADMIRALLUS.

ADMIRANTUS. — Id.

ADMIRARIUS. — Pro præfecto provinciæ occurrit apud Leon. Ostiac. et Paul Diac.

ADMIRATIA. — Idem q. ADMIRACIA.

ADMIRATIO. — Consensus, laudamentum. (*A. SS.*) — F. examen, inspectio. « Et pro ejus livoris vel vulneris *admiratione* in conventu. » (*Canon. Hibern.*

ADMIRATOR. — Ead. signif. q. ADMIRALLUS.

ADMIRATUS. — Officium admiralli, præfectura maris, præfectus classium, imperator Turcarum ; *amiralat, amiral, empereur ou émir des Turcs.*

ADMIRAVISUS. Ut ADMIRALLUS.

ADMISSALIA. — Ead. signif. q. ADMISSATIO.

ADMISSARE. — Mulierem post nuptias vel partum *admittere* in ecclesiam, purificationis gratia. (A. 1249.)

ADMISSARIUS EQUUS. — « Fortes et bonos equos *admissarios* vocamus, quia admittuntur inter armenta ad coitum, vel ad arandum, vel ad trahendum (Ugutius) ; » *cheval vigoureux destiné pour être étalon.*

ADMISSATIO. — Cæremonia admissionis mulierum, cum primum post nuptias vel partum ad ecclesiam veniebant, benedictionem a sacerdote suscepturæ, et ipsa subventio quæ ab ipsis offerebatur. Sic dicta vel quod inter Missarum solemnia fiebat, vel quod mulieres *admittebantur* in ecclesiam, purificationis causa ; *relevailles et droit payé au prêtre qui préside à la cérémonie.*

ADMISSIBILIS. — Admittendus, non rejiciendus ; *admissible.*

ADMISSIBILITER. — Probabiliter, ita ut admitti possit ; *d'une manière probable, qui peut être admise.*

ADMISSIO. — Præstatio quæ jure admissionis seu *intragii* solvitur ; *droit d'entrée.* *Vid.* INTRAGIUM.

ADMISSIONALES. — Qui introducendis ad imperatorem hominibus præfecti erant, seu quibus in palatio admittendi, vel salutandi officia creduntur ; *officiers introducteurs*

ADMISSUM. — Delictum, crimen ; *délit, crime.*

ADMITA. — Pro AMITA, tante.

ADMITTERE. — Pro AMITTERE. (A. 1402.)

ADMOAGIUM. — Id. q. ADMODIATIO. (A. 1267.)

ADMODARE. — Accommodare, allevare. (L. in Amal.)

ADMODIARE. — Modum ponere, diminuere ; *modérer, restreindre, borner.* — Fundum dare ad firmam, vel in emphyteusim, vel etiam alienare sub certa præstatione tot modiorum frumenti, de quibus convenitur ; *donner un bien à ferme, à bail emphythéotique, ou l'aliéner sous condition d'une redevance en blé* ; ol. *admodier, admoisonner, amoder, amodier, amoyer*, etc. — *Admodiata* taillia ; illa quæ cum ad placitum, ut aiunt, exigi soleret, ad certam redigitur vel pecuniæ summam, vel frugum præstationem annuam. (A. 1392.)

ADMODIATIO. — Datio ad firmam ; *action de donner à ferme.* (A. 1227.) — *Admodiatio monetæ* ; proportio, æqualitas. (A. 1282.)

ADMODIATOR. — Cui prædium admodiatum est, seu datum ad firmam ; *fermier.* *Vid.* ADMODIARE.

ADMODUM. — Omnino ; *entièrement.* (Salv.)

ADMOISSONNARE. — Conducere seu ad vitam accipere sub certa præstatione. « Dicti

conjuges dicebant se locasse seu admoissonnasse ad vitam ipsorum et eorumdem superviventis... unum domum. » (A. 1343.) *Vid.* ADMODIARE.

ADMOND. — Liber, sui juris ; *qui est libre, qui ne dépend de personne.* (*Leg. Long.*)

ADMONITIO. — Debitoris admonitio, appellatio, interpellatio ; *sommation, avertissement d'un créancier à son débiteur.* (*Lex Sal.*) — Castigatio seu correctio quæ non præcipiendo sed monendo fit. (A. 744.)

ADMONITOR. — Portitor ; *celui qui porte, agent chargé de notifier les arrêts judiciaires et les ordres du prince.* — In ordinationibus conciliorum sic non raro dicitur qui recentioribus *Magister cæremoniarum*, quod de omnibus quæ agenda essent admoneret ; *maître des cérémonies.*

ADMONITORIA. — Epistola qua judex absentem in jus citat ; quam defert ad absentem *Admonitor.*

ADMONITUM. — « Olim dicebatur, cum harena alba molissima pila moleque terebatur ; dehinc miscebatur tribus partibus nitri pondere vel mensura adliquæta in duas fornaces transfundebatur ; quæ massa vocabatur, ut diximus, admonitum, atque hæc recocta fiebat vitrum purum et candidum. » (*Gl. vet.*)

ADMONTARE. — Concedere in manum mortuam ; *amortir ou donner aux gens de mainmorte.* (A. 1269.)

ADMORANDUS. — Idem q. ADMIRALLUS.

ADMORTARE. — Acervare ; *amonceler, mettre l'un sur l'autre.* (*Gl. vet.*)

ADMORTIFICARE. Ead. significatione. (A. 1276.)

ADMORTIFICATIO. — Concessio in manum mortuam ; *action d'amortir, de donner aux gens de mainmorte.* (A. 1216.) — Census annuus qui a manu mortua exsolvebatur ; *cens payé annuellement par les mainmortables.* (A. 1275.)

ADMORTIRE. — Ead. signif. q. ADMORTARE. (A. 1290.)

ADMORTISAMENTUM. Ead. signif. q. ADMORTIZATIO. (A. 1341.)

ADMORTITUS. — Liber et immunis a tributo, quod a manu mortua exigi poterat ; *celui qui n'est pas astreint à payer les redevances imposées aux gens de mainmorte.* (A. 1292.)

ADMORTIZAMENTUM. — In chart. ann. 1467, *admortizamentum* ab *admortizatione* ita distinguitur ut hæc significet ipsam prædiorum in manum mortuam translationem, illud vero chartam qua id perficitur ; *amortissement (ce mot signifia d'abord la propriété d'un bien qui ne devait plus sortir des mains du clergé. Mais les princes ayant exigé des droits pour laisser sortir ces biens du commerce, ces droits prirent le nom d'amortissements.)*

ADMORTIZARE. — Ead. signif. q. ADMORTARE. (A. 1277.) — Exstinguere ; *éteindre.* Admortizare calcem, *éteindre la chaux.* (A. 1435.)

ADMORTIZATIO. — Prædiorum translatio in manum mortuam, seu prædiorum acquisitio facta a monasteriis et collegiis religiosis vel etiam laicis ; quæ semel acquisita, in commercio, mutationibus, aliisque prædiorum oneribus obnoxia esse desinunt, nec adventitia feudorum commoda producunt, v. g. *Laudimii*, *Wardæ*, *Maritagii*, *Relevii*, etc.

ADMORTIZATUS. — Redimilis. « Recipiet fabrica singulis annis 5 libras monetæ currentis super 20 libris perpetui redditus *admortizati*, licet *redimilis.* » (*Obit. Eccl. Morin.*) — *Vid.* REDDITUS.

ADMUGITARE. — Admugire, valida et rudi voce appellare. (*A. SS.*)

ADMUNITIO. — Munitio ; *action de fortifier, fortification.*

ADNARE. — Navigare ; *nager vers, approcher en navigant.*

ADNATIO. — Quod super aut ad aliquid nascitur, ut viscus super quercus aut malos, ut etiam foliola et surculi, quæ ad plurium plantarum caules juxta genicula oriuntur.

ADNEGATUS. — Submersus ; *noyé.* (*A. SS.*)

ADNEMORATUS. — Nemore, silva et dumetis obsitus ; *boisé.*

ADNICHILARE. Pro ADNIHILARE ; *réduire à rien, annihiler* ; ol. *adnichiler.*

ADNICTARE. — Invitare, arridere. Proprie est sæpe et leniter oculo adnuere. (*Vet. Gl.*)

ADNIGRATI. — Prostrati vel abdicti, subacti, capti aut compulsi, necati, occisi, admissi, adhibiti, assumpti. (Pap.)

ADNIHILARE. — Idem q. ADNICHILARE.

ADNILLARE. — Eadem notione.

ADNOTAMENTUM. — Adnotatio ; *annotation, remarque.*

ADNOVARE. — Renovare ; *renouveler, reparer, rétablir.* (A. 1315.)

ADNUBA. — Hispanis et Lusitanis, a vassallis debita opera et præstatio pro reficiendis castrorum dominicorum fossis, muris aliisque munitionibus ; *corvée et redevance dues par le vassal pour la construction ou la réparation des travaux de défense du château seigneurial.*

ADNUERE. — « Adjungi. Adnuit : favet vel promittit ; adnuite : præsentes facite. » (*Vet. Gl.*)

ADNULLARE. — Ead. signif. q. ADNICHILARE.

ADNUMISTA. — Is erat qui in exercitibus imperatorum Constantinopolitanorum, milites recensebat ; ex *ad* et ὄνομα, quod *ad nomen responderent tirones in delectu* ; *officier chargé de faire le recensement des troupes.*

ADNUMIUM. — Recensio militum ; *recensement des troupes, appel.*

ADNUNCIARE. — Promulgare, publicare ; *rendre public.* (*Cap. C. M.*)

ADNUNCIATIO. — Promulgatio, prophetia ; *action de rendre public, publication* (*Cap. C. M.*), *prophétie* (*Chr. Idac.*)

ADNUTU. — *Deficile.* (*Gl. Vet.*)

ADOBAMENTUM. — Conventio, pactum, idem q. ADONAMENTUM. (A. 1233.)

ADOBARE. — Armis instruere, militare cingulum alieni conferre ; *armer chevalier*,

ol. *adouber*.— Exornare, reficere; *réparer, accommoder, boucher, radouber, ajuster, orner, parer, habiller;* ol. *adouber*.— *Adobare cordoanum;* corium inficere pulvere querneo; *mettre le cuir au tan, tanner*. (A. 1253.)

ADOBATURA. — Præparatio; *action de préparer, d'orner*. *Vid.* ADOBARE.

ADOBATUS. Refectus, exornatus. *Vid.* ADOBARE. — *Adobatus miles; celui qui est « adoubé, » chevalier;* ol. *adoubé, adoué.*

ADOBVIAM. — Obviam, adversum. (A. 1386.)

ADOHA. — Omne servitium pecuniarium quod præstatur per feudatarios; item jus *relevii; droit de relief, et en général toute prestation pécuniaire due au seigneur par le vassal.*

ADOHAMENTUM. — Servitium militare; *le service militaire.*

ADOLABILIS. — Sine dolo; *qui n'est pas rusé, franc.*

ADOLENS. — Adolescens. (*A. SS.*)

ADOLERE. — « Illuminare; adolet, exsurgit. » (*Vet. Gl.*)

ADOLESCENTILIS. — *Adolescentilis ætas*, pro ADOLESCENTIA. (*A. SS. Ben.*)

ADOLIAGIUM. — Vinum quod ad explenda dolia reservatur; *vin d'oullage* (A. 1414.)

ADOLUS. — Ead. signif. q. ADOLABILIS.

ADONEGARE. — Partiri, adæquare, dividere; *partager, diviser*. (*St. Plac.*)

ADONEGATIO. — Partitio, divisio; *action de diviser, partage*. (*St. Plac.*)

ADOPERARI. — Pro OPERARI.

ADOPRARE. — Pro OPERARI.

ADOPTARE. — Omni voto adoptare; *adopter à l'unanimité.* (Gasp. Bart.) — *Adoptare in militem;* vassallum sibi facere. *Vid.* MILES. (A. 1072.) — *Adoptare sibi in maritum;* idem q. nubere (Rog. de Hov.)

ADOPTARI. — *Adoptari per baptismum* dicebatur is qui ad baptismum ab aliquo afferebatur, pro quo ille spondebat apud sacerdotem baptizantem; unde non modo qui baptizabatur, *filii adoptivi*, vel saltem *filioli*, patrinus vero *patris spiritualis* et *adoptivi* appellationem exinde retinebant. Sed idem patrinus, in signum veluti adoptionis legitimæ, munus aliquod eidem filiolo, tanquam successionis suæ portiunculam conferebat, quod *filiolatum* vocabant.

ADOPTARIUS. — Puer ex adoptato natus (Isid.)

ADOPTIANI. — Hæretici qui dicebant Christum secundum humanam naturam, non nisi adoptione et gratia esse Filium Dei.

ADORARE. — In sacris Litteris et apud scriptores ecclesiasticos sæpe pro *honorare* et *venerari* sumitur. Gal. ol. *aourer, honorer*.— Hæc vox usitatissima erat apud Albigenses pro salutare præsertim doctores et doctrinæ antesignanos.

ADORATIO. — *Adoratio barbara.* In legibus Canuti regis, sic appellatur adoratio quæ paganorum more fit, qui idola adorant, vel solem, lunam, ignem et alia ejusmodi. — *Adoratio horarum*, certus genuflexionum numerus singulis horis pœnitentibus impositus. (*Can. Hibern.*)

ADORATORES. — « Ditimi enim (æditimi) et sacerdotes et ministri, et aruspices, et adoratores et divini optimi habundant. » (Alyp. Ant.)

ADORATORIUM. — Locus subterraneus in quo diis suis defunctisve parentibus Indi sacrificant. (*Conc. Hisp.*)

ADORDINARE. — Ordinare, disponere; *mettre en ordre, disposer*. (*G. Chr.*)

ADORECTARE. — Adtingere. (*Vet. Gl.*)

ADORNARE. — Ornare; *orner, parer.*

ADORNATOR. — *Adornator auri et argenti; f* aurifex. (*Chartul. S. Vinc. Cen.*)

ADORTARE. — In hortum seu *curtile* redigere; *mettre une terre en jardin.*

ADORTARI. — Clamare, quæritare, proclamare, testificari, protestari. (*Vet. Gl.*)

ADORTI. — « Subito nati, surrecti, adgressi. » (*Id.*)

ADOSILHARE. — Perforare. *Vid.* ADDOZILLARE.

ADOSTRATA. — Idem q. AFFOSTRATA.

ADOTARE. — Dotare, dotem assignare; *doter, donner une dot.*

ADPECTORARE. — Applicare ad pectus. (Isid.)

ADPENDITIÆ. — Pro APPENDITIÆ.

ADPENNIS. — Pro APENNIS.

ADPENSA. — Pro APPENSA.

ADPERTINENS. — Pro PERTINENS.

ADPERTINET. — Pro PERTINET.

ADPETULANTIA. — Procacitas. (Isid.)

ADPLANARE. — Adæquare, *hostire*, æquare. (Isid.)

ADPLENE. Cumulate, abundanter: *pleinement, abondamment.* (*A. SS.*)

ADPLICARE. — Pro APPLICARE.

ADPODIARE. — Inniti; *s'appuyer*. « *Adpodians* se super unum baculum. » (*Vit. S. Ludov.*)

ADPONERE. — Adhibere, occupare, detinere; vel etiam cogere, adstringere. « Cum certissimum sit quod nec ipsi, nec homines eorum *adponi* debeant, ad faciendam quamlibet munitionem ejusdem civitatis. » (A. 1193.)

ADPORTIO. — Ead. signif. q. APRISIO.

ADPRÆSENTARE. — Adesse, comparere; *se présenter, comparaître.* (A. 1075.)

ADPRATAMENTUM. — Idem q. APPRATAMENTUM.

ADPRATARE. — Idem q. APPRATARE.

ADPREHENDERE. — Discere, memoria complecti; *apprendre.*

ADPRETIARE. — Pretium rei imponere; *apprécier une chose, en déterminer la valeur, la taxer*

ADPRIMITUS. — Pro PRIMITUS, PRIMUM.

ADPRISERINT. — In conc. Hisp., pro *acquisierint* seu *adprisiaverint.*

ADPRISIARE. — Possessionem apprehendere; *prendre possession.* (A. 1035.)

ADPRISIO. — Idem q. APRISIO.

ADPROPIARE. — Studere, curare. *Vid.* APPROPRIARE.

ADPROPINQUARE. — Pro APPROPINQUARE.

ADPROPRIARE. — Pro APPROPRIARE.

ADPUNCTAMENTA. — Salaria, seu etiam ad victum cultumque data a principe annua præsidia; *solde et salaire.*

ADPUNCTARE. — Militem stipendio meliori donare, item alicui salarium constituere; *assigner des appointements, augmenter la paye d'un soldat, appointer.* — Alia notione, *Vid.* APPUNCTARE.

ADQUE. — Pro *Atque* seu *Absque.*

ADQUIESCERE. — Admittere, recipere; *admettre, accepter, recevoir.* (*A. SS.*)

ADQUIETANCIALIS. — *Adquietancialis littera*; epocha, qua quis a debito *quietus* seu absolutus declaratur; *quittance.*

ADQUIETARE. — Fungi, obire, persolvere; *s'acquitter.*

ADQUIRAMENTUM. — Acquisitio; *acquisition, acquet.*

ADQUIRIMENTUM. — Eod. sensu.

ADRAGARE. — Adaquare; *abreuver.* (A. 1321.)

ADRAMIRE. — Cavere, promittere, obligare coram judice, rem quampiam se facturum, v. g. juraturum, testes adducturum, aut duello jus suum probaturum; *s'obliger en justice à quelque devoir, comme à fournir des témoins, à prêter son serment, à se purger par le duel.* — Adramire suas scripturas; *s'obliger à prouver la vérité d'une écriture et qu'elle n'est pas contrefaite.* — Adramitatia, *promesse qui s'en faisait en la cour.*

ADRARE. — Ead. notione.

ADRATERIA. — Semita, via transversa et devia, atque adeo compendiosa; *chemin de traverse, chemin abrégé, sentier;* ol. *adreces.*

ADRATUS. — *Res adrata*, res promissa coram judice. *Vid.* ADRARE.

ADRECHURARE. — *Adrechurare mensuras*, ad rectum eas revocare, emendare archetypo suo eas adæquando; *redresser et confronter les mesures avec leur étalon.*

ADRECIARE. — Idem q. ADDRETIARE.

ADRECURARE. — Ad rectam lineam reducere. (A. 1308.) *Vid.* ADDRETIARE.

ADREDDERE. — Pro REDDERE. (A. 775.)

ADREGE. — Maurorum casale. (*Vet. Gl.*)

ADREGNIARE. — Equum freno tenere et adducere; *tenir, conduire un cheval par les rênes;* ol. *adrener.*

ADRENDATIO. — Annuus redditus, annua doni attributio; *assignation d'un revenu annuel. Vid.* ARRENDARE.

ADRESCIARE. — *Drictum* facere, quod juris est præstare, reparare. Idem q. ADDRETIARE.

AD RESPONSUM. — Apocrisiarius, qui negotia alterius curat et de iis dat responsa. *Vid.* RESPONSUM.

ADRESTARE. — Pro ADDEXTRARE.

ADRIPAGIUM. — Idem q. ARRIVAGIUM.

ADRIPARE. — Ad ripam appellere; *arriver.*

ADRIZARE. — Erigere. *Vid.* DRISARE.

ADRODERE. — Rodere; *rogner.* — *Monetam rodere; rogner la monnaie.*

ADRUMARE. — Rumorem adferre, rumores facere; *faire, causer du bruit.* (*Vet. Gl.*)

ADRUMATIO. — « Post obitus mei *adrumationem* (a. 1059), » id est statim atque obitus mei rumor et fama pervenerit.

ADRUNCARE. — Evertere; *renverser, détruire.*

ADSALIRE. — Aggredi, invadere; *assaillir.*

ADSALITURA. — Actio *adsaliendi*, aggressus, impetus; *attaque, assaut.*

ADSAPORARE. — Saporem infundere, *donner du goût, goûter, éprouver*, etc.; ol. *assavourer. Vid.* SAPORARE.

ADSATIS. — Satiate, abunde; *plus qu'il ne faut, jusqu'à satiété.* (*A. SS.*)

ADSCRIPTITIATUS. — Coloni *adscriptitii* conditio. *Vid.* ASCRIPTITIUS.

ADSCRIPTITIUS. — Idem q. ASCRIPTITIUS.

ADSEDIUM. — Obsidio; *siége.*

ADSENTATIO. — Assensus, consensus; *consentement, adhésion, approbation.*

ADSERTOR. — Procurator, actor nomine alterius; *mandataire.*

ADSERVIARE. — Servitio obnoxium facere; *astreindre à un service, assujettir.*

ADSERVIATUS. — Servitio alicui obnoxius; *soumis à quelque assujettissement.*

ADSESSIO. — Munus et officium *adsessorum. Vid.* ADSESSORES.

ADSESSORES. — Iidem q. ADJUTORES; qui rectoribus provinciarum adsidebant ut in rebus administrandis eos consiliis adjuvarent.

ADSESSORIA. — Libri in quibus res, de quibus actum fuerat, dum adsessores adsidebant, scribebant jurisconsulti.

ADSESSURA. — Ead. signif. q. ADSESSIO.

ADSIDERE. — Adsessorum officio fungi.

ADSIDUS. — Pro ASSIDUUS vel ADSIDUUS.

ADSIGNARE. — Chartam sigillo munire; *sceller un acte.*

ADSIGNATIO. — Subscriptio; *souscription, signature.*

ADSIMILARE. — Effingere, similem facere; *faire une chose semblable à une autre, représenter, copier, imiter.*

ADSIMULATIO. — Dissimulatio, actio ipsa adsimulandi; *dissimulation, action de feindre, de dissimuler.*

ADSITA — Arbor cui incolumi aliud quod sustineat adjungitur. (Pap.)

ADSITUS. — Qui adest, propinquus; *qui est présent, proche.* (*A. SS.*)

ADSOLAGRARE. — Solarium seu tabulatum construere, contignare, tabulis tegere. *Vid.* SOLARIUM.

ADSOLARE. — Ad solum et terram deprimere; *aplanir, détruire, abaisser jusqu'à terre, ravaler, humilier.* — Ad culturam agrum redigere secundum usum agriculturæ; *assoler, cultiver une terre pour la première fois.*

ADSOLATUS. — Ad solum deductus, de solio depositus, ad solitudinem redactus. — *Adsolatum pratum*, hoc est ad culturam redactum secundum agriculturæ consuetudinem; *pré converti en terre arable. Vid.* ADSOLARE.

ADSPERGILLUM. — Instrumentum quo aqua lustralis aspergitur a sacerdotibus; *aspersoir, goupillon.*

ADSPICERE. — Pertinere; *concerner, regarder.*

ADSPICIALIS. — Visibilis; *qui se voit, visible.*

ADSPICIENTIÆ. — Adjuncta, appendices; *dépendances, accessoires.*

ADSTA. — « Interioris templorum loca. » (*Vet. Gl.*)

ADSTANTIA. — Audientia, præsentia; *présence, état d'être présent.* (*Can. Hiber.*)

ADSTATIM. — Pro STATIM.

ADSTINENS. — Vicinus, contiguus; *voisin, contigu.*

ADSTIPULARE. — Astipulari, scripto vel charta rem dimissam profiteri et asserere. (A. 1196.)

ADSTIPULATOR. — Qui tutori officio fungitur; *qui fait office de tuteur.* (Mur.)

ADSTIPULATUS — Consensus, scripto seu charta assertus, laudamentum. (*A. SS.*)

ADSTREPERE. — Omnibus murmurare. (*Vet. Gl.*)

ADSUETUDO. — Pro CONSUETUDO, tributum, pensitatio. (Ord. Vit.)

ADSULTUS. — Actio adsaliendi, aggressus, impetus; *action d'attaquer, assaut, attaque.*

ADSUMPTIO. — Vox ecclesiastica qua obitus SS. designatur.

ADSUMPTUS. — *Adsumpti agri* seu *occupatorii;* agri, collapso imperio Romano, concessi iis qui occupare et colere suscipere vellent; *terres abandonnées que l'on donna à la chute de l'empire romain à ceux qui voulurent les cultiver.*

ADSUTABULUM. — Pro ADFRUTABULUM.

ADTAMANIRE. — Pro ATTAMINARE.

ADTEGER. — Tactus, diminutus; *qui n'est pas entier, entamé.*

ADTEMPERIES. — Temperamentum; *juste mesure, sage combinaison.*

ADTEMPORARE. — Contemporare; *être du même temps, être contemporain.* (J. de J.)

ADTEMPTARE. — Sollicitare, illicere. (*Cod. Th.*)

ADTEMPTATIO. — Sollicitatio; *sollicitation, instigation.* (*Cod. Th.*)

ADTENDARE. — Tendam seu tentorium figere; *établir une tente.*

ADTERMINARE. — Terminum ponere, diem causæ dijudicandæ præfigere; *fixer le jour où une affaire sera terminée;* ol. *aterminer.*

ADTHOLARE. — Tholo suspendere, dedicare, consecrare; *consacrer.*

ADTITULARE. — Ad titulum Ecclesiæ promovere; *mettre, nommer quelqu'un à la tête d'une paroisse, d'une Eglise.* (*A. SS.*) — Indicare, ostendere; *désigner, montrer, faire voir.* (A. 999.)

ADTITULATUS. — Designatus, nominatus; *qui a été nommé, qui a reçu un titre.* (*A. SS.*)

ADTOXICATUS. — Toxico, vel veneno infectus, impotionatus; *empoisonné.*

ADTRACTUS. — Acquisitus, comparatus; *acquis, acheté.*

ADTRAHERE. — Acquirere; *acquérir.*

ADTRECTARE. — Male contingere. (*Vet. Gl.*)

ADTROPARE. — Tropice, per tropologium loqui, scribere; *parler, écrire au figuré, par métaphores.*

ADTUNC. — Statim, continuo; *aussitôt.*

ADTUNDUS. — Supellex; *meubles, ustensiles.*

ADUBUM. — Refectio, reparatio; potius rerum præparatio quibus ars blancariæ peragitur. « Statuimus ut eligantur tres discreti viri boni in ministerio blancariæ, qui debeant curare et inquirere, ut *adubum* blancariæ bene et fideliter peragatur. » (A. 1253.)

ADUCERIA. — « Item triginta modios vini de *aduceria*, quos nobis solvere consueverunt. » (A. 1296.) Legendum forte *advoeria*, tutela, protectio.

ADULARIUS. — Bestiarum custos; *gardien d'animaux.*

ADULATIO. — Gloria forensis, vel popularitas, sive affabilitas. (*Vet. Gl.*)

ADULCERARE. — Pro ULCERARE.

ADULESCENTULARE. — Adolescentiari; *faire le jeune homme, se conduire à la manière d'un jeune homme.*

ADULTER. — *Adulteros* vocant scriptores ecclesiastici, qui civitatis episcopo adhuc superstite, ejusdem episcopatum invadunt, aut qui quempiam ad episcopatum promoveri patiuntur, episcopo adhuc vivente. Episcopus enim promotione sua spirituales nuptias cum Ecclesia sua contrahit. *Adulter solidorum*, qui monetam adulterat, idem qui falsam monetam conficit; *faux monnayeur.*

ADULTERARE. — Adulterari, stuprare; *adultérer, commettre un adultère.* (A. 1384.)

ADULTERIUM. — Stuprum et quævis fornicatio, pœna vel multa quæ adulteris irrogatur, vel jus vindicandi adulterii; *commerce avec une femme adultère; peine infligée à l'adultère; droit de connaître des faits d'adultère*

ADULTIUM. — Pro ADULTERIUM; seu multa pro commisso adulterio. *Vid.* ADULTERIUM. (A. 1246.)

ADULTULUS. — Adolescentulus; *tout jeune homme.*

ADUNANTIA. — Congregatio, collecta; *réunion, assemblée.* (A. 1352.)

ADUNARE. — Colligere, in unum cogere; *rassembler, réunir en un tout.* — *Adunari* quondam dicebantur Ecclesiæ, cum a Barbaris pervasæ erant, ut eas recuperandi spes nulla esset: tum enim, quod reliquum erat, alteri Ecclesiæ *adunabatur.*

ADUNATIM. — In simul; *assemblément.* (*Vet. Gl.*)

ADUNATIO. — In unum collectio, Ecclesia; *réunion, assemblage, Eglise.*

ADUNATOR. — Qui in unum colligit, qui adunat. *Vid.* ADUNARE.

ADUNCARE. — Unco illigare, suspendere, curvare; *attacher, suspendre au croc, courber, plier.*

ADUNDATORIUM. — Clepsydra hortulanorum; *arrosoir.*

ADUNITAS. — Ead. signif. q. ADUNATIO.

ADURACLA. — Species vitis; *variété de vigne.*

ADURARE. — Adurare in terram, apud Italos scriptores, terram legere, ad terram appellere, forte etiam in terram impingere.

ADURATIO. — « Nec novas *adurationes* recipere, vel nova quidagia concedere; retro vero recepta revocari debent. » (A. 1306.) Ubi legendum ut *Advoationes*.

ADURERE. — Maculare, notare; *tacher marquer.*

ADURINUS COLOR. — Pro AZURINUS, cæruleus, nisi mavis *colorem adurinum*, ab *aduro* dictum, idem esse quod Livio *color adustior*, fuscus, subniger.

ADURPATIO. — «Super crimen adulteri in quo plerisque (plerumque) cum per adurpationem aut malitiam nostrarum gentium excessum fuerit.» (A. 1318.) Emendandum forte est *adurrationem*, id est duritiam, acerbitatem.

ADVACANTIA. — Forte pro *advocatia*, seu jus quod propter tutelam seu protectionem exigi potest. (A. 1145.)

ADVALEIA. — Captio piscium in piscariis, nassisve, effluentem e vivariis et fluminibus aquam excipientibus, ad aggerum molendinorumque aquarias fores; Gall. *Avalaison, avalasse, avalée; action, droit de pêcher, avec une nacelle et des filets, les poissons qui s'échappent d'un étang ou réservoir dans une crue d'eau, pour se jeter dans quelque rivière.*

ADVALUARE. — Rei pretium imponere; *taxer, évaluer.*

ADVALUATIO. — Æstimatio; *évaluation, estimation;* ol. *advaluement.*

ADVANTAGIUM. — Jus quo domino feudali liberum est redimere pretium a feudatario seu vassallo distractum; *droit de prélation, ou celui du seigneur, de retirer et racheter de son vassal le fief qui avait été distrait de la seigneurie.* — Projectura, eminentia; *saillie, avance.* (A. 1386.)

ADVEDIMENTUM. — Admonitio; *avertissement, avis.*

ADVELARE. — Coronare. (*Vet. Gl.*)

ADVENA. — Pro AVENA.

ADVENABLATUS. — Dici videtur de sylvis excelsis vel de sylvis annorum 40 aut 60; *bois de haute-futaie.* Secundum plurimos, idem sonat quod plenus, id est integre densus.

ADVENÆ. — Alienigenæ, extranei, qui vulgo *Albani; étrangers.*

ADVENAMENTUM. — *Advenamentum feodi;* feodi certa portio est et sufficiens, ut per illam sibi retentam vassallus de hominio cavere possit domino principali atque emptorem securum facere; portio vero insufficiens, ut debita reddere possit servitia dicitur *désavenant de fief.* Quapropter prohibetur ne ultra tertiam partem feodi sui vassallus vendere possit aut distrahere.

ADVENANDICATIO. — Ead. signif. q. ADVENANTIA.

ADVENANS. — Advena; *qui vient du dehors, étranger.*

ADVENANTARE. — Assignare, addicere alicui bona, æstimatione eorumdem prius facta, debitique jurisve habita ratione competenti; *déterminer, régler et liquider ce qui revient à chacun, suivant l'estimation appelée avénantement, « advenantatio ; » avenantores* vero ipsi æstimatores nuncupabantur.

ADVENANTATIO. — *Vide* ADVENANTARE.

ADVENANTIA. — Quidquid de præstationibus et servitiis reddendum competit ei qui feodi partem acquirit; ol. *advenant.*

ADVENANTUM. — Ead. signif. q. ADVENANTIA.

ADVENATIO FEODI. — Idem q. ADVENAMENTUM FEODI.

ADVENEANTICIUM. — Ead. notione.

ADVENIENS. — Ead. notione.

ADVENIMENTUM — Quidquid hæreditate aut alio quovis modo mulieri venit post sua sponsalia; *biens adventifs.* (A. 1389.) — Conventum, pactio; *accord, convention, arrangement.* (A. 1198.)

ADVENTAGIUM. — Quidquid præter partem quæ alicui juxta leges obtingere potest, conceditur; *avantage.* (A. 1347.) — Præmium quod ultra pretium conventum operatio datur; *pourboire.* (A. 1225.) — *Adventagium guerræ*, quod ex prædationibus et expilationibus belli tempore fieri solitis obvenit; *part de butin.* (Rym.)

ADVENTALIA. — Conveniens apparatus; *tout ce qui est utile, vivres, vêtements, approvisionnements de toute espèce;* ol. *garnesture, garnitures.*

ADVENTIO. — Acquisitio; *acquisition.* — Translatio reliquiarum alicujus sancti.

ADVENTIRATIO. — Ead. signif. q. ADVENAMENTUM.

ADVENTITIUS. — Advena, albanus; *qui vient du dehors, étranger, aubain;* ol. *adventif.*

ADVENTUARIA. — Conciones in singulos dies Adventus. (Raim. Duel.)

ADVENTURA. — Quod quasi fortuito obvenit; *casualité;* ol. *les adventures.*

ADVENTURARE. — Audere, fortunam tentare; *s'aventurer, tenter la fortune.*

ADVENTURARIUS. — *Navis* dicebatur *adventuraria* quæ in aliarum gentium errabat maribus prædandi aut etiam mercandi causa; eadem fere quæ piratica.

ADVENTURERIUS. — Mercator extraneus; *marchand étranger ou forain.*

ADVENTUS. — Casus adversus, infortunium; *accident, malheur, adventure.* — Tempus quod natale Domini præcedit; *Avent.* — Tributi species. « Gaufredus... cœpit quærere aliam occasionem, quam *adventus* vocant, pro quo petebat quotanno sibi reddi unum sextarium frumenti et duos avenæ et unum modium vini. » (*Tabul. Burg.*) *Adventus jocundus*, tributum quod domino exsolvitur, cum primum ad aliquam dignitatem pervenit, verbi gratia, cum reges ad regnum educuntur; *joyeux avènement.* — Pro ADVENTUS, umbraculum ligneum projectum quod fenestræ vel officinæ appenditur; *auvent.*

ADVERARE — Rem veram esse probare;

avérer, prouver qu'une chose est vraie. — Facta inquisitione et recognitione æstimare. (A. 1391.)

ADVERBIALIA. — Rationes, sententiæ, articuli (Raiher. Veron.)

ADVERGERIA. — Modus agri qui apud Campanos *auvergier* dicitur. Forte idem q. VERCHERIA.

ADVERSARIA. — Animadversiones (Brenem.)

ADVERSATIONES.—Tributa, exactiones, malætoltæ; *impôts, taxes, principalement celles qui ne sont pas justes*

ADVERSATUS.—Qui sui compos non est, insanus; *qui a perdu l'usage de la raison*; ol. *advertin.*

ADVERSIO. — Prævaricatio; *prévarication.* (*A. SS.*)

ADVERSIPEDES. — Ἀντίποδες; *les antipodes.*

ADVERSUS. — Juxta, vel potius in conspectu, e regione. (Lact.) — « Contra, vel similitudinis imitatio. » (*Vet. Gl.*)

ADVERSUS ESSE. — Pro ADVERTERE; observare; *observer.* (*A. SS.*)

ADVERTENTIA. — Observatio, nota, animadversio; *observation, remarque, réflexion.* (*Gocl. Lex.*)

ADVERTERE. — In usum et proprietatem assignare, convertere: « Item appropriamus et applicamus et *advertimus* hospitali prædicto. » (A. 1336.)

ADVERTIBILIS — Visibilis; *visible.*

ADVERTISSAMENTUM. — Monitum; *avertissement.* (A. 1482.)

ADVERUNCARE. — Multum verum facere. (*Vet. Gl.*)

ADVESTIRE. — Possessionem conferre; *investir.*

ADVESTITURA. — Missio in possessionem; *investiture.* — Census annuus in signum acceptæ vestituræ seu possessionis. *Vid.* VESTITURA.

ADVESTITUS. — In familiam admissus; qui enim vestes ab aliquo accipiebat, de ejus familia censebatur; *domestique ou membre d'une communauté ou famille à laquelle on était admis en prenant l'habit.*

ADVENTUM. — Clientalis vassalli professio: quæ scilicet feudalium prædiorum cum suis limitibus ac terminis, atque adeo juribus ac oneribus descriptionem domino capitali ex debito affert, idem q. DENUMERAMENTUM; *acte par lequel un vassal énumérait les terres et les droits qu'il tenait de son seigneur, ainsi que les devoirs qu'il devait remplir à son égard;* ol. *aveu.*

ADVEXATICIUS. — A dæmone vexatus; *qui est tourmenté par le démon.*

ADVICIOSITAS. — Indulgentia vitio favorabilis; *indulgence qui favorise le vice.* (A. 1459.)

ADVICTORIUM. — *Advinctorium, adjutorium, advintorium, adjuntorium, avitorium.* Quæ tam incerta scriptio oritur ex ambiguitate hujus notæ *ü* quæ utrum *ui* vel *in* debeat explicari incertum est. Cionaccius singula loca adnumerat et in dubio notat, videri legendum *advinctorium* vel *adjunctorium*, ut significetur oblatio quædam cerea plurimorum cereolorum in fascem colligatorum, vel fax ex pluribus funalibus composita.

ADVIDERE. — Commonere; *aviser.*

ADVIGILIUM. — Laudes quæ matutinum, seu vigiliarum Officium per tria nocturna divisum claudunt; *l'office de Laudes, qui suit l'office de Matines ou des Vigiles de la nuit.* (*A. SS.*)

ADVINARE. — Vites in agro serere, plantare; *mettre une terre en vignes, planter des ceps de vigne;* ol. *avingnier.*

ADVINCTA. — Fax, tæda; *torche flambeau.*

ADVINCTORIUM. — *Vid.* ADVICTORIUM.

ADVINEARE. — Ead signif. q. ADVINARE.

ADVINIATUS. — Dicitur de agro vineis consito. *Vid.* ADVINARE.

ADVINTORIUM. — Idem q. ADVICTORIUM.

ADVISAMENTUM. — Consilium, sententia; *avis.* (*Mon. Angl.*)

ADVISARE. — Consulere, deliberare, monere, *consulter, délibérer, faire savoir, avertir.*

ADVISATE. — Cogitate, consulto; *à dessein.*

ADVISATUS. — Cautus, prudens; *avisé.*

ADVISOR. — Qui dat consilium; *celui qui donne conseil.*

ADVISUM. — Consilium, sententia; *avis.*

ADVITALITAS. — Concessio ad vitam, ad usumfructum, *jure advitalitiali*, id est usufructuario et precario jure; *par donation à titre viager*

ADVITORIUM. — Idem q. ADVICTORIUM.

ADVIVERE. — Pro VIVERE.

ADVOAMENTUM. — Advocati tutela, patrocinium, ejusdem districtus; *protection accordée par un avoué, ressort du patronage d'un avoué;* ol. *advouerie, avouerie.* — Approbatio, recognitio; vox forensis. (A. 1376.)

ADVOARE. — Rem factam agnoscere, rem in se suscipere; *reconnaître qu'une chose a été faite, existe, avouer.* (A. 1315.) Agnoscere, jus patronatus alicui competere; *se déclarer vassal.* (A. 1345.) — Ratum habere, comprobare, sufficienti auctoritate munire; *approuver, confirmer;* ol. *advouer.* — Agnoscere; *reconnaître.* «Promisit... quod... alium dominum quam capitulum non *advoabit.* » (A. 1283.)

ADVOATIO. — Agnitio rei factæ. — Agnitio pro domino. — Protectio, tutela. — Professio clientalaris. *Vid.* ADVOARE.

ADVOATUS. — Præfectus urbis, qui hujus regimini præest, atque adeo jura illius tutatur, unde nominis origo; *premier magistrat d'une ville, échevin;* ol. *advoué.*

ADVOCACIA. — Idem q. ADVOCATIA.

ADVOCAMENTUM. — Tutela, protectio; *protection, tutelle.* — Advocati jurisdictio; *advouerie, ressort du patronage d'un avoué.*

ADVOCARE. — Advocatum agere, causam alicujus defendere. (*A. SS.*) — Rem factam agnoscere, rem in se suscipere. (A. 1274.) — Advocatum postulare, vel sub avocati patrocinio se ponere. (A. 1250.) Tenore. (A.

1236.) — Evocare, causam transferre. (A. 1366.) — In familiam admittere, inter familiares recipere, ut suum agnoscere; quo jure potiebantur quædam ecclesiæ quo sibi adoptabant homines, qui ea ratione nonnullis privilegiis gaudebant. (A. 1271.) *Plaider, défendre les intérêts d'autrui; reconnaître l'existence d'une chose; solliciter la protection d'autrui, se mettre sous la protection d'un avoué; tenir une terre d'autrui; ajourner une affaire, la remettre à une autre époque; recevoir quelqu'un dans sa famille, le reconnaître, le choisir comme sien.*

ADVOCARI. — Pro *advocato* haberi, pensitationibus quæ *advocatis* exsolvuntur donari. (A. 1148.)

ADVOCARIA. — Pensitatio quæ præstatur domino, pro ea quam impendit civibus protectione; aliis *salvamentum* dicitur; protectio ipsa; *redevance payée par le vassal au seigneur pour la protection qu'il en reçoit; cette protection elle-même.* — Argumentum, probatio, ducta, ut videtur, ex testis confessione (*Vid.* ADVOVAMENTUM), nisi sit *diffidatio*, quæ scheda provocatoria fit. (*Chartul. prior. de Guilc.*)

ADVOCATA. — Patrona cui competit jus præsentandi ordinario ad beneficium vacans. (Feminas etiam usas fuisse hujusmodi patronatus jure ex multis scriptor. constat.) — Quæ causam alicujus consilio aut quovis alio modo defendit. (A. 1377.)

ADVOCATALIS. — Ad advocatum seu protectorem et defensorem pertinens; *d'avoué.* (A. 1285.)

ADVOCATIA. — Protectio, tuitio; *protection.* (A. 1160.) — Dominium superius, superior dominatio cum juribus annexis; *domaine et suzeraineté d'ordre supérieur.* (A. 1279, 1280, 1304.) — Jus et potestas judicandi, jurisdictio sæcularis, et quidem præcipue superior, unde etiam dicitur *dominium* et dominatio; *droit de justice, justice séculière, surtout haute justice.* — Jurisdictio tantum civilis media et inferior; *droit de justice, seulement au civil, et de justice basse et moyenne.* (A. 1234.) — Officium, munus, jus advocati; *office, emploi, droit d'avoué.* (A. 1314.) Præstatio quæ fit advocatis; *redevances payées aux avoués.* (A. 1231.) — Advocati infeudati districtus; *ressort du patronage d'un avoué.* — Datio campionis, qui *advocatus*; *action de présenter un champion dans les combats judiciaires.* (A. 1212.)

ADVOCATIO. — Vassallorum professio; *déclaration, reconnaissance de vasselage;* ol. *adveu.* (A. 1315.) *Aveu.* — Districtus advocati; *ressort du patronage d'un avoué.* (A. 1215.) — Idem q. VIARIA, jurisdictio media; *moyenne justice.* — Pensitatio seu præstatio pro jure advocationis, vel pro tutamento; tributum quod advocato exsolvitur; *redevance due à l'avoué par celui qui en est protégé*, ut ADVOCATIA. — Jus præsentandi ordinario aliquem ad beneficium vacans; *droit de présenter le successeur d'un bénéficiaire décédé.* — Tutela, protectio; *protection.*

ADVOCATISSA. Mulier seu nobilis femina cui jure feudi advocatiam alicujus monasterii competebat; *femme à qui appartenait, en vertu des lois féodales, l'avouerie d'un monastère.*

ADVOCATITIUS. Sub advocati patrocinio et tutela positus: advocati jurisdictioni obnoxius; *placé sous la protection d'un avoué, soumis à sa juridiction.* (A. 1231.) — *Jus advocatitium*, ead. signif. q. ADVOCATIO.

ADVOCATOR. — Idem q. ADVOCATUS, tutor; *avoué.* — Patronus; *patron.* (*Ord. Rom.*) — Campio; qui pro alio monachiam a judice decretam subit: *champion, celui qui soutenait en champ clos la querelle d'un autre.*

ADVOCATORIUS. — *Advocatoria exactio*, pensatio pro jure advocationis, tributum advocato exsolutum; idem q. ADVOCATIO.

ADVOCATRIX. — Quæ jura, bona et facultates Ecclesiæ tuetur et protegit; *celle qui protége et défend les droits et les biens d'une église.* (A. 1187.)

ADVOCATURA. — Jurisdictio media vel quod præstatur sub specie advocaturæ, seu tutamenti, vel *salvamenti.* Ut ADVOCATIO et ADVOCATIA.

ADVOCATUS. — *Advocati ecclesiarum* dicebantur qui jura, bona et facultates ecclesiarum tuebantur; quibus id muneris conferebatur ut in publicis judiciis earum causas defenderent et actoris vel rei partes agerent; *personnes choisies par les églises et les monastères pour soutenir leurs droits dans les cours et les défendre au besoin à main armée. (On les appelait aussi* testores, actores, pastores laici, scholastici.) Multa erant advocatorum nomina: *advocati granarii*, qui rebus annonariis ecclesiarum invigilabant, et quodammodo primi ordinis erant advocati; *advocati matriculares*, ecclesiæ matrici cathedralis advocati, etc. — Patronus, cui jus competit præsentandi ordinario ad beneficium vacans; *patron d'une église, d'un établissement religieux, à qui appartient le droit de présenter à l'ordinaire le successeur d'un bénéficiaire décédé.* — Præfectus regionis, urbis vel castri; *gouverneur de ville ou de château.* — Ærarii vel fisci curator; *préposé à la garde et à l'administration du trésor public.* — Tutor, *baillivus*, qui nomine tutorio res pupilli administrat et tutatur; *tuteur, curateur.* — Campio, qui pro alio monachiam subit; *champion, celui qui se bat en champ clos pour un autre.* — Verba faciens pro aliquo in judicio; *celui qui en justice prend la parole pour un autre, défenseur, avocat.* — *Advocati cameræ et imperii*, qui publicæ pecuniæ functionem et procurationem imperatoris vicem gerebant, qui et *advocati fisci* et tandem denique fiscales dicti; *grands trésoriers de l'empire.* — *Advocati legis*, apud Italos, qui legis periti sunt. — *Advocati de usu*, qui res civitatis vulgo administrant.

ADVOCERIA. — Jurisdictio media. Idem q. VIARIA. (A. 1320.)

ADVOERIA. — Protectio, tutela, propter quam tributum exsolvitur: *protection, défense;* ol. *advoison, avouerie.* (A. 1206.)

ADVOHARE. — Idem q. ADVOARE:

ADVOHATIO. — Idem q. ADVOATIO.

ADVOLI. — Qui aliunde venerunt, advenæ; *étrangers*; ol. *advoles.*

ADVOTIA. — Advocati officium, præstatio quæ advocato exsolvitur. Idem q. ADVOCATIA.

ADVOTUM. — Retentio feudi per advotum; *retenue du fief par aveu.* (A. 1136.)

ADVOVAMENTUM. — Argumentum, probatio forte ducta ex testium vel etiam adversariorum confessione; *aveu.* (A. 1481.) *Vid.* ADVOARE.

ADVOVARE. — Idem q. ADVOARE.

ADVOVATIO. — Idem q. ADVOATIO.

ADVOYAMENTUM. — Idem q. ADVOAMENTUM.

ADVOYARE. — Idem q. ADVOARE. Fateri; *avouer.*

ADWARPIRE. — Possessionem alicujus rei dimittere; *se désaisir et abandonner la possession d'un bien.* Idem. q. GUERPIRE. (A. 1014.)

ADYANTUM. — Herba perpetuo virescens.

ADYTUM. — Secretior ædis aut ecclesiæ pars, solis sacerdotibus pervia; ἄδυτον; Græcis recentioribus Βῆμα; *sanctuaire.* (Leo Ost.)

ADZACARE. — Adaquare, irrigare; *abreuver, arroser.* (A. 1379.)

Æ. — Pro *e* nonnunquam legitur in veteribus monumentis, ut *e* sæpissime pro *æ.*

ÆCENTIA. — Pro AICENTIA, id est *adjacentia.* — Senticetum; *lieu buissonneux.*

ÆCHERIUM. — Idem q. ÆCHERIUS.

ÆCHERIUS. — Ager, campus, item seges: « Cum pratis, pascuis, nemoribus, sauzetis, viveriis, *æcheriis*, aquis, garenis. » (A. 1362.) Mendum esse videtur, pro *aquariis. Vid.* AQUARIUM.

ÆCHROPHAGIÆ. — Edulium ex summitatibus olerum, gemmis tumentibus arborum, etc., maximo in usu apud Italos.

ÆDES. — Templa paganorum rude appellant leges variæ Cod. Theodosiani.

ÆDESIOLA. — Sacellum, parva ecclesia; *petite église, chapelle, oratoire.*

ÆDIFEX. — Architectus, ædificator; *architecte, constructeur.*

ÆDIFICABILIS. — Qui ad virtutem excitat; *qui est édifiant, qui porte à la vertu par sa conduite.* (*Imit. Chr.*)

ÆDIFICAMENTUM. — Jus capiendi in silvis ligna ad ædificandum necessaria; *droit de couper dans les bois le bois de construction dont on a besoin.* (*A. SS. Ben.*) — Turris excelsa ad urbes oppugnandas in usu; *tour élevée en bois, en usage dans les siéges.*

ÆDIFICARE. — Exemplum præbere; *édifier, porter à la vertu par le bon exemple.* — Proficere, servire; *être utile.* — *Ædificare se*; domicilium ponere, defigere; *fixer sa résidence.* (A. 1145.) — *Ædificare terram;* agrum colere, serere; *cultiver la terre, l'ensemencer.* (*Chartul. Apt.*)

ÆDIFICARIUS. — Ad virtutem et pietatem excitans; *édifiant.* (Joan. Blak.)

ÆDIFICATIO. — Exemplum bonum; *le bon exemple.* — Cultura, actio terram in pratum redigendi; *culture de la terre, action de la transformer en prairie.*

ÆDIFICATIVUS. — Idem q. ÆDIFICARIUS.

ÆDIFICATOR. — Qui cæteris verbo prodest et exemplo; *qui donne le bon exemple par ses paroles et ses actions.* — Ædificatores dicti milites qui e machinis bellicis ligneis, quas *ædificia* generatim vocabant vel, sagittas, etc., in hostes vibrabant, vel qui has machinas muris hostium admovebant.

ÆDIFICATORIUS. — Utilis ad pietatem. (*St. eq. Theut.*)

ÆDIFICATURA. — Ædificatio, exstructio; *construction.* (A. 1396.)

ÆDIFICIUM. — Nomen commune quo significatur machina bellica lignea in modum excelsioris turris exstructa, unde in hostes tela, lapides, trabes, dolia incensa et alia id genus emittebant.

ÆDILETITII. — Idem qui *advenæ*, extranei, qui dimisso proprio domicilio alibi sedes fixerunt; *étrangers, qui abandonnaient leur domicile et s'établissaient ailleurs.* (*Ils devenaient les sujets du dernier seigneur.*)

ÆDILIS. — Ostiarius, custos ecclesiæ, æditūus; *portier, concierge, gardien d'une église.* (*A. SS.*) (*Il était chargé de veiller aux clôtures.*)

ÆDILITAS. — Custodis ecclesiæ munus ac dignitas in collegiis canonicorum; *office et dignité de gardien d'église.* (A. 1066.)

ÆDITITIUS. — Ostiarius, gradus ecclesiasticus; cui ædis sacræ custodia incumbit, ut ÆDILIS.

ÆDITUARE. — Æditūum agere; *remplir les fonctions d'*æditūus. *Vid.* ÆDITUUS.

ÆDITUUS. — Ut ÆDITITIUS.

ÆDUS. — Orientalis lux, sol matutinus; *soleil levant.* — Pro HÆDUS.

ÆES. — Asser, axis; *planche, ais.*

ÆGIATIO. — Majoritas, cum quis suæ tutelæ est; *majorité, âge où l'on peut disposer de sa personne et de son bien;* ol. *aagement.*

ÆGIATUS. — Egressus annos tutelæ; *sorti de l'âge des mineurs, qui est majeur.*

ÆGONES. — Sacerdotes rustici. *Vid.* EGONES.

ÆGRIMONIA. — Ægritudo; *malaise moral, douleur, chagrin.*

ÆGRIMONIS. — Eadem significatione.

ÆGRIPARTUS. — Qui ægre partus est. (Pap.)

ÆGRIPOMIUM. — Autumnus; *l'automne.* (*Vet. Gl.*)

ÆGROTATIVUS. — Proxime infirmus, valetudinarius; *convalescent.*

ÆGROTATUS. — Ægrotus, morbo correptus; *malade.*

ÆGYPTIACI. — Vagi homines, qui Italis *zingari*, Hispanis, *gitani*, Gallis, *Bohemi*, *Ægyptii, Saraceni* appellantur; *gitanos, bohémiens.*

ÆGYPTIUM. — Fuscum, subnigrum; *noirâtre, de couleur sombre.*

ÆLECTIO. — Electio, congregatio selecta. (A. 900.)

ÆMATHITES. — Lapis lividus et ferrugineus; *sanguine*

ÆMIDUS. — Tumidus, inflatus; *enflé, gonflé.*

ÆMPRA. — Ead. signif. q. AUXILIUM.

ÆMULAMEN. — Æmulatio, exemplum; *moyen d'émulation, stimulant.* (*A. SS.*)

ÆMULAMENTUM. — Eadem notione. (Tert.)

ÆMULARE. — Ad zelotypiam excitare; *pousser à la jalousie, porter à la jalousie.* (*Pact. matr.*)

ÆNEIA. — Idem q. AINESCIA.

ÆNEATORES. — Tubicines; *trompettes.*

ÆNESCIA. — Idem q. AINESCIA.

ÆNEUM. — Lebes æneus; *bassin de cuivre, casserole.* — Caldaria salinaria, in qua sal coquitur et conficitur; *bassine métallique où l'on raffine le sel.* (A. 1034.)

ÆNEUS. — Primogenitus; *aîné.*

ÆNIGMA. — Figura, typus monetæ; *type, figures représentées sur les monnaies.* (Prud.)

ÆNIGMATICE. — Per similitudinem; *par ressemblance.*

ÆNIGMATISTA. — Qui ænigmata proponit aut solvit; *qui propose ou devine les énigmes, qui parle par énigmes.*

ÆNIOLUS. — Lebes æneus. *Vid.* ÆNEUM.

ÆNITORES. — Tubicines; *trompettes.*

ÆNULUM. — Caldarium; *chaudron, chaudière.*

ÆNUM. — Idem q. ÆNEUM.

ÆON. — A Græce αἰών, ævum, sæculum; *siècle, temps, époque.* (A. 972.)

ÆPHONOTROPHIUM. — Pro Εὐφωνοτρόφιον. Locus in quo aluntur cantores; *lieu où l'on élève les chantres.*

ÆQUALARE. — Æquare, peræquare; *égaler.* (A. 1404.)

ÆQUALENTIA. — Divisio hæreditatis vel bonorum per æquales partes; *partage de succession en lots égaux.*

ÆQUANTIA. — Ead. signif. q. ÆQUALENTIA.

ÆQUANTIARE. — Dividere per æquales partes; *diviser en parties égales.*

ÆQUARICIA. — Equorum grex; *haras, troupeau de chevaux.* (A. 926.)

ÆQUARIUM. — Equorum armentum; *haras.* (A. 1080.)

ÆQUARIUS. — Pro AQUARIUS, minister sive servus qui portat aquam; *porteur d'eau.*

ÆQUATIO. — « Clericos si qui obligati sunt, vel pro *æquatione*, vel pro genere alicujus domus, non ordinandos nisi probatæ vitæ fuerint. » (*Concil. Tolet.*) *Æquatio* ibi videtur esse tributum quod domino præstabatur. *Vid.* PRÆQUATIO.

ÆQUATOR. — Qui describebat census in libris censualibus; *rédacteur des registres de l'impôt.* (*Cod. Th.*) — Item qui tributa civibus ex æquo imponebat; *répartiteur de l'impôt.* (*Cod. Th.*)

ÆQUIDIUM. — Æquidiale; *équinoxe.*

ÆQUIGENI. — Gemini; *gémeaux.* (Isid.)

ÆQUILANCIUM. — Idem q. ÆQUALENTIA.

ÆQUILANX. — Qui æquas lances habet; *qui a les plateaux égaux.*

ÆQUILATIUM. — Idem q. ÆQUILANCIUM.

ÆQUILATUS. — Æquilateralis; *équilatéral.* (*A. SS.*)

ÆQUILAVIUM. — Idem q. ÆQUILANCIUM.

ÆQUILIBRATOR REGIS. — Idem q. Magister regis seu pædagogus; sic autem appellatus quod herilem puerum in *æquilibritate*, ac ἰσονομίᾳ, ut loquitur Tullius, continet; *précepteur, gouverneur.* (A. 1067.)

ÆQUILIRE. — Æquare, parem facere; *égaliser, rendre égal.* (A. 1160.)

ÆQUUILOCUS. — Æquali in loco positus. (Phil. Monac.)

ÆQUIMANUS. — Ambidexter; *ambidextre.* (*Vet. Gl.*)

ÆQUINOMIUS. — Ejusdem nominis; *homonyme.*

ÆQUIPAR. — Æquus; *égal, pareil.* (Aus.)

ÆQUIPARABILIS. — Comparandus; *comparable, égal.* (A. 789.)

ÆQUIPARANTIA. — Æquiparatio; *comparaison, égalité, conformité.* (Tert.)

ÆQUIPARARE. — Navem rebus omnibus necessariis instruere, munire; *équiper, armer un navire.*

ÆQUIPEDIUS. — Ead. signif. q. ACUPEDIUM.

ÆQUIPERARE. — Sanare; *guérir.*

ÆQUIPOLENS. — Tantumdem valens quantum aliquid aliud; *équivalent, égal.*

ÆQUIPONDERARE. — Æquiparare, juste æstimare, aliquid cum aliqua re conferre; *comparer, mettre en parallèle.*

ÆQUITARE. — Pro EQUITARE, id est *percalcare*, quod solemnis erat modus investituræ, seu aliquem mittendi in possessionem rei alicujus; *prendre possession d'une terre en la parcourant à cheval.* (A. 1248.)

ÆQUITERNUS. — Æque æternus; *également éternel, coéternel.* (Isid.)

ÆQUIVALENTIA. — Qui æquivalet; *l'équivalent.* (A. 1266) Tributum quod tempore Caroli VI ad sumptus bellicos inductum est; quodque ex rebus mobilibus percipiebatur, loco duodecim denariorum pro libra aliis in locis exactorum; unde appellationis origo.

ÆQUIVALENTUM. — Ead. signif. q. ÆQUIVALENTIA.

ÆQUIVOCARI. — Eodem nomine vocari; *porter le même nom.*

ÆQUIVOCE. — Una vel æqua voce.

ÆQUIVOCUS. — Homonymus qui eodem nomine appellatur; *homonyme, qui porte le même nom.* « Si quis... ad... prophetas aut angelos, vel aliquos sanctorum, quos *æquivocos* falso vocant, abierit, eorumque pravis doctrinis inhæserit, anathema sit. » (Atton., *Epist.*)

ÆQUIVOLUS. — *Æquivolus justitiæ*, judex in omnes æquus; *juge pour qui tous les plaideurs sont égaux.* (*A. SS.*)

ÆQUORABILITER. — Navigio, navigando; *par mer.* « Et vix cum paucis *quorabiliter* aufugiens evasit. » (A. 690.)

ÆQUORARE. — Navigare; *voyager par mer.*

ÆRA —Epocha, vox chronologica quæ certum et insigne designat temporis punctum a quo anni numerantur; v. g. Æra Nabonnasaris, Æra Christiana, etc. ; *ère.* — Supputatio, numerus, computus; *compte, calcul, nombre, comput.* « Morem secutus calculorum qui ingentes summas *æris* brevioribus exprimunt, res gestas signabo, non eloquar. »(Rub. Fest.) *Æræ dierum*, pro *numeri dierum.*—Quivis annus; *année.* (Luitp.) — *Æra Januarii*, primus Januarii dies; *le premier janvier.* — Pro AREA, nidus; *aire.*

AERA ANIMALIA. — Aves cœli in aere volantes; *habitants de l'air, oiseaux.* (*Vet. Gl.*)

ÆRALE.—Area, seu locus ædificio aptus; *emplacement, aplani, surface plane, lieu propre à recevoir une maison.*

ÆRAMEN. — Quodvis utensile, ut in hoc ex.: « Aurum, argentum, codices, *æramen*, ornamenta ecclesiarum.» — Alias pro ære sumitur : « Deintus *æramen* erat et cuprum. »

ÆRAMENTUM. —Interdum hæc vox sumi videtur pro quovis utensili agricolarum. (*G. M.*)

ÆRARIUS. — Pretio taxatus, adæratus; *taxé :* « Ærariæ annonæ. » (*Cod. Th.*)

ÆRATUS. — *Æratus orbis*, scutum; *bouclier.*

ÆREA. — Nidus accipitris; *aire.*

ÆREMANTIA. — Pro ÆROMANTIA.

ÆRENERVUS. — Nervus æreus instrumenti musici, cui vice nervorum insunt æreæ chordulæ; *fil de cuivre tenant lieu dans les instruments à cordes des nerfs ordinaires.* (Jul. Firm.)

AEREUS. — Cæruleus; *bleu, de couleur bleue.* — Altus; *élevé.* « *Aereæ* quercus. »

ÆRIA. — Nidus accipitris; *aire.* — Ager aut locus qui nec aratur nec colitur; *friche, terrain non cultivé.*

ÆRIALE. — Idem q. AREALE.

AERIANI. — Hæretici ab Aerio quodam dicti.

ÆRINUS. — Ut AEREUS.

ÆROMANTIA. — Divinatio ex aere; *aéromantie.*

ÆRUGINASCERE. — Æruginem contrahere; *se rouiller.* (*A. SS.*)

ÆRUSCANS. — Æs minutum. (*Vet. Gl.*)

ÆS. — Æramentum, nummus, fortitudo, firmitas. (*Vet. Gl.*)

ÆSANCIA. — Facultas utendi rebus non suis in alienis nemoribus, pascuis, etc., vel ex concessione, vel ex jure municipali; *droit d'user dans les bois et pâturages dont on n'a pas la propriété.*

ÆSANTIA. — Idem q. ÆSANCIA.

ÆSCAETA. — Pro ESCAETA.

ÆSCAURUS. — Idem q. ESCARIUS.

ÆSCEDUM. — Æsculetum, fraxinetum; *bois de chênes ou de frênes.*

ÆSCULATOR. — Ead. significatione q. NUMMULARIUS.

ÆSDUMA. — Pro COSTUMA vel COSDUMA; pensitatio pro jure pascendi animalia. (*G. Ch.*)

ÆSENTIA. — Commoditas, commodum, usus; *aise.* (A. 1213.)

ÆSIA. — Idem q. ÆSENTIA. (A. 1266.)

ÆSIUM. — Idem q. ÆSENTIA. (A. 1069.)

ÆSNECIA. — Primogeniti dignitas, ætatis prærogativa inter fratres, prima et præcipua pars hæreditatis paternæ; *aînesse;* ol. *aesnie.*

ÆSSANCIA. — Pro ÆSANCIA.

ÆSSELLA. — Asses, tabula sectilis; idem q. ÆES; unde diminutivum *æssella*, sæpius scandula, tabula tegendis tectis apta; *planche mince et étroite, latte;* ol. *aissaule.* (A. 1381.)

ÆSTAEUS. — Æstivus; *d'été.* (*A. SS.*)

ÆSTIMARIA. — Æstimatio quæ fit a judice. (Car. Mac.)

ÆSTIMATIO. — Opinio, sententia; *estime.*

ÆSTIMIUM. — Æstimatio : « Possessiones pro *æstimio* ubertatis angustiores sunt assignatæ. » (*Hyg.*)

ÆSTIMUM. — Idem q. ÆSTIMIUM. — Census, impositio, collecta; *imposition, impôt.*

ÆSTIVA. — Loca umbrosa in quibus per æstatem pecora vitant solis calorem; *lieux champêtres où le bétail se retire à l'ombre.*

ÆSTIVALES. — Ocreæ, calceorum species, quibus æstate utebantur; *bottes légères, chaussures d'été;* ol. *estiviaux, houses.*

ÆSTIVALIA. — Eodem sensu.

ÆSTIVARE. — Dicuntur pecora quæ in *æstivis* seu pascuis æstate pascunt; ol. *estiver.* — Decurrere, calorem pati, sudare. (*Vet. Gl.*)

ÆSTIVATUS. — Æstivatus panis, panis mucidus; *pain moisi, gâté.*

ÆSTOR. — Procella. (*Vet. Gl.*)

ÆSTUARIUM. — Hypocaustum; *calorifère, hypocauste.*

ÆTAS. — Nude, quæ vulgo *majoritalis*, cum quis suæ tutelæ est. Unde qui nondum hanc ætatem attigit *infra ætatem esse* dicitur. (*Lex. Long.*) *Ætas perfecta;* ætas 25 annorum. *Ætas imperfecta;* ætas pupillaris. *Ætas plena;* majoritas, ætas 21 annorum. *Ætas baroniæ;* ætas qua quis a tutela liber, baroniam seu terram suam tenere potest, ætas scilicet 21 annorum. *Ætas tenendi terram, ætas loquendi;* ead. signif. *ætas legitima* (apud Longobardos), ætas 19 annorum. *Ætas sæcularis* (apud Symmachum), ætas 30 annorum. *Ætas sæculi;* senectus annosa; *la vieillesse.* (A. 1496.) *Ætas penultima.* (*Vit. S. Theofredi*); plena adolescentia. (*A. SS.*) *Intelligibilis ætas; l'âge de raison.* — *Ætas penultima*, plena adolescentia (*A. SS.*)

ÆTATULA. — Ætatis seu temporis subdivisio. (*Chr. S. Marian. Autis.*)

ÆTATUNCULA. — Ead. notione.

ÆTERNABILIS. — Æternus. — *Æternabilis domus;* palatium principis. (*Cod. Th.*)— *Æternabilis urbs;* Roma. (*Ibid.*)

ÆTERNALITER. — Æternum; *éternellement.*

ÆTERNARE. — Posteritati commendare, æternum vivere; *éterniser, passer à la postérité. vivre éternellement*

ÆTERNATUM. — In æternum; ut ÆTERNALITER.

ÆTHER. — Neutro genere a pluribus scriptoribus usurpatum. (Fortunat., Mar. Massiliens., etc.)

ÆTHERITANGUS. — Idem q. *Æthera tangens.* (*Gest. Tancred.*)

ÆTHERIUS. — Cœlestis; *du ciel, céleste.* (A. 632.)

ÆTHESIS. — Hectica; *fièvre hectique, fièvre lente.* (*A. SS.*)

ÆTHICUS. — Febri hectica laborans. *Vid.* ÆTHESIS.

AETIANI. — Hæretici, sectatores Aetii Antiocheni, dicti etiam *Anomiani* et *Eunomiani* ab Eunomio Cappadoce, Aetii successore.

AEU. — Veluti, sicuti, quemadmodum. (*Vet. Gl.*)

ÆVA. — Tempora : « Post pauca *æva;*» *peu de temps après.* (*A. SS.*)

ÆVITANEUS. — Qui in ævo durat. (Isid.)

ÆVITAS. — Ætas perpetua, cujus initium vel finis ignoratur; *éternité.*

ÆVITERNUM. — Ævum æternum; ead. notione.

ÆVOSUS. — Senilis; *vieux, chargé d'ans.* (*A. SS.*)

ÆVUM. — Mundus (Commod.), ætas (Greg. Tur.); *le monde, le temps.*

ÆVUS. — Longævus, æternus; *qui dure toujours, éternel.*

AEYDA. — Subsidiaria præstatio; *aide. Vid.* AUXILIUM.

ÆYRALIS. — Æneus; *d'airain.*

AF. — *Vid.* cum AFF, voces quæ non inveniuntur infra.

AFA. — Ex Græco ἀφή, pulvis, pro HAPHE.

AFEITARE. — Adornare, apparare; *orner, décorer, préparer;* ol. *afaiter.*

AFENUS. — Apertura; *ouverture.* (*Script. rer. Fr.*)

AFERESO. — Ab ἀφαίρεσις, ademptio, detractio; inde *aferesatus* et *afereso, aferesus*, divido. (*Vet. Gl.*)

AFESTUCARE. — Festucam abjicere, rem abdicare; *se dessaisir d'une chose, renoncer à la posséder. Vid.* FESTUCA. (A. 1036.)

AFFABER. — Auctor, inventor, industrius; *inventeur, industrieux.* (A. 1134.)

AFFACHARIA. — Concessio rei alicujus ad medietatem fructuum; *action de donner une chose à moitié récolte. Vid.* FACHERIA, MEDIETARIUS. (A. 1356.)

AFFACHATOR. — Qui coria subigit et præparat; *tanneur, cordonnier.*

AFFACINATUS. — Impudens, Italis *affachiato.* (A. 1231.)

AFFACTATOR. — Ut AFFACHATOR.

AFFACTOR. — Ead. notione.

AFFACTURATOR. — Idem q. FASCINATOR.

AFFACTURATRIX. — Idem q. FASCINATRIX.

AFFAITAMENTUM. — Tributum, pensitatio, in comitatu Sabaudiæ; *taxe, imposition.* (A. 1246.) — Pulvis quercinus et id omne quod ad subigenda coria aptum est, simul et sordes quæ inde effluunt; *tan, et généralement tout ce qui sert à tanner le cuir, ainsi que les résidus de l'opération.* (*St. Taurin.*)

AFFAITARE. — Coria subigere (*St. Sab.*); ornare, excolere (Barl.); *tanner le cuir, orner, parer;* ol. *afaiter, afaitier, afeitier, affaicter, affecter*, etc.

AFFAITARIA. — Officina coriaria; *tannerie.*

AFFAITATOR. — Coriarius; *tanneur.*

AFFAMARE. — Famem inferre; *affamer.*

AFFAMEN. — Affatus; *discours adressé à quelqu'un, langage.* (Anast.)

AFFANAGIUM. — Merces operariis debita; *salaire de journalier;* ol. *afanour.*

AFFANARE. — Manibus operari; *travailler de ses mains, faire un travail manuel.*

AFFANATOR. — Operarius; *manœuvre, qui travaille de ses mains;* ol. *afanour, afaineur.*

AFFANNERE. — Idem q. AFFANARE.

AFFARE. — Prædium rusticum, Occitanis et provincialibus bona, vel facultates quævis; *bien de campagne, généralement tout ce que l'on possède.* (A. 1212.) — Negotium; *affaire.* (A. 1235.)

AFFARI. — Sentire, cognoscere. (*Vet. Gl.*)

AFFARIUM. — Idem q. AFFARE.

AFFASIO. — Ut FAISIO.

AFFATILIS. — Corrupte pro ASPHALTIS vel ASPHALTITES, *Affatilis lacus.*

AFFATOMIA. — Donatio quæ fiebat festuca in sinum ejus cui donabatur projecta; *donation dont le cérémonial consistait à jeter un fétu de paille dans le sein du donataire.*

AFFATURARIUS. — Veneficus; *empoisonneur.*

AFFAYTAMENTA. — Ornatus, mundus muliebris; *parure, toilette de femme.* (Barl.)

AFFECTARE. — *Affectare aliquem*, eum sibi beneficiis devincire; *s'attacher quelqu'un par la reconnaissance de bienfaits rendus.* (Gasp. Barth.)

AFFECTATOR. — Coriarius. Ut AFFACTOR. (A. 1158.)

AFFECTATUS. — Destinatus, consecratus; *destiné, affecté.* (A. 861.) — Devinctus, devotus; *affectionné, dévoué.* (A. 1398.)

AFFECTIO. — Metarum positio; *apposition de bornes* (a. 1342); sed legendum prorsus *affixio* seu *afflictio.* — Animi decretum, voluntas, desiderium, cupiditas. (*Vet. Gl.*)

AFFECTIOSUS. — Benevolus, amoris plenus; *affectueux, plein de sentiments tendres.* (Tert.)

AFFECTUOSITAS. — Affectus; *affection.*

AFFECTUOSUS. — Idem q. AFFECTIOSUS.

AFFECTURA. — Fibula; *boucle, agrafe*, ol. *affiche, affichail.*

AFFECTUS. — (Subst.) Filii, consanguinei, uxor, nepotes, etc.; *les affections les plus tendres, c'est-à-dire les femmes, les enfants*, etc. — (Adj.) Destinatus, devinctus. Ut AFFECTATUS.

AFFENARE. — Versare fenum furcillis; *faner.*

AFFENDERE. — Defendere, protegere, tueri; *protéger, défendre.* (A. 1286.)

AFFENERARE. — Ut AFFENARE.

AFFERARE. — Multam taxare, temperare; hinc *afferatores*, apud Anglos, qui in curia, nuncupata Leta, multas recognoscunt et moderantur.

AFFERENTIA. — Proportio, ratio; *afférente (part), part qui revient à chaque héritier.* — Convenientia; *convenance.*

AFFERIUM. — Negotium; *affaire.*

AFFERSAMENTUM. — Pro AFFERAMENTUM vel AFFENDAMENTUM.

AFFERTOR. — Qui affert, lator; *celui qui apporte.* (Rym.)

AFFEUDAMENTUM. — Traditio ad emphyteusim, locatio ad censum; *concession emphytéotique, action de louer à très-long terme.*

AFFEUDARE. — Beneficiario jure tradere, ad censum perpetuum seu emphyteusim concedere; *donner à loyer aux conditions du bail emphythéotique*

AFFEUDATARIUS. — Qui per precariam seu jure emphyteusis possidet; *possesseur d'un bien emphytéotique.*

AFFEUDATOR. — Qui per precariam seu jure emphyteusis tradit; *celui qui donne une terre aux conditions du bail emphytéotique.*

AFFIBLA. — Fibula; *boucle, agrafe, épingle;* ol. *affible.* Hinc *affibulare* et *affiblare*, fibula constringere; *boucler, agrafer.*

AFFICAVAGIUM. — Census, præstatio; *cens et redevances.*

AFFICTABILIS. — Qui ad affictum seu censum tenet; *celui qui est tenu au payement du cens.*

AFFICTALICIUS. — Ad censum pertinens, censualis, *de cens, qui est relatif au cens.*

AFFICTAMENTUM. — Conductio, locatio, traditio ad affictum; *bail à cens, louage, fermage;* ol. *affictement.*

AFFICTARE. — Conducere, locare, dare vel capere ad affictum; *donner à cens, louer et prendre à cens.*

AFFICTARIUS. — Qui ad affictum tenet, conductor, locator; ut AFFICTABILIS. (A. 1107)

AFFICTATIO. — Idem q. AFFICTAMENTUM. (A. 1322.)

AFFICTATOR. — Ut AFFICTARIUS.

AFFICTUARIUS. — Ut AFFICTARIUS.

AFFICTUM. — Census, reditus; *cens, redevance.*

AFFIDAGIUM. — Assecuramentum; *assurance, confiance, sûreté;* ol. *affiage.*

AFFIDAMENTUM. — Locatio, conductio, *louage, donation à cens,* ut AFFICTAMENTUM. — Rectius, actio qua quis fidem suam coram judice alicui obstringit; quam qui fallebat, multa puniebatur; *engagement, promesse solennelle contractée devant le juge.* — Tributum, vectigal; *impôt, taxe, redevance.* (A. 1337.) — Pax, securitas; *paix, sûreté.* (*Chr. in Lamb. Delic. erud.*)

AFFIDARE. — Fidem suam alicui obstringere, fidem dare, fide data promittere, obligare se, tutum reddere; *promettre, donner sa foi, garantir;* ol. *affier.* — Probare, certum facere; *prouver, rendre évident.* — Desponsare, virginem sibi despondere; *fiancer, épouser et donner la foi du mariage.*

AFFIDATIO. — Obligatio, promissio, sponsalia, locatio; *engagement, promesse, fiançailles, action de fiancer, louage.*

AFFIDATURA. — Ead. notione.

AFFIDATUS. — Qui se domini alicujus patrocinio ac tutela, fide data ac sacramento interposito, addicebant et commendabant; unde et *commendati* et *recommendati* dicebantur; *étrangers qui s'attachaient à un seigneur par serment et se mettaient sous sa protection;* ol. *affiés.*

AFFIDIARE. — Idem q. AFFIDARE.

AFFIDUCIARE. Eod. sensu q. AFFIDARE.

AFFILATORIA. — Cos, qua rasoria acuuntur; *pierre à aiguiser.*

AFFILATURIA. Lacinia, fimbria; *franges, bords d'un vêtement.* « Item quatuor foderas pro capuciis de *affilaturiis.* » (A. 1291.)

AFFILIATIO. — Adoptio in filium, acquisitionis species; *action d'adopter pour fils, mode d'achat en Italie.*

AFFINAMENTUM. — *Affinamenta computorum*, computa finita, rationes confectæ; *reddition et apurement de comptes.*

AFFINARE. — Metalla purgare, excoquere; *affiner les métaux.* (A. 1290.) — *Affinare computum*, rationes decidere, sese rationibus expedire; *épurer un compte;* ol. *effiner.* (A. 1355.) *Affinare se*, cum aliquo affinitate se devincire; *se lier étroitement avec quelqu'un.*

AFFINIS. — Finis, terminus, limes; *borne, limite.* (A. 1019.) — Vicinus, proximus, qui prope adest; *voisin, qui est près.* (*A. SS.*)

AFFINUS. — Similis; *semblable, pareil.* (*St. Taur.*)

AFFIRERE. — Attinere, pertinere; *appartenir, regarder à;* ol. *afferer, aferir.*

AFFIRMAMENTUM. — Affirmatio, judicium. (A. 1075.) — Datio, vel receptio ad *firmam*, seu ad censum annuum; *donation ou prise à ferme.*

AFFIRMARE. — Dare ad firmam, locare ad tempus (a. 1299), accipere ad firmam (a. 1378); *donner à ferme, prendre à ferme.* — Claudere; *fermer.* (Mat. Par.) *Affirmare cantum, psalmos*, etc., id quod canendum est in ecclesia prævidere et prius in eo sese exercere. (*Vid.* FIRMARE) — Asserere, confirmare; *affirmer, soutenir, maintenir.*

AFFIRMATIVUS. — In foro inquisitionis Romanæ dicitur is, qui errorem circa fidem pertinaciter defendit et fateri etiam coram inquisitore non dubitat.

AFFITTAIROLUS. — Conductor, locator, qui *ad affictum* tenet (*St. Fl.*) *Vid.* AFFICTUM.

AFFITTARE. — Idem q. AFFICTARE.

AFFITUS. — Idem q. AFFICTUM.

AFFIXARE. — Infigere; *enfoncer, faire entrer dans.* (A. 1137.)

AFFIXIO. — Modus publicandæ sententiæ in aliquem latæ, eam ad valvas ec-

clesiarum affigendo; *publication d'un jugement en l'affichant à la porte de l'église.* (A. 1472.) — Alligatio, id quod aliquid firmatum fixumque tenet. (A. 1392.)

AFFIXIRE. — Figere, infigere, ut AFFIXARE.

AFFLAGITARE. — Flagitare, exorare; *prier, supplier, solliciter.*

AFFLARE. — Illuminare. (*Vet. Gl.*)

AFFLECTARE. — Idem q. AFFECTARE.

AFFLICTIO. — Psalmi pœnitentialis recitatio, quæ ab humi prostratis fiebat, maxime per Quadragesimam et Adventum; *récitation des psaumes de la pénitence, qui se faisait dans une posture gênante et courbée.* — Multæ monasticæ species, quæ flagellatione infligitur; *peine disciplinaire en usage dans les maisons religieuses, discipline.*

AFFLICTUS. Idem q. AFFICTUS.

AFFOAGIUM. — Jus lignum exscindendi ad focum, annona lignaria; *droit de couper du bois dans une forêt pour son usage, affouage, affouagement.*

AFFOARE. — Focum facere, *faire du feu;* ol. *affoer.*

AFFOCARE. — Idem q. AFFOARE.

AFFOCATUS. — Aragonensibus, qui jure foci, seu domus, vel *resseandisiæ*, domino est obnoxius. (A. 1283.)

AFFOGARE. — Lignum ad focum necessarium aut alios usus in foresta assignare: *marquer le bois qui doit être coupé;* ol. *affouaiger.*

AFFOGIARE. — Idem q. AFFOGARE.

AFFOLAMENTUM. — Culpa, delictum, quia animum *affolat*, seu lædit. (A. 1308.) — Mutilatio membrorum. (A. 1228.)

AFFOLARE. — Lædere et quidem ita, ut alicujus membra debilitentur, inertia sint aut mutila; *estropier, blesser de manière à ne pouvoir jamais parfaitement guérir;* ol. *affoler.* (A. 1231.)

AFFOLATOR. — Qui *affolat. Vid.* AFFOLARE.

AFFONDARE. — In profundum demergi; *plonger, enfoncer dans l'eau, couler à fond;* ol. *affonder.*

AFFORAGIATOR. — Qui vino venali pretium constituit et illud vendendi licentiam dat; *celui qui fixe le prix du vin et autorise à le vendre. Vid.* AFFORAGIUM.

AFFORAGIUM. — Jus pretium imponendi rebus venalibus, præsertim vino, quod singulatim venditur; *droit de fixer le prix des denrées, surtout celui du vin;* ol. *affor, affeurage, affoir, afforage*, etc.

AFFORAMENTUM. — Judicium juxta receptas leges et consuetudinem; *jugement rendu conformément aux lois et coutumes. Vid.* AFORARE et FORUS. — Pretium vino venali positum; *prix fixé pour le vin, taxe du vin;* ol. *afforement.*

AFFORANEUS. — Foraneus, extraneus; *afforain, étranger.*

AFFORARE. — Æstimare, pretium rei venali aut alteri imponere, constituere; *taxer le vin;* ol. *afforer, affeurer.*

AFFORATIO. — Æstimatio, pretium; *taxe du vin.*

AFFORATOR. — Idem q. AFFORAGIATOR.

AFFORATUS. — Tributum quod domino solvitur pro *foro* seu æstimatione rerum venalium; *droit payé au seigneur pour la taxe des marchandises.*

AFFORCIARE. — Fortiorem reddere, vim inferre; *renforcer, forcer;* ol. *afforcer, afforcier.*

AFFORCIATUS. — *Afforciata libra*, cujus materia purior est, minusque adulterata; *livre monétaire dont le titre est plus élevé.*

AFFORES. — *Affores solidi*, solidi afforciati; *sol et argent fort*, c'est-à-dire de meilleur aloi.

AFFORESTARE. — Apud Anglos, silvam in *forestem* convertere, *forestæ* adscribere. — Lignum in foresta exscindendum et vendendum assignare, ut AFFOGARE; *marquer le bois qui doit être coupé;* ol. *affouaiger.*

AFFORTUM. — Assultus, aggressio, vel injuria; *attaque, insulte.* (A. 1391.)

AFFORUS. — Piscis adeo exiguus ut capi non possit.

AFFOSSARE. — Castrum, urbem, etc., fossis claudere, fossam excavare; *entourer une ville, un château de fossés; creuser un fossé.*

AFFOUAGIUM. — Idem q. AFFOAGIUM.

AFFRACTIO. — Manumissio, libertas, immunitas; *affranchissement, liberté, franchise.*

AFFRAIAMENTUM. — Idem q. AFFROIAMENTUM.

AFFRAIRIGARE. — Societatem facere; *frayer.*

AFFRANCAMENTUM. — Libertas, immunitas; *liberté, franchise.* (A. 1188)

AFFRANCARE. — Francos, id est liberos et immunes reddere; *affranchir.* (A. 1309.) — Redimere, repignerare; *racheter, dégager.* (Menoch.)

AFFRANCATIO. — Idem q. AFFRACTIO.

AFFRANCHIMENTUM. — Idem q. AFFRANCAMENTUM.

AFFRANCHIRE. — Idem q. AFFRANCARE.

AFFRANCHISAMENTUM. — Idem q. AFFRANCAMENTUM.

AFFRANCHISARE. — Idem q. AFFRANCARE.

AFFRANCISAMENTUM. — Idem q. AFFRANCAMENTUM.

AFFRANCTUS. — Pro ANFRACTUS.

AFFRANGIAMENTUM. — Idem q. AFFRACTIO.

AFFRANQUIMENTUM. — *Instrumentum affranquimenti*, sive liberationis; *titre d'affranchissement.* (A. 1442)

AFFRANQUIRE. — Idem q. AFFRANCARE.

AFFRANQUISCHERE. — Idem q. AFFRANCARE.

AFFRANTITIUS. — Libertate donatus; *affranchi.*

AFFRAYRAMENTUM. — Societas; *société.*

AFFRESINUS. — Aurifrigium; *orfroi,*

AFFROIAMENTUM. — Terror; *terreur, effroi, épouvante;* ol. *affre, affraiement.*

AFFRONTARE. — Terminari; *se dit d'une terre qui en termine une autre, ou qui présente son front.* — Appellere; *choquer, heurter;* ol. *affronter.*

AFFRONTATIO. — Terminus, limes qui in fronte prædii vel agri est; *borne, limite d'un champ ou d'un bien de campagne.*

AFFRONTITIUS.—Idem q. AFFRANTITIUS.

AFFRUTABULUM. — Vasculi species; *sorte de vase.*

AFFUAGIUM. — Idem q. AFFOAGIUM.

AFFUGARE. — Pro FUGARE.

AFFUGERE. — Pro EFFUGERE.

AFFUIAGIUM. — Idem q. AFFOAGIUM.

AFFULARE. — Idem q. AFFOLARE.

AFFUMARE. — Fumo implere, fumo exsiccare; *enfumer, fumer.*

AFFURABULUM.--Vasculi species; *sorte de vase.*

AFFUTIRE. — Lenire, mitigare, ut videtur. « *Affutit* clementer eorum animos misericordiarum Dominus, qui post tempestatem tranquillum facit mundum perpetua ratione gubernans, » etc. (*Bul. Clement. V PP.*)

AFINATA. — *Afinata pigmento*, potio ex melle et vino confecta monachis statis diebus dari solita, quam *pigmentum* vocabant. (*St. mon. S. Claud.*)

AFITARE. — Idem q. AFFICTARE.

AFIXIO. — Metarum positio; *apposition de bornes.* (A. 1321.)

AFLIGIBILITAS. — Gravitas. (Johan. de Cardalh.)

AFOCIS. — « In monasterio B. Martini fecit canistra ex *afoci* duo ex argento purissimo pensantes. lib. 4.» (Anast.) Sed legendum *exafoti;* intelligit enim canistra, ἑξάφωτα, quæ sex lucernis constabant.

AFORARE.—Juxta foros, seu leges ac consuetudines receptas, facere, judicare; *agir, juger selon les lois et coutumes;* d'où *Desaforare, prononcer contrairement à ces lois.*

AFORESTERANITUM. — Venditio, cæsura cæduæ silvæ, vel silvæ cædendæ assignatio; *action de vendre ou de faire une coupe dans un bois,* ou encore *de marquer les arbres à couper.*

AFORESTUM. — Præstatio quævis, quo sensu *forestagium* sæpe occurrit; *redevance quelconque.*

AFORIS.—De loco in loco; *de lieu en lieu.*

AFRANCARE. — Idem q. AFFRANCARE.

AFRANCHIRE. — Annuæ pensionis obligatione sese exsolvere; *se débarrasser de l'obligation où l'on était de servir annuellement une certaine somme.*

AFRANCIARE. — F. pro *affiduciare*, h. e. discordantes fide data constringere ad pacem servandam.

AFRICANUS. — Moneta Saracenorum, sic dicta quod ab Africa veniebat.

AFRICARIUM. — F. pro *piscarium* in ch. sæculi x: « Deo... attribuo... quidquid habere videtur, h. e. mansos 12 vestita cum appenditiis suis... cum silvis, pratis. *africariis*, aquis, » etc.

AFRONES.—Stulti, ex Græco ἄφρονες; *fous, idiots.*

AFROR. — Gravis odor, fœtor; *puanteur.*

AFROSELINUM. — Talcus; *talc.*

AFULHIA. — Injuria, contumelia, unde

AFULHIARE. — Injuriari; *injurier, outrager.* (A. 1291.)

AFUNDARI. — Idem q. AFFONDARE.

AGA. — Pro AGUA.

AGACENCIÆ. — Pro AJACENTIÆ.

AGÆUS. — « Hæc isdem Henricus, qui in se expertus est, mihi retulit, cujus nivea barba, vel *agæum* caput ab ejus ore mendacium exulare compellit. » (*Vit. S. Walt. abb.*) Ubi editores suspicantur legendum esse *cygneum*, id est canum; nisi forte, addunt iidem, scribendum sit *ægeum caput*, et sic auctor alludat ad senem Ægeum, de quo poetæ varia fabulantur.

AGAITUM. — Insidiæ; *embûches;* ol. *agait, aguet,* etc.

AGAL. — Canalis; *agal, conduit.*

AGALMA. — Simulacrum, scrinium; *senage, sceau, coffret.*—Lætitia, gaudium; *joie;* ab ἀγάλλομαι; hinc *agalmata* vocat splendidos lætosque martyrum triumphos, ut observant docti hagiographi, auctor Actorum S. Margarethæ. (*A. SS.*)

AGAPE. — Sic Christiani vocabant communes cœnas, seu epulas, quæ ut mutuæ charitatis indices ac illices primis sæculis in præcipuis solemnitatibus celebrabant, in ipsis etiam ecclesiis. — Eleemosyna, refectio pauperum, quia communibus istis conviviis pauperes adhiberent. — Charitas, quæ vis est vocis Græcæ, titulus honorarius: « Uberem strenuitatis vestræ *agapen* erga nos. » (Marculf.)

AGAPETA. — Lenocinator et qui cum feminis illicite conversatur procacius clericus. Porro clericos istos ἀγαπητοὺς vocabant, quod cum mulieribus et virginibus, quas domi sub *agapetarum* seu *dilectarum* appellatione detinebant, prava commercia habere dicerentur.

AGAPITUM. — Idem q. ACCAPITUM.

AGARENI. — Saraceni, quia scilicet se existimant ortos ex Ismaele, filio Agaris et Abrahami.

AGARNUS. — Pro AGARENUS.

AGASATUS. —Acer, acidus; *aigre, acide. Vinum agasatum*, acetum; *vin aigre, vinaigre.*

AGASO. — Asinorum jumentorumque custos; curator equarius seu stabularius; recentioribus temporibus, idem q. *Marescallus; domestique chargé du soin des bêtes de selle et de somme;* plus tard, *bas officier qui veillait aux besoins des chevaux dans les écuries.* Dans les derniers temps, sa charge était la même que celle du maréchal.

AGASTALUS. — « Episcopus Castrensis (solvit) pro castro de Arsa concesso in feudum a dom. Innocentio PP. duos *agastalos* [f. augustales]. » (*Lib. cens. Eccl. Rom.*) *Vid.* AUGUSTALIS, monetæ species.

AGAZIA. — Picæ species; *pie;* ol. *agace, agacette,* etc.,

AGEA. — Via vel loca in navi per quæ ad remiges hortator accedit. (Ugut.) — Victimæ quæ pro rebus agendis offerebantur (*Vet. Gl.*)

AGEAR. — Hortator remigum; *comite.*

AGECENCIÆ. — Pro ADJACENTIÆ.

AGELATIO. — Gelatio, gelu; *gelée.*

AGELLARIUS. — Qui agrum colit, rusticus; *paysan, cultivateur.*

AGELLUS. — Nuntius, gaudium, parvus ager. (*Vet. Gl.*) — Nepos; *neveu.* (A. 1043.)

AGENCIENCIÆ. — Idem q. AGECENCIÆ.

AGENDA. — Negotia, res; *affaires.* — *Agenda pacis*, pacis conditiones; *conditions de paix.* — Officium divinum, Officium Missæ, sacra liturgia, quod veteres *agere Missas* dicerent; nam *Missa* generatim primitus quodvis Officium erat; *le saint sacrifice de la Messe.* — *Agendi dies*, in quibus *agendæ* seu ecclesiastica Officia peraguntur; *jour où ont lieu les Offices religieux.* — *Agenda diei*, Officium diei seu festi. — *Agenda mortuorum*, quæ etiam nude *agenda*, Officium vel Missa pro defunctis; *Office des morts.* — *Agenda* nude positum pro vespertinis precibus iisque canonicis sumi videtur in schedis Narbonensibus; *Office du soir, Vêpres.* — *Agenda capituli*, totum id quod in capitulari loco, seu capitulo, vel legitur, vel tractatur; *affaires traitées aux réunions du chapitre.* — *Agenda*, « liber baptismatis vel benedictionis, » in quo scilicet Officia ecclesiastica continentur.

AGENDARII. — Qui *agendam* seu Officium mortuorum celebrare seu cantare tenentur. (Maan., *Hist. Eccl. Turon.*)

AGENNETUS. — Ortus non habens. (Tert.)

AGENS IN SERVITIIS. — Qui res domini agit, ejusque possessionibus ac utilitatibus invigilat (*A, SS.*) *Vide* AGENTES.

AGENTES. — Sic dicuntur qui rebus agendis præsunt et a proceribus iis præficiuntur; *intendants, procureurs, régisseurs,* etc.

AGENTI. — Pro AGENTES.

AGENTIA. — Facultas agendi; *faculté, autorisation, pouvoir d'agir.*

AGENTIAMENTUM. — Instauramentum; *agencement, douaire d'une femme à la mort de son mari.*

AGER. — Terræ seu agri portio, certis limitibus et mensuris definita, quam alii *acram* vocant; *portion de terre d'une étendue bien déterminée, acre.* — Dominium amplum, principale prædium, a quo alia feuda etiam nobilia pendent; *domaine seigneurial, la terre la plus importante du domaine, celle de laquelle relèvent toutes les autres.* (A. 950.)

AGERA. — Pro ACRA.

AGERE. — *Agendam* mortuorum facere, divina mysteria peragere; *célébrer l'Office des morts, dire la sainte Messe.* — *Agere in sceptris*, regnare; *régner.*

AGERIENTIA. — Pro AISANTIA.

AGEVOLARE. — Lenire, mulcere, facilem reddere. (*St. Fl.*)

AGGAUDERE. — Pro ADGAUDERE.

AGGENICULARE. — Ponere genua; genua flectere; *agenouiller.*

AGGESSIONES VIARUM — Pro *aggressiones viarum*, id est vis illata viatoribus; *attaques sur les grands chemins.*

AGGESTA. — Machinæ genus apud Romanos.

AGGESTUS. — Ambitus seu incinctus silvæ, aggere quodam munitus; *enceinte d'un bois qui est déterminée, protégée par un mur en terre.*

AGGINARE. — Explicare. (Isid.)

AGGLATA. — Quivis agri modus; F. pro OCCLATA

AGGLINATUM. — Pro ACCLINATUM.

AGGRATIARE. — Parcere, condonare; unde.

AGGRATIATIO. — Jus veniam aut abolitionem criminis concedendi; *droit de grâce.*

AGGRAVARI. — Extremum spiritum agere; *rendre le dernier soupir.* (Mur.)

AGGRAVATIO. — Repetita et iterata excommunicatio; *excommunication réitérée et lancée avec de plus graves imprécations, lorsqu'une première sentence n'avait pas produit d'effet.*

AGGRAVATUS. — Is in quem propter contumaciam gravior exsecratio seu excommunicatio lata est. *Vid.* AGGRAVATIO.

AGGREAMENTUM. — Consensus, approbatio; *agrément.*

AGGREARE. — Gratum habere; *agréer, avoir pour agréable.*

AGGRESSATUS. — Incœptus, inchoatus; *commencé, incomplet, ébauché.*

AGGREGATIO. — Multitudo; *la multitude.* (*St. Cad.*)

AGGREGIARE. — Aggravare, vexare, molestare, vulnerare; *tourmenter, persécuter, blesser;* ol. *agragier.* (A. 1372.)

AGGRESSURA. — Aggressio; *attaque.*

AGGRIPENNIS. — Idem q. ARAPENNIS.

AGIA. — Pro HAGIA vel HAIA; *haie.*

AGIA ANASTASIS. — Voces Græcæ quæ sanctam resurrectionem significant; *la résurrection du Sauveur.*

AGIATUS. — Qui suæ tutelæ est; *majeur, qui a sa majorité;* ol. *agié, aagié.* (A. 1408.)

AGIBILIA. — Negotia; *affaires.* (*A. SS.*)

AGIBILIS. — Qui fieri potest; *faisable.*

AGICIS. — *Vid.* AJACIS.

AGILITER. — Facile; *avec facilité, lestement.*

AGILLARIUS. — Bubulcus, seu bubulcorum præfectus; *bouvier ou chef des bouviers.*

AGILLIME. — Promptissime; *avec la plus grande promptitude.* (*A. SS.*)

AGILLIMUS. — Agilis. (*A. SS.*)

AGINA. — Uxor, a Græco γύναι, seu a Saxonico *agen; femme mariée, épouse.* (*Tab. S. Cyric. Nivern.*)

AGINARE. Negotiari; *faire le commerce.*

AGINATORES. — « Aurigæ qui ludis circensibus se exercebant et qui parvo lucro movebantur. » (Laur. in *Am.*)

AGINNENSES. — Iidem qui vulgo Waldenses, ab Aginno, Occitaniæ urbe.

AGIOPELAGUS. — Corrupte pro AGEOPELAGUS ex quo Archipelagus postmodo formatum, mare Ægeum; *l'Archipel.*

AGIOSYMANDRUM. — Græcis recentioribus aliisque Christianis sub Turcico imperio degentibus, sic dicitur instrumentum ligneum, quod campanæ loco in convocandis cœlibus adhibere coguntur, cum campanarum usus a Turcis prohibitus sit.

AGIRELARIUM. — Pro Agillarium creditur; prædium in quo armenta boum aliorumve animalium nutriuntur.

AGISCUS. — « Calices argenteos.. signum cum *Agiscos* duos. (Yepez., *Ch. ord. S. B.*), » ubi *agiscus* videtur poni pro *ansa*.

AGISTAMENTUM. — Apud Anglos, jus pascendi animalia in silvis, et tributum propter hoc jus; *droit de pâture et redevancce pour en jouir*.

AGISTARE. — Apud Anglos pecora in pascua immittere quo ibi pascant et jaceant certa anni tempestate in desiganatis locis; *mener le bétail au pâturage dans les cantons désignés. Agistare boscum*, certum pecoris numerum, compascendi jus habentibus. assignare in bosco; *déterminer la quantité de bétail à conduire dans un bois*. — Pensionem imponere; *frapper une contribution*.

AGISTATOR. — Apud Anglos, qui pascuis silvaticis præest, et ne ultra metas præscriptas animalia evagentur, aut ultra præstitum pascant, invigilat; *bas officier chargé de la suveillance des pâturages*.

AGITARIUM. — Cunabulum, quod ad infantes ad somnum provocandos agitatur; *berceau*.

AGITATIO. — Cæremoniæ, nempe in sacrificiis quibusdam Veteris Testamenti genus fuit, quorum oblatio fiebat *agitatione* versus Orientem, Occidentem, Meridiem et Septentrionem.

AGITATORES. — Aurigæ qui agitandi munus exercerent; *cochers, conducteurs de chars*.

AGIUS. — A Græc. ἅγιος, sanctus.

AGLANDERATA (Quercus). — Glandibus onesta (quercus); *chêne chargé de glands*.

AGLATA. — Terræ portio arabilis et sepibus clausa; idem q. Oglata.

AGLODIARE. — Cumulare, acervare; *amonceler, mettre en tas*. (A. 1352)

AGLOMA. — Victima, hostia. (*Vet. Gl.*)

AGLUTINARE. — Absorbere, deglutire; *engloutir*.

AGMANILE. — Idem q. Aquamanile.

AGMENTARE. — Augere; *augmenter*.

AGMINARI. — Agminatim decertare, pugnare; *combattre par troupes, par masses*.

AGMYNDALA. — Pro Amygdala.

AGNACIA. — Minuta decima quæ ex lanis agnorum vervecumve persolvitur; *dîme de la laine des agneaux et droit de la percevoir*. (A. 1228.)

AGNACIO. — Idem q. Agnacia.

AGNAFUS. — Fullonem non expertus, ex Græc. ἄγναφος.

AGNATIO. — Nati; *les enfants*. (*Lex Wisig.*) *Agnationis charta*, qua dominus servi qui se ingenuæ junxit, illis indulget ut qui ex eis nascentur liberi permaneant; *concession du seigneur au père pour que les enfants légitimes nés d'un serf et d'une femme libre naissent libres*.

AGNELLARE. — Agnum procreare; *mettre bas, agneler*.

AGNELLARIA. — Locus ubi agni educantur; *bergerie*. (*Ibid.*)

AGNELLARII. — Quibus agnorum nutriendorum cura incumbit; *bergers, pâtres*. (*St. ord. Cart.*)

AGNELLINUS. — *Agnellini panni*; *peaux d'agneaux*.

AGNERE. — Tædio affici. (*Vet. Gl.*)

AGNETUM. — Pro Agaitum.

AGNILE. — Idem q. Ovile. Stabulum; *bergerie, étable*.

AGNIMA. — Vas mensarium. « *Agnima* deaurata axiotoma. » (An. 1101.)

AGNITIO. — Idem q. Agnatio.

AGNOMINIA. — Infamia quæ portæ alicujus imponitur. (*Vet. Gl.*)

AGNULUS. Monetæ species; *agnelet*.

AGNUS. — Pro *castus* ex Gr. ἄγνος, occurrit non semel in Act. martyrii SS. Didymi et Theodoræ. — *Agnorum consuetudo*, præstatio ex agnis. *Agnus paschalis*, qui juxta Romanam auctoritatem in Pascha benedicitur, non ad altare, sed ad communem mensam. — *Agnus Dei*, cantilena quædam in honorem Agni cœlestis. Sic etiam vocatur cerea Agni cœlestis imago quæ a pontificibus ipsis consecratur Sabbato sancto. — *Agnus aureus*, monetæ species regum Franciæ et Hispaniæ.

AGOGARE. — Nutrire, nisi legendum sit *aggregare* in charta pro monast. S. Stephani de Fontanedo. « Et si aliquo tempore vacatias aut ovilia, seu porcarias ibidem *agogare* faceret... »

AGOLA. — Synagoga. — F. pro Agora; Gr. ἀγορα Locus in quem populus congregatur. (Bal., *Misc.*)

AGOLIZARE. — Applaudere; *applaudir*.

AGOLUS. — Baculus pastoris; *houlette*.

AGON. — Desiderium quo quis molestatur. (A. 842.) — *Agon mortis*, corporis et animi extrema colluctatio; *dernière lutte de l'âme et du corps, agonie*. (Lud.)

AGONES. — Victimæ. (Isid.)

AGONISMUS. — Ultimæ morientis angustiæ; nisi mavis esse locum certaminis; utrumque enim sensum patitur exemplum seq.: « Vix verbum formare vales, et solo in agonismo decertare contendis ? » (*A. SS.*)

AGONISTA. — Miles, certator, bellatrix, campio; *soldat, celle qui combat, champion*.

AGONISTICI. — Donatistarum sectæ in Africa ramus, qui pervagati ad castella oppidaque tempore nundinarum, fingendo se justitiæ ministri esse, varia scelera committebant.

AGONISTICUS. — *Agonistica corona* (Cyprian.), *agonisticum munus* (Lud.), corona vincentibus destinata; *couronne, récompense destinée aux vainqueurs*.

AGONITHETA — Athleta. (*Act. S. Hamo.*)

AGONIZARE. — Laborare, operam collocare, ponere ad aliquid peragendum. (Bar.) — Decertare (Od. Clun.) — Extremum spiritum ducere, cum vita scilicet cum morte luctatur; *agoniser*. (Lep.) — Invadere, adoriri, impetere; *attaquer*.

AGONIZATIO. — Decertatio, luctus; *combat, lutte*.

AGONIZETA. — Agonista. (*A. SS.*)

AGONONETA. — Ead. notione.

AGONOTHETA. — Pro Agonista.

AGOTALLUM. — Instrumentum quo hauritur aqua et ex nave projicitur; *vaisseau à puiser de l'eau*. (A. 1243.)

AGOTARE. — Aquam emittere, stagnum exsiccare, exhaurire; *faire couler l'eau, dessécher; faire égoutter*; ol. *agouster*.

AGOTI. — Idem. q. Cagoti.

AGOTUM. — Canalis, emissarium, stagnum; *égout, canal, étang*; ol. *agoust, agal*.

AGRA. — Pro Acra.

AGRAANTARE. — Approbare, gradum habere; *agréer, donner son approbation à*.

AGRAHERIUM. — Ut Agrarium. Tributum quod ex agris penditur; *redevance sur les terres*.

AGRAIRALIS. — Cultus, qui opponitur eremo; *qui est cultivé*.

AGRAMIRE. — Pro Adramire.

AGRAMMATUS. — Illitteratus; *qui ne sait pas lire, qui est sans instruction*.

AGRANA. — A veteri Gall. *agrenet*, Jus capiendi certam uvarum immaturarum portionem in vineis subditorum ad conficiendum omphacium; *droit seigneurial en vertu duquel le seigneur cueillait une certaine quantité de verjus dans les vignes de ses vassaux*.

AGRANARE — In granum maturescere; *grainer*.

AGRANCARE. — De digitis dicitur dum ex frigore aut nervorum convulsione contrahuntur.

AGRANUS. — Pro *agro* accipitur. (Ugut.)

AGRAPHIUS. — Qui nomen expungit suum ex tabulis vel instrumentis publicis ne solvat debitum.

AGRAPPA. — Fibula, hamulus; *agrafe*.

AGRARABILIS. — Arabilis, culturæ aptus. *Labourable, propre à être cultivé*.

AGRARE. — Ambulare, ire; *marcher, se promener*. (Vict.)

AGRARIÆ. — Vigiliæ, excubiæ; *postes d'observation, corps de garde, gardes*.

AGRARIS. — Rusticus; *paysan, habitant de la campagne, cultivateur*.

AGRARIUM. — Tributum seu vectigal, quod ex agris penditur; *droit d'agrier, droit de terrage, redevance foncière, champart*; ol. *agrier*.

AGRARIUS. — Rusticus, qui colit agrum; ut Agraris.

AGRASCUM. — Omphacium; *verjus*.

AGRATICUM. — Pro Agrarium.

AGRAVALLUS. — Fossa in arena ad capiendas anates disposita; a *vallus*, fossa, et *graveria*, arena.

AGRAVARE. — Damnum inferre; *grever, fouler, causer du dommage, faire du tort* (a. 1252); ol. *agrever*. — Obstinari, pertinaci animo dicere; *s'opiniâtrer, soutenir avec opiniâtreté*. (*St. Cad.*)

AGRAYRALIS. — Idem q. Agrairalis. *Agrayrales proventus*, fructus et reditus ex agris percipiendi. (A. 1351.)

AGREAMENTUM. — Consensus; *agrément*.

AGREARIUM. — Idem q. Agrarium.

AGREDIUM. — Pro Agrarium.

AGREIUM. — Ut Agraherium.

AGRENARIUM. — Ead. notione.

AGRENTIUM. — Idem videtur ac Agrarium aut Agressagium. (A. 1296.)

AGRER. — Ut Agrarium.

AGRERIA. — Ut Agrarium.

AGRERIUM. — Ut Agrarium.

AGRERIUS. — Ut Agrarium.

AGRESCUM. — Omphacium; *vinaigre*.

AGRESSAGIUM. — Pro Agrestagium.

AGRESSUS. — Accessus, aditus. (A. 1260.)

AGRESTA. — Ut Agrascum.

AGRESTAGIUM. — Eodem sensu q. Agrana. (A. 1242.)

AGRESTES. — Rastellum; *râteau*.

AGREVISARE. — Aggravare, molestare; *fatiguer, tourmenter, incommoder*. (A. 1115.)

AGRIARE. — Jus quod ratione officii griarii competit exercere. *Vid.* Griarius.

AGRICOLANUS. — Agricultor; *travailleur de terre*.

AGRICOLARE. — Colere agrum; *travailler la terre*.

AGRICOLATIO. — Jus messem in agro natam partiendi; *droit de prendre la moitié de la récolte*. (*Chartul. mon. Aq*) — Terra arabilis; *terre labourable*. (A. 1166.)

AGRICOLATOR. — Ut Agricolanus.

AGRICOLERE. — Ut Agricolare.

AGRICULATIO. — Agricultura, aratio; *culture de la terre*.

AGRICULTURA. — Prædium rusticum in quo aratur, plantatur, seritur; *métairie, ferme*. (A. 1279.)

AGRICULTURARIUS. — Ad agriculturam pertinens; *agricole*. (A. 1384.)

AGRIDIUM. — « B. Virgo ita eum prosequitur: Scias me, inquam, hactenus minime fuisse interpellatam, pro hujusmodi re, ut ista est pro qua nostra sollicitas suffragia, cum ex diversis morbis valida contulerim *agridia*. » (*Lib. mirac. S. Fid.*) Quo loco vox *agridia*, nisi mendum subsit, *auxilia*, aut *ægrorum sanationes* significat.

AGRIFARE. — Ungues protendere; *étendre les griffes, égratigner*; ol. *agrifer*.

AGRIOTA. — Cerasi species; *griotte*.

AGRIPENNA. — Ut Arapennis.

AGRIPENNARIUS. — Ead. notione.

AGRIPENNIS. — Agraria mensura; *arpent*.

AGRIPENNIUS. — *Agripennius ager*, qui non in toto quadratur, sed in longo est; *terre de forme rectangulaire*. (Pap.)

AGRIPENNUS. — Ead. signif. *Agripennorum consuetudo*, præstatio domino feudali pro quolibet arpento terræ ex consuetudine solvenda; *redevance payée au seigneur pour chaque arpent de terre*. (A. 1192.)

AGRIPENTUM. — Idem q. Arapennis.

AGRIPERIUS. — Uncinus, fibula; *agrafe*.

AGRIPINNUS. — Ut Arapennis.

AGRISIO. — Cultura; *action de mettre la terre en valeur, culture*.

AGRITOR. — Ut Agricolanus.

AGRUMEN. — Olerum genus, acrimoniam aliquam habens, ut porri, allia, etc. (*A. SS.*)

AGUAITUM. — Idem q. Agaitum.

AGUALE. — Canalis; ut Aquale.

AGUASSERIUM. — Turricula editior in urbium castrorumque muris, unde excubiæ seu *aguaitum* fieri potest; *tourelle élevée d'où on fait le guet*; ol. *aguete* (A. 1353.)

AGUAYTUM. — Idem q. Agaitum.
AGUCCHIAROLUS. — Acuum theca; *étui à aiguilles.*
AGUEGA. — Vas aquarium; *vase à mettre de l'eau.*
AGUERPIRE. — Possessionem rei alicujus dimittere, ut Guerpire. (A. 1217.)
AGUIJON. — Campanula acutioris soni; *clochette à son aigu.* (*Conc. Hisp.*)
AGUILETA. — Ligula; *aiguillette.*
AGUILHETA. — Ead. notione.
AGUILLA. — Pyramis, obeliscus; *pyramide, aiguille, flèche.* — Piscis genus; *sorte de poisson de mer, aiguille.*
AGUILLADA. — Aculeus; *bâton pointu pour piquer les bœufs, aiguillon.*
AGUILLERIUM. — Vasis genus in acumen desinens, quod pyramidis formam exhibet.
AGUINIA. — Pro Ingenia; *engins, machines de guerre.*
AGUITARE. — Insidias struere; *guetter, épier;* ol. *agueter.* (A. 1054.)
AGULHA. — Apex turris ecclesiæ; *flèche, aiguille.* — Lignum longum et ab una parte acutum; *pièce de bois longue et pointue par un bout* (A. 1435.)
AGULHETA. — Idem q. Aguileta.
AGULHETARIUS. — Ligaminum artifex, aut ille qui ligamina stylo instruit; *aiguilletier.*
AGULHO. — Aculeus; *aiguillon.*
AGULIA. — Obeliscus, ut Aguilla. — Vas vel instrumentum præparando sali utile. (*Test.* ap. Mart.)
AGULLA. — Schidia, assula; *copeau, rognure de bois.* (A. 1286.)
AGULLIUM. — Acuum theca; *étui à aiguilles.*
AGUMENA. — Rudeus quo navis ad anchoram religatur.
AGURIRE. — Litigare, litem movere, a Gr. ἀγορά, forum; *plaider.*
AGUS. — Idem q. Agius.
AGUSADURA. — In Provinciæ comitatu, pensitatio quæ præstabatur iis qui ad exacuenda instrumenta rustica a comite Tolosano præfecti erant. (A. 1231.)
AGUSARE. — Acuere; *aiguiser.*
AGUSTALE. — *Vid.* Augustalis.
AGUSTATICUM. — Ut Augustaticum.
AGUSTUS. — Ut Augustus.
AGUTARITUS. — Idem q. Argutarius.
AGYALE. — Genus navigii, f. piscatoria navis.
AGYNNII. — Hæretici, qui circa ann. 694 a carne et conjugio abstinebant, a γύνη *mulier,* et α privativo.
AHANAGIUM. — Quidquid ex agris cultis colligitur; *récolte;* ol. *ahan.*
AHANARE. — Agrum colere, laborare; *cultiver la terre;* ol. *ahaner.*
AHORUS. — Qui immatura morte rapitur; *mort avant le temps.* (Tert.)
AHTA. — Idem q. Achta.
AIA. — Sepes; *haie.*
AIACENTIÆ. — Pro Adjacentiæ.
AIACIS. — Vicaria, districtus vicarii; *viguerie, département d'un viguier ou vicaire.* — Prædium, domus cum horto, terris, vineis, etc.; idem fere quod *mansus; maison avec ses appartenances.*
AICHATA. — Idem q. Aissata.
AICIS. — Idem q. Aiacis.
AICIUM. — Ead. notione.
AIDA. — Subsidiaria tributa; *aides, subsides.*
AIDARE. — Adjuvare; *aider.*
AIDUS. — Adjutor; *aide.*
AIGNELINUS. — Lana seu vellus; *laine des jeunes agneaux qu'on vient de tondre;* ol. *aignelins, aingne.* (A. 1288.)
AIGRO. — Ardeola; *héron.*
AIGUCIA. — Legendum est *cugucias.* (*Ch. a.* 1229.)
AIGUERIUM. — Idem q. Aquarium.
AIGUILLIA. — Lignum longum et ab una parte acutum, ut Agulha.
AILLIARIUS. — Qui vendit allia et legumina; *marchand de légumes.* (A. 1209.)
AINESCIA. — Pars hæreditatis quæ ad primogenitum privilegio ætatis pertinet; *droit d'aînesse;* ol. *ainsneesse, aisneage,* etc.
AIOLA. — Avia; *aïeule.*
AIONES. — F. prima litterarum rudimenta. (*A. SS. Ben.*)
AIRA. — Idem q. Area.
AIRALUS. — Area seu locus ædificio aptus; *emplacement, lieu propre à recevoir un édifice.*
AIRAO. — Pro Arao.
AIRARIUM. — Pro Ærarium.
AIRATIA. — Quivis fructus ex aratione provenientes. (*St. Montis Reg.*)
AIRO. — Ardea, ardeola; *héron.*
AISAMENTUM. — Ea omnia quæ cuique, pro suo statu, usui sunt necessaria aut congrua, supellex; *instruments, outils, généralement tout ce dont on a besoin pour exercer son état;* ol. *aisements, aisance,* etc. — Facultas, quam quis habet utendi in alieno prædio, rebus non suis, vel ex jure municipali, vel proprietariorum concessione; *droit de jouissance sur le bien d'autrui, soit en vertu des règlements communaux, soit du consentement du propriétaire.* — Usus et possessio ipsa; *l'usage et la possession elle-même de ce droit.* (A. 1146.)
AISANTIA. — Ut Aisamentum. — Pertinentiæ, ubi libere percipi possunt aisamenta; *lieux soumis au droit de jouissance.* (A. 1261.) — Commoditas, utilitas; *utilité, convenance.* (A. 1215.)
AISATUS. — Is penes quem est potestas aut voluntas aliquid faciendi; *celui qui veut ou peut faire quelque chose.* (A. 1209.) — Accommodatus, congruus; *celui qui est à l'aise, à qui rien ne manque;* ol. *aaisié.* (A. 1377.)
AISCAMENTUM. — Idem q. Aisamentum.
AISENTIA. — Idem q. Aisantia.
AISIÆ. — Pertinentiæ; ubi libere percipi possunt aisamenta. Ut Aisantia.
AISIENTIA. — Idem q. Aisantia.
AISIMENTUM. — Idem q. Aisamentum.
AISINA. — Ut Aisantia.
AISITUS. — Facilis, commodus; *aisé.*
AISSADA. — Ligo; *houe.*
AISSELLA. — Scandula, sabula tegendis tectis apta; *latte;* ol. *aisselle, aissis.*

AISSIMENTUM. — Idem q. Aisamentum.
AISSINUS. — Mensuræ frumentariæ species, simul et modus agri; *mesure agraire et mesure pour les grains;* ol. *aissin.*
AIZIS. — Idem q. Aiacis.
AIZINÆ. — Supellex, ut Aisamentum. (*St. Mas.*)
AJACENTIÆ. — Pro Adjacentiæ.
AJACIS. — Idem q. Aiacis.
AJORNAMENTUM. — Vocatio in jus, vadimonii denuntiatio; *assignation, ajournement. Vid.* Adjornare.
AJOUDUM. — Ut Adjotum.
AJUDA. — Idem q. Adjuda.
AJUS. — Idem q. Agius.
AJUSTAMENTUM. — Modulus, exemplar; *modèle.* (A. 1283.)
AJUSTARE. — Metiri, probare ad modulum; *mesurer, comparer.* (A. 1283.)
AJUTARE. — Idem q. Ajustare.
AJUTUM. — Additamentum, adjectio. (A. 1221.)
AKETON. — Sagum militare; *gambeson.*
AKESONUM. — Id.
ALA. — Telarum pannorumque mensura, eadem atque Bracchiata. *Vid.* h. v. — Forum, macellum tectum; *halle.* — Tabella in qua juxta Græcorum ritum erat forma ordinationum scripta. — Cervisiæ species; *ale.* — Cujusvis ædificii latus; *aile.*-*Alæ;* sic dicuntur aulæa quæ lateribus altaris hinc inde appendi solent. — *Alæ;* sic dicti equites qui more alarum pedites tegunt.
ALABARCHES. — Vox Græca quæ Rufino (in *Hist. Euseb.*) sonat *salis præfectum* qui Judæis præerat Alexandrinis.
ALABARCHIA. — Vectigal pro traverctione pecorum; *droit que payait le berger au seigneur dont il traversait les terres avec son troupeau.*
ALABARDA. — Hastæ genus; *hallebarde.*
ALABASTARIUS. — Idem q. Arcubalistarius.
ALABASTRUM. — Signific. ignota; f. breviculus, schedula, aut locus arboribus consitus.
ALABASTRUS. — (Adjectiv.) Ex alabastro; *d'albâtre.* (A. 1352.)
ALABAUSTRUM. — Pro Alabastrum. Genus marmoris; *albâtre.* (A. 1218.)
ALABAUSTUM. — Ead. notione.
ALABODIRE. — « Dedit etiam campum ac vineam; pro quo quidem campo, si aliqua oriretur calumnia, eam *alabodire* [f. *allodii jure*] ecclesiam habere decrevit.» (A. 1181.)
ALABRARE. — Prelo uvas premere; *passer les raisins au pressoir.*
ALABRUM. — Instrumentum circa quod volvuntur fila et cujus ope in orbe glomerantur; *dévidoir.* — Torcular; *pressoir.*
ALACRIMONIA. — Lætitia; *joie.* (Isid.)
ALACRISUM. — Pro Alochrysum.
ALACRITUDO. — Lætitia; *joie.* (*A. SS.*)
ALADUM. — Pro Alaudum, id est *alodis.*
ALAIA. — Metallorum permistio; *alliage.*
ALALAGMA. — Clamor lætitiæ; *cri de joie.*
ALALAGNIA. — Idem q. Alalagma.
ALALBARE. — Idem q. Alabrare.
ALAMARES. — Serici flosculi in vestibus. (*Conc. Hisp.*)
ALAMBICUS. — Angulus, locus secretus. (A. 1414.)
ALAMBINUM. — Pro Alembicum. (A. 1482.)
ALANETUM. — Pro Alnetum.
ALAPA. — *Alapam dare et aurem torquere, in testimonium* (*Lex Rip.*), quod agi solitum ut testes postmodum, cum in rei gestæ testimonium advocarentur, in memoriam revocarent se eo in loco alapis cæsos aut auribus vellicatos; *quand on produisait des témoins, on leur tirait l'oreille, on leur donnait un petit soufflet, pour qu'ils gardassent le souvenir du témoignage qu'ils avaient rendu.*— *Alapa militaris,* ictus qui tyronis ad militarem dignitatem promovendi collo aut humeris, ense vel gladio, quo miles fiebat, infligebatur; *l'accolée, coup d'épée sur les épaules dont on frappait le nouveau chevalier.* — *Alapæ evangeliorum aureæ,* ornamenta ad instar palmæ fabricata. (Agnel.)
ALAPHA. — Pro Alapa.
ALAPHISARE. — Iteratis alapis percutere; *souffleter plusieurs fois.* (*A. SS.*)
ALAPIS. — Notæ in libris emendatis; forte sic dictæ quod adinstar manus essent exaratæ; *signes de correction en usage chez les copistes.*
ALAPIZARE. — Alapas dare; *souffleter.*
ALARE. — Alis aerem agitare; *agiter l'air avec des ailes.* — Pro Halare, insufflare, aspirare. — Expandere; *étendre.* (A. 1352.)
ALARGARE. — Ampliare, dilatare; *élargir, agrandir.* (A. 1342.) — Remittere, relaxare; *renvoyer, mettre en liberté, élargir.* (A. 1360.) — Purgare; *nettoyer.* (*St. Mas.*)
ALARICA. Pro Phalarica.
ALARINÆ. — Pro Alyrumnæ.
ALARIO. — Aquila parvula rostro et unguibus minuta; *aiglette sans bec ni serres, alérion.*
ALAS, atis. — Qui habet alas; *qui a des ailes, ailé.*
ALASA. — *Domus alasa* [f. *alata*], domus scilicet latera; nisi idem sit quod *aisentiæ,* pertinentia nimirum ubi libere percipi possunt *aisamenta.*
ALASTOR. — Animus male conscius, superbus. Usurpatur fere semper pro malo dæmone. (*Lex Phil.*)
ALATA. — (Substantiv.) Via lustrandi vigiliis comparata; *chemin de ronde d'une place forte.* (A. 1357.)
ALATORIA. — Idem q. Alata. — Ambulacrum, porticus; *portique;* ol. *allée.* (A. 1397.)
ALAUDARII. — Idem q. Alodarii.
ALAUDES. — Pro Alodes.
ALAUDIUM. — Idem q. Alodis.
ALAUDIUS. — Idem q. Alodiarius.
ALAUDUM. — Idem q. Alodis.
ALAUSAGIUM. — Quidquid ex venationibus subditorum domini competebat; *ce qui*

revenait au seigneur de la chasse faite par les vassaux.

ALAUSAR. — Species retis quo fortassis præsertim utebantur ad capiendum alausas; *filet de pêche.*

ALBA. — Gemma, margarita; *perle, pierre précieuse blanche.* — Vestis, seu tunicæ species a candore sic nuncupatæ; *chemise?* Quin etiam *alba* pro veste muliebri aliquoties usurpari videtur. — Vestis sacerdotalis; *aube. Albas gerere* et *esse in albis* dicitur de clericis dum albis inducti procedunt, vel Officia ecclesiastica peragunt. *Alba frisada*, alba fimbriis ornata. *Alba oculata*, alba in qua delineatæ seu acupictæ sunt figuræ instar oculorum. *Alba parata*, alba phrygio opere intexta; *brodée;* ol. *parée. Alba paschalis*, alba qua in festis paschalibus utitur. — *Albæ infantes*, seu *pueri in albis*, pueri symphoniaci quorum vestis propria alba est; *enfants de chœur.* — Vestis candida quam induebant recens baptizati in puritatis et innocentiæ quam profitebantur symbolum. Inde in *albis positi* et *albati* dicebantur recens baptizati donec albas deposuissent. — Aurora; *aube du jour.* — Populus alba, seu tremula; *saule, aubier, bois blanc.* — Pars sellæ equestris. — Hebdomada quæ Pascha vel Pentecostem subsequitur.

ALBACIA. — Officina albaria. (A. 1153.)

ALBADERUM. — Exsequiæ parvulorum; forte quod fiunt cum paramentis albis; ol. *aubadat.*

ALBALESTRIUS. — Idem q. ALABASTARIUS.

ALBALISTA. — Idem q. ALABASTERIUS.

ALBANAGIUM. — Jus regis vel domini alicujus loci in peregrinorum decedentium bonis; *droit d'aubaine en vertu duquel les biens d'un étranger non naturalisé appartiennent au seigneur sur les terres duquel il est mort;* ol. *aubainage, aubanie*, etc.

ALBANARE. — In albanorum ordinem cogere vel albanorum loco habere; ita ut iisdem præstationibus et obsequiis obnoxii sint quibus cæteri albani; *réduire à la condition des aubains;* ol. *aubainer.*

ALBANELLAS. — Avis auguralis species.

ALBANENSES. — Idem q. ALBIENSES.

ALBANICUS. — Idem q. ALBANUS, advena.

ALBANIUS. — Idem q. ALBANUS, advena.

ALBANUM. — Ebenus; *ébène.*

ALBANUS. — Advena, alienigena, qui ex domini sui prædio vel dominio in alius domini prædium vel dominium venit, sedem ibi figens; *étranger, celui qui abandonne la terre où il est né pour passer dans les domaines d'un autre seigneur;* ol. *aubain, albin, auban*, etc. *Albanus* aliquoties pro *albiensis* capitur.

ALBARA. — Arboris genus; *aune.*

ALBARANUS. — Idem q. ALBANUS, advena.

ALBARDA. — Clitella, stragulum; *aubarde.*

ALBARDACHA — Idem q. ALABARDA.

ALBARE. — Vallum, fossa; *fossé.* Pro DEALBARE.

ALBARELLUS. — Calathus; *panier, corbeille.* (A. SS.) — Schedula, breviculus; *petit écrit, billet.* (A. 1404.)

ALBARETA. — Locus populis albis consitus; in genere arborestum, locus arboribus consitus; *lieu planté d'aubiers, lieu planté d'arbres.*

ALBARIA HEBDOMADA. — Hebdomada quæ Pascha vel Pentecostem subsequitur.

ALBARIUM. — Idem q. ALBARETA.

ALBARRANEUS. — Idem q. ALBANUS.

ALBARUM. — Idem q. ALBARE.

ALBARUS. — Populus alba seu tremula; *aubier, saule.*

ALBATA. — Alba vel *chrismale* baptizatorum vel confirmatorum, seu oblatio quæ pro benedictione albarum sive chrismalium fiebat. (*Bul. Alex. III*, a. 1279.)

ALBATOR. — *Albator coreorum* seu coriorum; qui coria dealbant, iidem f. q. *pelliparii.* (Flet.)

ALBATUS. — Recens baptizatus; *nouveau baptisé* (H. Hunt.) — Clericus; *clerc, ecclésiastique;* ol. *aubé.* (A. 1213.)

ALBAVERÆ GEMMÆ. — *Vid.* GEMMA.

ALBEDO. — Quod album est; *blancheur.*

ALBELLUS. — Alnus aut tremula.

ALBEN. — Vexillum regale, ab artic. arabico *al*, et *benda*, fascia, limbus; *bannière royale.*

ALBENAGIUM. — Idem q. ALBANAGIUM.

ALBENDA. — Idem q. ALBEN.

ALBENES. — Bona albanorum; *biens des aubains.* (A. 1306.)

ALBEPINUS. — Alba spina; *aubépin, aubépine.*

ALBERETA. — Idem q. ALBARETA.

ALBERO. — Sagum, lorica hamis conferta; *hauberg.* — Hospitium, ut ALBERGA.

ALBERGA. — Jus *gisti* ac *procurationis*, seu divertendi in domum vassalli et in ea hospitandi; vel præstatio quæ pro ejusmodi procurationibus domino exsolvitur; *droit de gîte et de procuration dû par le vassal à son seigneur. Redevance annuelle pour représenter l'obligation de ce vassal à recevoir ou à nourrir le seigneur.* — Familia, domus; *maison, famille.* (A. 1210.) — Hospitium; *gîte, logement, auberge;* ol. *alberc, alberge*, etc.

ALBERGADA. — Diversorium, jus hospitii, præstatio nomine albergæ soluta, ut ALBERGA.

ALBERGAGIUM. — Jus gisti et procurationis, ut ALBERGA.

ALBERGAMENTUM. — Præstatio annua quæ pro alberga seu jure hospitii solvitur, ut ALBERGA.

ALBERGARE. — Hospitari, hospitio excipere; *loger, habiter, recevoir en sa maison, héberger, et être logé, hébergé, recevoir l'hospitalité.* — Dare ad albergam, seu ad censum et præstationem, cujusmodi est illa quæ pro gisto exsolvitur. (A. 1397.)

ALBERGARIA. — Apud quosdam scriptores sumitur pro *xenodochio.* Sic vocabantur apud milites Hospital. S. Joann. Hierosolym. domus in quibus fratres ordinis per nationes una comedebant et congregabantur.

ALBERGATA. Idem q. ALBERGADA.

ALBERGATOR. — Qui hospitio excipit; *celui qui donne l'hospitalité, hôte.* (A. 1475.) — Qui jus hospitii exigit; *celui qui réclame, se fait fournir le gîte.* (A. 1233.)

ALBERGELLUM. — Lorica hamis conserta; *haubergeon.*

ALBERGHAGIUM. — Idem q. ALBERGAGIUM.

ALBERGIA. — Idem q. ALBERGA.

ALBERGIO. — Idem q. ALBERGELLUM.

ALBERGIUM. — Idem q. ALBERGA.

ALBERGIUS. — Fructus ex alberga proveniens: *produits du droit d'albergue.*

ALBERGUARIA. — Idem q. ALBERGARIA.

ALBERGUATA. — Idem q. ALBERGADA.

ALBERGUERIUS. — Faber albergellorum; *fabricant d'haubergeons.*

ALBERGUM. — Idem q. ALBERGA.

ALBERGUS — Jus hospitii, hospitium, domus, vel ejus incola; ut ALBERGA. — Qui albergæ obnoxius est; *vassal tenu à payer à son seigneur le droit de gîte. Vid.* ALBERGA. (A. 1103.)

ALBERIA. — Idem q. ALBARETA.

ALBERIUS. — Idem q. ALBARUS.

ALBERJO — Idem q. ALBEREGELLUM.

ALBERJONATUS. — Maculis contextus; *haubergeonné.* (A. 1343.)

ALBESCITAS COELI. — Aurora; *point du jour, aurore.* (S. Aug.)

ALBEYUS. — Albus, moneta argentea minutior; *blanc.*

ALBIANUS. — Qui albo et nitido corpore est. (*Gl. Vet.*)

ALBICATUS. — *Albicatus oculus*, oculus albugine obsitus; *œil qui a une taie.*

ALBIDARE. — Idem q. ALBARE.

ALBIDATURA. — Idem q. alibi et sæpius ADLUDATURA. (A. 1322.)

ALBIFERREUS. — Ex ferro cui stannum inductum factus; *ouvrage fait d'un alliage de fer et d'étain.*

ALBIFICARE. — Tectoriis seu incrustationibus inducere; *blanchir les murs.* (A. 1209.)

ALBINATUS. — Idem q. ALBANAGIUM.

ALBININUM. — Liber ecclesiasticus in quo *albarum* benedictiones et orationes super *albatos* continentur. (*Nec. B. M. de Med.*)

ALBINUM. — Idem q. ALBANAGIUM.

ALBINUS. — Tector, qui parietes tectoriis seu incrustationibus inducit; *celui qui blanchit les murs, badigeonneur.* — Extraneus, advena, ut ALBANUS.

ALBITAS. — Pro ALBIDITAS; idem q. ALBEDO.

ALBORATUS. — Arboribus consitus; *planté d'arbres.*

ALBORII ECCLESIÆ. — Forte qui *albo* seu catalogo ecclesiæ inscripti erant, vel *alborii* pro *albani.* (A. 780.)

ALBORIUM. — Arcus de alborio. *Vid.* ARCUS.

ALBROGANTIA. — Pro ALBERGANTIA seu ALBERGA.

ALBUGINARIUM MALUM. — Albugo oculorum; *maladie des yeux, taie.*

ALBULÆ. — Idem q. ALBUGINARIUM.

ALBULUM. — Idem q. ALBUGINARIUM.

ALBUM. — *Album prætoris*, tabula dealbata seu albis litteris notata in qua prætores edicta sua, quo omnibus innotescerent, actionesque et interdicta proponebant; *table sur laquelle les préteurs écrivaient leurs édits.* — *Album signatum*, scheda in cujus ima parte chirographum solum scriptum ut in superiori parte possit exarari quidquid voluerit is cui hæc scheda credita est; *blanc-seing.* — *Album.* Nude pro ipso epistolæ contextu; *lettre ou le corps de la lettre.*

ALBUNA. — Aurora; *point du jour.*

ALBURNUS. — Subalbus; *un peu blanc.*

ALBUS. — Moneta argentea; *blanc.* — Catalogus; *catalogue, rôle des contribuables.* — *Panis albus; pain blanc.* — *Albus ordo*, congregatio monachorum alborum; *les moines blancs.*

ALCACARIA. — Aragonensibus, 1° villa unius vel paucarum domorum; *ferme, métairie;* 2° domus fortis, domus regalis; *château fort, château royal, alcaçar.*

ALCAHRIA. — Idem q. ALCACARIA.

ALCAMA. Hispanis est Synagoga Judæorum, concilium, coitio, etc.

ALCARE. — Apud Hispanos, provocare, appellare, in jus vocare; *appeler la partie adverse devant le juge.*

ALCAZAREL. — Idem esse videtur quod *alcacar*, vox Hispano-Arabica quæ domum fortem, regiam, seu castellionem significat. *Vid.* ALCACARIA.

ALCAZARIUM. — Domus, ara, palatium, ut ALCACARIA.

ALCHA. — Pars ædis in qua sunt cupæ, penarium. (A. 1253.)

ALCHERIA. — Idem q. ALCACARIA.

ALCIARE. — Levare, erigere; *élever, hausser.*

ALCORANA. — Turriculæ sunt fanorum apud Mahumetanos e quibus a religionis suæ ministris statis horis, ad orationem excitantur; *minaret.*

ALCUS. — Apud Italos panni species. (A. 1398.)

ALDEA. — Apud Hispanos, vicus paganus, pagus; *village.*

ALDEOLA. — Hispanis, exiguus pagus; *petit village.*

ALDIANA. — Femina ejusdem conditionis qua *aldius*, q. *Vide.*

ALDIARICIA. — *Aldiorum* habitaculum, quod cum ipsis possessionibus veniebat. — Aldiorum conditio; *habitation et condition des serfs appelés* Aldii. *Vid.* ALDIUS.

ALDIARICIUS. — Idem q. ALDIUS.

ALDIO. — Idem q. ALDIUS.

ALDIONARICUS. — Ad *Aldium* spectans. (A. 1107.)

ALDIONARII. — Recensentur inter officiales regios (*Chart. Car. Mag.*), ubi videntur longe potioris fuisse conditionis quam *Aldii.*

ALDITIO. — Pro ALDIO.

ALDIUS. — Genus hominum variæ conditionis, inter libertatem imperfectam et mitiorem servitutem; prope iidem apud Lon-

gobardas, qui apud Francos *Liti. Classe d'individus, qui, chez les Lombards, tenait le milieu entre les derniers des hommes libres et les premiers des serfs. Vid.* Liti.

ALDUS. — Pro Alodus.

ALEA. — Pro Aldia (*Tab. S. Cyric. Niv.*) — Via lustrandis vigiliis comparata; *chemin de ronde, galerie.* (A. 1357.)

ALEAMENTUM. — Legitima materiæ nummariæ conflatura, metalli probitas; *aloi.* (A. 1250.)

ALEBASTRARIUS. — Idem q. Alabastarius.

ALECIARIUS. — Pisciculorum qui *alecia* nuncupantur venditor; *vendeur de harengs, d'anchois et de sardines.*

ALECIUM. — Halex, quæ vox tres pisciculorum, qui sale condiuntur, species complecti solet, nempe harengos (*harengs*), sardinas (*sardines*), et lycostomos (*anchois*).

ALECTIUM. — Idem q. Alecium.

ALECTUM. — Idem q. Alecium.

ALECUM. — Idem q. Alecium.

ALEFANI. — Loca, ut videtur, montuosa et prærupta; *lieux escarpés.* (G. Nang.)

ALEGARE. — Pro Allegare. (A. 804.)

ALEGIUM. — « Cætera vero, i. e. mortuam manum, licentiam matrimoniorum, et *alegia* inter nos æqualia dividentur. » (A. 1162.) Idem forte cum *allevio. Vid.* Allevium et Leigium.

ALEGMA. — Remedium; *remède, médicament.* (*A. SS.*)

ALEIA. — Via lustrandis vigiliis comparata. *Vid.* Alea. — Idem q. Aleamentum. (A. 1482.)

ALEIUM. — Idem q. Aleamentum.

ALEMELLA. — Lamina, ferreum instrumentum, cum acie; *allumelle;* ol. *alemelle.*

ALENA. — Ulna, telarum pannorumque mensura; *aune.*

ALENARARIUS. — Accipitrum species; *lanier.*

ALENHARE. — Ad usum suum lignum cædere, accipere. (A. 1308.)

ALENTIA. — Alimentum. (*A. SS.*)

ALES, etis. — Servitii genus quo subditi ire tenebantur quo eos domini intuebant; *obligation où étaient les vassaux d'aller où leurs seigneurs les envoyaient.* (A. 1313.)

ALESES. — In concil. Narbonens. ann. 1054, pro *messes; moissons.*

ALETOI. — Servitii genus. F. idem q. Ales. (*Ch. Rad. abb. Fisc.*)

ALETUDO. — Alimentum, nutrimentum; aliquoties etiam corporis pinguedo. (*Vet. Gl.*)

ALLETUS. — Idem q. Alecium.

ALEUM. — Pro Allium.

ALEVIUM. — Idem q. Alecium.

ALEXICACUS. — Salutaris vel malorum depulsor, remedium, ut Alagma.

ALEXI-CAVALERIUS. — Numeratur inter officiarios Ecclesiæ Aniciensis, sed in quo situm fuit illius officium latet.

ALEXITERIA. — Remedia quæ levamentum quidem afferunt, sed non sanant. (*A. SS.*)

ALEYA. — Ambulacrum; *allée.* — Via lustrandis vigiliis comparata vel via terreo aggere tecta; *chemin de ronde ou chemin couvert.*

ALEYNA. — Subula; *alène.*

ALFALSES. — Medica; *sainfoin.*

ALFARDA. — Apud Hispanos, tributum principi Christiano a Mauris et Judæis debitum.

ALFERENA. — Hispanis, vexillum alferi; *bannière.*

ALFEREZIA. — Hispanis, alferi dignitas; *dignité de porte-bannière, d'alferez.*

ALFERUS. — Hispanis, vexillifer; *porte-bannière, alferez.*

ALFETAR. — « Procedit quoque ex parte cerebri, et descendit per os colli in omne *alfetar*, qui sunt nodi spinæ. » (*Const. Afric.*)

ALFETUM. — Caldarium, calefactorium, hypocaustum, cujus usus erat in probationibus aquæ calidæ; *bassin, cuve, fourneau.*

ALGARAVIA. — Lingua Saracenica apud Arabes.

ALGARDUM. — Pro Halgardum.

ALGARISMUS. — Arithmetica; *calcul, arithmétique.* (Bern. de Br.)

ALGARU. — Sic vocabant Mauri sua fœdera et bellicas expeditiones adversus Christianos, qua in re Christianorum expeditiones sacras, quas Galli *croisades* vocabant, imitabantur.

ALGARUM. — Eod. sensu.

ALGEMA. — Apud Mauros Hispanos, oratorium, locus in quem conveniunt orationis causa.

ALGIA. — Modus vineæ vel agri. F. idem ac Pertica; *mesure d'une certaine quantité de vigne.*

ALGICA. — Ead. notione.

ALGORISMUS. — Idem q. Algarismus.

ALGORISTA. — Supputandi et calculandi peritus; *calculateur, arithméticien.*

ALGORITHMUS. — Idem q. Algarismus.

ALGOTATUS. — *Algotatæ vestes*, segmentis varii coloris distinctæ.

ALGUS, us. — Pro Algor, ῥῖγος.

ALHIDADA. — Pro Alidada.

ALIADA. — Idem q. Aleium.

ALIALARE. — Ad legem revocare et emendare. Dicitur de mensuris quæ archetypo suo adæquantur; *réduire, réformer les mesures à l'étalon.*

ALIANCIA. — Fœdus, societas; *alliance.*

ALIARIUS. — Arboris species, alnus; *alizier;* ol. *aliier.*

ALIATOR. — Forte pro Alialator, qui mensuras et pondera ad archetypum adæquat. (A. 1469.)

ALIATUS. — Confœderatus; *allié.*

ALIBRAMENTUM. — Compensatio, justa et pensata æstimatio et partitio. *Vid.* Alibrare. (A. 1357.)

ALIBRARE. — Compensare, ex æquo inter homines talliam aut collectam partiri; *répartir la taille proportionnellement à l'avoir des taillables.*

ALIBRATOR. — Qui compensat, etc. *Vid.* Alibrare.

ALIBUM. — Idem q. Alebra.

ALICA. — Frumenti genus. (Alexand. iatro.)

ALICES. — *Alices facere*, extensiones omnium membrorum, more eorum qui a somno expergefiunt. (*Vet. Gl.*)

ALICHA. — Idem q. Alica.

ALICUS. — Pro Aliquis.

ALIDA. — « Decimam bladi, vini, leguminum, ceparum, *alidarum*, cannabium, » etc. (A. 1276.) Forte pro *allium; ail.*

ALIDADA. — Dioptra, regula quædam mobilis pinnulis instructa, quæ ad astrolabii, graphometri, aliorumque geometriæ instrumentorum centrum aptatur; *alidade.*

ALIELARE. — Idem q. Alialare.

ALIENIGENARE. — Distrahere, vendere, alienare; *vendre, aliéner.*

ALIERIUS. — Idem q. Aliarius.

ALIETAS. — Diversitas, differentia, illa præsertim quæ est inter alia, et alia individua; *différence.* (*A. SS.*)

ALIETUS. — Accipiter; *épervier, émérillon.*

ALIFANI. — Calices poculorum. (*Vet. Gl.*)

ALIGALIS. — Pro Aliqualis.

ALIGENA. — Pro Alienigena, extraneus.

ALIGERARE. — Volare; *voler.* (*A. SS.*)

ALIGNAMENTUM. — Lignatio. (*A. SS.*)

ALIGNEAMENTUM. — Frontis ædium descriptio; *alignement.* (A. 1401.)

ALIGUERIUM. — Alisiaria; *alisier.*

ALIMANDA. — Amygdala; *amande.*

ALIMELLA. — Idem q. Alemella.

ALIMENTARE. — Alere; quæ vox non adeo tantum quæ victui, sed aliis omnibus quæ usui necessaria sunt applicatur.

ALIMENTATIO. — Alimentum, ipsorumque alimentorum usus; *aliment et alimentation.* (*A. SS.*)

ALIMOTUM. — Curia dominica in qua judicantur lites vassallorum.

ALIMUTIA. — Pro Almutia.

ALINEAMENTUM. — Idem q. Aligneamentum.

ALINUS. — Idem q. Alivus.

ALICRUMÆ. — Idem q. Alyrumnæ.

ALIPTICUS. — *Alipticum opus*, sculptum vel pictum opus; *travail de sculpture ou de peinture.* (And. Flor.)

ALIPTOR. — Sculptor vel plagarius, id est plagas curans. (Pap.)

ALIQUALIS. — Quicunque, ullus, quidam.

ALIQUALITER. — Ex parte, quodam modo. (*Conc. Hisp.*)

ALIQUANTALITER. — Ead. notione.

ALIQUANTER. — Ead. notione.

ALIQUANTI. — Pro Aliquot, nonnulli.

ALISCARA. — *Vid.* Harmiscara.

ALISORIUM. — Subula; *alène.*

ALISTRARE. — Humectare. (Isid.)

ALITOR. — Decessor, vel longe superior. (*A. SS.*) — Medicus; *médecin.* (*Vet. Gl.*)

ALITROPHAGI. — Pro Antropophagi.

ALITUS. — Pro Halitus.

ALIUM. — Pro Allium.

ALIVUS. — Dicitur ager juxta aquam; *digue, chaussée.*

ALIXONA. — Potio quædam ignota.

ALIZARIÆ. — Forte loca *celtibus* consita; celtis enim Gallis dicitur *alisier*

ALLA. — Instrumentum rotundum quo acuuntur cultelli; *meule à aiguiser.*

ALLABARDERIUS. — Miles alabarda armatus; *hallebardier.*

ALLA BARRA. — Voces seditiosæ quibus ad arma provocabatur; *cris de sédition.* (A. 1252.)

ALLACARIUS. — Rerum minutarum mercator, nisi legendum sit *allocarius*, atque de iis intelligatur qui stalla locabant.

ALLAIA. — Idem q. Aleium.

ALLARE. — Ire, iter facere; *aller.*

ALLARGARE. — Ampliare, augere; *élargir.*

ALLATERARE. — Idem q. Adlaterare.

ALLATO. — Aurichalcum; *laiton.*

ALLATURA. — Apportatio; *action d'apporter.* (*A. SS.*) — Mendum pro Mallatura, publicus conventus, in quo majores causæ disceptabantur.

ALLAVIUM. — Pro Cellarium.

ALLEC. — Idem q. Alecium.

ALLECIARIUS. — Idem q. Aleciarius.

ALLECTATIO. — Illecebra; in Actis martyrum SS. Tharaci et sociorum *in allectatione* videtur sumi pro suaviter, dulciter, ab *allicere* vel *allectare.*

ALLECTIUM. — Idem q. Alecium.

ALLECTIVAUS. — Illecebrosus; *plein d'attraits, séduisant.*

ALLECTORIUM. — Forte theca calamaria; *étui à plumes, encrier*

ALLEGABILIS. — Qui in argumentum allegari potest; *qui peut être mis en avant, allégué. Vid.* Allegare.

ALLEGALARE. — Ad legem seu archetypum conferre, ut Alialare.

ALLEGANTIA. — Confœderatio; *alliance.* — *Allegantiæ*, idem q. *allegationes*, sed ad pravum sensum, ut videtur, detortæ. *Allegantiæ civitatis et patriæ*, litteræ quibus civitate aliquis donatur. (Mart.)

ALLEGARE. — Latinis scriptoribus est mittere vel aliquem legare ad alium. — *Allegare preces*, supplicare per scriptum. — *Allegare testes*, producere in jure. — Aliquid *apud acta allegare*, pro in acta referre. — In specie, donum, legatum in acta publica referre, et deinde, latiori sensu, committere, tradere, donare. — *Allegare contractus* idem esse videtur ac iisdem acceptis uti tanquam suis. — Ligare, sacramento sibi devincire, in suam ligam trahere.

ALLEGATIO. — Relatio in acta publica. (*Cod. Th.*) — Legatum in acta publica relatum, donum. (Anast.) — Subscriptio, nota quævis propria manu descripta; *souscription, signe quelconque fait de la main des parties.*

(*Form. Lindeb.*) — *Allegationes partium*, rationes quas reus et actor producunt ; *les moyens des parties*. (*Cod. Th.*)

ALLEGATUS. — Confœderatus ; *allié*.

ALLEGIANTIA. — Fides quæ a vassallo domino feudi præstatur, *serment de foi et hommage*. (A 1551.)

ALLEGIARE. — Idem. q. ADLEGIARE.

ALLEGIUM. — Navigium, in quod *alleviandæ* navis gratia merces transportantur ; *allège*.

ALLEIA. — A Gal. *allée*, andron, porticus. (A. 1385.)

ALLEIARE. — Alleviare, exonerare ; *alléger*.

ALLEIUM. — Lex, intrinseca bonitas auri vel argenti ; *aloi*.

ALLELUIA. — Vox Hebraica quæ *laudate Deum*, vel potius *Dominum* significat. *Alleluia clausum* ; quando in sacris liturgiis desinit cantari. *Alleluia Dominicalia*, quæ cantantur diebus Dominicis apud honor. Augustod. *Alleluia duplex*, quod repetitur ac bis dicitur. *Alleluia* quæ dicitur *Batra*, id est cum pneumate seu jubilo, ut aiunt, repetente scilicet *A*, *A*, cum certa modulatione. — Pulpitus ubi *Alleluia* cantari solet ; *lutrin*. (A. 1343.) — Planta sic vocata quia floret quo tempore *Alleluia* in templis frequentius cani consuevit ; *sorte de trèfle à feuilles pointues*. (*Gl. Vet.*)

ALLELUIARE. — Dicere vel cantare cum adjuncto *Alleluia* in plerisque veteribus Breviariis.

ALLELUIARIUM. — Versus psalmorum quibus *Alleluia* præponitur. — Liber in quo *Alleluia* continentur.

ALLELUIATICA. — *Vid.* ALLELUIATICUS.

ALLELUIATICE. — Cum ALLELUIA.

ALLELUIATICUM. — « *Alleluiatico* cum capitello expleto. » (Greg. Tur.) « Binos psalmos cum suis *alleluiaticis* dicant. » (*Reg. S. Aurel.*) « Psallebat (clerus) *alleluiaticum*, quod ipse domnus Ildefonsus feceral. » (Rix. ep. Tolet.) *Vid.* PSALMUS.

ALLELUIATICUS. — (Adjectiv.) *Alleluiatica antiphona*, vel nude *alleluiatica* ; antiphona temporis paschalis, quæ vel solo constat vocabulo *alleluia*, vel quæ constat eadem voce, sed aliis verbis inserta vel addita, sive id fiat semel tantum, sive pluries. (*Rit. B. M. Deaur.*) *Alleluiaticæ exsequiæ*, idem q. *Alleluia clausum*. *Vid.* ALLELUIA. *Alleluiatica gaudia*, jubila et lætitia collaudantium Deum. (*A. SS.*) *Alleluiatici psalmi*, qui pro titulo habent *Alleluia*.

ALLELUIATUS. — Cui additur *Alleluia*. (*Microlog.*)

ALLENALIS. — *Cultellus allenalis*, pugiunculus, sica ad instar subulæ ; *petit poignard, stylet affilé*.

ALLETA. — Pro ATHLETA.

ALLETUS. — Idem. q. ALECIUM.

ALLEUBA. — Denticulata rotula ; *alluchon*. (A. 1435.)

ALLEVAMENTUM. — Impositio tributi ; *établissement d'un impôt* ; ol. *levée*. (A. 1206.) — Arborum plantarium, seminarium ; *pépinière*.

ALLEUM. — Pro ALLIUM.

ALLEVARE. — Vox Ital. Alere, colere ; *élever*. (*Chr. Parm.*) Accipere, capere ; *enlever*. (A. 1215.)

ALLEVATIO. — *Allevatio arenæ*, forte mendum pro *allevatio anchoræ*, ejus sublatio ; *action de lever l'ancre*. (*A. SS.*)

ALLEVATITIUS. — Expositilius, quia colligitur et allevatur ; nisi sit pro *advena* ; *enfant trouvé, étranger* ; ol. *ailevin*.

ALLEVIAMENTUM. — Levamen ; *allégement*.

ALLEVIARE. — Levem facere ; *alléger*.

ALLEVIATIO. — Idem q. ALLEVIAMENTUM.

ALLEVIUM. — *Allevium interfectorum*, jus levandi hominis interfecti cadaver e loco in quo repertum est ; *droit d'opérer la levée des cadavres des assassinés*. (A. 1206.)

ALLEXIARIUS. — Idem q. ALLECIARIUS.

ALLEXIUM. — Idem q. ALECIUM

ALLEYARE. — Ad legem monetam conflare, legitima materia nummos efficere ; *monnayer au titre et au poids déterminés par la loi* ; ol. *aloyer*.

ALLIAMENTUM. — Forte pro ALLEVAMENTUM, impositio tributi, præstatio quædam. (A. 1145.)

ALLIANCIA. — Fœdus ; *alliance*.

ALLIARIUS. — Qui vendit allia ; *marchand d'ail*.

ALLIGANTIA. — Fœdus, armorum consociatio, affinitas ; *alliance*. (Rym.)

ALLIGARE. — Confœderare ; *faire alliance*.

ALLIGATURÆ. — Species amuleti ad arcendos morbos. (Bed.)

ALLIGATUS. — Excommunicatus. *Vid.* OBLIGATUS. *Alligati testes* sunt a quibus quæritur veritas in judicio, quos quisque ante judicium sibi placitis alligat : nec quibus postea sit liberum aut dissimulare, aut subtrahere se ; unde *alligati* appellantur. » (Isid.)

ALLIGATIO. — Affinitas ; *alliance*. (Rym.)

ALLIGOTATUS. — *Alligotatæ vestes*, idem q. ALGOTATÆ.

ALLISIO. — Martyrium ; *martyre*.

ALLIVIS. — Pallii genus virgini, dum consecraretur, ab episcopo impositum.

ALLOCABILIS. — Qui allocari potest. (Flet.) *Essonium allocabile*, quod admitti et recipi potest, excusatio, quæ recipi potest. (*St. Rob. I, reg. Scot.*)

ALLOCAGIUM. — Locatio, datio ad censum ; *action de louer, de donner à cens*. (A. 1463.)

ALLOCAMENTUM. — Usus, possessio. (Lam.)

ALLOCARE. — Admittere rem ut veram et probatam ; *approuver et reconnaître la vérité d'une chose* ; ol. *allouer*. — Collocare, ponere in loco ; *placer, arranger* ; ol. *allouer*. (*Cap. But.* a. 1350.) — Uti, impendere, insumere ; *employer à, dépenser, user*. *Allocari* dicebantur *libertates Ecclesiarum*, cum justitiarii itinerantes, aut alii a principe ad id selecti, instrumenta et chartas, in quibus continebantur evolvebant vel de iis inquestas faciebant.

ALLOCATIO. — Usus. (A. 1386.)

ALLOCATUS. — Procurator qui pro alio

agit, spondet ; *mandataire, représentant*. (A. 1269.) Locatus, conductus, tiro ; *mercenaire, salarié*. (A. 1308.)

ALLODARIUM. — Fundus, prædium ; *terre, bien de campagne*.

ALLODARIUS. — Ut ALLODIALIS.

ALLODERIUS. — Liber a censu. Opponitur *villano*. *Vid.* ALLODIALIS.

ALLODIALIS. — Nobilis, scilicet is qui allodium tenebat, id est prædium ab omni præstatione et servitio reali et personali liberum ; *noble dont les biens sont exempts de toute prestation ou service réel et personnel* ; ol. *allodial*. — *Allodialia bona*, bona ab omni præstatione libera ; *terre allodiale, terre exempte de toute redevance*. — *Allodialis* opponitur *censuali*, atque ideo intelligitur, quod per emptionem in alterius possessionem devenit, allodium quippe idem quod proprium.

ALLODIALITER. — Sine præstatione ; *sans redevance*.

ALLODIANUS. — Idem q. ALLODERIUS.

ALLODIARIUS. — Ab omni præstatione liberus ; ut ALLODIALIS.

ALLODIATUS. — Ead. notione.

ALLODIUM. — *Allodium sex mensorum*, fundus seu prædium continens sex familias ; *terre habitée par six ménages*. (Lud.) *Allodium*, præstatio quædam ; *redevance, prestation*. — Laudamentum seu laudimium ; *droit de relief*. (A. 1157.) — Idem q. ALODIUM.

ALLOGAMENTUM. — Jus *gisti* seu divertendi in domum alicujus atque in ea hospitandi ; *droit de gîte* ; ut ALBERGA. (A. 1120.)

ALLOGARIUM — Ead. notione q. ALLOGAMENTUM.

ALLOGIÆ. — Pro AULOGIÆ.

ALLOGIAMENTUM. — Hospitium ; *logement, gîte*. (Rym.)

ALLOGIARE. — Castra facere, locare ; *asseoir un camp, camper*. (A. 1373.) — Hospitari, divertere ; *séjourner, loger, être logé*. (A. 1363.)

ALLOIARE. — *Alloiare se*, confœderare, fœderis vinculo se ligare ; *se liguer, faire alliance*.

ALLOPHYLUS. — Alienigena ; *étranger, d'une autre race*. (Tert.)

ALLOPHYTIUS. — Qui allopitia, seu alopecia laborat ; *qui est malade de l'alopécie*. (*A. SS.*)

ALLOPITIA. — Defluvium capillorum *chute des cheveux*. (*Vet. Gl.*)

ALLOPITIUM. — Ead. notione.

ALLOQUARE. — Pro ALLOCARE.

ALLOQUATUS. — Pro ALLOCATUS.

ALLOQUAX. — Loquax, eloquens. (*Script. rer. Franc.*)

ALLOQUI. — Impugnare, impetere, contradicere ; *contredire, n'être pas du même avis, attaquer une opinion*. (*A. SS.*)

ALLOQUUTIO. — Contradictio ; *action de contredire*.

ALLORIUM. — Ambulacrum ; *allée, promenade*.

ALLOTA. — Suber ; *liége*.

ALLOTUS. — Imoensus ; a vet. Gall. *alloué*.

ALLOVERIUM. — Marsupium ; *espèce de bourse* ; ol. *aloière*. (Flet.)

ALLUBENTER. — Lubenter, libenti animo.

ALLUBERE. — Annuere, ratum facere ; *approuver, agréer, ratifier*. (A 888.)

ALLUCIDARE. — Illustrare, explicare, dilucidare ; *éclaircir, débrouiller, expliquer, élucider*.

ALLUDARIUS. Unus ex opificibus qui pannos parant, cujus officium vocatur *alludatura*. (A. 1317.)

ALLUETA. — Aluta ; *basane* ; ol. *alude, aleude*.

ALLUETUM. — Allodium, a vet. Gal. *alluez* pro *alleu*.

ALLUTARIUS. — Qui pelles et coria parat ; *tanneur*. (A. 1362.)

ALLUVIO. — Ruina riparum ex aquis ; *accroissement des terres par les eaux qui rongent une rive en s'éloignant de l'autre*.

ALLUVIOSUS. — Alluvionibus frequens. *Vid.* ALLUVIO.

ALMA. — Pro *Agnes*, celeberrima martyr, alludendo ad vocem Græcam ἄγνη, quæ *alma* redditur in quibusdam scriptoribus.

ALMANDINA. Idem q. ALAMANDINA.

ALMANUS. — Pro ALEMANNUS.

ALMARCHIA. — Idem q. ALMARIA.

ALMARIA. — Pro ARMARIA ; *armoire* ; ol. *aulmaire, armaire*.

ALMARIUM. — Ead. notione.

ALMATRACIUM. — Culcita lanea ; *matelas*

ALMELINUS. — Bestia almelina ; *aumeline* ; quæ ex iis est quas *aumailles* vocant, id est boves, porci, capræ, etc., vulgo Gal. nuncupati *animaux de basse-cour et de ferme*.

ALMIACUM. — Pro ALMUTIA.

ALMIFICIUS. — Idem q. ALMIFICUS.

ALMIFICUS. — Gloriosus, sanctitate celebris ; *renommé pour sa sainteté*.

ALMIGER. — Ead. notione.

ALMIRAGIUS. — Pro ADMIRALLUS.

ALMISSEMUS. Pro *almissimus*, superlativus fictus ab *almus*.

ALMITAS. — Sanctitas. Est etiam titulus compellatorius in quibusdam scriptoribus. — Paterna bonitas, ut videtur, benignitas charitasve.

ALMOMOR. — Mensa synagogæ Judaicæ.

ALMONARIA. — Idem q. ELEEMOSYNARIA.

ALMONARIUM. — Ead. notione.

ALMONARIUS. — Eleemosynarius ; *aumônier*.

ALMONERIA. — Idem q. ALMONARIA.

ALMONETA. — Auctio, Hispanis Almoneda ; *encan*.

ALMORIA. — Idem q. ALMARIA.

ALMUCIA. — Amiculum, seu amictus, quo canonici caput humerosque tegebant ; *aumusse*.

ALMUCIUM. — Ead. notione.

ALMUNIA. — Apud Hispanos, prædii opus, hortus ; *métairie, jardin*.

ALMUNICIUM. — Ead. notione q. ALMUCIUM.

ALMUSSA. — Ead. notione.

ALMUSSERIUS. — Almuciarum artifex; *aumussier.*

ALNA. — Ulna, certæ longitudinis virga qua telas pannosque metiuntur; *aune.*—Res mensurata; *chose mesurée;* ol. *aune.* (A. 1354.)

ALNAGIUM. — Ad alnam mensio; *aunage.*

ALNARE — Ad alnam mensurare; *auner, mesurer à l'aune.*

ALNARIUM. — Idem q. ALNA.

ALNEIUM.—Alnetum; *aunaire, lieu planté d'aulnes.*

ALNETUM. — Ead. notione.

ALNIDUS. — Ead. notione.

ALNINUS. — *Alnini fastes* (*Lex Sal.*, tit. 63), ex quo loco viri docti conjiciunt sic veteres Francos loca paludosa incoluisse.

ALNUS CAVA. — Navis sic dicta quod ex alni ligno sæpe conficiatur. (*Act. ord. S. B.*)

ALOARIUS. — Qui alodum, seu prædium etiam domino obnoxium possidet; *propriétaire d'une terre alodiale.*

ALODARIUS. — Idem q. ALOARIUS.

ALODATGE. — Annuus census, conductionis pretium; *louage, loyer.*

ALODATICUM. — Idem q. ALODIS.

ALODES. — Eodem sensu quo *alodis* sumitur sæpissime; at etiam accipitur pro eo qui alodem possidet; *alleu et propriétaire d'alleu.*

ALODIALIS. — Idem q. ALODARIUS.

ALODIALITER.—*Alodialiter habere*, jure alodii possidere. (A. 1047.)

ALODIARIUS. — Pro ALODARIUS aut ALODIARIUS.

ALODIASIS. — Pro ALODIS.

ALODIATIO. — Locatio; *action de louer, louage.*

ALODIATUS. — Immunis, jure alodis donatus; *exempt de toute charge.* — Idem q. ALODIARIUS, cujus erat cum paribus suis de iis, quæ ad alodia spectabant, cognoscere et judicare.

ALODIS. — Quivis fundus, possessio, hæreditas prædium immune, nulli præstationi aut oneri obnoxium; feudum seu prædium quod a reali sive personali servitio minime liberum erat; *terre, domaine en général, alleu, fonds ou héritage patrimonial dont on peut disposer* (il diffère du bénéfice, qui n'est donné qu'à vie); *terre noble, exempte de toute charge, soit réelle, soit personnelle.*

ALODIUM. — Ead. notione.

ALODUM. — Ead. notione.

ALODUS. — Ead. notione.

ALOERIUS. — Idem q. ALOARIUS.

ALOGI. — — Quidam hæretici, sic dicti quod Verbi divinitatem negarent, respuentes Joannis Evangelium et Apocalypsim. Ἄλογος, sine Verbo, ἄνευ λόγου.

ALOGIAMENTUM. — Hispanis castra; *camp.* — Hospitium; *logement;* ol. *alogement.* (A. 1409.)

ALOIGNA. — Cæpe Ascalonita; *échalote.*

ALONGARE. — Producere, extendere; *allonger;* ol. *aloigner.*

ALONGUARE. — Differre in aliud tempus, procrastinare; *différer, renvoyer d'un jour à l'autre;* ol. *aloigner.*

ALONIA. — Potus species ex vino et absinthio (alias *aloine, aloysie* et *aluine*), confecta.

ALOPEX. — Vulpes, ex Gr. ἀλώπηξ; *renard.*

ALOR. — Idem q. ALODIS.

ALOSUS. — Alatus; *ailé.*

ALOTGEARE. — Pro ALLOGIARE.

ALOTUM. — Pro ALODUM.

ALOXINIUM. — Potionis genus; *hypocras.*

ALPAGIARE. — Pecora pascendi causa in montes seu *alpes* abigere; *conduire les bestiaux au pâturage. Vid.* ALPES.

ALPAGIUM.— Jus pascendi pecora in alpibus, vel pensitatio pro facultate ea abigendi in alpes; *droit de faire paître les troupeaux sur les montagnes, ou redevance à payer pour l'exercice de ce droit.*

ALPAL. — Palam. « Presbyter curatus diebus Dominicis et aliis consuetis *alpal* excommunicatos pronuntiet. » (A. 1347.)

ALPES. — Sic vocati non modo montes qui Italiam a Gallia et Germania distermi-nant, sed etiam universim quivis montes altiores; *toute haute montagne, particulièrement celles qui sont propres à faire paître le bétail.*

ALPESTRIS. — Pascuus; *propre au pâturage.*

ALPHABETUM. — Schola, seu locus in quo monachi vacabant studio psalmorum memoriter ad discendum; *chambre où les moines se retiraient pour apprendre les psaumes par cœur.*

ALPHACHINUS. — Sapiens, doctor, qui sacris præest apud Mahumetanos.

ALPHI. — Papulæ quibus aliquando facies turgescit. (*Med. Sal.*)

ALPHINUS. — In ludo scacorum, persona quam Gallice *fou* vocant.

ALPINAGIUM. — Idem q. ALPAGIUM.

ALPOMEL. — Sedes præpositi ecclesiæ cathedralis Aniciensis cum episcopus in pontificalibus non celebrabat. Hujus vocis origo, si bene hariolor, est *al*, quod in quibusdam Galliæ regionibus dicitur pro *à, au*, vel *à la*, Latine *in, ad*, et *pomel*, qui videtur sedes ornata globis quos vocant Galli *pommes* vel *boules; alpomel* ergo, si vera est conjectura, non est peculiaris sedes decano erecta, sed sedes est navi proximior, quam occupare solet prima chori dignitas, ut loquuntur, et quæ *pomel* dicta sit ex iis pilis vel globis quibus erat decorata.

ALPONUS. — Idem q. ALPHINUS.

ALRAUNÆ. — Ita vocabant Gothi veteresque Germani magas suas, quæ apud eos eadem feruntur obiisse munia quæ Druidæ apud Gallos.

ALSBERGUM.— Idem q. ALBERGA.

ALSIERINA. Vasa unguentaria. (*Gl. Vet.*)

ALTUS. — *Alta Missa*, Missa quæ cantando dicitur; *grand'messe* — *Alta ecclesia*, dicitur pro ecclesia superiori respectu inferioris et subterraneæ; *église d'en haut.* — *Alta patria*, regio superior. — *Alta proditio*, crimen læsæ majestatis; *haute trahison, crime de lèse-majesté.* — *Alta maris*, altum, quod a terris longe distat; *pleine mer.*

ALTAGIUM. — Quidquid obvenit altari, seu ecclesiæ, tam ex agris, vineis, pratis, censibus, etc., quam ex quotidianis oblationibus; *tous droits, redevances, rétributions, etc., d'église;* ol. *autelaige.*

ALTALAGIUM. — Ead. notione.

ALTALAYA. — Idem q. LATALIA.

ALTANA. — *Vid.* SCRIPTURA.

ALTANUS. — Eurus; *autan.*

ALTAR. — Pro ALTARE.

ALTARAGIUM. — Obventio altaris. *Altaragium:* id potissimum dictum fuisse videtur, quod vicario altari servienti assignabatur, quodcunque illud fuerit, cum præcipui reditus iis quos primarios curiones vocamus reservarentur.

ALTARARIUS. — Vicarius ecclesiæ, qui altari servit, cui assignari solent emolumenta quæ presbyteris et curionibus proveniunt ratione altaris; *vicaire desservant une église avec certaine rétribution.*

ALTARE. — Ara; *autel. Altare authenticum, cardinale, dominicale, dominicum*, seu *magistrum;* altare majus; *le maître-autel. Altare gestatorium, itinerarium, levaticum, portatile, paratum*, vel *viaticum;* altare quod portari potest; *autel mobile ou portatif. Altare matutinale*, in quo prima Missa diei celebratur; *autel où se dit la première Messe. Altare conventuale*, quod est intra chori septa; *autel compris dans l'enceinte du chœur.* (A. 1268.) *Altare animarum*, in quo sacra fieri solent pro animabus defunctorum; *autel où se célèbre l'Office des morts.* (A. 1584.) *Altare capitaneum*, quod in capite absidæ seu fronte ecclesiæ primum est, sive illud majus sit, sive minus; in pluribus namque ecclesiis pone majus altare, aliud exstat in capitali parte, quod dicitur *capitaneum; l'autel du fond de l'église.* (*A. SS. Ben.*) — Ecclesia; *église.* (*Act. Mur. Mon.*) — Mensa usurariorum et nummulariorum; *comptoir des banquiers et des usuriers.* (*St. Mant.*) — Basis phylacteriorum, seu capsellarum in quibus reconduntur reliquiæ; *pied de reliquaire.* (*Bibl. Lab.*) — Oblationes sacræ ad altare, reditus altaris seu ecclesiæ; *offrandes, dons à une église, revenus d'une église.* (*Pass.*) — Decima ecclesiastica; *dîme ecclésiastique.* (*Pass.*). — *Altare chori*, pluteus, lectorium; *lutrin.* (*Cod. Mon. B. M. deaur. Tolos.*)

ALTARIENSIS. Sacellanus; *prêtre qui dessert un autel, desservant, vicaire;* ol. *altariste.* (A. 1484.)

ALTARIOLUM. — Parvum altare; *petit autel.*

ALTARISTA. — Ead. notione q. ALTARIENSIS. (*A. SS.*)

ALTARISTER. — Ead. notione q. ALTARIENSIS. (A. 1398.)

ALTARITAGIUM. — Oblatio altaris, ut ALTARAGIUM. (A. 1232.)

ALTARIUM. — Pro ALTARE aut ALTARITAGIUM. — Capella. (A. 1314.) — *Altarium redemptionis; redevances dues par les monastères aux évêques, à chaque mutation de l'homme vivant et mourant qu'ils étaient tenus de présenter.* Ce rachat d'autel, qui était qualifié de vente des autels, fut défendu par des conciles.

ALTATUS. — Excelsus; *élevé.* (Isid.)

ALTELAGIUM. — Idem q. ALTARAGIUM. (A. 1437.)

ALTENUM. — Plantarum, sive vitium, sive arborum, sed et de agro dicitur in quo seminatum est frumentum. (*St. Saluc.*)

ALTER. — Pro *alius.* (Tert.)

ALTERARE. — Mutare; *changer.* (W. Neub.)

ALTERATIO. — Pro ALTERCATIO.

ALTERATIVUS. — Vim habens immutandi; *itératif.* « *Medicina alterativa.* » (A. 1352.)

ALTERATUS. — Aliena specie seu veste indutus, ita ut alius esse videatur. (*Conc. Trev.* a. 1310.)

ALTER DIMIDIUS. — Id est unus et dimidius. — (A. 1398.)

ALTERGARE. — Altercari, contendere, molestare; *disputer, se quereller, inquiéter.*

ALTERITAS. — Vicissitudo; *alternative, succession.* (S. Aug.) — Actio qua quis alterius infamiam in se suscipit. (*A. SS.*)

ALTERNAMENTUM. — Vicissitudo, ut ALTERITAS. (Cl. Mam.)

ALTERNATIVA. — Alternæ vices; *alternative.*

ALTERNARE. — Mutare, commutare; *changer, varier, transformer.*

ALTERNITAS. — Vicissitudo, alterna fortuna, alternæ vices; *vicissitude.* (*Hist. Dalp*) — Consequentia; *suite, conséquence, enchaînement.* (Ger. abb.)

ALTERPLEX. — Duplex, dolosus; *à double face, fourbe.*

ALTERPLICITAS. — Duplicitas; *fourberie, duplicité.*

ALTERUTRARE.— Alternatim ostendere; *montrer alternativement.*

ALT ET BAS. — *Souverainement, en dernier ressort.*

ALTIARE. — Levare, extollere, in altum erigere; *élever, hausser.*

ALTIBOARE. — Clamare; *crier bien haut, chanter.*

ALTICOMUS. — *Alticoma cupressus, cyprès dont le feuillage est élevé.* (Tert.)

ALTIGRADUS. — Alte gradiens; *haut montant.*

ALTIJUGUS. — Alti jugi montes; *montagnes dont la cîme est élevée.* (Paul. Nol.)

ALTILIA APIUM. — Alvearia, examina; *essaims d'abeilles.*

ALTILIARIUS. — Qui apes nutrit, pascit, saginat; *qui élève des essaims d'abeilles.*

ALTILICIUM. — Exquisitior textura; *haute lisse.*

ALTILOQUUS. — Qui alta loquitur; *qui a le verbe haut.*

ALTINETUM. — Diminut. ab. *altinus.*

ALTINUS. — Idem q. ALTENUM.

ALTITHRONUS. — Cujus thronus est in

altis seu in cœlo; *qui siége sur un trône élevé, ou au ciel.* (Juvenc.)

ALTITRONUS.—Pulpitum, suggestio; *lutrin, chaire.*

ALTITUDO. — Titulus honorarius regum; *hautesse.*

ALTIRIDUS. — Prudens, providus; *prévoyant, prudent.* (*A. SS.*)

ALTRINSECUS. — Invicem, mutue, circumquaque, undique.

ALTRIPLEX. — Idem q. Alterplex.

ALTULUS. — Idem q. Pradisterium.

ALTUM BANNUM.—Tributi species quod persolvebant ii qui se a debitis operibus redimere volebant; *redevance payée par ceux des vassaux qui rachetaient leurs corvées;* ol. *haut-ban.*

ALTUS. — Proprie, editus, eminens, respectu inferioris, significatio veteri Latio non incognita. Hinc in medio ævo *alta patria*, idem est ac regio superior; *alta ecclesia*, respectu subterraneæ, *Vid.* Alta. — Formula *in alto et basso*, eadem est ac, ut alibi habetur, *in humido et sicco, in arido et paludoso; souverainement, en dernier ressort.* — De coloribus, idem est ac ardens, ignescens, floridus, fulgens; *éclatant.* — Id quod fit alta voce, solemnis: *alta Missa*, *Vid.* Alta. — Excellens, qui in suo genere eximium est; *qui est du plus haut degré. Alta proditio*, quæ in superiorem committitur. — *Alte et basse*, 1° libere, absque ullo impedimento (a. 1268); 2° omnino, prorsus. (*A. SS.*) — *Altum bannum*, *Vid.* Altum. — *Alta justitia, altum et bassum, alta jurisdictio*; seu, ut sæpius legitur, *alt et bas, alte et basse, alto et basso*, non, ut Cangius vult, supremum jus denotant, sed potius omnimodam jurisdictionem, omnimodam potestatem.

ALUBI. — Pro *alibi*.

ALUDA. — Pellis mollior et tenuis ad chirothecas et alia ad id genus apta; *basane, peau mince à faire des gants;* ol. *alude.*

ALUDERII. — Ii qui aludas parant. *Vid.* Aluda.

ALUM. — Pro Alodum.

ALUMARE. — Accendere; *allumer.*

ALUMECHIUM. — Idem q. Almucium.

ALUMELLA. — Lamina; *alumelle.*

ALUMENARE. — Accendere, ut Alumare. (A. 777.)

ALUMNUS. — In quibusdam titulis pro scutifer sumitur, vel famulus honoratior, sic dictus quod ex mensa domini aleretur; *écuyer.* In quibusdam scriptoribus, voces *alumni, nutritii, ministeriales, famuli*, tanquam synonymæ usurpantur.

ALUNIUM. — Alumen; *alun.*

ALUSTROSUS. — *Ordeum alustrosum*, purgatum, arista exemptum; *orge nettoyé, dépouillé de toute impureté.*

ALUTA. — Corium; *cordouan.* (*Vet. Gl.*)

ALUTARII. — Qui operantur in aluta; *cordonnier.*

ALUTARIUM. — Pellis præparata. Hoc verbum pelles majores aut saltem majoris pretii, *aluta* minores minorisve pretii videtur designare.

ALUTUM. — Cortex arboris quercina cum qua cerdones præparant corium; *tan.*

ALUVIUM. — Canalis, rivus; *canal, conduit, ruisseau.*

ALVA.—Pars sellæ equestris (Silv. Camb.)

ALVEA. — Ead. notione.

ALVENNUS. — Videtur legendum pro *auventus.* (A. 1213.)

ALVEOLUS. — Alumnus; *élève.* — Vas in quod lavatorii aqua effunditur; *cuve, auge.* — Sella humilis hominis cruribus pedibusque capti, quacum reptando per terram graditur.

ALVIALE TEMPLI. — Atrium templi. (Græv.)

ALVIGNIA. — Idem q. Alonia.

ALVREMONIA. — Pro Alchimia.

ALYPTINUS. — Sculptus; *sculpté.*

ALYRUMNÆ. — Ita dicuntur magæ apud Gothos.

ALYTINUS. — Verus, genuinus.

ALZARE. — Forte chalybs; *acier.* (A. 1526.)

ALZEMA. — Subula; *alène.* (A. 1232.)

AMA. — Strigs; *hibou.* (Ugut.) — Vas in quo sacra oblatio continetur, ut vinum, mensura vinaria; *vase à vin, calice, gros tonneau.*

AMABILLIMUS. — Pro *amabilissimus.*

AMABREVITAS. — Forte pro *amabilitas.* (*Som. Gl.*)

AMAISAMENTUM. — Datio ad censum et servitium, seu reditum annuum et perpetuum; *action de donner à cens, de louer, d'affermer; ol. amasement.* (A. 1283.)

AMAISIARE. — Vindemiam colligere, et ex ea vinum conficere; *récolter les raisins et faire le vin.*

AMAJORAMENTUM. — Augmentum; *augmentation, accroissement.*

AMAJORARE. — Augere; *augmenter, accroître.*

AMALLUS. — Advocatus illius qui ad mallum citatus est. *Vid.* Hamallus.

AMANDA. — Pro Emenda.

AMANDALARIUS. — Amigdalus; *amandier;* ol. *amandelier.*

AMANDARE. — Emendare, reficere; *amender.*

AMANDRIARE. — In unum colligere, coadunare; *mettre en tas, rassembler.* (*St. Mod.*)

AMANDUS. — Forte pro *mansus.*

AMANERE. — Extra manere, exspectare. (*Vet. Gl.*)

AMANGANARE. — Lapides, ligna aut quidvis aliud in hostem vibrare e certis machinis bellicis quas *manganas* vocabant; *lancer des projectiles avec le mangoneau.*

AMANITES. — Fungi species; *variété de champignon.*

AMANNUS. — Rudens, funis ancoralis; *amarre;* vel funis scansorius; *hauban.* — Pro *Ammannus*, prætor causarum civilium vel consul.

AMANS. — Adamas; *aimant.*

AMANTARE. — Idem q. Ammantare.

AMARA. — Cloaca, cubiculus; *palus.* (*Vet. Gl.*)

AMARELLUS. — Avis aquatica, forma perinde ac anas, sed minor. — Pro Admirallus, præfectus maris.

AMARENUS. — Species cerasi acri saporis cujus fructus *amarina* dicitur. (*St. Avel.*)

AMARESCERE. — Amarum fieri; *devenir amer.* (*Conc. Hisp.*)

AMARICA. — Amaritudo; *amertume.*

AMARICARE. — Exasperare, exacerbare; *irriter, aigrir.* (*G. M.*)

AMARICARI. — Ead. notione q. Amarescere.

AMARICATIO. — Dolor; *amertume d'esprit.*

AMARICATUS. — Ead. notione.

AMARIFICARE. — Amarum reddere; *rendre amer.*

AMARINA. — Cerasi species aciduli saporis. (A. 1300.) — Vimen, aut quodvis aliud virgultum vinculis aptum; *osier ou tout autres menues branches bonnes à faire des liens.* (*St. Aven.*)

AMARITIA. — Amarities; *amertume, ce qui est amer.*

AMARIUS. — Pro Armarius.

AMARRARE. — A Gal. *amarrer*, rudente ligare navem.

AMARTIGENIA. — Peccati ortus, a Gr. ἁμαρτιγενος (Vin. Bell.)

AMAS. — Vasis species. *Vid.* Ama.

AMASAGIUM. — Reditus qui ex vino obvenit; *redevance qui se payait en vin;* ol. *amassage.*

AMASARE. — Dare ad censum et servitium seu reditum annuum et perpetuum; *affermer emphytéotiquement.* (A. 1453.) — Vindemiam colligere et ex ea vinum conficere; *vendanger et faire le vin.* (A. 1238.) — Ædificare, mansiones exstruere, vel etiam attribuere et assignare, seu in mansionarios recipere; *bâtir une terre, y assigner des logements aux sujets, les amaser.*

AMASATUS. — *Amasatus mansus*, in quo exstructa sunt ædificia; *propriété où il y a des maisons. Vid.* Amasare.

AMASCERE. — Congerere, cogere, colligere; *rassembler, amonceler, mettre en tas.* (A. 1120.)

AMASIA. — Puella amata, concubina; *maîtresse, concubine.* (*St. Pallav.*)

AMASIARE. — Dare ad censum et servitium, ut Amasare.

AMASIONES. — Pro Amasii. (Prud.)

AMASIRE. — In manso constituere, *Vid.* Mansus. (A. 1239.)

AMASSARE. — Percutere *massa; frapper avec une massue;* ol. *amasser.* (A. 1320.) — Congerere, ut Amascere. (A. 1492.) — Ædificare, ut Amasare. (A. 1293.)

AMASSARIUS. — Idem q. Admissarius.

AMASSARITIA. — Supellex, instrumentum massæ rusticum; vel etiam mansus ipse hac supellectili instructus. *Vid.* Massaritia. (A. 829.)

AMASSATOR. — Pistor, qui farinam subigit (*St. Taur.*)

AMASSUS. — Acervus, cumulus; *amas, tas.* (*St. Avel.*)

AMATIO. — Acervus ex glebis terreis; *monceau, tas.*

AMATIXUS. — Pro Amethistus.

AMAYNAMENTUM. — Mansio, domus; *habitation, maison.*

AMBACTALIS. — Ab ambacto statutus, vel qui in usu est per comitatum. (*Præc. imp. Car. IV.*)

AMBACTUS. — Cliens, servus conductitius; *esclave, serviteur, client.*

AMBAGIBALIS. — *Ambagibalis charta;* quo nomine putat Adelung chartam quæ adversario ambages facessit, significari.

AMBAGINES.—Difficultates, calamitates; pro *ambages.*

AMBAGIOSUS. — Circulosus; *tortueux, plein d'ambages.*

AMBAGIUM. — Dubietas, dubium; *doute, incertitude.* (*A. SS.*)

AMBAISSARIA.—Negotii peragendi alicui demandatum munus; *ambassade.* (A. 1251.)

AMBANARE. — Ambire, cingere, claudere; *entourer, clore.*

AMBANNUS. — Repagulum, sic dictum quod ambit, circumdat; *barrière, clôture.* (A. 1327.)

AMBAR. — Ambrum; *ambre.* (*Vet. Gl.*)

AMBARATUM. — Ambitus seu septum ad munimentum oppidi vel castri ex barris seu repagulis constructum atque a liciis distinctum; aliquoties significare barrium videtur; *ligne de retranchement en bois, palissades,* quelquefois *faubourg.* (A. 1243.)

AMBARURALIS. — *Ambaruralis processio*, processio quæ circa bona ruralia fit; *procession autour des champs.*

AMBASATIA. — Pro Ambassiata.

AMBASATOR. — Pro Ambassiator.

AMBASCIA. — Legatio, injunctum munus, negotii peragendi ac conficiendi alicui demandatum munus; *ambassade, mission, commission.*

AMBASCIARE. — Legationem obire, seu potius nomine alterius quidpiam efferre, nuntiare, referre. *Ambasciare* dicebantur proceres qui ab episcopis aut abbatibus interponebantur ad donationem aliquam pro suis ecclesiis ab imperatoribus aut regibus impetrandam. Has enim donationes *ambasciasse*, id est suo interventu obtinuisse dicebantur ii, eoque nomine chartas ipsas subscribebant, in quibus semper mentio fiebat has donationes ad illorum preces factas fuisse.

AMBASCIARIA. — Ead. notione q. Ambascia.

AMBASCIATA.— Munus alicui demandatum, ut Ambascia. (*St. Cad.*)

AMBASCIATOR. — Legatus, internuntius qui jussa regis aut domini sui defert; cui aliquod negotium demandatur; is cujus interventu aliquid fit; *ambassadeur, chargé d'affaires, mandataire, médiateur, intermédiaire.*

AMBASCIATUM. — Non est legatio ipsa, quod volunt nonnulli, sed legati rerum a se actarum narratio; *rapport sur une mission qu'on a remplie.*

AMBASITOR — Idem q. Ambassiator.

AMBASSEATA — Idem q. Ambassiata.
AMBASSERIA. — Idem q. Ambassiata.
AMBASSIA. — Idem q. Ambassiata.
AMBASSIATA. — Legatio; *ambassade.*
AMBASSIATIO. — Ead. notione.
AMBASSIATOR. — Legatus, internuntius, qui jussa regis aut domini sui refert; *ambassadeur.*
AMBASSIATRIA. — Idem q. Ambassiata.
AMBASSIATRIX. — Mediatrix; *médiatrice.*
AMBATIARE — Idem q. Ambasciare.
AMBAXARIA. — Idem q. Ambasciaria.
AMBAXATA. — Idem q. Ambassiata.
AMBAXATOR. — Idem q. Ambassiator.
AMBAYSSATOR.—Idem q. Ambassiator.
AMBERGAMENTUM REGUM — Locus sic dictus eo quod rex aut dux aliquis ibi fuerit hospitatus vel castra posuerit. (*G. Ch.*)
AMBIDEXTER. — Aptus ad gerendas res tam spirituales quam temporales. (*St. colleg. de Monte Acuto.*) — Judex qui ab utraque parte dona accipit. (Bract.)
AMBIDEXTRIA. — Munera ab utraque parte accepta. (Rym.)
AMBIENTER. — Sollicite, diligenter; *attentivement, soigneusement.*
AMBIGIATUS.—Furtum jumentorum; *vol de bétail;* ut Abigeatus.
AMBIGIOSUS. — Circulosus, ambagibus plenus; ut Ambagiosus.
AMBIGUOSUS. — Ead. notione.
AMBILOQUUS.—Bilinguis, qui nunc hoc, nunc illud affirmat; *qui a deux langages, faux.*
AMBITA.—Cohors; *basse-cour.* (A. 1352.)
AMBITIO. — Apparatus; *appareil, pompe.*
AMBITIRE. Pro *ambire,* blandiri, interpellare.
AMBITUDO. — Idem q. Ambitus.
AMBITUS.—Peristylium, claustrum. Ambitus proprie idem ac circuitus; quare sumitur aliquando pro ipso claustro, quod in obliquo subintelligitur; *portique, galerie qui fait le tour du cloître, le cloître lui-même.*— Inter vicinorum ædificia, locus duorum pedum et semis, ad circumeundi facultatem relictus. (*Vet. Gl.*) — *In ambitu,* circa. « In eodem anno post Pascha, *in ambitu* letanias cometa apparuit. » (Ethelwerd.)
AMBIVERTIBILIS. — In utramque partem versatilis. « *Ambivertibili* vultu oculos convertit. » (*A. SS.*)
AMBIVIUS. Idem q. Bivius.
AMBLACIUS. — Annulus virgis flexibilibus contortisque efformatus, cui paxillus jugi inseritur; isque annulus aratri temonem extremum aduncumque in ipsum introductum retinet atque attrahit. Aliter sentit Ducangius qui cratem intelligit, quæ carrum ambit et cingit, ut in eo certæ merces vehi possint; *sorte de carcan en osier tressé que l'on suspend au collier des bœufs et dans lequel le timon de la charrue est retenu par une cheville de fer; ou bien, suivant Ducange, claie ou ridelle en osier dont on entoure une charette pour y voiturer les objets menus;* ol. *amblai.*
AMBLATOR. — Forte amblaciorum artifex. *Vid.* Amblacius. (A. 1364.)
AMBO. — Pulpitum, tribunal ecclesiæ ad quod gradibus ascenditur; *ambon, jubé.*
AMBOLAGIUM. — Idem q. Anabolagium.
AMBOSCA. — Insidiæ; *embuscade.* (A. 1461.)
AMBOSTA. — Quantum pugno vel manu ex acervo frumenti alteriusve rei capi potest; *poignée,* ut Pugnata. (*St. Taur.*)
AMBOTA. — Idem q. Ambosta.
AMBRA. — Electrum; *ambre.* — Vasis vinarii genus seu mensura apud Anglo-Saxones.
AMBROARE. — Lotio vel argilla, ut videtur, pannum purgare, detergere; *nettoyer, fouler le drap.* (A. 1466.)
AMBROSIANUM. — *Vid.* Hymni Ambrosiani.
AMBRUM. — Electrum, succinum; *ambre.* — Species vasis, ut Ambra.
AMBULARE. — *Ambulare super aliquem; courir sur quelqu'un.* (*Lex Long.*) *Ambulare ad maritum,* nubere; *se marier.* (*Leg. Luitp.*) *Ambulare ante sanctum,* ad ædem ejus nomini sacram ire. (*Chartul. Ecc. Vien.*) *Ambulare* de pecunia dicitur quæ cursum habet, in usu est; *courir, en parlant de la monnaie, qui a cours.* (*Pragmat. Sanct. Justin.*) *Ambulare* dicitur etiam de episcopo qui lustrando peragrat diœcesim suam. *Mensuram ambulare,* in *Legib. Luitprandi,* aliud nihil significare videtur quam hæreditatem dividere et in æquas partes distribuere. In quibusdam chartis *ambulare* significat pertinere. « Qualiter omnes res juris nostri in pago Laudemburgensi, et quidquid ad nostram urbem *ambulare* visum est, et omne quod ad nostrum fiscum hactenus pertinebit.» etc. (*Ch. Dagob. reg.*) Dicitur *ambulare* equus cum alterno crurum explicatu mollem gressum glomerat; *aller l'amble.*
AMBULATIO.—Ambo, pulpitum; ut Ambo.
AMBULATOR. — Equus cui mollis alterno crurum explicatu glomeratio est; *cheval qui a une bonne allure, qui va l'amble.*
AMBULATORIUM. — Locus aptus ad ambulandum; *promenoir.*—Podatura murorum seu mœnium. *Vid.* Pedatura.
AMBULATORIUS. — Non stabilis, qui amoveri potest; *qui est amovible.* — *Ambulatorius capellanus; bénéficier amovible.* — *Ambulatoria moneta,* quæ in usu est; *monnaie qui a cours.*
AMBULATRIA. — Equa tolutaris; *jument qui va l'amble.*
AMBUSCHIA. — Idem q. Ambosca.
AMELIORARI. — Melius valere; *s'améliorer, devenir meilleur.*
AMEMBRARE. — Jungere, conjungere; *joindre, unir.* (A. 924.)
AMENDA. — Multa; *amende.*
AMENDAMENTUM. — Correctio, emendatio, reformatio. (A. 1354.)
AMENDISIA. Idem q. Amenda.
AMENDOLERIUS. — Amygdalus; *amandier.*

AMENDULA. — Amygdala; *amande.*
AMENSURARE. — Commensurare, ex æquo metiri, seu partiri pro rata portione (de iis intelligitur in quos eadem multa decernitur).— *Amensurare custodes,* iis quod justum est assignare. (A. 1223.)
AMENTARE. — Societatem ludi habere, cum aliquo lucrum et damnum participare; *être associé au jeu avec quelqu'un, avoir un compagnon de jeu.* (*St. Val. Ser.*) — De aliquo cogitare; *penser à quelque objet.*
AMENTARIUS. — Amygdalum; *amandier.*
AMENTATUS. — Vermiculatus; *émaillé.*
AMERADIA. — Amiralii præfecturæ districtus; *amirauté.*
AMERALDUS. — Smaragdus; *émeraude.*
AMERCIAMENTUM. — Multa seu pœna pecuniaria pro quolibet delicto; *amende, peine pécuniaire imposée pour un crime ou un délit;* ol. *amerciment, amerchiement.* — *Amerciamentum illevabile,* illud cujus percipiendi nulla spes est; *amende dont le payement est impossible à cause de l'insolvabilité de l'accusé.*
AMERCIARE. — Multam seu pœnam pecuniariam pro delicto in reum decernere; *condamner à l'amende, imposer une peine pécuniaire;* ol. *amercièr.*
AMESURA. — Vim vocis explicat Arest. Parlam. Parisiens. ann. 1311: « Major et jurati cognoscere, judicare et emenda taxare possunt in casibus *amesurarum,* scilicet quando unus facit injuriam alteri conviciando, percutiendo et faciendo sanguinem. »
AMETARE. — Recedere quasi a meta; *s'éloigner.*
AMETUM. — Canalis, alvei species ut videtur, alveus pressorii; *conduit, tuyau, auge;* ol. *aumette,* (A. 1381.)
AMFRACTURA. — Banni fractura, infractura; *contravention, violation des règlements;* ol. *anfraint.* (A. 1318.)
AMIABILIS. — Amicabilis; *à l'amiable.* (*St. Mass.*)
AMICABILITER. — Amice; *amicalement, avec bienveillance.*
AMICARE. — Animare; *encourager.* (Amelg.) Amicum reddere, quempiam sibi conciliare; *s'attacher quelqu'un, se faire bien venir de quelqu'un.*
AMICALITER. — Ead. notione.
AMICIA. — Idem q. Almucium. (*Mon. Angl.*)
AMICICULUM. — *Amiciculum ferale,* indusium, ut videtur, cadaver proxime amiciens; *suaire.* (*A. SS.*)
AMICITER. — Amice, ut Amicabiliter.
AMICITIA. — *Tenere in amicitiam* prædium quodvis dicebatur qui ultro et ex mera benevolentia sibi concessum et ad libitum tradentis utendum profitebatur; *se disait d'un bien qu'on ne possédait que jusqu'au bon plaisir de celui qui l'avait donné.* — *Amicitia,* titulus compellatorius. (*Epist. ex Sugerianis.*) — *Amicitia* seu *communia jurata,* cujus vi oppidi incolæ amicitiam sibi invicem sacramento firmabant. (*Spicil. Ach.*)
AMICTORIUM. — Pars vestimenti muliebris qua humeri teguntur; *fichu de femme.* (S. Hier.)—Vestimentum quo collum cingitur; *amict.* On le trouve aussi désigné sous les noms de *anaboladium, ambolagium, anabolabium, humerale, superhumerale.*
AMICTUARE. — Amicire, operire; *couvrir.*
AMICTUS. — Primum ex sex indumentis episcopo et presbyteris communibus (sunt autem illa, *amictus, alba, cingulum, stola, manipulus et planeta,* ut est apud Innocent III PP. *De myster. Missæ*); *amict.*
AMIDONUM. — Amylum; *amidon.*
AMIDUM. — Ead. notione.
AMYGDOLA. — Pro Amygdala.
AMILIARIUS. — Miliarium; *pierre milliaire.*
AMILIGARE. — Lenire, mitigare; *adoucir, apaiser.* (A. 1488.)
AMILLI. — Ludi genus; forte pro *taxilli.*
AMINA. — Mensura frumentaria, eadem quæ Hemina.
AMINAGIUM. — Præstatio ex quacunque amina frumenti aut alterius grani; idem q. Eminagium; *redevances établies sur chaque hémine de blé;* ol. *aminage, aminaige.*
AMINETA. — Ead. notione q. Amina.
AMINUERE. — Diminuere; *diminuer, amoindrir.*
AMIRÆUS. — Dux apud Arabes; *émir.*
AMIRAGIUS. — Idem q. Amiræus.
AMIRALDIA. — Officium et jura amiraldi; *charge d'amiral et droits y attachés.*
AMIRALDUS. — Idem q. Admiraldus et Amiræus.
AMIRARIUS. — Ead. notione q. Amiræus.
AMIRATUS. — Ead. notione.
AMISCERE. — Præstatio ex rebus escariis, vel etiam idem q. Procuratio, Pastus.
AMISSA. — Pro *admissa;* sic et *amminister* pro *administer,* suppresso *d,* quod scriptoribus medii ævi familiare est.
AMISSARE. — Idem q. Amittere.
AMISSARIUS. — Idem q. Admissarius et Emissarius.
AMISSIO. — *Amissionem tenere,* idem videtur quod causa cadere, seu jure actionis excludi.
AMISSURA. — Submonitio, admonitio, citatio, seu multa pro vadimonio deserto (*défaut*); vel pro casibus amessurarum; *avertissement, citation, assignation ou amende infligée à celui qui faisait défaut en justice.*
AMISSUS. — Perditus, a Deo reprobatus. « Ille inclusus erit *amissus* amore pecuniæ (*A. SS.*), » id est peribit æternum.
AMISTERIUM. — « Exceptis militibus... cum toto suo *amisterio*... (a. 1225); » id est cum ministris et familia.
AMITA. — Pro Amictus. (Rym.)
AMITANES. — Pro Amitæ; *tantes.* (*Leg. Luitp.*)
AMITERMINUS. — Finitimus, confinalis. (Jan. Laur.)
AMITERZIA. — Fimbriæ; *franges.*

AMITTADARE. — In societatem dare seu recipere. (*St. Cad.*)

AMITTUS — Pro Amictus. (*St. Fl.*)

AMMA.—Mater spiritualis.—Vasis species. — Bubo.

AMMANTARE. — Pallio seu *manto* induere, ex Ital. *ammantare*.

AMMASSARE. — Colligere; *amasser*.

AMMASSATUS. — In unam massam redactus; *mis en tas*.

AMMAYLARE. — Encausto pingere; *émailler*.

AMMENTARE. — Jacula vibrare, ab *amentum*, lorum quo hasta longius jacitur; *lancer des javelots*.

AMMESSARIUS. — Idem q. Emissarius.

AMMIATUS. — Pro *amatus*.

AMMICERE. — Idem q. Amicare.

AMMIRANDUS. — Idem q. Admiraldus.

AMMIRARI. — Pro *admirari*.

AMMIRATUS. — Idem q. Admiraldus. — Admiraldi dignitas.

AMMIREDA. — Idem q. Admiraldus.

AMMIREODA. — Idem q. Admiraldus.

AMMINICULUM. — *Amminiculum vitis*, paxillus, pedamentum, palus, cui vitis innititur; *échalas*.

AMMISCERE. — Pro commiscere; *ammistio*, pro *commistio*, occurritur non semel apud S. Fulgent.

AMMO. — Mensura vinaria; *mesure pour le vin*. — Pro Ambo, pulpitum. (A. 1308.)

AMMOLARE. — Procudere, exacuere; *aiguiser, affiler, repasser;* ol. *amouler*.

AMMONITIO. — Pro Admonitio.

AMNESCIA. — Abolitio malorum, oblivio; *amnistie*.

AMNISTRATRIX. — Administra; *celle qui aide, qui sert à quelque chose, servante.* (A. 1352.)

AMO. — Mensura vinaria; *mesure pour le vin*. (*G. Chr.*)

AMODIARE. — Allocare; *donner à loyer, louer;* ol. *amodier*.

AMODIATIO. — Locatio; *action de louer, location;* ol. *amodiation*.

AMODO. — Deinceps, ἀπὸ τοῦ νῦν. (Greg. Tur.)

AMOENITAS. — Præstatio quædam, ex hortis vel viridariis; *sorte de redevance*. (A. 1354.)

AMOENIUM. — Locus amœnus. (Laur. in Am.)

AMOISONNAMENTUM. — Datio ad firmam vel in emphyteusin, seu reditus inde proveniens; *location d'une terre, ou profits qu'on en retire, bail*.

AMOISSONATUS. — *Amoissonata tallia, amoissonatum servitium*, dicebantur conventiones de solvenda quotannis certa grani atque interdum pecuniæ quantitate; hæc autem tallia percipiebatur sæpius in fundis ipsis dum fiebat messis, et aliquando in area tantummodo, dum exterebatur; *convention de payer une certaine quantité de grains*.

AMOLA. — « Deinde venimus in civitatem Cæsaream, in qua adoravimus pro veneratione *amolam* et canestellum S. Mariæ. » (*Itin. Hier. Ant. Mon.*) F. pro Amula. — Diminut. ab *ama*. (*Stat. Montis Reg.*)

AMOLETUM. — Pro Amuletum.

AMOLIMENTUM. — Idem q. Amoletum.

AMOLINARE. — Molinare, molendinum; *moulin*. (*Tab. S. Fl.*)

AMOLOGARE. — Pro Omologare.

AMONITIO. — Cibaria; *provisions de bouche, vivres;* ol. *amonition*.

AMOR. — *Amores canere*, amatorias cantiones cantare; *chanter des chansons d'amour*. (S. Hier.) — Consensus, voluntas; *permission, consentement, bon vouloir*. (*Cons. Big.*) — Officium, munus, obsequium. — *Amor divus*, Spiritus sanctus. (*A. SS.*)

AMORATUS. — Amore captus; *épris d'amour*. (Rol. Patav.) — Amatus; *qui est aimé*. (*Vet. insc.*)

AMORBARI. — Morbo affici, ægrotare; *être en proie à la maladie, être malade*. (*A. SS.*)

AMORENSIS. — *Amorensis cattus*, martur, vel mus Ponticus; *martre*. (A. 1101.)

AMORIFER. — Amorem concilians; *qui éveille l'amour, qui dispose à aimer*. (Fort.)

AMOROSISSIME. — Summo amore; *avec un grand amour*.

AMOROSUS. — Plenus amore; *amoureux*. — Amabilis; *aimable*. (Mur.)

AMORTARE. — Idem q. Admortare.

AMORTICIARE. — Jure amorticinii donare; item jus morticinii solvere; *amortir*. (Mad.)

AMORTIFICARE. — Idem q. Admortificare.

AMORTIFICATIO. — Idem q. Admortificatio.

AMORTIGATIO. — Idem q. Admortizatio.

AMORTIMENTUM. — Idem q. Admortizatio.

AMORTISAMENTUM. — Idem q. Admortisamentum.

AMORTISSARE. — Idem q. Admortificare.

AMORTITUS. — Idem q. Admortitus.

AMORUSIA. — Jus carnium elixarum. (Mat. Silv.)

AMOTIBILIS. — Qui amoveri potest, nec est perpetuus in aliqua dignitate; *amovible, révocable*. (Bract.)

AMOULERIUM. — Molendinum, ut videtur. « Item N... unum hospitium, unam costam, seu terram *amolerii* (a. 1357); » id est in qua est molendinum.

AMOVIBILIS. — Ead. notione.

AMOVIBILITER. — Ea conditione ut quis amoveri possit a beneficio, loco, dignitate; *de manière à ce qu'on puisse être éloigné d'un bénéfice, d'une fonction quelconque*. (*Privil. equit. S. Joan. Hieros.*)

AMPA. — Amphora; *cruche*.

AMPARA. — Agger, moles opposita fluctibus; *digue, chaussée*. (A. 1327.)

AMPARAMENTUM. — Agger, ut Ampara. — Usurpatio, quidquid injuste occupatur, etiam titulo protectionis; *usurpation, empiétement*. (A. 1130.)

AMPARANTIA. — Tuitio, protectio; census ob tuitionem clientelamve exsolvendus; *protection et redevance payée pour cette protection*. (A. 1245 et 1271.)

AMPARARE. — Tueri, protegere. — Invadere, auferre, occupare; quod faciunt qui alicujus tutelam ac protectionem suscipiunt, dum eam suam faciunt; *s'emparer de quelque chose, empiéter, usurper*. (A. 1155.) — Patronum seu protectorem agnoscere; *reconnaître pour protecteur*. (A. 1198.) — Obvenire, ictum avertere; *parer un coup, le détourner*. (A. 1365.)

AMPARATIO. — Tutela, protectio; *protection*. (A. 1266.) — Possessio etiam legitima (a. 1221); *possession légitime*.

AMPARATOR. — Intercessor, ab Hispan. *amparar*, impedire, obstare. (A. 1158.)

AMPARENTIA. — Tutela, protectio, ut Amparantia.

AMPARLARIUS. — Vox ducta a Gall. *amparliers*, quo nomine olim appellabantur advocati; *avocat, procureur*.

AMPASSEIA. — Passus simplex seu communis minor, scilicet tantum spatii quantum incedentis hominis distenta crura complectuntur; *enjambée*.

AMPHIBALUS. — Pannus utrinque villosus; proprie autem tunica hispida, villosa; *étoffe de laine dont les deux côtés sont garnis de poils; vêtement fait de cette étoffe*. — Casula, indumentum sacerdotale; *chasuble*.

AMPHIBOLETICUS. — Ambiguus; *amphibologique*.

AMPHICIRCUS. — Amphitheatrum; *amphithéâtre*. (Helin.)

AMPHIPENDULATUS. — Quasi pendulus.

AMPHISEPIRE. — Pro *circumsepire*.

AMPHITEOSIS. — Idem q. Emphiteusis.

AMPHITHEATER. — Doliarius circulus; *cercle de tonneau*.

AMPHORELLA. — Bulla; *bouteille*. (*A. SS.*)

AMPHORUS. — Aquarius, unum e duodecim signis Zodiaci; *le Verseau*. *Tempus amphori* Januarius est mensis, cujus signum Amphora vel Aquarius.

AMPHOTEROPLON. — Fœnus nauticum, cum fœnerator et commeatus et remeatus periculum suscepit.

AMPICTUS. — Pro Amphipictus, id est circumpictus.

AMPLARE. — Idem q. Applare.

AMPLASTRUM. — Locus vacuus indefinitæ magnitudinis, domibus ædificandis vel reædificandis idoneus; *emplacement, place vide;* ol. *emplaistre, amplastre*.

AMPLATEATUM. — Idem q. Amplastrum. (*Obit. eccl. Ling.*)

AMPLEGIA. — A Gall. *emplaige*, ut videtur, complementum. « Pro vectura et *amplegia* ulni...dati xxv sol. Turon. » (A. 1239.) *Vid.* Implagium.

AMPLETATIO. — Amplificatio, additamentum. (A. 1361.)

AMPLETHIA. — Forte plinthis; *plinthe*. (A. 1384.)

AMPLEXATUS. — Amplexus; *embrassé, étreint*. (Lud. Ast.)

AMPLIANTER. — Magnifice; *avec magnificence*. (Anast.)

AMPLIARE. — Impendere; *employer*. (*Ob. S. Nic. Corb.*)

AMPLIATIO. — Idem q. Ampletatio.

AMPLIATOR. — Qui auget, ampliat. (*Lud.*)

AMPLICARE. — Ampliare. « *Amplicare*... cœpit Dei cultum et religionis gentem et locum. » (*A. SS.*)

AMPLICTUS. — Quidquid ad rem aliquam pertinet, appendices; *dépendances*. (A. 903.)

AMPLIORARE. — Ampliare, ampliorem facere; *augmenter, accroître*. (*Bald. Nov.*)

AMPLIORATIO. — Ut Amplectatio.

AMPLIUS VELLE. — Malle; *aimer mieux*. (A. 1214.)

AMPLUM. — Latitudo. *Amplum* ensis, qua parte latus est; *le plat de l'épée*. (A. 1366.) — Idem videtur ac Novale, q. *vid*.

AMPLUS. — *Ampla pectoris*, medium pectus; *le milieu de la poitrine*. (*Chr. Triv.*)

AMPLUSTRE. — Navis gubernaculum; *gouvernail*.

AMPNIS. — Pro Amnis.

AMPOLLATA. — Urceolus; *burette*. (A. 1367.)

AMPRISIA. — A Gallico *emprise*, quodvis opus quod aggredimur; *entreprise, toute chose qu'on entreprend*.

AMPULLA. — Vas amplum quod datur ad altare in quo servatur vinum vel aqua; *burette*. Ampullarum præterea usus fuit ad oleum pro catechumenis et infirmis, et chrisma conservandum. *Ampullæ ignis agrestis*, forte vasa, quæ colorem papularum referrent, quas in morbo qui *ignis silvester* seu *ignis sacer* dicitur, ebullire videmus. (*Chr. Sic. episc. Veron.*) *Ampulla Remensis*, in qua sacrum chrisma quo ungebantur reges Francorum asservabatur; *la Sainte Ampoule*. — *Ampullæ*, convicia; *pouilles*, ut cum dicunt Galli, *chanter pouilles à quelqu'un*, alicui conviciari. (*A. SS.*, a. 868, etc.)

AMPULLAGIUM. — Idem q. Ambulacium.

AMPULLATUS. — Inflatus, turgidus; *enflé, ampoulé*.

AMPULLOSE. — Superbe,férociter; *orgueilleusement, fièrement*.

AMPUTARE. — Comprimere. (Lud.)

AMPUTATORIUM. — Falcula; *petite faucille, serpe*. (A. 1379.)

AMSIDULUS. — Idem q. Amphibalus.

AMTRUSTIO. — Idem q. Antrustio.

AMUA. — Pro Amula.

AMULA. — Vas vinarium, vas offertorium; *vase à vin, vase pour les sacrifices*.

AMULGARE. — In molem struere, acervare, congerere; *mettre en tas;* ol. *amulonner*.

AMUND. — Liber a tutela vel custodia, sui juris; *émancipé, majeur*.

AMURATUS. — Idem q. Admirallus.

AMUSAETERUS. — Rudis poeseos, vel qui non legit poetas. (Erm.)

AMUSTIA. — Tunicæ monialibus propriæ species, quæ ad genua usque pertinge-

bat ; unde quidam putant sic dictam, quod ad mediam corporis partem tantum excurreret; a Gallico *à moitié*.

AMUSURARE — Statuere, præfinire : ut Ad mensurare. (A. 1258.)

AMUTIA. — Idem q. Almucia.

ANABASII. — Veloces nuntii, qui equis curribusque conscensis velociter aliquid perferunt ; *exprès, estafettes*. (S. Hier.)

ANABATA. — Velum tegendis collo, pectore et humeris. Hoc utuntur in divinis Officiis interdum sacerdotes aliique ministri sacri (Kenn.)

ANABOLADIUM. — Amictorium lineum feminarum, quo humeri operiuntur, quod Græci et Latini sindonem vocabant ; *fichu de femme*. — Pars vestimenti ecclesiastici ; idem q. Amictus, q. *Vid.*

ANABOLAGIUM. — Idem q. Anaboladium ; vestis pontificalis.

ANABOLARIUM. — Ead. notione.

ANACEMETIZARE. — Pro Anathematizare.

ANACHORESIS. — Secessio ; *retraite, solitude d'ermite*.

ANACHORETA. — Monachus qui in solitudinem se recepit ; *anachorète, ermite, solitaire*.

ANACHORITA. — Cellula inclusorum ; *cellule de reclus*. *Vid.* Inclusus.

ANACHORITARI. —Vitam in solitudine ducere ; *vivre dans la solitude, mener la vie d'anachorète*. (*A. SS.*)

ANACHORIZARE. — Ead. notione ac Anachoritari.

ANACLETA. — « Vasa dono argentea *anacleta* pensantia libras 8 (sæc. xi) ; » f. legend. anaglypha , cælata, sculpta.

ANACLEUS. — Idem q. Anax.

ANACTEUS. — Idem q. Anax.

ANAGLISUM.—Pro Anaglyphum, cælatura.

ANAGLYP. — Idem q. Anagriph.

ANAGLYPHA. — Opus anaglyphum ; *ouvrage de ciselure*.

ANAGLYPHARIUS. — Cælator , sculptor; cælatus, sculptus ; *ciseleur, ciselé*.

ANAGLYPHATUS. — Cælatus, sculptus ; *gravé, ciselé*.

ANAGLYPHICUM OPUS. — Ut Anaglypha.

ANAGLYPHTE. —Sculpto opere. (Agnel.)

ANAGNOSTICUM. — Græcis id omne est quod legitur aut recitatur.. Unde Gregorius Magnus pro epistola aut quovis scripto vocem hanc usurpat.

ANAGOLAGIUM. — Idem q. Anabolagium.

ANAGRESS. — Dici videtur de accretione bonorum pupilli. (A. 1248.)

ANAGRIPH. — Culpa, delictum, sed potius puellæ stuprum ; *faute, et spécialement celle de déshonorer une fille*.

ANAGRYPHUS. — Pro *anaglyphus* , ut Anaglyphatus.

ANALABUS. — Vestis monasticæ species, vulgo *scapulare* (*A. SS.*)

ANALOGIÆ. — Imagines, simulacra. (*A. SS*)

ANALOGISTA. — Liber a reddenda ratione. (A. 1345.)

ANALOGIUM. — Pulpitum, legitorium, idem quod Ambo ; *ambon, jubé*. — Pluteus portatilis aut inferior cujusmodi in templis utimur, ubi Evangelium et Epistolarum libri ponuntur et leguntur. Unde *pulpitum manuale* videtur appellari in veteribus glossis, quod ad manum sit, et manu quo opus est feratur. — Martyrologium seu necrologium ; forte quod martyrologium semper in *analogio* esse soleat, ex quo promuntur quæ ad diei anniversaria seu obitus peragenda sunt. — Ædificiolum supra sanctorum corpora constructum.

ANALPHABETUS. — Illitteratus ; *sans instruction*.

ANAMELATUS. — Ornatus encausto , vermiculatus ; *émaillé*.

ANAPELLUS. — Parvus crater ; *petite coupe*.

ANAPESTUS. — *Anapestum alicui reddere*, argumentum adversarii in eum regerere ; *retorquer l'argument*.

ANAPHUS. — Patera, crater ; *coupe*.

ANAPUS. — Idem q. Hanapus.

ANARETICUS. — Exquisitus, selectus. (*A. SS.*)

ANARGYRI. — Dicti a Græc. ἀνάργυροια. SS. Cosmas et Damianus, quod gratis medicinæ artem exercerent.

ANASCOTE. — Vox Hispanica, Gal. *serge d'Ascot*.

ANASTASIFIGUS. — A. Græc. ἀνάστασις, *resurrectio*. (Appellationis causam docet Fleury *Hist. ecclesiastic.*)

ANASTROPHON. — Pro voce Græca ἀναστροφή, inversio, subversio.

ANATA. — Pro Aneta.

ANATHEMA. — Donarium Deo vel sanctis dicatum. Eadem notione vocem ἀνάθημα usurpant Græci, non quidem pro quovis dono diis consecrato, sed pro iis tantum, quæ suspendi aut in excelso ita collocari poterant, ut templis essent ornamento. — Inflicta ab episcopo vel concilio excommunicatio cum exsecratione et maledicto.

ANATHEMABILIS. — Anathemate feriendus, dignus ; *qui mérite l'anathème*.

ANATHEMATICUS.—Eod. sensu.

ANATHEMATIO. — Proprie excommunicationis seu anathematis comminatio; *menace d'excommunication*.

ANATHEMATISATIO.—Anathematis promulgatio ; *promulgation d'une sentence d'excommunication*.

ANATHEMATUS. — Anathemate percussus ; *frappé d'anathème*.

ANATHIMATUS. — Ead. notione.

ANATICLA. — Cardo, qui in foribus circumvertitur ; *gond*.

ANATROPE. — Græca vox. Affectio stomachi cibum non valentis retinere, pronique ad vomitum.

ANAX. — Rex ; *roi*. — Vasis species seu potius materia ex qua vasa conficiuntur. (Greg. Tur.)

ANBRA. — Idem q. Ambrum.

ANCA. — Coxendix ; *anche*. — Pro Auca, anser femina.

ANCARERIA. — Prædium , ut videtur, quod *Capitale* vocabant. (A. 1170.)

ANCELARIUS. — Officium monasticum ; qui præerat cellario, quod *alcham*, Gal. *anche* vocabant, vel ab *anceria*, cupa, sic dictus ; *cellerier*.

ANCELLA. — Pro Ancilla.

ANCELLATUS. — *Pannus ancellatus* ; sic dictus pannus in quo figuræ *ancas* repræsentantes erant depictæ.

ANCERIA. — Cupa minor ; *petite cuve* ; ol. *anche*. — Idem q. *garda*, tributum annuum quod a subditis pro tutela et protectione dominis exsolvebatur. *Vid.* Garda.

ANCERULUS. — Pro Anserculus.

ANCESSOR. — Idem q. Antecessor.

ANCHA. Idem q. Anca.

ANCHALCUM. — Pro Aurichalcum.

ANCHERIA. — Auctio , licitatio ; *enchère*.

ANCHERIARI. — Licitari ; *enchérir*.

ANCHERIATOR. — Licitator ; *enchérisseur*.

ANCHILE. — Pro Ancile, scutum breve et rotundum.

ANCHOISA.—Encrasicholus, lycostomus; *anchois*.

ANCHORA. — Piscis species, *salmo* quibusdam ; *ancreul, ancroeul*.— Nota quæ in libris apponebatur.

ANCHORAGIA.—Tributum pro facultate figendi in portu anchoram concessum ; *droit d'ancrage*.

ANCHORAGIO.—Ead. notione.

ANCHORAGIUM.—Ead. notione.

ANCHORARE. — Anchoras figere, ligare, firmare ; *jeter l'ancre, ancrer*.

ANCHORATICUM. — Idem q. Anchoragia.

ANCHORISARE.—Ut Anchorare.

ANCIA. — Annulus seu uncinus ferreus quo pontes e naviculis factas illigant. (A. 1245.)

ANCIANI. — Primores quarumdam urbium, præsertim Italiæ patricii, nobiles ; *les nobles dans quelques villes*. — Sic etiam seniores suos, suæque sectæ magistros et presbyteros appellabant Albigenses; *nom donné par les Albigeois à leurs prêtres et à leurs principaux partisans*.

ANCIANUS. — Vetus ; *ancien, vieux*.

ANCIDA. — Homicidium, seu homicidii cognitio, ab Ital. *ancidere*, occidere. (A. 1354.)

ANCILLA. — Mulier serva ; *femme serve*. *Ancilla regia*, quæ ad regem aut ad Ecclesiam pertinet. (*Lex Rip.*) *Ancilla palatii* (*Lex Luitp.*), *genecciaria* (*Lex Alem*). id est ex muliebri famulatu. *Ancilla vestiaria*, ea forte quæ libera erat, sed stipendio famulatum impendebat, præeratque rei vestiariæ vel vestibus conficiendis. (*Lex Alem.*) *Ancilla gentilis*, opponitur *ancillæ Dei* quibusdam titulis, aliis vero *ancillæ Romanæ* ; ubi colligitur gentilem ancillam eam esse quæ origine barbara erat. *Ancilla pensilis*, quæ ad pensum et fusum famulabatur. (*Lex Long.*) *Ancillæ Dei*, monachæ, devotæ, uti monachi *servi Dei* appellabantur.

ANCILLARE. — Subjicere , vectigalem facere. (S. Bern.)

ANCILLARI. — Acquirere, comparare ; *acheter, acquérir*. (W. Malm.) — Aliquando mendose pro *anullari*. (*Ch. an.* 1255.)

ANCILLATIO. — Ancillarum servitus. (A. 1124.)

ANCILLATIUM. — Servitus. De injusta laicorum in ecclesias dominatione dicitur. « Ecclesiæ quæ diu in episcopatu meo in *ancillatio* exstiterant , a manu laicali retraherentur. » (A. 1154.)

ANCILLATURA. — Servitium. (*A. SS. Ben.*)

ANCINGA. — Idem q. Andecinga.

ANCINIA. — Ead. notione.

ANCINUS. — Pro Uncinus seu Uncus.

ANCIPITER. — Pro *accipiter*.

ANCIS. — Ansa ; *anse*.

ANCLADA. — Ager esse videtur , seu agri pars quædam. « Apud Ydrag dedi *ancladam* quamdam, quæ attingit a cruce usque ad Baisam. » (*Chartul. Eccl. Auxit.*)

ANCLENA. — Instrumentum ferreum , forte incus ; *enclume*:

ANCLUA. — Eperlanus, piscis species ; *éperlan*.

ANCOBOLADIUM. —Amictus sacer. « Induunt semetipsos diaconus vel clerici albis cum *ancoboladiis*. » (*Missale Mozarabicum.*)

ANCOLA. — Pro Anchora.

ANCONA. — Imago, ut Icone.

ANCORAGIUM. — Idem q. Anchoragium.

ANCTUS. — Cruciatus, a verbo *angere*. (*Script. rer. Fr.*)

ANCYBA. — Succuba. (Isid.)

ANDAMENTUM. — Tributum pro transitu ; *péage*. (A. 1211.)

ANDAMIUS.— Ambulacrum ; *chemin pratiqué sur le haut d'un mur, d'une fortification*. (A. 1035.)

ANDASIUM. — Fulmentum focarium ; *landier*.

ANDATA. — Incursio, militaris expeditio ; *expédition militaire*. (A. 1296.)

ANDECINGA. — Modus agri ; *certaine quantité de terres arables contenant plusieurs perches*.

ANDEDUS. — Instrumentum ferreum supra quod opponuntur ligna in igne ; *chenet*.

ANDELA. — Idem q. Andena.

ANDELANC.— Idem q. Andelangus.

ANDELANGUS. — Vox quæ sæpius in veteribus traditionum chartis, hac fere semper formula occurrit : per festucam atque per *andelangum* tradere, donare ; sed incertum est quid proprie sit *andelangus*.

ANDELLUS.—Tantum spatii quantum quis divaricatis cruribus dimetiatur. Gall. vet. *anduin, andeain*.

ANDENA. — Ead. notione ac Andedus et Andellus.

ANDERIA. — Idem q. Andedus.

ANDERIUS. — Idem q. Andedus ; ol. *andier*.

ANDETUS. — Via, aditus, platea, quadrivium. (A. 1023.)

ANDICTUS. — Ead. notione.

ANDIGARE. — Dicitur de eo qui, morbo non laborans, de rebus suis disponit, testatur; *disposer de ses biens en santé.*

ANDOCMICTUS. — Is qui, apud Francos, comitem vel summum magistratum adibat, eique suggerebat se habere *actam*, vel meditari vindictam adversus aliquem, invitareque illum ut hunc apprehendat, vel captis pignoribus coerceat.

ANDRA. — Ead. notione ac ANDRON.

ANDRENA. — Locus publicus et opertus undequaque inclusus. (A. 1308.)

ANDRENNA. — Auditorium, tribunal, quia in loca publica sedebant judices. Legunt nonnulli *andrennam* pro *audientiam.* (A. 1320.)

ANDROMATICA. — Vestis genus, forte sic dicta, quod ex panno villoso facta.

ANDROMEDA.—Vestis de pellibus oλium, arietum, a Græc. ἄνδρος, quod est Lat. *aries.*

ANDRONA. — Locus publicus, ubi viri invicem confabulabantur, viarum concursus, angiportus, spatium inter duas domos; locus domicilii ubi multi viri habitant; *lieu de réunion ; allée, passage, ruelle entre deux maisons; appartement des hommes.* — Ea pars currus operta in qua qui vehuntur sedent; *place des voyageurs dans une voiture.* — Apud scriptores Ital., murus et atrium; *muraille et cour.*

ANDROPOLIS. — Cœmeterium; *cimetière.*

ANDURA. — Idem q. ENDURA.

ANEBOLADIUM. — Idem q. ANABOLAGIUM.

ANECIUS. — Primogenitus; *aîné.*

ANECLOGISTUS. — Liber a reddenda ratione. (*Cod. Th.*)

ANEGARE. — Submergere, demergi; *noyer.*

ANELACIUS. — Cultellus brevior, sica; *poignard, stylet.*

ANELERE. — Pro ANHELARE.

ANEMELATUS. — Idem q. ANAMELATUS.

ANETA. — Anas femina; *cane;* ol. *anete, anate, anede, aunette.*

ANFIBOLUS. — Idem q. AMPHIBALLUS.

ANFOURS. — Genus monetæ, idem q. ANFURI.

ANFRACTA.—Effractura; *fracture.*

ANFRACTIVUM. — Defectus in solvendo debitum. (A. 1392.)

ANFRACTUS.—Alveus, ramus. (A. 1188.) — Expensum. *Vid.* FRACTUS. (A. 1488.) — Implicatio. « Philippus equitans... *anfractibus* cujusdam porci infra quatuor pedes sui equi tumultuantis ad terram prosternitur. »

ANFURUS. — Monetæ species, eadem q. ANFUSINUS.

ANFUSINUS. — Moneta regum Hispaniæ; *alphonsine.*

ANGAGIARE. — Pignerari, pro pignore tradere; *engager.*

ANGARALIS. — Qui angariis seu corvatis obnoxius est; *astreint aux corvées. Vid.* ANGARIA.

ANGARARIUS. — Angariis et operis obnoxius; *astreint à l'angarie.*

ANGAREA. — Præstatio jumentorum vel plaustrorum; *prestation des bêtes de somme ou des engins de transport.*

ANGARENUS. Idem q. ANGARARIUS.

ANGARIA.—Præstatio jumentorum, plaustrorum vel navigiorum; *corvée des transports à dos de mulet, avec des voitures ou avec des bateaux.* (Pass.)—Quodvis onus agris aut personis impositum; *toute charge, tout impôt qui pèse sur les personnes ou sur les propriétés.* (ID.)—Veredorum statio, in quam divertunt cursores publici, ibique equos mutant; *relai de poste.* — Quælibet vexatio, injuria, animi anxietas; *peine, inquiétude, tourment de l'esprit.* (S. B.)—Equestris sella vel canis, quam graviorum criminum rei gestare cogebantur. *Vid.* SELLA et CANIS. — *Angariæ;* Quatuor Tempora, seu triduana illa jejunia, quæ singulis annis quater celebrantur; *les Quatre-Temps, le jeûne des Quatre-Temps.* (Pass.)

ANGARIABILIS. — Anxifer, perniciosus. (A. 1267.)

ANGARIAGIA. — Pro ANGARIA.

ANGARIALIS. —Corveis seu angariis obnoxius; *astreint aux corvées.* — Ad *angariam* pertinens; *relatif à la corvée des transports. Angaria publica; faculté accordée d'user de la corvée des transports pour son service.*

ANGARIANUS. — Eod. sensu q. ANGARIARIUS.

ANGARIARE. — Compellere, injuste regere; *faire violence, forcer.* — Deferre, carro vel equo vehere ex debitæ præstationis servitio; *voiturer, transporter, faire la corvée des transports.* (A. 768.)

ANGARIATIO. — Difficultas, negotium. (*Conc. Pis. a.* 1409.)

ANGARIUM. — Locus ubi sufferrantur equi; *lieu couvert où l'on ferre les chevaux.*

ANGARIUS. — Pedellus, compulsor, exactor.—Eod. sensu q. ANGARARIUS. (A. 1215.)

ANGARIZARE. — Compellere, injuste exigere, vel *angariam* facere; ut ANGARIARE.

ANGELICUS. — *Angelica vestis*, habitus monachicus, sic dictus quod monachi dicantur *angeli* a Patribus, eorumque vita *angelica*, deinde quod *vivant angelice et sint in carne sine carne*, ut ait S. Hieronymus.

ANGELOTUS. — Diminutiv. ab *angelus.* — Monetæ species; *angelot.*

ANGELULUS. — Ut ANGELOTUS.

ANGELUS. — Vexillum præcipuum apud imperatores Occidentis, quod S. Michaelis effigie insigniretur. (Wittik.) — Titulus quo Summi Pontifices, aliique episcopi compellari solebant. — Nummus aureus Francicus; *ange, angle.* — Piscis genus; *ange, squale.*— Angelus etiam vocabatur *Salutatio angelica*, quæ matutina luce, meridiana et vespertina ad campanæ pulsum recitatur.

ANGENS. — Anxius; *inquiet, chagrin.*

ANGERIUS. —Vectigalium exactor, quia

angit sic dictus; *receveur d'impôts, collecteur.* (A. 1215.)

ANGETUM. — *Palitii* aut aggeris terrei species videtur quo ager a transeuntibus defenditur; sic dictum quod viam coarctet. (*St. Gen.*)

ANGHIO. — Anthrax, bubo; *charbon, ulcère, rougeur.* (*A. SS.*)

ANGILDUM. — Simplex *gildum* aut *weregildum*, seu simplex valor hominis aut alicujus rei, compensatio pro simplici rei vel hominis æstimatione; *valeur d'une chose ou d'un homme. Twgildum, double compensation de sa valeur ; Trigildum, triple.*

ANGISTRUM. — Hamus; *hameçon.* (Ug.) — Instrumentum chirurgorum. (Isid.)

ANGLARE. — Angulus sive exterior, sive interior; *coin, angle.* (A. 1357.)

ANGLARIUM. — Ead. notione.

ANGLICANUS. — *Anglicanum opus*, quidam pannus acupictus, apud Anglos effictus ad vestium ecclesiasticarum usum; *sorte de broderie anglaise pour les vêtements sacrés.*

ANGLICUS. — Monetæ species; *ange.*

ANGLUM. — Pro *angulus.*

ANGLUS. — Pro *angulus.*

ANGO. — Hasta qua Franci utebantur; *hangon, arme des anciens Francs.*

ANGOISSOLI — Publicorum usurariorum societas. (A. 1353.)

ANGOVINI — Pro *Andegavensis moneta; Angevins.*

ANGRÆ. — Intervalla arborum, convalles. (Isid.)

ANGROMAGUS. — Idem q. ANCHIROMACUS.

ANGUEN. — Anthrax, pestilens inguinis bubo; *charbon, bubon.*

ANGUERIUS. — Angulus. (A. 1386.)

ANGUILLA. — *Anguillarum positio*, jus ponendi in flumine quidquid ad capiendas anguillas necessarium est; *droit d'établir dans une rivière tout engin propre à la pêche des anguilles.* (A. 1224.)

ANGUILLARIS. — Locus fluminis ubi capiuntur aut habitant anguillæ; *lieu propre à prendre des anguilles et droit d'y pêcher;* ol. *anguillère.*

ANGUILLARUM. — Eod. sensu ac ANGUILLARIS. — Præstatio anguillarum domino debitarum; *redevance payée par les pêcheurs d'anguilles au seigneur sur les terres duquel ils exercent leur métier.*

ANGUINA.— Funis; *câble, corde.* (*Script. Norm.*)

ANGUINALIA. — Bubo; ut ANGUEN.

ANGUIROMAGUS. — Idem q. ANCHIROMAGUS.

ANGUIS. — Draconis effigies in vexillis delineata. *Vid.* DRACO.

ANGULA. — Territorium quoddam bailliviæ seu districtus Senonensis. — *Angula terræ*, pro *angulus terræ; coin de terre.* Suspicatur Carpentarius esse modum agri quem Galli *anglée* appellaverunt.

ANGULARIS. — Colatorium, quod vulgo *chausse* vocant Galli, quia in angularem formam desinit.

ANGULATA — Ead. notione q. ANGULA. (A. 1263.)

ANGULOSUS. — Subdolus, tortuosi ingenii, vafer; *fourbe, trompeur, cauteleux.*

ANGULUM.—Ambitus; *enceinte* (A. 1211.)

ANGUORA. — Idem q. ANGARIA.

ANGURIA. — Idem q. ANGARIA.

ANGUSTIARI. — Pro *angi*, angore, mœstitia affici; *être en proie à la tristesse, au chagrin.* (*A. SS.*)

ANGUSTICUS. — Angustus. (A. 900.)

ANGUSTIOSE. — Difficulter, cum angore. (Mat. Par.)

ANGUSTIOSUS. — Molestus. (*A. SS.*)

ANHELA. — Halitus, anhelitus; *haleine.*

ANHELABUNDUS. — Anhelans; *haletant, hors d'haleine.* (*Conc. Hisp.*)

ANHELERIUS. — Annulorum faber; *fabricant d'anneaux.*

ANHELITARE. — Anhelare, spirare; *respirer.*

ANHELLUS. — Agnellus, agnus; *agneau, agnel.*

ANHINA. — Pelles agninæ; *peaux d'agneaux.*

ANICELLUS. — Annulus; *anneau.*

ANILAF. — Apud vet. Francos undecim.

ANIMA.—Homo. « In nave 276 *animæ* fuere. » (Ord. Vit.) — Vita. « Contra *animam* nostram cogitaverunt et consiliaverunt. » (*Reg. Pet. Diac.*) — *Animæ* vocabatur dies commemorationis defunctorum, 2 Novembris; *le jour des âmes.*

ANIMÆQUIOR. — Idem quod ANIMÆQUUS.

ANIMÆQUUS. — Longanimis, patiens animo; *patient, qui a de la longanimité.*

ANIMAL. — Equus aut jumentum. (*Cod. Th.*) — *Animal rossatinum*, equus minor vel mulus. *Animal de hoste*, mulus. (A. 1298.) *Animal ad clausum pedem*, quod non habet divisam ungulam. —*Animalia*, pecora majora; *bêtes à cornes, gros bétail, aumailles. Animalia aratoria, animalia de lavore;* quæ agriculturæ inserviunt. *Animalia de carroih*, quæ currum trahunt. *Animalia sejorni*, otiosa, quæ in equili morantur. *Animalia minuta*, pecudes; *menu bétail. Animalia otiosa*, quæ agriculturæ non inserviunt, ut sunt oves, sues, volatilia, etc.

ANIMALIS. — Spiritualis, sive animam spectans. (Rath. episc. Ver.) — Sensu opposito, *animales et lutei* Origenistis dicti sunt reliqui omnes, qui sacris eorum initiati non erant. —*Animalis archidiaconus*, sic dictus quia ad ejus officium potissimum pertinet ea quæ corporis sunt procurare nisi mendum sit pro *annualis.* (A. 1132.)

ANIMARE. — Incendere, hortari, concitare in aliquem, animos dare; *animer, irriter, exciter.*

ANIMATICUM. — Animale, ad animam pertinens. (Zab.)

ANIMATIOR. — Promptior, alacrior. (A. 1344.)

ANIMATOR.— Forte colonus aut servus, seu animal (A. 993.) — Optimus pictor. (*Glos. antiq.*)

ANIMETTA. — Palla quæ calicem tegit

quod quasi anima in corporali plicato includatur et conservetur.

ANIMO (EX).— Memoriter; *de mémoire, par cœur.*

ANIMOLA. — Anima; *âme, petite âme.*

ANIS. — « Si omnes secundum legem domini... uxores legitime sortitas habent, non uxores ab aliis dimissas, non Deo sacratas, non *anes.*» (Ghaerb. ep. Leod.)

ANIXUS. — Pro ANNEXUS.

ANKERAGIUM. — Idem q. ANCHORAGIUM.

ANLAGO. — Idem q. ANDELANGUS.

ANNAAL. — Pro ANIMAL.

ANNACIA. — Decima agnorum, vel præstatio ex agnis, aut minuta decima; *dîme des agneaux, redevance pour les troupeaux d'agneaux, menue dîme.*

ANNACIUM. — Eod. sensu.

ANNALE. — Anniversarium, scilicet dies qui pro mortuis celebratur singulis annis. Sumitur etiam pro Missis quæ celebrantur per anni spatium pro defunctis. — Annuus mercatus. « Rex restituit... medietatem *annalis*, quod est in festivitate Sancti Benigni; » id est, restituit medietatem jurium annui mercati quod est, etc. — Reditus unius anni, scilicet primi a vacatione alicujus ecclesiæ parochialis; *annates, deport.* — Quod pro defuncto singulis annis aut saltem per unum annum datur vel conventui, vel pauperibus. (A. 1385.) — *Annale feudum*, id est perpetuum. *Vid.* FEUDUM.

ANNALES. — Census annui species; *redevance, impôt.* (A. 1236.) — *Annales baculi*, baculi in quibus fastos suos scribebant Dani.

ANNALIA. — Acta publica per annos digesta; *annales historiques, chroniques.* — *Annalium jura*, munera annuatim donari soluta? strenæ? (*Hist. Delph.*)

ANNALIS. — Missæ quæ celebrantur per anni spatium pro defunctis.

ANNARIUS. — *Annarii canones* dicebantur ii quibus ab episcopis permittebatur alicui ut ad dignitatem promoveretur, licet ætatem ad hanc obtinendam requisitam non haberet.

ANNATA. — Idem q. ANETA. — Reditus unius anni ab eo qui recens in demortui episcopi, aut abbatis, locum succedit, Summo Pontifici exsolvi solitus; *première année des revenus d'un bénéfice que payait au Souverain Pontife, à son entrée en jouissance, le nouveau titulaire de ce bénéfice.* — Reditus unius anni vel semestris, præbendæ canonici defuncti fabricæ ecclesiæ assignari solitæ in quibusdam ecclesiis; *revenu d'une année ou seulement d'un semestre que dans certaines localités, les nouveaux chanoines payaient à la fabrique de l'église.* (*Conc. Hisp.*) — Subsidium a Clemento VI Papa bonis ecclesiasticis impositum et tribus annis exactum; sic dictum quod erat reditus unius anni; *taxe établie par Clément VI sur les biens de l'Eglise; elle était équivalente au revenu d'un an.* — Minuta servitia quæ, præter annatam seu reditum unius anni, ab eodem succedente solvebantur; *menues prestations qui s'acquittaient en sus des annates.* (A. 1472.). — Subsidium pecuniarium singulis annis a confœderato præstatum; *cotisation annuelle des membres d'une association* — Annus, alicujus officii annua functio; tempus quo quis in tirocinio est; *année, année d'exercice, année d'apprentissage.* — Vas vinarium statutæ capacitatis; *vase à vin.* F. pro AMATA. (A. 1381.) — Idem q. ANETA.

ANNATIA. — Idem q. ANNACIA.

ANNATUS. — Primogenitus; *aîné.* (A. 1254.) – Annulatus, compeditus; *garni d'un anneau, enchaîné.* (*Vet. Gl.*) — *Annatæ oves*, id est unius anni; *agneaux d'un an.*

ANNELATUS. — Pro AMELATUS.

ANNETUM. — Reditus unius anni. (Lud.)

ANNEXA. — Jus in tabulas publicas referendi, quo in bullas aliaque Romanæ curiæ rescripta gaudebat parlamentum provinciale; *droit d'annexe.* Pro litteris quibus exsecutio judiciaria permittitur non raro etiam occurrit. — *Annexa ecclesia*, ea dicitur quæ alteri adjungitur in subsidium; *annexe.*

ANNEXARE. — Adnectere, adjungere; *annexer.*

ANNEXATIO. — Junctio; *annexation, réunion.*

ANNICHILARE. — Ad nihilum redigere; *annihiler, réduire à rien.*

ANNICIUM. — Idem q. ANNACIUM.

ANNICULATUS. — Ætas unius anni; *qui a un an.*

ANNICULUS. — Agnus aut ovis unius anni; *agneau d'un an.*

ANNILIS. — Annuus, annalis; *annuel.*

ANNIMISSARIUS. — Presbyter qui per annum integrum quotidie Missam celebrat pro defunctis. (Mart.)

ANNIVERSALIS. — Ut ANNIVERSARIUM.

ANNIVERSARIA. — (Subst. femin.) Ut ANNIVERSARIUM.

ANNIVERSARIUM. — Dies annuus quo Officium defunctorum pro aliquo defuncto peragitur, ipso obitus die. — Officium Missarum quod omni die pro defunctis peragitur; quodlibet Officium pro defunctis quocumque tempore peractum; liber in quo Officium defunctorum continetur. — Mensa anniversariorum. — Dies obitus anniversarium quo festum alicujus sancti celebratur. — Annua præstatio, quotannis solvenda. — Distributio ex anniversarii fundatione clericis facienda. — *Anniversarium abbatis, episcopi*, etc., sumitur pro die creationis et consecrationis singulis annis redeunte. — « Et pervenit domum suam in Wosegrad, in *anniversario* sui recessus. » (Thwroc.) Idest anno post recessum elapso.

ANNIVERSITAS. — Ead. notione ac ANNIVERSARIUM.

ANNOALIS. — Pro NOVEMDIALIS, pro ANNUALE.

ANNODARE. — *Annodare excommunicationis vinculo*, excommunicationis sententiam in aliquem ferre; *porter une sentence d'excommunication contre quelqu'un.*

ANNOGIUS. — Agnus unius anni; *agneau d'un an*; ol. *anoux, anoujhe, anilous.*

ANNOJIS. — Eod. sensu.

ANNONA. — Interdum sumitur 1° pro frumentum; 2° pro triticum simul et secale; 3° pro frumentum hordeo admistum; *froment, froment et seigle mêlés, mélange de froment et d'orge.* — *Annona viva*, quæ nondum molita est; *grain qui n'est pas moulu.* (Irm.) *Annona viridis*, seges; *blé sur pied.* (Mart.) *Annona tultitia*, censualis, quæ in censum præstatur; *grain donné en redevance.* (*His. Welp.*) *Annona mista*, frumentum secali admistum; *blé méteil.* (*Tab. S. Remig. Rem.*) *Annona missalis*, quæ quotannis messis tempore rectoribus ecclesiarum solvitur; *dîme qui se payait aux curés à la moisson.* — Census annuus frumento secali aliove grano solvendus; *cens, rente annuelle à payer en grains.* (A. 1274.) — Panis; *le pain.* (*Lex. Long.*) Quidquid ad victum est necessarium; *provisions de bouche, vivres*; hinc *annonæ civicæ*, quæ civibus Constantinopoli domos ædificantibus; *militares*, quæ militibus; *palatinæ*, quæ officialibus palatii; *templorum*, quæ Ecclesiæ ministris, non in frumento solum, sed et in carne, vino, oleo, cæterisque rebus ad victum necessariis consistebant. (*Cod. Th.*) *Annona monachi*, cibaria, obsonium monacho ministratum. (*Ann. Bened.*) *Annona porcorum*, esca; glans. (Sug.)

ANNONAGIUM. — Tributum ex annona; *impôt sur le blé.*

ANNONARI. — Annona cibari, ali, annonam percipere. (P. Diac., etc.)

ANNONARIA. — Locus ubi venditur annona; *marché au blé, halle.*

ANNONARIUM. — Granarium, locus ubi reponuntur annonæ; *grenier.*

ANNONARIUS. — Magistratus qui apud Wisigothos, militibus annonam exhibebant. (*Leg. Wisig.*)

ANNONARIUS. — *Annonaria area*, in qua frumentum excutitur; *aire.* — *Annonaria præpositura* in monasteriis; huic præfectus erat monachus cui vel annonæ colligendæ, et in monachorum victum erogandæ cura demandata erat, vel certe panis distribuendi.

ANNONATICUM. — Tributum ex venditione frumenti vel annonæ perceptum. — Idem q. ANNONAGIUM. (A. 1138.)

ANNOSIOR. — Diuturnior. (*Conc. Hisp.*)

ANNOSITAS. — Multorum annorum series; *longue suite d'années, âge avancé.*

ANNOTA. — Præstatio annua; *prestation annuelle.* (A. 1336.)

ANNOTAMENTUM. — Idem q. nota vel annotatio. (*A. SS.*)

ANNOTARE. — Vox jurisconsultis Gallicis nota (*annoter*), designare addicta mancipata domino superiori bona.

ANNOTATIO. — Sessio. « Septima *annotatio* Carthaginensis synodi habita est sub Honorio Augusto, etc.» (*Ch. Reich.*) — *Annotatio regulæ*, descriptio nominis defuncti, dies obitus, accepti etiam beneficii, in fine regulæ, scilicet in necrologio ei adjuncto. (Bern. mon.) *Annotatio nominis*, modus subscribendi chartas cum subscribentis nomen compendio annotabatur. (N. T. *De din.*) *Annotationes bonorum*, forte recensio bonorum alicui oneri vel multæ obnoxiorum. (Mart.)

ANNOTICUS. — Pro ANNICULUS.

ANNOTINUS. — Annuus, anniversarius; *annuel, qui revient chaque année.*

ANNOVALE. — Anniversarium, ut ANNUALE.

ANNUA. — Anniversarium, ut ANNUALE. (*Cod. ob eccl. Anic.*) — Expletio anni. (*Vet. Gl.*) — Vas vinarium, pro AMA. (A. 1335.)

ANNUALARIUS. — Officialis monasticus cujus munia ignorantur. Monachus forte cui *annualium* peragendorum cura demandata erat, vel certe erogandorum in *annualibus* distribuendi facultas; *annualier. Vid.* EXEQUIARIUS.

ANNUALE. — Anniversarium, officium ecclesiasticum quod pro defuncto aliquo, die ejus recurrente in Ecclesia quotannis celebratur. — Missæ pro defuncto quotidie per annum a sacerdote celebrandæ. — Item quidquid illi earumdem occasione offertur. — Quodlibet solemne festum quotannis recurrens. — Idem quod ANNATA, reditus annuus præbendæ canonici defuncti.

ANNUALITER. — Singulis annis; *chaque année.*

ANNUARIUM. — Idem q. ANNIVERSARIUM. (A. 1483.)

ANNUATA. — Annuus reditus, pensio annua; *revenu annuel, payement annuel.*

ANNUATE. — Affirmanter, vel quasi annuens. (*A. SS.*)

ANNUATIM. — Ead. notione.

ANNUITAS. — Annuus reditus, pensio alicui, vel in perpetuum, vel ad tempus præstitutum, concessa, cujus solutione liberum tenementum non oneratur. (*Mon. Angl.*)

ANNUITIO. — Concessio, licentia; *autorisation.*

ANNULARE. — Pro nihilo habere, vel rem ita rescindere, ut nulla deinceps habeatur, quo sensu vocem *annuler* passim usurpant Galli.

ANNULUS. — *Annulus aureus*, quem tradere et a servitute liberare idem erat. Qui enim utebantur annulis aureis, ii censebantur ingenui; *donner l'anneau d'or, affranchir.* *Annulus piscatoris*, sigillum quo Summus Pontifex brevia obsignatur. Sic dicitur quod illo S. Petrus, qui piscator erat, primus usus fuisse a vulgo existimetur; at revera quod ejusdem divi Piscatoris imaginem insculptam habeat. *Annulus palatii*; apud Leodienses sic vocabatur curia seu jurisdictio episcopalis, adeo ut provocare ad *annulum palatii* idem erat atque appellare ad episcopum. Annulus palatii sæpius idem est ac *annulus regius* quo reges utebantur ad subsignanda diplomata. *Annulum transmittere*, annulo misso aliquem arcessere.

ANNUNTIATA. — Annuntiationis imago. (A. 1389.)

ANNUNTIATIO DOMINI. — Nativitas scilicet ejusdem, quæ in lectione Martyrologii fit ritu solemni. (*St. Præm.*)

ANNUNTIATORIUM. — Ambo, pulpitum, quia inde populo quæ annuntianda erant promulgabantur, nisi fuerit imago Annuntiationem exhibens. (A. 1341.)

ANNUNTIUM. — Nuntium, quod annuntia-

tur « Irridebant prophetarum *annuntia*, fas omne calcabant. (S. Amb.)

ANNUS. — Variam anni rationem etiam post Christum natum apud varias gentes fuisse inter omnes constat. Pro angustis Glossarii manualis limitibus sequentia tantummodo addere visum est. — *Annus fatalis*, intra cujus cursum causæ appellationum apud judices instruendæ et terminandæ sunt. *Annus gratiæ;* sic dicebatur in quibusdam ecclesiis annus ab obitu alicujus canonici, cujus fructus vel ab aliis canonicis retinebantur, vel ad utilitatem ecclesiæ impendebantur in damnum successoris; *c'était une année d'avance prise par un chanoine, en sorte que le revenu se trouvait dépensé pour l'année de la vacance de la prébende. Annus lunæ*, mensis. *Annus magnus*, annus qui planetis omnibus ad sua loca creationis reversis completur. *Annus mundanus* annorum quindecim millium revolutio. *Annus natalicus*, qui a Nativitate computatur. *Annus nubilis* , annus quo quis nubere potest, vel a tutela liber est. *Annus par et impar*, annus qui numero pari vel impari constat (quod Latine diceretur *alternis annis*). *Annus pragensium* seu *pragueriæ*, annus 1440, quo Ludovicus dalphinus a patre rege (Carolo septimo) defecit. *Annus viduitatis* , annus quo viduæ ad secundas convolare nuptias non licet. *Annus usualis, legitimus* vel *emergens :* Judæi medio ævo distinguebant tres annos : *usualem*, qui a Januario incipiebat, et hunc Christianis communem habebant in contractibus et negotiis agendis; *legitimum*, qui a mense Aprili incipiebat; *emergentem*, quem in memoriam liberationis suæ computabant ab exitu Egypti. *Annus et dies* , pro anno completo ; *an et jour. Anni minores*, infantia, ætas tenella; *les premières années. Anni subditi*, anni subsequentes ; *années suivantes.*

ANODYNUS.— Leniens dolorem ; *remède calmant, anodin.*

ANOLOGISTA. — Idem q. ANALOGISTA.

ANOLOGIUM. — Pulpitum supra quod legitur. — Sepulcrum cui additur *tumba* quæ quatuor columnis sustinetur ; ut ANALOGIUM.

ANOLUS. — Pro ANULUS.

ANOMONIANI. — Hæretici , sic dicti a Græc. νόμος lex, et ἀ privat., viventes sine lege.

ANONALIA. — Ut ANNONAGIUM.

ANORMALIS. — *Anorma* seu regula alienus ; *contre la règle, anormal.* (A. 1420.)

ANORMALUS. — Ead. notione.

ANORMATUS.—Pro *anormis*, sine norma, sine lege ; *sans règle, anormal.*

ANOVARE. — A priori dominio absolvere, liberum declarare ; *renoncer à ses droits sur une chose.* (A. 1310.)

ANQUA. — Coxendix; *anche.* (A. 1400.)

ANQUISITIO. — Inquisitio judiciaria, et ea quidem quæ per tormenta exigitur ; *interrogatoire accompagné de la torture.*

ANSAPRENUS. — Capulus ; *poignée.*

ANSARIUM. — Cultellus sutoris ; *tranchet.* — Vectigalis species ; *sorte d'impôt*

ANSERES PATELLÆ—Idem forte ac *patellæ ansatæ.*

ANSERIA. — Anser vel anserum grex. (*Ch. Lud. IX.*)

ANSERULUS. — *Anserulorum corvata* , anserum præstatio.; *droit seigneurial sur les oies des vassaux.* (A. 1319.)

ANSISIA. — Tributum, pro ASSISIA. (A. 1295.)

ANSO. — Annuli species, forte quo pessulus continetur. (A. 1435.)

ANTAPOCHA. — Arcana syngrapha *apochæ* vim elevans : *contre-lettre.*

ANTARA. — Rebellis ; *rebelle.*

ANTARSA. — Eod. sensu.

ANTARTES. — Eod. sensu.

ANTARTICUS. — Eod. sensu.

ANTEAMBULO. — Præcursor ; *qui marche devant, précurseur.*

ANTEBIBLIUM. — Pro ANTIBIBLIUM.

ANTEBRACCHIA. — Brachiale, armatura qua lacerti teguntur ; *avant-bras.*

ANTEBULLATUS. — *Antebullatæ chlamydes* , quæ in anteriori parte *bullis* seu ornamentis quibusdam orbiculatis erant instructæ.

ANTECAPITULUM. — Ea pars claustri quæ est ante capitulum in monasteriis.

ANTECINERALIS. — *Antecinerales feriæ* , quæ præcedunt diem Cinerum seu initium Quadragesimæ. (Raim. *Duel.*)

ANTECLUSORIUM. — Domus ubi degebant inclusi. *Vid.* INCLUSUS.

ANTECURSOR.—Ut ANTEAMBULO. (*Vet.Gl.*)

ANTECUSTODIA. — Prima acies ; *avant-garde.*

ANTEDIALIS. — Antelucanus , diem antevertens. (*G. Ch.*)

ANTE DIE. — Pridie ; *la veille.*

ANTEDIVINUS. Gentilis, profanus (ab ἀντι et *divinus*, oppositus divino).

ANTE-ESSE. — Tueri, tutum præstare ; *garantir* (A. 1198.)

ANTE ET RETRO. — Forma corporis inclinandi apud monachos usitata. « Ut novitius regulariter sciat inclinare ; scilicet non dorso arcuato ut quibusdam negligentibus est familiare, sed ita ut dorsum sit submissius quam lumbi, et caput submissius quam dorsum... quando intramus chorum... vel inde recedimus cum *ante et retro* similiter inclinamus. » (*Spicileg. mss. Fontanell.*). « Circuitus *ante et retro* providentiam et sollicitudinem significat. » (*Ibid.*) « Quam inclinationem nos per ipsum *ante et retro* appellamus, quia incipit contra Orientem et finit contra Occidentem. » (*Ordo Cluniacens.*)

ANTEFATUS.— Præfatus ; *précité, déjà dit.*

ANTEFENESTRA. — Prima *fenestra*, ubi venales exponuntur merces levioris momenti.

ANTEGARDA, — Prima acies ; *avant-garde. Antegardam facere et retrogardam* in exercitu regis, senescalli Franciæ officium fuisse

tradit quidam scriptor, qui *protutelam* et *retutelam* appellat.

ANTEGARDIA. — Ead. notione.

ANTEHEBDOMADARIUM. — Liber ad usum hebdomadarii, quem idcirco ante se habere debet. (A. 1407.)

ANTEHORTARE. — Idem q. ANTEORTARE.

ANTEJURAMENTUM. — *Vid.* JURAMENTUM.

ANTELA. —Equi pectorale. (Isid.)

ANTELATARE. — Proponere, anteponere. (*Vet. Gl.*)

ANTELATIO.— Prærogativa : *prérogative.* (*G. Chr.*)

ANTELUCANUM. — Crepusculum ; *le crépuscule.* (J. de J.)

ANTELUCARE. — Ante lucem surgere ; *se lever avant le jour.* (*Vet. Gl.*)

ANTELUCULUM. — Idem q. ANTELUCANUM. (Lud.)

ANTEMA. — *Antema carrocii ;* pars superior *carrocii*, seu currus in quo præcipuum exercitus vexillum imponebatur.

ANTEMALUM. — Præteritum malum. (Isid.)

ANTEMANICA. — Pars vestis quæ ante *manicas* induitur ; *avant-manches.*

ANTEMENSALES. — Apud Græcos dicti qui ad sacram mensam recipiebantur et ad communionem Eucharistiæ.

ANTENAGIUM. — Primogeniti jus, idem q. AINESCIA.

ANTENATIO. — Cujus vi secundo geniti, qui tenent jure paragii, tenentur respondere pro levi injuria in curte primogeniti filii adversus alterum. (*Cons. Norm.*)

ANTENATUS. — Primogenitus; *aîné.* — Apud Italos, *antenati* sunt antecessores , prædecessores.

ANTENNAL. — Pro ANTENNA.

ANTEORTARE. — Pro *trudere ; heurter.* (*Lex. Sal.*)

ANTEPASSIO. — Idem q. PROPASSIO ; *pressentiment.* (*S. Hier.*)

ANTEPECTUS. — Lorica lateritia, saxea, vel terrea ; *parapet.* (A. 1360.)

ANTEPEDIUS. — « Ex hydropisi , quam primum passus est in pedibus, necnon ex incisione venarum *antepediarum* dolorem incurrerat acerbissimum. » (*A. SS.*) Mavult Cangius *venarum antepedialium* , per quas intelligendæ sunt venæ quæ sunt in pedis parte superiore.

ANTEPENDIUM. — Velum quod ante pendet ; strictiori sensu, id quod ante altaris mensam pendet ad sanctorum reliquias servandas ; *draperie, courtine de devant*, et, dans un sens plus restreint, *rideau suspendu sur la face et les côtés du tombeau de l'autel pour préserver et cacher les reliques des saints, devant d'autel.*

ANTEPOMENTUM.—Bellaria, sic dictum forte, quod Romani ab ovis incœpta convivia pomis terminarent.

ANTEPORTA. — Prima porta ; *avant-porte.* (A. 1358.)

ANTEPORTALE. — *Vid.* PORTALE. (A. 1238.)

ANTEPOSITIO. — Ager qui ante domum fluvio vicinam exstruitur ; *terrasse.* (A. 1160.)

ANTERIORARE. — Quasi anterius ire , ulterius progredi. « Pedites Christiani se *anteriorantes* equos perfidorum mucronibus gladiorum confodiebant. »

ANTERITAS PRIORUM. — Pro *majoribus.* (*Act. SS. Vita B. Wolphemi.*)

ANTEROTICUS.— Redamatorius, a Græco ἀντεράω, redamo. (*A. SS.*)

ANTESIGNARIUS. — Pro *antesignanus;* qui præibat vexillo ad illius custodiam.

ANTESOLARIUM. — Porticus species, seu prominentes ædes columnis fultæ et extra cæterarum ordinem prosilientes. (A. 1224.)

ANTESPATIUM. — Spatium ante murum. *Vid.* PROMURIUM.

ANTESSATUS. — Pro ANTESTATUS videtur.

ANTESTARE. — Prohibere, ne quis rem aliquam faciat, intercedere, se interponere, quod faciunt qui ante aliquem stant.

ANTETABULA. — Prima tabula ubi venales exponuntur merces levioris momenti. *Vid.* TABULA.

ANTEVALLATUM. — Fossatum exterius quo cætera urbis aut castelli fossata et munimenta cinguntur ; *avant-fossé.*

ANTEVANNA. — Umbraculum ex assamentis. *Vid.* AVANNA.

ANTEVENIRE. — Occurrere. (A. 1108.)

ANTEVIARE. — Præire ; *marcher devant, devancer.* (Fort.)

ANTEXENODOCHIUM. — Pars anterior xenodochii a cæteris partibus separata. (*A. SS.*) *Vid* XENODOCHIUM.

ANTHEROPSITA. — Pro ACHEROPITA.

ANTHONIARE. — Præcinere ; *entonner.*

ANTHROPOFORMITA. — Statuarius qui humanas formas effingit. (Rectius *anthropomorphita.*)

ANTIANITAS. — *Droit d'ancienneté.*

ANTIANUS. — Antiquus, vetus ; *ancien.*

ANTIBULLA. — Bulla ab antipapa aut ab eo qui talis habetur promulgata. (A. 1389.)

ANTICA. — Propyleum ; *portail.*

ANTICASTELLA. — Turris lignea unde castella et urbium mœnia solebant oppugnari.

ANTICHRISTALIS.— Antichristus. (Lud.)

ANTICIPITER. — Pro ACCIPITER.

ANTICIPUT. — Pro SINCIPUT.

ANTICULÆ. — Quæ *scamella* aliis dicuntur. (*Lib. mir. S. Rich.*)

ANTICUS. — Pro ANTIQUUS.

ANTIDATUM. — Donum pro dono, remuneratio. (A. 1395.)

ANTIDONUM. — Ead. notione. (A. 1249.)

ANTIDORA. — Ead. notione.

ANTIDORALIS. — *Antidoralis obligatio*, gratiæ et beneficii vicem rependendi debitio. (A. 1485.)

ANTIDORALITER. — Cum mutua accepti beneficii remuneratione. (*Hist. Delph.*)

ANTIDORUM. — Apud Græcos panis est benedictus qui voce Eucharistiæ datur iis qui ad sacram communionem accedunt, post sacram liturgiam. Conficitur autem

Antidorum ex eodem pane qui ad sacrificium offertur, ex quo desumit sacerdos particulam cruce signatam, reliquo quibusdam precibus benedicto plebique reservato. Non solent Antidorum Græci comedere nisi jejuni, alioquin in crastinum conservant.

ANTIDOTALITER. — Idem q. ANTIDORALITER.

ANTIDOTARE. — Prævenire medicaminibus, avertere morbos imminentes, corrigere præsentes. (*Vet. Gl.*)

ANTIDOTARIUS. — Liber in quo continentur *antidota*, seu eorum compositio describitur; *formulaire médical.*

ANTIDOTUM. — Remedium; *antidote.*

ANTIFACTUM. — Pro ANTEFACTUM.

ANTIFRISUM. — Fimbria, lacinia, quæ in parte anteriori ponitur. *Vid.* FRISUM.

ANTIGALHA. — Valde pinguis; *fort gras. Terra antigalha ; terre fertile.*

ANTIGRAPHUS. — Qui scribit, scriptor, cancellarius; *celui qui écrit, scribe, chancelier.* — Una e notis sententiarum quæ cum puncto apponitur ubi in translationibus diversus sensus habetur. (Isid.)

ANTILAMBDA — Signum in libris ad distinctionem appositum.

ANTILATIO. — Antecessio; præstantia.

ANTILOGIUM. — Præfatio, sermo antecedens; *préface, avant-propos.*

ANTILOPUM. — Frustum, ab Angl. *lop*, amputare; *lopin.* (Rym.)

ANTILOQUIUM. — Prima locutio. — Contradictio, oblocutio.

ANTILOQUUS. — Qui primo loquitur; *qui parle le premier.*

ANTIMENSIUM. — Sic apud Græcos dicitur quod Latinis altare portatile, lapis sacratus, seu, ut in Ordine Romano, tabula itineraria, vel altare viaticum; *pierre d'autel ou autel portatif.*

ANTIMONIUM. — Stibium; *antimoine.*

ANTIORATIO. — Orationis exordium, initium, præparatio. (A. 1049.)

ANTIPARIES. — Idem q. *Antemurale.*

ANTIPENDIUM. — Pro ANTEPENDIUM.

ANTIPHONA. — Cantus ecclesiasticus alternus, cum scilicet a duobus choris alternatim psalmi aut hymni concinuntur. Strictiori sensu, in ecclesiasticis Officiis dicuntur antiphonæ meræ ex variis psalmis diversorum versuum, qui magis solemnitatis mysterium exprimunt, eclogæ quæ psalmis ipsis concinendis præmittuntur, seu sententiæ quæ psalmum antecedunt, quia, ut ait quidam scriptor, ad ejus symphoniam psalmus cantatur per duos choros, ipsaque antiphona conjunguntur duo chori; *chant à deux chœurs; sentence qui précède un psaume chanté par les deux chœurs. Antiphona ad introitum*, quæ in introitu Missæ canebatur; *antiphonæ alleluiaticæ*, *Vid.* ALLELUIA; *antiphonæ invitatoriæ*, quæ currunt per Dominicas noctes; *antiphonam levare*, canendo præcinere; *antiphonæ majores de OO*, quæ, incipientes per interjectionem *O*, septem diebus ante Nativitatem Domini decantantur; *antiphona de Podio*, dicta oratio *Salve Regina*, facta ab Ademaro episcopo *Podiensi*; *antiphonæ processionales*, quæ in processionibus canuntur: *antiphonæ rogationales*, quæ dicuntur in Rogationibus. — *Antiphona*, braccarum pars anterior, jocose et facete. (Bern. de B.)

ANTIPHONARIUM. — Liber continens antiphonas totius anni; *Antiphonaire.* — Liber in quo introitus antiphonæ in Missa dici solitæ continebantur; « Nam, » inquit Mabillo, « in omnibus liturgiis Missa incipiebat ab antiphona quadam, unde liber qui ejusmodi versus continet *Antiphonarium* a quibusdam vocatur. »

ANTIPHONATIM. — Alternis choris.

ANTPHONETI. — Christi imago, forte pulpito apposita aut depicta, ubi *antiphonæ* præcinuntur.

ANTIPHRASIANUS — Qui eloquentia abutitur, ut facilius deducere possit. (A. 1408.)

ANTIPHRASIUS. — Qui in sermonibus antiphrasibus utitur. (*Ann. Ben.*)

ANTIPODUM. — Anterior sellæ pars cui equitantes manu innituntur; *devant de la selle.* — Subselliorum monasticorum, quæ nunc *formæ* dicuntur, pars posterior, quæ anteriori, seu *podio*, opponitur. — Quidam actus solemnis in academia Parisiensi; incertum qua ratione sic vocatus.

ANTIPODUS. — *Ara antipoda*, ara quæ ad sancti tumbam circa pedes ejus erecta est. (*A. SS.*)

ANTIQUALIA. — Maceriæ, ruinæ; *ruines, antiquailles.*

ANTIQUARE. — In antiquum statum restituere; *rétablir dans l'état primitif, restaurer.*

ANTIQUARIUS. — Qui vetustate obsoletos libros componunt, reparant, describunt. — In monasteriis, *antiquariorum domus* ead. erat ac SCRIPTORIUM.

ANTIQUATIÆ. — Ead. notione q. ANTIQUALIA.

ANTIQUATUS. — Senex; *vieillard.* (A. 1321.)

ANTIQUITAS. — Senectus. (*Vit. S. Coletæ.*)

ANTIQUI. — Majores; *ancêtres.*

ANTIREX. — Tyrannus, qui legitimo regi adversatur; *usurpateur.* (Mart.)

ANTISCOPI. — Pro *antiepiscopi*, pravi episcopi. (*Vit. S. Theodardi.*)

ANTISOLIUM. — Porticus species, vestibulum, vel etiam umbraculum ligneum projectum, compluvium.

ANTISTA. — Pro ANTISTITA.

ANTISTARE. — Episcopum aut abbatem agere, præesse; *remplir les fonctions d'évêque ou d'abbé. Vid.* ANTISTITARE. — Restaurare, tueri, tutum præstare; *rétablir, restaurer, mettre en bon état* (*G. Ch.*); *protéger, rendre sûr.* (A. 872.)

ANTISTITA. — Abbatissa; *abbesse.*

ANTISTITARE. — Episcopum agere; *remplir les fonctions d'évêque.* « Tunc temporis Hilarius *antistitabatur* Crysopoli. »

ANTISTIUM. — Præsulatus vel primatus; *épiscopat, primatiat, sacerdoce.* — Monasterium; *couvent, monastère.*

ANTIVAGIUM. — Tributum quod pro apertura minæ ferri apud Dalphinates illi præstabatur qui fundi dominus erat; ol. *antivage.*

ANTONIUS (SANCTUS). — Rostratus superne baculus, sic dictus quod formam referret crucis S. Antonii, quæ ut littera T formari solet; *bâton recourbé, crosse.*

ANTOPHORA. — A Græce ἄνθος, flos, et φέρω, fero; flores ferens. (*A. SS.*)

ANTORCA. — Cereus intortus, tæda; *torche.* (A. 1332.)

ANTORCHIA. — Fax sepulcralis; *torche.*

ANTRAS. — Carbunculus; *charbon.*

ANTRELLUM. — Parvum antrum. (*A. SS.*)

ANTROLIUM. — Significatio ignota. An locus ubi stat molendinum, vel idem q. trolium?

ANTRUM — Templum. (Pap.) — *Antrum tumbale*, sepulcrum. (Mur.)

ANTRUSTIO. — Qui fidelis domino, ei juramento fidelitatis obligatus est, vel in ejus ministerio occupatus; *antrustion.* On nommait ainsi les *fidèles* du roi sous les mérovingiens. Leur nom venait de ce qu'ils juraient fidélité à leur chef, qui, en échange, leur accordait la protection la plus complète.

ANTSINGA. — Ut ANDECINGA.

ANUATUS. — Annotinus; *âgé d'un an, qui date de l'année dernière.*

ANUBDA. — Præstationis vel oneris species apud Hispanos.

ANUDARE. — Pro ANNULLARE. (A. 1067.)

ANUGUERA. — Idem q. ANUBDA.

ANUPDA. — Idem q. ANUBDA.

ANVANNA. — *Vid.* AUVANNA.

ANVOIRE. — Tributum quod olim episcopis Bellovacensibus a novis conjugatis solvebatur, necnon ab iis qui in civium adscribebantur numerum.

ANWILLA. — Pro ANGUILLA.

ANXER. — Pro ANSER.

ANXIANI. — Pro ANTIANI.

ANXIARI. — Anxio animo esse; *être dans l'inquiétude, être inquiet, embarrassé.*

ANXIATIO. — Anxietas; *inquiétude, anxiété.*

ANXIMONIA. — Ead. notione.

ANXIONARIUS. — Anserum venditor, vel volatilium saginator?

ANXULA. — Ligatura; *lien, bande, ligature.*

ANZAUGIA. — Pro *Anzinga;* idem q. ANDECINGA.

AORASIA. — Cæcitas; *aveuglement, cécité.* (*A. SS.*)

AOSTAGIUM. — Præstatio quæ ad medium Augusti exigebatur, unde vocis origo; *rente, prestation qui tombait à la mi-août;* ol. *aoustage.*

APACARE. — Satisfacere, contentum reddere; *contenter, satisfaire;* ol *apaer.*

APACTIO. — Pacificatio; *pacification.*

APALANCARE. — Palis munire; *garnir de palissades.* (A. 1295.)

APALTOR. — Manceps. « Prohibemus clericis... ne commercia vel officia sæcularia exerceant maxime inhonesta, et ne sint casalium aut redituum *apaltores* aut procuratores militum. » (*Synod. Raph.*)

APALTUS. — Locatio; *location, action de prendre à loyer.* (*Ibid.*)

APANAGIUM. — Idem quod ad victum et in alimentum secundo genitis præstabatur et concedebatur a parentibus; *ce que l'on donnait aux cadets pour pourvoir à leur entretien;* ol. *soutenance, apanage, apennage.*

APANAMENTUM. — Idem q. APANAGIUM.

APANARE. — Panem et cibum porrigere, *donner du pain et des aliments;* ol. *apaner. Apanare filiam*, ei dotem seu legitimam portionem bonorum conferre, ita ut cæteris hæreditatis bonis renuntiet; *doter une fille, l'apaner.*

APANATIO. — Actio apanandi. *Vid.* APANARE.

APANATOR. — Is qui apanat. *Vid.* APANARE.

APANTITIUM. — Ædificium domui addictum; *appentis.*

APARENCIA. — Similitudo, species; a Gal. *Apparence.*

APARES. — *Vid.* APPAR.

APARIARE. — Conjugare, copulare; *apparier.*

APARIATIO. — Conjugatio; *appariement, action d'apparier.*

APARIBILIS. — Apertus, manifestus; *évident, clair.*

APAS. — Pro. ABBAS.

APASCAIRARE. — A Provincial. *apaiscarar*, pascua ad depascendum locare.

APASCAIRATIO. — Pascuorum ad depascendum conductio.

APATISATIO. — Pactum, conventio, quæ cum hoste fit a regionis subactæ incolis ut a cædibus et incendiis abstineat, præstita quadam tributi solutione; *tout arrangement fait avec le vainqueur pour qu'il s'abstienne de tout acte de violence; rançon, contribution.*

APATOR. — Sine patre; *qui n'a pas de père. Apator et ametor* dicuntur de Melchisedech a Tertulliano Spurii quoque dicuntur *apatores*, quasi sine patre filii.

APATUARE. — Pacisci, de exigendis tributis convenire; *s'accorder.*

APEAMENTUS. — Liber censualis in quo census descripti cum eorumdem litteris authenticis, quas Recognitiones vocant.

APELLARE. — Repetere, redimere, *réclamer, racheter.* (A. 1097.)

APELLIDUM. — Submonitio seu convocatio populorum ad vindicanda maleficia. (A. 1069.)

APELLUM. — Apellatio, provocatio; *appel.*

APELLUS. — Practicis Gallicis, *relief d'appel*, ut videtur. (A. 1420.)

APENDARIA. — Appendix. (A. 1062.)

APENDIMENTUM. — Ead. notione. (A. 1218.)

APENNARIA. — Pro APPENDARIA.

APENNIS. — Scriptum confectum in gratiam eorum qui incendio aut hostili deprædatione chartas, quibus possessionem et jura probare poterant, perdiderant. Tunc enim coacta loci plebe, atque instituta,

coram ipso judice, accurata inquisitione, aliud conficiebatur instrumentum quo in posterum rerum suarum jura firmarentur; *chartes que l'on donnait à ceux dont les titres étaient brûlés, lesquelles rappelaient les droits et biens dont ils étaient en possession au moment du sinistre.*

APENSATES.—Pro APPENSATUS. (A. 764.)

APENTICIUM. —Ædificii appendix humilior; *appentis, hangar.*

APERFECHARE.—Utendo consumere. (A. 1367.)

APERIBILIS. — *Vid.* FEUDUM.

APERILITER. — Aperte, palam; *ouvertement, manifestement.*

APERITIO. — *Aperitio testium*, eorum testificatio juridica. (*St. Mant.*)

APERTINENTES. — Idem q. APPERTINENTIÆ.

APERTIO. — *Apertionis mysterium*, cæremonia qua sacerdos accedentis ad baptismum nares et aures tangit dicens : *Epheta*, id est, *adaperire*. (S. Ambrosius.) *Versus apertionis*, in Regula Magistri : *Domine, labia mea aperies*, quo scilicet sacra Liturgia aperitur.—*Apertio feudi* ; *Vid.* APERTUS.—*Apertio oris*, vox juris pontificalis.

APERTORIUM. — Officina, taberna aperta, in qua artifices palam opera sua conficiunt. (Hoc verbum esse videtur pro *opertorium*, vel potius *operatorium*, ab *operatore* ; Gal. *ouvrier*.)

APERTURA.—Expositio, explicatio. (*Conc. Hisp.*) —Via, media, quæ quis tentat vel aperit, ut ad finem possit pervenire. — *Aperturam facere*, aperire. (Lob.)

APERTUS. — *Aperti honores, aperta beneficia, aperta feuda*, dicuntur cum vacant nec possessorem habent; *fiefs ouverts, qui sont sans possesseur. Apertæ litteræ*, quæ vulgo *patentes* ; *lettres patentes. Apertæ terræ*, aratro proscissæ; *terres labourées. Aperti limites*, qui ex lege patent, et pervii sunt itineribus et mensuris agendis. (Hyg.)

APES. -- Alveare apum, examen; *ruche, essaim d'abeilles.* (*Lex Sal.*)

APETISSARE. — Imminuere, decrescere; *amoindrir, diminuer;* ol. *appetisser*. (A. 1359.)

APETITIVUS. — Appetens, appetitum indicans; *appétitif.*

APEX.—Sæpe occurrunt *apex, apices*, pro *instrumentis diplomatibus, epistolis*, etc. — Episcopi et abbates *apices* vocabantur, forte quod, apud Romanos, flaminum dignitatis nota erat pileus cui nomen *apex* erat.

APHUS.—Pro CYPHUS aut ANAPHUS.

APIASTRIUM. — Locus ubi sunt apum alvearia; *rucher.*

APICARE. — Ligare, seu ad furcam suspendere; *attacher ou pendre.*

APICELLI. — Idem q. APICES.

APICES. — Pro scriptis, epistolis. *Vid.* APEX.

APICIO. — Idem q. APIARIUM.

APICULARE. — Idem q. APIARIUM.

APICULARII. — Qui jure *abollagii* in silvis dominorum gaudent. *Vid.* ABOLLAGIUM.

APICULARIUM.—Alvear; *ruche d'abeilles.*

APICULUS. — Ead. notione q. APICELLUS

APIFERA. — Funes nautici; *cordages, câbles en usage dans la marine.*

APIFERIUM. — Idem q. APIARIUM.

APILAGIUM. — Jus erigendi seu construendi porticus nundinarios, ubi merces venales exponuntur, a *pilis* quibus sustentabantur dictæ. *Vid.* PILA.

APILAMENTUM. — Jus figendi palos aggeris sustinendi causa; *droit d'enfoncer des pieux dans le sol pour soutenir, consolider un terrassement.* (A. 1393.) -- Fulcrum, fultura; *soutien, étai, étançon, support.* (A. 1388.)

APILE.—Alvearium apum; *ruche d'abeilles.*

APIPHORIUM. — Idem q. APICULARIUM.

APISTRIUM. — Ead. notione.

APLÆ. --Soleæ quas Græci etiam σανδάλια dixere.

APLANARE. — Planum reddere; *aplanir.*

APLANES. — Firmamentum.

APLATA. — *Pro certo.* (*Vet. Gl.*)

APLAUSTRUM. — Pro APLUSTRUM.

APLEGIARE. — *Plegium* seu vadem dare; *donner une caution* ; ol. *aplejer, applégier.*

APLOBLATTEUS. — Idem videtur q. PURPUREUS.

APLOIDUM. — Vox generica qua quidquid piscationi necessarium est, imo et equi vel bovis instructus significatur; *engins de pêche, harnais de cheval ou de bœuf, joug*, etc.; ol. *aplait, aploit, aplet.*

APLUSTRE. — Navis gubernaculum; *gouvernail d'un navire.* (*Vet. Gl.*)

APOCALIGUS. — Miles caligatus; *simple soldat.*

APOCALYPSIS. — Ἀποκάλυψις, revelatio. Nomen, ut omnes norunt, libro visionum S. Joannis Evangelistæ tributum; sed multis etiam libris apocryphis inditum fuisse observat Hofman in *Lexico.*

APOCARTERESIS. — A Marcionitis dicta est mors violenta ex inedia vel laqueo accelerata, a Græco ἀποκαρτερέω. (Tert.)

APOCATASTICUS. — Vox astronomica, reditus anniversarius planetæ in idem signum. (*A. SS.*)

APOCHA. — Schedula qua quis fatetur se quidpiam ab alio recepisse; *quittance.* — Chirographus; *obligation sous seing privé.*— Epistola; *lettre ordinaire.*

APOCHARE. — Dare *apocham ; quittancer, donner quittance.*

APOCHITIA. — In eo ab *apocha* differre videtur, quod hæc in casu venditionis, illa vero emptionis dabatur. (A. 1269.)

APOCOPARE. — Abscindere; *couper.*

APOCOPUS. — Debilis, infirmus; *faible.* (S. Athanas.)

APOCRISIARIUS. —Nuntius, legatus; *envoyé, légat.* — Cancellarius, qui sigillum principis servabat et diplomata regia signabat; *chancelier.* — In monasteriis *apocrisiarius* appellabatur is qui custodiebat ecclesiæ thesaurum : in cujus manu erat quidquid ad altaria offerebatur, cui portarum ecclesiæ aperiendarum munus incumbebat, etc.—*Apocrisiarii* præterea erant a Pontifice Romano vel ab archiepiscopis ad Comitatum missi,

quo res ecclesiarum suarum peragerent, et de iis ad principem referrent. Si enim quæpiam ingrueret difficultas in rebus ecclesiasticis seu politicis, quæ a principe definiri deberet, vel de qua ille consulendus esset, per *apocrisiarium*, qui in Comitatu, seu principis curia agebat, res gerebatur, qui et pontificem, de quo missus erat, de principis et vicissim principem de pontificis responsis, tanquam internuntius admonebat, quousque res legitimo exitu donaretur.

APOCRYPHA. — « *Apocrypha* proprie dicuntur illa scripta quorum origo ignoratur, et quamvis ibi multa sint vera, tamen non habentur in auctoritate propter plura falsa quæ ibi continentur. » Sic etiam dicta quæ ab hæreticis seu schismaticis conscripta et prædicata sunt et nullatenus recipit Ecclesia Romana.

APOCRYPHARI. — Apocryphus haberi, reputari; *passer pour apocryphe.*

APODEX. — Probatio, experimentum; *preuve, expérience.*

APODIAMENTUM. — Adminiculum, res quævis cui innitimur; *appui.*

APODIARE. — Inniti, fulcire, sustinere; *étayer, soutenir.*

APODIRE. — Apponere; *appuyer.*

APODISIA. — Ut APODIXA.

APODISSA. — Ut APODIXA.

APODIX. — Meretrix : *fille de joie.*

APODIXA. — Ead. notione q. APOCHA.

APODIXIA. — Impensa. « Ad *apodixias* alicujus quidpiam facere, » idem q. *impensis.* (*Ann. Genuens.*)

APOFERETA. — Ut APOPHORETUM.

APOFERTUM. — Ead. notione.

APOFORETUM — Ead. notione.

APOGEUM. — Pro HYPOGÆUM.

APOGRIFUS. — Pro APOCRYPHUS.

APOLEGIUM. — Liber, commentarius, in quo chartæ donationum, emptionum, etc., describebantur. Idem q. POLYPTICUS.

APOLLIDÆ. — Servi qui in opus publicum perpetuo dabantur.

APOLOGESIS. — Excusatio; *justification.*

APOLOGIA. — Excusatio; *justification, excuse*, etc. In Ecclesia Romana *apologias* vocant excusationes quibus sacerdotes sacra facturi, excusant se, quod indigni ad tam veneranda et tremenda mysteria accedunt, quarum formulæ plures habentur in libro *Sacrament.* Gregorii Magni : harum loco *confessio* seu *Confiteor* dicitur. —Occasio. (*A. SS.*)

APOLTATS. — Retis species. Idem forte quod APOSTADUM.

APONCHARE.— Pro APUNCTARE. (A. 1488.)

APONSARE. — Aponsam facere, immittere ligna. (A. 1449.)

APONTAMENTA.— Puncta seu capita ad deliberandum et statuendum proposita; *points, articles à examiner, sur lesquels il y a à délibérer.* (A. 1359.)

APOPEMPOEUS. — Servator, liberator; *qui préserve, qui délivre.* (*A. SS. Ben.*)

APOPHORETUM. — Munera quæ apud veteres Romanos, in Saturnalibus summo cum fastu et lætitia celebratis, xenia dantes ab accipientibus referebant. Post modum pro ipso vase in quo munera ipsa referebantur vox *apophoreta* usurpata. Eadem vox temporibus medii ævi non semel significabat vas ad ferendas reliquias sanctorum proprium.

APOPLACIUS. Pro APLOBLATTIUS vel APLOBLATTEUS.

APOPULARE. — Incolas in regionem inducere; *peupler un pays.* (A. 1384.)

APOREARI. — Inopem esse consilii; *ne savoir que faire. Vid.* APORIARE. (*Conc. Hisp.*)

APORIA. — Ulceris species, sic dictum quod inde defluat pus ac sanies. — Paupertas. (*Flod.*) —Anxietas. (Pap.)

APORIARE.— Ad paupertatem, angustiam reducere, ita ut is qui in hoc statu fuerit nesciat quo res vertat; *réduire quelqu'un à une telle extrémité qu'il ne sait où donner de la tête.*

APORIARI. — Angi, hærere, dubitare; *être incertain, douter, hésiter, ne savoir quel parti prendre.*

APORISMA. — Certa et summaria conclusio.

APOSFRAGISMUS. — Sigillum, ἀποσφράγισμα. (*Reg. solit.*)

APOSTA. — Fulcimentum, appodiatio; *appui.* (Bed.)

APOSTARE. — Postponere, violare; *enfreindre, violer.* — Insidiari observare; *guetter, tendre un piége.*

APOSTASIA. — Desertio militum; *désertion de soldats.*— Defectio a vera religione; *abandon de la vraie religion.* — Defectio monachi ab ordine; *sortie d'un moine de son ordre.*

APOSTASIALIS. — Fictus, commentitius, reapse non exsistens, quamvis exsistere videatur. (Joan. de Card.)

APOSTASIUS. — Pro APOSTATA.

APOSTATARE.—A vera religione deficere; *apostasier.* Haud raro active sumitur pro *abducere*, a vera religione ad falsam trahere. *Apostatare* dicuntur monachi cum, voto obstricti, cucullam exuunt et ad vitam sæcularem redeunt. Auctor *Breviloquii* ait apostasiam in tribus consistere, primo quidem in demissione fidei Christianæ, secundo in demissione habitus religionis, tertio in demissione tonsuræ clericalis.

APOSTATATIO. — Idem q. APOSTASIA.

APOSTATICE. — Dicitur de eo qui, voto obstrictus, a monasterio sine licentia superiorum recedit.

APOSTATIO. — Pro APOSTATATIO.

APOSTATIZARE. — Ab Ecclesiæ communione separare, pro apostata habere. (*Leg. Wisig.*)

APOSTATOR. — Monachus qui ab ordine spretis votis deficit; *religieux défroqué.*

APOSTATURA. — Commissura, maxime quæ ex additis segmentis fit. (*St. Mas.*)

APOSTEMA, TEMÆ. — Idem q. APOSTEMA, *atis.* (*A. SS.*)

APOSTEMATIA. — Idem q. APOSTEMA.

APOSTEMATICUS. — Qui apostemate laborat; *qui souffre d'un abcès.* (*A. SS.*)

APOSTEMATIO. — Apostema; *abcès, apostume.* (*A. SS.*)

APOSTOLA. — *Francorum apostola;* sic

nuncupata est Clotildis, regis Chlodovei uxor, quod prima apud Francos Christiana, cæteros fecit ad Christum provehi. *Apostola* quoque appellata est Maria Magdalena, quod resurrectionem Domini prima nuntiaverit.

APOSTOLARE. — Pontificatum Romanum obtinere; *s'asseoir sur le trône de Saint-Pierre.*

APOSTOLATUS. — Episcoporum dignitas et titulus honorarius. — Suprema Paparum dignitas. — Fines jurisdictionis episcopi Romani.

APOSTOLI. — Dimissoriæ litteræ quas episcopus laico vel clerico in alienam diœcesim transituro dabat, laico quidem ut ibi ordinaretur; clerico vero, ut vel ordinaretur, vel ordinatus sacrificaret, vel in alienæ Ecclesiæ catalogum referretur. Dabantur etiam ejusdem generis litteræ ab officialibus et ecclesiasticis judicibus, testandæ appellationis gratia, quoties Romam ad Pontificem provocabatur. Sed interdum pro quibusvis litteris, uti vocant, *appellationis*, etiam ad judices laicos, vox *apostoli* usurpata est; *lettres d'appel* — Legati, nuntii; *envoyé, député.*—In diœcesi Ambianensi, presbyteri qui parochiis curione viduis deserviendis mittebantur. — Apud Italos, viri pii ex eleemosynis more apostolorum viventes. — Qui a Pontificibus Romanis litteras impetrabant ad vacantia beneficia. (*Conc. Andegav.*)

APOSTOLICALIS. — *Cathedra apostolicalis*, id est pontificalis, Romana, papalis.

APOSTOLICARE. — Idem q. APOSTOLARE.

APOSTOLICATUS. — Papatus; *pontificat, la papauté.*

APOSTOLICUM.'— Sic sæpius appellantur Romanorum Pontificum epistolæ, decreta, bullæ, etc., quod ipse Pontifex vocetur *Apostolicus. Vid.* h. v.

APOSTOLICUS. — Olim et nascente primum Ecclesia, universim episcopi omnes *apostolici* dicti, interdum adjuncta *episcopi, viri*, aut alia voce, tanquam apostolorum successores; seu potius quod quisque in sua diœcesi vices apostolicas ageret. Verum sicut *Papæ* appellatio, quæ episcopis omnibus communis primo fuit, postmodum soli Pontifici Romano adscripta legitur, ita et *apostolici*; qua quidem scriptores medii ævi sæpe, ne dicam semper, Papam indigitant. — *Apostolicus ordo*, monasticus. *Apostolica vita*; monastica. (*A. SS. Ben.*) *Apostolicæ ecclesiæ*, sic dictæ olim erant cathedrales omnes, etsi in confesso esset, apostolicæ Ecclesiæ principatum in Romana vigere. *Apostolica sedes*, eadem ratione, episcopalis sedes. (*Annal. Benedict.*) Patres autem *apostolicas* appellabant *sedes* quæ fundatæ fuerant ab apostolis.

APOSTOLIFICUS. — Idem q. APOSTOLICUS. (*A. SS.*)

APOSTOLIUM. — Pro EPISTOLIUM.

APOSTOLUS. — Liber Epistolarum S. Pauli, qui in ecclesia ad Missam legi solet; lectio ejusdem libri. — Vox *apostolus* interdum pro *Admirallo*, seu maris præfecto, sumitur.

APOSTQUE. — Posteaquam. (A. 1451.)

APOSTROPHARE. — Alloqui; *apostropher.*

APOTELESMATA. — Superstitiosa verba qualia sunt illa quibus se rustici Kalendis Januarii, in Picardia præsertim, salutare solebant; *Au guy l'an neuf*, respondetur: *Plantez, plantez.* His vero sibi fertilem annum apprecabantur.

APOTESIA. — Afflatus divinus; *inspiration divine.*

APOTHECARIA. — Res omnes quæ a pharmacopolis vendi solent; *substances pharmaceutiques, tout ce qui se vend dans une pharmacie.* — Officina pharmacopolæ; *apothicairerie, pharmacie.*

APOTHECARII. — Qui *apothecas* tenent; *boutiquiers.* — Apothecarum seu horreorum curatores; *gardiens des magasins.* — Qui in domibus magnatum bellaria, fructus coctos et saccharo conditos et alia hujusmodi quæ ad secundam mensam pertinent, conficiunt; *confiseur, pâtissier.*—Pharmacopola; *apothicaire.*

APPACARE. — Solvere, exsolvere; *payer.*

APPACTUS. — Idem q. APALTUS.

APPAGARE. — Idem q. APPACARE.

APPALCATOR. — Pro APPALTOR.

APPALPARE. — Cum reverentia tangere, palpare; *toucher avec respect.*

APPALTOR. — Idem q. APALTUS et APPALCATOR.

APPANAGIUM. — Ut APANAGIUM. — Census vel præstatio pro jure pascendi porcos in silva domini; ut PASTIO. Unde Galli dixerunt *appanager* pro porcos glandibus pascere.

APPAR. — *Appares* vocant inferioris sæculi scriptores epistolas generales quæ, uno exemplo, paucis mutatis, ad diversos mittuntur; *circulaires, copies semblables de lettres appelées autrement « epistolæ uniformes.»* Pro exemplo, seu uti dicimus *copia; expédition, copie*, vox *Appar* etiam sumitur.— *Appares chartæ; plusieurs copies de la même lettre.*

APPARAGIUM. — Pars hæreditatis quæ a primogenito dabatur secundo genitis; *portion de l'héritage paternel que la loi féodale obligeait l'aîné à donner à ses frères.*

APPARAMENTA. — Apparatus, id omne quod bello inferendo necessarium est. (A. 1308.) — Instrumenta quævis rei perficiendæ necessaria. (A. 1183.) — Pacis prolusiones; *préliminaires de la paix.* (*Conc. Basl.*)

APPARARE. — Commentariis explicare et illustrare; *enrichir, accompagner un texte de commentaires.* (*G. Chr.*)

APPARATA. — Forte pro APPENDARIA. « Tres quoque *apparatas* eidem canonicæ, cum omni integritate distribuit: mercatum vero medium... omnigena charitate concedit.» (*G. Chr.*)

APPARATOR. — Forte pro APPARITOR.

APPARATORIUM. — Idem. q. APOTHECA, officina.

APPARATURA.—Ornamentum. (Ag.) *Apparaturæ* recensentur vestes inter et domesticam supellectilem.

APPARATUS. — Reparatio, refectio, sumptus, conservatio. « Contentio.. super *apparatibus* et emendationibus ejusdem molendini. » (A. 1202.)

APPARELLAMENTUM. — Receptio in fratrem apud Albigenses.

APPARENTER. — Probabiliter, in speciem; *apparemment.*— Per visum adeo profectum.(*A. SS.*)

APPARENTIA. — Ostentatio (Boncomp.) Parvula causula, simulatio; *apparence.* (*Ch. Wenc. duc. Brab.*) *In apparentia*, sub dio, palam; *publiquement, ouvertement*; ol. *en appert.*

APPARERE.—(Subst.) Arbitrium, sensus, ab Ital. *parere.* (*A. SS.*) — (Verb.) Componere, disponere. — Juri stare; *comparaître.* (A. 1212.)

APPARIARE. — Conjugare, copulare; *apparier, faire aliance.*

APPARIATIO.— Cum quis alterum dominii participem facit; *copartage. Vid.* PARIAGIUM.

APPARIATUS. — Consentaneus, consentiens, vel alicui rei proprius, destinatus. (*St. Mas.*)

APPARITIO. — Pro apparitoribus ipsis: *princeps apparitionis* pro *princeps apparitorum.* (*Cod. Th.*) — Epiphania. « Notandum est *apparitionem*...idem esse cum Epiphania. » (*Conc. Hisp.*) — Quarta e novem partibus hostiæ divisæ in Missa Muzarabica.

APPARSUS. — Visus, qui apparuit; *qui a été vu, qui s'est montré.* (*A. SS.*)

APPARTENENTIA.—Tutela, protectio, qua quis rem aliquam ut suam tuetur.(A.1202.)

APPARTIAMENTUM. — Partitio, divisio bonorum inter liberos; *partage entre les enfants des propriétés d'un père ou d'une mère.*

APPASSAMENTUM. — Induciæ, belli sedatio, a Gal. *apaiser*, pacificare.

APPATIAMENTUM.—Tributa regioni subactæ, durante bello, a victore imposita; *contribution de guerre, rançon*; ol. *apatissement.*

APPATICIAMENTUM. — Ead. notione.

APPATICIRE. —Tributa sub nomine *appatis* exigere; *rançonner*; ol. *appatisier.* (A. 1423.) *Vid.* APATISATIO.

APPATISSAMENTUM. — Ead. notione q. APPATIAMENTUM. (Rym.)

APPATIZARE. — Appatissamenta imponere; *frapper un pays, une ville d'une contribution de guerre.*

APPEISAMENTUM. — Induciæ, pacificatio; *trêve.*

APPELLARE. — Dicitur qui *appellat* aut accusat, vel qui *appellum* seu accusationem suam prosequitur. — Pro *appellere*, occurrit etiam in Ch. a. 1411.

APPELLAREA. — Idem q. APPLARE.

APPELLARIA. — Ead. notione.

APPELLATIO. — Evocatio, quæ ad sonum campanæ fit; *convocation, action de réunir au son de la cloche.*

APPELLATUS. Pro *appellans* (a. 1227), et *apostolatus.* (*Litt. Inn. III.*)

APPELLITUM. — Apud Hispanos submonitio quævis (a. 1267), et submonitio seu evocatio populorum ad vindicanda maleficia. (A. 1325.)

APPELLITUS. Ead. notione.

APPELLIUM. — Ut APPELLUM.

APPELLUM. — In jus vocatio, accusatio; proprie enim in criminalibus actionibus vocem hanc usurpant Angli, vulgo *apeale.*

APPENAGIUM. — Ut APANAGIUM.

APPENDARIA. Appendix, appensum domui tectum, seu potius ædificium rusticum levioris pretii ac momenti, respectu eorum quæ *capita mansuum* appellabantur, cujusmodi sunt ea quæ a Gall. *appentis* vocantur. Imo quivis agelli, quævis ædificia rustica ab aliquo majori prædio pendentia, et ei tanquam appendices adjuncta; *petite maison jointe à une grande et qui fait saillie sur un de ses côtés; maison rustique dépendante d'une plus grande.*

APPENDERE. — Dependere; *dépendre.*

APPENDIA. — Ut APPENDITIÆ.

APPENDICIOLA. — Ut APPENDARIA.

APPENDICIUM. — Appendix, ut APPENDARIA. — Tributum quod domino villæ seu feudi pendebatur pro facultate habendi et exstruendi *appendicium* in villa.

APPENDICIUS. — Appensus. (*A. SS.*)

APPENDICULA. — Idem q. APPENDARIA.

APPENDITIA. — Eod. sensu.

APPENDITIUM. — Ædicula sacra pendens ab ecclesia majori; *annexe.*

APPENDIUM. — Pretium vel pondus. « Si nullius erat pretii, sicut dicitur, ergo mille talenta argenti, ne unius quidem poterant ovi *appendio* supputari. » (Pet. Dam.) —Expensum ut videtur: « Juramentum gagiatum in assisia de *appendiis* placiti, potest fieri in placitis vice comitalibus.» (A. 1236.)

APPENNAGIUM. — Idem q. APANAGIUM.

APPENNARIA.— Ut APPENDARIA. *Donatio appendaria*, quæ rerum datarum facta inquisitione scripto duplici firmatur. (*St. Mass.*)

APPENNATIO. — Pensio, præstatio; *taxe, redevance, prestation*

APPENNIS. — Chartæ species. *Vid.* APENNIS.— Modus agri, idem q. ARAPENNIS.

APPENSA. — Mensura frumenti ad alicujus corporis pondus; *quantité de froment égale au poids d'une personne.* (*A. SS.*) — Scriptum quo asseritur possessio rerum quarum authenticæ chartæ incendio aut hostili deprædatione perditæ sunt; *titre de possession tenant lieu des actes originaux qui ont été perdus dans un incendie ou à la suite d'une invasion de l'ennemi.* (A. 927.) — Appensum domui tectum, seu umbraculum ligneum projectum, quod fenestræ vel officinæ appenditur; *appentis, auvent.* (A. 1343.) — Ut APPENDARIA. (A. 1228.)

APPENSAMENTUM.—Delatio; ol. *appensement.* Dies *appensamenti* concedi dicitur litigatori, quando cum eo differtur vadimonium.

APPENSARE.— Locare, dare ad censum; *louer, donner à cens.*

APPENSATE. — Consulto, dedita opera; *de guet a pens, en y réfléchissant.*

APPENSATUS.—*Facto appensato* ; ol. *de fait appensé*, id est *prémédité*.

APPENSIONARE. — Ad pensionem dare; *donner sous condition de redevance*. (A. 1387) —Annuos reditus nomine pensionis assignare; *pensionner, donner une pension*. (A. 1402.)

APPENSIONATOR. — Qui sub annua pensione solvenda aliquid tenet ; *celui qui possède une chose à charge de payer annuellement une somme déterminée*.

APPENSIS. — Appendix ; *dépendance*. (A. 846.)

APPENSUM. — « Nos...præsentibus bullam nostram plumbeam in *avvenso* apponi jussimus.» (A. 1327.)

APPENTINUM. — Appendix. Idem q. APPENDARIA.

APPENTITIA. — Idem q. APPENDITIA et APPENDARIA.

APPENTITIUM. — Tributi species, ut APPENDICIUM.

APPERPETUUS. — Perpetuus. (A. 1474.)

APPERTINENTIÆ.— Idem q. PERTINENTIÆ.

APPERTINERE. — *Appertinere alicui*, pro *pertinere ad aliquem*.

APPERTURA. — *Appertura rerum feudalium*, cum feudum vacat ; *ouverture de fief*. *Vid*. APERTUS.

APPEYSAMENTUM. — Belli sedatio, induciæ; *pacification*.

APPIGLANTIA. — Rixa non tantum verbis, sed et facto commissa; nulla tamen præeunte animi deliberatione et sine malitia præcogitata. (*St. Verc.*)

APPILLAGIUM.— Anteris seu fultura qua domus caduca sustinetur ; *appui, soutien, étai*.

APPILLARE. — Apponere, applicare. (A. 1344.)

APPILLIARIUS. — Cumulatus ; *qui est en pile, comble*. (A. 878.)

APPIRE.—Ligare ; *attacher, lier*. (*Vet. Gl.*)

APPLANAMENTA. — Agri recens culti ; *terres mises depuis peu en culture*. (A. 1100.)

APPLANARE. — Diruere , adæquare, ad solum evertere ; *renverser, réduire au niveau du sol* ; ol. *aplaner*. (A. 1314)

APPLARE. — Cochlear. (Osid.)

APPLAUDERE.—Arridere, placere. (Gasp. Bart. *Gl.*)

APPLAUSIVUS. — Propitius, favorabilis ; *favorable*. (A. 1290.)

APPLEGIAMENTUM. — Querela quæ fit coram judicio ; ol. *applégement* *Vid*. PLEGIUM.

APPLEGIARE. — Querelam Instituere ut quis rem aliquam obtineat; quod *plegium* seu pignus daretur in commodum rei cessurum, si ipse actor causa vel querela caderet ; ol. *appléger, applégier*. *Vid*. PLEGIUM.

APPLEGIATIO. — *Applegiationem facere*, ead. notione q. APPLEGIARE.

APPLICAMENTUM. — Appulsus navis ad littus ; *abord*. (A. 1344.)

APPLICARE. — Divertere, hospitari, appellere. (*Leg. Barb.*)— Sibi vindicare, asserere ; *s'approprier, appliquer à son usage*. — *Applicare se alicui*, idem ac *commendare se alicui in vassaticum*. *Vid*. COMMENDARE.—*Applicari ad deos*. « Si latet, dominus domus *applicabitur ad deos* et jurabit quod non extenderit manum in rem proximi sui, » etc., id est ad templum. Sic deos pro deorum templis dixit Lactantius. (*De mort. pers.*)

APPLICATIO.— Confirmatio. (A. 1340.) — *Applicatio navium*, tributum pro navibus ad littus applicandis; *droit d'abordage*. (Mad.)

APPLICIUM. — Diversorium, hospitium ; *Vid*. APPLICARE.

APPLUMBARIUS PAPÆ. — Qui Romanorum Pontificum bullis plumbum aptant. (*Grat. Gl.*)

APPLUTIS. — Locus ubi paleæ reconduntur, vel tugurium palea coopertum. (A. 869.)

APPOCA. — Pro APOCHA.

APPODIAMENTUM. — Res quævis qua innitimur. *Vid*. PODIUM.

APPODIARE. — Inniti in rem aliquam, incumbere ; *s'appuyer sur quelque chose*. — *Appodiare se ad jus*, vocare ad jus, eo sensu quo Cicero : *cuncta vocare ad senatum ; s'en rapporter à justice, à ce que de droit*.

APPODIATIO. — Idem q. APPODIAMENTUM.

APPODIATORIUM. — Cubiti fulmentum ; *accordoir*. (Leib. et *A. SS.*)

APPODISIA. — Ut APOCHA ; scheda in qua merces descriptæ sunt ; *quittance et facture*. (*St. Gen.*)

APPODISSA. — Scheda seu mandatum de pecunia exhibenda. (*A. SS.*)

APPODIUM.—« Quemdam hominem percuti fecit cum hachiis, *appodiis*, badalariis et ensibus. » (A. 1391.) Forte *appodia* significant baculos vel clavæ genus.

APPODIX. — Idem q. APODIXA.

APPOINTAMENTUM. — Pactum, conventum ; *articles dont les parties sont convenues et sur lesquels elles sont d'accord* ; ol. *appoinctation*.

APPOINTARE. — Reficere, restaurare ; *rétablir, mettre en point* ; ol. *appointer*.

APPONDERE. — Tignum immittere ædibus augendi causa. *Vid*. APONSARE.

APPONDIAMENTUM.—Idem. q. APPENDARIA.

APPONENDUM. — Consensus scripto appositus ; *acquiescement, consentement écrit d'une chose*.

APPONERE. — Pignori dare, penes aliquem rem deponere in debiti securitatem ; *donner en gage, en garantie d'une somme prêtée*. — Addicere, attribuere ; *attribuer*. « Statuerunt ut ipsi homines *apponerentur* ecclesiæ illi, cui placeret monachis. »

APPONTUAMENTUM. — Dedendæ urbis vel arcis conditiones pactionesve ; *conditions de la capitulation d'une ville*.

APPORIARE. — Ad inopiam et angustias reducere. (*Bal. Misc.*)

APPORTAGIUM. — Census, proventus, quidquid ecclesiæ affertur in sustentationem eidem deservientium : idem fere quod APPORTUM ; *toute redevance due à quelque église pour l'entretien des personnes qui la servent*.

APPORTARI. — Pati, ferre, admittere ; *comporter*. (A. 1193.)

APPORTATURA. — Apportatio, vectura ; *transport*. (*Conc. Terrac.*)

APPORTIONARI. — Dicitur de eo qui portionem bonorum hæreditariorum accipit, ea lege ut a reliquo patrimonio excludatur.

APPORTIONATIO. — Rata portio. (Rym.)

APPORTUM. — Merces et sarcina quævis quas quispiam secum portat, vel advehit. (Rym.)—Vectigal, tributum, census, qui dominis inferebatur ; vox forensis. (*Mon. Angl.*)

APPORTUS. — Quidquid emolumenti adportatur ad sustentationem illius qui ecclesiæ curam habet. Maxime vero oblationes quæ ecclesiis a fidelibus fiunt et apportantur.

APPOSITA PERSONA.—Interposita persona ; *personne apostée, interposée*. Formula in chartarum conclusionibus frequentissima.

APPOSITIO. — Assignatio. « Omnes et singulæ requisitiones, exhortationes, monitiones, citationes, dierum *appositiones*, et processus incepti, » etc. (A. 1432.) — Ferculum, missus ; *mets*. (A. 1148.)

APPOSITUS. — Episcopus intrusus, contra canones electus.– Idem qui residens, tenens, vel vassallus qui aliunde venit, cui domicilium *appositum* est, seu assignatum.

APPOSTA. — Fulmentum ; *appui*.

APPOTIARE. — Potionem seu venenum propinare, præbere ; *empoisonner*. (Arn. Lub.)

APPRADARE. — In pratum redigere ; *convertir en prairie* ; ol. *apprayer, apprater*.

APPRADATUM. —Ager recens in pratum redactus. *Vid*. APPRADARE.

APPRÆSENTARE. — Coram adesse, coram judice sistere, tradere, exhibere. (Mur.)

APPRATAMENTUM. — Ager in pratum redactus, ut APPRADATUM.

APPRATARE, — Idem q. APPRADARE.

APPRAYERE. — Ead. notione.

APPRECATOR. — Qui prædio accuratissime colendo invigilat ; *régisseur qui veille à la bonne administration d'un bien*.

APPREHENDERE. — Discere ; *apprendre*. —Possessionem rei alicujus adire ; unde *apprehensio* pro ipsa possessione. (A. 1235.)

APPREHENSA. — Forte pro PREHENSIO.

APPREHENSIO. — Comprehensio personæ ; idem interdum quod *manucaptio*, id est injectio manus regis, magistratus et domini feodalis in alicujus res et prædia ; usurpatio, injusta exactio, sive ex rebus fiat sive ex hominibus. — Agger ex inculto ad cultum redactus ; *terre inculte mise en culture*. (A. 869.) — Possessio. *Vid*. APPREHENDERE. (A. 1235.)

APPREHENSUM. — Adjunctum , appensum. (*Conc. Alb.*)

APPREHEYSONARE. — In carcere conjicere ; *mettre en prison*. (A. 1384.)

APPREMIRE. — Præmiis donare, munerare ; *récompenser*.

APPRENTICIATUS. — Tirocinium ; *apprentissage*.

APPRENTICIETAS. — Ead. notione.

APPRENTICII. — Tirones, discipuli qui ediscendæ alicujus artis ex pacto ad tempus constitutum serviunt : *apprentis*. — *Apprenticii juris*, vulgo scholares juris ; *élèves en droit*.

APPRENTISSUS. — Ead. notione.

APPRESSIO. — Injusta et violenta rei alicujus occupatio, usurpatio ; *possession illégale, usurpation*. (A. 1097.) — Æstimatio ; *appréciation, évaluation*. (*Cons. Neap.*)

APPRESTUM.— Mutuum, mutuo datum ; *prêt, donné à prêt*.

APPRETIAMENTUM. — Æstimatio ; *appréciation*.

APPRETIARE. — Pretium imponere ; *estimer, taxer*. (A. 1012.) — Emere, pretio comparare ; *acheter*. (A. 1325.) — Laudare, commendare ; *priser , estimer*. (*Leg. Edw. Conf*)

APPRETIATOR. — Qui rei venali pretium imponit ; *qui estime, qui taxe la valeur des marchandises*.

APPRETIATURA. — Officium appretiatoris ; *charge de celui qui taxe, estime, évalue*. *Vid*. APPRETIATOR.

APPREYSONARE. — Captivos abducere ; *prendre prisonniers*. (*Hist. Dalph.*)

APPRISIATIO.— Inclusio in carcere ; *emprisonnement*.

APPRISIONARE. — Ut APPREHEYSONARE.

APPROBARE. — Proponere, offerre ; *proposer*. (A. 1359.)

APPROBATUS. — Convictus ; *prouvé, convaincu*.

APPROFIAMENTA. — Emolumenta, fructus, qui ex prædiis proveniunt ; *profits, revenus*.

APPROFUNDARE. — Altius fodere, cavare ; *approfondir*.

APPROPINDICIÆ. — Manicarum mulierium ornamenta.

APPROPINQUARE. — In jus vocare, accusare ; *accuser, traduire en justice* ; ol. *approcher*. — Rem sibi propriam facere ; *s'approprier une chose*.

APPROPRIANTER. — In proprios usus, in proprietatem.

APPROPRIARE. — Proprie usurpatur in foro ecclesiastico de ecclesiis aut beneficiis ecclesiasticis quæ ecclesiis principalibus aut monasteriis, a quibus dependent, uniuntur, eorum fructibus in proprios ecclesiæ, quibus appropriantur, usus redactis.— Æstimare, pretium imponere ; idem q. APPRETIARE.— Adornare, præparare ; *approprier, préparer à une destination*.

APPROPRIATE. — Singulariter ; *particulièrement, individuellement*.

APPROPRIATIO. — Proprietas , peculium, proprium ; *action de posséder, propriété, ce que l'on possède en propre*.

APPROVAMENTA.— Emolumenta et fructus qui ex prædiis proveniunt ; *profits, revenus*.

APPROVARE. — Idem q. APPRUVARE.

APPROXIARE. — Consulere , præbere. (*St. Saon.*)

APPRUARE. — *Appruare sibi* vel *se de re aliqua* ; hac frui et uti ad sua commoda et ad suas necessitates ; *faire valoir une chose*.

APPRUATOR. — Qui domini commodis

invigilat et ejus reditus et commoda percipit et auget. Ut Apprecator.

APPRUVIAMENTA. — Idem q. Approvamenta.

APPUBLICATIO. — In Ch. Roberti, duc. Burgund., an. 1284, forte pro Appellatio.

APPUINCTAMENTUM. — Pro Appunctamentum.

APPUNCTAMENTUM. — Decretum judicis, arbitri sententia; *arrêt judiciaire, décision arbitrale;* ol. *appointement.* — Pactum vel conventum; *arrangement, accommodement.*

APPUNCTARE. — Reficere, restaurare; *réparer, remettre en bon point.* —Canonicum alterumve clericum ab officio canoniali absentem *puncto* notare; ol. *pointer, piquer;* quod fiebat in catalogo, ubi omnium qui choro interesse debebant, nomina describebantur. — Litem non tam pacto definire, quam eo partes adducere, ut de re controversa, tanquam certa, conveniant, unde recto *appunctamenta* forensibus dici censuit Budæus *acta et conventa controversiæ; appointer une affaire.* — Erogare, dispendere ve oppignerare, obligare. (A. 1351.)

APPUNCTUARE. — Litem non tam pacto definire, etc., ut Appunctare. — Pacisci, convenire, pactum articulis seu *punctis* distinctum facere. Hinc *appunctuatus*, appunctamento seu pacto pertinens ad aliquem.

APPUNTAMENTUM. — Ut Appunctamentum.

APPUNTATURA. — Punctum quo defectus ab officio notatur. *Vid.* Appunctamentum.

APRAARE. — In pratum redigere; *mettr en pré.*

APRALE. — Notio ignota. Forte legendum *areale.* Forte ager incultus ubi herbæ crescunt, unde quasi pratum habetur. (A. 1307.)

APRELLA. — Equisetum; *prêle des bois.*

APRENTICUS. — Idem q. Apprenticius.

APRIOLUS. — Capreolus; *chevreau.*

APRISIA. — Inquisitio in jure facta ad appretiandam rem aliquam; *enquête sur le prix d'une chose;* ol. *aprise.* — Epitome, summarium; *précis.* — Facultas; *permission.*

APRISIATIO. — Injusta et violenta alicujus rei invasio, usurpatio; *prise de force.* Ut Appressio. (A. 1404.)

APRISIO. — Ut Aprisiatio.

APRISIONACIO. — Incarceratio; *emprisonnement, action de mettre en prison.*

APRISIONARE. — In carcerem conjicere (a. 1372), per vim occupare, tenere; *mettre en prison, occuper, retenir par force.* (A. 1390.)

APRISIONES. — Distributiones agrorum eo fine ex eremis factæ ut quilibet portionem suam, a principe concessam, ad cultum traducat; *partitions de terres en friche données par le prince pour les mettre en culture.*

APRISONARE. — Alicui manum injicere; *arrêter.*

APROPULARE. Publicare, palam facere; *rendre public, publier.*

APTABILIS. — Aptus; *propre à, convenable.*

APTAMENTUM. — Supellex quævis, quidquid ad rem aliquam conficiendam necessarium est; *outils, instruments*, etc.

APTARE. — *Aptare* fustibus; egregie verberare quomodo etiam *ajuster* usurpant Galli. — *Aptare vulneratum*, sauciato adhibere fomenta, curationem; *panser un blessé.*

APTATIO. — Refectio, reparatio; *action de réparer, de remettre en point.*

APTATURA. — Pro Adobatura.

APTECTANEUM. — Appensum domui tectum, seu rusticum ædificium levioris pretii ac momenti. Idem q. Appendaria.

APTENTARE. — Pro Attentare.

APTIARE. — Pro Apretiare. (A. 1174.)

APTIFICARE. — Aptum judicare; *trouver bon, convenable.* Hinc *Aptificatio.*

APTISARE. — Ead. notione.

APTITUDO. — Tempus aptum, opportunitas. (Rol. Pat.)

APTUARE. — Rem propriam sibi facere, vindicare; *s'approprier.*

APTUARIUM. — Pro Actuarium.

APTUM. — Pro Aptificatum. « Et componat cui *aptum* est auri libram unam; » id est solvat ei ad quem id spectat, vel cui convenit.

APUD. — Pro *Cum* vel *Per.*

APULIA. — « Deus etiam, » inquit Tertullianus, « extra cameras et gradus et *apulias* oculos habet. » In quem locum per *apulias* intelligunt quidam locum obtectum et a pluvia securum. Alii vero hoc vocabulo significari putant vela quæ in theatris et amphitheatris, ad ornatum et ad excludendos ictus solis fervidos adhibebantur.

APULSUS. — Jus *appellendi* animalia ad aquas. (A. 1308.)

APUNCTAMENTUM. — Idem q. Apunctatio.

APURARE. — Rationes decidere; *apurer.* (A. 1391.)

AQUA. — *Aqua cisternina*, aqua imbrialis; *eau de pluie recueillie dans des citernes.* *Aqua viva*, aqua perennis, quæ semper fluit; *eau vive.* *Aquæ apprehensio*, fons seu caput fluminis vel aquæductus, vel potius locus ubi hauritur aqua, qui Provincialibus *marteliers* dicitur, aut saltem id quod derivatur aqua. *Aqua formarum*, aqua quæ per tubos vel arcus defertur. *Aqua levata*, aqua quæ fluit. (Opponitur *aquæ pausatæ.*) *Aqua lostra*, forte aqua fetida. *Vid.* Lostratum. *Aqua navalis*, statio navium, portus. *Aquarum dimersiones*, quæ, ut ait Durandus (*Rational. divin.*), tempore paschali fieri solebant ne quia homines vigilaverunt in Quadragesima, in his sanctis diebus dormire velint. — *Aqua* aliquando sumitur pro succo. *Aqua cœlestis*, vinum sublimatum. *Aqua muscata*, aqua odorifera. *Aqua rosalia; eau de rose.* *Aqua picis*, gluten quod ex pice aqua diluta fit. *Aqua vitis* pro *aqua vitæ; eau-de-vie.* *Aqua benedicta*, nonnunquam pro capellæ seu ecclesiæ benedictione occurrit. *Aqua exorcizata*, eadem q. *benedicta*, quia in illius

benedictione exorcizantur dæmones, jubenturque ut ab ea recedant. *Aqua sancta, aqua sanctificata, aqua sanctificationis*, ead. notione. *Aqua reconciliationis*, aqua benedicta qua asperguntur ecclesiæ quæ reconciliantur. *Aqua Gregoriana*, quæ ritu Gregoriano benedicitur. — Aqua dicitur 1° baptismus, aquæ salutaris lavacrum. (Tert., S. Hier.) *Aqua refectionis*, id est baptismatis (S. Paul.); — 2° quodvis delictum in aquis commissum; item jus de illo cognoscendi; *tout délit commis en matière d'eaux et le droit d'en connaître.* (A. 1134.) *Aquæ cursus*, cognitio de delictis quæ in aquæ cursu contingunt. (*Chr. Hug. Flav.*) — 3° Jus utendi aqua seu in ea piscandi; *droit de pêche. Vid.* Aquaticum. (A. 1059.) — 4° Fluvius, flumen; *tout cours d'eau, fleuve, rivière*, etc. (Rym.) — *Aquæ* vel *aquæ frigidæ judicium*, una ex purgationibus quas *judicia Dei* appellabant; *épreuve de l'eau froide. Aquæ ferventis judicium; épreuve de l'eau chaude.* Interdum *aquæ* nomine utraque et frigida et calida, seu fervens aut bulliens, intelligi potest.

AQUÆDUCTOR. — Qui adducit, advehit aut affert aquam; *porteur d'eau.*

AQUÆDUCTULUS. Minor aquæductus; *petit aqueduc.*

AQUÆMERITUM. — Idem q. Aquameritum.

AQUÆMOLA. — Moletrina, cujus molæ vi aquarum versantur; *moulin à eau.*

AQUÆMOLINA. Ead. notione.

AQUÆMOLUM. — Ead. notione.

AQUÆVERSUS. — Alveus, canalis, rivus; item id omne per quod aqua foras mittitur et elicitur, aquariam; *conduit, tuyau, et généralement tout ce qui peut servir à conduire l'eau au dehors.*

AQUAGIA. Forte præstatio quæ propter aquæ usum solvitur. (*Terr. Bellij.*)

AQUAGIUM. — Aquæductus, canalis; *conduit, canal, aqueduc.* — Tributum quod pro mercibus per aquam transvehendis exigitur; *taxe à payer pour le transport des marchandises par eau.* (A. 1453.) Jus piscandi, etc., ut Aquaria.

AQUAIROLIUM. — Aquarium, canalis per quem aqua currit, ut Aquagium.

AQUALE. — Ead. notione.

AQUALENTUS. — Hydropicus, aqua turgidus; *hydropique.*

AQUALIFERA CAPPA. — Vulgo *pluviale;* ornamentum ecclesiasticum, Gal. *chape*, sic dictum quod illo primum usi sint clerici extra ecclesiam procedentes, ut sibi a pluvia caverent.

AQUALIS. — (Subs.) Canalis; *conduit, canal.* — (Adj.) Aquaticus; *d'eau, aquatique.*

AQUALIUM. — Summa pars capitis. (Isid.)

AQUAMANILE. — Vas super quod cadit aqua qua abluuntur digiti sacerdotis post sumptionem corporis Christi; etiam urceolus quo aqua calici infunditur; *bassin, plateau dans lequel tombe l'eau dont le prêtre lave ses mains; vase, burette qui sert à verser cette eau sur les mains.*

AQUAMERITUM. — Aquæ proventus. *Vid.* Meritum.

AQUARE. — Irrigare; *arroser.* (A. 1322.)

AQUAMILINA. — Pro Aquæmolina.

AQUARIA. — Aiunt nonnulli esse jus piscandi tribus in anno diebus. Suspicantur autem alii per *aquariam* significari piscium fercula quæ a piscatoribus domino feudi ex jure præstabantur, quæ ipse aliquando monasteriis concedebat.

AQUARIATUS. — Officium aquarii. *Vid.* Aquarius.

AQUARICIA. — Italis, urceus, vas certæ capacitatis. « Unam *aquariciam* olei. »

AQUARICIUM. — Idem q. Aquarium.

AQUARII. — Hæretici, sic dicti quia aquam solum offerunt in calice sacramenti.

AQUARIUM. — Canalis, alveolus ad quem adaquantur animalia, emissarium; *canal, conduit, auge, évier.*

AQUARIUS. — Officium monasticum cui aquarium seu piscationis cura incumbebat. Idem officialis dicebatur *aquarum præpositus* in monasterio Vedastino Atrebatensi. Amplior vero fuit administratio aquarii in monasterio Sanctæ Crucis de Tolemundo. Omnes fere fructus agrorum, pratorum, vinearum et salinarum ad monachos pertinentium, emolumenta *altæ et mediæ justitiæ*, homagiorum abbati debitorum, census, redditus firmarum saltem plurimarum, etc., percipiebat ipse, et quasi jure proprio possidebat ea conditione ut vestimenta fratribus necessaria cum cibariis omnibus ministraret.

AQUAROLIUM. — Idem q. Aquairolium.

AQUAROLIUS. — Idem q. Aquairolium.

AQUASERIUM. — Canalis, rivus; *fossé.*

AQUATIA. — Idem q. Aquaria.

AQUATICA. — Idem q. Aquaria.

AQUATICUM. — Jus utendi aqua et tributum quod pro eo jure solvebatur; præstatio pro pecoribus adaquandis; *droit de pêche dans un cours d'eau, et redevance payée, pour l'obtenir, au seigneur du lieu; redevance payée au seigneur pour avoir la permission de faire boire les bestiaux à l'abreuvoir seigneurial.*

AQUATORIUM. — Idem q. Aquarium.

AQUATURA. — Idem q. Aquatia.

AQUAVERSUS. — Idem q. Aquæversus.

AQUELUS. — Fons; *source, fontaine.*

AQUENSE SERVITIUM. — *Vid.* Bos aquensis.

AQUERIA. — Idem q. Aquarium. Canalis, rivus vel emissarium. — Urceus aquarius; *aiquière.*

AQUERIUM. — Pro Aquarium.

AQUESTA. — Adeptio, comparatio; *acquêt, acquisition.*

AQUESTUS. — Ead. notione.

AQUÆ-USUS. Idem q. Aquæversus.

AQUIATICUM. — Tributum quod pro mercibus per aquam transvehendis exigebatur; *péage payé pour les marchandises transportées par eau.*

AQUILA. — Lectrum seu analogium in forma aquilæ alas expensas habentis confectum, in quo libri ecclesiastici, qui in ecclesia loguntur, reponuntur; qua quidem aquilæ specie S. Joannes evangelista desi-

gnatur; *lutrin.* — Monetæ genus aquila insignitæ. — *Aquilæ galeæ*, contabulatio triremis; *pont d'une galère.*

AQUILARIUS. — *Aquilarius canonicus*, canonicus hebdomadarius, sic dictus in quibusdam ecclesiis quod ejus nomen in *aquila* rostro appendatur. Jus habere consuevit nominandi seu præsentandi ad beneficia per suam hebdomadam vacantia.

AQUILATUS. — Decoratus figuris aquilam repræsentantibus; *orné de figures d'aigle.*

AQUILETA. — Diminut. ab *aquila; aiglette.*

AQUILETARIUS. — Qui stylo munit ligamina; *aiguilletier.*

AQUILIO. — Stimulus, aculeus; *aiguillon.*

AQUILONIOR. — Magis Septentrionalis; *plus au nord.*

AQUIMANILE. — Idem q. AQUAMANILE.

AQUIMINALE. — Idem q. AQUAMANILE.

AQUIMINILE. — Idem q. AQUAMANILE.

AQUIMOLA. — Molendinum aquaticum; *moulin à eau.*

AQUIMOLLIA. — Ead. notione.

AQUIMOLUS. — Ead. notione.

AQUINDAMENTUM. — Idem. q. ACUNYDAMENTUM.

AQUINDARE. — Idem q. ACUNYDARE.

AQUISTARE. — Acquirere, comparare, emere; *acquérir, acheter*; ol. *acquester, aquester.*

AQUISVERSUS. — Idem q. AQUÆVERSUS.

AQUITANIGENUS. — Pro *Aquitanus; né en Aquitaine, Aquitain.*

AQUITARE. — Rationem accepti et expensi reddere; quietum reddere, immunem facere; solvere, dimittere.

AQUITIARE. — Ead. significatione.

AQUOSARIUS. — Emissarium; *évier.*

AQUOSITAS. — Aquosum, palustre; *lieu marécageux, humide.*

AQUS. — Pro Acus.

ARA. — *Ara dignitatis*, ara in qua nulli licet celebrare, præterquam sacerdotibus in dignitate constitutis; *autel où il n'est permis de célébrer qu'à des ecclésiastiques dignitaires.* (Tel est l'autel de Reims, par un privilége accordé en 1065 par Léon IX.) — *Ara sacrata*, parvula tabula lapidea consecrata, quæ mensæ altaris non consecratæ superponitur vel inseritur ad sacra facienda; *pierre consacrée.* (*Conc. Hisp.*) — Sepulcrum; *tombeau.* (*Vet. Gl.*)

ARABLA. — Acer; *érable.*

ARABLIUS. — Ead. notione.

ARACARE. — Alii interpretantur fodere, alii secare, colligere, siccare.

ARACIA. — Pro HARACIUM.

ARACIUM. — Pro HARACIUM.

ARACIUNCULA. — Fossa parva ad instar sulci aratri; *fossé grand comme un sillon de charrue.* — Arabilis terræ portio minima; *petite étendue de terre labourable.*

ARADATORIUS. — Ad arationem seu agriculturam pertinens; *qui concerne l'agriculture, agricole.*

ARADRIA. — Idem q. ARATORIA.

ARADURIA. — Idem q. ARATORIA.

ARAGADIA. — Idem q. HARIRAIDA.

ARAGIUM. — Ager aratorius, simul et tributum quod ex agris aratoriis pendebatur; *terre labourable, et redevance qu'elle paye au seigneur.*

ARAINAMENTUM. — Actio qua quis se coram judice rem quampiam facturum promittit; ol. *arrement*, ab arrhis quæ dabantur in promissionis cautionem.

ARAINUM. — Æs; *airain*; ol. *arain.*

ARAIRIGA. — Aratrum; *charrue*; ol. *araire.*

ARALE. — Ager ad arationem idoneus (ei opponitur *runcale*, id est ager sentibus obsitus); *terre labourable.*

ARALITIUS. — *Aralitius dominus;* dominus cui *aragium* seu *agrarium* pertinet. *Vid*, AGRARIUM.

ARALOGIUM. — Pro HOROLOGIUM.

ARAMEN. — Idem q. ARAINUM.

ARAMIRE. — Idem q. ADRAMIRE.

ARAMITA. — Idem q. AREMIA seu ARRAMA.

ARANCARE. — Eradicare, evellere; *arracher.*

ARANCIUM. — Pomum aureum; *orange.*

ARANCIUS. — Aurancium, malus aurancia; *oranger.*

ARANCUM. — Forte pro HARACIUM.

ARANDATUM. — Charta seu instrumentum locationis, seu dationis ad censum; *acte de louage ou de livraison à charge de cens.*

ARANEA. — Retis subtilioris species qua capiuntur aviculæ (Pet. Cresc.); fibulæ species, forte sic dicta, quod in modum retis subtilioris sit efformata. (*A. SS.*)

ARANGIA. — Idem q. ARANCIUM.

ARANGIUM. — Idem q. ARANCIUM, et interdum forte pro ARANCUM.

ARANTINUS. — *Arantinus paropsis;* vas figulinum vel vitreum. « Custodiens illud quod dominus (fecit cum) in *arantino* paropside tinxit panem, non in argenteo vase. » (Cypr.)

ARANUNCULÆ. — Pro ARACIUNCULÆ.

ARAO. — Idem q. MIXTURA.

ARAPENNIS. — Mensura qua finitores et agri mensores agros metiebantur; *arpent.* — Interdum in scriptoribus medii ævi pro territorii finibus, districtu seu *banleuca Arapennis* sumitur.

ARAR. — Idem q. ARAIRIGA.

ARARE. — (Subst.) Idem q. ARAR. — (Verb.) Habitare, incolere.

ARARIUM. — Idem q. ARAGIUM.

ARASARE. — Adæquare, ad solum diruere; *raser.*

ARASSA. — Pannus de *arrasa*, id est *d'Arras*, operis Atrebatici.

ARATAREUS. — Pro ARATORIUS.

ARATIA. — Pro HARACIUM.

ARATICUM. — Agrarium, tributum ex agris pensum. *Vid.* AGRARIUM.

ARATIO. — Quantum terræ uno aratro arari potest; nisi sit *corvatæ* species qua

vassalli tenebantur ad agros domini arandos. (A. 1196.)

ARATIVA. — Supellectilis, seu ornamenti species vermiculata, sic forte dicta quod hujusmodi opera lineis seu fulcis quasi aratro factis distinguantur.

ARATIVUS — Arationi aptus; *propre au labourage.* (A. 1328.)

ARATORIA. — Terra ex agro culto sumpta ad investituram; *terre prise dans un champ en culture pour servir de signe symbolique dans une cérémonie d'investiture.* — Agri *aratorii; terres labourables.*

ARATRIA. — Ager aratorius. *Vid.* ARATORIA.

ARATRUM. — Idem q. *Carrucata terræ*, quantum terræ uno aratro arari potest; *autant de terre qu'une charrue peut en labourer en une année;* ol. *charruaige.* — *Ad aratrum reducere;* ad solum diruere, evertere; *raser, passer à la charrue.* — *In aratro conjurare; jurer à l'église et sur les serments.* (*Lex Ripuar.*)

ARATUM. — Aratio; *labourage.* — Ratis; *radeau*

ARATURA. — Aratio agri quam tenens domino debebat ex debito et stato servitio (a. 803); quævis operæ, *corveiæ*, vel servitia. (*Tab. S. Rem. Rem.*); quantum terræ uno aratro arari potest, ut ARATRUM (a. 1379); *en général, toute espèce de corvées, en particulier, celle qui consistait à labourer les champs du seigneur; étendue de terre qu'une charrue peut labourer pendant une année.*

ARATURIA. — Pro *terra arabilis. Vid.* ARATORIA.

ARAUCA. — Ornamentum ecclesiasticum. « Item duo *araucæ* de serico. » (A. 1227.) *Vid.* ARRANCANES.

ARAYRAGIUM. — Pro ARERAGIUM.

ARBALESTANUS. — Balistarius; *arbalétrier.*

ARBALESTARIUS. — Ead. notione.

ARBALESTENA. — Fenestricula oblongior et strictior in urbium et castrorum muris per quam in obsidentes emittebantur sagittæ; *archière.*

ARBALISTA. — Arcus; *arbalète.* — Balistarius; *arbalétrier.*

ARBALISTARIUS. — Idem q. ARBALESTANUS.

ARBALISTATOR. — Ead. notione.

ARBALISTERIA. — Ut ARBALESTENA.

ARBAN. — Submonitio ad exercitum et multa ei imposita qui pergere detrectabat post submonitionem; *appel sous les armes et amende à celui qui n'y répondait pas.*

ARBANABILIS. — Obnoxius arbanno; *soumis à l'arban. Vid.* ARBAN.

ARBANNUM. — Idem q. ARBAN.

ARBASEUS. — Ut ARBASUS.

ARBASUS. — Pannus crassus ex rudi et nigra lana contextus. (*A. SS.*)

ARBEGIATGH. — Videntur esse habitatores prædiorum seu pagorum qui pendebant a dominis ut servi, vel saltem alia ratione dominis obnoxii.

ARBEGLUS. — Faba *arbegla*, id est cum siliqua; *fève avec sa cosse.*

ARBEREGIUM. — *Arberegium canum*, servitium quo subditi ad hospitium et pastum canum venaticorum domini tenebantur; *prestation que devaient les vassaux pour l'entretien de la meute du seigneur.*

ARBERG. — Jus hospitii, ut ALBERGA.

ARBERGA. — Pro ALBERGA.

ARBERGAMENTUM. — Jus hospitii, hospitium ipsum, seu domus rustica; *droit de gîte, le gîte lui-même, maison de paysan. Vid.* ALBERGA et ALBERGAMENTUM.

ARBERGARIA. — Pro ALBERGARIA.

ARBERGERIA. — Ead. notione.

ARBERGUM. — Pro ALBERGA.

ARBERJAMENTUM. — Domus munita. *Vid.* REPARIUM.

ARBERJARE. — Idem q. ALBERGARE.

ARBIPENNIUM. — Pro ARVIPENNIUM.

ARBITRALITER. — Ad arbitrium; *à volonté.*

ARBITRAMENTALIS. — Arbitralis, arbitrarius; *arbitral, d'arbitre.*

ARBITRAMENTARE. — Arbitri nomine sententiam ferre; *rendre une sentence arbitrale.*

ARBITRAMENFACTOR. — Arbiter; *arbitre.*

ARBITRAMENTUM. — Sententia arbitrorum; *arbitrage*

ARBITRARE. — Aliquando pro *arbitrari* usurpatur.

ARBITRATOR. — Amicabilis compositor; *simple médiateur;* ol. *arbitrateur.*

ARBITRATUM. — Sententia arbitri; *arbitrage.*

ARBITRATUS, A. — Æstimatus arbitrorum judicio. (Mur.)

ARBITRIS. — Pro ARBITER.

ARBITRIUM. — Testamentum; *testament.* (*Cod. Th.*) *Arbitrium luminis*, sol, luminis parens et auctor. (*A. SS.*)

ARBITRUM. — Muliebre ornamentum. « Volentesque suarum pretiosarum rerum abundantiam... ostendere... suspensis ad chordas strophæis, flutis, dextrocheriis, *arbitris*,» etc. (Sal. Mal)

ARBOR. — *Arbor finalis, notata, clavitata;* inter agrorum terminos recensentur passim arbores a gromaticis a quibus ideo *finales* dicebantur; certis porro incisuris aut notis in trunci cortice incisis notabantur, inde et *notatæ*. Interdum *clavitatæ* appellabantur quod in earum truncis *clavi* notarum loco figerentur; *arbres de lisière.* — *Arbor signata*, arbor ad cædendum alicui assignata vel designata, quod notum sit arboribus cædendis signum a forestariis apponi; *arbre marqué, martelé.* — *Arbores sacrivi*, arbores quas ut sacras colebant pagani; *arbres sacrés auxquels les Gaulois portaient une grande vénération.* — *Arbores*, candelabra majora in ecclesia multis instructa luminibus, quæ a terra surgunt; *grands candélabres à plusieurs branches.* — *Arbor ambulatoria*, machina bellica, forte *aries.* — *Arbor maris*, corallium!; *corail.* — *Arbor paschalis*, cereus

paschalis Sabbato sancto benedici solitus; *cierge pascal.*

ARBORAGIUM. — Pro ANCHORAGIUM, ABORDAGIUM, vel facultas figendi anchoram navis in portu. (A. 1307.)

ARBORATUS. — *Arboratus locus*, arboribus consitus; *lieu garni d'arbres.*

ARBOREA.—Locus arboribus consitus; *lieu planté d'arbres;* ol. *arboie, arboret, arbrière.*

ARBORETA.—Ead. notione. « Donamus... quoddam salicium seu *arboretam*, et *arboriatam* in dicta parochia. » (A. 1402.) Haud facilis est distinctio *arboretæ* et *arboriatæ*, nisi sit una series arborum ordinatim, altera vero sine ordine dispositarum.

ARBORETUM. — Idem q. ARBOREA.

ARBOREUM. — Ut ARBORAGIUM. (*Ch. Lud. IX.*)

ARBORIATA. — *Vid.* ARBORETA.

ARBOSTURA. — Pro ABROSTURA.

ARBUA. — Idem, ut videtur, quod ARBORETA. (A. 1281.)

ARBUSTARITIÆ. — Exactionis species apud Italos. (A. 894.)

ARBUSTATUS. — Arbusculis consitus; *planté, plein d'arbres.*

ARBUSTIFER. — Arborum ferax; *qui produit beaucoup d'arbres.*

ARBUSTUM VITATUM. — Locus arboris consitus ad quas applicantur vites; *lieu rempli d'arbres aux troncs desquels grimpent des vignes.* (A. 874.)

ARBUSTUS. — Pro *Arbutum, arbousier;* ol. *arbout.*

ARBUTA. — Idem q. ARBORETA.

ARCA. — Signum finale, forma quadrata, ad possessionum extremitates constitutum; *borne carrée des arpenteurs.* — Carcer, et forte carcer cæcus, seu locus carceris depressior, sic dictus quod sub fornice, quem Galli appellant *arche, voûte; cachot.*— Arcula, seu sacra pyxis in qua sanctissimæ Eucharistiæ sacramentum reconditur, apud quosdam scriptores ecclesiasticos. Hinc *archa* vel *arca*, feretrum, theca in qua conduntur reliquiæ sanctorum. — Fiscus, thesaurus publicus; *trésor public, fisc.* Hinc *arca regia, arcæ ecclesiarum.* Inde *arcarii*, arcarum ecclesiæ custodes. — Arca, cœmeterium aut altare portatile. « Non permittantur prædicatores super arcas celebrare, nec pulsare campanas per vicos,» etc. (*Stat. synod. Odon. episc. Paris.*)— *Arcagranaria* seu *annonæ;* arca in qua granum seu frumentum condebatur; *grenier public.* — Pars corporis, quam *thoracem* appellamus, sic dicta, ut videtur, quod in ea intestina omnia recondantur, tanquam in arca; *coffre.* — Modus agri, a forma quadrata forte sic dictus. — Officina, locus ubi res venales exponuntur; *boutique.*

ARCAGIUM.—Præstatio ex agris, nomine *arcæ* designatis, præstita, idem itaque ac AGRARIUM.

ARCALECTUS.—Ligneus lecti instructus, quasi *arca* lecti; *bois de lit.*

ARCANDIUM. — Forte pro ARCAGIUM. (A. 1476.)

ARCARAGIUM. — *Vid.* FEUDUM *arcaragii.*

ARCARE. — Arcum seu fornicem exstruere; *bâtir une voûte, voûter.*

ARCARIUM. — Ærarium; *trésor public.*

ARCARIUS. — Sagittarius; *archer.* — Cui arcæ publicæ, seu thesauri cura demandata erat; *trésorier.*

ARCASIUM. — Forte idem q. ARCAGIUM.

ARCATA. — Arcus, fornix; *arcade.* — Idem q. ARCA, modus agri.

ARCATIUM. — Arca; *coffre.*

ARCATOR. — Sagittarius; *archer.*

ARCATURA. — Idem q. ARCA, signum finale.

ARCATURIA. — Palorum sepes in publicum privatumque commodum structa ad arcendam constringendamque perennis fluminis aquam; *estacade.*

ARCAVUS. — Atramenti vasculum; *encrier.*

ARCAYRAGIUM. — Officium arcarii seu sagittarii; *office d'archer.*

ARCE.—A Græco ἀρχή, dignitas. — Pro *archivum* legitur in Ch. Childeberti III. (A. 994.)

ARCEDO. — Ligamen quo sanguis venæ sectæ sistitur seu arcetur, a quo dictum *arcedo; ligature.*

ARCELLA. — Domus in qua fiunt casei; idem q. FROMAGERIA; *chalet, fromagerie.* — Arcula; *petit coffre, petit bahut;* ol. *arcelle.* — Signum finale, ut ARCA.

ARCELLUS. — Arcus, fornix; *arceau.* Hinc ita dictæ ipsæ ædificiorum portæ in arcum exstructæ, ut in monasterio Tyroniensi. (*Ann. Ben.*)

ARCENTUM. — Idem q. ARCETUM.

ARCEPS. — Ut ARCHIVUM.

ARCERE.—Occupare, ad manum ponere; *saisir.* (A. 1269.)

ARCERIUS. — Sagittarius; *archer.*

ARCERNUM. — Thuribulum; *encensoir.*

ARCES. — Tortiles ex virgultis laquei; *harts.*

ARCESSITIO.—Mors, qua scilicet ex hoc mundo ad Deum arcessimur, evocamur; *mort.* (S. Cypr.)

ARCETUM.—Vox Beneharnensibus nota, apud quos ita appellabatur *jus procurationis*, seu certa pensitatio, quæ episcopo ab abbatibus et ecclesiarum præpositis exsolvebatur, loco procurationis, aut *recepti*, sive receptionis.

ARCEUTUM. — Idem q. ARCETUM.

ARCH. — *Vid.* cum ARC voces quæ non infra inveniuntur.

ARCHABUSIUM. — Ferrea fistula, sclopetus; *arquebuse.*

ARCHADICUS. — Stolidus, nullius vir industriæ et ingenii; *d'Arcadie, sot, ignare, qui n'a aucune valeur intellectuelle.*

ARCHANUS. — Pro ARCHANGELUS.

ARCHARAGIUM. — *Vid.* FEUDUM *arcaragii.*

ARCHARISSIMUM. — Archivum, archarium; *archives*

ARCHARIUM. — Archivum, tabularium,

arca, ubi monumenta vetera reconduntur; *archives.*

ARCHAS. — Præpositus, præses, princeps; *celui qui est le premier, chef.*

ARCHEARIUS. — Ut ARCARIUS.

ARCHELARIA. — Arbalista, vel balista; *baliste ou arbalète.*

ARCHEMISTA. — Chymiæ peritus, qui exercet artem chymicam; *chimiste, alchimiste.*

ARCHERA. — Quoddam lignum; ol. *archure.* (Guid. de Vigev.)

ARCHERARIUS. — Arcarius; *archer.*

ARCHERIA. — Fenestricula oblongior et strictior in urbium et castrorum muris, per quam sagittarii vel balistarii sagittas suas aut tela in obsidentes emittebant; *archière, arkière.* — Species *sergenteriæ*, seu feudi servientis, quod qui possidet arcum habere pro servitio domini, vel *archeriam* castri illius servare tenetur. — *Archeriæ*, in comitatu Calomontio supremi Dumbarum principatus dicebantur parvulæ domus ubi colonus unus residere poterat cum laboro duarum vaccarum tantum.

ARCHETENS. — Ab *Arcitenens*, sagittarius; *archer.* — Anteris; *arc-boutant.*

ARCHETUS. — Tractoria grus qua lapides in altum tolluntur; *machine à élever les fardeaux, grue.* (A. 1291.) — Uncus seris aperiendis aptus; *crochet à ouvrir les serrures, rossignol.* (A. 1414.)

ARCHEURA. — *Archeura molendini;* lignum quod ante molam ponunt; *archures.*

ARCHIA. — Pro ARCA. — Fornix pontis; *arche de pont.* — Principatus. *Vid.* ARCE.

ARCHIACOLA. — Idem q. ARCHISCOLUS.

ARCHIACOLYTHUS. — Cum in ecclesiis cathedralibus olim quatuor essent canonicorum ordines, presbyterorum scilicet, diaconorum, subdiaconorum et acolythorum, quilibet suis capitibus suberant, presbyteri archipresbyteris, diaconi archidiaconis, subdiaconi archisubdiaconis, acolythi denique *archiacolythis.*

ARCHIACONUS. — Armorice *archiacon*, archidiaconus; *archidiacre.*

ARCHIALITER. — Primarie. (Bonif., *Vit. S. Liv. ep.*)

ARCHIANTISTES. — Archiepiscopus; *archevêque.* (Ditm.)

ARCHIAPOSTOLUS. — Quo nomine designatur S. Petrus, apostolorum princeps, uti vulgo creditur.

ARCHIATRI. — Medici principis et qui in sacro palatio militant. *Archiatria dignitas* nuncupabatur eorum dignitas.

ARCHIATRIUS. — Eod. sensu.

ARCHIBANCUM. — Scamnum majus cum cubiti fulmentis ad utramque partem extremam. (A. 1476.)

ARCHIBANCUS. — Arca, armarium; *coffre, armoire.*

ARCHIBUS. — Idem q. ARCHIVUM.

ARCHIBUSIUS. — Idem q. ARCHABUSIUM.

ARCHIBUSUS. — Idem q. ARCHABUSIUM.

ARCHICAMERARIUS. — Præfectus cameræ seu thesauro imperiali. *Vid.* CAMERARIUS.

ARCHICANCELLARIUS. — Qui cæteris aulæ vel palatii cancellariis præerat; *archichancelier.*

ARCHICANTOR. — Primicerius scholæ cantorum. (Bed.)

ARCHICAPELLANUS. — Capellanorum primus; *le premier des chapelains. Vid.* CAPELLANUS.

ARCHICERARIUS. — Idem forte qui PRIMICERIUS.

ARCHICHORUS. — Præcentor, qui choro, dum sacra liturgia peragitur, præest. (*Ann. Bened.*)

ARCHICLAVIGERUS. — Idem q. THESAURARIUS.

ARCHICLAVIS. — Ead. notione.

ARCHICLAVUS. — Ead. notione.

ARCHICOMES. — Titulus comiti Flandriæ ob summam potestatem datus a Willel. Britone.

ARCHICOQUUS. — Princeps coquorum; *maître cuisinier.*

ARCHICRIMINATOR. — Princeps reus. (*Rhythmi in obitum Henrici VII, imperatoris.*)

ARCHICUBERNIUS. — Ut ARCHIGUBERNUS.

ARCHICUNUS. — Eod. sensu.

ARCHICUSTOS. — Dignitas in monasteriis majoribus ordinis S. Benedicti, cujus cura erat, ut videtur, eadem quæ *capicerii.*

ARCHIDAPIFER. — Primus dapifer; *Vid.* DAPIFER.

ARCHIDIACONARE. — Archidiaconum instituere. (Petr. Cant.)

ARCHIDIACONATUS. — Officium et districtus archidiaconi; *office et ressort d'un archidiacre.*

ARCHIDIACONIZARE. — Archidiaconi munus obire. (A. 1126.)

ARCHIDIACONUS. — Primus inter diaconos. Dignitas ecclesiastica qua donatum S. Stephanum conjicit S. Augustinus, quod primus a S. Luca inter septem diaconos nominetur; *archidiacre.*

ARCHIDICUS. — Quasi princeps dictionis, eloquens; quomodo etiam forte legendum est pro *archidictus.* (*A. S. Cass.*)

ARCHIDIOECESIS. — Archiepiscopi diœcesis; *diocèse administré par un archevêque.* (*Conc. Hisp.*)

ARCHIELECTUS. — Electus in archiepiscopum. (Cæs. Mon.)

ARCHIEPISCOPARE. — In archiepiscopum creare, seu potius ecclesiam archiepiscopali titulo donare. (*Dip. Agap. II PP.*)

ARCHIEPISCOPARI. — Esse archiepiscopus; *être archevêque.*

ARCHIEPISCOPIUM.—Archiepiscopatus; *archiépiscopat.*

ARCHIERARCHUS. — Pontifex Romanus, totius hierarchiæ princeps, unde etym. nominis. (*A. SS. Ben.*)

ARCHIERATICUS. — *Archieratica sedes*, id est *archierarchi*, seu Papæ sedes. (Agnel.)

ARCHIEREUS. — Qui præest rebus sacris, episcopus; *évêque*. (*A. SS.*)

ARCHIERGATUS. — Operarius, conductor operis; *entrepreneur, architecte*.(Agnel.)

ARCHIFLAMEN. — Archiepiscopus; *archevêque*. (*Hist. Dalph.*)

ARCHIFRATER. — Dignitas quædam ecclesiastica, verum cujus officium ignotum est. (Anast.)

ARCHIGALLINA. — Gallina exquisitior, delicatior; *poule exquise*.

ARCHIGENES. — Medicus vel chirurgus; *médecin ou chirurgien*. (*A. SS.*)

ARCHIGRAPHUS. — Præcipuus inter scriptores; *premier des écrivains*. Apud Anglos, *archigraphus regiæ majestatis* idem est ac notarius vel cancellarius regis. (Albert. Mus.)

ARCHIGUBERNUS. — Navis seu classis præcipuus gubernator, præfectus; *commandant d'un vaisseau, ou amiral*.

ARCHIHEBDOMADARIUS. — Hebdomadariorum præfectus. *Vid.* Hebdomadarius.

ARCHIJURARE. — De eo dicitur qui primus chartæ seu fidejussor subscribit. (A. 1130.)

ARCHIJUSTITIARIUS. — Supremus Angliæ justitiarius. *Vid.* Justitiarius.

ARCHILECTILE. — Lecti compages lignea; *bois de lit*. (A. 1440.)

ARCHILEVITA. — Archidiaconus., q. *v. id.*

ARCHILIUS. — Tribunus, ab ἀρχός, princeps, et χίλιοι, mille. (*A. SS.*)

ARCHILLEUS. — Idem q. Archerius.

ARCHILOGIUM. — Exordium; *commencement, exorde*.

ARCHILOGOTHETA. — Archicancellarius, q. *Vid.*

ARCHIMACHERUS. — Magister coquinæ; *chef de cuisine*.

ARCHIMANDRISIA. — Videntur esse loca vel prædia, quæcunque illa sint, a monasteriis vel archimandritis pendentia. (*An. Sen.*)

ARCHIMANDRITA. — Abbas generalis seu princeps monachorum, et quivis prælatus etiam archiepiscopus; *archimandrite, abbé, évêque, archevêque*.

ARCHIMANDRITISSA. — Abbatissa; *abbesse*.

ARCHIMARESCHALCUS. —Princeps equisonum, cui cura incumbit equorum imperatoris Germaniæ.

ARCHIMARINUS. — Maris præfectus; *amiral*. (Lob., *Hist. Paris.*)

ARCHIMENTARIENSIS. — Archinotarius. (*Form. vet.*)

ARCHIMETATOR. — Qui metata in castris et exercitibus ordinat, disponit; recentioribus, *mansionarius*. (Arn. Hub.)

ARCHIMINISTER SACRI PALATII. — Dignitas palatina sub Carolo Calvo. Archiminister idem erat qui *Majordomus*.

ARCHINALE. — Locus ubi exstruuntur naves, arma servantur, etc.; *arsenal*.

ARCHINOTARIUS. — Idem q. Archicancellarius.

ARCHIOECONOMUS. — Qui ecclesiarum œconomis præerat.

ARCHIOPILIO. — Archiepiscopus. (*Conc. Narb.* a. 947.)

ARCHIOTÆ. — Archivorum custodes; *archivistes, gardes des archives*. (*Dig.*)

ARCHIPALATINUS PRÆSUL. — Archicapellanus palatii regii; idem q. alias *senior capellanus* et *sacri palatii moderator*. *Vid.* Capellanus.

ARCHIPARAPHONISTA.— In Ordine Romano sic dicitur qui aliis locis *quartus scholæ* vocatur. *Vid.* Paraphonista.

ARCHIPATER. — Sic dicitur Bruno Coloniensis archiepiscopus ap. Baldric. *Archipatres* vocat Dudo (*Act. Norman.*) priscos et famosos duces.

ARCHIPHONISTA.— Archicantor (dignitas ecclesiastica).

ARCHIPHYLAX. — Primarius custos. Sic appellabatur olim in monte Carmelo generalis totius ordinis Carmel usque ad ann. Christ. 1121. Tunc nominatus est *prior*.

ARCHIPINCERNA. — Princeps pincernarum. *Vid* Pincerna.

ARCHIPIRATA. — Amiralius, classis præfectus. *Vid.* Pirata.

ARCHIPISCIS. — Piscis exquisitior. *Vid.* Archigallina.

ARCHIPOLITES. — Archiepiscopus, metropolitanus.

ARCHIPONTIFEX. — Summus pontifex. (Galf. Monem.)

ARCHIPOPULARES.—Idem q. Archipolites. (Sal. Mal.)

ARCHIPRÆSUL. — Archiepiscopus. (Galf. Monem.)

ARCHIPRÆSULATUS. — Archiepiscopatus. (*Gest. Guill. duc. Norm.*)

ARCHIPRESBYTER. — *Archipresbyteri* dignitas alia fuit sæculis prioribus, alia posterioribus. Olim enim *archipresbyteri* dicti, qui in ecclesia cathedrali episcopi quodammodo vicarii erant. *Archipresbyteri* postea dicti qui *decani rurales* et archidiaconis subsunt.

ARCHIPRESBYTERATUS. — Districtus archipresbyteri ruralis; *archiprêtré*.

ARCHIPRESBYTERIATUS. — Ead. notione.

ARCHIPRESTERATUS. — Ead. notione.

ARCHIPRIOR.—Militiæ Templi præfectus; *grand maître du Temple*.

ARCHIPRIORATUS. — In quibusdam ecclesiis *Archiprioratus* idem erat ac in aliis *Archidiaconatus*, ea scilicet diœcesis parte quæ ab uno pendet archidiacono.

ARCHIPROTOPAPA. — Ut archipapa, primus inter presbyteros. *Vid.* Protopapa.

ARCHIPROTOPAPATUS. — Dignitas archiprotopapæ.

ARCHIROMACHUS. Idem q. Anchiromacus.

ARCHISACERDOS. — Archiepiscopus. (Fort.)

ARCHISACRISTA.—*Vid.* Sacrista.

ARCHISCOLARIS.— Idem q. Proscholus.

ARCHISCOLUS. — Magister scholarum, id est scholasticus; *écolâtre*.

ARCHISCRIBA. — Primus scribarum; *premier secrétaire*. (Joan. Troest.)

ARCHISCRINIUS.—Thesaurarius ecclesiæ; *trésorier de l'église*. (Besl.)

ARCHISCRIVIUS.— Idem q. Archiscriba. (A. 1307.)

ARCHISCRUTINARIUS. — Officium monasticum. (Ughell.)

ARCHISENESCALLUS. — Senescallorum primus. *Vid.* Senescallus.

ARCHISENIOR. — *Archiseniores principum*, id est præcipui inter magnates.

ARCHISOLIUM. — Præcipua sedes; *siége principal, capitale*. « Panormus, Siciliæ *archisolium*. »

ARCHISTERIOLUM. — Diminutiv. ab *archisterium*, monasterium. (A. 1007.)

ARCHISTERIUM.—Monasterium.(A.1004.)

ARCHISTERIUS.—Ead. notione. (A. 986.)

ARCHISTRATEGUS. — Imago S. Michaelis archangeli in vexillo picta. (A. 1141.)

ARCHISTRATEIUS. — Rex, dux exercitus. (A. 1077.)

ARCHISTRATICUS.—Sic appellabant monasteria S. Michaeli dicata, quem principem militiæ cœlestis vocant Patres.

ARCHISUBDIACONUS. — Primus inter subdiaconos, quemadmodum archidiaconus primus inter diaconos.

ARCHITARIUS. — Pro Archiater. (Greg. Tur.)

ARCHITECTA. — Tecta, ædificia; *bâtiments, édifices*.« Architecta reparari. »

ARCHITECTARE.—Fabricare, exstruere; *construire, édifier*.

ARCHITECTOR. — Faber qui facit tecta. (*A. SS.*)

ARCHITECTUS.—Eod. sensu.

ARCHITENENS. — Pro Arcitenens.

ARCHITHEATER. — Archimimus aut qui primas in theatro obtinebat, ap. S. Aug., nisi hoc loco *archiater* legendum sit, ut contendit scriptor quidam.

ARCHITRICLINIUM—Sumitur pro mensa superior in monasteriis, ad quam sedet abbas, aut is qui fratribus præest in refectorio.

ARCHITRICLINUS. — Qui præest apparando convivio, majordomus; *maître d'hôtel, majordome*. — Metropolitanus, archiepiscopus.(Tid. Lang.)

ARCHIVARE. — In acta publica quæ in archivio seu scrinio asservantur referre.

ARCHIVILLANUS. — Primus inter villanos, qui primas tenebat inter non nobiles. (*Chr. And.*)

ARCHIVOLTUM —Receptaculum subtus terram quod recipit omnem spurcitiam; *égout*.

ARCHIVOTUM. — Ead. notione.

ARCHIVUM.—Scrinium,locus ubi asservantur chartæ publicæ; *archives, dépôt de titres*.

ARCHIZUPANUS.— Regionis præpositus. *Vid.* Zupanus.

ARCHON. — Archiepiscopus. (*Vit. S. Dunstani, S. Romani.*)

ARCHONTES.—Proceres, magnates aulæ; *les grands*.

ARCHOS.— Ut Archon.

ARCHOTUS — Fornix; *arc, arcade*

ARCHUS. — Princeps, magister, fornix, sagittarius; *prince, arc, archer*. Sumitur etiam pro *arcus*.

ARCIA.— Signum finale, limes; idem q. Arca. (A. 898.)

ARCIBUM. — Pro Archivum.

ARCIFER. — Idem q. Arcarius.

ARCIFINIUS. — *Arcifinius ager*, ager qui nulla mensura, nec ullis limitibus claudebatur, sed montibus, aut viis, rivis, fluviis, arboribus, aut quodam culturæ discrimine terminabatur.

ARCIGER. — Sagittarius; *archer*.

ARCILE.—Scrinium, arca; *coffre, coffret*. (Mur.)

ARCILLA. — Pro Argilla

ARCINA.— Pro Arsina.

ARCIO. — Pro Arctio.

ARCISCRANNA. — Scamnum majus cum cubili fulmentis ad utramque partem extremam. (A. 1281 .)

ARCISTA. — Idem q. Arciger.

ARCISTERIOLUM, — Ut Archisteriolum.

ARCISTERIUM. — Idem q. Asceterium.

ARCITENENS. Idem q. Arciger.

ARCITES. — Eod. sensu.

ARCO. — Equestris sellæ arcus; *arçon*.

ARCOBALISTA. — Arcus; *arbalète*.

ARCONIUS. — Locus ubi fenum congeritur et asservatur; *fenil*.

ARCONNARE.—Plectro, quod Gallis *arçon* dicitur, lanam præparare; *arçonner*.

ARCONNARIUS.—Qui arconnat; *arçonneur*.

ARCORA. — Pro Arcus.

ARCTAMENTUM. — Quidquid arctat et claudit, ut serra, pessulus, vectis, etc. (Agnel.)

ARCTIO. — Idem q. Arco.

ARCTITAS. — *Arctitas temporis*, temporis angustiæ. (A. 1427.)

ARCTITUDO. — *Arctitudo negotiorum*, moles onerum. (Ach.)

ARCUARE. — Arcum tendere, arcu venari, barbitum plectro tangere; *tirer de l'arc, chasser à l'arc, jouer du rebec*.

ARCUARIUS. — Ut Arciger.

ARCUBALISTARIUS. — Qui mittit sagittas arcu, vel etiam qui facit arcus; *faiseur d'arcs, archer, soldat*; ol. *archier*.

ARCUBALISTUS.—Sagitta; *flèche*. (Rym.)

ARCUBIUS. — Miles arcis custos; *soldat qui garde une forteresse*.

ARCUBUSARII.—Qui canone portatili utuntur; *arquebusiers*.

ARCULARIUS. — Arcarum opifex; *coffretier*; ol. *archier*.

ARCURA. — Arcus, arculus; *arceau*. (A. 1469.)

ARCUS.—Fornix curvatus aut camera ad similitudinem ejus plicitus. — Apsis. — Quoddam ornamentum in ædibus sacris appendi solitum, sic forte dictum, quod arcus formam haberet. — Coronæ quæ altaribus offerri solebant.— Aditus basilicarum seu arearum quæ olim ante basilicas prostabant. — *Arcus toralis*, cancelli qui separant sanctuarium vel chorum a navi in basilicis, sic forte dicti quod pars januæ superior arcus speciem referret. Sed unde *toralis?*

Mendum est pro *choralis*.—*Arcus de aubour*, arcus ex alburno, Gal. *obier*, confectum.— *Arcus balearis*, arcubalista; *arbalète*.

ARCUSBUSUS. — Sclopetus; *arquebuse*.

ARCUTENENS. — Idem q. ARCITENENS.

ARCUTES. — Idem q. ARCISTA.

ARDALIUM. — Idem q. ORDALIUM.

ARDARICANUS. — Monetæ species.

ARDENTES.—Appellati a Gallis qui igneo quodam morbo corrupti, toti quodammodo ardebant et, membris depastis, sensim consumebantur; *atteint du mal des ardents*.

ARDERE. — (Subst.) Lignatio; *chauffage*. (*Tab. Font.*) — (Verb.) Comburere, festinare; *brûler, se hâter*.

ARDERIUNCULUM.— Vestis species qua caput operiebant ardeliones. *Vid.* CUCULLUS.

ARDESIA. — Lapidis cærulei species, ex quo in tenues lamellas seu scandulas fisso, ædium tecta operiuntur; *ardoise*.

ARDESIUS. — *Ardesius lapis*; ead. notione.

ARDICA. — Pars superior, ut videtur Bollandistis, portæ ædificii primariæ.(*A. SS.*)

ARDICUM. — Idem q. ARCTAMENTUM.

ARDICUS. — Æreæ monetæ species; *hardis*.

ARDILHA. — Argilla; *argile*; ol. *ardille*.

ARDILLARIA. — Locus ex quo *argilla* eruitur; *carrière d'argile*; ol. *argilière*.

ARDIMENTUM. — Stratagema, astus belli, apud Hispanos. -- Audacia. *Vid.* HARDIMENTUM.

ARDINIENSIS. — *Vid.* PANIS.

ARDITUS. — Idem q. ARDICUS.

ARDITZ. — Ead. notione.

ARDOSIA. — Idem q. ARDESIA.

ARDOSIACUS. — Idem q. ARDESIA.

ARDUITAS. — Eminentia. Dicitur de re gravi magnique momenti aut de personis dignitate excellentibus. « Propter arduitatem causæ et personarum. » (*Act. dissolut. matrim. Lud. XII.*)

ARDURIA TERRA. — *Vid.* ARATORIA.

ARDUS. — Forte pro DARDUS.

AREA.—Locus domui exstruendæ idoneus; *emplacement propre à bâtir un édifice*.— Modus agri; *certaine étendue de terre*. — Cœmeterium; *cimetière*. — Accipitrum nidus; *nid d'oiseau de proie, aire*. — Lecti species; *sorte de lit, grabat*. — *Area nundinarum*, locus ubi apothecæ seu officinæ exstruuntur ad exponendas res venales; *place du marché, lieu où les marchands établissent leurs baraques*. — Area ante fores ecclesiæ, *atrium*. *Vid.* ATRIUM et PARADISUS.

AREALE. — Locus vacuus et pascuus, ut AREA.

AREALIS. — Ead. notione.

AREATICUM. — Agrarium, q. *Vid.*

AREGHA. — Oratio publica; *harangue*.

AREGNARE. — Ut ARENIARE.

AREMANNI. — Pro HARIMANNI.

AREMGALIS. — Ut ARIGALIS.

AREMIA. — Idem q. ADRAMIA.

AREMIRE. — Idem q. ADRAMIRE.

AREN. — Pro ARENA.

ARENACIUM. — Arenaria; *sablière*.

ARENÆ. — Amphitheatra, sic dicta ab *arenis* in quibus pugnabant gladiatores. Ipsi quoque amphitheatrales ludi sic vocabantur. —Colles arenariæ quos Galli *dunes* appellant. -- *Arena claustri*, xystus, porticus seu peristylium; *galeries du cloître*. — *Arena puteolana*, pulvis puteolanus; *pouzzolane*.

ARENALIS. — Pro ARENA, amphitheatrum.

ARENARII. — Gladiatores qui in arena depugnant; *gladiateurs*.

ARENARIUM. — Amphitheatrum, ipsi amphitheatrales ludi; *amphithéâtre et les jeux qui s'y donnent*.—Cœmeterium seu cryptæ arenariæ; *catacombes*.

ARENARIUS. — Arenæ effossor; *ouvrier employé à l'extraction du sable*.

ARENCATA. — Modus agri vel vineæ. — Certum pondus vel mensura anguillarum siccatarum.

ARENCHERIA. — Forum in quo harengi venales exponuntur; *marché aux harengs*.

ARENDA. — Prædium in censum seu *rendam* datum; *propriété donnée à cens ou rente*. — Curatio, administratio; *administration, direction*.

ARENDAMENTUM. — Locatio, conductio; *arrentement*.

ARENDARE. — Locare, conducere; *arrenter*.

ARENDATOR. — Qui locat, conducit; *celui qui loue*.

ARENERIUM. — Arenæ fodina; *sablière*.

ARENGA. -- Idem q. ARANGA.

ARENGARE — Concionari; *haranguer*.

ARENGARIA. -- Italis locus editior ubi conciones publicæ habentur; *lieu élevé d'où l'on prononce des discours*.

ARENGARIÆ.—Clamores; *cris*.(A. 1281.)

ARENGERA. — Ead. notione.

ARENGHERIA. — Ead. notione.

ARENGIA. —Malum aureum; *orange*.

ARENGUA. — Pro ARENGA. — *Arengua reverentialis*, salutatio.

ARENGUM. — Idem q. ARENGA. — Conventus publicus; forum publicum; conductio, locatio; *tribune aux harangues; réunion publique, assemblée, marché; action de prendre à loyer, location*.

ARENIARE. — In jus vocare, ad rationem ponere, vocare; *citer en justice*; ol. *araisonner*, et par contraction *arainier*, *araisner*, *arraisner*.

ARENTARE. — Idem q. ARENDARE.

ARENTARIA. — Locatio, ut ARENGUM.

ARENZADA. — Jugerum; *arpent*. (A. 1148.)

AREOLOGIUM. — Pro ANALOGIUM.

AREPENNIS. — Pro ARAPENNIS.

ARERAGIUM. — Debitum quod in jure *reliquum* dicitur; *arrérage, arriéré*.

ARERALE. — Idem q. AIRALE, locus ædificio aptus.

ARESSONUS. — Arcus equestris sellæ, a Gall. *arçon*.

AREST.—Pro *Arras*. «Sex panni de *arest*,» id est de civitate Arras.

ARESTA. — Jus in aliquem, vel in ejus bona manum injiciendi; *droit de faire arrê-*

ter quelqu'un et saisir ses biens. — Arista; *barbe ou pointe de l'épi*. — Angulus ædificii exterior; *arête*. (A. 1285.)

ARESTARA. — Pro HARMISCARA.

ARESTARE. — Detinere; *arrêter*. — In bona debitoris manum injicere; *saisir les biens du débiteur*.

ARESTUM. — *Aresta* apud Gallos sunt decreta, seu judicia forensia, a superiori judice, a quo nulla intercedit appellatio, lata, cujusmodi sunt parlamentorum.

ARETINUS. — *Aretina vasa*, vasa testacea Aretii Etruriæ in urbe fingi solita : unde *Etrusca* etiam appellata.

AREYRATGIUM. — Idem q. ARERAGIUM.

ARGANDUM. — Tunicæ species, eadem quæ housia; *casaque de toile grossière, habit long*; ol. *argant*.

ARGANELLA. — Machina bellica tubulis missilibus et ignitis projiciendis apta; ol. *arganette*.

ARGANUM. — Vox generica quæ instrumenta quævis denotat; *engin*. — Gruis species, machina architectonica levandis operibus. — Tunica talaris, eadem q. ARGANDUM.

ARGASTERIUM. — Pro ERGASTERIUM.

ARGATA. — Annulus crassior; *organeau*.

ARGAVUM. —Ut ARGANUM.

ARGENSATA —Modus agri; idem q. DIURNALE; *journal*.

ARGENTARIA. — Argenti fodina; *mine d'argent*. — Fiscus, thesaurus publicus, tabularia nummularia, seu cambium publicum; *trésor public*, etc. — Monetariorum officina, locus in quo moneta fabricatur; *hôtel des monnaies*.

ARGENTARIUM. — Pro ARGENTEUM : *Argentarium opus*.

ARGENTARIUS. — Qui custodit argentum. Ejusmodi munus fuit *argentarii regis* in aula regum Franciæ; *argentier, trésorier*.— Exactor et distributor bonorum Ecclesiæ.

ARGENTENEUS. — Pro ARGENTEUS.

ARGENTERIA. — Pro ARGENTARIA.

ARGENTERIUS. — Pro ARGENTARIUS.

ARGENTEUS. — Vetus apud Francos nummus.

ARGENTIFRIGIUM. — Fimbria argentea, limbus argenteus; *franges d'argent*; ol. *argentfres*.

ARGENTIOLA.— *Argentiola terræ*, portio terræ; *pièce de terre*. (Lob.)

ARGENTOCLUSUS. — *Vid.* INCLUSUS.

ARGENTULUM. — Æs modicum, pauxillum argenti.

ARGENTUM. — *Argentum album*, argentea pecunia; Gal. *argent blanc*; ad discrimen æreæ monetæ, quæ dicebatur *argentum nigrum*, *argenteum arsum*. *Argentum regis*, *argentum finum*, in veteribus regum Galliæ de monetarum fabrica et fusione statutis, intelligebatur de ea materia argentea, quæ erat undecim denariorum et duodecim granorum puri argenti, hoc est in qua erat pars vicesima quarta ærea; nam argentum purum, seu finum illud erat quod constabat duodecim denariis puræ seu finæ materiæ argenteæ; *argent le roi*, *argent fin*.

ARGENTUS. — Nummus argenteus; *monnaie d'argent*. (A. 1013.)

ARGER. — Pro AGGER.

ARGERIUM. — Pro ARERAGIUM. (A. 1294.).

ARGESTES. — Ventus Gall. *nord-ouest* dictus.

ARGILAX. — Vox qua dumeta, vepres significari videntur. (A. 1308.)

ARGILLEUS. — Pro *Argillaceus*.

ARGINALIS.— Agger, moles; Italis *arginale*. (Mur.)

ARGINERIUS. — Qui *arginalibus* seu aggeribus construendis præest et invigilat. *Vid.* ARGINALIS.

ARGIRASPIDÆ. — Milites Saraceni qui clypeum argenteum gestabant; *guerriers Sarrasins au bouclier d'argent*.

ARGIS. — Navis sic dicta ab *Argo* qua Jason in Colchidem navigavit.

ARGOISILLI. — Mercatorum societas; *association de marchands parisiens*. (A. 1339.)

ARGOLCONTES. — Ut AGRIOLENTES.

ARGOLICUS. — *Argolica phalanx*, nobilior, validior. (*Chartul S. Pet. Carn.*)

ARGUITUS. — Probatus, convictus. (*Vet. Int. Com. Orig.*)

ARGUMENTARI. — Probare, demonstrare (*A. SS.*)

ARGUMENTATIO. — Ars vel stropha qua quis fallitur : « Erat in sæculari *argumentationis* astutia prudens. »

ARGUMENTOSE. — Ingeniose; *adroitement, avec esprit*. (Ord. Vit)

ARGUMENTOSUS. — Ingeniosus, callidus, astutus; *ingénieux, rusé, adroit*.

ARGUMENTUM.—Argute inventum; proprie ars vel stropha qua quis fallitur; *ruse* : « Est victus argumentis diaboli. » — Machina qua aves in aquis capiuntur. — Machina bellica ad ignem projiciendum. — In examinatione aut supplicio reorum *argumenta* sunt vincula, compedes et alia id genus; idem est q. Gall. *les instruments de torture*.

ARGUSATA. — Modus agri, idem q. ARGENSATA.

ARGUTARID. — *Vid.* CANIS.

ARGUTIO. — Correctio, reprehensio. (*Concil. Hisp.*)

ARGUTOCANIS. — *Vid.* CANIS.

ARGYRIUM. — Argentum, a Græc. ἀργύριον.

ARGYRUS. — Nummus argenteus; ut ARGENTEUS.

ARHAMIRE. — Idem q. ADRAMIRE.

ARIA. — Pro AREA et AEREA.

ARIALE. — Idem q. AREALIS seu AREA.

ARIALIS. — Ead. notione.

ARIAMENTA. — Litis acta. (Titul. an. 1417 ubi forte legend. *arramenta*.)

ARIBANNUM.— Submonitio ad exercitum et multa imposita ei qui pergere negligebat. *Vid.* ARBANNUM.

ARIBERGARE. — Hospitio excipere; *recevoir chez soi, donner l'hospitalité*.

ARICERIUM. — Idem q. ARIZERIUM.

ARIDIUM. — Terra arida seu sabulum.

ARIENCUS. — Apud Hispanos monetæ species quæ idem videtur quod denarius seu nummus argenteus, qui simpliciter

ARGENTUS appellatur in can. 44 *Conc. Legionis* an. 1012.

ARIENTATUS. Argenteus. (Murat.)

ARIENTUM. — Argentum, moneta. (Murat.)

ARIERE-FEODUM. — Retrofeodum; *arrière-fief.*

ARIES. — *Arietem levare; courir le tournois du bélier; espèce de carrousel qui fut défendu en Angleterre à cause des dangers que couraient les joûteurs.*

ARIETARE. — Arietibus percutere, et deinde in genere, destruere; *frapper à coups de bélier, détruire.*

ARIETATIO. — Percussio quæ fit machina bellica *aries* dicta; *action de battre les murs d'une ville avec le bélier.*

ARIGALIS. — Forte ager ex prato ad culturam redactus, vel terra aratoria muris aut sepibus inclusa. (A. 1076.)

ARIMANDIA. — Familia militaris. « Fidelis noster veniens in palatio nostro una cum *arimandia sua...* » (*Form. Marc.*) — Jus quo dominus vassallos suos in exercitum ire compellebat; *droit qu'avait le seigneur de forcer ses vassaux à le suivre à la guerre.* (A. 1156.)

ARIMANNUS. — *Vid.* HERIMANNUS.

ARINCHADA. — Modus agri: « Tres *arinchadas* terræ. » (A. 1319.)

ARINGHERIA. — Suggestus. (*A. SS.*) — *Vid.* ARENGARIA.

ARINSCADA. — Ut HARMISCARA.

ARIO. — Ardea; *héron.*

ARIOLA — Parva area. *Vid.* AREA.

ARIOLARI. — *Ariolandi peccatum*: « Mandatis apostolicis nolle acquiescere, peccatum *ariolandi* est. » (Steph. Tornac.)

ARIOMANITÆ. — Ariani, sic dicti quod Arii μανίᾳ sive furore, correpti essent.

ARIPENDIUM. — Idem q. ARAPENNIS.

ARIPENDUS. — Idem q. ARAPENNIS.

ARIPENNIS. — Idem q. ARAPENNIS.

ARIPENTUS. — Idem q. ARAPENNIS.

ARIPERGARE. — Pro ARIBERGARE. (Mur.)

ARIRAGIDA. — Ut HARIREDA.

ARISCADA. — Multa gravior a principe irrogata. *Vid.* HARMISCARA.

ARISCLA. — Assula; *planche propre à faire des portes;* ol. *ariscle.*

ARISTA. — Piscium ossiculum; *arête de poisson.* — Angulus exterior domus; *arête d'architecture.*

ARISTARE. — Spicas legere; *glaner.* (*Vet. Gl.*)

ARISTARI. — In aristam crescere: « In mense Julio quo *aristantur* segetes, crescente culmo. » (*A. SS. Bened.*)

ARISTATO. — « Si quis *aristatonem* super hominem mortuum capulaverit, » etc. (*Lex Sal.*), ubi *aristato* nihil aliud significat nisi structuram ligneam honoris causa tumulo impositam, quam violari nefas erat.

ARISTATUS. — *Aristati pisces*, qui plures habent aristas; *poissons qui ont beaucoup d'arêtes.*

ARISTELLA. — Parva arista; *petite arête.*

ARISTIFER. — Ferens aristas; *qui a des arêtes,*

ARISTO LAPIS. — Lapis tectus aristatone (*A. SS. Ben.*)

ARISTOSUS. — *Aristosa cibaria*, panis hordeaceus. *Vid.* PANIS.

ARISTOTELICUS. — *Aristotelici dies*, quibus vacant scholæ philosophicæ.

ARIVUS. — Riparius, ad ripam pertinens. *Vid.* TERRA.

ARIZERIUM. — Forte hortus seu pomarium, vel locus in quo fructus servantur; *jardin, verger ou fruitier.* (*St. Per.*)

ARKARIUS. — Idem q. ARCARIUS.

ARLOTUS. — Helluo, ventri deditus, nebulo; ol. *arlot.*

ARLOXEIUS. — Ut ACLOSSERIUS.

ARMA. — Feminin. gener.: « Nullus tam sordidam et incultam *armam* habet quam hic. » (*Gest. reg. Franc.*) *Arma clamare*, clamare; *crier aux armes. Arma*, scutum et lancea dicuntur nonnullis instrumentis sæcul. VII et VIII. *Armorum ostensio, revue;* ol. *monstre. Armorum præparatio*, militia, cinguli militiæ accinctio. — *Armorum proclamatio, Vid.* HEERESCHILD. *Arma capere*, eques creari; *être fait chevalier. Armis contendere;* monomachia, judicio belli se purgare; *se justifier par un combat singulier d'un crime dont on est accusé.* — *Arma dare, armis cingere, honorare;* militem seu equitem creare; *armer chevalier. Arma accipere*, militari cingulo accingi; *être fait chevalier. Arma deponere;* arma relinquere jubebantur quibus ob crimen aliquod imponebatur pœnitentia publica. *Arma libera*, quæ liberum, id est virum ingenuum et nobilem solum spectant. *Arma molita*, aut *moluta*, aut *multritoria*; samiata, acuta; *armes émoulues. Arma offensibilia*, arma ad offendendum; *armes offensives. Arma plena*, quæ militem spectant, seu *omninoda arma; armes de chevalier, armes pleines. Arma tormentalia*, arma torneamentorum; *armes de tournois.* — *Arma* pro viris armatis; *gens d'armes.* — *Arma*, gentilitia signa; *armes, armoiries. Arma incartelata*, scutum quadripartitum; *écu écartelé. Arma reversata*, arma inversa, quæ fiebant in degradationibus nobilium qui feloniæ damnati erant.

ARMABILIS. — Facilis ad armandum. (*Vet. Gl.*)

ARMACIO. — Apparatus belli, belli præparatio; *armement.* (A. 1383.)

ARMADILLUS. — Pisciculi marini genus. (*A. SS.*)

ARMAMENTUM. — Arma; *armes, armement.* — Armentorum stabulum; *étable de gros bétail.* — Utensilia; *outils.*

ARMANDA. — Insignia gentilitia; *armoiries.* (A. 1343.)

ARMANDATUS. — Insignibus gentilitiis signatus; *qui a des armoiries.* (A. 1419.)

ARMANDIA. — Idem q. ARIMANDIA.

ARMANDIES. — Armarium; *armoire;* ol. *armaire.*

ARMANICUM. — Id omne quod *armandæ*, seu instruendæ navi necessarium est. (A. 1323.)

ARMANNIUS. — Idem q. HERIMANNUS.

ARMANTRIA. — Idem q. ARIMANDIA.

ARMARARIUM. — Bibliotheca; *bibliothèque.*

ARMARARIUS. — Bibliothecarius, custos librorum; *bibliothécaire.* — Armorum faber; *armurier;* ol. *armoirier.*

ARMARE. — Arma dare, militem facere, cingulum cingere; *armer chevalier.* (Ord. Vit.) — Navem instruere; *équiper, armer un navire.* (A. 1288.) — Apparare; *apprêter, armer.* (A. 1341.)

ARMARIA. — Bibliotheca, armarium; *bibliothèque, armoire.* — *Armaria* pro *arimandia* usurpata fuisse videtur in dipl. Fred. imp. a. 1220.

ARMARIATUS. — Officium armarii seu custodis bibliothecæ; *emploi de bibliothécaire.*

ARMARIERIUS. — Cantor seu præcentor in ecclesiis et monasteriis; *chantre.*

ARMARIOLUM. — Tabernaculum in quo Christi corpus asservatur; *tabernacle.* (*Stat. Eccl. Leod.*)

ARMARIOLUS. — Parvum armarium. (*Ord. Cluniac.*)

ARMARIUM. — Bibliotheca; *bibliothèque.* — Locus vel capsa ubi arma reponuntur; *meuble ou lieu à serrer les armes;* ol. *armaire.*

ARMARIUS. — Armorum faber; *armurier.* — Custos bibliothecæ; *bibliothécaire.* — Is qui in ecclesiis et monasteriis *cantor* vel *præcentor* dicitur, cui librorum, præsertim ecclesiasticorum cura incumbit; *chantre.*

ARMARUERIUS. — Armorum faber; *armurier.*

ARMATA. — Exercitus; *armée.* — Navis instructio; *armement d'un navire.* (A. 1283.) Armorum supellex; *armure.* (A. 1200.) — *Armatæ dies*, dies Martis. (*A. SS.*)

ARMATI. — Milites cataphracti, omnibus armis instructi; *chevaliers armés de toutes pièces, gens d'armes.* (A. 1298.)

ARMATIZATUS. — Insignibus gentilitiis signatus; ut ARMANDATUS.

ARMATOR. — Custos armorum; *qui garde des armes.* (*A. SS.*)

ARMATORIUS. — Armatus; *armé, qui a des armes.* (A. 1335.)

ARMATURA. — Armorum exercitatio, exercitium militare, quo milites a campidoctoribus instituebantur in campo; *exercice des armes, manœuvres militaires.* — Arma quæ quis induit; *armure.* — Machina bellica. (*Litt. Carol. VI.*) — Exercitus; *armée.* (A. 1468.) — Scuta gentilitia; *armoiries.* (Rym.) — Servitium quo vassallus domino suo militem præstare, aut ipsemet in exercitum domini sui ire tenebatur; *service militaire que le vassal devait au seigneur, soit en se rendant lui-même à l'armée, soit en fournissant un remplaçant.* (A. 1114.)

ARMATURARIUS. — Ut ARMARUERIUS.

ARMATUS. — *Armatus equus*, equus vestitus qui in funeribus nobilium offerri solebat. (A. 1350.) — Ut ARMATI, q. *Vid.*

ARMAZIUM. — Pro ARMARIUM.

ARMEATOR. — Idem q. ARMARUERIUS.

ARMELAUSA. — Idem quod *almutium* canonicorum, sic dicta quod tanquam *armilausa*, seu sagum militare cæteris indumentis superadderetur. *Vid.* ARMILAUSA.

ARMELARUS. — Idem q. ARMILAUSA.

ARMELAUS. — Idem q. ARMILAUSA.

ARMELAUSIA. — Idem q. ARMILAUSA

ARMELINUS. — Mus Ponticus; *hermine.*

ARMELLA. — Annulus ferreus; *armille.*

ARMELLAUSA. — Ut ARMILAUSA.

ARMELLINA. — Ut ARMELINUS.

ARMENIACENSES. — Fautores partium ducis Aurelianensis, genere comitis Armeniacensis, contra ducem Burgundiæ; *Armagnacs.*

ARMENTARIUM. — Locus ubi arma reponuntur; *arsenal.* (*Vet. Gl.*) — Armentum; *troupeau.* (*Vet. Gl.*)

ARMENTATUS. — Scutis gentilitiis ornatus; *armoirié.* (A. 1343.)

ARMENTUM. — Stabulum; *étable.* (*A. SS.*)

ARMER. — « Pro una tunica *armer* quam rex habuit. » (A. 1202.)

ARMERINUS. — *Armerinæ pelles*, pelles muris Pontici; *peaux d'hermine.*

ARMERIUS. — Idem q. ARMARUERIUS.

ARMESSARIUS. — Admissarius equus *Vid.* EQUUS.

ARMEURARIUS. — Idem q. ARMARUERIUS.

ARMICOLA. — Miles; *soldat, qui suit la carrière des armes.*

ARMIDOCTOR. — Idem q. CAMPIDOCTOR; *instructeur.*

ARMIDUCTOR. — Capitaneus; *commandant.*

ARMIFACTOR. — Ut ARMARUERIUS.

ARMIFEX. — Ead. notione.

ARMIGAISIA. — Ut ARMILAUSIA.

ARMIGATUS. — Idem q. ARMENTATUS. (A. 1398.) — *Organa armigata*, ad armum, id est humerum ligata, unde in *organis armigatis*, de quibus agitur in lib. *II Regum*, id est ad humerum positis.

ARMIGERATUS. — Ead. notione.

ARMIGERENS. — Idem ac ARMIGER.

ARMIGERIA. — Officium, partes armigeri; *emploi d'écuyer.*

ARMIGERIUM. — Idem, secundum Ducangium, ac *Scutagium*, seu servitium militare, vel potius præstatio quæ fiebat a militibus ratione feodi militaris. Carpentarius intelligit hanc vocem de obligationibus armorum quæ in nobilium funeribus offerri solebant.

ARMILAUSA. — Sagum militare quod thoraci superinduebatur; *casaque militaire, soubreveste.*

ARMILCAISA. — Idem q. ARMILAUSA.

ARMILCASA. — Ead. notione.

ARMILIUM. — Idem q. ARMILLUM.

ARMILLA. — Ornamentum brachiorum; *bracelet, anneau;* ol. *armille.*

ARMILLINUS. — Mustela Alpina seu Pontica; *hermine.*

ARMILLUM. — Idem q. ARMILLA. — Vas vinarium aptum ad portandum in humeris.

ARMILUSTRARE. — Armis proludere; *joûter.* (Mur.)

ARMINEA. — Pellis muris Pontici; *peau d'hermine.*

ARMINIUM. — Forte pro ARNESIUM; apparatus, quidquid ad ornamentum rei additur. (*Tabul. Cass.*)

ARMIRAGIA. — Maris præfectura; *commandement maritime, amirauté.*

ARMIRAGIUS. — Maris præfectus; *amiral.*

ARMISCARE. — Pro HARMISCARA.

ARMIZATUS. — Paratus; *prêt, armé.* (San.)

ARMO. — Pugio, sica, ut videtur: « Quod nullus canonicus...portare audeat cultellum, *armonem*, falchionem pennatum, clavem; ensem, aut alia arma. » (*St. Eccl. Aquens.*)

ARMOLLIS. — An idem ac ARMORACIA? « A Pascha usque ad Ascensionem Domini, liceat illis dare carnem cum *armollibus*, vel cum aliis bonis et sanis herbis. » (*G. Chr.* a. 1127.)

ARMORACIA. — Raphanus; *raifort, radis noir.*

ARMUDARE. — Idem q. ARMATURA.

ARMUM. — Quidquid ad percutiendum aptus est; *arme.*

ARMURARIUS. — Armorum faber; *armurier.*

ARMURATUS. — Scutis gentilitiis, quæ vocant *arma*, distinctus, ornatus; *armorié.*

ARMUS. — Idem q. ARMUM.

ARMUSSERIUS — Idem q. ARMURARIUS.

ARMUTIA. — Idem q. ALMUTIUM.

ARMUZIUM. — Ead. notione.

ARNALDENSIS. — Moneta episcoporum Aginnensium.

ARNALDIA. — Morbi species, sed incerta, nisi forte *alopeia* fuerit. (Rog. Hov.)

ARNALDUS. — Ganeo, nebulo, homo nihili, scortator; *vaurien.* (*St. Verc.*)

ARNALYUS. — Qui consilia dat; *qui donne des conseils, des avis.*

ARNARIUM. — Pro ALNARIUM.

ARNATUS. — Tinea consumptus, exesus; *dévoré par la teigne, usé.*

ARNELAUS. — Scapulare monachorum. (Isid.)

ARNENSE. — Armatura, ut ARNESIUM.

ARNESCIUM. — Idem q. ARNESIUM.

ARNESE. — Vox Italica, proprie apparatus omnis bellicus; item quævis supellex.

ARNESIUM. — Armatura; *armure, tout ce qui sert à armer, à équiper un homme de guerre;* ol. *harnois, harnax.* — *Harnesium paumerii*, instructus equi clitellarii; *harnais de bête de somme.* — Quævis supellex ecclesiastica et domestica, etiam muliebris; *meubles et ustensiles de toute espèce.* — Tunicæ species, sagum, paludamentum; *hoqueton.* — Ferramentum; *outils.* — « Clientes nostros muniri faciatis et provideri *arnesiis* pro cala et destructione arborum, vinearum et bladorum opportunis. » (A. 1340.)

ARNEXIUM. — Ornatus equi, Gal. *harnais*, et forte quævis impedimenta et sarcinæ. (A. 1301.)

ARNEYSIUM. — Idem q. ARNESIUM.

ARNEZIUM. — Ead. notione.

ARNILAUS. — Idem q. ARNELAUS.

ARNISCARA. — Pro HARMISCARA.

ARNISIUM. — Idem q. ARNEXIUM.

ARNIXIUM. — Ead. notione.

ARNOLDUS. — Idem q. ARNALDUS.

ARNOSIUM. — Idem q. ARNESIUM.

ARNULPHINUS. — Monetæ species quæ currebat in Provinciæ comitatu sub anno 1465.

ARNUS. — Pro ALNUS.

AROAGIUM. — Facultas forte linum vel cannabium in aqua macerandi et eluendi; a voce Gall. *aroer* et *rouir.* (A. 1226.)

ARODANDRUM. — Corrupte pro RHODODENDRON.

ARODOGNATURA. — Ut ROIGNADURA.

AROLIUS. — *Vid.* ARROLIUS.

AROLUS. — Genus retis quo aves capiuntur; *filet à prendre les oiseaux.*

AROMATICITAS. — Odor vel sapor aromaticus; *odeur aromatique.*

AROMATIZARE. — Odorem spargere; *sentir bon.* — Aromatibus condire; *aromatiser.* — Thus adolere; *brûler de l'encens.*

AROMATIZATIO. — Actio *aromatizandi.* *Vid.* AROMATIZARE.

AROMATORIUS. — Qui vendit aut componit aromata; *marchand d'aromates, parfumeur.* — Qui componit utilia medicamenta, pharmacopola; *pharmacien, préparateur de remèdes.*

AROMATUM. — Aroma; *aromate, parfum.*

ARONCALE. — *Aroncale solum*, ager incultus. *Vid.* RUNCALIS.

ARPA. — Avis species; *harpie.* — Cithara, instrumenti musicæ genus; *harpe.* (*A. SS. Ben.*) Harpago vel forceps focaria; *crochet ou pincettes.* (A. 1228.)

ARPACARE. — Harpagone trahere. (*Vet. Com.*)

ARPAGA. — Electrum; *ambre.*

ARPAGARE. — Arripere, apprehendere; *saisir, attraper;* ol. *araper.*

ARPAGO. — Pro HARPAGO. *Vid.* ARPAX.

ARPAGUS. — Immatura morte raptus, vel ipsa mors immaturata. (*Vet. insc.*)

ARPATA. — Mensuræ species, pugillus; *poignée de quelque chose;* ol. *arpade.*

ARPAUDA. — Quantum pugno continetur, pugillus; *poignée.*

ARPAX. — Harpago; *harpon.*

ARPAXARE. — Idem q. HARPAGARE.

ARPENDIUM. — Idem q. ARAPENNIS.

ARPENNA. — Ead. notione.

ARPENNIS. — Ead. notione.

ARPENNUM. — Ead. notione.

ARPENNUS. — Ead. notione.

ARPENTARIUS. — Agrimensor; *arpenteur.*

ARPENTATOR. — Ead. notione.

ARPENTINUS. — Idem q. ARAPENNIS.

ARPENTIUM. — Ead. notione.

ARPENTUM. — Ead. notione.

ARPINIUM. — Ead. notione.

ARPO. — Spicula ferrea quibus balænæ in mari configuntur; *harpon.*

ARQUAYRAGIUM. — Idem q. ARQUERIATUS.

ARQUEMIA. — Pro ALCHYMIA.

ARQUERIA. — Idem q. ARCHERIA.

ARQUERIATUS. — Officium arquerii; *office d'archer.*

ARQUERIUS. — Sagittarius; *archer;* ol. *archier.*

ARQUESIA. — Pro ARQUERIA.

ARQUETUS. — Diminut. ab ARCUS.

ARQUILLA. — *Cavilla* de ferro in biga; *cheville de fer qui contient la roue sur l'essieu;* ol. *hutrées.*

ARQUINTALE. — Pro QUINTALE.

ARQUUTES. — Idem q. ARCISTA.

ARRABARE. — Avellere; *arracher.*

ARRABATUS. — *Arrabata terra*, id est terra unde vites evulsæ sunt; *vigne dont on a arraché les plants.*

ARRABILIS. — Qui arat; *celui qui laboure.*

ARRABO. — Pro ARRHABO.

ARRACATIO. — Ordo, dispositio; *arrangement disposition, préparatif;* ol. *arroiance, arréance, arréement.*

ARRADAMENTUM. — Locatio, datio ad arrendam; *action de donner à cens, de louer.*

ARRADONGATURA. — Idem q. ROIGNATURA.

ARRAHENES. — Obsides, ut putat Cangius; *otages.* (*Mart. Ampl. Col.*)

ARRAIARE. — Instruere, disponere, armare; *mettre en bataille, arranger;* ol. *arrayer, arroyer.*

ARRAIATOR. — Qui disponit, ordinat, instruit, castrorum præfectus; *celui qui met en bataille, maréchal de camp;* ol. *arrayours.*

ARRAINARE. — In jus vocare; *citer devant un tribunal, assigner;* ol. *arrainier.*

ARRAIZONARE. — Ead. notione.

ARRAIZUS. — Anglis, aciei ordinator; *sergent de bataille.* — Centuriæ instructor; *sergent d'une compagnie.*

ARRAMA. — Ramus; *rameau.* — Multa quæ irrogatur pro *defectu*, seu *defalta*, cum videlicet actioni intentæ quis non respondet; *amende infligée à celui qui n'obéit pas à une citation.* — Idem q. ADRAMITIO.

ARRAMARE. — Ex ramis arborum tecta concinnare, ubi animalia quæ ex jure in silvis depascuntur, quiescere possint; *faire avec des branches d'arbres des abris pour les bestiaux que l'on a droit de faire paître dans les bois du seigneur.* — Idem ut videtur q. ADRAMARE.

ARRAMATIO. — Ut ADRAMITIO.

ARRAMENDUM. — Datio ad arrendum; *action de donner à cens.*

ARRAMENTUM. — Ordo, ornatus, instructio; *arrangement.* (Knygth.) — Æs; *airain.* (A. 1287.) — Documentum, quidquid rei illustrandæ inservit; *toute pièce qui peut servir à expliquer, éclairer une chose.* (A. 1329.) — *Arramenta resumere*, ad calculos reverti, id est eo litis reverti ubi desitum est. (A. 1404.)

ARRAMIARE. — Ut ADRAMIRE. (A. 1205.)

ARRAMIATIO. — Idem q. ADRAMITIO. (A. 1201.)

ARRAMINA. — Ead. notione. (A. 1244.)

ARRAMINATIO. — Ut ADRAMITIO. (A. 1209.)

ARRANCANES. — Vox Hispanica, inaures; *boucles d'oreille.* (*A. SS.*)

ARRANCARE. — Evellere; *arracher, renverser.* (A. 1168.)

ARRANCATA. — Apud Hispanos, expeditio militaris, vel raptus, direptio, qualis fieri solet in expeditionibus militaribus.

ARRANCURA. — Rixa, lis, querimonia; *querelle, dispute.* *Vid.* RANCURA.

ARRANDUAMENTUM. — Datio ad censum annuum; *action de donner à cens, à rente annuelle.*

ARRANNARE. — Interposito sacramento interrogare; *interroger après avoir fait prêter serment.* (*Chr. Henr. Blancf.*)

ARRAPARE. — Arripere, apprehendere; *attraper, saisir;* ol. *arraper.* (A. 1370.)

ARRAPAX. — Harpago; *harpon, griffe, croc.*

ARRARE. — Spondere, arram dare; *répondre, donner un nantissement;* ol. *arrher.* — Fatigare, exagitare, vexare; *harceler, tourmenter, vexer;* ol. *harrier, hardier.*

ARRAS. — Pannus acu pictus in Atrebatis civitate.

ARRASARE. — Complanare, funditus evertere; *raser.*

ARRASTLE. — Ligonis species. (A. 1361.)

ARRATIONARE. — Aliquem alloqui, admonere, tractare cum aliquo, in jus vocare; *haranguer, dialoguer, parler raison, traiter, sommer, citer en justice;* ol. *arraisonner, araisnier.*

ARRATIONATUS. — In jus vocatus; *celui qui est cité en justice.*

ARRAUS. — Forte mendum pro *averiis*, id est animalibus agriculturæ inservientibus. (S. XIV.)

ARRAYAMENTUM. — Idem q. ARRAMENTUM.

ARRAYARAGIUM. — Pro ARERAGIUM.

ARRAYARE. — Idem q. ARRAIARE.

ARREATOR. — Qui res curat, instruit: « Consules, procuratores, *arreatores* et administratores, » etc. (A. 1282.)

ARRECTATUS. — Accusatus, in jus vocatus; ut ARRATIONATUS.

ARREDAMENTUM. — Idem q. ARRENDAMENTUM.

ARREDIUM. — Apparatus bellicus; quævis supellex. *Vid.* HARNESIUM.

ARREGIUM. — Pro ARRERAGIUM.

ARREGNARE. — Idem q. ARENIARE.

ARREHENATUS. — Idem q. ARRAHENES.

ARREHENES. — Ead. notione.

ARREIRAGIUM. — Ut ARERAGIUM.

ARRELA. — « Omnes macellarii de Legione per unumquemque annum in tempore vindemiæ dent Sayoni singulos utres bonos et singulas *arrelas* de suo. » (*Concil. Hisp.* a. 1012.) An mensuræ, an vasis species?

ARRELLUS. — Forte diminut. Ab *area*, ager, vel locus, qui nec aratur, nec colitur. (A. 1267.)

ARRELOGIUM. — Pro HOROLOGIUM.

ARRENCARE. — Idem q. ARRANCARE.

ARRENCURA. — Querimonia; *rancune.*

ARRENDA. — Census annuus; *rente, cens.*

ARRENDAMENTUM. — Locatio, datio ad censum seu arrendam; *arrentement.*

ARRENDARE. — Ut *dare ad censum*; *donner un bien à cens, l'arrenter.*

ARRENDATARIUS. — Conductor, qui ad arrendam seu annuam pensionem agrum aliudve recipit; *fermier*.

ARRENDATIO. — Datio ad arrendam seu censum annuum; *action de donner un bien à rente*. (A. 1497.)

ARRENDATOR. — Idem q. ARRENDATARIUS. — *Arrendator ecclesiæ*, vicarius seu presbyter cui ecclesia deservienda committitur. (A. 1396.) — *Arrendator incantus*, qui *auctiones* ad *arrendam* seu firmam tenet. (*St. Aven.*)

ARRENDATORIUS. — Idem q. ARRENDATOR, *firmarius*.

ARRENDITIA. — Reditus, seu census annuus; *revenu annuel, rente*.

ARRENDUARE. — Idem q. ARRENDARE.

ARRENDUATOR. — Idem q. ARRENDATOR.

ARRENGA. — Oratio ad proponendum consilium in conventu; *harangue*.

ARRENGARE. — Loqui, disputare, disserere; *haranguer*. (*St. Cad.*) — Ordinare, disponere; *arranger*. (A. 1265.)

ARRENGUM. — Conventus publicus; *assemblée publique*. (Mur.)

ARRENIATUS. — Coactus se sistere judicio. *Vid.* ARRAINARE.

ARRENTAMENTUM. — Idem q. ARRENDAMENTUM.

ARRENTARE. — Idem q. ARRENDARE.

ARRERARIUM. — Ut ARERAGIUM.

ARRESTA. — Mora, obex, impedimentum; *arrêt, empêchement*. — Agger, pulvinus. (A. 1354.)

ARRESTABILE — Amentum, lora scilicet, quo lancea media religatur, retinaculum; *courroie fixée à la lance et servant à la retenir, arrêt*.

ARRESTARE. — Detinere, manus in aliquem vel in ejus bona injicere; *arrêter*. (A. 1290.) — Decernere, statuere; *décider, résoudre, arrêter*. — Summam inscribere; *écrire un arrêté*. (*Mem. Cam. Comp. Par.*) — Retinere, cohibere; *retenir, empêcher*. — Insistere alicui rei, ipsi inhærere. (Mart.)

ARRESTATIO. — Captio, injectio manuum in aliquem vel in ejus bona; *arrestation, séquestration, saisie*. — Impedimentum, retardatio; *action d'empêcher, de retenir*.

ARRESTATOR. — Qui ex jure manum in aliquem vel in ejus bona injicit. (A. 1278.) — Pro ARRENDATOR, conductor. (A. 1346.)

ARRESTIUM CLAUSTRALE. — Inclusio in claustro, et forte in claustrali carcere. (A. 1531.)

ARRESTUM. — Manus injectio in aliquem vel in illius bona; *action d'arrêter quelqu'un ou de saisir ses biens. Arresti villa*, in qua mercatoribus foraneis licet in emptores mercium suarum, seu in illorum bona manum injicere: *ville où les marchands étrangers peuvent faire arrêter leurs débiteurs ou saisir leur avoir*. (A. 1351.) — *Arrestum frangere*, injussus abire; *s'en aller sans en avoir obtenu l'autorisation. Arrestum computi*, rationum confectio; *arrêté d'un compte*. — *Arrestum curiæ*; *Vid.* ARESTUM. — Appunctamentum, consilium quo partes appunctantur, vel ut de re controversa inter se conveniant, vel ut rem controversam magis elucident; *arrangement des parties sur les points en discussion*. (A. 1347.) — Interdictum. (A. 1442.) — Mora, dilatio; *empêchement, retard, délai*. — Arrentum, ut ARRESTABILE. (A. 1383.)

ARRETARE. — Accusare, in jus vocare; *accuser, citer en justice*. — Statuere, definire; *décider, arrêter*. (A. 1491.)

ARREVUM. — Pro ARRETUM, retro.

ARREYRAGIUM. — Pro ARERAGIUM.

ARRHÆ. — Munera in sponsalibus dari solita; *arrhes*.

ARRHARE. — Arrhis sponsam donare; *donner des arrhes*.

ARRIA. — Pro AREA; *aire*.

ARRIARE. — Pro ARRAIARE.

ARRIBA. — Supra, vox mere Hispanica. (*A. SS.*)

ARRIBANNUM. — Ut HEREBANNUM.

ARRIBATICUM. — Ripa facilis appulsui navium, portus species. Item tributum pro ipso navium appulsu; *rivage d'un abord facile pour les vaisseaux, droit à acquitter par les navires qui abordent*.

ARRIBATORIUM. — Ead. notione.

ARRIERAGIUM. — Idem q. ARERAGIUM.

ARRIERIBAM. — Idem q. HEREBANNUM.

ARRIETAGIUM. — Præstatio quæ, ut videtur, ex arietibus fit. (A. 1259.)

ARRIGARE. — Dicitur qui de rebus suis morbo laborans disponit; *disposer de son bien en maladie*. (*Lex Long.*)

ARRIMANARIA. — Idem q. ARIMANIA.

ARRINGERIA. — Locus editior unde concionantur publice, ut ARENGERA.

ARRINGUM. — Ut ARENGUM.

ARRIPAGIUM. — Tributum quod pro appulsu navis in portum solvitur. *Vid.* ARRIBOTICUM.

ARRIPATICUM. — Ead. notione.

ARRIPATORIUM. — Ripa ad quam appellitur. *Vid.* RIPATORIUM.

ARRIPERE. — Pertinere; *appartenir*. (*S.* IX.)

ARRIRAGIUM. — Idem q. ARERAGIUM.

ARRIVA. — Maleficii species. (A. 1310.)

ARRIVAGIUM. — Idem q. ARRIPAGIUM. — Ripa appulsui navium facilis; ut ARRIBATICUM.

ARRIVARE. — Ad ripam trahere, in ripa navem exonerare, ripam tangere; a Gal. *rive*. Inde et apud nautas *dériver*, a ripa navem subducere.

ARRIUM. — Arrha; *arrhes*.

ARRO. — Idem q. ARAO. (A. 1351.)

ARRODONGNARE. — Circumcidere; *rogner*.

ARROGANENSES. — Pro ARAGONENSES.

ARROGANTIA. — Magnanimitas, ut interpretantur editores *Act. SS.*

ARROGARE. — Arroganter aliquem alloqui. (A. 1389.) — Adesse. (*Vet. Gl.*)

ARROLIUS. — Forte pannus vel tela in se convoluta; *rouleau*. (Rym.)

ARROLOGIUM. — Pro HOROLOGIUM.

ARRONCHARE. — Runcare, exherbare. (*St. Verc.*)

ARRUMPERE. — Arare, agrum proscindere; *labourer la terre*, *Vid.* RUMPERE.

ARRUPTUM. — Pro ABRUPTUM.

ARS. — Machina, unde Gallis *artillerie*. — *Ars sancta*. Vid. *Sortes sanctorum*. — Vox generica qua instrumentum quodvis arte confectum denotatur. (A. 1352.) — *Ars maris*, scientia navalis; *art maritime*. (*St. Mas.*)

ARSACIDÆ. — Idem q. ASSASSINI.

ARSALIUM. — Incendium. (A. 1336.)

ARSCHIL. — Ut HEERESCHILD.

ARSCILD. — Ead. notione.

ARSEIA. — Combustæ sylvæ; *forêts dont on a brûlé les arbres*; ol. *arsins*.

ARSELLUM. — Parvus fornix, seu lapis sepulcralis instar fornicis parieti affixus. (*Necrol. S. Mart. Lemov.*)

ARSELLUS. — Idem q. ARCELLUS.

ARSENA. — Armamentarium; *arsenal ordinaire*. — Locus in quo fabricari aut servari solent naves; *arsenal maritime*.

ARSIA. — Forte pro ARCHIA, fornix pontis.

ARSIBILIS. — Cremabilis; *combustible*. (*Vet. Gl.*)

ARSILE. — Bibliotheca in fornicis modum exstructa. (*Chr. Subl.*)

ARSINA. — Incendium, vel crimen incendii, seu cognitio de crimine incendii; *incendie ou crime d'incendie, ou droit de connaître de ce crime*; ol. *arsin*.

ARSINUM. — Jus cognoscendi de crimine incendii; *droit de connaître des crimes d'incendie*. (A. 1145.)

ARSISIA. — Pro ASSISIA.

ARSITIUM. — Forte ædificium in modum arcis munitum, in quo annona et supellex quævis tempore belli recondebantur. Locus haud ita absimilis *arsenæ*, quæ *armamentarium* sonat, ut supra dictum est: aut fortassis arsitium ab *ardere* vel *arsura*, quæ est auri conflatio; qua ratione *arsitium* posset esse locus seu officina ubi moneta conflatur. (A. 1218.)

ARSIVUS. — *Arsivus consulum*, forte primus consulum aut comitum, ab ἄρχων, princeps. (*Chartar. Eccl. Auxitanæ.*)

ARSULTARE. — Pro ASSULTARE.

ARSURA. — Auri vel argenti conflatio, purgationis ergo vel examinis. (Domesd.) — Erpeta, morbi species; *dartre, ulcère rongeant*. (A. 1088.) — Vestigium adustionis candentis ferri. (*A. SS.*) — Incendium. (A. 1311.) — *Arsuræ*, monetariorum et argentariorum scopaturæ et reliquiæ rursum igni excoctæ. (Gors. mon.)

ARTAERIA. — Idem q. PETRARIA.

ARTARE. — Pro APTARE neutra significatione, quadrare, convenire. — Obligare, cogere, astringere; *forcer, obliger*. (Rym.) — Docere; *enseigner*. (*Vet. Gl.*)

ARTARIA. — Guttur, gurgulio, pro ARTERIA. (*A. SS.*)

ARTATIO. — Pro ARCTATIO.

ARTATUS. — Forte magister liberalium artium. (*Conc. Hisp.*)

ARTAVUS. — Cultellus acuendis calamis scriptoriis; *canif*.

ARTELARIA. — Idem q. ARTILLERIA.

ARTELLARIA. — Eod. sensu.

ARTERIUS. — Pro ARCERIUS.

ARTES. — Tabulatum. (*Chr. Comm.*) — *Artes*, apud Italos, societates artificum; *associations d'ouvriers, corporations*. (A. 1272.)

ARTESANUS. — Artifex; *artisan*; ol. *artisien*.

ARTETICA GUTTA. — Arthritis; *goutte*.

ARTETICUS. — Qui artetica gutta laborat; *goutteux*. — Artibus instructus. (*Vet. Gl.*)

ARTETIRA. — Pro ARTETICA.

ARTHILLIA. — Machinæ quævis bellicæ, earumque omnium apparatus. (A. 1383.) *Vid.* ARTILLARIA.

ARTHRETICA. — Vid. ARCETICA.

ARTICACTUS. — Cinaræ fructus; *artichaut*.

ARTICOCTUS. — Ead. notione.

ARTICULA. — Ars: « O maleficiorum *articula*, ut talia in conspectu meo faciatis! » (*Pas. S. Mam.*) — Pro *articulus*, junctura, compages ossium; *articulation*. (*A. SS.*)

ARTICULARIS ECCLESIA. — Quæ alterius quasi membrum est, ab alia pendens; *annexe*.

ARTICULARITER. — Articulatim. (A. 1366.)

ARTICULUM. — Dolus, techna, artificium; *rouerie, ruse, tromperie, artifice*. (*V. S. Mam.*) — Ingenium, argumentum. (A. 1107.)

ARTICULUS. — Libellus supplex expostulationis ad judicem; vox fori ecclesiastici apud Anglos. — Circulus in quo scilicet inscriptio monetarum imponitur. (A. 1368.) — *Super articulos manus prosterni*, leviorum culparum satisfactio apud monachos. (*Usus ord. Cisterc.*) — *Articuli coronæ*, apud Anglos definitiones, conclusiones Curiæ seu Cameræ Coronatoris. (Rym.) *Articuli cleri*, apud eosdem, certa sunt statuta de causis personisque clericorum condita regnantibus Edwardo II et Edwardo III: *articles of clery*. (Th. Bl.)

ARTIDOCTOR. — Doctor seu magister in artibus; *maître-ès-arts*.

ARTIFEX. — Duplex, dolosus; *artificieux*.

ARTIFICIARIUS. — Artifex; *artisan*.

ARTIFICIATUS. — Idem q. *artificialis*

ARTIFICIOLUM. — Ars; *métier*.

ARTIFICIUM. — Præstigium, fallaciæ; *ruse, artifice*. — Supellex, quidquid arte confectum est. (*Cap. C. M.*) — Ars; *métier*. (*Reg. L. Mac.*) — Machina bellica; *machine de guerre*. — Corpus artificum; *corps d'ouvriers*. (H. Knygt.) — Opus arte factum; *travail*. — Hinc *artificium Bisanteum* in *Actis SS. Benedict.*, idem forte ac pavimentum sectile et tessellis instructum, cujusmodi pavimenta Bisantii erant frequentia. — Machina arte inventa et confecta; *machine*. (A. 1376.) — Quodvis instrumentum rei alicui perficiendæ necessarium; *outil, instrument*. (A. 1391.)

ARTIFICUS. — Bonis artibus instructus. (Cath.)

ARTIGA — Modus agri, ut videtur. (*A. SS.*)

ARTIGARE. — Ut ANDIGARE. — Interlucare sylvam, dumeta succidere, in culturam redigere; *défricher, mettre en culture.* (A. 1328.)

ARTIGIARUM. — Ut ARTIGA.

ARTIGRAPHUS. — Grammaticus seu artis grammaticæ scriptor; *grammairien.*

ARTILHERIA. — Ut ARTILLARIA.

ARTILIARIA. — Officina ubi ars exercetur; *atelier.* — Idem ac ARTILLARIA.

ARTILLARIA. — Quævis supellex domestica; machinæ quævis bellicæ, earumque omnium apparatus, plaustraque omni armorum genere onusta, quæ castra sequebantur; *meubles, ustensiles de ménage; engins de guerre d'une nature quelconque, attirail qui les accompagne, chars qui servent à les transporter; artillerie.*

ARTILLATOR. — Machinarum, quas Galli *artillerias* vocant, fabricator; *constructeur de machines de guerre.*

ARTILLERIA. — Idem q. ARTILLARIA.

ARTILLERUS. — *Vid.* FELGARIA.

ARTILLIARIA. — Idem q. ARTILLARIA.

ARTILLIATOR. — Qui et *artilleriæ magister* nuncupatur; *artilleur.*

ARTILLIATURA. — Officina, ubi artillariæ cuduntur: *fonderie.*

ARTILUS ITINERIS. — Iter facientibus paratæ insidiæ. (Rym.)

ARTIO. — Equestris sellæ arcus, seu pars anterior; *arçon.*

ARTIPHISIUM. — Pro *artificium.*

ARTIQUUS. — Ager in culturam redactus; *terre mise en valeur.*

ARTISIS. — Pro ARTHRISIS.

ARTISTA. — Liberalium artium peritus; *savant dans les arts;* ol. *artien.* (*A. SS.*) — *Magister artista* idem est qui magister in artibus; *maître-ès-arts.* — Auditor philosophiæ; *élève en philosophie.* (*Hist. Brit.*) — Idem q. ARTILLIATOR. (A. 1409.)

ARTOCOPA. — Quævis placenta, panis quidam dulciarius et arte confectus. Hinc et ille azymus panis qui in Ecclesia Romana ad hostias Domino consecrandas conficitur, etiam *artocopus* appellatur apud Ugutionem.

ARTOCOPUS. — Dulciarius pistor, qui conficit artocopas. *Vid.* ARTOCOPA.

ARTOCREAS. — Panis carnem continens; *pâté de viande.*

ARTONA. — *Vit. S. Severi abb. Agath.*, c. 11, de pane paximatio, in modum eulogiæ transmisso et cruce signato: « Hujus plane crucis *artonæ* comestio non puto vacare mysterio. » Ubi editor *artonam*, paniciam interpretatur, ab ἄρτος, panis.

ARTRACTATIO. — Pro ALTERCATIO.

ARTUARE. — Membratim lacerare, dividere; *démembrer.*

ARTURIA. — Pro ARATORIA.

ARTURUM EXSPECTARE. — Proverbium apud Anglos, quorum credula adeo fuit olim fides, ut Arturum regem denuo regnaturum persuasum haberent.

ARULA. — Parva ara, altaris mensa; *petit autel, table d'autel.* (*Ann. Ben.*) — Patella carbonum, craticula, vel vas æneum quadrangulum, in quo ignis ardet, vel in quo prunæ vel carbones asportantur. (Isid.)

ARULATOR. — Idem q. ARILATOR, seu ARIOLATOR.

ARUM. — Territorium, forte pro *arvum.*

ARUMATUS. — Pro *arvinatus*, pinguis, ob nimiam pinguedinem deformis.

ARUMPERE. — Pro ABRUMPERE.

ARUNCALIS. — Ager incultus; *terre non cultivée.*

ARUNCARE. — Evertere, eradicare; *renverser, déraciner.*

ARUNCETORIUM. — Ager incultus; ut ARUNCALIS.

ARUNDINETUM. — Arundo, locus ubi crescunt arundines; *roseau et lieu planté de roseaux.*

ARUNDO. — Canalis, aqualicus; *tuyau*: « Videns etiam quia fons aquæductus antiquitate et vetustate defecisset..., habiles canales adaptavi et per plumbeas *arundines* meatum fontis constantissime reparari feci. » (Marc. abb. Fuld.)

ARVA. — (Fem. gen.) Ager, interdum regio, provincia, ager seu locus incultus, ædificio aptus; *champ, pays, emplacement, terrain vide, propre à bâtir;* ol. *arve.*

ARVICOLA. — Agricola, qui arva colit.

ARVINARE. — Pinguedine implere; *engraisser.*

ARVINULA. — Parva arvina.

ARVIPENDIUM. — Idem q. ARAPENNIS.

ARVIPENNIUM. — Ead. notione.

ARVOLDIA. — Idem q. ARNALDIA.

ARVOUTUS. — Erisma, anteris; *arc-boutant.*

ARVUS. — Pro ARVUM.

ARWERNUS. — Aper; *sanglier.* (*Lex Sal.*)

ARX. — Pro ARCHIVUM. — Copiæ, vires, exercitus; *forces militaires.*

ARZELLA. — Conchæ marinæ species, ap. Italos. (A. 1197.)

ARZENARE. — Aggerem construere, ap. Italos.

ARZER. — Italis, moles, agger. (Rol. Pat.) — Iisdem forte ignis, focus, lignatio.

ARZO. — Arculus; *arceau.* (A. 1200.)

ARZONUS. — Equestris sellæ arcus; *arçon.*

ASACIUM. — Indiculus pretiorum rebus venalibus statutorum; idem q. CALMEDRIUM.

ASAGIUM. — Degustatio; *essai, épreuve;* ol. *asaie.*

ASAMMUM. — *Vid.* BISAMUM.

ASAQUERIUS. — Aquarius, forte pro *adaquarius.*

ASAXONARE. — Formare; *façonner, fabriquer.*

ASBERGUS. — Idem q. ALBERGA.

ASBOTARE — Pro ABUTARE.

ASBOUTARE. — Ead. notione.

ASCALARE. — Scalis admotis invadere; *escalader.*

ASCELLA. — Axilla, tullio; *aisselle.* — Pro *assella*, asserculus; *petite solive, chevron.* — Pro ALA, id est pars ædis et avis ala; *aile de bâtiment et aile d'oiseau.*

ASCELLARE. — Furca alaris, qua *ascellæ* seu humeris claudicantium suspenduntur ad firmandos gressus; *crosse* (Aim.)

ASCELLATUS. — *Ascellata vena*, quæ et *basilica;* nam vena quæ in ascellas vadit, se in quatuor venas dividit, quarum tertia in manum per armum secedit, eaque vocatur *ascellata* et *basilica.*

ASCELLULÆ. — Diminutiv. ab *ascellæ.*

ASCENDERE. — Dicitur de animalium admissione. (Lud.) — Crescere. — *Ascendere ex adverbo*, contradicere. (S. Anselm.) — *Ascendere ad plenum*, ad superiores sedes chori ascendere. (*St. Eccl. Lugd.*)

ASCENSA. — Ascensio, festum Ascensionis Dominicæ; *la fête de l'Ascension.* — Pro ACCENSA, locatio; conventio, pactum; *action de donner à cens; arrangement, pacte, accord.*

ASCENSAMENTUM. — Ead. notione.

ASCENSARE. — Locare, ad *ascensam* dare; *donner à cens, louer.*

ASCENSATIO. — Datio ad censum, ut ASCENSA.

ASCENSIRE. — Ut ASCENSARE.

ASCENSIVA. — Præstatio annua ex ascensatione persolvenda; *prestation annuelle due pour un bien pris à ferme.* (A. 1194.)

ASCENSIVUS. — Qui ad censum tenet; *fermier.* (A. 1316.)

ASCENSOR. — Adcensor, qui ascendit generatim, peculiarius eques; *en général, qui monte, qui gravit; en particulier, qui monte un cheval, cavalier.* (S. Hier.)

ASCENSORES. — Antecessores, majores; *les ascendants.*

ASCENSORIUM. — Gradus quo ascenditur; id quo quis in equum ascendit, tollitur; *escalier, montoir.*

ASCENSUATIO. — Idem q. ADCENSUATIO.

ASCER. — Chalybs; *acier.*

ASCERIOLUS. — Sciurus; *écureuil.*

ASCETÆ. — Monachi qui virtutem, continentiam ac vitam evangelicam excolunt; *ascètes.*

ASCETERIUM. — Ex Gr. ἀσκητήριον, monasterium, locus exercitio et disciplinæ virtutum destinatus; *séjour des ascètes, couvent.*

ASCETRIÆ. — Feminæ continentes quæ a monachabus differebant ut asceterium a monasterio: a monachabus scilicet, quæ in solitudinibus domicilia habebant; *femmes vouées à la vie ascétique.*

ASCHAZA. — Non tonsuratus; *qui n'est pas tonsuré.* (*Lex Sal.*)

ASCHERATUS. — *Ascheratus ad bellum;* comparatus, instructus, accinctus, forte ab *ascar* quod armatura ex chalybe erat, vel ab *ascer*, sanguis, cruor. (A. 1218.)

ASCIARE. — *Asciare dentibus*, idem est quod *secare.*

ASCIARIA. — « Copiosas *asciariarum* et insignium feminarum catervas obviam habuimus (*Act. SS.*), » ubi editores emendant *ascetriarum*, id est mulierum piarum.

ASCIATUS. — *Asciata lex*, videtur esse eadem quæ lex inviolabilis, sempiterna. (*Ch. Autran.*) — Cultelli species; *sorte de couteau.*

ASCICULUS. — Idem q. ASCIOLA, et pro *axiculus* vel *asserculus.*

ASCILI. — Idem q. ASCODROGILI.

ASCILLA. — Idem q. ASCELLA.

ASCILUS. — Forte pro ASELLUS, machina bellica, vel pro ASTILUS seu ASTILA, veru.

ASCINGIA. — Idem q. ANDECINGA, ACCENGIA.

ASCINI. — Qui laribus et tecto carent.

ASCINUS. — Possessio, locus sepibus, muris aut vallis conclusus; *propriété murée, enclos;* ol. *acin*, *ascin* et *assin*, a verbo *accingere.*

ASCIOBOLA. — Idem q. ASCIOLA.

ASCIOLA. — Minor ascia, parva securis; *hachette.*

ASCISIÆ. — Statuta quæ in *assisis* seu comitiis publicis de rebus ad rem publicam spectantibus conficiuntur. *Vid.* ASSISA.

ASCISINI. — Idem q. ASSASSINI.

ASCITÆ. — Hæretici ab ἀσκὸς, uter, dicti. Hi bacchantes utrem inflatum et opertum solebant circumferre, tanquam ipsi essent evangelici utres novi vino novo repleti. (S. Aug.)

ASCITERIUM. — Idem q. ASCETERIUM.

ASCLA. — Asserculus; *petite solive, chevron.*

ASCLARE. — Rescindere; *fendre.*

ASCOBATUM. — Quævis sordes, purgamenta; *saleté, balayure*, etc. « Quod nullus projiciat sanguinem, vel aquam putridam, seu aliud quodcunque putridum vel *ascobatum* domus in carreria. » (*Inst. ann.* 1301.)

ASCOBRAMENTUM. — Idem q. INCURRIMENTUM.

ASCODROGILI. — Hæretici iidem qui ASCODROGITÆ.

ASCODROGITÆ. — Hæretici in Galatia, qui utrem inflatum ponunt et cooperiunt in sua ecclesia, et circumeunt eum insanientes potibus, non intelligentes, quod ait Salvator, utres novos sumendos inque eos vinum novum mittendum, non in veteres.

ASCODRUGI. — Ead. notione.

ASCOGEFRUS. — Pons ex utribus confectus; *pont fait d'outres gonflées.*

ASCOPA. — Vas aquaticum, utri persimile.

ASCOPERA. — Ead. notione.

ASCORA. — Idem q. ASCOPA.

ASCRIPTARII. — Idem q. ASCRIPTITII.

ASCRIPTITIATUS. — Ead. notione q. ASCRIPTITIUS; *Vid.* ASCRIPTITII.

ASCRIPTITII. — Coloni, agricolæ, villani, qui aliunde orti, in aliorum dominorum villas et prædia pergebant, ibique eorumdem licentia sedes suas figebant, et sub annui census conditione in cæterorum subditorum transiebant statum, et in album ascribebantur; *paysans qui, changeant de demeure, allaient s'établir dans une seigneurie étrangère et y étaient reçus et immatriculés à charge d'une redevance.*

ASCULTARE. — Pro AUSCULTARE. — Conferre, comparare, exscriptum ad rationem archetypi expendere; *collationner.*

ASCULTUS. — Pro EXSCULPTUS.

ASCUPA. — Pro ASCOPA.

ASCURTARE. — Contrahere, minuere ; *resserrer, rapetisser.*

ASCURZARE. — Forte perficere : « Eodem anno ecclesia Sancti Joannis de domo fuit *ascurzata.* » (*Chr. Plac.*)

ASCUS. — Navicula, scapha ; *petit bateau, nacelle.*

ASCYSTERIUM. — Pro ASCETERIUM.

ASECARE. — Falce desecare ; *faucher.*

ASECRETIS. — Vox indeclinabilis, seu *a secretis*, secretarius, consiliarius ; *secrétaire, conseiller.*

ASEITAS.— Vox scholasticorum, proprietas substantiæ quatenus est per se et opponitur *aballeitati.*

ASELLA. — Axilla ; *aisselle.* — *Asellæ*, alæ minio, aliove colore in codicibus manuscriptis pictæ ad aliquas observationes, additiones, etc., indicandas concludendasve.

ASELLI. — Lusoriæ tesseræ, *taxillorum* species.

ASELLIONUS. — Pro ASELLUS.

ASELLUS. — Machina bellica, ead. q. *onagri* nomine alias nuncupata. — Corpus humanum suopte impetu pronum ad libidinem. (Hier.)

ASEMOLA. — Idem q. AZEMILA.

ASEMPRE. — Quævis præstatio : « Item quistam, toutam, talliam, collectam, exactionem vel *asempre.* » (A. 1257.)

ASEMPRIVUM. — Jus utendi re aliqua, e. g. pascuis et forestis, idem q. ADEMPRUM. (A. 1306.) — Idem videtur quod PLANUM, ager cultus, vel domus APPENDITIÆ : « Item omnia illa hospitia... cum plano seu *asemprivo* dictorum hospitiorum quæ sunt situata, » etc. (A. 1387.)

ASENIA. — Ut AZENIA.

ASENSARE. — Idem q. ADCENSARE.

ASENSIA. — Facultas utendi rebus alienis tanquam suis ; ol. *aisance. Vid.* AISANTIA.

ASEPDIUM. — Pro ASSEDIUM, obsidio ; *siége.*

ASERAIRA. — Forte pro ASINARIA, servitium quod cum asinis domino debetur. (A. 1317.)

ASERRIO. — Animalium morbi genus apud Hispanos. (*A. SS.*)

ASERTIUM. — An desertum ? « Et cum venisset ad Saphet, invenit ibi *asertium* sine ædificatione, ubi quondam fuerat castrum nobile ac famosum. » (Bal.)

ASETUM — Forte nomen loci, nisi idem sit ac *aisamentum*, pertinentiæ scilicet, ubi libere percipi possunt *aisentiæ* : « Et quod habet apud Villers in Aseto et villa subtus firmitatem, » etc. (A. 1149.)

ASIA. — Pro ACIA, filum. — Idem q. AISIÆ ; pertinentiæ ubi libere percipi possunt aisamenta.

ASIAMENTA. — Commoditates, necessaria variis vitæ usibus, ac præsertim jus utendi rebus alienis ; *tout ce qui est utile à la vie, droit d'usage dans les propriétés d'autrui, aisance, aisements.* (A. 1253.) — Quidquid rei alicui perficiendæ commodum est ; *tout ce qui peut servir à exécuter une chose.* (*St. Verc.*) — Instrumenta, chartæ ; *titres, actes, papiers.* (*St. Ast.*)

ASIANZIA. — Commoditas, usus ; *aisance.*

ASIATIM. — Pro ASCIATIM, id est divisim.

ASIDERATUS. — Paralysi percussus ; *frappé de paralysie.* (A. 1167.)

ASIFONIATUS. — Ablatus, sublatus. (A. 776.)

ASIGA. — Piscis e mugilum fluvialium genere ; *vendoise.*

ASILE. — Assula seu lignea tabula tectis cooperiendis apta ; *latte.*

ASINA CURTA. — Onus asinæ mutilæ, seu cui cauda decisa est. (*Chartul. S. Germ. Prat.*)

ASINADA. — Onus asini ; *charge d'âne* ; ol. *asnée.*

ASINARE. — Asino vehi ; *aller à âne.* (Luitp.)

ASINARIA. — Servitium domino exhibendum cum asino ; *corvée de transport à âne.* (*G. Chr.*)

ASINARIUM. — Idem q. ASINADA.

ASINARIUS. — Qui ligna de silvis defert ; *ânier.* — *Asinarius sancti Petri*, vox injuriosa. (A. 1271.) — *Asinarii* per convicium olim dicti sunt Christiani non minus ac Judæi. (*Vid.* Bar.)

ASINATA. — Onus asini, vel etiam equi aut jumenti ; *charge d'âne et généralement de toute bête de somme.*

ASINDULUM. — Lampas, pro *cicendulum* vel *cicendela*, quæ pro lampade et candela usurpantur interdum ; quamvis cicendela proprie sit vermis species noctu lucens. (*A. SS.*)

ASINEUS. — Mensuræ frumentariæ species, idem q. AISINUS. (A. 1242.)

ASINIAIRIA. — Idem q. ASINARIA.

ASINITAS. — Stupor asininus ; *asnerie* in *Vet. Gl.*

ASINTURA. — Ambitus ; *enceinte.*

ASINULUS. — Pro ASELLUS.

ASINUS. — Metaphorice, corpus humanum pronum ad libidinem. — Onus asini. — Modus agri. — *Asinorum ordo* ; ita dictus ordo Sanctæ Trinitatis, seu Mathurinorum, quod, cum iter agerent, asinis tantum vehi iis liceret, non equis.

ASISIDA. — Partitio, distributio, ut videtur, venationis. (A. 1227.)

ASISINUS. — Sicarius ; *assassin.*

ASISRIA. — Pro ASCETRIA.

ASIUM. — Ager, vel terra inculta, ædi alicui adjacens. — Vox generica qua ustrina vel officina quævis ad aquas exstructa significatur.

ASMA. — Pro ASTHMA.

ASMERCIAMENTUM — Multa pecuniaria delinquenti imposita ; *amende, peine pécuniaire.* (A. 1285.)

ASMORIA. — Pro *armoria*, armarium ; *armoire.*

ASNAGIUM. — Servitium cum asino exhibendum (*Chartul. S. Wand.*), et præstatio quæ loco ejusdem servitii solvitur (a. 1247) ;

corvée d'âne et redevance pécuniaire qui la remplace.

ASNERIUS. — Asinarius, mulio ; *ânier.*

ASOLIA. — Forte pro ASOTIA : « Statuimus quod clerici Ribaudi, qui dicuntur de familia *asoliæ*... tonderi præcipiantur, vel etiam radi, ita quod eis non remaneat tonsura clericalis. » (*Conc. Rothomag.* an. 1231.)

ASONGIA. — Axungia ; *axonge, graisse.*

ASORTIRE. — Seligere, secernere. (A. 1526.)

ASOZARE. — In societatem seu *sozidam*, hoc est ad medietatem fructuum dare ; *donner, louer à moitié fruit. Vid.* SOZIDA.

ASPA. — Uncinus, fibula ; *crochet, boucle.* (*St. Mut.*) — Impedimentum, laqueus quo cujusvis animalis pedes illigantur ne evagari possit ; *entraves.* (A. 1273.)

ASPAGIUM. — Jus quo animalia vagantia, quæ cujus juris sint, agnosci non potest, domino prædii in quo reperta sunt, addicuntur. (A. 1329.)

ASPALDARE. — Lorica locum munire ; *établir des parapets.*

ASPALDUM. — Lorica, propugnaculi species sive ex lapidibus, sive ex tabulis ; *épaulement, parapet.*

ASPARGIA. — Pro *aspagia. Vid.* ASPAGIUM.

ASPARGUS. — Asparagus ; *asperge* ; ol. *asparque.*

ASPATGIUM. — Idem q. ASPAGIUM.

ASPECTIO. — Pro ASPECTUS.

ASPERAGUS. — Idem q. ASPARGUS.

ASPERELLUS. — Accipiter ; *épervier.*

ASPEREMUS. — Pro ASPIREMUS.

ASPERGERE. — *Aspergere monetam* : « Anno 1209, fuit *aspersa* moneta de Bossanaya, quæ duravit tres annos. » (*Conc. Hisp.*)

ASPERGERIUM. — Aspergillum ; *goupillon.*

ASPERGES. — Eod. sensu.

ASPERGIA. — Pro ASPARGIA.

ASPERGITORIUM. — Idem q. ASPERGERIUM.

ASPERGOTUM. — Lorica annularis ; *haubergeon.*

ASPERIOLUS. — Sciurus ; *écureuil.*

ASPERITAS. — Infecunditas, sterilitas ; *stérilité.* (A. 1266.) — Impetus ; *impétuosité.* (A. 1329.) — *Asperitas consuetudinum* ; duritia, inhumanitas in exigendis tributis. (A. 1165.)

ASPERSIO. — Amylum dilutum ; *empois.*

ASPERSOL. — Idem q. ASPERGERIUM.

ASPERSORIUM. — Aspergillum ; *goupillon.*

ASPICERE. — Concordare, arbitrari, seu causæ arbitrium agere : « Pro hoc pacto tenendo dedit abbatissa Roberto 500 libras, sicut fuit *aspectum* inter eos. »

ASPICIENTIÆ. — Quæcunque ad aliquam domum vel prædium pertinent ; *dépendances.* (A. 822.)

ASPICUUS. — Conspicuus. (Aus.)

ASPIDICÆ. — Uncini, incastraturæ, fimbriæ, catenulæ. (*Vet. Gl.*)

ASPIDISCÆ. — Ead. notione.

ASPINARE. — Spina vinum venale indicare. (*St. Ast.*)

ASPIRARE. — Conspirare. (*Gasp. Bart. Gl.*)

ASPIRIUM. — Affectus, ab *aspirare*, ut *suspirium a suspirare.* (A. 1401.)

ASPITARE. — Pro *assistere.* « Uno hinc et altero hinc *aspirantibus.* » (*Vit. S. Joan. Eleem.*)

ASPORTAGIUM. — Tributum quod domino penditur pro mercibus evehendis. (A. 1350.) *Vid.* APPORTAGIUM.

ASPORTARE. — *Asportare jus curiæ*, ad aliam curiam jure appellationis causam deferre, a judice ad alium provocare. (A. 1220.)

ASPORTATIO. — Dici videtur de pannis aliisque similibus, quæ ad ecclesiam oblationis causâ apportantur. (A. 1199.) *Vid.* APPORTUS.

ASPRATILIS. — Aspratiles pisces ; qui conchas habent ; *coquillages.* (Alex. Iatr.)

ASPRATURA. — Negotiatio argentariorum, sive ipsa permutatio.

ASPREDO. — Pro *asperitas.*

ASPRI. — Pro *asperi.*

ASPRIO. — Monetæ species Constantinopolitanæ, vulg. *aspres.*

ASPRIOLUS. — Sciurus ; *écureuil.*

ASPRUM. — Nummus argenteus. *Vid.* ASPRIO.

ASQUITES. — Hydrops, cujus abdomen ad instar utri aqua pleni inflatum est ; *hydropique.*

ASSA. — Lignum latum et dolatum ; *planche, ais, latte.*

ASSACCOMANARE. — Depopulari, vastare ; *saccager.*

ASSACIDÆ. — Idem q. ASSASINI.

ASSAGHARE. — Tentare, expertiri ; *essayer.*

ASSAGIUM. — Examinatio, probatio ; *essai, épreuve.* (A. 1362.)

ASSAIA. — Ead. notione.

ASSAIARE. — Idem q. ASSAGHARE.

ASSAILIARE. — Adoriri, invadere ; *assaillir.*

ASSAILLIRE. — Ead. notione.

ASSAISIATOR. — Monetæ inquisitor et probator ; *essayeur de la monnaie.*

ASSAITUM. — Bitumen. (Legendum videtur *asfaltum.*)

ASSALE. — Asser ; *ais, pieu, chevron.*

ASSALHIARE. — Idem q. ASSAILIARE.

ASSALIA. — Vermis intra asseres crescens, cossus, teredes ; *ver de bois.*

ASSALIARE. — Idem q. ASSAILIARE.

ASSALIRE. — Ead. notione.

ASSALLERE. — Ead. notione.

ASSALTARE. — Ead. notione.

ASSALTATIO. — Aggressio, oppugnatio ; *action d'attaquer, d'assaillir, attaque.*

ASSALTURA. — Ead. notione

ASSALTUS. — Aggressio, usurpatio, injusta et violenta occupatio, auctio ; *attaque, usurpation, accroissement.*

ASSANCIA. — Idem q. ÆSANCIA.

ASSANTA. — Preces pro mortuis, forte sic nuncupatæ quod stando funderentur, unde et *astare* appellatæ. (A. 1474.)

ASSAPPARE. — Instrumento rustico, quod *sappa* dicitur, laborare, pastinare. (A. 1283.)

ASSARIUM. — Assis vel nummus.

ASSARTA — Silva succisa et in agrum cultum redacta; *bois coupé et mis en culture. Vid.* EXARTUS.

ASSARTARE.—Silvas interlucare, radices avellere et in culturam redigere; ol. *essarter. Vid.* ESSARTARE.

ASSARTUM. — Ut ASSARTA.

ASSARTUS. — Ager recens ad culturam redactus. *Vid.* ASSARTA et EXARTUS.

ASSASSINAMENTUM. — Homicidium; *assassinat.*

ASSASSINARE. — Ex insidiis interficere; *assassiner.* — Pro ASSAXONARE, conficere, perficere. (*St. Taur.*)

ASSASINATUS. — Cædes ex improviso, ex insidiis; *assassinat.*

ASSASSINERIA. — Ut ASSASSINAMENTUM.

ASSASINI. — Populi qui habitabant in montibus Phœniciæ et quorum dux vulgo a Christianis *senex* vel *vetulus de Montanis*, Gal. *le vieux de la Montagne*, appellabatur.

ASSASSINIUM. — Ead. notione, sed et pro jurisdictione et cognitione ejusdem criminis usurpatur in quibusdam instrumentis.

ASSATURES. — Craticulæ ad assandas carnes; *grils à faire cuire la viande.* (Rym.)

ASSAULTUS. — Oppugnatio; *assaut.*

ASSAUTUS. — Aggressio in via regia; *attaque sur la voie publique.* (A. 1207.)

ASSAXINUS. — Sicarius; *assassin.*

ASSAXONARE.— Formare, debita forma donare; *façonner, donner la forme convenable.* (*St. Verc.*)

ASSAZARE. — Mensurare; *mesurer.*

ASSAZATOR. — Examinator; *essayeur.* — Mensurator; *mesureur.*

ASSAZATURA. — Quod pro mensura exigitur; *droit de mesurage.*

ASSAZUM. — Examinatio, probatio; *essai.*

ASSECARE. — Pro ASSECURARE aut ADSECARE.

ASSECIARE. — Assignare, constituere; *asseoir.* (A. 1310.)

ASSECTAMENTUM. — Pro ASSETAMENTUM. (A. 1308.)

ASSECTARE. — Pro ASSETARE. (A. 1308.)

ASSECULARE. — Comitari; *accompagner, suivre.*

ASSECURAMENTUM. — Apud leguleios securitas qua coram judice vel domino feudali, qui inter se inimicitias ob crimen aliquod perpetratum exercent, sibi invicem de nihil faciendo cavent; *promesse faite sous serment, devant le juge ou le seigneur, par des parties qui sont en guerre ou en division, de faire la paix et de ne pas la troubler.*

ASSECURANTIA. — Ead. notione.

ASSECURARE. — Pignore vel fidei jussione interposita securum facere; *donner sûreté par gages, otages ou promesses;* ol. *asseurer.* — Mendose pro ASSECULARE, comitari; *accompagner.* (*A. SS.*)

ASSECURATIO. — Ut ASSECURAMENTUM.

ASSECURATUS. — Certo convictus: « Proditionis civitatis *assecuratus.* » (*A. SS.*) — Tranquillatus, pacificatus. (A. 1376.)

ASSEDARE. — Sedare, pacare; *calmer, apaiser.* (A. 1298.) Censum describere; *asseoir la taille. Vid.* ASSIDERE.

ASSEDERE. — Censum describere, ut ASSEDARE. (Rym.)

ASSEDIARE. — Obsidere, oppugnare; *assiéger.*

ASSEDITIO. — Taxatio, peræquatio; *assiette de l'impôt.*

ASSEDIUM. — Obsidio; *siége.*

ASSEFALLIA. — Obstinatio, pertinacia; *entêtement, obstination.*

ASSEGIA. — Piscis species. (A. 1181.)

ASSEGURAMENTUM. — Idem q. ASSECURAMENTUM.

ASSEGURARE. — Aliquem rei alicujus possessorem securum præstare; *assurer.* (*Antiq. Nav.*)

ASSEIATOR. — Idem q. examinator, probator; *essayeur.*

ASSELIA. — Idem q. ASSELLA.

ASSELLA. — Axilla; *aisselle.*

ASSELLIA. — Ead. notione.

ASSEMBLARE. — Convenire; *assembler.* (A. 1200.)

ASSEMBLATA. — Conventus, cœtus; *assemblée.*

ASSEMBLATIO. — Conventus initus ad litem componendam; *réunion de plaideurs.* (A. 1207.)

ASSEMBLEA. — Idem q. ASSEMBLATA.

ASSEMBLEIA. — Ead. notione.

ASSEMPER. — Pro *ad semper.*

ASSEMPERARE. — In perpetuum assignare. (A. 1394.)

ASSEMPERATIO. — In perpetuum assignatio. (A. 1394.)

ASSENAMENTUM. — Dominicæ manus injectio in res aut prædia; *saisie féodale, main mise;* ol. *assenement.* — Assignatio; *assignation;* ol. *assene.*

ASSENARE. — In res aut prædia jure dominii manum mittere; *saisir, occuper;* ol. *assener.*

ASSENCIÆ. — Assensio; *consentement, assentiment;* ol. *acence.* (*Vet. Gl.*)

ASSENNATIO. — Assignatio, addictio; *assignation.* (A. 1228.)

ASSENSA. — Idem q. ACCENSA, datio ad censum, census. (A. 1262.)

ASSENSAMENTUM. — Ead. notione.

ASSENSARE. — Dare vel accipere ad censum; *donner ou prendre à cens.*

ASSENSATARIUS.—Qui sub annuo censu tenet; *qui possède un bien sous la condition de payer annuellement un cens.*

ASSENSATIO. — Ut ASSENSAMENTUM.

ASSENSATOR. — Qui ad censum dat; *qui donne à cens.*

ASSENSATORIUS. — Qui sub annuo censu accipit; *qui reçoit à cens.*

ASSENSIA. — Facultas utendi rebus alienis tanquam suis. *Vid.* AISANTIA.

ASSENSIO. — Datio ad censum seu ad firmam; *action de donner à cens.*

ASSENSUARE. — Idem q. ASSENSARE.

ASSENTANEUS. — Consentiens; *qui consent, consentant.*

ASSENTARE. — Consentire, assentire, concedere; *consentir, être d'accord, accorder.* (*A. SS.*) — Tenere ad censum; *posséder à charge d'un cens annuel.* (A. 1060.)

ASSENTATOR. — Conductor, qui tenet ad censum. (*Concil. Burdig.* ann. 1255.) Legunt nonnulli *accensator.*

ASSENTES.— Pro *absentes.*

ASSENTIA. — Idem q. FIRMA, domus rustica; *ferme;* vel potius idem q. AISANTIA, commoditas, usus. — Forte pro *essentia*, natura, indoles, in Guibert.

ASSENTIMENTUM.—Assensus, consensus; *consentement, accord;* ol. *assent, assentement.*

ASSEQUURARE. — *Assequurare aliquem*, aliquem rei alicujus possessorem securum facere. (A. 1179.)

ASSERATUM. — Tabulatum, quia ex asseribus fit; *plancher.* (A. 1426.)

ASSERATUS. — Chalybe duratus; *trempé, aciéré.*

ASSERCIRE. — Pro *accersire.*

ASSERES. — Tegmen libri ex asseribus; *couverture d'un livre faite de bois.*

ASSEREUS.—Ligneus, ex asseribus compactus; *de bois, fait de planches.* (*A. SS.*)

ASSERIA. — Pro ASSISIA, seu assignatione redituum ex designatis prædiis annuatim percipiendorum. (A. 1305.)

ASSERIATGIUM. — Districtus, jurisdictio, nisi legendum sit *assisiatgium*, eod. sensu accipiendum; *juridiction, ressort.* (A. 1351.)

ASSERICIUM. — Idem q. ASSERATUM.

ASSERINUS. — Factus ex asseribus; *fait de planches.* (*A. SS.*)

ASSERIUM. Chalybs; *acier.* (A. 1327.)

ASSERNIZAMENTUM. — Metarum fixio; *bornage.*

ASSERNIZARE. — Limites defigere; *planter les bornes.*

ASSERTAMENTUM. — Assertio, affirmatio, ut ASSERTATIO. (A. 1360.)

ASSERTARE. — Affirmare; *affirmer, assurer.*

ASSERTATIO. — Assertio, affirmatio; *assertion, affirmation.* — Defensio, tuitio; *défense, protection.*

ASSERTATOR.—Praes, sponsor: « Chartæ huic multi testes et *assertatores* subscribunt. » (*Ann. Ben.*)

ASSERTIONALITER. — Certo, sine erroris metu; *d'une manière certaine, sans erreur.*

ASSERTIVE. — Affirmate; *positivement, d'une manière formelle.*

ASSERTOR. — Advocatus, causidicus; *défenseur, avocat.*

ASSERVATORIUM. — Arca seu locus rebus asservandis; *coffre ou lieu à serrer les choses.*

ASSERVISARE. — Servituti addicere, hoc est sub annuo servitio seu præstatione concedere; *assujettir;* ol. *aserviser.*

ASSESIA RETIS.— Positio vel factio retis in fluvio. (A. 1154.)

ASSESINI. — Idem q. ASSASINI.

ASSESSAMENTUM. — Idem q. ACCENSA.

ASSESSARE.—Ad censum dare. *Vid.* ACCENSARE.

ASSESSI. — Quibus rata pecuniæ impositæ exsolvenda taxata est; *contribuables;* ol. *assis à la taille.*

ASSESSINI. — Idem q. ASSASINI.

ASSESSIO. — Judicium consessus; *réunion de juges, assise.* — Assignatio reditus ex fundo percipiendi. (A. (1322.) — Tributi impositi taxatio, peræquatio. (W. Thor.) *Vid.* ASSIDERE.

ASSESSOR. — Qui tributa peræquat vel imponit; *répartiteur;* ol. *asseur.* — Idem q. ASCENSOR et ADJUTOR.

ASSESSORIA. — *Assessoris* seu judicis munus; *office de juge.* (*Conc. Alb.*)

ASSESSORIUS.— Idem q. ASSESSOR. *Vid.* ASSIDERE.

ASSESSUS. — Sic dicitur fundus cujus reditus cuidam assignatur. (A. 1262.)

ASSESTARE.— Apud Italos exæquare, ad legitimam mensuram revocare. (*St. Ast.*)

ASSERTRIX.—Comes; *compagnon, celui qui assiste, qui accompagne.* (*Vit. S. Amalb.*)

ASSETAMENTUM. — Metarum fixio. — Assignatio, oppigneratio.

ASSETARE.— Collocare dotem in fundo, fundum oppignerare. Item nude pro ASSIGNARE. — Tributum singulis viritim imponere. — Assidere, sedere.

ASSETATIO. — Tributum descriptio; ol. *assiette des tailles.*

ASSETATURA. — Ead. notione.

ASSETIARE. — Assignare, oppignerare; *assigner, donner en gage.*

ASSETIRE. — Ead. notione.

ASSETTAMENTUM. — Idem q. ASSETAMENTUM.

ASSETTARE. — Idem q. ASSETARE.

ASSEURACIO.—Cautio, pignus; *garantie;* ol. *assurance.*

ASSEURARE.—Idem q. ASSECURARE.

ASSIA. — *Assia tailliæ*, tributorum descriptio, ut ASSETATIO.

ASSIAGIUM. — Districtus, jurisdictio, quod ad *assisias* certi loci pertinet; *ressort, district des assises d'un pays;* ol. *assisiage.*

ASSIATA. —Idem q. ASCIOLA.

ASSIATIM. — Divisim, distinctim; *d'une manière claire, distincte.*

ASSIATUS. — Ex asseribus seu tabulis sectilibus confectus; *fait de planches.*

ASSICCATIO.—Stagni solum exsiccatum: « Nullas *assicationes* habet in dicto stagno, » id est nihil habet in solo dicti stagni assiccati, quod possit excolere, vel unde possit quidquam utilitatis percipere.

ASSICURARE. — Ut ASSECURARE.

ASSIDARE. — Assignare, oppignerare; ut ASSETIARI. (A. 1482.)

ASSIDARIUS. — Pro ESSEDARIUS.

ASSIDATIO. — Assignatio, peræquatio.

ASSIDATOR SCOTORUM.— Symbolorum peræquator; ol. *asséeur d'écots;* vox vituperii. (A. 1357.)

ASSIDEARE. — Censum describere, ut Assidere.

ASSIDEI. — Idem q. Assasini. — *Assidei* dicebantur Judæi qui semper divino cultui assistebant; dicti *assidei* quasi *assidui*. (*Vet. Gl.*)

ASSIDENTIA. — Assignatio reditus ex certis prædiis percipiendi. (A. 1320.)

ASSIDERATUS. — Paralyticus; *Vid.* Sideratus.

ASSIDERE. — Censum describere; taxare, imponere, peræquare; *talliam*, sive impositum vectigal vel tributum cum æqualitate singulis viritim taxare; *asseoir la taille, les impositions, et les répartir avec égalité.* — Assignare annuos reditus ex prædiis designatis percipiendos. (A. 1212.) — Obsidere; *assiéger.* — Definito numero quosdam eligere. (Rym.)

ASSIDES. — Pro Asseres.

ASSIDI. — Pro Assessi, id est quibus rata pecuniæ impositæ exsolvenda taxata est.

ASSIDIARE. — Idem q. Assediare.

ASSIDIES. — Herba fugans dæmones.

ASSIDRÆ. — Idem q. Exedræ.

ASSIDUALIS. — Assiduus, quotidianus.

ASSIDUARE. — De eo dicitur qui assiduus est in aliqua re. — Pro Assidare. (A. 1299.)

ASSIDUATIO. — Pro Assidatio.

ASSIDUATIM. — Assiduo usurpatum, seu adhibitum. (S. Aug.)

ASSIDUI. — Vicarii eorum presbyterorum qui in ecclesia S. Thomæ Argentinensis nuncupabantur Summissarii.

ASSIDUITAS. — *Residentia*, quæ debetur a canonicis seu aliis beneficiatis in suis ecclesiis. — Assiduus et quotidianus usus.

ASSIDUS. — *Vid.* Assidi.

ASSIEIGA. — Idem q. Asiga.

ASSIES. — Pro *acies*, pedestres copiæ. Apud auctores inferioris ævi acies et exercitus erant pedestres vassallorum copiæ, cavalcatæ vero equestres.

ASSIETA. — Assignatio, collocatio dotis in fundo. — Proventuum alicujus terræ æstimatio et assignatio, quæ certis limitibus eam circumscribendo fit. — Impositio, exactio; *assiette.*

ASSIETARE. — Assignare, seu in possessionem mittere; *assigner ou mettre en possession.* (A. 1355.)

ASSIGENTIA. — Assignatio. — Idem q. Assisia; *assiette.*

ASSIGIA. — Palus, asser, tabula sectilis lignea. (*Leg. Rot.*)

ASSIGILLATIO. — Pro Assignatio. (A. 1147.)

ASSIGNALE. — Fundus ad dotem assignatus, oppigneratus.

ASSIGNAMENTUM. — Assignatio, oppigneratio, addictio, constitutio cujusdam reditus vel sensus ex fundo percipiendi; ol. *assenement, assene.* — Decretum, edictum.

ASSIGNARE. — *Assignare aliquem ad aliquid*, in pignus dare, addicere; *assigner, hypothéquer.* (A. 1321.) *Assignare se ad aliquid*, id est manum in aliquem injicere; *mettre la main sur quelque chose, saisir.* — Manum opponere, occupare. (A. 1246.) — Imitari, similari, exprimere, signare. (*Vet. Gl.*)

ASSIGNATIO. — Chirographum; inscriptio epistolæ, indictio. — *Assignationes*, apud Fratres prædicatores vocantur fratrum mutationes de conventu in conventum et superiorum licentiæ propter easdem scripto concessæ.

ASSIGNATOR. — Officium curiæ Romanæ, designator hospitiorum, metator, idem q. Gallicis *fourrier.*

ASSIGNATURÆ. — « In hoc namque tempore pauca est possessio mea, non enim habeo, unde tibi reddere possim tuas *assignaturas.* » (*Act. martyrii S. Vassii Santonensis.*)

ASSIGNATUS. — In ordine Fratrum prædicatorum sic dicitur frater qui ab uno conventu in alium migrat superiorum licentia vel præcepto. — Qui habet jus ad aliquid; *ayant cause.* — Qui procuratorio nomine res alterius gerit; *mandataire.*

ASSIM. — Omnino, penitus; *entièrement, tout à fait.*

ASSIMILABILIS. — Qui fieri potest consimilis.

ASSIMILATIVUS. — Qui reddit similem.

ASSIMULARE. — Simul cogere, colligere; *assembler.*

ASSINAMENTUM. — Pro Aisiamentum, commoditas, usus.

ASSINUS. — Mensuræ frumentariæ genus; ol. *aissin.*

ASSIRE. — Ferrum chalybe durare; *tremper le fer.*

ASSIRIUM. — Navigii species.

ASSIS. — Pecunia quævis. *Assis publicus*, pecunia publica quæ in fiscum infertur. *Assis tributarius*, pecunia quæ in vectigal penditur. — Tabula sectilis; *planche, ais.* — Conglobatio; *peloton.*

ASSISA. — *Assisæ* dicuntur comitia publica, conventus et consessus proborum hominum, a principe vel domino feudi electorum, qui pro tribunali jus dicunt, lites dirimunt, de rebus ad rem publicam spectantibus statuta conficiunt. — *Assisæ* præterea appellatione donantur quidquid in assisis definiebatur inter litigantes. Quod pro supremo judicio erat. — *Assisa* interdum sumitur : 1° pro ipso tributo quod ex consessu optimatum et populorum in assisis coactorum imponi decernitur; 2° pro multa seu emenda; 3° pro brevi quodam regio quo quis ob certa delicta, vel crimina, litesve alias, quorum probatio incerta est ex instrumentis, in jus vocatur; 4° pro *brevi*, quo quis ad probandum per assisam citatur, et pro ipsa *jurata*, seu pro ipsorum juratorum testimoniis; 5° pro tempore, quod conceditur alicui, infra quod licet in judicio agere et alium in jus vocare, qui vim aliquam aut aliquid injuste fecit. — *Assisa*, quorumdam redituum ex designatis prædiis annuatim percipiendorum assignatio; sessio ad mensam; pensio annualis.

ASSISARE. — Decernere, statuere in assisa; *décider, décréter, juger aux assises.*

ASSISATGIUM. — Conventus, consessus ad lites dirimendas, idem q. Assisa. (A. 1333.)

ASSISIA. — Districtus, jurisdictio assisæ; *ressort, juridiction des assises.* — Cibus quotidianus unicuique assignatus. — Munus assisii. — Temporis nota adscripta actis notariorum. — *Assisia retis*, jus ponendi rete ad capiendos pisces.

ASSISIAGIUM. — Districtus, jurisdictio *assisiæ*; ol. *assisiage. Vid.* Assisia.

ASSISIARII. — Qui a principe vel a domino feudi delegati *assisias* tenent. (A. 1209.)

ASSISIATGIUM. — Ead. notione. q. Assisiagium.

ASSISIATUS. — Districtus, jurisdictio assisæ, et ipsa assisia, seu consessus ad lites dirimendas. *Vid.* Asisa et Assisia.

ASSISICIO. — Assignatio, addictio. (A. 1299.)

ASSISINI. — Idem q. Assasini.

ASSISIO. — Assignatio, ut Assisicio.

ASSISITUS. — Sedens; *assis.* — Assignatus; *assigné.* (A. 1238.)

ASSISIUM. — Lex seu consuetudo civitatis aut provinciæ; *loi ou coutume d'une ville ou d'une province.*

ASSISIUS. — In ecclesiis cathedralibus beneficiati, minores tamen ordine canonicis, in ecclesiis Cypriis, qui videntur functi officio canonicorum, quos *vicarios* dicunt; vel quibus assignata est *assisia*, seu pensio annualis, quasi *pensionarii.*

ASSISOR. — Qui assisas seu taxationes imponit, peræquat, idem q. Assessor.

ASS SSINI. — Idem q. Assasini.

ASSISSORES. — Idem q. Assisiarii.

ASSISTARE. — Adjuvare, auxiliare; *assister.*

ASSISTATOR. — Adjutor, qui fert opem; *aide.*

ASSISTENTIA. — Auxilium; *assistance.* — Præsentia; *assistance.* — Officium et munus eorum qui celebranti pontifici assistunt et illi adjumento sunt.

ASSISTERE. — In medio adesse.

ASSISTERIUM. — Idem q. Asceterium.

ASSISTIVA. — Assistere solita. *Mulieres assistivæ* eædem sunt quæ *Ascetriæ.*

ASSISTRIA. — Ead. notione.

ASSISTRIX. — Comes, adjutrix; *compagne, camarade.*

ASSISUS. — Sub censu annuo locatus et concessus; *loué et cédé sous la condition d'un cens annuel. Terra assisa* opponitur *terræ dominicæ*; illa a vassallis, hæc a domino tenetur.

ASSITA. — Quorumdam redituum ex designatis prædiis annuatim percipiendorum assignatio; *assiette.* (A. 1343.)

ASSITARE. — Addicere, oppignerare. (A 1315.)

ASSITIATUS. — Assignatus. (A. 1401.)

ASSITUARE. — Idem ac Assidere, assignare; *asseoir, assigner.*

ASSITUATIO. — Idem q. Assidatio. (A. 1339.) — Æstimatio, peræquatio. (A. 1405.)

ASSITUS. — A Gal. *assis*, positus, situs.

ASSIUM. — Idem q. Veru.

ASSIZAGIUM. — Idem q. Assisiagium.

ASSIZIA. — Conventus, consessus; *séance.* (A. 1338.)

ASSIZIACUS. — Pro Assisiatus.

ASSOCIARE. — Comitari. (*A. SS.*) — Male habere. (A. 1325.) — Aliquem in partem dominii suorum prædiorum adsciscere : quod solebant monasteria et ecclesiasticæ personæ factitare ut a potentum et vicinorum invasionibus bona sua tutarentur, potentiorum tutela et protectione hac ratione suscepta.

ASSOCIATIO. — Dominii societas. (A. 1307.)

ASSOLARE. — Ad solum deprimere, idem q. Adsolare. — De solo seu fundo et possessione securum præstare, cavere ab evictione, fundum assignare.

ASSOLARIUM. — Idem q. Solarium.

ASSOLAYRARE. — Solarium seu tabulatum construere, contignare. (A. 1357.)

ASSOLDARE. — Milites conscribere, vel milites suis habere stipendiis; *lever des troupes, ou en avoir à sa solde.*

ASSOLIDARE. — Ead. notione.

ASSONA. — Scindula, idem q. Assula.

ASSONGIA. — Axungia; *graisse.*

ASSOPIRE. — Differre, suspendere, taxare; ol. *assouper.*

ASSORTARE. — Distribuere, partiri; *partager, distribuer.*

ASSORTATIO. — Ipsa distributio; *partage, distribution.*

ASSORTATOR. — Qui distributioni præest; *répartiteur.*

ASSOTARE. — Vergis cædere, flagellare; *battre de verges.* (A. 1236.)

ASSULA. — Fragmentum, id quod cadit de ligno, cum dolatur; *éclat de bois, copeau.* (J. de J.) — Dolabra; *doloire.* (*Vet Gl.*)

ASSULTARE. — Adoriri; *assaillir.*

ASSULTUS. — Impetus, aggressio; *attaque.*

ASSUMERE. — Delere, interficere. (Gasp. Barth. Gl.)

ASSUMMARE. — In summam totalem redigere; *sommer, totaliser.*

ASSUMMATIO. — Summa; *somme, total. Vid.* Summare.

ASSUMPTIO. — Dies mortis sancti alicujus, quo scilicet ejus anima in cœlum assumitur. Eodem nomine designatur ascensio Domini in quibusdam instrumentis.

ASSUMTIO. — Coronatio, electio in regem; *couronnement.*

ASSUÑATA. — Expeditio militaris; *expédition militaire.*

ASSUNGIA. — Idem q. Asungia.

ASSURRECTIO. — Honor, reverentia, qualis exhibetur ei cui ingredienti assurgunt omnes.

ASTA. — Veru; *broche.* — *Asta feudalis*, subjectio feodalis; *vassalité.* — Modus agri. — Pro *hasta*, lancea.

ASTABULA. — Velum, ut videtur, tensum, quo solis ardor arceatur : « Unus ipsorum studentium ludentium ascendens *astabulam* in muro dictorum viridariorum communie tensam. » (A. 1416.)

ASTACHANTUM. — Locus, ut videtur, palis et paxillis munitus; forte pro Attachantum. (*St. Ast.*)

ASTACIA. — Forte modus agri; nisi legendum sit *arracia* pro HORACIUM. (A. 1070.)

ASTADIA. — Idem q. ASTA, agri modus. *Vid.* HASTA.

ASTADIUS. — Ead. notione.

ASTALAGIUM. — Idem q. ESTALAGIUM vel STALLAGIUM, præstatio pro mercibus exponendis. — Ager unius *astæ*. (A. 1265.)

ASTALARIA. — Modius agri, idem q. ASTA.

ASTALIA. — Silva unde hastæ seu hastilia cædebantur. (*Leg. Luitp.*)

ASTALIUS. — *Astalium aliquem facere*, frustrari, decipere. (Mur.)

ASTALLAMENTUM. — Prolatio, ad indictum terminum debiti solvendi induciæ; *répit*. (A. 1339.)

ASTALLARE. — Differre, tempus prorogare; *différer, prolonger*.

ASTALLATIO. — Dilatio, mora, induciæ; *retard, délai*.

ASTALONUS. — Ornamentum capitis mulierum, idem, ut videtur, ac Gallis *bourrelet*.

ASTANTIA. — Auxilium; *assistance*.

ASTARE. — Idem q. ASSANTA.

ASTARIA. — Maritima, campus planus mari adjacens. (San.)

ASTARUM. — Pro AFFARUM.

ASTATICUM. — Idem q. STAGIUM, mansio, residentia.

ASTATUS. — Pro ASSATUS.

ASTEARIUS. — Recensetur inter officiales Ecclesiæ Autissid.; sed quis est? (A. 1247.)

ASTEDIUM. — Idem q. HASTEDUM.

ASTELLA. — Hastile, seu baculus longior cui vexillum adfigitur; *hampe*. (A. 1323.) — Veru; *broche*. (A. 1218.)

ASTELLARE. — Equos ad currum jungere: *atteler*.

ASTENANCIA. — Ad tempus indictum induciæ; *suspension d'armes*; ol. *atenanche*.

ASTEARIA. — Officium *astearii*. *Vid.* ASTEARIUS.

ASTERIAS. — Piscis genus, remora.

ASTERISCUS. — Nota instar stellulæ qua utuntur librarii; *astérisque*. — Ex auro vel ex alio metallo stellula, Gr. ἀστερίσκος quæ in Ecclesia Græca ponitur super patenam, ad sacra dona tegenda cum pusilla cruce in vertice, ut velum quo patena cooperitur, sustentetur, ne eucharisticum panem in patena positum tangat.

ASTERIUS. — Veru; *broche*. (A. 1476.)

ASTERS. — Forte idem q. ASTA, veru, vel curticula. Quibusdam idem videtur ac ASTEARIUS.

ASTILE. — Baculus longior, cui crux, quæ defertur in processionibus, infigitur.

ASTILUDERE. — Pro *hastiludere*, lanceis ludicris concurrere; *joûter*.

ASTIPULARE. — Idem videtur quod concedere, dare. (Mart.)

ASTIPULATOR. — In Ordine Romano dicitur is cujus licentia et consensu virgo religionis habitum sumit.

ASTIS. — Lumbus. *Vid.* ASTUS. (A. 1305.)

ASTOIS. — Ead. notione. (A. 1315.)

ASTOLIUM. — Ut STOLIUM, classis.

ASTONUS. — Veru, ut ASTA.

ASTOPATUS. — Pro ESTOPATUS.

ASTOR. — Pro ASTUR.

ASTORERIUS. — Qui *astures* nutrit, curat. *Vid.* ASTUR.

ASTPAGIUM. — Ut ASPAGIUM.

ASTRACUM. — Pavimentum domus. (*Vet. Gl.*)

ASTRAHERE. — Pro ABSTRAHERE.

ASTRALABUM. — Pro ASTROLABIUM.

ASTRASCINARE. — Trahere, raptare, ab Ital. *strasconare*. (Mur.)

ASTREA. — Idem q. ASTRUM, domus. (A. 1199.)

ASTRECA. — Idem videtur ac ASTRACUM.

ASTRICTIO. — Coactio, adactio. (Rym.)

ASTRIFICUS COETUS. — Idem ac SINIDOCIUM, q. *Vid.*

ASTRINGA. — Forte pro ASTRIGER. (A. 1209.)

ASTRIPOTENS. — Epithetum Deo tributum apud nonnullos scriptores.

ASTROCUM. — Idem q. ASTRACUM.

ASTROLABIUM. — Dioptra, instrumentum mathematicum cujus ope polis altitudo et astrorum motus capiuntur seu colliguntur.

ASTRUCO. — Ut ASTUR.

ASTRUERE. — Invenire, fingere; *inventer, imaginer*.

ASTRUM. — Vox deducta a Saxonico *eord*, focus, foculare, unde postea toti domui nomen inditum.

ASTRUM SINISTRUM. — Infortunium; *malheur, mauvaise étoile*.

ASTULA. — Segmentum; *morceau, fragment*.

ASTUR. — Accipiter major; *autour*.

ASTURCO. — Ead. notione.

ASTURGIUS. — Ead. notione.

ASTUS. — Assatura, seu frustum carnis ad assandum, vel lumbus porcinus, idem q. ASTIS.

ASTUTUS. — Astutia; *fourberie, tromperie*.

ASULHARE. — *Asulhare pice*; dolia picare; *enduire les tonneaux de poix*.

ASUNGIA. — Idem q. ASSONGIA.

ASUR. — Cæruleus; *azuré, couleur d'azur*.

ASURATUS. — Ead. notione.

ASUREUS. — Ead. notione.

ASUTATUS. — Aggressio; *assaut*.

ASYLE. — Pro *asylum*.

AT. — Pro *ad*: « Quæ *at* rem publicam pertineat. »

AT. — Actio, lis, apud Arvernos.

ATACHEIA. — Paxillum seu pedamentum cui vitis innititur; *échalas*; ol. *atache*. — Id cum quo quid ligatur; *attache, lien*.

ATACHIA. — Clavulus; *petit clou*. (A. 1245.) — Ut ATACHEIA.

ATACHIARE. — Ad manum regis seu domini ponere, quasi alligare; *livrer*. (A. 1155.)

ATACOUSTA. — Malus auscultator, explorator; qui audita refert ut noceat; *espion, mouchard*.

ATALLIA. — Ut TALLIA.

ATALUCARE. — In declivitatem construere; ol. *taluter*. (A. 1382.)

ATAMBOR. — Tympanum; *tambour*.

ATANS. — Ædicula, appensum muro tectum; idem q. ATTEGIA.

ATARACANÆ. — Armamentarium; *arsenal*. (*A. SS.*)

ATAVUS. — Pro AVUS. (A. 1112.)

ATELABUS. — Species locustæ; *sorte de sauterelle*. (S. Hier.)

ATEMPTORIUM. — Forte susceptio, molitio militaris; *expédition, entreprise militaire*.

ATENERE. — Durare, perseverare; *tenir*. (*Ann. Ben.*)

ATENGIA. — Pro ACENGIA. (A. 1262.)

ATENIA. — Pro ANTILENA.

ATERMINARE. — Solvendæ pecuniæ certum tempus debitori præfinire; *atermoyer*. (A. 1223.) — Terminis seu limitibus circumscribere; *fixer des limites*. (A. 1473.)

ATERMINATOR. — Agrimensor, qui *terminos* seu limites ex jure statuit; *arpenteur*. (A. 1350.)

ATERRARE. — Terra implere; *remplir de terre*; ol. *atérir*.

ATERRISSAMENTUM. — Alluvio, limi, terræ, arenarumve alienum in locum deportatio; *atterrissement*.

ATHACHIARE. — Pro ATACHIARE.

ATHAT. — Clamor vim aliquam patientis, haro; *cri de détresse*. (A. 1357.)

ATHAUDREGIL. — Idem q. TAUDREGIL.

ATHENASI. — Iidem q. *athanati*, milites legionis militaris apud Persas; *les Immortels*.

ATHERA. — Edulium quoddam apud Ægyptios, ex tritico et lacte confectum.

ATHERIA. — Pro ASTHERIA, lumbus.

ATHILATOR. — Idem q. ATTILIATOR.

ATHISCÆ. — Vasa potoria; *vases à boire*.

ATHMO SPHÆRICI EFFECTUS. — Terræ motus: *tremblement de terre*. (Christop. Mul.)

ATHOMUS. — Pro *atomus*, minima pars horæ: « Ostentum est 60 pars unius horæ, atomos in se continens 376. » (Rab. Maur.) — *Athomus terræ*, portio terræ: « Reginaldus dedit IV athomos terræ, » etc.

ATHOMORA. — Vox Arabica, vasis cuprini species. (And. Flor.)

ATILIATOR. — Pro ATTILIATOR.

ATINA. — Forte pro *satina*; panni genus; *satin*.

ATINCTUS. — Compertus flagitii; practicis Gallicis, *atteint et convaincu*.

ATINGERE. — Assequi; *atteindre*. — Convincere; *convaincre*.

ATIRIMENTUM. — Armatura; *armure*.

ATLANTES. — Columnæ; *colonnes*. (*A. SS. Ben.*)

ATOLA. — Instrumenti musici species. forte *citola*. (Bed.)

ATOMALIS. — *Atomalia corpora*, id est atomi, individua corpuscula quæ quidam philosophi finxerunt esse prima rerum principia.

ATOMUS. — Minima pars horæ, ut ATHOMUS.

ATONDUS. — « Vadat liber ubi voluerit cum cavallo et *atondo* suo. » (*Concil. Legion.* a. 1012.) Forte pro *servo suo*.

ATOPINARE. — Ad instar murium cavare; *creuser à la manière des rats*.

ATORGARE. — Consentire, concedere; *consentir, accorder*. (A. 1422.)

ATORNA. — Mundus muliebris; *atours, parure, ornement*.

ATORNARE. — Instruere, adornare; *parer, équiper, harnacher*; ol. *atourner*. (Bern. mon.)

ATOURNARE. — Rem in alterius dominium transferre; *changer de seigneur, transporter une chose, cens, rente, domaine, à un autre seigneur*.

ATOURONDARE. — Ead. notione.

ATRABATICUS. — Ex panno cui nomen *Arras* confectus.

ATRABILARIUS. — Melancholicus, temperamento frigidus et siccus, abundans atra bile; *atrabilaire*.

ATRAMENTUM. — Punctum, nota, quæ vulgo periodi sensum claudit; *point orthographique*.

ATREMENTARIUM. — Pro ATRAMENTARIUM.

ATRIA. — (Fem. gen.) *Atria benedicta*, an cœmeterium? Ita videtur sumi in *Ch. Manassis Cameracens. episcop.*: « Idem comes Robertus de alodio suo totam terram quæ circa ecclesiam in *atria benedicta* est et divisa libere et legitime eidem Ecclesiæ tradimus. »

ATRIAMENTUM. — Incinctus, terræ continentia; *contenance, circuit*. (*Form. Bign.*)

ATRILE. — Pluteus; *lutrin, pupitre*. (*Conc. Hisp.*)

ATRITUDO. — Nigredo. (Lud.)

ATRIUM. — Area, sæpe porticibus cincta, quæ ante fores ecclesiarum observatur; *sorte de cour, souvent entourée de portiques, que l'on plaçait devant la porte des églises, Atrium*. *Atrio privari*, hoc est Ecclesiæ communione et ingressu. (*Spic. Ach.*) — Cœmeterium, quia in ecclesiarum *atriis* fidelium sepulturæ erant; *champ du repos, cimetière*. — Mensuræ itinerariæ species apud Hispanos; *espèce de mesure itinéraire*. — Culina; *cuisine, lieu où l'on prépare les aliments*. (Pap.) — Ea possessio quæ propter sepulturam in ecclesiarum *atriis* concedebatur; *terre que l'on donnait à une église pour obtenir d'être enterré dans son atrium*. (A. 1012.) — *Atrium sauciolum*, prætorium, forum judiciale, seu potius locus publicus in quo rei et damnati morte multantur; *tribunal ou place des exécutions capitales*. (*Act. passion. B. Cyprian. M.*)

ATRUM. — Pro ATRIUM.

ATTA. — Pater, a Gr. ἄττα (*A. SS.*)

ATTABERNALIS. — Socius in taberna. (Laur. in *Am.*)

ATTABI. — Panni species.

ATTACATURA. — Agger ex palis terraque compactus. (A. 1160.)

ATTACHARE. — Alligare, aptare, jungere; *attacher.*

ATTACHIAMENTUM. — Apud Anglos, prehensio rei; *arrestation.*

ATTACHIARE. — Proscribere; *afficher.* (A. 1455.) — Apud leguleios Anglos, prehendere, reum vincire, ligare; *arrêter et enchaîner un malfaiteur.*

ATTACHIATIO. — Ut Attachiamentum.

ATTACHIATOR. — Lictor, qui reum prehendit et ligat; *sergent.*

ATTÆDIARE.—Tædio afficere; *ennuyer;* ol. *attédier.*

ATTAINCTA. — Convictio in actione criminali, aut manifestus cujuslibet criminis reatus.

ATTAINCTUS. —Vox fori Anglici, criminis convictus; *atteint et convaincu.*

ATTAMEN. — Inquinamentum, labes; *tache, souillure.* (*A. SS.*) — Pro Aptamen, restauratio, reparatio.

ATTAMINARE. — Pro Contaminare.

ATTANALIARE. — Candenti forcipe lacerare; *tenailler.*

ATTARE. — Pro Aptare.

ATTASSARE. — Acervare, congerere; *entasser, mettre en tas. Vid.* Tassare.

ATTEDIATUS. — Tædio affectus; *ennuyé, dégoûté.*

ATTEFECTUM.—Arbor novella jam insita aut brevi inserenda; *ante.*

ATTEGIA.—Ædicula, ab *adtegendo*, quod est παρακαλύπτειν, inquit Salmasius, ἡ σκηνή, καλύβη.

ATTELATUS. — *Attelatus equus et distelatus;* id est ad carrum aptatus et ex carro sublatus; *cheval attelé et dételé.*

ATTEMERARE. — Pro Temerare.

ATTEMPTAMENTUM. — Tentamentum. (A. 1280.)

ATTEMPTARE. — Pro Attentare.

ATTEMPTATIO. — Nefaria molitio, scelus; *attentat.* (Rym.)

ATTEMPTATUS. — Ut Attemptamentum.

ATTEMPTUS. — Comprehensus, captus; *arrêté.*

ATTENAIARE. — Idem q. 'Attanaliare.

ATTENALIARE. — Ead. notione.

ATTENANTIA. — Ad tempus indictum induciæ; *trève, suspension d'armes;* ol. *attenance.*

ATTENDAMENTUM. — Pro Arrendamentum. (A. 1315.)

ATTENDARE SE. — Locum occupare, Italis *attentare.* (*Ann. Gen.*) *Vid.* Tentare.

ATTENDATOR. — Pro Arrendator.

ATTENDENTER. — Attente, sollicite. (A. 1319.)

ATTENDENTIA. — Attentio, sollicitudo, cura. (Rym.)

ATTENDERE. — Custodire, observare; *observer, tenir, garder.* (Greg. Tur.) — Exspectare; *attendre.* (*A. SS.*) — Tendere ad, pergere; *tendre à.* (Lud.)—Assequi; *atteindre.* (A. 1479.)

ATTENDITIO.— Observantia, exsecutio; *observation. exécution.* (A. 1346.)

ATTENERE. — Observare, custodire; pro Tenere.

ATTENSATICUM.—Idem q. Tensamentum, seu pensitatio quæ a vassallis aut subditis domino pro protectione exsolvebatur.

ATTENSATOR. — Pro Accensator.

ATTENSOR. — Observator, custos; *celui qui tient, qui observe des conventions faites.*

ATTENTA. — Vadimonium desertum; *défaut, faute de comparaître, de répondre à une assignation;* ol. *attendue.*

ATTENTABILIS. — Attendendus, spectabilis. (A. 1354.)

. ATTENTATUM. — Scelus, facinus; *attentat.*

ATTERARE. — Terram vel arenam alienum in locum deportare, a Gal. *atterrer.* (A. 1234.)

ATTERITTUS. — Pro Attritus.

ATTERMINARE.— Intra terminos et fines alicujus regionis ponere; *limiter, déterminer des bornes.* — Ad certum terminum debiti solutionem prorogare; *accorder un répit aux débiteurs.* (Rym.)

ATTERMINATOR. — Qui limites ex jure statuit; *arpenteur.*

ATTERRAMENTUM.—Alluvio; *attérissement.* (A. 1154.)

ATTERRARE. — Ad terram adhærere, trahere, appellere; *atterrir.* (A.1321.)— Ad terram dejicere, prosternere; *jeter à terre.* (A. 1310.)

ATTERRATURA. — Agger terraceus, pulvinus. (*St. Mut.*)

ATTERRISSAMENTUM.—Idem q. Atterramentum.

ATTERTIUM. — Pro Allectium.

ATTESTATIO. — Testimonium, testificatio; *attestation.* — Idem q. Testatio, sive jus quod episcopi habebant disponendi in pios usus de certa parte relictorum testamentis.

ATTESTATIVUS. — Attestans. (A. 1482.)

ATTIDERE.— Premere, constringere. (A. 1338.)

ATTIFICIUM. — *Attificia*, mobilia; *les meubles.* (A. 1258.)

ATTIGIA. — Idem q. Attegia.

ATTIGUUS. — Adjacens, proximus; *adjacent, contigu.*

ATTILEUM. — Idem q. Attillamentum.

ATTILIUM. — Ead. notione.

ATTILLAMENTUM.— Instructio, apparatus; *agrès, équipage, attirail, harnais, attelage.* (Flet.)

ATTILLERIA. — Pro Artilleria.

ATTILLIA. — Utensilia, instrumenta rustica; *outils, instruments agricoles et autres.*

ATTILLIATOR.—Idem q. Artillator.

ATTINCTA. — Ut Attaincta.

ATTINCTIO.—Ut Attainctio.

·ATTINCTUS. — Ut Attainctus.

ATTINENTES. — Consanguinei, affines, propinqui; *proches.* (*A. SS.*)

ATTINENTIA. — Consanguinitas, cognatio, affinitas; *parenté.* (*A. SS.*)—Attinentiæ; *dices. dépendances.* (*A. SS.*)

ATTINERE. — Prope esse; *attenir, être voisin, être près.*

ATTINUARE. — Adscribere (A. 1117.)

ATTIQUETA. — Nominis statusque alicujus inscriptio. (*St. Aven.*)

ATTITIDARE. — Pro Attitulare. (A. 1185.)

ATTITULARE. — Adscribere. (A. 1156.) — Dedicare, consecrare. (A. 1109.)—Referre titulos vel summaria rei tractandæ. (*A. SS.*) — Inscribere matriculæ seu catalogo clericorum cujusdam ecclesiæ. (Lud.) — Titulum libro imponere. (Ruf.)

ATTITULATIO. — *Attitulatio* in *collegio sanctorum*, adscriptio in sanctorum numerum; *inscription, mise au nombre des saints.* (Mart. *Anecd.*)

ATTITULATI.— Sic ecclesiarum dicuntur presbyteri in quibusdam instrumentis.

ATTOEDIARI. — Tædio affici; *être accablé d'ennui.*

ATTOLIENTIA CORPORIS. — Elevatio corporis e tumulo, quod ultimum erat canonizationis argumentum. (Mart.)

ATTONSURA. — Pro Tonsura.

ATTORNAMENTUM. — Transitus vassalli ab obsequio domini vendentis in obsequium ementis, quod fit vel traditione denarii, vel præstatione fidelitatis, vel nudo ipso in venditionem assensu. A quibusdam *Attornamentum* dicitur de colono vel inquilino ubi dominum mutat, id est ubi dominum novum agnoscit. *Attornamentum* latiori etiam significatione interdum usurpari potuit, qua scilicet *Attornatio. Vid.* Attornare et Attornatio. — Procuratio; *procuration.*

ATTORNARARE. — Pro Attornare, procuratorem constituere; *constituer un procureur, un mandataire.* (A. 1232.)

ATTORNARE. — Negotium alicui committere, curam demandare; *confier une affaire à quelqu'un, le charger du soin de la conduire.* — Rem, censum, prædium, aut vassallum in alterius dominium transferre; *transporter à un autre les droits qu'on a, terres, rentes, cens,* etc.; ol. *attorner.*—*Attornare aliquem ad aliquid solvendum*, delegare alicui debitorem.

ATTORNATIO. — Negotii commissio. — Procuratio ipsa. — Rei, census, prædii aut vassalli in alterius dominium translatio. — Delegatio debitoris ad aliquem. *Vid.* Attornare.

ATTORNATOR. — Procurator, ut Atturnatus.

ATTORNATUS. — Ad aliquid constitutus, destinatus; *procureur, mandataire. Vid.* Atturnatus.

ATTRACTARE. — Attrahere, persuadere; *attirer;* ol. *attraicter.* (*Leg. Luitp.*) — Tractare; *traiter.* (*Script. rer. Franc.*)

ATTRACTIUS. — Lentius; *plus lentement.*

ATTRACTUS.— Idem q. *contractus*, mancus, membris captus; *mutilé, perclus.* (*A. SS.*) *Vid.* Contractus. — Facultas quam habet dominus feudi, retinendi homines alterius dominii, ita ut a propriis dominis repeti non possint. — Acquisitio, illa præsertim, ut videtur, quæ labore fit vel industria, in quo distinguitur a *comparato*, quod fit dato pretio, vel etiam gratuito. — Locus in quo dominus, qui jure *attractus* gaudet, retinere potest homines alterius dominii. (A. 1227.) — Idem videtur ac *espava*, jus nempe in animalia aberrantia, vel animalium quæ in damno sunt captio, et emenda ob id exsolvenda. (A. 1060.) — Canalis in quem aqua attrahitur. — In jure Hungario, reus, cui lis intenditur, in jus tractus.

ATTRAHERE. — Tueri, defendere; *défendre, protéger.* (A. 1195.)

ATTRAYTUM. — Rudera, illa maxime quæ e parietinis attrahi possunt ad ædificandum utilia. (*Hist. Dalph.*)

ATTRIBUERE. — Tribuere, dare. (*Ann. Ben.*)

ATTRIBUTA. — Desponsata. (A. 1307.)

ATTRIBUTARIUS. — Tributarius, qui tributum solvit; *tributaire, contribuable.* (*Cnoc. Hisp.*)

ATTRITUS.— Exercitatus, versatus; *rompu, versé.* (Mur.)

ATTRONCARE. — Truncos lustrare et recensere. (Hujusmodi truncorum examen fit ab iis qui aquis forestisque præficiuntur ut, si fieri possit, eos qui arbores furtim succiderint, deprehendant.)

ATTRONCATUS.—Is qui facta truncorum lustratione (*Vid.* Attroncare) apud se habere arbores succisas deprehenditur ejusdem modi, qualitatis, etc., quorum sunt trunci lustrati.

ATTURNATUS. — *Attornati* et *atturnati* dicuntur in jure Anglico et Normannico, procuratores qui aliena negotia, ex speciali mandato, in foro agunt et dominorum suorum jura tuentur ac promovent.

ATZEMBLARIUS. — Idem q. Azemblarius.

AUBANA. — Jus dominorum in *aubanos* seu advenas; *droit seigneurial sur les étrangers, aubainage,* etc

AUBANI. — Extranei; *étrangers;* ol. *aubains.*

AUBANNUS.— Umbraculum ligneum projectum, quod fenestræ vel officinæ appenditur; *auvent.*

AUBELLUS. — Forte Alnus.

AUBENA. — Extraneus, advena; *aubain.* — Quod ex caduco alicui obvenit, maxime ex alienigenis et extraneis; *tout avantage, tout profit inespéré, aubaine.*

AUBENAGIUM. — Idem q. Albonagium.

AUBENIA. — Locus alnis vel populis consitus; *aunaie.*

AUBERGARIUS. — *Halsbergarum* seu loricarum faber; *fabricant de cuirasses.*

AUBERGOTUM. — Minor lorica; *haubergeon.*

AUBERIA. — Locus ubi crescunt herbæ, seu potius idem ac Aubenia.

AUBIGEI. — Albigenses; *Albigeois.*

AUBOR. — *Alburnum; aubier;* ol. *auboin.*

AUBRA. — Mensuræ species, apud Anglos : « xv *aubras* salis. » (A. 1063.

AUBREMA. — Morbus capitis. (*A. SS.*)

AUCA. — Anser; *oie*. — Interdum pro quolibet avi sumitur. — Terræ portio arabilis, fossis vel sæpibus undique clausa. Idem q. OLCA.

AUCARIUM. — Lacus, sic dictus quod *aucæ* lacu delectantur. (*A. SS.*)

AUCARIUS. — Aucarum seu anserum custos; *gardeur d'oies*. (A. 1288.) — Coquus; *cuisinier, rôtisseur*; ol. *oyer*. — Accipiter, falco; *épervier, faucon*. — In legibus Hungaricis, perjurus.

AUCATA. — Anser femina junior; *jeune oie*. (A. 1399.)

AUCELLATIO. — Aucupium; *oisellerie*.

AUCELLATOR. — Idem q. ACCIPITRARIUS.

AUCELLUS. — Quævis avis; *oiseau en général*; ol. *oisel, ausel*. — Quivis ex avium volatu vel inspectione ariolus; *devin qui prédit l'avenir par l'examen du vol des oiseaux*.

AUCENGA. — Idem q. ACCENGIA.

AUCENTIA. — Modus agri: « Una *aucentia* prati. »

AUCERE. — *Acuere*, quomodo etiam forte legendum est.

AUCERIA. — Ut ANCERIA; tributum annuum quod a subditis pro tutela et protectione dominis exsolvitur.

AUCHESUS: — Situs, positus; *situé*.

AUCIARE. — Elevare, extollere; *hausser*.

AUCINGA. — Idem q. ACINGA.

AUCIPASTA. — *Vid.* PASTUS.

AUCIPES. — Pro AUCUPES.

AUCIPITIUM. — Pro AUCUPIUM.

AUCIRE. — Occidere; *tuer*; ol. *occire*.

AUCMENTARE. — Pro AUGMENTARE.

AUCO. — Idem q. AUCA, anser.

AUCTENTICARE. — Confirmare, authenticum declarare, auctoritate roborare; *confirmer, déclarer authentique*.

AUCTIONARIUS. — Mercator et proprie qui hic vel illic res parvas, veteres, tritas et ruptas emit; *fripier*. (Ugal.) — Agens, procurator, seu operarius. (Guil. Gem.)

AUCTIONATOR. — Mercator, qui auctionem facit.

AUCTIR. — Pro AUCTOR, sponsor

AUCTOR. — Apud Latinos et Christianos scriptores, dominus rei, vel venditor, qui rem vendit, dominiumque illius habere se profitetur, probatque. Unde apud Ciceronem *mulus auctor* audiebat qui *auctoritatem*, quam in re habere se contendebat, probare non poterat. Et *auctoritatem defugere* dicebatur is qui nolebat se auctorem profiteri, ut contra, qui auctorem se promiserat, auctoritati obnoxius erat. Denique *auctorem suum laudare* dicebatur emptor qui nominabat dominum suum, a quo emisset, si res empta in eo esset ut evinceretur. Hæc præmittenda fuerunt ut eamdem vim ac notionem habuisse in vocabuli posterioribus ac infimis sæculis tandem constaret. — *Auctores* dicti præterea qui vel generis vel opum et honorum parentes aliis fuere. — *Secundus auctor*, fideijussor, sponsor. *Auctores*, magistri professores in lege. — *Auctor* Christus nude vocatur in Ch. ann. 1038. Hæc vox sumitur etiam pro judex, magistratus, in quibusdam instrumentis.

AUCTORABILIS. — Fide dignus; *digne de foi*. (*A. SS.*) — Approbatus, authenticus, auctoritate legitima munitus; *approuvé, authentique, régulier*. (A. 869.)

AUCTORABILITER. — Perite. (*A. SS.*) — Cum auctoritate. (A. 867.)

AUCTORALIS. — Auctoritate præditus. (*A. SS.*)

AUCTORALITER. — Prædite. (*A. SS.*)

AUCTORAMENTUM. — Consensus domini, vel uxoris, aut liberorum in venditionibus. *Vid.* AUCTORIZARE. — Quod obsonium scilicet percipit qui se suamque alicui vendit operam, ut erant gladiatores, quorum merces *auctoramenti* vocabulo designari solebat.

AUCTORARE. — Ratum habere, authenticum declarare. (A. 496.) — Dicitur etiam de eo qui rei alicujus suasor et auctor est. (Mart.)

AUCTORATIO. — Venditio. *Auctoratio* videtur proprie dici venditio hominum, ut *auctio* rerum.

AUCTORATUS. — *Clericus*, id est publicus notarius. (*Hierat. juris Pontif.*)

AUCTORIA. — Additamentum. Dici videtur de instrumentis quæ jam prolatis, lite inchoata, adduntur. (A. 1419.)

AUCTORIARE. — Tueri, auctoritate sua defendere. (A. 1054.)

AUCTORICIUM. — Auctoritas, vel possessio libera et auctoritate donata. (S. VI.)

AUCTORISABILIS. — Authenticus, ratus, firmus. (A. 886.)

AUCTORISARE. — Confirmare. (A. 1150.) — Probare, convincere. (Lud.)

AUCTORISATUM. — Charta auctoritatibus seu subscriptionibus munita; *acte muni des signatures qui le rendent valide*.

AUCTORITABILIS. — Quæ de suo fit. (A. 1054.) — Solemnis, ratus, firmus. (A. 1107.)

AUCTORITARE. — Confirmare, roborare; *autoriser*. (*Cap. Bol.*)

AUCTORITAS. — Diploma regis, imperatoris, Summi Pontificis; *diplôme de roi, d'empereur, de Pape*; hinc frequens in chartis regiis formula: « Et ut hæc *auctoritas* perpetuum obtineat vigorem manu propria firmavimus. » — Titulus honorarius Summis Pontificibus tributus ab Hincmaro Remensi. — *Auctoritas effigiata*, signum, subscriptio, monogramma; *signature monogrammatique ou en toutes lettres, sceau*.

AUCTORITATIVE. — Ut POTESTATIVE, cum auctoritate. (A. 845.)

AUCTORITATIVUS. — Auctoritate ac potestate præditus.

AUCTORIZABILIOR. — Majori auctoritate fultus.

AUCTORIZABILIS. — Receptus. (A. 1468.)

AUCTORIZABILITER. — Cum auctoritate.

AUCTORIZALITER. — Ead. notione.

AUCTORIZAMENTUM. — Idem q. AUCTORAMENTUM.

AUCTORIZARE. — Affirmare, seu potius confirmare. (J. de J.) — Cingulo militem aut ordinibus clericum decorare et ordinare. (*Vet. Gl.*) — *Auctorizare* dicebantur domini, aut venditoris liberi, vel uxores, qui vel quæ venditiones et distractiones ab iis factas approbabant, iisque consensum suum præstabant. Interdum vero, quo rata esset et firmior venditio, emptores, ultra constitutum venditori pretium, liberis aut uxori venditoris certam etiam summam persolvebant, veluti indemnitatis gratia.

AUCUPABILIS. — Res apta ad occupandum. (J. de J.)

AUCUPACIO. — Aucupandi jus vel quidquid ad aucupium pertinet; *droit de chasse aux oiseaux ou tout ce qui concerne cette chasse*. (A. 1211.)

AUCUPALIS. — Ad aucupium idoneus, aptus. (A. 1217.)

AUCUPITIUM. — Pro AUCUPIUM.

AUDACIA. — Consilium, molitio, expeditio militaris. (A. 1359.)

AUDANICUM. — Idem q. ANDANICUM.

AUDENTICUM. — Pro AUTHENTICUM.

AUDIBILIS. — Qui facile audire potest. (Mad.) *Audibilis liber*, liber quem docentur discipuli in universitatibus. (Lob.)

AUDICA. — Præstationis genus in *Chart. Massiliensi*. (A. 1094.)

AUDIENCIA. — Judicium. *Audienciam alicujus appellare*, ad judicium provocare. — Controversia, lis. (A. 1021.) — Auditus; *ouïe, faculté d'entendre* (Prud.) — Conventus, consessus; *réunion, assemblée*. (A. 1152.) *In audientia*, publice. (A. 1184.) — Facultas et potestas loquendi coram superiore alicui concessa; *audience*; ol. *oyance*. (*Vet. Gl.*) — Obedientia. (*Ann. Ben.*) — Tributum, vel tributi species. (A. 1208.) — Locus ubi de rebus suis tractaturi congregantur. (A. 1365.) — Domus vel cubiculum in monasteriis ubi excipiuntur advenientes; *parloir*. (*St. S. Vict. Paris.*)

AUDIENTES. — Sic dicti, scriptoribus Latinis ecclesiasticis, qui Græcis κατηχούμενοι vel quod antequam ad baptismum admitterentur, fidei Christianæ erudirentur mysteriis; vel, quod priusquam sacra fieret liturgia, Scripturas audirent. *Audientes* pari ratione dicti sunt pœnitentes publici secundæ classis, quod audita, quæ ante sacram liturgiam fieri solebat, oratione, simul cum catechumenis ejicerentur, utpote qui indigni censerentur sacrorum mysteriorum præsentia et participatione. — *Audientes*, auditores, discipuli, qui litteras, philosophiam aliasque artes discunt.

AUDIENTIALIS. — *Audientialis charta*, qua quis ad principis judicium vocatur, citatur. (*Form. Marc.*)

AUDIENTIARIUS — Scriba, notarius forensis; *audiencier*. Inter apparitores forenses primas tenet *audientiarius*, sicque appellatur, quod in *audientia* causas ordine suo appellare, atque audientiam populo facere ex officio teneatur.

AUDIRE. — Intelligere, capere, judicare, velle, consentire; *comprendre, saisir, juger, connaître de; vouloir, avoir l'intention, consentir à*.

AUDITIO. — Cœtus, consessus; *assemblée, réunion*. (*Mart. Anecd.*)

AUDITOR. — Judex; *audire* enim judex, præfectus urbis, præses dicitur, qui cognoscit, judicat. — Inquisitor qui de rebus controversis a judicibus delegabatur ad earum veritatem detegendam, adhibitis *auditisque* testibus (unde *auditor* dictus), et de iis ad ipsos judices, quorum judiciis intererant, referebat; *commissaire enquêteur*. — Is qui in fisci curia vel in monasteriis rationibus cognoscendis excipiendisque præficitur. — Qui de delictis inquirit, et ut ea reprimantur vel puniantur, promovet; *promoteur*. — Notarius, quia contrahentium voluntates *audit* easque scriptis mandat; *tabellion*. — Qui instrumenti confectioni aut chartæ lectioni testis adest. — Idem q. *Audiens*, seu *Catechumenus*.

AUDITORIALIS. — *Auditorialis scholasticus*; patronus, advocatus, qui in *auditoriis* seu judiciis publicis pro clientibus perorat; *avocat, défenseur*.

AUDITORIUM. — Locus in ecclesia in quo consistebant *audientes*, seu catechumeni; vel locus ubi fideles verba concionatorum excipiebant. — Domus vel cubiculum in monasteriis ubi excipiebantur advenientes hospites et salutaturi; præterea, in monasteriis Cluniacensibus et Cisterciensibus, locus in quo conveniebant monachi, quod in eo essent monachicæ scholæ, ibique præceptores docerent, discipuli audirent magistros docentes. — Auditus, auditio, actio audiendi. — Admissio ad principem; *audience*.

AUDITUM. — Edictum, promulgatio; *publication, édit*. (A. 1356.)

AUDITUS. — Admissio ad principem; *audience*. (Rym.) — Auris; *oreille*. (*Lex Rip.*)

AUFFARIUM. — Ut AFFARIUM.

AUFFUGARE. — Idem q. FUGARE.

AUFUGUS. — Profugus. (*A. SS.*)

AUGA. — Pro AUCA, anser.

AUGEA. — *Augea ventosa*, dicitur de canalibus fontium quibus parvum additur foramen quo interclusi venti elabantur.

AUGERE. — In instrum. ann. 1343, vivarium piscium significare videtur.

AUGEREA. — Cloaca: « Quia nemo... debet habere *augeream* seu cloacam. » (*Cons. Lemov.*)

AUGIA. — Campus pascuus amni adjacens, vel amne circumfusus et quatenus insula.

AUGIFICARE. — Augere, producere. (Georg. Simler.)

AUGIMENTUM. — Pro AUGMENTUM.

AUGIVA. — Arcus decussatus; *ogive*

AUGMENTARE. — Augere; *augmenter*. (A. 587.) *Augmentare se*, possessiones suas augere, amplificare. (A. 1201.)

AUGMENTATIO. — Additamentum; *augmentation, accroissement, addition*.

AUGMENTATUM. — Ead. notione.

AUGMENTUM. — Ead. notione. — *Au-*

gmentum dotis ; augment de dot ; incrementum dotis quod, mortuo marito, uxori superstiti redditur supra dotem propter nuptias.

AUGMENTUOSUS. — Sagax, industrius, qui summa sedulitate rem suam auget. (A. 1276.)

AUGMENTUS. — Nutritus ; forte legendum *augmentatus :* « Mater Ecclesia suis fastum et *augmentum* uberibus alumnum gratissimum gloriatur. » (*A. SS.*)

AUGTIO. — Minor auca, anaticula ; *petite oie.*

AUGULTA. — Forte pro AGUILLA, obeliscus.

AUGUMENTARE. — Pro AUGMENTARE.

AUGUMENTUM. — Pro AUGMENTUM.

AUGURIARE. — Forte pro ANGARIARE, cogere. (*Bern. Thes.*)

AUGURIOSUS. — Augur. (Parmin. Abb.)

AUGUSTA. — Imperatoris aut regis uxor ; *femme de roi ou d'empereur.*

AUGUSTAGIUM. — Merces, pretium ; *rémunération, salaire.*

AUGUSTALIS. — Nummus aureus imperatorum Occidentis a Frederico II primum cusus.

AUGUSTALITER. — Ut imperatorem decet.

AUGUSTARE. — Metere, quod mense Augusto fit ; *moissonner ;* ol. *aouster, ouster.*

AUGUSTARIUS. — Idem. q. AUGUSTALIS.

AUGUSTATICUM. — Donativum Augusti ; largitio publica ab imperatore populo aut militibus facta. — Servitium quod messis tempore seu mense Augusto exigebatur ; *corvée due par le vassal à l'époque de la moisson.*

AUGUSTINALITER. — Ex sancto Augustino, auctoritate sancti Augustini nixus.

AUGUSTINENSES. — Sancti Augustini eremitæ ; *Augustins.*

AUGUSTINICUS. — *Augustinicum edictum*, regula Sancti Augustini.

AUGUSTUS. — Messis, messis tempus ; *moisson et temps de la moisson.* (A. 1158.) Quidquid frumenti, etc., rustici lucrantur in colligendis messibus eorum quibus serviunt aut a quibus conducuntur ; *grain que gagnent les moissonneurs en travaillant pour ceux qui les ont loués.* (A. 1282.) — Monetæ species, idem q. AUGUSTALIS ; *monnaie de l'empire d'Allemagne.* — Præstatio ex messibus ; *corvée au temps des moissons.* (A. 1114.) — Pro *auctus.* (*Lib. cens. Eccl. Rom.*)

AULA. — Curia baronis. — Ecclesia, basilica, templum, interdum sola ecclesiæ navis. *Aula ecclesiæ*, navis ecclesiæ. — Area. — Pro HALA, forum tectum ; *halle.* — Pro nido avium et animalium receptaculis. — Familia seu famuli omnes. — Multitudo, frequentia. — Pro *aulæum ; tapisserie.* — Domus præcipua, castrum. — Thesis pulpica, quæ propugnatur ab aliquo e junioribus theologis cum laurea doctoris donandus est aliquis. Sic dicitur Parisiis ab *aula* archiepiscopi in qua habetur disputatio cui præsidet novus doctor.

AULACUM — Palatium ; *palais.* (*A. SS.*)

AULAICUS. — Pro *aulicus* aut pro *aut laicus.* (*Tab. Briv.*)

AULANERIUM. — Coryletum, locus corylis consitus ; *lieu plein de coudriers.*

AULARIS. — Aulicus ; *de cour, courtisan.*

AULATES. — Optimates, aulici ; *grands, courtisans.* (*A. SS.*)

AULATICUM. — Aulæum ; *tapisserie.*

AULCUS. — Examen apum ; *essaim d'abeilles.*

AULEOLUM. — Sacellum ; *chapelle, oratoire.* (*A. SS.*)

AULETA. — Parva aula. (A. 1497.)

AULEUM. — Diadema regis, corona ; *couronne royale.*

AULOGIÆ. — Pro *eulogiæ*, munera quævis, præsertim quæ sanctis ex voto offeruntur.

AULUS. — Piscis minuti species.

AUMARIUM. — Idem q. ARMARIUM.

AUMENTARE. — Pro AUGMENTARE.

AUMUCELLA. — Pro ALMUCELLA, parva almucia.

AUMUCIA. — Idem q. AUMUCIUM.

AUNA. — Ulna, mensura telarum, pannorum, etc. ; *aune.* — Interdum pro ANSA, HANSA aut ANNA.

AUNCIATUS. — Antiquus ; *ancien.*

AUNIERUM. — Forte pro ALNETUM : « Dedi etiam... oscham *aunierii* de pratea. » (An. 1189.)

AUPASTA. — Idem q. AUCIPASTA.

AUPELANDA. — Pro HOPELANDA.

AUPTONNUS. — Pro AUTUMNUS.

AUQUA. — Pro AUCA, anser.

AUQUETONUS. — Sagum militare ; *hoqueton.*

AURA. — Tempestas, ventus vehementior ; *vent violent, ouragan, tempête. Aura levatitia* seu *levata*, tempestas excitata in aere a *tempestariis* vi incantationis. *Vid.* TEMPESTARIUS. (Agob.) *Procellam ad auram convertere*, proverbium, rem mitigare, ad lenitatem se convertere. (*Gest. Inn. III PP.*)

AURACLUM. — Pro AURICHALCUM.

AUREA-FLAMMA. — Pro AURIFLAMMA.

AUREAMENTUM. — Videtur idem esse quod animi horror vel rebellio. (Humb.)

AUREARIUS. — Auriga ; *cocher.*

AUREATUS. — Ex auro confectus ; *d'or, fait d'or.*

AUREILLARIUS. — Pulvinar ; *oreiller.*

AURELHA. — Ansa ; *anse, oreille.*

AURELIERIUM. — Idem q. AUREILLARIUS.

AURELLERIUS. — Ead. notione.

AUREOLA. — Præmium quoddam merito redditum. (J. de J.) « Alphonsus, regis primogenitus, veniens ad Westmonasterium, *aureolam* quamdam quæ fuerat quondam principis Walliæ Leolini, cum aliis jocalibus afferebat, quibus beati regis Edwardi feretrum ornabatur. » (*M. P.*)

AURERIA. — Ora, limbus ; *bord, bordure.* (A. 1466.)

AURESCERE. — Illuscere, dicitur de aurora qua cœlum inaureatur. (*A. SS.*)

AUREUS. — *Nummus aureus.* — Princeps, præcipuus. *Corbeia* dicitur *aurea*, quia alterius abbatiæ ejusdem nominis mater et origo. (Eckh.)

AURIACUM. — Pro AURICHALCUM.

AURIBRITUM. — Pro *Aurum obryzum.*

AURICALE. — Idem q. AUREILLARIUS.

AURICELLA. — Instrumentum quoddam ad conficiendos pannos. (Ughel.)

AURICIDA. — Aurium abscissio ; *tranchement d'oreilles.*

AURICIDIUM. — Ead. notione.

AURICLAVUS. — Idem q. CHRYSOCLAVUS.

AURICULA. — *Auriculam debere :* « Quicunque intrat de die in horto vel in vinea alterius, causa malefaciendi, si probare possit, debet tres solidos, vel *auriculam.* » (A. 1217.) Ea enim pœna, aurium scilicet abscissione, multabantur fures omnes.

AURICULARE. — Auribus aliquid insusurrare. (Thom. Walt.) — Aurem abscindere ; ol. *essoriller.* (A. 1343.)

AURICULARE. — Idem q. AUREILLARIUS.

AURICULARIS — Auscultator. — Secretorum conscius. — Consiliarius. — *Auricularis confessio*, peccatorum declaratio secreta submissa voce ad aurem sacerdotis. (Lud.)

AURICULARIUM. — Idem q. AUREILLARIUS.

AURICULARIUS. — Auscultator, amicus, secretus consiliator, secretarius seu amanuensis. (Pass.)

AURICULATOR. — Fidus consiliarius ; *conseiller intime.*

AURICULATUM. — Pro AURICHALCUM.

AURIFABRIA. — Ars aurifabri, aurificium ; *orfévrerie.*

AURIFICINA. — Fabrica aurificum ; *atelier d'orfévre.*

AURIFICIUM. — Ex auro confectum, aurifrigium ; *orfroy.* (A. 1360.)

AURIFILUM. — Filum aureum ; *fil d'or.*

AURIFLAMMA. — Vexillum monasterii S. Dionysii in Francia ; interdum præcipuum aciei vexillum ; *oriflamme.*

AURIFRASIUM. — Pro AURIFRISUM.

AURIFRASUS. — Idem q. AURIFRIGIA.

AURIFRAZIUS. — Ead. notione.

AURIFRES. — Ead. notione.

AURIFRESIA. — Ead. notione.

AURIFRESUS. — Ead. notione.

AURIFRICEATUS. — Aurifrigia ornatus ; *orné d'orfroi.*

AURIFRIGIA. — Limbus acu pictus, auro plerumque argentove distinctus, qui ad vestes sacras aliasve assuitur ; quodvis opus acu pictum ; *en général toute espèce de broderies, principalement celle d'or et d'argent, ornement d'or ou d'argent dont on bordait les vêtements ;* ol. *orfroy, orfrais, orfalise.*

AURIFRIGIATUS. — Idem q. AURIFRICEATUS.

AURIFRISIA. Pro AURIFRIGIA.

AURIFRISIATUS. — Idem q. AURIFRICEATUS.

AURIFRISIUM. — Ead. notione q. AURIFRIGIA.

AURIFRIXIUM. — Ead. notione.

AURIFRIZATUS. — Ead. notione q. AURIFRICEATUS.

AURIFRYGIUM. — Ut AURIFRIGIA.

AURIGARE. — Curru vel plaustro vehere ; *conduire dans un char, charrier.*

AURIGRAPHIA. — Aurea scriptura ; *écriture en lettres d'or.*

AURIGRAPHUS — Qui auream scripturam facit ; *écrivain en lettres d'or.*

AURILEGIUM. — Locus ubi deponitur aurum, thesaurus ; *trésor, caisse.*

AURILOGIUM. — Pro HOROLOGIUM.

AURIOCLARE. — Pro AURICULARE.

AURIOLENSIS. — Pro *Aurelianensis ; d'Orléans.*

AURIOLUS. — Piscis genus ; *maquereau.*

AURIPELLUM. — A Gal. *auripeau ;* aurichalcum, lamina aurichalcea. (A. 1440.)

AURIPERCUSSOR. — Aurifaber ; *orfévre.*

AURIPETIA. — Fragmentum ex auro ; *morceau d'or.*

AURIPETRUM. — Aurum petræ inductum, musivi operis species ; *émaillé ?* (*A. SS.*)

AURIPHRIGIATUS. — Idem q. AURIFRIGIATUS.

AURIPICTUS. — Auro pictus. (*Mon. Angl.*)

AURIPIMENTUM. — Pro AURIPIGMENTUM.

AURIS. — *Aurem dare*, aurem commodare. (A. 1447.) — *Aures municiales ;* sic dici videntur testimonia quæ rei muniendæ seu firmandæ inserviunt. (A. 927.)

AURISAMITUM. — Pannus holosericus, *samitum* ex auro ; *drap d'or.*

AURISCIDUS. — Qui scindit aurum. (J. de J.)

AURISIA. — Cæcitas, tenebræ ; *aveuglement.* (Alan. de Ins.)

AURIVELLERIUS. — Aurifaber ; *orfévre.*

AURIVOLVUS. — *Aurivolvum signum ;* idem q. AURIFLAMMA.

AUROBUSTUS. — Auro pictus ; *brodé d'or.* (A. 1023.)

AUROCHALCUS. — Pro AURICHALCUS.

AUROCLAVUS. — Pro AUROCLAVATUS.

AUROCLUSUS. — Clausus auro. *Vid.* INCLUSOR.

AUROFRISUM. — Idem q. AURIFRIGIA.

AUROFRIXUM. — Ead. notione.

AUROR. — Aureus fulgor ; *éclat de l'or :* « Erumpunt portus acies *aurore* decoræ. » (H. Rosl.)

AURORA. — Certa officii Muzarabici pars, ad aurorum dicenda, ut Vesperæ ad vesperam.

AURORARE. — Illuminare, ab *aurora* dicitur. (J. de J.)

AURORESCERE. — Illuceseere. Dicitur de prima aurora.

AUROSA. — Pro AURORA.

AUROSE. — Cum inauratione. (*A. SS.*)

AUROSUS. — Aureus, inauratus, opimus ; *d'or, doré, très-riche.*

AUROTEXTILIS. — Pannus auro textus ; *tissu d'or.*

AURUGA. — Mallum aureum ; *orange.*

AURUGINARE. — Ictero laborare ; *avoir la jaunisse.* (Tert.)

AURUGINOSUS. — Ictero laborans ; *qui a la jaunisse.*

AURUGO. — Morbus regius ; *jaunisse.* (Scrib.) Rubigo, segetum morbus quo

spicæ fiunt marcidæ et in fetidum pulverem grana convertuntur; *rouille des blés.*

AURULENTUS. — Qui auri colorem habet; *qui est couleur d'or.* (Prud.)

AURUM. — *Aurum ad responsum*, aurum destinatum ad perferenda in provincias per veredos *responsa*, seu mandata principum, vel quod *responsalibus* dabatur in imperio Romano. *Aurum cataclistum;* quo nomine quidam intelligunt *splendens;* alii vero quidquid conclusum ac conditum tuto loco servatur, sic appellari tradunt. *Aurum coctum*, idem q. *aurum obryzum; or épuré, affiné; or fin. Aurum comparativum*, aurum quod pro veste militari et canonica comparanda a tributariis præstabatur. *Aurum coronarium*, aurum quod imperatoribus Romanis ultro conferebatur in auro vel in coronis aureis, signisque diversis, ob partas victorias, aut lætitiam aliquam, a senatoribus et aliis magistratibus, interdum necessitate aliqua postulante indicebatur. De tributo quod in regum coronatione exigebatur a subditis, intelligitur in charta an. 1334. *Aurum elutum*, aurum probe purgatum. *Aurum filatum*, idem q. infra *tractilitium*. *Aurum glebale*, aurum quod pro possessionibus penditur. *Aurum merum*, *Vid.* Merus. *Aurum oblatitium*, aurum quod ultro et non ex necessitate, vel ordinaria collatione senatores principi offerebant, veluti principatus initio, vel quinquennalibus aut decennalibus, vel post victoriam a principo adeptam. *Aurum pagense*, tributum quod ex pagis cogebatur. *Aurum pœnosum*, auri lustralis collatio, a qua pauperes non immunes erant. *Aurum primum*, aurum obryzum, purum. *Aurum regis*, eod. sensu ac *argentum regis; Vid.* in hac voce. *Aurum traccitium, tractitium*, aurum textile. *Auri investigatio*, forte idem q. *Aurifodinæ*. *Aurea massa*, vel *auri massa*, seu *auri illatio;* aurum quod a tributariis pensabatur, vel a susceptoribus vectigalium publicorum in massam conflatam ad sacras largitiones transmittebatur.

AURUS. — Aratri auris; *oreille de charrue.* (*Chartul. SS. Trin. Cad.*)

AURYZUM. — Pro Obryzum.

AUSBERGOTUM. — Loricæ species; *haubergeon.*

AUSCIONARIUS. — Pro Auctionarius.

AUSCOLINUM. — Pro Austolinum.

AUSCULTARE. — Animadvertere, examinare. (S. Don.) — *Auscultare* et *ascultare* dicuntur monachi qui priusquam in ecclesia, quod sibi injunctum est, legant, recitent, vel canant, coram eo cui id curæ incumbit, lectiones suas recitant, et ab ipso non modo seriem lectionis accipiunt, sed etiam quo illa vocis tono recitanda sit, docentur. (*Lib. Ord. S. Vict. Par.*)

AUSCULTATUS. — Auditio. (*A. SS.*)

AUSE, Ausen. — Idem q. Hansa.

AUSEA. — Pro Alsatia: *Alsace.*

AUSELLUS. — Avis. *Vid.* Aucellus.

AUSERIA. — Pro Oseria.

AUSILIUM. — Pro Auxilium.

AUSPERGOTUM. — Idem q. Ausbergotum.

AUSPICABILITER. — Auspicato, feliciter. (Leib.)

AUSPICARI. — Conjectare, sibi spondere. (Gasp. Bart. Gl.)

AUSPORTARE. — Pro Asportare.

AUSSA. — Forte pro Absa. *Vid.* Absus.

AUSSUS. — Vellus, apud Occitanos; *toison.*

AUSTERARE. — Humectare; *mouiller;* ol. *amoistir.*

AUSTERITAS. — Furor. (A. 878.) — Inhumanitas. (A. 1377.) Hinc

AUSTERUS. — Immanis, inhumanus. (A. 1384.)

AUSTOLINUS. — Accipiter; *oiseau de proie dressé pour la chasse, faucon.*

AUSTORIUS. — Accipiter major; *autour.*

AUSTOZIUS. — Pro Austorius.

AUSTREGA. — Arbiter, ap. Germanos; *arbitre.* (Lud.)

AUSTRELUNDI. — Idem q. Australes.

AUSTRIA. — Pars Galliæ; *Austrasie.* — Pars orientalis regni Longobardici, præsertim ducatus Fori-Julii; *le Frioul.*

AUSTUOSUS. — Pro Æstuosus.

AUSTUR. — Idem q. Astur.

AUSTURGO. — Idem q. Asturgo.

AUSTUTIA. — Pro Astutia.

AUSUS. — Pro *esus*, cibus. (Ach.) — Audax, temerarius. (*Chr. And.*) — Pro Aussus, vellus.

AUTARCIUM. — Judicium. (A. 711.)

AUTARE. — Luto aspergere; *couvrir de boue.* (*Vet. Gl.*)

AUTEMPTICUM. — Pro Authenticum.

AUTENTICA. — In Missali Ambrosiano, Feriæ 2, 3 et 4 post Dominicam Palmarum dicuntur feria 2 *in autentica*, feria 3 *in autentica*, feria 4 *in autentica.*

AUTENTICARE. — Pro Authenticare.

AUTENTUS. — Munere publico donatus. (*Cod. leg. Norm.*) — Pro *obtentus.* (A. 1210.) — *Autentus toni*, modus toni musici decantandi altius vel lentius. (A. 851.)

AUTERICIUM. — Designari videtur locus ubi abbas excipiebat quod audire debebat; forte pro Auditorium. (*Form. And.*)

AUTERIUM. — Forte locus editus; *hauteur.*

AUTHENTICARE. — Confirmare; *confirmer, approuver:* « Omnia canonizavit... et disciplinas quas docuerunt, totum *authenticavit.* » — (*A. SS.*)

AUTHENTICATUS. — Canonizatus; *canonisé.*

AUTHENTICUM. — Liber ecclesiasticus qui antiphonas et responsoria eo ordine quo canenda erant, continebat. — Instrumentum originale; *titre original.*

AUTHENTICUS. — *Authentica*, idem q. *authenticum*, instrumentum originale. — *Authenticæ personæ*, proceres, magnates. — *Authenticæ*, Novellæ constitutiones Justiniani appellari cœptæ ex quo rejecta Juliani antecessoris versione seu editione, earumdem barbara Bulgari tempore facta translatio, quod uberior videretur, ab Accursio recepta est, qui *Authenticam* appellavit, quoniam ex

ipso Græco originali ad litteram traducta esset. — *Authentica hebdomada*, hebdomada sancta; *la semaine sainte.*

AUTHOCHEANI. — Hæretici, qui Christum esse Deum per se, haud a Patre procedentem asserebant.

AUTHONOMATICE. — Suo jure, suo arbitrio, libere. (Rym.)

AUTHORABILIS. — Authenticus, auctoritate legitima munitus. (A. 856.)

AUTHORGADOR. — Fidejussor, sponsor, qui *auctorizat.* (A. 1225.) *Vid.* Autorgare.

AUTHORICARE. — Pro Authorizare, confirmare.

AUTHORISABILIS. — Idem q. Authorabilis.

AUTHORISARE. — Idem q. Auctorisare.

AUTIRE SE. — Spondere, auctorem se profiteri. (A. 692.)

AUTOCEPHALIA. — Græci αὐτοκεφάλους episcopos appellarunt qui a patriarchis non dependebant ratione jurisdictionis; sed eodem ac illi αὐτοκεφαλίας jure gaudebant nulli alii subjecti. In Ecclesia occidentali idem privilegium sibi arrogasse archiepiscopos Ravennates auctor est Anastasius.

AUTOLTUS. — Corrupte pro *aut ortus.*

AUTOPHORI. — Fures manifesti, etiam omnes qui in quocunque alio crimine deprehenduntur.

AUTOPHRACTI. — Ii quibus id privilegii indultum erat ut ad tributa solvenda a compulsoribus ut cæteri non admonerentur aut compellerentur; sed ultro, et spontaneo voluntatis studio, ea inferrent. (*Cod. Th.*)

AUTOPYRUS. — *Autopyrus panis*, panis ex quo nihil neque pollinis neque furfuris excretum est. *Vid.* Panis.

AUTOR. — Accipiter major; *autour.*

AUTORAMENTUM. — Pro Auctoramentum, consensus.

AUTORARE. — Pro Auctorare.

AUTORGAMENTUM. — Pro Auctoramentum.

AUTORGARE. — Ut Auctorizare. (A. 1177.)

AUTORICARE. — Ead. notione.

AUTORICIUM. — Auctoritas, tuitio, vel potius judicium, ut supra Autarcium. (A. 694.)

AUTORIGARE. — Ut Autorgare, confirmare.

AUTORISABILIS. — Idem q. Authorisabilis.

AUTORIUM. — Constitutio, statutum, definitio. (*Vet. Gl.*)

AUTORIZARE. — Ut Auctorizare.

AUTRIX. — Quæ est auctor, vel potius incantatrix, maga; *magicienne, enchanteresse.*

AUTTORIZABILIS. — Auctoritate præditus, vel qui potest legitime confirmari. (*Ch. Conr. arch. Mog.*)

AUTUMNALIA. — Fructus terræ, qui autumni tempore maturescunt, messes; *récoltes d'automne.* (Rad. de Heng.)

AUTUMNALIS. — *Autumnalis exactio*, quæ ex fructibus terræ autumni tempore persolvitur. (A. 1368.)

AUTUMNARE. — Rapere, decerpere uti faciunt ii qui, autumni tempestate, fructus ex arboribus evellunt, maturescere; *détacher, cueillir, ôter, mûrir.*

AUTUMPNIA. — Quidquid vanno excutitur triticum ventilando, bauto; *hauton.*

AUTUMSERIS. — Forte spicarum manipulus: « De Simpliciaco... solvendæ sunt illis *autumseres* centum, aut pro eis de argento libra una. » (*Ch. C. C.*)

AUTURETAS. — Auctoritas, charta, diploma; *titre, acte, charte.* (A. 657.)

AUVENTUS. — Idem q. Auvanna.

AUXANGIA. — Pro Axungia.

AUXARIA. — Pro Aviaria.

AUXELLUM. — Forte Aucupium.

AUXILIAMENTUM. — Auxilium; *secours, aide.* (Rym.)

AUXILIATIVUS. — Auxiliarius; *qui secourt.* (Elmh.)

AUXILIUM. — *Auxilia* Romani appellarunt copias militares quæ a sociis vel fœderatis mittebantur; differebantque ea a legionibus quæ ex Romanis constabant. — Adjumentum in lite. *Auxilium petere*, petere fortioris adjumentum in lite, scilicet cum vassallus inferior causa laborat et jus ægre tuetur suum, tum superiorem dominum orat ut sibi patrocinetur. *Auxilium curiæ*, curiæ jussio, qua quis ad ipsam citatur. — *Auxilium; aide;* vox forensis. Sic autem appellatur quædam tributi et vectigalis species, quam tenens seu vassallus domino capitali, pro ingruente aliqua necessitate, præstat et ob sumptuum necessariorum onera. Duplicis vero generis est *auxilium*, legitimum scilicet et liberum seu gratiosum. *Legitimum* vocant quod a *lege*, vel a consuetudine inductum est, cujus modi sunt tria illa auxilia quæ in omnibus fere consuetudinibus municipalibus domino feudi asseruntur, cum videlicet primogenitum filium militem facit, cum filiam primogenitam primum nuptui collocat, ac tertio, si ipse e captivitate redimendus sit. Quædam auxilia *libera* et *gratiosa* appellata fuere, quod dominis pro ingruente aliqua necessitate imprævisa a vassallis et subditis pensitarentur gratuito et ex mero eorum arbitrio, cum nulla lex exsisteret, aut statutum municipale quo ad id exsolvendum cogerentur. *Auxilia vicecomitum*, auxilia quæ vicecomitibus seu baillivis præstabantur in Anglia præsertim. (Flet.) *Auxilium arrietagii*, *Vid.* Arrietagium. *Auxilium episcopi*, pecuniæ et procurationes quas episcopi a personis ecclesiarum subindo exigebant, quas et *consuetudines episcopales*, quandoque *synodales*, quandoque *denarios paschales* vocabant, ut est apud Alexandrum III PP. (*Append. ad conc. Later.*) *Auxilium pallii*, auxilium quod archiepiscopo a presbyteris diœcesis pensitabatur pro eundo Romam ad *pallium* archiepiscopale sumendum. *Auxilium equi*, cum subditus equum præstare debet in obsequium domini vel pro equo certam pecuniam. *Auxilium exercitus*, præstatio quam tenentes et vassalli domino sol-

vebant in belli sumptus, quæ sæpe fiebat pro ipsa exercitus exemptione. *Auxilium fidele*, auxilium quod a vassallo qui fidem suam domino obstrinxit, penditur. *Auxilium militis*, subsidium a subditis solvi solitum cum dominus aut filius ejus primogenitus miles creatur. *Auxilium porcagii*, auxilium quod ex porcis fit. *Vid.* Arrietagium. *Auxilium prati*, servitium quod tenentes domino suo debent in falcandis pratis, vel ejusdem servitii redemptio pecuniaria. *Auxilium tertii anni*, auxilium quod tertio anno percipie batur; idem q. Tertionarium et Foagium. *Auxilium unius diei*, diurna operarum præbitio.

AUXILIUS. — Auxiliator; *celui qui aide, qui assiste.*

AUZANNA. — Dominica Palmarum; *dimanche des Rameaux.*

AUZEDA.—«Similiter dimitto medietatem do auzedas et medietatem de placitis et justitiis.» (Sæc. x.)

AVA. — Avia; *aïeule.*

AVAL. — *Ducere aval*, idem q. Avalare.

AVALAGIUM. — Præstatio ex anguillis et piscibus qui in gurgitem vel nassam descendunt, vel ipsa eorumdem captio; *droit de pêcher avec une nacelle et des filets les poissons qui s'échappent, dans une crue, d'un étang ou d'un réservoir, et redevance à payer pour l'exercice de ce droit*; ol. *avalage, avalaison, avalasse, avolée*, etc.

AVALANTIA. — Clivus, declivitas; *pente, penchant.*

AVALARE.—In fluvio deorsum navigare, vel e montibus aut collibus descendere. «Quod quicunque mercatores undecunque sint, cum mercibus suis ascendendo et *avalando* possint transire pontem Rotomagi.» (A. 1293.)—Demittere, deponere; *descendre, par exemple, des tonneaux dans une cave.*

AVALLATIONES.—Fauces piscariæ quæ e cratibus palisque in clathrorum modum dispositis in alveis fluminum construuntur ad salmones et maxime anguillas, cancrosque capiendos, quos aquarum lapsu raptos sorbent et deglutiunt.

AVALUACIO. — Æstimatio; *évaluation.*

AVANANTATIO. — Quidquid ratione hæreditatis alicui advenit, seu ejusdem portionis assignatio, facta prius bonorum æstimatione. *Vid.* Advenantare.

AVANANTIZARE. — Idem q. Advenantare.

AVANGARDA. — Prima acies exercitus; *avant-garde.*

AVANNA. — Pro Antevanna.

AVANSAMENTUM. — *Avansamentum hæreditatis*, repræsentatio hæreditatis, quidquid per anticipationem liberis a parentibus datur antequam sit successionis locus; *avancement d'hoirie.*

AVANTAGIUM. — *Vid.* Aventagium.

AVANTATOR. — Circulator, ostentator scilicet arcanorum et mirabilium; *charlatan, montreur de choses curieuses.* (Mur.)

AVANTBARIUM. — Species munitionis exterioris qua sepitur murus urbis. Idem videtur esse ac Antevallatum.

AVANTSOLIERS.—Vox ex Gallico *avant*, ante, et *soliers*, solarium, quæ significat quasi menianum excelsum et soli expositum.

AVANTURARE. — Audere; *s'aventurer, oser.*

AVARAMENTUM. — Consensus. (*Us. Barc.*)

AVARIA. — Vectigal quod naves, quæ portum ingrediuntur, solvunt; *droit que les navires ont à payer en entrant dans un port.* — Pecunia quæ experto nautæ datur, qui navi viam tutam in portum monstrat, quæ vulgo dicitur *avaria communis*; *salaire du pilote qui introduit le navire dans le port.*— Jactus armamentorum navis, seu mercium quarumdam in mare, levandæ laborantis navis gratia, quæ dicitur *avaria grossa*; *lancement à la mer du gréement et du chargement du navire pour l'alléger dans un cas de danger.* — Id quod ab his quorum merces et bona in portum salva delata sunt, in eos confertur, quorum merces et bona jactu ob tempestatem perierunt in mari; *indemnité payée aux négociants dont les marchandises ont péri en mer par suite de la nécessité où on s'est trouvé d'en alléger le navire, par ceux dont les ballots, n'ayant pas eu le même sort, sont arrivés à bon port.* — Quodvis damnum extraordinariusve sumptus; *toute perte, comme toute dépense extraordinaire.*

AVARITIA. — Tributa quæ sub titulo *avariæ* exiguntur. *Vid.* Avaria.

AVEDALTUM. — Forte idem ac Avellaneta. (A. 1313.)

AVEIRE. — Idem q. Aucire.

AVELLANARIUS. — Nux avellana, arbor; *noisetier*; ol. *avelinier.*

AVELLANETA. — Locus arboribus avellanis consitus; *lieu planté de noisetiers.*

AVELLANETUM.— Ead. notione.

AVE-MARIA. — Reditus quidam: «Est alius reditus in Tronceyo dictus *Ave-Maria*... succedit loco salarii dicendi *Ave-Maria* in principio cujusvis horæ canonicæ.» (*St. Eccl. Tutel.*; a. 1497.)

AVEMBRATUS. — Adjectus, adjunctus; *attenant.* (A. 810.)

AVENA. — *Avena de fimo*, *de molta*; avena quæ colligitur ex agris fimo impinguatis, et avena, seu quævis præstatio quæ exigitur ab iis qui ad molendinum molendi causa accedunt. — Molta; *mouture.*—*Avena de Gaule*; præstatio agraria, seu census annuus ex agris avena solvendus.

AVENABLATUS. — Idem q. Advenablatus.

AVENACHIUM. — Pro Avenagium; *avenage.*

AVENAGIUM. — Vectigal seu pensitatio ex avenis, dominis pensitari solita; *redevance en avoine*; ol. *avenage.* — Quævis præstatio; v. g. *avenagium lanarum et arietum*, etc. — Aliquando pro Aubenagium.

AVENANCIA. — Pro Advenancia.

AVENANTARE. — Pro Advenantare.

AVENANTATA. — Pro Aventata.

AVENANTIA. — Pro Aventata.

AVENANTUM. — Portio unius summæ in partes æquales distributæ.

AVENARIÆ. — Arva in quibus solæ excrescunt avenæ; *terre qui ne produit que de l'avoine*; ol. *avenarie.*

AVENANTIZA. — Ut Advenamentum.

AVENCARE. — Avenas truncare, eradicare; *couper, arracher l'avoine.*

AVENDERE — *Avendere ad firmam*, ad censum seu firmam dare; *donner à cens, louer.*

AVENEANTICIUM. — Idem q. Advenamentum.

AVENEBLATUS. — Idem q. Advenablatus.

AVENIATUS. — Ager vineis consitus; *terre plantée de vignes.*

AVENIMENTUM.—Vox forensis; Gal. *advenant*, multiplicis significationis pro locorum et consuetudinum varietate. *Vid.* in *Glossario Juris Gallici* D. de Laurière, et alibi.

AVENIRE. — Pro Advenire.

AVENIUS. — *Res aveniæ*, practicis nonnullis veteribus; Gal. *biens aveniers*, caducum, seu quidquid ex confiscationibus et *exactis* domino feudi aut prædii quasi fortuito obvenit.

AVENNUS. — Pro Acevannus.

AVENSARE. — A. Gall. *avancer*, protendere, appropinquare.

AVENTAGIUM. — Quodlibet jus; *droit.* (Pass.) — Facilitas, opportunitas; *avantage, commodité.* (Frid. imp.) — Jus præcipuum, quidquid a parentibus alicui e liberis vel e conjugibus sibi invicem datur prærogativo jure; *don fait à un enfant par ses parents au delà de ce qu'il peut espérer, donation entre époux*; ol. *avantage.* (A. 1372.) — Quidquid emolumenti conceditur operariis præter constitutam mercedem; *supplément de salaire.* (*Ch. Mass.*) — Quod præter pretium, corollarii nomine, in emptionibus pactionibusve aliis conceditur; *cadeau, pot-de-vin*, ol. *avantage.* (A. 1276.) — Quod sponte et ex usu tantum exsolvitur; *taxe, redevance établie par l'usage et dont le payement dépend du bon vouloir du contribuable*; ol. *avantage.* (A. 1355.) — Projectura, prominentia; *avance, saillie.* (xiii sæc.) — Jus præcipuum seu prærogativæ quo quis inter participes primus beneficium accipit; *droit de priorité, avantage.* (A. 1257.) — Quod alicui, ut jus suum cedat, exsolvitur; *ce que l'on paye à un autre pour qu'il fasse cession de son droit de priorité.* (A. 1328.) — Lucrum, quæstus; *gain, profit*; ol. *avantage.* (A. 1354.) — Annua pensio cum prærogativa; *somme dont le payement passe avant tout.* (xiv sæc.)

AVENTARE. — Idem q. Avencare.

AVENTATUS. — *Aventata terra*, terra caduca, quæ domino feudi per *aventuram* obvenit. (A. 1273.)

AVENTICIUS. — Advena, albanus; idem q. Adventicius.

AVENTURA. — Eventus; *aventure.* — Torneamentum, equestris decursio; *tournois, joûte.* — Caducum, seu quidquid ex confiscationibus et exactis domino feudi aut prædii quasi fortuito obvenit. (A. 1254.) — *Aventuræ*, ea quæ in terra domini feodalis casu reperiuntur nec ab aliquo repetuntur; *épaves.*

AVENTURERIUS. — Pro Adventurerius aut Armeurerius.

AVENTUS. — Pro *Adventus*; tempus ante natale Domini; *Avent.*

AVER. — *Vid.* Averium.

AVERAGIUM.—Vecturæ onus quod tenens domino exsolvit cum *averiis*, seu bobus, equis, plaustris, curribus: *corvée féodale que le vassal était tenu de faire avec ses engins de transport.* — Detrimentum quod in vectura mercibus accidit. His adduntur vecturæ sumptus et necessariæ aliæ impensæ.

AVERARE.—Probare verum esse; *avérer, vérifier.* Dicitur præterea de iis quæ ad pondus regium probantur. — Res cum *averiis* vehere. *Vid.* Avera et Averium. — Idem q. Adverare.

AVERATIO.— Idem q. Adveratio.

AVERCORNE. — Frumentum quoddam censuale, tenentium sive vassallorum opera, jumentis scilicet ac plaustris, ad granarium vel horreum domini deferendum.

AVERE. — Facultates, animalia agriculturæ inservientia, ut Averium. — Vectigal, portorium, vel etiam ædes in quibus fiscales ii reditus excipiuntur. (Mur.)

AVERGARIA. — Idem q. Advergeria.

AVERIA. — Idem q. Avere.

AVERIS. — Idem q. Avere.

AVERIUM. — Omnia quæ quis possidet; *avoir, fortune.* (A. 1310.) — In specie: 1° pecunia; *argent, espèces* (a. 1190); 2° equi, oves, jumenta, cæteraque animalia quæ agriculturæ inserviunt, aut in agricolæ bonis et facultatibus, seu, ut vocant, instauramento, computantur; *bétail, animaux domestiques*; ol. *avers.* (Pass.)—Quævis merces; *marchandises.* Hinc *Averium ponderis*, merces omnes quæ venduntur ad pondus seu libram; *marchandises qui se vendent au poids.* (A. 1309.)

AVERIUS. — *Averii*, equi, boves, etc., ut Averium.

AVERIUM. —

AVERITATOR. — Circulator, ostentator scilicet arcanorum et mirabilium, ut Avantator.

AVERSALICANA. — *Vid.* Scriptura.

AVERSIO. — *Res in aversione empta*, non est in universum empta, re omni neque perspecta bene, neque explorata, quasi *averso vultu.*

AVERTATOR. — Idem q. Averitator.

AVERUM. — Idem q. Averium.

AVESIUM. — Pro Averium.

AVESNA. — Solum in quo avenæ tanquam crescunt; ut Avenaria.

AVETIA. — Recognitio feudalis; *aveu.*

AVEZARE. — Idem q. Adverare.

AVEZATIO. — Idem q. Adveratio.

AVIAMENTUM. — Itio, aditus. (A. 1362.)

AVIARIUM. — Locus aptus nutriendis avibus villaticis; *volière.*

AVIATICUS. — Ab *avo* oriundus, ex filio nepos. *Aviatica hæreditas*, prædium avitum, alodis.

AVICUS. — Pro Aviaticus.

AVICECA.— Forte pro Aucella, aut Avicella; « Debet ministrare dictis religiosis... de minutis volatilibus, videlicet pullis, colonis de jardo, *aviceeis*, perdricibus. » (A. 1366.)

AVICINARE. — Accedere; *s'approcher de.*

AVICLUDIUM. — Cavea; *cage.* (Men.)

AVICULARE. — Aucupare. (A. 1320.)

AVICULARIUS. — Officium in coquina regia; *oiselier.* (A. 1261.)

AVICUS. — Pro Aviaticus.

AVIDENTIA. — Cæcitas; *aveuglement, cécité.*

AVIDERE. — Singulatim et penitus videre, expendere. (A. 1401.) — Avidum esse. (*Vet. Gl.*)

AVIES. — Pro Abies.

AVILLARE. — Vilem reddere, deprimere; *avilir.*

AVILLARIUM. — Videtur aliis idem q. Aviarium, aliis vero idem ac Abollagium.

AVINENTIA. — Apud Aragonenses conventio, conniventia.

AVIONES. — Avi, progenitores; *les ancêtres.*

AVIORUM MATER. — Rex apum, seu mater apis; *la reine d'un essaim d'abeilles.*

AVIRUNATUS. — Remus quo navis impellitur; *aviron.* (*Mon. Angl.*)

AVIS. — Instrumentum seu vas aptum portando mortario; *oiseau.— Avis venalis,* avis provenatica. *Avis mutata,* avis quæ *mutam* passa est seu plumas mutavit. *Avis franca, gentilis,* seu *nobilis;* avis cujus est usus in venatione. *Avis sancti Martini,* cornix, sic dicta quod circa festum sancti Martini hiemalis videri demum incipiat. Sic etiam Normanni appellant alcyonem.

AVISAMENTUM. — Consilium, deliberatio, a Gal. *avis.*

AVISARE. — Consulere, deliberare; *prendre conseil, délibérer, consulter.* (Mir.) — Monere; *avertir, donner avis.* (A. 1426.)

AVISATIO.— Idem q. Avisamentum.

AVISOR. — Idem q. Advisor.

AVISATUS. — A Gal. *avisé,* prudens, consideratus.

AVISIAMENTUM.— Idem q. Advisamentum.

AVISTARDA. — Otis; *outarde.*

AVISTUPOR. — Terriculum avium in hortis; *épouvantail que l'on met dans les jardins pour en écarter les oiseaux.*

AVISUM. — Consilium, sententia; *avis.*

AVITAILLARE. — A Gal. *avitailler;* urbem, castrum, rebus cibariis, aliisve munire.

AVITAS. — Avita origo. (*St. Mus.*)

AVITINUS. — Avitus. Hinc *biens avitins.* (*A. SS.*)

AVITIUM. — Volatile pecus.

AVIUS. — Pro Avus et pro Apis.

AVIVARE. — Roborare, firmare, vires augere; *aviver, raviver.* (*Chr. Parm.*)

AVIZARE. — Pro Avisare.

AVOARE. — Fateri, agnoscere, clientelam profiteri; *avouer, rendre aveu.*

AVOCATUS. — Pro Advocatus.

AVOCULATIO. — Cæcitas; *aveuglement.* (*A. SS*)

AVOCULATUS. — Cæcus, oculis captus; *aveugle.* (*A. SS.*)

AVOCULUS. — Idem q. Abocellus.

AVODIARE. — Idem q. Avoare.

AVOERIA. — Tutela, protectio pupilli, rerumque ipsius administratio; ol. *avoerie* et *voerie;* hod. *tutelle.* — Custodia, tuitio; *protection, garde.* — Defensio quæ armis fit; *défense à main armée.* (A. 1236.)

AVOGADRUS. — Advocatus; *défenseur, avoué, avocat.*

AVOHARE. — Pro Avoare.

AVOIARE. — Actionem intendere, movere, repetere. (A. 1281.)

AVOLATIO. — In cœlum statim post mortem ascensio; *action de monter au ciel aussitôt après la mort.*

AVOLTA.— Concameratio, tholus. (Matth. Par.)

AVOLUS. — Atavus; *aïeul.*

AVORTARE. —Abortare, abortum edere; *avorter.*

AVORSUS. — Pro Aborsus, Abortus.

AVORTUS. — Pro Abortus.

AVOTIRE. — Devovere. (*A. SS.*)

AVOTRONI. — Pelles animalium abortivorum.

AVOUARE. — Agnoscere, clientelam profiteri; *avouer, rendre aveu.* — Actionem intendere, movere, repetere; ut Avoiare.

AVOYATIO. — Vassallorum clientelaris professio; *aveu.*

AVOYARE. — Ead. notione.

AVOYERIUS. — Advocatus; *avoué.*

AVUNCULA. — Amita vel matertera; *tante.*

AVUNCULUS. — Patruus, *oncle du côté paternel. Avunculus* etiam dicitur *le cousin qui a le germain sur l'autre,* quod in Britannia Armorica maxime usurpatur. Unde ejusmodi cognatos Galli dicunt : *oncles à la mode de Bretagne.*

AVUS. — Piscationis species, illa forsan quæ fit cum *ave,* seu corvo aquatico, nisi forsan ea sit quæ fit cum rete quod *accipitrem* vocant. (A. 1311.)—Mendum pro Anus.

AWALLATUM. — Alterum *vallatum* seu fossatum, quo primum cingitur.

AXA. — Idem forte quod asser, lignum dolatum; *ais.*

AXADORIUM. — Axis ostii, seu cardo, quo fores vertuntur; *gond.* (A. 846.)

AXAMIT. — Idem q. Exametum.

AXAMPLARE. — Augere, amplificare. (Mur.)

AXATIO CARRETÆ.— Junctio axis cum rotis et carro. (A. 1425.)

AXATUS. — Cervorum clamor vel vox; *cri du cerf.* (Fel Gyrw.)

AXEGIA. — Tabula sectilis lignea; *ais, planche.* (*Leg. Roth.*) *Vid.* Axegia.

AXEGIATUM. — Sepis *axegiis* seu asserculis intertexta.

AXELLA. — Idem q. Ascella.

AXENIA. — Inhospitalitas; *inhospitalité.*

AXIDORIA. — Forte idem q. Axadorium.

AXILA. — Idem q. Ascella.

AXILIA. — Ead. notione.

AXILIS. — Asser.

AXIMA. — « Vovit, quod ad ejus sepulturam portaret unam *aximam,* et omni anno iret ad ejus altare, » etc. (*A. SS.*); ubi *axima* poni videtur pro figura cerea, inquit continuator Bollandi.

AXIOMATICI. — Magistratus, magnates, proceres. (*Vet. Gl.*)

AXIONARIUS. — Pro Auctionarius.

AXIOTOMA. — *Vid.* Servitium mensæ.

AXIS. — « Ille vero *axim* festinanter tenens, vidit, » etc. (*Act. SS.*), ubi editores per *axim tenere* intelligunt recta via progredi. *Axis testamenti,* series testamenti, seu potius rotulus testamenti. (A. 978.)

AXONTIA. Pro Axungia.

AXUNGARIUS. –Ad axungiam pertinens. (*Vet. Gl.*)

AXUNGIARE.— Axungia ungere; *oindre, frotter de graisse.*

AXUS. — Pro Assus.

AYBREDA. —Idem videtur q. Aiacis et Aicium, prædium, nisi malis de prato interpretari : « Ad rigandum suas possessiones, terras, *aybredas,* et alia ejus utilia seu necessaria. » (A. 1331.)

AYCHAGATERIUM. — Canalis ligneus quo aqua ducitur ad rotam molendini. (A. 1435.)

AYCHAGATERIUS. — Ead. notione.

AYDA. — Auxilium, tributum; *aide.* (A. 1400.)—In aliquo officio secundus; *aide.* (A. 1415.)

AYES. — Forte pro Hæiæ; *haies.*

AYGADERIA. — Aqualis, urceus aquarius; *aiguière.*

AYGARELLA.— Rivulus. (A. 1332.)

AYGARETA. — Idem q. Aygaderia.

AYGASSERIA.—Ead. notione.

AYGRACIUM. — Uva acerba, omphacina; *verjus.*

AYGRÆ. — Acerbitas; *aigreur.*

AYGUERIA.—Cloaca, emissarium; *évier.* (A. 1429.) Aqualis, urceus aquarius; *aiguière.* (A. 1340.)

AYMA. — Mensura liquidorum, etiam et siccorum; pro Ama. (A. 1385.)

AYMELLATUS. — Encausto pictus; *émaillé.*

AYMELLUM. — Encaustum; *émail.*

AYMENA. — Idem q. Hemina.

AYMOLATOR. — Pro *aymelator; émailleur.*

AYRALE. — Area.

AYRAZIUM. — Ut Ayracium.

AYRE. — Accipitrum nidus; *aire.*

AYRETA. — Idem forte ac Area, areola.

AYRIALE. — Idem q. Ayrale.

AYRO. — Ardea; *héron.*

AYSA. — Asser, tabula sectilis, ut videtur; *ais.*

AYSADA. — Idem q. Aissada.

AYSALE. — Axis; *axe, essieu.*

AYSAMENTUM. — Jus utendi rebus alienis; id quo omnibus uti licet, v. g. via publica; idem q. Aisamentum.

AYSATUS. — Idem q. Aisatus.

AYSIA. — *Magister aisiæ,* Massiliensibus *maître d'ache,* artifex navium. (A 1329.) —Id omne quod usui et commodo est, ustrina. (A. 1390.) *Vid* Aisamentum et Aisantia.

AYSIAMENTUM. — Ut Aysamentum et Aisamentum.

AYSIENTIA. — Ut Aisantia.

AYSIMENTUM. — Ut Aysiamentum.

AYSINA. — Supellex quævis; *meubles.* Præsertim vero apud Massilienses *aysines* sunt utensilia quælibet ad cellam vinariam pertinentia, ut dolia, cupæ, cæteraque vasa vinaria.

AYSIS. — Idem q. Aysa.

AYSITUS. — Idem q. Aisatus et Aisitus.

AYSIUM. — Idem q. Aisantia et Aisina.

AYSSADA. — Idem q. Aissada.

AYSSARTARE. — Pro Essartare.

AYTOGIUM.—Pro Epitogium, pallii genus; *surtout.* (A. 1432.)

AYVERIUM. — Idem q. Aygueria; *évier.*

AYZIUM. — Idem q. Aisina.

AZACATORIUM. — Aquarium; *abreuvoir.* (A. 1276.)

AZACHATORIUM. — Ead. notione.

AZAGAMENTUM. — Ædificii genus in modum vestibuli; *vestibule.* (Mur.)

AZALE. — Chalybs; *acier.*

AZARCUM. — Sors; *hasard.*

AZARDUM. — Ead. notione.

AZARDUS. — Tessera; *dé à jouer.*

AZARRUM. — Idem q. Azarcum.

AZARUM. — Idem q. Azale.

AZEBIT. — Prunum aridum, ab Hispano *azebile.*

AZEMPIUM. — Jus domini certas præstationes a subditis exigendi. (A. 1231.)

AZEMPRARE. — Vocare, invitare, monere. (A. 1400.)

AZENARIA. — Præstatio quæ propter *azenias* seu moletrinas domino a subditis penditur. (A. 1320.)

AZENAGRIA. — Ead. notione.

AZENIA. — « Et dedistis nobis... tres *azenias* in Zamora. » *Azena* Hispanis est moletrina, cujus molæ aquarum vi versantur.

AZERUM. — Ut Azale.

AZIDIUM. — Idem q. Azadium.

AZILARE. — Asylum habere; *avoir un asile, un chez soi.* « Bestia *azilans* » derelictæ opponitur. (*St. Sal.*)

AZIMA. — Placentæ species ex massa farinacea sive fermento. (A. 1249, *Mon. Eccl. Aquil.*)

AZIMATURA. —Pro Aczimatura, tonsura pannorum.

AZIMI. — A Græcis Catholici Romani per ludibrium appellati, quod in sacrosancto sacrificio *azymis* panibus utantur, non fermentatis.

AZINA. — Pro Asinata, onus asini.

AZINGA. — Ut Andecinga.

AZIUM. — Ager vel terra inculta ædi alicui adjacens.

AZOLUM — Cæruleum; *d'azur.*

AZOTICUS. — *Azotica lingua,* pro *Arethica.* (Inn. IV. PP.)

AZUA. — Genus potionis Hispanis et Indis cognitum. (*Conc. Hisp.*)

AZUNTA. — Res quædam tincturæ inserviens, forte cæruleum. (*Mon. Carcass.*)

AZURA. — Color cæruleus; *azur.*

AZURINUS. — Coloris cœrulei; *d'azur.*
AZURRUM. — Ead. notione.
AZURUM. — Ead. notione.
AZYMITÆ.— Idem q. Azimi.
AZYMUS. — Sanctus, absque malitia, apud ecclesiasticos scriptores, ex illo D. Pauli : *Expurgate vetus fermentum, ut sitis nova conspersio, sicut estis azymi.* (*I Cor.* v, 7.) Ad quæ alludens Paschasius Radbertus abbas Corbeiensis : « Si tamen sumus *azymi*, id est absque fermento malitiæ et nequitiæ. »
AZZA. — Securis; *hache.*
AZZAIUM. — Idem q. Azale
AZZARIUM. — Idem q. Azale.
AZZETA. — Bipennis; *hachette.*
AZZONUS. — Securis major; *hacheron.*
AZZURINI. — Sic a veste cœrulea seu violacea dicuntur canonici congregationis S. Georgii in Alga; *les Azurins.*

B

B. — Littera est numeralis quæ 300 designat. Eidem litteræ si recta linea superaddatur, tria millia significat. — Pro *v* crebro occurrit in veteribus tabulis et inscriptionibus. — B *rotundum* et B *quadratum* S. Bernardo in epistola seu prologo super antiphonarium ordinis Cisterciensis eadem sunt quæ nobis in cantu vel musica B *molle*, B *mol*, et B *quadratum*, B *quarré*; « unde in qualibet maniera, ubi molliorem expedit fieri sonum, loco B *quadrati* B *rotundum* quandoque ponitur. »

BAAS. — A Gal. *bas*, tibilia. (A. 1272.)
BABÆCULA. — Stultus; *niais.*
BABELLUS. — Pro Barbellus, barbus minor. (A. 1289.)
BABERVYNUS.— Simiæ species. Puerulos nebulones vulgo sic appellant Galli; *gros singe, babouin, et, par terme de mépris, enfant.*
BABICTA. — Pro Biblicta.
BABOTA.— Vermis species; *sorte de ver.*
BABOUINUS. — Idem q. Babervynus.
BABUGUS. — Idem q. Babæcula.
BABULÆUS. — Qui ducit boves et aratrum; *bouvier.* (A. 1271.)
BABULUS. — Idem q. Baburrus.
BABURCUS. — Ead. notione.
BABURRUS.—Stultus, insanus; *sot, insensé.*
BABUZTUS. — Pro Baburrus.
BABUTZICARIUS.—Incubus, nocturna corporis oppressio et suffocatio; *cauchemar.* (Cœl. Rhod.)
BABUYNUS. — Idem q. Babervynus.
BABYLONICUM. — Acu pictum etiam alibi quam Babylone. *Vid.* Baldicum.
BACA. — Vacca. — Annulus catenæ, annulus quivis, unio; *perle, bague et anneau de chaine*; ol. *bacée, baceye.*
BACALE. — Pro Bacile.
BACALLATOR. — Bubulcus, vaccarum custos; *vacher.*
BACANA. — Ager vel prædium vaccarum gregi alendo idoneum, idem q. Vaccaria. (A. 1251.)
BACANNA. — Vas aquarium; ut Bacca.
BACAPULUS. — Feretrum in quo mortui efferuntur; *civière.*
BACAR. — Idem q. Bacanna.
BACARIO. — Ead. notione.
BACAUDA. — Pro Bagauda.
BACCA. — Navis species; f. *bac* (*Hist. Beccens. mon.*) — Vas quoddam, quod non raro inter utensilia ecclesiastica recensetur; *bassin, cuvette, plateau.* — Annulus catenæ; *anneau de chaine.*
BACCAL. — Pro Bacapulus.
BACCALARIA. — Prædii rustici species, eadem forte quæ *vassaleria*, seu feudum vassalli inferioris; *espèce de bien de campagne ou gagnage, terre qui comprenait autant d'étendue que vingt bœufs pouvaient en labourer en un jour;* ol. *bacelle. Baccalaria dominicaria*, seu *indominicata*, prædium rusticum quod ad dominum ipsum spectabat et ab ipso excolebatur. — Juvencula nondum nupta; *jeune fille;* ol. *bachelette* (Pass.)
BACCALARIARE. — Baccalarii gradum impertiri; *conférer le grade de bachelier.*
BACCALARIATUS.— Dignitas baccalarii; *baccalauréat.* — Gradus inferior in choro canonicorum.
BACCALARIUM. — Baccalariorum opus. *Vid.* Baccalaria.
BACCALARIUS. — Qui terram *baccalariam* dictam tenet, possidet. *Vid.* Baccalaria. — *Baccalarii ecclesiastici*, qui ecclesiæ baccalarias tenebant atque excolebant
Qui militarem ordinem consecutus, non erat satis dives, vel cui idoneus haud erat vassallorum numerus ut vexillum in præliis educere posset; vel si ejusce esset ordinis, qui *Banneretorum* dicitur, nondum tamen præ ætate illud eduxerat, et, ut Galli dicunt, *qui n'avaient pas encore levé bannière.* Atque in vulgo *bacheliers* appellantur quos ut adolescentes ideo scriptores Gallici repræsentant. — In academiis, idem q. *bachellarius* alias appellatur, id est qui obtinuit gradum nomine *baccalauriatus.* In ecclesiis, junior canonicus professus, nondum presbyterio donatus. Adolescentes non conjugati, Tiro, discipulus; *gentilhomme qui, n'étant pas chevalier, aspirait à l'être; chevalier bachelier, jeune homme, adolescent, étudiant qui a obtenu le baccalauréat; prêtre non ordonné; célibataire, apprenti, aspirant.*
BACCALE. — Pro Bancale, tapes quo *bancus* seu scamnum tegitur. — Pro Bacile.
BACCANATUS. — Fusor. (*Ves. Gl.*)
BACCARIUM. — Vas vinarium; *bassin*
BACCARIUS. — Pro Vaccarius.

BACCATUS. — Unionibus ornatus; *orné de perles.*
BACCAULUM. — Feretrum in quo mortui efferuntur; *civière.*
BACCEA. — Ut Baccarium.
BACCELARIA. — Ut Baccalaria.
BACCELARIUS. — Ut Baccalarius.
BACCELERIA. — Ut Baccalaria.
BACCHA. — Specula, pharus, signum, vel vas littorale, pro nocturno navium accessu. (Gualt.)
BACCHALARIA. — Idem q. Baccalaria.
BACCHALARIARI. — Baccalaurei ordine donari in academiis; *obtenir le grade de bachelier.*
BACCHALARIATUS. — Idem q. Baccalariatus.
BACCHALARIUS.—Idem q. Baccalarius.
BACCHARIUM. — « Vas vinarium, et dicitur a Bacchus. » (J. de J.)
BACCHATUS. — Unionibus ornatus; *orné de perles.* — Amens, ultra modum accensus : « Ejus amoris flamma *bacchatus.* » (A. 1351.)
BACCHINON. — Patera lignea; *tasse de bois;* ol. *bachinon.*
BACCHINUS. — Ex ære urceus; *poële de cuivre, casserole, bassinoire;* ol. *bachiné.*
BACCHO. — Idem q. Baco.
BACCHOAICHA. — Vas vinarium seu aquale.
BACCHONICA. — Ead. notione.
BACCILATER. — Vinum. (*Vet. Gl.*)
BACCILE. — Polubrum, pelvis; *bassin, cuvette.*
BACCILOTUS. — Ead. notione.
BACCINIUM. — Ut Baccea.
BACCINUM. — Ead. notione.
BACCINUS.—Urceus vel pelvis; mensuræ aridorum seu granorum species apud Italos; *bassin, bassine; mesure de capacité pour les grains. Baccinæ pelles*, pro *vaccinæ pelles.*
BACCUS. — Navigii latioris species in fluviis, quorum etiam usus est ad transvehendos equos et currus; *bac.*
BACELLERIA.—Ordo ipse Bacellariorum.
BACELLUS. — Baculus, bacillus; *bâton, baguette, verge.* — Scaphula, diminut. a Baccus. — Diminut. a Bastum, clitella, sagina, vel jumentum saginarium.
BACENUS. — Ursatus nummus Bernensis, primum in Helvetia, deinde etiam in Germania cusus.
BACHA. — Forte navigium quod Galli *bachot* appellant. — Navigii pars, f. prora vel proræ pars interior.
BACHALARIARE. — Idem q. Baccalariare.
BACHALARIUS. — Idem q. Baccalarius.
BACHASSIUM. — Aquarium, aquæ receptaculum; *réservoir.*
BACHELLARIUS.— Idem q. Baccalarius.
BACHIA. — Idem q. Bacca.
BACHILE. — Idem q. Bacile.
BACHINAGIUM. — Ut Bacinagium.
BACHINATOR. — Vigil, speculator, sic dictus quod pelvi, quam *bachinum* vocant, percussa, signum dat; *surveillant, sentinelle.*
BACHINUM. — Idem q. Bacchinum.
BACHIUM. — Idem q. Baccus.
BACHOLATA. — Quantum vase, Gall. *bachole* dicto, contineri potest : « Unam racemorum non pressorum *bacholata.* » (A. 1305.)
BACHUS. — Cupa, labrum; *baquet.*
BACIA. — Latrina; ol. *basse chambre.*
BACIFOLLUM. — Molendinum ventarium aut molendinum quo tunduntur panni; *moulin à vent ou moulin à foulon.* (*Tab. S. Fl.*)
BACIGNA. — Pellis; *bassin.*
BACIGNETUS. — Diminut. a Bacinus. — Idem q. Bacinetum.
BACILE. — Idem q. Baccile.
BACILIS. — Ut Bacile.
BACILIUM. — Ead. notione.
BACILLA. — Ead. notione.
BACILLETUM. — Ut Bacinetum.
BACILLUM. — Lampas in modum *bacini.*
BACILLUS. — Ead. notione.
BACINA. — Idem q. Bacile.
BACINAGIUM. — Tributum salinarum seu aliarum rerum, ex *bacinis* salinariis, vel quantum salis *bacinus* continere potest; *droit qu'on prélevait dans une bassine sur le sel ou autres denrées;* ol. *bassinage.*
BACINETUM. — Cassis, galea in modum *bacini*, levior *helmo; casque léger, chapeau de fer en forme de bassine, bacinet.*
BACINETUS. — Ead. notione.
BACINNUS. — Idem q. Bacina.
BACINUM. — Campana, qua monachi cientur ad refectorium, quæque appenditur in claustro; *cloche du réfectoire dans les couvents.* (A. 1288.)
BACINUS. — Ut Bacca, pelvis.
BACIO. — Idem q. Bacenus.
BACIUM. — Ead. notione q. Bacca.
BACIUS. — Ead. notione.
BACO. — Qua voce promiscue donantur porcus saginatus, ustulatus et salitus, et petaso aut perna; *cochon, lard, jambon. viande fumée;* ol. *bacon.*
BACONA. — Ead. notione.
BACONUS. — Ead. notione.
BACTENDERIUM. — Molendinum ubi panni tunduntur, idem q. Batatorium. (A. 1394.)
BACTERIUS. — Baculus, scipio; *bâton pour marcher, bâton d'ornement.* (*A. SS.*)
BACTISTERIUM. — Flagellatio, verberatio; *action de battre de verges, fouet.*
BACTITOR.— *Bactitor auri; batteur d'or.*
BACTROPERATÆ. — Ita philosophi appellati quod baculum et peram ferrent. Attamen, apud S. Hieronymum, per *peram* videtur intelligendum esse utres vinarios quos secum ferebant peregrini.
BACUCEI. — Homines certo quodam dæmonum genere correpti, vel potius dæmones ipsi.
BACULA. — Scapula; *nacelle, petite barque.*
BACULARE. — Baculo cædere; *bâtonner, frapper avec un bâton;* ol. *bacouler.* (Matth. Par.)
BACULARIS. — Ordinis militaris tiro. — Pro Baccalarius academicus; item qui episcopo vel abbati est a *baculo* seu

pedo; *prêtre qui porte la crosse de l'abbé ou de l'évêque.*

BACULARIUS. — Tiro academicus, ut BACCALARIUS; clericus qui a baculo episcopi seu abbati est, ut BACULARIS.—Apparitor, serviens, bedellus, qui *baculum* manu gestat insignum suæ functionis; *appariteur, sergent, huissier.* (A. 1312.)

BACULOSUS. — *Baculosus ecclesiasticus;* sic dicitur episcopus aut abbas, qui pastorali baculo insignitur; *crossé.*

BACULUS. — *Baculus pastoralis,* pedum episcoporum et abbatum; *crosse. Baculus choralis,* baculus quem defert abbas in choro. *Baculi pœnitentium,* baculi quibus pœnitentium peregrinatio innuebatur. *Baculi cantorum,* baculi quibus in ecclesia utebantur cantores. *Baculus peregrinationis,* idem q. BURDO. *Baculus præpositurœ,* præpositi officium et ejusdem officii emolumentum. *Baculus confratriæ,* vexillum in quo patronus piæ alicujus societatis depictus est, vel fustis quo illius imago defertur. *Baculus pastoris,* virga seu jus exscindendi virgas quæ pastori vel bubulco necessariæ sunt. *Baculi regii* in signum salvæ gardiæ appositi.— Sceptrum regale. — Aspergillum. — *Baculus plummatus;* an scopula plumea; *balai de plumes;* aut pulvinaris species.

BACUT. — Forte molendinum ubi tunduntur panni. (A. 1309.) *Vid.* BATITORIUM.

BACUUM. — Cadus minor; *baquet.*

BACYNIS. — Idem q. BACILLE.

BADA. — Tributum, collecta publica, præstatio publica, annuus census ex frumento et aliis; *taxe, redevance, impôt, cens annuel.* (A. 1111.) — Vigiliæ, excubiæ; item et ipse vigil, speculator; *garde, guet, gardien, guetteur, sentinelle.* (A. 1203, 1362.)

BADACGIUM. — Idem q. BADATGIUM.

BADALACIUS. — Ex Ital. *badalucco,* velitatio, certamen; *combat, escarmouche.*

BADALLUM. — Lignum in os insertum; *bâillon.* (A. 1379.)

BADALOL. — Ead. notione.

BADALS. — Oscitatio; *bâillement.*

BADALUCCARE. — Certare, velitare; *escarmoucher.* (Vill.)

BADALUCCUS. — Levis pugna; *escarmouche.*

BADALUCHUM. — Instrumentum quo coturnices capiuntur. (*St. Fl.*)

BADANTERIUM. — Balneum publicum; *bain public.* (*Schilt. Gl.*)

BADARE. — Oscitare; *bâiller;* ol. *bader, baer.*

BADARELLUS. — Ensis species; *sabre à lame courte, large et recourbée;* ol. *badelaire.*

BADARENSIS. — Pro BANDARENSIS.

BADARNA. — Caldaria in qua sal conficitur; *chaudière où l'on fait évaporer l'eau salée pour en extraire le sel.*

BADATGIUM. — Tributum quod ratione boum pendebatur, seu pro pari boum aratorum, vel pro aratro. Idem q. BOUAGIUM; ol. *badatge.*

BADELARE — Idem q. BADARELLUS.

BADELARIS. — Ead. notione.

BADELLARIA. — Officium apparitoris; *emploi de bedeau, de sergent. Vid.* BADELLUS.

BADELLUS. — Pro BEDELLUS.

BADERIA. — Districtus et officii baderii, vel fructuum custodis; *ressort et office de messier.*

BADERIUS. — Apparitor. *Vid.* BEDELLUS. (A. 1308.) — Fructuum et messium custos; *messier.* (A. 1192.) — *Baderius festivalis,* vexillum in quo patronus piæ alicujus societatis depictus est, idem q. *baculus confratriæ.* (A. 1323.)

BADERNA. — Idem q. BADARNA.

BADIERNA. — Ead. notione.

BADILUCUS. — Idem q. BADALUCCUS.

BADINEUS. — Lanceæ genus; *sorte de lance.* (A. 1377.)

BADIUS. — Color equi; *bai, bai-brun.*

BADIVOLA. — Idem q. BAJULONA.

BADLIA. — Consensus, laudamentum; *assentiment.*

BADUS. — Amphoræ species vel pelvis.

BAERNA. — Pro BAGERNA.

BAFFA. — Ut BACO. — Partem cujusvis rei significare etiam videtur, unde *baffes,* fasciculus.

BAFFICUS.—Spurius, illegitimus; *bâtard.*

BAFFO. — Ut BAFFA.

BAFFOR. — Pro BOSPHORUS: « Transito *Baffore,* seu brachio S. Georgii. » (A. 1190.)

BAFICIUM. — Mensura frumentaria, idem q. BAFICIUS. (A. 1277.)

BAFUMARIA.—Templum Mahumeto dicatum, quod aliis *machumeria* dicitur; *mosquée.*

BAGA. — Omne id quod quis possidet, præsertim bona mobilia, vestimenta necnon jocalia; *tout l'avoir, surtout les objets d'un transport facile, les vêtements et les bijoux;* ol. *bague, baghe.* (Pass.) — Annulus aureus; *bague.* (A. 1481.) — Arca; *coffre;* ol. *bague.* (*Mon. Angl.*) — Saccus; *sac.* (Rym.) — Compes aut torques vinctorum; *entraves, liens pour les pieds, ou collier de fer.* (S. XIII.)

BAGAGIUM. — Impedimenta, sarcinæ; *bagage;* ol. *bague.*

BAGARDUS. — Idem q. BEGHARDUS.

BAGAROTINUS. — Frivolus, futilis, vanus. (A. 1379.)

BAGATINUS.—Monetæ species apud Italos.

BAGATTARE.—Nugari, tricari; *plaisanter, chercher des détours, tricher.*

BAGEA. — Signum, insigne quoddam. (Rym.)

BAGERNA. — Idem q. BADARNA.

BAGIA. — Idem q. BAGEA.

BAGIUS. — Idem q. BADIUS.

BAGLIA. — Idem q. BALIA.

BAGNADELLUS. — Res aromatica ignota. (A. 1355.)

BAGNARESSUS. — Lavationi inserviens. *Tina bagnaressa,* cupa, labrum ad lavandum; *baignoire.*

BAGNATUS. — Madefactus; *mouillé.*

BAGNIRE. — Pro BANNIRE.

BAGNITIO. — Pro BANNITIO.

BAGNUM. — Pro BANNUM. — Ut *balneum,* id est lotio pedum quæ fieri plerumque solet monachis in monasterio vel capitulo postquam facta est pauperibus in ecclesia.

BAGORDA. — Ludici publici; *fêtes, réjouissances.* (*Chr. Parm.*)

BAGORDARE. — Hastis ludicris ex equis pugnare; *tournoyer, combattre à cheval et à armes courtoises, dehourder.* (Mur.)

BAGUA. — Pessuli caudati annulus; *anneau de verrouil.* (A. 1252.)

BAGUARII. — Pro BAVARI. (*A. SS.*)

BAGUERRA. — Ut BOUERA.

BAGUGA. — Permutatio, idem q. BARATA. (A. 1209. Mur.)

BAGUS. — Idem q. BADIUS.

BAHA. — Pneuma. *Vid.* ALLELUIA.

BAHAGNIA. — Pro BOHEMIA.

BAHUDUM. — Arcæ species; *coffre, valise;* ol. *bahut.* (Flet.)

BAIA. — Rumor; *bruit.* (*Vet. Gl.*) — Sinus; *baie.* (A. 1216.) — Palma; *palmier.* (S. Hier.)

BAIARDEUM. — Quoddam vehiculi genus; *civière à bras.* (S. XIV.)

BAIARE. — Lingere vel linguere; *lécher.*

BAIATA. — Pro BOUATA.

BAICHA. — Navicula; *bachot.* (Rym.)

BAIJULINUS. — Procurator, ut BAJULUS.

BAILA. — Famula, ancilla; *servante;* ol. *balle, baille.*

BAILETUS. — Famulus; *domestique;* ol. *bailet.* — Pro VARLETUS, q. *Vid.*

BAILHARGIA. — Hordei species; *baillart.*

BAILIA.— Auctoritas, potestas, administratio rerum et bonorum pupilli, protectio et tributum quod ratione illius protectionis exigitur, pactum, conventum, justitiæ administratio, ballivi jurisdictio, districtus ejusdemque officii emolumentum; *puissance, régence, tutelle, protection, redevance payée à celui qui protége, accord, pacte, étendue de la juridiction du bailli, ressort et profits du bailli;* ol. *baillie.* (Pass.)

BAILIVIA. — *Bailivia carrorum,* servitium quod a subditis cum carris domino præstabatur; *corvée de charroi.*

BAILIVIATUS. — Baillivi districtus; *ressort, juridiction de bailli;* ol. *bailliage.*

BAILLAGIUM. — Tutela; *tutelle.* (*Cons. Lemov.*) — *Baillivi* districtus; *étendue de la juridiction du bailli, bailliage.* (A. 1369.) — Datio ad censum; *location d'une terre.* (*Chartul. Flor.*)

BAILLEIUM.— Propugnaculi species, seu locus paleis munitus et circumseptus; *baile.*

BAILLETA. — Traditio ad censum, locatio; ut BAILLAGIUM. (A. 1420.)

BAILLIA. — Tutrix, administra bonorum pupilli; administratio rerum et bonorum pupilli; *tutrice, femme qui administre les biens d'un pupille; cette administration elle-même.* (A. 1260, 1146.)

BAILLIAGIUM. — Ut BAILLAGIUM.

BAILLIARGA. — Ut BALLIARGUS.

BAILLIO. — Idem q. BAILLIVUS.

BAILLIUM. — Tutela (a. 1374), ut BAILIA; ballivi officium et districtus, ut BAILLIVIA. (Rym.)

BAILLIVATUS. — Idem q. BAILLAGIUM, baillivi officium, districtus. (A. 1459.)

BAILLIVIA. — *Baillivi* seu *bajuli* munus et jurisdictio; *charge et étendue de la juridiction du bailli;* ol. *balliage, baillie.* (Pass.) — Prioratus; *prieuré.* (A. 1275.) — *Baillivia feodata,* juris dicendi potestas in feudum data; *juridiction inféodée;* ol. *baillie-fiévée.*

BAILLIVIAGIUM. — *Baillivi* officium et districtus, ut BAILLIVIA. (A. 1340.)

BAILLIVIATUS. — Ut BAILLIVATUS.

BAILLIVIUS. — Idem q. BAJULUS, procurator.

BAILLIVUS. — Procurator, idem q. BAJULUS. — Officium monasticum cui præcipua rerum monasterii administratio pertinebat. (*G. Chr.*) — *Baillivi,* Gal. *baile, bailli,* dicti quibus justitiæ in provinciis et majoribus civitatibus administrandæ cura a principe demandata.

BAILLONUS.—Idem q. BAILLIO. (A. 1268.)

BAILLUM. — Tutela, traditio ad firmam, locatio; ut BAILLAGIUM.

BAILLUS. — Judex, ut BAJULUS.

BAILO. — Ut BAILLIO.

BAILONUS. — Ut BAILLONUS.

BAILUS. — Judex, ut BAJULUS.

BAINARE. — Diluere, quasi balneo immergere; *baigner.* (Bern. Mon.)

BAINBERGA. — Tibiale ferrum militis; *cuissarts.*

BAINNADOIRA. — Cupa, labrum ad lavandum; *baignoire.* (A. 1218.)

BAINTA. — Pro BAJULA. (*A. SS.*)

BAIOLIA. — Tutela, pro BAJULA.

BAISIARE. — Pro BASIARE.

BAISSA. — Labia; *lèvres.* — Locus humilis, depressus, paludosus, dumetis et vepribus plenus; *lieu bas, marécageux et plein de ronces, mare, marais;* ol. *bais.* (A. 1339.)

BAISSAMENTUM. — Diminutio; *diminution;* ol. *baissement.* (A. 1307.)

BAISSIARE. — Demittere, deponere; *baisser.* (A. 1341.)

BAISSVALIUM. — Idem q. BAUFVALIUM.

BAIVARIUS. — Arbor ad propagationem relicta; *baliveau;* ol. *baiviaux.*

BAIZA. — Vasis species esse videtur, ut BACCA.

BAJANULA. — Idem q. BAJULONA.

BAJARDUS. — Ut BADIUS.

BAJOLARE. — Pro BAJULARE.

BAJOLUS. — Pro BAJULUS.

BAJULA. — Nutrix. (A. 1287.) — Vas aquarium. (Rym.) — Tutrix. (A. 1392.) — Officium seu dignitas in ordinibus militaribus religiosis. (*Vet. Form.*)

BAJULACUS. — Forte pro BAJULATUS. (Rym.)

BAJULARE. — Regere, gubernare; *administrer, gouverner.* — Exagitare, vexare, seu iactare; *ballotter.*

BAJULATIO. — Gubernatio; *administra-*

tion, direction, gouvernement. — Baillivi officium, districtus, jurisdictio, idem q. Baillivatus. (A. 1200.) — Gravamen; *corvée, prestation.* (A. 1105.) — Tributum, vectigal, quidquid ob merces extra regnum vel provinciam exportatas exigitur; *droit d'exportation.* (Mart.) — Tutela. Idem q. Bailia. (A. 1200.)

BAJULATORIUM. — Quidquid bajulandum, seu portandum proponitur; *fardeau à porter.* (*A. SS.*)

BAJULATUS. — Tutela. (Mur.) — Bajuli seu judicis districtus et officium. (A. 1396.) — Locatio, conductio. (A. 1425.) *Vid.* Bailia et Bailleta.

BAJULIA. — Tutela. (A. 1432.) — Bajuli officium et districtus. — Protectio. (A. 1099.) — Concessio, pactio, conventum. (A. 1070.)

BAJULINUS. — Pro curator, ut Bajulus.

BAJULIUS. — Ead. notione.

BAJULONA. — Lectica; *litière.*

BAJULUS. — Portator, pædagogus, custos, tutor, procurator, œconomus, monitor, prætor, maior, gubernator, regni moderator; *porteur, précepteur, gouverneur, gardien, tuteur, protecteur, syndic, économe, surveillant, juge, maire, gouverneur, régent;* ol. *bail, bayle, baux, baillustre, baillisseur.* (Pass.) — *Bajuli conventuales*, in ordine Hospitaliorum S. Joannis Hierosol., præcipui ordinis consiliarii, id est Magnus commendatarius, Marescallus, Hospitalarius, Admiratus, Draperius, et Turcopolorius. *Bajuli capitulares*, in eodem ordine, qui capitulis adscripti sunt consilioque intersunt: hi sunt Bajuli octo linguarum Provinciæ, Alverniæ, Franciæ, Italiæ, Aragoniæ, Angliæ, Alemanniæ et Castellæ.

BAJUNOLA. — Ut Bajulona.

BAJUNULA. — Ead. notione

BAJUS — Idem q. Badius.

BAKELLER. — Militaris ordinis tiro; idem q. Baccalarius.

BAL. — Apud Biterrenses, mensura vinaria; *mesure pour le vin.* (A. 1255.)

BALA. — Sagma, fascis, sarcina in modum pilæ; *balle, ballot.* (Rym.)

BALAA. — Scopæ; *balai.*

BALADIUM. — Purgamenta frumenti vel horreorum quæ scopis colliguntur; *balayures. Vid.* Balagium.

BALAFARDUS. — Ut supra Badelare.

BALAGARE. — Scopis mundare; *balayer, nettoyer.*

BALAGIUM. — Tributi species ex bladis. Rectius purgamenta frumenti, quæ scopis colliguntur, seu frumentum quod in infima acervi parte remanet, atque a decima eximitur.

BALAGIUS. — Ut Balasius.

BALAGUARE. — Idem q. Balagare.

BALAIUM. — Idem q. Balaa.

BALAMITES. — Gemmæ species.

BALANCA. — Libra, bilanx; *balance.*

BALANCEA. — Ead. notione.

BALANCIA. — Ead. notione. — Imo, præstatio, ut videtur, quæ pro mercibus ponderandis solvitur.

BALANCUS. — Navis India; *sorte de bâtiment léger.* (Car. de Aq.)

BALANDRANA. — Pallii species; *casaque de voyage;* ol. *balandran.*

BALANERIA. — Navis bellicæ vel piraticæ species, navis cursoria; *vaisseau corsaire;* ol. *baleinier.*

BALANSA. — Idem q. Balanca.

BALANTIA. — Ead. notione.

BALANX. — Ead. notione.

BALANZETA. — Nummaria trutina; *trébuchet monétaire.*

BALARDINA. — Idem q. Balandrana.

BALARE. — Saltare, choreas ducere; *danser;* ol. *baler.*

BALARGUS. — Idem q. Bailhargia.

BALASARDUS. — Idem q. Badelare.

BALASCIOLUS. — Diminut. a Balascius.

BALASCIUS. — Carbunculus; *balais, rubis balais.*

BALASCUS. — Ead. notione.

BALASIUS. — Ead. notione.

BALASSUS. — Ead. notione.

BALASTARDUS. — Ut Balasardus.

BALASTE. — Vas ligneum, idem q. Basta.

BALASTRUM. — Balneum. (Isid.)

BALATICUM. — Idem q. Balargus. (A. 1209.)

BALATIO. — Saltatio; *danse.*

BALATOFERUM. — Ead. notione q. Xenodochium. (Flod.)

BALATOLA. — Calculus; *balote.* (Rym.)

BALATOR. — Saltator; *danseur;* ol. *baladeur.*

BALATORIUM. — Molendinum, pro Balcatorium. — Menianum apud Italos; *balcon.* (Mur.)

BALAUSTIUM. — Oscitatio; *action de bâiller, bâillement.* (Pet. Dam.)

BALAYA. — Carbunculus, ut Balascius.

BALAYRARIUS. — Scoparius; *balayeur.*

BALBACANA. — Pro Barbacana.

BALBINUS. — Pro Ballivus.

BALBOTTA. — Navis species, apud Genuenses.

BALBUCA. — Idem q. Balducta.

BALBUS. — Agger quo aliquid defenditur et munitur; *digue, terrassement.* (*St. Ast.*)

BALBUTIRE. — Latrare; *aboyer.* (*A. SS.*) — Cœnum agitare, in luto versari; *barboter.* (A. 1352.)

BALBUTARE. — Ead. notione.

BALCANIFER. — Ita dictus vexillifer, apud Templarios milites, pro Baldakinifer.

BALCARIUS. — Qui rei alicui colligendæ præest. (Cæs. Heist.)

BALCATORIUM. — Ut Bactenderium.

BALCHA. — Arundo, juncus, calamus; *jonc, roseau.*

BALCHETERIUM. — Ut Bactenderium.

BALCHIO. — Exedra proeminens; *balcon.* (*A. SS.*)

BALCHIONATUS. — *Domus balconata*, domus balconibus instructa; *maison qui a des balcons.* (A. 1356.)

BALCIUS. — Forte fenestræ apertura. (A. 1398.)

BALCO. — Exedra proeminens; ut Balchio. — Pro Baco, porcus saginatus.

BALCONUM. — Menianum, ut Balchio.

BALCUS. — Ead. notione.

BALDACHINUS. — Pro Baldakinus.

BALDACITER. — Expedite, alacriter; *promptement, rapidement.*

BALDAKINUS. — Pannus pretiosissimus in civitate Bagdad confectus; *étoffe de Bagdad;* ol. *baldakin, baudequin.* (Pass.) Umbella, umbraculum, ciborium; *dais, ciboire, baldaquin.* (Pass.)

BALDANTIA. — Alacritas, festinatio; *rapidité, diligence.*

BALDEA. — Choreæ; *bals.* (Gaut.)

BALDECHINUS. — Idem q. Baldakinus.

BALDEKINUS. — Ead. notione.

BALDELUNUS. — Ead. notione.

BALDEQUINUS. — Ead. notione.

BALDERIUS. — Idem q. Bauderius.

BALDICUARIUS. — Forte acupictor; *brodeur*, a panno *baldakinus* dicto. (*St. Flor.*)

BALDICUM. — Videtur usurpari aut scribi pro Bardachino. (*Ann. Colm.*)

BALDINELLA. — Sindonis subtilioris species, a loco unde advehitur nomen habens. (*A. SS.*)

BALDOARDUS. — Idem q. Bauderius.

BALDOCHINUS. — Idem q. Baldakinus.

BALDRELLUS. — Baltheus; *baudrier.*

BALDRESCHÆ. — Idem q. Bretachiæ.

BALDRINGUS. — Idem q. Baldrellus.

BALDUCTA. — Lac pressum; *fromage.* (Ugut.)

BALEA. — Arcus balearis, vel balista; *fronde ou baliste.*

BALEARE. — E baleis seu balistis, vel arcubalistis, quadrellos seu sagittas emittere; *lancer des flèches ou des pierres, les unes avec des arbalètes, les autres avec des balistes.*

BALEARICUS. — *Balearica tormenta*, eodem sensu q. Balea.

BALEARIS. — *Balearis arcus*, seu Funda, balista; *baliste, machine à lancer des pierres.*

BALEARIUS. — Idem ac Arcubalistarius.

BALEATOR. — Funditor; *frondeur, armé d'une fronde.*

BALEIS. — Carbunculus; *balais, rubis balais.*

BALEIUM. — Idem q. Balayum.

BALEIUS. — Idem q. Baleis.

BALENA. — Piscis species; *baleine.*

BALENATIO. — Piscatio balenarum; *pêche de la baleine.* (A. 1288.)

BALENERIA. — Navigii species, forte sic dicta a piscatione balenarum; *navire baleinier.*

BALENS. — Ovis, a *balare*, quod est ovium vox; *brebis, mouton.*

BALENTA. — Pro Baleuca.

BALENTIA. — Forte locus ubi scopæ crescunt. (A. 1266.)

BALERIA. — Pro Balena, piscis.

BALES. — Idem q. Baleis.

BALESIUS. — Idem q. Baleis. (Rym.) — Forte pro *valesius* vel *balottus*, a Gall. *valise, ballot*, fascis, sarcina. *Vid.* Valisia. (Rym.)

BALESTARIUS. — Idem ac Balistarius.

BALESTRA. — Idem ac Balista.

BALESTRARE. — Balista aliquid emittere; *lancer quelque chose avec les balistes, faire jouer les balistes.*

BALESTRATOR. — Funditor; *soldat chargé de la manœuvre des balistes.*

BALESTRUM. — Idem q. Balista.

BALETUM. — Apud Pictavenses vulgo *balet*, species porticus tectæ ad nundinas aliasve res quaslibet ab aeris intemperie defendendas, officina, apotheca.

BALEUCA. — Ut Bannum leugæ.

BALEXES. — *Purgationes arearum*, id est horreorum purgamenta, qualia sunt, quæ vanno excutiuntur. (*Conc. Hisp.*)

BALEYS. — Idem q. Balayum.

BALFREDUS. — Idem q. Belfredus.

BALFRIDUS. — Ead. notione.

BALG. — Navicula, ut videtur, seu pellis. (*Cons. S. Aud.*)

BALGART. — Schiltero est malorum seu maleficiorum custodia, jurisdictio criminalis, a Germ. *bal*, malus, et *gard*, custodia.

BALIA. — Machinæ bellicæ species, eadem quæ Balista. (Mur.) — Officinarum in monasteriis præfectura monachis demandata. (Inn. III. PP.) — Tutela, auctoritas, tributum pro protectione a domino concessa; ut Bailia. (Pass.) — Magistratus novem civium apud Senenses, qui rebus bellicis præfecti sunt. (Mur.)

BALIATA. — Tutela, rerum pupilli administratio; *tutelle, curatelle, administration des biens d'un pupille.*

BALIATICUM. — Gardia, custodia, idem q. Balia. (A. 1130.)

BALIATUS. — Tutela, ut Bajulatus.

BALIENS. — Pro Valens. (A. 490.)

BALIGUERIUS. — Navigii genus, idem q. Balingaria.

BALIMANTHIA. — Idem q. Ballimathia.

BALINEUM. Pro Balneum.

BALINGARIA. — Navis bellicæ species. (Thom. Wals.)

BALINGIUM. — Pro Balineum.

BALINJA. — Cunabulum, fasciæ quibus involvuntur infantes; *berceau, langes, maillot;* ol. *balinge.*

BALINRINIA. — Magni mali minus velum; *petite voile du grand mât.*

BALINVERNIA. — Ead. notione.

BALISAGIUM. — Præstatio seu tributum quod pro indiciis, Gal. *balises*, quæ ad di-

rigendas naves in portubus apponi solent, exigitur; ol. *balisage*.
BALISHUS. — Moneta Tartarica.
BALISTA. — Machina jaculatoria; *baliste. Balista manualis*, arcubalista; *arbalète*.
BALISTAMENTUM. — Locus balistis locandis aptus; *lieu bon pour une batterie de balistes*.
BALISTARE. — Jaculari; *faire jouer les balistes*.
BALISTARIA. — Loca balistis et tormentis locandis facta; *batterie*.
BALISTARIUS. — Arcubalistarius; *arbalétrier. Balistarius arcus*, arcubalista; *arbalète*.
BALISTATA. — Jactus balistæ; *portée d'arbalète*.
BALISTEUM. — Idem q. BALLIMATIUM.
BALISTRA. — Idem q. BALISTA. — Quodvis tormentum bellicum.
BALISTRARE. — Idem q. BALISTARE.
BALISTRARIÆ. — Foramina in urbium muris per quæ balistæ ejaculabantur; *meurtrières, arbalétrières*.
BALISTRARIUS. — Idem q. BALISTARIUS.
BALISTUS. — Pro BALISTA.
BALISTRICA. — Castellum ligneum ad defensionem vel oppugnationem castri seu oppidi; *bretèche*.
BALITOR. — Pro VALITOR.
BALIUM. — Administratio rerum et bonorum pupilli; quævis rerum administratio; ut BALLIA et BAILLIVA.
BALIUS. — Gubernator; *gouverneur, commandant*.
BALIVIA. — Idem q. BAILLIVIA.
BALIVUS. — Pædagogus, ut BAJULUS.
BALLA. — Lorica seu repagulum; *garde-fou*. (*A. SS.*) — Sarcinarum fascis; *ballot*. (A 1189.) Grandinis globulus; *grêlon*. (A. 1293.) — Pila lusoria; *balle à jouer*. (*St. Saon.*)
BALLANDUM. — In bulla Gregorii IX P. P. a. 1230, obligatio eundi in exercitum, atque adeo legendum *bellandum*; aut jus exigendi excubias, et tunc legendum *badandum*.
BALLARDUM. — Idem q. BAILHARGIA.
BALLARE. — (Subst.) Idem q. BALLEIUM aut BALLARDUM. — (Verb.) Scopis expurgare; *balayer*. — Dare; *donner, bailler*. — Saltare; *danser*; ol. *baller*.
BALLASTRUM. — Balineum. (Isid.)
BALLATORIUM. — Mœnianum; *balcon*.
BALLECTUS. — Pro VALLECTUS.
BALLEIUM. — Purgamenta frumenti et horreorum quæ scopis colliguntur; *balayures*.
BALLEMATHIA. — Idem q. BALLIMATHIA.
BALLERIUS. — Minister, famulus, vel potius BAILLIVUS. (A. 1212.)
BALLESTRA. — Ut BALISTA.
BALLEUCA. — Pro BANLEUCA.
BALLIA. — Auctoritas, jurisdictio; *pouvoir, ressort, juridiction*. (*St. Mass.*) — Officium vel dignitas baillivi; *office ou dignité de bailli*. (A. 1349.) — Prædium rusticum; *métairie, ferme*. (A. 1218.)
BALLIAGIA. — Ballivi jurisdictio; *bailliage*.
BALLIAGIUM. — Ballivi seu judicis districtus; *bailliage*.
BALLIARE. — A Gallico *bailler* est attribuere, tradere. (Corvel.) — *Baillivi* officio fungi, jurisdictionem exercere; *remplir les fonctions de bailli*. (A. 1301.)
BALLIATA. — Tributi genus, forte illud quod ratione protectionis seu tutelæ exigitur. *Vid.* BALIA.
BALLIMATHIA. — Cymbalia; *cymbale*. (Ugut.) — Inhonestæ saltationes; *danses immorales*.
BALLINUS. — Lodix, stragulum; *couverture*.
BALLIRE. — Prædium rusticum tenere, colere; *posséder, faire valoir une terre*. (A. 1218.)
BALLISCERE. — Tutoris nomine res pupilli administrare; *administrer en qualité de tuteur les biens d'un pupille*. (A. 1154.)
CALLISTARIUS. — Nobilis inferioris ordinis, qui in bellis militum arma seu balistas gerebat; ut ARMIGER; (*Inst. Arag.*)
BALLISTRIARIUS. — Ut BALISTRARIUS.
BALLISTUM. — Idem q. BAILUM, BALLIUM et BALLUM; administratio scilicet rerum et bonorum pupilli. (A. 1231.)
BALLIUM. — Propugnaculi species, seu locus palis munitus et circumseptus, impluvium muris cinctum. *Vid.* BAILLEUM. (A. 1102.) — Custodia, carcer, quia locus munitus (A. 1513.) — Charta locationis terræ, vel ædificii; *bail*. (A. 1422.)
BALLIVA. — Idem q. BALIA et BAILLIVIA.
BALLIVIA. — Idem q. BAILLIVIA. — Præfectura a monasterio pendens, idem q. OBEDIENTIA seu PRIORATUS, q. *Vid.* — *Baillivia feodata*, juris dicendi potestas, vel potius prædii alicujus cura in feudum data. (*Tab. Lud. Andeg. Sic. reg.*)
BALLIVUS. — Judex; *bailli*.
BALLO. — Follis; *ballon*. — Bestia marina; ead. forte quæ BALENA.
BALLOMER. — Malus dominus, malus princeps, veteribus Francis.
BALLONUS. — Fascis; *ballot*.
BALLOTA. — Pilula, seu glans ferrea vel plumbea; *boule de plomb ou de fer*.
BALLOTARE. — *Ballotis* seu calculis ferre suffragium; *voter*.
BALLOTATIO. — Ipsa *ballotandi* actio, electio quæ fit calculis; *élection*.
BALLOTTA. — Calculus ad ferendum suffragium; *bulletin de vote et tout ce qui peut en tenir lieu*.
BALLUCA. — Arena aurosa seu ramenta minutiora auri, necdum excocta; *sable aurifère ou paillettes d'or, non encore dégagées des matières étrangères*.
BALLUM. — Tutela (a. 1231); protectio; (a. 1372); traditio ad firmam, locatio, propugnaculum; idem q. BALLIUM; *tutelle, protection, bail, ouvrage de défense, palissade*. — *Ballum* Britanni appellabant cum mortuo vassallo ac ballii lege feudum tenente, relicto hærede ætate minori, dominus superioris feudi, aperto serviente feudo fruebatur, donec hæres juxta xx annorum ætatem implevisset.

BALLUS. — Tutor, rerum pupilli administrator; *tuteur*. — Saltatio; *bal*.
BALLUTICIACUM. — Velitatio, procursatio; *escarmouche*.
BALMA. — Lapis sepulcralis, tumba, seu caverna in rupe excisa, excavata; *pierre tombale, tombeau ou grotte*. — Quibusdam in Galliæ regionibus, *balme*, collis est a valle in vallem protensa in locis montuosis. (A 1037.)
BALMUD. — Malus tutor, qui prævaricationem in administratione tutelæ commisit; *mauvais tuteur, tuteur infidèle*. (*Ch. C. M.*)
BALNEAMEN. — Balneum; *bain, salle de bain*.
BALNEARE. — (Verb.) Lavare; *baigner*. (*A. SS.*) — Madefacere; *mouiller*. (*A. SS.*) — (Subs.) Pretium pro balneo pensum; *prix du bain*. (Isid.)
BALNEARIUM. — Balneum, balnea; *baignoire*.
BALNEATICUM. — Pretium pro balneo; *prix du bain*. — Vectigal impositum propter aquam quæ ex aquæductibus et castellis publicis in balnea derivatur; *droit de prise d'eau payé par les établissements de bains alimentés par les aqueducs publics*.
BALNEATOR. — Qui balnea præparat; *celui qui prépare le bain*, *baigneur*. Ita etiam dicti in monasteriis, qui monachorum balneationes curant.
BALNEATORIUM. — Ut BALNEAMEN.
BALNECIA. — Lotio, balneum; *action de se laver, bain*.
BALNERIA. — Præstatio forte seu vectigal propter aquam quæ in prata derivatur; *droit seigneurial payé pour obtenir la permission d'établir un canal de dérivation pour l'arrosage des prés*.
BALNERIUS. — Custos balnei; *baigneur, celui qui garde le bain*.
BALNEUM. — Genus potus minime delicati. (Luitp.) *Balneum-mariæ*; *bain-marie*.
BALNEUS. — Pro BALNEUM.
BALOSIUS. — Panni species: « Vestem *balosii* rosati. » (A. 1472.)
BALOTTA. — Pilula; *boule, balle*.
BALOUDUM. — Idem q. BALEIUM.
BALSA. — Ratis; *embarcation, navire*.
BALSAMARE. — Condire aromatibus, *aromatiser*. (*A. SS.*)
BALSAMATICUS. — Bonis odoribus refertus; *aromatisé*.
BALSAMATIO. — Condiendi aromatibus actio; *aromatisation*.
BALSAMIZARE. — Bonis odoribus suffire; *embaumer, fleurer bon*.
BALSAMUM. — Sacrum chrisma seu oleum sacrum; *saint chrême ou saintes huiles*.
BALSAMUS. — Pro BALSAMUM.
BALSANUM. — Idem q. BALDANUM.
BALTERIRE. — Cingere; *ceindre*.
BALTEUS. — Idem q. BALTHEUS.
BALTHEARE. — Cingere; ut BALTERIRE.
BALTHEUS. — Zona qua episcoporum, sacerdotum, ministrorum etiam inferioris gradus ecclesiastici vestes constringuntur; *ceinture. Baltheus mundalis*, id est sæcularis. *Baltheum auferre*; degradare; *enlever la ceinture, le baudrier, dégrader*. (Aimoin.)
BALTHUTA. — Lac pressum; *fromage*.
BALTILDUM. — Tudicula, clava campanaria; *battant de cloche*.
BALTRESCA. — Ut BRETACHIÆ.
BALTRICA. — Ut BALITRISCA.
BALTRISCA. — Ead. notione.
BALVA. — Pro VALVA.
BALZA. — Rupes; *rocher*. (*A. SS.*)
BAMBACARIUS. — Qui BAMBACEM vendit; *marchand de coton*. (A. 1208.)
BAMBACINUM. — Tela gossypina, facta ex bambace; *tissu de coton*.
BAMBALO. — Balbus; *bègue*.
BAMBASIUM. — Idem q. BAMBACINUM.
BAMBAX. — Idem q. BOMBAX.
BAMBAXIUM. — Idem q. BAMBACINUM.
BAMBINUS. — Ab Ital. *bambino*, infans, puerulus.
BAMBUCINUM. — Idem q. BAMBACINUM.
BAMNIRE. — Pro BANNIRE.
BAMNUM. — Pro BANNUM.
BAMPNIRE. — Pro BANNIRE.
BAMPNUM. — Pro BANNUM.
BANADULA. — Pro BAJULONA
BANAGIUM. — Jus cogendi tenentes suos ad molendinum suum deferre sua frumenta molenda; vel præstatio quæ ea ratione ab iis exigitur; aut districtus intra quem ejusmodi jurisdictio exerceri potest.; *droit seigneurial en vertu duquel les vassaux étaient tenus de moudre leurs grains au moulin du seigneur; redevance à payer pour cette mouture; ressort dans les limites duquel ce droit peut s'exercer*; ol. *banaige, bannage*.
BANASOR. — Idem q. MAIOR, præpositus, sic dictus quod *banna* indicere, vel intra bannum seu certum districtum jus dicere possit. (A. 1223.)
BANASTA. — Cista rotunda et oblonga, ad modum sportæ dossuariæ efficta, quæ ex palea contorta atque in orbem ducta rudicaninis dedolatis consuitur. Hac uti solent rustici ad pisa, fabas, frumenta aliaque id genus portanda vel reservanda. Quandoque duæ hujusmodi cistæ ad utrumque latus equi clitellarii apponuntur; *banne, panier ou hotte qu'on met sur le dos d'un âne ou d'un mulet*; ol. *banaste, benne*.
BANASTONUS. — Ead. notione.
BANASTUM. — Ead. notione.
BANAUSUS. — Mechanicus, illiberalis.
BANCA. — Pro BACCA, et BANCUS.
BANCAGIUM. — Præstatio pro *bancis*, seu stallis ubi mercatores merces suas exponunt; *droit que payent les marchands aux foires et marchés pour le banc sur lequel ils étalent leurs marchandises*; ol. *banchage*.
BANCAL. — Tapes quo *bancus* seu scamnum sternitur; *tapis dont on couvre les bancs et les siéges*.
BANCALE. — Ead notione.

BANCALIS. — Ead. notione.

BANCARIUS. — Thesaurarius, quæstor, a *banca* vel *bancus* mensa nummaria; *trésorier, payeur, caissier.*

BANCATUS. — Dicitur de sale in crassiora frusta coacto. (A. 1451.)

BANCHA. — Scamnum, sedile; *banc, siége.* — Stallum mercatorum; *banc de marchand, étal.*—Tribunal judicum.—Pluteus.—Mensa nummaria; *comptoir.* — Officina, apotheca; *boutique.* (Mur.)

BANCHAGIUM. — Idem q. Bancagium.

BANCHALA.— Idem q. Bancale.

BANCHALIS. — Idem q. Bancalis.

BANCHARIUS. — Idem q. Bancarius.

BANCHART. — Pars plaustri vel carri, forte tema; *brancard.* (A. 1239.)

BANCHATICUM. — Idem q. Bancagium.

BANCHEA.—Officina, apotheca; *boutique.*

BANCHETTUS.—« Cellerarii monasteriorum eligantur in *banchetto* per vota secreta. » (Marten., *Regul. S. Ben.*) Hic *banchettus* est vel capitulum aut cella communis, quo monachi conveniunt ad tractanda negotia, quod in eo sint *banci* plerique ad sedendum.

BANCHIA. — Stallum mercatorum; *étal.* —Repagulum, quod ex longis et arctis lignis fit; *barrière.* (A. 1226.)

BANCHIUS. — Sedile, ut Bancus

BANCHUM. — Ead. notione.

BANCHUS. Ead. notione.

BANCIO FRUMENTARIA.— Forte *barcio*, navis annotina. (*Alb. Muss.*)

BANCIUS. — Sedile, ut Bancus.

BANCOBANCUS. — Districtus, jurisdictio judicis; *ressort, étendue de la juridiction d'un juge.* (A. 1355.)

BANCUS. — Subsellium, sedile ligneum longius; *banc.* (Pass.) — Mensa mercatorum in qua merces suas emptoribus exponunt; *comptoir de marchand, banc.* (Pass.) Officina cujusvis operarii, musæum notarii; *boutique, étude de notaire.* (*A. SS.*)— Sequester, depositarius, ut Bancarius. (A. 1349.)—Tribunal; *tribunal, lieu où se rend la justice.* (Pass.) — *Bancus salis*, crassum frustum salis; *bloc de sel.* (*A. SS.*)

BANDA. — Costa navis; *flanc de navire;* ol. *bande.* — Ferrea lamina; *bande de fer.* (A. 1282.)

BANDAIRAGIUM. — Jus agrum vel pascua sub *banno* tenendi, ita ut iis frui aliis non liceat, eorumque custodiam *banderiis* committendi facultas. (A. 1352.)—Jus infligendi multas pecuniarias, quas *banda* seu *banna* vocabant; vel *banna* edicendi et statuendi. (A. 1345.)

BANDARENSIS. — Vexillifer, *porte-bannière.*

BANDASIA. — Idem videtur q. Bandum, seu jus *bandi* vel *banni.* (A. 1207.)

BANDAYRAGIUM. — Ut Bandairagium.

BANDEGARE. — *Bannum* seu *bandum* proclamare, statuere. (A. 1327.)

BANDE-GRUINA. — Pallii genus; *espèce de manteau.* (A. 1251.)

BANDEIARE. — Ut Bandegare. (A. 1320.)

—Agrum vel pascua sub banno tenere, ita ut iis uti nulli liceat, ob idque *banderios* seu custodes ponere, et multas ex infracto *banno* exigere. (A. 1370.)

BANDELLUS. — Fascia ex Gallico *bandeau* sic appellata quod *bandi* seu vexilli speciem referat. (A. 1280.)

BANDELLUM. — Ead. notione.

BANDEQUINUS. — Idem q. Baldakinus.

BANDERAGIUM. — Idem ac Bandairagium. (A. 1350.) — Jus infligendi multas pecuniarias, vel *banna* proclamandi et statuendi. (A. 1389.) — Præconis, qui et *banderius* dicebatur, officium. (A. 1346.)

BANDERARE. — *Bannum* seu *bandum* proclamare, edicere. (A. 1290.)

BANDERARIUS. — Vexillifer; *porte-bannière.*—Miles qui alias Banneretus; *banneret.*

BANDERESIUS. — Idem q. Bandarensis.

BANDERIA. — Vexillum; *bannière.* (Mur.) —Viri qui sub *banderia* seu vexillo militant. (Mur.) — *Banderii* officium, *vid.* Banderius. (A. 1319.)

BANDERIATUS. — Ead. significatione. (A. 1405.)

BANDERICA. — Aragonensibus proclamatio, clamor quo quis alterius auxilium invocat. (A. 1165.)

BANDERIUM. — Vexillum, idem q. Bandum. — Cohors militaris.

BANDERIUS.— Qui alibi *messarius*, agrorum custos; *sergent forestier;* ol. *bandier.* — *Furnus banderius*, furnus in quo subditi panem suum coquere tenentur; *four banal;* ol. *four bandier.*

BANDEZATUS. — Idem q. Bandarensis.

BANDIA. — Pro Bannum, districtus, jurisdictio. (Bal. H. Arv.)

BANDIERIFERI. — Romæ appellati legionum capitanei.

BANDINELLA. — Apud Italos linteum abstergendis manibus; *essuie-mains.*

BANDINUM. — Ut Bannum, multa pecuniaria. (A. 1475.)

BANDIRE. — Edicere; *ordonner.* (A. 924.) —Sub banno ponere; *mettre au ban.* (A. 981.

BANDITUS. — Pro Bannitus, proscriptus. (A. 981.)

BANDIUM. — Idem q. Bannum. *Bandium vinearum;* edictum quo interdicitur vindemias peragere ante statutum a domino loci tempus; *ban des vendanges.*

BANDIUS. — Ut Banditus. (A 1419.)

BANDONARIUS. — Ut Banderarius.

BANDORA. — Sodalitium, cohors militaris, idem q. Banderia.

BANDOSITAS. — Inimicitia, bellum privatum; *inimitié, guerre privée.* (A.1359.)

BANDULA. Ead. notione. (A. 1584.)

BANDUM. — Vexillum, signum militare; *bannière.* — Caterva, manus, societas; *bande.* — Pro Bannum.

BANDUS. — Fascia; *bandeau.* — Hominum turba sub certo duce vel vexillo collecta; *bande.*

BANEARIUS. — Qui banno domini subditus est. Ut Bannarius. (A. 1232.)

BANERA. — Ut Baneria.

BANERIA.— Vexillum, signum militare; *bannière.* — Signum quod artifices suspendunt ante officinas suas; *enseigne de marchand.* — Districtus, *district, territoire;* ol. *banerie.*

BANERICUS. — Ut Banneretus.

BANERIUS. — (Adj.) Spectans *bannum*, quo subditus tenetur molere ad molendinum domini sui; *banal, banier.* — (Subst.) Idem q. Bannerettus. (A. 1425.)—Agrorum et fructuum custos, ut Banderius. (A. 1319.) —Apparitor, submonitor; *sergent de justice, huissier;* ol. *banier.* (A. 1307.)

BANESTERIA. — *Femina banesteria*, quæ cistam vulgo *banastum* dictam portat.

BANGAGIUM. — Tributum ex *banchis* seu stallis super quæ merces in foro exponuntur; *droit de place aux marchés.*

BANILIUS.— Idem ut videtur ac Bannalis.

BANILUS. — Officialis minor ballivo, quasi *viceballivus.*

BANIOLA. Idem q. Bajulona.

BANITOR. — Pro Bannitor. *Banitores molendinorum*, tenentes qui debent uti molendino domini sui; *vassaux astreints à porter leurs grains au moulin seigneurial.*

BANIUM. — Pro Bannum, districtus, jurisdictio.

BANLAUCA. —Pro Banleuca.

BANLEVA. Ead. notione.

BANLEUCA. — Tractus, ut plurimum unius *leucæ* seu milliaris intra quem civitas seu monasterium potest *bannum* exercere; *banlieue, espace des terres qui sont sous une certaine juridiction ou d'une ville, ou d'un monastère.* — Multa quæ imponi solet iis qui intra banleucam delictum aliquod perpetrant; *peine imposée à ceux qui commettaient un délit ou un crime dans l'enceinte de la banlieue.*

BANLEUGA. — Ead. notiono.

BANLEUGIUM.— Tractus intra quem civitas seu monasterium bannum exercere potest, ut Banleuca. (A. 1265.)

BANLEVIA. — Ead. notione.

BANLEYA. — Ead. notione.

BANLIA. — Ead. notione.

BANLIEVA. — Ead. notione.

BANLIVA. — Ead. notione.

BANNA. — Cistæ species; *banne.* — Tela quinque sexve ulnarum quæ Gall. etiam *banne* dicebatur. (A. 1340.)

BANNAGIUM.— Jus *bannum* promulgandi, ipsa promulgatio, tempus quo vinum per *bannum* venditur. Alia notione *Vid.* in Banagium.

BANNALIS. — Qui intra *bannum* seu districtum alicujus jurisdictionis, justitiæ, vel dominii manet; *celui qui demeure dans le ressort d'une juridiction. Bannalem facere*, forte rem alicujus banno subjicere. *Cruces bannales*, *Vid.* Crux. *Bannale dominium, Bannalis leuca*, idem q. Banleuca. — *Banno* seu edicto mandatus, ad quid coactus. *Furnus bannalis; four banal.* — *Banno* interdictus, prohibitus; *défendu, prohibé:* « *Nemus bannale;* » *forêt en défens.*

BANNALITER. — Jure *banni;* ol *bannalment.* (A. 1240.)

BANNARETUS. — Idem q. Banneretus.

BANNARIA. — Districtus, jurisdictio (a. 1133); officium *bannerii* (a. 1361); jus cogendi tenentes suos ad molendinum suum deferre sua frumenta molenda, vel præstatio quæ ea ratione ab iis exigitur (a. 1265); *ressort et juridiction; office de bannier ou garde des récoltes; droit de forcer les vassaux à porter leurs grains au moulin seigneurial; ou redevance tenant lieu de cette obligation.*

BANNARIUS. — *Banno* alicujus subditus, præsertim *banno* molendini seu furni subditus, qui furno vel molendino *bannali* uti coactus est; *vassal astreint à certaines prestations envers son seigneur, particulièrement à faire moudre son blé au moulin banal.* — *Bannarius miles*, ut Banneretus.

BANNATUM. — Idem q. Bannaria, jus cogendi, etc.

BANNEARE. — Officium *bannerii* exercere. (*Hist. Dalph.*)

BANNEARIUM. — Idem q. Baneria, vexillum.

BANNEIARE. — In bannum mittere; *mettre au ban, proscrire.* — Agrum vel pascua sub *banno* tenere, ita ut iis uti nulli liceat ob idque *bannerios* seu custodes instituere; simul et *bannerii* officio fungi; *mettre des terres en défense, instituer des gardes pour les garder, remplir les fonctions de ces gardes.* (A. 1296, 1234.)

BANNENSIS. — *Bannense jus*, jus quo quis *bannum* promulgare potest; *droit de ban.*

BANNERARIUS. — Miles Gal. *banneret* appellatus.

BANNERATUS. — Proscriptus, banditus; *mis au ban, proscrit.* (Matth. Par.)

BANNERETUS. —Vir inter nobiles primarius, qui cum plura ac majora prædia possideret, vassallos suos in prælium sub *baneria* sua seu vexillo suo conducebat; *chevalier banneret.*

BANNERIA. — Vexillum; *bannière.* — Officium *bannerii.* — Ut Bannaria, districtus. —*Bannaria*, jus alios cogendi, etc. *Vid.* Bannerius, Bannaria, etc.

BANNERIALIS. — Pertinens ad milites banneretos; *de banneret:* « *Bannerialis* dignitas. » (A. 1435.)

BANNERIUM. — Vexillum. Idem q. Banneria. (A. 1349.)

BANNERIUS. — Ut Bannarius, banno subditus, custos agrorum, vinearum et fructuum, alias *messarius*, qui nimirum invigilat ut *banna* de non inviolandis bladis, vineis aut fructibus serventur, seu custos agrorum intra *bannum* sitorum (a. 1300); apparitor, submonitor. (A. 1279.) *Vid.* Bannarius, Banderius, Banerius.

BANNESE. — *Banno* prohibitus; *interdit, prohibé.* (A. 1196.)

BANNEURA. — Jus coactionis seu *banni;* *droit de ban.*

BANNEVELIUS. — Vexillifer; *porte-bannière.*

BANNIA.—Districtus, jurisdictio (a. 1210); servitus qua subditi molere ad molendinum et coquere ad furnum domini tenentur. (A. 1258.) *Vid.* BANNARIA.

BANNIARE. — Ut BANNEIARE.

BANNIATIO. — Proscriptio; *action de mettre au ban, proscription.*

BANNIATOR. — Custos agrorum, apparitor, idem q. BANNERIUS.

BANNIGARE. — *Bannerii* officio fungi; *exercer les fonctions de messier.*

BANNILEUCA. — Ut BANLEUCA.

BANNILEUGA. — Ead. notione.

BANNILIA. — Vel prædium *banilii*, vel forte pro *ballivia*, districtus baillivi. (A. 1368.)

BANNILOCUS. — Idem. q. BANLEUCA.

BANNIMENTUM. — Proscriptio; *bannissement.* (Rym.) — Submonitio, requisitio juridica. (A. 1266.) — Pœna et multa pecuniaria, qua banni seu legis infractor punitur. (*Hist. Dalph.*) — *Banni* promulgatio, proclamatio; *proclamation, publication*; ol. *bandiment.*

BANNIOLA. — Lectica; *litière.*

BANNIRE.—Publico *banno* edicere, jubere, statuere; *enjoindre, prescrire, arrêter par une proclamation à son de trompe.* — Citare, submonere, banno seu edicto publico evocare; *assigner, citer à comparaître, sommer.* « In exercitum vel hostem *bannire*; » *convoquer pour se rendre à l'armée.* — Edicto seu banno cogere. *Bannire ad molendinum* dicuntur domini, cum cogunt tenentes suos ad molendinum suum deferre sua frumenta molenda. — *In bannum mittere,* edicto publico proscribere, relegare, etiam excommunicare; *bannir, proscrire, excommunier.* — Multam imponere; *frapper d'une amende. Bannitus de 60 libris,* cui *bannum* seu multa 60 librarum imposita est. —Congregare. *Bannire judicium* dicitur cum illud peragitur. Hinc *bannitum judicium*, judicium congregatum. (Lud.) — Usum alicujus rei prohibere; *interdire l'usage d'une chose. Bannire sylvam* dicitur, qui ejus ingressum prohibet. — Certis finibus circumscribere: inde *miliare bannitum*, pro BANLEUCA.

BANNISARE. — Proscribere, ut BANNIRE. (A. 1106.)—Jurisdictionem exercere, pignora auferre, obsignare, ut JUSTITIARE. (A. 1268.)

BANNISATIO. — Proscriptio, ut BANNIMENTUM.

BANNISATOR. — Apparitor, idem. q. BANERIUS.

BANNITIO. — Citatio, proscriptio.

BANNITOR. — Præco publicus qui *banna* proclamat; *crieur public*; ol *bannier.*

BANNITUS. — Proscriptus, etc. *Vid.* BANNIRE. — (Subst.) Ipsa proclamatio seu *banni* publicatio. (A. 1225.)

BANNIUM. — Idem q. BANNUM et BENNIUM.

BANNIZARE. — Proscribere, idem q. BANNISARE. — Multa pecuniaria punire. (*St. Verc.*)

BANNOVIUM. — Tempus quo licet pecora pasci per agros communes. (Lud.)

BANNUM. — Multiplex apud scriptores hujus vocabuli est notio; sed potissimum quintuplici significatu accipitur, ac primo quidem pro *edicto publico*, deinde pro *re jussa*, tertio pro *auctoritate* seu *jure cogendi* et *jubendi*, quarto pro *multa judiciaria*, quinto denique pro *districtu* ac *jurisdictione*; quos significatus singillatim expendemus. 1° *Edictum publicum.* Edictum, mandatum quodcunque, lex quæcunque; *ordre, arrêté, règlement, loi,* etc., *tout acte de l'autorité. Bannum adimplere*, mandatum regium exsequi. (*Lex Rip.*) *Bannum pacis*, quo pax indicta est edicto publico. (Eck.) *Bannum frangere*, bannum domini non exsequi. (A. 1357.) — Citatio, evocatio, convocatio; *citation, convocation, surtout appel aux armes. Bannum ponere*, edictum publicum facere; *proclamer et rendre publique une ordonnance.* Præcipue evocatio subditorum in hostem; *ban. Per bannum ad placitum venire*, id est per submonitionem regiam. (A. 855.) — Interdictum, prohibitio rei cujusdam aut ejus usus; *défense, mise en interdit d'une chose.* In specie (*a*), interdictum læsionis seu offensionis. *Bannum mittere* super rem aut personam aliquam, cum publicato banno seu interdicto, in suam protectionem suscipere; *mettre quelqu'un ou quelque chose sous sa protection.* (A. 1047.) *Bannum ponere super caput alicujus*; ead. notione. (A. 1208.) *Bannum Augusti*, quo messibus cavetur. (Parad.) (*b*) Interdictum usus alicujus rei. *Bannum nemoris*, quo silvæ usus prohibetur. (A. 1343.) *Bannum hortorum*, simili sensu. (*St. Arel.*) (*c*) *Bannum vindemiarum*, edictum quo interdicitur vindemias peragere ante statutum a loci domino tempus. (A. 1322.) Proclamatio; in specie proclamatio e suggestu, publicatio matrimonii: *publication, surtout du haut d'un lieu élevé, ban de mariage.* 2° *Res jussa*, ad quam quis cogitur, res edicto concessa, operarum præbitio, vectigal, tributum; *tout ce à quoi on est tenu d'obtempérer; prestations, corvées, impôts, redevances,* etc.; 3° *Auctoritas* seu jus cogendi et jubendi; *droit d'ordonner et de faire exécuter; puissance. Bannum vini* (a. 1185), seu *Bannum vendagii vini* (a. 1348), privilegium seu jus quod domino feudi competit, cui licet vinum suum particulatim vendere certo dierum spatio, tenentibus seu hominibus suis a vini proprii venditione cessantibus; *Banvin.* — Jurisdictio quæcunque. *Bannum viæ regiæ*, jurisdictio quæ in viis regiis seu majoribus ad dominum superiorem spectat. *Bannum synodale*, Cangio est jurisdictio temporalis per synodos exercenda, Carpentario vero promulgatio statutorum synodalium, vel synodi convocatio. — Jurisdictio municipalis. Vid. BANNUS URBALIS. — Imperium merum, jurisdictio superior et criminalis. *Bannus regius* ponitur pro causæ cognitione extraordinaria quæ ab ipso principe vel magistratu fiebat. (A. 803.) 4° *Punitio*, pœnæ irrogatio, sensu latissimo, qui omnes pœnarum species ambitu suo complectitur, dicitur autem de multa, seu pœna pecuniaria qua quis *banni* seu legis infractor punitur. *Bannum componere*, multam exsolvere; *payer l'amende.* (*Cap. C. C.*) *Bannum mittere*, multam imponere; *condamner à l'amende.* (*Cap. C. M.*) *Bannum levare*, multam exigere; *faire payer l'amende.* (A. 1376.) *Bannum de animalibus*; multa quæ pro animalium damno imponitur; *amende prononcée pour tort fait à quelqu'un dans ses troupeaux.* (A. 1228.) *Bannum dominicum*; multa quæ domino seu principi solvebatur pro infracto banno dominico; *amende pour infraction aux ordres de l'autorité.* (*Cap. C. M.*) *Bannum regis imponere*, banno regis seu multæ, ob infractum bannum regis debitæ, obnoxium declarare; *condamner à payer l'amende royale, pour l'infraction précédente.* (A. 1068.) *Bannum* (dominicum) *dupliciter vel tripliciter componere*; duplici vel triplici multa damnari. *Bannum assuetum* vel *consuetum*, multa pecuniaria 60 solidorum, quæ præter bannum dominicum pro infracto banno, in quibusdam saltem casibus, a dominis exigebatur. *Bannum de nocte*, multa ob violatum *bannum*, puta *ignitegii* alteriusve consuetudinis per noctem observandæ, imposita. *Banna grossa et minuta*, majores et minores multæ, quæ præter bannum dominicum, domino solvebantur, in quo cum *banno assueto* conveniunt; in hoc vero ab eo differre videntur, quod ad nutum domini poterant minui vel augeri. (A. 1360.) *Banna majora, minuta*, seu *mediocria*; ead. notione. (A. 1390.) *Bannum plenum*, bannum dominicum, quod 60 solidorum erat in *Capitul. Caroli Calvi. Bannum vadiare, revadiare*; pro multa a judicibus indicta vadium dare; *donner des gages pour l'amende* (*Lex Long.*) *Bannus episcopalis*, multa quæ episcopo solvitur; *amende due à l'évêque. Bannus francilis*, franci seu liberi hominis multa; quæ *francorum compositio* et *bannus francorum* alias dicitur. (*Cap. C. C.*) *Bannum capitis*, multa quæ in pecoribus exsolvitur. (A. 983.) — Detentio bonorum. *Bannum ponere*, bona detinere. (A. 1175.)— Confiscatio bonorum. *In bannum mittere*, confiscare, in fisci potestatem edicto publico redigere. (*Lex Sal.*) *Tollere* vel *trahere de banno*, rem confiscatam reddere primario possessorio. (Mur.) —Proscriptio judicis sæcularis. *Bannum imperiale*, proscriptio sancita imperatoris auctoritate et edicto. (Mart.) *Bannum alicui judicare*, proscribere. (A. 813.) — Excommunicatio seu proscriptio sacra. *Bannus episcopus*, *episcopalis. Banno constrictus*, excommunicatus.—Pœna corporalis et capitalis. 5° *Districtus*, limes jurisdictionis, territorium; *ressort de juridiction, territoire dépendant d'une ville, d'une église,* etc. *Bannus sacer*, limites intra quos ecclesiæ immunitas definitur. (*Bullar. Cluniac.*) *Bannum exemptionis*, eod. sensu, præsertim ambitus intra quemjus porrigitur multam et proscriptionem bonorum indicendi, vel bannum promulgandi. (A. 1083.) *Bannum leugæ*, idem q. BANLEUCA. *Bannus urbalis*, territorium civitatis, et jurisdictio ipsa. (A. 980.) *Bannus mollæ*, ambitus intra quem habitantes tenentur molere frumenta sua ad molendinum domini. (A. 1216.) *Bannum scabinatus*, locus ubi homo liber natus est apud Saxonic. script. — Bannum interdum pro BANDUM, vexillum, sumitur.

BANNUS. — Idem ac BANNUM. — *Vid.* alia notione GAIFERIUS.

BANO. — Agri libertas, sive communis agri depascendi liber usus, rectius BANONIUM; ol. « *Banon, la pâture commune;* « *temps banon,* » *temps auquel les pâtures sont communes et abandonnées aux troupeaux du public.* »

BANOA. — Vestis species. (A. 1367.)

BANQUAGIUM. — Idem q. BANGAGIUM.

BANQUARIUS. — Idem q. BANCHARIUS.

BANQUA-RUPTA. — Ab Ital. *banco rotto*; argentaria dissolutio; *banqueroute.*

BANQUERIUM. — Idem q. BANCALE.

BANQUERIUS. — Argentarius, mensarius; *banquier.* — *Bedellus.* — Idem q. BANNALIS.

BANQUETUS. — Convivium; *banquet.*

BANQUUS. — Scamnum, pro BANCUS.

BANSATRICES. — Forte Pro BALATRICES seu *dansatrices*; *danseuses.*

BANSELLA. — Cista, corbix; *panier, corbeille.*

BANSELLARIUS. — Bansellarum opifex; ol. *bencelier.*

BANSTA. — Idem q. BANASTA.

BANTHALE. — Forte pro BANCALE. (Rym.)

BANUS. — Dignitas notissima apud Dalmatas et Hungaros, penes quos ita dictus provinciæ gubernator.

BANVILLE. — Idem q. BANLEUCA.

BANVINUM.—Jus quo dominus certis locis temporibusque vinum vendit exclusis aliis omnibus; *monopole que le seigneur s'attribue pour être seul à vendre son vin pendant un certain temps*; ol. *banvin.* (Pass.)—Vinum quod exigitur ab iis qui vendunt vinum; *droit en nature que le seigneur fait payer à ceux qui vendent du vin*; ol. *banvin.*

BANWARDIA. — Idem videtur quod BANNUM LEUCÆ.

BANWARDUM. — Ead. notione.

BANWARDUS. — Custos Banwardiæ, qui alias messiarius; *garde des récoltes, messier.*

BANWERC. — Operæ bannales ad quas omnes subditi territorii alicujus seu banni convocantur; *corvées, prestations que doivent tous les habitants d'un lieu.*

BAOGANDÆ. — Pro BAGAUDÆ.

BAOGAUDÆ. — Ead. notione.

BAPHOMET. — Pro MOHAMET.

BAPTALERIUM. — Molendinum ubi tunduntur panni. (A. 1448.)

BAPTENTORIUM. — Ead. notione.

BAPTIDERE. — Batuere, verberare; *battre.*

BAPTILLUS. — Tudicula, clava campanæ; *battant de cloche.*

BAPTIRE. — Ut BAPTIDERE. — *Baptire monetam*, nummos cudere; *battre monnaie.*

BAPTISAGIUM. — Præstatio quæ ex ba-

ptismo seu benedictione navium provenit. (A. 1483.)

BAPTISAMENTUM. — Baptismi apparatus, cæremonia ; *cérémonie du baptême*. (*Bul. Inn. VIII.*)

BAPTISARE. — *Baptisare imaginem ceream*, eam appellare nomine illius cui nocere propositum erat, ut solebant præstigiatores. (A. 1354.)

BAPTISATIO. — Quælibet corporis ablutio. (Bern. de Breyd.)

BAPTISATUS. — Dicatus, quia Deo dicamur in baptismo. (Fred.)

BAPTISMUS. — *Baptismus paschalis et Pentecostes*, quia olim, et ab ipsis Christianismi initiis, hæ duæ potissimum solemnitates ad baptismum catechumenorum delectæ leguntur. *Baptismum perdere*, gratiam baptismi et innocentiam perdere ; *perdre la grâce du baptême*. (Fort.) Lapis baptismi, an fons baptismalis quadratus et compactus e lapidibus quatuor? (*A. SS.*) *Baptismus ad succurrendum*, baptismus qui ex extremis confertur. (*Lib. sac. Eccl. Rem.*) *Baptismus manualis*, baptismus qui quolibet die confertur. (A. 1322.) — Locus vel ædes in qua baptizantur, idem q. Baptisterium. (A. 1307.) — *Baptismatis* nomine nuncupabatur in Ecclesia Tullensi immersio quæ pœna erat instituta in monachos servitio ecclesiæ cathedrali debito certis diebus deficientes. (*St. Eccl. Tull.* 1497.)

BAPTISSIO. — Baptismus. (*Ind. benef. Eccl. Const.*)

BAPTISTERIUM. — Piscina ; *bassin*. (Sid.) — Ædes vel locus ubi baptizatur ; *lieu ou édifice dans lequel s'administre le baptême, baptistère*. (Pass.) — Aqua baptismalis, fontes ipsi ; *eau baptismale, fonts baptismaux*. (*Lib. Sacram. Greg. M.*) — Baptismus ipse ; *le sacrement du baptême*. (J. de J.) — Liber in quo ritus baptismi et orationes describuntur ; *formulaire des rites du baptême*. (A. 789.) — Obventiones et reditus sacerdotum ex baptismis ; *profits que rapporte aux prêtres l'administration du baptême*. (A. 932.) — Ecclesia parochialis; *église paroissiale*. (Sid.) — Apud Armenos, festum Epiphaniæ; *l'Epiphanie*. (Wiileb.) — Tinctorium ; *atelier de teinture*. (*Vet. Gl.*)

BAPTISTORIUM. — Pro Baptitorium.

BAPTITORIUM. — Ut Batatorium.

BAPTITURA. — *Vid.* Martisia.

BAPTIZARE. — Nominare, vocare; *nommer, donner un nom*. — Enuntiare, describere ; *déclarer, spécifier*.

BAPTIZATOR. — Qui baptizat, tingit. (*A. SS.*)

BAPTIZATORIUM. — Idem q. Baptisterium.

BAPTIZATUS. — *Baptizati* dicti potissimum qui a Judaica vel Mahumetana superstitione ad fidem Christi convertebantur.

BAQUALARIUS. — Pro Baccalaureus.

BAQUELLARIUS. — Ead. notione.

BAQUERIUS. — Qui *baccum* curat ; *péager* ; ol. *basquier*.

BAQUETUS. — Cupa, labrum ; *baquet*.

BARA. — Lectica, feretrum ; *litière*. (*A. SS.*) Fluctus, unda ; *barre*. (*A. SS.*) Qui fidem datam non servat ; *parjure*. (*Usat. Barc.*)

BARACA. — Casula, tuguriolum ; *petite maison, masure, baraque*.

BARACHA. — Ead. notione.

BARAGINES. — Idem q. Barginna.

BARAHU. — Forte pugio. (*Tobul. prior. de Pared.*)

BARALCATA. — Præstationis species quæ in cera exsolvitur. (A. 1449.)

BARALIA. — Repagulum, clathrus ; *clôture, grillage, barrière*. (A. 1493.)

BARALLUS. — Cadus, mensuræ species ; *mesure de vin, sorte de petit baril ou de petit tonneau* ; ol. *barrau*.

BARANCA. — Fraus in contractibus ; *mauvaise foi, tromperie dans les affaires*. (A. 1302.)

BARARE. — Decipere ; *tromper*. (*A. SS.*)

BARATA. — Permutatio, idem q. Baratum. — Idem q. Barataria, dolus, fraus in contractibus. (*St. Eccl. Cad.*) (A. 1254.)

BARATARE. — Permutare ; *échanger* (*St. Mas.*) — Fallere, decipere ; *tromper, friponner*. (*St. Saon.*) — Disperdere, dissipare, dilapidare ; *détruire, anéantir, dissiper*. (*St. Pallav.*)

BARATARIA. — Fraus, dolus, qui fit in contractibus vel venditionibus ; *tromperie, fraude, tricherie dans les affaires* : ol. *barate, baraitterie, baratie*. — Consessus, societas ludentium, aleatorium, sic dictum quod ibi fraus sæpissime exercetur ; *réunion de joueurs*. (*St. Cum.*)

BARATATIO. — Dissipatio, dilapidatio ; *action de détruire, de dissiper*.

BARATATOR. — Impostor, deceptor ; *imposteur, trompeur* ; ol. *barretor, barateur*.

BARATERIA. — Sic dicitur quando judex aliquid petit indebitum, ut justitiam faciat. (Hort. Cavalcan.)

BARATERIUS. — Is qui prætorium nimis frequentat, vitiligator ; *chicaneur*. — Erro, mendicus, pauper vagus ; *vagabond*.

BARATICUS. — Ex barathro seu abysso, pro Barathricus.

BARATOR. Idem q. Baratator.

BARATTARIA. — Forte locus ubi merces fraudis suspectæ, aut permutandæ reponuntur, vel mensa nummularia. (*Inquis. an.* 1371.)

BARATUM. — Permutatio ; *échange*. (A. 1247.) — Vallum, fossa, quod *barris* seu repagulis muniatur sic dictum ; *retranchement, fossé*. (A. 1275.) — Scheda accepti et expensi ; *état des dépenses et des recettes*. (A. 1438.)

BARATUS. — *Baratus argento*, tæniis argenteis distinctus ; *barré d'argent*. « Statuimus ut nullus monachus zonam de serico audeat portare, nec corio *barato* argento, nec alio metallo inhonesto. » (A. 1294.)

BARBA. — Gena vel mentum ubi crescit barba. (*A. SS.*) — Patruus. — *Cavallus de barba*, equus Punicus ; *cheval barbe*.

BARBACA. — Navis mercatoria. Forte legend. Barca. (A. 1337.)

BARBACANA. — Propugnaculum exterius, quo oppidum aut castrum, præsertim vero eorum portæ aut muri muniuntur ; unde *antemurale, promurale* et *murus exterior* non semel appellatur ; *barbacane*.

BARBACENUS. — Ead. notione.

BARBACHANNA. — Ead. notione.

BARBANIS. — Ead. notione q. Barbanus.

BARBANUS. — Patruus ; *oncle paternel*. — Rector Waldensium ; *barbe*. — *Equus barbanus* ; idem q. *Cavallus de barba*. *Vid.* Barba.

BARBARA. — Tetrioris cujusdam carceris castellati nomen. (A. 1398.)

BARBARASCHUS. — Ex barbaria ; *qui est de Barbarie, Barbaresque*.

BARBARATOR. — Ut Barbator.

BARBAREATUM. — Hordeum forte, ab aristis, gal. *barbes* : « Teneatur... facere jurare omnes pistores et pistorissas... quod non immiscebunt legumina neque siliginem, neque mandiliam vel *barbareatum* cum frumento. » (*St. Ast.*)

BARBARELLUM. — Locus multis arborum generibus inordinate consitus ; *fourré*.

BARBARI. — Monetæ species ; idem q. Barbarini.

BARBARIA. — Alienigena, ut *Barbarus*. — Barbitonsoris officina ; *boutique de perruquier*.

BARBARIATUM. — Ut Barbareatum.

BARBARIES. — Gentilismus, idololatria. (*Lex Sal.*)

BARBARINI NUMMI. — Nummi a vicecomitibus Lemovicensibus cusi ; *Barbarins*.

BARBARISMATICE. — Barbarorum idiomate, hoc est Teutonice, *in Act. SS. Junii*.

BARBARISMUS. — « Non legant in festivis diebus nisi philosophos, et rhetoricas, et quadrivialia, et *barbarismum*, et ethicam, » etc. (*Chart. a.* 1215, *pro reformat. universitat. Parisiens.*)

BARBARIUS. — Chirurgus sic dictus a tondenda barba ; *chirurgien, barbier*. — Piscis species ; *barbeau*.

BARBARIZARE. — More barbaro agere, loqui. (*A. SS.*)

BARBARIZARI. — Barbarus fieri, pro barbaro haberi. (Agobard.)

BARBAROSTOMUS. — Qui verba barbarismis plena profert.

BARBARUS. — Qui religionem Christianam non profitetur ; *qui n'est pas Chrétien*. — Nummorum genus ; idem q. Barbarini. *Barbara lingua*, pro Theutonica non raro legitur ; quæ dicitur etiam *vulgare barbarum, barbaria facundia*, etc.

BARBASTERILIS. — Vir imberbis ; *qui n'a pas de barbe*.

BARBATOR. — « Regis curiam sequantur assidue histriones, candidatrices, alea tores, dulcorarii, caupones, nebulatores, mimi, *barbatores*, » etc. (Pet. Bles.) Quo loco *barbatores* non sunt barbitonsores, ut aiunt nonnulli ; probabilius est hocce vocabulo describi mimos et scurras, qui larvati in theatris ludunt, quomodo in Bachanalibus fieri potissimum solet, in quibus larvæ ipsæ prolixioribus et formæ insolentis barbis instructæ sunt.

BARBATORIA. — Officina tonsorum : *boutique de barbier*. — Barbæ tonsio ; *action de faire la barbe*. — Barbatorum festivitas ; *mascarade*.

BARBATULA. — Piscis genus, forte idem ac Barbarius.

BARBATUS. — *Fratres barbati*, sic appellati ut plurimum *fratres controversi* in monasteriis quod contra quam monachi voto astricti barbam nutrirent. *Barbati* præterea appellati monachi ordinis cujusdam monastici cujus meminit Albericus a. 1113. — Epilepticus. (Pap.) — *Barbata moneta*, Barbarini nummi. *Vid.* Barbarini. — *Barbata sagitta*. *Vid.* Sagitta.

BARBAZATUS. — Idem q. Baptizatus.

BARBECANUS. — Ut Barbacana.

BARBELATUS. — Dentibus seu aculeis munitus ; *barbelé*.

BARBERIUS. — Idem q. Barbarius, barbitonsor. In *Mirac. B. Henrici Bancenens.*, pro chirurgo sumitur, quod chirurgi solerent tondere barbam.

BARBETUS. — Panni species, forte quia villosus sic appellabatur : « Garnachia de *barbeto* cum fourraturis. » (A. 1335.)

BARBIARIUS. — Desecator ; *scieur de bois*.

BARBICALIS. — Machina bellica ad saxa projicienda ; *mangoneau*. (Alb. Aq.)

BARBICANA. — Pro Barbacana.

BARBICANAGIUM. — Tributum quod pro barbicanis exstruendis vel reficiendis pensitabatur. (*Mon. Ang.*)

BARBIOLUS. — Barbus minor ; *barbillon*.

BARBIRASIUM. — Barbæ tonsio ; *action de faire la barbe*.

BARBIRASUS. — Idem ac Barberius.

BARBITARIUS. — Barbitonsor ; *barbier*.

BARBITISTA. — Qui cantat cum barbito ; *qui chante en s'accompagnant de la lyre*.

BARBITONDIUM. — Tonsura barbæ, vel locus ubi tondetur. *Vid.* Barbatoria.

BARBITONSORIA. — Idem ac Barbitondium.

BARBITONSTRIX. — Barbaria ; *barbière*.

BARBIZELLUM. — Machina bellica, aries, vel quid simile.

BARBO. — Stultus, mobilis, mulierosus, (*Vet. Gl.*) — Piscis ; *barbeau*.

BARBONI. — Piscis ; ut Barbo.

BARBOS. — Teli genus, ut videtur : « Quicunque... cum balista, vel cum *barbos*, vel aliter, venando, vel non venando, transibit, » etc. (*St. Mas.*)

BARBOTA. — Navis species ; *sorte de navire*.

BARBOTATUS. — *Barbotata navigia*, ea quæ in modo *barbotarum* tecta sunt. *Vid.* Barbuta.

BARBUALDUS.—« Is est *barbualdus,* » ait Guill. Parisiens., « qui pueris ad terrorem ostenditur... *Barbualdus* enim dicitur figura et pictura terribilis. »

BARBUDA.—Larva quæ ponitur in facie ad terrendum pueros; *masque.*

BARBULA.—Barbæ species, Gal. *barbillon;* pili qui in utraque oris parte quorumdam piscium nascuntur.—Mendose pro Barbota. —Adolescens, juvenis ; *jeune barbe.*

BARBULATUS.—Idem q. Barbatus.

BARBUNCULUS.—Piscis genus ; *barbeau.*

BARBUTA.—Tegminis species qua caput tegebant milites seu equites in præliis. « Erant omnes armati cum *barbutis* in capite. » (Joan. Hocsemius.) — Milites armati cum barbutis : « Equitaverat... cum octingentis *barbutis.* » (*Chron. Veron.* a. 1354.)

BARCA. — Navis mercatorum, quæ cuncta navis commercia ad littus portat ; *chaloupe.*

BARCAGIUM. — Naulum, quod pro *barca* transvectoria exigitur ; *fret.* (A. 1343.)

BARCALAUREUS. — Pro Baccalaureus.

BARCANIARE. — Tricari, tergiversari ; ol. *bardaigner, bargigner, barquenier,* etc. ; *marchander, négocier, être long à se décider.* (*Cap. C. C.*)

BARCARE. — Navim inscendere, vela facere ; *s'embarquer, faire voile.* (A. 1025.)

BARCARIUS. — Qui barcas facit vel ducit ; *constructeur ou pilote de barques, de navires.*

BARCATA. — Onus barcæ ; *chargement d'une barque.*

BARCELLA. — Alias *navicula,* vas ecclesiæ in qua thus reponitur ad incensum ; *navette.*

BARCHA. — Pro Barca.

BARCHALCUS. — Ut Barscalcus.

BARCHALINA. — Diminut. a *barca ;* navicula.

BARCHATINUS. — Moneta Veneta, pretium trajectus aquæ ut putat Robert. Cenal.

BARCHERIA. — Ovile ; *bergerie.*

BARCHEROLUS. — Nauta ; *patron de barque.*

BARCHETA. — Idem videtur qui noctivagus vigil, Gal. *garde de nuit ;* nisi forte malueris intelligendam esse naviculam qua, tempore noctis, vigiles egrederentur Verona per Athesim fluvium ad perlustranda hujus urbis suburbia. (*St. Ver.*)

BARCHETTA. — Ut Barchalina.

BARCHIA. — Ut Barca.

BARCHIGLIA. — Mensura frumentaria in regno Valentino, capiens duos modios.

BARCHONUS. — Fenestra ; *fenêtre.* (*St. Ast.*)

BARCHUS. — Pro Parcus.

BARCIA. — Idem q. Barchalina.

BARCIOLUM. — Cunæ ; *berceau.*

BARCONUS. — Idem q. Barchonus.

BARCUS — Idem q. Bargus. (*Lex Sal.*)

BARCUSSIUS. — Navis species. (A *barca,* ut videtur, vox deducta.)

BARDA.—Genus ephippii, seu potius clitella ; *bât.* «Item didicimus de cellis, *bardis* et frenis irregularibus.» (*Cap. S. Vict. Mass.*) — Bipennis, securis ; *hache.*

BARDÆA. — Alauda ; *alouette ;* ol. *bardal.*

BARDAJA. — Ead. notione.

BARDALA. — Ead. notione.

BARDARIUS. — Sicarius, sceleratus, ut Berroerius.

BARDATUM. — Locus ubi varia supellex servatur ; *garde-meuble.*

BARDATUS. — *Bardatus equus,* id est cataphractus, a *barda,* ephippium ; *cheval bardé, couvert de son armure de bataille.*

BARDENA. — Idem videtur ac Defensa ; ager nempe, pratum et silva sepimentis cincta. (*Ch. Hispan.*)

BARDICARE. — Instar rustici cantare ; *chanter comme un paysan,* id est, *sans goût, sans mesure, ineptement.*

BARDICATIO. — Clamor, cantus ineptus ; *cri désordonné, chant grossier, sans goût.*

BARDIGIOSUS. — Bardus, stultus ; *sot, inepte.* (*A. SS.*)

BARDIRE. — Clamare instar cervi.

BARDITUS. — Idem q. Barritus.

BARDO. — Ephippii seu clitellæ genus : «Quod sellerii et coopertorii non apponant in *bardis,* bardonibus, sellis et coopertoriis, nisi borram vel cotonum.» (*Stat. Aven.* an 1243)

BARDONUS. — Idem q. Bardo.

BARDUCIUM. — Hastile jaculum, securicula levis. (Amalt.)

BARDUS. — Apud Gallos veteres, cantor, qui virorum fortium laudes canebat (ab antiquo *barem,* canere, clamare). — Forte pro Barbus, piscis : « Pisces qui afferebantur de Mosa, quos poetica licentia vocare possumus roceas et *bardos.* » (*Spicil. Acher.*)—*Bardorum societas ; Vid.* Caorcini.

BARECA. — Forte pro Baraca : « Item curtem meam cum tabulatu, cum *bareca,* cum omnibus quæ ad ipsum curtem pertinent. » (*Testam. Tellonis episc. Curiens.*)

BARECTATOR. — Vitilitigator ; *chicaneur.*

BAREGUM. — Septum ex cratibus quo per noctes grex includitur ; *parc à moutons.*

BARELLUS.—Obex, clathri, vectis ; *barre, barreau.* — Vas ligneum, cadus ; *baril.* — Plaustri genus, idem q. Barocia.

BARGA. — Idem q. Barca.

BARGANATICUM. — Tributum pro mercibus quæ *bargis* referuntur solutum ; *péage que payent les marchandises transportées par eau.*

BARGANATICUS. — Ead. notione.

BARGANIA. — Contractus, conventio ; *accord, convention.* (Rym.)

BARGANISATIO. — Actio *barcaniandi. Vid.* Barcaniare.

BARGANIZATIO. — Ead. notione.—Idem ac Bargania.

BARGANIZATOR. — Qui barcaniat. *Vid.* Barcaniare.

BARGANNEA. — Idem q. Bargania.

BARGANNIARE. — Idem q. Barcaniare

BARGANNIZARE. — Ead. notione.

BARGEA. — Idem q. Barca.

BARGELLA. — Mantica, pera viatoria ; *besace.* (Pap.)

BARGELLUS.—Apud Italos, lictor, lictorum dux.

BARGENA. — Ut Barginna.

BARGENNA. — Ead. notione.

BARGIA. — Ut Barga.

BARGILLA. — Ut Bargella.

BARGINES. — Ut Barginna.

BARGINHARE. — Pacisci, stipulare ; *stipuler, régler, s'accorder.* (A. 1296.)

BARGINNA. — Hujus vocis notio non omnino obvia ac perspicua est. Procul dubio corrupta est a *peregrina ;* peregrinator, viator religionis causa ; *pèlerin.* (Pass.)

BARGINUS. — Ut Barginna.

BARGIOLA. — Scapha ; *barque, nacelle, canot.*

BARGONIA. — Pro Barginna in Epist. S. Columbani ad S. Gregorium Papam.

BARGUINARE. — Idem q. Barcaniare.

BARGUS. — Ramus, truncus arboris, de quo suspenduntur facinorosi ; *potence, gibet.* (*Lex Sal.*)

BARIBLINUS. — « Item bracchium *bariblinum,* et calicem unum magnum, et tabulam summi altaris comparavit 1300 floren. » (*Hist. episc. Frisingens.*)

BARICELLUS. — Pro Barigellus.

BARIGALLUS. — Persona loquax.

BARIGELLUS. — Apud Italos, apparitor, primus apparitorum.

BARIGENA. — Ut Barginna.

BARIGILDUS. — « Et ipse comes sic mallum suum teneat ut *barigildi* ejus et advocati, qui in aliis comitatibus rationes habent ad suum mallum occurrere possint. » (*Cap. C. C.*) ubi Sirmondus, *barigildi,* apparitores.

BARIGLE. — Idem ac Barile.

BARILE. — Cadus, dolium, amphora ; *baril.*

BARILION. — Pro Parilion.

BARILLAGIUM. — Tributum quod pro vasis vinariis præstabatur : « Omnes mercatores navis oneratæ de vinis dent pro *barillagio* de tota nave duodecim denarios. » (*Reg. constab. Burdeg.*)

BARILLARIUS. — Officium in *Scancionaria regia* cui cadorum vinariorum cura incumbebat. (A. 1261.)

BARILLATUM.—Minus barile, doliolum ; *barillet.*

BARILLOTUS.—Pallii seu tunicæ species, a forma vel ornamentis sic dicta quod nempe fimbriis veluti dolium circulis ambiretur.

BARILLUS. — Idem q. Barile.

BARIOLA. — Ut Barillatum.

BARISELLUS. — Ead. notione.

BARKA. — Pro Barca.

BARKETTA. — Pro Barchetta.

BARLESCHUS. — Satyricus. (*A. SS.*)

BARLETTARE. — Concionari ut Gabriel Barleta ordinis Prædicatorum frater.

BARLETTUM. — Ut Barillatum.

BARLETTUS. — Ead. notione.

BARLINA. — Pro Berlina.

BARMBRACCUS. — Canis venaticus ; *braque.*

BARMUS. — Ventrale ; *tablier.*

BARNAGIUM. — Vectigalis genus regi dominove solvendum a subditis omnibus præter viros nobiles et ecclesiasticos. — Vox abbreviata ex Baronagium.

BARNATUS. — Idem ac Baronatus.

BARNETE. — Idem ac Bernaca.

BARO. — Stultus, stolidus, apud scriptores Latinos. In legibus Barbarorum, pro viro quovis non semel usurpatur. — Pro marito per multa sæcula apud Gallos usurpatus est.— *Barones* dici cœperunt proceres et magnates tempore Caroli Calvi. Medii ævi temporibus, *alti barones* appellarunt, Gallice *hauts barons, hauts bers,* magnates qui et natalium prærogativa, prædiis ac possessionibus et vassallorum numero alios præcellebant. *Barones* ibidem appellati in quibusdam Galliæ provinciis magnatum primogeniti. — *Baro* etiam quivis vassallus, præcipuus inter burgenses alicujus civitatis (v. g. Tolosæ), quilibet dominus rerum immobilium. — Apud Anglos, *barones parlamentarii* nuncupantur ii quos vulgo *lords of parlement* vocant. Apud Anglos etiam, *barones eleemosynarii* dicuntur archiepiscopi, episcopi, abbates et priores, qui prædia sua a rege tenent per *baroniam.* Baronias enim suas ex *eleemosyna* regum perhibentur accepisse, licet ipsa prædia aliorum sæpe munificentia consecuti fuerint. Quomodo etiam apud Gallos *regaliæ* ecclesiarum censentur esse ex sola regia liberalitate iis olim concessa. — *Barones* astrologi nuncupantur apud Martin. del Rio.

BAROARIUS. — Apud Italos, accensus, apparitor.

BAROCHUM. — Usuræ species, lucrum illicitum. (Barl.)

BAROCIA. — Plaustri genus et onus hujus plaustri. (*St. Verc.*)

BARODERII. — *Barrii* seu suburbii incolæ, vel potius apparitores. (*Reg. Pad.*)

BAROLANUS. — An idem qui *baronulus, baronettus?* « Quidam *barolanus* nomine Gezolinus... ad tractatus rerum domesticarum regalium familiaris admittitur. » (Sal Malesp.)

BARONAGIUM. — Baronum seu magnatum ordo ; *baronage ;* ol. *bargnage, bernage.*

BARONALIS. — Ad baronem pertinens ; *de baron, baronal. Baronali jure possidere,* supremo jure et dominio, quemadmodum barones, possidere.

BARONATUS. — Baronis dignitas ; *dignité de baron.* (Lud.)

BARONIA. — Prædium a rege nude pendens, vel majus prædium aut feudum ; *baronnie.* (A. 1163.) *Tenere in baronia,* dicitur qui jus nundinarum, castellaniam, peagium et ligium estagium in suo feodo habet. (*Stab. S. Lud.*) — Ordo nobilium, ut Baronagium. (*Ep. Lud. VII. reg. Fr.*) — Titulus quibus-

dam majoribus prædiis attributus speciali regum privilegio. (Spelm.)

BARONICALIS. — Idem ac BARONALIS.

BARONISSA. — Uxor baronis, vel virago, scilicet baronis habens animum.

BARONITALIS. — Idem ac BARONALIS.

BARONUS. — Baro, princeps; *baron.*

BAROSELI. — Ead. notione ac BARODERII.

BARQUA. — Ut BARCA.

BARQUELIUS. — Aquæ receptaculum; *bassin, réservoir;* ol. *barquiau.* — Fovea aquis aliisque ruderibus continendis apta. (A. 1328.)

BARQUERIUS. — Nauclerus, qui *barcam* ducit.

BARQUILE. — Idem q. BARQUELIUS.

BARRA. — Fustis, vectis; *barre.* — Septum curiæ, cancelli, auditorium, ubi causæ coram judicibus ab advocatis perorantur; *barreau.* — Feretrum; *bière.* — Mensura agraria apud Arvernos. — Massa linea certi ponderis: « Duas *barras* lini. » — Armorum genus. — Idem q. BARRIUM, suburbana domorum congeries. — Pons, potius repagulum ad pontem positum. — *Barræ* dicuntur: 1° repagula ac septa ad munimenta oppidorum et castrorum, vel ad eorum introitus ac portas posita, ne inconsultis custodibus in eas aditus quibusvis pateat; 2° exceptiones rei, vel generatim primæ litium instructiones, ad *barras* fori simplici ac nuda formula peracta; 3° decursio palæstrica, quod palæstra *barris* seu repagulis clauderetur; 4° tributa quævis, præsertim quæ ad urbium et oppidorum *barras* et portas præstata.

BARRACANA. — Stragulum, forte a panno quem *bouracan* dicunt Galli. (A. 1218.)

BARRACANUS. — Panni species; Gal. *bouracan.*

BARRADUS. — *Barris* seu lineis distinctus; *rayé.*

BARRAGAN. — Ead. notione. q. BARRALAGIUM (*Conc. Hisp.*)

BARRAGIUM. — Tributum, quod ad urbium *barras* seu portas exigitur; *barrage, droit qui se lève aux barrières.* (A. 1308.) — Barræ ipsæ; *les barrières.* (A. 1226.) — Jus mensuræ ad quam exiguntur dolia vinaria, quæ *barralia* nuncupantur, simul et præstatio quæ ea ratione domino feudali pensitabatur; *barrage.* (A. 1150.)

BARRALAGIUM. — Tributum ad portas exactum, ut BARRAGIUM. (A. 1337.)

BARRALE. — Cadus, mensura liquidorum quæ duos et septuaginta sextarios Gallicos seu triginta sex pintas capere solet. (A. 1309.) — Repagulum; *fermeture, clôture.* (A. 1325.)

BARRALEUM. — Cadus, ut BARRALE.

BARRALIUM. — Ead. notione.

BARRANCUS. — Hispanis, locus cavus, iter tortuosum; *ravin, chemin creusé par les eaux et tortueux.* (A. 1132.)

BARRANETUM. — Ead. notione.

BARRANUS. — Judex seu apparitor. (*Chart. a.* 1230.)

BARRARE. — Repagula ponere, concludere, obstruere; *établir des barrières, fermer.* (*A. SS.*) — Disceptare, litigare; *plaider, faire des procédures.* (W. Stan.) — Fallere, decipere; *tromper.* (*St. Rip.*) — Dolia ad mensuram exigere, legitimare; *jauger les tonneaux, les ramener à la mesure légale.* (A. 1372.)

BARRARELIUS. — *Barralium* seu doliorum artifex; *tonnelier.*

BARRARIUS. — Telonarius; qui tributa ad *barros* exigit; *receveur des droits d'entrée, préposé à la perception du barrage.* (A. 1207.) — Repagulum, ut BARRA. (*Form. Angl.*)

BARRATUS. — Tæniis, lineis filisve diversi coloris contextus; *rayé.* — *Barrati fratres* dicti Carmelitæ, quod pallia ex albo et nigro alternatim distincta deferrent.

BARREIAMENTUM. — Actio BARREIANDI.

BARREIARE. — Idem est ac PLANCARE.

BARREIATOR. — Qui *barreiat.*

BARRELIUM — Idem q. BARRALE.

BARRERA. — Repagulum, septum curiæ; idem q. BARRA.

BARRERIA. — Ead. notione.

BARRERIUS. — Inspector pannorum; *visiteur des draps.* (A. 1224.)

BARRETI. — Carmelitæ. *Vid.* BARRATUS.

BARRETUM. — Pilei genus, tegumen capitis; *béret.*

BARREUM. — Mensa nummulariorum; *bureau, comptoir.* (A. 1415.)

BARREYÆ. — Repagula ac septa quæ ad munimenta oppidorum et castrorum ponuntur; *barrières, palissades.*

BARRIA. — Regula, norma; *règle, modèle.* — Munitio ex objectis repagulis; *barricade.*

BARRIANI. — Incolæ castri, qui in castri vel oppidi *barris* habitant; *ceux qui habitent les faubourgs d'une ville.*

BARRICANUS. — Ut BARRACANUS.

BARRIDUS. — Cadus, ut BARILLUS.

BARRIERA. — Prothyrum, porta repagulis et cancellis præmunita; *barrière.*

BARRIGENA. — Ut BARGENNA.

BARRILA. — Doliolum; *barillet.*

BARRILIS. — Ut BARILE.

BARRILLERIUS. — Qui plaustrum, quod *barellum* vocant, ducit. (A. 1373.)

BARRINI. — Hæretici, Valdensium seu Catharorum asseclæ, a Barro, monte circa lacum Larium nomen hoc sortiti, aut a Barrian in agro Cremensi.

BARRIQUA. — Cadus, dolium; *barrique.*

BARRITUS. — Clamor militaris ab inituris prælia edi solitus; *bardit.*

BARRIUM. — Ædium ac domorum extra urbem et ad suburbana quædam congeries; murus civitatis; *faubourg d'une ville; murs et remparts d'une ville.*

BARRIUS. — Ead. notione.

BARROCHIA. — Mendose, ut videtur, pro PARROCHIA.

BARROCHIANUS. — Pro PARROCHIANUS.

BARROTA. — Carri seu plaustri genus, ejusque onus; *tombereau;* ol. *barrot.*

BARROTIUM. — Ead. notione.

BARROTUM. — Ead. notione.

BARRUM. — Portus, quod portus *barris* seu repagulis claudi solet; idem q. BARRIUM, murus, et BARRA, septum; *port, rempart, salle d'audience.*

BARRUS. — Deceptor, impostor, ut BARALATOR (*St. Rip.*); rufus, niger; *rougeâtre, noir.* (*Vet. Gl.*)

BARRUUM. — Idem q. BARRALAGIUM. (A. 1164.)

BARSCALCUS. — Colonus liber, certis nihilominus addictus servitiis, sed ex conventione. (*Ch. Germ.*)

BARTA. — Silvæ species, silvula seu terra arbustis, sed non arboribus consita; *bouquet de bois;* ol. *barte.*

BARTAVELLA. — Pessuli caudati annulus; *anneau de verrou.*

BARTERIUM. — Instrumenti sonori genus. (Mur.)

BARTHOLOMISTÆ. — Fautores Urbani PP. VI, qui Bartholomæus Prignani vocabatur.

BARTO. — Organi genus. *Vid.* BARBITON. (Isid.)

BARTON. — *Prædium dominicum*, vel *terræ* quas vocant *dominicales*, hoc est, quas in distributione manerii dominus non elocavit hæreditarie, sed alendæ familiæ suæ causa propriis manibus reservavit, *dominicum; domaine.* (Spelm.)

BARUDERIUS. — Apparitor, accensus. *Vid* BERROERIUS.

BARULA. — Parva tænia; *petite bande.*

BARUNCULUS. — Parvus baro. (*Gl. Vet.*)

BARUTELLARE. — Cribrare, cribro farinam secernere; *tamiser.*

BARUTELLUM. — Cribrum; quo excernitur farina; *tamis, crible;* ol. *belutel.*

BARUTELLUS. — Apud Massilienses dolium.

BARVO. — Pro BARBO.

BASA. — Sagma, fascis. (Mendose pro *bala*, in litt. Philip. VI.)

BASACHIA. — Culcitra straminea; *paillasse de lit;* ol. *bassaque.*

BASALARDUS. — Ensis brevis species; *coutelas;* ol. *badelaire.*

BASANIUM. — Aluta; *basane.*

BASARIDES. — Vaccæ uberes. (*Vet. Gl.*)

BASCHALCUS. — Ut BARSCALCUS.

BASCHEA. — Basilica, ecclesia; *église.* (A. 845.)

BASCLACERIUS. — Aleator; *joueur.*

BASCLACIA. — Aleatorium; *maison ou salle de jeu.*

BASCLARIUS. — Pugio, sica; *poignard, stylet.* (*St. Mant.*)

BASCLI. — Prædones, ruptarii, e Vasconia orti.

BASCULI. — Ead. notione.

BASCUUM. — Pro PASCUUM.

BASELARDUS. — Idem q. BASALARDUS.

BASELEUS. — Navis species; *felouque, galiotte, brigantin.*

BASELLARIUS. — Idem q. BASALARDUS.

BASIDEM. — Pro BASIM. (Fortun.)

BASILECUS. — Sanctus sub cujus invocatione *basilica* dicata est. (*Form. And.*)

BASILIÆON. — Libri seu collectio imperialium constitutionum ab imperatoris Justiniani temporibus, cujus collectionis auctores Basilius Macedo, Constantinus filius et Leo Philosophus.

BASILICA. — Ædes sacra, templum, ecclesia; *édifice sacré, église.* « *Basilicæ* prius vocabantur regum habitacula, unde et nomen habent... nunc autem ideo divina templa *basilicæ* nominantur, quia ibi Regi omnium Deo cultus et sacrificia offeruntur. » (*Vet. Gl.*) *Basilicam scindere,* mortuum in basilica sepelire, humare; *enterrer dans une église.* — Altare; *autel:* « Unum cereum ardens... coram altari seu *basilica* ipsius S. Antonii. » (A. 1370.) — *Basilicæ* appellatæ ædiculæ quædam ligneæ quas Franci veteres magnatum tumulis imponebant, quod formam basilicarum seu ædium sacrarum referrent.

BASILICANUS. — « Qui habitat juxta basilicam et sub alis ejus, » ecclesiasticus.

BASILICARIUS. — Clericus qui in *basilica* seu æde sacra Papæ, episcopo, aut sacerdoti sacra facienti ministrat; forte idem q. SACRISTA.

BASILICULA. — Parva ecclesia, capella: *petite église, chapelle.*

BASILICUS. — Apud Constantinopolitanos, idem qui *mandator*, qui imperatorum mandata perferebat.

BASILIOUNIUM. — Sepulcrale monumentum, ut BASILICA. (*Vet. insc.*)

BASILISSA. — Imperatrix, regina; *impératrice, reine.*

BASILIUS. — Primus; *qui est au premier rang.*

BASILLA. — Regina; *femme de roi.*

BASILLARDUS. — Idem q. BASALARDUS.

BASINETUM. — Idem q. BACINETUM.

BASKETTUM. — Ab Angl. *basked*, corbis, calathus.

BASOLARDUS. — Idem q. BASALARDUS.

BASSA. — Ovis pinguis. *Vid.* BASSUS. — *Bassa curtis*, chors vel cohors; *basse-cour.* (*A. SS.*)

BASSACHA. — Idem q. BASACHIA.

BASSALLUS. — Pro VASSALLUS.

BASSARE. — Deprimere; *baisser,*

BASSE. — (Adv.) Submissa voce; *à voix basse. Basse sedere,* in infimis gradibus sedere. — (Subst.) Genus ephippii vilioris, cui insident aurigæ, forte idem q. BASTUM aut BASTAM; *bât.*

BASSERE. — Deponere. (*Vet. Gl.*)

BASSETUM. — Humilis mensa; « *Une petite table appelée basset.* » (A. 1399.)

BASSIARE. — Demittere, deponere.

BASSIATOR. — Bastorum opifex; *bâtier.*

BASSIGNETUM. — Ut BACINETUM.

BASSILE. — Pelvis; *bassin.*

BASSILLARDUS. — Idem q. BASALARDUS.

BASSINA. — Pelvis; *bassin.* — Jus percipiendi tantum salis, frumenti, aut alius rei, quantum *bassino* continetur; ut BACINAGIUM.

BASSINAGIUM. — *Vid.* BACINAGIUM.

BASSINARIUS. — Qui oblationes fidelium

cum bassino corrogat iisque administrandis præest. (A. 1459.)

BASSINUS. — Pelvis; *bassin*. — Mensa *bassinariorum*, seu pelvis eorum. (A. 1459.)

BASSIS. — Pelvis; *bassin*. — Pro *basis*; *base*.

BASSITUDO. — *Bassitudo cordis*, pusillanimitas. (S. Bern.)

BASSIUS. — Submissiori voce. *Vid.* Basse.

BASSUARIUS. — *Bassuaria jumenta*, jumenta clitellaria: *jument à bât*.

BASSUM. — Clitellæ, pro *bastum*. (A. 1325.) — Inferior pars; *le bas d'une chose*.

BASSURA. — Depressio. « Secundum *bassuram* vel altitudinem moræ et signi marmorei. » (*St. Ast.*)

BASSUS. — Depressus, imus; *bas*. *Bassæ marchiæ homines*, Gal. *hommes de bas étage*, dicuntur homines inferioris ordinis, quod in cœtibus publicis in infimis gradibus, quos *marchias* vocabant, considerent. *Bassus color*, *bassa hora*, *bassa manus*, *bassa justitia*, *bassa mensura*; *Vid.* Color, Hora, Manus, Justitia, Mensura. — Pro Vassus. — Pinguis, crassus, humilis; *gras, épais, pauvre, humble*.

BASTA. — Clitellæ; *bât*. — Vas ligneum circalis et duabus ansis instructum; *comporte*. — Vallum, septum; *retranchement*.

BASTAGIUM. — Oneris transvectio quæ *bastis* seu clitellis fit; *transport à dos de mulet*. (A. 1343.) — Vectigal quod pro equo *bastato* præstatur; ol. *bastage*. (A. 1114.)

BASTAGIUM. — Ead. notione, tributum.

BASTAISSUS. — Bajulus, Ital. *bastagio*. (A. 1399.)

BASTARDA. — Lignum quoddam: « Pro una pecia vocata *bastarda*. » (A. 1435.)

BASATARDAGIUM. — Jus domini in bona decedentium bastardorum; *droit seigneurial sur les biens des bâtards*.

BASTARDELLUS. — Charta fugitiva, delebilis; *feuille volante*. (*St. Fl.*)

BASTARDIA. — Illegitima nativitas. (A. 1247.) — Ut Bastardagium. (A. 1358.)

BASTARDUS. — Nothus, spurius, illegitimus; *bâtard*.

BASTARE. — Forte acu pingere; *broder*. (*St. Ar.*) — Sufficere; *suffire, être suffisant*.

BASTARIUS. — Si opificis nomen est, vel acupictor, vel bajulus designatur, in *A. SS.* 31 Sept., p. 450.

BASTASIA. — Naviculæ apud Dalmatas species.

BASTASIUS. — Bajulus; *portefaix*.

BASTASSIZA. — Idem q. Bastasia.

BASTASSUS. — Hospes, alienigena; *étranger*.

BASTATORIUM. — Idem q. Basatorium.

BASTATUS. — Clitellis instructus; *bâté*.

BASTAXARE. — Portare, bajulare; *porter*.

BASTAXIA. — Quidquid equis vel mulis cum *basto* transvehitur. (A. 1398.)

BASTAXIUS. — Idem q. Bastasius; *portefaix*; aut histrio; *bâteleur*.

BASTEAGIUM. — Tributi genus, idem q. Bastagium.

BASTEIARE. — Portare. De equo vel mulo maxime dicitur, qui basto onus portat. (A. 1329.)

BASTELIUS. — Campanæ clava ferrea; *battant de cloche*; ol. *batel*.

BASTENERIUS. — Ut Bastonerius.

BASTERIUS. — Bastorum opifex; *bâtier*.

BASTERNUS. — Ut *basterna*; vehiculum tectum; *litière portée par des mulets*.

BASTIA. — Castrum, turris, propugnaculum; *bastie, bastide, bastille*.

BASTICIUM. — Silva cædua; *bois taillis*.

BASTIDA. — Lignea turris, propugnaculum, ut Bastia. — Prædium rusticum cum mansione; *bien de campagne, bastide* (en Provence). — Nude pro domus, ædificium; *maison, habitation*.

BASTIDARE. — *Bastidas* exstruere, ædificare. (A. 1269.)

BASTIDENS. — *Bastidæ* seu castri incola.

BASTIGIA. — Ut Bastia.

BASTILDIA. — Cymba, navicula; *bateau*. — Idem q. Bastia.

BASTILE. — Idem q. Bastia.

BASTILLA. — Ead. notione.

BASTILLUS. — Ead. notione.

BASTIMENTUM. — Ædificium; *construction, bâtiment*. — Propugnaculum, castrum, munitio. — *Dare ad medium bastimentum* dicitur, cum locus ædificationi aptus ad medietatem impensarum et redituum conceditur. (A. 1325.)

BASTINIACUM. — Ut Bastonicum.

BASTINUM. — Servitutis genus, forte cum quis equos *bastis* seu sellis instructos præbere domino tenetur.

BASTIONARIUS. — Apparitor, virgarius, *bedellus*, sic dictus quod virgam seu *bastonem* tenet; *huissier, sergent, bedeau*, etc.

BASTIONUS. — Propugnaculi species; *bastion*.

BASTIRE. — Ædificare, proprie *bastias*, seu *bastitas* exstruere. (A. 1265.)

BASTITA. — Idem q. Bastia.

BASTITORIUM. — Molendinum in quo quernei cortices conteruntur; *moulin à draps, à tan*: ol. *bateor*.

BASTITUM. — Ead. notione.

BASTIUS. — Monetæ Alemannicæ species, eadem q. Batrius.

BASTO. — Baculus, fustis; *bâton*.

BASTONAGIUM. — « Item unam cappam et dimidiam frumenti cum *bastonagio* pro quodam prato. » (*Terrear. castel. d'Ibois.*) An de mensura quæ *bastone* seu baculo æquatur? An de servitio, quod equo vel mulo clitellis instructo redditur?

BASTONARIUS. — Idem q. Bastionarius.

BASTONATA. — Fustuarium; *bastonnade, coups de bâton*.

BASTONERIUS. — Idem q. Bastonarius.

BASTONICUM. — Arctissima custodia; *détention très-sévère*. « A comite adducatur, ut in *bastonicum* retrusus, usquedum nobis placuerit, pœnas luat. » (*Cap. C. C.*)

BASTONUS. — Idem q. Basto.

BASTORIA. — Baculi genus, clava; *gourdin, massue*. (A. 1411.)

BASTUM. — Clitellæ, sagma; *bât*. — Pro Vastum. depopulatio, vastatio.

BASTURA. — *Bastum*, seu quantum jumentum *bastatum* portare potest. (A. 1166.)

BASTUS. — Sufficiens; *qui est suffisant*. (A. 1153.) Ut Bastum. (*Hist. Dalph.*)

BATAFALUYA. — Anisum; *anis*. (A. 1330.)

BATAGLIOLA. — Ab Ital. *battaglia*, pugna. (*St. Taur.*)

BATAGLORIA. — Hastiludium, torneamentum; *tournois, joute*. (*St. Montis Reg.*)

BATAILLIÆ. — Munimenta urbium ad quæ *bataillliæ* seu prælia fieri solent, cum portarum repagula perrumpere hostes conantur; ol. *baille*. (A. 1154.)

BATAILLIATUS. — Munitus; *remparé, fortifié*. (Lud.)

BATALA. — Idem q. Batalia.

BATALARE. — Armis congredi, arma viriliter stringere, vibrare; *batailler*.

BATALARIA. — Navis species; *espèce de vaisseau de guerre*.

BATALEA. — Repagulum, ut Batailliæ, et prælium, ut Batalia.

BATALIA. — Pugna, prælium; *combat, guerre publique*. (Pass.) — Duellum, judicium duelli; *duel judiciaire*. (A. 1219.) — Turma, *escadron*; ol. *bataille*. (A. 1410.) — Superius navis tabulatum; *le pont d'un navire*. (*A. SS.*)

BATALIARE. — Oppugnare; *attaquer*.

BATALLA. — Ut Batalia.

BATALLATUS. — Ut Batailliatus.

BATALLERIUS. — *Bataillarum* seu munitionum exstructor. *Vid.* Batailliæ. (A. 1550.)

BATALLIA. — Prælium, ut Batalia. — Judicium et emolumentum duelli. (Lud.) — Munimentum, ut Batailliæ.

BATALLUM. — Tudicula, ut Bastelius. — Judicium et emolumentum duelli.

BATANDERIUM. — Officina vel molendinum ubi cortices tunduntur et in pulverem rediguntur; *moulin à foulon*.

BATANDUS. — Ead. notione. (A. 1178.)

BATANNUM. — Ead. notione.

BATARE. — Percutere, verberare; *battre*.

BATARIUM. — Idem q. Batatorium.

BATATOR. — Qui frumentum flagello excutit; *batteur*. (A. 1199.)

BATATORIUM. — Idem q. Batanderium.

BATEICIUM. — Idem q. Basticium.

BATELAGIUM. — Quod pro batello seu nave solvitur. (A. 1401.)

BATELLA. — Cymba; *nacelle, canot*. (Flet.)

BATELLARIUS. — Navicularius; *batelier*.

BATELLUS. — Cymba, ut Batella; clava campanæ, ut Bastelius; navicularius, ut Batellarius.

BATEMIS. — Idem q. Batatorium.

BATENDERIUS. — Locus ubi cannabis tunditur et maceratur. (*St. Montis Reg.*)

BATENERIUS. — Ut Bastionarius. (A. 1497.)

BATENTEARIUM. — Ut Batenderius.

BATENTERIUM. — Idem q. Batatorium.

BATENTORIUM. — Ead. notione.

BATERE. — Pro Battuere.

BATERIA. — Vox generica, ut videtur, qua vasa coquinaria ex cupro ferrove fabrefacta, quæ *batterie de cuisine* dicunt Galli, significantur. — Ars tundendi pannos, terendi cortices et alia similia faciendi quæ in batatorium peraguntur; *foulonnage du drap et tout ce qui s'y rapporte*.

BATENDUS. — Ut Battutus.

BATGIUM. — Idem videtur ac Basticium aut Baugium: « Possessiones... cum suis pascuis et *batgiorum*, et aliis eremis. » (A. 1476.)

BATHALIA. — Pugna, idem ac Batalia.

BATHEDORIUM. — Idem q. Batatorium.

BATHEFREDUM. — Idem. q. Belfredus.

BATHIOCA. — Vas ad sacrificandum, forte patera. (Isid.)

BATHOICA. — Ead. forte notione.

BATHUS. — Pro Batus.

BATICIUM. — Jurisdictio, districtus. « Quia ipsa terra eorum *baticium* est. » — « Quod *baticia* de Erluns et de Dormicort propria sunt S. Vicentii. » Nisi hic idem sit ac Basticium.

BATICIUS. — *Villa baticia*, quæ jure communiæ non potitur, atque adeo quæ suis legibus non regitur, sed sub alterius dominio et potestate est. (A. 1325.)

BATIFOLIUM. — Propugnaculi species, Gal. *bastion*, seu, ut quibusdam placet, turris illa lignea quam *belfredum* vocabant. — Idem ac Battuarium, ubi panni vel quercei cortices tunduntur. (A. 1316.

BATIFOLLUM. — *Batifollum* ceu *Bacifollum* forte usurpatur in *Tabular. S. Flori* pro molendino ventario, cujus ædificium in modum turris seu belfredi exstructum est.

BATIFREDUM. — Idem q. Belfredus.

BATILLARDUS. — Idem q. Basalardus.

BATILLAGIUM. — Naulum, pretium pro navali vectura solutum; *fret*.

BATILLUS. — Campanæ clava ferrea; *battant de cloche*. — *Batillus molendini*, unde descendit farina in alveum; *batail, partie du moulin par où tombe la farine*.

BATIOCA. — Patera argenti ad sacrificandum liquidis apta. (*Vet. Gl.*)

BATIOTICA. — Ut Bathioca.

BATISCHÆ. — Pro Bretachiæ

BATISMAL. — Torcular; *pressoir, machine à presser*. (*Vet. Gl.*)

BATISSAMENTA. — Ædificia; *bâtiments*.

BATISSICARE. — Bene facere; *faire bien*. (*Vet. Gl.*)

BATISTERIUM. — Pro Baptisterium.

BATISTORIUM. — Idem q. Batatorium.

BATITOR. — Qui frumenta flagello excutit; *batteur*. (A. 1190.) — *Batitores clericorum*; ita se nuncupabant quidam facinorosi homines qui clericos cum obvios haberent verberabant. (A. 1333.)

BATITORIUM. — Idem q. Batatorium.

BATITURA. — Tritura; *battage*: « *Batitura* bladorum. » (A. 1192.) — Verberatio, percussio; *action de frapper, de battre*.

BATIZARE. — Pro Baptizare.

BATLINIA. — Panni lintei lectorum; *draps de lit.* (*Cap. C. M.*)

BATON. — Præstationis consuetæ species. *Vid.* COSDUPNA.

BATONNUS. — Idem q. BASTONUS.

BATORIUM. — Idem q. BATATORIUM.

BATRACHUS. — Rana; *grenouille.* (*A. SS.*)

BATRESCHÆ. — Idem q. BRETACHIÆ

BATRIX. — Mensuræ species, ut BATUS.

BATTA. — Ead. notione.

BATTAIA. — Ut BATALIA.

BATTALIERÆ. — Ut BATAILLIÆ.

BATTANDERIUS. — Idem q. BATENDERIUS.

BATTARE. — Triturare, flagello excutere; *battre le blé.* (Cæs. Heist.)

BATTENTES. — Sic appellati sunt nomines cujusdam societatis S. Antonii de Monteciano, quod frequenter se flagellarent. (*A. SS.*)

BATTERE. — Flagello excutere, idem q. BATTARE. *Battere in scuria; battre en grange.* — Verberare, plagas inferre; *frapper, battre.* — Tundere, macerare; *broyer, faire macérer, rouir, en parlant du chanvre.* — *Battere palmas*, manibus plaudere; *applaudir.*

BATTERIA. — Conflictus, pugna in jurgio; *batterie, querelle où il y a des coups.* (Flet.)

BATTICUM. — Gemma; *pierre précieuse.*

BATTIMENTUM. — Flagellatio, verberatio: « Anno 1260, admirabilis Lombardorum facta est commotio, quæ *battimentum* vocata est. » (Murator.)

BATTIRE. — Ut BATTARE.

BATTISMUS. — Ut BAPTISMUS.

BATTITOR. — Qui cannabum tundit aut macerat; *ouvrier qui fait rouir et broie le chanvre.* — *Battitores*, iidem qui *flagellatores.* (*Stat. antiq. Florent.*)

BATTITORIUM. — Idem q. BATATORIUM.

BATTIZARE. — De sacro fonte infantem suscipere; *être parrain.* (*Hist. Dalp.*)

BATTORIUM. — Idem q. BATTATORIUM.

BATTUDA. — Species piscationis, cum pisces scilicet in aqua exagitantur coguntur que, diverberata seu *batuta* aqua, in unum locum confugere, quo facilius capiantur; *manière de pêcher en battant l'eau.* — Ager, ut videtur, dumis consitus, idem q. BROLIUM. (A. 1300.) — Servitii genus quod vassalli domino faciunt diverberando dumeta ut inde feras facilius exigant. (A. 1413.) — Pavimentum, solum loci aperti. (A. 1324.)

BATTULIS. — Idem q. BATTUTILIS.

BATTUTILIS. — De metallo dicitur in laminas deducto atque malleo contuso; *métal battu, métal en lames.*

BATTUTUS. — Verberatus; *battu, frappé.* — *Battuti*, pœnitentes qui flagellis corpus suum castigant. (*A. SS.*)

BATULUS. — Supplicii instrumentum, forte ferreum instrumentum, palæ similitudine, quo prunæ in fornacibus colliguntur.

BATUS. — Mensuræ species quæ constabat modiis duobus totidem sextariis; etiam vas quo avenam ad equorum pabulum dimetiri solebant. Hinc qui avenam equis distribuebat *a batis* dictus. — Scapha, cymba; *bateau.* — Genus holeris, forte pro BATIS; *fenouil marin.* — Humilis; *bas*: « Arbores modicæ et *batæ.* » (A. 1391.)

BATUTUM. — Lac pressum; *fromage.*

BATZIO. — Moneta Germanica; *batz.*

BAUBAYNA DE BONBASSE. — Tela gossypina; *toile de coton.*

BAUBELLA. — Numero multitudinis, res pretiosæ, veluti gemmæ, uniones et alia ejusmodi; *joyaux.* (Rog. Hov.)

BAUCA. — Vasis species; *bocal.* — Armilla; *bracelet.* — Tegula lignea; *planche.* (*A. SS.*)

BAUCAGIUM. — Præstationis species.

BAUCALE. — Vasis, idem q. BAUCA.

BAUCALIS. — Ead. notione.

BAUCENDUS. — Equus albo et nigro interstinctus; *cheval marqué de blanc et de noir*: ol. *bausant.* (A. 1244.)

BAUCENNUS. — Albo et nigro interstinctus, vel bipartitus. (Jac. de Vitr.)

BAUCHANTUS. — Idem ac BAUCENDUS.

BAUCHORIUM. — Pro GAUCHORIUM.

BAUCULUS. — Radicis medicinalis genus vel emplastrum ex illa radice compositum. (*A. SS.*)

BAUCUS. — Vas, ut BAUCA.

BAUDATOR. — Ut BAUSIATOR.

BAUDATUM. — Tegulæ vel lateris species, nisi sit tabula sectilis tegendis domibus apta. (A. 1363.)

BAUDEKINUS. — Ut BALDACHINUS.

BAUDEQUINUS. — Ead. notione.

BAUDERAGIUM. — Idem q. BANDAYRAGIUM, jus agrum sub banno tenendi.

BAUDERIA. — Vexillum, ut BANDERIA.

BAUDERIUS. — Ut BANDERIUS.

BAUDIA. — Dolus malus, fallacia; *fraude tromperie*; ol. *boidie, boisdie.*

BAUDITOR. — Ut BAUSIATOR.

BAUDOPHORUS. — Vexillifer; *porte-bannière.*

BAUDOSA. — Instrumenti musici species.

BAUDRA. — Baltheus; *baudrier.*

BAUDRARIUS. — Qui coria quævis parat; *baudroyer, corroyeur.* (A. 1160.)

BAUDREA. — Idem q. BAUDRA.

BAUDREARIUS. Idem q. BAUDRARIUS

BAUDRERIUM. — Amentum, lorum; *baudrier, écharpe qui soutenait l'épée*; ol. *baudre.*

BAUDREUS. — Ut BAUDRARIUS.

BAUFUALIUM. — Supellex quædam ad lectum pertinens, forte auriculare: « Unum coopertorium... item unum bonum tristicium, item unum *baufualium* barratum. » (A. 1320.)

BAUGA. Armilla; *bracelet.* — Pro BRAGA. (A. 1373.)

BAUGAREDI. — Bagaudæ; *bagaudes.*

BAUGARUS. — Bavarus, ex Bavaria oriundus; *Bavarois.*

BAUGIUM. Idem, ut videtur, quod BANLEUCA, districtus. — Silva cædua, ut BASTICIUM. — Locus dumis consitus, ut BROLIUM. — Ædicula; *petite maison, étable.*

BAULA. — Sagma, fascis, onus, sarcina; *balle, ballot.*

BAULARE. — Latrare; *aboyer.*

BAULEUCA. — Idem q. BANLEUCA.

BAULEUVA. — Ead. notione.

BAULMA. — Pro BALMA.

BAULUS. — Judex, pro BAILLIVUS.

BAUSATOR. — Idem q. BAUSIATOR.

BAUSATURA. — Macula alba in fronte equina. (A. 1319.)

BAUSIA. — Felonia, proditio, crimen capitale; *trahison, perfidie.* (A. 1321.)

BAUSIARE. — In dominum insurgere, foris facere, fallere, decipere; *forfaire, tromper son seigneur, s'élever contre lui*; ol. *boiser.*

BAUSIATOR. — Felo, qui in dominum insurgit; *traître, félon, qui se révolte contre son seigneur.*

BAUSITÆ. — Bona mobilia vel immobilia, quæ ex *bausia* ac felonia reorum in fiscum cadunt; *Escaetas* alii vocant. *Vid.* ESCAETA. (A. 1281).

BAUSSIUM. — Rupes prærupta; *rocher escarpé.* (A. 1197.)

BAUSSUM. — Ead. notione.

BAUSVALIUM. — Idem q. BAUFVALIUM.

BAUTAGIUM. — Ut BOTAGIUM.

BAUZA. — Ut BAUSIA.

BAUZATOR. — Ut BOSIATOR.

BAUZIA. — Ut BAUSIA.

BAVA. — Saliva, fluor salivæ; *salive.*

BAVARA. — Pectorale linteum ab aure ad aurem mento subtensum ad excipiendum in infantibus *bavam*, et ad colli ac pectoris nuda in virginibus præsertim Deo sacris decenter obtegenda; *bavette.*

BAVARII. — Servorum genus. (A. 1056.)

BAVARUM. — Ut BAVARA.

BAVASSORES. — Pro VAVASSORES.

BAVERIA. — Galeæ pars antica; *visière du casque* — Galea ipsa; *le casque lui-même.*

BAVIARDUS. — Monetæ species.

BAVILIA. — Administratio, officium: « Ego non committam *bavilias* vel administrationes nec officia publica alicui de prædictis. » (A. 1309.) Legendum forte BALIVIA.

BAVINÆ. — Aves quædam maritimæ.

BAVOSUS. — Stultus, a *bava*, saliva ex ore fluens, ut stultis sæpius accidit; *idiot, sot.*

BAXATOR. — Fullo; *foulon.*

BAXELLA. — Pro VAXELLA.

BAXILICA. Pro BASILICA.

BAXIATOR. — Idem q. BAXATOR.

BAY. — *Vid.* BAI.

BAYARDUS. — Equus phœniceus seu badius; *cheval bai ou roux.*

BAYETA. — Speculator, custos, excubitor; *surveillant, sentinelle.* (A. 1318.)

BAYHARDUS. — Ut BAYARDUS.

BAYLA. — Modus agri apud Lemovices.

BAYLES. — Instrumentum, forte idem q. *valet* Galli appellant.

BAYLO. — Idem ac BAILLIO. (Rym.)

BAYRUM. — Pelles partim albi, partim cærulei coloris; *vair.*

BAYSSATERA. — Actio qua panni a *bayssatore* seu fulone poliuntur et dealbantur, ars fullonica; *foulerie.* (A. 1334.)

BAYTELLUS. — Ut BAIVARIUS.

BAYUS. — Ut BADIUS.

BAYVELLUS. — Ead. notione q. BAIVARIUS.

BAZALA. — Herbæ aromaticæ genus; *basilic.*

BAZALARDUS. — Idem q. BASALARDUS.

BAZALARIUS. — Pro BACCALAUREUS.

BAZANA. — Vitulinum vel ovinum corium; *basane.* — Sacculus, *petit sac*, quia forte ex corio seu *bazana* confectus.

BAZELARE. — Idem q. BASALARDUS.

BAZELARIUS. — Ead. notione.

BAZENNA. — Ut BAZANA.

BAZIA. — Vas quoddam, aut patera. (Leo Ost.)

BAZILI. — Idem q. BACILE.

BAZILLUS. — Diminut. a *basia*, vasculum.

BAZOCARE. — In re monetaria dicitur cum de justo monetæ pondere detrahitur, quod *trabucare* interdum vocant. (A. 1309.)

BAZOCHIA. — Clericorum seu scribarum palatii collegium, cujus præpositus regis nomine illustratur; *bazoche, ancienne juridiction entre les clercs du palais.*

BAZULIA. — Tutela, idem q. BAJULIA. (A. 1235.)

BEA. — Palorum series quæ ad continendam aquam, quo validius rotam torqueat, solet supra molendinum infigi; *barrière de pieux et de planches qui sert à retenir l'eau d'un étang ou d'un ruisseau pour la diriger sur la roue d'un moulin*; ol. *bier, bié.* (A. 1211.)

BEACITA. — Videtur avis quam *bécasse*, aut ea quam *bécassine* vocant Galli.

BEALE. — Rivi alveus vel fossa per quam aquæ decurrunt; *lit d'un cours d'eau, fossé, béal.*

BEAMEN. — Felicitas, beatitudo; *félicité, état des bienheureux, béatitude.*

BEANUS. — Novellus studiosus, qui ad academiam nuper accessit; *béjaune.* — *Beani* quibusdam in locis vocitantur homines *manusmortuæ.*

BEARE. — A. Gal. ol. *béer*, ore hiante et patulo esse.

BEASSA. — Exactio quæ a molitoribus, ut videtur, fiebat in ponderando farinam. (A. 1331.)

BEATÆ. — Mulieres in Hispania præ ceteris religiosæ, quales fere sunt Beguinæ in Flandria (*Conc. Hisp.*)

BEATICUM. — Viaticum, sacrum Christi corpus quod datur moribundis. (Mur.)

BEATIFICABILIS. — Beatitudinis capax. (Barl.)

BEATILLÆ. — Ornamenta vilioris quidem materiæ vel pretii, sed magni laboris et artis eximiæ. Vox ducta a Gallico *béatilles*, trunculi, cupedia; quæ metaphorice ad multas res alias transferri solet. (*A. SS.*)

BEATITAS. — Fortitudo. (*Vet. Gl.*)

BEATITUDO. — Titulus honorarius quo compellantur episcopi. (S. Aug.)

BEATIZARE. — Beare, inter beatos re-

ferre, adscribere; *béatifier, mettre au nombre des bienheureux.* (*St. Pall.*)

BEBDUNI. — Pro BEDUINI.

BEBORANIA. — Præstationis species in præcepto Caroli Magni pro Hispanis.

BECA. — Hispanis amiculum quod doctores et præbendarii gestant, et ii qui gradum aliquem adepti sunt in academiis.

BECALERIUS. — Ensis rostratus, vel culter lanionius. (*St. Val. Ser.*)

BECARIO. — Urceoli genus. (*Vet. Onom.*)

BECCA. — Instrumentum rusticum; *bêche, binette de jardinier;* ol. *béchard.*

BECCARIA. — Macellum, laniena; *boucherie.* (Mur.)

BECCARIUS. — Macellarius; *boucher.*

BECCAZENERIUS. — Ead. notione.

BECCHETUS. — Pars tegumenti capitis in *beccum* seu rostrum desinens; Italis *becchette.* (*St. Fl.*)

BECCO. — Rostrum; *bec.*

BECCUM. — Ead. notione.

BECCUNES. — Corii genus, forte pelles hircinæ.

BECCUSFREDUS. — Pertica ferro præacuto et recuso munita: « *Beccusfredus* alias aculeum marinas frangens naves. »

BECHA. — Habitus proprius Clarenorum; *costume des religieux Clarins. Vid.* CLARENI. (*A. SS.*) — *Becha capucii*, pars ejus extrema quæ desinit in *beccum* seu acumen; *queue, pointe du capuchon.* (*A. SS.*)

BECHARE. — Fodere; *bêcher.*

BECHARIA. — Idem q. BECCARIA.

BECHARIUS. — Idem q. BECCARIUS.

BECHIN. — Pelvis; *bassin.*

BECHINUS. — Hircinus; *de bouc.* (A. 1526.)

BECHUS. — Hircus; *bouc.* — Idem q. BECCHETUS. (Murat.)

BECIARIA. — Modus agri, forte tantum terræ quantum quis *becca* seu ligone uno die fodere potest; *autant de terre qu'on en peut bêcher en un jour.*

BECIUM. — Idem q. BEA. *Vid.* BEDUM.

BECIUS. — Ead. notione.

BECONAGIUM. — Tributum quod in sustentationem phari, vel maritimi luminis, quo populus subito excitetur ad repellendum hostem, confertur; *impôt dont le produit sert à entretenir les phares ou signaux à feu établis sur les côtes.*

BECUNA. — Aluta; *basane.*

BEDA. — Armilla; *bracelet.*

BEDALE. — *Palitum* molendini, palorum scilicet series quæ ad continendam aquam, quo validius rotam torqueat, solet supra molendinum infigi. *Vid.* BEA et BEDUM.

BEDALIS. — Ead. notione.

BEDALIUM. — Ead. notione.

BEDANA. — Ead. notione.

BEDATUM. — Pro VETATUM; pratum pascuis prohibitum, ubi animalia pascere nemini licet; *pré mis en défense.*

BEDEGAR. — Arboris genus; *églantier.*

BEDELLATUS. — Officium *bedelli; office d'huissier*, etc. *Vid.* BEDELLUS.

BEDELLUS. — Apparitor: *huissier, sergent à verge, bedeau, appariteur, crieur public;* ol. *bedelet.*

BEDERIPES. — *Precaria* seu servitium quod domino suo tenentes præstare debent in rebus ad agros pertinentibus, ut in demetendis messibus, secandis fenis; etc. (Ken.)

BEDOCCUS. — Forensis, extraneus; *étranger;* ol. *bedos.* (A. 1322.)

BEDOGIUS. — Equus junior; *poulain;* ol. *bedou.*

BEDREPE. — Ut BEDERIPES.

BEDREPIUM. — Ead. notione.

BEDUINI. — Populi qui Arabiam incolucre, Halapiam et Crachum versus, nullis certis sedibus, nec in urbibus aut pagis, sed in tabernaculis degentes; Gal. *Bédouins.*

BEDUM. — Palorum series quæ ad continendam aquam, quo validius rotam torqueat, supra molendinum infigi solet; ipse etiam rivi alveus; *bonde de moulin. Vid.* BEA; *canal du moulin, lit d'un cours d'eau.*

BEDURII. — Idem q. BEDUINI.

BEFACUS. — Mendicus; *qui mendie.*

BEFARIUS. — Bilinguis; *qui a deux langages, fourbe.*

BEFAX. — Ut BIFAX.

BEFFA. — Fraus, illusio, nequitia; *fourberie, dérision, méchanceté.*

BEFFREDUS. — Campanile, turris ubi campanæ; *beffroi.*

BEFULCUS. — Bubulcus; *bouvier.* (Mur.)

BEGARDI. — Idem q. BEGHARDI.

BEGETUM. — Repagulum, agger quo aquæ continentur ne in agros excurrant; *chaussée, digue.* (*St. Mont. reg.*)

BEGGINÆ. — Ut BEGHINÆ.

BEGGINASIUM. — Ut BEGUINAGIUM

BEGGINUS. — Ut BEGUINI.

BEGHARDI. — Hæretici exorti primum in Alemania, qui vulgariter Begehardi quoad viros, et Beginæ quoad feminas nominantur.

BEGHINÆ. — Mulieres ejusdem sectæ ac instituti quo Beghardi.

BEGHINAGIUM. — Idem q. BEGUINAGIUM.

BEGHINALIS. — Ad *Beghinas* pertinens. *Vid.* BEGHINÆ.

BEGIHARDI. — Sic appellati fratres conversi in ordinibus Prædicatorum et Minorum: « In hoc capitulo (FF. Prædicatorum) fuerunt conversi seu *Begihardi*, hoc est, fratres non habentes domicilia, 80 mendicantes cibaria. » (A. 1302.)

BEGINI. — Pro BEGUINI.

BEGNINUS. — Pro BENIGNUS.

BEGNIVOLENTIA. — Pro BENEVOLENTIA.

BEGRA. — Piscis genus. (A. 1366)

BEGUINA. — Idem q. BEGHINA.

BEGUINAGIUM. — Conventus vel institutum Beguinarum. (A. 1320.)

BEGUINI. — Iidem qui BEGHARDI.

BEGUTA. — Idem q. BEGUINA. Vox in pravum hodie sensum detorta pro muliere superstitiosa; Gal. *bigote.* — Locus stationis pro viatoribus, hospitium, diversorium; *cabaret, petite auberge de campagne où les voyageurs se rafraîchissent;* ol. *bégude.*

BEGUYNA. — Stipis collectrix; *quêteuse.*

BEHEMOTH. — Elephas seu quævis major bestia. Qua voce dæmonem intelligunt interpretes.

BEHORDEIS. — Hastiludium; *joute;* ol. *behours.*

BEJANNARE. — Novenum scholasticum, quem *Bejanum* vocabant, recipere, in socium admittere.

BEJANNIZARE. — Ead. notione.

BEJANUS. — Idem q. BEANUS.

BEJAUNIUM. — A Gal. *Béjaune*, quod a novis scholaribus, nomine jucundi adventus, a condiscipulis exigebatur; *bienvenue, somme payée dans les universités, par les nouveaux étudiants aux anciens.*

BEINBERGÆ. — Arma quibus teguntur crura; *armure des jambes, jambières.*

BEINELLUS. — Pro BAIVELLUS.

BEKA. — Rivus: « Terminus autem maresci Walcheri est sicut utraque *beka* ex una parte, et rivus aquæ ex altera parte dividunt. » (*Vet. Tab.*)

BELA-CARA. — Quod præter victum et potum cauponi exsolvitur; *pourboire.*

BELAMIA. — Vestis species in regula monialium Fontis Evraldi.

BELARE. — Balare; *bêler.*

BELENCUS. — Ludus aleatorius; *jeu de brelan;* ol. *berland* vel *breland.*

BELENEAS. — Idem q. BAJULONA.

BELENUS. — Ut BELLENEA.

BELFAGUE. — « Pro faciendo et ponendo in dicto molendino unum *belfague.* » (A. 1435.) Forte idem ac lignea trabs prope ripam posita ut certa portio aquæ ad declinatum molendinorum fluat et superfluum alio deducat.

BELFRAGIUM. — Idem q. BELFREDUS.

BELFREDUS. — Machina bellica lignea in modum excelsioris turris exstructa, variis tabulatis, cœnaculis seu stationibus constans, rotisque quatuor vecta; tantæ proceritatis ut fastigium oppidorum et castrorum obsessorum muros æquaret. In cœnaculis autem collocabantur milites qui in hostes tela continuo vibrabant aut sagittas emittebant; infra vero viri robore præstantes magnis impulsibus muris machinam admovebant. Gal. *beffroi.* — *Belfredi* nomen a similitudine ejusmodi machinæ bellicæ postea inditum altioribus turribus quæ in urbibus aut castris eriguntur, in quarum fastigio excubant vigiles qui eminus adventantes hostes, pulsata quæ in eum finem appensa est campana, cives admonent quo sint ad arma parati. Nec in eum tantum finem statutæ in *belfredi* campanæ, ut adventantes nuntient hostes, sed etiam ad convocandos cives et ad alios usus prout reipublicæ curatoribus visum fuerit. Unde *campana bannalis* dicitur, quod, cum pulsatur, quicunque intra *bannum* seu districtum urbis commorantur ad conventus publicos ire teneantur. — Denique *belfredum* appellant ligneam fabricam in campanariis, in quibus pendent campanæ.

BELKINUS. — Pro BALDAKINUS.

BELLA. — Acus; *aiguille.* — Mendose pro *bolla*, cyathus. (A. 1400.) — (Subs. fem.) pro BELLUM, pugna, prælium. (*Vet. cod.*)

BELLA-MATER. — Noverca; *belle-mère.*

BELLATOR. — Castrorum præfectus. (*A. SS.*) — *Bellator monasterii;* forte idem qui *advocatus* seu *defensor:* bellator dictus quod pro tuitione monasterii sibi commissi nonnunquam *bellare* cogeretur. (*Chart. S. Vinc. Cen.*)

BELLATORIUM. — Pars navis, ea scilicet quæ Gal. *passavant* nuncupatur.

BELLENEA. — Onus plaustri seu vehiculi *belenum* dicti, Gal. *beneau* vel *belneau.* (A. 1441.)

BELLERBECHI. — Præfecti militares apud Turcas; *beylerbey.*

BELLERIA. — Annulus a quo tudicula campanæ pendet; *bélière.*

BELLETUM. Fucus, pigmentum; *substance pour se peindre le visage.* (Barel.)

BELLICA, ORUM. — Arma, sagum, et quidquid armorum et vestium ad detegendum et exornandum militem pertinet; *tout ce qui constitue l'équipement militaire.*

BELLICARE. — Belligerare, præliari, impugnare. (Mur.)

BELLICOSE. — Cum armis rebusque aliis militaribus: « Tenebuntur... *bellicose* proficisci. » Id est, *avec tout l'équipement militaire.* (A. 1462.)

BELLICOSITAS. — Virtus bellica; *vertu guerrière, bravoure.* (Ach.)

BELLICOSUS. — *Bellicosa patria*, qua bellum frequenter geritur. (A. 1402)

BELLICULUM. — Diminutiv. a *bellum*, simulatum prælium, ludicra pugna; *combat simulé, tournois.* (Mur.)

BELLICUM FACERE. — Hostilia facere. (Rymer.)

BELLIDUCTOR. — Pugnæ instructor. (A. 1468.)

BELLIDUX. — Ead. notione

BELLIONES. — Bellicosi, belligeratores; *guerriers.* (Glab. Rad.)

BELLIPARIUS. — Pro PELLIPARIUS.

BELLIS. — Bellicosus: « In campo Martis erant *belles.* »

BELLUM. — Prælium; *combat, bataille.* Bellum publicum, seu *campale* aut *campestre*, pugna publica, publicus conflictus. — Acies; *armée, corps de troupes. Bellum primum*, prima acies; *avant-garde.* — *Duellum*, monomachia etiam legibus decreta; *combat singulier, duel judiciaire.* — Manipulus, seu globus militum; *escadron.* (*Gest. S. Ludov.*) — Machinæ bellicæ; *l'ensemble des engins de guerre, l'artillerie.* (Mur.)

BELNERIA. — Idem q. BELLENEA.

BELNEUM. — Ead. notione.

BELONARDUS. — Pro BOLONARDUS.

BELOSIUS. — Idem q. BALOSIUS.

BELOTHYRUM. — Pro VELOTHYRUM.

BELS. — Vox excitatoria apud Albienses.

BELSA. — Sagitta; *flèche.* (A. 1395.)

BETLIS. — Precum carminicarum sive psalmorum cantio, ut videtur, in synod. Celichytensi a. 816.

BELTRECCA. — Idem ac BRETACHIA.

BELTRESCA. — Ead. notione.

BELTRESCATUS. — *Beltresca* munitus,

defensus ; *défendu , fortifié de breteschés ;* ol. *bretesché, bretequé.*

BELVERIA. — Amictus pars qua canonici in hieme caput tegebant, ejusque ornatus : « Matricularius... debet habere pellicium cum *belveria* de griso. » (A. 1448.)

BELUNDINTA. — Apud Anglos multa pro effuso sanguine.

BELURIA. — Ferarum venatio; *chasse aux bêtes fauves.* (A. 1381.)

BEMA. — Festum Manichæorum sic appellatum, dies nempe quo Manes occisus est, quem Manichæi quinque gradibus instructo tribunali et pretiosis linteis adornato, ac in promptu posito et objecto adorantibus, magnis honoribus prosequebantur, ut est ap. S. Augustin.

BEMBERGA. — Ut BAINBERGA.

BEMIVERGA. — Ead. notione.

BEMOLLIS. — Una e clavibus musicæ; *bémol.*

BENA. — Species aratri quo solent uti ad iterandum agrum, Picardis *binot. Arare ad benas*, id est secundo terram proscindere; *donner un second labour.* (*Chart. SS. Trin Cad.*)

BENAGIUM. — Idem q. JALLAGIUM.

BENATIA. — Retis species. (*St. Pallav.*)

BENAVESA. — Idem ac *aisamenta*, ea nempe omnia quæ cuique pro suo statu et arte sua exercenda necessaria sunt. *Vid.* AISAMENTA.

BENAURARE. — Beatum facere; *béatifier.*

BENAURAT. — Beatus; *bienheureux;* ol. *beneuré.* (*A. SS.*)

BENDA. — Lamina; *lame.* (A. 1419.) — Fascia, limbus, instita; *bande.* (*A. SS.*) Fibula ferrea; *patte de fer.* (A. 1450.) — Sodalitium, turma hominum; *réunion, bande.* (A. 1296.)

BENDARE. — A Gal. *bander*, intendere; balista bendata; *arbalète tendue, bandée.* — Vincire, alligare; *attacher, lier.* (A. 1268.)

BENDATUS.— Tæniis interstinctus; *orné, garni de bandes.* (A. 1584.)

BENDELLATUS. — Sacrum chrisma suscepturus, a fascia seu *bendello* quo frontem sacro chrismate illinitum cingunt. (A. 1366.)

BENDELLUM. — Fascia, vitta; *bandeau.*

BENDELLUS. — Ead. notione.

BENDERIA. — Vexillum; *bannière.*

BENDIDIOS. — Mensis Aprilis. (Pap.)

BENE. — Circiter; *environ.* « *Bene* centum fuerunt interfecti. » — *Bene-clare;* liquido, deductis quibuslibet expensis; *nettement, toutes dépenses payées.* (A. 1361.)

BENECUPIENS. — Qui alicui bene cupit. (A. 1152.)

BENEDICERE. — Pro *maledicere. Vid.* BENEDICTIO. — *Benedici* dicuntur *novitii* in monasteriis cum, expleto *novitiatus* tempore, vota emittunt. (*Reg. S. Fructuos.*)

BENEDICITE. — Præstationis species; *redevance en dragées, oublies et autres objets du même genre que le doyen du chapitre de Noyon devait à l'évêque des Innocents.* (A. 1497.)

BENEDICITUS. — Pro BENEDICTUS. (Men.)

BENEDICTA. — Sic vocabatur apud Bayonenses devota mulier quæ ecclesiæ lintea mina lavare, aliaque minutiora hujusmodi officia exercere solebat. (A. 1302.)

BENEDICTARIUM. — Vas aquæ benedictæ; *bénitier*

BENEDICTIO. — Apud Hebræos elevatis manibus tradebatur. *Benedictio super plebem*, benedictio quæ solius erat episcopi. *Benedictio magna et parva;* benedictionem *parvam* interpretantur nonnulli eam quæ a presbyteris datur, *magnam* vero quæ ab episcopis; melius, ut opinantur alii, *magnam* de publica, *parvam* de privata accipienda. *Benedictione privari;* apud monachos pœnæ species fuit, minor tamen excommunicatione; ii vero quibus hæc pœna indicta erat, recedere tenebantur antequam illam monachis ex more solito impertiret abbas. *Benedictio abbatum*, quæ fit ab episcopo, cum ii abbates constituuntur. *Benedictio ambulandi et revertendi*, quæ monachis non reversuris diebus duobus aut tribus impertiebatur.— *Benedictio evangelica*, quæ a sacerdote sacra faciente diacono Evangelium lecturo impertitur. *Benedictio regularis*, quam monachi ab abbatibus sumunt. *Benedictio peralis*, idem ac *benedictio peræ peregrinorum. Benedictio super populum*, eadem quæ *benedictio populi. Benedictio regis*, coronatio; *sacre. Benedictiones judicciorum;* de judiciis divinis intelligendum, in quibus, verbi gratia, ferrum candens, aquæ ferventes, etc., a sacerdote benedicebantur, priusquam accusati ac rei ad ejusmodi judicia descenderent.— *Benedictio* nude occurrit 1° pro professione monastica (*Stat. ord. Cistercens.*); 2° pro sacrum chrismum effusum in caput episcopi consecrandi; 2° pro copia, abundantia : *benedictio in auro*, munus in pecunia numerata erogatum; 4° pro maledictione : « Ac post juxta exemplum B. Job, ne forte filii ejus in *benedictionis* laberentur foveam, sanctificabat eos, offerens corpus Christi et sanguinem pro omnibus. » (*Act. SS. Bened.*) — *Benedictiones* nude dicuntur 1° pastus extraordinarii monachis exhibiti certis ac solemnioribus diebus, quos etiam *charitates* appellabant; 2° canticum trium puerorum quod incipit ab his verbis : *Benedicite, omnia opera Domini, Domino*, quod ante Laudes in ecclesia decantatur; 3° ordines vulgo minores vocati, quod simplici benedictione conferantur. 4° Eulogiæ, munera. (Pass.)

BENEDICTIONALIS.— *Benedictionalis liber*, liber ecclesiasticus in quo *benedictiones* quæ ab episcopis et sacerdotibus fiunt continentur.

BENEDICTIUNCULA.—Munuscula; *petits cadeaux.* (Hinc.)

BENEDICTORIUM. — Vas aquæ benedictæ; *bénitier.* (Sev. *in episc. Lugd.*) — Mensa in qua necessaria ad benedictionem aquæ præparantur. (A. 1305.)

BENEDICTUM.—Pro BENEDICTIO. (S. Paulin.)

BENEDICTUS. — Epitheton quo Christianos plerique Patrum ornabant. (Isid.)

BENEDICUS. — Qui bene de proximo loquitur.

BENEFACERE.— Prædium, agrum in beneficium dare; *donner une terre en bénéfice.* (*G. Chr.*)

BENEFACTORIA. — Prædium minus nobile titulo beneficii concessum. (*Conc. Hisp.*)

BENEFACTUM.—Pars hæredii, tertia scilicet bonorum paternorum aut maternorum, quæ secundo genitis, apud Andegavenses, obvenit, quaque ii gaudent usufructuario jure : iis enim exstinctis ad primogenitos illius proprietas redit; Gal. ol.§ *bienfait.* (*Cons. And.*)

BENEFICARI.—Piis alicujus exemplis et colloquiis ad pietatem excitari. (*A. SS.*)

BENEFICIA.— Reliquiæ sanctorum ; *reliques des saints.* (Greg. M.)

BENEFICIALIS. — In *beneficium* datus, ad *beneficium* pertinens; *donné en bénéfice, bénéficiaire.*

BENEFICIARE.— Prædium in *beneficium* conferre : hinc *beneficiati*, id est feudati, vassalli; *donner une terre en bénéfice.* — Beneficium ecclesiasticum seu præbendam conferre; *donner un bénéfice ecclésiastique.* (Petr. Bles.)

BENEFICIARIA.— Charta qua quid in beneficium seu feudum datur; *acte relatif à la donation d'un bénéfice.*

BENEFICIARII. — Apparitores, satellites, ministri magistratuum; *gardes, agents, huissiers*, etc. (Tert., etc.)

BENEFICIARIUS. — Apparitor, ut BENEFICIARII. — Ad *beneficium* pertinens, ut BENEFICIALIS. — Jure beneficii possessus; *possédé à titre de bénéfice.* — *Beneficiario jure possidere*, id est per usum fructum. (*Ch. C. C.*)

BENEFICIATRIX. — Bene merita, gratificans, quæ alicui benigne facit; *bienfaitrice* (A. 1223.)

BENEFICIATUM.— Datum in beneficium; *chose donnée en bénéfice.* (*G. Chr.*)

BENEFICIATURA. — Officium beneficiati: « Ordinaverunt quod dicti beneficiati vel vicarii non possent dictos clericatum et *beneficiaturam* ac vicariam permutare seu renuntiare alicui sine consensu ac licentia D. episcopi, » etc. (*St. Eccl. Diniens.* a. 1479.)

BENEFICIATUS. — Præditus beneficio ecclesiastico; *bénéficier.* — Feudatus, vassallus; *vassal.*

BENEFICIO. — Propter, causa; *à cause de, pour le motif de.*

BENEFICIOLUM.—Diminut. a *beneficium*, prædium.

BENEFICIOSE. — Ex *beneficio* vel *beneficii* seu *feudi* nomine: « Ecclesiam... quam de nobis *beneficiose* tenebat. » (A. 1048.)

BENEFICIUM. — Prædium fiscale quod a rege vel principe, vel ab alio quolibet ad vitam viro nobili utendum conceditur. Ita autem appellatum est, quod is ex mero dantis *beneficio* ac liberalitate illud possideat. Quod *beneficium* primitus appellatum est, postmodum *feudi* nomen accepit. Ita *beneficium* et *feudum* promiscue usurpantur in libris feudorum. *Beneficium castrense, Vid.* FEUDUM. *Beneficia ecclesiasticæ :* sic dicebantur universim res ecclesiæ in beneficium datæ, sive a principibus, sive ab ipsis ecclesiis, et earum prælatis in *beneficium* datæ essent. *Beneficium curatum* seu *sacerdotale*, cui annexa est cura animarum; *bénéfice à charge d'âmes.* Vox nota, ut et *beneficium simplex*, cui non est annexa animarum cura; Gal. *bénéfice simple. Beneficium manuale*, quod ad libitum dantis committitur. *Beneficium personale*, idem q. PERSONATUS.— Præbendæ generali *beneficiorum* nomine continentur : « Beneficium ecclesiæ, quod quidam *canonicam*, vel *præbendas*, vel etiam *ordines* vocant. » (*Epist. Alexand. II PP.*) — Etiam sumitur *beneficium* 1° pro charta qua quid in beneficium datur; 2° pro benefactum; 3° pro commodatum, mutuo datum; 4° pro merces. — *Beneficia* nuncupantur in concil. Autissiodor. an. 528 oblationes quæ a Christianis fiunt ecclesiis.

BENELLUS. — Genus vehiculi, idem q. BENNA.

BENEMERENTIA.— Meritum, dotes; *mérite, qualités.* (*St. ord. S. Joan. Hier.*)

BENEPLACENTIA.— Permissio, venia, consensus. (A. 1366.)

BENEPLACERE. — Placere, multum placere, haud semel legitur in Scripturis sacris.

BENEPLACITUM.— Venia, consensus; benevolentia, favor; desiderium, optatum, vel etiam decretum. *Vid.* PLACITUM.

BENE QUASI.— Fere; *presque, environ.* (A. 1303.)

BENERIUM. — Modus agri, idem ac BONNARIUM.

BENERTH. — Servitium quod tenens præstat curru suo et aratro.

BENESEDENTIA. — A. Gal. *bienséance*, commodum, utilitas. (A. 1304.)

BENEVALETUDO. — Pro bona valetudo. (*A. S. Cyp. mar.*)

BENEVENTANUM. — Pellis seu panni species, ita appellata a Benevento, urbe Italiæ; Gal. ol. *drap de Bénévent, Bonnivent*, etc.

BENEVENUTA. — Felix adventus, et id quod ab eo qui in officio primum instituitur exsolvendum est; *bienvenue.* (A. 1247.)

BENEVISA. — Datio ad censum; *action de donner à cens;* ol. *benevis.* (A. 1176.)

BENEVISATIO. — Charta qua quid in *benevisam* conceditur. *Vid.* BENEVISA. (A. 1472.)

BENEVISER.—Beneficiarius; *bénéficiaire.* (A. 1223.)

BENEVISIUM. — Idem ac BENEVISA.

BENEVISUM. — Beneficium; *bénéfice.* (A. 1223.)

BENEVISUS.—Acceptus, gratus. (*A. SS.*)

BENIGNARE. — Mitigare, sedare; *apaiser.*

BENIGNIVOLUS. — Benevolus, spontaneus. (A. 1239.)

BENIGNOLUS. — Ead. notione.

BENITUS. — Pro BENEDICTUS.

BENIVERGA. — Pro BAINBERGA.

BENIUM. — Pro BENNIA aut BEDUM. (Lud.

BENNA. — Genus vehiculi; *charrette en-*

tourée d'un treillage en osier; ol. *beneau, benneau.* — Vasis species, præsertim quo vindemiæ colliguntur et feruntur; *grand panier, grande corbeille.* (A. 1493.) — Vivarium, piscatorium; *réservoir à poisson, vivier.* — Mensura aridorum, ut Bennata. (A. 1309.)

BENNAGIUM. — Jus cogendi subditos molere in molendino domini; mendose pro Bannagium. — Præstatio quæ pro vino vendito ex consuetudine domino solvitur; *droit seigneurial sur le vin vendu en certain temps.* (A. 1205.) — Districtus, jurisdictio; *juridiction, ressort,* ut Bannum.

BENNARIUS. — Qui debet uti molendino domini sui; ol. *bannier*

BENNATA. — Mensura aridorum. « Item duas *bennatas* avenæ quas debet Guigo de V. rllen. » (A. 1347.) Nisi in hoc loco idem valent quod *carrucata,* ex *benna,* vehiculum.

BENNIUM. — Servitium, ut videtur, cum *benna* seu vehiculo; *corvée de transport, de charroi.*

BEODUM. — Mensa; *table.*

BEPHOTRANUS. — Pro Brephotranus.

BEQUETUS. — Rivulus; *ruisseau.* (A. 1261.)

BERA. — Feretrum; *bière.* (A. 1314.) — Mensura, forte pro Benna. (A. 1352.) — Locus planus et campestris. (A. 1172.) — Capistrum vel habena. (A. 1334.)

BERBANNUM. — Bannum molendini; *ban du moulin.* (A. 1198.)

BERBECINUS. — Pro Vervecinus.

BERBIAGIUM. — Tributum ex berbicibus seu ovibus; *impôt sur les brebis;* ol. *brebiage.*

BERBIARIUS. — Pastor *berbium* seu ovium; *berger;* ol. *berchier.*

BERBICA. — Ovis; *brebis.*

BERBICARIA. — Ovile; *étable de brebis, bergerie.*

BERBICARITIA. — Ead. notione.

BERBICARIUS. — Idem ac Berbiarius.

BERBICINUS. — Pro Berbecinus.

BERBIGENES. — Vitis species; *espèce de vigne.*

BERBIX. — Ovis; *brebis.* — Aries, machina bellica; *la machine de guerre appelée bélier.* (A. 1042.) — Piscis species; ol. *barbell.*

BERCA. — Pala ferrea; *bêche;* ol. *berce.*

BERCARIA. — Locus *berbicibus* alendis idoneus, alius tamen ab ovili; prædii species etiam cum certa agri quantitate. (A. 1159.)

BERCARIUS. — Pro Berbicarius. *Major bercarius* (officium monasticum), is qui *bercariis* seu pastoribus invigilat. — Dominus *bercariæ,* ad quem prædium nomine bercariæ spectat. (A. 1114.) — Apparitor. (A. 1371.)

BERCEARE. — Alveos vel alvearia, quæ *berceola* dicuntur, construere. *Vid.* Berceolum.

BERCELLUM. — Machina bellica muris diruendis, quemadmodum apud antiquos aries, aptata.

BERCEOLUM. — Alveus; etiam pro capsa, seu minus feretrum usurpatur.

BERCERIUS. — Faber ferrarius; *serrurier, forgeron.*

BERCHARIA. — Pro Bercaria.

BERCHERIA. — Ead. notione.

BERCIOLUM. — Cunæ; *berceau;* ol. *bercelet.*

BERDARE. — *Berdare lanam,* caput et collum velleris abscindere. (A. 1472.)

BERDELING. — Mensura frumentaria.

BERDESCA. — Idem ac Bretachia.

BERECTINUS. — Subniger, grisus; *gris.* (Theoph.)

BEREFREDUS. — Pro Belfredus.

BERELLUS. — Piscis nomine delphinus; *dauphin.*

BERETA. — Capitis tegmen pontificibus proprium. *Vid.* Birrettum. (A. 1199.)

BERETINUS. — Cinereus, leucophæus; *qui est gris cendré.*

BERETUM. — Idem ac Bereta.

BEREUAGIUM. — Idem ac Biberagium.

BERFREDUS. — Pro Belfredus.

BERFREIUM. — Ead. notione.

BERGARIA. — Ut Berbicaria.

BERGARIUS. — Idem q. Bercarius.

BERGERIA. — Idem ac Berbicaria.

BERGERIUS. — Ovium custos; *berger.*

BERGGRAFIUS. — Pro Burggravius.

BERGUARIA. — Idem ac Bercaria.

BERIA. — Locus planus, campestris. *Vid.* Berra.

BERICLUS. — Cristallus; *verre, cristal;* ol. *béricle.*

BERILLUS. — Conspicilium; *bésicle.*

BERINGAUDUM. — Poculi species; *coupe.*

BERLATIO. — Pro Balatio.

BERLENGHUM. Idem ac Bellengum.

BERLERIA. Annulus coriaceus a quo tudicula campanæ pendet; *bélière.*

BERLIA. — Modus agri, et in quibusdam Galliæ provinciis, grex ovium numerosissimus, v. g. trium millium animalium.

BERLINA. — Collistrigium, pilorium; *pilori.*

BERLINGACCIUM. — Feria quinta ante diem Cinerum; *jeudi gras.* (*A. SS.*)

BERLINGOTIUS. — Scriblitæ species. Italis *berlingozzo.* (*A. SS.*)

BERLOTA. — Idem q. Barbota.

BERMARIUS. — Pro Bennarius.

BERNACÆ. — Aves aucis palustribus similes.

BERNAGIUM. — Pro Hybernagium, frumentum miscellum, et idem ac Brenagium, q. *Vid.*

BERNARDIANI. — Sic appellantur in Polonia Franciscani fratres de Observantia a S. Bernardino ejusdem ordinis.

BERNARII. — Ut Berroerii.

BENECELÆ. — Ut Bernacæ.

BERNESCHÆ. — Ead. notione.

BERNESTÆ. — Ead. notione.

BERNET. — Incendium, a Saxonico *byran,* incendium facere. (*Leg. reg. Canut.*)

BERNICHÆ. — Ut Bernacæ.

BERNISCRIT. — Vestimenti genus.

BEROCATA. — Vehiculum duabus portatum rotis; *char à deux roues.*

BEROF. — Seditio, ut videtur. (A. 1231.)

BEROVARII. — Ut Berroerii.

BERQUARIA. — Idem ac Bercaria.

BERQUERIUS — Idem ac Bercarius.

BERQUERIA. — Idem ac Bercaria.

BERRA. — Idem ac Beria, id est locus arboribus destitutus, dumetis vero et arbustis plenus.

BERRARIUS. — Idem q. Barrarius.

BERRETA. — Capitium, idem q. Birretum.

BERRETUM. — Ead. notione.

BERRIATA. — Fasciculus. « Una *berriata* fœni; » *une botte de foin.*

BERROERII. — Sicarii, scelerati, rupt'uarii, apparitores; *bandits, brigands, huissiers, sergents.*

BERROTATA. — Vehes, plaustri onus, a voce *barrot,* plaustrum apud Lugdunenses; *charretée*

BERSA. — Corium; *cuir.* (*Vet. Gl.*) — Forte cella vinaria. (A. 1080.) — *Bersæ,* crates vimineæ, seu sepes ex palis vel ramis grandioribus contextæ, quibus silvæ vel parci undique incinguntur, ut nullus cervis, cœterisque feris ad egressum pateat aditus.

BERSARE. — Venari, intra *bersas* forestæ venationem exercere; *chasser;* ol. *bercer.*

BERSARII. — Venatores vel parcorum et silvarum custodes; *chasseurs ou gardes forestiers.*

BERSURA. — Jus *bersandi* in forestis domini; *droit de chasse dans les forêts du seigneur.* — Pro Versura.

BERTARIUS. — Ut *berroerius.* *Vid.* Berroerii.

BERTARELLUS. — Instrumentum piscatorium, nassa. (*St. Perus.*)

BERTECIOLA. — Diminut. a *Berta.* *Vid.* Bertus.

BERTEFREDUS. — Idem q. Belfredus.

BERTELLUS. — Genus ludi, forte cum ærummulis quas Galli *bretelles* vocant. (A. 1401.)

BERTHESCA. — Species podii, ab antiquo Gallico *bretesche,* quod primum significat castella lignea, quibus oppida muniebantur, deinde locum in foris proeminentem unde denuntiationes edictave publica promulgabantur.

BERTHONA. — Ut Bertonia.

BERTONCELLA. — Ead. notione videtur. (A. 1230.)

BERTONESSA. — Castellum, propugnaculum. F. idem q. Bretachia. (Mur.)

BERTONIA. — Villa vel prædium frumentarium: « Et in *bertonia* mea de Cadebam unum locum ad construendam aliam grangiam. » (*Mon. Angl.*)

BERTRESCA. — Ut Bretachia.

BERTUS. — Splendidus, illustris, fulgens: « Nota est eis filia cui nomen imposuerunt *Bertam,* quæ interpretatur *fulgida* seu *splendida.* (*A. SS.*) — *Berta,* ovis fetibus jam inutilis. (*Ch. S. Vict. Mass.*)

BERUA. — Pro Bellua.

BERUAGIUM. — Idem q. Biberagium.

BERVALDUS. — Apparitor, qui ad urbis portas stat ne fraus in vectigalibus publicis fiat. (*St. Ast.*)

BERVERIUS. — Ut *Berroerius.* *Vid.* Berroerii.

BERVICARIUS. — Ut Berbicarius.

BERUS. — Vestis ex serico contextus. (*Conc. Gangrens.*)

BESACIA. — Mantica duas habens peras; *besace.*

BESALE. — Palorum series, quæ ad continendam aquam, quo validius rotam torqueat, solet supra molendinum infigi; interdum et ipse rivi alveus, canalis, Gallis etiam *besal.* *Vid.* Bea. (A. 1331.)

BESANA. — Apium examina vel earumdem vasa; *essaims d'abeilles ou ruches;* ol. *beisaine, besanne.* (A. 1196.) — Vitulinum vel corium ovium subactum; *basane.* (*St. Carc.*)

BESANS. — Idem q. Bysantius.

BESANTUS. — Ead. notione.

BESAVUS. — Proavus; *bisaïeul;* ol. *beseel.*

BESCALINUS. — Idem q. Bestalinus.

BESCALMUS. — Vestibulum, atrium, porticus species in plateam prosiliens. (A. 1220.)

BESCARE. — Terram *besca* fodere; *bêcher.*

BESCAZARIA. — Ludi aleatorii genus; *breland.*

BESCOLUMNUS. — Alternatim cumulatus, supereminente cumulo alterna vice plenus; *comble.* (*St. Av.*)

BESENAGIUM. — Præstationis species, ea, ut videtur, quæ ex apum alveariis, *besanæ* dictis, percipitur; ol. *besenage.* (A. 1180.)

BESENE. — Idem q. Bisene.

BESILAMENTUM. — Detractatio, detruncatio, a veteri Gallico *besiller,* mutilare, sauciare; *estropier, mutiler.* (Rym.)

BESILIUM. — Pro Bisellium.

BESOGIUM. — Ut Bisacuta.

BESOUD. — Ut Byzantinus.

BESSA. — Ligo; *bêche;* ol. *besse.* — Rivi alveus, canalis; *lit d'un cours d'eau, canal.* — Arvernis et Lemovicis *bessæ* idem ac pascua; *pâturages.* (A. 1190.)

BESSATUM. — Locus humilis, paludosus, dumetis et vepribus plenus; *lieu bas et marécageux, plein de broussailles;* ol. *besse, bessière.*

BESSUS. — Ut Becca.

BESTAGIUM. — Pecus; *bétail.* (A. 1364.)

BESTALE. — Ead. notione.

BESTALINUS. — Forte iter tortuosum; *chemin oblique et tortueux.* (A. 1357.)

BESTALLUM. — Idem ac Bestale.

BESTANCIUM. — Controversia, contentio; *dispute, différend, querelle;* ol. *bestene.*

BESTARCHA. Dignitas ex illustrioribus in aula Constantinopolitana.

BESTELETA. — Diminutiv. a Bestia; *petite bête;* ol. *bestelette.*

BESTIA. — Equus vel jumentum quo quis vehitur; *cheval, jument, monture.* *Bestiæ trajini;* *mulets pour le transport des marchandises.* *Venari ad magnam bestiam,* venari cervos, damas, apros, etc.; *chasser la grosse bête.* *Bestia bisa,* fera venatica cinerei coloris ut aper, etc. *Bestia blanca,* bestia lanigera, ut ovis, agnus. *Bestia ferri,* Gal. *beste de fer,* quæ domino non perit. *Bestia trahens,* aratoria præcipue.

BESTIALE. — Pecudes; *bétail.* (*G. Chr.*)

BESTIALIS. — Rusticus, stolidus ; *grossier, sot, stupide.* (Bar.)

BESTIALITAS. — Summa rusticitas ; ol. *besterie.*

BESTIALITER. — Bestiarum more ; *comme les bêtes.*

BESTIAMEN.— Pecus ; *troupeau de moutons.* (Mur.)

BESTIARE. — Ead. notione. (A. 1247.)

BESTIARIUM. — Liber de bestiis compositus ; *bestiaire.* — Locus ubi bestiæ morantur. (Ugut.) — Pecus ; *bétail.* (A. 1248.)

BESTIARIUS.— Venator bestiarum ; *chasseur.* (*Vet. Gl.*) — Pecus ; *bétail.* (A. 1232.)

BESTIUS. — Ut BESTIALITER. (J. de J.)

BETA. — Pellis lanata ; *peau couverte de laine.* — Rivi alveus, canalis. Idem q. BESALE, ut videtur. (A. 1219.) — Pro BARA. — Genus oleris ; *bette.*— Panis species ; *tourte, gâteau.* (*Vet. Gl.*)

BETACIUS. — Insulsus ; *sot, bête, nigaud ;* ol. *bestiasse.*

BETAGII. —Apud Hibernos sic dicuntur laici ascripti glebæ ecclesiasticæ.

BETAGIUM. — Servitium quod cum carro et equis præstatur. (A. 1386.)

BETATUM. — Pro *botatum* . *Vid.* VINUM.

BETFREDUS. — Idem ac BELFREDUS.

BETINUS. — Venter. (Barel.)

BETOLA. — Cauponula, ab Ital. *bettola.* (*Ch. Berg.*)

BETRESCHA. —Idem q. BRETACHIA.

BETRICUM VINI — Jus vinum divendendi, cessantibus aliis quibuscunque ; idem q. BANNUM VINI et BANVINUM. (A. 1337.

BETTUOITA. — Advocatia precaria. *Vid.* ADVOCATIA.

BETUM. — Pars agri elatior inter duos sulcos. (Lud.)

BETUNIUM. — Res vilioris pretii, a vet. Gal. *bétun*, purgamenta quævis. (A. 1360.)

BEUDUM. — Mensa ; *table.*

BEUS. — Badius ; *bai.* — Beatus.

BEUVENDA. — Potatio, seu vini distributio pro assistantia in choro in cathedralibus et collegiatis olim usitata.

BEVARIUS. — Castoreus. *Bevariæ pelles, peaux de castor.*

BEVARUM. — Ut BEVER.

BEVER. — Fiber, castor ; *castor ;* ol. *bièvre.*

BEVERAGIUM.— Ut BIBERAGIUM.

BEVERARIUS.— Cui castorum cura et custodia incumbit.(Hincmar.)

BEVERINUS. — Ut BEVARIUS.

BEVREDUM. — Ut BELFREDUS

BEVIUM. — Idem q. BEDUM.

BEVRAGIUM.— Fons, proprie aquarium ; *fontaine, source, réservoir, abreuvoir.* — Bibitio, compotatio ; *action de boire, de se réunir pour boire, réunion de buveurs.*

BEVRALIS. — Non castratus. *Bevralis porcus ; verrat.*

BEVRATORIUM.—Ubi adaquantur animalia ; *abreuvoir.*

BEVRIOTUS. — Bibax, ebriosus ; *ivrogne.*

BEVRUM. — Ut BEVER.

BEVYR. — Ead. notione.

BEX, BECIS. —Vicia, leguminis species ; *vesce.* — Locus humilis, paludosus, idem ac BAISSA, vel rivi alveus, canalis, ut BESSA.

BEYUM. — Idem q. BEDUM.

BEZAGINA. — Pellis ovina ; nam ovis Gallis veteribus *bezaine* dicta fuit.

BEZALE. — Pro BESALE.

BEZANTIUS. — Pro BYZANTIUS.

BEZARIA. — Ut BECIARIA.

BEZATUS. — Idem ac BESALE.

BEZOZA. — Pia et religiosa mulier alicui addicta societati. (*A. SS.*)

BIA. — Pro VIA.

BIAFORA. — Bannum seu clamor publicus, quo edito, communiæ, burgenses, aliique vicorum aut urbium incolæ cum armis, *domo egredi*, et principem aut ejus vicarium sequi tenebantur.

BIALDUM. — Vestis species, idem q. BLIANDUS.

BIALE. — Idem q. BEALE.

BIALERIA. — Ead. notione.

BIANDUS. — Albus ; *blanc.*

BIANIUM. — Ut BIENNUM.

BIANUM.— Ead. notione.

BIARICIUS. — Pro VIARICIUS

BIARRETA. — Pro BIRRETA.

BIAS. — Ut BIENNUM.

BIBARIUM. — Potio ; *breuvage.*

BIBENDÆ. — Idem ac BUVANDE, lora, posca, vinum scilicet quotidiani potus in usum domesticorum. (*Ord. reg. Gr.*)

BIBER. — Potio, liquoris haustus, sive sorbitio ; *breuvage, potion, coup à boire.*

BIBERA. — Ut BIBERUS.

BIBERAGIUM. — Quod præter pretium corollarii vice in emptionibus conceditur ; *pourboire , pot de vin ;* ol. *brevage.*

BIBERE — Compotationi vacare, quomodo *aller boire* vulgari vocabulo dicunt Galli. — *Bibere ad potus æquales*, poculis provocare, decertare, vel cyathos plenos sorbere. *Bibere dare*, potionem veneficam præbere. *Biberes nonales*, pocula quæ monachis post Nonas exactas et decantatas propinantur in æstate, qua *æstus provocat sitim*, ut est in *Regula Magistri*.

BIBERIA. — Ut BICHERIA.

BIBERNA. — Pro HIBERNA

BIBERUS. — Ut BISACUTUS. (*Vet. Gl.*)

BIBITIO. — Compotatio. (*S. Aud. Vit. S. Elig.*)

BIBITORIUM. — Ut MAGANUM.

BIBITURIA. — Idem q. BIBER.

BIBIX.— Pugna. (Pap.)

BIBLETUM. — Juncetum ; *lieu où il croît des joncs.*

BIBLEUS. — Junceus ; *de jonc.*

BIBLIA. — Machina bellica jaculatoria ; *machine de jet ;* ol. *bible.* — *Biblia, iæ*, pro *Biblia, orum.*

BIBLIATOR. — Bibliopola ; *libraire.*

BIBLIACA. — Ut BIBLIETA.

BIBLICATUS. — *Biblici* gradus, dignitas. *Vid.* BIBLICUS.

BIBLICUS. — Theologus ex ordine Baccalaureorum cursorum in academia Parisiensi, qui discipulis sacras Scripturas interpretatur

BIBLIETA. — Diminutiv. a BIBLIA, machina.

BIBLII. — Artifices qui faciunt tapetes seu tapetia ; *tisseurs de tapis.*

BIBLIOTHECA. — Bibliorum liber, seu utrumque Testamentum , Vetus et Novum ; locus ubi reponuntur libri ; ipsa librorum theca, seu tegumentum librorum ; *la Bible ; lieu où l'on met les livres, bibliothèque ; reliure des livres.* — *Bibliothecæ sanctorum ;* thecæ reliquiariæ ; *reliquaires, châsses.* (*Vita S. Wenceslai.*)

BIBLIOTHECULA. — Diminutiv. a *bibliotheca ;* liber, libellus. (Murat.)

BIBLISTA. — Qui Biblia auditoribus suis explicat ; *professeur d'Ecriture sainte ;* ol. *biblien.*

BIBLISTRATUS. — Officium, gradus *Biblistæ. Vid.* BIBLISTA.

BIBLESUS. — Juncosus ; *plein de joncs.*

BIBLUM. — Funis ; *cordages.* (*Vet. Gl.*)

BIBLUS. — Liber ; *livre.* — Papyrus bibula ; *papyrus, papier.* — *Biblus indiculorum*, forte sic dictus liber seu codex legum et statutorum in monasteriis, quod in eo quæ facienda essent indicarentur.

BIBONES. — Culices nascentes in vino ; *moucherons, cousins.*

BIBRAGIUM. — Pro BIBERAGIUM.

BIBRONES. — Idem q. BIBONES.

BIBULA. — Forte mendum pro *Bulla.*

BIBULUS. — Propitius, facilis ; *favorable.* (A. 1390)

BICA. — Vicus seu castellum, a Saxonico *wic*, qui idem est.

BICALLIS. — Bifidus ; *fendu.*

BICAMERATUS. — Duplici camera constans ; *à double voûte.*

BICAPUT. — Pro *Biceps.*

BICARIUM. — Vas, calix, cyathus ; *petit broc de grès ;* ol. *biché, pichier, bichié.*

BICASSA. — In Diariis cæremoniarum præceptarum, canistrum est seu corbis corio intecta, quæ pro abaculo inservit et in ea panis, fructus et similia reponuntur, et intromittitur in conclave cardinalium cibatus tempore. *Bicassa* forte ideo appellata, vel quia bipartita erat, vel quia primitus ad modum bulgarum , Italice *bisaccie* erat. Forte etiam tædio affecti conclavistæ machinam hanc ita vocaverunt significatione detorta a turpi voce *bagassia* quæ scortum venale indicat.

BICATUS. — Mensura granorum, eadem ac BICHETUS.

BICELLARIUS. — Armatus *bicellis* seu hastulis amentatis.

BICELLIUM. — Domus habens duas mansiones ; *maison à deux étages.* (*Vet. Gl.*)

BICELLUM. — Domus sub se habens duas cellas. (Agut.)

BICELLUS. — Hastula amentata, pugio.

BICERNA. — Ut BIGERA.

BICERRA. — Ead. notione.

BICHA. — Cerva ; *biche.*

BICHENAGIUM. — Tributum, seu quantitas frumentaria quæ præstatur in singulos *bichetos ; droit sur ce qui se vend au bichet ou au panier ;* ol. *bichenage.*

BICHENATA. — Tantum terræ quantum ad seminandum unum *bichetum* sufficit ; *la quantité de terre que l'on peut ensemencer avec un bichet de grains ;* ol. *bicherée.*

BICHENATUS. — *Bichenata terra* (*Act. capit. Eccl. Lugd.*), ager in quo tantum seminatur frumenti vel siliginis quantum uno *bicheto* continetur. *Vid.* BICHENATA.

BICHERIA. — Vecturæ onus, quod carro vel biga solvitur, idem q. CARRETUM.

BICHERIUM. — Ut BICARIUM. (Barl.)

BICHETA. — Idem ac BICHETUS.

BICHETUS. — Mensura granorum ; *mesure de grains ;* ol. *bichet, bichot, bichol.*

BICHIA. — Ut BICHA. (A. 1252.)

BICHINI. — Fraticellorum, seu Minoritarum secta. Videntur ita appellati, quod vestes coloris *bigii* seu *grisei* deferrent.

BICHONAGIUM. — Ut BICHENAGIUM.

BICHONATUS. — Ut BICHENATUS.

BICHONUS. — Ut BICHETUS. (A. 1347.)

BICHOTUS. — Ut BICHONATUS.

BICHRIA. — Ut BICHERIA.

BICINIUM. — Cantus duorum in ecclesia, ut *monodia*, unius, scilicet cum duo alternatim aut simul canunt ; *duo, chant à deux voix.* (Isid.)

BICIPITIUM. — Biceps ; *à deux têtes.*

BICLINIUM. — Ut BICELLUM.

BICOARE. — Duplicare ; *doubler.*

BICOCARIA. — Forte præstatio ex *Bicoretis.*

BICORETA. — Modus agri, idem ac BICHONATA. (A. 1317.)

BICORIUS. — Cui duplex corium est. « Hirci *bicorii* » ap. Reinhard. abb.

BICORNA. — Cupa bicornis ; *coupe à deux anses, bicorne* (A. 1436.)

BICORNATUS. — Insulsus, insanus ; vox derisionis et contemptus.

BICORNIX. — Vas bicorne, ut BICORNA. (A. 1351.) — Bini cornicines seu tubicines. (Mart.)

BICORNUS. — Vas bicorne, ut BICORNA. (Mart.)

BICURTUS. — Ex utraque parte curtus.

BICZOCARA. — Mulier piæ alicui societati vel tertio ordini dicata. (A. 1300.)

BIDÆM.—Alvæus aquæ circumagentis rotam molendini, Gal. *biez*, aut ipsa quæ domini habebant in eumdem alveum jura piscandi vel concedendi ut aquæ alio deducerentur. (Lob., *H. Brit.*)

BIDÆRA. — Ead. notione,

BIDALDI. — Militum et peditum species ; *troupes en usage au* XIVe *siècle ;* ol. *bideaux. bideaulx, pitaux.*

BIDALUS.— Idem q. BIDALDUS.

BIDAMIUM. — Ut BIENNUM.

BIDANNUM. — Ead. notione.

BIDARDUS. — Levis armaturæ miles ; *soldat armé à la légère.* (Mart.)

BIDARIUS. — Militum genus, forte idem q. BIDARDUS.

BIDAUDA. — Ferculum ex leguminibus ; *plat, ragoût de légumes.*

BIDAUDI. — Idem q. BIDALDI.

BIDDA. — Idem q. BLIDA

BIDELLA. — Pro BIDELLUS. (B. Innoc.

VIII.)—Pro Bdelium in antiquis libris.— Jus in supellectilem defuncti ratione cognationis. (*Dip. Fred. I imp.*)

BIDELLUS. — Ut Bedellus, apparitor.

BIDEMIUM. — Pro Bidennium.

BIDENDARE. — Fodere, versare terram bidente: *fouir avec le hoyau.*

BIDENS. — Anchora; *ancre.* (Isid.)

BIDENTAL. — Fulmen bifidum; *la foudre :* « Et cœpit firmamentum mugire, tonitrua resonare, subito *bidental* juxta eum cecidit, adeo ut froccum ejus lingens minime excusserit. » (*A. SS.*)— Sacrificium. (*Vet. Gl.*)

BIDENTARE. — Ut Bidendare.

BIDENTINUS. — Laneus; *de laine*(*A. SS.*)

BIDINIUM. — Ut Bicellum.

BIDUALIS. — *Biduales nundinæ*, quæ per biduum habentur; *marché qui dure deux jours.* (A. 1195.)

BIDUANA. — Bidui jejunium; *jeûne de deux jours.*

BIDUBIUM. — Ferramentum rusticum, idem q. Falcastrum.

BIDUINI. — Ut Beduini.

BIEGNIUM.—Ut Biennium

BIEIUM.—Idem ac Beyum, molendini alveus.

BIEN. — Idem q. Biennium.

BIENNABILIS. — *Biennis* obnoxius; ol. *biennables. Vid* Biennum.

BIENNAGIUM. — *Corvatæ* species ignotæ. (*Vet. Gl*)

BIENNARIUS. — Qui *biennum* præstat. (A. 1265.) *Vid.* Biennum.

BIENNIUM. — Alveus molendini; *canal du moulin*, ut Bidæm.—Ead. notione q. Biennum.

BIENNUM.— *Corvata* tam hominum quam jumentorum, quæ a subditis in colligendis terræ fructibus (*les biens de la terre*) potissimum debetur; *corvée tant d'hommes que de têtes* : ol. *bians, bien, bains, bans-arbans*, etc.

BIENNUS. — Ead. notione.

BIENUM. — Ead. notione.

BIERA. — Potionis genus quæ tamen a cervisia distingui interdum debetur. (In *Arest. parlam. Par. a.* 1532.)

BIERES.— Biremes; *birèmes* (Anast.)

BIERMARDUM. — Ut Briemardum.

BIERTIA. — Locus humilis, paludosus. Idem ac Baissa.

BIERUM.— Alveus aquæ, cujus impulsu versatur rota molendini; *biez. Vid.* Bea, Bedum, Beyum, etc.

BIETUM. — Ead. notione.

BIEZIUM. — Ead. notione.

BIFACIARE.— *Bifaciare Missas*, duas Missas sub uno canone celebrare. (*Conc. Par. a.* 1212.) Hinc *Missæ bifaciatæ*.

BIFACIATUS. — Qui binas pluresve facies habet; *qui a plusieurs faces, tend à plusieurs fins.*

BIFACIES. — Artificium dissimulandi.

BIFACIUS.—Duos habens obtutus; *à double visage, à deux faces.* (Pap.)

BISANGUM. — Ambitus, septum.

BIFARICALIS. — *Vid.* Scriptura.

BIFERA. — Secunda conjux. (Pap.) *Biviram* vocat Hieronymus quæ bis nupsit, vel multinubam.

BIFFA.— Panni species; *sorte d'étoffe*; ol. *bife.* (A. 1239.) — Machina jaculatoria et lithobola; *machine de jet.* (Car. de Aq.)

BIFINIUM.— Lacus, vel divisio inter duos fines (J. de J.)

BIFULCUS. — Bubulcus; *bouvier.* (A. 867.)

BIFURCARI. — In duas partes dividi; *se bifurquer.* (A. 1222.)

BIFURCATUS. — *Bifurcati canonici*; ita canonicos appellabat Wiclefus hæreticus ex eorum pileis, quos Galli *bonnets carrés* dicunt.

BIGA.— Mensa in qua pisces venales exponuntur; *banc sur lequel les marchands de poisson étalent leur marchandise.* (A. 1185.)

BIGACIA. — Vestis ornamentum et præcipue manicarum: « Quod nullus monachus... caputia cum cornetis, manicas cum *bigaciis*, vel nodis, aut boutonnis portare præsumat. » (A. 1379.)

BIGAMUS. — Qui eodem tempore plures habet uxores; *polygame.*(Will. reg. Scot.) — Qui sive de facto sive de jure cum vidua vel corrupta contrahit; *celui qui contracte une union, légitime ou non, avec une veuve ou une débauchée.* (*Mart. Voc.*) — Monachus qui castitatem promissam violat; *religieux qui viole le vœu de chasteté.* (*Ibid.*)

BIGARE. — Biga seu carro vehere; *voiturer, transporter avec un chariot.* (S. XIII.)

BIGARIA. — Pannus villosus et vilis; *étoffe commune velue.* (S. XII.)

BIGARUS. — Qui *Bigas* regit; *cocher.* (Rym.)

BIGARUS. — Idem q. Bigrus.

BIGARRIUS.— *Redditus Bigarrius*, qui a *Bigaris* præstatur. *Vid.* Bigarus. (A. 1317.)

BIGATA. — Quantum una *biga* vehi potest; *charretée.* (Pass.)

BIGENS.—Duabus gentibus natus, sicut ex patre Tusco et matre Franca; *né de parents appartenant à deux nations différentes.* (Pap.)

BIGERA. — Vestis villosa; *vêtement d'étoffe grossière et velue.* (Pass.)

BIGERMEN. — Seges vel legumen ex duobus germinibus commistum. (J. de J.)

BIGERRICA. — Idem q. Bigera. (Fortun.)

BIGHINA. — Idem q. Biczocara. (A. 1300.)

BIGINI. — Idem q. Beguini. (Mur.)

BIGLOSSUS. — Δίγλωσσος qui duas linguas callet. (*A. SS. Ben.*)

BIGO. — Instrumentum ferreum, ligo, aut quodvis aliud simile; *hoyau, houe, ou tout autre outil du même genre.* (A. 1210.)

BIGONCIUM.— Mensuræ liquidorum species apud Italos. (San.)

BIGREIGUS. — Forte femoralia braccæ; *grègues.* (A. 1201.)

BIGRINÆ. — Pro Beghinæ.

BIGRUS. — Forestarius, qui *forestas* seu silvas servat; is cui apum cura incumbit, ut earum scilicet examina et mel colligat; *garde d'une forêt; individu chargé de rechercher avec soin les abeilles, afin d'en recueillir le miel et la cire*; ol. *bigre.* — Locus ubi apes

servantur; *lieu où l'on conserve les ruches d'abeilles*; ol. *bigrerie.*

BIGUINÆ.— Pro Beguinæ.

BIGUS. — Species trabis; *bigue.*

BIGUTTÆ. — Ut Biguinæ.

BIHENNIUM. — Ut Biennium.

BIHERIA. — Ut Bicheria.

BIHERRICA. — Ut Bigera.

BIHORIUM. — Binæ horæ. (*Res Mogunt.*)

BILABRUM.—Cui sunt bina labra(*Vet. Gl.*)

BILANCIA. — Bilanx, trutina; *balance.*

BILBERE. — Sonitum edere. (*Vet. Gl.*)

BILBIRE. — Ead. notione.

BILETTUM. — Ramus crassior, truncus, ut Billus. (A. 1319.)

BILFREDUS. — Idem ac Belfredus.

BILINGUITAS.—Fallacia; *tromperie, fourberie.*

BILLA. — Scedula, libellus; *billet.* (W. Thom.) — Globus, pila; *bille, boule.* (A. 1353.)

BILLANUS. — Pro Billonus.

BILLARDUS. — Tudicula pilaria; *billard.*

BILLATARIUS.—Qui *billias* cædit, lignarius; *bûcheron.* (A. 1255.)

BILLETA. — Diminutiv. a Billa, schedula; *billet.* (*Mon. Angl.*)

BILLETUM. — Palus, stipes; *poteau.* (A. 1473.)

BILLETUS. — Idem ac Billeta. (Men.)

BILLIA. — Ramus crassior, truncus; *pièce de bois, bille.* (A. 1283.)

BILLICARE. — Librare; *être en équilibre.*

BILLIO. — Nummus æreus, vel ex æro et argento conflatus; interdum massa monetaria; *billon.*

BILLO. — Ead. notione.

BILLONUS. — Ead. notione. — Idem ac Billus, clava oblongua; *billot, poteau.* (A. 1321.)

BILLULA. — Pro Pilula, medicamenti genus.

BILLUS. — Baculus, clava oblonga; *billot, poteau.*

BILNETA. — Commeatus. (Rym.)

BILOSUS. — Biliosus; *bilieux.*

BIMAREUS. — Secundus maritus. (Pap.)

BIMATUS. — Duplicatus. (*Vet. Gl.*)

BIMIXUS. — *Bimixa lucerna*, cujus duplex ellychnium; *lampe à deux becs.* (Mur.)

BINA. — Locus tectus ubi mercatores merces suas venum exponunt; *halle.* (A. 1198.)

BINAGIUM. — Præstationis species, sic forte dicta, quod præstaretur vice servitii, quo subditi terras dominorum suorum secundo proscindere tenebantur. (A. 1311.) *Vid.* Binalia.

BINAILLIA. — Ut Binalia. (A. 1200.)

BINALIA. — Cum terra rursum proscinditur, aratur; *action de biner la terre. Vid.* Binare.

BINALIS. — Geminus; *double*

BINARE. — Agrum secundo proscindere, vineam iterum fodere; *donner une seconde façon aux terres, biner.* — Societatem cum aliquo inire, socium sibi adjungere; *s'associer, faire société avec quelqu'un.*

BINATIM. — Bini, duo simul. (Mur.)

BINCINA. — Ut Burina.

BINDÆ. — Limbi, fasciæ; *bandes.* (*A. SS.*)

BINDARE. — *Bindare oculos*, velo tegere, obnubere; *bander les yeux.* (Bar.)

BINEMIA. — Pro *Vindemia.*

BINIO. — Nummus duplex, nummus duplicis formæ ac æstimationis; *monnaie double de valeur et de grandeur.*

BINNA. — Laquear, tabulatum supremum. (*Mon. Angl.*)

BINNUM.—Tributi species, idem q. Bestagium.

BINONIUS. — Cui geminum est nomen; *qui a deux noms.*

BINOTA. — Ligo, marra, instrumentum quo terra secundo pastinatur; *binot, hoyau, bident.*

BIOCHUS. — Ut Billia.

BIOGRAPHUS.—Vitarum scriptor; *biographe.*

BIOLLA. — Arboris species; *peuplier.*

BIORDARE. — *Bohordica* frequentare. *Vid.* Bohordicum.

BIOTENATUS. — Pro Biothanatus.

BIOTHANATUS. — Qui mortem sibi ipsi consciscit aut qui violenta morte perit. — Ab ethnicis Christiani sic appellati quod ultro et sponte se morti exponerent, et violenta morte e vita excederent, dum martyrium ambiebant. (*A. SS.*)— A recentioribus ita nuncupati damnati ac furciferi, et qui violenta morte perire merebantur.

BIPEDILE. — Machinæ jaculatoriæ species duobus pedibus innixa.

BIPENNUM. — Bisacutum; *besaigue.*

BIPERTIJOCUS. — Ut Jocus partitus.

BIPES. — Forceps; *tenaille.* (Bonc.)

BIPHARIA. — Bis nupta; *femme qui s'est mariée deux fois.*

BIPHATUS. — Pro Bifaciatus.

BIRALL. — Lapidis species, forte idem ac Bericlus.

BIRLA. — Ecclesia, forte pro Basilica. (A. 1000.)

BIRMANDUS. — Monetæ minutioris species apud Leodienses.

BIRONATUS.—Terebratus, foratus; *percé.*

BIRONERIUS. — Qui facit aut vendit terebras; *fabricant, marchand de vrilles.*

BIROTA. — Vehiculum duabus rotis constans; *petite voiture à deux roues*; ol. *birette, barouette.*

BIROTOEA. — Onus birotæ; *charge d'une birette.*

BIRRA. — Instrumentum piscandi, massæ species; *instrument de pêche*; ol. *bire.*

BIRRATUS.—*Birro* indutus. *Vid.* Birrus.— *Birrati* dicti monachi Carmelitæ a *birratis* seu palliis radiatis.

BIRRECTUS. — Ut Birretus.

BIRRETA. — Lapidis genus, forte idem ac Bericlus.

BIRRETATIO. — Cæremonia qua licenciatus *birreto* doctorali donatur.

BIRRETUM. — Capitium, capitis tegmen, lineum tenue, strictum forma ipsius capitis,

pontificum proprium fuit. Recentioribus temporibus, fuit etiam doctorum.

BIRRITRICARE.— Flexare; *plier, ployer.* (J. de G.)

BIRROSUS. — *Birro* vestitus. *Vid.* Birrus.

BIRRUARIUS. — Apparitor, ut Berroerius.

BIRRUS. — Quævis vestis. — Vestis sumptuosa. —Vestis communis, ex panno crassiori confecta.

BISA. — Septentrio, aquilo; *bise.* Modo dicitur de aquilonari vento, modo de ipsa orbis parte aquiloni subjecta.

BISABIUS. — Pro Bisavius vel Bisavus.

BISACCIA. — Ut Besaccia.

BISACCUS. — Ead. notione.

BISACIOLA. — Diminut. a Bisaccia, mantica parva. (Mur.)

BISACUTA. — Securis duplicem habens faciem, vel telum quod utrinque acutum erat.

BISACUTUS. — Sarculi species. (*Vit. S. Anton.*)

BISALUS. — Lapis cui sunt duo anguli. (Agnel.)

BISANDUS. — Pro Byzantius.

BISANTEUS. — Pro Byzanteus.

BISAVIUS. — Proavus; *bisaïeul.*

BISAVUS. — Ead. notione.

BISATA.— Pera, sacculus ex ovina pelle; *poire à poudre, petit sac de peau.*

BISCAMBIARE. — Permutare, *cambiare; changer.* (A. 970.)

BISCAMBIUM. — Permutatio; *échange.*

BISCATIA. — Ludus aleatorius; *breland.*

BISCHA. — Cerva; *biche.*

BISCHALITIA. — Ut Biscatia.

BISCHATIA. — Ead. notione.

BISCHIA. — Ead. notione.

BISCHIZARIA. — Ead. notione.

BISCIALIS. — *Biscialis vermis,* vermiculus qui naves perforat; *taret.* (San.)

BISCLANTIA. — Ut Biscatia.

BISCLATIA. — Ead. notione.

BISCOCCUM. — Coccum; *kermès.* (A. 1324.

BISCOCTUS. — Panis nauticus; *biscuit.*

BISCONTERIA. — Pro Vicecomitatus.

BISCORNA. — Fustis ferro armata, clavæ species; Gal. ol. *biscorne.* (A. 1271.)

BISCORNUTA. — Vasis species, qua vindemiæ colliguntur et feruntur racemi; ut Bicorna. (A. 1493.)

BISCOTELLUS. — Crustulum; *biscuit.* (*A. SS.*)

BISCOTTI. — Ut Biscoctus. (Bern. de Breyd.)

BISCOTTUM. — Ead. notione.

BISCUM. — Vinum. (*Gl. Vet.*)

BISENE. — Præstatio quæ ob facultatem juncos cædendi domino persolvitur. (A. 1122.)

BISETUS. — Panni species, a colore cinericio sic dicta; *étoffe de couleur cendrée.*

BISIUS. — Ut Bisus.

BISLONGUS. — Oblongus, qui in medio dilatatur; ol. *berlong.*

BISMALVA. — Herbæ species; *guimauve.*

BISMO. — Forte pro Bacinus aut Bacino: Hic dedit in ecclesia B. Petri cruciculam aurcam 1, mauros 6, fibulam 1, annulum aureum 1, *bismonem* 1, calices argenteos 2. » (*Chr. Fontan.*)

BISNEPTIS. — Abneptis; *arrière-petite-fille.*

BISOMUM. — Sepulcrum quod duo corpora continebat; *tombeau à deux places.*

BISONIUM. — Negotium, res, usus, commoditas. (Mur.)

BISONS. — Bos ferus, bubalus; *buffle.*

BISPARTIRE. — In duas partes dividere. (A. 1358.)

BISPATEFACERE. — Januas aperire. (*Vet. Gl.*)

BISPELLIO. — Pro Vespillo; Gal. *croque-mort.*

BISPELLO. — Ead. notione.

BISPIA. — Episcopatus seu episcopi palatium, apud Occitanos; *évêché ou palais épiscopal.*

BISPIUM. — Falculæ genus. (A. 1212.)

BISSA. — Cerva; *biche.* — Ut Bessa, rivi alveus, canalis.

BISSACULUS. — Qui gestat peram; *qui porte besace.* — *Bissaculi S. Francisci; moines de Saint-François.*

BISSANTIUS. — Ut Byzantius.

BISSELLUS. — Idem ac Bussellus

BISSETUS. — Ead. notione.

BISSEXTILIS. — *Bissextilis annus,* annus infelix, infructuosus; *année qui ne produit rien.* (*Autrefois l'année bissextile était réputée malheureuse.*)

BISSEXTUS. — Infortunium, malum superveniens; *malheur, infortune;* ol. *bissexte, bissetre.* Vulgariter dicebatur: *le bissexte est tombé sur une telle affaire,* cum res illa male cesserat. —Exactio, nescio quæ, ab episcopis fieri solita. (A. 1280.)

BISSICIA. — Ut Bisaccia.

BISSINACHA. — Vestis candida, ex quodam genere lini crassioris confecta. (*Vet. Gl.*)

BISSINICA. — Ead. notione.

BISSINNARE. — Bis transire. (*Vet. Gl.*)

BISSONUS.—Vox heraldica, idem q. Bison; *espèce de bœuf sauvage.* (Mur.)

BISSUMARE. — Idem q. Bissinnare.

BISSUS. — Pro *byssus,* seu ornamenta byssina.

BISTAPIA. Forte fuera illa ferrea equis inscendendis et pedibus equitum sustinendis solita; *étrier.*

BISTARDA. — Ut Avistarda.

BISTERNUS. — *Bisterni menses;* « Eusebius inter regnum ejus et Joachim alium de suo addidit annum propter *menses bisternos,* quibus Joachaz et Joachim regnaverunt (*Chronic. Romualdi II, archiep. Salernit.*); » id est, propter sex menses quibus uterque regnavit; Joachaz quidem tribus mensibus, totidemque Joachim, quibus expletis Babyloniam captivus ductus est.

BISTRANDE. — Ut Wervagium.

BISTURRIS. — Propugnaculi species. (A. 1249.)

BISUS. — Cinericius; *gris;* ol. *bise.*

BITALASSUS. — Peninsula; *presqu'île.*

BITEFREDUS. — Ut Belfredus.

BITELLUS. — Fibulæ uncus; ab Angl. *bite,* mordere (A. 1295.)

BITERE. — Ire, proficisci, ambulare. (*Vet. Gl.*)

BITERIA. — Guttus, aqualis ad aquam lavantium manibus effundendam, pelvi suppositus; *aiguière.*

BITERNUS. — Pro Bisternus.

BITIFREDUS. — Idem q. Belfredus.

BITIRE. — Ut Bitere.

BITORIUS. — Avis species, forte ardea, Gal. *butor,* aut regulus, Gal. *roitelet*

BITRISCUS. — Ead. notione.

BITTERIUS. — Mensura liquidorum, ut Bicarium. (A. 1208.)

BITUMINARE. — Compingere, glutinare; *assembler, coller.* (A. 1475.)

BITUMITUS. — Compactus, ferruminatus; *assemblé, soudé.* (*A. SS.*)

BIVANE. — Septum; *enclos.* (A. 1058.)

BIVANGIUM. — Spatium, intervallum; septum; *enclos, étendue.* (A. 983.)

BIVARIUS. — Modus agri; ol. *bevier.* « Quatuor *bivarios* terræ. » (A. 1283.) Idem q. Bevarius.

BIVATIO.—« De omnibus foris factis, *bivationibus* et injustitiis quas in terris et villis nostris præceperat fieri, justificavit. » (A. 1067.) Vox, ut videtur, a *bivium* ficta, quod is qui male agit non unam et simplicem viam incedat.

BIVERA. — Fiber; *castor;* ol. *bièvre.* — Secunda conjux, ut Bivira.

BIVERUS. — Idem ac *fiber.*— Bevera, Galliæ rivus; *la Bièvre.*

BIVIA. — Fossa; *fossé.*

BIVIATOR. — Qui ambulat duobus viis. (*Gest. Tanc.*)

BIVIRIA. — Pro Bivira.

BIUNDA. — Locus septus, locus cinctus, fundus quivis. (*Tab. Laur.*)

BIUNX. — Ponderis duarum unciarum; *de deux onces.*

BIXANNIUM. — Pannus vulgaris e crasso filo contextus; *espèce d'étoffe grossière.*

BIXANTIUS. — Idem ac Byzantius.

BIXIDA. — Pro Pyxis.

BIYUM. — Ut Beyum.

BIZACHIUS. — Ut Bisacuta.

BIZIA. — Ut Bisa.

BIZOCHI. — Idem q. Fratricelli. *Bizochos* dictos quidam putant a *bisacco,* Gal. *besace,* quod ostiatim panem et victum emendicantes, *bisaccum* humeris deferrent. Cangius vero eadem ratione *Bizocchus,* qua *Bicchinos* dictos censet, a vestibus scilicet *bigii* seu grisei coloris.

BIZOCII. — Ead. notione.

BIZUMA, — Sepimentum; *enclos.*

BLACCATUS. — Nigricans; *noirâtre.*

BLANCHA.— Ager consitus quercubus vel castaneis, adeo tamen distantibus ut arari possit; *champ de chênes ou de chataigniers, plantés à une distance qui permet de labourer entre;* ol. *blache.* (A. 1334.)

BLACHIA. — Ead. notione.

BLACTULA. — Pro Blattula.

BLADADA. — Præstatio ex blado; *redevance en blé, droit sur la récolte du blé.* — In vicecomitatu Lautrecensi, *droit de bladade* idem est quod alibi Boragium dicitur.

BLADAGIA. — *Blada* demessa, eaque potissimum quæ ex campi partibus et agrariis colligebantur.

BLADARE. — Agrum segete conserere, instruere; *ensemencer une terre en blé;* ol. *blaer.*

BLADARIA. — Forum in quo *blada* venduntur; *marché où l'on vend le blé;* ol. *bladerie.*

BLADARIUS. — *Bladi* venditor; *marchand de blé;* ol. *bladier.*

BLADATA. — Pro Bladada.

BLADATARIA. — Ædes in qua reponuntur *blada* seu segetes demessæ; *grenier à blé.*

BLADATIM. — *Bladatim solvere,* pro solutione bladum dare; *payer en blé.*

BLADATURUS. — Ad *bladum* pertinens. *Molendinus bladaturus; moulin à blé.*

BLADEARIA. — Jus pascendi pascua in *bladariis* seu agris in quibus *bladum* vel triticum demessum est, quod soli feudi domino, qui *seigneur blayer* Gallis dicitur, intra suam jurisdictionem et illius vassallis et subditis competit, ita ut vicinis alterius jurisdictionis ea facultas interdicta sit; *droit de pâturage sur les terres qui ont rapporté du blé;* ol. *droit de blairie, bladage.*

BLADERIA. — Ut Bladaria et ut Bladada.

BLADERIUS. — Ut Bladarius et Bladaturus.

BLADIARIUS. — Idem ac Bladaturus.

BLADIFER. —Ager blado datus et instructus; *terre cultivée en blé.*

BLADIS. — Bladum, ager frumentarius. (A. 1291.)

BLADIUM. — Ut Bladum.

BLADONICUS.— *Bladonicum molendinum,* in quo moluntur blada; *moulin à céréales.*

BLADUM. — Hæc vox sumitur pro quovis tritico, etsi differat a *frumento,* Gal. *blé-froment;* pro farre omnis generis, quando est in herba ante messem: pro quovis granorum genere, frumento, siligine, hordeo, avena, etc. *Bladum albergale aut censuale,* quod ex alberga, seu censu debetur. *Bladum album,* frumentum purius quod biso seu misto tritico opponitur. *Bladum brunnum,* idem quod *mistura,* seu annona mista, Gal. *mesture. Bladum cossegallinum, Vid.* Cossegallinum. *Bladum decimale,* ex decima collectum. *Bladum durum,* siccum, sanum. *Bladum ab equis,* quod proprium est equorum, avena. *Bladum forense,* quod in forum venditur. *Bladum grossum,* minuto opponitur. *Bladum hiemale* et *ymbernagium,* vid. Hybernagium. *Bladum mediastinum,* idem ac *meditaneum,* quod et mediocre dicitur, miscellum. *Bladum medialum, meditaneum;* Gal. *blé méteil. Bladum minutum:* quodnam sit aperte docet Ch. a. 1283: « Decima fabarum, pisorum, racemorum, milleti, canabi et totius alterius minuti *bladi.*» *Bladum quartaneum,* quatuor granis mistum. *Bladum tertionarium* aut *tertianum,* tribus granis mistum

BLAERIA. — Ager cum ipsa messe; *champ couvert de sa moisson;* ol. *blairie, bleerie.* — Jus pascendi pascua in *bladariis*, ut Bladearia. Imo, in episcopatu Matisconensi, præstatio aliquot garbarum bladi tempore messis, a tenentibus: cujus præstationis gratia dominus tenebatur nominare in media Quadragesima duos *messarios*, qui messes et vineas custodirent.

BLAERIUS. — Bladorum seu messium aliorumque fructuum custos, *messarius; garde des récoltes, messier;* ol. *blaier, bleer, bleier.*

BLAFEMARE. — Pro Blasphemare.

BLAFFARDUS. — Monetæ species, eadem quæ *albus* vel *blancus* alibi dicitur.

BLAGUM. — Pro Bladum.

BLAIERIARIUS. — Idem q. Blaerius.

BLAIUM. — Ut Bladum.

BLANCA. — Pro Blancus.

BLANCARDUS. — Lignum sanctæ crucis in ecclesia Turonensi, forte sic olim dictum quod in cruce tantæ molis includeretur ut nonnisi in *blancardo* seu *brancardo*, Gallis *brancard*, humeris gestaretur.

BLANCARIA. — Officina coriaria, ubi aptantur et subiguntur coria, vel ars ipsa coria subigendi; *tannerie;* ol. *blancherie.*

BLANCARIUS. — Coriarius; *tanneur, corroyeur.*

BLANCHERIA. — Officina ceræ vel telæ candefaciendæ; *blanchisserie;* ol. *blanquerie.*

BLANCHETUM. — Indusium laneum, seu thorax interior lanea; ol. *langueul.*

BLANCHETUS. — Panni genus, forte albi; *drap de laine, serge;* ol. *blanchet.*

BLANCHIA. — Locus alnis vel populis albis consitus. — Idem q. Alberia. (A. 1316.)

BLANCHIATURA. — F. album seu tributorum et consuetudinum programma; *état, liste des redevances.* (*Ch. Edward. IV reg. Angl.*)

BLANCHUS. — Albus, candidus; *blanc.*

BLANCIARE. — Inepte et stulte loqui; *follement parler.*

BLANCUS. — Panni species, fortassis albi. (A. 1420.) — Monetæ genus, ead. ac Albus.

BLANDA. — Pro Branda, locus dumetis et vepribus consitus; *lieu plein de broussailles.* (Flet.) — Munus, donum, forte a *blandus*, sic dictum, quod munus ei, cui offertur, *blandum* sit et gratum. (*St. Arel.*) — Præstatio, eadem q. Foagium; unde proverbium: *Feu mort, blande cesse.*

BLANDECTUS. — Ut Blanchus.

BLANDEIUM. — Pro Brandeium.

BLANDELLA. — Chlamys, vestis purpurata. (Pap.)

BLANDERIA. — Pro Banderia, vexillum. (A. 1334.)

BLANDIMENTUM. — Consensus; *consentement;* ol. *blandimen.* (A. 844.) — Præstatio quæ pro *laudamento* seu consensu domino solvitur, ex jure vel ex consuetudine. (A. 1163.)

BLANDIOSUS. — Affabilis; *prévenant, affable.*

BLANDIRI. — Ambire, cupere, affectare; *ambitionner, convoiter.* (*Conc. Hisp.*)

BLANDITIA. — Consensus, laudamentum; *consentement.*

BLANDO. — Fax, tæda, funale, pro Brando.

BLANDONUS. — Pro Brandonus.

BLANDOR. — Ambitiosus. (*Vet. Gl.*)

BLANDUM. — Munus, donum, ut Blanda.

BLANIUM. — *Blanium Sathanæ*, pannus bombycinus; *tissu de coton.* (Rym.)

BLANKETUS. — Genus panni, fortassis candidi, a. Gal. *blanc;* idem q. Blanchetus. (Rym.) — Lodix lanea; *couverture de laine.* (Id.)

BLANQUERIA. — Ut Blancheria.

BLANQUERIUS. — Ut Blancarius.

BLANQUETUS. — Ut Blanchetus.

BLANX. — Pro Blax.

BLAQUERIUM. — Ut Blacha.

BLAS. — Stultus, insipiens; *sot, ignorant.*

BLASERIUS. — Incendiarius; *incendiaire.*

BLASFEMUS. — Pro Blasphemus.

BLASIMARE. — Vituperare; *blâmer.*

BLASMA. — Reprehensio; *blâme.*

BLASMARE. — Reprehendere; *reprendre, blâmer.*

BLASO. — Cubicularius, hospitarius.

BLASPHEMARE. — Vituperare, damnare, culpare, infamare; *blâmer, condamner, inculper, décrier, accuser.* — Maledicere Deo, impie loqui; *blasphémer.* — *Blasphemare judicium;* idem quod *falsare sententiam*, hanc scilicet tanquam falsam impugnare et ab ea appellare; *fausser le jugement de son seigneur, le déclarer faux et mal rendu.*

BLASPHEMIA. — Criminatio, insimulatio, infamia; *reproche, réprimande, blâme.*

BLASPHEMUS. — Infamis, blasphemator. (*Cap. C. C.*) *Vid.* Blasphemare.

BLASTO. — Ut Blaso.

BLASTEMARI. — Pro Blasphemare.

BLASUM. — F. monetæ species. (Irm.)

BLATEARE. — Stulte loqui; *parler sottement, dire des sottises.*

BLATERARI. — Ead. notione.

BLATHON. — Pallium. (Petr. Dam.)

BLATO. — Idem q. Blasto.

BLATTA. — Vermiculi species purpurei; *cochenille.* — Purpureus color, purpura ipsa; ipsum sericum blatta tinctum; *la couleur pourpre, la matière colorante elle-même, l'étoffe teinte en pourpre.*

BLATTEARIUS. — Pro Bractearius. (*Vet. Gl.*)

BLATTELA. — Grumus sanguinis conchyliorum; *caillot de matière colorante fourni par les coquillages qui donnent la pourpre.*

BLATTERE. — Ut Blaterare.

BLATTEUS. — Purpureus; *de couleur pourpre.*

BLATTIN. — Pro Blatta, purpura.

BLATTINIUM. — Ead. notione.

BLATTOSERICUS. — Sericum purpureum; *tissu de soie teint en pourpre.*

BLATTUM. — Ut Blatta, purpura.

BLATUM. — Pro Bladum.

BLAVA. — Lapis cæruleus tegendis ædi-

ficiis aptus. (*A. SS.*) — Idem q. Bladum, apud Italos.

BLAVATUS. — Color cæruleus; *bleu, couleur bleue;* ol. *blave.*

BLAVEOLUS. — Ead. notione.

BLAVETUSTA. — Ead. notione

BLAVINEUS. — Ead. notione.

BLAVIUM. — Ut Blava, bladum.

BLAVIUS. — Ut Blavatus.

BLAVOTINI. — Militaris factio in castris Flandriæ comitis, Philippo Augusto regnante.

BLAVUS. — Ut Blavatus

BLAX. — Ut Blas.

BLAZONARE. — Delineare figuras in scutis gentilitiis; *peindre des armoiries sur des écus.*

BLAZZA. — Tributum ex *blado* venali perceptum? (*Ann. Ben.*)

BLECOVEDA. — Idem ac Blachia et Bletonata.

BLENCHUS. — Albus, argenteus; *blanc d'argent.*

BLENENIA. — Stultitia; *niaiserie, stupidité, sottise.*

BLENETUS. — Ut Blavatus.

BLENNUS. — Stultus; *sot, niais, stupide.*

BLENVUS. — Teter; *hideux, repoussant, affreux.*

BLESTA. — Cirrus; *touffe de cheveux, toupet;* ol. *bleiste.*

BLETNEDA. — *Blada* demessa eaque potissimum quæ ex campiportibus et agrariis colligebantur; *blés moissonnés, ceux surtout qui proviennent des champarts.* (A. 1063.)

BLETONATA. — Silva novis arboribus et maxime quercubus consita; *bois nouvellement planté, particulièrement bois de chênes.* (A. 1063.)

BLIALDUS. Vestis species; *blouse;* ol. *bliaux, bleaut, bliau.*

BLIAUDUS. — Ead. notione.

BLICEA. — Ut Blenenia.

BLIDA. Machina bellica, forte eadem q. Catapulta. (Roland.) — Monetæ species. « Nolo te ignorare me vendidisse centum *blidis* mulam. » (Hug. Met.)

BLIDALIS. — Ut Bliaudus.

BLIMARDUS. — Locus ad ferarum custodiam, palis, cratibus, muris aut fossis septus, aut locus in foresta novellis quercubus insitus? (A. 1186.)

BLINICHIUM. — Pro Biclinium.

BLISAUDUS. — Ut Blialdus.

BLISSARE. — Balbutire, inarticulatim loqui, quod faciunt *blæsi; balbutier, parler comme les bègues;* ol *bloiser.*

BLISTATA. — Ut Bischalitia.

BLITHEA. — Ut Blicea.

BLIZAUDUS. — Ut Bliaudus.

BLOCUS. — Truncus; *bloc, tronc;* ol. *bloqueau.*

BLODEUS. — Color sanguineus, a Saxonico *blod*, sanguis. Intelligunt alii colorem cæruleum, (Rym.)

BLODIUS. — Ead. notione. (Rym.)

BLODSTODIA. — Cruentatio, sanguinis emissio. (*Leg. H. I reg. Angl.*)

BLODUS. — Idem q. Bloius.

BLODWITA. — Ap. Anglos, pœna, multa effusi sanguinis.

BLOETINI. — Iidem q. Blavotini.

BLOETRESET. — Vulneratus ut sanguis fluat; *blessé jusqu'à effusion de sang.* (*Cons. Furn.*)

BLOGMUS. — Genus, ut videtur, placentæ, vel potius carnis crusta inclusæ et incoctæ; *pâté.* (*Cons. Eccl. Colon.*)

BLOIRE. — De avibus rapacibus dicitur, cum earum oculi conteguntur. (Fred.)

BLOIUS. — Forte idem quod Blavatus, color cæruleus, vel certe quivis color, ut *blaveus:* « Monachi non incedant sine cuculla et flocco; licet sine cuculla et capa regulari, non *bloia* et sumptuosa. (*Bull. Greg. IX PP.*)

BLONDINUS. — Color flavus; *blond.*

BLONDUS. — Ut Blundus.

BLOQUERIUS. — Clypeus; *bouclier;* ol. *bloquier, blouquier.* (A. 1333.)

BLOTUS. — Pro *summa:* « Debeant... universum *blotum*, sive universalem summam agere. » (A. 1490.)

BLOYUS. — Pro Bloius.

BLUDERVICA. — An jus imponendi et percipiendi multas effusi sanguinis? (Rym.)

BLUDIE. — Sanguinolentus.

BLUETTUM. — Ead. notione.

BLUETUS. — Ut Blavatus.

BLULARDI. — Minutioris monetæ genus.

BLUNDUS. — Color capillorum flavus; *blond.*

BLUSO. — Contusio; *contusion.*

BLUTARE. — Exspoliare; *piller, dépouiller.* (*Lex Long.*)

BLUTHURA. — Leve vulnus; *légère blessure.*

BLUTTARE. — Idem q. Blutare.

BOADA. — *Corveia* cum bobus præstanda; *corvée due par le vassal à raison d'un jour de travail avec ses bœufs par chaque paire de bœufs.* (A. 1271.) — Præstatio ex blado, quæ ratione boum, seu pro pari boum aratorum, vel pro aratro pendebatur; *redevance en nature payée à raison de chaque paire de bœufs ou de chaque charrue qu'on employait au labour.* (A. 1230.)

BOAGIUM. — Ead. notione.

BOAIRA. — Servitium cum bobus domino a vassallis exhibendum. (A. 1251.)

BOALE. — Prædium rusticum; *ferme, métairie.*

BOANATOR. — Cui, ut videtur, boum cura commissa est; *bouvier.* (A. 1023.)

BOARIA. — Ead. notione q. Bovaria.

BOARIUM. — Locus ubi venduntur boves; *marché aux bœufs.*

BOARIUS. — Pastor boum, ut Boanator.

BOAROIATA. — Modus agri, idem ac Bovata.

BOATA. — Idem q. Boada. (A. 1308.)

BOATERIA. — *Talliæ* species. (Murat.) — Forum ubi venduntur boves, ut Boarium. (A. 1452.)

BOATERIUS. — Qui prædium rusticum *Boale* dictum curat.—Boum mercator vel qui eorum carnes vendit; *marchand de bœufs ou boucher.* (*St. Mut.*)

BOATIA. — Tributum quod pro pari boum debetur, idem q. Bovagium. (A. 1173.)

BOAUCHIERS. — Sportæ vimineæ terra oppletæ quibus machinæ jaculatoriæ protegunt; *gabions.*

BOAYRIA. — Ut Boairia.

BOBATTERIUS. — Apud Italos, agricola, ad agri culturam pertinens; *agriculteur, agricole.* « Nobilis ars *bobatteriorum.* »

BOBELLIUM. — Bubile; *étable à bœufs.*

BOBIA. — Forum publicum, ut videtur. (A. 1314.)

BOBINARE. — Jactare, ostentare; *montrer de l'orgueil, se vanter;* ol. *bobander.*

BOBINATOR. — Jactabundus, ostentator; *vain, présomptueux, fanfaron;* ol. *bobencier.*

BOBINATUS. — Tricosus et inconstans. (*Vet. Gl.*)

BOBULCA. — Idem ac Bovata. (Ap. Murat.)

BOBULCUS. — Pro Bubulcus.

BOCA. — Pisciculus marinus; *bogue.* (*A. SS.*) — Vasis species. (Leo Ost.)

BOCAFORT. — Dicitur de equo qui durioris est oris et quem freno vix licet flectere.

BOCAGIUM. — Pro Boscagium.

BOCAIRIA. — Macellum, laniena; *boucherie.* (A. 1273.)

BOCALARIUM. — Scutum; *bouclier.*

BOCALE. — Vasis species; *bocal.*

BOCALUS. — Ead. notione.

BOCAR. — Bovile; *étable à bœufs.*

BOCARAMUM. — Telæ species, eadem q. Boquerannus.

BOCARANUS. — Idem q. Boquerannus.

BOCARIA. — Ut Bocairia.

BOCASOTI. — Idem q. Bizocii.

BOCASSINUS. — Telæ species ex gossypio vel lino; *sorte de toile de coton ou de lin;* ol. *boucassin.*

BOCATA. — Munimenti species. (Mur.)

BOCATERIUM. — Macellum bovile; *boucherie ou étable à bœufs.* (A. 1482.)

BOCCA. — Bucca, os ulceris, rivi, fluminis; *trou d'ulcères, embouchure de cours d'eau.* (*A. SS.*)

BOCCAGIUM. — Præstatio ex vino in *bocalis* vendito; *redevance sur le vin vendu à pots et à pintes.* (A. 1165.)

BOCCARAMEN. — Idem q. Bocaramum.

BOCCARAN. — Ead. notione.

BOCCARIA. Ead. notione q. Bocairia.

BOCCUS. — Pro Boscus.

BOCELATUS. — Nodis distinctus; *bosselé.* (*Reg. Vis. Od.*)

BOCELLA. — Lagena; *bouteille.* (A. 1302.) — Nassæ species; ol. *boissel, boussel.* (A. 1142.)

BOCELLAGIUM. — Præstatio pro vino.

BOCELLUS. — Lagena, ut Bocella.

BOCERAS. — Regius scriba, ap. Anglo-Saxones.

BOCETA. — Pascua; *pâturages* (Pap.)

BOCETUM. — Bubile seu pascua. (*A. SS.*)

BOCGLARIUM. — Ut Bocalarium. (A. 1324.)

BOCHA. — Bucca, os; *bouche.*

BOCHARDUS.— Cinericius; *gris, couleur cendrée.*

BOCHARIA. — Ut Bocairia.

BOCHEARE. — Lignari, ligna ad usus suos cædere; *couper du bois pour son usage.*

BOCHELLUM.—Ostium fluvii. (A. 1145.)

BOCHELLUS. — Diminutiv. a *bocca*, ostiolum, collum lagenæ seu bocalis. (A. 1389.)

BOCHERAGIUM. — Præstatio ab iis solvenda qui ligna ad usus suos in boscis cædere possunt. (A. 1312.)

BOCHERIA. — Ut Bocairia.

BOCHERIUS. — Macellarius; *boucher.*— Officium circa mensam regiam; *officier de bouche.* (A. 1401.)

BOCHETA. — Nassæ species; *espèce de nasse pour prendre le poisson;* ol. *boichée.*

BOCHETUS. — Diminut. a *boscus*, silvula; *petit bois, bosquet.*

BOCHEYRAGIUM. — Ead. notione ac Bocheragium.

BOCHIARI. — Pro Bocheare.

BOCHIUM. — Ostium fluvii, ut Bochellum.

BOCHONFATGHA. — Lignum domibus ædificandis vel reparandis aptum.

BOCHUS. —Ager in quo est *boscus.*

BOCIA. — Genus vasis. (Mur.) — Ulcus pestilens. (A. 1350.)

BOCIGIA. — Pro Botigia.

BOCILLETA. — Diminut. a Bocia, vasis species.

BOCIUS. — Dumetum. (A. 1385.) — Pestilens, purulentus, a vet. Gal. *boe*, pro *pus.* (A. 1415.)

BOCLARIS. — Idem q. Bocalis.

BOCLERIUS. — Clypeus, scutum; *bouclier.*

BOCLERUS. — Ead. notione.

BOCO. — Forte clivus, ab Ital. *boccone*, pronus. (A. 1320.)

BOCTEGA. — Ut Botiga.

BOCTONUS. — Globulus; *bouton*

BOCULA. — Pro Bucula.

BOCULARIS. — Idem ac Bocalis.

BOCXS. — A Provincial. *boc*, caper; *bouc.* (A. 1307.)

BOCZARIA. — Laniarium, locus ubi mactantur boves; *boucherie, abattoir.* (A. 1288.)

BODA. — Habitatio, mansio; *habitation, maison;* ol. *bode.* (A. 1069.)

BODDIFERUS. — Monetæ genus apud Germanos.

BODEGAR. — Ut Bedegar.

BODELLUM. — Diminut. a Bodium, habitatio, mansio. (A. 1212.)

BODELLUS. — Umbilicus; *nombril.* (A. 1404.)

BODENA. — Meta, limes; *borne.*

BODERIUM. — Domus, tugurium; *maison, cabane.* (A. 1303.)

BODIA. — Compes aut torques vinctorum, compedum species; *Vid.* Boia.

BODII. — Compedes; *entraves, ceps.* (*Ann. Ben.*)

BODINA. — Ut Bodena.

BODINARE. — Terminare; *borner.* (*Tab. Bellil.*)

BODINATUS. — Terminatus, limitatus; *borné.* (*Ibid.*)

BODIUM. — Habitatio, ut Boda. (A. 1070.) — Crypta, sacellum subterraneum; *crypte, chapelle souterraine.* (A. 1218.) — Præstationis species, in quibusdam locis. (A. 1066.)

BODIUS. — Extremum; *bout.*

BODOARII. — Bavari; *Bavarois.*

BODOLARE. — *Bodulas* seu limites figere; *planter des bornes, borner.* (A. 1197.)

BODONES. — Termini, metæ; *bornes,* idem q. Bonnæ.

BODREIARE. — Calcibus percutere; *frapper à coups de talon.* (A. 1333.)

BODRO. — F. vellus. (A. 1526.)

BODULA. — Terminus, meta; *borne.* (A. 1195.)

BODULARE. — Ut Bodolare. (A. 1331.)

BODULATIO. — Metarum positio; *action de planter les bornes d'un champ.* (A. 1331.)

BOEDENARIUS. — An qui *boiæ* subditus est aut qui *boderium* habitat? (A. 1353.)

BOELEA. — Idem q. Brolium?

BOELLI. — Intestina; *intestins.*

BOERA. — Modus agri.

BOERIA. — Prædium rusticum, idem q. Mansus. — Servitium cum bobus domino a vassallis exhibendum, ut Boairia.

BOESSONIUM. — Ut Boissonium.

BOESSONUS. — Minor silva; *petit bois, bois taillis;* ol. *boisson.*

BOESTA. — Capsula, pixis; *boîte.*

BOETA. — Ead. notione.

BOETIA. — Ead. notione.

BOETUS. — Auxiliator, adjutor, domesticus; a Gr. Βοηθός. (Lud.)

BOFETADA. — Sic dicitur trina colli percussio in militaribus inaugurationibus; *cérémonie de l'armement d'un chevalier, laquelle consistait à donner trois coups de plat d'une épée sur l'épaule du récipiendaire.*

BOFIZARI. — Uti, frui, vel coli, arari. (Murat.)

BOGIS. — Simus; *camus.* (W. Armor.)

BOGA. — Terminus; limes; *borne, limite.* — Armilla, *bracelet.* — Torques, *collier.*

BOGEA. — Bulga; *bourse, sacoche, petit sac de cuir;* al. *bougette.* (Rym.)

BOGERRA. — Idem ac Bigera.

BOGIA. — Torques damnatorum quasi jugum bovis; *carcan.* (Pap.)—Candela cerea; *bougie.* (A. 1443.)

BOGINA. — Pellis hircina; *peau de bouc.*

BOGIUM. — Idem q. Boda et Bodium.

BOGLARIUM. — Clypeus; *bouclier.*

BOGLETA. — Ut Bogea. (*St. Ast.*)

BOGNA. — Pro Bonna. (A. 1313.)

BOGNAGIUM. — Pro Bonagium.

BOGNARE. — *Bognas* figere; *borner, planter les bornes.* (A. 1314.)

BOGRANUM. — Telæ species; *bougran.*

BOGRI. — Hæretici, idem q. Bulgari.

BOGRISIA. — Bulgarorum hæresis; *hérésie des boulgres, bougrerie.*

BOGUA. — Piscis genus; *poisson de mer semblable au thon.*

BOHADA. — Præstatio qua subditus unum par boum domino præstare tenetur ad illius vinum conducendum; *obligation du vassal de fournir une paire de bœufs pour le transport du vin du seigneur;* ol. *bohade, vovade.*

BOHORDAMENTUM. — Idem ac Bohordicum.

BOHORDARE. — Hastiludium exercere; *jouter, lutter;* ol. *behourder.* (Pass.)

BOHORDICUM. — Hastiludii species; *joute, lutte à la lance;* ol. *behourt.* (Pass.) — Prima Dominica Quadragesimæ; *le premier dimanche de Carême;* ol. *behourdis, behourt.* (Pass.)

BOIA. — Compes aut torques vinctorum; *entraves ou collier de fer en usage à l'égard des prisonniers.*

BOIAC. — Jus gisti; *droit de gîte.* (A. 1156.)

BOIARI. — Nobiles inferoris ordinis apud Polonos; *boyards.* — Armigeri; *écuyers.*

BOICELATA. — Modus agri in quo tantum frumenti seritur quantum contineri potest in *boicello*, aut ex quo *boicellus* censualis colligitur; *mesure agraire, boisselée.*

BOICELLUS. — Modius; *boisseau.*

BOICHERIA. — Laniena; *boucherie.*

BOICHETTA. — Nassæ species; *engin de pêche;* ol. *boichée.*

BOICHETUS. — Ut Bochetus.

BOIETA. — Ut Boesta.

BOINA. — Dumetum, minor boscus, vel illius pars densior. (A. 1481.)

BOIOUM. — Adeps suillus, ut videtur. (A. 1321.)

BOIRADA. — *Corveia* qua vassallus debet arare binis bobus terram domini sui; *corvée ou service qu'un vassal doit faire avec une paire de bœufs pour travailler les terres du seigneur;* ol. *boiade.* (*Chartul. Camal. monast.*)

BOIRETA. — Amphora; *burette.*

BOIS. — Retis genus.

BOISARE. — Ut Bausiare.

BOISELLADA. — Idem q. Boicelata.

BOISELLINUM. — Præstatio ex mensuratione quæ *boissello* fit; *droit sur le mesurage au boisseau.* (A. 1162.)

BOISIA. — Fustis, baculus; *bûche, gros bâton;* ol. *boise.*

BOISIARE. — Ut Bausiare.

BOISONUS. — Minor boscus.

BOISSELINUS. — Idem q. Boicellus.

BOISSELLUS. — Ut Boicellus. — Situla, quod ad modii formam accedat, sic dicta; *vase à puiser de l'eau.* (A. 1400.) *Boissellus postnatorum*, præstationis species. (A. 1284.)

BOISSERIA.— Silva cædua, silvula; *buisson, bois taillis, bosquet;* ol. *boisson, bisson.*

BOISSONNIUM. — Ead. notione.

BOISSONUS. — Ead. notione.

BOISSOTUS. — Ut Boicellus.

BOISTA.—Jus decimam minutorum granorum percipiendi, sic dictum forte quod

boissello mensurarentur, cum alia in *garbis* seu manipulis colligerentur; *droit de percevoir la dîme des menus grains.*

BOISTELLA. — Operculum, quia loco est capsæ. (A. 1433.)

BOISTELLATA. — Idem q. Boicelata.

BOISTELLUS. — Idem q. Boissellus. — Jus mensuræ faciendæ? (A. 1099.)

BOISTIA. — Ut Boesta.

BOITELLERIUS. — Idem q. Buticularius.

BOKETUS. — Claveus ligneus, fibula in qua cerei infiguntur.

BOLA. — Meta; *borne. Bolæ villæ*, districtus intra quem jurisdictio alicujus loci protenditur, idem q. Banleuca. (A. 1164.) — Globus, pila; *boule.* (A. 1416.)

BOLAGIUM. — Locus forte fluminis ubi capiuntur anguillæ vel servantur. (A. 1273.)

BOLARE. — Signare; *marquer.*

BOLARIUS. — Signator, notator.

BOLCRESTARE. — Terreis aggeribus munire; *terrasser.* (A. 1360.)

BOLDRONUS. — Hippopera; *valise.* (A. 1338.) — Pellis cujuslibet animalis pilis seu lana adhuc munita; *peau munie de son poil.* (A. 1264.)

BOLDUINI. — Ut Beduini.

BOLEA. — Ut Bola, meta.

BOLENDEGARIUS. — Pistor; *boulanger.* (A. 1212.)

BOLENDINUS. — Apud Italos, nummus signatus, ab Ital. *bollare*, symbolum seu tessera, quæ canonicis et aliis præbendariis in præsentiæ signum datur.

BOLENGARIUS. — Ut Bolendegarius.

BOLENGERIA. — Officina pistoria, pistrinum; *boulangerie.* — Ars pistoria, etiam *boulangerie.*

BOLENGIARI. — Artem pistoriam exercere; *boulanger.* (A. 1162.)

BOLENGIUM. — Aquarium, rivus; *réservoir, abreuvoir, ruisseau.* (A. 1496.)

BOLENGRIA. — Ut Bolengeria. (*A. SS.*)

BOLERIA. — Locus, ut videtur, betulis consitus; *lieu planté de bouleaux.*

BOLETA. — Pilula; *petite boule, pilule.* (*St. Cum.*)

BOLETARIUS. — *Bolarum* seu limitum custos. (Rym.)

BOLETINUS. — Schedula; *bulletin.*

BOLETTA. — Sigillum; *sceau, cachet.*

BOLETUM. — Ager incultus aut locus betulis consitus; idem q. Boleria. (A. 1209.)

BOLEVARDUS. — Agger urbem vel castrum muniens et circumcingens; *boulevard.*

BOLHETUS. — Apex. (A. 1412.)

BOLHITORIUS. — Cupa in qua vinum coquitur; *bassin où on fait bouillir le vin, bouilloir.* (A. 1378.)

BOLHITUS. — *Bolhitum corium; cuir bouilli.*

BOLIDA. — Palma manus. (*Vet. Gl.*)

BOLIDUS. — Fungi species quæ nascitur in arboribus.

BOLIET. — Retis genus. (*St. Mass.*)

BOLINUS. — *Ad bolinum* dici videtur de opere anaglyptico. (A. 1295.)

BOLINGERIUS. — Pistor; *boulanger.*

BOLITA. — Ut Bolida.

BOLLA. — Meta; *borne.* — Sigillum; *sceau.* — Cyathus; *coupe, bol.* — Ap. Anglos mensura continens tres partes *pintæ.*

BOLLANUS. — Secundus curio, seu sacerdos ecclesiæ parochialis B. M. de Lorriaco, in qua duo vicissim presbyteri curionis seu pastoris officio fungebantur, unus ad collationem archiepiscopi Senonensis, alter, nempe *Bollanus*, ad præsentationem abbatis Floriacensis.

BOLLATURA. — Signatura, sigilli appositio. (*St. Verc.*)

BOLLE. — Cyathus; *coupe.*

BOLLETA. — Scheda aut sigillum. (*A. SS.*) — Bulla quæ chartis appenditur. (*A. SS.*)

BOLLICIA. — Tumultus, seditio; *troubles, révolte.*

BOLLUCA. — Silvestrium ac parvulorum pomorum species. (*A. SS.*)

BOLTA. — Pilum; *javelot.*

BOLUETUS. — Agger; *boulevard.* (A. 1477.)

BOLUM. — Betula; *bouleau.*

BOLUS. — Frustulum panis, placentæ. (*Med. Sal.*) — Caput, articulus. (*St. eccl. Coris.*)

BOLZSO. — Massa monetaria; *billon.* (A. 1328.)

BOMBACENUM. — Papyrus e *bombace* seu gossypio confectus; *papier de coton.*

BOMBACINIUM. — Vestis species; *pourpoint, hoqueton.*

BOMBACYNUS. — E *bombace* confectus; *de coton.*

BOMBARDA. — Machinæ bellicæ species; *bombarde.*

BOMBARDARE. — Gal. *canonner.*

BOMBARDARIUS. — Is qui bombardas exercet; *bombardier, canonnier.*

BOMBARDELLA. — Diminut. a Bombarda.

BOMBARDERIUS. — Ut Bombardarius.

BOMBARDULA. — Ut Bombardella.

BOMBASIUM. — Thorax, idem q. Gambeso.

BOMBASUM. — Idem q. Bombax.

BOMBATUS. — Curvatus; *bombé.*

BOMBAX. — Gossypium; *coton.*

BOMBAXINA. — Ead. notione.

BOMBICINIUM. — Vestis gossipio facta; *habit de coton.*

BOMBICINUM. — Ead. notione.

BOMBICUM. — Ead. notione.

BOMBICUS. — Superbus, inflatus; *pompeux, orgueilleux.* (Fort.)

BOMBILARE. — De apibus dicitur bombum edentibus; *bourdonner.*

BOMBIRE. — Ead. notione.

BOMBITES. — Formicæ; *fourmis.*

BOMBIX. — Aranea, bombyx; *ver à soie.*

BOMBOSUS. — Ut Bombicus.

BOMBUS. — Crepitus; *pet.* — Pila incendiaria; *bombe.*

BOMBYCINARE. — Purpuram facere, melius vestes bombycinas texere. (Isid. et al.)

BOMBYCINATORES. — Qui vestes bombycinas texunt.

BOMBYCINUS. — Idem q. Bombacinus.

BOMPARDA. — Pro Bombarda.

BOMVUS. — Pro Bombus.

BONA. — *Bona fides*, loco juramenti ab episcopo interposita; *Vid.* Fides. *Bona hora*, mature; *de bonne heure. Bona quinta feria*, dies Jovis sancta; *jeudi saint. Bonæ filiæ*, meretrices; *filles de joie.*

BONACIA. — Malacia, tranquillitas maris; *bonace.* (Mur.)

BONAGIUM. — Jus quod majoribus villarum maxime competit in defigendis metis in terris vassallorum; *droit de bornage ou de faire planter les bornes, que le seigneur avait seul dans les terres de ses vassaux;* ol. *bonnage.*

BONANNUM. — Species carbunculi seu tumor malæ, maxillæ.

BONARE. — Metas figere, mensurare; *planter les bornes, mesurer;* ol. *bonnéer.*

BONARIA. — Modus agri.

BONAS. — Bona fortuna, thesaurus, seu potius thesauri inventio; *trésor qu'on a trouvé.*

BONATA TERRÆ. — Modus agri, idem q. Bonnarium.

BONATRIA. — Idem ac Bonacia.

BONATUS. — Bonus, commodus, idoneus; Gall. *bonasse.*

BONBICINIUM. — Galea; *bassinet.* (A. 1352.)

BONBUCINIUM. — Ut Bombax.

BONCALE. — Pro Bancale.

BONDA. — Vox Saxonica, paterfamilias, maritus, quibusdam habitator. (*Leg. Kan.*)

BONDAGIUM. — Ap. Scotos, conditio ipsa servilis vel colonica; *condition de serf, de colon. Tenere in bondagio*, idem valet quod tenere in *villenagium*, quod *Vid.*

BONDONIA. — Familia; *famille.*

BONDONUS. — Dolii obturamentum; *bondon.*

BONDULA. — Ut Bodula.

BONDUS. — Ap. Anglos servus obnoxiæ conditionis, qui alias *Nativus.*

BONECTA. — Equestris sarcina, pera viatoria; *porte-manteau;* ol. *bonnette.*

BONELLUS. — Ead. notione quod Bondula.

BONENDENUS. — Nummus, monetæ species.

BONETA. — Capitis tegumentum; *bonnet.* — Pro Bonecta.

BONETUM. — Ead. notione, capitis tegumentum.

BONETUS. — Ead. notione.

BONGIA. — Fasciculus; *botte.*

BONIFICARE. — Melius reddere, restaurare, augere; *améliorer, rétablir, augmenter.*

BONI. — *Boni generis homines*, nobiles, ingenui (*Capitular. an.* 813.)

BONI HOMINES. — Sic sæpe dicuntur qui in placitis cum comitibus et judicibus judicia exercebant, Gal. *prud'hommes. Boni* nude dicuntur consiliarii seu judices, judicis principalis assessores, in Inst. an. 1254. *Boni homines de communia*, viri probi. (*Gest. Innocent. III PP.*) — Apud Anglos, villici aliique rustici quibus est familia. — Apud Florentinos, viri duodecim qui duobus mensibus urbi administrandæ præerant. — Hæretici Albigenses. — Sic dicti fratres ordinis Grandimontensis et Minimi.

BONI PUERI. — Pauperes scholares.

BONISCULA. — Modica bona, exiguæ facultates.

BONISSIMUS. — Optimus. (*A. SS.*)

BONITA. — Ut Bonitas, exactio.

BONITAS. — Exactio sub specioso Bonitatis nomine, tanquam gratuito a subditis dominis præstata. (A. 1267.) — Donum, munus; *don.* (*Leg. Luitp.*) — Felicitas, beatitudo; *félicité, béatitude.* (Alyp. Ant.) — Officium, obsequium; *bon office.* (A. 1229.) — Valor, pretium; *valeur.* (A. 1342.)

BONITON. — Piscis genus.

BONNA. — Terminus, limes; *borne;* ol. *bonne.*

BONNALIUM. — Idem q. Bonnarium.

BONNARIUM. — Modus agri certis limitibus seu *bonnis* definitus; *champ dont on a posé ou déterminé les limites;* ol. *bonnier.*

BONNARIUS. — Qui *bonnarium* agri possidet; *celui qui possède un bonnier de terre.*

BONNERIUS. — Ut Bonnarium.

BONNETA. — Species pilei, ut Boneta. — Modus agri, idem ac Bonnarium.

BONNETERIUS. — *Bonnetarum* opifex; *bonnetier.*

BONNUARIUM. — Ut Bonnarium.

BONOARIUS. — Ut Bonnarius.

BONORII. — Idem q. Boni homines, hæretici.

BONOSII. — Ead. notione.

BONSNAGIUM. — Idem q. Bonagium, metarum positio.

BONUARIUM. — Pro Bonnuarium.

BONULUM. — Carnium elixarum jus, ut Brodium. (A. 1271.)

BONUM. — Id quod Latini *bona* vocant, facultates; *biens.* (Bald. Noviom.) — Morbi species, ut Malannus. (*A. SS.*) — Donum, ipsa donationis charta. (*Martyr. prior. S. Mont.*)

BONUS DOMINUS. — Arbiter, sic dictus quod partibus litigantibus, tanquam bonus dominus, utrique consulebat, remque inter eos componebat. (A. 1342.)

BONUSCULA. — Diminut. a *bona*, facultates.

BONVENTUS. — Convivium, idem q. Procuratio. (A. 1237.)

BONZINUM. — Vasis species; *bocal.*

BOOBA. — Ut Boca.

BOOLETUM. — F. ager incultus; *champ en friche;* ol. *bool.* (A. 1177.)

BOORIA. — Idem ac Boria, prædium rusticum; *métairie.*

BOQUARIA. — Ut Bocaria.

BOQUELLARIUS. — Clypeus, scutum; *bouclier.*

BOQUENA. — Pellis hircina; *peau de bouc.* (A. 1288.)

BOQUERANNUS. — Telæ subtilis species; *bougran.*

BOQUERIUM. — Locus *boquetis* seu palis

circumseptus; *lieu entouré de poteaux.* (A. 1307.)

BOQUERIUS. — Idem q. Bocherius.

BOQUETALLUM. — Servitii genus quod subditi debent, sive in deferendis aut vehendis, sive etiam exscindendis lignis vel palis. (A. 1432.)

BOQUETUS. — Tignum, palus. (A. 1351.)

BOQUINUS. — Caprinus, hircinus; *bouquetin.*

BORA. — Cella reconditoria? (*St. Plac.*)

BORACANUS. — Pannus e pilis caprinis contextus; *bourracan.*

BORACIUM. — Tomentum; *bourre.*

BORACUM. — Species salis; *borax.*

BORAGIUM. — Culcitrarum exactio, quæ fiebat a vassallis ad dominorum exceptiones, cum peregre ibant, sic dicta, quod culcitræ *borra* seu tomento farciuntur. (A. 1270.)

BORARIUM. — Ostium fluminis vel ora?

BORAX. — Ut Boracum.

BORAZIUS. — Tela linea aut cannabina ex qua conficiuntur mappæ crassiores, seu lintea ad abstergendas manus.

BORBA. — Lutum, limus, cœnum; *boue, bourbe.*

BORBOR. — Ead. notione.

BORCERIUS. — Pro Bocherius.

BORDA. — Axis, tabula; *planche, plateau.* (Rym.) — Genus vestis apud Arabes, idem q. Burda. — Ora, margo; *bord.* (Rym.) — Domus, ædes, tugurium, prædium; *maison, cabane, ferme, petite métairie;* ol. *borde.* —Panni species. — Limbus, fimbria; *bordure.* (*Necr. Paris.*)

BORDÆ. — Prima Dominica Quadragesimæ nonnullis in locis. (In aliis *Dominica Brandonum* appellata.)

BORDAGIUM. — *Tenecturæ* species, ratione cujus *bordarius*, seu qui *bordam* tenet, vilioribus servitiis domino obnoxius est, ita ut nec *bordam* vendere aut alienare ei liceat inconsulto et invito domino; cujus quidem bordagii nullum præstatur hominium; *métairie, terre dont la possession est chargée de redevances onéreuses et d'ordre inférieur;* ol. *bourdelage, bordelage.*

BORDANUS. — Qui sub *bordagii* onere possidet; *bordier. Vid.* Bordagium.

BORDARE. — Pro Berdare.

BORDARIA. — Ut Borda, prædium rusticum. (A. 1066.) — Servitium quod ab eo qui *bordariam* tenet debetur. (A. 1323.)

BORDARIOLUM. — Ædiculum, tuguriolum; *petite maison, cabane;* ol. *bordiau.*

BORDARIUS. — Qui *bordam* aut domum sub *bordagii* nomine possidet; *bordier.*

BORDATURA. — Ead. notione ac *borda*, limbus, margo; *bordure, bord.* (*A. SS.*)

BORDATUS. — Ora, margine, vel limbo cinctus; *bordé.* — *Bordata navis*, cujus margines tabulis crassioribus sunt instructi. *Bordata moneta*, quæ non est perfecte rotunda.

BORDELAGIUM. — Idem ac Bordagium. (A. 1354.) — Districtus domini *bordorum;* ol. *bourdelage.* (A. 1310.)

BORDELAGIUS. — Idem ac Bordarius; *bourdelagier.*

BORDELARIA. — Idem q. Bordaria.

BORDELARIUS. — Idem q. Bordarius; ol. *bourdelier, bordelieur.*

BORDELEGIUM. — Pro Bordelagium.

BORDELLUM. — Ædiculum, ead. notione q. Bordariolum. — Hæc vox apud Gallos usurpatur pro lupanari quod, inquit Cangius, meretrices ut plurimum in domunculis ac nullius momenti ædibus habitent.

BORDELLUS. — Ead. notione.

BORDENALE. — Palus, tignum; *poteau, soliveau.* (*St. Pall.*)

BORDERES. — Loci limitanei; *lieux situés dans le voisinage;* ol. *bordières.* (A. 784.)

BORDERIA. — Pro Bordaria.

BORDERIATA. — Idem ac Bordaria.

BORDERIUS. — Qui *bordariam* seu prædium rusticum tenet. (A. 1218.)

BORDHALPENY. — Nummus qui in foro et nundinis solvitur pro erectione mensarum et tabularum ad exponendas merces; *droit de place, d'étalage.*

BORDI. — *Vid.* Bordus.

BORDIA. — Idem ac Borda

BORDIARE. — Ad *barros* pugnare, *torniare*, gladiis concurrere, *justas facere*, hastiludium exercere; idem q. Bohordare.

BORDIGALA. — Arcæ majoris genus in qua pisces servantur in stagnis vel fluviis; *caisse, réservoir de bois à conserver le poisson;* ol. *bourdigue.*

BORDIGALARIUS. — Qui in pisces ex *bordigalis* adductos jus habet.

BORDILE. — Idem ac Bordellum.

BORDILERIUS. — Idem ac Borderius.

BORDO. — Baculus cantoris; *bourdon.*

BORDONARII. — Asinorum curatores, agasones; *âniers.*

BORDONATUS. — In modum baculi religioso peregrinantium tornatus et terminatus; *bourdonné, en forme de bourdon de pèlerin.*

BORDONUS. — Baculus peregrinantium; *bourdon, bâton de pèlerin.* — Hasta qua sustentatur umbella quæ principibus viris in solemnibus cæremoniis aut urbium ingressibus prætenditur; *bâton de dais.* (A. 1328.)

BORDUA. — Limbus in arte heraldica; *bordure.*

BORDUM. — Panni species.

BORDURA. — Margo vel limbus si de vestimentis similibusque ornamentis agitur; *bordure.*

BORDUS. — Limbus, fimbria; *bord, bordure d'habit.* (*Nec. Eccl. Paris.*) — Ora, margo; *bord.* (*A. SS.*) — Domus, tugurium, ut Borda. (*Mon. Angl.*)

BOREGHALPANI. — Idem ac Bordhalpeny.

BORELLUS. — Carnifex; *bourreau.*

BORGA. — Pro Burgus.

BORGECHINUS. — Ocrea levior, calceorum species; *brodequin.*

BORGELLA. — Conspiratio, seditio; *émeute, conspiration.* (A. 1345.)

BORGENSES. — Pro Burgenses.

BORGERALFRUM. — Potionis dulcissimæ species. (Bern. mon.)

BORGERASA. — Ead. notione.

BORGERASTRE. — Ead. notione.

BORGESIA. — Telæ species, forte ead. q. Boquerannus; ol. *borge.* (A. 1476.)

BORGHUM. — Idem q. Borgum.

BORGIOSIA. — Jus civitatis; *bourgeoisie.*

BORGNUS. — Cocles; *borgne.*

BORGUERANTUS. — Idem q. Boquerannus.

BORGUM. — Ap. Anglos, vadimonium. *Borgi fractura*, ap. eosdem plegii fractio.

BORIA. — Prædium rusticum; *métairie.*

BORIOISIA. — Pro Borgiosia.

BORLA. — Spicarum manipulus, fascis vel manipulorum certa collectio. (*St. Av. a.* 1496.) — Pastorale pedum; *bâton pastoral.* (A. 1386.)

BORNA. — Meta, terminus, limes; *borne.*

BORNAGIUM. — Jus defigendi metas in terris vassallorum, atque pensitatio quam ob eam rem domino persolvunt vassalli; idem q. Bonagium.

BORNATURA. — Idem q. Bordatura.

BORNATUS. — Ut Bordatus.

BORNELLUS. — Canalis; ol. *bourneau.*

BORRA. — Tomentum; *bourre.* — Ap. Navarros pecuniaria multa minor. — Ap. Italos, cavus dumeti plenus, ubi stagnat aqua.

BORRACHIA. — Idem q. Boquerannus.

BORRAQUIA. — Borrago; *bourrache.*

BORRASSERIUS. — Helciarius; *bourrelier.*

BORRAT. — Culcita tomento farta.

BORRATELA. — Tela crassior, ut videtur. (A. 1239.)

BORRATIUM. — Vestis ex *borra* seu tomento confecta, coactilis, gambeso; *casaque piquée et ouatée, gambeson.*

BORRATURA. — Artificium seu confectio ephippiorum et aliorum ornatuum ad equos pertinentium; *art du bourrelier.*

BORREFIA. — Prædium rusticum, ut Boria. (A. 1224.)

BORRELARIUS. — Ead. notione q. Borrasserius.

BORRELERIUS. — Ead. notione.

BORRELETUS. — Pars tegminis capitis qua usi sunt veteres Galli etiam cum in desuetudinem abiissent capitia; *bourlet.*

BORRELIO. — Tomentum quod in mundando panno, de eo cum forficibus elevatur; *bourre tontisse.*

BORRELLINUS. — Ead. notione.

BORRELLIO. — Ead. notione.

BORRELLUS. — Collare, helcium; *collier.* (A. 1295.) — Carnifex; *bourreau.* (A. 1320.)

BORRELUS. — Tomentarius; *bourrelier.*

BORRETA. — Fascis virgeus, seu minutioris ligni; *bourrée.*

BORRETHUS. — Idem q. Borrelio.

BORREUS. — *Globus borreus*, globus tomento factus qui in die Cinerum pœnitentibus dabatur ab iisdem reportandus feria v in cœna Domini.

BORROLHIS. — Dissensio, discordia, contentio; *brouillerie.*

BORSEGUES. — Cothurni, species calceamenti; *brodequins.* (*Conc. Hisp.*)

BORSERIUS. — Idem q. Bursarius.

BORTATUS. — Pro Bordatus.

BORTO. — Species lanceæ qua utuntur ii qui decurrunt ad annulum trajiciendum.

BORTUM. — Limbus; *bord.*

BORZANES. — Perticæ; *barres.* (J. de G.)

BOS. — *Bos arator*, aratro deditus; *bœuf de labour.* (*Cod. Th.*) *Bos aquensis*, cujus opera molendini rota versabatur; *bœuf occupé à faire tourner la roue d'un moulin.* (*Tab. S. Rem.*) — *Bos medianus*, medii pretii; *bœuf de moyenne valeur.* (*Lex Alam.*)

BOSA. — Stercus, cœnum, lutum; *boue.*

BOSCADERIUS. — Lignator; *qui cherche ou fait du bois.*

BOSCAGIUM. — Silva, silvula; *petit bois, bocage.* — Jus *boscum* seu ligna exscindendi in silva aliena, et præstatio quæ ea de causa solvitur; *droit de couper du bois dans la forêt d'autrui et redevance payée pour l'obtention de ce droit;* ol. *boschage.* (A. 1306.)

BOSCAIRARE. — Ligna cædere; *couper du bois;* ol. *buscher.*

BOSCAIRARIA. — Jus utendi *bosco*, ut Boscagium. (A. 1203.)

BOSCALIÆ. — Dumeta, ligna quævis; *broussailles, menu bois, bois.* (*St. Taur.*)

BOSCALIVUS. — Nemorosus, dumetis consitus; *couvert de bois ou de broussailles.* (Mur.)

BOSCARARIA. — Ut Boscairaria.

BOSCARE. — Ut Boscairare.

BOSCATICUM. — Tributum pro lignis in urbem vel oppidum inferendis; *droit d'entrée payé par le bois que l'on introduit dans une ville.*

BOSCATOR. — Lignarius, qui ligna cædit; *bûcheron.*

BOSCHADUM. — Præstationis species; forte quæ pro jure utendi *bosco* pensitabatur, vel pro lignis in urbem inferendis. *Vid.* Boscagium et Boscaticum. (A. 1215.)

BOSCHARE. — Cædere, secare; *couper.* (*St. Verc.*)

BOSCHERO. — Ut Boscator.

BOSCHETTUM. — Diminut. a *boscus*, silvula; *bosquet.*

BOSCHETTUS. — Ead. notione.

BOSCHITUM. — Ead. notione.

BOSCHUS. — Pro Boscus.

BOSCIA. — Pyxis; *boîte.* (A. 1317.)

BOSCIDA. — Ead. notione. (H. *Dalph.*) — Qui cædit boves, macellarius; *boucher.* (Ugut.)

BOSCLERIUM. — Clypeus; *bouclier.*

BOSCOLLUM. — Fustis, lignum lanceæ; *bois de lance.*

BOSCUS. — Silva; *bois.* — Pars quædam *forestæ. Boscus mortuus, boscus vivus:* practici Gallici *boscum vivum* appellant arbores et virgulta nemorum infructifera, ob idque *mortuum boscum* dicunt, quod fructus non ferant; boscum vero mortuum appellant qui revera mortuus, id est siccus est. Vivi igitur bosci usus est ad ædificandum, mortui vero ad ardendum.

BOSDARIA. — Pro Bordaria.

BOSEFIA. — Locus ubi mactantur boves;

abattoir; aut prædium rusticum; *ferme, métairie.* (A. 1264.)

BOSEQUUS. — Bubulcus; *bouvier.* (S. XV.)

BOSETUM. — Plantarium, minor *boscus*; *bosquet.*

BOSIA. — Ut BAUSIA.

BOSINA. Pro BONNA, meta.

BOSOR. — Caro; *chair.* (*Vet. Gl.*)

BOSTRILLO. — Ut BOSCATOR.

BOSQUATGIUM. — Ut ROSCAGIUM, jus ligni.

BOSQUERARE. — Idem q. BOSCAIRARE.

BOSQUEINRARE. — Ead. notione.

BOSQUEIRARE. — Ead. notione.

BOSQUETALLUM. — Idem q. BOQUETALLUM.

BOSSA. — Tumor, tuber, proprie de ulcere pestifero quod Itali *bozzam* vocant.

BOSSANAYA. — Monetæ Barcinonensis species.

BOSSELAGIUM. — Præstatio quæ ex tabulis nummulariis, ut videtur, provenit. (A. 1197.)

BOSSELLAGIUM. — Præstationis species ex *bladis* venditis et *boissello* admensis exsolvenda. (A. 1145.)

BOSSELLUS. — Idem q. BOISSELLUS.

BOSSEQUUS. — Bubulcus; *bouvier.*

BOSSERIUS. — *Bossellorum* faber; *boisselier*, seu umbonum artifex; *armurier, fabricant de boucliers.* (A. 1334.)

BOSSEX. — Doliolum aut amphorula. (A. 1338.)

BOSSIA. — Ulcus pestilens, idem q. BOSSA.

BOSSIDA. — Pyxis, arcula; *boîte.*

BOSSONAGIUM. — Idem q. BOSSELAGIUM.

BOSSONAYA. — Idem q. BOSSANAYA.

BOSSONIUM. — Ut BOISSONIUM.

BOSTAR. — Stabulum boum; *étable à bœufs.*

BOSTARASIUM. — Minor *boscus*, ut BOSCHETTUM.

BOSTAZARIUM. — Jus lignum exscindendi in nemoribus. *Vid.* BOSCAGIUM.

BOSTELLUS. — Ead. notione ac BOISSELLUS.

BOSTIA. — Pro BOISTIA.

BOSTILLATOR. — Qui fenum manipulatim componit, in fasces colligat; *celui qui botelle le foin.* (Men.)

BOSTUM. — Pro BUSTUM.

BOSTUS. Pro BOSCUS.

BOSULA. — Meta, ut BONNA.

BOSULARE. — Bosulas figere, ut BONARE.

BOSUS. — Lignum, pro BOSCUS.

BOT. — Imago cerei, votum; *image de cire, vœu.* (A. 1305.)

BOTA. — Ocrea; *chaussure, botte. Botæ conventuales*, seu *moniales*, quibus utuntur monachi in conventu. — Lagena major, dolium; *tonneau;* ol. *botte.* — *Botarum consuetudo*, idem ac BOTAGIUM. *Botæ nocturnales*, forte sic dictæ quod majorum festorum pervigilio solverentur. — Locus ubi *botæ* reponebantur; *cellier.* — Emendæ species.

BOTAGIUM. — Præstatio pro vino quod in botis seu vasis vinariis distrahitur; *droit dû au seigneur par celui qui vendait du vin;* ol. *boutage.*

BOTALLUS. — Dolium, vas vinarium; *tonneau*

BOTARE. — Pellere, pulsare; *pousser;* ol. *bouter.*

BOTAREA. — Pro VOTAREA.

BOTARIA. — Vas vinarium; ol. *boux.* (A. 1350.) — Via strata, agger; *chaussée.* (A. 1313.)

BOTATICUM. — Idem videtur ac BOTELLAGIUM.

BOTATICUS. — Ead. notione.

BOTATUS. — *Vinum botatum*, vas vinarium redolens. (A. 1301.)

BOTELHERIA. — Cella vasaria; *office.*

BOTELLA. — Lagena; *bouteille.*

BOTELLAGIUM. — Præstationis species, scilicet unius vini lagenæ, quam *bouteille* Galli dicunt, pro singulis doliis vinariis quæ certo anni tempore distrahuntur; ol. *bouteillage.*

BOTELLARIA. — Officium *botellarii.*

BOTELLARIUS. — Cui *botellarum* seu potus cura demandata est; *bouteiller.*

BOTELLERIA. — Idem ac BOTELLARIA.

BOTELLUS. — Intestinum; *boyau.* — Botulus; *boudin.* — Ocrea; *botte.*

BOTERIA. — Apertura per quam aqua in prata ex rivo deducitur; *ouverture par laquelle on introduit dans un pré, pour l'arroser, l'eau d'un cours d'eau;* ol. *butière.* (A. 1471.)

BOTERIUS. — Qui *botas* seu dolia vendit, doliarius; *tonnelier.*

BOTERONUS. — Fasciculus; *botte.*

BOTGIUM. — Compes vel torques vinctorum, ut BOGIA.

BOTHA. — Officina; *boutique.*

BOTHENA. — Ap. Scotos, baronia, aut territorium vel districtus domini.

BOTHOFLEMARE. — Pro FLEBOTHOMARE.

BOTHONATUS. — Fibulatus, fibulis instructus; *boutonné.*

BOTICA. — Officina, taberna; *boutique.*

BOTICELLA. — Lagena; *bouteille.*

BOTIDUS. — *Botida imago*, anaglypta; *sculpté en bosse.*

BOTIGA. — Ead. notione quod BOTICA

BOTIGIA. — Ead. notione.

BOTIGLIUS. — Ut BOTICELLA.

BOTIGOLIUS. — Ead. notione.

BOTIGOLUS. — Ead. notione.

BOTIGUA. — Ut BOTIGA.

BOTIGUIA. — Ead. notione.

BOTILLAGIUM. — Pro BOTELLAGIUM.

BOTINA. — Levior ocrea; *bottine, botte légère.*

BOTINUM. — Præda; *butin.*

BOTIS. — Cloaca; *égout.*

BOTISELLA. — Doliolum.

BOTIUS. — Tumor purulens, ut BOCIUS.

BOTIZARE. — Terminare; *aboutir.*

BOTLARIUS. — Idem q. BUTICULARIUS.

BOTO. — Fibulæ, globulus; *bouton.* — Agger terræ quo metæ agrorum aliquando significantur.

BOTOERIUM. — Idem q. BATATORIUM.

BOTOILLAGIUM. — Pro BOTILLAGIUM.

BOTONATUS. — Idem q. BOTHONATUS.

BOTONTINUS. — Tumor aggesta terra excitatus ad agrorum fines; *monticule de terre faisant office de borne.*

BOTONUS. — Glans, pilula; *boule, boulette.* (Mur.) — Fibula, ut BOTO. (A. 1230.)

BOTORIUM. — Pro BOTOERIUM?

BOTORRIUS. — Turricula, specula, vel propugnaculi species. (A. 1247.)

BOTRIFER. — Qui *botros* fert, frugifer. (*A. SS.*)

BOTRIO. — Uva, racemus; *grappe de raisin.*

BOTRUS. — Fossa, via imbribus excavata, Ital. *botro; fossé, chemin creusé par les eaux.* (A. 1297.)

BOTTA. — Ocrea, *botte.* — Lacuna; *mare.* — Rubeta, buffo, *crapeau.*

BOTTAGLIA — Ut BOTELLA.

BOTTERA. — Finis, terminus, vel potius fossata quibus aqua deducitur in agros. (A. 1277.)

BOTTICELLUS. — Doliolum; *petit tonneau.*

BOTTINUS. — Ut BOTINUM. (A. 1333.)

BOTTUS. — Dolium; *tonneau* (Mar.) — Sonitus campanæ qui repetitis ictibus fit; *sons précipités de la cloche, espèce de tocsin.* (*St. Mant.*)

BOTUM. — Finis, limes; *bout.* (A. 1286.) — Tudicula, clava campanæ; *battant de cloche.* (A. 1435.) — Lignum quodvis fractum, vel usu detritum. (A. 1239.)

BOTUS. — Ocrea, telæ species, lagena; *botte, tissu, bouteille.*

BOUCASSINUS. — Idem q. BOCASSINUS.

BOUCATORIUM. — Porticus species, quæ sub dormitorio erat. (A. 1330.)

BOUCELLUS. — Uter ex pellibus confectus, pice oblitus; idem ac BUTTA. (A. 1301.)

BOUCHELLUS. — Sepes, sepimentum ex virgultis confectum, idem quod PARCUS. (A. 1291.)

BOUCHERIA. — Macellum carnarium; *boucherie.*

BOUCHERIUS. — Macellarius; *boucher.*

BOUCLARIUS. — Clypeus; *bouclier.*

BOUCLERIUS. — Ead. notione.

BOUCLETA. — Fibula; *boucle.*

BOUCLETARIUS. — Boucleriorum confector; *fabricant de boucliers.* (A. 1239.)

BOUCLUM. — Vestitus ornamentum: « Nec deferunt *bouclum* a retro longum dictum toga. » (A. 1506

BOUDINUS. — Rotulus; *boudin.*

BOUGERIUS. — *Terra bougeria*, forte quæ ab incolis colitur, ab eis nempe qui *bougias* ibi possident, vel quæ a *bougia* pendet; *Vid.* BOUGIA.

BOUGIA. — Habitatio, domus vel prædium rusticum; *habitation, bien de campagne, métairie.* (*Recog B. S. And.*) — Candela cerea; *bougie.* (*Chartul. Eccl. Carn.*)

BOUGIS. — Bulga, sive sacculus quo viatores utuntur; *sacoche;* ol. *bougette.*

BOUGIUS. — Habitatio, domus; *habitation, maison.* (A. 1292.) — Pars domus, coquina vel cœnaculum; seu potius ubi deponuntur purgamenta. (*Necr. Eccl. Par.*)

BOUGUERANUS. — Idem q. BOQUERANUS.

BOULA. — Betula; *bouleau;* ol. *boul.* (A. 1206.) — Aleatorium, *tabularum* ludus. *Vid.* TABULA. (S. XV.)

BOULAYA. — Locus betulis consitus; *lieu planté de bouleaux;* ol. *boulaie.*

BOULENGARIUS. — Pistor; *boulanger.*

BOULENGERIUS. — Ead. notione.

BOULETA. — Alea, *tabularum* ludus.

BOULETTUS. — Globus, pila; *boule.*

BOULLETUS. — Globus tormentarius; *boulet.* (Rym.)

BOULUS. — Betula, ut BOULA.

BOUQUELERIUS. — Scutum; *bouclier*

BOUQUERIUM. — Pascuum commune; *pâturage communal.*

BOUQUETUS. — Calculus lusorius, scrupus; ut MARELLA. (A. 1361.)

BOURATIUM — Vestis species ex panno vel tela crassiori.

BOURDA. — Panni genus, idem q. BORDA.

BOURDARIA. — Pro BORDARIA, prædium rusticum.

BOURDENA. — Arboris species; *bourdaine.*

BOURDENAGIUM. — Officium quoddam: « Concessimus dilecto ligeo nostro Hugoni Spenser officium *bourdenagii* civitatis nostræ. » (*Ch. Henr. reg. Angl.*)

BOURDONAGIUM. — Pedagium seu vectigal, ut videtur, quod ab asinorum conductoribus exigebatur.

BOURELARIUS. — Helciorum opifex; *bourrelier.*

BOURELARIA. — Ars BOURELARII, *Vid.* BOURELARIUS.

BOURETA. — Anas, avis aquatica; *canard d'eau;* ol. *bourette.*

BOURGAGIUM. — Certum et annuum vectigal quod burgensis aut burgi incola, pro domiciliis suis seu tenementis, quæ in burgo possidet, burgi domino præstat.

BOURLETTA. — Clavæ species; *espèce de massue;* ol. *bourlette.*

BOURRA. — Tomentum; *bourre.*

BOURRELARIUS. — Idem q. BORRELARIUS.

BOUSSELLUS. — Idem q. BOISSELLUS.

BOUTAGIUM. — Idem q. BOTAGIUM.

BOUTAILLIA. — Uter. (*Ch. an.* 1332.)

BOUTARE. — Pellere, pulsare, offendere; ol. *bouter.*

BOUTARIUS. — Qui *butarum* curam habet. (A. 1261.)

BOUTATURA. — Impulsio. (A. 1355.)

BOUTEILLA — Lagena; *bouteille.*

BOUTELAGIUM. — Ut BOTAGIUM.

BOUTELLA. — Ead. notione q. BOUTEILLA.

BOUTELLUS. — Diminut. a BOUTUS.

BOUTERIA. — Limes, terminus, finis; *bout.* — Via strata, agger; *chaussée.*

BOUTERIUS. — Idem ac BOUTARIUS

BOUTOIR. — Retis species.

BOUTONNARIUS. — Globulorum opifex; *boutonnier.*

BOUTONNI. — Ut BOTONES.

BOUTTUS LAPIS. — Lapidis species; *boutisse.*

BOUTUM. — Limes, idem q. Bouteria.

BOUTURA. — Idem q. Boutatura.

BOUTUS. — Lagena, *bouteille.*

BOUVELLUS. — Juvencus; *jeune bœuf d'un an;* ol. *bouvillon.*

BOVA. — Cella vinaria; *cave.* — Ap. Venetos, morbus boum. — Canalis, aquæductus.

BOVAGIUM. — Idem q. Boagium.

BOVARE. — Modus agri, idem ac Bovata.

BOVAREGIUS. — Idem q. Bucha, apertura fluvii, per quam derivantur aquæ.

BOVARIA. — Prædium rusticum; *ferme, métairie;* ol. *boverie.* — Stabulum boum; *étable à bœufs.*

BOVARIATA. — Idem ac Bovata. (A. 1223.)

BOVARIUM. — Modus agri, idem ac Bovata. — Locus ubi venduntur boves; *marché aux bœufs.* — Bubile; *étable à bœufs.*

BOVARIUS. — Cui boum cura commissa est; *bouvier.*

BOVATA TERRÆ. — Modus agri sic dictus quod tantum terræ contineat quantum bos unus vel *par boum* arare potest spatio unius scilicet anni; *mesure agraire contenant ce qu'une paire de bœufs peut labourer en un an;* ol. *bove de terre.*

BOVATERIUS. — Forte minister qui *bovaticum* exigebat a subditis.

BOVATICUM. — Protectio, tutela, quam princeps debebat iis qui boagium illi solvebant; vel immunitas qua boves aratorii ab omni captione qualibet ex causa edicto publico eximebantur. — Tributum quod ratione boum pendebatur; *redevance qu'on payait proportionnellement aux bêtes de labour qu'on occupait;* idem q. Boagium.

BOVATIM. — Instar bovis. (*A. SS.*)

BOVEIA. — Ædicula, tuguriolum, forte locus in rupe excavatus, nisi idem sit ac Bovata.

BOVELLUM. — Idem q. Bovile.

BOVELLUS. — Bos junior, juvencus, ut Bouvellus.

BOVERA. — Idem ac Bovata.

BOVERAGIUM. — Pro Biberagium.

BOVERIA. — Ut Bovaria.

BOVERIUM. — Modus agri, idem ac Bovata.

BOVERIUS. — Bubulcus, agricola. (*St. Taur.*)

BOVETA. — Idem q. Bovata. — Crumena vel bulga, seu pera viatoria; *sac, sacoche;* ol. *bougette.*

BOVETTA. — Bucula, juvenca; *génisse.*

BOVETUS. — Ut Bovellus.

BOVIA. — *Piscari in bovia* dicitur cum piscatores a duabus naviculis simul, quasi boves, rete extrahunt.

BOVIALE. — Bovile; *étable à bœufs.*

BOVICIDA. — Macellarius; *boucher.*

BOVICULA. — Ut Bovetta.

BOVILIUM. — Idem ac Boviale.

BOVILLA. — Ead. notione.

BOVILLICARIA. — Pro Bubulcaritia.

BOVINUS. — *Animalia bovina;* boves, vaccæ.

BOVIONATOR. — Qui, inter pannorum opifices, iis quæ ad ejusmodi opificium spectant, invigilat; ol. *bougonneur, bovionneur.*

BOVIRE. — Ut Baulare.

BOVISCIDA. — Idem q. Bovicida.

BOVITILLUS. — Vetulus; *veau.*

BOVIUS. — Idem ac Bovinus.

BOVO. — Bos; *bœuf.*

BOVOLCARITIA. — Idem q. Bubulcaritia.

BOWGA. — Bulga, pera viatoria; *bougette.*

BOX. — Hircus; *bouc.*

BOXARDIUS. — *Per boxardium ; tour à tour.*

BOXIA. — Forte capra, hircus, aut servitium cum bobus præstandum.

BOXTA. — Pyxis; *boite.*

BOYA. — Pro Boia.

BOYARDUS. — Badius; *bai.*

BOYCELLERIUS. — Pro Boutellerius.

BOYCHUS. — Silvula; *buisson.*

BOYGA. — Terra inculta; *friche*

BOYNA. — Limes, meta; *borne.*

BOYRANIUM. — Corveia boum seu opera cum bobus præstanda. (A. 1272.)

BOYSIA. — Ead. notione q. Boxta.

BOYSSAGIUM. — Forte tributum quod ex granis venditis et *boissello* mensis exigitur.

BOYSSERIA. — Modus agri tantum seminis capiens quantum in *boissello* potest contineri, vel potius silvula. (*Instr. Vivar.*) — Cloaca; *fosse à immondices, voirie.* (A. 1352.)

BOYTA. — Pyxis, ut Boxta.

BOZARE. — Forte idem ac Bosiare.

BOZIGA. — Domus, mansio, habitatio.

BOZINA. — Latrinarum forina vel forinæ; *canal d'un privé;* ol. *boyne.*

BOZOLA. — Meta, ut Bonna.

BOZOLUS. — Dumetum (a. 1496), pars molendini, vel *exclusæ.* (A. 1283.)

BOZOSUS. — Forte tuberosus.

BOZULA. — Idem q. Bozola.

BRABANCIONES. — Prædones; *pillards, brabançons.*

BRABANTINI. — Monetæ aucum Brabanciæ. — *Brabanciones,* quod *Vid.*

BRACA. — Moles, agger; ol. *braie.* — Pro *broca,* fistula doliaris.

BRACADA. — Senum pedum mensura; *brasse.*

BRACÆ. — Femoralia, vestis species; *culottes, haut de chausses, caleçon, braies.*

BRACAGIUM. — Jus quod monetario competit pro salario cusæ monetæ et decessione materiæ aliisque impensis; ol. *brassage.*

BRACALE. — Fascia herniæ coercendæ; *bandage.* — Idem q. Bracæ —Fascis, quantum brachiis capi potest; *brassée.*

BRACARE. — Braccas induere; *chausser braies.* (*Vet. Gl.*)

BRACATGE. — Species grani ?

BRACATUS. — Signatus. *Pecunia bracata; argent monnayé.*

BRACBANÇONES. — Idem ac Brabanciones.

BRACCAGIUM. — Quantum brachiis capi potest; *brassée.*

BRACCATOR. — Qui monetam signat et cudit; *monnayeur.*

BRACCHIALE. — Cingulum seu herniæ vinculum; *ceinture ou bandage à hernies.* (*A. SS.*)

BRACCIA. — Mensuræ agrariæ species, tantum terræ quantum unus homo in uno die brachiis suis laborare potest; ol. *brassée.*

BRACCO. — Canis sagax, indagator; *chien de chasse, braque.*

BRACCUS. — Ead. notione.

BRACE. — Grani species; secale aut miscellum frumentum; *malt, seigle ou méteil.*

BRACEA. — Senum pedum mensura; *brasse.*

BRACEARE. — Pro Berceare

BRACELLUS. — Placentæ species. (*Cons. Floriac. cœn.*) — Armilla, brachiale; *bracelet.*

BRACENTUS. — Agricola, qui brachiis terram laborat, vel qui labore victum comparat; *cultivateur.* (*St. Plac.*)

BRACERIUM. — Brachii armatura; *brassart.*

BRACETUS. — Ut Bracco.

BRACHA. — Idem q. Blacha. (*Vet. Gl.*)

BRACHÆ. — Pro Bracæ.

BRACHALE. — Cingulum coriaceum quo tudicula campanæ suspenditur; *brayer.* (A. 1429.)

BRACHARE. — Cervisiam conficere; *brasser, faire de la bière.*

BRACHELLUS. — Placentæ species, ead. notione q. Bracellus.

BRACHERIA. — Pars vestimenti hominum, vulgo Gal. *braguette.*

BRACHERIOLUM. — Ut Bracchiale.

BRACHERIUM. — Pro Bracerium.

BRACHETUS. — Ut Bracco.

BRACHIALE. — Manica; *manche d'habit.* — Torques in brachio, dextrale, *bracelet.* — *Arbannum brachiale,* brachiorum opera (corvatæ species).

BRACHIALIUM. — Propugnaculum; Gal. *braie,* unde *fausse-braie.*

BRACHIATA. — Senum pedum mensura; *brasse.* — Mensura agraria, eadem q. Braccia. — *Brachiata actorum;* opera, scriptura actorum, pretium operæ, notarii merces. (Inst. an. 1303.)

BRACHIATUS. — Magna habens brachia; *qui a de grands bras.* (Ugut.)

BRACHIERA. — Idem ac Braccia.

BRACHILE. — Armilla; *bracelet.* — Lineum quo femoralia succinguntur; *ceinture.*

BRACHILUM. — Locus seu ædes ubi cervisia conficitur; *brasserie.*

BRACHINUM. — Ead notione.

BRACHIOLINEUM. — Braca linea qua femoralia succinguntur; *caleçon.*

BRACHIOLUM. — Idem ac Bracellus.

BRACHIROLUM. — Fascia continendæ ilium procidentiæ; *bandage à hernies.*

BRACHIS. — Ut Bracæ.

BRACHIUM. — Mensuræ species, cubitus. — Mensura agraria. — *Brachium fluviale, brachium marinum; bras de fleuve, bras de mer. Brachium capellæ;* latus. *Brachium in collum ponere;* signum servitutis susceptæ.

BRACHIUS. — Idem q. Bracco.

BRACIA. — Ut Brace.

BRACIACUM. — Ut Brace.

BRACIARA. — Mensuræ agrariæ species, eadem quæ Brachiera. (A. 1033.)

BRACIARE. — Cervisiam conficere; *brasser.*

BRACIARIA. — Locus ubi cervisia conficitur; *brasserie*

BRACIARIUM. — Ead. notione.

BRACIATICUM. — Præstatio frumentaria, forte ex hordeo. (A. 1209.)

BRACIATOR. — Cervisiæ confector; *brasseur.*

BRACIATORIUM. — Idem q. Braciarium.

BRACIATUS. « In omnibus præcipuis festis facit fieri *braciatos,* et quisque habet unum cum pane suo. » Placentulæ forte seu panes in prunis excocti, seu *en la braise.*

BRACILE. — Manica qua coqui vel ministri mensæ tegunt brachia ne vestes sordibus inficiantur. — Pars vestis monachorum (zona aut renum cingulum).

BRACILIUM. — Ead. notione ac Brace

BRACINA. — Ut Braciaria.

BRACINIUM. — Ead. notione.

BRACINUM. — Ead. notione.

BRACIOLUM AQUÆ. — Gal. *bras d'eau.*

BRACIONARIUM. — Ut Braciarium.

BRACISA. — Cervisiæ species. (*A. SS.*)

BRACITORIUM. — Ut Braciarium.

BRACIUM. — Ut Brace.

BRACONAGIUM. — Idem q. Marcheta.

BRACONARIUS. — Cui *bracconum* cura est.

BRACONERIUS. — Ead. notione.

BRACRIUM. — Fascia continendis iliis; *bandage à hernies.*

BRACTAMENTUM. — Humor, ex Gr. βρέχειν. (Fulg.)

BRACTILETUM. — Brachiolum, sinus, fretum. (*St. Mut.*)

BRACUS. — Vallis; *vallée, vallon.*

BRACZALIS. — Agricola, qui brachiis terram laborat, vel qui labore victum comparat, ut Bracentius.

BRADELLA. — Sedes qua in ecclesiis utuntur mulieres. (*Act. Eccl. Mediol.*) — Scabellum altaris; *marchepied de l'autel*

BRADIA. — Campus vel ager suburbanus. (Mur.)

BRADIUM. — Ead. notione. — Præmium, munus, palma. (*Vet. Gl.*)

BRADO. — Petaso seu perna ?

BRADUS. — Pro Badius.

BRAESIUM. — Idem q. Brace.

BRAGA. — Gurges, locus in fluvio aggere coarctus piscium capiendorum gratia; *partie de rivière resserrée par des digues pour faciliter la pêche du poisson;* ol. *braye.*

BRAGAMARDUS. — Gladii species, idem q. Braquemardus.

BRAGANTES.— Pro BRIGANTES.

BRAGARE. — Ex mundiori cultu gloriolam aucupari; ol., *braguer*. — Vagitare, clamare. (*Ord. reg. Fr.*)

BRAGATIO. — Mundior cultus. (Men.)

BRAGENTIA. — Familia, ut videtur, *bragis* enim seu vestibus donabantur familiares ab iis quorum servitio addicti erant. (A. 1307.)

BRAGERIUM.—Femora, vel lumbi. (*A. SS.*) — Femoralia, quæ virorum propria sunt; *culottes*.

BRAGHERIUM. — Ead. notione.

BRAGIA. — Ut BRAGA.

BRAGIDA. — Idem q. BRADIA.

BRAGIRE. — Hinnire; *hennir*.

BRAGIUM. — Ut BRACUS.

BRAGRÆ. — Pro BRACÆ.

BRAGUERIUM. — Procidentiæ ilium retinaculum: *bandage à hernies*.

BRAGUETA. — Femoralia seu femoralium apertura: *culottes ou pont*; ol. *braiette*. (*Conc. Hisp.*)

BRAGUILERIUS. — Qui facit *braguetas* seu *bracas*; *qui fait des braies, tailleur*.

BRAGUS. — Idem q. BRACUS?

BRAIA. — Idem ac BRADIA.

BRAIARE. — Vagire, clamare, prout infantes solent; *crier, pleurer, bramer*.

BRAIBANCENI. — Iidem q. BRABANCIONES.

BRAIDA. — Idem ac BRADIA.

BRAISIUM. — Idem ac BRACE.

BRAIUM. — Limus terræ; *fange, boue, terre grasse*; ol. *bray, brahic*, etc.

BRAMBARICARII. — Ut BARBARICARII.

BRAMOSUS. — Pro BROMOSUS.

BRANA. — Juvenca, vacca junior, vel quæ taurum nondum passa est.

BRANAGIUM. — Pro BRENAGIUM.

BRANCA. — Pars extrema sive crurum sive brachiorum in feris et avibus rapacibus, si modo pars illa manus vel pes proprie dici debet; *griffe*. — Jus excidendi ramos arborum, quos Galli *branches* dicunt, in forestis pro foco seu igne suo.

BRANCANTA. — Forte rami arborum ad umbraculum collecti.

BRANCARE. —*Brancare* dicuntur aves rapaces: 1° cum ungulis ramum cui insident complectuntur; 2° cum unguibus suis impetunt.

BRANCE. — Pro BRACE.

BRANCEA. — Mala, maxilla; *joue*.

BRANCHA. — Idem ac BRANCA.

BRANCHADA. — Ferculum quo sanctorum reliquiarum capsæ portantur in processionibus: *brancard*.

BRANCHARE. — Ut BRANCARE.

BRANCHEA. — Pars crucis transversa; *bras de la croix*.

BRANCHIA. — Ramus; *branche*. — Mensuræ species, ut BRACHIUM. — Pars corporis avium et ferarum, ut BRANCA.

BRANCHIAGIUM. — Rami in genealogiis; *branche généalogique*.

BRANCHIATA. — Idem ac BRACHIATA.

BRANCHYA. — Ut BRANCEA.

BRANCIA. — Mala, ut BRANCEA. — Ramus; *branche*.

BRANCIOLA. — Ramusculus; *petite branche*.

BRANDA. — Titio, fax ardens; *brandon, tison allumé, torche, flambeau*. — Myrica; *bruyère*

BRANDALIS. — *Brandalis platea. turris*, ubi *brandeum*, seu fascia in signum jurisdictionis apponitur.

BRANDANALE.—Fulcrum focale. (Murat.)

BRANDEA. — Zona, fascia, cingulum; *bande, ceinture*.

BRANDELLICI. — Hæretici ab auctore *Brandello* monacho sic dicti.

BRANDERIA. — Andena, sustentaculum ferreum, fulcrum focarium.

BRANDEUM. — Velum, palla serica, vel lintea qua divorum reliquiæ vel corpora involvi a Christianis solebant. — Panni particula quæ sanctorum lipsanis applicata ex ipso contactu tanquam divorum ipsorum reliquiæ Christianis dispertiebatur. — Species panni serici aut alterius materiæ vestitæ. — Zona, fascia, cingulum, ut BRANDEA.

BRANDIUM. — Velum, ut BRANDEUM.

BRANDONARE. — *Brandones* apponere;

BRANDO. — Fax, tæda, funale; *torche, tison enflammé, flambeau*; ol. *brandon*. (Pass.) *Brandones* seu *dies brandonum*, prima Dominica Quadragesimæ; *le premier dimanche de Carême*; ol. *dimaine brandonner, dimanche des brandons*. — Velum seu potius baculus palea instructus quod prædiis obsignatis apponitur; *panonceau ou mieux bâton garni de paille que l'on fiche en terre pour signaler les biens saisis*; ol. *brandon*. (Pass.)

BRANDONARE. — *Brandones* apponere; *mettre les brandons, saisir et arrêter les fruits d'une terre*; ol. *brandonner*. (A. 1291.)

BRANDONUM. — Fax, ut *Brando*.

BRANDONUS. — Fax, ut BRANDO. — Species panni serici.

BRANDRETUM. — Diaconorum vestis in modum largioris stolæ, qua in Quadragesima aliisque jejunii diebus pro dalmatica utuntur. (Inst. an. 1400.)

BRANMASSI. — Idem q. BRABANCIONES.

BRANNUM. — Furfur; *son*.

BRANTIA. — Tenuis auri lamina; *mince lame d'or*. (Isid.)

BRANUM. — Locus altus et profundus, præcipitium. (*A. SS.*)

BRAQUEMARDUS. — Species gladii; *braquemart*.

BRARERIA. — Cingulum coriaceum quo tudicula campanæ sustenditur; *brayer*.

BRASA. — Prunæ, carbones candentes; *braise*.

BRASARIUS. Ad *brace* pertinens. *Brasarium molendinum*, ubi *brace* molitur.

BRASCHETUS. — Idem q. BRACCUS.

BRASCIMUM. — Ut BRACE.

BRASCINA. — Idem q. BRACINA.

BRASEUM. — Ut BRACE.

BRASGIA. — Ead. notione.

BRASIA. — Vepres, dumeta; *broussailles* — Pro BRACE.

BRASIARE. — Cerevisiæ confectrix.

BRASIATRIX. — Pro BRACIATRIX.

BRASILE. — Brasilicum lignum, vel coccum infectorium, color ruber; *bois de teinture rouge. brazil*. (A. 1400.) — Pro BRACILE.

BRASIUM. — Ut BRACE.

BRASSA. — Mensuræ species; *brasse*

BRASSADELLUS. — Placentæ species in prunis excoctæ; *Vid.* BRACELLUS.

BRASSAGIUM. — Idem q. BRACE

BRASSAMEN. — Cerevisiæ confectio *brassage*. (A. 1233.)

BRASSARE. — Idem q. BRACIARE.

BRASSATA. — Idem q. BRASSA.

BRASSERIA. — Locus ubi cerevisia conficitur; *brasserie*.— Opus illius qui brachiis terram laborat; *travail des bras*; ol. *brassarié*.

BRASSERIUS. — Minister in monasteriis qui præerat *brasseriæ*. — Idem qui *magister operis* vel *operarum*.— Agricola, qui brachiis terram laborat, vel qui labore victum comparat; *laboureur, homme de journée, ouvrier*; ol. *brassier*.

BRASSIA. — Mensura sex pedum, eadem q. BRASSA. — Mensura agraria, eadem q. JORNALE.

BRASSIATA.— Ead. notione.

BRASSICARE. — Ut BRACIARE.

BRASUM. — Ut BRACE.

BRATALE. — Idem q. BRACÆ, femoralia aut subligaculi genus quod *bretelles* dicunt Galli.

BRATISARE.—Ut BRACIARE.

BRATIUM.—Ut BRACE.

BRATSINA.— Molendinum ubi *brace* tunditur, *moulin à moudre le grain*; ol. *bressine*.

BRATTEA.—Pro BRACTEA.

BRATXIA. — Balteus, cingulum; *baudrier*.

BRATZARE.—Ut BRACIARE.

BRAUCALE.—Pro BAUCALE.

BRAUSIA.—Pro BRASIA.

BRAVARIA.— Grex equorum, seu stabulum gregis equarum proletarii.

BRAVIS. — Bos junior; *jeune bœuf*.

BRAVIUM. — Victoriæ præmium, quod in publicis ludis dabatur, a Gr. βραβεῖν. (Mur.) — Præstantia, excellentia. (A. 1375.)

BRAVIUS.— Ut BRAVIS.

BRAVUS.— Bos junior et indomitus; ol. *brau*. — Sicarius, satelles; *bravo*.

BRAXÆ.—Femoralia, ut BRACÆ.

BRAXATIO.—*Braxationis officium*; jus conficiendi et vendendi cerevisiam; *droit de fabriquer et de vendre de la bière*. (A. 1325.)

BRAXATOR. — Minister in monasteriis qui præerat *brasseriæ*; *celui qui dans le couvent dirigeait la préparation de la bière*. (Mart.)

BRAXATORIUM.— Idem q. BRACINA.

BRAXATORIUS.— Ead. notione.

BRAXATRIX.— Idem q. BRASIATRIX.

BRAXATURA.—Ut BRACINA.

BRAXINA.—Ut BRACINA.

BRAXIONARIUS.—Idem q. BRAXATOR.

BRAXIUM.— Idem q. BRASSA.

BRAYETTA. — Bracca linea; *caleçon*.

BRAYIA.— Idem q. BRACE.

BRAYSIUM. — Ead. notione.

BRAZA. — Idem q. BRASA. — Cerevisia; *bière*; ol. *brasse*.

BRAZALIS. — Brachiale, brachii armatura; *brassart*.

BRAZARE.— Idem q. BRACIARE.

BRAZATA.— Idem q. BRASSA; *brasse*. — Quantum ambabus ulnis amplecti et ferri potest; *brassée*.

BRAZEAGIUM.— Idem q. BRACAGIUM.

BRAZIA.— Idem q. BRACE

BRAZILE.— Idem q. BRACILE.

BREATUS. — *Corium breatum*, explicatum. (*St. Sal.*)

BREBANTINI. — Pro BRABANTINI.

BREBANTIONES.— Ead. notione.

BREBENZONES. — Ead. notione.

BREBICIONES.— Ead. notione.

BREBILEGIUM.— Pro BREVILEGIUM.

BRECILLUM. — Brasilicum lignum; ut BRASILE.

BREDOLA. — Fulcimentum, fulcrum vel etiam scamellum. (*Vet. Gl. a.* 1218.)

BREDOLATUS. — Fulcimentis munitus. (A. 1496.)

BREGANTINA. — Armorum species; *brigandine*.

BREGANTINUS. — Naviculæ species; *brigantin*.

BREGNIATUS. — Dumetis et vepribus consitus: *plein de broussailles*.

BREIARE — Pinsere; *broyer, piller*.

BREN. — Furfur; *son*.

BRENA. — Fructicetum, frutetum; *taillis*.

BRENACUS. — Furfuraceus; *de son*.

BRENAGIUM.—Tributum quod pro *brennio* præstatur, vel *brennium* ipsum quod tenentes dare tenentur dominis suis pro canum venaticorum pastu; *droit seigneurial sur le son, ou redevance en son pour la nourriture des chiens du seigneur*; ol. *brennage*. (A. 1184.)

BRENARIUS. — Qui *brenagio* cogendo præfectus est, vel penes quem canum pascendorum cura erat; *receveur du droit de brenage ou valet chargé de faire manger les chiens du seigneur*.

BRENATICUM. — Idem q. BRENAGIUM.

BRENERIUS. Idem q. BRENARIUS.

BRENNACUM. — Idem q. BRENAGIUM.

BRENNARIA. — Ead. notione.

BRENNIUM.— Idem q. BREN.

BRENTA. — Apud Ital. vasis vinarii species.

BRENTARIUS. — Qui *brentas* defert.

BRENTATOR. — Ead. notione.

BRENUM. — Idem q. BREN.

BRES. — Idem q. BRACE.

BRESCHIA. — Ead. notione.

BRESIA. — Idem q. BRASA.

BRESIUM. — Idem q. BRACE.

BRESMIA. — Genus piscis; *brême*.

BRESOLA. — Rotæ denticulus.

BRESSÆ. — Cunæ; *berceau*.

BRESSOLUM. — Ead. notione.

BRESTACHIA. — Castellum ligneum quo castra et oppida muniebantur; *fortification en bois destinée à défendre les abords d'une place*; ol. *bretesche, berteiche, bretoische*, etc. — Locus editus unde juridicæ promulgationes a præcone fiebant. — Ædificiorum

eminentia et projectura e ligno aut e lapidibus confecta.

BRESTESCHIA. — Ead. notione.

BRETACHIA. — Ead. notione.

BRETAGIÆ. — Ead. notione.

BRETANCHIA. — Ead. notione.

BRETECHIA. — Ead. notione.

BRETESCHIA. — Ead. notione.

BRETIA. — Idem quod Muta, præmium scilicet quod in mutationibus prædiorum domino exsolvitur; *droit payé au seigneur toutes les fois qu'un fonds de terre changeait de propriétaire.*

BRETINUS. — Color equi, idem q. Liardus.

BREVA. — Vox monetariorum, Gal. *brève* et *briève;* dicitur de monetis quæ monetariis perficiendæ traduntur, descripto prius earum *brevi* seu indice.

BREVE. — Inventarium, rotulus, chartula continens indicem seu summatim rei cujuspiam descriptionem, et alia ejusdem generis; *inventaire, rôle, état relevé, état sommaire, procès-verbal.* (Pass.) — Charta quævis, diploma quodvis, instrumentum publicum, epistola, mandatum; *charte, titre, acte public, lettre, mandement.* (Pass.) *Breve divisionalis*, testamentum, ultima dispositio; *testament.* (Hug. ep. Tol.) *Breve sacramenti*, instrumentum confectum de sacramento præstito, et testium subscriptionibus firmatum; *acte de fidelité.* (Greg. Tur.) *Breve inquisitionis*, quo inquisitiones juridicas fieri licet; *bref d'enquête pour faire des informations juridiques.* (A. 1155.) *Breve pendens extra sigillum*, apud Anglos, quo servitia ratione feudorum suorum debita regi significabant feudatarii; *acte par lequel les feudataires reconnaissent la suzeraineté royale.* (*Lib. nig. Scac.*) *Breve investituræ*, quo quis in possessionem rei alicujus mittitur; *acte d'investiture.* (Ach., *Spic.*) *Breve de sordemanda*, instrumentum immoderatæ petitionis; ol. *bref de surdemande.* (A. 1236.) *Breve de capella*, litteræ cancellariæ regiæ; *lettres de chancellerie.* (Rym.) *Breve refutationis*, charta cessionis, qua quis de jure succedit; *acte de cession.* (Font.) *Breve pro quæsta*, seu pro stipe colligenda; *acte portant permission de quêter.* (*St. Eccl. Meld.*) *Breve testatum*, seu *victoriale*, charta qua quis a judice inpossessionem alicujus rei mittitur; *acte donnant gain de cause.* (Otb., Mur.) *Breve de convenientia*, instrumentum quo litigantes pacificantur; *accommodement, transaction.* (A. 1410.) *Breve judiciale*, vel *originale*, quo quis judicialiter citatur; *citation, assignation.* (Pass.) *Breve magistrale*, instrumentum quo quis licentiam obtinet litem habendi cum aliquo; *lettres de chancellerie qui autorisent à intenter une action contre quelqu'un.* (Pass.) *Breve mortuorum*, seu *de defunctis*, aut *pro defunctis*, instrumentum quod a monachis in ea monasteria cum quibus societatem, seu, ut aiunt, *fraternitatem* inierant, mittebatur, quo monachorum suorum mortem et obitum nuntiabant, quo pro iis statas et ordinarias preces et Missas exsolverent; *billet de mort.* (Pass.) *Vid.* etiam Salvatio, Conductus, Excommunicatio, etc. — Summi Pontificis epistola quæ in cera rubra sub Annulo Piscatoris obsignatur; *bref du Pape.* (Pass.) — Apud Provinciales, regio, seu potius dominium, districtus in quo *breve* domini currit; *quartier, seigneurie, domaine.* (A. 1246.) — Annuus reditus qui ex prædiis aut rebus aliis provenit qui in *brevibus* describi solet; *rente, revenu.* (Pass.) — Liber ecclesiasticum Officium compendio complectens; *bréviaire.* (*Cær. vet. Eccl. Carn.*) — Responsorium quod post singulas Nocturnorum lectiones cantatur. (Bern. Mon.) — *Breve minutum*, forte obventiones quotidianæ minores in *brevibus* annotatæ. (*Obit. Eccl. Morin.*)

BREVETARIUS — Qui *brevia* defunctorum in varia monasteria deferebat. *Vid.* Breve.

BREVETUM. — Pontificis epistola; *bref.* — Schedula; *billet.*

BREVETUS. — Schedula, indiculus. — *Brevetus salvationis; Vid. Breve salvationis*, in Breve.

BREVIA. — Characteres magici in *brevibus* descripti, quos secum deferre solent qui iis utuntur, amuletum. (*Vet. Gl.*) — Humilia in mari vel in flumine loca. (*Vet. Gl.*) — Idem ac Breva. (A. 1360.)

BREVIAGIUM. — Dominium; idem ac Breve.

BREVIALE. — Locus ubi reponuntur vel reportantur *brevia*, vel ubi aliquid continetur abbreviatum, unde quidam liber in quo est totum Officium diurnum et nocturnum dicitur Breviarius; *bréviaire.*

BREVIALIS. — Idem ac Brevis. — *Brevialis tabula*, in qua discipuli regulas a magistris acceptas scribebant. (Bern. mon.)

BREVIARE. — (Subs.) Idem ac Breviale. — (Verb.) In *breves* redigere, describere; *rédiger, écrire.* — Agendorum chartulam seu conceptum animo testamentum perscribere, delineare; *minuter.*

BREVIARIUM. — Instrumentum notariorum; *acte notarié.* — Liber ecclesiasticum Officium compendio complectens; *bréviaire.*

BREVIARIUS. — Ead. notione q. Brevetarius. (A. 1366.) *Brevis* (*Ann. Fuld.*) et Breviarium. (*Act. Mur. mon.*)

BREVIATUS. — In *brevi* inter defunctos conscriptus; *compris dans la liste des morts.*

BREVICARIUS. — Idem ac Berbicarius.

BREVICELLUM. — Epistola; idem ac Brevis.

BREVICOLA. — Ead. notione.

BREVICULUS. — Indiculus, compendium, breviarium; *sommaire, abrégé, mémoire, bordereau.*

BREVIGER. — Bajulus et portator *brevium.*

BREVIGERULUS. — Ead. notione.

BREVILEGIUM. — *Breve* Pontificis; *bref.*

BREVIS. — Summarium; idem ac Breve.

BREVITUDO. — Brevitas; *brièveté, petitesse.*

BREZELLUM. — Forte idem ac brasilicum lignum? (A. 1209.)

BRIA. — Vasis species; *gourde.*

BRIBA. — Frustum panis, panis mendicatus; *bribe.*

BRABAZONES. — Idem q. Brabanciones.

BRICA. — Later; *brique.* — Lateraria; *briqueterie.* — Machina jaculatoria; *machine de guerre;* ol. *briche.*

BRICHEMINUS. — Via, iter, illud præsertim iter in quo propter aquas fontes sæpe occurrunt.

BRICHOLA. — Idem ac Bricola.

BRICIA PANIS. — Mica, frustum; *miette.*

BRICHARIA. — Opifex lateraria vel quæ lateres vendit. (A. 1396.)

BRICOLA. — Machina bellica, balista; *machine de jet;* ol. *bricolle.*

BRICOSUS. — Jurgiosus.

BRIDA. — Frenum; *bride.* (*A. SS.*) — Machina bellica, eadem quæ Bricola.

BRIDOLEZA FARINA. — Purior similago; ol. *bourdalèse.* (A. 1363.)

BRIEVA. — Idem ac Breva.

BRIGA. — Jurgium, rixa, pugna, lis, factio, difficultas; *procès, querelle, démêlé, rixe;* ol. *briga.*

BRIGADA. — Idem ac Brigata.

BRIGANCII — Militiæ pedestris genus; *brigands.*

BRIGANDI. — Ead. notione.

BRIGANDINA. — Sagi militaris species; *brigandine.*

BRIGANTÆ. — Ut Brigancii.

BRIGANTES. — Ead. notione.

BRIGANTINA. — Ut Brigandina.

BRIGANTINI. — Ut Brigancii.

BRIGANTINUS. — Naviculæ species; *brigantin.*

BRIGARE. — Rixari, contendere, negotium cum aliquo habere.

BRIGATA. — Turma; *brigade.*

BRIGENDARIUS. — Militiæ seu *brigatæ* præfectus; *brigadier.*

BRIGENTINUS. — Idem q. Brigantinus.

BRIGERIA. — Santonicum, herba absinthio non dissimilis; ol. *breguière.*

BRIGIARIUS. — Lebetum faber; *chaudronnier.* (A. 1431.)

BRIGOSUS. — Intricatus, fastidiosus; *embrouillé, difficile.*

BRIGRII. — Ut Bersarii.

BRILLUM. — Conspicillum; *lunette.*

BRINA. — Pruina; *gelée.*

BRINARE. — Gelascere; *geler.*

BRINGANTINA. — Pro Brigandina.

BRINUM. — Navis species.

BRIOLIUM. — Pro Brolium.

BRISARE. — Frangere; *briser.*

BRISATIO. — Infractio, infraction; *violation.*

BRISATUS. — Non observatus; *violé, enfreint.*

BRISCA. — Favus; *rayon de miel;* ol. *bresche.*

BRISCHIARE. — Frangere seu perforare; *briser, percer.*

BRISEGA. — Ut Bretachia.

BRISIACUM. — Brasilicum lignum; ut Brasile.

BRISILLUM. — Ead. notione.

BRISIN. — Ut Brisca.

BRISOLIUM. — Ut Brisiacum.

BRITASCHIA. — Idem q. Bretachia.

BRITESCHIA. — Ead. notione.

BRITIGENA. — Brito, Armoricus; *Breton.*

BRITISCUS. — Ut Bitriscus.

BRISONARE. — Linguam in Britannia inferiore usitatam loqui; *parler bas-breton.*

BRITONES. — Satellites seu milites, forte sic dicti quod essent e Britannia minori. — Grassatores, prædones.

BRIULUM. — Ut Brolium.

BROA. — Limes, terminus, forte maxime cum aliquo dumo indicatur. (A. 1319.) — Locus depressus, humidus. — Silvula; *petit bois, bosquet;* ol. *broil.* (A. 1165.)

BROALE. — Limes, ut Broa. (A. 1318.)

BROCA. — Fistula doliaris; *canelle;* ol. *broche. Vinum vendere ad brocam*, id est minutatim; *vendre le vin en détail.* (A. 1134.) — Ager incultus, dumetum; *broussailles.* — Dens, cornu, aculeus; *aiguillon, pointe.* (A. 1366.) — Canna, arundo, pedamentum; *roseau, échalas.* (A. 1496.) — Vasis genus ad mensam, aliosque usus destinatum; *broc.* (A. 1361.)

BROCALIUM. — Fistula doliaris; *robinet, cannelle.*

BROCARDICUM. — Juris axioma; *axiome de droit;* ol. *brocard*

BROCARE. — Aurum vel argentum serico intexere; *brocher d'or ou d'argent.* — Foliis seu frondibus spoliare; *dépouiller une plante de ses fruits ou de ses feuilles.*

RROCARIA. — Dumeta; *broussailles;* aut forte ericeta; *bruyères.*

BROCAT. — Pannus auro contextus; *brocard d'or.* (*Conc. Hisp.*)

BROCATUS. — Pro Brodatus.

BROCCÆ. — Sudes acutæ, pali; *broches.*

BROCCALUM. — Ut Brocat.

BROCCARDA. — Ut Brocardicum.

BROCCATUM. — Idem ac Broccalum.

BROCELLUM. — Dumetum, idem ac Bruscia.

BROCHA. — Veru; *broche.*

BROCHATA. — Mensura, forte sic dicta a Gal. *broc;* amphora: « Septem *brochatarum* vini puri. »

BROCHERIUS. — Pro Bocherius.

BROCHERONNUS. — Forte urceolus; *burette:* « Cum parvo *brocheronno* ad tradendum vinum presbytero in magno altari. » (A. 1419.)

BROCHETA. — Fistula doliaris; *cannelle.*

BROCHETUS. — Mensura Lugdunensis continens vigesimam quartam partem *asinatæ.*

BROCHIA. — Fistula doliaris, ut Brocheta. — Dens, aculeus, acies; *aiguillon, pointe.*

BROCHIATUS. — Aculeis munitus; *garni de pointes.* (A. 1358.)

BROCHUS. — (Subs.) Amphora; *broc.* —

(Adj.) *Brocis* seu dumetis consitus; *rempli de broussailles.* (A. 1336.)

BROCIA. — Ut Bruscia.

BROCIUS. — Currus, plaustrum; *charrette.*

BROCUS. — Ut Brochus.

BRODA. — Opus acupictum; *broderie.*

BRODADURA. — Ead. notione.

BRODARIA. — Ead. notione.

BRODARIUS. — Juris quod *brodium* vocabant liguritor. (*A. SS.*)

BRODATOR. — Qui acupingit; *brodeur.*

BRODATURA. — Idem q. Brodadura.

BRODATUS. — Acupictus; *brodé.*

BRODEQUINUS. — Caliga; *brodequin.*

BRODERATUS. — Idem ac Brodatus.

BRODERIA. — Idem ac Broda.

BRODERICIA. — Ead. notione.

BRODIATORES. — Antiquarii qui in libris describendis litteras ac elementa non accurate sed more acupictorum et *brodiatorum* leviter effingunt, adeo ut visum pene effugiant. (Nic. Clemang.)

BRODINIUM. — Carnium elixarum jus: *brouet, jus de viande bouillie.*

BRODIUM. — Ead. notione.

BRODULA. — Idem ac Brodatura.

BRODUM. — Idem ac Brodium.

BROEILLIUM. — Idem ac Brolium.

BROELLA. — Genus panni; *sorte d'étoffe;* ol. *brouelle.*

BROETA. — Pro Birota; *brouette.* (A. 1257.)

BROETARIUS.— Qui *broetam* seu vehiculum ducit. (A. 1361.)

BROGILUS.— Idem ac Brolium.

BROGINUS. — Retis genus; *filet de vénee*; ol. *bregin*

BROGRISIA. — Bulgarorum hæresis; *hérésie, secte des Bulgares;* ol., *bougrerie.*

BROIA. — Instrumentum terendæ cannabi; *broie.*

BROIALUM. — Idem q. Brolium.

BROIARIA. — Idem ac Bruarium.

BROIHERA. — Ead. notione.

BROILUS.— Idem ac Brolium.

BROLETUM. — Platea, locus publicus arboribus consitus; *lieu planté d'arbres, promenade publique.* (Mur.)

BROLIUM. — Nemus, silva aut saltus in quo ferarum venatio exercetur, maxime vero silva muris aut sepibus cincta; *parc ou bois.* — Campus; *plaine, champ.* — Pratum, pomarium; *pré, verger.*—Idem q. *corveia*, quæ in brolio domini, sive nemus sit, sive pratum, a vassallis debetur.

BROLIVUS. — Arboribus consitus; *planté d'arbres.*

BROLLUM.— Ut Brolium.

BROMA. — Ut Bruma.

BROMIDITAS. — Putredo, fœtor; *pourriture, puanteur.*

BROMOSUS. — Immundus, putridus, cœnosus: « Aqua *bromosa.* »

BRONCHERIA. — Dominica Palmarum; *dimanche des Rameaux.* (A. 1370.)

BRONDA. — Virgultum, ramusculus; *rameau, petite branche;* ol. *brounde.* (A. 1352.)

BRONDATUS. — Acupictus; *brodé.*

BRONIA. — Lorica; *cuirasse.*

BRONZINUM. — Tormentum Gallicum; *canon.*

BRONZINUS. — Vas, urceus, unde lavandis manibus aqua infunditur.—Æs, cuprum; *cuivre, airain, bronze.* Species panni Lusitanici.

BROQUERIUS. — Pro Boclerius; *bouclier.*

BROQUETTA.—Clavus, fibula; *brochette, clou.*

BROQUETUS. — Diminut. a Brocus, amphora.

BRORIUM. — Idem q. Brolium.

BROSASTA. — Feni manipulus; *botte de foin.*

BROSCA.— Avis species. (Rumpl.)

BROSCHUS. — Idem q. Broscus.

BROSCIA.—Dumetum, ut Bruscia.—Pro Boistia?

BROSCUS.—Lagenæ majoris species; *bouteille de grande dimension.*

BROSDUS. — Ut Brusdus.

BROSSA.—Dumetum, vepretum, silvula; *broussailles, buisson;* ol. *brosse, brousse.* (A. 1112.)

BROSSIA. — Ead. notione.

BROSTAGIUM. — Præstatio, ut videtur, pro jure colligendi in nemoribus *brossas*, seu dumos, vepres et arborum ramos. *Vid.* Ramagium.

BROTS. — Botrus, uva; *raisin.*

BROUCATUM. — Idem ac Broccatum.

BROUDATOR. — Idem q. Brodator.

BROUDATURA. — Idem q. Brodatura.

BROUDATUS.— Idem q. Brodatus

BROUETA — Idem q. Broeta.

BROULUM. — Idem q. Brolium.

BROURDADUS. — Forte idem q. Broudator aut Broutarius. (A. 1519.)

BROUTARE. — *Broeta* transvehere; *brouetter.*

BROUTARIUS. — Qui *broeta* transfert; *brouetteur.*

BROYDATUS. — Idem q. Brodatus.

BROYLUS. — Ut Broilum.

BROZIA. — Ut Broscia.

BROZIUS. — Ut Brocius, plaustrum.

BRUA. — Idem q. Brossa, silvula.

BRUARIUM. — Ager sterilis, vepribus et dumetis horridus; *bruyère.*

BRUCIA. — Ut Bruscia.

BRUCINUS. — Buxus, ut videtur; *buis;* ol. *brucin.*

BRUCTARE. — Pro Blutare.

BRUCUS. — Pro Bruchus; *hanneton.*

BRUDATUS. — Pro Brodatus.

BRUELLÆ.—Intestina; *intestins, boyaux;* ol. *breuilles, brouailles.*

BRUERA. — Idem q. Bruarium.

BRUERIA. — Ead. notione.

BRUGARIA. — Ead. notione.

BRUGEDIUM. — Species panni; *sorte de tissu*: « Cotellam de *brugedio.* »

BRUGGA. — Ager sterilis, vacuus; *terrain inculte, bruyère.* (A. 1276.)

BRUGIA. — Modus agri: « Duas *brugias* terræ. » (S. XIII.)

BRUGILUS. — Idem q. Brogilus.

BRUGINA. — Idem q. Broginus.

BRUGINUS. — Ead. notione.

BRUGITUS. — Murmur; *bruit.*

BRUGNA. — Lorica; *cuirasse;* ol. *brugne, brunie.* (A. 813.)

BRUGOLA.— Fungus, vel prunum silvestre. (*A. SS.*)

BRUGUERA. — Ut Brugaria

BRUGUERIUM. — Ut Bruarium

BRUIDA. — Ead. notione.

BRUIERIA. — Ead. notione.

BRUILLIUM. — Idem q. Brolium.

BRUILLUM.— Ead. notione.

BRUILLUS. — Ead. notione.

BRULETUS. — Moneta nigra seu ære mista; ol. *brûlé.* (A. 1343.)

BRULLATUS. — Idem q. Brodatus

BRULLIUM.— Ut Brolium.

BRUMA. — Pruina; *gelée du matin.*—Navis species; ol. *brument.*

BRUMALIA.—Festus dies apud paganos in honorem Bacchi a Romulo institutus, ut putant.

BRUMATICI. — Qui Brumalia celebrant.

BRUMOSUS. — Ut Bromosus.

BRUNA. — Moneta quam alii nigram vocant; *Vid.* Moneta.—Lorica; *cuirasse.* (Mur.)

BRUNATICI. — Pro Bromatici.

BRUNATICUS.— Fuscus, subniger; *brun.*

BRUNCLERUS. — Idem q. Brevetarius.

BRUNEA. — Thorax, lorica; *cuirasse.*

BRUNEARIUS. — *Bruniarum* confector; *fabricant de cuirasses.*

BRUNEDO.—Color fuscus; *couleur brune.*

BRUNELLUS.— Certa mensura salis, eadem q. *minotus;* ol. *brunel.*

BRUNETA.—Pannus non ex nativi coloris lana confectus, sed quavis tinctura imbutus; ol. *brunette.*

BRUNIA. —Ut Brunea.

BRUNICUS. — Equus tolutarius. (Isid.)

BRUNITUS.—Levigatus, politus; *nettoyé, blanchi.*

BRUNTISSAGIUM. — Politio; *brunissage, action de nettoyer, de fourbir.* (A. 1420.)

BRUNTULARE. — Susurrare, murmurare; *murmurer.* (Bar.)

BRUNUS. — Fuscus color, subniger, nigricans; *brun*

BRUSARE. — Navem calefacere, ignem ex *bruscis* accendere in navi ut facilius purgari possit et sebo illiniri; *flamber un navire.* (A. 1213.)

BRUSCALE.—Dumetum; idem q. Bruscia.

BRUSCARE. — Incendere, ut Bruxare.

BRUSCATUS. — Æreo colore imbutus; *bronzé.*

BRUSCIA. — Dumetum; *broussailles*

BRUSCIARE — Idem q. Bruscare.

BRUSCIOLUS.— Carbunculus, species ulceris. (*A. SS.*)

BRUSCOSUS. — *Brusciis* locus consitus; *lieu plein de broussailles.*

BRUSCUS. — Rustum; *fragon épineux, espèce de houx.* — Alvus apum, ut Bresca. — Ranæ species, rubeta; *sorte de grenouille venimeuse.* (Pap.)

BRUSDUS. — Opus phrygium acupictum, plumarium; *broderie.*

BRUSLATUS— Idem q. Brodatus.

BRUSSURA. — Ut Brusura.

BRUSTIA. — Arcula cogendæ stipis; *tronc à recevoir les offrandes.* (A. 1323.) — Pectinis genus, instrumentum quo linum carminatur; ol. *brouesse.* (A. 1476.)

BRUSTIO. — Dumetum, minor boscus; *Vid.* Broscia.

BRUSTUM. — Pastio, cibatus, esca, pastio animalium ex *bruscis*, seu dumetis; *le broust;* hinc *brouster*, pascere, depascere.

BRUSTUS. — Ut Brusdus.

BRUSUA. — Ut Bruscia.

BRUSURA. — Livor qui ex percussione in carne enascitur. (Bract.)

BRUTA. — Nurus, uxor filii; *bru.*

BRUTALIS.—Ad animal brutum pertinens, belluinus, stolidus, stupidus; *brutal, de brute.*

BRUTALITAS. — Stupiditas, stupor; *brutalité.*

BRUTALITER. — More animalium brutorum; *à la manière des brutes, comme une brute.*

BRUTARE. — Ut Blutare.

BRUTERE. — Stolide agere; *agir sottement.*

BRUTESCERE. — Stultus fieri; *commencer à être sot, le devenir.*

BRUTESCHIA — Idem q. Bretachia.

BRUTININA MELODIA.— *Brutorum* multarumve bestiarum clamor, verbi gratia plurium canum collatratus, commugitus boum, etc.

BRUTIRE.— More brutorum agere. (Mart.)

BRUTITAS. — Stupiditas vel feritas; *brutalité.*

BRUTTUS. — Arboris genus, forte eadem q. Boulus.

BRUTUS. — Insanus, stultus, insulsus; *insensé, brute.*

BRUVAGIUM. — Potus, potio; *breuvage.*

BRUXARE. — Ustulare, incendere, amburere: *mettre le feu, brûler.*

BRUZIA. — Ut Bruscia.

BRYO. — Fons eloquentiæ; a Gr. βρύειν, scaturire. (*A. SS.*)

BUACA. — Forte idem q. Italis *buca*, caverna minor, scrobs, locus subterraneus: « Et in civitate Narbonensi casales apsos cum *buaca* quæ sunt ante ecclesiam S. Marcelli. » (A. 898.)

BUADA. — Bovile, stabulum boum; *étable à bœufs.*

BUANDERIA. — Mulier quæ abluit, purgat, candefacit lintea; *laveuse.*

BUATA. — Crypta, testudo subterranea, locus depressus. (A. 1173.)

BUATUS. — Mensuræ species frumentariæ. (A. 1252.)

BUBA. — Ut Bubo.

BUBALUS. — Bos silvestris; *buffle.*

BUARE. — Madefacere; *arroser, mouiller.* (S. XV.)

BUBATA. — Forte locus confornicatus, ab Hispano *bobedo*, fornix, camera.

BUBIGUS. — Idem q. Bubius.

BUBILARE. — Bubonis vox.

BUBIUS. — Nebulo, furcifer, lixa, ut Bubo.

BUBO. — Tumor, species ulceris; *bubon.* (*A. SS.*) — Calo, nebulo; *vaurien, mauvais sujet*

BUBTICULA. — Pro Butticula.

BUBULA. — Bos, vacca. (*Ann. Ben.*) — Commentum, fabula. (Bar.)

BUBULCA. — Ap. Italos, modus agri; idem q. Bovata.

BUBULCARIA. — Domus bubulci; *maison de bouvier.*

BUBULCATA. — Idem q. Bubulca.

BUBULCERIUM. — Prædium rusticum; idem q. Boveria.

BUCA. — Truncus, stipes; *bûche.* — Os, aditus; *bouche.*

BUCALE. — Vas per cujus *bucam* seu canaliculum aqua lavandis manibus infunditur; *aiguière.*

BUCARANUM. — Idem q. Boquerannus.

BUCARE. — Absentem a divinis Officiis puncto notare; *pointer, piquer.*

BUCCA. — Os; *bouche. Bucca portus,* ostium. — Domesticus, familiaris, qui sumptibus patroni nutritur, quo etiam sensu Galli utuntur hodie voce *bouche.* — Navigii genus, idem ac Bussa.

BUCCADURUS. — Equus refractarius, durioris oris.

BUCCALIS. — Lagena vitrea vel alterius materiæ; *bocal de verre ou de toute autre substance.*

BUCCALLUM. — Pascuum boum? Forte testudo subterranea, locus depressus, cavus? (*Tab. S. Cyp. mon.*)

BUCCARANUM. — Idem q. Boquerannus.

BUCCARIUS. — Lanius; *boucher.*

BUCCARUM. — Forte crustulum, a *bucca,* os, sic dictum.

BUCCEA. — Pro *Boucella; bouchée.* — Ostium fluminis; *embouchure d'un cours d'eau.*

BUCCELLA. — Panis fragmentum; *bouchée.* — Panis parvulus rotundus. — Hostia consecranda vel consecrata. Tertullianus, lib. *De monogamia, buccellas* vocat panes quos ministri Ecclesiæ mulieribus domum perferendos dabant. Græci vero Constantinopolitani βουκάκρατον appellabant *buccellam vino intinctam* seu sacram Eucharistiam, vel panem eucharisticum intinctum.

BUCCELLARIUS. — Cliens, verna, qui patroni panem edit, parasitus. — *Buccellarii* dicti: 1° stationarii milites, qui panem alicujus edebant, ut apud eum morarentur (*buccellarii* sunt custodes corporis, armigeri, domestici procerum); 2° qui militibus panem ministrabant.

BUCCELLATUM. — Panis ad usus diuturnitatem excoctus quo milites in castris pasci solent; *biscuit de soldat.*

BUCCELLUS. — Ut Boucellus.

BUCCERIA. — Macellum; *boucherie.*

BUCCERIUS. — Macellarius; *boucher.*

BUCCETUM. — Cella lignaria; *bûcher;* aut locus vaccis emulgendis destinatus; *lieu où l'on trait les vaches, laiterie.*

BUCCHA. — Apertura fluvii ex qua derivantur aquæ. (*St. Med.*)

BUCCIA. — Ut Bussa.

BUCCINARE. — Exstimulare, animos addere; quod *buccinæ* clangore milites ad pugnam excitari solent et commoveri.

BUCCINERIUS. — Buccinator; *qui sonne de la trompette, trompette.*

BUCCINISTA. — Ead. notione.

BUCCINUS. — (Subs.) Clamor buccinæ; *son de la trompette.* (Ugut.) — Puerile crepitaculum, cymbalum; *hochet, grelot.* (A. 1471.) — (Adj.) Hircinus; *de bouc.*

BUCCULA. — Cassidis pars quæ demissa *buccam* tegit; *visière de casque.* — Clypeus; *bouclier.* (A. 1288) — Clypei umbo; *bosse du bouclier.* — Fibula; *boucle.* (A. 1304.) — Pro *buccina; trompette.* (Mart.)

BUCCUM. — Os, ostium; *ouverture.* — Locus ubi in monasteriis pauperibus distribuebatur panis. (A. 1317.)

BUCCURIO. — Cella lignaria; *bûcher, cellier à mettre le bois.*

BUCCUS. — Hircus; *bouc.*

BUCEA. — Ut Bussa.

BUCELLARIUS. — Idem q. Buccellarius.

BUCELLATUS. — Panis delicatioris species qui in die natali Domini præberi dominis solitus erat a prædiorum conductoribus.

BUCELLUS. — Idem ac Boissellus.

BUCERIUM. — Boum armentum; *troupeau de bœufs.* (*Vet. Gl.*)

BUCERUM. — Ead. notione

BUCEUS. — Idem ac Bussa.

BUCHA. — Truncus, stipes; *bûche.* — Os, ostium; *bouche.* — Domesticus, familiaris; Gal. etiam *bouche.*

BUCHAGIUM. — Lignatio; *droit sur le bois de chauffage et chauffage.*

BUCHAMEN. — Fontis apertura; *source d'une fontaine.*

BUCHARIUS. — Lignator; *bûcheron.* (Lamb. Ard.) — Macellarius? *boucher.*

BUCHERIA. — In monasteriis *balia* seu *præpositura* quæ circa lignationem ad monachorum usus versatur. (Inn. III PP. Ep.)

BUCHIA. — Truncus; *bûche.*

BUCHINA. — Pro Bucina.

BUCHIRANUS. — Ut Boquerannus.

BUCHURVARE. — Hastis ludere; *joûter.*

BUCIA. — Idem q. Bussa.

BUCINUS. — Idem q. Buccinus.

BUCLIAMEN. — Ebullitio; *bouillonnement.*

BUCRANUS. — Idem. ac Boquerannus.

BUCTUS. — Finis, extremitas; *bout. Buctus alæ; le bout de l'aile.*

BUCULA. — *Corveiæ* species cum pari boum. — Ut *buccula,* umbo.

BUCULERIUS. — Clypeus; *bouclier.*

BUDA. — Storea; *couverture, natte.* — Idem q. Bota, *but.*

BUDELLA. — Intestinum; *boyau.*

BUDELLUS. — Calamus, vulgo *boudelle,* quasi *bout d'aile,* pars alæ inferior. — Lagena; *bouteille, flacon.* — Intestinum; *boyau.* — Pro Bedellus, apparitor.

BUDIA. — Annonæ species: « De *budia* unam garbam. » (*Ch. Fland.*)

BUELLA. — Ut Budella.

BUESUS. — Ut Bussa.

BUFA. — Gerræ, bufæ; *bagatelles, sottises, sornettes.*

BUFALUS. — Idem q. Bubalus

BUFETAGIUM. — Vectigal quod præstatur pro vini bibitione in tabernis vel pro signo vini venalis appendendo; *droit sur le vin qui se boit dans les cabarets, ou pour la*

permission d'indiquer la mise en vente du vin par l'apposition d'un signe à l'extérieur de l'habitation.

BUFETARIUS. — Tabernarius, caupo; *aubergiste;* ol. *buffetier.*

BUFETUM. — Abacus; *armoire, buffet.*

BUFFA. — Alapa; *soufflet;* ol. *buffe.*

BUFFARE. — Inflare; *souffler;* ol. *bouffer.*

BUFFARIA. — Ludificatio, ab Ital. *buffari,* nugari.

BUFFETERIA. — Idem q. Bufetagium.

BUFFETUS. — Consessus hominum qui de re aliqua statuere possunt; ol. *buffet.* — *Buffetus panis;* panis siligineus. (*A. SS.*)

BUFFO. — Joculator, mimarius; *bouffon.* — Idem. ac *bufo; crapaud.*

BUFFONIA. — Scurrilis jocus; *bouffonnerie.*

BUFFREDUS. — Ut Belfredus.

BUFLUS. — Idem. ac Bubalus.

BUFURDIUM. — Idem ac Bohordicum.

BUGA. — Minutum lignum; *bûchette, menu bois.*

BUGADA. — Lexivium; *lessive.*

BUGADERIUS. — Ad lexivium pertinens; *de lessive.*

BUGADIERA. — Mulier quæ *bugadam* facit; *femme qui fait la lessive.*

BUGARI. — Pro Bulgari.

BUGATA. — Vasis species, apud Italos.

BUGATOLUS. — Alveus, alveare, apud Italos

BUGATTATUS. — In vase *bugata* dicto positus.

BUGATUS. — Panni species apud Italos.

BUGERI. — Pro Bulgari.

BUGERIUS. — Idem ac Bougerius.

BUGES. — Lapidis genus. (A. 1384.)

BUGETUM. — Ædicula; *petite habitation;* ol. *bugé.*

BUGETUS. — Ut Buges

BUGIA. — Ædicula, ut Bugetum. — Pascuum, pratum; *pâturage, prairie;* ol. *bughe.* — Candela cerea; *bougie.* (A. 1472.)

BUGLIRE. — Pro Bullire.

BUHETERIUS. Urceorum opifex; *buhetier, fabricant ou marchand de buhes.*

BUHORS. — Præstatio quæ fiebat pro facultate capiendi ardearum speciem, quas *buhoriaux* vocabant, vulgo *butors.*

BUHURDARE. — Idem ac Bohordare.

BUHURDICIUM. — Idem ac Bohordicum.

BUIEUS. — Buxeus; *de buis.*

BUILLIO. — Idem ac Billio.

BUINARIUM. — Modus agri, idem ac Bonnarium. (A. 638.)

BUIRETA. — Urceolus; *burette.*

BUISSELLUS. — Idem ac Boissellus

BUISTA. — Pyxis; *boîte.*

BUITARDA. — Otis; *outarde;* ol. *buitarde.*

BULCIA. — Sacculus instar *bursæ:* « *Bulcias* de corio pro libris v. » (A. 1295.)

BULDIELLUS. — Baltheus; *baudrier.*

BULECTA. — Genus tributi. (Rymer.)

BULENGARIA. — Pro Bolendegaria.

BULERGIS. — Consiliarius; Gr. βυλεγόρος.

BULETARE. — Farinam incernere, cribro succernere; *bluter.*

BULETELLUM. — Cribrum farinarium; *bluteau.*

BULETINUM. — Sigillum; *sceau;* ol. *bulette.* (*St. Pat.*)

BULGA. Sacculus e corio; *petit sac de cuir, bourse;* ol. *bulge, bulgans.*

BULGARI. — Hæretici qui vulgo *Albigenses* in Francia, alibi *paterini, cathari,* etc., Manichæorum asseclæ; ol. *bougres.* — Usurarii; etiam *bougres.*

BULGETARIUS. — *Bulgarum* venditor; *marchand de bulges. Vid.* Bulga.

BULGIA. — Idem ac Bulga.

BULGRI. — Eidem q. Bulgari

BULGULA. — Idem q. Bolluca.

BULIO. — Ut Bullio.

BULIRE. — Pro Bullire.

BULLA. — Hujus vocis variæ sunt notiones. A scriptoribus medii ævi ita appellantur generaliter omnia ornamenta orbicularia, a quibus vox *boule* apud Gallos originem sumpsit. — Sigillum seu typus sigillarius, quo bullæ ipsæ imprimuntur. — Sigillum quod chartis appenditur. — Ipsum diploma *bulla* munitum, quemadmodum sigillum pro ipsomet diplomate. — Schedula, syngraphum, chirographum ad rei cujuspiam indicium. — Ferrum quo rei in fronte aliave corporis parte signantur. — Signum quo vini venalis dolium notatur, ratione cujus certum quid exsolvitur. Id quod pro ipso signo solvitur. — Instrumentum ludi aut quidam ludus.

BULLANUS. — Idem q. Bollanus.

BULLARE. — Ferro candenti reos inurere; *marquer un criminel.* (*St. Ven.*) — Vini venalis dolia notare. *Vid.* Bullatio. — Bullas facere, id est tumores; *lancer des bulles, bouillonner.* — Testari; *témoigner.* « Fidem Christi *bullantes* proprio sanguine. » (Mart., *Ampl. Col.*) — *Bullam* seu sigillum apponere; *mettre le sceau, sceller;* ol. *bulleter boullcr.*

BULLARII. — Curiæ Romanæ *bullarum* seu diplomatum confectores.

BULLARIUM. — Bullarum Romanorum Pontificum collectio; *Bullaire.*

BULLATIO. — Jus ferro candenti reos signandi; *droit de marquer les coupables.*

BULLATURA. — Charta vel facultas bulla et sigillo concessa, ratione cujus certum quid exsolvitur. (A. 1360.)

BULLETA. — Schedula, syngraphum ad rei cujuspiam indicium; *certificat, bulletin;* ol. *bullette.*

BULLETARIUS. — Qui scribit et distribuit *brevetos* seu *bulletas salvationis?* (Rym.)

BULLETINUS. — Idem ac Bulleta.

BULLIO. — Tumor aquæ bullientis; *bouillon.* (J. de J.) — Mensura salinaria; ol. *boullon.* (A. 1208.) Massa auri vel argenti; *billon* (Rym.)

BULLIONA. — Massa auri, ut Bullio.

BULLIRE. — Negotium quodvis ferventer agere. *Vid.* Ebullire. — *Bulla* seu sigillo firmare; *sceller.* (Lud.) — Supplicii genus, potissimum in monetarum falsarios decretum; *bouillir, faire bouillir les faux monnayeurs.* (Lud.)

BULLITUS. — *Bullitum corium,* corium decoctum; *cuir bouilli.*

BULLO. — Mensura, ut Bullio.

BULLONIA. — Massa auri, ut Bullio.

BULLUGA. Idem ac Bolluca.

BULLULA.—Diminutiv. a Bulla, sigillum.

BULPARE. — Dicitur de clamore milvi.

BULQUETTA. — Capra; *chèvre.*

BULTELLUS. — Cribrum, quo excernitur farina; *bluteau.*

BULUM.—Baculus pastoris. (Pap.) — Propugnaculi genus? (A. 1223.)

BULZET. — Fodrum, stramentum scilicet, palei unde grana flagello excussa sunt; *paille.*

BULZO. — Machinæ bellicæ species, idem q. Spingarda. (A. 1194.)

BULZONUS. — Pars asinini instructus.

BUMBACIUM. —Idem ac Bombax.

BUMBUCINIUM. —Ead, notione.

BUNA. —Idem q. Bonnarium, modus agri.

BUNAIARIUS. — Pro Bunatarius.

BUNARIUM. Idem ac Bonnarium.

BUNATARIUS. — Qui Bonnarium possidet; *bonnier.*

BUNCHETTA. — Oleris genus; *haricots.*

BUNDA.— Sonus tympani. — Pro Bonna.

BUNDARE. — Metas figere; *planter des bornes;* ol. *bonner.*

BUNDELA. — Libellorum fasciculus; *liasse de papiers.*

BUNISLEGI. — Percussio sive ictus qui tumorem efficit, vel qui facit ut cutis intumescat. (*Lex Rip.*)

BUNNARIUM. — Idem ac Bonnarium.

BURA.— Locus ubi lintea eluuntur; *buanderie, buerie.*— Pilus vel tomentum; *bourre.*

BURÆ. — Vox ejusdem notionis ac *Brandones;* Dominica prima Quadragesimæ apud Lotharingos.

BURALLUS. — Panni spissioris ac vilioris species; *grosse étoffe en laine de couleur rousse ou grisâtre;* ol. *bureau, bure, burate,*etc.

BURATARE. — *Buratello* seu cribro farinam excernere; *bluter la farine.*

BURATELLUM. — Cribrum farinarium; *crible.*

BURBA. — Cœnum, limus; *bourbe.*

BURBALIA. — Intestina majora; *gros intestins;* ol. *brouailles.*

BURBAN. — Banleuca, quasi *burgi bannum; Vid.* Banleuca.

BURBURICARII. — Qui auro et variis filis hominum et aliarum rerum effigies exprimunt. (*Vet. Gl.*)

BURCA. — Cloaca; *égout.*

BURCEGNUS. — Communis? (A. 1283.)

BURCERIUS. — Navis præfectus. (Rymer.)

BURCHGRAVIUS.—Idem q. Burggravius.

BURCIA. — Idem ac Bussa.

BURCLA. — Ead. notione.

BURCUS. — Pro Burgus.

BURCWARDUS. — Pro Burgwardus.

BURDA. — Amictus junceus Ægyptius. (S. Aug.)

BURDANA.— Spectaculi genus. (A. 1355.)

BURDARE. — Jocari, ludere, nugari, quemadmodum facere solent qui ludendo mendacia contingunt; *se jouer, plaisanter;* ol. *bourder, boder.*

BURDATIO. — Pensio nummaria quæ a rusticis pensitabatur prædii nomine quod *burdam* seu *bordam* vocabant.

BURDEARE. — Hastiludio sese exercere; *joûter.*

BURDEGALIUM.—Idem, ut videtur, quod Borderia, prædium rusticum; *métairie*, vel potius servitium quod ratione *bordæ* redditur; *bourdelage.*

BURDEICIA. — Hastiludii genus; *joûte.*

BURDESAGIUM. — Idem videtur ac Burgagium.

BURDIARE. — Hastis burdiare; *joûter*

BURDICALA. — Idem ac Bordigala

BURDICULUM. — Ead. notione.

BURDIGALUM. — Ead. notione.

BURDIGOLUS. — Ead. notione.

BURDILLUS. — Fustis, virga; *baguette, verge, petit bâton.*

BURDINUS. — Asinus, ut Burdo.

BURDIRE. — Ludere, exsultare; *jouer, sauter.* — Præstationi seu servitio, quæ *burdura* dicebatur, satisfacere.

BURDO. — Attacus, fucus; *frelon, bourdon.* — Milvus; *faucon, milan.* — Asinus, seu mulus; *âne ou mulet.* — Baculus quem gestare solebant peregrini Hierosolymitani pedites; *bourdon de pèlerin.* — *Burdones;* calami seu tubæ æneæ quæ fere tubas referunt et earum sonum, aut calami majores organorum, qui graviorem sonum edunt, vel ipsa organa.

BURDONARII. — A *burdonibus* seu baculis peregrinatoriis per contemptum appellati peregrini olim ab Albigensibus; *bourdonniers.*— Asinorum curatores, agasones; *âniers.*

BURDONUS. — Attacus, ut Burdo.

BURDUS. — Sutor vestiarius; *tailleur.* — Forte baculus seu pedum abbatis; *crosse.*

BURELLUM. — Mensa; *bureau.*

BURELLUS. — Panni spissioris ac vilioris species, ut Burallus. — Tabula, index: « Unum textum argenteum et deauratum, cum uno *burello* magno, et tabula mortuorum in eodem infixa. » (A. 1240.)

BURENGUS. — Idem q. Burgensis.

BURETA. — Amphora ad ministrandum vinum et aquam in Missa; *burette.*

BURETUM. — Ut Bruneta.

BURGA.—Cloaca, ut Burca. — Idem q. Burgagium.

BURGACEA. — Potionis species, idem q. Borgerastre. (A. 1204.)

BURGAGIUM. — Certum et annuum vectigal quod *burgensis* aut *burgi* incola pro domiciliis suis seu tenementis, quæ in burgo possidet, burgi domino præstat. *Burgagium liberum* dicitur, quod soluto vectigali annuo solito ab omni alia liberum est servitute.

BURGARIA. — Violenta in domum, vel privatam, vel sacram, ut ecclesiam, vel etiam in tentorium nocturna irruptio, cum intentione interficiendi et furandi. (Cow.)

BURGARIUS. — Burgensis, *Vid.* h. v. — Villicus: « Hunc siquidem locum... a suo *burgario,* qui eum possederat... comparavit. » (*Vit. S. Ganc. ep. Cam.*)

BURGASATICUM. — Ut Burgensatica.

BURGATA. — Suburbium; *faubourg.* (A. 1496.)

BURGATICA. — Ut Burgensatica.

BURGATOR. — Fur nocturnus; *voleur de nuit.* (Flet.)

BURGELLUS. — Burgus minor, oppidulum: « Quædam terra quæ est in *burgello* d'Arel. »

BURGEMOTUS. — Curia burgensis, conventus burgi, vel civitatis, id est civium.

BURGENCIA. — Idem q. Burgagium et Burgensatica.

BURGENSATICA. — Prædia quæ a burgensibus possideri poterant, Gal. *rotures*, unde *feudalibus*, quæ nobilium erant, opponuntur in chartis.

BURGENSES. — Municipes, burgorum seu villarum clausarum incolæ, vel qui tenementa in iis possident et ratione eorum *burgagium* domino burgi pensitant. *Burgensis regis,* qui licet in alterius domini jurisdictione maneat, ab illa tamen eximitur et jurisdictioni regiæ tantum subest, nisi dominus juribus regiis gaudeat. *Burgensis afforaneus,* extraneus.

BURGENSIA. — Idem q. Burgagium. (A. 1200.)

BURGENSIS. — Monetæ species in Gallia XIV sæculo; ol. *bourgeois.*

BURGEOLUS. — Domorum congregatio; *hameau.* (A. 1226.)

BURGERASTRUM.—Potionis genus, idem q. Borgerastre.

BURGER-MAGISTER. — Quasi *burgi magister*, qui burgo præest. (*A. SS.*)

BURGESIA. — Corpus vel jus civitatis; *bourgeoisie.*— Districtus, jurisdictio, immunitas burgi.—Prædium burgensis, ut Burgensaticum. *Vid.* Burgensatica. — Quod a burgensibus domino pensitatur, ut Burgagium.

BURGETISSA. — Civis mulier; *bourgeoise.*

BURGETUS. — Domorum congregatio, suburbium. (A. 1230.)

BURGEUS. — Idem ac Burgensis.

BURGGRAVIATUS. — Præfectura burgi, castellania; *burgravial, seigneurie.*

BURGGRAVIUS. — Burgi comes; *burgrave.*

BURGHALPENNY. — Idem ac Bordhalpeny.

BURGIA. — Pro Burgesia.

BURGIMAGISTER. — Ædilis, consul, qui burgo præest; *maire, échevin.*

BURGIO. — Fidejussor; *caution, répondant.* (A. 820.)

BURGISIA. — Pro Burgesia.

BURGIUM. — Pro Burgus.

BURGLARIA. — Idem ac Burgaria.

BURGLATOR. — Idem ac Burgator.

BURGOS. — Castra. (*Vet. Gl.*)

BURGOSATICA. — Idem ac Burgensatica.

BURGOSIA. — Pro Burgesia.

BURGOTUS. — Idem ac Burgetus.

BURGUETUM. — Ead. notione.

BURGUITAS. — *Banleuca*, burgi districtus? (*Ch. C. C.*)

BURGULATOR. — Idem ac Burgator.

BURGUM.— Pars navis, eadem q. Platus. — Repagulum; *barrière, obstacle.* (A. 1473.) Castellum, etc., ut Burgus.

BURGUS. — Castellum, urbs, suburbium; *château-fort, ville, faubourg.* — Interdum, sed raro, jus burgi.

BURGUUS. — Ead. notione.

BURGWARDUS. — Castellania, burgi territorium, ager, sed potius *villa* et *munitio*, quæ *burgis* adjacet et quæ inde Gallis *boulvard*, pro *bourgward* vocatur, unde et ipsi oppido et agro circumjacenti nomen postea attributum.

BURHMANNUS. — Civis, idem q. Burgensis.

BURIA. — Fons, scaturigo; *source, fontaine.*

BURIATUS. — Vestitus *burello; Vid.* Burellus.

BURICA. Casula e ramis confecta, stabulum; *cabane de branchages, étable.*

BURICTARIUS. — Pincerna; *bouteillier.*

BURICUS. — Mannus; *bourrique*

BURINA. —Seditio, proprio Mesleia, quod *Vid.* (A. 932.) — Ludi genus. (*St. Mont. Reg.*)

BURINGI. — Coloni qui juxta prædia et villas, curtes integras et instructas exercent, non possessiones quas Justinianus *fœneas* vocat.

BURIS. — Ut Buricus.

BURJOSIA. — Annuum vectigal quod a burgensibus burgi domino pensitatur.

BURJURATUS. — Idem q. Burgerastrum?

BURLA. — Spicarum manipulus, fascis; *gerbe de blé.* (*St. Ast.*)—Res seu ornatus levis momenti. (A. 1368.) —Pro Bulla. (A. 1457.)

BURLARE. — Ludere; *jouer, s'amuser.* — Irridere, contemnere, ludificare; *se jouer, se moquer.*— Pro Bullare.

BURLARIA. — Locus in urbe vel extra urbem in quo ludere solent incolæ. (A. 1403.)

BURLESCHUS. — Satiricus; *burlesque.* (*A. SS.*)

BURNA. — Pro Borna, meta.

BURNETA. — Pro Bruneta.

BURNETUM. — Ead. notione.

BURNEUM. — Ebur; *ivoire.*

BURO. — Sagitta, telum; *flèche, trait.* (*Script. Act. Fr.*)

BUROLA. — Navigii genus.

BURRA. — Tomentum; *bourre.* (*Vet. Gl.*) — Certa pellium quantitas. (A. 1163.) — Pensitatio quam a vassallis dominus exigit pro molitura frumenti in molendinis suis; idem q. Molta. (A. 1182.) — Fustis, vectis, idem q. Barra. (A. 1379.)

BURRARIA. — Quæ *bura* seu lixivio linteas vestes abluit, purgat; *blanchisseuse, laveuse.*

BURRENE. — Vestis ex *birro* vel *burro?*

BURRICHUS.— Ut Buricus.

BURS. — Idem q. Buringi.

BURSA. — Crumena; *bourse. Revocatio per bursam,* jus quod proximiori consanguineo competit, tenementum seu feodum a consanguineo, extraneo venditum, pretio convento numerato, intra annum a

venditione sibi revocare et asserere, practicis Gallicis, *clameur de bourse. Revocare et recuperare ratione bursæ*, ead. ratione. — Arca, gazophylacium; *coffre-fort, trésor.* (A. 1285.) — Distributio quæ fit ex arca communi. (A. 1389.) — Commodum quod præter *præbendam* canonicis obvenit. — Conventiculum, illicitus cœtus, forte sic dictus ex arca communi ad illos conventus fovendos destinata. (A. 1432.) — Saccus instar bursæ lana, tomento, aliave re simili plenus, quem taurorum cornibus illigabant, ne dum agitantur, ludentes possent lædere. (*Conc. Hisp.*) — Sacculus in organis. (A. 1473.) — Cloaca. (Isid.) — Statio mercatorum, ubi de rebus suis consultum conveniunt; *bourse de commerce.*

BURSARE. — Nummos in *bursam* seu crumenam demittere; *embourser, encaisser, mettre dans la bourse.*

BURSARIA. — Locus ubi asservantur chartæ; *chartier, lieu où les actes sont déposés.* — Officina seu conclave bursarii, ubi creditam servat pecuniam, recipit et solvit; *bureau de trésorier, lieu où il garde les fonds à lui confiés, où il fait les recettes et acquitte les dépenses.* (Ken.) — Officium apud moniales sumptuarium. (A. 1338.)

BURSARIUS.—Cui ex *bursis* stipendia præstantur; *qui reçoit des fonds d'une bourse commune, boursier de collége.* — Officium monasticum penes quem est bursa seu pecunia monasterii; *trésorier.* (*Mon. Angl.*) — Officium classicum; ol. *boursier, écrivain.* (A. 1497.) — *Bursarum* opifex; *fabricant de bourses.* (A. 1482.)

BURSCATUM. — Scopula; *brosse.*

BURSELLA. — Parva bursa; *boursette.*

BURSELLULA. — Ead. notione.

BURSEMAGISTER. — Idem q. BURSARIUS, is penes quem est bursa? (Rym.)

BURSERIUS. — Qui facit *bursas* (a. 1160); is penes quem est *bursa. Vid.* BURSARIUS.

BURSTA. — Idem ac BURSCATUM

BURUM. — Conclave; *chambre à coucher.*

BUSA. — Tubus, canalis; *tuyau, canal. Busæ ventales*, hoc est canales *exclusarum*, seu aggerum ad continendas aquas: *écluse.* — Navigii species.

BUSASUM.—Stercus, cœnum, stabulorum purgamenta; *fumier.*

BUS-BAS. — Fragor sclopporum et certaminis; *bruit de la mousqueterie et de la bataille.*

BUSCA.—Ligni seu arboris stipes, caudex focarius; *bûche.*

BUSCADELLUM. — Apianum vinum; *vin muscat.*

BUSCAGIUM. — Præstatio pro *buscis*, seu lignis, quæ in urbem inferuntur; *droit payé par le bois à son entrée dans une ville;* ol. *buscage.*

BUSCALATOR. — Idem ac BOSCATOR.

BUSCALE. — Idem q. Boscus, *bois*, seu potius dumeta.

BUSCALEUS. — Nemorosus, silvosus; *boisé.* (A. 1033.)

BUSCALHARE. — Arborum ramusculos cædere vel colligere; *couper et ramasser les petites branches des arbres, ramiller.* (A. 1353.)

BUSCAREUM. — Dumetum, senticetum; *lieu plein de broussailles.*

BUSCARIA. — Ead. notione.

BUSCELLUS. — Idem ac BOISSELLUS.

BUSCHA. — Lignum; *bûche.*

BUSCHELLUS. — Idem ac BOISSELLUS.

BUSCHERIO.— Idem ac BOSCHERO.

BUSCHERIUM. — Præstatio, forte quæ pro jure utendi *bosco* solvebatur, vel pro lignis in urbem inferendis; *droit pour la permission de couper du bois dans la forêt seigneuriale ou pour entrer du bois en ville.* (A. 1271.)

BUSCHERIUS. — Lignator; *bûcheron.*

BUSCHETUS. — Parvus *boscus; bosquet.*

BUSCHIA. — Ut BUSCA.

BUSCHIVUS. — Ut BUSCALEUS.

BUSCHUS. — Pro BOSCUS.

BUSCIA. — Pyxis; *boîte.* — Navigii genus.

BUSELLUS. — Pro BUNELLUS.

BUSIA. — Canalis, ut BUSA.

BUSIO. — Percnopterus, aquilæ species timidior, vel ineptior; *buse* (quo nomine lentioris vel nullius mentis homines vulgo appellant).

BUSKETUS. — Idem ac BUSCHETUS.

BUSQUETA. — Portio ligni; *bûchette, morceau de bois.*

BUSQUETUS. — Idem ac BUSCHETUS.

BUSSA. — Navigii genus grandioris; *navire de fort tonnage;* ol. *busse.*

BUSSELLATA. — Idem ac BOICELATA

BUSSELLUS. —Idem ac BOISSELLUS.

BUSSIUM. — Buxus; *buis.*

BUSSO. — Dumus; *buisson.*

BUSSOLA. — Pyxis, arcola; *boîte.*

BUSSULA. — Ead. notione.

BUSSULUS.—Cista, pyxis; *corbeille, boîte*

BUSSUM. — Ut BUSSIUM.

BUSSUS.—Pinguis, obesus, pro *Byssus*, ut videtur. (Rym.)

BUSTA.—Idem q. BUSCA, arcula; *boîte.*

BUSTARE. — Humo condere, sepelire; *enterrer.*

BUSTARIUS. — Qui condit humo; *celui qui met en terre, fossoyeur.*

BUSTEA. — Arcula, ut BUSTA.

BUSSELLUS. — Idem ac BOISSELLUS.

BUSTIA. — Ut BUSTEA.

BUSTILLA. — Diminut. a BUSTA, arcula.

BUSTINARE. — Pro BUCCINARE.

BUSTUALE. — Pro *Bustum*, rogus.

BUSTULA. — Conspicilla, duo circuli vitrei quibus utuntur ad juvandam aciem oculorum, *bésicles.* — Pyxis, arcula; *boîte.*

BUSTULUM. — Diminut. a *bustum; petit sépulcre.*

BUSTUM. — Corporis truncus, corpus sine capite; *buste, tronc.*

BUSUS. — Pinguis, obesus. — Alveus, alveare.— Levigatus, politus? (Mur.)

BUTA. — Pyxis; *boîte.* — Dolium, ut BUTTA.

BUTAGIUM. — Idem q. BOTAGIUM.

BUTARE. — Ad terram dejicere; *jeter à terre;* ol. *bouter.* (A. 1345.) — Terminare; *finir, déterminer.* (*Chartul. S. From.*)

BUTARIA. — Forte præstatio *buttarum* vini. (A. 1112.)

BUTARIUS. — Idem q. BOUTARIUS.

BUTELLA. — Idem q. BOUTELLA.

BUTELLARIA. — Officium BUTICULARII.

BUTERIA.—Moles saxea seu id omne quo pons vel agger fulcitur aut retinetur, aut ipsamet via strata seu ager; *butée.* (A. 1105.) — Modus agri seu agellus; *bout de terre.* (A. 1320.)

BUTGIA. — Idem q. BUGIA, candela cerea.

BUTIA. — Idem. q. BAUSIA.

BUTICA. —Cistæ genus; *hotte.* (*A. SS.*)— Lagena; *bouteille.* — Officina; *boutique.* (A. 1304.)

BUTICELLA.— Parva lagena, *petite bouteille.*

BUTICULA. —Ead. notione.

BUTICULAGIUM. — Præstatio buttarum vini. (A. 1112.)

BUTICULARIA. — Omne id quod ad officium buticularii pertinet. — Præstatio quæ buticulario Franciæ solvebatur, præsertim a prælatis et abbatibus regalibus.

BUTICULARIUS. — Penes quem *buticularum* seu potus cura demandata erat; *bouteillier.* — Ap. Normannos, qui mercatorum vina degustantan proba sint; *dégustateur, celui qui fait les essais des vins à vendre;* ol. *buteiller.*

BUTICULATIO. — Idem ac BOTAGIUM. (Lob., *Hist. Brit.*)

BUTICUM. — Ædis sacræ pars, at quæ incertum. Conjiciunt nonnulli idem esse ac ciborium quod columnis quatuor octove constans super altaria sanctorumque tumulos erigi mos erat.

BUTICUS. — Cupa, ut BUTTA.

BUTIFREDUS. — Idem q. BELFREDUS.

BUTIGIA. — Officina; *boutique.*

BUTIGLARIUS. — Idem ac BUTICULARIUS.

BUTILLA. — Vas vinarium; *bouteille.*

BUTILLIARIA. — *Buticularii* officium; *charge, office de bouteillier.* (A. 1250.)

BUTINA. — Idem q. BUTICA, lagena.

BUTINUM. — Præda; *butin.*

BUTIRE. — Butionis vox; *cri du butor.*

BUTIS. —Stella cometes; *étoile chevelue, comète.* (Isid.) — Lagenæ species, ut BUTTA.

BUTORIUS. — Ardea stellaris; *butor.*

BUTRISTA. — Vasis species, ut BUTTA.

BUTRO. — Ead. notione.

BUTTA. — Cupa, dolium, vas vinarium, lagena major; *futaille, cruche, pot;* ol. *buté, bous*, etc. — *Bulla terræ*, forte agellus pro quo Galli sæpe dicunt: *un bout de terre.* (*Mon. Angl.*)

BUTTARE. — Pro ABBUTTARE, terminare.

BUTTARIUS. — Qui *buttas* seu ejusmodi vasa onerat, implet. (Lamb. Ard.)

BUTTELARIUS. — Idem ac BUTICULARIUS

BUTTERICUS.— Vasis species, cantharus. (Mur.)

BUTTICUS. — Cupa, ut BUTTA.

BUTTIFREDUS. — Ut BELFREDUS.

BUTTILGERIUS — Idem ac BUTICULARIUS

BUTTIS. — Ut BUTTA, dolium.

BUTTORIUM. — Idem ac BATATORIUM.

BUTTUS. — Caput; *bout.*

BUTUARIUM. — Pro BATUARIUM.

BUTULUS. — Umbo equini lupati; *bossette.*

BUTUR. — Butyrum; *beurre.*

BUTUS. — Cupa, ut BUTTA. — Caput, ut BUTTUS.

BUTYRATUS. — Illitus butyro; *oint de beurre.*

BUVERIUM. — Ead. notione q. BUVERIUS.

BUVERIUS. — Modus agri, idem q. BOVAGIUM.

BUVETUM. — Ead. notione.

BUXA. — Idem q. BUXERIA?

BUXERIA. — Buxetum forte seu silva buxis consita; *buissière.* (*Mon. Angl.*)

BUXETUM. — Præstationis species. (A. 1053.)

BUXIA. — Idem q. BOXIA.

BUXIDA. — Pyxis; *boîte.*

BUXIDUM. — Ut BUXETUM.

BUXIS. — Ut BUXIDA.

BUXIVULSOR. — Arculæ, thesauri dissipator. (Mart.)

BUXOLA. — Idem q. BUSSOLA.

BUXTA. — Ut BUXIDA.

BUXTULA. — Ead. notione.

BUXTUM. — Pro BUSTUM, sepulcrum.

BUXULA. — Ut BUXIDA.

BUXUS. — Diptychum. (*Reg. S. Pachomii.*)

BUYRELLUS. — Pro BURELLUS.

BUYSALE. — Corporalium theca: « Idem unum *buysale* de tela linea. » (A. 1342.)

BUZA. — Ut BUTTA, vas vinarium. — Ut BUSSA, navigii genus. — Annonæ species.

BUZERIUS. — Carnifex, lanio; *boucher.*

BUZIANI. — Hæretici, ab auctore Buzone sic dicti, Valdensium sectarii.

BUZINA. — Pro *Buccina.*

BYBLEUS. — Pro BILLEUS.

BYESIUM. — Idem q. BEDUM.

BYMIXUS. — Dicitur de lucerna duplicis ellychnii. (Murat.)

BYRETUM. — Ut BIRRETUM.

BYRGUS. — Pro BURGUS.

BYRNA. — Idem q. BRUNEA.

BYRSA. — Corium; *cuir.*

BYRSAGIUM.— Multa judicialis, compositio publica, quæ fisco infertur; *amende.*

BYRSUM. — Ead. notione.

BYSSINUS. — Idem q. BYMIXUS.

BYSSIS. — *Byssis* vel *bysses noctis*, forte duæ noctis Vigiliæ, seu bina spatia secun-

dum antiquam consuetudinem noctium dividendarum.

BYSSUS DIRECTORIUS. — Mappa ex bysso quæ super *directorium* seu abacum explicari solet.

BYZA. — Piscis genus.

BYZANTIA.— In Ecclesia Autissiodorensi annua distributio quæ fiebat in vigilia translationis S. Stephani ad Byzantium, unde vocis origo.

BYZANTIUS. — Generalim nummus aureus quivis; singillatim, nummus aureus ab imperatoribus Constantinopolitanis cusus Constantinopoli, quæ olim *Byzantium*, unde monetæ nomen. *Byzantii Saracenati*, *Saracenici*, aut *Massamutini*, nummi aurei sultanorum saracenorum. (Fuerunt etiam byzantii argenti, unde dicti *byzantii albi*, *byzantii de plata.*)

C

C. — Littera numeralis quæ centum denotat. Eidem litteræ si recta linea superadditur ($\bar{C}$), centum millia significat. — C in suscriptione cantilenæ, ut cito vel celeriter dicatur, certificat. — *C* interdum mutatur in *G* et vicissim : *gambutta* pro *cambutta*; *cabella* pro *gabella*. Sæpissime in *K* : *Calendæ* vel *Kalendæ*, *Carolus* vel *Karolus* perinde legitur. Haud raro in *qu*. Sic ab *incolendo* dicitur *inquilinus*; *relinco*, pro *relinquo*. Sed nulla frequentior commutatio est quam cum littera *T* : *Portio*, *porcio*; *nuntius*, *nuncius*, etc.; aut cum littera *S* : *boicellus* aut *boisellus*, etc.

CAABLUS. — Funis, rudens; *câble*.

CAAGIUM. — Ead. signif. q. CAIAIGIUM.

CAANUS. — Ead. signif. q. CAGANUS.

CABA. — Ead. signif. q. CAVA.

CABACETUS. — Fiscina, corbis; *cabas*.

CABACUS. — Ead. notione.

CABÀGIUM. — Census, quem homines de corpore seu de capite domino quotannis præstare debebant, nisi idem sit quod *pastus*, et *procuratio*, quæ sæpius in præstationem pecuniariam commutabatur.

CABALATICUS. — Forte moletrina quæ a caballo seu equo versatur, vel hortus olitorius, aut ager ubi crescunt *cabalcasci*. (A. 1163.)

CABALCASCUS. — Forte cucurbita; *citrouille*. (Mur.)

CABALCATA. — Equitatio, seu obligatio qua vassallus in exercitum cum domino superiore pergere tenetur; *chevauchée*, *service féodal dû par le vassal à son seigneur*, *dans les guerres privées*. (A. 1244.) — Pompa equestris; *cavalcade*. (*A. SS.*) — Equitum manus; *troupe de cavalerie*. (A. 1154.) *Cabalcata pacis*, militum convocatio seu conventus, ut paci jurandæ intersint. (A. 1232.)

CABALE. — Capitale, capitalis summa; *capital d'une dette*; ol. *cabal*. Interpretatur potissimum quidam scriptor bona et facultates mercatoris, ut sunt merces aliaque ejusdem generis. Hinc *cabalium liber* in quo uniuscujusque facultates summatim descriptæ sunt.

CABALGATA. — Equitum manus, ut CABALCATA

CABALIS MANSUS.—Idem q. *Caput mansi*. *Vid.* MANSUS.

CABALLA. — Pro GABELLA, tributum. Mur.)

CABALLACUM. — Præstatio avenæ pro caballis; *redevance en avoine pour la nourriture des chevaux*.

CABALLADA. — Opera cabali. (*Tab. Cels.*)

CABALLARE. — Ead. signif. q. CABALLICARE.

CABALLARIA. — Prædium servitio militari obnoxium, seu quod nemo præter militem possidere potest; *propriété dont le possesseur doit le service militaire ou fief de chevalier*; ol. *chevalerie*. — Mensura agraria, forte a *caballus*, quantum scilicet equus uno die arare potest; *autant de terre qu'un cheval peut en labourer en un jour*.

CABALLARIUM FERETRUM. — Species lecticæ seu rhedæ a caballis vectæ; *voiture à deux roues*.

CABALLARIUS. — Eques; *soldat à cheval*, *cavalier*. — Miles; *chevalier*. — Qui caballos habet; *propriétaire de chevaux*.—Qui equos curat, agaso; *palefrenier*, *garçon d'écurie*.— Nuntius, tabellarius; *courrier*.

CABALLATA. — Quantum caballus ferre solet; *charge de cheval*; ol. *chevalée*. (A. 1234.) — Vas vinarium, forte uter, quod formam *cabalcasci* referat; vix enim de onere equi intelligi poterit. (A. 1263.)

CABALLATIO. — Munus alendi equos publicos, vel pecunia quæ ad id præstabatur; idem forte quod *fodrum* ultimis medii ævi sæculis dictum. — Equitatio; *chevauchée*. « Nec ire in nostram *caballationem*, nec in hostem. » (A. 1115.)

CABALLATOR. — Eques; *cavalier*.

CABALLATRIUM. — Atrium in quo exercentur equi, seu equile; *manége ou écurie*.

CABALLERITIA. — Opera caballo præstanda, sive etiam servitium militare cum equo; *corvée de cheval ou chevauchée*.

CABALLERIUS. — Idem q. CABALLARIUS.

CABALLICARE.— Caballo vehi, equitare; *monter un cheval*, *chevaucher*.— Arare, quia caballis aratur; *labourer*, *travailler la terre*. — *Caballicare super aliquem*; in eum incurrere, ei bellum inferre; *fondre*, *courir sur quelqu'un*, *lui déclarer ou faire la guerre*.

CABALLICATA. — Incursio equitum; *course de cavalerie*, *expédition faite par la cavalerie*. (Luitp.) — Obligatio qua vassallus in exercitum cum domino superiore pergere tenetur; ut CABALCATA.

CABALLICATIO. — Obligatio qua vassal-

lus exercitum cum domino pergere tenetur; ut CABALCATA.

CABALLINUM. — Stercus caballi; *fumier de cheval*.

CABALLUS. — Avis nocturna quæ Gall. *effraie* dicitur. — Equus; *cheval*. *Caballus medianus*, id est medii pretii; *cheval de moyenne valeur*. *Caballus spadatus*, idem q. *castratus*. *Caballus agrestis*, *Vid.* EQUIFER. *Caballus maletus*, equus vectorius; *cheval de somme*. *Vid.* CAVALLUS.

CABALMUT. — Ead. signif. q. CAPILMUT.

CABANA. — Tugurium, casula; *maisonnette*, *cabane*.

CABANACUM. — Stabulum equorum; *écurie*.

CABANARIA. — Idem q. CABANNARIA.

CABANNARIUS. — Qui gregibus alendis vel prædio rustico *cabana* dicto præfectus est. (A. 1303.)

CABANESIUS — *Vid.* CAPANNA.

CABANNALITIUS TERMINUS.— Meta cabannariæ. (*Tabul. Apt.*)

CABANNARIA. — Ædes rustica vel prædium rusticum; *maison de campagne*, *métairie*; ol. *caban*, *cabanette*.

CABANUS. — Tunicæ laxioris et talaris species, quæ cæteris vestibus superadditur; *manteau de berger et de voyageur*; ol. *caban*.

CABARE. — Cavare, fodere; *fouir*, *creuser*.

CABARETUS. — Caupona, taberna; *cabaret*.

CABARGIUM. — Idem videtur quod CABAGIUM.

CABARIA. — Idem ac CABANA.

CABARLENCUS. — Pro CAMBARLENCUS.

CABASIUS. — Locus, ut videtur, in fluvio *cabassiis* seu nassis coarctatus piscium capiendorum gratia. (A. 1319.)

CABASSIO. — Fiscina, corbis; *cabas*

CABASSIUS. — Ead. signif. q. CABASSIO.

CABASTRAGIUS. — Idem q. CABESTRAGIUM.

CABATIUS. — Idem ac CABASSIO.

CABBALA. — Doctrina oretenus tradita, et specialius, scientia illa abstrusior quam rabbini in Moyses et prophetarum libris investigant, per litterarum et syllabarum, præsertim nominum Dei, numerum, collationem et transpositionem, unde nascitur, si eis fides, rerum arcanarum cognitio.

CABBALISTA. — Cabbalæ peritus; *Vid.* CABBALA.

CABECALARIUS. — Apud Hispanos exsecutor testamenti; *exécuteur testamentaire*. (A. 1247.)

CABELLA. — Pro GABELLA. Interdum etiam pro CABALLA, equa, jumentum.

CABELLANARIUS — Pro CAPELLANARIUS.

CABELLARIA. — Pro CABALLARIA.

CABELLARIUM. — Forte stabulum equorum vel officina ubi funes contexuntur; *écurie ou atelier de cordier*. (A. 1188.)

CABELLATOR. — Minister, exactor cabellarum; *employé aux gabelles*, *receveur des gabelles*.

CABELLATUS. — Idem q. GABELLOTUS.

CABELLAUWUS. — Piscis marini genus; *cabillaud*, *merlus*.

CABELLOTUS — Idem q. GABELLOTUS.

CABELLUM. — Organi musici species.

CABENTIA. — Facultates, bona; *biens*, *facultés*; ol. *chevance*.

CABERNATUS LAPIS. — Forte lapis erutus ex caverna. *Vid.* TABENTUM.

CABERNUM. — Idem q. CAVERNUM.

CABES. — Caput; *tête*.

CABESCHOLIA. — Idem q. *caput scholæ*. *Vid.* CAPUT.

CABESOLIHUM. — Capitis tegumentum seu ornamentum. (A. 1200.)

CABESSA.— Lignum quoddam, forte cantherius. (A. 1360.)

CABESSALUS. — Stratum rusticanum vel cervical. (A. 1379.)

CABESSIUM. — Ead. signif. q. CAPITIUM.

CABESSUS. — Ead. notione.

CABESTRAGIUM. — Præstationis species, quæ a subditis domino penditur pro jumentis ejus, quibus illi utuntur ad frumenta sua trituranda; ol. *cabestrage*.

CABESTRUS. — Cantherius; *chevron*. (A. 1435.)

CABIA. — Species sellæ gestatoriæ a cavea cujus formam quodam modo referebat, sic appellatæ; *espèce de chaise à porteurs*. — Cavea qua aves concluduntur; *cage*. (A. 1333.) — Locellus in carcere fabricatus ad instar caveæ. (A. 1277.) — Machinæ bellicæ species, corbis, qualus, in re nautica est mali specula; Gal. *hune*; ol. *gabie*.

CABIARE. — Cavare, fodere; *creuser*, *fouiller*.

CABIDARIUS. — Qui gemmas excavat; *graveur sur pierres fines*.

CABILLA. — Idem q. CAPILLATIO.

CABILLACIO. — Calumnia. (*Vet. Gl.*)

CABILLATOR. — Calumniator. (*Id.*)

CABILLINUS. — Vasis genus : « Duos *cabillinos* aceto plenos. » (Brompt.)

CABILLIS. — Διδασκαλία, παίδευσις. (*Vet. Gl.*)

CABIMENTUM. — Facultates, bona, idem q. CABENTIA. — Alia signif. de qua dicitur in statut. ordin. Hospital. S. Joann. Hierosolym. : « Vocabulum est Gallorum, a *cabire*, quod significat aliquid assumere de quo quis se putet rationem probe reddere posse : sic vocatur commenda, quæ fratri suo ordine conceditur. »

CABIRO. — Cautherius; *chevron* (terme de charpentier).

CABIRONALIS. — *Cabironalis clavus*; capitatus; *clou à tête*, *à grosse tête*.

CABISCHOLARIUS. — Ut *caput scholæ*. *Vid.* CAPUT.

CABISCIUS. — Ead. signif. q. CAPITIUM.

CABISCOLIS. — Dignitas *scholastici* qui in ecclesiis cathedralibus et monasteriis scholæ præerat; *office d'écolâtre*.

CABISCOLIUS. — Ead. notione.

CABISCOLUS. — Ead. notione.

CABISTACUS. — Ead. signif. q. CABUS.

CABLICIA. — Rami arborum, vi ventorum, aut tempestate, vel alio casu disjecti; *bois abattu*, *renversé*, *cassé par le vent*; ol. *chablis*.

CABMASUS. — Ut *caput mansi*. *Vid.* CAPUT.

CABO. — Equus castratus. (Pap.) — Pro Capo.

CABOCELLUS. — Parvus *cabus*, minor mensura frumenti et aliorum siccorum; *caboceau*.

CABORALIS. — Pro Caporalis.

CABOS. — Piscis genus; *chabot* ou *cabot*.

CABOTRABS. — Navis. (*Vet. Gl.*)

CABRA. — Pro *capra; chèvre* (animal). — Fulcrum ferreum pedibus quatuor instructum; *chèvre* (machine).

CABRARIUS. — Pro Caprarius.

CABRETA. — Levis saltus ad instar capræ vel hæduli; *cabriole*.

CABREUM. — In Statut. Equitum Melitensium hæc vox significat inventarium bonorum stabilium alicujus commendæ cum illius ichnographia statusque antiqui et recentis relatione, una cum authentica attestatione melioramentorum; quod omnes Priores, Baillivi et Commendatores in quolibet 25 annorum spatio renovare et præsentare tenentur, cum tribus similibus *cabreis*, quorum unum reponitur in archivo commendæ, aliud in archivo conventuali illius linguæ, et tertium in archivo prioratus.

CABREVATIO. — Liber censualis in quo census descripti sunt cum eorum litteris authenticis. *Vid.* Cabreum.

CABRICIUS. — Hædellus; *cabri*.

CABRICUS. — Ead. signif.

CABRILLIGINÆ. — Pelles caprinæ; *peaux de chèvre*.

CABRINUS. — Idem q. Caprinus.

CABRIO. — Ut Cabiro.

CABRIONATUS. — Distinctus variis coloribus; *orné, nuancé de diverses couleurs;* ol. *gabrionné*.

CABRITUS. — Ead. signif. q. Cabricius.

CABRO. — Pro Crabro.

CABROLLO. — Piscis genus.

CAB-UM. — Pro Capsum.

CABUCA. — Idem q. Cambuta.

CABULA. — Ead. notione.

CABULUS. — Petrariæ species; *pierrier, machine à lancer des pierres;* ol. *chaable*.

CABUS. — Vestis vel capitis ornamentum. (A. 1256.)

CABUSATOR. Fraudator, deceptor; *cabuseur, trompeur, railleur*.

CABUSSARE. — Vitem propagare. « Promisit.... dictam vineam putare, fodere, claudere, *cabussare* per tempus et seizonem debitam. » (A. 1543.)

CABUCELLUS. — Operculum; *couvercle*.

CABUTA. — Idem q. Cambuta.

CAÇA. — Venatio; *chasse*.

CACABACIUS. — Ut Cacabatus.

CACABARE. — Perdicum vox; *cri de la perdrix*.

CACABASINUS. — Cacaborum faber; *fabricant de marmites, chaudronnier*.

CACABATUS. — Denigratus, cacabo fumoso illicitus; *noirci, fumé*.

CACABELLUS. — Minor cacabus; *petite marmite*.

CACABOLUM. — Ead. signif. q. Catabulum.

CACABOSUS. — Homo ventrosus; *qui a le ventre proéminent, ventru*.

CACABULUM. — Minor cacabus; ut Cacabellus.

CACABUS. — Coquinæ utensile; *marmite, chaudron*. — Genus tributi, forte idem q. Foagium. (A. 1110.) — Avis nocturna. « *Cacabos* vulgo appellant aves nocturnas. » (*Vet. Gl.*)

CACAFERRI. — Scoria ferri, id est squamna ferri quam fabri ferrarii de fornacibus ejiciunt globatim.

CACANUS. — Idem q. Caganus.

CACAVELLUS. — Idem q. Cacabellus.

CACCUBIRE. — Dicitur de clamore noctuarum; *cri des chouettes*.

CACCULA. — Graculus; *choucas*.

CACEA. — Arca; *caisse*.

CACELLUS. — « Pro quodam *cacello* (a. 1245); » ubi forte *cacellus* pro *cancellus*, quodvis vas figulinum apud Germanos.

CACENTUS. — Gracilis, tabidus. (*Vet. Gl.*)

CACEPOLLUS. — Apparitor primarius, impositionum exactor; *sergent préposé à la levée des impôts;* ol. *chacepol*.

CACERIA. — Venatio; *chasse*.

CACETUM. — « Beatum autem Rothlandum super duas mulas *caceto* aureo subvectum, palleis tectum usque Blavium Karolus deferri fecit. » (Turpin. arch.) Legunt quidam: *Tapeto* aureo subvectum, palliis tectum, etc.

CACHEPOLUS. — Idem q. Cacepollus.

CACHERELLUS. — Judex pedaneus, baillivus inferioris ordinis apud Anglos, idem forte qui *cacepollus*, maxime si apparitor primarius, vel impositionum exactor intelligitur. (W. Th.)

CACHERIA. — Venatio; *chasse;* ol. *cacherie* et *chacherie*.

CACHI. — Pro Scacci et Caci.

CACHIA. — Venatio; *chasse*. — Raro scribitur pro *tachia*, idem q. Tasca. — *Ludus cachiæ*, Gall. *jeu de cache-cache*.

CACHINNOSA VOX. — Vox elata cum risu immodico; *éclat de rire*. (Erm. Nig.)

CACHUS. — Idem q. Cacus.

CACIA. — Capsa, arca; *coffre, cassette;* ol *cache*. — Iter, via; *chemin, route*. — Venatio; *chasse, action de chasser*.

CACIARE. — Venari; *chasser*.

CACILLARE. — Gallinarum vox; *cri des poules*.

CACIPULCUS. — Idem q. Cacepollus.

CACITROSUS. — Pro Calcutrosus.

CACIUS. — Pro Cagius

CACOBUS. — Pro Cacabus.

CACODEUS. — Malus seu falsus deus: « In quo olim templum ad honorem cujusdam *cacodei*, scilicet Jovis... » (*Chron. Novalicens.*)

CACODOXIA. — Prava opinio, dogma hæreticum; *hétérodoxie, doctrine hérétique*. (Mur.)

CACODOXUS. — Qui prave *sentit*. (Mur.)

CACOGIA — « Senes sunt cacoges. Est enim *cacogia*, in deterius omnia æstimare. » (Bar.)

CACOPRAGMON. — Maleficus. « *Cacopragmones* hic rite procul expulit a se. » (*A. SS. Ben.*)

CACOR. — Eques venatorius; *cheval de chasse;* ol. *chaceour, chaceor*.

CACOSI. — Leprosi aut homines miserandæ sortis qui habebantur quasi essent leprosi. *Vid* Cagoti.

CACOSOMIUM. — Domus leprosorum; *léproserie, hôpital de lépreux*

CACOSUS. — Idem q. Cacosi.

CACREOLA. — Ap. Delphinates, minor mensura frumentaria; *petite mesure pour les grains*. (A. 1309.)

CACUEIUS. — Ead. signif. q. Cacabus.

CACULA. — Servus militis, vel ligna arida. (*Vet. Gl.*)

CACULATOR. — Idem q. Cauculator.

CACUMBEARE. — Mutare; *échanger, changer*.

CACUMEN PRATI. — Portio prati quæ in acumen desinit. (A. 1536.)

CACUMINARE. — Cruci affigere. *Vid.* Incrocare.

CACUS. — Latrunculus; *échec ou dé*.

CADA. — Arvina; *saindoux, graisse de porc*. — *Oleum de cada*, oleum oxycedri.

CADABALUM. — Prostratio ad terram; *action de faire tomber*

CADABOLUM. — Idem q. Catabolum.

CADABUNDUS. — Crebro cadens, caducus. (Ugut.)

CADAFALCIUM. — Idem q. Cadafallus

CADAFALLUS. — Idem q. Cadafalus.

CADAFALSUS. — Idem q. Cadafalus.

CADAFALTUS. — Idem q. Cadafalus.

CADAFALUS. — Tabulatum; *échafaud;* ol. *cadefaut*. — Thronum, solium seu locus eminentior ubi episcopus aut sacerdos nonnulla peragebat sacra munia; *trône, estrade ou autre objet du même genre*. — Propugnaculum, sive pluteus ex ligno compactus, in quo milites latebant, idem q. Catus. (A. 1356.) — Structura materiaria turrium in qua campanæ suspenduntur; *échafaudage qui, dans les clochers, sert à suspendre les cloches*. (A. 1222.)

CADAFAUDUS. — Ut Cadafalus.

CADAFAULUS. — Idem q. Cadafalus.

CADAFFALE. — Idem q. Cadafalus.

CADAPHALUS. — Idem q. Cadafalus. Ignota notione sumitur in concil. Narbonn. ann. 1430: « Licet nos episcopi nostros habeamus officiales, qui præsunt justitiæ civiliter et criminaliter, nec de justitia nos intromittamus, propter quod officialis et judex vester appellationum sua mandata debet nostris officialibus dirigere et non nobis: nihilominus dictus officialis et judex appellationum nobis mandat inhibendo sub pœnis pecuniariis et excommunicationis, et nos adjornari facit, licet sciat, nos de ipsis causis nullatenus intromisisse deprimendo statum dignitatis pontificalis, et aliquos ex nobis mandat citari et *cadaphallis* ecclesiarum nostrarum, civitatum et diœcesum. »

CADALA. — Idem q. Cada.

CADAREFREDA. — Usus, consuetudo. *Per cadarefredam judicare*, id est *ex consuetudine*, et usu apud omnes recepto, non vero ex scripta lege. (*Long. Leg.*)

CADARSI. — Antiquitus. (Mur.)

CADASTRUM. — Codex in quo recensentur bona, possessiones, possessorum nomina, census, impositiones, etc.; *cadastre, registre des impôts, papier terrier*.

CADASTRUS LAPIS. — Saxi species: « Pro naulo 220 lapidum *cadastrarum* et 18 lausarum de corona in barca apportatarum, ad opus turrium de Laureton. » (A. 1370.)

CADATORIUS. — Cadivus, qui per se cadit. (Vigev.)

CADAX. — Claudus, qui sæpe cadit. (Isid.)

CADEFAL. — Idem q. Cadafalus.

CADEFALIUM. — Ead. notione.

CADELITUS. — Lecti compages lignea cujus fundus vel asseribus vel funibus extensis paratur; *châlit, bois de lit*.

CADELARE. — Conducere; *conduire, emmener;* de *cadeler, chadeler*.

CADENEIRA. — Provincialibus, modus agri seu ager defensus, forte a *cade*, arbuscula, juniperi species. (A. 1481.)

CADENEUS. — *Vid.* Camæus.

CADENTIA. — Casus; *chute*.

CADERE. — Active, pro *dejicere*. (A. 1096.)

CADERFREDA. — Idem q. Cadarefreda.

CADERUM. — Septum; *clôture*.

CADES. — Species juniperi nothæ; *espèce de faux generrier*. (A. 1461.)

CADETUS. — Natu minor; *cadet*.

CADEX. — Pro Caudex.

CADIA. — Flos papaveris; *fleur du pavot*.

CADIGLA. — Pro cavilla, hoc est malleolus pedis; *cheville du pied*.

CADIMA. — Ut Cidima.

CADIMIRUS. — Lapidis pretiosi species. « Unum calicem cum sex *cadimiris* et cum tribus ermaudis. » (*Inventor. an.* 1419.)

CADIOLUS. — Diminut. a *cadus;* Gall. *baril*.

CADIVUS. — Qui per se cadit; *qui tombe de soi-même* (en parlant d'un fruit). — Caducus; *qui tombe du mal caduc*.

CADRANS. — Quarta pars; *le quart*.

CADRATUS. — Pro *quadratus*; *carré*.

CADRELLUS. — Telum breve et spissius a forma quadrata sic dictum; *carreau*.

CADRIGÆ. — Pro Quadrigæ.

CADRILUS. — Idem q. Cadrellus.

CADRUM. — Idem q. Quadrum.

CADRUS. — Angulus; *angle, coin*. « Et dirigitur ad *cadrum* turris. » (A. 1268.) — Modus agri (*mesure agraire*), vel a forma quadrata, vel a quantitate feni in eo crescentis sic dictus. *Vid.* Quadri.

CADRUVIUM. — Pro Quadruvium; *carrefour*.

CADUCA. — Frusta ex adipe. (*Vet. Gl.*)

CADUCANS. — Epilepticus; *qui a le mal caduc, épileptique*.

CADUCARIUS. — Idem q. Caducus et Cadivus. (S. Aug.) — Cui caduca hæreditas contingit; *celui à qui arrive un héritage inattendu*. (Pap.)

CADUCIATOR. — Pacificator; *pacificateur, apaiseur.* (J. de G.)

CADUCITAS. — *Caducitas feudi*, dicitur de feudo quod cadit in manus domini propter vassalli feloniam.

CADUCTOR. — Pro CADUCEATOR; *envoyé, ambassadeur, héraut d'armes;* ol. *caducéat, caducéour.*

CADUCUM. — Hæreditas quæ in legitimum hæredem cadit : « Compromiserunt super controversia... occasione cujusdam racheti quod petebat dicta abbatissa a dicta domina ratione feodi de Montelirmolio, quod eidem dominæ obvenerat ex *caduco* seu successione defuncti Droconis quondam fratris ipsius dominæ. » (*Tabul. Calens.*) — Hæreditas cui nemo succedit hæres; *héritage sans héritier naturel.* (Pass.) — Manus mortua; « Recognoverunt se esse homines de corpore ecclesiæ S. Genovefæ et quod ipsi manum mortuam quæ vocatur *caducum* debent. » (*Tabul. S. Genovef. Parisiens.*) — Decessio, imminutio : « Pro *caduco* II sol., VI den. » (A. 1244.)

CADULA, ORUM. — Guttæ quæ cadunt ex pingui carne, cum assatur; frusta ex adipe; *jus que rend la viande quand on la fait rôtir; fragments de graisse.*

CADULA. Æ. — Cadivus pessulus; *loquet.*

CADULDUM. — Illa pellicula quæ removetur a muliere Judæa in circumcisione, et id idem vocatur in hominibus præputium. (*Vet. Gl.*)

CADULUS. — Ead. signif. q. CADIOLUS.

CADUNATUS. — Pro *coadunatus.* (A. 1262.)

CADURERIUS. — Forte apparitoris stipator.

CADUX. — Hæreditas, ead. signif. q. CADUCUM et ESCAETA. (A. 1279.)

CÆCILINGIUS. — Qui nec loquitur, nec audit; *sourd-muet.*

CÆCITUDO. — Cæcitas; *cécité, privation de la vue.*

CÆCORA. — Pro *cichorea;* cichorium, *chicorée, endive.*

CÆCUBA. — Noctua; *chouette, effraie, hibou*

CÆCUCITAS. — Ead. signif. q. CÆCITAS.

CÆLATURA. — F. *Tabernaculum :* « Cereus paschalis, duo cerei processionales, *cœlatura* super altare, campanella deferenda ad infirmos. » (*Synod. Exoniens. a.* 1287.) — F. concameratio, *cœlum* : « Tigna, laquearia, tecta et *cœlaturam* ecclesiæ, cum turri... restauravit. » (Laur. Leod.) — Sepimentum ex cratibus factum. (A. 1486.)

CÆLESTINUS. — Idem q. COELESTINUS.

CÆLICOLA. — Idem q. COELICOLA.

CÆLILOQUUS. — Idem q. COELILOQUUS.

CÆLIA. — Idem q. CELIA.

CÆLIBATUS. — Sanctimonia vel sacerdotium, ut videtur : « Exinde cœperunt sanctum ejus (Severi) *cœlibatum* amplius venerari. » (Boll., *Vit. S. Sev.*)

CÆLIO. — Cœlum, scalpellum : *burin, ciselet.*

CÆMENTARE. — Ædificare, exstruere; *bâtir, construire, élever.* (A. 1106.)

CÆNABIUM. — Pro COENOBIUM.

CÆNARIUS. — Officiarius in monasterio S. Dionysii, cui cura erat cœna hospites reficere, qui eo sese conferebant; ol. *cenier.*

CÆNOPEGIA. — Pro *Scenopegia*, dedicatio : « Placet... sub honore Petri apostolorum principis dedicari, cujus *cænopegiam* Idus Octobris annuatim instituit iterari. » (*A. SS. Ben.*)

CÆPIA. — Pro cepa; Gal. *oignon*, aut sepia, piscis genus; Gal. *sèche.*

CÆPTUS. — Pro *septum*, ambitus.

CÆREMONIARI. — Cæremoniis seu cultu exteriori colere, adorare : « Galienus dixit Cypriano : Jusserunt te sacratissimi imperatores *cæremoniari.* » (Macer. in *Hier. Lexic.*)

CÆROLA. — Arcula, pyxis; *petite caisse, boîte.*

CÆSAR. — Possessio principalis. (*Vet. Gl.*)

CÆSARA. — Uxor Cæsaris seu imperatoris. (Erm. Nig.)

CÆSARIA. — Mulier cauponia. (Ugut.)

CÆSARIANI. — Officiales procuratoris Cæsaris, qui et *Catholiciani.* Rationes fiscales tractabant, et bona ad principem devoluta veluti vacantia occupabant.

CÆSURA. — Jus cædendi; *droit d'abattre, de couper du bois.* « Damus *cæsuram*, ubi fruteta occurrunt, ruricolis ad ædificandas sepes. » (A. 1063.)

CÆXIA. — Armorum species nondum cognita. Legendum forte CADRILIA. (A. 1424.)

CAFAGIUM. — Forte domus præcipua. Idem q. *caput mansi; Vid.* CAPUT. (A. 767.)

CAFALANTES. — In scholis Alamannorum qui occulte subauscultant quid dicatur, quid agatur, corycæi.

CAFARDUS. — Hypocrita, pietatis simulator; *cafard, hypocrite.*

CAFFA. — « Tam pro immunitatis anterioris quondam regibus, quam et pro reliqua instrumenta species *caffarum* ipsius dictæ Ecclesiæ Parisiaci, » etc. (*Ch. C. C.*) Rustici Dombenses *cafferm* vocant peram, sacculum. An quid simile posset hic intelligi? Nonnulli putant quoddam genus vasis vel mensuræ designari.

CAFFIUM. — Mensuræ seu vasis species : « Octo *caffia* de vino. » (*Tab. S. Vict. Mass.*)

CAFICIUM. — Mensuræ Hispanicæ genus.

CAFISA. — Mensuræ liquidorum species. (A. 1342)

CAFLANIA. — Pro CASLANIA.

CAFSIS. — Calor; *chaleur.*

CAGA. — Pyxis; *boîte.*

CAGANUS. — Sic Avares seu Hunni reges suos vocabant.

CAGASUPTUS. — Propugnaculum, sive pluteus e ligno compactus sub quo milites latebant idem q. CATUS. (Mur.)

CAGELUS. — Perna, femur porci. (*Vet. Gl.*)

CAGIA. — Pro *Cavea*, septum, ut videtur, in sylvis ne feræ possint egredi; Gal. *clôture;* vel instrumentum capiendis apris idoneum : Gal. *toile pour prendre les sangliers,*

ol. *caige.* — Pyxis, arcula; *boîte, petite cage.*

CAGIATUS. — Coagulatus; *caillé.* (Mur.)

CAGIUS. — Caseus; *fromage.*

CAGOTI. — Genus quoddam hominum cæteris odiosum; *cagots, cagoux*, etc.

CAGUALIS. — Canalis lateritius; *tuyau en terre cuite.* (A. 1438.)

CAHARIE. — *Vid.* CAYA.

CAHILLA. — Casula sacerdotalis : « Item unam *cahillam* veluti rubei cum stola et manipulo. » (A. 1377.)

CAHOURSINI. — Idem q. CAORSINI.

CAHOVETUS. — Amictus pars, qua canonici in hieme caput tegebant, ejusque ornatus, seu capitis tegmen quoddam; *espèce de bonnet, partie de l'aumuce qui couvrait la tête;* ol. *cahuet.*

CAHUA. — Vinum album et debile; *vin blanc et faible.* — Casa, tugurium; *maison cabane;* ol. *quahute.*

CAHUGA. — Forte CASULA. (A. 1448.)

CAIA. — Domus, officina ut CAYA. — Pica, avis species; *geai.* (A. 1482.) — Domina, in libris Hispanicis.

CAIAGIUM. — Vectigal ex fluviorum portubus; *droit que les marchands payaient pour déposer leurs marchandises sur le quai d'un port;* ol. *quaiage.*

CAIANI. — Homines inter Gnosticos perditissimi qui perditissimos quosque vita functos summo cultu venerabantur, ut Cainum, a quo nuncupati, Core, Dathan, Abiron, Sodomitas et maxime Judam proditorem.

CAIBA FERRI. — Forte clathri ferrei; *balustrades.* (*Reg. Pad.*)

CAINITÆ. — Eod. sensu q. CAIANI.

CAIRATUS. — Pro QUADRATUS.

CAIRELLUS. — Telum spissius et breve, forma quadrata; *carreau.*

CAIRO. — F. pro CARTO, mensura frumentaria; hic autem si bene conjicitur, modus agri capiens tantum seminis quantum *cartone* potest contineri : « Campum de via majore et duos *cairones* de terra. » (A. 1138.)

CAIRONUS. — Saxum quadratum et congeries lapidum; *pierre carrée propre aux constructions et tas de pierres;* ling. Occit. *caïrou, coïrou.*)

CAISNINUS. — Quercinus; *de chêne.*

CAISSIA. — Arca, capsa; *caisse.* (A. 1345.)

CAITOR. — Colonus qui prædium rusticum curat et colit; *métayer, colon.* (A. 843.)

CAIUM. — Area in littore onerandarum e exonerandarum navium causa; *quai.*

CAIXIA. — Ut CAISSIA.

CALABRA. — Machinæ bellicæ genus; *calabre.*

CALABUM. — Vestis species; idem q. COLOBUM.

CALADIA VIA. — Via strata; *chaussée.*

CALADRIUS. — Avis species; *caladre.*

CALAFATARE. — Resarcire (proprie de navibus); *calfater.*

CALAFATUS. — Navium stipator, qui navium rimas et commissuras solidat et componit; *calfat.*

CALAMACUS. — Ut CAMELAUCUM.

CALAMANTUS. — Ead. notione

CALAMARIUM. — Vas in quo asservantur encausta vel atramenta, atque adeo ipsi calami quibus scribimus, unde nomen; *écritoire, encrier à étui;* ol. *calamar.*

CALAMATUS. — Idem ac CAMELAUCUM

CALAMAUCUS. — Ead. notione.

CALAMAULA. — Fistulatorius calamus quo in bellis nonnulli utuntur populi; *flageolet.*

CALAMAULARIUS. — Qui *calamaula* canit; *qui joue du flageolet.*

CALAMELLA. — Ut CALAMAULA.

CALAMELLUS. — *Calamellus mellitus;* saccharum : *sucre.*

CALAMINA. — Cadmia, lapis ærarius; *calamine.*

CALAMIZARE. — Spicas legere; *glaner;* ol. *chalandeler.*

CALAMMARIS. — Idem q. CALAMINA.

CALAMUS. — Fistula qua sanguis Dominicus hauritur; *chalumeau; Vid.* CANNA. (*Tab. mon. S. Theof. Velav.*) — Hasta candelabri; *tige de candelabre.* (Pap.)

CALANDRA. — Ea pars ædis sacræ quæ *navis* vocatur; *la nef d'une église.* (Jac. Vitr.) — Navigii species. Idem q. CHELANDIUM. (A. 1225.) — Ornamentum capitis muliebris. (A. 1245.)

CALANDRUS. — Grillus, cicada curculio; *calandre, charançon.*

CALANGIA. — Ut CALLENGIA.

CALANNUS. — Ut CHELANDIUM.

CALANTICA. — Tegumentum capitis ad usum mulierum.

CALAPHARIUS. — Idem q. CALAFATUS.

CALARE. — Demittere, laxare, descendere; *lâcher, faire descendre, abattre.*

CALARIA. — Navis quæ ligna portat; *navire qui porte du bois.*

CALATHUS. — Tumulus; *tombeau.* (*A. SS.*)

CALATUM. — Lignum piscatorum seu piscaria e lignis confecta. (*A. SS.*)

CALATURA. — Pro THECLATURA.

CALATUS. — Poculi genus. (*Vet. Gl.*) — Instrumentum rusticum quo herbas secant vel colligunt. (A. 1324.)

CALAX. — Adulator, parasitus. (*Vet. Gl.*)

CALCA. — Calx; *chaux.*

CALCADIS. — Atramentum album; *blanc d'Espagne.* (*Vet. Gl.*)

CALCADOYRA. — Mactræ species in qua prius calcantur racemi quam in cupam projiciantur; *sorte de vaisseau à fouler le raisin avant de le jeter dans la cuve;* ol. *caucadoire.*

CALCADURERIUS. — Qui præstationem *calcatura* dictam exigit. (A. 1497.)

CALCAGIUM. — Tributum quod pro calcetis reficiendis a prætereuntibus exigitur; *droit qu'on levait pour l'entretien des chemins;* ol. *chaussie, cauciage.* (A. 1187) — Tritura bladorum, quæ apud Provinciales pedibus jumentorum fit; quod jus ita ad dominos feudales in Provincia pertinet, ut eo legitima feudi possessio asseratur; *foulage du blé au moyen de chevaux.* (A. 1501.)

CALCANEUM ERIGERE. — Rebellare; *se révolter.* (A. 1281.)

CALCANEUS LOCUS. — Forte locus calculosus. (*Chartul. S. Cruc. Quimp.*)

CALCANIUM. — Calculus; *caillou.*

CALCAR. — Prora *galeæ*, quæ lignum præfixum habet quo rates hostium transfiguntur percussæ; *éperon de navire.* (A. 1167.) — Boiæ seu collarii ferrei species, vel collistrigium; *collier de fer, sorte de carcan.* (*A. SS.*)

CALCARATUS. — Calcaribus pedes indutus; *éperonné.* (A. 1247.)

CALCARE. — Vestigium alicujus insequi. — Perambulando inquirere, investigare. — *Calcare lectum alterius*, conjugium alterius violare. (*Lex Baj.*) *Calcare litem*, eam finire. (*Pr. Clot. III.*)

CALCARI. — Comprimi; *être comprimé, pressé.* (*A. SS.*)

CALCARIA. — Fornax calcaria vel calx ipsa; *four à chaux ou la chaux elle-même.* (Anast.) — Pensitatio quæ præstabatur pro calcis coctione; *taxe à payer pour la cuisson de la chaux.* (A. 836.) — *Calcaria aurea; éperons dorés.*

CALCARISATUS. — Idem q. CALCARATUS.

CALCARIUM. — Certa pecuniæ pensio quæ in calceos emendos erogabatur; ut CALCEARIUM.

CALCATA. — Via strata; *chaussée.* — Virgultorum fasciculi; *fascines.*

CALCATENUS. — Pro *Calcetenus.* (*A. SS.*)

CALCATIO. — Tritura bladorum. Idem q. CALCAGIUM.

CALCATOR. — Calcar. (*Ch. an.* 1404.) — Inquisitor. (*St. Val. ser.*)

CALCATUM. — Ager aut agri modus? « Pro medietate quorumdam *calcatorum;* » (*Vet. inst. Vivar.*)

CALCATURA. — Tritura bladorum et præstatio quæ pro ea penditur. (A. 1321.)

CALCEA. — Via strata; *chaussée;* ol. *chaulcée.*

CALCEARETUS. — Calceus; *soulier.*

CALCEARIUM. — Pensio ad emenda calceamenta; *taxe posée pour acheter la chaussure.* — Ministerium aliorum calceos purgandi in monasteriis; *charge de nettoyer la chaussure.*

CALCEARIUS. — Calceus, sutor; *soulier, cordonnier.*

CALCEATA. — Ut CALCEA et CALCAGIUM, tributum de *calcea.*

CALCEATOR. — Calceatorius, sutor; *cordonnier.*

CALCEDA. — Ead. notione q. CALCEA.

CALCEDO. — Ead. notione.

CALCEDONIA. — Ead. notione.

CALCEGIUM. — Idem q. CALCAGIUM, tributum pro *calcetis.*

CALCEIA. — Ut CALCEA et CALCAGIUM.

CALCEIAGIUM. — Idem q. CALCAGIUM, tributum pro *calcetis.*

CALCERADIGUM. — Merces, pretium; *honoraires, pots-de-vin, épingles, étrennes, pour-boire;* ol. *chausses.*

CALCERE. — Calceos vel caligas induere; *se chausser.*

CALCERIA. — Ut CALCEA.

CALCESTRUM. — Maltha; *ciment.*

CALCETA. — Ut CALCEA.

CALCETUM. — Ut CALCEA.

CALCEUS. — Tributum in calceis vel pro calceis solvendum. — *Calceus bassus*, forte curtus, laicorum proprius. (*Inst. an.* 1310.) *Calceus laqueatus*, laqueis seu lorulis exornatus et astrictus. *Calceus lunatus*, a forma lunæ crescentis sic dictus. (A. 1526.) *Calceus fœderis*, liga et factio rusticana. *Calcei fenestrati*, aut *incisi*, in quibus certæ erant incisuræ. (A. 1520.) *Pedem unum in duobus calceis habere*, adagium dictum de homine duas vias ingredienti, ut eam insistat quam cognoverit utiliorem.

CALCHARE. — Stipare, opplere : « Fortiter inclaveletur navis super curvis illis, et postea *calchentur* stopino cum cuniis et maciis. » (Guid. de Vigev.)

CALCHERA. — Fornax in qua uritur calx; *four à chaux.*

CALCHERIA. — Ead. notione. *Charta calcheria*, qua fornax ejusmodi alicui conceditur. (A. 1131.)

CALCHIA. — Ut CALCEA.

CALCIA. — Tibiale, crurum tegmen; *chausse.* — Calx; *chaux.* — Plantea pedis, seu ea pars plantæ quæ in digitos desinit. (*Vet. Gl.*)

CALCIAGIUM. — Idem q. CALCEIAGIUM.

CALCIAMENTAGIUM. — Idem q. CALCAGIUM, tributum pro *calcetis.*

CALCIAMENTARIUS. — Pro CALCEAMENTARIUS.

CALCIAMENTUM. — Pro CALCEAMENTUM.

CALCIARE. — (Subs.) Calceus; *chaussure.* — (Verb.) Calcare, calcibus impetere; *éperonner, marcher.* « Ad horas B. Mariæ.... cantentur in Ecclesia cum.... devotione, non insurgendo et *calciando* (*Conc. incert.* ap. Marten.), » hoc est pedibus stando. — Aggerem seu viam stratam facere; *construire une chaussée.* — Vocare; *appeler.*

CALCIARETUS. — Pro CALCEARETUS

CALCIARIUM. — Certa pecuniæ pensio quæ in calceos emendos erogabatur; *redevance pour la chaussure.* (*G. M.*) — Quodvis munus, quævis pensio; *tout devoir, toute redevance.* (Leon. III PP. *Epist.*) — Calceus; *chaussure.* (Joan. Mon.)

CALCIARIUS. — Ut CALCEARIUS, sutor.

CALCIATA. — Ut CALCEATA.

CALCIATICUM. — Præbitio calceamentorum; *fourniture des chaussures.*

CALCIATOR. — Ut CALCEATOR.

CALCIATURA. — Calceamentum; *chaussure.*

CALCIATUS. — Ut CALCEA.

CALCIFEX. — Ut CALCEATOR.

CALCIFURNIUM. — Fornax calcaria; *four à chaux.*

CALCINALIS. — Calcarius, ad calcem pertinens; *relatif à la chaux, de chaux.*

CALCINARIUS. — Ead. notione.

CALCINATIO. — In calcem redactio; *calcination, action de transformer en chaux.*

CALCINATORIUM. — *Calcinatorium vas*, ubi forte metalla in calcem rediguntur.

CALCINEUS. — Ex calce vel lateritius: « Vineam muro *calcineo* cinxit. » (*A. SS.*)

CALCIO. — Femorale lineum interius; *caleçon.* — Udo laneus, lineusve; *chausson.*

CALCIOCALIGA. — Calceus in caligæ formam factus.

CALCIPEDIA. — Calceorum species, ut CALOPEDES. (A. 1452.)

CALCERE. — Vocare, ut CALARE.

CALCITRARE. — Equo calcaria adhibere; *ferrer un cheval.* — Offendere; *attaquer.*

CALCITROSUS. — Callosus; *calleux, rude.*

CALCLUS. — Pro CALCULUS.

CALCULA. — Lixa aut servus militum; *goujat, valet de soldat.*

CALCULCARE. — Pro *Calculare.*

CALCULO. — Magister ludi; *maître d'école.*

CALCULOSUS. — Dubius; *douteux, chanceux.*

CALCULUM. — Ut CALTULUM.

CALCUM. — Calcatio frumenti dum mensuratur. (A. 1240.)

CALDACIA. — Calda aqua; *eau chaude.*

CALDACINIS — Cinis calidus; *cendre chaude.*

CALDARARIA. — Ut CALDARERIA

CALDARARIUS. — Ærarius faber; *chaudronnier.*

CALDARE. — Vas ex ære *caldario* seu fusili confectum. (Mur.)

CALDARELLA. — Diminut. a CALDARE.

CALDARETIA. — Præstatio, ut videtur, quæ scholaribus fiebat pro *caldariis* habendis. (*St. Cum.*)

CALDARIA. — Ænum, vas majus ex ære *caldario* confectum, in quo aqua igni admovetur; *chaudière.*

CALDARIFEX. — Ut CALDARARIUS.

CALDATIVA. — Idem q. CALDACIA.

CALDEAR. — Ut CALDARIA

CALDELLUS. — Diminut. a CALDUS.

CALDERARIA. — Locus ubi conficiuntur vel asservantur caldariæ, officina æraria; *chaudronnerie.*

CARDERARIUS. — Ut CALDARARIUS

CALDERIA. — Idem q. CALDARIA.

CALDERIUS. — Ut CALDARARIUS.

CALDERO. — Ænum, vas ex ære *caldario*, lebes; *chaudron.*

CALDERONUS. — Ead. notione.

CALDIRARIUS. — Idem q. CALDARARIUS.

CALDUS. — Ut CALDERO.

CALECIA. — Pro CALCEA vel CALCEIA

CALEFACTOR CERÆ. — Officium in cancellaria notissimum; *chauffe-cire*

CALEFACTORIUM. — Locus ubi monachi calefiunt; *chauffoir.* — Genus balnei quo herbæ in aqua coquebantur.

CALEFACTUM. — Jus annuæ lignationis quod quis habet in silva ad familiæ suæ usum; *chauffage.*

CALEFACTUS. — Pro CALEFATTUS.

CALEFAGIUM. — Idem q. CALEFACTUM.

CALEFATARE. — Ut CALAFATARE.

CALEFETARE. — Ead. notione.

CALEFICARE. — Pro CALEFACERE.

CALEFIERE. — Ead. notione

CALEMINUS. — Panni species, forte idem ac CAMELOTUM. (A. 1275.)

CALENDA. — Martyrologium, *Vid.* KALENDA.

CALENDARIUM. — Idem q. KALALENDARIUM.

CALENDARIUS PANIS. — *Vid.* PANIS.

CALENGARE. — Ut CALENDARE.

CALENGEIUM. — Calumnia, actio qua quis rem repetit; *action, répétition juridique, faite pour revendiquer quelque chose;* ol. *calenge, calonge, chalunche*, etc.

CALENGIA. — Ead. notione.

CALENGIUM. — Pœna pecuniaria, multa, qua damnatur quis pro injuste instituta actione; *amende à laquelle est condamné celui qui intente injustement une action juridique.*

CALEPTRA. — Pileus ex *feltro* confectus; *chapeau de feutre.* (S. XV.)

CALETUS. — Pro CALATHUS.

CALFAGIUM. — Pro CALEFAGIUM

CALFARIUM. — Cucuma, ut videtur; *coquemard.*

CALFATORIUM. — Ead. notione.

CALFURNATA. — Coctio calcis; *action de faire cuire la chaux.*

CALFURNIUM. — Idem q. CALCIFURNIUM. — Calcis coquendæ onus; ol. *chaufour.*

CALGARIUM. — Idem q. CALCIARIUM.

CALGIOLA. — Forte clavus ligneus vel ferreus, apud Italos. (A. 1349.)

CALHUS. — Diversis coloribus distinctus; *nuancé, orné de diverses couleurs.* (A. 1366.)

CALIBA. — Chalybs, catena ferrea, ferrum. « Posuerunt in scamno indutum *calibis* et catenis (Anast.), » ubi Baronius, pro *calibis* habet *ferro.*

CALIBEUS. — Ex chalybe seu ferro; *de fer ou d'acier.* (A. 1361.)

CALIBOSUS. — Ex chalybe, ap. Mur

CALIBURNE. — Gladius celeberrimi Arthuris, regis Britannorum.

CALICA. — Pro CALIGA.

CALICARE. — Bibere; *boire.* (S. XV.)

CALICELLUS. — Parvus calix; *petite coupe.*

CALICLARE. — Abacus, delphica, mensa in qua calices reponuntur; *buffet, dressoir.*

CALICLARIUM. — Ead. notione.

CALICULUS. — Idem q. CALICELLUS.

CALIDAMEYA. — Pro *calida melleia;* gal. *chaude mélée.*

CALIDARIUS. — Pro *calidus; chaud.*

CALIDIOSE. — Callide; *adroitement, d'une manière rusée.*

CALIDUM. — Potionis dulcis genus. (*A. SS. Ben.*)

CALIDUS. — Color equi : « Qui (equi) habent frontem album *calidi* appellantur. » (*Bestiar.*)

CALIDUS-FURNUS. — Fornax caldaria; *four à chaux;* ol. *chauffour.* (A. 1187.)

CALIENDRUM. — Generaliter quidquid caput involvit : singulariter, capillatura, suppositus crinis pro naturali ornatu capitis. — Quoddam operimentum capitis ad usum hominum feminarumque.

CALIFACTORIUM. — Pro CALEFACTORIUM.

CALIGA. — Militare olim calceamentum, sic dictum quod pluribus ligulis annecteretur. —Monachorum etiam propria sunt, nec non et episcoporum (priusquam *sandalia* episcopi induerent, caligis ad genua usque protensis crura revinciebant). — *Caligæ alatæ*, quibus aves capiuntur; *chausses*. *Caligæ scaratæ*, quadris diversi coloris distinctæ. *Caligæ semelatæ vel solatæ*, soleis instructæ, ocreæ. *Caligæ nocturnales*, quæ in extremitate non sunt patulæ, sed consutæ. *Caligas circinare*, fasciolas caligis aptare. (Fort.)

CALIGARE. — Ligna ferre; *porter du bois*. — Pro *cæcutire; être aveugle*. Sed eam vocem active sumunt inferioris ævi scriptores pro caliginem obducere, tenebras offundere, obscurare.

CALIGARIUS. — Sutor, *caligarum* confector: *cordonnier*.— Minister ligna ferens; *domestique qui porte du bois*.

CALIGATUS. — Miserrimus; *très-malheureux*.

CALIGO. — Alveus; *canal*. (Sanutus.)

CALIGOSUS. — Pro CALIGINOSUS.

CALIGULA.—Caliga levior, qua in æstate utebantur; *chaussure légère, chaussure d'été*.

CALINUS. — *Calinus major*, magister hospitalis peregrinorum; *directeur de l'hôpital des pèlerins (à Jérusalem)*.

CALIPPES.—Ex chalybe (Ch. ap. Meich.)

CALIS.—Via; *chemin*. (*St. Venet. a.* 1242.)

CALIX. — Alveus, idem q. CALIGO.—Vas sacri ministerii; *calice*. *Calices ansati*, majores scilicet. *Calix appensorius*, idem qui ansatus, ut probabiliter conjicit Muratorius. *Calices baptismi*, in quibus recens baptizatis, post perceptam sanctam Eucharistiam, Dominicus sanguis hauriendus dabatur. *Calix diatretus*, vas torno politum et detornatum. *Calices lignei*, primitus fuere ii quibus usi apostoli in liturgiis sacris. *Calices ministeriales*, majores vino pleni, in quos refundebat archidiaconus guttulam sanguinis Christi de calice sancto, quo populus confirmaretur, id est communicaretur de sanguine Dominico, seu *complementum acciperet communionis*. *Calices offertorii*, aut *offerendarii*, videntur fuisse in quos refundebantur annulæ quæ a fidelibus offerebantur.

CALIXTINI. — Hæretici apud Bohemos sæculo XV sic dicti quod calicem in Eucharistiæ sacramento appeterent.

CALIXTUS. — Summus pontifex Saracenorum; aliter *calypha; calife*.

CALLA. — Callis, semita; *sentier, chemin*.

CALLAGIUM. — Idem, ut videtur, ac CALCAGIUM.

CALLARIUM. — Pro CALDARIUM.

CALLATA. — Ambulacrum, locus commodus ad ambulandum; *promenade*. (*St. Mass.*)

CALLEFACTUM.—Idem q. CALIDUS-FURNUS?

CALLEGI. — Semitæ angustæ; *sentiers étroits*.

CALLENGIA. — Actio, calumnia: ut CALENGIA.

CALLERE. — Per fraudem machinari. (Gasp. Bart. *Gl.*)

CALLETIA. — Pro COLLECTA.

CALLIATOR. — Forte qui erat a poculis quæ Galli *caillers* vocabant, vel qui aucupio *caliarum* seu coturnicum præerat.

CALLICULA. — Atramentarium; *encrier*. — Genus vestis, ut GALLICA.

CALLIGATOR. — Ut CALIGARIUS.

CALLIS. — Pro via regia, apud Latinos vix usurpatur; secus apud scriptores inferioris ævi

CALLOMELINUS. — Forte flavus, splendens, rutilus.

CALLUCA. — Gemmæ genus; *jade*.

CALLUM PEDIS. — Pro *collum pedis; le cou de pied*.

CALMA. — Ager exilis et ab omni cultu destitutus, vastus et desertus, idem ac BRUARIUM. (A. 627.) — Villa rustica; *maison de campagne*. (A. 1154.) — Stipula; *chaume*. (A. 1366.)

CALMEN. — Ager, ut CALMA.

CALMERIUM. — Indiculus pretiorum rebus vendendis statutorum; *tarif de choses à vendre*. (*St. Ver.*)

CALMIS. — Ager, idem q. CALMA.

CALMUS. — Dumetum, ager ipso vepribus et dumetis horridus.

CALNABIS. — Stragulum villosum *couverture velue*.

CALNAPE. — Ead. notione.

CALNERES. — Aries; *bélier*.

CALO. — Calceus ligneus a parte inferiori; *galoche*.

CALOCERUS. — Ut CALOGERUS.

CALOFURCIUM. — Patibulum; *fourches, gibet*.

CALOGERUS. — Monachus, præsertim senio et ætate venerandus; *caloyer*.

CALOGIUS. — Ead. notione.

CALONGIA. — Villula, prædiolum, idem q. COLONGIA.

CALONIA. — Pro CALUMNIA.

CALONICA.—Pœna pecuniaria, multa pro injuste instituta actione, ut CALENGIUM. — Coloni habitatio et prædium, ut COLONICA.

CALOPARE. — Citato cursu equitare; *galoper*.

CALOPEDES. — Calcei liguli, aut saltem calcei quorum pars inferior lignea est, superior vero coriacea; *sabots ou galoches*

CALOPEDIA. — Ead. notione.

CALOPETA. — *Calopodiis* seu ligneis calceis indutus; *qui a des galoches pour chaussure*.

CALOSUS. — Caudex, truncus; *tronc, souche*.

CALOTA. — Pileolus, verticis tegumentum; *calotte*.

CALOTRICARIUM. — Instrumentum ferreum quo telæ plicantur; *fer à plisser*. (J. de J.)

CALPANNA — Tugurium, casula; *maisonnette, cabane*.

CALQUAR. — Pro CALCAR.

CALQUERIA. — Moletrina, ubi quernei cortices *calcantur* et teruntur, vel officina ubi coria querneo cortice inficiuntur; *moulin à broyer le tan, ou tannerie*. (*St. Mat*)

CALSATERIUS. — Calceorum artifex; *cordonnier*.

CALSOLARIA. — Sutrina, officina calcearia, sutorum vicus; *boutique de cordonnier, quartier des cordonniers*.

CALSOLARIUS. — Idem q. CALSATERIUS.

CALTA. — Tributum per vim et contra jus exactum, forteau pro TOLTA. (A. 1062.) — Vas ligneum minus cum manubrio, orcula; *petite jarre*.

CALTERIA. — Vestiarium symbolum? Gal. *livrée*. — Forte pro CAUTERIA.

CALTERIATUS. — Forte pro CAUTERIARUS.

CALTIO. — Idem q. CALCIO.

CALUMNIA.— Actio in jure qua quis rem quampiam sibi per solemnes juris formulas asserere conatur, aut pro qua litem intendit; *action, demande en justice, répétition juridique faite pour revendiquer quelque chose*. — *Calumniam inferre; assigner quelqu'un*. — *Calumniam jurare*, actionem legitimam esse sacramento asserere; *jurer que la demande que l'on forme en justice est juste*. — *Calumniam perpire*, actionem institutam dimittere; *se désister de sa demande*.— Pœna pecuniaria, *calumniæ* multa, qua damnatur qui calumniandi animo litem intendit pro injuste instituta actione vel objecta exceptione; *amende prononcée contre celui qui en actionne un autre en justice sans sujet*.—*Calumniam complere*, persolvere; *payer l'amende*.— Injuria, adversitas, infortunium, constitutio, statutum, dispositio; *injure, injustice, malheur, calamité; arrêté, règlement*.

CALUMNIARE. — Actionem intendere, movere, in jus vocare; *citer, traduire quelqu'un en justice*; ol. *calenger*.

CALUMPNIZARE. — Ead. notione.

CALVACATA. — Pro CABALCATA.

CALVACATUS. — Idem q. CABALLICATA.

CALVACHIA. — Idem q. CABALCATA.

CALVAGARIA. — Idem q. CABALCATA.

CALVANUS. — Idem q. CAVANNUS.

CALVARIA. — Detonsio, decalvationis pœna. — *Vid.* DECALVARE.

CALVATA. — Idem q. CABALCATA.

CALVAUCHIA. — Idem q. CABALLATIO.

CALVEA. — Mensura frumentaria, apud Italos.

CALVERE. — Decipere; *tromper*.

CALYBITA.— Cognomen S. Joannis CP. quod sub tugurio habitaret.

CALYPHA. — Ut CHALYPHA.

CALYPTRA. — Diadematis genus ab eo quod ferebat Venetus dux non absimile.

CALZARETTUS — Calceus; *chaussure*.

CALZARUS. — Certa pecuniæ pensio quasi in calceos emendos erogaretur sic dicta. (A. 1117.)

CALZATUS. — Ead. notione.

CALZETARIUS. — Ut CALIGARIUS, sutor.

CALZIARETTUS. — Idem q. CALZARETTUS.

CALZOLARIUS. — Idem q. CALIGARIUS.

CALZULARIUS. — Ead. notione.

CAMÆUS. — Lapis insculptus; *camée*; ol. *camaheu, camaïeu*. (Pass.)

CAMAHELUS. — Ead. notione.

CAMAHOTUS. — Ead. notione.

CAMAHUTUS. — Ead. notiono

CAMALDULES. — Ordo monasticus auctore S. Romualdo, a campo *Malduli*, in quo fundati fuerunt, forte appellati.

CAMALE. — Humerale; *camail*.

CAMALLOTUM. — Panni species; *camelot*.

CAMALLUS. — Ut CAMALE.

CAMANSUS.— Idem forte ac *caput mansi*, domus præcipua; *Vid.* CAPUT. (A. 1350.)

CAMARA. — Fornix, camera; *voûte; plafond, chambre*. — Aquæductus, canalis fornicatus; *aqueduc, conduit voûté*. — Vagina; *gaîne, fourreau*.

CAMARARIUS. — Pro CAMERARIUS.

CAMARLENGUS. — Pro CAMERLINGUS.

CAMASELE. — Forte lamina denticulata suspendendis in foco lebetibus; *crémaillère*.

CAMASIL. — Idem q. CAMÆUS.

CAMASUS. — Vestis species. (Isid.)

CAMAURUM. — Mitra papalis: « Cum *camauro* seu mitra papali habenti tres coronas. » (*A. SS.*)

CAMAYNUS. — Idem q. CAMÆUS.

CAMAYX. — Ead. notione.

CAMBA. — Brassiatorum officina, seu locus ubi cerevisia coquitur et conficitur, quem vulgo *brasserium* vel *braxatorium* nuncupant; *brasserie*; ol. *cambaye, cambe*. — Cerevisia ipsa; *la bière elle-même*. — Crurum armatura, ut CAMBIA. — Manubrium; *manche*. *Camba ventilabris; manche d'éventail*.

CAMBAGIUM. — Tributum quod dominis solvebant subditi pro coquenda cerevisia; *droit qui se levait sur la bière*; ol. *cambage*.

CAMBAGNO. — Penna; *jambon*.

CAMBAGUS. — Pro CAMPAGUS.

CAMBAIONUS. — Idem q. CAMBAGNO.

CAMBALENTUS. — Idem q. CAMBELLANUS.

CAMBARIUS. — *Cambæ* seu cerevisiæ confector; *brasseur de bière*; ol. *cambier*.

CAMBARLENTUS. — Ead. notione q. CAMBALENTUS.

CAMBATA. — Modus agri.

CAMBELLAGIUM.—Tributi species; *droit de fief dû au seigneur à chaque mutation de vassal*; ol. *chambellage, chambrelage*.

CAMBELLANATUS. — Dignitas *Cambellani*; *dignité de chambellan*.

CAMBELLANIATUS. — Ead. notione.

CAMBELLANUS. — Hodiernis idem qui Romanis *cubicularius*, vel *præpositus sacri cubiculi*, diversus a *cambrario* penes quem cura erat *cameræ* seu thesauri regii; cambellano autem fuit cura cubiculi. Cambellani præcipuum munus fuit in vassallorum hominiis admittendis ac recipiendis; domino enim aderant, ac ejus vice vassallum rogabant eidemque respondebant; *chambellan*.

CAMBELLARIUS. — (Subst.) Idem ac CAMBELLANUS. — (Adj.) Ad *cambam* seu cerevisiam pertinens: *molendinum cambellarium*,

ubi granum ex quo cerevisia conficitur, molitur.

CAMBELLATUS. — Idem ac CAMBELLANUS.

CAMBELLINUS. — Pro CAMELINUS.

CAMBELLUS. — Pro LAMBELLUS.

CAMBENTUS. — Idem q. CAMBELLANUS.

CAMBERARIUS. — Ead. notione.

CAMBERIUS. — Idem ac CAMBARIUS.

CAMBERLANUS. — Idem q. CAMBELLANUS.

CAMBERLARIUS. — Ead. notione.

CAMBERLINGUS. — Officiarius in monasteriis, idem qui *camerarius* potius quam cambellanus. (Mart., *Anecd.*)

CAMBEROTA. — Crurum armatura; *jambière, partie de l'armure qui protégeait les jambes.*

CAMBIA. — Permutatio; *échange, troc.* — Cerevisia, ut CAMBA. — Crurum armatura, ut CAMBEROTA.

CAMBIALIS. — *Vid.* LITTERÆ.

CAMBIARE. — Rem re permutare; *troquer, échanger.*

CAMBIATIO. — Ut CAMBIA, permutatio.

CAMBIATOR. — Campsor, nummularius; *caissier, banquier, changeur;* ol. *cambiador.* (A. 1137.)

CAMBIGIUM. — Idem q. CAMBAGIUM.

CAMBILE. — Ager (forte ubi cannabis crescit, nisi idem sit ac *campus*).

CAMBIO. — Idem q. CAMBIUM et CAMPIO.

CAMBIS. — Pro CANNABIS.

CAMBITIO. — Permutatio, ut CAMBIUM.

CAMBITOR. — Idem q. CAMBARIUS, pro CAMBIATOR, et CAMPITOR.

CAMBITORIÆ LITTERÆ. — Nummularii seu mensarii chirographum ad pecuniam ab alio mensario alicui alibi numerandam; *lettres de change.*

CAMBITUS. — Nummulariorum officina; *banque.* — Permutatio; *échange.*

CAMBIUM. — Permutatio; *échange, troc. Cambium publicum*, tabula nummularia. — Jus recipiendi quod cuipiam per vim ablatum fuerit; idem q. REPRESALIÆ. (A. 1360.)

CAMBIUS. — Mensa *cambiatorum; comptoir, bureau de banquier.*

CAMBLENTUS. — Idem ac CAMBELLANUS.

CAMBO. — Modus agri : « Dederunt de cultura in villa *cambones* duos qui habent fines de uno latere. »

CAMBOCA. — Ut CAMBUTA.

CAMBONIUM. — Ut CAMBO.

CAMBORTA. — Baculus incurvatus, oblique terræ infixus, ut sepem contineat, ne in latus inclinare possit, aut corruere.

CAMBOTTA. — Idem q. CAMBUTA.

CAMBRA. — Camera, cubiculum; *chambre;* ol. *cambre.* — Modus agri, idem q. *Cambata* : « Cambra terræ. » (*Chartul. S. Vict. Mass.*)

CAMBRERIUS. — Cubicularius; *chambrier.* — Officium monasticum a *camerario* distinctum, cui pannorum cura præcipue erat, unde alibi *draperius* nuncupabatur.

CAMBRETA. — Diminut. a CAMBRA.

CAMBSOR. — Pro CAMPSOR.

CAMBUCA. — Baculus incurvatus, virga pastoralis episcoporum, vel etiam ejus pars incurvata; *crosse, bâton courbé.*

CAMBUCARIUS. — Qui cambucam aut crucem defert. *Vid.* CAMBUCA.

CAMBUCIA. — Idem q. CAMBUTA.

CAMBULA. — Tibiale, *sorte de bas.*

CAMBULUM. — Tibiale, ut CAMBULA. — Ensis brevior; *épée courte.*

CAMEILLIUS. — Ut CAMÆUS.

CAMELA. — Cameli femina; *chamelle.*

CAMELARIUS. — Qui camelorum curam gerit; *chamelier.*

CAMELATUM — Pro CAMELOTUM.

CAMELAUCUM. — Græcis recentioribus χαμελαύκιον, capitis integumentum, et pilei genus ex camelorum pilis confectum, unde nomen.

CAMELINUM. — Idem q. CAMELOTUS.

CAMELLUM. — Vestis species, eadem forte q. Galli *camail* vocant.

CAMELOTUM — Pannus ex camelorum pilis confectus; Gall. *camelot.*

CAMELUS. — Funis; *cable;* ol. *chable.*

CAMERA. — Modus agri : « Tres *cameras* de vinea. » — Domus, cubiculum, cœnaculum, conclave; *chambre. Camera bassa parlamenti*, inferior. *Camera collocutionis*, locus colloquiis destinatus in monasterio. — *Camera crosseria*, locus in quem tractandorum negotiorum ecclesiasticorum gratia conveniebat archiepiscopus Ebredunensis cum suis canonicis. *Camera crotata*, subterranea, fornice instructa. *Cameria fornita*, sua supellectili munita. *Camera generalium*, jurisdictio, curia eorum qui colligendis et administrandis subsidiis præfecti erant. *Camera pacis*, domus publica. *Camera panis matutinalis*, ubi panis mane canonicis distribuebatur. *Camera papagalli*, in Vaticano palatio in qua habebatur consistorium secretum. *Camera paramenti*, forte camera parata, Gall. *chambre de parade. Camera per terram*, subterranea, vel ad solum. *Camera privata*, latrina, secessus. — Conclavis, ubi thesaurus reponitur et servatur, fiscus regius ipse; *chambre où le trésor est déposé, le trésor lui même. Cameræ nuntius*, cui, sub secunda regum Franciæ stirpe, provinciæ aut urbis, quæ ad fiscum regium spectabat, cura demandabatur, eratque velut procurator fisci in hac provincia aut urbe. *Camera denariorum*, in Francia fiscus seu thesaurus regius. *Camera apostolica*, Romanis reverenda camera quam spectat cura pecuniarum ac thesauri Ecclesiæ Romanæ. *Camera computorum*, camera suprema in qua quidquid ad fiscum pertinet tractatur; *chambre des comptes.* — Curia imperatoris aut regis. — Antra exciso sale cavata. — Officium *camerarii.* — Officina monetaria principis. — Dotalitium uxoris (vulgo *la chambre de la femme*) olim appellabant Galli supellectilem quæ post excessum conjugis eidem addici solebat. — Opus ligneum elegantius (Gal. *boiserie*). Supellex quævis ad ornamentum cameræ. — Fornix; *voûte;* ol. *cambry.* — Vehiculum, fornicis instar superne tectum; *char couvert.* — *Cameræ*, provinciæ etiam aut

urbes quæ immediate principi suberant, et fisci proprii erant dictæ. *Camera abbatis*, quidquid immediate abbati subest, cella, præpositura, vel prioratus a monasterio pendens.

CAMERAGIUM. — Stallagium, jus exponendi merces in *camera*, seu *apotheca.* (*Cons. Burdig.*)

CAMERALIS. — Puella amanuensis; *femme de chambre, chambrière.*

CAMERALITER. — In cameram; *dans la chambre.*

CAMERARE. — Cubiculum vel domum contabulare; *couvrir de planches, planchéier.*

CAMERARIA. — Idem q. CAMERA, seu cubiculum. — Ut CAMERALIS. — Officium *camerarii.* — Provincia, cum hoc tamen discrimine quod plures in eodem regno provinciæ, unica duntaxat esset cameraria.

CAMERARIATUS. — Officium *camerarii; office de chambrier.*

CAMERARIUS. — (Subs.) Dignitas in palatiis regum, cui cameræ regiæ, id est thesauri seu cimeliorum regis cura incumbebat; *trésorier;* ol. *camérier, chambrier. Milites camerarii* a quibusdam dicti qui pro *camerario* ministrabant. Erat etiam *camerarius* in monasteriis, cui omnes census et reditus percipiendi et perquirendi cura incumbebat, nec non procurandi vestimenta, calceamenta, etc., fratribus necessaria. *Camerarius apostolicus*, qui pecuniarum et thesauri Ecclesiæ Romanæ curam gerit. *Camerarius episcopi*, cubicularius. *Camerarius*, visitator, qui Cluniacensis abbatis vice fungebatur in camerariis seu provinciis. *Camerarius*, in regno Anglico, idem qui in Francia cambellanus seu cubicularius. *Camerarii* dignitas in regno Scotiæ eadem fere est quæ justitiarii in regno Angliæ. (Is enim certis anni tempestatibus totam Scotiam peragrat et in forefacta burgensium et forinsecorum inquirit, præsertim artificum, ut brasiatorum, pistorum, etc... de stateris, ulnis et ponderibus cognoscit, multas imponit, etc.) *Camerarios*, id est pecuniarum et thesauri custodes, etiam habuisse civitates et monasteria quædam ex nonnullis instrumentis patet. *Camerarius de acceptis*, reddituum coactor. — Justitiæ minister inferior. — Modus agri, idem q. CAMERA : « Unum camerarium horti. » — (Adj.) In curvitatem inclinatus; *courbé, ployé.* (*A. SS.*)

CAMERATUS. — Tectus, involutus : « Verbis uti *cameratis;* » Gall. *parler à mots couverts.*

CAMERIATUS. — Officium, dignitas *camerarii; Vid.* CAMERARIUS.

CAMERISTA. — Idem q. camerarius monasticorum; *Vid.* CAMERARIUS.

CAMERLANUS. — Camerarius, præfectus cubiculi; *chambrier;* ol. *chamerlain.*

CAMERLARIUS. — Idem q. CAMERISTA.

CAMERLENGUS. — Idem ac CAMERLANUS.

CAMERLINGUS. — Qui ex vassallo et serva seu censuali nascitur. (Lud.)

CAMERTUS. — Modus agri, ut CAMERARIUS.

CAMERULA. — Parva camera, cellula ad colloquendum; *chambrette, cabinet.* (A. 1429.) — Stabulum porcorum; *étable à porcs.* (A. 1354.)

CAMERUNCULA. — Conclavis secretior. (A. 1350.)

CAMFARTAGIUM. — Idem q. CAMPIPARS. (A. 1264.)

CAMGAGIUM. — Cambium, tabula nummularia, seu nummulariorum jus. (A. 1197.)

CAMIARE. — Idem q. CAMBIARE.

CAMIGIA — Interula linea, *Vid.* CAMISA.

CAMILAUCIUM. — Ut CAMELAUCUM.

CAMILLA. — Vestimenti genus, minor capa? aut idem q. CAMALLUM. (Theod.)

CAMILUS. — Funis, idem q. CAMELUS.

CAMINADA. — Ut CAMINATA.

CAMINALE. — Fulcrum focarium, cujus usus est in caminis. (A. 1450.)

CAMINARIUS. — Viator, mercator, *caminum* seu iter agens; *voyageur, marchand.*

CAMINATA. — Camera, conclave, cœnaculum quodvis, in quo caminus exstat; *chambre à cheminée.* — Domus presbyteralis; *presbytère, maison curiale.* — Caminus; *fourneau, cheminée.*

CAMINATOR. — Ad caminum seu ignem calefaciens se; *qui se chauffe devant la cheminée.*

CAMINERIUS. — Mercator qui vehiculo *camion* nuncupato merces suas per agros vehit. (A. 1250.)

CAMINIUS. — Iter, idem ac CAMINUS

CAMINUM. — Ead. notione.

CAMINUS. — Camera, idem q. CAMINATA. — Via, iter; *chemin.* — Præstatio pro camino seu foco. (A. 1171.)

CAMISA. — Vestis species, interula linea cum qua dormiunt; *chemise.* — Vestis sacerdotalis, eadem quæ *alba; aube. Camisia Romana*, eadem q. DALMATICA. — Sagum militare quod armati milites induebant. *Camisa ferrea*, lorica; *cuirasse.* — Involucrum ex quovis panno; *chose qui sert à envelopper, enveloppe, chemise.* — Stragulum; *housse.* — *Camisa libri*, ejus tegumentum; *couverture de livre.*

CAMISALE. — Ut CAMISA, vestis species.

CAMISATI. — Dicti lectores apud Græcos, quorum officium erat ferre ad altare carbones et sacris lebetibus calefaciendis occupari, ut illic more solito aqua fervens sacris calicibus tempestive infunderetur.

CAMISCIA. — Alba, ut CAMISA.

CAMISEA. — Ead. notione.

CAMISELLA. — Habitus mutatio; *déguisement, changement de costume.* (A. 1584.)

CAMISIA. — Ut CAMISA.

CAMISIALE. — Vestis species ad usum monachorum. (A. 1084.)

CAMISIALIS VESTIS. — Tunica longior: *soutane.*

CAMISIATUS. — Indutus *camisia.* (*A. SS.*)

CAMISILE. — Alba, idem q. CAMISIA. — Tela quævis linea aut cannabina; *toile de chanvre ou de lin.*

CAMISIUM. — Alba, ut CAMISIA.

CAMISUS. — Ead. notione.

CAMIUM. — Idem q. CAMBIUM.

CAMIX. — Alba, idem q. Camisa.

CAMIZIA. — Stragulum; *housse.*

CAMMA. — Ut Camba.

CAMMENATA. — Ut Caminata.

CAMOCA. — Panni serici vel pretiosioris species; *étoffe fine de poil de chameau ou de chèvre sauvage;* ol. *camocas.*

CAMOCATUS. — Ead. notione.

CAMOCCIA. — Rupicaper; *chamois.*

CAMOMILLA.—Herbæ genus; *camomille.*

CAMORIA. — Morbus equinus; *morve.*

CAMPALIS. — *Lex campalis,* qua duellum in *campo* ineundum decernitur. — *Bellum campale,* prælium publicum.

CAMPANA. — Tintinnabulum æreum quo Occidentales Latini utuntur ad populum in ecclesiam convocandum (campana autem proprie est illa quæ in turribus appensa est); Gal. *cloche. Campanarum succinctio,* cum feria quarta majoris hebdomadæ campanarum funes in altum tolluntur ut earum cesset pulsatio. *Campana bannalis,* quæ in turribus urbicis, quos *belfredos* vocant, pendet, quæ recensetur inter jura communiæ (sic appellata, quod, cum pulsatur, quicunque intra *bannum* seu districtum urbis commorantur, ad conventus publicos ire teneantur). *Campana bibitorum,* quæ pulsatur omni sero post signum salutationis B. Mariæ (sic dicta quod, cum pulsatur, prohibeatur ulterius bibere in tabernis, aut apertas esse tabernas). *Campanæ consilium,* consilium civitatis, quod campanæ pulsatione convocetur. *Campanæ bajulæ,* quæ præ manibus haberi et deferri possunt. — Domus pauper. (Pap.) — Tumulus honorarius, pegma funebre, quod formam turris deferret: « *Campana* sive castrum doloris. » (*Cærem. Rom.*)

CAMPANAL. — Turris ecclesiæ in qua campanæ pendent; *clocher.*

CAMPANARIA. — Uxor *campanarii* vel quæ facit campanas; *femme de carillonneur ou de fondeur de cloches.* — Officium *campanarii; office de carillonneur.* — Idem q. Camparia, vectigal.

CAMPANARIUM. — Idem q. Campanal.

CAMPANARIUS. — Custos campanarii, qui *campanas* pulsare solet; *carillonneur.*

CAMPANATOR. — Idem q. Campanarius, nisi sumatur pro eo qui facit *campanas; carillonneur ou fondeur de cloches.*

CAMPANEA. — Pro Campania.

CAMPANELLA. — Tintinnabulum; *petite cloche.*

CAMPANIA. — Campestris locus, planus; *campagne, plaine. Campaniæ* nomen Romani olim isti Italiæ regioni quæ Neapolim et Capuam habet, attribuere, quod plana sit et campestris. Sic in Gallia, isti Belgicæ parti quæ Remos et Catalaunum continet, *Campaniæ* appellationem inditam constat post Francorum adventum eadem de causa, ut aliis aliquot regionibus planis. Hinc *Campania Remensis, Campania Tullensis, Campania Cordubensis,* etc. *Campania,* nude, Liguria dicitur a camporum planitie. — Supremum navis tabulatum; *pont de navire.* (*A. SS.*) — Area; *fond d'une étoffe;* ol. *champaigne.* — Species lateræ; *espèce de balance.*

CAMPANILE.— Idem q. Campanarium. — Turricula ad formam campanarii effecta; *tourelle en forme de clocher.*

CAMPANISTA. — Idem ac Campanarius et Campanator.

CAMPANULA. — Idem q. Campanella.

CAMPANULARE. — Campanulum pulsare; *sonner la cloche.*

CAMPANUM. — Tintinnabulum, ut Campana.

CAMPARCIUM. — Idem q. Campipars.

CAMPARDUS. — Idem q. Campipars. (*Chartul. S. Vand.*)

CAMPARIA. — Munus *camparii; office de messier.* (A. 1311.) — Merces, emolumentum *camparii; honoraires du messier.* (A. 1360.) — Vectigal agro impositum, idem q. Agrarium; ol. *champart.* (A. 1205.)

CAMPARIUS. — Qui *campos* seu agros servat, et ne vastentur aut furtis pateant invigilat; *messier, garde-champêtre;* ol. *campié.*

CAMPARS. — Idem q. Campipars. (A. 1202.)

CAMPARTAGIUM.—Ead. notione.

CAMPARTATIO. — Ead. notione.

CAMPARTUM. Idem q. Campipars (*Mart. Anecd.*)

CAMPARTUS. — Ut Campipars. (Ord. Vit.)

CAMPATGIUM.— Ead. notione.

CAMPDERIUS. — Cannabis, fili, lini, aliarumque id genus rerum mercator. (A. 1362.)

CAMPELLUS. — Campulus; *petit champ;* ol. *champeau.*

CAMPENSES. — Qui in campis et agris degunt, homines abjecti et viles; *vagabonds.*

CAMPERERIUS. — *Granchia campereria,* in qua fructus ex *campiparte* provenientes reconduntur; *grange où se déposent les produits du champart.*

CAMPERIUS. — Custos camporum, ut Camparius.

CAMPERO. -- Ead. notione.

CAMPERTUM. — Idem q. Campipars.

CAMPESTRATUS. — Campestri succinctus, id est succinctorio quo ii qui in campo contendunt genitalia tantum operiunt; *revêtu du caleçon de combat.* (S. Aug.)

CAMPESTRE. — Succinctorium quo is qui in campo contendit genitalia tantum operit; *caleçon.* (S. Aug.)

CAMPESTRIA. — Ead. notione. (S. Aug.)

CAMPESTRIS. — Arabilis, arationi idoneus; *labourable, propre au labourage.* (A. 1457.) — Rudis; *grossier.* (*Vet. Gl.*)

CAMPHIO. — Pro Campio.

CAMPI. — Castra; *camp.*

CAMPICELLUS. — Idem q. Campellus.

CAMPICULUS. — Agellus; *petit champ.*

CAMPIDUCTOR. — Capitaneus; *chef, conducteur.*

CAMPILIUS. — Campestris, planus, vel arabilis, arationi idoneus, ut Campestris.

CAMPINASII. — Qui in campis et agris

degunt, glebæ ascripti, unde a privilegiis municipium excluduntur; *Vid.* Campenses.

CAMPIO. — Liber rationum in quo debitores et creditores inscribuntur; *livre de comptes.* (*Jus Vicent.*) — Exemplar, archetypum; *type.* (*St. Mant.*) — Qui duello seu monachia decertat, pugil, athleta; *gladiateur.* (J. de J.) — Qui pro alio, qui duellum inire ex lege jubetur, certamen et duellum suscipit; *champion, celui qui se bat en duel judiciaire pour le compte d'autrui.* (Pass.) — Defensor, advocatus; *défenseur, avoué.* (Pass.)

CAMPIPARS. — Fructuum fundi, quam colonus partiarius solvit domino, pars et portio; *champart, droit qu'a le seigneur de prendre et d'enlever du champ un certain nombre de gerbes avant que celui qui tient la terre prenne ce qui doit rester pour lui.* Ce droit s'appelait aussi, suivant les localités, *agrier, terrage, cinquain, droit de quatre, vingtain,* etc.

CAMPIPARTATOR. — Qui *campipartis* jure gaudet; *qui possède le droit de champart.*

CAMPIPARTIARE. — *Campipartis* jus exigere; *lever le droit de champart;* ol. *champarter, champartir.* (*Chartul. S. Vand.*)

CAMPIPARTIBILIS. — *Campiparti* obnoxius; *soumis au champart.* (A. 1151.)

CAMPIPARTICEPS. — *Campiparticeps,* dicitur per metaphoram, in re forensi, judex sordidus qui quotam partem litis a litigatore, sive actore, sive reo, accipit, vel qui lites alienas suis sumptibus promovet, ut pactam rei, seu campi evicti, quotam lucretur, quasi campum cum alio partiatur.

CAMPIPARTIRE. — Ut Campipartare. (Pass.)

CAMPIPARTITIA. — Idem q. Campipars. (A. 1193.)

CAMPIPARTITOR. — Is cui dominus *campipartem* exigendi curam demandavit; *agent commis par le seigneur pour lever le droit de champart;* ol. *champarteur.* (Pass.)

CAMPIPARTUM. — Idem q. Campipars. (A. 1235.)

CAMPIPERTAGIUM. — Idem q. Campipars. (A. 1225.)

CAMPIPERTIO. — Ead. notione. (A. 1205.)

CAMPIRE. — Duellum inire, in campo et arena monomachia decertare; *se battre en champ clos.*

CAMPISCULUS. — Arabilis, idem q. Campestris.

CAMPITÆ. — Sic dicti Donatistæ hæretici, quod in *campis* suos colligerent, qui postmodum quod in montibus conventus agerent, ac rupibus, *Montenses* et *Rupitani* appellati sunt.

CAMPITER. — Fundus qui in campo est. (*Vet. Gl.*)

CAMPITOR EQUUS. — Cursor, stadiodromus equus; *cheval de course, cheval vigoureux.*

CAMPITUM. — Ut Campiter.

CAMPMANSIONILIS. — Domus præcipua quæ pertinet ad primogenitum vel in qua habitat caput familiæ; *maison principale du fief.*

CAMPMASIUM. — Ead. notione.

CAMPIUS. — Arabilis: « Pecia terræ *campiæ;* » *espèce de terre arable.*

CAMPIVUS. — Ead. notione.

CAMPMASURA. — Ut Campmansionilis.

CAMPOBUS. — Pro Campagus.

CAMPODUS. — Prædium rusticum; *métairie.* (A. 1329.)

CAMPOLUS. — Pro Campulus. — Vehiculi genus; *camion.* (A. 1352.)

CAMPOMAJUS. — Mercatus præcipuus; *le grand marché.*

CAMPO. — Pro Capo. (A. 1228.)

CAMPRETUM. — Ut Campodus.

CAMPSACIS. — Cacabus, vas æneum in quo aqua calefit; *marmite, chaudron.*

CAMPSARE. — Flectere, deflectere; *se détourner.* — Permutare; *troquer, échanger.*

CAMPSILIS. — Idem q. Camisile.

CAMPSO.—Frequenter *cambiare; changer souvent.*

CAMPSOR. — Nummularius, monetarius, mensarius; *banquier, changeur.*

CAMPSORIA. — Officium, officina, mensa campsoris; *métier, bureau, comptoir de changeur, de banquier.*

CAMPUS. — Ager, modus agri; *certaine quantité de terre, champ.* (A. 1153.) *Campus frigidus,* ager pascuus; *pâturage.* (A. 1500.) — In scutis gentilitiis, Gall. *champ,* in pannis vero *fond,* ut cum dicunt: *étoffe à fond d'argent ou d'or,* pannus argenteus aureusve figuris distinctus. (Pass.) — Castra; *camp.* (Pass.) *Campum levare,* castra movere; *décamper.* (*Paris.*) — Duellum; *combat singulier, duel.* (Pass.) — Bellum, prælium; *guerre publique, combat, bataille.* (Joan. Bicl.) — Locus juxta urbem in quo rei ultimo supplicio multantur; *lieu des exécutions capitales.* (S. Aug.)—Mercatus, nundinæ; *foire, marché.* (A. 1250.) — Cœmeterium; *champ du repos, cimetière.* (*A. SS.*) — *In campo,* confestim, extemplo; *sur-le-champ.* (*St. Saluc.*) *Campus Martii, Campus Madii* vel *Magi,* generalis conventus apud Francos; *champ de Mars, champ de mai, assemblée générale de la nation chez les Francs.* (Pass.) *Campus martius,* planities juxta majus oppidum in qua milites armorum exercitationi operam dant; *champ de manœuvres militaires, champ de Mars.* (A. 1411.)

CAMPUTA. — Idem q. Cambuta.

CAMSARE. — Pro Campsare.

CAMSELLUS. — Ut Camisa.

CAMSILA. — Ead. notione.

CAMSILUS. — Ead. notione.

CAMTUS. — Latus, pro *Cautus.*

CAMUCUM. — Ut Camoca.

CAMUERCINI. — Forte pro Camercini.

CAMUFAGIUM. — Arboris species, carpinus; *charme.*

CAMULEUS. — Vehiculi genus, traha. (Mur.)

CAMUZZUM. — Panni species. (*A. SS.*)

CAMVIATIO. — Pro Cambiatio.

CAMYRUS. — Curvus: « *Camyrus* baculus; » *bâton pastoral, crosse.*

CANA. — Mensura liquidorum, vas vinarium; *espèce de mesure pour les liquides*; ol. *channée*. (A. 1357.) — Cannabis; *chanvre*. (*Tel. S. Bert.*) — *Cana mellis*, arundo unde elicitur zacharum; *canne à sucre*. — Præstatio quæ in infeodationibus terrarum, præsertim ab Ecclesia possessarum, plerumque in usu erat.

CANABA. — Penus, cella vinaria; *cave, grenier à provisions*. — Cannabis; *chanvre*; ol. *canabe*.

CANABACIUS. — Tela cannabina; *canevas, toile de chanvre*.

CANABALE. — Locus in quo seritur *cannabum*; *chenevière*; ol. *canabière*.

CANABANA. — Ead. notione.

CANABARIA. — Idem q. CANABALE.

CANABARIUM. — Ead. notione.

CANABASERIUS. — Telarum cannabinarum aliarumve ex cannabe rerum artifex et mercator; *tisserand, marchand de toiles*; ol. *canabassier, canabasseur*.

CANABENA. — Idem q. CANABANA.

CANABERIA. — Idem q. CANABARIA.

CANABESUM. — Ut CANABALE.

CANABEZUM. — Cannabum; *chanvre*.

CANABINA. — Ut CANABANA.

CANABIS. — Pro CANNABIS.

CANABOSIUM. — Idem q. CANABESUM.

CANABUM. — Pro CANNABUM. — *Canabum batutum*, cannabum tritum; *chanvre broyé*.

CANABUS. — Arundo; *roseau*.

CANADA. — Vas, lagena, poculum; *bouteille*.

CANADELLA. — Diminut. a CANADA: « Tres calices cum *canadellis* suis, » hoc est urceoli ad Missam usurpandi, quos alii *ampullulas* vocant; *burettes*.

CANAGIUM. — Jus quod domini in vassallorum prædiis habebant, ratione cujus iidem vassalli canes dominorum excipere et alere tenebantur; *obligation où étaient les vassaux de nourrir la meute du seigneur*; ol. *chienage*. (A. 1311.) — Jus ponendi *cannas* seu palos in fluvium piscium capiendorum gratia, et præstatio quæ ob id solvebatur; *droit d'établir des clayonnages dans les cours d'eau pour prendre le poisson, et taxe payée pour l'obtenir*. (A. 1314.)

CANALATUS. — Striatus, canalium ductibus instructus; *cannelé*.

CANALETA. — Infundibulum, seu ejus pars inferior. (*St. Sal.*)

CANALIS. — Via publica. — Cavum; *trou, creux*. — *Canalis infirmitas*, morbi genus a medicis *tenesmus* dictum. (*A. SS.*)

CANAMELLA. — Arundo unde elicitur saccharum; *canne à sucre*.

CANAMENTUM. — Species cantici. (*A. SS.*)

CANANA. — Pro CANARA, cella vinaria.

CANAPA. — Ead. notione.

CANAPALIS. — Pro CANABALE.

CANAPARIUS. — Qui cellæ vinariæ curam habet; *celui qui est chargé de l'administration du cellier, cellerier*.

CANAPATIUM. — Pro CANAVACIUM.

CANAPE. — Funis cannabaceus; *corde de chanvre*.

CANAPERIA. — Idem q. CANABARIA.

CANAPERIUM. — Ead. notione.

CANAPEUM. — Umbraculum, umbella, cœlum, imminens principum capitibus in pompis ipsiusque Christi corpori, cum defertur solemniter; *dais*.

CANAPEUS. — Cannabinus; *qui est de chanvre*. (Mur.)

CANAPINA. — Tela cannabina; *toile de chanvre*. — Idem ac CANAPERIA. (A. 1157.)

CANAPIS. — Pro CANNABIS.

CANAPIUM. — Tela, ut CANAPINA.

CANAPUM. — Pro CANNABUM.

CANAPUS. — Funis, rudens; *câble*.

CANARDUS. — Majoris navigii species (Ord. Vit.)

CANARIA. — Jus quo vassalli canes domini excipere et alere tenebantur; ut CANAGIUM.

CANASTELLUS. — Canistrum, corbis; *panier, corbeille*; ol. *canastel*.

CANATIGLIA. — Filum aureum vel argenteum levius; *cannetille*.

CANATURA. — Mensio ad *cannam*; *mesure à la canne*.

CANATUS. — *Cannarum* seu palorum series in fluvio posita ne pisces possint ultra ascendere et ut facilius capiantur. (A. 1495.)

CANAVA. — Cella penaria vel vinaria; *cave*. Sumitur etiam *canava* pro ergastulum vel cavea, *prison ou loge*, et *canapina*, seu tela canabina, *toile de chanvre*.

CANAVACIUM. — Tela lintearia; *tissu de lin*.

CANAVALE — Idem ac CANABALE.

CANAVARIUS. — Cellæ vinariæ præfectus, pincerna; *échanson*.

CANAVATIUM. — Locus ubi cannabum venditur, *lieu où se vend le chanvre*.

CANAVAZERIUS. — Cannabinus; *de chanvre*.

CANAVERIA. — Ager ubi cannabis crescit; *chenevière*.

CANBERIA. — Tibiarum armatura; *jambière*.

CANBIS. — Pro CANNABIS.

CANCELLA. — Parva fenestra; *petite fenêtre*. (S. xv.)

CANCELLARE. — Scripturam inductis cancellatim lineis oblitterare et delere; *barrer un écrit, le biffer, l'effacer par des traits de plume en forme de treillis*; ol. *canceller*. — Brachia decussare, transversim ponere; *croiser les bras en forme d'X, les croiser en sautoir*. (A. 1481.)

CANCELLARIA. — In Gallia, locus in palatio in quo regia ac publica instrumenta asservabantur. Hodie *cancellariam*, Gal. *chancellerie*, in eadem regione dicunt prætorium cancellarii vel locum ubi diplomata regia seu litteræ, quæ sigillo regio muniri debent, obsignantur; hacque notione non semel legitur vox *cancellaria* ab annis saltem trecentis et amplius. Sic apud Anglos dicitur summum Angliæ tribunal in quo cancellarius singulis, qui rigore juris communis se læsos queruntur, ex regula æquitatis subvenit.

CANCELLARIATUS. — Officium seu di-

gnitas *cancellarii*; *office de chancelier, chancellerie*.

CANCELLARIUS. — In primis temporibus, sic dictus qui litteras principi missas exponere habebat. Item is qui ad cancellos forenses, seu judicum, stabat. Supplicantes introducebat ad judicem, illiusque jussa et mandata exsequebatur. (*Concellarii*, Gal. *huissiers*.) — Temporibus recentioribus testamenta et acta publica conscripserunt et notariorum munus obiere. *Cancellarii* in regum Franciæ palatiis idem munus obiere et eorum chartas ac præcepta descripsere. *Cancellariorum* munus etiam ecclesiasticum fuit, ut ex Anastasio colligitur. (*Vita S. Joannis Eleemosynarii*.) *Cancellarius* in ecclesiis cathedralibus dignitas, cujus officium erat sigilla ad causas et negotia conferre, litteras capituli facere et consignare, libros servare, scholas conferre, etc. *Cancellarii monasticorum* memorantur in *Annal. Benedictin.*, etc. (Interdum *cancellarii Patrum* appellantur.) *Cancellarii academiarum* dicti, qui iis quodammodo præsunt, penes quos totius rei litterariæ regimen ac moderatio est, qui si res postulat, in societatem professionis suæ idoneos magistros advocant, castigant si quid in doctore collega sit dignum pœna aut reprehensione, et meliores subrogant, cathedrisque præficiunt, baccalaureos ad doctoralem apicem promovent, novas leges condunt, veteres abrogant, scholarum disciplinam reformant, etc. *Canecllarius communiæ*, idem q. hodie *le greffier de la ville, le secrétaire de la commune*. (Notarii nonnunquam *cancellariorum* nomine appellantur, ut et cancellarii secundi ordinis *notariorum* nomine donantur; qui titulus usurpari videtur præsertim cum notarii, vacante cancellaria, aut summo cancellario absente, munere cancellarii fungebantur.)

CANCELLATURA. — Oblitteratio lineæ in charta cancellatim ductæ; *l'action d'annuler les écritures en les barrant*. *Vid.* CANCELLARE.

CANCELLATUS. — Accussatus; *Vid.* CANCELLARE. (A. 1261.)

CANCELLI. — *Vid.* CANCELLUS.

CANCELLULUS. — Junior ostiarius. (*Ep. Mart. PP. a.* 650.)

CANCELLUS. — Fenestra reticulata; *fenêtre treillissée*. (*Auct. Mamot.*) — Interstitium inter propugnacula; *ouverture pratiquée dans les fortifications pour lancer des projectiles*. (*Ibid.*) — Urbis regio; *quartier d'une ville*. (A. 1419.) — Astaci species quæ vocatur Gallice *le soldat* vel *Bernard l'ermite*. (Pass.) — Clathri quibus chorus ab ecclesiæ navi dividitur; *barrière qui sépare le sanctuaire ou chœur de la partie de l'église occupée par les fidèles*. (Pass.) — Locus altaris cancellis septus, βῆμα Græcis, vel ἄδυτον, *presbyterium* Latinis; *le chœur*; ol. *cancel*. (Pass.) — *Cancelli sepulcrorum*, quibus hominum vitæ innocentia et sanctitate illustrium monumenta et tumuli muniuntur; *grilles établies autour des tombeaux des saints*. (Pass.) — *A cancellis*, cancellarius; *secrétaire, chancelier*. (Pass.) *Cancellis præfectus*, primus inter secretarios, ut placet editoribus *A. SS.*; mavult Carpentarius de eo qui ad *cancellos* judicium stabat. (*A. SS.*)

CANCER. — Forceps; *pinces, tenailles*. — Arcus, fornix, quod cancri forcipem referat; *arceau, arc, voûte*. — Machina bellica; *bélier*. (A. 1300.)

CANCERATUS. — Cancere depastus; *dévoré par un cancer*.

CANCEROSUS. — Qui exeditur cancere; *rongé par un cancer*. (*A. SS.*) *Cancerosi*, sic dicti Judæorum sermones, nempe ut cancer serpunt, inquit D. Paulus.

CANCETUM. — Pro CALCETUM.

CANCIÆ. — Fabulæ, nugæ; *chansons, sornettes*. (*A. SS.*)

CANCILLUS. — Vasis genus, certa vini alteriusve liquoris mensura, idem q. CAUCILLUS.

CANCRENUM VULNUS. — Cancer; *cancer, chancre, affection cancéreuse*.

CANCRIZARE. — Retrorsum ire ad instar cancrorum, metaphorice minui, in pejorem conditionem vergere; *aller comme les écrevisses, de mal en pire*.

CANCRIZATUS. — Gangræna, seu cancere vitiatus, infectus; *attaqué du cancer, gangrené* (*A. SS.*)

CANDA. — Species telonii. (A. 919.)

CANDATOR. — A *candidare* sic dictus fullo, ut videtur, quia purgat pannos et *candidos* facit; *foulon*.

CANDAVENÆ. — Pro *campus avenæ*.

CANDELA. — Lucerna olearia; *lampe à huile*; cerea, *cierge, chandelle*. *Candela de Babylonia*, cujus ellychnium ex gossypio, quod a solo Ægypti olim mutuabantur, confectum erat. *Candela de charitate*, quæ ultro offerebatur. *Candelæ mortuorum*, cerei qui in exsequiis offeruntur vel circa corpus ardent. *Candela nummata*, quæ pretio seu nummis æstimatur et redimitur, vel cereus cui affiguntur nummi. — Festum Purificationis, ut CANDELARIA. (A. 1127.) — Festum, sacrum sodalitium, nundinæ quæ in festis patronorum fieri solent. *Vid.* FESTUM. (A. 1395.) — Præstationis species hominibus manusmortuæ imposita, unde a Gallis *chandeliers* vocabantur, iidem q. LUMINARII. (A. 1342.) — Temporis seu horæ spatium, præsertim noctium: *Pour ce que il estoit environ trois « chandelles » de nuit*. (A. 1376.)

CANDELABRICUS. — Ad festum *Candelaria* dictum pertinens. (*Ann. Ben.*)

CANDELAPTA. — Qui candelas seu lucernas accendit in ecclesia; *celui qui est chargé d'allumer les cierges à l'église*. (*A. SS.*)

CANDELARIA. — Festum Purificationis Beatæ Mariæ; *la Chandeleur*; ol. *la Candelière*. — Pro CANDELABRUM; *chandelier*. — Quæ facit vel vendit candelas; *femme qui vend ou fabrique des chandelles*.

CANDELARIUM. — Oblationes candelarum in ecclesiis; *offrandes de cierges à l'église*.

CANDELARIUS. — Qui candelas in ecclesia defert. (A. 1278.) — Qui facit vel vendit candelas. (A. 1329.)

CANDELATIO. — Festum Purificationis Virginis Mariæ; *la Chandeleur.*
CANDELCISA. — Ead. notione.
CANDELERIS. — Candelabrum; *chandelier.*
CANDELERIUS. — Qui facit vel vendit candelas; *fabricant ou vendeur de chandelles.*
CANDELLUS. — Cereus; *cierge.*
CANDELOSA.— Ut CANDELATIO.
CANDELOTUS. — Ut CANDELLUS.
CANDIDA. — Vestis candida, alba. — Editio ludorum quæ fiebat a magistratibus, prætoribus scilicet et quæstoribus candidatis proprio sumptu.
CANDIDARE. — Abluere linteo, vel etiam telis candorem inducere; *laver, blanchir.*
CANDIDARIUS. — Pelliparius, qui candida facit coria; *corroyeur.* — Qui lavat et parat pannos et eos fulgere facit; *foulon.*
CANDIDATIO. — Candor metaphoricus, id est justitia et sanctitas. (Lamb. Ard.)
CANDIDATRIX. — Quæ lavat pannos; *blanchisseuse.*
CANDIDATUS. — Dignitas palatina æque ac militaris in imperio Romano; militabant vero *Candidati* in ipso palatio, atque adeo ad imperatoris custodiam adhibiti, perinde ac *Scholares* (*Vid.* h. v.), e quorum classe censebantur. (Pass.) — Petitor, rogator; *celui qui demande, qui sollicite. Candidatus Dei*, qui baptismum petit. (Tert.) — Qui telas dealbat; *celui qui blanchit les tissus.* (Corn. Zantf.) — *Candidatorum tegmen* in Vita S. Athanasii episc. Neapol., sumi videtur Muratorio pro veste aut dignitate episcopali; addit tamen idem editor, quod si quis cum Baronio legere malit *Candidatorum regimen*, per *Candidatos* intelligi posse clericos in ministerio sacro candidis vestibus indutos, quos regebat S. Athanasius, utpote eorum episcopus.
CANDIDIFER. — Sic clerus dicitur quia *alba* indutus in *A. SS. Ben.*
CANDIDIFICARE. — Candidum facere, dealbare; *blanchir.*
CANDILERIUM. — Idem q. CANDELERIS.
CANDOR. — Officina albaria; *blanchisserie.*
CANDORIUM MOLENDINUM. — Officina fullonica; *moulin à foulon.*
CANDREDUS. — Ut CANTREDUS.
CANDRUS. — Liber in quo, in Ecclesia Tullensi, erat Officium ecclesiasticum.
CANDULA. — Parva candela; *petite chandelle.*
CANE. — Navigii species, cujus usus est in fluviis trajiciendis; *bac?* (Ap. Lud.)
CANECIUM. — Locus cannis obsitus; *lieu plein de roseaux*; ol. *canet.*
CANELA. — Fistula doliaris; *cannelle.*
CANELLA. — Diminut. a *canna*, baculus; *canne.* — Fistula doliaris, ut CANELA. — Pars colli, fistula spiritus accipiendi ac reddendi; *trachée-artère*; ol. *canole.* — Casia, cinnamomum; *cannelle.* — Actio in jure qua quis rei alicui intercedit; *opposition.* — Navis species, ut CANE?
CANELLUS. — Canalis; *canal.*

CANEPINUS. — Pro CANNABINUS.
CANERE. — Privatim recitare: « Venit consuetudo in Ecclesia ut tacite obsecratio et consecratio a sacerdote *canatur*, ut verba tam sacra vilescerent. » (Remig. Autissiod. monach.) — Dicitur de litteris quidpiam continentibus et indicantibus, qualiter etiamnum Galli dicunt: *Que chante ce livre?* quid canit, hoc est quod complectitur hic liber?
CANERIA. — Arundinetum. (A. 1170.)
CANESTELLA. — Cistella; *panier, corbeille*; ol. *canisteau.*
CANESTELLUS. — Ead. notione.
CANEVA. — Idem q. CANAVA.
CANEVACIUM. — Tela canabina; *canevas.*
CANEVALE. — Idem q. CANABALE.
CANEVARIA. — Ead. notione.
CANEVARIUS. — Custos canevæ seu arcæ publicæ; *garde du trésor, trésorier.*
CANFALO. — Vexillum; *gonfanon, bannière.*
CANFALONERIUS. — Vexillifer; *gonfalonnier, porte-drapeau.*
CANFORA. — Pro CAMPHORA.
CANGIUM. — Pannus forte unius coloris, sed alio minus intensiore intermistus, ita ut pro diverso aspectu subinde mutetur aliquomodo; *étoffe changeante*, dicunt Galli. — Ut CAMBIUM, permutatio; *échange.* (A. 1176.)
CANIBIUS. — *Vid.* PANIS.
CANICELLUS. — Canistrum parvum, cistella; *corbeille, panier.*
CANDICULARIUS. — Cui canum venaticorum cura incumbebat. (Mur.) — Qui canes expellit ecclesia. (*Conc. Hisp.*)
CANICUNA. — Casula canum; *loge à chiens.*
CANIFER. — Qui canibus venaticis præest.
CANIL. — Idem videtur ac CAMERIA.
CANIPA. — Promptuarium, cella vinaria et penaria; *armoire, lieu de dépôt, chambre à provisions.* — Ærarium; *caisse, trésor.*
CANIPARIUS. — Custos *canipæ*; *Vid.* CANIPA. (*St. Mant.*)
CANIPSIA. — Idem ac CANESTELLA.
CANIPULUS. — Ensis brevior vel cultellus; *épée courte, couteau, poignard, canif.*
CANIS. — Dignitas apud Tartaros aliosque populos Asiæ; Gal. *kan.* — Lagena, ut CANNA. — Fulcrum focarium; *chenet.* — Animal domesticum notissimum; canis: 1° *acceptoricius*, aut *hapichunt*, qui cum accipitrice venatur; 2° *argutarius*, qui arguto suo clamore feras insequitur; 3° *bibarhunt*, qui cum viverra venatur et cuniculos, cum hos e subterraneis suis cubilibus ille propulit, statim capit; 4° *braco*, sagax, indagator; *bracque*; 5° *de chacia* seu *fugax*, venaticus; *chien de chasse*; 6° *cursalis*; Gal. *chien courant*; 7° *catenarius*, *custos curtis* vel *domus* aut *fundi*, qui domum defendit; *chien de garde*; 8° *custos pecoris*, seu *pastoralis* aut *pecuarius*; *chien de berger*; 9° *in dextro armo tonsus*, *regius*, nota regia signatus; 10° *ductor*, *index*, *monstrans*, aut *inductor*, qui per vesti-

gia ducit, vel inducit inquisitorem; 11° *francus*; *chien franc*; 12° *jugum transpassans*, qui jugum pati possit et alligari; 13° *latrabilis*, qui bene latrare scit; 14° *heporarius*, *leporalis*, *veltris*, *veltrahus*, *vertragus*, sagax, qui velocitate lepores comprehendit; *chien lévrier*; 15° *petrunculus*, *petronius*; *chien courant*; 16° *porcaritius*, *porcarius*, qui porcos seu apros venatur; 17° *arcte*, qui feras persequendo in rete fugat; 18° *segusius*, *seusius*, *seugius*, *seucis*; investigator; 19° *terrearius*, animalium subterraneorum indagator; *chien terrier*; 20° *trassans*, vestigium prosequens (*tracer* enim est perquirere vestigiis insistendo); 21° *ursaritius*, qui ursos prosequitur. — *Canum expeditatio*, *Vid.* EXPEDITARE. *Canem ferre*, *Vid.* HARMISCARA. *Inter canem et lupum*; *entre chien et loup*, sub crepusculum, vel vesperum, cum lupus a cane vix discerni potest.
CANISTELLUS. — Panis species in modum *canistri* confectus; *espèce de tourte*, *de gâteau* (A. 1176.)
CANISTRELLUS. — Ead. notione.
CANISTRUM. — Vas ecclesiasticum in quo distribuebantur eulogiæ seu panes benedicti. — Ita etiam appellant scriptores ecclesiastici discos qui lampadibus substrati sunt.
CANITA. — Speculi ornamentum quoddam: « Item unum speculum cum quinque *canitis* garnitum de letono. » (A. 1149.)
CANIVETUS. — Ensis brevior, vel cultellus, scalpellus; *canivet.*
CANLATA. — Lignum quoddam; ol. *chanlate.* (A. 1441.)
CANNA. — Fistula qua Dominicus sanguis hauritur; *chalumeau*, *instrument anciennement usité dans l'Eglise latine pour la communion sous l'espèce du vin.* (Theop.) — Quivis tubus; *tuyau*, *tube.* (B. Pez.) — Cannabis; *chanvre.* (H. mon. Beccens.) — Mensura: 1° architectonica; 2° agraria; 3° qua pannos metimur; *canne*, *mesure de longueur et de contenance.* (Pass.) — Cantharus, poculum, vas strictius et oblongius, Germanis et Belgis *kan*; *sorte de flacon*; ol. *canne.* (Ga'b.)
CANNABA. — Pro CANNABIS.
CANNABERIUM. — Ager cannabe consitus; *chenevière.*
CANNABINA.— Ead. notione.
CANNABOSUM. — Cannabis; *chanvre.*
CANNADA. — Pro CANNATA, vas vinarium.
CANNALE. — Pro CANNALIS.
CANNAMELLA.—Arundo sacchari; *canne à sucre.* — Fistula; ut CALAMELLA.
CANNAPINA. — Idem q. CANNABINA.
CANNARE. — Canna metiri; *mesurer à la canne*, *canner.*
CANNATA. — Vas vinarium, ut CANNA.
CANNATELLA. — Cantharus, poculum, ut CANNA.
CANNATIO. — Actio canna metiendi; *action de mesurer à la canne*, *mesurage à la canne.*
CANNATUS. — Ut CANATUS.
CANNAVUM. — Pro CANNABUM.
CANNELA. — Candelæ species.

CANNESUS. — Ager ubi cannabis vel cannæ crescunt.
CANNETA. — Minor *canna*, vasculum. — Locus ubi crescunt *cannamellæ.*
CANNEVASIUM. — Tela canabina; *canevas*, *toile de chanvre.*
CANNITIA. — Idem q. CANATUS.
CANNOLLA. — Pars colli, fistula spiritus accipiendi et reddendi; *trachée-artère*; ol. *canole*, *chanolle.*
CANNUS. — Albus, candidus; *blanc*, *d'un blanc éclatant.* (*A. SS.*)
CANOBUM. — Pro CANNABUM.
CANOHADURA. — Sera catenaria qua cannæ occluduntur. (A. 1330.)
CANOLA. — Codex actorum; *registre.* (A. 1405.) — Capsula, tubus argenteus vel alterius metalli in quo servabantur reliquiæ; *petite boîte*, *étui de métal où l'on met des reliques.* (A. 1280.)
CANOLUS. — Arundo; *roseau.*
CANON. — Pensitatio; *redevance*, *prestation.* Tria pensitationum genera recensent scriptores: canonem, oblationem et indictionem; ac *canon* quidem seu canonici tituli sunt solemnes et antiquæ præstationes; *indictio*, quidquid præter canonem indicitur; *oblatio* denique aurum et argentum quod largitionibus infertur. *Canon censualis*, præstatio nomine census. (A. 1154.) — Officium ecclesiasticum atque inde dictæ *Horæ canonicæ.* (Hariulf.) — Ipsa oratio qua officium canonicum concluditur. (*A. SS.*) — Regula, liber regulæ canonicorum vel monachorum. *Canones apostolorum*, quos quidam e veteribus S. Clementi ascribunt, alii apocryphos censent. *Canones conciliorum* dicti, quod instar regulæ sint Christianis et iis recte vivendi normam præbeant. (Isid.) *Sub ecclesiastico canone constitutus*, sub ecclesiastica regula, clericus. (*Conc. Foroj. a.* 791.) *Canones Evangeliorum*, per quos quis scire et invenire potest, qui reliquorum evangelistarum similia aut propria dixerunt. Horum auctor Eusebius Cæsariensis. *Canonem*, Vetus Testamentum appellat S. Hieronymus. *Canon pœnitentialis*, idem q. *Liber pœnitentialis*; *Vid.* POENITENTIALE. *In canonem incidere* dicitur non qui contra canones ecclesiasticos peccat, eoque ipso judicis ecclesiastici censuræ et judicio subditur, sed qui in *canonem pœnitentialem*, hoc est, qui legibus pœnitentiæ ab Ecclesia indictis obnoxius est. (A. 1208.) — Clerus; *Vid.* CANONICUS. — Index; *liste.* (A. 1361.) — Tubus, fistula; *tuyau*, *tube.* « *Canones* terræ coctæ. » — Machina bellica; *bouche à feu*, *canon.* — *Canon Missæ*, oratio quæ in Missa ante consecrationem et in ipsa consecratione sacræ hostiæ recitatur a sacerdote, quæ ideo *canon* vocatur, quia in ea est legitima et regularis sacramentorum confectio, inquit Walafridus Strabo. (*De reb. ecclesiastic.*)
CANONGIA. — Collegium canonicorum; *collége*, *chapitre de chanoines*; ol. *canoisie.*
CANONIA. — Canonicatus, præbenda canonici; *canonicat.* (Pet. Cell.) — Collegium canonicorum, ut CANONGIA. (Gerv. Dorob.)

—Redditus canonici : *revenus d'un canonicat.* (Greg. VII PP. *Epist.*)

CANONICA. — Canonici dignitas ; *dignité de chanoine.* (Hincm.) — Canonicorum collegium seu potius ecclesia collegiata ; *chapitre de chanoines ou eglise collégiale.* (*Conc. Hisp.*) *Canonica regularis*, monasterium. (A. 822.) — Advocatia, protectio ecclesiæ canonicorum, seu præbenda canonici concessa pro advocatione et tuitione alicujus ecclesiæ. (A. 1036.) — Census annuus ; *Vid.* CANONICUM.—Præbenda vel redditus canonicorum ecclesiæ assignatus. (A. 1106.) — Domus, habitatio canonicorum. (A. 1162.) —*Canonicæ*, primis Ecclesiæ sæculis videntur appellatæ diaconissæ, quod, perinde ac clerici, sub canone ecclesiastico essent constitutæ.

CANONICÆ LITTERÆ.—Κανονικὰ γράμματα, Græcis dictæ, quod juxta certos ac determinatos canones et regulas quasdam solemnes exararentur, vel certe quod iis, qui ex canone ecclesiastico erant seu canonicis peregre et in alienam diœcesim proficiscentibus darentur (*Formatæ* et *regulares* recentioribus tempestatibus appellatæ sunt) ; *lettres de passe-port et de recommandation que l'on donnait à un clerc qui partait pour un autre diocèse.* Sub regibus Francorum primæ et secundæ stirpis, *canonicæ epistolæ* fuerunt etiam quæ a comitibus provinciarum vicariis suis mittebantur de colligendis vectigalibus ; *canonicæ* nuncupatæ, quod ad *canonem* seu rationem facultatum locorum, a quibus exigebantur, accommodata erant tributa colligenda, vel forte quod solemnes et antiquas duntaxat præstationes continebant.

CANONICALE. — Codex canonum ; *recueil de canons.*

CANONICALIS.—Ad *canonicos* pertinens : *canonicalis sepultura*, locus ubi canonici inhumantur ; *canonicalis rector*, præpositus collegio canonicorum.

CANONICARE.—Canonicum facere ; *faire chanoine.*

CANONICARI. — Regulariter vivere, vel sumere habitum regularem ; *prendre l'habit régulier, entrer dans un couvent.*

CANONICARIUS. — Qui *canones*, id est tributa exigit ; *percepteur des contributions.* (*Cod. Th.*)

CANONICATIO. — Institutio in canonicum ; *action de faire chanoine.*

CANONICATURA. — Ecclesia collegialis, collegium canonicorum ; *collégiale, chapitre de chanoines.* (A. 1096.)

CANONICATUS. — Ad collegium canonicorum spectans ; *canonial.* (A. 1232.) — Approbatus ; *approuvé, confirmé.* (*St. Flor.*)

CANONICE. — More canonicorum : «*Canonice* vivere ; » (*Cap. Car. M.*) — Legitime ; *régulièrement.*

CANONICITER. — Secundum regulam seu *canonem*, regulariter ; *régulièrement, conformément aux règles établies.*

CANONICUM. — Domicilium, habitatio canonicorum ; *demeure des chanoines.* (A. 1223.) — Idem q. CANO, pensio annua. (Agob.) — Idem q. solvitur pro ordinatione. (Dio. Godefr.)

CANONICURSUS. — Idem q. CANONICARIUS.

CANONICUS. — (Adj.) *Canonica portio*, quæ canone tribuitur ecclesiæ parochiali de rebus relictis a parochiano defuncto illi ecclesiæ, ubi suam elegit sepulturam, cum alibi quam in parochiali sepelitur. (A. 1280.) *Litteræ canonicæ*, *Vid.* CANONICÆ. *Canonica institutio*, regularis, monastica. *Canonico ordine, vivere*, idem ac *canonice* vivere. *Canonicus ordo*, idem interdum ac regularis. *Canonica inlatio*, idem q. CANONICUM seu CANO, pensio annua. — (Subst.) Primitus et pluribus medii ævi sæculis clerici, qui ecclesiis deserviebant, *canonici* appellati sunt quod essent sub *canone* ecclesiastico, ἐν τῷ κανόνι et ἐκ τοῦ κανόνος, ut loquuntur *Concilia Antiochense, Chalcedonense* et *Synodus Trullana*. *Canonici regulares*, qui secundum regulam iis propriam ac præscriptam vivebant. *Canonici sæculares*, qui secundum canones seu regulas clericis omnibus indictas vitam agebant. *Canonici claustrales*, qui in claustro degebant, ad distinctionem eorum qui in præposituris manebant. *Canonicus curatus*, qui simul canonicus erat et curatus seu parochus. *Canonici nobiles*, qui, ut ad canonicatum pervenirent, genere nobiles esse debebant. *Canonici domicillares*, juniores canonici qui, necdum gradus ecclesiasticos adepti, jus capituli non habebant. *Canonici capitulares*, seniores *domicillaribus* oppositi, quod jus habebant capituli. *Canonici forenses*, *foranei* aut *non stationarii*, qui in *canonica* sua seu ecclesia non residebant, quibus opponebantur *mansionarii*, seu residentes aut *stationarii*. *Canonici integri*, qui integram præbendam obtinebant. *Canonici exspectantes*, qui in ecclesiis cathedralibus canonici dignitatem *exspectatione præbendæ* habebant et *in capitulo vocem, et stallum in choro*. *Canonici minores* seu *vicarii* (Eccles. Londonens.), qui loco majorum canonicorum vicissim erant et successive ad magnum altare Missas celebrabant, etc. *Canonici marcarum* seu *librarum*, quorum præbendæ redditus annui tot marcarum argenti erant. *Canonici tertiarii*, qui fructuum præbendæ tertia parte tantum fruebantur. *Canonicus ad succurrendum*, qui instante mortis periculo canonicam vestem induebat. *Canonici honorarii*, laici qui, ex quodam privilegio, hac dignitate in ecclesiis canonicalibus gaudebant. *Canonici obedientiales*, qui cellas rurales, *obedientiæ* dictas, procurabant. *Canonici de stallo, de terra*, *Vid.* CLERICI. *Canonici incorporati*, in Ecclesiis Lugdunensi et Viennensi qui ordine secundi erant. *Canonici ordinarii*, *panaterii*, *tortarii*, *Vid.* ORDINARII, PANATERII, TORTARII. — *Canonici* et *monachi* promiscue usurpari videntur nonnullis instrumentis. *Canonicus* interdum etiam significat illum qui pensitationi *canon* dictæ obnoxius erat. (A. 1158.)

CANONISATORIA SENTENTIA. — Quo

quidpiam jam statutum iterum approbatur et confirmatur. (*G. Ch.*) *Vid.* CANONIZARE.

CANONISATUS. — Inscriptus in *canone* seu catalogo clericorum alicujus Ecclesiæ. (Lud.)

CANONISSÆ. — Eædem q. CANONICÆ.

CANONIZARE. — In album et catalogum sanctorum referre, canoni Missæ ascribere, quippe, longe antequam conderentur Martyrologia, in canone Missæ primitus facta est commemoratio sanctorum, non quo pro iis oraretur, sed potius ut ii pro populo orarent, ut ait S. Augustinus ; Gal. *canoniser*, *mettre au nombre des saints, faire figurer au canon de la Messe.* — Approbare ; *approuver.* « In hac sancta synodo..... statutum est, et universis episcopis collaudatum et *canonizatum*, ut,» etc. — Dirigere ; *régler, arranger.* — Canonicum facere. (*Tab. Eccl. Carnot.*)

CANONS. — Panni species : «Una pecia de *canons.*» (A. 1277.)

CANONUS. — Fusus ; *fuseau à filer, bobine.*

CANOPEUM. — Species reticuli subtilis ex bysso seu gossypio confecti quod circa lectum aut altare ponebant ad defensionem muscarum ; *rideau de mousseline.*

CANOPICUS. — Ægyptiacus ; *qui est d'Egypte.*

CANOPIUM. — Ut CANOPEUM.

CANOPUM. — Ead. notione.

CANOPUS. — Pro CANOBUS.

CANOR. — Forte fossatum, vallatum, nisi idem sit ac *caneria* : « Jus depascendi piscairagium quod habet dictus rex in *canoribus* dicti castri. (*Ch. an.* 1307.) »

CANORGARE. — In canonicum suscipere seu pro canonico habere ; unde CANORGAMENTUM seu CANORGATIO, ipsa susceptio.

CANOTA. — Idem q. CANETA.

CANOVICALUS. — Cuniculus ; *lapin.*

CANSTELLATOR. — Ut CANTELLATOR.

CANTA. — Canthus, pars rotæ incurva. (*A. SS.*)

CANTABRICUS PANIS. — Panis e furfure confectus. (*A. SS.*)

CANTABRUS PANIS.— Ead. notione.

CANTAGIUM. — Officium solemne pro defuncto. *Vid.* CANTARE. (Subst.) — Sacra liturgia, celebratio Missæ et pro ea oblatio. (A. 1312.) — Nonnullis instrumentis forte pro CALCAGIUM, tributum quod pro *calceis* reficiendis a prætereuntibus exigitur.

CANTALE.— Anniversaria sacra pro mortuo.

CANTALLUM. — Idem q. CATALLUM.

CANTAMEN. — Canticum ; *cantique.*

CANTAMISSÆ. — Obventiones ex *cantatione Missæ.*

CANTARA. — Tributi species pro vino vendendo soluti.

CANTARE. — (Verb.) *Cantare in ecclesia* dicebatur presbyter cui ecclesia alteri majori subdita regenda commissa, uti est *capellania*, seu cui *cantaria* demandata erat : « Ipse Ottericus, dum ipsam ecclesiam teneret, *cantavit* in Noviante et in Landricurte, et in Boeris ; titulus autem ipsius, in quo et residuus erat, fuit in Follanæbraio. » (*Epist. Hincmari.*)— Quamcunque ecclesiam aliam regere : « Quandiu vixero *cantare* faciam Ecclesiam prælibatam.» (A. 1254.) — Recitare ; *réciter.* — Sacram liturgiam peragere, Missam celebrare ; *dire la Messe.* « Nullus cantet, nisi jejunus. » — (Subst.) Anniversarium pro defunctis, simul et Officium solemne pro iisdem. (A. 1482.) — Eleemosyna seu pauperibus erogatio quæ in anniversariis maxime fieri solebat : « Item legavit quod faciant tria *cantaria*, sive tres eleemosynas de pane, vino, » etc. (A. 1449.) — Tumulus honorarius, pegma funebre ; *catafalque.* (A. 1362.) — Idem q. CANTARIUM, fascis quæ cantarium pendit. (A. 1369.

CANTAREDUS. — Idem q. CANTREDUS.

CANTARIA.— Beneficium ecclesiasticum Missis decantandis addictum et cui deserviunt qui alias capellani dicuntur. (W. Th.) *Cantaria parva* ; munus eorum canendorum quæ minora habentur in Officio divino. *Cantaria presbyteratus* (a. 1230), cantoris dignitas, officium ecclesiasticum. — Pro CANARIA, servitus qua servi canes domini alere tenentur. (A. 1219.)

CANTARIOLUM.— Anniversarium, Missa pro defuncto celebranda. (*Not. Eccl. Din.*)

CANTARISTA. — Forte capellanus, qui *cantariæ* deservit. (Rym.)

CANTARIUM. — Cantorum pluteus, analogium ; *pupitre.* (*A. SS.*) — Hordei genus, exacticum. — Tignum super quod dolia collocantur ; *chantier.* — Pro *cantharum*, discus cui cerei infigebantur, candelabri vice.

CANTARULUS. — Parvus cantharus.

CANTARUS.— Pelvis qua tonsores utuntur ad lavandam barbam ; *plat à barbe.* — Pondus 25 librarum. (*A. SS.*) — Præstatio quædam. (Ap. Lam.)

CANTATA. — Cantus ecclesiasticus, vel potius Missa quæ cantatur. (A. 1314.)

CANTATE. — *Cantate Domino*, quarta Dominica post Pascham ; *le quatrième dimanche après Pâques.* (Pass.)

CANTATIM. — Cantando ; *en chantant.*

CANTATOR. — Incantator, magus ; *enchanteur, magicien.* (Victorin.)

CANTATORIUM. — Romanis, ut auctor est Amalarius, est liber ecclesiasticus quem Franci *Graduale* vocant, quia in gradibus vel analogio reponitur. — Analogium, pluteus ; *pupitre.*

CANTATRIX. — Mulier ad lamentandum mortuum conducta ; *pleureuse.*

CANTELLAGIUM. — Tributum pro vino vendendo solutum.

CANTELLATOR. — Præstigiator, magus, ut CANTATOR.

CANTELLUM. — Velut *quantillum*, id quod supra mensuram additum est. (A.1198.)

CANTELLUS. — Quadra ; *chanteau.*

CANTERATA. — Vasis species, seu aquæ receptaculum ad formam vasis quod *cantero* Italis dicitur.

CANTERINUS. — Equus. (*A. SS.*)

CANTERIUS. — Pro CANTHERIUS.

CANTERMA. — Maleficii species aut incantationis.

CANTHARATUS. — *Cantharata vela coc-*

coprasina, vela in quibus erant depicta animalia, ac præsertim scarabæi.

CANTHAREDA. — Cantharis; *cantharide*.

CANTHAREDUS. — Idem q. CANTREDUS.

CANTHARISTA. — Idem q. CANTARISTA.

CANTHARUM. — Vas vinarium. — *Canthara cerostrata*, disci cereis instructi, in quibus illi infixi, candelabrorum vice.

CANTHARUS.—Aquæ receptaculum quod in mediis ecclesiarum atriis seu propyleis exstrui solebat; *réservoir*.

CANTHELIUM. — Vasis species.

CANTICA. — Liber ecclesiasticus in quo *cantica* continentur. (A. 1250.)

CANTICINIUM. — Cantus ecclesiasticus, Officium ecclesiasticum. — « Nocte, in hora *canticinii* (Lud.), » ubi *canticinio* videtur significari Officium quod noctu peragitur, seu tempus quo gallus cantat.

CANTICUM. — Cantus sacer; *chant sacré, cantique*. (S. Hier.)— Vox cantantis in lætitiam; *chant joyeux*. (Isid.)—*Cantica graduum*, sic dicti 15 psalmi, scilicet CXIX, CXX, CXXI, CXXII, CXXIII, CXXIV, CXXV, CXXVI, CXXVII, CXXVIII, CXXIX, CXXX, CXXXI, CXXXII et CXXXIII, « Quia, » inquit Eucherius, « quindecim quondam gradibus ascendebatur in templum, atque ideo hi psalmi 15 cantici graduum inscriptione signantur, quod nos per quosdam profectus ad sublimia spiritalium rerum provectione perducant. »

CANTILABRUM. — Feretrum; *brancard, civière*.

CANTILLARE. — Cantare, cantitare; *chanter*. (*A. SS.*)

CANTINARIUS. — Cellerarius; *cellerier*.

CANTO. — Lapis angularis, saxum figuræ quadratæ; *quartier de pierre, pierre d'angle*. — Regio, provincia; *canton*. — Urbis pars; *quartier*.

CANTONUM. — Regio, ut CANTO.

CANTONUS. — Ut CANTO, lapis quadratus, lapis angularis, angulus. — Recessus; *coin*.

CANTOR. — *Cantores* in Ecclesia iidem qui *psalmistæ*. — *Cantor*, qui scholæ cantorum præest in ecclesia, et, ut aiunt, aliis cantoribus *cantum imponit*; qui *chorum regit* ut est in ch. an. 1254. *Cantor*, officium monasticum. *Cantores*, ministelli, joculatores, quos Provinciales *Cantadours* vulgo vocabant.

CANTORATUS. — Dignitas cantoris; *dignité de chantre*.

CANTORIA. — Ead. notione.

CANTORISSA. — Quæ cantum imponit et cantatricibus præest in monasteriis sanctimonialium.

CANTREDUS. — Ap. Anglos, ruris portio continens centum villas.

CANTRIFUSOR. — Artifex, qui *cantharos* ex stanno aut alio metallo fundit; *fabricant de vases d'étain ou de tout autre métal*.

CANTRIX. — Idem q. CANTORISSA.

CANTRUM. — Idem q. CANTHARUM.

CANTUALIA. — Hac voce *Kyrie* et *Gloria in excelsis*, quæ in sancta liturgia cantari seu recitari solent, potissimum significari videntur. (*St. S. Fl.*)

CANTUALIS. — Spectans cantum ecclesiasticum. (Lud.)

CANTUARIA. — Idem q. CANTARIA, beneficium ecclesiasticum. — Proventus beneficii quod *cantuarium* dicitur. (A. 1153.)

CANTUARIUM.— Ead. notione.

CANTUARIUS. — Idem q. CANTOR.

CANTUAVAIRUM. — Vociferationes, aliaque id genus, quibus derideri solent ii præsertim qui ad secundas nuptias convolant; *charivari*.

CANTULARE. — Liber ecclesiasticus ad cantandum. (W. Th.)

CANTULOSUS. — Canorus: « Deinde *cantulosis* vocibus garrulantes (hirundines). » (*A. SS.*)

CANTUS. Responsorium quodvis. (*Chron. Lem.*) — Responsorium quod post Epistolam canitur in S. Liturgia, graduale. (A. 1130.) — Latus; *côté*; ol. *cant*. (Pass.) — F. idem quod CAMALLUS, humerale, in Stat. synod. Eccl. Aurel. ap. Mart. (*Ampl. Col.*), nisi legendum sit, ut videtur, *cota*. — *Cantus contrapunctus*, cantus cujusdam generis, sic dictus quoniam uno tenore cantatus nullam moram seu tractum longiorem patitur. (*Conc. Hisp.*) *Cantus, discantus*, musici concentus species; *faux-bourdon*. (*Obit. Eccl. Morin.*) *Cantus panegyricus*, omnium hilaris concentus. (A. 1418.) *Cantus planus*, simplex canendi modus; *plain-chant*. (Pass.) *Cantum portare*, rem cantandam alicui præcinere. (Bern. Mon.)

CANULA. — Fistula, instrumentum musicum; *flûte*. — Instrumentum quo sanguis Christi olim hauriebatur, ut CANNA.

CANULASTHIUM. — Pera: « Qui ipsius crucem et *canulasthium* sumentes cum fide, a vexationibus et infirmitatibus curabantur. » (*A. SS.*)

CANULUS. — Scapus; *tige*. (A. 1295.)

CANUM. — Præstatio, ut CANA. — Album. « Pro tribus *canis* operis albi factis suis sumptibus. » (A. 1489.)

CANUTUS. — Cui canent capilli præ senectute.

CANUUM. — Pro CANNABUM.

CANZELLARE. — Pro CANCELLARI

CANZELLATUM. — Cancellis clausum; *cancellé*. (J. de Vorag.)

CAORCINA. — Tabula nummularia mercatorum qui *caorcini* vocabantur. (A. 1272.)

CAORCINI. — Mercatores Italici propter fœnerationem usurariam famosi; *caorsins*.

CAPA. — Vestis species qua viri laici, mulieres laicæ, monachi et clerici induebantur, quæ olim caracalla; *manteau à capuchon, cape, chape*. (Pass.) *Capa pluvialis* seu *ad aquam*, quod in pluvia usus erat sic dicta in quibusdam instrumentis. *Capa manicata*, cui manicæ adduntur; *manteau à manches, espèce de caban*. (Pass.) *Capa categorica*, id est decens et conveniens; *cappe, chable convenable*. (Rob. Goul.) *Capa missalis* seu *missaria*, cujus in Missa celebranda usus est, idem q. DALMATICA. (A. 1472.) *Capa professionalis*, quam episcopus suffraganeus post ordinationem suam tradit Ecclesiæ metropolitanæ. (Vit. Guliolm. episc. Winton.) *De capa*

ordinarii contendere, Gallis proverbium notissimum, *disputer de la chape à l'évêque*, id est de re, quæ nec actori, nec reo, sed tertio competit. (*Chr. And.*) De *capa regia contendere*, eodem sensu. (A. 1319.) *Capas facere, deferre*, cantoris officium præstare. (A. 1341.) *Capam solvere*, dono, quod præstare novus canonicus tenetur, satisfacere. (A. 1330.) — Vestis candida quam induebant recens baptismati, idem q. ALBA et CHRISMALE. (*Conc. Usberg.*) — Rivulus, sulcus, ad amittendas aquas, apud Arelatenses; *rigole, fossé*. (A. 1223.) Amentum quo virga flagelli manubrio ejus innectitur. (A. 1348.) — Pars, portio, nisi legendum sit *cupa*. (A. 1083.) — Capsa, pyxis; *coffre, boîte*. (A. 1476.)

CAPABILIS. — Qui capi et comprehendi potest; e contrario, *incapabilis*, incomprehensibilis. Voces sunt Arianis familiares.

CAPAGIUM. — Pecuniarium subsidium; *capage, capitation, impôt imposé par tête*.

CAPALE. — *Capale ferreum*, cassidis species; *sorte de casque, chapel de fer*. — Pro CAPITALE legitur in inst. a. 1099.

CAPANESIUS. — Ead. notione.

CAPANNA. — Tugurium, casula; *maisonnette, cabane*; ol. *capane*.

CAPARIUS. Cantor *capa* ornatus; *chapier*.

CAPARO. — Tegmen capitis, cuculla; *sorte de chaperon*.

CAPATGIUM. — Idem q. CAPAGIUM.

CAPATICUM. — Capitis census ab hominibus de *capite* quotannis solvendus; idem q. CAPITALE.

CAPATUS. — *Capa* ornatus; *chapé*. — Calceus; *chaussure*. (*Conc. Hisp.*)

CAPAX. — Vas majoris capacitatis: « Sylvanus dixit: *Capacem* grossum afferte et aqua eum implete. » (*A. SS.*)

CAPAYRONA. — Tegmen capitis, ut CAPARO.

CAPCIO. — Pro CAPTIO.

CAPDAQUA. — Aquarum caput et origo; *Vid*. CAPUT.

CAPDASTRA. — Liber censualis, capitationis registrum; *registre des impôts, rôle de la capitation*.

CAPDELARE. — Conducere; *conduire, emmener*; ol. *cadeler, chasdeler*.

CAPDELLA. — Pro CANDELLA. (A. 1491.)

CAPDOLIUM. — Domus feudi præcipua, castrum; *maison principale du fief, tour seigneuriale qui appartenait à l'aîné par préciput*; ol. *capducilh*.

CAPEDINARE. — Differre, procrastinare, moram producere; *différer, retarder*.

CAPELATUM. — Sertum precatorium; *chaplet*.

CAPELETUM. — Ead. notione.

CAPELINA. — Idem q. CAPELLINA.

CAPELLA. — Brevior capa; *manteau court*. (Pass.) — Capa, pluviale; *chape, pluvial*. (*A. SS.*)— Reliquiarum theca; *châsse, reliquaire*. (Pass.) — Ædes in qua reliquiarum thecæ asservantur; *bâtiment où l'on garde les reliques, chapelle*. (Pass.) — Ministeria ac vasa sacra quæ sacerdoti ad sacra peragenda necessaria sunt; *ensemble des ornements, vases, etc., nécessaires pour les cérémonies du culte, chapelle*. (Pass.) — Caparum ecclesiasticarum integer apparatus, id est capa, tunica, dalmatica, etc.; *ensemble des vêtements sacerdotaux, chapelle*. (A. 1231.) — Cancellaria; *chancellerie*. (A. 794.)— Ædicula in qua cimelia asservantur; *trésor*. (Vet. inst.) — Quævis ædicula sacra; *oratoire, chapelle*. (Pass.) *Capella ad succurrendum*, ecclesia succursalis; *annexe, église auxiliaire*. (Lamb. Ard.) — Ecclesia parochialis; *église paroissiale*. (Mur.)— Cœtus clericorum, quos vulgo *capellanos* vocant, qui Summo Pontifici inserviunt, ejusque adsunt ministerio; *réunion des clercs de la maison du Pape, chapelle*. (Adam. Brem.)— Pegma funebre, tumulus honorarius; *catafalque*. (A. 1340.) — Pars fibulæ; *chape de boucle*. (A. 1302.) — Forum tectum, locus, ubi merces venum exponuntur; *halle, marché couvert*. (A. 1337.) Chimicis aquæ stillaticæ apex clibanarius, operculum; *couvercle d'alambic, chape*. (A. 1452.) *Capella filialis*, minor ecclesia, quæ pendet a majori; *annexe*. (Christ. Mul.) — Sacellum, seu majoris templi appendix; *chapelle*. (Pass.)

CAPELLANIA. — Munus et beneficium capellani. — Ædicula sacra in æde majori exstructa.— Ecclesia in qua collegium canonicorum; *église collégiale*. — Monasterium *prioratus* nomine ab altero pendens. — *Capellania annualis*, Missæ quæ celebrantur per anni spatium pro defunctis, idem q. ANNUALE. (A. 1423.)

CAPELLANIETA. — Diminut. a CAPELLA.

CAPELLANITA. — Idem ac CAPELLANUS.

CAPELLANUS.— Primitus qui *capam* seu *capellam* S. Martini in regis palatio asservabat, eamque in præliis deferebat; *gardien de la châsse de S. Martin de Tours*. (S. VI, VII.) — Notarius, amanuensis, cancellarius; *secrétaire, greffier, chancelier*. (Pass.) — Rector ecclesiæ; *curé*. (A. 1282.) — Quivis presbyter; *prêtre, ecclésiastique*. (*Ch. Occit.*) — Qui capellæ], seu ædiculæ sacræ præfectus est; *prêtre qui dessert une chapelle, un oratoire, chapelain*. (Pass.) *Capellanus auroræ* seu *de alba*, qui sacra facere debet *aurora* seu diluculo, Hispanice *alba*. (*Conc. Hisp.*) *Capellanus perpetuus*, major vicarius. (A. 1386.) — Qui ex aliqua capelle seu parochia est; *paroissien*. (*Martyr. Pist.*)

CAPELLARE. — Cædere, incidere, ut CAPULARE.

CAPELLARIA. — Idem q. CAPELLA et CAPELLANIA, munus et beneficium capellani. (A. 1148.) — Supellex sacra, ornamenta capellæ. (*Gest. Hild. ep. Cenom.*)

CAPELLARIUS. — Idem ac CAPITULARIUS, ædilis seu scabinus Tolosæ; *capitoul*.

CAPELLATICUM. — Jus cædendi ramos vel arbores in silva; *droit de couper du bois dans la forêt seigneuriale*. (A. 969.)

CAPELLATIO. — Ead. notione.

CAPELLETA. — Ut CAPELLANIETA.

CAPELLETUM. — Genus *capæ* seu pilei; *chapelet, petit chapeau, chaperon*.

CAPELLETUS. — Ead. notione.

CAPELLINA. — Sertum precatorium globulorum, vulgo rosarium; *rosaire, chapelet*; ol. *chapel.* — Genus pilei; *capeline.*

CAPELLOTUM. Idem q. CAMELOTUM.

CAPELLULA. — Parvum sacellum; *petite chapelle.*

CAPELLUM. — Capulum; *poignée ou garde d'épée.* — Capulium quo utuntur monachi; *capuchon.*

CAPELLUS. — Galerus, pileus, a *capa* dictus, quasi parva capa, qua caput tegitur; *vêtement de tête, chapeau, bonnet*; ol. *capel, chapel.* (Pass.) *Capellus solis,* ad arcendum solem; *parasol.* (*A. SS.*) — Corona florea et plectilis; *couronne de fleurs;* ol. *chapel de fleurs.* (A. 1423.) — Junior capo; *jeune chapon.* (A. 1232.) — Umbraculum ligneum; *auvent.* (*St. Vert.*) — F. arbor cujus rami exscinduntur, vel truncus, caudex. (A. 873.)

CAPERE. — Decernere, statuere; *décider, arrêter, résoudre. Capere pugnam,* duellum ad litem dirimendam decernere. — Insimulare, in aliquem culpam inferre, iram convertere. *Capere se,* prospere fieri. *Capere se ad feodum,* capere, occupare feodum, manus in illud injicere. *Capere se ad aliquem,* sponsorem appellare. *Capere se cum aliquo,* congredi, concertare. *Capere terram* ad terram appellere; *prendre terre. Capere super se,* in se suscipere, desponsorem constituere; *prendre sur soi.*

CAPERO. — Ut CAPARO.

CAPETIUM. — Ut CAPETUM.

CAPETUM. — Ornamentum quod ponitur ante lectos dominorum, in quo pedes dominorum requiescunt. (J. de G.)

CAPHA. — Natta, storea; *natte.*

CAPHARDUM. — Apud Austriacos, capitis tegumenti species.

CAPIA. — *Capsa,* pyxis; *boîte, caisse.* — *Capa,* vestis ecclesiastica.

CAPIARIUS. — Pro CAPICIARIUS aut CAPICERIUS.

CAPIATIS. — Breve seu litteræ ad pecuniam capiendam seu percipiendam. (A. 1380.)

CAPIBREVIUM. — Actorum judicis vel notarii liber; *carnet de notes.*

CAPICERIA. — Dignitas *capicerii; dignité de chevecier, chevècerie.* (Sug.) — Locus ubi quæ ad *capicerii* seu thesaurarii officium pertinent reconduntur, ejusque domus; *maison et bureau du chevecier, chevècherie.* (A. 1363.)

CAPICERIATUS. — Dignitas et officium *capicerii,* ut CAPICERIA.

CAPICERIUS. — Cui *capicii* ecclesiæ cura incumbit; *chevecier, qui a soin du sanctuaire.*

CAPICIALIS. — Ad partem ædis sacræ quæ *capitium* dicitur pertinens. (*And. Flor.*)

CAPICIARIUS. — Ut CAPITIARIUS.

CAPICIUM. — Pars ædis sacræ quæ *presbyterium* dicitur. *Vid.* CAPITIUM.

CAPIDA. — Vasis ecclesiastici genus: *Capidæ* ad profanos non vendantur. »

CAPIDOSUS. — *Terra capidosa* qua aliquid capitur, continetur, argilla; *terre grasse, liante, argile.* (A. 1190.)

CAPIGER. — Officium in panetaria regia, ad quod forte *caparum,* quibus panis operiebatur, cura spectabat.

CAPILLLATORIA. — Festivitas qua prima fiebat detonsio capillorum. (*Lex Sal.*)

CAPILE. — Domus præcipua, ut *Caput mansi. Vid.* CAPUT.

CAPILLATIO. — Capillorum evulsio; *arrachement des cheveux.*

CAPILLATIUS. — Ex capillis confectus; *fait avec des cheveux.*

CAPILLATURA. — Capilli; *chevelure, cheveux.* — Coma supposititia; *faux cheveux, perruque.*

CAPILLI. — *Capillos ponere, per capillos se offerre,* dicebant monachi cum comam ponerent. (*Capillorum positio* symbolum erat servitutis quam Deo per votorum emissionem profitebantur; unde *servi Dei* vulgo appellati, nam servi tonsi erant.) *Per unum crinem de capillis offerre se monasterio* dicebantur laici qui monachicæ societati sese ascribebant, ut illius beneficiorum participes essent. *Capillorum tortura* seu crispatio; *frisure. Remanere aut esse in capillo* dicebatur puella quæ nondum marito juncta erat et adhuc in domo patris manebat: nam promissos crines innuptæ ferebant, nec eos in nodos retorquebant, quod nuptarum erat, præsertim apud Longobardos. *Capilli cercenati,* in circulum aut orbem attonsi. *Capillos alicui excutere,* ut testis rei peractæ memoriam servaret, qua ratione etiam aurem vellicabant aut alapam infligebant.

CAPILLITIUM. — Idem q. CAPILLATURA.

CAPINALE. — Armorum genus. (Capellus ferreus?)

CAPIOLA. — Carcer; *geôle, prison;* ol. *gaiole.*

CAPIREGUS. — Idem q. CAPDAQUA.

CAPIRO. — Idem q. CAPARO.

CAPIS. — Capsa; *caisse.*

CAPISCERIA. — Ut CAPICERIA.

CAPISCHOLIA. — Dignitas *capitis scholæ; Vid.* CAPUT

CAPISCHOLIUS. — Ead. notione.

CAPISCOLIA. — Pro CAPISCHOLIA.

CAPISOLIDUM. — Capitalis solidus qui ex pretio rei venditæ domino exsolvebatur, idem q. LAUDIMIUM; *droit dû au seigneur sur le prix de la vente des biens qui relèvent de lui;* ol. *capsool, capson.*

CAPISTERIUM. — Vas quoddam quo frumenta purgantur; *van ou crible.* — Granarium, horreum; *grenier.* (*A. SS.*) — Alveolus ligneus qui capite gestabatur eratque maxime in usu mulieribus lotos pannos a fonte aut fluvio referentibus. (*A. SS.*) — Agrarium, vectigal agro impositum, idem q. TERRAGIUM. (A. 1407.)

CAPISTRAGIUM. — Quod pro capistris domus regiæ ministris annuatim concedebatur; ol. *chevestrage.* (A. 1261.)

CAPISTRANI. — Fratres minores de Observantia, a caputio sic dicti.

CAPISTRARE. — Metaphorice pro reprimere, quasi *capistro* coercere. (Elmh.)

CAPISTRIUM. — Pro CAPISTRUM.

CAPIT. — Idem q. *Licet:* « Talia *capit* opinare eos. » (Tertul.)

CAPITACIUM. — Cervical; *oreiller;* ol. *chevet.*

CAPITADENUS. — Primus artificum?

CAPITAGIARIUS. — Qui censum de capite debet; *qui doit le capitage.* (A. 1131.)

CAPITAGIUM. — Census quem *homines de corpore* seu *de capite* quotannis debent domino præstare; *capitation, cens annuel payé au seigneur par ses hommes de corps;* ol. *capitage, capitainage, chevage.* (A. 1207.) — Præstatio quæ mortis tempore domino solvitur; *prélèvement dû au seigneur sur les biens laissés par ses tenanciers, surtout par les hommes de mainmorte.* (A. 1297.) — Tributum ab iis solutum qui in portu navem onerant vel exonerant, idem quod pro alliganda nave in portu præstatur; *droit qui se paye au seigneur du port pour le chargement et le déchargement, comme aussi pour l'ancrage d'un navire.* (A. 1379.) — *Homo de capitagio Dei,* cui res, quæ ad Deum spectant, curæ cordique sunt, easque Dei nomine curat. (A. 1288.)

CAPITALACIUM. — Oblatio pecuniaria quæ sanctis pro suo capite fit vel ecclesiasticis, ut pro aliquo orent, solvitur. (A. 1149.)

CAPITAL. — Præcipuus. (Nic. LL. ad Car. Calv.)

CAPITALAGIUM. — Munus et officium *capitalis; dignité de captal.* (A. 1459.)

CAPITALARIUS. — Pro CAPITULARIUS.

CAPITALE. — Cervical; *oreiller.* (Pap.) — Operimentum capitis vel fascia qua caput involvitur; *coiffure ou bandeau qui entoure la tête.* (Ditm.) — Debitæ pecuniæ caput; *capital, principal d'une dette.* (Pass.) — Bonum omne quod possidetur, præsertim vero bonorum species illa quæ in pecudibus consistit; *avoir, surtout celui qui consiste en bétail.* (Pass.) *Vivum capitale,* pecudes; *les troupeaux. Capitale furtum,* furtum animalis vel rei mobilis. (A. 973.) — Æstimatio rei furatæ seu res ipsa furata; *valeur du vol ou la chose volée.* (*Leg. Barb.* pass.) — Census quem *homines de capite* quotannis domino præstant, idem q. CAPITAGIUM. (Pass.) — Jus quod mortis tempore domino solvitur, idem q. CAPITAGIUM. (A. 1401.) — Oblatio pecuniaria, quæ sanctis pro suo capite fit, ut CAPITALACIUM. (A. 1178.)

CAPITALIS. — (Subst.) Primus ac præcipuus; *premier, principal, qui est à la tête.* (Pass.) — Dignitatis nomen quibusdam ex illustrioribus Aquitaniæ proceribus tributum; *captal.* (S. XIII.) — (Adj.) *Capitalis census; Vid.* CENSUS. — *Capitalis homo,* qui debet censum de capite; *qui est soumis au chevage; Vid.* CAPITAGIUM; ol. *chevagier.* (Pass.)

CAPITALITIUM. — Census quem *homines de corpore* seu *de capite* quotannis domino præstabant, ut CAPITAGIUM. — Eleemosyna quam singuli ad sancti Huberti suffragia vitandæ rabiei causa confugientes completo voto persolvebant.

CAPITALITIUS. — Qui *capitalem censum* solvere tenebatur, ut CAPITALIS. — *Capitalitius census,* idem q. CAPITALITIUM, præstatio.

CAPITALIUM. — Idem q. CAPITALE, bonum omne quod possidetur, præsertim vero pecudes.

CAPITANA. — Cathedralis ecclesia; *l'église cathédrale.* (*Ann. Bened.*)

CAPITANAGIUM. — Officium, dignitas *capitanei,* seu præfecti copiis militaribus; *capitainerie, grade de capitaine.*

CAPITANARIUS. — Dux, præfectus, vel idem forte quod ADVOCATUS. (*Ch. Carlom. reg. Fr.*)

CAPITANEA. — Capitale debitum; ut CAPITALE. (A. 1142.) — Officium *capitanei,* ut CAPITANAGIUM. (A. 1263.)

CAPITANEATUS. — Ead. notione q. CAPITANAGIUM. (A. 1295.)

CAPITANERIA. — Eod. sensu. (Mur.)

CAPITANEUM. — Res ipsa quæ restitui petitur, seu ejus æstimatio (a. 1378); census capitis (a. 1213), ut CAPITALE.

CAPITANEUS. — (Subst.) Caput militum, præfectus copiis militaribus; *commandant, capitaine.* — Rector, ductor, qui rei alicui præfectus est; *directeur, celui qui est chargé de la conduite d'une chose. Capitaneus ecclesiæ,* idem q. ADVOCATUS. (A. 1008.) *Capitaneus levatorum,* magistratus qui iis præerat quibus *levatorum* seu aggerum cura commissa erat; *chef des employés au service des chaussées. Capitaneus quarterii,* urbis regioni præfectus; *chef de quartier, quartenier.* — (Adj.) Principalis, præcipuus, qui est in *capite*, capitalis. *Capitaneum monasterium; le principal monastère. Capitaneum altare; le maître-autel Capitaneus locus; un chef-lieu. Capitaneus sensus,* inconsultus, naturæ impetus. *Capitaneus census,* idem q. CAPITALITIUM.

CAPITANIA. — Idem q. CAPITANAGIUM. (*Bul. Bonif. PP. VIII.*)

CAPITANIUS. — Idem q. CAPITANEUS.

CAPITANUS. — Ead. notione.

CAPITARE. — Capere, apprehendere; *prendre, mettre la main sur.* — Exitum habere; *avoir une fin, finir.* — Terminare; *se terminer, finir.*

CAPITATICUM. — Idem q. CAPITALITIUM.

CAPITATIO. — Capitis census seu tributum capitis vel personæ; *captation, impôt personnel, tribut imposé par tête;* ol. *capage.* Est etiam tributum pro jugorum seu capitum, id est possessionum numero impositum: sic dictum quia in censum veniebant, referebanturque omnia quæ possessionum, capitum, sortiumque et jugorum æstimationi accedebant. (Jac. Goth.) *Capitatio humana,* pars ea tributariæ functionis, quæ pro servis, colonis ascriptis, censitis præstabatur, ut *capitatio animalium,* quæ pro animalibus possessionum. (*Cod. Th.*) — Pabulum animalium; *fourrage, nourriture des animaux.*

CAPITEGIUM. — Capitis amiculum, velum; *couvre-chef, voile.*

CAPITEITAS. — Titulus quo Pontificis Romani primatus significatur in sermone cujusdam ex Patribus in *Conc. Constant.*

CAPITELLUM. — Quod columnis super-

ponitur; *chapiteau.* — Minus capitulum, seu locus ubi conveniebant monachi, nam plura habebant interdum capitula in majoribus monasteriis. — Capitolium, arx; *château.* — *Capitulum brevis*, seu lectio brevior in divino Officio. (Greg. Tur.) Eædem voces Horas canonicas breviores in *Act. SS.* significari videntur. — Alta pars domus.— Aqua saponis vel lexivium, aqua saponariorum, ex quo fit sapo.

CAPITELLUS.—Vestis pars superior qua caput tegebatur, vel potius collare; *capuchon, ou collet d'habit.* (*A. SS.*)

CAPITENIUM. —Tutela, et jus pro *tutela; protection que le seigneur devait au vassal, droit que le vassal payait au seigneur pour la protection qu'il en recevait;* ol. *captein.*)

CAPITERNUM. — Species fibulæ a *capiendo* sic dictæ quod quasi capiat res quibus adjungitur.

CAPITE-SENSIVI. — Pro *Capite censi* vel *censiti. Vid.* CAPUT.

CAPITIARIUS. — Dignitas et officium in monasteriis et ecclesiis, cui *capicii* ecclesiæ cura incumbebat, ut CAPICIERIUS.

CAPITIFRAGIUM. —Instrumentum aptum capiti comminuendo; *instrument de torture pour comprimer la tête.*

CAPITILAVIUM. — Dominica Palmarum; *le dimanche des Rameaux.* — Metaphorice reprehensio, castigatio, quomodo *laver la tête à quelqu'un*, dicunt Galli.

CAPITINA. — Sumen; *tetine.*

CAPITIPURGIUM. — Quidquid a capite phlegma deducit. (Mat. Silv.)

CAPITIUM. — Ea pars tunicæ qua caput immittitur; *ouverture de la tunique par laquelle passe la tête.* — Tegmen capitis, *capucium; capuchon.* — *Capitium ferreum*, idem q. *Capellus ferreus.* — Caput lecti; *tête de lit, chevet.* — Pars ædis sacræ, quæ vulgo *presbyterium* seu locus ubi altare statuitur; *sanctuaire;* ol. *chevet.* — *Capitium molendini*, caput unde aqua currit ad molendinum. (A. 1130.)

CAPITO. — Truncus arboris; *tronc d'arbre.* — Species monetæ argenteæ sub Ludovico XII; *teston.* — Piscis fluviatilis; *chabot ou cabot.*

CAPITOLARIUS. — Pro CAPITULARIUS.

CAPITOLINI.—Magistratus Tolosani; *capitouls.*

CAPITOLITIUM.— Pro CAPITALITIUM.

CAPITOLIUM. — Templum paganorum vel locus ubi sacrificare cogebantur Christiani; *temple païen en général.* — Arx; *citadelle.* — Ædes in qua jus dicebatur; *lieu où se rendait la justice, tribunal.*— Capitulum canonicorum vel monachorum, seu locus in quo congregabantur canonici vel monachi de re et disciplina canonica et monastica acturi; *chapitre, salle capitulaire.* — Capsula reliquiarum in modum arcis efformata, vel certe idem q. CAPITELLUM: « Unus den. B. Joannis B. qui in medio illius vasis in uno parvo *capitolio* chrystallino et argenteo sit natus. » (*Gest. abb. S. Germ.*) — Bonum omne quod possidetur; *tout l'avoir que l'on a.* (*A. SS.*)

CAPITOLUS. — Idem q. CAPITOLUS.

CAPITORIUM. — Census de capite, ut CAPITATIO.

CAPITOSE. — Obstinate; *avec persévérance ou obstination.*

CAPITOSITAS. — Obstinatio, pervicacia; *persévérance, obstination.* — Morositas; *caprice, fantaisie.*

CAPITRA. — Cucullæ seu vestis species qua caput operiebatur; *capuchon d'une forme particulière.*

CAPITTA. — Vestis candida, idem q. CHRISMALE. (A. 1566.)

CAPITULARE. — (Subs.) Scriptum capitulis distinctum; *écrit divisé en chapitres. Capitulare Evangeliorum de circulo anni*; liber ecclesiasticus in quo describuntur initia et fines cujusque Evangelii, quod singulis diebus in Missa legitur. *Capitulare institutum*, regula monastica per capitula distincta. — *Capitularia; code des lois ripuaires et ecclésiastiques; édits et ordonnances des rois, principalement corps des lois que les rois faisaient dans les assemblées des comtes ou des évêques, ou dans les conciles.* — Operimentum capitis. (Isid.) — (Verb.) Capitulis aliquid distinguere; *diviser un écrit en chapitres.* — Pacisci, consentire; *accorder.* — Brevem lectionem, quæ in divino Officio legitur, recitare, quod ad *celebrantem* pertinet. — Alicujus sancti Officium celebrare, peragere, a *capitulo* (*Vid.* CAPITULUM) saltem incipiendo. —In capitulum convenire tractandorum negotiorum causa; *se réunir en chapitre.* — Succensere, punire, quod fit in capitulis monachorum; *punir, réprimander.* Hinc vulgaris loquendi monachis usitata formula *dare alicui capitulum*, vel *accipere capitulum*, pro reprehendere.

CAPITULARIS. — Diploma, charta, libellus; *diplôme, charte, titre.* — Ornamentum capitis, ut CAPITALE. —Canonicus; *chanoine. Capitulares litteræ*, majores litteræ quæ in principio cujusque capituli librorum describuntur, auro, minio, aliisque coloribus depictæ, et variis subinde figuris adornatæ; *lettres capitales, initiales. Capitulare tributum*, idem q. CAPITALITIUM. *Capitulares*, qui assidebant *capitulo*, seu domui urbis publicæ, iidem quos *capitouls* vocant.

CAPITULARITER. — Capitulatus; *sommairement.* — *Capitulariter congregari*, in unum *capitulum* convenire. (*Bull. Carmel.*)

CAPITULARIUM. — Liber censualis in quo, descripta sunt *capitula*, seu præstationes quas quisque debet; *cadastre, registre des impositions.* — Liber decretorum ac statutorum civitatum; *registre des délibérations et des actes officiels des municipalités.*— Tegminis capitis species; *espèce de coiffure.* — Ornamentum chartarum quod *viticulam* vulgo seu *vignette* appellant Galli, quod illud in librorum capitulis ut plurimum fit. — Liber ecclesiasticus continens *capitula*, quæ in ecclesia canuntur. —Capitulum, locus, in quo monachi congregabantur; *salle capitulaire, chapitre.*

CAPITULARIUS.— Scabinus; *échevin, ca*-

pitoul. — Exactor; *collecteur d'impôts.* — Nuntius, minister, famulus, *serviteur.* —Dominus, possessor; *propriétaire, seigneur.* — Cui *capitale* sive in pecunia, sive in pecudibus creditum est; *débiteur.*

CAPITULATIM. — Distincte, per capitula; *par chapitre, chapitre par chapitre.*

CAPITULATIO. — Index capitum; *table des chapitres.*

CAPITULATUS. —Idem q. CAPITALAGIUM. (A. 1459.)

CAPITULUM. — Domus urbis publica in qua ædiles seu scabini jus dicunt aut coeunt; *hôtel de ville, capitole.* — Capitis tegumentum muliebris; *espèce de coiffure de femme.* — Caput lecti; *chevet.* — Pactionis caput, articulus. *Vid.* CAPITULARE. (A. 1301.)— Conventus, synodus; *réunion, synode.* — Muri fastigium; *chaperon.* — Mandatum seu charta qua expensa pecunia restituenda jubetur. — Pars scriptorum; *partie d'un écrit, d'une loi, chapitre, titre. Capitula et capitularia*, canonum ecclesiasticorum et legum regiarum codices ita nuncupati, quod per *capitula* seu sectiones digesti distinctique sint apud Theophanem legitur. *Capitula novitiarum*, novarum constitutionum synodalium decreta. — Brevis lectio quæ in divino Officio loco lectionis legitur. — Locus in quem conveniebant monachi et canonici, et conventio ipsa; *salle capitulaire, chapitre. Capitula ruralia*, conventus curionum ruralium qui ab episcopis, archidiaconis aut decanis ruralibus subinde coguntur, in quibus de rebus ecclesiasticis suarum parochiarum pertractare solent. *Capitulum habere*, jus quo extraneus monachus in *capitulo* cujusdam monasterii sedebat.

CAPLATIA. — Vestis species; *espèce de vêtement.*

CAPLIM.—Obligatio qua vassalli tenentur arbores exscindere; *service féodal consistant à couper les arbres pour le seigneur.* (*Polypt. S. Rem.*)

CAPLUM. — Funis; *câble.*

CAPMANSIO. — Idem q. *Caput mansi. Vid.* CAPUT et MANSUS.

CAPELLARDENT. — Capella in qua, parietibus panno nigro vestitis, multi accenduntur cerei pro funeribus principum et magnatum; *chapelle ardente.*

CAPOLARE. — Abscindere, diminuere; *couper, raccourcir.*

CAPOLATA.—«Item 5 millia teules, item 3 *capolatas* de petra. » (A. 1142.) An petrarum onus, vel tantum petræ quantum uno die homo *capulare* seu scindere potest? Pro onere quod capiti imponitur, occurrit inter jura vicec. Narb. (A. 1260.)

CAPONAGIUM. —Jus domini a subditis vel *capones* vel eorum valorem accipiendi.

CAPONUS. —Idem q. *Capo.*

CAPORALIS. — Caput, gubernator, præfectus præcipuus; *chef, commandant.*

CAPOTUS. — Pro CAGOTUS.

CAPPANA. — Tugurium, ut CABANA.

CAPPARE. — Pro COPPARE.

CAPPARIUS. — Qui facit et reficit *cappas*, seu ornamenta ecclesiastica, et cantor qui fert *cappam* in ecclesia; *chapier.*

CAPPATIGUM. — Idem q. CAPPAGIUM.

CAPPATUS. — Qui gerit *cappam; revêtu d'une chappe.* — Cantor, qui fert *cappam* in ecclesia; *chapier.*

CAPPIGER. — Cantor, idem q. CAPPATUS.

CAPPILLARE. — Idem q. CAPULARE.

CAPPILLINA.—Galeæ species; *armure de tête;* ol. *cappelinge.*

CAPPUCCIUM. — Idem q. CAPUTIUM.

CAPRAMARITUM. — Idem q. CHARAVARITUM.

CAPRAREA. — Caprarum grex vel stabulum; *troupeau de chèvres ou étable à chèvres.*

CAPRARITIA. — Ead. notione.

CAPREA. — Pro *Capra.*

CAPREDUS. — Pro *Capreolus.*

CAPREOLIUS. — Ead. notione.

CAPRETUS. — Ead. notione.

CAPRICULUS. — Ead. notione.

CAPRICORNIUM. — Temporis nota, solstitium hibernum; *le solstice d'hiver.*

CAPRIDARE. — Dicitur de capra quæ parit; *chevreter.*

CAPRIFER. — Idem q. *Capreolus.*

CAPRINUM.— Præstatio ab iis qui capras tenent exsolvenda; *droit que payaient les possesseurs de troupeaux de chèvres;* ol. *chevretage.*

CAPRITUS. —Hircus; *chevreau;* ol. *cabri.*

CAPRO. — Caper, hircus; *bouc.* (*A. SS.*)

CAPROLLUS. — Pro CAPREOLUS.

CAPRONES.—Tigna, cantherii; *chevrons.*

CAPSA. — Arca, theca, cista, ubi aliquid reponitur; *caisse, armoire, corbeille.* Proprie vero est arca in qua reconduntur sanctorum reliquiæ; *châsse. Capsæ evangeliorum*, eorum opercula. *Capsa navis*, ima pars navis; *cale de navire.* (*A. SS.*) — Pars casulæ, cucullus; *capuchon de chape.* (Greg. Tur.) — Vagina; *fourreau d'épée.* (W. Wyr.) — Pectus, thorax; *poitrine;* vulgo *le coffre.* — Umbella; *dais.* (*Ord. S. Petr. Aurel.*) *Capsa de casa*, proprietas, dominium, proprie id quod in capsa seu arca servatur. (*For. And.*)

CAPSACES. — Vasculum; *vase à renfermer l'huile.*

CAPSANA. — Idem q. CAPITIUM, ea vestis pars quæ ad os tunicæ collum circumit humeris injecta. (A. 1464.) — Capistrum. (A. 1334.)

CAPSARIUM. — Capsarum in quibus recondebantur sanctorum reliquiæ, theca.

CAPSARIUS. — Thesaurarius ecclesiæ, seu qui sacrarum *capsarum* curam habebat; *trésorier ou garde des châsses des saints.*

CAPSAX. — Vas sextariorum duodecim. (Pap.)

CAPSEA. — Pro CAPSA.

CAPSELLA. — Diminut. a CAPSA.

CAPSERIUM. — Cervical; *oreiller, coussin.* (A. 1476.)

CAPSERIUS. — *Capsæ* seu arcæ publicæ custos; *caissier, trésorier.*

CAPSETTA.— Capsula; *cassette.* (*A. SS.*)

CAPSIA. — Pro CAPSA.

CAPSIDILE. — Pro CASSIDILE

CAPSIDULUS. — Pera; *besace.*

CAPSILIA. — Vestis apertura superior per quam caput immittitur et exeritur. (*A SS.*)

CAPSIM. — Forte pro *carptim*, sensim.

CAPSIS. — Capsa sacrarum reliquiarum; *châsse, reliquaire.* (*A. SS.*)

CAPSOLIDUM. — Idem q. Capisolidum. (A. 1332.)

CAPSONA. — Pecten; *peigne.* (*Vet. Gl.*)

CAPSONUS. — Armarium, arca major; *armoire.*

CAPSOR. — Præpositus capsæ nummariæ; *caissier.*

CAPSOU. — Præstationis genus.

CAPSOVERIUS. — Qui solvendo *capsou* præpositus est.

CAPSULA. — Idem q. Capsella. Casula; *chasuble.*

CAPSUM. — Thorax, pars concava corporis costis circumdata; *le thorax, le coffre.* — Retis species aut machinæ ad capiendos pisces; *espèce de filet, d'engin à prendre le poisson.* — Carruca undique contecta, quasi capsa; *voiture fermée.* — Carhedæ pars ubi qui vectantur sedent; *caisse de voiture.* — *Capsum ecclesiæ*, ea ædis pars, ut videtur, quam navim dicimus; *nef d'une église.*

CAPTABULUM. — Idem q. Catabulum.

CAPTAGIUM. — Idem q. Capitalitium.

CAPTALARIUS. — Pro Capitularius.

CAPTALE. — Pro Capitale.

CAPTALERIUS. — Qui rei alicui præpositus est, qui terram aliudve sub censu seu reditu annuo tenet; ol. *captalier.* — Nuntius, minister, idem q. Capitularius.

CAPTALIS. — Pro Capitalis.

CAPTALMEN. — Quod vi et injusto captum est. (A. 1090.)

CAPTAMENTUM. — Species servitii, vel præstationis, idem, ut videtur, ac Acaptamentum. (A. 1256.)

CAPTANIA. — *Tenere ad captaniam*, tenere ad terminum statutum, aut ad voluntatem alterius, vel etiam sub conditione *capitalia* ad libitum restituendi, nisi idem sit ac *tenere ad catallum.* (A. 1308.)

CAPTARE. — *Vid.* Cuptare.

CAPTATELA. — *Captatela* pallii, apud Tertul., acceptio pallii.

CAPTATIA. — Dolus, astutia, malitia. (*Vet. Gl.*)

CAPTATUS. — *Hora captata*, rato tempore, hora præstituta. (A. 1358.)

CAPTEINIUM. — Idem q. Captenium.

CAPTELA. — Cautela, cautio; *sûreté, caution.* (A. 1289.)

CAPTENERE. — Manutenere, tutari; *maintenir, protéger.* (A. 1081.)

CAPTENIUM. — Tutela, protectio, et præstatio pro illa protectione; *protection due par le seigneur au vassal, et droit que le vassal payait au seigneur pour la protection qu'il en recevait*; ol. *captein.*

CAPTIA. — Venatio; *chasse.*

CAPTIO. — Detentio, carcer; *détention, prison.* — Mala tolta, exactio; *redevance injuste.* (A. 1076.) *Captiones*, alias *prisæ*, dictum quidquid ad expensas regis seu domini capiebatur super subditos et tenentes, quod legitime et debite persolvi debebat. — Admissio, receptus; *admission.* (A. 1317.)

CAPTIVARE. — Capere, captivum reddere; *prendre, faire prisonnier.* — Diripere, abducere, misere habere; ol. *chétiver.*

CAPTIVATIO. — Captivitas; *captivité.*

CAPTIVATUS. — Angustus; *de peu d'étendue.*

CAPTIVELLUS. — Misellus; *pauvre, malheureux*; ol. *chétif.*

CAPTIVITAS. — Miseria, calamitas; *malheur, infortune.*

CAPTIVUS. — Vilis, contemtilis; *de peu de valeur, pauvre, malheureux*; ol. *chétif, chaitif.* (A. 1182.) — Viduus, privatus. (*A. SS.*)

CAPTOR. — Qui *captiones* nomine regis exigebat. (A. 1379.) — Collector; *receveur d'impôts, percepteur.*

CAPTUARIUS. — Qui *balneaticum* exigebat.

CAPTULARIUS. — Pro Capitularius.

CAPTURA. — Locus piscosus, ubi capiuntur pisces; *endroit poissonneux.* — Idem q. Captio, Creditio vel Credentia. (A. 1186.) — Exactio. (A. 1119.) — Spatium, intervallum, districtus certis limitibus *captus* seu contentus. — *Capturæ*, quæ ad capiendas aves ponuntur.

CAPTUS. — Pro *cattus*, felis; *chat.*

CAPUCCINUS. — Idem q. Caputium.

CAPUCCIUM. — Ead. notione.

CAPUCERIA. — Ead. notione.

CAPUCIOLUM. — Ead. notione.

CAPUELLA. — Diminut. a *capa*, baptizatorum vestis; eadem etiam forte quam *chrismale* appellant.

CAPULA. — Idem q. Caplim. (Irm.)

CAPULARE. — Cædere, abscindere, frangere; *couper, tailler, trancher, briser.* (Pass.)

CAPULARIS. — Vestis species tegens scapulas; idem q. Scapulare.

CAPULARIUM. — Ead. notione.

CAPULATIO. — Ead. notione q. Capulatura.

CAPULATURA. — Vulnus; *blessure, meurtrissure.*

CAPULATUS. — Gladio cinctus; *ceint de l'épée.*

CAPULLA. — Idem q. Capuella.

CAPULLUS. — Pro Capellus.

CAPULUM. — Idem q. Caplim. (Irm.)

CAPULUS. — Ead. notione.

CAPUNTA. — Quantum manu capi potest; *poignée*; ol. *capsine.*

CAPUS. — Avis prædatoria, falco; *faucon.* — Clavus cujus pars præcipue caput est; *clou à très-grosse tête.* — Pro Capo et Caput.

CAPUSIERA. — Species artis ad capiendas aves.

CAPUT. — 1° Pars corporis. *Caput lupinum gerere* (*Leg. Angl.*) dicitur is qui proscriptus est, exlex; hujus enim caput cuivis, perinde ac lupi, exponitur amputandum, si in provinciam redeat; *banni, proscrit, outlaw.* *Capitis proprii esse*, obedientiæ impatiens suo arbitrio agere. *Caput tenerum habere*, debilioris esse capitis. *Caput foci*, forte fulcrum focarium. (A. 1218.) — 2° Persona ipsa. Hinc *capite censi*, servituti et censui obnoxii. *Capitis deditio*, servitus. *Per capita succedere*, dicitur de hæredibus plurimis qui suam quique hæreditatis partem accipiunt æqualiter, nulla stirpis, quam repræsentant, habita ratione. — Quodcunque in recensione numerum efficit; *tout ce qui, dans un inventaire ou recensement, fait nombre.* *Capitis furtum, capitale furtum*, id est furtum animalis, vel rei mobilis. (A. 973.) — Quidquid in re primum est, et quidem : 1° de tempore. *Caput anni*, initium (*caput annorum* contraria ratione a nonnullis pro fine annorum sumitur). *Caput jejunii* seu *Quadragesimæ*, quarta feria Quinquagesimæ, qua jejunium quadragesimale inchoatur. 2° de loco. *Caput aquæ*, fons. (*Caputaqua*, uno verbo, pro ipso aquæ fonte in ch. an. 941.) *Caput facere*, vox medica, suppurare. (*A. SS.*) *Caput mobile, caput modulus*, aquæ fons et origo. *Caput molendini*, caput unde aqua currit ad molendinum, ipsa molendini exclusa. *Caput finis*, limes. *Caput sagittæ*, ferrum quo sagitta armatur. *Caput tenere*, terminare; *aboutir.* *Caput tersorii*, ora tersorii; *bord.* *Ad caput venire*, perficere; *venir à chef.* 3° de valore, dignitate, pars rei cujusdam præcipua. *Caput castri*, turris præcipua, donjo; *réduit, donjon.* (A. 1094.) *Caput comitatus*, vel *baroniæ*, mesnagium capitale baroniæ, castrum, vel aliud ædificium quod propter jus gladii dividi non poterat. (Bract.) *Caput episcopatus*, major ecclesia. (*Ch. Car. Cal.*) *Caput ecclesiæ*, f. ea pars quam vulgo navem appellant; *nef.* (A. 1093.) *Caput mansi, domus capitanea*, domus præcipua, quæ pertinet ad primogenitum, vel in qua habitat caput familiæ. (*Caput mansi*, pro primogenito seu capite familiæ sumitur in quibusdam instrumentis.) *Capitis partem retinere; retenir de quoi servir le fief.* *Caput pecuniæ; le capital.* *Caput solidum*, præstatio eadem quæ Capsoldum. 4° Dux, præfectus, dominus; *chef.* *Capita clericata*, præcipui ex clero. *Caput domus*, idem q. *caput mansi*, senior domus. *Caput ecclesiæ*, qui ecclesiæ monasterio præpositus est. *Caput excubiarum*, qui excubiis præest. *Caput facere*, domum habere, ut caput familiæ. *Caput fundorum*, eorum dominus capitalis. *Caput Germaniæ*, Rhenus. *Caput guerræ*, dux militum. *In capite guerriare* dicebatur dominus cum copiis suis præsens aderat. *Caput insidiarum*, qui insidiis præest. *Capita militum*, præcipui, primores exercitus. *Caput ministeriorum*, primus artificum. *Caput suum portare*, caput esse familiæ. *Capita populorum*, præcipui cives. *Caput sanctuarii*, parochus principalis. *Caput scadræ*, qui militum cuneo præfectus est; *chef d'escadre.* *Caput scholæ, caput scolaris, caput colista*, dignitas ecclesiastica quæ alias *scolastici* dicitur. (*Caput scholæ* etiam est locus ubi constitit qui scholæ cantorum præest, in Ord. Rom.) *Caput senatus*, qui senatui præest. *Caput senior*, dominus superior. In *capite tenere*, abs rege feudum tenere, nullo medio. *Capita terrarum*, prædiorum domini. *Caput vicariæ*, vicariæ seu villæ præfectus vel præcipuus. — Modus possessionum quibus collatio imminebat, *jugum* etiam dictus. (*Cod. Th.*) *Caput hominis*, census capitis. (A. 1186.) — Capitis tegumen, pileus. (*Vid.* Bidria.)

CAPUTIARE. — Caputio caput operire; *s'encapuchonner.*

CAPUTIUM. — Idem q. Capitium; *capuchon.* *Caputium botonatum*, ornatum *botonibus*; *garni de boutons.* *Caputium ducere*, pacis et deditionis symbolum; *amener pavillon.* — Modus agri : « Dedi... duas foreras cum *caputiis* prati, » id est cum capitibus prati; *avec des bouts de pré.* — Pars ædis sacræ; *le chevet de l'église.* (A. 1156.) — Larva; *masque.* (A. 1215.)

CAPUTTA. — Baculus pastoralis, ut Cambutta.

CAQUOBUS. — Pro Cacabus.

CAQUUS. — Cadus; *caque.*

CAR. — Annonariæ mensuræ species, eadem ac Puginata.

CARA. — Facies, vultus; *figure, visage*; ol. *care.* *Lapis de cara*, qui in ædificii *cara* (*à une façade*) collocatur, non in angulis.

CARABAGA. — Machina bellica expugnatoria, forte eadem ac Catapulta. (San.)

CARABUS. — Parva scapha ex vimine et corio, cymbula; *nacelle d'osier recouvert de cuir, canot.*

CARACA. — Navis oneraria; *bâtiment de transport, caraque.*

CARACALLA. — Ap. Romanos, vestis urbana et militaris pænulæ similis, quæ, apud scriptores ecclesiasticos, passim pro *cappa* sumitur; hinc Gallicum *casaque* deducunt nonnulli.

CARACATA NAVIS. — Eadem q. Caraca.

CARACCUM. — Parvum pondus, quo utuntur in ponderandis lapidibus pretiosis; *carat.*

CARACORA. — Idem q. Caraca.

CARACTER. — *Vid.* Character.

CARACTERATUM FERRUM. — Quo fiunt oblatæ; *moule à hosties.*

CARACTERIZARE. — Notare, insignire; *marquer, caractériser.*

CARACTIO. — Vectura, carrorum opera; *corvée du charroi.*

CARADRUS. — Terebra; *tarière, vrille.*

CARAFA. — Phiala, ampulla vitrea; *carafe.*

CARAGIA. — Pars anterior caputii quæ *caram* seu faciem amplectitur, nisi sit limbus, collare.

CARAGIUS. — Ut Caragus.

CARAGMA. — Character, imago; *marque, signe.* *Nummus in caragmate*, nummus signatus; *argent monnayé.*

CARAGUS. — Sortilegus, præstigiator, qui *characteribus* magicis utitur; *magicien, enchanteur.*

CARAIUS. — Ead. notione.

CARAIROLUM. — Semita; *sentier.*

CARALE. — F. via publica : « Curtile situm est in *caralibus* dicti loci foras dictum locum. » (A. 1358.) — Idem q. Carrale.

CARAMANTRANT. — Dies Martis ante diem Cinerum; *mardi gras*; ol. *caramantrant, carmentran.*

CARAMELATOR. — Apud Occitanos, qui flores in fasciculos colligit ac divendit; *bouquetier.*

CARANISA. — Sortilegii species; *sorte de sortilége.*

CARANTARE. — Pro CREANTARE, fide aut sacramento interpositis promittere. (A. 1205.)

CARANTENA. — Modus agri quadraginta perticis constans (A. 1272.)

CARAPHUS. — Ut CARABUS.

CARARIA. — Lapidicina, ex qua lapides quadrati eruuntur; *carrière.*

CARARIRE. — Lanam carminare, pectere; *carder la laine.*

CARARIUS. — Idem q. CARAGUS.

CARATEA. — Idem q. CARADA.

CARATHERIA CLERICALIS. — Tonsura seu corona qua clericus designatur; *tonsure.* (A. 1309.)

CARATTER. — Ulcus; *ulcère.* (*A. SS.*)

CARATTERIUS.— Ductor carri; *charretier.*

CARATUM. — Vectigal ex carrus perceptum; *impôt sur les charrettes.*

CARAULA. — Sortilegii species; *espèce de sortilége*; ol. *carraude.*

CARAVALA. — Dromo, celox; *bâtiment léger, caravelle.*

CARAVANA. — Qualiacunque hominum agmina securitatis causa se conjungentium in itineribus; *caravane, réunion de voyageurs qui marchent ensemble pour mieux se défendre.*

CARAVELLA. — Idem q. CARAVALA.

CARAVELLIS. — Conciliator; *conciliateur, pacificateur.*

CARAVELLUS. — Idem q. CARAVALA.

CARAXARE. — *Vid.* CHARAXARE.

CARAXATOR. — Scriptor; *écrivain, copiste.*

CARBASUS. —Vestis *carbasea*, ex *carbaso* seu lino facta. (Men.)

CARBO. — Carbunculus, pyropus; *escarboucle.* — *Carbones de foresta*, ex ligno forestæ combusto in fornace confecti; *charbon de bois. Carbones maris, carbones fossiles, carbones terrestres, carbones ferrei*, lapides combustibiles quibus fabri ferrarii utuntur; *charbon de terre, houille.* — *Descensio primi carbonis*, septimo mensis Shabat, seu Februarii; *descensio secundi carbonis*, 14 ejusdem mensis; *descensio tertii carbonis*, 21 ejusdem mensis, inter festa Christianorum Syrorum recensentur.

CARBONAGIUM. — Carbonum ustio; ol. *charbonage.*

CARBONARE. — Carbonem conficere; *faire du charbon.*

CARBONARIA. — *Cella carbonaria; magasin à charbon.* — Fornax in foresta ad conficiendum carbonem; *four à charbon.*

CARBONATA. —Caro carbonibus assata; *viande grillée;* ol. *carbonnée.*

CARBONEA. — Parum carnis quæ supra carbones cito solet decoqui; *mince tranche de viande grillée.*

CARBONELIS. — Carbunculus, ulcus pestilens; *charbon, espèce d'ulcère.*

CARBONELLA.— Idem q. CARBONEA.

CARBONELLUS FABER. — Qui carbone utitur; *celui qui travaille au charbon, comme les serruriers*, etc. (A. 1144.)

CARBONERIA. —Idem q. CARBONARIA.

CARBONISTA. — Qui facit carbonem; *charbonnier.*

CARBONIZARE. — Carbonem conficere; *faire le charbon.*

CARBUNCULUS. — Limes; *limite, borne.*

CARCAISSUM. — Pharetra; *carquois;* ol. *carcas, carcaize.*

CARCALLUS. — Clitellæ vel corbes equi clitellaris; *bât ou benne à mulet; Vid.* BANASTUM.

CARCAMUSA. —Machina oppugnatoria, aries; *variété du bélier, machine de jet;* ol. *carcamousse.*

CARCANNUM. — Collistrigium, vinculum quo rei collum stringitur; *carcan.*

CARCARE. — Onerare; *charger;* ol. *carger.*—Onus vehere; *charrier;* ol. *carier.* — Implere; *remplir, charger.*

CARCASIUM. — Cadaver, caro; *viande, corps mort.*

CARCATA. —Onus; *charge.*

CARCAVA. — Morbi species, forte pro *cartana*, febris quartana.

CARCAYSSIS. — Idem q. CARCAISSUM.

CARCELLARIA. — Carcer; *prison.*

CARCELLARIUS. — Carceris custos; *geôlier;* ol. *carcelier.*

CARCELLAGIUM. — Pensitatio quæ *carcellario* ab incarcerato dabatur pro victu et potu qui ei subministrabantur; *ce que le détenu payait au geôlier pour la nourriture que celui-ci lui fournissait;* ol. *carcelage.*

CARCELLUS. — Cophinus vel canistrum; *corbeille ou panier.* — Chartula, schedula; *billet, petit écrit.* (A. 1357.)

CARCER. — Cella in qua quis se includit ad vacandum Deo, idem q. RECLUSORIUM.— *Carcer sub terram; cul de basse-fosse.* (*Lex Long.*)

CARCERAGIUM.—Idem q. CARCELLAGIUM.

CARCERALITER. — *Carceraliter inclaustrari*, carcere concludi; *être mis en prison.*

CARCERARE. — In carcerem conjicere, carcere detinere; *mettre en prison, retenir prisonnier.*

CARCERARIUM.—Idem q. CARCELLAGIUM.

CARCERARIUS.—Carceris custos; *geôlier.* — Ipsemet reus carcere inclusus; *celui-là même qui est en prison, prisonnier.* — Infirmus, ægrotus, lecto detentus seu clinicus; *infirme, malade, cloué au lit.* (A. 1270.)

CARCERATIO. — Detentio in carcere. (Lud.)

CARCERIZARE. — Carceri mancipare. (*Edict. Felic. PP.*)

CARCHONNUM. — Idem q. CARCANNUM.

CARCOISIUM. — Idem q. CARCASIUM.

CARCUR. — Mendose pro *carcer.* (*A. SS.*)

CARDAMUS. — Nasturtium; *cresson, nasitort.* (*Gasp. Bart. Gl.*)

CARDARE. — Carduo lanam seu pilos pannorum extrahere; *carder la laine.* (A. 1466.)

CARDATOR. — Carminator; *cardeur.*

CARDETUM. — Locus carduis plenus; *lieu plein de chardons.*

CARDI. — Instrumentum supplicii haud dissimile a pectine ferreo quo lana carminatur.

CARDINALARI. — Ad dignitatem cardinalis provehi; *être élevé à la dignité de cardinal.*

CARDINALARIS. — Ad cardinalem pertinens; *qui regarde le cardinal.*

CARDINALATUS. — Cardinalis dignitas; *dignité de cardinal, cardinalat.*

CARDINALICANA. — *Vid.* SCRIPTURA.

CARDINALIS. — Præcipuus, principalis; *principal, capital, sur qui tout roule. Quatuor venti cardinales; les quatre vents cardinaux. Cardinale altare; le maître-autel. Cardinalis Missa*, quæ in ara cardinali celebratur. *Cardinalis collatio*, amplior. — Ecclesiæ Romanæ presbyterorum species; *cardinal.*—*Cardinales chori*, canonici in Ecclesia Londinensi quibus officium erat notare omnia in choro delicta et peccata.

CARDINALITER. — Præcipue; *principalement, au premier rang, en premier.*

CARDINARE. — Cardinalem, id est proprium presbyterum, sacerdotem, episcopum, abbatem, diaconum in aliqua ecclesia instituere.

CARDINARIA. — Certa retributio facta canonicis, qui alias *cardinales* dicebantur, in quibusdam Ecclesiis, ac speciatim in Ecclesia Mediolanensi.

CARDO. — Carduus, seu cardui strobilus quo lanæ carminantur; *chardon.*

CARDONETUM. — Locus carduis consitus; *lieu plein de chardons.*

CARDUELLUS. — Carduelis; *chardonneret, oiseau.*

CARDUS. — Pro CARDUUS.

CARDUVARANTIA. — « Retentis... decimis et *carduvarantiis* (*G. Chr.*); » id est *decimis cardui, varantiæ. Vid.* GARANTIA.

CARE. — Libenter, ex charitate. (*A SS.*)

CAREA. — Onus carri; *charretée;* ol. *carée.*

CAREACATA TERRÆ. — Pro CARRUCATA.

CAREALIS VIA. — Illa proprie per quam carrus transire potest; *chemin de charrette.*

CAREARIUS. — Carri ductor; *charretier;* ol. *carier.*

CARECTATA. — Idem q. CAREA

CARECTUM. — Carex, locus ubi nascuntur carices; *jonc, glaïeul; lieu où ils naissent.*

CAREDA. — Herbula acuta et durissima sepi faciendæ aptissima. (*St. Cast. Redald.*)

CAREGARE. — Idem q. CEREGARE.

CAREIA. — Onus agri, ut CAREA. — Vectura cum carro, quam vassallus domino præstare debebat; *droit de voiture que le vassal devait à son seigneur;* ol. *carée.*

CAREIRONUM. — Semita; *sentier.*

CAREIUM. — Vecturæ onus quod vassalli domino exsolvebant, ut CAREIA. *Mensis careii*, forte quo carris exportare licet. (A. 1317.)

CARELLA. — « Consules nihilominus *carellam*, potestates et barones abjurare hæreticos... compellantur. » (*Conc. Narb.*) An societas, congregatio, contubernium?

CARELLUS. — Telum balistæ spissum et quadratum; *carreau;* ol. *carrel, carriau, garot*, etc. — Vitreum quadratum; *carreau de vitre.*

CAREMENTRANUS. — Idem q. CARAMANTRANT.

CAREMPNIUM. — Ead. notione.

CAREMPRUNIUM. — Ead. notione.

CARENA. — Quadragesima pars; *la quarantième partie.* — Quadragesimale jejunium, pœnitentia publica ab episcopo clericis et laicis, aut ab abbate monachis indicta, qua quis jejunare spatio quadraginta dierum tenetur; *jeûne de quarante jours, pénitence publique.* — Remissio seu indulgentia ejusmodi 40 dierum, quæ a Romano Pontifice vel ab episcopis indulgetur; *exemption, rémission de ce jeûne.* — Alvus seu fundus navis; *carène.*

CARENTENA. — Jejunium, idem q. CARENA.

CARENTIA. — Privatio, penuria; *manque, pénurie.*

CARENTILLA. — Strigilis; *étrille.*

CARERATORES. — Carminatores; *cardeurs.*

CARERE. — Dividere; *diviser, partager.*

CARERIA. — Idem q. CARRERIA.

CARERIUM. — Plaustrum, carrus; *charrette.*

CARERORIUM. — Ead. notione.

CARESCERE. — Charum fieri; *devenir cher.*

CARESTIA. — Charitas annonæ; *cherté.*

CARETA. — Carrus, plaustrum, onus caretæ; *charrette et charretée.*

CARETONUS. — Auriga; *charretier;* ol. *careton.*

CARETTARIUS. — Ead. notione.

CAREUM. — Vecturæ onus quod vassalli domino debebant; ut CAREIA.

CAREZARE. — Carrum ducere; *conduire un char.*

CARGA. — Onus; *charge.*

CARGAN. — Armaturæ species qua collum tegebatur. (A. 1233.)

CARGARE. — Onerare; *charger.*

CARGARIA. — Transvectio; *action de transporter d'un point à un autre, de charger.*

CARGATIO. — Anteris, ut videtur, erisma; *appui.* (A. 1164.)

CARGATOR. — Mercator qui navem *cargat*, vel onerat mercimoniis; *chargeur.*

CARGATORIUM. — Locus, ut videtur, ubi onerantur naves; *embarcadère.*

CARGATURA. — Idem q. CARGA.

CARGIA. — Ead. notione.

CARIA. — Panis; *pain.* (*Vet. Gl.*) — Injusta exactio; *redevance injuste.* — Caries; *pourriture, ordure* (*surtout celle du bois*). — Carrus quo vehuntur impedimenta exercitus; *voiture de transport.*

CARIAGIUM. — Vectura cum carro quam quis domino præstare debebat; *droit de charriage.* — Jus *cariatoris*; *ce qu'on donnait pour son salaire, à celui qui conduisait la dîme chez le décimateur;* ol. *carion.* — Impedimentum exercitus, congeries carrorum quæ exercitus subsequitur; *équipages militaires.*

CARIARE. — Carro vehere; *charrier*. — Putrescere; *se pourrir, se carier*.

CARIATOR. — Is qui decimas colligebat easque *carriabat* in horreum *decimatoris*; *collecteur de dîmes*.

CARICALLUM. — Canistrium vel cophinus ad mortuos efferendos; *civière*.

CARICIARE. — Circumsepire, vallare; *entourer d'une clôture*.

CARIERA. — Idem q. CARREIRA.

CARIGARE. — Carro vehere, onerare; *charrier et charger*.

CARIGATA. — Onus plaustri; *charretée*.

CARIGIA. — Via (illa proprie per quam carrus transire potest); *chemin de charrette*.

CARIGIUM. — Ut CARREGIUM.

CARIGO. — Onus *cariagii*, ut CARIAGIUM.

CARILLONUS. — Numerosus et modulatus campanarum sonitus; *carillon*.

CARINA. — Convicium; *injure, raillerie*. — Quadragesima; *Carême*.

CARINARE. — Illudere; *railler, moquer, ridiculiser*; ol. *chariner*.

CARION. — Jus *cariatoris*, ut CARIAGIUM.

CARIOLARI. — Saltare, tripudiare; *sauter, danser*; ol. *espinger, espingler*.

CARIOSIUS. — Libentius, libentiori animo. (A. 1357.)

CARIOTA. — Plaustrum, rheda minor; *carriole*.

CARIPENDERE. — Carum habere. (*Bul. Mart. PP. V.*)

CARISMA. — Jejunium quadragesimale; *Carême*.

CARISTIA. — Dies festus inter cognatos. (Pap.) — Dies mensis Februarii vigesima secunda; *le 22 février*. (Pass.)—Annonæ charitas; *cherté du blé*.

CARITABILIS. — Alicujus studiosus, alicui addictus, deditus; *dévoué à quelqu'un*.

CARITADERIUS. — Qui bona pauperibus eroganda curat et gerit. (A. 1399.)

CARITARIA. — Officium *caritarii*. (A. 1178.)

CARITARIUS. — Monachus qui *caritatum*, prædiorumque ad eas pertinentium curam habet. (A. 1260.)

CARITAS. — Agape Christianorum, convivium quo amici, vel etiam pauperes excipiuntur (Greg. M.); quævis extraordinaria refectio, maxime illa quæ fiebat extra prandium et cœnam in monasteriis. (Udal.) Mensura vini quæ præbebatur monacho in ejusmodi refectionibus extraordinariis (*Mon. Angl.*) *Caritatis* vocabulo in monasteriis eleemosynæ etiam intelliguntur, seu epulæ solemnes et extraordinariæ, quas ii, vel anniversariorum suorum, vel statis et designatis aliis diebus, præsertim festis solemnibus, a monachis fieri præceperunt, quo et beneficiorum, et rerum concessarum memoria altius monachorum animis hæreret. (A. 862.) — Quod datur ultra pretium venditionis; *pot de vin*; ol. *charité*. (A. 1412.) — Quod gratis conceditur, non vero ex debito, sed ex consuetudine; quemadmodum *caritativa* dicuntur diœcesana episcopi vectigalia, quæ honestius accipi, quam peti possunt, et non tam extorquentur, quam ultro et gratuito offeruntur, ut auctor est Ren. Chopinus; *don gratuit*. (*Mon. Angl.*)—Quod vice recognitionis dabatur; sic vero nuncupatum, ne donatio non gratuita, sed venditio aut permutatio videretur. (Ord. Vit.) — Benedictio; *bénédiction*. (Ditm.) — Oblatio quæ inter Missarum solemnia fit a fidelibus; *offrande*. (A. 1168.) — Sacrum sodalitium; *confrérie* (A. 1312.)—Festum nundinæ, quæ cum conviviis celebrari solent; *fête votive, frairie*. (A. 1397.)—Jus hospitandi, idem q. PROCURATIO, qua scilicet hospitio et conviviis excipiuntur episcopi Ecclesias suas visitantes, quæ interdum in pecuniariam summam convertebatur; *droit de gîte*. (A. 1265.)— Publicum, ut videtur, valetudinarium; *hospice*. (A. 1190.) — *Caritatis domus*, ea fortasse in qua tum pecuniæ, tum etiam aliæ res mobiles ad communem Ecclesiæ usum expendendæ servantur, apud Mart. (*Stat. eccl. Barch.*) *Caritatis* vel *domus caritatis procurator*, non semel ibidem legitur pro eo qui præfectus est huic domui, rerumque ecclesiæ communium curam habet. *Caritas Dei*, Sabbati dies Quatuor Temporum Pentecostes; *le samedi des Quatre-Temps de la Pentecôte*.

CARITATERIUS. — Qui *caritates* seu bona alicujus ecclesiæ curat et collecta servat. (A. 1423.)

CARITATIVE. — Ex caritate, ex animo, humaniter. (Pass.) — Vice recognitionis. (A. 1147.)

CARITATIVUM. — Donatio; *action de donner, donation*. (A. 1115.)

CARITATIVUS. — Ex caritate procedens; *charitable*; ol. *caritatif*. *Caritativæ comestiones*, *Vid.* CARITAS. — Idem q. *Caritatis procurator*; *Vid.* CARITAS.

CARITIA. — Annonæ caritas; *cherté du grain*.

CARITOSUS. — Amicus, benevolus; *ami, bienveillant*.

CARITUDO. — Dilectio, amor præcipuus (Guib.) — Caritas annonæ; *cherté du grain*.

CARIUS. — Carrus; *chariot*.

CARIVARIUM. — Ludus tinnitibus et clamoribus variis quibus illudunt iis qui ad secundas convolant nuptias; *charivari*.

CARIZARE. — Idem q. CAREZARE.

CARLEVAMEN. — Bacchanalium dies; *carnaval*.

CARLINGI. — Caroli Magni successores; *les Carlovingiens*. *Pars Carlingorum*; Francia. (*A. SS.*)

CARMALHERUM. — Cremaster focarius; *crémaillère*.

CARMELINI. — Pro *Carmelitæ*.

CARMELINUM. — Charta seu schedula in qua statutum a publicis æstimatoribus pretium quo carnes divendi debent describitur. (*St. Ast.*)

CARMENTRAN. — Idem q. CARAMANTRANT.

CARMENUM. — Idem q. CARMELINUM.

CARMESINUS. — Color ostrinus, purpureus; *cramoisi*.

CARMINALIS. — *Carminalia instrumenta*, quibus utuntur incantatores in suis artibus exercendis. (*Vit. S. Ber.*)

CARMINARE.—Incantare, carminibus magicis irretire; *charmer*.

CARMUM. — Forte pro CARREIUM.

CARMUS. — Arboris species, carpinus; *charme*.

CARMUSINUS.— Idem q. CARMESINUS.

CARNACERIUS.—Carnifex, tortor; *bourreau*.

CARNACLIGIUM. — Species vestis.

CARNAGIUM. — Prandium ex carnibus, vel carnes ipsæ animalium; *repas de viande, chair des animaux*. — Idem q. CARNATICUM.

CARNALAGIUM. — Carnes ipsæ animalium; *chair des animaux*. — Tributi species; *tribut que les bouchers payaient en viande au seigneur de la terre sur laquelle ils demeuraient*; ol. *carnalage*.

CARNALE. — Carnis domus, ubi scilicet caro distrahitur; *boucherie, abattoir*. — Animal : « Et totam decimam de lana, de lino et de *carnali*. » — Servitutis species qua pecora et animalia, si damnum facere in agro deprehendantur, agri domino capere non modo licet, sed occidere, atque adeo comedere, si sint hujusmodi ut apponi possint in mensam; alias pignori ea capere ipsi licet. — Tempus quo carnes licet comedere; *temps où il est permis de manger de la viande*; ol. *charnage*.

CARNALEGIUM. — Idem q. CARNATICUM.

CARNALIS. — Genuinus; *du même sang, véritable* : *carnalis frater, filius carnalis*, etc. *Vita carnalis*, quam vivimus. (Cogit.) *Carnales preces*, quæ fiunt pro alio : cum scilicet aliquis agnato vel cognato beneficium ecclesiasticum vi precum suarum impetrat. — Carni serviens, deditus; *charnel, débauché*.

CARNALITAS.— Libido, luxuria; *luxure, amour déréglé de la chair*.

CARNALITER. — Secundum carnem; *selon la chair*. — Amice, benevole; *amicalement, avec bienveillance*.

CARNARIA. — Locus ubi carnes deponuntur, vel venduntur; *boucherie*. — Ossarium, polyandrium; *ossuaire, charnier*.

CARNARIUM. —Ead. notione.

CARNASSARIA. — Ead. notione.

CARNASSERIA. — Ead. notione.

CARNASSERIUS. — Carnarius, lanius; *boucher*.

CARNATICUM. — Tributi species ex animalibus; idem q. CHARNAGIUM.

CARNATUM. — Ead. notione, et tempus quo carnes comedere licet; idem q. CARNALE.

CARNELAGIUM. — Idem q. CARNALAGIUM.

CARNELEVAMEN. — Bacchanalium dies; *carnaval*.

CARNELEVARIUM. — Ead. notione.

CARNELLARE. — Idem q. QUARNELLARE.

CARNELLUS. — Species vehiculi; *espece de chariot*. (*A. SS.*) — Pinna muri quæ fenestræ quadratæ effigiem præfert per quam milites jaculantur; *créneau*; ol. *carnel, carniaux*.

CARNEM-LAXARE. — Tempus quo carnium esus *laxatur*, carniprivum; *carnaval*.

CARNERIA.— Portæ verticula; *charnière*. —Bursa falconarii in qua reponebat carnes ad escam falconis; *poche dans laquelle les fauconniers mettaient la nourriture de leurs oiseaux*.

CARNERIUM. — Marsupium, crumena; *carnassière*. — Cœmeterium, ossarium; *cimetière, charnier*.

CARNERIUS. — Ovis, aries; *mouton*.

CARNESCERE. — Carnosum fieri, pinguescere; *engraisser*.

CARNESIA. — F. pro *cervisia* in Ch. a. 1399.

CARNETUM. — Tumulus, sepulcrum; *tombeau*. (Mart.)

CARNICAPIUM. — Dies Martis in carnicapio; *mardi gras, mardi de carnaval*.

CARNICATORIA. — F. pro *carricatura* in Ch. a. 870.

CARNICERIA. — Carnificina; *boucherie*.

CARNICERIUM. — Ead. notione.

CARNICERIUS. — Macellarius; *boucher*.

CARNIFEX. — Homicida vel macellarius; *homicide ou boucher*. (Ugut.)

CARNIFICARE. — Carnes facere, id est mactare; *tuer*.

CARNIFICERIA. — Idem q. CARNICERIA.

CARNIFICERIUM. — Ead. notione.

CARNIFICIA. — Summa crudelitas. (Bern. Dreyd.)

CARNIFICIARIA. — Idem q. CARNICERIA.

CARNIFICINA. — Ead. notione. — Cædes, strages; *carnage, massacre, boucherie*.

CARNIFICISSA. — Carnificis uxor vel quævis alia mulier quæ carnes vendit; *femme de boucher ou toute autre marchande de viande*.

CARNIFICIUM. — Macellum; *boucherie*. — Tributum e carnibus venalibus exactum; *droit prélevé sur les viandes mises en vente*.

CARNIFICUS. — Idem q. CARNIFEX.

CARNILEVARIA. — Idem q. CARNELEVARIUM.

CARNIPETA. — Qui cupit carnes edere; *celui qui veut manger de la viande*.

CARNIPETENTIA. — Desiderium carnis edendæ; *désir, souhait de manger de la viande*.

CARNIPREVIUM. — Idem q. CARNIPRIVIUM.

CARNIPRIMIUM. — Ead. notione.

CARNIPRIVIUM. — Tempus quo carnibus *privari*, et ab iis abstinere incipiunt fideles ante jejunia Quadragesimæ; quandoque sumitur pro primis jejunii diebus; *temps auquel on commence à s'abstenir de faire gras avant le Carême, ce qui avait lieu le dimanche avant les Cendres*. *Vid.* DOMINICA. — In

quibusdam Ecclesiis duo commemorabantur *carniprivia*, unum ante *Adventum*, alterum ante *Septuagesimam*. In nonnullis instrumentis *carniprivium* sumitur pro tempore quo carnibus licet vesci, ut etiam accipitur pro tempore quo carnibus abstinendum est.

CARNISCAPIUM. — Bacchanalium dies qui jejunium quadragesimale proxime præcedunt : *jours gras, carnaval.*

CARNISO. — Ornatus, apparatus, armatura ; *garniture, armure.*

CARNISPRENIUM. — Idem q. CARNIPRIVIUM.

CARNISPRIVIALIS. — Ad *carnisprivium* pertinens ; *de carnaval.*

CARNISTELLUS. — Panis artificialis species, idem q. CANISTELLUS. (A. 1241.)

CARNITIUM. — Idem q. CARNATICUM.

CARNIVORA. — Dies Martis ante cineros; *mardi gras.*

CARNIZARIUS. — Idem q. CARNICERIUS.

CARNULENTIA. — Crassitudo ; *obésité.*

CARNULENTUS. — Plenus carnibus ; *charnu.*

CARO. — Carrorum faber ; *charron.* (A. 1360.) — Omnis homo ; *homme en général.* (S. Aug.) — Corpus validum, sanum et nulla ægritudine offensum ; *corps exempt de toute infirmité.* — Vita ; *vie : in carne vivus ; en vie.* — Animalia ; *bétail :* unde vulgare verbum, apud Provinciales, *carnalar ;* id est carnes sive animalia pignori capere. — Pro *carbo* sumitur in nonnullis instrumentis.

CAROLA. — Pala ; *chaton.* — Clathri quibus capellæ clauduntur; *grille, barreaux.* — Chorea, saltatio ; *danse, divertissement ;* ol. *carole.*

CARONCÆ. — Eleemosynæ pauperibus impertiendæ.

CARONIA. — Platea, vicus, ubi habitant *carones*, cadaver; *quartier habité par les charrons ; corps mort, charogne ;* ol. *caroigne.*

CARONNIUS. — Carrorum faber ; *charron.*

CAROPERA. — Opera carri, vectura ; *transport par char, charroi.*

CAROPERARE. — Vehere ; *voiturer, transporter.*

CAROVANA. — Pro CARAVANNA.

CARPA. — Cyprinus ; *carpe.*

CARPANA. — Ead. notione.

CARPEIA. — Portio cibaria monachica, sic dicta, ut videtur, a *carpia*, Gal. *charpie*, seu linteolo minutissime carminato et dissecto, quod carnes minutatim instar carpiæ concidantur ; *viande ou poisson en hachis.*

CARPELLUS. — Cyprinus minor ; *carpeau.*

CARPENTAGIUM. — Vecturæ onus quod vassalli domino exsolvebant ; *corvée des transports.* — Opus lignarium, structura materiaria ; *charpente.*

CARPENTARE. — Opus *carpentarii* exercere vel ex ligno opus quodvis conficere ; *exercer le métier de charpentier, faire un travail quelconque en bois.*

CARPENTARIA. — Locus ubi *carpentarii* seu fabri tignarii operantur ; *atelier de charron, de charpentier.*

CARPENTARIUS. — Omnis faber lignarius ; *charron, carrossier, charpentier.*

CARPENTATIO. — Opus carpentarium seu ligna ad opus carpentarium necessaria.

CARPENTER. — Idem q. CARPENTARIUS.

CARPENTERIUS. — Ead. notione.

CARPENTURA. — Opus lignarium ; *charpente.*

CARPENUS. — Pro CARPINUS.

CARPETA. — Idem q. CARPIA, vel potius panni villosi vel crassioris genus et vestis ex eo panno.

CARPHIA. — Claviculi qui configebantur sub soleis calceamentorum militum ; *clous à souliers.*

CARPIA. — Linamentum seu linteum *carptum* quod vulneribus induitur ; *charpie.*

CARPIO. — Idem q. CARPA.

CARPIONUS. — Ead. notione.

CARPISCULUS. — Calcei barbarici species, unde fortassis Galli *escarpins* hauserunt.

CARPITA. — Ut CARPETA.

CARPITRIX. — Officium in *artillaria* regia : « *Carpitrix* nervorum *artillariæ.* » (A. 1328.)

CARPO. — Idem q. CARPIO.

CARPSELLA. — Pro *scarcella*, pera coriacea peregrinorum ; *havresac.*

CARPSUM. — Nomen libri divina Officia complectentis, sic dictus quia *carptim* collectus.

CARPTARE. — Sauciare, ferire. (*Vet. Gl.*)

CARPUSCULUS. — Idem q. CARPISCULUS.

CARRA. — Currus quo vehuntur impedimenta exercitus ; *voiture de transport.* — Onus *carri ; charretée ;* ol. *carrée.* — Navigii species ; *navire d'une espèce particulière.* (Idem q. CARRACA?) — *Carra vini*, vinariæ mensuræ species ; *charge de vin. Carræ* in nonnullis instrumentis impedimenta exercitus significant ; *les bagages.*

CARRABILIS. — Idem q. CAREABILIS.

CARRACA. — Navis oneraria ; *bâtiment de transport, carraque.*

CARRACARE. — Carro vehere ; *voiturer, charrier.*

CARRADA. — Onus carri, quantum carro vehi potest ; *charretée.* — Vinariæ mensuræ genus, ut CARRA.

CARRADES. — Onus *carri*, ut CARRADA.

CARRADIA. — Tributum seu vectigal ex *carris* perceptum. (A. 1368.)

CARRADIUM. — Ead. notione.

CARRADUM. — Vecturæ onus, idem q. CARREDUM, vel portorium ex carris perceptum. (*Ann. Ben.*)

CARRAGIUM. — Vectura cum *carro*, ut CARROPERA. (A. 878.)

CARRAIRONUM. — Idem q. CAREIRONUM.

CARRALE. — Idem q. CARREDUM.

CARRALIS. — Ead. notione. — *Carralis evectio ;* vectio curruum. (Mart.)

CARRAQUA. — Ut CARRACA.

CARRARE. — *Carrare in carro*, carro imponere ; *charger, mettre sur une voiture.*

CARRARIA. — Lapidicina ; *carrière.* — Via qua *carrum* vehi potest; *chemin de voiture.* — Onus *carri ; charretée.*

CARRARIATUM. — Lapidicina ; *carrière.*

CARRARIUS. — *Carraria opera*, quæ carris præstantur ; *prestation de charroi.* (A. 789.)

CARRASTA. — Ut CARRADA.

CARRATERIUS. — Auriga, ductor carri ; *charretier.* (A. 1375.)

CARRATGIUM. — Vecturæ onus quod vassalli domino solvebant ; *corvée de charroi.*

CARRATIO. — Lignum quo conficiuntur paxilli, vel paxilli ipsi ; *bois propres à faire des échalas, ou les échalas eux-mêmes.* (Irm.)

CARRATIUM. — Paxillus quo sustentatur vitis ; *échalas.*

CARRATOR. — Ut CARRATERIUS.

CARRATUM. — Ut CARRATGIUM.

CARRAXATURA. — Idem q. CHARAXATURA.

CARRAYRERIUS. — Cui *carreriarum* seu viarum publicarum cura demandata erat ; *directeur, surveillant des travaux des routes.*

CARREAGIUM. — Carrus quibus vehuntur impedimenta exercitus ; *voitures des transports militaires.* — Tributum quod ex carris exigitur, ut CARRATGIUM.

CARREARE. — Vecturam seu *carrorum* servitium exigere (a. 1187) ; carro vehere, carrum ducere (a. 1360) ; *faire exécuter la corvée de charroi, voiturer, conduire un char.*

CARRECTA. — Currus duobus constans rotis ; *charrette.*

CARRECTARIUS. — Auriga ; *charretier.*

CARRECTATA. — Quantum *carrecta* continet ; *charretée.*

CARRECTUM. — Idem q. CARRECTA.

CARREDA. — Idem q. CARRATGIUM.

CARREDUM. — Ead. notione.

CARREGIA. — Pro CORRIGIA.

CARREGIUM. — Idem q. CARRATGIUM.

CARREGNO. — Mensuræ frumentariæ species; eadem q. CARTA. (A. 1320.)

CARREIAMENTUM. — Vectura quæ cum *carro* fit ; *charroi.* (A. 1180.)

CARREIARE. — *Carro* vehere ; *charrier, voiturer.*

CARREIUM. — Ut CARRATGIUM.

CARRELLUS. — Telum balistæ; *carreau.* — Orbiculus, trochlea ; *poulie.*

CARRERIA. — Via, sed illa proprie per quam *carrus* transire potest ; vicus, platea ; *chemin assez large pour qu'une charrette puisse y passer ; rue.* — Lapidicina ; *lieu d'où l'on extrait la pierre, carrière.*

CARRERIUM. — Via, vicus, ut CARRERIA.

CARREROTUS. — Via arctior ; *chemin étroit, rue étroite.*

CARRETA. — Biga ; *charrette.*

CARRETATA. — Onus *carretæ ; charretée.*

CARRETUM. — Præstatio *carretæ ; corvée de charroi.* (A. 1185.) — Vicus, platea ; *forum, place publique ;* ol. *carrel.* (A. 1104.)

CARREUM. — Ut CARREDA.

CARREYRENUS. — CARRAYRERIUS.

CARREYRERIUS. — Ead. notione.

CARREYRIA. — Via, platea, ut CARRERIA.

CARREYRIUS. — Ut CARRAYRERIUS.

CARREZARE. — Ut CAREZARE.

CARRICA. — Navis oneraria ; *vaisseau de charge.*

CARRICARE. — Onerare, quasi *carro* onus imponere ; *charger.* — *Carro* vehere ; *voiturer.*

CARRICATIO. — Equitatio, vectio ; *action de charrier.*

CARRICATURA. — Carrorum opera ; *charroi.*

CARRICHA. — Onus ; *charge.*

CARRIFIGIUM. — Ut CARRICATURA.

CARRIFOLIUM. — Compitum, trivium ; *carrefour.*

CARRIGA. — Currus, esseda ; *char.*

CARRIGAMENTUM. — Ut CARREIAMENTUM.

CARRIGARE. — Ut CARRICARE.

CARRIGATIO. — Ut CARRICATIO.

CARRIGIUM. — Carrus onustus, vectura carri ; vectura cum carro a vassallo domino debita ; currus quibus vehuntur impedimenta exercitus ; *voiture chargée, corvée de charroi, voitures des bagages de l'armée.*

CARRINA. — Ut CARENA.

CARRIOLA. — Parvum vehiculum ; *carriole.*

CARRIOLUS. — Ead. notione.

CARRIOPERA. — Vectura cum carro, ut CARRETUM.

CARRITIARE. — Carro vehere ; *voiturer.*

CARRITIO. — Idem q. CARRATIO. (Irm.)

CARRITIUM. — Convivium, procuratio, idem q. CARITAS, vel injusta quævis exactio. (A. 1114.)

CARRITO. — Qui *carrum* ducit ; *charretier.*

CARROCIUM. — Apud Italos, vexillum totius exercitus præcipuum, quod in curru impositum quatuor boum jugis trahebatur et magna cura in præliis a lectis militibus servabatur ; Ital. *carrocio.*

CARROEUM. — Forte vectigal quod ex *carris* percipiebatur. (A. 1229.)

CARRONERIA. — Locus ubi tegulæ et laterculi conficiuntur ; *tuilerie.*

CARRONERIUS. — Qui tegulas et laterculos conficit ; *tuilier.*

CARROPERA. — Servitus rustica quæ carris et plaustris fieri debebat, ut *manopera* quæ manibus ; *corvée de charroi.*

CARROPERARIA. — Ead. notione.

CARROPERARII MANSI. — Qui debent *carroperam ; terres qui doivent au seigneur la corvée de charroi.*

CARROSSA. — Rheda, currus constans cum quatuor rotis ; *char à quatre roues.*

CARROTUM. — Vectura cum carro quam quis domino præstare debet, ut CARRETUM.

CARROTUS. — Spiculum arcus balistarii; *gros trait d'arbalète ;* ol. *carrel, carreau.*

CARROVELLUM. — Quadrivium ; *carrefour.*

CARROVURUM. — Idem q. CARROPERA.

CARRUAGIUM. — Ut CARRUCAGIUM.

CARVANNA. — Idem q. CARAVANNA.

CARRUARE. — Carro vehere; *charrier, voiturer.*

CARRUATA TERRÆ. — Quantum *carruca* seu aratro coli potest per annum ; *au-*

tant de terre qu'une charrue peut en labourer en un an; ol. *charruaige.*

CARRUBIUM. — Quadrivium; *carrefour.* — Siliqua; *carouge.*

CARRUCA. — Rheda, honoratorum vehiculum opertum; *chariot des grands, voiture couverte et suspendue.* — Aratrum; *charrue.* — *Carruca ex osse;* trochlea vel radius textrinus; *poulie ou navette de tisserand.* (*A. SS.*)

CARRUCAGIUM.—Tributum quod singulis aratris pro regni negotiis imponitur; *droit dû au seigneur par ceux qui ont des charrues;* ol. *caruage.* — Immunitas a tributo carrucagii; *exemption du carruage.*— Terra quæ aratro seu *carruca* colitur, et maxime pro illa quæ propria caruca aratur, dominium; *terre travaillée avec la charrue, domaine du laboureur.*

CARRUCARIUS. — Ductor *carrucæ; cocher ou laboureur.* (Mad.)

CARRUCATA. — Tantum terræ quantum uno aratro coli potest in anno; ut CARRUATA.

CARRUCATIVUS. — Aratorius, ad *carrucam* seu aratrum pertinens. (A. 1210.)

CARRUCATOR. -- Ductor *carrucæ* seu *carri; charretier.*

CARUCATUS. — Idem q. CARRUCATA.

CARRUCHA. — *Carrucæ* opus a vassallis domino debitum, ut CARRETUM. — Navis species, idem q. CURUCA.

CARRUCIA. — Locus ubi carri, carrucæ et alia ejusmodi recluduntur, vel forte carri ipsi et cætera quæ colonos spectant agriculturæ instrumenta; *remise ou les véhicules et les autres engins agricoles qui y sont déposés.* (*Litt. Hug. arch. Sen.*)

CARRUGA. — Aratrum; *charrue.*

CARRUGATA. — Pro CARRUCATA.

CARRUM. — Majoris candelabri ecclesiis suspensi species, sic dictum quod *carri* seu currus speciem referret; *espèce de grand lustre en forme de char.* (*Mon. Bas. Ambr.*) — Currus; *char.*

CARRUOPERA. — Idem q. CARRIOPERA.

CARRUS FUNARIUS. -- Vehiculum minus quod funibus trahitur ab operariis; hujusmodi frequens usus est in saxis mole majoribus transvehendis inter ædificandum.

CARRUSTA.—Carrus, idem q. CARRUCA.

CARRUTAGIUM. — Media decimæ frugum quam quis percipit *Vid.* REPORTAGIUM.

CARSALATA.—Caro sale aspersa; *viande salée, salé.*

CARSAMATIUM.— Eunuchus, spado; *eunuque.*

CARTA. — Pro *quarta*, mensura frumentaria; *quarte.* — Pars domus; *appartement.* — Species præstationis agrariæ apud Anglos; *redevance rurale.* — Cartæ, folia lusoria; *cartes à jouer.*

CARTAGIUM. — Mensura frumentaria, forte eadem ac CARTA.

CARTALAGIUM.—Videtur jus fuisse percipiendi *cartas* vel *cartales* e frumentariis mercibus in mercato venditis, ut *coponagium* jus erat percipiendi *copas* ex iisdem mercibus.

CARTALARIA. — F. ead. notione. (A. 1288.)

CARTALATA. — Modus agri quartam aripennis partem continens; *quartelée de terre.*

CARTALIS. — Mensura frumentaria; *mesure pour les grains;* ol. *cartel.* — *Cartalis vinea*, cujus fructuum quartam partem cultor accipit.

CARTALLUS. — Cophinus vel canistrum; *panier, corbeille.* — Mensura frumentaria, idem q. CARTALIS. —Gerifolium, capsula gerendis chartis; *portefeuille.* — Quarta pars dolii: *quatrième partie d'un tonneau.*

CARTAMENTUM.— Instrumentum, charta; *acte, pièce, titre, charte.*

CARTANARIUS. — Qui quartana febri laborat; *qui est atteint de la fièvre quarte.*

CARTAPACIA. — Idem q. CHARTAPACIA.

CARTARENCHIA. — Mensuræ frumentariæ species apud Arvernos aliosve, majoris scilicet *quartæ* dimidia pars, seu minor *quarta*, id est *rasa.*

CARTARIA. — Pars quarta; *quatrième partie d'une chose.*

CARTARIATA. — Modus agri, idem, ut videtur, q. QUARTERIA; *cartelée, quatrième partie d'un arpent.*

CARTARIUS. — Modus agri; *mesure de terre;* ol. *quartare, quartier.*

CARTARO. — Mensura frumentaria, f. eadem q. CARTARENCHIA.

CARTARONCHIA. — Idem q. CARTARENCHIA.

CARTARONUM. — Quarta pars libræ; *quarteron.*

CARTATA. — Modus agri, idem q. CARTARIATA.

CARTATICUM IMPERIALE. — Unguenti genus quod *ardorem febrium spiritualium mitigat.* (Hug. Metel. ad S. Bern.)

CARTAYRONUM. — Idem q. CARTARONUM.

CARTAYRAGIUM. — Forte quod pro chartis præstabatur, idem q. CHARTIATICUM. (A. 1343.)

CARTEA.—Mensuræ seu pondus species: « *Cartea* piscium, *cartea* carnium, *cartea lanæ.* » (*Tab. S. Bertin.*)

CARTEIA. — Ead. notione.

CARTEIRATA. — Idem ac CARTARIATA.

CARTEIRONUM. — Quarta pars mensuræ majoris sive liquidorum sive aridorum; *quarteron.*

CARTELARIUS. -- Forte notarius, scriba aut chartarum opifex; *notaire, greffier, ou cartier.* (A. 1243.)

CARTELETUS. — Quarta pars mensuræ vel dolii; ut CARTEIRONUM.

CARTELLANA. —Cartilago. (*Const. Afr.*)

CARTELLARE — In charta describere; *mettre par écrit, comprendre dans un acte.* (A. 1322.)

CARTELLUS. — Chartula; *billet, cartel.* — Cophini species, seu *capsæ* in qua sanctorum reliquiæ reponebantur, ut CARTALLUS. —Mensura frumentaria. (Murat.)

CARTEREGIUM. — Mensura frumentaria.

CARTERENCHA. — Mensuræ annonariæ Arvernicæ species, eadem q. CARTARENCHIA.

CARTERIA. — Forte idem q. CARTEYRONUM.

CARTERIUM.—Mensura annonaria, idem forte ac CARTARIATA. *Carterium arietis*, quarta pars arietis; *quartier d'agneau. Carterium molendini*, quarta pars reddituum molendini; *le quart du revenu du moulin.*— Regio, vicus; *quartier d'une ville, partie ou canton d'un pays.*

CARTERIUS. — Quarta pars cujusvis rei; *quart d'une chose.*

CARTEYROLA. — Mensura vinaria; *mesure de vin, pinte.*

CARTEYRONUS. — Mensuræ liquidorum species, f. eadem q. CARTEIRONUM.

CARTIATA. — Idem q. CARTARIATA.

CARTIBELLUS. — Chartula in qua expensi rationes per singula describuntur; *mémoire.*

CARTICELLÆ TRIUMPHALES. — Chartæ lusoriæ; *cartes à jouer.*

CARTICINIUM. — Chartularium, codex chartarum; *cartulaire.*

CARTICIUS. — Chartaceus; *de papier. Carticium privilegium*, quod chartæ seu scripto mandatum est. (A. 1083.)

CARTIGRAPHUS. — Notarius vel cancellarius. *Vid.* CHARTIGRAPHUS. (A. 960.)

CARTILAGIUM. — Forte idem q. CARTALAGIUM. (*Bul. Greg. VIII.*)

CARTILEGIUM. — Scrinium, locus ubi chartæ asservantur, ut CHARTULARIUM. (*A. SS.*)

CARTILOGIUM. — Ead. notione.

CARTO. — Charta spissior; *carton.* — Quarta pars dolii; *quartaut.* — Urbis regio; *quartier.* — Mensura frumentaria; *quarton.*

CARTOLA. — Pro CHARTULA.

CARTOLARIUS. — Pro CHARTULARIUS.

CARTONATA TERRÆ. — Terra, vel terræ aut agri portio unius cartonis frumenti reditus; *terre d'un quarton de blé de revenu.*

CARTOPHYLACIUM. — Idem q. CHARTOPHYLACIUM.

CARTORIUM. — Archivum, tabularium; *archives.* (*A. SS.*)

CARTRA. — Pro CHARTA.

CARTUARIUM. — Idem q. CHARTULARIUM.

CARTULARE. — Idem q. CHARTULARE.

CARTULARIUM. — Bibliotheca publica; *bibliothèque publique.* — Reditus qui ex *chartulariis* seu regestis in quibus merces inscribuntur provenit. (A. 1423.)

CARTULARIUS.—Is qui *chartularia* mercedum servat, exigendoque vectigali præest. *Vid.* CARTULARIUM. (A. 1428)

CARTULATUS. — Pro CHARTULATUS.

CARTUM DE VINEA. — Forte quarta pars jugeri vineæ; *quartier de vigne.* (A. 1198.)

CARTUNENSES. — Idem q. CARTUSIENSES.

CARTURIENSES. -- Ead. notione

CARTURIUS. — Species modii seu dolii vinarii, idem f. q. CARTO. (A. 1227.)

CARTUSIENSES. — Monachi sic dicti non a Cartusianis montibus, ut nonnulli dicunt, sed a vico *Catorissium*, vulgo *Chatrousse*, prope primum eorumdem monasterium sito.

CARUAGIUM. — Idem q. CARIAGIUM.

CARUATICUM. — Tributum pro carris transeuntibus, idem q. CARRATICUM.

CARUCA. — Idem q. CARRUCA.

CARUCARIUS. — Idem q. CARRUCATA.

CARUCATA. — Idem q. CARRUCARIUS.

CARUCATUS. — Pro CARRUCATA, tantum terræ quantum una carrura coli potest per annum; ut CARRUATA.

CARUCHARIUS.— Ductor carrucæ.

CARUCULA. — Idem q. CARRUCATA.

CARUDA. — Aratrum, pro CARRUCA.

CARUELLA. — Navis species.

CARUNCA. — Ead. notione q. CARUDA.

CARUSIUM. — Idem q. CARRECTUM.

CARVA. — Cannabis; *chanvre.* (Pass. in Chart. Occit.)— Instrumentum quo cannabis teritur; *broie.* (*Chartul. SS. Trin. Cad.*)

CARVALLU. — Lauri species. (*A. SS.*)

CARVANNA. — Pro CARAVANNA.

CARAVANUS. — Qui in *caravanam* vadit.

CASA.—Agreste habitaculum pallis, arundinibus et virgultis contextum; *maison des champs, cabane.* —Quodvis ædificium; *édifice en général. Casa Dei*, ædes sacra; *église.* — *Casæ* dicebantur in quibusdam regionibus bona ipsa Ecclesiæ; hinc *casati* appellati qui ex bonis ecclesiasticis beneficia acceperant.

CASACA. — Vestis species; *casaque.*

CASAL. — Locus vacuus ubi casæ ædificari possunt; *place où l'on peut bâtir des maisons;* ol. *casal.*

CASALAGGIUS. — Casa, tugurium; *maison, cabane.*

CASALAGIUM. —Idem q. CASALATICUM.

CASALAMENTUM.—Idem q. CASAMENTUM.

CASALARA. — Locus ædificandis *casis* idoneus certis constans limitibus, ut CASAL. (A. 1286.)

CASALATICUM. — Casa, vel tenementum hominum de corpore, censui dominico obnoxium, et census ipse ratione *casalitici* domino debitus. (A. 1234.)

CASALE. — Prædium rusticum; *ferme, métairie.* (*Cons. Bitur.*) — Casa, tugurium; *habitation, cabane.* (*A. SS.*) — Certus *casarum* numerus, villa, suburbium; *hameau, bourg, faubourg.*—*Casale ostendere*, familiam et natales suos in jure probare. (*Observ. reg. Arag.*)

CASALENUM. — Locus ubi *casæ* ædificatæ fuerunt aut ædificari possunt; *place vague où il a existé, où l'on peut bâtir des maisons;* ol. *casal.* (A. 1007.)

CASALERIA. — Idem q. CASALARIA.

CASALICIUM. — Casa, idem q. CASALE.

CASALICULUS. — Ead. notione.

CASALICUM. — Ead. notione.

CASALINA. — Idem q. CASALENUM.

CASALINUM. — Ead. notione.

CASALINUS. — Ead. notione.

CASALIS. — (Subst.) Tugurium, domus,

familia, stirps; *habitation, maison, famille.* (Adj.) Qui censum debet; *censier.*

CASALLUS. — Casa, domus, ædificium; ut CASALIS.

CASAMALTA.—Crypta muralis, subterranea camera tuendis muris ac fossis; *casemate.*

CASAMEN. — Idem q. CASAMENTUM.

CASAMENTUM.—Feudum quod a *casa* dominica pendet. *Casamentum* de prædiis ecclesiarum et monasteriorum, titulo advocatiæ et defensionis subinfeodatis maxime intelligendum est, qua etiam voce significatur castrum quod nomine feudi concedebatur, ea conditione ut domino capitali cum libuerit reddatur, ab ipso dehinc restituendum vassallo cum eo usus fuisset. *Militare casamentum*, feudum militi concessum, unde *casatus* dictus ille miles. — Casa, domus, ædificium; minor casa pendens a majori, appendix; *habitation, maison; petite maison dépendant d'une autre plus grande.* — Hispanis dos quæ marito datur, cum uxorem ducit; *dot qu'une femme apporte à son mari.* (A. 1272.)

CASANA. — Mensa argentaria; *banque, caisse.* — Domus, ædes. (A. 1354.)

CASANARE. — Habitare; *habiter.* (A. 1354.)

CASARE. — (Verb.) In *feudum* concedere: nubere, matrimonio jungi; *inféoder, donner en fief; se marier.* — (Subst.) Casa, tugurium, vel locus ubi ædificari potest; *maison ou emplacement où on peut en bâtir une.* (A. 1218.)

CASARIACLUM. — Tenementum hominum de corpore, censui dominico obnoxium. (*Ch. Ruther. episc. Verón.*)

CASARICIUM. — Pomarium, ut videtur. (A. 970.)

CASARIUM. — Prædium rusticum, *casa* cum adjuncta terræ portione, ut CASALE.

CASATA. — Habitaculum cum certa terræ quantitate idonea ad unam familiam alendam servis *casatis* olim attributum, atque adeo ipsa familia; *habitation entourée d'une étendue de terre suffisante pour faire vivre une famille; cette famille elle-même.* (*Cap. C. M.*) — Placentæ species ex caseo, ejusque præstatio. (*Bul. Hon. PP. III.*)

CASATI. — Servi qui intra casam, hoc est in ruralibus possessionibus serviebant et qui certis casis addicti erant; servi namque alii erant *casati*, alii *non casati*; *serfs attachés aux métairies*; ol. *casalés.* — *Casati villæ*, burgenses, qui casam habent in villa, seu oppido; *habitants des villes.* (A. 1206.) — *Casatus*, domesticus, vel vassallus, feodatus; *serviteur ou vassal.* (*A. SS.*)

CASATICUM. — Præstatio pro casa; *taxe sur les habitations.* (A. 1232.)

CASATUM. — Ead. notione.

CASATURA. — Idem q. CASATICUM.

CASATUS. — *Vid.* CASATI.

CASBOUIS. — Bos crassus seu pinguis; *bœuf gras.*

CASCARIUM.— Instrumenti genus quod Gall. *passe-carreau* nuncupatur. (J. de G.)

CASCAVELLUS. — Campanula, nola; *grelot, sonnette*; ol. *cascavel.*

CASCIA. — Arca, capsa; *caisse.*

CASCIARI. — Venari; *chasser.*

CASCIATA. — Ap. Italos, placentæ species ex caseo, ejusque præstatio.

CASEARIUS. — *Officina casearia; laiterie, lieu où l'on fait le fromage*; ol. *chasier, casier.*

CASEATA. — Idem q. CASCIATA.

CASEATRIX. — Quæ in villis et prædiis rusticis *caseum* et butyrum conficit; *femme qui fait le beurre et le fromage.*

CASEICUS. — Idem q. CASEARIUS.

CASELAGIUM. — Idem q. CASALAGIUM.

CASELLA.— *Capsella*, locus reliquiarum; *châsse* — Parvula casa; *maisonnette.*

CASELLUM. — Idem q. CASALE, domus.

CASELLUS. — Pro TASSELLUS.

CASEUS. — *Caseus infans*, recens; *fromage mou. Caseus seraceus*, ex sero coagulatus?

CASIATA. — Ut CASEATA.

CASIDILIS. — Pro CASSIDILIS.

CASIMENTUM. — Idem q. CASAMENTUM.

CASINA. — Magale, tugurium; *cabane, hutte.*

CASIUS. — Pro CASEUS.

CASLAGIUM. — Idem q. CASALATICUM.

CASLANIA. — Pro CASTELLANIA — Præstatio quæ a castelli incolis solvebatur. (A. 1146.)

CASLANUS. — Pro CASTELLANUS.

CASNETUM. — Quercetum; *lieu planté de chênes, chênaie.*

CASNUS. — Quercus; *chêne*; ol. *chesne, quesne.*

CASOLARE. — Casa, vel domus semidiruta; *maison démolie à moitié.*

CASPIUM. — F. uvarum ante vindemias collectio, vel omphacium. (*St. Verc.*)

CASSA. — Venatio; *chasse.* — Domus, ædificium; *maison, bâtiment.* — Capsa reliquiarum sanctorum; *châsse, reliquaire.* — Capsa pecuniaria; *coffre-fort, caisse.* — Fama; *réputation.* — Sartaginis species; *poêlon.* — Quidquid capsæ seu arcæ formam refert; *caisse en général. Cassa currus, caisse de voiture.* — Textoris compages lignea; *châssis.* — Cadaver; *cadavre, carcasse.* — Mensura frumentaria, eadem forte quæ escuella; *mesure pour les grains.* — Alveus; *fossé.*

CASSAGNA. — Telæ tenuissimæ species; *gaze?*

CASSALIS. — Pectoralis; *de la poitrine, pectoral.*

CASSANA. — Mensa argentaria, ut CASANA. — Pars vestis superior quæ collum amicitur. (A. 1380.)

CASSANIA. — Idem q. CASLANIA et CASTELLANIA.

CASSARE. — Cedere, concedere; *céder, accorder.* — Irritum reddere; *annuler, casser.* — Frangere, rumpere; *rompre, casser.* — Venari; *chasser.* — Abducere, evertere; *éloigner, expulser.* — Exauctorare; *congédier, renvoyer.* — Discerpere, lacerare; *déchirer.* — Vastare, populari; *ravager.* — Secare; *couper.*

CASSARES. — Pro CASALES.

CASSARIUM. — Castrum, arx; *château.* (A. 1366.)

CASSARIUS. — Qui *cassam* seu capsam in qua sanctorum reliquiæ ponuntur, portat; *celui qui porte la châsse des saints.*

CASSATURA. — Abolitio, absolutio; *suppression, annulation.* — Fractura; *fracture, brisement.*

CASSATUS. — Peractus, completus, inclusus; *achevé, terminé, enchâssé.* — Sumitur *cassatus* pro *casata*, habitaculum, in quibusdam instrumentis.

CASSEA. — Capsa; *caisse.*

CASSEATA. — Ut CASEATA.

CASSEDULA. — Diminutiv. a CASSEA.

CASSELLA.—Parva casa, tugurium; *petite maison, cabane.*

CASSELLUS. — Pro TASSELLUS.

CASSERIUM. — Idem q. CASSARIUM.

CASSERIUS. — Quæstor, arcarius, qui *cassæ* præest; *caissier, trésorier.*

CASSERO. — Modus agri, jugeri pars quarta; *le quart d'un arpent de terre*; ol. *casson.*

CASSETA. — Parva sartago; *poêlon.*

CASSETARIUS. — Cassium artifex; *fabricant de filets.*

CASSETELLA. — Capsula; *petite caisse, cassette.* (*A. SS.*)

CASSETULLA. — Parva cassis; *petit filet.* (*Vet. Gl.*)

CASSIA.—Capsa argentaria; *caisse, coffre-fort. Cassiam imponere*, imponere tributa et vectigalia, quorum proventus pecuniarii in cassia quadam publica reponebantur. — Capsa reliquiarum; *châsse, reliquaire.* — Capsa in qua merces reponuntur; *caisse, malle.* — Mensura frumentaria; *mesure pour les grains.* — Fasciculus; *paquet.*

CASSIAMENTUM. — Idem ac CASALE.

CASSIBULLA. — Pro CASUBULA.

CASSIDA. — Casula, tugurium, vel prædium rusticum cum mansione; *maisonnette, cabane ou petite métairie.* (A. 1460.) — Albugo, glaucoma, quia cassis species.

CASSIDATUS.— Casside armatus; *heaumé, coiffé du heaume.*

CASSIDILE. — Pera, marsupium, crumena, sacculus, capsa; *bourse, cassette, sac, coffret.*

CASSIDONIUM. — Murrha, species lapidis pretiosi; *cassidoine.*

CASSIDULUS. — Idem q. CASSIDILE.

CASSINA. — Casula, tugurium; *petite maison, cabane.* — Pulvinar; *coussin.* — Prædium rusticum; *bien de campagne, métairie*; ol. *cassine.*

CASSINALIA. — F. ii qui *cassinas* seu prædia rustica curant. (*St. Verc.*)

CASSINI. — Doctores Turcarum.

CASSINUS. — Pagus, regio; *canton.*

CASSIO. — Species capsæ; *caisson.* — Species rei aromaticæ vel leguminis. (Inst. an. 716.)

CASSO.— Sartago; *poêlon.*

CASSOATA. — Quercus in comitatu Armaniacensi; *chêne*; ol. *chavine, cassoata.*

CASSOLA. — Parva *cassa*; *petit poêlon.* — Mensura frumentaria, ut CASSA.

CASSOLIS. — Ap. Catalaunos, placentæ vel condimenti species.

CASSONUS. — Magna arca, Ital. *cassone, coffre.* (Bar.)

CASSULA. — Pro CAPSULA, parva *capsa.* (*A. SS.*) — Pro CASULA, vestis sacerdotalis. — Fascis; *paquet.* (A. 923.)

CASSUM.— Fragmentum; *débris, fragment.* — Pectus; *poitrine.*

CASSUS. — Pars vestis major qua corpus tegitur exceptis brachiis; Gal. *corsage*; vox ab Ital. *casso*, thorax, ut videtur, derivata. (*Ann. Ben.*) — Casa; *maison.* — Tributi genus; *redevance qui était, pour le blé, de deux gerbes.* (A. 1139.)

CASTA. — Præstationis species in Occitania; *impôt particulier aux vignobles*

CASTAGNARETUM. — Castanetum; *châtaigneraie.*

CASTAGNERETUM. — Ead. notione

CASTAGNERIUM.— Ead. notione.

CASTAGNETUM. — Ead. notione.

CASTALDATICUM. — Tributum *castaldo* debitum. *Vid.* GASTALDUS.

CASTALDATUS. — Munus vel jurisdictio *castaldi.*

CASTALDIO.— Villæ procurator, præfectus. *Vid.* GASTALDUS.

CASTALDUS. — Ead. notione.

CASTANARETUM. — Idem q. CASTAGNARETUM.

CASTANEOLARIA. — Parvum castenetum; *châtaigneraie de peu d'étendue.*

CASTANHERIA. —Ead. notione.

CASTANHERIUS. — Castanea; *châtaignier, châtaigne.*

CASTEGNETUM. — Idem q. CASTAGNETUM.

CASTELGARDUM. — *Castelgardum servitium*; servitus quæ in arce aliqua regis vel alterius domini propugnanda atque defendenda consistit quoties feudatarius requisitus fuerit; *service féodal pour la garde du château seigneurial*; ol. *castelgarde.*

CASTELLACCIUM. —Castellum; *château, fort.*

CASTELLACIUS. — Castelli custos, *castellanus*; *commandant de château, châtelain.*

CASTELLAGIUM. — Quod exsolvebatur castellano, vel alteri, pro custodia rei in castello; *indemnité payée pour la garde d'un prisonnier*; ol. *casselage.*

CASTELLANARIA. — Castellani districtus; *châtellenie, juridiction d'un châtelain.*

CASTELLANATUS.— Castellani dignitas, officium; *dignité, charge de châtelain.*

CASTELLANCIA. — Opera in ædificando vel reparando castro exhibita. (A. 1167.)

CASTELLANERIUM. — Idem q. CASTELLANATUS.

CASTELLANIA. — Dignitas, officium, feudum seu districtus castellani; *dignité, charge, fief, district de seigneur châtelain, châtellenie.* — Obligatio qua quis tenebatur castrum domino capitali reddere cum ei libuerit; *obligation de rendre son château au suzerain quand il le demanderait.* — Castri custodia; *garde de château.* « Pro quibus

quæ tenet a domino rege, debet ei unum mensem *castellaniæ.* » (A. 1273.)

CASTELLANICUS. — Ad castellani dignitatem pertinens ; *de châtelain, qui est relatif à la dignité de châtelain.* (A. 1121.)

CASTELLANUS. — Castelli incola ; *habitant de château. Castellanus miles ;* qui in castellorum præsidio erat. — Custos castri seu qui ratione feudi castro domini præfectus erat. Præter custodiam castri incumbebat potissimum burgenses et eorum communiam in exercitum educere. — Militibus præsidiariis in castro præfectus. — Custos castri seu domus regiæ; *concierge.* — *Castellani*, apud Gallos, erant qui feuda castellaniæ possidebant, quibus ipso jure castellum habere competebat, cum mero imperio, seu jurisdictione suprema ; *seigneurs chatelains. Castellani* dicebantur præterea qui habebant jus castri reddibilis.

CASTELLARE. — (Verb.) Castella seu munitiones exstruere, castella munitionibus sepire; *construire, faire construire des châteaux ou des fortifications, fortifier les châteaux.* (A. 1379.) — Inter castelli incolas recenseri atque adeo castelli operibus obnoxium esse ; *être compris dans la population d'un château et être soumis aux charges communes.* (*Ch. C. III.*) — Munire, quod dicitur de navi ; *fortifier un navire, y élever des travaux de défense.* (Mur.) — (Subst.) Castrum, ipsa castelli munitio ; *châteaux, travaux de défense du château.* (A. 1141.)

CASTELLARIA. — Idem q. CASTELLANIA.

CASTELLARIUM. — Castellum, castellaniæ districtus; *château, territoire d'une châtellenie.*

CASTELLARIUS. — Dominus castri, vel qui præerat castro ; *propriétaire de château ou commandant de château.*

CASTELLATIO. — Castellaniæ districtus ; *territoire d'une châtellenie.* — Castelli ædificatio ; *construction de château.* — Feudum castellani ; *fief de seigneur châtelain.*

CASTELLATUM. — Castri ambitus ; *enceinte, pourtour d'un château.* (A 1019.)

CASTELLATURA. — Idem q. CASTELLANATUS. — Castellani districtus ; *ressort de la juridiction d'un châtelain.*

CASTELLERIA. — Idem q. CASTELLANARIA.

CASTELLETUM. — Castellulum ; *petit château, châtelet.*

CASTELLIA. — *Vid.* MANNERIA.

CASTELLIFICATUS. — Castri instar munitus ; *fortifié comme un château.*

CASTELLUS. — Idem q. CASTELLUM.

CASTELRATUS. — Castellaniæ districtus ; *ressort d'une châtellenie.* (Dom.) — Parvo castro munitus ; *défendu par un petit château.* (*Bart. Glos.*)

CASTELRIA. — Idem q. CASTELLARIA.

CASTENARIA. — Castenetum ; *châtaigneraie.*

CASTENEARIA. — Ead. notione.

CASTICALIS. — Vasis species.

CASTICAMENTUM. — Idem q. CALCEIA.

CASTICARE. — Idem q. CASTICIARE.

CASTICELLUM. — Idem q. BASTICIA.

CASTICHARE. — Idem q. CASTICIARE.

CASTICIA. — Quodvis ædificium ; *bâtiment ; édifice ;* ol. *castiche.*

CASTICIARE. — Ædificare, palis ligneis instruere; *bâtir, élever des constructions, établir des barrages;* ol. *casticher.*

CASTIGATORIUM. — Lumbrelli genus; *Vid.* TUMBRELLUM.

CASTIGATUS. — Detentus ; *retenu.* Dicitur de pecoribus quæ in pascuis alienis deprehenduntur atque detinentur, donec damnum resarciatur a dominis.

CASTILLIO. — Ut CASTELLETUM.

CASTIMENTUM. — Idem est, ut videtur, ac CASALENUM.

CASTIMONIALES. — Virgines quæ castitatem vovunt. (Opt.)

CASTIPULUM. — Pro CASTIBULUM.

CASTLANUS. — Pro CASTELLANUS.

CASTLEGARDUM. — Pro CASTELGARDUM.

CASTO. — Pala, funda ; *chaton d'une bague;* ol. *caston.* (A. 1347.) — Vervex, aries castratus ; *mouton;* ol. *castrat.* (A. 1268.)

CASTOLARIA. — Idem videtur ac CASTELLANIA.

CASTONUS. — Idem q. CASTO.

CASTONCELLUS. — Diminut. a CASTONUS.

CASTOR. — Vervex, aries castratus, ut CASTO.

CASTOREATUS. — Castorina pelle indutus, ornatus ; *orné, garni de peau de castor.*

CASTORINATUS. — Ead. notione.

CASTRAMENTUM. — Castellum ; *château.*

CASTRANUS. — Castri incola ; *habitant d'un château.*

CASTRARE. — Subducere, subtrahere ; *enlever.*

CASTRATINUS. — Vervecinus ; *de mouton.*

CASTRATIVUS. — Ead. notione.

CASTRATUS. — Vervex ; ut CASTOR.

CASTRENSIS. — Qui feudum castri possidet. *Castrense peculum*, proprium feudi castrensis dominium. — Castri incola ; *qui habite au château.*

CASTRICOMES. — Castellanus, qui feudum castellaniæ possidet ; *seigneur châtelain.*

CASTRIMARGINARIUS. — Rusticula major ; *bécasse.*

CASTRITIUS. — Vervex, ut CASTOR.

CASTROFIRENSIS. — Castri incola ; *habitant d'un château.*

CASTROLUM. — Castellulum ; *petit château.*

CASTRUM. — Urbs subdita alteri quæ caput gentis vel provinciæ habetur; *ville de second ordre.* (Ap. Vales.) — Domus seu palatium principis ; *habitation du prince.* (Syn.) — *Castrum doloris*, feretrum ; *cercueil bière.* (*Vet. Ærem.*)

CASTRUS. — Pro CASTRUM.

CASTULA. — Assula. (*A. SS.*)

CASTULARIUS. — Arcarius, qui *castulo* seu arca præest ; *trésorier.*

CASTULUM. — Arca, cista ; *caisse, fisc, trésor.*

CASUALIS. — (Subst.) Pro CASALE, casa. — (Adj.) Fortuitus ; *accidentel.*

CASUALITAS. — Quod fortuito cadit in fiscum domini vel ex delicto vassalli, vel ex alia quavis ratione ; *revenus éventuels, casuels.*

CASUARIUM. — Idem q. CASARIUM, seu casa cum adjuncta, ut videtur, certa terræ quantitate. (A. 1022.)

CASUBLA. — Vestis sacerdotalis, eadem quæ *planeta; chasuble.*

CASUBULA. — Ead. notione.

CASULA. — Minor casa seu ecclesia, cellula ; *petite maison, église, chapelle, chambrette.* — Vestis cucullata ; *vêtement de dessus avec capuchon, espèce de caban.* — Habitus monachicus ; *habit des moines.* — Vestis sacerdotalis, eadem q. CASULA ; *chasuble.* — Capsa, capsula mortuorum seu eorumdem reliquiarum ; *cercueil, châsse.*

CASULAGIUM. — Idem q. CASARIUM.

CASULARIUS — Vestis sacerdotalis, quæ *casula* vocatur, artifex ; *chasublier.*

CASULULA. — Diminut. a CASULA.

CASURA. — Casus ; *chute.*

CASURARIUS. — Idem q. CASULARIUS.

CASUS. — Caducum. (*Cod. Th.*) — Tertia aut quarta pars dotis quæ viro uxori superstiti advenit, nullis exstantibus liberis. (Julian., *Antec. nov.*) — Oblivio, scotomia ; *perte de mémoire, étourdissement.*

CATA. — Machina bellica ; *machine de guerre appelée chat.* — Ad, juxta, secundum, versus : « Domus posita *cata* monasterium, Evangelium *cata* Matthæum. » — Felis femina ; *chatte.* — Funis cum plumbo quo altitudo tentatur ; *fil à plomb.*

CATABIBAZON. — « Si vero in eamdem *catabibazon* sol nubesque convenerint, nulla fiet mentio de nubibus, sed tantum de solis ardoribus. » Papebrochius suspicatur esse legendum *catabibasin*, a καταβιβάζω, descendo. De annis climatericis vero intelligi potest ex Salmasio, nihilque ita mutandum.

CATABLUM. — Pro CATABOLUM.

CATABOLICI. — Mathematici. (Tert.)

CATABOLUM. — Solutio, præstatio, verbum juris ; *payement, fourniture.* — Emporium ; *marché, lieu où se traitent les affaires de commerce.*

CATABRIATUS. — Ex albo et etiam aliis coloribus alternatim distinctus ; *rayé de diverses couleurs.*

CATABULUM. — Clausura animalium, non quidem silvestrium, sed jumentorum quæ publicæ utilitati ad vehenda onera deserviunt.

CATABUSTA. — Pro KATABUSTA.

CATACLITUS. — Pro CATACLISTUS.

CATACLISTUS. — Opere Phrygio ornatus ; *brodé, surtout de perles.*

CATACLYSMUS. — Diluvium, inundatio ; *déluge, débordement.*

CATACLYZA. — *Vid.* CATACLYZOMATIS.

CATACLYZOMATIS OPUS. — Opus aurifabrorum qui operibus suis lapillos et gemmas includunt : « In diademate *cataclyzomatis* arte gemmæ constitutæ (Greg. Turon.) : » id est in diademate arte *inclusorio* aut aurifabrili constitutæ ; *diadème orné de pierres précieuses enchâssées. Cataclyza in calice inserta*, gemmæ in calice aurifabrili insertæ. *Cataclyza rasa*, panni gemmis et unionibus exornati. (Fort.)

CATACOSMUS. — Dignitas in palatio Constantinopolitano ; *officier de la maison des empereurs grecs.*

CATACUMBA. — Tertio ab Urbe milliario, cœmeteria publica, quodvis cœmeterium ; *les catacombes de Rome, cimetière en général.*

CATACUMINUS. — Pro CATACHUMENUS.

CATADURA. — Pro CAPTURA.

CATAFALTUS. — Pro CADAFALTUS.

CATAFUNIS. — Idem q. CATA, funis.

CATAGIA. — Ludicrum festum ab Ephesiis paganis olim celebratum, quod occasio fuit martyrii sancti Timothei primi eorumdem Ephesiorum episcopi. (Multa Martyrologia habent Dianæ celebritates fuisse.)

CATAGOGIUM. — Ead. notione.

CATALE. — Idem q. CAPITALE, debitæ pecuniæ caput ; *le capital.*

CATALEPTICUS. — Idem q. EPILEPTICUS.

CATALETTUS. — Lectica ; *litière.*

CATALLIUM. — Idem q. CATALLUM.

CATALLUM. — Pecudes, omniaque bona, præsertim mobilia, cujuscunque generis sint ; *bétail, avoir, biens, principalement les biens meubles ;* ol. *catel, catiex, cateuls, chatel, chaptel.* (Pass.) — Præstatio quæ pro catallis debetur ; *droit qui se paye au seigneur pour le chatel.* (*Reg. Olim Parlam. Paris.*) — Caput pecuniæ debitæ, ut CAPITALE. (Mad.) *Esse ad idem catallum*, ejusdem negotiationis esse, vel societatem cum aliquo habere. (A. 1215.) *Melius catallum*, præstatio quæ post mortem tenentis domino præstatur ; *droit qu'a le seigneur de prendre dans la succession du vassal ou du serf le meilleur meuble ou la meilleure tête de bétail ;* ol. *droit de meilleur chatel.* (Pass.)

CATAMANE. — Juxta mane ; *près du jour.*

CATAMODICUM. — Intra modicum tempus ; *sous peu.*

CATANEUS. — Idem q. CAPITANEUS.

CATANUS. — Pica ; *pie.*

CATAPANATUS. — Officium CATAPANI ; *charge de catapan. Vid.* CATAPANUS.

CATAPANUS. — Præses, præfectus provinciæ vel civitatis ; *gouverneur, catapan d'une ville ou d'une province.* (Ita appellabantur qui in Italiam ab imperatoribus Byzantinis mittebantur provincias ac urbes recturi.)

CATAPHRACTARIUS COMES. — *Vid.* COMES.

CATAPIRATES. — Linea cum massa plumbea qua maris altitudo tentatur ; *sonde marine.*

CATAPLUS. — Classis appulsus ad portum ac præsertim mercatorum, portus ipse ; *entrée d'une flotte ou d'un vaisseau dans un port, le port lui-même.*

CATAPORATES. — Idem q. CATAPIRATES.

CATAPRATES. — Ead. notione.

CATAPULTA. — Machina bellica, sagitta hamata, telum; *machine de guerre, flèche barbelée.* (*A. SS.*)

CATARACTA. — Oculi suffusio; *cataracte.*

CATARACTÆ. — Clathra aut fores clathratæ, ad cataractæ formam ex lignis seu ferro cancellatim compactæ, vel portæ robustiores, funibus ac catenis ita suspensæ ut demitti et subduci possint, prout res postulat, quales in urbium aut arcium aditu, hostium irruptioni propulsandæ in usu remanserunt; *herse.* — *Cataractæ sancti Petri;* cancellus ferreus in modum cataractæ compactus, quo muniebatur sepulcrum seu confessio S. Petri; *grille qui entourait le tombeau de S. Pierre.* (*Epist. Vigilii PP.*) — Carcer, ita dictus quod clathris seu foribus clathratis, ut plurimum carcerum aditus occludantur; *prison, cachot.*

CATARACTARIUS. — Commentariensis, carcerarius; *celui qui tient les registres d'une prison, geôlier.*

CATARACTUS. — Idem q. CATARACTA.

CATARATTUM. — Mensa thesaurarii *cataractis* seu clathris conclusa, vel forte janua seu fenestrâ e tabulis cancellatim compacta; *bureau du caissier, ou porte ou fenêtre garnie de barreaux de bois.*

CATARTICUM. — Potio medica. (*Script. rer. Fr.*)

CATASCOPUS. — Explorator vel is qui aliquid sciscitatur ex aliquo; *espion, surveillant, questionneur.* (*A. SS.*) Quo nomine *archidiaconus* designari videtur in quibusdam instrumentis, quod sit oculus episcopi rerumque in diœcesi gestarum explorator,

CATASTA. — Instrumentum torquendi. Genus lectei ferrei, quo, impositis Christianis, ignis supponebatur.

CATASTATIO. — Idem q. CADASTRUM.

CATASTATUM. — Ead. notione.

CATASTRUM. — Ead. notione.

CATASTUM. — Ead. notione.

CATATHEMA. — Conversatio cum excommunicatis. (Ea vox interdum anathemati jungebatur quasi illius aggravandi pœna.) « Sit anathema et *catathema* cum patre et filio, » etc.

CATATOR. — Anglis famulus qui in ædibus principum *catis* seu felibus indomitis præerat, canesque venaticos ducebat.

CATATUMBÆ. — Idem q. CATACUMBÆ.

CATAULUM. — Idem q. CATALLUM.

CATAXAMITUM. — Panni holoserici species; idem q. EXAMETUM.

CATAXANTUS. — Dignitas, ut videtur, sed incognita. (Anast.)

CATAYRENUS. — Pro CARTAYRONUS.

CATECHESIS. — Institutio primorum fidei Christianæ rudimentorum de quibus Κατηχήσεις suas scripsit S. Cyrillus Hierosolymitanus.

CATECHISMUS. — Institutio puerorum etiam recens natorum, antequam baptizentur. (A. 1280.) *Vid.* CATHECHIZARI.

CATECHIZARI. — *Catechizari* et *catechumeni fieri* pueri, recens etiam nati, dicebantur, mediæ ætatis temporibus, qui, antequam offerrentur ad baptismum, ut veteris ecclesiasticæ disciplinæ umbra servaretur, a patrinis in speciem catechizabantur, qui iis nomen imponebant, et catechumenos factos ad baptismos offerebant, tanquam eorum fidei sponsores.

CATECHIZATIO. — Institutio facta nondum baptizatis, cum fiunt catechumeni. *Vid.* CATECHIZARI.

CATECHUMENA. — Porticus ecclesiæ superiores sic dictæ, non quod fuerint catechumenorum stationes, vel locus ubi instrui solebant, sed quod in iis mulieres sacras Liturgias auditu exciperent.

CATECHUMENARE. — Catechizare, primis fidei Christianæ rudimentis instruere.

CATECHUMENARI. — Dicebatur de eo qui catechumenus fiebat.

CATECHUMENI. — Qui primum de gentilitate veniebant ad voluntatem credendi in Christum. — Auditor, instructus, pro eo quod adhuc fidei doctrinam audit, nondum tamen baptismum percepit. — Alias angustius strictiusque accipitur vox eadem de certis illorum gradibus qui ad gratiam baptismatis aspirabant, quas in triplici differentia fuisse canones Patresque declarant; quippe tres olim institutos legimus eorum qui ad baptismum suscipiendum primis Christianæ fidei elementis imbuebantur ordines, qui communi generalique nuncupatione *catechumeni* quidem omnes dicebantur, sed pro majori minorive in doctrina fidei ac virtute profectu, varios in gradus et quasi classes tribuebantur; *audientium* nempe, *genuflectentium* et *competentium.*

CATECHUMENIA. — Idem q. CATECHUMENA.

CATECHUMINUS. — Pro CATECHUMENUS.

CATEGORARE. — Prædicare; *prêcher.*

CATEGORIZARE. — Ead. notione.

CATEGRONUS. — Pro CATHEGEMONUS.

CATEIA. — Genus teli quo utebantur Galli et Teutones, seu clava; *espèce de lourd javelot ou de massue.*

CATELLANIA. — Pro CASTELLANIA. (A. 1248)

CATELLUM. — Idem q. CATALLUM.

CATEMANE. — Idem q. CATAMANE.

CATENA. — Tributum, pensitatio; *redevance, impôt. Catena salis; l'impôt du sel.* (A. 1199.) Cremathra, *crémaillère.* (A. 1360.) — Locus publicus, in quem conveniunt mercatores de rebus suis acturi; *bourse de commerce.* (A. 1188.) — Carcer; *prison.* (A. 1211.) — Mendose, pro *caterva* in *Concil. Hisp.* « Cum in gentibus *catenis* populi introierunt. »

CATENACIUM. — Ut CATENATIUM.

CATENATICUM. — Idem q. CARCERATICUM, GEOLAGIUM et CEPPAGIUM, q. *Vid.*

CATENATIUM. — Pessulus, vectis; *verrou.*

CATERNIO. — Chartæ simul compactæ; *cahier.*

CATERNUM. — Ead. notione.

CATERVANARIUM. — Multitudinis concitatio; *mouvement populaire, sédition.* (A. 1350.)

CATERVATA. — Ut CATERVA.

CATERVATIO. — Ingens caterva, multitudo; *foule nombreuse.*

CATESAMITUM. — Idem q. CATAXAMITUM.

CATESTELLUM. — Portio hæreditatis, quidquid boni hæreditario jure alicui obvenit. (A. 1224.)

CATEZ. — *Vid.* CATH.

CATTHA. — Pro CATA

CATHARELLI. — Hæreticorum species, iidem q. CATHARI.

CATHARI. — Hæretici Novatiani qui *propter munditiam ita se nominaverunt.* — Valdensium sectatores.

CATHARISTÆ. — Secta quædam Manichæorum.

CATHARRUS. — Epiphora, distillatio; *écoulement, catharre.*

CATECHISMARE. — Pro CATHECHIZARE. (A. 1056.)

CATECHUMINARI. — Idem q. CATHECHIZARI. (A. 1349.)

CATHEDRA. — Sedes, seu sessio honestior et augustior episcoporum in ecclesia cæteris aliorum presbyterorum sedilibus excelsior; *fauteuil, siége de l'évêque à l'église.* — Sedes, episcopatus, diœcesis; *diocèse, siége épiscopal.* — Ipsa ædes seu ecclesia cathedralis; *église cathédrale.* — Arca; *coffre, boîte.* (A. 314.) — Nummus aureus Francicus sæculi XIV; *denier d'or à la chaise ou à la chaière.* — *Cathedra S. Petri*, festum in honorem S. Petri institutum; *la Chaire de S. Pierre, le 22 février (avant le pontificat de Paul IV).*

CATHEDRALES. — Canonici ecclesiæ cathedralis. (A. 1216.)

CATHEDRALICA. — Idem q. CATHEDRATICUM.

CATHEDRALIUM. — Ead. notione.

CATHEDRARI. — *Cathedrari* dicebantur episcopi cum ad cathedram episcopalem promovebantur, quod, cum consecrarentur, in ecclesiæ cathedra collocarentur, in eaque sedentes palam ab aliis episcopis efferrentur.

CATHEDRARIUS. — *Cathedrarii servi*, servi qui cathedras seu sellas ferebant gestatorias; *porte-chaises.*

CATHEDRATICUM. — Pensio quæ episcopo ab ecclesiis quotannis solvebatur *in signum subjectionis*, ut habet charta Girardi episcopi Cadurcensis, seu, ut aiunt nonnulla instrumenta, *pro honore cathedræ* aut *pro respectu sedis*, ut est in *Concil. Bracarensi* II et in *Concil. Ravennensi a.* 997.

CATHEDRATICUS. — Doctor, professor, qui docet ex *cathedra*; *professeur, celui qui enseigne du haut de la chaire.*

CATHEDRATUM. — Idem q. CATHEDRATICUM.

CATHEDRATUS. — Cathedræ seu trono impositus; *mis sur le trône, intronisé.*

CATHEDRULA. — Diminut. a *cathedra*, capsa, arca.

CATHEGETA. — Doctor, præceptor.

CATHEGORALIS ORDO. — Id est Canonicorum regularium; *les chanoines réguliers.*

CATHELUM. — Idem q. CATALLUM.

CATHENATA. — Modus agri, idem q. PERTICA.

CATHESICARE. — Idem q. CATECHISARE.

CATHETICATIO. — Pro CATECHIZATIO.

CATHETIZARE. — Conferre, contribuere, solvere. (*Epist. Andr. reg. Hung.*)

CATHEZIZARE. — Pro CATECHIZARE.

CATHICUS. — Dux, præfectus, a corrupta voce Græca καθηγός, pro καθηγητής. (*A. SS. Ben.*)

CATHIGETA. — Idem q. CATHEGETA.

CATHOLICANI. — Idem q. clientes, servientes, sergentarii. (Boer.)

CATHOLICATUS. — Districtus *Catholici*; *Vid.* CATHOLICUS.

CATHOLICE. — Omnino, prorsus, vel congruenter, legitime. (*Tab. Niv.*)

CATHOLICIANI. — Officiales *Catholicorum*; *Vid.* CATHOLICUS. — Spiculatores apud Suen. *Hist. Danica.*

CATHOLICUS. — Titulus regi Franciæ vulgo datus, « quia defensor est Christianitatis. » Idem titulus Hispanicis regibus tribuit Alexander VI PP. — Dignitas et magistratus, in Africa præsertim, cui officium fuisse videtur tributorum exactioni incumbendi. — Primus qui inter episcopos primatiæ, ut vocant, dignitatem obtinebat. Id porro appellationis spectavit præsertim primates aliquot Asiaticos, Antiochenæ sedi subditos et suffraganeos, quorum jurisdictio et diœcesis tam ampla erat ut inde se *catholicos*, id est universales, nuncuparent. — Habuit etiam Æthiopia suos *catholicos* Alexandrinæ sedi subjectos. — Rectus, æquus, qui fidem datam servat; *probe, honnête, fidèle à la foi jurée.* (*A. SS. Ben.*) — Fidelis, sensu hodierno; *celui qui professe la vraie religion, fidèle.* — Christianus, vir probatæ fidei, integer vitæ; *homme de mœurs irréprochables et d'une piété bien constatée.* (A. 1314.)

CATHOLOGUS. — Pars superior molendini. (*Vet. Gl.*) — Forte libellus professionis qui a monacho profitente super altare deferebatur. (A. 1316.)

CATHOLUS. — Pala; *chaton de bague.*

CATHOMUS. — Ut CATOMUS.

CATICUMINA. — Puella quæ sub tutela aliena est, ut videtur. (A. 1006.)

CATIGERA. — Idem q. CATHEGETA.

CATILLARE. — Vocem edere instar felis; *miauler.*

CATIPANUS. — Pro CAPITANEUS.

CATOMI. — Virgarum species, virgæ ferreis uncis armatæ seu viminea. *Catomis cædere*, in cervicibus cædere, quod quidam ex scriptoribus Latinis *catomidiare* dixerunt; *coucher quelqu'un sur les épaules et le fouetter.* — *Catomo suspendi*, de iis dicebatur. qui flagris cædebantur, funibus utrinque a terra levati, et ita suspensi ut cervices a terra longius quam pedes exstarent. (*A. SS.*)

CATOPAPA. — Pro *cacopapa*, malus Papa. (*A. SS.*)

CATRANUM. — Fascis pice illitus; *torche enduite de goudron.*

CATRIGA. — Pro QUADRIGA.

CATTA. — Navis species. — Felis; *chat.*

CATTINUS. — *Cattinæ pelles*, f. felinæ ; *peaux de chat.* (*A. SS.*)

CATULUS. — Parvulus *catus* seu felis; *petit chat.*

CATUPLUS. -- Ut CATAPLUS.

CATUS. — Felis, et machinæ bellicæ genus; *chat (animal et machine de guerre).*

CAUCAGIUM.—Tributum quod pro *calceis* seu aggeribus reficiendis a prætereuntibus exigebatur; *droit qu'on levait pour l'entretien des chemins;* ol. *cauciage.*

CAUCATRIX. — Crocodilus; *crocodile ;* ol. *cocatrix.*

CAUCELLUS. -- Vasculum; *petit vase.*

CAUCIA. — Vestigium animalis a *calceus* sic dictum ; *trace, piste.* (*St. Av.*)

CAUCIARIUS. — Forte pro *causiarius*, qui *causas* dijudicat; *Vid.* CAUSIARIUS.

CAUCINARIUS. — Qui facit calcem; *chaufournier.*

CAUCIUM. — Agger, via strata, nisi idem sit ac *cavaneus*, locus depressus et paludosus; *route pavée ou lieu bas et marécageux.* (A. 1311.)

CAUCLEARIUS. — Præstigiator, incantator; *enchanteur, faiseur de tours de magie, marchand de breuvages magiques.*

CAUCULARE. — Æstimare, computare, pro CALCULARE.

CAUCULATIO. — Computatio ; *calcul, compte.*

CAUCULATORES. — Iidem q. CAUCLEARII.

CAUCULUS. — Petra quæ in vesica fit; *calcul de la vessie* (*Vet. Gl.*) — Famulus; *serviteur.*— Pro CALCULUS, supputatio. (A. 1359.)

CAUCUS.—Vasis species; *espèce de coupe.*

CAUDA. — Finis, terminus; *bout, queue. Cauda vestimenti*, fimbria, seu ima pars vestimenti, quæ ad terram trahitur. — Famulitium, obsequium : *cauda famulorum; une queue de valets.* — *Cauda chartarum*, pergameni pars resecta cui bullæ cereæ ac sigilla aptantur. — *Cauda vini*, vas vini, seu mensura vinaria; *queue de vin.* — *Caudæ annonarum; Vid.* TERREATA.—Fascia a mitra pendens ; *fanon.* — Capulus; *poignée.* — Laqueus, filum chartæ appensum; *lacet.* — Fibula, cuspis; *broche.* — *De cauda piri pagare* (trita loquendi formula), creditorem per diverticula ludificari.

CAUDAMELEYA. — Rixa quæ improviso facto committitur ; *querelle, rixe qui arrive sans avoir été préméditée.* (A. 1333.)

CAUDARE. — Forte pro CAUSARE, rem alicui suam facere et in proprium dare. (A. 1231.)

CAUDATARIUS. — Gerulus syrmatis seu caudæ vestis talaris ; *porte-queue.*

CAUDATIO. — Vestimenti tractus, *cauda; Vid.* CAUDA.

CAUDATREMULA. — Avis species, motacilla; *bergeronnette.*

CAUDATUS. — Cui ablata est cauda, timidus, pusillanimus; Gal. *couard.*

CAUDELUM. — Forte idem q CATALLUM. (A. 1185.)

CAUDERA. — Ænum; *chaudière.*

CAUDERARIUS. — Faber ærarius; *chaudronnier.*

CAUDERIA. — Idem q. CAUDERA.

CAUDETREMULA. — Idem q. CAUDATREMULA.

CAUDIFICARE. — Caudam resecare ; *couper la queue.*

CAUDINUM. — Pro GAUDINUM. (A. 773.)

CAUFAGIUM. — Lignatio, seu jus lignationis in silva sumendæ; *provision de bois ou droit de couper dans les bois seigneuriaux le bois nécessaire au chauffage.* (A. 1303.)

CAUGANÆ. — Tragemata simplicia et etiam composita, condita sale, quæ comeduntur post cibum, sicut capparis et olivæ.

CAULA.—Idem q. CAULAGIUM.— Fustis, ut videtur; *bâton, soliveau.* (A. 1202.) — *Caulæ*, munimenta ovium ; *barrières pour renfermer les moutons, parc.*

CAULAGIUM. —Tributi species; *ce qu'un protégé payait à son protecteur;* ol. *gaule.*

CAULERIA. — Caulis; *chou;* ol. *caule.*

CAULUMNIARI. — Pro CALUMNIARI.

CAUMA. — Forte casa, tugurium calamis seu stramentis tectum; *maison, maisonnette couverte en chaume ou en roseau.* — Ardor, æstus, calor intensior ; *chaleur excessive;* en Languedocien *caumas, calimas.*

CAUMATIO. — Ead. notione, ardor.

CAUMENIA. — Humi cubatio, χαμευνία. (*A. SS.*)

CAUNA. — Fovia, fossa, caverna, casa; *fosse, précipice, grotte, habitation.*

CAUNACA. — Crassum et vile vestimentum seu pallium.

CAUPALTUS. — Scapha ; *esquif, barque.*

CAUPILUS. — Navicula brevis; *nacelle.*

CAUPO. — Præstationis species, caponum, ut videtur. (A. 1206.)

CAUPOLATA. — Onus *caupoli*, quantum *caupolo* vehi potest; *chargement de l'embarcation appelée* caupolus.

CAUPOLERIA. — Tributum quod a *caupolis* exigebatur ; *impôt sur les embarcations appelées caupoli.*

CAUPOLERUS. — Qui habet *caupolum.*

CAUPOLUS. — Caupulus, navicula brevis, cymba, scapha navis; *barque, nacelle, chaloupe.*

CAUPONARIUS. — Caupo ; *cabaretier.*

CAUPONIA. —Vini cellarium ; *cave à vin.*

CAUPRITA. — Species cucullæ qua caput tegebatur. (A. 1249.)

CAURIOLA. —Pro *capriola* seu *capriolus*, tectorum tigna superne coeuntia in figuram hanc Λ ; *chevron.*

CAUSA. — Res; *chose. Causam alterius tollere ; enlever la chose d'autrui.* (*Leg. Long.*) — Pœna propter solemnia non servata. — Casus, seu ingruens necessitas, qua vassallus domino capitali vectigal ex jure præstare tenebatur. — Pro CENSA. — *Ad causam*, ob, propter; *à cause.* — *Causa causæ*, judicia, malla, placita; *jugement, plaid, tribunal.*

Hinc *causam quærere, requirere, conquirere* (*Lex Salic.*), id est judicium. *Causam alicui movere ; mettre quelqu'un en cause. Causas dicere; plaider la cause. Causa jurata*, quæ juramento dirempta est. *Causæ palatinæ*, lites, judicia quæ in palatio coram comite palatino ventilabantur. (A. 997.) *Causæ reipublicæ*, judicia de rebus publicis et quæ regem spectabant. (*Cap. Car. Calv.*) *Causæ publicæ* (Greg. Turon.), *causæ pro salute reipublicæ* (Fredeg.); ead. notione. *Causæ regales* (*Leg. Long.*), placita regia. *Causæ legales* (*Cap. reg.*), quæ secundum leges dirimebantur. *Charta de causa suspensa*, quæ dabatur absenti reipublicæ vel alia causa, qua lites omnes et negotia adversus eum conquiescere jubebantur. (Marc.)

CAUSALICII .— Qui litigant de re aliqua ; *plaideurs.*

CAUSALIS. — Litigiosus ; *qui est en litige, litigieux.*

CAUSAMENTUM. — Refectio ; *reconstruction.* (A. 1388.) — « Similiter nempe statuerunt ac bonum *causamentum* esse laudaverunt ut si quis, » etc. (*Usat. Barcin.*) Galli dicerent : *Ils ont jugé que ce serait une bonne chose d'ordonner.*

CAUSARE. — Litigare, *causas* agere ; *conduire un procès, plaider, présenter une défense.* — Calumniare, repetere; *chicaner, réclamer, revendiquer.* — Manubrium aptare ; *emmancher.*

CAUSARI. — Deberi de eo quod legitimo et jure debetur.

CAUSARIUS. — Litis amator ; *qui aime les procès.* — Qui causam habet, ratione et causa nititur.

CAUSATERIUS. — Sutor, tibialium confector ; *chaussetier.*

CAUSATICUS. — Qui alium in causam trahit. (*Lex Baiw.*)

CAUSATIO. — Lis, controversia ; *procès, discussion.* — Morbi species.

CAUSATOR. — Qui actoris vel rei in judicio partes agit, litigator : « Cum causa discussa fuerit inter duos *causatores.* » (*Lex Sal.*)

CAUSEA. — Pro CALCEA.

CAUSIDICARE. — Litigare, causam prosequi; *plaider, poursuivre un procès.*

CAUSIFICATIO. — Tergiversatio, excusatio, causatio.

CAUSILICUS. — Pro CAUSIDICUS.

CAUSIMENTUM. — Protectio, tutela, defensio ; *protection, défense.* (A. 1126.) — Sententia, judicium, arbitrium ; *jugement, sentence arbitrale.* (A. 1060.)

CAUSINARIA. — Fornax calcaria ; *four à chaux.* (A. 1312.)

CAUSINARIUS. — Ut CAUCINARIUS.

CAUSSARE. — Manubrium aptare ; *mettre un manche, emmancher.*

CAUSSETUS. — Carcer arctior. (A. 1327.)

CAUSSINI — Pro CAORCINI.

CAUSSIS. — Calx ; *chaux.*

CAUSSO. — Calcei lenioris species ; *chausson.*

CAUSSUM. — Idem videtur ac CAUTUM, locus defensus, immunitas. (A. 1369.)

CAUSTOMA. — Adustionis nota ; *marque de brûlure.* (*A. SS.*)

CAUTA. — *Cauta maritima*, ora maritima ; *côte de la mer.* (A. 1337.)

CAUTARE. — Defendere, protegere, munire, securum facere, cavere rei alicui ; *défendre, protéger, fortifier*, etc.

CAUTELA. — Prudentia, cautio, circumspectio. (*Bart. Gl.*) — Fraus, astutia, dolus. (A. 1477.) *Cautelæ*, instrumenta et chartæ quibus privilegia, jura, possessiones asseruntur. (A. 1340.)

CAUTELIA. — Idem q. CAUTELA.

CAUTELITAS. Ead. notione.

CAUTELOSE. — Vafre, fraudulenter, versute ; *avec ruse, cauteleusement.*

CAUTELOSUS. — Cautus, prudens ; *prudent, prévoyant.*

CAUTERARIUS. — Pro CAUTERIZATUS. (*A. SS.*)

CAUTERIARE. — Inurere ; *brûler.* (Carpocratiani dicebantur *cauteriare* discipulos suos, id est cauteriis seu stigmatibus insignire.)

CAUTERIATUS. — Adustus ; *brûlé. Cauteriata conscientia*, depravata, cui quasi cauterii nota inusta est ; *conscience cautérisée.*

CAUTERIZARE. — Idem q. CAUTERIARE.

CAUTIA. — Pro CAUSIA.

CAUTIBULA. — Machina bellica, forte idem ac CATTUS.

CAUTICA. — Via strata, idem q. CALCEA.

CAUTIFICARE.—Cautum reddere, admonere. (*A. SS.*)

CAUTIO. — Chirographum quo debitor cavet se pecuniam a creditore accepisse, eamque certo die soluturum spondet ; *obligation, effet.* — Securitas data pro quavis re facienda ; *assurance, garantie.*

CAUTIONARE. — Fidejubere, prædem fieri ; *cautionner.* (A. 1472.)

CAUTIVENNUS. — Dicebatur de molendino prope *vennam* seu septum ad intercipiendos pisces. (*Tab. S. V. M.*)

CAUTOLOSE. — Idem q. CAUTELOSE.

CAUTUM.—Chirographum, idem q. CAUTIO.

CAUTUS. — Navis species.

CAUZEA. — Via strata, idem q. CALCEIA.

CAVA. — Fossa, locus depressus, vallis ; *fossé, lieu enfoncé, vallon, chemin creux ;* ol. *cavée.*

CAVAGIUM. — Census capitis, idem q. CAPITALE.

CAVAILLERIUS. — Pro CABALLARIUS.

CAVALAGIUM. — Idem q. CABALLAGIUM. (A. 1256.)

CAVALARIA. — Idem q. CABALLARIA, prædium. (A. 1289.)

CAVALCADA. — Idem q. CABALCATA.

CAVALCARIA. — Idem q. CABALCATA, equitatio. (A. 1271.)

CAVALCATUS. — Pompa equestris; *cavalcade.* — (Rym.) Expeditio militaris, incursio; *chevauchée.* (Rym.)

CAVALEATA.— Idem q. CAVALCARIA. (A. 1233.)

CAVALGA. — Idem q. CABALCATA, equitatio. (A. 1326.

CAVALGADA. — Idem q. CABALCATA, equitatio. (A. 1198.)

CALVALGATA.— Ead. notione. (A. 1275.)

CAVALHARIUM. — Idem q. CABALLARIA, prædium. (A. 1289.)

CAVALLAGIUM. — Idem q. CABALLACUM. (A. 1250.)

CAVALLAIRIUM. — Idem q. CABALLARIA, prædium. (A. 1232.)

CAVALLARIA. — Equitum incursio; *expédition de soldats à cheval, reconnaissance militaire à cheval. (St. Verc.)* — Cœremonia militis inaugurandi; *cérémonie de la réception d'un chevalier.* (A. 1230.)

CAVALLARINUS. — Prædium cavalcatæ seu servitio militari obnoxium; *terre dont le possesseur devait le droit de chevauchée.* (A. 1252.)

CAVALLARIUS. — Nuntius, idem q. CABALLARIUS. (Murat.)

CAVALLATICUM. — Præstatio avenæ pro caballis, idem q. CABALLACUM. — Idem q. CABALCATA, obligatio pergendi in exercitum cum domino superiori.

CAVALLERIA. — Ars equestris; *équitation.* (R. Lul.)

CAVALLERIUS. — Idem q. CABALLARIUS.

CAVALLETUS. — Cantherius quo utuntur mercatores ut merces suas venales exponant, ponderent, vel metiantur. (*St. Mass.*)— Equuleus seu machina lignea caballo seu equo similis cui imponebantur torquendi; *chevalet.*

CAVALLINA BESTIA.— Equus. (A. 1274.)

CAVALTHEIA. — Ut CABALCATA, equitatio. (A. 1194.)

CAVANARE. — Forte pro EVANARE, animi deliquia pati; *tomber en défaillance, s'évanouir. (A. SS.*

CAVANEUS. — Locus depressus et paludosus; *lieu bas et marécageux.* (A. 1227.)

CAVANGADA. — Idem q. CABALCATA.

CAVANNA. — Noctua; *chouette.*

CAVANNARIUM. — Prædium rusticum; *bien de campagne.*

CAVANNUS. — Idem q. CAVANNA.

CAVARRETUS. — Minister aulicus inferior castellano.

CAVATA. — Catinus profundus; *écuelle.* — Vetus ac detritus calceus: *savate.*

CAVATAGIUM. — Idem q. CAVATICUM, capitis census.

CAVATICARIAS.— Qui capitalem censum debet; *cavaticaire, celui qui est soumis à l'impôt de la capitation.*

CAVATICUM. — Capitis consus; *tribut imposé par tête, capitation*; ol. *chevage.*

CAVATOR. — Scalptor; *graveur.* — Coriarius; *corroyeur.*

CAVATURA. — Cavitas; *creux, cavité.* — Actio cavandi, opera quam in cavandis fossis dominorum exhibere subditi tenebantur; *corvée du curage des fossés seigneuriaux.*

CAVEA. — Theca; *cage.* — Quavis theca; *coffret, boîte en général.* — Cella vinaria; *cave.* — Locus depressus, ut CAVA.

CAVEARE.— Pro CAVARE, *creuser.*

CAVEFACERE. — Cavare, efforare; *creuser, percer.*

CAVELATIO. — Pro CAVILLATIO.

CAVELICIUM. — Capitis census, ut CAPITALE

CAVENA. — Idem q. CANAVA.

CAVENARIA. — Idem q. CABANNARIA.

CAVERCINI. — Ut CAORCINI.

CAVERIA. — Via aperta vigiliis lustrandis comparata. (A. 1372.) — Locus depressus, cella vinaria, taberna. (A. 1344.

CAVERNARE. — Quasi cavernam facere, perforare; *creuser, trouer.*

CAVESTRUM. — Capistrum; *licou*; ol. *cabestre.*

CAVETIUM. — Ead. notione.

CAVETTA. — Ut CAVANNA.

CAVIARIUM. — Ova piscium salita et exsiccata, ut sturionum, mugilum, etc.; *ragoût d'œufs de poissons*; ol. *boutargues*

CAVICULA. — Cavilla minor; *petite cheville.*

CAVICULUS. — Calculus; *calcul, pierre.*

CAVIGIA. — Clavus ligneus aut ferreus; *cheville.*

CAVIGLIA. — Clavicula, malleolus; *cheville du pied. (A. SS.)*

CAVILE. — Idem q. CAVIGIA.

CAVILLA. — Ead. notione.

CAVILLARE. — Pro *Cavillari.*

CAVILLERIUS. — Species cantherii seu mensæ in qua mercatores merces suas venales exponunt; *chevalet, table. (St. Aven.)* *Cavillerium* significari putant nonnulli clavos ligneos seu ferreos muro vel tabulæ ligneæ affixos.

CAVILLONE. — Mullus, piscis marini species.

CAVILLUS. — Idem q. CAVIGIA.

CAVISOR. — Cavillator, ut videtur: « Nunquam sis *cavisor* sem manus aut reprehensor. » (B. de Amor.)

CAVUS. — Vanus; *vain.* Opes *cavæ*; *vaines richesses.* (S. Paul.)

CAWARZINI. — Idem. q. CAORCINI.

CAXA. — Reliquiarum sanctorum capsa; *châsse.*

CAXEA. — Pala; *chaton de bague.*

CAXETA. — Parva *caxa*, capsula; *cassette, coffret.*

CAXIA. — Idem q. CAXA.

CAYA. — Domus, cella vinaria, officina; *maison, chais, boutique.*

CAYBLA. — Funis crassior, rudens; *câble.*

CAYCIA. — Arca, capsa; *caisse.*

CAYRATUS. — Pondus ad quod æstimantur aurum et pretiosi lapides; *carat*

CAYRELLUS. — Telum spissius; *carreau.*

CAYRO. — Canterius; *chevron.*

CAYRONUS. — Cæmentitius lapis; *moellon.*

CAYSSA. — Capsa, arca; *caisse*

CAYTUS. — Militaris officii nomen apud Saracenos.

CAYUM. — Idem. q. CAYA

CAYUS. — Ead. notione.

CAZA. — Fera quam venatores persequuntur; *produit de la chasse.* (A. 1227.) — Vasis genus; *petit poêlon.* — Pro CASA, domus.

CAZAFUSTA. — Pro CATAPULTA

CAZARE — Ap. Italos, de loco pellere,

exigere; *chasser, renvoyer.* (A. 1247) — Venari, *chasser.* (A. 1496.)

CAZATA. — Idem q. CASEATA.

CAZEOLA. — Mensura minor annonaria ad quam, in quibusdam locis, præstationes frumentariæ exigebantur; idem forte ac CAZOLA.

CAZERI. — A Germanis Valdenses olim dicti sunt an a priscis Catharis detorta voce, an a voce Germanica *Catz*, id est cattus, eo quod sicut feles noctu sua conventicula celebrabant, ita et illi advenariorum metu, nocturnoque tempore cœtus suos instituere fuerint coacti.

CAZOLA. — Vas quoddam et mensuræ annonariæ species. (Mat. Silv.)

CEBA. — Pro CEPA.

CEBANIA. — Hordeum; *orge.* (A. 832.)

CECINDILLUS. — Idem q. CICINDELA.

CECROPIA. — In *Vit. S. Gregorii Magni*, auctore Joan. Diacono, hæc vox sumi videtur, ut ait Mabillonius, pro lingua Græca; nam Cecropia arx fuit Athenis.

CECUA. — Noctua; *chouette.*

CUNIA. — Ead. notione.

CEDA. — Pro *Scheda. (A. SS.)* — Sedes, curia, ut videtur: « De illa controversia se remiserant, ut ubi dictum fuit, libro albo *cedæ* Agenensi. » (A. 1476.)

CEDAS. — Cribrum bombycinum; *tamis.*

CEDELLUS. — Vas portatile in quo reponi solet aqua benedicta; *espèce de petit seau*; ol. *celet, seillet.*

CEDENS — Idem q. CESSIONARIUS.

CEDERE. — Dare, tradere; *donner, livrer.* (A. 1389.)

CEDERIA. — Quæ vendit filum aut pannum bombycinum; *marchande de fil ou d'étoffes de soie.*

CEDRIFER. — Cedris ferendis idoneus. (Petr.)

CEDUA. — Silva caduca; *bois taillis.* (A 1301.)

CEDULA. — Pro SCHEDULA.

CEGRA. — Genus piscis. (A. 1366.)

CEIUS. — Conveniens, congruus; *qui est conforme, convenable, séant.* (A. 1341.)

CELA. — Scamnum; *banc. (St. Aven.)*

CELAMEN. — Forte idem q. CELLA, CELLARIUM.

CELAMENTUM. — Secretum quod celari debet; *secret*: « Aperiens illis sub magnæ confessionis *celamento.* » (Mart., *Anecd.*)

CELANDRIA. — Navigii species.

CELARE. — Ubi de ædificio, contegere vel camerare; *couvrir ou voûter.* (Ach., *Spic*)

CELARI. — Dicebatur de vulnere quod judici celabatur.

CELARIUS. — Pro CELLARIUS vel CELLERIUS.

CELATA. — Insidiæ; *embuscade, pièges.* — Cassis, galea; *espèce de casque, salade*; ol. *celate.*

CELATUM. — Umbella, pro CELUM.

CELDAL. — Idem q. CENDALUM.

CELEBRAMENTUM. — Celebratio; *action de célébrer, célébration. (Cons. Norm.)*

CELEBRARE. — Missam agere; *dire la Messe.* (Burck.) — Facere, peragere; *faire, commettre, accomplir*: « Peccatum *celebrare.* » (Mur.) « Digestio *celebrata.* » (*St. S. Flor.*)

CELEBRATIO. — Solemnis processio; *procession solennelle.* (A. 1356.)

CELEBRATOR. — Qui Missam solemniter agit; *célébrant. (Ord. Eccl. Cam.)*

CELEBRITER. — Gloriose; *d'une manière glorieuse.* — Feliciter; *heureusement, avec bonheur.*

CELEBSEDRA. — Pro CLEPSIDRA.

CELEGIA. — Idem q. CEREVISIA.

CELENDRA. — Instrumentum quo poliuntur panni; *calandre.*

CELER. — Veredarius; *courrier, messager.*

CELERAGIUM. — Præstatio ex vinis seu cellis vinariis; *droit sur les vins en cave*; ol. *célérage.*

CELERARE. — Pro CELARE. (A. 1276.)

CELERARIA. — Officium CELLERARII; *office de cellerier.* (A. 1218.)

CELERARIUM. — Idem q. CELLARIUM.

CELERE. — Pro *Celeriter.*

CELERINUS. — Piscis genus; *celerin.*

CELERIUM. — *Cellarium*, cella vinaria; *cave à vin.* (A. 1242.)—*Salarium*, pretium, stipendium; *honoraires, appointements, salaire.* (A. 1272.)

CELESTE. — Area. (A. 1412)

CELESTINUS. — Pro *Cœlestinus.* (A. 1497.)

CELEUSMA. — Cantus nautarum, quem in prosperis præsertim concinebant. (*A. SS.*)

CELEYR. — Ephippiorum artifex; *sellier.*

CELHA. — Situlæ species; *sorte de vase à porter l'eau.* (A. 1362.) — Lumbus; *reins, lombes, dos. Celha porci; filet de porc.* (A. 1316.)

CELIBATUS. — Sanctimonia, sacerdotium, seu potius celebritas, fama. (*Vit. S. Severi*, etc.) — Castitas, probitas. (*Vit. S. Bernard. episcop.*)

CELIDONIATUS. — Idem q. CHELIDONIACUS.

CELIDRUS. — Idem q. CHELYNDRUS.

CELIMBRIA. — Navigii species, idem q. CHELANDUM.

CELITICUS. — Pro CELTICUS.

CELLA. — Monachorum domicilium atque monasterium ipsum; *habitation de religieux, cellule, monastère.* (Pass.) — Monasteriolum, seu, ut olim vocabant, Obedientia; *petit établissement créé sur un fonds appartenant à une abbaye et destiné à l'habitation des religieux chargés de faire valoir ce fonds*; ol. *celle, obédience.* (Pass.) — Interior ambitus monasterii; *intérieur d'un monastère.* (Inn. III.) — Circulus qui sæpius rota vocatur; *rond.* (A. 1234.) — In quibusdam regionibus, domuncula cum agri portione ad usum servi; *celle, habitation de serf.* (Pass.) — Non semel pro *Sella* scribitur.

CELLANUS. — Inclusus, qui *cella* monachicam, seu potius eremiticam vitam agebat; *ermite, solitaire.*

CELLARARIUS. — Idem q. CELLARIUS

CELLARE. — Cavea, locus subterraneus; *cave, lieu souterrain.*

CELLARIA. — Officium *Cellarii* (quod aliquando dabatur in feudum cum domibus, terris et redditibus sufficientibus). — Pro Selearia, vicus in quo habitant *sellarii*, seu *sellarum* artifices.

CELLARITA.—Qui cellæ seu promptuarii curam habet; *dépensier, économe, sommelier*; ol. *cellerier*.

CELLARIUM.— Penarium; *garde-manger, magasin de provisions, office.*— Species ipsæ quæ in cellario asservari solent; *provisions déposées dans l'office.* — Cella, cubiculum; *chambre, cellule.* (*Conc. Arel.* II.) — Dolium, vas vinarium; *tonneau, ustensile à contenir du vin.*

CELLARIUS. — Ut Cellarita.

CELLENARII. — Idem videntur qui Casarii seu coloni, fortasse sic dicti a *cella*, casa, tugurium.

CELLENSES CORNUTI. — Monetæ species; *Vid.* Cornutus.

CELLERARIA. — Officium Cellarii. — Officium in monasteriis feminarum. (Abel.)

CELLERARIUS.— Idem q. Cellarius.

CELLERIUM.—Cella vinaria; *cellier, cave à vin.*

CELLIOLA. — Pro Cellula.

CELLIS. — In Vita S. Gutlhaci (*A. SS. Ben.*) significari videtur calceamenti genus, forte idem q. *calones*, nisi legendum sit *calle semita; sentier.* In quibusdam Occitanis chartis *cellis* idem est ac sella equitis; *selle.*

CELLISTA. — In palatio Constantinopolitano, camerarius, cubicularius; *chambrier.*

CELLULA.—Cubiculum monachi; *chambre de moine, cellule.*

CELLULANUS.—Concellaneus, contubernalis, monachus qui in eadem cella, cellula, aut monasterio habitat; *moine qui vit en communauté par opposition à celui qui vit dans l'isolement, dans la solitude.*

CELSITONANS. — Altitónans; *qui tonne ou fait tonner au haut des cieux.* (Pez.)

CELSITUDO. — Titulus honorarius regum.

CELSUS. — Morbi genus, forte cancer, aut quid simile. (*A. SS.*) — Morus: *mûrier.* (*C. Aur.*)

CELTICUS. — Nobilis, insignis, illustris, egregius, augustus, authenticus. (*Thes. nov. Latin.*)

CELUM. — Umbella quæ in processionibus et funeribus regum portatur; *dais.*

CELURA.—Forte lecti supremum tegmen; *ciel de lit.* (A. 1388.)

CEMALIS. — Vasis genus ad usus diversos aptum, pro Semalis. (A. 1367.)

CEMBELLUM. — Species torneamenti seu hastiludii; *joute, tournoi*; ol. *cembel.*

CEMELIA. — Idem q. Cimelia.

CEMENS. — F. maris refluxus. (A. 1190.)

CEMENTARIA. — Structura; *maçonnerie.*

CENAGIATOR.— Cui cura commissa erat reficiendorum aggerum atque exclusarum. (Lob., *Hist. Brit.*)

CENAGIUM.—Præstatio pro jure piscandi cum instrumento quod quibusdam in provinciis Galliæ *cesne* vel *cene* appellatur; *redevance à payer pour avoir la permission de pécher avec l'engin appelé* cesne; ol. *cenage.*

CENBELLINUS. — Martes; *zibeline.*

CENCHETUM. — Cingulum, zona; *ceinture, sangle*; ol. *cenchet.*

CENDALE. — Idem q. Cendalum.

CENDALIUM. — Ead. notione.

CENDALUM. — Tela subserica, pannus sericus; *étoffe de soie*; ol. *cendal, sandal.*

CENDARIUM. — Semita; *sentier.*

CENDATUM. — Idem q. Cendalum

CENDERIUM. — Idem q. Cendarium.

CENDRA. — Cinis, qui in silvis confici solebat; *cendre.* (*G. Chr.*)

CENDRARIUS. — Qui cines conficit; *qui fait des cendres.* (*G. Chr.*)

CENDREIA. — Ut Cendra.

CENDRERIUS. — Ut Cendrarius et Cinenarius.

CENGLARIS. — Aper; *sanglier.*

CENGLARIUS. — Ead. notione.

CENITH. — Pro Zenith.

CENITUS. — Qui oculum rutum habet; *borgne.* (*Lex Sal.*)

CENOBITALIS. —Idem q. Coenobita.

CENOBRIUM. —Minium; *cinabre.* (Theophil.)

CENODORIUM. — *Vid.* Coenocopebium.

CENODOXIA. — Vana gloria, sicut est gloria mundana; *vaine gloire.* — Pro quovis delicto. (*Cap. Car. M.*)

CENODOXIUM. — Pro Xenodochium, publica domus pauperum.

CENODOXUS. — Inanis gloriæ cupidus; *qui aime la vaine gloire, vaniteux, orgueilleux.* (Pap.)

CENONES. — Dignitas ecclesiastica apud Cataphryges hæreticos, seu Montanistas.

CENOPHALI. — Simiarum species.

CENOTAPHYA. — Monumentum sine corpore ad memoriam defuncti exstructum. Hinc *cenotaphium* sumitur pro feretro vacuo quod in exsequiis et anniversariis mortuorum exponitur in ecclesiis. (*Conc. Hisp.*)

CENOVECTORIUM.— Instrumentum cum quo portatur cenum; *civière.* (*Vet. Gl.*)

CENRADA.—Forte cinis et purgamentum metalli liquati. (*St. Mas.*)

CENSA.— Tributum, pensitatio ex agris et prædiis, idem q. Census. (A. 1224.) — Prædium rusticum; *métairie donnée à ferme*; ol. *cense.* (A. 1311.) — Prædium ecclesiasticum, ab ecclesia pendens, idem q. Præpositura vel Obedientia. (A. 1223.) — Præstatio quæ loco *talliæ* dominis fit a tenentibus seu vassallis; *redevance payée au seigneur pour tenir lieu de taille*; ol. *cense.* (A. 1231.) —Idem q. Corvata, servitii genus aliquando pecunia redemptum; *corvée.* (A. 1305.)

CENSALE. — Villa, prædium; *métairie, bien de campagne.* (A. 1299.)

CENSALIS. — Ad *censum* pertinens, *censui* obnoxium; *qui est relatif au cens, qui est soumis au cens.*

CENSAMENTUM. — Idem q. Censa, nisi sit *census*, qui percipitur in prædio alterius. (A. 1216.)

CENSARIA. — Tenementum, quod nomine et sub præstatione census possidebatur; *terre possédée à titre de cense et soumise au payement du cens, censive, terre censitaire.*

CENSARIUS.—Villanus *censui* obnoxius; *villain, personne soumise au cens*; ol. *censite, censitaire.* — Exactor censuum; *officier chargé de faire payer le cens*; ol. *censier.* — Proxeneta; *courtier, agent commercial*; ol. *censau, censal.*

CENSATUS. — *Censibus* donatus, dives; *celui qui possède des censes ou métairies, qui est riche.*—*Censatum solum, censui* obnoxium; *terre soumise au cens, censive.* (*Conc. Hisp.*)

CENSERE. — Decernere, statuere; *arrêter, résoudre.* (*Vit. Ald. ep. Cen.*)

CENSERIUS. — Qui *censas* seu prædia rustica a monasterio pendentia curabat; *officier d'un monastère qui avait soin des censes ou métairies qui en dépendaient*; ol. *censier.* — Qui tenementum seu prædium sub *censu* annuo tenebat; *celui qui possédait une terre sous la condition de payer annuellement le cens*; ol. *censier.*

CENSICUS. — Idem q. Censatus.

CENSILIS. — *Censui* obnoxius, idem q. Censalis.

CENSILLAGIUM. — Forte jus *census* exigendi, seu reditus censualis; *droit de se faire payer le cens ou produit du cens.* (*Ch. Angl.*)

CENSIO. — Idem q. Census

CENSIONARIUS. — Villanus censui obnoxius, idem q. Censarius.

CENSIRE. — Ad *censum* ponere, ad præstandum censum astringere; *mettre à cens, astreindre à payer le cens.*

CENSITA. — Ut Census. (A. 862.)

CENSITOR. — In ultimis imperii Romani temporibus, *Censitores* in provinciis iidem fere qui Censores in urbe. Præerant *censibus* exigendis, agros dimetiebantur et pro spatio et modo tributa distribuebant.

CENSITUM.—Prædium *censui* obnoxium; *terre soumise au cens, censive.* (A. 1230.)

CENSITUS. — *Censui* obnoxius; *sujet au cens.* (A. 1098.)—Qui sub *censu* annuo prædium possidet; *celui qui a une terre ou un fonds à charge de cens*; ol. *censite, censitaire.* (A. 975.) *Censibus* donatus; *Vid.* Censalis, Censatus. (A. 1484.)

CENSIVA. — Census; *cens.* (A. 1231.) — Fundus *censui* obnoxius; *terre soumise au cens, censive, terre censitaire.* (A. 1320.)

CENSIVARIUM. — Jus *censivæ* percipiendæ; *droit de percevoir le cens.*

CENSOR. — Judex; *juge.* (*Vet. Gl.*)

CENSORIUM.— Tribunal; *lieu où se rend la justice.* (*Vet. Gl.*)

CENSORIUS. — *Censorius dies*, judicii supremi dies; *jour du dernier jugement.* (*Vet. Insc.*) *Terra censoria*; quæ debet censum aut cui debetur census? (A. 1079.)

CENSUALE. — Possessio *censui* obnoxia, ut Censitum. (*Ch. Barcin.*)

CENSUALIS. — (Subst.) Qui *censum* per provincias exigit, ut Censitor. (Pass.)—(Adj.) *Censui* obnoxius; *soumis au cens.* (A. 873.) *Liber censualis*, in quo possessiones et census exhibentur; *rôle du cens, pouillé.* (Pass.) *Censuales solidi*, qui solvuntur ratione *census* debiti; *argent du cens.* (A. 1163.) *Censualis cultura*, terra arabilis et seminalis; *terre labourable.* (A. 1217.)

CENSUALITAS. — Conditio *censui* obnoxia; *condition de ce qui est soumis à payer le cens.* (A. 1098.) — Fundus ad *censum* receptus; *terre prise à charge de payer le cens.* (A. 1201.)

CENSUALITER POSSIDERE. — Ad *censum* possidere; *posséder une terre à charge de cens.* (A. 1140.)

CENSUARE.— Præstationem nomine *census* exhibere, solvere; *payer le cens.* (A. 1356.)

CENSUARIUS. — Cui *census* solvitur; *celui à qui on paye le cens.* (A. 1030.) - Qui solvit *censum*; *celui qui paye le cens*; ol. *censier.* (*Conc. Hisp.*)

CENSUATIM. — Ad *censum* seu pro *censu*; *pour le cens.* (Mart.)

CENSUATIO. — Præstatio quævis; *redevance.* (*Leg. Pol.*)

CENSUATUS. — Ad *censum* positus; *accensé.* (A. 1120.)

CENSUM. — Idem q. Census. (*Cap. Car. M.*)

CENSUMORTHIDUS.— *Vid.* Census.

CENSURA. —Judicium, judicis sententia; *jugement, arrêt.* (Salv.)—Severitas morum; *austérité des mœurs.* « Vir singularis *censuræ* et severitatis. » (*Chr. And.*) — Census ipse; *le cens.* (A. 1093.)— Datio ad *censum*; *mise à cens, location.* (*Ch. Hug. de Oisy.*)— *Censura ecclesiastica*, judicium ab episcopo prolatum (hoc vocabulo non solum interdicti, sed suspensionis et excommunicationis sententia intelligitur); *censure ecclésiastique.* (Pass.)

CENSURARIUS. — Severus; *de mœurs rigides.* (S. Isid.)

CENSUS. — Tributum, pensitatio ex agris et prædiis; *redevance annuelle et seigneuriale, foncière et perpétuelle dont un héritage roturier est chargé envers le seigneur du fief dont il est mouvant. Census rectus, capitalis, fonsalis seu fundi terræ*, Gal. *droit cens, premier cens, cens foncier*, qui in tempore dationis ad *censum* imponitur; *redevance imposée lors de la concession primitive. Census crescens, carus, augmentatus, codarius, triplicatus*, Gal. *cens croissant, chiercens, surcens, cens cottier, cens quotaige, cens tierce*, qui præter rectum *censum* domino præstatur in certis occasionibus; *second cens, redevance extraordinaire due dans certaines circonstances.* (Pass.) *Census accordabilis* qui ex pacto solvitur; *redevance due au seigneur en vertu d'un accord.* (A. 1339.)— *Census altaris*, præstatio quæ episcopis fit quotiescunque ecclesiarum, quæ monachorum juris sunt, *personæ*, ut aiunt,

mutantur, eadem q. *altaris redemptio*; *cens dû par certaines églises à leur évêque à chaque changement de curé.* (S. XII.) *Census communiæ*, qui ob communiæ jura a domino concessa persolvitur; *redevance due par les habitants d'une commune au seigneur qui a érigé leur ville en commune.* (A. 1208.) *Census coustumarum*, qui solvitur ex consuetudine; *redevance dont la légitimité n'est pas établie par des titres, et ne repose que sur l'usage.* (A. 1290.) *Census Ecclesiæ Romanæ*, qui in provinciis medii ævi temporibus a Pontifice Romano colligebatur; *cens que prélevait autrefois le Pape dans toutes les parties de la chrétienté.* (Pass.) *Census lignorum*, tributum quod ex lignis in urbem advectis percipitur; *droit d'entrée que paye le bois à brûler aux portes des villes.* (A. 1059.) *Census Martii*, qui eo mense solvitur; *redevance qui se paye au mois de mars.* (*Vet. Terr.*) *Census nummorum*, seu *siccus*, qui pecunia numerata constat; *redevance qui se paye en espèces.* (A. 1195 et *Hist. Sab.*) *Census requisibilis*, qui a Domino requiri debebat; *redevance qui n'est payée que lorsque le seigneur la demande.* (A. 1367.) *Census usurariorum*, qui pro jure utendi aliqua re pensitatur; *redevance qui se paye pour le droit de jouir d'une chose.* (A. 1320.) *Censu cadere*, a censu eximi; *être exempté de payer le cens.* (A. 897.) *Vid.* INCREMENTUM, MANUFIRMA, RATIONALIS.

CENTA. — Decima pars *centenæ*, continens decem familias, *Vid.* CENTENA. — Ambitus, circuitus; *Vid.* CINTUM.

CENTANA. — Districtus, dominium, ut CENTENA. (LEO. IX PP.)

CENTANARIUM.— Pondus centum librarum; *poids de cent livres.* (A. 1526.)

CENTATUM. — Pro CENDALUM.

CENTAURUS. — Idem q. CENTURIO.

CENTENA. — Pars comitatus aut regionis, sic dicta a centum familiis quibus constabat; *centaine, une des subdivisions territoriales de la Gaule à l'époque carlovingienne.* (Pass.) — Districtus, jurisdictio, dominium; *juridiction, ressort, seigneurie.* (A. 1090.)—*Centenæ*, fustium vel flagellorum centeni ictus. (*A. SS.*)

CENTENALIA. — Pars regionis, idem q. CENTENA. (*Tab. Rot.*)

CENTENARIA. — Dominium, idem q. CENTENA. (A. 951.) — Canalis per quem aqua decurrit; *tuyau, canal.* (Anast.)

CENTENARIUM. — Pondus centum librarum; *poids de cent livres.* (Isid.) — Quod complectitur centum cannas; *longueur de cent cannes.* (*St. Mass.*) — Canalis, ut CENTENARIA.— Officium centum Missarum, *Vid.* TRICENARIUM. (*Chr. Casaur.*)— Pars regionis in *centenas* divisæ, vel territorium intra quod jurisdictio et districtus alicujus villæ seu oppidi protenditur. (A. 1108.)— Modus agri, idem q. CENTUM. (A. 1374.)

CENTENARIUS. — Centurio, centum militibus præfectus; *centurion, centenier, commandant de cent hommes.* (Pass.) — *Centenæ* præfectus, judex minor qui in centenis jus dicebat, comitique suberat; *centenier, celui qui administrait la justice dans une centaine.* (Pass.) — Modus agri, idem q. CENTUM.

CENTENITAS. — Centum; *centaine.* (S. Bern.)

CENTENNIS. — Centenarius, ætatis centum annorum; *centenaire, âgé de cent ans.* (Gild.)

CENTERARIUS. — Sarcinator, qui consuit et conficit *centones*; *couturier, tailleur.* Melius legeretur *Centonarius.* (Lob., *Hist. Brit.*)

CENTERIUS. — Semita, via strictior; *sentier.*

CENTETUM. — Spatium centum pedum; *longueur de cent pieds.*

CENTIALES. — Pro CENSIALES.

CENTIGAMUS. — Qui centum, id est plures habet vel habuit uxores; ut *bigamus* qui duas; *celui qui a été plusieurs fois marié.* (Ach.)

CENTIMETRUM. — Carminis genus ex alienis carminibus seu carminum particulis compositum; *centon.* (Ach., *Spic.*)

CENTIMOLUS. — Molendinum; *moulin.* (Pet. Diac.)

CENTINA. — Pro CENTENA. (A. 770.)

CENTO. — Pulvinare; *coussin, oreiller.* (Joan. Wheth.) — Carmen seu scriptum ex variis fragmentis contextum; *centon.* (Pass.)

CENTOCULUS. — Qui *centum oculos* habet; *qui a cent yeux.* (Pass.)

CENTONARIUS. — (Adj.) Ad *centonem* spectans; *de centon.* (Tert.) — (Subst.) Qui *centones* colligit et vendit; *chiffonnier.* (*Cod. Th.*)

CENTONIA. — Herbæ genus, forte pro *centoria*, centaurium; *petite centaurée.*

CENTONIUM. — Cento, vestis ex variis panniculis consarcinata; *vêtement rapiécé, fait de morceaux divers.* (S. Cyril.)

CENTONIZARE. — Ex variis libris describere, excerpere; *extraire de diverses publications, composer une œuvre de morceaux choisis dans différentes œuvres.* (Rad. de Dic.)

CENTRATUS. — *In centro* positus; *qui est au centre.* (Fulg.)

CENTRUM. — Fornicis circulus, cui tota concameratio innititur; *cintre.* (*Vet. Gl.*)

CENTUM. — Modus agri, idem q. CENTURIA: « Unum *centum* terræ in pluribus petiis. » (A. 1374.)

CENTUPLICARE.—Idem q. CENTONIZARE. (Pap.)

CENTURA. — Cingulum, zona; *ceinture.* (Mur.)

CENTURERIUS. — Zonarius; *ceinturier.* (A. 1375.)

CENTURIA. — Apud Anglos, hundredus, sive curia hundredi; *Vid.* HUNDREDUS. (Joan. Sar.) — Zona; *ceinture.* (Mur.) — Modus agri; *certaine quantité de terre.* (Pass.)

CENTURIARE. — Idem q. CENTONIZARE. (Pap.) — Agrum limitibus includere; *limiter une terre, en établir les bornes.*

CENTURINI. — *Vid.* CHRISTIANI *de cinctura*

CENTURIO. — Centenarius, qui *centenæ* præest; *centenier.* *Centurio rerum nitentium*, ap. Am. Marc., is qui signorum ac statuarum ex ære ac marmore in urbe curam gerebat, postea *tribunus*, ac demum comes *rerum nitentium* appellatus est.

CENTURIUM. — Zona, ut CENTURA. (*St. Verc.*)

CENTUS. —(Adj.) Pro *centum*: « Ad summam quatuor *centarum* librarum. (Mart.) — Pro CONTUS. (*Vet. Gl.*)

CENULENTUS. — Cœnosus, lutosus; *boueux, fangeux.* (A. 947.)

CEOCA. — Stipes; *souche, tronc d'arbre.*

CEOLA. — Navis species, ex longiorum genere; *sorte de vaisseau long.* (*Inst. Angl.*)

CEOLLA. — Ludi species in quo follis clava propellitur; *espèce de jeu de paume, de mail ou de ballon*; ol. *choule.*

CEPARIA.— Strues, ut videtur, stipitum, truncorum alteriusve materiæ combustibilis; *amas de bois ou d'autres matières combustibles.* (Mur.) — Horti species; *courtil.* (*Vet. Gl.*)

CEPARIUM. — Jusculum cepa conditum; *sauce à l'oignon.* (A. 1361.)

CEPARIUS. — Qui curat *cepas*; *jardinier.* (*Vet. Gl.*) — Vulgaris panis. (*Vet. Gl.*)

CEPARUM USATICUM. — Redditus quem percipiebat rex in hortis unius loci. (A. 1306.)

CEPASTICUM. — Pro CESPATICUM.

CEPATGIUM. — Idem q. CEPPAGIUM.

CEPATICUM. — Stipites arborum succisarum; *Vid.* CEPPAGIUM.

CEPERIA. — Hortus aut carceris custodia. (A. 1269.)

CEPHAL. — Caput, a Gr. κεφαλή; *tête.*

CEPHALAETHÆ. — Capitationis exactores; *receveurs de la capitation.*

CEPHALERIO. — Census de singulis capitibus; *capitation.*

CEPHALICUS. — Capitalis, princeps. (De Christo dicitur in quadam oratione.)

CEPHALMEDIN. — Prætor urbis, idem q. ZAVALMEDINA.

CEPHALUS. — Stultus, ineptus; *sot, inepte.*

CEPHAS. — Caput; *tête.* (*PP. Joan. XXII Bulla.*)

CEPIA. — F. pro *sepia*, piscis genus; *seiche.* (*Nec. S. Mart. Lem.*)

CEPITATICUM. — Idem q. CESPITATICUM

CEPITI. — Clerici minores vel inferiores. (*Stat. Ecc. Sen.*)

CEPOLA —Diminut. a *Cepa*; *petit oignon.*

CEPONES.—Juniores seu infantes. (Bern. mon.)

CEPPA. — Vitis, vinea; *vigne.* — Truncus, stipes; *souche, tronc.* (A. 1022.)

CEPPAGIUM. — A. Gal. *cep*, stipes, caudex, cippus: « Qui forestarii ceperint cooperationes, *ceppagia*, et eschaetas quercuum sive aliarum arborum. » (Mat. in *Vit. abb. S. Alb.*) Id est stipites arborum succisarum nondum eradicatas, inquit Warsius. *Vid.* CEPATICUM et CHOCAGIUM.

CEPPUS. — Truncus, ut CEPPA. — Pro CIPPUS.

CEPTARE. — Acceptare; *agréer, accepter, adopter.*

CEPTOLUS. —Vitis, vinea, stirps vineæ; *cep.* (A. 1361.)

CEPTRUM. — Pro SEPTUM. (A. 1348.)

CEPTUS. — Idem q. CAPTURA. (Anast. Bibl.)

CEPULA. — Idem q. CEPOLA.

CEPULARIUM. — Juscellum e cepis confectum; *ragoût d'oignons*; ol. *oignonnée.*

CEPULATUM. —Ead. notione.

CEPUM. — Pro *sebum*, adeps pecudum; *suif.* (A. 1329.)

CEPUS. — Rete, ut CIPPUS. — Compedes et carcer ipse, ut CIPPUS.— Truncus, stipes, ut CEPPA.

CERA. —Facies, vultus; *visage*; ol. *chère, chière.* —*Cera annuli subterfirmare*, sigilli effigie impressa ceræ instrumentum confirmare. (*Act. SS. Bened.*). *Per ceram et setam commendare* est, ut videtur, sigilli effigiem ceræ imprimere, illamque *seta* seu bombyce appendere. (*Chartul. Eccl. Apt.*) — *Cera de resurrectione*, id est, ut conjectat Mabillonius, cereus paschalis seu illa lampas quæ Jerosolymis divinitus accendebatur singulis annis in vigilia Paschæ. (*Act. SS. Ben.*)—(*Ceras superiores et summas* antiqui vocabant primas testamentorum pagellas, secundas vero *inferiores, secundas, novissimas, imas et extremas.*)

CERACULUM. — Tabula cerea in qua veteres solebant characteres formare; *tablette de cire sur laquelle les anciens écrivaient.*

CERAFUNIBULUS. — Fax, tæda ex funibus et cera confecta: *torche.* (Gauf. Mal.)

CERAGIUM. — Quod *ceræ* nomine præstabatur ecclesiis ad luminarium concinnationem.

CERAGIUS. — Pistor; *boulanger.* (Ugut.)

CERAIOLUS. — Ead. notione. (*A. SS.*)

CERALE. — Forte præstatio in cera. (A. 1227.)

CERAMELLA. — Fistula, calamellus; *chalumeau (instrument de musique).*

CERAPTUM. — Panvinio candelabrum in formam cornuum effictum; aliis instrumentum quo cereus accenditur, vel vas in quo cereus accensus ardet.

CERARE. — Cera induere, illinire; *cirer, enduire de cire.* (*St. Cartus.*) — Constringere, arctare; *serrer* (*Act. sæc.* XV.)— Forte prægustare; *goûter, essayer.* (*St. Ast.*)

CERARIUS.— Servorum species. (Ex quibusdam instrumentis patet ita dictos libertinæ conditionis homines qui censum capitis sui in *cera*, seu *cerarium* ecclesiis præstabant.)

CERASARIA. — Locus cerasis consitus; *lieu planté de cerisiers, cerisaie.*

CERASEA. — Pro CERASUM.

CERASO. — Species cerasi grandioris. (*A. SS.*)

CERATAULA. —Buccinator, cornicen.

CERBELLERIA. — Pileolus ferreus ad tuitionem capitis accommodatus; *armure de tête*; ol. *cervelière.*

CERBOTANA.—Machinæ jaculatoriæ species; *arme de jet*; ol. *sarabatane.*

CERCA. — Clausum, septum; *enceinte, clôture* (A. 1041.)

CERCARE. — Vallare, in modum circuli circumdare, obsidione cingere; *assiéger, envelopper.* (A. 1295.) — Quærere, inquirere; *chercher.* (*St. Pl.*)

CERCELLA. —Querquedula; *sarcelle.*

CERCELLUS. — Circellus, parvus circulus; *cerceau.*

CERCENATUS. — Cincinnatus, cripsus; *frisé, crépu.* (*Vet. inst.*)

CERCHA.—Inspectio quæ fit circumeundo, simul et census qui pro excubiis seu custodia castri solvebatur; *ronde et taxe qui se payait pour frais de garde d'un lieu fortifié.* (A. 1305.)

CERCHARE. — Ut CERCARE.

CERCHEIA. — Idem q. CIRCA.

CERCHEMANARE. — Limites ex jure vel ex officio figere, quod agros inspiciendo et circumeundo fit. (A. 1238.)

CERCHERIA. — Custodia. (A. 1202.)

CERCHIA. — Census qui solvebatur episcopo aut archidiacono ab ecclesiis pro visitatione; *redevance que les églises payaient à l'évêque et à l'archidiacre, lorsqu'elles en étaient visitées.* — Vigiliæ, excubiæ quæ fiunt circumeundo; *ronde.*

CERCIMITA. — Herbæ species.

CERCIS. — Gr. κερκίς, unum ex brachü ossibus, f. idem q. *Radius* Gal. dicitur. (*A. SS.*)

CERCIUS.— Pro CIRCIUS.

CERCLAGIUM. — Idem q. CIRCULAGIUM.

CERCLARIUS. — Circulorum opifex; *cerclier.*

CERDONICUS. — *Cerdonicum opus*, idem q. sutoria a *cerdo*, Gal. *gagne-petit, savetier, ouvrier de bas étage.*

CERDONISSA. — Uxor *cerdonis. Vid.* CERDONICUS.

CERDONIUS. — Idem q. CERDONICUS.

CEREA.—Cerasum, mendose pro CERASEA.

CEREAGIUS. — Idem q. CERAGIUS.

CEREALIS. — Pistor; *boulanger.* — Cursor, nuntius; *messager, courier.* — Servus qui censum capitis in *cera* solvebat. (A. 1065.) — *Cereale gramen*, fruges. (Gualt.) *Cereale poculum.* (*Sax. Gramm.*) *Cerealis* [*potus* (Berch.), cerevisia; *cervoise, bière.*

CEREALIUS. — Pistor, ut CEREALIS.

CEREAPTUM. — Idem q. CERAPTUM.

CEREARIUS. — Idem q. CERARIUS.

CEREARMA. — Instrumenta pistoria; *ustensiles pour faire le pain.* (*Vet. Gl.*)

CEREBRERIUM.—Cassidis species qua tegebatur capitis pars superior; idem q. CERBELLERIA.

CEREBRUM CAMERÆ. — Rotundum templi fastigium; *Vid.* THOLUS.

CERECENSUALES. — Qui *ceræ* certum pondus quotannis ecclesiis pensitare ex *censu* tenebantur; iidem q. aliis CERARII dicebantur. (A. 1225.)

CEREFOLIUM. — Genus apii; *cerfeuil.*

CEREGARE. — Carro onus imponere, onerare; *charger*; ol. *carier.*

CEREMONIA. — Victima, hostia, quia cum apparatu immolabatur; *victime pour le sacrifice.* (*A. SS.*) — Festum solemne; *fête solennelle.* (*St. Saon.*)

CEREMONIALIA. — Cæremoniæ, ritus. (*H. dom. reg. Portug.*)

CEREMONIALIS. — *Ceremonialis scientia*, magia, vel magicus apparatus.

CEREMONIARI. — Diis sacra offerre; *offrir des sacrifices aux dieux du paganisme.* (*A. SS.*)

CEREOFALUM. — Ut CEREOPHALUM

CEREOLUS. — Cereus; *de cire, en cire.*

CEREOPHALUM. — Candelabrum, cereis instructum, quod postea PHARA et FARA vocaverunt.

CEREOSTATA. — Candelabra quæ per se stant, vel in quibus cerei stant, aut manibus deferuntur; *chandeliers, candelabres.*

CEREOSTATARII. — Acolythi, qui *cerostata* seu candelabra in ecclesiasticis processionibus aut cæremoniis deferunt qui aliis CEROFERARII.

CEREPULIUM.—Idem q. CEREFOLIUM.

CERERE. —Gaudere. (*Vet. Gl.*)

CEREREUS. — Cerarius; *cirier.*

CERERIA. — Cerasum; *cerise.*

CERETARUS. — Circulator, sive circumforaneus pharmocopola; *charlatan.*

CEREUS. — *Cereus paschalis*, qui in Sabbato sancti Paschatis a diacono benedicitur et novo igne accenditur; *cierge pascal. Cereus benedictus*, ead. notione. (*Ch. Roberti Carnot. episc.*) *Cerei columna*, candelabrum in quo cereus paschalis ponitur. (*Ord. Rothom.*) *Cereus capsalis*, qui ante capsas seu reliquiarum thecas accendi solet. (*Cærem. Eccl. Carnot.*) *Cereus comitis*, præstatio quæ comiti fiebat in cera. (A. 1287.) *Cereus tantis*, qui ante tabernaculum, *tenda* dictum, ubi corpus Christi asservatus, accenditur. (A. 1398.) *Cereus virtutum*, votivus, qui pro miraculo impetrando vel impetrato offertur. (A. 1524.)

CEREVISIA. — Pro CERVISIA.

CEREVISOR. — Qui cerevisiam conficit; *brasseur.*

CERGIA. — Pro SERGIA, panni species; *serge.* (A. 1383.) — Custodia, servientes nimirum qui *forestæ* invigilant ne quid damni in ea committatur. (A. 1202.)

CERGIUM. —A Gal. *cierge*; cereus.

CERIA. — Pro CEREUS. (*Cap. Pip. reg.*) — Potus species. *Vid.* CELIA. — Forte casei species, seu lac certa ratione coagulatum, in Ch. a 1152, nisi sit pro SERIA, cistæ seu vasis species.

CERICEUS. — Pro SERICUS.

CERICUM. — Pro CERA, ut videtur. (A. 1277.)

CERICUS. — Ead. notione q. SERICUS.

CERIFEX. — Qui operatur in cera; *cirier.*

CERIFORI. — Idem q. CEREOSTARII

CERILIGION. — Idem q. CHIROGRYLLUS.

CERINA. — Nassis vel corbis piscatoria ? (*A. SS.*)

CERIO.— Mensuræ genus. (*Chart. S. Vandreg.*)

CERIOLA. — Pro CERCELA

CERIOLUS. — Parvus cereus; *petit cierge.*

CERISEUS. — Pro SERICEUS.

CERISUM. — Pro CERASUM.

CERNELIUM. — Pinna seu pinnatus murus: *créneau ou mur crénelé.* (A. 1239.)

CERNENTIA.—Visus; *vue, faculté de voir.* (*M. Cap.*)

CERNICA — Tunica. (*Vet. Gl.*)

CERNIFOCUM. — Cœna serotina quæ in vigilia natalis Domini ad focum fiebat.

CERNITA. — Deliberatio, publica consultatio; *délibération, consultation en assemblée publique.* (*A. SS.*)

CERNUE. — Humiliter, a *cernuus*, inclinatus; *avec humilité.* (*Conc. Hisp.*)

CERNUERE. — *Cernuare; tomber la tête la première.*

CERNUI.—Calceamenti genus; socci sunt sine solea, inquit Pap.

CERNULARE. — Idem q. CERNUERE.

CERNUUS. — Magnus, infinitus, acer. (*Vet. Gl.*) — Abjectus, humilis. (*Script. rer. Fr.*)

CEROBOTANA. — Idem q. CERBOTANA.

CEROBOTARIUM. — Idem q. CEREBRERIUM.

CEROCENSUALES. — Qui *censum ceræ* ecclesiis ex debito præstabant; iidem q. CERARII.

CEROCENSUS. — Census ex *cera.*

CEROFALUM. — *Vid.* CANDELA.

CEROFARIUM. — Pro CEROFERARIUM.

CEROFERAGIUS. — Qui cereos defert in ecclesiasticis cæremoniis, aut qui luminaria ecclesiæ accendit.

CEROFERALE. — Candelabrum quod cereum fert; *chandelier.* (Fort.)

CEROFERARIUM.— Ead. notione.

CEROFERARIUS. — Idem q. CEROFERAGIUS.

CEROGERULUM. — Idem q. CEROFERALE.

CEROMA.— Cerea imago; *portrait, image de cire.* (*Sex. Synod.*) — Gluten seu viscus quo quis invitus detinetur. (*A. SS.*)

CEROPTATUM. — Idem q. CERAPTUM.

CEROSA. — Cerusa; *ceruse.* (Theoph.)

CEROSTANDA. — Idem q. CEREOSTATA.

CEROSTANTES. — Ead. notione.

CEROSTATA. — Ead. notione.

CEROSTATARIUM. — Candelabrum quo cerei feruntur; *chandelier, candelabre.*

CEROSTATUM. — Ead. notione.

CEROTECA. — Pro CHIROTHECA.

CERRAGIUM. — Pro CERAGIUM.

CERRETUM. — Silva ex fagis; *forêt, bois de hêtres.*

CERRITUS. — Ead. notione.

CERRUS. — Fasciculus; *paquet, fagot*

CERTAMEN. — Cura, accuratio, animi contentio. — *Certamen œcumenicum*, quod ad illud athletæ ex toto terrarum orbe reciperentur.

CERTAMINARE. — Certare, contendere, altercari.

CERTIFICARE. — Notum vel certum facere, scripto testari; *certifier.* (A. 1399.)

CERTIFICATIO.— Citatio, vocatio in jus; *citation.* (A. 1281.)— Securitas; *sûreté. Certificationis litteræ*, scriptum testimonium; certitudo. (A. 1399.) — Affirmatio, assertio, *certificat.* (A. 1442.)

CERTIFICATORIUM. — Ut CERTIFICATIO, citatio. — *Certificatoria littera*, idem q. *certificationis litteræ; Vid.* CERTIFICATIO.

CERTIFICATUS. — Certior factus; *certifié.* (*A. SS.*)

CERTIO. — Affirmatio, assertio; *affirmation.* (*Chr. Wat.*)

CERTIONARE. — Securum reddere. (*A. Lud.*)

CERTIORARE.—Certum facere; *certifier.* (Ugut.)

CERTIORATIO.— Declaratio, significatio; *action de faire connaître, d'indiquer.* (A. 1408.)

CERTIORATUS. — Certior factus; *certifié.* (A. 1291.)

CERTITUDINALIS. — Certus; *sûr, certain.* (*Vet. Form.*)

CERTITUDINALITER. — Certo, procul dubio; *à coup sûr, certainement.* (Rym.)

CERTITUDINARIE. — Ead. notione.

CERTIVE — Certe; *assurément, certes.* (A. 1312.)

CERTUS. — Quidam; *un certain.* (*Leg. Rot.*)

CERURGIA. — Pro CHIRURGIA. (A. 1279.) — Sorbus, arbor; *sorbier.* (Ugut.)

CERULARIUM. — Locus ubi venduntur seu asservantur *ceræ* seu *cerei*; *lieu où l'on vend, où l'on conserve les cierges.* (*Vet. Gl.*)

CERULARIUS. — *Ceræ* venditor; *marchand de cierges.* (Anast.)

CERULEUM. — Triticum; *orge.*

CERUM. — Potionis genus; idem q. CERIA.

CERURSICUS. — Chirurgus; *chirurgien.*

CERUSICUS. — Ead. notione.

CERUSSA SCRIBERE. — Scribendi ratio cujus usus potissimum in edictis scribendis et proponendis (Illinebantur tabulæ *cerussa*, seu albo colore, in quibus postmodum scribebatur.)

CERUVA. — Idem q. CERURGIA.

CERVASIA. — Idem q. CEREVISIA.

CERVEIA. — Forte vivarium in quo cervi aliave animalia continentur; *parc.* (A. 1235.)

CERVELERIUM. — Instrumentum coquinæ. (A. 1379.)

CERVELLA. — Cerebrum, cerebella; *cervelle.* — *Cassidis* species, idem q. CEREVELLERIUM

CERVELLERIUM. — Cassidis species, idem q. CEREBELLERIA

CERVESA. — Idem q. CEREVISIA.

CERVICAL. — Quod circum caput est. (Aliud videtur quam pulvinar.)(*Ann. Ben.*)— Pulvinus; *oreiller.* (*Vet. Gl.*)

CERVICARIUM. —Pulvinar; *oreiller.* (*Vet. Gl.*)

CERVICATA. — Alapa, colaphus; *soufflet.* (*A. SS.*)

CERVICATUS. — Superbus, furiosus, contumax; *fier, obstiné, entêté.* (S. Aug.)

CERVICORIUM. — Crumena ex cervicorio; *bourse de peau de cerf.* (Ord. Vit.)

CERVICOSITAS. — Pertinacia, contumacia; *entêtement, obstination.* (*A. SS.*)

CERVICOSUS. — Pertinax; *entêté, opiniâtre.*

CERVIGIUM. — Idem q. CHERVIGIUM.

CERVINARIA. — Cella vinaria; *cave, cellier.*

CERVINARIUS. — Qui vinum vendit; *marchand de vin.*

CERVISA. — Idem q. CEREVISIA

CERVISIA. — Ead. notione.

CERVISIARE. — Cerevisiam conficere; *fabriquer de la bière. brasser.*

CERVISIARIA — Mulier quæ cerevisiam conficit; *femme qui fait la bière.*

CERVIX. — Cerebrum; *la cervelle.* (*Vit. S. Fr. de Paul.*)

CERVULA. — Ludus quondam apud paganos et etiam apud Christianos solitus; solebant quippe ii Kalendis Januarii belluarum, pecudum, et vetularum assumptis formis huc et illuc discursare, et petulantius sese gerere; quod a Christianis non modo proscriptum, sed et ab iis postmodum inductum constat.

CERVUS. — *Cervus domitus*, domesticus; *cerf privé.* (*Lex Ripuar.*) *Cervus ad venationem faciendam mansuefactus; cerf dressé pour la chasse.* (Præmittebatur in silvam ut cæteros attraheret, et dum iis se adjungebat, in casses et venatores conjiceret.) *Cervus extelarius. Vid.* EXTELARIUS. *Cervus qui treudis non habet. Vid.* TREUDIS.

CERYCA. — Buccinator vel homo scenicus, aut quid simile. « *Cerycas*, citharistas, tragœdas, et aurigas sæpe sibi superasse visus est. » (S. AUG.)

CERYCIUM. — Caduceus, seu lignum rectum duos habens serpentes sibi invicem implicitos, et facies habentes sibi obversas; *caducée.*

CESATRIX. — Quæ jure suo vel aliqua possessione cedit; *cessionnaire.* (A. 974.)

CESIA. — Lenticula; *lentille, tache de rousseur.* (*Vet. Gl.*) — Sepes, sepimentum ex virgultis cædendis vel cæsis confectum; *clôture, enceinte faite de buissons.* (*St. Verc.*)

CESPALICANA. — *Vid.* SCRIPTURA.

CESPATICUM. — Idem q. CESPITATICUM.

CESPES. — *Cum cespite terræ tradere*, aliquem in terræ possessionem mittere ei tradendo cespitem ejusdem terræ. *Vid.* INVESTITURA. — Prædium rusticum; *métairie, bien de campagne.* (S. Cyp.)

CESPITARE. — Cadere, offendere; præsertim dicitur de equo offensatore (qui cespiti pedem impingit.

CESPITARII. — Qui *cespites* eruunt. (Lamb. Ard.)

CESPITATICUM. — Quibusdam tributum pro via cespitibus munienda; aliis videtur esse pro castris muniendis.

CESPITATOR. — Equus offensator. *Vid.* CESPITARE.

CESPONTICUM. — Idem q. CESPITATICUM.

CESSALIS. —*Cessalis mensura*, ea, ut videtur, quæ cumulata; *mesure comble.* (*Rectæ* seu adæquatæ opponitur.)

CESSARE.— Cedere, dare; *donner, céder, livrer.* (A. 1207.)

CESSARIA. — Prædium rusticum seu forte viridarium pomarium? (A. 1322.)

CESSATIO. — Interdictum, censura ecclesiastica, cujus vi a divinis cessatur; *interdit.* (*St. Fulc. Bitur. arch.*)

CESSERIA. — Idem q. CESSARIA.

CESSIA. — Sepes, idem q. CESIA.

CESSIM. — Gradatim; *graduellement, peu à peu.*

CESSIONARE. — Cedere, ut CESSARE.

CESSIONARIUS. — Qui jure suo vel aliqua possessione cedit; is etiam cui ceditur; *cessionnaire.* (Rym.)

CESSITOR. — Qui sua possessione cedit; idem ac CESSIONARIUS. (*Chartul. Ecc. Apt.*)

CESSURA. — Pro CÆSURA.

CESSUS. — Cessatio a divinis, interdictum; *interdit, privation des cérémonies religieuses.* (A. 1347.) — Ut DECESSUS, Gal. *cez.* Dicebatur de beneficiis ecclesiasticis vacantibus per *cessionem* vel obitum possessoris (A. 1537.) — Pro CENSUS. (*Act. SS. Ben.*)

CESTA. — Vinculum, ligamen; *attache, lien.* (*Guid. Disc. Fars.*)

CESTARIATA. — Pro SEXTARIATA.

CESTARIUM. — Pro SEXTARIUM.

CESTINUS. — Cistella; *cassette, coffret.* (*A. SS.*)

CETA. — Pro CETE; *baleine.*

CETARIUM. — Vivarium in quo pisces sunt, vel officina in qua liquamen ex piscibus conficitur; *réservoir à poissons ou atelier de préparation de la saumure.*

CETARIUS. — Piscator et qui salsamenta piscium et liquamen venditat; *pêcheur et marchand de poisson salé.*

CETERA. — *Cetera notariorum;* nota abbreviationis qua potissimum utebantur notarii. (Bar.)

CETERARIUS. — Idem q. CETARIUS.

CETHERIUS. — Idem q. CETACEUS, spectans cete; *de baleine.*

CETHONINUS. — Pro SETONINUS.

CETILHÆ. — Sedes in choro ecclesiæ. (A. 1407.)

CETIMUM. — Idem q. CETINUM

CETINUM. — Vivarium grandiorum piscium; *vivier, réservoir pour les poissons de grande taille.*

CETINUS.— Pannus sericus; *satin.* (*Conc. Hisp.*)

CETONINUM. — Idem q. SETONINUM.

CETRINUS.—Pro *citrinus; couleur de citron.*

CETRUS. — Mensuræ annonariæ species: « XVI *cetros* avenæ. » (A. 1224.)

CEUXUM. — Sebum; *suif.* (A. 1488.)

CEVATA. — Avena; ut CIVATA.

CEVECELLIA. — Pars vestis qua caput immittebatur, idem q. CHEVESSELLIA.

CEVERIUM. — Apud Dalphinates, species embammatis seu eliquaminis quo pulli condiuntur, vel forte vas in quo coquebantur.

CEVESIA. — Pro CEREVISIA.

CEVEUS.—Locus testudinatus; *lieu voûté.* (*Vet. Gl.*)

CEZA.—Ramale; *ramée, branchages coupés.* (A. 1398.)

CHAABLEIUM. — Arbor ventorum vi, vel alio quovis modo ad terram prostrata; *arbre abattu;* ol. *chaable, chablis.*

CHAABLIS. — Rudens; *câble;* ol. *chaable.*

CHAABLUM. — Ead. notione.

CHAAFELUS. — Tabulatum; *plancher, appentis;* ol. *chafaut.*

CHAAFFALLUM. — Propugnaculum, idem q. CADAFALSUS. (A. 1270.)

CHAALLANIA. — Pro CASTELLANIA.

CHABANARIA. — Idem q. CABANNARIA.

CHABANNA. — *Chabanna mercati*, forum tectum; *marché couvert, halle.* (A. 1296.)

CHABARDUM. — Idem q. CAPHARDUM.

CHABENA.— Certa, ut videtur, fili quantitas certo ordine disposita. (A. 1380.)

CHABENTIA. — Idem q. CABENTIA.

CHABISCARE. — Dotare, dotem assignare; *donner une dot à quelqu'un.* (A. 1340.)

CHABLUS. — Idem q. CHAABLIS.

CHABOCELLUS. — Species mensuræ frumentariæ. (A. 1265.)

CHACAATOR. — Equus venatorius; *cheval de chasse;* ol. *chacéour.*

CHACANUS. — Idem q. CAGANUS

CHACARE. — Venari; *chasser.*

CHACEA. — Venatio; *chasse.* — Via per quam aguntur animalia ad pascua. Hinc *chaceare* pro eo quod Galli etiamnum dicunt *chasser les bêtes aux champs.* (In nonnullis locis Neustriæ ambulacra seu itinera hinc inde arboribus consita, *chasse* etiamnum appellantur.)

CHACEPOLUS. — Idem q. CACEPOLUS.

CHACERIA. —Venatio, ut CHACEA.

CHACHAUDERIUM. — Forte fornax caldaria. (A. 1319.)

CHACIA.—Venatio; *chasse. Chacia calida*, cum quis ex primo impetu aliquem insequitur; *chaude chasse.* (A. 1382.)—Via per quam animalia ad pascua aguntur, ut CHACEA.

CHACIARE. — Idem q. CACIARE.

CHACIPOLERIA. — Officium *cacepolli* ejusdemque emolumentum. (A. 1259.)

CHACIPOLLUS. — Idem q. CACEPOLLUS.

CHAÇOR. — Idem q. CHACAATOR.

CHADABULA. — Idem q. CABULUS.

CHADRIGARUM. — Exportatio, vectura; *charriage.*

CHAECIA. — Idem q. CHACEA.

CHAELLANUS.—Vassallus, feodatus, dominus inferior; idem q. CHASEATUS. (A. 1455.)

CHAFAGIUM. — Lignatio; *chauffage.*

CHAFALLUS. — Turris lignea, seu tabulatum; *tour de bois, ou plancher;* ol. *chafaut.*

CHAFFARDUM. — Idem q. CAPHARDUM.

CHAFFAYLLIUS. — Idem q. CHAFALLUS.

CHAGANUS. — Idem q. CAGANUS.

CHAIA. — Idem q. CAYA.

CHAICIA. — Venatio; *chasse.*

CHAISNUS. — Quercus; *chêne.*

CHALANNUS. — Navigii species, idem q. CHELANDIUM.

CHALCHERIA. — Forte fornax caldaria; *four à chaux.* (A. 1342.)

CHALCIDISARE. — Pecuniæ avidius invigilare. (*Mart. Lex.*)

CHALCIDIUM. — Menianum; *balcon.*

CHALCUS. — Monetæ æreæ minutioris species apud Batavos.

CHALDÆI. — Saraceni; *Arabes, Sarrasins.* — Astrologi; *astrologues.*

CHALEDIA.—An via strata, agger, Gal. *chaussée?* (A. 1200.)

CHALENDRA. — Idem q. CHELANDIUM.

CHALENTUM. — Pro CHALENGUM, lis, calumnia; idem q. CALLENGIA.

CHALFATA. — Idem q. CHAFALLUS.

CHALIFA. — Apud Saracenos supremus gentis princeps; *calife.*

CHALIFATUS. — Chalifæ dignitas; *califat.*

CHALMA. — Idem q. CALMA.

CHALO. — Pars supellectilis lecti, straguli species.

CHALONDUS. — Idem q. CHALANNUS.

CHALONGIA. — Monetæ species; ol. *chaloinge et chalonge.*

CHALONNIUM. — Idem q. CHALANNUS.

CHALONNUS. — Ead. notione.

CHALSEDONIUM. — Crystallum; *cristal.* (A. 1321.)

CHALUC. — Piscis genus.

CHALUNGIUM. —Actio qua quis rem aliquam repetit; *demande en justice;* ol. *calenge.* (A. 1254.)

CHALVAGIUM. — Lignatio; *chauffage.* (A. 1340.)

CHALVARICUM. — Tinnitus et vociferationes quibus in Gallia præsertim sponsis ad secundas nuptias convolantibus illudunt atque conviciantur; *charivari.*

CHALYBA. — Idem q. CALIBA.

CHAMA. — Supremum umbellæ vel lecti tegmen; *ciel de lit.* (A. 1494.)

CHAMARLENGUS. — Idem q. CAMARLENGUS.

CHAMBE. — Cannabis; *chanvre.*

CHAMBELLANUS. — Idem q. CAMBELLANUS.

CHAMBERLAGIUM. — Idem q. CAMBELLAGIUM

CHAMBO. — Idem q. CAMBO.

CHAMBRELANIA. — Officium *chambellani*, vel *cambrerii; charge de chambrier.*

CHAMBRERIUS. — Idem q. CAMBRERIUS.

CHAMBRUNCULA. — Parva camera; *petite chambre.* (A. 1278.)

CHAMELOTUM. — Idem q. CAMELOTUM.

CHAMERA. — Idem q. CAMERA.

CHAMERARIUS. — Idem q. CAMERARIUS.

CHAMEUNIÆ. — Humi cubationes, Gr. χαμευνίαι.

CHAMINERIUS. — Idem q. Caminerius

CHAMINUS. — Idem q. Caminus.

CHAMO. — Forte ager exilis et incultus, idem q. Calma; *terre en friche qui n'est pas cultivée;* ol. *chamon.* (A. 1377.)

CHAMONAGIUM. — Ead. notione.

CHAMONNIÆ. — Pro Chameuniæ.

CHAMPAGIUM. — Vectigal agro impositum, præstatio agraria; *droit du seigneur sur une partie de la récolte; il se payait en nature et sur le champ même;* ol. *champart.*

CHAMPARDUM.— Ead. notione.

CHAMPARIA. — Ead. notione.

CHAMPARS. — Ead. notione.

CHAMPEAGIUM. — Jus pascendi pecora in agris, pratis vel silvis domini; id etiam quod præstabatur pro hujusmodi pascuis; *permission de faire paître les troupeaux dans les propriétés du seigneur et redevance à payer pour cette permission.*

CHAMPEARE. — Pascere pecora in *campis*, sive arvis; *faire paître les troupeaux;* ol. *champoier.* (A. 1408.)

CHAMPEIUS. — Camporum custos, idem q. Camparius.

CHAMPERIA. — Officium *camparii.*

CHAMPERIUS. — Idem q. Champeius.

CHAMPERTORES. — Idem q. Campipartores.

CHAMUS. — Frenum; *frein, mors.*

CHAMVERUM. — Cannabum; *chanvre.*

CHANABA. — Ead. notione.

CHANABACIUM. — Tela cannabina; *toile de chanvre, canevas.*

CHANABERIUM. — Locus ubi seritur cannabis; *chenevière.*

CHANABERIUS.—Ead. notione. (A. 1512.)

CHANALLIONUS. — Canaliculus, aquæductus; *conduit, aqueduc.* (A. 1414.)

CHANAVA. — Cannabis; *chanvre.*

CHANAVUM. — Ead. notione.

CHANCELLETUS. — Pro Chenetellus.

CHANCELLRIUS. — Qui candelas facit vel vendit; *fabricant ou marchand de chandelles.* (A. 1375.)

CHANEBA. — Ead. notione q. Chanava.

CHANECIA. — Alveus, canalis; *canal, conduit.*

CHANEVARIA. — Idem q. Chanaberium.

CHANEVERIUM. — Ead. notione.

CHANGARE. — Permutare; *échanger.*

CHANGIA. — Permutatio; *échange.*

CHANSONARIA. — *Chansoni* officium; *échansonnerie.*

CHANSONUS. — Pincerna; *échanson.*

CHANTARUM. — Idem ac Chanterius.

CHANTELAGIUM. — Tributi species pro vino vendendo; *droit sur ceux qui vendaient du vin en gros ou en détail;* ol. *chantelage.*

CHANTELLUS. — Frustum panis amplioris; *morceau de pain, chanteau.*

CHANTERIUM. — Area, locus vacuus muro cinctus; *cour, endroit vide entouré de murs.*

CHANTERIUS. — Dolii genus statutæ capacitatis; *espèce de tonneau;* ol. *chantier.*

CHANTO. — Pars quædam armaturæ. (A. 1298.)

CHANVANNARIUS MANSUS. — Mansus rustici. (*Hist. Dalph.*)

CHAPA. — Vestis pluvialis quo utuntur clerici; *chape.*

CHAPELETUS. — Sertum precatorium; *rosaire, chapelet.*

CHAPELLARIUS.— Petasorum opifex vel potius capparum artifex; *chapelier ou chapier.*

CHAPERO.— Forte muri fastigium utrinque inclinatum; *chaperon.*

CHAPES. — Monetæ species. (A. 1385.)

CHAPITELLUM. — Receptaculum curruum, aratrorum et aliorum, quæ pertinent ad agriculturam, instrumentorum; *remise.* (A. 1520.) — Pegma funebre, tumulus honorarius. (A. 1345.)

CHAPOTENSIS MONETA.— Monetæ species quæ currebat in Aquïtania.

CHAPPA. — Receptatulum, etc., idem q. Chapitellum. (A. 1463.)

CHAPPALE. — Forte ead. notione. (A. 1335.)

CHAPSAL. — Idem q. Capsol.

CHAPUISARE. — Materiarium opus facere, cædere, incidere; *faire des travaux en bois;* ol. *chapuiser.*

CHAPUISATOR.—Faber lignarius; *charpentier, menuisier;* ol. *chapuis.*

CHAPUISERIA. — Ars materiaria; *métier, état de charpentier;* ol. *chapusie.*

CHAPUISIUS. — Idem q. Chapuisator.

CHAPUISUS.— Ead. notione.

CHAPULARIUM. — Ut *scapulare*, vestis tegens scapulas. (A. 1202.)

CHARA. — Facies, vultus; *visage, mine;* ol. *chière et chère.*

CHARACHA. — Idem q. Caraca.

CHARACTER. — Nota, stigmatis pœna; *marque, peine de la marque. Characterem infligere animali; marquer un animal.* — Signa magica; *écriture magique.* — *Character clericalis*, tonsura seu corona; *la tonsure ecclésiastique.* — *Character nominis*, idem q. Monogramma. — *Character crucis*, crucis signum palliis assutum, in signum votivæ expeditionis sacræ. (Oefel.)

CHARACTERATUS. — *Characteratum ferrum*, ferrum in quo panis ad sacrosanctum Missæ sacrificium destinatus coquebatur; *moule à hostie.* (Mab., *Lit. Gall.*)

CHARACTERIZARE. — Scribere, idem ac Charaxare. — Typis imprimere subjecto prælo; *imprimer en typographie.*

CHARACTERUM. — Signum, terminus, quo agri limites signantur. (A. 832.)

CHARAGIUS. — Idem q. Caragus.

CHARAGMA. — Character, imago; *ressemblance, portrait, image.*

CHARARRA. — Onus carri; *charretée.* (A. 1321.)

CHARAVALLIUM. — Idem q. Chalvaricum.

CHARAVARIA. — Ead. notione.

CHARAVARITIUM. — Ead. notione.

CHARAXARE. — Scribere; *écrire.* (*Vet. Gl.*) — Pingere; *peindre.* (Gr. Tur.) — Delere, maculare, atramento inquinare; *détruire, tacher, barbouiller d'encre.* (*Vet. Gl.*)

CHARAXARIUS. — Notarius, scriptor; *notaire, écrivain, greffier.* (Isid.)

CHARAXATIO. — Scriptura; *écriture.*

CHARAXATURA. — Litura; *rature, mot effacé, mot rayé, changement.* (*Test. S. Rem.*) — Numismata principis charactere notata; *argent monnayé.* (Guib.)

CHARBONARE. — Carbonem conficere; *fabriquer du charbon.* (A. 1340.)

CHARBONERIA. — Locus ubi carbones conficiuntur; *charbonnière.*

CHARBONETUS.—Qui vendit carbonem; *marchand de charbon.* (A. 1313.)

CHARCHARE. — Onerare; *charger.* (A. 1325.)

CHARDO. — Idem q. Cardo.

CHARERIA. — Idem q. Careria

CHARETILLUS. — Cadus, dolium, idem ac Caratellus et Caratillus.

CHARETIUM. — Vectura quæ fiebat cum *carro*, servitii genus, *corvée de charroi.*

CHARETUM. — Ead. notione.

CHAREVERIUM. — Idem q. Chalvaricum.

CHAREYUM. — Idem q. Carreium.

CHARFAGIUM. — Jus percipiendorum lignorum in aliena silva ad focum et alios usus domesticos; *droit de chauffage*, etc. (A. 1226.)

CHARFALIUM. — Idem q. Chaafallum.

CHARGAGIUM. — Onerum impositio; *chargement des marchandises.*

CHARGARE. — Inquirere; *chercher.*

CHARGATORIUM. — Forte locus ubi onerantur merces; *lieu de chargement.* (A. 1417.)

CHARGIA. — Onus; *charge.* (A, 1309.) — Pondus definitum, statuta mensura; etiam *charge.* (A. 1443.) — Accusatio, criminatio; etiam *charge.* (A. 1525.)

CHARGIAGIUM. — Vectigal quod pro vino super carrum onerando et exportando pensitabatur; *droit sur le vin qui s'exportait;* ol. *chargage.* (A. 1375.)

CHARGIARE. — Onerare; *charger.*

CHARGIATUS. — Oneratus; *chargé.* (A. 1287.)

CHARIAMENTUM. — Carrus; *char.* (A. 1391.)

CHARIARE. — Carro vehere; *charrier.*

CHARIATUS. — Oneratus; *chargé.*

CHARICA. — Oblatio, ut videtur, quæ ex *charitate* seu gratuito fiebat; *Vid* Caritas.

CHARIDA. — Domus charitatis; *maison de charité, hôpital.* (A. 1336.)

CHARIERUM. — Vectura quam vassalli dominis exsolvebant; *charroi.* (A. 1224.)

CHARIOTUS. — Currus constans quatuor rotis; *voiture à quatre roues, chariot.* — Focus, pyrophorum, quod quatuor rotis, ut currus, constaret, sic dictus.

CHARIS. — Idem, ut videtur, quod Charierum. (A. 1237.)

CHARISTERIUM. — Donum gratuitum quod singulis quinquenniis regi præstabat clerus Gallicanus, Gal. *don gratuit;* sic dictum, quod gratuito pensitaretur.

CHARITADERIUS. — Idem q. Caritaderius.

CHARITAS. — Idem q. Caritas.

CHARITOSUS. — Idem q. Caritosus.

CHARIVARIUM. — Idem q. Chalvaricum.

CHARMEA. — Præstationis species. (A. 1202.)

CHARMEN. — Carpinus; *charme.*

CHARMINUS. — Ead. notione.

CHARMUS. — Ead. notione.

CHARNAGIUM. — Carnium exactio, idem q. Carnaticum. — Carnes ipsæ animalium. (A. 1337.)

CHARNELLI. — Murorum pinnæ; *créneaux.*

CHARNENE. — Alluvius ager, ut videtur, forte sic dictus, quod vulgo fiat e terra fluvio *charreata* seu advecta; *terrain d'alluvion.* (A. 1233.)

CHERNERAGIUM. — Idem q. Charnagium.

CHARNERIA. — Verticula; *charnière.*

CHARNERIUM. — Ossarium, idem q. Carnerium.

CHARNETGIUM. — Idem q. Carnaticum.

CHARNEVUS. — Ead. notione ac Charnene.

CHAROLARE. — Saltare; *sauter, gambader, danser;* ol. *charoler.*

CHARPA. — Instrumentum ferreum quo ad secandum utebantur; *intrument de fer propre à tailler;* ol. *charpe.*

CHARPANTARE. — Materiarium opus facere; *charpenter.* (A. 1229.)

CHARRAGIUM. — Opera quam vassallus dominis debet cum carris et jumentis; *corvée de transport avec charrette et animaux;* ol. *charriage, charroi.* (Pass.)

CHARRALIS.—Via per quam carrus transire potest; *chemin assez large pour qu'une voiture puisse y passer.* (A. 1406.)

CHARRATA.—Onus carri; *charretée;* ol. *charrée.* (A. 1311.)

CHARREA. — Ead. notione. (A. 1211.)

CHARREAGIARE. — Idem q. Chariare. (*Hist. Dalph.*)

CHARREAGIUM. — Idem q. Charragium. (A. 1256.)

CHARREAMEN.—Ead. notione. (A. 1283.)

CHARREAMENTUM. — Ead. notione. (A. 1324.)

CHARREGARE. — Idem q. Chariare. (A. 1376.)

CHARREGIARE. — Idem q. Chariare. (*Hist. Dalph.*)

CHARREIUM. — Idem q. Charreum. (Pass.)

CHARRERIA. — Navis species qua homines se et res suas in fluviis transvehunt defectu pontis; *bac.* (*Gest. W. Maj. ep. And.*)— Opera *carri* domino debita; *corvée de charroi due par le vassal au seigneur pour le transport des récoltes.* (A. 1380.)—Tributum quod a transeuntibus per *carreriam* exigitur; *droit de passage, péage.* (A. 1232.)

CHARRERIUM. — Idem ac CHARRAGIUM. (A. 1230.)

CHARRETA. — Idem q. CARRADA. (*Lib. opp. Jass.*)

CHARRETADA.—Ead. notione. (A 1291.)

CHARRETARIUS. — Idem q. CHARRALIS. (A. 1319.)

CHARRETERIUS. — *Charreterium iter*, ead. notione. (A. 1319.)

CHARRETIUM. — Pars carri quæ axi imponitur; *charretin*. (*Ch. Norm*)

CHARRETO. — Carrorum ductor; *charretier*. (A. 1388.)

CHARREUM. — Opera *carri* domino solvenda; *corvée de charroi;* ut CHARRERIA. (A. 1410.)

CHARRIAGIUM. — Idem q. CHARRAGIUM. (A. 1346.)

CHARRIOTUM. — Idem q. CHARIOTUM. (A. 1480.)

CHARRIOTUS. — Idem q. CHARIOTUM. (A. 1480.

CHARRO. — Carrorum faber; *charron*. (*Ch. Ital.*)

CHARROBRIUM. — Vectura cum *carro ; charroi , corvée de transport*. (A. 1187.)

CHARROIUM. — Ead. notione. (A. 1197.)

CHARRONERIA. — Via per quam *carrus* transire potest; ut CHARRALIS. (A. 1270.)

CHARRONNERIUS. — Idem q. CHARRO. (A. 1303.)

CHARRONUS. — Ead. notione. (A. 1303.)

CHARRUAGIUM. — Idem q. CARRUCAGIUM. (A. 1412.)

CHARRUCHIA. — Aratrum ; *charrue*. (A. 1319.)

CHARRUELLA.—Ead. notione. (A. 1319)

CHARRUS. — Mensuræ vel ponderis species apud Anglos ; *certain poids ou certaine mesure*. (Flet.) — Carrus; *char, voiture*. (Pass.) — Rupes prærupta, jugum; *roche escarpée, colline, chaine de hauteurs*. (A 938, 958.)

CHARTA.—Papyrus, pergamenum, omne id in quo scribitur; *papyrus , parchemin , papier, et généralement toute matière subjective de l'écriture*. (Pass.) *Charta cuttunea*, seu *bombycina*, ex gossypio seu *cottone; papier de coton*. (Roch. Pirr.) *Charta Inda*, papyrus; *papier d'Egypte, papyrus*. (Mat. Silv.) *Charta coccinea, crocata* vel *croca*, membrana purpureo colore infecta; *parchemin teint en pourpre*. (S. Hier., Anast.) — Instrumentum quodvis : *acte, titre, diplôme, charte, et généralement toute espèce d'actes écrits. Charta traditionis , transfusionis , refusionis , offersionis, transfersionis, perpetualis transactionis, stabilitatis , confirmationis , elcemosynariæ, cessionis*, vel *largitionis ;* instrumentum quo alicui aliquid datur, conceditur ; *acte de donation. Charta relationis* seu *apennis; Vid.* APENNIS. *Charta jurata* vel *sacramentalis* , qua quis cum juramento aliquid se facturum promittebat; *acte de serment ou de fidélité ou contenant une promesse quelconque sous la foi du serment. Charta de mundeburne*, qua rex dominusve ecclesiæ seu monasterii cujusdam protectorem profitetur; *charte de mainbournie, charte de protection accordée à une église ou à un monastère. Charta audientialis*, qua quis ad principis judicium vocatur, citatur ; *citation en justice. Charta aperta*, idem q. *Litteræ patentes*, Gal. *lettres patentes. Charta beneficiaria*, qua prædia conceduntur cuidam nobili viro qui, ob eam concessionem, servitium militare debet; *charte bénéficiaire , acte par lequel les rois des deux premières races donnaient des terres à leurs fidèles à charge de service militaire. Charta definitionis, concordiæ* vel *de definitione*, qua inter se concordant, litemque definiunt proceres quivis seu domini superiores; *acte d'accord. Charta incantationis*, qua quis cautus et securus redditur ; *sauf-conduit. Charta legataria* , testamentum; *testament. Charta probans*, qua legitime coram testibus signata in quocunque judicio locum habet testimonii publici et irrefragabilis; *acte authentique et faisant foi en justice. Charta per punctum confirmata*, ea quam quis confirmat puncto addito, cum præ ignorantia nihil potest scribere, ut hodie pingunt crucem qui nesciunt litteras; *acte sur lequel un des intéressés ne sachant pas écrire a fait un point pour tenir lieu de signature. Charta regia* , ea, apud Marculfum , quæ ante regem vel a rege conficitur; *charte royale , charte dressée par le roi ou en présence du roi*. (Apud Anglos, *Chartæ regiæ* dicuntur donationes et chartæ a rege factæ.) *Charta pagensis* seu *privati* , quæ a privato quodam conficitur ; *charte dressée par ordre d'un particulier. Vid.* etiam AGNATIO , CARTA , CAUSA , CHARTIATICUM, CHIROGRAPHUS, INDENTURA, INVESTITURA, PARICLA , ROGATUS, SACRAMENTALIS, SENICA , SPONSALICIA , etc. *Chartarum tomi* , regesta in quibus plures chartæ continentur ; *recueil de chartes*. (Greg. Tur.) *Charta charitatis*, prima Cisterciensis monasterii institutio; *statut primordial de l'ordre de Cîteaux;* ol. *carte de charité*. (Pass.) *Chartam facere* , conficere instrumentum donationis seu permutationis; *dresser un acte de donation ou d'échange*. (*Tabul. Brivat.*) *Chartæ ecclesiasticæ*, epistolæ formatæ. *Vid.* FORMATUS. (*Lib. Diac.*) *Chartæ glutino conglutinatæ*, cum propter verborum copiam non sufficeret unum pergamenum; *chartes écrites sur plusieurs feuilles de parchemin ajoutées ensemble*. (A. 1385.) *Chartæ nuptiales :* « *Nuptiales chartas* faciendi licentiam indulgemus (*Bul. Calixti II , PP.*); » id est matrimonii sacramentum impertiendi. — Litteræ salviconductus commeatus; *passeport, sauf-conduit*. (*A. SS.*); — Lamina ; *lame , feuille, plaque*. (Anast.)

CHARTACEUM. — Archivum ; *chartier, trésor des chartes, archives*.

CHARTADA. — Onus carri ; *charretée*. (A. 1291.)

CHARTAPACIA. — Charta pacis seu qua a principi pax indicitur. (*For. Arag.*)

CHARTARIUM. — Ut CHARTACEUM. (S. Hier.)

CHARTARIUS. — (Subs.) Qui chartas vendit; *marchand de parchemin*. (Diom.) — Commentariensis ; *secrétaire , greffier, notaire*. (Enn.) — (Adj.) *Chartarius locus;*

cus non crescunt papyri ; *lieu où vient le pyrus*. (S. XII.)

CHARTELAGIUM.— Reditus qui ex *charlariis* provenit. *Vid.* CHARTULARIUM. (*Mem. m. Comp. Par.*)

CHARTELLARIUS. — Idem q. CHARTURIUS.

CHARTERIA. — Regio ; *quartier*. (A. 236.)

CHARTERIUS. — Plaustrum seu illa pars laustri quæ rotis incumbit ; *chariot ou rps du chariot*. (A. 1229.)

CHARTIATICUM.— Quod pro *chartis* offialibus præstatur ; *droit perçu par les fficiers de chancellerie pour l'expédition s chartes*. (Ulp.)

CHARTICINIUM. — *Chartarum* fasciculs ; *liasse de titres, de chartes*. (Conc.)

CHARTIGRAPHUS. — Notarius vel canellarius ; *notaire ou chancelier*. (A. 1008)

CHARTOLOGIUM. — Chartularium, liber hartarum ; *cartulaire, recueil de titres*. A. 1178.)

CHARTOPHYLACIUM. — Idem q. CHARACEUM. (Greg. M.)

CHARTOPHYLAX. — Archivi et chararum custos, dignitas ecclesiastica et palatina ; *garde des archives, archiviste*. Paul. Diac., Anast.)

CHARTHOTHESIUM. — Idem q. CHARTAEUM.

CHARTROSSA. — Chartusianorum monasterium ; *maison de Chartreux, chartreuse*.

CHARTULA. — Instrumentum, idem q. CHARTA.

CHARTULARE. — Regestum seu actorum codex ; *cartulaire, recueil de chartes*. (A. 1254.)

CHARTULARII. — In imperio Constantinopolitano sic dicti quidam magistratus quorum officium *chartas* agere erat ; iidem ac *commentarienses* fuisse videntur. *Chartularii* dignitas ecclesiastica etiam fuit, quam eamdem cum *chartophylacis* fuisse opinantur viri docti. *Chartularii* quoque appellabantur servi per *chartulam* seu epistolam manumissi : *Franchi de charta*, ut aiunt nonnulli scriptores. (Pass.)

CHARTULARIUM. — Scrinium ; *coffre, meuble à contenir des papiers*. (*Vet. Gl.*) — Regestum; *registre*. (A. 1267.) — Notariorum prototypus ; *recueil de formules pour la rédaction des actes*. (A. 1254.) —*Chartularium* seu *chartarium* sæpius appellabant codicem in quem diplomata aliæque chartæ ex ordine integræ referebantur, aliquando in rotulum redactæ ; *cartulaire*. (Pass.)

CHARTULARIUS. — *Vid.* CHARTULARII.

CHARTULATI. — Iidem qui CHARTULARII, servi per *chartulam* manumissi. (A. 813.)

CHARTULATIO. — Acquisitio vel quilibet contractus per *chartam ; achat ou toute autre transaction opérée au moyen d'un acte public*. (A. 978.)

CHARTULATUS. — *Vid.* CHARTULATI.

CHARUAGIUM. — Terra quæ caruca seu aratro colitur, idem q. CARRUCAGIUM.

CHARUCATA TERRA. — Idem q. CARRUCATA.

CHARUERIA. — Baculus grossior ; *gros bâton, gourdin*. (A. 1353.)

CHASALAMENTUM. — Feudum, idem q. CASAMENTUM.

CHASAMENTUM. — Casa, domus cum agri portione ; *maison accompagnée d'un coin de terre cultivable. Vid.* CASALE.

CHASDIUM. — Panni pretiosioris species, villosus sericus ; *velours*.

CHASEA. — Venatio ; *chasse*. (A. 1432.) — Via per quam aguntur animalia ; *chemin par lequel passent les bestiaux en allant au pâturage*. (A. 1314.)

CHASEATI. — Idem q. CASATI.

CHASELLUM. — Idem q. CHASAMENTUM. (A. 1317.)

CHASFALLIUM. — Tabulatum, species lignei propugnaculi ; *échafaud ;* ol. *cadefaut*. (A. 1341.)

CHASLANIA. — Idem q. CASTELLANIA. (A. 1226.)

CHASSA. — Capsa reliquiarum sanctorum ; *châsse*. (*Act. cap. Eccl. Lugd.*)

CHASSAMENTUM. — Idem q. CHASAMENTUM

CHASSIA. — Capsa reliquiarum sacrarum; *châsse*. (A. 1415.) — Venatio; *chasse*. (A. 1482.)

CHASSIARE. — Venari ; *chasser*. (A. 1325.)

CHASSIATOR. — Venator ; *chasseur*. (A. 1325.)

CHASSICIA. —Pala, funda ; *chaton de bague*. (A. 1363.)

CHASSIPOLLUS. — Idem q. CACEPOLLUS.

CHASSUM. — Pars domus ubi coquuntur cibi, coquina, furnile ; *cuisine ;* ol. *chas*. (A. 1364.)

CHASTANERIA. — Castanetum , locus castaneis consitus ; *châtaigneraie*.

CHASTANHERIUM. — Ead. notione.

CHASTICIA. — Ut CASTICIA.

CHASTO. — Pala , ut CHASSICIA. (*Chr. S. Mart. Lem.*) — Fragmentum crystallinum seu vitreum quo vasa ecclesiastica ornabant. (A. 1376.)

CHASUBLERIUS. — Vestis sacerdotalis , quam *chasuble* appellant , artifex ; *chasublier*.

CHASULA. — Pro CASULA.

CHATA.—Navis species, eadem q. CATTA. (A. 1307.)

CHATELAGIUM. — Pro CHARTELAGIUM.

CHATI. — Idem q. CASATI.

CHATOLOGUS. — Idem q. CATHOLOGUS, f. libellus professionis qui a monacho profitente super altare defertur. (A. 1303.)

CHATUS. — Monetæ aureæ species. (A. 1459.

CHAUCELLETUS. — Instrumentum quo rei torquebantur ; *instrument de torture, brodequins*.

CHAUCETERIUS. — Braccarum seu caligarum sutor vel mercator ; *chaussetier, chaucier*. (A. 1491.)

CHAUCIA. — Agger, moles ; *chaussée*. — Venatio ; *chasse*.

CHAUCIDA.—Agger seu via strata; *chaussée.*

CHAUDEREA. —Vas ex ære *caldario*, seu fusili confectum; *chaudière.*

CHAUDIMELLA.—Idem q. *calida melleia. Vid.* MELLEIA.

CHAUFAGIUM. — Lignatio; *chauffage.*

CHAUFARIUM.—Tabulatum, suggestum; *échafaud.*

CHAUFAUDUS. — Turris lignea, propugnaculum; idem q. ESCAFAUDUS.

CHAUFECONS. — Camini species. (A. 1333.)

CHAUFETA. —Ignitabulum; *chaufferette.* (A. 1370.)

CHAUFRERIUS. — Idem q. *cofrerius*, faber capsarius; *coffretier.*

CHAURENUS. — Canterius; *chevron.*

CHAUSSADA — Agger, moles; *chaussée.*

CHAUSSATA. — Ead. notione.

CHAUSSEIA. — Ead. notione.

CHAUSSIATA. — Ead. notione.

CHAVAGIUM. — Capitis census; *cens dû au seigneur tous les ans par chaque tête de ses hommes de corps*; ol. *chavaige.*

CHAVALCATA. — Idem q. CAVALCATA, equitatio ad quam tenebantur vassalli; *chevauchée.*

CHAVALCHIA. — Ead. notione.

CHAVALGATA. — Eod. sensu.

CHAVALGIA. — Ead. notione. q. CHAVALCATA.

CHAVALLAGIUM. — Hordei aut avenæ præstatio pro caballis dominorum alendis; *redevance en avoine que les vassaux étaient tenus de fournir pour les chevaux du seigneur.*

CHAVANARIA. — Idem q. CABANNARIA.

CHAVANIADA. — Idem q. CHEVAUCHEIA, seu hastis. (A. 1191.)

CHAVANNERIA. — Idem q. CABANNERIA, prædium scilicet rusticum. (A. 1316.)

CHAVARICUM. — Idem q. CHALVARICUM.

CHAVARINA. — Species armorum. (A. 1336.)

CHAVARITUM. — Idem q. CHALVARICUM.

CHAVATERIA. — Vicus vel regio ubi sabaterii seu calceorum sutores habitant. (A. 1319.)

CHAVAUGIA. — Idem q. CHAVALCATA.

CHAVECIUS. — Forte ædituus; *chévecier*

CHAVELICIUM. — Idem q. CAPITALE.

CHAVENNERIA. — Idem q. CHAVANNERIA.

CHAVESTRAGIUM. — Quod ab eo qui emit equum per accessionem datur famulo seu agasoni venditoris; *droit du palefrenier quand on achète un cheval*; ol. *chavestrage.*

CHAYERIUS. —Tabernarius; *aubergiste.*

CHAYUM. — Cella vinaria; *chais.* (A. 1349.)

CHAZ. — Navis species.

CHAZALE. — Casa; idem q. CASALE.

CHAZARI. — Iidem q. CATHARI.

CHAZATI. — Idem q. CASATI.

CHAZILLA. Vestis sacerdotalis, eadem q. CASULA.

CHECOVA. — Forte urceoli; *burettes.*

CHEINFE.— Indusium. (A. 1202.)

CHEINSE. — Ead. notione.

CHELA. — Brachium, lacertus, a Gr. χηλή, forceps cancri.

CHELANDIUM.—Navigii species; *chaland, espèce de bateau.*

CHELANDRA. — Eod. significatu.

CHELANDURUS. — Ead. notione.

CHELETTUM. — Gradus, scabellum; *sellette.*

CHELINDRA. — Ut CHELANDIUM.

CHELINDRUS. — Ead. notione.

CHELLA DE SEDA. — Spira setæ; *écheveau de soie.*

CHELYNDRUS. — Pro *chelydrus*, coluber.

CHEMA. — Mensuræ nomen, duobus cochleariis constans.

CHEMAGIUM.—Aiunt quidam esse præstationem vel telonium pro *chemino* seu via; alii vero idem esse putant quod *cimagium*, jus scilicet utendi supremis arborum ramis in forestis

CHEMINAGIUM. — Telonium seu pensitatio quæ in forestis exigebatur a forestariis pro plaustris et equis colonorum qui per suæ forestæ *ballivas*, seu limites, onera portabant.

CHEMINARE. — Insequi, persequi; *suivre, poursuivre.* (A. 1260.)

CHEMINELLUS. — Diminut. a *cheminus*; *petit chemin, cheminet.*

CHEMINUS. — Via, iter; *chemin.* (Præcipue hoc verbo significabatur via major, alias via regia.) *Cheminus levatus*, agger; *chaussée, levée.* (A. 1254.) *Cheminus pedagialis, principalis*, via major in qua *pedagium* exigebatur; *grand chemin sur lequel on ne passait qu'en payant un droit.* (A. 1281.) — Tributum, vectigal, quod in *cheminis* seu viis publicis ex prætereuntibus exigebatur; *péage exigé des passants.* (A. 1239.) — *Cheminum regium rogare*, dicebatur cum quis, jure asyli gaudens, a justitia nihilominus bannitus, petebat ut secure quo voluerit posset abire. (A. 1455.)

CHENALIS. — Alveus, canalis; *conduit, chenal.* (A. 1295.)

CHENARIA. — Idem q. CANARIA.

CHENELLUS. — Pastilli species; *échaudé?* (A. 1227.)

CHENETELLUS — Eod. sensu. (*St. Eccl. Tul.*)

CHENETRELLUS. — Ead. notione. (*Ibid.*)

CHENETUS. — Fulmentum focarium; *chenet.* (A. 1287.)

CHENEVERIA. — Locus cannabe consitus; *chènevière.* (A. 1226.)

CHENEVERIUM. — Eod. significatu. (*St. Eccl. Tul.*)

CHENONETERIUS. —Cananiculus, vel diminutiv. a CHENETUS. (A. 1366.)

CHEOCA. — Stipex, caudex; *souche, bûche.* (A. 1220.)

CHEOLARE. — Follem pedibus propellere, ludi species: *Vid.* CHOULLA. (Lamb. Ard.)

CHEOPINA. — Quarta pars œnophori Gallici; *chopine.*

CHEOROLIA. — Idem q. CÆROLA.

CHEPHALAGRICUS. — Mente captus. (*A. SS.*)

CHEPPUS.—Carcer aut potius instrumentum quo reorum pedes manusque constringebantur. (A. 1235.)

CHERETISMUS. — A Gr. χαιρετισμὸς, Annuntiationis festum; *l'Annonciation, le 25 mars.* (Pass.)

CHERIES. —Vultus, facies; *mine, figure*; ol. *chière.* (Ord. Vit.)

CHERIMONIA. — Pro QUERIMONIA.

CHERINA. — Ager cultus in quo frumentum seri consuevit? (A. 1102.)

CHERISCEATUM. —Tributi genus, idem q. CIRICSETUM.

CHERISTADUNA. — Idem q. ARISTATO.

CHERISTRUM. — Salutatio, annuntiatio Deiparæ Virginis. (Anast. Bib.)

CHERIUM. — Manualis fasciculus, ut videtur, a Græco χεὶρ, manus. (A. 1235.)

CHERNERIA. — Idem q. CHARNERIA.

CHERNO. — Frumentum; *blé.* (*Ch. Alam.*)

CHERRES.— Onus carri; *charretée.* (A. 295.)

CHERRETA. — Idem q. CHARRETA.

CHERUBIM. — Lautæ epulæ, sic dictæ forte, quod sicut *cherubim* ex amore Dei, ita qui egregio bibunt ex vino rubicundam habent faciem. (*Stat. Univ. Aquens.*)

CHERUCA.— Pro *Ceruchus.* (Fulch. Carn.)

CHERUCES. —Funes navium; *câbles des navires.*

CHERUCI. — Eod. significatu.

CHERUMANICA. — Pars vestis tegens manus vel brachia. (Murat.)

CHERUS. — Rupes, ut CHARRUS.

CHESA. — Idem q. CHESIA. (A. 1015.)

CHESAMENTUM. — Idem q. CASAMENTUM.

CHESEATI. — Idem q. CASATI.

CHESIA. — Cathedra, sedes episcopalis, palatium episcopale; *siége épiscopal, palais épiscopal, évêché.*

CHESNEIA. — Quercetum; *chesnaie.* (A. 1235.)

CHESNUS. — Quercus; *chêne.*

CHESPETATICUS. — Idem q. CESPITATICUM.

CHESSEFAS. — Species panis. (A. 1385.)

CHESSEFOS. — Eod. sensu.

CHESTIS. — Tributum exactum, *Vid.* QUÆSTA.

CHESTUS. — Ead. notione.

CHETILLÆ. — Idem q. CETILLÆ.

CHEVACHEYA. — Idem q. CABALCATA.

CHEVACHIUM.—Capitis census, idem q. CAPITALE.

CHEVAGIUM.— Eod. sensu.

CHEVALCATA. — Idem q. CHEVACHEYA.

CHEVALCEIA.—Incursio; *expédition.* (A. 1229.)

CHEVALCHEIA.— Idem q. CHEVACHEYA.

CHEVALCHIA. — Ead notione.

CHEVALISIA. — Ead. notione.

CHEVALLIGIUM.— Census ab hominibus *de capite* domino solvendus.

CHEVANCIA. — Idem q. CABENTIA, facultates, bona; *biens, moyens, héritage*; ol. *chevance.*

CHEVARDERIA.— Ager in quo seri solebat cannabis (ab antiquo Gallico *cherve*); *chènevière.*

CHEVAUCHA. — Equestris incursio; eadem q. CHEVALCEIA

CHEVAUCHEIA.— Idem q. CHEVALCHIA.

CHEVAUCHIA. — Idem q. CHEVACHEYA, servitium militare a vassallis domino debitum. — Locus in quo congregantur, vel ad quem diriguntur equites. (A. 1231.)

CHEVECEILLIA. — Pro CHEVESSELLIA.

CHEVENACERIA. — Jus exigendi ab hominibus suis censum capitale; *Vid.* CAPITALE.

CHEVENCIA. — Apparatus quivis, quidquid nomine *provisionis* intelligi potest. *Vid.* CHEVANCIA. (A. 1278.)

CHEVENERINUM. — Idem q. CHENEVERIUM.

CHEVESSELLIA. — Pars vestis qua caput immittitur et quæ collum circum amicit; *chaperon, collet d'habit, tête d'une robe, partie d'habit qui entoure le cou*; ol. *chevesche, chevessaille.*

CHEVESTRAGIUM. — Idem q. CAPISTRAGIUM.

CHEVICERIUS. — Ædituus; *chevecier.* (A. 1353.)

CHEVILLIA.— Clavus ferreus vel ligneus; *cheville de bois ou de fer.*

CHEVISANTIA. — Pactio, transactio; *traité, convention, accord*; ol. *chevisance.*

CHEVPTANEUS. — Capitaneus; *capitaine, chef*; ol. *chevetaine.*

CHEVRO. — Canterius; *pièce de charpente, chevron.*

CHIACUS. — Præcursor; *avant-coureur, éclaireur.* (*A. SS.*)

CHIAPPINITAS. — Obesitas; *embonpoint exagéré, obésité.*

CHICUM. — Castrum; *château.*

CHIERRAT. — Acervus lapidum in pago Lugdunensi. (A. 1454.)

CHIFFA. — Munimenti genus, specula. *Vid.* SCHIFFA. (A. 1493.)

CHIFFONES. — Calceamenta vilissima; *chaussure de peu de valeur.*

CHIFRA. — Idem q. CIFRA.

CHILDA. — Pro GILDA, fraternitas, sodalitium. (A. 1211.)

CHILFRA. — Idem q. CIFRA.

CHILIDRUS. — Pro CHELYDRUS.

CHILINDRA. — Species navis, ut CHELANDRA.

CHILLÆ. — Campanæ minores, quales esse solent in ecclesiis; *clochettes.* Vasconic. *esquilo.*

CHILUO. — Milvus; *milan.*

CHIMACIUM. — Idem q. CHEMINAGIUM.

CHIMERA. — Navigii species. (Anast. Bib.)

CHIMIA. — Auri conficiendi ars sacra, seu flatoria; *art sacré, alchimie.*

CHIMILIARCHUS. — Thesauri et cimeliarum custos; *trésorier, garde du trésor.*

CHIMINAGIUM. — Idem q. CHEMINAGIUM.

CHIMINALE. — Idem q. CHENETUS.

CHIMINUM. — Cognitio vel justitia de delictis quæ in *cheminis*, seu viis publicis, perpetrabantur; *droit de connaître des crimes commis sur les grands chemins.* (A. 1178.)

CHIMINUS. — Idem q. CHEMINUS.

CHIMOSUS. — Hiemalis; *d'hiver.*

CHINATGIUM. — Idem. q. CHEMINAGIUM.

CHINATHA. — Apotheca, reconditorium; *lieu de dépôt, boutique, cabinet.* (*A. SS.*)

CHINSICA. — Ead. notione.

CHIO. — Domus, ut videtur, cum certa agri portione, idem q. MANSUS. (*Reg. for. de Bro.*)

CHIOTUM. — F. tunica a Gr. χιτών. (*St. Mas.*)

CHIPHUS. — Pro scyphus, vasculum potorium; *couppe.* (A. 1352.)

CHIQUA — Monetæ Delphinalis minutissimæ species. (A. 1343.)

CHIRA. — Manus; *main.* (*A. SS.*)

CHIRCEAMBER. — Idem q. CIRICSETUM.

CHIRCEOMES. — Ead. notione.

CHIRCHESSET. — Ead. notione.

CHIRCSET. — Ead. notione.

CHIRIPILATIO. — Forte pro *horripilatio.* (*Gl. Rod.*)

CHIROCRISTA. — Notarius, quasi *chiroscriptor*, vel scriba, qui *scribit manu; écrivain, secrétaire, scribe*

CHIRODATA. — Dalmatica manicata; *dalmatique à manches.*

CHIROGRAPHARE — Scribere vel *chirographum* facere; *écrire.*

CHIROGRAPHARIUS. — Chirographarum seu chartarum chirographatarum scriptor. (Flet.) *Chirographarius creditor*, qui penes se habet debitoris chirographum. (A. 1280.)

CHIROGRAPHUM. — Diploma scriptum, pactum, regum ac principum manibus ac subscriptionibus roboratum; *diplôme, acte, revêtu de la signature propre du prince.* — Subscriptio quæ propria manu fiebat; *signature.* — Tributum, quod per chirographum exigitur, vel *cautio*, q. *Vid.* — Instrumentum quod in duas partes dividebant et secabant, quarum una uni, altera alteri e contrahentibus dabatur. (Contractus seu pactum bis in eodem pergameno describebatur et qua parte dividi et secari debebat, scribebantur alphabeti majusculæ litteræ, vel picturæ exarabantur, per quarum medium secabatur pergamenum; idque fiebat ad vitandam falsitatem.) Instrumenta ejusmodi etiam appellata *chartæ divisæ, partitæ, indentatæ*, in modum *chirographi* confectæ, *chirographatæ.*

CHIROGRILLUS. — Spinosus porcus; *porc-épic.*

CHIROMETRICALE. — Chirotheca, manuum mensura. (*A. SS.*)

CHIROSOBOLUM. — Idem q. CHRYSOBULLUM.

CHIROTECÆ. — Vestis pro manibus; *gants. Chirothecæ de guerra*, ferreæ; *gantelets de fer.* — Pars pretii investituræ, quæ non tam domino, quam ejus ministeriali competebat; majori scilicet vel villico; *cadeau que donnait le vassal aux officiers du seigneur le jour que celui-ci lui donnait l'investiture.* — Sacculus; *petit sac.* — *Chirothecam porrigere* dicebatur qui hanc humi projiciebat, eoque facto ad duellum quemvis provocabat, qua a crimine quo accusabatur, sese expurgaret; *jeter le gant.*

CHIROTHECARIUS. — Chirothecarum opifex; *gantier.*

CHIRQUINMARE. — Inquirere; *chercher.*

CHIRSEED. — Idem q. CIRICSETUM.

CHIRURGICA. — Mulier chirurgiam exercens. (A. 1311.)

CHIRURGICUS. — Pro CHIRURGUS.

CHISNUS. — Pro CHESNUS, quercus.

CHIVAGIUM. — Idem q. CHAVAGIUM.

CHIVEREUM. — Vehiculi genus quod Gall. *civière* dicitur. (S. XIV.)

CHIVERIA. — Vehiculi genus; *civière.* — Onus *chiveriæ; charge de civière.*

CHIVESTRUM. — Idem q. *Cavistrium, licou.*

CHIVETORIUM. — Onus *chiveriæ*, ut chiveria. (A. 1367.)

CHLÆNA. — Vestimentum hybernum; *vêtement d'hiver.*

CHLOROSAURA. — Venenatus serpens; *serpent venimeux.*

CHNAPINA. — A Theut. *knappe*, adolescens.

CHOCA. — Stipes; *souche*; ol. *choque.*

CHOCAGIUM. — Præstatio pro jure accipiendi *chocas* seu caudices in foresta domini; *droit qu'on payait au seigneur pour prendre des souches dans ses bois;* ol. *chocage.* (A. 1261.)

CHOCHIA. — Coquina; *cuisine.* (A. 1218.)

CHOICUS. — Terrenus, e limo; *de terre, de limon.* (Tert.)

CHOISELLUS. — Vehiculi genus. (A. 1351.)

CHOISEULLUM. — *Vid.* MOLENDINUM.

CHOISIRE. — Seligere; *choisir.* (A. 1293.)

CHOLO. — Idem q. CHELANDRUM.

CHOLONEA. — Forte idem q. COLONATICUM, servitium a colonis præstandum, seu aliud tributi genus ab iisdem solvendum. (*A. SS.*) — Pro CALUMNIA.

CHOMAGIUM. — Cessatio; *chômage, repos.* (A. 1366.)

CHOMARE. — Cessare, vacare; *chômer.* (A. 1366.)

CHOMATA. — Aggeres, terræ moles quibus aquæ continentur; *digues.*

CHOMINEZA. — Pro CHEMINEZA, ut videtur, caminus vel *Caminata.* (A. 1363.)

CHONESTABILIS. — Pro CONESTABILIS. — Ap. Ital. rectoris minister inferioris ordinis.

CHOPA. — Vestis species, forte eadem q. HOPELANDA.]

CHOPINA. — Vasis genus; *chopine.* (A. 1351.) — Mensuræ aridorum species. (A. 1285.)

CHOPITERIA. — Forte silva cædua; *bois taillis.* (*Inst. Eccl. Meld.*)

CHOPPA. — Idem ac CHOPA.

CHORA. — *Communia*, commune *juratorum* in urbibus, a quibus civium lites judicabantur. *Choræ* in quibus instrumentis ecclesiasticis videntur esse distinctiones psalmorum, singulæ psalmos aliquot continentes, ut sunt Nocturni in Officio Romano.

CHORAGUS. — Chori ministerio mancipatus; *chorége, chef et directeur des exercices du chœur.*

CHORALE — Supellex chori; quænam ?

CHORALIS. — (Subst.) Qui interest vel canit in choro; *choriste.* — (Adj.) Ad chorum pertinens; *qui concerne le chœur, est relatif au chœur. Choralis canonisatus*, canonicus; *chanoine.*

CHORALITAS. — *Choralium* dignitas, officium; *emploi de choriste.* (A. 1360.)

CHORALITER. — Ritu chori. (*A. SS.*)

CHORARIUS. — Idem q. CHORAGUS.

CHORAULES. — Princeps seu præfectus cantorum; *chef des chantres.*

CHORDA. — Instrumenti musici nervus, instrumentum ipsum.

CHORDICISTA. — Qui canit cum chorda; *joueur d'instruments à cordes.*

CHOREA. — Ambitus chori qui in variis capellis seu sacellis plerumque consistit; *tour du chœur.* — Processio quæ circa chorum fit; *procession qui se fait autour du chœur.* — *Chorea Machabæorum. Vid.* MACHABÆI.

CHOREALIS. — Clericus inferior chori. (A. 1418.)

CHOREARE. — Choreas ducere. (A. 1389.)

CHOREARIUS. — Clericus seu capellanus qui debet interesse Officiis divinis in *choro* celebratis.

CHOREATIUS. — Pro *cantor*, qui choro præest. (Ap. Mart.)

CHOREATOR. — Saltator; *danseur, sauteur.* (Menot.)

CHOREIZARE. — Choros agere, concinere. (Fr. Lip.)

CHOREMANNI. — Curiales, homines *de curia*, qui in curia communiæ officio fungebantur, *jurati*, diversi tamen a *scabinis.* (A. 1231.)

CHOREPISCOPI — A Græc. τοῦ χωροῦ ἐπισκόπου, id est ruris episcopi; *chorévêque.* (Primitus institutos ab episcopis chorepiscopos fere constans est sententia ut essent eorum vicarii in vicis ac pagis, et episcopalia in iis munera minoris momenti obirent. *Vicarii episcoporum, vicarii episcopi, villani episcopi, vicani, adjutores ministerii episcoporum*, etiam appellati in veteribus instrumentis.)

CHORIALIS. — Idem q. CHOREARIUS.

CHORIARE. — Choros agere, saltare.

CHORIARIUS. — Idem q. CHORIALIS. (A. 1327.)

CHORICANUS. — Qui canit in choro vel cum choro; *choriste.*

CHORICISTA. — Ead. notione.

CHORIEPISCOPUS. — Idem q. CHOREPISCOPUS.

CHORIPISCOPUS. — Ead. notione.

CHORISTA. — Ead. notione ac CHORIALIS (In Cæremoniali Romanorum cantores vocantur *choristæ;* quo nomine donantur etiam pueri chorales in quibusdam ecclesiis.)

CHORITANUS. — Idem q. CHORAGUS.

CHORIUM. — Pro CORIUM.

CHORIUS. — Ead. notione.

CHORIZARE. — Idem q. CHORIARE, choros agere, saltare. (*A. SS.*) — Per *choros* concinere. (*A. SS.*)

CHORODIDACTES. — Cantor seu primicerius ecclesiæ qui in choro canentibus præest; *préchantre.*

CHORODIDASCALUS. — Ead. notione.

CHOROPALASIUS. — Idem q. CUROPALATES.

CHORORARIUM. — Officium chorarii seu cantoris; *office de chantre.*

CHORS. — *Vid.* CORTIS.

CHORUS. — Pars ecclesiæ in qua clerus consistit ac canit; *le chœur. Chorus abbatis, chorus prioris;* dividebatur monachorum chorus in ecclesiis in duas partes, quarum una a dextris, altera a sinistris erat, sibique antiphonatim respondebant. Qua parte abbas sedebat, *abbatis;* qua prior, *prioris chorus* dictus. — Mensuræ annonariæ species apud Anglos. — Atrium, impluvium, ædificiis cinctum; *cour.* (A. 1197.) — Capitulum; *le chapitre.* (*Ch. Wolfgeri, episcop. Patav.*) — Instrumenti musici species; *cor.*

CHORUSCATIVUS. — Coruscus. (Elmh.)

CHORVEDA. — Pro CORVADA, opera quæ a subditis domino debebatur. (A. 1124.)

CHOSIA. — Idem q. CHESIA, cathedra. — Res quæcunque; *chose.*

CHOSIARIUS. — Effossor parietum, latro; *perceur de murailles, voleur.* (Amal.)

CHOTONUS. — Ut COTONUS.

CHOUA. — Porticus nundinaria, idem q. COHUA; *halle*

CHOULLA. — Globulus ligneus qui clava propellitur; *espèce de jeu de boule;* ol. *choulle.* (A. 1353.)

CHRENECRUDA. — *Chrenecruda jactare* idem esse videtur quod pulverem ex quatuor domus angulis collectum, projicere. (*Lex Sal.*

CHREOBARRIUM. — Barrium, castrum doloris, septum sepulcri. (*Lex Sal.*)

CHREODIBA. — Latrocinium in silva commissum, exusto ibidem corpore occisi ne supersit indicium facinoris. (*Lex Sal.*)

CHRESTUS. — Utilis, commodus; *utile, avantageux.* (Hincm.)

CHRIARE. — Per præconem publicare; *publier à son de trompe, crier.* (*St. Ast.*)

CHRISIMUS. — Nomen Christi abbreviatum in antiquis instrumentis secundum diversos casus, sic *XPS, XPI, XPO*, etc., ubi media littera *P* Græcum; *chrisme.*

CHRISMA. — Oleum quod in ecclesia consecratur; *huile consacrée.* — Chrismatis sacramentum quod usitatitius *confirmationis* appellamus; hinc *chrismate ungi* pro *confirmari* apud Patres. — Jurisdictio ecclesiastica seu illius districtus; *juridiction ecclésiastique ou ressort de cette juridiction.*

CHRISMAL. — Vas ecclesiasticum in quo

chrisma seu sacrum oleum asservatur, quod *ampulla chrismatis* etiam dicitur.—Corporale seu palla corporalis. — Quavis palla, qua sacræ conteguntur reliquiæ. — Vestis candida quæ super caput baptizati ponitur. — *Chrismalis Missa*, *Vid.* Missa. *Chrismales denarii*, præstatio quæ presbyteris pro *chrismate*, quod circa Pascha ab episcopo accipere solent, eidem episcopo exsolvebatur.

CHRISMARE. — Confirmationis sacramentum impertiri; *confirmer, donner le sacrement de confirmation. Chrismare fontes*, chrisma miscere sacris fontibus ubi suscipitur baptisma. (A. 1337.)

CHRISMARIUM. — Vas in quo sacrum chrisma reponitur. (A. 578.) — Theca reliquiarum; *boîte, coffret à reliques, châsse.*

CHRISMATARIUM. — Idem q. Chrismarium, vas in quo, etc.

CHRISMATIO. — Baptismus; *baptême.* (A. 1240.)

CHRISMATORIUM. — Ut Chrismarium, vas in quo, etc.

CHRISMETARE. — Idem q. Chrismare.

CHRISOBOLUM. — Ut Chrysobullum.

CHRISTEMPORUS. — Qui Christo servit lucri gratia, ut tempora sese habent: «Fugite istos, sunt enim vaniloqui, seductores, non Christiani, sed *christempori*, christilucriones, quique ex Christi nomine quæstum faciunt.» (Ign. Mart.)

CHRISTIANI. — Primum sic appellati Christi cultores Antiochiæ. (*Act. apost.*) — Qui clericatum seu ordines ecclesiasticos susceperant. (*Cod. Th.*) — Monachi, apud Patres Græcos, clerici. — *Cayoti*, *Vid.* hoc verb. — Catholici (ad discrimen Arianorum ap. Greg. Turon.).

CHRISTIANISMUS. — Populus Christianus; *la chrétienté, le peuple chrétien.* — Institutio fidei Christianæ, catechismus. (A. 1368.)

CHRISTIANITAS. — Religio Christiana, christianismus; *la religion chrétienne, le christianisme.* — Clericatus; *clergé chrétien.* (*Cod. Th.*) — Professio Christianæ fidei; *profession de la doctrine chrétienne.* — Absolutio peccatorum in confessione; *absolution des péchés.* — Titulus honorarius qui Francorum potissimum regibus tribuebatur; *titre honorifique donné à plusieurs rois de France.* — Baptismus et ipsa ad baptismum præparatio; *le baptême et la préparation à recevoir ce sacrement.* — Capitulum, collegium vel forum ecclesiasticum; *chapitre, collége ou réunion d'ecclésiastiques.* — Bona quævis ad ecclesiam vel monasterium pertinentia; *biens d'une église ou d'un monastère.* — Functio seu jurisdictio, audientia episcopalis, vel forum ecclesiasticum, cui episcopus vel alius illius nomine præerat, quod vulgo *curia christianitatis* vocabatur; *officialité, cour de chrétienté.* — *A christianitate separari, privari; être excommunié. Christianitatem facere alicui*, cum eo in divinis communicari. (*Ann. Bened.*) *Christianitatem facere*, excommunicare. *Christianitatem reddere*, aliquem ab interdicto vel excommunicatione absolvere.

CHRISTIANITER. — More Christianorum.

CHRISTIANIZARE. — Christianam doctrinam edocere, Christianum facere; *instruire sur la doctrine chrétienne, christianiser.*

CHRISTIANUS. — *Vid.* Christiani.

CHRISTICOLA. — Christianus, cultor Christi; *Chrétien, religieux, moine.* — Monachus.

CHRISTIFERUS. — Vexillifer; *porte-bannière.*

CHRISTILUCRIONES. — Qui propter quæstum deserviunt Christo. *Vid.* Christemporus.

CHRISTINARI. — Catechumenum facere. (A. 1368.)

CHRISTUS. — Unctus; *oint.* (Hinc propter unctionem christus sumitur pro *episcopus* in quodam instrumento.)

CHROADA. — Modus agri, idem q. Croada.

CHROCHIA. — Baculus pastoralis; *crosse.*

CHROMATARIUS. — Colorarius, vel qui tota die in arena ad solem stat. (*Vet. Pers. interp.*)

CHRONICA. — Catalogus, descriptio, index; *table, inventaire, catalogue.*

CHRONICANS. — Chronicarum seu annalium scriptor; *annaliste, chroniqueur.*

CHRONICUS. — Antiquus, inveteratus; *ancien, invétéré.* — Diuturnus; *de longue durée, long.*

CHROTTA. — Tibia, instrumentum musicum. (Fort.)

CHRYSIDINEUS. — Auro intextus; *enchâssé d'or.*

CHRYSOBULLUM. — Bulla aurea; *bulle d'or.*

CHRISOCLAVUS. — Idem q. Aurifrigium.

CHRYSOCOMUS. — Capillis aureis præditus; *à la blonde chevelure, aux cheveux d'or.*

CHRYSOGRAPHATUS. — Auro sculptus et insignitus.

CHRYSULATUS. — Auratus; *doré.*

CHRYSUS. — Pro *Chryseus*, aureus; *d'or.*

CHUCA. — Idem q. Chouca.

CHUCRUM. — Saccharum; *sucre.*

CHULLEUS. — Mensuræ liquidorum species.

CHUNNA. — Numerus centenarius, sive centuria denariorum, secundum quas centurias, omnes pecuniariæ pœnæ conceptæ erant apud Francos et secundum easdem denariorum summa reducta semper ad numerum solidorum 40 denariis in solidum putatis. (*Lex Sal.*)

CHUREMANNI. — Idem q. Choremanni.

CHYER. — Dominus; *seigneur*, unde Gallicum, *sire.*

CHYMINEYHA. — Caminus; *cheminée.*

CIADDA. — Crustulum; *oublie.*

CIALFARDA. — Birreti species, capitis tegmen. (A. 1328.)

CIAMBELLOTUM. — Idem q. Camelotum.

CIANYÆ. — Calcei seu cothurni qui crura et pedes tegebant; *Vid.* Tzaniæ.

CIARRATANUS. — Circulator, Gal. *charlatan*, et per metaphoram probitatis et pietatis simulator.

CIATICA. — Ischias, ischiaticus dolor; *sciatique.*

CIBANUM. — Forte pro *turbanum*, pileus Turcicus; *turban.*

CIBARE. — Comedere; *manger.*

CIBARIA. — Frumentum, bladum; *froment, blé.*

CIBIRIATICON. — Idem q. Cerevisia.

CIBOLUM. — Idem q. Ciborium.

CIBOLUS. — Cœpula; *ciboule.*

CIBORIUM. — Tegmen et umbraculum altaris; *baldaquin.* (Illud autem quatuor columnis, iisque præaltis attollebatur, et in fastigiatam formam eductum totum altare contegebat.) — Sacra pyxis in qua sacrosanctum Christi corpus asservatur; *ciboire.* — Quævis superior concameratio, quæ quatuor potissimum pilis vel columnis sustentatur. — Pulpitum; *jubé.* — Tribuna; *galerie, tribune.* — Parvum altare portatile; *petit autel portatif.*

CIBORNUS. — Idem videtur ac *cibaria*, frumentum, seu mensura quædam frumentaria. (A. 1549.)

CIBRIO. — Præstatio frumentaria vel annonaria, ut videtur. (*Ch. Andr. reg. Hung.*)

CIBRIUS. — Vasis lignei species.

CIBUREUM. — Pro Ciborium.

CIBUS. — Prandium; *déjeuner.* — Refectio, cibi sumptio; *repas, action de prendre de la nourriture.* — Placentæ species; *espèce de gâteau.* — Malus cibus, potio venefica; *breuvage empoisonné.* (A. 1351.)

CIBUTUM. — Arca cibaria, magna arca; *buffet à mettre les aliments.*

CICADA. — Forte cantus seu musicæ modus quem Gall. *cadence* muncupant. (Mart.)

CICARE. — Monachum facere; *faire moine.*

CICATIO. — Idem q. Monachatio.

CICATRICARE. — Cicatricem inducere; *cicatriser.*

CICENDELA. — Idem q. Cicindela.

CICENDILE. — Lampadis species.

CICENDELARIUS. — Qui *cicendelas* seu lampades, aliaque vasa, ad lucem ferendam in æde sacra curabat.

CICERCULUS. — *Cicerculus color*, idem ac vulgo griseus; *couleur grise, gris.*

CICERO. — Idem q. Cicer; *pois chiche.*

CICINDELA. — Genus muscarum quod noctu lucet; *ver luisant.*

CICINUS. — Vestis ornamentum, fasciola. (A. 1315.) — Pro *Cignus*; *cygne.* (*Lex Sal.*)

CICIONARIUM. — Forceps; *tenailles.* (A. 1352.)

CICLICUS. — Rotundus, orbiculatus; *en rond, de forme ronde.*

CICLUM. — Mensura liquidorum; *Vid.* Sicla.

CICONES. — Olores, cigni; *cygnes.*

CICONIA. — Machina lignea ad hauriendam e puteo aquam; *machine à puiser l'eau dans un puits.*

CICUMA. — Noctua; *chouette.*

CICUMEA. — Fulica; *foulque, poule d'eau.*

CICUTICEN. — Qui canit cicuta seu calamo; *joueur de chalumeau.* (Sid.

CIDALARIUS. — Apiarius; *éleveur d'abeilles.*

CIDARA. — Pro *cidaris* utitur S. Augustinus.

CIDELARIUS. — Idem q. Cidalarius.

CIDENTADANAGIUM. — Ut Citadanagium.

CIDLARIUS. — Pro Cidalarius.

CIENTADAGIUM. — Ut Citadanagium

CIERGIUS. — Cereus; *cierge.*

CIFATUM. — Mensuræ species.

CIFRÆ. — Notæ numerales; *chiffres.* — Characteres occulti quibus arcana et quæ ab aliis ignorari interest solent perscribi ac significari; *chiffres, écriture secrète.*

CIGNITUS. — Cygni clamor; *cri du cygne.*

CIGONIA. — Machina pulsationi campanarum utilis. (*Inst. mon. S. Cruc. Burd.*)

CILIATURA. — Pili palpebrarum; *cils.*

CILICIARIUS. — Ciliciorum opifex; *fabricant de cilices.* (Montef.)

CILICIATUS. — Indutus cilicio; *revêtu du cilice.* (*A. SS.*)

CILICIO. — Cœlum, scapellum; *ciseau, burin.*

CILICIOLUM. — Diminut. a Cilicium

CILICIUM. — Vestis interior seu subucula ex pilis animalium contexta quam monachi et vitæ sanctioris viri ad domandam carnem sub cæteris vestibus deferunt, ne, dum cernitur, vanam procreet ostentationem; *cilice.*

CILLERE. — Movere; *mouvoir.* (Isid.)

CILOSTRUS. — Fax, funale; *torche.* (*St. Cum.*)

CILUM. — Pro *cilium; paupière, cil.*

CIMA. — Montis acumen ac generatim cujusvis rei altioris summitas; *cime.*

CIMALIA. — Ramorum summitates excisæ vel casu dejectæ; *extrémités des branches d'arbres, coupées à la suite de l'opération de la taille ou autrement.*

CIMARE. — Pannos tondere; *tondre les étoffes de laine.* (Murat.)

CIMATIO ARBORUM. — Arborum *cimæ* succisæ, ut Cimalia.

CIMATOR. — Tonsor pannorum; *tondeur d'étoffes.* (*A. SS.*)

CIMATURA. — Ars pannos tondendi; *art, métier de tondeur d'étoffes.* (*St. Verc.*)

CIMBA. — Capsa reliquiarum; *coffre à reliques, châsse.* (A. 1348.)

CIMBARIUM. — Idem q. Ciborium.

CIMBER. — *Cimber mercaturarum*, forte tantum mercis quantum *cymba* vel *cymbula* vehi solet. (A. 1207.)

CIMBOLUM. — Pro Cymbalum. (A. 1405.)

CIMBORIUM. — Idem q. Ciborium.

CIMELIA. — Thesauri, vasa, supellex pretiosa ecclesiæ; *trésor, vases sacrés, ornements précieux appartenant à une église.*

CIMEN. — Somnus, dormitio; *sommeil*

CIMERIA. — Imposita summæ galeæ figura; *cimier de casque.*

CIMERIUM. — Ead. notione. — Galea ipsa; *le casque lui-même.*

CIMESSOR. — Homo conditionis abjectæ; *homme de basse condition.* (Am.)

CIMETERIUM. — Idem q. Cœmeterium.

CIMETUM. — Panni species. (*Hist. ab. Cond.*)

CIMEYÆ. — Idem q. Cimalia. (A. 1310.)

CIMILIA. — Ut Cimelia.

CIMILINE. — Vas aquaticum ad abluendas manus; *bassin.*

CIMINÆ. - Placentæ species.

CIMINETA. — Caminus; *cheminée.* (A. 1313.)

CIMINILE. -- Idem q. Cimiline.

CIMINUM. — Cuminum, seu cyminum sativum; *cumin.*

CIMISTERIUM. — Idem q. Coemeterium.

CIMITERIALIS. — *Cimiterialis ecclesia,* in qua humantur corpora mortuorum.

CIMITERIUM. — Idem q. Coemeterium, locus ubi humantur mortui; *cimetière.* — Oblationes pro humatione; *dons, offrandes faites à l'occasion de l'inhumation des morts.* — Azylus circum ecclesiam. — Locus quidam seu vicus forte prope ecclesiam constitutus; *lieu ou hameau situé près d'un cimetière.* (A. 1249.)

CIMONA. — Equi morbus; *gourme.*

CIMONAGIUM. — Idem q. Cimeyæ.

CIMOSSA. — Summitas, extremitas cujusvis rei; *cime, sommet.*

CINABRIUM. — Cinnabaris; *cinabre.*

CINATITUM. — Ead. notione q. Citadanagium.

CINBOLUM. — Campanula, tintinnabulum; *sonnette, clochette.*

CINCELLUS. — Pro Syncellus.

CINCENDELA. — Idem q. Cicindela.

CINCIARE. — Pipilare (dicitur de garritudine passerum); *piauler.*

CINCIDELE. — Idem q. Cicindela.

CINCINERIUM. — Umbella, umbraculum; *dais;* ol. *cincelier.*

CINCINNUS. — *Cincinnus sanguinis* dicitur de sanguine fluente qui quasi cincinnos describit. (*A. SS.*)

CINCTA. — Cingulum, zona; *ceinture, sangle;* ol. *cinde.* (A. 1029.) — Circuitus, ambitus, modus piscandi quo circumeundo pisces cinguntur et capiuntur; *enceinte, espèce de pêche.*

CINCTORIUM. — Cingulum; *ceinture.* — Pugio; *poignard, épée courte.* — *Cinctorium ceræ*, filum cera obductum quo cingebatur sepulcrum sancti cui cinctorium istud devovebatur. (*A. SS.*)

CINCTUM. — Cingulum; *ceinture.* (*A. SS.*) — Forte murorum ambitus vel territorium finibus suis definitum; *enceinte des murs ou banlieue d'une ville.* (A. 819.)

CINCTURA. — Cingulum; *ceinture.* — Fascia; *bande, sangle. Cinctura reginæ*, Vid. Zona.

CINCTUS. — *Cinctus judex*, a principe delegatus, cingulo donatus. (In nonnullis scriptoribus, cinctus judex privato opponitur, etiamque ecclesiastico.)

CINDADUS. — Idem q. Cendalum.

CINDATOR. -- Magus, incantator; *magicien, enchanteur.*

CINDATUS. — Idem q. Cendalum.

CINDERE. — Pro *Scindere.* (A. 1315.)

CINDULA. — Pro Scindula. (A. 1338.)

CINEFACTIO. — Versio in cinerem; *action de réduire en cendres.* (*A. SS.*)

CINEOLUS. — Pullus cigni; *jeune cygne.*

CINERAGIUM. — Jus comburendi herbas in silva et ex iis conficiendi cineres; *droit, permission de brûler l'herbe dans les bois pour en faire des cendres.* (A. 1285.)

CINERARIUS. — Qui ex herbis desiccatis in nemore cineres conficit; *celui qui brûle l'herbe dans les bois pour en faire des cendres.* (A. 1518.) — Christiani vocabantur etiam cinerarii quod *cineres* sanctorum servarent et colerent. (Hieron.)

CINERATUS. — Ambustus, redactus in cinerem; *brûlé, réduit en cendres.*

CINERESCERE. — Cinerem fieri, in cinerem redigi; *tomber en cendres, être réduit en cendres.* (Tert.)

CINERICII. — Sic dicti Christiani quod sanctorum *cineres* servarent et colerent. (Durand.)

CINGA. — Modus agri, idem q. Andecinga.

CINGARUS. — Idem q. Ægyptiaci.

CINGERE. — Obligare; *obliger, contraindre.* (A. 1292.)

CINGIA. — Ambitus, circuitus. (A. 1215.)

CINGLA. — Equi cingulum; *sangle.*

CINGULA. — Ead. notione. — Cingulum quo clava campanæ suspenditur. (A. 1473.)

CINGULUM. — *Cingulum militare* seu *militiæ; baudrier. Cinguló militari decorare; faire chevalier.* (A. 1313.) *Cingulum militare auferre*, a militia degradare; *dégrader.* — *Cingula dare hosti*, obsidere, obsidione cingere; *assiéger.* (W. Brit.) *Cingulum lapidum*, corona muri; *cordon.* (A. 1291.) — *Cingulum inscriptionis* accipere jubebantur accusatores, quo se ad pœnam obligarent per calumniam non probantes quam exposcebant accusatis aut delatis infligi (*Const. Sicul.*) — Dignitas, magistratus, honor; *emploi élevé, dignité.* — Regio suis limitibus definita, vel terminus, limes; *les environs, la banlieue, l'enceinte, les limites.* — Jurisdictionis districtus; *ressort.*

CINICUS. — Canum custos, cui canum cura commissa; *gardien du chenil, serviteur chargé de soigner la meute.*

CINIGIUM. — Forte exemplar; *copie, expédition.* (*Act. concil. Const.*)

CINILE. — Ovile, vel locus alendis ovibus idoneus, aut septum ex cratibus in quo oves includuntur; *parc à moutons ou bergerie.* (A. 1253.)

CINIS. — *Cineres clavati* seu *clavellati*, qui ex fæce vini siccata et combusta conficiuntur; *cendres gravelées.* — *Jus cinerum*, præstatio pro facultate conficiendi cineres in nemoribus; *taxe que payait celui qui voulait fabriquer des cendres dans les bois; Vid.* Cineragium et Cinerarius. (A. 1170.)

CINNI. — Intorti crines; *papillottes.*

CINOVAGIUM. — Idem q. Chevagium, capitis census.

CINQUANTINA. — Quinquagena; *cinquantaine.*

CINQUENIUM. — Quinta pars; *quint, le cinquième.*

CINTA. — Cingulum, zona; *ceinture;* ol. *cinte.*

CINTADAMAGIUM. — Idem q. Citadanagium.

CINTRUM. — Ligneum fornicis fulcrum; *cintre.* (A. 1295.)

CINTUM. — Idem q. Cinctum, murorum ambitus.

CINTURA. — Cingulum; *ceinture.*

CINYRA. — Citharæ genus; *espèce de cithare.*

CIONITÆ. — Qui et Stylitæ, monachi qui dies noctesque super columnam vitam exigebant; *Stylites.*

CIORMA. — Remiges triremis; *chiourme.*

CIPHARIUS. — Scyphorum artifex; *fabricant de coupes.*

CIPHRÆ. — Idem q. Cifræ.

CIPHUS. — Canalis; *siphon.* — Pro *scyphus*, vasis genus.

CIPITATICUS. — Tributi genus, idem q. Cespitaticum.

CIPPARIUS. — Carcerarius; *geôlier.*

CIPPATICUS. — Vinea; *cep de vigne.* (*Cap. C. M.*)

CIPPUS. — Idem q. Ceppus, instrumentum ferreum quo reorum pedes constringebantur; *cep.* — Carcer ipse; *prison;* ol. *chep à mettre malfaiteurs.* — Rete; *filet, piége à prendre les animaux.*

CIPUM. — Sebum; *suif.*

CIRA. — Cera; *cire.*

CIRCA. — (Subst.) Vigiliæ, excubiæ; *la ronde.* (A. 1056.) (*Circam* etiam faciebant monachi in monasteriis et qui eas faciebat monachus, *circator* appellabatur.) — Canalis, fossa circum urbem ducta; *canal, fossé creusé autour d'une ville.* (Murat.) — Idem ac Circada, q. *Vide.* — (Præp.) Secundum; *selon, d'après.*

CIRCADA. — Census qui solvebatur episcopo aut archidiacono ab ecclesiis pro visitatione, ita dictus a circumeundo, quod episcopi aut archidiaconi diœceses suas circumeundo visitent.

CIRCADIA. — Ead. notione.

CIRCAMANARE. — Limites defigere, agros metiri; *arpenter, borner;* ol. *cerquemaner.*

CIRCAMANARIA. — Limitum fixio; quæ fit coram judice, qui agros controversos inspicit; *bornage;* ol. *cerquemanage.*

CIRCAMANNUS. — Qui ex officio limites defigit; *arpenteur juré;* ol. *cerquemaneur.*

CIRCARE. — Circumire; *faire le tour, aller autour, visiter.*

CIRCARIA. — Districtus *circatoris* apud Præmonstratenses.

CIRCARIE AGERE. — Circumire; *visiter, inspecter.*

CIRCATA. — Idem q. Circada.

CIRCATIO. — Visitatio, idem q. Circada.

CIRCATOR. — Monachus qui *circam* facit in monasterio; *moine chargé de faire la ronde dans l'abbaye.* — Monachus qui, vice generalis totius ordinis, domos et monasteria visitabat; *frère visiteur délégué du général de l'ordre.* — Officiarius in quibusdam Ecclesiis, præsertim in Metensi; ol. *cerchier.*

CIRCATURA. — Idem q. Circada.

CIRCATUS. — Eod. sensu.

CIRCAVICINUS. — Vicinus; *voisin.*

CIRCEIRE. — Idem q. Circare.

CIRCELLA. — Avis aquatica, sarcella.

CIRCELLIO. — Monachus per cellas vagans, falsus anachoreta; *faux moine, vagabond, hypocrite.*

CIRCENSES. — Circus; *cirque.* (Alypius Antioch.)

CIRCHIUS. — Circulus. (*St. Pl.*)

CIRCILIO. — Idem q. Circellio

CIRCILLATUS. — Cincinnatus, crispus; *frisé, crépu.*

CIRCINARE. — Circumire, ut Cercare. — Abigere, avertere; *détourner.* (*Lex Long.*) — *Circinare caligas*, fasciolas caligis aptare.

CIRCINNATOR. — Idem q. Circator.

CIRCISSARIUS. — *Circissarii agitatores*, aurigæ, qui in amphitheatris et circis currus ducebant; *conducteurs de chars dans les jeux publics.*

CIRCITARE. — Idem q. Circare.

CIRCITORIUM. — Linteamen quo operitur altare, in nonnullis instrumentis *altaris vestis* nuncupatum; *couverture d'autel.* (Pass.) — Velum quod olim ciborio seu *baldachino* dependens altaris circuitum ornabat; *rideau suspendu au ciboire et enveloppant l'autel.* (Pass.)

CIRCIUS. — Ventus qui flat ab Occidente et Galliam Narbonensem infestat; *vent du nord-ouest, mistral.* (Pro *Borea*, seu *Aquilone*, vento septentrionali, sæpissime sumitur in instrumentis mediæ ætatis; interdum etiam pro Euro, qui flat ab Oriente.)

CIRCOMMANENTES. — Ut Circamanni.

CIRCONFORANUS. — Latro; *rôdeur, voleur.* — Pro *Circonforaneus.*

CIRCUITATUS. — Circumdatus, cinctus; *entouré.*

CIRCUITIO. — Eod. sensu q. Circada.

CIRCUITORES. — Hæretici qui terras circumibant et quos in via inveniebant cogebant eos ut interficerentur ab illis, dicentes se desirare pati martyrium.

CIRCUITOSUS. — *Circuitosa oratio*, plena circuitionibus et ambagibus.

CIRCUITUS. — Possessionum ambitus, quidquid circumquaque possidetur. (A. 1045.)

CIRCULA. — Visitatio; *tournée, ronde, visite.* (*A. SS.*)

CIRCULAGIUM. — Præstatio pro facultate apponendi circulum quo vinum minutatim venale significabatur; *droit à payer pour, en suspendant un cerceau à la façade d'un bâtiment, indiquer la vente du vin au détail.*

CIRCULAMEN. — *Circulamen anuli*, pro *Circulus anuli.* (Mart.)

CIRCULARE. — Quærere, indagare; *chercher, fureter.* — In circulum rotare, *tourner en rond.*

CIRCULARIA. — Ars conficiendi circulos, cui invigilandæ præponebatur serviens feudalis. (A. 1260.)

CIRCULARITAS. — Dicitur de eo quod ad modum circuli curvatum est. (*A. SS.*)

CIRCULARITER. — Ad moaum circuli; *circulairement, en cercle.*

CIRCULARIUS. — Circulorum opifex; *fabricant de cerceaux.*

CIRCULATOR. —Qui famam portat, circat vel circuit; *crieur public, héraut.*

CIRCULATUS. —Circulis munitus; *cerclé, garni de cerceaux.* (A. 1476.)

CIRCULTOR. — Idem q. Circitor.

CIRCULUS. — Areæ seu campi spatium quod pugilibus duello decertantibus dabatur; *arène, terrain de combat.* — Orbiculatus et planus discus; *assiette, plat.* —Vinculum dolii; *cercle de tonneau, cerceau.*—Circuitus; *tour, circuit.* — Piscis species; *rouget.* — *Circulus aureus*, coronæ simplicioris species quæ patriciatus insigne erat apud Romanos, sub imperatoribus occidentalibus. —*Circuli ferrei*, in pœnitentiam ab episcopis aut presbyteris olim imponi solebant, iis qui crimina quæpiam enormia commiserant, qui eos in brachiis induebant, nec deponebant donec post multas peregrinationes ad sanctorum sepulcra et memorias aliquo miraculo solverentur; *bracelets de fer.*

CIRCUMCELLIONES. — Idem q. Circelliones et Circuitores.

CIRCUMCIRCA. — Circum; *autour.*

CICUMCISIO. — Tertia ex novem partibus hostiæ in Missa Musarabica; *Vid.* Hostia. — Præputium; *le prépuce.*

CIRCUMDARE. —Circumire. (*Pontif. antiq.*)

CIRCUMDEDERUNT.—Septuagesimæ Dominica; *le dimanche de la Septuagésime.* (Pass.)

CIRCUMFERENCIALITER. —Quasi linea circumducta, a Gal. *circonférence*, circumductio, vel potius per circuitum. (Lud.)

CIRCUMFOSSARE.--Circumfodere; *creuser autour.*

CIRCUMLATERUS. — Circumstans; *qui est autour, qui entoure, assistant*

CIRCUMPAGENSIS. — Accola; *qui habite auprès, voisin.*

CIRCUMPORTATIO. —Circuitus porticus.

CIRCUMROTATUS. — Circulatim dispositus; *disposé en rond.*

CIRCUMSOCIUS.—Finitimus; *limitrophe.*

CIRCUMSPECTURA. — Circumspectio; *précaution.*

CIRCUMSTANTIONATUS. — Circumstantiis definitus; *circonstancié.*

CIRCUMVENTOSUS. -- Qui circumvenit, inducens in fraudem; *celui qui circonvient, qui fait faire une chose à un autre en l'enveloppant de moyens artificieux.*

CIRCUMVIRECTARE. — Circumfluere; *couler autour, entourer en coulant.*

CIRCUNICULA. —Pro Sarcinicula vel Sarcinula. (Rym.)

CIRCUNSTANTER. — Circumspectè, attente; *avec prudence, avec soin.* (*A. SS.*)

CIRCUNSTANTIA. — Repagulum quo aliquid cingitur et defenditur. (*Vet. Form.*)

CIRCUS. — Circulus, consessus; *cercle, assemblée, réunion.* (A. 1100) — Arcus sellæ equestris; *arçon de selle.* (Lud.)

CIRCUTA. — Idem q. Circada.

CIRCUTARE. — Idem q. Circare.

CIRCUVIGINACIO. — Circuitus, ambitus. (A. 1375.)

CIRETICUS. — Chirurgus; *chirurgien.* (*A. SS.*)

CIRIALIS. — Candelabrum cui cereus inseritur; *chandelier.* (A. 832.)

CIRICSETUM. — Ap. Angles, vectigal ecclesiasticum.

CIRICUS. — Cera; *cire.* (A. 1205.) — Pro Sericus, bombycinus. (A. 1351.)

CIRIEGUS. — Cerasus; *cerise.*

CIRIMUNAGIUM. — Idem q. Cirmanagium.

CIRIOLUS. — Pro Cereolus.

CIRISTARE. — Populum alloqui; *haranguer le peuple.* (*Vet. Gl.*)

CIRIUS. — Pro Cereus et Circius

CIRIX. — Sericum, bombyx; *soie.* (A. 1461.)

CIRMANAGIUM. — Census seu vectigalis species in Beneharnensi principatu; *redevance qu'on payait en Béarn*; ol. *cirimanage.* (Forte idem ac Bonagium; *bornage.*)

CIROGRAFERUS. —Pro Chirographarius.

CIROGRAFFUM. — Pro Chirographum.

CIROGRAPHUM. — Ead. notione

CIROGRILLUS. — Pro Chirogryllus.

CIROGRISSUS. — Ead. notione.

CIROGUILLUS. — Ead. notione.

CIROGULUS. — Ead. notione.

CIROLOGUS. — Chirurgus; *chirurgien, opérateur.*

CIROTECA. — Pro Chirotheca.

CIROXARE. — Circumdare; *entourer*

CIRRIGLINON. — Istrix; *porc-épic.*

CIRURGICUS. — Idem q. Cirologus.

CIRVILERIA. — Cassidis species; *cervelière.*

CISA. — Districtus, territorium, ut videtur. (A. 1028.) — Tributum (A. 1291.)

CISALPINARE. — Cis Alpes ire; *voyager en deçà des Alpes.*

CISARA. -- Cicera, leguminis species; *gesse.* — Pro *sicera*, genus potionis; *cidre.*

CISCLATO. — Vestis species, panni pretiosi; *vêtement d'une étoffe précieuse;* ol. *siglaton.*

CISELLUS. — Forceps; *ciseaux.* (A. 1352.)

CISFRETARE. — Transfretare; *traverser une mer, passer.*

CISIA.— Vectigal, tributum; *impôt, taxe.* (*A. SS.*)

CISIS. — Testis, obses; *témoin, otage.*

CISMA. — Pro Schisma.

CISMARINUS. — Cis mare; *partes cismarinæ*, partes cis mare, ut *transmarinæ*, trans mare.

CISOR. — Idem q. Cissor.

CISORIUM. — Instrumentum ferreum quo macellarii in scindendis carnibus utuntur; *couperet.* (A. 1353.) — Orbiculus ligneus in quo convivæ *scindebant* dapes sibi appositas; *tranchoir.*

CISPECTATICUM. — Idem q. Cespitaticum.

CISSA. — Impositio, exactio tributi.

CISSER. — Pro *cicer*, species leguminis; *pois chiche.*

CISSONIUM. — Pro *essonium*, ut videtur, impedimentum. (A. 1225.)

CISSOR. — Sarcinator; *tailleur.*

CISSORIUM. — Ut Cisorium.

CISTA. — Vagina; *gaine, fourreau, étui. Cista bullare*, arcas et armaria signare, iis sigillum imprimere. (A. 1269.) *Cista carellorum*, ubi carelli reponuntur. (Brus.) *Cistæ columnatæ*, quas Galli *buffets* dicunt.

CISTARCHA. —Cistella qua panis cibusve defertur.

CISTARIUS. — Qui *cistas* conficit.

CISTELLI. —Virgultorum fasciculi quibus terra continetur, quod instar cistarum simul implicantur sic dicti; *gabions.* (A. 1234.)

CISTERNÆ. — Locus humilis et paludosus ubi stagnat aqua; *lieu bas et marécageux où l'eau croupit.* (A. 1308.)

CISTICULA. — Cistella; *coffret, cassette.*

CISTULA. — Situla; *seau.*

CISURGIUM. — Instrumentum ferreum. (P. Damian.)

CITACUS. — Pro Psittacus.

CITADANAGIUM. — Jus civitatis; *droit de cité.*

CITADMANTIA. — Ead. notione.

CITAGIA. — *Vid.* Catagogium.

CITAINATICUM. — Idem q. Citadanagium.

CITANATICUM. — Ead. notione.

CITANATUS. — Ead. notione.

CITATIO. — In jus vocatio; *assignation, citation en justice. Citatio personalis* dicitur cum quis ita citatur in judicium ut ipse debeat pro se apud judices respondere; *ajournement personnel.* — Submonitio militaris, jus *citandi* seu vocandi ad exercitum; *convocation militaire, appel sous les drapeaux. Citationis litteræ*, quibus quis in judicium citatur; *assignation, citation.*

CITATORIALIS. — *Citatoriales litteræ*, eædem q. *citationis. Vid.* Citatio.

CITATORIUS. — *Citatoriæ litteræ*, eod. sensu.

CITHAGIA. — *Vid.* Catagogium.

CITHOCLUS. — Citus, celer; *prompt, rapide.*

CITOLA. — Instrumenti musici species; *citole.*

CITRANGULUM MALUM. — Citretum; *citron.*

CITRATUS AGER. — Qui citra est, ut Ultratus, qui ultra. (Vox agrimensorum.)

CITRIO. — Citreum malum; *citron.*

CITRO. — Ead. notione.

CITROLUS. — Leguminis genus; *citrouille.*

CITRUS. — Malum citreum; *citron.*

CITTADELLA. — Oppidulum vel arx; *citadelle.*

CITUS. — Quasi *citatus*, vocatus; *convoqué.* (Ap. Duel.)

CIURMIA. — Triremis remiges; *chiourme.*

CIVADA. — Hordeum, vel potius avena; *orge ou avoine.*

CIVADAGIUM. — Præstatio in avena; *redevance en avoine.* (A. 1312.)

CIVADERIA. — Mensura frumentaria quam Valentinenses et Vivarienses vocitabant *civier.*

CIVADERIUM. — Ead. notione.

CIVADERIUS.— Ead. notione. *Civaderius* etiam dicebatur is cui cura erat emendæ vel distribuendæ equis *civadæ* seu avenæ. (*A. SS.*)

CIVADIUM. — Idem q. Civadagium.

CIVAERIUM. — Eod. sensu.

CIVAERUM. — Eod. sensu.

CIVAGIUM. — Eod. sensu.

CIVATA. — Idem q. Civada.

CIVERAGIUM. — Idem q. Civadagium.

CIVERIA. — Onus vehiculi; *charge de civière?*

CIVERIUM. — Idem q. Civaderia.

CIVETATOR. — Qui cum vivera venatur; *qui chasse au furet.*

CIVEYRAGIUM. — Idem q. Civeragium.

CIVICUS. — Qui est intra civitatem, urbanus; *qui demeure dans l'enceinte d'une ville. Ecclesia civica; église bâtie dans l'enceinte d'une localité.*

CIVILE. — Quod ad causas ordinarias spectat, et opponitur criminali.

CIVILEGIUM. — Lex civitatis, jus municipale. (A. 1404.)

CIVILELIUM. — Civitas, ubi quis gaudet jure civitatis vel tribunal ubi jus civibus dici consuevit. (*Priv. Bon. IX PP.*)

CIVILIS. — Prudens, consideratus, cui opponitur *incivilis*, imprudens, inconsideratus.

CIVILISTÆ. —Qui juri civili curam dant, jurisconsulti; *jurisconsulte en droit civil.* (Joan. Fort.)

CIVILITAS.—Jus civitatis; *droit de bourgeoisie.* — Civium conventus, cives ipsi; *l'ensemble des citoyens, la bourgeoisie.* — Multa pecuniaria civibus imposita; *amende imposée aux habitants d'une ville.* — Lis, causa ordinaria, quæ *capitali* opponitur; *affaire civile.*)

CIVILITER. — Pacifice, in pace.— *Civiliter punire*, jure ordinario, non ut in causis capitalibus.

CIVINIS. — Civis femina; *bourgeoise.*

CIVIS. -- Pro Civitas.

CIVITAS PUBLICA. — Ad fiscum pertinens. (*Ch. Lud. Pii.*)

CIVITATELLA. — Oppidulum, arx, castellum; *petite place forte, château.* (Mart.)

CIVITATENSES. — Urbium et civitatum incolæ; *habitants des villes, bourgeois.* (Guib.)

CIVITELLA. — Idem ac Civitatella.

CIVITUS. — Forte pro *civicus*, civis, incola. (Marca.)

CIVORIUM. — Idem q. Ciborium.

CIVORIUS. — Eod. sensu.

CIZA. — Tributum, ut videtur, seu potius codex in quo tributa in assisiis publicis decreta recensebantur. (*St. Arel.*)

CLABARIUS. — Pro Clavarius.

CLABULARIS CURSUS. -- Idem q. Angarialis.

CLACA. — Alapa; *claque.* (A. 1333.)

CLACARA.— Certum pondus, ut videtur. (A. 1163.)

CLACENDIX. — *Vid.* Claxendix.

CLACICUM. — Pro Classicum.

CLACINDEX. — Pro Claxendix.

CLACISCUM. — Pulsatio omnium campanarum; *sonnerie de toutes les cloches.*

CLACITARE. — Omnes campanas pulsare; *sonner toutes les cloches.* (A. 1259.)

CLADA. — Idem q. Cleia.

CLADES. — Ead. notione.

CLAELLUM. — Idem q. Clausum, locus muris vel sepibus clausus; *lieu fermé au moyen de murs ou de haies, enclos.*

CLAIA. — Idem q. Cleia.

CLAIUM. — Pro Chayum.

CLAM. — Triste; *tristement.*

CLAMA. — Tributi species apud Delphinales. Per *clamam* intelligendum est pecuniam Dalphino debitam ratione *litterarum clamæ* seu *clamoris* quas creditores a judicibus impetrabant ut debitores suos possent ad solvendum æs alienum adigere; litteræ enim illæ nulli erant usui, quin prius Dalphino tribueretur certa pecuniæ summa quam *clamam* appellabant; Gal. *claim.*

CLAMACERIUS. — Pecuniæ quæ propter *clamores* seu actiones intentatas regi exsolvenda erat, exactor et collector. (A. 1372.)

CLAMACIUM. — Actio in jure rem aliquam repetentis, idem q. Clameum. (*Ann. Præm.*)

CLAMACTERIUS. — Pro Cremasterius. (Anast.)

CLAMANTIA. — Idem q. Clameum. (*Mon. Ang.*)

CLAMARE.—Canere; *chanter.* (A. 910.) — Accusare aliquem de delicto; *accuser* (Pass.) — Promulgare, publicare; *publier, édicter.* (A. 1268.) — Vindicare, repetere; *réclamer, demander.* (Pass.) *Clamare se ab aliquo,* patronum sibi adsciscere; *se réclamer de quelqu'un.* (Adrian. PP.) *Clamare quietum,* liberum et immunem declarare; *déclarer quitte, décharger;* ol. *clamer quitte.* (A. 1222.)

CLAMASTERIUS. — F. idem q. Cremasterius. (Bonif. IX PP.)

CLAMATARIUS. — Actor, qui rem suam repetit; *demandeur.* (A. 1304.)

CLAMATIO. — Accusatio; *action d'accuser, accusation.* (Mart., *Anecd.*) — Promulgatio; *publication, promulgation.* (Lud.) — Actio in jure, ut Clameum. (A. 1189.) — Multa; *amende.* (A. 1211.)

CLAMATOR. — Litigator, actor vel reus; *plaideur.* (*Lex Sal.*) — Monachus qui alium palam accusat in capitulo; *moine qui en accuse un autre en plein chapitre.* (Bern. Mon.) — *Clamator vini,* præco vini venalis; *crieur de vin.* (A. 1274.) — *Clamator audientiæ,* apparitor, ostiarius; *huissier.* (A. 1365.)

CLAMATORIA. — *Clamatoria vini,* officium, ut videtur, *Clamatoris vini; office, charge de crieur de vin.* (*Cod. redit. episcop. Altiss.*)

CLAMEUM. — Calumnia, seu actio, quam quis intentat ad recuperandam proprietatem vel possessionem rei suæ quam alius ei abstulit; *demande, action;* ol. *claim, clain.* (Pass.) *Clameum continuum,* Anglis, quædam continua, id est annalis, feudi simplicis aut talliati, de quo quis dissaisitus est, et cujus possessionem recuperare ob metum potentis adversarii non audet, vindicatio, quasi vindicis causa, ut sic tandem metu amoto, hæredem dissaisitoris æque possit sua auctoritate a possessione removere, ac si recenter spoliatus fuisset. (Cowel.)

CLAMITELLA.— Crepitaculi species; *cliquette.*

CLAMIUM. — Ut Clameum. (A. 1260.)

CLAMMISSIUM. — Matrimonium clandestinum; *mariage secret.* (*Stat. synod. Torn.*)

CLAMODICUS. — Qui gravi criminis alicujus infamia laborat, aut, ut vult Cangius, qui in judicio *clamatur* seu accusatur de crimine. (*Cap. Car. C.*)

CLAMOR. — Actio, ut Clameum. (Pass.) *Clamor planus,* qui circa rem parvi momenti versatur; *Vid.* Planus. (A. 1285.) *Clamor falsus,* quo quis contra jus rem quampiam *clamat* et in judicio petit; *demande mal fondée;* ol. *fausse clameur.* (*Id.*) *Clamorem facere,* queri de aliquo; *se plaindre de quelqu'un.* (Tyr.) *Clamor pacificatus,* exsolutum debitum; *Vid.* Pacificare. (*G. Chr.*) — Districtus; *ressort, juridiction.* (*For. Arag.*) — Multa pecuniaria quæ propter *clamorem* exigitur. (A. 1370.) *Clamorem levare,* multam ex *clamore* exigere. (A. 1303.) — *Clamor bellicus,* qui in procinctu prælii a militibus edi solebat; *cri de guerre.* (Rob. Mon.) *Clamor violentiæ, clamor* aut *vox popularis; Vid.* Huetium.

CLAMOROSE. — Clamose; *en criant, avec des cris.* (*Const. Carmel.*)

CLAMOROSUS. — Clamosus. (Sal. Mal.) *Clamorosa insinuatio,* querula monitio. (Inn. VI PP.)

CLAMOSUS. — Qui clamat vel resonat. (Sug.)— Famosus, celebris. (Silv. Girald.) — Ut Clamodicus. (*Cap. Car. C.*)

CLAMPLATA. — F. instrumentum focarium. (A. 1363.)

CLAMUCIUM. — Lorica, ut videtur, hamis seu maculis ferreis contexta; *chemise de mailles?* (Gauf. Malat.)

CLAMUM. — Actio juridica, ut Clameum. (*G. Chr.*)

CLAMUS. — Multa, ut Clamor. (A. 1114.)

CLANCULARE. — Celare, occultare; *cacher.* (Aldhelm.)

CLANCULARII. — Ex Anabaptistis illi sic dicuntur, qui fidei confessionem minime necessariam judicant. Iidem quod in hortis convenire soliti, *hortularii* dicti. (Hosm.)

CLANCULUS.— Occultus; *caché.* (*A. SS.*)

CLANDESTINARE. — Occultare; *cacher.* (Pap.)

CLANGALIS. — Sonum edens. (Joan. Trojest.)

CLANGISONUS. — Clamosus. (*A. SS.*)

CLANGORIUM. — Campanarum, campanile, turris ecclesiæ ubi clangunt *campanæ; clocher.* (Bald. Nov.)

CLANGOROSUS.—Ut Clangisonus. (Mart., *Ampl. Col.*)

CLAPA. — Acervus, congeries lapidum; *tas de pierres;* ol. *clapié.* (A. 1258.)

CLAPEJRADA. — Ead. notione. (A. 1268.)

CLAPELLA. — Lateris genus; *sorte de brique.* (*St. Saon.*)

CLAPERIA. — Hara cunicularia; *clapier.* (A. 1308.)

CLAPERIUM. — Ead. notione. (A. 1289.)

CLAPERIUS. — Ead. notione. (A. 1212.)

CLAPERSEDRA. — Pro Clepsydra. (Mat. Sylv.)

CLAPETUM. — Crepitaculum; *cresselle;* ol. *clapet.*

CLAPS. — Modus prati; *pièce de pré.* (*Claponem* putat D. Aubret habuisse figuram ungulæ porci, quem rustici Dumbenses vocant *un clapon.*)

CLAPONUS. — Ferrea solea ad equorum usum; *fer de cheval.* (*Ann. Gen.*)

CLAPUS. — Hara cunicularia, ut Claperius. (*St. Mass.*) — Acervus lapidum, ut Clapa. (A. 1332.)

CLARA. — Magnum et latum peplum quo moniales obtegunt caput; *voile de religieuse.* (*Script. Brunsw.*) — F. pannus candidior vel coloris cujusvis splendidioris; *étoffe blanche ou de quelque couleur voyante.* (*Conc. Albiens.* ap. Ach.) — Albumen, v. g. ovi; *blanc d'œuf.* (*A. SS.*)

CLARARE. — Illustrare, notum facere, declarare; *faire savoir, divulguer.* (*A. SS.*)

CLARASIUS. — Lituus, a *claro* quem edit sono; *clairon, trompette.* (W. Malm.)

CLARATUM. — Idem q. Claretum, nisi mavis esse vinum rubellum quod Galli dicunt *vin clairet.* (*Lib. pitanc. abb. S. Germ. Par.*)

CLAREDO. — Ut Claretum. (*H. Dalph.*) — Splendor, claritudo nobilitatis. (Pap.)

CLAREFACERE. — Notum facere; *faire connaître, publier.* (*Ch. Ital.*)

CLARELLA. — *Prosa clarellæ;* qua posteriori voce an designetur auctor prosæ, an tonus seu musices modus, quo decantari debebat, divinandum. (*Vet. Cod.*)

CLARENUS. — *Clareni fratres,* ex Franciscanorum ordine, qui alias *Fratres spirituales* dicti, a Fratre Angelo de Cingulo Clareno eorum institutore nuncupati, qui usque ad Pii V tempus perseverarunt.

CLARERIA. — Fenestra; *fenêtre.* (*Cons. Lem.*)

CLARETUM. — Vinum factitium dulce vel aromatices; *hypocras;* ol. *claret.* (Mamot.) — Vinum rubellum; *vin clairet;* ol. *claret.* (A. 1443.)

CLARGASTER. — Clericus; *clerc, prêtre.* (*Clem. IV PP.*)

CLARIA.— Vehiculi genus undique apertum, unde nomen; *chariot découvert.* (*Ch. Occit.*)

CLARIFICARE.—Clarum facere; *illustrer.* (Lact.

CLARIFICATIO. — Manifestatio; *démonstration.* (A. 1482.)

CLARIFICATUS. — *Clarificatum vinum,* vinum factitium, ut Claretum. (Lamb. Ard.)

CLARIFLUUS.—« Isidori præsentia simul et *clariflua* doctrinæ. » (*Vit. S. Isid. Hispal. episc.*)

CLARIGARE. — Clarere, florere, bellum indicere, pignerare, res clare petere. (*Mart. Lex.*)

CLARIGARIUS. — *Clarigarius armorum,* fecialis, heraldus; *héraut d'armes.* (H. Knygt.)

CLARIGATIO. — Actio pignerandi, etc. *Vid.* Clarigare.

CLARILOQUUS. — Qui clare loquitur. (Joan. de Monast.)

CLARIMONIA. — Claritas. (*A. SS.*)

CLARIO. — Ut Clarasius. (H. Knygt.)

CLARISINA. — Clathrum ex lapidibus septum; *balustrade.* (*Vet. Comp.*)

CLARISSIMATUS. — *Clarissimi* dignitas; *clarissimat.* (*A. SS.*)

CLARITAS. — Titulus honorarius: « Ex iis unus astat in conspectu *claritatis* tuæ. » (*Act. Claud. mart.*)

CLARNUS. — Discus vel mensa. (Pap.)

CLARO. — Ut Clarasius. (A. 1220.)

CLAROYA. — Idem, ut videtur, q. Claretum, vinum factitium dulce. (A. 1393.)

CLARUM. — Ferale classicum; *glas.* (A. 1394.) — *Clarum facere,* notum facere, aperte dicere. (*Vit. S. Amalberg.*)

CLARUS. — F. felis silvatica, vel mus Alpinus montanusve (pro *Cattus,* ut videtur). (A. 1367.) — *Bayardus clarus,* color equi; *bai clair.* (A. 1339.) *Clara anguilla,* an crassior? « Quod tu debes dare nobis annuatim... ccc. anguillas *claras.* » (A. 1354.)

CLASEPEDIA. — Species syringæ. (M. Sylv.)

CLASIANS.— Crates, tabula viminibus aut virgultis contexta; *claie.* (A. 1331.)

CLASISTURA.—F. mendum pro *clausura:* « *Clasisturam* quoque areæ faciant monachi duobus annis, capellanis tertio. » (*Chart. S. Vinc. Cen.*)

CLASMA. — Actio, ut Clameum. (A. 836.) F. pro *phasma.* (Althelm.)

CLASMATARIUS. — F. domus effractor. (*Gl. Saxon.*)

CLASPA. — Fibula; *agrafe.* (*Mon. Angl.*)

CLASSA. — Lamina vitrea; *verre à vitre.* (*Leud. Carc.*) — Idem q. Classum et Classicum. (*Cons. mon. S. Gal. Burd.*)

CLASSAMENTARIUM. — Portus interior, ut videtur. (Laur. Bouinc.)

CLASSEDRA. — Fistula doliaria, ut Ducículus. (*Vet. Gl.*)

CLASSENDIS. — Gladii vel ensis pars. (*Gl. Saxon.*)

CLASSERA. — Clausura. (*Vet. Cod.*)

CLASSICA.—Navium classis; *flotte.* (Mur.) — Tubicina; *trompette.* (*Vet. Gl.*)

CLASSICARIUS. — Tubicen; *trompette.* (*Vet. Gl.*)

CLASSICE. — Cum navali exercitu; *avec une flotte.* (*Vet. Cod.*)

CLASSICUM. — Concentus omnium instrumentorum simul sonantium, sive sint tubæ et cornua in prælio, sive sint campanæ; *son de tous les instruments d'un corps de musique, son de toutes les cloches d'une église mises en branle en même temps.* (Pass.) — Sonitus a præside chori vel hebdomadario editus; *signal donné avec une clochette par le chef du chœur.* (A. 1309.) — Pulsatio crepitaculi seu lignei instrumenti quo pro campanis utuntur hebdomada sancta; *signal donné pendant la semaine sainte, au moyen de la crécelle.* (Bern. Mon.) — Jus pulsandi *classicum* pro mortuis, et tributum ex eo percipiendi; *droit de sonner le glas des morts et d'en vercevoir le profit.* (A. 1161.)

CLASSICUS. — Auditor scholasticus; *étudiant.* (Ennod.) — Miles qui in nave armata militat; *soldat de marine.* (*Cod. Th.*)

CLASSIS. — Navis; *navire.* (Samp.) — Corpus, collegium; *corporation, collége.* (*Cod. Th.*) — Pulsatio campanarum, ut CLASSICUM. (Flor. Wig.)

CLASSIUM. — Pulsatio campanarum, ut CLASSICUM. (*Ch. Occit.*)

CLASSUS. — Ead. notione. (A. 1375.)

CLASTRUM. — Claustrum monachorum; *cloître*; ol. *clastre.* (*A. SS. Ben.*)

CLASURA. — F. aquæductus vel canalis. (*Cons. Auxit.*)

CLATERIUM. — Idem q. CLAPERIUM. (*Tab. Foss.*)

CLAUDARE. — Claudicare; *boiter.* (*Vet. Gl.*)

CLAUDECATIO. — Vulnus quo quis *claudus* vel mutilus efficitur. (Lud.)

CLAUDIANISTÆ. — Secta Donatistarum, a Claudio auctore. (S. Aug.)

CLAUDICARIA. — Navis oneraria; *navire de transport.*

CLAUDICIUM. — Ead. notione q. CLAUSUM. (A. 1215.)

CLAUDICUM. — Ead. notione. (*Tabul. Maj. Mon.*)

CLAUDIFICARE. — Inflectere, curvare; *courber, plier.* (*A. SS.*)

CLAUDURA. — Septum, ambitus; *cloture.*

CLAUDUS. — Clavus; *clou.* (*St. Val. Ser.*)

CLAUSA. — Munitio qua castra aliaque loca opportuna circumdabantur; *ouvrage de fortification, enceinte fortifiée.* (*Chr. Marc.*) — Septum in quo animalia custodiuntur, vel quo vineæ, prata vel arva muniuntur; *clôture, enceinte.* (*C. M.*) — Locus seu ædes in qua inclusi monachi degebant; *couvent, cloître.* (*A. SS.*) — Excerptum, locus ex libro aliquo; *extrait, passage d'un livre.* (Joan. Sar.) — Agger quo aquæ concluduntur; *digue, chaussée.* (Mur.

CLAUSAGIUM. — Locus sepibus cinctus et clausus; simul et obligatio qua tenebantur subditi hunc claudere; *lieu entouré d'une clôture de haies et obligation où étaient les vassaux de faire cette clôture.* (*Reg. Cam. comp. Par.*)

CLAUSARIA. — Modus agri sepibus septus; *champ entouré, clos de haies ou de murs*; ol. *closerie.* (A. 1203.)

CLAUSARIUS. — Inclusus, monachus qui in *clausa* cella habitat; *moine cloîtré*; ol. *cloistrier.* — Idem q. CLAUSUM; *clos, enclos*; ol. *closier.* (A. 1078.)

CLAUSATA. — Idem q. CLAUSUM, septum. (*Chartul. mon. Kemperl.*)

CLAUSATGA. — Ead. notione. (*Antiq. Pict.*)

CLAUSELLUS. — Locus clausus, septus; *clos, lieu fermé*; ol. *clausel.* (A. 864.)

CLAUSETUM. — Ead. notione. (A. 1476.)

CLAUSIM. — Secreto, clam; *à huis-clos, secrètement.* (*A. SS.*)

CLAUSIO. — Locus muris clausus; *lieu fermé de murs.* (Limb.) — Ipsa actio qua ager muris vel sepibus clauditur; *action de clore un champ de haies ou de murailles.* (A. 1404.) — Obturamentum; *bouchon, tampon, bonde.* (A. 1388.)

CLAUSIS. — Hara cunicularia, ubi cuniculi nutriuntur; *clapier, garenne.* (A. 1283.)

CLAUSIVA. — Clausum; *clos, enclos.* (A. 864.)

CLAUSOR. — Qui obsidione *claudit* seu cingit urbem; *assiégeant.* (Rad. Cad.)

CLAUSORIUS. — Idem q. CLAUSARIUS. (Mab., *Annal.*)

CLAUSTRA. — *Vid.* CLAUSTRUM.

CLAUSTRALIS. — *Murus claustralis*, quo prædium clauditur vel cingitur; *mur de clôture, mur d'enceinte. Claustrales obedientiæ*, quarum officia intra claustrum exercentur, forensibus oppositæ. *Vid.* OBEDIENTIÆ. — *Claustralis faber*, idem q. CLAUSTRARIUS, q. *Vid. Claustrales*, monachi qui intra claustra monasterii recluduntur ac degunt; *moines*; ol. *cloistriers.*

CLAUSTRARE. — Monachum vel sanctimonialem facere, vel in monasterium relegare; *cloîtrer.* (Raimund.)

CLAUSTRARIUS. — Apparitor, idem q. BEDELLUS, quod intra claustrum serviat sic dictus. — *Artifex claustrarius*, qui seras facit; *serrurier.*

CLAUSTRELLUM. — Parvum *claustrum.* *Vid.* CLAUSTRUM. (*A. SS.*)

CLAUSTRENSIS. — *Claustrensis faber*, idem q. *Claustrarius artifex.* — *Claustrenses*, moniales quæ in *claustro* seu monasterio educatæ sunt, (opponuntur laicis in lib. *De mort. B. Roberti de Arbreseillo*); *nonnes, religieuses vivant en communauté.*

CLAUSTRUM. — Inhabitatio religiosorum, domus includens monachos et moniales sub certa regula viventes; *couvent, monastère, cloître.* (A. 1233.) *Claustrum regulare*, ea pars claustri quæ ecclesiæ adhæret; *partie du cloître qui est contiguë à l'église du couvent. Claustri domus*, domus rectoris parochiæ; *maison curiale, presbytère.* (*Ch. Provinc.*) *Claustrum cordiale*, cordis intimum metaphorico sensu; *le fond du cœur.* (A. 1373.) — *Claustra sacrorum*, gazophylacium eleemosynarium; *dépôt des fonds destinés aux aumônes.* (Prud.) — *Claustra montium*, quæ recentioribus *clusæ* dicuntur; angusti montium aditus; *cols, passages, ports.* (Oros.) — *Claustrum* sumitur etiam: 1° pro CLAUSTRALIS in quibusdam instrumentis: « Virginum seu claustrorum (*A. SS.*); » 2° pro CLAUSUM, locus aut ager sepibus et muris clausus. (A. 1366.)

CLAUSTRURA. — Idem q. CLAUSTURA. (Mart., *Anecd.*)

CLAUSTURA. — Septum, inclusio; *clôture, enceinte. Claustura civitatis*, muri; *enceinte, murs d'une ville.*

CLAUSULA. — Parvum clausum, seu area septo clausa; *clos, enclos ou cour fermée.* (W. Thorn.) — Angustus montium aditus, idem q. CLAUSURA. (Bald.) — Cella in qua inclusi seu eremitæ morabantur; *cellule.* — Conditio, exceptio, ut CLAUSUS. (*Necr. Eccl. Par.*)

CLAUSUM. — Locus aut ager sepibus vel muris septus aut clausus; *clos, enclos.* — Pro CLAUSTRUM. (*Hist. Edwardi III reg. Angl.*)

CLAUSURA. — Septum in quo animalia custodiuntur, vel quo vineæ, prata, vel arva muniuntur; *parc, enceinte, clôture.* (Pass.) — Ager clausus sepibus; *clos, enclos.* (Mur.) — Præstatio quædam, aut potius operarum præbitio ad *clausuras* construendas vel custodiendas; *service féodal, obligation où sont les vassaux d'établir ou de garder l'enceinte des terres du seigneur.* (*Vet. inst.*) — Claustra montium; *défilé, port.* (*Vet. Gl.*) — Id omne quod claudit; *clôture.* (A. 1265.) *Clausuræ*, claustra montium.

CLAUSUS. — Locus sepibus clausus, ut CLAUSUM. — Conditio exceptio; *clause, réserve, restriction, disposition particulière d'un contrat qui en explique ou modifie l'effet.* (A. 1395.)

CLAUTRERIUS. — Clavorum faber vel mercator; *cloutier.* (A. 1491.)

CLAVA. — Pondus quoddam apud Anglos; *certain poids.*

CLAVAGIUM. — Quod carceris custodi ab incarcerato præstabatur, idem q. CARCERAGIUM.

CLAVARE. — Clavis affigere; *clouer, fixer avec des clous.* (*A. SS.*) — Clavos figere; *clouer, planter des clous.* (A. 1304.) — Clave occludere, obserare; *fermer à clef, mettre sous clef.* (*St. Mont. Reg.*)

CLAVARIA. — Munus *clavarii*; locus ubi clavarius omnia ad *clavarium* spectantia reponebat; pars districtus cui nomen vicariæ erat; regesta in quibus descriptæ erant quædam exactiones (*Ch. provincial.*); *office de clavaire; endroit où le clavaire déposait les objets relatifs à ses fonctions; division administrative; rôle de contributions. Jus clavariæ*, vectigal quod pro mercibus in regesta inscribendis pensitabatur, idem q. CARTULARIUM. (A. 1383.)

CLAVARIUS. — Cui fisci communis claves et chartarum communium commissæ erant; *clavaire, garde des clefs du trésor et du chartier d'une ville.*

CLAVASONA. — *Clavorum* copia; *garniture de clous.* (A. 1384.)

CLAVATIO. — Clavorum affixio; *action de clouer.* (Men.)

CLAVATUM. — Vestigium ab impressis calceorum clavis dictum; *empreinte des pas.* (Mac. Hierol.)

CLAVATURA. — Clavorum compages; *garniture de clous, ferrement.* (A. 1202.) Sera, seu clavis vel ferrum quo arca munitur; *serrure ou ferrure.* (*Ch. Dalph.*) — Ornamentum vestis; *ornement des habits, espèce de boutons.* (*Ch. Eccl. Cornut.*)

CLAVATUS. — *Clavati cineres. Vid.* CINIS.

CLAVELLARE. — Clavis affigere; *fixer avec des clous, clouer.* (A. 1277.)

CLAVELLUS. — Clavus; *clou*; ol. *claveau.* (A. 1336.) *Clavellus de girofles*, caryophyllum; *clou de gérofle.* (*Hist. Nem.*) — Ornamentum vestium; ut CLAVATURA. (A. 915.)

CLAVELUS. — Pustulis infectus; *rempli de boutons, de pustules*; ol. *clavelé.*

CLAVENCHIA. — Minutioris monetæ species, idem q. CLEVENCHIA. (*Inst. Arv. a.* 1375.)

CLAVENGUS. — Armaturæ genus, forte quo crura tegebantur; *cuissart.* (*Nad. Cad.*)

CLAVERARE. — Ut CLAVELLARE. (A. 1476.)

CLAVERIUM. — A Gal. *clavier*, armilla clavicularia. (*Const. Carm.*)

CLAVERIUS. — Ut CLAVARIUS.

CLAVESIGNATI. — Milites Romani Pontificis, sic dicti quod in vestibus vexillisque *claves* Ecclesiæ depictas gererent.

CLAVETALUS. — *Clavetali cineres. Vid.* CINIS. (A. 1400.)

CLAVEUS. — Hærens ad instar *clavi.* (*A. SS.*)

CLAVIAGIUM. — Idem q. CLAVAGIUM.

CLAVICA. — Cloaca; *égout, cloaque.* (*Ch. Ital.*)

CLAVICARIUS. — Clavium confector; *serrurier.* (*Cod. Th.*)

CLAVICULARIS. — Qui *clavam* portat; *massier, bedeau.* (*Necr. S. Mart. Lemov.*)

CLAVICULARIUS. — Qui *claves* facit vel portat; *serrurier, porte-clefs, gardien.* (J. de J.) — Carceris custos; *geôlier.*

CLAVICYMBALUM. — Instrumentum musicum; *clavecin.* (S. Calig.)

CLAVIFEX. — *Clavorum* faber; *cloutier.* (*Vet. Inst.*)

CLAVIGA. — Exclusæ, qua aquæ concluduntur moles lapidea; *digue, écluse.*

CLAVIGER. — S. Petrus, cui Ecclesiæ *claves* commisit Christus; *porte-clefs, surnom de saint Pierre.* — Ecclesiæ thesaurarius (dignitas ecclesiastica); *trésorier d'une église.* (A. 975.) — Custos; *gardien.* (A. 1335.) — Bedellus; *massier.* (*Ch. Genuens.*) — Qui cellæ vinariæ præerat; *sommelier*; ol. *cellerier.* (A. 1295.) — *Clavigeri* appellantur in instrum. an. 1229 qui a parte Gregorii Papæ contra Fridericum II imperatorem stabant, quod effictæ essent claves in pontificiis vexillis

CLAVIGERATUS. — Officio *clavigeri*, id est ecclesiæ thesaurarii, functus; *qui a*

rempli les fonctions de trésorier d'église. (*Mon. Angl.*)

CLAVIGERICUS. — S. Petri epitheton, idem q. Claviger.

CLAVIGERIUS. —Idem q. Clavarius, qui præerat *clavariæ; clavaire.* — Qui curam habebat cellæ vinariæ, idem q. Claviger.

CLAVILE. — Organi musici pinnæ ; *clavier.* (*Comp. Vet.*)

CLAVINA.—Vestis species : « Quod unam vilem *clavinam* dederat ei ad induendum. »

CLAVIS. — Locus clausus, ut Eccardus interpretatur ; *endroit fermé.* (*Lex Salic.*) — In computis ecclesiasticis, numerus variabilis datus anno ad inveniendum principia quinque mobilium festivitatum (Septuagesima, Quadragesima, Pascha, Rogationes et Pentecostes). (Dur.) — Pro Clavus ; *clou.* (*Vit. S. Luper.*)—Vestis purpurata ; *vêtement garni d'une bande de pourpre.* (*Vet. Cod.*) — « Hanc chartam... *clave* sigilli nostri roboratam eidem contuli. » (A. 1223.) Ubi aliæ chartæ præferunt : *munimine.* — *Claves Ecclesiæ*, potestas et jurisdictio Ecclesiæ ; ex illo Christi ad Petrum : *Tibi dabo claves regni cœlorum.* — *Clavis annonæ*, horreorum præfectura vel custodia ; *direction ou garde des greniers publics.* (*G. Ch.*)

CLAVITATA ARBOR. — *Vid.* Arbor.

CLAVODIUM. — Pretiosa quævis ecclesiarum vasa et ornamenta. (Murat.)

CLAVORIUM. — *Vid.* Corona.

CLAVUS.—*Clavus lanæ*, pondus quoddam vel certa lanæ quantitas ; *certain poids ou certaine quantité de laine.* (*Inst. Angl.*) — Retis genus ; *espèce d'engin de pêche.* (A. 1087.) — *Clavi militum*, calciamenta militum ; *chaussure des soldats.* (*Vet. Gl.*)

CLAXENDIX. — Classicum ; *signal donné par la cloche ou la trompette.*

CLAXUM. — Pulsatio campanarum pro mortuis ; *glas funèbre ;* ol. *clas.*

CLEANTEUS.

Hæc etiam sacris jusserunt indere libris
More *cleanteo* solitis bullata sigillis ;

hoc est more principum, ut existimat Mabillonius, qui *cleanteus a clere* deduci putat.

CLEDA. — Crates, clathrus ; *claie, grille, porte à barreaux.* (Pass.) — F. creta ; *craie.* (*Ch. Hisp.*)

CLEDARE.— *Cledis* claudere ; *fermer, entourer de claies ;* ol. *cléda.* (A. 1231.)

CLEDATUM.— Idem q. Cleda. (A. 1357.)

CLEDICARE. — Ut Cledare. (Steph.)

CLEIA. — Crates, tabula viminibus aut virgultis contexta ; *claie.* (*Vet. Gl.*)

CLEIARE. — *Cleis* munire, claudere, ut Cledare. (A. 1426.)

CLEIDA. — Ut Cleia. (*Leg. Baw.*)

CLEISONUS. — Puer symphoniacus ; *enfant de chœur.*

CLEMENTINÆ.—Decretales epistolæ Romanorum Pontificum a Clementi V collectæ in unum librum qui est septimus Decretalium ; *Clémentines, décrétales du Pape Clément V.*

CLEMENTINI CAPELLANI.— A Clementi VI Papa, eorum in Ecclesia Rothomagensi fundatore sic nuncupati ; *Clementis, chapelains créés à Rouen par le Pape Clement VI.*

CLENICUS.— Pro Clinicus. (*A. SS.*)

CLENODIUM. — Res pretiosa ; *bijou.*

CLEPERUS.— Obscurus vel dubius ; *obscur ou douteux.*

CLEPO.—*Clepo clericorum*, faldestorium ; *fauteuil.* (Pap.)

CLEPPERIUS. — Pro Claperius.

CLEPS. — Latro ; *voleur, bandit.* (Rab. Maur.)

CLEPSEDRA. — Pro Clepsydra.

CLEPSYDRA. — *Ducillus* aut *docillus* qui obit foramen dolii. *Vid.* Ducillus. — Instrumentum quod immittitur in dolium superius per foramen causa furandi vinum ; *pipette.*

CLEPTES. — Ut Cleps. (*A. SS.*)

CLEPTIM. — Furtim ; *secrètement, furtivement.* (*A. SS.*)

CLEPTIS. — Ead. notione. (*Chartul. mon. Lander.*)

CLEPTOR. — Ut Cleps. (Sim. Dun.)

CLERE. — Inclinare ; *incliner, pencher.* (Duel., *Misc.*)

CLERGERIA.— Officium scribæ, ejusdem tabularium ; *greffe, office et bureau de greffier ;* ol. *clergie.*

CLERGONUS. — Junior clericus, vel puer choralis ; *jeune clerc, petit clerc ou enfant de chœur ;* ol. *clergon.*

CLERICA.— Monialis choro addicta ; *religieuse en titre.* (Ach., *Spic.*) — Corona clericorum ; *tonsure.* (*A. SS.*)

CLERICALIS. — Spectans clericos ; *relatif aux clercs, qui concerne les clercs.* (Sid.) « *Clericale* tirocinium » passim occurrit apud scriptores ecclesiasticos.

CLERICALITER. — Clericorum more ; *à la manière des clercs.* (A. 1352.)

CLERICARE.—Clericum facere, ordinare ; *ordonner prêtre.* (Anast.)

CLERICARE SE.—Clericatui se devovere ; *se vouer au service des autels.* (*A. SS.*)

CLERICATURA. — Dignitas seu beneficium clerici ; *dignité ou bénéfice ecclésiastique.* (A. 1352.) — Tabularium forense ; *bureau de greffier.* (*Tab. cam. Comp. Par.*)

CLERICATUS. — Dignitas seu munus clerici ; clericus ; vita monastica ; *dignité de prêtre ; prêtre ; vie monastique. Clericatus telarum ;* officium illius qui telas in regesta referebat tributaque ex iis percipiebat.

CLERICI. — Omnes qui in ecclesiastici ministerii gradibus ordinati sunt ; *tous les ministres du culte en général.* Varii erant clericorum gradus, quippe presbyteros, subdiaconos, lectores, et cantores, πάντας κληρικοὺς καλοῦμεν, inquit Justinianus in *Nov.* In *Concil. Carthagin.* III : « Clericorum nomen etiam lectores, et psalmistæ et ostiarii retinent. » Sed et episcopi, presbyteri et diaconi, *primi clerici* dicuntur in *Cod. Theod.*, ut cæteri *inferioris loci*, in eod. *Cod.* — Canonici, maxime *regulares*, qui in ecclesiis cathedralibus sacra peragebant ; *les chanoines, particulièrement les chanoines réguliers.* (*Cap. C. C.*) *Clerici cathedrales*, canonici. (Joan. de Col.) *Clerici* seu *canonici de stallo, de terra :*

canonicorum genus ecclesiæ S. Martini Turonensis. (Erat in illa ecclesia nonnullisque aliis ecclesiis triplex ordo canonicorum : primus presbyterorum et diaconorum, qui in stallis superioribus sedebant ; secundus subdiaconorum aliorumque minorum ordinum, quibus locus erat in inferioribus stallis ; tertius ordo erat canonicorum puerorum seu clericorum simplicis tonsuræ, qui in scamnis considebant puerorum choralium more, dividebanturque inter se variis stationibus et officiis. Hi nomine clericorum seu canonicorum *de terra* designabantur.) *Clerici cursarii*, qui Horas canonicas cantare ex officio tenebantur. (A. 1458.) *Vid.* Cursus. *Clerici formerii*, iidem videntur ac *clerici de stallis.* (A. 805.) *Clerici de scammello*, qui in *scammellis*, seu in sedibus inferioribus in ecclesia sedebant, ut *clerici de stalone*, qui in *stallis*, et *clerici de choro* qui in *choro* deserviebant. (A. 1270.) *Clerici matutinales*, qui matutinis seu Officio nocturno interesse tenebantur. *Vid.* Matutinarii. (A. 1167.) *Clerici palatini*, qui in palatio capellæ regiæ deserviebant. *Vid.* Capellani. *Clerici de terra*, in ecclesia Lugdunensi appellati videntur qui canonicos primi ordinis ad chorum comitabantur, quod in terra seu in summis ad terram positis sederent, sic dicti. (*Vet. inst. Eccl. Lugd.*)— Viri litterati ac docti, quod clericos potissimum litteratura ac eruditio spectarent, sic appellati ; *hommes instruits, savants, tous ceux qui ont de l'instruction ;* ol. *clercs.* (Pass.) — Scribæ, actuarii et amanuenses judicum vel officialium regiorum, aut qui sumptus quotidianos ad officia ac munera spectantes, in acta referebant, aliaque obibant munia quæ sine qualicunque doctrina præstari nequeant, cujusmodi erant *chartularii*, in singulis judiciorum vel officiorum scriniis sic dicti, inquit scriptor quidam, ob doctrinam seu scientiam seu artem illam qualemcunque quam *clergie* Gallice nuncupabatur ; *les greffiers, les secrétaires ;* ol. *clercs.* (Pass.) *Clerici regis*, qui et *notarii* et postmodum *secretarii* appellati, regis diplomatibus in dorso nomina sua ascribebant, iidem erant quos recentioribus temporibus, *clercs, notaires et secrétaires du roi*, appellarunt Galli. (Pass.) *Clericus cauponarius*, qui in *caupona* pecuniam recipiebat reddebatque de ea rationem ; *clerc d'auberge, celui qui est au comptoir, qui encaisse les recettes.* (A. 1404.) *Clericus granarii*, qui sal acceptum et venditum in regestum describebat ; *clerc du grenier à sel, employé qui tenait note des mouvements des magasins.* (A. 1366.) *Clericus gueti*, officialis quidam *gueti* in civit. Parisiensi ; *clerc du guet, officier du guet dont les fonctions ne sont pas bien connues.* (*Ord. reg. Fr.*) *Clericus honoris*, is cujus vicariæ muneris alicujus exercendi potestas committebatur ; *clerc d'honneur, suppléant, intérimaire.* (A. 1405.) *Clericus logiæ*, thesaurarius domus publicæ. (A. 1319.) *Clericus marescallorum*, eorum amanuensis ; *secrétaire des maréchaux.* (*Ord. reg. Fr.*) *Clericus placitorum aulæ*, Gal. *clerc des arrêts*, idem q. postea *greffier du parlement* nuncupatus. (A. 1277.) *Clerici Templi*, seu thesauri regii, qui in Templo Parisiensi asservabatur ; *clercs du Temple.* (A. 1322.) *Clerici scantionariæ ; clercs, greffiers de l'échançonnerie ;* idem *forrariæ, de la fourrière du roi ;* idem *liberationis domus regis, des livrées de la maison du roi ;* idem *mapparum, des nappes ; arcubalistariorum, des arbalétriers ; eleemosynæ, de l'aumône ; cameræ computorum, de la chambre des comptes* (etiam dicti, *petits clercs, clercs d'embas*) ; *scutiferiæ, de l'écurie ; consilii, du conseil*, etc. — *Clericorum* nomine intelliguntur interdum monachi, forte quod dum sacra Officia in ecclesia concinebant, clericorum munus implerent ; *les religieux, les moines. Clerici* etiam seu nude, seu *clerici parochiarum* aut *clerici scholares* dicebantur qui in singulis ecclesiis curionibus in sacris Officiis deserviebant et scholas tenebant. *Clerici* in quibusdam instrumentis appellantur scholares, unde nomen *prati clericorum* prædio in Parisiis datum, Gal. *pré aux clercs.* « Ille, » inquit Robertus de Sorbonna, « qui frequentat magis scholas, et diligentius magistrum audit, debet melior *clericus* reputari, » id est scholasticus litteris ac eruditione præ cæteris instructus.

CLERICIDA. — Occisor clerici ; *meurtrier d'un prêtre.* (Innoc. III PP.)

CLERICIDIUM. — Occisio clerici ; *assassinat, meurtre d'un prêtre.* (Leo X PP.)

CLERICIO.—Tonsura donatus, clericulus ; *tonsuré, petit clerc ;* ol. *clerIçon.* (Proinde *clericio* iste erat ex eorum clericorum ordine quos *nutritos* appellant in *Capit. an.* 874.)

CLERICULUS. — Junior clericus vel puer choralis ; *enfant de chœur ;* ol. *clergeot.* (Inn. VIII PP.)

CLERICUS.— *Vid.* Clerici.

CLERIFICARI. — De eo dicitur qui *clericus* fit ; *devenir prêtre, entrer dans le sacerdoce.* (*A. SS. Ben.*)

CLERIMONIA. — Clericorum canonicorum vel monachorum collegium ; *ensemble des chanoines d'une cathédrale, d'une ville ; le personnel d'une abbaye ;* ol. *la clergie.*

CLEROCINARI. — Vitam clericalem profiteri ; *mener la vie de prêtre.* (*A. SS.*)

CLEROCINIUM. — Vita clericalis ; *vie de prêtre.* (*A. SS.*)

CLERONOMIA. — Ut Clerimonia.

CLERONOMUS. — Hæres ; *héritier.* (*Mon. Angl.*)

CLEROPROXIMI. — Dici videntur S. Cypriano, ep. 24, qui ad clericalem ordinem, tanquam idonei, deligebantur ab episcopo ex totius cleri consensu, ita ut cum necessitas emergeret, diaconum aut subdiaconum in ecclesiis ordinari, ex eorum cœtu aliquem idem episcopus ad id muneris promoveret.

CLERUS. — Ordo clericorum, quandoque etiam monachorum ; *le clergé.* (Anast.) — Clericus ; *clerc, homme d'église, membre du clergé.* (Anast.)

CLETA. — Crates ; *claie ;* ut Cleia.

CLETELLA. — Parva *cleia*, q. *Vid.* — Pro Clitellæ.

CLEVENCHIA. — Monetæ minutioris species; *sorte de menue monnaie.* (A. 1374.)

CLIARIA. — Locus *cleis* seu cratibus in fluvio clausus piscium capiendorum gratia; *enceinte de claies établie dans une rivière pour faciliter la pêche du poisson.* (A. 1242.)

CLIBANARIUS. — Pistor; *boulanger.*

CLIBANATOR. — Furnarius; *fournier.* (*Vet. Cod.*)

CLIBANUS. — Thorax ferreus quo pectus tegitur; *cuirasse.* (*Vet. Gl.*) — Turris; *tour.* (Abb.) — Furnus; *four.* (Hariulf.)

CLICHA. — Pila, globulus ligneus qui clave quam *cliquart* appellabant propellitur, quod *clichare* dicebant. (A. 1354.)

CLICIA. — Phthisis; *phthisie.*

CLICQUARDUS. — Idem q. CLINEKARDUS.

CLIDA. — Idem q. CLEIA. *In clida mittere*, in carcerem compingere, vel certe intra quatuor parietes, ut dicimus, includere; *mettre en prison, enfermer entre quatre murs.*

CLIDARE. — *Clidis* munire, ut CLEIARE. (A. 1357.)

CLIDATUM. — Ut CLEDATUM.

CLIDUS. — Idem q. CLEDA. (A. 776.)

CLIENCULUS. — Quasi *clientulus*, diminutiv. vocis *cliens*, Gal. *client*, qui causam suam patrono committit. (A. 1310.)

CLIENS. — Armiger, domesticus, familiaris; miles inferior seu homo armatus; quilibet homo plebeius, vassallus; *écuyer, serviteur, soldat d'ordre inférieur, homme armé, homme du peuple en général, artisan, vassal. Cliens armorum*, aulicus apparitor, *huissier, sergent.* (A. 1473.)

CLIENTADANARIÆ FORMA. — Id est receptionis in burgensem forma. *Vid.* FORMA.

CLIENTELA. — Domestica familia, concubina, focaria; feudi species, eadem q. alias SERGENTARIA; *tous les serviteurs d'une maison, concubine, femme de ménage, espèce de fief.*

CLIENTIA. — Refugium, protectio; *refuge, asile, protection.* (*Vet. Gl.*)

CLIENTULUS. — *Clientulus, clientula*, qui vel quæ causam suam credit patrono defendendam; *client, cliente d'un avocat.* (A. 1254.) — Vassallus, *vassal.* (*Lib. feud.*)

CLINARE. — Pro *inclinare.* (*A. SS.*)

CLINEKARDUS. — Species monetæ comitum Flandriæ et ducum Burgundiæ; *monnaie des comtes de Flandre et des ducs de Bourgogne*; ol. *clinquart, cliquart, claquin.*

CLINEQUARDUS. — Ut CLINEKARDUS.

CLINICI. — Qui lecto ex ægritudine detinentur; *malades alités.* (*Clinicos* præterea appellatos a quibusdam qui in ægritudine baptizabantur, qui nempe aqua salutari non loti, sed perfusi erant tradit S. Cyprianus.)

CLINODIUM. — Idem q. CLENODIUM. (*A. SS.*)

CLIOTHEDRUM. — Sellæ genus; *siége, fauteuil.* (G. M.)

CLIPANICA MAJOR. — *Vid.* SCRIPTURA.

CLIPEARE. — Contegere, clypeo munire; *couvrir, remparer.* (*Vet. Gl.*)

CLIPPALLICANA GALEATA. — *Vid.* SCRIPTURA.

CLIQUA. — Idem q. CLIQUETUS.

CLIQUETUM. — Matutina campanæ pulsatio, serotina vero *ignitegium*; *le son de la cloche au matin*; ol. *cliquet.* (A. 1393.)

CLIQUETUS. — Eod. sensu. (A. 1393.) Etiam pessulus versatilis; *loquet*; ol. *cliquet.* (A. 1416.)

CLISURA. — Pro CLAUSURA, angustus montium aditus; *défilé, passage, port.* (*A. SS.*)

CLITA. — Idem q. CLEIA.

CLITONES. — Universim filii omnes regum apud Anglo-Saxones.

CLOACA. — Latrina (a. 1183), sepulcrum (*A. SS.*); *latrines, tombeau*

CLOACARIUS. — Carceris custos, sed præsertim carceris istius partis quam *basse-fosse* Galli dicunt. (*Vet. cod.*) — Qui latrinarum monasterii curam habebat aut qui purgat cloaca. (*A. SS.*)

CLOCA. — Fossa major in agris per quam eluuntur imbrium aquæ; *fossé d'écoulement.* (A. 1304.) — Campana; *cloche.* (Pass.) — Vestis species quæ equitantium et peregre euntium propria fuit; *cape ou manteau qui se portait principalement à cheval (il était étroit par en haut, large et arrondi par en bas)*; ol. *cloche.* (Pass.)

CLOCARIUM. — Campanarium; *clocher.* (Pass.)

CLOCCA. — Campana, idem q. CLOCA. (Pass.)

CLOCCARIUM. — Idem q. CLOCARIUM.

CLOCCUM. — Campana, idem q. CLOCA.

CLOCHA. — Campana et vestis, ut CLOCA.

CLOCHARIUM. — Idem q. CLOCARIUM. (A. 1217.)

CLOCHERIUM. — Ead. notione. (A. 1283.)

CLOCHERIUS. — Campanarum fusor; *fondeur de cloches.* (*Obit. Eccl. Ling.*)

CLOCHETA. — Campanula; *clochette.*

CLOCHIA. — Campana et vestis; idem q. CLOCA.

CLOCIRE. — Sonare sicut aqua in utre; *grouiller.*

CLODELLUM. — In chartis Dumbensibus est pratulum clausum aut etiam quilibet parvus fundus sepibus vel muris clausus.

CLODICIUM. — Ager sepibus aut muris clausus, idem q. CLAUSUM. (A. 1205.)

CLODUM. — Ead. notione. (A. 916.)

CLODUS. — Pro CLAUDUS. (*Leg. Long.*) — Clavus, vel vasis genus, urceus; *clou ou vase.* (*Vet. cod.*)

CLOEA. — Crates, *claie*; idem q. CLEIA.

CLOENDA. — Ead. notione. (*St. Ast.*)

CLOERIA. — Idem q. CLAUSERIA aut CLOEA. (A. 1228.) — Forte *catella*; *la chaîne d'une étoffe.* (*St. Ast.*)

CLOIA. — Idem q. CLEJA.

CLOPERIA. — Pro CLAPERIA. (A. 1353.)

CLOPPUS. — Claudus; *boiteux*; ol. *clop, clopin, cloppe*, etc. (*Leg. Alem.*)

CLOQUA. — Campana et vestis, ut CLOCA.

CLOQUARE. — Clocam pulsare; *sonner la cloche*; ol. *clocher.* (A. 1400.)

CLOQUARIUM. — Idem q. CLOCARIUM.

CLOQUEAR. — Pro *Cochlear.*

CLOQUEARE. — *Cloqueare crystallinum*, massula crystalli ad instar turriculæ, Gal. *clocher*, efformata.

CLOQUEMANNUS. — Cui campanarum ecclesiæ cura, easque pulsare incumbit; *sonneur de cloches*; ol. *clocheman, clocman.*

CLOQUERIUM. — Idem q. CLOCARIUM. — Cochlear; *cuiller.* (A. 1453.)

CLOSARIA. — Feudi species inferioris ordinis; *sorte de petit fief*; ol. *closerie, clourie.*

CLOSARIUS. — Custos; colonus partiarius; *concierge, gardien, fermier, métayer*; ol. *closier.*

CLOSELLUM. — Dimin. a CLOSUM. (A. 1307.)

CLOSTRUM. — Pro CLAUSTRUM.

CLOSTURA. — Septum; *clôture.* (*Ch. Rob. arch. Rothom.*)

CLOSUM. — Locus sepibus aut muris clausus; *clos, enclos.* (A. 1206.)

CLOTA. — Arcus, fornix, concameratio; *voûte.* (A. 1358.) — Meta, limes, terminus; *borne.* (A. 1279.)

CLOTARIUS. — Faber clavorum; *cloutier.* (A. 1381.)

CLOTHEDRO. — Ut CLIOTHEDRUM.

CLOTHESAKKES. — Species panni seu telæ rudioris; *espèce de tissu grossier.* (*Ch. Angl.*)

CLOTONUS. — Locus subterraneus et concameratus; *lieu souterrain et voûté.* (A. 1334.)

CLOTURA. — Idem q. CLAUSTURA.

CLOYA. — Crates, idem q. CLEIA. (A. 1486.)

CLOYFHA. — Ut CUPHIA.

CLOYSIO. — Ut CLAUSIO.

CLUARIUM. — Locus ubi ferrantur equi, a clavis, quos Galli *clous* vocant. (*Mon. Angl.*)

CLUBUM. — Cavea, carcer; *chambrette, prison.* (*A. SS.*)

CLUECLANCUS. — Gloriosus, famosus, cujus gloria et laus per hominum ora cum sonitu volitat; *renommé, célèbre.* (Fort.)

CLUENTIA. — Gloria, fama; *renommée, réputation.* (*A. SS.*)

CLUERE. — Pollere, excellere, vigere; *briller, apparaître, être florissant.* (Pap.)

CLUINABULUM. — Ut CLUNABULUM.

CLUIS. — Nobilis; *illustre, noble. Cluvior*, nobilior. *Præcluis*, inclytus, prænobilis.

CLUISELLUM. — Ut CLODELLUM. (*Inst. Domb.*)

CLUNABULUM. — Pugio, cultellus, parvus gladius lateri adhærens; *poignard, miséricorde, courte épée.*

CLUNACULUM. — Ead. notione et etiam sellula erectis formarum subselliis apposita, cui clunes superponuntur (unde nomen).

CLUNICULUM. — Ut CLUNABULUM.

CLUPEUM. — Pro CLYPEUS.

CLUSA. — Angustus montium aditus; *défilé, passage.* (Eginh.) — Munitiones et fossæ quibus castra circumdabantur aliaque loca opportuna; *retranchements.* (Anast.) — Agger quo concluduntur aquæ; *digue, écluse.* (A. 1171.) — Piscaria seu locus in fluvio ubi pisces concluduntur; *pêcherie.* (*Antiq. Pict.*) — Cellula in qua degit monachus inclusus, Gal. *reclus*; *cellule, logette.* (*G. Christ.*)

CLUSARIUS. — Exactor portorii qui ad *clusam* seu aditum sedet ut vectigal a transeuntibus accipiat; *receveur du droit de passage.*

CLUSELLA. — Arx, castellulum in *clusis* ædificatum; *château fort élevé pour défendre un passage dans les montagnes.* (A. 1223.)

CLUSIATICUM. — Tributum quod penditur a *clusas* transeuntibus; *droit de passage.* (A. 998.)

CLUSINARIA. — Virgo Deo sacra reclusa; *recluse.* (*A. SS.*)

CLUSOR. — Qui gemmas auro concludit; *monteur de pierres précieuses.* (Aud. Mon.)

CLUSORIUM. — Operculum; *couvercle.* (*A. SS.*) — Cellula, ut CLUSA.

CLUSORIUS. — *Clusoria ars*, quæ gemmas auro concludit; *art du monteur de pierres précieuses, joaillerie.* (*A. SS Ben.*)

CLUSTARE. — Claudum reddere vel luxare; *estropier ou rendre boiteux.* (A. 1312.)

CLUSTELLUM. — Corollarium, sequella; *suite, conséquence.* (*Vet. Pœnit.*)

CLUSURA. — Septum, ut CLAUSURA. (*Lex Wisig.*) — Angustus montis meatus; *défilé, passage.*

CLUSUS. — Ut CLAUSUM. (A. 1038.)

CLUXA. — Pro CLUSA.

CLUZELLUM. — Cella vinaria; *cellier à vin.*

CLYDA. — Crates, ut CLEIA

CLYPEARE. — Quasi *clypeo* protegere, defendere; *défendre, garantir, protéger.* (*A. SS.*)

CLYPEATURA. — Armatura clypei. *Vid.* HEERESCHILD.

CLYPEUS. — Armorum insigne, quod in eo depingi solebat; *écu.* (Pass.) — Prærogativa ac dignitas: « *Clypeus* seu cingulus militaris in septimo terminatus. » (*Spec. Sax.*) — Vassallus qui domino cum clypeo servitium debebat, militari servitio obnoxius; *vassal tenu de suivre son seigneur à la guerre, armé d'un écu.* (*Ch. mon. Bigau.*) — Familia nobilis; *famille noble.* — *Clypei prostrati*, apud Mat. Paris., idem q. familiæ nobiles exstinctæ. — Vis armorum; *force des armes.* « In omni terra Slavorum, quam ipse vel progenitores sui subjugaverint in *clypeo* suo et jure belli. » (Helm.) — Clava, tudicula; *battant de cloche*; ol. *clipet.* (A. 1472.)

CMETO. — Apud Polonos homo rusticus seu servilis conditionis; *paysan ou homme de condition servile.* (*A. SS.*)

COA. — Pro COHUA, auditorium, locus ubi res publicæ civitatis tractantur.

COABBATES. — Apud Cluniacenses aliquando dicti sunt abbates, qui præerant monasteriis Cluniaco totius ordinis capiti subjectis.

COACCESSOR. — Unus ex *accessoribus* seu *assessoribus* qui administratoribus rei

publicæ a consiliis sunt. *Vid.* Accessor. (A. 1459.)

COADAL. — Forte idem q. Caudelum. (*Ch. S. Vict. Mass.*)

COADJUTOR. — Qui episcopo etiamnum vivente ad ejus Ecclesiam promovetur episcopus, illius futurus successor, ut munia episcopalia obeat, propter alterius episcopi infirmitatem corporis, vel ægritudinem, aut causas alias; *coadjuteur.* — Apud Jesuitas *coadjutores* iidem qui alibi *fratres laici* vel *conversi* appellantur ; *coadjuteurs, nom des frères lais, frères convers chez les Jésuites.*

COADJUTORIA. — Dignitas ad aliquod officium designati, adhuc vivente illius officii possessore ; *coadjutorerie.*

COADUNATIO. — Congregatio, conventus ; *réunion, assemblée.* (*Conc. Hisp.*)

COÆQUATOR.— Qui ex officio mensuras et pondera coæquat ; *vérificateur des poids et mesures.* (*Ord. reg. Fr.*)

COÆTANEARE. — Coætaneum seu ejusdem ætatis esse ; *être contemporain, être du même âge.* (Tert.)

COÆVITAS. — Coexsistentia ; *contemporanéité, coexistence.* (A. 931.)

COAGULATIVUS. — Qui coagulat ; *qui fige, qui coagule.*

COAGULUS. — Caseus ; *fromage.* (*Chr. Ast.*)

COALITIO. — Congregatio, conventus ; *réunion, rassemblement.* (Joan. IV PP.)

COALTERARE.—Jurgiis invicem contendere ; *contester, disputer ;* ol. *ensemble tancer.* (*Vet. Gl.*)

COANGELICUS. — *Vid.* Angelus.

COANGUSTIARE. —Constringere, cogere; *forcer.* (Frod.)

COARCTARIUM. — Modus agri ; *certaine mesure de terre.* (A. 1126.)

COATHIA. — Pro Cloaca. (A. 1388.)

COBALI.—Virunculi montani, dæmonum species ; *lutins, génies des montagnes dans les légendes allemandes.*

COBESSELLUS. — Operculum ; *couvercle.* (A. 1438.)

COBLA. — Species retis ad piscandum ; *cobillon, filet pour la pêche.* (A. 1449.)

COBLE. — Trabs, lignum ; *poutre, pièce de bois.* (A. 1379.)

COBLETTUS.— Calix, poculum ; *gobelet.* (*Ch. Angl.*)

COBOLUS. — Species monetæ, forte pro *obolus.* (Nicol. IV PP.)

COBRANCIA. —Acquisitio ; *achat, acquisition ;* ol. *cobre, cobrance.* (A. 1267.)

COBRARE. — Acquirere, recuperare ; *acquérir ;* ol. *cobrar.* (A. 1239.)

COCAGIUM. — Jus eradicandi et colligendi succisarum arborum stipites ; *droit d'arracher et de prendre les souches des arbres qu'on a coupés. Vid.* Chocagium, Ceppagium et Soca.

COCALE. — Glandula, struma ; *tumeur, grosseur.* (*A. SS.*)

COCARIUS. — Coquus ; *cuisinier ;* ol. *queux.*

COCATRIX. — Crocodilus, basiliscus ; *crocodile, basilic.*

COCCA. — Forte navigium : « Fecitque endothim super S. ecclesiæ altarium Ursianæ ex auro puro cum staminibus sericis, ponderosa nimis mediam habens *coccam* (Agnel.); » hoc est posita superioris interpretationis veritate, mediam habens navim depictam : qua imagine Ecclesia potuit designari.

COCCAVA. — Buccina ; *trompette.* (Pap.)

COCCIA. — Concha in ædificiis ; *coupole.* (*A. SS.*)

COCCIGARE. — Claudicare ; *boiter, être boiteux.* (*Vet. Gl.*)

COCCINUM.—Vestis species, forte eadem q. Cottinum.

COCCO. — Ut Cogo.

COCCOMELINUS. — *Vid.* Melinus

COCCUS. — Gallus ; *coq.* (*Lex Sal.*)

COCERE. — Pro Coquere. (A. 1334.)

COCEZ. — Operarius ; *manœuvre, ouvrier.* (*Chartul. S. TT. Cad.*)

COCHA.—Stipes, truncus arboris ; *souche ;* ol. *choque.* — Viatorium navigium ; *coche d'eau.* (Joan. XXII PP.) — Sus ; *cochon,* Arvernis, *coche.* (A. 1365.)—Angulus ; *coin, angle.* (Mur.)

COCHERIA.—Sic in Dumbensibus instrumentis dicitur, a Gal. *coche,* incisio, lignum vel lapis quo aqua in pratum ducitur.

COCHETUS. — Gallus vel pullus gallinaceus ; *jeune coq, cochet.* (*Tab. S. Germ. de Prat.*) — Pro Cocytus, fluvius infernalis. (A. 1027.) — Navigii genus ; *bateau, petit vaisseau ;* ol. *cochet, coquet,* etc. (A. 1432.)— Id quod sponsa et sponsus die nuptiarum sub sero sociis suis ad comedendum ex usu præstare tenebantur (fortassis quod primum gallus daretur); *présent en viande, en vin ou en argent qu'un nouveau marié devait à ses compagnons de noce ;* ol. *cochet. Vide* Nuptiaticum, Calenum, etc. (A. 1350)

COCHIA. — Coquina ; *cuisine.* (A. 1218.)

COCHIO. — Epistomium vel vasis obturamentum ; *bonde, tampon, bouchon.* (*A. SS.*)

COCHLEA. — Vas quo bibitur in formam cochleæ confectum ; *vase à boire en forme de limaçon.* — Turres in quibus per circuitum ascenditur ; anfractuosum deambulatorium sicut solent fieri in turribus ecclesiarum ; *tours munies d'escaliers en colimaçon, escalier à vis, escalier tournant.* — Species sortilegii. (*Conc. Leptin. a.* 743.)

COCHONUS. — Ut Cochio.

COCIA. — Ut Cossa.

COCIATURA.— Ipsa *cocionis* nundinatio, actio ; *courtage.* (*Vet. cod.*)

COCINA. — Coquina ; *cuisine.*

COCINARE. — Coquere ; *cuisiner, faire la cuisine.* (*Vet. Gl.*)

COCINARIUS. — Coquus ; *cuisinier.* (Ugut.)

COCINGIA. — Pro Accingia. (*G. Chr.*)

COCIO.—Latro, vagus ; *vagabond, truand, larron, filou.* (*Mon. Sang.*)

COCIRCA. — Circiter ; *environ.*

COCKA. — Navis, cymba ; ut Cocha.

COCLEARIUM. — Pro Cochleare.

COCLEARIUS. — Ut Cauculator.

COCLEATUS. — Formam cochleæ referens ; *en forme de coquille.* (A. 1245.)

COCLERIUM.— Campanile ; *clocher.* (*Ch. Ital.*)

COCLIARIUM. — Pro Cochleare. (*Ch. Angl.*)

COCODONES.— Monetæ Gallicæ species. *Vid.* Crocardus. (Th. Wals.)

COCODRILLUS.—Crocodillus ; *crocodile ;* ol. *cocatrix.*

COCOMUM. — Cucuma, vas ad calefaciendum aquam ; *coquemar.* (A. 1295.)

COCONA. — Ut Coco.

COCONSUL. — Ejusdem urbis alter consul ; *coconsul, collègue d'un consul.*

COCONUS. — Ut Cochio.

COCOVAIA. — Noctua ; *chouette*

COCQUATOR. — Idem q. Coæquator.

COCTA. — Coctio furnaria ; *fournée.* (*St. Mass.*) — Mensuræ annonariæ species ; *certaine mesure pour les grains.* (*Chartul. S. Ved. Atreb.*)

COCTANATUM.— Cydoniatum ; *cotignac.* (*Vet. cod.*)

COCTANUM. — Mensuræ annonariæ species, in Oliv. Schol. *De captione Damietæ,* ubi legunt alii *coictanum,* fructus genus, forte idem q. cidonium malum, Gall. *coin.*

COCTARIUS. — Assator ; *rôtisseur.* (*Vet. Gl.*)

COCTERIA. — Signum quod fit calido ferro ; *marque au fer chaud.* (Ugut.)

COCTIA. — Idem q. Cocta. (A. 1220, 1326.)

COCTILE. — Carbo, seu lignum coctum ; *charbon de bois.*

COCTINA. — Ahenum quo utuntur ad salem coquendum et conficiendum ; *chaudière.* (A. 989.)

COCTUARIUS. — Ut Coctarius.

COCTUM. — Caro decocta vel etiam legumen. *A cocto et vino suspendi,* pœnitentiæ species. (Joan. VIII PP.)

COCTURA. — Jus, sorbitio ; *bouillon.* (Bern. mon.) — Cauterium ; *instrument pour brûler.* (S. Bern.)

COCTUS. — Coquus ; *cuisinier.* — Exustus, vel potius lento igni admotus ; *brûlé à petit feu.*

COCULA.— Sagum ; *manteau de voyageur, sayon ;* ol. *cucule, coule,* etc. *Cocula marina,* concha ; *coquille de mer.*

COCUPENDIUM. — Olla major ; *pot de grande taille, marmite.* (A. 1336.)

COCURA. — Pharetra ; *carquois.* (Leo imp.)

COCUS. — Pro Coquus. (Bern. mon.)

COCZUMBER. — Pretiosum suffimenti genus ; *espèce de parfum précieux.* (*Epist. Bonif. arch. Mog.*)

CODA. — Modus agri apud Anglos ; *certaine quantité de terre ;* ol. *code.*

CODDUS. — Mensura annonaria apud Anglos ; *certaine mesure pour les grains :* « *codos* bladi. » (*Mon. Angl.*)

CODELETUS. — Calculus. *Vid.* Codolus.

CODERCUM. —Locus pascuus ; *pâturage ;* ol. *couderc.* (A. 1433.)

CODEX. — Cubitus ; *coude.* (A. 1385.)

CODIA. — Papaveris caput ; *tête de pavot* (*Vet. Gl.*)

CODICALIS SIMPLEX. —*Vid.* Scriptura

CODICELLA. — Donationis tabula, charta ; *acte de donation, charte.*

CODICELLARE. — Aliquid legare codicillis ; *donner quelque chose par des codicilles ou appendices à un testament antérieur.* (A 1318.)

CODICELLULUS. — Parvus codex, seu libellus ; *petit cahier.*

CODICILLATOR. — Qui *codicillum* scribit. (A. 1412.)

CODICILLUS. — *Codicillus diffamatorius,* libellus famosus ; *écrit diffamatoire.* (A. 1418.)

CODICIUM. — Codiculus, parvus codex ; *petit registre.*

CODOLUS. — Calculus ; *caillou, petit caillou ;* ol. *codou, coudoulé.* (A. 1362.)

CODONNATUM. — Cydoniatum ; *codignac.* (A. 1334.)

CODORSO. — Mensura lignaria, quantum dorso ferri potest ; *autant de bois qu'un homme peut en porter, charge de bois.* (A. 1275.)

CODUBERNARIUS. — Sarcinator ; *couturier.* (A. 1222.)

CODURA. — Sutura ; *couture.* (A. 1337.)

CODURARIUS. — Idem q. Codubernarius.

CODURARIUS.— Ead. notione.

COEBORIUM. — Pro Ciborium. (A. 1003.)

COEDULARE. — Obsonium præparare : *préparer les aliments.* (*Vet. Gl.*)

COEDULIUM. — Edulium, cibus omnis præter panem ; *ordinaire, tout aliment, hormis le pain.* (A. 1252.)

COEFFIGIATUS. — Coagulatus ; *coagulé, figé.* (Lud.)

COELESTINUS. — *Cœlestinus color ;* hyacinthinus ; *couleur hyacinthe.* (M. Silv.)

COELICOLA. — Angelus ; *ange, habitant du ciel.* (*Vet. Gl.*) — Monachus, propter sanctum et angelicum vitæ institutum ; *religieux, moine.* (*A. SS.*) Hæreticus qui cœlum ut deum colit : *adorateur du ciel, adorateur des astres.* (*Cod. Just.*)

COELILOQUUS. — Propheta ; *prophète.*

COELOCLARUS. — Divis ascriptus, qui in cœlum receptus est, sanctus ; *admis dans la demeure céleste, saint.* (A. 1187.)

COELUM. — Concameratio ; *voûte, coupole.* (*Ch. Angl.*) — Supellex qua muri camerarum vestiuntur et ornantur ; *draperie, dais, ciel :* « *Cœlum* drappi. » (Mur.)

COEMETERIUM. — Locus in quo humantur fidelium corpora ; *cimetière, champ du repos.* (Pass.) — Ecclesia in qua scilicet fidelium corpora humantur ; *église dans laquelle on enterre.* (Innoc. I PP.) — Area ante ædem sacram, eadem q. Atrium. —*Cœmeteria ;* oblationes sepulturarum ; *offrandes que les fidèles font à l'église à l'occasion ou le jour d'une sépulture.* (*A. SS.*)

COENA. — Quivis *pastus* seu jus refectionis aut prandii vel procurationis. *Vid.* Procuratio et Pastus. (*Arag. Ch.*) *Cœna* ar,

chiepiscopalis, eod. sensu, seu pro archiepiscopali jure refectionis aut procurationis in terris vassallorum. (*Inst. Vascon.*) *Cœna Domini*, olim pro sacramento Eucharistiæ. Sic etiam dicta quinta feria ultimæ hebdomadis Quadragesimæ qua scilicet mysterium Dominicæ cœnæ a Christo fuit institutum; *sacrement de l'Eucharistie et dernier jeudi de Carême. Cœna libera* dicebatur illa quam cœnabant in publico qui ad ludum vel ad bestias damnati erant, pridie antequam pugnarent, sic nuncupata, vel quod apponeretur ipsis quidquid postularent, vel quod summa cum libertate et licentia perageretur; *repas qu'on faisait faire en public à ceux qui étaient condamnés aux jeux du cirque.* (Pass.)

COENACULATUS. — Cœnaculis seu tabulatis constans; *qui a plusieurs étages.* (Mur.)

COENADICUM. — Ut Coenaticum. (*A. SS.*)

COENAGIUM. — Ead. notione. (*Tab. S. Alb. Ang.*)

COENALE. — Taberna, cœnaculum, cœna ipsa, refectio quævis; *auberge, salle à manger, dîner, tout repas en général.* (Sid. et a. 1249.)

COENARIUS. — Idem q. Coenator.

COENATICUM. — Idem q. Coena, pastus, refectio, sed ea præsertim quam milites ab hospitibus exigebant, dum in stationes suas sese conferebant; *repas, nourriture, surtout celle que les soldats en voyage exigeaient de leurs logeurs.* (*Cod. Th.*) — Firma seu census piscium in quadragesimali tempore; *ferme du commerce des poissons ou redevance sur ce commerce pendant le Carême.* (*A. SS.*)

COENATIO. — *Cœnatio violenta*, ut Coenaticum, refectio militum. (A. 1061.) — Cœnaculum, vel pars domus ubi cœnant; *salle à manger.* (Sid.)

COENATOR. — Officium monasticum, penes quem erat cura reficiendorum fratrum æstivis diebus vespere; *moine chargé du souper des personnes de son monastère, les jours d'été.* (*Vet. cod.*)

COENIPETA. — Parasitus; *parasite.* (Laur.)

COENOBIALITER. — More cœnobitarum; *à la manière des cénobites.*

COENOBIARTIA. — Abbas qui præest cœnobio; *chef de monastère, abbé.*

COENOBIALIS. — Ad cœnobitam pertinens; *de cénobite : « Cœnobitalis religio. »* (Bal.)

COENOBIUM. — Κοινόβιον; *couvent, monastère.* — Ecclesia cathedralis; *église cathédrale.* (*A. SS.*)

COENOBOLIUM. — Concilium, conventio; *réunion, assemblée.* (*Vet. Gl.*)

COENOCOPERIUM. — Sepulcrum vel feretrum; *tombeau ou bière.* (*Vet. insc.*)

COENODOBIOLUM. — Parvum *cœnobium.* (Rath. Ver.)

COENODOQUIUM. — Commune receptaculum, pro *xenodochium.* (*Ch. Hisp.*)

COENODOXUS. — Vanæ gloriæ cupidus, qui famam captat; *vaniteux, qui recherche la vaine gloire.* (Pap.)

COENOVEHUM. — Instrumentum quo portatur cœnum; *civière, brancard.* (Ugut.)

COENUBIUM. — Pollutio sic dicta a voce cœnum; *souillure.* (Gild.)

COEPISCOPUS. — Apud S. Aug. accipitur pro eo episcopo quem *coadjutorem* vocant; *coadjuteur;* ol. Gal. *evesque compain.*

COEPIUM. — Pro *sebum; suif.* (*St. Mass.*)

COEPPE. — Pro *quippe.* (Amal.)

COEQUABILIS. — Impositioni subjiciendus; *contribuable, soumis à la taille.* (A. 1483.)

COERCUS. — Pro *quercus.* (*Ch. Fores.*)

COESSE. — Simul esse; *être ensemble.* (S. Bern.)

COESSENTES. — Sodales; *compagnons.* (Ord. Vit.)

COESSENTIA. — Præsentia; *présence.* (*A. SS.*)

COETUS. — Quietus, unde Gal. *coi* in hac loquendi ratione, *se tenir coi.*

COEXECUTOR. — Ejusdem rei una cum aliis curator, v. g. testamenti; *coexécuteur testamentaire.* (A. 1495.)

COFA. — Tegmen capitis; *coiffe.*

COFEA. — Ead. notione.

COFELLUS. — Mensuræ annonariæ species; *certaine mesure pour les grains;* ol. *cofel.* (A. 1352.)

COFERARIUS. — Qui *cofros* seu arcas regias servat; *garde du trésor royal, trésorier.* (*Ch. Angl.*)

COFERUM. — Cista, arca; *coffre.* (*Ch Scot.*)

COFFOLUS. — Ut Cofellus.

COFFRERIUS. — Coffrorum seu arcarum artifex; *coffretier.* (A. 1283.)

COFFRETUS. — Arcula; *coffret.* (A. 1476.)

COFFRINELLUS. — Ead. notione. (*Invent. S. cap. Par.*)

COFFRULUS. — Ead. notione. (*Ibid.*)

COFIA. — Idem q. Cuphia.

COFIMENTA. — Fructus saccharo conditi; *confitures.* (A. 1357.)

COFINARIUS. — Qui vendit aut facit cophinos; *celui qui vend ou fait des corbeilles.* (*Vet. Gl.*)

COFINELLUS. — Diminut. a. Cofinus. Minor cophinus; *petite corbeille.* (*Reg. Templ.*

COFINIS. — Idem q. Cofinus. (*Ch. Angl.*)

COFINUS. — Cophinus, fiscina; *corbeille, manne, panier;* ol. *coffin, couffin,* etc. (Pass.)

COFRIUM. — Ut Coferum.

COFRUS. — Ead notione (Pass.)

COGACCIO. — Coactio; *contrainte.* (A. 1266.)

COGASTER. — Coquus secundarius; *cuisinier en second.* (A. 1261.)

COGASTRANUS. — Ead. notione. (*Ch. Hisp.*)

COGEUS. — Forte ferialis : « Duo debent esse pulmenta in die *cogea.* » (*Cons. mon. S. C. Burdig.*)

COGIA. — Conjux; *femme, épouse.* (For. Andeg.)

COGIARIUM. — Pro Congiarium. (*Vet. Gl.*)

COGIATICUM. — Quævis præstatio coacta; *impôt, taxe.* (Car. III imp.)

COGITAMEN. — Cogitatio; *pensée, réflexion.* (*A. SS.*)

COGITARIUM. — Ead. notione. (*A. SS.*)

COGITATIVUS. — Multum cogitans; *pensif.* (*A. SS.*)

COGITATORIUM. — Receptaculum cogitationum; *siége de la pensée.* (Tert.)

COGIVE. — Ut Cogia. (*Form. Andeg.*)

COGNABO. — Igniarium unde ignis excutitur; *briquet.* (Pap.)

COGNATA. — Mariti vel uxoris soror; *belle-sœur.*

GOGNATIO. — Corpus, ordo, societas; *corporation, classe, corps.* (A. 1198.) *Cognatio spiritualis. Vid.* Generatio.

COGNATUS. — Frater mariti vel uxoris; *beau-frère.* — Quivis consanguineus affinisve; *parent n'importe à quel degré.* — *Cognati germani*, remotus gradu a germano; *cousin germain.*

COGNIDIUM. — Potionis species apud Ægyptios.

COGNITAMENTUM. — Promulgatio, idem q. Adcognitatio. (*Cap. C. Calv.*)

COGNITIO. — Homagium, clientelæ professio; *reconnaissance féodale, hommage, aveu.* (*Cons. Catal.*) — Jus de re aliqua cognoscendi atque de ea judicandi; *droit de justice.* (A 1356.) — *Cognitiones* : 1° litis instrumenta; *pièces de procédure* (a. 1322); 2° insignia, arma, seu potius saga militaria armis et insignibus depicta, quibus nobiles a se invicem discernebantur et innotescebant; *armoiries, blason et casaque sur laquelle les armoiries du porteur étaient représentées.* (Ord. Vit.)

COGNITIONALIS. — *Vid.* Certamen.

COGNITIONALITER. — Scienter, re cognita; *en connaissance de cause, sciemment.* (A. 1339.)

COGNITOR. — Judex, delator; *juge, dénonciateur, espion.* (Isid., etc.) — *Cognitores* dicebantur etiam ii quos Pontifex retractandis et recognoscendis episcopis et conciliorum sententiis pro data occasione committebat; hos ἐπιγνώμονας vocat *Concil. Sardicense.* (Pass.) — *Cognitores bannorum*, forte ministri qui de multis ob *bannum* infractum impositis cognoscebant. (A. 1348.)

COGNITUS. — Sciens. (*Lex Wisigot.*)

COGNOMENANS. — Cognominatus, appellatus; *appelé, nommé.* (A. 690.)

COGNOSCENTIA. — Cognitio, scientia; *connaissance, savoir.* (Mab., *Annal.*)

COGNOSCERE. — Fateri; agnoscere; *avouer, reconnaître.* (Ord. Vit.) — Approbare; *approuver.* (Att. Verc.) — Homagium præstare, clientelam profiteri; *reconnaître pour suzerain.* (A. 1196.)

COGNUS. — Angulus; *coin.* (A. 1383.) — Sigillum quo litteræ signantur; *sceau.* (A. 1256.)

COGO. — Navigii genus; Gal. ol. *coquet.*

COGOCIA. — Ut Cucucia.

COGOLUS. — Acervus, strues; *tas, pile, meule (de foin, de paille,* etc.).

COGRERIUM. — Præstationis species; *sorte de redevance.* (A. 1407.)

COGULTRONUS. — Ut Cogaster. (*St. S. Vict. Mass.*)

COGUX. — Pro *conjux.* (*Form. And.*)

COHABITATOR. — Stuprator, concubinarius; *concubinaire.* (R. Duel.)

COHÆRENTIA. — Appendix seu potius ager qui ad latus alterius est. *Vid.* Adhærentia. (*Chr. Fars.*)

COHECARE. — Pro Coæquare, tributa ex æquo inter cives partiri; *faire la répartition de l'impôt.* Cohecator, qui illud officium præstat; *répartiteur de l'impôt.* Cohecatio, ipsa partitio; *répartition de l'impôt.* (A. 1476.)

COHECATOR. — *Vid.* Cohecare.

COHECATIO. — *Vid.* Cohecare.

COHEDILIUM. — Edulium; *aliment.*

COHERCIO. — Pro Coertio vel Coercitio, jus coercendi seu cogendi et in delinquentes animadvertendi. (A. 1306.)

COHERIUM. — Pro *corium.* (A. 1476.)

COHETES. — Coitio, conventus; *réunion, assemblée.* (A. 1309.)

COHIBERE. — *Vid.* Conhibere.

COHOPERTA. — Locus contectus ubi mercatores merces venum exponunt (a. 1341); pars chartæ aversa (a. 1425); quodvis armorum genus quo homines vel equi cooperiuntur (*St. Arel.*); *lieu couvert où les marchands exposent leurs marchandises; portiques, galeries, halle; dos d'un titre; armure d'homme ou de cheval.*

COHUA. — Porticus nundinariæ, interdum ipsa placitorum fora; *halle, et lieu où se réunissent les plaideurs et se jugent les procès;* ol. *cohue, cohuie.*

COHUAGIUM. — Vectigal et tributum ex *cohuis* pensitari solitum; *droit de halle, somme payée par les marchands qui vendent dans les halles et les marchés;* ol. *cohuage.*

COHUTA. — Judicum auditorium, forum; idem q. Cohua.

COICUS. — Pro Choicus, terrenus. (*A. SS.*)

COIFA. — Ut Cuphia.

COIFETA. — Cassis, galea, seu capitis tegumentum ferreum; *armure de tête, casque;* ol. *coiffette.* (A. 1355.)

COIFFERIUS. — *Coifarum* seu capitis tegminum opifex; *fabricant de vêtements de tête, de bonnets, de coiffes.* (A. 1287.)

COILLACIUS. — Vassallus; *vassal.* — « Dicti vassalli seu *coillacii.* » (A. 1319.)

COILTA. — Culcita; Gal. *coite*, vel potius tunica, eadem q. Cota. (*Chartul. S. Vinc. Cen.*)

COINDIGENA. — Qui una habitat; *compagnon de logis.* (Innoc. IV PP.)

COINUS. — Arboris genus; *coignassier.* (*Vet. Gl.*) — Typus quo signatur moneta; *coin monétaire.* (Hier. Mac.)

COIPELLUS. — Assula, segmen; *copeau;* ol. *coipel.*

COIRATORIUM. — Officina ubi coria præparantur; *tannerie.* (A. 1212.)

COIRUM. — Corium; *cuir.*

COISELLARIUM MOLENDINUM. — *Vid.* Molendinum.

COISINUS. — Pulvinar; *coussin;* ol. *coissin.* (A. 1295.)

COISONUM. — Cœtus, conventus; ut Cohetes

COISPELLUS. — Ut Coipellus.

COITATERE. — Deserere; *abandonner, quitter.*

COITINERARIUS. — Socius itineris; *compagnon de route.* (*A. SS.*)

COKERMAN. — Iuventitius, expositiitius. (*A. SS.*)

COKET. — Ponderis genus, apud Anglos: « Panis........ ponderabit unum *coket* et dimidium. » (*St. Scot.*) — Eisdem Anglis, signum quo præfecti portorio signant merces, pro quibus debitum vectigal exsolutum est; *marque, sceau que l'on applique sur les marchandises qui ont acquitté les droits.* (H. IV.) — *Panis de coket*, panis, ut videtur, medii generis inter purissimum et vilissimum; *pain de moyenne qualité.* (*Ch. Angl.*)

COKETTARE. — Merces signo *coket* dicto obsignare; *Vid.* Coket. (*Ch. Angl.*)

COKETTUM. — Signum, etc., ut Coket.

COLA. — Idem q. Colaterium. (S. Wilh.)

COLACIUM — Forte horreum aut aliud ædificium ita dictum quod frumentum vel alia in eo collocarentur; *grenier, grange*, etc. (*Ch. Hisp.*)

COLACIUS. — *Porta colucia*, cataracta; *herse.* (*Vet. Ch.*)

COLACRITÆ — Quæstores pecuniarum ad res divinas, imo et civiles erogatarum; *quêteurs.* (C. Rhod.)

COLACTIUS. — Collactaneus, simul lactens, ab una matre vel nutrice educatus; *frère de lait.* (Pign.)

COLACUS. — Piscis species; *clause, poisson.* (*G. Chr.*)

COLADICIUM. — Sorbitionis species quæ facile *colat* seu fluit. (*Mir. Urb. V PP.*)

COLADISSUS. — Idem q. Colacius.

COLAGUS. — Ut Colacus.

COLANIUM. — Forte *calamarium* : « Ipse religiosissimus prælatus cum animadvertisset multa perperam et contra majorum scita in disciplina regulari assignari, arripuit *colanium* et veteris observantiæ vestigia in litteras misit, duobusque voluminibus statuta et observantias descripsit.» (Ach., *Spic.*)

COLAPHIZARE. — Colaphis cædere; *souffleter*; ol. *colaphiser.*

COLAPHUS. — Ictus virgarum vimineorum in servo per tormenta interrogato. (*Lex Sal.*) *Colaphus militaris*, *Vid.* Alapa.

COLARE. — (Subst.) — Colli ornamentum; *collier.* (A. 1340.) — Circulus ferreus quo reorum colla constringuntur: *carcan, collier de fer.* (A. 1482.) — (Verb.) Fluere; *couler.* (A. 1242.) — Glutinare; *coller.* (Lob., *H. Brit.*)

COLARESUM. — Mensuræ vinariæ species, eadem q. Collaredum. (A. 1070.)

COLARIUM. — Ornamentum ecclesiasticum quod sacerdotis aut diaconi collo aptatur; idem q. Collare. (H. episc. Engol.)

COLATORIUM. — Sacris ministeriis vasculum subtilissimis foraminibus ab imo fundo perforatum, per quod vinum ex amulis in calicem apud veteres refundebatur; *passoire*; ol. *couloir.* (Pass.)

COLAX. — Arx, castellum, turris; *château fort, citadelle, tour.* (Ray. de Ag.)

COLAZIUS. — Famulus cui ad certum tempus agri colendi traduntur, cum quadam eorumdem ipsis assignata portione, idem q. Colonus. (A. 1107.)

COLCA. — Lecti compages lignea; *couche, 'it*; ol. *colce.*

COLCAS. — Granarium ruri constructum; *grange.* (A. 1594.)

COLCHIA. — Culcitra, stragulum acu pictum; *couvre-pied, courte-pointe.* (*Ch. Hisp.*)

COLEBUS. — Ictus; *coup.*

COLECTUM. — Lorica, quod ex pluribus annulis simul collectis et innexis constet, sic dicta; *cotte de mailles.* (*A. SS.*)

COLENTES. — Qui ab idololatria transibant ad Judaismum. Sic explicat Beda *colentes advenas*, de quibus in *Act. apost.*

COLERA. — Collare, torques; *collier.* (Rym.) — Italis, ira; *colère.* — Pro Cholera, bilis.

COLERATA. — Pro Colleretum.

COLERATUM. — Colli ornamentum, ut Colleretum. (A. 1423.)

COLERATUS. — Mendose interdum pro Coloratus. (A. 1423.)

COLERES. — Humores; *humeurs.*

COLERIA. — Armaturæ species qua scilicet collum militantis tegebatur; *partie de l'armure*; ol. *collier.*

COLERIDA. — Ut Collyrida.

COLERIUM. — Collare; *collier.* — Genus medicamenti; *onguent, remède*; ol. *collyre.* — Equus ipse; *cheval, collier.* — Quantum collo ferri potest; *charge qu'un homme peut porter sur le cou*; ol. *collier, coloye.*

COLERIUS. — Ead. notione. — Qui merces suas ad collum portat; *colporteur.* (Leud. Carc.)

COLETRA. — Vas ad *colandos* liquores; *couloir.* (A. 1342.)

COLETUM. — Amictus colli; *collet d'habit.*

COLETUS. — Colliculus, parvus collis; *petite colline, coteau.* (A. 1278.) — Scapus; *tige.* (A. 1376.)

COLGA. — Ut Colca.

COLGARE. — Ut Collocare. (A. 1293.)

COLGIA. — Ut Colca.

COLHAR. — Cochlear; *cuiller.* (*Ch. Lusit.*)

COLIARDUS. — Ut Goliardus.

COLIBERTIA. — Conditio *colliberti*; *condition de collibert.* *Vid.* Collibertus.

COLIBILIS. — Colendus; *colibile festum*, quod coli debet vel celebrari; *fête qui doit se célébrer.* (*St. Aven.*)

COLICA. — Vestis species, f. caliga. (Lamb. Ard.)

COLIDEI. — Sic dicti, ut nonnulli aiunt, apud veteres Scotos monachi, qui, quod sedulo prædicationi vacarent, essentque frequentes in oratione, ab iis ita appellati sunt, quasi *cultores* Dei. Alii existimant *colideos* non tam fuisse monachos quam regulares canonicos, seu presbyteros monachatu nondum indutos, qui in Occidente, sæculis in illis primitivis haud ita in usum receptus erat. Interdum *ministri*, interdum *clerici* nuncupantur in *Hist. fundationis hospital. S. Leonardi* infra civitatem Eboracensem (*Mon. Angl.*), ubi agit de *colideis* qui in Ecclesia Eboracensi munia sacra obibant.

COLIMPHA. — Navicula urinatoria, in qua qui foret, etiam ea aquis obruta, non indigeret lumine, quia speculi electrini, vel vitrei beneficio pelluceret.

COLINELLATUS. — Pro Calumellatus.

COLINUS. — Pro Colonus. (A. 1147.)

COLIPHIA. — Panis azymus; *pain azyme.* (*Vet. Gl.*)

COLIPILARIUS. — Depilator; *épilateur.* (*Vet. Gl.*)

COLITARE. — Colere; *honorer.* (Ethilw.)

COLIVERTUS. — Forte locus pascuus vel muris aut sepibus clausus: « Molinos.... cum omnibus adjacentiis...., ligna, petra, hortos, cultos et incultos, *colivertos* et omnia ad molinos pertinentia. » (*Chartul. Lemov.*)

COLLA. — Collis; *colline.* (*St. Mass.*) — Vestis monacalis; *coule.* (*St. Cong. exempt.*)

COLLABORATOR. — Qui laborat cum alio; *compagnon de travail, collaborateur.*

COLLABORATUM. — Quæsitum, acquisitum; *acquisition.* (Hincm.)

COLLACIA. — Collatio facta ecclesiis. (Vox est Hispanica, quæ interdum idem sonat atque territorium, terminus, districtus.)

COLLACIONARIUS. — Qui ex officio exemplum cum archetypo comparat; *qui collationne, collationneur, vérificateur.* (A. 1512.)

COLLADERIUS. — Qui merces suas ad collum portat; *colporteur.* (A. 1144.)

COLLARE. — (Subst.) Armaturæ species qua scilicet collum militantis tegitur; *sorte d'armure qui garantit le cou*; ol. *colier, collier.* — Colli tegmen quo utuntur clerici: « Neque (ferat clericus) diploides, aut *collaria* vel manicas de panno serico. » (*Concil. Dertus. an.* 1429.) — (Verb.) Conferre; vela dare, proficisci; fundere; *apporter, remettre; mettre à la voile, partir; couler.* (*St. Mass. et Aven.*)

COLLAREDUS. — Mensuræ vinariæ seu liquidorum genus; *sorte de mesure pour les liquides.* (*Chartul. S. Vict. Mass.*)

COLLARESUS. — Ead. notione.

COLLARETUS. — Ornamentum colli quo ministri sacri utuntur tempore sacrificii. (A. 1450.)

COLLARIUM. — Ead. notione. (*St. S. cap. Bit.*)

COLLARIUS. — Ut Colladerius.

COLLATA. — Vectigal, tributum, quod ab universis subditis domino conferebatur; *redevance, impôt.* (A. 836.) — Collatio pro eleemosynis vel ecclesiis; *offrande.* (Fulrad. abb. S. Den.) — Collis; *colline, coteau.* (A. 1364.)

COLLATERALIS. — Qui ad latus est alterius; *qui est à côté d'un autre.* — Socius, amicus; *ami, camarade.* (Sug.) — Conjux, uxor; *époux, épouse.* (*A. SS.*)

COLLATERALITER. — « Assumens eos fecit *collateraliter* secum ascendere. » (Eric. Ups.)

COLLATERANITAS. — Agnatio; *Vid.* Lateraneus.

COLLATERARE. — Ad latus alicujus esse vel sedere; *être ou s'asseoir à côté d'un autre.* (*A. SS.*)

COLLATERATIO. — Agrorum termini; *limites, bornes d'un champ, d'une forêt*, etc.

COLLATIO. — Apud monachos sacrorum librorum lectio quæ, statis horis, maxime post cœnam coram iis fiebat; *lecture religieuse qui se fait dans les couvents après le repas.* — Apud practicos *collatio* dicitur cum exemplum descriptum confertur cum archetypo, et ad hujus rationem illius fides expenditur; *collation, comparaison de la copie et de l'original pour s'assurer de la conformité des deux pièces.*

COLLATIONARE. — Exscriptum cum archetypo comparare; *collationner.* *Vid.* Collatio.

COLLATIUM. — Ut Colacium.

COLLATIVUM. — Collatio; *contribution, tribut en argent.* (Cod. Th.)

COLLATORES. — Qui conferunt tributa, tributarii; *ceux qui sont soumis à l'impôt, contribuables.* (*Cod. Th.*) — Transverso cognationis juncti; *collatéraux.* (*Cons. Brag.*)

COLLATUM. — Jugum montis: *col, port.* (*Ch. Hisp.*) — Genus potionis aut melius vinum purum; *sorte de boisson ou vin pur.*

COLLATUS. — Conglutinatus; *collé.* (*A. SS.*)

COLLAUDARE. — *Collaudare in dominum et regem*, solemni ritu ad regiam dignitatem evehere, electi regis laudes celebrando. *Vid.* Laudare. (Ditm.)

COLLEAGIUM. — Collectio, exactio; *recouvrement.* (A. 1220.)

COLLECTA. — Tributum, vectigal a subditis domino debitum; *impôt, redevance.* (A. 1245.) — Eleemosynarum collectio; *quête, action de recueillir des aumônes.* (A. 1102.) — Conventus; *assemblée, association, confrérie.* (*Conc. Nann.*) — Populus ad resistendum aut vim faciendam coactus et armatus; *rassemblement armé, population réunie et mise en armes pour repousser une attaque ou exécuter quelque entreprise.* (Pass.) — Familia; *famille.* (Od. Clun.) — Missæ sacrificium ad quod Christiani coire et colligi solent; populi ad sacra ecclesiarum Officia peragenda conventus, atque adeo quodvis officium ecclesiasticum; *le saint sacrifice de la Messe, et par extension toute assemblée des fidèles à l'église et toute cérémonie religieuse.* (In monasteriis *major collecta* dicta erat cum omnes fratres simul congregati Officium divinum persolverent in oratorio; *minor* vocabatur quæ in singulis classibus seu domibus a fratribus ejusdem classis seu domus in ipsis domibus fieret.) — Sacrorum librorum lectio quæ in monasteriis, statis horis, maxime post cœnam coram iis fiebat; *lecture des livres saints qui se faisait dans les monastères en présence des religieux réunis et à certaines heures, surtout après le repas.* — Oratio quam is qui clero vel monachis præest, finito et expleto quolibet canonico Officio, velut omnium astantium vota et preces in unum colligens, publice et voce altiori recitat; *prières d'actions de grâces que fait, au nom de la communauté, après chaque Office régulier, le chef de cette communauté.* (Rup.) — Oratio quæ dicitur ante Missam; *col-*

lecte, prière qui précède la Messe. (*Ord. Rom.*) — Liber continens Collectas; *livre d'église qui renferme les oraisons appelées Collectes*; ol. *Collectaire.*—Frugum fructuumque collectio; *récolte.* (*Chartul. S. Vand.*) —Merces, pretium; *prix, salaire.* (A. 1410.)

COLLECTABILIS. — *Collectæ* seu tributo subditus; *soumis à l'impôt, contribuable.* (A. 1318.)

COLLECTACULUM. — Locus ubi rivi coeunt; *lieu où des cours d'eau se réunissent.* (*Vet. Grom.*)

COLLECTALIS. — Tributum a subditis domino præstitum; *redevance.* — Collectæ seu tributo subditus; *sujet à l'impôt, contribuable.* (A. 1363.)

COLLECTANEUM. — Liber ecclesiasticus in quo Collectæ ad quævis Officia dicendæ continentur; *livre d'église qui renferme les oraisons appelées Collectes*; ol. *Collectaire.* (Udalr.)

COLLECTANEUS. — Ead. notione. (Bern. mon.)

COLLECTARE. — *Collectas* seu tributa colligere; *recouvrer, faire rentrer, lever les impôts*; ol. *collecter.*

COLLECTARIOLUM. — Cribrum; *crible.*

COLLECTARIUM. — Liber Collectas continens, ut Collectaneum. (Bald.) — Collectio; *résumé, récapitulation, réunion, collection de passages de divers auteurs.* (Rud.) —Liber canonum ab Isidoro compositus; *titre d'un des ouvrages d'Isidore de Séville.*

COLLECTARIUS. — Tributorum exactor; *percepteur, collecteur.* (S. Aug.)—Liber Collectas continens, ut Collectaneum. (*Cod. Alem.*) — Officialis genus inferioris ordinis; *magistrat d'ordre inférieur.* (Strab. Wal.)

COLLECTATA. — Merces quam *Mistrales* Dalphinatus recipiebant ex talliis generalibus. (A. 1323.)

COLLECTENARIUS. — Ut Collectaneum. (*Invent. vet.*)

COLLECTERALIS. — Ut Collateralis. (A. 1445.)

COLLECTERIA. — Ut Collectaneum. (A. 1419.)

COLLECTIO. — Conventus; *assemblée.* (*Cod. Th.*) — Oratio quæ post antiphonas dicitur, ut Collatio. (Pass.) — Tributi species, ut Collecta. (Leo III PP.) — *Collectio pueri expositi. Vid.* Collectus.

COLLECTISARE. — *Collectam* sive tributum sit, sive pretium, statuere, imponere, seu exigere; *établir, asseoir ou lever un impôt ou un salaire.* (*St. univ. Tol.*)

COLLECTORES. — Exactores qui a Romano Pontifice ad vindicandas ex bonis Ecclesiæ partes ac male congestas opes per provincias mittuntur. (*Vid.* Baron. a. 397.) *Collectores consortiales.* Gal. *quêteurs*, qui spontaneas fidelium oblationes colligunt pro *consortiorum* seu *confratriarum* expensis in luminaribus, vestibus sacris, aliisque pietatis operibus. (Nicol. IV PP.) *Collectores Missarum* vel *anniversariorum* dicuntur in Hispania quidam sacerdotes ab episcopo deputati, cujus officium est eleemosynam recipere Missarum omnium, quæ ex testamentorum dispositione aut alio quovis modo celebrari debent. (*Conc. Hisp.*) — *Collector cœnarum* erat apud Aragonenses minister cujus erat pecuniam vel alias res colligere regi debitas pro cœnaticis et albergis seu pastibus quos domini a vassallis suis exigere consueverant. (A. 1299.)

COLLECTUM. — Tributum, vectigal; ut Collecta.

COLLECTUS. — Expositus; *exposé, abandonné.* (Pass.)

COLLEGA. — Tributum, ut Collecta. (*Tabul. vet.*)

COLLEGANS. — Socius, confœderatus; *associé*

COLLEGANTIA. — Societas, fœderatio; *association, alliance.* (*St. Venet.*)

COLLEGIALIS. — *Collegialis ecclesia*, in qua collegium est canonicorum; *église collégiale. Vid.* Ecclesia.

COLLEGIALITER. — Una, simul, more *collegii*: « In eadem domo *collegialiter* vivere debeant. » (A. 1410.)

COLLEGIANDUS. — Convictor, ut Collegiatus. (A. 1483.)

COLLEGIARIUS. — Alicui collegio addictus; *d'une association, d'une corporation.* (Tert.)

COLLEGIATA ECCLESIA. — Ut Collegialis ecclesia.

COLLEGIATI. — Servi cujusdam generis qui publico manuariam aliquam artem; operam et ministerium præbebant. (*Cod. Th.*) — *Corporati*, alicui collegio addicti; *membre d'une corporation, d'un collége.* (In veteri urbis Constantinopolis descriptione, *collegiati* appellantur qui diversis corporibus artificum ordinati, incendiorum casibus subvenire tenebantur.)

COLLEGIATUS. — Carpentarius; *charpentier.* (Pap.) — Collegii alumnus, convictor; *boursier d'un collége*; ol. *collegeat.* (A. 1483.)

COLLEGIO.— Collectio, collegium: « Interiorem familiarum *collegionem.* » (*Ann. Præm.*)

COLLEGIUM. — Exercitus; *armée.* (*Bart. Gl.*) — Familiaris consuetudo, societas; *compagnie.* (*Ann. Ben.*) — Conventus illegitimus, vel illicita societas; *réunion illégale, assemblée illicite.* (A. 1342.) — *Collegium episcopale*, societas et universus ordo episcoporum, omnes enim ex toto orbe episcopi collegæ sunt, et ita olim sese mutuo appellabant; *l'épiscopat.* (S. Opt.)

COLLELLARIUS.—Vestium seu *giponum* sartor; *couturier, tailleur.*

COLLEMENTUM. — Tributum a subditis domino collatum, idem q. Collata. (A. 1444.)

COLLERETUM. — Collare, ornamentum colli interdum vestibus assutum; *collet.* (*Litt. Car. VI.*)

COLLERIDA. — *Vid.* Collyrida.

COLLETANUM. — Ut Collectaneum. (A. 1218.)

COLLETISARE. — Ut Collectisare.

COLLETUS. — Collare; *collet.* (A. 1499.) — Angustus aditus montium; *col, défilé, port.* (A. 1258.)

COLLIA. — Angustus montium aditus, ut Colletus. (A. 1222.)

COLLIBENTIA. — Consensus; *consentement.*

COLLIBERTI.—Apud Latinos, qui ab eodem domino seu patrono cujus servi fuerant, libertate donati erant; *affranchis d'un même maître, coaffranchis.* — In temporibus medii ævi, *collibertorum* alia apud Gallos fuit conditio; nam nec inter omnino liberos, nec inter omnino servos accensebantur, nec liberis, nec servis annumerabantur, licet ad servorum statum propius accederent, cum eorum instar essent in commercio, dominos haberent, quibus censum de more exsolvebant, et ab iis in libertatem non secus ac servi assererentur. *Colliberti* erant servi in libertatem, non quidem plenariam, sed conditionalem asserti; unde etiam *conditionales* dicuntur ejusmodi homines alicui conditioni vel servituti obnoxii, a qua rursum asserebantur interdum in potiorem libertatem; *colliberts, espèce de serfs qui tenaient le milieu entre les serfs proprement dits et les hommes libres.*

COLLICIDIUM. — Idem q. Collistrigium.

COLLICTUS. — Pro Collectus.

COLLIGATIO.— Confœderatio; *ligue.* (A. 1228.)

COLLIGATURA. — Fasciculus: *petit paquet.* (*Vet. Gl.*)

COLLIGATUS. — Confœderatus; *allié.* (Rym.)

COLLIGERE. — Coire; cœtus celebrare; *se rassembler, former des réunions.* (*Cod. Th.*) — Suscipere, defendere; *défendre, protéger.* (*Cod. Th.*) — Associare, in partem dominii quempiam adciscere; *recevoir dans sa société, s'associer, admettre quelqu'un au partage, à la propriété de quelque chose.* (*Conc. Tur.* II.) — Excipere, domi detinere; *retenir, garder.* (Inn. VIII PP.) —Ad *collectam* pergere, *collectam* facere: « Sed quomodo colligemus (Tertul.), » id est quomodo in templo congregabimur?—*Colligere se ad aliquem*, adire; *se rendre auprès de quelqu'un, l'aller trouver. Colligere diem*, eligere, designare; *choisir, désigner le jour. Orationem colligere, collectam* dicere, id est orationem. *Vid.* Collecta. (Cass.)

COLLIMITANEUS. — Ead. notione q. Collimitans.

COLLIMITANS. — Confinis; *voisin, limitrophe*

COLLIMITARE.—Limites eosdem habere, confinem et vicinum esse; *confiner à.* (Siric. PP.)

COLLINA. — Colliculus; *colline, coteau.* (*Vet. Grom.*)

COLLISTA PORTA. — Cataracta; *porte à coulisse, herse.* (*Chr. Senon.*)

COLLISTRIGIUM. — Palus cui affixus est circulus ferreus quo damnatorum colla constringuntur; *carcan, pilori.*

COLLITRAGIUM. — Ead. notione.

COLLOCARE. — Cubare; *se coucher.* (Jul. Afr.) —*Solem calcare* aut *collocare*, in *Leg. Salic.*, quod idem valet, quid sit docet quidam scriptor: « Qui rem aliquam vendicabat, possessorem in jus vocabat eique *solem* seu diem occasum vel calcatum præfigebat, intra quem juri stare ad respondendum deberet; quo elapso certum numerum noctium, seu inducias in jure respondendi, rursum reo concedebat. Nam per noctes, non per dies, Franci ejusmodi terminos dinumerabant. Proinde actor reo *solem calcabat*, id est solem occasum præfigebat, seu diem integrum, quo elapso, reus, si juri non stetisset, causa excidebat; ut actor, perinde si defecisset, nulla scilicet missa excusatione. »

COLLOCATIO.—Locatio; *action de louer, location.* (*Vet. Gl.*)

COLLOCATUS. — Dicitur is qui artifici magistro operam suam locat; *celui qui se loue, qui se met en service.* (A. 1402.)

COLLOCIUM. — Ut Colacium.

COLLOCUTOR. — Qui colloquitur; *celui qui parle avec un autre, interlocuteur.* (Tert.)

COLLOCUTORIUM. — Locus colloquiis destinatus in monasteriis, ubi monachi aut moniales excipiunt externos ad colloquendum; *parloir.* (*Conc. Lim. a.* 1582.)— *Collocutorii officium*; idem, ut videtur, quod janitoris munus in monasteriis, quod is advenas excipiat ad colloquendum; *portier.* (*Form. Angl.*)

COLLOGIUM. — Colloquium; *conversation, entretien.* (Guid., *Disc. Fars.*)—Locatio, conductio; *fermage, location, bail.* (A. 1402.)

COLLOQUACITAS. — Colloquium frequens. (*A. SS.*)

COLLOQUIUM. — Conventus, cœtus; *assemblée, colloque.* (Lud.) — Locatio; *fermage.* (*Vet. Ch.*) — *Colloquium gloriæ*, elogium, ut videtur, gloriæ bello et armis comparandæ. (*Chr. Sic.*)

COLLORATIO. — Color, dissimulatio, circuitio; *dissimulation, prétexte, détour, circuit.* (*St. Cad.*)

COLLOSUS.—Clivosus, collibus frequens; *pays ou terrain accidenté, montueux.* (Jac. Card.)

COLLUBENTIA. — Consensus, benevolentia, a *collubere*, beneplacere. (*Ann. Ben.*)

COLLUCIANISTÆ.—Ariani sic dicti, quod Arianus S. Lucianum presbyterum Antiochenum martyrem hæresis suæ auctorem jactabat, ac proinde sectatorios suos *Collucianistas* dicere consueverat.

COLLUDIOSE. — Fraudulenter, cum collusione; *frauduleusement, avec artifice.* (A. 867.)

COLLUDIOSUS. — Dolosus; *roué, fourbe.*

COLLUDIUM. — Collusio; *collusion, intelligence secrète avec quelqu'un pour tromper un tiers.* (Gild.)

COLLUFRINA. — Pro Colubrina.

COLLUM. — Pars corporis; *cou. Colli pœna*, idem q. Pilorium. (Lud.) — *Collum pedis*, pedis pars superior et convexa; *cou-de-pied.* (*A. SS.*)—*Ad collum exspectare*, tantum e ramis arborum amputare et succidere, quantum *collo* vel scapulis potest asportari; *couper tout le bois que l'on peut porter sur*

le cou ou les épaules. (*Antiq. Pict.*) — *Colli judicium*, jus pilorio reos puniendi ; *droit de pilori.* (A. 1292.) — *Ad collum furari* dicebatur in quibusdam regionibus de eis qui ligna furabantur in silvis quantum scapulis asportare poterant, non amplius ; *voler jusqu'au cou, ne voler que la quantité de bois que l'on peut porter sur les épaules.* — Fascis, onus quod ad collum portatur ; *faix, charge.* (A. 1256.) — Pro Colum. (A. 1358.)

COLLUTIO. — Gargarizatus ; *gargarisme.*

COLLYRIDA. — Panis species ; *sorte de galette.*

COLLYRIDIANI. — Hæretici sic dicti quod in sacrificio uterentur *collyridis.*

COLMENA. — *Colmena apum*, vas apum ; *ruche.* (*Ch. Lusit.*)

COLMIA. — Calamus cum spica sua. (*Vet. Gl.*)

COLO. — *Vid.* Colones.

COLOBA. — Vestis species, presbyteris propria. *Vid.* Colobium.

COLOBARIUM. — Idem q. Colobium.

COLOBIUM. — Tunica absque manicis, vel cum manicis brevioribus et quæ ad cubitum vix pertinerent ; *tunique sans manches ou à courtes manches que portaient, dans les premiers siècles du moyen âge, les évêques, juges, princes, etc., colobe.* (Pass.)

COLOBRINA. — Ut Colubrina.

COLOBUS. — Mutilus ; *mutilé, estropié.* (*A. SS.*) — Pro Colpus, ictus. (*Lex Sal.*)

COLOCCERIUM. — Pro Cloccarium, campanile.

COLOERIA. — Colum, infundibulum ; *entonnoir.* (A. 1345.)

COLOGA. — Idem forte ac Colongia, villula cum modo agri. (A. 940.)

COLOGERUS. — Ut Calogerus

COLOMA. — Ut Colmia.

COLOMELLI. — Dentes qui canini dicuntur ; *dents canines.*

COLOMERARIUM. — Forte pro *Columbarium.* (*Cod. red. episc. Autis.*)

COLONA. — Femina colonariæ conditionis. *Vid.* Colonus. — Monetæ aureæ species ; *monnaie d'or.* — Columna ; *pilier, colonne.* (*Vet. tract. de art. mil.*)

COLONANTIA. — Idem q. Colonia, coloni habitatio et prædium ; *maison de colon, ferme ;* ol. *colonière.* (A. 1137.)

COLONARIA. — Coloni conditio ; *condition de colon.*

COLONARIUS. — Ad *colonum* pertinens ; *de colon. Colonarius ordo* aut *colonaria conditio ;* colonorum conditio ; *condition de colon.* — *Colonaria mancipia*, quæ colonis addicta erant ; *serfs mis au service des colons.*

COLONATICUM. — Servitium quod colonus domino debet vel præstat ; vocatur etiam *colonorum tributum ; services, redevances, auxquels le colon est tenu envers son propriétaire.*

COLONATUS. — *Colonorum* conditio ; *colonat, condition de colon.* — Idem q. Colonia. (*Syn. Rom. sub Leo. IV.*)

COLONECUS. — Idem ac Colonellum. (*Mab. Liturg.*)

COLONELLUM. — Habitaculum rusticum cum prædio ad alendum colonum ; *maison de colon.*

COLONELLUS. — Chiliarchus vel tribunus ; *colonel, chef de mille hommes.* (Rym.) — Minor columna, parva pilia ; *petite colonne, petit pilier.* (*Vet. cod.*) — Stipitis gentilitii ramus ; *branche de famille noble.* (Mur.)

COLONES. — Pro Coloni.

COLONETA. — Idem q. Colonia. (*A. SS. Ben.*)

COLONGIA. — Ead. notione. (A. 1149.)

COLONIA. — Villa seu villula cum modo agri, quantum colonus unus colere potest. Aliis (quod probabilius est) est habitaculum rusticum cum sufficienti prædio ad alendum colonum vel familiam rusticam ; coloni ædes, prædium ; *ferme, métairie, propriété rurale ; habitation d'un fermier, d'un colon, entourée du terrain nécessaire pour nourrir le colon et sa famille ;* ol. *colonière, colone, coulange, coulone, colunge,* etc.

COLONIATUS. — Colonus, vici incola ; *paysan.*

COLONICA. — Coloni habitatio et prædium. (*Lex Burg.*) Ut Colonia.

COLONICATUS. — Ut Colonarius. (A. 902.)

COLONICIATUS. — Ead. notione. (*Tab. Cas.*

COLONICULA. — Parva Colonia, q. *Vid.*

COLONICUM. — Ut Colonia. (Mab., *Annal.*)

COLONIENSIS. — Ut Colonus. (*Ann. Ben.*)

COLONILIS. — *Colonilis lex*, coloni conditio ; *condition de colon, colonat.* (A 821.)

COLONITA. — Ut Colonia. (Mab., *Annal.*)

COLONITIA. — Eod. sensu. (*Chr. Fars.*)

COLONITIUM — Idem q. Colonaticum. (Lind.)

COLONIUM. — Ead. notione. (*Leg. Norm.*)

COLONUS. — Vici incola ; *paysan, habitant de la campagne.* (Isid.) — Apud Gallos, in medii ævi tempestatibus *colonos* appellaverunt agrorum cultores quos constat fuisse ob- ascriptitios et conditionis servilis ac cul- noxiæ, licet non omnino essent servi, sed turæ agrorum ad certa loca addicti. Erant ejusmodi coloni mediæ conditionis inter ingenuos seu liberos et servos ; proinde iidem ferme qui *conditionales* etiam nuncupati ac *originarii* et *tributales*, de quibus suis locis agetur ; *colon, homme d'une condition intermédiaire entre l'homme libre et l'esclave, tenu de cultiver la terre et de payer une redevance au propriétaire. Coloni ecclesiarum*, qui ecclesiarum ac ædium sacrarum proprii erant et earum agros colebant. *Coloni fiscales*, qui fisci prædia excolebant, qui in coloniis fiscalibus manebant ; *colons attachés aux terres du roi.*

COLOPHICARE. — Pro Colaphizare.

COLOQUINTIDA. — Colocynthis ; *coloquinte.*

COLOR. — Prætextus ; *prétexte, faux-semblant, couleur.* — *Color Græcus*, cæruleus ; *bleu, azur. Color Indicus*, cæruleo purpureus mistus ; *violet. Color altus*, splendidus, fulgens (*couleur éclatante, brillante*), cui opponitur *color bassus*, subobscurus (*couleur sombre*). *Color asperis*, idem q. *Color Græcus. Color medius*, fuscus, subniger ; *teinte noirâtre.*

COLORA. — Macula ; *tache, marque.* (*A. SS.*)

COLORARE. — Rem argumentis et rationibus probare et stabilire ; *prouver et établir une chose par des arguments.* (A. 1408.) Prætexere ; *colorer, déguiser, couvrir d'une fausse apparence.* (A. 1376.)

COLORATUS. — Pudore suffusus, pudibundus ; *honteux, confus.* — *Titulus coloratus*, apparens nec satis constans ; *titre coloré.* (Mur.) — *Colorati solidi. Vid.* Prætextati.

COLORISTA. — Tinctor, infector ; *teinturier.* (*A. SS.*)

COLORIUS. — Coluber serpens tam in terra quam in aqua vivens ; *serpent amphibie.* (*Vet. Gl.*)

COLORUS. — Coloratus ; *coloré*

COLOTHIS. — Hostia non consecrata ; *hostie non consacrée.* (*Vit. S. Eutychii.*)

COLPO. — Frustum ; *fragment, coupon.* (Rog. Hov.)

COLPUS. — Ictus ; *coup ;* ol. *colps, colx.* (*Lex Sal.*) — Forte agger quo aquæ continentur ; *digue, écluse.* (A. 1229.)

COLTELLUS. — Pro Cultellus.

COLTIS. — Pro Cortis.

COLTORIUM. — Idem q. Colatorium. (Bern. mon.)

COLUBERCULUS. — Parvus coluber ; *petit serpent.*

COLUBRIMODUS. — Colubrinus ; *de couleuvre, de serpent.*

COLUBRINA. — Tormentum bellicum ; *couleuvrine.*

COLUBRISSARII. — Factiosi homines in pago Leodiensi an. 1466.

COLUBROSUS. — Curvus, detortus ad instar colubri ; *tortueux, de serpent. Actus colubrosus ; mouvement de côté, fait en serpentant.* (Tert.)

COLUCULA. — Colus ; *quenouille.* (*Vet. Gl.*)

COLUM. — Vasis genus, ut Colatorium. (*Ord. Rom.*) — Fastigium templi. (Pap.)

COLUMBA. — Vas in columbæ speciem effictum, supra altare appensum, in quo pyxis ubi Dominicum corpus ad infirmorum viaticorum asservari solet, includitur ; *vase d'or ou d'argent en forme de colombe dans lequel on gardait autrefois la réserve eucharistique.* (Pass.) — Spiritus sanctus ; *le Saint-Esprit.* (Pass.) — Ordo militaris a Joanne I, rege Castellæ, seu Henrico III, ejus filio, institutus ; *ordre militaire de la Colombe, en Espagne.* (*Ch. Hisp.*) — Pars navis, lignum supra carenam extensum a prora usque ad puppim ; *poutre qui renforce la quille en dessous, carlingue, escarlingue.* (A. 1268.)

COLUMBAR. — Genus vinculi, proprieque ipsum vinculi foramen ; *sorte de collier.* (Rad. Cad.) — Columbarium ; *colombier.* (*Vet cod.*)

COLUMBARE. — Columbarium ; *colombier.* (*Form. mad.*)

COLUMBARIUM. — Ut Columba, pars navis ; *carlingue.* (Isid.)

COLUMBATIO. — Præstatio ex columbis ; *redevance, droit sur les pigeons.* (A. 1369.)

COLUMBERIUM. — Pro Columbarium.

COLUMBETA. — Pro *columba*, qua Spiritus sanctus designatur. *Vid.* Columba. (Mur.)

COLUMBINA. — « A sociis apud patrem accusatus est, novellas ficus quas *columbina* nominant, ligurivisse. » (*Vit. S. Franc. de Paula.*)

COLUMBULUS. — Locus ubi nidificant columbi ; *colombier.* (*Vet. cod.*)

COLUMBUS. — Cloaca, eluvies, locus ubi aquæ influunt ; *égout, lieu où se rendent les eaux sales.*

COLUMELLI. — Ut Colomelli. (*Ann. Ben.*)

COLUMGERIUS. — Coloni habitatio aut modus agri recens proscissi ? (A. 1443.)

COLUMGIA. — Prædium rusticum ; *métairie, terre nouvellement défrichée ;* ol. *colunge.*

COLUMNA. — Navium recta pars ; *carlingue.* — *Columna bladi*, cumulus frumenti, meta frumentaria ; *meule de blé.* — *Columnæ altaris*, quibus altare sustentatur et quas prehensare solebant qui confugiebant ad ecclesiam ; *colonnes de l'autel.*

COLUMNATIO. — Ordo columnarum, locus columnis ornatus ; *colonnade.* (*Vet. Gl.*)

COLUMPDELLUM. — Columnella, dicebatur de charta per lineas perpendiculares instar columnarum divisa. (A. 1263.)

COLUMPNA PASCHALIS. — Cereus paschalis ; *cierge pascal.* (*Vet. Tabul.*)

COLUMPNIATUS. — Columnis exornatus ; *orné de colonnes.* (*Vet. cod.*)

COLUNGIA. — Ut Columgia.

COMA. — *Coma equi*, juba ; *crinière.* (*Lex Wisig.*) *Comam deponere, comas demittere. Vid.* Capilli. — Pro Concha, mensura frumentaria. (Le Bœuf, *H. Par.*) — Pro Cuma, locus declivis. (*Ch. Hisp.*)

COMAMBIRE. — Permutare ; *échanger.*

COMANDA. — Feudum ad vitam et ad tempus alicui concessum ; *fief à vie ou à temps. Vid.* Commenda. (A. 1150.) — Societas mercatorum qua uni sociorum tota jura commendantur ; *association commerciale dont les membres confient à une seule personne le soin de gérer les intérêts de tous.* (A. 1364.) — Census qui propter tutelam seu protectionem præstatur ; *redevance que le vassal paye au seigneur pour la protection qu'il en reçoit.* (A. 781.)

COMANDAMENTUM. — Mandatum, jussum ; *ordre, commandement, ordonnance.*

COMANDISCIA. — Ut Commendisia. (A. 1239.)

COMANDISIA. — Ead. notione.

COMANDUS. — Qui ratione *comandæ* seu beneficii alicui obnoxius est. *Vid.* Commendatus. (*St. Ast.*)

COMARIUM.— Quoddam argenti pondus; *certain poids d'argent.* (Alb. Crant.)

COMATIO. — Comæ abscissio seu decalvatio ? (*Leg. H. I reg. Angl.*)

COMATUS. — Pro COMMEATUS.

COMBA. — Ut CUMBA.

COMBANDERIUS. — Unus ex cujusdam territorii custodibus. *Vid.* BANDERIUS. (A. 1319.)

COMBARO. — Dominatus particeps ; *coseigneur.* (W. Thorn.)

COMBATTERE. — Pugnare ; *combattre.* (Steph. de Inv.)

COMBELLUS. — Parva concædes ; *petit abattis. Vid.* COMBRI.

COMBENNIRE. — *Benna* seu vehiculo comportare. *Vid.* BENNA.

COMBIBIOSUS. — Qui frequenter bibit; *ivrogne.*

COMBINÆ. — Diplomata , tractoriæ quæ dabantur cursu publico utentibus , ad *combinanda* publica animalia et cursum usurpandum.

COMBINARE. — Conjungere, innectere, duplicare ; *combiner , accoupler , doubler.* (*Vet. Gl.*) *Combinari*, matrimonio jungi. (Hug. Rothom. arch.)

COMBINATIM. — Una , simul ; *ensemble.* (A. 1312.)

COMBINATIO. — Conjunctio , compago ; *réunion , assemblage par couples.* (Isid.) *Combinatio fratrum* ea dicitur qua frater cum alio jungitur ad egrediendum e conventu , ibique districte prohibetur ne se separent ; dicti vero *fratres combinati.* (*Inst. ord. FF. præd.*)

COMBINATUS. — *Combinati fratres. Vid.* COMBINATIO.

COMBITUMINARE. — Bitumine conjungere; *lier , cimenter avec du bitume.* (Mart., *Anecd.*)

COMBLARE. — Complere ; *remplir, combler.* (A. 1500.)

COMBLESGATUS. — Cumulatus; *comblé.*

COMBLUS. — (Subst.) Cumulus ; *comble.* « Pro ducentis sextariis bladi persolvendis , scilicet blado et avena ad *comblum.*(A.1238.)— Fastigium, culmen; *faîte, comble.* (A.1469.)— (Adj.) Cumulatus ; *comblé, rempli.* (A. 1425)

COMBONA. — Terminus , limes ; *borne , limite.*

COMBRA.— Agger in fluviis ad pisces capiendos exstructus ; *pêcherie faite de pieux plantés dans une rivière pour y tendre les filets;* ol. *combre.*

COMBRI. — Ligna et arbores excisæ quibus viæ impediuntur aut quæ in aquis defiguntur ad pisces capiendos ; *abatis , pour interdire la circulation sur un chemin, ou rangées de pieux enfoncés dans l'eau pour servir à porter les filets de pêche.*

COMBUCCA. — Ut CAMBUTA.

COMBURGENSIS. — Qui ex eodem *burgo* est , concivis ; *concitoyen , cobourgeois.* (A. 1156.)

COMBURUM. — Combustio ; *brûlure.* (*Conc. Hisp.*)

COMBUSTIO. — Turbæ, dissensio ; *irritation , effervescence , combustion.* « Fuerat quondam populus ipse in magna *combustione* eo quod multi urbe pulsi et exsules. (*A. SS.*) — Stigma cum rei facies ferro calido notatur ; *marque, empreinte faite avec un fer chaud sur le corps de certains criminels.* (Pass.)

COMDORI.—Idem q. COMITORES.(*Ch.Arag.*)

COMEATUS. — Licentia , discedendi facultas ; *permission de se retirer, congé.* (*St. Cad.*)

COMECIA. — Ut COMITIA

COMEDENTARIUS. — Sic a *comedere* dicitur *commendatarius* a quodam scriptore.

COMES. — *Comites* a comitando primum dicti aulæ Romanæ ac imperatorii palatii proceres, quod ii principem sectarentur ejusque lateri adhærerent, seu domi maneret, seu in expeditionem proficisceretur. Postea cum ex eorum numero assumerentur qui ad provincias regendas mittebantur : *comites* illi non amplius principis a quo aberant, sed provinciæ dicebantur quam ipsi cum comitiva dignitate gubernabant ; *dans l'empire romain, comtes, grands formant l'entourage du prince, et plus tard, gouverneurs des provinces.* — Apud Gallos, in temporibus medii ævi, varios sensus habuit vox *comes.* Regnantibus regibus stirpe Merovei, *comes* appellabatur judex civitatis ac pagi circumjacentis ; *juge d'une ville et de sa banlieue.* (*Lex Rip.*) *Comites provinciales* erant qui in provincias ad eas regendas delegabantur ; *comtes provinciaux, gouverneurs des provinces.*(Greg.Turon., *Cap. C.M.*) *Comites* nominabant qui turmis ac copiis militaribus in navigiis præerant, Gal. *officiers de galères ;* ol. *comite ;* seu etiam interdum advocatos ecclesiarum cathedralium.(A.1069.) *Comites* in Anglia nuncupabantur ducum, ut vicecomites, comitum filii (Thom. Smith.), et in imperio Byzantino centuriones qui centuriis et turmis militaribus præerant in exercitu. (*Const. Porphyrog.*) *Comes castrensis* seu *castri*, qui castrum a principe feudi titulo possidebat, ut ejus *guardiam* seu *castaldiam* gerere deberet. *Comes civitatis*, qui in civitate munus judicis implebat eique præerat. *Comites commerciorum*, quorum munus erat, ne ultra civitates destinatas commercium cum Barbaris esset, neve privati illicitas species emerent. *Comites sacri consistorii* vel *consistoriani*, qui sacro Augustorum consistorio intererant, quorum dignitas magna primum fuit, adeo ut ad eam admissi tantum præfecti prætorio, quæstores, magistri officiorum, comites sacrarum largitionum, etc. *Comes contariorum*, qui præerat militibus qui *contis*, Græce κοντάρια , utebantur. *Comes cubiculariorum*, dignitas in palatio regum Gothicorum Hispaniæ. *Comes domesticorum*, qui equitibus vel peditibus prætorianis præerat. (Imp. Byz.) *Comes domorum*, qui præerat possessionibus seu prædiis ad principem spectantibus.(Imp.Byz.) *Comes excubitorum*, qui excubitoribus principis præerat. (Imp. Byz.) *Comes formarum*, qui aquæductibus publicis instaurandis vel exstruendis præfectus erat. (Imp. Rom.) *Comes galeæ*, galeæ præfectus. *Comes horreorum*, pistrini principis curator. (Imp Byz.) *Comites Italiani* et *Galliciani*, erant comites largitionalium titulorum reique tributariæ et thesaurorum per præfecturam prætorianam Italiæ et Galliarum, qui alias *comite diœceseon* vel *comites largitionum per diœceses* dicuntur. (Imp. Rom.) *Comes largitionum comitatensium*, id est thesaurorum qui in comitatu principis una cum ipso comite versabantur. Erant enim et alii imperatorum thesauri in provinciis scilicet et urbibus singulis quorum præfecti *comites largitionum per diœceses* dicebantur. (Imp. Byz.) *Comes sacrarum largitionum*, qui thesauris sacris ac publicis præerat et largitionibus principis, quas ille magistratibus, militibus et subditis erogabat. Interdum inde dicebatur *comes sacrarum* seu *comes largitionum. Comes legum*, professor in jure. (*Inscript. Occit.*) *Comes limitum* seu *limitaneus*, qui limitibus imperii præerat et castris vel castellis in iis exstructis. (Imp. Rom.) *Comes marcæ*, idem q. MARCHIO. *Comes marescallus*, in Anglia dictus ex comitibus qui marescalli dignitate donabatur, cum non nisi comitibus conferretur. *Comites maritimæ* seu *littoris* vel *maritimi tractus*, qui ad custodienda maris littora deputabantur. (Imp. Rom. et reg. Franc.) *Comes metallorum*, qui auro in metallis invento portionem principum debitam exigebat, in fluminibus etiam vel fodinis aurum legentes. (Imp. Rom.) *Comes de militia*, dux, tribunus militum. *Comes notariorum*, dignitas in aula regum Gothicorum Hispaniæ. Præcipuus forte inter notarios et idem qui *primicerius notariorum. Comes numeri*, seu cohortis eidem præfectus. (*Mir. S. Georg.*) *Comes obsequii*, qui obsequio et comitatui imperatoris præerat. (Imp. Rom.) *Comes pagi*, id est provinciæ vel civitatis. *Comites palatini*, generatim dicti qui in palatiis regum militabant, seu qui in eorum erant obsequio, quos vulgo inde *palatinos* alii nuncupant. *Comites a latere* in quibusdam instrumentis appellantur ; sed præ cæteris qui in iisdem palatiis juris auctoritate judicum officio fungebantur. *Comes parochialis*, dicebatur apud Hungaros proprius regionis cujusque præfectus. *Comes portus Romæ*, qui navibus onerariis, seu victum et annonam in urbem ex mari per Tiberis alveos invehentibus præfectus erat, ne quid iis mercatoribus detrimenti accideret. (Imp. Rom.) *Comes de præsenti*, qui militibus in præsenti præerat. (Imp. Rom.) *Comes provinciæ*, qui provinciæ comitiva primi ordinis decoratus præerat. (Imp. Rom.) *Comes provincialis*, judex seu comes territorii mediterranei ad discrimen marchionum (All., *A. SS.*) *Comes Orientis*, sub cujus dispositione erant Orientis provinciæ. (Imp. Rom.) *Comes regalis*, comes clientelæ jure regi obnoxius. (Gal.) *Comes rei castrensis*, qui exercitui ad bellum gerendum præerat. *Comes rei militaris*, qui ad provincias defendendas destinabatur. (Imp. Rom.) *Comes riparum et alvei*, cui cura incumbebat aquarum et alvei Tiberis et ut illius navigatio non impediretur. (Imp. Rom.) *Comes rerum privatarum*, seu *comes privatarum* vel *rei privatæ*, qui præerat ærario, quod *privatis* principis usibus erat dicatum, cum aliud esset ærarium quod largitionum appellatione notabant, quod nempe publicis necessitatibus addictum erat, cui qui præerat, comes sacrarum largitionum dicebatur. (Imp. Rom.) *Comes sacrarum remunerationum*, is qui *comes sacrarum largitionum. Comes scanciarum*, idem q. SCANCIO ; *échanson.* (Hisp.) *Comes scholarum*, qui *scholis palatinis*, puta scholis scutariorum, gentilitium, etc., præerat. (Imp. Rom.)

Comites seniores, una e sex vexillationibus palatinis sub dispositione magistri militum in præsenti. (Imp. Rom.) *Comes sparthariorum*, qui apud Gothicos Hispaniæ militibus circa regem excubantibus præerat. *Comes stabuli, comestabilis, conestabilis*, etc., qui regii stabuli et equorum principis curam gerebat ; *connétable. Constabularius castri*, seu *constabilis portæ* aut *portarum*, tribunus militum cui castri aut oppidi custodia dabatur. *Comes terminalis*, provinciæ limitaneæ præfectus ; idem q. MARCHIO. (A. 889.) *Comites de tertio denario*, appellabantur comites in Anglia, quod comitatuum reditus pars tertia ad illos qui iis donati erant a principe pertineret ; quod ab ipso Caroli Magni ævo obtinuit. *Comes thesaurorum*, qui in provinciis thesauros principis servabat. (Imp. Rom.) — *Comes* etiam dicebatur apud Gallos societatis vel sacri sodalitii præfectus. *Liber comitis* aut *comes* appellabatur congregatio sacrarum lectionum quam a S. Hieronymo compositam ferunt, sic dictam, ut quidam volunt, quod ecclesiastici eam comitem semper habere debeant.

COMESARIUS.—Officium monasticum, cui ciborum cura erat demandata, nisi legendum sit *Cellerarius.* (A. 1290.)

COMESOR. — Qui multum comedit ; *mangeur, gourmand.* (Tert.)

COMESSALITER.—F. inter epulas, apud Sidonium.

COMESTABILIA. — Regio ; *quartier.* (A. 1409.)

COMESTABILIS.—Idem q. *Comes stabuli.*

COMESTABULUS. — Ead. notione.

COMESTABILIS. — Esculentus ; *qui se mange, bon à manger.* (*Ch. Ital.*)

COMESTIONES. — Quæ alias dicuntur PASTUS, GISTUM, PRANDIUM , CONVIVIUM, etc.

COMESTORES. — Milites vel potius apparitores et servientes quos creditores, ex decreto judicis, in debitorum ædes immittebant, qui illorum sumptibus alebantur, donec debita sua exsolvissent ; *garnisaires;* ol. *mangeurs, gasteurs.*

COMESTUS. — Ut COMESTIONES.

COMETIA. — Pro COMITIA

COMIATUS. — Licentia, venia ; *permission, congé.*

COMICUS. — Liber ecclesiasticus alias *Comes* dictus. *Vid.* COMES.

COMIENTIA. — Licentia, ut COMIATUS. (*A. SS.*)

COMINIS LIBER.— Ut COMICUS.

COMINUM. — Pro CUMINUM.

COMINUS. — Prope, juxta. (*Tab. concn. Ruth.*)

COMIS. — Pro COMES. (Mabil., *Hist. Gal.*)

COMISATOR. — Pro COMESTOR.

COMISSARE. — Laudare; *louer.* (*Vet. Gl.*)

COMISTABULI. — Pro *Comes stabuli; Vid.* COMES.

COMISTÆ. — Valdensium sectarii, ab urbe Como in Lombardia dicti.

COMITALADUS. — Dominium, idem q. COMITATUS.

COMITALIS. — Ad comitem pertinens; *de comte, comtal. Comitalis potestas,* comitis jurisdictio, dignitas, territorium. (A. 956.)

COMITANDISA HOMINICATUS.—Homagium, ut videtur, seu præstatio, quæ domino pensitatur ab eo qui debet homagium. (*Ch. S. Wand.*)

COMITANUS.— Paganus, rusticus; *habitant de la campagne, paysan, villageois.* (*A. SS.*)

COMITARIA. — Cohors, militum turba, caterva vel centuria; *bande, escouade ou compagnie de soldats.* (Mur.)

COMITATENSIS.—Qui in sacro principis *comitatu* militabat, vel qui ad sacrum *comitatum* spectabat. (Imp. Rom.) Præsertim vero *comitatenses* appellabant palatinos, qui scilicet in officio erant utriusque comitis largitionum, ex quorum numero seligebantur qui in provincias mitterentur, unde et *mittendarii* interdum dicebantur. *Comitatenses numeri,* qui in comitatu et palatio merebant. *Comitatenses largitiones,* eædem quæ *sacræ largitiones.* (Imp. Rom.) — Comitatus seu territorii urbis incola. (*A. SS.*)

COMITATINUS. — Ut COMITANUS. (*A. SS.*)

COMITATIVA. — Comitatus. *Vid.* COMITIVA.

COMITATOR. — Socius, consors; *associé.* (A. 1052.)

COMITATULUS.— Parvus comitatus, territorium urbis, ut COMITATUM. (A. 1014.)

COMITATUM. — Comitatus, territorium urbis; *banlieue d'une ville.* (Joan. VIII PP.)

COMITATURA. — Comitatus, dominium; *seigneurie, comté.* (A. 1109.)

COMITATUS.—Palatium, aula regia, locus ubi rex aut imperator moratur; *palais du prince, demeure du roi ou de l'empereur.* (*Cod. Th.*) — Comitis seu judicis dignitas, districtus, jurisdictio, territorium, terra quam unus comes tenet; *comté, partie de pays administrée par un comte, ressort du pouvoir du comte. Vid.* COMES. (Pass.)—Apud Anglos, locus publicus in quo vicecomes uniuscujusque provinciæ quæ, apud illos, comitatus nomen obtinet, jurisdictionem suam exercet; idem locus nuncupatur etiam *comitatus sedes; siége du tribunal du vicomte en Angleterre, lieu où ce vicomte exerce ses fonctions.* (Ulm.) — Apud eosdem Anglos, conventus juridicus qui fit in *comitatu* seu provincia, vulgo *assisia; assises du comté, institution judiciaire de l'Angleterre.* (Pass.) — Territorium urbis, jurisdictio loci alicujus suis finibus circumscripta; *ressort, banlieue, juridiction.* (Pass.) — Dominium; *seigneurie.* (Lamb. Ard.) — Ipsa quæ domini jure pensitabatur præstatio; *service féodal dû au seigneur.* (A. 1063, 1069, etc.) Militum turba, exercitus; *forces militaires, armée.* « Nostri vero obsidebant illam portam magno *comitatu.* » (*Vet. inst.*)—Appendix; *dépendances.* (A. 843.) — Comes, judex territorii; *comte, juge inférieur.* (A. 1314.) — Facultas, commeatus, ut COMIATUS. (*Ch. Ital.*)

COMITELLUS.— Parvus comes. (J. de J.)

COMITIA.—Comitatus, seu comitatus districtus et jurisdictio, vel etiam dominium uti vox COMITATUS sumitur.

COMITIACUS. — Vicarius *principis* (officiales etiam dicti) in urbe Roma. (Sen.)

COMITIALITER. — Jure *comitatus* seu dominii; *par droit de souveraineté.* (Lob., *H. Brit.*)

COMITIANI.— Officiales *Comitis Orientis,* sic appellabantur etiam officiales *Comitis domorum.*

COMITIARI. — Colloqui, conversari cum aliquo; *s'entretenir, parler avec quelqu'un.* (Isid.)

COMITIDA.— Vestimenti vel instrumenti genus quo lectores in ecclesia utebantur. (Joan. Diac.)

COMITISSA. — Comitis uxor; *comtesse.*

COMITISSUS. — An vicecomes? (*Ann. Ben.*)

COMITIUM. — Placitum, q. *Vid.*

COMITIVA. — Comitis dignitas: *dignité de comte.* (*Cod. Th.*) — Idem q. OBSEQUIUM; *suite, compagnie.* (Pass.)—Societas; *réunion, groupe.* (A. 1351.) — *Comitivæ* dictæ prædatorum militarium cohortes; *compagnies, bandes.* (Urban. V PP.)

COMITIVUS. — Ad. *comitia* pertinens. (A. 1114.) — Pro CONVICINUS, vicinus. (A. 1279.)

COMITORES. — Sic dicebatur apud Catalanos, Ruthenos et Gabalos, qui in ordine militiæ seu vassalatus post vicecomites et ante vavassores recensebatur; *comtor.*

COMITORIA. — Dignitas et feudum *comitoris; dignité et fief de comtor.*

COMITULUS. — Ut COMITELLUS

COMITUS.— Præfectus navis. *Vide* COMES. — Liber ecclesiasticus, idem q. COMES.

COMLIBERTI. — Ut COLLIBERTI.

COMMA. — Locus declivis et propensus, idem q. CUMBA. (A. 1260.)

COMMANDA. — *Vid.* COMMENDA.

COMMANDARE. — *Vid.* COMMENDARE.

COMMANDARIA. — Protectio, ut COMMENDA.

COMMANDERIA. — Beneficium equitum Melitensium; *commanderie.* (A. 1482.)

COMMANDESIA. — Mandatum, jussio, præceptum; *ordre, commandement.* (A. 1227.) — Præstatio quæ domino a vassallis solvitur

pro tutela et protectione; *taille que payent les vassaux en reconnaissance de la protection que le seigneur leur accorde;* ol. *commandise.* (Pass.)

COMMANDICIA.— Præstatio pro *commendisia* seu tutela et protectione, ut COMMANDESIA. (A. 1164.)

COMMANDISIA. — Ut COMMANDESIA. (A. 1280.)

COMMANDUS. — Idem q. COMMENDATUS.

COMMANENTES.—Dictæ eæ mulieres quas concilia συνεισάκτους vocant. (Vales. ad Euseb.) — Manentes, incolæ; *manants, habitants.* (*Ch. Angl.*)

COMMANENTIA. — Mansio; *demeure.*

COMMANERE. — Una manere, habitare; *demeurer ensemble, cohabiter.*

COMMANES. — Idem q. COMMANENTES, inquilini, coloni, vel *cotmanni,* rustici qui in *cotis* seu tuguriis et mansiunculis habitant. (*Chartul. SS. Tr. Cad.*) — *Commanesland,* possessiuncula quam colunt commanes, ab Anglico *land* terra, possessio. (*Ch. Angl.*)

COMMANIPULARIS. — Miles ejusdem centuriæ, conscius, collega; *soldat du même manipule, de la même compagnie, camarade.* (J. de J.)

COMMARCANEUS. — Vicinus, collimitaneus; *voisin, limitrophe.* (*A. SS.*)

COMMARCHA. — Ut COMMARCHIA.

COMMARCHIA.— Confine, limes; *limite, borne, frontière;* ol. *commarchie, comarque.*

COMMARCHIANI — Quorum *marchæ* vicinæ sunt; *ceux dont les marches, les frontières sont limitrophes, voisins.* (*Lex. Baiw.*)

COMMARCUS. — Idem q. COMMARCANEUS. (Mab., *Annal.*)

COMMARTYR. — In martyrium collega; *compagnon de martyre, comartyr.* (*A. SS.*)

COMMASSARE. — Massare, in unam *massam* coagmentare; *réduire en une masse.* (Bed.)

COMMASTICARE. — Mandere, dentibus terere; *mâcher.* (Mac.)

COMMATER. — Mulier sic dicitur ei cujus filium vel filiam de fonte baptismatis suscepit; vel e contra mulier *commater* est illius qui filium suum aut filiam suam de fonte baptismatis suscepit; *marraine, commère. Commatres* etiam appellatæ mulieres quæ una in domo cum episcopis et clericis manebant, interdum et *sorores* vocatæ. (*Chr. Guill. Burd.*)

COMMATERNITAS.— Affinitas inter *commatres.* (Hocsem.)

COMMATICUS. — Incisus, brevis; *bref, précis.* (Greg. III PP.)

COMMATRINA. — Ut COMMATER. (*A. SS.*)

COMMATRONA. — Matrona, domina; *matrone, maîtresse.* (Tert.)

COMMEATUS. — Licentia, permissio, ut COMIATUS. (*Conc. Vern. a.* 755.) — Refectio; *nourriture spirituelle ou corporelle* (A. 1009.) — Vectigal transeuntium; *droit de passage.* (*A. SS.*)—Vitæ prorogatio seu facultas vitam producendi a Deo impetrata; *prolongation de vie.* (*A. SS.*)

COMMEIANUS. — Limes, terminus, ut COMMARCHIA. (A. 1114.)

COMMEMBRATUS.—Conjunctus ut membrum corpori; *uni comme un membre l'est au corps.* (S. Paulin.)

COMMEMBRIS.—Ejusdem corporis membrum; *membre, partie du même corps.* (Guib.)

COMMEMORARE. — Pro *commonefacere,* admonere, ad memoriam revocare; *rappeler au souvenir.* (S. Aug.)

COMMEMORATIO. — Apud Latinos Patres, recitatio nominum eorum quos *fideles* vocant, quæ fiebat in sacris Missæ liturgiis; Gr. μνημόσυνον. (Avit. episc.)—Anniversarium, seu Officium pro defuncto celebratum. (Mab.) —*Commemoratio omnium fidelium,* dies mensis Novembris secunda apud Latinos, dies Jovis ante Pentecosten, apud Orientales; *le 2 novembre chez les Latins, le jeudi avant la Pentecôte chez les Grecs.* (Pass.)

COMMEMORATORIUM. — Syngrapha, libellus, inventorium; *lettre autographe, mémoire, inventaire.* (Pass.)

COMMENDA. — Depositum; *dépôt;* ol. *commande, commandise, commende.* (A. 1289, 1304, etc.)—Societas mercatorum qua uni sociorum tota negotiationis cura commendatur certis conditionibus; *société en commandite.* (*St. Mass.*)— Protectio; *protection.* (A. 1268.) —Præstatio pro jure tutelæ, ut COMMANDISIA. (A. 1229.) — Beneficium equitis templarii; *commanderie, bénéfice de l'ordre de Malte.* (*Sic. sac.*) — Certæ preces pro defuncto faciendæ; *prières pour les morts,* différentes des vigiles ou de l'Office des morts. (Mab., *Annal.*) — Commodatum; *prêt.* (*Stat. Arel.*) — Cautio, fidejussio; *caution, garantie.* (A. 1334.)—Eleemosyna, munus sponte oblatum; *aumône, offrande.* (A. 1518.) — *Dare in commendam, in commandam mittere,* prædia ac beneficia ecclesiastica vel monastica sæcularibus vel aliis fiduciario jure concedere; *donner les biens d'une église ou d'un monastère en garde, en commende.* (Pass.)

COMMENDABILITER. — Laudabiliter; *d'une manière louable, honorablement.* (A. 1314.)

COMMENDAMENTUM. — Mandatum, jussio; *commandement.*

COMMENDARE. — In *commendam* dare, prædia vel feuda ad vitam vel ad tempus utenda alicui concedere; *donner une terre à vie ou à temps, donner en commende.* (*Lex Sal.*) — Rem mutuo dare, apud alium deponere; *donner, mettre en dépôt, recommander;* ol. *commander.* (Greg. Tur.) — Mandare, præcipere; *commander, ordonner.* (S. IX.) — Pro aliquo preces fundere; *dire des prières pour quelque mort.* (Mab., *Annal.*)—Indicare, nuntiare; *indiquer, signaler, faire savoir.* (*Cærem. vet. Eccl. Carn.*) *Commendare antiphonam* dicitur cantor, cum prima illius verba præcinit alteri, qui eam canere incipiat; *entonner.* (S. XIII.) *Commendare ecclesiam* dicuntur patroni laici ecclesiarum, qui presbyteros ut in iis munia ecclesiastica obeant,

episcopis offerunt. (A. 1022, etc.) *Commendare se ad curtem regis*, dicebatur apud Longobardos quidam conditione liber, de crimine accusatus, cum principis protectionem ac *mundium* imploraret. *Commendare per ceram et setam; Vid.* in Cera. *Commendare se in vassaticum alicui, se in manus alicujus commendare*, se alicujus vassallum profiteri; *se déclarer vassal de quelqu'un.* (Pass.) *Commendare se*, tutelam seu protectionem alicujus advocare: *réclamer la protection de quelqu'un.*

COMMENDARIA. — Præstatio pro tutela, ut Commendisia. (A. 1244.)

COMMENDARIUS. — Qui aliquem in tutelam suam suscipit; *celui qui en prend un autre sous sa protection, protecteur.* (A. 781.)

COMMENDATARIUS. — Custos carceris; *geôlier.* (A. 1335.) — Mercator; *Vid.* Commendator. — Pro Commendatorius. — In jure canonico, œconomus ecclesiæ seu beneficii ecclesiastici vacantis, dum ipsi de legitimo pastore vel possessore provideatur. (Ad sex menses vulgo protrahi poterat ille œconomatus. Cum ecclesia vacans erat sedes episcopalis, illius administratio et cura episcopo viciniori credebatur. Hic appellabatur *episcopus commendatarius.* Posterioribus vero sæculis, regnante commendarum abusu, *commendatarius* dictus est episcopus, qui plures simul Ecclesias obtinebat, unam cujus erat *titularis*, alteram aliasve quas *commendatarius* administrabat, ut plurium posset Ecclesiarum una fructus percipere.)

COMMENDATELA. — Præstatio pro tutela, ut Commandesia.

COMMENDATIA. — Concessio beneficii seu feudi ad vitam, ut Præstaria. (Dom. Book.) — Idem q. Commendisia. (A. 1196.)

COMMENDATIO. — Tutela, protectio et præstatio pro eadem protectione; *protection et redevance payée au seigneur protecteur.* (Pass.) (In *commendationem* autem potentiorum, se et res suas ponebant inferioris conditionis homines, ut essent qui se et sua tuerentur et protegerent contra inimicos aut bonorum invasores, iisque in tuitionis mercedem alicujus census pensitationi sese astringebant.) — Mutuatio; *échange, donation.* (*Ch. Angl.*) — Idem q. Commenda, depositum. (A. 1179.) — « Cæteri vero homines liberi qui vel *commmendationem*, vel beneficium ecclesiasticum habent (*Lex Long.*); » id est qui domino alicui se commendarunt accepto ab eo beneficio, seu prædio. — *Commendatio ecclesiæ*, qua patronus laicus episcopo præsentat presbyterum qui in ecclesia, cujus patronus est, munia obeat ecclesiastica. (A. 813.) *Commendatio pontificalis baculi*, idem q. *investitura*, qua princeps traditione baculi pastoralis, episcopum recens electum mittebat in possessionem episcopatus. (*Vit. S. Remberti.*) — *Commendationes*, Officium vel orationes pro defunctis; *Office ou prières pour les morts.* (Ord. Vit.)

COMMENDATITIA. — Concessio beneficii seu feudi ad vitam, idem q. Præstaria. (*Form. vet.*)

COMMENDATITIÆ CONSUETUDINES. — Præstatio pro tutela, ut Commendisia. (*Gest. dom. Amb.*) *Commendatitiæ litteræ, epistolæ;* quæ ab episcopis dabantur ad alios episcopos quibuscunque, sive clericis, sive laicis suæ diœceseos peregrinaturis, ut ab iis ut fideles in sacris synaxibus admitterentur, vel ut clerici ad ordines promoverentur, vel ut in peregrinatione eorum solatiis foverentur, vel propter alias causas. *Commendatitiæ* seu *commendatoriæ litteræ* ab abbatibus monachis ad aliam ecclesiam transire volentibus etiam datæ erant.

COMMENDATITIUS. — *Commendatitius indiculus*, epistola commendatitia ab episcopis pro clericis suis ad principes et illustres viros scripta, ut euntibus et redeuntibus res necessarias et solatia iis impenderent. — *Commendatitii*, idem q. Commendati.

COMMENDATOR. — Mercator socius; *Vid.* Commendatarius. (*St. Mass.*) — Officium seu dignitas in ordinibus militaribus religiosis; *commandeur, un des officiers principaux des ordres de chevalerie religieuse.* (Pass.) — Fideijussor; *garant, caution.* (A 1211.)

COMMENDATORIA. — Beneficium equitum Melitensium; *commanderie, bénéfice de l'ordre de Malte.*

COMMENDATORIUS. — *Commendatorius* seu *commendatarius*, Gal. *Commandeur*, appellabatur monachus S. Dionysii qui pro abbate omnimodam habebat jurisdictionem in quosvis delinquentes in ecclesia et in toto monasterii circuitu, quam exercebant baillivus aliique officiales ad hoc unum instituti. *Commendatoriæ litteræ. Vid.* Commendatitius.

COMMENDATUS. — Vassallus domino fidelitate ac hominio astrictus; interdum obnoxius ratione beneficii et feudi, quod olim *commendabatur*, seu ad vitam concedebatur. *Commendati* dicebantur: 1° liberti qui, libertatem consecuti, patroni seu manumissoris patrocinio se commendaverant; 2° qui alterius tutelæ sese commendaverant, et ob id fidelitatis sacramento obstricti. *Vid.* Vassaticum.

COMMENDIA. — Præstatio pro tutela, idem q. Commandesia. (A. 1229.)

COMMENDIRE. — Pro Commendare. (Alcuin.)

COMMENDISA. — Ead. notione quod Commendia. (A. 1157.)

COMMENDISIA. — Tutela et præstatio pro tutela, idem q. Commandesia. (A. 1229.)

COMMENDITUS. — Pro Commendatus. (*Ann. Ben.*)

COMMENSALIA. — Symbola quæ ad *communem* mensam conferuntur.

COMMENSALIS. — Conviva, convictor, qui ex principis aut alterius familia et mensa est; *Vid.* Confertum.

COMMENTA. — Mulier incola. (*A. SS.*)

COMMENTARIA. — Carceris custodis officium, carcer ipse; *charge de geôlier, prison.* (A. 1416)

COMMENTARIENSIS. — Custos carceris, sic dictus quod *commentarios*, id est rationes custodiarum et reorum conficeret, et inscri-

ptiones criminum reciperet; *geôlier.* (Pass.) — Notarius; *notaire, secrétaire.* (*A. SS.*)

COMMENTARIOLUS. — Indiculus agrorum quos quis possidet; *note, sommaire indicatif des propriétés d'une personne.* (A. 855.)

COMMENTARIUM. — Carcer; *prison.* (*A. SS.*)

COMMENTATOR. — Carceris custos, ut Commentariensis. (*A. SS.*)

COMMENTUS. — Pro Commanens, incola, qui sub domini tutela est. (A. 1233.)

COMMERCATIO. — Mercatio · *Vid.* Romanizare.

COMMERCATOR. — Mercator; *marchand, associé de commerce.* (*Vet. cod.*)

COMMERCATRIX. — *Commercatrix Romanorum barbaries*, id est gentes barbaræ Romanorum finibus vicinæ.

COMMERCHIUM. — Tributum quod pro *commercio* a mercatoribus pensitatur; *droit payé par les marchands pour être libres de faire le négoce, espèce de patente.* (A. 1526.)

COMMERCIARE. — Commercium agere, negotiari; *commercer.* (Mart., *Ampl. Coll.*)

COMMERCIARIUS. — Mercator consocius; *associé pour le commerce.* — Tributorum exactor; *receveur des impositions.* (*A. SS.*)

COMMERCIONES. — Qui in finibus habitant; *habitant des frontières.* (*Leg. Angl. Sax.*)

COMMERCIUM. — Permutatio, commutatio; *changement, échange.* — Merx ipsa; *articles de commerce, marchandises.* (*Vet. Gl.*) — Tributum quod pro mercibus seu pro commercio a mercatoribus pensitatur; *droit de douane ou patente.* (A. 1109.) — Idem q. Merces. (*Ann. Ben.*) — Limes, fines; *marches, frontières.* (A. 889.) — *Commercium utile*, reditus, proventus; *revenu produit* (*Tab. S. Alb. Andeg.*)

COMMERCIUS. — Negotiationis socius; *associé pour le commerce.*

COMMESSALIA. — Ut Commensalia.

COMMICIUM. — Pro *convicium.* (A. 1208.)

COMMICUS. — Idem q. *liber comitis. Vid.* Comes.

COMMINARE. — Idem q. Minare, ducere; *mener.*

COMMINATIO. — Prædictio, augurium; *action de prédire, prédiction.* (A. 1238.)

COMMINATIVE. — Minaciter; *en menaçant, avec menaces.*

COMMINELLI. — Hæretici Valdensium sectarii, sic forte dicti quod omnia sibi invicem communia essent.

COMMINISCENTIA. — Compensatio, merces; *reconnaissance.* (A. 1163.)

COMMIS. — Pro Comes. (A. 852.)

COMMISCULARE. — Miscere; *mêler. Vid.* Misculare.

COMMISERO. — Una miserandus: *compagnon de malheur.* (Tert.)

COMMISSARIA. — Actio *commissarii*, exsecutio testamenti; *exécution testamentaire, action d'exécuter les volontés d'un testateur.* (*Const. Nic.*) — Munus *commissarii*, cui custodia castri commissa. *Vid.* Commissarius. (Bonif. VIII PP)

COMMISSARIUS. — Is cui negotium quoddam curandum creditur; *celui qui est chargé de la direction d'une affaire, commissaire.* (Pass.) — Apud Italos, exsecutor testamentorum; *exécuteur testamentaire.* (*St. Venet.*)

COMMISSIO. — Legatum negotium, mandata rei alicujus provinciæ; *commission.* (Lud.) — Charta ipsa, qua quis ad negotium agendum instituitur; *titre par lequel une personne est chargée de faire une chose.* (A. 1492.) — Confiscatio, bonorum multatio; *privation de biens, confiscation, séquestre. Vid.* Commissum. (A. 1306.) — Commissum; *chose confiée, dépôt.* (A. 1280.) — Immissio; *action de faire entrer, d'envoyer dans.* (A. 1341.)

COMMISSIONARIUS. — Idem q. Commissarius, delegatus ad tractanda alterius negotia. (*Ch. Angl.*)

COMMISSORIUM. — Donatio, testamentum, vel diploma; *acte de donation, testament ou titre en général.*

COMMISSUM. — Depositum, ut sunt chartæ quæ apud notarios deponuntur; *dépôt.* — Bonorum multatio; *confiscation;* ol. *commise. Incidere* seu *cadere in commissum; tomber en commise, être dans le cas de la confiscation.* (Sic dicebantur dominia quæ ex delicto vassalli ad dominum feudi redibant.)

COMMISSUS. — Ut Commendatus (a. 1082) et Commissarius. (A. 1428.) — Pro Commissum, delictum; *crime, délit.* (A. 961.)

COMMITTERE. — *Commissi* culpam vel pœnam incurrere, id est bonorum multationem; *encourir la commise, s'exposer à la confiscation de son fief.* (*Ord. reg. Fr.*) — Crimen committere; *commettre un crime, un délit.* (S. XII.) — Commiscere; *mêler, mélanger, réunir.* (A. 1318.)

COMMITTIMUS. — Vox Latina quam practici Gallici Gallicam fecerunt significandi causa facultatem eligendi tribunal opportunum ad dirimendas lites suas quibusdam concessam regio diplomate; *privilége accordé par les rois de France à un certain nombre d'officiers de leur maison, de dignitaires, de prélats et de maisons religieuses, pour faire évoquer tous leurs procès devant des juges spéciaux; droit de « committimus; » lettres de « committimus. »*

COMMIXERE. — Pro Commiscere.

COMMODALE. — Fructus, quidquid *commodi* in agris est, vel ex agris nascitur; *revenus, tous les fruits que produit ou peut produire une terre.* (A. 1250.)

COMMODATIO. — *Vid.* Carruca.

COMMODIFER. — Commodus, utilis; *utile, propre à.* (Elmh.)

COMMODIOSUS. — Ead. notione. (A. 1321.)

COMMODISIA. — Tutela, ut Commendisia. (A. 1220.)

COMMODITATES. — Reditus, proventus, bona quævis, id omne quod *commodum* est; *revenu, produit, tout ce qui est utile.* (A. 1332)

COMMODOLARE. — Pro Commodare. (*Form. And.*)

COMMODUM. — Stipendium, salarium; *contribution en argent, gage, salaire.* (Pass)

— Pensitatio, exactio; *payement, dépense, réclamation d'une créance.* (Pass.) — Pecunia quæ pro multa exsolvitur; *argent payé à titre d'amende.* (A. 864.) — Cubiculum; *chambre, chambre à coucher.* (Busch.)

COMMONACHUS. — Ejusdem monasterii seu congregationis monachus; *religieux d'un même couvent ou de la même congrégation;* ol. *commoine.*

COMMONERE. — *Commonere placitum*, litigare, litem intentare; *plaider, intenter un procès.* (*G. Chr.*)

COMMONIA. — Idem videtur ac *synodus*, conventus ad quem presbyteri ab episcopo commonentur. (A. 1157.)

COMMONIALIS. — Una cum aliis monacha. *Vid.* COMMONACHUS. (*Ch. Angl.*)

COMMONIMENTUM. — Commonitio; *avertissement, admonition, action de rappeler, remontrance;* ol. *comonimen.* (A. 1124.)

COMMONITORIUM. — Epistola qua aliquid præcipitur, qua quis *commonetur* ut rem mandatam exsequatur; *instructions écrites, ordre écrit de faire une chose.* (*Vet. Gl.*) — Memorialis libellus, quo scilicet memoria juvatur; *carnet, livre de notes, souvenir.* (Vinc. Lir.) — Analogium; *ambon.* (*Vet. Gl.*)

COMMOTARE. — Commovere, alterare; *changer, altérer, dénaturer.* (*Can. Hib.*) — Cædere, impellere; *maltraiter, secouer.* (*Ibid.*)

COMMOTIVUS. — Ad *commotionem* excitans; *poussant, portant à l'ébranlement.* (S. Aug.)

COMMOVISTI. — *Commovisti terram et conturbasti eam.* Sexagesimæ Dominica; *le dimanche de la Sexagésime.* (Pass.)

COMMUNA. — Ut COMMUNE et COMMUNIA.

COMMUNALE. — Pastura communis; *pâturage en commun. Communalia*, bona quæ in commune possidentur; *biens communaux.*

COMMUNALIS. — Communis; *qui est en commun, mitoyen.* (*Ch. Ital.*) — Municeps, civis; *habitant d'une ville, bourgeois.* (*A. SS.*)

COMMUNANTIA. — Incolarum urbis aut oppidi communitas; *le corps des habitants d'une ville, d'un bourg;* ol. *la commune. Communentiæ*, ead. notione q. COMMUNALIA. (*Ch. Ital.*)

COMMUNARIUS. — Canonicus seu alius qui *communia*, vel *communias* aliis canonicis distribuebat; *Vid.* COMMUNIA. (*Mon. Angl.*)

COMMUNE. — Pensitationis species tam a clericis quam laicis pro sustentatione et defensione securitatis et pacis publicæ, quam *treugam* vocabant; sic porro appellata quod in commune et ab omnibus conferretur; *impôt, taxe au payement de laquelle tout le monde sans exception est soumis.* (B. Alexand. III PP., etc.) *Commune pacis*, Gal. *le commun de la paix*, idem q. PAXIAGIUM. (A. 1272.) *Commune vini*, vectigal ex vino venditum exactum ad *communiæ* utilitatem; *droit sur la vente du vin destiné à faire face aux dépenses publiques.* (A. 1315.) — Incolarum urbis aut oppidi universitas, domino vel rege concedente, sacramento invicem, certisque legibus astricta; *corps des bourgeois d'une ville, d'un bourg, constitué avec l'autorisation du roi ou du seigneur de la commune.* (Pass.) — Dona communia canonicorum. *Vid.* COMMUNIA.

COMMUNELLI. — Ut COMMINELLI.

COMMUNERIUS. — Civis et maxime qui in *communia* aliquod officium municipale exercet; *bourgeois, fonctionnaire municipal;* ol. *communier.*

COMMUNIA. — Ut COMMUNE, universitas urbis. (Pass.) — Ager compascuus; *champ, terrain soumis à la vaine pâture.* (Flet.) — Jus compascuum; *droit de vaine pâture;* ol. *common.* (Bract.) — Bona quæ in commune possidentur a canonicis ecclesiæ alicujus cathedralis, vel quidquid ex iisdem bonis ac proventibus in commune iisdem distribuitur; *propriétés possédées en commun par les chanoines d'une église cathédrale ou fruits en provenant.* (Pasch. II.) — Cohors, turba, exercitus, plebs congregata et armata; *armée, rassemblement armé.* (A. 1289.) — Opera servilis domino præstita; *corvée.* (*G. Chr.*)

COMMUNIALIS. — Communis, ut COMMUNALIS. (A. 1296.) — Idem q. COMMUNERIUS. (A. 1532.)

COMMUNIALITAS. — Officia et onera *communiæ*; *devoirs et charges d'une commune.*

COMMUNIARIUM. — Pascuum commune; *terre en vaine pâture.* (A. 1372.)

COMMUNIARIUS. — Qui ex plebe est; *homme du peuple, de la basse classe.* (A. 1360.)

COMMUNICABILIS. — Communis, sociabilis, apertus; *qui a des rapports avec tout le monde, accessible, affable, ouvert.* (A. 1452.)

COMMUNICALES. — Vasa argentea vel aurea quorum inter *communicandum* usus erat, quæ in stationibus præferebantur; aut, ut alii putant, tabellæ seu mensulæ quæ olim Eucharistiam accepturis supponebantur, quemadmodum hodie linteamina. (Anast.)

COMMUNICANDA. — *Antiphona*, ut COMMUNIO. (A. 1289.)

COMMUNICANTES. — Inter Anabaptistas ii sic dicebantur qui, more veterum Nicolaitarum, omnia habebant communia; *secte anabaptiste qui avait tout en commun, communistes.* — Sic etiam appellabantur in instrumentis veteribus ævi medii: 1° oblationum cum populo participes absque oblatione (*Conc. Arelat.* II); 2° oratio canonis sacrificii Missæ quæ variat in variis festivitatibus, ut et præfatio, quod semper incipiat ab hoc vocabulo *Communicantes*, nostramque cum sanctis in cœlo regnantibus communionem significet.

COMMUNICARE. — Hæc vox, ut et COMMUNIO, varie sumitur apud Patres et in conciliis: nam *communicare* dicuntur qui cum aliquo communionem invicem habent, ut Christiani ac fideles. Deinde *communicare* dicitur qui sacram Eucharistiam percipit.

COMMUNICARIUS. — Ut COMMUNARIUS.

COMMUNICATIO. — Sumptio sacrosanctæ Eucharistiæ; *communion.* (A. 1403.) — *Communicatio fracti panis*, id est panis benedicti. (*A. SS.*)

COMMUNICATIVUS. — Qui rerum suarum libenter copiam facit. (Joann. de Card.)

COMMUNICATORIUS. — *Communicatoriæ litteræ*, eæ quas episcopi dabant lapsis et, exacta pœnitentia, ad communionem receptis; interdum etiam fidelibus peregrinaturis et in alienam diœcesim profecturis, quo a cæteris fidelibus in communionem reciperentur; *certificat que les évêques donnaient aux pénitents qui avaient accompli leur pénitence, afin qu'ils ne fussent pas repoussés de la sainte table; lettre que les mêmes évêques donnaient aux fidèles qui voyageaient, pour qu'ils fussent admis dans les autres diocèses à la participation du sacrement eucharistique.*

COMMUNIO. — Universitas hominum unius urbis, ut COMMUNE. (Guib.) — Communis mensa; *table commune.* (Rym.) — Communis bonorum possessio; *co-propriété.* (Ach., *Spic.*) — Sumptio sanctæ Eucharistiæ; *communion. Communio viatica*, ead. notione q. VIATICUM. (*Conc. Aurel.* III.) *Communio sacerdotalis* dicebatur quæ sacerdotum erat, a qua qui deliquerat abstinere jubebatur donec *ad sanitatem rediret. Communio pacis*, quæ fit per manus impositionem pœnitenti in extremis agenti. (*Conc. Eliberit.*) *Accipere in fine communionem* aut *ea privari*, in articulo mortis absolvi vel non absolvi excommunicatione. (*Ibid.*) *Communione reconciliare*, absolvere ab excommunicatione. (*Ibid.*) *Communio laica* illa erat quæ presbyteris aut clericis ex delicto aliquo imponebatur per pœnitentiam vel in pœnam, ut videlicet non ut presbyteri et clerici, sed inter laicos communicarent, hoc est in laicorum ordine deinceps censerentur, ita ut neque Missam facere, neque in choro communicare possent. (S. Cypr.) *Communionem in oratione accipere* dicebantur ii qui, post peractam pœnitentiam ad publicas quidem admittebantur preces, non autem ad sacræ Eucharistiæ perceptionem; idque statuto et definito tempore, quo elapso ad perfectionis gratiam perveniebant, id est ad communionem cum oblatione admittebantur. *Communio peregrina*, ea est quæ peregre cum formatis advenientibus ecclesiasticis vel laicis concedi solebat; ita ut si episcopus peregrinus cum metropolitani formatis in alienam diœcesim veniret, nullo quidem in ea dignitatis suæ munere fungeretur, sed in concessu presbyterorum, seu, ut vocabant presbyterio, ante presbyteros sederet, et ab episcopo civitatis, cum cæteris presbyteris diœcesanis sacram Eucharistiam sumeret. Idem porro erat de peregrinis presbyteris et diaconis qui intra cancellos sedebant, ut peregrini tamen ab officio cessabant, sed tantum communicabant, tum in oratione, tum in Eucharistia, cum aliis presbyteris, cum ea quæ erant sui ministerii exercere iis non liceret injussu episcopi ad cujus diœcesim accedebant. Quæ quidem *communio* ideo *peregrina* dicitur, quod episcoporum et presbyterorum peregrinorum propria esset. — Antiphona, vel cantus ecclesiasticus, qui, dum communicant fideles, a cantoribus cantatur, a Gregorio Magno inventus, quem ille in Missa cantare instituit. (Hon. Aug.) — Oblatio, largitio; *offrande, don.* (A. 1213.) — Societas, participatio; *association, participation.* (A. 1317.) — Conspiratio; *complot, association illicite.* (Mart., *Anecd.*)

COMMUNIS. — Accessu et affatu facilis; ut COMMUNICABILIS; *affable, liant.* (Pass.) — Amicus; *ami;* ol. *communelli.* (Flod.) — Qui alteri assentitur; *qui est du même avis qu'un autre.* (Greg. Tur.) — Pensitatio quædam, ut COMMUNE. (A. 1325.) — Civitas quæ caput est provinciæ; *ville principale d'un pays, capitale.* (A 1349.)

COMMUNITAS. — Privilegium, immunitas; *privilége, immunité.* (A. 844.) — Universitas incolarum unius urbis, ut COMMUNE. (Ord. Vit.) — Præstatio quædam, ut COMMUNE. (A. 1315.)

COMMUNIUM. — Societas, contubernium; *relation, cohabitation.* (A. 1031.) — Antiphona quæ post communionem cantatur. (*Lib. vet. Liturg.*)

COMMUNUARIUS. — Ut COMMUNARIUS.

COMMUTATIVA. — Commutatio; *échange.* (A. 1178.)

COMMUTUARE. — Pro COMMUTARE. (A 1027.)

COMODA. — Pro COMMENDA. (A. 1152.)

COMODIUM. — Cubiculum; *chambre à coucher.*

COMODOSUS. — Ut COMMODIOSUS.

COMORTHA. — Collecta, contributio; *taxe, levée de deniers.* (*St. H. IV. Angl. reg.*)

COMOTUS. — Cumulatus, *comblé.* (A. 1342.)

COMPACTARE. — Compingere, formare, fabrefacere; *fabriquer, former.* (S. Eulog.)

COMPACTATUM. — Pactum, conventum; *convention, pacte, arrangement.* (Sixt. IV PP.)

COMPACTIO. — Ead. notione. — Actio *compactandi; Vid.* COMPACTARE. (S. Eulog.)

COMPADIATIM. — Pro *competiatim.* (Paul. Diac.)

COMPAGANUS. — Ejusdem pagi, ejusdem societatis; *du même endroit, du même corps, confrère;* ol. *compaignon, compain.*

COMPAGES. — Genus calceamenti quo utebantur diaconi Romani, alii dicunt episcopi. (*A. SS.*)

COMPAGINARE. — Conjungere, copulare, compingere; item in unum volumen congerere; *joindre, réunir, assembler.* (S. Paulin.)

COMPAGIUM. — Exactionis species, forte ead. ac COMMUNE. (A 1463.)

COMPAGNIA. — Militum centuria, societas, fœdus; *troupe de soldats, compagnie, association.*

COMPAGUS. — Ut COMPAGANUS. (Ethelred.)

COMPAIGNONUS. — Monetæ Flandriæ species; *monnaie flamande;* ol. *compaignon.*

COMPALLIDUS. — Simul pallidus; *pâle en même temps.* (S. Paulin.)

COMPANAGIUM. — Quidquid cibi præter panem et cibum, id est cibus qui cum pane in escam datur; *ce que l'on mange avec le pain, viande, fruits, légumes*, etc.; ol. *companage*.

COMPANATORES. — Hæretici qui asserebant panem cum corpore Christi remanere in altaris sacramento. (Mac. *Hiero.*)

COMPANIES. — Contubernium; *compagnie, société*.

COMPANIS. — Ut COMPANAGIUM. (*A. SS.*)

COMPANIUM. — Contubernium, societas; ut COMPANIES. (*Lex Sal.*)

COMPANSATUS. — Pro *compensatus*. (A. 1350.)

COMPAR. — Conjux; *époux, épouse*. (*Vet. insc.*) — *Compares*, præterea dicti *pares* inter se comparati respectu superioris domini. *Vid.* PARES. (Ord. Vit.)

COMPARA. — Præstatio quæ pro mercibus solvitur; *droit sur les marchandises*; ol. *compare*. (A. 1117.)

COMPARAGIUM. — Forte idem q. PARIAGIUM. (A. 1230.)

COMPARARE. — Alii rapere et sibi conferre; emere, cum alio æquare; solvere, dare pœnas; *enlever le bien d'autrui et se l'approprier; acheter, répartir également, égaler; punir, subir une peine*; ol. *comparrer, comperer, comparager*.

COMPARATIO. — Proprium labore ac parcimonia acquisitum, emptum; *bien acquis autrement que par héritage, ou par donation, mais avec le produit de son travail*; ol. *acquest*. (A. 794.) (Ab eo differebat *comparatio ab alode*, quia alodis dicebatur quidquid hæreditario jure possidebatur.) — Redditus quidam, proventus, sed notionis non notæ; *certain revenu*. (A. 1452.)

COMPARATIUM. — Ead. notione. (A. 1048.)

COMPARATUM. — Ead. notione. (*Chr. Lauresh.*)

COMPARCERARIUS. — Comparticeps, qui aliquid in commune possidet; *co-propriétaire*. (A. 1336.)

COMPARCUS. — Locus clausus, a Gal. *parc*, septum. (A. 1181.)

COMPARENTIA. — Vadimonium, constitutum; *comparution*; ol. *comparance*. (A. 1392.)

COMPARIARIUS. — Ut COMPARCERARIUS.

COMPARICIUM. — Comparatum; *acquisition*. (A. 1014.)

COMPARIETICI. — Vicini; *voisins*. (*Vet. Gl.*)

COMPARILE. — Compar, par, simile, in leg. Baw., ubi quoddam codex habet *parilia*; Gal. *la pareille*.

COMPARIMINI. — Libellus a judice ecclesiastico adversus excommunicatum contumacem judici laico oblatus.

COMPARITAS. — Paritas conditionis et originis; *égalité de condition et d'origine*. (A. 1051.)

COMPARITIO. — Idem q. COMPARENTIA. (*St. Saon.*)

COMPARTAGIUM. — Partitio inter plures; *partage*. (*Hist. Bec.*)

COMPARTIONARIUS. — Qui una partitur. (*Antiq. Pict.*)

COMPARTIRE. — Partiri; *partager, diviser*. (Abb.)

COMPARTITIO. — Divisio, partitio, æquatio; *division, partage, répartition égale*. (A. 1469.)

COMPARTUM. — Ut COMPARTAGIUM. (*Hist. Bec.*)

COMPASSARE. — A. Gal. *compasser*, circino dimetiri: in moralibus, actiones suas ad rationis normam dirigere ut ad optatum exitum provehantur. (A. 1559.)

COMPASSIBILIS. — Via per quam transire potest; *chemin où l'on peut passer*. (A. 1354.)

COMPASSIONARI. — Compassione seu miseratione permoveri; *être ému de pitié, avoir compassion*. (*Chr. Joan. Wheth.*)

COMPASSIOSUS. — Qui facile compatitur, vel compassione dignus; *qui s'apitoie facilement, ou qui mérite qu'on s'apitoye sur son sort*. (Knygt.) — Commiseratus; *appitoyé, qui a pitié*. (A. 1040.)

COMPASSUS. — Circinus vel circulus; *compas*. *Brodatura facta ad compassus; broderie au tambour, en tapisserie*.

COMPATER. — Sodalis, amicus; *camarade, ami*. (*A. SS.*) — Amitæ vir; *oncle*. (A. 855.)

COMPATERATUS. — Ut COMPATERNITAS. (*A. SS.*)

COMPATERNICUM. — Bona paterna aut materna, patrimonium; *patrimoine*. (*Vet. dipl.*)

COMPATERNITAS. — Cognatio spiritualis quæ inter compatres intercedit; *comperage*. (Pet. Dam.)

COMPATERNITER. — *Compatrum* more; *comme les compères*. (*Vet. cod.*)

COMPATESCERE. — Pro *compati*. (S. Bonif.)

COMPATIBILIS. — *Compatibile beneficium* dicebatur de beneficio ecclesiastico quod simul cum alio poterat possideri; *bénéfice ecclésiastique dont la possession ne s'oppose pas au cumul*. (Th. Mad.)

COMPATRIANUS. — Pro COMPATRIOTUS.

COMPATRIENSIS. — Ead. notione. (*A. SS.*)

COMPATRINATUS. — Ut COMPATERNITAS. (*A. SS.*)

COMPATRIOTUS. — Qui ex eodem loco est; *compatriote*. (*A. SS.*)

COMPAUPER. — Una pauper; *pauvre en même temps*. (*A. SS.*)

COMPAUSARE. — Una *pausare*, dormire; *dormir, se reposer en même temps*. (Joan. Wheth.)

COMPEDITARE. — Compedire, compedibus vincire; *lier, attacher, mettre des entraves à*. (A. 1453.)

COMPEDIUM. — Impedimentum; *entrave, empêchement*. (Luc. II PP.)

COMPELLARE. — In jus vocare: *citer en justice, assigner*. (Mur.)

COMPELLATIO. — In jus vocatio; *citation en justice, assignation*. (*Leg. Luitp.*)

COMPENDIALITER. — Compendiose; *en abrégé*.

COMPENDIARE. — Abbreviare; *abréger*. (*Conc. Hisp.*)

COMPENDIATIM. — Ut COMPENDIALITER. (*Ibid.*)

COMPENDIOSITAS. — Compendium, brevitas; *abréviation, accourcissement*. (*A. SS.*)

COMPENDIUM. — Idem q. PRECARIA. (A. 760.) — Index, libellus in quo cujusque civis facultates compendiose et summatim descriptæ sunt; idem q. CABALE. (A. 1416.)

COMPENSA. — Compensatio; *équilibre, balance*. (*A. SS.*)

COMPENSUM. — Ead. notione. (Mart., *Ampl. Col.*)

COMPENSUS. — « Non licet *compensos* in domibus propriis, in festivitatibus sanctorum facere. » (*Conc. Autissiod.*) Hic hærent viri docti. Sunt enim qui *compensos facere* sic explicant, ut sit serotinos cœtus habere quibus mulieres certum lanæ aut staminis pensum, in votum sancti alicujus nendo texendove conficiebant, quod pensum subinde sacris altaribus offerebatur. (Hoc autem fiebat in pervigiliis sanctorum et in pervigilio Natalis Christi.) *Compensos in domibus facere* dicunt alii nihil aliud esse quam stare domi in otio, certis diebus, præsertim Maio mense, quo superstitiose feriari solebant veteres Galli. Alii vero *compensos* hoc loco oblationes interpretantur quæ in domibus privatis fiebant, in quibus et vigilias quidam in festis sanctorum peragebant, derelictis ecclesiis. In nonnullis chartis *compensus* significat idem q. PACIAGIUM, seu tributum pro securitate et pace.

COMPERA. — Acquisitio, emptio; *acquisition, achat*. (*Ch. Ital.*) — Præstatio pro mercibus, ut COMPARA. (*St. Saon.*)

COMPERARE. — Emere; *acheter*. (*Ch. Ital.*)

COMPERDITUS. — Perditus, amissus; *perdu, égaré*. (A. 780.)

COMPERTIO. — Inventio; *découverte, invention*. (*A. SS.*)

COMPERTORIUM. — Inquisitio judiciaria; *enquête*. (Kenn.)

COMPES. — Septum, ambitus; *enceinte*. (A. 1302.)

COMPETA. — Pro COMPITA.

COMPETENTES. — Baptismi candidati, qui baptismum postulabant; *compétents, aspirants au baptême*.

COMPETENTIA. — Debitum, quod alicui competit; *ce qui est dû, revient à quelqu'un*. (A. 1264.)

COMPETERE. — Invadere, rapere, pervadere; *envahir, enlever, ravir*. (*Conc. Par.* III.) — Accusare, in jus vocare; *accuser, citer, traduire en justice*. (*Can. Hib.*)

COMPETIÆ. — Frusta; *morceaux, fragments, pièces*. (*A. SS.*)

COMPETIATIM. — Per *pecias* seu frusta; *par pièces et par morceaux*.

COMPETITIO. — Querela; *plainte en justice*. (*Cod. Th.*)

COMPETITOR. — Qui bona damnatorum mortuorum aut proscriptorum vacantia a principe impetrabat atque pervadebat. (Imp. Rom.)

COMPILATIM. — Omnino, rursus; *entièrement, tout à fait*. (Steph. de Inf.)

COMPILATIVE. — Succincte; *succinctement*. (*A. SS.*)

COMPILATUS. — Exstructus; *bâti, construit*. (Mart., *Ampl. Col.*)

COMPLACABILIS. — Gratiosus; *complaisant*. (*A. SS.*)

COMPLACENTIA. — Obsequium; *complaisance*. — Delectatio; *charme, agrément*. *Complacentiam habere in aliquo*, illo oblectari. (Goel., *Lex. phil.*)

COMPLACERE. — Solvere, stipendia militibus erogare; *payer, donner la solde aux soldats*. (A. 1438.)

COMPLACIBILIS. — Ut COMPLACABILIS. (Rym.)

COMPLACITARE. — Convenire, pacisci; *faire une convention, traiter*. (A. 822.)

COMPLACITATIO. — Placitum, pactum; *arrangement, pacte, convention*. (S. x.)

COMPLACITUM. — Ead. notione. (A. 802.)

COMPLAINCTA. — Ut COMPLAINTA. (A. 1253.)

COMPLAINTA. — Vox præstationibus tributa, quæ per vim imponebantur, ansamque quærendi præbebant; *taxe, redevance extraordinaire et inusitée*. (Pass.)

COMPLANATORIUM. — Instrumentum ad levigandum; *Vid.* LEVIGA

COMPLANATUM. — Ut COMPLANTUM.

COMPLANCTUM. — Ead. notione.

COMPLANCTUS. — Querela; *plainte*; ol. *complainte*.

COMPLANGERE. — Queri; *se complaindre*.

COMPLANTA. — Ut COMPLAINTA (a. 1312) et COMPLANCTUS. (A. 1353.)

COMPLANTAGIUM. — Præstatio ex *complanto*; *Vid.* COMPLANTUM.

COMPLANTARE. — Terram arboribus fructiferis colere; *faire des plantations, mettre une terre en rapport*; ol. *complanter*.

COMPLANTUM. — Ager jure usufructuario ad complantandas vineas seu arbores quaslibet certis conditionibus datum; *terrain donné à long bail sous la condition de le planter et de le mettre en culture*; ol. *complant*.

COMPLECTERE. — Pro *complecti*.

COMPLECTISSIME. — Accuratissime; *complétement, très-soigneusement*. (A. 1327.)

COMPLEGIUM. — Pignus; *gage*; ol. *plége*.

COMPLEINTA. — Ut COMPLAINTA.

COMPLEMENTUM. — *Complementum justitiæ facere* dicebatur judex aut litigator, qui quidquid æquum erat et leges postulabant ad litem finiendam complebat ac perficiebat; *Vid.* JUSTITIA.

COMPLENDA. — Ut COMPLETA, officium ecclesiasticum. (Pilichd.)

COMPLERE. — Officium recte exsequi, implere; *accomplir un devoir, une charge*. (Sid.) — Officium quodvis ecclesiasticum *collecta* seu oratione concludere. (Greg. M.) — Legi satisfacere sumpta de crimine vindicta. (Murat.) — Complicare; *plier*. (A. 1352.)

COMPLETA. — Officium ecclesiasticum quod cætera diurna Officia complet et clau-

dit : unde dicitur sub noctis initium. (Pass.) — Retis species ; *filet de pêche.* (A. 1391.)

COMPLETOR. — Fideijussor, qui pacta complenda fidejubet ; *répondant, caution.* (A. 1272.)

COMPLETORIUM. — Officium eclesiasticum, idem q. Completa. (Amalar.)

COMPLEX. — Scelerum socius ; *complice.* (A. 948.)

COMPLEXIO. — Corporis constitutio ; *complexion.* (*Ch. Ital.*)

COMPLEXIONATUS. — Certa ratione constitutus ; *complexionné.* (*Ch. Ital.*)

COMPLEXIVE. — Breviter, compendiose ; *brièvement, en abrégé.* (*A. SS.*)

COMPLEXIVUS. — Verus, sincerus ; *véritable, sincère.* (*A. SS.*)

COMPLEYTUM. — Idem, ut videtur, ac Complantum.

COMPLICAMENTUM. — Volumen ; *rouleau, cahier.* (*Conc. Hisp.*)

COMPLICENTIA. — Licentia, consensus ; *permission, consentement.*

COMPLICES. — Scelerum socii ; *complices.* (Isid.) — Fœderatus, socius ; *allié, associé, qui est du même parti.* (A. 1234.) *Complices sancti*, qui ejus cultui sunt dicati. (A. 1045.)

COMPLUTUS. — Irrigatus, compluvius ; *arrosé par la pluie.* (A. 1426.)

COMPONAGIUM. — Pro Companagium.

COMPONERE. — Fimo impinguare ; *fumer la terre.* (*Cap. C. M.*) — Delictum transactione et compositione interveniente expiare ac luere, aut cum læso aut ejus hæredibus de multa ac pœna propter illud irroganda pacisci ; *terminer une affaire, expier une faute en donnant amiablement une somme à la partie lésée ou à ses représentants.* (Pass.)

COMPORTATIVIUS. — Portatu facilis, seu potius id quo portatus facilis est ; *facile à porter, ou ce au moyen de quoi une chose est portative.* (*A. SS.*)

COMPORTARE. — Ita se habere ; *se comporter.*

COMPORTIONARII. — Socii, consortes : *associés, consorts.* (A. 1230.)

COMPORTUS. — Vecturæ onus quod vassalli domino præstabant, idem q. Carreda. (A. 1284.)

COMPOSITIO. — Multa sonti imposita ad luendum crimen damnumve resarciendum ; *condamnation pécuniaire, dommages-intérêts accordés à la partie lésée ;* ol. *composition.* (Pass.)

COMPOSITOR. — Arbiter, qui a litigantibus eligitur ad lites et controversias amice componendas ; *arbitre.* (*Ch. Arag.*)

COMPOSTARE. — Terram fimo impinguare ; *fumer la terre.* (*Mon. Angl.*)

COMPOSTERIALIS. — *Vid.* Scriptura.

COMPOSTUM. — Fimus quo impinguatur terra ; *fumier, engrais, compost.* (A. 1258.)

COMPOSTUS. — Dicitur, 1° pro Compotus (S. XIII) ; 2° de minuto tritico, vel de agro proscisso, non sato, quod tunc fimo seu *composto* impinguatur. (A. 1276.)

COMPOTISTA. — Ut Computista.

COMPOTUM. — Tractus, regio ; *contrée, pays, terroir.* (*Tabul. Rothom.*)

COMPOTUS. — Ut Computus.

COMPRA. — Emptio, acquisitio ; *achat, acquisition ;* ol. *compre, croumpe.* (*Ch. Hisp.*)

COMPRARE. — Emere ; *acheter, acquérir.* (*Ch. Hisp.*)

COMPRATOR. — Emptor ; *acquéreur, acheteur.* (A. 1331.)

COMPREHENDALIS. — Qui intra ambitum ejusdem loci manet, a Gal. *compris*, ambitus, circuitus. (A. 1414.)

COMPREHENDERE. — Comparare ; *acheter, acquérir.* (A. 796.)

COMPREHENSIO. — Comparatum ; *ce qui est acquis, acheté, propriété, domaine.* (A. 796.)

COMPRESBYTER. — Una vel ejusdem ecclesiæ presbyter ; *collègue dans la prêtrise ou prêtre de la même église.* (S. Aug.)

COMPRESBYTERIUM. — Consessus presbyterorum qui ab episcopo vel Summo Pontifice pro emergente quapiam difficultate congregatur ; *assemblée de prêtres, synode ; Vid.* Presbyterium.

COMPRESSARE. — Comprimere ; *presser, serrer, opprimer.* (Aimoin.)

COMPRETIATUS. — Cujus pretium constitutum est ; *apprécié, évalué.* (A. 1060.)

COMPREXIA. — Spatium *comprehensum* seu conclusum ; *étendue, surface.* (*Ch. Bres.*)

COMPRIMOTÆ. — Primores ; *les principaux, les grands.*

COMPROBATUS. — Convictus ; *convaincu.* (A. 788.)

COMPROFESSUS. — Qui monasticam vitam cum aliis profitetur in uno monasterio ; *collègue en vie monacale.* (*Chr. Mellic.*

COMPROMISSARIUS. — Arbiter ad lites aliasve res definiendas ex compromisso electus ; *arbitre, expert choisi en vertu d'un compromis.* (A. 1247.) *Compromissarii* etiam dicuntur quibus electio per compromissum facienda creditur ; *ceux à qui un compromis donne le pouvoir de faire une élection.*

COMPROMISSIO. — Pactum, conventio, fœdus initum et promissum ; *accord, pacte dont les conditions sont arrêtées et convenues.* (A. 1305.)

COMPROMISSOR. — Fidejussor, qui simul cum aliis aliquid promisit ; *répondant, qui agit de concert avec d'autres personnes servant comme lui de caution dans la même affaire.*

COMPROMISSUM. — Inter electionum in episcopos aut abbates formas una est quæ per *compromissum* appellatur, cum videlicet dissidentes invicem electores transferunt potestatem eligendi tribus vel pluribus, juramento plerumque astrictis, qui omnium vice eligant personam idoneam et secundum formam concilii generalis. *Compromissum de alto in bassum et de basso in altum facere,* de iis dicebatur litigantibus qui arbitris electis supremam omnimodamque tribuebant litis dirimendæ facultatem. (A. 1497.)

COMPROVINCIALIS. — Ejusdem provinciæ ; *qui est de la même province.*

COMPTABILIS. — Solvendo debito idoneus, admittendus ; *acceptable, dans un état convenable.* (A. 1235.)

COMPTALE. — Pascuum, pastura ; *pâturage, pâtis.* (A. 1263.)

COMPTALIA. — Forte præstatio vel servitus comiti debita. (A. 1193.) *Vid.* Comtalia.

COMPTARE. — Ornare ; *orner, décorer, parer.* (Mur.)

COMPTATUS. — Comitatus ; *comté.* (*Tab. Rothom.*)

COMPTITARE. — Ut Comptare. (Agnel.)

COMPTORES. — Ut Comitores

COMPTORIUM. — Mensa ; *table, comptoir.* (A. 1325.)

COMPUGNATIO. — Pugna ; *combat, bataille.* (Isid.)

COMPULSAMENTUM. — Compulsio ; *impulsion.* (Fulg.)

COMPULSARE. — Omnes simul campanas pulsare ; *sonner toutes les cloches. Vid.* Pulsare. — Compellere, exhibenda in judicio instrumenta exigere ; *forcer une partie à produire les titres sur lesquels elle appuie ses prétentions.* (*A. SS.*)

COMPULSATORIUS. — *Compulsatoriæ litteræ*, quibus tabellio adigitur ad documenta litiganti necessaria exhibenda ; *commission décernée par le juge pour contraindre quelque officier public à délivrer les titres dont les parties se veulent aider en production,* ol. *compulsoire, lettre de compulsoire.*

COMPULSIO. — Actio qua quis per sententiam judicis aliquem compellit ad aliquid exsequendum ; *contrainte, violence légitime qui se fait par ordre de la justice pour forcer quelqu'un à exécuter une chose.* (A. 1275.) — Jus ejusmodi *compulsionis* juridicæ ; *droit d'user de ce moyen juridique.* (A. 1316.)

COMPULSOR. — Fiscalium onerum exactor, qui publicis functionibus obnoxios ad solutionem compellit ; *celui qui force à payer les impôts, percepteur.* (*Vet. Gl.*) — In monasteriis, qui Officii canonici horas indicat, monachosque ad ecclesiam cogit ; *moine chargé, dans un monastère, de prévenir de l'heure de l'Office, et de faire aller les religieux à l'église.* (Cass.) — Apud Gothos, qui milites in hostem exire cogebat ; *chef militaire.* (*Lex Wisig.*)

COMPULSORIUS. — *Compulsoria littera*, qua judex rem aliquam exsecutioni mandat ; *ordonnance qui prescrit l'exécution d'un jugement ;* ol. *compulsion.* (A. 1411.)

COMPURGATOR. — Testis, qui una cum reo jurabat, ut absolveretur ; *Vid.* Juramentum.

COMPUTARE. — Narrare ; *conter, raconter.* (Regin.) — Scribere vel legere ; *écrire ou lire.* (*A. SS.*)

COMPUTARIUS. — Idem q. Computista. (S. Columb.) — *Liber computarius*, liber rationum sive accepti et expensi ; *livre de compte, registre des dépenses et des recettes.*

COMPUTATORIUM. — Mensa qua utuntur in computis faciendis ; *comptoir, bureau.* (A. 1364.) — Aula in qua rationes excipiuntur, vel ubi pecunia numeratur ; *cour des comptes.* (A. 1453.)

COMPUTISTA. — Calculator ; *calculateur, celui qui dresse ou fait dresser les comptes.*

COMPUTORIUM. — Sacrorum fastorum liber, calendarium cum necrologio ; *calendrier.* (*A. SS. Ben.*)

COMPUTRIBILIS. — Conjunctim putridus ; *gâté, pourri ensemble.* (A. 984.)

COMPUTUS. — Numeratio, vel numeri assignatio ; *compte, calcul. Computorum camera ; la chambre des comptes.* — Notitia cursus lunæ et Kalendarum ; *le comput des temps.* (Pass.) — Sertum globulorum, vulgo rosarium ; *chapelet, rosaire.* (Guill. de Thoc.) — Fabula, commentum ; *fable, conte.* (A. 1300.)

COMTALIA. — Forte præstatio vel servitus comiti debita, seu potius exactio pro pascuis. (A. 1316.)

COMTOR. — Ut Comitor.

COMTORESSA. — Uxor *comitoris ; femme d'un comtor.*

COMUE. — Pro Commune.

COMUNARIUS. — Qui in *communia* officium municipale exercet ; *qui a un emploi dans une commune ;* ol. *communier.* (A. 1221.)

COMUNUUM. — Ut Communia

COMURARE. — Communire ; *fortifier.* (*Lib. cens. Eccl. Rom.*)

CONA. — Manipulus segetis, garba ; *gerbe de blé*, etc. (J. de J.) — Cadus certam complectens alecum quantitatem ; *tonneau renfermant une certaine quantité de harengs, caque.* (*Ch. Angl.*) — Pro Icona, figura, sacrum numisma rosario appensum ; *médaille bénite.* (*Instr. Dalph.*)

CONABBAS. — Abbatis vicarius, idem q. Coabbas.

CONALIA. — Agenda, tentanda ; *ce qui est à faire, à essayer.* (*Vet. cod.*)

CONARDI. — Faceta quædam societas joculatorum hominum apud Rothomagenses et Ebroicenses ; *conards, confrérie burlesque créée à Rouen et à Evreux.*

CONARE. — Pro *conari.* (*A. SS.*) — Cudere, a Gal. *coin*, signum ferreum quo nummi cuduntur ; *frapper.* (Ben. abb. Peterb.)

CONATUS. — Anxius ; *inquiet.* (*A. SS. Ben.*)

CONBATUS. — Pro *concubinatus.*

CONCABISTO. — Pro Conabisto.

CONCADA. — Modus agri, tertia circiter parte minor arpento ; *mesure agraire en usage en Languedoc et en Guienne, qui est plus petite d'un tiers que l'arpent.* (A. 1292.)

CONCAGATUS. — Concacatus, sordidatus ; *sali, souillé* (*terme de mépris chez les Franks*).

CONCAMBERIA. — Commutatio ; *changement, échange.* (*Tab. Briv.*)

CONCAMBIARE. — Permutare ; *échanger.* (*Lex Sal.*)

CONCAMBIATIO. — Ut Concamberia. (*Greg. VII PP.*)

CONCAMBIO. — Ead. notione.

CONCAMBIRE. — Ut Concambiare. (*Tab. Briv.*)

CONCAMBITIO. — Ut Concambiatio. (A 1043.)

CONCAMBIUM. — Ead. notione. (*Can. C. C.*)

CONCAMIARE. — Ut Concambiare. (Pez.)

CONCAMIATIO.—Ut Concambiatio. (*Conc. Hisp.*)

CONCAMIATURA. — Ead. notione. (*Vet. form.*)

CONCAMIUM. — Ut Concambium. (*Vet. form.*)

CONCAMIUS. — Ead. notione. (Besl.)

CONCANONICUS. — Ejusdem ecclesiæ canonicus; *chanoine de la même église.* (A. 1350.)

CONCAPACITAS. — Capacitas, amplitudo campi vel agri; *contenance.* (Anamod.)

CONCAPITULARIS.— Cui cum sodalibus jus est suffragii; *collègue en droit de suffrage.* (R. Duel.)

CONCAPTIO. — Idem videtur q. Comprehensio. (*Ch. Alem.*)

CONCAPTIVATUS. — Simul captus; *qui a été fait prisonnier en même temps qu'un autre.* (*A. SS.*)

CONCATHEDRARE. — *Cathedræ* seu honoris sui consortem et participem facere. (Pseud. Ovid.)

CONCATHOLICUS. — Æque rectus, æque justus; *Vid.* Catholicus. (*Can. Hib.*)

CONCAVARIUM. — Aquarum receptaculum, cantharus: *bassin, réservoir.* (Fulcuin.)

CONCAVATUS.—Concavus; *creux voûté.* (A. 1376.)

CONCELARE. — *Concelare facinora*, in iis connivere; *être complice d'un crime, être de connivence avec ses auteurs.* (*Chr. Triv.*)

CONCELLANEUS. — Ut Cellulanus.

CONCELLITA.— Monachus qui in eadem cella vel monasterio habitat, ejusdem cellæ cohabitator; *moine qui habite le même couvent qu'un autre.* (Sid.)

CONCENSIRI. — Inter censuales recenseri; *figurer, être compris parmi les contribuables.* (*Cons. Carc.*)

CONCENSUS. — Pro Census. (*Chart. censil.*)

CONCEPTIO. — Jus aliquem capiendi et detinendi; *droit d'arrêter quelqu'un et de le retenir prisonnier.* (*St. Aven.*) — Intelligentia; *conception.* (*Vet. epit.*)

CONCERGERIA. — Officium *concergerii*; *office de garde-messier.* (A. 1221.)

CONCERGERIUS. — Custos domus; *concierge.* (*Chartul. S. Vand.*) — Sergenterius cui custodiendi segetes, submonitiones ad mandatum domini faciendi, etc., cura incumbebat; *garde-champêtre, messier.* (A. 1221.)

CONCERGIUS. — Custos domus, ut Concergerius.

CONCERNERE. — Ad aliquid attinere, spectare; *concerner.* (A. 1439.) — Interdum sumitur pro *considerare.*

CONCESIA. — Ut Concisa.

CONCESSATUS. — Concessus; *accordé, avoué.* (A. 1369.)

CONCESSIATOR.— Qui concedit jure delegationis. (A. 1284.)

CONCESSIBILIS. — Admittendus concedendus; *admissible.* (A. 1416.)

CONCESSIO. — Consensus domini in feudi vel prædii distractione, seu præstatio quæ eidem fiebat pro ejusmodi consensu; *consentement du seigneur pour l'aliénation du fief du vassal, ou droit à payer pour obtenir ce consentement.* (Pass.)

CONCHA. — Navigii species in conchæ formam efficta, ut sunt *gondolæ Veneticæ*; *sorte de navire en forme de gondole.* (*Ch. Arag.*)— Mensuræ frumentariæ species apud Occitanos; *mesure pour les grains.* (Pass.) — Pars ædis sacræ in qua sacra mysteria peraguntur et ubi stat altare; *sanctuaire.* (Pass.) — Sepulcrum in formam conchæ exstructum; *tombeau.* (Mur.)

CONCHATA. — Modus agri, ut Concada.

CONCHORIALIS. — Clericus ex choro, qui cantorem comitatur, dum officium suum peragit. (A. 1407.)

CONCIARE.— Ornare, reparare, reficere; *décorer, parer, rétablir.* (*Ch. Ital.*)

CONCIBUS.—Conlactaneus; *frère de lait, nourri du même lait.* (*Vet. Gl.*)

CONCIDA. — Ut Concisa.

CONCIDES. — Ead. notione.

CONCIDUA. — Ead. notione.

CONCIERGERIA.—Carcer; *prison de Paris, la Conciergerie.* (A. 1420.) — Officium *conciergerii*; *charge de gouverneur du palais du roi.* (Pass.)

CONCIERGERIUS.—Custos domus regiæ, præfectus palatii; *gouverneur du château royal.* — Ædis cujuslibet custos; *gardien de maison en général, concierge.*

CONCIERGUS. — Ead notione.

CONCILIABULUM. — Locus ubi multi homines congregantur; *lieu de réunion, assemblée.* — Furtivus et clandestinus conventus; *conciliabule, réunion illicite et faite en cachette.* (*Conc. Carth.* IV.)

CONCILIALES.— Consiliarii; *conseillers, confidents.* (*A. SS.*)

CONCILIARE. — Convenire, adire ad aliquem; *se rendre auprès de quelqu'un, aller le trouver.* (*Chr. Maur.*) — *Conciliare se*, congregari; *se rassembler.* (*Gl. Barth.*) — *Conciliare ecclesiam*, illam scelere aliquo pollutam iterato consecrare et aqua benedicta aspergere; *purifier une église qui a été souillée.* (A. 1307.)

CONCILIUM. — Cœtus, corpus et universitas hominum simul et una convenientium; *assemblée, réunion, cercle. Concilium deorum; l'assemblée des dieux.* (Tert.) *Consilium patrum; le sénat.* (Symmach.)—*Concilium catholicæ*, Ecclesia catholica vel certe cœtus Ecclesiæ clericorum; *l'Église catholique ou le clergé catholique.* (*Cod. Just.*) — *Concilium martyrum sanctorum*, locus ubi multorum martyrum ac sanctorum corpora conquiescunt; episcoporum consessus de rebus ecclesiasticis deliberantium. *Concilium magnum*, idem q. *œcumenicum*, seu *universale* vel *generale*, id est cui adesse possunt et ad quod evocantur totius orbis episcopi. (Concilium universale interdum idem quod *provinciale.*) *Concilium plenarium* seu *plenum* dicebatur illud cui metro-

politanus cum cæteris suæ diœcesis episcopis intererat. *Concilium provinciale* seu *regionale*, cui aderant ejusdem provinciæ episcopi. *Concilium civile*, synodus episcopalis seu quæ ab episcopo in sua civitate fit cum presbyteris suæ diœcesis. — Archidiaconorum districtus vel jurisdictio. (A. 1235.)— Præstatio quæ in feudi vel prædii distractione domino pro ejusdam consensu solvebatur. (A. 1096.) — Incolarum urbis aut oppidi universitas. (A. 1322.) — Parlamentum, apud Anglicos scriptores.

CONCINERATIO. — Sanctorum reliquiæ; *reliques, restes d'un saint.* Hinc *Cinerarios* Catholicos appellabant *hæretici. Vid.* Cinerarius.

CONCINERATUS. — Cinere conspersus; *couvert de cendre.* (Tert.)

CONCINNANTIA. — Concinnatus, ornatus; *décoration, parure.* (*Conc. Hisp.*)

CONCINNATIO. — Machinatio; *machination.* (*Conc. Hisp.*)

CONCINNATOR. — Calumniator; *chicaneur.* (*Vet. Gl.*)

CONCIO. — Incolarum unius urbis universitas, ut Commune.

CONCIOLA. — Congregatiuncula; *réunion, assemblée de peu d'importance.* (*Vet. Gl.*)

CONCIONABULUM. — Conciliabulum· *réunion illicite, conciliabule.* (*A. SS.*)

CONCIONARIUS. — Qui populum alloquitur; *orateur.*

CONCIONATIO. — Concio, oratio· *discours, harangue.*

CONCISA. — Arborum eversarum strages itineri præcludendo; *abattis servant à intercepter le passage des chemins.* (Paul. Warn.) —Silva cædua; *bois taillis.* (*Ch. Car. Calv.*)— Sepimentum circum agros et fundos factum, cum leviter semicæsa virgulta proclinantur, implicanturque invicem perpetua textura, eaque interim succrescente; *clôture de buissons entrelacés.* (*Lex Sal.*)

CONCISIO. — Idem q. *arborum incisio* in truncis plerumque facta ad limites designandos. *Vid.* Arbor. (A. 876.)

CONCISUM. — Silva cædua, ut Concisa.

CONCITO.—Statim, illico; *aussitôt.* (Abb.)

CONCITUM. — Intrita, mortarium; *mortier à piler.* (*St Ast.*)

CONCIVIUM. — Civium cœtus; *assemblée des habitants d'une ville..* (Ads.)

CONCLAMARE. —Causam agere, dicere; *exposer une affaire, la faire valoir.* (*Lex Alem.*)

CONCLASSARE. — *Conclassare signa*, pulsare campanas; *sonner les cloches.* (Guid.)

CONCLAVE. — Vestiarium; *garderobe.* (A. 1245.)— Locus ubi coeunt cardinales ad eligendum Pontificem; *conclave, lieu où se réunissent les cardinaux pour l'élection du Pape.* (*Cæremon. Rom.*)—Locus inclusus vel munitus, sive domus quæ multis clauditur cellis; interior cella, inquit Papias. — — Quidquid obseratum est, in legib. municip. Mechlinensium.

CONCLAVIS. -- Interpositus, procursus; *enclave, ce qui est enclavé.* (A. 836.)

CONCLERICUS.— Clericus una cum aliis; *collègue en prêtrise.* (*Conc. Hisp.*)

CONCLUDERE. -- Pro *concludi*, terminari; *être borné, limité.* (*Conc. Hisp.*)

CONCLUSIO. — Clusa; « *Conclusiones* aquarum. » (*Leg. Wisig.*)

CONCLUSITER. — Denique, tandem; *enfin.* (Lud.)

CONCLUSUM. — Locus seu ager sepibus septus; *clos, enclos*, ut Clausum. (*Leg. Wisig.*)

CONCLUSUS. — Ead. notione. (*Ibid.*)

CONCOLATUS. — Conglutinatus; *collé ensemble, cimenté.* (Doubl.)

CONCOMITANTIA. — Comitatus; *cortège, suite.* (A. 1300.)

CONCONSULES. — Ejusdem urbis una consules; *coconsuls, collègues au consulat.* (*Ch. Tolos.*)

CONCORDARE. — Statuere, definire; *statuer, déterminer.* (A. 1363.) — Conferre, comparare; *comparer, rapprocher.* (A. 1162.)

CONCORDATUS. — Compositus, de quo conventum est; *accordé.* (A. 1463.)

CONCORDENSES. — Valdensium sectarii hæretici, a Concordia, Lombardiæ oppido, dicti.

CONCORDIA. — Fœdus, pactum; *arrangement, accord.* (Mad.) *Concordia celata*, conventio seu pactio quam inconsulto judice ineunt litigantes postquam res in judicium vocata est; *arrangement que font les plaideurs pendant le procès en l'absence et à l'insu du juge.*

CONCORDIUM. — Pactum, fœdus, pro Concordia.

CONCOREZENSES — Ut Concordenses. (Mur.)

CONCORPORALIS. — Ejusdem corporis vel societatis; *qui est de la même société, du même collége.* (Leibn.)

CONCORPORATE. — Corporaliter; *matériellement, en corps.* (Mart., *Anecd.*)

CONCREDERE. — *Concredere se* dicebatur ille qui judici vel parti se tradebat et delictum illius arbitrio compositione expiabat. (Flod.)

CONCRETUS. — Coætaneus; *qui est du même âge.* (*A. SS.*)

CONCUBA. — Concubina; *femme débauchée, concubine.* (S. Hilar.)

CONCUBIALITER.— Continuo, perpetuo; *toujours, continuellement.* (*A. SS.*)

CONCUBINA. — In nonnullis primorum temporum mediæ ætatis instrumentis non significat illa vox concubinam fornicariam, sed eam concubinam quæ secundum legem matrimonii infra tamen dignitatem uxoris ducitur; quæ *uxor concubina* dici videtur in Ch. Ludovici VI, regis Francorum.

CONCUBINARIUS. — Qui concubinam habe; *concubinaire, débauché*; ol. *concubin.*

CONCUBITALIS. — Ad concubitum pertinens; *qui concerne la cohabitation, le concubinage.*

CONCUBITOR. — Idem q. Concubinarius (Jul. antec.), et accubitor, præfectus sacri cubiculi. (Yv.)

CONCULCATURIUS — *Conculcaturia*

epistola, eadem ac *agnationis charta* qua
dominus servi cui se ingenue jungit, illi
indulget ut qui ex eo nascendi liberi per-
maneant.

CONCURRENTER.— Unanimiter, concor-
diter; *d'accord, d'intelligence.* (*Ch. Angl.*)

CONCURRENTIA. — Æmulatio, compe-
titorum certamen: *émulation, lutte entre*
divers prétendants. (Mur.) — Certa quædam
ac determinata summa ultra quam non eroge-
tur supra: « Recepit in solutum usque in
concurrentiam. » (A. 1332.)

CONCURRERE. — *Concurrere alicui* seu
cum aliquo, consentire alicui; *concourir*
avec quelqu'un. (Tert.)

CONCURSUS. — Submonitio vel evocatio
civium ad vindicanda maleficia. *Vid.* Hue-
sium. (*Ch. Hisp.*)

CONCUS. — Vas ecclesiasticum, idem q.
Concha. (*Conc. Hisp.*)

CONCUSSURA. — Concussus; *secousse.*
(A. 1205.)

CONCUTERE. — Frangere; *briser, réduire*
en morceaux. (Lud.)

CONDADUM. — Comitatus, dominium;
comité, seigneurie. (*Ch. Hisp.*)

CONDAMINA. — Ager domini, ab omni
onere agrario immunis; *terre seigneuriale,*
celle qui est directement exploitée par le sei-
gneur et qui par conséquent est exempte de char-
ges; ol. *condamine, coundamine.* (Pass.)—
Ager oppido adjacens; *champ, terre située à*
côté d'une ville. (A. 1328.) — *Bastida*, seu
prædium rusticum cum mansione; *ferme,*
métairie. (A. 1351.)

CONDATE.— Confluens; *lieu où deux ri-*
vières se joignent, confluent; ol. *condal.*

CONDARE.—Simul dare; *donner en même*
temps, ensemble. (*A. SS.*)

CONDECENTER.—Satis; *assez.* (A. 1476.)

CONDECENTIA. — Dignitas, nobilitas.
(A. 1400.)

CONDECERNERE —Una decernere; *déci-*
der ensemble. (A. 876.)

CONDECIMÆ. — Ut Decimæ.

CONDEMINA. — Ut Condamina.

CONDEMNARE.—*Condemnare terram ali-*
cujus, agri alicujus fructum excidere; *dé-*
truire la récolte du champ d'autrui. (*Lex*
Sal.)

CONDEMNATIO. — Multa pecuniaria;
amende, peine pécuniaire. (S. Amb.)

CONDEPENDENCIA.— Cohærentia; *liai-*
son. (A. 1403.)

CONDERGERE. — Ut Condirigere.

CONDERSERIUM. — Res in vadimonium
data, qua quis interdum legitime utitur; *chose*
donnée en gage dont le créancier se sert. Vid.
Condirigere. (A. 1173.)

CONDERZERE. — Ut Condergere.

CONDESCENDENS. — Condecens; *con-*
venable, qui convient. (*S. Vict. Mass.*)

CONDESCENDERE. — Consentire, alicu-
jus sententiam sequi, alicui morem gerere;
condescendre. (Ivo Carn.) — Alienare; *alié-*
ner, faire aliénation d'une chose. (Wichb.)
— Descendere simul, una venire cum aliis;
descendre en même temps, se rendre avec d'au-
tres auprès de quelqu'un dans un lieu. (A.
1341.)

CONDESCENSIO. — Indulgentia, obse-
quium; *condescendance.* (Apud theologos
scolasticos hæc vox frequenter accipitur pro
illa divina demissione qua Deus infirmitati
nostræ sese attemperat.)

CONDESCENSIVE.—Indulgenter; *par in-*
dulgence, par condescendance. (Joan. XXII
PP.)

CONDIARIUM.—Ærarium; *trésor public.*
(Isid.)

CONDICARE.—Pro *condicere.* (*Act. episc.*
Cenom.)

CONDICIONARIUS. — Aliqua servitii seu
servitutis conditione obligatus. *Vid.* Condi-
tionales et Conditionati. (A. 1326.)

CONDICIUM. — Munus quod ex *condicto*
fit. (Mur.)

CONDICTATUS. — Condictus, decretus;
décidé, résolu. (*A. SS.*)

CONDICTIO. — Vox forensis, Gal. *condic-*
tion, exercice de l'action personnelle.

CONDICTIONALIS. — Ut Conditionalis.

CONDIGNARE.— Condignum putare; *ju-*
ger digne. (A. 786.)

CONDIMINA. — Ut Condamina.

CONDIRECTUS. — *Condirecta terra* vide-
tur esse ea quæ recte culta est et unde *con-*
directiones seu emolumenta debita possunt
percipi; *terre bien cultivée et en plein rap-*
port, d'où, par conséquent, on retire des re-
venus suffisants. Par extension, « *condirectus* »
se joint à certains noms pour indiquer le bon
état, la parfaite exécution des objets qu'ils
désignent : « *Condirectus molendinus, condi-*
recta carreria, » etc. « Lucernam seu lam-
padem dictus infirmarius suis expensis ad-
jutorio tamen unius sextarii olei, tenere
tenetur *condirectam* (a. 1352), » id est bene.
Puteus condirectus de cistulis sive ferratis
ex catena et rota; hoc est *instructus* omni-
bus necessaris ad hauriendam aquam. *Con-*
directum domui, ejusdem conservatio; *en-*
tretien d'une maison. (*Conc. Hisp.*)

CONDIRIGERE.—Dirigere, mittere; frui,
uti re aliqua, eam possidere, regere, instrue-
re, etc.; *envoyer, faire passer, diriger, avoir*
l'administration, user, jouir, posséder, etc.

CONDISCORDIA.— Discordia, dissidium;
désunion, discorde. (A. 1366.)

CONDITA. — Locus certus, territorium;
canton, quartier, territoire. (Pass.)

CONDITIO.—Tributum, pensitatio; *paye-*
ment, dépense, redevance, impôt. (Pass.) *Con-*
ditio candelæ, præstationis species. *Vid.*
Candela.—Res creata, vel creatio; *création,*
ou ouvrage, œuvre. (S. Iren. vet. interp.)—Ne-
gotium; *affaire.* (Desid. episc. Cad.)— Mo-
rum et ingenii habitus; *habitudes, mœurs.*
(A. 1315.)—Corporis constitutio; *état, cons-*
titution du corps. (A. 1356.)

CONDITIONABILIS. — Pendens a condi-
tione; *soumis à certaines conditions, condi-*
tionnel.

CONDITIONALES. — Qui aliqua servitii
seu servitutis conditione obligati sunt; *serfs*
d'une certaine classe; *Vid.* Conditionatus.

CONDITIONARE.—Conditionem impone-

re, modum ponere; *mettre ou opposer une con-*
dition. Conditionare potestatem regis; borner
le pouvoir du roi.

CONDITIONARII. — Ut Conditionales.

CONDITIONATUS.—Manumissus a servi-
tute sub operarum servitio aut aliis conditio-
nibus; *serf affranchi sous certaines condi-*
tions; ol. *conditionné.* (A. 1306.)

CONDITIUNCULA.—Negotia; *affaires, in-*
térêts. (Desid. Cad. episc.)

CONDOLOMA. — Dicitur de tuberculis ex
inflammatione natis circum anum. (*A. SS.*)

CONDOLOMATUS. — *Condolomate* labo-
rans. *Vid.* Condoloma.

CONDOMA. — Pro Condamina. (*Ch. Lon-*
gob.)

CONDOMINA. — Ead. notione. (A. 1088.)

CONDOMINICATUS. — Ead. notione.
(*Hist. episc. Autis.*)

CONDOMINUS.—Ejusdem dominii socius;
coseigneur, celui qui est seigneur, conjointe-
ment avec quelque autre, d'une terre, d'un pays.

CONDONATUS.—Idem q. Donatus, Obla-
tus. (A. 1232.)

CONDORMIENTES.—Hæretici sæculi xiii
in Germania, quod sine discrimine sexus
ætatisque somnum caperent sic dicti.

CONDORMITIO.—Mors, obitus; *mort.* (R.
Duel.)

CONDORSUS.—Modus oneris quo lignum
portatur, seu potius caudex aut ramus ar-
boris crassior. (*Stat. Mass.*)

CONDREGTA. — Ut Condirecta.

CONDREZELLA. — Ead. notione.

CONDRICTA. — Ead. notione.

CONDRICTIO. — Idem q. Condirectio.
(*Tab. Gel.*)

CONDRICTUS. — Ut Condirectus. (*Lex*
Ripuar.)

CONDUCERE.—Deducere amicum abeun-
tem, prosequi, comitari; *accompagner quel-*
qu'un, lui faire la conduite. (Ugut.) — Exhi-
bere, præsentare; *présenter.* (Leo IX PP.)
— Recipere, investituram accipere; *entrer*
en possession, recevoir l'investiture. (A. 1156)
—*Salvum conductum* alicui concedere; *don-*
ner un sauf-conduit à quelqu'un. (A. 1185.)

CONDUCHERII. — Clerici canonicis infe-
riores eorumque quasi conductitii in qui-
busdam ecclesiis; ol. *conduchiers.*

CONDUCIBILITAS. — Utilitas; *utilité,*
avantage.

CONDUCTIALIS. — *Conductiales litteræ*,
quæ ad fidem publicam et tutum commea-
tum dantur; *sauf-conduit.* (A. 1236.)

CONDUCTIO. — Quod domino solvitur
pro securitate rerum exportandarum; idem
q. Guiaticum. (*Ann. Gen.*) — Pro Condi-
ctio. (*Conc. Hib.*) — Morbi species quam
Græci σπασμόν vocant. (Cæl. Aur.)

CONDUCTITIUS. — Procurator plebis vel
minister altaris, qui canonica portione mi-
nus accipiendo, subjectione indebita, mu-
nus ab obsequio suo conductori persolvit.
— *Conductitiæ litteræ*, eæd. q. Conducti-
tiæ.

CONDUCTOR. — Qui conducit, vector;
qui transporte, porteur, voiturier. (*Chr.*
Parm.) — Qui campionem seu pugilem *con-*
ducit ad duellum; *témoin, parrain.* (Mur.)
— Redemptor qui certa pecuniæ summa re-
ditus ecclesiæ conducit vel emit, ut ex iis
quæstum faciat; *fermier des revenus d'une*
église. (Mur.) — Actor, curator; *curateur,*
demandeur, administrateur; ol. *conduiseur.*
(A. 755.) — Hospes, cauponarius; *hôtelier,*
aubergiste. (Rutil.)

CONDUCTORIUS. — *Conductoriæ litteræ*,
commeatus; *sauf-conduit.* (Nicol. V PP.)

CONDUCTUS. — Defensio, tutela, præsi-
dium, comitatus; *action de défendre, tutelle,*
protection, secours, escorte, suite. — Pecunia
quæ pro rerum quæ exportantur securitate
domino solvitur. Idem q. Guiaticum; *droit*
de peage; ol. *conduit.* (A. 1171.) — *Condu-*
ctus nundinarum, is qui solvitur a mercato-
ribus ad nundinas venientibus; *droit payé*
au seigneur du lieu par les marchands qui
vont aux foires et marchés. (Ap. Brus.)—Ca-
nalis, tubus; *canal, conduit.* (*Hist. Bec.*) —
Cibus ad communem refectionem appositus;
nourriture, aliments nécessaires à une ou plu-
sieurs personnes. (Hug. abb. ins. Bar.) —
Sumptus in victum, vestitum, cultum; *en-*
tretien. (A. 1121.)—Jus patronatus quo quis
electum a se presbyterum ad episcopum
conducit ut ab eo cura animarum investia-
tur; *droit de patronage en vertu duquel le*
patron d'une église avait le droit de désigner
à l'évêque le prêtre qui devait la desservir. (A.
875.) — Consensus; *consentement, approba-*
tion. (A. 1103.)— In jus vocatio, citatio, va-
dimonium; *action de traduire en justice, ci-*
tation, etc. (A. 1312.) — Dominium, territo-
rium; *seigneurie, territoire, juridiction.* (A.
1332.) — Armentum, grex; *troupeau.* (A.
1268.) — Canticorum species; *cantique, ac-*
tion de grâces; ol. *conduis.* (A. 1248.) — Al-
bergata, Mansionaticum. *Vid.* hæc verba.

CONDULCARE. — Dulce reddere; *adou-*
cir, apaiser. (Mart., *Anecd.*)

CONDULCORARE. — Ead. notione. (Id.)

CONDUMA. — Ut Condamina, et pro Co-
sduma.

CONDUNARIUS. — Sarcinator; *couturier.*

CONDUSMA. — Ut Cosduma.

CONELA. — Poculum, vasculum aqua-
rium; *pot à l'eau.* (A. 1376.)

CONELIUS. — Ad cuniculum pertinens;
de lapin. « Pellicia *conelia*, » vestis pellibus
cuniculorum munita. (A. 1096.)

CONESTABILIS. — Idem q. *comes stabuli.*
Vid. Comes.

CONESTABULARIUS. — Ead. notione.

CONESTABULUS. — Ead. notione.

CONFABULA. — Socia, quæ confabula-
tur; *compagne, interlocutrice.* (*A. SS.*)

CONFABULARIS. — Socius, collocutor,
qui confabulatur; *associé, compagnon, in-*
terlocuteur. (*A. SS.*)

CONFACERE. — Ut *conficere.* (*A. SS.*

CONFALO. — Idem q. Confano.

CONFALLONERIUS. — Vexillifer; *porte-*
bannière. (Urb. II PP.)

CONFAMILIARIS. — Ejusdem familiæ;
qui est de la même famille. (*Ann. Ben.*)

CONFANO. — Vexillum; *bannière, gonfa-*
non; ol. *confanon, confanier.*

CONFANONARIUS. — Ut CONFALLONERIUS.

CONFAUTOR. — Qui una cum aliis alicui favet. (*Script. rer. Fr.*)

CONFECTÆ. — Fructus saccharo conditi; *fruits confits, confitures.* (A. 1333.)

CONFECTERA. — Vas in quo *confectæ* apponuntur; *pot à confiture.* (*Ch. Ital.*)

CONFECTIO. — Medicina; *médicament.* (*Inst. Sic.*)

CONFECTIONARIUS — Qui confectionem parat, apothecarius; *pharmacien.* (*Inst. Sic.*)

CONFECTOR. — Carnifex; *bourreau.* (*Vet. Gl.*)

CONFECTORIUM. — Locus ubi bestiæ *trucidantur*; *lieu où l'on tue les animaux, abattoir.* (*Vet. Gl.*) — Idem q. CONFECTERA. (A. 1360.)

CONFECTUARII. — Qui bestias conficiunt; *ceux qui tuent les animaux bouchers.* (*Vet. inscript.*)

CONFECTURA. — Clades; *défaite, déconfiture.* (Rig.) — *Confecturæ*, eod. sensu q. CONFECTÆ. (*A. SS.*)

CONFEDERATIVUS. — Socius, amicus; *compagnon, ami.* (A. 1422.)

CONFEMINA. — Conjux, uxor; *épouse, femme mariée.* (*A. SS.*)

CONFEODATIO. — Plurium rerum una concessio in feudum. (A. 1319.)

CONFERTA. — Symbola, compotatio; *festins à écot, réunion de buveurs.*

CONFESSA. — Sanctimonialis, quæ *confessionem* seu pœnitentiam exigit in monasterio. (A. 922.)

CONFESSARE. — Confiteri, agnoscere, declarare; *confesser, reconnaître.* (S. XIV.) — Peccata sua sacerdoti declarare; *se confesser.* (Mart., *Anecd.*) — Confitentium pœnitentium peccata audire; *entendre en confession, confesser.* (*A. SS.*)

CONFESSARIUS. — Qui peccata sua sacerdoti confitetur; *celui qui confesse ses péchés à un prêtre, pénitent.* (*Chr. Mel.*). — Sacerdos qui confessionem peccatorum recipit; *prêtre qui entend les pénitents en confession, confesseur.* (Yep.)

CONFESSIO. — Professio, responsio, depositio; *aveu, réponse, déposition.* (*Cod. Th.*) *Confessio errati sui; aveu de son erreur. Augurum responsio; réponse des devins. Confessio testis; déposition d'un témoin.* — *Communitas*, incolarum urbis aut oppidi universitas; *la commune, l'ensemble de la population d'une ville ou d'un bourg.* (A. 1356.) — Fidelitatis professio; *reconnaissance de suzeraineté, prestation de serment de fidélité.* (A. 1107.) — Delicti nostri Domino declaratio, confessio; *déclaration de ses péchés à Dieu, confession. Confessiones facere*, suum *Confiteor* dicere. (Joan. episc. Abrinc.) *Confessionum pater*, idem q. CONFESSOR, hoc est, sacerdos qui peccatorum confessionem recipit. (A. 1334.) *Confessiones dare* dicebantur monachi vel canonici qui ad Primam canendam in ecclesia convenientes, completo ipso Officio, ante psalmum L, vicissim donabant confessiones suas, dicentes : *Confiteor Domino et tibi, frater, quod peccavi in cogitatione et opere, propterea precor te, ora pro me;* et ille respondebat: *Misereatur tui omnipotens Deus.* — Oratio quæ a voce *Confiteor* incipit; *le Confiteor.* (Card. Bon.) — Locus in æde sacra, ubi sacerdos priusquam ad Missam celebrandam accedat, confessionem seu exomologesim pronuntiat. (Bellet.) — Cellula in qua presbyteri confessiones fidelium excipiunt; *confessionnal ou ce qui en tient lieu.* (Hariulf.) — Emolumentum, quod ex fidelium confessionibus seu exomologesi sacerdotibus obvenit; *offrandes faites par les pénitents à leur confesseur.* (*Tabul. S. Cypr. Pict.*) — Pœnitentia quæ per confessionem injungitur, sed maxime ea quæ in monasteriis exigitur; *pénitence imposée à un pénitent par un confesseur, celle surtout qui se donne aux moines dans les couvents.* (*Ch. Hisp.*) — Sepulcrum cujusdam martyris seu confessoris, cui impositum est ipsum altare; unde proprie sic etiam dictus locus sub majori altari positus quo sanctorum reliquiæ ac corpora reconduntur. Interdum veteribus instrumentis pro ipso confessionis seu altaris ornamento sumitur vox *confessio*, et pro basilica, vel potius oratorio. Ipsum martyrium *confessionem* apellat Lactantius : « Comprehensi presbyteri et ministri, et sine ulla probatione ad *confessionem* damnati.

CONFESSIONALE. — Sacrum pœnitentiæ tribunal; *confessionnal.* — (*Conc. Valent. a.* 1563.) — Liber agens de confessione; *traité de la confession.* (A. 1591.)

CONFESSIONALIS. — *Confessionales litteræ*, eædem quæ fraternitatis, quibus quis in participationem orationum admittitur; *Vid.* FRATERNITAS.

CONFESSIONARIUM. — Sacrum pœnitentiæ tribunal; *confessionnal.* (*Conc. Hisp.*)

CONFESSOR. — Monachus qui, pro expiandis delictis, *confessionem* seu pœnitentiam, abdicata vita sæculari, monasticam iniebat. (A. 1020.) — Apud Victorenses, monachus ætate, scientia et vitæ probitate conspicuus. (A. 1481.) — Confessarius, qui fidelium confessionem recipit; *confesseur, qui entend en confession.* — *Confessores* dicti olim : 1° qui martyrio vitam pro Christo, quem palam confessi et contestati sunt, finierunt; 2° qui Christum palam et coram tyrannis, seu fidei hostibus confessi, quolibet tormentorum vel pœnæ genere affecti, superstites tranquillam mortem obierant. *Confessores* nonnullis instrumentis appellati sunt cantores qui sunt in inferiori clericorum gradu, ita dicti, inquit scriptor quidam, quia confiteri passim sacra Scriptura, est Dei laudes decantare.

CONFESSORATUS. — Officium *confessarii*; *Vid.* CONFESSARIUS.

CONFESSORIUM. — Martyrium; *martyre.*

CONFESSORIUS. — *Confessoriæ litteræ* dicebantur quas *confessores* seu qui persecutionis tempore gloriosa voce Christum confessi erant, lapsis dabant, quibus pacem ab episcopis acciperent jusque communionis reciperent, relaxata scilicet præscripta ab iis pœnitentia et satisfactione.

CONFESSUS. — *Confessus* moritur qui ante mortem peccatorum absolutionem accipit simul et viaticum; *non confessus* vero qui moritur neutro sacramento percepto. Hinc *confessum facere* ministrare est illa duo sacramenta. (*Tabul. S. Vinc. Cenom.*)

CONFIBULARE. — Connectare, conjungere: « In semetipso concordiam confibulare. »

CONFIBULATIO. — Connexio, conjunctio; *union, liaison.* (Novat.)

CONFICCATUS. — Confixus. (*A. SS.*)

CONFICTO. — Adulteratio; *falsification, altération.* (A. 1314.)

CONFIDATUS. — Fidus, cui fides habetur; *sûr, à qui l'on se fie.* (A. 1371.)

CONFIDELIS. — Qui *fidelitatem* seu hominium cum *fidelibus* præstitit. (*Hist. Cartus.*)

CONFINA. — Locus muris vel sepibus clausus; *clos, enclos.* (A. 1460.)

CONFINARE. — Relegare, amandare; *reléguer quelqu'un dans un lieu, éloigner, renvoyer.* (*Ann. Gen.*) — Confines seu metas ponere; *borner, établir, planter des limites.* (A. 1304.) — Conterminare; *toucher aux limites, confiner.* (*St. Cad.*)

CONFINATIO. — Relegatio; *action de reléguer, internement.* (*Ann. Gen.*)

CONFINATIS. — Confinalis; *limitrophe, qui confine.* (*Tab. Briv.*)

CONFINATUS. — Eod. sensu. (*Ibid.*)

CONFINES. — Exsilium; *exil, expatriation.* (*Ann. Gen.*)

CONFINIA. — Idem q. CONFINIUM. (Greg. VII PP.)

CONFINIALIS. — Confinalis; *limitrophe, qui confine.* (Car. M.)

CONFINIARE. — Relegare, ut CONFINARE. (*Ann. Gen.*)

CONFINIRE. — Terminari; *aboutir.* (*Ann. Ben.*)

CONFINIS. — Meta, finis, limes; *borne, limite, lieu où une chose finit.* (Caius.)

CONFINIUM. — Vicinitas, locus ubi fines duarum terrarum conveniunt; *situation limitrophe, voisinage, point où les bornes de deux propriétés se rencontrent.* (J. de J.) — Arx in confinibus exstructa; *château-fort construit sur la frontière.* (A. 1257.)

CONFINUS. — Pro COPHINUS.

CONFIRMARE. — *Confirmare populum* dicitur archidiaconus, diaconus, aut subdiaconus, dum post porrectam a sacerdote Eucharistiam eidem Dominicum sanguinem hauriendum præbet. (*Ord. Rom.*) *Confirmare tabulam*, qua reliquiæ in altari includuntur, dicitur episcopus, quod eam chrismate perungat. (*Pontif. Senon.*)

CONFIRMARIUS. — Qui sigilli appositione chartam confirmat; *celui qui applique le sceau sur une charte.* (A. 1473.)

CONFIRMATIO. — Sacramentum Ecclesiæ Romanæ sic dictum quod baptismum quodammodo confirmet ac compleat; *sacrement de confirmation.* — Subscriptio diplomatis; *souscription d'un titre.* (*Vet. ch.*)

CONFISCARE. — Fisco addicere; *confisquer.* (A. 1394.)

CONFISCATIO. — Bonorum alicujus fisco addictio; *confiscation, action d'adjuger au fisc la fortune de quelqu'un.* (A. 1308.)

CONFISCERE. — Pro *conficere.* (A. 1363.)

CONFISCUS. — Pro *confiscatus.* (*Ch. Angl.*)

CONFISUS. — Fidus, amicus, familiaris; *confident.*

CONFITERI. — Passive sumitur pro *prædicari*, dici. (*Conc. Hisp.*)

CONFITUM. — Salsamentum, conditura. (A. 1179.)

CONFITURA. — Dulciaria. ut CONFECTURA.

CONFLAGITIUM. — Flagitium, vel delictum commune : « Rectorem Dominus Papa ordinat, qui vel per se, vel certe per cives ejusdem urbis *conflagitia* ejusdem loci punit et purgat. » (Mab., *Annal.*)

CONFLAGRAMEN. — Conflagratio, incendium; *embrasement, incendie.* (*Script. rer. Fr.*)

CONFLATILIS. — Conflando factus; *de fonte, fait en métal fondu.* (Prud.)

CONFLATIM. — Copulatim, contexte (Isid.)

CONFLATOR. — Auctor, molitor; *qui machine, qui dispose, auteur, exécuteur, instrument de.* (A. 876.)

CONFLATORIUM. — Fornax, locus ubi fit *conflatio*; *fournaise, fourneau.* (*Vet. Gl.*)

CONFLICTUS. (Adj.) Dissipatus, fugatus; *mis en déroute, mis en fuite.* (A. 1258.) — (Subst.) Pugna, prælium; *combat, choc, conflit.* — Exercitus dissipatio, fuga; *déroute d'une armée, fuite.* (A. 1258.) — *Conflictus legalis*, duellum ex lege statutum; *duel judiciaire.* (S. XI.)

CONFLIGATIO. — Prælium; *bataille, action d'en venir aux mains.*

CONFLIGIUM. — Pugna, pro CONFLICTUS. (Guib.)

CONFLUENTIA. — Frequentia; *affluence.* (*A. SS.*)

CONFOAGIUM. — Jus lignum exscindendi ad focum, annona lignaria. *Vid.* AFFOAGIUM. (A. 1228.)

CONFŒDERARE. — Fœdus facere, inire; *faire alliance, s'unir par un traité.* (Tert.)

CONFŒDERARI. — Ead. notione. (*Script. rer. Fr.*)

CONFORTAMEN. — Corroboratio; *ce qui corrobore, fortifie.* (*A. SS.*)

CONFORTAMENTUM. — Ead. notione. (*A. SS.*)

CONFORTARE. — Corroborare, firmare; *fortifier, conforter.* (Pass.)

CONFORTATICIE. — Auxilium præstando; *en aidant, en secourant.* (A. 1201.)

CONFORTATIO. — Ut CONFORTAMEN

CONFORTATORIUS. — *Confortatoriæ epistolæ fidei*, ad confirmandam fidem. (Anast.)

CONFORUM. — Forum, nundinæ; *marché.* (A. 1149.)

CONFOSSATUS. — Fossis munitus; *garni de fossés.* (Ach., *Spic.*)

CONFOSSUM. — Stagnum, fossa major,

ubi aquæ continentur; *étang.* (*Leg. Norm.*)

CONFRA. — Commune convivium: « Sicut ergo multi convivæ *confram* faciunt, id est commune convivium. » (Josl. episc. Suession.)

CONFRACTIO. — Fractio; *action de rompre, de mettre en morceaux.* (*A. SS.*)

CONFRACTORIUM. — In Missale Ambrosiano sic dicitur illa oratio quæ sequitur fractionem hostiæ.

CONFRAGANEUS. — Pro CONSUFRAGANEUS, coepiscopus. (*Vit. S. Theod. arch. Narb.*)

CONFRARAGIUM. — Quod *Confraternitatis* causa solvitur; *droit d'entrée que paye celui qui est admis dans une association.* (*Ch. Dalph.*)

CONFRARIA. — Sacrum sodalium; *confrérie.* (A. 1391.)

CONFRATERNIA. — Ead notione. (*A. SS.*)

CONFRATERNITAS. — Societas; *association, réunion, société. Confraternitas Dei,* pax ab episcopis Occitaniæ Aquitaniæque proceribus inita regnante Philippo Augusto; *Vid.* AGNUS.

CONFRATRES. — Collegæ, qui eodem officio utuntur; *collègues.* (Ivo Carn.)

CONFRATRIA. — Societas; *société confrérie, association.* (Hincm.)

CONFRATRICA. — Idem q CONFRARIA. (*St. Saon.*)

CONFRATRISSA. — Consoror; *femme qui fait partie de la même association, ou qui remplit les mêmes fonctions qu'une autre.* (*A. SS.*)

CONFRATRUELIS. — Conjux; *femme mariée, épouse.* (A. 1351.)

CONFRERIA. — Ut CONFRATRIA. (A. 1269.)

CONFRONTARE. — Limites assignare; *donner, assigner, déterminer des bornes, des limites.*(A.1406.)—Confrontari, adjacere, contiguum esse; *être limitrophe, être contigu.* (A. 1302, 1317.)

CONFRONTATIO. — Adjacentia, limes, terminus; *borne, limite.* — Collatio, comparatio; *confrontation.* (*A. SS.*)

CONFRUNTARI. — Pro *confrontari.*

CONFUGIUM. — Invocatio; *action d'invoquer, invocation.* (*A. SS.*) — Territorium, districtus vel præstatio quæ propter tutelam solvebatur; *territoire, ressort ou redevance payée au seigneur pour la protection qu'il accorde.* (A. 906.) — *Confugium facere,* fugere, confugere; *prendre la fuite, chercher un refuge, se réfugier.* (A. 795.)

CONFUNDERE. — Pudore suffundere; *confondre. Confundere personam,* habitum ei tollere vel mutare, quo internosci possit; *déguiser quelqu'un pour qu'on ne puisse le reconnaître.* (A. 1327.)

CONFUSIBILIS. — Ignominiosus; *ignominieux, dégradant.* (*A. SS.*)

CONFUSIO. — Probrum, dedecus; *déshonneur, honte.* (A. 866.)

CONFUSIVE. — Ignominiose; *honteusement.* (Laur. Byzin.)

CONGADIARIA CHARTA. — Mutuæ obligationis et sponsionis charta; *titre de mutuel engagement.* (A. 1237.)

CONGADIUM. — Pignus a pluribus simul constitutum; *Vid.* VADIUM.

CONGAMIUS. — Ut CONCAMIUS.

CONGEARE. — Dimittere, licentiam abeundi dare, expellere; *donner congé, congédier, renvoyer, expulser;* ol. *congéer.*

CONGEARIUM. — Licentia abeundi, jus expellendi; *Vid.* CONGEARE.

CONGEDIA. — Dimissio, ex Gal. *congé.*

CONGEDIARE. — Ut CONGEARE.

CONGEDIUM. — Idem q. CONGEDIA.

CONGEIUM. — Jus ejiciendi ex urbe; *droit de bannissement.* (A. 1177.)

CONGELLUS.—Pro CONCELLANEUS. (Nolk.)

CONGENERI. — Duarum sororum mariti; *maris de deux sœurs, beaux-frères.* (*Cod. Th.*)

CONGENIUM. — Ars, machinatio, fraus; *ruse, adresse, habileté, fourberie.* (*Form. Andeg.*)

CONGERIRE. — Dimittere; *congédier;* ut CONGEARE. (Mart., *Anecd.*)

CONGERIUM. — Licentia; *congé.* (A. 1330.)

CONGERIUS. — Salutatio ante discessum; *acte par lequel on va, avant de partir, saluer les personnes avec lesquelles on a des relations, visite d'adieu.*

CONGERMANUS. — Πρωτεξάδελφος; *cousin germain.* (*Ch. Hisp.*)

CONGERO. — Dæmo, diabolus; *le malin esprit, le démon.*

CONGERRONES. — Qui divitias et opes congerunt; *thésauriseurs.* (*Conc. Ticin. sub Bened. VIII. PP.*)—Socii itineris, vel ludi et nugarum; *compagnons de route ou de jeu et de plaisir.* (Greg. Tur.)

CONGIARE. — Ut CONGEARE.

CONGILDONIS. — Contubernalis, contribuldis, ejusdem gildæ socius; *qui est de la même association, de la même gilde.* (Pass.)

CONGIVE. — Conjux, uxor; *femme mariée, épouse.* (*Vet. form.*)

CONGLOMERATIO. — Congregatio, concilium; *assemblée, réunion.* (Hier.)

CONGLORIFICARI. — Eadem gloria affici, amplificari; *être glorifié ensemble.* (Tert.)

CONGLUTINATURA. — Conglutinatio; *action de coller, de cimenter.* (A. 1385.)

CONGRAPHIARE. — Conscribere.

CONGRATARI. — Congratulari; *féliciter.* (A. 994.)

CONGRATULAMEN. — Congratulatio; *congratulation, félicitation.* (*A. SS.*)

CONGREARE. — Gratum invicem habere, comprobare; *se convenir, agréer ensemble;* ol. *congréer.* (A. 1416.)

CONGREGALIS. — Ejusdem gregis; *du même troupeau.* (*A. SS.*)

CONGREGATIO. — Collecta seu synaxis. (Ferr. Diac.)

CONGREMENTUM. — Accretio; *accroissement.* (A. 1289.)

CONGRESSUS. — Impugnatus, lacessitus;

inquiété, assailli, attaqué. (*Script. rer. Fr.*)

CONGRUENTIA. — Bona cuidam ecclesiæ aut præsbyterio addicta. (*Conc. Hisp.*)

CONGRUIUS. — Congruentius; *conforme, convenable.* (*A. SS.*)

CONGUSTUS. — Forte angustus montium aditus; *défilé, col, port.* (A. 1118.)

CONHASSA. — Securis; *cognée.* (A. 1390.)

CONHIBERE. — Pro *cohibere.*

CONIA. — Poma sylvestria; *pommes de pin.* (*Vet. Gl.*)

CONIADA. — Panes ovis et lacte subacti quos etiam nunc Picardi *cuignets* appellant. (Irm.)

CONIARE. — Cudere, signare monetam; *frapper monnaie, monnayer.* (*St. Fl.*)

CONIATOR. — Aleator, qui globulos lusorios projicit contra quosvis obvios; *joueur;* *Vid.* AVERITATOR.

CONICLUM. — Forte conclave; *alcôve.* (A. 1516.)

CONIDARIUS. — A Græco κόνις, lens, pediculus, nomen per contemptum diabolo tributum, quasi sordidissimus esset pediculosus, aut lentibus scatens.(*A. SS.*)

CONILLOS. — Forte vivarium cunicularium; *garenne.* (A. 1052.) — Cuniculus; *lapin.* (A. 1341.)

CONINUS. — *Coninæ pelles,* cuniculorum; *peaux de lapins.*

CONIS. — A. Gr. κόνις, urceolus; *cruchon.* (*A. SS.*)

CONITIO. — Populi multitudo; *peuple, multitude.* (*Vet. Gl.*)

CONIUNCLA. — Junctura; *attelage.* (*St. Corb. mon.*)

CONIUS. — Cuneus, sigillum ferreum quo nummi cuduntur; *coin monétaire.*

CONJACTURA. — Pro *conjectura.*

CONJECTABUNDUS. — Suadens, consulens. (S. Aug.)

CONJECTANTER.—Per conjecturam; *par conjecture.*

CONJECTARE. — Contribuere; *contribuer, fournir.* (A. 807.)

CONJECTURA. — Idem q. CONJECTUS.

CONJECTURALITER. — Ut CONJECTANTER. (Sid.)

CONJECTURARI.—Conjicere; *juger, combiner dans l'esprit, conjecturer.* (*A. SS.*)

CONJECTURATIVE. — Conjecturando; *par conjecture.* (Eccard.)

CONJECTUS. — Contributio, symbolum, collecta; quod quisque in unum confert ad exsolvendam certam pecuniæ summam vel ad colligendam certam cibariorum quantitatem; maxime quod a populis regiis missis in itinere exsolvitur; *redevance, cotisation, collecte; quoteparť, ce que chacun doit payer pour former une somme déterminée, solder une dépense faite ou à faire.*

CONJUDEX. — Assessor, qui cum primario judice judicat; *assesseur, juge adjoint.* (Ach., *Spic.*)

CONJUGA. — Pro *conjux.* (Burch.)

CONJUGALIS. — Ead. notione. (*Antiq. Pict.*)

CONJUGES. — In libris feudalibus sic dicuntur domini et vassalli, quod mutua, licet dispari, interse fide conjungantur et obstringantur.

CONJUNCTURA. — Conjunctio, conglutinatio; *action d'unir, de coller ensemble.* (A. 1385.)

CONJUNGERE. — Pervenire aliquo; *arriver dans un lieu.* (*A. SS.*) *Conjungere Jerusalem; arriver à Jérusalem.* — *Conjungere testes,* componere; *confronter les témoins.* (Mur.)

CONJURA. — Conjuratio, conspiratio; *complot.* (Mur.)

CONJURAMENTUM. — Submonitio parium. *Vid.* CONJURARE.

CONJURARE. — Simul jurare, simul juramento firmare; *faire un serment collectif, jurer en même temps et ensemble.* (Pass.) — Submonere, in jus vocare, per fidem et sacramentum, quod domino feudali obstrictus est, quempiam citare; judices ad judicium exercendum evocare; *avertir secrètement, citer en justice, sommer de comparaître pour rendre l'hommage et jurer la foi due au suzerain, convoquer les juges, les inviter à rendre justice.* (Pass.) — Exsilio damnare; *condamner au bannissement.* (A. 1282.) — *Conjurare terram,* jurare terram, de qua lis est, ad certum hominem pertinere; *déclarer sous la foi du serment à qui appartient la terre en litige.* (*Vit. S. Elig.*) *Conjurare sententiam,* animo statuere, decernere; *résoudre, arrêter dans son esprit.* (*A. SS.*)

CONJURATIO. — Submonitio parium; *avertissement donné par les pairs.* (A. 1260.) — Communia, universitas civium unius urbis; *le corps des bourgeois, la commune.* (A. 1161.) — Adjuratio; *exorcisme.* — Juramentum quodvis; *serment.*

CONJURATOR. — Pro *conjuratus.* (A. 1050.) « *Judex conjurator* hominum judicantium, » quia homines judicantes submonet et vocat ad judicium. (*Ed. Philip. VI, reg. Franc.*) — *Conjuratores,* qui simul jurant ad ejusdem rei confirmationem. *Vid.* CONJURARE et JURAMENTUM. (A. 1280.)

CONJURATUS. — Eodem astrictus juramento; *lié par le même serment.* (Unde *conjurati* dicuntur in nonnullis chartis cives oppidi.)

CONLABORATIO. — Œconomia, administratio; *administration, gouvernement.* (*Ann. Bertin.*) — Proventus agrorum et pratorum labore cultorum; *produits de la terre, récolte.* (*Præc. C. M.*) — Acquisitio conjugum stante matrimonio; *acquisition des époux pendant le mariage.* (*Lex Rip.*)

CONL. — Voces quæ non infra sunt quærendæ per COLL.

CONLATA. — Ut COLLATA.

CONLATERARIUS. — Transverso cognationis gradu junctus; *collatéral.* (A. 1059.)

CONLATERARE. — Ad latus esse; *être à côté de.* (A. 1027.)

CONLATERE. — *Conlatere se,* occultare, abscondere se; *se cacher.* (*A. SS.*)

CONLATOR. — Adulator; *flatteur.*

CONLAUDATIUM. — Consensus, conventio, pactum; *arrangement, accord, pacte.*

CONLECTOR. — Qui simul legit; *condisciple, compagnon d'étude.* (S. Aug.)

CONLIGARE. — Sese pariter obligare, uti solent qui de re aliqua paciscuntur; *s'engager mutuellement.* (*Tab. Vos.*)

CONLUMINARE. — Accendere, inflammare; *allumer.* (*Ch. C. C.*)

CONLUSIO. — Ut COLLUDIUM.

CONM. — *Vid.* per COMM.

CONMARTYRISARE. — Aliquem e medio tollere per martyrium; *donner le martyre.* (*Hist. Ingulf.*)

CONNESTABILIS. — Idem q. *Comes stabuli. Vid.* COMES.

CONNESTARIA. — Urbis regio; *quartier d'une ville.* (*St. Saon.*)

CONNEXITAS. — Pro *connexio*, affinitas. (*Ch. Angl.*)

CONNIBENTIA. — Pro *conniventia*, assensus. (A. 684.)

CONNIUS. — Signum cuneum quo nummi cuduntur; *coin monétaire.*

CONNIVENTIA. — Pactum, conventio; *accord, arrangement.* — Assensus; *assentiment, connivence.* (Gr. Tur.)

CONNIVERE. — Consentire; *être d'accord, consentir.* (*Vet. inscript.*)

CONNOTARIUS. — In officii notarii socius; *conotaire.* (Menag.)

CONNUBERE. — Pro *concumbere.* (Anast.)

CONNUS. — Angulus; *coin, angle.* (A. 1278.)

CONOSTABULUS. — Pro CONESTABULUS.

CONP. — *Vid.* per COMP.

CONPHILOSOPHUS. — In philosophiæ studio socius; *compagnon d'études philosophiques.*

CONPTUS. — Coctus; *cuvé.* (*Chartul. S. Wand.*)

CONQUA. — Ut CONCHA.

CONQUADRARE. — Adversari, contradicere; *contrecarrer.* (Brusch.)

CONQUADRATUS. — Scientia vel virtute ornatus, instructus.

CONQUATA. — Modus agri, ut CONCADA.

CONQUATERNARE. — Quaternatim jungere; *atteler quatre bêtes de front.* (*Vet. Gl.*)

CONQUAVARE. — Pro *concavare.*

CONQUEREMENTUM. — Acquisitio; *acquisition, biens acquis.* (A. 1226.)

CONQUERIMENTUM. — Ead. notione. (A. 1256.)

CONQUESTA. — Armis aut bello quæsitum, partum; *conquête, chose conquise.* (A. 1468.)

CONQUESTARE. — Bello et armis acquirere; *conquérir;* ol. *conquerre, conquester.* (Thom. Wals.)

CONQUESTATUS. — Armis acquisitus; *conquis, acquis par la force des armes.* (S. XIV.)

CONQUESTIO. — Ut CONQUESTA. (Pass.)

CONQUESTRARE. — Ut CONQUESTARE. (Thwroc.)

CONQUESTRATIO. — Ut CONQUESTA. (Pass.)

CONQUESTUS. — Quælibet bona quavis ratione acquisita, etiam quæ a patre et matre hæreditario jure quis possidet; *biens acquis n'importe comment, par héritage, guerre,* etc.

CONQUETA. — Mensuræ frumentariæ et vinariæ species. Idem q. CONCHA. (A. 1346.)

CONQUINISCERE. — Quiescere, cubare; *reposer, être couché.* (*Gl. Rodulph.*

CONQUIRERE. — Armis comparare; *conquérir.* (*Bart. Gl.*)

CONQUIRIMENTUM. — Ut CONQUEREMENTUM

CONQUISITE. — Vi armorum, jure belli; *par la force des armes, par droit de conquête.* (*A. SS.*)

CONQUISITOR. — Victor gentium, qui populos suo subegit imperio; *conquérant.* (A. 1196.)

CONQUISITUS. — Bona quæsita vel simul quæsita; *acquêts ou conquêts.* (*Cap. C. C.*)

CONQUISTA. — Bello quæsita; *conquête.* (*Conc. Hisp.*)

CONQUISTARE. — Acquirere armis seu alio modo; *acquérir par la force des armes ou autrement.* (Pass.)

CONQUISTUM. — Census; *redevance.* (*Tab. mon. S. And. Vienn.*) — Bona acquisita, ut CONQUISITUS. (*Ann. Ben.*)

CONQUISUS. — Devictus, superatus; *soumis, conquis.*

CONRADIUM. — Ut CONREDIUM.

CONRASERIA. — Officium CONRESARII; *office de conrasier;* ol. *conraserie; Vid.* CONRESARIUS.

CONREARIUS. — Ut CORREARIUS. (A. 1297.)

CONREATOR. — Qui pelles parat; *tanneur, corroyeur;* ol. *conréeur, conrour.* (A. 1345.)

CONREDIUM. — Bona quævis quæ ad victum, vestitum, cultumve inserviunt; *tout ce qui est nécessaire pour la nourriture, l'habillement,* etc, — *entretien.* (*Mon. Angl.*) — Convivia quæ dominis præstabantur a vassallis quoties per illorum terras pergebant; *droit de gîte ou de procuration, obligation où est le vassal de nourrir le seigneur et sa suite pendant qu'il voyage;* ol. *conroi, conrée; Vid.* GISTUM, PROCURATIO. etc. (A. 1157.)

CONREGIONALIS. — Ejusdem regionis; *qui est du même pays.*

CONREGIUM. — Ut CONREDIUM.

CONREGNARE. — Una cum alio regnare· *régner ensemble.*

CONREGNARDUS. — *Conregnardi solidi*, iidem q. CENSUALES.

CONREIUM. — Ut CONREDIUM. (*Chartul. S. Vand.*)

CONREIX. — Turma; *escadron, troupe, compagnie.* (A. 1212.)

CONRESARIUS. — Monachus qui fratribus *conredia* seu cibaria ministrare tenebatur; *frère cellérier;* ol. *conrasier.*

CONRESATOR. — Coriarius, alutarius; *corroyeur.* (*Ch. Mass.*)

CONRESIGNARE. — Aliquid alicui simul tradere, transcribere, traducere; *transmettre, résigner.*

CONREZARE. — Excipere, conredia parare, dare; *préparer, donner les aliments;* ol. *conrier.*

CONRIVALIS. — Concivis; *concitoyen.* (*A. SS.*)

CONROTUNDARE. — Rotundum efficere; *arrondir.* (*Vet. Gl.*)

CONSA. — Laterna cæca; *lanterne sourde;* ol. *esconse.* (*Cons. cœn. Flor.*)

CONSACERDOS. — Simul sacerdos, coepiscopus, collega in *sacerdotio; collègue dans le sacerdoce.* (Pass.)

CONSACRAMENTALIS. — Qui eamdem rem affirmat sacramento; *conjurateur, qui jure avec d'autres qu'un fait est ou n'est pas exact; Vid.* JURAMENTUM.

CONSACRANEUS. — Eorumdem sacrorum particeps; *qui participe aux mêmes cérémonies sacrées, corréligionnaire.* — Eodem sacramento obstrictus, conjuratus; *lié par le même serment, conjuré, conspirateur.*

CONSACRARE. — Pro *consecrare.* (*Vet. inscript.*)

CONSALANEUS. — Qui eodem sale utitur, contubernalis, conviva; *qui use du même sel, commensal.*

CONSCABINUS. — In *scabinatus* officio collega; *collègue dans l'échevinat.* (A. 1184.)

CONSCHOLASTICUS. — Condiscipulus; *condisciple.* (Flod.)

CONSCIENTIA. — *Conscientiam facere* : 1° religioni habere; *faire conscience* (Bern. de Breyt.); 2° notum facere; *faire savoir.* (*Chartul. S. Vict. Mass.*)

CONSCIENCIATUS. — Idem q. CONSCIENTIOSUS. (*A. SS.*)

CONSCIENTIOSUS. — Religiosus, qui omnes actus suos ad recti et æqui normam exigit; *consciencieux.* (*Chr. Bernt.*)

CONSCOPARE. — Scopis mundare; *balayer.* (Gotsel. mon.)

CONSCRIPTI. — Charta, contractus, libellus; *titre, charte, contrat.* (*Vet. form.*)

CONSCRIPTIO. — Subscriptio; *signature, subscription.* (*Hist. S. Germ. Prat.*)

CONSECRANEUS. — Ut CONSACRANEUS.

CONSECRARE. — Terminum constituere, figere; *borner, établir des limites.* (*Vet. agrim.*)

CONSECRARI. — Baptizari; *être baptisé.* (Pasch. episc. Lilybit.) *Consecrari* alicujus sancti corpus dicitur, cum e terra eximitur honoris erga, atque inter sacras reliquias fidelibus exponitur venerandum. (*Ann. Mutin.*)

CONSECRATUS. — Baptizatus; *qui a reçu le baptême.* — (Pasch.) *Monialis consecrata*, abbatissa; *abbesse.* (A. 1222.)

CONSECRETALIS. — Domesticus, familiaris; *serviteur, domestique.* (A. 980.) — Secretorum particeps et conscius; *confident.* (*A. SS.*)

CONSECTANEUS. — Ejusdem sectæ; *qui est de la même secte, corréligionnaire.* (Sid.)

CONSEDERE. — Invadere, per vim auferre; *s'emparer, prendre de force.* (*Antiq. Fuld.*)

CONSEGALE. — Secale; *seigle.* (Ap. Brus.)

CONSEGALLUM. — Ead. notione. (*Ch. Eccl. Mass.*)

CONSENTANEUS. — Conscius, particeps; *qui est dans la confidence, dans le secret, complice, qui participe.* (*Script. rer. Fr.*)

CONSENTIA. — Pactum, conventio; *pacte, convention.* (A. 835.) — Consensus; *accord, conformité de sentiments, unanimité.* (A. 1006.)

CONSENTIARIUS. — Ut CONSENTANEUS. (*Leg. Norm.*)

CONSENTIATIVUS. — Ead. notione.

CONSENTIMENTUM. — Consensus; *consentement.* (*Chartul. Eccl. Apt.*)

CONSEQUENTIA. — Ut *consensus.* (Lamb.)

CONSEQUERE. — Pro *consequi.* (Mab., *Lit. Gal.*)

CONSEQUUTIUM. — Pro *consequentia.* (Pet. Cell.)

CONSERGIA. — Custos mulier, seu uxor consergii; *Vid.* CONSERGIUS. (A. 1202.)

CONSERGIUS. — Custos; *garde, conservateur, concierge.*

CONSERVA. — Vivarium ubi pisces conservantur; *réservoir, vivier.* (*Cons. Brag.*) — *Conservæ*, fœderatæ naves, quæ eumdem cursum tenentes sibi mutuam operam promittunt; *conserves, navires qui font route ensemble pour se prêter un mutuel appui.* (*Sal. Mal.*)

CONSERVAGIUM. — Navis, ut CONSERVA. (*St. Mass.*)

CONSERVANTIA. — Conservatio; *conservation, maintien.*

CONSERVATIA. — Ead. notione. (A. 1394.) — Rescriptum seu mandatum quo pontifex sibi reservat collationem quorumdam beneficiorum; ut RESERVATIO. (*Ch. Angl.*)

CONSERVATIO. — Officium seu jurisdictio *conservatoris* universitatum; *charge et dignité de gardien des privilèges d'une université.* (R. Goul.)

CONSERVATOR. — *Conservatores* appellati quorumdam generum ministri : *Conservatores privilegiorum universitatum, conservatores Judæorum*, etc.

CONSERVATORIA. — Rescripti pontificii species; *Vid.* CONSERVATIA. (A. 1365.)

CONSERVATORIALIS. — *Conservatoriales litteræ*, quibus conservatores privilegiorum instituuntur. (A. 1394.)

CONSERVATORIUM. — Idem q. *Litteræ conservatoriales ; Vid.* CONSERVATORIALIS. (Pez.) — Vivarium ubi pisces conservantur; *réservoir, vivier.* (A. 1374.)

CONSETTUM. — Frumentum cum secali mistum, f. pro CONSELLUM. (A. 1234.)

CONSIALIUM. — Ut CONSEGALE. (A. 1250.)

CONSIDERABILIS. — Spectandus, laudabilis. (*Conc. Hisp.*)

CONSIDERANTIA. — Ut CONSIDERATIO. (*Ch. Navar.*)

CONSIDERARE. — Decernere, re expensa et considerata judicare; *décider, résoudre après examen.* (*Epist. C. M.*)

CONSIDERATIO. — *Consideratio curiæ*, decretum, judicium curiæ; *décision, jugement d'un tribunal.* (*Lex Long.*)

CONSIGNAMENTUM. — Depositio; *consignation.*

CONSIGNARE. — Concedere, tradere; *accorder, donner, livrer.* (Mur.) — Fronti baptizati oleo signum crucis, seu *confirmationis* sacramentum impertiri baptizato; *faire sur*

le front d'une personne que l'on baptise le signe de la croix avec l'huile sainte, ou administrer à un baptisé le sacrement de confirmation. — Signo sanctæ crucis alicui benedictionem impertiri; *donner la bénédiction à quelqu'un.* (S. Cypr.) — Judici sistere; *comparaître devant le juge.* (*St. Cad.*)

CONSIGNATIO. — Probatio per *signa* seu per chartas; *démonstration, preuve de l'exactitude d'une chose en exhibant des titres.* (*Cap. Radelc. Benev. princ.*) — Sacramentum confirmationis; *sacrement de confirmation.* (A. 857.) — Concessio, traditio; *investiture, cession.* (*Ch. mon. Gell.*)

CONSIGNATORIUM. — Locus in quo baptizati confirmantur; *lieu où l'on donne la confirmation à ceux qui ont reçu le baptême.* (Joan. Diac.)

CONSIGNATUS. — Signo sanctæ crucis benedictus; *qui est béni.* (Ruin.)

CONSILIABULUM. — Locus ubi multorum martyrum ac sanctorum corpora quiescunt. (*A. SS.*)

CONSILIARE. — Consilium dare; *donner un conseil, conseiller.* (*A. SS.*) — Consilium inire adversus aliquem, mortem alicui clam machinari; *machiner quelque chose contre quelqu'un, conspirer contre sa vie.* (Pass.)

CONSILIARI. — Ad consilium convenire, consilium inire, de re aliqua consultare. (*Gl. Gotof.*)

CONSILIARIS. — Consiliarius; *qui conseille, conseiller.* (Pass.)

CONSILIATOR. — Ead. notione. (*Vet. Gl.*) — Auctor, suasor; *instigateur, promoteur.* (A. 1237.)

CONSILIATORIUM. — Locus consiliorum; *lieu où se donnent les conseils.* (Ugut.)

CONSILIATURA. — Quæstio consulenda; *affaire à examiner, à consulter.* (A. 1360.)

CONSILIOSE. — Prudenter, cum consilio; *avec prudence et circonspection.* (Fred.) — Per insidias; *par des piéges.* (Fred.)

CONSILIS. — Pro CONSUL.

CONSILIUM. — Dies qui concedebatur reo ut ei de actore respondendo caveretur; *délai accordé à l'accusé pour présenter sa défense;* ol. *jour de conseil.* — Cœtus, quomodo adhuc *conseil* vocant Galli cœtum consiliariorum. — Favor, consensus, laudimium. (A. 1103.)

CONSIMULARE. — *Assimilare,* simul cogere; *assembler.*

CONSINA. — Consobrina; *cousine.*

CONSISTENTES. — Sic dicti ii qui cum aliis fidelibus stantes orabant, necdum tamen ad sacramenta admittebantur.

CONSISTERE. — Stare, certum esse; *être certain.* (*Vet. cod.*)

CONSISTORIUM. — Quivis locus ubi consistitur; *tout lieu où l'on existe, où l'on se tient, lieu de séjour.* Ita Tertullianus terram in qua homines consistimus *consistorium* vocat. — Vestibulum, porticus, locus ubi consistunt qui ad januas ædis præstolantur donec in eas admittantur; *vestibule, portique.* (Pass.) — Locus cubiculariis additus in quo excubabant quo paratiores essent ad domini præcepta; *chambre où se tiennent les domestiques, antichambre.* (Sid.) — Locus in quo princeps de rebus publicis consultat ac deliberat cum suis consistorianis; *salle du conseil du chef de l'Etat, conseil du chef de l'Etat.* (*Cod. Th.*) — Exedra ædi sacræ adjuncta, in qua forte consistebant sacerdotes de rebus sacris cum episcopo disceptaturi; *salle de réunion jointe aux églises pour servir aux conférences du clergé et de l'évêque.* (*Ch. eccl. Cornut.*) — Thronus excelsior; *trône, siége élevé.* (*A. SS.*) — Consessus episcoporum aut presbyterorum; *assemblée du clergé, synode, consistoire.* (*Cærem. Rom.*) — Cœtus hominum simul et una consistentium, collegium scabinorum; *assemblée publique, réunion des magistrats municipaux d'une ville.* (A. 1370.)

CONSITI. — F. idem q. CURTARII vel CORTASIANI. (*Ch. Edward. I reg. Angl.*)

CONSITUS. — Ut commistus vel conditus: « Gemens dico, cum absinthium meum respicio, cum *consita* melle vocula vestra deprehendo. » (Mart.)

CONSOBRINUS. — Patruelis; *cousin germain.* (*A. SS.*)

CONSOLAMENTUM. — Ita manus impositionem et baptismum appellabant Cathari hæretici.

CONSOLARE. — Manus imponere, baptismum conferre; *Vid.* CONSOLAMENTUM.

CONSOLATI. — Paterini hæretici sic appellati quod *consolamentum* suis impertirent.

CONSOLATIO. — Serotina cœna quæ post collationem fiebat a monachis, qui, quod vice *consolationis* et gratuitæ refectionis, post impensas orationi et lectioni horas complures iis impertiretur, detorto inde vocabulo, *consolationem* hanc refectionem pro collatione appellarunt. (Crodeg.) — Denariorum distributio quæ canonicis fiebat, ab annuo reditu beneficii districta. (*St. cap. Ganders.*) — Cæremonia qua aliquis inter Catharos admittebatur, idem q. CONSOLAMENTUM. (A. 1244.) — Solatium, auxilium; *soulagement, aide.* (*Vet. form.*)

CONSOLATUS. — Interdum pro CONSULATUS.

CONSORCIA. — Ut CONSORTIA.

CONSOROR. — Virgo muliervo quæ se suaque, vel saltem bonorum suorum partem aliquam obtulerat ecclesiæ seu monasterio ea vel simili ratione qua *oblati*; *Vid.* OBLATUS.

CONSORS. — Conjux, uxor; *épouse.* (A. 1338.) — Vicinus; *voisin, qui est proche.* (*St. Ast.*) — Pro CONCORS, unanimis. (Acher., *Spic.*)

CONSORTARE. — Limites habere consortes, vicinos et eosdem; *avoir des limites communes, être limitrophe.* (*Chartul. Apt.*)

CONSORTARI. — Ead. notione. (A. 1050.)

CONSORTES. — Ejusdem agri vel dominii participes, qui sortes suas vicinas habent; *voisins, co-propriétaires du même champ ou du même fief.* (*Leg. Wisig.*) — Fines agrorum, termini; *limites, bornes des champs.* (A. 1032.) — *Consortes coloni,* qui vicinos agros colunt, arant; *colons, fermiers qui font valoir des terres voisines.* (*Ch. ap. Guic.*)

— *Consortes* dicuntur in libris feudorum dominus et vasallus quasi σύμμαχοι, ejusdem militiæ socii.

CONSORTIA. — Societas, collegium; *réunion, communauté, corporation.* — Ager, dominium, vel prædium cujus plures sunt participes; *terre, seigneurie, métairie qui appartiennent à plusieurs en même temps.* (*St. Cad.*)

CONSORTIALIS. — Sodalis, socius; *associé, compagnon.* (*Cod. Th.*)

CONSORTIARE. — In consortium admittere, vel simul partiri. (A. 1247.)

CONSORTIUM. — Conventus et congregatio presbyterorum, cum scilicet invicem de rebus ecclesiasticis et parochiarum suarum deliberant; laicorum pia societas, sodalitium; *assemblée de prêtres, synode, conférence; confrérie.*

CONSPALATIUS. — Comes palatii; *comte du palais.*

CONSPARSUS. — Aspersio aquæ benedictæ, quæ *aqua aspersionis* dicitur; *aspersion d'eau bénite.* (Anast.)

CONSPECTARE. — Conspicere, videre; *apercevoir, voir.* (*A. SS.*)

CONSPECTOR. — Qui conspicit, videt; *celui qui aperçoit, qui voit.*

CONSPERSIO. — Panis eucharisticus; *pain eucharistique.* (Pasch. Radb.)

CONSPICABILIS. — Qui conspici potest, visibilis; *qui peut être vu, visible.* (Vigil. Taps.)

CONSPICATOR. — Speculator, explorator; *qui va à la découverte, explorateur, espion.* (Alb. Muss.)

CONSPIRARE. — Simul sentire et credere; *avoir les mêmes sentiments et les mêmes croyances.* (*Conc. Hisp.*)

CONSPIRATRIX. — Monialis; *nonne, religieuse.* (*Cap. ord. Cist.*)

CONSPONSALIS. — Commater; *commère.*

CONSTA. — Pro COSTA, clivus, latus montis; *Vid.* COSTA.

CONSTABULARIA. — Dignitas comitis stabulorum; *connétablie.* — Centuria militaris; *compagnie de soldats.*

CONSTABULARIUS. — Idem q. *comes stabuli*; *Vid.* COMES.

CONSTABULATUS. — Ut CONSTABULARIA. comitis stabuli dignitas.

CONSTABULIS. — Idem q. *comes stabuli*; *Vid.* COMES.

CONSTABULUS. — Ead. notione.

CONSTAMENTUM. — Ut CUSTUS. (Ord. Vit.)

CONSTANCIO. — Pro *constitutio*: «Item hac irrefragabili *constantione* sauximus.» (*Ord. Ph. IV, reg. Fr.*)

CONSTANGIA. — Ut CUSTUS. (A. 1233.)

CONSTANTIA. — Expensæ, impensæ; *dépense*; ol. *constance.* (A. 1189.)

CONSTANTINUS. — Solidus, moneta aurea imperatorum Constantinopolitanorum; *constantinat monnaie des empereurs de Constantinople.*

CONSTARE. — Pro *stare*; *demeurer.* (*Lex Bav.*)

CONSTELLATUS FRATER. — *Vid.* FRATER.

CONSTERNATUS. — Prostratus; *prosterné.* (*Brev. Par.*)

CONSTIPENDIALIS. — Particeps stipendii. (*A. SS.*)

CONSTIPULATIO. — Contractus stipulando confirmatus; ut STIPULATIO. (A. 706.)

CONSTITUCIA. — Præstatio quæ ex *constituto* solvitur. (A. 1268.)

CONSTITUTIO. — Ead. notione. (*Ch. mon. Mur.*)

CONSTITUTOR. — Qui pro alio se soluturum promittit, vel aliqua facturum, et alterius in se transfert obligationem; *celui qui se met au lieu et place d'un autre.*

CONSTITUTUM. — Decretum; *loi, règle établie.* (*Vet. Gl.*) — Dies constitutus, præfinitus; *jour déterminé, fixé.* (*Lex Long.*) *Ponere constitutum*, diem constituere; *déterminer, fixer un jour.* (*Ibid.*)

CONSTORIA. — Idem q. CUSTUS. (*Inst. Eccl. Const.*)

CONSTRINGERE. — Cogere, coercere; *contraindre.* (*Leg. C. M.*)

CONSTRINGIBILIS. — Qui ex jure coerceri potest; *qui peut être juridiquement contraint à.* (A. 1401.)

CONSTRUCTOR. — Qui construendis aut reparandis ædificiis invigilat; *surveillant de travaux de construction ou de réparation, architecte.* (*St. eccl. S. Laur. Nom.*)

CONSTUMA. — Pro COSTUMA.

CONSTURA. — Ut COUSTURA.

CONSUA. — Vox scripta per abbreviationem pro CONSTUMA. (A. 1228.)

CONSUENTER. — Pro consuetudine; *selon la coutume.* (A. 1291.)

CONSUETA. — Liber ritualis; *Vid.* CONSUETUDINARIUS. (*Conc. Hisp.*)

CONSUETUDINALITER. — Ex more; *selon la coutume.* (*Conc. Hisp.*)

CONSUETUDINARIUM. — Præstatio, idem ac CONSUETUDO.

CONSUETUDINARIUS. — Consuetus; *habituel, ordinaire.* — Liber ritualis in quo Officiorum divinorum ritus formulæque describuntur, in quo consuetudines conventuales et monasticæ exaratæ sunt; *rituel* (Brompt.) — Consuetudinibus seu tributis obnoxius, villanus; *homme sujet aux services féodaux, serf, vilain;* ol. *coustumier.* (A. 1092.) *Terra consuetudinaria*, tributis obnoxia; *terre sujette aux redevances féodales, terre roturière.*

CONSUETUDO. — Lex municipalis, et quævis alia, sive ex consuetudine recepta, sive etiam litteris exarata; *loi quelconque, écrite ou non.* (Pass.) *Consuetudo maris*, qua res maritimæ reguntur; *coutume de la mer, recueil de règlements sur la navigation.* (A. 1383.) — Regula monastica, seu vivendi ratio monastica; *règle monastique.* (*Ch. Mur. mon.*) — Menstruus sanguis feminarum, qui consueto tempore redit; *flux menstruel.* (Alex. Iatrop. interp.) — Præstatio, pensitatio, quæ ex consuetudine præstatur, sive pecunia, sive aliis rebus, aut etiam servitiis, cujus initium ignoratur et a quo inducta;

redevances en nature ou en espèces; ol. *coutume.* (Pass.) *Consuetudines burgi,* quæ a burgensibus seu burgorum incolis solvuntur. (*Gal. Ch.*) *Consuetudo comitis* aut *consularis,* quæ comiti vel ratione comitatus debetur. (A. 1423, 1068.)—*Consuetudo judiciaria,* districtio, multa a judice irrogari solita. *Consuetudo jacendi et comedendi,* idem q. *jus gisti et procurationis; Vid.* GISTUM et PROCURATIO. (A. 1143.)

CONSUL. — Comes; *comte.* — Consiliarius; *conseiller.* — Oppidi magistratus; *magistrat municipal, échevin;* ol. *consul, cossoul, consau,* etc. — Qui in emporiis seu portubus maris mercatorum jura ac merces tuetur; *consul, agent diplomatique.* (*St. Mass.*) — Mercator electus ad dirimendas lites sociorum; *consul, prudhomme.* (A. 1563.)

CONSULARE. — Consilium dare; *conseiller.* (A. 1284.)

CONSULARITAS. — Comitatus, dignitas comitis; *comté, dignité de comte.* (A. 1149.)

CONSULARIUS. — Consiliarius, consiliorum particeps; *conseiller.* (A. 550.)

CONSULATOR. — Eod. sensu. (Joan. Brompt.)

CONSULATUS. — Comitatus, comitis districtus; *comté;* ol. *consolat.* (*Ch. Angl.*) — Dignitas amiralii seu supremi rerum præfecti apud Saracenos; *émir.* (*Eulog. Tolet.*) — Consiliariorum conventus; *assemblée de conseillers, conseil.* (Joan. a Leyd.) — Munus *consulis* qui mercatorum jura tuetur emporiis et portubus; *consulat, fonctions diplomatiques.* (*St. Mass.*) — Collegium *consulum* seu scabinorum, eorumdem officium et dignitas; *consulat, échevinage, corps des échevins, et office d'échevin.* (A. 1268.) — Locus ubi congregantur *consules* seu scabini; *hôtel de ville.* (A. 1308.) — *Consulatum dare,* missilia spargere, quod consules facere solebant cum magistratum adibant. *Consulatus curiæ,* summa rerum ac præcipua administratio. (A. 1066.) *Post consulatum,* formula litteris vel actis ascribi solita (imp Rom.), cum scilicet qui tum hoc anno quo scribebantur, consules creati essent, ignoraretur, et necdum nuntius Constantinopoli, ubi designari solebant, in regiones remotiores, scilicet in Africam, ubi ejusmodi formula præsertim ascripta legitur, allatus est.

CONSULTA. — Consultatio, deliberatio; *action de délibérer, examen, consultation, délibération.* (*A. SS.*) *Consultam facere,* consulere; *délibérer.* (*St. Gen.*)

CONSULTUM. — Relatio ad principem super aliquo dubio a judice facta. (*Cod. Th.*)— Sermo, res ipsa de qua consulitur; consilium per quod alicujus utilitati consulitur. (S. Eulog.)

CONSULTUS. — Consilium; *conseil.* (A 863.) *Consultus regius,* consessus consiliariorum regiorum; *conseil du roi.* (A. 1120.)

CONSUMMATIO. — Forte Officium divinum et oratio sic dicta, quod sint opus *consummatum* seu perfectum. (*Can. Hib.*) — Opus ex diversis auctoribus collectum; *Vid.* CONSUMMATUM. (*Dig.*)

CONSUMMATOR. — Perfector, qui consummat et perficit; *qui accomplit, qui achève.* (S. Cypr.)

CONSUMMATUM. — Succus ex decoctis carnibus expressus; *consommé.* (*A. SS.*)

CONTABRUM. — Ut CANTABRUM.

CONTADINA. — Uxor; *épouse.* (Barel.)

CONTADINUS. — Accola; *qui habite auprès, voisin.* (*A. SS.*)

CONTADOR. — Calculator, præfectus ærarii; *calculateur, caissier, trésorier.* (*A. SS.*)

CONTADORIA. — Ærarium, seu locus ubi numeratur pecunia; *trésor, caisse.* (*A. SS.*)

CONTAGIARE. — Citare, in jus vocare; *citer en justice, assigner; Vid.* ATTACHIARE.

CONTAGIATUS. — Contagione correptus; *atteint par la contagion.* (*A. SS.*)

CONTAGIUM. — *Contagium originale,* peccatum originale: *péché originel.* (A. 1180.)

CONTALAGIUM. — Tributum pro frumenti mensuratione solutum; *droit de mesurage.* (A. 1220.)

CONTALATA. — Comitis seu castellani districtus, ut videtur; *comté, châtellenie.* (A. 1336.) — Jus quoddam sed ignotum. (A. 1362.)

CONTALIA. — Ut CONTALAGIUM.

CONTALIATUM. — Eod. sensu. (A. 1242.)

CONTALIS. — Qui pertinet ad comitem; *de comte, comtal :* « Terra *contalis.* »

CONTAMEN. — Pro CANTAMEN, incantatio.

CONTAMINA. — Pro CONDAMINA. (A. 1222.)

CONTAMINIA. — Ead. notione. (A. 1056.)

CONTANGERE. — Invadere, usurpare, manum afferre; *envahir, s'emparer, usurper, mettre la main sur.* (S. VII.)

CONTANTUS. — Numeratus; *compté. Pecunia contanta: argent comptant.* (*A. SS.*)

CONTASSARE. — Acervare, congerere; *entasser.* (A. 1397.)

CONTASTATUS. — Captus, interceptus; *saisi, arrêté, empêché.* (*A. SS.*)

CONTATA. — Modus agri, ut CONCHADA. (A. 1304.)

CONTECTALIS. — Sub eodem tecto habitans, uxor, conjux; *qui habite sous le même toit, époux.* (Ditm.)

CONTECTILIS. — Ead. notione. (*A. SS.*)

CONTEMPERARE. — Obtemperare; *obéir.* (A. 559.)

CONTEMPLATIO. — *Nostri contemplatio,* id est nostri ergo vel causa; *à cause de nous, par égard pour nous*

CONTEMPORALIS. — Æqualis, coetaneus, æquævus; *du même temps, du même âge, contemporain.* (Ditm.)

CONTEMPORARE. — Esse eodem tempore; *être du même temps.* (Tert.)

CONTEMPSA. — Contemptus, neglectus. *mépris, dédain.* (*Conc. Hisp.*)

CONTEMPTIO. — Contentio, controversia; *discussion, dispute.* (A. 1187.)

CONTENDERE. — Extendere, exponere. (Hincm.) *Contendere testamentum,* contendere ut irritum fiat, illud rescindere. (A. 1212.)

CONTENEMENTUM. — Quod cuique ad sumptus necessarios sufficit, ut CONTINENTIA.

CONTENERARE. — Tenerum facere, macerare; *attendrir.*

CONTENTARE. — Satisfacere; *contenter.* (Ach., *Spic.*) — Placare; *apaiser, calmer.* (A. 1482.) — Assentiri, consentire; *consentir.* (A. 884.)

CONTENTATIO. — Satisfactio; *contentement.* (A. 1409.)

CONTENTIBILITER. — Animo contendendi seu pugnandi. (A. 1358.)

CONTENTOR. — Vox notariis Galliæ usitata qua jura exsoluta esse et se *contentos* profitebantur.

CONTENTUS. — Numeratus. *In contento vendere, vendre argent comptant.* (Mart., *Ampl. Col.*)

CONTERIBUSTERIUS. — Homo conditionis obnoxiæ, qui tributa domino tenetur exsolvere. *Vid.* TRIBUTALIS. (A. 1171.)

CONTERNARE. — *Ranger par trois, trois à trois:* — *Vitula conternans,* id est tertium annum agens, robusta.

CONTERNATIO. — Sors ea quæ in tres partes dividitur; *lot d'un partage en trois.*

CONTESSARARE. — Amicitiam, societatem inire cum aliquo; *contracter des liens d'amitié avec quelqu'un.* (Tert.)

CONTESSERATIO. — *Contesseratio hospitalitatis; commerce d'amitié.* (Tert.)

CONTESTA. — Servitii genus quo subditi sepimenta dominorum contexere tenentur; *obligation où sont les vassaux d'établir et de tenir en bon état les clôtures des terres du seigneur.* (A. 1194.)

CONTESTABILIS. — Pro *comes stabuli, Vid.* COMES.

CONTESTADA. — *Vid.* CONTESTATIO.

CONTESTARE. — Donare; *donner.* (A. 936.) — Admonere, monere; *avertir, prévenir.* (*Cap. C. M.*) — *Contestare litem,* litigare, repugnare; *plaider, débattre, avoir différend.* (A. 1481.

CONTESTATA. — *Vid.* CONTESTATIO.

CONTESTATIO. — *Litis contestatio; ouverture des débats judiciaires par l'appel des témoins.* (*Lex Long.*) — Libellus, scriptura; *écrit, billet.* (*Cod. Th.*) — Testatio; *attestation, certificat.* (*Conc. Arel.* II.) — *Contestatio, contestada* seu *contestata* in quibusdam instrumentis dicitur *præfatio* seu oratio quæ canoni præmittitur, qua disponuntur sacerdos et populus ad tremendorum mysteriorum confectionem; *la préface de la Messe.*

CONTESTATORIUS. — *Contestatorii apices,* litteræ testium munimine confirmatæ; *attestations, certificats, pièces revêtues de la signature des témoins.* (*Script. rer. Fr.*)

CONTESTIS. — Una cum aliis ejusdem rei testis; *qui est témoin avec d'autres dans la même affaire.* (A. 1340.)

CONTESTUM. — *Regestum* publicum; *registre.* (Lam.)

CONTESTUS. — Lis, altercatio; *contestation, discussion, débat, procès;* ol. *contest.*

CONTHORALIS. — Conjux, uxor, interdum etiam maritus; *mari, épouse.* (Pass.)

CONTIGER. — Funambulus, sic dictus quod ad librandum corpus gerat contum; *funambule, danseur de corde.* (S. Paulin.)

CONTIGIA. — Pro CORRIGIA.

CONTIGUARI. — Contiguum esse; *être voisin, contigu.*

CONTIGUATUS. — Pro CONTIGUUS, vicinus. (*Ch. Eccl. Const.*)

CONTIGUITAS. — Amicitia, cognatio; *amitié, parenté.* (*Bart. Gl.*)

CONTILE. — Dominium, comitatus; *domaine, comté.* (A. 1246.)

CONTILIS. — Ad comitem spectans; *de comte, comtal.* (A. 1400.)

CONTINENS. — Dicitur de campo pluria arpenta terræ continenti nullo medio separata; *se dit d'une terre qui comprend plusieurs arpents qui se tiennent.* (A. 1248.) *In continenti,* statim, illico; *incontinent.*

CONTINENTES. — Sic dicti : 1° qui et in castitate vivunt et a sæcularibus prorsus abstinent; 2° viri qui ab uxoribus et feminæ quæ a maritis abstinent; 3° fratres et sorores tertii ordinis fratrum Minorum instituti ab ipso S. Francisco.

CONTINENTIA. — Synopsis, argumentum, tenor instrumenti; *contenu d'un écrit.* (*Vet. Gl.*) — Continuitas, complexus, amplexus; *étendue, contenance.* (Pass.) — Quod cuique ad sumptus necessarios sufficit; *ce qui est nécessaire pour l'entretien d'une personne.* (Greg. M.) — Contrectatio; *maniement.* (*C. Aur.*) — Habitus moris et gestus conformatio; *contenance, maintien.* (*A. SS.*) — Status, dispositio; *contenance.* (Ben. ab Pet.) — Septum, ambitus; *enceinte.* (*Ch. Arag.*) — Agendi ratio; *conduite, manière d'agir.* (A. 1240.) — Castitas, abstinentia a mulieribus; *continence.* (*Vet. Pœnit.*)

CONTINERE. — Alere, sumptus suppeditare; *entretenir.* (Greg. M.)

CONTINGATUS. — Contiguus; *voisin, contigu.* (A. 1388.)

CONTINUARE. — Consectari; *poursuivre.* (A. 1442.) *Continuare ecclesiam,* in ea continuo ministrare. (*Vet. Cærem.*)

CONTINUARI. — Continuum seu contiguum esse; *être voisin, limitrophe, contigu.* (A. 1139.)

CONTIQUALIS. — Ut CONTINGATUS.

CONTORATUS. — Fossatis vinctus et circumdatus; *ceint et entouré de fossés.* (*Script. rer. Fr.*)

CONTORIUM. — Modus agri qui in flexum vadit, a Gall. *contour,* ambitus, circuitus. (A. 1276.)

CONTORNARE. — Ambire, circumdare; *entourer.* (*Chartul. Eccl. Ling.*)

CONTORNATUS. — Bene *tornatus,* concinnus; *plein de goût, bien proportionné, bien tourné.* (Mart., *Ampl. Col.*)

CONTORNERIÆ. — Fossata quæ agrum cingunt et circumdant; *fossés de ceinture d'un champ.*

CONTORTIA. — Ager ubi contortæ seu viminea vincula crescunt; *champ où croît l'osier.* (A. 1406.)

CONTRA. — Circa, versus, erga; *vers, à l'époque de, à l'égard de, envers.* — Prope, juxta; *contre.* — Apud; *chez, auprès de.* — Pro; *pour, en échange de.* — Obviam; *contra aliquem,* eo invito; *malgré lui.* — *Contra se,* e regione; *contre* (*Vet. inscript.*)

CONTRABANNUM.—Merces *banno* interdictæ; *marchandises de contrebande.* (A. 1445.)
CONTRABARE. — Adversari, contradicere, refutare; *lutter contre, contredire, réfuter.* (Isid.)
CONTRACAMBIUM.— Permutatio; *échange.* (Greg. VII PP.) — Clarigatio; *représailles.* (*St. Verc.*)
CONTRACAUSARIUS.— Reus, in jus vocatus; *inculpé.* (A. 878.)
CONTRACAUSATOR. — Ead. notione. (*Leg. Henr. reg. Angl.*)
CONTRACLAVIS. — Falsa clavis; *fausse clef;* ol. *contre-clef.* (A. 1250.)
CONTRACTA. — Ut CONTRATA.
CONTRACTIO. — Contractus, conventus, pactio; *accord, arrangement.* (A. 1291.)
CONTRACTISTA. — Notarius, contractuum scriba; *notaire, celui qui écrit, qui rédige les contrats.* (*St. com. Ven.*)
CONTRACTORIUS. — *Domus contractoria,* xenodochium; *hospice.*
CONTRACTUS. — Territorium, regio; *pays, contrée.* (*A. SS.*) — Mancus, membris captus; *manchot, mutilé, estropié.* (*Vet. cod.*) Conterraneus; *compatriote.*
CONTRACTIO. — Ipse *contracti* morbus; *mutilation, paralysie, perclusion.* (*Vet. Gl.*)
CONTRADA. — Regio; *pays, contrée.*
CONTRADERE. — Tradere, donare; *livrer, donner.* (Pass.)
CONTRADICENTIA. — Lis, quæstio, controversia; *procès, discussion, débat.* (A. 1395.)
CONTRADICERE. — Interdicere, vetare; *interdire, défendre.* (A. 847) — Renuere, denegare; *refuser, ne vouloir ni recevoir, ni donner, rendre,* etc. (A. 794.) *Contradicere jussionem,* nolle recipere; *refuser de recevoir.* (*Lex Baiw.*) *Contradicere scrutinium,* domum ad quærendum intrare cupientem prohibere; *défendre l'entrée de sa maison à celui qui veut y pénétrer.* (*Lex Rip.*)
CONTRADICTARIA.— Oppositio, contradictio; *contradiction, objection.* (*Conc. Const.*)
CONTRADICTUM. — Controversia; *contredit.* (Mad.) — Appellatio seu provocatio ad superiorem judicem, qua inferioris sententia *contradicitur; appel.* (A. 1155.)
CONTRADICTUS. — Cui contradicitur, adversus quem lis movetur. (A. 1198.) — Contradictio. (A. 869.)
CONTRADITIO.—Donatio, traditio; *donation, livraison.* (*Conc. Hisp.*)
CONTRADITUS. — Donatus; *donné.* (S. IX.)
CONTRADRUTUM. — Quasi *contra directum,* contra jus; Gal. *contre-droit.*
CONTRADUPLUM. — Dupla multa; *double amende.* (A. 1210.)
CONTRADUTUS. — Pro CONTRADITUS.
CONTRAFACERE. — Imitari, effingere imitando; *contrefaire.* (A. 1287.) — Absolvere, perficere; *terminer, finir.* (A. 1360.)
CONTRAFACTURA.—Imitatio; *imitation, contrefaçon.* (Rym.)
CONTRAFACTUS. — Fictus, suppositus; *supposé, contrefait.* (*Ann. Ben.*)
CONTRAGAGIUM.—Jus quod dominis feudalibus competit quo possunt pro rei suæ ablatæ ab aliis vindicatione, eorum pariter sibi asserere ac retinere; *contre-gage.* (A. 1246.)
CONTRAHERE. — Protrahere (Rym.), acquirere (a. 1241), licitando cunctari; *prolonger, acquérir, marchander.*
CONTRALITTERA. — Arcana syngrapha alterius vim imminuens; *contre-lettre.* (A. 1482.)
CONTRAMAGISTER. — Prorela, secundus a præfecto turbæ nauticæ; *contre-maître.* (Rym.)
CONTRAMANDAMENTUM.—Præceptum, monitumve posterius priori præcepto vel monito contrarium; *contremandement.*
CONTRAMANDARE. — Dare præceptum secundum primo contrarium; *contremander.* (*Ch. Dalph.*)
CONTRAMANDATIO. — Excusatio legitima quam quis in judicium vocatus coram judice per procuratorem, aut per alium proponit quominus juri stare possit; *excuse, moyen pour différer un ajournement personnel;* ol. *contremand.*
CONTRAMANDATUM. — Ead. notione.
CONTRAMURALE. — Prætentum muro propugnaculum; *ouvrage avancé, fortification établie devant un rempart.* (Rym.)
CONTRAPARARE. — Præparare; *préparer, disposer.* (*St. Gen.*)
CONTRAPELLATIO. — Actio, calumnia, repetitio; *action judiciaire, réclamation, demande.* (A. 1048.)
CONTRAPESIUM. — Æquipondium; *contre-poids.* (*St. Laur.*)
CONTRAPLEGIAMENTUM.—*Plegium* seu vadimonium a reo datum, qui contra actorem causam suam est persecutus; *caution, gage;* ol. *contre-appleigement. Vid.* PLEGIUM.
CONTRAPLEGIATIO.—Fidejussio; *caution;* ol. *contre-pleige.*
CONTRAPLEGIUM. — Ut CONTRAPLEGIAMENTUM.
CONTRAPLEGIUS.—Sponsorum sponsor; *le répondant de la caution, certificateur;* ol. *contre-pleige.*
CONTRAPONDUS. — Ut CONTRAPESIUM.
CONTRARATIO. — *Contraratio sanctorum;* sortilegii seu præstigii species.
CONTRARATIONATIO. — Syllogismus; *syllogisme.* (Iso.)
CONTRARE.—Pro *contra ire; aller à l'encontre.* (*Ch. Ital.*)
CONTRARIA. — Pars altera; *partie adverse;* ol. *contrepart.* (A. 1022.)
CONTRARIARE.— Contra ire, adversari; *contrarier.* (*Chartul. S. Wand.*)
CONTRARIARI. — Conviciis et maledictis insectari. (A. 1204.)
CONTRARIETAS. — Molestia; *désagrément, chagrin, contrariété.* (Sid.)
CONTRARIOSUS.— Contrarius, molestus, calamitosus; *défavorable, malheureux, contrariant.* (A. 1302.)
CONTRARIUS. — Dæmon, diabolus; *le démon, le malin esprit, Satan.* (*Vet. Gl.*) — Qui molestiam infert, qui aliquem in rei cujuspiam possessione turbat; *celui qui inquiète, qui trouble quelqu'un dans la possession d'une chose.* (B. Bened. VIII PP.)—*Contrarium facere,* molestiam inferre; *causer du désagrément.* (A. 797.)
CONTRAROTULATIO. — Rationes rationibus adversæ; *contrôle.* (*Ch. Angl.*) (A. 1406.)
CONTRAROTULATOR. — Qui præest adversis rationibus; *contrôleur.* (A. 1399.) — Dicitur etiam *contrarotulator* qui acceptum et expensum in commentaria refert. (*Mem. cam. Com. Par.*)
CONTRAROTULATUM. — Exemplum aut antigraphon actorum. (A. 1482.)
CONTRAROTULUM.—Recognitio scripta; *contrôle.* (*Ch. Angl.*)
CONTRARULLATOR. — Ut CONTRAROTULATOR. (A. 1343.)
CONTRASCRIBA. — Ead. notione. (*Vet. inscript.*)
CONTRASIGILLATUS. — Munitus contrasigillo; *contrescellé.* (A. 1311.)
CONTRASIGILLUM. — Sigillum sigillo ex adverso oppositum; *contre-sceau.*
CONTRASIGNETUM. — Ead. notione. (A. 1098.)
CONTRASIMILIS. — *Vid.* PAR.
CONTRASTARE. — Adversario sese objicere; *s'opposer à, lutter, résister.* (Sid.) *Constrastare aliquem,* accusare, alicui crimen objicere; *accuser quelqu'un d'un crime.* (*Cap. ad leg. Alem.*)
CONTRASTATIO. — Contentio, concertatio; *contestation.* (*A. SS.*)
CONTRASTUM.—Ead. notione. (A. 1168.) — Prohibitio, impedimentum; *défense, empêchement.* (A. 1273.)
CONTRATA. — Ut CONTRADA.
CONTRATENENS. — Gracilium ab acuto partium cantor; *haute-contre.* (*Obit. Eccl. Camer.*)
CONTRATULATOR. — Idem q. CONTRAROTULATOR. (A. 1370.)
CONTRAVADIUM. — Ut CONTRAGAGIUM. (A. 1217.)
CONTRAVENGIA. — Vindicatio, clarigatio; *vengeance, représailles;* ol. *contrevange.* (A. 1353.)
CONTRAVENIRE. — Prævaricari, legem violare, perfringere; *contrevenir.* (*St. Verc.*)
CONTRAVINDICARE. — Vindicare, clarigare; *se venger, user de représailles;* ol. *contrevenguer.* (A. 1351.)
CONTREDA. — Ut CONTRADA.
CONTREMANDARE. — Pro CONTRAMANDARE.
CONTRIBUABILIS. — Impositionibus obnoxius; *contribuable.* (A. 1374.)
CONTRIBUIBULIS. — Ead. notione. (A. 1374.)
CONTRIBULARE. — Conterere, affligere; *tourmenter, briser, accabler.* (Pass.)
CONTRIBULIS.—Consanguineus, cognatus; *qui est du même sang, parent.* (Isid.)
CONTRIBULITAS. — Cognatio, consanguinitas; *parenté.*
CONTRIDERE. — Pro *conterere.* (*A. SS.*)
CONTROFACTOR. — Ut CONTRAFACTOR.
CONTROPATIO. — Quasi *contrapactio,* compensatio. (*Lex Wisig.*)
CONTROVERSIONES. — Controversæ; *discussions, controverses.* (Brompt.)
CONTROVERSUS. — Controversiarum amator, pugnax, contentiosus; *qui aime les discussions, les controverses, querelleur.* (A. 1138.)
CONTUCIARE.—Contundere, ferire, sauciare; *frapper, blesser.* (A. 1170.)
CONTULATIO. — Collatio, donatio; *action de donner, donation.* (*Form. Andeg.*)
CONTULERE. — Conferre, donare; *conférer, donner.* (*Conc. Hisp.*)
CONTULITIO. — Ut CONSULATIO. (*Vet. Gl.*)
CONTUMACIA. — Vadimonii detractatio; *contumace, refus de comparaître devant le juge.* (*St. com. Ven.*)
CONTUMACIALIS. — *Contumacialis littera,* qua vadimonii detractatio declaratur; *lettre par laquelle le refus de comparaître en justice est notifié.* (A. 1396.)
CONTUMACIO. — Idem q. CONTUMACIA. (A. 1495.)
CONTUMASSARE. — Vadimonii deserti reum pronuntiare; *contumacer, condamner par contumace.* (A. 1348.)
CONTUMELIARE. — Contumelia afficere; *injurier, outrager.* (Ad. Vien.)
CONTUMELIUM. — Contumelia; *outrage, injure.* (*Conc. Hisp.*)
CONTURBARI. — Morari; *retarder, différer.* (*Gl. Barth.*)
CONTURNUS. — Amicus inter duos discordantes; *médiateur.* (*Form. Marc.*) — Flexus, deplexus, circuitus. *Vid.* CONTORIUM.
CONTUS. — Calculus, ratio; *compte.* (*St. Cad.*)— Conditus, concinnatus; *dressé, préparé, rédigé.* (*Chr. Sicil.* ap. Mart.)
CONTUTARE.—Tutari, in tuto collocare, curare; *être protégé, mettre en sûreté, soigner.* (*A. SS.*)
CONTUTELA. — Tutela quæ pluribus administranda committitur; *cotutèle.* (A. 1449.)
CONTUTOR. — Cui *contutela* creditur; *cotuteur.*
CONUBIUM. — Donatio quæ a parentibus filiæ fit propter nuptias seu intuitu connubii. (A. 1195.)
CONUCULA. — Colus; *quenouille.*
CONUMNUM. — Ut COVINUS.
CONUS. — Angulus seu cujuscunque rei extremitas angulosa; *coin, angle.*
CONVADIUM. — Ut CONTRAVADIUM. (*Ann. Ben.*)
CONVALESCENTIA. — Recreatio ab adversa valetudine; *convalescence, retour graduel à la santé.* (Symm.)
CONVALESCENTUM. — Tantumdem valens; *équivalent.* (S. IX.)
CONVALIDARE. — Consolidare, confirmare, roborare; *fortifier, consolider, confirmer.* (*Vet. Gl.*)
CONVALLIA.— Convalles; *vallées fermées de tous côtés, vallons.* (Pass.)

CONVEARE. — Convehere, adducere; *conduire, amener.* (Rym.)

CONVENABILIS. — Conveniens, aptus; *convenable.* (A. 1476.)

CONVENCIONARE. — Per pactum promittere; *convenir, s'engager à.* (*Ch. Angl.*)

CONVENCIONATOR. — Qui alterius nomine stipulatur; *celui qui traite au nom d'un autre, fondé de pouvoirs.* (S. XI.)

CONVENCIONATUS. — Conventione et amicitia conjunctus; *uni par amitié et par alliance.* (A. 1415.)

CONVENENTIA. — Pactum, conventio; *arrangement, convention, pacte, accord;* ol. *convenance.*

CONVENENTIO. — Pars alicui competens ex conventione; *Vid.* CONVENIENTIA. (*Ch.* ap. Thom. Bl.)

CONVENIENTIA. — Pactum; *accord, convention*, ut CONVENENTIA. (A. 1337.) — Pars quæ alicui in re quapiam ex pacto convenit, ut CONVENENTIO. (A. 1066.) — Societas inter monachos aliosque certis sub conventionibus inita; *association; Vid.* FRATERNITAS. (*Martyr. S. Alb. Andeg.*) — Pro *conniventia*, consensus. (A. 752.)

CONVENIENTIARIUS. — *Convenientiaria charta*, quæ complectitur convenientiam seu conventionem; *acte dressé à la suite d'un arrangement, d'un pacte, et en contenant les conditions.* (*Ch.* ap. Steph.) *Convenientiarius*, cui adjuncta est conventio. (A. 1122.)

CONVENIENTUM. — Pactum vel etiam res pacto et conventione data; *arrangement, accord, et la chose donnée en vertu de cet accord.* (A. 1281.)

CONVENIMENTUM. — Ead. notione.

CONVENIRE. — Per pactum vel conventionem promittere, stipulari; *s'engager, stipuler, convenir.* (*Ch. Arag.*) — Citare, in jus vocare; *citer en justice, assigner, intenter une action;* ol. *convenir.* (A. 1264.)

CONVENIUM. — Conventio, ut CONVENENTIA. (A. 1208.)

CONVENTARE. — Convenire, conventum agere; *s'assembler, faire une réunion.* (Cæs. Heist.) — Frequenter venire; *venir souvent.* (Tert.) — Consentire, promittere; *convenir de, promettre.* (*Vet. form.*)

CONVENTIA. — Pactum, ut CONVENENTIA. (A. 835.) — Consensus, *laudimium*, q. *Vid.* (A. 1159.)

CONVENTIALIS. — *Conventiale scriptum*, quod pacta continet et conventa: *acte qui renferme les conventions établies.* (*A. SS.*)

CONVENTIARIA. — Ut CONVENENTIA. (A. 930.)

CONVENTICULA. — Congregatio; *assemblée, rassemblement.* (A. 962.) — Conventio prava, pactum illicitum; *mauvais arrangement; pacte illicite.* (*Ord. reg. Fr.*)

CONVENTICULUM. — Hæreticorum concilium; *conventicule.* — Cœtus, collegium; *assemblée, réunion d'hommes, collége.* (A. 1348.)

CONVENTIONALIS. — *Conventionales ecclesiæ*, collegiatæ; *églises conventuelles.* (*G. Chr.*)

CONVENTIONARE. — Pactum, conventionem inire, paciscendo convenire, promittere, pacisci; *faire un accord, promettre, s'engager.* (Rad. de Dic.)

CONVENTIONES. — Forte qui simul *convenientes* unam et eamdem componunt familiam. (A. 1239.)

CONVENTIUNCULUM. — Ut CONVENTICULUM. (*A. SS.*)

CONVENTORES. — Partes quæ invicem de re quapiam conveniunt, paciscuntur; *les parties entre lesquelles un accord a lieu.* (*Cap. C. M.*)

CONVENTUALIS. — *Conventuales fratres;* monachi, qui collegialiter in conventibus vivunt; *les moines.* (A. 1233.) — *Conventualis ecclesia*, prioratus canonicorum regularium; *église de chanoines réguliers.* (A. 1484.) — *Conventualis locus*, monasterium in quo sunt monachi numero sufficientes ad omnes ordinis regulas rite observandas; non *conventualis* autem, in quo præ minori monachorum numero constitutiones omnes non possunt observari; *couvent qui a suffisamment de moines pour qu'on puisse suivre régulièrement toutes les parties de la règle.* (*Stat. ord. Cluniac.*) — *Conventuales* dicti ex ordine S. Francisci, qui annuos reditus possidebant, ad discrimen *Observantinorum*, qui regulam severius observabant; *Conventuels, Franciscains qui possédaient des revenus, tandis que ceux qui se nommaient Observantins, restaient entièrement fidèles à leur vœu de pauvreté.* (Mur.)

CONVENTUALITAS. — Societas religiosa; *conventualité.*

CONVENTUALITER. — More monachorum; *comme les moines.*

CONVENTUS. — Mallum, placitum; *assemblée publique, plaid.* (*Vet. Gl.*) — Ecclesia; *église, lieu où se réunissent les fidèles.* (A. 506.) — Districtus, diœcesis episcopi; *ressort d'un évêché, diocèse, pays soumis à l'autorité d'un évêque.* (Pass.) — Conventum, pactum; *accord, convention.* (*Inst. S. Mart. Lem.*) — Collegium monachorum; *couvent.* (Ebrard.) — Locus ubi conveniunt monachi de rebus suis deliberaturi; *lieu où les moines tiennent leurs assemblées, salle du chapitre.* (*Chr. Font.*) — Collegium canonicorum; *collége de chanoines.* (*Mag. Past. Par.*) — Præstatio quæ pro facultate *conveniendi* ad scholas privatas, rectori publicarum solvitur; *droit que l'on paye au directeur des écoles publiques pour pouvoir fréquenter les écoles particulières.* (A. 1327.) — *Conventus claustri*, latus perystilii; *côté de cloître.* (*Vet. Ritual.*) — *Conventum tenere* dicebatur qui primus occurrebat inter monachos, absente abbate vel priore in Officiis divinis, vel in refectorio. (*Lib. ord. S. Vict. Paris.*)

CONVENUTARE. — Adornare; *orner, décorer.* (A. 1157.)

CONVERSA. — Mulier quæ in extremis habitum religionis suscipit, vel quæ monachorum obsequiis est addicta; *femme qui prend l'habit religieux la veille de sa mort, ou qui est en service dans un monastère.* (A. 1210.) *Conversa uxor*, quæ cum mariti consensu Deo se dedicavit; *femme mariée qui*

entre dans un couvent du consentement de son mari. (*Conc. Arel.* II.) *Conversæ*, mulieres quæ a prava et dissoluta vita ad meliorem transeunt; *femmes repenties.* (*Ibid.*)

CONVERSARE. — Vitam religiosam, seu monachicam profiteri; *mener la vie monacale.* (*Ch.* ap. Doubl.)

CONVERSARI. — Ead. notione. (*Lex Alem.*)

CONVERSATIO. — Monachismus, vita monachica; *la vie monastique.* (Ratb.) — Quorumvis vivendi ratio; *manière de vivre, conduite.* (Pass.) — *Conversatio publica*, usus publicus, proprie de moneta; *cours de la monnaie.* (*Cod. Th.*)

CONVERSATOR. — Qui cum alio vivit; *celui qui vit avec un autre, compagnon, commensal.* (Isid.)

CONVERSIO. — Monachismus; *la vie monastique.* (Bed.) *Ad conversionem venire*, monachicam vitam amplecti; *embrasser la vie monastique.* (*Reg. S. Ben.*) *Conversionem intrare*, monasterium ingredi, vitæ monasticæ amplectandæ causa; *entrer dans un monastère, se faire moine.* (A. 1195.) — *Conversio* dicitur præterea de iis qui abjurandæ vitæ sæcularis proposito facto, ad strictius vitæ genus pervenire student; *conversion, renonciation aux plaisirs du monde pour vivre d'une manière plus restreinte.* (*Conc. Arel.* II.)

CONVERSORIA. — Forum frumentarium, sic fortasse dictum, vel quod locus sit contectus, vel quia ibi conversantur mercatores; *halle, marché aux grains.* (*Vet. Chartul.*)

CONVERSUS. — Monachus; *moine, religieux. Conversi* autem proprie dicebantur: 1° qui a sæculari vita quam aliquandiu professi fuerant, vitam monachicam amplectebantur, et ad morum *conversionem* veniebant, differebantque ita a *nutritis*, qui scilicet ab infantia in monasteriis enutriti eamdem vitam amplexi erant; *religieux sortis du monde pour entrer au cloître, et différents en cela de ceux qui, depuis leur enfance, avaient constamment vécu dans les couvents; Vid.* NUTRITI. 2° Laici monachi, laicis exercitiis et monachorum obsequiis addicti; *moines lais ou laïques, frères convers, laïques soumis aux mêmes obligations que les moines ordinaires et chargés des travaux manuels des monastères;* on les appelait aussi *Laici, Oblati* et *Donati.* Interdum etiam *Conversi* nominabantur: 1° monasteriorum vel episcoporum bonorum administratores; *régisseurs des biens des évêques ou des monastères* (a. 1130); 2° illi qui a Judaica vel Mahumetana superstitione ad religionem Christianam convertebantur; *Juifs ou mahométans convertis au christianisme.* (Mat. Par.)

CONVERTERE. — Ad *conversionem* venire seu vitam monachicam amplecti; *se convertir, embrasser une manière de vivre plus convenable, entrer dans un couvent.*

CONVERTIBILIS. — Qui converti potest, seu mutari; *qui peut être changé.* (*Conc. Hisp.*)

CONVERTILITAS. — Ut CONVERSIO. (*Vet. Gl.*) — Mutabilitas, flectibilitas; *mutabilité, souplesse.* (*A. SS.*)

CONVERTIBILITER. — E converso, vicissim, et vice versa; *tour à tour.* (*Vet. cod.*)

CONVESCERE. — Una vesci; *manger avec ou manger ensemble.* (S. Aug.)

CONVEXUS. — Cumulatus, acervatus; *amoncelé.*

CONVIARE. — Comitari, ire cum aliquo; *accompagner, aller avec quelqu'un.* (Anast.)

CONVIATES. — Comes itineris; *compagnon de route.* (*A. SS.*)

CONVIATOR. — Ead. notione. (Anast.)

CONVICANEUS. — Ejusdem vici aut parochiæ; *du même bourg ou de la même paroisse.* (*Orig. mon. Mur.*)

CONVICINALIS. — Vicinus; *voisin.* (*A. SS.*)

CONVICANUS. — Ut CONVICANEUS. (*Vet. inst.*)

CONVICINIUM. — Vicinia; *voisinage.* (*A. SS.*)

CONVICINUS. — Ut CONVICINALIS. (*St. Saon.*)

CONVICIUM. — Accusatio; *accusation, inculpation.* (*A. SS.*)

CONVINCERE. — *Convincere terram suam*, apud judices eam esse suam comprobare; *prouver qu'une terre dont la propriété est disputée nous appartient réellement.* (*Leg. Rotharis.*)

CONVINCULARE. — Vinculis illigare, conjungere; *lier, joindre ensemble.* (A. 1081.)

CONVINNA. — Ut COVINUS.

CONVIRGINALIS. — Socia virginum; *compagne des vierges.* (*A. SS.*)

CONVITARE. — Invitare; *convier.* (Greg. VII PP.)

CONVITATIO. — Invitatio ad convivium; *invitation à un repas.* (*St. Mass.*)

CONVITATUS. — Invitatus; *convié, invité.* (*A. SS.*)

CONVITIATUS. — Convicium. (*A. SS.*)

CONVIVA. — Invitator; *celui qui invite.* (*A. SS.*) — *Convivæ regis*, ex familia, ex domo regia; *les convives du roi, nom donné aux leudes francs, sous les rois de la première race.*

CONVIVALIS. — *Convivales denarii*, qui cibariorum loco canonicis distribuebantur certis diebus; *deniers, monnaie que l'on distribuait à certaines époques aux chanoines, au lieu et place des aliments.* (*Cons. Eccl. Colon.*)

CONVIVANTES. — In Ecclesia Lugdunensi sic dicebantur canonici qui pro majoribus, quos percipiebant, redditibus, certum aliorum canonicorum, presbyterorum clericorumque numerum excipiebant hospitio et mensa; *certains chanoines du chapitre de Lyon qui, à cause des grands revenus de leurs bénéfices, admettaient à leur table et logeaient plusieurs autres prêtres moins riches.*

CONVIVIUM. — Vulgo *pastus*, Gal. *droit de past*, cum tenens aut vassallus tenebatur ex conditione feudi aut tenementi, domino convivium semel aut pluries quotannis exhibere; *Vid.* PASTUS, PROCURATIO, etc. —

A conviviis fidelium ejici, excommunicari; *être excommunié*. (Nequo enim cum excommunicato communicare, nec cum eo cibum capere licebat.) *Convivia defunctorum*, *Vid*. Parentalia.

CONVOCATOR. — Forte is cui cura erat canonicos convocandi, ubi id erat necessarium. (*Conc. Hisp.*)

CONVOLVULUS. — Dolor alvi, colica; *colique*.

CONVOTUS. — Conjuratus, eodem voto astrictus, obligatus; *conjuré, celui qui a fait le même vœu qu'un autre, qui est tenu aux mêmes obligations*. (*A. SS.*)

CONVULSIO. — Abolitio; *suppression, abolition*. (*Ch. mon. S. Maur. Agaun.*)

CONZARE. — Reparare; *réparer, mettre en bon état*. (*St. Plac.*)

CONZATOR. — Coriarius, pellium concinnator; *tanneur*. (*Ch. Ital.*) — *Viarum conzator*, qui earum reparationi invigilat; *celui qui est chargé de veiller à l'entretien, à la réparation des chemins*. (*Ch. Ital.*)

CONZATURA. — *Conzatura coriorum*, coriorum suffitio, seu inspersio pulveris quercini cum inficiuntur coria; *tannage du cuir*. (*Ch. Ital.*)

COODIBILIS. — Qui omnibus odio est; *qui est haï par tout le monde*. (Tert.)

COOPATA. — Pro Copata.

COOPERANA. — Tempus quo sata *cooperiuntur*, in provinciis quibusdam Galliæ; *couvraine*.

COOPERATOR. — Qui domos cooperit; *couvreur*. (A. 1235.) — *Cooperator episcopi*, coadjutor; *coadjuteur*. (Rab.)

COOPERATUS. — Elaboratus; *travaillé, façonné*. (S. XIII.)

COOPERCULUM. — Quædam avium penna; *certaine plume de la queue des oiseaux*. (Frid. imp.)

COOPERIRE. — De animalibus dicitur quæ feminam ineunt; *couvrir, féconder*. (*St. Mant.*)

COOPERTA. — Locus contectus ubi merces venum exponuntur; *halle*; ol. *couverte*. (A. 1308.) — *Cooperta navis; le tillac d'un navire*. (*St. Mass.*)

COOPERTIO. — Ager vestitus seu segete coopertus; *champ couvert de sa moisson*. (A. 1260.) — *Coopertiones*, capita seu rami arborum succisarum; *branchages, menues branches des arbres*. (Mat. Paris.) — *Coopertio seminis*, ut Cooperana. (A. 1242.)

COOPERTIVUM. — Tectum; *le toit, la couverture d'un édifice*. (A. 1296.)

COOPERTOR. — Ut Cooperator.

COOPERTORIUM. — Stragulum quo lectus insternitur; *couverture de lit*. (S. Aug.) — Tectum domus; *toiture*. (A. 1202.) — Festum, culmen; *faîte, sommet*. (*Mon. Angl.*) — Locus dumetis consitus; *fourré, lieu rempli d'arbrisseaux*. (*Leg. Scot.*) — Armatura qua corpus vel corporis pars tegitur; *cuirasse*. (*Ch. Angl.*, ap. Mad.)

COOPERTORIUS. — Qui facit equorum *coopertoria*; *bourrelier, sellier*. (*St. Aven.*)

COOPERTUM. — Locus dumetis consitus ubi feræ latitare solent, cum venatores eas insectantur; *fourré, massif*; ol. *le couvert* (*Ch. Angl.*) — Libri tegumentum; *couverture de livre*. (*A. SS.*)

COOPERTURA. — Tectum ædificii; *toiture, toit d'une maison*. (*Chartul. S. Vand.*) — Matrimonium, apud Anglos; *mariage*. (Rast.) — *Coopertura arcæ*, operculum; *couvercle*. (*A. SS.*) — Stragulum; *couverture, tapis*. (*St. Ven.*) — *Coopertura ferri; armure de fer, cuirasse*. (A. 1294.) — *Cooperturæ dieta*, *Vid*. Dieta.

COOPERTUS. — Idem q. Cooperana. — Ut Vestitus: « *Coopertus* mansus, Casales *cooperti*. » — De animalibus, coitus, admissura, *Vid*. Cooperire.

COOPPIDANUS. — Concivis; *concitoyen*.

COPA. — Cupa; *cuve*. (A. 1295.) — Mensura vinaria, olearia, salinaria; *espèce de mesure de capacité*. *Vid*. Cupa. (*St. mont. Reg.*) — Navicula; *petite embarcation*. (A. 1303.) — Rami arborum; *branchages*; ol. *coupel*. (A. 1452.) — Tributi vel pensitationis species; *certaine redevance*; ol. *copage, copagée*. *Vid*. Coponagium. (A. 1374.) — Mensura agraria in comitatu Viennensi; *mesure agraire*. (A. 1308.)

COPADIUM. — Particula carnis; *fragment de viande, portion*. (Pap.)

COPAGIUM. — Jus exigendi *copas* ex frumentariis mercibus quæ in mercatis veneunt; *droit de prélever une coupelle sur les grains portés au marché, droit de coupelle, copage*. (A. 1356.)

COPAGORGIUS. — Gladii species, pugio, sica; *espèce d'épée, poignard, stylet*; ol. *coppegorghe*. (A. 1455.)

COPALLUS. — Candela cerea minutior; *petite chandelle de cire, bougie*; ol. *coppon*. (Mur.)

COPANA. — Navicula; *petite barque, nacelle*.

COPARE. — Cædere; *couper*; ol. *coper*. (A. 1273.) — Alligare, adnectere; *attacher à, lier à, joindre*. (*Ch. S. Vict. Mass.*)

COPARIUS. — Qui est a *copis* seu *copulis*; *échanson*. (A. 1294.)

COPATA. — Modus agri, ut Copa.

COPATIO. — Cæsio; *couppe*. (A. 1235.)

COPATOR. — *Copator monetæ*, qui scindit monetas prohibitas ut nemo deinceps iis utatur; *coupeur de monnaies*. (A. 1353.)

COPAUDUS. — Vir cujus uxor, ipso sciente, mœchatur; *mari dont la femme est infidèle*; ol. *coupeau*. (A. 1357.)

COPECIA. — Silva cædua; *bois taillis*. (*Ch. Angl.*)

COPEIRA. — Ead. notione. (A. 1259.)

COPELLETUS. — Cymbula, navicula; *nacelle, petite embarcation*. (*Ch. Ital.*)

COPELLUS. — Mensuræ species aridorum simul et liquidorum; *mesure de capacité pour les liquides et les solides*; ol. *coupelle*. (A. 1350.) — Assula, recisamentum, imo et rami arborum succisarum; *branchages, produit de la coupe des arbres*; ol. *coupeau, coupel*. (A. 1214.)

COPERCHIUM. — Cooperculum; *couvercle*.

COPERTA. — Tabulatum navigii; *pont*

d'un navire. (*St. Mass.*) — Operculum; *couvercle*. (*A. SS.*) — Assula, recisamenta. — Idem q. Copellus. (Leud. Carc.)

COPERTORIA. — Stragulum, quo lectus insternitur; *converture de lit*. (A. 1476.) — Tegmen; *couverture, enveloppe, tout ce qui sert à couvrir*. (Ch. Ital.)

COPERTURA. — Pro Coopertura.

COPETATUS. — *Copetata Missa*; *Vid*. Missa

COPETIUM. — Pro Capetium, aut Capetum.

COPETUM. — Mensura frumentaria; *mesure pour les grains*. (*Ch. Dulph.*)

COPHA. — Tegmen capitis, ut Cuphia.

COPHANUS. — Cophinus qui solet terra oppleri ad munimentum; *gabion*. (A. 1491.) — Arca; *coffre*. (Pass.)

COPHIA. — Ut Cuphia.

COPHINELLUS. — Arcula; *petit coffre, petit panier*.

COPHINUS. — Corbis qua terra portatur; *panier d'osier, de jonc*; ol. *cophin, couffin*. — Arca; *coffre*. (A. 1297.) — *In cophino servire*, id est in servitute. (Psalm.)

COPHRUS. — Arca; *coffre*.

COPHTI. — A Mahumetanis confictum vocabulum quo Christianos Ægyptios, seu monachos, aliosque religiosæ vitæ sectatores per contemptum appellare solebant.

COPIA. — Exemplum scripti, chartæ; *copie d'un titre*. (Pass.)

COPIADUM. — Ut Copadium.

COPIALITER. — Per *copiam* seu exemplum. (A. 1448.)

COPIARE. — Exscribere; *copier*. (*A. SS.*)

COPIATA. — Œconomus, forte sic dictus quod illius sit vitæ necessariorum copiam ministrare; *administrateur, régisseur, économe*. (Hier.. *Jur. pontif.*) — Vespillo; *croque-mort*. (*Vet. Gl.*)

COPIATOR. — Librarius, amanuensis; *scribe, copiste*. (*Ch. Ital.*)

COPICIA. — Ut Copecia.

COPINA — Œnophori Gallici pars quarta; *chopine*. (Men.)

COPIOSITAS. — Copia, abundantia; *grande quantité, abondance*. (L. Byzyn.)

COPISTA. — Librarius, qui chartas et alia ejus generis transcribit; *copiste*.

COPLA. — Vestimenti genus; *certain vêtement*. (A. 303.)

COPONAGIUM. — Ut Copagium. (A. 1266.)

COPONATUS. — *Coponatum bladum*, mensura frumentaria cujus jus exigendæ ex frumentariis mercibus Coponagium appellabatur. (A. 1396.)

COPONUM. — Ut Copalus, species cerei. (*Obit. Eccl. mor.*) — Ut Coponagium, tributi genus. (A. 1396.)

COPONUS. — Mensura frumentaria, octava pars *cupæ*; *Vid*. Cupa. — Dolii obturamentum: *bonde*. (*St. Ast.*)

COPOUS. — Assula, recisamentum; *copeau*. (*A. SS.*)

COPP. — *Vid*. Cop.

COPPIRE. — *Coppire domum*, tegere, cooperire, tectum imponere; *couvrir, mettre un toit*. (Kenn.)

COPPIS. — Ut Copecia.

COPPUS. — Tegula; *tuile*. (A. 1322.)

COPRILECTUS. — Stragulum quo lectus insternitur; *couverture de lit, couvre-pied*. (A. 1526.)

COPS. — Opulentus; *riche*. (*Vet. Gl.*)

COPTUMUM. — Tributum, præstatio; *redevance, coutume*. (A. 1217.)

COPULARIUS. — Vinculum in collo canis; *couple*. (J. de J.)

COPULATUS. — Pro *cumulatus*. (*A. SS.*)

COPUM. — Ut Coponagium. (A. 1028.) — Frustum; *morceau, fragment*. (*Cons. Exold.*)

COPUS. — Tegula; *tuile*. (A. 1360.) — Mensura frumentaria, ut Cupa. (A. 1329.) — *Copus vini*, cyathus unus; *un coup de vin*. (*Vet. cod.*)

COQUA. — Species navigii; *bateau, vaisseau*; ol. *coque*. — Arenæ cumulus; *tas de sable*. (A. 1394.)

COQUCIA. — Cucullus, capitis tegmen; *espèce de capuchon*; ol. *coqueluchon*. (*Vet. invent.*)

COQUEARIUM. — Cochlear; *cuiller*. (A. 1351.)

COQUELUCA. — Ut Coqucia. (A. 1423.)

COQUERE. — Calido balneo purgare. (*A. SS.*)

COQUERIA. — Ut Coquearium. (A. 1352.)

COQUETUM. — Idem q. Coketum.

COQUIBUS. — Ut Coqucia.

COQUILHIA. — Concha; *coquille*. (*Mem. Cam. comp. Par.*)

COQUILLA. — Ead. notione. (A. 1312.) — Presbyteri concubina, idem q. Focaria. (*Vet. inst.*)

COQUIMELLA. — Prunus; *prunier*.

COQUINA. — Cibaria cocta. « Faciamus hac nocte bonum officium ad honorem B. Joannis, et cras vobis dabo *coquinam*. » (*A. SS.*)

COQUINARE. — Coquinam facere, coquere; *faire la cuisine, faire cuire*. (*Reg. mag.*)

COQUINARIA. — Ars coquinandi; *l'art de faire la cuisine*; ol. *cuisinerie*. (*Vet. Gl.*)

COQUINARIUS. — Præfectus coquinæ; *chef de cuisine*. (A. 1329.)

COQUINATOR. — Coquus; *cuisinier*. (Sanut.)

COQUINULLA. — Parva coquina; *petite cuisine*.

COQUINUS. — Homo vilissimus nec nisi infimis coquinæ ministeriis natus, interdum etiam nequam, improbus, ut Gal. *coquin*.

COQULUS. — Coquus secundarius; *cuisinier en second*. (A. 1348.)

COQUUS. — *Magnus coquus*, dignitas in palatiis principum, eorum scilicet qui coquinæ ac cibis præsunt; ol. *grand queux*.

COR. — Medium cujusvis rei; *cœur, intérieur d'une chose*. (Ord. Vit.) — Quercus; *chêne*; ol. *caur, coral*. — *Corde, ex corde, cordetenus*, memoriter; *par cœur*. (Pass.)

CORA. — Consuetudo, statuta ex quibus lites judicantur, cœtus ipse judicum juxta has leges judicantium; *coutume, règlement*,

statuts d'après lesquels on rend la justice, et réunion des juges chargés de les appliquer. (*Ch. Furn.*)

CORABELLA. — Corbis; *corbeille.* (*Ch. Lemov.*)

CORABUS. — Pro *carabus*, piscis genus.

CORACARIUS. — Thoracum confector; *fabricant de cuirasses.* (*St. Fl.*)

CORACINUS. — Piscis genus.

CORACIUM.—Lorica; *cuirasse.* (*Ch. Ital.*)

CORAGIUM. — Audentia, fidentia; *hardiesse, courage, confiance en soi.* (Guid. Vig.) — Præstationis species. (A. 1310.)

CORAILLATOR. — Qui vendit *corallium* vel facit opuscula e corallis; *ouvrier en corail.*

CORALE. — Armorum genus quo crura teguntur; *cuissart.* — Opus coralliuum; *ouvrage de corail.*

CORALIA. — Ut CORACIUM. (*Stat. Mant.*)

CORALIS. — Pro CHORALIS. — *Corales pennæ*, dicuntur in alis avium quatuor pennæ corpori propinquiores.

CORALLUM. — Interior pars; *le cœur d'une chose.* « *Corallum* abietis; » *cœur de sapin.* — Clathrus; *barreau;* ol. *carole.* (A. 1202.)

CORALLUS. — Quercus; *chêne;* ol. *coral.* (A. 1343.)

CORAMARIUS.—Coriarius; *tanneur, corroyeur.* (*A. SS.*)

CORAMEN. — Corium; *cuir.* (A. 1382.)

CORARIUS. — Puer clericus addictus choro; *enfant de chœur.* (*Rit. Eccl. Tol.*) — Coriarius; *corroyeur.* (A. 1104.)

CORATA. — Exta, viscera, intestina; *intestins;* ol. *corée, courée.* (A. 1311.)

CORATERIUM. — Semita, via; *sentier, chemin;* ol. *courroir.*

CORATERIUS. — Proxeneta; *courtier;* ol. *coratier, couratier.*

CORATIA. — Ut CORACIUM.

CORATIARIUS. — Ut CORATERIUS.

CORATIUM. — Ut CORACIUM.

CORBA. — Apud Hibernos, idem sonat quod apud Gallos, *plebanus, decanus ruralis, archypresbyter, chorepiscopus.* — Mensuræ species. (Murat.) — Tigillum incurvum, pars aratri; *courbe.* (A. 1361.)

CORBANUS. — Ead. notione.

CORBANATUS. – *Corbæ* dignitas; *Vid.* CORBA. (*A. SS.*)

CORBADA. — Ut CORVATA; *corvée.* (Irm.)

CORBAN. — Panis sacrificalis copticus. (*A. SS.*)

CORBANA. — Ut CORBONA. (*Vet. Gl.*)

CORBANUM. — Arca ubi pecunia servatur; *caisse, coffre-fort;* ol. *corban.* (A. 1402.)

CORBECULA.—Corbis; *corbeille.* (Ement.)

CORBELIA. — Ead. notione. (A. 1166.)

CORBELIO. — Ead. notione. (A. 1345.)

CORBELLA. — Ead. notione. (*Ch. mon. Corb.*)

CORBELLAGIUM. — Tributum quod ex mercatoribus, qui merces suas in *corbellis* deferunt, exigitur; *droit de plaçage, redevance payée par les marchands qui ont leurs marchandises exposées dans des corbeilles.* (*Chartul. S. Sulp. Bit.*)

CORBELLATA. — Quantum *corbella* continetur; *contenu d'une corbeille.* (A. 1360.)

CORBELLI. — Pollinctores, libitinarii; *ensevelisseurs, croque morts.* (*A. SS.*)

CORBERIUS. — Arboris genus, forte sorbus; *sorbier.* (A. 1165.)

CORBESTIERUS. — Pellio; *chamoisier, pelletier, fourreur.* (*A. SS.*)

CORBEYUS. — Mutulus; *grosse pierre saillante en dehors d'un mur pour soutenir une poutre, corbeau.*

CORBICULARIUS. — *Vid.* CORBILLARIUS.

CORBILLA. — Ut CORBECULA

CORBILLARIUS. — Canonicus præbendarius in Ecclesia Andegavensi. In nonnullis instrumentis *corbicularius* appellatur a *corbula* quæ idem est quod *rochetum* canonicorum.

CORBILLO. — Dossuarius bajulus, gerulus; *crocheteur.*

CORBIS. — Mensuræ annonariæ species apud Bolonenses Italos; *certaine mesure pour les grains à Bologne.*

CORBONA.—Gazophylacium; *lieu où l'on place les choses précieuses, trésor.* (S. Hier.)

CORBULA. — Ut CORBECULA.

CORBULO. — Ut CORBILLO.

CORBUM. — Situla vimine contexta; *gabion.* (*Vet. inst.*)

CORBUS. — Mensura frumentaria· *certaine mesure pour les grains.*

CORCELLUS. — Thorax, vestis species; *corsage.* (S. xv.)

CORCERIUS. — Equus cursor; *coursier.* (A. 1385.)

CORCHA. — Urna; *cruche.* (A. 1342.)

CORCIZARE. — Cornu canere; *corner.* (A. 1240.)

CORDA. — Modus agri terræ, mensura agraria; *certaine mesure agraire;* ol. *corde.* (A. 1216.) — Tributi genus apud Occitanos et alios, quod videtur esse tributum pro rebus mensuratis exsolutum ut *quintale*, pro ponderatis; *droit féodal, peut-être celui que l'on paye pour les marchandises vendues à la mesure.* (A. 1060.) — Mensura telarum; *mesure pour les toiles.* (*Hist. Nem.*) — Repagulum, quo locus ad singulare certamen clausus est, quod funibus nonnunquam conficeretur, sic dictum; *barrière faite quelquefois avec des cordes dont on entoure le lieu où doit avoir lieu un combat singulier.* (Lob., *H. Brit.*) — Funis; *corde.* (Pass.)

CORDAGIUM. — Funis, restis; *cordage, corde.* — Jus quod ex rebus mensuratis ad *cordam* exigitur; *droit de cordage.* (A. 1265.)

CORDAMUM. — Idem q. CORDAGIUM.

CORDARE. — Ad cordam meteri; *mesurer à la corde.*

CORDARIUS. — Textor cordarum; *cordier.*

CORDATOR. — Qui ex officiis telas *corda* metitur; *mesureur de toile.* (A. 1243.

CORDEBANARIUS. — Sutor; *cordonnier;* ol. *cordounier.*

CORDEBISUS. — Pellis de Corduba, corium caprinum alutariorum arte præparatum; *cuir de Cordoue, cordouan.* (Pass.)

CORDELARIA. — Sanctimonialis sub regula S. Francisci; *cordelière.* (A. 1315.)

CORDELIA. — Chordula; *cordelle.* (Rig.)

CORDELITA.—Franciscanus, a *corda* seu fune quo cingitur sic dictus; *Cordelier.*

CORDELLATUS.— *Corda* seu fune ligatus; *attaché avec une corde.* (A. 1368.)

CORDENISUS. — *cordenisæ pelles*, pelles de Corduba; *Cordouan.* (A. 716.)

CORDERIA. — Officina funium texendorum; *corderie.* (A. 1308.)

CORDERIUS. — Restio, textor funium; *cordier.*

CORDETENUS. —*Vid.* COR.

CORDETUS. — Pannus vilior; *grosse étoffe de laine grossière;* ol. *cordé.* (*A. SS.*)

CORDEUS. — Ex *chorda* seu fune; *de corde.* (*Ch. Ital.*)

CORDIA. — Pro CORDA, mendose aut CONCORDIA. (A. 1174.) — Morbi species, Gal. *maladie de cœur.* (*Vet Gl.*)

CORDIACUS. — Qui patitur morbum cordis; *qui souffre d'une maladie de cœur.* (*Vet. Gl.*) — Morbus ipse; *cette même maladie.* (*A. SS.*)

CORDIALIS.— Intimus, ex animo; *dévoué, de cœur, cordial:* « *Cordialis* amicus, » *ami de cœur.* (A. 1351.)

CORDIALITAS. — Singularis et sincerus amor; *affection sincère, franche, cordialité.* (*Ch. Ital.*)

CORDIALITER. — Ex corde; *sincèrement, du cœur.*

CORDIATUS. — Ut CORDIACUS.

CORDICIA. — Funes navium; *cordages.* (*Ch. Mass.*)

CORDICITUS. — Penitus; *intime, au fond du cœur.* (S. id.)

CORDIFEX. — Ut CORDERIUS. (A. 1478.)

CORDIGER. —Ut CORDELITA. (Ach., *Spic.*)

CORDINA — Pro CORTINA.

CORDINARIUS. — Sutor; *cordonnier.* (A. 1267.)

CORDINTIMUS. — Amicus ex animo; *ami de cœur.* (*A. SS*)

CORDITER. — Amice, ex corde; *amicalement, de cœur.* (Rym.)

CORDIVARIUS. — Ut CORDINARIUS. (*Vet. inst.*)

CORDIVOLENTIA. — Benevolentia; *bienveillance.* (A. 921.)

CORDO. — Cingulum; *cordon.* (*A. SS.*) Sutor; *cordonnier.* (A. 1055.)

CORDOA. — « Corium de *Cordoa;* » *cuir de Cordoue, cordouan.* (A. 1402.)

CORDOANARIUS. — Ut CORDEBANARIUS. (A. 1267.)

CORDOANERIUS. — Ead. notione. (A. 1382)

CORDOANUM. — Ead. notione q. CORDOA.

CORDOANUS. — Ut CORDEBISUS. (A. 1288.)

CORDOLENS. — Ut CARDIACUS. (*Vet. interp. jur.*)

CORDONARIUS. — Ut CORDEBANARIUS. (A. 1232.)

CORDONUS. — Vitta; *cordon.* (*Conc. Hisp.*)

CORDOUANUM — Ut CORDEBISUS. (A. 1317.)

CORDUANARIUS. — Ut CORDEBANARIUS. (A. 1223.)

CORDUARIUS. — Ead. notione. (*Chart. S. Vinc. Cen*)

CORDUBANARIUS. — Ead. notione. (A. 1244.)

CORDUBANASIUS. — Ead. notione. (A. 1166)

CORDUBATUS. — Pro CORDULATUS.

CORDUCTUM. — Sericum; *Vid.* MATAXA.

CORDULA. — Cotellus; *saucisse.* — Zona, cingulum; *ceinture, cordelière.* — *Cordula musica*, parva corda instrumenti musici; *petite corde d'instrument.*

CORDULARINUS. — Ut CORDEBANARIUS.

CORDULATIO. — Vestis ornamentum intertextum; *passementerie, broderie,*

CORDULATUS. — *Cordulis* ornatus; *orné, garni de passementerie.* (A. 1457.)

CORDULUM. — Parvus cordo; *petit cordon.*

CORDURA. — Sutura; *couture.* (*St. Arel.*)

CORDURARE. — Suere; *coudre.* (A. 1362.)

CORDURIEYRA. — Sarcinatrix; *couturière.* (A. 1366.)

CORDUS. — Serotinus; *qui vient tard, qui est tardif.*

COREA. — Ambitus, circuitus vel circulus. (J. de J.)

COREARE. — Corium subigere, polire; *corroyer le cuir.*

COREARIUS. — Calceamentorum sutor; *cordonnier.* — Corrigiarum faber; *fabricant de courroies;* ol. *corier, courroier.*

COREATOR. — Pro CHOREATOR.

COREGGIARIUS. — *Corrigiarium* faber; *fabricant de courroies;* ol. *courroier, corier.* (*St. Fl.*)

COREGIA. — Ut CORREGIA.

CORELLUS. — Vestis militaris, idem q. CORSETUS; *corselet.* (*Vet. inv.*) — Vestis ecclesiasticæ genus.

CORERIUS. — Cursor, tabellarius; *courrier, porteur de dépêches.* — Pro CHORERIUS, clericus qui choro interesse debet. (A. 1446.)

CORETTUS.. — Ut CORSETUS. (A. 1230.) — Mensuræ Germanicæ species; *mesure pour les liquides en Allemagne.* (Wichb.)

COREUM. — Pro CORIUM. (Cæs.)

COREUS. — Coriaceus; *de cuir.*

CORGO. — Stirps, truncus, fustis vel armorum species ad nocendum; *barre, bâton, massue ou arme offensive;* ol. *corge.*

CORHABITES. — Idem videtur ac CHORERIUS. (A. 1360.)

CORIA. — Officina ubi corii subiguntur; *tannerie, corroirie.* (Th. Otterb)

CORIALINSK.— Corium; *cuir.* (*A. SS. Ben.*)

CORIAMEN. — Ead. notione. (Priv. Pis.)

CORIANDUS. — Coriandrum; *coriandre.* (Barel.)

CORIARE. — Tectorio et crusta parietem tegere; *crépir.* — Consuere; *coudre.*

CORIATA. — Corrigia; *courroie.* (A. 1269.)

CORIATARIUS. — Sutor, ut COREARIUS.

CORIATIO. — Vox architectonica adhibita cum tectorio et crusta paries tegitur; *crépissage.*

CORIATOR. — Coriarius; *corroyeur.* (Duel., *Misc.*)

CORIATORIUS. — Sutor ; *cordonnier.* (A. 1230.)

CORIATUS. — Ligatus, corio vestitus; *attaché, lié, couvert, garni de cuir.* (*A. SS.*)

CORIETA.— Corrigia ; *courroie.* (*St. syn. Eccl. Atreb. s.* XIV.)

CORIFEX. — Ut Coriarius. (A. 1488.)

CORIGARE. — Choreas agere, saltare ; *danser.*(*A. SS.*)

CORILETA. — Idem q. Corvata ; *corvée.* (*Chartul. Floriac.*)

CORILETUS. Coryletum; *lieu planté de coudriers, coudraie.*

CORILNUS. — Pro Corylus.

CORINA. — Occitanis Occidens, *le Couchant.* (A. 1215.)

CORISARE. — Ut Corigare. (Barel.)

CORISATOR. — Saltator ; *danseur.* (*Conc. Const.*)

CORIUM. — *Corium foris facere, corium perdere, corio carere,* ad verbera damnari, vapulare ; *être condamné au fouet.* (*Ch. Angl.*) *Corium redimere,* virgas redimere vel componere de flagello ; *se soustraire à la peine du fouet en payant une certaine somme.* (*Ibid.*) *Corio componere,* virgis cædi ; *être battu de verges.* (*Ibid.*)

CORIUS. — Pro Corium (a. 1190), et Chorius. (A. 1343.)

CORIZA. — Morbus cerebri, cum crudus humor e capite in nares distillat ; *rhume de cerveau, coriza.*

CORIZARE. — Ut Corigare. (Breyd.)

CORIZZARIUS. — Ut Corrigiarius. (A. 1288.)

CORLINUS. — Avis species; *corlieu.* (Frid. imp.)

CORMANGNI. — Curiales. (A. 1325.)

CORMANNI. — Ead. notione.

CORMEDA. — Ut Curmedia.

CORNA. — Cornu, extremitas in acumen desinens; *corne, extrémité d'une chose se terminant en pointe.* (Guid. Vig.)

CORNAGIUM. — Præstationis aut tributi species de animalibus aratoriis, quæ *cornibus* instructa sunt, unde nomen ; *droit sur les bêtes à cornes*; ol. *cornage.*

CORNALE. — Vicus, pagus, districtus, vel vici seu pagi regio; *quartier, canton ;* ol. *corman.*

CORNAMUSA.— Uter symphoniacus; *cornemuse.* Pro buccina symphoniaca occurrit hæc vox in instrum. a. 1349.

CORNAMUSATOR. — Qui cornamusa canit; *joueur de cornemuse.*

CORNARDI. — Ut Conardi.

CORNARE. — Cornu inflare ; *corner, sonner de la corne ou de la trompette.* (Pass.) — Cornu inflato quidpiam promulgare, voce præconia nuntiare; *publier, annoncer à son de trompe.* (Pass.)

CORNATOR. — Buccinator, qui cornu inflat ; *celui qui sonne de la corne, joueur de corne*; ol. *corneur.* (A. 1362.)

CORNEIRUS. — Angularis, in angulo positus; *angulaire, qui est placé à un angle* ; ol. *cornier.* (*Inst. S. Mart. Lemov.*)

CORNERIA. — Angulus; *angle, coin, pointe.* (*Mon. Angl.*)

CORNERIUM. — Ead. notione. (A. 1424.)

CORNETA. — Capitis tegumentum in cornu formam desinens; *partie pointue du chaperon, couverture de tête*; ol. *cornette.*

CORNETARII. — Canonici, capellani, a *corneta* sic dicti. (*Chartul. S. Trin. Cadom.*)

CORNETUM. — Angulus; *coin, angle, pointe*; ol. *cornet.* (*Mon. Angl.*) — Locus ubi corni crescunt ; *lieu où viennent les cornouillers.* (*Vet. Gl.*) — Cornu, buccina; *corne, cornet.* (A. 1355.) — Capitis tegumentum, ut Corneta. (*Vet. Gl.*)

CORNIBA. — Hircus ; *bouc.* (Mol.)

CORNICARE. — Cornu inflare, cornare ; *sonner de la corne, de la trompette* ; ol. *cornéer.* (Mat. Westm.) — In aurem alicujus aliquid insusurrare; *parler à l'oreille, dire tout bas.* (S. Hier.)

CORNICATIO. — Clamor cornicis ; *cri de la corneille.*

CORNICELLUM. — Corniculum ; *petite corne, petit vase en forme de corne.* (A. 1295.)

CORNICINARE. — Cornu inflare; *corner.* (A. 1373.)

CORNICITARE. — Ead. notione. (Mart., *Ampl. Col.*)

CORNICULA. — Cornix; *corneille.* (*Vet. Gl.*)

CORNICULARE. — Ut Cornicare. (A. 940.)

CORNICULATIM. — In modum cornu; *en manière de corne, d'angle, de pointe.*

CORNIERUM. — Vasis genus, ampulla cornuta : *sorte de vase.* (*Ch. Carc.*)

CORNIFICIUM OPUS. — Ex cornibus confectum. (*A. SS.*)

CORNIOLA. — Cornum; *cornouille.* (*A. SS.*)

CORNIX. — Gallina; *poule.* (*Vit. S. D. Clun.*) — Limbus ; *bord.* (*A. SS.*)

CORNOLIUM. — Cornus; *cornouiller*

CORNU. — Atramentarium ; *écritoire.* (Ugut.) — Vas ad bibendum ; *vase à boire.* (Ord. Vit.) — Vinum cornu contentum ; *le vin renfermé dans le vase.* (A. 1212.) — Extremitas vestis in acumen desinens; *partie de vêtement en forme de corne ou de pointe.* (*St. Eccl. Andeg.*) — Mensuræ species eadem q. Palma. — Latus; *côté. Cornu Epistolæ, cornu Evangelii*, latus altaris ubi Epistola vel Evangelium legitur ; *côté de l'Evangile, côté de l'Epître, lieu où se chantent où se disent l'Evangile et l'Epître.* (*Conc. Hisp.*) — *Cornua ensis*, capulus qua parte reflectitur ut manum tegat ; *poignée, garde d'une épée.*

CORNUA. — Mitra, muliebris capitis ornamentum ; *bonnet pointu, coiffure de femme.* (*A. SS.*) — Species situlæ vel cadi cum ansis ; *espèce de broc, vase à renfermer les liquides.* — Vinum cornu contentum ; *vin renfermé dans ce vase.*

CORNUAGIUM. — Ut Cornagium. (A. 1296.)

CORNUARE. — Ut Cornare.

CORNUARIUS.— *Cornuum* opifex; *fabricant de cornes, de vases à boire*

CORNUDA. — Mensuræ species, ut Cornua.

CORNULATUS. — Mitra pontificia infulatus; *coiffé de la mitre pontificale.*

CORNUTA. — Cista lignea sic dicta a binis *cornibus* seu ansis in extremitatibus positis per quas hasta transagitur ut commodius ferri possit; *vase de bois muni de deux anses destinées à recevoir un bâton*; ol. *cornue.* — Crustulum triquetrum ; *espèce de gâteau de forme triangulaire, échaudé* ; ol. *cornudau, cornuyau.*

CORNUTERIUS. — Fabricator opusculorum corneorum; *fabricant de petits ouvrages de corne.*

CORNUTUM. — Ut Cornuda.

CORNUTUS. — Curruca; *mari dont la femme est infidèle.* — Moneta argentea sub Philippo IV ; *cornu, monnaie d'argent du temps de Philippe IV.* — Episcopus, a mitra, quæ episcopis propria est, appellatus ; *évêque.* (*Chr. Henr. de Blancf.*) — In acumen desinens; *se terminant en pointe.* — Male digestus; *mal fait, cornu.* (A. 1325.)

CORNUZULA. — Cicindela, sampiris, vermis lucens ; *ver luisant.* (*A. SS.*)

COROACA. — Idem q. Corvata. (*Ord. reg. Fr.*)

COROADA. — Ead. notione. (A. 1124.)

COROATA. — Ead. notione. (*Ch. Dalph.*)

COROETA. — Ead. notione. (A. 1214.)

COROHATA. — Ead. notione. (A. 1390.)

CORONA. — *Corona clericalis*, tonsura clericorum et eorum qui sacris ordinibus initiati sunt, in modum coronæ; *tonsure, couronne monacale. Corona adulterina*, quam deferunt qui statum clerici mentiuntur. *Coronas facere, dare*, id est tonsuras primas, nempe : *benedictio coronæ*, prima tonsura. (A. 1109.) *Coronam capitis amittere*, clericatura excidere. — Clericus, coronatus, tonsuratus; *couronné, qui a les cheveux coupés à la manière des moines, clerc, tonsuré. Mala corona*, appellati olim quidem clerici qui clericatus charactere abutebantur. — Dignitas clericalis, sacerdotalis, episcopalis, pontificialis, quia corona est insigne præcipuum clericatus et sacerdotii. (Voce *coronæ*, ut illustri honoris titulo, compellabantur etiam Summi Pontifices et episcopi.) — Nimbus, circulus qui circa sanctorum capita depingitur; *nimbe.* — Nummus aureus Francicus; *couronne d'or.* — Candelabrum in modum circuli variis lucernis instructum, ab ecclesiarum laquearibus pendens; *couronne de lumière, espèce de lustre.* — Nude interdum *festum coronæ* appellatur solemne festum coronationis Papæ, quod Romæ quotannis celebratur. (Mabill.) *Corona oblationis*, panis benedictus in modum *coronæ*, seu forma rotunda confectus. (Greg. Mag.)

CORONAMENTUM. — Festum regium, curia regalis, in qua reges coronari solemni ritu solebant ; *couronnement.*

CORONARI. — Sic dicitur civitas cum festa gaudia celebrat. (Luitp.)

CORONATOR. — Qui coronat; *celui qui couronne.* (S. Aug.) Apud Anglos, judex placitorum *coronæ* seu quorum cognitio ad coronam speciatim pertinet; verbi gratia de homicidiis, murdris, et aliis hujusmodi criminibus coronam regis spectantibus.

CORONATORIUS. — Coronarius, pertinens ad *coronam* regiam; *de couronne.* (Sal. Malesp.)

CORONATUS. — Clericus, *corona* clericali donatus ; *couronné, tonsuré, clerc*; ol. *coronné.* — Nummus aureus ; *monnaie d'or*; ol. *couronnat.*

CORONELLUS. — Chiliarchus, tribunus; *colonel.* (Gomer.)

CORONIX. — Tabellæ margo quadrata ; *cadre.* (*A. SS.*)

CORONNUS. — Angulus; *coin, encoignure*; ol. *coron.* (A. 1280.)

CORONULA. — Parva corona seu parvum candelabrum in modum coronæ; *Vid.* Corona. (*A. SS. Ben.*)

COROPLASTES. — Efficior puparum quibus virgines in prima pueritia lusitare solent; *fabricant de poupées.* (*Vet. cod.*)

COROVATA. — Pro Corvata.

CORPALASIUS. — *Vid.* Cura.

CORPELLUS. — Pro Copellus.

CORPORALE. — Palla, qua *sacrificium* contegitur in altare; *corporal.* (Pass.)

CORPORALIA. — *Corporalia* et *incorporalia*, bona quævis ; *biens, avoir.* (*Corporalia*, quorum fructus sive reditus statuti et stabiles sunt; *incorporalia* vero quorum fortuiti et improvisi fructus.)

CORPORALIS. — *Corporalis dominus*, *Vid.* Dominus. *Corporalis fides, corporale juramentum*, juramentum quod præstatur protensa manu, tactis sive inspectis sacrosanctis Evangeliis, cruce Dominica vel sanctorum reliquiis admotis ; *serment que l'on prête la main tendue sur la croix, les saints Evangiles ou les reliques des saints.* (A. 1226, *Chartul. S. Vinc. Cenom.*) *In corporalem possessionem aliquem mittere*, aliquem verum rei alicujus possessorem solemni ritu declarare ; *investir solennellement quelqu'un de la propriété d'une chose.* (Lud.) *Corporalis justitia*, *Vid.* Justitia. *Corporale crimen*, lapsus carnis, carnale delictum ; *péché de la chair.*

CORPORÆITAS. — Res corporea ; *chose matérielle, corporelle.* (Tert.)

CORPORALITER. — Vere et reipsa ; *matériellement, réellement. Corporaliter jurare, altare corporaliter tangere*, ut *corporale juramentum*, *Vid.* Corporale. — Quantum ad corpus : « Oculi eorum erant aperti *corporaliter.* » (*A. SS.*)

CORPORARE. — Acquirere, possessionem rei alicujus adipisci; *acquérir, se rendre propriétaire d'une chose.* (A. 1258.) — Ferire, sauciare ; *frapper, blesser.* (*Vet. Gl.*)

CORPORASCERE. — Corpus fieri ; *prendre un corps, devenir matière.* (Claud. Mam.)

CORPORATIO. — Christi incarnatio in Missa Mozarabum, et prima novem partium confractæ hostiæ in eadem Missa.

CORPORATUS. — Incarnatus ; *incarné.* (*Conc. Hisp.*)

CORPOREITAS. — Densitas ; *corps.* — Statura ; *taille.*

CORPORICIDIA. — Lanio, macellus; *boucher.*

CORPORULENTIA. — Materia unde corpus compositum est.

CORPORUPTUS. — Herniosus, ramicosus; *qui a une hernie, hernieux.* (*A. SS.*)

CORPUS. — *Homo de corpore, Vid.* HOMO. *Corpus abbatiæ*, ejusdem septum, ambitus; *enceinte d'un monastère.* (A. 1255.) *Corpus Domini*, hostia sacra; *hostie consacrée.* (Joan. Vil.) *Corpus politicum* dicuntur episcopi, abbates, priores, decani Ecclesiarum participes, et ejusmodi, qui succedunt personaliter tantum. (Bast.) *Corpus castri*, castrum ipsum, absque adjacenti burgo; *le château seigneurial.* (A. 1228.) — *Corpus corporatum*, collegium, sodalitium; *confrérie, corps.* (Rym.) *Corpus ecclesiæ*, navis ecclesiæ; *la nef d'une église.* (A. 1309.) — *Corpus præbendæ*, præbenda ipsa, seu portio bonorum ecclesiæ ad unum pertinens canonicum; *prébende ou partie des biens d'une église qui appartient à un chanoine.* (A. 1367.) *Corpus regis*, rex ipse; *le roi.* (*Mem. H. Cam. comp.*) *Corpus villæ*, ejus pars interior; *l'intérieur d'une ville.* (A. 1214.) *Corpus domus*, ædium pars præcipua; *corps de logis.* (*Ord. reg. Franc.*) *Corpus* interdum sumitur: 1° pro lorica; *cuirasse* (a. 1449); 2° pro rei alicujus summa, Gal. *le total;* 3° pro corpus exanime; *un mort.* (*Lex Sal.*)

CORRATAGIUM. — Jus et officium *corratarii; courtage.* (A. 1376.)

CORRATARIUS. — Proxeneta; *courtier;* ol. *corratier.* (*Ch. Hisp.*)

CORRATEGARE. — Officium *corraterii* exercere; *faire le courtier.* (A. 1272.)

CORRATEIARE. — Ead. notione. (A. 1272.)

CORRATERARE. — Ead. notione. (A. 1375.)

CORRATERIA. — Officium *corraterii; courtage.* (*St. Mass.*) — Officina ubi *coria* subiguntur; *tannerie.* (*St. Aven.*) — Uxor *corraterii; femme de courtier ou de marchand.*

CORRATERIUS. — Ut CORRATARIUS.

CORRE. — Piscandi genus quo e navibus rete jacitur secundum aquæ cursum, factoque longiori circuitu eo trahitur ubi jactum fuerat.

CORREARIUS. — Minister quidam in Dalphinatu, præpositus, procurator; *prévôt, intendant.*

CORREBELLARE. — Simul rebellare; *se révolter en même temps, ensemble.* (*Script. rer. Fr.*)

CORRECTARIUS. — Ut CORRATARIUS.

CORRECTIO. — Apud monachos, castigatio, flagellatio; *discipline.*

CORREDIUM. — Ut CONREDIUM.

CORREDOR. — Proxeneta; *courtier.* (*Ch. Hisp.*)

CORREGERIA. — Officina ubi *coria* præparantur; *corroyerie, tannerie.* (A. 1270.)

CORREGERIUS. — Qui *coria* parat; *tanneur, corroyeur.* (A 1270.)

CORREGEUM. — Servitium quod subditi dominis cum æquis bobus exhibere tenebantur; *service féodal dû par le vassal à son seigneur avec une paire de bœufs.* (A. 1311.)

CORREGIA. — Pro *corrigia; courroie.* (A. 1509.)

CORREGIONALIS. — Ex una regione; *d'un même pays.* (S. Aug.)

CORREGIUM. — Ut CONREDIUM.

CORREIUM. — Ead. notione.

CORRELAGIUM. — Præstationis species; *sorte de service.* (A. 1295.)

CORRELATIO. — Mutua relatio. (A. 1276.)

CORRELHARE. — *Corallium* e profundo maris petere; *faire la pêche du corail.*

CORRELIGIOSUS. — Ejusdem ordinis vel cœnobii religiosus; *qui est du même ordre religieux ou du même couvent.* (*A. SS.*)

CORRERARIUS. — Ut CORREARIUS. (A. 1384.)

CORRERARIA. — *Correrarii* officium; *office de prévôt.* (A. 1384.)

CORRERIUS. — Cursor, tabellarius; *courrier.* (*Ch. Ital.*) — Ut CORREARIUS. (*H. Dalph.*)

CORRESEYRIA. — Corrigia, lorum; *courroie, lanière.*

CORRESPONDENTER. — Eodem tempore; *dans le même temps.* (Eric. Ups.)

CORRETAGIUM. — Jus vel munus proxenetarum; *courtage.* (Lob., *Hist. Brit.*)

CORRETARIA. — Ut CORRETAGIUM. (A. 1340.)

CORRETARIUS. — Ut CORRATERIUS.

CORRETERIUS. — Ead. notione. (*St. Mass.*)

CORREUS. — Simul reus, ut CONREUS. — Cursor, ut CORRERIUS.

CORRIAGIUM. — Ut CORREGEUM.

CORRICORIUM. — Pergula; *corridor.* (A, 1340.)

CORRIDORIUM. — Pergula, ut CORRICORIUM. (A. 1340.) — Pars navis, vulgo Gal. *galerie.*

CORRIDORUM. — Via terreo aggere tecta; *chemin couvert.* (Burc.)

CORRIGIA. — Modus agri quod ad instar *corrigiæ*, Gal. *courroie*, in locum productus, sic appellatus; *espèce de mesure agraire.* (A. 1321.) — Lamina; *feuille, lame.* (A. 1389.) Fasciola chartis appensa; *attache des sceaux, lemnisque.* (A. 122.) — Zona, cingulum; *ceinture.* (A. 1333.) — *Corrigiam super tumulum projicere*, id est bonis defuncti renuntiare. (*Spic. Ach.*) — *Corrigia reginæ*, tributi species.

CORRIGIAMEN. — Corrigia, lorum; *lanière, courroie.*

CORRIGIARIUS. — Corrigiarum faber; *fabricant de courroies ou de ceintures;* ol. *courroier.*

CORRIGIBILIS. — Qui *corrigi* debet; *qui doit être corrigé, amendé.* (*Ch. Ital.*) — Jurisdictioni obnoxius. (A. 1332.)

CORRIGIOLA. — Parva zona, parva corrigia; *petite bande.* (*Ch. Ital.*)

CORRIGIUM. — Ut CORRIGIA.

CORRIGIUNCULA. — Campanula quæ percutiebatur in monasteriis cum disciplinæ dari deberent. (A *correctione* dicta.)

CORRISOR. — Excursor; *émissaire, éclaireur, espion.* (A. 1358.)

CORRITORIUM. — Pergula; *corridor.*

CORROADA. — Ut CORVATA.

CORROBORAMENTUM. — Scriptura quo aliquid *corroboratur* seu confirmatur. (*G. Chr.*)

CORROBUCUM. — Idem q. CORDEBISUS. (A. 1267.)

CORRODARIUS. — Cui *corrodium* vel alimentum datur, præbendarius; *prébendier.* (*Mon. Angl.*)

CORRODIUM. — Ut CONREDIUM.

CORROGATA. — Idem videtur ac CORVATA.

CORROGIUM. — Ut CONREDIUM et CORREGEUM. (A. 1314.)

CORRORARE. — Pro *corroborare*, confirmare; *confirmer.*

CORROSARIUS. — Ut CONRESARIUS. (A. 1282.)

CORROSIO. — Corruptio, consumptio; *destruction, altération.* (A. 1372.)

CORROSITAS. — Caries qua aliquid corroditur et consumitur; *pourriture, carie.* (*A. SS.*)

CORROSOR. — Qui aliorum bona *corrodere* et invadere nititur; *usurpateur, envahisseur.* (Steph.)

CORROX. — Idem q. CONREDIUM aut CORREGEUM.

CORRUA. — Ut CORVEA.

CORRUERE. — Diruere, evertere; *renverser, détruire.*

CORRUMPERE. — Abrogare, irritum facere; *annuler, abroger.* (A. 1160.) — Discerpere, lacerare; *déchirer, mettre en pièces.* (*Leg. Pol.*)

CORRUPTICOLÆ. — Hæretici qui corpus Christi perinde ac nostrum detrimenta pati, propter quæ reparanda esuriret, opusque haberet cibo, fatigaretur ac egeret requie ad reficiendas vires, asserebant.

CORRUPTIO. — Actus quilibet venereus sive licitus sit sive illicitus. *Corruptio sanguinis* apud Anglos dicitur cum quis feloniæ vel majestatis criminis convictus est.

CORRUPTUS. — Luctus funebris; *deuil.* (Mur.)

CORRVA. — Ut CORVEA.

CORRVAGIA. — Ead. notione.

CORRVEA. — Ead. notione.

CORRWEIA. — Ead. notione. (A. 1261.)

CORSA. — Excursio; *course, incursion.* (*H. Nem.*)

CORSARE. — Proprie piraticam exercere, ab Italico *corsare*, quod idem sonat; generalius quasvis prædas agere; *faire la course, commettre des brigandages.*

CORSARIUS. — Pirata, prædo maritimus; *corsaire.*

CORSATUS. — Thorax; *corset.* (A. 1239.)

CORSERIA. — Via in mœniis ad hostes propulsandos accommoda, per quam tuto curritur ab una turri ad aliam; *chemin de ronde;* ol. *corsier.*

CORSERIUS. — Equus bellator; *cheval de guerre, coursier.* (A. 1328.) — Retis amnicæ species apud Occitanos; *espèce de filet.* (A. 1231.)

CORSETUS. — Tunica, thorax; *corset, corsage.*

CORSINI. — Ut CAORCINI.

CORSORIUM. — Agri portio, ut CURSORIUM.

CORSOYRUM. — Parvus agger quo præterfluens aqua coercetur. (*Cons. Lemov.*)

CORTADA. — Habitatio rustica, ut CORTIS. (A. 1333.)

CORTAL. — Ead. notione. (A. 1358.)

CORTALIS. — Ead. notione. (Id.)

CORTALE. — Ead. notione. (A. 1331.)

CORTANEUM. — Ut *curtile.* (A. 636.)

CORTARE. — Curtare, secare; *couper, raccourcir.* (*Ch. Hisp.*)

CORTARIUM. — Idem q. CORTIS et CURTIS.

CORTELINI. — Ut CORTINARII.

CORTELLUS. — Pro CULTELLUS.

CORTESANUS. — Qui *cortem* curat, vel colit aut incolit. (A. 774.) — Regis vel principis aulicus; *courtisan.* (Bened. XIII PP.)

CORTESCA. — Ut CORTADA.

CORTEX. — Putamen; *coque, coquille, écorce. Corticem facere*, arborem decorticare; *écorcer un arbre.*

CORTHESANUS. — Ut CORTESANUS, aulicus.

CORTIBALLA. — Dalmatica diaconi et tunica subdiaconi, quæ temporibus etiam recentioribus in nonnullis Galliæ partibus *courtibauts* appellabantur.

CORTICANUS. — Qui arbores decorticat; *celui qui écorce les arbres.*

CORTICELLA. — *Cortis* minor, *Vid.* CORTIS.

CORTIFER. — Idem q. CURTIS vel CURTILE. (A. 836.)

CORTIFICIUM. — Ut CORTADA. (Mart., *Anecd.*)

CORTIGIUM. — Ead. notione. (A. 1224.)

CORTILAGIUM. — Ut CURTILE. (Ord. Vit.)

CORTILE. — Villula paucis ædificiis constructa, domus rusticana prædiolo conjuncta: rectius cui adjunctus est hortus, nam *curtile* proprie hortum rusticum, seu curtis sonat; *petite ferme, maison de paysan accompagnée d'une petite terre, maison d'habitation de laquelle dépend un jardin;* ol. *courtil, courtieux, courtillis, courtillière.*

CORTILLUM. — Idem q. CORTILE. (A. 1258.)

CORTILLUS. — Ead. notione. (A. 1000.)

CORTINA. — Minor *cortis* seu area rustica quæ muris cingitur; *cour fermée de murs:* « Antequam ad *cortinam* ipsius monasterii ingrederetur. » (*A. SS.*) — Agellus muris clausus; *enclos.* (A. 1322.) — Pars quædam castellorum; *certaine partie des remparts, courtine.* (Pass.) — Velum seu aulæum quo altare clauditur; *courtine, rideau d'autel.* (Pass.) — Lectus aulæis instructus; *lit garni.* (A. 1316.) — *Cortinæ regis*, signa, vela regia, quæ bonis debitorum fisco addictis appendebantur, tituli; *marques, petits pannonceaux que l'on mettait sur les biens confisqués au profit de la couronne.* (S. Amb.)

CORTINALE. — Atrium; *la cour d'une maison.* (Verd.)

CORTINARIUS. — Qui *cortem* seu tentorium principis observat et servat apud Byzantinos scriptores.

CORTINULA. — Dimin. a *cortina*, velum, aulæum. (*Necrol. Eccl. Carn.*)

CORTIS. — Villa, habitatio rustica ædificiis, colonis, servis, agris, personis, etc., ad rem agrestem necessariis instructa; *ferme, métairie.* (Pass.) — Atrium, impluvium muris cinctum; *cour de maison, atrium.* (Mon. Sang.) — Tentorium principis vel ducis exercitus; *tente de roi ou de chef d'armée.* (Anast.) — Regia aula, palatium, incinctus palatii; *demeure royale, palais.* (Ugut.) — Comitatus; *cour, suite d'un roi ou d'un prince.* (Hincm.) — Familia et domus principis; *l'ensemble des serviteurs et des membres de la famille d'un prince.* (Car. Calv.) — Pullus; *poussin, petit d'un animal.* (A. 1380.) — *Cortis regia:* 1° idem q. *Villa regia, Vid.* VILLA (a. 889); 2° fiscus regius; *le trésor, le fisc.* (*L. Long.*)

CORTISANUS. — Idem q. CORTESANUS.

CORTISANIA. — Villa, ut CORTIS. (A. 1382.)

CORTIVIA. — « Morsus freni vel illud quod comæ equi imponitur ut curvetur. » (*Vocab. utr. jur.*)

CORTORIUM. — Idem q. CORTIS. (A. 1054.)

CORTUARIUS. — F. cortinarum artifex, nisi sit pro *coctuarius*, coquus. (*A. SS.*)

CORTUM. — Aromatis species; *sorte d'aromate.* (A. 767.)

CORTUS. — Pro *curtus.* (A. 1359.)

CORVA. — Prædium vel modus agri, nisi sit pro *corvata*, jus quod alicui debetur: «Concessimus et prædicto monasterio S. Sophiæ *corvam* quæ videtur esse in campo Senercunis.» (A. 774.)

CORVADA. — Pro CORVATA. (Pass.)

CORVAGIUM. — Idem q. CORVATA, scilicet opera quæ a subditis domino debetur; item jus exigendarum corvatarum; *corvée et droit de l'exiger.* (*St. Andeg.*)

CORVATA. — Prædium vel modus agri; *terre, métairie.* (A. 1220.) — Opera quam subditus domino suo præstare ex lege tenetur; *corvée, service vilain, la plupart du temps service agricole, dû par les serfs et les vilains à leur seigneur;* ol. *croé, croué, crouveau, crouvetx.* (Pass.)

CORVATIS. — Prædium vel modus agri, ut CORVATA. (A. 1069.)

CORVEA. — Opera, etc., ut CORVATA. (A. 1265.)

CORVEAGIUM. — Idem q. CORVAGIUM. (*St. Eccl. Nannet.*)

CORVEAMENTUM. — Opera a subditis domino debita, ut CORVATA. (*Tabul. Comp.*)

CORVEDA. — Ead. notione. (A. 1193.)

CORVEIA. — Prædium et opera, etc., ut CORVATA (A. 1257, 960.)

CORVERIA. — Opera, etc., ut CORVATA. (A. 1275.)

CORVESARIUS. — Sutor veterinarius; *cordonnier en vieux, savetier.* (*Mon. Angl.*)

CORVETA. — Opera, etc., ut CORVATA. (A. 1282.)

CORVEYSA. — Ead. notione. (A. 1183.)

CORVIATA. — Ead. notione. (*Chartul. prior. S. Petr. de Dom.*)

CORVILLA. — Corbula; *corbeille.* (*Vet. Gl.*)

CORVIS. — Ut CORVA. (A. 774.)

CORWEDA. — Præstatio, ut CORVATA. (Mart., *Anecd.*)

CORZORIUM. — Canalis per quem aqua decurrit; *conduit, canal.* (A. 898.)

COSA. — Pro *causa; chose, cause;* ol. *cose.* (Ughel.)

COSAMATA. — Crypta ad propugnaculorum latera; *casemate.* (Lud.)

COSATGIUM. — Recognitio feudalis, clientelaris professio seu homagii species; *aveu de vassalité, sorte d'hommage.* (A. 1213.)

COSCA. — Pensitatio, ut COSSA. (A. 1216.)

COSCIA. — Coxa; *cuisse.* (*A. SS.*)

COSCINARIUS. — Qui mensura frumentaria, *coscinus* dicta, ex officio metitur; *mesureur de grains.* (A 1267.)

COSCINELLUS. — Ut COSCINUS. (A. 1371.)

COSCINUS. — Mensuræ frumentariæ species apud Italos; *mesure pour les grains en usage en Italie.* (Alexand. III PP.)

COSDUMA. — Ut COSTUMA. (A. 1189.)

COSDUNA. — Ead. notione. (*Tabul. Burg.*)

COSDUPENNA. — Ead. notione. (A. 1234.)

COSDUPNA. — Ead. notione. (*Id.*)

COSIMENTUM. — Protectio, ut CAUSIMENTUM. (S. XIV.)

COSINERIUS. — Coquus; *cuisinier.* (A. 1488.)

COSINIUM. — Pulvinus; *coussin.* (*Exp. Cœrem. Rom.*)

COSINUS. — Pulvinus; *coussin.* (A. 1351.) — Consobrinus; *cousin.* (A. 1000.)

COSMARIUS. — Dominus mundi, a κοσμος, mundus. (J. de J.)

COSMETA. — Ornator, exornator, cujus circa cutim occupatur industria, interdum vespillo, pollinctor; *celui qui pare, orne, décore, et quelquefois ensevelisseur, croque-mort.* (*Vet. Gl.*) — Ornatrix crinum; *coiffeuse.* (Pap.)

COSMICUS. — Mundanus; *mondain, qui est du monde, séculier.* (*Vet. Gl.*)

COSMITES. — Ædis sacræ navis in formam crucis facta, quod quatuor mundi, κόσμου, plagas repræsentet, dicta a S. Germano. Sed et *cosmodin* nomen aliquot templorum Romæ alibique ab eadem origine arcessendum. Sic Romæ hodieque exstat in regione Ripæ ædes quæ dicitur *S. Mariæ in cosmodin* vel *cosmedin.*

COSPATICUM. — Pro CESPATICUM.

COSSA. — Pensitationis species Provincialibus nota; *droit de mesurage;* ol. *coisse.* (A. 1208.) — Mensura vinaria in comit. Avenionens.; *mesure pour le vin.* — Coxendix; *cuisse, hanche.* (*Ch. Ital.*) — Anteris, erisma; *contre-fort, arc-boutant.* (*Vet. cod.*) — *Cossæ*, siliquæ; *cosses de légumes.* (*A. SS.*)

COSSALUM. — Ferreum coxæ tegumentum; *cuissart.* (*H. Dalph.*)

COSSARE. — Cogere, legere; *ramasser, cueillir.* (A. 1341.)

COSSATUM. — Pensitationis species, ut COSSA.

COSSEGALHUM. — Miscellum frumentum, ut CONSEGALE. (A. 1316.)

COSSERIUM. — Ut COSSALUM. (*H. Dalph.*)

COSSIA. — Pensitatio, coxa, anteris, ut COSSA. (Pass.)

COSSIALA. — Ut COSSALUM. (*Vet. Tract. de art. milit.*)

COSSINUS. — Pulvinus; *coussin.* (A. 1419.)

COSSIO. — Porcellus; *pourceau, cochon.* (A. 1217.)

COSSORIUM. — Ut CURSORIUM. (A. 1385.)

COSSUALE. — Festivitas; *réjouissance.* (*Vet. Gl.*)

COSSUALIA. — Festivitates. (Sæc. XI.)

COSTA. — Clivus, latus montis; *côte, côteau.* (S. IX.) — Latus; *côte.* (Ach., *Spic.*) — Expensæ, sumptus; *frais, dépense;* ol. *coust.* (A. 1219.) — Cista, calathus; *panier, corbeille.* (A. 1244.) — Ornamentum ad instar *costæ* in vasis; *côte:* « Unum urceum auri ad *costas.* » (*Vet. invent.*) — *Costa maris*, ora maritima; *le bord de la mer, la côte.* (Mat. Par.) — *Ex omni costa*, ex omni parte, undique, *de tout côté.* (A. 1264.) *Costæ circulorum*, fasciculi, ut videtur; Gal. *bottes.* (A. 1202.)

COSTAGIUM. — Clivus, expensæ, ut COSTA. (Pass.)

COSTALARIUS. — Acinaces; *coutelas.* (*Conc. Hisp.*)

COSTALE. — Clivus, latus montis; *flanc de montagne, coteau.* (A. 1332.)

COSTALLUM. — Saccus; *sac.* (A. 1330.)

COSTALLUS. — Ead. notione. (A. 1330.)

COSTAMENTUM. — Impensæ; *dépense, frais, coût;* ol. *costement.* (A. 1323.)

COSTARE. — Constare: *coûter.* (A. 1268.)

COSTARIUM. — Poculum vinarium, ut COSTRELLUS. (*Chartul. S. Vinc. Cenom.*) — Locus *costarum.* (Ugut.)

COSTATUM. — Ut COSTALE. (A. 1268.)

COSTATUS. — Pars corporis ubi sunt costæ, pectus; *poitrine.* (Mur.)

COSTECIUM. — Pro COSTERIUM. (A. 1343.)

COSTELERIUS. — Pugio, sicca; *poignard, stylet.* (*Vet. Formul.*)

COSTELLUM. — Instrumentum supplicii, idem, ut videtur, ac COLLARIA; *carcan.* (A. 1315.)

COSTELLUS. — Ead. notione. (A. 1300.)

COSTENGIA. — Ut COSTAMENTUM. (A. 1221.)

COSTERA. — Ora maritima; *bord de la mer, rivage;* ol *costière.* (*Magn. Chart.*) *Costera montis*, ut COSTA, latus montis. (Mad.) — Jus in naves quæ ad *costeram* seu littus appellant; *droit sur les navires qui débarquent.* (A. 1407.)

COSTERELLUM. — Liquidorum mensura, vas vinarium certæ capacitatis; *sorte de mesure pour les liquides;* ol. *costeret.* (A. 1350.)

COSTERETUM. — Ead. notione. (A. 1350.)

COSTERIA. — Ut COSTERA et COSTA.

COSTERIUM. — Pars alicujus loci, angulus; *partie d'un endroit quelconque, coin.* (Limb.) — Vas vinarium, ut COSTARIUM. (*Chartul. S. Vinc. Cenom.*) — Liquidorum mensura, ut COSTERELLUM. (A. 1343.) — F. pensitatio quæ pro *costeriis* debetur. (A. 1391.) — Velum, aulæum; *rideau, courtine.* (A. 1321.)

COSTILLATUS. — *Costulis* distinctus vel in *costularum* speciem dispertitus; *cotelé.* (A. 1295.)

COSTILLUM. — Pro CORTILLUM, hortus rusticus; ol. *courtil.*

COSTIS. — Prædii rustici species, forte pro CORTIS. (A. 945.) — Latus, ut COSTA. (*Lex Rip.*) — *In coste*, ad latus; *à côté.* (*Ibid.*)

COSTO. — Clivus, ut COSTA. (A. 1314.)

COSTORARIUS. — Sartor; *couturier.* (*A. SS.*)

COSTRELLUS. — Poculum vinarium; *vase à boire.* (Mat. Par.)

COSTRIS. — Ead. notione. (A. 1254.)

COSTULATUS. — Costulis distinctus, ut COSTILLATUS.

COSTUM. — Clivus, latus montis, ut COSTA. (A. 1201.) — F. pro *coctum*, Gall. *vin cuit.* (*Ch. Aldric. ep. Cenom.*)

COSTUMA. — Præstatio, pensitatio quæ ex consuetudine fit; *redevance, surtout en nature;* ol. *coustume: Vid.* CONSUETUDO. (Pass.) *Costuma falsa*, quæ a barone ad tempus exigi potest; *falsa* dicta quod legitimæ consuetudinis initium debet ignorari et a quo inducta. (S. XIV.) *Costuma exartorum*, quæ præstatur propter silvas et dumeta succisa et in agrum redacta; *droit qui se paye pour les défrichements.* (A 1244.)

COSTUMARE. — Tributum quod *costuma* vocatur exigere aut solvere; *lever, payer la coutume.* (Pass.)

COSTUMIERUS. — *Costumæ* obnoxius; *soumis à la coutume, contribuable;* ol. *coutumier.* (*Tab. S. Florent.*)

COSTURA. — Impensæ; *dépense, coût.* (A. 1402.) — Ager cultus; *terre cultivée, champ ensemencé;* ol. *couture, culture.* (A. 1264.)

COSTURARIUS. — Custos ecclesiæ; *gardien d'une église, sacristain;* ol. *cousteur, coustre.* (Pass.)

COSTUS. — Pro CUSTUS.

COSUERE. — Pro CUSIRE. (*Vet. Gl.*)

COTA. — Tunicæ species, genus vestimenti; *veste, soubreveste, robe de dessous, tunique;* ol. *cote, coste, cotte. Cotta candens*, superpellicium quo utebantur canonici regulares S. Augustini. (*Stat. eorumd.*) — *Cotæ ad armandum*, chlamys militaris; *cotte d'armes.* (A. 1297.) — Tugurium, latibulum; *maisonnette, retraite, tanière.* (*Ch. Angl.*) — Rata pars; *partie déterminée d'une chose, cote-part, cote.* (A. 1389.)

COTAGIUM. — Domus villani, rustica; *maison de paysan;* ol. *borderie.* (S. XII.) — Tenementum villanum, rusticum, villenagium; *héritage vilain tenu à rente ou à cens;* ol. *coterie.* (*Mon. Angl.*) — Tributum quod pro custodia agrorum, vinearum, aliarumve rerum exigitur, simul et multæ quæ ob delicta in iis commissa imponitur taxatio; *droit qui se paye pour garder les récoltes, et amende pour les dégâts commis dans icelles.* (A. 1325.)

COTAGIUS. — *Cotagius census*, Gal. ol. *cens cotier*, idem q. *surcens*, nempe census qui præter *rectum censum* prædio imponitur; *Vid.* CENSUS. (A. 1233.)

COTANUM. — Cydonia malus; *coignassier*. (*A. SS.*)

COTARDIA. — *Cotæ*, sagi vel tunicæ species viris perinde ac feminis familiaris; *cotte-hardie*. (Pass.)

COTARELLUS.— Idem q. Coterellus.

COTARIUM.—Officium *coterii; Vid.* Coterius. (A. 1341.)

COTERELLUS. — Prædo militaris; *pillard ;* ol. *cotereau*. (Pass.)

COTERIA. — Tenementum rusticum, ut Cotagium. (A. 1255.)

COTERIUS. — *Cotæ* habitator; *homme de condition servile, celui qui tient en coterie;* ol. *homme cotier*. (Pass.)—Custos agrorum; *messier*. (A. 1411.)

COTEROTUS. — Mensura liquidorum, f. pro *quarteratum*. (*Tabul. Fossat.*)

COTERUS.—Modus agri : « Unam hidam terræ et septem *coteros*. » (*Ch. Hug. de Mortuo mari.*)

COTETUS. —Ut Coterotus. (A. 1277.)

COTHECARIUS.—S. pro *chirothecarius*, chirothecarum artifex vel mercator; *fabricant ou marchand de gants*. (A. 1252.)

COTHOFLE. — Massiliensibus *goudouflet*, scyphus vel lagena.

COTHURNOSUS.—Superbus, grandiosus; *grandiose, imposant*. (*A. SS*)

COTIA. — Ora maritima; *côte*. (A. 1213.) — Navis Indica; *bâtiment indien*.

COTIARIUS. — Qui acuit *cote; remouleur, émouleur*. (*Vet. Gl.*)

COTICIUM —Tunica monachalis; *robe de moine*. (*St. mon. Bec.*)

COTIDIANA. — Diurnum, distributio vel refectio quotidiana quam curabat qui *cotidianarius* nuncupabatur. (A. 1233.)

COTIDIANARIUS.—Quo singulis diebus utimur; *dont on se sert chaque jour*. (A. 1231.)

COTIDIANITAS.—Usus quotidianus seu ordinarius, consuetudo; *usage de chaque jour, habituel, habitude*. (Mab., *Annal.*)

COTISARE. — Tributum imponere; *mettre à contribution, frapper d'une taxe*. (*Chr. Bonæ Spei.*)

COTO.—Gossypium; *coton*. (Pass.)

COTONNARE.—Gossypio sarcire; *ravauder, sarcir avec du coton;* ol. *cotonner*. (A. 1444.)

COTONUM. — Gossypium, ut Coto. (A. 1304.) — *Cotonum pomum*, ut Cydonium. (*A. SS.*)

COTTARE.— Indicare, ordine describere; *cotter, décrire*. (Mart., *Ampl. Col.*)

COTTATIO. — Scriptoris testimonium, locus; *passage, citation d'un auteur*. (*Lect. Alb. de Ros.*)

COTTIS. — Tunicæ species, ut Cota. (*A. SS.*)

COTTUM.—Culcitra; *matelas;* ol. *cotre, coitre*.

COTTUS.— Tunica, ut Cota.—Culcitra, ut Cottum. — Septum; *enceinte, lieu dont l'accès est défendu*. (*Ch. Hisp.*)

COTUCA.—Cota ad armandum; *cotte d'armes*. (Th. Wals.)

COTULOSUS.—*Cotulosus campus; la plaine de la Crau en Provence* (A. 1266.)

COTUM. — Tributum pro mercimoniis venditis exsolvendum; *taxe sur les marchandises*. (A. 1287.)—Locus defensus, ut Cautum.—Culcitra; *matelas*. (Pass.)

COTURA.—Ut Cultura. (A. 1317.)

COTUS. — Custos hortorum, agrorum et vinearum, vel potius tributum quod pro eorum custodia exigitur, simul et multa quæ ob delicta in iis commissa, imponitur; *messier, ou droit payé au seigneur pour qu'il fasse garder les champs, et amende pour les délits ruraux*. (A. 1287.)—Quantitas pecuniæ, ut Quota, q. *Vid.* (A. 1301).—Locus defensus, ut Cautum. (A. 1174.)—Culcitra, ut Cottum. (*St. Ord. de Semp.*)—Equus bimus; *cheval de deux ans*. (*Chart. S. Vict. Mass.*) —Plaustri rustici species; *charrette, chariot de paysan*. (*Vet. inst.*)

COUBETUS. — Ictus, pulsus campanæ; *coup de cloche*.

COUCULATUS.—Munitus, opertus, quasi *cuculla; garni, couvert*. (A. 1449.)

COUDERCUM.— Ager compascuus; *communal, pâturage commun;* ol. *couder*. (Pass.)

COUDRA. —Corylus; *coudrier;* ol. *coudre*. (A. 1272.)

COUDREIA.— Locus corylis plenus; *lieu planté de coudriers ;* ol. *coudraie*. (A. 1220.)

COUDRERIUS.— Sartor, sarcinator; *couturier, tailleur*. (A. 1309.)

COUFREDUS.—Arca; *coffre*. (A. 1414.)

COULA.—Ludi genus, pro Soula.

COULEVRINA. — Tormentum bellicum; *coulevrine*. (Lob., *H. Brit.*)

COULTER. — Custos ecclesiæ, æditaus; *gardien d'une église, sacristain;* ol. *coutre*. (A. 1386.)

COULTERIUS.—Ead. notione. (A. 1382.)

COUPA.—Calix, patera, crater; *coupe*. — Cæsio; *coupe*. (A. 1247.)

COUPARE.—Cædere; *couper*. (Reg. Olim Parl. Paris.)

COUPAUDUS.—Ut Copaudus.

COUPELLUS.—Ut Copellus.

COUPIATOR. — A. Gal. *couper*, lignator, qui cædit ligna; *bûcheron*. (*Ch. Angl.*)

COUQUACIUM. — Cubatio, pernoctatio: *action de se coucher, couchage:* ol. *couquage*. (A. 1257.)

COURATAGIUM.—Ut Courtagium.

COURATERIUS.—Qui coria parat et subigit; *tanneur;* ol. *corater*. (A. 1197.)

COURBA.—Tigillum incurvum; *courbe*. (*Comp. a.* 1507.)

COURBIA. — Præstatio, ut Corvata. (A. 1265.)

COURCERIA.—Parva cortis, atrium rusticum stabulis et ædificiis circumdatum; *petite cour entourée d'étables et autres bâtiments rustiques;* ol. *courcière*. (A. 1536.)

COUREIUM.—Idem q. Couredium.

COURRATARIUS.—Proxeneta; *courtier;* ol. *couratier*. (A. 1243.)

COURRERIUS.—Officialis, vicarius seu judex episcopi; *officier de la maison d'un évêque, qui exerce la juridiction purement temporaire et laïque, tient la main à l'exécution des orares de son supérieur*, etc.: ol. *courier*. (Pass.)—Cursor; *courrier*. (A. 1401.)

COURRETAGIUM.—Jus proxenetæ; *courtage;* ol. *courratage*. (A. 1380)

COURTAGIUM.—Munus proxenetæ; *emploi de courtier*. (A. 1360.)

COURTILLUM.—Hortus, ut Cortile.

COURTINA.—Ut Cortina.

COUSERERIUS.—Sartor, sarcinator; *couturier*. (A. 1407.)

COUSIO. — Porcus; *cochon*. (*Ch.* ap. Thom.)

COUSSINUS. — Pulvinus; *coussin*. (A. 1419.)

COUSTA.—Clivus, ut Costa. (A. 1063.)

COUSTAMENTUM. — Ut Costamentum. (Pass.)

COUSTANCIA.—Ager cultus, ut Costura. (A. 1319)

COUSTANGIA. — Ut Costamentum. (A. 1233.)

COUSTEPOINTARIUS.—Stragulorum acupunctorum artifex; *fabricant de courtepointes;* ol. *coustrepointier*. (A. 1352.)

COUSTERETUS. — Breviorum lignorum fasciculus; *fagots de coterets*. (A. 1358.)

COUSTORIA.—Ut Custoria.

COUSTRA.—Hortus rusticus, ut Curtile. (A. 1308.)

COUSTUM. — Expensæ, ut Custus. (A. 1244.)

COUSTUMA.—Ut Costuma. (Pass.)

COUSTUMARIA.—Locus ubi *custumæ* seu tributa exiguntur, verbi gratia in viis. (Pass.)

COUSTUMARIUS. — Ut Costumierus. (A. 1307.)

COUSTUMATIO.—Res tributo *coustumæ* obnoxia; *chose soumise à la coutume, à l'impôt*. (*Leg. Norm.*)

COUSTUMERIUS.—*Costumæ* exactor; *celui qui lève la coutume; Vid.* Costuma. (A. 1363.)

COUSTURA. — Ager cultus, ut Cultura. —Pro *coustura* non semel scribitur.

COUSTURARIUS. — Sartor; *tailleur;* ol. *cousturier*. (A. 1241.)

COUSTUS. — Impensa sumptus; *dépense, coût*. (A. 1301.)

COUTA. — Culcitra; *coite*. (A. 1333.) — Tributum, collecta; *impôt, redevance*. (A. 1385.)

COUTAGIUM.— Impensa, sumptus; *dépens, frais, coût;* ol. *coutage*. (A. 1313.)

COUTANCIA.—Ut Coustancia.

COUTELARIUS.—Cultrorum faber; *coutelier*. (A. 1280.)

COUTERINUS.—Uterinus, Gal. *uterin*, ex eadem matre natus. (Busch.)

COUTRUS.—Aratri culter, dentale; *coutre*. (A. 1355.)

COUTUMIA.—Ut Costuma. (Pass.)

COUTURA.—Ager cultus, ut Cultura.

COUVERTUM. — Simulatio, causa, prætextus; *feinte, couverture, prétexte*. (A. 1275.)

COVA. — Cavea, locus cavus; *cave, lieu enfoncé, grotte*. (Luc. Tud.) — Manipulus; *poignée, javelle*. (*Ch. Ital.*)

COVAGIUM. — Præstationis species. (A. 1308.)

COVERCELLUM.—Operculum; *couvercle*. (A. 1241.)

COVERCLA.—Ead. notione.

COVRANTIA.—Pro Cobrantia, acquisitio; ol. *couvrance*. (A. 1413.)

COXIA. — Pro *coxa; cuisse, tranche*. (*A. SS.*)

COXIGARE. — Claudicare; *boiter*. (*Vet. Gl.*)

COXINUS.—Ut Coissinus. (A. 1295.)

COXUS.—Claudus; *boiteux*. (*Vet. Gl.*)

COYFFIA.—Ut Cuphia, q. *Vid.*

COYFFINUS.—Corbis, pro *cophinus*. (*Vet. cod.*)

COYFIA. — Capitis tegmen, quod totum caput ambiebat, ut Cuphia. (*St. Eccl. Lugd.*)

COYRARIUS. — Coriarius, qui parat corium; *tanneur, corroyeur;* ol. *coiratié*. (A. 1308.)

COYRATERIUM. — Corrium; *cuir*. (A. 1400.)

COYRATERIUS.—Ead. notione q. Coyrarius. (Mart., *Anecd.*)

COYRIUM.—Species mensuræ frumentariæ, forte eadem q. aliis *Coyret*. (*Chartul. S. Vand.*)

COYSINETUS.—Dimin. a. Coissinus, pulvinus. (A. 1377.)

COYTARE. — Coire; *coucher*. (*St. Syn. Eccl.*)

COYTARIUS. — Culcitrarum artifex; *fabricant de matelas, de coites;* ol. *coytier*. (A. 1291.)

CRAANTARE.—*Vid.* Creantare.

CRAANTIA. — Creditum; *créance*. (A. 1224.)

CRABOTA.—Capra, hædus junior; *petite chèvre*. (A. 1476.)

CRACARE. — Crocitare; *croasser fort ou souvent*.

CRACCIA.—Forte ovile, prædium rusticum, ubi nutriuntur oves, capræ, etc. (A. 1207.)

CRACEDA.—Idem videtur quod Craccia, vel locus ubi impingantur pecora. (A. 1180.)

CRACERARE.—Ut Cracare.

CRAERIA.—Jus eruendi cretam, seu tributum exigendi ab eis qui eam eruunt; *droit d'extraire la craie ou droit payé au seigneur par celui qui l'extrayait;* ol. *craerie*. (A. 1303.)

CRAIERA.— Navigii genus apud Septentrionales; *vaisseau de guerre;* ol. *craier, créer, croyer*. (A. 1360.)

CRAMACULUS. — Cremaster, focarius: *crémaillère;* ol. *cramal, cramillon*. (S. VIII.)

CRAMESINUM. — A voce *kermes* Arabica, coccus, unde *cramesinus color*, purpureus lucidior; *cramoisi*.

CRAMMALE. — Cremaster focarius; *crémaillère*. (*Vet. Gl.*)

CRAMOISINUS. — Color astrinus, purpureus; *couleur écarlate, cramoisie*. (A. 1472.)

CRAMPA. — Spasmus, seu manuum pedumve contractio vel extensio; *crampe*. (*Gocl. Lex.*)

CRAMPO. — Ansa ferrea; *crampon*. (A. 1381.)

CRANCUS. — *Avis cranca*, ab accipitre capta; *oiseau saisi par un faucon*. (A. 1212.)

CRANEA. — Pro *cranium*, calva ; *le crâne*. (*A. SS.*)

CRANELLUS. — Pinna muri quæ fenestræ quadratæ effigiem præfert; *créneau* ; ol. *quarneau, quarnel*. (A. 1314.)

CRANETUM. — Ut CRANEA. (A. 1330.)

CRANEUM. — Ut CRANEA. (*Vet. Gl.*)

CRANNA. — Tributum e porcis saginatis ; *droit sur les porcs qu'on a engraissés*. (*A. SS.*)

CRAPALDUS. — Bufo ; *crapaud* ; ol. *grapau*. (Luc. Tud.)

CRAPOLLUS. — Ut CRAPALDUS. (*A. SS.*)

CRAPULA. — Nimia ciborum voluptas ; *gourmandise*. (S. Aug.)

CRAPULARI. — Inebriari ; *s'enivrer, se plonger dans l'ivrognerie*. (*Psal.*)

CRAPULATUS. — Ebrius ; *ivre, gorgé de vin*. (*Ibid.*)

CRAPULENTUS. — Ead. notione. (Amm. Vales.)

CRAPUS.—Hædulus ; *chevreau* ; ol. *crabot*. (A. 1459.)

CRASIS. — Complexio, rei alicujus temperatio. (*A. SS.*)

CRASPISCIS. — Qui alias *piscis crassus* Gallis et Anglis dicitur sicut balæna, et ad regem peculiari jure pertinet, unde *piscis regius* vulgo dictus. (Pass.)

CRASSA.—Species exactionis, pro TRASSA, q. *Vid.* (A. 1351.) — Adeps ; *graisse*. *Can.* (*Hib.*) — *Crassæ*, compedes ; *liens*. (A. 1325.)

CRASSARI. — Turgescere, tumescere ; *enfler, grossir*. (*A. SS.*)

CRASSARIUS. — Adipis mercator ; *marchand de graisse* ; ol. *crassier*. (*Vet. Comput.*)

CRASSATUS. — *Crassatus et incrassatus porcus* ; *porc mis en graisse*. (*Spec. Sax.*)

CRASTINA. — Feriæ ; *vacances*. (*St. univ. Tol.*) — *Crastinæ nundinæ*, quæ diem festum patroni alicujus loci sequuntur ; *lendemain de fête patronale* ; ol. *crastin*. (*St. univ. Tol.*)

CRASTINATIO. — Feriæ, ut CRASTINA. (*St. univ. Aurel.*)

CRASTINUM. — *Crastinum crastinii*, dies perendinus ; *surlendemain*. (Rob. Goul.)

CRATA. — Crates ; *grille, balustre*. (*A. SS.*)

CRATARE. — Ex Gall. *gratter*, scabere vel scalpere. (*Leg. Fris.*)

CRATER. — Lampas seu discus lampadis. *lampe ou plateau de lampe*. (*Itin. S. Winb.*)

CRATERA. — Corbis ; *corbeille*. (*A. SS.*)

CRATHERIA. — Ut CRATA. (A. 1500.)

CRATICEA. — Ead. notione. (*A. SS.*)

CRATICULÆ. — Polycandeli species in formam cratis efficta ; *chandelier, candelabre à branches disposées en ratelier*. (*A. SS.*)

CRATICULATUS. — In craticula tostus ; *grillé, cuit sur le gril*. (*A. SS.*)

CRATILIS. — Cratibus clausus, defensus ; *entouré de barreaux, de grilles*. (*Terrear. Bus.*)

CRATIS. — Repagulum ferreum in modum cratis quo sanctimonialium locutoria clauduntur ; *la grille d'un couvent*. (*Reg. Monial. Damianit.*)

CRATONES. — Cibi genus in Consuetud. Cluniac. ubi f. legend. *Flatones*.

CRATULA. — Vestis ecclesiasticæ species. (A. 1266.)

CRAVARE. — Postulare, impetere, in judicium mittere, in legibus Anglo-Saxonum. (A. 1273.)

CRAVARIUS.—Caprarum custos ; *gardeur de chèvres, chevrier*. (A. 1360.)

CRAVATUS. — Lamina seu ansa ferrea constrictus ; *cramponné*. (A. 1357.)

CRAXARE. — Pro CHARAXARE, scribere ; *écrire, décrire*.

CREACUS. — Piscis species, acipenser, siturus ; *esturgeon*.

CREANTARE. — Fide aut sacramento interpositis promittere, cavere, stipulari ; *promettre, assurer, s'engager, stipuler, donner sa foi, cautionner* ; ol. *créanter*. (Pass.)

CREANTATIO. — Fide aut sacramento interpositis promissio, cautio, consensus, voluntas ; *promesse, garantie, engagement, caution, consentement* ; ol. *créant*. (Pass.)

CREANTIA. — Jus domini, res præsertim ad victum necessarias a subditis mutuo exigendi. (A. 1163.)

CREANTIARE. — Ut CREANTARE. (A. 1228.)

CREANTIUM. — Cautio de re quapiam facienda ; *caution, garantie* ; ol. *créant*. (A. 1273.)

CREANTUM. — Ead. notione. (A. 1188.)

CREARE. — Acquirere ; *acquérir*. (*For. Alcac.*) — Eligere, constituere ; *élire, établir*. (A. 1181.)

CREATIO. — Res acquisita, acquisitio ; *chose acquise, acquisition*. (*Ann. Ben.*) — Pro CITATIO. (A. 1312.)

CREATOR. — Episcopus alterius inaugurator. (Pez.)

CREATURA. — Res quævis ; *une chose quelconque*. « Si aliquis *creaturam* perdiderit, hoc est thus, thuribula, » etc. (*Vet. Pœnit.*) —Homo ; *homme*. (*Epist. Cap. Auxit.*)

CREBADURA. — Fissura, fractura ; *fente, crevasse* ; ol. *graveure*. (A. 1286.)

CREBANTARE. — Percutiendo fissuram facere ; *fracturer, blesser*. (*For. Alcac.*)

CREBARE. — Pro CREPARE, findere, scindere. (*Form. Bal.*)

CREBRIUSCULE. — Interdum, nonnunquam ; *quelquefois, de temps en temps*. (*Leg. Pol.*)

CREBROSITAS. — Frequentia ; *fréquence, répétition*.

CRECA. — Parvus sinus vel portus ; *crique, petite baie, petit port*. (Rym.)

CRECHE. — Hydria ; *cruche*. (*Mon. Angl.*)

CREDENCERIUS. — Vectigalium conductor ; *fermier des impôts*. (*Ch. Sicil.*)

CREDENDARIUS. — Fidus, cui secreta confiduntur ; *confident*. (*A. SS.*)

CREDENS. — *Vid.* CREDENTES.

CREDENSA. — Ut CREDENTIA.

CREDENSERIUS. — Vectigalium et tributorum exactor ; *percepteur, collecteur des impôts*. (*St. Mass.*)

CREDENTERIUS. — Ead. notione.

CREDENTES. — Fide digni ; *hommes de*

créance. (*Lex Long.*) — Qui hæreses sectantur aut hæreticis opinionibus imbuti sunt ; *partisans de l'hérésie, ceux qui sont imbus d'opinions hétérodoxes*. (Pass.)

CREDENTIA. — Fides, opinio, hæresis ; *croyance*. (*A. SS.*) — Abacus, tabula seu mensa in qua vasa in convivio reponuntur, vel etiam mensula quæ vasa altaris continet ; *buffet, tablette ou table servant à recevoir dans les salles à manger les vases de rechange, crédence*. (Pass.) — Locatio, conductio ; *bail*. (*Const. Sic.*) — Fides data, interposita ; *garantie, créance* (Pass.) — Creditum ; *crédit*. (Mat. Par.) — Experimentum, prægustatio ; *essai*. (Par. de Gras.)

CREDENTIARIUS. — Prægustator, qui principis cibos prægustat ; *officier chargé de goûter les mets de la table d'un prince*. (*Gocl. Lex.*)

CREDERE.—Sine præsenti pecunia vendere ; *vendre à crédit*. (A. 1308.) — Concedere ; *accorder, octroyer*. (A. 1207.) — Timere, metuere ; *craindre*. (Mur.) — Desiderare ; *désirer*. (*Vet. Gl.*)

CREDIBILIS.—Credulus ; *crédule, qui croit facilement*. (*Script. rer Fr.*)—*Viri credibiles*, probi et fide digni ; *hommes de confiance*.

CREDITARIUS.—Fidus, cui secreta committuntur ; *confident, celui à qui on confie des secrets*. (J. de J.)

CREDITENSIA. — Creditum, ut CREDENTIA. (*Tab. Morig.*)

CREDITIO. — Creditum ; *crédit*, ut CREDENTIA.—Jus civitatis vel fama. (A. 1207.)

CREDITIVUS. — Qui credit ; *celui qui croit, croyant*.—Cui fides haberi debet ; *celui en qui on doit avoir foi*. (Mur.)

CREDITOR. — Curator, cui creditur res aliqua administranda ; *régisseur, celui à qui on confie l'administration d'une chose*. (*A. SS.*)

CREDITUM.— A. Gal. *crédit*, auctoritas, gratia. (S. XIV.)

CREDITURUS. — Pro CREDENDUS. (A. 1023.)

CREDITUS. — Idem qui CREDITARIUS. (Greg. Tur.)

CREDULITAS.—Professio fidei Christianæ vel potius fides ipsa ; *profession de la foi chrétienne, la foi elle-même, croyance*. (S. Cypr.)—Symbolum apostolorum ; *le symbole des apôtres*. (Joan. Abrinc.)—Fides data, interposita ; *foi donnée*.— Mutuum ; *emprunt*. (Lob., *H. Brit.*)—Opinio, sententia, consilium ; *avis, conseil*. (A. 1382.)

CREDULUS. — Cui fides habetur (Ann. Bert.) ; ex fide fervidus. (*A. SS.*)

CREISAMENTUM. — *Vid.* CRESSAMENTUM.

CREISSIAMENTUM. — Accretio, incrementum ; *croissance*. (A. 1200.)

CREMA. — *Crema lactis*, cremor ; *crême*. (*A. SS.*)

CREMALE. — Ut CRAMMALE. (*Vet. Gl.*)

CREMARTRERIA. — Ut CREMALLERIA. (A. 1379.)

CREMALLERIA. — Catena uncinata vel lamina denticulata suspendendis in foco lebetibus ; *crémaillère*. (A. 1160.)

CREMASCLUS. — Ead. notione. (A. 1363.)

CREMATIOSUS. — Pecuniosus ; *riche en argent*. (*Vet. Gl.*)

CREMENTUM. — Incrementum ; *augmentation, accroissement*. (Pass.) — Fundus ; *fonds de terre*. *Vinum nostri crementi* ; *vin de notre cru*. (Leib.) — Secundarium vectigal, Gal. *surcens*, idem q. *Census crescens* ; *Vid.* CENSUS. (A. 1407.)—Locatio seu traditio pecoris sub augmenti habendi vel dividendi conditione. Idem q. CRESCENTIA. (A. 1080.)

CREMESINUS. — Ut CARMESINUS.

CREMEXILE. — Coccus. *Vid.* CRAMESINUM.

CREMUM. — Cremor ; *crême*. (Fort.)

CRENELLUS. — Pinna ; *créneau*. (Pass.)

CRENKINARII. — Justitiæ ministri apud Leodienses ; *crenqueniers, agents de la justice*.

CREOPENSORIUM. — Uncus ad suspendendum aptus ; *croc à suspendre les viandes*. (Busch.)

CREPA.—Pro *crypta*, fornix ; *voûte*. « Hoc anno in nuptiis Heinrici regis rupta *crepa* xxx milites et xx servi cadentes interierunt. » (*Chr. Ers.*)

CREPARE. — *Crepare oculum*, oculum ita a capite avellere ut exeundo crepet ; *crever l'œil*. (*Leg. Angl.*)

CREPATIÆ.—Morbus equinus ; *crevace, maladie des chevaux*. (Pet. de Cresc.)

CREPATURA.— Fissura, rima ; *fente, fissure*. (A. 1320.)

CREPATUS. — Ruptus hernia ; *hernieux*. (*A. SS.*)

CREPEDA.—Forte *crepida*, genus calceamenti. (*Chartul. S. Vig. de Cer.*)

CREPEDO. — Rima ; *fente*. (*A. SS.*)

CREPERE. — Dubitare ; *douter, hésiter*. (Symm.)

CREPERUS. — Dubius, incertus ; *douteux, incertain*. (*Vet. Gl.*)

CREPIDO. — Fissura ; *crevasse, fente, fissure*. (*A. SS.*) — *Crepido pestis*, ulcus pestiferum ; *ulcère, plaie*. (*A. SS.*) — Calceamenti genus cujus tabellæ ligneæ suppedales pluribus clavis compingebantur ; *chaussure à semelle de bois*. (*A. SS.*)

CREPITUDO. — Fissura, ut CREPIDO. (*A. SS.*)

CREPITUS. — Enterocelicus, hernia laborans ; *atteint d'une hernie, hernieux*. (*Ch. Ital.*)

CREPOR. — Crepitus ; *bruit, fracas*. (Isid.)

CREPORIGER. — Qui *crepitum* effert aut edit ; *retentissant, bruyant*. (Fort.)

CREPULUS. — Ut CREPORIGER. (Sid.)

CREPPA. — Fissura, rima ; *crevasse, fissure*. (*St. Cad.*)

CREPUSCULASCERE.—Illucescere ; *commencer à paraître, poindre*. (Sid.)

CRESAMENTUM.—Augmentum ; *accroissement*.

CRESCENTIA.—Fructus in aliquo fundo crescentes, necnon etiam locus ubi crescunt, et unde advehuntur ; *produits d'une terre, la terre elle-même* ; ol. *croist, cressement*. (A. 1214.) — Accretio, augmentum ; *accroissement, augmentation*. (*Obit. eccl.*

Ling.) — Locatio seu traditio pecoris sub augmenti habendi vel dividendi conditione; *vente ou location d'un troupeau, sous la condition d'une augmentation de prix*; ol. *crue*. (A. 1188.) — Silva cædua ubi arbores crescunt; *taillis, plans de jeunes arbres*; ol. *cressement*. (A. 1311.)

CRESCERE. — Augere; *accroître*. (A. 1222.)

CRESCITIVUS. — Celeriter crescens; *qui croît vite*. (*A. SS.*)

CRESCITUDO. — Augmentatio; *accroissement, augmentation*. (A. 1492.)

CRESPELLÆ. — Cibi genus; *crêpes*. (*A. SS.*)

CRESSAMENTUM. — Id quod *bail à croist et à chaptel* Gallice vocatur, cum scilicet pecus datur, sed æstimatur, ita ut in fructu et augmento habeatur, quod pretium pecoris excedit; *bail de bétail dont le profit se partage entre le bailleur et le preneur*. (Pass.) *Porci creisendarii* dicuntur qui locati sunt sub hac augmenti conditione.

CRESSIMENTUM. — Accessio, appendix; *dépendance*. (A. 1137.)

CRESSO. — Nasturtium; *cresson*. (Pass.)

CRESSONARIA. — Locus ubi crescit cresso; *cressonnière*. (A. 1248.)

CRESTA. — Pinna muri, quæ fenestræ quadratæ formam præfert; *créneau*; ol. *cresteau*. — Ut CRISTA. (Pass.)

CRESTACIO. — Fastigium, culmen; *faîte, crête d'un édifice*. (*Chr. Joan. Weth.*)

CRESTEGNUS. — Castaneus; *de châtaignier*. (A. 1342.)

CRESTO. — Caper; *chevreau*; ol. *creston*. (*Cons. Brag.*)

CRETICARE. — In crisin incidere; *avoir une crise*. (*A. SS.*)

CRETIFODINA. — Locus ubi effoditur creta; *carrière de craie, craière*. (A. 1291.)

CRETINA. — Alluvio, exundatio; *débordement, inondation*; ol. *crestine, crétine*. (A. 1328.)

CREUSARE. — Cavare, fodere; *creuser*. (A. 1386.)

CREUSATIO. — Fodicatio; *action de creuser, creusement*. (A. 1386.)

CREUTA. — Accretio, accessio; *accroissement*. (A. 1350.) — Antrum, specus, seu tugurium subterraneum; *grotte, caverne, habitation souterraine*; ol. *creute*. (A. 1280.)

CREVARE. — A Gal. *crever*, crepare, erumpi. (*Mir. Urb. PP. V.*)

CREVASSERIUM. — Locus, ut videtur, a Gal. *crevasse*, apertura, fissura, sic dictus. (A. 1341.)

CREVEDELLA. — Pomi seu mali species. (*Cap. Car. M.*)

CREVENTIA. — Societas; *association*. (*Cap. Long.*)

CREYERA. — Navis species, ut CRAIERA.

CREYSSUA. — Accretio, incrementum; *accroissement, augmentation*. (A. 1309.)

CRIAFORA. — Clamor excitans ad irruendum in aliquem, ad injiciendas manus in aliquem. *Vid.* CRIDUM, HUESIUM. (A. 1334.)

CRIAGIUM. — Vectigal quod pro vini venalis proclamatione ejusque venditione buticulario Franciæ vel domino loci solvebatur, salarium etiam præconi debitum; *droit dû au grand bouteiller ou au seigneur du fief pour le cri du vin à vendre, salaire du crieur public*; ol. *criage*. — Forte pro GRIAGIUM, jus quod ratione officii *gruario* competit. (A. 1233.) *Vid.* GRUARIUS.

CRIARE. — Per præconem publicare; *publier à son de trompe, proclamer*; ol. *crier*. (A. 1221.)

CRIANCA. — Apud Hispanos: urbanitas, comitas, morum suavitas. (A. 1271.)

CRIARIA. — Officium eorum qui olim Lutetiæ Parisiorum *les crieurs de vin et de corps* dicebantur.

CRIBARE. — Rumpere, crepare; *crever*. (*Vet. Com.*)

CRIBLUS. — Cribrum; *crible*. (*Mon. Ang.*)

CRICA. — Ut CRECA. (Rym.)

CRICELLA. — Avis species; *crécerelle ou cercerelle*. (*Vet. Gl.*)

CRICNORDIA. — Justitiæ minister apud Flandrenses.

CRIDA. — Bannum, proclamatio quæ per præconem fit; *publication, cri*. (Pass.) *Crida pignorum*, tributum a dominis locorum perceptum pro rebus hasta posita venditis; *droit perçu par le seigneur sur les marchandises vendues à l'encan*. (*Ch. Dalph.*) — Conclamatio ad arma, seu clamor publicus quo edito homines accurrere tenentur; *appel aux armes, cri d'alarme*, etc. (*St. Verc.*)

CRIDAGIUM. — Tributum pro proclamatione vini venalis exsolutum; *droit pour la publication du vin à vendre*; ol. *criage*. (A. 1309.)

CRIDARE. — Proclamare, publico banno edicere, per præconem publicare: *publier à son de trompe, proclamer*. (A. 1491.) — Clamare, vociferari; *crier*. (Mur.)

CRIDATIO. — Proclamatio, edictum publicum; *publication*; ol. *crie, cride*. (A. 1352.)

CRIDERE. — Proclamare, ut CRIDARE. (*St. Mass.*)

CRIDIA. — Proclamatio, ut CRIDA. (A. 1498.)

CRIDUM. — Inclamatio, dum crimen aliquod capitale perpetratur; *cri d'alarme, cri poussé lorsqu'un crime se commet*. (A. 1357.)

CRIEIA. — Querimonia adversus aliquem clamoribus publicis significata. (A. 1278.)

CRIENTA. — Jus *cariatoris* seu illius qui decimas colligebat easque carriabat in horreum decimatoris; *droit, salaire de celui qui recueillait les dîmes et les voiturait à la grange du décimateur*; ol. *crien*. (A. 1220.)

CRIENTIA. — Ead. notione. (A. 1042.)

CRIERIA. — Bannum, ut CRIDA. (A. 1274.)

CRILIS. — Forte cribrum; *crible*. (A. 1287.)

CRIMINALITAS. — Crimen capitale; *crime capital*.

CRIMINOSUS. — Reus; *coupable, criminel*. *Criminosum crimen*, gravius delictum; *crime capital*. (A. 1280.)

CRINARIUM. — Serium; *tresse de cheveux, guirlande, couronne de fleurs*. (*A. SS. Ben.*)

CRINEUM. — Forte pro *scrinium*. (*Chr. Comod.*)

CRINILE. — Ut CRINARIUM: « Unum *crinile* rosarum. » (*Alb. Argent.*)

CRINIOSUS. — Crinitus; *qui a de longs cheveux, chevelu*. (*A. SS.*)

CRINON. — Lilium; *lis, fleur*. (*Vet. Gl.*)

CRINONES. — Barba infra nares; *moustaches*.

CRIOLLUS. — Natus ex patre Hispano et matre Inda; *créole*. (*A. SS.*)

CRIPISCULA. — Placentulæ species; *crouteille*. (*Vet. Gl.*)

CRIPPA. — Panni genus, forte idem quod Galli dicunt *crèpe*, Itali *crespo*. (*Ch. Ital.*)

CRIPTURA. — Ruptura, fractura; *fracture, rupture*; ol. *creveure*. (*A. SS.*)

CRISEUS. — Pro *griseus*, canus; *gris*. (Dur.)

CRISOBOLIUM. — Ut CHRYSOBULLUM.

CRISONIUM. — Nasturtium, ut CRESSO. (*Vit. Sanctæ Amalb.*)

CRISONPHILAX. — Pro CHRYSOPHYLAX. (*A. SS.*)

CRISPA. — Plica; *pli*. (*A. SS.*) — Placentulæ species; *espèce de gâteau*; idem f. q. CRIPISCULA. (*Necrol. Eccl. Bit.*)

CRISPATIO. — In musica forsan est sonus inflexo crebrius spiritu variatus, Gal. *fredon*. (Notk.)

CRISPELLÆ. — Idem q. CRESPELLÆ.

CRISPICAPILLUS. — Qui *crispos* habet *capillos*; *qui a les cheveux crépus*. (*Vet. Gl.*)

CRISPIRE. — De clamore gallinarum dicitur.

CRISSARIUS. — Adulator seu regi gratiosus; *flatteur ou favori*. (Conr. Fab.)

CRISTA. — Mons, collis, montis apex; *montagne, colline, crète, sommet d'une montagne*. — Apex feretri operculo imminens; *dais*. (*A. SS.*)

CRISTALLUM. — Lapis de quo ignis est producendus: *pierre à feu*. (Bern. Mon.)

CRISTEGUM. — Crystallus, vitrum crystallinum: *verre à vitre*. (Loth. imp.)

CRISTEUS. — *Cristeus ales*, gallus; *coq*. (Jac. Card.)

CRISTHEPHAGUS. — Hordeo vescens; *qui se nourrit d'orge*. (*A SS.*)

CRISTILIA. — Cuspis hastæ; *pointe de pique*. (*A. SS.*)

CRITA. — Judex apud Hebræos; *juge*. (Tert.)

CRITICARE. — Reditus febriles pati; *éprouver des accès de fièvre*. (*A. SS.*)

CRITIDICUS. — *Critidici dies*, medicis dicuntur ii quibus et morbus magis patefit et ægri majori sunt in periculo moriendi; *jours critiques*. (*A. SS.*)

CRITUM. — Septum, nisi mendose, ut aiunt nonnulli, pro *crypta*, antrum, caverna. (*A. SS.*)

CRITUS. — Clamor; *cri*. — Bannum, promulgatio per præconem; *publication à son de trompe, cri public, ban*. (A. 1291.)

CRO. — Scotis, compositio vel satisfactio pro delicto, pretium hominis occisi, capitis æstimatio, *weregildus*; *Vid.* COMPOSITIO et WEREGILDUS. — Angus, cœnosa et cruda terra, vel palustris; *terre marécageuse*.

CROACA. — Præstatio, ut CORVATA. (S. XIII.)

CROADA. — Præstationis genus, ut CORVATA. (A. 950.) — Modus agri; *certaine quantité de terre*. (Inn. II PP.)

CROADERA. — Agri modus, ut CROADA. (A. 1093.)

CROCA. — Sustentaculum, baculus incurvus; *crosse, béquille*. (*A. SS.*) — Pedum, baculus episcopalis; *crosse épiscopale*. (A. 1376.)

CROCARETIUS. — *Balista crocaretia*, quæ unco, Gal. *croc*, tenditur. (A. 1233.)

CROCEA. — Ut CROCA. (*A. SS.*)

CROCEARE. — Modus piscandi astacos fluviatiles, quod baculo incurvo fit. (A. 1287.)

CROCELLUS. — Diminut. a *croccus*, uncus. (A. 1260.)

CROCEOLUS. — Fulcrum subalare in modum crucis superne effictum; *béquille*. (*A. SS.*)

CROCHA. — Forte uncinus, hamus; *crochet*.

CROCHETUM. — Contus uncatus; *croc, crochet*. (*A. SS.*) — Uncinus, fibula; *agrafe, crochet*. (A. 1363.)

CROCHETUS. — Uncinus; *crochet*. (A. 1270.)

CROCHIA. — Pedum, ut CROCA. (A. 1301.)

CROCHIUM. — Uncus quo arcubalistæ tenduntur; *crochet d'arbalète*. (Sanut.

CROCIA. — Fulcrum subalare; *béquille*. (*A. SS.*) — Pedum, baculus pastoralis, episcopalis; *crosse épiscopale*. (Pap.) — Vestis canonicorum; *vêtement des chanoines réguliers*. (*Ch. Angl.*)

CROCIFER. — Qui pedum seu *crociam* ante episcopum vel abbatem fert; *porte-crosse*. (A. 1112.)

CROCIO. — Bos, vitulus; *veau*. (*St. Ord. Cist.*)

CROCIS. — Palustris, cœnosus; *marécageux, bourbeux*. (A. 1294.)

CROCULA. — Dimin. a CROCIA, baculus pastoralis. (A. 1079.)

CROCUS. — Harpago; *croc*. (*A. SS.*) — Cincinnus, capillus in uncum, quem *croc* dicunt Galli, retortus; *sorte de papillotte*. (*Ch. Angl.*) — Uncus quo arcubalistæ tenduntur; *croc d'arbalète*. (*Invent. a.* 1319.)

CRODIUS. — Avis genus, forte pro *erodius*; *héron*.

CROEROLA. — Forte avis nocturna quam Galli *crecerelle* dicunt. (*Lex Alam.*)

CROFFERA. — Hara porcorum; *parc à porcs*. (*Ch. Angl.*)

CROIA. — Terra palustris; idem q. CRO. (*St. Scot.*)

CROIGNIM. — Certa piscandi ratio, quæ baculo incurvo peragitur; *sorte de pêche*; *Vid.* CROCEARE. (A. 1060.)

CROISCENS. — Idem q. *census crescens*; *Vid.* CENSUS.

CROISEIA. — Parisiis dicebatur de viis quæ urbem per medium et in transversum secant. (A. 1391.)

CROISETA.—Parva crux; *croisette.* (Pass.)

CROISIATUS. — Ad modum crucis efformatus; *fait en forme de croix, croisé.* (A. 1419.)

CROISUM. — Vas apum; *ruche.*

CROIZATUS.—Insignitus cruce ad sacram militiam; *croisé, qui a pris la croix pour aller se battre en Palestine.*

CROLLERIUS.—Pro TROLLERIUS, olearius. (*Ch. Dalph.*)

CRONTOCHIUM. — Pro *gerontocomium* videtur; *Vid.* GERONTOCOMIUM. (Ord. Vit.)

CROO. — Compositio, etc., idem q. CRO.

CROPA. — Equi tergum; *croupe.* (Pet. de Cresc.)

CROPARIA. — Postilena; *croupière.* (*Ch. Angl.*)

CROPARIUM. — Mendose pro *troparium*, liber ecclesiasticus *tropos* continens. (*Invent. Abb. Prim.*)

CROPPUS.—Fruges per annum nascentes, messis; *moisson, coupe, récolte.* (*Form. Mad.*)

CROPRIA. — Ut CROPARIA. (*Conc. Lond. c.* 1342.)

CROQUA. — Baculus pastoralis; *crosse.* (A. 1233.)

CROQUETUM. — Ead. notione. (A. 1444.)

CROQUETUS. — Uncinus, fibula; *crochet, agrafe.* (A. 1362.)

CROQUM. — Uncus; *croc.* (A. 1365.)

CROS. — Armorum antiquorum species; seu potius uncus quo arcubalistæ tenduntur. (A. 1113.)

CROSA. — Apud Dumbenses, lacuna; *creux, ravin.*

CROSATA. — Expeditio sacra contra infideles; *croisade.* (*Ch. Ital.*)

CROSATUS. — Ut CROISIATUS (*St. Mass.*)—Monetæ species cruce insignita. (A. 1363.)

CROSCUS. — Pro *croceus.* (*Ch. Tolos.*)

CROSERIA.—Fenestra; *croisée.* (A. 1490.)

CROSETTA. — Parva crux; *croisette.* (*Ch. Ital.*)

CROSIA. — Pars illa templi chorum inter et navem ad crucis formam exstructa; *croisée d'une église.* (Mart., *Ampl. Col.*)

CROSINA. — Pallii seu vestis genus, mastruca; *vêtement de peaux de mouton.* (A. 1095.)

CROSIS. — Pro *crux.* (A. 1252.)

CROSOLLUS. — Catillus in quo aurum et argentum liquatur; *creuset.* (S. XIII.)

CROSSA.—Fulcrum subaxillare; *béquille, crosse.* (*A. SS.*)—Lituus pontificius, pedum; *crosse d'évêque.* (A. 1411.)

CROSSALIS.—*Crossalis baculus*, pedum; *crosse épiscopale.* (Steph.)

CROSSARE.— A Gal. *crosser*, baculo recurvo pilam propellere; *Vid.* CHOULLA. (A. 1361.)

CROSSATOR. — Qui pilam baculo recurvo pulsat; *crosseur*; *Vid.* CHOULLA. (A 1361.)

CROSSEA.—Ut CROSSA, baculus pastoralis. (A. 1419.)

CROSSERIUS. — Episcopalis; *d'évêque, épiscopal.* (*Ch. Dalph.*)

CROSSULUS.—Fulcrum subalare; *crosse.* (*A. SS.*)

CROSSUM.—Ut CROSUM.

CROSSUS. — Pro GROSSUS (Leo Ost.), et CROCUS. (*St. Arel.*)

CROSTA. — Lacuna, locus ubi stagnat aqua; *mare.* (Lob., *H. Brit.*)

CROSTELLUM.—Columbar, numella versatilis; *pilori.*

CROSTO.— Hædus aut vervex, pro CRESTO. (*Cons. S. Cruc. Burd.*)

CROSUM.—Caverna, excavatio, lacuna; *creux, grotte.* (A. 1323.)—Cavitas, profunditas; *profondeur.* (S. XV.)—Cavum, locus cavus ubi reponitur fimus; *trou à fumier.* (A. 1371.)

CROSUS. — (Subs.) Cavus, fodina, fossa; *trou, creux, fosse.* (A. 1229.)—(Adj.) Cavus; *creux.* (A. 1366.)

CROTA. — Rupes; *rocher.* (W. Brit.) — Antrum, specus, locus subterraneus et concameratus in ecclesiis; *grotte, crypte.* (A. 1219.)—Pars domus inferior, cella, locus concameratus; *le plus bas étage d'une maison, salle basse, cellier, chambre voûtée*; ol. *crote.* (A. 1253.)

CROTATUS.—Cameratus; *voûté.* (*Tabul. S. Vict. Mass.*)

CROTERIUM.—Excavatio, locus cavus, ut CROSUM. (*Ch. Dalph.*)

CROTONUS.—Locus subterraneus et concameratus; *caveau*; ol. *croton.* (A. 1461.)

CROTTA.— Ead. notione. (A. 1322.)— Pro CHROTTA. (A. 1137.)

CROTULA. — Dim. *a crota*, camera inferior et concamerata. (A. 1218.)

CROTUM. — Fossa, lacuna, locus cavus; *creux, trou, fosse.* (Pass.)

CROUCHEUS.—Pro *croceus.* (A. 1349.)

CROUTURA. — Locus septus, a Gal. *clôture*, sepimentum; *enclos.* (*Chartul. S. Vand.*)

CROXATUS. — Ut CRUCESIGNATUS. (A. 1203.)

CROY.— Compositio, etc., ut CRO.

CROZA. — Fulcrum subalare; *béquille.* (*A. SS.*)—Lacuna, ut CROSA. (A. 1433.)

CROZOLA. — Baculus superne rostratus, vel in formam crucis efformatus; *bâton terminé en croix ou en croc.* (*A. SS.*)

CRUANTARE. — Sanguinare, sanguinem reddere; *dégoûter de sang.* (A. 1356.)

CRUBLUM. — Mensuræ species; *certaine mesure* : « Unum *crublum* avenæ. » (A. 1258.)

CRUCCA.— Fulcrum, ut CROCIA. (*A. SS.*)

CRUCESIGNATUS. — Qui ad sacrum bellum proficiscitur; *croisé.* (Pass.)

CRUCETTA.—Ut CROSETTA. (Mur.)

CRUCHIGLIA.— *Fulcrum subaxillare*, ut CROCIA. (*A. SS.*)

CRUCIA.—Ead. notione. (*A. SS.*)

CRUCIARIUM. — Ad crucem pertinens, crux ipsa; *qui a rapport à la croix, la croix elle-même.* (Com.)

CRUCIARIUS.—*Cruciariæ preces*, officium de sancta Cruce. (*A. SS.*)

CRUCIATA. — Expeditio sacra contra Saracenos et hæreticos; *croisade.* (Pass.)

CRUCIBULUM. — Lucerna ad noctem; *lampe de nuit, veilleuse*; ol. *croisel, croisuel.* (Ugut.)

CRUCICOLA.—Qui colit crucem; *adorateur de la croix.* (Adelhm.)

CRUCICULA.—Parva crux; *petite croix.* (Ach., *Spic.*) — Furca subalaris; *béquille.* (*A. SS.*)

CRUCIENTATUS. — Pro *cruentatus.* (*Vet. Gl.*)

CRUCIFER.—Qui crucem ante Papam defert; *porte-croix.* (Pand.)—Species monetæ apud Germanos; *sorte de monnaie allemande.* (*Chr Mell.*)—Monachus cujusdam ordinis monastici, sic dictus quod crucem in baculo deferret, ut auctor est Mat. Paris. —Miles ordinis Teutonici; *chevalier teutonique.*

CRUCIFICIO.— Pro *crucifigo.* (*Vet. cod.*)

CRUCIFIGIUM.—Crucis supplicium; *crucifiement.* (Mart., *Ampl. Col.*)

CRUCIFIXIO.—Crucis supplicium; *crucifiement. Crucifixio carnis; mortification de la chair.*

CRUCIFIXORES. — Qui Christum Dominum crucifixerunt; *les bourreaux du Christ, ceux qui le mirent en croix.* (S. Paulin.)

CRUCIFIXUM.—Christi in cruce pendentis imago; *représentation du Christ en croix.* (Io. Iper.)

CRUCIFIXUS.—Cruce insignitus. (*A. SS.*)

CRUCIFRATRES. — Hæretici sæculi XV, qui etiam *Fratres flagellatores* dicuntur.

CRUCIGIRA. — Olera; *légumes.* (*Ephem. mon. S. Gal.*)

CRUCILIÆ.—Cruces per vias erectæ; *petites croix comme on en trouve élevées sur les chemins*; ol. *croisilles.* (*Conc. Sues. a.* 744.)

CRUCIOLA. — Crucicula; *petite croix.*

CRUCIOLATUS. — Crucibus signatus. (Mab., *Lit. Gal.*)

CRUCITA. — Expeditio militaris contra infideles, ut CROSATA. (Calixt. III PP.)

CRUCIZARI. — Crucem assumere, cruce insigniri ad peregrinationem Hierosolymitanam; *prendre la croix, se croiser.*

CRUCULUS. — Juniperus; *genevrier.* (*Vet. Gl.*)

CRUDARIUM. — Linum crudum, linteum nondum sole curatum; *lin non écroui.* (*Vet. Gl.*)

CRUDELLUS. — Cincinnus, capillus in uncum, quam Galli *croc* dicunt, retortus. (Barel.)

CRUDUS.—Baculus ferro munitus; *bâton ferré.* (*Vet. Gl.*)

CRUDITARE. — Non digerere; *ne pas digérer, avoir des crudités d'estomac.* (Tert.)

CRUEIRA.—Cavum, locus cavus; *creux.* (A. 1294.)

CRUGA. — Urceus, urna; *cruche.* (*Ch. Aquit.*)

CRUMENIFER. — Qui fert crumenam; *boursier.* (Mart., *Anecd.*)

CRUOR.— Sanguinis effusio; *effusion de sang, assassinat.* (A. 1180.)

CRUPA.—Tergum equi; *croupe de cheval.* (*A. SS.*) — Graculus; *geai.* (*Vet. Gl.*)

CRUPPONUS. — Summa clunium, uropygium; *croupion.* (Frid. II imp.)

CRUPTA. — Pro *crypta.*

CRURA. — Coxa, crus; *cuisse.* (A. 1415.)

CRURALIA. — Quibus *crura* vestiuntur; *chausses.* (A. 786.)

CRURARIUM. — Fascia cruralis; *jarretière.* (*Vet Gl.*)

CRURATUS. — Qui *crura* magna habet; *qui a de grandes cuisses.* (*Vet. Gl.*)

CRUSCHA. — Furfur; *son.* (*Ch. Ital.*)

CRUSCIRE. — Crepitare; *craquer, écraser, faire craquer*; ol. *croissir, croissier.* (Ach., *Spic.*)

CRUSELINUM. — Vas potorium parvulum fictile; *petit vase à boire, tasse.* (Cæs.)

CRUSELLUS. — Vas potorium, idem q. CRUSELINUM (A. 1144.) — Præstationis species (A. 1319.)

CRUSILLA. — Ut CROSETTA. (*A. SS.*)

CRUSINA. — Vestis species, ut CRUSNA (Hincm.)

CRUSIUS. — *Tella crusia*, nondum abluta sive dealbata; *toile écrue.* (*Hist Nem.*)

CRUSNA. — Pallii seu vestis genus, mastruca vel mastruga; *sorte de vêtement fait de peaux de mouton.* (Pass.)

CRUSOLIUM. — Vasis genus. (A. 1361.)

CRUSTA. — Lacuna, locus ubi stagnat aqua; *creux où l'eau croupit, mare*; ol. *crouste* (A. 1214.) — Furfur, panis *crusta*; *son de farine, croûte de pain*; ol. *cruste* (A. 1371.) — Vestis species variegato colore ex purpura et alio mixto; *vêtement orné de bandes de pourpre et de plusieurs autres nuances.* (Pass.)

CRUSTATUS. — Acupictus, intertextus; *brodé.* (Add. Flor.)

CRUSTELLUM. — Ut COSTELLUS. (A. 1280.)

CRUSTICA. — Census qui pro agris et prædiis rusticis imperatori vel domino feudi pensitabatur apud Græcos. (Inn. III PP.)

CRUSTULA. — Fragmentum, ciborum reliquiæ; *morceau, restes de vivres, relief.* (*Chartul. Celson.*)

CRUSTUM. — Fragmentum panis; *croûte de pain*; ol. *cruste.*

CRUSUL. — Ut CRUCIBULUM. (*Cons. Eccl. Col.*)

CRUTA. — Antrum, ut CROTA. (A. 1160.)

CRUX. — *Crucem figere* solebant in signum dedicationis ecclesiarum : « Nemo ecclesiam ædificet, antequam civitatis episcopus veniat, et ibidem *crucem figat* publice. »—(*Cap. Car. M.*) *In cruce* vel *ante crucem*, in altaribus vel ante altaria oblationes facere. (A. 1123.) — *Crux pectoralis*, quam episcopi ad pectus appensam afferunt. (*A. SS.*) *Crucis judicium*, quo quis reus cujuspiam factus delicti vel criminis sese expurgabat; *épreuve de la croix.* (Pass.) *Cruces bannales*, peregrinationes et processiones, non quæ imperiali banno et edicto statutæ et confirmatæ erant, sed quæ intra parœciarum seu ecclesiarum bannum et districtum peragebantur, vel potius processiones districtus cujusvis parœciæ. (A. 1201.) *Crux tensa*, erecta ad processionem. (A. 1397.) *Schola crucis*, id est eorum qui in processionibus cruces præferunt. (Cens. Cam.) *Cruce subscribere*, id est signum crucis, subscriptionis vice, chartis et instrumentis

apponere. (A. 694.) *Crux collaria*, quæ collo appenditur. (Osbern.) *Crux triumphalis*, dicta Durando aliisque scriptoribus quæ in plerisque locis in medio ecclesiæ ponitur. *Crucem assumere*, ad sacra bella proficiscendum crucis symbolum pallio assuere et affigere. (Pass.) *Per crucem se defendere*, uti privilegiis crucesignatorum. (A. 1235.) *De cruce cantare*, de ambone, de pulpito, ubi major *crux* etiamnum statuitur, cantare. (A. 1419.) *Crux* significat interdum : 1° expeditio sacra contra Saracenos; *croisade;* 2° acies militaris quæ olim Schala et Scara, q. *Vid.;* 3° pars monetæ in qua crux repræsentabatur aut principis effigies; *le droit d'une monnaie;* 4° pars ecclesiæ quæ Gal. *croisée* dicitur; 5° fulcrum subalare, ut Crocia; 6° malleus in modum crucis superne effictus, cujus pulsu seu percussione super tabulam ligneam signa dantur. *Cruces* nuncupantur : 1° litaniæ publicæ seu processiones ecclesiasticæ (*hebdomadam Crucium* vocat quidam scriptor quæ nunc *Rogationum* dicitur); 2° præstationis species. *Cruces nigræ*, Gall. *croix noires*, litania major seu Gregoriana, quod, cum agebatur, ædes sacræ, altaria atque adeo populus nigris ornamentis et vestibus induerentur. (Durand.) *Crux major*, stellarum series quæ Cygnus nuncupatur; *la constellation du Cygne* (Guil. de Th.) *Crux minor*, stellarum series cui nomen Delphinus; *la constellation du Dauphin*. (Id.)

CRUXALIS.— *Cruxalis pœna*, supplicium crucis; *supplice de la croix*.(A. 1198.)

CRYPTA. — Locus subterraneus, potissimum oratoria et sacella subterranea cujusmodi plurima etiamnum occurrunt in vetustioribus ædibus sacris; *lieu souterrain, grotte, chapelle souterraine, crypte*. (Pass.)

CRYPTATIM. — In modum et ad instar *cryptæ*, seu porticus cameratæ; *en forme de voûte, ou galerie voûtée*.

CRYPTATUS. — In *cryptæ* modum fornicatus; *voûté* (*Vit. Abb. S. Abb.*)

CRYPTELLA. — Parva *crypta*. (*A. SS.*)

CRYPTUNCULA. — Ead. notione. (*A. SS.*)

CUBA.— Cisterna, carcer in agro; *citerne, silos*. (S. Hier.)— Cupa, labrum; *cuve*. (Rat. Ver.) — Cella vinaria; *cellier à vin*. (A. 1405.) — Locus subterraneus, pro Cumba; *lieu souterrain*. (Ruf. Mon.)

CUBANS. — *Cubans et levans*, qui in alicujus domini territorio sedem habet stabilem eique est obnoxius; *celui qui est domicilié sur les terres d'un seigneur;* ol. *couchant et levant*. (Pass.)

CUBARE. — Active sumptum, pro lecto aliquem commendare; *faire coucher, procurer un lit*. *Cubare ova*, pro *ovis incubare*, ex Gal. *couver*. (Frid. II imp.)

CUBATOR. — *Cubator Dominici pectoris* nuncupatur Joannes Evangelista a S. Paulino.

CUBATORIUM. — Lectus, cubile; *lit*. (*Vet. Gl.*)

CUBATUS. — Cupa, labrum; *cuve, réservoir*. (A. 1476.)

CUBEBA. — Fructus Indicus haud multum absimilis piperi; *poivre de cubèbes*. (*A. SS.*)

CUBELA. — Diminut. a *cuba*, labrum. (Agnel.)

CUBELLUM. — Instrumentum ferreum quo perforatur; *tarière*. (A. 1355.)—Dimin. a *cupa*, mensura frumentaria et modus agri; *Vid.* Cupa. (*Chartul. S. Joan. Ang.*)

CUBELLUM. — Dolium; *petit tonneau, baril;* ol. *cubel*. (Steph.)

CUBERCLUM. — Operculum; *couvercle*. (A. 1294.)

CUBERTA. — Stragulum quo lectus insternitur; *couverture de lit*. (A. 1449.)

CUBERTORIUM. — Ut Cuberclum. (A. 1439.)

CUBESSELLUM.—Ead. notione. (A. 1358.)

CUBIA. — Idem quod Excubia. (A. 1250.) — Cupa, labrum, ut Cuba. (*Ch. Aq.*)

CUBICULARIUS.— Custos cubiculi, etiam chartularius et *camerarius*, seu thesauri regii custos; *garde de la chambre à coucher, valet de chambre, archiviste de la cour, conseiller intime, trésorier;* ol. *cubiculaire*. *Cubicularius novæ Romæ* videtur fuisse apud Græcos capellanus patriarchæ. *Cubicularius ecclesiæ*, æditnus, mansionarius; *garde d'une église, sacristain*. *Cubicularii* Romæ iidem qui apud Gallos *capellani*, sacellorum custodes: « Hic (P. Leo PP.), » ait Anastasius, « constituit super sepulcra apostolorum custodes, qui dicuntur *cubicularii*, ex clero Romano. »

CUBICULUM. — Cubile, lectus; *lit*. (*Vit. S. Joan. Trag.*) — Tumulus, sepulcrum; *tombe, tombeau*. (*Mir. S. And.*) —Oratorium, capella; *oratoire, chapelle*. (S. Paulin.) — Ærarium, thesaurus principis, seu locus ubi reconditur; *trésor du roi, lieu où le trésor est renfermé*. (Sen.) — *Cubiculum secretum*, latrina; *cabinet secret, lieux d'aisances*. (S. Eulog.)

CUBICULUS. — Pro *cubiculum*. (*Itiner. Burd.*)

CUBICUTA. — Cubitus; *coudée*. (*Chartul. S. Vand.*)

CUBILARIS. — Prædium rusticum, villa; *fonds de terre, bien de campagne*. (A. 608.)

CUBITALIS. — *Cubitales litteræ;* eædem quæ *grandes, quadratæ, unciales; Vid.* Unciales. — *Candela cubitalis*, ut *cubitus candelæ*, *Vid.* Cubitus.

CUBITARE. — Cubito inniti, ut Accubitare. (Hug. Paris.) — Cubito metiri; *mesurer à la coudée*. (*Cons. Lem.*)

CUBITUS. — *Cubitus terræ*, modus agri. (A. 1152.) — *Cubitus candelæ*, candela cubitalis; *cierge d'une coudée de long*. (*G. Chr.*)

CUBRECELLUM. — Operculum; *couvercle*. (A. 1336.)

CUBUCLESIUS. — Idem q. Cubicularius. (*A. SS.*)

CUBULUS. — Mensura liquidorum et aridorum apud Hungaros.

CUCARUM. — Italis saccharum; *sucre*. (*St. Ast.*)

CUCHARUS. — « Archiepiscopus qui sedet super thronum *cucharum* », idem Pontifex Romanus. (*Synod. Syriac.*, ap. Mur.)

CUCCHIARUS. — Cochlear; *cuiller*. (*Ch. Ital.*)

CUCHO. — Meta, cumulus; *tas, meule;* ol. *cuche, cuchon :* « Unus *cucho* feni. » (A. 1457.)

CUCIBOLDUS. — Idem q. Curcinbaldus. (*A. SS.*)

CUCINA. — Pro Cocina. (*Vet. Gl.*)

CUCINGA.—Pedules villosi. (*Const. Hirs.*)

CUCITURA. — Italis sutura; *couture*. (*St. Serr.*)

CUCIUM. — Radicis tinctilii species; *sorte de racine tinctoriale, gaude?* (A. 1544.)

CUCOMERES. — Candela; *chandelle*. (*Vet. Gl.*)

CUCTO. — Gossypium; *coton*. (Mur.)

CUCUBA. — Noctua; *chouette*. (Pap.)

CUCUBARE. — Dicitur de *cucubæ* clamore. (Phil.) — Caput in terram defigere pedibus sursum rectis. (Hier. Mac.)

CUCUFA. — Idem q. Cuphia.

CUCUGIA. — Idem q. Cugucia. (A. 1250.)

CUCULA. — Servus militis; *valet de soldat, goujat*. (*Vet. Gl.*)

CUCULARE. — Dicitur de *cuculorum* clamore (Phil.)

CUCULATA. — Lodix; *couverture de lit*. (*Vet. Gl.*)

CUCULLA. — *Vid.* Cucullus.

CUCULLARE. — *Cuculla* obtegere; *prendre le froc;* idem q. Monachizare.

CUCULLARIUS. — Ut Cucullatus. (*A. SS.*)

CUCULLATUS. — *Cuculla* obtectus; *qui a pris le froc, moine*. *Cucullata congregatio*, ordo monasticus; *les moines*. (A. 1060.)

CUCULLUS. — Vox Latinis nota, qua vestimentum humerorum et capitis significatur; *vêtement de dessus muni d'un capuchon;* ol. *cuculle, coule, goule, gule*, etc. Medii ævi scriptores fere omnes *cucullum* genus vestis monachalis intelligunt, idem q. laicis *capam*. Nonnulli etiam inter *cucullum* seu *cucullam* et *floccum*, Gal. *la coule* et *le froc*, discrimen statuunt. « *Cucullæ* nomine, » ait Clemens V PP., « habitum longum, manicas non habentem... flocci vero longum qui longas et amplas habet manicas, nos intelligere declaramus. » *Cuculla memorialis*, cuculla quam deferre jubebantur canonici regulares qui ordinem regularem canonicorum sine abbatis licentia deseruerant et monasticum susceperant : ii enim in choro ultimi sedere, in *memoriam* (unde adjectivum) et pœnam desertionis jubebantur; quippe id erat contra sanctiones ecclesiasticas. — *Cuculla ecclesiastica*, qua in sacris Liturgiis utuntur diaconi et sacerdotes monachi, in Statutis antiq. Ord. Carthusianorum. — Vir cujus uxor mœchatur. (A. 1350.)

CUCUMA. — Vas æneum in quo aqua calefit; *marmite, chaudron*. (*A. SS.*)

CUCUMELLUM. — Parva cucuma; *petit chaudron, petite marmite*. (Pet. Diac.)

CUCUMERARIUM. — Locus ubi crescunt *cucumeres;* *lieu planté de concombres*. (Tert.)

CUCUMULA. — Ut Cucumelum.

CUCURBITARE.— *Cucurbitam* seu *ventosam* adhibere; *appliquer les ventouses*. (C. Aur.) — Uxorem alterius adulterio polluere; proprie de vassallo qui domini uxorem adulterio polluit et ejus ventrem instar cucurbitæ inflat, id est imprægnat. (Pass.)

CUCURRUM. — Pharetra, theca sagittarum; *étui à flèches, carquois*. (*Cap. C. M.*)

CUDATUS. — Cusus; *frappé, monnayé*. (A. 1328.)

CUDIS. — Instrumentum quo moneta cuditur; *coin monétaire*. (*Vet. Gl.*) — Fossatum; *fossé*. (A. 1313.)

CUDITIO. — Fusio, signatura monetæ; *fonte, frappe des monnaies*. (*Ch. Hisp.*)

CUDIUS.— Instrumentum monetariorum, ut Cudis. (A. 1375.)

CUDUM. — Ærugo rasilis. (*Leud. Carc.*)

CUECHUM. — Coctio; *cuisson, action de faire cuire*. (A. 1332.)

CUFFA. — Capitis tegmentum, ut Cuphia.

CUGIARIUS. — Cochlear, ut Cucchiarius. (Mur.)

CUGINUS. — Consobrinus, ut Cosinus. (*St. Flor.*)

CUGNARE. — Monetam *cugno* percutere; *battre monnaie*. (A. 1439.)

CUGNEUS. —Typus monetalis, ut Cudis. (A. 1375.)

CUGNIETA. — Securicula; *petite hache;* ol. *cugnièle*.

CUGNO. — Cuneus; *coin;* ol. *cugnot*.

CUGNUS. — Cuneus; *coin monétaire, coin* (*angle*), *coin* (*instrument à fendre le bois*). (Pass.)

CUGUCIA. — Adulterium, vel raptus virginum aut viduarum; proprie placitum quod in Gallia *raptus* dicitur. (A. 1253.) (*Ch. Hisp.*)

CUIDENS. — Cuspis; *épieu, lance, dard*. (A. 1353.)

CUIDERE. — Servire: *servir faire le service*. (*A. SS.*)

CUIGNUS. — Ut Cugneus.

CUILHERIUS. — Cochlear; *cuiller*. (A. 1251.)

CUILLA. — Navis ad transvehendum, *navire de transport*. (Lob., *H. Brit.*)

CUIRENA. — Thorax e corio bubali sine manicis; *cuirasse, pourpoint de cuir sans manches;* ol. *cuirie*. (A. 1239.)

CUISINARIUS. — Coquus; *cuisinier*. (A. 1330.)

CUISSELLUS. — Ferreum femoris tegumentum; *cuissart;* ol. *cuissel*. (A. 1298.)

CUISSERIUS. — Ead. notione. (A. 1294.)

CUISSETUS. — Ead. notione. (A. 1269.)

CUISSIA. — Coxa; *cuisse*. (*A. SS.*)

CUISSINUS.— Pulvinar; *coussin, oreiller;* ol. *cuissin, cuissinet*. (A. 1228.)

CUISTA. — Collecta, tributum a subditis exactum, collectum, quæsitum; *Vid.* Quæsta et Collecta. (Pass.)

CUJUSMODI.—Pro *qualibuscunque*, apud S. Augustinum.

CULAGIUM. — Tributum a subditis ma-

trimonio jungendis domino exsolvendum; *redevance payée au seigneur par les vassaux qui se marient*; ol. *cullage*. (A. 1507.)

CULATA. — Rei alicujus pars extrema; *queue, extrémité d'une chose*. (A. 1391.)

CULCICIA. — Culcitra; *matelas, oreiller*. (A. 1363.)

CULCINUS. — Ut CUISSINUS.

CULCITA. — *Culcita puncta*, Gal. *courtepointe*. (A. 14°0.)

CULCITERNUM. — Pulvinar, ut CUISSINUS (A. 1247.)

CULCITRA. — Ut CULCITA.

CULCITRARE. — Plumis farcire; *garnir, remplir de plumes*. (Laur.)

CULCITRARIUS. — Qui facit *culcitras*; *matelassier*.

CULDEI. — Ut COLIDEI.

CULEA. — Viride nucis putamen; *coque verte de la noix*. (*Vet. Gl.*)

CULEATA. — Ut CUNEATA. (A. 1290.)

CULERIA. — Postilena vel postilenæ pars, quam sellarii Gal. *culleron* vocant. (A. 1304.)

CULFUM. — Sinus maris; *golfe*. (Sanut.)

CULHERIUM — Cochlear, ut CUILHERIUS. (Mart., *Anecd.*)

CULHITA. — Fructuum frugumque collectio; *récolte, moisson, cueillette*. (A. 1496.)

CULIARIS. — Ut CULHERIUM. (*Conc. Hisp.*)

CULITIA. — Idem q. CULHITA.

CULLA. — Vestimenti genus, ut CUCULLA. (*Vet Gl.*)

CULLARATA. — Præstatio ex bladis quæ *culherio* percipiebatur; *cuillerée de blé, redevance en nature sur les grains*. (A. 1315.)

CULLEA. — Scrotum; *le scrotum*. (*A. SS.*)

CULMAGIUM. — Census seu tributum quod domino fundi penditur pro facultate habendi et construendi domum; *droit qui se paye au seigneur pour toute maison qui se bâtit*. (A 1400.)

CULMARE. — Ædificium tecto tegere; *couvrir un édifice*. (*Vet. Gl.*)

CULMEN. — Tectum domus; *toit de maison, comble*. (*Lex Baiw.*) — Culmus, calamus; *chaume*. (*Tabul. S. Ægit. Lont. Aud.*) — Altare; *autel*. (Erm. Nig.) — Titulus honorarius summorum magistratuum in constitutionibus imperii Constantinopolitani. (*Chr. Dan.*)

CULMITES. — Divites, optimates; *les riches, les grands*. (*Vet. Gl.*)

CULMUS — Stipula; *paille chaume*. (Pass.) — Stipulatio; *arrangement, stipulation*. (*Trad. Fuld.*) — Culmen; *comble, toiture*. (Mur.) — Cumulus, cumulatus, ut COMBLUS. (*St. Verc.*)

CULPA. — Ictus; *coup*. (*Lex Sal.*) — *Culpam facere*, culpam expiare, agnoscere. (Hug. Flav.) *Culpa gravis* et *gravior*, gravius monachi delictum et ipsa pœna qua punitur. (Pass.) *Culpa gravis*, capitulum ubi hujusmodi culpæ seu pœnæ injungebantur, vel forte locus ubi expiabantur. (*Hist. Gemmet.*) *Culpa damnabilis*, pœna vel supplicio multanda. (*Ord. Reg. Franc.*) *Dicere sua culpa*, idem q. *culpam facere*. (A. 1288.)

CULPABILIS. — Sons, nocens; *coupable* ol. *coupaule*. (Tert.)

CULPABILITER. — Nocenter; *d'une manière coupable ou blâmable*. (S. Aug.)

CULPALIS. — Ut CULPABILIS. (*Chartul. Eccl. Apt*)

CULPARE. — Delinquere; *faillir, manquer, commettre une faute*. (*Lex Long.*)

CULPATORIUM. — Emenda, multa; *punition pécuniaire, amende*. (Lyran.)

CULPATURA. — Culpa; *faute, délit*. (*Ch. Hisp.*) — Cæsio; *action de couper, coupure*. (Rog. Hoved.)

CULPATUS. — Ut CULPABILIS. (A. 1358)

CULPULA. — Parva culpa; *faute légère*. (*Vet. Gl.*)

CULSITRATOR. — Ut CULCITRARIUS.

CULTA. — Ager cultus; *terre cultivée, en plein rapport*. (*Ann. Ben.*) — Culcita; *matelas. lit de plume*; ol. *culte*. (S. XIII.)

CULTARE. — Colere; *cultiver*. (*Chr. Fars.*)

CULTELLA. — Scutella; *écuelle*. (Ugut.) — Machæra; *coutelas*. (*Ch. Ital.*)

CULTELLARIUS. — Miles cultello instructus; *soldat armé d'un coutelas*; ol. *coustilier*. (A. 1152.) — Cultrorum artifex; *coutelier*. (*Vet. cod.*) — Theca cultelli; *étui, boîte à couteaux*. (Rym.)

CULTELLATIOLUS. — Parvus cultellus; *petit couteau*. (*St. Val. Ser.*)

CULTELLERIUS. — Cultrorum artifex; *coutelier*. (A. 1319.)

CULTELLESSIA. — Machæra; *coutelas*. (*St. Cast. Red.*)

CULTELLINUS. — Scalpellus acuendis calamis scriptoriis; *canif*. (Mart., *Anecd.*)

CULTELLUM-PODARE. — Species falcis vinatoriæ; *serpette*. (A. 1294.)

CULTELLUS. — Dentale, dens aratri; *coutre*. (*Lex Sal.*) — Genus ensis; *épée à lame courte, étroite et triangulaire*; ol. *coustille*. (Rig.) — *Cultellus mensalis* seu *tablarius*, cultellus ad usum epularum; *couteau de table*. (A. 1256.) *Cultellus allenalis*, pugiunculus; *stylet*. (A. 1487.) *Cultellus punhalis*, pugio, sica; *poignard*. (A. 1377.) *Cultellus bastardus*, qui a forma consueta differt; *couteau d'une forme inusitée*. (A. 1417.)

CULTERA. — Culcitra; *coite*. (*St. equit. Teut.*)

CULTIBILIS. — Qui colitur aut potest coli; *cultivable, qui peut être cultivé ou qui est cultivé*. (*Ann. Ben.*)

CULTICIARIUS. — Ut CULCITRARIUS. (A. 1200.)

CULTILAGIUM. — Hortus rusticus, idem q. CURTILE. (A. 1176.)

CULTILLUS. — Domus rusticana cui adjunctus est hortus; *maison de paysan accompagnée d'un jardin*. (A. 1169.)

CULTIVARE. — Colere, laborare; *cultiver*. (A. 1446.)

CULTIVUS. — Cultus; *cultivé*. (Mart., *Anecd.*)

CULTOR. — Qui colonis in prædio rustico

præfectus est, vel qui res alterius curat; *régisseur, intendant*. (*Vet. cod.*) *Cultor ecclesiæ*, id est cultor seu procurator agrorum ecclesiæ; *administrateur des biens d'une église*. (*Conc. Leg. a.* 1012.) *Cultores* nude pro *Christiani*. (Boninc.)

CULTRA. — Culcita vel stragulum; *matelas, coite ou couverture de lit*. (*A. SS.*) — Novacula, culter tonsorum; *rasoir*. (*Vet. cod.*) — Aratrum, culter aratri; *charrue, fer de charrue, coutre*. (A. 1046.)

CULTRIX. — *Culcita*, ut CULTRA. (Rym.) — Quæ colit; *celle qui honore, qui révère*. (Lact.)

CULTRUM. — *Culcita*, ut CULTRA. (*St. Equit. Teut.*) — Jugerum; *jour ou journal de terre*. (*A. SS.*)

CULTURA. — Ager cultus; *champ labouré, terre cultivée*; ol. *coulture, couture*. (Pass.) — Cultus, adoratio; *culte, adoration*. (*Conc. Hisp.*) — Culcita, stragulum; *matelas, couverture de lit*. (A. 1379.)

CULTURARE. — Ut CULTIVARE. (*A. SS.*)

CULTURELLA. — Dimin. a CULTILLUS. (*Tab. Corb.*)

CULVERTA. — Extraneus infimæ conditionis et incognitæ; *étranger de basse condition, homme de condition servile*; ol. *cuvert*.

CULVERTAGIUM. — « Rex Francorum omnes cum equis jussit sub nomine *culvertagii* convenire. » (A. 1212.) Id est sub pœna dejectionis in conditionem *culvertarum* seu servorum extraneorum.

CUM. — Coram : « Nectarium.... *cum* rege tentavit obruere. » (Greg. Tur.) — Ab, ex : « Cives *cum* homine obtinere non queunt, ut....» (Id.) — Cum accusativo loco ablativi sumitur. (*A. SS.*)

CUMADA. — Pro CUNIADA. (*Cap. C. M.*)

CUMARIA. — Pro CONDAMINA.

CUMBA. — Cymba, navis; *nacelle, bateau*. (*Vet. Gl.*) — Vallis; *vallon*; ol. *combe*. — Sepulcrum lapideum; *tombeau de pierre*. (A. 1263.)

CUMBALE — Vallis, ut CUMBA. (A. 1339.)

CUMBRA. — Ut COMBRA.

CUMBUS. — Feretrum, navis, vallis, ut CUMBA.

CUMDIRECTUM. — Ager cultus; *terre cultivée, en plein rapport*. (A. 1150.)

CUMEX. — Scutella profundior; *grande écuelle de bois*. (*A. SS.*)

CUMINATOR. — *Vid.* CUMINUS.

CUMINUS. — Tributum domino *communiæ* solutum vel in *communiæ* utilitatem conversum. *Cuminator*, illius exactor. (A. 1291.)

CUMLATERATIONES. — Limites; *bornes, limites*. (Steph.)

CUMPLARE. — Litigare, lite contendere; *plaider*. (A. 1241.)

CUMULARE. — Congregare; *rassembler, réunir*. (Lad.)

CUMULATUS. — Iteratus, repetitus. (A. 1308.)

CUMULUS. — *Cumulus fori*, summa et ultima causæ cognitio. (A. 1269.)

CUNAGIUM. — Jus signandi monetam seu tributum pro impressione typi exsolvendum; *droit de battre monnaie, ou droit à payer pour le monnayage*. (A. 1337.)

CUNATUS. — Cuneo seu typo percussus; *monnayé*.

CUNCIATURA. — Utensile, supellex; *outillage, ustensiles*. (Mur.)

CUNCTABILIA. — Moræ dilationes; *retards, délais*. (*A. SS.*)

CUNCTARI. — Inficiari, negare, aut saltem dubitare, quia qui *cunctantur* quasi dubitant inquirendo num acturi sunt necne : hæc propria vis verbi *cunctari*. (Ach., *Spic.*)

CUNCTIGENA. — Omnis generis; *de toute espèce*.

CUNCTIPARENS. — Parens omnium; *père de toutes choses*. (Prud.)

CUNCTIPATER. — Omnium pater Deus; *Dieu père de toutes choses*. (Theod.)

CUNCTIPOTENS. — Omnipotens; *tout-puissant*. (Prud.)

CUNCTITENENS. — Omnia tenens; *qui possède tout*. (A. 879.)

CUNCTITONANS. — Qui omnibus tonat; *qui tonne pour tous*. (*A. SS.*)

CUNCTIUM. — Restauratio, reparatio; *réparation, restauration*. (*A. SS.*)

CUNDEMINA. — Ut CONDAMINA. (A. 859.

CUNEATA. — Securis; *hache, cognée*. (*Tabul. Vind.*)

CUNENEA. — Camini spiraculum seu angulus; *tuyau de cheminée ou coin*. (A. 1201.)

CUNEUS. — Angulus; *coin, encoignure, angle*. (A. 1211.) — Sigillum ferreum quo nummi cuduntur; *coin monétaire*. (Pass.) — Instrumentum ferreum aut ligneum quo finduntur ligna; *coin à fendre le bois*. (*Vit. S. Joan. episc. Trag.*) — Locus depressus; *creux, bas-fond, vallon*. (*Vet. Gl.*) — Species panis; *espèce de pain*. (*Chr. Windes.*)

CUNGNUS. — Angulus, ut CUNEUS. (*Cons. Tol.*)

CUNHUS. — Typus monetarum, ut CUNEUS. (A. 1339.)

CUNIADA. — Securis, ut CUNEATA. (A. 1263.)

CUNICULARIA. — Cuniculorum vivarium; *garenne*. (Flet.)

CUNICULARIS. — Qui cuniculos venatur; *qui fait la chasse aux lapins*. (*For. Heyr.*)

CUNICULINUS. — E cuniculo; *de lapin*. (*Conc. Hisp.*)

CUNIRE. — *Cuneo* notare, typo signare; *monnayer*. (A. 1338.)

CUNITÆ. — Hæretici quorum auctor Cunus quidam, in Anglia noti an. 1147.

CUNIUS. — Ut CUNEUS.

CUNS. — Census species apud Germanos.

CUNULA. — Dimin. a CUNA. (*A. SS.*)

CUPA. — Vas vino condendo paratum; *cuve, tonneau*. (Pass.) — Vas potorium, poculum; *vase à boire, coupe*. (Pass.) — Mensura frumentaria; *mesure pour les céréales*; in quibusdam locis etiam mensura olearia. (A. 1241.) — Tributi vel pensitationis species apud Occitanos, eadem forte quæ COPONAGIUM. (A.

1292.) — Urna, arca sepulcralis; *bière, cercueil.* (*Vet. inscript.*)

CUPARIA. — Arborum extremitates seu rami decisi; *rameaux, branchages*; ol. *couppiers.* (A. 1183.)

CUPARIUS.—Doliorum artifex; *fabricant de cuves ou tonneaux, tonnelier.* (*Vet. Comp.*)

CUPBURD.—Abacus; *buffet.* (Rym.)

CUPEDENARIUS. — Mercator; *marchand.* (Mur.)

CUPELLA. — Minor cupa; *petit tonneau, tonnelet.* — Vas potorium; *coupe, vase à boire.*

CUPELLUS.—Ead. notione.

CUPER.—Æs Cyprium; *cuivre.* (A. 1212.) —Calx Cypri, id quod Gall. *oxyde de cuivre* nuncupatur. (S. xiv.)

CUPERIA. — Quæ vendit salem cum *cupa* singulatim; *marchande de sel au détail.* (*Ch. Occit.*)

CUPERIUS. — Idem q. CUPARIUS, vel tributi, quod *cupa* dicebatur, exactor. (A. 1269.)

CUPERTORIUM. — Stragulum quo lectus cooperitur, ut COOPERTORIUM.

CUPHA. — Scyphus; *coupe.* (*A. SS.*) — Cucurbita medicinalis; *ventouse. Vid.* SCUPHA.

CUPHIA. — Tegmen capitis; *habillement de tête, coiffe.* (Pass.) — Cassis, galea ferrea; *armure de tête, casque.* (*St. Mass.*)

CUPIDICINUS. — Cupidus cœnæ, epulo, parasita; *coureur de dîners parasite.* (*Vet. cod.*)

CUPIDINARIUS. — *Cupidinaria fascinatrix*, cupiditas prava, effrenatus appetitus; *désir effréné, ardeur déréglée.* (Mab., *Annal.*)

CUPIDINARIE.—Cupide, mala cupiditate; *avec cupidité.* (A. 1041.)

CUPIDINEUS. — Avarus, cupidus pecuniæ; *avare, grippe-sou.* (*A. SS.*)

CUPIDINOSUS. — Ead. notione. (*A. SS.*)

CUPIDIOSUS. — Ead. notione. (*A. SS.*)

CUPIDITIA. — Pro *cupiditas.* (Rath. Veron.)

CUPIFER. — Doliorum artifex; *fabricant de tonneaux.* (*Comp. Vet.*)

CUPISCERE.—Cupere; *désirer, souhaiter, vouloir.* (Font.)

CUPLA. — Copula canum venaticorum; *couple de chiens de chasse.* (A. 879.)

CUPPARIUM.—Cella ubi *cuppæ* servantur, vel modus agri; *cellier, ou certaine mesure de terre.* (*Chartul. S. Joan. Ang.*)

CUPPINA. — Vasis potorii genus, forte idem q. CHOPINA.

CUPPLANTARE.—Impedire, compedibus irretire; *arrêter, enchaîner.* (*Vet. cod.*)

CUPPULA. — Tholus, trullus, fornix rotundus in altum porrectus et in modum *cupæ* effictus; *coupole.* (*A. SS.*)

CUPPUS. — Tectum tegulis constructum; *toit en tuiles.* (Mur.)

CUPSONES. — Vox incertæ notionis apud S. Aug.

CUPTARE. — Obtegere, occultare aut respicere. (*Lex Sal.*)

CUR.—Pro *quia.* (Lucif. Calarit.)

CURA. — Dignitas seu munus curionis; *cure.* (*Conc. Rothom. a.* 1072.) — Domus curionis; *presbytère, maison curiale.* (Od. Clun.) — Qui, in monasteriis, curam hospitum habet, seu hospitalis; *frère hôtelier.* (Pass.) — Purgatio, ablatio sordium et luti; *nettoyage, enlèvement des immondices, curage.* (Pass.) — Curatio vulneris; *pansement d'une blessure.* (Rym.) — Curatio bonorum minoris, quæ tutelam excipit; *curatelle.* (*Cod. Th.*)—Prædium rusticum, possessio; *bien de campagne.* (A. 881.)

CURACÆ.—Primates apud Indos Hispanos. (A. 1582.)

CURACIA.— Lorica; *cuirasse.* (A. 1335.)

CURADIA.—Tributi seu vectigalis genus, f. quod pro viarum *cura* exigebatur, nisi idem sit quod CURATURA. (*Ch. Ital.*)

CURAGENDARIUS.—Qui *curam* publicam agit; *qui remplit des fonctions publiques, employé.* (*Cod. Th.*)

CURALHA.—Frutetum, dumetum; *bois, broussailles*; ol. *curalier.* (A. 1341.)

CURALLA.—Ead. notione. (A 1341.)

CURAMENTUM, — Cura, curatio; *soin, administration.* (*Chartul. S. Vand.*)

CURANDINUM. — Præstationis species ratione *procurationis* seu *gisti*, ut videtur, exsoluta, vel idem q. CURATURA. (A. 1347.)

CURANTIA.—Acquisitio, pro COVRANTIA. (A. 1236.)

CURARE. — Purgare; *curer, nettoyer.* (*St. Mass.*)—Hospitio et convivio excipere, ut PROCURARE. — Curare funus, lavare, ungere, sepelire et omnia præstare quæ requiruntur ad sepulturam. *Vid.* PROCURARE. (Pall.)

CURASSA.—Ut CURACIA. (A. 1488.)

CURASSIA.—Ead. notione. (A. 1424.)

CURASSINA.—Ead. notione. (A. 1488.)

CURATA.—Species telonii, ut CURATURA. (Pass.)—Idem, ut videtur, quod *procuratio*, seu hospitium et convivium ab ecclesiis debita episcopis et archidiaconis, cum ab eis visitabantur. *Vid.* GISTUM et PROCURATIO. (*Ch. Vet.*)—Fossa, quæ purgari solet sæpius, unde egeruntur sordes quæ Gallice *curures* dicuntur; *trou à fumier.* (A. 1324.) — *Curata ecclesia*, parochialis, cui præest curio; *église paroissiale.* (A. 1345.)

CURATELA.—Curatio, pupillarium bonorum administratio; *curatelle.* (A. 1440.)

CURATERIA. — Ars coriaria; *tannerie, corroierie.* (*St. Mass.*) —*Curaterii* seu proxenetæ officium; *metier de courtier.* (A. 1355.)

CURATERIUS. — Coriarius; *tanneur, corroyeur*; ol. *curatié.* — Idem q. CORRATERIUS, proxeneta; *courtier*; ol. *couratier.* (A. 1355.)

CURATIUS. — Accuratius, curiosius. (*A. SS.*)

CURATOR.—In imperio Romano, 1° magistratus qui in civitate rebus venalibus pretia imponit, vectigalibus persolvendis invigilat, reditus publici fisci colligit, etc.; 2° qui in palatiis regum, intra murosque urbium curam cujusdam rei habet, ærarii, aquarum, etc. — Curio, sacerdos ecclesiæ; *curé.* (*St. Eccl. S. Laur. Rom.*)—Prior, superior apud Cartusianos. (A 1200.)

CURATORIA.—Bonorum pupillarium administratio: *curatelle.* (*Dig.*)

CURATORIUS. — Spectans *curatorem* pupillorum; *de tuteur.* (A. 1332.)

CURATURA. — Telonei species ex mercibus in nundinis distractis; *droit sur les marchandises.* (*Ch. Ital.*)

CURATUS. — (Subst.) Curio, sacerdos; *curé.* (Th. Wals.)—(Adj.) Purgatus; *nettoyé, curé.* (A. 1471.) *Curatum beneficium*, sacerdotale, ad quod pertinet cura animarum; *bénéfice à charge d'âmes.* (Rym.)

CURBADA. — Ut CORVATA.

CURBITA. —Stuprum, infamia; *séduction, attentat à la pudeur.* (*Leg. Long.*)

CURCEBOLUS. — Vestis species a brevitate sic dicta; *dalmatique, espèce de tunique ou habit court; partie du vêtement nécessaire pour dire la Messe*; ol. *courtibaut.*

CUREBALDUS.—Ead. notione.

CURDELLA. — Tænia qua crines implicantur et componuntur; *cordon à lier les cheveux.* (*Mon. Eccl. Aquil.*)

CURELLUS.—Plaustri genus, vehiculum duobus rotis constans; *chariot à deux roues.* (A. 1185.) —Loricæ species. (*St. Mass.*)

CURERIA.—Annulus coriaceus a quo tudicula campanæ pendet, aliter BERLERIA. (A. 1472.)

CURETA. — Auriscalpium et dentiscalpium; *cure-dents et cure-oreille.* (A. 1402.)

CURETTA.—Lorica; *cuirasse.* (*H. Dalph.*)

CURFODI. — Cespes avulsus ad ignem; *tourbe.* (*Vet. cod.*)

CURIA. — Domina; *dame, maîtresse.* (*A. SS.*) Meretrix; *fille de joie.* (*Vet. Gl.*) — Dignitas vel officium curionis; *cure.* (Jac. de Vitr.) *Curia personæ ecclesiæ*, domus curionis; *presbytère.* (Kenn.)—Senatus civitatis; *curie.* (Imp. Rom.) — Prædium rusticum; *bien de campagne, métoirie.* (Leo IX PP.) *Curia capitalis*, prædium præcipuum, domus principalis, eadem quæ *caput mansi; manoir seigneurial. Vid.* CAPUT et MANSUS. (*Mon. Angl.*)—Atrium, impluvium; *cour de maison.* (Ebrard.) —Ambitus, incinctus domus; *enceinte d'une maison.* (A. 1120.) — Claustrum; *cloître.* (A. 1214.) — Regius comitatus; *la cour d'un prince* (nude *curia* pro papali, vulgo *la cour de Rome*, sumitur). — Conventus, cœtus publicus ad ludos, choreas, etc.; *réunion de diverses personnes faite dans un but de plaisir.* (A. 1435.)—Capitulum ubi monachi congregari solent; *chambre du chapitre, salle capitulaire.* (*A. SS. Ben.*) — Præstationis species ad *curiam* domini vel *curiæ* titulo exsoluta; *espèce de redevance.* (A. 1152.)—Acies, militum turma; *troupe de soldats, escadron.* (Lud.) — Forum sæculare; *tribunal, cour de justice.* (Pass.) *Curia baronis*, apud Anglos, locus pedaneus in quo dominus feudi intra limites feudi sui jurisdictionem in tenentes suos exercebat. *Curia leta*, iisdem Anglis, minor et inermis jurisdictio; Gal. *cour foncière*, vel *basse-justice. Curia christianitatis*, Gal. *cour chrétienne, cour de chrétienneté*, jurisdictio ecclesiastica, forum ecclesiasticum in quo causæ ac quæstiones ad religionem pertinentes, agitabantur. *Curia dominicalis*, quæ dominis villarum vel territoriorum competit. *Curia archidiaconi*, in qua archidiaconus jurisdictionem exercebat. *Curia inferior* seu *baronis*; ol. Gal. *cour basse. Curia major*, ap. Beneharnenses, illa in qua residebant episcopi duo, totidem abbates, cum provinciæ magnatibus, qui de majoribus et publicis negotiis, et de vassallorum litibus supremo judicio dijudicabant. *Curia palatii*, jurisdictio archiepiscopi Remensis. *Curia magna præsidentialis, curia regia*, jurisdictio regia. *Dare judices ad curiam*, dicebatur de judicibus quos ad dirimendas lites exortas inter se et subditos domini constituebant, qui judices ab adversa parte primum erant approbandi. *Curiam habere* dicebantur domini qui facultatem habebant judicandi subditos suos in curia sua. *Curiam petere*, litem aliquam ad suam curiam advocare. *Curiam infortiare* dicebatur superior dominus, cum homines suos ad curiam inferioris delegabat, ut eam idoneo judicum numero muniret. *Curiam mittere*, a judicando abstinere. *Curiam requirere*, jus suum de lite judicanda repetere. *Curia pedis pulverizati*, id est peculiaris extraneorum mercatorum in nundinis. *Curiam reddere* dicebatur dominus aut vassallus, cum ad vassallum aut dominum lis ante alterutrum intentata remittebatur.—*Curiæ*, præterea dicti illi solemnes regum conventus quos in præcipuis anni festivitatibus celebrabant, advocatis omnibus regni magnatibus et prælatis. Eæ porro *curiæ solemnes, curiæ augustales, curiæ generales, curiæ publicæ* vocantur in scriptoribus; *cours plénières. Curia paschalis* dicebatur quæ in festo Paschatis tenebatur. Ob eamdem rationem *curia Epiphaniæ, curia Pentecostes* in nonnullis instrumentis. *Curiæ coronatæ* appellabantur solemnes conventus regum, cum *corona* eorum capitibus imponebatur; *fêtes du couronnement, cours tenues à l'occasion du couronnement.*

CURIACA.—Lorica; *cuirasse.* (*Ch. Mass.*)

CURIADA. — Prædiolum; *petite métairie.* (*Vet. ch.*)

CURIALIS.— *Curiales* iidem ac *decuriones*, ait Isidorus. Maxime vero sic appellati apud jurisconsultos qui curialium oneribus et præstationibus obnoxii erant et adscripti; *curiales.* (Pass.) *Curiales* etiam dicuntur 1° palatini, magnates, regum officiales et cæteri qui principum curias sectantur; *hommes de cour, courtisans* (a. 1275); 2° apparitores, iidem q. SERVIENTES; *sergents.* (A. 1366.)—Interdum etiam sumitur *Curialis* pro *comis*, suavis, Gal. *courtois*, et *cochlear*, Gal. *cuiller.*

CURIALITAS. — Comitas; *courtoisie.* (J. de J.)

CURIALITER. — Comiter, humaniter; *courtoisement, avec bonté, d'une manière aimable.* (Pass.)

CURIARIA.—Prædium; *ferme, métairie.* (*Ch. Ital.*)

CURIATIO. — Curia, seu comitatus, vel etiam *curia solemnisi; Vid.* CURIA. (A. 1279.)

CURIATUS.—Curia, senatus; *assemblée, sénat.* (A. 1303.)

CURIFRUGIUM. — Ventilabrum, vannus; *van.* (*Vet. Gl.*)

CURIFUGIUS. — Qui fugat *curas* et tædia dispellit; *qui éloigne les soucis et chasse l'ennui.*(Ang. Rumpl.)

CURIOSE.—Comiter, placide; *avec douceur, courtoisement.* (A. 1354.)

CURIOSITAS. — Cura, diligentia; *soin, zèle.* (A. 1416.)

CURIOSUS.— *Curiosi* in imp. Rom. idem munus obiisse videntur quod in Gallia *contrarotulares dispositorum equorum; contrôleurs des postes.*—In quibusdam monasteriis, *curiosi* dicebantur qui temporalium curam gerebant, et *correctores*, spiritualium.—Apud Ord. Vitalem, *curiosi* iidem videntur ac *curiales. Curiosus* significat interdum elegantem, exquisitum; *recherché.*

CURITA.—Ut Curatura. (A. 1133.)

CURITIS.—Pro *curtis.* (A. 1078.)

CURMARCHUS.—Idem q. Comarchus. (A. 1097.)

CURMEDIA. — Servitutis species in Germania, quæ ejusmodi erat, ut obeunte aliquo obnoxiæ conditionis, dominus jus haberet rem, quam vellet, in illius bonis, verbi gratia equum, vestem, annulum, etc., seligere sibique asserere.

CURMEDIALE.—Ead. notione.

CURRALE.—Curtis atrium. (*For. Osc.*)

CURRATERIUS.— Ut Corraterius.

CURRATORIA.—In ch. fundationis Turritani monasterii in Sardinia, idem esse videtur q. *parochia.* (A. 1205.)

CURRAX. — *Laquei curraces*, qui facile currunt, currenteque modo, Gal. *nœud coulant*, illaqueant et nectunt. (Grat.)

CURRECTERIA.—Ut Curateria. (A. 1360.)

CURREIA. — Corrigia; *courroie.* (A. 1239.)

CURRELLUS. — Currus; *char, chariot.* (A. 1195.)

CURRENTIA. — Profluens aquarum cursus; *courant.* (A. 1160.)

CURRERE. — In usu esse; *avoir cours.* (Pass.) *Currere* dicitur 1° de iis qui ob crimen aliquod per urbem traducuntur (a. 1308); 2° de porcis qui glandibus vescuntur in silva. *Vid.* Cursus.

CURRERIA. — Excursus militum; *expédition militaire, course.* (Mur.)

CURRERIUS.—Apparitor; *sergent.*—Cursor; *courrier.* (*Ann. Gen.*)

CURRIBILIS.—Qui in usu est; *qui a cours.* (Pass.)

CURRICULA.—Vehiculum trusatile. (A. 1494.)

CURRICULOSUS. — Currens; *qui court, courant.* (*A. SS.*)

CURRICULUS.—Annus; *le cours de l'année.* (A. 823.) — Quodvis temporis spatium; *un laps de temps quelconque.* (*A. SS.*) — Semita, via; *sentier, passage, allée.* (*Ch. Hisp.*) — Pyroforum, quia rotis quatuor impositum. (*Inv. S. Cap. Par.*)

CURRIFER. — Currus ductor; *conducteur de char, cocher.*(A. 1231.)

CURRIFEX.—Carrorum artifex; *fabricant de chars, charron.*

CURRILIS. — Cursum habens; *courant, ayant un cours.* (*Ann. Ben.*)

CURRISARE.—Curru vehi; *être voituré.* (A. 1264.)

CURRITOR. — Proxeneta; *courtier.* (A. 1337.)

CURRITORIUM.—Forte idem q. Corritorium. (*G. Ch.*)

CURRUCATURA.—Onus carri; *charretée.* (A. 1498.)

CURRULA. — Dimin. a *currus.* (Andr. Flor.)

CURRULUS.—*Currulus equus*, tolutarius; *cheval trotteur.* (*Suppl. Antiq.*)

CURRUS. — Servitus rustica quæ *curru* fieri debet, eadem q. Carropera. (A. 1392.)

CURSA. — Excursus militaris, incursio, præda ipsa; *expédition militaire course, razzia, butin.* (*H. Dalph.*)

CURSABILIS.—Qui in usu est; *qui a cours. Moneta cursabilis*, quæ currit; *monnaie courante.* (Pass.) *Cursabilis via*, per quam currus transire potest; *chemin de voiture.* (A. 1285.)

CURSALICUS.—*Vid.* Scriptura.

CURSALIS.—Idem q. Cursarius. *Cursalis mensura, moneta*: ut Cursabilis.— *Cursalis canis*: *Vid* Canis.

CURSARIA. — Expeditio militaris, ut Cursa. (*Ch. Ital.*)

CURSARIUS. — Prædo maris; *corsaire.* (A. 1410.)— Liber ecclesiasticus continens *cursum* seu officium ecclesiasticum; *bréviaire.* (*Act. Maur. mon.*) — Equus cursor; *coursier.* (A. 1482.)— Scriba qui notis verba cursim expedit; *sténographe.* (Flet.)

CURSATOR. — Proxeneta; *courtier.* (A. 1194.)

CURSERIA. — Via in muris urbium ad hostes in expugnationibus propulsandos disposita, per quam ex una turri in aliam fit transitus; *sorte de galerie, de chemin de ronde qui court le long des remparts derrière le parapet*; ol. *coursière.*

CURSERIUS.—Equus, ut Cursarius.

CURSETUS.—Pro Corsetus. (*Hist. Dalph.*)

CURSIBILIS.—Ut Cursabilis, quæ in usu est. (A. 1497.)

CURSILIS.—Ead. notione. (A. 1254.)

CURSILITAS.— Ad cursitandum propensio; *disposition à courir çà et là.* (Fulg.)

CURSINARIUS.— Liber ecclesiasticus, ut Cursarius.

CURSITOR.—Ut Cursor; *coureur.* (Ord. Vit.)

CURSIVUS.—*Vid.* Scriptura.

CURSOR.—Tabellarius, apparitor; *messager, courrier, bedeau, huissier.* (Pass.)— Publicus præco; *crieur public.* (A. 1311.)— Proxeneta; *courtier.* (A. 1431.)— Mercator qui merces suas per diversa loca venum portat; *marchand ambulant, colporteur.* (A. 1199.)—*Cursor Bibliæ*, qui S. Biblia iis qui *cursum theologicum* percurrunt, explicat; *professeur d'Écriture sainte.* (A. 1352.)— *Cursor equus*; *coursier.* (*Cons. Andeg.*) *Cursores baccalarii*, theologiæ candidati, qui

ad cursum theologicum explicandum admittuntur in academiis; *élèves en théologie. Vid.* Baccalarius.

CURSORIÆ.—Naves expeditiores, veloces; *bâtiments légers, navires de course.* (Isid.)

CURSORIE.— Cursim, celeriter; *rapidement, à la hâte.* (A. 1503.) — Demissa voce, hoc est absque cantu; *sans chanter.* (A. 1300.)

CURSORIUM.—Sic vocantur apud Arelatenses singulæ pascuorum portiones quas in planitie de Crauo singuli tenent pascendarum ovium causa hiemis tempore.

CURSORIUS. — Equus, scriba et mercator, ut Cursor. (Pass.) — *Cursoria nota decantare*, cursim, celeriter, non protrahendo. (A. 1348.) — Depopulator, qui incursioni præest; *qui porte le ravage, qui est à la tête d'une expédition militaire.* (*Chr. abb. Vulcel.*)

CURSOTENUS. — Juxta cursum: « Et sic *cursotenus* fluminis Fuldæ nesciendo errabat. » (*A. SS.*)

CURSUALIS.— *Cursualis equus*, ad cursum publicum destinatus; *cheval de poste.* —*Cursualis moneta*, eadem q. Cursibilis. (A. 1226.)

CURSUS.— Officium ecclesiasticum, seu series orationum, psalmorum, hymnorum et cæterarum precationum, quæ quotidie in ecclesia decantantur, quam a D. Hieronymo, Damasi P. rogatu, dispositam scribunt quidam auctores ecclesiastici; *l'Office.* (Pass.)—Excursus, præda, quæ in ipsis excursibus capitur; *course, butin fait dans icelle. Mittere cursum*, idem ac *mittere prædatores.* (Greg. M.)— Locus ludicri certaminis; *lieu destiné aux joutes, aux tournois.* (*A. SS.*) *Cursus equorum*, hippodromos; *hippodrome.* (A. 1217.)—Prædium; *bien de campagne, métairie, ferme.* (*Ch. Angl.*) — Ordo laterum in struendis parietibus; *rang de briques.* (Humelb.)—Computandi ratio; *manière de compter.* (A. 1269.)—Pastio seu glandatio porcorum in silvis quas pascendo percurrunt; *pacage des porcs dans les forêts dont ils consomment le gland.* (*Ch. Com. Pertic.*) *Cursum facere* dicuntur animalia quæ in locis prohibitis vagantur pascendi causa. (A. 1268.) *Cursus monetæ* dicitur de ea quæ in usu est; *cours de la monnaie.* (Pass.) *Cursus publicus*, vehicularius; *service de dépêches, poste aux lettres.* (*Cod. Th.*)

CURT. — *Vid.* Cum Cort voces quæ non inveniuntur infra.

CURTANA. — S. Edwardi Confessoris Anglorum regis gladius. — Scripturæ genus, *Vid.* Scriptura.

CURTARICIUM. — Ut Curtile. (Mur.)

CURTARIUS. — *Curtis* possessor, vel tenens; *Vid.* Cortis. (*Ch.* ap. Freh.)

CURTATA. — Atrium, impluvium; *cour.* (A. 1351.)

CURTATIM. — Summatim, breviter; *sommairement, en abrégé.* (*Thes. His. Helv.*)

CURTENSIS. — Familiaris, domesticus, vel *curtis* habitator; *serviteur, domestique ou habitant d'une ferme.* (*A. SS.*)

CURTEVICIUM. — Ut Curtata. (*St. Petrus.*)

CURTI. — Pro *Curdi*; *les Curdes, les habitants du Curdistan.* (Tudeb.) — Pro Curtis interdum etiam sumitur.

CURTICULA. — Ut Corticella.— Atrium ecclesiæ vel palatii porticibus circumdatum, imo ipsa porticus; *atrium ou cour entourée d'une galerie, la galerie elle-même.*(Mon. Sang.)

CURTICULARIUS.— Ut Curtilarius. (*Vet. epitaph.*)

CURTICULUS. — Locus urbi vel castro proximus ubi herbæ vel olera crescunt; *jardin* (A. 1341.)

CURTIFER. — *Vid.* Cortifer.

CURTILARIUS. — Officium monasticum cujus curæ potissimum incumbit ex *curtili* monasterii aut aliunde olera et pulmentaria monachis subministrare; *jardinier, moine chargé du jardin d'un monastère.*

CURTILE. — Ut Cortile.

CURTILIARIUM. — Idem q. Cortilagium. (A. 1217.)

CURTILLUM. — Ut Curtile.

CURTILLUS. — Ead. notione.

CURTIM. — Curtiori via vel ad curiam: « Abbas... *curtim* pergere iter aggressus est. » (*A. SS.*)

CURTINUS. — Chors; *cour* (*Dial. de Creat.*)

CURTIVUM. — Ut Curtevicium. (*St. Cadub.*)

CURTUS. — Pro Cortis sumitur. — *Curtum tenere*, Gal. *tenir de court*, aliquem cohibere, coarctare. (S. xiii.)

CURUCA. — Navis genus, alias *carrucha*, q. *Vid.* (Gild.)

CURVADA. — Præstatio, ut Corvata.

CURVALICUS. — *Vid.* Scriptura.

CURVANUS. — Ead. notione.

CURVARE. — Pro Cravare. (*Leg. H. reg. Angl.*)

CURVATA. — Pro Corvata. (Irm.)

CURVATICUM. — Ut Corvagium.

CURVATUS. — Pro Cravatus. (*Leg. H. I. reg. Angl.*)

CUSCHINUS. — Pulvinar, ut Cussinus.

CUSERE. — Ut *cusire; coudre.* (Prisc.)

CUSINA. — Culina; *cuisine.* (*St. Cad.*)

CUSINUS. — Consobrinus; *cousin.* (*A. SS.*) — Pulvinus; *coussin.* (A. 1381.)

CUSIRE. — Consuere; *coudre.* (*Vet. cod.*)

CUSPUS. — Ligneum sandalium; *sandales à semelle de bois.* (*Vet. Gl.*)

CUSSINUM. — *Cervical*; coussin. (Bern. Mon.)

CUSSINUS. — Ead. notione. (Arn. Lub.)

CUSSURA. — Præstationis genus, forte quod pro mensura exigebatur; *redevance pour le mesurage des grains ?* (A. 1150.)

CUSTA. — Sumptus, ut Custus. (A. 1208.)

CUSTAGIUM. — Ead. notione. (*Ch. Angl.*)

CUSTAMENTUM. — Ead. notione. (Rym.)

CUSTANCIA.—Ead. notione. (*Mon. Angl.*)

CUSTARE. — Constare; *coûter* (*Chartul. S. Barth. Beth.*)

CUSTELLUM. — Supplicii genus; *carcan, pilori.* (A. 1161.)

CUSTENGIUM.— Ut Custagium. (A. 1227.)

CUSTICA. — Ut Curalha. (Lud.)

CUSTODA. — Velum, aulæum, præsertim illud quo tegitur pyxis eucharistica; *rideau, draperie, custode.* (A. 1376.)

CUSTODERIA. — Thesaurarii ecclesiæ dignitas et officium; *office de trésorier d'église, trésorerie.* (A. 1545.)

CUSTODIA. — Theca, parvum ciborium, *custode.* (A. 1321.)—Velum, aulæum, ut CUSTODA. (A. 1363.)—Dignitas seu beneficium curionis; *cure.* (A. 1279.)—Custodis seu thesaurarii ecclesiæ dignitas et officium; *charge de trésorier d'église.* (A. 1096.)—Tutela, protectio, simul et præstatio a tenentibus facta dominis pro tutela; item jurisdictio et districtus territorii quod sub tutela est; *protection, droit payé au seigneur pour la protection qu'il accorde au vassal, ressort dans les limites duquel cette protection s'étend.* (A. 1232.) —Observatio, victus ratio; *manière de vivre, conduite.* (A. 1350.)—Custos pecorum; *gardien de troupeau.* (A. 1283.) — Circator, qui vigilias circa monasterium noctu obit; *Vid.* CIRCATOR. — Dignitas *custodis* ecclesiastica; *dignité de gardien d'une église.* (A. 1311.) *Custodia augusti*, jus messarios seu messium fructuumve custodes instituendi et emendas a delinquentibus exigendi; *droit de nommer des messiers et de mettre à l'amende ceux qui font du dégât dans les récoltes.* (A. 1260.) *Custodia rauxonæ*, vestiarium; *garde-robe.* (A. 1481.) *Custodiæ*, vigiliæ, excubiæ; *action de monter la garde, les hommes de garde.* Sumitur etiam hæc vox pro ea obligatione qua tenebantur vassalli excubias facere in castris dominorum, quas vulgo *gardes* vocant. *Custodiam* monasterium suum seu *custodis* monasterii dignitatem vocant Franciscani, quomodo Græcis φυλακαί dicuntur mulierum monasteria apud Palladium. *Custodia canonicorum*, simili notione pro *collegium.* (A. 919.) *Custodia* dicitur quoties judex officialibus suis reum custodiendum tradit. (*Cod. Th.*)

CUSTODIALIS. — *Custodialis obedientia*; redditus sacristæ seu thesaurarii qui *custos* dicebatur, officio assignati. (A. 1136.)

CUSTODIANATUS. — Officium custodis seu *gardiani*, Gal. *gardiennat*, apud Fratres minores.

CUSTODIARIUM. — Specula, custodis tugurium; *corps de garde, guérite.* (Tert.)

CUSTODIARUS. — Custos; *garde, sentinelle.* (Ugut.)

CUSTODIATUS. — Idem q. CUSTODIANATUS. (*A. SS.*)

CUSTODI-NOS. —Canonistis, confidentiarius; *confidentiaire, ecclésiastique qui gardait un bénéfice pour le rendre à un autre dans un temps déterminé, ou qui administrait un bénéfice dont un autre touchait les revenus.* (Pass.)

CUSTODIRE. — *Custodire festum*: 1° observare festum alicujus sancti; *garder une fete*; 2° *custodis* nundinarum officium exercere. *Vid.* CUSTOS. (A. 1352.) *Custodire placita*, lites et controversias judicio dirimere. (*A. SS.*) *Custodire* sese invicem dicuntur virgines Deo sacratæ, in *Cap. Car. Mag.*

CUSTODISSA. — Præfecta sacrario apud moniales; *sacristaine.* (*A. SS.*)

CUSTODITIO.— Observatio; *observation.* (Pass.)

CUSTODITOR. — Sponsor, custos; *répondant, gardien.* (*Cons. Norm.*)

CUSTODIUM. — Custodia; *garde.* (A. 1212.)

CUSTODRIX.—Custos femina; *gardienne.* (*A. SS.*)

CUSTORIÆ. — Forte expensæ, a Gal. *coust*, vel idem q. CULTURA. (*Inst. Eccl. Constant.*)

CUSTOS. — Presbyter aut clericus, cui ecclesiæ seu templi cura incumbit, æditous, qui alias *custos ecclesiæ* seu *custos altaris* dicitur; *sacristain*; ol. *custode.* (S. Isid.) — Gubernator absente principe; *régent.* (*Ch. Angl.*) — Cui aliquid agendum vel regendum committitur; *gardien, conservateur, surveillant.* (Pass.)—Curio, parochus; *curé, prêtre qui administre une paroisse.* (A. 1545.) — Aulæum, velum; *draperie, rideau, courtine.* (A. 1376.)—Districtus *custodis*; *ressort de la juridiction d'une des personnes auxquelles s'applique la dénomination de « Custos.»* (S. XIII.)

CUSTRIX. — Officium in monasteriis feminarum cui incumbebat ecclesiæ cura; *sacristaine.* (*A. SS.*)—Abbatissa; *abbesse.* (*Form. vet.*)

CUSTULARIA. — Cultrorum officina; *coutellerie.*

CUSTUMA. — Ut COSTUMA et CONSUETUDO.

CUSTUMARE. — *Custumam* seu tributum exigere; *lever l'impôt.* (A. 1270.)

CUSTUMARIUS. — *Custumæ* obnoxius; *soumis à la taille, contribuable.* (*Mon. Angl.*) — Publicanus qui *costumam* exigit; *collecteur, percepteur des impôts.* (*Inst. Scot.*)

CUSTUMATOR. — Publicanus, ut CUSTUMARIUS. (*Inst. Scot.*)

CUSTUMENTUM. — Expensæ, ut CUSTUS. (Rym.)

CUSTUMIA.—Mos, consuetudo; *coutume, habitude.* (Bald.) — Præstatio, ut COSTUMA. (A. 1193.)

CUSTURA. — Ager cultus, ut CULTURA. (*Bull. Font.*)

CUSTURARIA. — Sarcinatrix; *couturière.* (A. 1257.)

CUSTURARIUS. — Sartor, sarcinator; *tailleur*; ol. *cousturier.* (Pass.)

CUSTURIA. — Sutura; *couture.* (*Vet. Gl.*)

CUSTURIARIUS.— Ut CUSTURARIUS.

CUSTUS. — Expensæ, impensæ; *coût, dépens, frais*; ol. *coust, coustance, coustement.* (Pass.)

CUTELLARIUS. — Cultrorum faber; *coutelier.*

CUTELLERIA. — Cultrorum theca; *étui, boîte à couteaux.* (*Inst. Ital.*)

CUTELLUS. — Pro CULTELLUS.

CUTICA. — Cutis; *peau.* (*Lex Long.*)

CUTIS. — Ulcus pestilens. (*A. SS.*) *Cute privari*, fustibus vel virgis cædi; *être battu de verges, fouetté.* (*Const. H. II imp.*)

CUTOGNUM POMUM.—Cydonium; *coing.* (Mur.)

CUVA.— Cupa; *cuve, tonneau.* (*Ch. Angl.*) — Mensura frumentaria, ut CUPA. — Pro CAVEA seu CRYPTA. (Ach., *Spic.*)

CUVELLA. — Cupa minor; *baril, terrine, petit cuveau.* (A. 1418.)

CUVELLUS. — Ead. notione. (A. 1338.)

CUVERIUS. — Ead. notione. (A. 1345.)

CUVERTUS. — Ut CULVERTA. (A. 1269.)

CUVETA. — Ut CUVELLA. (A. 1400.)

CUYGNEIA. — Securis; *cognée.* (A. 1244.)

CY. —*Vid.* cum CI aut CHI voces quæ non inveniuntur infra.

CYCLACHA. — Cœni alteriusvo cœnosæ rei respersio. (A. 1333.)

CYCLAS. — Vestis species et pann. genus; *vêtement d'homme et de femme, étoffe nommée ciclaton.*

CYCLICUS. — Pirata; *pirate, écumeur de mer.* (*A. SS.*)

CYGANI.— Homines vagi, errones; *bohémiens.*

CYMBALA. — Pro CYMBALUM.

CYMBALIA.— *Cymbalia comare aplustria*, metaphorica locutio pro *navigare.* (*A. SS.*)

CYMBALUM. — Campana qua monachi cientur ad refectorium, quæque appenditur in claustro; *cloche de réfectoire.* (Dur.)

CYMBILLIA. — Pro CIMELIA.

CYMBIUS. — Fornix, concameratio: « Tunc ædificavit ecclesiam miræ magnitudinis fundatam cancellis et *cymbio* auro fulgentem. » (*A. SS.*)

CYMENTERIUM. — Pro COEMETERIUM. (A. 1392.)

CYMETERIUM. — Ut COEMETERIUM. (*Sacr. Eccl. Rom.*)

CYMINALE. — Globus vel fluxus sanguinis, sanguinis massa in jecore efformata. (*A. SS.*)

CYNIPHES.— Ut CINIFES. (S. Aug.)

CYNOGAUMA. — Æstus caniculæ; *chaleurs de la canicule.* (Buric.)

CYPHRI. — Ut CIFRÆ. (A. 1595.)

CYPIACUS. — Dignitas in ecclesia S. Quintini, in Viromanduis, qui *cippi* seu carceris ecclesiastici curam habebat. *Vid.* CIPPUS.

CYPRIANA.— Annuum festum S. Cypriani apud Carthaginenses; *fête de S. Cyprien.* (Greg. Naz.)

CYPRINUS.—*Cyprinum metallum*, cuper; *cuivre.* (Anast.)

CYRIUS. — Dominus; *seigneur, maître.* (Adhelm.)

CYROICUS. — Chirurgus; *chirurgien.* (*Inst. Ital.*)

CYRUPUS. — Pro SYRUPUS.

D

D. — Littera numeralis quæ 500 denotat. Eidem litteræ si recta linea supperaddatur ($\bar{D}$), quingenta millia significat. — Pro *B* nonnunquam scriptum: mutatur etiam non semel in *F* aut transit in *Z*. In compositis mutatur in *N*, *P* et *S*, ut *Annitor, appareo, assideo*, pro *adnitor, adpareo, adsideo.*

DA.— *Da pacem*, Dominica decima octava post Pentecostem; *le dix-huitième dimanche après la Pentecôte.* (Pass.)

DABILIS. — Pro *dandus.* (*Concil. Pisan.*)

DACA. — Idem q. DAGGER.

DACERIA. — Ædes in quibus *daciæ* seu tributa et vectigalia inferuntur, idem q. DOANA. (*Stat. gen.*)

DACIA. — Tributum, ut DATA. (Pet. de Vin.)

DACIO. — Ead. notione. (A. 826.)

DACITA. — Ead. notione. (*Ann. Gen.*

DACITARI. — Idem q. TALLIARI.

DACITUM. — Ead. notione q. DACIA. (A. 1261.)

DACIUM. — Ead. notione. (Rym.)

DACRA. — Decas, numerus decem; *dizaine, le nombre dix: Dacra pellium*, decem pelles; *une dizaine de peaux.* (Pass.)

DACRUM. — Ead. notione.

DACRYANUS. — Lacrymans, flens, a Gr. δακρύω, fleo. Sic Ludovicus Blesius, scriptor asceticus, appellatur.

DACTYLICI. — Hæretici quidam. (Ap. Mart., *Ampl. Col.*)

DADA. — Pro DATA sæpius apud Aragonenses.

DADEA. — Tributum, vectigal ut DATA. (A. 1220.)

DADSISA. — Indiculus superstitionum et paganiarum. (*Conc. Leptin. a.* 743.) Quo vocabulo intelligi videntur dapes seu convivia quæ fiebant super sepulcris mortuorum.

DADUS. — Talus, taxillus; *dé à jouer.* (*Const. Neap.*)

DÆMON. — Apud Christianos hac voce semper intellectos constat spiritus immundos et malignos, hominumque inimicos, vexatores et seductores, et quidquid occursaculorum et terriculamentorum, sive noctu, sive interdiu, nobis adversatur, obstitit, et perturbationi est. Quibusdam medii ævi scriptoribus *dæmonis meridiani* incursus significat subitam quamdam et apertam morbi violenti incursionem, qua quis sensuum mentisve facultate privatur. — *Dæmon mutus*, Dominica quarta ante Pascham; *le troisième dimanche de Carême.* (Pass.)

DÆMONIACUS. — Dæmone correptus, energumenus; *possédé du démon, énergumène.* (Agob.) — Epilepticus; *épileptique, qui tombe du haut mal.* (Gariop.)

DÆMONIALITAS. — Gal. *diablerie*, in vet. gl.

DÆMONICOLA.— Cultor dæmonum; *adorateur du démon*: « Civitas *dæmonicola.* » (S. AUG.)

DÆMONICUS. — Ad dæmonem pertinens; *du démon.*

DÆMONIOSUS. — Idem q. DÆMONIACUS. (Jul. Afr.)

DÆMONIZARE. — Dæmonio corripi, dæmoniacus fieri; *être possédé du démon, devenir démoniaque.* (Ughel.)

DAGA. — Pugio; *poignard, dague.* (*Conc. Pis.*)

DAGARIUM. — Ead. notione. (Rym.)

DAGARIUS. — Ead. notione. (Id.)

DAGEN. — Operæ apud Germanos: « Cum piscatione, molendinis, *dagen*, hortis, lignis, silvis, nemoribus, » etc. (A. 1417.)

DAGGER. — Ut DAGA. (*Ch. Scot.*)

DAGHA. — Ead. notione. (*Ibid.*)

DAGHBRANT. — Incendium quod interdiu excitatur, ex Fland. *dag*, dies, et *brant*, incendium. (A. 1231.)

DAGLA. — Prædium rusticum, ut videtur, vel vallis; *métairie ou vallée.* (Ch. IX sæc.)

DAGNIFICARE. — Damnum inferre, ut DAMNIFICARE. (*Chartul. S. Vand.*)

DAGUA. — Idem q. DAGA.

DAGUIFICARE. — Dagis confodere; *poignarder*; ol. *daguer.* (Mart.)

DAIENUS. — Judex apud Judæos Hispanicos.

DAILUS. — Vox incertæ notionis quæ pro fossa, modo prati aut agri vel falcatione usurpari videtur. (*Mon. Angl.*)

DALERUS. — Germanicis monetæ genus; *thaler.*

DALHA. — Falx, proprie falcis pars ferrea; *faux, particulièrement la lame de la faux*; ol. *dail, daille.* (*Ch. Occit.*)

DALIARE. — Falcare; *faucher, faire la fauchaison*; ol. *dailler.*

DALLIATOR. — Falcator; *faucheur.*

DALMASINUS. — Prunum Damascenum; *prune de Damas.* (*St. Avel.*)

DALMATA. — Vestis sacerdotalis, eadem q. DALMATICA.

DALMATICA. — Vestis sic dicta, quod in Dalmatia primum sit reperta, qua non modo induebantur viri ecclesiastici, sed etiam reges ac imperatores in præcipuis solemnitatibus; *dalmatique.*

DALPHINALIS. — *Vid.* DELPHINALIS.

DALTINI. — Scurræ, velites, seu servi a pedibus apud Hibernos.

DAMACIUS. — Bombycinus pannus operis Damasceni; *étoffe de Damas, damas.*

DAMADARIUS. — Hebdomadarius, q. *Vid.*

DAMASCUS. — Ut DAMACIUS.

DAMASTICUS. — *Damasticus pannus*, ead. notione. (A. 1472.)

DAMEIGIUM. Idem, ut videtur, quod DAMNUM. (A. 1240.)

DAMEUS. — Damascenus pannus; *tissu de Damas, damas.*

DAMEYSELLA. — Ut DOMICELLA. (*H. Dulph.*)

DAMICELLA. — Ut DOMICELLA.

DAMITUM. — F. pro SAMITUM. (A. 1297.)

DAMMA. — Emissarium, cataractæ claustrum, quo mare excluditur, vel admittitur; *écluse.* (*Ord. Marisc. Rom.*)

DAMNABILIS. — Exitialis; *fatal, funeste.* (A. 878.)

DAMNABILITAS. — Condemnatio, exsilium: *action de condamner, peine, bannissement.*

DAMNABILITER. — Damnose; *d'une manière préjudiciable.* (Lud.)

DAMNACIUS. — Damnosus; *funeste, nuisible.* (*A. SS.*)

DAMNAMENTUM. — Damnum, incommodum; *dommage, tort.* (*Cons. Norm.*)

DAMNARE. — Damnum inferre, nocere; *faire du tort, nuire.* (Rad. Cog.)

DAMNATICUS. — Ad metalla damnatus; *condamné aux mines.* (*A. SS.*)

DAMNATILIA. — Membra quæ paralysi laborant; *membres atteints de paralysie.* (*Mir. S. Maj.*)

DAMNATIO. — Damnum: *dommage, dégat, sort. Damnatio linguæ*, lingua paralysi impedita; *langue frappée de paralysie.* (*Mir. S. Maj.*)

DAMNATITIUS. — Dedititius. (Isid.) Dicebatur autem *dedititius* qui a judice creditori addicebatur ob debita cum non esset solvendo, ut apud eum serviret.

DAMNATUS. — Detentus in purgatorio. (*A. SS.*)

DAMNIETAS. — Damnum, ut DAMNATIO

DAMNIFICARE. — Damnum inferre, ut DAMNARE, et damnum pati; *faire du tort et éprouver du dommage.*

DAMNIFICATIO. — Ut DAMNITAS.

DAMNIFICATUS. — Damnum passus, cui damnum factum est seu illatum; *celui à qui on a fait tort, auquel on a nui.* (*St. Mas.*)

DAMNITAS. — Idem q. DAMNATIO.

DAMNUM. — Multa judicis sententia irrogata; *amende, peine pécuniaire infligée par un juge.* — Loca sub damno interdicta; *lieux dont l'accès est interdit sous peine d'amende.* — Animal damnum faciens in alterius prædio; *animal surpris faisant du dégât dans la propriété d'autrui et confisqué*; ol. *danger.* — Sumptus, expensæ; *frais, dépens.*

DAMPNATICIUS. — Pro *damnandus.* (*A. SS.*)

DAMUS. — Dama masculus; *daim.* (Mad.) — Fœnerator; *usurier.*

DANAFIL. — Tubæ species; *espèce de trompette.* (A. 1347.)

DANEGELDUM. — Tributum Anglis indictum, ob pacandos, vel vi propulsandos Danos, Angliam sæpius incurrentes.

DANGERIUM. — Quidquid juri stricto, atque adeo confiscationi obnoxium est sive ratione feudi, sive ex conductione: ita ut res dicatur esse in *dangerio domini* feudalis, quæ, nisi quod de ea statutum est adimpleatur, confiscari possit. Ita *fiefs de danger* vocant consuetudines aliquot municipales, ejusmodi feuda, quæ a vassallis adiri non possunt, nisi post præstitum domino hominium: alioquin in commissum cadunt. *Vid.* DOMIGERIUM. — In re forestaria, dangerium dicitur jus quod rex habet in forestis et silvis Normanniæ, in quibus proprietarii cæsionem

facere non possunt inconsulto rege, aut illius officialibus, sub commissi pœna quam *danger* vocant. *Dangerium maritagiorum*, multa servis irrogata, qui invito domino nuptias inibant; *amende infligée aux serfs qui se mariaient sans la permission de leur seigneur.* — Incommodum, difficultas, mora, contentio; *difficulté, obstacle, contredit, traverse, délai, retard*; ol. *dangier.* (A. 1310.) — Angustiæ, claustra itineris vel montium; *défilé, gorge, obstacles à la circulation des routes*; ol. *dangier.* (A. 1389.)

DANGIO. — Idem q. DUNJO.

DANIGELDUM. — Ut DANEGELDUM.

DANIO. — Ut DUNJO. — Piscis genus apud Provinciales.

DANITARI. — F. pro *morari*: « Oliverius venabatur, exibat... cum falcone, et habebat... quoddam instrumentum in quo *danitantur* falcones. » (*Reg. Vis. Odon. arch. Rot.*)

DANRATA. — Merces quævis; *denrée.* (A. 1497.)

DANSARE. — Saltare; *danser.* (Pass.)

DANSATOR. — Saltator: *danseur.* (Id.)

DANSATRIX. — Saltatrix; *danseuse.* (Id.)

DANTI. — Pro *dentri*, ut videtur. (A. 919.)

DANTULUS. — Qui male et ridiculam ob causam dona largitur. (*A. SS.*)

DAPAR. — F. procuratio seu convivium, vel certa præstatio loco convivii, a Latino *dapes*, largior et opiparus ciborum apparatus, unde *dapinare* victum alicui, apud Plautum. (*Ann. Ben.*)

DAPARE. — Edere, manducare; *manger.* (*Vet. Gl.*)

DAPERE. — Epulari; *manger, faire un repas.* (*Vet. Gl.*)

DAPES. — Bona, facultates; *biens, facultés.* (*Script. rer. Fr.*)

DAPIFER. — Idem q. *senescallus* in palatio regum, et *cellerarius* in monasteriis. (Pass.)

DAPIFERA. — Uxor *dapiferi* seu senescalli; *sénéchale.* (Scham.)

DAPIFERATIO. — *Dapiferi* dignitas; *dignité de sénéchal*; ol. *dapiférat.* (*Tabul. S. Rem. Rem.*)

DAPIFERATUS. — Ead. notione.

DAPIFERIA. — Ead. notione.

DAPIFICUS. — Condimentarius, seu potius coquus, qui dapes parat aut conficit; *celui qui fournit les épices, ou mieux cuisinier.* (Mat. Par.)

DAPISCIDA. — Sector mensarius; *écuyer tranchant.* (Rym.)

DAPSILIS. — Largus; *généreux, libéral.* (Ord. Vit.)

DAPSILITAS. — Liberalitas; *générosité, libéralité.* (Ord. Vit.)

DAPSILITER. — Generose, largiter; *généreusement, largement.* (*Chr. Font.*)

DARAMARE. — *Daramare bellum*, idem est quod denuntiare, profiteri; *déclarer la guerre.*

DARANIARE. — Ead. notione.

DARBUS. — Animalis genus frugibus infestum. (*His. Rem.*)

DARDA. — Jaculum; *trait, dard.* (Mur.) — Pugio, ensis brevior; *courte épée, poignard.* (A. 1218.)

DARDANA PUGNA. — Ludi genus; *Vid.* SENIO.

DARDANARII. — Seplasiarii, pantopolæ, qui nostris *Regratarii*, qui merces, maximeque annonam emunt, ut postea charius vendant et iniquius; *agioteur*; ol. *dardanaire, dardanier.*

DARDANUS EQUUS. — Subniger; *Vid.* BRUNICUS.

DARDEIARE. — *Darda* seu jaculo ferire; *darder, frapper avec un dard.*

DARDENA CORDA. — Funis palea, junco aut cortice ex Dardania seu monte Libano contextus. (*Leud. Carc.*)

DARDIARII — Milites qui *dardos* gestant; *soldat armé d'un dard, arbalétrier, piquier*; ol. *dardaire.*

DARDUS. — Jaculum; *dard, trait, lance.* (Abb.)

DARE. — Statuere; *résoudre, décider.* (Mur.) *Dare contra*, obsistere, vel etiam oppugnare, in aliquem irruere. (A. 1384.) *Dare famam*, fama vulgare; *publier, divulguer.* (*Vet. inst.*)

DARNUS. — Fœnerator; *usurier.* (Pap.)

DARRUS. — Ut DARDUS. (Lud.)

DARSENA. — Portus interior; *intérieur d'un port.* (*Conv. Saon.*)

DARSINA. — Ead. notione. (*Ibid.*)

DARSINALE. — Ead. notione. (*Ibid.*)

DARTUS. — Idem q. DARDUS. (A. 1335.)

DASGASTALDUS. — Procurator. (A. 615.)

DASIUM. — Mensa cæteris excelsior in refectorio S. Germani Paris., sic olim, ut videtur, dicta quod supra esset umbraculum, Gall. *dais*, unde nomen.

DATA. — Tributum, pensitatio, vectigal; *tribut, redevance, impôt*; ol. *dace.* (Pass.) Donatio, cessio; *donation, cession.* (*Ch. Ital.*) — Anni, mensis dieique et loci diplomati seu chartæ adscripta notatio; *indication du temps dans les actes, date.* (Pass.) —

DATALUS. — Dactylus, palmæ fructus; *datte, fruit du dattier.*

DATARE. — Annum et diem litteris adscribere; *dater une lettre.* « Tributum annuum *datare*, » vectigal quotannis et sæpius persolvere. (Sid.)

DATARIA. — Officium vel officina *datarii* Romani; *daterie, charge ou bureau du dataire de la cour romaine*; *Vid.* DATARIUS.

DATARIUM. — Donatio, cessio, ut DATA. (S. XIII.) — Necrologium, ubi *data* seu tempus obitus annotatur; *registre mortuaire, nécrologe.*

DATARIUS. — Primus cancellariæ Romanæ minister, prælatus semper, interdum cardinalis, sic dictus a litteris expeditis, quibus vulgo addit: *Datum Romæ*, etc.; *officier de la chancellerie romaine, dataire.* (Pass.)

DATES. — Palmæ fructus, ut Datalus.

DATI. — Qui alias Oblati et Donati in monasteriis; *Vid.* Oblati.

DATIA. — Tributum; ut Data. (Alb. Mus.)

DATIARE. — *Datias*, seu tributa legitime exigere; *lever l'impôt.* (A. 1107.)

DATIARIUS. — Qui *datas* colligit, telonarius; *receveur des contributions.* (A. 1123.)

DATICUM.—Pensitatio, vectigal, ut Data.

DATICUS. — *Collecta datica*, tributum seu vectigal, quod a *datitiis* seu victis exigitur; *contribution de guerre que l'on fait payer aux vaincus.* (A. 1396.)

DATILIS. — Idem q. Datalus. (*Leud. Carc.*)

DATIO.—Tributum, ut Data. (*Syn. Roma.* 826.)

DATITIA. — Eod. sensu. (A. 1233.)

DATITII. — Hostes qui victi tradunt se in servitute; *vaincus qui se livrent au vainqueur.* (*Vet. Gl.*)

DATIUS. — Tessera, taxillus; *dé à jouer.* (*A. SS.*)

DATIVA.— Tributum, ut Data.

DATIVUS.— De moneta quæ in usu, commercio et conversatione est : « Denarii usuales et *dativi* ; » *monnaie courante.* (A. 1351.) — *Dativus judex*, idem qui juris consultis *datus*, delegatus, cui litis cognitio vel pronuntiatio, vel etiam utrumque commissum est; *juge chargé d'instruire ou de juger une affaire.* (A. 999.) *Dativus tutor*, qui testamento *datus* est, apud Ulpianum; *dativos* tamen et *testamentarios* tutores distinguit, sed de his consulendi jurisperiti. *Dativus prioratus*; *Vid.* Prioratus.

DATOR. — Fidejussor, sponsor; *caution, garantie, répondant*; ol. *datour*.

DATUM. — « Et bibeut de *dato* presbyteri, » id est, de vino quod conceditur presbytero. (*Ord. Rom.*)—Statutum, decretum; *ce qui a été décidé, arrêté.* (A. 1184.) — Tributum et appositio temporis notæ in chartis, ut Data.

DATURA.—Donum; *don, présent.* (Marb.)

DAUBATURA. — Actio parieti arenatum inducendi, parietem calce arenaque perpoliendi; *crépissage d'un mur, action de le couvrir d'une couche de mortier.* (Mad.)

DAVATUS. — *Davata terræ*, apud priscos Scotos, agri portio quæ continet quatuor aratra terræ, quorum unumquodque trahitur octo bobus. — Iisdem, interdum baronia seu districtus.

DAVID. — Ægyptiis Archimandrita aut quivis monasterii præfectus. Atque inde cum aliquem cum systaticis sive formatis mittunt, ipse præfectus monasterii iis subscribit nomen *ille David, illius loci.*— Psalterium Davidis : « Scripturas omnes didicimus, ex corde *David* consummavimus ; » id est Psalterium memoriter recitavimus. (*Vit. S. PP.*)

DAVIT. — Pro *dedit*.

DAVITICUM. — Psalterium Davidis; *le Psautier.* (*A. SS.*)

DAYERIA.— Anglis cella lactaria seu locus ubi butyrum caseusque conficiuntur; *laiterie.*

DAYLA. — Moaus prati aut agri, apud Anglos : « Totam *daylam* marisci. »

DAYNA. — Dama; *daim.* (Nicol. Spec.)

DAYNUS. — Ead. notione. (Mur.)

DAYRI. — Ut Dayeria.

DE. — Cum *accus.* invenitur; etiam pro *ab.*

DEABLAGIUM. — Ut Bladagium, jus percipiendi partem bladorum demessorum; *redevance en blé, sorte de dîme*; ol. *déablage.*

DEABLATUS. — Ablatus, etiam in ordine judiciario. (A. 1370.)

DEABUTI. —Abuti, vastare; *abuser d'une chose, la ravager.* (A. 1362.)

DEACCINGERE. — Discingere; *ôter, défaire la ceinture.* (*A. SS.*)

DEADUCARE. — Professionem clientelarem abnuere; *ne pas se reconnaître vassal, nier la vassalité.* (A. 1391.) — Abdicare aliquem, improbare; *désavouer.* (A. 1276.)

DEADVOCARE. — Denegare, inficiari; *désavouer.* (Bract.)

DEADVOCATIO. — Ut Advocatio apud Anglos, jus præsentandi ad beneficium vacans; *droit de présenter un candidat pour occuper un bénéfice vacant.* (A. 1155.) — Professionis clientelaris abnegatio; *refus de reconnaître la suzeraineté de quelqu'un, désaveu.*

DEADVOVARE. — Dominum non agnoscere, professionem clientelarem denegare; *ne pas reconnaître pour seigneur.* (A. 1351.)

DEÆDIFICARE. — A vera pietate revocare, dimovere; *éloigner, détourner de la vraie piété.* (*A. SS.*)

DEAFORESTARE. — Silvam in pascua vel culturam redigere; *transformer un bois en pâturage ou le mettre en culture.* (*Mon. Angl.*)

DEALBARE.—Dicitur de prædio seu firma, cujus census annualis non annona sed argento, h. e. numerata pecunia solvitur; *Vid.* Firma.

DEALBATIO. — Dicitur de moneta quæ priusquam signetur, ab artificibus monetariis nativo colori restituitur; *blanchiment des flans.* (Mat. Par.)

DEALBATORES.—Artifices quidam quorum officium non est notum. (*Cod. Th.*)

DEALBATUS. — *Dealbati*, ex vestibus albis nuncupabantur membra societatis cujusdam hominum qui pacem publicis precibus precabantur per Italiam religiose ambulando. (A. 1399.) — Alba seu chrismale baptizatorum vel confirmatorum, sive oblatio quæ pro benedictione albarum fiebat. (A. 1173.)

DEALITAS. — Deitas, seu Divinitas. (*Conflict. Arnob. jun. cum Serap.*)

DEAMBULACRUM. — Porticus; *portique, galerie pour la promenade.* (J. de J.)

DEAMBULATIO. — *Deambulationes stercorum*, latrinæ seu loca alia quævis ad exonerandum ventrem, vel potius culinæ emissaria, quibus sordes emittuntur; *lieux d'aisance ou égouts.* (*A. SS.*)

DEAMBULATOR. — Qui peregre proficiscitur; *qui part pour l'étranger.* (Ekkeh.)

DEAMPUNCTUARE. — Deturbare, dejicere; *mettre de côté, renverser*; ol. *despointer.* (A. 1357.)

DEANA. — Pro *Dea.*

DEANGILERE. — F. confiscare : « Rex Francorum... bona nostra *deangilevit* et bannivit. » (*Chartul. Vedast.*)

DEANTEA. — Pro *antea*, quomodo Galli dicunt *devant. Deante*, eod. intellectu.

DEARESTARE. — Quod *arrestatum* erat seu retentum relaxare, liberare. (Rym.)

DEARESTATUS. — Qui post delictum non est comprehensus, liber; *délinquant qui n'est pas arrêté, qui est en liberté.* (A. 1250.)

DEARGENTARE. — Obducere argento; *couvrir d'argent, argenter.* (Pass.)

DEARTUARE. — Discerpere; *démembrer, mettre en pièces*; ol. *déartuer.* (*Vet. Gl.*)

DEASSECURARE. — Alicujus securitatem perturbare, damnum inferendo aliisve injuriis eum, violata fide, lacessendo; *troubler le repos de quelqu'un en lui occasionnant du tort*, etc. (*St. Eccl. Leod.*)

DEASTRICOLA. — Vox probrosa in Catholicos sanctorum cultores : « Ah! veterane proditor, inquientes, nimium tibi tuisque sociis proditoribus et *deastricolis* indulgetur. » (*A. SS.*)

DEAUCTORIZARE.— Exauctorare; *congédier.* (*A. SS.*)

DEAURARIUS. — Ut Deaurator. (*Cons. Lem.*)

DEAURATOR. — Qui auro quodaam obducit; *doreur.* (*Cod. Th.*)

DEAURATURA. — Auratura; *dorure.* (*Cap. Car. C.*)

DEBACCHARE. — Depopulare; *ravager, dévaster.* (*A. SS.*)

DEBACCHATIO. — Immanitas, furens impetus. (*Script. rer. Fr.*)

DEBACCHATUS. —Ebrius; *ivre.* (*A. SS.*)

DEBANNIRE. — Interdictum tollere; *lever l'interdit.* (A. 1131.)

DEBARBARE.—Præcidere; *couper, trancher.*

DEBARIARE. — Barris seu repagulis dividere; *Vid.* Barrare.

DEBARONIZARE.—Baronis dignitate privare; *débaroniser.* (Pet. de Andl.)

DEBARRARE. — Repagula tollere; *ôter les barrières*; *Vid.* Barrare.

DEBATABILIS. — Contentiosus, de quo litigatur; *qui est en litige.* (Rym.)

DEBATARE. — Contendere; *disputer, débattre.* (*Arr. Parl. Par.*)

DEBATUM. — Controversia; *dispute, débat.* (A. 1087.)

DEBATUS. — F. agger, mo es aquis opposita; *digue.* (*Ord. reg. Fr.*)

DEBELLARE. — Bellum in.erre, duello cum aliquo certare; *faire la guerre, se battre en combat singulier.*

DEBELLARI. — Ead. notione.

DEBELLATIO.—Clades; *défaite.* (Sal. Mal.)

DEBELLIO. — Ead. notione. (Bal.)

DEBELLUM.—Bellum vel pugna. (*Vet. Gl.*)

DEBENDUS. — Pro *debitus.* (Ennod.)

DEBERE. — Posse, jus et facultatem habere : « Meditari cœpit illuc venire, ut Christum ibi prædicare *deberet.* » (*A. SS.*)

DEBERIUM. — Debitum; *devoir.* (A. 1382.)

DEBETUM. Interdictum, ut Devetum. (A. 1298.)

DEBILIS. — *Debilis persona*, infimi ordinis; *personne de basse condition.* (S. VI.) *Debilis solidus*, non justi ponderis; *monnaie faible de poids.* (*Cod. Th.*) *Vestis debilis*, detrita; *vêtement usé.* (A. 1347.)

DEBILITARE.—Mutilare; *mutiler.* (Lact.) —Infirmare, inutilem reddere; *infirmer, annuler.* (*Vet. Gl.*)

DEBILITAS. — *Debilitandi actio*, mutilatio; *action de mutiler, mutilation.* (*Usat. Barc.*)

DEBILITATIO. — Ead. notione.

DEBILITATUS. — Membro aliquo multatus judicis sententia, vel aliquo modo; *celui à qui on a coupé un membre, mutilé.* (Lact.)

DEBINARE. — Metas figere, pro Debodinare.

DEBITA. — Debitio, debitum; *dette.* (A. 1163.)

DEBITABILIS.—Idem q. Censualis : « Sex gallinas *debitabiles.* » (*Tabul. Briv.*)

DEBITALE. — Debitum; *ce qui est dû, dette.* (A. 1324.)

DEBITALIS. — Ut Debitabilis.

DEBITE. — Ut par est; *dûment.* (A. 1158.)

DEBITIO. — Pensitatio quævis quam ex debito et jure quis præstare tenetur : « Quidquid juris habet... ratione homagii, servitii, eschentiæ seu *debitionis.* » (A. 1260.)

DEBITIS. — Litteræ quæ etiam *debita legalia* nuncupabantur; *commission royale ou lettres de chancellerie pour exécuter un débiteur dans toute l'étendue du parlement*; ol. *debitis.* (Pass.)

DEBITOLIUM. — *Vendere ad debitolium*, singulatim vendere; *vendre en détail.* (Lab.)

DEBITOR. — Tributorum debitor; *celui qui doit les impôts.* (*Cod. Th.*)

DEBITOSUS. — « Si quis moriens *debitosus.* » (*Lex. Rip.*) Ubi alii *debiturus* et *debitor.*

DEBITUM. — Honorarium debitum. (A. 1357.) — Summa quæ expensis rationibus reliqua est; *debet.* (A. 1365.) — Officium; *charge, office, devoir*; hinc *debitum facere*, officio fungi. (A. 1271) — *Debitum animæ*, preces et eleemosynæ quæ pro anima defuncti offeruntur; *prières et aumônes pour les morts.* (A. 1106.)—*Debita*, tributa, pensitationes auævis; *impôts, redevances.* (*Cod. Th.*)

DEBITUS. — Debitor, obligatus; *celui qui doit, obligé, redevable.* (*A. SS.*)

DEBLADARE. — Metere blada; *moissonner, couper les blés*; ol. *déblaer, déblaver*, (Pass.)

DEBLADATIO. — Messis; *moisson*; ol. *desblée, dablée.* (A. 1255.)

DEBLADIRE. — Blada metere; ut Debladare.

DEBODINARE. — Metas ugere; *planter des bornes*; ol. *déboener*. (*Tabul. Bellil.*)

DEBONARE. — Ead. notione. (A. 1265.)

DEBONATIO. — Meta; *borne*. (*Tabul. Conch. abbat.*)

DEBORNARE. — Idem q. DEBONARE.

DEBOTARE. — *Arcam debotare*, illam aperire seris effractis; *ouvrir un coffre en brisant la serrure*. (*Cons. Brag.*) — Actorem actione sua submovere, vox forensis; *débouter, déclarer une personne déchue de sa demande*. (*Arest. Parl. Par.*)

DEBOYNARE. — *Bonnas* seu limites tollere, alio transferre; *changer les bornes d'un champ*; ol. *déboener*. (A. 1343.)

DEBOYSCHATUS. — Scalptus, delineatus; *ébauché*. (A. 1367.)

DEBRACARE. — Braccas tollere; *enlever, ôter les braies*.

DEBRANDANARE. — *Brandonem* seu impedimentum tollere; *enlever un obstacle, un empêchement*.

DEBRIATIO. — Ebrietas; *ivresse*. (Isid.)

DEBRIATUS. — Inebriatus, et per metaphoram repletus; *ivre, plein, rempli*: « Spiritus sancti *debriatus* et perfusus gratia. » (Lamb. Ard.)

DEBRIGARE. — Briga seu molestia liberare, expedire; Ital. *disbrigare*.

DEBUXARE. — Delineare, ut interpretantur editores. « Omnibus his delegatis *debuxata* que ecclesia et triplam pecuniam... inditam suscipiens archidiaconus. » (*A. SS.*)

DEBVERIUM. — Gallice *devoir*, debitum, pensitatio. (A. 1350.)

DECACHORDUS. — Intentus decem fidibus; *garni de dix cordes*. (*Chr. Bec.*)

DECADA, Æ. — Pro *decas*.

DECADENTIA. — Ruina, lapsus; *décadence*. — Imminutio monetæ seu ejus minor valor; *déchet*. (*Vet. Chr.*)

DECADIVUS. — Deciduus; *qui tombe*.

DECÆCARE. — Cæcitatem auferre, illuminare; *délivrer de l'aveuglement, faire voir*. (*A. SS.*)

DECALANTICARE. — *Calanticam* detrahere; *ôter, enlever le voile*. (Mart.)

DECALCARE. — Calce oblinere, seu potius dealbare; conculcare, pedibus proterere; *blanchir* (Isid.), *fouler aux pieds*. (A. 1379.)

DECALCEARE. — Dealbare, ut DECALCARE.

DECALESCERE. — Refrigescere; *se refroidir*. (*Vet. Gl.*)

DECALICARE. — Dealbare, ut DECALCARE.

DECALICATOR. — Calicum exhaustor, καταπότης; *buveur*.

DECALICATUS. — De calce albatus; *blanchi à la chaux*

DECALIGARE. — Ut DECALCEARE.

DECALVARE. — Tondere, ad cutem caput radere; *couper les cheveux, raser la tête*. (*Vet. Gl.*) — Caput amputare; *décapiter*. (Nic. Spec.)

DECALVATIO. — Pro pœna vel ignominia et injuria per abscissionem capillorum illita usurpatur passim a scriptoribus.

DECAMBIARE. — Permutare, ut CAMBIARE. (Mur.)

DECAMBITUS. — Permutatio, ut CAMBIUM. (*Tab. S. Med. Sues.*)

DECAMBIUM. — Ead. notione. (*Ch. Odon. ep. Bellov.*)

DECANA. — In monasteriis puellaribus eadem qui *decanus* in monasteriis monachorum, quæ decem puellis præest; *doyenne*. (Bud.)

DECANARIA. — Officium *decani* seu judicis minoris, qui per *decaniam* jus dicebat. *Vid.* DECANUS. (*St. Mont. Reg.*) — Domus decani; *maison du doyen, doyenné*. (A. 1381.)

DECANATUS. — Prioratus præcipuus apud Cluniacenses; *principal prieuré, doyenné*. (A. 1294.) — Officium seu dignitas *decani* suis variis notionibus; *décanat, doyenné; Vid.* DECANUS. (Pass.)

DECANIA. — Manipulus decem militum cui præest decanus; *décanie, escouade de dix hommes*. (*L. Wisig.*) — Pars centuriæ constans decem familiis cui præest decanus; *décanie, réunion de dix familles*. (*Leg. H. I. Angl. reg.*) — *Decanorum* Christianitatis jurisdictio et territorium; *décanat, doyenné, ressort d'un doyen rural*. (Hincm.) — *Decani* monachi dignitas; *dignité de doyen dans les monastères, décanat*. (Pass.) — Villa seu obedientia cui præest *decanus* seu procurator villarum, *grangium* monasticum, cella; *prieuré, celle*. (*Ch. Hisp.*)

DECANICUM. — Carcer ecclesiasticus; *prison ecclésiastique*. (*Cap. Car. M.*)

DECANIZARE. — Decani dignitate frui; *être doyen*. (*Chartul. Nantol.*)

DECANTARE. — Recitare; *réciter*. (S. Bern.) — Valde cantare. (Ugut.) *Decantare ecclesiam*, ecclesiam administrare, vel debitum in illa officium peragere. (*St. synod. Eccl. Biter. a.* 1368.)

DECANUS. — Qui decem militibus præest; *chef de dix soldats, doyen*. (Pass.) — Qui in monasteriis, decem monachis præest; *moine chargé d'en surveiller dix autres*. (Pass.) — Cui incumbit cura humandorum corporum Constantinopoli; *préposé à l'enterrement des morts*. (*Novel. Just.*) — Minor judex, qui per *decaniam* jus dicit; *doyen, juge inférieur*. (Wal. Strab.) — Qui *decaniæ* præest; *chef d'une décanie ou d'une réunion de dix familles*; *Vid.* DECANIA. (Pass.) — Procurator villæ monasticæ; *prieur*. (Udalr.) — Præfectus; *chef, capitaine*. (*Reg. Ol.*) — Præcipuus, primus; *doyen, premier*. (Pass.) *Decanus ruralis, decanus Christianitatis, decanus episcopi*, presbyter qui, jubente episcopo, certo parœciarum numero præest; *doyen rural*, alias *archiprêtre*. (Pass.)

DECAPELLARE. — Caput amputare; *décapiter*. (*Script. rer. Germ.*) — *Capillos* vellere; *arracher les cheveux*. (*St. Pallav.*) — Capellum cardinali auferre, cardinalem degradare; *retirer le chapeau de cardinal*. (*Vet. Chr.*)

DECAPILLARE. — Capillos per ludibrium tondere. (Greg. VII PP.)

DECAPITARE. — Caput amputare; *décapiter*. (Fulc.) — Culmen domus diruere; *découvrir une maison*. (*Tabul. Eccl. Carnot.*) *Decapitare pannum*, quod in panno caput appellatur abscindere, ut in eo vitium esse monstretur. (*St. Carcass.*)

DECAPITATIO. — Capitis obtruncatio; *décapitation*. (Bern. de Breyd.)

DECAPULARE. — Cædere, frangere, radere; idem quod CAPULARE. (Petr. Cell.)

DECARCERARE. — Deserere; *abandonner, renoncer à*. (Petr. Dam.)

DECARCONES. — Tribuni Romæ tempore Joannis XII PP. (Joan. de Card.)

DECARGARE. — Exonerare; *décharger*.

DECARNATUS. — Macilentus, grandi macie torridus; *décharné*.

DECASSARE. — Refellere; *réfuter, démentir*. (*A. SS.*)

DECASTELLARE. — Castellum et munitiones destruere; *détruire, démolir un château et ses défenses*. (Ric. de S. Ger.)

DECASURA. — Idem q. DECASUS. (A. 1255.)

DECASUS. — Ruina, decessio, imminutio; *destruction, amoindrissement, déchet*. (Rym.)

DECATERE. — Cadere; dicitur cum actor actione sua in jure submovetur; *déchoir*; ol. *decaïr*. (A. 844.)

DECATERNA. — Pars decima tertia; *treizième partie*. (Mart., *Ampl. Col.*)

DECATIA. — Decima mercium, quæ vice tributi exsolvitur, ex Gr. δεκάτη usurpato; *dîme des marchandises*.

DECATUM. — Decessio, imminutio; ut DECASUS. (A. 1338.)

DECEDERE. — Ordinatim collocare; *ranger*. (A. 1362.)

DECE. — Pro *decem*. (A. 692.)

DECEMBRICA LIBERTAS. — *Vid.* KALENDÆ.

DECEMDIUM. — Idem q. DECENDIUM.

DECENA. — Ut *decima*; *dîme*. (A. 1095.)

DECENDIUM. — Spatium decem dierum; *espace de dix jours*. (Inn. III PP.)

DECENNALIS. — Ut DECENNIS.

DECENNIO. — Decania. (*A. SS.*)

DECENNITAS. — Ut DECENNIUM.

DECENSARE. — Census ex prædio debitos percipere vel solvere; *recevoir le cens ou le payer*. (A. 1208.)

DECENTUM. — Cantus ecclesiastici species, idem q. DISCANTUS. (*Reg. Ord. de Semp.*)

DECENTUS. — Eadem notione. (Id.)

DECENUM. — Decima mercium, idem quod DECATIA. (*Ann. Gen.*) — Pars centuriæ decem familiis constans, idem q. DECANIA. (*St. Cad.*) — Qui *deceno* præest, caput familiæ. (*St. Cad.*)

DECEPMA. — Pro DECIMA.

DECEPTARE. — Decipere, fallere; *tromper, abuser*; ol. *décepter*. (*Vet. Gl.*)

DECEPTIOSUS. — Fraudulentus; *trompeur, fourbe*; ol. *décepteur*. (Ennod.)

DECEPTORIUS. — Ead. notione. (Rad. Glab.)

DECEPTUS. — Destitutus; *trompé, surpris*; ol. *décepté*. (*A. SS.*)

DECERNARE. — Pro *decernere*. (A. 1356.)

DECERNENTIA. — Terminus, limes, quo ager ab alio discernitur; *borne, limite d'un champ*. (A. 1131.)

DECERTARE. — Curam adhibere, contendere; *mettre ses soins à*. (A. 802.)

DECERVICARE. — Decollare, caput amputare, cervicem præcidere; *décapiter*. (Sid.)

DECESSIO. — Successio. (*Lex Rip.*)

DECESSIRE SE. — Possessionem abdicare, dimittere; *se désaisir d'une chose*. (A. 1242.)

DECESSORIUM. — Decessus, exitus; *sortie de la vie, mort*. (A. 1068.)

DECESSUS. — Defunctus; *décédé*. (*A. SS.*) « Custodibus *decessis*, » hoc est profectis. (Prisc.)

DECHARCHARE. — Idem q. DECHARGIARE. (A. 1244.)

DECHARGIAMENTUM. — Area, in littore, onerandarum atque exonerandarum navium causa; *débarcadère*. (*Act. cap. Eccl. Lugd.*)

DECHARGIARE. — Exonerare; *décharger*. (A. 1207.)

DECHEIUM. — A Gall. *déchet*, decessio, imminutio, ut DECATUM.

DECHI. — Tributum quod pro custodia agrorum vel metarum positione exigebatur, simul et multa quæ ob delicta in agris commissa imponebatur, taxatio et exactio, Gallis *dex*; quod a consulibus exerceretur ejusmodi jurisdictio intra præscriptos *decos*, seu limites, sic appellata; *redevance à payer pour faire garder ou corner les champs, et amende pour les dégâts commis dans ces mêmes champs*. (A. 1319.)

DECHIFFRARE. — Exaratis notis occultis litteras explicare; *déchiffrer une lettre, une écriture*.

DECHRISTIANATUS. — Ex sacro factus profanus; *de sacré devenu profane*; ol. *déchristianisé*.

DECI. — Limites, termini; *bornes, limites*.

DECIBILIS. — Quem decet aliquid, vel qui decet; *convenable*. (J. de J.)

DECIBILITER. — Decenter; *convenablement, avec décence*. (Joan. Diac.)

DECIDERE. — Occumbere, mori, occidi; *décéder, mourir, être mis à mort*. (Eulog.)

DECIDIUM. — Damnum, ruina; *dommage, destruction, ruine*. (Rym.)

DECIES QUADRATUM. — Quadragesima. (Jac. Card.)

DECIMA. — Pars quædam ex agri fructibus quæ domino a subditis solvitur; *partie des revenus de la terre, ordinairement la dixième, donnée, à titre de redevance, par le vassal au seigneur, dîme*. *Decimarum* numerosissima genera erant, sic generatim in duas partes divisæ: 1° *decimæ personales* seu *industriales*, quæ debebantur ex negotiatione, artificio, scientia, militia, et ejusmodi quæ potius respiciunt ipsam personam quam rem ipsam; *dîmes personnelles, qui se levaient sur le travail et l'industrie des hommes*; 2° *Decimæ reales* seu *prædiales*, quæ de frugibus terræ et animalium persolvebantur; *dîmes réelles, qui se percevaient sur les fruits du sol*. — Præstatio pecuniaria ex agris, idem

q. Agrarium. (A. 1292.) — Tributi seu vectigalis species ex mercibus aqua advectis ad rationem decimæ percepta. (A. 1164.)

DECIMAGIUM. — Territorium, ubi percipiuntur decimæ; *territoire soumis à la dime;* ol. *dimerie.* (A. 1251.)

DECIMALIS. — Ad *decimam* pertinens; *qui concerne la dime, dimal. Decimalis terra.* quæ *decimæ* obnoxia est. *Decimalis* res, ad *decimam* fructuum partem locata; *chose, propriété louée pour la dixième partie des produits.* (*St. Mant.*)

DECIMANUS. — Obnoxius *decimæ,* qui *decimas* debet exsolvere; *celui qui doit la dime.* (Pass.)

DECIMARE. — *Decimam* bonorum suorum impertiri; *donner la dime de son bien.* — *Decimam* levare; *lever la dime;* ol. *dîmer.* — *Decimam* persolvere: *payer la dîme.*

DECIMARIUM. — Idem q. Decimagium (A. 1215.)

DECIMARIA. — Prædium in quo percipitur *decima,* ut Decimagium. (A. 1131.) — Jus percipiendi *decimam; droit de dime.* (A. 1215.)

DECIMARIUS. — Qui *decimam* persolvit; *celui qui paye la dîme.* (Pass.) — Qui *decimam* vel suo, vel domini aut alterius nomine exigit; *celui qui lève la dime;* ol. *décimateur, dimeur.* (Pass.)

DECIMATA — Mensura vinaria, ut videtur: « Præstantes vini *decimatas* 80. » (Mur.)

DECIMATIO. — *Decima* seu illius perceptio; *dime ou recouvrement de la dîme.* (A. 1173.)

DECIMATOR. — Idem forte qui *decimarius* vel qui jus habet exigendi *decimam* in agris; *seigneur dimier ou receveur de la dime.* (A. 1402.) — Idem videtur qui *decanus* in monasteriis. (*St. Cist. a.* 1352.)

DECIMATURA. — Idem quod Decimaria. (A. 1157.)

DECIMATUS. — Ut *decimagium,* territorium ex quo decimæ colliguntur. (A. 1290.)

DECIMIANUS. — Pro Decumanus.

DECIMUM. — Pro Decima et Decatia. — *Decimimansus,* an mansus *decimæ* obnoxius, vel *decima* unius mansi. (A. 1031.)

DECINA. — Italis, decas. (*A. SS.*)

DECINERARE. — Incendio delere, concremare; *brûler, détruire par le feu.*

DECINERATUS. — Redactus in cineres; *réduit en cendres.* (Tert.)

DECINERESCERE. — Idem quod Decinerare. (Tert.)

DECISIO. — Mors, martyrium; *mort, martyre.* (Eulog.) — Aquæductus, canalis quo aquæ elabuntur; *aqueduc, conduit, canal.* (*Arest. Parl. Par.*)

DECISIVE. — Minutatim; *en détail.* (A. 1321.)

DECISOR. — Arbiter, qui de lite decidit; *arbitre, juge.* (A. 1177.)

DECIUS. — Talus, taxillus; *dé à jouer.* (Ebrard.)

DECLAMARE. — Proclamare, promulgare, publico banno edicere; *publier, promulguer.* (A. 1218.) — Rem promulgatam contrario banno interdicere; *abroger, rapporter.* (A. 1219.) — *Declamare monetam,* illius usum prohibere; *démonétiser une monnaie.*

DECLAMATIO. — Vocatio in jus, calumnia; *demande en justice, action judiciaire.* (Bald.) *Declamatio monetæ,* ejus prohibitio; *démonétisation d'une monnaie.*

DECLARARE. — Illuminare; *éclairer.* (*A. SS.*)

DECLARARI. — Apud gromaticos, dicuntur fines confusi, cum ad veram limitum signorumque finalium auctoritatem per agrimensores redintegrantur.

DECLARATIO. — *Declaratio multæ,* ejusdem exactio. (A. 1375.)

DECLARATOR. — Explicator, interpres; *celui qui explique, interprète.*

DECLINARE. — *Declinare velum,* illud dimittere, contrahere. (Rym.) — Limitibus territorium definire; *assigner des bornes à un territoire.* (A. 1268.)

DECLINATIO. — Gradus, descensus; *descente.* (Ges. Innoc. III. PP.)

DECLINATORIA EXCEPTIO. — Præscriptio juris depellens actorem petitione sua; *déclinatoire.* (A. 1482.)

DECLINATORIUM. — Series notarum cantus per descensum, seu neuma cantus descendendo. (*Brev. Bit.*)

DECLINIS. — Forte pro *declivis,* inclinatus: « Vicecomes nihil prorsus respondebat, sed *declinem* vultum gerens. » (A. 1063.)

DECLIVIOSITAS. — Declivitas; *pente.* (Mur.)

DECLIVITAS. — Ead. notione: « Ingenii *declivitas.* »

DECLIVUM. — Ead. notione. (A. 880.)

DECLUDERE. — Bellicare (Ugut.) — Pro *occludere* quibusdam videtur instrumentis.

DECLUERE. — Decoriare; *écorcher.* (*Vet. Gl.*)

DECOCCIO. — Coctio, coctura; *action de cuire, cuisson.* (A. 1363.)

DECOCTUS. — Exustus, vel potius lento igni admotus, ut Coctus.

DECOGNOSCERE. — Denegare, inficiari. (A. 1199.) — Obedientiam, cæteraque officia dominis debita denegare, ut Desavoare. (*An. Gen.*)

DECOLARE. — Ut Colare. (Pap.)

DECOLLARE. — Caput amputare; *décapiter;* ol. *décoller.* (*Vet. Gl.*) — Vox fori Aragonensis, cum animal in loco defenso capitur et occiditur a domino loci defensi. — Vitiare, corrumpere, pro Decolorare. (Thom. Otterb.)

DECOLLATIO. — Capitis obtruncatio; *décapitation, décollation.*

DECOLLATUS. — A parte *colli* seu superiore plus æquo apertus; *décolleté.* (A. 1358.)

DECOLORARE. — Infamia notare, dehonestare; *noter d'infamie, déshonorer.* (Pass.) — Colorem auferre; *décolorer.* (Salom.) — Coloribus ac pictura adumbrare; *enluminer, peindre.* (Burch.)

DECOLOROSUS. — Decolor, qui colorem amisit; *décoloré.* (Adam.)

DECOMERE. — Parare; *Vid.* Decomptor.

DECOMITARE. — Comitis dignitatem auferre; *dépouiller de la dignité de comte.* (Petr. de Andl.)

DECOMPTOR. — Qui comit, seu comam componit et exornat; *celui qui arrange, pare la chevelure.* « Contra inimicos gratiæ Christi et liberi arbitrii *decomptores.* » (S. Prosp.) Id est, liberum arbitrium nimium ornantes et extollentes, metaphora ducta ab iis qui nimiam curam dant capillis componendis.

DECONDUCERE. — Pro *deducere.* (Mur.)

DECONSTARE. — Pro *constare.* (A. 1313.)

DECONTRA. — Juxta: « *De contra* video. » (*Lib. Ord. S. Vict. Par.*)

DECONTRAHERE. — Contrahere, revocare. (Mur.)

DECORABILIS. — Decorus. (*A. SS.*)

DECORAMENTUM. — Decus, ornamentum; *ornement, parure:* « *Decoramenta* matronalia, » ornamenta. (Tert.)

DECORATIO. — Ornatus; *ornement.* (S. Aug.)

DECORATOR. — Qui ornat, parat; *qui décore, décorateur.* (Isid.)

DECORDIATUM LIGNUM. — Lignum, ut videtur, mensura, quam Gallice *corde* nuncupant, dimensum; *bois mesuré à la corde.* (Nisi legend. *decorticatum.*)

DECORIARE. — Loris cædere; *écorcher.* (*Vet. Gl.*) — Nudare, spoliare; *dépouiller.* (Bened. abb. Petrob.)

DECOROSITAS. — Pulchritudo, decus; *beauté.* (*A. SS.*)

DECORPORARE. — Avellere, detorquere, quasi a corpore separare; *détourner, détacher.*

DECORRIGIARE. — Corrigiam solvere; *dénouer la courroie.* (*Vet. Gl.*)

DECORTICARE. — Corticem auferre; *écorcher.* (*Vet. Gl.*) *Decorticare caballum* pro *decurtare* videtur. (*Lex Sal.*)

DECOSTAMENTUM. — Expensa, sumptus; *dépense, coût.* (A. 1354.)

DECOSTARE. — Constare; *coûter.* (*Ch. Mass.*)

DECOTARE. — Caudam auferre; *enlever la queue.* (*Lex Sal.*)

DECOUSTAMENTUM. — Ut Decostamentum.

DECOUSTARE. — Ut Decostare.

DECREDERE. — Non credere, fidem derogare; *décroire, mécroire.* (S. Bern.)

DECREPITAS. — Senectus decrepita; *vieillesse décrépite, décrépitude.* (Mart., *Ampl. Col.*)

DECRESCERE. — « Ad occursum majoris cujusque personæ *decrescentes.* » (Tert.) Id est, corpus inclinantes, venerationis testandæ gratia.

DECRETALE. — Constitutio, statutum, decretum; *décret, résolution, constitution,* (S. xi.) *Decretale precum,* quo scilicet preces Deo fundendæ decernuntur ab episcopis. (Bal.) In Diurno Romano, *Decretale* appellatur epistola cleri et populi ad Papam, vel ad metropolitam, qua rogatur, ut electus consecretur episcopus. *Vid.* Decretum.

DECRETALIS. — *Decretales,* epistolæ Romanorum Pontificum decreta complectentes seu responsa iis, qui aliqua de re illos consulunt; *décrétales. Decretalis monachus* litibus prosequendis præfectus, ut videtur; vel juris canonici professor.

DECRETALITER. — Juxta Patrum decreta et sacros canones. (Ach., *Spic.*)

DECRETARE. — Decernere; *décréter, arrêter.* (*A. SS.*)

DECRETATUS. — *Decretata papyrus,* notata, signata ut fides ei adhibeatur, ex decreto principis vel judicis inscripta. (A. 1391.)

DECRETISTA. — Qui studet in *decretis; étudiant en droit. Magistri decretistæ,* professores juris canonici; *professeurs de droit canon.* (Pass.)

DECRETOR. — Judex, arbiter; *juge, arbitre.* (Glab. Rad.)

DECRETORII DIES. — *Vid.* in Dies.

DECRETUM. — Epistola cleri et populi Ecclesiæ episcopalis missa ad metropolitanum et episcopos diœceseos metropolis, qua eum, quem in episcopum elegerunt ab iis ordinari et consecrari postulant; *lettre par laquelle le clergé et les fidèles d'un diocèse demandent à l'archevêque métropolitain et aux évêques du ressort archiépiscopal la consécration de l'évêque qu'ils ont élu.*

DECRIMINARE. — In crimen vocare, accusare; *incriminer quelqu'un, l'accuser d'un crime.* (*Lex Long.*)

DECRUSARE. — Pro Decrustare. (A. 1148.)

DECRUSTARE. — « Jocalia auro et argento *decrustare,* » id est evellere incrustationes auri et argenti. (Joan. Iper.)

DECTUS. — Pro Deccus vel Decus, terminus, limes. (A. 1410.)

DECUBARE. — Vigilare. (Ugut.)

DECUBIÆ. — « Vigiliæ, vel quod vulgo dicitur paleæ mulieris. » (J. de J.)

DECUCULLARE. — Cucullum seu vestem monasticam deponere; *quitter le froc, se défroquer.*

DECULPARE. — Culpam eluere, vel a se aut ab aliquo amoliri; *Vid.* Descolpare.

DECUM. — Vox efficta a Gallico *digue,* moles, agger. (Monet.)

DECUMANI. — In Ecclesia Mediolanensi, iidem fuisse videntur quos Galli *canonicos vicarios* vocant.

DECUMBERE. — Pro *decurrere.* (*Dipl. Henr. V imp.*)

DECUMBITIO. — Mors, sepultura, vel etiam requies qua defunctorum animæ potiuntur. (*Vit. Winv.*) Unde dictum videtur *decumbitio feodi* vel alterius rei datæ, pro feudo plane *amortisato,* vel re ita Ecclesiæ concessa, ut inde nihil sibi reservet, qui illam donat. (Lob., *H. Brit.*)

DECUNA. — Pro Decima. (*Ann. Ben.*)

DECUNATIO. — Pro Decimatio.

DECURARE. — Nimium curare: « Quare filia *decuras* transitoria? quare res quæris retinere volatiles. » (*A. SS.*)

DECURIA. — Nota X seu incisio quæ in arboribus fieri solet, cum terminorum vicem obtinent; *marque, en forme d'X, qu'on imprimait sur les arbres de lisière.* (Pass.)

DECURIANUM. — Decuria, decenna; *dizaine.* (A. 1230.)

DECURIARE. — In ordinem redigere; *mettre en ordre, faire rentrer quelqu'un dans la foule, l'abaisser.*

DECURIO.—Consiliarius. (*Vet. Gl.*)—Vir devotione insignis. (Elmham.) *Decuriones Dei*, ap. Tertul. iidem quos *deos municipes* vocat Minutius et qui *dei topici* dicuntur apud Servium.

DECURIUS.—Equus major, idem qui infra DEXTRARIUS.

DECURRENS. — Tignum vel palus, vel canalis ligneus, per quem aqua decurrit. (*Descript. patrim. S. Pet.*)

DECURRENTIA. — Profluens aquæ cursus, fluvius vel rivus. (A. 1210.)

DECURTARE.—Mutilare; *mutiler, écourter.* (Pass.) *Decurtare jura*, ea imminuere, confringere, violare; *enfreindre, violer les droits de quelqu'un.* (A. 1275.)

DECUS.—Terminus, limes, tributi genus; *borne, redevance.*

DECUSSARE.—Ornare, venustare; *orner, parer, embellir.* (Pass.)

DECUSSATIM.—Deconter, honorabiliter, apte. (Frod.)

DECUSSATUS. — *Decussatus lapis*, signo X notatus, etc. *Vid.* DECURIA.

DECUSSUM. — Limes, meta; *borne, limite.*

DECUSTARE. — Constare; *coûter.*

DECUSTUS. — Expensa, sumptus; *dépense, coût.*

DEDAMNARE. — Sententiam damnationis rescindere; *annuler une condamnation.* (Tert.)

DEDAMPNIFICARE.—Damnum reparare· *dédommager.* (Rym.)

DEDAMPNIFICATIO.—Damni restitutio; *dédommagement, réparation du tort qu'on a fait.* (A. 1308.)

DEDANS. — Pro *dedens.* (Frid.)

DEDASCULUS. — Pro DIDASCULUS.

DEDECOROSUS. —Turpis, infamis; *honteux, déshonorant, infâme.*

DEDICARE. — Incipere; *commencer.* (Tert.)—Celebrare; *célébrer.* (*Conc. Hisp.*)

DEDICATIO. — Festum dedicationis ecclesiarum seu potius dies festus sancti cujuspiam ecclesiæ vicanæ patroni, qui non ipsorum duntaxat vicanorum, sed etiam vicinorum pagensium concursus celebrari solet; *fête de la consécration d'une église*, ou *fête patronale d'une église de village.*—Actio qua quis ecclesiæ vel hospitalis servitio se devovet et consecrat; *acte par lequel on se voue au service d'une église ou d'un hospice.*

DEDICERE.—Contradicere, negare, divulgare, denegare; *nier, ne pas reconnaître, divulguer, refuser, rejeter.* (Pass.)

DEDICTUM. — « Ergo sicut rex, inquam, vestrum dictum et *dedictum* habetis. » (Gauf. Mon.) Galli dicunt : *Vous avez votre dit et votre dédit.*

DEDIGNANTIA.—Fastidium; *dédain*; ol. *desdégnance.* (*Vet. Gl.*)

DEDIGNARE.—Respuere, dedignari. (*Lex Alem.*)

DEDIGNATIO. — Indignatio. (*A. SS.*)

DEDIGNE. — Indigne. (Guill. de Nang.)

DEDILIGERE. — Ab amicitia discedere. (Steph. Torn.)

DEDITI. — Iidem q. DEDITUI.

DEDITUI.— Rustici qui educandis apibus præsertim occupantur; *paysans qui élèvent des abeilles dans les bois.* (*Ch. Alem.*)

DEDITUS. — Casu et fortuito oblatus. (A. 1358.)

DEDUCERE. — Enarrare, exponere; *raconter.* (A. 1305.) — Peragere; *exécuter, accomplir.* (S. XIV.) — Declarare; *déclarer.* (A. 1234.) *Deducere se*, sese gerere; *se conduire.* (*Barth. Gl.*)

DEDUCTIO. — Narratio, expositio; *récit.* (*G. Chr.*) — Animi oblectatio, merces; *plaisir, récompense.* (*Const. Sic.*)

DEDUCTIOR.—*Deductior paulo numerus*, minor. (*Cod. Th.*)

DEDUCTORIUM. — Canalis per quem effluunt aquæ fontium baptismalium. (Pasch. Lilyb.)

DEDUCTUS. — Animi oblectatio, ut DEDUCTIO.

DEEQUITARE. — Equo dejicere; *faire tomber de cheval, démonter.* (Mur.)

DEESTIMARE. — Non æstimare, non putare; *ne pas penser.* (A. 1081.)

DEFABRICARE. — Destruere; *détruire, défaire.* (*Epist. synod. conc. Duz.*)

DEFACERE.— Abolere, abrogare; *annuler, abroger, anéantir.* (A. 1202.)

DEFACILI. — Facile; *avec facilité.* (Rol. Patav.)

DEFÆCATIO.—Purgatio; *action de nettoyer, de purifier, nettoyage.* (Tert.)

DEFAISIUM. — Ut DIFFASIUM.

DEFALCAMENTUM. — De summa decessio, ut DEFALCATIO. (A. 1338.)

DEFALCARE. — Deducere, subtrahere; *défalquer, déduire.* (Ap. Lud.)

DEFALCATIO. — Deductio; *déduction, action de défalquer.* (*A. SS.*) — Feni sectio; *fauchaison.* (*Chartul. Crisen.*)

DEFALCATURA.—Diminutio, subtractio; *diminution, réduction.* (A. 1380.)

DEFALLENTIA. — Defectus; *défaillance.* (Men.)

DEFALSARE.—Defraudare; *frustrer, enlever frauduleusement.* (A. 1476.)

DEFALTA. — Defectus, eremodicium; *défaut.* (Pass.) — Negligentia; *négligence.* (*Vit. Abbat. S. Alban.*)

DEFARINATUM.—Semen in farinam comminutum; *grain réduit en farine.* (Tert.)

DEFAUCIO. — Adversio, oppositio; *Vid.* FAUCIO.

DEFAULTARIUS.—Qui deficientes divino Officio, seu absentes a choro notat; *celui qui était chargé de noter ceux qui n'assistaient pas à l'Office divin ou ne se rendaient pas au chœur.* (A. 1361.)

DEFAUTA. —Vadimonium desertum, non obitum simul et multa ob id exsolvenda; *défaut et amende pour défaut.*

DEFECIT.—Morbi genus, langor, forte phthisis. (*A. SS.*)

DEFECTIO. — Animi desponsio. (*Barth. Gl.*)

DEFECTIVUS. — Vitiosus, depravatus; *corrompu, dépravé, vicieux.* (*St. Eccl. Tul.*)

DEFECTUS. — Vadimonium desertum; *défaut de comparoir.* (*Cons. Brag.*)— Transgressio legis, statuti; *violation de la loi.* (*Stat. Rob. I reg. Scot.*) — Destructus, dirutus; *détruit, défait, démoli.* (*Cod. Th.*)— Mors, obitus; *mort.* (*Bart. Gl.*) — Quo quis non stat promissis. (A. 1241.) *Defectus exitus*, id est *hæredis*, cum nullus est hæres. *Vid.* EXITUS. *Defectus justitiæ* dicitur cum judex, vel feudalis dominus vassallo jus sibi fieri postulanti, vel plane denegat, vel curiæ suæ placita differt ultra quam leges feudales permittant; *déni de justice qui avait lieu quand le seigneur refusait de rendre la justice au vassal, soit directement, soit indirectement, en ajournant indéfiniment le jugement*

DEFEDARE. — Pro DIFFIDARE.

DEFENDERE. — Conservare, sibi reservare. (A. 803.) —Vindicare, punire. (Tert.)— Denegare, abnuere. (*Ch. Angl.*) « *Defendere* stallum suum » dicitur canonicus, qui muneri suo impar non est. (A. 1331.)

DEFENDICULUM. — Munitio, qua quis se vel sua defendat, et tueatur. « Pugilum *defendiculis.* » (*A. SS.*)

DEFENDUDA. — Locus pascuus, vel pratum defensum. *Vid.* DEFENSA.

DEFENSA. — Protectio, tuitio, auxilium; *protection, défense.* (Pass.) — Ager, pratum, vel sylva, ubi aut pascua seu animalia immittere, aut aliud quidpiam agere, quod iis noceat, non licet; *toute terre productive où il est défendu de conduire les troupeaux ou de faire quelque autre dégât.* (Pass.) — Prohibitio; *défense, interdiction.* (Pass.) — Munitio, propugnaculum; *ouvrage de fortification, de défense.* (A. 1376.)

DEFENSABILIS. — *Defensabilis domus*, munita; *maison fortifiée.* (*Gest. Cons. Andeg.*) *Navis defensabilis*, armis et militibus instructa; *navire armé en guerre.* (Knygt.)

DEFENSACULUM. — Munitio, munimen, ut DEFENSA. (*A. SS.*)

DEFENSALIS. — Idem q. DEFENSABILIS.

DEFENSARIA. — Munitio vel arx. (*G. Chr.*)

DEFENSATOR. — Tribunus plebis, ut DEFENSOR. (A. 927.)

DEFENSATRIX. — Quæ defendit. (Rym.)

DEFENSATUS. — Prohibitus; *interdit.* *Silva defensata*, ut DEFENSA; *forêt en défens.*

DEFENSIBILIS. — Ut DEFENSABILIS.

DEFENSIO. — Asylum, immunitas; *asile, franchise.* « Et nisi misericordia Dei et *defensio* S. Marci basilicæ eruisset eos de manibus, ibi perierant. » — Protectio : *defensa* ecclesiarum, *defensa* sacri palatii. — Forte idem quod DEFENSA, locus defensus. (A. 1179.) — Inhibitio; *injonction, défense.* (*Leg. Long.*)

DEFENSIVA. — Munitio; *défense, fortification.*

DEFENSOR. — Advocatus, tutor; *défenseur, protecteur.* (Pass.)

DEFENSORIUM. — Munitio; *fortification*; ol. *défens.*

DEFENSUM.—Prohibitio quævis; *défense.* (A. 1255.) — Asylum, ut DEFENSIO, vel potius septum ecclesiæ. (A. 1066.)

DEFENSUS. — *Forestæ et silvæ defensæ*, quibus frui nulli licet, nisi quibus usagii aut aliud ejusmodi competit, aut in quibus venari, nisi domino, non licet. (A. 819.) — *Prata defensa*, in quibus pascua et animalia immittere non licet a 15 Martii ad festum S. Crucis. (*Leg. Wis.*) *Vid.* DEFENSA.

DEFERCULARE. — Fercula de mensa auferre; *enlever les mets de dessus la table.*

DEFERRARE. — Equo soleas eximere; *déferrer un cheval.* (*A. SS.*)

DEFERRE. — Revereri, honorem deferre; *déférer, avoir de la déférence.* (*Chr. Triv.*)

DEFERTUS. — Pro DELATUS

DEFESIUM.—Vivarium, ager cultus, silva; *garenne, terre, bois*; ol. *defès.* (A. 1317.)

DEFESTUCARE. — Per *festucam* tradere, nude dimittere; *renoncer à quelque chose par le symbole du fétu* (*vid.* FESTUCA), *abandonner, renoncer à.* (Pass.)

DEFESUM. — Locus pascuus, ut DEFENSA.

DEFFACTUS. — Tritus; *broyé, moulu.* (A. 1356.)

DEFFAIA. — Silva defensa; *bois où il n'est pas permis d'entrer*; ol. *deffais, defois* (Pass.)

DEFFAISIA. — Ead. notione. (A. 1209.)

DEFFENCIO. — Ead. notione. (A. 1317.)

DEFFENDUDA. — Ut DEFESUM.

DEFFENSA. — Præsidium; *défense.* (A. 1347.)

DEFFENSATIVUS. — Ad defensionem aptus; *qui est de défense.* (Joan. de Card.)

DEFFENSETUM. — Idem q. DEFFAIA. (A. 1268.)

DEFFENSIVUM. — a quo ad defensionem suam quis utitur; *arme défensive.* (A. 1408.)

DEFFERRATUS. — Dicitur de animali soleis exempto; *déferré.* (A. 1256.)

DEFFESIUM. — Idem q. DEFENSUM. (A. 1304.)

DEFFIDARE. — Ut DIFFIDARE.

DEFFRAHERE. — Sumptus suppeditare; *défrayer.* (A. 1482.)

DEFFRAYARE. — Ead. notione. (A. 1495.)

DEFIBULARE. — Fibulam detrahere, vestem exuere; *dégrafer, déboutonner, déboucler, dévêtir, ôter*; ol. *défubler.*

DEFICERE. — Destruere; *défaire.* (*A. SS.*) — Cessare; *cesser.* (*A. SS.*) *Deficere in justitia* dicebatur judex vel feudalis dominus, cum vassallo jus sibi fieri postulanti vel plane denegat, vel curiæ suæ placita differt, ultra quam leges feudales permittant; *dénier justice.* *Vid* DEFECTUS.

DEFICIENS. — Declivis; *qui est en pente, penché.*

DEFIERI. — Abrogari; *être abrogé, annulé.* (A. 1208.)

DEFIGURARE. — A Gall. *défigurer*, deformare, fœdare. (Men.)

DEFINIMENTUM. — Pactum, conventum, quo controversia definitur; *accord, arrangement, conclusion d'une discussion, d'un procès.*

DEFINISCERE. — Dimittere, deserere; *renoncer à, abandonner.* (S. x.)

DEFINITIO. — *Definitio toni*, modulatio vocis seu cantus Gregorianus. Carpentarius mavult de neumate seu jubilo interpretari. — Rei alicujus cessio, abdicatio; *action de renoncer à une chose, renonciation, abandon.* (*G. Chr.*)

DEFINITOR. — Visitator, officium monasticum; *visiteur.* Apud Augustinianos, Benedictinos congregationum recens institutarum et reformatarum et alios, *Definitores* appellantur superiores novem electi tempore capituli generalis, penes quos præcipua est totius capituli potestas, sive ad electiones superiorum, sive ad statuenda et definienda quæcunque monasticam spectant disciplinam. In quibusdam aliis ordinibus *Definitores* dicuntur superioris assessores, seu consultores etiam extra tempus capituli generalis.

DEFITERI. — Negare, abnuere. (Pap.)

DEFIXIONES. — Species sortilegii.

DEFLARE. — Quidquid in buccam venit effundere: « *deflare* cibum. » (S. Ambr.) — Inludere. (*Vet. cod.*)

DEFLORARE. — Devirginare; *ôter la virginité à une fille.* (Pass.) — Flores legere; floribus ornare; *cueillir des fleurs, orner de fleurs.* (Pass.) — Pascere, vel prata falcare; *faire paître ou faucher.* (A. 1389)

DFFLORATIO. — Actio virginem *deflorandi*; *action d'ôter la virginité à une fille.* (*Cons. Tol.*) — Florum lectio; *action de cueillir des fleurs* (au propre et au figuré).

DEFLORATOR. — Qui virginem *deflorat*; *celui qui ôte la virginité à une fille.* (*Cons. vet. Norm.*)

DEFLORATIUNCULA. — Florum lectio.

DEFOEDERATUS. — Rebellis, fœdifragus; *qui viole les traités, infidèle, perfide.* (Sug.)

DEFOLARE. — Lædere, percutere, vel potius conculcare, pedibus proterere; *frapper, briser, fouler aux pieds*; ol. *défoler.* (A. 1194.)

DEFOLIARE. — Folia decutere; *effeuiller.* (*Vet. Gl.*)

DEFOMARE. — Circumsecare, dolare; *couper autour.* (*Vet. Gl.*)

DEFORAS. — Forinsecus, extrinsecus; *par dehors, dehors, hors.*

DEFORCIAMENTUM. — Occupatio contra rectum, injusta detentio: *action d'occuper illégitimement, possession illégale.*

DEFORIS. — Ut DEFORAS.

DEFORMARE. — « Aliquando vero historiam typice tractans, morali exitu *deformabat.* » (*A. SS.*) Id est, ut interpretantur editores, ita tractabat, ut narrationem historice primo propositam, formandis deinde moribus accommodaret.

DEFORMATUS. — Scriptus; *écrit.* (*A. SS.*)

DEFORMIS. — Gibbosus; *bossu, mal bâti, contrefait*; ol. *défourmé.*

DEFORMOSUS. — Pro DEFORMIS.

DEFORTHARE SE. — Manus alicujus effugere; *s'échapper des mains de quelqu'un.*

DEFORTIARE. — Ut DIFFORCIARE.

DEFORTIFICARE. — Mœnia diruere; *démanteler.* (Lob., *H. Brit.*)

DEFORZARE. — Ead. notione. (*Chr. Parm.*)

DEFOSARE. — Devorare, faucibus haurire; *dévorer, engloutir.*

DEFRANGERE. — Perfringere, reprimere. (*H. Sicul. Bon.*)

DEFRAUDARE. — *Defraudare scripturas*, adulterare, corrumpere truncando aut mutando verba, vel ea in pravum sensum detorquendo; *falsifier les écritures.* (*Conc. Hisp.*)

DEFRETUM. — Pro DEFRUTUM. (Pap.)

DEFRIGERE. — Contrario sensu, incalescere: « *Defrigens* se in sole dicebat. » (*Bibliot. ascet. PP.*)

DEFROCARE. — *Froco* exuere; *se défroquer.* (A. 1252.)

DEFRONDARE. — Frondes avellere; *effeuiller.* (Ugut.)

DEFRUCTARE. — Usufructu privare; *enlever la jouissance d'une chose à quelqu'un.*

DEFRUCTATUS. — Marcidus; *fané, flétri.* (*A. SS.*)

DEFRUCTUS. — Epulæ vel dapes, quas dare solebant clericis ii, sive ecclesiastici sive laici, quibus honoris causa præcenta fuerat antiphona *De fructu* ad vesperas natalitii Domini quæ solemniori ritu cantabatur. (A. 1551.)

DEFRUGARE. — *Defrugare segetem*, nimia fœtura exinanire agros, terram extenuare; *épuiser le sol.* (Turn.)

DEFRUSTARE. — Frustatim, per frusta excerpere: *couper en morceaux.* (Sid.)

DEFRUTARIA. — Vasa *defruto* conficiendo accommodata; *vases disposés pour préparer le raisiné. Vid.* DEFRUTUM.

DEFRUTUM. — Vinum coctum; *vin cuit, raisiné.* (*Vet. Gl.*)

DEFUGA. — Desertor refuga; *fugitif, déserteur.*

DEFUNCTIO. — Mors, obitus; *décès, mort.* (A. 1179.) — A debito liberatio; *délivrance d'une dette.* (*Gl. Vet.*) — Quod datur parocho cum quis vita fungitur; *droit revenant au curé sur les biens des paroissiens qui meurent.* (*Conc. Hisp.*)

DEFUNCTORUM JUDICIUM. — Jus parochi cum quis vita fungitur, ut DEFUNCTIO.

DEFUSTARE. — Fuste, vel baculo cædere, fustigare; *bâtonner.* (*Vet. Gl.*)

DEGA. — Moles aquis opposita, agger, ipa; *digue.* (A. 1515.)

DEGAGIARE. — Pignori capere, vel pignus auferre et retinere. (A. 1255.)

DAGAGUS. — Species retis; *espèce de filet de pêche.* (Petr. de Cresc.)

DEGANGIA. — Species vasis seu dolii: « *Degancia* vini. » (*Vit. S. Eparch.*)

DEGANIA. — Pro DECANIA. (A. 1056.) — Idem quod DEGA. (A. 1169.)

DEGANNARE. — Fallere, decipere; *tromper. Vid.* INGANNARE.

DEGANUS. — Pro DECANUS.

DEGARIRE. — Cavere ab evictione, possessionem asserere, defendere; *garantir.* (A. 1273.)

DEGARIUS. — Idem q. DEGUARIUS.

DEGATGIARE. — Rem oppigneratam redimere; *dégager.* (A. 1291.)

DEGENER. — Nothus, spurius; *bâtard.* (*Gocl. Lex.*)

DEGENERARE. — Depravare, animos avocare; *débaucher.*

DEGENIARE. — Formæ gratia fraudare; *altérer, ôter à quelque chose son caractère natif.* (Cass.)

DEGENIATUS. — Idem q. GENIATUS.

DEGERARE. — Perjurare, promissis juramento firmatis non stare; *se parjurer, ne pas être fidèle à la foi donnée.* (A. 1363.)

DEGERIUS. — Idem q. DEGUARIUS.

DEGLOBARE. — Pellem detrahere; *écorcher.* (*Vit. Venwal.*)

DEGLOMERARE. — Glomerata fila evolvere; *dévider.* (*Vet. cod.*)

DEGLUBARE. — Ut DEGLOBARE. (Tert.)

DEGLUERE. — Ead. notione. (*Vet. cod.*)

DEGNIGRATIO. — Infamia, contumelia, vituperium; *dénigrement.* (A. 1369.)

DEGRADARE. — De gradu in quo quis est, removere; *dégrader.* (Fred.) — Beneficia militibus auferre. (*Ch. Car. Cal.*)

DEGRADATIO. — Pœna ecclesiastica, qua quis suo gradu privatur; Gal. *dégradation.* Apud antiquos, clericum *degradare* nihil aliud erat, quam deponere vel suspendere ab officio; nunc usus ecclesiasticus paulo aliter invaluit. Distinguunt enim canonistæ a depositione *Degradationem*, cum *depositione* longe gravior sit *degradatio*, qua scilicet reus clericus ablatis ordinis insignibus ab episcopo coram judice sæculari, cui postmodum traditur, titulo clericali privatur.

DEGRADERE. — Labefactare, evertere; *renverser.* (Car. M.) — De gradu in quo quis est amovere, ut DEGRADARE. (Car. C.)

DEGRANA. — Grana excussa, quæ ex spicis cadunt. (*Reg. feud. com. Pict.*)

DEGRANAGIUM. — Idem q. DEGRANUM. (A. 1197)

DEGRANARE. — Granum ex infundibulo removere. (A. 1282.)

DEGRANATURA. — Jus granum suum ante alios molendi absque pensitatione pro ejusdem molitura; *droit de faire moudre son grain avant les autres et sans payer la mouture*; ol. *desgrain, desguerain.* (A. 1197.)

DEGRANUM. — Ead. notione. (A. 1197.)

DEGRAVARE. — Notione contraria nativæ, a Gallico *décharger*, expensas resarcire, restituere, compensare. (*Hist. Dalph.*) — Sublevare, liberare. (A. 1347.)

DEGREDARE. — Idem q. DEGRADARE.

DEGREGATUS. — Errans a grege: « Dum *degregata* ob pastum forte pecora sollicite vestigarent. » (*A. SS.*)

DEGROSSARE. — Luculentius scribere, in formam publicam instrumentum redigere; *grossoier. Vid.* INGROSSARE.

DEGROSSATIO. — Actio *degrossandi. Vid.* DEGROSSARE.

DEGUADIARE. — Pignus liberare; *dégager.* (J. de J.)

DEGUARIUS. — Custos agrorum, hortorum, vinearum, pecorum etiam, unde nomen, seu multarum ob commissa in iis delicta impositarum, aliorumque tributorum exactor; *messier, garde de la terre*; ol. *dégast.*

DEGUASTARE. — Devastare, destruere; *avager, détruire*; ol. *dégaster.* (Pass.) — *Deguastare ventrem*, abortum facere, fetum destruere; *avorter.* (Mart., *Anecd.*)

DEGUAZIARE. — Ut DEGUADIARE.

DEGUERIUS. — Ut DEGUARIUS.

DEGUERPIRE. — Possessionem rei alicujus cedere, tradere; *délaisser, abandonner, céder la possession*; ol. *déguerpir, guerpir, wespir*, etc. (Pass.)

DEGUERPITIO. — Possessionis rei alicujus cessio, traditio; *abandon de la possession d'une chose*; ol. *déguerpissement.* (Pass.)

DEGUERPITOR. — Qui *deguerpit*; *Vid.* DEGUERPIRE (Pass.)

DEGUEYRA. — Decuria, idem q. DACRA. (A. 1063)

DEGUISATUS. — Personatus, aliena veste et specie indutus; *déguisé.* (A. 1362.)

DEGUMIARE. — Degustare; *goûter.* (*Vet. Gl.*)

DEGUS. — Arvernis et Provincialibus, nullus; *aucun*: « *Degus* homo. »

DEGUTADUS. — Declivis, ut videtur, nisi idem sit quod terminus circumscriptus, Gal. *borne.* (A. 1054.)

DEGUTORIUM. — Torrens vel cloaca. (*Chartul. S. Cruc. Kemperleg.*)

DEGUTTARE. — « Nec minori tormento vexabantur, qui verubus transfixi ad ignem assati *deguttabantur* a dæmonibus ex metallis liquefactis. » (Matt. Par.) Id est quibus guttatim infundebantur metalla liquefacta.

DEHABERE. — Carere; *ne pas avoir, être privé de.* (Æthic.)

DEHABITATUS. — Non habitatus; *inhabité.*

DEHÆRITARE. — Exhæredare, spoliare, de propriis hæreditatibus pellere; *déshériter.* (H. Huntind.)

DEHOMINARE. — De statu nominis dejicere. (*Ep. Hug. Met. ad S. Bern.*)

DEHONESTAS. — Dehonestamentum; *ignominie, flétrissure, honte.* (A. 1263.)

DEHONORARE. — Dehonestare; *déshonorer, dégrader, flétrir.* (*Cap. Car. C.*)

DEHONORARIUS. — Inhonestus; *honteux, déshonnête.* (Tert.)

DEHONORATIO. — Idem q. DEHONESTAS. (*Jon. Aurel. episc.*)

DEHORESARE. — Exire, foras ire; *aller dehors.* (A. 1489)

DEHOSPITARE. — Locum hospitibus, seu incolis spoliare; *dépeupler.* (Sug.)

DEHOSPITARI. — Hospitari; *loger, séjourner, être logé.* (*Vet. Gl.*)

DEICERE. — Pro DEJICERE, ut *Abicere* pro *abjicere*, pluries occurrit in instrumentis ævi medii.

DEICOLÆ. — Monachi; *moines.* (Martin, episc.)

DEICUS. — Divinus; *divin* : « *Deica* virtus. » (*A. SS.*)

DEIDATIO. — Concessio ecclesiæ facta; *concession, donation faite à une église.* (A. 1368.)

DEIFERI. — Apostoli, Gr. θεοφόροι; *les apôtres.*

DEIFICARE. — Deum facere; *mettre au rang des dieux, déifier.*

DEIFICIUM.—Divinum, faciens divinum. (Pap.)

DEIFICUS. — Divinus, ut DEICUS. (*A. SS.*)

DEIFORMIS. — Conformis divinæ voluntati; *conforme à la volonté de Dieu.* (*A. SS.*)

DEI GRATIA. — *Vid.* DEUS.

DEI JUDICIUM. — *Vid.* JUDICIUM.

DEILOQUUS. — Gr. Θεολόγος, epitheton Gregorii Nazianzeni apud Pet. Damian.

DEIMPARARE. — Cedere, rem occupatam dimittere; *abandonner, céder la possession.* (*Chartul. S. Joan. Ang.*)

DEINBRIGARE. — *Briga* seu molestia liberare, expedire. (A. 1308.)

DEINDE. — Pro *deinceps.*

DEINFLATUS. — Tenuatus, imminutus tumore; *désenflé.* (Mart., *Anecd.*)

DEINHONESTARE. — Ut DEHONESTARE.

DEINITIO. — Denuo. (Pap.)

DEINSTAURARE. — Idem q. INSTAURARE.

DEINTER. — Ex *de* et *inter*; Gal. *d'entre.*

DEINTRO. — *Deintro clavem* : « Si quis unum vas apium *deintro clavem*, aut sub tecto furaverit. » (*Lex Sal.*)

DEINTUS. — Intra; *dedans, de dedans.*

DEINVESTIRE SE.— Alicujus rei possessionem dimittere; *se dépouiller d'une chose, renoncer à la posséder.* (A. 1257.)

DEIPASSIANI. — Idem q. PATRIPASSIANI.

DEIS. — Genus mensæ in monasteriis; mensa forte illa, cui ut honoratiori umbraculum, quod *dais* dicimus, imminebat, quomodo regum ac procerum mensæ tegi solent, ac etiam, ni fallor, abbatum in refectoriis monasticis. (*Vit. abbat. S. Alban.*)

DEITAS.— Divinitas; *divinité, déité.*

DEITURA. — Debitum, pensitatio, jus quod quis habet in re aliqua; idem q. DIRECTUM. (A. 1363.)

DEIVIDUS. Qui Deum videt; *qui voit Dieu.* (Pet. Bles.)

DEIWERSIA. — Modus agri apud Anglos.

DEJEJUNARE. — Jejunium infringere, solvere: *rompre, violer le jeûne.* (*Regul. Mag.*)

DEJERARE. — ut DEGERARE.

DEJICERE. — Tentare, pervertere; *tenter, corrompre, pervertir.* (Tert.)

DEJUBERE. — Jubere, præcipere; *enjoindre, prescrire.* (A. 840.)

DEJUDICARE. — Pro DIJUDICARE.

DEJURIUM. — Jusjurandum; *serment, foi jurée.* (*Vet. Gl.*)

DEJUXTA. — Pro *juxta.* (Fort.)

DELACENTIVA. — Tributi genus, idem, ut videtur, quod PONTATICUM. (A. 1350.)

DELACERARE. — Frangere, rumpere; *briser, mettre en pièces.* (A. 1370.)

DELAMATUS. — An *lama* seu lamina cujusvis speciei coopertus : « Unum sceptrum *delamatum.* » (A. 1335.)

DELANIARE.— *Delaniare festum*, choream perrumpere. (A. 1350.)

DELANTERRE. — Apud Hispanos, prima acies in prælio; *avant-garde.* (*Ch. Hispanic.*)— Cujusvis rei pars anterior; *le devant d'une chose.* (Rym.)

DELAPIDARE. — Lapidibus obruere; *couvrir de pierres, paver.* (*Vet. Gl.*) *Delapidata via*, lapidibus strata; *chemin pavé, empierré.* (*A. SS. Ben.*)

DELAPTIO. — Præstatio pro frumenti molitura, vel jus piscariæ. (A. 1221.)

DELATARE. — Deferre; *dénoncer, accuser, déférer.* (*A. SS.*)

DELATIO. — *Delatio mitræ*, jus mitram deferendi episcopis vel abbatibus competens; *droit de porter la mitre.* (*Bul. Pauli III PP.*) *Delatio armorum*, Gal. *port d'armes*, jus supremi dominii, quo de dilictis in hanc rem commissis cognoscit et judicat judex regius. (A. 1340.)

DELATOR. — Explorator, speculator, qui rem quam vidit, defert; *espion, éclaireur.* (*Vet. Gl.*)

DELATURA. — Accusatio, dissidium, calumnia; *accusation complainte, division, discorde.* (Pass.)

DELATUS. — Ad latus, juxta; *a côté.*

DELAVARE. — Abluere, diluere; *laver, délayer, dissoudre.* (*A. SS.*)

DELAVATUS. — Non lavatus; *qui n'est pas lavé.* (*Cap. C. M.*)

DELECTABILITER. — Jucunde, grate; *avec plaisir, agréablement.* (A. 1006.)

DELECTUM. — Pro DELICTUM.

DELEGALITER. — Legitime; *légitimement, avec justice.* (Ott. de S. Bl.)

DELEGARE. — Dare, concedere; *donner, octroyer.* (*Vet. Gl.*) — Statuere, deligere; *résoudre, choisir.* (*Vet. cod.*)

DELEGATORIA. — Mandatum principis, quo quid alicui faciendum delegatur; *ordre, instruction, mandement.* (*Cod. Th.*)

DELEGERARE. — F. pro *delegare.* (A 953.)

DELENIFICUS. — F. placidus : « Quam mellea res sit oratio, quam *delenifica.* » (*A. SS.*)

DELEQUATA. — Vox cujus notio ignota. (*A. SS.*)

DELERE. — Reprobare, rejicere; *désapprouver, rejeter, condamner.*

DELESTAGIUM. — Præstatio seu tributum, pro saburra navium exactum; *Vid.* LESTAGIUM. (A. 1483.)

DELETERIUM. — Noxium, mortiferum. (*Med. Salern.*)

DELETITIUS. — *Deletitia charta*, quæ ob vetustatem deletis litteris legi vix potest; *titre indéchiffrable par son ancienneté.* (S. Aug.)

DELETURA. — Deletio, quæ ex vetustate procedit; *destruction résultant de l'ancienneté ou du long usage.* (A. 1325.)

DELIBERARE. — Liberare, redimere; *délivrer, mettre en liberté.* (*Gest. Cons. Andeg.*)—Dare, tradere in manus; *livrer, délivrer.* (A. 1267.)— Expedire, absolvere; *dégager, débarrasser.* (*Conc. Duriac.*) — Exportare, evacuare, *porter hors, transporter, évacuer.* (A. 1315.) *Deliberare nundinas*, nundinas indicere. (A. 1114.)

DELIBERATE. — Consulte; *à dessein.* (*St. S. Flor.*)

DELIBERATIO. — Liberatio, restitutio in libertatem; *délivrance, mise en liberté.* (*Barth. Gl.*) —Traditio; *livraison.* (*Chartul. Apt.*)—Intentatio, minæ; *action de faire des menaces.* (Tert.) — Silvæ evacuatio, exportatio, in re forestaria. (A. 1230.) — Dilatio, mora, procrastinatio; *délai, retard, ajournement.* (A. 1310.)

DELIBERE. — Statim, sine mora; *incontinent.* (A. 1092.)

DELICANTIA.—Ciborum sapor delicatus; *délicatesse.* (*A. SS.*)

DELICATIO. — F. pro *dedicatio*, votum. (*A. SS.*)

DELICATUS. — Deliciosus, familiaris, qui in deliciis domini est; *favori, qui a les bonnes grâces du maître.* (*A. SS.*) — Subtilis, tenuis; *fin, délicat* : « Linteamina *delicata.* » (A. 1321.)

DELICIA. — Licia; *Vid.* LICIÆ.

DELICIARI. — Epulari : « Hi, ut reficiantur, isti ut *delicientur.* » (S. Bern.) — Delectari : « In hunc hortum regina ad *deliciandum* progrediens. » (*A. SS.*)

DELICIOSITAS. — Luxus, deliciæ; *vie, habitudes de luxe*, etc. (*A. SS.*)

DELICIOSUS. — Dilectus, charus, familiaris; *favori, familier, chéri.* (*Vet. Gl.*)

DELICTOR. — Pro *peccator.* (Com.)

DELICTUM. — *Delictum spinæ dorsi*, sodomiticum peccatum; *bestialité, sodomie*; *Vid.* ESPINA.

DELIGARE. — Tradere, pro DELEGARE. (A. 1027.)

DELIMATIO. — Collisus; *frottement.* (*A. SS.*)

DELIMATOR. — Qui abradit lima; *celui qui enlève en limant, qui lime.* (*Vet. Gl.*)

DELIMINARE. — Extra limen ejicere, ut ELIMINARE. (A. 651.) — Determinare, limitibus conscribere; *limiter, donner des limites.* (*Conc. Hip.*)

DELIMPIDARE. — Clarificare; *rendre propre, nettoyer.* (Laur. in Amal.)

DELINQUENTIA. — Delictum; *faute, délit.* (Pasch.)

DELIQUIO. — Oblivio; *oubli.* (Pap.)

DELITIGARE. — Litigare, disputare; *plaider, disputer, être en contestation.* *Vid.* ELITIGARE. — Deblaterare, effutire; *débiter, dire partout.* (*A. SS.*)

DELITIGARI. — Judicari, extra litem poni. (*Dec. reg. Hung.*)

DELMANIUM. — Pro DOMANIUM. (A. 1239.)

DELOCARE. — E loco amovere; *déloger.*

DELONGARE. — Depellere, procul ablegare, amandare; *éloigner.*

DELONGARIS. — Pro DRUNGARIUS. (*Leg. Long.*)

DELPHINA. — Uxor delphini, vel delphinatus domina; *dauphine.*

DELPHINALIS. — *Delphinalis homo*, delphini vassallus, *vassal du dauphin.* (A. 1390.)

DELPHINUS. — Dignitatis species qua primitus donabantur comites Viennenses et comites Arverniæ, postea primogeniti regum Francorum; *dauphin.*

DELPHINATUS. — Terra delphini; *dauphiné.*

DELPHINETUS. — Arvernis, delphini filius; *fils de dauphin.* (A. 1302.)

DELTA. — Margo, ut videtur, a forma litteræ Græcæ sic dicta: « Quod puteus muratus... debeat reaptari cum *delta* et aliis necessariis ad extrahendum aquam de eo. » (*St. Mut.*)

DELTICUS. — Litteratus, doctor; *lettré, savant* (Isid.)

DELUBRIS. — Profanus, ut videtur, a *delubrum*, ædes, ubi idolum erat, sic dictus. « Non statim voce erumpat me *delubrem* clamitans esse sacrilegum qui audeam aliquid contra Dei licentiam usurpare consilium. » (*Chart. Eccl. Auxit.*)

DELUBRUM. — Fons baptismalis; *cuve baptismale.* (*A. SS.*)

DELUCRUM.—Jactura, damnum, decessio (A. 1380.)

DELUDERE. — Contumelia afficere. (A. 1385.)

DELUDIUM. — Derisio, contumelia, ludibrium. (*A. SS.*)

DELUMBE.—Debiliter: « *Delumbe* salivam emittere. » (Glab. Rod.)

DELUSATIO. — Fraus, dolus, a *deludendo*; *fourberie, ruse.* (*Chart. S. Naud.*)

DEMA — Corpus, ab indeclinabili δέμας, quod idem est apud poetas Græcos. (*A. SS.*)

DEMAINUM. — Ut DOMANIUM. (A. 1210.)

DEMANALIS. — Ad *demanium* seu dominium spectans. (A. 1377.)

DEMANCATA TERRÆ. — In Foresio, tantum terræ spatium, ut in eo seminari possit unus *demancus* frumenti; *étendue de terre dont l'ensemencement emploie une demanchée de grain*; ol. *demanchée.* (Pass.) *Vid.* DEMANCUS.

DEMANCHIATA. — Ead. notione.

DEMANCUS. — Mensura frumentaria, eadem quæ infra DEMENCUS.

DEMANDA. — Petitio, libellus supplex, postulatio, actio; *demande, requête, supplique, action intentée en justice.* (Pass.) — *Demandæ*, exactiones quæ sub nomine gratuitæ præstationis exigebantur. (A. 1147, 1202, etc.)

DEMANDAMENTUM. — Petitio juridica; *réclamation juridique.* (A. 1162.)

DEMANDARE. — Poscere, mandare, remandare; *demander, mander, faire dire.* (Rod. Tol.) — Citare, vocare, arcessere; *mander, citer.* (A. 1103.) — Notum facere se non compariturum coram judice; *faire savoir, notifier qu'on ne paraîtra pas devant le juge.* (A. 1241.) — Prius jussum posteriore revo-

care; *contredemander, abroger, révoquer un ordre donné.* (A. 1348.) — Differre, procrastinare; *ajourner, remettre à une autre époque.* (A. 1312.) — Actionem seu petitionem intendere, aliquid in jure repetere; *intenter une action en justice.* (A. 1196.) — Sub nomine gratuitæ præstationis exigere; *se faire payer une redevance à titre gratuit.* (A. 1142.) — *Demandare supplicio*, morte punire; *punir du dernier supplice.* (A. 1492.) *Demandare commendam*, protectionem alicujus et ob id debitam præstationem abnuere vel denegare; *refuser de reconnaître la suzeraineté de quelqu'un et ne pas vouloir s'acquitter à son égard des devoirs de vasselage.* (A. 1236.)

DEMANDATIO. — Postulatio; *demande.* (Mart.) — Protectionis detrectatio vel repudiatio; *désaveu de vasselage.* (A. 1230.) — Dilatio, procrastinatio: *ajournement, délai.* (A. 1200.) — Tributi species; *certaine redevance.* (A. 1206.)

DEMANDATOR. — Petitor, actor in litigiis; *demandeur, celui qui réclame.* (*Ch. Hisp.*)

DEMANDIMENTUM. — Genus præstationis; *Vid.* DEMANDA et DEMANDARE. (A. 1144.)

DEMANDUCARE. — Prurire; *démanger.*

DEMANDUM. — Multa ob crimen vel delictum imposita; *amende, peine pécuniaire.* (A. 1494.)

DEMANERE. — Decedere, declinare. (A. 1282.)

DEMANICARE. — Manicas auferre, spoliare, vel forte manus abscindere. (Greg. Tur.)

DEMANIUM. — Pro DOMINIUM.

DEMANIUS. — *Vid.* DOMINICUS.

DEMANUTENERE. — Id est *non manutenere*, tutelam abjicere et protectionem alicujus; *Vid.* MANUTENERE.

DEMARCHUS. — Pro COMES: « Hugo dux Francorum gratia Dei omnipotentis, nec non et *demarchus*, notum facimus. » (*Ann. Ben.*)

DEMARITIO. — Partitio seu divisio, si bene conjicio, a *de* et *maritare*, copulare. (Mart., *Ampl. Col.*)

DEMEI. — Dimidius; *demi.* (*Chartul. S. Mart. Lem.*)

DEMELLUS. — Mensura annonaria: « Tres *demelli* frumenti. » (*Cod. diœc. Const.*)

DEMEMBRARE. — Membra corporis auferre, discerpere; Gall. figurato sensu, avellere, disjungere, separare; *démembrer, retrancher une partie du corps, diviser, partager.*

DEMEMBRATIO. — Separatio, divisio, partitio; *démembrement.*

DEMEMOR. — Immemor; *oublieux.* (*Tabul. Gemet. mon.*)

DEMEMORARE. — Immemoratum prætermittere. (Mur.)

DEMENCIUS. — Idem q. DEMENCUS. (A. 1474.

DEMENCUS. — Annonariæ mensuræ species, ex Latino forte *demensus*, *mesure de capacité pour les grains;* ol. *demenche, dement.*

DEMENEIUM. — Ut DOMANIUM. (A. 1317.)

DEMENEURA. — Proprietas, domanium, *domaine, seigneurie;* ol. *demeneure.* (A. 1206.)

DEMENIA. — Eod. intellectu.

DEMENIUM. — Ead. notione.

DEMENTARE. — Furiosum, dementem facere, *rendre furieux,* (J. de J.) — Insanire; *être en démence, délirer.* (Lact.)

DEMENTARI. — Desciscere a se, a consueto more deflectere; *se démentir.* (*A. SS.*)

DEMENTATIM. — Usque ad dementiam; *jusqu'à la folie.* (*A. SS.*)

DEMENTATIO. — Iracundia, ut videtur. (Fred.)

DEMENTATOR. — Qui mentes hominum pervertit: « Sed essem magnus explorator et *dementator* hominum. » (A. 1305.)

DEMENTATUS. — Mente alienatus; *qui est en démence.* (Hincm.)

DEMENTIRE. — Insanire, ut DEMANTARE. (Tert.) — Mendacii arguere; *démentir.* (A. 1187.)

DEMENTITIO. — Mendacii exprobratio; *démenti.*

DEMENTUS. — Idem q. DEMELLUS vel DEMENCUS. (A. 1319.)

DEMERERE. — Sensu malo peccare; *démériter.* — Rem possessam abdicare, dimittere, re vel officio privari; *perdre une chose, en être dépossédé.* (A. 1203.) — Mereri; *mériter, gagner, acquérir.* (A. 1360.)

DEMERITE. — Male, pessime. (J. B. Helm.)

DEMERITUM. — Peccatum, culpa; *démérite.* (Mag. Roger.)

DEMESSIO. — Messis; *moisson.* (*Conc. Hisp.*)

DEMEURA. — *Demeura longa*, mora diuturna; *long délai, grand retard;* ol. *longue demeure.* (A. 1282.)

DEMINORATIO. — Imminutio, damnum, detrimentum. (A. 848.) — Contemptio. (A. 774.)

DEMIONUS. — Mensuræ vinariæ genus, dimidius septarius; *demi-septier;* ol. *demion.*

DEMISTADIUM. — Forte pro DOMANIUM, vel saltem eadem notione. (A. 1284.)

DEMOLERE. — Molere; *moudre.* (A. 1361.)

DEMOLIRI. — Deperire; *dépérir.* (*A. SS. Ben.*)

DEMOLITIES. — Rudera, ruina; *démolitions.* (A. 1473.)

DEMOLITIO. — Devastatio: « Parthicæ regionis *demolitio.* » (*A. SS.*)

DEMONACHARE. — Monachi statu dejicere. (Aim. Contin.)

DEMONSTRAMEN. — Exhibitio, demonstratio. (*Hist. Sab.*)

DEMONSTRATIO. — Species exactionis, f. eadem q. BESENAGIUM. (A. 1122.)

DEMORARE. — Regere; *gouverner, administrer.* (*Chr. Noval.*)

DEMORTIVUS. — *Demortivum prædium*, dici videtur illud, quod in manu mortua tenetur, oneribus quibus alia obnoxia sunt, exemptum. (A. 1000, ap. Mur.)

DEMOVERE. — Avertere, avocare: « Pro *demovendo* dictum dom. ducem a receptione thesaurariorum. » (*Mem. G. Cam. Comp. Par.*)

DEMPNITAS. — Damnum, ut DAMNITAS. (A. 1280.)

DEMPTITAS. — Ornatus. (*Hist. Gemet.*)

DEMULGATAM. — Æstimatio. (*Vet. Gl.*)

DEMULTIA. — Electio e multis. (*Vet. Gl.*)

DEMUNIRE. — *Demunire urbem*, ex munita facere infirmam; *démanteler une ville, l'affaiblir par la démolition des fortifications.* (Pet. Bles.)

DEMURARE. — *Demurare ostium*, januam muro occlusam; *démurer une porte.* (A. 1360.)

DEMUTATIO. — Translatio. (*A. SS.*)

DENA. — Modus agri, aut terræ, vel potius silvæ portio, apud Anglos.

DENANTE. — Coram, in conspectu; *devant, en présence de.* (Moret.)

DENANUM. — *Vid.* PANIS.

DENARATA. — Ut DENARIATA.

DENARIALE PRÆCEPTUM. — Quo servus manumittitur per denarium præsente rege; *acte d'affranchissement par le denier.*

DENARIALIS. — Denariatus, manumissus per *denarium* præsente rege; *affranchi par le denier, denarié.* (Pass.)

DENARIATA. — Pretium rei per denarios; *valeur d'une chose en deniers. Denariata vini; du vin pour un denier. Denariata panis; un denier de pain*, etc. — Merces quævis; *toute espèce de marchandise, tout ce qui se vend à beaux deniers comptants.* (A. 1309.) — Modus agri ad valorem annuum unius *denarii*, seu unde unus *denarius* pro censu dabatur; *terre d'un denier de revenu par an, ou payant un cens annuel d'un denier.* (A. 1208.) — Agri modus certus ac definitus; *denerée, mesure agraire variant de valeur suivant les localités.* (Pass.)

DENARIETAS. — Merces quævis, ut DENARIATA. (S. XIII.) — Denarius; *denier.* (A. 1366.)

DENARIUS. — Monetæ species; *denier, monnaie en général, métal monnayé. Denarius Francicus seu albus*, denarius argenteus; *monnaie d'argent, blanc.* (Pass.) *Denarius æreus, denarius aureus*, denarius ex ære, ex auro confectus; *monnaie de cuivre, monnaie d'or. Denarius fortis* seu *masculus*, cujus materia purior erat; *monnaie dont le titre est très-élevé.* (Pass.) *Denarius feodi*, quem quis percipiebat annuatim ratione feodi; *cens annuel.* (A. 1317.) *Denarius calefactus*, fronti impressus eorum qui denarios bonos et bene pensantes rejiciebant. (*Cap. Car. Calv.*) *Tertius denarius*, apud Anglos tertia pars emolumentorum e causis apud comites provinciarum actis provenientium. *Denarius Dei*, qui datur in arrham emptionis; *denier à Dieu, arrhes.* (Pass.) *Denarius cruentus, sanguinolentus*, multa quæ ob sanguinem effusum exigebatur; *amende pour coups et blessures.* (A. 1210.) *Denarius focorum*, census qui pro singulis *focis* seu domibus quotannis a domino feudali exigebatur; *taxe sur les maisons.* (A. 1309.) *Denarius lucosus*, qui presbytero pro administratione sacramentorum in extremis offerebatur; *honoraires dus au prêtre pour l'administration des derniers sacrements.* (A. 1316.) *Denarius de palma* seu *dominicalis*, qui singulis diebus Dominicis a fidelibus offerebatur; *offrandes en argent faites à l'église par les fidèles.* (A. 1437.) *Denarii paratarum*, ii quos exsolvere debebant ecclesiarum ruralium presbyteri, cum diœcesim suam visitabat episcopus. *Vid.* PARATUS. *Denarius paratus*, numeratus; *argent comptant.* (Ludew.) *Denarii pentecostales*, qui ad festum Pentecostes solvebantur; *taxe qui se paye à la Pentecôte.* (*Bul. Innoc. III.*) *Denarii rhedarii*, qui ex *rhedis* seu aratris pensitabantur; *taxe sur les chariots.* (Ludew.) *Denarii sacramentorum*, f. iidem denarii qui singulis offerebantur Dominicis, ideoque *sacramentorum* dicti quod tempore sacrosanctæ Missæ sacrificii pro excellentia interdum nude appellati *sacramentum*, a fidelibus offerrentur; *offrandes faites par les fidèles au prêtre pendant la Messe.* (*Ann. Bened.*) *Denarius secretalis*, qui sacerdoti datur ut inter Missæ *secreta* pro offerente oret; *offrande faite par les fidèles au moment de la secrète pour que le célébrant prie pour celui qui la fait.* (A. 1327.) *Denarius S. Petri*, pecunia quæ ab Anglis quotannis Sedi Romanæ pensitabatur (qui denarius non modo exactus in Anglia, sed et in cæteris regionibus); *denier de S. Pierre.* (Pass.)

DENARRARE. — Placitare, causam suam coram judice exponere; *plaider.* (A. 1103.)

DENARRATIO. — Lis intentata, causæ expositio et discussio; *Vid.* NARRATIO.

DENARRATOR. — Patronus, tutor; *défenseur, protecteur.* (Mart., *Anecd.*)

DENASATUS. — Absque naso; *qui n'a pas de nez.*

DENATIUM. — Medicina pro ægris denascentibus seu moribundis. (Tert.)

DENATURARE. — Naturam destruere, evertere: « Quia humana natura *denaturatur.* » (Mart.)

DENCONESA. — Collatio eleemosynarum, ut DIACONIA. (*Conc. Hisp.*)

DENECTARE. — Devastare; *ravager.* (Erchemp.)

DENEGELDUM. — Ut DANEGELDUM.

DENERADA. — Exactio pecuniaria, vel quæ ex mercibus percipitur; *impôt ou taxe sur les marchandises.* (*Ch. S. Urs. Bitur.*)

DENERATA. — Ut DENARIATA.

DENESIUM. — Pro DEVESIUM, locus defensus, in quo cuique non licet agere quod vult, v. g. fruges colligere, venari, etc. (A. 1368.)

DENIARE. — Denegare; *dénier.* (A. 755.)

DENIGRARE. — Detergere; *nettoyer;* ol. *desnoircir.*

DENOBILITARE SE. — A virtute majorum degenerare; *dégénérer.*

DENODARE. — Frangere; *briser, casser.*

DENOMBRAMENTUM. — Idem q. DENOMINATIO.

DENOMINARE. — Enumerare; *dénombrer, énumérer.* — Concedere alicui nomine illius

appellato ; « Quod mihi *denominarint* et confirmarint altare. » (A. 1335.)

DENOMINATI. — Testes ad jurandum ab accusatore electi. *Vid.* JURAMENTUM.

DENOMINATIO. —Professio feudalis, qua scilicet quis feudalium prædiorum cum suis limitibus, ac terminis, atque adeo juribus ac oneribus descriptionem domino ex debito offert ; *déclaration faite par le vassal au seigneur de toutes les terres et droits qu'il tient de lui, ainsi que des charges qu'il a à remplir* ; ol. *dénombrement, dénombrance.* (A. 1239.) — Proprietas, dominium ; *domaine , propriété, seigneurie.* (A. 955.)

DENONCIATIO. — Pararii seu proxenetæ officium, vel præmium ; *office ou salaire de courtier, courtage.* (Mur.)

DENOTARE. — Ex notis transcribere, instrumentum notarii more perficere. (A. 1223.)

DENS. — Decanus , ut videtur, apud Hispanos : « Ramirus *dens* confirmat. » — Clavus ligneus aut ferreus ; *crampon de fer ou de bois, crochet.* (A. 1382.) — Angulus, cornu, ut videtur : « Nemus... prout se ingerit a *dente* rupis... usque ad vadum de Noa. » (A. 1259.)

DENSATOR. — Pro DEFENSATOR vel DEFENSOR. (A. 927.)

DENSESCERE. — Densari, densum fieri ; *épaissir, devenir épais.* (Guib.)

DENSETUM. — Locus densus in silva ; *fourré.* (Ebrard.)

DENTARIA. — Ferrum quo medici dentes tollunt. (*Vet. Gl.*)

DENTATA. — Morsus ; *morsure.* (*A. SS.*)

DENTELLUS. — Dimin. a DENS, clavus ligneus vel ferreus, munitionis species, crates dentata. (A. 1125.)

DENTICIUM. —Occa, crates dentata ; *herse, claie garnie de pointes.*

DENTIDUCUM. — Idem q. DENTARIA.

DENTILLUS. — Denticulus. (*A. SS.*)

DENTIVA. — Gingivæ quibus dentes hærent ; *gencives.* (*Chr. Windes.*)

DENTRIX. — Carminarium ; *serin.* (Cantiprat.) — Piscis genus. (Isid.)

DENUMERAMENTUM.— Idem q. DENOMBRAMENTUM.

DENUNDINARE. — Propalare, divulgare, quod faciunt qui in nundinis merces suas palam exponunt. (*Vet. Gl.*)

DEOBLERIUS OPERATUS. — Mantile opere vario distinctum ; *serviette ouvrée.* (A. 1352.) *Vid.* DUPLARIUM.

DEOBLIGATUS. — Absolutus. (Men.)

DEOCCUPARE. — Rem occupatam dimittere ; *céder la possession, renoncer à, abandonner.* (A. 1355.)

DEODANDA. — Sic appellantur bruta omnia et inanimata quorum impetu vita hominis tollitur : verbi gratia equus calcitrans, bos cornupeta, trabis aut domus casus vel ruina, navis in flumine fracta, etc. Cum enim lege Moysis bos homicida lapidibus obruendus esset, Anglis placuit, ut eorum pretium in pios usus erogaretur, et Deo donaretur.

DEODICATUS, A.— Qui aut quæ Deo continentiæ et integritatis votum vovit, monachus, sanctimonialis ; *celui ou celle qui se voue à Dieu, religieux, religieuse.*

DEOLERARE. — Olera auferre. *Vid.* OLERARE.

DEONANDI. — Religiosorum genus, in Guiberti *Lib. de Vita,* cujus notio non adhuc nota ; non improbabili tamen conjectura putant nonnuli *Deonandos* esse quos vulgo *Donatos* et *Oblatos* in monasteriis vocitabant.

DEONARII. — Hæreticorum secta ex Manichæis seu Paulicianis

DEOPERIRE. — Detegere, declarare ; *découvrir.* (*A. SS.*)

DEOPERTUS. — Discoopertus, detectus ; *découvert.* (*A. SS.*)

DEORDINATIO. — Pravi mores , dissoluta vivendi ratio, licentia ; *désordre.* (A. 1265.)

DEORNATUS. — Depravatus ; f. legend. *deordinatus ; désordonné, dépravé.* (*Gl. mss. ; ad Conc. Carthag.*)

DEORSUM. — Foris ; *dehors.* (A. 1214.) *Deorsum plantari,* inverso capite supplicii genus. (*St. Fl.*)

DEOSCULATORIUM. — Idem quod aliis OSCULATORIUM, id est, tabula quæ in Missis solemnioribus osculanda defertur in signum pacis, hincque dicta Gallis *la paix.* (A. 1498.)

DEPACTARE.—Spoliare ; *dévaliser.* (Lud.)

DEPACTATIO. — Spoliatio ; *action de dévaliser.* (Lud.)

DEPACTICARE. — Ut DEPACTARE.

DEPACTIRE. — Pacisci, depacisci, pactione transigere ; *pactiser , s'accorder.* (*Lex Visig.*)

DEPACTUM. — Pactum, conventum ; *accord, convention.* (Flod.)

DEPALARE. — Palis vineam instruere, vitibus palos jungere ; *échalasser une vigne.* (Herm.)—Palis munire ; *garnir de palissades.* (Tert.)—Manifestare ; *découvrir, exposer aux regards.* (Fulg.)

DEPALATOR. — *Depalator divinæ disciplinæ* dicitur Paulus a Tertulliano.

DEPALLARE. — Pallium exuere : « Græcatim *depallari* magis quam amiciri.» (Tert.)

DEPALLIARE. —*Vid.* DETUNICARE.

DEPANARE. — Lacerare ; *déchirer.* (Pap.)

DEPANNIS. — Inops, sine pannis. (Laur.)

DEPARARE. —Vestimenta, seu paramenta exuere, deponere ; *se déshabiller.*

DEPASTORGIUM. — Ager pascuus, maxime pecudum. *Vid.* PASTORGAGIUM.

DEPAUPERARE. —Pauperem facere ; *appauvrir, ruiner.* (Ugut.)

DEPAUPERATIO. — Inopia, egestas, bonorum spoliatio ; *pauvreté, indigence, perte d'avoir.* (Mat. Westm.)

DEPECIARE. — Cædere, discerpere ; *mettre en pièces* ; ol. *dépechier.* (Corn. Zanfl.)

DEPECTIO. — Pactio, pactum. (*Cod. Th.*)

DEPECTIRE. — Pro DEPACTIRE. (*Ibid.*)

DEPECUATIO. — *Pecudum* spoliatio, abactus ; *vol de bestiaux.* (A. 1271.)

DEPECUNIARE. — *Pecunia* spoliare ; *dé-*

pouiller quelqu'un de son argent. (*Chr. Salzb.*)

DEPECUNIATIO.—Exactio *pecuniæ ; taxe extraordinaire .* (Ap. Lud.)

DEPECYATUS. — In *pecias* seu frusta divisus ; *mis en pièces.* (A. 1365.)

DEPELLICULARI. — Decipere ; *tromper.* (Pap.)

DEPENDENTIA. — Appendix, accessio ; *dépendance.* (*A. SS.*)

DEPENDERE. — Rem suspensam demittere, suspensum hominem solvere ; *dépendre, décrocher.* (*A. SS.*)

DEPENDITUM. — Sumptus, impensa ; *dépense.* (A. 1406)

DEPENNARE. — Avi pennas demere ; *plumer.* (*A. SS.*)

DEPENSARE. — Reputare ; *penser.* (*A. SS.*)

DEPERDA —Damnum, jactura ; *perte.* (A. 1500.)

DEPERDITUM. — Non semel, neque adeo male legitur pro *damnum* apud scriptores ætatis inferioris ; *perte, dommage ;* ol. *depert.*

DEPERITUS. — Passivo significatu destructus, deterior factus ; *dépéri.* (A. 927.)

DE PER SE.—Se ipso agente, auctore ; *par soi même.* (*A. SS.*)

DEPERSONARE. — Idem q. DISPERSONARE.

DEPERTITUM. — Damnum, pro DEPERDITUM.

DEPERTUM.—Idem q. DEPERDA. (A.1221.)

DEPESCARE. — In frusta dividere, frustatim concidere ; *couper en morceaux.* (*H. Dalph.*)

DEPETIGIOSUS. — Scaber, leprosus ; *galeux, lépreux.* (*Vet. Gl.*)

DEPETULARI. — Petulans fieri. (*Vet. Gl.*)

DEPICATUS. — Denigratus quasi pice. (*A. SS.*)

DEPIGA. — Vacca ; *vache.* (*Vet. Gl.*)

DEPIGERE. — Contemnere ; *mépriser, dédaigner.* (*Vet. Gl.*)

DEPILARE. — Decalvare, ad dedecus radere ; *tondre.* (*Spec. Sax.*) *Depilare barbam,* radere ; *couper la barbe.* (Mur.) —Excerpere ex alienis scriptis ; *extraire des écrits d'autrui, faire un choix de morceaux.* (Pet. Bles.)

DEPITARE. — Ut DEPECIARE.

DEPLANARE. — Exæquare. (*Vet. Gl.*)

DEPLANCTUS. — Planctus, quærimonia ; *plainte.* (S. Bern.)

DE PLANO. — Compendiose ; *en abrégé. De plano judicare,* citra ambages et processus. (Pass.)

DEPLECTERE — Plectere, punire, vexare ; *punir, châtier.* (Steph. de Inf.)

DEPLICARE. — Explicare ; *déplier, déployer.* (Pass.)

DEPLOROSUS. — Lamentabilis ; *déplorable.* « Schisma *deplorosum.* » (A. 1394.)

DEPLUMARE. —Avi plumas avellere, demere ; *plumer.* (Mur.) — Vastare ; *ravager.* (Mart., *Ampl. Col.*)— Spoliare ; *dépouiller.* (Mur.)

DEPOLLARE. — Spoliare ; *dépouiller* (Pap.)

DEPOMPARE.— Vituperare, dehonestare ; *blâmer. déshonorer, flétrir.* (S. Hier.)

DEPONERE.—Testari ; *déposer.* (A. 1481.) — Ponere, statuere, definire ; *établir, arrêter.* (*Ord. reg. Fr.*) *Deponere alicui,* commendare. (*A. SS.*) *Deponere votum,* solemni ratione illud emittere. (A. 1211.) *Deponi ad terram,* dicitur de moribundo, qui cineri imponebatur. (*G. Chr.*)

DEPOPULARE. —Populo seu incolis spoliare ; *dépeupler.* (Greg. Tur.)

DEPORTARE. — Favere alicui ; *avoir de la préférence pour quelqu'un, favoriser, épargner.* (A. 1179.) — Tolerare, sufferre, pati ; *supporter, tolérer, souffrir.* (A. 786.) *Deportare se,* sese abstinere ; *s'abstenir.* (Pass.)

DEPORTATIO.—Relegatio ; *bannissement.* (Pass.) — Transvectio, vectura ; *transport.* (*Chartul. Buker.*) — Gratia, favor, studium ; *zèle, sympathie, bienveillance,* etc. (A. 1241.) — Idem q. DEPORTUS. (*Chartul. S. Vandreg.*)

DEPORTUS. — Jus caduci in beneficiis, quando vacant, quod ad episcopum aut archidiaconum spectat, seu annata et reditus primi anni beneficii ecclesiastici vacantis ; *déport, espèce d'annate qui se prenait par les évêques ou les archidiacres sur le revenu d'un bénéfice vacant.* (Pass.)

DEPOSITARE.— Deponere ; *déposer, mettre en dépôt.* (*A. SS.*)

DEPOSITARIUS. — Custos depositi ; *dépositaire.* (Pass.)

DEPOSITIO. — Pœna ecclesiastica qua rei clerici e suo gradu ejiciuntur, mitior degradatione ; *déposition.* (Pass.) — Dies obitus quo mortuus terræ mandatur, in terram deponitur, vel quo quis vitam deponit ; *jour de la mort ou jour des funérailles.* (Pass.) — Dies obitus anniversarius ; forte etiam translatio sancti. (*A. SS.*) — Festum S. Joannis Evangelistæ. (Durand.)

DEPOSITOR. — Qui depositum alicui credit ; *celui qui confie un dépôt à un autre.* (*St. Aven.*)

DEPOSITUS. — Mortuus, vel certe humo mandatus : « Hic jacet... *deposita* III Kalend. Decemb. » (*Vet. inscript.*)

DEPOSITUM. — Arca in qua pecunia deponitur, vel locus ubi alia quævis bona deposita asservantur ; *caisse, coffre à renfermer l'argent, ou lieu quelconque de dépôt.* (*Reg. visit. Odon. Rothom arch.*)

DEPOSSIDERE. — Aliquem rei alicujus, i. e. beneficii, si clericus sit, possessione privare, depellere ; *déposséder quelqu'un de quelque chose.* (Pass.)

DEPOST. — Pone, post ; *après, derrière.* (*A. SS.*) — Exinde, postea ; *depuis.* (*A. SS.*)

DEPOSTARE. — Devehere. (*Vet. Gl.*)

DEPRÆCIDERE. — Præcidere ; *couper.* (*St. Saon.*)

DEPRÆDICATIO. — Pro DEPRÆDATIO. (Rym.)

DEPRÆSENTARE —Vicem , auctoritatem alicujus obtinere, referre ; *représenter quelqu'un.* (A. 1486.)

DEPRÆSENTARI. — *Depræsentari senten-*

tia, rem aperte exponere, ut de ea quis judicare possit. (*A. SS.*)

DEPRECANSATIO.—Tributum quod exigitur quasi *deprecando*. *Vid.* PRECATIO et PRECATURA. (A. 1353.)

DEPRECARI.—Per precariam seu chartam prædium aliquod ecclesiasticum ad vitam sub annuo censu possidere; *posséder une terre ecclésiastique pour la vie et à titre précaire. Vid.* PRECARIA.

DEPRECARIUS.—Qui *precario* tenet prædium ecclesiasticum; *possesseur d'une terre ecclésiastique à titre précaire.*

DEPRECATORIA.—*Deprecatoria epistola*, qua quis rogat, precatur; *supplique.* (*Vet. cod.*)

DEPRECATURA.—Idem quod PRECARIA vel PRECATURA.

DEPRECIARE.—Pretio minuere; *dépriser*, *amoindrir*. (Pap.) « Filius ad latus, servus est ejusdem (ecclesiæ) nisi *depreciatur*.»(*Can. Hib.*) Id est: filius projectus et allatus ad ecclesiam, ejusdem servus est, nisi dato pretio redimatur.

DEPRENDERE.—Pro *deprehendere*, recipere quod cuipiam per vim ablatum est; *receler le produit d'un vol.* (A. 1303.)

DEPRISUS.—Exactionis seu corvatæ species; *Vid.* DESPRETIUM. (A. 1136.)

DEPRIVARE.—E suo gradu dejicere, officio vel dignitate privare; *dépouiller quelqu'un de sa charge*, *destituer*, *ôter de place.* (Hickes.)

DEPRIVATIO.—Pro *privatio*, depositio. (Rym.)

DEPROMERE.—Cantare; *chanter.* (Pap.)

DEPROMITTERE.—Promissa non servare; *manquer à ses promesses.* (*A. SS. Ben.*)

DEPROPERUS.—Valde properus et probrosus. (Ulp.)

DEPROPITIUS.—Contrarius; *défavorable.* (*Lib. Diurn.*)

DEPROPRIARE.—Extra proprietatem ponere; *exproprier.* (Matt. Vind.)

DE PROXIMO.—Brevi; *bientôt.* (Steph. de Infest.)

DEPUBLICARE.—Deperdere; *ruiner*, *épuiser*, *perdre.* (*Lex Frid.*)—Publicare; *rendre public, annoncer, publier*; ol. *dépulier.* (*Ch. Car. M.*)

DEPUBLICATIO.—Publica declaratio; *déclaration publique.* (*A. SS.*)

DEPULPARE.—Macie conficere, tenuare, pulpam detrahere: *décharner.* (*Vet. Gl.*)

DEPULSARE.—*Vid.* PULSARE.

DEPUNCTAMENTUM.—Abdicatio, cessio rei possessæ: *abandon d'une chose, renonciation à la posséder.* (A. 1368.)

DEPUNCTARE.—Depunctuare, rei alicujus dominio et possessione privare, ab officio removere; ut DEPRIVARE; ol. *dépointer.*

DEPURARE.—Purum reddere, purgare; *épurer.* (Arnauld.)

DEPUTATI.—In imperio Constantinop., selecti quidam qui vulneratos in prælio reficiebant, aut collapsos ab equis erigebant, aut laborantes e certamine asportabant.—In ecclesia Græcanica, ii quorum ministerium erat, patriarcha procedente, e via populum abigere.

DEPUTATIA.—Legatio: *députation.* (Rym.)

DEPUTATUS.—(Subst.) Ead. notione. (Rym.)—(Adj.) *Vid.* DEPUTATI.

DEQARCHARE.—Exonerare; *décharger.* (A. 1249.)

DEQUASSARE.—« Et his dictis sacerdotis suavissima verba *dequassans* respondit (*Vit. Amator. episc.*), id est, expendens.

DEQUITATIO.—Redemptio; *rachat.* (*Synod. Mechl. a.* 1574.)

DEQUUS.—Dictus; *dit*, *susdit.* (*A. SS.*)

DERAMARE.—E ramis fructus excutere vel ramos excindere; *couper les branches d'un arbre ou en faire tomber les fruits.* (*A. SS.*)—Aliquem ab officio amovere, ut DEPUNCTARE.—Indicere, declarare; *déclarer.* (A. 1410.)

DERAISNARE.—Idem q. DESRAINARE.

DERANIARE.—Indicere; *déclarer.* (Spelm.)

DERATIONARE.—Litigare, causam suam rationibus comprobare, rem aliquam rationibus sibi vindicare, crimen a se amoliri; *plaider*, *établir son droit en justice et en plaidant sa cause, se justifier d'une accusation*; ol. *dérainier.* (A. 1171.)

DERAUBARE.—Ut DEROBARE.

DERAZELLARE.—Navi vehere. (A. 1321.)

DEREAMENTUM.—« Justitia *dereamenti* boum, » in inst. a. 1290, dici videtur de bobus qui extra agri dominici limites aliquid de alieno agro arant et usurpant. Gallice olim *dereus* et *deraiement* dicebant ex Gall. *raie*, sulcus.

DERECTARIUS.—Qui fores effringit furandi animo; *celui qui brise les portes pour voler.* (*Vet. Gl.*)

DERELICTA.—Vidua; *veuve.* (A. 1376.)

DERELICTORIUS.—*Derelictoria virga*, illa esse videtur qua utebantur vulgo in investituris seu traditionibus rerum quas ecclesiis *derelinquebant* et quam ad id in manus donatorum aut restituentium canonici vel monachi tradebant.

DEREMONDARE.—Purgare, emundare· *nettoyer*, *purifier.*

DERERAGIUM.—Debitum quod in jure reliquum dicitur; *arrérage.* (A. 1325.)

DERESNARE.—Litigare, causam suam rationibus probare, ut DERATIONARE.

DERESNATIO.—*Vid.* DESRENATIO.

DERESNATOR.—Idem q. DESRENATOR.

DERETRO.—Pro *retro*, ab ante; *derrière.*

DERITTUM.—Ut DIRECTUM.

DERIVARE.—Originem ducere ab aliquo; *dériver*, *descendre.* (*Chr. Dand.*)

DERIVATA.—Deflectio, declinatio; *dérive.* (*St. Taur. a.* 1360.)

DEROBARE.—Furari, expilare; *robam*, id. est, vestem eripere; *voler.* (San.)

DEROBARIA.—Furtum; *larcin*, *vol*; ol. *roberie.*

DEROBATIO.—Ead. notione. (A. 1337.)

DEROBATOR.—Expilator, prædator; *voleur*, *pillard.* (Mur.)

DEROCARE.—Derrocare, diruere, evertere, arborem exstirpare; *renverser*, *arracher*: ol. *desrocher.* (*St. Val. Ser.*)

DEROCHARE.—E rupe dejicere, præcipitem dare; *précipiter d'un rocher*; ol. *déroquer.* (Mur.)

DEROCHATURA.—Diruptio, abscissio rupis; *écroulement d'un rocher*, *extraction d'un rocher.* (A. 1336.)

DERODERE.—Alluere; *laver*, *mouiller.* (A. 828.)

DEROGAMEN.—Derogatio, actio qua præcedens statutum, v. g. testamentum imminuitur vel aboletur; *abrogation ou modification d'un acte*; ol. *dérogation.*

DEROGARE.—Detrahere: « Nullus subjectus decedentem detrahat episcopum, nullus de eodem *deroget*, nec malum quidquam loquatur. » (*Conc. Hisp.*)

DEROGATIO.—Contumelia; *reproche*, *injure.* (Hes.)—F. pars e toto distracta (*Ch. Dalph.*)

DEROGATOR.—Detractor; *détracteur.* (Anast.)

DEROGATORIE.—Modo derogante. (Mart.)

DEROGATORIUS.—Qui abolet aut imminuit legis vel cujusvis statuti præcedentis auctoritatem; *qui annule ou modifie l'autorité d'une disposition législative*, *dérogatoire.*

DEROTARE.—Auferre, extrahere; *enlever*; ol. *desroter.* (A. 1218.)

DERUCARE.—Diruere, idem q. DEROCARE.

DERUNCINARE.—Runcare, herbas evellere; *arracher l'herbe.* (*Onom.* ap. Martin.)

DERUSCARE.—Cortice spoliare, ut videtur; *écorcer.* (Mur.)

DESACERDOTARE.—Sacerdotem seu episcopum deponere; *déposer un prêtre ou un évêque.* (*C. Chr.*)

DESADVENTAGIUM.—Detrimentum, incommodum; *détriment*, *désavantage.* (A. 1493.)

DESADVOYARE.—Denegare, inficiari; *désavouer*, *ne pas reconnaître.* (A. 1307.)

DESAFFIDARE.—A fiducia data recedere; *se défier*, *n'avoir plus confiance.*

DESAFFILIARE.—Exhæredare; *déshériter.* (*For. Osc.*)

DESAFORAMENTUM.—Hispanis, quidquid fit contra *foros*, id est leges municipales, seu libertatem indultam civitatibus, ac civibus oppidi alicujus; *violation des coutumes locales*, *atteinte portée aux priviléges d'une communauté.*

DESAFORARE.—Apud Hispanos, extra *forum* ponere. Dicebatur autem *desaforari*, reus, qui coram alio quam proprio ac competente judice citabatur: ut *aforari*, qui suo reddebatur judici.

DESAGMARE.—Sagma, seu sarcinen deponere; *décharger.*

DESAGRANAMENTUM.—Jus granum suum ante alios molendi, absque ulla pensitatione pro ejus molitura; idem q. DEGRANATURA. (A. 1250.)

DESAISINA.—Amissio rei alicujus, restitutio rei captæ; *perte d'une chose*, *restitution d'une chose illégitimement possédée.* (A. 1291.)

DESAISIRE.—Bona capta dimittere; *désaisir*, *lever la saisie.* (A. 1291.)

DESAMNENTIA.—Discordia; *désunion discorde.* (*Chartul. S. Vict. Mass.*)

DESAMPARARE.—Cedere, rem occupatam dimittere, practicis Gallicis *désemparer.* (*St. Mass.*)

DESAMPARATIO.—Abdicatio, cessio rei possessæ; *abandon d'une chose*, *cession*, *tradition.* (*Ibid.*)

DESAMPERARE.—Deserere; *abandonner*, *quitter*, *renoncer à.* (*Ibid.*)

DESANARE.—Decedere, mori; *mourir.* (A. 1154.)

DESAPERE.—Delirare; *être en démence*, *délirer.* (*Vet. Gl.*)

DESAPODERARE.—Potestatem dimittere, ut DISSAISIRE. (A. 1000.)—Expellere, possessione privare; *déposséder*; ol. *despoetir.* (A. 1317.)

DESAPROPRIATUS.—Exutus rei alicujus dominio, depositus; *dépouillé de la propriété de quelque chose.*

DESAPUNCTARE.—Aliquem ab officio, vel alia qualibet re amovere, ut DEPUNCTARE.

DESARTERE.—Pro DESISTERE. (A. 1252.)

DESAVENANS.—*Desavenans maritagium*, impar, minime conveniens; *Vid.* MARITAGIUM. *Desavenans feodatio*, illegitima, cum scilicet census ex feodo percipiendus feudi valore longe inferior est. (A. 1236.)

DESAVOVARE.—Denegare inficiari; *Vid.* DESADVOYARE.

DESBENDARE.—Zonam solvere. (*Form. vet.*)

DESCA.—Hostiæ consecratæ portio in Ch. Veronensi a. 1060; *portion de la sainte hostie.*

DESCARGA.—Acceptilatio, liberatio; *décharge*, *quittance*, *libération.* (A. 1356.)

DESCARGARE.—Onus deponere, exonerare; *décharger.*

DESCARKAGIUM.—Tributum pro mercibus exonerandis; *droit de décharge.* (*Chartul. S. Vand.*)

DESCARLATUS.—Coccineus; *d'écarlate.*

DESCAVALCATIO.—Pro DECALVATIO.

DESCAZARE.—E *casa* seu domo ejicere; *chasser de la maison.* (Mur.)

DESCENDENTES.—Posteri; *les descendants.*

DESCENDENTIA.—Descensus, declivitas collis, clivus; *descente.* (A. 1212.)—Summa quæ expansis rationibus reliqua est; *debet*, *reliquat.* (*Mem. D. Cam. Comp. Par.*)

DESCENDERE.—Active, demittere, pro activo Gallico *descendre.* (*A. SS.*)—Deponere, exonerare; *décharger.* (A. 1322.)—Dependere, idem q. in re feudaria movere; *dépendre*, *relever.* (A. 1329.)

DESCENDUA.—Successio, hæreditas quæ

a progenitoribus obvenit; *succession, héritage en ligne directe;* ol. *descendement.*

DESCENSIBILIS.—Descendere consuetus. (*Bart. Gl.*

DESCENSIVE. — Successive, ex ordine; *successivement, par ordre.* (A. 1313.)

DESCENSUS. — Hospitationes, quomodo Galli dicunt *descentes.* (*Conc. Budens. a.* 1269.)—Confessio, seu locus sub altari ubi recondebantur sanctorum reliquiæ et in quem gradibus patebat aditus; *Vid.* CONFESSIO. (Anast.)—Idem q. DESCENDUA. (*Ann. Victor.*)

DESCHARGA.— Tributum pro mercibus exonerandis perceptum, ut DESCARKAGIUM. (*Ord. reg. Fr.*)

DESCHARGAGIUM. — Exoneratio; *décharge.*

DESCHARGIA.—Acceptilatio, liberatio, ut DESCARGA. (A. 1402.)

DESCHARGIARE. — Exonerare; *décharger.*

DESCHARGIATIO. — Exoneratio; *décharge.*

DESCIRE. — Nescire, oblivioni tradere. (J. de J.) —Desciscere. (Bald. Diac.)

DESCLAVARE. — Clave aperire; *ouvrir avec une clef.* (*St. Mont. Reg.*)

DESCLEDARE.—Locum *cledis*, seu cratibus clausum aperire, crates amovere, tollere; *ouvrir un lieu fermé avec des claies.* (A. 1243.)

DESCOBLADA.—Caro, seu frustum carnis sine adipe; *viande privée de graisse, maigre.* (A. 1177.)

DESCOLATADA. — Species vestis. (A. 1506.)

DESCOLATUS. — *Descolatus oculus*, a Gallico *découler*, effluere, oculus ex quo humor effluit. (*A. SS.*)

DESCOLPARE.—Culpam eluere, vel a se aut ab aliquo amolire (Mur.)

DESCRIBERE.—Censum per capita imponere, eumque exæquatum in libros censuales referre; *faire la répartition du cens et dresser l'état de cette répartition.* (Greg. Tur.)

DESCRIPTIO.—Indictio, contributio; *impot.* (*Cod. Th.*) *Descriptiones* etiam dictæ recensiones prædiorum, supellectilis Ecclesiæ, librorum ac veterum chartarum, regio nomine factæ; *inventaires descriptifs des biens d'une église ou d'une abbaye, dressés au nom du roi. Descriptio causarum*, index seu libellus in quo causæ judicandæ ex ordine recensentur; *liste par ordre où elles doivent passer, des affaires à juger.* (A. 1316.)

DESCRIPTOR.—Qui populum per centuriam et tribus dividit. (*Vet. Gl.*)

DESCROBARE.—De *scrobe* eruere. (Laur.) — Inserere, includere; *enchâsser.* (Tert.)

DESCUS. — Pluteus; *pupitre.* (Joan. Whet.)

DESDINOSUS.—Fastidiosus; *dédaigneux.* (Bar.)

DESDOBLATA. — Idem q. DESCOBLATA. (*H. Dalph.*)

DESECUS. — Pro *secus.*

DESEIRE. — Pro *desinere.* (*Conc. Hisp.*)

DESEMEL. — Simul et semel. (Vict. Af.)

DESEMPARARE. — Rem possessam dimittere; *renoncer à la propriété d'une chose.* (*Us. Barc.*) — Remittere; *abandonner, concéder.* (A. 1230.)

DESEMPARATIO. — Idem q. GURPITIO.

DESENARIUS. — Idem q. *decennarius*, qui urbis decuriæ præest; *dixainier.*

DESENGRANARE. — Gallis *engrener*, moletrinæ granum infundere, unde secundum analogium linguæ, *desengranare* videtur idem esse, quod moletrinæ granum non infundere, vel jam infusum detrahere

DESENTIRE. — Abdicare, nuntium remittere; *renoncer.* (A. 1334.)

DESEPELIRE. — Exhumare; *exhumer, déterrer.* (*A. SS.*)

DESERTARE. — Dissipare, vastare; *ravager, gâter, détruire;* ol. *déserter.* (A. 802.) — Deserere; *abandonner.* (A. 802.)

DESERTITUDO. — Desertio, derelictio; *abandon.* (A. 1017.)

DESERTUM. — Ager incultus; *terre en friche.* (*Obit. Eccl. Ling.*)

DESERVIRE. — Fungi aliquo munere; *desservir, remplir une fonction.* Hinc locutiones illæ in instrumentis frequentes: *Deservire Ecclesiam*, vel *Ecclesiæ deservire in divinis*, pro parœciam administrare, vel ratione beneficii ecclesiastici debitum munus obire, officium persolvere. — Mereri; *mériter, gagner;* ol. *déservir.* (A. 1277.)

DESERVITIO. — Servitium, ministerium, functio; *emploi, charge, service.*

DESERVITURA. — Ead. notione.

DESESIARE SE. — Rem aliquam possessam alteri dimittere; *se dessaisir d'une chose en faveur d'autrui; Vid.* WERPIRE.

DESESIRE. — Regiam manum injicere in rem aliquam; *saisir, confisquer.* (A. 1154.) — *Desesire se*, ut DESESIARE SE. (A. 1222.)

DESEVARE. — Torrere; *brûler.* (A. 1291.)

DESFODRATUS. — Non pellitus; *Vid.* FODRATUS.

DESGAGIUM. — Multa quæ ob vastationem in agris hortisve factam exigitur; *peine pécuniaire qui se prononce pour les dégâts faits aux jardins ou aux terres cultivées.* (A. 1296.)

DESCOMBRARE — Purgare, mundare; *purifier, nettoyer;* ol. *décombrer.* (*S. Mut.*)

DESGRANUM. — Idem q. DEGRANATURA.

DESGRURARE. — Tinctoribus Gallicis *descruer*, lexiviam facere. (A. 1399.)

DESGUARNIRE. — *Desguarnire castrum*, illud præsidio seu defensoribus nudare; *ôter à un château, à une place de guerre la garnison destinée à sa défense.*

DESHÆREDITARE. — Ut DEHÆRITARE.

DESHEREDARE. — Exhæredare, spoliare, ead. notione.

DESHOMENAGIUM.—Manus mortuæ, seu hominis manus mortuæ ad dominum devoluta successio; *succession ouverte d'un homme de main-morte, c'est-à-dire le dépouillement de cet homme dont les biens vont au seigneur.* (*H. Dalph.*)

DESHOMENENTUM. — Ead. notione. (A. 1317.)

DESHOMINAMENTUM. — Ead. notione.

DESICUT. — Sicut, velut; *comme.*

DESIDENTIA. — Ut DESIDIA (A. 1303.)

DESIDERABILIS. — Cupidus; *qui désire, avide.* (Fel.)

DESIDERABILITER. — *Desiderabiliter cupere*, hoc est, ardenter. (*A. SS.*)

DESIDERARE.—«Si duo comites pro causa aliqua *desiderant*, in supradicta synodo ventilentur.» (*Dec. Col. reg. Hung.*) Id est contendere ad se pertinere. — Velle; *vouloir.* (Ott. Mor.)

DESIDERATA. — Hoc verbo dici videtur initiatio in Christianismo veluti baptismus et quodvis sacramentum; antonomastice vero SS. Eucharistia, de quo sacramento verbum *desiderare* præsertim usurpant Tertullianus, S. Ambrosius et alii plures.

DESIDERATE. — Ultro, voluntarie; *volontairement.*

DESIDERATUM. — Monetæ species. (A. 1421.)

DESIDERIUM. — Actio in jure, qua quis rem velut ad se pertinentem repetit; *demande en justice;* ol. *desieurie.* (A. 1392.)

DESIDIUM. — Desidia, inertia; *paresse, indolence, inertie.* (*A. SS.*)

DESIDIUS. — Deses, ignavus; *indolent, mou, paresseux.* (*Vet. Gl.*)

DESIDUUS. — Residuus; *qui reste en arrière.* (*A. SS.*)

DESIGNAMENTUM. — Probabilitas, veri similitudo; *vraisemblance, probabilité.* (A. 1075.)—Terminus, limes designatus; *limite, terme.* (A. 1204.)

DESIGNARE. — *Designare alicui*, apud aliquem deponere; *consigner.* (A. 1319.)

DESIGNATIVE. — Nominatim; *nommément.* (A. 1400.)

DESIGNUM. — Designatio, descriptio, exemplar; *dessin; Vid.* DISGNUM.

DESILLARE. — Sigillum auferre, pro DESSIGILLARE; *décacheter.*

DESIPERE. — Alieno sapore inficere, priori amisso. (Tert.)

DESISTANTIA. — Discessio, qua quis desistit seu desciscit ab aliquo; *désistement.* (Mart., *Anecd.*)

DESISTENTIA. — Cessatio; *repos, action de ne rien faire.* (A. 1299.)

DESISTERE. — Pro DEFICERE.

DESITISCERE. — Contemnere; *mépriser, dédaigner.* (Pap.)

DESLIGARE. — Solvere; *délier;* ol. *deslier.* (Rym.)

DESLOGIARE. — E loco migrare; *changer de lieu, déloger.* (Lob., *H. Brit.*)

DESMA. — Potestas ligandi et solvendi, a Græco δέσμα, vinculum, ligamen. (Frid.)

DESMANDARE. — *Desmandare treugas*, inducias tollere, illis nuntium remittere. (A. 1234.)

DESMESURA. — Diminutio, vel injusta petitio. (A. 1229.)

DESMILITARE. — A militia removere, ut DISMILITARE.

DESNODARE. — Dissolvere, enodare; *dénouer, rompre:* ol. *desnouer.* (A. 1389.)

DESOCIARE. — Separare, quasi a *socio* avellere; *séparer.* (Pet. Bles.)

DESOLARE. — De solo ejicere, ut DELOCARE.

DESOLATIUM. — Desolatio. (Rad. Cad.)

DESOLLARE. — Solea percutere vel proterere; *frapper avec le pied.* (A. 1194.)

DESORDO.— Confusio; *désordre.* (*Tract. de milit.*)

DESORDINARE. — Perturbare; *troubler, mettre le désordre.* (Hinc.)

DESPALARE.— Divellere; *démonter, déranger* (*Vet. Gl.*)

DESPARARE.— Auferre, tollere; *enlever.* (*For. Osc.*)

DESPECTIO. — Contumacia, contemptus judicii; *refus de comparaître, défaut.* (*Lex Sal.*)—*Despectus litterarum regiarum*, criminis ac delicti in regiam majestatem species. (A. 819.)

DESPECTOR.—Qui despicit; *contempteur, celui qui méprise.*

DESPECTRIX. — Quæ contemnit; *celle qui méprise.*

DESPECTUOSE. — Irato animo; *avec colère;* ol. *despiteusement.* (*A. SS.*)

DESPECTUOSUS.—Abjectus; *vil, abject.* (*A. SS.*)

DESPECTUS. — Ut DESPECTIO.

DESPENDERE. — Sumptus facere; *dépenser;* ol. *despendre.*

DESPENSA. — Penaria, promptuarium; *dépense.*

DESPERABILITER.—Desperanter. (*Script. rer. Fr.*)

DESPERANTIA. — Pro DESPERATIO. (A. 868.)

DESPERATUS. — De cujus animæ salute nulla spes est; *celui dont il n'y a pas d'espoir de sauver l'âme.* (Lud.) — Perditus sicarius; *scélérat, bandit achevé.* (*St. Fl.*)

DESPEZARE. — De re ponderata detrahere, pondere minuere; *enlever une certaine quantité d'une chose pesée.* (*Ch. abbat. Conch.*)

DESPICABILIS. — Contemnendus; *méprisable.* (Xyst. II PP.)

DESPICABILITER. — Contemptim; *d'une manière méprisable, avec dédain.*

DESPICARE. — Despicere, contemnere; *mépriser, dédaigner.* (Mar.) — *Despicare bladum*, e spica educere, separare; *dépiquer le blé.* (A. 1434.)

DESPIGNERATIO. — Redemptio rei oppigneratæ; *dégagement.* (*Chartar. Eccles. Auxit.*)

DESPINARE. — Spinam avellere; *ôter une épine.*

DESPITARE. — Despicere, ut DESPICARE.

DESPITUS. — Despectus, contemnendus; ut DESPICABILIS. (Flet.)

DESPLEARE. — Explicare; *déplier, déployer.*

DESPLENDESCERE. — Obscurari; *devenir obscur:* « Qua *desplendebat* nitor cordis vestri. » (S. Paulin.)

DESPLICIBILIS. — Ingratus, molestus. (A. 1367.)

DESPONSALE.—Quod pro desponsatione

sacerdoti datur; *honoraires du prêtre pour le mariage.* (A. 1250.)

DESPONSALIA.—Desponsatio; *fiançailles.*

DESPONSARE. — Dicitur de qualibet re cujus possessionem quis adipiscitur : *Desponsare castrum, desponsare domum*, etc.

DESPOTUS. — Dignitas in aula Constantinopolitana, ex Græco δεσπότης, dominus. Quam quidem appellationem imperatores ipsi ambierant, cum in nummis suis non βασιλέως, sed δεσπότου titulum describi curarent, ut potissimum observare est in Alexii et Manuelis Comnen. nummis aureis.

DESPRETIUM. — Pretium pro laudimiis, de quo qui prædium acquirere vult cum domino feudali paciscitur et de eo quidpiam sibi condonari obtinet; *accord fait avec le seigneur pour le payement des lods et ventes;* ol. *depri.* (Pass.)

DESPROPRIAMENTUM. — Abdicationis peculii declaratio; *déclaration que l'on renonce à la propriété de son avoir.*

DESRAINARE. — Ut Derationare, rationibus adductis crimen a se amoliri, etc.; *se disculper d'une accusation.*

DESRAISINA.—Lex quædam in Normannia constituta per quam in simplicibus querelis insecutus factum quod a parte adversa objicitur se non fecisse declarat, etc.; *déni, purgation par serment;* ol. *desrene.* (*Cod. leg. Norm.*)

DESRAINATIO. — Ead. notione. (*Ibid.*)

DESRAISNIA. — Ead. notione. (*Ibid.*)

DESRESNARE. — Ut Desrainare. (*Ibid.*)

DESROBARE. — Furari robam; *dérober, voler.* (*Ibid.*)

DESSAISINA. — Gall. *dessaisissement*, abdicatio, derelictio, vel amissio alicujus rei possessæ. (A. 1155.)

DESSAISINATIO. — Dejectio de possessione. (Lud.)

DESSASIONARE. — Præscriptam colendi agros rationem mutare; *changer l'ordre ordinaire de la culture de la terre;* ol. *dessaisonner.*

DESSERARE. — Laxare, remittere; *détacher, lâcher.* (A. 1442.)

DESSESIARE.—Possessione exuere; *Vid.* Saisire.

DESSESIONARE. — Ut Dessasionare.

DESSIDENS. — Pro *dissidens.*

DESSIGILLARE. — Sigillum dissolvere; *rompre le sceau, décacheter.* (A. 1360.)

DESTARIUM. — Mensuræ species, eadem ut videtur, quæ Sextarium. (Nic. IV PP.)

DESTERIUS. — Ut Dextrarius.

DESTERMINARE. — Exterminare, abolere; *détruire, anéantir.*

DESTERNERE. — Stratum jumentis auferre. (*A. SS.*)

DESTINA. — Murus quo sustinetur ædificium; *contrefort.* — Conclave privatum seu sacellum; *cabinet particulier, ou chapelle, oratoire.* (*A. SS.*)

DESTINAMENTUM. —Legatum; *legs.* (*Ch. Arag.*)

DESTINARE. — Legare, mittere; *envoyer, expédier.* (J. de J.) — Oppugnare, aggredi; *attaquer.* (Tert.) — Testamento legare; *léguer par testament.* (*For. Jac.*)—Decernere, statuere; *résoudre.* (A. 1408.) — Accidere; *arriver.* (*A. SS.*)

DESTINATIO. — Testamentum, bonorum dispositio; *testament, action de disposer de ses biens.* (*Tabul. Prior. de Domina.*)

DESTIPULARI. — Promissum pactum denegare; *refuser de tenir ses engagements, se parjurer.* (*Vet. Gl.*)

DESTITUDO. — Desertio; *action d'abandonner, désertion.* (Isid.)

DESTITUTIO. — Statutum vel decretum legi et rationi contrarium; *décret, décision contraires aux lois.* (A. 1257.)

DESTORNARE. — *Destornare ictum*, repellere; *détourner un coup.* (A. 1361.)

DESTRARIA. — Porticus Ecclesiæ : « In cujus quidem ecclesiæ introitu ampla spatiatoria platea præposita, porticus est trium *destrariarum* seu deambulatoriorum. » (Mart., *Ampl. Col.*)—Equa major. *Vid.* Dextrarius.

DESTRATIO. — Mensura quæ *dextris* fit. *Vid.* Dextri.

DESTRICARE. — Consummare. (Isid.)

DESTRICTUS.—Pœna, multa a judice imposita; *amende prononcée en justice;* ol. *destriz, destroiz.*

DESTRIGARE. — Ut Destricare.

DESTRUERE. — Debilitare, male multare; *abîmer, maltraiter.* (A. 1268.)

DESTRUS.—Modus agri ad mensuram *dextrus* dictam, æstimatus. *V.* Dextri. (A. 1375.)

DESTURBIUM. — Impedimentum; *empêchement;* ol. *destourbier.* (Rym.)

DESUB. — Pro *sub; dessous.* (*A. SS.*)

DESUBITARE.—De improviso occupare, et etiam aliquem lacessere. (Pass.)

DESUBTER. — Idem q. *de sub; de dessous.* (*Vet. Gl.*)

DESULTRIX. —*Desultrix virtus*, instabilis et parum firma; *vertu peu solide et inconstante.* (Tert.)

DESUPER. — *Desuper esse*, superesse, superabundare. (Ach., *Spicil.*) — Supereminere. (A. 1203.)

DESUPERIUS.— Inferius; *dessous.* (Greg. Tur.)

DESURSUM. — Ex alto; *de haut.*

DESUSCEPTUM. — Cautio de suscepta pecunia, seu scriptum, quo accipiens rem debitam, a se *susceptam* sibique a debitore traditam fatetur, quodque penes dantem remanet pro securitate solutionis; *titre portant reconnaissance d'une dette, obligation.* (Greg. M.)

DESVASSALLARE. — Vassallum a loco deturbare. *Vid.* Vassallus.

DESVENIRE. — Decedere, mori; *mourir.* (A. 1099.)

DEVIATORIUM.—Canalis quo aqua a consueto cursu deflectitur; *canal de dérivation.*

DETA. — Debitum; *dette.* — Pro Dieta, vitæ institutum; *régime.*

DETAILLUM — Emptio vel venditio quæ fit particulatim; *détail.* (Pass.)

DETEGERE. — Contegere, operire; *couvrir.* (Joan. de Card.) — Decernere, declarare; *décider, proclamer.* (A. 1318.)

DETEMPERATUS.— Qui amplius non est consueta temperie : « Delicatissimi dudum corporis ejus serenissima complexione *detemperata*, lepra respergitur. » (*A. SS.*)

DETENTACIO.—Tentatio, molitio, vexatio. (A. 1268.)

DETENTARE. — Detinere, reservare. (*A. SS.*)

DETENTATIO.— Addictio, traditio; *délivrance.* (A. 1268.)

DETENTIO. — Hospitalitas, ut videtur, qua quis benigne ab alio excipitur et *detinetur.* (*Necrol. Corb.* — Possessio, occupatio; *détention.* (*St. Saon.*)

DETERESCERE. — Fieri deterius; *dévérir.* (*A. SS.*)

DETERIARE. — Pro Deteriorare.

DETERIORARE. — Deteriorem facere; *détériorer.* (S. Ambr.)

DETERIORATIO. — Rei deductio in statum deteriorem; *détérioration.* (Mad.)

DETERMINARE. — Pro Disterminare, distinguere. (*Vet. Com.*) — In album doctorum vel magistrorum, qui studiorum terminus est, referre; qui recipiendi ritus una cum thesi tunc disputanda *determinatio* appellabatur, et *determinator*, qui receptioni præsidebat et qui recipiebatur. (A. 1315.)

DETERMINATOR. — *Vid.* Determinare.

DETESSERARE.—Tesseris seu ludo amittere pecuniam; *perdre de l'argent au jeu.* (*Spec. Sax.*)

DETESTABILITAS. — *Detestabilitas facinoris*, quod in facinore detestandum est et abominandum. (Rym.)

DETESTARE. — Pro Testari. (Mart., *Anecd.*)

DETESTATIO. — Testatio, declaratio : « Ad *detestationem* criminis seu damni. » (A. 1476.)

DETHRONARE. — Idem q. Dethronizare.

DETHRONIZARE. — De dignitate seu throno dejicere; *dégrader, détrôner.* (*A. SS.*)

DETINERE. — Sarta tecta tueri; *entretenir.* (A. 1190.) — Tractare; *traiter.* (*Epist. Sold.*)

DETIRPARE. — Exstirpare; *abolir.* (A. 1402.)

DETITULARE. — Titulum delere; *Vid.* Titulare.

DETORTUM. — Transversum; *ce qui est en travers, oblique.* (*Cons. Lem.*)

DETOURNARE. — A recta via deflectere; *détourner.* (A. 1346.)

DETRACTARE. — Equis in diversum actis reum discerpere; *écarteler.* (Flet.)—Famæ detrahere; *médire, calomnier, détracter;* ol. *destraire.* (*A. SS.*) *Detractare se* dicuntur, qui juris exceptionibus renuntiant. (A. 1336.)

DETRACTUS. — Excoriatus, cui vivo capitis cutis abstracta est; *scalpé, à qui on a arraché la peau de la tête.* (Gasp., *Gl.*)

DETRADERE. — Pro Tradere.

DETRANS. — Pro Trans.

DETRICALE.—Zona pendens in crinibus tricatis, et dicitur a *de*, quod est deorsum, et *trica* quod est coma, quia pendet deorsum in trica. (*Interp. Joan. de Garl.*)

DETRICARE. — Morari, remorari, idem q. Tricare

DETRICATIO. — Mora, dilatio; *retard, délai.* (*Act. S. Nicol.*)

DETRIMENTARI. — Detrimentum pati; *éprouver du dommage.* (*Const. Just.*)

DETRIMONIA. — Detrimentum; *perte, dommage.*

DETRITURARE. — Triturare, molere; *moudre, triturer*

DETRITIO. — Detrimentum, ut Detrimonia

DETROUSSARE. — Spoliare; *détrousser.* (A. 1353.)

DETULENTES. — Pro *Deferentes.* (*Ann. Ben.*)

DETUMULATIO. — Exhumatio; *exhumation.* (*A. SS.*)

DETUNICARE. — Palam facere, detegere, quasi tunica ablata nuditatem ostendere; *agir publiquement, sans se cacher.* (Mat. Westm.)

DETURBARE. — Avertere, ut Disturbare.

DEUBLIA. — Præstatio seu *obliarum* tenuissimorum panum certis temporibus dominis a subditis facienda, sæpe in aliquantum pecuniæ commutata; *droit d'oublie; Vid.* Oubleia.

DE ULTRA. — Ultra; *outre, au delà.* (*Ann. Gen.*)

DEUM. — Pro Eum.

DEUNCULUS. — Diminut. a *Deus*, ficti numinis simulacrum. (*A. SS.*)

DEUS. — Templum dei alicujus; *temple.* (Lact.) *Deus in adjutorium*, Dominica duodecima post Pentecostem; *douzième dimanche après la Pentecôte. Deus in loco sancto*, undecima Dominica post Pentecostem; *onzième dimanche après la Pentecôte.*

DEUTERARIUS.—Secundarius; *du second rang, secondaire.*

DEUTERESIS. — A Gr. δευτέρωσις leges secundariæ seu traditiones hominum. (Guib.)

DEUTEROGAMIA. — A Gr. δευτερογαμεῖν secundo nubere; *mariage en secondes noces.*

DEUTERONOMIUM. — Secundaria lex, liber Moysis; *le Deutéronome.* (Laur.)

DEUTRUS. —Secundus. (Raim. Duel.)

DEVADIARE. — Rem oppigneratam redimere; *dégager une chose donnée pour caution.* (Pass.)

DEVALIDATIO. — Decessio, imminutio; *amoindrissement, déchet, perte.* (A. 1499.)

DEVALLARE — Descendere, demittere; *descendre;* ol. *devaller.*

DEVALLIS. — Prona vallis. (*Barth. Gl.*)

DEVASTARE. — Suppeditare; *fournir.* (A. 1380.)

DEVECTIO. — Vectura; *transport* (A. 1135.)

DEVENDUDA. —Idem q. Defendunda. (A. 1225.)

DEVENIRE.— Evadere, fieri ; *devenir.*

DEVENSUM. — Ut Defensum. (A. 1263.)

DEVENTITARE. — Idem q. Devenire. (Mur.)

DEVENTUS. — Eventus, casus; *événement.* (A. 1263.) — Potestas; *pouvoir.* (A. 1314.)

DEVENUSTARE. — Vituperare, deformitatem alicui exprobrare. (*Vet. instr.*)

DEVERIUM. — Debitum, pensitatio; *devoir, redevance,* ut Deberium. (Vital.)— Debitum a vassallo servitium, clientelaris professio; *service du vassal envers le seigneur, aveu de vasselage.* (A. 1482.) — Officium, munus : *devoir.* (A. 1402.)

DEVERSUM.—F. inversum ; *devers.* (*Mon. Angl.*)

DEVERSUS. — Versus ; *devers. Per deversus ; par devers.*

DEVES. — Ut Devesia.

DEVESIA. — Locus defensus, ut Defensa ; *pâturage réservé et défendu;* ol. *devèse.*

DEVESIUM. — Ead. notione.

DEVESTIMENTUM. — Messis, fructuum vel segetum collectio ; *moisson, récolte.* (A. 1377.)

DEVESTIRE SE.—Rei alicujus dominium abdicare ; *abdiquer la possession ;* ol. *se dévestir.* (Pass.)

DEVESUM. — Ut Devesium.

DEVETARE. — Vetare, prohibere ; *défendre, empêcher, prohiber;* ol. *devéer.*

DEVETATUS. — Interdictus, vetatus, prohibitus ; *interdit, défendu.*

DEVETATOR. — Italis, qui arbores evellit. (*St. Fl.*)

DEVETUM. — Interdictum, pronibitio, seu potius exactio sub prætextu prohibitionis; *défense* , ou *taxe.* (A. 1147.) *Havere deveti*, res prohibita ; *chose prohibée.* (S XIII.)—Cessio; *abandon,* ol. *devest.* (A.1239.)

DEVEZIUM. — Idem q. Defensum. (A. 1211.)

DEVIALITAS. — Defectio a fide vel virtute. (Bar.)

DEVIAMENTUM.—Error; *erreur.* (*A. SS.*)

DEVIARE. — Exorbitare, extra viam ire ; *sortir du chemin;* ol. *dévier.* (J. de J.) — A via sua aliquem per vim abducere ; *détourner quelqu'un de son chemin.* (A. 1000.)

DEVIATIO. — Disciplinæ solutio, remissio. (Leib.)

DEVIATORIUM. — Iter devium ; *chemin détourné.* (A. 1243.)

DEVIATUS. — Devius, dissolutus ; *qui est hors du chemin, débauché.* (*A. SS.*)

DEVIGILARE. — Evigilare. (*Gl. vet.*)

DEVILLARE. — Discedere de villa, ire, proficisci ; *partir, s'en aller.*

DEVINTUS. — Eventus, casus ; *événement.*

DEVIOLARE. — *Deviolare puellam,* violare, stuprare ; *violer, commettre un viol.* — Rescindere, irritum facere, violare ; *enfreindre, violer un accord, l'annuler.* (A. 1127.)—

DEVISA. — Idem q. Divisa.

DEVISAMENTUM. — Inscriptio, symbolum ; *devise.*

DEVISIA . — Idem q. Devesia. (A. 1350.)

DEVITUM. — Ut Divisa.

DEVIUM. — Species vestis clericalis, in Stat. Ecclesiæ Tutelensis. (A. 1328.)

DEVOATIO. — Clientelaris professionis negatio ; *refus de reconnaître pour seigneur ;* ol. *désaveu.*

DEVOLVERE. — Manifestare, propalare, revolvere. (*Vet Gl.*)

DEVOLUTIO. — Jus devolutum ; *dévolution, transport d'un droit, d'un bénéfice.* (Pass.) *Devolutio* autem in rebus beneficiariis dicitur collatio beneficii a superiore, præsertim a Romano Pontifice, cui jus devolutum est conferendi caducum beneficium.

DEVOLUTORIUM.—Girgillum ; *dévidoir.* (Ugut.)

DEVOTÆ. — Feminæ et virgines, quæ castitatem voverunt : « quæ se Deo voverunt, » ut est in Concilio Valentino.

DEVOTAMENTE. — Hispanis, pie, devote ; *pieusement.*

DEVOTAMENTUM. — Anathema, exsecratio ; *malédiction, anathème.* (Tert.)

DEVOTARE. — Devovere ; *vouer, consacrer.* (*A. SS.*) — Cum sacramento spondere, affirmare; *affirmer, promettre, garantir sous serment.* (*A. SS.*) — Fraudare votum, illud non reddere ; *ne pas accomplir un vœu* (*A. SS.*)

DEVOTARIA. — Devota religiosa, pia. (Lud.)

DEVOTATIO. —Imprecatio ; *malédiction, imprécation.*

DEVOTIO. — Tributum, vel tributi illatio, vel devotio, quæ debetur in collatione tributorum. Debiti agnitio et professio. (*Cod. Th.*)

DEVOTIONALIA. — Devotionis seu pietatis exercitia ; *prières, exercices de piété.* (*A. SS.*)

DEVOTIONES. — Ead. notione.

DEVOTISSIMUS. — Titulus honorarius concessus quibusdam in *Cod. Th.*

DEVOTIZARE. — Vota et orationes ad Deum et sanctos facere ; *adresser des vœux et des prières à Dieu et aux saints.*

DEVOTUM. — Votum, oblatio facta ecclesiæ. (A. 934.)

DEVOTUS. — Pius ; *qui a de la piété.* (Pass.)—Sanctus, cujus tutelæ quis se potissimum committit ; *saint patron.* (Mur.)— Qui se et bona sua monasterio devovit ; *laïque qui s'est donné à un couvent.* (A. 1183.)

DEVULGARE. — Idem quod Depopulare, populo seu vulgo urbem aut locum spoliare, *dépeupler* — Publicare ; *divulguer* , *rendre public.* (Pap.)

DEX. — Limes ; *Vid.* Decii. — Apud Occitanos, banleuca, urbis districtus ; *banlieue.*

DEXIA. — Prosperitas ; *bonheur, prospérité.* (*A. SS.*)

DEXTER. — Rectus, æquus, integer, in moralibus. (Mart., *Anecd.*)

DEXTERALIS. — Qui ad *dexteram* est ; *qui est à droite.* (Asser.)

DEXTERARIUS. — Equus major et cataphractus ; *cheval de bataille ;* ol. *destrier.*

DEXTERI. —Ut Dextri.

DEXTIMUS. — Pro Dexter.

DEXTRA. — Mensuræ longitudinis species ; *dextre, mesure de longueur qui variait selon les pays.* (A. 979.) — Fœdus, pactum ; *traité, accord, alliance.* (Pass.)—*Dextræ*, genus supplicii apud Italos. (*Chr. Parm.*) — *Dextras dare* dicuntur qui aliorum potestati se committunt. (*Chr. Moiss.*)

DEXTRALE. — Ornamentum dextræ, armilla in dextro brachio gestari solita ; *bracelet.* (Pass.)

DEXTRALIS. — Securis genus, idem quod Manuaria.

DEXTRALIUS. — Ut Dextrarius.

DEXTRARE.— A dextris ire vel incedere, tegere latus dextrum ; *marcher à la droite de quelqu'un, tenir le côté droit ;* ol. *adextrer.* (A. 1177.) — Aptare, parare ; *préparer, disposer.* (*A. SS.*) — Mensurare *dextris*, *mesurer au dextre. Vid.* Dextri. (*St. Mas.*) — *Dextrare equum*, eum domare, fingere ; *dresser un cheval.*

DEXTRARIALIS.— *Dextrariale servitium*, f. præstatio *dextrarii*, quem vassallus domino debebat, si qua esset expeditio facienda ; *service militaire, fourniture d'un cheval de guerre.* (Ap. Lud.)

DEXTRARIUS. — Equus major et cataphractus , quo utebantur potissimum in bellis et præliis, ut Dexterarius.

DEXTRARIOLA.—Ut Dextrale.

DEXTRATIO. — Motus qui fit a sinistra ad dextram ; *mouvement de gauche à droite.* (Sol.)

DEXTRATOR. — Agrimensor ; *arpenteur.* (*St. Mass.*)

DEXTRATUS.—*Dextratus manu sua*, idem qui jurans sua manu, de quo in Juramentum, q. *Vid.*

DEXTRERIA. — Navis species, forte quia agilis, ab Ital. *destro*, dexter, agilis (A. 1388.)

DEXTRERIUS. — Pro Dextrarius.

DEXTRI. -- Mensuræ genus ; *mesure de longueur ;* ol. *dextre ; Vid.* Dextra. — *Dextrorum* præsertim appellatione donantur ecclesiarum atque adeo locorum, qui aliqua immunitate, aut asyli jure gaudent, definita legibus circa eos spatia, quæ fere semper 30 passuum esse dicuntur ; *bande de terrain, généralement de 30 pas de largeur, qui entoure un lieu privilégié et dans l'étendue de laquelle les priviléges produisent tous leurs effets ordinaires ;* ol. *dextres.*

DEXTROCHERIUM. — Brachii dextri ornamentum, viris æque ac feminis commune, armilla, torquis, brachiale ; *ornement de bras commun aux deux sexes, bracelet.*

DEXTRUM. —Mensuræ genus, ut Dextri. (*St. Arel.*)

DEYMERIUS. — Qui decimam ex jure percipit et exigit ; *dîmeur, celui qui lève la dîme ;* ol. *dismier.* (A. 1287.)

DEYTA. — Fidejussor, sponsor ; *répondant, caution.*

DEZENA. — Decas ; *dizaine.*

DEZMARIA. — Jus percipiendi decimam ; *droit de dîme ;* ol. *dismerie, dismage.*

DIA. — Generosa. (Pap.)

DIABLAGIUM. — Jus percipiendi *campipartem* ex bladis demessis ; *droit de champart ;* ol. *deablage.*

DIABOLARIS. — Meretrix, pro Diobolaris, quasi duorum obolorum ; *fille de joie.* (*Vet. Gl.*)

DIABOLE. — Calumnia. (*Lex. Mart.*)

DIABOLICUS. — *Diabolicum dicere*, pessime loqui, aliquid malo dæmone dignum agere. (A. 1211.)

DIABOLIZARE. — Dæmonio corripi ; *être pris par le démon.* (*A. SS.*)

DIABOLUS LIGATUS. — Veneficii species ; *sorte de sortilége.*

DIACAMERON. — Medicamentum ducens hominem de morte ad vitam. (*Lex. Mart.*)

DIACATOCHI. — Bonorum detentatores ; *détenteurs.* (*Cod. Th.*)

DIACITRINUS. — Citrini coloris intensioris. (*Mon. S. Gal.*)

DIACODIUM. — Potio ex papavere. (Walb.)

DIACON. — Pro Diaconus, passim apud veteres scriptores.

DIACONA. — Uxor diaconi, seu cujus maritus in diaconum promotus erat. Ex quo enim ad hunc dignitatis ecclesiasticæ gradum ille pervenerat, abstinebat uxore, quæ honoris causa *diaconissa*, et *diacona* appellabatur, quemadmodum presbyteri, *presbytera*, ut est in Concilio Turon. a. 567.

DIACONALE. — Vestis diaconorum ut *subdiaconale* , subdiaconorum. *Diaconale ministerium*, id est *diaconi*

DIACONATUS. Dignitas diaconi ; *diaconat.*

DIACONIA. — Collatio eleemosynarum quæ colligebantur et dis tribuebantur in pauperes Christianos ; *cotisations, offrandes, aumônes pour donner aux pauvres. Diaconiam exhibere*, eleemosynam facere pauperibus ; *faire l'aumône.* — *Diaconiæ* : 1° loca in quibus pauperes, viduæ, pupilli, senes regionis cujusdam alebantur ; *lieux où les pauvres, les orphelins, les vieillards*, etc., *étaient nourris, hospices régionaux ;* 2° oratoria, sacella quæ hospitalibus domibus adjuncta erant ; *oratoires, chapelles, annexés aux hospices régionaux.*

DIACONICUM. — Ecclesiæ secretarium sic dictum, quod *diaconorum* curæ incumberet ; *sacristie.* (Pass.)

DIACONILIS. — Ad officium *diaconi* spectans ; *de diacre.*

DIACONISSA. — Uxor *diaconi*, *Vid.* Diacona. — Abbatissa ; *abbesse.* (Abel.) *Diaconissæ* etiam in primis temporibus appellabantur mulieres vitæ integritate et religione ac pietate insignes, quæ in sacris ecclesiæ ministeriis ea obibant munia quæ diaconi ipsi salvo pudore, vel etiam absque offensionis nota, peragere non poterant, in officiis præsertim, quæ mulieres spectabant, verbi gratia, si ad lavacra, id est baptismum procederent, si in iis nudari, si docendæ et in divino verbo instruendæ essent mulieres.

DIACONISTA. — Diaconus; *diacre.*

DIACONITA. — Ead. notione.

DIACONITES. — Pauperes qui in diaconiis alebantur, vel ministri diaconiæ, qui sub diacono alimenta atque eleemosynas pauperibus distribuebant, ut opinatur Murat.

DIACONIUM. — Ecclesiæ secretarium; *sacristie.* Dignitas diaconi; *diaconat.*

DIACONUS.—Dignitas ecclesiastica cujus officium præsertim erat Evangelium legere et recitare in sacris liturgiis. *Diaconus cardinalis*, qui ad ecclesiam aliquam incardinatur. (Greg. VII.) *Diaconi regionarii*, dicti in Ecclesia Romana, qui singularum Urbis regionum, quæ septem erant, *diaconiis* (*Vid.* DIACONIA) præficiebantur. *Diaconi palatini* vel *basilisci*, sic dicti 4 diaconi Romæ quod in palatio et basilica Lateranensi Papæ ministrarent. Palatinorum munus erat evangelium in Ecclesia Lateranensi, ut *subdiaconorum palatinorum*, Epistolas et lectiones in eadem ecclesia cantare. *Diaconi stationarii;* quorum munus perpetuum non erat, sed ad tempus. Ita porro appellabantur ii qui pontifici ad Stationem aliquam profecto ministrarent. *Diaconi testimoniales*, qui episcopum prædicantem custodiebant, quique *testes* esse possent eorum, quæ ab ipso dicebantur ad populum, ut, si opus esset, eadem declararent iis quorum intererat.

DIACOPOSIS. — Molestia, angustia; *inquiétude, chagrin, souci.* (Ap. Joan. Diac.)

DIACOPTUS. — Intercisus, cælatus; *ciselé, gravé.* (Anast.)

DIACOPUS. — Scissura, vel meatus in aggere intercisus, per quem rivus transmittitur in loca remotiora; *tranchée, rigole.* (Ulp.)

DIACYNTHINUS.—Hiacynthini coloris intensioris. (Leo Ost.)

DIADEMA. — Rex qui diadema defert. (A. 1357.) *Diadema regni*, regis inauguratio. (Mur.)

DIADEMALITER. — Cum diademate. (*A. SS.*)

DIADEMARE. — Diadema imponere. (Schelest.)

DIADEMATIZARE.—Ead. notione.

DIADOTÆ.—Diribitores, divisores. (*Cod. Th.*)

DIÆTA.—Iter unius diei; *chemin qu'un homme peut faire en un jour, étape.* (Pass.) —Pastus, refectio; *nourriture.* (*Pass. S. Vict. Mass.*) — Certa victus ratio ex medicorum præceptis; *régime prescrit par les médecins.* (Pass.)— Conventus publicus apud Germanos; *assemblée publique, diète.* (Pass.)—Dies ad juri standum assignata, vadimonium; *jour de la comparution en justice.* (A. 1399.)

DIÆTARE. — Victus ratione uti; *suivre un régime.* (Petr. Bles.)

DIÆTARIUS. —Qui in cœnaculo mensas ornare et mensis ministrare solet; *celui qui est chargé du service de la salle à manger.* (*A SS.*)

DIAGNATUS.—Cognatione proximus, valde agnatus. (Joan. Sal.)

DIAGRAPHUM.—Descriptio, census, capitatio vel tributum: « Et talem afflictionem posuit in populo... per *diagrapha* seu capita, atque nauticationes per annos plurimos... » (Anast.)

DIALAGIUM.—Vox mendosa pro HALLAGIUM, tributum quod solvitur pro licentia exponendi merces in halla seu foro recto, Gallice *halle.* (*Arrest. Parl. Par.*)

DIALE. — Tantum terræ, quantum quis per *diem* uno aratro arare potest; *autant de terre qu'une charrue peut en labourer en un jour, journal de terre.* (*Chartul. S. Joan. Ang.*)

DIALITER.— Uno quoque die. (Ap. Pez.)

DIALOGISTA.—Disputator, qui disserit; *celui qui discute, argumentateur.* (Wicat.)

DIAMANS. — Adamas, *diamant.* (*Vet. Gl.*)

DIAMARE.—Pro *deamare.* (*Vet. Gl.*)

DIAMENTUM. — Adamas, *Vid.* DIAMANS.

DIAMETRUM. — Intertrimentum; *déchet.* (*Cod. Th.*)

DIAMICUS. — Valde amicus, familiaris; *très-ami, familier, intime.* (Will. Malm.

DIANA.— Dæmonus quidam apud rusticos.

DIANATICUS. — Dianæ cultui addictus; *livré au culte de Diane.* (Mur.)

DIANUS.—Idem q. DIANA.

DIAPHONIA. — Vocum discrepantia. (*A. SS.*)

DIAPISTUS. — « Planetam *diapistim* listis aureis ornatam. » (Leo Ost.) « Hic *diapisti* color, sub viridis intuentium oculis grato blanditur aspectu. » (Mur.)

DIAPRASINUS.—Ut DIAPRASIUS. (Flod.)

DIAPRASIUM.—Malagma, aut electuarium confectum *prasio* seu marrubio herba. (Lanf. arch. Cantuar.)

DIAPRASIUS.—Viridis coloris vividioris; *vert éclatant.* (A. 915.)

DIAPRETUS.—« Duo pallia alba de *diaspreto*, » *Vid.* DIASPRUS.

DIAPSALMA.—Pausa; *pause* (*dans la musique.*) (S. Hier.)

DIAQUILON.—Unguenti genus. (*Vet. Gl.*)

DIAR.— Duodecim præfecti cæteris eminentiores, quibus sacrorum et juris populo dicendi curam commiserat Odinus Sueonum princeps. (Hickes.)

DIARETOR. — « Rursum placuit ut quoniam Hipponensium *diaretorum* ecclesiæ destitutio non est diutius negligenda. » (*Conc. Afric.* sub Bonif. PP.), ubi f. legend. *directorum.*

DIARHODINUS.—Color roseus intensior; *couleur rose foncé.* (A. 1023.)

DIARIUM.—Diurnum cibarium vel obsonium, quotidianus et diurnus victus, quantum diei sufficit; *ration journalière, quantité d'aliments nécessaire pour un jour.* (Pap.)

DIARSICE. — Elate, a Gr. διαρσις, elatio: « ne videamur gnaris loqui *diarsice* vel *diascirtice.* » (*A. SS.*)

DIASOPHISTA.— Medicus sophistes. (*A. SS.*)

DIASOSTES.—Ductor, conductor. (Luitp.)

DIASPERATUS. — Variegatus, diversicolor; *diapré.* (*Mon. Angl.*)

DIASPERUS.—Idem q. DIASPRUS.

DIASPRETUS.—Ead. notione.

DIASPRUS. — Panni pretiosioris species: « Pluviale *diasprum*, planeta *diaspra;* » voce *diasprus* colorem intensissime album designari opinantur editores *A. SS.*

DIATAPSALON. — Mendose ut videtur pro DIATESSARON. (Mart., *Anecd.*)

DIATESSARON. — Vox musica, Gallis *quarte*, quæ constat duobus tonis et majori semitono.

DIATESSARONICE.—Secundum quartam musicorum. (*A. SS.*) *Vid.* DIATESSARON.

DIATHECA.—Testamentum, in veteribus instrumentis non semel.

DIATIM. —Quotidie, de die in diem. (Isid.)

DIATRETARIUS. — Qui calices aut vasa cælat aut perforat; *graveur, ciseleur.* (*Cod. Th.*)

DIATRETUS.— Perforatus, cælatus; *ciselé, gravé.* (*Cod. Just.*)

DIATRITUS.—Pro DIATRETUS. (S. Paulin.)

DIATYPOSIS.—Mandatum; *ordre, décision.* (S. Greg. M.)

DIAULIUM. — A. Gr. Αὐλή, atrium, domus. (Frideg.)

DIBELLIO.—Rebellio, pro DUELLIO. (*Vet. Gl.*)

DIBULATIO.—Designatio. (Pap.)

DICA.— Charta, tabula, ubi continentur summa debiti et nomen debitorum; *pièce contenant la liste des dettes et des débiteurs.* (*Vet. Gl.*) — Tallia, seu exactio; *impôt, taxe.* (Ord. Vit.) — Oblata conditio; *offre.* (A. 1319.)—Jurisconsultis, judicium, actio, libellus, actionem continens, Gal. *dit.* (Pass.)

DICABULA.—Nugæ, fabulæ pueriles; *sornettes, contes d'enfants.* (Tert.)

DICARE. — *Dicam* seu talliam exigere; *faire payer la taille.* (A. 1477.)— *Diccum* facere, aggerem exstruere; *construire une digue*, ol. *diccer.* (A. 1322.)

DICAMBIUM. — Permutatio; *échange.* (*A. SS.*

DICASTERIUM. — Forum judiciale; *tribunal.* (*A. SS.*)

DICATIO.—Laus, gloria. (*Cod. Th.*)—Titulus honorarius. (S. Aug.)

DICATOR.—Qui *dicam* seu talliam exigit; *celui qui fait payer la taille.* (M. Par.)

DICATURA.—Officium judicis; *judicature.* (S. XIII.)

DICCATIO.—*Dicci* seu aggeris exstructio; *construction d'une digue.* (A. 1292.)

DICCUS. — Flandris agger; *digue.* (Pass.)

DICELLA.—Genus ensis vel jaculi, quod bifariam cædit. (Car. de Aq.)

DICENTARIUS. — Rhetor, orator. (*Vet. Gl.*)

DICERE. — Auctionari, liceri. (A. 1395.) Cum aliquo colloqui. (Steph. de Ins.)

DICERIUM.—Dictum; *parole.* (*Vet. Gl.*)

DICHA.—Oblata conditio; *offre.* (A. 1319.)

DICHE.—Pro DICA, schedula vel talleola; unde *diche cyregrapharium* eum existimo qui curam habet in *dica* notandi quæ sunt annotanda, ut tallias seu impositiones, etc.

DICHONENTON. — Bis recoctum et conflatum, mixtura forte alterius metalli adulteratum. (*Cod. Th.*)

DICIBILIS. — Qui dici potest vel debet; *qui peut ou doit se dire.* (*Vet. Gl.*)

DICIBULUM. — Ut *Dicabulum. Vid.* DICABULA. (Tert.)

DICIMATIO. — Pro DECIMATIO.

DICIPULA. — Pro *Decipula.* (A. 1352.)

DICITORIUM. — Rostra; *tribune aux harangues.* (*A. SS.*)

DICOFRITUM. — Species operæ dominis præbendæ; *sorte de corvée en usage en Bretagne;* ol. *dicofrit.*

DICOGRAPHUS.—Causarum scriptor, vox forensis; *greffier.*

DICOMBITUM.—Ut DECUMBITIO.

DICTALIS. — *Dictales tabulæ*, in quibus dictabant seu componebant. *Vid.* TABULA.

DICTAMEN. — φωνή; Gal. *voix:* hinc « *dictamen* rectæ rationis » in nonnullis instrumentis. — Scribendi forma, stylus; *manière d'écrire, style.* (Ebr. Beth.)

DICTARE.—Scribere orationem, epistolam componere; *écrire, composer.* (Pass.) — Pronuntiare; *énoncer* (*Vet. Gl.*) *Dictare operam*, f. præesse operariis, eisque normam tradere atque ordinem structionis, nisi legend. *diætare operam*, hoc est *dietim* præstare operam. (*Leg. Rothar.*) « A prato Bonini, sicut *dictat* labium nemoris (a. 1181); » id est prout jacet et distenditur ora nemoris.

DICTATIO. — Scriptum, oratio scripta; *écrit, titre, mémoire.* (Senat.)

DICTATOR. — Scriptor; *écrivain, auteur.* (*Vet. Gl.*)— Arbiter; *arbitre.* (Rog. de Hov.) — Is qui alicui rei pro imperio suo intercedit, nisi sit magistratus in provinciis Africanis constitutus, qui hoc titulo gaudebat. (*Cod. Th.*)

DICTATORIUM. — Idem q. DICITORIUM. (*Vet. Gl.*)

DICTATUM.—Idem q. DICTATIO. (*Vet. Gl.*)

DICTATURIRE. — Scribere, commentarium componere, meditari. (*Ann. Ben.*)

DICTATUS. — Scriba; *secrétaire.* (*Vet. cod.*) — Oratio scripta, ut DICTATIO. (*A. SS.*)

DICTICA. — Pro DYPTICHA. (Ugut.)

DICTIO. — Scriptio rhetorica, seu vera, seu ficta, declamatio, quæ publice et in consessu virorum eruditorum dicitur, recitatur. (*Vet. Gl.*)

DICTITARE.—Scribere, ut DICTARE.

DICTITIUM. — Scriptum, epistola, diploma, ut DICTUM. (Hariulp.)

DICTO-AUDIENTIA. — Obsequium, obedientia; *obéissance.* (S. Iren.)

DICTOR. — Arbiter selectus a partibus pro dirimendis controversiis; *arbitre, juge;* ol. *diseur, disour.*

DICTUM. — Judicium sive sententia arbitrorum vel dictorum; pretium pro re venali oblatum; charta, seu actus vel scriptura; narratio; testimonium; *jugement ou sentence arbitrale; prix offert, offre, enchère; acte, titre; récit; déposition d'un témoin, témoignage.*

DIDASCALI.—Dicti majores Judæorum et sapientiores in lege Moysis apud Rigord.

DIDASCALICUS.—Doctissimus. (*Vet. Gl.*)

DIDASCALIUM. — Gymnasium, ut MAGISTERIALE.

DIDATIM.—Divisim. (Isid.)

DIDENS.—Firmus, robustus, ingens. (Pap.)

DIDONEUS.—Vivax, valens. (Id.)

DIDRAGMARE. — « Aurum plurimum *didragmavit.* » (Bald.) Id est per partes distribuit, per *didragmas* dedit.

DIECULUM.—Dies; *jour*. (S. Eulog.)

DIEGEMA.—Paraphrasis. (Alb. Torin.)

DIENTMANNUS. — Apparitor, majoris et magistratus civilis minister; *sergent, huissier*. (*Ch. Flandrens.*)

DIES. — Tantum terræ quantum quis per diem uno aratro arare potest; *journal de terre*. (Pass.) — Festum; *jour de fête, fête*. (Id.) — Victus diurnus, quotidianus; *ration journalière, pitance*. — (Commod.) *Dies absolutionis*, feria quinta ante Pascha, qua pœnitentes absolvi solebant; *le jeudi saint*; ol. *jeudi absolu*. (Pass.) *Dies adoratus*, Parasceves scilicet, quo crux adoratur; *le vendredi saint*; ol. *vendredi aouré*. (A. 1130.) *Dies Ægyptiaci*, seu *ægri* aut *maledicti*, dies mali, quia ab Ægyptiis fuerunt inventi; *jours néfastes*. (Pass.) *Dies amoris*, dies ad controversiam amico componendam; *jour fixé pour terminer une discussion à l'amiable*. (*Vet. Ch.*) *Dies animarum*, dies commemorationis fidelium defunctorum; *le jour des morts, le 2 novembre*; ol. *jour des âmes*. (*Vet. Breviar.*) *Dies apostolici*, festa apostolorum; *la fête de tous les apôtres, célébrée autrefois le 1er mai chez les Latins, le 30 juin chez les Grecs*. (A. 1176.) *Dies appensamenti*, vadimonii dilatio; *Vid.* APPENSAMENTUM. (A. 1363.) *Architriclini dies*, Dominica secunda post Epiphaniam; *le second dimanche après l'Epiphanie*. (Pass.) *Dies baronum*, quo scilicet barones convenire solent ad dijudicandas vassallorum lites, parlamentum; *Vid.* PARLAMENTUM. (A. 1281.) *Dies boni*, dies feriati; *les jours fériés*. (Sid.) *Dies burarum*, Dominica prima Quadragesimæ; *premier dimanche de Carême*. (Pass.) *Dies communes*, festis opponuntur; *les jours ouvrables*. (*Cod. Th.*) *Dies consuetudinales*, quibus consuetudines seu tributa vel census exiguntur; *jour du payement des redevances*. (A. 1090.) *Dies et consul*, dies diplomati adscriptus, vulgo *data*; *jour de la signature d'un acte, date*. (Hincm.) *Dies coronæ regis*, quo corona ejus capiti imponitur; *jour du couronnement d'un roi*. (Eadmer.) *Dies decretorii*, qui vulgo *critici* medicis; *jours critiques*. (Pass.) *Dies devoti*, feriati; *jours de fêtes*. (A. 1334.) *Dies felicissimus*, dies Paschalis; *le jour de Pâques*. (Commod.) *Dies florum*, Palmarum dies festus; *le dimanche des Rameaux*. (Pass.) *Dies focorum*, Dominica prima Quadragesimæ; *le premier dimanche de Carême*. (Pass.) *Dies forensis* seu *mercatalis*, quo forum habetur; *jour de marché*. (A. 1402.) *Dies humanus*, vanæ gloriæ; homo. (*A. SS. Ben.*) *Dies jejunalis*, jejunio sacer; *jour de jeûne*. (A. 1401.) *Dies inofficiata*, quæ habet proprium officium in ritu ecclesiastico; *jour qui a un office particulier*. (Mart., *Anecd.*) *Dies juridicalis* seu *juridicus*, in quo jus dicitur; *jour d'audience*. (*St. Val. Ser.*) *Dies lamentationis*, sanctæ scilicet hebdomadæ, in quibus *lamentationes* Jeremiæ decantantur in ecclesia; *le jeudi, le vendredi et le samedi saints*. (Pass.) *Dies legibilis*, quo in scholis publice legitur et docetur; *jour de classe ou de cours*. (*St. Universit. Tolos.*) *Dies legitimus*, quo aperiri possunt tabulæ testamenti post mortem testatoris; *jour où l'ouverture d'un testament peut avoir lieu*. (*Marc. Form.*) *Dies ligati*, feriati; *jours fériés*. (*Spec. Sax.*) *Dies magnus*: 1° Festum Paschatis; *le jour de Pâques*; 2° Dies extremi judicii; *le jour du jugement dernier*. (Pass.) *Magni dies*, quædam assisiæ extraordinariæ; *réunions judiciaires qui se tenaient extraordinairement dans certaines provinces*; ol. *grands jours*. (Pass.) *Dies manualis*, opus manuum per diem; *journée de travail*. (A. 1012.) *Dies Mercurinus*, Mercuris; *mercredi*. (A. 1446.) *Dies naturalis*, spatium 24 horarum; *vingt-quatre heures*. (A. 1375.) *Dies neophytorum*, qui inter magnum Pascha et Pascha clausum intersunt, in quibus albis induuntur recens baptizati; *les six jours compris entre le dimanche de Pâques et celui de Quasimodo*. (S. Aug.) *Dies operalis*, in quo licet operari; *jour non férié*. (*Vet. cod.*) *Dies Hosanna*, Dominica Palmarum; *le dimanche des Rameaux*. (Pass.) *Dies pingues*, qui diem Cinerum præcedunt; *les jours gras*. (A. 1362.) *Dies placitabilis*, in quo placita fiunt; *jour de jugement*. (Fortesc.) *Dies repetibilis*, quo de lege aut alia quæstione publice disputatur. (*St. Univers. Andeg.*) *Dies sacri*, quibus a bellis privatis abstinere præceptum erat; *jours où les guerres privées étaient interdites*. (Greg. IX PP.) *Dies sancti*, dies Quadragesimæ; *le Carême*. (Pass.) *Dies serviens*, dies liti dirimendæ et finiendæ assignata; *jour fixé pour la terminaison d'un procès*; ol. *jour servant*. (Pass.) *Dies solis*, qui postmodum Dominicus; *le dimanche*. (Tert.) *Dies magni scrutinii*, Mercurii dies quartæ hebdomadæ Quadragesimæ; *le mercredi de la quatrième semaine de Carême*. (Pass.) *Dies viridium*, feria quinta majoris hebdomadæ; *le jeudi saint*. (Haltauf.) *Dies votorum*, sponsaliorum et nuptiarum. (*Lex Long.*) *Dies utiles*, in quibus suis negotiis vacare licet; *jours ouvrables*. (*St. Mass.*) *De pulchra die*, de die; *en plein jour*. (*Act. Inquis. Carcas.*)

DIESCERE. — Instar diei lucere; *luire comme le jour, faire jour*; ol. *ajourer*.

DIETA.—Officium *feriæ*, vel pars ejusdem officii, seu preces quæ diebus tantum jejunii recitantur. (*Lib. Ord. S. Vict. Par.*) — Dies, spatium diurnum; *jour, journée*. (Mur.) — Merces diurna; *salaire quotidien*. (*Inst. Sic.*) — Tantum terræ quantum per diem uno aratro coli potest; *journal de terre*. (A. 1220.) — Iter quod una die conficitur, vel quodvis iter; *étape, route*. (Pass.) — Pastus, conventus, ut DIÆTA. — *Dieta straminis et paleæ*, tantum, ut videtur, straminis et paleæ quantum conficitur uno die, cum frumentum flagellatur. (*Tabul. Gemet.*)

DIETARE. — Commorari; *séjourner*. (S. XII.) — Iter agere, peragere; *voyager, faire route*. (S. XII.) — Victus ratione uti; *suivre un régime*. (Petr. Bles.)

DIETARIUM. —Opus diei; *journée de travail*. (*A. SS.*) — Jugerum, jornale; *journal de terre*. (A. 1226.) — Accepti et impensi diurni liber; *livre des recettes et des dépenses*. (*St. Colleg. de March.*)

DIETARIUS. — Jugerum, ut DIETARIUM. (A. 1267.) — Qui ad officium ecclesiasticum stata die eligitur. (*Ordin. Eccl. Rothom.*) — Qui in cœnaculo mensas ornat, ut DIÆTARIUS. — *Dietarius mensæ*, ad mensam quotidie admissus. (*A. SS.*)

DIETENUS. — Tota die. (*A. SS.*)

DIETICUS. —Regularis; *régulier, soumis à une règle*. (J. de J.)

DIETIM.— Per singulos dies, quotidie, de die in diem. (Pass.)

DIFALCARE. — Demere, deducere; *défalquer*. (*St. Cad.*)

DIFFACERE. — Destruere; *défaire, détruire*. (Pass.) — Mutilare; *mutiler, couper un membre à quelqu'un*. (Pass.)

DIFFACTIO. — Mutilatio membrorum; *mutilation, amputation d'un membre*. (*Leg. H. I reg. Angl.*)

DIFFAMARE. — Vastare, spoliare; *ravager, piller*. (A. 1252.) — Vulgare; *répandre, publier, célébrer*. (Pass.) *Diffamare testes*, illorum testimonium infirmare. (A. 869.)

DIFFAMATIO. — Contumelia, convicium; *infamie*. (A. 1357.)

DIFFAMATORIUS. — *Diffamatorius liber*, is qui Gall. *libelle diffamatoire* nuncupatur. (Pass.)

DIFFAMATUS. — Præfatus. (*A. SS.*)

DIFFAMIA. — Damnum famæ, infamia; *tache à la réputation, infamie*. (S. Aug.)

DIFFARDARE. — *Fardellos*, seu sarcinas auferre, spoliare. (A. 1390.)

DIFFAREARE. — Matrimonium dissolvere. (*Dig.*)

DIFFASIUM. — Prohibitum, idem q. DEFAISIUM. (A. 1290.)

DIFFATUARE. — Infatuare. (*Vet. Gl.*)

DIFFERENTER. —Eminenter. (*Vet. cod.*)

DIFFERENTIA. — Controversia, contentio, dissidium; *différend*; ol. *différance*. (S. XIV.)

DIFFERENTIOR. — Præstantior, eminentior. (Isid.)

DIFFERRE. — Commutare; *changer*. (A. 1225.)

DIFFESIO. — *Diffesio negativa*, negatio. (*A. SS.*)

DIFFICAX. — Difficilis. (J. de J.)

DIFFICERE. —Pro *deficere*.

DIFFICILIS. — *Vid.* VULNUS.

DIFFIDAMENTUM. — Provocatio; *défi, provocation*. (Pass.)

DIFFIDANTIA. — Ead. notione.

DIFFIDANTIARE. — Fidantiam seu fidejussionem frangere; *Vid.* FIDANTIA.

DIFFIDARE. — Proprie, a *fide* quam quis alicui debet aut pollicitus est per litteras aut epistolam deficere; *annoncer par lettre à quelqu'un qu'on ne garde plus la fidélité qu'on lui doit ou qu'on lui a promise, retirer sa foi*; ol. *deffier*. (Pass). — Declarare aliquem a fide quam debebat defecisse; *déclarer que quelqu'un ne garde plus la foi qu'il devait*. (A. 1313.) — Bellum indicere; *déclarer la guerre*. (A. 1422.)

DIFFIDATIO. — Provocatio; *action de provoquer, provocation*. (*A. SS.*) — Damnum quodvis; *dégât*. (A. 1361.)

DIFFIDATOR. — Qui ad certamen evocat; *celui qui provoque au combat*; ol. *défieur*.

DIFFIDATORIUS. — *Diffidatoriæ litteræ*, quibus quis *diffidat*; *Vid.* DIFFIDARE.

DIFFIDATUS. — Desperatus, exspes vitæ, cui nulla superest vivendi fides. (*A. SS.*) — Rixarum amans, qui alterius querelam pretio ductus suscipit; *spadassin, batteur à gage*; ol. *deffieur*. (Steph. de Infest.)

DIFFIDENTIA. — Ut DIFFIDATIO. (Bald.)

DIFFIDIUM. — Scheda provocatoria; *cartel*; ol. *deffi*.

DIFFIDUCIA. — Idem q. DIFFIDATIO.

DIFFIDUCIARE. — Ut DIFFIDARE.

DIFFIGURARE. — Figuram auferre, delere, deformare; *défigurer*. (*Lex Long.*)

DIFFIGIUM. — Difficultas, f. pro DIFFUGIUM, effugium. (A. 1277.)

DIFFINIMENTUM. — Cessio, quæ fit per compositionem. (A. 1103.)

DIFFINIRE. — Dimittere quasi per compositionem. (A. 1108.)

DIFFINITAS. — Idem q. DIFFINIMENTUM. (A. 1024.)

DIFFINITOR. — Ut DEFINITOR.

DIFFINITORIATUS. — Officium *definitoris*. *Vid.* DEFINITOR. (*Bull. Carmel.*)

DIFFIRMARE. — Recludere, operire; *ouvrir*; ol. *défermer*.

DIFFITATIO. — Ut DIFFIDATIO.

DIFFLATIO. —Inflatio, tumor. (A. 1330.)

DIFFLORARE. — Pro DEFLORARE.

DIFFLUXIM. — Diffluendo. (*A. SS.*)

DIFFODERE. — Effodere; *creuser, fouir*. (*Leg. Ethelr. reg. Angl.*)

DIFFOLRARE. — Vestem pellino quo ornatur spoliare; *ôter les fourrures d'un habit*. (A. 1402.)

DIFFORCIARE. — Per vim et contra jus auferre, detinere; *enlever, retenir injustement*. (*Tabul. Fisc.*) *Difforciare rectum, rectitudines* seu *judicia*, dicitur is in legibus Normannicis qui contra *rectum* agit, vel dominus feudi qui jus et rectum, seu justitiam facere renuit quando ab eo petitur; *agir illégalement* ou *refuser de faire droit*; ol. *diforcer justice*.

DIFFORMATIO. — Disciplinæ monasticæ solutio, remissio. (Mart., *Itiner.*)

DIFFORTUNIUM. — Infortunium, adversa fortuna; *infortune, malheur*.

DIFFRAMITTERE.— Possessione exuere, quasi extra mittere: *déposséder, dépouiller*.

DIFFUGIUM. — Asylum, refugium, effugium; *asile, retraite, moyen, issue pour fuir*. *Diffugia*, judiciorum anfractus, tricæ. (A. 1150.)

DIFOSOT. — Species corvatæ vel pensitationis apud Britannos; *diffosot, nom d'une corvée due à leur seigneur par les vassaux bretons*.

DIGA. — Agger; *digue*. (Pass.)

DIGAMUS. — Secundæ uxoris vir; *celui qui est marié en secondes noces.* (*Vet. Gl.*)

DIGENUS. — Pro DECANUS. (*Cons. Mon. S. Paul. Rom.*)

DIGER. — « Quantum pro compositione *diger* est (*Lex Salic.*); » id est, censet Eccardus, quantum pro compositione sufficiens est.

DIGERERE. — Conscribere, exprimere, *digesta* describere. (Pass.)

DIGESTIM. — Ordinate; *avec ordre, régulièrement.* (Prud.)

DIGESTIO. —Expositio per ordinem, clara et distincta. (Serg. II PP.)

DIGESTUM. — Quodvis scriptum; *écrit. Lucæ digestum*, illius Evangelium; *l'Evangile de S. Luc.* (Tert.) — Corpus Pandectarum; *le Digeste.* (Pass.)

DIGETISTA. — Qui docet *Digesta* vel docetur. (Ugut.)

DIGHA. — Pugio, sica; *dague.* (*Vet. Cod.*)

DIGITABULUM. —Digitorum involucrum; *dé à coudre.* (Pass.)

DIGITALE. — Theca annulis recondendis apta; *petit meuble à déposer les bagues;* ol. *doittier.* (*Vet. Gl.*)

DIGITARE. — Ut INDIGITARE. (*Vet. Gl.*)

DIGITELLUS. — Idem q. AURICULARIS. (Ugut.)

DIGITIÆ. — Bulengero, virgulæ aureæ seu argenteæ, digitis similes. (Anast.)

DIGITARIUM. — Idem q. DIGITABULUM. (*A. SS*)

DIGITUS. — Liber *digito* scriptus. (Rathbert.)

DIGLADIABILIS. — Crudelis, infestus: « *Digladiabile* odium, » crudele (*A. SS.*); « *digladiabile* discidium, » inexorabile. (*A. SS.*)

DIGLADIARI. — Gladio transfigi. (Ap. Mur.)

DIGLADIATIO. — *Digladiatio linguæ;* convicium, maledictum. (*Chartul. Cart. abbat.*)

DIGMA. — Specimen rei; *montre, échantillon.* (*Cod. Th.*) — Urina; *urine.* (Pap.) — Dignitas, decus, gloria. (J. de J.)

DIGNABILIS.— Dignans, dignum habens. (*Marc. Form.*)

DIGNABILITER. — Cum dignitate. (*Vet. Inst.*)

DIGNARE. —Dignum reddere. (A. 1311.)

DIGNATIO. — Misericordia, liberalitas, humanitas. (Tert.) — Titulus honorarius. (Pass.)

DIGNATIVUS. — Benignus. (*A. SS.*)

DIGNERIUM. — Pastus, procuratio, prandium; *nourriture, repas;* ol. *digner.* (A. 1289)

DIGNIFICARE. — Dignum censere. (*Cap. Car. C.*)

DIGNITAS.—Titulus honorarius quo compellantur reges. (Pass.)— Jus, privilegium. (*Chartul. S. Magd. de Castrod.*) — Dux, præfectus. (Car. de Aq.) — Imago alicujus sancti, ut MAJESTAS. (A. 1508.) *Dignitas* in ecclesiasticis beneficiis, dicitur, quando beneficium habet administrationem rerum ecclesiasticarum, cum jurisdictione: vel ex eo quod habet nomen dignitatis cum prærogativa in choro et capitulo, denique quando constitutio vel consuetudo ecclesiæ habet quod beneficium habeatur, et reputetur pro dignitate. « Stipatus *dignitate* monachorum » in *Annalib. Bened.*, hoc est, uti videtur, a monachis dignitate aut virtute conspicuus, nisi mavis dignitatem hic pro ambitu sumi vel comitatu.

DIGNITER. — Dignanter, honorifice. (*A. SS.*)

DIGNITOSUS. — Dignosus seu colendus: « Propter *dignitosam* innocentiæ palmam (Aldhelm.); » id est dignatione venerandam.

DIGNOSCENTIA. — Cognitio. (S. IX.) — Forma, species, imago. (*A. SS.*)

DIGREGARE. — Disjungere, dividere, quasi a *grege* separare; *disjoindre, séparer.* (A. 1257.)

DIGTUM.—Digitus; *doigt.* (Ap. Pez.)

DIGURPITOR.— Qui dimittit rei alicujus possessionem; *qui renonce à la propriété d'une chose.* (A. 1098.)

DIJUDICATUS.—Ut JUDICATUS.

DILANCINARE.—Lacerare, ut LANCINARE. (Prud.)

DILATARE.—Differre, moram texere; *retarder, différer.* (A. 809.) — Lætari; *réjouir.* (Pass.)

DILATATA.—Eluvio, exundatio; *inondation, débordement.* (*Chr. Parm.*)

DILATATIO. — Propagatio; *propagation.* (*Bul. Carmel.*)— Pro *dilatio*, mora. (*Capitul. Car. M.*)

DILATIO.—Propagatio, ut DILATATIO. (A. 1356.)—Mora; *délai.* (Pass.)

DILATORIUS.—*Dilatoria exceptio*, Gall. *exception dilatoire*, ad moram texendam. (*St. Verc.*)

DILATURA.—Ut DELATURA.

DILATUS. — Dives factus; *devenu riche.* (*A. SS.*

DILAVIUM.—Eluvio, exundatio; *inondation, débordement*

DILECARE. — Pro *delegare*, concedere (*Form. And.*)

DILECTIO.—Idem q. *caritativa comestio*, *Vid.* CARITAS.

DILESIDUS. — Vas, fidejussor; *garantie, caution.* (Lob., *Hist. Brit.*)

DILIGENTER.—Ex vera affectione. (*Barth. Gl.*)

DILIGENTIA.— *Redarguere de diligentia*, negligentiam exprobrare. (A. 1357.)

DILIGENTIUM.—Preces pro mortuis, sic dictæ quod ex dilectione fundantur. (Ap. Mur.)

DILIGIATUS.—Extra legem positus, de lege seu legis patrocinio ejectus, alias *utlagatus; mis hors la loi, banni, outlaw.*

DILIGIBILIS.—Amabilis, diligendus; *aimable, qui mérite d'être aimé.* (A. 937.)

DILIGIBILITAS.—Amabilitas; *amabilité.* (*A. SS.*)

DILIGERE. — Solvere; *payer.* (A. 1239.)

DILIMPIDARE.—Clarum et limpidum efficere, purgare; *nettoyer, purifier.* (*A. SS.*)

DILINGUA. — Quasi *bilingua*, duorum lingua. (A. 680.)

DILISIDUS.—Ut DILESIDUS.

DILITERE.—Pro *delitere.*

DILUCEBRE.—Dilucide. (*A. SS.*)

DILUVIO—Ablutio, expiatio. (A. 968.)

DILUVIUM.—*Diluvii magister*, qui aquis et aggeribus præest; *magistrat chargé de la surveillance des eaux et des digues.* (*Cons. Genov.*)

DIMACHÆ.—Milites duplici genere pugnæ habiles, ut et equo, et pedibus pugnare possent; *soldats exercés à combattre à pied et à cheval.*

DIMACHERI. — Qui duplici μαχαίρᾳ, seu gladio pugnant.

DIMAGIUM. — Perceptio decimarum vel ager unde percipiuntur; *dimage.* (*Chartul. S. Mart. Pontis.*)

DIMEMBRATIO.—Distractio, divisio partis a toto; *démembrement.* (A. 1018.)

DIMENCIATA TERRÆ. — Agri modus, Gallis; *dimanchée*, qui constat quatuor cartonatis.

DIMENSUM.—Demensum, mensura. (*G. Chr.*)

DIMENTIRI.—Mendacii arguere; *démentir.* (A. 1218.

DIMERIA.— Ager, unde percipitur decima; *terre qui paye la dîme, dimerie.* (A. 1463.)

DIMIDIA AVENA. — Præstatio dimidia, quæ ex avenis domino pensitari solet. (A. 1283.) *Vid.* AVENAGIUM.

DIMIDIALIS.— Canonicus qui dimidium fructuum percipit; *chanoine qui perçoit la moitié des revenus.* (Joan. VIII PP.)

DIMIDIARE. — Dividere, in duas partes secare; *diviser en deux portions.*

DIMIDIATIO. — Divisio, sectio; *partage, séparation par moitié.* (Tert.)

DIMIDIETAS.— Pro MEDIETAS. (A. 1099.)

DIMIDIUM. — Mensura frumentaria, quæ majoris continet medietatem; *moitié d'une mesure, demi.*

DIMIDIUS.— Vox in re monetaria non antiqua: cum enim nummi speciei præponitur, non auget numerum, sed de eo *dimidium* demendum docet, verbi gratia: *quintus dimidius solidus*, est quartus solidus cum dimidio, et ita de cæteris.

DIMINICULUM.—Diminutio; *diminution, amoindrissement.* (*A. SS.*

DIMINORARE.—Minorem facere, minuere; *amoindrir, diminuer.* (Tert.)

DIMINUARE.—Ead. notione.

DIMINUCIO.—Tempus quo quis post venæ sectionem domi sedere solet; *temps que l'on passe chez soi après une saignée.*

DIMINUENTIA. – Diminutio. (A. 1171.)

DIMINUERE.—Sanguinem detrahere, venam incidere; *faire une saignée, saigner.*

DIMINUTE.—De verbo ad verbum, summatim, breviter; *mot à mot, sommairement.*

DIMINUTUS.—*Diminutus in naturalitate*, non satis sanus apud scholasticos.

DIMISSIO. — Locatio; *bail à ferme.* (Ap. Mad.) *Dimissio carnium*, tempus quo a carnibus vescendis abstinetur. (A. 1208.)

DIMISSOR.—Qui parcit; *qui remet, qui pardonne.* (Tert.)

DIMISSORIA. — Legatum, seu donatio; *legs ou donation.* (A. 1243.)

DIMISSORIALIS. — Idem q. DIMISSORIUS.

DIMISSORIUM.—Ead. notione.

DIMISSORIUS.—*Litteræ dimissoriæ*, quas synodus in Trullo vocat ἀπολυτικάς et clerici ab episcopis impetrabant ut in alienam diœcesim transirent, in ea manerent, aut ab aliis episcopis ordinarentur; *exeat accordé par les évêques aux prêtres de leur diocèse de passer dans un autre diocèse. Dimissorii libelli*, jurisconsultis, qui et *apostoli*, et dantur ab eo, a quo appellatum est, ad eum qui appellatur; *lettres de renvoi d'une affaire à un tribunal supérieur.* (Dig.

DIMORARE.—Demorari, manere, morari; *demeurer.* (*Vet. Ch. Ital.*)

DIMOSSARIUM. Municipium, burgus respectu castelli, seu burgus qui castello imminet. (Innoc. III PP.)

DIMUTATIO.—Pro DEMUTATIO.

DINAIRADA.—Ut DENARIATA.

DINDIMUM.— Mysterium, templum. (*A. SS.*)

DINERALIS.—Pretii unius denarii; *de la valeur d'un denier.* (A. 1130.)

DINERATA.—Ut DENARIATA.

DINERIUM.—Ut DISNERIUM.

DINGNUS.—Pro DIGNUS.

DINIARE.—Denegare; *dénier.* (S. VIII.)

DINOMILUS.— Qui diu colloquitur, a Gr. δὴν et ὁμιλέω (*A. SS.*)

DINOSENTIA.—Pro DIGNOSCENTIA.

DINOSIS. — Indignatio; *indignation.* (M. C.)

DINTRIRE. — Pipiare; *piauler.* (Auct. Philom.)

DINUMERAMENTUM. — Idem q. DENOMBRAMENTUM.

DINUMERARE. — *Dinumerare in semetipsos* ap. Tertullianum, idem est quod facta quasi denumeratione facinorum sibi ea exprobrare.

DIOCMITÆ. — Levis armaturæ milites; *soldats armés à la légère.* (*A. SS.*)

· DIOCTES. — Persecutor, Gr. διώκτης. (*A. SS.*)

· DIODUS. —Transitus, aditus, ex Gr. δίοδος. (W. Apul.)

DIOECEA. — Pro DIOECESIS. (A. 715.)

DIOECENSIS. — E diœcesi; *d'un diocèse, diocésain.*

DIOECESANUS. — (Subst.) Proprius diœcesis episcopus; *évêque diocésain.* (A. 1311.) — (Adj.) Episcopalis; *d'évêque, épiscopal.* (A. 1411.) — Parochialis; *paroissial.* (*Conc. Hisp.*) — E diœcesi; *diocésain.* Id.)

DIOECESIS. — In primis temporibus διοίκησις dicebatur plurium provinciarum præfectura. Inde venit ut sic dicerentur provinciæ quibus præerant metropolitani seu archiepiscopi; districtus vero episcoporum *parochiæ* nuncupabantur, sed recentioribus temporibus abusive iisdem districtibus nomen *diœcesis* datum. — Parochia; *paroisse.* (W. Brit.)

DIOECETÆ. — Administratores; *administrateurs, gouverneurs.* (Anast.) *Diœcetæ Er-*

gasiolanorum, qui operariis et artificibus præerant. (*Cod. Th.*)— Publicani, collectores tributorum ac vectigalium; *receveurs des impôts, percepteurs.*

DIOGMITÆ. — Iid. q. DIOCMITÆ.

DIOPRASIUS. — Pro DIAPRASIUS.

DIORISMA. — Definitio. (*A. SS.*)

DIOTHANATUS. — Bis mortalis. (*G. Chr.*)

DIOVOLARIS. — Pro DIABOLARIS.

DIPACATUS. — « Dicimus etiam vobis, quod si comes Fuxensis noluerit stare placito illi, et vos postea non audieritis preces nostras pro eo, non erimus inde vobis *dipacati* (*Conc. Vaur. a.* 1212); » id est propterea pax inter nos rupta erit.

DIPERTAGA. — Pro DIPTAGUS.

DIPLANGIUM. —Vas duplex; *vase de terre enfermé dans un vase de cuivre.* (Pr.)

DIPLE. — Signum in libris præsertim ecclesiasticis ad distinctionem oppositum; *signe formé de deux lignes, > ou <, en usage chez les copistes, pour signaler quelque passage important.*

DIPLOIDUS. — Duplicatus; *doublé, qui est double.*

DIPLOIS. — Læna duplicata; *surtout doublé.*

DIPLOMATARIUS.—Secundum Grævium, qui duplicem seu duplicatam chartam vendit, quali utebantur in diplomatibus, ut vinarius, olearius, librarius, pomarius, qui vinum, oleum, libros, poma vendit. *Diplomatarius imperii Gallici*, qui scribendis regum diplomatibus præfectus erat, idem q. *Comes notariorum.*

DIPLOYTUM. — Ut DIPLOIS.

DIPTAGUS. — Pro DIPTYCHA.

DIPTYCHA.—Tabellæ plicatiles, geminas se pandentes ac porrigentes; *tablettes doubles qui se pliaient, diptyque. Diptycha episcoporum*, in quibus sanctorum præsulum, vita functorum, qui Ecclesiam rexerant, nomina exarabantur, eorum præsertim qui aliqua vitæ sanctitate inclaruerant, quæ ad futurorum exemplum et meritorum memoriam inter Missarum solemnia publice recitabantur. *Diptycha vivorum*, in quibus exarabantur nomina Romani Pontificis, patriarcharum, episcoporum et eorum qui clero adscripti sunt; deinde imperatorum, augustarum et aliorum, dignitate conspicuorum, qui eo tempore vivebant; postremo plebs ipsa et populus recensebatur. *Diptycha mortuorum*, in quibus erant nomina eorum omnium qui in fide obdormierant, pro quibus Deum orabant, quorum nomina recitabantur, non tamen omnium, sed eorum quæ sacerdoti a diacono indicabantur. Vocabantur etiam *diptycha* quidam libri anniversarii, in quibus defunctorum qui pro animæ suæ remedio ecclesiis bona contulerunt, nomina describuntur, quæ vulgo *Obituaria* et *Necrologia* nuncupantur.

DIRARARE. — Rarum, tenuem facere. (Cœl. Aur.)

DIRATIONARE. — Ut DERATIONARE

DIRCITURA. — Præstatio, vectigal; *impôt, taxe.* (A. 1269.)

DIRECHURA. — Ead. notione. (A. 1269.)

DIRECTA. — Jus, ut DIRECTUM.

DIRECTANEUS. — Unico vocis tono, nulla modulatione dictus, aut pronuntiatus psalmus, hymnus, aut alius cantus ecclesiasticus. (Amal.)

DIRECTATICUM. — Jus quod quis habet in re aliqua, ut DIRECTUM.

DIRECTIM. — Directe. (*Script. rer. Fr.*)

DIRECTIO. — Jus, ut DIRECTUM. (*Conc. Narb. a.* 1054.)

DIRECTITAS. — Dominium seu jus domini in territorium, et census propter clientelam ex eo percipiendus; Gall. *domaine direct*; *Vid.* DOMINIUM. (A. 1489.)

DIRECTIVA LITTERA.— Epistola alicui inscripta: *lettre missive.*

DIRECTORIUM. — Abacus, ministerium, ubi reponuntur vasa ad convivia; *dressoir.* (*Chr. Becc.*)

DIRECTUM. — Rectum, jus; *droit, justice, ce qui est juste.* (Pass.) *Directum facere; faire droit.* (Marc.) *Ad directum habere*, in jus vocare, juri stare. (A. 1157.) — Jus quod quivis in re aliqua habet, quod sibi competit in suis bonis, reditus, præstatio, etc.; *droit que quelqu'un a sur quelque chose.* (A. 968.) — Actio qua quis rem contra jus ablatam repetit; *action judiciaire par laquelle on réclame une chose dont on a été injustement dépouillé.* (Rast.)

DIRECTURA. — Jus in re aliqua, ut DIRECTUM. (A. 1190.) — Terminorum directio; *redressement des limites.*

DIRECTUS. — « Gaviso autem domino, *directus* venit ad locum. » (Greg. Tur.) Phrasis Gallica: *Il vient droit au lieu.* — Ad rectum vocatus, emendatus; *corrigé, mis dans le droit chemin.* (A. 867.)

DIRICTURA. — Jus in re aliqua, ut DIRECTUM. (Ap. Mur.)

DIRIGERE. — Vox agrimensorum: *Dirigere limites*, restituere; *redresser les limites. Dirigere obviam*, obviam mittere; *envoyer au-devant.* (*Vet. cod.*)

DIRIGITUS. — Pro *directus.*

DIRIMARE. — Iisdem syllabis eodemque sono concludere; *rimer.* (Rol.)

DIRIMERE. — Diripere. (*Bart. Gl.*)

DIRIVATORIUM. — Pro *diribitorium.*

DIROCARE. — Diruere, destruere; *détruire, démolir.* (A. 1306.)

DIRODIMUS. — Pro DIRODINUS seu *diarhodinus*, roseus. (*A. SS.*)

DIRODINUS. — Roseus; *rose*

DIROGATORIUS. — Pro DEROGATORIUS.

DIROIARE. — A sulco disterminante recedere, ap. Italos. (A. 1196.)

DIROTANUS. — Idem. q. DIARHODINUS, roseus. (A. 893.)

DIRRUIMENTUM. — Ruina, demolitio. (A. 1358.)

DIRUMPERE. — Terram colere, arare; *travailler la terre, la labourer. Vid.* RUMPERE. (Sug.)

DIRUPARE. — Destruere, diruere; *démolir, abattre.* (A. 1128.)

DIRUPTATIO.—Destructio, eversio; *destruction, renversement.* (A. 1216.)

DIRUPTUS. — Proscissus, recens cultus; *labouré, travaillé depuis peu.* (A. 1434.)

DISADVOARE.— Factum improbare; *désavouer.* — A professione clientelari præstita recedere, ut DEADVOARE. (A. 1454.)

DISADVOCARE. — Inficiari, non agnosere; *désavouer.* (Rad. de Eng.)

DISÆQUARE — Æquare. (*Vit. S. Antid.*)

DISAFFORESTARE. — Forestam seu silvam in pascua, vel terram cultam convertere; *convertir une forêt en pâturage ou en terre labourable.*

DISAISIRE SE. — Possessionem dimittere; *se dessaisir. Vid.* DESAISIRE. (*Chartul. S. Vinc. Cenom.*)

DISAISISCERE. — Ead. notione. (*Concil. Illeb.*)

DISALLOCARE. — Non *allocare*, irritum habere, expensum improbare. *Vid.* ALLOCARE. (A. 1401.)

DISARMARE.— Exarmare, armis exuere; dicitur quoque de navibus quæ armamentis suis exuuntur; *désarmer.* (Pass.)

DISAVOVARE. — Ut DISADVOCARE.

DISAVRI. — Iidem q. OBRYZARII.

DISAXIRE.—Obsignationem solvere; *Vid.* SAXIMENTUM.

DISBANNIRE. — Disbandire, bannum revocare; *lever le ban.* (A. 1250.)

DISBENDARE. — Laxare, remittere; *débander.* (A. 1474.)

DISBONIARE.—*Bonnas* seu metas figere; *planter des bornes.*

DISBOSCATIO. — Exstirpatio bosci, seu silvæ conversio in terram cultam; *défrichement d'un bois ou sa mise en culture.* (Ap. Th. Bl.)

DISBOTARE.—A loco removere, disrumpere; *déboîter.* (A. 1466.)

DISBRIGARE. — Expedire, impedimentum removere; *dégager.*

DISBULLARE. — Idem quod DISSIGILLARE. (A. 1238.)

DISBURGESIARE. — Burgesiam, seu jus civitatis ejurare; *renoncer au droit de bourgeoisie.* (A. 1283.)

DISCALCIRE. — Discalceare; *déchausser.* (*Vet. Gl.*)

DISCALDATUS.— Refrigeratus; *refroidi.* (Mur.)

DISCALIGATUS.—Discalceatus; *déchaussé.* (Th. Walsing.)

DISCALZATUS. — A terra separatus; *isolé de la terre.* (*A. SS.*)

DISCANTUS. — Cantus ecclesiasticus quem vulgo falsum burdonem vocant; *faux-bourdon*; ol. *déchant.*

DISCAPILLARE. — Capillos avellere, radere, vel disjicere et miscere; *tondre, ou arracher, mêler les cheveux.* (*Lex Burg.*)

DISCAPIRE. — Dividere, distrahere, (A. 801.)

DISCARGA. — Acceptilatio; *décharge, libération.* (*Ch. Occit.*)

DISCARGARE. — Onus deponere, exonerare; *décharger.*

DISCARGATURA.—Exoneratio; *décharge.*

DISCARIATOR. — Exonerator; *déchargeur.*

DISCARICARE.—Idem quod DISCARGARE, de carro onus deponere; *décharger.*

DISCARIGARE. — Ead. notione.

DISCARIGATURA. — Ut DISCARGATURA.

DISCARRARE. — Ut DISCARGARE.

DISCATENARE. — Juncta disjungere; *séparer, disjoindre.*

DISCAVALCATUS. — Ex equite pedes factus; *démonté, de cavalier devenu piéton.* (*Regim. Pad.*)

DISCAZERNATUS. — Disjunctus; *séparé, disjoint.* (A. 1401.)

DISCEDERE. — Pro *decedere*, mori; *mourir, trépasser.* (Fredeg.)

DISCENS. — Discipulus; *disciple.*

DISCENTIA. — Discendi actus; *action d'apprendre.* (Tert.)

DISCERE. — Docere; *enseigner.* (*A. SS.*)

DISCEREVRA. — Laceratio; *déchirure.* (A. 1270.)

DISCERNENTES.— Sectarii quidam. (*Lex Wis.*)

DISCERNERE. — Decernere, statuere; *arrêter, résoudre*: ol. *discerner.* (A. 1334.)

DISCERTATIO. — Contentio, controversia; *dispute, discussion.*

DISCESSOR. — Decessor, prædecessor, vel certe, qui decessit, et obiit. (*Can. Hib.*)

DISCESSUS.— Obitus; *décès.* (*Gest. Dag.*)

DISCHADERNARE.— Dissolvere, disjungere; *disjoindre, séparer.* (A. 1327.)

DISCHARGIA. — Acceptilatio, liberatio; *décharge.* (Rym.)

DISCHARGIARE. — Exonerare; *décharger.*

DISCHARGIUM. — Ut DISCHARGIA.

DISCHARIATOR.— Idem q. DISCARIATOR

DISCIFER. — Senescallus, dapifer; *maître d'hôtel.* (*Vet. Gl.*)

DISCINCTA. — Vestis absque cingulo diffibulata, suprema nempe, et quæ aliis superinduitur. (*A. SS.*)

DISCINCTATUS.—*Discincta* indutus. *Vid* DISCINCTA. (*A. SS.*)

DISCINGERE.—Dirimere, decidere lites; *terminer les procès.* (*Vet. insc.*) — Cingulo magistratus exuere, degradare; *dégrader un magistrat.* (*Synod. epist. pseud. Synod. Sardicens.*)

DISCINGULARE. — Sellam et sarcinam removere; *desseller.*

DISCINTUS. — Cingulo exutus. (*Vet. Gl.*)

DISCIPLINA. — Apud monachos est flagellatio, interdum virgæ ipsæ quibus flagellantur; *la discipline et l'instrument qui sert à la donner. Disciplina* crebro etiam pro flagellatione, vel alia pœna, quæ ex decreto judicis infligitur, usurpatur in leg. Wisig.; *fouet.*—Prudentia; *sagesse, prévoyance.* (Sid.) —Præscriptio, jussus; *ordre, commandement.* (A. 960.)

DISCIPLINABILIS. — Docilis; *disciplinable, docile.*

DISCIPLINALIS. — Ead. notione.

DISCIPLINALITER. — Ex disciplina. (J. Sar.) *Disciplinaliter corrigere* dicuntur sacerdotes qui pœnitentes quosdam gravioribus delictis obnoxios flagellabant.

DISCIPLINARE. — Castigare, corrigere, virgis cædere; *donner la discipline, fouetter.*

DISCIPLINARIUS. — *Disciplinaria scien-*

tia. mathesis, mathematica. (*Goclen. Lexic*)

DISCIPLINARIE. — Flagellando; *en fouettant*. (A. 1248.)

DISCIPLINATIO. — Flagellatio; *flagellation*, *fouet*. (Mad.)

DISCIPLINATUS. — Moribus bonis disciplinæ beneficio præditus; *bien élevé*, *qui a reçu de bons principes*. (Tert.) — « Rector hospitalis *disciplinatorum* (*A. SS.*); » ex eo sic dictum quod pauperes in eo instruerentur.

DISCIPULARE. — Edocere; *instruire*. (Isid.)

DISCIPULATUS. — Officium, ministerium; *office*, *fonction*. (*Chr. S. Mich. Vird.*) — Disciplina, institutio. (*A. SS.*)

DISCIPULUS. — Minister, cui aliquod officium commissum est: *serviteur*, *agent*, *celui qui a une fonction à remplir*. (A. 1336)

DISCIRCULARE. — A circuli rotunditate semovere. (W. Brit.)

DISCLAMARE. — A clamatione seu actione sua desistere; *se désister de sa demande*; ol. *disclaimer*. *Vid*. Clamare.

DISCLAUDERE — Quod clausum est aperire; *ouvrir*.

DISCLAUSUS. — Minime clausus; *non fermé*; ol. *desclos*.

DISCLEDARE. — Cledas seu crates tollere; *enlever les barrières*, *les claies*. *Vid*. Cledare.

DISCLUSUM.—Divisum, dimotum. (Pap.)

DISCOFERA. — In monasteriis sanctimonialium, ministra mensarum quæ *discos* fert; *sœur chargée du service de la table*. (S. Cæs.)

DISCOLOR. -- Decolor; *décoloré*, *terni*. (*Vet. Gl.*

DISCOLARE. — Effluere, dimanare; *découler*. (A. 1180.)

DISCOLATUS. — *Ager discolatus*, non cultus, qui cultorem non habet; *terre qui n'est pas cultivée*. (Pap.)

DISCOMBRARE. — *Combros*, seu arbores concisas et viam occludentes auferre; *désencombrer un chemin*, *enlever les arbres abattus qui l'obstruent*.

DISCOMMUNICANTES. — Qui cum cæteris fidelibus non communicant, nec oblationes una cum iis afferunt. (*Conc. Arel.* II.)

DISCOMPUTARE. — Subducere, detrahere; *décompter*. (A. 1293.

DISCONCILIATI. — Discordes, dissidentes; *dissidents*.

DISCONFECTURA. — Clades; *défaite*, *déconfiture*. (Gauter.)

DISCONFICERE. — Hostes conficere, debellare, prosternere; *vaincre*, *terrasser*, *déconfire les ennemis*. (Gauter.)

DISCONFICTA. — Prostratio, confectio hostis; *action de battre l'ennemi*; ol. *déconfiture*. (*Mem. potest. reg.*)

DISCONFICTUS. — Ut *disconfectus*, prostratus; *terrassé*; ol. *déconfit*.

DISCONSOLATUS. — Carens solatio; *qui n'a pas de consolation*, *de soulagement*. (*A. SS.*)

DISCONSUTUS. — Dissutus; *décousu*. « Cappas *disconsutas*, » in quodam instrumento, antrorsum apertas scriptor quidam interpretatur

DISCONTINUATIO. — Cessatio; *discontinuation*. (A. 1343.)

DISCOOPERATORES. — Pro *discoopertores*, exploratores; *éclaireurs*, *qui vont à la découverte*.

DISCOOPERIRE. — Detegere; *découvrir*, *ôter ce qui couvre*. (Blom.) — Explorare; *apercevoir*, *découvrir*. (A. 1266.) *Discooperire parem suum*, conscium prodere, indicare. (A. 865.)

DISCOOPERTUS.—*Discoopertus ager*, incultus; *terre non cultivée*. (A. 865.)

DISCOPARE. — Dividere; *couper*. (A. 832.)

DISCOPHORUS. — Ut Discifer.

DISCOPULARE. — Canum venaticorum copulas solvere, ut in prædam irruant; *découpler les chiens*. *Vid*. Cupla.

DISCORDATOR. — Discors; *qui est en désaccord*. (B. de Amor.)

DISCORPORATUS. — Dissolutus; *séparé*, *dissous*. (Rym.)

DISCORTURARE. — Dissuere; *découdre*. (A. 1507.)

DISCRASIA. — Intemperies, a Gr. δυσκρασία: « *Discrasia* stomachi statim evomere cogebatur. » (*A. SS.*)

DISCRASIS. — Ead. notione.

DISCREDERE. — Ut Decredere.

DISCREPANS. — Remotus, sejunctus; *séparé*, *disjoint*. (*Bart. Gl.*)

DISCRESCERE. — Pro Decrescere.

DISCRETÆ. — In monasteriis sanctimonialium, quibus rerum secretiorum incumbit cura, quæ ad secretiora consilia admittuntur.

DISCRETIO. — Titulus honorarius, quo nonnunquam appellati sunt episcopi, interdum etiam laici nobiles. — Dijudicatio, judicium, ætas matura; *discrétion*. (A. 1308.) *Ad discretionem vivere* dicuntur milites qui sine ulla symbola pro libidine vivunt apud hospites suos; *vivre à discrétion*. (Mur.) *Dare se a discretione*, victori se permittere, nulla proposita conditione; *se rendre à discrétion*.

DISCRETOR. — Scrutator, censor, qui *discernit*. (*Vet. Gl.*)

DISCRETUS. — Officialis civitatis Divionensis, forte idem qui magistratus vulgo *scabinus*; nisi sit, qui majori et juratis est a consiliis.

DISCRIMINARE. — Periclitari, in discrimen venire; *risquer*, *tenter*. (*A. SS.*)

DISCRIMINOSUS. — Periculosus; *dangereux*. (*A. SS.*)

DISCUBITO. — Lectus puerperæ, cui præsidebant Parcæ; *lit d'accouchée*.

DISCUBIUM.—F. cubiculum, ubi *discubatur*: « Sicut mecum in tuo *discubio* contulisti. Expertus loquor, audisse contigit, nam non crederem. » (Hug. Ling. episc.)

DISCULPARE. — Culpam amovere; *disculper*, *justifier*. (*A. SS.*)

DISCULSUS. — Pro *divulsus*, vel *discussus*. (*A. SS.*)

DISCULUS. — Ab Ital. *discolo*, improbus, effrenatus. (Mur.)

DISCUMFICERE. — Idem q. Disconficere.

DISCUPERE. — Malum, perniciem alicui cupere; *souhaiter du mal à quelqu'un*, *désirer sa perte*.

DISCUPTIVUS. — *Discuptivum digestionum*, in ch. a. 1422, idem videtur atque contrarium digestioni, quod eam impedit, et cruditatis causa est in stomacho.

DISCURIA. — Pro *Disuria* aut *Dysouria* a Gr. δυσουρία, difficilis urinæ excretio.

DISCURRERE.—In usu esse; *avoir cours*, *courir*. (A. 1155.) *Discurrere* dicuntur *missi dominici* qui mittuntur in provincias, qui inde passim *missi discurrentes* appellantur.

DISCURSIO. — Sermocinatio; *conversation*, *causerie*. (Lact.)

DISCURSORES. — Idem qui *missi discurrentes*. *Vid*. Discurrere.

DISCURSUS. — Sermocinatio, verbositas; *discours*. (C M.)—Iter; *chemin*, *route*, *tournée*. (Senat.) — Cursus; *cours*, *en parlant d'une rivière*. (*St. Mut.*) — Excursio; *expédition*, *excursion*. (A. 1390.)

DISCURVUS. — Distortus; *de travers*. (*A. SS.*)

DISCUS. — Mensa, mensa scribarum et notariorum, tabula ubi merces venales exponuntur, cibus qui in mensa apponitur; *table à manger*, *bureau*, *table sur laquelle on étale les marchandises*, *aliments servis sur la table*. (Pass.)

DISCUSSIO. — Inspectio; *vérification*, *inspection*.

DISCUSSORES. — Dicti cognitores et disceptatores rerum fiscalium ab aliis tractatarum, seu qui in provincias extra ordinem mittebantur, examinaturi et inquisituri quid tributorum nomine exactum esset, quid in reliquis resideret, quique adeo provinciales ad reliquorum solutionem cogerent; *vérificateurs*, *contrôleurs des finances*. (*Cod. Th.*) *Discussores juramenti*, qui a principe in provincias mittuntur, ad excipienda subditorum fidelitatis sacramenta, cum de novo ad regale fastigium evehitur; *commissaires chargés de parcourir les provinces à l'avénement d'un nouveau roi*, *pour recevoir les serments de fidélité*. (*Lex Wis.*)

DISDAMPNIFICARE. — Damnum reparare; *dédommager*. (A. 1342.)

DISERTARE. -- Disertum efficere. (Ach., *Spic*)

DISERTARI.— Disertum velle videri. (*A. SS.*)

DISERTIA.—Ut Disertitudo.

DISERTITUDO.—Eloquentia, scientia; *éloquence*, *faconde*. (Hier.)

DISFACERE —Pro Diffacere.

DISFALCARE.—Pro Difalcare.

DISFASCIARE.—Solvere *fasciam* seu tæniam circumligatam; *rompre le lien*, *détacher*. (*A. SS.*)

DISFERRIARE.—Ferrum seu vincula demere, compedes solvere; *briser les fers*, *déferrer*. (*St. Mart. Reg.*)

DISFIDARE.—Ut Diffidare.

DISFIDIARE —Ead. notione.

DISFORCIATIO —Ut Deforciatio.

DISFOEDERATUS.—Fœdere solutus; *qui a rompu l'alliance*.

DISFORTIARE.—Ut Difortiare.

DISGAGIARE.—Ut Deguadiare.

DISGLACIARE. — Regelari, solvi. (A. 1168.)

DISGLUTINARE. — Disjungere, gluten dissolvere; *détacher*, *séparer*, *disjoindre*. (Hor.)

DISGNUM.—Signum, nota; *marque*, *signe*. (*St. Florent.*)

DISGOLARE.— Italis, effluere, distillare; *écouler*.

DISGOLATORIUM. — Alveus quo aqua diffluere potest; *conduit par lequel l'eau peut s'écouler*. (*St. Verc.*)

DISGOMBERARE. — Italis *disgombrare*, purgare, mundare; *nettoyer*, *débarrasser*, *purifier*. (Ap. Mur.)

DISGOMBRARE. —Liberare, quodvis impedimentum amovere; *débarrasser*, *faire disparaître quelque empêchement*. (Bar.)

DISGRACIATUS. — Infelix; *malheureux*, *disgracié*. (Barel.)

DISGRATIA.— Offensio, infortunium, ex Gallico *disgrâce*.—Morbus, infirmitas; *maladie*, *infirmité*. (A. 1252.)

DISGREGARE. — Disjungere, dissolvere; *séparer*, *disjoindre*. (M. Cap.)

DISGREGUS. — Multiformis, varius; *différent*, *dissemblable*. (Id.)

DISGRESSARI.— Pro *digredi*. (Anon. de Insul.)

DISGRESSIO. — Titulus honorarius, quo Innocentius Papa compellat archiepiscopum Armachanum, et episcopum Silvanectensem in rescripto pro canonizatione S. Edmundi Cantuar. arch.

DISGUAGIARE. -Ut Disgagiare.

DISGUARNIMENTUM. — Omne id quo urbs vel castrum nudari potest. (A. 1231.)

DISGUARNIRE. — *Disguarnire oppidum*, munitiones illius destruere; *démanteler une place*, *lui enlever ses moyens de défense*. (A. 1307.)

DISHÆREDITARE.—Ut Dehæreditare.

DISHONOR.— Vituperium, dedecus; *déshonneur*.

DISHONORARE.—Ut Dehonorare.

DISIS.—Occasus solis; *coucher du soleil* (Leib.)

DISISIO.—Divisio; *division*. (Ugh.)

DISLAUDARE.— Dissuadere; *détourner*, *déconseiller*. (God.)

DISLIGARE.—Solvere vincula, solutione se liberare; *détacher*, *payer*. (A. 1287.)

DISLIGATIOR.—*Disligatior vita*, dissolutior; *vie relâchée*, *dissolue*. (Bal., *Cap.*)

DISLOCARE.—Loco et sede movere; *mouvoir de place*, *disloquer* (*en parlant des os*). (*A. SS.*) — A locatione resilire; *résilier un bail*. (A. 1341.)

DISLOGIARE.—Loco vel domo decedere; *déloger*. (A. 1399.)

DISLOQUARE.— A locatione resilire, ut Dislocare.

DISLOQUI. — Incogitanter, imprudenter et inepte loqui, et fabulari; *parler étourdiment, sottement.* (Eckm.)

DISMAGIUM.—Ut Dimagium.

DISMANARE.—Domo extrahere seu inquietare. (*For. vet.*)

DISMANTA. — Nomen injurium forte a Græco μάντις, hariolus, et δὶς, quasi bis hariolus. (Mur.)

DISMANTIRE. — Mendacii arguere; *démentir.* (A. 1360.)

DISMANUARE.—Ut Dismanare.

DISMASATUS. — Ager in quo nullum exstructum est ædificium; *terre sur laquelle on n'a élevé aucune construction.*

DISMEMBRARE.—Ut Demembrare.

DISMEMBRATOR.—Expilator, distractor bonorum. (Cæs. Heist.) *Vid.* Demembrare.

DISMENTIRI.—Ut Dimentiri.

DISMILITARE.—A militia removere, degradare, proprie ordinem militarem auferre; *dégrader de la chevalerie.* (Pasch. I PP.)

DISMONTARE. — Ex equo descendere; *descendre de cheval.* (A. 1320.)

DISMUNDIARE.— *Mundium* seu tutelam puellæ abdicare et marito permittere; *renoncer à la tutelle d'une jeune fille et la confier à un mari.* (A. 1248.)

DISMUNTARE.—Ead. notione.

DISNARE.—(Verb.) Prandere; *dîner;* ol. *disner.* (Pass.)—(Subs.) Procuratio, pastus, prandium; *dîner.* (Pass.)

DISNARIUM.—Idem q. Dignerium.

DISNODARE. — Discedere, disjungi. (*A. SS.*)

DISOMUM. — Sepulcrum capiens corpora duo; *tombeau à deux cadavres.*

DISORDONARE.—Statutum revocare; *révoquer un arrêté, contremander.* (*Cap. Car. C.*)

DISORS.—*Vid.* Dissortes.

DISPACATUS.—Iratus, minime pacatus; *irrité, furieux.* (*Conc. Hisp.*)

DISPACKARE.—Fascem solvere; *dépaqueter.* (Rym.)

DISPAGATIO.—Pro Disparagatio.

DISPALARE. — Disjungere; *disjoindre, diviser.*

DISPARAGAMENTUM. — Ut Disparagatio.

DISPARAGARE. — Dispari matrimonio jungere; *mésallier, marier quelqu'un à une personne d'inégale condition;* ol. *déparager.* (Pass.)

DISPARAGATIO.—Disparitas matrimonii; *mésalliance.*

DISPARAGIARE.—Idem q. Disparagare.

DISPARARE.—Ornatu spoliare, Gall. *déparer,* quod de templis præsertim dici solet. —Idem q. Disparagare. — Laxare, remittere; *lâcher, laisser aller.*

DISPARASCERE.— Disparem esse et dissimilem; *être dissemblable.* (M. Cap.)

DISPARATIO.—Ut Disparagatio.

DISPARATUS.—Dispari matrimonio junctus; *mésallié. Vid.* Disparagare.—Distans, separatus; *éloigné, séparé.* (A. 974.

DISPARE. — Inæqualiter; *inégalement* (*A. SS.*)

DISPARERE.— Evadere, fugere, cessare, desinere; *disparaître.* (*Annal. Bertin.*)

DISPARIARE.—Ut Disparagare.

DISPARILIARE.—Distribuere. (*Vet. Gl.*)

DISPARILITAS.—Disparitas; *différence, dissemblance.* (Salv.)

DISPASILIRE.—Ut Dispariliare.

DISPATRIARE.—De patria exire, peregre proficisci. (A. 1195.)

DISPAVIMENTARE.—Pavimentum refodere; *dépaver.* (A. 1410.)

DISPECTUS.—Ut Despectus.

DISPENDERE.— Expendere, dilapidare; *dépenser.* (*Cap. C. C.*)

DISPENDIUM.—Compendio contrarium, diverticulum, circuitus, ambages; *détour.* (Mur.) — Expensa, sumptus, ut Dispensa. (S. VIII.)

DISPENNUM.—Pro Dispendium.

DISPENSA. — Expensi ratio, sumptus; *frais, dépense.* (Pass.) —Penaria, promptuarium; *dépense, lieu où l'on dépose les provisions, office.* (Pass.)— Obsonium monachi; *pitance.* (Guid. *Dis. fars.*)

DISPENSABILIS.—Ad *dispensam,* f. cœnaculum aulicorum pertinens. (*Ch. Henr. reg. Angl.*)

DISPENSARE.—Expendere; *dépenser.* (W. Brit.)

DISPENSARIUS.—Idem q. Dispensator.

DISPENSATIO. — Dei dispositio et providentia, qua vocare gentes ad verum Dei cultum, et universum humanum genus per incarnationem, nativitatem, mortem et resurrectionem Christi salvum præstare decrevit. Hanc dispositionem per excellentiam SS. Patres οἰκονομίαν simpliciter vocant, quidam ex Latinis *dispensationem.*—Provida juris communis relaxatio; *dispense.* (Vox juris canonici peritis nota.)

DISPENSATIVUS. — Qui remitti et relaxari potest. (B. de Amor.)

DISPENSATOR.— Qui expensa et accepta compensat et impendit; *économe, régisseur.* (*Vet. Gl.*) *Dispensator* dictus, qui in palatiis regum aut principum œconomus, major domus; *maître d'hôtel.*

DISPENSATORIE.—Ut prudenter *dispensatorem* seu œconomum decet. (*Script. rer. Fr.*)

DISPENSATORIUM.—Canalis, quo aqua *dispensatur* et distribuitur; *conduit, tuyau.* (A. 1229.)

DISPENSATORIUS. — *Dispensatoria camera,* penaria, ut Dispensa. (*Chr. S. Trud.*)

DISPENSATRIX.— Procuratrix, quæ dispensat, disponit, ordinat, distribuit; *gouvernante, intendante.*

DISPENSIO.—Ut Dispensa, sumptus, impensa; *dépense.*

DISPERGAMENTUM.— Idem q. Disparagatio.

DISPERSIO. — *Dispersionis apostolorum festum,* quatuordecima seu sæpius quindecima dies mensis Julii, *le 14 et le plus ordinairement le 15 juillet.*

DISPERSONARE. — Injuria afficere, verbis injuriosis dehonestare; *insulter, couvrir d'injures.* (*Ch. Scot.*)

DISPICARE. — Rumpere, frangere; *rompre, briser.* (Pap.)

DISPICULARE.—Sagittare; *lancer des flèches.* (Pap.)

DISPIGNORARE.—Idem q. Disvadiare.

DISPISCARI.—Contra jus et fas piscari in aliorum vivariis; *pêcher dans les viviers d'autrui.* (*Ch. Hisp.*)

DISPLACENTIA.— Molestia, offensa; *déplaisance, déplaisir.* (Rym.)

DISPLANARE.— Evertere, solo æquare; *raser.* (Steph. de Ins.)

DISPLANS. — Deplantatus; *arraché.* (*Ch. Angl.*)

DISPLICARE.—Explicare, expandere; *déplier.* (Ber. Mon.)

DISPLICENTER. — Ægre; *d'une manière pénible.*

DISPLICENTIA. — Dissidium, controversia; *désunion, dissentiment, désaccord.* — (A. 1482.)—Molestia, ut Displacentia. (Ap. Rym.)

DISPLICIBILIS.—Displicens; *déplaisant.*

DISPLICITUS. — Molestia, offensa, ut Displacentia. (A. 1461.)

DISPLOIS.—Ut Diplois.

DISPOLIARE. —Spoliare, ut Despoliare.

DISPOLIUM.—Spolium; *dépouille* (A 834.)

DISPORTUS.— Oblectamentum; *divertissement;* ol. *déport.*

DISPOSITIO. — Magistratus, administratio, hinc formula frequens in Notitia imperii et alibi: « Sub *dispositione* viri illustris præfecti prætorio, » etc.— Urbis, templi situs, structuræ elegantia. (Alyp.)—Dispensatio, arbitrium, potestas, « Ad *dispositionem* episcopi; » id est arbitrium. (A. 879.)— Expositio, commentarius: « *Dispositio* Isaiæ prophetæ. » (A. 960.)

DISPOSITIVE. — Animum, voluntatem, desiderium significando. (A. 1378.)

DISPOSITUM. — Animi decretum, statutum, consilium, arbitrium; *dessein, intention, disposition.* (*Lex Wis.*) — Expositio, commentarius; *commentaire, exposé.* (*Test. Heccard. com. August.*)— Dispositio, regula, lex; *disposition, loi, règle.* (A. 1110.)—Pro *depositum,* nisi ita legend. (A. 923.)

DISPOSITUS.—Pro Despotus, q. *Vid.* (A. 1400.)

DISPOSSIDERE. — Rei possessione aliquem depellere, deturbare; *déposséder;* ol. *despoitir.* (*G. Chr.*)

DISPOTESTARE.—Ead. notione. (A. 876.)

DISPROPORTIONARE. — Proportionem non servare; *disproportionner.* (Leon.)

DISPUDITUM. — « Puduit, rubor fuit. » (Pap.)

DISPUNCTOR.—Qui militibus dona erogat. (Isid.)— Judex, qui inquirit, judicat. (Tert.)

DISPUNCTUARE.— Dispungere, delere; *effacer, détruire;* ol. *despoinctier.* (Pass.)— Licentiam abeundi dare; *licencier, congédier.* (A. 1485.)

DISPUNGERE.— Donare; *gratifier.* (Isid.)

DIPUTARE. — Asserere; *prétendre.* (W. Brit.)—Inquirere; *rechercher.* (Pet. Dam.)

DISPUTATIO. — Collatio monachorum: « Tertia vero hora diei post lectionis *disputationem.* » (*Vit. S. Gerem. abb. Flav.*) Id est post collationem de lectione.

DISPUTATORIUS. — Ad disputationem elucidandam pertinens. (A. 825.

DISPUTULA.— Quæstio, disceptatio; *débat, contestation.* (*Ann. Mut.*)

DISRAINNIARE.—Rationibus sibi vindicare, ut Derationare.

DISRATIFICARE. — Improbare; *désapprouver.* (A. 1340.)

DISRATIONARE.—Ut Derationare.

DISRATIONARIUS. — *Disrationarius servus,* qui per judicium et ex rationibus approbatis alicui vindicatur et asseritur. (A. 1129.)

DISRECITARE. — De aliquo detrahere. (Bald.)

DISRIGERE.—Pro Dirigere, consilio juvare. (A. 844.)

DISRIVARE.—*Disrivare lacrymas,* fundere: *pleurer.* (*A. SS.*)

DISROBARE. — Idem q. Derobare.

DISRUMPERE. — Interlucare silvas et in culturam redigere; *éclaircir les bois et les mettre en culture.*

DISSAGIRE. — Possessione deturbare; *dépouiller quelqu'un d'une chose;* ol. *dissaisir.*

DISSAISIARE. —Ead. notione.

DISSAISITOR. — Qui dejicit a possessione; *celui qui dépouille quelqu'un d'une chose, usurpateur.*

DISSARIRE. — Pro Dissagire.

DISSARRARE. — Laxare, remittere; *lâcher, laisser aller.* (A. 1461.)

DISSASIARE. — Ut Dissagire.

DISSASIRE. — Ead. notione. *Dissasire de sacramento vassallum,* sacramento quod domino suo præstitit absolvere; *délier un vassal du serment de fidélité qu'il a prêté à son seigneur.* (A. 1209.)

DISSAZIRE. — Ut Dissasire.

DISSECTATIO. — Dissensio, dissidium; *discussion, dissentiment, désaccord.*

DISSEISIARE. — Ut Dissagire.

DISSELLARE. — Sella exuere; *desseller.* (*Vet. Gl.*)

DISSELLATUS. — *Dissellati equi,* sella exuti; *chevaux dessellés.*

DISSENSUS. — *Dissensus matrimonii,* ipsius rescissio; *dissolution du mariage.*

DISSENTERICUS MORBUS. — Dyssenteria, intestinorum tormina; *dyssenterie.*

DISSEPARE. — « Culturam ... sicut se *dissepat,* de feodo, de esqueto. » (A. 1215.) Id est, ut videtur, prout jacet et distenditur.

DISSEQUI. — Assequi, obtinere; *atteindre, obtenir.* (A. 1120.)

DISSERARE. — Aperire; *ouvrir.* (*A. SS.*)

DISSERE. — Pro *dicere.*

DISSERTOR. — Interpres, commentator; *commentateur, glossateur.*

DISSESIARE. — Ut Dissasire.

DISSESIRE. — Idem q. Dissagire.

DISSESSUS. — Ut Discessus.

DISSICIO. — Pro *disseco.*

DISSIDO. — Pro *dissideo.*

DISSIGILLARE. — Diversis modis si-

gillare vel sigillum removere. (Ugut.)

DISSIGNARE. — Pro DISSAISIRE, seu extra *saisinam* ponere nisi mendum subsit. — Signum sive sigillum dissolvere; *rompre le sceau, ouvrir.*

DISSIGNITOR. — Solutor signaculi; *celui qui rompt le sceau.* (S. Aug.)

DISSIMULATIVE. — Dissimulanter. (A. 1379.)

DISSIMULOR. — Blandior. (*Vet. Gl.*)

DISSIPARE. — F. frangere, rumpere ap. Mur. (A. 1081.)

DISSIPATUS. — Dignitas in imperio Constantinopolitano. — Pravus. (*A. SS.*)

DISSIPERE. — Pro *desipere*, insipienter agere. (Pez.)

DISSIRE. — Desuere. (*Vet. Gl.*)

DISSITUDO. — Distantia, intervallum: *intervalle, distance.* (Bald.)

DISSOCIANTIA. — Discordia, jurgium; *discussion, débat, contestation.* (*Mon. Angl.*)

DISSOLARE. — Dissipare. (*Vet. Gl.*)

DISSOLATUS. — Pro *desolatus.* (A. 1331.)

DISSOLESCERE. — « *Commencer à désaccoutumer.* » (*Vet. Gl.*)

DISSOLOGIA. — Duplex locutio. (*Vet. Gl.*) A Mabillonio discordia interpretatur in Vita S. Wilfridi ap. Frideg.

DISSOLUTIO. — Solutio: « De *dissolutione* trossæ in marcheio. » (*Ch. Angl.*)

DISSORTIUM. — Dissidium. (*Vet. Gl.*)

DISSULLARE. — Ut DISSOLVERE. (*St. Mass.*)

DISSULTORES. — Eidem videntur qui *desultores*, scilicet qui de equo in equum transiliunt. (*Vet. Gl.*)

DISSUM. — Simplex, integrum, sincerum. (*Vet. Gl.*)

DISSUPITARE. — Sauciatis adhibere fomenta, curare; *soigner, panser des blessés.* (A. 1334.)

DISSUPITATIO. — Sauciatorum curatio; *action de soigner les blessés.* (A. 1334.)

DISSUTURA. — Fissus, fissura; *fente.*

DISTABESCERE. — Pro *tabescere.* (*A. SS.*)

DISTACIAVARE. — Pro DISRATIONARE.

DISTAIN. — Ut DISTEIN.

DISTAMEN. — Dissidium; *désaccord.* (*A. SS.*)

DISTANTER. — Procul; *au loin.* (*A. SS.*)

DISTEIN. — Præfectus, præpositus, œconomus, censor, arbitrarius. (Boxh.)

DITELATUS. — *Equus ditelatus*, e carro sublatus; *cheval dételé.*

DISTEMPERAMENTUM. — Apud medicos pro prava corporis habitudine sumitur.

DISTEMPERANTIA. — Ead. notione. — Intemperantia linguæ seu nimia loquacitas. (*Test. Greg. IX PP.*)

DISTEMPERARE. — Diluere, macerare, liquare; *détremper.*

DISTEMPERATUS. — Male temperatus, immoderatus; *déréglé, immodéré;* ol. *désatrempé.* « Aura *distemperata;* » *air malsain.* — Maceratus, dilutus; *détrempé.* (Al. Iat.)

DISTENCIO. — Contentio, lis; *dispute, procès.*

DISTENDERE. — Laxare, remittere; *détendre.* (A. 1454.) — Explicare, expendere; *dérouler, déplier.* (A. 1349.)

DISTERMINARE. — Perdere; *détruire.* (Bart.)

DISTERMINIUM. — Spatium temporis, mora interposita. (*A. SS.*)

DISTICA. — Jurisdictio vel multa judiciaria. (A. 951.)

DISTIDIARE. — Mendum pro DIFFIDARE, bellum indicere. (Mart.)

DISTINA. — Diastema unius temporis quantum in sonis spatium facit pyrrichius vel majus hemitonium. (Cal.)

DISTINARE. — « Repellere, » sed destinare est deputare. (Mag.)

DISTINCTIO. — Comma quo sensus distinguitur; *signe de ponctuation, virgule.*

DISTOLLERE. — Corrumpere, depravare; *pervertir, débaucher.* (Burch.)

DISTORNARE. — Divertere; *détourner.*

DISTORTOR. — Qui distorquet, tortor; *celui qui met à la torture, questionnaire.*

DISTORTUS. — Divortium, perversio. (*Vet. Gl.*)

DISTRACTARE. — Distrahere. (*Vet. Gl.*)

DISTRACTIO. — Venditio vel divortium apud jurisconsultos. — Interversio, conturbatio cum res pupilli avertitur vel aufertur.

DISTRACTOR. — Venditor; *vendeur. Argenti distractor*, nummularius; *banquier.*

DISTRACTUS. — Pro DISTRICTUS, territorium. — Jurisconsultis contractus rescissio; *annulation d'un contrat.*

DISTRAHERE. — Vendere; *vendre.*

DISTRARIUS. — Idem q. DEXTRARIUS, equus major et cataphractus.

DISTRATUM. — Opus plumarium, *Vid.* PLUMARIUM.

DISTRATUS EQUUS. — Cui *stratura* tollitur seu sella. (*Vit. S. Guthb.*)

DISTRIBUTARIUS. — *Distributarius capellanus*, cujus beneficium in quotidianis distributionibus positum est. (Leo X PP.)

DISTRIBUTIO. — Exactio, nisi legendum redhibitio. (A. 844.)

DISTRIBUTOR. — Executor testamentarius. (*Vet. Ch.* ap. Ughel.)

DISTRICTETUS. — Territorium, ut DISTRICTUS. (*Capit. gener. S. Vict. Mass.*)

DISTRICTIBILIS. — Qui intra *districtum* alicujus domini habitat, subditus; *vassal, tenancier, justiciable.* (A. 1315.)

DISTRICTIO. — Severitas vel disciplina exacte servata. (Hincm.) — Judicium; *jugement, sentence.* (A. 797.) *Districtio carcerandi*, qua sons mittitur in carcerem. (A. 813.) *Districtio episcopi*, episcopi judicialis animadversio, castigatio. (Baluz., *Capit.*) — Pœna, multa a judice imposita; *peine, punition, amende.* (Senat.) *Mitti in districtionem*, multa puniri. (*Lex Long.*) *Districtiones facere super homines suos*, judicium exercere. (Rog. Hov.) *Districtio monasterialis*, pœna quæ monachis delinquentibus infligitur. (Cæsar. Arel.) — Vadium, pignus, sed illud præsertim quod judicio interposito, aut ex lege capitur; *gage, nantissement.* (Pass.) — Gravamen, vexatio. pignorum captio;

vexation, saisie. (A. 938.) — Justitiæ exercendæ facultas, ut DISTRICTUS. (A. 1124.)

DISTRICTUALIS. — Idem q. DISTRICTIBILIS. (A. 1292.)

DISTRICTUM. — Via stricta, claustra, montium fauces; *défilé, gorge, passage étroit;* ol. *distroit.* (Pass.) *Districtum fluvii*, locus ubi fluvius trajicitur, seu vectigal quod a trajicientibus solvitur. (A. 1374.)

DISTRICTURA. — Coarctatura seu angustia rei alicujus; *étrécissement.* (*A. SS.*)

DISTRICTUS. — (Subst.) Multa judiciaria seu potius tributum, pensitatio; *amende, punition pécuniaire, ou taxe, tribut.* (A. 1216.) — Domus scabinorum; *maison commune.* (Corn. Zanfl.) — Territorium feudi, seu tractus in quo dominus vassallos et tenentes *distringere* potest; *étendue d'une juridiction ressort;* ol. *destroit, distrait.* (Pass.) — Justitiæ exercendæ facultas; *droit de justice.* (Pass.) — (Adj.) Severus; *strict, sévère: Districtus defensor, districta vindicta, districtum jejunium*, etc. (Pass.) — Indictus; *fixé; districtus dies judicii.* (Greg. M.)

DISTRIGARE, — Molestia, lite et quovis impedimento liberare. (A. 1389.)

DISTRIGLARE. — Lacerare. (*Vet. Gl.*)

DISTRIMA. — *Distrima navetæ*, napi granum contusum. (A. 1349.)

DISTRINGERE. — Cum severitate punire, coercere, animadvertere; *punir, châtier, réprimer;* ol. *destraindre.* (Pass.) — Cogere, compellere ad aliquid faciendum; *contraindre, forcer.* (Pass.) — Judicio ac sententia litem dirimere, multa in male litigantem irrogata; *terminer un procès en rendant un jugement.* (Senat.) — Pignus capere; *exiger un gage.* (Pass.)

DISTRINGIBILIS. — *Terra distringibilis*, cujus fructus saisiri possunt; *terre dont les produits sont saisissables;* ol. *destreignables.* (*Leg. Burg. Scot.*)

DISTROPIRE. — Militare, Gal. *estropier.* (*Chron. Mss.*)

DISTROUSSARE. — Ut DETROUSSARE.

DISTULA. — Forfex. (*Vet. Gl.*)

DISTULERARE. — Differre, prolatare; *remettre, ajourner, différer.* (*Vet. cod.*)

DISTURBARE. — Avertere; *évincer, éloigner, écarter;* ol. *destourber.*

DISTURBATIO. — Adversio, impedimentum, vexatio; *empêchement, obstacle, vexation;* ol. *destourbance, destourbier.*

DISTURBIA. — Ead. notione.

DISTURBIUM. — Ead. notione.

DISTURBUM. — Ead. notione.

DISVADIARE. — Pignori capere vel retinere; *recevoir en gage, prendre en nantissement.* — Rem oppigneratam redimere; *retirer la chose engagée, lever l'hypothèque.*

DISVAGIARE. — Idem q. DISGAGIARE.

DISVARIARE. — Variare, differre, discrimen intercedere; *différer, présenter de la différence.*

DISVERTIRE. — Auferre, distrahere; *divertir, détourner, enlever.* (A. 780.)

DISVESTIRE. — Vestem exuere, deponere; *dévêtir.* — Quempiam possessione rei alicujus exuere, privare; *dépouiller, déposséder.*

DISVESTITUS. — *Disvestitum feudum*, derelictum. (A. 970.)

DITATOR. — Qui ditat. « Spiritus S. consolator et *ditator* fidelium. » (S. Aug.)

DITHALASSUS. — Qui utrinque mari alluitur, a Gr. διθάλασσος

DITRATURI. — F. *dividi.* (*St. Verc.*)

DITTOCHEUM. — Idem q. DIROCHEUM.

DITUM. — Pretium pro re venali oblatum; *offre.* (A. 1308.)

DITUDES. — Contaminati. (*Vet. Gl.*)

DITUS. — Pro DICTUS.

DIURETICUS. — Urinalis; *diurétique.*

DIURNALIS. — (Subst.) Modus agri, ut JORNALE. (A. 704.) — (Adj.) Diurnus; *de jour, diurne.* (Pass.) *Diurnales* dicuntur calcei quibus interdiu utuntur monachi qui *calciamenta diurna* appellantur in Capit. Ludovici Pii. (*Usus Ordin. Cisterc.*)

DIURNARE. — Morari; *séjourner.* (Adelb.)

DIURNARIUS. — Qui *diurna* conscribit, quod dietim fit describit; *historiographe.* (*Cod. Th.*)

DIURNIUM. — Liber continens acta dierum singulorum; *journal.* (*Vet. Gl.*)

DIURNUM. — Modus agri, ut JORNALE.

DIUTINARE. — Perseverare; *persister.* (*Vet. Lection.*)

DIUTURNA. — Ut DIURNUM. (*Tabul. S. Andr. Vienn.*)

DIUTURNALITER. — Diu; *longtemps.* (*A. SS.*)

DIVADIARE. — Pro DISVADIARE.

DIVALIS. — Divinus; *divalis pagina*, appellatur edictum seu diploma imperatoris. (A. 1190.)

DIVARICARE. — Disturbare, distundere, dilacerare. (Pap.) Proprie autem *divaricare* est extendere, dividere: quod præsertim dicitur de iis qui crura in diversas partes extendunt.

DIVATUS. — Qui est felicis memoriæ, ὁ τῆς θείας μνήμης (*Vet. Gl.*)

DIVELLIO. — Rebellio, ut DUELLIO. (*Vet. Gl.*)

DIVENTUM. — Quasi duplex velum dictum censent viri docti, illudque vexillis imperatoriis accensent.

DIVERGARI. — Pro *divagari* ut videtur. (Cam. Pereg.)

DIVERSARE. — Versare, circumagere; *tourner, remuer.* (Bern. mon.)

DIVERSICLINIUM. — Locus ubi diversæ viæ conjunguntur; *carrefour.* (J. de J.)

DIVERSIFICARE. — Diversa facere; *diversifier.* (*A. SS.*)

DIVERSIFINIUM. — Diversos fines habens. (Laur.)

DIVERSIMODE. — Diverso modo, diverse; *de différente manière.*

DIVERSIONES. — Vox medicorum: « In somnis *diversiones* ex pulmonibus veniunt, » etc. (Garisp.)

DIVERSOR. — Hospes; *hôte.* (Pap.)

DIVERSORIARIUS. — Stabularius, caupo; *aubergiste, logeur.* (*Vet. Gl.*)

DIVERSUS. — Varius; *divers.* (Pap.) —

Pro *divertens.* (*A. SS. Ben.*) — *Per diversus*, versus; *par devers.*

DIVERTENTIA. — Digressio. (Rym.)

DIVERTICULARE. — Diverticulis et dilationibus uti. (Baluz., *Miscel.*)

DIVES. — *Dives homo*, homo nobilis seu baro; *noble, qui est de naissance illustre*; ol. *riche homme.*

DIVESTIRE. — Quempiam re possessa exuere, spoliare, ut Divestire.

DIVEXUS. — Pro Devexus.

DIVICISERE.—Dissolvi, marcessere. (*Vet. Gl.*)

DIVIDENTIA. — Merces, ut videtur, sic dicta quod inter clericos dividi soleat. « Una cum omnibus juribus et præminentiis, jurisdictionibus, libertatibus, privilegiis, titulis, quotidianis distributionibus, *dividentiis*, excrescentiis, refectionibus, domibus, » etc. (Rym.)

DIVIDERE.—Dicere, statuere, a Gall. *deviser*, sermonem habere : « Et talem quietantiam in; molta qualem charta *dividit.* » (A. 1126.) — Discedere : « *Dividendo* se a ripa. » (*St. Mant.*) — Testamento disponere; *disposer, régler par testament.* (*Lex Wis.*) —Divortium facere: *se séparer.* (*Can. Hib.*)

DIVIDICULUM.—Meta; *borne.* (*Vet. Gl.*)

DIVIETUM. — Interdictum, prohibitio; idem q. Devetum.

DIVINACULA.—Sortes; *prophéties, présages, divinations.*

DIVINALIS.—« *Divinalis* dicitur, quando ineffabilem naturam Dei aut spirituales creaturas ex aliqua profundissima qualitate disserimus. » (Pap.)

DIVINALITER. — Divine; *divinement.* (*Conc. Tol.*)

DIVINARE. — Deum facere; *diviniser.* (*Vet. Gl.*)

DIVINASSARE.—Divinare; *deviner, prophétiser, prédire.* (*Vet. Gl.*)

DIVINATIO. — Epilepsia, caducus, seu sacer morbus; *mal caduc.*

DIVINATRIX.—Conjectrix, hariola; *sorcière, devineresse.*

DIVINITAS.—Theologica scientia : « Omnes codices librorum claustralium de *divinitate* sunt 195. » (*Chr. Centul. Hariulf.*)

DIVINITOR. — Pro *divinator*, qui divinat. (Ap. Rym.)

DIVINUS. — (Subst.) Ariolus, augur; *devin.* (Pass.) — Theologus; *théologien.* (J. de J.) —(Adj.) *Divinum rescriptum*, charta imperialis; *rescript de l'empereur.* (*A. SS.*) *Divinæ aures;* sic aures imperatorum Græcorum olim dicebantur. (Ap. Mabil., *Dipl.*)

DIVINUSSARE.—Ut Divinassare.

DIVISA.—Divisio bonorum, quæ fit inter hæredes per testamentum : unde et ipsum testamentum *divisa* dicitur; *partage de biens, testament;* ol. *devise.* (Pass.) — Eleemosyna testamento ordinata; *aumône réglée par testament.* (Eadm.) — Terræ portio; *champ, héritage.* (Rad. de Dicet.) — Finis, limes; *borne, limite.* (*Leg. H. I reg. Angl.*) —Arbitrium; *avis, jugement, décision.* (*Ibid.*) — Stemma, insigne; *couleurs, armoiries, devise.* (Ap. Mur.)

DIVISIA. — Finis, limes, ut Divisa. (A. 1144.)

DIVISIO. — Sors quævis; *événement quelconque* : « Et si forte in his duellum, vel aliqua *divisio* advenerit damnum eis concessit. » (A. 1101.) — Examen ferri vel aquæ candentis; *épreuve du fer chaud ou de l'eau chaude.* (Marc.) — Arbor incisa, agrorum divisionem faciens, *Vid.* Lachus. — Testamentum; *testament, dernières volontés*, ut Divisa. — Divortium; *divorce, séparation.* (*Can. Hib.*) — *Festumdivisionis apostolorum*, idem q. *Dispersionis apostolorum festum*, *Vid.* Dispersio.

DIVISIONALE. — Testamentum, quo testator sua bona dividit hæredibus; *testament, dernières volontés.* (A. 813.)

DIVISIONALIS BREVIS. — Ead. notione.

DIVISITORIUM. — Pro Diribitorium.

DIVISOR. — Qui dapes in mensa dividit, dissecat; *écuyer tranchant.*—Judex, arbiter; *juge, arbitre.* (Mart.) *Divisor juramenti*, qui juraturo sacramenti formulam præscribit; *celui qui dicte la formule du serment.* —Testator, qui testamento disponit; *testateur*; ol. *deviseor.* (A. 1217.) (*Cons. Furn.*)

DIVISORIUM. — Cella ab aliis divisa. *Divisoria sedilium*, fulcra quibus in choro sedes dividuntur. (*Conc. Hisp.*)

DIVISUS. — Proprius. (*St. Aven.*)

DIVITIARIUM. — Locus ubi reponuntur divitiæ; *trésor.* (S. Amb.)

DIVITIOSUS. — Copiosus, plenus divitiis; *riche.* (J. de J.)

DIVITISSIMUS.—Pro *ditissimus.*

DIVOLVERE.—Evolvere. (*Cons. Norm.*)

DIVORTIARE.—Diducere matrimonium; *dissoudre le mariage.* (Rym.)

DIVORTIRE. — Divortium facere; *divorcer, se séparer.* (A. 835.)

DIVUS. — *Divus ministerialis*, qui alicujus ecclesiæ servitio addictus; *Vid.* Sanctuarius.

DIWOHART. — Species corvatæ apud veteres Armoricos, eadem q. Dicofrit.

DIXENERIUS.—Decanus, decurio; *doyen.* (A. 1511.)

DIZENUS.—Ead. notione.

DIZIMÆ. — Decimæ, pars decima; *dixième, dîme.* (A. 1271.)

DOA. — Fossa; *fossé, canal;* ol. *douve, doue.* — Asser quo dolium compingitur; *douve de tonneau.* (*St. Riper.*)

DOAGERIA. — Mulier vidua cui ususfructus certæ partis bonorum mariti concessus est; *douairière.*

DOALIUM. — Donatio propter nuptias; *douaire.*

DOAMEN.—F. dolii lamina, Gall. *douve.* « Item unam embunum, item *doamen* unius vasi de frayse. » (A. 1342.) Hoc est, uti videtur, laminas fraxineas ad unum dolium faciendum.

DOANA. — Sedes, in quibus fiscales reditus, vectigalia, portoria, et cætera id genus tributa pro mercibus, et mercium transvectione inferuntur; *bureau de perception des droits d'entrée, de sortie, etc., douane, octroi.*

DOANARE.—*Doanæ* tributa solvere; *payer les droits de douane, d'octroi.*

DOANERIUS. — Qui *doanæ* vectigalia ac tributa exigit, vel recipit; *celui qui reçoit ou fait payer les droits d'octroi, de douane.*

DOARIA. — Donatio propter nuptias; *douaire.* (A. 1273.)

DOARIUM. — Ead. notione. (A. 1445.) — Donatio a fundatore facta ecclesiæ recens ædificatæ, ut Dos; *dotation.* (*H. Dalph.*)

DOAYRIUM.—Idem q. Doaria.

DOBIO. — F. mappula, mantile. *Vid.* Doublerium.

DOBLA.—Mensura liquidorum, eadem q. Duplarium. (A. 1411.) — Nummus aureus, ap. Hispanos; *doublon.* — Fossa, ut Doa. (A. 1351.)

DOBLAR.—Vox Hispana. « Cum inchoantur Vesperæ defunctorum in die Omnium Sanctorum debet statim incipere duplex sonitus campanarum, quod vulgo vocant *doblar*, et durare usque ad horam octavam noctis. » (*Conc. Hisp.*)

DOBLARE. — Duplicare; *doubler.*

DOBLE. — Idem quod Doblar.

DOBLERIUS. — (Subst.) Crumena, sacculus; *petit sac, besace;* ol. *doublette, doublier.* (A. 1336.) — (Adj.) Duplex; *double.*

DOBLETA.—Crustulum; *oublie.*

DOBLETUS. — Tunicæ vel pallii species; *sorte de vêtement, houppelande;* ol. *doublet.* —Telæ Francicæ species ex lino et gossypio contextæ; *toile de lin et de coton mêlés.* (A. 1526.) — Adulterina gemma a crystallo colorata; *fausse pierre précieuse;* ol. *doublet, double de voirine.*

DOBLIS. — Nummus aureus; *doublon.*

DOBLO. — Ead. notione. (*A. SS.*)

DOBLOS. — Vox Gallica, candelæ species, f. quod bilychnis sic dicta. (A. 1357.)

DOCARE. — Ab. Ital. *docciare*, inspergere : « Cepas in oleo *docatas.* » (A. 1361.)

DOCARIUM.—Ut videtur, a Græco δοχός, trabs, lignum. (Agnel.)

DOCATUS.—Pro ducatus; *duché.*

DOCCIA. — Canalis, tubus; *tuyau, conduit.*

DOCCIO. — Doctrina, διδαχη. (*Vet. Gl.*)

DOCENUS. — Assis Francicus, duodecim constans denariis; *douzain.*

DOCERE. — Ostendere; *montrer.* (*A. SS.*)

DOCHA. — F. pro Doga.

DOCIBILIS — « *Docibilis* et *docilis* differunt : nam *docilis* est discipulus, qui facile docetur; *docibilis* vero qui facile discitur. » (J. de J.) Promiscue tamen usurpantur.

DOCILLUS. — Clepsydra. *Vid.* Duciculus.

DOCMEN. — Pro Dogmen, dogma.

DOCRUM.—Liber Vitas Patrum continens. (A. 953.) Forte legendum *Geronticum*, nam Vitæ Patrum sic inscribuntur.

DOCTICANUS.—Qui docte canit; *dont les chants sont savants.* (*M. Cap.*)

DOCTICULUS. — Diminut. a *doctus.*

DOCTIFICUS. — Qui doctum facit; *qui rend savant, instructif.* (*M. Cap.*)

DOCTILOQUIUM. — Doctum eloquium; *discours savant.*

DOCTIO. — Doctrina; *enseignement, savoir.* (*Vet. Gl.*)

DOCTISONUS. — Ut Docticanus. (Sid.)

DOCTITAT. — Frequenter docet. (Isid.)

DOCTOR.—Dignitas in clero et Ecclesia, cui ex officio incumbebat docere plebem. « Vidimus ante fores Optatum episcopum ad dexteram et Aspasium presbyterum *doctorem* ad sinistram. » (*A. SS.*) *Doctoris* audientium, seu catechumenorum, meminit S. Cyprianus. — Interdum sumitur pro episcopo (*Capit. reg. Franc.*), abbate (*Ann. Bened.*), et auctore. (A. 1074.) — *Doctor legis*, jurisperitus. (Pass.) *Doctor in sacra pagina*, qui sacros Bibliorum libros interpretatur. (A. 1423.) *Doctor doctorum*, dignitas quædam, vero ignota, in Ecclesia Lugdunensi. (*Act. capit. Eccl. Lugd.*)

DOCTORANDUS. — Ad doctoris gradum promovendus in Academiis; *aspirant au doctorat, futur docteur.*

DOCTORARE.—Doctoris gradum conferre vel adipisci; *conférer ou acquérir le grade de docteur.* (A. 1298.)

DOCTOREUS. — Ad doctorem pertinens, doctus; *savant, instructif:* « Lectiones *doctoreas* legere. » (Mur.)

DOCTORIZARE.—Approbare; *approuver, autoriser.* (A. 1215.)

DOCTORIZATIO.—Adeptio doctoris gradus; *promotion au doctorat.* (Ach.)

DOCTRINA.—Parochia, apud Indos Christianos; *paroisse.* (*Conc. Hisp.*)

DOCTRINALE.—Titulus libri de grammatica, quem metrice scripsit Alex. de Villa Dei qui vivebat an. 1420.

DOCTRINALIS. — *Doctrinales pueri.* Sic dicuntur in Hisp. conciliis, qui ministrant in ecclesiis parochialibus.

DOCTRINAMENTUM. — Documentum, præceptum : « Per *doctrinamentum* B. archangeli Gabrielis. » (*Mon. Angl.*)

DOCTRINARE. — Docere, instruere; *enseigner, instruire;* ol. *doctriner.*

DOCTRINATIO. — Documentum, præceptum; ut Doctrinamentum.

DOCTRINUM. — Schola publica; *école publique.*

DOCTUS. — « *Docti homines*, quos vulgo *probos* dicimus. » (*Lex Long.*) « Operas reddet, et mercedem medici persolvet, quantum per *doctos* homines arbitratum fuerit. » *Vid.* Homo.

DOCUMENTUM. — Tabula, charta, instrumentum; *titre, acte, charge.* (*Vet. Gl.*) Apud gromaticos *documenta* sunt signa, argumenta terminorum, finium, limitum. (*Cod. Th.*)

DOCUMENTATIO.—Admonitio. (*Vet. Gl.*)

DODARIUM. — Dotalitium; *douaire.*

DODRANS.—Tres quælibet partes, quarta remota, ut novem sublatis, tres ex duodecim; *trois parties d'un tout divisé en quatre parties. Trois est* dodrant *de quatre, comme neuf est le* dodrant *de douze.*

DOELA.—Asser quo vas seu dolium compingitur; *douve.* (A. 1454.)

DOERIUM. — Ut Doarium.

DOGA. — Fossa; *fossé;* ol. *douve.* (Gr.

Tur.) — Pocutum, vel dolium; *vase ou tonneau*. (*Vet. Gl.*) — Asser, proprie is quo dolium compactum est; *douve de tonneau*. (*A. SS.*) — Italis, facia, limbus. (Vill.)

DOGALIS. — Pro Ducalis, ut videtur, quemadmodum Veneti *ducem* suum *doge* nuncupant.

DOGANA. — Illicita hominum societas pro mercibus ad arbitrium suum vendendis. (*St. Flor.*)

DOGARIUS. — Dogarum artifex; *tonnelier*.

DOCHANA. — Ut Doana.

DOGMATICARE. — Ut Dogmatizare. (A. 1440.)

DOGMATICUS. — Doctus, sagax, prudens, sophisticus, etc.; *instruit*, *savant*, *sage*, *prévoyant*, etc. (J. de J.)

DOGMATISMUS. — Dissertatio, docendi ars: « Sæpe proposui taciturnitatem præhonorare *dogmatismo*. » (Rustic. S. E. Rom. Card.)

DOGMATISTA. — Doctor; *celui qui enseigne*, *docteur*.

DOGMATIZARE. — Dogmata præsertim falsa et erronea disseminare; *propager*, *répandre une doctrine*, *surtout une doctrine fausse*. (S. Aug.)

DOGMATIZATOR. — Qui novas opiniones divulgat asseritque; *novateur*, *qui répand et soutient des nouveautés*. (Lud.)

DOGMATUM. — Dogma, documentum. (*A. SS.*)

DOGMEN. — Ut Docmen.

DOHA. — Fossa, ut Doa et Doga. (A. 1260.)

DOITUS. — Canalis vel mediocris lacus, Normannis *douit* vel *duit*, aqua stagnans et limpida, ubi lintea lavant et telas, macerant cannabim, etc. (A. 1138.)

DOLA. — Anglis, 1° certa piscium quantitas; 2° pars quædam alicujus loci palustris, seu fructus qui ex ea percipitur.

DOLABRUM. — Securis dolabra; *doloire*. *Dolabrorum magister*, faber lignarius et lapidarius. (A. 1288.)

DOLARIA. — Officina *doliarii*; *atelier de tonnelier*.

DOLATICUS. — *Dolaticum argentum*, politum; *argent poli*. (Anast.)

DOLATIO. — Actio *dolandi* lignum seu poliendi; *action de tailler ou de polir le bois*. (S. Aug.)

DOLATOR. — Qui *dolat*, polit; *qui travaille avec la dolabre ou qui polit*, *charpentier*. (*Vet. Gl.*)

DOLATORIA. — Dolabra; *doloire*, *dolabre*.

DOLATORIUM. — Locus in quo *dolatur*; *atelier où l'on travaille avec la dolabre*. (J. de J.) — Instrumentum quo lapides et ligna dolantur; *outil qui sert à tailler les pierres et le bois*. (S. Hier.)

DOLATURA. — Quidquid ex lignis dolatis exsciuditur, assula; *copeau de bois*, *fragment*. (*A. SS. Ben.*)

DOLATURIA. — Dolabra, securis; *doloire*, *dolabre*.

DOLATUS. — Idem q. Dolatio. (Prud.)

DOLEATOR. — Ut Dolator, vietor, doliarius, vel alius similis artifex. (*A. SS.*)

DOLEQUINUS. — Pugionis species; *courte épée à deux tranchants*, *poignard*; ol. *dolequin*.

DOLERIA. — Dolabra; *doloire*. (A. 1357.)

DOLEROSE. — Dolenter; *douloureusement*, *avec peine*. (A. 1374.)

DOLESCERE. — Dolere; *éprouver de la douleur*, *souffrir*. (*A. SS.*)

DOLESMANUS. — Idem q. Dienismannus.

DOLIA. — Dolor, ex Ital. *doglio*. (*A. SS.*)

DOLIARE. — *Doliare vinum*, dolio vinum continere. (Ulp.)

DOLIARIUM. — Apotheca, hypogeum; *cave à mettre le vin*

DOLIATA. — Dolium, mensura frumentaria: « Una *doliata* frumenti. » (A. 1563.)

DOLIATOR. — Doliarius, vietor, ut Doleator.

DOLIATUM. — Idem q. Doliata.

DOLITUS. — Molestus; *douloureux*. (C. Aur.)

DOLITIA. — « Quidquid persona aut religiosi deorum mancipia data libertate conferre voluerit, secundum legem Romanam hoc facere potest, id est, Latina *dolitia* et cives Romana meliore statum habet testamentum condere, testimonium perhibere, emere, vendere, donare, commutare habeat potestatem, sicut et alii cives Romani. » (*Vet. Form. Libert.* ap. Bal.)

DOLIUM. — Cupa major, lacus vinarius; *cuve*, *cuvier*. (A. 1222.) — Corbis, cista; *corbeille*, *panier* (A. 1325.) — Mensura frumentaria; *mesure de capacité pour les céréales*, eadem q. Doliata. (A. 1296.) — *Dolium cordis*, pro *cordolium*. (Comm.)

DOLLAIRIS. — Dolium; *tonneau*. (A. 1320.)

DOLO. — Vagina pugionis; *gaine*, *fourreau de poignard*. (*Vet. Gl.*) *Dolones*, tela abscondita. (*Vet. Gl.*)

DOLORARE. — Dolere, afflictari; *souffrir*, *ressentir de la peine*, *de la douleur*.

DOLORIFICUS. — Ingerens dolorem, molestus; *douloureux*. (*Vet. Gl.*)

DOLOROSISSIME. — Mœstissime; *très-tristement*, *de la manière la plus triste*. (A. 1358.)

DOLOROSITAS. — Ærumna; *malheur*, *peine*, *tourment*. (Ach., *Spicil.*)

DOLOSITAS. — Fraus, dolus; *ruse*, *fourberie*. (Baluz., *Capitul.*)

DOLUMEN. — Pro *Dolamen*.

DOLUS. — Pro *dolor*. (Sid.)

DOM. — Ecclesia cathedralis; *cathédrale*. (*A. SS.*)

DOMA. — Domus; *maison*: « *Doma* illud, de quo exierat, funditus corruit. » (*A. SS.*) — Ager, prædium, possessio; *métairie*, *propriété*: « Monasterium in proprio *domate* fabricavit. » (Joan. Diac.) — Tectum, vel atrium quod non tegitur, solarium, mœnianum; *toiture*, *cour ou toit en terrasse*. (Pass.) — Concameratum ædis, fastigium, *cupola* Italis; *coupole*, *dôme*. (Pass.)

DOMADARIUS. — Pro Hebdomadarius, qui munus aliquod obit per *hebdomadam*; *hebdomadier*, *semainier*; ol. *domus*.

DOMÆNIUM. — Dominicum prædium; *domaine*, *seigneurie*.

DOMANARIUS. — *Domanaria jurisdictio*, quæ domanii seu domini est; *juridiction seigneuriale*. (A. 1359.)

DOMANERIUS. — *Domanerius dominus*, domanii possessor, prædii seu castri dominus; *seigneur domanier*. (A. 1366.)

DOMANIALIS. — Qui regii dominii est; *domanial*, *qui est du domaine de la couronne*. (Pass.)

DOMANIUM. — In quibusdam consuetudinibus dominicum prædium, seu principale *feudum* vel *manerium*, unde cætera pendent, et cui fidem præstant et homagium; *principal manoir*, *chef lieu du fief*; ol. *domaine*. — Dominium seu jus domini in territorium et census propter clientelam ex eo percipiendi; *seigneurie*, *droit de suzeraineté et profits qui en dépendent*; ol. *domaine*. — Quævis possessio ad dominum pertinens; *propriété*; ol. *domaine*. *Domanium congeabile*, illud, quod tenens dimittere debet ad voluntatem domini locatoris, compensatis tamen a domino atque exsolutis tenenti domanii meliorationibus seu incrementis; *tenure en usage en Bretagne et dont le possesseur doit se dessaisir à la volonté du seigneur bailleur*, *à la charge par ce dernier de rembourser au tenancier les améliorations qu'il a faites*; ol. *domaine congéable*. *Domanium mutabile* vel *non mutabile*; ol. *domaine muable* vel *non muable*. *Mutabile* modo augetur, modo minuitur, ut sunt locationes prædiorum, quæ pro tempore mutantur; *Immutabile* vero seu *non mutabile* constans est et fixum, ut sunt quidam census fundo dominico annexi, v. g. certæ præstationes frumenti, siliginis, avenæ, caponum, etc., quæ quotannis domino pendi solent. — Interdum *domanium* agrum incultum significare videtur: « Concessimus 50 acras *domaniorum* et pratorum non falcabilium. » (A. 1366.)

DOMATIM. — Per singulas domos; *maison par maison*. (Gob.)

DOMATUS. — In modum *domatis* opertus; *couvert en dome*, *en coupole*.

DOMAYNIUM. — Ut Domanium.

DOMEIARE. — Pro Domneare.

DOMENCHIUS. — Mensuræ annonariæ species apud Lugdunenses, idem q. Demencius. (A. 1347.)

DOMENGADURA. — Prædium dominicum, vel ædes dominica, idem q. Dominicatura. (A. 1069.)

DOMENURA. — Proprietas, domanium, idem q. Demeneura. (A. 1240.)

DOMERUS. — Hebdomadarius, ut Domadarius.

DOMESDEI. — Tabulæ censuales totius Angliæ, sive Anglicani imperii breviarium; *cadastre de la vieille Angleterre*.

DOMESTICARE. — Habitare in domo cum famulis et domesticis; *habiter*, *résider dans*: « Est actum quod dictus.... debeat *domesticare* et ædificare domum. » — Mansuefacere: *apprivoiser*: « Aves *domesticatæ*. »

DOMESTICATUS. — Dignitas *domestici*; Vid. Domesticus.

DOMESTICITAS. — Familiaritas; *familiarité*, *amitié*, *intimité*. (Ger. Mauris.)

DOMESTICUS. — (Subst.) Minister apud Romanos, cujus munus fuit imperatorii corporis custodis; *domestique*, *garde du corps*. (*Cod. Th.*) — Dux, præfectus; *commandant*, *chef*. (*Ibid.*) — In Galliæ regum curia, is qui recentioribus temporibus *major domus* nuncupatur; *domestique*, *maître de l'hôtel du roi*, *maire du palais*. (Pass.) — Apud Francos, minister quidam cui tributorum exigendorum cura demandata erat; *officier chargé de la levée des impôts dans les provinces*. (S. VI, VII.) — Cui alicujus rei cura demandata, rector, præsul: *intendant*, *régisseur*, *gouverneur*. (A. 1235.) — Qui in ecclesia post *protopsaltem* cantui præerat et cantus ecclesiasticos incipiebat. (Joan. Cantacut.) — Hospitii dominus, qui excipit; *hôte*. (Ap. Lud.) — *Domestici fidei*, seu *Dei domestici*, fideles, qui ex *domo* fidei sunt, id est Ecclesiæ; *les fidèles*. (Pont. Diac.) — (Adj.) Familiaris, favorabilis; *aimé*, *familier*, *attaché*. (*Ann. Ben.*) — Mansuetus, domitus; *apprivoisé*, *domestiqué* (*Vet. Gl.*)

DOMGIO. — Ut Dunjo.

DOMICELLÆ. — Universim dictæ filiæ principum, magnatum, baronum ac militum innuptæ; *damoiselles*, *dénomination particulière aux filles des nobles*. — Canonicæ sæculares; *damoiselles*, *nom des membres d'un chapitre de chanoinesses*. — Ancillæ, famulæ honoratiores; *servantes*, *suivantes*, *femmes de compagnie*. (*A. SS.*) — *Domicella* appellatur monachorum seu virginum Deo servientium magistra in ch. a. 1302: « Domicella Margareta de Goy, beguina magistra seu *domicella* conventus regis. »

DOMICELLATUS. — Domicilium habens, incola; *domicilié*.

DOMICELLUS. — Magnatis ac regis filius; *damoiseau*, *nom donné aux fils de roi ou de noble*, *avant et même après leur admission au grade d'écuyer ou de chevalier*. — Urbis præfectus; *gouverneur d'une ville*. (*A. SS.*) — Nobilior famulus, idem q. Varletus. — *Domicellus Papæ*, idem q. *Camerarius*, custos cameræ papalis. (*Ord. Rom.*) *Domicellus canonicus*, idem q. Domicillaris. (A. 1381.) *Domicelli* etiam vocantur nobiliores e familia cardinalium.

DOMICIALIS. — Qui ad doma spectat; *de dôme*, *de coupole*. (Mat. Par.)

DOMICILIARIUS. — Idem q. Domicellatus.

DOMICILIUM. — *Domicilium juratum*, jus domicilii juramento sibi assertum. (A. 1582.)

DOMICILLARIS. — *Domicillaris canonicus*, junior canonicus, cui necdum est jus capituli, in Ecclesia Argentinensi.

DOMIDUCA. — Dea quæ præesse existimabatur cum sponsa duceretur domum; *divinité tutélaire des nouvelles mariées*, *et qui veillait sur elles lorsqu'on les conduisait à la maison nuptiale*. (Tert.)

DOMIDUCUS. — Deus eidem rei adhibitus. (S. Aug.)

DOMIFICAMENTUM. — Ædium exstructio; *construction d'une maison*.

DOMIFICARE. — Domus ædificare, ædes exstruere; *bâtir, élever une maison.*

DOMIFICATIO. — Ædificium, ut videtur majori annexum, et ab eo pendens. (A. 1317.)

DOMIFICIUM. — Ædificii, domus exstructio, ut DOMIFICAMENTUM.

DOMIGENA. — Vernaculus, indigena; *né sur les lieux.*

DOMIGERIUM. — Periculum; *danger, dommage.*—*Sub domigerio* alicujus aut manu esse, alicui subesse, esse sub illius potestate: *être sous la puissance, sous la dépendance de quelqu'un.* (Bract.)

DOMINA. — Deipara; *la Mère de Dieu, la Vierge.* Hinc *Missa de Domina.* Voci *Domina*, sæpius addita, est hæc, *nostra;* hinc Gallis quasi uno verbo effertur, *Notre-Dame* : « In quinque festis gloriosæ Virginis Mariæ non legitur in Nonis *Nostra Domina* in vico Brunelli. » (*Stat. Acad. Par.*) *Domina Ecclesia*, Romana Ecclesia in Vita Innocentii IV PP. « Ipsos comites et barones citavit Summus Pontifex ut parendo mandatis ipsius ipsum regnum manibus *Dominæ Ecclesiæ* resignarent. » *Domina* autem Ecclesia dicta est, quia ibi de regno Apuliæ sermo est quod ceu feudum Romanæ Ecclesiæ esse existimabatur. — Honoraria reginæ assecla; *dame d'honneur.* (A. 1202.)—Viri cujuslibet nobilis uxor; *dame, femme noble mariée.* (Pass.)—Mulier quævis; *femme, dame.* (*A. SS.*) — Machinæ bellicæ genus; *sorte de machine de guerre.* (A. 1239.) — *Dominæ*, sanctimoniales Benedictinæ; *les Dames, nom des Sœurs bénédictines.* (*A. SS.*)

DOMINABILIS. — F. suffraganeus, substitutus, qui vices alterius gerit, in instrum. a. 1319, ubi quibusdam vox *dominabilis* titulus honorarius esse videtur. — Ad dominum ratione dominationis seu proprietatis pertinens : « Denarios quatuor.... censuales et *dominabiles.* » (A. 1430.)

DOMINÆDIUS. — Ædis dominus. (Paul. Nolan. ep.)

DOMINAGIUM. — Tributum quod domino præstatur, ut DOMINATIO.

DOMINALIS. — Invincibilis. (*Vet. Gl.*)

DOMINALITER. — Tanquam dominus; *comme seigneur, en qualité de seigneur.* « Illud autorizo, *dominaliter* corroboro, potentialiter confirmo. » (A. 1059.)— In supremum dominium; *en toute souveraineté.* (A. 1257.)

DOMINARI. — Re aliqua velut propria uti et frui. (A. 1268.)

DOMINATIO. — Proprietas : « Concessit... castrum... cum omni jure et *dominatione*, hoc est, cum terris, domibus, ædificiis, hortis. (A. 805.) — Tributum, quod domino præstatur, in proprietatis vel superioris dominii recognitionem; *redevance, taxe seigneuriale.* — Titulus honorarius regum. (Hoc titulo honoris donati etiam visitatores monasteriorum.)—*Dominationes*, angeli ex secundo angelicæ hierarchiæ gradu; *les Dominations, anges de la deuxième catégorie.*

DOMINATIVUS. — Dominans. (S. XIV.)

DOMINATURA.—Jus domini, census pertinens ad dominum; *droit seigneurial.* (Lob., *H. Brit.*) — Potestas, imperium. (Cam. Pereg.)

DOMINE. — *Domine, in tua misericordia*, Dominica prima post Pentecosten; *le premier dimanche après la Pentecôte.* (Pass.) *Domine ne longe*, Palmarum Dominica; *le dimanche des Rameaux.* (S. XII.)

DOMINELLA. — Domicella, *Vid.* DOMICELLÆ.

DOMINELLUS. — Idem q. DOMICELLUS.

DOMINICA. — *Dominica ad carnes levandas* vel *tollendas*, Dominica Quinquagesimæ; *le dimanche de la Quinquagésime.* *Dominica ad Palmas*, dies Palmarum; *le dimanche des Rameaux.* *Dominica ante Brandones*, Quinquagesimæ Dominica; *le dimanche de la Quinquagésime.* *Dominica ante Candelas*, Dominica ante festum Purificationis B. Mariæ; *le dimanche avant la Chandeleur.* *Dominica ante Litanias*, Dominica quinta post Pascha; *le cinquième dimanche après Pâques.* *Dominica ante natale Domini prima*, Dominica quarta Adventus; *le quatrième dimanche de l'Avent.* *Dominica ante sancta lumina*, Dominica infra octavam Circumcisionis; *le dimanche dans l'octave de la Circoncision, ou avant l'Epiphanie chez les Grecs.* *Dominica aperta*, quæ alicujus sancti vel octavæ Officio non est præoccupata; *tout dimanche qui n'est point prévenu par l'Office d'un saint ou d'un octave.* *Dominica asoti*, vel *filii prodigi*, aut *de prodigo*, Dominica Septuagesimæ; *le dimanche de la Septuagésime chez les Grecs.* *Dominica benedicta*, Dominica prima post Pentecosten; *le dimanche de la Trinité.* *Dominica cæci nati*, κύριακὴ τοῦ τυφλοῦ. Dominica quinta post Pascha; *le cinquième dimanche après Pâques chez les Grecs.* *Dominica carne levale*, vel *de carne levario*, Dominica prima Quadragesimæ seu Quinquagesimæ; *le dimanche de la Quinquagésime ou le dimanche de la Quadragésime.* (Suivant qu'on fait commencer le jeûne à ce dernier dimanche ou au mercredi qui le précède.) *Dominica Chananeæ*, Dominica secunda Quadragesimæ; *le deuxième dimanche de Carême.* *Dominica de Fontanis*, Dominica quarta Quadragesimæ; *le quatrième dimanche de Carême;* ol. *dimanche des Fontaines.* *Dominica de lignis orditis*, Dominica prima Quadragesimæ; *le premier dimanche de Carême.* *Dominica duplex*, Dominica prima post Pentecosten; *le dimanche de la Trinité.* *Dominica in Albis*, seu *in Albis depositis*, aut *post Albas*, Dominica prima post Pascha; *le dimanche de Quasimodo.* *Dominica in capite Quadragesimæ*, apud Benebarnenses, ol. *Dimenge cabée*, Dominica Quinquagesimæ; *le dimanche de la Quinquagésime.* *Dominica indulgentiæ*, Dominica sexta Quadragesimæ; *le dimanche des Rameaux.* *Dominica in Palmis*, seu *in Ramis*, Dominica sexta Quadragesimæ; *le dimanche des Rameaux.* *Dominica in passione Domini*, Dominica quinta Quadragesimæ; item non semel quælibet Quadragesimæ Dominica; *le dimanche de la Passion et quelquefois un quelconque des dimanches de Carême.* *Dominica Jerusalem*, Dominica quarta Quadragesimæ; *le quatrième dimanche de Carême.* *Dominica*

Lucæ, prima, secunda, etc., apud Græcos; Dominica qua legunt Evangelium secundum Lucam; *dimanche pendant lequel on lit l'Evangile de saint Luc.* (Il y a treize dimanches de cette sorte; ils commencent après la fête de l'Exaltation de la Sainte-Croix, et le dixième coïncide avec notre premier dimanche de l'Avent.) *Dominica Lucæ decima quinta*, vel *Zachæi*, apud Græcos, Dominica secunda post Epiphaniam; *deuxième dimanche après l'Epiphanie*, jour auquel on reprenait la lecture de l'Evangile de saint Luc. On la faisait une dernière fois le dimanche suivant, troisième après l'Epiphanie, qui se nommait *Dominica Lucæ decima sexta*, ou *Publicani et Pharisæi.* *Dominica mapparum albarum*, Dominica secunda post Pascha; *le second dimanche après Pâques.* *Dominica Matthæi prima, secunda*, etc., Dominica prima, secunda, etc., post Pentecosten apud Græcos; *le premier, le second*, etc., *dimanche après la Pentecôte*, parce qu'on lit ces jours-là l'Evangile de saint Matthieu. On interrompait cette lecture le dimanche avant l'Exaltation de la Sainte-Croix, pour la reprendre le quatrième dimanche après l'Epiphanie, qui était *Dominica Matthæi decima septima.* *Dominica mediana*, Dominica quinta Quadragesimæ; *le dimanche de la Passion.* *Dominica mensis Paschæ*, f. Dominica prima post Pascha. (Le mois de Pâques, selon Carpentier, désigne tantôt la semaine, tantôt la quinzaine de Pâques. Un fragment d'une charte française de 1304, cité par le même auteur, semble indiquer que le dimanche du mois de Pâques ne diffère point du *dimanche de Quasimodo.*) *Dominica mirabilia Domine*, Dominica secunda post Pascha; *deuxième dimanche après Pâques.* *Dominica misericordiæ*, Dominica quarta post Pentecosten; *le quatrième dimanche après la Pentecôte.* *Dominica nova*, νέα κυριακὴ τοῦ ἀντιπάσχα, Græcis, Dominica prima post Pascha; *le dimanche de Quasimodo.* *Dominica Olivarum*, Dominica sexta Quadragesimæ; *le dimanche des Rameaux.* *Dominica orthodoxiæ*, κυριακὴ τῆς ὀρθοδοξίας, Græcis Dominica prima Quadragesimæ; *le premier dimanche de Carême.* *Dominica Osanna* vel *Osannæ.* *Dominica Paralytici*, κυριακὴ τοῦ παραλύτου, Dominica tertia post Pascha apud Græcos; *le troisième dimanche après Pâques.* *Dominica post Albas*, Dominica prima post Pascha; *le dimanche de Quasimodo.* *Dominica post Ascensam*, vel *Ascensum Domini*, Dominica in Ascensionis octava; *le dimanche dans l'octave de l'Ascension.* *Dominica post Focos*, aut *post Ignes*, Dominica secunda Quadragesimæ; *le dimanche après les Brandons*, c'est-à-dire *le deuxième de Carême.* *Dominica post sancta lumina*, κυριακὴ μετὰ τὰ φωτά, Græcis Dominica prima post Epiphaniam; *le premier dimanche après l'Epiphanie.* *Dominica post strenas*, Dominica prima post primam mensis Januarii diem; *le premier dimanche après le 1er janvier.* *Dominica Publicani et Pharisæi*, Græcis Dominica tertia post Epiphaniam; *le troisième dimanche après l'Epiphanie.* *Dominica quadraginta*, Dominica Quinquagesimæ; *le dimanche de la Quinquagésime.* *Dominica quintana*, seu *quintanæ*, vel *de quintana*, aut *quintana*, Dominica prima Quadragesimæ; *le premier dimanche de Carême.* *Dominica Ramis palmarum*, Dominica sexta Quadragesimæ; *le dimanche des Rameaux.* *Dominica resurrectio*, Dominica sancta in Pascha seu quævis Dominica; *tantôt le jour de Pâques, tantôt un dimanche quelconque de l'année.* *Dominica Rogationum*, Dominica quinta post Pascha; *le cinquième dimanche après Pâques.* *Dominica rosæ*, vel *de rosa*, aut *rosata*, Dominica quarta Quadragesimæ, et non semel eadem q. Dominica post Ascensionem; *tantôt le quatrième dimanche de Carême, tantôt le dimanche dans l'octave de l'Ascension.* *Dominica Samaritanæ*, κυριακὴ τῆς Σαμαρείτιδος, Græcis Dominica quarta post Pascha; *le quatrième dimanche après Pâques.* *Dominica sancta*, vel *sancta in Pascha*, Pascha; *le jour de Pâques.* *Dominica* σταυροπροσκυνήσεως, id est *adorandæ crucis*, Græcis Dominica tertia Quadragesimæ; *le troisième dimanche de Carême.* *Dominica de transfiguratione*, Dominica secunda Quadragesimæ; *le second dimanche de Carême.* *Dominica S. Trinitatis*, Dominica prima post Pentecostem; *le premier dimanche après la Pentecôte.* *Dominica trium septimanarum Paschalis*, vel *Paschæ*, Dominica tertia post Pascha; *le troisième dimanche après Pâques.* *Dominica trium septimanarum Pentecostes*, Dominica tertia post Pentecosten; *le troisième dimanche après la Pentecôte.* Dominica tyrophagi, κυριακὴ τῆς τυροφάγου, Græcis Dominica Quinquagesimæ; *le dimanche de la Quinquagésime.* *Dominica unam Domini*, Dominica secunda post Pascha; *le deuxième dimanche après Pâques.* *Dominica vacans*, quarta Adventus Dominica; *le quatrième dimanche de l'Avent.* *Dominicæ vacantes* seu *vacant*, Dominicæ infra octavam Natalis Domini et Circumcisionis; *les deux dimanches d'entre Noël et l'Epiphanie.* *Dominicæ vacantes* etiam dicuntur quatuor Dominicæ quæ jejunia Quatuor Temporum proxime subsequuntur; *les dimanches qui suivent les samedis des Quatre-Temps.*

DOMINICALE. — Dominium proprium; *domaine, propriété, seigneurie.* (W. Tyr.) — Liber in quo continentur lectiones et alia quæ ad Officium Dominicarum vel festorum Dominicalium pertinent. (A. 1305.)

DOMINICALIS. — (Subst.) Velum quo mulieres caput in ecclesia tegebant; *voile dont les femmes se couvraient la tête pour communier.* (Anast.) — (Adj.) Ad dominicum pertinens; *seigneurial.* « *Dominicalis* terra. » (A. 1124.)

DOMINICALITER. — Jure supremo vel proprietario. (A. 1292.)

DOMINICARE. — Possidere proprietario jure; *posséder en propre, en toute propriété.* (A. 776.) Manum dominicam apponere, fisco addicere; *saisir, confisquer.* (A. 1056.)

DOMINICARIUS. — Qui est in dominio; *qui est possédé en propre.* (A. 878.)

DOMINICATIO. — Dominium, possessio

terre seigneuriale ou que l'on possède en propre. (A. 877.)

DOMINICATUM. — Ut Dominicum.

DOMINICATURA. — Ut Dominicatio.

DOMINICATUS. — (Subst.) Ead. notione. (Senat.) — (Adj.) Ut Dominicarius. (Pass.)

DOMINICELLUS. — Ut Domicellus.

DOMINICUM. — Ecclesia, ædes sacra Domino seu Deo; *église, maison consacrée au service de Dieu.* (Ecclesia etiam nuncupatur *domus Dominica, basilica Dominica.*) — Sacrificium mysticum, Missa; *le saint sacrifice de la Messe.* — Proprietas, domanium quod ad dominum spectat, quo dominus ad propriam alendam familiam fruitur; *terre dont le revenu est destiné à l'entretien de la famille du propriétaire.* — Fiscus dominicus; *le trésor public.* (A. 813.)

DOMINICUS. — Proprius, ad dominum spectans; *que l'on a en toute propriété de seigneur, seigneurial.* (Pass.) — *Dominica domus:* 1° hospitium seu diversorium publicum; *hôtellerie* (*A. SS.*); 2° ecclesia; *église, maison du Seigneur.* (*Ibid.*) *Dominica mater,* Mater Jesu Christi; *la sainte Vierge.* (*Conc. Hisp.*) *Dominicum convivium,* Missa; *la Messe.* (S. Aug.) *Dominicæ litteræ,* eædem q. *Communiatoriæ* vel *formatæ; Vid.* Formata. (*Conciliab. Sandic.*) *Dominicus dies,* Pascha; *le jour de Pâques.* (Pass.) *Dies Dominica,* Domini: *le dimanche.* (Pass.)

DOMINIGATURA. — Idem q. Domengatura. (A. 1034.)

DOMINIO. — Idem ac Dominium. (Rym.)

DOMINIOSUS. — « Imperiosus dominus et homo qui habet ardua præcipere, homo magnæ auctoritatis. » (J. de J.)

DOMINISSIMUS. — Pro *dominus* in aliquot chartis Hispanicis.

DOMINIUM. — Proprietas, potestas, etc.; *domaine, seigneurie.* (Pass.) *Dominium patronale,* idem q. *jus patronus; droit de patronage.* (*Consuet. Norm.*) *Bannale dominium,* idem q. Banleuca. (A. 1258.) — Anglis, principale manerium, quod dominus et antecessores semper possederunt, cum omnibus suis appenditiis; *manoir seigneurial, chef-lieu du fief.* — Nomen honoris reipublicæ principibus attributum; *seigneurie* (*titre honorifique*). (A. 1489.)

DOMINO. — Sacerdotale capitis et humerorum per hyemem tegumentum; *domino, camail noir que les prêtres portaient pendant l'hiver.*

DOMINOSUS. — Ut Dominiosus.

DOMINULUS. — Diminut. a *dominus.*

DOMINUS. — Deus, Κύριος; *le Seigneur.* (Pass.) — In legibus et statutis principum, nullo adjecto vocabulo, dominus feudi; *seigneur, celui de qui une terre relève. Dominus capitalis, corporalis, principalis, major, superior; seigneur supérieur, suzerain;* ol. *chef seigneur, dessus seigneur, avant seigneur,* etc. *Dominus census,* cui census debetur; *seigneur auquel le cens est dû;* ol. *seigneur censier, censable ou censuel. Dominus directarius,* legitimus; *seigneur légitime;* ol. *seigneur droicturier. Dominus intermedius,* qui minore feudali superior est, et inferior alio majore; *seigneur qui relève d'un autre, et de qui relève en même temps un autre seigneur;* ol. *seigneur entremoyen. Dominum facere,* aliquem pro domino habere, clientelam alicui profiteri. (A. 1231.) — Prædi possessor; *propriétaire;* ol. *seigneur.* (Pass.) — Cancellarius; *chancelier.* (*Ord. reg. Fr.*) — Maritus; *mari;* ol. *seigneur.* (Pass.) — *Dominus cultellorum,* princeps *assassinorum; les cheik des assassins, le Vieux de la montagne.* (Jac. de Vitriac.) *Dominus festi,* abbas vel episcopus stultorum; *l'évêque des fous.* (*St. Odon. ep. Par.*) *Dominus generalis civitatis,* præfectus civitatis Paduæ; *le premier magistrat de Padoue.* (*Regim. Pad.*) *Dominus legum,* jurisperitus; *jurisconsulte;* ol. *seigneur de lois.* (*Chr. Alber.*) *Dominus de nocte,* præfectus vigilum; *commandant du guet.* (*Chr. Dand.*) *Dominus ordinis,* cui operibus publicis vacare incumbit; *maître de l'œuvre.* (*Reg. capit. Carnot.*) *Dominus parlamenti,* supremæ curiæ senator; *conseiller au parlement.* (*Necrol. Prior. Nost. Dom. De Insul. Trec.*) *Dominus stationis,* qui tabellionibus et tabulariis præest; *chef des notaires.* (*Cod. Th.*) *Dominus titularis,* vir nobilior; *seigneur titré.* (*Conc. Hisp.*) *Dominus vini,* cui cura vini incumbit; *cellerier;* ol. *cavier, vinier.* (*Inst. monast. B. M. de Charit.*) *Domini,* sic vulgo appellati, 1° sancti: *dominus Dionysius, dominus Joannes,* Gal. *M. saint Denys, M. saint Jean;* 2° episcopi, etiam non adjecta nomenclatura dignitatis, sed ipsius episcopatus: *Dominus Ecclesiæ Massiliensis,* Gal. *Mgr de Marseille;* 3° abbates in Consuet. Fontanell.; 4° canonici, addito nomine ecclesiæ cujus sunt canonici. (A. 1211.) *Domini ecclesiæ,* præcipui post abbatem superiores in monasteriis, Gal. ol. *seigneurs de l'Eglise.* (A. 1420.) *Domini generales,* procurator et advocati generales in senatu Parisiensi, vulgo Gal. *les gens du roi,* vel potius præfecti ærario, Gal. ol. *les généraux des finances.* (*Compend. jur. Univ. Paris.*) *Domini ordinis* vel *in ordinem,* præcipui post abbatem superiores in monasteriis Cluniac., vel ætate aut professione antiquiores. (*Bul. Nicol. IV PP.*) *Domini rerum,* imperatores et reges. (Symm.) *Domini urbis,* urbis præpositus et scabini, Gal. ol. *messieurs de la ville.* (*Comp. jur. Univ. Par.*) *Dominus illuminatio mea,* Dominica quarta post Pentecosten; *le quatrième dimanche après la Pentecôte.* (S. xiii.)

DOMIPOLA. — Aula major et publica, ubi mercatores merces suas venum exponunt; *halle.* (A. 1358.)

DOMISEDA. — Quæ solitudinem amat et domi sedet; *casanière.*

DOMISTADIUM. — Villa: « Totam curiam suam cum *domistadio* pauperculis delegavit. » (A. 1269.)

DOMITIALIS. — Domesticus: « *Domitialis* res ablata est reddita. » (Herk.)

DOMITUR. — Pro *Domitor.* (A. 508.)

DOMITUS. — « Vacca *domita.* » F. legendum *domestica.* (*Lex Sal.*)

DOMMENARIUS. — Domini seu prædii

possessor; *seigneur domanier.* (A. 1364.)

DOMNA. — Pro Domina.

DOMNÆDIUS. — Idem q. Dominædius.

DOMNARE. — Domare; *dompter.*

DOMNEARE. — Cum domnis, seu domicellis versari; *fréquenter la société des femmes.* (*Conc. Monspel.* a. 1214.)

DOMNICATUS. — Pro Dominicatus.

DOMNICELLUS. — Pro Domicellus.

DOMNIDIUS. — Pro Dominædius.

DOMNIO. — Idem q. Dunjo.

DOMNULA. — Diminutivum a Domna.

DOMNULUS. — Principis vel domini filius; *fils de prince ou de seigneur.*

DOMNUS. — Apud scriptores ævi medii venerationem præcipuam habere appellationem *domni,* apice uno ex *domini* voce rejecto, observarunt pridem viri docti et tribui vulgo ecclesiastica dignitate fungentibus, ac vitæ sanctitate insignibus; *Dom.*

DOMO-COLTILIS. — Prædium domo ad commanendum colonis apta instructum, ut Domus.

DOMPIONUS. — Idem q. Dunjo.

DOMPNUS. — Pro Domnus; apud militares religiosos, idem q Commendator.

DOMPTOR. — Domitor, defensor. (A. 1179.)

DOMUCIARE. — Idem q. Domneare.

DOMUICOLTILIS. — Idem q. *Domus culta; Vid.* Domus.

DOMUNCULA PORTATILIS. — Tabernaculum, tentorium. (A. 1453.)

DOMUS. — Bona, facultates; *l'ensemble des biens d'une famille, d'une maison.* (A. 1166.) — Curia suprema; *cour suprême, parlement.* (Joan. Card.) — Ipsius domus vasa et utensilia; *le mobilier d'une maison.* (A. 1187.) — Tumulus honorarius, pegma funebre; *monument funéraire, catafalque.* (A. 1369.) — Exstructum quo statuitur organum; *construction sur laquelle on pose un orgue.* (Theoph.) — *Domus culta* seu *domus cultilis,* prædium domo ad commanendum colonis apta instructum; *métairie, terre pourvue des bâtiments nécessaires pour son exploitation.* (A. 803, 1024.) *Domus altaris,* f. ciborium seu umbraculum excelsum et concameratum, et prælatis quatuor columnis suffultum, quo totum altare tegebatur; *baldaquin, ciboire.* (Ach., *Spic.*) *Domus Dei,* 1° templum, ecclesia; *église.* (Opt.) 2° ipsa Ecclesia et religio Christiana; *l'Église, l'ensemble de tous les Chrétiens, la chrétienté.* (Lucif. Cal.) *Domus* etiam nude aliquando dicta est ecclesia: *domus* S. Petri, *domus* S. Benedicti, pro ecclesia sacra S. Petro, S. Benedicto. *Domus boveria,* prædium rusticum; *métairie.* (A. 1388.) *Domus Dei,* nosodochium vel nosocomium, ubi recipiuntur et aluntur pauperes et ægroti; *hospice, hôtel-Dieu.* (Rym.) *Domus domestica,* propria; *maison qui appartient en propre.* (*Cap. C.C.*) *Domus ecclesiæ,* ædes episcopalis; *maison épiscopale.* (Greg. Tur.) *Domus fidei,* ipsa Ecclesia et religio Christiana; *l Église.* (S. Aug.) *Domus fortis,* id est munita; *forteresse, maison fortifiée.* (A. 1248.) *Domus justitiæ,* ubi jus dicitur; *palais de justice, tribunal.* (A. 1185.) *Domus necessaria,* latrina, seu locus ad necessariam ventris evacuationem accommodatus; *lieux d'aisance.* (Mart.) *Domus patrua,* f. principalis, inde sic dicta quod sit quasi parens inferiorum; Galli dicunt *chef d'ordre,* ubi de prima monachorum domo agitur. Eadem pro domo paterna occurrit. *Domus pensilis,* quæ in ponte ædificata est; *maison bâtie sur un pont.* (A. 1210.) *Domus pietatis,* xenodochium pauperum; *hospice, lieu d'asile pour les pauvres.* (A. 1325.) *Domus religiosa,* monasterium; *couvent.* (Rym.) *Domus spiritualis:* « Nemo in *domo spirituali* comedat, sed potius in *dominica,* vel in monasterio ejusdem fidei. » (*Reg. S. Pacom.*) *Domus terranea,* f. tugurium terra et luto constructum, domuncula rustica; *maison en pisé, maison grossièrement bâtie.* (Mur.) *Domus turralis,* turribus instructa; *maison fortifiée.* (W. Nang.) *Domus venerabilis,* ut *domus pietatis.* (A. 1118.)

DOMUSTADIUM. — Ut Domistadium.

DONA. — Donatio et distributio, præsertim illa quæ publice fit pauperibus: « Volo quod fiat generalis *dona* sive distributio ter in singulis septimanis omnibus pauperibus: » *distribution aux pauvres.*

DONALE. — Pro Donum, donativum.

DONALIA. — Donationis charta; *titre, acte de donation.*

DONARE. — Pretio dare, vendere; *vendre.* (A. 1150.) — Terminari; *se terminer, finir.* (A. 1035.)

DONARIA. — Præstatio quævis, ut Donum. (A. 1192.)

DONARIUM. — Oblatio quæ a fidelibus fit in esculentis aliisve rebus. (A. 1125.)

DONARIUS. — Forte pro Denarius, qui idem sit ac Decanus, minor judex qui jus dicebat per decanias; *dixainier, juge inférieur.* (*Præcept. Car. C.*) — Qui donatus est re aliqua, f. pro Donatarius. (A. 1466.)

DONATA. — Soror laica inter moniales, ut Donatus inter monachos; *Vid.* Donati. (A. 1063.) — Spuria; *fille née de relations illégitimes.* (A. 1337.)

DONATARIUS. — Ut Donatorius.

DONATI. — In quibusdam provinciis nothi ac spurii laici qui sese et bona sua monasteriis donabant et afferebant; de quibus *Vid.* in voce Oblati.

DONATICA. — Corona quæ victori dabatur. (Ugut.)

DONATICE CONCEDERE. — Dono dare; *faire présent, donner.* (A. 1341.)

DONATICIUM. — Donatio, traditio; *donation, cession.* (A. 843.)

DONATICUM. — Mutuum coactum, ut Tallia et Quæsta. (A. 1075.)

DONATIO. — Præstatio quævis, tributum quod donationis ultroneæ titulo præstatur; *redevance déguisée sous le nom de libéralité, de don.* (A. 2357.) *Donatio ecclesiæ,* ejus collatio; *présentation.* (S. xiii.) *Donatio per præsentem,* donatio inter vivos (Chrod.) *Donatio inofficiosa,* quæ fit in damnum et fraudationem hæredum; *donation faite au détriment des héritiers naturels.* (A. 1361.)

DONATISTA. — Qui sequitur Donatum; *celui qui étudie la grammaire de Donat.* (*Vet. Gl.*)

DONATIVUM. — Donum, donatio : *don, donation.*

DONATOR. — Qui donat prædia vel tenementa alteri ad talliam ; *celui qui donne une terre à un autre sous la condition d'un cens annuel.*

DONATORIUS. — Is cui aliquid donatur ; *donataire.*

DONATUS. — (Subst.) Donum ; *présent, don.* (*A. SS.*)—(Adj.) *Vid.* DONATA et DONATI.

DONDUM. — Adeps, idem q. *unctum ; graisse.*

DONEC. — Nisi : « Ille vero respondit quod transire non poterat *donec* in angusto. » (A. 1190.)

DONEIA. — Idem videtur q. DONATIO.

DONEIARE. — Ut DOMNEARE.

DONENTALE. — Donum, munus, donatio; *libéralité, largesse, donation.* (A. 1233.)

DONESIA.— Idem videtur q. DONATIO.

DONETALGUM.— Ut DONENTALE.

DONCHO. — Idem q. DUNJO.

DONGIO. — Ead. notione.

DONGONUS. — Ead. notione.

DONICATUS. — Idem q. DOMINICATUS.

DONICUM. — *Laborantes ad donicum*, qui sub præstatione fructuum terræ prædium aliquod tenent; *tenanciers.* (*St. Plac.*)

DONIO. — Ut DUNJO.

DONIQUIES. — Donec; *jusqu'à ce que.* (*Vet. inscript.*)

DONITALIA. — Idem q. DONENTALE.

DONITUM. — Pro DONATIO.

DONNA.— Domina ; *une dame, une maîtresse;* ol. *donne.* — Pro TONNA, dolium ; *tonneau.*

DONNECALE. — Idem q DOMINICALE.

DONNICALIA. — Donatio, munus ; *présent, libéralité, cadeau.* (A. 1188.)

DONNICATUS. — Ut DOMINICATUS.

DONNULA. — Diminut. a DONNA.

DONNUS.—Pro DOMNUS.—Nude, pro ABBAS.

DONTSLAGA. — Homicidium apud Germanos.

DONUM. — Corpus Christi mysticum quod offertur in Missæ sacrificio. (Hildeb.) — Præstatio quævis, tributum quod sub donationis ultroneæ titulo domino præstatur, ut DONATIO. *Dona annua, annualia, dona regia*, quæ quotannis regibus a subditis afferebantur in campo Martio aut in conventu generali, causa suæ defensionis ac reipublicæ. (A. 807.) *Dona* præterea appellabantur munera quibus sese invicem prosequebantur principes, aut cum legatos mitterent, aut cum sese inviserent. *Donum de avere*, et *donum de ingeniatores*, in conventu episcoporum apud Cæsaraugustum a. 1058, ubi *de avere* idem est ac de rebus possessis ; *de ingeniatores* vero idem, ut videtur, quod de rebus ingenio et industria comparatis. *Donum gratiosum*, idem quod gratuitum ; *don gratuit. Donum commune*, quædam præstatio agraria. (*Lib. nig. S. Vulf. Abbavil.*) *Donum matutinale*, dos a marito profecta, *don du matin. Vid.* MORGANEGIBA. — Collatio beneficii ecclesiastici : « Præsbyteri *donum* vicariarum in capitulo recipiant. » (*Ch. Matth. episc. Tut.*)

DONUS.—Pro DOMNUS, dominus.

DONZELLA.—Piscis species.

DONZELLUS.— Ut supra DOMICELLUS. (A. 1225.)

DONZENANS.— Qui vel quæ apud alium convivit ; *pensionnaire.* (*A. SS.*)

DOORIUM. — Donatio propter nuptias, idem q. DOARIUM. (A. 1257.)

DOPERIUS.—Funale, cereus, apud Italos; *torche.*

DOPLERIUM.—Fax, sic dicta a fune duplicato; *torche, cierge.*

DOPPIDIANUM.— Sacculus, crumena, ut DUPLARIUM.

DORARIUS. —Bracteator, inaurator ; *doreur.*

DORCA. —Caprea silvestris, dama; *daim.*

DORCHA. — Mensuræ genus, apud Anicienses

DOREA.— Piscis marini genus, aurata; *dorade.*

DOREIUM. —Tributi species, in litt. Innoc. IV PP.

DORELOTERIA. — Ars vittas et tænias texendi ; *rubannerie, art du rubannier ;* ol. *doreloterie.*

DORERIUS.—Inaurator; *doreur.*

DORETUS.—Mensura annonaria ; *mesure de grains ;* ol. *doreus.*

DORMENTARIUS.—Qui *dormitorium* curabat, cujus officium *dormentoria* appellabatur. (*St. capitul. S. Thom. Argentor.*)

DORMIA. — Idem q. *dormitio*, mors, obitus, corpus exanime. (A. 1351.)

DORMIRE.—Coire; *connaître.* (A. 752.) — Mortem obire, fato fungi ; *mourir.* (Passim in scriptoribus ecclesiasticis.) — Residere ; *rester.* (A. 1310.)

DORMITABILIS.—Qui bene dormit ; *bien dormant.*

DORMITIO.—Obitus, mors; *mort.* (S. Cypr.)—Interquiescentia in eodem statu ; *action de demeurer dans le même état.* (*Cons. Brit.*)— *Dormitio S. Mariæ*, ejusdem assumptio, quæ *Pausatio* dicitur in vetustissimo kalendario ; *assomption de la Vierge.*

DORMITOR. — Tignum immobile ; *dormant.*

DORMITORARIUS.—Is cui cura est dormitorii in monasteriis vel ecclesiis, ubi fuerunt hujusmodi loca communia ad dormiendum ; *celui qui a la surveillance du dortoir.*

DORMITORIUM. — Genus vestis, quam induebant cum cubitum ibant; *vêtement de nuit.*—Conclave monasteriorum et collegiorum canonicorum, in quo sunt plures lecti, vel plures cellæ, ubi decumbant; *dortoir ;* ol. *dormentoire.*

DORMITORIUS. — *Dormitoria caminata*, cubiculum. (A. 1021.)

DORNABELLUM.— Hastæ species, spiculum; *épieu.* (A. 1511.)

DORNUS.—Frustum, offula; *petit morceau, fragment.*

DOROSCA.—Avis species, peloris.

DORSALE.—Pallium sive aulæum, quod parietibus appenditur, sic dictum, quod se-

denti ad dorsum appensum sit; *tapisserie ou autre étoffe suspendue à un mur;* ol. *dorsale.*

DORSALICUM.—Ead. notione.

DORSENNUS.—Persona parasitorum. (*Vet. Gl.*)

DORSERIUM.—Ut DORSALE.

DORSICULUM.—Armaturæ species videtur, f. qua dorsum tegitur; *armure de dos.*

DORSICUS.—Idem q. DORX.

DORSILE.—Idem q. DORSALE.

DORSILOQUIUM.—Mendacium, vel potius calumnia. (Eck.)

DORSIPALLIUM.—Ut DORSALE.

DORSORIUM. — Dorsum; *dos ;* ol. *dors.* (A. 1320.)

DORSUALE — Ut DORSALE.

DORSUM.—*Dorsum redimere*, data pecunia se a virgis vel fustuario liberare ; *se soustraire à la peine de la bastonnade en donnant une certaine somme.* (*Lex Sal.*) *De dorso componere*, virgis vapulare ; *être battu de verges.* (A. 532.) *Ad dorsum mensuræ partiri*, proverbialis formula, portione sibi debita aliquem privare. (*Privil. cur. Rem.*) *Ad dorsum securis rumpere*, iis interdum conceditur, qui usum habent in silvis, non quidem ad ligna cædenda, sed ad rumpenda duntaxat ; *droit de couper du menu bois.* (A. 1317.) *Dorsum asini*, moles fluctibus opposita, et ad instar dorsi asini efformata ; *digue en dos d'âne.* (*Ter. Calom.* in Dumb.) (A. 1209.) *Dorsum ecclesiæ*, pars ædis sacræ, quæ retro altare est. (*Chart. Cels.*)

DORTELARIUS.—Officialis ecclesiasticus apud Tullenses, idem q. DORMITORARIUS et DORTORARIUS.

DORTILARIUS.—Ead notione.

DORTORARIUS.—Monachus qui *dormitorii* curam habet ; *moine chargé de tenir le dortoir en ordre.*

DORX.—Dama; *daim.*

DOS —Id quod a muliere viro datum ; *dot d'une femme, ce que la femme apporte au mari.*—Donatio propter nuptias uxori a marito facta; *présent du mari à la femme, douaire.* —Res testamento donata ; *objet donné par testament, legs. Dos ecclesiæ*, quod ad sarta tecta et clericorum in ea deservientium sustentationem, ab ædificatore confertur; *dotation d'une église, revenus que lui assure celui qui l'a fait construire, tant pour son entretien que pour celui des prêtres attachés à son service.*

DOSARE. — Potionem medicam temperare ; *doser.*

DOSCIS.—Species pellis; *petit gris.*

DOSCLUM.—Donatio propter nuptias, ut DOS. (Rym.)

DOSINUS. — Mensura annonaria, f. quod pars sit duodecima majoris mensuræ; *mesure de blé équivalant au boisseau de Paris ;* ol. *dousin, dosin.*

DOSIS. — Scatebra seu conductus aquarum. (*Vet. Gl.*)

DOSSA. — Onus, f. fascis quæ dorso portatur. (*St. Avel.*) — Securis ; *hache, cognée ;* ol. *dosse.*

DOSSAGIUM. — Præstationis species ; *sorte de redevance féodale à laquelle étaient soumis les marchands de petit gris ;* ol. *dossage.*

DOSSALE. — Idem q. DORSALE.

DOSSENUS. — Genus parasitorum. (*Vet. Gl.*)

DOSSERIUM. — Ut DORSERIUM.

DOSSERUM. — Corbis dossuaria, quæ dorso ab homine geritur ; *hotte, panier à dos.*

DOSSUALIS. — Idem q. DORSALIS.

DOSSUM. — Coxendix ; *hanche.*

DOSSUS. — Species animalis ; *petit gris.* — Collis, locus editior ; *colline, hauteur, éminence.* (A. 903.)

DOTALE. — Quod ad sarta tecta ecclesiæ, et clericorum seu monachorum in ea servientium sustentationem a fundatore illi collatum est. *Vid.* DOS.

DOTALIS.— *Dotalis terra*, in dotem assignata ; *terre dotale.* (A. 1209.)

DOTALITER. — Jure dotalitii ; *par droit dotal.*

DOTALITAS. — Patronatus, jus in ecclesia, quod patrono, qui eam dotavit, competit ; *patronage qu'exerce le fondateur d'une église sur cette église.*

DOTALITIUM.—Dos ecclesiæ, ut DOTALE. (A. 863.) — Vitæ provisio mulieribus in virorum proprietatibus data ; *douaire.*

DOTALIUM. — Vitæ provisio, etc., ut DOTALITIUM. (A. 1234.)

DOTARE. — *Dotare ecclesiam*, ei *dos* seu *dotale* conferre. *Vid.* DOTALE. (Fori.)

DOTARIUM. — Ut DOTALITIUM.

DOTATIO. — *Dotatio ecclesiæ*, dotis collatio ; *Vid.* DOS. (A. 1367.)

DOTE. —Forte pro *docte*, bene, apte, eleganter. (B. de Am.)

DOTOSA.—« Quod si Eustachia uxor mea aliquid in donatione mea ratione dotis reclamare voluerit post decessum meum, hæredes mei tenebuntur excambiare dominæ dictæ dictam *dotosæ* de valore ad valorem alibi in hæreditate mea. » (A. 1239.) Videtur legendum *dotem.*

DOTUM. — Ut *dos* ecclesiæ; *Vid.* DOS.

DOUA. — Idem q. DOA.

DOUANA. — Idem q. DOANA.

DOUBLERIUM. — Mantile ; *double nappe ou serviette qui se met sur la table à manger ;* ol. *doublier.* (A. 1383.)—Dolii species, quod duplum contineat sic dicti ; *sorte de tonneau;* ol. *doublier.* (A. 1234.)

DOUBLETARIUS. — *Dobletorum*, seu vestium, quæ Gallis *doublets* dicebantur, artifex ; *doubletier.*

DOUBLETUS. — Gemmæ adulterinæ species : *doublet, sorte de pierre fausse.*

DOURA. —Fossa, locus ubi est aqua stagnans ; *mare, lieu où l'eau séjourne ;* ol. *douve.*

DOUSANNA. —Vox fictitia, pro *dou samit*, ex samito. (*Ann. Ben.*)

DOUTA. — Injusta exactio, ut TOLTA. (A. 1235.)

DOUVA. — Idem q. DOURA.

DOXA. — Gr. δοξα gloria : « O *doxa, doxa*, ait sapiens, in millibus mortalium nihil aliud est quam aurium inflatio vana. » (S.

Bern.) *Doxa Patris*, Verbum divinum, Filius Dei. « Nam sibi *doxa* Patris te sumpsit ab ubere Matris. » (*A. SS.*)

DOXALE. — Odeum ecclesiæ : « Chorus ab ipsa navi separatus abside seu *doxali.* » (*A. SS.*) — Idem quod DORSALE. (*Lib. anniv. eccl. Vatic.*)

DOXALIUM. — Ead. notione q. DORSALE.

DOXIFICARE. — Glorificare. (*Gl. Vet.*)

DOXOLOGIA. — Apud Græcos, duplex est *doxologia* : δοξολογία μεγαλὴ, et μικρὰ ; illa est hymnus angelicus, *Gloria in excelsis*; hæc quæ sæpius in fine psalmorum repetitur, Trinitatis glorificatio : *Gloria Patri et Filio*, etc.

DOXOLOGUS. — Eloquens, disertus : « Iste plane pontifex miro doxologoque callens ingenio. » (*A. SS.*)

DOZELLUS. — Mensura frumentaria ; *mesure de capacité pour les grains.*

DOZENA. — Duodecim ; *douzaine.*

DOZENUM. — Mensura vinaria ; *mesure de capacité pour les liquides* ; ol. *dozin.*

DOZENUS. — Assis Franciscus, a duodecim quos valebat denariis dictus ; *douzain.*

DOZINA. — Idem q. DOZENA.

DOZINUS. — Mensura annonaria, forte sic dicta quod sit duodecima pars majoris modii, ut DOZENUM. (A. 1131.)

DRACA. — Onus ; *charge.*

DRACECHALT. — Multa porcelli furati ; *peine pécuniaire pour le vol d'un pourceau.* (*Lex Sal.*)

DRACITION. — Pastillus saccaratus ; *dragée.* (A. 1372.)

DRACO. — Vexillum in quo draconis effigies efficta ; *drapeau, bannière où l'on a peint ou brodé une figure de dragon.* — Major navis apud Normannos ; *grands bateaux de guerre des Normands.* — Effigies draconis, quæ cum vexillis in ecclesiasticis processionibus deferri solet, qua vel diabolus ipse, vel hæresis designantur, de quibus triumphat Ecclesia : *effigie du dragon que l'on portait dans les processions en signe de la victoire du Christ sur le démon.* — Ordo militaris in Hungaria a Sigismundo imperatore et rege Hungariæ, institutus ; *ordre de chevalerie, ordre du dragon.*

DRACONARIUS. — Vexillifer, qui fert vexillum ubi est draco depictus ; *porte-drapeau, dragonnaire. Vid.* DRACO.

DRACONTARIUM. — Corona confecta ex *dracontia*, herba contra venena, aut ex gemmis draconalibus. (Amal.)

DRACONCELLUS. — Parvus draco ; *dragonneau.* (A. 1295.)

DRACONIZARE. — More draconis agere, acerbius effutire : « Publicis detractionibus *draconizantes* et dicentes. » (*Antiq. lect. Canis.*)

DRACUNCULUS. — Parvus draco, ulceris vel cancri species ; *petit serpent, espèce d'ulcère.* (W. Nang.)

DRACUS. — Species dæmonum, qui circa Rhodanum fluvium in Provincia visuntur forma hominis, et in caverniones mansionem habent ; *sorte d'esprit malin* ; ol. *drac.*

DRAGATA. — Idem q. DRAGEIA.

DRAGEIA. — Pastillus saccaratus ; *dragée.*

DRAGERIUM. — Patera vel pyxis, alias plurimum in usu, ubi *drageiæ* servantur ; *drageoir.*

DRAGIA. — Idem q. DRAGEIA.

DRAGMA. — Gemma vel manipulus :

Laurea condecorat caput, in quo lilia vernent.
Pectore *dragma* micat, quam viva smaragdus [inumbrat.
(*Vit. S. Euseb. abbatissæ.*)

— Interrogatio ; *question.* (*Vet. Gl.*)

DRAGO. — Dimacha, seu eques, vulgo *draco* ; *dragon, sorte de soldat à cheval.*

DRAGULUM. — Jaculum ; *trait.* (Od Clun.)

DRAGUMANUS. — Interpres linguarum exoticarum ; *interprète, trucheman, drogman.*

DRAIHATUS. — Cribratus ; *criblé.* (A. 1337.)

DRAILIUM. — Certus campanæ tinnitus, ut videtur. (A. 1346.)

DRALHA. — Tributi species ; proprie est nauli genus quod pendebatur pro transitu fluminis navigio ductu per extentum funem ; *prix de passage dans un bac.*

DRANCULUS. — *Dranculus morbus*, idem videtur qui supra DRACUNCULUS, ulceris et cancri species. (Mart., *Anecd.*)

DRAPA. — Pannus ; *drap.*

DRAPAMENTUM. — Quidquid ad *drappos* seu pannos pertinet. (A. 1444.)

DRAPARE. — *Drappos* seu pannos texere ; *fabriquer du drap* ; ol. *drapper.* (A. 1232.)

DRAPARIA. — Locus ubi servantur vel abluuntur *drappi* seu vestimenta. (*St. Equit. Teut.*) — Pannorum textura vel officina ; *fabrique de draps, draperie.*

DRAPARIUS. — Pannorum textor et mercator ; *fabricant et marchand de draps, drappier.*

DRAPELLARIUS. — Qui jus vel veniam habet *pannos* in choro ferendi. (*St. eccl. Andeg.*)

DRAPELLUS. — Dimin. a DRAPPUS, panniculus. (A. 1356.)

DRAPERARIUS. — Pannorum textor aut venditor ; *drappier.* (A. 1308.)

DRAPERIA. — Pannus, idem quod DRAPPUS. (A. 1290.) — Locus ubi venduntur vel conficiuntur *drappi* ; *drapperie.* (A. 1236.)

DRAPERIUS. — Drapporum mercator ; *drappier.*

DRAPERUS. — Ead. notione.

DRAPIFER. — Venditor, vel potius textor *drapporum*, ut DRAPERIUS.

DRAPIS. — Ut DRAPPUS.

DRAPPALE. — Quidquid ad *drappos* pertinet. (*Form. vet.*)

DRAPPARIUS. — Textor *drapporum* ; *drappier.*

DRAPPUS. — Pannus ; *drap.*

DRASCUS. — Hordeum, sive braserium coctum, postquam cerevisia inde expressa est ; *marc de bière* ; ol. *drasche, dresche.*

DRAULIA. — Quæ præter rationem a reis et accusatis delicto exigebant officiales dominorum. (A. 1333.)

DRAVERIA. — Leguminis species ; *sorte de légume* ; ol. *drovée, dravière.* (A. 1473.)

DRAYA. — Semita, proprie via qua pecus transire solet ; *sentier, chemin de traverse* ; ol. *draie.*

DRAYETUM. — Cribrum ; *crible* ; ol. *dray.*

DRECHURA. — Præstatio, vectigal, ut DIRECTUM.

DREGEMUNDUS. — Navis cursoria, idem q. DROMO.

DREISSA. — Diminut. a DRAYA, semita. (A. 1419.)

DREITURA. — Præstatio, ut DIRECTUM.

DREITURAGIUM. — Ead. notione. (A. 1271.)

DRESSADERIUM. — Idem q. DRESSORIUM. (A. 1476.)

DRESSARE. — Dirigere vel æquare : « Itinera mutare et *dressare.* » (A. 1341.)

DRESSORIUM. — Abacus, tabula, ubi vasa reponuntur ad mensæ ministerium ; *buffet, armoire, dressoir* ; ol. *dresse, dressouel.*

DRESTURA. — Præstatio, ut DIRECTUM.

DRETATICUM. — Ead. notione.

DRETATULA. — Instrumentum, ut videtur, quo aliquid attollitur. (A. 1147.)

DRETECTORIUM. — Ut DRESSORIUM. (A. 1340.)

DRETTURA. — Ut DREITURA.

DREYLING. — Dolium communi ter tanto majus vel tertia pars culei. (A. 1515.)

DRICTA. — Ut DREITURA.

DRICTUM. — Tributum, pensitatio, vectigal ; *impôt, taxe, redevance* ; ol. *droict.*

DRICTURA. — Ead. notione.

DRICTUS. — (Subs.) Ead. notione. — (Adj.) Erectus ; *droit* : « Lucerna ardens stat *dricta.* » (*Tract. de re milit.*)

DRINCLEAN. — Tributum pro potu ap. Anglos.

DRISARE. — Erigere ; *dresser, mettre dans une position verticale.*

DRIZAGNOLUM. — Canalis directus, per quem effluunt aquæ. (*St. Mut.*)

DRIZARE. — Erigere ; *dresser, lever droit.* — Dirigere, figuram rectam alicujus rei restituere ; *redresser.*

DROFDENN. — Saxonibus, silva, vivarium ubi feræ nutriuntur ; *parc.*

DROGAMUNDUS. — Idem q. DRAGUMANNUS.

DROGARIA. — Aroma quodvis, materia ex qua medicamenta conficiuntur ; *drogue.*

DROICTURA. — Jus, etc., ut DIRECTUM.

DROILLIA. — Quod in venditionibus corollarii vice pretio rei emptæ superadditur ; *présent, pot de vin que l'on donne en sus du prix* d'*une vente* ; ol. *drouille.*

DROITEURA. — Ut DROICTURA.

DROLIA. — Quod præter debitum a justitiæ ministris exigitur sub muneris nomine ; *ce que les officiers de justice se font donner, à titre de présent, en sus de ce qui est réellement dû.*

DROMEDARIUS. — Pro *dromadarius.*

DROMEDA. — Dromadarius ; *dromadaire.* (Jul. Afr.)

DROMEDUS. — Idem q. DROMEDA.

DROMO. — Navis cursoria ; *navire fin voilier, dromon.*

DROMONARIUS. — Remex dromonis ; *rameur de dromon.*

DROMUNDA. — Ut DROMO.

DROMUS. — Via, semita ; *chemin, sentier.* — Cursoria navis, ut DROMO.

DRONA. — Territorium, districtus ; *territoire, ressort.*

DROPA. — Inaures, ornamenta muliebria ; *boucles d'oreilles.*

DROPACISTA. — Depilator ; *épileur.*

DROSELUS. — Ut DORSALE.

DROSSARDUS. — Ut DROSSATUS.

DROSSATUS. — Præfectus provinciæ, Teutonice *drossuet* et *drossaert* ; *gouverneur de province.*

DROTMAR. — Idem q. DIAR.

DRUAYLIA. — Accessio, corollarium ; *présents, ce que l'on donne en sus du prix convenu, de ce qui est dû* ; ol. *drouille.*

DRUCHTE. — In *Leg Sal.* virgo pacta, sponsata, quæ sponso fidem dedit ; *fiancée.*

DRUCULA. — Arca, cista ; *coffre, corbeille.*

DRUDA. — Amica, amasia ; *amie, amante* ; ol. *drue.*

DRUDARIA. — Præstationis species, quæ mulieribus dominorum vel judicum solvebatur. (A. 1103.)

DRUDIS. — Fidelis, fidus, amicus, qui domino obstrictus est ; *celui qui est fidèle, dévoué à quelqu'un* ; ol. *dru.*

DRUDUS. — Ead. notione.

DRUELERIA. — Quod domino feudi penditur, pro facultate alienandi feudum, vel in professionem vassalatus. Idem q. LAUDATIO. (A. 1236.)

DRULLA. — Idem q. TRULLA. (*A. SS.*)

DRUMON. — Navis species, ut DROMO.

DRUMUS. — Nemus densum ; *bois épais.*

DRUULIA. — Munusculum quod ab ingredientibus officium aliquod, in professionem clientelæ offertur ; *présent de bienvenue.*

DRYOCOLAPTES. — Species avis ; *pivert.*

DRYPHACTUM. — Cancelli, fores tribunalis seu sepes ; *balustrade, barrière* : « Pro se dona numeravit ne sacrificaret, sed tantum ascendisse videtur usque ad *dryphacta* et inde descendisse. » (S. Cyp.)

DUA. Pro *duo* crebro legitur : « *Dua* capitula. »

DUANA. — Ut DOANA.

DUANUS. — Debitus ; *dû.* — Biduus ; *qui a deux jours.*

DUARIA. — Donatio mulieri facta propter nuptias ; *douaire.* (A. 1332.)

DUBARE. — Dubitare ; *douter, hésiter.*

DUBALATIO. — Designatio. (*Vet. Gl.*)

DUBBERIA. — Ars vestes, *dobleti* dictas, texendi ; *Vid.* DOBLETUS. (Flet.)

DUBIETUM. — Dubitatio ; *hésitation, doute.* (A. 1271.)

DUBINGENIOSUS. — Ineptus, quasi vir dubii ingenii ; *sans capacité.* (*Vet. Gl.*)

DUBIO. — Instrumentum incurvum, vel quo aliquid curvatur et inflectitur. (Vigev.)

DUBIOSUS. — Periculosus; *dangereux* : « *Dubiosum* mare. » (*Ch. Mass.*)

DUBITABILE. — Dubitatio, quæstio dubia; *doute, question douteuse.* (A. 1269.)

DUBITAMENTUM. — Ead. notione. (A. 1227.)

DUBITANTIA. — Ambiguitas, dubitatio. (A. 1390.) — Timor, metus. (*Vet Gl.*)

DUBITARE. — Timere, metuere; *redouter*; ol. *doubter.* (A. 1169.)

DUBITAS. — Pro DUBIETAS, dubitatio, idem q. DUBIETUM.

DUBITATIVE. — Dubitanter; *avec doute, en hésitant.* (Tert.)

DUBIUM. — Timor, metus, periculum; *peur, crainte, danger*; ol. *doute.*

DUBIUS. — *Loca dubia*, reficienda, munienda; *constructions suspectes qu'il faut refaire ou consolider.* (A. 1381.)

DUBLA. — Monetæ aureæ species; *doublon.*

DUBLARIUM. — Dolii species, idem q. DOUBLERIUM.

DUBLECTUS. — Tunicæ species; *sorte de houppelande*; ol. *doublet.*

DUBLERIUM. — Duplum; *le double.*

DUBLIA. — Crustulum; *oublie.*

DUBLUS. — Pro DUPLUS.

DUCALE. — Id scilicet, quo equus agasonis manu ducitur : « Dimisit servulus primum camelum, cujus *ducalem* tenebat; » ubi quidam *ducalem* pro fune quo animal ducitur, intelligi volunt.

DUCALIS. — Pertinens ad ducem: *ducal.*

DUCALITER. — In morem ducis, qui præcedit: *à la manière d'un chef, en chef.* (Sid.)

DUCAMEN. — Ducatus; *duché.* (Gl. Rad.)

DUCANA. — Pro DOANA.

DUCARE. — Nutrire; *nourrir, élever.* (J. de J.) — Ducem agere, ducatum tenere; *gouverner, commander.* (*Vet. inscript.*)

DUCARIA. — Ductus aquæ; *aqueduc.*

DUCARIUM. — Palatium ducis Venetiarum; *palais ducal à Venise.*

DUCARIUS. — *Ducaria scropa*, ductrix aliarum scroparum. (*Leg Sal.*)

DUCAS. — Græcis Byzantinis, δούκας; Latinis dux; *duc, chef.*

DUCATISSA. — Ducis uxor; *duchesse.*

DUCATONUS. — Nummus argenteus valens circiter quatuor libras Francicas; *ducaton.*

DUCATOR. — Qui ducit; *chef, guide.* (Tert.)

DUCATUM. — Dignitas ducis seu ejus terra; *duché.*

DUCATUS. — Dignitas seu terra ducis; *dignité ou domaines d'un duc.* — Provincia quæ a duce regitur; *duché.* — Palatium ducis; *palais ducal.* — Monetæ species; *ducat.* — Defensio in via per alicujus terrorium; *sauf-conduit, sureté.* (*Epist. Greg. PP. VII.*) — Præstatio quæ domino solvitur pro *ducatu* seu securo transitu per terram illius; *droit que l'on paye au seigneur pour avoir la permission de traverser ses terres.* — Trames, via; *voie, chemin.* « Ingressus per *ducatum* Evangelii. » (*Script. rer. Fr.*)

DUCENARIUS. — Qui duobus militum centuriis præest; *chef de deux cents hommes.* (*Cod. Th.*)

DUCENTUM. — Modus agri : « Tria quarteria et *ducentum* terræ arabilis. » (A. 1374.)

DUCERE. — *Ducere causam*, litem prosequi; *poursuivre un procès.* (A. 1340.) *Ducere dogmata monachorum*, monasticam regulam sequi; *suivre la règle des couvents.* (*A. SS.*) *Ducere ad memoriam*, custodire memoriam; *se souvenir, conserver le souvenir de.* (A. 1250.) *Ducere malam vitam alicui*, illum asperius tractare; *maltraiter quelqu'un.* (A. 1363.)

DUCHA. — Dux; *duc.*

DUCHERII. — Sacerdotes qui, licet vitam non profiteantur monasticam, in prioratibus tamen S. Victoris Massiliensis sedes habent perpetuas, vulgo dicti *conduchers* et *panetiers.*

DUCHISSA. — Ut DUCISSA.

DUCIANUS. — Qui ad ducem spectat; *de général, de chef.* (*Cod. Th.*) *Duciani*, ducis limitis officiales; *officiers attachés au duc ou commandant de la frontière. Duciani apparitores*, id est ducis. *Ducianum officium*, seu ducis.

DUCIATICUS. — Dæmon. (*Vet. Gl.*)

DUCIBILIS. — Qui facile duci et flecti potest. (Vict. Vit.)

DUCIBULUS. — Ut DUCICULUS.

DUCICULA. — Ead. notione.

DUCICULUS. — Epistomii vertibulum, seu paxillus ori epistomii insertus; *fausset, cheville de robinet*; ol. *dosil, douzil.*

DUCILIS. — Ead. notione.

DUCILLA. — Parva dux, vel ducis filia. (J. de J.)

DUCILLUS. — Parvus dux. (Id.) — Ead. notione q. DUCICULUS.

DUCIOLUS. — Ut DUCICULUS.

DUCISALIS. — Ad *ducis* dignitatem spectans; *ducal.* (A. 1352.)

DUUCISCATUS. — Ducatus; *duché.* (A. 1231.)

DUCISSA. — Ducis uxor; *duchesse.*

DUCONES. — Idem q. DURCONES.

DUCTABILIS. — Qui facile duci potest, ductilis. (A. 1339.)

DUCTARE. — Ducere, ducem agere; *agir en chef, commander.*

DUCTILIS. — Docilis, tractabilis. (J. de J.) — Qui decurrit : « Aquæ *ductiles.* » (A. 1016.)

DUCTILIA. — Tributum, quod pro mercibus, quæ educantur et exportantur, penditur; *droit d'importation et d'exportation.* (A. 1136.)

DUCTIVUS. — *Ductibus* scatens. (A. 1131.)

DUCTOR. — Dux, dignitas ducis; *duc, dignité ducale.* — Idem etiam qui Græcis διασώστης, qui ad conducendum aliquem in via per alterius regionem datus est a quovis principe; *guide.*

DUCTRIX. — Ducis uxor; *duchesse.* (Leo Ost.) — Abbatissa; *abbesse.* (*A. SS.*) — Scrofa porcorum mater; *truie mère.* (*Lex. Baiw.*)

DUCTUS. — (Subst.) Locus ubi aquæ confluunt, canalis; *bassin, canal*; ol. *duit, doit.* — (Adj.) *Legibus ductus*, Carpentario idem est ac legibus peritus. (A. 876.) De causa *ductus sedeat*, ap. Marculf., ubi Bignonius *ductum* pro *eductum* positum putat, hoc est *de causa eductum.* Sed mavult Cangius hocce vocabulo *securum* dici.

DUDENA. — Pro *duodena*; *douzaine.*

DUECIA. — Embrégma, Ital. *doccia*, Gal. *douche* et *douge.*

DUELLARE. — *Duello* decertare. (A. 1313.) — Belligerari. (Lud.)

DUELLARIS. — Ad *duellum* spectans. *Duellaria verba*, quibus duellum provocatur. (*A. SS.*)

DUELLARITER. — *Duellariter alloqui*, ad *duellum* provocare. (Wich. Magd.)

DUELLARIUS. — *Duellaria vulnera*, propter quæ *duellum* fieri debet. (Wich. Magd.)

DUELLATOR. — Qui *duello* pugnat; *Vid.* DUELLUM.

DUELLIARIUS. — *Duelliaria verba*, verborum formula quibus quis ad *duellum* provocatur. (*Spec. Sax.*)

DUELLIO. — Singulare certamen; *combat singulier, duel.* (*Vet. inst.*) — Rebellio; *révolte.* (Hug. Flav.

DUELLIUM. — Bellum; *guerre publique.* (Dud.) — Monomachia: *combat singulier, duel.* (Sim. Dunelm.) — Jus *duelli*, seu quidquid ad principem loci dominum redit emolumenti ex judiciis *duelli* examine diremptis. (A. 1212.)

DUELLIUS. — Idem q. DUELLIARIUS.

DUELLUM. — Prælium; *bataille.* — Monomachia, seu singulare certamen, quo ambiguæ disceptationes dirimebantur, quæ ordinario judicio terminari non poterant; *combat singulier, duel judiciaire. Duellum victum*, in quo appellans vel appellatus occumbit. (A. 1187.) *Duellum firmare* dicebatur judex aut dominus, qui inter partes litigantes duellum decernebat, et ab iis vadia recipiebat. (*For. Morl.*) *Duellum custodire*, ut duelli leges serventur, ex jure vel officio invigilare, atque duelli campum custodire. (A. 1213.) *Duellum deducere*, peragere. (A. 1227.) *Duelli emendatio*, idem q. *justitia pro duello*, emenda scilicet quæ domino debebatur ab iis qui duello controversiam dirimebant. (Lob., *H. Brit.*) *Duellum judicare*, sententia seu judicio illud statuere. (A. 1248.) *Duellum monstrare*, ad duellum provocare. (*Chartul. Camp.*) *Duellum repetere*, provocationem ad duellum iterare. (*Ord. reg. Fr.*) *Duellum percussum*, id est peractum. (Bract.)

DUERNUS. — Binus. Vox typographica.

DUGA. — Dolium; *tonneau.* (A. 1216.)

DUGALE. — Canalis per quem aquæ ducuntur et effluunt; *canal, conduit, fossé.* (*St. Veron.*)

DUGALIUM. — Pro DOARIUM.

DUGANA. — Idem q. DOANA.

DUGARIA. — Fossa, vel canalis, ut DOGA.

DUHANA. — Ut DOANA. (*A. SS.*)

DUITÆ. — Hæretici qui duos deos esse dicebant; *hérétiques qui admettaient l'existence de deux dieux.* (Prud.)

DUITAS. — Duplicitas; *le nombre deux, dualité.* (*Vet. Gl.*)

DULA. — Famula, a Gr. δούλη; *servante*

DULCA. — Pro *dulcia* scribitur.

DULCACIDUS. — Acriter dulcis; *aigre-doux* (S. Simm.)

DULCAMEN. — Dulcedo; *douceur.*

DULCARE — Dulcem reddere, mitigare; *adoucir, atténuer.* (Sid.)

DULCATOR. — Qui dulcem efficit; *celui qui rend doux.* (S. Paul. Nol.)

DULCEAMINA. — Tragematia, ut DULCIA. (S. Cæs.)

DULCEDO. — Voluptas. (*Vet. Gl.*) — *Dulcedo Saturni*, cerusa. (Roch. le Bail.)

DULCERE. — De aliqua re quæ *dulcis* est dicitur; *être doux.* (S. Paul. Nol.)

DULCETUDO. — Dulcedo. (*Script. rer. Fr.*)

DULCIA. — Tragematia; *gâteaux, friandises, bonbons.*

DULCIANA. — Musici cantus dulcioris species vel potius instrumenti musici genus, quod Gall. ol nuncupabatur *doulcaine.*

DULCICANUS. — Dulce canens; *qui chante harmonieusement, dont le son est doux.*

DULCICELLUS. — Dulciculus; *doux.*

DULCIFLUUS — Dulce fluens; *qui coule doucement* (Dracont.)

DULCIMODUS — Dulce sonans; *dont le son est doux, agréable.* (Prud.)

DULCIMONIUM. — Dulcedo, suavitas; *douceur.*

DULCINISTÆ. — Hæretici Valdensium sectarii, sic dicti a Dulcino Novariensi hæresiarcha.

DULCISONUS. — Ut DULCIMODUS. (Sid.)

DULCO. — (Subst.) Vinum dulce; *vin doux.* (*Vet. Gl.*) — (Verb.) Dulcem efficere; *rendre doux.* (Sid.)

DULCOR. — Dulcitudo; *douceur.* (Tert.)

DULCORARE. — Dulcem reddere: *adoucir, édulcorer.* (S. Hier.)

DULCORARIUS. — Assentator, adultor; *flatteur.*

DULCORATIO. — Dulcedo; *douceur.* (*A. SS.*)

DULCOROSUS. — Dulcis; *doucereux.*

DULENSIS. — Ut DULIA.

DULGERE. — Deserere; *abandonner* : « Cupiebat supradictus Haistolfus nefandus rex mentiri, quæ antea pollicitus fuerat, obsides *dulgere*, sacramenta irrumpere. » (A 756.)

DULGTUM. — *Dulgtum facere*, deserere, ut DULGERE.

DULIA. — Servitus, theologis cultus qui sanctis exhibetur : « Non illa dico adoratione quæ *latria* est, quæ soli Creatori debetur, sed illa quæ in *dulia* dignior est. *Dulia* enim adoratio est, quæ etiam creaturæ exhibetur, quæ duas species habet, unam, quæ hominibus indifferenter, alteram quæ soli humanitati Christi exhibetur. » (Gauf. Abb.)

DULIANI. — Hæretici ex Arianis, qui Verbum divinum non Filium æterni Patris

consubstantialem, sed servum esse asserebant.

DUM. — *Dum clamarem.* Dominica decima post Pentecosten; *le dixième dimanche après la Pentecôte. Dum medium silentium*, 1° Dominica infra Octavam Diei Natalis; *le dimanche dans l'octave de Noël;* 2° Dominica post Circumcisionem; *le dimanche après la Circoncision.*

DUMARE. — Spinosum facere. (Laur.)

DUMEX. — Sella equorum; *selle de cheval.* (*Vet. Gl.*)

DUMICOLA. — Habitans inter dumos; *celui qui habite les buissons.* (Av.)

DUMIONUS. — Idem q. DUNJO.

DUMTAXAT. — Videlicet, scilicet; *savoir.*

DUNA. — Mons, collis apud veteres Gallos: *montagne, éminence, élévation.*

DUNGA. — Monetæ Moscovitæ species; *sorte de monnaie russe.*

DUNGEO. — Ut DUNJO.

DUNGO. — Castellulum, minus propugnaculum, in duno seu colle ædificatum : unde nomen; *petit château élevé sur un coteau, donjon.*

DUNUM. — Vetere Gallorum lingua montem, vel collem significat, unde factum, ut omnium pene oppidorum, quæ collibus aut montibus inædificata sunt, nomina in *dunum* terminentur.

DUO. — Circumfluo. (*Vet. Gl.*)

DUODECELLUS. — Mensura annonaria, pars alterius, ut videtur, duodecima. (A. 1152.)

DUODECIES. — Mensura annonaria : « Duas *duodecies* avenæ. » (*Tabul. Vos.*)

DUODECIMUS. — *Duodecima hora*, quæ et *vespera*, officium ecclesiasticum, quod persolvitur hora duodecima post Nonam : « Patrum statuta præceperunt, ut ad Sextam sex psalmi dicantur, cum Alleluia, et ad *Duodecimam* duodecim, itemque cum Alleluia. » (*Conc. Tur.*)

DUODECIMIRATUS. — *Vid.* JURATORES.

DUODENA. — Duodecim viri juratores in indictamentis, *Vid.* INDICTAMENTUM et JURATOR. — Mensura liquidorum et aridorum haud magna. (A. 1303.) — Una ex horis seu liturgiis ecclesiasticis, quam alii *Duodecimam* vocant : « Vesperam cum filiabus ex more decantans, adjuncta etiam *duodena*, valde se corpore jam fatigari sentiens, » etc., ubi Mabillonius intelligit Completorium. (*A.SS. Ben.*) — Duodecim; *douzaine :* « Quinquaginta *duodenæ* cordarum pro sagittis. » (Rym.) — Oblatio duodecim denariorum, et ultra, quam percipere consueverant curati primitivi in ecclesiis et capellis intra suæ parochiæ limites erectis. (*Tabul. S. Clod.*) — Certæ jurisdictionis districtus, territorium certis limitibus circumscriptum : « Legitimis filiis tam illorum qui de *duodena* vulgariter appellantur, » etc. (A. 1309.) — Præstatio duodecim denariorum, forte ad tutelam domino solvenda : « Quod prædicti hospites ecclesiæ, michi annuatim in festo S. Remigii suam a modo tenebuntur persolvere *duodenam*, » etc. (A. 1217.) — Quod ratione *duodecim* denariorum ad libram corollarii vice in locationibus datur. (A. 1388.)

DUODENARIA. — Duodecim; *douzaine.* — Quædam dignitas in Lugdunensi Ecclesia : « Declarandi... ad quem *duodenaria* vacans per obitum Dom. Guillelmi de Gez debeat pertinere. » (A. 1343.)

DUODENNIS. — Duodecim annos natus; *qui a douze ans.*

DUOVIR. — Pro DUUMVIR.

DUPIA. — Genus vasis quod Galli *douve* vocant.

DUPINI. — F. bini vel bisbini. (Lud.)

DUPIO. — Gurges. (*Lex Sal.*)

DUPLA. — Mulia; *amende :* « Qui alienam fortasse rem vendere vel donare præsumpsit, *duplam* se domino cogatur exsolvere (*Lex Wisig.*) Hæc multa *dupla* vocatur, quod forte fuerit duplum rei venditæ pretium. — Monetæ aureæ species; *doublon.* (A. 1302.) — Dies annuus, quo pro defuncto Missa celebratur, vel Officium defunctorum peragitur, ipso die obitus recurrente anniversarium ipsum, vel Missa et Officium quoddam, atque ideo *dupla* dictum, quod fuerit Missæ et officio diei supperaddendum, hincque factum esse, ut peculiares assignentur mercedes clericis, qui *duplis* interfuerint, sicut et anniversariis, administratoresque *duplarum* et anniversariorum ibidem sæpissime memorentur. (*Conc. Hisp.*) — Campana quæ in horologio pulsatur; *cloche de l'horloge.* (Dur.)

DUPLARE. — Pro *duplicare; doubler.* (J. de J.) — Inducere, illinere; *crépir :* « Portale... *dupletur* calce et arena. » (A. 1328.)

DUPLARIUM. — Mensura liquidorum seu dolii species, idem q. DOUBLERIUM. — Sacculus, crumena; *sac, besace;* ol. *doublette, doublier.* — Exemplar; *copie.* (A. 1278.) — Festum duplex; *fête double.* (*Chr. Com.*)

DUPLARIUS. — Mensura, ut DUPLARIUM.

DUPLERIUS. — Funale; *flambeau, torche.*

DUPLEX. — Versipellis, qui alia loquitur quam quæ in mente habet; *qui n'est pas franc, qui est double, qui ne dit pas ce qu'il pense.* (G. M.) *Duplex aureus*, nummus aureus Francicus; *double d'or, monnaie française du* XIVe *siècle.*

DUPLICA. — Iterata responsio in litigiis; *duplique, réponse à une réplique.*

DUPLICARE. — Facere *duplicam*, iterato respondere; *dupliquer. Vid.* DUPLICA. (A. 1482.) *Duplicare planetam*, illam bis in se replicare; *plier en deux une planète, une chape.* (Hon. Aug.)

DUPLICARIUS. — Qui duabus partibus favet, fraudulentus; *frauduleux, qui fait faveur à deux parties.*

DUPLICATA. — Exemplar : *copie, expédition.* (A. 1482.) — Idem q. DUPLOMA.

DUPLICATOR. — Qui duplicat; *qui double, qui augmente.* (Sid.)

DUPLICE. — Duplex, vel duplum; *le double.*

DUPLICES. — Festa *duplicia*, vel officia Ecclesiæ solemniora. (Mab., *Annal.*)

DUPLICITAS. — Dubietas, ambiguitas; *duplicité.*

DUPLO. — Candelæ species, idem q. *bilychnis :* « De luminaria æræ in *duplonibus.* » (A. 1393.) — F. idem q. DIPLOIS, læna duplicata : « Perlas, *duplones* aureos vel argenteos. » (A. 1341.) *Duplo tormentum*, bellicum tormentum majus; *canon de gros calibre.* (*A. SS.*)

DUPLODES. — Ex Gr. δυπλόϊδες, gambesones. *Vid.* GAMBESO.

DUPLOMA. — Apud jurisconsultos, codicillus qui datur cursu publico utentibus, qui et *tractaria, combina* et *evectio.*

DUPLUM. — Pulsatio omnium campanarum, idem q. CLASSICUM. (A. 1359.)

DUPONDII. — A pondere *dupondii*, quasi duarum assium vel drachmarum, seu vilissimi pretii, appellabantur primo anno, qui juri studebant.

DUPP. — *Vid.* DUP.

DUPPLERIUM. — Dolii species, idem q. DUPLARIUS.

DUPPLOYTUM. — Pallium, idem q. DIPLOIS. (A. 1333.)

DURABILITAS. — Diuturnitas; *longue durée.* (B. de Amor.)

DURANA ANTIQUA. — *Vid.* SCRIPTURA.

DURANDAL. — Spatha vel ensis fabulosa Caroli Magni; *durandal, épée de Charlemagne.*

DURATENGI. — Monetæ Clarimontensis species.

DURARE. — Stare, manere; *rester, demeurer.* (*Vet. Com.*) — Extendi; *s'étendre.* (*Chartul. S. Wand.*)

DURARIA. — Pro *dulalia*, ancilla; *servante.*

DURASCERE. — Pro *durare :* « Quo morbo mirandum in modum *durascente*, physicos consulere decrevit. » (*A. SS.*) Propter adjuncta *mirandum in modum* verba, potius videtur *durascere* poni pro *duriorem* evadere seu ingravescere, quam pro nude durare.

DURASCUNA. — Firma pax, formata ex *sona* quæ Danis Germanisque pacem et pactum sonat : « Et ut reconciliatio hæc permaneret indissolubilis et diffinitissima, quæ vulgo dicitur *durascuna*, etc. » (A. 1166.)

DURATIO. — Durities, contumacia durans et perseverans; *opiniâtreté.* (A. 1383.)

DURATIONARE. — Ut DERATIONARE. (A. 1195.)

DURBUCCUS. — Pro DURIBUCCIUS.

DURCONES. — Navigia fluviatilia; *barques.* (Abb.)

DURDO. — Piscis genus; *espece de poisson.*

DURGA. — Pro DURNA, amphora. (A. 1360.)

DURIBUCCIUS. — Qui nunquam vult aperire os. (Amalt.) Isidoro in Glossis *duri bucci* iidem sunt qui *Barbasterili*, steriles barba, quia cutem buccæ eorum non potest barba perrumpere.

DURICORDIA. — Durities cordis; *dureté de cœur.* (Tert.)

DURICORDIUS. — Idem q. DURICORS.

DURICORS. — Duricordis, immitis, sævus; *qui a le cœur dur, cruel.*

DURICULA. — Latrina, forte legendum *cuniculum*, inquit Cangius.

DURIDO. — Durities; *dureté, rudesse.* (A. 904.)

DURILOQUIUM. — Verbum asperum; *parole rude.* (Hincm.)

DURIO. — Qui dura est et perfricta fronte, impudens. (M. Mercat.)

DURIPOS. — Qui durum habet pedem. (*Vet. Gl.*)

DURISSIMUS. — Ita appellabatur spatha, vel ensis Wilelmi Sectoris ferri, comitis Inculismensis; *épée de Guillaume Taillefer, duc d'Angoulême.*

DURITER. — Mendose, ut videtur, pro *dulciter*, lente : « Elevavimus *duriter* atque modice cooperculum. » (*A. SS.*)

DURNA. — Amphora, lagena; *cruche de terre ou de grès;* ol. *dourge.*

DURNUS. — Mensura brevis, qua utebantur Tolosani, ad notandam materiei densitatem. (A. 1272.) — Arboris species. (A. 1377.)

DUROPELLUM. — Ut DURPILUM.

DURPILUM. — Vestibulum, limen. (*Lex Sal.*)

DURSLEGI. — Verbera sine vulnere seu ictus sine sanguine; *meurtrissure.*

DURSUS. — Piscis species; *seiche.*

DURUS. — Servus, ut *duraria*, famula. (*Vet. Gl.*)

DUSIOLUS. — Diminut. a DUSIUS.

DUSIUS. — Dæmo, apud Gallos; *lutin, mauvais génie.* (Isid.)

DUSMUM. — Incultum, dumosum; *qui est non cultivé, couvert de broussailles.*

DUVA. — Asser; *ais, douve.*

DUVAHILA. — Mantile versatile, quo utuntur ad detergendas manus; *essuie-mains.*

DUWARIUM. — Ut DOARIUM.

DUX. — Epistomium, ut DUCILUS. — Sub prima regum Galliæ stirpe, qui multis civitatibus, quæ singulæ a comitibus regebantur, præerat; *duc, gouverneur de province. Duces Francorum* dicti majores domus regum Franciæ in quibusdam instrumentis. Eodem etiam titulo donati comites Parisienses; *duc, titre honorifique.*

DUXILE. — Agger, vel peribolus : *parapet.* (A. 1192.)

DYAGRIDIUM. — Scammonia, planta crescens in Asia, quæ excavata succum emittit, quem vocant scammonium; *scammonée.*

DYAPPRE. — Panni pretiosioris species; *étoffe de différentes couleurs et à plusieurs dessins;* ol. *dyasprès.* (A. 1363.)

DYAPULA. — Asseris species; *madrier.*

DYMACHOERUS. — Qui duobus gladiis seu machæris pugnat; *dimachère.*

DYNERIUM. — Pastus, procuratio, prandium; *dîner.* (A. 1262.)

DYRRACHIUM. — Discidium; *déchirement, séparation.* (Frid.)

DYSIS. — Occasus, plaga Occidentalis. (*A. SS.*)

DYSPEPSIA. — Depravata alimenti concoctio; *dyspepsie, digestion difficile.* (*A. SS.*)

E

E. — Littera numeralis quæ 250 designat. E pro *A* interdum ponitur, ut *condemnetus*, *ebonnatus*, pro *condamnatus*, *abonnatus*; passim, pro *AI*, ut *esantia*, pro *aisantia*; pro *Æ*, ut *ecclesie*, pro *ecclesiæ*; pro *I*, ut *basileca*, *amecus*; pro *basilica*, *amicus*. Voces quæ infra non inveniuntur *vid.* cum H seu Æ aut I.

EADELINGUS. — Idem q. ADALINGUS.

EAGIUM. — Ætas; *âge*; ol. *eage*, *euige*.

EALSCOP. — Apud Anglo-Saxones, cerevisiæ confector, cerevisiarius: *brasseur*.

EARINUS. — Vernus; *de printemps*, *né au printemps*. *Earinæ oves*, id est vernæ, virides. (Tert.)

EAVER. — Aqualis; *aiguière*. (A. 1386.)

EBAL. — Acervus lapidum; *monceau*, *tas de pierres*.

EBANUS. — Ebenus; *bois d'ébène*. (A. 1295.)

EBATUM. — Delectatio, oblectamentum; *récréation*, *ébat*, *amusement*. (A. 1438.)

EBBA. — Reflexus, recessus maris; *retraite de la mer*, *reflux*; ol. *ebe*.

EBEARE. — Beatitudine privare. (Martin.)

EBEDIU. — Cambro Britannis, idem q. apud Gallos RELEVIUM.

EBENINUS. — Coloris ebeni; *couleur d'ébène*: « Horum apicellorum tenuem congeriem, vix *ebenina* titulatione styloque fuscanti concretam. » (*A. SS.*) Hic editor: « *Ebenina titulatione* indicari puto scriptionem per atramentum; est enim ebenum colore nigrum. »

EBEREMURDRUM. — Murdrum manifestum seu apertum murdrum apud Saxones.

EBIDIS. — Pauper; *pauvre*.

EBIO. — Ead. notione.

EBIYMIUM. — Idem q. EMBRYMIUM.

EBOLITURA. — Dejectio, ruina; *éboulement*. (A. 1292.)

EBONNAGIUM. — Idem q. BONAGIUM. (A. 317.)

EBONNATUS — Determinatus, definitus; *abonné*; *Vid.* ABONNATUS.

EBOR. — Pro *ebur*.

EBORARIUS. — Artifex eboris; *ouvrier en ivoire*, *tabletier*. (*Cod. Th.*)

EBORATUS. — Ebureus, eburnus; *d'ivoire*, *orné d'ivoire*.

EBRALDUS. — *Ebraldum mutuum*, idem q. *coactum*. *Vid.* MUTUUM.

EBRIAMEN. — Liquor qui potest inebriare; *liqueur enivrante*.

EBULLARE. — Sigillum litteris apponere; *sceller*, *cacheter*. (*Epist. Nicol. PP I.*)

EBULLIRE. — Metaphorice cum abundantia et copia erumpere; *bouillonner*, *déborder en bouillonnant*. (Tert.)

EBULLIUM. — Ebullitio; *bouillon*. « Deo permittente et volente pios martyres manifestare e loco in quo sepulti jacebant. scilicet sub lapide presbyterii, *ebullium* sanguinis exilivit, » etc. (A. 1149.)

EBUTYRATUS. — *Ebutyratum lac*, ex quo butyrum expressum est; *lait dont on a enlevé le beurre*.

ECANTARE. — Vana spe deludere, verbis fallacibus lactare; *nourrir de trompeuses promesses*, *bercer d'une vaine espérance*. (A. 1204.)

ECBOLUM. — « Missos peterent divinos codices exurendos... et qui ab eo vellent aliqua *ecbola* aut quodcunque accipere, » etc. (S. Aug.) Ubi interpres putat *ecbolum* hic sumi pro parte aut fragmento divinorum codicum quos integros tradendos a Christianis imperabant tyranni.

ECCE. — *Ecce Deus adjuvat*, Dominica nona post Pentecosten; *neuvième dimanche après la Pentecôte*.

ECCENTROS. — Habens centrum a centro terræ diversum; *excentrique*, *qui est hors du centre*. (M. Cap.)

ECCLESIA. — Conventus; *réunion*, *assemblée*. (Pass.) — Congregatio Christianorum; *l'assemblée des fidèles*. (Pass.) — Locus in quo congregationes fiunt, templum seu ædes sacra publico pietatis exercitio destinata; *lieu de réunion*, *et plus particulièrement édifice où les fidèles se réunissent pour assister aux cérémonies religieuses*. (Pass.) — Parochia; *paroisse*. (A. 1095.) — Cathedralis; *église cathédrale*. (Proc.) — Domus curionis; *presbytère*. (*Can. Hibern.*) — Monasterium; *couvent*, *abbaye*. (A. 1176.) — Decimæ ecclesiasticæ, cæteræque obventiones quæ ex jure ecclesiastico curionibus debentur; *dîmes et autres droits qui reviennent à l'église*. (A. 1128.) — Fastigium thuribuli; *le couvercle de l'encensoir*. (A. 1295.) — Ciborium quo altare tegitur; *baldaquin*, *ciboire*. (*Inst. Lemovic.*) — *Ecclesia baptismalis*, *parochialis*, *cardinalis*, *catholica*, *chrismalis*, *curiata*, *diœcesana*, *mater*, *matrix*, *plebalis*, *principalis*, *sedalis*, in qua baptismus celebratur, cui parochus seu curio præest; *église paroissiale*. (Pass.) *Ecclesia cathedralis*, *de domo*, *episcopalis*, *major*, *mater*, *matrix*, *matricularis*, *matricialis*, *matricalis*, *principalis*, *senior*, episcopalis, in qua episcopus sedet; *église cathédrale*. (Pass.) *Ecclesia articularis*, *subalaris*, *obedientialis*, *filialis*, *forensis*, quæ alteri ecclesiæ subdita est; *succursale*, *annexe*, *chapelle*. (Pass.) *Ecclesia collegiata*, *collegialis*, *conventualis*, *præbendalis*, *secundaria*, in qua est collegium canonicorum; *collégiale*. (Pass.) *Ecclesia capitalis*, aliarum caput, a qua aliæ pendent; *église principale*, *celle de laquelle dépendent des annexes*. (Ap. Leu. kf.) *Ecclesia castellana*, quæ in castello est; *église*, *chapelle située dans l'enceinte d'un château*. (Ord. Vit.) *Ecclesia cœmeterialis*, quæ in cœmeterio est; *chapelle de cimetière*. (Ap. Lamb. Ard.) *Ecclesia civica*, quæ est intra civitatem; *église*

située dans l'intérieur d'une ville, *intra muros*. (A. 1286.) *Ecclesia decimata*, quæ jus habet percipiendi decimam; *église à qui appartient le droit de lever la dîme*. (A. 905.) *Ecclesia imperatoris*, *imperatricis*, *regalis*, quæ ad imperatorem, imperatricem seu regem ratione fundationis et jure patronatus pertinet; *église dont le patronage appartient à un empereur*, etc.; *Vid.* PATRONATUS. *Ecclesia incastellata*, ad modum castelli munita; *église fortifiée*. (*Ch. Arag. a.* 1200.) *Ecclesia laicorum*, pars ecclesiæ quæ navis dicitur, in qua laici consistunt; *la nef d'une église*. (*Mon. sacr. antiq.*) *Ecclesia libera*, seu *sine persona*: cum episcopi ecclesias monasteriis concedebant, illas *personatui obnoxias*, aut ab illo liberas interdum statuebant. Liberæ erant ecclesiæ a persona, cum exstincto pastoris seu personæ titulo, hujusmodi ecclesiis per vicarios deserviebatur. Cum vero personatui obnoxiæ, clericus deligebatur qui ecclesiæ titulo et aliqua proventuum parte gaudebat, reliquo in monachorum canonicorumve usus concesso, qui illi ecclesiæ vicarium committendum curabant. Personatu autem vacante, rursum ecclesia ab episcopo impetrabatur per præstationem quamdam, altarium *redemptionem* vulgo nuncupatam; *Vid.* REDEMPTIO et PERSONATUS. *Ecclesia per se*, quæ proprium presbyterum habet ad discrimen capellarum quæ sub parochiis sunt; *église paroissiale*. (Hinc.) *Ecclesia principalis*, Romana. (Joan. VIII PP.) *Ecclesia restaurata*, jus decimæ recuperatum vel restauratum; *Vid.* RESTAURARE. (Circ. a. 951.) *Ecclesia villana*, ruralis; *église de campagne*. (Mab., *Annal.*) *Ecclesiæ patriarchales*, Romæ, Summo Pontifici immediate subjectæ. (Baron.) *Ecclesias facere*, visitare supplicationis causa. (*A. SS.*)

ECCLESIALIS. — Quod pertinet ad Ecclesiam; *ce qui appartient à l'Eglise*. « *Ecclesialis* pecunia. » (A. 743.) *Ecclesiales*, ecclesiæ servitio addicti, vel qui ab ecclesia sub annuo censu tenent; *ceux qui sont attachés au service d'une église ou qui sont tenanciers d'une église*. (A. 1152.)

ECCLESIANUS. — *Ecclesiani* appellati a Cæsarianis qui pro Ecclesia stabant, durante schismate inter Sacerdotium et Imperium. — Ecclesiasticus, ad Ecclesiam spectans. (Will. Brit.)

ECCLESIARCHA. — *Ecclesiarcha magnus*, ὁ μέγας Ἐκκλησιάρχης; patriarcha Constantinopolitanus. (*Conc. Flor.*)

ECCLESIARCHES. — Ecclesiæ præfectus. (Amal.)

ECCLESIARE. — Convocare, vel concionari. (*Vet. Gl.*)

ECCLESIARIUS. — Ecclesiasticus; *de l'église*. (A. 1115.)

ECCLESIASTA. — Ecclesiæ Lutheranæ prædicator. (Lud.)

ECCLESIASTICA. — « Domna Emelina, sacrata Deo, venerabilis clerica et honorabilis priorissa claustralis, doctrix nobilissima et bona *ecclesiastica*... quia prædicationis pollebat vigore, omnium sororum in Deum provocabat affectum. » (*Hist. Eccl. Meld.*) Ubi *ecclesiastica* esse videtur concionatrix quæ suis sermonibus sorores suas ad pietatem excitabat, a Græco ἐκκλησιαστής, concionator.

ECCLESIASTICUM. — Nude pro jure ecclesiastico, seu eo quod ad Ecclesiam spectat: « Totum vobis dono insuper illa Ecclesia cum ipso *ecclesiastico*, quæ est fundata in honore sancti Stephani, » etc. (*Tabul. abbat. Conch.*)

ECCLESIASTICUS. — Christianus, et opponitur gentili, ut est apud S. Hieronymum. — Clerici et ecclesiastico ordine donatus, qui *clericus ecclesiasticus* dicitur ad discrimen *acephalorum* apud Isid. — Qui in Ecclesia catholica est, Catholicus. — Sacræ Scripturæ interpres. (Isid.) *Ecclesiasticus baculosus*, episcopus vel abbas, utens baculo pastorali; *Vid.* BACULOSUS. *Ecclesiastici viri*, *homines*, liberti vel liberi, qui ad Ecclesiam pertinebant, eique ita erant addicti, ut ab ea recedere non liceret. (*Cap. C. M.*) *Ecclesiasticæ litteræ*, eædem quæ *formatæ* et *commendatitiæ*, quæ abeuntibus clericis ab episcopo dabantur. *Vid.* LITTERA. (Lup. Fer.)

ECCLESIOLA. — Capella, sacra ædicula, res ad eam pertinentes; *oratoire*, *chapelle et ce qui lui appartient*. — Parvum monasterium; *petite abbaye*.

ECCLESIUNCULA. — Ead. notione.

ECCLOGIUM. — Eloquium, oratio, ut videtur; *langage*, *discours*. (Lud.)

ECCO. — Pro ECHO.

ECETARIUM. — Prima litterarum rudimenta, ut ABECEDARIUM.

ECHAETA. — Idem q. ESCHAETA.

ECHALATUS. — Palus, pedamentum quo vitis innititur; *échalas*.

ECHANDILARE. — Mensuras ad examen publicarum exigere; *confronter les mesures avec les mesures étalons*, *les échantillonner*. (A. 1361.)

ECHANGIUM. — Permutatio, res re permutata; *échange*.

ECHEETA. — Ut ESCHAETA.

ECHENAIS. — Echeneis, piscis genus; *remora*.

ECHEUTA. — Idem q. ESCHAETA.

ECHEVINUS. — Judex urbanus; *Vid.* SCABINUS.

ECHIOMA. — Species exactionis ignota apud Siciliæ Normannos.

ECHO. — *Echones*, sacerdotes rustici. (*Vet. Gl.*)

ECHOICUS. — Resonans; *d'écho*, *qui produit un écho*. *Elegi echoici*, quorum principium et fines idem est. (Sid.)

ECHONIZARE. — Respondere instar echo; *faire écho*.

ECHONOMUS. — Pro ŒCONOMUS.

ECHUDIUM. — Alveus molendini; *canal d'un moulin*. (A. 1395.)

ECINERARE. — Corpus refodere; *exhumer*, *déterrer*.

ECLAFFA. — Alapa; *soufflet*.

ECLIGNIATIO. — Idem q. ESCLIGNIATIO.

ECLIPSARE. — Evanidum facere; *faire disparaître*. (P. de Vin.) — Eclipsari, eclipsin seu defectionem pati; *s'éclipser*, *être éclipsé*. « *Eclipsatus* est totus sol. » — Obscurare,

officere : « Cellulæ memorialis *eclipsatur* officio, ut oblivioni faciliter teneantur universa. » (A. 1430)
ECLIPSATUS. — Mortuus; *mort.* (J. de Vor.)
ECLIPTICATUS. — Exstinctus, deletus; *détruit.* (Pez.)
ECLIPTICUS.—Defectuosus, imperfectus; *défectueux, non suffisant.*
ECLOSA. — Idem q. Eclusa. (A. 1295.)
ECLUSA.—Locus ubi concluduntur aquæ; *écluse.*
ECLYPSATIO. — Defectio solis vel lunæ; *éclipse.*
ECONES. — Sacerdotes rustici. (Isid.)
ECONNOMALIA. — Pro *œconomalia*, ab *œconomus* : « Alicui locum assignare secundum *econnomalia* (Lud.), » idem est quod locum assignare secundum receptam consuetudinem, dignitatis habita ratione.
ECORNARE. — Angulum cujusvis frangere; *écorner.* (A. 1391.)
ECORS. — Sine corde vel consilio. (Pap.)
ECPHRASTES. — Traductor; *traducteur, commentateur.* (Fulg.)
ECSTASIS. — Animi a sensibus alienatio; *extase, état extatique.* (Tert.)
ECTICA. — Febris species qua laborans tabescit; *fièvre étique.*
ECTROMA.—Abortus; *avortement.* (Tert.)
ECUDERE.—Fabricare, excutere. (*Vet. Gl.*)
ECULENTUS. — Edax; *glouton, avide.* (*A. SS.*)
EDECIMATUS. — Ut Edecumatus.
EDECUMATIO. — Decimatio; *action de décimer.*
EDECUMATUS.—Sincerus, insignis, præclarus, præcellens, ut et judex, qui muneribus non corrumpitur.
EDELINGUS. — Ut Adalingus.
EDENIARE SE. — Crimen a se amoliri sacramento; *se justifier par serment d'une accusation.* (*Lex Sal.*)
EDENTATUS. — Qui non habet dentes; *édenté.* (*Vet. Gl.*)
EDENTULUS. — Infans dentibus carens. (*Vet. Gl.*)
EDHILINGUS. — Ut Adalingus.
EDIA.—Auxilium; *secours, aide.* (*Vet. Gl.*) — Cibaria; *aliments.* (A. 1398.)
EDIBILIA. — Idem q. Edia cibaria. (A. 1319.)
EDICTALIS. — Qui secundo anno juri studet; *étudiant en droit de seconde année. Edictalis constitutio* seu *epistola*, lex, præceptum, edictum; *loi, ordonnance.*
EDICTUM. — Quævis regalis constitutio, præceptio; *loi, ordonnance, édit, précepte.* — Proclamatio; *publication, proclamation.* — Bannum, seu jus vendendi domino competens, hominibus suis a venditione cessantibus, vel non vendentibus nisi certo pretio ipsis per edictum indicato; *ban ou droit de vendre qui appartenait au seigneur à l'exclusion de tous autres, ou bien concurremment avec les vassaux; mais, dans ce cas, ceux-ci ne pouvant livrer leurs denrées qu'à un prix déterminé.* — Conventus; *assemblée, réunion.* — Statutum, regula; *statut, règle.* — Bannum quod pro matrimoniis in ecclesia fit; *ban de mariage.*
EDIFICAMENTUM. — Comparatum, acquisitum; *acquêt, acquisition.*
EDIFICIUM. — Pro *ædificatio*, exstructio. (A. 1358.)
EDILA. — Id est dilectus, quo nomine dictus est Salomon. (Pap.) Est pro Hebræo *Jedidiah*, quod varie efferunt interpretes.
EDILIS. — Custos domus regiæ; *concierge.*
EDILITAS. — Caritas annonæ; *cherté de l'annone.* (*A. SS.*)
EDIPNIA. — Mendose pro *dyspnia.*
EDITIO. — Spectaculum; *spectacle.* (Idac.) —Declaratio, qua actor de sumptibus et litis expensis solvendis sese obligat, et qua etiam accusator se simili pœnæ subjicit, in causa criminali, cum inscriptionem facit; quod etiam eveniebat in causa civili. (*Inc. auct.*) — Diploma, instrumentum, charta; *titre, acte, charte.* (A. 1121.)
EDITITIUS. — Judex quem una pars elegit. (*Vet. Gl.*)
EDITUERE. — Edicto promulgare, edicere; *proclamer, publier, rendre un édit;* ol. *éditer.*
EDITUM. — Constitutio, præceptum, edictum; *règlement, ordonnance, édit.* (A. 1350.)
EDLINGUS. — Idem q. Adalingus.
EDOMENORIUM. — F. pro Domanium. (A. 1362.)
EDONEUS. — Pro *idoneus.*
EDOPORIUM. — Victus, vel cibus. (*Vet. Gl.*)
EDORSARE. — Dorsum scindere; *rompre le dos*; ol. *dorser.*
EDOTARE. — Exornare; *orner* : « Erexit capellam S. Domnii et compulcherrime pavimentis *edotavit.* » (*A. SS.*)
EDUCARE. — Eligere, proferre, liberare. (*Vet. Gl.*)
EDUCERE. — *Educere se per æneum, aut per compositionem,* purgare se per aquæ ferventis judicium, etc.; *se justifier d'une accusation par l'épreuve de l'eau bouillante.* (*Lex Sal.*)
EDUCILLARE.— Vinum particulatim vendere; *vendre le vin au détail.*
EDULI. — Voratores, degulantes; *gloutons, gourmands.* (Isid.)
EDULITAS. — Fames ex annonæ caritate; *famine provenant de la cherté des subsistances.* (P. Bles.)
EDULIUM. — Quidquid ad manducandum datur; *vivres, aliments.* (Fulg.)
EDUNIARE. — Crimen a se amoliri per sacramentum; *se justifier d'une accusation par serment.*
EFFACERE. — Pro *facere.* (*A. SS.*)
EFFACIATUS. — Deletus, oblitteratus; *effacé.* (A. 1402.)
EFFAMEN.—Effatum, sententia; *maxime, sentence.* (*Conc. Tolet.* XVI.)
EFFANDAMENTUM.— Fissura; *fente.*
EFFATUARE. — Fatuum reddere : « Quorum consilium *effatuans.* » (Dud.)
EFFEBIOLUS. — Clarus, lucidus. (*Vet. Gl.*)
EFFECTIVUS. — Efficiens. (*A. SS.*)

EFFECTUALITER — Reipsa; *en effet.* (Rym.)
EFFECTUARE. — Idem q. Effestucare.
EFFECTUM. — De effecto; *en effet.* (A. 1337.)
EFFECTUOSE. — Pro *affectuose.*
EFFEMINARE.—Castrare; *châtrer.* (Isid.)
EFFEMINATI. — Masculi qui virilia patiuntur, *molles*, seu *qui in semetipsis feminas profitentur*, inquit Salvianus. « Sunt effeminati, » ait Alcuinus, « qui vel barbas non habent, sive qui alterius fornicationem sustinent. »
EFFEMINATORIUM. — Domus meretricum; *lupanar.*
EFFERATUM.—Terror; *effroi.* (A. 1335.)
EFFERENTER. — Magno cum apparatu. (S. x.)
EFFERENTIA. —Elatio : « Mundanæ *elationis* efferentia. » (Mart., *Ampl. Col.*)
EFFERVESCERE. — Metaphorice, cum copia et abundantia erumpere : « Rumores multi *efferbuerunt.* » (Mur.)
EFFESTUCARE. — Per festucam cedere, abdicare; *livrer, mettre quelqu'un en possession de ce qu'on possédait*; ol. *déguerpir, effestuer.*
EFFESTUCATIO. — Abdicatio; *action d'abandonner, abandon; Vid.* Effestucare.
EFFEVUS. — *Effevus libellus*, diploma pontificium (Frid.)
EFFICALE. — Efficax; *puissant, actif, énergique.*
EFFICATIO. —Effectus, exsecutio : « Nec faciat quominus dicta donatio *efficationem* et plenissimam habeat firmitatem. » (A. 1232.) *Vid.* Efficatus.
EFFICATIVE. — Reipsa; *en effet.* (*A. SS.*)
EFFICATUS.— Effectus, exsecutio; *effet, exécution.* (A. 1378.)
EFFICAX MAGISTERIA. — Idem q. *magister officiorum; Vid.* Magister.
EFFICIALITER. — Efficaciter; *puissamment, avec efficacité*
EFFICIATUS. — F. pro *officiatus.* (Rym.)
EFFICIENTIA. —Sententia facta seu lata; *avis, sentence.* (Ach.)
EFFICIUM. — Pro *officium*, liturgia sacra.
EFFIGIARE.— Effingere, depingere; *peindre, représenter.* (Sid.) — Imitari seu repræsentare; *imiter, contrefaire.* (*A. SS.*)
EFFIGIATIO. — Figmentum; *création, façon.* (*A. SS.*)
EFFIGIATOR. — Qui effingit sive sculpendo, sive pingendo; *celui qui représente, peintre ou sculpteur.*
EFFIGIUM. — Effigies. (*Vet. Gl.*)
EFFILICARE. — Filices exstirpare ut terra arabilis fiat. (A. 1229.)
EFFLAGRATIO. — Altum et luculentum incendium; *incendie, embrasement.* (*Bart. Gl.*)
EFFLUCTIO. —Effluentia, eluvies, diluvium; *inondation, débordement.*
EFFLUERE. — A virtute deflectere, viam virtutis deserere; *abandonner le chemin de la vertu.* (Ach., *Spic.*)
EFFOAGIUM. — Lignatio, tantum ligni in silva sumendum, quantum ad focum est necessarium; *droit de prendre dans la forêt seigneuriale le bois nécessaire pour le chauffage*; ol. *effoaige, effouage.*
EFFOARE. — Calefacere; *chauffer.* (A. 1255.)
EFFOCARE. — Fauces elidere; *étouffer.*
EFFOLARE. — Leviter lædere; *blesser légèrement*; ol. *affoler.*
EFFOLATURA. — Levis læsio; *légère blessure.* (A. 1243.)
EFFONDATUS. — Effusus in epulas et luxum; *livré à la bonne chère et au luxe* : « Sobrius potus est sanitas animæ et corporis; ergo superfluitas est destructio utriusque. Certe multi Christiani sunt *effondati*, et nimis feutati (potius *fœdati*) quasi equi, et ita pejores sunt equis. » (A. 1300.)
EFFONDRARE. — Demergere; *enfoncer, couler à fond*; ol. *effondrer, effonder.*
EFFORCIALITER. — Cum copiis militaribus, cum efforcio; *avec des forces, en force*; ol. *efforciement.* (A. 1213.)
EFFORCIAMENTUM. — Districtio, vel inquisitio. (*Mon. Angl.*)
EFFORCIARE. — Distringere, multare, cogere; *forcer, vexer, punir.* — Efforciari, niti, conari; *s'efforcer.*
EFFORCIATE. — Ut Efforcialiter. (A. 1256.)
EFFORCIATUS. — Spissus; *renforcé. Efforciati nummi*, quorum materia purior erat, minusque adulterata; *monnaie de bon aloi. Efforciata femina*, cui vis illata est; *femme à qui on a fait violence.*
EFFORCIUM. — Exercitus, copiæ militares; *forces militaires ou simplement forces.*
EFFORESTARE. — Terras de *forestæ* jure demere, et in pascua aut culturam redigere; *convertir des bois en pâturages ou en terres labourables.*
EFFORIS. — Foris; *dehors*
EFFORSARE. — Munire; *fortifier, rendre fort.*
EFFORUS.—Plebanus, curio, ex Gr. ἔφορος inspector, præses.
EFFRACTARIUS. —Ut Effractor.
EFFRACTOR. — Qui januas effringit, ædes per vim ingreditur, effractis januis; *celui qui entre dans les maisons après en avoir brisé les portes.*
EFFRACTUS. — Fractus animo, pavidus; *effrayé.*
EFFRÆNIS. — Effrænatus; *qui est sans frein, déréglé, désordonné.*
EFFRETARE.—Fretum, seu amnem pertransire; *traverser un fleuve.*
EFFRONDARE. — Demergere; ut Effondrare.
EFFRONS. — Impudens; *sans pudeur, effronté.*
EFFRONTER. — Impudenter; *impudemment.*
EFFUTRICARE. — Pullulare, germinare instar fruticis; *pousser, pulluler comme des broussailles.* (Tert.)
EFFRUCTUUS. — Obventurus; *qui doit venir, futur.* (A. 1138.)

EFFUGACIO. — Effugium (*Vet. Gl.*)

EFFUGARE. — Abire, quasi fugiendo; *s'en aller comme en fuyant.* (Mad.) — EFFUGARI, in fugam ejici; *être mis en fuite.*

EFFUGUS. — Fugitivus, vel extra fugiens, qui scilicet continue et sæpe fugit. (J. de J.)

EFFUNDAMENTUM. — Fundus, ager; *fonds de terre.* (A. 952.)

EFFUNDARE. — Radicitus eruere, quasi e fundo; *raser, renverser de fond en comble.*

EFFUSIONES. — Loci in quibus sal ex caldariis in patellas effunditur. (A. 1200.)

EFFUSORIUM. — Parvulus canalis quo aqua e vase effunditur; *bec d'un vase.* (Theoph.)

EFFUSUS. — Effusio, effluvium; *épanchement, écoulement;* ol. *effucition.*

EFFUTARE. — Confiteri. (*Vet. Gl.*)

EFRANGERE. — Pro *effringere.* (A. 690.)

EFRICA. — Incisio agri, fossæ species, qua agri separantur et distinguntur; *fossé de séparation entre des champs appartenant à divers propriétaires.*

EGALARE. — Æquare, census et servitia inter vassallos cohæredes æqua portione partiri; *faire entre des vassaux cohéritiers le partage des charges de l'héritage qui reviennent à chacun d'eux.*

EGALATIO. — Exæquatio; *action d'égaliser.*

EGALDIUM — Idem quod ESGARDIUM.

EGALISARE. — Ex æquo partiri; *partager en parties égales.* Mensuram *egalisare*, ad exemplar expendere; *confronter une mesure avec son étalon et l'étalonner.*

EGALITAS. — Æqualitas; *égalité, conformité.*

EGALLATIO. — Partitio; divisio; *division, partage.*

EGALUM. — *De egalo*, id est æque, pariter; *également.*

EGAUNNUM. — Pro ENGANNUM.

EGEATOR. — Locator seu ductor navis; *affréteur ou pilote.* (*Vet. Gl.*)

EGERARE. — Spernere, detestari, exsecrare; *mépriser, détester, exécrer.*

EGESTAS. — Infirmitas; *faiblesse, maladie.* (*A. SS.*)

EGESTUOSUS. — Egenus, egens; *indigent, mendiant.* (Salv.)

EGESTUS. — Exundatio; *débordement d'un cours d'eau.*

EGIDIARE. — Pro *ægidiare*, cum ægide pugnare, certare. (*Vet. Gl.*)

EGIDIENSIS. — *Egidienses denarii* qui cudebantur in civitate S. Egidii, vel nummi comitum Tolosæ, qui comites S. Egidii vulgo appellabantur; *monnaie que les comtes de Toulouse faisaient frapper à Saint-Gilles.*

EGITURA. — Egestas; *pauvreté, besoin.* (Tert.)

EGLIDRIÆ. — F. aquarium; *aiguière.*

EGLISIA. — Pro *Ecclesia.* (A. 821.)

EGLITRÆ. — Ut EGLIDRIÆ.

EGO. — Sæculum. (Pap.) *Egones*, sacerdotes rustici. (Isid.)

EGOMENUS. — Pro HEGUMENUS, abbas.

EGRADATIM. — Pro *gradatim.*

EGRANIUM. — Vectigalis species, an pro lignis quadratis? (*Redit. præp. Corb.*)

EGRAPSI. — Pro *subscripsi.*

EGREDARIUM. — Graduum series; *escalier.* (A. 1350.)

EGREDATUM. — Ead. notione. (A. 1328.)

EGREDI. — Educere. (*A. SS.*)

EGREGIATUS. — Titulus honorarius, concessus ut plurimum iis, qui in palatio militaverant, aut quibus provinciæ commissæ fuerant, primipilaribus post emeritam militiam et Cæsarianis. (*Cod. Th.*)

EGREGIE. — Dure, acriter. (A. 1268.)

EGREGISSIMUS. — Maxime egregius. (A. 1448.)

EGRESSORIUM NOÆ. — Locus ubi Noe egressus est ex arca; *lieu où Noé sortit de l'arche.* (Ber.)

EGRESSUS. — Fructus seu proventus prædii; *produits, revenu d'une métairie.* (Ach.)

EGROISIATURA. — Cutis unguibus perstricta; *égratignure.*

EGROTATITIUS. — Qui frequenter ægrotat; *qui est souvent malade.*

EGRUNUM. — Nomen genericum omnium olerum agrium; *terme générique par lequel on distingue toutes sortes de légumes et de fruits acides;* ol. *egrum.*

EGUA. — Equa, jumentum; *jument.*

EGUESERIUS. — Equorum custos; *palefrenier, gardien de chevaux.*

EGUESINUS. — *Eguesinum animal*, jumentum, ut EGUA. (A. 1379.)

EGUEYRIA. — Aqualis; *aiguière.*

EGUEYERIUS. — Equorum custos; *palefrenier.*

EGYPTIANI. — Errones, ut ÆGYPTIACI

EHUSSOEC. — Osculum pacis, quod judicum auctoritate sibi invicem dabant dissidentes, in signum reconciliationis, contra quam agere nefas erat; *baiser de paix que par ordre du juge se donnaient les plaideurs.*

EIA. — Insula; *île.*

EIGUEZERIUS. — Ut EGUEZERIUS.

EIKARISTALE. — Idem q. EUCHARISTIALE.

EILNECIA. — Major ætas; *aînesse.* (A. 1240.)

EIRAUDUS. — Area seu locus ubi frumentum teritur; *aire à battre le blé;* ol. *airal, eiral.* (*Ch. Occit.*) — F. ager qui nec colitur nec aratur; *friche.* (*G. Chr.*)

EISIAMENTUM. — Idem q. AISAMENTUM.

EISSADONUS. — Parvus ligo apud Occitanos; *petite houe.*

EISSEGUUM. — Semita Provincialibus; *sentier.*

EJECTA. — Repudiata: « Si quis viduam et *ejectam* acceperit aut meretricem aut ancillam, » etc. (A. 1319.)

EJECTAMENTUM. — Merces quæ post naufragium ad littus ejiciuntur; *épaves.*

EJECTINUM. — Quidquid ad littus maris ejicitur, ut EJECTAMENTUM.

EJECTIO. — Verbum forense, alias *dissaisina* in rebus immobilibus, ut tenementis et terris, cui apponitur *spolium*, sive *spoliatio*, quæ dicitur de rebus mobilibus, ut catallis, bobus, ovibus, pecuniæ; *éjection, ordre de sortir d'un immeuble*

sous peine de voir ses meubles jetés dehors.

EJECTUM. — Idem q. EJECTAMENTUM.

EJECTUS. — (Subst.) Idem q. EJECTAMENTUM. — (Adj.) Exceptus. (A. 1198.)

EJICERE. — Exonerare; *décharger.* (A. 1343.) — Lanceam, telum in aliquem conjicere, contorquere; *darder une lance ou un trait, en frapper quelqu'un.* (A. 1096.) — Dimittere rei possessionem; *abandonner, céder.* (Ord. Vit.)

EJICIUM. — Rei possessæ dimissio, qua quis ab illa ejicitur; *abandon, renonciation.* (A. 1061.)

EJUNCIDUS. — Tenuis factus. (*Vet. Gl.*)

EJUS. — Pro *suus*, contra grammaticæ leges vel usum frequenter ad nominativum verbi refertur apud Gregorium Turon. et alios, quod monere visum est, ne quis erret ex ambigua loquendi ratione.

ELABORARE. — Labore acquirere, idem q. LABORARE: « Et si ibi aliquid *elaboravit.* » (*Lex Sal.*)

ELABORATUM. — Res labore acquisita: « Et est rectum *elaboratum.* » (*Trad. Fuld.*)

ELABORATUS. — (Subst.) Ead notione: « Proprio *elaboratu* acquisivi. » (*Ibid.*) — Qui labori vacare præ infirmitate vel ætate non potest. (A. 1458.)

ELACRIS. — Pro *alacris.*

ELAPTUARIUM. — Idem quod ELECTUARIUM, sorbitionis species.

ELAQUEARE. — Eripere e *laqueis*, liberare; *délivrer.* (*Conc. Tolet.* XV.)

ELARGAMENTUM. — Dimissio, eductio; *élargissement, mise en liberté.*

ELARGARE. — Libertate donare, educere e custodia; *mettre en liberté.* (Rym.) — Differre, procrastinare; *retarder, prolonger.* (A. 1345.) — Amplificare, augere; *accroître, augmenter.* (*Chr. Joan. Whetams.*)

ELARGATIO. — Emissio e custodia; *élargissement, mise en liberté.* (Rym.) — Ampliatio; *augmentation, agrandissement.* (*Chr. August.*)

ELARGIMENTUM. — Idem q. ELARGAMENTUM.

ELARGIRE. — Libertate donare, ut ELARGARE. (A. 1385.)

ELASSEFIERI. — Lassitudine dejicere.

ELATA. — *Elata palmæ*, ejus tenellum germen in altum sese extollens. (*Vet. Cantic.*)

ELATERARE. — Ad latus ponere: « Paululum se ex aggere *elaterat* pavens. » (*Vit. SS. Sev. et Vict.*)

ELATIO. — « *Elationes* dicere, » elate, superbe et arroganter loqui. (A. 1212.)

ELAVEIDIUM. — Idem q. ESLAVEIDIUM.

ELCAMBIARE. — Permutare; *échanger.*

ELEÆ. — Elementa litteræ alphabeticæ: « Eodemque die vicinas *eleas*, tesserasque agnovit totas. » (*A. SS.*)

ELEBORIUM. — Scandula, tegula tectalis; *latte, bardeau.* (*Vet. Gl.*)

ELECTA. — Moneta minutior in usu. (A. 1233.) — Vidua; *veuve.* (*A. SS.*) — « Monetam et *electam*, id est bannum. » (Mur.) *Vid.* ELECTI.

ELECTARIUM. — Pro ELECTUARIUM.

ELECTI. — Beati, qui jam cœlo potiuntur; *les élus, les bienheureux.* (*St. mon. S. Claud.*) — Apostoli; *les apôtres.* (Pet. et Paul. *Epist.*) — Testes ei qui jurabat adjuncti, iidem q. *sacramentales; Vid.* JURAMENTUM. — Hæretici ex secta Manichæorum qui nec carnibus vescebantur, nec uxores ducebant; Gr. ἐκλεκτοί. (S. Aug.) — Qui ad baptismum sunt electi, baptizandi. (*Missal. Gal.*) — Jurati; *magistrats municipaux, conseillers de ville;* ol. *élus.* (A. 1227.) — Qui a tribus regni Franciæ ordinibus seliguntur ad tributa in publicis comitiis regi concessa ex æquo inter cives partiendum; *officiers royaux chargés de répartir l'impôt;* ol. *élus.* (A. 1369.) *Electi*, ut est in Cæremoniali Romano, appellantur etiam « promoti ad ecclesias, sive monasteria ante suam consecrationem, sive benedictionem, quam infra tres menses sumere debent. »

ELECTIO. — Constitutio, charta communiæ; *charte de commune.* (A. 1229.)

ELECTIONARIUS. — Elector, ad eligendum deputatus; *électeur.* (*St. Fl.*)

ELECTORES. — Collegium novemviratus potentissimæ in Imperio dignitatis; unde in Bulla Aurea *illustres imperii principes*, ejusdemque *decus, columnæ, latera, propinquiora membra*, etc., vocitantur; *électeurs de l'empire d'Allemagne.*

ELECTUARIUM. — « *Electuarium* et florem bellatorum, » Gal. *l'élite et la fleur des troupes.* (Lamb. Ard.)

ELECTUS. — *Vid.* ELECTI.

ELEEMOSYNA. — Stips pauperibus data; *aumône.* (Pass.) *Eleemosynas conflare*, hoc est colligere. (Lob., *H. Brit.*) — Præstatio, tributum; *taxe, redevance.* (Pass.) — Misericordia; *miséricorde, bonté.* (A. 794.) — Proprietas, prædium; *ferme, propriété.* (S. XIII.) — Merces aut quod datur mercedis loco; *salaire, rémunération d'un travail ou toute chose en tenant lieu.* (*Conc. Hisp.*) — Ecclesiarum possessiones; *biens des églises.* (Bract.) — Domus monasterio vel ecclesiis adjuncta in qua eleemosynæ pauperibus erogantur, proprie *hospitale* pauperum; *maison de secours, hôpital;* ol. *aumosne.* (Pass.) — Munus et beneficium ecclesiasticum; idem q. CAPELLANIA. (*St. S. Flor.*) — Legatum pium pauperibus distribuendum; *legs pour les pauvres.* (A. 941.) — Prædium sub annuo censu, titulo *eleemosynæ*, hominibus servilis conditionis concessum. (A. 1197.)

ELEEMOSYNALITER. — In *eleemosynam.* (*A. SS.*)

ELEEMOSYNARE. — Dare in *eleemosynam*, aliquid alicui concedere; *faire l'aumône, donner.* (*Tabul. S. Vand.*) — Mendicare; *recueillir des aumônes, mendier.* (*A. SS.*)

ELEEMOSYNARIA. — Charta qua quis aliquid Ecclesiæ confert; *acte de donation en faveur d'une église.* (*G. Chr.*) — Domus in qua eleemosynæ erogantur, ut ELEEMOSYNA. (*Cons. Turon.*) — Officium et munus eleemosynarii; *aumônerie, office d'aumônier.* (W. Thorn.) — Stipendiaria, seu illa cui *eleemosyna* datur; *stipendiaire.* (*A. SS. Ben.*) —

Arcula ubi reponuntur *eleemosynæ*; *coffret à renfermer l'argent à distribuer en aumônes.* (*Conc. Hisp.*) — Marsupium, ex quo promi solent *eleemosynæ*; *aumônière.* (A. 1149.) — Mulier cui *eleemosynæ* seu legata pia distribuenda committuntur; *femme chargée de distribuer les aumônes, les legs faits en faveur des pauvres.* (A. 936.)

ELEEMOSYNARIUM. — *Eleemosyna* publica seu generalis. (*Necrol. S. Benig. Div.*)

ELEEMOSYNARIUS. — Qui ædi *eleemosynariæ* præest; *frère hospitalier, moine chargé de la direction d'un hôpital.* (Pass.) — Qui *eleemosynas* principis, episcopi, etc., pauperibus distribuit; *personne chargée par un prince, un évêque*, etc., *de distribuer les aumônes aux pauvres, aumônier.* (Pass.) — Qui legata pia pauperibus distribuit, exsecutor testamenti; *exécuteur testamentaire.* (Greg. Tur.) — Qui *eleemosynas* testamento relinquit; *celui qui fait des legs pieux, qui donne par testament aux pauvres ou aux maisons religieuses.* (S. IX.)—Pauper, cui *eleemosyna* erogatur; *pauvre, indigent.* (*A. SS. Ben.*)—Qui *elemosynam* corrogat, stipis coactor. (*A. SS.*) — Qui prædium *eleemosyna* dictum colit. (*Tabul. eccl. S. Cyric. Niv.*) —F. idem q. *vassallus* in quibusdam chartis Normannicis.

ELEEMOSYNATIO.—Donatio; *donation, cession.*

ELEEMOSYNATOR. — Qui *eleemosynam* frequenter largitur; *qui fait souvent l'aumône.* (*A. SS.*) — Exsecutor testamenti, ut ELEEMOSYNARIUS. (*Ch. Burg.*)

ELEEMOSYNATRIX. — Mulier *eleemosynis* dedita. (*A. SS.*)

ELEFANTIOSISSIMUS. — Idem q. ELEPHANTICUS.

ELEGUS.—Pro *elegiacus.* (Sid.)

ELEMENTA.—Sol et luna et reliqui planetæ. (S. Hier.) « Duplici ergo ratione peccatur ab insipientibus, » inquit Lactantius; « primum quod *elementa*, id est Dei opera, Deo præferunt; deinde quod *elementorum* ipsorum figuras humana specie comprehensas colunt. Nam solis lunæque simulacra humanum in modum formant, » etc.

ELEMENTARIS.—*Chaos elementare*, quatuor elementa ad invicem mista. (*A. SS.*)

ELEMENTITIUS.—Pertinens ad elementa; *d'élément, élémentaire, primitif.* « *Elementitia* substantia. » (S. Aug.)

ELEMENTUM.—*Vid.* ELEMENTA.—De cibo et potu usurpat Greg. Turon.

ELEMUS.—Pro *Elmus* vel *Ermus*. Lumen *S. Elemi; le feu Saint-Elme.*

ELENCHUS. — « *Elenchus*, titulus libri, quia totum opus illuminat. Unde Evangelium secundum Lucam sic intitulatur : *Elenchus* Lucæ, id est titulus. » (Ugut.)

ELEPHANTIA. — Lepra sic dicta quod cutem reddat elephanti corio similem: *lèpre.*

ELEPHANTICUS. — Qui *elephantia* laborat; *qui souffre de la lèpre, lépreux.* Vocem *elephanticus* notione morali usurpans Lactantius: « Leprosi enim vere atque *elephantici* debent haberi, quos vel infinitæ cupiditates ad scelera, insatiabiles voluptates ad flagitia compellunt, et dedecorum maculis inustos, labe officiunt sempiterna. »

ELEPHANTIOSUS. — Ead. notione. (S. Aug.)

ELEPHANTIUS. — Ebur; *ivoire.*

ELEPHAS. — Scriptoribus Gallicis pro litui vel tubæ specie crebrius usurpatur; *cornet d'ivoire:* ol. *oliphant.*

ELEPHORIUM. — Ut ESOPHORIUM.

ELESSIOR. — Falsus laudator. (Pap.)

ELEUTHERIUM. — Monile, signum libertatis; *collier.*

ELEVAMENTUM. — Exstructio in altitudinem; *élévation.* (A. 1388.)

ELEVARE. — Attollere, exstruere; *élever.* (Mur.) — Auferre; *enlever.* (A. 1317.) — Imponere, exigere : « Non possum *elevare* novas costumas. » (A. 1208.) — Valere; *valoir.* (A. 1354.)—Removere; *éloigner.* (A. 1311.)

ELIBERARE.—Pro *liberare.*

ELIDEGARE. —Ut ELITIGARE

ELIDERE. —*Elidere intentionem*, dicitur in jure, cum quis intentatum sibi crimen eluit atque a se amolitur. (A. 1383.)

ELIDIARE. —Ut ELITIGARE.

ELIGIBILIUS. —Melius, magis præferendum. (Mur.)

ELIGIDICARE. —Ut ELITIGARE.

ELIGMA.—Medicamentum; *remède, médicament.*

ELIMATOR.—Qui lavat, purgat; *celui qui nettoie, qui lave.* (Tert.)

ELIMES.—Qui extra limites degit; *étranger.* (*Vet. Gl.*)

ELIMINARE. — Pro *elimare*, intento animo expendere : « Inspecta et *eliminata* veritate. » (A. 1200.)

ELIMITARE. — In exsilium agere, extra regni limites propellere; *exiler, bannir.*

ELIMITATUS. — Limitibus circumscriptus, intra legitimos limites positus. (*Conc. Hisp.*)

ELIMONIA.—Pro ELEEMOSYNA.

ELIMPIDARE. — Limpidum seu clarum facere, elucidare; *Vid.* LIMPIDARE.

ELINGARE. — Pro ELINGUARE. (*Vet. Gl.*)

ELINGUATIO.—Linguæ abscissio; *amputation de la langue.*

ELINGUITAS.—Infantia, ineruditio. (*Vit. S. Marculph.*)

ELIQUARE. — Declarare. (Pap.)

ELISÆI.—Iidem qui ASSESSINI.

ELITIGARE.—Extra omnem litem et controversiam ponere, ita ut qui *elitigato ordine* possidet, pleno jure et absque ullius reclamatione possidere dicatur; *posséder sans aucune contradiction et d'un plein droit. Habere evindicatum et elitigatum; être en paisible jouissance d'un bien.*

ELIX. — Fistula, aquæ ductus; *robinet.* (*Vet. Gl.*)

ELIZARIA. — Ager exaratus, proscissus, idem q. EXARTUS. (A. 990.)

ELLAICI.—Lusoriæ tesseræ; *dés à jouer.* (A. 1334.)

ELLERA. — Hedera; *lierre.* (Mur.)

ELLUTARE.—Luto oblinere. (*Vet. Gl.*)

ELLYPSIFORMIS.—Formam habens *ellipticam* seu curvam; *elliptiforme.* (*A. SS.*)

ELMETUS.—Cassidis genus: *sorte de casque, heaume;* ol. *helme.*

ELMUNIMUS. — Dignitatis nomen apud Saracenos Caliphæ proprium; *Vid.* MIRAMOLINUS.

ELMUS. — Ut ELMETUS.

ELOCARE.—Conducere; *louer.*

ELOCATIO.—Conductio; *louage.*

ELOCHARE. — Commovere, concutere; *secouer, ébranler;* ol. *eslocher.*

ELOGA.—Initium, exordium. (Pap.)

ELOGIUM.—Vox in malam partem interdum sumpta, maxime pro brevi annotatione criminis: « Infami satis *elogio* notare. » (A. 894.) « *Elogium* segregationis a corpore Christi ab omnibus ei porrigatur. » (*Test. S. Rem.*) — Testamentum : « In suo *elogio* seu ultima dispositione. » (A. 1380.) — Inquisitio juridica de alicujus vita et moribus; *enquête.* (Chop.)

ELONGAMENTUM. — *Vid.* ELONGARE.

ELONGARE.—Dicitur princeps, cum alieni debitori ex certa causa dat inducias solvendi debita; *autoriser un débiteur à ne payer qu'après l'échéance.* Litteræ *elongamenti*; *lettres de répit.* (A. 1291.) — Procul amovere, amandare; *éloigner.* (Lud.)—Auferre, abripere, detrahere; *enlever, détourner.* (*Script. rer. Fr.*)

ELONGATIO. — Extensio, productio; *allongement.* — *Elongatio guerræ*, induciæ; *trêve. Elongatio debitorum; Vid.* ELONGARE.

ELOQUENTIA.—Lingua, idioma; *langue, idiôme :* « *Eloquentia* Romana », pro lingua. — Lectio : « *Eloquentiæ* tantum incumbens, ut nullus laberetur dies, quin legeret Psalterium, et exoraret cum sancto Davide. » (Helg.)

ELOQUET.—Emissarium aquarium, vel pavimenti incile. (A. 1312.)

ELOURDATUS. — Attonitus, stupefactus, ictu sopitus; *étourdi.* (A. 1398.)

ELUCIDARIUM.—Sic appellavit S. Anselmus seu quis alius anonymus librum quem scripsit de summa totius Christianæ theologiæ, « quia, » inquit auctor, « in eo obscuritas diversarum rerum *elucidatur.* »

ELUCUBRATUS. — Excussus vi telorum. (Bart., *Gl.*)

ELUDERE.—*Eludere tempus*, consumere; *passer le temps.* (A. 1385.)

ELUDIUM.—Locus, ludus. (*A. SS.*) — Deceptio. (*Vet. Gl.*)

ELUERE. — Præstare, tueri, cavere ab evictione; *garantir.* (A. 1261.)

ELUMINARIA. — Luminare. (A. 1150.)

ELUMINATUS. — Excæcatus; *privé de la lumière, aveugle.* (Sid.)

ELUSCARE. — Luscum facere; *éborgner, rendre borgne.*

ELUSCATIO. — Cæcitas; *aveuglement, perte de la vue.*

ELUSIO. — Derisus, illusio. (A. 1353.) *In elusionem banni*, nomine banni. (A. 1227.)

ELUSORIUS. — Fallax; *illusoire.*

ELUTIUS. — Aquatius. (Pap.)

ELUUS. — Fulvus; *fauve.*

ELZETUS. — F. ager qui in longum protenditur, nisi idem sit quod ELIZARIA : « Reservo mihi *elzetum* qui terminat de uno latere de fluvio Walabro. (*Instr. arch. Vienn.*)

EMANATORIUM.—Fons; *fontaine.* (Lud.)

EMANCEPS. —Famulus a servitute liberatus; *affranchi.* (Isid.)

EMANCIPARE. — A servitute liberare; *affranchir.* (Sax. Gram.) — Ab obsidione liberare; *délivrer les habitants d'une ville assiégée, faire lever un siége.* (Sug.)

EMANCIPATIO.—Dicitur in monasteriis cum monachus ad aliquam dignitatem promovetur, et eo ipso ab obedientia superioris eximitur. « Promotio abbatis, » inquit S. Bernardus, « *emancipatio* filii est. » *Emancipatio* etiam dicitur apud Joan. de Sarisb., de ordinibus religiosis, qui ab ordinariorum jurisdictione exempti, Sedi Romanæ nullo medio subjiciuntur. *Emancipatio monasterii*, exemptio a jurisdictione ordinarii. (*Vit. B. Held. Erem.*) Divestitio, traditio; *abandon, tradition.* (A. 1152.) — F. pro *mancipatio*, addictio : « Teneatur magistratus ipsum... expellere, cum etiam puniendo usque ad *emancipationem* triremnium (*sic*) per annos. » (*St. Crim. Saon.*)

EMANCIPATORIUS. — *Emancipatoriæ litteræ*, quæ ab abbate in *emancipationis* signum monacho electo dantur.

EMANERE.—Extra domum manere, vagari, peregrinari, excubare; *s'absenter, découcher, vagabonder*, etc.

EMANITAS. — Immanitas, crudelitas; *cruauté, férocité, barbarie.* (A. 696.)

EMANITATUS. — Pro *emanatus, promulgatus.* (A. 1318.)

EMANSIO.—Actio emanendi; *émansion, action de s'absenter* (en parlant d'un soldat) *au delà de son congé.* (*Dig.*)

EMANSOR.—Qui vagatur, emanet; *soldat qui s'absente en dehors de son congé, retardataire.* (*Dig.*) — *Emansor e claustro*, monachus e monasterio egressus; *moine sorti du couvent, défroqué.* (Pet. Bles.)

EMARCUARE.—Marcidum reddere, facere; *flétrir, faner.*

EMATIO.—« Præterea dedit eisdem monachis alias terras quas ab aliis tam per *emationem* quam per emptionem acquisivit. » (*G. Chr.*) An pro *cambitio*, permutatio, Gall. *échange.*

EMATRIUM.—Moneta minutior, ut videtur, ap. Italos. (Mur.)

EMAUDUS. — Encaustum; *émail.* (A. 1444.)

EMAX.—Qui amat aliquid emere aut qui emi potest; *qui aime à acheter ou qui peut s'acheter.* (*Vet. Gl.*)

EMBASSATOR — Legatus; *ambassadeur.*

EMBAXARIA. — Legatio, mandata rei faciendæ cura; *mission, ambassade.* (A. 1243.)

EMBAXATURA. — Legatio; *ambassade.*

EMBAYSARIA. — Ead. notione.

EMBAYSATOR.—Ut EMBASSATOR

EMBDOLA. — Idola. (Pap.)

EMBELA. — Consilium, molitia, militaris expeditio, ut videtur. (A. 1294.

EMBLA. — Equus sarcinarius; *cheval de transport. (A. SS.)*

EMBLASMA. — Pro *emblema.*

EMBLEMA. — Quod operi cuipiam adjicitur ornatus gratia, opus tessellatum, musivum, etc. (Pass.)

EMBLERIUS.—Cui cura jumentorum sarcinariorum est commissa; *palefrenier. (A. SS.)*

EMBOLA. — Transvectio mercium quæ in navim injiciuntur; *transport de marchandises sur un navire.* « Felix *embola.* » *(Cod. Th.)*

EMBOLANUS. — Qui in *embolo* seu urbis angiporta commoratur, aut ei præest; *Vid.* EMBOLUS.

EMBOLIMÆUS. — Intercalaris; *intercalaire, embolismique.*

EMBOLIMUS.—Ead. notione. q. EMBOLIS.

EMBOLIS.—Additio, additamentum, proprie autem dicitur, quod epistolæ jam scriptæ additur, vel quod extra præcipuam illius materiam ad calcem rejicitur; *addition à une lettre, post-scriptum.* — Apud scriptores ecclesiasticos, dicitur pars illa qua clauditur Dominica oratio : *Sed libera nos a malo*, quia, ut ait S. Cyprianus, « in consummatione orationis venit clausula, universas petitiones et preces nostras collecta brevitate concludens. »

EMBOLISMARIS. — Ead. notione. (Isid.)

EMBOLISMUS. — Superexcrescentia anni solaris super lunarem, sive, ut loquitur Isidor., « superaugmentum, eo quod expleat numerum annorum communium, quibus undecim lunares dies deesse cernuntur. »

EMBOLUM. — Idem q. EMBOLIS.

EMBOLUS. — Urbis angiportus, Græcis Byzantinis. ἔμβολος.

EMBOSSARE. — Os obstruere; *fermer la bouche* : « *Embossaverunt* eum taliter quod non posset clamare. » (A. 1308.)

EMBOTUM. — Infundibulum; *entonnoir.*

EMBRACITORES. — Jurisconsultis Anglis dicuntur causarum personarumque illiciti defensores, qui suas pœnas sibi constitutas habent, a Gallico *embrasser* appellati, quod quascunque causas defendendas suscipiant et amplectantur.

EMBRASAMENTUM. Exustio, incendium; *embrasement, incendie.*

EMBREXIUS. — Tegulæ species, imbrex; *espèce de tuile.*

EMBRIMIUM. — Matta ex grosso papyro texta; *natte grossière de papyrus. (Vet. Gl.)*

EMBROCARE. — Infundere; *verser dans.*

EMBROERE. — F. glutino linire, vox artis pannificæ : « Quod debebunt bene... parare... dictos pannos, tam in garniando, quam in versando et *embroendo.* » (A. 1466.)

EMBUCHLÆ. — Insidiæ; *embûches.*

EMBRUMIA. — Matta; *natte.*

EMBUNUM. — Ut EMBUTUM.

EMBUTUM. — Infundibulum; *entonnoir;* ol. *embut.* (A. 1351.)

EMDOLA. — Idola. *(Vet. Gl.)*

EMEDIUM. — Vehiculum; *char, chariot.* (Isid.)

EMELICUS. — Joculator; *histrion, comédien, jongleur.*

EMELIORARE.—Meliorem reddere; *améliorer. (Vet. Form.)*— Corrigere, emendare; *amender, réformer.* (A. 932.)

EMELUMENTUM. — Pro EMOLUMENTUM.

EMEMBRARE. — Membra truncare; ut EXMEMBRARE.

EMEMBRIS. — Sine membris, enervis. *(Vet. Gl.)*

EMEMOR.—Oblitus; *qui est sans mémoire.* (Pap.)

EMENDA. — Pecuniaria multa, compensatio damni, emendatio, quæ arbitrio judicis irrogatur (differt vero *multa* ab *emenda* : *multa* enim judici, *emenda* parti læsæ datur); *dommages-intérêts, dédommagement pécuniaire accordé à la partie lesée. Emenda honorabilis*, multa honoraria; *amende honorable.* (A. 1394.) — Satisfactio seu pœna monastica delinquentibus imposita; *peine disciplinaire en usage dans les couvents.* (A. 1451.) — Teli genus; *espèce de trait* : « Sagittarius eum per crus cum *emenda* penetravit. » *(A. SS.)* — Damni reparatio; *réparation de dommage* : « Facta *emenda* seu satisfactione. » (A. 1341.)—Satisfactio de jure læso, vel de illata injuria; *excuse* : « *Emendam* fecit... episcopo... de hoc quod eos (*milites*) non miserat, sicut tenebatur. » (A. 1273.)

EMENDAMENTUM. — Incrementum, melior rei alicujus status; *amélioration.* (A. 1260.)— Domus in peccatorum remissionem ecclesiæ oblata; *maison donnée à une église pour obtenir la rémission de ses péchés. (Concil. Hisp.)* — Emendatio, etiam de mensuris quæ ad exemplar exiguntur et emendantur; *correction, action de ramener les mesures à leur valeur réelle.* (A. 1277.)

EMENDARE. — Actum resarcire, restaurare, reparare; *réparer, rétablir, remettre en bon état.* (Rig.) *Emendare legem suam*, multam lege vel judicio illatam persolvere; *payer l'amende à laquelle on a été condamné. (Leg. C. M.) Emendare equum*, licitari, emptitare, seu potius alterum dare juxta valorem amissi; quod maxime fieri consueverat a principibus, qui equos in suo servitio amissos subditis nobilibus aliisve restituere tenebantur; *acheter un cheval, ou mieux payer la valeur d'un cheval qu'on a perdu à celui qui l'avait prêté.* (Samb.) *Emendare terram*, illam stercorare; *fumer la terre.* (Flet.) — Satisfactionem dare de jure læso, vel de illata injuria; *faire des excuses, donner satisfaction.* (A. 1202.) *Emendare candelam*, emungere; *moucher la chandelle.* (Mur.)

EMENDATIO.—Multa pecuniaria. (Lob., *H. Brit.*) *Prohibere super emendationem; défendre sous peine d'amende.*— Donatio facta ecclesiæ propter delictum, ut EMENDAMENTUM. — Lectio; *lecture. (Cærem. vet.) Emendatio panis et cerevisiæ*, jus statuendi pondus panis et mensuram cerevisiæ feudorum dominis olim in Anglia concessum. Carpentarius mavult de multa pecuniaria interpretari

quæ ab iis exigitur, qui fraudem in venditione harum rerum committunt.

EMENDATOR. — Magistratus in urbe Janua, fortassis idem qui *Censor* apud Romanos, præfectus morum, qui delinquentes emendat et male facta corrigit, etc. *Emendator*, apud Cartusienses, de cujus officio sic in Stat. ord. : « In ecclesia, in refectorio et in claustro, excepta recordatione, ille emendat, cui injungitur a priore. *Emendator* emendat in omnibus, quæ soli dicimus, excepto quod ad recordationem emendat ille, qui est juxta librum, » etc.

EMENIUM. — « Dum aliquis forensis transitum faceret per Bononiam et aliquod *emenium* aut jocale portaret. » (Theod. de Niem.), Ubi f. legend. *Encænium*, donum, munus.

EMENSITAS. — *Vid.* EMPSICHEUS.

EMENSURATE. — Parce, cum parcimonia; *chichement, avec économie.*

EMENTARE. — Mentem auferre. (Vict. III PP.)

EMENTULARE. — Mentula seu peni privare; *châtrer.* (Mart.)

EMENTUM. — Excogitatio; *pensée.* (Isid.) — Præstationis species ex ovibus et porcis, f. pro ENCÆNIUM

EMER. — Mensuræ vinariæ species apud Trevirenses.

EMERE. — Ad censum recipere; *prendre, recevoir à cens.* (A. 1343.)

EMERGENS. — Quasi extrinsecus evenit et nihil commune habet cum negotio, sed incidens intrinsece respicit negotium principale. *(Vet. Gl.)*

EMERGENTIÆ. — Quod *emergit* ex aliqua re vel causa. « Cum omnibus et singulis incidentiis, *emergentiis*, dependentiis, annexis. » *(A. SS.)*

EMERITUM. — Præmium quod datur pro *emerito* labore; *pension, retraite.*

EMERITUS. — Præteritus; *passé* : « Per hoc jam *emeritum* lustrum. » (A. 1418.)

EMERLETARE. — Turris vel muri fastigium pinnis seu merletis distinguere; *créneler.* (A. 1357.)

EMETRITUS. — *Emetrita febris*, eadem quæ *emetritea*, semitertiana. *(A. SS.)*

EMEYRAGIUM. — Tributi vel præstationis species, f. mendose pro AVENAGIUM. (A. 1333.)

EMELETHONATUS. — Armatus acie ferrea; *garni d'une pointe de fer.* (A. 1348.)

EMICADIUM. — Vas olearium, quasi dimidius cadus. (Isid.)

EMICATIM. — Splendenter; *avec éclat.* (Isid.)—Saliendo; *en sautant, par bonds.* (Sid.)

EMICEDIUM. — Ut EMICADIUM.

EMIGRANEA. — Dolor capitis; *migraine.*

EMINA. — Species mensuræ; *hémine.*

EMINATIM. — Generatim; *en gros.* « Confessione plebis *eminatim* suscepta. » *(A. SS.)*

EMINENTIA. — Titulus honorarius regum et imperatorum; *éminence* (titre honorifique)

EMINERE. — Pro *imminere* : « Quia jam dies S. Paschæ *eminebat.* »

EMINISCI. — Pro *comminisci.* (Isid.)

EMINITAS. — Eminentia, excellentia. « Scientiæ *eminitas.* » *(A. SS.)*

EMINO. — Favus mellis; *rayon de miel.* (A. 1342.)

EMIR. — Turcis et Saracenis magnas, et urbium ac oppidorum præfectus; *émir*

EMISPERA. — Sphæra media; *Vid.* SPERA.

EMISSARIUS. — Satelles, homicida, qui scilicet emittitur ad aliquem interficiendum; *assassin à gages. (Vet. Gl.)* — Cursor, quem emittit princeps ad quoddam factum adimplendum; *courrier, messager.* — Emissarius equus; *Vid.* EQUUS.

EMITONIUM. — Ut SEMITONIUM.

EMITRITEA FEBRIS. — Semitertianus; *fièvre hémétritée.* (Mur.)

EMITUS. — Emptio; *action d'acheter, achat.*

EMMANUENSIS. — Pro AMANUENSIS.

EMOLA. — Vas coquinarium, sicut caldaria vel coculum; *vase de cuisine.* (Isid.)

EMOLARE. — Acuere; *aiguiser;* ol. *esmouler.*

EMOLCURATOR. — Pensitationis pro molitura frumenti exactor; *receveur, collecteur du droit de mouture.*

EMOLIMENTUM. — Arma acuta et polita; *armes émoulues.* (Mart.) — Curriculum, spatium; *cours, mouvement des armées. (A. SS.)* — Pro *emolumentum.* (A. 1338.)

EMOLOGARE. — Confirmare, laudare, approbare; *approuver, ratifier;* ol. *émologuer.*

EMOLOGATIO. — Confirmatio; *confirmation, ratification.*

EMOLUMENTA. — Arma moluta; *armes émoulues.* (A. 1324.)—Tributa; *impôts. (Cod. Th.)*

EMOLUTUM. — Quod ex frumento molito percipiatur, sic dictum; *grain prélevé pour les frais de mouture.*

EMONDÆ. — Decerpti vel excissi rami; *rameaux, branches coupées;* ol. *émondes.*

EMOPLIS. — Idem q. EMBOLUS.

EMORTUALE. — Ritualis liber Sagiensis de administranda eucharistia et extrema unctione, in quo et agonizantium preces, editus. (A. 1739.)

EMPARA.—Tutela, protectio; *protection, défense.* (A. 1283.) — Id omne quo quis dependitur vel protegitur, quo ictus declinatur; *tout ce qu'on peut prendre pour s'en faire un rempart.* (A. 1376.)

EMPARAMENTUM. — Protectio, tutela; *protection, tutelle.* (A. 1351.) — Munitio, propugnaculum; *fortification, rempart, défense.* (A. 1368.)

EMPARANTIA. —Tutela, ut EMPARAMENTUM.

EMPARARE. — Tueri, munire; *défendre, fortifier;* ol. *emparer.*

EMPARATOR. — Intercessor, practicis Gallicis; *opposant, qui met empêchement.* (A. 1271.)

EMPARENTIA. — Ut EMPARANTIA. *(G. Chr.)*

EMPASTATA. — Farcimen; *pâte.* (A. 1331.).
EMPEDIA. — Ut Empenha.
EMPEDITIS. — Ut Epidecen.
EMPENARE. — Manubrium aptare; *emmancher.*
EMPENHA. — Calcei pars superior, tegmen; *empeigne.* (A. 1251.)
EMPENNARE. — Pennare, pennis et potius manubrio instruere; *garnir de plumes et mettre un manche;* ol. *empenner*
EMPHANISTICUM. — Quod a clericis ab episcopo ordinatis ex more dabatur clericis aliis, quorum cura erat, clericorum recens ordinatorum nomina in matricula describere et *insinuare; bienvenue.*
EMPHIOTÆ. — Pro Emphyteotæ.
EMPHYTEOSIS. — Prædii vel fundi sub certis conditionibus perpetua locatio; *emphytéose, bail à perpétuité (ou à longues années) moyennant une redevance annuelle*
EMPHYTEOTA. — Qui per emphyteosim possidet; *emphytéote, celui qui a contracté le bail appelé emphytéose.*
EMPHYTEUTICARII.—Qui per *precariam* possident, seu per *emphyteuseos* contractum. *Vid.* Precaria et Emphyteosis. (A. 753)
EMPHYTEUTICUS. — Ad *emphyteusim* pertinens; *d'emphytéose, emphytéotique.*
EMPIRAMENTUM. — Deterioratio; *détérioration, corruption qui augmente;* ol. *empirement.*
EMPLASSEARE. — Locare; *placer;* ol. *emplacer.*
EMPLASTRATIO. — Emplastrorum confectio. (*Chr. Joan. Whel.*)
EMPLASTRUM. — Modus agri, solum ædificiis aptum; *portion de terre, terrain propre à bâtir, emplacement;* ol. *emplaistre.*
EMPLAYARE.—In perpetuam locationem seu *emphyteusim* concedere; *louer à quelqu'un moyennant un bail emphytéotique.*
EMPLECHA. — Exactionis seu tributi species. (A. 1234.)
EMPLEIA. — Jus utendi, fruendi; *droit d'usufruit;* ol. *employ.* (A. 1223.)
EMPOLINOVICATUS. — F. tumefactus; *tuméfié, gonflé.* « Habebat faciem *empalinovicatam* et discoloratam, et ventrem inflatum. » (*Mir. Urb. PP. V.*)
EMPONEMA. — « Ea quæ labore contrahentis in agro meliorata sunt. » (Jul. Ant.)
EMPOR. — In ch. an. 1301, pro Emptor.
EMPOYSONARE. — A Gal. *empoisonner,* veneno exstinguere. (A. 1301.)
EMPRENDIMENTUM. — Usurpatio; *usurpation, empiétement.* (*For. Arag.*)
EMPRENEMENTUM. — Ead. notione.
EMPRENTA.— Nota, signum impressum; *empreinte.* (A. 1411.)
EMPRESIA. — Aggressio, facinus, conatus, consilium; *attaque, délit, crime, complot,* etc.; ol. *empreinte, emprise.*
EMPRESTARE. — Accommodare, præstare, mutuo dare; *prêter.* (A. 1277.)
EMPRISIA. — Molitio, idem q. Empresa.

EMPROSOPUS. — Qui coram adest, vel qui personam alterius repræsentat; *celui qui se présente pour son compte ou au nom d'autrui.* (A. 1047.)
EMPROTORTONUM. — Morbus contrahens caput ad scapulas
EMPRUMPTUM. — Mutuum; *emprunt.* (A. 1479.)
EMPSICHEUS. — Spirans, vivus, in appendic. ad Agnel. *Libr. Pontif.*, ubi *Empsichea emensitas* tantam videtur ægrotantis maciem indicare, ut solus in eo spiritus superesse videatur, quales fere sunt, qui laborant ectica.
EMPTATUS.—Insitus; *enté.* (A. 1315.)
EMPTICA.— Navis oneraria, mercatoria; *navire de commerce.*
EMPTICUS. — Emptione acquisitus; *acheté.*
EMPTIO. — Locatio; *ferme, fermage.* (A. 1369.)— Quod præstatur domino pro emendi facultate. (A. 1244.) *Emptio terræ*, præstatio domino facienda cum terram vassallus emit. (A. 1153.)
EMPTOR.—Qui vectigalia colligit et inde statum pretium reddit; *fermier des tailles.* (A. 1270.)
EMPTORIUM. — Forum, locus ubi vendunt et emunt; *marché.*
EMPYEMA. — Collectio puris in pulmonia; *empième.* (Isid.)
EMULATA. — Immunitas, privilegium; ut Emunitas. (Circ. a. 720.)
EMUNCTORIA. — Forcipes ad emungendum lychnum; *mouchettes.* (Dur.)
EMUNCTORIUS. — Ablatus, subreptus. (A. 894.)
EMUNIRE. — Immunem et *emunem* reddere, facere; *affranchir, exempter, dispenser.*
EMUNIS. — Immunis; *libre de, dispensé de, exempté de.*
EMUNITARE. — Ut Emunire
EMUNITAS. — Privilegium a principe concessum, vi cujus viri, ecclesiæ, ac prædia sub ejus protectione esse intelliguntur; *immunité, privilége.* (S. vii.) — Ambitus monasterii aliusve loci intra quem immunitatis jus est; *territoire dans l'intérieur duquel le privilége peut s'exercer.* (*Chr. Mont. Ser.*)
EMUNITER. — Absque ulla servitute; *en toute indépendance.* (Marc.)
EMUNITORIUS. — Ut Emunis. (A. 894.)
EMUSIARIUM.— Flabellum; *sorte d'éventail;* ol. *émuchoir.* (A. 1321.)
EMUTARE. — Pro Immutare. (Marc.)
EMUTIRE. — Edicere, proloqui. (*A. SS.*)
ENACTUS. — Actus, constitutus, decretus. (Ap. Rym.)
ENAFODIA. — *Vid.* Exafoci.
ENAFOTI. — Idem.
ENAMELATUS.—Incausto ornatus; *émaillé.* (*Mon. Angl.*)
ENANTAMENTUM.— Proscriptio, abalienatio. (A. 1351.)
ENANTARE. — Pignorare, *Vid.* Nantum.
ENAPHOTI.—« Fecit jam prædictus Pontifex canistra *enafoti* ex argento duo pens. l. 10, » ubi canistra videntur esse, ἐνὸς φωτὸς,

vel ἐννέα φωτῶν, unius, vel novem luminum, hoc est ἐνόφωτα, vel ἐννέαφωτα.
ENARE. — Furere; *être en fureur.* (*Vet. Gl.*)
ENBROUDATUS. — Acu pictus; *brodé.*
ENCABUM. — F. pro *cacabus* : « Una tina bagnaressa... cum quodam *encabo* æris. » (A. 1449.)
ENCÆNIARE. — Initiare, vel aliquid primo exercere, vel induere : unde vestem novam *encæniat*, qui primo eam induit vel portat; *essayer, porter pour la première fois.* (J. de J.)— Muneribus quempiam donare; *faire des présents à quelqu'un.* (J. de Leyd.)— Lætari; *se réjouir.* (La Cerd.)
ENCÆNIUM. — Templi dedicatio; *dédicace d'un temple.* (Pap.) — Initium; *commencement.* (Alan.) Pro Exenium, donum, munus. (Ebrard. Betun.)
ENCALCARE.—Inquirere; *rechercher;* ol. *encherser.*
ENCANTARE. — Auctionari, sub hasta vendere; *vendre à l'encan.*
ENCANUM. — Auctio, hasta publica; *encan, vente publique.*
ENCAUSTUM. — Atramentum; *encre à écrire.* (J. de J.) *Sacrum encaustum*, purpura ceum atramentum quo solis principibus uti fas erat; *encre de pourpre dont les empereurs pouvaient seuls se servir.* (*Cod. Th.*)
ENCAUTARIA. — Civitatum et provinciarum libri censuales et publici; *rôles des contributions.* (*Cod. Th.*)
ENCAUTUM. — Scripturæ species quæ fit per adustionem et cestrum; *estampille faite avec un fer chaud.* (*Cod. Th.*) — *Encauti breves*, libri in quibus nomina et modus censualis possessionis continentur; *rôles des contributions.* (*Cod. Th.*) — Interdictio, vetitum; *défense.* (A. 1251.)
ENCEFALUS. — Celebris, summus, a Gr. ἐγκέφαλος, qui in capite est. (*A. SS.*)
ENCENGIA.—Modus agri; *Vid* Andecinga.
ENCENIA. — Pro Encenta, locus palis cinctus ad capiendos pisces, vel pro Exclusa. (A. 1145.)
ENCENIUM.— Templi inauguratio et convivium, et illud maxime quod in solemni alicujus inauguratione paratur; unde vocis origo. (*A. SS.*)
ENCENNIA. — Monilia, gemmæ, annuli, aliaque id genus pretiosa; *joyaux.*
ENCENSERIUM. — Thuribulum, acerra; *encensoir.*
ENCENSIAR. — Eod. sensu.
ENCERCARE. — Inquirere, quærere; *rechercher, s'enquérir, informer;* ol. *encercher, encherser.*
ENCETERIA. — Machina lignea, qua amphora sustinetur. (*Vet. Gl.*)
ENCHERAMENTUM.— Pretii augmentum vel auctio; *enchère.*
ENCHERARE. — Auctionem facere; *mettre à l'enchère.* (A. 1253.)
ENCHIA. — Coxendix; *hanche.*
ENCHIRIDIO. — Ut Enchiridium.
ENCHIRIDIUM. — Hoc nomine S. Augustinus *Opusculum de fide, spe et charitate*

insignivit, quod manibus facile gestari posset vel potius continuo deberet, utpote continens res ad salutem maxime necessarias. Hero *De machinis bellicis* utitur pro *laculo manuali*, et Pollux pro *gladiolo*, et ejuscemodi armis, quæ sint ad manum et possint facile gestari.
ENCHIRIUM.— Manuale, a Gr. χείρ, manus : « Tum epitrachelium quoque et *enchirium* auro variegata et ornata. » (*A. SS.*)
ENCHORI. — Apud gromaticos et agrimensores, indigenæ, nativi, nati in ipso solo, quasi ἐγχώριοι, ut censet Rigaltius.
ENCIMUM. —Occisio, præsertim mulieris prægnantis vel fetus ejus; *meurtre, surtout celui d'une femme enceinte et celui de son fétus;* ol. *encise.*
ENCINUS. — Machina quæ crepitum edit. (*St. Avel.*)
ENCISIUM. — Idem q. Encimum.
ENCLESIS. — Inclinatio; *inclination.* (Alan.)
ENCLETICARE. — Inclinare; *pencher, incliner.* (Id.)
ENCLETICUS. — Inclinatus; *penché, incliné.* (Id.)
ENCLUGIA. — Incus; *enclume.*
ENCOLPISMUS. — Infusio quæ fit in sinum, quod alias per pessum aut nastale medici fieri præcipiunt. Hinc *encolpizare*, encolpismum adhibere. (Horat.)
ENCOLPIUM. — « Crucem cum pretioso ligno, vel cum reliquiis sanctorum ante pectus portare suspensam ad collum, hoc est quod vocant *encolpium.* » (Anast.) « Misimus fraternæ vestræ beatitudini *encolpium* aureum, cujus alterum latus crystallo est inclusum, alterum opere fusili effigiatum. » (*A. SS.*)
ENCOLPIZARE. — *Vid.* Encolpismus.
ENCOMBRARE. — Impedire; *empêcher, embarrasser;* ol. *encombrer.*— Oppignerare; *engager.* — *Encombrare maritagium*, uxoris suæ bona distrahere aut alienare; *dessaisir sa femme du bien qui lui appartient, aliéner sa dot;* ol. *encombrer le mariage.*
ENCORES. — Idem q. Enchori.
ENCRATICI. — Hæretici, qui creaturas Dei damnant et dicunt non esse bonum manducare carnem, et bibere vinum. (A. 425.)
ENCRATITÆ. — Ead. notione
ENCUDO. — Incus; *enclume.*
ENCYCLIA. — Litteræ encyclicæ; *circulaires.*
ENDECUNUS. — « Item unum *endecunum* ferreum. » (A. 1361.) F. tripes.
ENDEGUS. — Indicus color; *indigo*
ENDELLUS. — Tantum spatii quantum quis divaricatus cruribus dimetiatur; *Vid.* Andena.
ENDENEVRA. — Idem q. Indentura. (A. 1482.)
ENDENS. — Ead. notione.
ENDEROCARE. — Diruere, dejicere, demolire; *démolir, jeter à bas.* (A. 1142.)
ENDES. — Coquinarium instrumentum, tripes; *trépied de cuisine.* (A. 1449.)
ENDESA. — Ead. notione. (A. 1320.)

ENDETICUS. — Alligatus, a Gr. ἐνδεῖν, *attaché, lié. (A. SS.)*

ENDICA. — Idem q. ENTHECA.

ENDIMITA. — Vestimentum. (Ugut.)

ENDODICARE. — Ut *indicare.*

ENDOFESTARE. — Ut *infestare.*

ENDOGENIA. — Natura. (Ugut.)

ENDOITHUM. — Initium. (*Lex. Mart.*)

ENDOPESCERE. — Quasi *impescere*, immittere. (*Vet. Gl.*)

ENDOPETITUS. — Impetitus. (*Vet. Gl.*)

ENDOPLORARE. — Ut *implorare.* (*Vet. Gl.*)

ENDORIGUS. — Ut *irriguus.* (*Vet. Gl.*)

ENDOTHYS. — Mappa major altaris seu mantile quod insternitur altari, aut velum quo altaris pars anterior tegitur; *nappe d'autel ou voile que l'on tendait autrefois sur le devant de l'autel; Vid.* CIRCITORIUM. (Hier. Rub.)

ENDROMIS. — Pro *endroma*, vestis species.

ENDROMIDATUS. — *Endromide* vestitus; *vêtu d'une endromide.* (Sid.)

ENDURA. — Albigensium abstinentia; *abstinence exagérée en usage chez les Albigeois.* (Limb.)

ENEBRÆ. — Aves in auguriis aliquid fieri inhibentesi; *Vid.* INIBRÆ.

ENECEA. — Pars primogeniti; *droit d'aînesse, ce qui revient à l'aîné.*

ENECTERE. — Explicare, enodare : « Rogavit... quatenus sibi visionis suæ somnia nuper promulgata solvendo *enexuisset.* » (*A. SS.*)

ENERGIA. — Operatio, actio, efficacia, conatus, labor. (*Vet. Gl.*)

ENERGUMENUS.—Dæmoniacus : « *Energumeni*, sunt qui contempta catholica doctrina, operationes diabolicas imitantur. » (Pap.)

ENERVITAS. — Inertia. (*A. SS.*)

ENETA. — Avis aquatica; *Vid.* ANETA.

ENEYA. — Hæreditaria pars primogeniti, ut ENECEA.

ENFITEARE. — Negare; *nier.*

ENFLURA.— Tumor; *tumeur, enflure.*

ENFORTATUS. — Spissus, ut EFFORCIATUS.

ENFORZATUS. — *Enforzati solidi*, quorum materia purior erat, minusque adulterata; *monnaie de titre élevé.*

ENFRACHESCERE. — Francum, seu liberum et immunem reddere; *affranchir.*

ENFRANQUIMENTUM. — Immunitas; *affranchissement.*

ENGAN. — Ars, machinatio, fraus; *tromperie, adresse, ruse, fourberie;* ol. *engagne.*

ENGANNATOR. — Deceptor, impostor; *trompeur, imposteur, fourbe.*

ENGANNARE. — Decipere; *tromper;* ol. *engaigner, engeigner.*

ENGANNUM. — Fraus, dolus, ut ENGAN.

ENGARIA. — Præstatio jumentorum vel plaustrorum per viam rectam, ut ANGARIA.

ENGASTER. — Porcellus, ut HOGASTER.

ENGENIATOR. — Machinator et inventor bellicorum tormentorum operumque; *ingénieur, constructeur d'engins de guerre.*

ENGINGATUS. — Contextus, ut videtur : « Unum scutum elevatum acri formæ de armis Burgundiæ *engingatum* de serico. » (A. 1321.)

ENGLARATUS. — Glarea stratus; *couvert de sable, sablé.*

ENGLATA. — Pro OGLATA.

ENGLERIUS. — Anglicanus; *Anglais*

ENGLESIUS. — Ead. notione.

ENGLUMEN. — Incus; *enclume.*

ENGORGARE. — Obducere, impedire; *obstruer, engorger.*

ENGRIPHIUS. — Azymeus, id est subcinericius panis. (*Vet. Gl.*)

ENGRUNAGIUM. — Præstatio quæ fit ex fabis; *redevance en fèves;* ol. *engrunatge.*

ENGUAYNARE.— Inducere. (A. 1363.)

ENGUENALHA.—Lues, contagio : « Passus fuit... unam *enguenalham* in coxia. » (*Mir. Urb. PP. V.*)

ENGUERNARE.— F. pro *engrennare*, moletrinæ infundere; *Vid.* INGRANARE.

ENICI. — Idolorum cultores, pro *ethnici.* (*Vet. Gl.*)

ENIGMANEUM. — Genus masculinum. (Pap.)

ENIM. — Redundanter a quibusdam scriptoribus sumitur. Interdum etiam pro *autem* usurpatur.

ENIMENTUM. — Prædium rusticum, maxime si, ut videtur, legendum est *tenementum.* (A. 1081.)

ENJOALARE. — Tradere ornatus gemmeos aureosve, quos Galli dicunt *joyaux.* (A. 1409.)

ENITIA PARS.—Quæ primogenitum spectat; *droit de l'aîné.* (Litlet.)

ENITITUM. — Pro *enixum.*

ENIXISSIMA. — Tutissima. (*Vet. Gl.*)

ENIXUS.—Passive, partus, editus : « Ante sæcula ex Dei Patris substantia in fine sæculorum de Virgine Maria Evangelio teste, *enixus.* (*Conc. Tolet.* XVI.)

ENMESSURA. — Accusatio, criminatio; *charge, accusation;* ol. *emmessure.*

ENNA. — Lorum vel filum, quod chartis appenditur. (A. 1315.)

ENNAFODIUS. — *Vid.* ENAPHOTI.

ENNANNUM. — Ædificium parvum alteri appensum. (A. 1283.)

ENNUTIGIUM. — Vespere, a Gall. *nuit*, quasi *hora ennutigii.*

ENOCHILIS.— Piscis stagneus, id est anguilla. (*Vet. Gl.*)

ENOCILIS. — Ead. notione.

ENODATIO. — Solutio, divisio; *division, solution, séparation.* (*A. SS.*)

ENODUS. — Odore carens; *sans odeur, inodore.* Alia notione, pro *enodis*, sine nodo seu simplici sumit Hieronymus, si vera est Erasmi correctoris conjectura : sed pro *enoda fides*, quod vellet Erasmus, legendum *otiosa fides.*

ENOGRATUS. — « Anno M. LVI. Mathildis... *enogratus* mortale hic consummat fœdus (*G. Chr.*), » an in gratiis nostris, Gal. *à notre grand chagrin.*

ENOLA. — Unio, margarita; *perle.*

ENORMIS. — Clarus, illustris; *distingué, illustre.* (*Act. S. Cassian.*)

ENORMITARE. — Normam excedere; *s'éloigner de la règle.* « Ne recedens ab ea justitia, contra eam *enormitet.* » (*A. SS.*)

ENOTARE. — Notare, detegere : « Ex qua parte latentem tumuli thesaurum possent *enotare.* » (*A. SS.*)

ENQUANTIUM. — Auctio, hasta publica; *encan.*

ENQUESTA. — Inquisitio; *enquête.*

ENRABIADA HORA. — *Vid.* HORA.

ENS. — Pro *existens*, ab *esse.*

ENSA. — *Ad ensa*, deinceps, in posterum. (A. 1204.)

ENSAISINARE. — In possessionem mittere; *mettre en possession, investir;* ol. *ensaisiner, ensaisir.* (A. 1299.)

ENSALMUS. — Incantatio certis superstitiosis precibus et psalmorum versiculis constans, cujusmodi fuit oratio illa, *Crux Christi, salva me*, a quodam Græco archiepisc. composita. Has precum formulas vocant Hispani *ensalmadores* a verbo *ensalmar*, fascinare, vel præstigiis uti, Gallice *enchanter.*

ENSARIUS. — Ensium artifex; *fabricant d'épées.*

ENSATUS. — Ense armatus; *armé d'une épée.*

ENSAYALADUS.—Sago indutus; *vêtu du rayon.*

ENSEIGNAMENTUM. — Ratio, argumentum, probatio in litigiis, Gall. *enseignement;* vel potius judicium, sententia, maxime quæ per judices ædilitios profertur. « Poterit causam ostendere per *enseignamentum* scabinorum, quare ad illam non erit submonitionem. » (*Mon. S. Quint.*)

ENSENIATOR. — Vexillifer equestris; *porte-étendard*

ENSENIUM. — Munus, donum; *présent, cadeau*, ut EXENIUM.

ENSENNUM. — Merces, pretium; *salaire.* (A. 1351.

ENSERATUS.—Cera imbutus; *Vid.* INSERATUS.

ENSICIUM. — Occisio facta cum ense; *meurtre commis avec une épée.*

ENSIFERI.— Ordo militaris Livoniæ; *chevaliers porte-glaive.*

ENSIGNE. — Sanguine minutus, phlebotomatus, vel ipsa sanguinis minutio; *qui a été saigné ou la saignée elle-même.* (*Mon. Angl.*)

ENSILUDIUM.—Ludicra cum ensibus decertatio; *joute à l'épée.* (Mur.)

ENSIS. — *Ensis a estoc*, cuspidatus; *épée à lame droite et aiguë.* (A. 1268.) *Ensis garnitus*, vagina sua instructus; *épée accompagnée de son fourreau.* (A. 1276.) *Ensis justitiæ*, quem defert tortor. *Ensis Segovianus*, qui et nude Segovianus dicitur, in Segovia fabrefactus; *épée de Ségovie.*

ENSOINE. — Consuetudo quædam apud Audomarenses olim in usu pro *sonia* seu excusatione quam quis affert, quominus juri stare possit; *Vid.* SUNNIA.

ENSUCARE. — In caput ictus impingere; *donner un coup sur la tête.* (A. 1268.)

ENTA. — F. manerium seu domus ubi quis est seu habitat : « Idem quoque Odo dedit nobis Olcam ad *entam* Godefridi sitam, pro excambio illius terræ, quæ erat juxta cimiterium. » (*Chartul. S. Vinc. Cenom.*)

ENTALLIATUS. — Incisus; *entaillé.*

ENTARE. — Inserere; *enter.*

ENTASSATOR.—Qui messem congerit et in struem ordinat; *celui qui ramasse le blé et le met en meules.*

ENTELLINUS. — Idem, ut videtur, quod *cæstus*, seu arma quibus pugiles pugnare consueverant; *ceste.*

ENTELMA. — Præceptum, mandatum, a Græco ἐντέλλομαι, mando : « Hic Symbaticus cum esset imperialis protospatarius.... *entelma* fecit prædicto abbati de monasterio S. Sophiæ. » (Leo. Ost.)

ENTENADUS FILIUS. — Idem qui privignus; *beau-fils.*

ENTERRAMENTUM. — Humatio sepultura; *enterrement.*

ENTHECA. —Reconditorium; *lieu où l'on garde, où l'on tient en réserve quelque chose, réserve.* —Pecunia deposita; *argent mis en réserve.* — Horreum; *grenier de réserve.*

ENTHECARE. — In horrea recondere; *déposer dans les greniers, mettre en réserve.* (Fulg.)

ENTHECARIUS. — Negotiator. (Ugut.)

ENTOLIN. — Præceptum, ut ENTELMA.

ENTOMA. — Insectum, quasi ἔντομα. (*A. SS.*)

ENTONARE. — Præcinere, aliis in cantando præire; *entonner.* (A. 1375.)

ENTORCA. — Cereus intortus, tæda; *torche.* (A. 1372.)

ENTORTICIUM. — Ead. notione. (A. 1393.)

ENTORTITIUS. — Ead. notione. (A. 1393.)

ENTRATA. — Introitus, ingressio; *entrée.* (P. Mur.)—Jus, ut videtur, aliquo intrandi et ibidem hospitandi, f. idem q. GISTUS. (A. 1124.)

ENTREMAILLUM. — Retis species; *tramail.* (A. 1303.)

ENTREMULA. —Viscera, exta, sic dicta; *boyaux, intestins.* (A. 1273.)

ENTREMUTIA. — Infundibulum molendini; *trémie.*

ENTUS. — Insitus; *enté.*

ENUBILARE.—Nubes seu tenebras dissipare, illuminare; *dissiper les ténèbres, éclairer.* (Tert.)

ENUBILATUS. — Illustratus; *éclairé.* (S. Paul.)

ENUCLEANTER. — Pro *enucleate*, clare; *purement, clairement.* (Anast.)

ENUCLEARE.—Crescere; *augmenter, croître.* « Regis æterni magnus atque mirabilis *enucleavit* affectus. » (*A SS.*)

ENVANARE. — In vaginam mittere; Gal. *engaîner;* metaphorice munire; Gal. *fortifier :* « Fecit *envanare* seu bolcrestare turrim prædictam. » (A. 1360.)

ENVERNISSARE. — Glutinoso liquore linire; *vernir*. (A. 1362.)
ENXENIUM. — Munus, donum, ut Exenium. (*A. SS.*)
ENYENGAT.—Frustum mali aurei sacharo conditum; *fragment d'orange confite*. (A. 1357.)
ENZENIUM. — Ut Enxenium.
EOBLAGIÆ. — « Ut *eoblagiæ* fratribus a presbyteris in refectorio dentur. » *Leg. et Vid.* Eulogiæ.
EOLUS.—Varius, a Gr. αἰολος. (*Vet. Gl.*)
EORLA. — Comes, dux, consul, Anglo-Saxonibus ; vox Danica, ut quidam volunt : « Consules ruunt, quos illi *eorlas* solent nominare. »
EOUS. — Cœlestis, a Græco ἑῷος. (*A. SS.*)
EPACARE. — Pacare; *apaiser*.
EPACTA.— Gr. ἔπακται ἡμέραι; *jours intercalaires*. (Isid.)
EPACTIO. —F. idem q. Apatisatio.
EPANAGNOSTICON. — Sic, ut ait Anastasius, dicitur scriptum quod palam legitur.
EPANALEPSIS. — Repetitio; *répétition d'un mot ou d'une pensée*. (Ord. Vit.
EPANLEUM. — Ascensio tortuosa. (*Vet. Gl.*)
EPANOCLISTUS.— Superne clausus; *fermé d'en haut* : « Regnum de auro purissimo *epanoclistum* cum catenulis suis, habens in medio crucem auream. » (Anast.)
EPARCUS. — Præfectus ; *chef, éparque*.
EPATULA. — Aqua ; *eau*. (Pap.)
EPAVA. — Animalia errantia quorum verus ignoratur dominus; *animaux égarés et qui ne sont réclamés par aucun propriétaire*; ol. *épaves*.
EPENDETON. — Idem q. Epidecen.
EPENDIX. — Pro *appendix*.
EPENDYTES. — Vestis exterior quæ monachis Ægyptiis pellicea, seu melotes, Occidentalibus ut plurimum lanea.
EPERBOLIRE. — Ebullire; *bouillonner*. (*A. SS.*)
EPERLECHA. — Præstationis vel servitii species, idem f. q. Escaeta. « Confirmantes furna et molendina, aquas, aquarum decursus et *eperlechas* in eorum hominibus. » (A. 1236.)
EPHALMATOR. — Saltator; *danseur, sauteur*. (Firm.)
EPHETA. — Vox Hebraica, id est *adaperire*, quam in baptismi ritu ac orationibus admittit Ecclesia Romana, utpote profectam a facto Servatoris, qui cæci mutique aures et linguam obliniit sputo.
EPHIBATI. — Laici. (*Vet. Gl.*)
EPHICERNA. — Anathema. (Pap.)
EPHIPHANIA. — Pro Epiphania constanter scribitur in Lectionario Gallicano, itemque in Missali Gothico, mendose quidem, sed veteri more, ut observat Mabillon. (*Liturg. Gal.*)
EPHOLÆ. — Pro *epulæ*. (*Cod. Th.*)
EPHORICUS.—*Ephorica dignitas*, dignitas illa magistratuum, quos ephoros vocabant Lacedæmones.

EPHAT. — Amictus, vestis sacerdotalis; *amict*.
EPIASTER. — Alveus, ab *apis*, ut videtur dictus ; quare f. leg. *Apiaster*.
EPIBATA. — Institor. (*A. SS. Ben.*) *Epibatæ*, Gr. ἐπιβάται proprie milites classiarii, vel qui nave conducta utuntur; metaphorice, laici qui conscenderunt Ecclesiæ navem, cujus proretæ, naucleri, nautæ sunt clerici.
EPIBATEGI. — Naves vectoriæ; *vaisseaux de transport*.
EPICÆDIUM. — Carmen ad laudem defuncti decantatum ; *chant funèbre*.
EPICAUSTORIUM.—Locus in ædificio ad speculandum vel solarium; *belvédère, terrasse*. (*Vet. Gl.*) — Instrumentum quod fit super ignem causa emittendi fumum; *conduit pour la fumée, cheminée*. (J. de J.) — Locus ubi reconduntur unguenta. (Id.)
EPICERNA. — Idem q. Ephicerna.
EPICITHARISMA. — Citharæ sonus in fine fabulæ adhiberi solitus, ad reficiendos animos ; *musique qui terminait une représentation dramatique*. (Tert.
EPICROCULUM. — Pallium tenue meretricum, a croceo colore sic dictum. (*Vet. Gl.*)
EPICTACIUM. — Mandatum, a Græco ἐπιταξις quod idem significat : « *Epictacium* jussionis tuæ. » (*Chartul. eccl. Aux.*)
EPICURIUS. — Ex Græco ἐπίκουρος et ἐπικούριος adjutor, defensor : « Quod eidem civitati fieret *epicurius* maximus et defensor. » (*Vit. S. Vital.*)
EPICUSTERIUM. — Sedes sutorum. (*Vet. Gl.*)
EPIDECEN. — Vestis monachorum, sed videtur scripta vox pro Ependytes.
EPIDEMIA. — Morbus contagiosus et popularis ; *épidémie*.
EPIDERMEN. — Mendose pro Epidecen, vestis monachorum. (Flor.)
EPIDIALIS. — Pro Epidimialis
EPIDICEN. — Ut Epidecen.
EPIDIMIA. — Ut Epidemia.
EPIDIMIALIS. — Pestilens, contagiosus; *empesté, contagieux*.
EPIDIMIARIUS. — Ead. notione.
EPIDOMETICI. — Qui habent sub se mensuratores qui mensurant hospitia, et in eminente loco describunt nomina eorum qui ibi habent hospitari. (*Vocab. utriusq. iuris.*)
EPIGRAFARE. — Chartam subscriptione firmare ; *signer un acte, y apposer sa signature*.
EPIGRAPHIUM. — Epitome ; *abrégé*. (*Chr. Trenor.*)
EPILOGARE. — Iterare. (*Vet. Gl.*)
EPILOGATIO. — Epilogacion. « *C'est longue chose brièvement récitée*. » (*Vet. Gl.*)
EPILOGIUM. — Epitome ; *abrégé*. (A. 1148.) — Finis, conclusio ; *fin, conclusion*.
EPILOGONIUS TERMINUS. — Qui ratione potius et animo concipitur, quam per evidentia signa. (Vit. et Arcad.)
EPILOGUS. — Epitome; *abrégé*. (*A. SS.*)

— Epitaphium ; *oraison funèbre, épitaphe*. (Ord. Vit.) — Mimus, scurro; *mime, baladin, jongleur*. (*Vet. Gl.*)
EPILORICUM. — Vestis quæ loricæ insternitur ; *cotte d'armes*.
EPIMELETA. — Curator bonorum a magistratu constitutus ; *tuteur, curateur*. (*Dig.*)
EPIMELIA. — Cura, assiduitas; *soin, assiduité*. (M. Cap.)
EPIMENIUM. — Exenia quæ dabantur per singulos menses ; *présents qui se faisaient tous les mois*. (*Vet. Gl.*)
EPIMETRUM. — Quod a conlatoribus, susceptoribus specierum annonariarum supra et præter modum collationis dabatur ad levandum dispendium, in *Cod. Th.*, ubi Gal. *pour le déchet* interpretatur Jac. Gothofredus.
EPINEPHRIDIUM. — Pinguedo renum ; *graisse des reins*. (Fulg.)
EPIPANTI. — Pro Hypapanti.
EPIPHANIA. — Festum quod Christiani celebrant ex antiquo ritu 6 Januarii; *fête de l'Epiphanie* ; ol. *Epiphaigne, Epifaine*.
EPIPHYLLIS. — Ultimus in summo vitis palmite racemus, qui plerumque parvis rarisque acinis sero maturescit, quoniam postremus conceptus est, ideoque inutilis, et in vindemia plerumque negligitur.
EPIRHEDIUM. — Currus; *char*.
EPIRO. — Memoria. (Ugut.)
EPIRRIPTARIUM. — Vestis quæ humeris injicitur; calyptræ species quæ caput et humeros tegit, cujusmodi est canonicorum regularium *froccus* hiemali tempore : « Labore ergo fessus, parvum quod gestabam *epirriptarium* deposui ac bibere tentavi per otium. » (*A. SS.*)
EPISCOPA. — Uxor episcopi, seu illius qui postea in episcopum consecratus est : « Episcopum *episcopam* non habentem nulla sequatur turba mulierum. » (*Conc. Tur.* ii.) Abbatissas etiam quandoque dictas fuisse *episcopas* conjectant Macri fratres ex quodam ecclesiæ S. Praxedis lapide, ut de reliquiis a S. Paschali Papa eo translatis fit mentio. Sic ibi : « Quo circa et in ipso ingressu basilicæ manu dextra, ubi utique benignissimæ genitricis, scilicet dominæ Theodoræ *episcopæ*, corpus quiescit. » Erat, inquiunt, Theodora ejusdem Papæ mater forsan *abbatissa* quæ etiam *antista* dicebatur ; nam sicut episcopus et antistes synonyma sunt, sic *episcopa* et *antista*. »
EPISCOPALE. — Quod ab *episcopo* cantatur. (Ap. Mur.) *Episcopale Romanorum*, historia episcoporum Romæ. (Herkemp.)
EPISCOPALIA. — Episcopatus insignia, anulus et baculus. (*Hist. Trev.*) — Præstationes quæ episcopis fiunt. (*Mon. Angl.*)
EPISCOPALIS. — Qui partes *episcopi* tuetur, vel ejus familiaris. (Herm.) — Episcopi filius. (A. 1017.) — *Episcopalis liber*, historia episcoporum Romæ. (A. 935.)
EPISCOPALISSIME. — « Et cum excoluisset Athenas ac si quidam fructifer amplissimus, *episcopalissime* venit Romam, præceptorem etiam in hoc imitatus. » (Anast.)

Ubi P. F. Chiffletius vim vocis Græcæ haud bene cepisse Anastasium observat, ἐπισκοποπάτως, *directe ad scopum*, quem sibi Dei instinctu proposuerat, etc.
EPISCOPALITER. — Episcopali more, ut decet episcopum. (S. Aug.) — Episcopali auctoritate. (*Ch. episc. Carn.*)
EPISCOPANI. — Episcopo addicti et subditi. (Guib.)
EPISCOPARE. — Episcopatum gerere; *être évêque, exercer l'épiscopat*. (Ugut.) — Novum episcopatum creare ; *créer un nouveau siége épiscopal*. (Mur.)
EPISCOPARI. — Pro episcopo se gerere. In *A. SS.* : « Ille tanquam *episcoparetur*, omnibus studiose intendens. » Nisi sit superinspectare, superintendere, ἐπισκοπεῖν.
EPISCOPATIO. — Dignitas vel jura episcopatus ; *dignité d'évêque ou droits revenant à un évêque*. (Lud.)
EPISCOPATUS. — Munus episcopale, dignitas, reditus; *dignité épiscopale, profits épiscopaux*. (A. 1498.) — Diœcesis episcopo subjecta ; *territoire soumis à l'évêque, diocèse*. (Bal.) *Episcopatus*, urbis Venetæ regiones appellantur in Statutis Venetis.
EPISCOPELLUS. — Diminut. ab Episcopus.
EPISCOPISSA. — Uxor episcopi ; *Vid.* Episcopa.
EPISCOPIUM. — Dignitas episcopalis, episcopatus; *dignité épiscopale, épiscopat*. (Rat. Ver.) — Diœcesis ipsa episcopo subjecta ; *diocèse*. (A. 1109.) — Ipsa ecclesia cathedralis; *église cathédrale*. (*A. SS.*) — Domus episcopi ; *palais épiscopal*. (A. 802.) — Reditus episcopatus ; *revenus, profits de l'évêché*. (A. 971.)
EPISCOPUS.—Visitator, inspector, superintendens; *visiteur, inspecteur, intendant, évêque*. (Pass.) —*Episcopus cardinalis* : id est, 1° proprius, Gal. *en chef*, in capite. (Greg. M.) ; 2° cui jus eligendi Summum Pontificem datum est. (A. 1059.) *Episcopus cathedralis*, ad discrimen chorepiscopi in Capit. Aquisgrani a. 803 dictus. *Episcopus exemptus*, a jurisdictione metropolitani exemptus et Sedi Romanæ immediate subjectus. (*Eugen. II PP. epist.*) *Episcopus fatuorum*, festi fatuorum præses; *Vid.* Fatuus et Kalendæ. *Episcopus forensis*, in Diurno Romano sic dictus episcopus alienæ diœceseos quam Romanæ. *Episcopus innocentium* seu *puerorum*, qui choro in festo SS. Innocentium præerat ; *Vid.* Innocentes. *Episcopus legalis*, legitime et canonice electus, vita et doctrina conspicuus. (*Greg. PP. VII epist.*) *Episcopus nullatensis*, nullius sedis, qui caret clero et populo. (A. 1342.) *Episcopus capellæ regis*, f. idem qui postea Gal. *maître de chapelle*, inspector. (A. 1262.) *Episcopus ordinum*, suffraganeus, Gal. *suffragant*. (Ap. Mart., *Ampl. Col.*) *Episcopus portalis*, qui clero caret et populo. (*Conc. Lugd. a.* 1449.) *Episcopus primæ sedis*, primas. (*Conc. Carth.* iii.) *Episcopus vagans*, qui parochias non habet. (A. 755.) Nonnunquam *episcopus* appellabatur : 1° presbyter qui munia quædam episcopalia obibat, prædicationem scilicet, etc. ; 2° custos ovium. (*A. SS.*)

EPISCYNIUM. — Supercilium; *sourcil.*

EPISIMUS. — Gr. ἐπισημος. « Examita [*pro* examina] duo *episima* dupla (*Inn. III Gest.*), » ubi *examita episima* sunt tesseris auro textis vel auro clavata.

EPISTAGMA. — Sigillum; *sceau.* (A. 1160.)

EPISTILE. — Pro *Epistola.* (Frid.)

EPISTOLÆ. — Chartæ et tabulæ veteres, diplomata, cæteraque, quibus negotia gerebantur, instrumenta; *actes, titres, chartes, lettres.* (Pass.) *Epistolæ farcitæ,* quæ leguntur in sacris liturgiis, nec solis constant Scripturæ verbis, verum plures etiam continent paraphrases intermistas, quibus quodammodo farciuntur, hincque dicuntur *farcitæ.* *Vid.* Farcitus. *Epistolæ Dominicales,* sanctorum, quæ diebus Dominicis et festivis sanctorum in sacris liturgiis leguntur; *épîtres des dimanches et des fêtes*

EPISTOLARE. — Idem q. Epistolarium. (*Us. ant. ord. Cist.*)

EPISTOLARIS. — Amanuensis, *ab epistolis,* secretarius; *secrétaire.*

EPISTOLARITER. — Per epistolas, ut Epistolatim.

EPISTOLARIUM. — Liber *epistolarum* S. Pauli et aliorum, qui legitur in sacris liturgiis; *le livre des Épîtres.*

EPISTOLARIUS. — Nuntius, epistolarum lator; *messager, celui qui porte des lettres.* (Salv.)

EPISTOLATIM. — Per epistolas; *par lettres, par correspondance.*

EPISTOTELLA. — Diminut. ab *epistola,* brevis lectio, quam *capitulum* vocant, ex epistolis S. Pauli aliisque libris desumpta, quæ ad Horas ecclésiasticas recitatur.

EPISTOLIUM. — Littera formata; *Vid.* Littera. (*Conc. Sard.*)

EPISTOLOGRAPHUS. — Scriptor epistolarum; *épistolographe.* (Notk.)

EPISTULA. — Pro *epistola,* charta, diploma. (Meich.)

EPITAPHISTA. — Scriptor epitaphiorum; *faiseur d'épitaphes ou d'oraisons funèbres.* (Sid.

EPITAPHIUM. — Sepulcrum, quævis inscriptio; *tombeau* (*Vet. insc.*), *inscription* (Sug.) — Sermo funebris; *oraison funèbre.*

EPITATISTA. — Ut Epitaphista.

EPITECTICUM. — Vox agrimensorum, termini genus.

EPITENDESION. — Dignitas in Ecclesia Constantinopolitana.

EPITHEMA. — Quod rei alicui superimponitur. « Infundens oleum consolationis cum vino mordaci *epithematis.* » (*A. SS.*)

EPITHEMARE. — Epithema admovere; *appliquer un topique.*

EPITHEMIUM. — Pro epitimium.

EPITHETICOS. — Vulgariter; *communément, vulgairement.*

EPITHYMIA. — Desiderium; *désir ardent souhait.* (*A. SS.*)

EPITIMIA. — Bona existimatio; *honneur considération.* (Mod.)

EPITIMIUM. — Pœna, multa; sed proprie pœna legibus ecclesiasticis indicta clericis delinquentibus; *châtiment, correction.* — Flos thymi; *fleur du thym.* (Isid.)

EPITOGIUM. — Genus vestis quod togæ superinduebatur; dicitur etiam vestis superior clerici; *vêtement de dessus, épitoge.*

EPITOLIUM. — Balnearis ædes; *maison de bains.*

EPITOMA. — Memoria; *souvenir, mémoire.* (Pap.)

EPITOMARE. — Epitomen facere; *faire un abrégé, résumer.*

EPITOMARIUS. — Abreviator; *qui abrége, qui résume, abréviateur.*

EPITOMATOR. — Ead. notione.

EPITOMIUM. — Pro *epitome.*

EPITRACHELIUM. — Collare; *collier.*

EPITRIMUS. — Hippodromus; *hippodrome.* (*A. SS.*)

EPITRITUS. — Sesquitertius; *qui renferme quatre tiers.* (Dud.)

EPITROPUS. — Curator cui rei alicujus cura committitur; *curateur, intendant, tuteur.* (A. 1302.)

EPITUMUM. — Campus; *plaine, champ.* (Ord. Vit.)

EPIVRUS. — Clavus ligneus; *cheville de bois.*

EPOCHA. — Mensura temporum seu terminus fixus a quo numerantur anni; *ère.* *Epocha Christianorum,* Nativitas Christi Domini, ex quo Dionysius cognomento *Exiguus* eam, quæ *Diocletiana* dicebatur, abrogavit; *l'ère chrétienne.*

EPOMIS. — Superhumerale; a Gr. ἐπωμίς; *vêtement de dessus.*

EPONDENALE. — F. pro Expositionale.

EPOPTA. — Ἐπόπτης, inspector, inspectator. Hoc verbo utitur Tertull. initio libri *Contra Valentinianos,* ubi totam mysteriorum Atticorum scenam et apparatum explicans, ait : « Diutius initiant, linguam consignant cum *epoptas* ante quinquennium instituunt, ut opinionem suspendio cognitionis ædificent, » etc. Ubi *epoptæ* iidem sunt qui *mystæ* sacra dicentes mysteriisque majoribus, necdum initiati; aliis tamen scriptoribus ἐπόπται juxta vim vocis inspectores erant arcanorum et ad ipsa sacra interiora majoraque mysteria admittebantur.

EPROPINARE. — *Epropinare cerevisiam,* bibere vel eam singulatim divendere; *boire de la bière ou en vendre en détail.* (*A. SS.*)

EPTATICUS. — Septem priores libri Veteris Testamenti, *Heptateuchus.* (Mart., *Anecd.*)

EPTEUS. — Septimanus; *relatif au nombre sept.*

EPUDORATUS. — Sine pudore; *éhonté, qui n'a pas de pudeur, effronté.* (*Vet. Gl.*)

EPULÆ. — Cibaria; *vivres, aliments.* (A. 1359.) *Vid.* Festum.

EPULARE. — Pro *epulari.* (*A. SS.*)

EPULATITIUS. — Qui epulis dat operam; *qui apprête un festin.* (Isid.)

EPULICENIUM. — Vas in quo epulæ ad cœnam feruntur; *plat, vase à porter les mets dans un festin.*

EPULONIUS. — Epulis deditus; *adonné à la bonne chère.*

EPICEPHIUM. — Capitis tegmen. (*Vet. Gl.*)

EPYLEUTICUS. — Pro *epilepticus.*

EQUALIA. — Equa; *jument.*

EQUANTIA. — Æquatio. (*Tert. Vet.*)

EQUARIA. — Equorum grex; *troupeau de chevaux.* (*Vet. Gl.*)

EQUARITIA. — Ead. notione.

EQUARIUS. — Custos equorum; *palefrenier, garçon d'écurie.*

EQUATISSA. — Equa; *jument.* (*Vet Gl.*)

EQUES. — Equus aut equa; *cheval ou jument, monture.* (Eck.) — Urceus aquarius; *aiguière.* (A. 965.) — Monetæ species, eadem q. *scutum; écu.* (A. 1460.) — Titulus honorarius militi inferior; *titre honorifique de la basse noblesse, écuyer.* (Mur.) *Equites Christi,* monachi Christianæ militiæ addicti. (*Ann. Ben.*)

EQUESTER. — « Ille qui certaminibus medius intervenit, per quem utraque pars rectam fidem sectatur, et tunc videtur dici ab æquus; » *conciliateur, pacificateur.* (Pap.)

EQUEVALENTER. — Pari seu tanto valore; *d'une valeur équivalente;* ol. *équivalemment.*

EQUIALE. — Equile; *écurie.*

EQUICINIUM. — Officina ubi equi ferrantur; *atelier de maréchal ferrant.*

EQUIFER. — Malus equus; *cheval méchant;* ol. *maucheval.*

EQUILIBRATOR. — *Equilibrator regis,* idem, ut videtur, qui alias *magister regis;* hod. *gouverneur du roi; Vid.* Magister.

EQUIMULGA. — Qui mulget equas; *celui qui trait les cavales, qui vit de leur lait.* (Sid.)

EQUINOCEPHALUS. — Vox ibrida, ab *equo* et κεφαλή, caput. « *Equinocephali* jubas equorum habentes, validissimi immensis dentibus flammam spirantes, » etc. (Gerv. Tilb.)

EQUINUM. — Equestris palestra, equestre curriculum. (A. 1359.)

EQUIRITIA. — Idem q. Equaritia.

EQUISTATIUM. — Officina ubi equi ferrantur; *atelier où l'on ferre les chevaux.* (A. 1368.) — Equile; *écurie.* (*Vet. Gl.*)

EQUISTRACIUM. — Equile; *écurie.*

EQUISTRATOR. — Qui nude *strator* cæteris scriptoribus; *écuyer.*

EQUITA. — Equitis ordo, dignitas; *chevalerie.* (*A. SS.*)

EQUITANTIA. — Ut Equitatura.

EQUITARE. — Inter equites ascribi; *être armé chevalier.* (*A. SS.*) *Equitare bannitos,* perquirere, provinciam percurrendo, utrum bannum suum servant; *parcourir un pays pour s'assurer de l'exécution des lois et ordonnances.* (*Ch. Fland.*) *Equitare super bestias,* idem q. Gallice *faire le sabbat, assister au sabbat.*

EQUITATIO. — Exercitus vel necessitas eundi in exercitum; *chevauchée; Vid.* Cavalcatio et Hostis. — Equorum cursus. (A. 1296.)

EQUITATOR. — Cui cura est equorum; *celui qui est chargé de soigner les chevaux.* (A. 1360.)

EQUITATURA. — Equus seu animal quo quis vehitur; *monture en général ou cheval de selle.* (Pass.) — Exercitus, ut Chevalcheia. (*Spec. Sax.*) — Equus clitellaris, jumentum sarcinale; *bête de somme.* (A. 1366.) — Equestris dignitas; *dignité de chevalier.* (*A. SS.*)

EQUITATUS. — (Subs.) Exercitus, ut Hostis. — (Adj.) Equo instructus. (A. 1489.)

EQUITIARIUS. — Qui equitiorum curam gerit, armenti custos. (*Vet. Gl.*)

EQUITIBIALE. — Crus; *jambe.* (*Vet. Gl.*)

EQUITINA. — Equitum turma; *troupe de cavalerie.* (A. 1356.)

EQUITIO. — Equus quo quis vehitur; *cheval de selle.* (A. 1195.)

EQUITISSA. — Mulier quæ equo vehitur; *femme à cheval, amazone.* (*Vet. Gl.*)

EQUITIUM. — Equorum armentum; *haras.* (Ulp.) — Equorum stabulum; *écurie.* (A. 1200.)

EQUITRACTIO. — Supplicii genus, cum quis ad caudam equi alligatus per urbem trahitur; *action d'être traîné à la queue d'un cheval.* (Pez.)

EQUITURA. — Equus vel animal, quo quis vehitur; *monture.*

EQUONOMUS. — « Ministerialis, vel qui modo advocatus dicitur. » (Pap.)

EQUORABILITER. — Navigio, navigando; *en naviguant, par mer.*

EQUATUS. — Privatus; *privé de.* (Isid.)

EQUULEUS. — Patibulum, furca cui decollatorum martyrum cadavera affigebant; *espèce de fourche patibulaire.*

EQUUS. — Nude, equus major et cataphractus quo utuntur potissimum in bellis; etiam dicitur *equus ad arma, conveniens armis, de armis, vestitus, coopertus,* etc.; *cheval de bataille, cheval armé et caparaçonné.* *Equus appretiatus,* equus a vassallis domino præstitus et æstimatus ut si in bello perire contingeret, ejus pretium ab ipso domino restitueretur, *canonicus militaris* non semel nuncupatus. *Equus frisius,* instrumentum bellicum quod Gal. *cheval de frise* appellatur.

ERA. — Area; seu ager vel locus incultus; *aire, emplacement, terrain inculte.* — Pecuniarum subsidium; *subside, secours en argent.* — Sectio capitis, etc. *Vid.* Æra. — Initium aliquod fixum, unde anni numerantur; *ère chronologique.* — Forte cœmeterium; *cimetière.* (Mart., *Ampl. Col.*)

ERADICARE. — Expellere, quasi radicitus avellere; *chasser, mettre dehors.*

ERADICARIUS. — Radicitus avulsus; *rasé, détruit jusqu'à la racine.*

ERADICATIO. — Exstirpatio, non semel in Bibliis sacris interitus, cædes; *déracinement, extirpation :* « Post Antichristi *eradicationem* agitabitur resurrectio. » (Tert.)

ERAMENTUM. — Ead. notione q. Æramen.

ERANGO. — Piscis genus.

ERANUM. — Moneta minutior ex ære apud Siculos in usu; *petite monnaie sicilienne de bronze.*

ERARE. — Ducere; *mener, conduire;* ol. *errer.* (A. 1288.

ERATOR. — Debitor, reus, obligatus. (*Vet. Gl.*)

ERAVENENDERA. — Vox corrupta, ut videtur, f. pro *cravenendera* aut quid simile; quæ tamen idem sonat quod *incantator,* præco publicus. (A. 1318.)

ERBALDUS. — Germanice, vir audax.

ERBAND. — Exercitus *herebanno* seu cita-

tione aut submonitione subditorum coactus; *Vid.* HEREBANNUM.

ERBATICUM.—Idem. q. HERBAGIUM.

ERBEIARE. — Herbas depascere; *Vid.* HERBAIARE.

ERBERGAMENTUM. — Domus; *Vid.* HEBERERGA.

ERBERIAGIUM.—Jus gisti ac procurationis, idem q. HEREBERGA.

ERCHIA. — Candelabrum ecclesiasticum in modum occæ seu trigoni confectum; *sorte de chandelier d'église, herse;* ut HERCIA.

ERCIARE.—Occare; *herser.*

ERCIATURA.— Occatio; *action de herser la terre, hersage.*

ERCTUM.—Hæreditas, patrimonium; *Vid.* HERCTUM.

ERCULINUS.—Sciurus; *écureuil*

ERECLITARIA.—In ch. a. 1145, f. p. CREDENTIARIA.

ERECTIO. — Suspendium; *action de pendre, pendaison.*

EREGIA.— Hæresis; *hérésie.* (*Vet. Gl.*)

EREMANNI. Pro HERIMANNI.

EREMICOLA.—Eremita; *solitaire, ermite.* (S. Hier.)

EREMIPETA.—Qui petit eremum. (Tert.)

EREMITÆ.—Monachi qui vitam solitariam in eremis agunt, quorum vita est devitare sæculi tumultus, et permanere in cellulis suis, quatenus vacent orationi et silentio, aiebat S. Stephanus fundator ordinis Grandimont.; *Vid.* ANACHORETÆ.—Quivis monachi, in Hispania. (A. 1016.) — Cui competit cella *eremitorium* dicta, qui ei deservit: «Robertus Capellanus liberæ capellæ dom. nostri regis juxta Knypolgat et loci ejusdem heremita,» etc. (W. Prinn.)

EREMITAGIUM.—Habitaculum eremitæ; *ermitage.*

EREMITALIS.— Spectans eremitas; *d'ermite.*

EREMITANUS FRATER. — Pro EREMITA.

EREMITARE.—Vitam eremiticam ducere; *mener la vie d'ermite, vivre en solitaire.*— Vastare; *ravager, changer en solitude.*

EREMITAS.—Vastatio; *action de ravager, dévastation.* (S. Eulog.)

EREMITICUS. — Desertus; *désert, solitaire.* (*Ann. Ben.*)

EREMITORIUM.—Habitaculum eremitæ; *ermitage. Fratres eremitoriorum*, religiosi ordinis Fratrum Minorum, qui loca deserta et solitaria, eremitoria nuncupata, sub disciplina Fr. Pauli incolebant. Sed paulo post defecit hoc nomen, inquit Waddingius, dum ab eremitoriis ad occupanda etiam et reformanda majora cœnobia conventualium transierunt.

EREMITTERE. — Contra hostes e munimentis pugnare. (Bart., *Gl.*)

EREMODICIUM. — Desertio causæ, quæ fit cum actor vel reus per absentiam suam defugiunt judicium; *défaut.* (Bley., *Inst.*)

EREMUNCULA. — Parvum eremitagium; *petit ermitage.*

EREMUS.—Incultus; *inculte. Erema terra*, inculta; *terre inculte, terre en friche;* ol. *terre herme.*

ERENACHUS. — Ecclesiastica dignitas, apud Hibernos.

ERGA. — Versus: « Qui descendit *erga* campum. » (A. 1010.)

ERGADIOCTES. — Exactor operis. (Wal. Str.)

ERGADOCHIUM.—Officina, ut ERGASTRON

ERGALIUM. — Ἐργαλεῖον, instrumentum. (Luitp.)

ERGASTERIACUS. — Artifex; *ouvrier.* (Mur.)

ERGASTERIUM.— Monasterium, vel officina medicorum vel operatorium. (*Vet. Gl.* —Pro *theca* sacrarum reliquiarum accipit Bernerus abbas in *A. SS*

ERGASTICUS.—Ἐργαστικός, efficax, operosus. *Ergasticus*, jurisconsultis, idem est q. OPERARIUS.

ERGASTRON.—Operatorium; *atelier, boutique.* (*Vet. Gl.*)

ERGASTULARIUS. — Pertinens ad *ergastulum; de prison.*

ERGASTULUM.— Compedes, quibus rei vinciuntur in ergastulo; *ceps, entrave, liens en bois pour les pieds:* « Johannem cum duobus pedibus in *ergastulo* seu compede ponendo. » (A. 1357.)

ERGATA.—Operarius; *ouvrier.*

ERGOLABUS. — Operarius, operarum redemptor. (*Vet. Gl.*)

ERGUA. — Pro *erga.* (A. 1322.)

ERGUMINIS.— Pro HEGUMENUS.

ERICIUS. — Machina bellica, cataracta; *herse.*

ERICUTALIS. — Forte pro *eritudalis*, dominicus, proprius. (A. 1231.)

ERILIS. — Principis filius; *Vid.* HERILIS.

ERILIUS. — Teutisca lingua, armorum depositio. (Mur.)

ERIMANIA.— Exercitus; *Vid.* ARIMANDIA.

ERIMARIUS. — Miles sub comite aliisque officialibus militans in oppidis et castris. *Vid.* HERIMANNI.

ERINACEUS.—Pecten fullonium. (*Vet. Gl.*)

ERIOLUS. — Incile, elix, sulcus aquarius; *rigole.* (A. 1379.)

ERIPENNUS.— Modus agri, idem q. ARAPENNIS.

ERIPES. — Pedibus valens, pro *æripes*, æreos habens pedes. (Agnel.)

ERIPICA. — Occa; *herse.*

ERISIPELA. — Tumor ex ferventi sanguine ortus; *érésipèle.*

ERLOTUS. — Ganeo, nebulo; *coquin, vaurien;* ol. *arlot.*

ERMA.— *Erma terra; Vid.* EREMUS.

ERMANTATUS. — Scutis gentilitiis ornatus, vel potius idem qui infra ESMAILLATUS, vel ESMANTATUS; *armorié ou émaillé:* «Unum... salerium *ermantatum.* » (Mart., *Anecd.*)

ERMASSIUS. — Ager incultus, vel qui coli non potest; f. idem q. EREMUS.

ERMAUDUS. — Smaragdus; *émeraude.*

ERMELINUS. — Pellis muris Pontici; *hermine.*

ERMENA. — Ead. notione q. ERMENIUS.

ERMENIUS. — Pro *Armenius, d'Arménie, Arménien;* ol. *Ermin.*

ERMENSUL.—Priscorum Saxonum fanum,

vel idolum; *idole ou sanctuaire des anciens Saxons.*

ERMINATUS. — Ornatus erminis; *orné d'hermine.*

ERMINEA. — Ut ERMENA.

ERMINII. — Ut ERMENII.

ERMINUS. — Ut ERMENA

ERMISINUS. — Sericus pannus subtilis; *fine étoffe de soie;* ol. *armoisin.*

ERMULA. — Statua sine manibus. (Pap.)

ERMUS.—Incultus; *inculte, désert;* ol. *erme.*

ERNAUDINI. — Monetæ species, eadem quæ ARNALDENSIS.

ERNES. — Spicæ a messoribus derelictæ; *épis laissés par les moissonneurs.*

ERNESIUM. — Arrha; *denier à Dieu, arrhes;* ol. *erre.*

EROGARE. —*Rogam*, seu donativum distribuere: «Promittens ei thesaurum absconditum multum, per quod populum *erogare* debuissent.» (Leo III PP., *Ep.*) *Vid.* ROGA.

EROGATARIUS.—Idem ac EROGATOR. *Erogatarii ecclesiastici*, qui legata in pios usus erogant et distribuunt (A. 876.)

EROGATOR. —Testamentarius exsecutor, qui ultimam voluntatem testatoris exsequitur, et ab eo relicta legata in pios, vel alios sibi indictos usus, erogat et distribuit; unde *distributores* dicuntur ejusmodi exsecutores in veteri charta; *exécuteur testamentaire.* (*Cod. Th.*) *Erogator militaris annonæ*, qui *rogam* militibus et stipendia persolvit. *Erogator obsoniorum*, qui obsonia a principe collata populo distribuebat. (Sen.)

EROISA. — Apum examen in arboris cavo; *ruche d'abeilles.* (A. 1083.)

ERONIUS.— Pro *erroneus*, falsus; *erroné.*

EROTEMATA. — Quæstiones. (Pass.)

ERPICA. — Occa; *herse.*

ERPIGENUS. — Qui serpit, grassatur; *qui rampe, qui se glisse en rampant.*

ERPTIA. — Occa; *herse.*

ERRA. — Pro ARRHA.

ERRADIARI. — Errabundum vagari animi gratia, deambulare; *se promener, flâner.* (*A. SS.*)

ERRAMENTA.— Petitiones juridicæ, ultimæ litigantium actiones, litis instrumenta, jura chartis vel consuetudine firmata; *actions judiciaires, derniers actes de procédure, pièces de procédure, droits établis par des titres ou par l'usage;* ol. *errements.* (Pass.)

ERRANEUS. — Errans; *vagabond, qui va où il veut.* (Isid.)

ERRARIUS.— Ead. notione. (*Mon. Angl.*)

ERRATICUS. — Ead. notione. (*A. SS. Ben.*)

ERRENISARE. — Lætari, triumphare. (*Vet. Gl.*)

ERRHINUM. — Quod tegit nasum, ῥίνιον. *Vid.* NASALE.

ERROLUS. — Ut ERRANEUS. (Isid.)

ERROR. — Vaticinatio; *prédiction.* (Isid.)

ERROVAGARE.—Vagari, errare, hinc inde discurrere; *aller çà et là, errer, rôder.* (Eckeh.)

ERUBESCIBILIS. — De quo erubescendum est; *dont on doit rougir.*

ERUBIGINARE. — Erugine privare; *dérouiller.* (Mur.)

ERUBIGINATOR.— Qui erugine privat; *qui dérouille, fourbisseur.*

ERUCTUARE. — Evertere; *renverser.* (*A SS.*)

ERUDERARE. — Rudera terere ad mortarium conficiendum. (*Vet. Gl.*)

ERUDERATUS. — Expurgatus, sanatus; *nettoyé, guéri.* (*A. SS.*)

ERUDIRE. — Mederi, remedium dare; *soigner, donner un remède.* (Gr. Tur.)

ERUDIS. — Indoctus; *Vid.* INRUDIS.

ERUDITAS. — Eruditio; *savoir, science, instruction.* (*A. SS.*)

ERUDITORIUM. — Academia, schola publica; *école, académie, université.* (*A. SS. Ben.*)

ERUGINATOR.—Armorum politor; *fourbisseur.*

ERUGINATUS.— Æruginosus, metaphorice morosus. (Mur.) — Lebetum faber; *chaudronnier.* (*Conc. Andeg.*)

ERUGO.—Pro *hirudo; sangsue*

ERYSIPELATA TURGIDO. — Erysipelas, sacer ignis. (*A. SS.*)

ERIZA.—Occa; *herse.*

ESACARE.—In saccum ponere; *ensacher.*

ESAIANI.—In Ægypto dicti sunt Acephalorum quidam ab Esaia diacono, qui e Palæstina missus Alexandriam, ut eorum episcopus esset, sed non receptus ab omnibus est.

ESAMENTUM. — Jus utendi in alieno fundo rebus non suis; ut AISAMENTUM.

ESBAIA. — Canalis ad educendas aquas superfluas; *vanne qui laisse écouler l'eau d'un canal;* ol. *ébée.* (A. 1314.)

ESBARDARE. — Scandulis tegere; *couvrir de bardeaux.* (A. 1382.)

ESBATHAMENTUM.—F. ambulacrum, vel locus amœnus recreandis animis aptus, a Gallico *ébattement*, recreatio animi. (A. 1261.)

ESBIA.—Ut ESBAIA.

ESBIARE. — Aquas superfluas et restagnantes educere; *faire écouler le trop plein des eaux.*

ESBOELLARE. — Eviscerare; *éventrer;* ol. *esboeller, esbouler.*

ESBONACHIUM. — Jus competens majoribus villarum ex *bonnis* seu metis defigendis; *droit payé pour le bornage des propriétés.* (A. 1266.)

ESBONAGIUM.—Ead. notione.

ESBONARE.—Mensurare; *mesurer, limiter;* ol. *esbonner.*

ESBONDATIO.—Terminus, limes; *borne.*

ESBORRARE. — *Borram* seu tomentum avellere; *arracher, enlever la bourre;* ol. *esbourrer.*

ESBOZIGARE.—F. officinas seu tabernas ædificare, vel in culturam redigere. (A. 1350.)

ESBRANCATURA.—Ramorum abscissio; *action d'ébrancher les arbres;* ol. *esbrancheure.*

ESBRIGA.—Later; *brique.*

ESBUNDARE.— Limitem figere; *planter des bornes, borner;* ol. *esboner.*

ESBURSARE.—Pecuniam e bursa seu crumena depromere; *débourser.*

ESBUSCARE.—Provincialibus *desboucar*, venreta exstirpare, tollere; *ôter les buissons*.
ESCA.—Modus agri; « Tres *escas* terræ, ubi seminantur duo modii frumenti et amplius. » (A. 1070.) — Glandatio; *droit de mener les porcs dans une forêt pour qu'ils y mangent du gland*; ol. *glandée, glandage*. (A. 1178.) — Fomes; *ce qui sert à avoir du feu, amadou*: « Offertur vero episcopo petra et *esca* et excussorium. » (*Miss. Mozar.*)
ESCAANCHIA.—Idem q. ESCAETA.
ESCAAUNTIA.—Ead. sensu.
ESCABOTUM.—Grex; *troupeau de moutons*; ol. *escaboue*.
ESCACARIUM. — Suprema curia apud Normannos; *cour de l'échiquier de Normandie*.
ESCADENTIA.—Ut ESCAETA.
ESCADERE.—Decidere, deficere; *manquer*. (A. 1263.)—Advenire; *échoir*. (A. 1493.) —Jure hæreditario obvenire; *hériter*; ol. *exchoiter*. (A. 1214.)
ESCADUCHA. — Occupatio rerum mobilium vel immobilium ex delicto et forisfactura, vel alia causa; *Vid.* ESCAETA.(A. 1230.)
ESCADUTA.—Ead. notione. (A. 1231.)
ESCAEMENTUM.—Ead. notione.
ESCAETA. — Bona, prædia immobilia vel mobilia quævis quæ ex forisfactura et delicto vassalli vel alio quolibet casu cadunt in fiscum domini feudi; interdum, legitimæ hæreditates quæ quibusvis obveniunt; *biens meubles ou immeubles qui arrivent au seigneur par épave, soit que le vassal n'ait pas d'héritier, soit que les biens de ce vassal aient été confisqués pour forfaitures; succession collatérale et quelquefois aussi toute espèce de succession*; ol. *eschoite, eschoaite*, etc. Dans le premier cas l'eschoite était dite *escaeta caduca*, dans le second *recta* ou *legitima*.
ESCAETOR. — Magistratus apud Anglos, cujus munus erat, res in fiscum principis quolibet jure redactas in provinciis diligenter exquirere et colligere; *officier chargé de rechercher et recueillir les biens dévolus au fisc*.
ESCAETRIA.—Officium *escaetoris*; *Vid.* ESCAETOR
ESCAHENTIA.—Legitima hæreditas, quæ alicui obvenit vel obvenire potest; *succession, héritage*; *Vid.* ESCAETA. (A. 1407.)
ESCAIRE. — Hæreditario jure obvenire; *arriver, échoir par héritage*; ol. *eschoiter*.
ESCALA.—Locus ut videtur ubi religionis causa congregantur Judæi. (A. 1305.)
ESCALARE. — Scalis muros ascendere; *escalader*. (Rym.)
ESCALFATOR.—Instrumentum cibariis recalefaciendis aptum; *ustensile pour faire chauffer les aliments, chaufferette*.
ESCALINGIA.—Terra paludosa, ut videtur, nisi sit nomen loci. (*Chartul. eccl. Ling.*)
ESCALIS.—Discus, patina; *plat*.
ESCALLARDUM. — Palus, adminiculum, ridica, pedamentum; *pieu, soutien, échalas*. (A. 1279.)
ESCALLATA.—Coccum; *écarlate*
ESCALMAMENTUS. — Idem q. ESCHALMAMENTUS.

ESCAMBIATOR. — Trapezita, argentarius; *changeur, banquier*.
ESCAMBIUM.—Permutatio; *échange*.
ESCAMPSOR.— Nummularius; *changeur, banquier*.
ESCANCHIA.—Ut ESCAETA.
ESCANCIUS.—Pincerna, a poculis; *échanson*.
ESCANDA.—Ut ESCA, cibaria, ut videtur: « Ex villis monasterio Coriensi subjectis annuus census præbebatur de *escanda*, de sicera, de carnibus et de sale. (*Ann. Ben.*)
ESCANDALEUM.—Mensuræ genus pro liquidis, apud Massilienses. (A. 1489.)
ESCANDILARE.— Idem q. ECHANDILARE. (A. 1489.)
ESCANDIS.—Stipes, palus; *arbre, poteau*. (Lud.)
ESCANGIA.—Permutatio; *échange*.
ESCANGIUM.—Ead. notione.
ESCANNA. — Idem q. ESSANA.
ESCANNICUM. — Ut ESCAMBIUM. (A. 1079.)
ESCANTIO. — A cyathis, pincerna; *échanson*.
ESCAPIAMENTUM. — Evasio, fuga; *évasion, fuite*; ol. *escape*.
ESCAPINIUS. — Ut SCABINUS, assessor in judiciis. (A. 783.)
ESCAPITIS.—Præstatio quæ fortuito quolibet ex causa domino feudi obvenit; nisi sit pro *accapitis*, præstatio quæ nomine *relevii* domino capitali redditur. *Vid.* ACCAPTARE. (A. 1237.)
ESCAPIUM. — Evasio, fuga; quæ quidem usurpatur apud Anglos, de reo aliquo detento, et in carcerem misso, qui libertate donatur, antequam judicio, seu judicis sententia et præcepto liberetur; *évasion et mise en liberté par anticipation*.
ESCAR. — Lapideus agger ad ripam fluvii; *quai*. (*St. Mass.*)
ESCARA. — Combustio; *Vid.* SCARA.
ESCARCELLA.—Crumena scortea; *escarcelle*.
ESCARDIUM. — Pro ESGARDIUM.
ESCARETA. — Pro ESCAETA.
ESCARGATA. — Excubiæ; ut SCARGUAYTA.
ESCARIA. — Mensa escis plena; *table chargée de mets*. (Ugut.)
ESCARIARE. — Quasi ESGARDIARE, dijudicare, cognita causa dirimere vel potius dictare. (Lud.)
ESCARIUM. — Census pro jure pascendi greges persolutus; *droit à payer pour le pâturage*.
ESCARIUS. — Idem videtur q. CELLARIUS, q. *Vid.*
ESCARLETUM. — Coccus; *écarlate*.
ESCARRAZONATA. — Idem q. EXCARRAZONATA.
ESCARREYA. — Jus palos quas *escharas* vocabant, exscindendi; *droit de couper le bois nécessaire pour faire des échalas*. (A. 1312.)
ESCARRUM. — Angulus; *coin, angle*: « Ac illo *escarro* muri. » (A. 1317.)

ESCARTUS. — Mendose pro *essartus*. (*G. Chr.*)
ESCASAMENTUM. — Casa, domus, ædificium; *maison, habitation*. (A. 1230.)
ESCASTILIS. — Qui potest comedi; *mangeable, bon à manger*. (Tert.)
ESCASURA. — Ut ESCAETA.
ESCATICUM. — Ead. notione.
ESCAUDA. — Navis amnicæ species; *bateau de rivière, petite barque*; ol. *escaude*.
ESCAUDEIS. — Porcus, cujus pili aqua calida avelluntur; *porc échaudé*.
ESCAUSERIUS. — F. scutarius; *écuyer*.
ESCAUDETUS. — Panis leviter coctus, placentæ genus; *échaudé, sorte de pâtisserie*; ol. *escaudis, hescaudel*.
ESCAZUCHA. — Idem q. ESCADUCHA.
ESCEITA. — Ut ESCAETA.
ESCENDERE. — Contingere; *échoir*.
ESCENGIA. — Census in blado percipiendus; *rente sur le blé*; ol. *ensenge*.
ESCENLA. — Scindula; *bardeau*; ol. *essengle*. (A. 1257.)
ESCENNA. — Ead. notione.
ESCEPTA. — Mensuræ frumentariæ genus apud Anglos.
ESCERPA.—Fascia, balteus, zona; *ceinture, baudrier, écharpe*; ol. *escerpe*.—Oblatio quæ sacerdoti a peregrinantibus fiebat pro benedictione *escerparum*; *offrande faite aux prêtres par ceux qui vont en voyage*. (A. 1173.)
ESCEWINGA. — Tributum nundinarum dominis feudalibus a mercatoribus exsolutum, ut SCAVAGIUM.
ESCHAAMENTUM. — Ut ESCAETA.
ESCHAANTIA. — Ead. notione.
ESCHACUS. — Modus agri apud Vascones. « Octo *eschacos* vinearum. » (A. 1346.)
ESCHADERE. — Obvenire; *échoir*.
ESCHAETA. — Ut ESCAETA.
ESCHAETOR. — Ut ESCAETOR.
ESCHAFAUDUS. — Tabulatum, vel tigillum, quo tabulata fulciuntur; *plancher ou chevron*. (A. 1351.)
ESCHAFFAUDUS. — Tribunal, pulpitum editius; *tribune, estrade élevée*; ol. *eschaffauld*.
ESCHAIETA. — Ut ESCAETA.
ESCHAILLO. — Scala, gradus; *échelon, degré*.
ESCHALACIUS. — Pedamentum cui vitis innititur; *échalas*.
ESCHALATUS. — Ead. notione.
ESCHALGAITA. — Excubiæ; *garde*; *Vid.* SCARAGUAYTA.
ESCHALHO. — Ut ESCHAILLO.
ESCHALLA. — Scala; *échelle*.
ESCHALLAMENTUM — Admotis scalis ascensio; *escalade*. (A. 1362.)
ESCHALLARE. —Scalis muros ascendere; *escalader*.
ESCHALMAMENTUS. — Superior pars trunci, ubi arbor in ramos dividitur; *partie supérieure du tronc d'un arbre, là où les branches commencent*.
ESCHAMENTUM. —Hæreditas, successio, quæ alicui obvenit, ut ESCAETA.
ESCHANCHIA. — Ut ESCAETA.

ESCHANDELHO. — Exemplar ad quod mensuræ sunt exigendæ; *étalon des mesures*.
ESCHANGIARE. — Commutare; *échanger*.
ESCHANGIRE. — Ead. notione.
ESCHANGIUM.—Permutatio; *échange*.
ESCHANSONNUS. — A poculis, pincerna; *échanson*.
ESCHANTILLARE. — Mensuras ad examen publicarum mensurarum expendere, exigere; *étalonner les mesures*.
ESCHANTILLIO.—Exemplar; *échantillon, montre*. (A. 1482.)
ESCHAOTA. — Ut ESCAETA.
ESCHAPOLUS. — Lectualis quædam supellex, vel vestis species: « Unum coopertorium panni bruni... et unum *eschapolum* panni albi. » (A. 1380.)
ESCHARA. — Pedamentum cui vitis innititur; *échalas*; ol. *escaras, escarchon*.
ESCHARGAITA. — Excubiæ, ut SCARAGUAYTA.
ESCHARGUAYTARE. — Excubias agere; *faire le guet*.
ESCHARIARE. — Idem q. ESCARIARE.
ESCHARONCANNUM. — Census qui pro jure tigna seu palos, quos *escharsonos* appellabant, exscindendi, exigebatur; *taxe payée au seigneur pour avoir la permission de faire des échalas dans ses bois*.
ESCHARPA. — Ut ESCERPA.
ESCHARPIA. — Ead. notione.
ESCHARSO. — Pedamentum cui vitis innititur; *échalas*; ol. *escarchon*.
ESCHARSONARE.—Pedare; *étayer, échalasser*.
ESCHARTARE. — Interlucare silvas, et eas in culturam redigere; *couper les bois et les mettre en culture*.
ESCHASSA.—Fulcrum subaxillare; *échasse, béquille, potence*; ol. *eschace*.
ESCHASUCA. — Ut ESCAETA.
ESCHASURA. — Bona quæ quolibet casu cadunt in fiscum domini feudi, ut ESCAETA.
ESCHATICUM. — Glandatio, ut ESCA. (A. 1178.)
ESCHAUDATI PANES. — Qui Parisiensibus *échaudés*, leviter cocti; *Vid.* ESCAUDETUS.
ECHAUGUETA. — Excubiæ, ut SCARAGAYTA.
ESCHAYDA. — Ut ESCAETA.
ESCHEAMENTUM. — Successio, hæreditas, quæ alicui obvenit; *héritage, succession*. (A. 1199.)
ESCHEANCIA. — Ut ESCAETA.
ESCHECCUM. — Jurata seu inquisitio (Mat. Par.)
ESCHEEMENTUM. — Ut ESCAETA.
ESCHELLARE. — Ut ESCHALLARE.
ESCHENTIA. — Ut ESCAETA.
ESCHENUM.— Præstatio, ut videtur, quæ ex conducto a vassallis domino solvitur. (A. 1189.)
ESCHEPPA. — Mensuræ frumentariæ apud Anglos species.
ESCHETA. — Ut ESCAETA.

ESCHENDUS. — Canalis ad educendas aquas superfluas, ut Esbaia. (A. 1529.)

ESCHEUTA. — Idem ut Escaeta; imo, reditus species, alius ab *escaeta*, fortasse præstatio quæ ex condicto vassallis domino præstatur; *redevance convenue dans une vente ou un marché*; ol. *eschiée.*

ESCHEVELLAGIUM. — Idem forte quod Chevagium, capitis census. (A. 1366.)

ESCHEVINAGIUM. — Locus ubi eschevini seu judices urbani congregantur et causas civiles dijudicant, domus publica; *hôtel de ville.*

ESCHEVINATUS. — Officium eschevini; *office d'échevin.*

ESCHEVINUS. — Consul, magistratus; *échevin.*

ESCHEYTA. — Ut Escaeta.

ESCHIFFA.— Idem quod *chiffa* et *schiffa*, munimenti genus, specula; *ouvrage de fortification*; ol. *eschiffles.*

ESCHILLA. — Campanula; *clochette;* ol. *eschille.*

ESCHINARE. — Multare, egregie verberare; *maltraiter violemment, rouer de coups, échiner.*

ESCHIPARE. — Instruere; *équiper, armer;* ol. *esquiper.*

ESCHIRAPA. — Vasis genus. (A. 1380.)

ECHISA. — Idem quod Eschiffa.

ESCHIVIRE. — Sibi vindicare, addicere, assumere; *s'approprier. Eschivire forisfactum*, idem videtur quod *abonare* multam ex forisfacto debitam, id est eam moderare atque de ea convenire.

ESCHIVIUM. — Præstatio quæ ex condicto a vassallis domino pensitatur, idem q. Escheuta.

ESCHOCHARE. —*Eschochare linum*, eum terere seu ejus corticem eximere; *broyer le lin.* (A. 1235.)

ESCHOETA.—Ut Escaeta.

ESCHOPA. — Officina, domuncula, tugurium; *maisonnette, échoppe, boutique.*

ESCHOPARIUS. — Qui *eschopam* tenet; *échoppier, revendeur de menues choses.*

ESCHOT. — Contributio. *Vid.* Scot.

ESCHUA. —Pro *esclusa* locus ubi concluduntur aquæ; *écluse.* — Idem quod Eschies aut Eschudium, canalis ad derivandas aquas superstagnantes.

ESCHUDIUM. — Ut Esbaia.

ESCHUMELLUS. — Modus agri, vel idem forte ac *cheminellus*, semita ex utraque parte vineis consita.

ESCHUTA. —Quod obvenit alicui vel hæreditario jure vel dominico, ut Escaeta. — Qui audit aut videt quod agitur; *espion.* (A. 1334.)

ESCIFER. — Qui fert escas; *qui apporte les aliments.*

ESCLAFARE. — Infligere, impingere. (A. 1210.)

ESCLATIDOR.—Canalis, idem q. Eschendus.

ESCLAUSA. — Locus ubi concluduntur aquæ; *écluse.*

ESCLAVINA. — Vestis vilior; *vêtement d'étoffe très-grossière; Vid.* Sclavina.

ESCLAVA. — Calceus lignarius, quod *esclavorum* seu servorum calceamentum esset; *sabot;* ol. *esclop.*

ESCLAVUS. — Captivus; *prisonnier.*

ESCLICHIUM. — Asser, palus, tigillum sectile; *planchette, solivette;* ol. *éclisse.*

ESCLIGNIATIO.— Jus inquirendi per domos res furto ablatas; *droit de rechercher dans les maisons les objets volés.*

ESCLOSA. — Ut Exclusa.

ESCLUSA. — Agger aquis oppositus; *digue, batardeau, écluse.*

ESCLUSAGIUM. — Pensitatio quæ a domino feudi exigitur pro jure habendi *exclusam; droit payé au seigneur pour avoir la permission d'établir une écluse.*

ESCLUVIAMENTUM. — Ead. notione. (A. 1284.)

ESCOBALARIA. — Scoparia, quæ scopis purgat; *balai.*

ESCOBARE. — Verrere, scopis purgare; *balayer.*

ESCOBER. — Casus seu ingruens necessitas, qua vassallus domino capitali vectigal ex jure vel consuetudine præstare tenetur; idem q. Auxilium, q. *Vid.*

ESCOBILHÆ. — Sordes quævis, purgamenta; *balayures;* ol. *escoubilles.*

ESCOBOLERIUS.— Clericus, cui ex officio ecclesiam scobis purgare incumbit; *clerc chargé de balayer et nettoyer l'église.*

ESCOCHEIUM.— Quod alicui, ut videtur, jure hæreditario obvenit, hæreditas; *héritage, succession*, ut Escaeta.

ESCOCIA. — Pro *escroa*, ut videtur, a vet. Gall. *escroc*, panni species

ESCODATUS. — Hircus castratus; *bouc châtré.*

ESCOERIA. — Merx coriacea, seu vectigal, quod ex ea percipitur. (A. 1292.)

ESCOFFERIUS. — Qui vendit *coria*, coriarius; *tanneur, mégissier;* ol. *escofier.*

ESCOGOCIA. — Adulterium, raptus virginum vel viduarum; *adultère, violence faite à des veuves ou à des filles.*

ESCOLITHA.—Apud Provinciales, cloaca, eluvies, effluvium; *égoût, écoulement*

ESCONDIRE.—Excusare, ut Excondicere. (A. 1218.)

ESCONSA. — Laterna cæca; *lanterne sourde;* ol. *escouse.*

ESCONTRUM. — Ut Excontrum.

ESCOPARE. — Verrere, ut Escobare.

ESCOPARIUS. — Qui *eschopam*, f. officinam vel domunculam tenet. (*Lib. nig. Abbav.*)

ESCORAGIUM. — Idem videtur quod Escoriatio.

ESCORAMENTUM. — Pro Estoramentum (A. 1418.)

ESCORIA. — Cortex; *écorce.*

ESCORCHERIA. — Laniena, locus ubi mactantur et excoriantur boves; *écorcherie, abattoir.*

ESCORCIA.—Putamen; *tan. «Escorcia* nucis.» (A. 1466

ESCORCIARE. — Corticem avellere; *écorcer.*

ESCORGARE. — Excoriare, pellem detrahere; *écorcher.*

ESCORIATIO. — « Per *escoriationem* moræ; » id est per evulsionem erices. (Rog. Hoved.)

ESCORIO. — Hordei species; *escourgeon.*

ESCORRADORIUM.— Cursus aquæ, rivulus. (A. 1318.)

ESCOSUS. — Escis plenus, pinguis, crassus; *gras, chargé d'embonpoint.* (Ugut.)

ESCOT. — Contributio, conjectum; *Vid.* Scot.

ESCOTUM. — Symbolum; *écot.*

ESCOTUS. — Pro *Scotus*, quomodo Galli *Escots* dicebant, quos hodie *Ecossais.*

ESCOUTA. — Ut *eschuta*, Gal. *espion, mouchard.*

ESCRA. — Species vasculi apud Hibernos. « Protulitque vasculum argenteum, quo Hibernenses principibus haurire solent, quod vocant *escra.* » (*A. SS.*)

ESCRANNIA. — Præstationis species : « Item pro *escranniis* et coustumis VIII modia et VII sextaria. » (A. 1316.)

ESCRANNUM. — Ut Escrinium. (A. 1239.)

ESCRINIUM.— Scrinium, cimelium, arca; *cassette, écrin;* ol. *escrin, escrinet.* (A. 1311.)

ESCRIS. — Ead. notione. (A. 1444.)

ESCRIVETUM. — Theca calamaria; *écritoire.* (A. 1318.)

ESCROA. — Professio feudalis, qua scilicet quis feudalium prædiorum cum suis limitibus, terminis, juribus ac oneribus descriptionem domino capitali ex debito offert; *dénombrement féodal, aveu;* ut Denominamentum. (A. 1386.)

ESCRONELLUM. — Species retis ad capiendos pisces.

ESCROWETUS. — Prætor, ex Belgico *scoutet, escoutet.* (A. 1228.)

ESCUA. — Escæ, edulia; *aliments.* (Isid.)

ESCUAGIUM. — Obligatio pergendi in exercitum vel præstatio pro feudo militari; *service militaire ou redevance payée pour en tenir lieu:* ol. *escuaige, escuage, service d'escu.*

ESCUALLATA. — Ut Escuellata. (A. 1333.)

ESCUALLIUM. —Patena, scutella; *écuelle.*

ESCUANGIUM. — Ut Escuagium.

ESCUCHONETUS. — Lamina per quam inducitur clavis in foramen serræ, vel potius idem q. *scuchonnetus*, scutum gentilitium; *écusson.* (A. 1419.)

ESCUDELEYR. — Scutorum opifex; *fabricant d'écus de boucliers;* ol. *escuchier.* (A. 1308.)

ESCUDELLORIUS. — Parva scutella; *petite écuelle.* (A. 1438.)

ESCUDELONUS.—Ead. notione. (A. 1334.)

ESCUDERIA. — Stabulum; *écurie;* ol. *escuirie.*

ESCUDERIUS.— Scutifer, sed proprie famulus, nam ita famulos suos vocabant monachi; *écuyer;* ol. *escuyer.*

ESCUDETUS. — Scutum, insigne; *écusson.* (A. 1380.)

ESCUELLA. — Scutella; *écuelle.*

ESCUELLATA. — *Escuellata sponsarum*, species tributi, quod recens nuptæ tenebantur exsolvere. (A. 1202.)

ESCUERE. — Tabulatione ad excutiendos imbres munire; *garnir d'une espèce d'auvent qu'on nommait écu;* ol. *escuer.*

ESCUERIUS. — Scutifer, famulus, præsertim ubi de clericis vel monachis agitur. (A. 1234.)

ESCUIRERE. — Ob crimen aliquod per urbem traducere. F. pro Escurrere, vel Excurrere. *Vid.* Currere et Trotare. (A. 1342.)

ESCULARIUS. — Forte coquus, qui escas præparat; *cuisinier.* (A. 1335.)

ESCULENTIA. — Pinguedo: *embonpoint.*

ESCULETUM. — Pro Esculentum.

ESCULEUM. — Ut Esculus.

ESCULUS. — Arbor glandifera. (*Vet. Gl.*)

ESCUMATOR.—Pirata, maritimus prædo; *écumeur de mer.* (A. 1374.)

ESCURA. — Stabulum equorum, vel horreum in quo fruges reconduntur; *écurie ou grange.* (A. 1354.)

ESCURARE.—Vox pannificum, detergere; *nettoyer, dégraisser;* ol. *escurer.*

ESCURATUS. — Sciurus; *écureuil.* (A. 1367.)

ESCURELLUS. — Ead. notione. (A. 1202.)

ESCUTARIUS. — Armiger; *écuyer;* ol. *escuyer.*

ESCUTELLA.— Scutella, patena; *écuelle.*

ESCUTUM. — Ut *scutum*, tessera gentilitiæ; *écusson, écu.*

ESDEVENIMENTUM. — Quod obvenit alicui vel ex hæreditate vel alio modo; ut Escaeta. (A. 1321.

ESDIRE. — Excusare, satisfacere; ut Excondire. (A. 1122.)

ESENCIA. — Jus fruendi in aliena, ut Aisancia.

ESFORCIUM. — Ut Exforcium.

ESGAIDIUM. — Fidejussio; *caution, garantie.* (A. 1283.)

ESGARDAMENTUM.—Jus, potestas, sententiam causa inspecta et cognita ferendi exsecutionique mandandi; *droit, pouvoir de rendre un jugement et d'en prescrire l'exécution.* (A. 1273.)

ESGAGIUM. — Fundus oppignoratus; *fonds engagé, hypothéqué.* (*Cons. Lem.*) Putant nonnulli hac voce significari multam pro censu ad indictam diem non solutam, vel fidejussionem.

ESGARDARE. — Judicare, sententiam ferre, inspicere, statuere; *juger, rendre un jugement, examiner, considérer, décider;* ol. *esgarder.*

ESGARDATOR. — Judex, arbiter, inspector; *juge, arbitre, examinateur, surveillant;* ol. *esgardour, égardeur.*

ESGARDIATOR. — Ead. notione.

ESGARDIUM.— Judicium, sententia judicis cum cognitione causæ; *jugement;* ol. *esgard, esgardise.* (Pass.) — Rerum venalium inspectio et examinatio; *visite des marchandises.* (A. 1351.)

ESGARDUM. — Ead. notione. Imo, modus, ratio : « Dedit mihi XXX libratas terræ

assidendas ad *esgardum* terræ; » Gal. *au regard de.* (A. 1217.)

ESGARRARE. — Poplites incidere; *couper les jarrets;* ol. *esgarter, esgerreter.* (A. 1326.)

ESGRATINEURA. — Cutis evulsio; *égratignure;* ol. *esgratignure.* (A. 1352.)

ESGRINIRE. — Grunnire; *gronder, rechigner.* (*Lib. ord. S. Vict. Par.*)

ESGUARELIUM. — Ut ESGUARDIUM.

ESGUOGOZAMENTUM. — Adulterium, seu ejusdem cognitio et judicium; *adultère, ou droit d'en connaître.* (*Vet. Gl.*)

ESIBILIS. — Aptus ad edendum, comestibilis; *bon à manger.*

ESICIARIUS. — Fertor; *celui qui farcit.*

ESICIATUS. — Fartus, cujus venter impletus est minutali; *farci.*

ESIRDATUS. — Tonsus, rasus; *tondu, rasé.* (*Leud. Carc.*)

ESITAMENTUM. — Jus fruendi rebus non suis, ut AISANCIA.

ESKEEATA. — Ut ESCAETA.

ESKEPPA. — Mensura frumentaria apud Anglos

ESKIPARE. — Instruere, armare; *équiper.*

ESKIPPAMENTUM. — Instructio navis; *équipement, armement d'un navire.*

ESLAGIUM. — Ager urbi vel pago vicinior, ex quo decimas percipere solet rector parochiæ; *champ le plus voisin d'une ville ou d'un bourg;* ol. *ailage.*

ESLARGARE. — Emittere, libertate donare; *renvoyer, élargir.* (A. 1354.)

ESLAVEIDIUM. — Pluviales aquæ per itinera camposque decurrentes; *pluie d'orage;* ol. *eslavasse.*

ESLUARE. — Dumeta succidere, et in culturam redigere; *couper les buissons, défricher et mettre en culture;* ol. *eslaver.*

ESMAGIUM. — Jus quoddam ducis Britanniæ minoris et Nannetensis episc. commune; *sorte de droit dont les ducs de Bretagne et les évêques de Nantes partageaient le produit.*

ESMAILLATUS. — Distinctus, vermiculatus, ornatus; *émaillé.*

ESMAILLIATOR. — Encaustes; *émailleur.*

ESMAILLIATUS. — Encausto ornatus, distinctus; *émaillé.*

ESMAILLUS. — Encaustum; *émail.*

ESMALCTUM. — Ead. notione.

ESMALDUS. — Ead. notione.

ESMALTATUS. — Ut ESMAILLIATUS.

ESMALTULUM. — Diminut. ab ESMALTUM. (A. 1295.)

ESMALTUS. — Ut ESMAILLUS.

ESMANDARE. — Pro ESMENDARE.

ESMANTATUS. — Ut ESMAILLATUS.

ESMARALDUS. — Lapis pretiosus viridi coloris; *émeraude.*

ESMARAUDUS. — Ead. notione.

ESMATATUS. — Ut ESMAILLATUS.

ESMAUDUS. — Ut ESMALDUS.

ESMENDA. — Emandatio, compensatio, ut EMENDA.

ESMENDARE. — Emendare, satisfacere, reparare, compensare; *réparer un tort, donner satisfaction;* ol. *émender.*

ESMERARE. — Merum seu purum reddere, purgare, ad *esmerum* vel ad *legem* revocare; *ramener au titre légal, en parlant des métaux précieux.* (A. 936.)

ESMERAUDA. — Lapis pretiosus; *émeraude.*

ESMERUM. — Id quod monetarii domino, cujus est moneta, exsolvunt ex rei monetariæ probitate; *seigneuriage.* (A. 1156.)

ESMERUS. — Monetarum in metallo probitas; alias *lex; titre des monnaies.*

ESMUNDAÆ. — Ut EMONDÆ.

ESNA. — Scopus uvarum; *marc de raisin.*

ESO. — Pro *esox*, piscis genus.

ESOLNA. — Assula. *Vid.* ESSANNA.

ESONO. — F. pro Eso. (Anast.)

ESOPHICUS. — F. pro *philosophicus* aut *sophicus* in Alcuini poem.

ESOPHORIUM. — Interula, vestis interior, camisa; *vêtement de dessous, chemise.*

ESORTA. — Canabum. (Ugut.)

ESPOERIUS. — Ensium faber; *fabricant d'épées.* (A. 1328.)

ESPAGIUM. — F. jus sibi vindicandi res furatas, et de iis cum earum dominis componendi, ut ipsis restituantur. (A. 1232.)

ESPALLA. — Ut SPALLA.

ESPALTUM. — Ut EXSPALTUM et ESPAULUM. (A. 1076.)

ESPANDAGIUM. — F. præstatio quædam avenæ, quæ ad cumulatam mensuram exigebatur; *droit sur l'avoine qui s'acquittait avec une mesure comble.*

ESPANNUS. — Spithama, quantum manu extensa metimur; *empan, palme;* ol. *espan.*

ESPARVARIUS. — Accipitris genus; *épervier.*

ESPATA. — Pro SPATHA, gladii latioris genus; *grande et large épée, espadon.*

ESPATGIUM. — Jus sibi vindicandi animalia deperdita, quorum dominus ignoratur; *droit de s'approprier les animaux égarés et de propriétaire inconnu, droit d'épave.* (A. 1365.)

ESPATLA. — Armus aut membrum ferarum, vel porcorum, quod vassalli dominis sæpius præstare tenebantur; *épaule.* (A. 1150.)

ESPAULA. — Armus; *épaule.*

ESPAULUM. — Locus palis circumseptus; *lieu clos de palissades.*

ESPAVA. — Dicitur de animalibus aberrantibus quorum dominus ignoratur, quæ aut longe fugerunt expavefacta, aut vagantur et dispalantur sine certo custode vel domino, ut habetur in antiqua consuetudine Perticensi, sed et de rebus aliis mobilibus, quæ domino carent, hominibus ipsis extra regnum natis, rebusque nonnunquam immobilibus, ut prædiis, quæ inter jura dominorum caduca recensentur; etiam de feris dicitur, quæ intra alicujus dominium reperiuntur a venatoribus fugientes; *épaves* ou *espaves.* On entendait par ce mot, 1° *le bétail égaré et qui n'était réclamé par personne,*

2° *les biens meubles et immeubles sans possesseur connu;* 3° *les étrangers ou aubains;* 4° *le gibier poursuivi par le chasseur qui se réfugiait sur les terres d'autrui.*

ESPAVEA. — Ead. notione. (A. 1311.)

ESPAVUS. — Alienigena, extraneus, qui, dimisso proprio domicilio, alio migrat; *étranger, aubain, celui qui quitte son pays natal pour se réfugier dans un autre;* ol. *espave.*

ESPAZERIUS. — Aquarius, aquæductuum exstructor; *fontainier, constructeur d'aqueducs;* ol. *espasier.*

ESPEDITAMENTUM. — Ut EXPEDITAMENTUM.

ESPERATUS. — Desperatus. (A. 1384.)

ESPERGICIA. — Pro SPARGICIA.

ESPERICLUS. — Mendose pro ESPERIOLUS.

ESPERIOLUS. — Sciurus; *écureuil.*

ESPERO. — Calcar; *éperon.*

ESPERONNUS. — Ead. notione.

ESPERVERIUS. — Accipitris genus; *épervier.*

EXPENSALATA. — Modus agri, *conquatæ* pars quarta; *Vid.* CONCHA.

ESPIA. — Explorator; *espion;* ol. *espie.*

ESPICIÆ. — Aromata; *épices.*

ESPICIARIUS. — Qui omne genus specierum vendit; *épicier.*

ESPICURNANTIA. — Officium obsignatoris litterarum regiarum. (Kenn.)

ESPIETUS. — Pilum, hastile, spiculum; *épieu, dard;* ol. *espiet.*

ESPINGLA. — Acicula; *épingle;* ol. *espicule.*

ESPINGLARIUS. — Acicularius; *épinglier;* ol. *espingleur.*

ESPINGLIES. — Ead. notione.

ESPIONES. — Idem q. ESPIETUS. (A. 1294.)

ESPIRIOLUS. — Sciurus; *écureuil.*

ESPISIO. — Sponsio, pignus; ut ESPOISSO. (*Cons. Lem.*)

ESPLECHIA. — Jus utendi aliqua re; *usage, jouissance;* ol. *esplèche.* (Dicitur potissimum de nemoribus.)

ESPLECTUM. — Ut EXPLECTUM.

ESPLENCHA. — Facultas pecorum pascendorum post messem, et etiam venandi, piscandi et ligna in nemoribus exscindendi; *droit de pâturage dans les terres en culture après l'enlèvement de la récolte, droit de pêche et de chasse, droit de couper du bois.* (A. 1206.) — Ager demessus; *terre dépouillée;* ol. *esplèche.*

ESPLETUM. — Ut EXPLETUM.

ESPLINGA. — Acicula; *épingle.*

ESPOISSO. — Sponsio, pignus; *gage, caution.*

ESPOLIÆ. — Messis, fructus; *moisson, produit de la terre;* ol. *dépuille.*

ESPONDARIUS. — Tutor, qui pro pupillo spondet; *tuteur.*

ESPONDERIUS. — Limitaneus; *limitrophe.*

ESPORARIUS. — Lignarius faber, qui tigilla parat; *charpentier, menuisier.*

ESPORDIUS. — Armorum genus, forte quo spallæ seu humeri teguntur; *épaulière.*

ESPORIUM. — Tigillum; *soliveau, chevron;* ol. *espoure.*

ESPORLARE. — Dicitur vassallus, cum domino capitali propter feudi investituram, *sporlam* seu relevium præstat, clientelam profiteri; *payer le droit de relief, reconnaître son seigneur;* ol. *esporler.*

ESPONSORIUM. — Stragulum, vel id quo detergitur. (A. 1245.)

ESPRAVICURA. — Servitii species; an cura *esprevii?* (A. 1301.)

ESPREVERIUS. — Accipitris genus; *épervier.*

ESPRINGALA. — Balista validior, qua telum emittitur: *machine qui servait à lancer des traits;* ol. *espringalle.*

ESQUAQUERIUM. — Scacarium; *échiquier.*

ESQUARTA. — Mensura frumentaria, eadem quæ QUARTA.

ESQUEVINAGIUM. — Districtus, jurisdictio *esquevinorum*, seu judicium urbanorum; *échevinage, ressort de la juridiction des échevins.*

ESQUEVINESSIA. — Pellitium, ex *esquirotis* seu sciuris; *fourrure, peau d'écureuil,* ol. *esquevinesse.*

ESQUEYRA. — Equile, stabulum equorum; *écurie.*

ESQUIGUEYTA. — Excubiæ; *guet,* ut SCARGUAYTA.

ESQUILLA. — Tintinnabulum; *clochette;* ol. *esquille.*

ESQUINA. — Imbrex porci; *dos de porc.*

ESQUIPARE. — Navigare; *aller par mer, naviguer.* (A. 1207.)

ESQUIROLUS. — Sciurus; *écureuil.*

ESSACARE. — In saccum mittere; *ensacher.*

ESSAGIUM. — Idem q. ESSAYAMENTUM.

ESSAIUM. — Examen; *essai.* (Pass.) — Panni species: « Ne moniales habeant tunicas... de *essaio* de Normannia. » (A. 1227.)

ESSALATUS. — Sella instructus; *sellé.*

ESSAMPLATUS. — Pro EXARTUS.

ESSARCITUS. — Exercitus. (A. 1356.)

ESSARTUM. — Ut EXARTUS.

ESSARUM. — Pro ESSAYUM.

ESSAVARE. — Trahere, effluere, decurrere; *s'écouler, se retirer;* ol. *essiaver.*

ESSAVEGOTUS. — Corbis species. (A. 1434.)

ESSAVERIA. — Agger stagni, quo concluduntur aquæ, seu potius qua aquæ excurrere possunt seu evacuari; *digue, chaussée ou vanne.*

ESSAYAMENTUM. — Jus seu emolumentum inquisitoris et probatoris monetarum; *droit ou honoraires de l'essayeur des monnaies.* (A. 1342.)

ESSAYATOR. — *Essayator monetarum*, inquisitor, probator; *essayeur des monnaies.*

ESSAYUM. — Probatio; *essai des monnaies.* (A. 1343.) — Locus onerandis et exonerandis navibus aptus; *quai, port, endroit où l'on charge et décharge les marchandises;* ol. *essay.* (A. 1309.)

ESSCENGIA. — Idem q. ANDECINGA.

ESSE. — Status; *condition, état, compor-*

tement. (Ord. Vit.)—Ire; *aller.* (Mur.) — *Esse ad aliquem*, de ejus familia esse ;] *être à quelqu'un.* (A. 1357.) *Esse de guerra*, bellum gerere; *être en guerre.* (*Ch. Edw. reg. Angl.*)

ESSEDUM. — Vehiculi genus; *espèce de char*; ol. *essedum*

ESSELLA. — Assula, segmentum; *planchette, éclat de bois*; ol. *essellette.*

ESSENDOLA. — Ut Escenla.

ESSENNUM. — Retis species, sagena; *seine.*

ESSENTIA. — Substantia, subsistentia: vox scholasticis et philosophis non hodiernis duntaxat familiaris, sed et veteribus; *substance, essence.*— Status, conditio; *état, condition.* (Bart., *Gl.*) — Possessio; *possession.* (Hen. Hunt.) — Usus, jus utendi; *usage, jouissance.* (A. 1216.) — Exsistentia, qua res actu exsistit, ratio exsistendi; *raison d'être, existence.* (A. 1360.)

ESSERE.—Pro *esse* occurrit in veteribus chartis aliquot.

ESSERMENTARE. — Sermentis vineam purgare vel pampinare; *tailler une vigne, ou épamprer, émonder*; ol. *essermenter.*

ESSERTA. — Ut Essedum.

ESSERTUM.—Ager exaratus, ad culturam recens proscissus; *terre defrichée*; ol. *essat, essart.*

ESSINUM. — Modus agri; *mesure pour le blé*; ol. *aissin.* (A. 1374.)

ESSINUS. — Ead. notione.

ESSIULARE. — Sibilare; *siffler.* (A. 1308.)

ESSO. — « Si qualiscunque omo servus vel angilla... battiderit... ad *esso* componat, sicut ad liberi homines et ad liveras feminas (a. 1030), » id est, eamdem multam componat ac si liberum hominem verberasset.

ESSOIGNIA. — Ut Essonia.

ESSONIA. — Excusatio causaria, ejuratio vadimonii propter impedimentum; *empêchement de se présenter, excuse donnée par un plaideur qui ne peut comparaître*; ol. *essoine, essoienement, soine.*

ESSONIARE. — Excusationem proponere; *donner une excuse*; ol. *essonier*; *Vid.* Essonia.

ESSONIATOR. — Excusator, qui excusationem pro alio in judicio proponit; *celui qui, en justice, en défend ou en excuse un autre*; ol. *exoniateur*; *Vid.* Essonia.

ESSONIUM. — Ut Essonia.

ESSOPIA. — Idem q. Eschopa.

ESSOULLA. — Assula, seu asser sectitius ad tegendum aptus; *latte, bardeau*; ol. *essole.*

ESTA. — Sedes in foris et nundinis, ubi merces venum exponuntur, mensa; *banc, étal.*

ESTABILITAS. — Vox fori Normannici, cum scilicet res, de qua est controversia, in manu regis ponitur donec judicio decisa fuerit; *séquestre provisoire d'une chose en litige jusqu'à ce que la justice en ait décidé*; ol. *establie.*

ESTABLIA. — Stabulum, seu obligatio vassalli recipiendi equos domini in stabulo; *étable ou obligation imposée au vassal d'héberger les chevaux de son seigneur.* (*Mon. Angl.*)—Idem quod Estabilitas. (*Inst. Norman.*)

ESTACAMENTUM. — Ut Stacamentum.

ESTACARE PLACITUM. — Illud firmare *vadiis* receptis; *Vid.* Stacamentum.

ESTACATURA. — Locus palis circumseptus ad capiendos pisces; *enceinte formée de pieux pour prendre le poisson*; ol. *estacade.*

ESTACHADA BATALIA. — Duellum seu certamen singulare, ligatum, initum et perfectum, ut videtur, ab Hispano *estacada*, locus clausus ubi pugnatur; *duel, combat singulier.*

ESTACHAMENTUM. — Sepimentum, ut videtur, seu locus palis clausus, vel potius agger aquis oppositus. (A. 1281.)

ESTACHARE. — Alligare; *attacher.*

ESTACHIA.—Acicula, id quo vestis constringitur; *épingle, attache, agrafe.* (A. 1239.)

ESTACO. — Officina, domus; *boutique, maison*; ol. *estachon.*

ESTACTUS. — Idem q. Estagiarius.

ESTAGA. — Stagium, domus, in qua quis stat, seu habitat; *domicile, habitation*; ol. *estage.*

ESTAGARIUS. — Idem q. Estagiarius.

ESTAGERIUS. — Ead. notione.

ESTAGGA. — Idem quod Stagium.

ESTAGIA. — Idem q. Estaga.

ESTAGIARIUS.—Qui *stagium* seu domum habet in aliquo loco vel qui debet stare in castro domini; *habitant d'un lieu, sujet d'un seigneur, qui a estage et maison dans son fief et est tenu d'y résider*; ol. *estagier, estager.*

ESTAGILIS. — Officina, apotheca; *boutique, bureau.* (A. 1224.)

ESTAGIUM. — Cœnaculum, domus; *maison, salle à manger*; ol. *estage.* — Obligatio qua vassallus tenetur stare in castro domini ad illud custodiendum; *obligation où étaient les vassaux de rester dans le château de leur seigneur en temps de guerre pour le défendre*; ol. *estage.*—Mansio, commoratio, residentia; *demeure, habitation, domicile.*—*Estagium facere*, canonicis, idem est quod præsentem esse; *résider.*— *Estagium habere*, dicitur dominus cum hospitium ei debetur; *jouir du droit de gîte.* (A. 1217.) *Estagium stagni*, forte idem q. Estachamentum. (A. 1265.)

ESTAGNA. — Mansio, commoratio; *habitation, demeure.*

ESTAGNUM.— Stannum; *étain*; ol. *estain.*

ESTAGRARIUM. — Ut Estragerium.

ESTALARIUS. — Pali in fluvio fixi ad piscationem; *pieux enfoncés dans une rivière pour y tendre des filets*; ol. *estallière.* (A. 1279.)

ESTALE. — F. vas ad usum mensæ: « Duo millia vasorum de electro, ut in *estalibus*, parapsidibus, discis, sausariis et ollis. » (Rym.)

ESTALLAGIUM. — Tributum pro licentia vendendi ad *estallum*, sive in foris et mercatis, sive in domo; *droit que payaient les marchands dans les foires et marchés pour pouvoir étaler leurs marchandises*; ol. *establage, estaulaige.*

ESTALLAMENTUM. — Assignatio, addictio, oppigneratio. (*Ch. Henr. VI reg. Angl.*)

ESTALLUM. — Mercatorum sedes in foris et nundinis; *place au marché*; ol. *estal.*

ESTALLUS. — Relicta ad propagationem quercus; *jet, pousse qu'on laisse pour la reproduction du chêne.*

ESTAMENHA. — Idem q. Estamina. (A. 1399.)

ESTAMINA. — Textum subtile; *étamine.*

ESTAMINETA. — Ead. notione.

ESTANCHIA. — Agger aquis oppositus, a Gal. *estancher*, impedire ne fluat aqua; *digue.*

ESTANCIA. — Pro Escancia.

ESTANFORDIUS. — Panni species in burgo Stenfordia textus. (*Vet. Gl.*)

ESTANNUS. — Idem videtur ac Stagium, obligatio qua vassallus tenetur stare in castro domini. *Vid.* Estagium.

ESTAPLA. — Idem q. Estapula.

ESTAPULA. — Emporium, forum; *marché*; ol. *estaple.*

ESTAQUA. — Postis, palus, pila, columna; *pieu, perche, poteau, pilier*; ol. *estac.*

ESTARE. — Domus ubi quis stat seu habitat; *habitation, demeure, maison*; ol. *estare.*

ESTASIS. — Pro *extasis*, raptus animi extra sensus; *extase.*

ESTATICUM. — Tributum; *impôt, taxe.* (A. 1150.)

ESTATUS. — Ordo; *ordre*: « Ut tres *estatus* se possint congregare. » (A. 1380.)

ESTAULAGIUM. — Præstatio pro *staulis* seu *stallis*, pro jure scilicet ea habendi in foris; ut Estallagium.

ESTAURAMENTUM. — Quidquid ad necessaria vitæ pertinet; *provisions, vivres*; ol. *estorement.*

ESTAZOS. — Officina, apotheca; *boutique. atelier.*

ESTECHA. — Postis, palus, paxillus, ut Estaqua.

ESTALAGIUM. — Idem q. Estaulagium.

ESTELLA. — Assula, segmentum; *éclat de bois, copeau, restes de menuiserie*; ol. *estelle.*

ESTELLUS. — Pali in fluvio fixi ad sustinendum rete, ut Estalarius. (A. 1034.)

ESTEMA. — Membri, ut videtur, mutilatio. (A. 1247.)

ESTEMARE. — Ut Extemare.

ESTEPA. — Palus, tigillum; *pieu, poteau.*

ESTER. — Ignis sacer, morbi species; *sorte d'érésipèle, maladie de la peau.* (A. SS.)

ESTERA. — Seditio; *révolte, sédition.* (A. 1257.)

ESTERIUM. — Pro Æstuarium, canalis quo intrat æstus maris; *canal où l'eau de mer entre pendant le flux*; ol. *ester.* (A. 1192.)

ESTERLINGUS. — Monetarium pondus, qualitas monetæ, quæpiam monetæ species; *poids de la monnaie, valeur de la monnaie, monnaie particulière*; ol. *esterlin.*

' ESTERMINARE. — Extra terminos ejicere, abigere; *chasser.* (*Vet. Gl.*)

ESTESSUS. — Fulcrum, tabulatum; *support, étaie de bois, plancher.* (A. 1351.)

ESTIBULATIO. — Promissio, sponsio, pro Stipulatio.

ESTICKE. — Numerus anguillarum; *Vid.* Stica.

ESTIGIA. — Idem q. Hostisia.

ESTILGUACHIA. — Obligatio excubias agendi in castro domini; *obligation imposée aux vassaux de faire le guet dans le château du seigneur.* (A. 1284.)

ESTILLUS. — Somnus; *sommeil.* (*Vet. Gl.*)

ESTIMA. — Æstimatio, pretium, valor; *estimation.*

ESTIMAGIUM. — Pro Esmagium.

ESTIMERE. — Facultates et omnia quæ sunt in bonis, idem q. Averium. (A. 1213.)

ESTIMIUM. — Æstimatio quæ species est opinionis, velut de visu. (Pap.)

ESTIMUM. — Major ætas cui sua est æstimatio, opinio: « Quod sacramentum filii... quando erunt ad *estimum*...debent facere.» (A. 1183.)

ESTIRO. — Modus agri apud Aquitanos.

ESTIVA. — Dolium; *tonneau.* (A. 1342.) — Loca in nemoribus ubi æstate bestiæ sub umbra morantur; *lieux abrités où les bestiaux sont à l'ombre l'été.* (J. de J.)

ESTIVAGIUM. — Jus quod ex piscibus percipitur; *droit sur les poissons.* (A. 1318.)

ESTIVALIA. — Ocreæ, in veteri vocabulario juris utriusque; *botte, bottine, chaussure d'été*; ol. *estival, estiviaux.*

ESTIVALLUS. — Incisus sotularis; *chaussure tailladée.* (A. 1368.)

ESTIVARE. — Ad umbram in æstate quiescere; *se reposer à l'ombre l'été.* (J. de J.)

ESTIVATICUS. — Æstivus; *d'été, estival.*

ESTIVELLUS. — Ut Æstivallus.

ESTIVUM. — Æstas; *été.*

ESTO. — *Esto mihi*, Dominica Quinquagesimæ; *le dimanche de la Quinquagésime.*

ESTOBLAGIUM. — Præstatio pro facultate pascendi porcos in stipulis; *droit qu'on payait pour laisser paître les chaumes aux pourceaux*; ol. *estoblage.* (A. 1114.)

ESTOCHAGIUM. — Lignatio, seu jus percipiendi ligna in silvis; *chauffage, droit de prendre le bois de chauffage.* (A. 1217.)

ESTODIRE. — Pro *studere.*

ESTOFFA. — Res seu materia quævis unde aliquid conficitur vel ornatur; *matière première*; ol. *estoffe.* (A. 1368.)

ESTOFFATUS. — Instructus, munitus; *approvisionné, garni*; ol. *estoffé.*

ESTOFFERIUS. — Idem q. Escofferius.

ESTOLIUM. — Classis, navis, vel etiam exercitus terrestris; *Vid.* Stolium.

ESTOLUM. — Ead. notione.

ESTOPA. — Stupa; *étoupe*; ol. *estoupe.*

ESTOPPARE. — Impedire; *empêcher*; ol. *estoper.* (Rym.)

ESTOQUETUS. —Verutum, gladius; *épée*; ol. *estoc.*

ESTOQUUM. — *De estoquo*, punctim; *de pointe, d'estoc.* « Magno ictu *de estoquo* percussit. » (A. 1400.)

ESTOR. — Vorator, epulo; *goulu, mangeur.* (*Vet. Gl.*) — Clavus quo temonus aptatur jugo; *cheville qui unit le joug au timon.* (Laur.)

ESTORAMENTA. — Quidquid ad vitæ et vestitus necessaria pertinet; *provisions, munitions, meubles, vêtements,* etc.; ol. *estorement.* (A. 1340.)

ESTORIATUS. — Acu pictus, figuris intextus; *brodé, historié.* (A. 1377.)

ESTORIUM. — Subsidium, nutrimentum corporis, et generalius quidquid convenit necessariumve est ad victum, vestitum, conditionem, ut ESTORAMENTA.

ESTORNAMENTUM. — Quidquid ad navim instruendam conducit; *gréement, approvisionnements,* etc., *tout ce qui est nécessaire pour l'armement d'un navire.* (A. 1340.)

ESTORESSA. — Emendatio, multa, compensatio; *châtiment, peine pécuniaire, amende.* (A. 1308.)

ESTOUBLAGIA. — F. idem q. ESTOBLAGIUM. F. etiam onus colligendi vel censitandi stipulas post peractam messem ad rusticarum ædium tecta. (A. 1262.)

ESTOVERIUM. — Omne id quod alicui necessarium est; *provision de tout ce qui est nécessaire;* ol. *estavoir.*

ESTRA. — Atrium aliis ædificiis murisve aut sepimento circumdatum et superius apertum; *cour.* (A. 1279.) — Ædificium alteri appensum, vel domuncula, tugurium; *maison qui dépend d'une autre, ou maisonnette, cabane;* ol. *estrage.* (A. 1329.) — Fenestra, præsertim ubi merces levioris momenti venum exponuntur; *fenêtre, surtout celle où l'on met en étalage les marchandises de peu de valeur;* ol. *estre.*

ESTRADA. — Via strata; *voie publique, chemin pavé;* ol. *estrade.*

ESTRAERIA. — Idem q. ESTRAJERIÆ.

ESTRAGERIUM. — Idem videtur, nisi sit tributum quod a novis incolis pro jure standi in castro domino pensitatur. (A. 1189.)

ESTRAJERIÆ. — Caduca, derelicta, bona quæ in fiscum ex quavis causa cadunt, proprie alienigenarum et extraneorum, quos Galli vulgo *estrangers* vocant; *biens abandonnés ou biens qui retournent au fisc par déshérence ou aubanité, épaves.*

ESTRAMEN. — Stramentum, culcita; *paillasse.* (*A. SS.*)

ESTRANGURIA GUTTA. — Morbi genus, catarrhus, fluxio. (A. 1263.)

ESTRE. — Pro ESSE.

ESTRECIATUS. — Arctatus; *serré, étroit;* ol. *estréchi.*

ESTREGBORDS. — Axes, tabulæ, abiegnæ (Ken.)

ESTRELINGUS. — Parvum pondus, minuta pars unciæ. (*Ob. eccl. Morin.*)

ESTRENA. — Munus, donum; *présent, étrenne.* (A. 1279.)

ESTRENGUEDOIRA. — Instrumentum doliariorum; *outil de tonnelier, estreignoir.*

ESTREPAMENTUM. — Vox forensis, destructio, quasi exstirpamentum; *dégât, ravage, saccagement;* ol. *estrepement*

ESTREPARE. — Destruere, vastare; *détruire, ravager;* ol. *estreper.*

ESTREVIUM. — Ut ESTRIF.

ESTRIF. — Species sagittæ vel potius balistæ, quæ a forma, vel a materia, aut a ratione eas tendendi, aut ab iis quæ emittunt, nomen habebat.

ESTRILIARE. — Equum distringere, strigili defricare; *étriller.*

ESTRIS. — Ut ESTRIF.

ESTRIVERIA. — Habena scandularia, lorum cui stapes alligatur; *étrivière;* ol. *estrivière.* (A. 1304.)

ESTRIVUS. — Strigilis; *étrille.* (A. 1304.)

ESTRIX. — Femina gulosa; *grande mangeuse;* ol. *estris.* (*Vet. Gl.*)

ESTROMENTUM. — Instrumentum; *outil, instrument.* (A. 716.)

ESTRUERE. — Pro *exstruere,* componere. (Mur.)

ESTRUMENTUM. — Pro *instrumentum.* (Mur.)

ESTUFFAMENTUM. — Omne genus panni; *tissu, étoffe.* (Rym.)

ESTUGERUM. — Ut ESTUGIUM.

ESTUGIUM. — Theca: *boîte, étui;* ol. *estuy.* (A. 1231.)

ESTURGIUS. — Acipenser; *esturgeon.*

ESTURJONUS. — Ead. notione.

ESTUS. — Status, quod aliquis *est:* « Vindedimus a vobis *estus* nostros cum omni peculiare, quod habemus aut locare poteremus, manso et terra vel viniolas, » etc. (*Form. Andeg.*)

ESVANUARE. — « Quam dictam mansuram dictus Robertus et ejus hæredes poterunt justiciare et *esvanuare* per redditum supra dictum sive aliquo contradicto. » (A. 1282.) De jure agitur, quo quis fundum ad manum suam ponere potest propter censum non solutum.

ESURUS. — Famelicus; *affamé.* (*A. SS.*)

ESUS. — Pastus; *nourriture, aliments.* (A. 1153.)

ESWARDIATOR. — Inspector, rebus examinandis præfectus; *inspecteur, contrôleur, surveillant;* ol. *eswardeur.*

ESYAMENTUM. — Quidquid alicui proprium est, quo pro lubitu uti potest. (A. 1445.)

ET. — Interdum pro *vel.*

ETALLIZARE. — Componere, conficere, ut videtur; *faire, fabriquer:* « Arena, unde vitrum *etallizatur.* » Leg. forte *cristallixatur.*

ETALLUM. — Locus ubi venalia proponuntur, pluteus venalitius; *étal, banc de marchand.* (A. 1241.)

ETEROCLITUM. — Idem q. DIVERSICLINIUM.

ETESA. — Armorum vel armaturæ species. (Odon. *Poem.*)

ETFUNDUS. — Fundus, ager; *terre, champ.* (Ord. Vit.)

ETHICA. — Febris species; *fièvre éthique.* (*A. SS.*)

ETHICALIS. — *Ethicalis febris,* ut ETHICA. (*A. SS.*)

ETHISIS. — Ead. notione. (*A. SS.*).

ETHNIKE. — « Vendidi et tradidi... mancipium unum cum omni *ethnike* et peculiari suo, » etc. Forte idem est quod *familia,* a Græco ἔθνος, gens, natio, et metaphorice societas et genus hominum.

ETHYRODIANI. — Hæretici qui dicunt Mariam virginem ante partum, non post partum.

ETIA. — Modus agri: « Cum duabus *etiis* vinnearum. » (A. 1373.)

ETIQUETTA. — Schedula inscripta; *étiquette.*

ETLEHA. — Apri femina; *laie.*

ETLIDUS. — Idem q. LIDUS.

ETNEKE. — Idem q. ETHNIKE.

ETUNIARE. — Pro IDONEARE.

ETUNIATUS. — Pro IDONEATUS.

ETYMOLOGICARE. — Etymologiam vocis scrutari; *chercher l'étymologie d'un mot.*

EUBANUS. — Ligni species, idem f. q. EBENUS.

EUCARMEN. — Antiphona, quæ ad oblationem in liturgia sacra canitur. (*Grad. Albiens.*)

EUCHARIS. — Gratiosus; *gracieux:* « Lingua *eucharis* in bono homine abundat. » (*Interp. Eccl.*)

EUCHARISTIA. — Sacrum corpus Christi in Missæ sacrificio confectum; *la sainte Eucharistie.* (Pass.) — Sacra pyxis seu ciborium; *ciboire.* (*H. mon. Becc.*) — Festum S. Sacramenti; *la fête du Saint-Sacrement.* (*Ord. Eccl. Rothom.*)

EUCHARISTIALE. — Vas in quo Eucharistia servatur; *ciboire.* (*Pontif. Moy.*)

EUCHETÆ. — Orantes, hæretici qui solas preces ad salutem satis esse somniabant.

EUCHIMUS. — Gr. εὔχυμος optimus; *excellent.* (Alex. Iatr.)

EUCHONOMUS. — Pro ÆCONOMUS.

EUDOXUS. — Ex Gr. εὔδοξος gloriosus; *plein de gloire.* (Frid.)

EUFORTUNIUM. — Bona fortuna; *bonne fortune, bonheur.* (*A. SS.*)

EUGA. — Forte inguen; *aine:* « Habebat febrem pestialem et bossam in *euga.* » (*Mir. Urb. V.*)

EUGIUM. — Pro nota silentii in musicis.

EUGUMENUS. — Mendose pro EGUMENUS.

EUHODIA. — Ex Gr. εὐοδία prosperum iter; *heureux voyage.* (Tert.)

EULOGIA. — Eucharistiæ sacramentum; *l'Eucharistie.* — Hostiæ particula; *portion, fragment de la sainte hostie.* — Panis benedictus; *pain bénit* — Quodvis munus; *présent, cadeau.* — Præstatio; *redevance.* — Epistola; *lettre, missive,* — Benedictio, salutatio; *bénédiction, salutation.*

EULOGIARIUS. — *Eulogiarum* confector aut donator; *celui qui fabrique ou distribue les eulogies.*

EULOGICUS. — Ad *eulogiam* spectans; *d'eulogie.*

EULOGIOSE. — Pro *elegiose,* id est dolenter. (Bald., *Chr. Cam.*)

EULOGIUM. — Epistola missa ad aliquem, cum muneris, quod *eulogia* vulgo dicitur: « Cum deceat reges potentes et famosos amicitiæ fœdere convinciri... vestræ serenitati hoc *eulogium* duximus destinandum. » (*Epist. Car. M.*) — Munusculum; *petit cadeau:* « Munere præmio studuit sibi placare eum, mittens quasi *eulogium,* vas testeum, pergrande, melle plenum. » (*Vit. S. Luidg. episc.*) — Dispositio, propositum; *disposition, intention:* « Et nihil est quod magis debeatur hominibus, quam ut eorum supremæ voluntatis *eulogia* impleantur. » (*Conc. Trev.* a. 1310.) — Prædictio, vaticinium; *prédiction:* « Impletum est *eulogium* et irrefragabile vaticinium quod prædixerat. » (*A. SS.*) — Dictum sapienter, aptum responsum; *parole sage, belle maxime:* « Illud tamen viri sapientis semper ad memoriam revocabat *eulogium.* » (*A. SS.*) — Sermo, dictio quævis; *énoncé, exposé, discours:* « Quæ brevi *eulogio* in fronte hujus libelli prænotata repererit. » (*Passionnar. Gal.*) — Consuetudo; *habitude, coutume:* « Miratus, eum longe concubinatus *eulogio* perstitisse. » (Lud.) — *Eulogium angelicum,* salutatio angelica; *la salutation angélique.* (Men.) — Pro *elogium:* « Nugatoria loquacitatis *eulogio* perusa (*Lib. de disc. schol.*); » ubi S. Thomas: Eulogium, sapientia, bona fama, vel testimonium dicitur.

EULOIA. — Munus debitum, præstationis species; *Vid.* EULOGIA sub fine.

EUMENICUS. — Infernus; *infernal, de l'enfer.* « Carcer *eumenicus,* » infernus; *l'enfer.* (*A. SS.*)

EUMORPHUS. — Gr. εὔμορφος, formosus; *beau.* (*A. SS.*)

EUNICIZATUS. — Castratus; *fait eunuque.*

EUNICUS. — Ut EUNUCHUS.

EUNUCHARE. — Castrare, eunuchum facere; *rendre eunuque, châtrer.* (Brompt.)

EUNUCHINARE. — Ead. notione.

EUNUCHINUS. — Ad eunuchum pertinens; *d'eunuque:* « Impudenter erigunt facies *eunuchinas.* » (S. Hier.)

EUNUCHIZARE. — Ut EUNUCHARE. (*A. SS.*)

EUNUCHUS. — Dignitas in palatiis imperatorum, cui cubiculi augustalis cura erat, cubicularius. (*Cod. Just.*)

EUPREPIA. — Pulchritudo; *beauté.* (*Vet. Gl.*)

EURAYDARE. — In carcerem conjicere, vel manum injicere in aliquem; *arrêter mettre en prison.* (A. 1334.)

EURYTHMIA. — Εὐρυθμία concinnitas, corporis decens et aptus modus: « Ecce vir quidam ephebus *eurythmiam* domui Sebastiani prætendens, » etc. (*A. SS.*)

EUSEBIA. — Εὐσέβεια, pietas, misericordia; *commisération, miséricorde.*

EUSSINUS. — Arboris species, ilex, ut videtur; *yeuse.* (A. 1391.)

EUTHECA. — Theca pretiosior; *boîte précieuse.*

EUTICE. — *Eutice flere,* idem videtur quod abundanter flere, ab εὐ et τήκω *liquefacio,* unde efformari potuit εὐτήκως Græce pro quo Latine dictum *eutice.* (*A. SS. Ben.*)

EUTYCHES. — A Gr. εὐτυχής, felix; *heureux.*

EUXONIA.—Excusatio, idem q. ESSONIA. (A. 1496.)

EUZARE. — 'Manubrium aptare; *mettre un manche à un outil, enmancher.*

EUZIARIA. — Ager, qui nec colitur, nec aratur, ut AREA. (A. 1197.)

EVACUARE. — Vacuum seu irritum reddere; *Vid.* VACUARE. (*Ep. Steph. VI PP.*)

EVACUARIUM. — Apochæ species, idem q. EVACUATORIA. (*Form. Marc.*)

EVACUATIO. — Abdicatio, rei possessæ dimissio; *renonciation à la possession d'une chose, abdication. Evacuationis charta*, qua quis rem aliquam ad alium transfert; *acte par lequel on transmet une propriété à un autre.* (A. 1105.)

EVACUATORIA. — Apochæ species, qua creditor, amissa cautione profitetur sibi solutam fuisse pecuniam, cautione enim reddita, apocha non datur; *quittance.*

EVADARI. — Reposcere, flagitare. (Isid.)

EVADIATUS. — Is a quo ratione forisfacti vadium seu pignus ablatum est; *Vid.* VADIUM.

EVAGIUS. — Pro ESTAGIUS vel ESTAGIARIUS. (A. 1250.)

EVALUATIO. — Æstimatio; *évaluation, estimation.* (A. 1450.)

EVANADOTUS. — Ex Gr. εὐανάδοτος, cibus qui facile digeritur; *aliment de facile digestion.* (Sim. Jan.)

EVANGELIARIUM. — Liber in quo continentur *evangelia* quæ in singulis Missis leguntur aut cantantur, quem, ut hodie habetur, a D. Hieronymo compositum scribit Honorius Augustod.; *Evangéliaire.*

EVANGELISMUS. — *Evangelismi festum*, Dominica quinta post Pascha; *le cinquième dimanche après Pâques.*

EVANGELISTA. — Lætus nuntius; sic nominatur S. Nicolaus in ch. a. 1325.

EVANGELISTARIUM. — Idem q. EVANGELIARIUM.

EVANGELIUM. — *Evangelia parvula*, hoc est, *evangeliorum* particulas in schedulis descriptas, inter superstitiosa phylacteria recenset S. Hyeronymus in Matthæum. *Evangelium plenarium*, liber ecclesiasticus, in quo omnes ex Evangelio lectiones in sacris liturgiis recitari solitæ continentur. Carpentarius mavult quatuor Evangelia simul compacta.

EVANGELIUS. — *Evangelius domini abbatis*, hoc est, capellanus, ut conjicit Mabillonius.

EVANGELIZARE. — Scripturas probare, practicis.

EVANTATGIUM. — Jus præcipuum, prærogativa; *avantage.* (A. 1354.)

EVANUTUS. — Elapsus; *passé, écoulé:* « *Evanutis* istis octo diebus. »

EVANVARE. — Dissipare, e conspectu tollere; *faire évanouir, dissiper.* (*A. SS.*)

EVARE. — Provocare. (*Vet. Gl.*)

EVASTARE. — Pro *vastare.* (*Vet. Gl.*)

EVE. — *Eve* et *treve* dicuntur nativi de *avo* et *tritavo*, quorum majores servitutem servierunt. (Sken.)

EVECTIO. —Diploma, codicillus, libellus, quo cursu publico utendi facultas datur; *lettre par laquelle le prince donne à un particulier la permission de prendre la poste.* (*Cod. Th.*) — Ipsi equi, seu equitaturæ; *chevaux ou montures qui servent aux transports.* (*Conc. Hisp.*) *Evectio navalis*, ipsæ naves; *vaisseaux, navires.* (Fred.)

EVECTIUNCULA. — Dimin. ab EVECTIO. (Paul. Diac.)

EVEGERE. — Pro *evehere.* (Mur.)

EVELLATIO. — Destructio, quasi evulsio; *destruction, démolition.* (A. 1331.)

EVELLATUS. — Evulsus; *arraché.*

EVELLERARE. — Vellere, spoliare; *dépouiller de la toison.* (W. Brit.)

EVENDICARE. — Sibi asserere, obtinere; *revendiquer.* (A. 704.)

EVENIENTER. — Casu fortuito; *par hasard.*

EVENIMENTUM. — Possessio obveniens alicui, quod varie fit, ut ESCAETA. (A. 1371.)

EVENTAGIUM. — Jus præcipuum, prærogativa, ut AVANTAGIUM. (A. 1221.)

EVENTAMENTUM. — Eventus, casus; *événement.*

EVENTARE. — Aerem sibi vel alteri concitare, vel captare; *éventer.* (Mich. Scot.)

EVENTATIO. — Aeris captatio et ejusdem impressio. (A. 1398.)

EVENTIO. — Pro *eventus*, casus, (Bern. Mon.)

EVENTIUNCULA. —Ut EVECTIUNCULA.

EVENTURA.— Fortuna; *aventure.* (Lamb. Ard.)—Caducum, seu quidquid ex confiscationibus et *escaetis* domino feudi obvenit; *Vid.* AVENTURA et ESCAETA. (*H. Dalph.*)

EVENTUS.— Adventus; *arrivée.* (A. 1357.)

EVERBERARE. — Vi quadam excitare, impetrare. (*Bart. Gl.*)

EVERNARE. — « Multis enim fallaces divitiæ malignandi præstitere occasiones dum vel ad luxuriam *evernant*, vel ad superbiam instant. » (*A. SS.*) Editores pro *enervare* positum credunt; Carpentarius pro *invitare.*

EVERSALICAMINOR. — Scripturæ genus, *Vid.* SCRIPTURA.

EVEX. — Episcopus; *évêque.*

EVEXUS. — *Evexum poli clima*, idem q. Virgilio *convexum cœlum.* (*A. SS.*)

EVICTIO. — *Evictio tyranni*, victoria relata de tyranno. (*Vet. Cal.*)

EVIDARE FABAS. — Excutere, siliquas exuere; *écosser des fèves.* (A. 1351.)

EVIDENTIA. — Præsentia, conspectus; *présence, vue.* (A. 1103.) *Evidentiæ chartæ*, tabulæ, instrumenta, testimonia quibus jus prædiorum firmatur, quod rem *evidentem* faciant, unde ut plurimum hujusmodi diplomatum initia ita concipiuntur: « Notum sit omnibus præsentibus et futuris; » *titres, actes de propriété.* (Pass.)

EVIDENTIALE JUDICIUM. — Idem q. EVINDITALE.

EVIDERE. — Evidens esse: « Ejus... prærogativa ex hoc *evidet.* » (*Chr. Thom. Otter.*)

EVIGESCERE. — Vigorem amittere, marcescere; *perdre sa vivacité, sa vigueur.* (Tert.)

EVIGILANS. — *Evigilans stultum*, sic appellabant boni illi monachi campanam quæ pulsabatur ad matutinas, quod, tepescente eo ævo pietate, stultos eos qui e lecto exsurgerent, quo procederent in ecclesiam ad concinnendos hymnos matutinos, existimarent.

EVIGILARE. — *Evigilare dormientes*, expergefacere; *éveiller.*

EVIGORARE. — Vigore privare; *priver de sa vigueur, de sa vivacité.* (Tert.)

EVINCULARE. — E vinculis solvere; *délivrer des chaines.*

EVINDICARE.— Evincere, rem seu possessionem judicio, vel lata sibi sententia asserere, obtinere; *évincer, déposséder quelqu'un juridiquement.* (*A. SS. Ben.*)

EVINDICATORIUM. — Sententia judicis qua quis in rei controversæ possessionem mittitur, vel in ejus possessione contra invasores conservatur; *jugement qui met en possession d'une valeur en litige, ou qui maintient la possession d'une valeur dont la propriété est attaquée.* (Mab., *Annal.*)

EVINDICATORIUS. — *Charta evindicatoria, præceptum evindicatorium*, ead. notione q. EVINDICATORIUM.

EVINDITALIS. — *Evinditale judicium*, datum videtur contra eum qui, re cujuspiam ablata, in jus vocatus ad placitum, nulla missa vel nuntiata *sunnia* seu excusatione, venire distulit.

EVIRGINARE. — Virginem corrumpere. (*Vet. Gl.*)

EVIRIATUS. — Pro *eviratus.* (*Vet. Gl.*)

EVISCUS. — Planta medicinalis.

EVITARE. — Vitam auferre, occidere; *tuer, mettre à mort.* (*Vet. Gl.*) — Impedire, prohibere; *empêcher, défendre.* (Mur.)

EVITUDO. — « Hujus profectionis rumor varias distinctus per urbes, æmulos tuos ingenti *evitudine* vibrat. » (*A. SS.*) Ubi Bollandus: « An evidentia et claritate? an hebetudine et stupore? »

EVOCATORIÆ. — Epistolæ quibus absentes ad comitatum *evocabantur* a principe, aut quibus iis qui principis aspectum ambiebant, veniendi facultas dabatur; nam sine *evocatoria* ad comitatum venire omnibus non licebat; *invitations, lettres d'appel.*

EVOCATUS. — *Evocati*, qui militant sine sacramento. (*Vet. Gl.*

EVOLAGIUM. — Jus aquæ et piscium stagni, alibi VOLAGIUM; *droit de pêche dans un étang et libre disposition de ses eaux.*

EVOLATUS. — Dicitur de arbore ventorum vi ad terram dejectus; *arbre renversé par le vent.* (A. 1317.)

EX DE POST. — Ex eo tempore; *depuis.* (A. 1403.) *Ex nunc*, ex hoc tempore; *depuis ce temps. Ex post*, ead. notione.

EXACIARE. — Exacuere, excitare, ut videtur.

EXACINARE — Acinos ex uvis eximere. (*Med. Sal.*)

EXACISCLARE. — *Exacisclare arcam*, in antiquis inscriptionibus, eam discerpere.

EXACTA. — Ut EXACTIO. (A. 753.)

EXACTARE. — Pro *exigere.*

EXACTICUM. — *Vid.* CANTARIUM.

EXACTIO. — Crudelitas; *cruauté, barbarie.* (*Bart. Gl.*)

EXACTIONARE. — Exigere, per vim auferre; *prendre, enlever, se faire donner par force.* (Joan. de Bek.)

EXACTIONARIUS.— Exactor; *collecteur, percepteur.* (Mart.)

EXACTIVUS. — Qui exigi solet; *exigible.*

EXACTOR. — Publicanus; *percepteur, collecteur.*

EXACTURA. — Pro EXACTIO.

EXACUCERE. — Punctim ferire; *frapper d'estoc.* (A. 1400.)

EXADELPHUS. — Fratris filius, patruelis, etiam ex sorore nepos; *cousin germain.*

EXADITUARE. — Excludere ab adytis. (Isid.)

EXADONIARE. — *Idoneum* seu innocentem se probare; *se justifier.*

EXADUM. — Species vehiculi, ut ESSEDUM.

EXADUNARE. — Addere, conjungere, ut ADUNARE.

EXADVOCATUS. — Qui fuit *advocatus.* (Mart., *Lex.*)

EXÆQUARE. — Æqualiter partiri; *diviser en parties égales.*

EXÆRUGINARE. — Polire; *fourbir.*

EXAFOCI. — « Obtulit canistra *exafoci* ex argento purissimo (Anast.); » sed legendum indubie *exafota*, ex Gr. Ἑξάφωτα, id est canistra sex luminibus, lucernis, vel candelis instructa.

EXAGA. —Exitus, proventus, ut EXAGUM. (Col.)

EXAGELLA. — Quota pars quæ unicuique hæredum ex successione obvenit; *portion d'un héritage, ce qui revient à chaque héritier.*

EXAGELLARIUS. — Ad hæredem spectans; *héréditaire.*

EXAGGARE. — De acerbo detrahere; *démonceler.* (*Vet. Gl.*)

EXAGGERARE. — Exasperare. (Hincm.)

EXAGIUM. — Trutina, certum ponderis genus; examen, purgatio, judicium Dei; exitus, proventus; æstimatio; *balance, poids; épreuve judiciaire, jugement de Dieu; revenus, profits; estimation.*

EXAGUM. — Proventus, ut EXAGIUM.

EXALABRARE. — *Alabro* filum evolvere. (*Vet. Gl.*) *Vid.* ALABRUM.

EXALAPARE. — Alapis cædere; *souffleter.* (*A. SS.*)

EXALMATUS. — « Invaluit quorumdam hominum superstitiosa nequitia, qua sub religionis prætextu et salutis corporalis ementita spe, miseros homines inducunt, ut, relictis artis medicinæ remediis, ad ligaturas et alias superstitiones confugiant. Quod ne posthac fiat, omnes et quascunque incantatorum, vel, ut vulgo dicitur, *exalmatorum* orationes, preces et figmenta a nostra diœcesi explodimus, cum sint superstitionibus et

orroribus plena. » (*Conc. Hisp. a.* 1600.)
EXALODIS. — Proprietas, idem q. ALODIS.
EXALRARE.—Fodere vel haurire : « Fossata vel murisca... noctare, vel *exalrare*, vel aliquem cursum facere. » (A. 1228.)
EXALTARE. — Pro EXARTARE.
EXALTATIO. — Exstructio, vel restauratio; *construction ou réparation* : « *Exaltatio* turris incendio dirutæ. » (A. 1222.)—Fastus; *faste, luxe* : « *Exaltatio* non convenit professoribus humilitatis. » (Tert.) — *Exaltatio monetæ*, dicitur de accessionibus factis pretio monetarum. (Rym.) — *Exaltatio sanctæ crucis*, dies quarta decima mensis Septembris; *le 14 septembre*.
EXALTATUS. — Pro *exaratus*.
EXALTERATUS. — Imminutus, depravatus; *amoindri, altéré*.
EXALTIO. — Elevatio; *hauteur, élévation*.
EXALTUS. — Pro EXARTUS. (A. 1319.)
EXAMANTISSIMUS. — Pro *amantissimus*, id est valde dilectus.
EXAMARICARI.—*Amariorem* facere, inamarescere; *rendre amer, devenir amer*. (*V. Interp. Orig.*)
EXAMBICARE. — Pro EXCAMBICARE, vel EXCAMBIARE, rem cum re commutare; *échanger*.
EXAMBIRE — Pro *ambire*, desiderare : « Ut *exambiret* reponi se injuste in episcopatum, de quo fuerat juste depositus. » (S. Cyp.)
EXAMEN.—Purgatio, judicium Dei; *épreuve judiciaire, jugement de Dieu*. — Origo; *origine, source, commencement*. (Abbon.) — Pannus holosericus, ut EXAMETUM. — *Examen dotis*, jurisconsultis dicitur donatio, quæ uxori a marito fit in compensationem dotis, quam ipse ab ea accepit; unde nomen.
EXAMETUM. — Pannus holosericus; *étoffe de soie, satin*; ol. *samit*.
EXAMINA. — Ead. notione.
EXAMINARE. — Ad disquisitionem vocare. (*A. SS.*) — *Examinare* dicuntur apes, quæ una coeunt et in *examen* congregantur.
EXAMINATIA. — Examen, doctrinæ periclitatio; *examen*. (A. 1336.)
EXAMINATIO. — Examen; *examen, recherche*. (A. 1292.) — Purgatio, judicium Dei; *épreuve judiciaire*. (A. 1063.) — F. invocatio : « Electus Papa procumbet... nam *examinatio* antiqua sanctorum et alia præcedentia omittuntur. » (*Cærem. Rom.*) Nisi *sortes sanctorum* hic indigitari quis existimet.
EXAMINATOR. — Dignitas apud Longobardos.
EXAMINATORIUS. — Ad probationem conducens; *qui sert à éprouver*. (Tert.)
EXAMINATUS. — Probatus; *de bon aloi, affiné*. (Pass.)
EXAMITUM. — Idem q. EXAMETUM.
EXAMPLARE. — Extendere, augere, amplare; *étendre, accroître, augmenter*. (*A. SS.*)
EXAMPLARIUM. — Silva in terram cultam redacta, ut EXEMPLUM.

EXANCINGUM. — F. modus agri, idem quod ANCINGA.
EXANCLARE. — Pro EXANTLARE.
EXANCORARE. — Anchoras vellere, solvere; *lever l'ancre, désancrer*.
EXANESCERE. — Pro *evanescere*.
EXANGUACHA.— Custodiæ, idem q. SCARAGUAYTA.
EXANGULARE. — Per angulos inquirere. (*Vet. Gl.*)
† EXANGYSIS. — Vadimonium, pignus; *gage, garantie*. (J. Afr.)
EXANHELARE. — Peroptare; *désirer ardemment*. (*Script. rer. Fr.*)
EXANIMARE. — (Neutr.) Animam agere, exspirare; *rendre l'âme*. (*A. SS.*)
EXANTHEMA.—Quod effloruit, metaphorice pustulæ subrubræ, leves eruptiones humorum per cutem florescentium; *boutons, tumeur*.
EXANULARE. —Annulum deponere; *déposer l'anneau*. (Sug.)
EXANUM. — Ut EXAGUM.
EXAQUATIO. — « Si venditur aut emitur vinum ad *exaquationem*, id est ad probationem, de unoquoque tonello debet emptor II denar. et venditor II denar. » (A. 1036.)
EXAQUATORIUM. — Canalis per quem aqua decurrit; *conduit, canal*. (A. 1322.)
EXAQUESCERE. — Aquosum fieri; *se changer en eau*. (Cens.)
EXARCHATUS. — Districtus, juridictio *exarchi*; *territoire soumis à un exarque, exarchat*.
EXARCHIATRUS.—Qui archiatri seu medici principis comitatus munere defunctus est; *médecin du prince*.
EXARCHUS.—Dignitas præstantissima in imperio Constantinopolitano; *exarque, nom de dignité dans l'empire d'Orient*. — Titulus honorarius Pippino et Carolo Martello datus; *exarque, titre honorifique donné à Pépin le Bref et à Charles Martel*. — Dignitas ecclesiastica; *exarque, dignitaire ecclésiastique*.
EXARCIA.—Funalis apparatus navium; *agrès*; ol. *essarcie*.
EXARDIUM. — Ut EXALTUS. (A. 1147.)
EXARENTASMA. — Forte ornamentum, ut aulæum, vel aliud hujusmodi a Græco ἐξαρτίζειν, ornare, instruere. (Mur.)
EXARERE. — Exarescere. (*Vet. Gl.*)
EXARIATA. — Collis *incutta*, Prov. *eyssariade*.
EXARICHUS.—Agrorum colonus, arator; *habitant des champs, laboureur, cultivateur*. (A. 1247.)
EXAROCRARE. — Succernere. (*Vet. Gl.*)
EXARRARE.— Instruere; *équiper, armer*. (Boninc.)
EXARSUS.—Incensus; *enflammé*. (*A. SS.*)
EXARTARE. — Interculare silvas, et dumeta succidere, et in culturam redigere; *défricher et mettre en culture*; ol. *essarter*.
EXARTARIA. — Ut EXARTUS.
EXARTARIUS. — Operarius, qui *exartat* silvas; *ouvrier qui défriche*.
EXARTATOR. — Ead. notione.
EXARTES. — Ut EXARTUS.

EXARTHRARE. — Membra dissolvere, disrumpere; *démembrer*.
EXARTUARE. — Ead. notione.
EXARTUS. — Ager in culturam redactus; *terre défrichée et mise en culture*; ol. *essars, essarts*.
EXASIA. — Canalis per quem aqua superflua defluit; *canal, conduit par lequel le superflu de l'eau s'écoule*.
EXATERIUS.—Idem forte qui alienigena, vel qui dumeta succidit; *étranger ou celui qui défriche*. (A. 1200.)
EXATERRA. — Ead. notione. (*Vet. Gl.*)
EXAUCTORITAS. — Exauctoratio, qua quis suo gradu dejicitur; *licenciement, réforme*. (*Cod. Th.*)
EXAUDI. — *Exaudi, Domine*, Dominica sexta post Pascha; *le sixième dimanche après Pâques*.
EXAUDIBILIS. — Facilis et promptus ad exaudiendum. (*Conc. Hisp.*)
EXAUDIBILITER. — Benevolenter; *avec bienveillance*. (*G. Chr.*)
EXAUDITIO. — Benevolentia; *bienveillance*. (*Script. rer. Fr.*)
EXAUGERARE. — Augere, accrescere; *augmenter, accroître*. (A. 1095.)
EXAUGESCERE. — Deficere. (*A. SS.*)
EXAUREARE. — Aura seu leviori vento in aere sese purgare, aerem captare, quod faciunt falcones; Gal. ol. *s'airier*.
EXAUTORIZATUS.—Quasi extra auctoritatem, qui defugit auctoritatem et disciplinam contemnit. (Meist.)
EXAURICULARE. — Aures abscindere, *couper les oreilles*; ol. *essoriller*.
EXAVUM. — Ut EXAGUM.
EXBANNIARE. — Bannire, proscribere; *proscrire, bannir*. (A. 1306.)
EXBANNIMENTUM. — Proscriptio; *bannissement*. (A. 1415.)
EXBLATARE.—Reditus terræ, vineæ vel prædii percipere; *percevoir, recouvrer les revenus de la terre*. (A. 862.)
EXBONATIO. — Metarum positio juridica; *détermination, plantation des bornes par autorité de justice*; ol. *esbonage*. (A. 1267.)
EXBONNARE.—Ex pacto statuere, moderari; *régler, déterminer, fixer par une convention*. (A. 1161.)
EXBORARE.— Ut ESBORARE.
EXBRANCARE. — Ramos avellere; *ébrancher*; ol. *esbrancher*. (Flet.)
EXBRANCHIARE. — Ead. notione. (Id.)
EXBRIGARE.—Extra *brigam* ponere, lite et jurgio liberare; *dégager de toute chicane, de tout procès*; *Vid.* BRIGA.
EXBURSARE. — Pecuniam e bursa seu crumena depromere; *débourser*. (A. 1478.)
EXCAANCIA. — Quod obvenit alicui, ut ESCAETA.
EXCADENTIA. — *Excadentiæ curiæ* in regno Siciliæ, Gallis *parties casuelles*, caduca bona, quæ in fiscum cadunt, seu ex commisso, seu alia quavis ratione; *Vid.* ESCAETA. — Legitima hæreditas quæ alicui obvenit; *héritage, succession régulière*. (A. 1261.) *Vid.* ESCAETA.

EXCADERE. — In aliquem cadere, ei obvenire; *échoir*. (A. 1229.)
EXCADUCUM. — Quod alicui obvenit jure hæreditario, aliave ratione; *Vid.* ESCAETA.
EXCADECAFOTUS.— Idem q. EXAFOCI.
EXCÆCARE. — Oculos evellere; *arracher les yeux, aveugler*. (W. Thor.)
EXCAITA.— Idem q. ESCAETA.
EXCALCEATI.—Hæretici qui excalceatos ambulare debere homines asserebant, inquit Philastrius.
EXCALDARE. — Leviter coquere, in aquam calidam immittere; *échauder*. — *Excaldare se*, in thermis lavari; *se baigner*.
EXCALGAYTUS. — Excubiæ, idem q. SCARAGUAYTA.
EXCAMBIARE. — Permutare; *échanger*.
EXCAMBIATOR.—Trapezita, mensarius; *banquier, changeur*.
EXCAMBITARE.—Ut EXCAMBIARE. (Mad.)
EXCAMBITIO. — Permutatio; *échange*.
EXCAMBIUM.— Ead. significatione.
EXCANCIA. — Bonum caducum obveniens, de quo supra in voce ESCAETA. (A. 1237.)
EXCANDALUM. — Damnum, detrimentum; *dommage, dégât*. (A. 1040.)
EXCANDENTIA. — Paleæ leviores et cætera purgamenta e frumentis in area tritis *cadentia*. (A. 1221.)
EXCANCIDARE. — Candidum reddere; dealbare; *blanchir, nettoyer, rendre blanc*. (Remig. Autiss.)
EXCANGIUM.— Exchangia, permutatio; *échange*.
EXCANONICARE.—Canonicaturam alicui auferre; *enlever la dignité de chanoine*. (Pet. Bles.)
EXCANTARE. — Ut DESCANTARE.
EXCAPILLARE. — Discooperire; *découvrir, décoiffer*. (*Lex Sal.*)
EXCAPILLATUS. — Denudatos et sparsos capillos habens; *qui a les cheveux épars*. (*A. SS.*)
EXCAPITARE.—Decapitare, caput amputare; *décapiter* (Hen. Hunt.)
EXCARCERARE.— E carcere educere; *élargir, faire sortir de prison*.
EXCARNARE. — Carne spoliare; *décharner*.
EXCARNIFICARE. — Carnem vorare; *manger la chair*.
EXCARPSUS. — Pro *excerptus*. (A. 805.)
EXCARRAZONATA.—Munitionis species, eadem q. Latinis *vallum*, Gallis *palissade*. (A. 1211.)
EXCARRICARE. — Exonerare; *décharger*.
EXCARTELLATUS. — Quadripartitus; *écartelé* (dicitur de scutis gentilitiis quadrifariam divisis).
EXCASINA.—Male pro ESCASURA.
EXCATURIZARE. — Aqua calida perfundere; *échauder*. (*Vet. Gl.*)
EXCAUCIA.—Idem q. ESCAETA.
EXCAUDICARE. — Caudices avellere; *extirper, déraciner*. (Tert.)
EXCAVERE. — Præcavere. (Isid.) — Ban-

niro, edicto publico proscribere, interdicere; *défendre*, *interdire*. (A. 1372.)

EXCAUSARE. — Forte *causam* seu litem intendere, instruere. (*Form. Andeg.*)

EXCAUSARIUS. — Qui *causas* seu vices alterius agit; *celui qui soutient les intérêts d'autrui ou agit en son nom.* (*Vet. Inst. Lemov.*)

EXCAVEMENTUM.—Proscriptio; *bannissement*. (A. 1372.)

EXCEDECAFOTI.—Idem q. Exafoti.

EXCEDERE.—*Excedere hominem*, mori, decedere; *mourir*.

EXCELLARE.—Extra cellam vivere, relicta professione monastica, libere cum uxore in sæculo vivere; *vivre dans le monde, en parlant d'un moine défroqué.*

EXCELLENTIA. — Titulus principum, atque adeo imperatorum; *excellence, titre honorifique donné aux empereurs et aux princes.* (Anast.) *Per excellentiam*, phrasis Gallica; *par excellence*, egregie. (A. 1357.)

EXCENNIUM. — Munus, donum; *présent, cadeau.* (Limb.)

EXCENTOR.— Pro *exsecutor*. (*Decr. Plac.*)

EXCEPTA. — Pro *excerpta*.

EXCEPTACULUM.—Ut receptaculum quo aliquid excipimus; *ce qui reçoit, renferme quelque chose, instrument pour recevoir ou recueillir quelque chose.* (Tert.)

EXCEPTARE. — Excipere, demere, numero eximere; *excepter*. (Mur.)

EXCEPTATIO. — Exceptio; *exception*. (A. 969.)

EXCEPTATUS. — *Exceptatum officium*, forte usu receptum: « Expositio *exceptati*... statui ordinem *exceptati* officii tam de psalmis cum antiphonis, quam de homeliis et de Vesperis, et matutinis, » etc. (*Ord. eccl. Ambros. Med.*)

EXCEPTIO. — Festum S. Martini quarto Idus Maii in Gallia celebratum; *la fête de saint Martin.* — *Exceptionis pagina*, charta qua quis prædium sub annuo censu ad vitam utendum accipit vel concedit; quod a notariis qui *exceptores* dicebantur, notis excipiebatur; *bail emphytéotique.* — *Excerptiones*, pro *exceptiones* sæpe occurrit, ut videmus apud Baluzium in notis ad August. *Dialog. de emend. Gratian.*

EXCEPTIS. — Præter; *outre*. (Jul. Afr.)

EXCEPTO. — Ead. notione. (Isid.)

EXCEPTOR. — Notarius, amanuensis, qui acta judiciorum describit, judicis sententiam excipit; *secrétaire, greffier, scribe. Vid.* Exceptio.

EXCEPTORIA.— Collectorium, cisterna; *réservoir, citerne.*

EXCEPTUARE.—Excipere, ut Exceptare.

EXCEPTUATIO. — Exceptio; *exception, réserve.* (A. 969.)

EXCEPTUM. — Præceptum; *ordre, instruction.* (S. vi.)

EXCEREBRARE. — Cerebrum excutere, ad insaniam adigere; *perdre ou faire perdre la tête, devenir fou, ou rendre fou.*

EXCEREBRATIO. — Cerebri amissio, insania; *folie, démence.*

EXCEREBRATUS. — Qui cerebrum amisit; *qui a perdu la tête, qui n'a pas le sens, étourdi, fou.*

EXCERNERE. — Fluere; *évacuer*. (Alex. Iatroph.)

EXCERVICARE. — « Si quis..... ritortas, quibus sepes continentur, capulaverit, aut res camboritas *excervicaverit.* » *Lex Sal.* in margine Edit. Heroldi, *ewlkerven*, id est *concidere*. « Hoc modo deficiente — continentiæ verbo *excervicante* contumaces, vitiorum intemperantia decurrit. » (*Vet. interp.* Phil. *Q. in Genes.*)

EXCESSIO. — Immoderantia; *excès*.

EXCESSIVITAS. — *Excessivitas expensarum*, superfluitas, nimietas; *dépenses excessives.* (A. 1591.)

EXCESSIVUS. — Immodicus; *immodéré déréglé, excessif.* (A. 1361.)

EXCESSOR. — Ead. notione. (A. 1341.)

EXCESSUALIS. — Ead. notione. (*A. SS*)

EXCESSUS. — Quod excedit; *le surplus*. (A. 1315.) — Immoderatio; *excès*. (Rol. Pat.)

EXCHALCIARE. — Ære spoliare, nummos auferre: « Belle te nummularius ille *exchalciavit.* » (Porph. in Hor.) Jocus est in furacem, nummos de mensa subtractos in calceos sibi infarcientem.

EXCHALGAYTA. — Excubiæ, idem q. Scaragayta.

EXCHANGIA. — Permutatio; *échange*.

EXCHEETA. — Ut Escaeta.

EXCHERTUS.— Insertus, additus; *introduit, ajouté.*

EXCHINTONATA.—Fascis cingulo astricta, ut videtur, ab Ital. *cintole*, cingulum; *botte, fagot.* (*St. Av.*)

EXCHIRGITIA. — Ut Exchalgayta

EXCHUCHARE. — Pro Exsuccare.

EXCICOTUM. — Symbolum; *écot*. (A. 1362.)

EXCIDENTIA. — Idem q. Escaeta.

EXCIDERE. — Obtingere, obvenire; *échoir*. (A. 1242.)

EXCIDIUM. — Jus domini superioris in bona vassalli decedentis: simul et quod nomine *relevii* dono exsolvebatur ab hærede, ut eorum possessionem adire legitime posset; *Vid.* Relevare; *droit du seigneur sur l'héritage du vassal et aussi droit de relief.*

EXCILARE. — Male dictum putat Grævius pro Excellare. (Isid.)

EXCIMATICUS. — Pro Schismaticus. (A. 1065.)

EXCINIUM. — Donum, munus; *présent, cadeau.*

EXCIPIUM. — Venabulum; *épieu pour la chasse.* (Isid.)

EXCIPULUM. — Fossa vel instrumentum quo pisces capiuntur; *fossé ou engin de pêche.* (*Vet. Gl.*)

EXCISURA. — Imum fossati solum vel ejus incisura: « Quod in *excisura* fossati cadet. » (A. 1234.)

EXCITATORIA.—Jurgium, rixa; *querelle, dispute.* (A. 1361.)

EXCLAMARE. — Alta voce pronuntiare, vox liturgica, quæ in libris Græcorum ecclesiasticis per ἐκφωνεῖν passim redditur: « Omnes diaconites et pauperes Christi, qui ibidem conveniunt, Kyrie eleison *exclamare* studeant. » (*Diurn. Rom.*)

EXCLARARE. — Declarare, pronuntiare; *annoncer, proclamer, faire connaître.* (*St. Saon.*) — Expandere; *déployer*: « Se *exclarare* in aciem. » (Mur.)

EXCLIPTICARE. — Deficere; *manquer, défaillir.*

EXCOLARE. — Pro Excrolare.

EXCLOSA. — Pro Exclusa.

EXCLOSORIUM. — Aquarii canalis valvula, cataracta; *porte d'écluse, écluse.* (A. 1376.)

EXCLOTARIA. — Ut Exclusa. (A. 1216.)

EXCLUDERE. — Erogare, promere; *dépenser, payer.* (*Cod. Th.*) — Præcludere; *boucher, intercepter*: « Ut novos muros destruat, quia abbatias nostras *excludunt.* » (A. 1153.

EXCLUSA. — Locus ubi concluduntur aquæ; *bassin, écluse.*

EXCLUSAGIUM. — Pensitatio quæ a domino feudi exigitur pro jure habendi *exclusam*: *droit payé au seigneur pour avoir la permission de retenir les eaux courantes ou de faire des écluses*; ol. *exclusaige*.

EXCLUSARIA. — Baillivia seu præfectura exclusarum, in monasteriis; *administration des écluses ou retenues d'eaux, dans les monastères.* (*Inn. III PP. epist.*) — Idem q. Exclusa. (A. 1308.)

EXCLUSARIUS. — Pro Exclusorius.

EXCLUSATICUM. — Tributum quod a prætereuntibus ad exclusas pensitatur; *péage au passage des écluses.*

EXCLUSATOR. — Cui competit pensitatio ex facultate habendi *exclusam* alicui concessa.

EXCLUSOR. — Janitor; *portier*. — Faber ferrarius vel ærarius; *forgeur, mouleur, fondeur*: « In arte argentaria *exclusores* vocantur, qui de confusione massæ noverunt formam vasis exprimere. » (S. Aug.) *Exclusores dæmonum* dicti exorcistæ.

EXCLUSORIUS. — Ostiarius, ut Exclusor.

EXCLUSTI. — Pro *exclusisti*. (Tert.)

EXCLUSUS. — Obsessor; *celui qui s'arrête, s'établit quelque part, qui assiége, assiégeant.*

EXCOCIARE. — Glebas frangere, vel dumetis purgare; *émotter une terre ou la débarrasser des ronces.* (*Mon. Angl.*)

EXCODICARE.— Runcare; *donner un labour avec la serfouette, serfouir*; ol. *cherfoir*.

EXCOGERE. — Pro Cogere. (Inn. Agriuens.)

EXCOGACIAMENTUS. — Adulterium vel raptus virginum aut viduarum; *adultère ou rapt des femmes veuves ou célibataires.* (A. 1114

EXCOLA. — Alienigena; *qui est du dehors, étranger.* (Rym.)

EXCOLATA. — Carnis decoctum, aposema: « Rogo ut mihi facias *excolatam*, ut ex ea vobiscum manducem hoc sero. » (*A. SS.*)

EXCOLATUS. — *Sotulares excolati. Vide* in Subtalares.

EXCOLENTIA. — A voce *excolere*: « Si ultra tres numerus (fratrum) excreverit, unus semper propter domesticam curam, atque rerum communium *excolentiam* remaneat. » (*Lex Long.*)

EXCOLIDUS.—*Excolidus ager*, squalidus, incultus; *terre qui n'est pas en culture, friche.*

EXCOMIARE. — Licentiam abeundi facere, imo ejicere, expellere; *autoriser à s'en aller, mettre dehors, chasser.* (*St. Plac.*)

EXCOMMIATUS. — Expulsus; *chassé, banni.* (*St. Cast. Reb.*)

EXCOMMUNICARE. — A communione fidelium prohibere; *retrancher de la communion des fidèles, excommunier.* — Obtestari; *prier, supplier*: « Episcopus *excommunicavit* homines.... per Dominum Patrem omnipotentem..... ut veritatem dicant. » (A. 920.) *Excommunicari cibo*: « Si quis clericus superbire præsumpserit, sæpius proprio *excommunicatur cibo.* » (*Pœn. Egb. arch. Ebr.*) Id est, in *pane et aqua pœniteat.*

EXCOMMUNICATIO. — A communione fidelium prohibitio; *excommunication, retranchement de la société des fidèles*; ol. *excommuniment*, *Excommenie*, etc. *Excommunicatio a pace*, *Missa et mensa*, episcopis inflicta qui parochiam alienam invadunt. (*Can. Hib.*)— *Major et minor excommunicatio*. Dicitur autem major excommunicatio, cum dicit prælatus: *Excommunico te.....*, talis excommunicatio separat excommunicatum a communione fidelium, et participatione et perceptione sacramentorum. Minor autem excommunicatio (quæ locum non habet in Galliis) dicitur cum quis communicat excommunicato majori excommunicatione; et tunc participans excommunicato, est remotus a perceptione sacramentorum: ita non debet recipere Eucharistiam vel alia sacramenta quousque fuerit absolutus (*Synod. Nem. a.* 1284.) Excommunicatio inter pœnas monasticas recensetur. (*Reg. S. Ben.*); ea autem varia fuit, interdum *a mensa*, interdum *ab oratorio*, etc.

EXCOMMUNICATOR. — Qui sententiam excommunicationis fert; *celui qui excommunie.*

EXCOMMUNIO. — Excommunicatus; *celui qui est excommunié.* (*Can. S. Pat.*)

EXCOMMUNIS. — Ead. notione. (*Conc. Arel.* II.)

EXCOMMUNITER. — Una, communiter; *ensemble, en commun.* (A. 1200.)

EXCOMMUNUS.—Ut Excommunis. (*Form. And.*)

EXCOMNUS. — Ead. notione. (A. 766.)

EXCOMPARATIO. — Comparatio, acquisitio; *acquisition, achat.* (Ap. Bal., *H. Arv.*)

EXCOMPUTARE. — Computare, numerare; *compter*. (A. 1349.)

EXCONCILIARE. — *Exconciliare altare*, interdire, vetare, ne in eo sacra peragantur; *interdir un autel*

EXCONDICERE. — Excusare, satisfacere, purgare se sacramento, affirmare; *s'excuser, se justifier, prouver son innocence;* ol. *escondire.*

EXCONDITUM. — Excusatio, purgatio per sacramentum; *action de s'excuser, de se justifier, de démontrer son innocence.* (A. 1215.)

EXCONSULES. — Qui a consulatu exierunt peracto vicis suæ anno; *exconsuls.* (Isid.)

EXCONTRARE. — Permutare; *échanger.*

EXCONTRUM. — Permutatio, quod contra aliam rem, seu pro alia reddatur; proprie autem est, cum obses loco alterius obsidis cum licentia discedentis, aut dimissi datur; *échange, ce qu'on donne en échange.*

EXCOPARE. — Ut ESCOPARE.

EXCOPIARE. — Exscribere; *copier.*

EXCORDARI. — Aberrare; *se tromper.* (*Com. Inst.*)

EXCORDATUS. — Corde privatus; *qui est sans cœur.* (Sug.)

EXCOREARE. — Ut EXCORIARE.

EXCORIARE. — Virgis vehementer cædere; *battre de verges jusqu'au sang, fustiger;* ol. *escorchier.* (*Ch. imp. Fred. I.*) — Corium detrahere; *écorcher;* ol. *escorchier.* (*Leg. Roth.*) *Excoriare cruces*, aurum et argentum ab iis expilare; *enlever l'or et l'argent qui ornent les croix.* (Radew.)

EXCORIATIO. — Ut ESCORIATIO.

EXCORIATOR. — Lanius; *boucher, bourreau.* (A. 1295.) Metaphorice *excoriatores*, qui lites provocant. (A. 1302.)

EXCORPORARE SE. — A corpore seu societate discedere; *se tenir à l'écart, faire bande à part.* (Vinc. Lirin.)

EXCORRENTIÆ. — Caduca bona, eadem q. EXCADENTIÆ et ESCAETA.

EXCORRIGIARE. — Corrigiam solvere, ut DECORRIGIARE. (Ugut.)

EXCORTICARE. — Caudam animali detrahere; *couper la queue à un animal;* ol. *écoucr.* (*For. And.*) — Corium detrahere; *écorcher.* (Mur.)

EXCORTIZARE. — Corium detrahere, ut EXCORTICARE. (A. 1377.)

EXCORZARE. — Corticem avellere; *écorcer, enlever l'écorce.* (A. 1360.)

EXCOTERE. — *Excotere bladum*, excutere, exterere, flagellare perticis; *battre le blé.* (A. 1497.)

EXCREDERE. — Facere ut aliquis non credatur; *déconsidérer.* (A. 1300.) — Mutuare; *emprunter, acheter à crédit.* (A. SS.)

EXCREDITUS. — Cujus sponsio, seu cautio nondum accepta est; *celui dont le crédit n'est pas encore établi pour qu'on accepte sa garantie.* (A. 1327.)

EXCREMENTUM. — Incrementum, accretio; *accroissement, augmentation.* (A. 1207.)

EXCRESCENS. — Fortuita clericorum obventio; *casuel du clergé.* (Rym.)

EXCRESCENTIA. — Ead. notione. (Rym.)

EXCRETORIUS. — *Excretoria casa*, ab aliis secreta ac seorsum posita; *maison séparée des autres, isolée.* (A. SS.)

EXCROLARE. — Quassare, agitare; *ébranler, secouer.* (A. 1360.)

EXCRUSTARE. — Crustam auferre; *peler, enlever la surface, la croûte d'une chose.* Metaph. spoliare; *dépouiller, ruiner.*

EXCUBARE. — Excubias agere; *faire le guet.* — E cubili surgere; *se lever du lit.*

EXCUBIA. — Vigil, excubitor; *celui qui monte la garde, sentinelle.* (*St. Aven.*)

EXCUBIÆ. — Vigiliæ custodum; *garde, faction.* (Pass.) — Quodvis gravamen aut quævis injusta molestia, quæ subditis infertur a dominis; *tracasserie, taxe,* etc., *dont les vassaux sont l'objet de la part de leurs seigneurs :* « De illis hominibus, qui res suas alienaverunt, ubicunque super eas resident, distringat eos comes per *excubias* publicas, sicut lex continet. » (*Lex Long.*) Ubi Glossa : « Id est, servitium ad pontes restaurandos. » Muratorio tamen *excubiæ* nihil hic aliud sonare videtur, quam urbium custodia. — Vigiliæ ecclesiasticæ, officia vigiliarum. « *Excubias* celebrare, agere. » (Pass.) — Jus *wardæ*, quod vassalli ac tenentes debent in castris dominorum; *droit de garde, service militaire que le vassal doit au seigneur pour la garde et la défense du château seigneurial.*

EXCUBIALIS. — Ad excubitorem pertinens; *de garde, relatif à la garde.* « *Excubiale* obsequium. » (Joan. Sarisb.)

EXCUBIARE. — Ut EXCUBARE. (A. 1236.)

EXCUBICILIS. — Qui excubias agere tenetur; *celui qui est obligé à faire le guet.* (A. 1457.)

EXCUBICULARIUS. — Defunctus munere cubicularii; *celui qui a été valet de chambre.* (*Cod. Th.*)

EXCUBITARE. — E strato surgere; *se lever.* — Ad alterius salutem vigilare; *veiller au salut d'autrui, faire le guet.* (Pass.)

EXCUBITATOR. — Ut *excubitor*, sed malus, qui non excubat, nisi ut circumveniat: « O dementiam! Domini pulchrum exercitum, sive virginum choros filii diaboli circumdant, sed supervacaneo labore *excubitatores* atteruntur. » (*Bod. Chron.*)

EXCUBITORIUM. — Locus in quo excubant milites excubitores; *corps de garde.*

EXCUBITUS. — « *Excubitum* facere », vigilare; *être de garde, monter la garde.*

EXCUBIUM. — Vigiliæ ecclesiasticæ, ut EXCUBIÆ.

EXCUBIUS. — Excubitor; *sentinelle, gardien;* ol. *excubiteur.* (A. 1348.)

EXCUBUS. — Ead. notione. (Joan. de Par.)

EXCUDIA. — Vestiaria scopula; *vergette, brosse;* ol. *escouvette.* (*Vet. Gl.*)

EXCUGUATHIÆ. — Excubiæ; *guet garde.* (A. 1079.)

EXCULPARE. — Exculpere; *sculpter.* (A. 1402.)

EXCULPATIO. — Culpæ liberatio : « Rogamus eos propter ipsorum *exculpationem*, et ne cresceret aliqua rixa in Padua. (Rol. Pat.)

EXCULTARE. — « Sede, non tibi dicit; non sedentem vero *excultare* nequaquam omittit. » (Ach., *Spic.*)

EXCUNDIRE. — Ut EXCONDICERE.

EXCUNIARE. — Collocare, condere, vel excutere : « Concedimus... adunare omnem laborem ex ipsis terris et *excuniare* in scripta area, » etc. (A. 1065.)

EXCUPARE. — Exsecare, rumpere; *couper.* (A. 1341.)

EXCUPATOR. — Qui scopis purgat; *qui balaie, qui nettoie.* (*A. SS.*)

EXCURGACHÆ. — Idem q. EXCUGUATHIÆ

EXCURSUS. — Qua aquæ excurrere possunt, seu evacuari; *ce par où l'eau peut s'écouler, écluse, vanne,* etc. (A. 1217.) — Præstatio quæ in avena solvebatur, ob *excursum* seu *percursum* subditis concessum, vel pastio in alterius domini pascuis; *redevance en avoine payée par le vassal pour le droit de vaine pâture dans les pâturages du seigneur.* (A. 1101.)

EXCURTARE. — Caudam auferre; *couper la queue;* ol. *escouer, escourter.* — Contrahere; *abréger, accourcir;* ol. *acourter.*

EXCUSA. — Excusatio; *excuse.*

EXCUSADUS — Idem q. EXCUSATUS.

EXCUSAMENTUM. — Excusatio; *excuse.* (M. Cap.)

EXCUSARE. — Recusare, renuere; *ne pas agréer, refuser, désapprouver.* (*Vet. Gl.*) — Purgare se a crimine; *se justifier d'une accusation.* (*Vet. Gl.*) — Absolvere, reum liberum dimittere; *absoudre, acquitter.* (A. 1129.)

EXCUSATICUM. — F. legend. *Escaticum*, id est præstatio quæ pro *esca* seu glandatione porcorum solvi solitum erat; *Vid.* ESCA et ESCARIUM. (*Capit. Sicard. princip. Benev.*)

EXCUSATIO. — Purgatio a crimine; *action de se justifier, justification.* (*Vet. Gl.*) — Immunitas ab aliquo onere; *exemption de quelque charge.* (A. 1371.) — Epistola, ut EXCUSATORIA.

EXCUSATIVUS. — Apologeticus; *justificatif.* (*Vet. Gl.*)

EXCUSATOR. — Reus, qui se a crimine excusat, aut certe qui rem quempiam sibi petitam debere negat; *celui qui se justifie d'une accusation ou qui nie ce qu'on lui réclame.* (*Lex Alam.*)

EXCUSATORIA. — Epistola qua quis se excusat vel qua alicujus excusatio approbatur. (Bal.)

EXCUSATUM. — Immunitas ab aliquo onere, ut EXCUSATIO. (A. 1370.)

EXCUSATUS. — (Subst.) Excusatio; *excuse.* — (Adj.) *Excusati*, 1° dimissi servi aut liberti qui cum pro qualibet culpa ad ecclesiam veniæ impetrandæ causa confugissent, dominis reddebantur de omni pœnarum genere securi et ad servitium consuetum redibant, datis prius a domino ad Evangelia sacramentis de concessa venia et quod nullam iis pœnam pro ea culpa a qua absoluti erant, irrogaret; quod si domini sacramenta violassent, excommunicatione tanquam perjuri multabantur; *serfs fugitifs qui sollicitaient et obtenaient la rémission de leur faute en recourant à l'Eglise; on les renvoyait à leurs maîtres, qui étaient tenus de les pardonner sous peine d'excommunication.* 2° in monasteriis qui, ut videtur, ad ecclesias vel ad monasteria confugiebant, et majoris securitatis gratia iis se quodammodo in servos dabant; *personnes qui se retiraient dans les églises et les abbayes et s'y donnaient entièrement.* « Vel reliquas possessiones quæ... ibi sunt datæ vel delegatæ, seu etiam *excusatos*, seu affertos qui in præfatis monasteriis legitime jam subjecti sunt, vel qui devotæ offerre se cum suis rebus voluerunt. » 3° Liberi, quieti; *vassaux exempts des charges publiques, comme de guet, de corvées,* etc. « Ac pro omnibus obligationibus... quietos dimittimus et *excusatos.* » (A. 1323.) 4° in chartis Hispanicis qui, ut videtur, ab oneribus publicis excusantur et soli *glebæ* serviunt; *serfs spécialement occupés au travail de la terre et n'ayant à supporter aucune charge publique.*

EXCUSSARE. — Frequenter excutere; *secouer, agiter fréquemment.* (Tert.)

EXCUSSATUS. — Excutiendi actio; *action de secouer, d'agiter.* (Prud.)

EXCUSSIO. — Frumenti nempe; *battage du blé.* (A. 755.)

EXCUSSO. — Scutum, insigne; *écu, écusson.* (A. 1498.)

EXCUSSOR. — Spicarum in area tritor; *batteur de blé.* (A. 1253.) — Parricida, homicida, sicarius, satelles. (*Vet. Gl.*)

EXCUSSORIUM. — Area ubi frumentum excutitur; *aire à battre le blé.*

EXCUSSURA. — Excussio qua grana e spicis in terram cadunt; *battage du blé.*

EXCUTERE. — Eripere de manibus alterius : « Si quis furem captum aut reum alicui *excusserit.* » (*Lex Sal.*)

EXCUTIA VENTRICULI. — Instrumentum chirurgicum ad overrendum stomachum.

EXCUTUM. — Pro SCUTUM.

EXDICERE. — Pro EXCONDICERE.

EXDIGNUS. — Non dignus; *qui ne mérite pas, indigne.* (*Vet. Gl.*)

EXDOSSARE. — E dorso deponere, levare, Ital. *sdossare.* (*St. Avel.*)

EXECARE — Pro *exsiccare.* (*Vet. Gl.*)

EXECATORIUM. — Pro EXAQUATORIUM. (A. 1290.)

EXECRARI. — *Execrari* dicitur mensa altaris si superior tabula in qua principaliter fit consecratio, mota, vel in sui forma mutata, vel enormiter, puta ultra medietatem fracta sit : tunc enim iterum consecrari debet. (Dur.)

EXECREARE. — Pro EXENTERARE. (*Vet. Gl.*

EXECUTA. — Idem quod PRECARIA. (A. 1383.)

EXECUTARE. — Exsequi; perficere; *exécuter, effectuer, accomplir.* (*Conc. Hisp.*) — Extremo supplicio afficere; *faire mourir par suite d'une condamnation judiciaire, exécuter.* (A. 1325.)

EXECUTERE. — Extremo supplicio afficere; ut EXECUTARE. (A. 1343.)

EXECUTIO. — Pœna capitis; *dernier supplice, peine capitale.* — Pignorum ablatio. (A. 1349.) — Exsecutoris testamenti potestas; *pouvoir de l'exécuteur testamentaire.*

(A. 1225.) [*Executio campi*, duelli seu monomachiæ executio. (A. 1152.)

EXECUTOR. — Qui judicum mandata et decreta exsequitur; *celui qui exécute les ordres du juge.* (*Executor chalenti*, in ch. a. 1307, idem est, ut videtur, *chalentum* enim hic idem videtur quod *calengum* seu *calenga*, seu lis vel actio qua quis rem suam repetit apud judices.) — Exactor; *percepteur, receveur des impôts.* (Sid.) *Executores* appellati judices vel alii a principe delegati, qui episcoporum in conciliis, contra sæculares, statuta executioni mandari curarent, ab ipsis episcopis ad id fere semper postulati. *Executor officii*, in Ecclesia Sarisburiensi, idem qui alibi *hebdomadarius sacerdos*, is scilicet qui hebdomadam integram in choro fungitur munere sacerdotis. *Executor negotii crucis*, ad provocandas sacras expeditiones deputatus, qui cruces et privilegia cruci adscripta distribuebat. (A. 1264.)

EXECUTORIUS. — *Executoriæ litteræ*, specialia Pontificum Romanorum mandata seu rescripta, quæ pro beneficiorum provisionibus concedebantur, forte sic appellatæ, quod ad certos *executores* eas dirigerent Summi Pontifices; *provisions.*

EXECUTORIALIS. — *Executorialis littera*, quæ judicium exequendum alicui committit; *ordre d'exécution d'un jugement.* (A. 1441.)

EXECUTRIX. — *Executrix testamenti*, quæ exsecutoris testamenti vices agit; *femme chargée des fonctions d'exécuteur testamentaire.* (Ap. Mad.)

EXEDA. — Basterna; *char*, ut ESSEDA.

EXEDITIO. — « Ut cujuscunque *exeditionis* sive belli turbatio inter confines fieret, loca supradicti Patris sanctitate et scientia reverenda libera ab omni statuerunt fore servitio. » (*A. SS.*) Continuator Bollandi, in Glossario ad calcem, reddit *exactio*, sed puto mendum esse et pro *exeditio* legendum *expeditio*, Gall. *expédition*, exercitus, apparatus belli et bellum ipsum. Forte etiam idem est ac exitus, egressus, ut in exemp. quod sequitur : « Nec habere possunt extra castellum *exitionem.* » (*Tract. de re milit.*)

EXEDRA. — Conclave a reliquo ædificio separatum, quod interdum porticis adjungitur; interdum thronus episcopi in bemate, seu ipsum bema, vel sacrum templi adytum; *pièce isolée du reste de l'édifice avec lequel une galerie la met quelquefois en communication; siége de l'évêque au fond de l'abside; l'abside elle-même; le sanctuaire.*

EXEDRIOLA. — Diminut. ab EXEDRA. (*A. SS.*)

EXEGNIUM. — Pro EXENIUM.

EXEMARE. — Pro EXENIARE.

EXEMINA. — Mensura vinaria; *Vid.* HEMINA.

EXEMPLA. — Fem. gen. pro *exemplum.* (*Ann. Ben.*)—Alibi non semel mendose scribitur pro *ex epistola.* (Ap. Bal., *Cap.*)

EXEMPLARE. — Describere, exemplar exprimere; *copier, transcrire*; ol. *exempler.* (Greg. Tur.) — Explanare; *élucider, expliquer.* (*Vet. Gl.*) — Traducere, ludibris palam exponere; *exposer à la risée publique, au mépris.* (S. Aug.) — Eruncare; *défricher.* (Pass.) — Exemplo probare. (*A. SS.*)

EXEMPLARITAS. — Qua quis se præbet in exemplum : « Splendor *exemplaritatis* et sanctitatis integræ. » (*Vet. Poet.*)

EXEMPLARITER. — Ad exemplum; *exemplairement.*

EXEMPLARIUM. — Silva in terram cultam redacta; *bois défriché mis en culture.* (A. 878.)

EXEMPLATIO. — Descriptio, exemplum; *copie, expédition.* — Dumetorum purgatio, exstirpatio; *action d'enlever les ronces et les buissons, défrichement.*

EXEMPLATORIUM. — Ut EXEMPLARIUM.

EXEMPLATURA. — Descriptio, exemplum; *copie.* (*St. Pl.*)

EXEMPLICARE. — In exemplum proferre (*Vet. Inst.*)

EXEMPLIFICARE. — Ad exemplar describere; *copier.* (*Mon. Angl.*) — Exemplum præbere; *donner l'exemple, servir de modèle.* (*Vet. insc.*) — Narrare; *raconter, réciter.* (Pap.)

EXEMPLUM. — Figura; *figure, dessin* : « Pavimentum *exemplis* stratum, » idem est ac tessellatum, in quo diversæ formæ et figuræ exprimuntur; *pavé en mosaïque.* (Ap. Mir.) Hinc vestes variis *exemplis* et figuris ornatæ ἐξεμπλωτὰ dicuntur apud Eustat. — Silva in terram cultam redacta; *bois défriché mis en culture*; ol. *exemple.*

EXEMPTARE. — Eximere, immunem facere; *exempter.* (A. 1306.)

EXEMPTIO. — Qua monasteria ab episcopali jurisdictione eximuntur; *Vid.* MONASTERIUM.

EXEMPTO. — Pro *excepto*, adverbialiter. (*Bib. Clun.*)

EXEMPTOR. — Carnifex; *bourreau* : « Nec mora, *exemptore* vocato, jubet, aperto pectore martyris, cor eius evelli. » (Th. Cantip.)

EXENARRARE. — Ignorare. (*Vet. Gl.*)

EXENDOLA. — Scindula; *Vid.* ESCENNA. (A. 1363.)

EXENIA. — (Fem.) Ut EXENIUM : « Quod undique non venirent ad eos *exeniæ* a fidelibus transmissæ. » (*A. SS.*)

EXENIARE. — Dona conferre; *porter, faire des présents.*

EXENIM. — Valde. (Isid.) Putat Grævius *enim* delendum esse et significari *ex* in compositis habere potestatem augendi, ut in *exaugeo*, etc., suamque opinionem confirmat auctoritate Papiæ, apud quem : *ex* præpositio interdum pro *valde* accipitur, sicut *excelsus.*

EXENIUM. — Idem quod XENIUM, munus, donum, oblatio, atque adeo quævis præstatio vel tributum sub nomine doni; *offrande, présent et toute redevance qu'on faisait payer à titre de don volontaire.* « *Exenium* de coquina, » dapes, ferculum; *mets, plats.* (*Feod. Norm.*)

EXENODOCHIUM. — Pro XENODOCHIUM.

EXENSIS. — Pro *exsensus.*

EXENTERARE. — Sontis interanea seu viscera extrahere; *éventrer.* (Cor. Zanf.)

EXENTERATIO. — Pœnæ species in læsæ majestatis reos, apud Anglos, apud quos eorum interanea seu viscera extrahuntur et comburuntur; *supplice en usage chez les Anglais, lequel consistait à éventrer les coupables, et à brûler leurs entrailles.*

EXEQUIÆ. — Lintea quibus defunctorum corpora involvuntur, vel ipsum funus. Interdum Officium pro defuncto solemniter celebratum, etiam absente cadavere; *suaire, funérailles, Office des morts.*

EXEQUIALIS. — Monitor funerum; *Vid.* PULSATOR. — Ad exequias pertinens; *de funérailles, d'obsèques, funèbre.* « *Exequialis* honor. » (W. Brit.)

EXEQUIARE. — Exequias celebrare; *célébrer les funérailles.*

EXEQUIARIUS. — Qui *exequias* curat et dirigit, pecuniamque ob id erogandam distribuit; *ordonnateur des funérailles.*

EXEQUITARE. — Ex equo dejicere; *démonter.* (Pet. Diac.) — Equitare; *aller à cheval.* (*Spec. Sax.*)

EXEQUTARE. — Pignora auferre; *exécuter.* (A. 1379.) — Pœna capitis plectere; ut EXECUTARE. (A. 1357.)

EXEQUTORIA. — Litteræ quibus executio judiciaria permittitur; *lettres exécutoires, acte du juge qui autorise l'exécution.*

EXERCIPES. — Cursor, qui in currendo pedes exercet; *coureur, messager à pied.* (*Vet. Gl.*)

EXERCITALIS. — Miles, qui in exercitu militat; *soldat qui sert à l'armée.* « *Exercitale* seu hostile iter, » exercitus, obligatio pergendi in hostem. (*Cap. C. C.*)

EXERCITALITER. — Cum armis reousque aliis militaribus; *militairement, avec équipement de guerre.* (*Ep. C. M.*)

EXERCITARE. — Bellare, bellum gerere, vel in exercitum pergere; *guerroyer ou aller à la guerre.* (A. 807.)

EXERCITAS. — Actus præsertim judicialis. (A. 1384.)

EXERCITATOR. — Operarius, mercenarius; *ouvrier.* (A. 1156.) *Exercitatores monachi* dici videntur qui alias CIRCATORES, q. *Vid.* (*Vit. S. Machar. Alex.*)

EXERCITIOSUS. — Exercitatus; *formé, dressé.* (Rich. *Chr.*)

EXERCITIUM. — Usus, jus utendi aliquare, ut USAGIUM. (A. 1368.) — Ars; *métier.* (A. 1360.)

EXERCITOR. — « *Exercitorem* eum dicimus, ad quem reditus et obventiones omnes proveniunt, sive is dominus navis sit, sive a domino navem per aversionem conduxit, vel ad tempus, vel in perpetuum. » (Ulp.)

EXERCITUALIS. — Gloria militari illustris; *illustre par ses hauts faits, qui a une grande réputation militaire.* (Cass.) — Militaris, ad exercitum spectans; *militaire, relatif à l'armée.* (*Ep. Theod. reg.*)

EXERCITUALITER. — Armata manu, cum exercitu; *à main armée, avec des forces.* (Lud.)

EXERCITUARE. — Milites conscribere; *lever des soldats.* (Samb.)

EXERCITUS. — Obligatio qua vassalli dominorum expeditionibus bellicis intersunt; *service militaire dû par les vassaux à leur seigneur.* (Pass.) — Aulicorum turba, proceres, magnates; *ceux qui font partie de la cour, les grands.* (Idat.)

EXERCIUM. — Munus, negotium; *charge, affaire.* (*St. Cad.*)

EXERE. — Ejicere : « Quod nisi Gaufridus de Langolio infra octo dies juri apparebit, ipse erit penitus foris banitus, et quod omnes tam milites quam rustici qui eum vi derint, ipsum capiant, vel a terra domini regis *exant.* » (*Chartul. S. Vinc. Cenom.*) Forte pro *exeant*, activo sumpto, Gallice; *qu'ils le fassent sortir.*

EXERMIS. — Exarmatus; *désarmé.*

EXERQUIA. — Ut EXORQUIA.

EXERS. — *Exers macilentia*, pro *iners macilentia*, quo sensu *dolor iners* apud Senecam.

EXERSERUNT. — Pro *exeruerunt*, ab *exerere*, educere vel exportare; *emporter, transporter.* (A. 1241.)

EXEUM. — Exitus, ut EXIUS.

EXFEBRUARE. — Expurgare; *nettoyer, purifier.*

EXFELCORARE. — Stercorare, fimo pinguefacere; *fumer la terre.* (A. 1195.)

EXFEODARE. — In feudum conferre; *donner en fief.* (A. 1201.)

EXFESTUCARE. — Abdicare, ut EFFESTUCARE.

EXFIAT. — Pro *exeat.* (*Vet. inscript.*)

EXFIBULARE. — Fibulam detrahere, solvere; *dégrafer, détacher.* (Prud.)

EXFIDA. — Pensitatio pro facultate pascendi pecora, ut videtur; *redevance pour le droit de pâturage.* (A. 1371.)

EXFINARE. — Terminare, definire; *limiter, borner.* (A. 1141.)

EXFORBIARE. — F. pro EXFORCIARE.

EXFORCIARE. — Vim inferre; *forcer, enlever de force.*

EXFORCIATOR. — Qui vim alicui infert; *celui qui se porte à des voies de fait envers quelqu'un.*

EXFORCIUM. — Auxilium; *aide, secours.*

EXFORNICARE. — Fornicare; *forniquer.* (S. Hier.)

EXFRACTOR. — Idem q. EFFRACTOR.

EXFREDIARE. — Quasi extra pacem ponere, violare; *violer* : « Si quis ad arma prosiliat, et domum *exfrediet*, nec tamen aliquem percutiat, dimidio forisfacto culpa consistat. » (*L. H. I R. Ang.*)

EXFRETARE. — Navigare ultra (Isid.), fretum enavigare. (Pap.)

EXFRUCTARE. — Fructus percipere; *percevoir les fruits, les revenus.*

EXFRUCTIFICARE. — Ead. notione.

EXFUNDARE. — Funditus evertere; *renverser de fond en comble.* (*A. SS.*) — Fundi possessionem dimittere et abdicare; *renoncer à la propriété d'une terre, déguerpir.*

EXFUNDATUS. — *Exfundatus ager, res*

exfundata : « Concedimus cum omnibus rebus *exfundatis* quæ ex hoc sæculo absque hærede migraverunt. » (*Ch. Longob.*)

EXFUSTICARE. — Mendose pro Exfestucari.

EXGALATIO. — Æqualio, æqua partitio census et servitiorum inter vassallos cohæredes; *action de rendre égale, d'égaliser entre plusieurs cohéritiers la portion revenant à chacun d'eux des charges qui grèvent l'héritage.*

EXGRAVARE. — Levare alleviare; *alléger.* (*A. SS.*)

EXGRAVATOR. — Officium municipale, apud Italos, qui de querelis et de molestiis judicat.

EXGRUNIRE. — Grunnire; *grogner.*

EXGRUNITIO. — Grunnitus ; *grognement.*

EXHABITARE.—Locum habitatoribus viduare; *dépeupler, rendre un lieu veuf de ses habitants.*

EXHABITATIO. — Loci desertio; *action d'abandonner un lieu, de le rendre veuf de sa population.*

EXHÆREDARE. — Bonis possessis spoliare ; *dépouiller quelqu'un de ses biens.* (Sug.)

EXHÆREDITARE. — Ead. notione.

EXHÆREDITARI. — Dicitur de terris quarum nullus hæres est; *être sans héritier.* (Lud.)

EXHALATUS. — Mors, qua quis exhalat animam; *la mort.* (*A. SS.*)

EXHERDARE. — Tortilibus virgultis, quæ Gal. *hardes* seu *hart* appellantur, ad majorem ignominiam collo injectis, furcæ appendere; *pendre avec une hart.* (A. 1358.)

EXHEREDARI.—Extra familiam quæ naturalis est hæres, exire; *sortir de la famille pour aller à des étrangers* (en parlant d'un bien). *Exheredari* se, bona sua dissipare ac disperdere; *dévorer, dissiper sa fortune.*

EXHEREDATIO. — Bonorum spoliatio, dissipatio, jactura; *ruine.* (A. 1386.)

EXHEREDITATIO. — Ead. notione.

EXHIBERE. — Præbere alimenta et ad vitam necessaria apud jurisconsultos. — « Quoniam thermæ publicæ in eodem loco populum *exhibebant.* » (*A. SS.*) Id est occasione thermarum ibi erat populi multitudo.

EXHIBITIO. — Præbitio, præstatio, tributum; *redevance, taxe.* « Cunctasque *exhibitiones* quæ hactenus... redhibitæ sunt. » (*Ch. And. ep. Laud.*) — Pro adj. *exhibitus.* (A. 1350.)

EXHIBITOR. — Qui exhibet, litterarum seu instrumenti lator; *celui qui présente, qui exhibe des pièces.* (A. 1340.)

EXHIGERE. — Pro *exigere*, passim in chartis.

EXHIMITUM. — Pro Examitum, q. *Vid.*

EXHITA. — Exitus obviam alicui; *action de sortir pour aller à la rencontre de quelqu'un.* (A. 1380.)

EXHOMINARE. — Hominem exuere.

Humanos hominis exuit usus,
Non humanus homo. Degener ergo
Bruti degeneres induit artus.
Et sic *exhominans* exhominandus.
(Al. de Ins.)

EXHOMOLOGISTA. — Confessarius, seu administer sacræ pœnitentiæ, ab ἐξομολογεῖν, *confiteri.* (Joh. de Rip.)

EXHONORARE. — Probrum, infamiam inferre, labem aspergere; *déshonorer.* (S. Aug.) — Aliquem honore seu feudo spoliare; *dépouiller quelqu'un de son fief, déposséder.* (Rath.)

EXHOSPITARE. — Corpora de tumulis suis extrahere et alio transferri; *exhumer les morts pour les enterrer ailleurs.* (Sug.)

EXHUMARE. — Cadaver ex humo effodere; *exhumer.*

EXHUMATIO. — Effossio; *fouille, exhumation* (en parlant d'un cadavre).

EXHUMERATUS. —*Exhumeratus pannus*, vox artis pannificæ : ol. *drap espaulé:* « *C'est assavoir duquel la chaene ne soit aussi bonne ou meilleur comme les lisières.* » (A. 1403.)

EXICIUS. — Exsul, extorris; *exilé, banni, proscrit*; ol. *eschius.*

EXIDONEARE. — Idoneum reddere, purgare; *justifier; Vid.* Idoneare.

EXIENS. — Moribundus; *sur le point de mourir, qui va mourir* : « Domine Yvo, veniatis pro Deo ad audiendum confessionem cujusdam infirmi *exeuntis* in domo quadam. » (*A. SS.*)

EXIGENDA. — Vox fori Anglici : ita autem dicitur conditio ejus qui quinquies in comitatu aperto exactus, aut vocatus ad comparendum non venit, ideoque exlex propter contumaciam proclamari potest.

EXIGENTIA. — Prout res postulant, exiguntque; *exigence :* « Pro temporis *exigentia* sermonem facere. » (Barth.) — Tributum, exactio; *redevance, taxe.* (Rog. de Hov.) — Debitum quod exigitur : « Nisi Tancredus. . pacem celerius cum ipso fecerit de omnibus *exigentiis* quas ab ea exigebat. » (Bromp.)— Necessaria, quæ quis habita suæ conditionis ratione, exigere potest : « Habebit capellanus... prosuis *exigentiis* x libras... monetæ. » (A. 1232.)

EXIGERE. — Exire; *sortir, s'en aller.* (A. 1334.) — Pro *eligere.* (A. 1222.) — *Exigere se*, rem possessam dimittere, cedere; *céder, abandonner la possession d'une chose, déguerpir.* (A. 782.)

EXIGUUS. — Pro *humilis*, titulus honorarius cujusdam episcopi : « Remegarius sanctæ Valentinensis Ecclesiæ *exiguus* episcopus. » (A. 910.)

EXILIARE. — In exilium agere; *exiler, bannir.* — Distruere, dissipare; *dévorer, dissiper; Vid.* Exilium.

EXILIARIUS. — Qui mittit in exsilium; *celui qui exile.* (*Vet. Gl.*)

EXILIATIO. — Exsilium; *exil, bannissement.* (A. 1018.)

EXILIUM. — Dissipatio, destructio; *destruction, ruine, dissipation.* — Peregrinatio, iter in longinqua; *grand voyage, pèlerinage.* (*A. SS.*)

EXIMENTUM. — Fructus et proventus prædii, ut Exitus. (A. 1165.)

EXIMERE. — Interimere, occidere; *tuer, faire périr*; ol. *essimer.*

EXIMIETAS. — Excellentia, eminentia; titulus honorarius et compellatorius, qui occurrit non semel ap. S. Augustinum.

EXIMII.—Optimates; *les grands.* (Radb.)

EXIMINA. — Pro Hemina. (A. 1362.)

EXIMIUM. — Pro Exenium. (*St. Arel.*)

EXIMMUTUARE. — Pauperem facere ; *faire pauvre, appauvrier.*

EXINANIRE. —In nihilum redigere; *anéantir, reduire à néant.* (Barth., *Gl.*)

EXINANITAS. — Exinanitio; *action de vider, épuisement.*

EXINANITUS.—Qui deliquium animi patitur; *évanoui.* (A. 1350.)

EXINHONORARE.—Probro afficere; *couvrir de honte, déshonorer.* (*Script. Fr.*)

EXINTEGRO. — Plene, integre; *complètement, sans altération.* (A. 1327.)

EXINTERARE. — Intestina eruere; *enlever les entrailles, vider* (*en parlant d'une volaille*).

EXIPERE. — Pro *excipere.*

EXIRE. — Offerre, licere; *offrir un prix pour, miser.* (A. 1371.) — *Exire de aliquo crimine*, eo absolvi; *être absous d'une accusation.* (*Lex Sal.*) *Exire de conventione*, pactum perfringere; *violer une convention.* (A. 1199.) *Exire hominem*, decedere, mori; *mourir.* (A. 1152.) *Exire se*, excedere; *s'en aller, se retirer.* (A. 1374.)

EXIRETANUS. — « Quosdam eloquentes et audaces apostatas... quos Italici *exiretanos* appellant, ad prædicandas indulgentias misit. » (*Conc. Const.*)

EXISTENTIALITAS. — Vis existendi, qua quid existit; *force vitale.* (Mar. Vic.)

EXITA. — Præstationis genus, exitus; *droit de sortie.* (A. 1366.) — Exitus; *sortie.* (A. 1124.) — Licitatio, auctio; *offre, mise, enchère.* (A. 1357.)

EXITIABILITER. — Damnose, perdite, cum exitio; *d'une manière funeste.* (S. Aug.)

EXITICIUS.—Ut Exicius.

EXITIRE.—Periclitari; *être en danger.*

EXITIUM. — Ut Exitus : « Aquis aquarumve decursibus, *exitia* et regressia earum. » (*Ann. Ben.*)

EXITOR. — Licitator; *enchérisseur.* (A. 1376.)

EXITURA.—Quod pro evehendis mercibus ex aliquo loco solvitur; *droit de sortie.* (A. 1092.)

EXITUS.—Reditus annui, vel alia terrarum commoda quæ exeunt et proveniunt ex re aliqua, ut fructus terræ et exitus tenementi; *revenus, rentes, produits des terres*; ol. *issues.* — Cessio; *cession, abandon. Exitum facere*, pro *exuere*, devestiri, quasi *exire ex re aliqua*, rem dimittere.—Filii, liberi, qui de aliquo exeunt; *enfants, descendants.*— In rationibus, expensum; *dépense*: « Pecuniæ de... introitu et *exitu*; » hoc est de accepto et expenso; *recette et dépense.*—Vectigal pro evehendis mercibus ex aliquo loco; *droit de sortie*; ol. *droit d'issue.* (A. 1137.)—Actus, factum; *acte, action* : « Erat homo insanus... et faciebat *exitum* furiosi. » (A. 1376.) — Pro *exercitus*, expeditio militaris; *expédition militaire, campagne:* « Si communia debent *exitum* facere. » (A. 1204.) *Exitus fori*, de eo dicitur, ut videtur, qui deserit forum seu jurisdictionem legitimi domini, ut *exeat* seu transeat in alienam. *Exitus mensis*, posterior pars mensis; *Vid.* Introitus. *Exitus villæ*, quod majori et juratis alicujus villæ solvere debebat burgensis, qui in aliam migrabat villam seu urbem oppidumve; *taxe que l'on payait aux magistrats municipaux au lieu de son domicile, quand on changeait de résidence.* (*Ordin. reg. Franc.*)

EXIUS.—Reditus, vectigal pro evehendis mercibus, ut Exitus.

EXLEGALITAS.— « Tunc truncas manus portantes in signum damnationis et *exlegalitatis* suæ, » hoc est, si bene interpretor, factorum contra legem, facinorum et malefactorum. *Calumniari de exlegalitatis*, dicitur is qui postulatur, vel accusatur tanquam *exlex.* (*Leg. Edw. Conf.*)

EXLEGARE.—Exlegem facere, beneficio legis exuere; *mettre hors la loi, dépouiller des droits civils.* (Mat. Westm.)

EXLEX.—Alterius legis seu religionis, qui extra legem est : *qui n'est pas de la même religion, de la même loi, étranger.*—Qui beneficio legis privatur, adeo ut lege agere non valeat; *celui qui n'a pas la jouissance des droits que la loi accorde à tous, mort civilement.*—Factum contra legem, injuria, maleficium, delictum; *chose faite contrairement aux lois, crime, délit.*

EXMELLARE .— Scalpellum vel lanceola qu bus inciditur cutis; *scapel ou lancette de chirurgien.*

EXMEMBRARE.—Mutilare; *estropier, mutiler.* (Rat. Ver.)

EXMERARE. — *Exmerare argentum* merum seu purum reddere vel purgare; *affiner l'argent.*

EXMESARE.—Metas ponere; *planter des bornes.* (A. 1475.)

EXMINA.—Pro Hemina.

EXMINUTUARE.—Pauperem facere; *appauvrir.* (Isid.)

EXNAMMIARE. — *Namium* seu pignus auferre; *Vid.* Namiare.

EXOBLIGARE.—Ab obligatione liberare. (Mur.)

EXOCATACOELI. — Gr. ἐξοκατάκοιλοι, præcipui patriarchæ Constantinopolitani officiales et consiliarii, qui in publicis cœtibus episcopos præcedebant. Sex enumerat Hoffmannus post Macros fratres in Hierolexico : Magnum Œconomum, Magnum Sacellarium, Magnum Scenophylacem, Magnum Carthopylacem, Præpositum parvo sacello et Protecdicum.

EXOCCUPARE. — Occupationibus liberare; *débarrasser du travail, désoccuper.* — De possessione dejicere, occupantem et possessorem expellere; *déposséder.*

EXOCEREARE. — Pro Exocreare. (*Vet. Gl.*)

EXOCHAS.—Tuberculum in ano genitum; *hémorrhoïde.* (S. Aug.)

EXOCIONITÆ.—Ariani, sic dicti, quod

Constantinopoli in loco *exocionio* dicto conventus suos agerent. (Anast.)

EXOCULARE. — Oculos avellere, excæcare; *crever les yeux, aveugler.*. (W. Brit.)— Oculis seu conspectui subducere, abscondere; *dérober à la vue, cacher.* (*A. SS.*)

EXODIARIUS. — Præcentor, qui cantum incipit ante alios. (*Vet. Gl.*)

EXODIUM.—Initium cantilenæ. (Isid.)— Exitum, mors; *fin, terme, mort.* (S. Hier.)

EXOIMNA.— Ut Essonia.

EXOLERARE.—Olera auferre; *Vid.* Olerare.

EXOLUTIM. — Quasi exsoluto timore, secure; *avec assurance.* (Lup. Fer.)

EXOMIUM. — Gr. ἐξωμίς, substricta ac brevis tunica, circa humerum desinens.

EXOMNIARE.—Pro *exsomniare.*

EXOMOLOGESIS. — Ἐξομολόγησις peccatorum confessio; *confession, aveu de ses péchés.* (Tert.)—Litania publica. (A. 813.)

EXONIA.—Ut Exoina.

EXONIARE.—Excusare, ut Essoniare.

EXONIATOR.—Ut Essoniator.

EXONIUM.— Ut Exoina.

EXOPERARI. — Absolvere, perncere. (*Vet. Gl.*)

EXORATIO.—*Exorationum epistolæ*, quibus aliquid exoratur; *lettres de demande, pétitions, placets.* (A. 1001.)

EXORBARE.—Excæcare; *priver de la vue.* (*Ep. Leo. III PP.*)

EXORBITA.—Via latior, ut Carreria.

EXORBITANTIA.—*Exorbitantia motuum*, violentissimus motus et maxime impetuosus; *mouvement très-violent.* (River.)

EXORBITARE.— Ab eo quod rectum est recedere, vel ab usu recepto et consueto jure deviare, quo sensu sæpissime occurrit apud jurisconsultos; *s'écarter du droit chemin, dévier de la ligne tracée, du droit reçu, des usages ordinaires.*—De possessione dejicere, possessorem expellere; *déposséder.*

EXORBITATIO.—Effrenatio, immoderatio; *déréglement, licence, immodération.* (A. 1400.) Actio exorbitandi; *déviation, action de sortir de la voie.* (Tert.)

EXORBITATOR.—Qui *exorbitat* aut exorbitare facit; *celui qui transgresse ou qui fait transgresser.* (Tert.)

EXORCHIA.—Idem q. Exorquia.

EXORCHUS.—Forte idem est q. sine hærede: *Vid.* Exorquia. (*Usat. Barc.*)

EXORCIDIARE.—Pro Exorcizare.

EXORCISMA.—Incantatio; *enchantement, incantation.* (*Cons. Sic.*)

EXORCISMUS.—Sermo increpationis contra spiritum immundum in energumenis sive catechumenis factus, per quem ab illis diaboli nequissima virtus et inveterata malitia vel excursio violenta fugatur; *exorcisme, conjuration de l'esprit malin.* — Usurpatur etiam in rebus inanimatis, quæ scilicet benedicuntur cum admiratione, qua ab iis repelluntur dæmones: ita *exorcismum florum, olei, chrismalis olei, olei catechumenorum*, etc., habet Ordo Romanus: et aqua *exorcizata* quibusdam dicitur, quæ vulgo *benedicta.*

EXORCISTA.—Adjurans; *exorciste. Exorcistæ* tertium ordinis ecclesiastici gradum constituunt, qui « Cum ordinantur, accipiunt de manu episcopi libellum in quo scripti sunt *exorcismi*, accipientes potestatem manus imponendi super energumenos, sive baptizatos, sive catechumenos, » ut est in concilio Carthaginiensi IV.

EXORCIZARE.— Apud scriptores ecclesiasticos, per divina adjurando vim inimicam expellere; *exorciser, chasser le malin esprit.*

EXORDIA.— (Fem. gen.) Judicium. (A. 782.)

EXORDARIUS. — Qui incipit, vel exordium facit. (Ugut.)

EXORDINARE.—Turbare, extra ordinem ponere; *déranger, mettre en désordre; Vid.* Ordo.

EXORDINATIO.—Perturbatio; *désorare.* (*S. Bened. Regul.*)

EXORDINATOR. — Qui sacris ordinibus alium privat. (*Script. rer. Fr.*)

EXORDITUS.— Pro *exorsus*: « Primores igitur *exorditi* precibus inflabant. » (*A. SS.*)

EXORIA. — Exordium; *commencement, naissance*; ol. *exorie.* (*Vet. Gl.*)

EXORMIS.—Immanis, insipiens. (Pap.)

EXORNAMENTUM. — Ut *ornamentum*: « *Exornamenta* templorum. » (Ach., *Spic.*)

EXORNARE.—Nudare ornatu. (Anast.)

EXORQUIA.—Bona defuncti, cujus nullus est hæres legitimus, proximus et directus, nullus filius, nulla progenies directa; *biens provenant d'une personne qui n'a pas d'héritier légitime.*

EXOSSARE.—Ossa auferre vel extrahere, debilitare, vel infirmare; *désosser, affaiblir.* (*Vet. Gl.*)

EXOSSATUS.—*Exossatus ager*, sine ossibus, id est lapidibus; *champ dont on a enlevé les pierres.* (*Ann. Ben.*)

EXOTICUS.— Odibilis. (*Vet. Gl.*)

EXOUAR.—Dos; *dot.* (A. 1206.)

EXOUCONTII. — Arii sectatores sic dicti, quod docerent Filium Dei ἐξ οὐκ ὄντων, id est ex nullis substantiis factum esse.

EXPAALTARE.—Ut infra Expeditare.

EXPACTIO.— Ut *pactio.* (A. 1337.)

EXPALLUM. — F. mensuræ genus. (A. 1076.)

EXPALMARE.—Bitumine, sevo, etc., navem illinire; *goudronner un navire*; ol. *espalmer.* (A. 1388.)—Palma manus cædere, percutere, depellere; *frapper avec la main, souffleter, chasser en frappant.* (S. Aug.) *Expalmare* dicuntur sacerdotes, cum peracta communione digitos abluunt, ut fit in sacris liturgiis: « Nullus sacerdos audeat bis in die celebrare, excepta die Nativitatis Domini et S. die Paschæ... hoc tamen addito, quod si sacerdos perfuderit in prima Missa, hoc est *expalmaverit*, quod ille non præsumat celebrare. » (*St. Eccl. Aurel.*) Id est, si digitos abluerit, et ablutionem sumpserit, non præsumat secundo celebrare ob infractum jejunium. « Pelvis ad usum *expalmationis* » legitur in veteri Necrologio Ecclesiæ Cornut.; ubi *expalmatio* forte significat hanc manuum lotionem quæ sumpta digitorum ablutione

fieri solet ab episcopis sacra peragentibus.

EXPALMITARE. — In *palmitem* excrescere: « Si quis per alienam messem jam *expalmitantem* sine via transierit. » (*Lex Sal.*)

EXPANCIARE. — *Panciam* seu intestina animalium evacuare; *vider, extraire les intestins des animaux.* (*St. Taur.*)

EXPANDIOSUS. — « Grave valde apud se reputans illud monasterium, quippe quod jam tumultuosum et *expandiosum* per patriam erat (*A. SS. Ben.*), » id est cujus fama longe expandebatur.

EXPANSALE. — « Acuteus, est etiam *expansale* in quo expanditur pannus, vel cutis ad faciendum pergamenum. (J. de J.)

EXPAPILLARE. — Nudare, exerere ad *papillam* usque. » (Gerard.)

EXPARATA. — Ut Exparta

EXPARES. — F. nuntii quos *exprès* Gallice dicunt. (S. VIII.)

EXPARTA. — Partu vacua; *qui a mis bas.* (Isid.)

EXPARTATIO. — Discessus; *départ.* (A. 1150.)

EXPARTIA. — Aliena. (*Vet. Gl.*)

EXPATRARE. — Perpetrare, exhæredare. (*Vet. Gl.*)

EXPATRIARE. — A patria recedere; *expatrier, bannir.* (A. 1301.)

EXPATULARI. — Humerum frangere; *briser l'épaule*; ol. *despauler.* (*Vet. Gl.*)

EXPAVEYUS. — Alienigena, extraneus; *étranger, aubain.*

EXPECIFICATIO. — Specialis declaratio, expressa rei designatio; *spécification, indication précise d'une chose.* (A. 1278.)

EXPECTABILIS. — Eximius, illustris; *renommé, illustre, excellent.* (Prud.)

EXPECTANTIA. — Pro Expectatio.

EXPECTARE. — Pro *spectare*: « Hæc historia *expectat* vos, et ostendit quid debeatis facere. »

EXPECTATIO.—Contemplatio. (*Ch. Brit.*) *Expectatio Beatæ Mariæ*, dies sexta decima mensis Decembris; *le 16 décembre.*

EXPECTORATUS. — Dicitur de veste a superiori parte plus æquo aperta; *qui est trop découvert, décolleté.* (*St. syn. Carn.*)

EXPECULIATI. — Servi peculio privati. (Amal.)

EXPEDENDUS. — Pro *expetendus.*

EXPEDIBILE. — Quod expedit, aptum: « Nobis et *expedibile* visum est, » etc. (*Conc. Tolet.* IX.)

EXPEDICATUS. — Cui pedes fuerunt amputati; *à qui on a coupé les pieds.* (Ap. Lud.)

EXPEDICULARE SE. — Pediculos eximere. (*Cons. Regul. Canon. Plenipend.*)

EXPEDIENTIA. — Res expediens. (Lud.)

EXPEDIMENTUM.—Impedimentum, sarcinæ; *bagages.* (A. 1167.)

EXPEDIOSE. — Expedite, prompte, compendiose; *promptement, en abrégé.* (*Vit. S. Aicard.*)

EXPEDIRE. — Dominum seu dominium alicujus dimittere, homagio domini renuntiare. (Vital.) — Mittere, legare; *expédier, envoyer* — Destinare, proponere, accingere; *apprêter, préparer, disposer.* (A. 1292.)

EXPEDITAMENTUM. — Vectigal, tributum, quo soluto quis *expeditus* dicitur. (A. 1292.)

EXPEDITARE CANEM. — Vox forestariis familiaris, canum pedes quodammodo mutilare; *énerver un chien en lui coupant la pelotte ou quelques doigts pour l'empêcher de chasser et de lancer les bêtes fauves.*

EXPEDITIO. — Obligatio eundi in exercitum domini; *obligation imposée aux vassaux de suivre leur seigneur à la guerre.* — Renuntiatio; *renonciation, action de renoncer.* (Vit.) — Agendi celeritas, diligentia; *diligence, action d'être expéditif.* (A. 1360.) — Distributio; *répartition, distribution.* (A. 1362.) — Solutio, pecuniæ, rei alicujus commodo applicandæ, numeratio, traditio; *payement, livraison de fonds.* (A. 1367.) *Expeditio causarum*, promulgatio decursus causarum ex judicis ordine; *promulgation des rôles judiciaires.* (A. 1363.)

EXPEDITIONALIS SERVI. — Quibus in *expeditionibus* uti solebant domini; *serfs que les maîtres faisaient suivre à la guerre.* (*Lex Burg.*)

EXPEDITIONALITER. — Armata manu, cum exercitu: *à main armée, avec des forces.* (*Script. rer. Fr.*)

EXPEDITORIUS. — *Expeditoriæ res*, arma bellica quibus quis in *expeditionibus* bellicis utitur. (*Spec. Sax.*)

EXPEGATORIUM. — Retis species, qua capiuntur perdices, coturnices, phasiani, etc.; *sorte de filet d'oiseleur.*

EXPELARE. — Pilos radere, avellere; *dépiler.*

EXPELLERE. — Compellere; *forcer à.* (A. 1264.)

EXPELLEUTA.— Qui canonem publicum canonicariis solvere ultro renuentes compellebat; *percepteur, collecteur.*

EXPENDIBILIS. — Forte legitimi ponderis, ab *expendere*, ponderare; rectius, qui in usu est, qui *expendi* possit. (*Chr. Fars.*)

EXPENDITIO. — Expensæ; *dépenses.* (*A. SS.*)

EXPENDITOR. — Qui expendit seu exsolvit; *celui qui paye, payeur.* (A. 1325.) — Dispensator, œconomus; *économe, trésorier, intendant.* (*A. SS.*)

EXPENDITUS. — Expensus, exsolutus; *payé, acquitté.* (A. 1333.)

EXPENDIUM. — Pro *dispendium.* (A. 1152.) — Expensæ, sumptus; *dépense.* (Mur.)

EXPENSARE. — Expendere; *dépenser.* (Scæv.)

EXPENSATICUS. — Liberalis, qui largas expensas facit; *généreux, qui dépense largement.* (Lamb. Ard.)

EXPENSERE.—Expensas, sumptus facere; *dépenser.* (Lob., *H. Brit.*)

EXPERDENS. — Λῃστής, fur. (*Vet. Gl.*)

EXPERGENCIUS. — Vigilantius, diligentius. (Felib., *H. S. D.*)

EXPERGESCERE.—Expergefacere, excitare; *éveiller.* (Arn.)

EXPERIMENTALITER.—Experiendo, experimento; *par expérience.* (*A. SS.*)

EXPERIMENTARE. — Pro *experiri.*

EXPERIMENTATOR. — Circumforaneus pnarmacopola; *opérateur;* ol. *esprouveur.* (A. 1410.)

EXPERIMENTATUS.—Expertus • *expérimenté.*

EXPERIRE.—Pro *experiri.*

EXPERITUS.—Non peritus, vel valde doctus. (Pap.)

EXPERNARE.—Spernere; *dédaigner, mépriser.* (A. 1174.)

EXPERTUM. — Experimentum; *expérience.* (Rym.)

EXPERTUS.—Alienus, extraneus; *étranger.* (Pap.)

EXPETERE.— Obtinere, recuperare; *obtenir, recouvrer.* (A. 872.)

EXPIARE. — Speculari; *chercher de tous côtés, fureter;* ol. *espier. Expiare sepulcrum*, vox paganicæ religionis, purificare, benedicere. (*Cærem. S. M. Crass.*)

EXPIARIUM. — Linteus quo manus terguntur; *essuie-main.* (*Vet. Gl.*)

EXPIGNORARE.—Rem appositam pignori liberare; *dégager une chose hypothéquée, lever l'hypothèque.* (Mur.)

EXPILARE. — Occultare, exterminare, vel elapidare. (*Vet. Gl.*)

EXPILATUS. — Pilis orbatus; *Vid.* Expelare. (*A. SS.*)

EXPIOTUS. — Pilum, hastile, spiculum; *épieu.* (A. 1382.)

EXPLACITARE — Ex placito, seu lite evadere; *Vid.* Placitare.

EXPLANARE. — Eruncare, silvam interlucare; *éclaircir un bois, l'arracher pour mettre le sol en culture.* (A. 1143.)

EXPLANATIO.— Finis; *fin.* (Guid. Fars.) — Ager exaratus, proscissus; *terre défrichée, travaillée.* (A. 1190.)

EXPLANTARE. — Eradicare; *déraciner.* (Pet. Bl.)

EXPLECHA. — Terræ reditus, ut Expletum.—Ead. etiam notione ac Esplencha.

EXPLECHARE. — Uti re aliqua: « Depascendi seu aliter *explechandi* sua animalia. » (A. 1303.)

EXPLECHIA.— Reditus, proventus terræ, ut Expletum.

EXPLECIA.— Ead. notione.

EXPLECTA.—Jurisdictio, supellex quævis; ut Expletum.

EXPLECTABILIS. — Ut Expletabilis.

EXPLECTAMENTUM. — Facultas utendi re aliqua, ipseque usus; *droit de jouissance sur une chose, jouissance.* (A. 1299.)

EXPLECTARE. — Ut Expletare.

EXPLECTATIO.— Ut Expletatio.

EXPLECTIVUS. — Dici videtur de silva, cujus arbores exciduntur. (A. 1247.)

EXPLECTUM. — Ut Expletum.

EXPLEGITOR.—Forte qui *explegia* percipit, nisi quis malit *exploratorem* intelligi: « Quidam malivoli... nos *explegitorem* reputant, dicentes quod nichil in Marchia, quod vobis non revelamus. (Rym.)

EXPLEGIUM. — Reditus terræ, ut Expletum.

EXPLEMENTUM.—Ead. notione.

EXPLETA. — Jus pastus, venationis, piscationis et lignationis; *droit de pâturage, de chasse, de pêche et de chauffage, et spécialement le droit de conduire les troupeaux dans les prairies après que l'herbe est coupée.* (A. 1301.)—Reditus, proventus terræ, prædii; *revenu, produit d'une terre, d'une métairie;* ol. *exploit.* (Pass.) — Instrumentum; *outil, instrument.* (A. 1252.)

EXPLETABILIS. — Obnoxius *expletationi*, qui *expletatione* personæ et bonorum cogi potest ad solvenda domino debita servitiaque exhibenda; *Vid.* Expletatio. (A. 1320.)

EXPLETAMENTUM. — Reditus terræ, ut Expleta. (A. 1317.)

EXPLETARE. — Quemlibet jurisdictionis actum exercere, apparitoris munus obire; *mettre à exécution quelque mandement de justice;* ol. *exploicter.* — In fiscum redigere; *saisir, mettre en la main du roi ou du seigneur;* ol. *exploicter.*—*Expleta* seu reditus terræ vel prædii percipere, quod maxime dicitur de dominis feudalibus, qui ex vassallorum prædiis fructus colligunt et faciunt suos; *percevoir les revenus d'une terre, la faire valoir, l'exploiter.* — Silvas vel arbores succidere; *exploiter un bois,* — Frui, uti; *jouir, avoir la jouissance.*

EXPLETATIO. — *Expletatio bonorum*, in ea manus injectio, eorum oblatio; *saisie, exécution;* ol. *exploit.* (Rym.) *Expletatio jurisdictionis*, exercitium vel actus jurisdictionis; *exercice du droit de justice, ou acte de justice.* (A. 1306.) *Expletatio personarum*, manus injectio in personas; *arrestation.* (A. 1329)

EXPLETATOR.— Qui *expleta* seu reditus percipit; *celui qui perçoit les revenus d'une terre*

EXPLETIO. — Reditus terræ, ut Expleta.

EXPLETIUM. —Ead. notione.

EXPLETIVUS. — Ead. notione.

EXPLETOR. — Qui debet *expletum; celui qui doit l'exploit pour la moisson; Vid.* Expletum.

EXPLETUM. — Actus quivis juridicus, quem qui habet jurisdictionem exercet per se vel per ministros suos, imo emolumentum inde proveniens; *acte judiciaire et profit qu'il rapporte;* ol. *exploit.* (Pass.) — Denuntiatio, vadimonium et quævis actio in litigiis; *assignation, promesse de comparaître en justice, action litigieuse.* (A. 1446.)— Manus injectio, ablatio pignorum; *saisie, exécution.* (A. 1250.) — Proventus terræ, prædii; *revenu d'une terre;* ol. *exploit.* — Prædium seu dominium cujus fructus percipit dominus; *domaine particulier cultivé pour le propre compte du seigneur.* (A. 1199.) — Opera domino debita tempore messis; *espèce de corvée due au seigneur au temps de la moisson;* ol. *exploict.*—Corbis species ad colligendos fructus; *sorte de panier ou de corbeille.* (A. 1292.) — Exemplum, descriptio; *copie.* (A. 1476.) — Instrumentum, id omne quo rei alicui perficiendæ utimur; *outil, instrument quelconque.* (A. 1281.) *Expletum belli*, bellicum facinus, incursio;

exploit de guerre, attaque, invasion. (Ach., *Spic.*)

EXPLETURA. — Proventus, reditus, ut Expletum.

EXPLETUS. — Immunis, exemptus; *exempt de, franc de.* (A. 1171.)

EXPLETARE. — Distrahere, exigere; *débiter.* (A. 1363.)

EXPLEYTUS. — Proventus, ut Expletum.

EXPLICARE.—*Locum explicare*, jurisdictionem omnem in eo exercere. « Idem episcopus per gentes suas poterat condemnare, vel facere absolvi per sententiam secundum quod si videtur, et tenere et *explicare locum* tanquam verus dominus. » (A. 1297. *G. Chr.*) — Eruncare, colere, laborare; *défricher, cultiver, faire produire.* (A. 1137.)

EXPLICIA. — Idem q. Explecia.

EXPLICIO. — « Anno centesimo post *explicionem* numeri S. Victoris episcopi ciclum recapitulantem. » (*Vet. insc.*) Hoc est post finem seu post absolutam primam periodum cycli Victoriani.

EXPLICIT. — Finitur, absolvitur, cui opponitur *incipit;* voces frequentes in MSS., verbi gratia: « *Explicit* Plinii Historiarum mundi liber primus, *incipit* secundus. »

EXPLICIUM. — Redditus, ut Expletus. (Kenn.)

EXPLICTA. — Ead. notione. (A. 1096.)

EXPLOITAMENTUM.—Ead. notione. (A. 1281.)

EXPLUERE.—Effundere; *répandre, verser.* (*Vet. Inst.*)

EXPOENITENTES. — Qui publicam egerunt pœnitentiam; *ceux qui ont fait une pénitence publique.*

EXPOGNA. — « Burgenses... debent coquere quartallum bladi pro 5 denariis Viennensibus sine *expogna* et sine aliqua re vel mercede. » (A. 1287.) In Dumbis et Bressia rustici hodie *expoigne* vocant exiguum panem rotundum ex frumento et butyro confectum.

EXPOLIUM.—Spoliatio; *action de piller, pillage.* (Pap.)

EXPOMPARE. — Vituperari, detestari. (J. de J.)

EXPONDERE. — Pro *spondere.*

EXPONDERIUS. — Limitaneus; *limitrophe, voisin.* (*H. Dalph.*)

EXPONENCIA.—Expositio, promulgatio. (A. 1318.)

EXPONERE.— Deponere; *deposer, mettre de côté:* « Exponere episcopos. » (S. Hier.)— Impendere; *dépenser.* (*Necr. Eccl. Par.*)— Expellere, ablegare; *chasser, éloigner.* (A. 1141.) « *Exponere* hominem ad occidendum, » aliquem adsciscere ut alium occidat. (*Lex. Fris.*)

EXPONTANEUS. — Pro *spontaneus.*

EXPONTONUS.—Hasta minor; *esponton.*

EXPORTELLUM.—Parva porta exterior; *petite porte extérieure.* (*A. SS.*)

EXPOSITE. — Explicate; *distinctement, clairement.*

EXPOSITIO.—Cautio, obligatio. (A. 1235.) *Expositiones sensuales* apud Julian. Antec. dicuntur *exemplaria publici census* in veteribus scholiis ejusdem Juliani, ἐκθέσεις, apud Justinianum.

EXPOSITUM.—Expositio, commentarius. (A. 915.)

EXPOST.—Postea, exinde. (A. 1331.)

EXPREHENDERE.—Pro *reprehendere*, reprimere. (A. 1207.)

EXPRENSA CHARTA. — Idem quod *expressa*, seu quod chartam exprimit. (*Chart. Masticon.*)

EXPRESSARE. — Exprimere: « Villis et earum pertinentiis superius *expressatis* et assignatis. » (A. 1207.)

EXPRESSIM. — Expresse, distincte. (A. 1203.)

EXPRESSIO. — Clausula in instrumentis *expressa.* (A. 1338.)

EXPRESSITAS. — Diligentia, celeritas; *diligence, promptitude.* (Mur.)

EXPRETUS. — Pro *spretus.* (Rym.)

EXPRIMARIO. — Qui *primarii* munus obiit; *Vid.* Primarius. (Val., *Nov.*)

EXPRIMATIO. — Ἔκφρασις, expressio, elocutio. (*Vet. Gl.*)

EXPRIMENTALITER. — Experimento; *par expérience.*

EXPROBRARE. —Probare, demonstrare; *prouver, démontrer.* (Ach., *Spic.*)

EXPROBRARE. — Examinare ad probandum vel reprobandum. (*Ibid.*)

EXPROMISSUM. — « Si quis ingenuum aut ingenuam, *expromissum* cujus fuit in terra, miserit, 40 solidis sit culpabilis. » (*Cap. Bal.*)

EXPROMPTARE. — Expromere. (Fulg.)

EXPROPRIARE.— Quod alicui proprium est auferre, spoliare; *enlever, voler.* (*A. SS.*)

EXPUDORATUS. — Absque pudore; *qui est sans pudeur, sans retenue, effronté.* (*Vet. Gl.*)

EXPUGNALIS. — Ad expugnandum seu oppugnandum aptus; *qui est bon pour l'attaque et la défense.* (Rym.)

EXPULPARE.— Ἐκσαρκίζειν, carnem exscindere. (*Vet. Gl.*)

EXPULVERARE. — Pulverem excutere; *secouer la poussière; Vid.* Pulveratus. (Mart., *Ampl. Col.*)

EXQUAMIARE. — Permutare, ut Excambiare.

EXQUILLA.—Tintinnabulum, campanula; *clochette;* ol. *esquille.*

EXQUISITUM. — « Dono ad ipsam casam Dei... vinea una usque in *exquisitum*... totum et ab integrum dono ad ipsam casam Dei usque in *exquisitum.* » (A. 950.) Id est, absolute, omnimode.

EXQUISITUS. — Quod quis qualibet ratione, præterquam emptione, acquirit, quo ab *inexquisito*, pecunia scilicet empto, distingui videtur. « Hæc omnia infra scripta, tam *exquisita* quam *inexquisita*, prælibato episcopo... vendo. » (S. x.)

EXREFECTUS. — Impransus, qui prandium incœptum dimittit, interrumpit: « Benedictionem nullus causa prandii negligit, si cum ministris tempore quo Nona canitur, reficit; nam *exrefectus* eam accipit, iterum-

que ad refectionem redit. » (S. Will., *Cons. Hirs.*)

EXSARTARE.—Pro EXARTARE. (A. 1233.)

EXSARTUM.—Ut EXARTUS.

EXSAVARE.—Ut ESSAVARE.

EXSCARITUS.—Ut SCARITUS.

EXSCELERATUS. — Pro SCELERATUS. (*A. SS.*)

EXSCHAPIUM.—Ut ESCAPIUM.

EXSCUDIS. — Instrumentum quo pulvis excutitur. (*Vet. Gl.*)

EXSCUTUM.—Scutum ; *écu.*

EXSECRATIO. —Pro *excreatio.*

EXSEQUITIO.—Pro *exsecutio.* (Rym.)

EXSIGILLARE. — Sigillum dissolvere ; *rompre le sceau, décacheter.* (A. 1328.)

EXSILIARE.—In exsilium agere ; *bannir, proscrire.* (*A. SS. Ben.*)

EXSIM.— Extemplo, statim. (*Vet. Gl.*)

EXSISSA.—Pro ASSISA, tributum in publicis *assisis* ex optimatum et populorum consensu impositum. (A. 1490.)

EXSOLARE. — Extra solum suum habitare. (*Vet. Gl.*)

EXSOLUTE. — Absolute, indubitanter. (*Vet. Inst.*)

EXSPALTUM.—Idem q. EXPALLUM.

EXPATHARIUS.—Ut SPATHARIUS, custos corporis imperatoris ; *garde du corps des empereurs d'Orient.*

EXSPECTARE.—Pro SPECTARE. (A. 1389.)

EXSPINARE.—Spinas auferre vel extrahere. (J. de J.)

EXSPINIS.—Extra spinas vel sine spinis. (Id.)

EXSPOLIARE. — *Exspoliare vitem*, ejus adminicula et pedamenta auferre; *ôter les échalas d'une vigne.*

EXSPOLIUM.—*Vid.* SPOLIUM et EXPOLIUM.

EXSTIMAMENTUM—Æstimatio ; *estimation.* (Mur.)

EXSTOLIUM.—Classis, idem q. STOLIUM : « Faciebat armare in Messana suum *exstolium* galearum grossarum .» (Mart., *Anecd.*)

EXSTROMENTUM. — Pro *instrumentum.* (A. 691.)

EXSTRUSCARE. — Evellere ; *arracher.* (Mart., *Anecd.*)

EXSUCHIUM. — Scaccorum ludus ; *jeu d'échecs.* (A. 1359.)

EXSUFFLANTISSIMUS. — « Domino non dulcissimo sed amarissimo et *exsufflantissimo* jocali meo illa, » etc. *Vid.* EXSUFFLARE.

EXSUFFLARE.—Contemnere, despuere, rejicere ; *mépriser, dédaigner, rejeter.* (Tert.)

EXSUFFLATIO.—Vox in baptismi ritibus usurpata a scriptoribus ecclesiasticis, qua inter renuntiandum ter repetita, significat baptismi candidatus sese dæmonem, cui fœdam hactenus servierat servitutem, exsecrari penitus et abominari.

EXSUFFLATOR.—Qui *exsufflat* : « Adversus dissipatores Ecclesiæ, adversus *exsufflatores* Christi, adversus blasphematores sanctorum ejus. » (Dug.)

EXSULITAS.—Exsilium; *exil.* (*A. SS. Ben.*)

EXSUMPTUARE.—Sumptibus exhaurire, pauperem facere ; *rendre pauvre à force de dépenses, appauvrir.* (*Vet. Gl.*)

EXSURDARE. — Surdum facere; *rendre sourd.* (*Lex Alam.*)

EXSURPARE. — Pro *usurpare.* (A. 1318.

EXSUS.—Exitus; *Vid.* EXIUS.

EXSUTORIUM.—F. locus ubi aliquid exsiccandum exponitur : « Quæ... exportaverit alienum canapum vel linum in et de aliena canaperia, linerea, nasoyro, *exsutorio* vel repositorio. » (*St. Avel.*)

EXTÆDIARI.— Tædio allici. (*Script. rer. Fr.*)

EXTAGNARE. — *Extagnare sanguinem*, sanguinem sistere, claudere; *étancher le sang ; Vid.* STAGNARE.

EXTAIRUS.—Exortus. (*Tab. Vos.*)

EXTALES. — Exta ; *entrailles.* (Pap.)

EXTALIA.—Clunes. (*A. SS.*)

EXTALLERIUS. - Qui ad *extallium tenet*, idem q. FIRMARIUS. (A. 1399.)

EXTALLIUM.—Prædium seu villa alteri elocata ad certum tempus, sub præstatione annua, idem q. FIRMA. (A. 1286.)

EXTANTIA.—Bona quæ *extant* alicujus. (*Ch. Fland.*)

EXTAR. — Olla ubi exta coquebantur. (*Vet. Gl.*)

EXTARIATA. — Modus agri, pro SEXTARIATA.

EXTASIS.—Defectus cordis ; *pamoison.* (*Vet. Gl.*)

EXTELARIUS. — *Extelarius cervus*, domesticus, mansuefactus, quem venatores præmittunt in silvam, quo cervi alii nihil metuentes periculi, illius facti socii, facilius in eorum casses aut tela incidant, cervo domestico collare, aut aliquid quodlibet signum habente, ne venator erret in mittendo telo ; *cerf apprivoisé qu'on lâchait dans les bois pour qu'il attirât les autres cerfs et les fît tomber dans les piéges des chasseurs.*

EXTEMPORALITER. — Extra tempus : « Adeo miseranda erat exilitas, ut cadaverali extemporaliter nati species videretur. » (Guib.)

EXTENDARIUM. — Vexillum ; *drapeau, étendard.*

EXTENDERE. — Æstimare, appreciare, vox fori Anglici.— « Exercitus se *extendit* ad 150,000 armatorum : » hoc est complectitur 150,000 armatos.

EXTENSE. — Copiose, abundanter; *en abondance, copieusement.* (Lam.) — Extente ; *d'une manière étendue.* (Tert.)

EXTENSIO.—Regio ; *pays, quartier.* (Isid.)

EXTENSITAS. — Extensio ; *extension.* (*A. SS.*)

EXTENSIVA. — *Vid.* SCRIPTURA.

EXTENSOR. — Æstimator publicus cujus munus est res hæreditarias inter comparticipes æstimare et partiri ; *estimateur public, celui qui est chargé d'estimer les héritages et d'en faire le partage entre les cohéritiers.* (Bract.)

EXTENSUM. — Notariorum vox, archetypum, majus scriptum, unde *nota* seu commentariolus exscriptus est ; *minute d'un acte.* (A. 1459.)

EXTENTA. — Æstimatio ; *estimation.* (*Mon. Angl.*)

EXTERCUS.—Pro *stercus.* (*Script. rer. Fr.*)

EXTERGIFACIUM. — Mantile, quo facies extergitur; *serviette.* (Ugut.)

EXTERGIMENTORIUM. — Togilla, gausape, mantile ; *serviette, nappe.* (Id.)

EXTERIOR. — *Exteriores fratres*, iidem qui conversi, sic procul dubio dicti, quod rebus exterioribus et temporariis vulgo occuparentur; *frères convers.* (*A. SS. Ben.*)— Qui extra urbem vel castrum manet ; *celui qui demeure en dehors de l'enceinte d'une place.* (A. 1227.)

EXTERIUM. — Pro ÆSTUARIUM.

EXTERIUS. — *Exterius discere*, pro *memoriter* discere. (Busc.)

EXTERMINARE. — Terminos exterminare, effodere, evellere, extra fines ponere ; *arracher, déplacer les bornes.* (*Lex Long.*)

EXTERMINATIO. — Terminus, finis, limes ; *borne, limite.* (A. 865.)

EXTERMINATOR. — Qui omnes occidit ; *exterminateur.* (S. Hier.)

EXTERMINATUS. — *Exterminatus furor*, audax et ignitus furor. (Ap. Mur.)

EXTERMINIUM. — Extra terminos ejectio, ruina ; *dépossession, destruction.* (Salv., Tert.)

EXTERMINUS. — Proscriptus, qui patriam derelinquit ; *banni, proscrit, qui part pour l'exil.* (Tert.)

EXTERNATOR. — Qui extraneum facit ; *qui bannit, qui proscrit.* (Tert.)

EXTERNATUS. — Amens ; *qui est dans le délire, hors de sens.* (*Vet. Gl.*)

EXTERNICIUM. — Substramen, *Vid.* STERNICIUM.

EXTERNUS. — Pro *hesternus.*

EXTERSORIUM. — Mantile ; *essuie-main.*

EXTERULA. — Vestis exterior quæ *interulæ* opponitur. (Mur.)

EXTESTICULARE. — Castrare ; *châtrer.* (W. Malm.)

EXTESTINUS. — Alienæ gentis, extraneus ; *étranger.*

EXTIMA. — Æstimatio ; *estimation ; Vid.* ESTIMA.

EXTIMARE. — Pro *æstimare.* (Interdum pro EXISTIMARE accipitur apud scriptores ecclesiasticos.)

EXTIMATIO. — Pro *æstimatio.* (Ach. *Spic.*)

EXTIMATOR. — Pro *æstimator.* (A. 1348.)

EXTIMATUS. — Pro *æstimatus.*

EXTIMUM. — Æstimatio, ut EXTIMATIO.— Census, tributum quod, facta prius bonorum æstimatione, exigitur. (*St. Verc.*)

EXTINCTUS. — *In extincto* : « Carlomannus devotionis causa *in extincto* succensus, Romam advenit. » (Fred.) Id est, divino instinctu vel in instanti. « *Ad extinctum candelæ liceri,* » usque eo quoad candela extinguatur, vox forensis ; *jusqu'à extinction des feux.*

EXTIPENDIUM. — Pro *stipendium.*

EXTIRPARE. — Consumere, omittere : *détruire, perdre.* (*Reg. Edw. Conf.*)

EXTO. — Pro *esto.*

EXTOCARE. — Eruncare ; *épierrer.* (*Mon. Angl.*)

EXTOLEUM. — Classis; ut STOLIUM.

EXTOLLATIO. — Elevatio, elatio. (Rym.)

EXTOLLENTIA.— Ead. notione in Bibliis sacris non semel. (Mur.)

EXTOLNEARE. — Teloneo quod Angli *toln* vocant, liberare ; *exempter du droit de tonlieu ; Vid.* TELONEUM.

EXTONGUJUS. — Instrumentum piscandi : *sorte d'engin de pêche.* (A. 1424.)

EXTOPARE. — Obturare, obstruere, ut ESTOPARE.

EXTORQUAMENTUM. — Tributum extortum ; *taxe injuste, redevance extorquée ; Vid.* EXTORTIO.

EXTORQUERE. — Expellere ; *chasser.* (*Can. Hib.*) — Torquere, aliquid ab aliquo quærere tormentis : *mettre quelqu'un à la question.* (Lob.) *Extorquere*, dicitur terminus, qui deflectit, nec recta linea procedit. *Extorquere pedem*, quod Galli dicunt, *donner une entorse au pied.* (*Chron. Morin.*)

EXTORRENS. — Pro EXTORRIS.

EXTORRENTIA. — Exsilium ; *bannissement, exil.*

EXTORRES. — Ap. Cyprianum dicuntur qui ne Christum negare cogerentur, dimissis omnibus, se substrahebant, qui etiam inter confessores annumerabantur. Nam, etsi coram judice libera voce minus confiterentur, tamen facti potius quam verborum ista confessio videbatur: dum ut Christi fidem salvam custodirent, neve religionis dispendium paterentur, bona sua fisco possidenda dimitterent charosque suos dulcemque patriam relinquerent in externas regiones migrantes.

EXTORTA. — Fasciculus ex tortilibus virgultis, quo inter piscandum aliquando utuntur ; *fascines de branches entrelacées en usage pour la pêche.* (A. 1424.)

EXTORTIONES — Jurisconsultis Anglis corruptelæ sub vice comitum aliorumque officialium ; alias quævis exactiones illicitæ ; *taxes, droits indûment perçus.*

EXTORTURA. — Tormentum ; *question, torture.* (A. 1384.)

EXTRAAGERE. — Ab eo quod conventum est recedere ; *s'écarter des conventions établies, ne pas exécuter ses engagements.* (Mur.)

EXTRACTA. — Amplitudo, spatium amplum, vel potius tributum, quod pro mercibus extrahendis solvitur ; *étendue ou droit de sortie sur les marchandises.* (Rym.) — Excerpta, ex instrumento notæ sumptæ ; *extrait d'un acte, d'un rôle* ; ol. *estrette.*

EXTRACTORIUS.—Idem q. EXCRETORIUS.

EXTRACTUS. — Idem q. EXTRACTA.

EXTRAERIA. — Idem q. ESTRAERIA

EXTRAFAMILIATUS.—Qui sui juris est, extra familiam positus, emancipatus, vel qui uxorem ducit ; *qui est maître de ses actions, hors de tutelle, émancipé, ou qui est marié.* (Rig.)

EXTRAFIDARE.—Fidejubere, per fidem unam aliquem vadari ; *répondre pour quelqu'un, cautionner.* (*Ch. Fl.*)

EXTRAFILATUS.—Exerto humero, quasi extra manibus præferens. (Pap.)

EXTRAIRE.—Ire extra, discedere; *se retirer*. (Mur.)

EXTRAJUDICIALITER. — Extra formam judicii; *extrajudiciairement*. (Rym.)

EXTRANATURALIS. — Qui extra naturam est; *surnaturel*. (Tert.)

EXTRANEARE.—Alienare, derelinquere; *aliéner, abandonner, délaisser*; ol. *extréer*. — Occupare, invadere; *enlever, usurper, s'approprier injustement*. — Extraneum facere, expellere; *chasser, bannir*.

EXTRANEUS. — *Extraneæ mulieres*, eædem q. *subintroductæ*; *Vid.* SUBINTRODUCTUS. (Ruff.) *Extraneum facere*, devestire, de possessione exuere; *dépouiller, déposséder*. (*Trad. Fuld.*)

EXTRATERIUS. — Qui ex extraneo dominio venit; *étranger*. (A. 1265.)

EXTRATES. — Per oppositionem ad *nostrates*, usurpant scriptores Dominicani apud Echard.

EXTRAVAGANTES. — In jure canonico dicuntur Pontificum Romanorum constitutiones, quæ extra corpus canonicum Gratiani, sive extra Decretorum libros vagantur.

EXTRAVASATUS SANGUIS.— Extra venas effusus, passim apud medicos.

EXTREMIA. — Vocatio ad arma; *appel aux armes*. (*St. Av.*)

EXTREMITAS. — Titulus animi submissioris, quo de se loquendo utebantur prælati ecclesiastici. — Austeritas : « Jejuniorum *extremitas*. »

EXTREMIZARE. — Extremum spiritum agere; *rendre le dernier soupir*. (*A. SS.*)

EXTRENA. — Strena, munusculum; *étrenne*.

EXTRICARE. — Exterminare, profligare : Voluit hæreticos *extricare*. » (Anast.)

EXTRINCARE. — Eruncare, in culturam redigere; *épierrer, défricher, mettre en culture*. (A. 1185.)

EXTRUNCARE. —Truncis seu stipitibus purgare, ut ESSARTARE. (A. 1138.)

EXTUMULARE. — Effodere, de tumulo extrahere; *exhumer*. (*Vet. Gl.*)

EXTURARE. — Returare, aperire. (*Vit. B. Vict. PP. III.*)

EXUERE. — *Exuere se de re aliqua*, rem delinquere; *abandonner une chose, y renoncer*. (*Conc. Duiziac.*) *Exuere se de latrocinio*, purgare se in jure non esse reum furti; *se disculper d'une accusation de vol*. (*Lex Sal.*) *Exuere se de crimine*, purgare se non esse reum criminis; *prouver qu'on n'a pas commis le crime dont on est accusé*. (Greg. Tur.) *Exuere hominem*, mori; *quitter cette vie*. (A. 951.)

EXULARE. — Active sumitur pro mittere in servitium; *réduire en esclavage*.

EXULATIO. — Tyrannis; *gouvernement despotique, tyrannique*. (Mur.)

EXULATUS. — Exsilium; *exil, bannissement*.

EXULTARE. — *Exultare horam*, horam canonicam recitare. (Bern. Mon.)

EXUNARE. — Ut ADONARE. (*Chr. Fars.*)

EXUNGUARE. — Pro EXUNGULARE. (*A. SS.*)

EXUNGULARE. — Ungularum ferrearum tormento cruciare; *déchirer avec des griffes de fer*. (*Pas. S. Mam.*)

EXUOLARE. — Amandare, rejicere; *rejeter, releguer, mettre au rang de*, (Mab., *Lit. Gal.*)

EXUPERARE.—Superare, subjugare, capere, prehendere; *vaincre, venir à bout de, saisir, arrêter*.

EXURGE. — *Exurge, Domine*, Dominica Sexagesimæ; *le dimanche de la Sexagésime*. (Pass.)

EXURGERE. — Pro *posse* : « Sed et cœptum frumenti similiter vel alia diversa quæ Ecclesia Romana minime *exurgebat* persolvere. » (Anast.)

EXURGITARE.—Exhaurire; *épuiser, vider en puisant*. (Isid.)

EXURIRE.—Pro *esurire*.

EXVACUARE.—Dicitur ille qui causa cadebat in litigiis, cum sententia judicum cogebatur scripto declarare, se nullum jus habere in res controversas, easque ab adversario legitime possessas esse aut deinceps possidendas; hanc declarationem vocabant *exvacuationem*, quia per illam litigator *evacuabatur* seu spoliabatur rebus quas sibi perperam arrogabat.

EXVACUATIO.—*Vid.* EXVACUARE.

EXVENTRARE. — Exenterare; *éventrer*. (*A. SS.*)

EY.—*Vid.* EI.

EYCHALGAYA. — Excubiæ, ut ESCHARGAITA.

EYCHEYUTA.—Quidquid qualibet ratione obvenit, ut ESCAETA.

EYGAGIUM. — Canalis, alveus; *canal, conduit, béal*. (S. XII.)

EYGUESINUM AVERE. — Equorum et equarum grex; *troupeau de chevaux* (a. 1501); *Vid.* EGUESINUM.

EYLNESCIA.—Idem q. AINESCIA

EYMERAUDUS.—Smaragdus; *émeraude*.

EYMINA.—Pro HEMINA.

EYNEIA.—Ut EYLNESCIA.

EYNICIUS.—Natu major; *aîné*.

EYS —*Vid.* EX.

EYSCHEUTIA.—Ut ESCAETA.

EYSIA.—Quidquid alicui proprium est, quo pro libito uti potest. (A. 1507.)

EYSIAMENTUM.—Jus utendi rebus non suis, ut AISANTIA. (Mad.)

EYSSUCHUM.— Scaccorum ludus, ut videtur : « Quod nulla persona audeat... ludere ad taxillos, nec ad paginas, ad *eyssuchum*, » etc. (A. 1337.)

EYTE.—Insula vel locus humilis, humidus et paludosus; *île ou terrain bas et marécageux*. (Kenn.)

F

F.—Littera numeralis quæ 40 denotat. Eidem litteræ si recta linea superaddatur 40 millia significat.— *F* pro *PH* occurrit passim apud scriptores inferioris ætatis. Occurrit præterea pro *V* et vice versa.

FABA.—Tertia pars scrupuli unius; *fève, tiers du scrupule*. (Roch. le Bail.) *Faba Asiana*, phaseolus; *haricot*. (*A. SS.*)

FABACENA.—Præstatio ex *fabis*; *redevance en fèves ou sur les fèves*. (A. 1411.)

FABALIA.—Ut FABARIA. (Tert.)

FABANA.—Fabæ decoctæ; *fèves cuites, ragoût de fèves*. (*Vit. S. Carileph.*)

FABARE.—Ut FABARIA. (*Ch. Arag.*)

FABARIA. — Campus fabis consitus; *champ semé de fèves*; ol. *favier, favière*. (*Lex Sal.*)

FABARIUM. — Pensitatio de fabis; *Vid.* FABACENA. (A. 1241.)

FABARIUS.—Cantor; *chanteur*. (*Vet. Gl.*)

FABEA.—Puella. (*Vet. Gl.*)

FABELLA.—Sermo brevis. (*A. SS.*)

FABELLARE.—Fabulari. (*Vet. Gl.*)

FABELLATIO. — Μυθολογία, sermo de fabulis. (*Vet. Gl.*)

FABER.—*Faber grossarius*, ferrarius vel ærarius; *forgeron*. (S. XIII.) *Faber de corona*, regius. (A. 1300.)

FABERCULUS.—Parvus faber; *petit forgeron*. (*Vet. Gl.*)

FABERRA.—Faba; *fève*. (*Vet. Gl.*)

FABEUS.—Puer. (*Vet. Gl.*)

FABIACUM. — Præstatio ex fabis, ut FABACENA. (A. 1211.)

FABILIS. — Dicendus, memorandus. (S. XIII.)

FABIOLUM.—Ornamenti aut vasis ecclesiastici genus : « Casulam argenteam et *fabiolum* argenteum. » (A. 1130.) F. legend. *fasciolum*.

FABISOR. — Favitor, fautor; *fauteur*. (*Vet. cod.*)

FABRARIA. — Ars ferraria; *serrurerie*. (*St. Mass.*) — Ferraria; *forge*. (A. 1317.)

FABRATERIA. — Fabricatio, confectio; *fabrication, préparation*. (Aim.) — Ferraria, fabrica; *forge, atelier, fabrique*. (A. 1117.)

FABRICA.— Locus ubi sunt fabri; *forge*: « Cambellani habent... 12 pecias candelæ minutæ, et *fabricam* ad tres equos. » (A. 1261.) Id est, cambellani habent quidquid ferri necesse est pro tribus equis, ex fabrica regia. — Opificium quodvis ferrarium; *ouvrage de fer* : « Debent... scutatores scuta 12 et una *fabrica*. » (*Trad. Fuld.*) — Calceamentum equi; *ferrement d'un cheval* : « Dominus :..... solvit pro *fabrica* 12 den. » (A. 1327.) Hoc est pro calceando equo. — Quævis officina, præsertim apud Italos; *un atelier quelconque*. — Quodvis ædificium; *bâtiment, édifice*. (*Leg. Long. et Baw.*) — Locus ubi arma fabricantur; *fabrique d'armes*. (Amm.) — Proventus ecclesiæ, illius reparationi aliisque divinum cultum spectantibus destinati; *revenu affecté à l'entretien d'une église*; ol. *fabrique*.

FABRICALIS. — *Fabricales litteræ*, quibus alicui conceditur licentia percipiendi partem proventuum ad *fabricam* ecclesiæ pertinentium. (A. 1267.) *Fabricales decimæ*, quæ ad *fabricam* ecclesiæ pertinent. (Id.)

FABRICARE. — Clavis figere; *clouer, fixer au moyen de clous ou de toute autre manière*. (*A. SS.*)

FABRICATOR. — *Fabricator ecclesiæ*, ædis sacræ procurator, ædituus, ut FABRICERIUS.

FABRICATRIX. — Quæ fabricat, effingit; *celle qui fabrique, auteur de*. (Lact.)

FABRICATURÆ.— Vasa aurea aut argentea, aurum omne, argentumve factum, aut in vasa conflatum. (*Vet. form.*)

FABRICATUS. — (Subst.) Opus quoddam fabricatum; *travail, ouvrage d'art*. (A. 1217.) — Dolus artificium; *ruse, moyen habile*. (Sid.)— (Adj.) Subornatus; *suborné*. « Testis *fabricatus*. » (A. 1394.)

FABRICENSIS. — Qui in sacris *fabricis* arma cudit et fabricat; *armurier*. (*Cod. Th.*)

FABRICERIUS. — Ædituus, curator ædis sacræ; *marguillier*. (A. 1530.)

FABRICIUS. — *Fabricia buccella*, oblata; *oublie*. *Vid.* NEBULÆ.

FABRICINA. — Officina ubi faber operatur; *forge*. (Irm.)

FABRICINIUM. — Fabricatura; ut FABRICATIO. (*Cap. C. C.*)

FABRIFICATIO. — Fabricatura; *ouvrage fabriqué, travail d'art*. (Tert.)

FABRILITER. — Artificiose; *artistement, avec art*. (Prud.)

FABRILLA. — Uxor fabri; *femme de forgeron*. (*Vet. Gl.*)

FABRIQUERIUS. — Idem q. FABRICERIUS. (*Conc. Hisp.*)

FABRIRE. — Fabricare; *fabriquer, façonner*. (Fort.)

FABRISSA. — Ut FABRILLA. (*Vet. Gl.*)

FABROSUS. — Verbosus. (*Vet. Gl.*)

FABULA. — Pactum, conventio; *arrangement, convention, accord*. (Pass.) — Historia, narratio; *récit, histoire*. (*A. SS. Ben.*)

FABULARE. — Confabulari; *parler, s'entretenir*; ol. *fabler, fabuler*. (S. Cæs.)

FABULARIUS. — Fabulator, qui scribit vel narrat fabulas; *conteur, causeur, qui conte ou fait des récits*; ol. *fabulateur, fabléor*, etc.

FABULATORIUM. — Locus monasterii ubi fratres confabulantur; *salle de conversation*. (*Ann. Ben.*)

FABULATORIUS. — Superfluus, inutilis; *vain, sans utilité* : « Verba *fabulatoria*. » (*St. Com. Ven.*)

FABULOSE. — Fabulando; *dans la conversation*. (*Script. Fr.*)

FACCINERIUS.—Fascinator, præstigiator;

sorcier, enchanteur, diseur de bonne aventure; ol. *facinier.*

FACCES. — Pro FALCES.

FACECITAS. — Elegantia; *élegance.* (*A. SS.*)

FACELLA. — Diminut. a *facula.* (*A. SS.*)

FACELLUM. — Cicer; *pois-chiche.*

FACEMINÆ. — Cantilenæ quas cantant mulieres pro pueris dormientibus vel pro sopiendo pueros. (*Vet. Gl.*)

FACENDEIRA. — Cultura prædii rustici, species corvatæ ab Hispan. *fazer*, facere, operari. (*Ch. Hisp.*)

FACENDERA. — Ead. notione. (*A. SS.*)

FACERE. — Commorari; *demeurer :* « *Fecit* ergo ibi cum Domino Moyses 40 dies et noctes. » (*Exod.*) — Vivere; *vivre :* « Fecit annos xx. » Hæc loquendi formula « ubi *fecit* mensis talis dies tot » frequens invenitur in Actis quinti et sexti sæculi, pro diei ac mensis charactere : « Per festivitatem S. Martini, quam undecima die *facite* November. » — « Hic requiescit... qui accepit transitum sub die vi Idus Augustas, ubi *fecit* Augustos dies septem, an. v... » — Rem conficere, negotium peragere, pacisci; *accomplir une chose, faire affaire avec quelqu'un, traiter.* — Colere, arare; *travailler, cultiver.* — Dare, præbere; *fournir, donner.* — Tradere, disponere; *livrer, laisser, disposer.* — Dicere, affirmare; *affirmer, soutenir.* — Esse; *être.* — Assignare, statuere; *assigner, déterminer, préciser.* — Cantare; *chanter.* — *Facere census*, præstare, solvere; *payer le cens. Facere facta sua*, petitiones suas in jure allegare et probare; *exposer et prouver ses prétentions en justice. Facere honorem*, honorare; *traiter avec distinction, honorer. Facere usagium*, quod ex usu debetur præstare; *se conformer à l'usage établi. Facere aquam; faire eau en parlant d'un navire. Facere carnes*, prædari; *se livrer au brigandage, piller. Facere sanguinem*, vulnerare; *blesser. Facere urinam*, mingere; *uriner. Facere homines*, milites conscribere; *lever des troupes. Facere lectum*, lectum sternere; *faire le lit. Facere suum cursum*, effectum obtinere; *obtenir ce qu'on désire. Facere dominum*, clientelam alicui profiteri; *se reconnaître vassal. Facere ecclesiam*, illam restaurare; *restaurer une église. Facere firmum, se fortem*, spondere, in se recipere; *se faire fort. Facere haberi*, recuperare, restituere; *faire avoir. Facere invidiam; faire envie. Facere tacentem*, præstare ut quis ab instituta petitione desistat; *faire désister. Facere pulchram faciem*, benigno vultui excipere; *faire bonne mine. Facere testamentum*, illud exsequi; *faire testament. Facere transitum*, transire; *passer. Facere videri*, oculis subjicere; *mettre sous les yeux. Facere litteras*, ad aliquem scribere; *écrire à quelqu'un. Facere nihil*, nulli esse obnoxium oneri; *n'être sujet à aucune charge. Facere se ad unum*, « domus octo *faciunt se* ad unum; » hoc est habentur quasi una seu uni, et eidem obnoxiæ sunt præstationi.

FACES. — « Solvit pullos 3, cum ovis 15 et alios pullos vindemiales cum ovis. Solvit sinagem et *faces.* » (*Polypt. Floriac.*)

FACESSIA. — Urbanitas, comitas; *affabilité, courtoisie.* (Elmh.)

FACETIA. — Ead. notione. (*Vet. Gl.*). — Pro *facundia.* (Chunrad.)

FACETIARI. — Per facetiam aliquid dicere. (W. Malm.)

FACETUS. — Urbanus, politus; *qui est de bon ton, poli.* (*G. Chr.*)

FACHA. — Columbæ minoris species. (Frid.)

FACHARIA. — Ut FACHERIA. (A. 1208.)

FACHERIA. — Prædium quod colitur a colono partiario; *terre inféodée ou cultivée à moitié fruits;* ol. *facherie.* (A. 1395.)

FACHERIUS. — Conductor prædii, reive alterius, quam tenet ad *facheriam; celui qui cultive ou tient à moitié fruits.* (A. 1215.)

FACHETA. — Idem q. FACHA. (Frid.)

FACHIA. — Silva ex arboribus incæduis; *futaie. Vid.* FAGIA.

FACHILATOR. — Fascinator, ut FACCINARIUS. (A. 1358.)

FACHINATIO. — Fascinatio; *enchantement, sorcellerie.* (*St. S. Flor.*)

FACHINERARIUS. — Ut FACCINARIUS. (A. 1342.)

FACHINUS. — Italis bajulus, gerulus; *portefaix.* (*St. Cad.*)

FACIALE. — Orarium, ut FACIALIS.

FACIALIS. — (Subst.) Orarium, linteum tenue quo facies extergitur; *serviette, mouchoir.* (*Vet. Gl.*) — (Adj.) Ad faciem spectans : « De Dei *faciali* visione sanctorum. » (*Ann. Vict.*)

FACIALITER. — Secundum faciem. (*A. SS.*) « *Facialiter* notus. » (*Lex.* Gocl.)

FACEBILIS. — Qui fieri potest; *faisable.*

FACIENDA. — Ut FAZENDA.

FACIES. — *Facies ecclesiæ*, ostium, limen; *entrée de l'église.* (W. Neub.) — *Fascia*, tæniola transversa scuti gentilitii; *fasce. Facies gladii*, ut in sacris Scripturis *os gladii*, acies; *fil de l'épée. Facies raspata*, præ ira rugis sulcata; *visage crispé de colère.*

FACIETAS. — Mendose pro SOCIETAS. (A. 1355.)

FACIETERGIUM. — Ut FACITERGIUM.

FACILETUM. — Ut FACITERGIUM.

FACILIS. — Præceps, inconsultus, ingenio fervidus; *inconsidéré, étourdi, emporté, bouillant.*

FACILLA. — Falcula; *faucille.*

FACILLARE. — Strangulare; *étrangler.* (*Vet. Gl.*) « Cumque nefas tale cresceret, et nemo esset qui *facillaret*, quasi licenter miserum caput tanto utebatur incestu. » (*Vit. S. Deicoli.*) Ubi Bollandus, *facillare* est *quasi fauces aperire*, id est cum nemo esset, qui de his ne quidem hiscere auderet.

FACILLATURA. — Omne segetum genus *facilla* secatum. (Engelb. Maghe.)

FACILUS. — Pugio; *poignard.* (T. S. Everard. Com.)

FACINA. — Fabrica; *forge.* (A. 1290.)

FACINARIA. — Idem, ut videtur.

FACINORITAS. — Forte pro *facinorositas*, scelus; *crime.* (Ap. Lud.)

FACIO. — Pro FACTIO.

FACIOLUS. — Phaseolus; *haricot.*

FACIONARIUS. — Factiosus; *Vid.* FACTIONARII.

FACISTERCULUM. — Ut FACISTERGIUM.

FACISTERGIUM. — Parvulum gausape ad tergendam faciem; *mouchoir.* (Inter vestes sacras etiam vulgo reponitur *facistergium;* pro quavis mappa usurpatur ab Helgaudo in Roberto rege Francorum.)

FACISTOLIUM. — Hispanis, pluteus, analogium; *lutrin, pupître d'église.*

FACISTORIUM. — Sella plicatilis; *fauteuil.* (Bal., *Misc.*)

FACITERGIUM. — Ead. notione q. FACISTERGIUM.

FACITERGULA. — Idem q. FACISTERGIUM.

FACITUS. — Pro *factus. Facitur* pro *fit* dictum ab antiquis observat Nonius.

FACIUM. — Fascis, fasciculus; *faisceau, botte.* (A. 1215.)

FACO. — Fax, ut videtur; *torche.* (A. 1309.) — Opificium, artificis opera; *façon.* (A. 1239.)

FACTERDIUM. — Ut FACISTERGIUM.

FACTIBILE. — Quod potest fieri; *ce qui est faisable.*

FACTICIOSUS. — Promptus ad multa machinanda; *qui est prompt à faire des machinations.*

FACTIO. — Corvata, exactio operarum, tributum, vectigal, apud Italos; *corvée, redevance, impôt.* — Opificium, artificis opera; *façon.* (*A. SS.*) — Facinus pravum, delictum; *crime, délit, faute grave.* (*A. SS.*) — Concessio, pactus, contractus; *accord, contrat; Vid.* FACTUM. (A. 833.) — Forma, effigies; *figure, forme.* (A. 1376.) — *Faida* seu capitalis inimicitia; *inimitié acharnée; Vid.* FAIDA. (*Leg. H. I reg. Angl.*)

FACTI-TECTA. — Pro *sarta tecta.* (*Script. rer. Fr.*)

FACTIVUS. — *Factivus sermo*, practicus, actione suffultus. (*A. SS.*)

FACTOR. — Qui creat, Deus; *le Créateur, Dieu.* (Pass.) — Qui conficit, effingit; *celui qui exécute, accomplit.* (S. Hier.) — Qui alicujus partes favet, ut FAUTOR. (Aim.) — Qui res alterius agit, vel ejus nomine administrat; *mandataire* ou *intendant;* ol. *facteur.* (Pass.)

FACTORIA. — Quæstorium, fiscus; *le trésor, le fisc.* (*Chr. Veron.*)

FACTUARIUS. — Factor, agens, procurator; *gérant, intendant, agent.* (Rym.)

FACTUM. — Territorium, prædium rusticum; *fonds de terre, ferme, métairie;* ol. *faire, affare.* (A. 1265.) — Facti seu litis expositio, vox practicis Gallicis notissima; *fait* (Pass.) — Apud Anglos, charta, instrumentum contractus in scriptis conceptum aut in scripta redactum; *acte public, titre solennel et dressé selon les lois.* (Pass.) — Expeditio militaris; *expédition guerrière, guerre, campagne.* (Rym.) — Actum; *fait, acte, action.* (Pass.) — Vis illata; *violence, voie de fait.* (Pass.) « Ad *facta* manualia procedentes in dicta rixa. » (A. 1358.) Id est ad vim manifestam. — Rei alicujus conditio, status; *état, condition.* (A. 1310.) *In facto esse* rem apprime scire; *être au fait.* (Jul. Cæsarn.) *Factum rei alicujus*, quod ad rem attinet; *le fait d'une chose, ce qui la concerne.* « *Factum* canapis omnino remittitur. » (Mur.) Hoc est, quod spectat canapem, omnis exactio remittitur.

FACTURA. — Creatura; *créature, être créé.* (Ot. Fris.) — Forma; *façon, forme.* (Anon. Grom.) — Merces operæ, quod pro re aliqua facienda solvitur; *façon, prix d'un travail.* (A. 1270.) — Sortilegium, maleficium; *charme.* (Ap. Mur.) — F. pictura textilis; *broderie.* (Ap. Bal., *H. Arv.*)

FACTURARI. — Fascinari; *charmer.* (*A. SS.*)

FACTURIRE. — Capere facere. (Mart., *Anecd.*)

FACTUS. — Modus agri, f. idem q. FACTUM. (*Cap. Car. M.*) *Factus est Dominus*, Dominica secunda post Pentecostem; *le second dimanche après la Pentecôte.* (Pass.)

FACULA. — Quivis caudex, stipes ad ardendum; *bois à brûler.* — Pars; « Dicitur habere duas *faculas*, id est duas partes, Oriens et Occidens. » (Jacob. Aur.)

FACULARE. — Faculas vel faces fingere vel facere. (J. de J.)

FACULENTUS. — Plenus luce, lucidus; *rempli de clarté, lumineux.* (Id.)

FACULTATARIUS. — Cui datur *facultas* ad aliquid agendum; *qui a la permission, l'autorisation de faire quelque chose.*

FACULTATICULA. — Bona, prædia, qualiacunque sunt, quomodo *bonuscula* apud Sidonium; *petites propriétés, petits biens.*

FACULTATULA. — Parvulæ res; *petits moyens.* (S. Hier.)

FACULUS. — Idem q. FACILUS.

FACUNDIA. — Facultas; *permission, autorisation.* (A. 826.)

FACUS. — Vermiculus; *petit ver, vermisseau.* (Pap.)

FADA. — Dæmonis species; *fée.* (Pass.)

FADERIUM. — Dona quæ pater filiæ quam nuptui dat in dotem concedit; *dot d'une mariée.*

FADERPHIUM. — Ead. notione.

FADIA. — Justitiæ denegatio aut dilatio ultra tempus a legibus statutum; item facultas feudatario concessa vendendi fundum; *refus de faire justice ou ajournement de la reddition de la sentence au delà du délai légal; autorisation donnée à un feudataire de vendre son fief.*

FADIATUS. — *Fadiatus dies*, in quo aliquis defecit seu juri aut assignationi non stetit qui diem vadiatum non servavit; *jour où la partie citée a fait défaut.*

FADIGA. — Dicitur cum judex vel feudalis dominus vassallo jus sibi fieri aut quod ejus servitii est indicari aut probari postulanti vel plane denegat vel curiæ suæ placito differt ultra quam leges feudales permittant; *Vid.* FADIA et DEFECTUS.

FADUS. — Dæmonis species, ut FADA.

FÆCHA. — Idem q. FACHA.

FÆCILENTUS. — Pro *fæculentus*, vel, ut alii scribunt, *feculentus*, fece plenus. (*A. SS.*)

FÆCISCERE. — Fæce infici, fæcem redolere. (Bern. Mon.)

FAERBENA.— Rusticus apud Anglo-Saxones. (Spelm.)

FAGETUM. — Silva ex *fagis; bois de hêtres;* ol. *faye, faiette.*

FAGIA. — Ead. notione. (*Tabul. Eccl. Cad.*) — F. Districtus, territorium in quibusdam chartis Italicis.

FAGILUM. — Ut FAGETUM : « Facta est hujus rei firmatio... ad *fagilum* Bernardi de Bustodio, quod est inter vetus vicum et Baiolum. » (Bal., *Misc.*)

FAGINA. — Mustella major; *fouine.*

FAGININA. — *Faginina silva,* faginea; *bois de hêtre.*

FAGINULA. — Fagus; *hêtre.*

FAGIOLUM. — « Pandulphus cœpit ædificare *fagiolum* super quoddam monumentum antiquum quod illius domini adeo erat vicinum ut a fundibulariis de hoc in illam lapides jacerentur. » (*Gest. Inn. III PP.*)

FAGIZANIA. — Divina apparitio. (*Vet. Gl.*)

FAGOLIDORI. — Gr. φαγολοίδοροι : « Si autem amici mei et hunc subsannaverint, dicite eis quod nemo eos compellat ut scribant, sed vereor ne illud eis eveniat quod Græce significantius dicitur : « Ut vocentur φαγολοί-« δοροι, quod est manducantes sannas, » vel, ut alii legunt, « senecias. » (S. Hier.)

FAGOTARE. — Fasces conficere; *faire des fagots;* ol. *fagoter.* (A. 1418.) — Fascibus munire; *garnir de fascines.* (*Mem. H. Cam. Comp. Par.*)

FAGOTARIUS. — Qui fasces lignorum in forestis conficit; *faiseur de fagots, bûcheron;* ol. *fagotier.*

FAGOTELLUS.—Fasciculus, dimin. a FAGOTUS. (A. 1483.)

FAGOTUM. — Fascis; *fagot.* (A. 1306.)

FAGOTUS. — Ead. notione.

FAGUS. — Jus conficiendi fasces et eos auferendi ex silvis; *droit de faire et de prendre des fagots dans les bois.* (A. 1216.)

FAIA. — Fagus seu arbor glandifera vel glandem fageam ferens. (*Leg. Long.*)

FAICIA. — Modus agri, forte ab ejus forma sic dictus quod sit ad instar ligulæ seu fasciæ : « Unam *faiciam* Orti. » (A. 1332.)

FAICTOR. — Fautor, idem quod FACTOR. (*Ord. reg. Fr.*)

FAIDA. — Inimicitia, vindicta quæ pro morte propinqui aut agnati exigitur; *inimitié qui portait à venger la mort d'un parent, vendetta, vengeance de famille;* ol. *faide. Faidam portare alicui,* bellum domesticum inficere. (*Leg. Edm. reg. Angl.*) *Faidam componere,* læso satisfacere. (*Leg. Luitp.*) *Faidam deponere,* inimicitiam pacificare. (*Leg. Long.*) *Faida regia,* satisfactio quæ ex debito regi debetur. (*Cap. C. M.*)

FAIDICUS. — Ut FAIDITUS.

FAIDIMENTUM. — Ut FAIDA. (A. 1261.)

FAIDIARE. — Pro hoste se gerere, adversus aliquem stare; *se déclarer ennemi.* (A. 1234.)

FAIDIRE. — *Faidam* seu inimicitiam excitare; *fomenter la fède; Vid.* FAIDA. (A. 1181.) — Ut hostem edicto publico proscribere; *bannir, proscrire, signaler comme ennemi.* (A. 1210.)

FAIDITAS. — Gravis et aperta inimicitia; *Vid.* FAIDA. (A. 1228.)

FAIDITUS. — Hostis; *ennemi.* (Mon. Val. Sern.) — Proscriptus; *banni, proscrit.* (*St. Arel.*)

FAIDIUM. — Pro FEUDUM.

FAIDOSUS. — Bannitus, ut FAIDITUS. (Eginh.)

FAIDUS. — Idem q. FAIDA.

FAIELLUM. — Silva minor ex fagis; *petit bois de hêtres;* ol. *faiette.*

FAILLITUS. — *Faillità pœna,* multa ob desertum vadimonium statuta; *amende prononcée pour non-comparution devant le juge.* (A. 1379.)

FAINA. — Mustela; *fouine;* ol. *faine.*

FAISA. — Ut FAICIA. (A. 1160.)

FAISANCIA. — Operarum præbitio, opus tributarium quod tenetur cliens erga dominum; *redevance, corvée;* ol. *faisance.* (Pass.)

FAISENDA. — Expeditio militaris, ut FACTUM.

FAISIO. — Prædium rusticum, ut FACCIA et FAZENDA. (A. 1328.)

FAISIUM. — Fascis, onus; *paquet, faisceau, charge, faix.* (A. 1285.)

FAISA. — Ut FAISIO. (A. 1341.)

FAISSA. — Modus agri, ut FAICIA. (A. 1306.)

FAISSIA. — Ead. notione. (A. 1311.)

FAISSELLUS.— Fasciculus; *V.* FESSELLUS.

FAISSUS. — Ut FAISIUM. (A. 1451.)

FAITUM. — Tributum, vectigal; *taxe, charge, impôt.* (A. 1350)

FAIXA. — Idem q. FAICIA. (*Tab. Eccl. Apt.*)

FAKECHA. — Idem q. FACHA.

FAKIRUS. — Monachus Mahumetanus; *fakir.*

FALA. — Turris lignea, ut PHALA. (Pass.) — Locus ubi merces venum exponuntur, ut HALA. (A. 1375.)

FALANGA.— Phalanx; *compagnie, troupe.* (*Vet. Gl.*) — Fustis, palus cui aliquid deligatur; *pieu, poteau servant à amarrer quelque chose.* (Pap.)

FALANGAGNUM. — Ut FALANGATICUM. (A. 1269.)

FALANGATICUM. — Tributum quod pro facultate ligendi *falangas,* seu fustes aut palos ad ripam, ad quas ligantur naves, exigebatur; *droit à payer au seigneur du lieu pour la permission de planter des pieux d'amarrage sur les bords de la mer ou d'un cours d'eau.* (Ap. Lud.)

FALANGIARIUS. — Qui gestat lapides, λιθοφόρος. (*Vet. Gl.*)

FALARE. — Fabulari, libere loqui, ut FABELLARE. (*H. geneal. Dom. Portug.*)

FALARUS. — Monile; *collier.* (*Vet. Gl.*)

FALASIA. — Modus agri, nisi idem sit ac FALCATA aut FALESIA. (*Calend. anniv. B. M. de Argent.*)

FALCA. — Fascis, fasculus; *paquet, botte.* (A. 1116.) — Mensuræ genus; *mesure pour les grains :* « 3 *falcas bladi.* » (A. 1219.) — Pars quædam navis; *partie d'un navire.* (*Ch. Mass.*)

FALCABILIS. — Qui falcari potest seu falce secari; *qui peut être fauché, bon à faucher.* (Mad.)

FALCAGIUM. — Jus herbas secandi in forestis vel pratis; *droit de faucher dans les forêts ou les prairies.* (A. 1259.)

FALCARIATA. — *Falcariata prati,* idem q. mox *falcata prati. Vid.* FALCATA.

FALCARIUS.— Qui falce metit; *faucheur;* ol. *faucilier.*

FALCASTRARE — Falcare, falcastro secare; *couper avec le fauchard.*

FALCASTRUM. — Instrumentum ferreum curvum cum longo manubrio ad densitatem veprium succidendam; *faucille emmanchée au bout d'un long bâton et servant à couper les buissons, fauchard* — Falx militaris; *arme de guerre, espèce d'épée en forme de faulx, ou longue pique à fer falciforme;* ol. *fauchard.*

FALCATA. — *Falcata prati,* quantum unus sector per diem falcare potest de prato; *l'étendue de pré qu'un homme peut faucher dans un jour;* ol. *fauchée de pré.*

FALCATIO. — Feni sectio; *fauchage, corvée de fauchage.* (A. 1251.)

FALCATOR. — Feniseca; *faucheur.* (Pass.)

FALCATORIA. — Navis species, f. eadem quæ Gal. *felouque,* alias *falouque* dicitur. (San.)

FALCATURA. — Fenum falce succisum; *foin coupé, produit du fauchage.* (A. 1289.) *Falcatura prati,* idem q. *falcata prati; Vid.* FALCATA. (A. 1462)

FALCETARE. — Potare. (*Vet. Gl.*)

FALCETUS.— Falcula; *faucille;* ol. *fauchet.*

FALCHILLA. — Veneni species vel sortilegium : « Portari fecit *falchillas* ad intoxicandum dictum Gallardum. » (A. 1384.)

FALCICULA. — Falcula; *faucille.* (*Chart. mon. SS. Trin. Cad.*)

FALCIGRANUS. — Comes palatinus. (Ott. Mor.)

FALCIGRAVIUS. — Ead. notione.

FALCILE. — Falcula; *faucille.* (Ap. Adal.)

FALCILIA. — Ead. notione. (A. 1308.)

FALCILLA.— Ead. notione. (A. 1180.)

FALCILLAGIUM. — Præstationis vel corveiæ species; *corvée du fauchage.* (A. 1257.)

FALCIO. — Armorum species; *sorte d'épée courbe, ou encore faulx munie d'un long manche.* (A. 1282.)

FALCISTORIUM. — Sella amplior et brachiata; ut FALDISTORIUM.

FALCITINEUS. — Falcifer, armatus falce; *soldat armé d'une faux emmanchée.*

FALCO. — Accipitris species; *faucon.* (Pass.) — Lanceæ species; *fauchard.* (A. 1285.)

FALCONA. — Tormenti bellici minoris formæ species; *bouche à feu appelée fauconneau.*

FALCONAGIUM. — Tributi species a *falconibus,* ut par est credere, primitus appellatum, tametsi ad alias præstationes postea derivatum; *fauconnage, sorte de redevance.* (A. 1297.)

FALCONARIUS. — Falconibus præpositus, dignitas palatina; *fauconnier.*

FALCONERIA. — Venatio cum falconibus; *chasse au faucon, fauconnerie.*

FALCONERIUS. — Idem q. FALCONARIUS.

FALCONETA. — Tormenti bellici genus; *fauconneau, espèce de bouche à feu.*

FALCONISTA.— Idem q. FALCONARIUS.

FALCONIUM. — Ut FALCONA et FALCONETA.

FALCTENUS. — Provincialibus gener; *gendre.*

FALCTES. — Ead. notione.

FALCTI. — Usurarii quidam Lombardi et Itali sæculi XIV.

FALCUS. — Pro *falco* (Bal., *Form.*)

FALDA.— Quodvis septum; *enceinte, clôture.*—Crates qua septum conficitur; *claie.* — Septum in quo pastores includunt oves, tum ad stercorandum arva, tum ne in segetes spatientur; *parc à moutons. Faldæ secta,* obligatio qua tenentur vassalli oves suas in *faldam* Dominicam immittere ad stercorandos illius agros; *obligation où sont les vassaux de faire parquer leurs moutons sur les terres du seigneur.* — Libertas, jus habendi *faldam; permission, droit d'établir un parc à moutons.* — Sedes, sedile; *siége.* — Gremium, fimbria; *Vid.* FALDONES et FAUDA.

FALDAGIUM. — Jus *faldam* habendi, ut FALDA (*Mon. Angl.*)

FALDAO. — Ut FALDISTORIUM.

FALDARE. — Oves in agrum immittere, illius stercorandi gratia; *faire parquer les moutons.* (Flet.)

FALDATA.— Fasciculum : « Pro qualibet brazata seu *faldata.* » (A. 1496)

FALDATUM. — Ut FALDAGIUM. (Mad.)

FALDEN. —Operculum, ut videtur; *convercle.* (Hariulf.)

FALDESTOLIUM. — Ut FALDISTORIUM.

FALDIA. — Vestis muliebris genus apud Mediolanenses.

FALDISTORIUM. — Sella brachiis instructa, cathedra; item, sella pertusa, et quodvis sedile; *fauteuil, siége d'honneur; chaise de retraite ou chaise percée; siége quelconque, chaise;* ol. *faudesteuil, faldestuel,* etc.

FALDONES. — Vestis muliebris species. (Helmod.)

FALDRAVA. — F. pro *faldranus,* qua voce intelligi posset a Saxonico *feld,* campus, et *ran,* capra, hædus capræ campestris seu domesticæ, ad discrimen capreoli ex silvestri caprea progeniti. (*Mon. Angl.*)

FALDSOCA.— Ut FALDAGIUM.

FALENCA.— *Falenca prati,* idem q. *falcata prati.* (A. 1240.) *Vid.* FALCATA.

FALERAMENTUM. —Idem quod *phaleræ,* ornamenta equorum, interdum etiam equitum et virorum nobilium unde ad alia transfertur per metaphoram. (*St. Ord. Cist*)

FALERARE. — Ornare, colorare; *orner, décorer, enjoliver.* (Laur.) « *Falerare* sonipedes, » equos sternere, ornare; *harnacher.* Hinc cum pompa et apparatu aliquid agere. (*G. Chr.*)

FALERITA. — Quod spectat *faleras*, seu equorum ornamenta. (A. 1336)

FALESCERE. — Carere, cessare, finire; *faillir*.

FALESIA. — Rupes, f. etiam rupium series; *rocher et peut-être aussi ligne de rochers, falaise*.

FALETI. — Ut FALCTI.

FALHA. — Locus ligno arborumve ramis rustico tectus; *lieu couvert d'un toit de bois ou de branchages*. (A. 1341.)

FALHITUS. — *Falhita mulier*, meretrix, quia ab officio *fallit* seu deficit; *femme publique*.

FALIONES. — F. ut FALDONES.

FALISCUS. — Culter vel securis. (Pap.)

FALKENARIUS. — Ead. notione ac FALCONARIUS.

FALLACIA. — Levior culpa ex oblivione præsertim; *faute légère, celle surtout que l'on commet par oubli*. (*Us. vet. Ord. Cist.*)

FALLACIUM. — Ludibrium. (*Bart. Gl.*)

FALLENTIA. — Apud jurisconsultos, exceptio; *exception;* ol. *faillance*.

FALLERA. — Pro PHALERA.

FALLERE. — Idem q. FALLIRE.

FALLESIRE. — Debitum servitium non facere, ab aliquo deficere. *Vid*. FALLIRE. (Ap. Morel.)

FALLETI. — Ut FALCTI. (A. 1351.)

FALLIA. — Defectus, quo quis ibi abest, ubi ex officio deberet adesse, et substractio stipendii propter absentiam. (*A. SS.*)

FALLIARE. — Dignitate depellere; *dégrader*. (Lamb. Ard.) — Officio deesse; *manquer à son devoir*. (*A. SS.*)

FALLIBILIS. — Subdolus, insidiosus. (Pap.) — Labilis, qui facile *fallit* seu deficit. (Barel.)

FALLIMENTUM. — Culpa; *faute, manquement*. (*Usat. Barc.*)

FALLIRE. — Deesse rei alicui; *manquer à, ne pas faire ce qu'on doit*. (Pass.) — Deficere, desinere; *faillir, cesser, finir*. (Lob., *H. Brit.*)

FALLITA. — Facultatum defectus, inopia solvendi æris alieni; *faillite*. (*St. Aven.*) — Vadimonium desertum; *défaut*. (*St. Com. Aven.*)

FALLITUS. — Reus violatæ fidei; *homme sans foi, qui manque à sa parole;* ol. *failli*. (Mart., *Anecd.*) — Facultatum inopia, ut FALLITA. (*St. Aven.*)

FALLIUM. — « Et ecclesias S. Genesii, et S. Martini, et S. Felicis, quæ sunt ad ipsum *fallium*. » (A. 988.) F. idem q. FALLUM.

FALLODIA. — Faces in signum lætitiæ accensæ. (Mur.)

FALLOGDA. — Ead. notione. (Mur.)

FALLUM. — Modus agri, ut videtur, apud Anglo-Saxones : « De duabus acris, et 3 rodis terræ et 30 *fallis* in Lartwait. » (*Mon. Angl.*) — Stannum; *étain*. (*Vet. Gl.*) — Delictum; *faute. Absque fallo, sine fallo*, certe; *sans faute*. (*A. SS.*) *In fallo*, casu fortuito, præter voluntatem; *fortuitement, par hasard*. (Ap. Mur.)

FALMOTUM. — Anglo-Saxonibus cœtus, conventus; *assemblée*.

FALO. — « In summo Gorgonæ fastigio ignem emicare, quod signum *falo* ipsi nuncupabant, conspexere. » (Alb. Muss.) Ubi *falo* significat flammam seu flammæ splendorem vel potius repentinam flammæ apparitionem.

FALQUERII. — Religiosi Turci; *fakirs*. (W. Valding.)

FALQUETRARE. — Falce secare; *faucher*. (A. 1348.)

FALSADOR. — Sicæ species, ut FALSARIUS.

FALSADORIUM. — Ead. notione.

FALSAMENTUM. — Adulteratio, falsificatio; *falsification, adultération*. (A. 1190.)

FALSARE. — Decipere; *tromper;* ol. *fauser;* — Adulterare, scriptum corrumpere; *falsifier un écrit*. (Rab. Maur.) — Falsam esse rem quampiam contendere; *soutenir, prétendre qu'une chose est fausse*. (*Lex Rip.*) *Falsare chartam*, falsam asserere. (S. XI.) *Falsare curiam* seu *judicium*, appellare a judicio tanquam falso et pravo; *appeler d'un jugement;* ol. *fausser la cour, le jugement*. (Pass.)

FALSARIA. — *Falsaria moneta*, crimen falsæ monetæ apud Anglos; *crime de fausse monnaie*.

FALSARIUS. — Sica, pugionis vel cultelli species; *sorte de poignard;* ol. *faussart*. (Alb.) *Falsarius litterarum*, qui litteras supponit vel adulterat; *faussaire, celui qui dénature ou fabrique des écritures*. (A. 1287.)

FALSATO. — Dolose, fraudulenter; *frauduleusement*.

FALSATOR. — Falsarius; *faussaire*. (*Lex Sal.*) *Falsator Christianus*, f. qui fidem Christianam ejuravit; *apostat*. (A. 1114.) *Falsator monetæ*, qui monetam adulterat; *faux monnayeur*. (*St. Cad.*)

FALSDARIUS. — Qui scripturas adulterat, ut FALSARIUS.

FALSE. — Dolose, fraudulenter; ut FALSATO.

FALSETUM. — Tonus acutus; *fausset*.

FALSETUS. — Sedes brachiis conclusa, ut FALDISTORIUM.

FALSIFICARE. — Idem q. FALSARE, rem falsam asserere seu quempiam falsidicum probare. (A. 1110.) — Trajicere, perfringere; *couper, briser, entamer*. (Joan. Mon.) — Adulterare, corrumpere, scriptum, monetam, etc.; *falsifier*. (Mur.) *Falsificare curiam*, idem q. *falsare judicium*, appellare a judicio; *Vid*. FALSARE.

* FALSIFICATIO. — Adulteratio quæ fit imitando alicujus chirographum; *falsification des écritures*.

FALSIGRAPHIA. — Scriptio falsa. (Alan. de Ins.)

FALSIGRAPHUS. — Qui falsa scribit; *faussaire*.

FALSILIA. — Falcula; *faucille*. (A. 1357.)

FALSILOGUS. — Mendax; *menteur*. (*A. SS.*)

FALSTIA. — Falsum; *fausseté*. (H. Knygh.)

FALSIVOMUS. — Mendax, vaniloquus; *menteur*. (*A. SS.*)

FALSO. — Lanceæ species; *espèce de lance;* ol. *fauchon*.

FALSONARIA. — Adulteratio, depravatio; *falsification*. (De mercibus dicitur, mensuris, scripturis, etc.)

FALSONARIUS. — Falsarius, qui falsæ monetæ reus est, seu qui monetam adulterat; *faux monnayeur*.

FALSONERIA. — Monetæ adulteratio; *faux-monnayage;* ol. *faulsonnerie*.

FALSONUS. — Idem q. FALSO.

FALSUS. — Præstatio quæ domino pensitabatur pro falcibus aliisque rusticis instrumentis acuendis; *Vid*. AGUSADURA et AGUSARE. (A. 1152.)

FALSUS-BURGUS. — Suburbium; *faubourg*.

FALSUS-SAVUERIUS. — Qui monetam adulterat, idem q. FALSONARIUS.

FALTESTALIUM. — Ut FALDISTORIUM.

FALTUS. — Confluentia ubi duo amnes conjunguntur et confluunt; *lieu où deux cours d'eau se joignent, confluent*.

FALUS. — « Novi factum operis et leni *falo* quamvis imperite memoriæ posterorum mandare studemus. » (*A. SS.*) Ubi editores suspicantur legendum esse *brevi filo* vel *stylo*, aut quid simile.

FALVUS. — Fulvus color; *fauve*.

FALX. — Obligatio servilis qua quis tenetur domini fenum falce demetere; *corvée de fauchage, obligation où était le vassal de faucher les prés du seigneur*.

FAMA. — Pro *fames*. (Anast.)

FAMARE. — Fama vulgare, quod in bonam æque ac malam partem accipitur.

FAMATUS. — Famosus; *renommé, célèbre, illustre*. (*Ann. Ben.*)

FAMELITAS. — Fames; *faim*. (Ach., *Spic.*)

FAMELLA. — Ancillula, famula; *servante*. (*A. SS.*)

FAMELLUS. — Servulus, famulus; *serviteur*. (*A. SS.*)

FAMEN. — Sermo, verbum; *locution, parole*. (*Vet. Gl.*)

FAMENAGIUM. — Idem videtur q. FAMILIA. (A. 1362.)

FAMERE. — Esurire; *avoir faim, être affamé*. (Men.)

FAMESCERE. — Fame laborare, perire; *souffrir de la faim, mourir de faim*. (A. 1352.)

FAMESCITAS. — Fames; *faim*. (A. 1352.)

FAMICUS. — Locus tabernarum in urbe. (*Vet. Gl.*)

FAMIDICUS. — Garrulus, qui quidquid fama fertur aliis dicit; *bavard, conteur de nouvelles*. (*A. SS.*)

FAMIDRETUM. — Multa a judicibus publice imposita; forte a *famare* et *drictum* sic dicta. (*H. Dalph.*)

FAMIDUS. — Famelicus, laborans fame; *affamé, qui souffre de la faim*. (A. 1097.)

FAMIGERENDUS. — Celebrandus, laudandus. (Mart., *Anecd.*)

FAMIGRARIUS. — Comes, ut videtur, vel urbis præfectus; *comte ou gouverneur de ville*. (Lud.)

FAMILIA. — Servi, coloni, in prædiis rusticis commanentes, dominis prædiorum famulatum et servitium exhibentes. « Et Truncinum villam, cum *familia* utriusque sexus, et omni re ad se pertinente. » (*Ch. C. C.*) — Terræ portio uni familiæ alendæ sufficiens et in eam rem destinata : « Donavit terram 50 *familiarum* ad construendum monasterium. » (Bed.) — Conventuales monachorum congregrationes *familiæ* nominantur, « quia præfectus monachis eas non aliter quam pater filios tractare debet. »

FAMILIARESCERE. — Pro *familiaris fieri; se familiariser*. (Sid.)

FAMILIARES. — De familia alicujus, qui a servis separantur. Præsertim vero *familiares* vocabant quos reges ac principes in familiam suam peculiariter adciscebant. *Familiares* etiam dicti qui ex familia monachorum habebantur, licet nec ex conversis essent. (*St. Clun.*)

FAMILIARITAS. — Dignitas *familiaris :* « In regiam eum *familiaritatem* admittens. » (*Act. Inn. III PP.*) — Familia : « *Familiaritati* vel dominio alicujus inhærere. » (*Cod. Th.*) — Protectio, tutela. (Ach., *Spic.*)

FAMILIARIUM. — Supellex domestica et familiaris. (*Cap. S. Vict. Mass.*)

FAMILIARIUS. — Pro *familiaris*. (Rym.)

FAMOSA. — Nude, pro libellis famosis. (*Vet. Cod.*)

FAMOSE. — Palam, publice; *publiquement, à la vue de tous*. (A. 1315.)

FAMOSITAS. — Fama, opinio; *renommée*. (Ach., *Spic.*)

FAMOSUS — Qui maledictum aut convicium dicit et qui ejusmodi convicii conscius: (*Cap. Bal.*) — Famelicus, ut videtur. (*A. SS.*) — Injuriosus. (Pass.)

FAMULAMEN. — Pro *famulatus*. (Ruod.)

FAMULATURA. — Servitus, ut FAMULATUS. (*Cap. S. Vict. Mass*)

FAMULATORIUS. — Ad servitutem pertinens; *servile*. (Tert.)

FAMULATRIX. — Quæ *famulatur; celle qui est en service, servante, esclave*. (Sid.)

FAMULATUS. — Servitus; *esclavage*. (*Cod. Th.*) — Vassallatus; *vassalité*. (Gauf. Malat.) — *Servientis* officium; *office, charge de sergent; Vid*. SERVIENS. (A. 1165.)

FAMULUS. — Servus; *esclave*. (*Cod. Th*) — Scutifer, varletus; *écuyer, varlet*. (A. 1307.) Idem q. MINISTERIALIS. (A. 1357) *Famulus regis*, serviens, apparitor; *sergent*. (*Ord. reg. Fr.*) *Famulus feodalis*, vassallus; *vassal*.

FANALE. — Fax, lucerna, pharus; *fanal*. (Ap. Mur.)

FANALIA. — Idem videtur ac FANTILIA. (*A. SS.*)

FANALIS. — Ut FANALE. (Ap. Mur.)

FANARIUM. — Ead. notione. (Id.)

FANATICUS. — Gentilis; *païen*. « Deum quem *fanatici* nominant Wodanum. » (Fred.)

FANATOR. — Qui fenum versat furcillis; *faneur*.

FANCELASTRA. — Ancilla, serva; *servante*.

FANCULUM. — Fœniculum; *fenouil*.

FANDALUTES.—« Dictum est tunc in exercitu quod rex Valentiæ patruus Miramolini esset cum Saracenis militibus cismarinis qui *Fandalutes* dicuntur. » (Ap. Ughel.)
FANDO. — Navigii species apud Italos. (Ap. Mur.)
FANGA. — Limus; *vase, limon.* (*St. Mass.*)
FANGIA. — Lutum; *fange, boue.*
FANGUS. — Ead. notione.
FANIA. — Silva, proprie *fagis* consita; *bois de hêtres*; ol. *faigne, faye.*
FANICULUS.—Dimin. a *fano*, manipulus sacerdotalis; item altaris ornamentum, velum, aulæum, idem q. CORTINA.
FANNATIO. — Vox forestarum : tempus quo pariunt damæ; *temps où les daims mettent bas*; ol. *faoneson, foineson.*
FANNATUS.—Pro VANNATUS.
FANNONUS. — Fax, pharus, ut FANALE. (A. 1352.)
FANO. — Sindon, mappa, quælibet fascia : corporale, manipulus sacerdotalis; vexillum; *linge, bande d'étoffe légère, écharpe; corporal, manipule; bannière, gonfanon, guidon.* (Pass.) *Fano salmonis*, illius pinnæ. (*Cons. antiq. Fontan.*)
FANON. — Laterna; *lanterne, falot.*
FANONELLUS. — Ornamentum altaris, idem quod FANICULUS.
FANONNUS. — Idem q. FANO.
FANSO. — Lanceæ species, ut FALSO.
FANTASIA.—Phantasma, spectrum; item pompa, apparatus; *Vid.* PHANTASIA. — Arbitrium, opinio; *fantaisie.* (Mur.)
FANTASTICUS. — Inordinatus, ad arbitrium effictus; *fantasque.* (Lynd.) — Idiota, hebes, sensu carens; *idiot, dépourvu de sens.* (A. 1352.)
FANTESCHA.— Ancilla, serva; *servante.* (*St. Cad.*)
FANTICELLA. — Ead. notione.
FANTILIA. — « Soffredus.... medicus filiam habebat parvulam.... habentem guttam *fantiliam.* » (*A. SS.*) Ubi Henschenius : *Gutta* quidem vulgo dicitur quæ alias *arthritis*; sed quid *fantilia?* an infantilis?
FANUM. — Pro gentilium templis Christiani proprio vocabulo usurpabant : « Quid est enim nisi *fanum* in quo est conventus gentilium? » (S. Amb.)—Vexillum, ut FANO. (A. 1097.)
FANUNCULUM.—Parvum FANUM. (*A. SS.*)
FARA.—Generatio, linea, unius ejusdemque generis ac familiæ homines; *les membres d'une famille.* (*Lex Long.*)— Forte species nauli seu pretii pro navigatione exsolvendi. (Bern. de Breyd.) *Faram facere*, in Tabulario S. Audoeni Rothomag., dicitur de illa præstatione annua, qua tenentur qui naves habent piscatorias juxta Sequanam intra limites territorii prædictæ abbatiæ quotannis ad condictam diem convenire cum naviculis, retibus et cæteris pro monachis pisces venaturi : quod a Sequanæ accolis vocabatur *faire la fare pour messieurs de St-Ouen.*— Fraus, dolus malus : « Judæus qui sine dolo et *fara* vixit cum Christiano. » (Auct. anon.)
FARA-CANTHARA.—Lychnuchi qui arborum speciem præferebant a quibus canthari seu disci pendebant. (Anast.)
FARALITIUS.—Pro *foralitius*, extraneus, aliunde apportatus. (Mur.)
FARAMANNI. — Apud Burgundos, quædam videtur fuisse hominum conditio : sed cujusmodi fuerit incertum.
FARAS. — Arabice equus. (*Vet. Gl.*)
FARASSIA. — Aniciensibus strues lignorum quam in compitis urbis accendunt in pervigilio nativitatis S. Joannis Baptistæ; *feu de la Saint-Jean.*
FARCIMINA. — Genus aggeris vel suggestus tormentarii, impactis primum alte in terram trabibus solidatum, tum vero erectum, nexumque aliis atque aliis sarmentorum et ramalium fascibus per certa spatia colligatis ad modum farciminis pulmentarii; *fascinage, gabionnage.*
FARCINIA. — Pars vestis : « Ut colletos in suis diploidibus seu *farciniis* et vestibus in competenti altitudine deferant. » (A. 1509.)
FARCINOSUS. — Scabie infectus; *qui a le farcin.* (Philip. de Grev.)
FARCITUS. — *Vid.* FARSUS.
FARCOLATA.—Farmicen, fartum; *farce.* (A. 1221.)
FARDELLA. — Modus agri continens decem acras, apud Anglos.
FARDELLARIUS. — Qui *fardellum* portat, bajulus; *porte-faix*; ol. *fardelier.*— F. mercator inops, qui merces suas fasce colligatas supra dorsum deferre cogitur ad vendendum; *porte balle, colporteur.* (Ap. Thom.)
FARDELLUS.—Onus, sarcina; *fardeau.*
FARDIMENTUM. — Idem q. FAIDIMENTUM.
FAREATICA.—Farris commercium; *commerce des farines.* (A. 1193.)
FAREFALIUS. — Idem q. FARFALIUS.
FARERSIA.—Idem q. FRARESCHIA. (A. 1218.)
FARETRUM.—Pharetra; *carquois* (*Vet. Gl.*)
FARFALIUS. — Adsultio sive assultus inimicus. (*Lex Sal.*)
FARGA. — Fabrica ferraria; *forge*, Arvernic. *farge.* (A. 1351.)
FARGANA. — « Profectus hinc, 190 *farganas* fratribus in dormitorium misit. » (Leo Ost.) Ubi quidam legunt *sarganas*; sunt autem σαργάναι Hesychio et Suidæ, sportæ vimineæ, crates ex juncis, usui forte monachorum aptæ in dormitorio; vel potius, censent nonnulli, lodices, id est *sargia*, q. *Vid.*
FARGIA.—Idem q. FARGA. (A. 1365.)
FARGUA.— Ead. notione. (A. 1341.)
FARICELLUS. — Qui frumentum in farinam molendum curat; *meunier*; ol. *farinier.*
FARINA. — *Farina bona*, Italis, proverbialis locutio, bono et sincero animo. (Bar.)
FARINACIUM. — Pensitatio ex farina quæ fit molendinariis pro frumento molito; *droit de mouture*; ol. *farinage.* (A. 1214.)

FARINALE.—Molendinum; *moulin à blé.* (*Gl. Sax.*)
FARINARIA. — Ead. notione. (*Cap. C. M.*)
FARINARIUM. — Ead. notione. (*Trad. Fuld.*)
FARINARIUS. — Ead. notione. (A. 632.) Item qui farinam vendit; *marchand de farine.* (A. 1283.)
FARINOSIUM.— Alveolus, locus ubi farina cadit a molendino; *coffre où tombe la farine à mesure que le blé se broie*; ol. *mais.* (A. 1348.)
FARINULA.—Diminut. a *farina.*
FARINUM.—Pro FARINA.
FARIO.— Qui fatur. (Laur.) — Piscis genus; *truite.* (*Vet. Gl.*)
FARIOLA.— « Tisana iste aquæ ordei. » (Mat. Silv.).
FARIOLUS. — Propheta, qui fatur, pro HARIOLUS.
FARISEA. — Equa faria; *jument arabe.* (Ord. Vit.)
FARIUS.—*Farius equus*, Arabicus; *cheval arabe*; ol. *cheval alpharace.* (Pass.)—Hæc vox occurrit sensu obscuro in *A. SS.* :

Cives
Non dominum sensere sui, quem corporis ingens
Vis animique novo *fario* titulaverat hostis.

FARNARIA.—F. fusoria fornax monetalis; *fonderie monétaire, monnoierie.* (A. 1177.)
FARNARIOLUS. — Idem q. FARICELLUS. (*St. Taur.*)
FARNUM.—« Fabernis, molendinis, *farnis*, aquæ ductibus et decursibus, » etc. (A. 1269.) Ubi legendum videtur *furnis*, forte pro *farinarium* cum abbreviatione scriptum.
FARO.—Pro BARO. (Fred.)
FAROCIUM.—Ut FAROSSIUM.
FARONUS.—Pharus, ex Hispanico *faron*, ut FAROSSIUS.
FAROSSIUM.—Pharus, faces et lucernæ in portubus maris vel turribus accensæ; item, turris aut excelsus locus ubi hujusmodi ignes accenduntur; *phare, fanal.* (A. 1329.)
FAROTUM.—Ead. notione. (A. 1460.)
FARRACUM.—Puls ex fare facta vel pinguis cibus generaliter; *bouillie, pollenta ou mets gras*; ol. *fromentée.* (J. de J.)
FARRAGINALE.—Ut FERRAGINALE.
FARRAGIUM. — Idem q. FARRAGO. (A. 1591)
FARRAGO.—Equorum vel animalium pabulum ex frugum leguminumque miscellanea vel etiam stramen, palea; *fourrage, ou litière.* (A. 1206.)
FARRATIOR.— Fructuosior. (Pap.)
FARUM.—Far; *épeautre.* (*St. Gen.*)
FARS.—Pharus, idem q. FARONUS. (A. 1369.)
FARSA.—Morbi genus; *érésipèle, dartre.* (*Vet. Gl.*)—Carmen multis et variis rebus refertum; *poëme fait de morceaux de divers idiomes.* (Pass.)—Paraphrasis quam inter preces in ecclesia cantare solebat populus; *glose, paraphrase dont le peuple accompagnait le chant d'église.* (Pass.)
FARSATURA.— Farcimen, fartum; *farce.* (Mart.)
FARSATUS.—Fartus; *farci.*
FARSETUS.—Vestis species, apud Siculos; *corsage.*
FARSIA.—« Missa similiter cum cæteris horis ordinarie celebrabitur ab aliquo prædictorum, hoc addito quod epistola cum *farsia* dicetur a duobus cappis sericeis. » (A. 1198.) Ubi *farsia* idem est ac FARSA.
FARSITUS.—Dicitur de eo qui cibis oppletus est; *farci, bourré.* (*Vet. Com.*)
FARSURA.—Pro FARTURA.
FARTELLUS.—Pro FARDELLUS.
FARTO. — Laniarium; *étal de boucher, boucherie.* (An Lud.)
FARTORIUM.—Ead. notione. (Id.)
FARTUM.—Prædium rusticum, ni fallor, omnibus rebus quæ ad culturam pertinent instructum; *ferme, terre outillée des instruments et bestiaux nécessaires pour son exploitation.* (A. 1398) Legunt nonnulli *factum*
FARUS. — Cœnator, cœnatorium. (Pap.) —Lucerna sive lychnuchus orbicularis et circularis; *Vid.* PHARUS.—Fasciculus, ut videtur, seu onus, sarcina. (A. 1260.)
FASANUS.—Phasianus; *faisan.* (A. 1312.)
FASCELLA.—Idem q. FASCIOLA. (*Vet. Gl.*)
FASCEMINA. — Ut FASCENNINA.
FASCENNINA. — Propugnacula urbium seu arcium ex *fascinis* seu ligneis fascibus confecta; *palissades, fortifications en pieux ou en fascinage.*
FASCES.—Ut apud Romanos summi magistratus indicium fuere, ita apud scriptores medii ævi pro suprema potestas usurpatur hæc vox : « Placuit etiam huic inseri testamento ut nec meo nec parentum meorum dominio nec *fascibus* regiæ magnitudinis, nec cujuslibet terrenæ dignitatis subjaceant. » (*Ann. Ben.*)
FASCIA.—Modus agri, idem ut videtur, qui FAICIA.—Fascis; *botte, fagot.* (*Vet. Inst.*)
FASCIAMENTA. — Fasciæ sepulcrales. (Alc.)
FASCIANUS.—Phasianus; *faisan.*
FASCIATORIUM.— Fascia qua frons sacro chrismate inuncta, obvolvebatur; idem q. CHRISMALE.
FASCICULARIUS. — Bajulus; *portefaix.* (*Vet. Gl.*)
FASCILLA.—Fascula; *faucille.*
FASCINA.—Lignorum fascis; *fascine.*
FASCIOLA. — Fasciæ crurales; *jarretières.*
FASCIOLUM.—Operimentum capitis, quod Chaldææ incolis tribuit B. Odoricus de Forojulio; *couvre-tête, espèce de turban.*
FASCIS. — *Vid.* FASCES.
FASCITERCUM. — Ut supra FACITERGIUM, mappula ad tergendam faciem.
FASCIUM. — Fascis, ut FASCIA.
FASCIUNCULUS. — Parva fascia, ut videtur.
FASCIUS. — Ut FASCIUM : « Duos *fascios* fœni et duos paleæ. » (*H. Dalph.*)
FASCULUM.— Fossorium, ligo; *houe.*
FASCULUS. — Fascis, ut FASCIUM.

FASENDA. — Prædium rusticum ; *métairie;* Occitan., *faisande.* (A. 1332.)

FASERIA. — Mensura annonaria, pro Raseria. (A. 1125.)

FASIDIS. — Grassus. (*Vet. Gl.*)

– FASILIA. — Siliquæ. (*Vet. Gl.*)

FASILLARIUS. — Pro Fassiliarius.

FASIO. — Idem q. Faisio.

FASISTORIUM. — Idem q. Falcistorium.

FASIUS. — Panni vel telæ species. (A. 1389.)

FASMA. — Lingua, idioma ; *langue idiome.*

FASOLARIUM. — Locus ubi *faselus* crescit, ut Fabaria. (*Vet Gl.*)

FASSATORIUM. — Pro Fasciatorium.

FASSILIARIUS.—Qui fasces cujusvis rei furatur et exportat. (*St. Taur.*)

FASSINA.—Fascis ; *fagot, botte, faisceau.* (*St. Av.*)

FASSINERIUM. — Congeries, cumulus, strues lignorum ; *pile de bois.* (Id.)

FASSIO. — In legibus Hungaricis, præsens relatio voluntatis et contractuum coram magistratu ; *aveu, confession ;* ol. *régéhissement.*

FASSISERIUS. — Pro Pasticerius.

FASSOLUS.—Faselus, leguminis species ; *fève, haricot ;* ol. *faséole, fasiole.*

FASSUS. — Fascis ; ut Fassina. (A. 1345.)

FASTE. — F. pro *statim :* « Solvebat eum *faste.* » (*A.SS.*)

FASTELLA. — Ligamen : « In ecclesia B. Valentini... facit coopertorium super altare cum clavis et *fastellis*, et in circuitu palergium chrysoclavum. » (Anast.) Alii cod. hab. cum clavis in *festellis*, alii denique *fistellis*

FASTERLA. — Ead. forte notione : « Et crux ab armario duabus *fasterlis* dum Missa minor cantatur, cooperta, apportatur a duobus albatis de altari S. Jacobi ante altare principale. » (B. Mon.)

FASTERNA. — « Albæ xiii, mapulæ operatæ iii, planetæ xiii, *fasternæ* iii, cortinæ v, dorsalia v, vexilla ii. » (A. 1200) Idem videtur quod Fastella.

FASTICERIUS. — Pro Pasticerius. (A. 1333.)

FASTIDIACIO. — Superstitionis species. « Ut incantationes et *fastidiaciones*, sive diversæ observationes dierum Kalendarum, quas error tradidit paganorum, prohibeantur, sicut maleficia et magorum præstigia, » etc. (G. M.) Ex *fastidies*, videtur vox deducta.

FASTIDIRE. — Existimare, putare, nisi mendum est ; *penser :* « Non enim *fastidiendum* est illis pabulum divini verbi sufficere. » (A. 973.) — Fastidium movere ; *causer du dégoût, dégoûter.* (*A. SS.*)

FASTIDITUS. — Fastidium, tædium ; *dégoût, ennui, répugnance.* (*A. SS.*)

FASTIGATISSIMUS. — Quasi *fastigiatissimus*, ad suprema dignitatum fastigia eductus ; *élevé au faite des grandeurs. Fastigatissima felicitas*, suprema ; *le bonheur suprême.*

FASTIGIUM.—Turris, domus ; *tour, maison.* (Pass.) — Ornamentum in ædibus sacris quod *baldachinum* quidam interpretantur : « Fecit Constantinus Augustus basilicas istas, quas et ornavit : basilicam Constinicanam, ubi posuit...*fastigium* argenteum battutile, quod habet in fronte Salvatorem sedentem in sella, etc.... farum quod pendet sub *fastigio*... fecit autem Valentinianus... *fastigium* argenteum... quod a barbaris sublatum fuerat, quod pensabat, » etc. (Anast.)

FASTILIS. — Idem videtur quod Fastella.

FASTINARE. — Fenum siccare, furcillis versando ; *faner.*

FASTIVA. — Pro Fascina : « Castellum... ex duplicibus viminum *fastivis* cooperire fecit.... deinde optimis feltris, coriisque... » (Ot. Mor.)

FASTUS. — (Adj.) Pro *faustus.* (*Vet. Gl.*)

FASULUS. — Faselus ; *fève et ses variétés.* (A. 874.)

FASURITIO.—Avicennæ medicina ad scabiem ; *sorte de remède contre la rage.* (*Vet Gl.*)

FATALIS.— Instans, imminens ; *pressant, imminent :* « Sine maximo et *fatali* corporis nostri periculo. » (A. 1259.) *Fatalia ;* tempus a lege præstitutum ad causas appellationum apud judices instruendas et terminandas. (A. 1303)

FATALITAS. — Mors, sic dicta, quod fataliter accidat et necessario : *la mort.* (Ap. Mart., *Ampl. Col.*) — Quivis casus vi humana superior ; *événement au-dessus de la puissance humaine.* (Pas.)

FATARE. — Prædicere ; *prédire ; prêcher, evangéliser.*

FATERI. — Dicere ; *dire, prétendre :* « Libelli tui, in quibus nos hæreticos esse *fateris*, jam per publicum.... vulgati sunt. » (Eb. et Beat.)

FATIALES. — Dies solemnes ; *jours solennels.* (*Vet. cod.*)

FATIBILIS. — Advena, extraneus ; *étranger, qui est, qui vient du dehors, aubain.* (A. 898.)

FATICA. — Concessio vel locatio officii alicujus ad diuturnum tempus, puta in emphyteusim ; vel id quod præter pretium corollarii vice in ejusmodi locationibus conceditur. (A. 1427.)

FATICARE. — Pro Fatigare.

FATICHA. —Sessio juridica, idem q. Assisa. (A. 1304.)

FATICIUS. — F. pro Facticius : ibi enim aut de novo homine, aut de filio qui naturali et legitimo opponitur sermo est. (Mart., *Amp. Col.*)

FATIGA. — Labor, præsertim ex itinere, fatigatio ; *fatigue :* « Post longas laboriosi itineris *fatigas.* » (A. 1415.) — Pensitatio, quæ domino principali pro alienando feudo solvitur ; *droits eigneurial payé par le vassal qui veut vendre son bien.*— *Fatiga juris*, justitiæ reddendæ dilatio, practicis Gallicis ; *défaut de droit.*

FATIGARE. — Vexare, præsertim de litigatorum vexationibus ; *persécuter, tracasser.*

— In jus vocare ; *assigner quelqu'un en justice.* — Iter suscipere ; *se mettre en route :* « Interrogantur ab episcopo : Quid est, fratres, quod vos *fatigastis?* Illi respondent : Ut nobis concedas patronum. » (*Append. ad Capit. reg. Fr.*) — Ire aliquo cum molestia : « Ita fac, ut labor ejus, quo hic ad nos *fatigatus* est, vacuus non sit. (G. M.) — « Debitor reddet, quantum rata solvit, et quantum *fatigatus* fuerit. » (*Can .Hib.*) Ubi *quantum fatigatus fuerit* est quantum ex debito non soluto creditor damni acceperit. — Pro *cavillari ; railler, se moquer.* (Sid.) — *Fatigare de directo*, vox fori Hispanici ; justitiæ reddendæ dilationem afferre ; qui nempe jus petens sibi fieri a domino, *fatigatur*, seu vexatur, si ei denegetur , vel adversarius stare recto seu juri renuat.

FATIGATIO. — Vexatio, molestia, præsertim quæ ex litium anfractibus oritur ; *tracasserie, embarras.* (A. 1139.) — Cavillatio ; *raillerie, sarcasme.* (Sid.) — Exactio. (*Form. vet.*)

FATIGATORIUS. — *Fatigatoria verba ; paroles sarcastiques, piquantes.* (Sid.)

FATIGIÆ. — Molestiæ , labores ; *fatigues.* (*Chron. Wind.*)

FATIGIUM. — Ead. notione. (*Vet. Gl.*)

FATIGOSUS. — Fatigationi idoneus. (Mich. Scot.)

FATIM. — Multum ; *beaucoup ;* ol. *moult, abondamment.*

FATIRO. — « Ego Attila dono equas iii, et boves ii, et vakas ii et frenomulare i, et *fatiro* i. (A. 855.)

FATISCERE. — Dissolvi ; *se dissoudre, se résoudre.*

FATISIA. — « Item broilum alienavit : item *fatisias* ab episcopatu alienavit et pratum unum. » Ubi *fatisia* f. idem q. Faicia et Faisio.

FATITII. — Advenæ , adventitii ; *étrangers, ceux qui viennent du dehors.* (A. 997.)

FATUARE.—Infatuare , alicujus consilia corrumpere et perimere. (*His. Harc.*)

FATUARIUS. — Qui futura hariolatur ; *devin.* (Ap. Laur.)

FATUINUS. — *Fatuina rosa*, sine odore ; *rose sans odeur. Vid.* Rosa.

FATUITATES. — Nugæ , gerræ ; *sottises, sornettes, balivernes.* (A. 1390)

FATUIZARE. — Insanire ; *délirer, extravaguer, avoir perdu la tête.* (Bar.)

FATUOSUS. — Pro Fatuus.

FATUUS.—Hebes, stupidus, idiota ; *niais, idiot, stupide.* (A. 1399.) — Contumeliosus, probrosus ; *outrageux, injurieux.* (A. 1260.) *Fatua* mulier, meretrix ; *femme publique.* (G, Pryn.)

FAUCARE. — Falce secare ; *faucher.*

FAUCES. — Pro Falces. — *Fauces Alpium*, non semper dicitur, de ipsarum angustiis , quas *clusas* vocant , sed pro ipsis radicibus. (Spelm.)

FAUCHEIA. — Quantum unus sector per diem *faucare* potest in prato ; *ce qu'un homme peut faucher dans un jour ;* ol. *fauchée, fauchiée.*

FAUCHETUM. — Furca ; *fourche.* (A. 1313)

FAUCHO. — Falx militaris , seu ensis in modum falcis curvatus ; *sorte d'épée courbe ;* ol. *fauchon.*

FAUCIA. — Ead. notione.

FAUCIDIA. — Pro Falcidia.

FAUCILLA. — Falcula ; *faucille.*

FAUCILLARE. — Strangulare (a *fauces*) ; *étrangler.* (*Vet. Gl.*)

FAUCIO. — Consensus in malo , inquit vetus scriptor, sicut amicitia consensus in bono, Gal. ol. *consentement en mal.*

FAUDA. — Gremium , ventrale , vestium tegmen ; *giron, tablier, jupon d'une femme ;* ol. *faudal, faudeau.*

FAUDESTOLA. — Ut Faldistorium.

FAUDESTOLIUM. — Ead. notione.

FAUDICUS. — Qui vera dicit , cui cuncta favent. (Ugut.)

FAUGINATOR. — F. fossor, ab. Occitan. *fousiga* , fodere ; *travailleur de terre, cultivateur.* (A. 1471.)

FAULAIUM. — F. ager incultus ad pascuum maxime pecudum ; *terre en friche où l'on fait paître les troupeaux.* (A. 1350.)

FAUNI. — Dæmones ; *esprits , farfadets , faunes, lutins.*

FAUNUS. — Hinnulus ; *faon.*

FAUS. — Silva , idem quod Fagia.

FAUSETUM. — In musica cantus acutioris species ; *fausset.*

FAUSILLUM. — Lignum seu herba comburenda, quæ faucilla colligitur ; *menu bois de chauffage.* (A. 1165.)

FAUSSUS. — Pro Falsus.

FAUSTITUDO. — Felicitas ; *bonheur* (J. de J.)

FAUSTOR. — Pro Fautor.

FAUSTUS.—Faustitas ; *bonheur, position heureuse* (*A. SS.*)

FAUTALIS. — Veridicus , qui est bonæ famæ , cui fides haberi debetur ; *qui dit la vérité, qui a une bonne réputation , qui mérite la confiance.* (A. 1319.)

FAUTIOSUS. — Defector, qui a domino suo deficit ; *traître, qui abandonne son seigneur.* (Sug.)

FAUTORIA. — Favor, consensus, approbatio ; *consentement, approbation.* (A. 1415.)

FAUTRUM. — Pannus coactilis , idem q. Feltrum. (A. 1223.)

FAUTUS. — Pro *fructus* , ut videtur : « Quatenus illi *fautum* bonæ actionis recipiant. » (A. 379.)

FAUZIL. — F. Filix ; *fougère.* (*S. Mass.*)

FAVATERIA. — Idem q. Fabaria. (A. 1337.)

FAVELLARE. — Sermocinari ; *causer , converser.* (*Vet. Gl.*) — Favere , blandiri ; *cajoler, flatter ;* ol. *faveller.* (A. 715.)

FAVELLUS.—Fulvus ; *roux, fauve, tirant sur le jaune ;* ol. *favel , fauvau :* « Runcinus *favellus*, equus *favellus.* »

FAVENA. — Mensuræ genus , ap. Italos. (A. 1207.)

FAVENTIA. — Consensus domini pro alienando feudo ; *consentement que le suze-*

rain donne au vassal pour que celui-ci puisse aliéner son fief. Vid. FAVRRE.

FAVERCA. — Molendinum ferrarium vel fodina, ubi ferrum eruitur; *forge à fer ou minière de fer.* (Spelm.)

FAVERE. — Favere dicebatur dominus, quoties vassallo facultatem alienandi feudum suum concedebat; *donner à un vassal la permission d'aliéner son fief;* ol. *octroyer, donner faveur.*

FAVERIA. — *Faveria cassidis,* superior cassidis pars, ut videtur: « Fuit percussus quadam sagitta magnæ balistæ, quæ infra visceriam cassidis intravit et pariter sine vulneratione capitis: hoc reputans etiam sibi miraculose accidi precibus B. Ludovici, et illico simili jactu magni viratorii super *faveriam* dictæ cassidis percussus cecidit retro se, qui stetit aliquo intervallo tanquam mortuus. » (*Mirac. B. Ludov. Arelat. arch.*)

FAVERIUS. — Agrestis, ut videtur; *sauvage:* « *Favorius* columbus. » (*St. Taur.*)

FAVETUM. — Vallum, nisi idem sit ac *faulnium.* (A. 1094.)

FAVILLACEUS. — Ad *favillam* pertinens; *de cendre, semblable à la cendre.* (Sol.)

FAVILLARE. — Favillas emittere; *produire des étincelles.* (*A. SS.*) — Comburere, inflammare; *embraser, enflammer.* (*H. Illat. S. Ben.*)

FAVILLATICUS. — Ut FAVILLACEUS.

FAVILLATUS. — In favillas vel cineres redactus; *réduit en cendres.* (Lud.)

FAVILLESCERE. — In *favillas* abire; *s'en aller en cendres.* (Sol.)

FAVISOR. — Piscator; *pêcheur.*

FAVITOR. — Qui partibus alicujus favet; *celui qui est attaché au parti de quelqu'un, partisan, fauteur.*

FAVITORIUS. — Ead. notione.

FAVO. — Operimentum quoddam: « Tres albas cum paruris stolas, et *favones* de eodem panno et colore. » (A. 1225.) Ubi legend. FANONES, q. *Vid.*

FAVONIUM. — Odium leve et sine causa, velut a vento collectum. (Isid.)

FAVONIUS. — Nothus; *bâtard.* (Pap.).

FAVONUS. — Ead. notione.

FAVOR. — Census domini pro alienando feudo, ut LAUDEMIA. (*Tab. Anger.*) — In malam partem interdum accipitur: « Condemnatus ad mortem... propter plures errores, corruptiones, *favores,* et infidelitates. » (A. 1343.)

FAVORABILIS. — Favorem seu laudem captans: « Fuit rex Angliæ Ricardus homo ferocissimus, *favorabilis,* gloriæ cupidus, pecuniæ liberalis. (Ap. Pez.)

FAVORABILITER. — Cum favore, benigne; *favorablement, avec bienveillance.* (A. 1369.)

FAVORARE. — Favere, favorem impendere; *favoriser.* (A. 1457.) — De pascuis dicitur ubi animalia pascendo *vastum* non fecerunt. « Inquiratur... quantum per æstimationem pastura regis *favorata* fuerit aut deteriorata. » (Flet.)

FAVORISATIO. — Favoris actio, ap. jurisconsultos.

FAVORISCARE. — Favere, ut FAVORARE. (A. 1452.)

FAVORIUS. — Ex favore profectus. (*A. SS.*)

FAVORIZARE. — Ut FAVORISCARE. (Eric. Ups.)

FAVOROSE. — Cum favore; *avec faveur.* (Lud.)

FAX. — Lætitia; *joie.* (Pap.)

FAXA. — Pro FAICIA. (*Conc. Lim. a.* 1582.)

FAXANUS. — Phasianus; *faisan.*

FAXIA. — Pro FAICIA.

FAXIATUS. — Pro FASCIATUS.

FAXINA. — Ut FASSINA.

FAXIOLUS. — Pro PHASEOLUS.

FAXIS. — Pro FASCIS.

FAXIUS. — Onus; *charge, faix.*

FAXULUS. — Ut FAXIOLUS.

FAXUS. — Ut FAXIUS.

FAYCIA. — Ead. notione.

FAYDITUS. — Pro FAIDITUS.

FAYSSA. — Equorum ornatus quidam: « Item pro una *fayssa* XVIII den. » (A. 1334.)

FAYSSIA. — Pro FAICIA et FASCIA.

FAYSSUS. — Onus; *furdeau, charge, faix.* (A. 1345.)

FAYZIMENTUM. — Defectio a fide, ut FAIDITAS. (A. 1313.)

FAYZITUS. — Proscriptus; *proscrit, banni.* (A. 1308.)

FAZENDA. — Prædium rusticum, ager; *petit bien de campagne, métairie.* — Negotium; *affaire.* — Operatio, labor; *travail.*

FAZENDARIUS. — Officium monasticum, qui res et negotia monasterii curat; *celui qui est chargé de la surveillance et de la direction des affaires d'un monastère.* (A. 1228.)

FAZENDERA. — Expeditio militaris, apud Hispanos; *expédition militaire, campagne.* (A. 1246.)

FAZIO. — Pro FAISIO.

FAZOLETUM. — Sudarium; *mouchoir.* (*A. SS.*)

FAZOSSA-MEDULLA. — Fax, tæda; *torche, flambeau.* (A. 1363.)

FEARE. — Pro FEUDARE.

FEATUM. — Feudum, prædium; *héritage, bien tenu en fief;* ol. *féage.* (A. 1266.)

FEAUDUS. — Ut FEUDUM.

FEBA. — Luna; *la lune.* (*Grad. eccl. Alb.*)

FEBRETICUS. — Qui febri laborat; *qui a la fièvre, fiévreux.* (*A. SS.*)

FEBRIA. — Pro FIBRA.

FEBRIFUGIA. — Herbæ species, quæ forte febrem fugat; *plante fébrifuge.* (*Cap. C. M.*)

FEBRIRE. — Febre laborare; *être malade de la fièvre.* (Pass.)

FEBRIS. — *Febris visinocha,* f. pro *synocha,* a Græce συνεχής, quæ nunquam quidem intermittit, attamen certo tempore excandescentiam habet sensibilem. (*A. SS.*)

FEBRUAS. — Pro FEBRUUS.

FEBRUUS. — Februarius; *février.* — Dæmon; *le malin esprit.*

FECIA. — Lignum construendis rusticorum domibus aptum; *bois de construction.* (*Tab. S. Serg.*) — Fæx, sedimentum; *dépôt des liquides, résidu, lie.* (*St. Verc.*)

FECIDUS. — Fæculentus; *plein de lie, trouble, vaseux.* (A. 1031.)

FECIOR. — Sponsor, fidejussor, vel arbiter; *garantie, caution, arbitre.* (A. 1051.)

FECONDIA. — Sermo, verbum; *parole.* (A. 1352.)

FECOSA. — Dejectiones; *résidu.* (*Ord. reg. Fr.*)

FEDA. — Fides; *foi et hommage;* ol. *fée.* — Ovis; *brebis;* ol. *fédu.* — Fæx vini et aceti; *lie du vin et du vinaigre.* — F. emenda, multa; *amende.* (A. 1111.)

FEDALE. — Quidquid jure feudali possidetur; *ce qui est possédé à titre de fief.* (A. 1163.)

FEDALIS. — Pro FEUDALIS.

FEDARE. — Pro FEUDARE.

FEDATICUS. — Jus feudale; *droit féodal.* (A. 1163.)

FEDATUS. — Pro FEUDATUS.

FEDIUM. — Pro FEUDUM. (A. 1031.)

FEDOSUS. — Ut FECIDUS.

FEDUM. — Pro FEUDUM. — Multa, idem q. FEDA. (A. 1149.)

FEDUS. — Ut FEUDUM. (A. 1056.)

FEEDARE. — In feudum dare; *donner en fief.*

FEFAMENTUM. — Idem q. FEOFAMENTUM.

FEFARE. — Ut FEUDARE.

FEFUM. — Ut FEUDUM.

FEGANGI. — Furtum manifestum; *flagrant délit de vol:* « Si quis liber homo furtum fecerit, in ipsum furtum tentus fuerit, id est, *fegangi,* usque ad decem siliquas furtum ipsum, sibi nonum reddat. » (*Ed. Roth. reg. Long.*)

FEGATUM. — Jecur; *foie.* (A. 1224.)

FEGUM. — Ut FEUDUM.

FEIDA. — Pro FAIDA.

FEIDUM. — Ut FEUDUM.

FEIELA. — Mensuræ liquidorum species: « VIII *feielas* olei. » (A. 1362.)

FEIRA. — Nundinæ, mercata; *foire.*

FEIRATUM. — Pro FERRATUM. (A. 1341.)

FEISFECHO. — Ovis seu vervex pinguis; *brebis ou mouton gras.* (*Lex Sal.*)

FEISSIA. — Modus agri, prædium rusticum; *métairie.* (A. 1308.)

FELAGUS. — Fidelis; *fidèle.* (*Leg. Edward. Conf.*)

FELCARII. — Servorum manumissorum species; *serfs affranchis d'une certaine classe:* « Tam ipsi quam eorum homines, liberi, et servi, libellarii atque *felcarii.* » (A. 963.)

FELE. — Cerva; *biche.* (*Vet. Gl.*)

FELEARII. — Iidem q. FELCARII.

FELEHUS. — Phoca; *veau marin, phoque,*

FELENA. — Ut FELE. (*Vet. Gl.*)

FELESENNUS. — Pronepos; *arrière-petit-fils.* (*Vet. Gl.*)

FELESENNA. — Proneptis; *arrière-petite-fille.* (Id.)

FELGA. — Filix; *fougère:* « In cunctis nemoribus suis herbagium, pasnagium, *felgam* et liberam ad fenum faciendum. » (*Ch. Hug. de Gorn.*)

FELGARIA. — Locus filice plenus; *fougeraie.*

FELIBRIS. — Adhuc lacte vivens; *qui est encore à la mamelle.* (Pap.)

FELICARE. — Felicem reddere; *rendre heureux.* (*Vet. Gl.*)

FELICISSIMUS. — *Felicissimus dies,* Dominica Paschalis; *le jour de Pâques.* (Pass.)

FELICITER. — *Expression d'applaudissement qui termine les chartes:* « *Actum feliciter.* »

FELICIUM MILITARE. — Ad militis dignitatem et honorem ascensus, promotio; vel eadem de re congratulatio. (A. 1362.)

FELIRE. — Vox pardorum; *se dit du cri de la panthère.*

FELIS. — Anser silvestris; *oie sauvage.*

FELLIBILIS. — Subdolus, amarus (Pap.)

FELLITUS. — Felle mistus; *mêlé de fiel:* « *Fellitum* et venenosum poculum. » (Bal., *Misc.*)

FELLO. — (Subst.) Strumæ; *goître, scrofules.* (*A. SS.*) — (Adj.) Perfidus, rebellis; *traître, rebelle, perfide, infidèle,* ol. *fel, felon, foul,* etc. (Ap. Anglos, omnis malefactor, cui debetur pœna mortis. *Felo de se,* jurisconsultis dicitur is qui sibi ipsi mortem sponte consciscit; is successorem non habet in catallis præter fiscum.)

FELONIA. — Delictum vassalli in dominum; *félonie, tout manquement commis par le vassal à l'égard du suzerain.* — *Felonum* seu perfidorum et rebellium bona; *biens, propriétés des felons.* — Perfidia; *trahison:* « Assultavit me in *felonia,* et verberavit me et mihi plagam fecit. » (*Cod. Leg. Norm.*) Hoc est, imparatum me aggressus est. — Apud jurisconsultos Anglicos, omne crimen capitale, infra læsam majestatem, ut incendia, raptus, homicidia, latrocinia, et hujusmodi, quæ vitæ dispendio luuntur.

FELONICE. — Perfide; *avec perfidie, traîtreusement.* (A. 1322.) — Occulte, fraudulenter; *en secret, frauduleusement.* (A. 1323.)

FELOSENNUS. — Ut FELESENNUS.

FELPARIA. — F. idem ac FELTRUM. (Rym.)

FELTE. — Cyphus; *coupe, vase.*

FELTORTUS. — Ut FILTORTUS.

FELTRIX. — Idem q. VELTRIX.

FELTRUM. — Pannus crassior e lana coacta; *drap grossier de laine feutré, feutre.*

FEMA VINHA. — Vinea stercorata; *vigne sur laquelle l'on a répandu du fumier.* (*Cons. Beneh.*)

FEMAGIUM. — Forte præstationis species pro mercibus quæ in *fundecos* invehebantur, soluta, nisi sit pro FUMAGIUM, idem q. FOAGIUM. (A. 1329.)

FEMARE. — Agrum stercorare; *fumer la terre.*

FEMELLA. — Femina, mulier; *femelle d'un animal, femme;* ol. *feme.*

FEMELLARIUS.—Feminis deditus; *adonné aux femmes, débauché*; ol. *féminau*.

FEMELLOSUS. — Ead. notione.

FEMELLUS. — Femineus; *de femme, féminin*. (A. 1361.)

FEMILLA. — Ut FEMELLA.

FEMINA. — Uxor; *femme mariée, épouse*. *Femina de corpore*, servilis conditionis; *femme de condition servile*. *Femina franca*, libera, *femme libre*. (Sic etiam dicitur in Cons. Camerac., ea quæ feudum possidet ante nuptias acquisitum, vel quod hæreditario jure post nuptias ei obvenit.) *Femina ligia*, quæ domino suo ratione feudi vel subjectionis fidem omnem contra quemvis præstat; *Vid*. LIGIUS. *Femina minoflidus*, infimi status, apud Alamannos; *femme de basse condition*. *Femina peccati*, *femina vitæ*, meretrix; *fille de joie*. (A. 1386, 1376.) *Femina regia* aut *ecclesiastica*, quæ ecclesiæ vel regis servitio est addicta; *femme attachée au service d'un roi ou d'une église*. (*Lex. Rip.*) *Femina reginæ*, reginæ assecla; *dame d'honnenr*. *In feminam recipere*, dicitur de domino feminæ hominium recipiente. (A. 1216.)

FEMINALIA. — Quæ et *femoralia*, quibus *femen* seu *femur* tegitur; *caleçons, haut de chausses*; ol. *femoraux*.

FEMINULA. — Muliercula; *petite femme*. (*A. SS.*)

FEMORACIUM. — Fimetum, sterquilinium, locus ubi fimus congeritur; *fosse au fumier*; ol. *femorier*.

FEMORAILE.—Ead. notione.

FEMORALIA.—Ut FEMINALIA.

FEMORARIUM.—Ut FEMORACIUM.

FEMULA.—Puella; *jeune fille*. (*A. SS.*)

FEMURALIA.—Pro FEMORALIA.

FENAGIUM.—Feni seu pro feno præstatio; *droit du seigneur sur les foins*; ol. *fenage*.

FENALE.—Ead. notione. (A. 1272.)

FENALIS.—*Fenalis mensis*, mensis Julius, quippe in hoc mense potissimum fenum secatur; *juillet*; ol. *mois fénal*.

FENARE. — Fenum secare et siccare; *faucher et faner le foin*; ol. *fener*.

FENARIA.—Domus rustica, ædicula, vel etiam ædium appendix, locus ubi fenum aliaque grana frumentaria reconduntur; *lieu où l'on serre le foin, grenier à foin, fenil*; ol. *feneril*, *fenière*, etc.

FENARIUM.—Tempus quo *fenum* secatur; *temps où l'on récolte les foins, fenaison*; ol. *fenage*.

FENARIUS. — Feni venditor; *marchand de foin*; ol. *fenier*.—Locus ubi fenum congeritur et asservatur, vel feni acervus; *grenier à foin ou meule de foin*; ol. *fenil*. (A. 1397.)

FENATERIA.—Præstatio feni, seu jus capiendi fenum; *redevance sur le foin ou droit de prendre une quantité de foin*. (A. 1256.)

FENATIO.—Siccatio feni, cum versatur furcillis; Gal. *fanage*. Qui huic servitio addicti erant, *furcam in pratis habere* dicebantur. (A. 1171.)

FENATOR.—Qui fenum versat furcillis; *faneur*.

FENDEO. — Phalanx, multitudo; *troupe, multitude*. (*Vet. Gl.*)

FENDITUS. — Ruptus, scissus; *fendu*: «Pro quadam parva campana *fendita* refundenda.» (*Comp. Fabric. S. Pet. Insul.*)

FENERIA.— Idem q. FENARIA.

FENERIUM.—Ut FENATERIA. (A. 1417.)

FENERIUS.—Idem q. FENARIA. (A. 1341.)

FENES.—F. stercoratio ovium, idem q. FALDATUM. (Ap. Mad.)

FENESTA. — «Ecce ordinatio refectorii de illis qui debent habere *fenestam*.» (*Cons. Font.*) Cangii editor intelligit ferculum peculiare vel potius bellaria, quæ sic dicta fuerint, quod per *fenestram* cellæ penariæ ministrarentur: quare legere mavult *fenestram*.

FENESTRA. — Ubi venum exponuntur merces levioris momenti; *boutique, fenêtre sur la rue pour étaler les marchandises*. (Pass.)—In monasteriis monialium, locus aliquando colloquiis destinatus; *grille des couvents de femmes, parloir*. (*A. SS.*) — Ciborium seu armariolum ubi reponitur pyxis, in qua sacra Eucharistia servatur; *ciborium ou édicule destiné à recevoir le vase sacré qui renferme la sainte Eucharistie*. (*St. eccl. S. Laur. Rom.*)—Apertura in silvis majoribus, ubi tenduntur casses ad rusticulas capiendas; *clairière*. (A. 1303.)— Lampadis genus: «Hæc sunt ornamenta, quæ... dedit Deo... *fenestram*, quæ illuminat chorum.» (A. 1191.)

FENESTRAGIUM.—Jus exponendi panem vel alias merces in fenestris, idem vectigal quod ab exponentibus merces suas in fenestris exigitur; *droit d'avoir boutique ou fenêtre sur la rue, afin d'y exposer des marchandises en vente, et redevance payée au seigneur du lieu pour obtenir ce droit*; ol. *fenestraige*. —Jus *fenestras* seu aperturas faciendi in domo sua; *droit de pouvoir pratiquer des ouvertures à sa maison*. (A. 1392.) — Ritus hastiludiorum, cum decertaturi, antequam in arenam descenderent, armorum suorum insignia ædium suarum fenestris aptabant, quo cunctis innotescerent; *usage introduit dans les tournois et consistant en ce que, avant l'ouverture des fêtes, les combattants exposaient leurs écus armoiriés aux fenêtres des manoirs où ils logeaient, afin que chacun pût ainsi connaître à quels rivaux il aurait affaire. Cette cérémonie s'appelait aussi faire de blasons fenêtre, ou simplement faire fenêtre*: «*fenestram facere*.»

FENESTRARIA. — Cui, in monasteriis monialium, *fenestræ* seu per *fenestram* versatilem res traducendi cura incumbit; *tourière*.

FENESTRARIUS. — Ead. notione.

FENESTRATIM. — Obiter, per transennam; *en passant, sans insister*. (Th. Mon.)

FENESTRATUS. — «Mappa de canapi ad modum telæ cum tribus de filo *pers* et in capite *fenestrata*.» (A. 1444.) Hoc est, ut videtur, ad instar rhomborum figurum, quibus ad figuras uti solent, fenestrata. *Corde fenestrato*, metaphorice pro perspicaci et intima penetrante præcordia. (*A. SS.*)

«Facies amabilis et reverenda, frons mediante coma suis columnis resultabat *fenestrata*.» (*A. SS.*) Hoc est, aperta inter cincinnos naturales a dextris et a sinistris pendulos (quos arte componi prohibent. Statuta antiqua: «Prohibemus etiam ne clerici, caractere neglecto, comas nutriant aut *fenestratis* tondeantur.»

FENESTRELLA. — Fenestella; *petite fenêtre, lucarne*; ol. *fenestrelle*.

FENESTRERIA. — Ut FENESTRARIA.

FENESTRIUNCULA. — Ut FENESTRELLA.

FENGELDUM. — Pecunia vel tributum ad arcendos hostes erogatum; *impôt, taxe dont le produit est destiné à repousser l'ennemi*. (*Mon. Ang.*)

FENICIUM. — Color ruber; *couleur pourpre*. (Ach., *Spic.*)

FENICULUM. — Idem q. FENARIA. (*Obit. Eccl. Ling.*)

FENIERA.—Vexillum; *bannière*. (*Vet. Gl.*)

FENIFICARE. — Idem q. FENARE. (A. 1193.)

FENIFICIUM. — Tempus in quo fenum secatur; *temps de la récolte du foin, fenaison*. — Locus ubi fenum ponitur; *grenier à foin, fenil*.

FENILE. — Ut FENARIA. (Pass.)

FENISETA. — Falsitor; *faucheur*. (A. 1219.)

FENNA. — Pro FEMINA. (S. XI.)

FENNIQUUS. — «Quod venari possint ad omnia *fenniqui* generis.» Leg. ad omnia *ferarum* genera. (A. 1343.)

FENS. — Pro FENUM.

FENULA. — Rastellus vel furcilla qua fenum versatur; *fourche ou râteau pour faner le foin*; ol. *fenon*. (*Vet. Gl.*)

FEODA. — Firma, idem q. FEUDI-FIRMA.

FEODAGIUM. — Idem q. FEUDAGIUM.

FEODALE.—Quidquid *feodi* ratione debetur; *droit féodal*. (A. 1224.)

FEODALIS. — Vassallus, qui ratione *feudi* ab alio pendet; *qui relève d'un autre à cause d'un fief, vassal, feudataire*. (A. 1368.)

FEODARE. — In feudum concedere; *donner en fief*; ol. *féoffer, inféoder*. — *Feodare societatem*, eam, fide data, inire vel firmare. (*Script. Fr.*)

FEODARIUS. — Qui alicujus vassallum se fide data profitetur, ut FEUDATARIUS. (*W. Th.*)

FEODATARIUM. — Jus quod uxori competebat in feodis mariti; *droits de la femme sur les fiefs du mari*. (A. 1215.)

FEODATARIUS. — Idem q. FEUDATARIUS et FEODALIS.

FEODATUS. — Idem q. FEODALIS.

FEODERARE. — A debitis ob feudum servitiis aliquem eximere, seu in *feudum* francum exigere; *Vid*. FEUDUM.

FEODERARIUS.—Dominus capitalis a quo feodum pendet; *seigneur suzerain*; ol. *feoffor*. (A. 1275.)

FEODIFORMA. — Idem q. FEUDI-FIRMA.

FEODISARE.— Idem q. FEUDARE.

FEODITAS.—Fidelitas, homagium; *foi, hommage*. (A. 1281.)

FEODUM.—Idem q. FEUDUM.

FEODUS.—Ead. notione.

FEOFAMENTUM.—Datio ad feudum, donatio feudi, sæpe simplex donatio; *action de donner en fief, inféodation, simple donation*; ol. *féoffement*.

FEOFARE.—In feudum dare; *donner en fief, fieffer, inféoder*; ol. *féoffer*.

FEOFFATOR.—Dominus qui terram ad feodum concedit, vel qui prædium *tenentis* in feudum simplex erigit, aut certe qui investit aut donat; *celui qui fieffe, qui donne en fief, qui transforme la terre d'un tenant en fief simple*, etc.; ol. *féoffor, féoffour*.

FEOFIRMA.—*Vid*. FEUDUM.

FEORALIS.—Qui agros alicui ad utendum dat sive locat; *celui qui loue une terre à un autre ou lui en donne l'usufruit*. (A. 1121.)

FEOUDIUM.—Idem q. FEUDUM.

FERA.—Nundinæ; *foire*.—Jus feræ; *droit de foire, redevance payée par les marchands au seigneur du lieu où se tenait la foire*.— Prædium rusticum; *ferme, métairie*.— Apri femina; *femelle du sanglier, laie*.— *Fera regalis*, cervus apud Anglos, cujus venatio regalis dicitur; *le cerf*.

FERAGALE.—Idem q. FERRAGIUM.

FERAGIUM.—Pabulum viride ex hordeo vel grano quovis, aut palea sive fenum; *fourrage vert*. (A. 1324.)

FERAGULUM. — Coopertorium; *couvercle*. (*Vet. Gl.*)

FERALE.—Lanterna; *lanterne*. (*Vet. Gl.*) —Peccatum mortiferum; *péché mortel*. (A. 1045.)

FERALITER.—Ferarum more; *à la manière des bêtes*. (Mur.)

FERAMEN. — Fera venatica; *bête fauve*. (A. 802.)

FERAMUS.— Ead. notione: «Si rubeus *feramus* cum ipso sagittatus est.» etc. Quo loco *rubeus feramus* Gallis dicitur *beste fauve, beste noire*.

FERANCUS. — «Quos cum multis post idem Valentinianus prœliis attentasset, nec vincere potuisset, proprio eos nomine *francos*, quasi *ferancos*, id est feroces appellavit.» (Rig.)

FERARIUM.—Locus, ut videtur, in quo *feræ* venaticæ concluduntur; *parc*. (Ap. Eccard.)

FERATICUM. — Tributum pro *feris* seu nundinis solvendum; *redevance qui se paye à l'occasion des foires ou marchés*. (A. 1086.)

FERATRUM.—Locus in silva spissus in quo feræ sese recipiunt; *fourré*. (Pap.)

FERCIA.—Secunda scaccorum persona; *la seconde pièce du jeu d'échecs, la reine*; ol. *fierce, fierche*.

FERCO.—Pro FERTO.

FERCOSTA.—Navigii species apud Scotos.

FERCTUM.—Pro FERTUM.

FERCULARE. — Ferculum; *mets*. (A. 1360.)

FERCULARIUS.—Idem q. DAPIFER. (*Ann. Ben.*)

FERCULATUS.—Ferculis pastus. (*A. SS.*)

FERCULUM.—Convivium; *repas, festin.* (A. 1094.)

FERDELLA TERRÆ. — Quarta pars *virgatæ* terræ; *Vid.* Virgata.

FERDELLUS. — Fasciculus, ut Fardellus. (*A. SS.*)

FERDINGMANNUS. — Thesauri custos apud Batavos; *trésorier, gardien du trésor.*

FEREÆ. — *Fereæ Judaicæ*, pro feriæ Judaicæ, ut videtur, seu dies quos Judæi colunt ab opere servili *feriando* seu *cessando.* (Ach., *Spic.*)

FERENDARIUS. — Procurator, qui vice alterius in judicio causam agit; *procureur, celui qui, dans un procès, représente une des parties.* (*Spec. Sax.*)

FERENDUM. — Officii ecclesiastici species: « Ecclesias aut dignitates, et præbendas, beneficia et *ferenda* ac startias, » etc. (*Vet. Formul.*)

FERENTARIUM. — Ferculum processionale: « Omnis illa multitudo processionaliter ordinata, vexillis quamplurimis et *ferentariis* præcedentibus, episcopo consistente in medio. (*A. SS.*)

FERENTES. — Milites bannereti; *chevaliers bannerets.* (*An. de reb. Fred. II.*)

FERERIUS.—Idem forte qui Feretarius: « *Fererius* tapetum (portat) et parvum scabellum. » (*Cærem. Rom.*)

FERET. — Pro *fertur.* (*Conc. Hisp.*)

FERETITAS. – Pro Feritas. (*Ord. rer. Fr.*)

FERETRARIUS. — Custos sacrarum reliquiarum in *feretro* reconditarum; *gardien des saintes reliques.* (*A. SS.*)

FERETRUM. — Sarcophagus, seu capsa vel arca qua effertur corpus humandum; *bière.* —Pyxis in qua sacra Eucharistia conditur; *ciboire.* (*Ord. Eccl. Rothom.*)

FERIA. — Quivis dies hebdomadis; *férie, tout jour de la semaine. Feria prima*, dies Dominica; *dimanche. Feria secunda*, lunæ dies; *lundi. Feria tertia*, dies Martis; *mardi. Feria quarta*, dies Mercurii; *mercredi. Feria quinta*, dies Jovis; *jeudi. Feria sexta*, dies Veneris; *vendredi. Feria septima*, Sabbatum; *samedi. Feria prima major* seu *magna*, majoris scilicet hebdomadis; *lundi de la semaine sainte. Feria secunda major* seu *magna*, majoris scilicet hebdomadis; *mardi de la semaine sainte*, etc. *Feria magni* vel *sancti scrutinii*, feria quarta hebdomadis quartæ quadragesimalis; *le mercredi de la quatrième semaine de Carême. Feriæ de excepto*, in Ecclesia Ambrosiana, omnes currentes dies ab ultima Dominica Adventus usque ad Christi Nativitatem; *jours compris entre Noël et le quatrième dimanche de l'Avent. Feriæ legitimæ:* « Si infra 30 annos adolescens fornicationem faciat, tres quadragesimas et *legitimas ferias* pœniteat. » (*Pœnitent. Rom.*) Id est, jejunet tres quadragesimas, præter *ferias legitimas*, seu dies in quibus indicta sunt jejunia ab Ecclesia, hoc est, feria secunda, quarta et sexta, quibus jejunare in Ecclesia consuetum erat. *Feriæ solemnes*, dies festi; *jour de fêtes.* — Nundinæ, mercatum; *foire, marché. Feriam levare*, nundinam instituere; *établir une foire.* (A. 1339.) *Feria calida, feria frigida*, feriæ apud Trecas olim celebres, ratione temporum, quibus habebantur, sic nuncupatæ; *la foire chaude* ou *foire de Saint-Jean-Baptiste à Troyes, la foire froide* ou *foire du premier octobre au même lieu.*—Vacatio; *vacation, vacance. Feria repentina*, vacatio insperata, extraordinaria; *congé extraordinaire, vacances imprévues.* (*St. Univ. Par.*) *Feriæ messivæ*, vacationes autumnales; *vacances d'automne.* (Papian.)

FERIALE. – Liber in quo *feriarum* officia continentur. (*Cons. Mon. S. Cruc. Burd.*)

FERIALIS. -(Subst.) Liber in quo conscripta erant festa martyrum. (S. vi.) — (Adj.) *Dies feriales*, dies hebdomadis Officio sanctorum vacantes. (*Conc. Hisp.*)

FERIARE.— Diem festum colere, ab opere servili cessare; *faire fête, chômer.* (*A. SS.*) — Active interdum sumitur: « Et Papiam rediens sanctum Pascha ibidem *feriavit.* » (*A. SS.*)

FERIARI — Nundinas tenere vel frequentare, adire; *tenir ou fréquenter les foires.* (A 1290.)

FERIATICUS. — *Feriatica:* « Non oportet a Judæis, vel hæreticis *feriatica*, quæ mittuntur, accipere, nec cum eis dies agere festos. » (Isid. Merc. *in Concil. Laod.*) Ubi Græca editio τὰ ἐξορταστικὰ λαμβανεῖν habet; ἑορτάστικα vero intelligenda censet Filesacus quæ ad festi celebritatem apparata erant, seu ornatus, seu voluptatis, seu usus gratia, eaque esse quæ canones apostolorum τῆς ἑορτῆς τὰ ξένια vocant. — *Feriatici dies*, feriæ hebdomadis; *Vid.* Feria. (A. 813.)

FERIATUS. — Festivus; *de fête:* « Dies *feriatus.* » (*Spic.*, Ach.)—*Feriatus subdiaconus.* F. qui diebus ferialibus ministrat. (*St. Eccl. Tull.*)

FERICULA. — Parvula fera, Gr. θεράριον. (*Vet. Gl.*)

FERIDES. — Vulnera; *blessures, coups.* (*A. SS.*)

FERIFERUS. — Furens; *furieux.* (Isid.)

FERINA. — Pro *farina;* unde Ferinarius, ad farinam pertinens; *de farine.* (A. 1241.)

FERIRE — Italis, appellere; *aborder.* (Mur.) — Terminari; *aboutir.* (P. xiii.)

FERITA.—Vulnus, percussio; *coup, blessure.* (Paul Warnef.) — *Ferita facere*, idem q. Feritare. (Mart., *Anecd.*)

FERITARE. — Ferire, pugnare; *se battre, frapper, donner des coups.* (Dud.) — Feritatem sequi. (*A. SS.*)

FERITAS. — Munitio, castrum undique firmatum et clausum, ut Firmitas.

FERITORES. — Militum genus, vel potius Confœderati, fide astricti. (Ap. Mur.)

FERITORIUM. — Instrumentum feriendo vel tundendo aptum. (*Vet. Gl.*)

FERITORIUS CULTELLUS. — *Vid.* Cultellus.

FERITIUN. — Vulnus, idem q. Ferita. (A. 1096.)

FERIUM. — Prædium, *Vid.* Affarium. (*Ann. Mass.*)

FERLA. —Pro *ferula*, scipio quo senes et infirmi solent uti, fulcrum axillare; *crosse, béquille.* (*A. SS.*) *Ferla vacua*, ferula pura, nulla cuspide præmunita. (*A. SS.*)

FERLETUM. — Laternæ vel lampadis genus apud Italos; *sorte de lanterne ou de lampe.* (Mur.)

FERLINA. —Monetæ species, eadem quæ Ferlingus. (Mur.)

FERLINGATA. — Modus agri, ut Ferlingus.

FERLINGUS. —Quadrans, vel quarta pars denarii; *petite monnaie, qui valait le quart du denier;* ol. *ferling.* — Anglis, modus agri qui continet decem acras; *mesure de terre valant dix acres;* ol. *ferling.*

FERMA. — Prædium alteri elocatum, ut Firma. (Pass.)

FERMALIA. —Sponsio, pignus; *caution, garantie;* ol. *fermaille.* (A. 1365.)

FERMALIUM. — Fibula; *agrafe, boucle, broche;* ol. *fermail.* (Ap. Mur.)

FERMARIUS. — Qui conducit fermam, ut Firmarius.

FERMEILLETUM. — Fibula, ut Fermalium.

FERMENTACEI. — A Latinis per contumeliam appellati Græci, quod ex fermentato pane corpus Christi conficerent, ut illi vicissim Latinos *Azimitas* vocabant.

FERMENTADA. — « Et cum leporada, et la *fermentada* et cum totas pertinenzas. » (A. 1027.) Ubi f. *fermentada* significat agrum in quo frumentum seritur.

FERMENTUM. — Eucharistia seu Eucharistiæ particula. (Anast.)

FERMENTUS. —Firmus, securus: « Quod fortalitium..... in libero et *fermento* allodio possidebat. » (A. 1266.)

FERMES. — Sponsor, fidejussor; *répondant, celui qui cautionne:* ol. *fermans.* (A. 1120.)

FERMEUS. — Arca, quia clave *firmatur*, seu clauditur; *coffre.* (A. 1388.)

FERMIS. —Idem q. Fermes. (A. 1120.)

FERNISIUM. — Glutinosa liquorum compositio, quæ lignis ad nitorem et conservationem inducitur; *vernis.*

FERNOVA. — Auguriorum species, *Vid.* Venta.

FEROR. — Pro *furor.*

FERPARIUS. — Vestium interpolarum propola; *marchand de vieux habits, frippier;* ol. *ferpier.*

FERPERIA. — Vestes interpolæ, seu earumdem negotium et forum; *vieux habits, commerce de vieux habits, lieu où ce commerce a lieu, fripperie;* ol. *ferperie.*

FERPERIUS. — Ut Ferparius.

FERQUIDUS.—Par, similis: « Ipse qui focum portavit, damnum *ferquidum*, id est, simile componat. » (*Lex Long.*)

FERRACIA. —F. tributum, quod pro viis publicis reficiendis a prætereuntibus exigitur; Galli quippe viam stratam, *chemin ferré*, interdum vocant. (A. 1375.)

FERRAGALE. — Idem q. Ferrago.

FERRAGIA. — Ead. notione.

FERRAGINA. — Ead. notione.

FERRAGINALIS. — Ead. notione.

FERRAGIUM. — Stramentum, palea, fenum; *fourrage.* (A. 1262.)

FERRAGNALE. — Idem q. Ferrago.

FERRAGO. – Agri portio, in qua non ad frumenti copiam, sed ad viridis tantummodi pabuli saginam, hordeum, vel granum quodvis invicem mistum seritur; *sorte de prairie artificielle, terre où l'on cultive des plantes fourragères.* (A. 1191.)

FERRAMENTARIUS. — Faber ferrarius; *forgeron.* (J. Firm.)

FERRAMENTUM. — Gladius vel quodvis aliud instrumentum ferreum; *épée ou autre instrument de fer.* (*Lex Sal.*)— Ferrum illud quod in media mola statuitur; *fer de moulin ou croix de moulin.* (Id.)

FERRANDUS. — Color in equis sic appellatus, varius seu potius albus; *une des couleurs des chevaux, le pommelé*, suivant les uns; *le gris tirant sur le blanc*, d'après les autres; ol. *ferrant.*

FERRARE. — Compedibus vincire; *mettre aux fers, enchaîner;* ol. *ferrer.* (A. 1373.) — Ferrea solea equi soleam munire; *ferrer un cheval.* (W. Tyr.) *Ferrare tonellos*, dolia circulis ferreis munire; *ferrer les tonneaux, les cercler de fer.* (A. 1202.)

FERRARIA — *Fodina ferraria; mine de fer.* (A. 1322.)

FERRARIUS. — Faber; *forgeron, serrurier;* ol. *ferre.* (Pass.) *Ferrarius equorum*, qui equos calceat; *maréchal ferrant.* (*St. Verc.*)

FERRATA. — Clathrus ferreus; *grille de fer.* (*A. SS.*) — Vas circulis ferreis cinctus; *seau;* ol. *ferrat.* (A. 1351.)

FERRATERIUS. — Ferrarius faber; *forgeron, taillandier;* ol. *ferratier.*

FERRATOR. — Qui equos calceat; *maréchal ferrant.* (A. 1240.)

FERRATUM. — Vas ut Ferrata. (A. 1316.)

FERRATURA. — Ferrea equi solea; *fer de cheval.* (A. 1184.) — Quidquid ad ferrariam artem spectat; *tout ce qui concerne l'art de travailler le fer.* (*A. SS.*) — Fibulæ claviculus, vel ipsa fibula; *ardillon de boucle, ou la boucle elle-même.* (A. 1355.) — Interdum mendose, pro Ferratura.

FERRATUS —(Subst.) Vasis genus, ut Ferratum: « Duos *ferratos* cupreos et tertium stagni. » (A. 1218.) — (Adj.) Catenatus; *mis aux fers, enchaîné.* (Lob.) *Ferratum iter*, via strata; *chemin pavé;* ol. *chemin ferré.*

FERRAZA. — Piscis marini species.

FERRE. — *Ferre maritum*, de pellice dicitur, quæ sibi conciliat animum mariti alieni, et facit ut iste pudicam uxorem relinquat. (*Lex Long.*) *Ferre puellam*, de viro dicitur, qui puellam rapit ut eam secum habeat in uxorem. (*Ibid.*) *Mulier libera servum sibi fe-*

rens, quæ servum sibi copulat conjugio legibus prohibito. (*Leg. Long.*)

FERREA. — Equi solea; *fer de cheval.* (Burc.)

FERREGINALE. — Idem q. FERRAGO.

FERREINIS. — Ead. notione. (A. 1148.)

FERREMENTUM. — Ut FERRAMENTUM. (A. 1392.)

FERREOLUS. — Parvus verres; *petit porc.* (Irm.)

FERRERIA. — Officina ferraria; *forge.* (A. 1230.) — Situla, ut FERRATUM et FERRATA. (A. 1361.)

FERREUM. — Ferrea, vincula, compedes; *chaines, ferrures à mettre aux criminels.* (A. 1345.)

FERRIA. — Situla, ut FERRATUM et FERRATA. (A. 1218.)

FERRIGINALE — Idem q. FERRAGO.

FERRIOLUS. — Ferrugineus; *ferrugineux.* (*St. Verc.*)

FERRIONUS. — Pœnæ levioris species apud Anglos. (Flet.)

FERRIPEDARE. — Equos calceare; *ferrer les chevaux.* (Mur.) — Compedibus vincire; *mettre aux fers.* (*A. SS.*)

FERRO. — Baculus, sive scipio ferro armatus; *bâton ferré.* (J. Mor.) — Faber ferrarius; *serrurier, forgeron*; ol. *ferron.* (*G. Chr.*)

FERRODIUS. — Mensuræ species: « Annuum redditum dimidii *ferrodi* frumenti. » (A. 1227.)

FERROLHUS. — Pessulus; *verrou*; ol. *ferou.* (A. 1424.)

FERRONNUS. — Ferrarius, ut FERRO.

FERRUGINANS. — Qui ferrugineum saporem habet; *qui a une saveur ferrugineuse.* (Tert.)

FERRUM. — *Ferrum battudum*, procusum, exacutum; *fer émoulu.* (*Vet. Form.*) *Ferrum album*, id quod Gal. *fer-blanc* dicitur. (A. 1530.) — Equi solea; *fer de cheval.* (*Regest. conest. Burd.*) — Trutina seu trutinæ jus, *balance ou droit de pesage.* (A. 1278.) — F. servitium quo vassallus agros domini arare tenetur; *corvée de labourage.* (A. 1205.) — Pars aratri, vomer, aratrum; *soc de charrue, la charrue elle-même.* (A. 1410.) — *Ferrum candens*, *ferri candentis* judicium quo quis innocentiam suam tuebatur, nuda manu ferrum candens deferendo, hac illæsa; *épreuve du fer chaud.* (Dicebatur etiam hujusmodi judicium *judicium ferri*, *judicium ferri calidi*, *candentis calybi examen*, *judicium igniti ferri*, *ferrum ignitum*, *ignitum judicium*, *igniferum judicium*, *ferrum judicii*, *ferreum judicium*, *ferrum judiciale*, etc.) *Ferra*, vincula, compedes, catenæ; *chaînes, fers.* (A. 1332.) *In ferro mitti*, *ferro vinciri*, catenis ferreis vinciri; *être mis aux fers, être emprisonné, chargé de chaînes.* (Pass.)

FERRUNNUS. — Ut FERRO.

FERRURA. — Officium *ferratoris* seu ejus qui equos calceat; *métier de maréchal-ferrant.* (Rym.) — Ferramentum; *outil en fer ou garni de fer.* (A. 1425.)

FERRUS. — Pro FERRUM.

FERSA. — Scabies; *gale*; ol. *farse.*

FERT. — Unum ex auguriis per avium volatus. *Vid.* VENTA.

FERTELLA. — Mensuræ species apud Brabantenses, quadrans. *Vid.* FERTO.

FERTHELUM. — Ead. notione.

FERTHINGMANNI. — In statutis Gildæ Scoticæ videntur appellari, qui Gallis *quarteniers*, quorum munus est urbis quarteria, seu partes, curare.

FERTO. — Quarta pars marcæ; *quart du marc, poids de deux onces d'argent*; ol. *fertin, fierton.*

FERTONALIS — *Fertonales decimæ*, quarta pars decimarum, vel decima quæ ad quartam partem exigitur. (A. 1451.)

FERTORIUM. — Sella gestatoria; *chaise à porteurs.*

FERTUM. — Nundinæ; *foire, marché.* (Bal., *H. Arvern.*) — Quarta pars marcæ, ut FERTO. (S. XIII.) — Genus panis, oblatio quæ ad altare fertur et sacrificatur. (Pap.)

FERTURA. — Oblatio; *offrande.* (*Vet. Gl.*)

FERUA. — Bonorum inter fratres sororesque dividendorum portio; *portion d'héritage*; ol. *ferue.* (A. 1375.)

FERULA. — Vestibulum seu porticus ad ingressum ecclesiæ; *porche.* (*A. SS.*) — Tabula lignea cujus percussione monachi congregantur: *planche de bois sur laquelle on frappait pour rassembler les moines.* (A. 1417.) — Pedum, baculus pastoralis; *bâton pastoral, crosse.* (Pass.) — Scipio subalaris; *béquille, crosse.* (*A. SS.*) — Instrumentum punitionis; *férule*; ol. *pamelle* (*A. SS.*)

FERULARIUM. — Fulcrum subalare, ut FERULA. (A. 1371.)

FERULATIO. — Percussio *ferularum.* *Vid.* FERULA. (V. G. Rolf.)

FERURA. — Vulnus, percussio; *blessure, coup.* (A. 1361.)

FERUSCULA. — Parvula fera, animalculum; *petit animal, animal de petite taille.* (*Hist. episc. Autis.*)

FERUTA. — Vulnus; ut FERURA. (Mur.)

FERVERE. — Pro *fervefacere.* (*Script. rer. Fr.*)

FERVETUS. — Auguriorum genus. *Vid.* VENTA

FERVORIUM. — Patella vel sartago. (Ugut.)

FERVOROSUS. — Fervens. (*A. SS.*)

FERVURA. — Pro *fervor*, inflammatio. (*Vet. Gl.*)

FESANCIA. — Vox fori Normannici, corvata, exactio operarum, præstatio, tributum, vectigal, cui faciendo quis ex jure cogi potest; *corvée, rente, redevance, et généralement tout ce que l'on peut être obligé de faire*; ol. *fesance.*

FESIA. — Pro *fera*, ut videtur, bestia. (A. 1389.)

FESSA. — Nates; *fesses.* (*A. SS. Ben.*) — Modus agri, ut FASCIA. (A. 1181.)

FESSARE. — Gallina. (*Vet. Gl.*)

FESSARDARIA. — Modus agri, idem f. q. FESSA. (A. 1257.)

FESSELLUS. — Fasciculus, maniculus; *faisceau, fagot*; ol. *fessel.* (A. 1308.)

FESSINA. — Instrumentum vimineum ad

piscandum; *engin de pêche*; ol. *fessine.*

FESSORADA. — Idem q. FESSARDARIA.

FESSORATA. — Modus agri, quantum quis uno die *fessorio* fodere potest; *mesure agraire, autant de terre qu'un homme peut en remuer en un jour avec l'espèce de houe nommée fessoir*; ol. *fessorée.*

FESSORIUS. — Ligonis genus; *sorte de houe, fessoir.*

FESSOYRATA. — Idem q. FESSORATA.

FESSUS. — Fascis, seu acervus; *botte ou meule*: « In uno *fesso* feni. » (A. 1364.)

FESTA. — (Fem. gen. S.) Oblatio, seu *offerenda* quæ tribus præcipuis anni solemnitatibus fieri solebat; *offrande.* (Steph.)

FESTACULUS. — Ornamentum altaris, velum, aulæum; *Vid.* FANICULUS; *ornement d'autel, rideau*; ol. *festacle.*

FESTAGIUM. — Vectigal, aut tributum, quod domino villæ, aut feudi, penditur, pro facultate habendi et exstruendi domum in villa; *cens payé au seigneur pour avoir le droit de posséder et de bâtir une maison*; ol. *festage.* (Pass.) — Jus, quod colonis et villarum incolis competit sumendi in foresta dominica, seu domini feudi, culmen, vel *festum* ad conficiendam domum; *droit qu'ont les vassaux de prendre dans les bois seigneuriaux les pièces nécessaires pour bâtir le comble de leurs maisons*; ol. *festage.* (Pass.) — Præterea dicitur de furnis, molendinis, et aliis rebus ejusmodi, cum feriantur vel otiantur; *chômage.* — Jus epuli, *droit de festin*; ol. *festaige.* (A. 1346.) — Retributio quibusdam festivitatibus propria; *redevance qui se payait à certaines fêtes.* (*St. Eccl. Brioc.*) — Idem quod *auxilium*, tributi et vectigalis species, quam vassallus domino capitali pro ingruente aliqua necessitate præstat; sic dicta quia gratiosa est collatio; *aide seigneuriale.* (A. 1332.)

FESTALITER. — Solemni ritu; *avec solennité.*

FESTARE. — Ut FESTEIARE.

FESTEIARE. — Diem festum agere, tripudiare; *festoyer, faire fête.* (A. 1497.)

FESTELLA. — Ut FASTELLA.

FESTIALIS. — Fecialis; *hérault.* (*Vet. Gl.*)

FESTINANTIA. — Festinatio; *hâte, rapidité.* (*Act. Adrian. IV PP.*) — Juramentum, sacramentum; *serment.* (Ant. Min. de Prat.)

FESTINARE. — Deducere. (*A. SS.*) — Convivio excipere. (Cantip.)

FESTINATIO. — Convivium; *festin.* (A. 1377.)

FESTIS. — Fastigium, culmen; *faîte, comble*; ol. *feste.* (*Cons. Norm.*) — Obsequium; *soumission.* (*A. SS.*)

FESTISSARE. — Imbricibus tectum munire; *couvrir une maison, en garnir le toit de tuiles*; ol. *fester.* (A. 1370.)

FESTISSURA. — Imbrex; *tuile*; ol. *festissure.*

FESTITACULA. — Pro FESTIVITACULA, seu parva festivitas; *petite fête.*

FESTIVALIS BADERIUS. — *Vid.* BADERIUS.

FESTIVARE. — Diem festum agere a continuis operibus cessando; *faire fête en s'abstenant de travailler.* (*A. SS.*) — Convivio excipere; *régaler quelqu'un.* — Gaudio recreare; *récréer, distraire agréablement.* (Alex. Iat.)

FESTIVATOR. — Præfectus piæ alicujus societatis, seu cui vexillum deferendum committitur; *le chef d'une association pieuse ou celui qui porte la bannière de cette association.* (A. 1223.)

FESTIVITACULA. — Ut FESTITACULA.

FESTIVITAS. — Festum, dies festus; *fête, jour de fête.* (Lud.) *Festivitates vendere*: « Nullus *festivitates* vendere præsumat (*Dec. Cal. reg. Hung.*), » id est in festis diebus, ut videtur. *Festivitas fracta*, cum quis in die festo opus aliquod exegit; *fête non chômée.* (S. Ans.) — Anniversaria defuncti commemoratio; *anniversaire.* (*A. SS. Ben.*)

FESTIVOSUS. — Festinus, promptus, alacer. (A. 1348.)

FESTIZARE. — Ludis publicis operam dare. (Mur.)

FESTO. — Sertum, corolla foliata; *feston.* (*A. SS.*)

FESTRAGIUM. — In ch. a. 1253 scribitur pro FESTAGIUM aut FENESTRAGIUM.

FESTRUM. — Fastigium, culmen; *faîte, comble.*

FESTUCA. — Signum et symbolum traditionis, vel translatæ possessionis quam tradebat emptori venditor, aut qui modo quovis rei possessionem in alium transferebat; *fétu, symbole de la tradition.* (*Dans un contrat de vente on donnait un brin de paille à l'acquéreur; on attachait souvent ce brin à la charte et c'est de là qu'est venue l'expression* stipuler, *c'est-à-dire convenir et passer contrat* a stipula.)

FESTUCARE. — Festucam tradere, abjicere, rem abdicare; *renoncer à la possession d'une chose en rendant le fétu, signe de la tradition.* (*Vid.* FESTUCA.)

FESTUM. — Convivium; *festin, repas.* (Mich. Scot.) *Festum facere alicui*, aliquem benevole excipere; *faire fête à quelqu'un, le bien recevoir.* (*A. SS.*) — Funus, exsequiæ; *funérailles.* (Ach., *Spic.*) — Nundinæ, præsertim quæ in festis patronorum fiunt; *foire, marché*; ol. *feste.* (S. XII.) — Lignum in summitate domus ad quod omnia diriguntur tigna; *faîtage.* (Ugut.) — Culmen domus; *faîte, comble.* (A. 1285.) — Ecclesia ubi solemnis statio assignatur; *église, chapelle qui sert de but à une cérémonie.* (Ap. Mur.) — Processio quæ cum pompa et apparatu fit; *procession solennelle.* (*Ch. Mass.*) — Consecratio episcopi; *cérémonie de la consécration d'un évêque.* (*Reg. visit. Odon. arch. Roth.*) — Instrumentorum musicorum sonus, maximæ in lætitiæ signum; *concert, aubade, sérénade et généralement toute mise en jeu d'instruments de musique en signe de réjouissances.* (*St. univ. Aquens.*) — Ludus mimicus; *représentation dramatique.* (A. 1393.) — Chorea; *danse.* (A. 1350.) — Actus pius, religiosus; *acte de piété, dévotion.* (*Act. inquis. Carc.*) — Curia generalis; *cour plénière, grande réunion faite en vue du plaisir.* (A. 1181.) *Facere magnum festum*, quod Galli dicunt *faire grande réjouis-*

sance. (Pass.) — Dies festus; *jour de fête, fête.* (Pass.) *Festa dominica*, martyrum, confessorum, instituta vel ab ipsis apostolis, vel conciliis; *les fêtes des martyrs et des confesseurs. Festa annualia* seu *annalia* vel *dies annales*, præcipua totius anni festa, id est Nativitas Domini, Pascha, Pentecostes et festum Omnium Sanctorum; *les grandes fêtes de l'année. Festum arduens*, eminens, præcipuum; *grande fête, fête de premier ordre. Festa brachiorum* vel *manualia*, inferioris ordinis et minoris solemnitatis festa, in quibus ea tantum opera prohibebantur, quæ sine equis et carrucis fieri non possunt; *fêtes de second ordre. Festum cantoris*, festum primæ classis, quia tunc ad cantorem spectat Officium ordinare; eadem ratione *festum succentoris* vocatur festum secundæ classis. *Festum colibile*, quod colitur; *fête qui se célèbre. Festum duplex*, cum duo festa concurrunt eodem die, quo casu dignioris festum agitur, alterius sequenti. *Festa per totum duplicia* seu *quadruplicia*, de quibus fit in utriusque vesperis. *Festum de quarto duplici*, major solemnitas. *Festum triplex* seu *tersale*, festum majus, ut Pascha, etc., in quo *ter* antiphona ad Magnificat recantatur. *Festum novem lectionum*, in quo novem lectiones dicuntur in Matutinis, cujusmodi sunt majora festa. *Festa in cappis* seu *capparum*, majores solemnitates in quibus inter Missæ solemnia et Vesperas deferuntur cappæ a ministris chori ecclesiæ. *Festum unius ordinis*, idem videtur quod hodie festum duplex minus. *Festum animarum*, commemoratio defunctorum 2 Novembris; *le 2 novembre;* ol. *feste des âmes ou des trépassez. Festum apparitionis*, Epiphania; *l'Épiphanie, le 6 janvier. Festum* seu *dies architriclinii*, Dominica secunda post Epiphaniam; *le second dimanche après l'Épiphanie. Festum armorum* seu *coronæ Christi*, vel *instrumentorum* Dominicæ Passionis, aut *clavorum, hastæ* vel *lanceæ Christi*, feria sexta post octavam Resurrectionis Dominicæ; *le vendredi après l'octave de Pâques (ou le vendredi suivant, quand le premier était occupé par une autre fête). Festum asinorum*, festivitas quæ Bellovaci die 14 Januarii celebrabatur; *fête de l'âne. Festum azymorum*, Pascha; *le jour de Pâques. Festum broncheriæ*, Dominica Palmarum; *le dimanche des Rameaux. Festum Kalendarum, fatuorum, hypodiaconorum; Vid.* KALENDÆ. *Festa candelarum*, solemniora festa apud Cartusienses in quibus in sacris Officiis accenduntur candelæ. *Festum campanarum*, festum Annuntiationis Mariæ; *le 25 mars. Festum candelæ*, festum dedicationis alicujus ecclesiæ seu potius dies festus patroni cujusdam loci in ch. a. 1380. *Festum carbonum*, festum apud Christianos Syros; *Vid.* CARBO. *Festum consecrationis corporis Christi* vel *Eucharistiæ*, seu *festum corporis Christi* aut *Sanctissimi Sancti*, festum sacrosancti Sacramenti; *la fête Dieu. Festum divisionis* seu *de dispersione apostolorum*, dies 14 seu frequentius 15 Julii, qua die apostoli in diversas orbis partes profecti ac dispersi sunt; *le 14 et le plus ordinairement le 15 juillet. Festum herbarum*, Assumptio Mariæ; *l'Assomption de la sainte Vierge. Festum hypapantes* seu *luminum*, 2 Februarii; *fête de la Présentation au temple, le 2 février.* (*Festum luminum* præterea vocabatur a primis Christianis anniversaria baptismi dies, Græcis præsertim olim celebrata.) *Festum B. Mariæ de adventu*, festum Conceptionis; *la fête de la Conception, le 8 décembre. Festum B. Mariæ candelabricæ*, festum Purificationis; *la Purification, le 2 février. Festum Palmarum* seu *Olivarum* aut *Ramorum*, Dominica quæ præcedit Pascha; *le dimanche des Rameaux. Festum S. Petri ad Vincula*, seu *in gula Augusti*, 1 Augusti apud Latinos, 15 vero apud Græcos; *Saint-Pierre aux Liens, le 1er août chez les Latins et le 15 chez les Grecs. Festum S. Petri epularum*, seu *cathedræ S. Petri Antiochæ*, vel *caristia* aut *cara cognatio*, 22 Februarii; *le 22 février. Festum primitivum*, seu *primitiarum*, 1 Augusti apud Anglo-Saxones; *le 1er aout. Festum Transfigurationis Domini; Vid.* TRANSFIGURATIO.

FETA. — Ovis; *brebis;* ol. *féda.*

FETICUS. — *Fetica justitiæ*, pro FATICA, justitiæ reddendæ delatio. (A. 1406.)

FETILLERUS. — Qui *phylacteriis* magicis utitur; *celui qui fait usage de phylactères magiques.* (*For. Arag.*)

FETTUCIA. — Segmentum subtile ex quacunque natura, etiam lapide aut ligno; *très-petit fragment.* (*A. SS.*)

FEU. — Pro FEUDUM. (Ach., *Spic.*)

FEUAGIUM. — Idem q. FOUAGIUM.

FEUALIS. — Pro FEUDALIS.

FEUATARIA. — Jus feudi; *droit de fief.*

FEUATOR. — Qui feudum tenet, feudatarius; *celui qui tient en fief, vassal.*

FEUATORIUS. — Ead. notione.

FEUATUS. — Ead. notione.

FEUCARE. — Stercus emittere: « Roncinus nec *feucabat* nec urinabat. » (*Mir. Urb. V PP.*)

FEUDAGIUM. — Jus feudi ejusdemque districtus, territorium; *droit de fief et ressort du fief.* (A. 1184.) — Feudi traditio, possessione: « Tenet castrum... jure *feudagii.* » (*Reg. Feud. Aquit.*)

FEUDALIS. — Vassallus; *vassal, feudataire.*

FEUDARE. — In feudum concedere; *donner en fief, inféoder, fieffer.* (A. 1209.)

FEUDARIUS. — Feudo investitus, vassallus, idem q. FEUATOR. (A. 1121.)

FEUDATARIUS. — Ead. notione. (A. 1215.)

FEUDATOR. — Ead. notione. (Mur.

FEUDATUS. — Ead. notione. (A. 1176.)

FEUDICÆ. — Hiræ, ilia, f. leg. *fendicæ.*

FEUDICIALIS. — Ad feudum pertinens; *de fief, féodal.* (A. 1322.)

FEUDIFIRMA. — Locatio ad firmam, emphyteusis; *bail à ferme, emphytéose:* ol. *fief ferme.*

FEUDOTARIUS. — Idem q. FEUATOR.

FEUDOVEXILLUM. — *Vid.* FEUDUM.

FEUDUM. — Jus seu prædium quod dominus alicui dat pro beneficio, ut qui accipit sibi fidem et militiæ munus aliudve servitium exhibeat; *droit ou héritage concédé par le seigneur au vassal à charge d'un service quelconque, avec rétention de foi et d'hommage et de seigneurie directe;* ol. *fief, fieu, fiément, fié*, etc. — Feudi servitium seu clientela; *dépendance du fief;* ol. *mouvance du fief.* — Prædii servilis conditio; *vasselage, condition de ce qui est tenu en vasselage.* — Homagium; *hommage féodal.* — Quodlibet utile jus quod ad feudi dominum capitalem pertinet; *redevance, droit dont la propriété appartient au suzerain;* ol. *droit utile du fief.* — Jus, facultas; *droit de faire une chose, jouissance, autorisation.* — Merces, stipendium, quidquid datur pro officio; *honoraires, salaire.* — Locatio; *bail à ferme, à rente.* — Census ob assignatam possessionem solvendus; *rente, cens.* — Quodvis prædium; *toute espèce d'héritage, terre.* — Donum in perpetuum; *donation, libéralité faite à perpétuité.* — *Feudum abonnatum* seu *ametatum*, cujus caducæ præstationes singulis annis cum certa pecuniæ summa solvuntur; *fief dont les produits éventuels, tels que les reliefs, les quints*, etc., *ont été convertis, d'un commun accord entre le vassal et le seigneur, en rentes annuelles;* ol. *fief abonné, fief amété.* (Pass.) *Feudum abbreviatum* seu *restrictum*, cujus præstationes ex pacto limitatæ sunt; *fief dont les droits ont été modifiés, limités et restreints;* ol. *fief abrégé, fief restreint.* (A. 1403.) *Feudum antiquum* seu *paternum*, quod ab antiquo cuidam familiæ ita concessum est ut a masculis tantum possideatur; *fief concédé à une famille, de telle sorte qu'il ne pouvait être possédé que par les mâles;* ol. *fief ancien, fief paternel.* (Pass.) *Feudum aperibile* seu *reddibile*, cujus castrum reddi debet domino capitali, cum ei libuerit, a vassallo, qui inde cum tota sua familia excedere tenetur, ita tamen ut eidem vassallo postea restituatur; *fief que le vassal est tenu de prêter à son seigneur quand il en est requis;* ol. *fief rendable et jurable.* (Pass.) *Feudum arcaragii*, seu *arquerii*, quod a vassallo possidetur ea conditione ut in expeditionibus bellicis servitium *arcarii* seu sagittarii domino præstet; *fief dont le possesseur est tenu de suivre le seigneur à la guerre en qualité d'archer;* ol. *fief d'archer.* (A. 1211.) *Feudum ad plena arma* seu *de plenis armis*, cujus feudatus armis omnibus et equo instructus domino capitali servitium per 40 dies tenetur; *fief dont le possesseur doit servir son seigneur à la guerre pendant quarante jours, à cheval et armé de toutes pièces;* ol. *fief de chevalier.* (*H. Harcur.*) *Feudum bursæ* seu *bursale*, feudi redituum pars quædam quæ a primogenito secundo genitis conceditur; *apanage en argent constitué par l'aîné sur le fief au profit des puînés;* ol. *fief boursier, fief boursal.* (*Cons. Cenom.*, etc.) In nonnullis instrumentis *feudum bursale*, seu *nummorum*, vel *feudum de camera*, aut *cavenæ*, dicitur cum aliquid ex *camera*, id est fisco regio, vel ex aliquo loco thesaurario, vel ex vectigalibus, vel ex mensa argentaria, solvitur; *fief sans terre, rente assignée sur le trésor royal ou sur toute autre chose, à la charge d'hommage;* ol. *fief de revenu, fief en l'air, fief volant.* (Pass.) *Feudum capitale*, illud quod nullo medio a rege, aut eo qui supremo jure gaudet, dependet, ut sunt Comitatus, Ducatus, Baroniæ; *fief tenu noblement à cour et usage;* ol. *fief chevel, fief en chef.* (*Cons. Norm.*) *Feudum censuale*, tenura terrarum sub annuo censu infeodata; *héritage tenu à cens* (et improprement appelé *fief*); ol. *fief censuel.* (*Lib. nig. Scac.*) *Feudum colus*, quod inter feminas partitur; *fief qui se partage entre les femmes;* ol. *fief de quenouille.* (A. 1366.) *Feudum corporale*, quo vassallus debita servitia per se ipsum domino præstare tenetur; *fief dont le possesseur est obligé de s'acquitter en personne des services qu'il doit au seigneur;* ol. *fief de corps.* (Interdum *corporale* etiam dicitur feudum quod in terris aliisque domaniis positum est, ad discrimen eorum quæ *incorporalia* vocant, quod sine tenementis sint.) *Feudum dangerii*, quod amittitur nisi mature hominium et fidelitatem exhibeat vassallus; *fief qui se confisque si le vassal se met en possession avant d'avoir prêté la foi et l'hommage;* ol. *fief de danger.* (Pass.) *Feudum decimale*, emolumentum quod ex decimis percipitur, jus decimæ; *revenus de la dîme, droit de dîme.* (A. 1417.) *Feudum dominicum*, idem f. quod *capitale*, seu illud a quo alia feuda etiam nobilia pendent; *fief dont relèvent les autres;* ol. *fief dominant.* (A. 1231.) *Feudum ecclesiasticum*, quod ab ecclesiis et ecclesiasticis possidetur; *terre, tenure appartenant à une église ou à un clerc* (par opposition au fief tenu par un laïque, *feudum sæculare*). *Feudum episcopale*, prædium quod ab episcopo jure beneficii possidendum laico conceditur; *terre concédée, inféodée par un évêque à un laïque.* (A. 1122.) *Feudum francum, honorabile* seu *honoratum*, illud in quo vassallus ad servitia non tenetur, fidem tamen domino servare debet eoque nomine hominio obnoxius est; *fief dont le possesseur n'est tenu qu'à l'hommage et est franc de tout service;* ol. *fief franc, franc fief, fief libre, fief d'honneur.* (Zaz.) *Feudum furcale*, cui *furcæ* seu superioris justitiæ jus competit; *fief auquel est attaché le droit de haute justice;* ol. *fief furcal.* (A. 1308.) *Feudum futurum* aut *de futuro*, illud de quo quis infeudatur post mortem possessoris; *fief accordé par le seigneur dominant, mais dont l'investiture n'est donnée qu'après la mort de celui qui en est titulaire au moment de la concession;* ol. *fief futur.* (A. 1411.) *Feudum immediatum*, quod a capitali domino immediate tenetur; *fief relevant directement d'un seigneur, par opposition au fief médiat ou arrière-fief;* ol. *fief immédiat.* (A. 1307.) *Feudum laicale*, quod non tenetur de ecclesia, sed de domino laico; *fief ne relevant d'aucun ecclésiastique, mais dépendant d'un fief purement temporel;* ol. *fief laïcal.* (*Mon. Angl.*) *Feudum ligium*, aut *liale*, cujus tenens domino suo fidem omnem contra quemvis præstat; *fief pour lequel, en faisant foi et hommage à son sei-*

gneur dominant, le vassal s'engage à le servir envers et contre tous; ol. *fief lige, fief liége.* (Pass.) *Feudum loricæ, militare* seu *militis*, quod a vassallo *milite* possidetur; *fief qui doit le service de chevalerie et ne peut être possédé que par un chevalier;* ol. *fief de haubert, fief de chevalier.* (Pass.) *Feudum mediatum*, quod a capitali domino mediate tenetur, retrofeodum; *fief formant un arrière-fief par rapport au seigneur suzerain;* ol. *fief médiat.* (A. 1307.) *Feudum nobile;* 1° quod possessorem suum nobilitat; *fief noble, fief qui anoblit le possesseur;* 2° quod a principe conceditur et merum imperium habet; *fief noble, fief qui est directement concédé par le souverain, et a haute, basse et moyenne justice;* 3° in Normannia prædium quodvis cujus possessor militari servitio et homagio obnoxius est; *fief noble, tout héritage possédé à charge de foi et hommage et de service militaire.* (Pass.) *Feudum obliale*, quod censui *obliarum* obnoxium est; *fief dont le possesseur est tenu envers le seigneur dominant d'une rente annuelle de pains ronds appelés oublies;* ol. *fief oubliel.* (A. 1320.) *Feudum paternum* seu *patrimoniale*, quod ab uno ex majoribus nostris, qui communis agnationis caput fuerit, acquisitum, vel quod a patre, vel aliquo ascendentium obtentum est; *fief patrimonial, celui dont le premier possesseur est la tige de la famille, ou celui qui provient de succession ou legs de famille.* (Ap. Zaz.) *Feudum planum*, nude et nullo medio a domino dependens; *fief qui ne relève point d'un autre;* ol. *fief plain.* (A. 1230.) *Feudum plejuræ*, quo vassallus pro domino fidejubere tenetur aut *plegium* dare; *fief dont le tenancier doit se porter pleige ou caution pour le seigneur;* ol. *fief de pléjure.* (Pass.) *Feudum procurationis*, pro quo condictis vicibus hospitium et convivium domino a vassallo debentur; *fief dont le possesseur est tenu d'héberger le seigneur dominant;* ol. *fief de paisse et de giste, fief de procuration.* (Pass.) *Feudum receptabile et non reddibile*, feudum in quo vassallus tenetur *recipere* seu admittere dominum capitalem, cum ei libuerit illo uti ad suum commodum, ita tamen ut vassallus ex eo excedere, illudque totaliter domino *reddere* non teneatur; *fief dans le château ou manoir duquel le vassal est tenu de recevoir le seigneur dominant, lorsque celui-ci juge à propos d'y venir, mais sans être obligé de vider entièrement les lieux;* ol. *fief recevable et non rendable.* (A. 1424.) *Feudum resumtibile*, illud quod prius ab omni præstatione liberum, et a quolibet servitio sive reali, sive personali immune, domino capitali ob certum stipendium subditur, statimque ab illo recipitur seu feudi nomine cum debitis servitiis; *héritage allodial remis par le vassal entre les mains du seigneur, pour le reprendre de lui à titre de fief;* ol. *fief de reprise.* (Pass.) *Feudum reversibile*, quod nimirum mortuo sine liberis vassallo ad dominum capitalem revertitur; *fief qui, à défaut d'héritiers mâles du tenancier, revient de plein droit au seigneur dominant;* ol. *fief de retour.* (Pass.) *Feudum rurale* seu *burgense*, ignobile, servitiis addictum; *héritage chargé de vilains services ou de rentes, espèce de censive;* ol. *fief rural, fief bourgeois, fief non noble.* (Pass.) *Feudum simplex*, quod simplici et perpetuo jure quis tenet et hæredibus suis transmittit; *fief tenu en pleine propriété;* ol. *fief simple.* (Ap. Cowel.) *Feudum spiritale* seu *advocatiæ*, quod et lege datur ut feudatarius armis jura tueatur Ecclesiæ e qua feudum tenet; *fief concédé par une église, sous la condition que le tenancier la défendra;* ol. *fiel d'avouerie.* (Ap. Mur.) *Feudum subalternum* seu *suppositum*, ex aliis pendens, secundarium; *fief d'un ordre inférieur à ceux émanés directement du souverain;* ol. *fief subalterne.* (A. 1434, etc.) *Feudum talliatum;* 1° feudum certis conditionibus concessum; *fief concédé avec certaines limitations et conditions;* ol. *fief taillé* (Pass.); 2° feudum cujus quædam portiones diversis personis ad vitam seu ad certos annos assignantur; *terre dont certaines parties ont été concédées à différentes personnes;* ol. *fief taillé.* (*Ch. Angl.*) *Feudum verum*, 1° quod nunc exsistit, cui opponitur *feudum de futuro; fief actuellement existant.;* ol. *fief vrai* (*Jus feud. Saxon.*); 2° illud quod a domino capitali gratuita et liberali donatione conceditur; *fief concédé sans aucune réserve de services pour le seigneur;* ol. *fief vrai.* (Ap. Brus.) *Feudum villanum*, tenementum quod a *villano* possidetur sub onere præstationis, census et operarum, quod villanum servitium nuncupatur; *héritage tenu à cens ou rentes serviles;* ol. *fief de vilain, villenage.* (A. 1341.) *Crescere dominum in feodo*, augere feudum domini per acquisitionem et accessionem; *accroître le fief, en augmenter l'importance par des accessions de territoire, ou de droits.* (A. 1230.) *Feudum minuere*, partem illius dare, vel alienare; *diminuer le fief, en aliéner une partie des terres ou des droits.* (Pass.) *Feudum committere*, in commissum cadere; *perdre son fief;* ol. *commettre son fief.* (Pass.) *Feudum conducere*, illius investituram recipere; *recevoir l'investiture d'un fief.* (A. 1425.) *Feudum exigere* seu *postulare*, ejus investituram petere; *demander l'investiture d'un fief.* (A. 1385.) *Feudum justitiare*, jus suum in eo exercere vel manum injicere; *user du droit qu'on a sur un fief ou le confisquer.* (A. 1269.) *Feudum ostendere*, feudalium prædiorum descriptionem domino offerre; *présenter au seigneur dominant un état des terres composant le fief.* (A. 1263.) *Feudum negare* seu *refutare*, clientelarem professionem denegare; *ne pas reconnaître la suzeraineté du seigneur dominant.* (S. XIII.) *Feudum reintegrare*, tantum terræ aut feudi ad servitium domini consuetum assignare, quantum a vassallo datum alienatumque fuerat; *remettre un fief dont on a aliéné une partie, dans l'état où on l'a reçu;* ol. *réintégrer le fief.* (A. 1270.) *Vid.* etiam MANSUS, PRESBYTERALIS, RETINERE, SERGENTARIUS, SERVIENS, VEXILLUM, VIARIA, VICARIA, VICEDOMINUS, etc.

FEUDUS. — Idem q. FEUDUM.

FEUGANGI. — Ut FEGANGI.

FEUGERA. — Filix; *fougère.*

FEUGERIA. — Idem, ut et locus filice abundans. (A. 1317.)

FEUGIA. — Idem q. FEUGERA.

FEUO. — Idem q. FEUDARIUS.

FEUODIUM. — Quidquid feudi titulo possidetur. (A. 1117.)

FEUODUS. — *Vid.* FEUDUM.

FEUTRUM. — Subcoacta, pannus coactilis; *feutre.* (Pass.) — Fagina, ensis theca; *fourreau d'épée.* (A. 1357.)

FEVUM. — Idem q. FEUDUM.

FEVUS. — Ead. notione.

FEXA. — Prædium rusticum ubi animalium greges aluntur; *métairie où l'on élève des troupeaux.* (A. 1108.)

FEYMERUS. — Scabinus, assessor judicii occulti Westphaliæ; *juge d'une cour wehmique.*

FEZA. — Idem q. FESIA.

FEZELENUS. — Nepos, vel pronepos. *Vid.* FALCTENUS et FELESENNUS.

FEZORIA. — « Gorianus senior misit Guidonem monachum in *fezoria.* » (A. 1064.) Ubi *fezoria* videtur significare *carcerem*, ab Ital. *fezzo*, sordidum, putidum.

FIADA. — Vox Hispanica, vadimonium; (*For. Leir.*)

FIADURA. — Vox Hispanica, fidejussio, vadimonium. (A. 1181.)

FIALA. — Perperam pro FIOLA, instrumentum musicum : « Cum vice quadam joculatorem introduxisset, et ille dulcedine *fialæ* dormientem excitasset. » (Cæsar., *Lib. Mir.*) — Calicis operimentum; *Vid.* FILIOLA. — Phiala, vas vinarium; *Vid.* PHIALA.

FIALARIUS. — Minister in palatio apostolico, cui incumbebat pro lucernis ellychnia adaptare et præparare; *officier du palais des Papes qui était chargé de tenir les lampes en bon état.*

FIANCIALIA. — Sponsalia; *fiançailles.* (A. 1409.)

FIANCUM. — Latus; *côté, flanc.* (*A. SS.*)

FIARNALDI. — *Vid.* FILIUS.

FIAS. — Nomen cujusdam candelæ: « Quatuor candelas nuncupatas *fias.* » (A. 1398.) Candelas bonas quæ dicuntur communiter *fias.* » (*Hist. Autis.*)

FIAT. — « Signaturæ autem papales expediuntur ab ipsa Sanctitate per *fiat* simplex, vel per *fiat* geminatum, vel per *fiat* proprio motu, per *fiat*, ut petitur. A cancellario per concessum, concessum ut petitur, concessum in forma, concessum in præsentia D. N. P. » (*Compend. benef. exposit.*) — Candelæ species, ut FIAS, q. *Vid.*

FIATUR. — *Vid.* FITUR.

FIBBIA. — Italis fibula; *boucle, agrafe.*

FIBLA. — Pro FIBULA.

FIBRETA. — Fascis, quia fibula constringitur. (*St. Ast.*)

FIBULA. — « Quem portum cum aqua et piscationibus, et littoribus sibi pertinentibus, et *fibulam* cum finitima palude sibi pertinenti, » etc. (A. 1088.) Per *fibulam* forte intelligenda lingula terræ, quæ ad instar *fibulæ* duo simul annectit, ut agrum cum palude, etc. — Spiculum, aculeus : « Quintanus contax sine *fibula.* » (*Cod. Th.*)

FIBULATORIUM. — A *fibula*, qua vestis subligatur, vox deducta, unde quibusdam pro ipsa fibula sumitur.

FICACIUM. — Marsupium; *bourse.* (Ugut.)

FICALINUS. — Ut FISCALINUS.

FICARE. — Figere; *planter.* (*St. Mut.*)

FICARIA. — Ficus arbor; *figuier.*

FICARIUM. — Vas in quo *ficus* feruntur; *panier, corbeille.* (*Vet. Gl.*)

FICARIUS. — Qui colligit ficus; *celui qui cueille les figues.* (Fidej.) — Quidam deus silvestris; *génie des bois.* (Id.)

FICAROLUM. — F. *tributum*, quod pro figendis palis ad quos religantur naves, solvitur; *droit à payer pour avoir la permission de planter, sur le bord de la mer ou d'une rivière, des pieux destinés à l'amarrage des navires.* (*Lib. cens. Eccl. Rom.*)

FICELLUS. — Fasciculus; *faisceau.* (A. 1308.)

FICHA. — Canalis, ut videtur, palis munitus. (A. 1211.) *Ficham facere*, medium unguem ostendere, signum derisionis et contemptus; *faire la figue.* (*St. Pallav.*)

FICHETTA. — Fibula; *boucle, agrafe.* (A. 1389.)

FICHETUS. — Claviculus; *fichet.* (*Cod. dipl. Ital.*)

FICHIA. — Palorum infixorum series; *palissade.* (A. 1212.)

FICHORRA. — Piscationis species.

FICILIARIUS. — Idem q. FICTILARIUS.

FICILIS. — Culter sutorius; *tranchet.* (*Vet. Gl.*)

FICILUS. — Os brachii *radius* dictum; *le radius.* (*A. SS.*)

FICITAS. — Fructus fici; *figue.* (Non.)

FICITOR. — Collector ficorum; *celui qui ramasse les figues.* (Id.)

FICO. — Genus calceamenti monachici, vel forte rusticorum : « Tunc invenit a Deo bonum consilium, et implevit duos *ficones* suos carbonibus ignis, et infixit pedes suos in eis. » (*A. SS.*) Inde tamen minime concludendum *ficones* constanter calceos fuisse crassioris formæ et materiæ.

FICONITUS. — Præsagus, augur; *devin.* (*Vet. Gl.*)

FICTA. — Dolor acutior in aliqua parte corporis, quasi in ea aculeus defixus esset, ejusmodi est in pleuresi, quem *felum* vulgo alii vocant, Galli *pointe.* (Greg. Tur.) — Census, locatio, pensio, reditus, vectigal certum et fixum, ut FICTUS. (A. 888.)

FICTABILIS. — Censualis, qui censum persolvit; *censitaire, qui paye le cens.* (A. 1327.)

FICTATICIUS. — Inquilinus, fundi ad *fictum* conductor; *locataire, fermier.* (*St. Pal.*) *Fictaticiæ res*, ad *fictum* seu censum datæ; *choses louées, données en location.* (Ugh.)

FICTATIO.—Locatio, res ad censum data; *location, chose louée.* (Ugh.)

FICTILERIUS. — Idem q. FETILLERUS.

FICTITIA. — Simulatio; *feinte, déguisement.* (Flet.)

FICTOR. — Dominus, a quo scilicet aliquid ad *fictum* seu ad censum tenetur; *propriétaire, celui qui donne quelque chose à cens.* (*Vet. Gl.*)

FICTORIUM. — Limes in agro positus et infixus; *borne.* (A. 982.)

FICTUALIS. — (Subst.) Inquilinus; *fermier* (*St. Ast.*)—(Adj.) Ad *fictum* pertinens; *de location.* (*St. Mant.*)

FICTUM. — Idem q. FICTUS.

FICTUOSE. — Ficte; *avec déguisement, par faux semblant.* (A. 1278.)

FICTUOSITAS.—Fictio, simulatio, inanis species; *feinte, faux semblant.* (Joh. de Card.)

FICTURA. — Sectura, forte pro FISSURA. (*Conc. Hisp.*)

FICTUS. — Census, locatio, pensio, reditus, vectigal fixum et certum; *cens, rente, redevance, taxe, fermage.* (Pass.)

FICTWITA. — Præstationis species apud Anglos; *sorte de redevance.* (*Mon. Angl.*)

FICUNDEUM. — Ficetum, seu locus ficis arboribus consitus; *lieu planté de figuiers;* ol. *figueraie.*

FICUS.— *Sub ficu et vite*, proverbialis loquendi formula qua rerum abundantia significatur, sat frequens in Veteri Testamento. *Ficus facere*, idem q. *ficham facere. Vid.* FICHA.

FIDA. — Idem q. EXFIDA.

FIDAGIUM. — Idem q. FIDANTIA.

FIDAMEN.—Fides; *foi, confiance.* (Tert.)

FIDANCERIA. — Sponsio, ut FIDANTIA.

FIDANTIA. — Sponsio, fidejussio; *caution, garantie, nantissement;* ol. *fiance.* (A. 1060.) *Fidantia de directo*, seu *juris*, qua quis rectum se alicui seu jus facturum spondet. (*For. Arag.*) — Salvagardia; *sauvegarde:* « Prædictus abbas Florius ad protectionem domus suæ procuraverat *fidantiæ* et securitatis litteris præmuniri. » (Ap. Mur.) *Fidantia salvitatis*, qua quis rem salvam alteri præstat et cavet; id est garantit. (Mol.) —Præstatio, tributum, apud Italos; *redevance, taxe.* (A. 1122.)

FIDARE. — Pro *fidere.* (*Us. Barc.*)

FIDATA. — Præstatio, tributum, ut FIDANTIA. (Mur.)

FIDATOR. — Cui aliquid commendatur, deponitur; *celui à qui on recommande, on confie une chose.* (A. 1247.)

FIDATUS.—Cui fides haberi potest, fidelis; *qui mérite créance, à qui on peut se fier;* ol. *fiable.* (Mart., *Anecd.*)

FIDEDICERE. — Fidejubere, promittere; *répondre pour quelqu'un, garantir, promettre.* (*Vet. Gl.*)

FIDEDICTIO.—Fidejussio; *garantie, caution.*

FIDEDICTOR. — Sponsor; *garantie, répondant.*

FIDEDICTUS.—Pro quo spondetur; *celui pour lequel on répond.* (*A. SS. Ben.*)

FIDEDIGNI.—Testes, Gal. *témoins.* Præsertim vero testes producti ex clero, vel monasterio, qui ex ipsa clericaturæ, aut monachismi professione, nullo interposito sacramento, fide habentur digni, cum quidpiam in judicio attestatur. (*Lex Long.*)

FIDEDIGNITAS. — Testimonium a clericis et monachis præstitum; *témoignage, déposition des prêtres et des moines.* (A. 1435.)

FIDEFRAGIUM.—Perjurium, fides fracta, mentita, in legibus Hungaricis; *parjure, foi mentie.*

FIDEICAPTIO. — Sacramentum; *serment.* (*Tab. Cal.*)

FIDEICOMMISSARIUS. — Testamenti exsecutor; *exécuteur testamentaire.* (Mur.)

FIDEICOMMISSUM. — Testamentum, instrumentum fide sua assertum. (Mur.)

FIDEIDONATIO. — De iis dicitur qui invicem sibi *fidem dant* de futuro matrimonio contrahendo; *promesse de mariage.* « *Fideidonationes* domesticas, etiam de matrimonio contrahendo fieri prohibemus. » (*Syn. Cicest. a.* 1289.)

FIDEIMANI. — Viri probatæ fidei, quibus rei promissæ exsecutio mandatur; *personnes de confiance que l'on charge de faire une chose.* (Mart., *Ampl. Col.*)

FIDEJURARE. — Promittere, jurare; *promettre, s'engager par serment*

FIDEJUSSOR. — Sponsor; *garantie, caution, répondant.*—*Fidejussores tollere*, dicebatur judex, qui in jus vocatum, aut accusatum de aliquo crimine, vadem dare ad dictam diem juri se stiturum, cogebat. — Testamenti exsecutor; *exécuteur testamentaire.* (*Test. Hug. I ep. Tol.*) *Fidejussores* dicti etiam patrini, Gal. *parrains*, ap. S. Eligium et quosdam alios.

FIDEJUTRIX. — Quæ pro alio fidejubet; *celle qui se porte caution pour autrui.*

FIDELE. — Prædium quod a vassallis seu fidelibus tenetur; *terre, métairie donnée en fief.* (A. 646.)

FIDELIATOR. — Is penes quem erat dispositio piarum fundationum et donationum. (*Hist. Fuld.*)

FIDELIS. — Subditus, vassallus, qui fidem suam domino obstrinxit; *celui qui a juré fidélité à un seigneur, vassal;* ol. *féal.* (Pass.) —Uxor; *femme mariée, épouse.* (A. 1011.) — *Fideles*, Christiani; *les Chrétiens, les fidèles.* (Pass.) *Fidelium magister*, idem q. FIDELIATOR. (*H. Fuld.*)

FIDELITAS. — Fides quam quis regi suo seu principi servare debet subditus; *foi, fidélité.* (*Cap. C. M.*) — Servitia quæ domino vassallus præstare tenetur; *devoirs auxquels la foi oblige le vassal.* (Pass.) *Fidelitas jurata*, sacramentum fidelitatis. (*Reg. feud. Aquit.*) *Fidelitas villæ*, sacramentum fidelitatis a cive præstitum. (A. 1248.) *In fidelitate Dei et S. Petri placitare*, hoc est, ut videtur, sub protectione et tutela Dei et S. Petri. (*G. Chr.*) *Fidelitatem facere;* 1° per fidem suam promittere (*Chartul. S. Pet. Carnot.*); 2° quod unicuique proprium est fideliter tribuere. (A. 1171.) *Fidelitates tenere*, f. sacramenta fidelitatis pro domino capitali recipere. (A. 1205.)

FIDELLA. — Fidicula, lyra; *luth, lyre.* (Ap. Œsel.)

FIDEMENTIROSUS.— Ead. notione q. FIDEMENTITUS.

FIDEMENTITUS.—Periurus; *parjure, foi mentie.*

FIDENCIA. — Præstatio, quæ in fidejussionibus dandis domino debebatur, idem q. FIDANTIA. (A. 1343.)

FIDENTIALIA.—Sponsalia; *fiançailles.*

FIDENTIARIUS. — Familiaris, amicus; *confident, ami.*

FIDEPROMITTERE.—Idem q. FIDEDICERE.

FIDERE.—Esse, fieri: « Quod bene *fideat* tutela populata. » (A. 1165.)

FIDES.—Fides Christiana; *la foi, la religion. Domicilium fidei*, ecclesia; *l'église. Domestici fidei*, fideles; *les fidèles. Fideimachia*, pugna pro fide; *combat, lutte pour la foi.* — Fidei formula; *profession de foi, formulaire de foi.*—Sacramentum, juramentum; *serment.* — Præstatio, tributum; *taxe, impôt, droit. Fidem facere*, fidem suam de re quavis, verbi gratia de pecunia solvenda, alteri obstringere. (*Lex Sal.*) *Per fidem beneficam renuntiare*, formula renuntiationis, qua quis profitebatur se ultro et bona fide renuntiasse certis privilegiis quibus in jure uti licebat. (A. 1264.) *Fidem brachio dare sacramento*, duellum indictum et juratum tenere. (A. 1056.) *Fidem levare*, manum vel digitum levando, per fidem suam promittere. (A. 1460.) *Fides salva servata*, illæsa. *Fidem salvare*, illæsam conservare. (A. 828.) *Fidei donationes*, de iis qui invicem sibi *fidem dant* de futuro matrimonio contrahendo. (A. 1289.) *Fidem mentiri* dicebantur qui contra *fidem factam*, sacramento firmatam, in domino insurgebant. (A. 752.) *Fides fracta*, fides mentita. (*Vet. Gl.*) *Fides læsa*, perjurium. (Rog. Hoved.) *Fides manualis*, quæ manu in alterius manuum posita præstatur. (A. 1382.)

FIDEUS. — Pro *finus*, hoc est purus; *fin.* (Ap. Lud.)

FIDIATOR. — Fidejussor, sponsor; *caution, celui qui répond.* (Marc., *H. Beneh.*)

FIDIATURA.—Cautio, fidejussio; *caution, garantie.* (Id.)

FIDICINARE. — Canere lyra; *jouer de la lyre.* (*Vet. Gl.*)

FIDICULA. — Funis ad flagellandum, genus tormenti quo rei in eculeo suspensi torquentur ut fides et veritas invenientur; *cordelette en usage dans le supplice de la flagellation; sorte de question ou torture judiciaire*

FIDUCIA.— Fides, fidelitas, sacramentum fidelitatis; *foi, fidélité, et serment de fidélité.* « Dederunt tres *fiducias.* » (A. 1204.) — Tutela, protectio; *protection, tutelle, sauvegarde.* (*Præc. Car. M.*) — Vis, efficacitas; *puissance, efficacité.* (A. 1093.) — Consilium quo vassallus dominum suum juvare tenetur in placitis, quod, aliis verbis, *sequi et juvare dominum de placito* dicebatur; *obligation du vassal de prêter son concours au souverain dans les plaids;* ol. *fiance.* — Jurisconsultis, obligatio, hypotheca, cum res aliqua, mutuandæ pecuniæ gratia, mancipatur, vel in jure ceditur; *gage, nantissement, hypothèque;* ol. *fiance.*

FIDUCIALIA. — Sponsalia, quia in iis *fiducia* seu fides mutuo datur; *fiançailles.* (A. 1401.)

FIDUCIALIS. — Securus, cui fidere potest; *sûr, auquel on peut se fier;* ol. *fiable.*

FIDUCIALITER.—Cum fiducia; *avec confiance.* — Prout is debet qui fidem suam alteri obstrinxit; *comme celui qui a engagé sa foi à un autre.*

FIDUCIARE.—Pignori aliquid dare; *donner en gage, en nantissement.* — Per fidem suam promittere, fidem suam veluti fiduciam aut pignus obligare; *promettre, engager, donner sa foi;* ol. *fiancer.*

FIDUCIARIUS.— Qui in *fiduciam* seu hypothecam dat; *celui qui donne en garantie. Vid.* FIDUCIA. — Fidelitatis sacramento obstrictus; *celui qui est lié à un autre par un serment de fidélité, vassal.* — Qui rem aliam fiduciatim accipit; *dépositaire.*

FIDUCIATUS. — Fiduciam habens; *ayant confiance:* « Sancta ejus opinione *fiduciati*, simul cum infirma concite properabant. » (*A. SS.*)

FIDUCULUS.—Instrumentum quo rei torquentur; *instrument de torture.* (*St. Saon.*)

FIDUNCULUS. — Cui fides habetur; *celui en qui l'on a confiance.* (*Vet. Gl.*)

FIDUS. — Notarii scriba; *clerc de notaire.* (*Inst. His. Sic.*)

FIEDICUS. — Propheta. (*Vet. Gl.*)

FIENDUS. — Pro *faciendus.* (*A. SS. Ben.*)

FIENS. — Fimus; *fumier;* ol. *fiens.*

FIERADUCA. — Vestis species; idem q. GARNACHIA. (*St. Mas.*)

FIERE. — Pro *fies*; *Vid.* FITUR.

FIERENTUR. — Pro *fierent.* (Lud.)

FIERI. — Pro *esse.* (*Int. S. Iren.*)

FIERTO. — Idem q. FERTO.

FIERTRA. — Capsa in qua sanctorum reliquiæ reconduntur; *châsse, reliquaire;* ol. *fiertre, fietre,* etc.

FIESSUM.—Idem q. *proprium*, ut videtur: « Quidquid in ipsa vicaria Ysodro in *fiessum* habere et de genitore meo Dibilungo comite quondam a legitima hæreditate pervenit ad me... totum ad integrum Ysodro ad jam dictam abbatiam religiosarum cedo. » (A. 817 vel 832.) Credendum esset *feudum*, Gall. *fief*, si hæ voces tum fuissent in usu.

FIETA. — Mensura liquidorum : « *Fieta* una vini. » (San.)

FIETUR. — Pro *fiet.*

FIFFULS. — Mensuræ frumentariæ ap. Anglos species. (*Mon. Angl.*)

FIGERE. — Finiri, definire, terminari; *aboutir, finir. déterminer.* (*Conc. Hisp.*) — Quid apud chimicos sonat, docet Arnaldus in Rosario ms.: «*Figere* est desponsare, solvere et congellare. »

FIGLUS. — F. fibula ; *fiche.* (Mur.)

FIGMENTARE. — Fingere, simulare. (Ugut.)

FIGMENTARIUS. — *Figmentarius cantor*, musices peritus; *habile musicien.* (*A. SS.*)

FIGMENTER. — Ficte, falso; *par faux semblant. faussement.* (A. 1319.)

FIGMENTUM. — Simulatio, prætextus, ficta ratio; *feinte, faux semblant, prétexte.* (A. 1275.)

FIGUA. — Ficus; *figue.*

FIGUARDA. — Pascuum pascendis animalibus locatum; *pâturages.* (Mur.)

FIGUERIA. — Ficetum; *lieu planté de figuiers;* ol. *figueraie.*

FIGULATIO. — Fictio, formatio; *action de façonner, façon.* (Tert.)

FIGULINA. — Opus, seu vas figlinum; *ouvrage de poterie, vase de terre.* (*A. SS.*)

FIGURA. — *Figura judicii*, juris formula, præscripta judicandi ratio; *formalité.* (A. 1395.)

FIGURALITAS. — Figuratio, tropologia; *langage figuré, allégorique, fiction.* (Fulg.)

FIGURALITER. — Figurate; *d'une manière figurée, allégorique, voilée.* (Tert.)

FIGURARE. — Rei alicujus figuram et signum esse; *représenter, être la figure, l'embléme de.* (*Conc. Hisp.*)

FIGURATIVUM. — « In eodem sacello Missam de B. Virgine *in figurativo* quotidie decantari suis sumptibus ordinavit. (*Ann. Nov.*) Id est cum notis.

FILA. — Terræ spatium; *morceau de terre.* (*Lex Mac.*) — Species fustæ, seu materiei ligneæ; eadem quæ FILERIA.

FILACISTA. — Idem q. FILATISTA.

FILACIUM. — Filum crassius, quo in curiis judiciariis brevia et rescripta, trajecta invicem constringuntur, ne pereant; *gros fil;* ol. *filace.* — Rete, laqueus, cassis; *filet.* (Baluz.)

FILACTERIUM. — Longa et otiosa oratio; *entretien long et oiseux, paroles inutiles.* (Mur.)—Theca minor sacrarum reliquiarum, quæ ad collum *filacteriis* seu vittis appensa in processionibus portabatur; *reliquaire portatif.* (Bern. Mon.)

FILANDERIA. — Quæ lanam vel linum in fila deducit; *fileuse.*

FILARE. — Fila rhombo circumvolvere; *mettre le fil en peloton.* (B. Ord. de For.) — Nere; *filer.* (*A. SS.*)

FILAROLUS. — Fusus; *fuseau.* (*St. Rip.*)

FILASSERE. — Custodire, tueri; *garder, défendre.* (*A. SS.*)

FILATARIUM. — Locus ubi abundat filix; *fougeraie.* (*Vet. Gl.*)

FILATERIUM. — Pro PHYLACTERIUM.

FILATICIUM. — Filum crassius, ut videtur: « Demum dictum sanctum corpus caligis ex *filaticio*, ut dicunt, albo, et sandalibus ex ermesino rubro, more archiepiscoporum calceatum exstitit. » (*A. SS.*) Nisi idem sit ac pannus coactilis, lanæ coactæ.

FILATIO. — « A... limite lapideo respiciendo per rectam *filationem* et lineam. » (A. 1497.) Id est recta linea, directo.

FILATISTA. — Qui vel quæ pro mercede filat; *fileur ou fileuse.* (*Vet. Gl.*)

FILATORIUM. — *Filatorium nocturnum*, mulierum una filantium, confabulantium et lucubrantium vigilia; *veillée de fileuses.* (A. 1462.) — Locus ubi funes texuntur; *corderie.* (A. 1538.)

FILATRIX. — Quæ fila torquet et ducit; *fileuse.* (A. 1304.)

FILATUM. — Rete, cassis; *filet.* (A. 1301.) — Filum; *fil.* (A. 1380.) — F. congeries seu glomus filorum: « Tandem aliquando mulier quædam fluvio, Dei nutu, quo sordes vestium vel operatio coli ablui solent, cœpit tundere super sanctissimæ Trophimenis tumulum fortiter, quod vulgo mulierculæ *filatum* vocant. » (*A. SS.*)

FILATURA. — Ars *filandi*, seu nendi; *art de filer, filage.* (Bern. de Brev.) — Filum crassius; *fil très-gros.* (A. 1316.)

FILATUS. — Ars filandi; *filage.* (*Vet. Gl.*) —Piscis genus; *congre;* ol. *filat.*

FILÇA. — Ordinatio, præceptum, mandatum, charta; *ordonnance, rescrit, acte, titre.* (*St. Fl.*)

FILCTALE. — Genus compotationis apud Anglos.

FILECTUM. — Pars lumbi; *filet.* (A. 1270.)

FILEIA. — Series. «Prout in instrumento super inde facto... quod extat in *fileia* (id est ephemeride) dicti anni. » (*A. SS.*) Recte Bollandi continuator adnotat, *fila, filza, fileia*, unum idemque apud Italos significare, scilicet continuationem, sive contextum, aut ut, inquit, barbare loquar, infilationem plurium actionum seu rerum ejusdem generis.

FILENDARIUS. — Filorum mercator; *marchand de fil;* ol. *filandrier.*

FILERIA. — Species trabis, qualis est illa quæ portat canterios in ædificiis; *pièce de charpente sur laquelle portent les chevrons d'un toit, filière.* (A. 1309.)—« Paganus de Maidon dedit monachis de Molereio quidquid habebat ultra cheminum Bernardi usque ad *fileriam* de Daille, » etc. (Lob., *H. Brit.*) Modus agri vel ager cannabe consitus. — Quæ *fila* ducit; *fileuse.* (*St. Mont. Reg.*)

FILERIS. — Trabis species, ut FILERIA. (A. 1382.)

FILETTUM. — Rete; *filet.* (A. 1215.)—Filum, linum; *fil.* (A. 1036.)

FILFORI. — *Vid.* SILFORI.

FILGERIA. — Filix; *fougère*

FILGUS. — Fragorum planta. (*Vet. Gl.*)

FILHETA. — Puella meretrix; *fille de joie;* ol. *fillette.*

FILIA. — Puella, quomodo Galli dicunt *une fille* (*Lex Sal.*): « *Filia* Petri. » *Filiæ Dei*, Gall. *Filles Dieu*, feminæ religiosæ, quæ in monasterio vel hospitali degunt.—Filix; *fou-*

gère. (A. 1317.) *Filiæ* dicuntur monasteria, quæ ab aliis majoribus, peculiari quadam familiaritate pendent. (A. 1215.)

FILIADA. — Filia spiritualis, ut FILIOLA. (A. 1125.)

FILIALIS. — Mendose pro *feudalis* in inst. a. 1293.

FILIALITAS. — Filiatio, qua quis dicitur filius vel filia; *filiation.*

FILIALITER. — Modo filii vel filiæ; *en manière de fils ou de fille.* (Hud.)

FILIASTER. — Privignus, gener; *beau-fils, gendre;* ol. *filastre.*

FILIASTINUS. — *Filiastinus amor*, quo pater diligit filios; *amour d'un père pour ses enfants.* (*Epist. S. Ans.*)

FILIASTRA. — Privigna; *belle-fille.*

FILIATICUM. — Idem q. FILIOLAGIUM.

FILIATIO. — Obedientia et subjectio, quam monachi abbati suo debent. (Hug. Flav.)—Qualitas filii. (*Conc. Hisp.*) — Titulus honorarius, quo episcopos compellant pontifices. (Ugh.)—Adoptatio. (Gasp. Bart., *Gl.*)—Jus filii in bona paterna. (*Ch. Cels.*)

FILIATUS. — Patri similis, ut filium decet. (*A. SS. Ben.*)—Curvatus. (J. de J.)

FILICA. — Curialis; *courtois.* (J. de J.)

FILICARIUM. — Locus ubi filix abundat; *fougeraie.* (J. de J.)

FILICETUM. — Ead. notione. (*Vet. Gl.*)

FILICON. — Pensitatio, quæ ex benevolentia, amice, et ultro præbetur; *redevance volontaire, don gratuit.* (Ita exactiones suas, etiam veteres, specioso nomine palliarunt.)

FILIDRISSA. — Herba, quæ nascitur in trunco quercus: « Capias duas summitates *filidrissæ* ejus, quæ nascitur in trunco quercus, et facias illam bullire cum ciceribus; cumque advenit febris paroxysmus, bibas broajum illud. » (*A. SS.*)

FILIETAS. — Qualitas filii. (*Conc. Francof.*) Semel atque iterum *filietas* de Verbo dicitur in fragmento Candidi Arriani et in responsione Marii Victorini. (*Annal. Mab.*)

FILIOLA. — Filia spiritualis ob susceptionem e sacro fonte baptismatis; *filleule.* (A. 1322.)—Operimentum sacri calicis tempore Missæ; *palle;* ol. Tolosanis, *filleute.*

FILIOLAGIUM. — Donum, quod *filiolo* a susceptore seu patrino in adoptionis spiritualis tesseram confertur; *présent d'un parrain à son filleul;* ol. *filiolage.* — Donum quod ratione matrimonii filio, id est genero fiebat; *don fait par le père de la mariée à son gendre à l'occasion du mariage.* (A. 1361.)

FILIOLATUS. — Donum patrini, ut FILIOLAGIUM.

FILIOLITAS. — Titulus honorarius, quo ut plurimum Romani Pontifices utuntur, cum ad principes fideles scribunt, a quibus *Patrum* appellatione donantur.

FILIOLUS. — Parvulus filius quem de sacro fonte levamus; *filleul.* Dicitur etiam *filius spiritualis, filius adoptionis, filius de baptismo, filius in baptismo, filius in baptismate, filius de fonte*, etc. — Filius fratris; *neveu.* (Bl.)

FILIUM. — Ut infra, *filum aquæ*, Gall. *le fil de l'eau; Vid.* FILUM.

FILIUS. — *Filii*, liberi, filii nempe et filiæ, *les enfants.* (*Lex Sal.*) *Filii ecclesiæ*, clerici et sacerdotes uni ecclesiæ addicti; *les clercs et les prêtres attachés au service exclusif d'une église.* (Anast.) — *Filius baptismatis*, filiolus; *filleul.* (Pass.) *Filiusfamilias*, legitimus; *fils légitime.* (*Vet. Gl.*) *Filius Giezi*, leprosus; *lépreux.* (Georg. Christ.) *Filius hominis*, 1° homo; *homme en général* (Pass.); 2° rusticus, qui agrum colit; *paysan, laboureur.* (*Ch. Guill. ep. Cenom.*) *Filius materialis*, ex illegitimo thoro a patre procreatus, spurius; *bâtard.* (*St. Fl.*) *Filius matris suæ*, ead. notione. (*Ann. Ben.*) *Filius pœnitentialis* seu *spiritualis*, dicitur sacerdotis a quo pœnitentiam quis accepit, seu cui confessus est peccata. *Filius spiritualis* etiam nuncupatur: 1° qui in baptismo exceptus est; *filleul;* 2° adoptatus; *adopté, celui qui fait partie d'une famille en vertu d'une adoption.*

FILLA. — Laquei in ima chartarum ora inserti e quibus pendet sigillum; *lacs qui servent à suspendre les sceaux aux chartes.* (A. 1386.)

FILLADISSERIUM. — Filum sericum crassius, idem q. FIROSELLUM.

FILLIUM. — *Fillium aquæ*, ut *fillum aquæ; Vid.* FILLUM.

FILLONES. — Nebulones, verberones; *vauriens, pendards.* (Ker. Mon.)

FILLUM. — Filum, series, ordo, v. g. granorum continue insertorum; *file, rangée de choses disposées l'une après l'autre.* (A. 1387.)— Cursus aquæ rectus; *fil de l'eau.* (A. 1500.)

FILO. — *Vid.* FILLONES.

FILOCAPTUS. — Amore captus; *épris d'amour.* (*A. SS.*)

FILOCOPUS. — Jactantiæ amator; *qui aime l'ostentation, vaniteux, présomptueux.* (J. de J.)

FILOGRAMUS. — Litterarum studiosus; *qui aime les lettres.* (A. 997.)

FILOPARES. — Sic dictæ, ut ait Salmasius, res quæ sunt *filo pari*, id est magnitudine et figura, lineamentisque formæ plane pares: filum enim omnino idem quod lineamentum, Græcis χαρακτήρ, περιγραφὴ εἴδους.

FILOPOMPUS. — Amator jactantiæ, ut FILOCOMPUS.

FILOSA. — Colus; *quenouille;* ol. *filouse.*

FILOTUM. — F. pro FILATUM, fasciculus filorum; *paquet de fils.*

FILTORTUS. — Vox incertæ notionis; censent nonnulli idem esse ac « falsa injuria, vel etiam falso injuriatus, aut cui falso crimen latrocinii imputatum est. »

FILTRARE. — Ex *filtro* conficere; *faire avec le feutre.* (*Chr. Wind.*) — Filtrum, seu lanam coactam operari; *fabriquer le feutre, feutrer la laine.* (*Vet. Gl.*)

FILTREUS. — Ex *filtro* confectus; *de feutre, fait de feutre.*

FILTRINUS. — Ead. notione.

FILTRO. — Idem q. FELTRUM.

FILTRUM. — Ead. notione.

FILUA. — Species navigii minoris, idem, ut videtur, quod Italis *filucca; felouque.*

FILUM. — *Filum aquæ*, cursus aquæ rectus; *fil de l'eau* (A. 1230.) *Filum directum*, recta linea, rectus ordo; *droite ligne.* (A.

1451.) *Filum de paternostris*, series globulorum; *chapelet*. (A. 1432.) *Opus fili; ouvrage à filets*. (A. 1295.)

FILX. — Filix; *fougère*.

FILZA.—Vox Italica, quæ res quaslibet transmisso filo sibi mutuo cohærentes significat; *chapelet*. (*A. SS.*)

FILZATA. — Panni species ex transmissis filis contexta. (*St. Ast.*)

FIMARE.—Stercorare, fimo pingue facere; *fumer la terre;* ol. *fimer*.

FIMARIUM. — Fimetum, locus ubi reponitur fimus; *fosse à fumier, lieu où l'on dépose le fumier;* ol. *femourier*.

FIMARIUS.—(Subs.)Ead. notione.—(Adj.) *Fimarius currus*, quo fimus exportatur; *char à transporter le fumier*. (Lud.) *Fimarius, bos* vel *equus*, qui portat fimum: *bœuf ou cheval destiné à transporter le fumier*. (J. de J.) *Fimarius lectus*, mendose, ut videtur, pro *funerarius*, feretrum in quo defunctorum corpora tumulanda feruntur. (A. 1325.)

FIMATURA. — Stercoratio. « Donec *fimaturam* suam pro rusticana consuetudine recepisset. » (*Ch. Rob. abb. Corb.*) Id est donec collegisset fructus e terris recens stercoratis.

FIMBRIÆ.—Pallæ, quibus sanctorum sepulcra tegebantur; *draperies que l'on mettait sur les tombeaux des saints*. (Gr. Tur.)

FIMBRIARE.—Acu pingere; *broder*. (*Vet. Gl.*)

FIMBRIATUM.—Fimetum, ut FIMARIUM.

FIMELLA.— Ferrum januæ affixum, per quod circellum ei insertum ducitur, ut ad ejus strepitum janitor fores aperiat; *fer qui tient le marteau d'une porte;* ol. *femelle*.

FIMENA.—Pro *femina*. (*Ann. Ben.*)

FIMITIUM.—F. tempus quo agri *fimantur; temps où l'on fume les terres*. (*Mon. Angl.*)

FIMORARE.—Fimare; *fumer, engraisser la terre*. (Flet.)

FIMORATIUM.—Fimetum, locus ubi fimus aliaque stercora projiciuntur; ut FIMARIUM. (*St. Mass.*)

FINABILITER.—Omnino, prorsus; *entièrement, tout à fait*. (A. 1225.)

FINADAGIUM.—Præstationis species, f. illa quæ ob immunitates intra certos fines concessas solvitur; *droit sur les bornes;* ol. *finadage, finage*. (A. 1340.)

FINAGIUM. — Confinium, finis ac limes agri; *borne, fin, limite d'un champ;* ol. *finage*. (Pass.)

FINALIS.—Neuma: « Graduale et Alleluia cum suis versibus ad Vesperas per hanc hebdomadam pleniter sicut ad Missam cantatur, sed *finales* prætermittuntur. » (*Ord. Arg.*) *Finalis dies*, quo controversia vel quæstio definiri debet; *jour définitif, celui où une affaire doit être définitivement réglée*. (A. 1233.) *Finalis justitia*, judicium quo lis finitur; *arrêt qui termine un procès, jugement définitif*. (A. 1216.)

FINALITER. — Demum, tandem; *enfin*. (Pass.) — Perpetuo, usque ad finem; *pour toujours*. (A. 1213.)

FINAMENTUM. — Finis; *fin, conclusion*. (A. 1406.)

FINANCIA. — Præstatio pecuniaria; *droit, redevance en argent*. (A. 1358.)—Pecunia; *somme d'argent;* ol. *finance:* « Petebant *financiam* in summa cc auri Francorum. » (*Mir. Urb. V PP.*)

FINANCIO. — Ead. notione.

FINANHA. — Pars quædam domus rusticæ: « Turris *finanha* et crota. » (*Recog. Burg. S. And.*)

FINARE. — *Financiam* præstare, componere, præsertim de certa pecuniæ summa solvenda; *payer une certaine somme*. — *Financiam* seu præstationem pecuniariam exigere; *exiger, faire payer une taxe pécuniaire*. (A. 1211.)

FINATIO. — Idem ac FINANCIA. (A. 1277.) — Compositio, contentio; *arrangement, accord*. (A. 1253.)

FINATOR. — Qui *financiam* debet ratione relevii; *celui qui doit le droit de relief*. (Ap. Brus.)

FINCARE.—Manere, apud Hispanos; *demeurer*.

FINDALIS.—F. pro *feudalis* in ch. a. 1178. (*G. Chr.*)

FINETENUS. — Omnino, perpetuo; *tout à fait, à toujours*. (*Conc. Coll.*)

FINGENDI. — Idem q. FEGANDI.

FINGERE SE. — Levi seu molli brachio agere, labori parcere; *se ménager, travailler nonchalamment;* ol. *se faindre*. (A. 1352.)

FINGIA. — Panis species; *espèce de pain*.

FINIABILIS. — Terminabilis, extremus; *qui termine, qui est à l'extrémité, final*.

FINICULUM. — « Et de vino optimo modios 4 et insuper potionem de *finiculo* modium unum. » (*Ch. Ald. episc. Cenom.*) Legendum f. *viniculo*, ut opponatur vino optimo.

FINILIS. — *Finiles lapides*, terminales; *pierres terminales, bornes*. (A. 1265.)

FINIRE. — Componere de lite; *terminer un procès, s'accorder*. (Rog. de Hov.) — Componere, dimittere quasi per compositionem; *régler, céder, abandonner, renoncer à*. (*Leg. Long.*)

FINIS. — Judicialis illa transactio, qua quis ad majorem facti auctoritatem coram justitiariis regis terras vel tenementum ad alium transfert, et eorum subscriptionibus firmat, conventio, pactum; *acte par lequel, pour donner plus d'autorité à l'accord, on cède une propriété, un droit à quelqu'un en présence des agents de la justice du roi*. *Finem facere*, componere de lite, de crimine, vel de alia qualibet re; *terminer un procès par l'accord des parties, s'accorder avec son adversaire*. *Finem levare*, et prosequi, dicitur in jus de re aliqua vocatus, cum causæ suæ agnito defectu, a judicibus concordandi licentiam impetrat pactumque, quod cum actore super controversia init, coram eisdem judicibus recognoscit; *passer condamnation*. — Pecunia regi persoluta pro licentia transferendi prædia; *droit de mutation*. (Ap. Spelm.) — Domus; *maison, habitation*. (*Cod. Th.*) — Jus, præstatio; *droit, redevance*. (Ap. Spelm.) — Pagus, regio certis finibus limitata

ac circumscripta; *quartier, canton, territoire d'une justice et seigneurie*, etc. (*Chr. Besuens.*) — *Ad finem quod*, ut, quo; *afin que*. (*A. SS.*) *Finem habere:* « Nullam ab eo *finem habebimus* (Leo Ost.), » id est nulla nobis cum illo erit conventio, nisi...; *nous n'aurons pas de fin avec lui*.

FINITIMITAS. — Extremitas, confinium. (A. 1474.)

FINITIMUS. — Extremus: « Gravi morbo *finitimæ* vitæ. » (*A. SS.*)

FINITIO. — Mors, qua vita finitur. (*Vet. insc.*)

FINITUM. — Territorium certis limitibus circumscriptum, ut FINIS. (A. 1244.)

FINITUS. — Mortuus, vita functus. (Ber. Mon.)

FINIUM. — Compositio inter litigantes, ut FINIS. (A. 1255.) — Pagus, regio, ut FINIS. (A. 1260.)

FINUS. — Excellenter bonus; *parfait;* ol. *fini*. (Pass.) — Purus; *pur, non mélangé, fin* (en parlant de l'or et de l'argent): « *Finum* argentum. » (A. 1231.) « Aurum *finum*. » (*A. SS.*)

FIOLA. — Ampulla; *fiole, petite bouteille*. (Pass.)

FIORA. — F. Segmentum, pars totius; *morceau, pièce*. (A. 1284.)

FIQUECTA. — Idem q. FICHETTA.

FIRA. — Nundinæ, ut FEIRA et FERIA; *foire*.

FIRDEFARE. — Apud Anglo-Saxones, profectio in bellum, HOSTIS, EXERCITUS, CAVALCATA, q. *Vid.;* proinde idem q. HERIBANNUM, q. *Vid.*

FIRDO. — Ut FERTO.

FIRDSOGNE. — Anglo-Saxonibus, immunitas a militia; *exemption du service militaire*.

FIRDWITA. — Anglo-Saxonibus, militiæ detrectatæ multa; *punition pécuniaire prononcée contre celui qui ne s'est pas rendu à l'armée*.

FIREBARE. — Apud Anglo Saxones, pharus, vel turris editior ubi ignis accenditur, aut ad naves per noctem dirigendas, aut in hostes submonendum; *phare, tour à signaux*.

FIREBOTE. — Anglo-Saxonibus, jus quod quis habet in alterius silva ligna succidendi ad foci, ædium, sepium, et agriculturæ suæ sustentationem. *Vid.* AISIAMENTUM et ESTOVERIUM.

FIRI. — Pro *fieri*.

FIRLOTA. — Mensuræ genus apud Scotos galones 2 et pintam continens, pondere autem 41 libr.

FIRMA. — Juramentum, sacramentum, proprie id quod *petens* seu actor facit in jure de bona conscientia, suæque causæ bonitate, unde *firma juris* et *juramentum calumniæ* nuncupatur; *affirmation, serment, particulièrement celui que faisait le demandeur sur le bon droit de son action*.—Scriptoribus Anglicis, convivium et omnis mensæ apparatus; *festin, repas, et tout ce qui est relatif à la garniture de la table*.—Apud eosdem quædam pecuniæ portio, quæ f. vice cibariorum exsolvitur; *somme d'argent payée par le vassal au lieu et place du droit de gîte qu'il doit à son seigneur*. — Prædium alteri elocatum ad certum tempus, sub præstatione annua vel annonaria, vel rerum ad victum necessariarum, vel denique pecuniaria; *ferme, héritage rural donné en location*. *Firma nobilis*, quæ a viro nobili tenetur; *terre tenue à ferme par un noble*. — Prædium, villa; *maison des champs, bien de campagne*.—Census seu reditus ad *firmam* debitus; *prix de la location, fermage, ferme*.— Vectigal, tributum, exactio; *redevance, taxe, impôt*. — Muliebris vestimenti genus; *sorte de vêtement de femme*. *Firma dotis*, idem q. MORGANEGIBA, q. *Vid.*, in Aragonia. *Firma manu sua*, signum manus suæ; *signature*. (Pass.)

FIRMABILIS.—Diuturnus; *qui dure longtemps*. (*A. SS.*) *Firmabilis vacca*, pinguis, crassa; *vache grasse*. (Ap. Mad.)

FIRMACIA. — Multa pecuniaria; *amende*. (A. 1204.)

FIRMACULUM. — Fibula, fibulatorium; *agrafe, boucle, broche;* ol. *fermail*. (*A. SS.*)

FIRMAGIUM. — Vectigal, tributum; *impôt, taxe*. (A. 1290.)—Multa pecuniaria; *punition pécuniaire, amende*. (A. 1309.)

FIRMALE. — Ut FIRMACULUM.

FIRMALIUS. — Ead. notione.

FIRMALUS. — Ead. notione.

FIRMAMENTUM.—Tectum; *toiture, couverture d'une maison*. (*Lex Sal.*) — Sera, clausura; *serrure*. (*St. Fl.*) — Multa, ut FIRMAGIUM. (A. 1212.) *Firmamentum stagni*, f. fundus stagni. (Ap. Mad.)

FIRMAMENTUS. — Census ex *firma* debitus; *montant d'une location, fermage*. (A. 1220.)

FIRMANTIA. — Fidejussor; *répondant*. (A. 1164.) — Fidejussio; *caution, garantie*. (*Cons. Ausc.*)— Convivium, cœna; *repas, droit de past; Vid.* PASTUS. (A. 1182.)—Vectigal, tributum; *taxe, impôt, redevance*. (A. 1264.) — Multa pecuniaria, certa pecuniæ summa; *amende, somme d'argent*. (A. 1103, 1361.)

FIRMARE. — Securitatem dare, jurare; *affirmer, jurer, confirmer;* ol. *firmer*. (Pass.) *Firmare in palam*, id est coram: « Ego reddo et *firmo in palam* altari S. Mariæ. » *Firmare in directum*, juramentum calumniæ præstare; *jurer que sa cause est juste*. (*Cons. Catal.*) *Firmare* interdum nude dicitur pro *firmare in directum*. — Munire; *fortifier*. (A. 1224.) — Sera occludere; *fermer*. (A. 1332.) — Despondere; *fiancer;* ol. *fermer*. (A. 1100.) — *Firmare cantum, psalmos*, etc., dicuntur qui, priusquam in ecclesia canent, in cantu sese exercent, ut recte cantare discant; *s'exercer à chanter, étudier, répéter un morceau de chant*. (*Lib. ord. S. Vict. Par.*) *Firmare manu sua firma*, manus suæ signo confirmare vel subscribere; *revêtir un acte de sa signature ou de tout signe en tenant lieu*. (Pass.) *Firmare se*, subsistere, considere; *s'arrêter*. (*A. SS.*)

FIRMARIA.—Carcer; *prison*. (W. Wirc.) — F. infirmaria seu conclave infirmorum; *infirmerie*. (*Chr. And.*)

FIRMARIUM. — Fibula; *fermoir*, *agrafe*. (A. 1419.)

FIRMARIUS. — Vicarius seu presbyter cui ecclesia deservienda committitur; *prêtre chargé de desservir une église*, *desservant*. (*St. eccles. Cenom.*) — Monachus, cui ad tempus præpositura regenda dabatur ab abbate; *prieur*, *moine chargé de l'administration temporaire d'un prieuré*. (A. 1372.) — Cui terra conceditur ad terminum annorum; *fermier*. (Flet.) — Qui vectigalibus colligendis præest; *fermier des impôts*, *collecteur*. (A. 1319.)

FIRMATARIUS. — Officium monasticum, cui forte incumbit reparationum seu sartatectorum monasterii cura, illiusque firmandi, nisi idem sit, cui *firmariæ* cura incumbit, vel certe *firmariorum* : nam *fermeteurs* vocabant Leodienses, quos Galli *fermiers* dicunt, qui scilicet tributa exigunt.

FIRMATIO. — Fidejussio; *garantie*, *caution*. (A. 1335.) — Arx, ut FIRMITAS. (A. 1224.) — Privilegium, ut FIRMITAS. (S. IX.) — Fides, fiducia; *assurance*. (Mur.) — Ciborum suppeditatio, ad mensam admissio; *Vid.* FIRMA. (Ap. Brompt.)

FIRMATOR. — Qui alicui chartæ testis subscribit; *celui qui assiste à la rédaction d'un acte*, *témoin*. (A. 1066.) — Qui ad *firmam* tenet; *fermier*. (*Chartul. Cels.*)

FIRMATORIUM. — Idem q. FIRMACULUM. (J. de J.) — Munitio, id omne quo aliquid *firmatur* ; *fortification*, *ouvrage de défense*. (A. 1341.)

FIRMATURA. — Munitio, ut FIRMATORIUM. (A. 1239.) — Sera; *serrure*. (A. 1202.)

FIRMATUS. — Locatus, conductus tiro; *mercenaire*, *homme à gages*. (A. 1308.)

FIRMERIUM. — Ut FIRMACULUM. (A. 1419.)

FIRMICULARIUS. — Ead. notione. (*Vet. Gl.*

FIRMIGARANS. — Subditus, vassallus; *vassal*. (A. 1331.)

FIRMITAS. — Securitas data alicui; *assurance*, *sûreté*. (A. 864.) — Pactum; *accord*, *pacte*, *arrangement*. (*Cap. C. C.*) — Privilegium, emunitas, præceptum; *Vid.* EMUNITAS. (Pass.) — Munitio, castrum undique clausum, urbis vel castri ambitus; *fortification*, *rempart*, *château fort*, *enceinte fortifiée*; ol. *fermeté*, *ferté*, *fierte*. (Pass.) — Sera, clausura; *serrure*, *fermeture*. (Pass.) *Firmitatis archa*, ferro munita arcula; *coffre-fort*. (A. 1360.) — Exactio in rebus venalibus; *impôt sur les denrées*. (Corn. Zanfl.) — Fides sacramento firmata; *promesse faite sous la foi du serment*. (*Cap. C. C.*)

FIRMITUDO. — Arx, castrum munitionibus munitum, ut FIRMITAS. (A. 1176.)

FIRMUM. — Quercus cortex; *tan*. (A. 1214.)

FIRMURA. — Sera, ut FIRMITAS. (*Lib. nig. Scac.*)

FIROSELLUM — Filum sericum crassius; *filoselle*. (*St. Ast.*)

FIRTALA. — Mensuræ annonariæ genus apud Bononienses et Flandrenses, f. idem q. FERTO.

FIRTHUNGA. — Expeditio seu profectio militaris, apud Anglo-Saxones.

FIRTO. — Idem q. FERTO.

FIRTSUL. — Columna, qua domus culmen sustentatur; *pilier sur lequel porte le toit d'une maison*. (*Lex. Baiw*)

FIRUM. — Nundinæ, ut FERIA.

FISANA. — Pro PTISANA. (*Vet. Gl.*)

FISCA. — Arca; *coffre*. (A. 1350.)

FISCALATUS. — Officium in superiori justitia, procuratoris scilicet fisci; *fiscalat*, *office de procureur fiscal*. (*Conc. Hisp.*)

FISCALIA. — Tributa; *impôt*. (S. Ambr.)

FISCALINI. — Qui *fisco* seu prædio principis deserviebant; *fiscalins*, *hommes qui dépendaient du fisc royal et qui n'avaient pas tous la même condition*. (Les uns, qui étaient libres, se nommaient *hommes du roi*, *homines regii*; les autres, qui étaient serfs, s'appelaient *serfs du fisc*, *servi fiscales*.)

FISCALIS. — (Subst.) Procurator fisci; *procureur fiscal*, *fiscal*. (*Conc. Hisp.*) — (Adj.) *Fisco* subjectus, ad *fiscum* pertinens; *qui dépend du fisc*, *appartient au fisc*. (Pass.) *Fiscales*, homines *fisci*, ut FISCALINI; interdum vassalli, tenentes; *vassaux*.

FISCALITAS. — Dominium. (*A. SS.*)

FISCALITER. — *Fiscaliter tenere*, idem quod *feodaliter*, jure fisci seu feudi possidere; *posséder à titre de fief*, *tenir en fief*.

FISCANI. — *Fisco* regio præpositi. (Bromp.)

FISCARE. — In *fiscum* proprium redigere; *confisquer*. (*Lex Sal*)

FISCARIUS. — Publicanus, *fisci* redemptor; *receveur des impôts*. (Firm.)

FISCATIO. — Fictio, illusio, in inst. an. 1325, ubi alii *fuscationem* legunt.

FISCATUM. — F. series palorum terris continendis vel capiendis piscibus infixorum, idem q. FICHIA. (A. 922.)

FISCATUS. — *Fisco* seu feudo investitus vassallus, qui fiscum seu beneficium ab aliquo dependens possidet; *vassal*, *feudataire*. (*Gest. abb. Laub.*)

FISCHA. — Idem q. FAICIA.

FISCIACUS. — Prædium, idem q. FISCUS. (A. 858.)

FISCINA. — Instrumentum piscandi. (Pap.)

FISCLA. — Idem q. FISTULA. (*Vet. Gl.*) —

FISCO. — Culcitra straminea; *paillasse*. (*A. SS.*)

FISCONUS. — Ead. notione.

FISCOSUS. — *Fiscosa infirmitas*, ficus, morbi genus; *excroissance charnue et arrondie*, *sorte de loupe*. (*A. SS.*)

FISCULUS. — Villula, prædiolum; *petite métairie*. (A. 882.)

FISCUS. — Prædii genus, agri qui ad eumdem dominum pertinent eademque servitia præstare tenentur; *fisc*, *ensemble de biens-fonds appartenant à un même propriétaire*, *soumis à la même administration*, *au même système de redevances*, *de services et de coutumes*, *et constituant ce qu'on pourrait appeler une terre*. (Pass. in ch. s. VII, VIII, IX.) *Fiscus regius*, regis dominium; *le domaine particulier du roi*. (*Cap. C. M.*) (Sic etiam nun-

cupabatur ærarium regium; *le trésor royal*. *Fisco sociare*, *fisco sociante*, *fisco cogenti*, *socio fisco*, *discutiente fisco*, formulæ quæ passim in veteribus instrumentis occurrunt, quibus res fisco publico adjuncta aut adjungenda innuitur.) — Feudum, beneficium, præsertim vetustioribus scriptoribus; *fief*, *bénéfice*, *terre donnée en fief*. (Pass.) *In fisco habere*, titulo beneficii possidere; *tenir en fief*. (A. 1114.) *Fiscus sacerdotii* seu *presbyteratus*, domus cum certa agri portione quam assignare solebant in ecclesiæ dotem ipsius fundatores, quamque ab omnibus oneribus faciebant immunem; *propriété assignée par les fondateurs d'une église pour son entretien*, *dotation d'une église*. Hoc etiam nomine intelligenda jura sacerdotalia, Gal. *droits curiaux*, quæ illi fundatores et domini feudales aut sibi diu retinere, aut aliquando presbytero deservienti concesserunt. (Ejusmodi sunt oblationes, et ea quæ persolvi solent pro baptismis, exsequiis defunctorum, imo et pro pœnitentiis et matrimoniis.)

FISGILINUS. — Ut FISCALINUS.

FISICOLUS. — Instrumentum musicum. (S. Hier.)

FISKEDAM. — Agger molendinorum et piscationis causa exstructus; *digue*. (*Leg. Danic.*)

FISSINA. — Fiscinæ species, viminibus contexta, anguillis capiendis apta; *sorte d'engin de pêche en osier tressé*. (*Tab. Vind.*)

FISSINERIUS. — Faber; *ouvrier en fer*, *forgeron*, *taillandier*; ol. *fisinier*. (A. 1317.)

FISSONUS. — Aculeus; *aiguillon*; ol. *fisson*. (*Ch. Occit.*)

FISSORIUM. — Cuneus; *coin*. (*Vet. Gl.*)

FISSUS. — Pro *fessus*, id est *confessus*. (Ap. Rym.)

FISTOLATUS. — Fistulis seu ulceribus laborare; *être couvert d'ulcères*. (*A. SS.*)

FISTULA. — Calamus quo sanguis Christi hauritur; *chalumeau avec lequel on donnait la communion du sang*, *lorsqu'on communiait sous les deux espèces*. (Pass.)

FISTULARE. — Fistula canere; *jouer de la flûte*. (*Vet. Gl.*)

FISTULATUS. — Qui fistula laborat; *qui souffre de l'ulcère appelé fistule*. (Mart., *Anecd.*)

FISTULITUS. — Ead. notione. (*A. SS.*)

FISTULOSUS. — Ead. notione. (J. de J.)

FITIALIS. — Facetus, eloquens, urbanus. (*Vet. Gl.*)

FITREUS. — Ex feltro; *de feutre*.

FITTA. — Punctum seu dolor ex punctione aut alia non absimili causa; *piqûre*, *pointe*. « Tota plena doloribus et *fittis*. » (*A. SS.*)

FITTAIVOLUS. — Inquilinus, fundi conductor; *locataire*, *fermier d'un bien*. (*St. Fl.*)

FITTER. — Quatuor; *quatre*. (*Lex Sal.*)

FITUR. — Pro *fit*. (Fred.)

FITUS. — Census, locatio, reditus certus et fixus; *Vid.* FICTUS.

FINALIS. — Idem quod FEUDALIS.

FINATORIUS. — Qui *finum* seu *feudum* tenet, vassallus, ut FEUDATARIUS. (A. 1102.)

FINUM. — Idem q. FEUDUM.

FIXARE. — *Fixare oculos*, aliquid intueri et in eo defixum esse. (*A. SS.*)

FIXE. — Firme; *fermement*, *d'une manière durable*. (*Conc. Hisp.*)

FIXELLA. — Fiscella; *petite corbeille*, *petit panier*. (Lud.)

FIXIO. — Vox chimica, actio sistendi : *action de se figer*. (Arnald.) — Actio figendi; *action de clouer*. (*Vet. Gl.*)

FIXIUS. — Firmius; *plus solidement*, *plus fermement*. (*Conc. Hisp.*)

FIXORIA. — Limes agro positus et infixus; *borne d'un champ*. (A. 832.)

FIXORIUM. — Clavus, quo aliquid firmatur; *clou*. (Pap.)

FIXORIUS. — *Fixorius cultellus*, sica, pugio; *poignard*, *stylet*.

FIXULA. — Fibula quæ ad firmandum pallium infigitur; *agrafe*, *boucle*, *épingle*; ol. *affiche*, *afficque*, *fermail*, etc.

FIXURA. — Series palorum terris continendis infixorum; *rang de pieux plantés en terre pour la retenir*. (A. 1196.) — Fissura; *fente*, *fissure*. (Mart., *Ampl. Col.*)

FIXURIA. — Ut FIXORIA.

FIXUS. — Fibulatus; *agrafé*, *attaché*, *garni d'agrafes*. (A. 1365.)

FIZ. — Morbi species, f. idem q. FICUS.

FIZURIA. — Fidejussio; *garantie*, *cautionnement*. (*Tab. Celsin.*)

FL. — *Vid.* PHL.

FLABELLUM. — Muscarium, quo muscæ abiguntur; *éventail*, *instrument autrefois en usage dans les églises pour écarter les mouches pendant les saints mystères*; ol. *flabel*. « Unus ministrorum, qui semper debent esse duo, stans cum *flabello* prope sacerdotem, ex quo muscarum infestatio exsurgere incipit donec finiatur, eas arcere a sacrificio et ab altari, seu ab ipso sacerdote non negligit. » (Bern. Mon.) — Follis; *soufflet* : « *Flabella* organorum ecclesiæ. » (A. 1479.)

FLABELLUS. — Pro FLABELLUM. (*A. SS.*)

FLABRARIS. — Ad flabrum seu flabellum pertinens. Hinc *flabrare frigus*, aura leviter refrigerare ad instar flabelli. « Aer tenuis *flabrari* frigore statu suo cuncta refrigerans. » (*Conc. Hisp.*)

FLACANA ANTIQUA. — *Vid.* SCRIPTURA.

FLACCENTUS. — Qui in iniquitate perseverat; *endurci dans le vice*. (*Vet. Gl.*)

FLACHIA. — Locus aquis stagnantibus oppletus; *lieu plein d'une eau stagnante*; ol. *flache*. (A. 1347.)

FLACIATA. — Stragulum laneum; *couverture de laine*; Vascon. *flessado*. (A. 1336.)

FLACO. — Locus cœnosus, vel aquis stagnantibus oppletus, qui *flascere* seu arescere incipit, unde forte etymon.; *lieu bourbeux ou plein d'une eau croupissante qui commence à s'évaporer*; ol. *flaque*. — Species lagenæ; *vase à mettre du vin*, *bouteille d'une forme particulière*; ol. *flascon*, *flascou*. — Species placentæ; *flan*. (A. 1316.)

FLACTA. — Ut FLAXA.

FLACTERIA. — Locus cœnosus, ut Flaco. (Frid. II imp.)

FLACTOR.— Labes, putredo, caria; *pourriture*. (*Vet. Gl.*)

FLACTRA. — Ut Flacteria. (*A. SS.*)

FLACTO. — « Cum ponte *flacto* et mantellato. » (*Art. milit. Lib.*)

FLADO. — Placentæ species; *flan* : « In mensa sub *fladone* segalatium panem et hordeum manducabat. » (*Fort.*)

FLAELLUM. — Species armorum; *fleau d'armes*; ol. *flael*.

FLAGELLA. — (Fem. gem.) Ictus flagelli; *coup de fouet*. (*Conc. Hisp.*)

FLAGELLARE. — Flagellis cædere; *battre de verges, fouetter*. (Pass.) — Molestare, affligere; *chagriner, tourmenter, faire souffrir*. (A. 1226.)

FLAGELLARIUS. — Mastigophorus; *mastigophore, officier public chargé de maintenir l'ordre et la tranquillité publique*.

FLAGELLATA. — Ut Flagellum. (A. 1356.)

FLAGELLATIO. — Tritura frumenti; *battage du blé*. — Actio flagellis cædendi; *action de fouetter, peine du fouet*.

FLAGELLATOR. — Tritor spicarum in area; *celui qui bat le blé au fléau*. — *Flagellatores*, sectarii ac hæretici sub a. 1261; *les flagellants*.

FLAGELLUM. — Instrumentum quo frumentum teritur; virga, seu baculus, jurisdictionis insigne; virga ferrea claudendis portis apta; candelarum manipulus; *fléau à battre le blé; verge, signe d'autorité* (v. g. *verge d'huissier*); *barre de fer qui sert à fermer les deux battants d'une porte cochère; paquet de chandelles* (*Vid.* Fleolum); ol. *flael, flageb, flayel*. (Pass.) — Reda, quadriga, quæ scilicet ab auriga flagellum tenente regitur; *char, voiture à quatre chevaux*. (*Cod. Th.*) — Genus crepitaculi, sive tintinnabuli quod Indi in præliis concutiebant ad speciem barbarici cujusdam tympani; *instrument de musique en usage dans les armées indiennes*. — Summitates vitium et *fruticum*; *extrémités des branches*. (J. de J.)

FLAGELLUS. — Strages, occisio; *boucherie, carnage*. (A. 1280.)

FLAGIÆ. — Flagella ex boum coriis, ut Taureæ.

FLAGITARE. — Ventilare, examinare; *mesurer, approfondir, examiner*. (*A. SS. Ben.*)

FLAGITATIM. — Diligenter, sedulo, studiose. (A. 1110.)

FLAGO. — Lagena, ut Flaco.

FLAGOR. —Quasi *flagror*, ardor; *ardeur. feu* : « *flagor* concupiscentia. » (Bal., *Misc.*)

FLAGRIONES.—Servi; *les esclaves* : « *Flagriones* dicti sunt servi, quod flagris subjecti sunt. » (*Vet. Gl.*)

FLAHO.— Sigilli genus apud Majorenses. (*A. SS.*)

FLALLUM. — Molendinum ad terendum piper; *moulin à poivre*. (*Vet. Gl.*)

FLAMBELLUM. — Fax, tæda, funale; *flambeau, torche*; ol. *flambard, flambe*.

FLAMBURUM. — Legio; *troupe militaire régulièrement organisée, légion, régiment*.

FLAMEN. — Vexillum ecclesiæ; *bannière d'église*. (*A. SS.*) *Flamines*, episcopi; *les évêques*. (*Conc. Elib.*)

FLAMEOLUM. — Episcopi mitra; *mitre épiscopale*. (*Vet. Gl.*)

FLAMICA. — Placentæ genus; *espèce de gâteau ou de galette qu'on fait cuire en chauffant le four*; ol. *flamiche*.

FLAMIGEUS. — F. subrubeus : « Lanea *flamigea* vel grossa. » (A. 1317.)

FLAMINARE.—Incendere, flammis urere; *brûler, incendier*. (*Vet. Gl.*)

FLAMINEÆ. — F. ædes ecclesiis proximæ, in quibus olim clerici habitare solebant. Ita Bollandi continuator in hæc translationis S. Philastrii verba : « Omnes ostiarii religiosorum locorum et domus proximæ *flamineis* testari, si memoria retinent, possunt. »

FLAMINEATUS.—Sacris ac episcopalibus vestibus indutus et mitra caput tectus; *élevé à l'épiscopat, revêtu des insignes épiscopaux*.

FLAMINEUM. — Episcopi mitra; *mitre épiscopale*. (*Vet. Gl.*) — Velum; *bande de toile, toile*. (*A. SS. Ben.*) — Pro *stamineum*. (W. Mal.)

FLAMININUS. —Ad episcopum pertinens; *episcopal*. Flaminìnus honor, episcopalis dignitas; *épiscopat, dignité d'évêque*.

FLAMINIUM. — Sacerdotium, flaminis dignitas; *sacerdoce, dignité de prêtre*. (Tert.)

FLAMMABUNDUS. — Flammeus; *de feu, de flamme*. (Mart., *Cap.*)

FLAMMERIARI. — Flammis aduri, seu ad flammas admoveri; *se brûler, être atteint par les flammes, ou être approché du feu*. (Ray. de Ag.)

FLAMMESCERE. — Inflammari (act. et passiv.); *enflammer*, et *s'enflammer* : « Charitate namque qua Deus eum *flammescit* ardet continuo. » (*A. SS.*) « *Flammescit* igne charitas. » (*Hym. Ambros.*)

FLAMMEUM. — Fax, ut Flambellum.

FLAMMEUS. — Iratus; *enflammé, irrité*. (*Vet. Gl.*)

FLAMMICOMANS. — Flammante coma præditus; *qui a une houppe de flamme*. (Juv.)

FLAMMICOMUS. — Ead. notione. (Prad.)

FLAMMICRONUS.— Igneus, adurens; *de feu, allumé, brûlant*. (Fort.)

FLAMMIPES. —Habens pedes igneos; *qui court avec rapidité, comme la flamme*. (Juv.)

FLAMMIVOLUS. — Cum flammis volans; *qui vole en flamme*. (Arat.)

FLAMMIVOMATUS. — Vultus ex interiori flamma efferatus; *visage enflammé, irrité*. (*A. SS.*)

FLAMMIVOMUS. — Qui flammas vomit; *qui vomit de la flamme*. (Juv.

FLAMMONIUS. — Flammeus; *de flamme, de feu*. (A. 984.)

FLAMMULA. — Vexillum in *flammæ* speciem desinens; *bannière en forme de flamme, banderole*. (Fulg.)

FLANCUS. — Latus; *flanc* (*A. SS.*)

FLANCHA.— Forte panni subtilioris species; *flanelle*. (*Vet. Gl.*)

FLANQUERIUS. — Panifex; *boulanger*. (*Ch. Barc.*)

FLANSADA. — Stragulum acupunctum; *couverture piquée*; *Vid.* Flaciata. (A. 1294.)

FLANSO. — Placentæ species; *flan*. (A. 1362.)

FLANSONUS. — Ead. notione.

FLANTO. —Ead. notione.

FLAQUERIA. — Panificium; *fabrication du pain, panification*. (A. 1241.)

FLAQUERIUS.—Pistor; *boulanger*. (*A. SS.*)

FLASCA. — Lagena, vas figulinum aut vitreum vino conservando idoneum; *bouteille, pot de terre* ou *de verre*; ol. *flascon, flascou*.

FLASCHETA. — Canaliculus; *petit conduit*.

FLASCHETTINUM. — Parva lagena; *petite bouteille*. (*A. SS.*)

FLASCIATA. — Ut Flansada. (A. 1268.)

FLASCILONES. — Vestis species : « Ita ut nobilioribus quibuscunque aut baltheos, aut *flascilones*, pretiosaque vestimenta a latissimo imperio perlata distribui juberet. » (Mon. S. G.)

FLASCO. — Lagena, ut Flasca. — Placentæ genus, ut Flanso.

FLASCULA. —Diminut. a *flasca*, ut Flaschettinum.

FLASCULUS. — Ead. notione.

FLASCUS. —Lagena, ut Flasca.

FLASSADA. — Ut Flasciata. (A. 1379.)

FLASSANA.—Ead. notione (*Mir. Urb. V.*)

FLASSATA. — Ead. notione. (A. 1242.)

FLASSIATA. — Ead. notione. (A. 1317.)

FLASTEUM. — Fascis; *fagot, fascine* : « Fascinas seu *flastea* lignorum. » (*Tract. de re mil.*)

FLASTUM. — Ead. notione. (*Ibid.*)

FLATARE. — Augere, amplum facere; *augmenter, rendre plus grand*. (Pap.)

FLATILIS. — Flabilis; *spirituel*. (Prud.)

FLATO. — Placentæ genus; *flan*. — Plagula monetalis; *disque métallique à convertir en monnaie, flan*. (A. 1353.)

FLATURALIS.—Ad spiritus attractionem pertinens; *qui sert à souffler, respiratoire* (*en parlant des organes*). (Tert.)

FLATURARIUS.—Fusor, qui metalla fundit; *fondeur de métaux*. — Monetarius; *fabricant de monnaies, ouvrier monétaire*. — *Flaturarius sigillarius*, qui sigilla seu signa fundit, conficit; *fabricant de sceaux et cachets*.

FLATUS. — Extremus spiritus; *le dernier souffle*. (*A. SS.*)

FLAUTA.—Fistula, tibia; *flûte*; ol. *flauste, flaute*.

FLAVA. — Morbus regius; *jaunisse*.

FLAVOR.—Aurum flavum; *monnaie d'or*. (*A. SS.*)

FLAXA. —Lagena, ut Flasca.

FLAYON.—Fiscina; *corbeille, panier, cabas*. (Rym.)

FLEBAGIUM. — Levitas, diminutio; *diminution, affaiblissement* (*du titre des monnaies*); ol. *foiblage*. (A. 1361.)

FLEBILIS. — Debilis, infirmus, imbecillis; *faible*; ol. *fleble*. Hinc *flebilis testis*, pro testis sublestæ fidei. (*Leg. imp. Lud.*)

FLEBILITAS. — Debilitas; *faiblesse*. (Alcuin.)

FLEC. — Succidia; *quartier de porc salé, flèche de lard*. (*Inst. abb. S. Bertin.*)

FLECARIUS. — Panifex; *boulanger*. (*Ch. Hisp.*)

FLECHA.—Sagitta; *flèche*. (A. 1202.)

FLECHANUS.— Pistor, ut Flecarius. (*A. SS.*)

FLECHARIUS. — Sagittarius seu sagittarum artifex; *archer* ou *fabricant de flèches*. (A. 1208.)

FLECIATA. — Coopertorium lecti; *couverture de lit*. (A. 1291.) *Vid.* Flaciata et Flansada.

FLECTA. —Ornamenti muliebris genus : « Quod nulla mulier portet... aliquam *flectam*, in qua sit aurum vel argentum. » (Ap. Garamp.) — Idem q. Plecta, nexus virgularum, palmarum, etc. « Vidit eumdem sedentem, et *flectam* de palmis facientem. » (Grim.)

FLEGMA. — Pituita; *flegme*.

FLEMERE. — Transitio fluminis nave furtiva, seu navis ipsa : « Si quis extra consilium domini sui navem alienam movere præsumpserit, aut cum ea flumen transierit, malb. *flemere*, etc. » (*Lex Sal.*)

FLEOLUM. — Candelarum manipulus; *paquet de chandelles*. « Unum *fleolum* de ceræ novæ, de quibus esse debent sex in libra duntaxat. » (A. 1418.)

FLEOMATUS. — Pro *flemmaticus*. (A. 1459.)

FLEQUENIA. —Quæ panes conficit; *boulangère*. (Mart., *Anecd.*)

FLEQUERIA. — Ead. notione. (Id.)

FLEQUERIUS. — Ut Flecarius.

FLERTHOMATICUS. — Pro *phlebotomaticus*.

FLESSIATA. — Ut Fleciata.

FLETA. —Species navis minoris; *bateau, nacelle, barque longue et étroite*; ol. *flette, fleute*. — Æstuarium, fluentum, seu canalis, quem aqua fluens et refluens occupat; *mare ou flaque d'eau de mer, fossé que l'eau de mer remplit toujours*. — Carcer Londoniensis; *une des prisons de Londres*.

FLETHO.— Ferrea vel cupea telorum atque sagittarum acies; *fer de flèche*.

FLETHONUS. — Ead. notione.

FLETTA.—Piscis genus, fluta; *lamproie*; ol. *flette, fleute*.

FLETUM. — Æstuarium, ut Fleta.

FLETWITA. — Multa ob rixas et jurgia excitata; *amende, punition pécuniaire appliquée dans les jugements relatifs aux querelles*. (*Mon. Angl.*) Quietum esse de *fletwita*, est liberum esse a solutione multarum ob jurgia impositarum. (Rast.)

FLEUBOMATUS. — Pro *phlebotomaticus*.

FLEUBOTOMARE. — Pro *phlebotomare*.

FLEUMA. — Pro Flegma.

FLEUOTOMUM. — Pro *phlebotomum*.

FLEURA. — Apud Bavaros, exactio, collecta repentino imposita; *taxe extraordinaire* : « Per quæ (gravamina) compulsi imponere *fleuram* decimi denarii de om-

nibus bonis oorum ultra consuetam persolvendam. » (A. 1472.)

FLEUTATOR. — Tibicen; *flûteur;* ol. *flausteur.*

FLEXA.—Plexum seu textum, ad instar capillorum mulieris implexorum : « De extremitatibus virgas fecit, quasi quasdam *flexas*, sicut mulieres solent facere de crinibus suis. »(*A. SS.*)

FLEXERE.—Flexare; *plier, ployer, courber.* (A. 1035.)

FLEXIBILITER.— Flectendo; *en ployant, en fléchissant;* ol. *fléchissaument.* (*Vet. Gl.*)

FLEXIO. — Flexura; *courbure, tortuosité.* (A. 1045.) — Proclivitas : « Incensus obscenis laterum *flexionibus.* » (*A. SS.*)

FLEXUS. — « Dictus Amalricus amparavit curiam D. archiepiscopi et *flexum* et potum bestiarum et animalia, et omnes res quæ erant in curia prædicta. » (A. 1242.) Ubi *flexus* videtur esse modus agri.

FLICHIA. — Succidia, lardum; *quartier de porc salé, flèche de lard;* ol. *fliche, flicque.* (A. 1202.)

FLICHIUM. — Incultum, pro FRICHIUM. (A. 1273.)

FLICTIM.— Pro *efflictim.*

FLOCARIA. — F. locus ubi *flocci* lanarum præparantur : « Illud vero quod statui de *flocaria*, et tabula, et molendino, et tincturis, » etc. (A. 1211.)

FLOCCA.— Floccus, quem telis aptabant ut velocius vibrarentur; *houppe, flocon, masse lourde que l'on fixait aux flèches pour en assurer le tir.* (A. 1163.) — Monachorum vestis; *froc.* (A. 1288.)

FLOCCARE. —(Subst.) Floccus nivis vel lanæ; *flocon de neige ou de laine.* — (Verb.) Ningere; *tomber, se former en flocons, neiger;* ol. *flocher, faire neiger (en parlant de Dieu).*

FLOCCATUS. — Amplus et superfluitate panni abundans; *ample, large (en parlant d'un habit).*

FLOCCEIA.—Ut FLASSIATA. (A. 1253.)

FLOCCUM.—(Neut. gen.) Ut FLOCCUS.

FLOCCUS. — Monachorum vestis, quæ amplas habet manicas; *froc monacal.* Ita forte appellata, quod esset *floccosa*, id est τραχώδης (Mosc. Schol.), vel quod *floccet*, id est cum ampla sit, huc et illuc levi flatu, instar flocci lanæ impellatur. (J. de J.) Verum non monachis tantum, sed et feminis *floccus* indumentum fuit usitatum, ut colligitur ex miraculis S. Udalrici. Unde manifestum *floccum* hunc muliebrem ex panno subtiliori compositum fuisse.— Apex sericus; *houppe de soie;* ol. *floc.*

FLOCELLUS. — Dimin. a FLOCCUS, minor floccus, sed potissimum eu flocci pars quæ in caput a parte posteriore revolvitur, ut apud Benedictinos.

FLOCHIA. — Succidia, ut FLICHIA. — Floccus telorum, ut FLOCCA.

FLOCQUETUS. — Ut FLOQUETUS.

FLOCTARE. —Fluitare, fluctuare; *flotter.* (Rym.)

FLODA. —F. stagnum, vel canalis a Sax. *flod*, inundatio. (Mad.)

FLODDUS. — Fluctus; *flot.*

FLOMER. — Pro *vomer*, quo ager cultus significatur. (A. 1181.)

FLOMITES. — Stricturæ; *paillettes qui s'échappent du fer rouge quand on le bat.* (*Vet. Gl.*)

FLONIS. — Fasciculus ceparum vel alliorum; *petites bottes d'oignons ou d'ails;* ol. *flone.*

FLOQUERIUS. — F. vestium quæ *floqueti* appellantur artifex. (A. 1375.)

FLOQUETUS. — Vestis species ecclesiasticæ, quæ inter vestes sacras ministris inferioribus proprias recensetur : « Primo ponuntur duo pueri cappis sericis induti cum candelabris et cereis ardentibus, secundo loco ponitur subdiaconus indutus alba et *floqueto.* »(*Pontif. Arel.*)

FLOQUUS. — Ut FLOCUS.

FLORA. — Flos farinæ, id est farina purissima; *fleur de farine;* ol. *flourée.*

FLORALE. — Locus floribus consitus; *lieu rempli de fleurs.* — *Floralia*, supplicationes solemnes, quæ vulgo *Rogationes* vocantur.

FLORARE. — Floribus spargere, flores creare: *jeter des fleurs, orner de fleurs, pousser des fleurs, fleurir.*

FLORARIUM. — Locus in quo crescunt aut reponuntur flores; *lieu où poussent les fleurs, où on les dépose.*

FLORATUS. — Floribus acu pictis ornatus; *orné de fleurs brodées, semé de fleurs;* ol. *floreté.* (A. 1377.)

FLORDELISIUM. — Lilium; *fleur de lis.*

FLORENATA. — Modus agri, ager reditus unius floreni; *florenée, terre d'un florin de revenu.* (A. 1410.)

FLORENTIA. — Species quædam liliorum in candelabro, super quibus ponebantur cerei; *sorte de bobêche en forme de fleur de lis.*

FLORENTIUS. — Ead. notione. (A. 1352.)

FLORENUS. — Aureæ monetæ genus; *monnaie d'or en usage en France et ailleurs;* ol. *florin, florence, fleurette. Florenus ad mutonem, florenus ad agnum, florenus ad cathedram, florenus ad scutum, florenus regalis, florenus S. Georgii*, etc., ejusdem monetæ variæ species.

FLORETATUS. — Flore ornatus, distinctus; *fleuri, orné de fleurs, semé de fleurs;* ol. *floreté.* (A. 1357.)

FLORETTUS. — Flosculus; *petite fleur;* ol. *florette.*

FLORETUS.— Locus ubi flores abundant; *lieu où il y a beaucoup de fleurs.* — Monetæ Franciæ species, ut FLORENUS. — Panni species ex filo serico crassiori contexta ; *espèce d'étoffe de soie;* ol. *fleurette, flourette.* (A. 1466.)

FLOREUS. — Idem q. FLORENUS.

FLORIA. — Pro FLORENUS.

FLORIANI. — Hæretici a Florino quodam nominati, qui dicunt Deum creasse mala.

FLORIARIUM. — *Floriarium animi*, anima; *l'âme.* (Zeno Veronens. episc.)

FLORIDANTIA. — Prata; *prairies, prés.* (Laur.)

FLORIDARE. — Florere; *fleurir, être en fleur, se couvrir de fleurs;* ol. *florir.* (Id.)

FLORIDUM. — Tempus llorum ; *saison des fleurs, temps où les plantes fleurissent.* (Id.)

FLORIPARUS. — Qui parit flores; *qui produit des fleurs.* (Aus.)

FLORIRE. — Florescere; *fleurir;* ol. *florir.* (S. Bonif.)

FLORONUS. — Flosculus, ornamentum quod *flores* imitatur; *fleuron;* ol. *floron.* (A. 1340.)

FLORULENTIA. — Locus abundans floribus; *lieu abondant en fleurs.* (Guib.)

FLOS.—*Flos auri*, nonnullis est electrum, seu aurum argento mistum; *le vermeil. Flos aureus*, idem est ac *Rosa aurea; Vid.* ROSA. *Flos frumenti*, farina, vel similago, pollen; *fleur de farine. Flores Beatæ Mariæ*, maculæ scorbuticæ vel eresipelatosæ. (A. 1362.)

FLOSCULUM. — Pro FLOSCULUS.

FLOSCULUS. — Vestis monachorum propria, eadem q. FLOCUS.

FLOSCUS. — Via publica, ager in cultu, præsertim qui urbi adjacet, ut FLOCUS. (A. 1180.)

FLOSTULUS. — Species ornatus, f. sic dicti, quod *flosculis* distingueretur. (*Conc. Sen. a.* 1485.)

FLOTA. — Navium classis; *flotte.*

FLOTARE. — Fluctuare; *flotter.* (A. 1337.)

FLOTTA. —Navium multitudo, ut FLOTA. — Machinæ bellicæ genus; *espèce de machine infernale employée au siége d'Ostende par l'archiduc d'Autriche.* « Denique clam egrediens ad prædictam Normannorum gentem, illis tantummodo primitus adhæsit, qui assiduo raptui servientes, victum cæteris ministrabant, quos etiam illi (Normanni) communiter *flottam* vocant. » (Rad. Glab.)

FLUBETA.— Fibula, ut videtur : « Unum guarnimentum de seta, et duas *flubetas* auri. » (A. 1227.)

FLUCTARE. — PRO *fluctuare.*

FLUCTI. — Pro *fluctus* : « Tumidos *fluctos.* » (*A. SS. Ben.*)

FLUCTIVAGARE. — Fluctuare, incertum esse; *flotter, être indécis.* (Ap. Pez.)

FLUCTUS. — Floccus lanæ; *flocon de laine.* (A. 1495.) « Concedo *fluctum* cum portu et pago... » (A. 1026.) Quidquid *fluctu* seu æstu maris advehitur, ut videtur, atque adeo et vectigal, quod a navigiis ea ratione exigitur.

FLUENTARE. — Fluere; *couler.* (Fort.)

FLUETUM. — Panni, forte tenuioris, unde nomen, species : « Unam jaquetam de *flueto.* » (*Comput. S. P. de Insul.*)

FLUIFACERE. —Id. q. Gal. *Faire couler.* (*Terr. Bellij.*)

FLUITARE. — Per fluvium navigare, unde *fluitatio*, ipsa navigatio. (A. 1496.)

FLUMA.—Flegma; *flegme, mucus* : « Non audebant in dicta ecclesia aut cimiterio aliqua vana loqui, nec *fluma*, vel salivam in illam terram sanctam expuere vel projicere. » (*Mon. Ang.*) — Lineum tegumen pulvinaris; *taie d'oreiller;* ol. *flaine.* (Bal., *Misc.*)

FLUMARIA. — Fluvius; *fleuve, rivière;* ol. *fluin, flume.* (Ap. Ughel.)

FLUMICELLUS. — Fluviolus; *petite rivière.*

FLUMINEA.—Flumen, ut FLUMARIA. *Flumineum mare*, pro flumine intranti in mare. (*A. SS.*)

FLUMIS. — Flumen, ut FLUMARIA. (A. 884.)

FLUMUS. — Verbascum aut herba, qua pro ellychniis utuntur; *molène.*

FLUSTRUM.— Maris motus sine tempestate fluctuantes; *état calme, paisible de la mer.* (Tert.)

FLUUTA. — Connexarum trabium compago; *radeau.* (*A. SS.*)

FLUVIOLA. — Ut FLUMICELLUS.

FLUVUS. — Species navigii, eadem, ut videtur, quæ Gal. *flûte.* (Rym.)

FLUXIBILIS. — Fluidus; *fluide, liquide.* (Iren.)

FLUXIBILITAS. — Fluiditas; *fluidité, état d'être liquide.* (Leon.) — Volubilitas; *inconstance, légèreté.* (A. 1354.)

FLUXILIS. — Ut FLUXIBILIS. (Tert.)

FLUXIPEDES. — Ad pedes usque diffluens; *descendant jusqu'aux pieds:* « *Fluxipeda* vestis. » (Avic.)

FLUXIS. — Fluctus, æstus; *flot, marée* (A. 1374.)

FLUXUS. — Inconstantia. (Barth., *Gl.*)

FOAGIA. — Idem q. FOCACIA. (A. 1211.)

FOAGIS.— Ead. notione. (A. 1295.)

FOAGIUM. — Census qui exigitur a domino feudali pro singulis *focis* seu domibus subditorum ac tenentium suorum; *impôt ou taille qui se lève par chaque feu ou maison;* ol. *fouage, fouée.* — Tributum quodvis, quælibet exactio, præcipue quæ ex monetis et ex lignis ad urbem adductis percipitur; *toute taxe, toute redevance, plus particulièrement, droit d'entrée payé par le bois à brûler à la porte d'une ville, et droit payé au seigneur pour qu'il n'altère pas les monnaies;* ol. *fouage*, etc. — Jus capiendi lignum in silvis; *permission de couper dans une forêt le bois nécessaire à sa consommation;* ol. *fouage, affouage*, etc.

FOALLIA. — Quidquid alendo igni inservit; *tout ce qui sert à entretenir le feu.* (Mad.)

FOASSA. — Ut FOCACIA.

FOASSIS. — Ead. notione.

FOBIA. — Pro FOVIA aut FOBEA. (A. 1264.)

FOCA. — Vitulus marinus; *phoque.*

FOCACIA — Panis sub cinere coctus; *pain cuit sous la cendre;* ol. *fouasse, fouaiche.* (Pass.)

FOCAGIUM. — Census pro singulis vassallorum focis, ut FOAGIUM.

FOCALE.—Annona lignaria, vel jus quod quis habet percipiendi ligna in silvis ad suum focum; *provision de bois de chauffage, ou droit de couper dans une forêt le bois nécessaire à sa consommation.* — Focile, ignia-

rium; *pierre à feu, briquet;* ol. *feuleux, fusil.* — Collare; *collier, ornement que l'on met autour du cou.* — Ferrum ignitum quo crines crispantur; *fer à friser.* — Stipes, caudex; *souche, bûche.* — Crematthra; *crémaillère.* — Operimenti capitis genus; *sorte de coiffure en forme de capuchon.*

FOCALIUM. — Annona lignaria, ut FOCALE.

FOCANEA. — Cella in monasteriis ubi *focus* communis est, imo locus quilibet ubi *focus* accenditur; *chauffoir, tout lieu où l'on allume du feu.* (*G. Chr.*)

FOCAPA. — Genus placentæ : « Itur ad domum pastoralem... ubi paraverint *focapam*, vinum, poma, nuces. » (A. 1491.)

FOCARE. — Incendere, igne devastare; *brûler, livrer aux flammes.* (*Tr. de re mil.*)

FOCARIA. — Ancilla, famula quæ focum curat; *servante, cuisinière, gouvernante.* — Annona lignaria; *bois de chauffage.*—Tributum quod pro ligna ad focum penditur; *droit sur le bois de chauffage.* — Focus; *foyer.*

FOCARIS. — *Focaris petra*, focile; *pierre à feu.* (Isid.)

FOCARISTA. — Presbyter concubinarius, qui *focarias* alit et domi detinet; *prêtre concubinaire.* (*Conc. Coprin.*)

FOCARISTIA. — Ead. notione.

FOCARIUM. — Focus, locus in quo fit ignis; *foyer.* (J. de J.) — Fossa; *fossé, fosse.* (A. 1352.)

FOCARIUS. — Ut FOCARISTA. (*Conc. Copriniac.*) — Locus in quo fit ignis; *foyer.* (J. de J.) — Qui focum curabat, inter ministros hospitii reg. Angl. recensetur; *officier de la cour d'Angleterre qui était chargé de l'entretien des foyers du palais.* (*Lib. nig. Scac.*)

FOCATA. — Tributum quod præstatur pro ligno, quod ad focum faciendum in urbem adducitur; *droit d'entrée sur le bois à brûler;* ol. *fouée.* — Placentæ genus, idem q. FOCACIA. (*Vet. Gl.*)

FOCATICUM. — Census qui pro singulis focis seu domibus penditur, ut FOAGIUM. (*Vet. Cod.*) *Focaticum vini*, decima vini quæ a singulis focis præstatur; *dime du vin.* (A. 952.)

FOCATIUS. — Panis species, ut FOCACIA.

FOCAX. — Vitulus marinus; *phoque.*

FOCHUS. — Lemniscus, minus vexillum; *banderolle, flamme.* (*Cod. Ital.*) — Familia, domus; *famille, maison, feu.* (*St. Ast.*)

FOCI. — « Data die Sabbathi ante *focos.* » (A. 1196.) Id est, ut videtur, ante *brandones.*

FOCILARE. — Focus, locus in quo ignis asservatur; *foyer.* (Isid.) — Domus; *maison, feu.* (Pap.)

FOCILE. — Igniarium; *pierre à feu, briquet;* ol. *fosil, fusil.* (Pass.) — Locus ubi lignum asservatur et siccatur; *bûcher, lieu où l'on emmagasine le bois à brûler pour le faire sécher.* (*Vet. Gl.*) — Os brachii; *os du bras.* (*Le radius se nommait* focile minus *et le cubitus* focile majus.) (*Lex. med.*)

FOCILLARES. — Domus; *maisons, feux.* (Pap.)

FOCIUS. — Panis seu placentæ genus, ut FOCACIA.

FOCO. — Caminus, locus ubi ignis accenditur; *fourneau.* (*St. Mas.*)

FOCOLARE. — Pro FOCULARE, q. *Vid.* (Ap. Mur.)

FOCOSITAS. — « In graves infirmitates cadens, videlicet *focositatem*, phthisim et hydropisim, » etc. (*Gest. Cons. Andeg.*) Idem q. *calor vehemens.*

FOCULARE. — (Verb.) *Foculare se*, ad focum calefieri; *se chauffer.* (*A. SS.*)—(Subst.) Locus ubi ignis asservatur, vel domus ipsa; *foyer.* (*Vet. Gl.*) — Follis; *soufflet.* (*Vet. Gl.*) — Ead. notione q. FLOCUS, ut videtur, Gal. *froc*, unde forte melius legeretur *flocurare.* (A. 1356.)

FOCULARIUS. — Qui *focum* seu domum habet; *celui qui a un domicile.*

FOCUM. — Focus, ignis; *feu* : « Casæ nostræ... *foca* habeant. » (*Cap. C. M.*) — Incendium; *incendie, feu.* (A. 1245.)

FOCUS. — Ignis, unde Gal. *feu* : contra Latinis id dicitur, in quo ignis servatur. *Focum facere*, ignem excitare; *allumer le feu.* (Flod.) *Facere vivam guerram de sanguine et foco*, ferro et incendio bellum gerere; *mettre à feu et à sang.* (*Cod. Ital. dipl.*) — Ferrum calidum; *fer chaud* : « Si manum transpunxerit, ita ut *focus* non intret ad coquendum venas vel sanguinem stagnandum, solidum unum et semis componat. » (*Lex Al.*) — Familia, domus; *famille, habitation;* ol. *feu.* *Facere focum* alicujus, ibi habitare; *résider, demeurer.* (A. 1291.) — Medicis, pars corporis cui causa morbi insidet; *foyer d'une maladie.* (Ant. Lobet.)

FODAGIUM. — Census qui exigitur a domino feudali a vassallis pro singulis domibus subditorum, ut FOAGIUM.

FODERA. — Pellitium quo vestis ornatur; *fourrure.* (A. 1295.)

FODERARE. — Fodrum exigere; *se faire livrer les fournitures de voyage.* (S. XII.)— Prædari; *piller, fourrager, ravager, aller au fourrage;* ol. *fourrer.* (Pass.)

FODERATURA. — Ut FODRATURA.

FODERATUS. — Pellitus; *fourré.* (Rob. de Sorb.) — Omnibus rebus instructus; *complètement équipé, muni de tout ce qui est nécessaire.* (A. 1411.)

FODERUM. — Ut FODRUM.

FODESORIUM. — Ut FOSSORIUM.

FODHERA. — Idem q. FODRA.

FODIA. — Cuniculus, fossa; *tranchée, fossé.* (*Tract. de re mil.*)

FODITA.—Fossa, seu vivarium piscium in fossa : « In piscaturis vero, *foditis*, seu stagnis, si quis piscaverit, » etc. (*Spec. Sax.*)

FODITARE. — Fodere; *creuser, fouir;* ol. *fourrer.*

FODITIO. — Fodina; *mine, minière.* (A. 1355.)

FODIUM. — Pro *fodrum.* (A. 1354.)

FODORUS. — Vagina; *fourreau, étui;* ol. *fourre.* (A. 1010.) — Pro FODRUM. (A. 833.)

FODRA. — Vestis duplicata; *vêtement doublé, fourré* : « Duabus tunicis, una *fodra*, contempta pellicia, etiam cruditate frigoris

perseverante, nivium tempore et pluviarum, addito simplici pallio, corpus suum tegebat. » (*Act. S. Bern.*) *Fodra plumbi*, massa plumbea quæ Gal. dicitur *saumon de plomb.* (Ap. Rym.)

FODRARII. — Qui ad *fodrum* exigendum vel tollendum pergunt; *fourrageurs, pillards;* ol. *fourriers.* « De coercendis militum rapinis : et mitte homines secundum consuetudinem prædecessorum vestrorum qui in longius pergant propter *fodrarios* et curam de pace accipiant. » (Hincm.) Ab ejusmodi *fodrariis*, seu *fodri* exactoribus, appellati apud Gallos *fourriers*, seu mansionarii, qui domos magnatibus in urbibus parant : ex eo quod imperator, cum maxime in Italiam pergeret, *fodrarios* suos præmitteret, qui mansiones et victum militibus et stramenta equis pararent, quæ omnia ab incolis subministrabantur.

FODRATURA. — Pellitium quo vestis ornatur; *fourrure.* (*Conc. Const.* a. 1418.)

FODRATUS. — Ut FODERATUS.

FODRIUM. — Ut FODRUM.

FODRUM. — Pabulum; *fourrage, foin, paille, litière pour les chevaux;* ol. *fouarre, fourre, feurre.* (Pass.) — Annona militaris, id omne quod præbetur ad victum militum vel equorum; *fournitures faites aux soldats tant pour leur usage personnel que pour celui de leurs montures;* ol. et. *fouarre, feurre*, etc. (Pass.) *Fodrum imperiale*, *commune* seu *regale*, quod regi seu imperatori præstatur, procuratio; *fournitures que les vassaux sont tenus de faire au prince quand il voyage.* (Pass.)

FODRUMBANNUM. — Exactio quæ publico banno seu edicto indicitur; *taxe, redevance.* (*Stat. Verc.*)

FODRUS. — Fasciculus paleæ; *botte de paille.* (A. 1085.) — Vagina; *gaine, étui, fourreau;* ol. *fourre.* (Mur.)

FOE. — *Vid.* FE; FOENAGIUM. *Vid.* FENAGIUM, etc.

FOECUNDIA. — Pro FOECUNDITAS.

FOECUNDIS. — Pro FOECUNDUS.

FOECUNDITAS. — Liberorum numerus. (*Cod. Th.*) *Fœcunditatis privilegium*, jus liberorum. (Id.)

FOEDERATI. — Generatim dicti a barbaris populis qui Romanis merebant (unde a *militibus*, qui proprie Romani erant, distinguebantur); maxime vero Gothi qui a Constantino Magno primum conducti, inde nomen *fœderatorum* sortiti sunt

FOEDERATICUM. — Stipendium fœderatorum; *solde des troupes alliées.* (*Nov. Jus.*)

FOEDERATIO. — Fœdus, societas; *association, société.* (Ap. Lud.)

FOEDERATUS. — Pellitus, ut FODERATUS. — *Vid.* FOEDERATI. (*St. Ord. Cist.*)

FOEDICULA. — Genus tormentorum, idem q. FIDICULA.

FOEDIMENTUM. — F. mendose pro FAIMENTUM. (*G. Chr.*)

FOEDRIUM. — F. villosa pellis, vel potius gremium, ventrale, vestium tegmen : « Vasa argentea, jocalia auri et argenti seu perlarum, raubas et *fœdria.* » (A. 1424.)

FOENERARIUS. — Fenator; *usurier.* (A. 1315.)

FOENEUS. — Sterilis, desertus; *stérile, désert.* (Jac. Goth.)

FOERIUM. — Idem videtur q. FODRUM, annona quævis. (A. 857.)

FOESA. — « Sexaginta solidos, in *fœsa* forestæ et decimam molendinorum ipsius. » (*Mon. Ang.*) An forestæ cæsio?

FOESUM. — Mendose pro FOEDUM.

FOESUNTICETA. — Loca fœtida; *lieux infects.* (Herm. Barb.)

FOEVARE. — Querneo pulvere coria inficere, quod in fossa id fiat, sic dictum; *mettre le cuir dans la fosse au tan;* ol. *fouer.* (A. 1354.)

FOEYA. — Lignatio seu lignorum vectura; *chauffage ou transport du bois à brûler;* ol. *fouée.* (A. 1246.)

FOG. — *Vid.* FOC.

FOGACA. — Ut FOCACIA.

FOGACIA. — Ead. notione. — F. gramen, ut FOGAGIUM : « Ut facerent oves suas jacere in terra sua et in *fogacias.* » (A. 1268.)

FOGAGIUM. — Gramen, quod æstate non depascitur et quod spoliatis jam pratis, hiemali tempore succrescit. (*Leg. Scot.*) — Tributum pro *focis* exactum, ut FOCAGIUM. (A. 1326.)

FOGAINA. — Culina; *cuisine.* (A. 1215.)

FOGASSERIA. — Quæ facit *fogassas*, *Vid.* FOGASSA.

FOGATA. — Ut FOGACIA.

FOGATERIUS. — Qui *fogatas* coquit. *Vid.* FOGATA.

FOGERARE. — Humum rostro fodere, quod de porcis, cum terram rostro versant, dicitur; *fouiller, creuser la terre comme fait le cochon;* ol. *fouger.*

FOGERIA. — Filix; *fougère.* (A. 1200.)

FOGIA. — Præcipitium, vel fossa, gurges; *trou, fossé, fosse, précipice.* (A. 1114.)

FOGUACERIA. — « *Foguaceria* de lena, » lignum ad coquendum panem necessarium; *bois pour une fournée de pain.* (*Cons. Perp.*)

FOGUACES. — Ut FOGACIA.

FOICIA. — Pro FORTIA, munitio. (A. 1189.)

FOILLIATA. — Casa ex foliis et ramis arborum facta, ubi gregum custodes habitant; *cabane de branchages qui sert d'abri aux bergers.* (A. 1337.)

FOINESUM. — Idem q. FANNATIO.

FOINI. — Pelles mustellinæ; *peaux de fouine.* (*St. Rip.*)

FOIRRAGIUM. — Supellex. (A. 1362.)

FOISATERA. — Modus agri, jugerum, arpennis; *arpent de terre;* ol. *journal, fouchérée.* (*Ch. Mass.*)

FOLA. — Pullus; *poulain.* (*Vet. Gl.*)

FOLADOYRA. — Vestis, ut videtur, pellitio ornata. (A. 1379.)

FOLAGIUM. — Forte præstatio quæ ex flore farinæ exigitur, seu potius molitura, ipsa molendi actio, et pensitatio, quam a vassallis exigit dominus pro frumenti molitura in molendinis suis; *redevance en fleur de farine, ou mieux mouture et droit de mou-*

ture payé au seigneur d'un moulin par ceux qui sont obligés de moudre leurs grains à ce moulin; ol. *foulage.*

FOLARE. — *Folare fenum*, accumulare; *emmagasiner le foin, le mettre en grange en le foulant pour qu'il puisse en être contenu une plus grande quantité.* (*Polypt. Fisc.*) *Folare pannum*, eum stipare, polire, dealbare; *fouler le drap.* (A. 1299.)

FOLARICIUM. — Fullonium; *moulin à foulon*; ol. *foulerez.*

FOLASELLUM. — F. filum sericum crassius; *filoselle.*

FOLATORIUM. — Ut FOLARICIUM.

FOLCASTRUM. — Ut FALCAUSTRUM.

FOLEIA. — Locus forte vel area ante domum ubi adolescentes jocari ac ludere solent, vel locus foliis aut frondibus decorus; *emplacement situé devant la porte d'une maison, ou lieu couvert de feuillage.* (A. 1218.) — Mori folium; *feuille du mûrier.* (*St. Rip.*)

FOLEN. — Apud Aragonenses, quidam; *un tel, un certain.*

FOLERATURA. — Ut FODRATURA.

FOLERATUS. — (Subst.) Pellitium; *fourrure.* — (Adj.) Rebus omnibus instructus et munitus; *outillé, garni de tout ce qui est nécessaire.* (A. 1366.)

FOLERE. — Molere; *moudre*; ol. *fouler.*

FOLEREUS. — Fullonius; *foulon*; ol. *foulerez.*

FOLERIA. — « Alius campus... sicut se proportat a *foleria* Guillelmi de Genesteio usque ad keminum domini regis. » (*Chartul. S. Wand.*)

FOLEUM. — Pro FODRUM. (A. 1136.)

FOLEXELLUS. — Bombycis folliculus; *cocon de ver à soie*; ol. *follain.* (A. 1327.)

FOLEYA. — Domus voluptaria; *maison de plaisance.* (A. 1235.)

FOLGARE. — Sistere se in aliquo contubernio, *friborga*, seu fidejussione, tradere se alicui in clientelam; servire, sequi, sectari; *se reconnaître le vassal de quelqu'un, se mettre sous sa dépendance, le servir, l'accompagner.* (*Leg. Angl.-Sax.*)

FOLGARIUS. — Cliens, qui alicujus clientelæ vel servitio sese addicit; famulus qui foco proprio caret, aut sub stipendio et servitii alicujus præstatione possidet; *vassal, tenancier, serviteur.* (Id.)

FOLHETA. — Mensuræ liquidorum species; *mesure pour les liquides*; ol. *feuillette.* (A. 1438.)

FOLHIAGIUM. — Florum fasciculus arte factus, qui flores et folia imitantur; *bouquet.* (A. 1444.)

FOLIA. — Bractea, lamnula; *feuille.* (A. 1336.) — Mori folium; *feuille de mûrier.* (A. 1193.) — Locus foliis vel frondibus decorus; *berceau de feuillage, feuillée.* (A. 1233.)

FOLIACIA. — Frondes pictæ vel sculptæ; *feuillage peint ou sculpté.* (*A. SS.*)

FOLIAMEN. — Eod. significatu. (*A. SS.*)

FOLIARE. — Folia emittere; *pousser des feuilles.* (Laur.)

FOLIATA. — Locus foliis obsitus; *lieu couvert de feuillage, feuillée.* (*A. SS.*) In Cons. Cluniac. *foliatæ* videntur esse eæ placentulæ quæ *gâteaux feuilletés* Gallice dicuntur.

FOLIATIM. — *Foliatim vendere*, minutatim; *vendre en détail.* (A. 1476.)

FOLIATUM. — Curvatum. (*Vet. Gl.*)

FOLIETTA. — Mensura vinaria; *mesure pour le vin*; ol. *feuillée, foliette.*

FOLIUM. — Flos, asser, tabula, annus, jus ramos arborum exscindendi; *fleur, planche très-mince, année, droit de couper les branches d'arbres.* (Pass.) *Folium pecudineum*, membrana; *parchemin.* (*St. Mant.*) *Folium vini*, seminodius; *feuillette.* (A. 1380.)

FOLKESMOTE. — Anglo-Saxonibus, conventus populi; *assemblée de la nation.*

FOLLA. — Fullonica officina; *foulerie.* (A. 1309.)

FOLLARE. — Uvas calcare; *fouler.* (A. 1255.)

FOLLARIS. — Follis æreus, monetæ species apud Byzantinos potissimum; *Vid.* FOLLIS.

FOLLATUM. — Molendinum fullonarium; ut FOLLA.

FOLLATUS. — *Follati calcei*; laxiores interpretatur Hofmannus calceos, qui, cum pes premitur et terræ insistit, inflantur et tumescunt; id quod proprie *follare* et *follicare* dicebatur; *Vid.* FOLLICANTES.

FOLLEA. — Placenta foliacea; *gâteau feuilleté.* (*Us. Cult. Cenom.*)

FOLLENTIA. — Idem q. FOLLITIA.

FOLLERA. — Vasis genus; *sorte de vase.* (A. 1178.)

FOLLERALIS. — Monetæ species, idem q. FOLLIS.

FOLLERATURA. — Pellitium; *fourrure.* (*Conc. Hisp.*)

FOLLERATUS. — Ead. notione.

FOLLERE. — Follis instar inflari; *se gonfler comme un soufflet.*

FOLLESCERE. — Ead. notione.

FOLLETUS. — *Folleti dæmones*; dæmones aerii; *génies aériens, lutins, esprits follets.*

FOLLIA. — Convicium; *outrage, injure.* (*Us. Barc.*) — Multa, ut videtur, ob desertum vadimonium; *amende prononcée contre celui qui fait défaut.* (Ap. Mur.)

FOLLIACERIUM. — Ramorum cæsio; *action de couper des branches d'arbres.* (*St. Perus.*)

FOLLICANTES. — Vestis grossior; *vêtement grossier.* (Pap.) « Caligæ *follicantes* : » *chaussures, trop larges, qui s'élargissent et se rétrécissent comme un soufflet.* (S. Hier.)

FOLLICARE. — Follium instar vento incluso tumere et agitari; *se gonfler et se remuer comme un soufflet.* (Theod.)

FOLLIGANTES. — Idem q. FOLLICANTES.

FOLLIS. — (Subst.) Vasis genus; *espèce de vase* : « Sed et Beneventani omnes.... ecclesias Dei incenderunt.... munera sancta, id est, corpus Domini nostri J. C., in suis contaminatis vasibus, quos *folles* vocant, miserunt, et cibo carnium copioso saturati, comedebant eadem munera. » (*Ep. Steph. PP. ad Pipin.*) — Genus monetæ apud Byzantinos potissimum; *monnaie en usage dans l'Europe méridionale, principalement dans l'empire grec.* — (Adj.) Stultus, fatuus; *insensé, fou, imbécile*; ol. *folieux.* (Pass.)

FOLLITIA. — Vanitas, superbia, stultitia; *vanité, orgueil, folie.* (J. de J.)

FOLLO. — Idem q. FOLLATUM. (A. 1319.)

FOLLUS. — Stultus vel fatuus, ut FOLLIS. (A. 993.)

FOLONIA. — Idem q. FOLLATUM. (A. 1236.)

FOLONITIA. — Idem q. FOLLITIA. (*Vet. Gl.*)

FOLRAGIUM. — Stramen, pabulum equorum; ut FODRUM. (A. 1350.)

FOLRARE. — Duplicare; *doubler, fourrer.* (*A. SS.*)

FOLRATURA. — Pellitium; *fourrure.* (Limb.)

FOLRERIUS. — Metator hospitiorum; *fourrier.* (*A. SS.*)

FOLRIUM. — Idem quod FOLRAGIUM. (A. 1419.)

FOLUS. — Follis; *soufflet.* (*Comp. S. Pet. de Ins.*)

FOLZONUS. — Forte pro *falzonus*, lanceæ species, inter arma vetita recensetur. (*St. Val. Ser.*)

FOMEN. — Fomentum, nutrimentum, esca quæ fovet. (J. de J.)

FOMENTARE. — Nutrire; *alimenter, nourrir.* (*A. SS.*) — Fomentis recreare, apud medicos. (Alex. Iat.)

FOMERE. — Dolare; *charpenter, façonner.* (*Vet. Gl.*)

FOMEX. — « Ille *fomex*, vel pumex, quem scriptores habere solent, illum videbat de inferno illo ascendentem. » (*A. SS.*) Cum sola vox *pumex* rem plane explicet, *fomex* vel amanuensis inscitia irrepsisse suspicantur.

FOMITATUS. — Incitatus, accensus; *excité, fomenté.* (*Ch. Angl.*)

FOMORERIUM. — Forte pro FEMORARIUM, locus ubi fimus congeritur, in ch. Car. VI; *trou à fumier.*

FONASGUM. — Quædam potio, qua utebantur poetæ cum recitare habebant; « *une manière de potion qui fait bonne voix.* » (*Vet. Gl.*)

FONCEARIUS. — Ad fundum pertinens; *foncier.* (A. 1377.)

FONCIA. — Locus depressus, vallis; *lieu enfoncé, vallon.* (A. 1400.)

FONDACEUS. — Idem q. FUNDICUS.

FONDACUS. — Ead. notione.

FONDITUS. — Fusus; *fondu.* (A. 1362.)

FONDORA. — Fundus; *Vid.* FUNDORA. (A. 1033.)

FONDREDA. — Forte gurges, seu vorago cavata concursu torrentium; *fondrière.* (*G. Chr.*)

FONS. — Vas in baptisterio in quod baptizandi descendebant; *cuve baptismale.* Dicebatur etiam *fons baptisterii, fons baptismi, fontes, fons consecratus, fons sanctus, fons in remissionem peccatorum sanctificatus, fons sacer*, etc. — Vas in quo aqua ad sacrificium Missæ ponitur; *vase où l'on tient l'eau nécessaire pour le saint sacrifice de la Messe.* (*Ord. Rom.*) — Piscina in qua sacerdotes lavant manus antequam sacra faciant; *bassin où les prêtres se lavent les mains avant de procéder au saint sacrifice de la Messe.* (A. 1590.)

FONSADERA. — Pro FOSSADERA. (A. 1217.)

FONSALIS. — Idem q. FONCEARIUS.

FONSATUS. — F. pro FORRATUS, eadem certe notione. (A. 1372.)

FONSEYUS. — *Fonseyus reditus* vectigal quotannis pendendum fundi domino; *rente foncière.*

FONSSERIUS. — *Fonsseria justitia*, jurisdictio minor, inermis; *justice foncière.* (*Tab. S. Corn. Comp.*)

FONSUS. — Pro *fondus.*

FONTA. — Fons; *fontaine.* (A. 1374.)

FONTALIA. — Fontes, rivi a fontibus profluentes; *ruisseaux.* (A. 1180.)

FONTALIS. — Capitalis, unde quid quasi a fonte originem habet : « Imprimis, quia Parisiensium scholarium honorabilis universitas, tanquam quoddam virtutis et sapientiæ *fontale* principium sui luminis radios ubique diffundens, mundum illuminat universum, » etc. (A. 1322.) *Fontalis aqua*, e fonte fluens. (*A. SS.*)

FONTALITER. — Veluti a fonte. (*Imit. Chr.*)

FONTANA. — Fons; *fontaine.*

FONTANERIUS. — Aquilex; *fontainier.* (A. 1479.)

FONTANILIS. — Fons, ut videtur : « Et super fluvium Fullonicas cella S. Martini cum ipso *fontanile*, juxta præfatum monasterium cella S. Quintini martyris cum balneis. » (A. 869.)

FONTANUS. — Ead. notione. (*Conc. Hisp.*)

FONTELLUCEIA. — Fonticulus; *petite source, petit ruisseau.* (*A. SS.*)

FONTENARIUS. — Præfectus fontium; *fontainier* (*A. SS.*)

FONTENELLA. — Fonticulus, ut videtur. « Concessi.... unam pechiam prati...., aboutantem ex une bouto ad *fontenellam* de Brandeaucourt, et ex alio ad *fontenellenam* dicti abbatis. » (A. 1256.)

FONTICOLA. — Qui fontes colit; *qui rend un culte aux fontaines.* (S. Cypr.)

FONTICUS. — Idem q. FUNDICUS.

FORA. — Tributum quod ex iis, qui jus habent utendi foresta, Gal. *foragiers*, nuncupatis, exigitur; *redevance payée au seigneur par ceux qui jouissaient du droit d'usage dans les bois seigneuriaux.* (A. 1310.) — Exitus; *droit de sortie.* (A. 1217.)

FORACHIUM. — Idem q. FOLRAGIUM. (A. 1160.)

FORACULUM. — Terebra; *tarière.* (*Vet. Gl.*)

FORAGARE. — Stramine seu *foragio* instruere; *garnir de litière.* (Flet.)

FORAGERIUS. — *Vid.* FORUM.

FORAGINARE. — Prædari; *fourrager, piller.* (Lamb. Ard.)

FORAGIUM. — Stramen, pabulum equorum; *litière et nourriture des chevaux, fourrage* : « Multos equos perdiderunt propter *foragii* defectum. » (A. 1301.) — Jus exigendi pabulum equis; *droit de fourrage, obligation pour les vassaux de nourrir les chevaux du seigneur.* (W. Th.) — Exactio quævis, vel

etiam *procuratio*, prandium; *redevance, prestation, ou même l'obligation où était le vassal d'héberger son seigneur dans certaines circonstances.* (A. 1244.)—Jus quod domino feudi competit non pro *perforatione* dolii vinarii, ex quo vinum promitur ad vendendum in popinis, ut quidam volunt, sed pro pretio a domino imposito, quod a tabernariis et cauponibus exigitur; *droit du seigneur sur la vente du vin en détail*; ol. *forage*.

FORAGO. — Filum alterius coloris quod ponunt in capite, vel in fine, vel in latore telæ, ad distinctionem vel ornatum faciendum (Ugut.), aut etiam ad diurnum opus distinguendum (Isid.); *fil de couleur que l'on introduit dans la toile comme ornement, ou pour indiquer les divisions du tissu, ou encore pour indiquer le travail de chaque jour.*

FORALE. — Vicus, municipium; *bourg, ville.* (Wichb.)— Tributum ex nundinis seu *foris* exsolutum; *droit sur les foires et marchés.* (Mart., *Ampl. Col.*) — Pars currus, lignum scilicet perforatum in quo ponuntur *furcalia*. (J. de Garl.)

FORALIS. — Ager optimus. (Pap.) — Forensis. (Gr. M.)

FORALITIUS. — Extraneus; *qui est du dehors, étranger.* (A. 1417.)

FORAMEN. — Fenestra; *ouverture, fenêtre.* (*A. SS. Ben.*) — Rei cujusvis extraneæ advectio; *importation.* (A. 1496.)

FORAMINARE. — Perforare; *percer, trouer.* (Sid.)

FORAMINOSUS. — Foraminibus pertusus; *percé de trous, plein de trous.* (Tert.)

FORAMINULENTUS. — Ead. notione.

FORANEITAS. — Dicitur de canonico, qui *foraneus* est, seu qui non facit residentiam, aut qui tempus residentiæ assignatum non complevit: « Statuimus, ut quicunque *foraneus* erit ab ecclesia portando oneri diei et æstus se subtrahens, ei stipendia subsequantur [*f.* subsecentur] ut de toto beneficio quod habet in ecclesia (non) amplius quam viginti solidos in anno *foraneitatis* suæ se noverit recepturum, » etc. (A. 1217.)

FORANEUS. — Canonicus qui non facit residentiam; *chanoine qui vit hors de sa résidence naturelle.* (A. 1243.) — Qui forum tenet, vel de foro venit; *marchand forain.* (*Vet. Gl.*)— Exterior; *extérieur, placé à l'extérieur.* (*A. SS.*) — *Foraneus decanus*, idem qui Gallis *doyen rural*, qui ruri habitat seu extra urbem episcopalem.

FORARIA. — Officium *forrerii* seu metatoris hospitiorum; *office de fourrier.* (A. 1340.) — Metatio hospitiorum; *assignation, distribution des logements.* (*A. SS.*) — Ager pascendis animalibus destinatus; *pâturage.* (*Ch. Hisp.*)

FORARIUM. —Ager pascuus, ut Foraria. (S. XII.)

FORAS.—Extra; occurrit cum accusativo in ch. a. 779

FORASMITIO. — Cessio, idem q. Guerpitio, ut videtur. (*Lex Sal.*)

FORASMURANEUS. — Foras, seu extra muros, cui opponitur *intramuraneus*, intra muros (Gr. Tur.)

FORASTA. — Silva: *forêt, bois.*

FORASTERIUS. — Externus, extraneus; *étranger, qui vient du dehors.* (*St. Mas.*)

FORASTICUS. — Extraneus; ead. notione. — Laicus: *laïque.* (*A. SS.*)

FORASTIUM. — Silva; ut Foresta. (A. 1146.)

FORASTOLLUM. — Pulpitum plicabile; idem q. Forestolium.

FORASTUM. — Silva; *bois, forêt.* (Bald.)

FORATAGIUM. — Jus pro vini pretio; idem q. Foragium.

FORATANEUS. — Extraneus; *étranger, qui est du dehors, forain.* (*Ord. rer. Fr.*)

FORATANUS. — Ead. notione. (A. 1268.)

FORATICUM. — Vectigal pro vini pretio, idem quod Foragium.

FORATIO. — Ead. notione. (A. 1124.)

FORATOR. — Idem q. Fodrarius.

FORATURA. — Pellitium; *fourrure.* (A. 1337.)

FORATUS. — Pellitus, ut Furratus.

FORBAGNIRE. — In exsilium agere; ut Forisbannire. (*Ch. Sicul.*)

FORBANDITORIUS. — *Forbanditoria notitia*, instrumentum quo quis rem aliquam dimittit, atque ab ea foras esse sese declarat; *acte par lequel on déclare renoncer à une chose.* (A. 767.)

FORBANIMENTUM. — Proscriptio; *bannissement, exil, exclusion*; ol. *forbannissement, forbanisation, forban.* (A. 1324.)

FORBANISARE.— Idem q. Forisbannire.

FORBANNIRE. — Ead. notione.

FORBANNUM. — Missio in exsilium, ut Forbannimentum.

FORBATOR. — Armorum politor, samiarius; *fourbisseur*; ol. *fourbeur.* (Ap. Brompt.)

FORBATUDUS. — Qui ab eo occiditur, quem per vim aggressus erat; *celui qui est tué par la personne qu'il a attaquée.* (*Vet. Form.*)

FORBISSATOR. — Armorum politor, ut Forbator. (A. 1303.)

FORBITOR. — Ead. notione. (A. 1268.)

FORBORA. — Filius unicus; *fils unique.* (*Leg. Long.*)

FORCA.—Furca, patibulum; *potence, gibet.* (A. 989.)—Munitio, arx vel carcer; *fortification, forteresse ou prison.* (A. 1268.)—Vis; *force.* (A. 1241.)—Fasciculus; *paquet, botte.* (A. 1173.)

FORCAGIUM. — Exactio quæ ad arces construendas seu reparandas exsolvebatur; *droit que l'on payait pour la construction ou la réparation du château seigneurial*; ol. *forçage*.

FORCAIADELLA. — Parva munitio; *petit fort, ouvrage de fortification de peu d'importance.* (*Ch. Hisp.*)

FORCAPIUM. — Ut Foriscapium.

FORCARE. — Vim inferre; *forcer.*

FORCARIA. — Concubina, pro Focaria.

FORCATICA. — Tributum, ut videtur, quod pro statione in nundinis quæ furcis fulciebatur, habenda pensitabatur: « De

fortica stationum, idem faciens Bononienses, quod alii Lombardi. » (Mur.)

FORCELLETUM. — Munitiuncula, castelletum, ut Forcaiadella.

FORCEPS. — *Forceps*-*oris*, pro *rostro* avis, quod forcipis figuram referat: « In quo matutinæ volucres avido *forcipe* pipant. » (*A. SS.*)

FORCERIUM. — Feretrum; *bière, cercueil.*

FORCERIUS. — Qui scrinia et capsulas facit et vendit; *fabricant ou marchand de cassettes et de boîtes, tabletier. Vid.* Forsarius.

FORCHA. — Furca; *fourche.*

FORCHAGIUM. — Census qui a singulis *furciis* seu domibus exigitur, idem q. Foagium.

FORCHEAPUM. — Ut Foriscapium.

FORCHIA. — Idem, ut videtur, quod *jus mansionis*, cum scilicet domini vel eorum missi aliquo divertebant *ad justitias faciendas. Vid.* Procuratio et Pastus. (A. 1066.) — Furca; *fourche.* (A. 1356.)— Bivium; *lieu où deux chemins aboutissent, où un chemin se bifurque.* (A. 1400.)

FORCHONUS.—Tridens, merga; *fourche.* (*St. Cum.*)

FORCIA. — Exactio, quæ per vim fit, quodvis tributum. (A. 880.) — Pro Fortia non semel.

FORCIAGIUM. — Ut Forcagium.

FORCIALITER. — Per vim, coacte; *par force.* (A. 850.)

FORCIARE. — Munire, vim inferre, tributa exigere; *fortifier, forcer, faire rentrer les impôts.*

FORCIATUS.— Per vim exactus; *fait par force.* (A. 1291.)

FORCILETUM — Ut Forcelletum.

FORCIPIUM. — Radius brachii: « Atque uno spondili seu *forcipio* consimili brachii. » (*A. SS.*)

FORCONSILIARE. — Ut Forisconsiliare.

FORCONUS. — Ut Forchonus.

FORDARIUM. — Idem videtur ac Forarium.

FORDRO. — « Quod si in ipsa hora quando res intertiatur, responderit, quod *fordronem* suum nesciat. » (*Lex Rip.*) Id est auctorem rei venditæ, vel intertiatæ, qui etiam tanquam suam postulat et repetit.

FORE. — Pro *esse*: « Audiens autem... in villa quadam..... fanum *fore* antiquissimum diversis idolorum culturis dedicatum, » etc. (Gr. Tur.)

FORECENSITI PRESBYTERI. — « Ipsi (monachi) in verbo tantum et veritate promittant, de quibus specialiter abbas adducunt domino nostro, deinde advocatis, et vicariis, centenariis, sive *forecensiti presbyteri*, atque cuncta generalitas populi, » etc. (*Cap. Pipin. reg. Ital.*) Idem forte qui *Forastici. Vid.* Presbyter.

FOREFACERE. — Idem q. Forisfacere.

FOREFACTA. — Idem q. Forisfacta.

FOREFACTUM. — Idem q. Forisfactum.

FOREFACTURA.—Idem q. Forisfactura.

FOREFENG. — Idem q. Forfang.

FOREGIUM. — Jus domino debitum pro impositione pretii vini distrahendi, ut Foragium. (A. 1238.)

FORELLUS. — Vagina; *fourreau*; ol. *forel.*

FOREMARITAGIUM. — Idem q. Forismaritagium.

FOREMUNDUS. — Patronus, tutor, defensor; *patron, défenseur, protecteur.* (Ap. Pez.)

FORENCIANUS. — Extraneus; *qui est du dehors, étranger, aubain.* (A. 1318.)

FORENCISUS. — F. pro *forinsecus*, exterus. (Ap. Rym.)

FORENSIS. — (Subst.) Hospes, qui foris venit; *hôte.* (*A. SS.*) — Hebdomadis dies, ut Feria (Ap. Lud.) — (Adj.) Extraneus, ut Forencianus. (*H. Cortus.*) — Ad forum pertinens; *de foire, de marché. Dies forensis*, quo forum tenetur; *jour de marché.* (A. 1411.) *Forensis villa*, quæ jus nundinarum habet; *ville qui peut établir des foires et marchés.* (*Spec. Sax.*) — Qui foras est; *qui est en dehors, à l'extérieur. Forensis burgus*, suburbium; *faubourg.* (S. XIII.)

FORENSITUS. — Quasi *foras situs*, proscriptus; *banni.* (A. 1374.)

FORERA. — Vox agrimensorum, apud quos in agrorum distinctionibus pars ea dicitur quæ latus suum alterius fini, fronti seu capiti opponit. In campis arabilibus sulcos habet transversos, sulcis terræ seu quarentenæ impingentis, hoc est, ut vocant *abuttantis, terra transversalis*, etc.

FORERIA. — Cella penaria; *grenier à grains.* (Burc.) — Ager pascendis animalibus aptus, ut Foraria.— Pabulum; *aliment, nourriture.* (A. 1296.)

FORERIUS. — Idem q. Fodrarius.

FORES. — *Fores regis*, curia. (*A. SS. Ben.*)

FORESICUM. — Pro Forisfactum.

FORESTA. — Saltus, silva, nemus; *bois, forêt.*— Vivarium piscium; *réservoir à poissons, vivier.* —*Foresta plena*, jus utendi *foresta*, ut in qualibet illius parte; *Vid.* Forestagium. (S. XIII.)

FORESTAGIUM. — Jus utendi *foresta*, ipsa præstatio pro eo jure; *droit d'usage dans une forêt, redevance due pour ce droit*, ol. *forestage*. (Pass.) — Pensitatio quæ a forestariis exigebatur pro plaustris et equis qui per suæ forestæ baillivias onera portabant; *droit que payaient les charrettes et les chevaux chargés qui passaient dans certaines forêts*; ol. *chemage*. (Pass.) — Officium *forestarii*; *office, charge de forestier*; ol. *foresterie*.

FORESTALE. — Jus pro jure silva utendi, ut Forestagium.

FORESTALLUM. — Crimen in via perpetratum; item jus de illo crimine cognoscendi; *Vid.* Forestel. (*Mon. Angl.*)

FORESTANUS. — Suburbanus; *forain.* (Mur.)

FORESTARE. — Silvam in *forestam* convertere, forestæ ascribere, jus forestæ concedere; *Vid.* Aforestare et Inforestare.— Proscribere, bannire; *proscrire, bannir.* — *Forestare se*, abscedere, foras ire; *s'en aller.* (*St. Mont. Reg.*)

FORESTARIA. — Præpositura, seu *balia*, ita appellata in monasteriis et ecclesiis canonicorum, quia forte forestarum incumbebat cura aut advenientium extraneorum quos *forestarios* nuncupabant; *prévôté, dignité de prévôt.* (Inn. III PP.) — Præstationis genus, idem q. FORESTAGIUM. (A. 1197.) — Apud Italos, homines suburbii et districtus alicujus urbis; *les habitants de la banlieue d'une ville.* (*Chr. Parm.*) *Forestaria camera*, apud Franciscanos, præsertim Capucinos, domus accommoda excipiendis fratribus hospitibus; *bâtiment destiné au logement des étrangers.* (Pass.)

FORESTARIUM. — Præstationis species, ut FORESTAGIUM. (A. 1197.)

FORESTARIUS. — (Subs.) Qui *forestas* seu silvas curat, servat; *garde des forêts;* ol. *forestier.* (Pass.) — Custos hortorum, vinearum, etc.; *messier.* (Mart., *Anecd.*) — Extraneus; *qui est du dehors, étranger.* (Ap. Mur.) — *Forestarius de feudo*, qui *forestariam* feudalem possidet; *celui qui tient une foresterie en fief.* (*Mon. Angl.*) — (Adj.) Extraneus; *étranger.* (S. XIII.) — Ad *forestam* pertinens; *de bois, forestier.* (Pass.) *Forestaria custodia*, officium forestarii, ut FORESTARIA. (A. 1202.)

FORESTATIA. — Præstatio pro jure utendi *foresta*, ut FORESTAGIUM.

FORESTATIO. — Proscriptio, bannitio; *bannissement.* (Mur.)

FORESTATURA. — Annona lignaria; *provision de bois.* (A. 1141.)

FORESTEA. — Silva; *bois.* (A. 1344.)

FORESTEL. — Apud Anglos criminis in via perpetrati reus, viæ obstructio. « *Forestel* est, » aiunt leges Henrici I, « si quis ex transverso incurrat, vel in viam exspectet et assaliat inimicum suum. »

FORESTELLA. — Parva silva; *petit bois.* (S. XIII.)

FORESTERIA. — Jus quod domino in bonis advenarum competit; *droit d'aubaine.* (*Ch. Ital.*) — Præstatio pro jure utendi silva, ut FORESTAGIUM. (A. 1186.) — Homines suburbii, ut FORESTARIA. (*Chr. Parm.*)

FORESTERIUS. — Idem q. FORESTARIUS.

FORESTEUS. — Forestæ custos; *garde forestier.* (S. XIII.)

FORESTIA. — Jus utendi *foresta*, ut FORESTAGIUM. (A. 1214.)

FORESTOLIUM. — Pulpitum; *lutrin.* (Aim. de Peyr.)

FORESTUM. — Delictum, crimen, ut FORISFACTUM. (A. 1240.) — Saltus, silva, ut FORESTA. (Bald.)

FORESTUS. — Agrorum custos; *messier.* (A. 1178.)

FORETANUS. — Extraneus, qui foras urbem habitat; *forain, étranger.* (A. 1107.)

FORETERETIA. — Munitio, arx, castrum; *forteresse, fortification, château.* (A. 1248.)

FORETUM. — Terebellum; *foret.* (A. 1365.)

FORFACERE. — Idem q. FORISFACERE.

FORFACIES. — « Clerici non possunt excommunicare de jure propter forefactum servientis sui, neque interdicere terram ejus, priusquam dominus super hoc fuerit requisitus, vel ballivus, si dominus sit *forfacies.* » (A. 1204.) Ubi editor hanc vocem pro domino accipi putat, cui jus forisfacturæ competit. (Videtur legend. *forisfactus.*)

FORFACTA. — Multa, ut FORISFACTURA. (A. 1494.)

FORFACTUM. — Delictum, ut FORISFACTUM. (Bal.)

FORFACTURA. — Ut FORISFACTURA.

FORFACTUS. — Idem q. FORISFACTUS.

FORFANG. — Apud Anglos, captio obsoniorum, quæ in *foris* aut nundinis ab aliquo fit, priusquam minister regis ea ceperit, quæ regi fuerint necessaria. (Spelm.)

FORFANTUS. — Crimen, delictum, pro *forfactum.*

FORFATUM. — Idem q. FORISFACTUM.

FORFATURA. — Multa vel emenda ob *forfactum*, seu delictum; *peine pécuniaire, amende prononcée en punition d'un crime ou d'un délit.* (Mur.)

FORFECTURA. — Crimen, ut FORISFACTURA.

FORFENG. — Ut FORFANG.

FORFEX. — Corruote pro *forceps; ciseaux.* (Gr. M.)

FORFICARE. — Forfice scindere; *Vid.* FORFEX. (*Vet. Gl.*)

FORFICIA. — Idem q. FORFEX. (A. 1284.)

FORFICULA. — Diminut. a FORFEX. (*Vet. Gl.*)

FORGA. — Fabrica ferraria; *forge, atelier de forgeron.* (A. 1340.)

FORGELDUM. — « Et omnibus geldis.... *forgeldis....* » (*Mon. Angl.*) *Vid.* GILDUM.

FORGERIUM. — Scrinium, area, capsula; *petit coffre, cassette, écrin;* ol. *forgier.*

FORGIA. — Fabrica ferraria, imo officina quævis; *forge, boutique, atelier.* (*Mon. Angl.*) — Caminus, fornacula; *cheminée, petit fourneau.* (Mur.) — Idem quod GISTUM, q. *Vid.* (A. 1318.)

FORGINA. — Officina, cella operaria, ut FORGIA.

FORGIRE. — Fabricam ferrariam instituere, vel tenere; *établir ou posséder une forge.* (*Reg. for. de Br.*)

FORGITARE. — Tectum ædificii ita construere ut circiter duos pedes promineat, ne aquæ e stillicidiis cadentes muro noceant, a vulgari *forget*, quod tectum eo modo prominens significat apud Dombenses; *porter le bord du toit en avant de l'alignement pour que les eaux pluviales tombent loin du pied des murs.* (A. 1404.)

FORGIUM. — Idem q. GISTUM., (A. 1356.)

FORGORPIRE. — *Foris gurpire*, devestire, possessione exuere; *renoncer à la possession d'une chose, déguerpir :* « De ipsis rebus per festucam me *gurpivi*, et in omnibus foras exitum feci. » (*Tabul. Casaur.*)

FORIA. — Latrina, secessus. (Isid.) — Nundinæ; *foire.* (A. 1213.) — Frenum quod ori imponatur; *frein.* (*Vet. Gl.*)

FORIARIUS. — Idem q. FODRARIUS.

FORICA. — Locus ubi reponuntur purgamenta; *lieu, fosse à mettre les ordures.* (*Vet. Gl.*)

FORICATUS. — Idem quod FURRATUS.

FORICIA. — Foras abeundi, vel sese in castrum recipiendi facultas; *faculté de se retirer ou de se réfugier dans un château.* (*Reg. Ol.*)

FORICUS. — Extraneus, habitans extra urbem; *celui qui demeure dans les environs d'une ville.* (Mur.)

FORIFACERE. — Idem q. FORISFACERE.

FORIFAMILIARE. — Emancipare; *émanciper;* ol. *forfamilier.* (A. 1218.)

FORIFICIUM. — Mendose pro FOREFACTUM

FORIJUDICARE. — Idem q. FORISJUDICARE.

FORIMATRIMONIUM. — Idem q. FORISMARITAGIUM.

FORINCATIO. — Amandatio, relegatio, *foras* ejectio; *éloignement, bannissement, exil.* (A. 1270.)

FORINIMENTUM. — Idem q. FURNIMENTUM.

FORINSECUS. — Extraneus, qui habitat extra burgum; *étranger, forain. Forinsecum homagium*, quod ab externis debetur. (Rym.)

FORIS. — Extra, præpositio cum accusativo: « Si quis porcellum... *foris* domum furaverit. » (*Lex Sal.*) *Foris esse* dicuntur gentiles, quod extra Ecclesiam sint. « Helin vero et Balaam typum præferunt philosophorum, quia *foris*, id est extra fidem positi, insidiantur Ecclesiæ Dei. » (S. Hier.) « Cœpit per conservationem operum bonorum venerabilis et reverendus haberi, etiam ab eis qui *foris* sunt. » (Vict.) *Foris positi*, dicebantur excommunicati, quod extra Ecclesiam essent, et ab ea arcerentur: « Quisquis jam episcopus fieri voluerit, *foris* fiat necesse est; » et mox: « Profanus est, *foris est.* » (S. Cypr.) *Foris* præterea *esse* dicebantur hæretici. *Foris banno esse* nuncupabatur is, qui *bannum* suum adimpleverat. (A. 813.) — (Subs.) Dominium, jus; *droit, souveraineté pouvoir.* (A. 1351.)

FORISARE. — De *foro* seu pretio alicujus rei pacisci, convenire; *convenir du prix d'une chose.* (A. 1433.)

FORISBANNIRE. — In exsilium agere per bannum, seu banno et edicto promulgato; *bannir officiellement, chasser par sentence régulière*, ol. *forbanir, faire forban, fourbannir.* « Expulsus a Scotia, *foris bannitus* ab Anglia, exhæredatus in Hibernia, » etc. (A. 1245.)

FORISBARIUM — Suburbanum, quasi foras seu extra barria vel muros civitatis; *faubourg.* (A. 1275.)

FORISCAPIUM. — Exactio, tributum haud debitum, per vim vel contra jus captum, exactum, *mala tolta; redevance extraordinaire et contraire aux usages établis, imposition illégale et injuste imaginée par le caprice du seigneur.* (A. 819.) — Laudimium quod domino pro facultate alienandi feudi conceditur; *droit des lots et ventes, droit de mutation;* ol. *foriscape; Vid.* LAUDIMIUM.

FORISCASATIO. — Emancipatio; *émancipation.* (A. 1283.)

FORISCASATUS. — Emancipatus, extra casam positus; *émancipé.* (A. 1351.)

FORISCELATUS. — Male et fraudulenter celatus, absconditus, non solutus, cui debebatur. (A. 1237.)

FORISCETA. — Alienigena, extraneus; *étranger, qui est du dehors, aubain.* (*G. Chr.*)

FORISCONSILIARE. — Male consulere, malum consilium dare; *mal conseiller, donner de mauvais conseils;* ol. *forconseiller, fourconsillier.* (Pass.) Vitam vel honorem alteri, aut alterum in vita vel honore *forisconsiliare* dicebatur, qui *malo consilio* in illius vitam vel honorem machinabatur: « Adjutor ero ad regnum illorum continendum, et nec in vita, nec in membris neque in regno illorum eos *forisconsiliabo.* » (*Cap. Car. C.*)

FORISDECANATUS. — Dignitas *forisdecani* in quibusdam ecclesiis et monasteriis; *dignité de doyen rural, décanat rural.*

FORISDECANUS. — Dignitas ecclesiastica, forte *decanus ruralis*, Gal. *doyen rural;* vel potius is ad quem jurisdictio in ecclesias *foraneas* a principali pendentes pertinebat: « In crastinum S. Luciæ Missa et annua Domini Petri de Crotis quondam canonici et *forisdecani* minoris hujus Ecclesiæ. » (A. 1215.)

FORISFACERE. — Offendere, nocere, quasi facere foris; *mal faire, nuire, commettre un crime;* ol. *forfaire, fourfaire.* (Pass.) *Forfacere membrum*, crimen committere, ob quod quis dignus est cui membrum amputetur; *commettre un crime dont la punition mérite l'amputation d'un membre.* (*Ch. W. duc. Norm.*) — Aliquid propria culpa perdere; *perdre par sa faute ou son délit;* ol *forfaire*, v. g. *forfaire son fief, sa justice, sa seigneurie.* (Pass.) — Vestituram et possessionem dimittere; *abandonner, délaisser, déguerpir.* (Ap. Ughel.)

FORISFACTOR. — Qui *forisfactum* commisit; *malfaiteur, accusé, délinquant;* ol. *forfaiteur.* (A. 1232.)

FORISFACTUM. — Crimen, delictum; *crime, délit;* ol. *forfaict, forfaicture.* (A. 1197.) *Forisfactum magnum*, cujus cognitio ad dominum, qui altam justitiam habet, spectat. (A. 1206.) *Forisfactum extra legem*, quod non lege seu multa, sed morte luitur. (A. 1227.) *In forisfacto domini* dicitur is qui ex delicto in commissum cadit. (*Tabul. episc. Paris.*) — Multa pro *forisfacto; amende qui suit le délit.* (Pass.) — Exactio haud debita, per vim et contra jus percepta; *extorsion, droit levé par violence.* (Pass.)

FORISFACTURA. — Delictum et multa pro delicto; *délit, crime et l'amende qui le suit.* (Pass.) *Forisfacturæ mobiles*, catalla seu mobilia eorum qui per judicium damnati sunt. (Ap. Lud.)

FORISFACTUS. — *Forisfactus de vita*, ob malefacta dignus cui vita adimatur ex lege, vel simplicius privatus vita. (*Lex Rip.*) *Forisfactus servus*, homo liber qui ex delicto servus factus est. (*Leg. Angl. Sax.*) *forisfactæ res*, caducæ per delictum et in fiscum redactæ. (*Leg. long.*)

FORISFAMILIARE. — Aliquem *foris familiam* ponere, emancipare; *émanciper;* ol. *forfamilier.* (A. 1472.)

PORISFAMILIATUS. — Emancipatus; *émancipé.* (A. 1251.)

FORISFAMULARE.—Ut Forisfamiliare. (Flet.)

FORISHABITANS.—Extraneus; *étranger, aubain.* (*Leg. Scot.*)

FORISJUDICARE. — Rem aut possessionem quampiam per judicium vel sententiam *abjudicare*, auferre, possessione exuere, privare; *confisquer, dépouiller judiciairement*; ol. *forjuger.* (Ap. Bract.)

FORISJUDICATUS.—Reus criminis atrocioris, qui in judicium per bannum publicum citatus, non comparet, annoque elapso, omni defensionis aditu, per sententiam excluditur et pro damnato habetur. (Ap. Mur.)

FORISJURARE.—Rem aliquam abjurare, possessionem dimittere; *ne pas reconnaître, se dessaisir, abandonner, renoncer à*; ol. *forjurer.* (Pass.)

FORISMARITAGIUM.—Jus quo servus a domino privatur facultate conjugem sibi ascribendi ex alieno dominio seu e libera conditione; multa pecuniaria quæ servo imponitur, qui uxorem duxit absque illa facultate; præstatio quæ domino præstatur pro eadem facultate; *droit d'empêcher le serf d'une seigneurie d'épouser une personne libre dans cette seigneurie, ou une personne franche ou serve d'une autre seigneurie; amende encourue par le serf qui s'est formarié; droit à payer pour pouvoir se marier à son gré*; ol. *formariage.* (Pass.)

FORISMARITARE.—Dicitur de servo qui uxorem duxit ex alieno dominio seu e libera conditione; *se formarier*, c'est-à-dire, en parlant d'un serf, *se marier dans une autre seigneurie*, ou *épouser une femme de condition libre.* (Pass.)

FORISMATRIMONIUM.— Idem q. Forismaritagium. (A. 1207.)

FORISMITTERE. – Extra manum suam ponere, alienare; *mettre hors, aliéner.* (A. 813.)

FORISPARATUS.—Pro Forispatriatus.

FORISPATRIATUS. — Idem quod Forisbannitus, vel expatriatus; *banni*; ol. *forpaysé.* (A. 1253.)

FORISSITUS.—Proscriptus, exsul, idem quod Forensitus. (A. 1308.)

FORISTA.—Qui *foros* diligenter legit vel commentatus est; idem q. Legista.

FORISTAGIUM. — Jus instituendi custodes agrorum et percipiendi multas, ob delicta in iis commissa, impositas; *droit d'établir des messiers et de percevoir les amendes prononcées pour délits commis dans les terres.* (A. 1306.)

FORISTALLARE. — Dicitur de iis qui annonam versus emporium publicum adducam in via intercipiunt, emuntque, priusquam venditioni publicæ exponatur; *arrêter sur les chemins les céréales pour les acheter sans qu'elles aient été mises en vente au marché.*

FORISTALLATOR.—Qui *foristallat*; *Vid.* Foristallare. (Flet.)

FORISTALLIS. — Cognitio ac jurisdictio de *foristalli* crimine, quæ alicui conceditur; *Vid.* Forestel et Forestallum. (*Mon. Angl.*)

FORISTALLUM. — « Coactio vel obsistentia in regia strata facta, » quominus scilicet quis rem suam furto sublatam recipiat. (Bromp.)

FORISTARIA. — Jus utendi *foresta*, vel officium *forestarii*; *droit d'usage dans une forêt*, ou *office de forestier.* (A. 1220.)

FORISTARIUS. — Ut Forestarius.

FORISTELLARIUS. — Idem q. Foristallator.

FORISTUM. — Multa vel emenda propter *forisfactum*, quomodo etiam forte legendum. (A. 1203.)

FORITANEUS. — Qui foras seu extra urbem habitat, ut Forisceta.

FORITER. — Foras, extra; *hors, dehors.*

FORJUDICARE. — Pro Forisjudicare.

FORJUGARE. — Ead. notione.

FORJURARE. — Pro Forisjurare.

FORIUM. — Idem q. Fodrum.

FORIZARE. — *Fora* negotiandi causa frequentare; *fréquenter, suivre les marchés.* (Golst.)

FORIZATIO.—Commercium, mercatura; *commerce, négoce.* (Mart.)

FORLACUM.—Arx, munitio; *fortification, forteresse.* (A. 1385.)

FORLANDUM. — Idem quod Furlongus. (*Mon. Angl.*)

FORLETUM.—Tributi vel vectigalis species, forte quod ex *foris* vel ex *forefactis* percipitur. (A. 1441.)

FORLONGA. — Ager, ut Furlungus.

FORMA. — Figura, imago (Hon. Aug.); panis eucharisticus (*A. SS.*); exemplum quod imitandum proponitur (Duel.); nummus formatus, id est figura seu principis charactere donatus (*Cod. Th.*); phantasma, imago apparens (*Lib. mir. S. Columb.*); habitus, ornatus (a. 1322); modus seu ratio agendi in negotiis (*Vet. poet.*); tabula ærea quæ agrorum fines ac centuriationes continebat (Hyg.); epistola, littera *formata*, cui impressa est *forma*, seu imago scribentis, in sigillo scilicet (*Cod. Th.*); certus gradus ac ordo in scriniis vel scholis (*Cod. Th.*); sella, solium canentium in choro (*Cons. Clun.*); longioris sedilis portatilis species (*Nec. eccl. Carn.*); calcei modus (Ulp.); caseus (a. 1411); facies, vultus (a. 1312); impetigo (Isid.); *représentation, image, figure; sainte Eucharistie; modèle; argent monnayé, monnaie; apparition; formalité; table d'airain sur laquelle on traçait les limites, le plan des terres; lettre; ordre hiérarchique, degré de la hiérarchie; siége de chantre au chœur; espèce de chaussure; fromage; éruption cutanée, dartre; visage, figure, physionomie.*

FORMABILITER. — Diserte, expresse; *formellement.*

FORMAGATA. — Placenta ex caseo; *gâteau fait avec du fromage.* (*Cons. Perp.*)

FORMAGIARIUS. — Qui caseos vendit; *marchand de fromage.* (*St. Verc.*)

FORMAGIUM. — Caseus; *fromage.* (*St. Ast.*)

FORMAIADA. — Panis cum caseo; *Vid.* Artotyra.

FORMALE.—Aquæductus; *aqueduc, conduit, canal.* (A. 1102.)

FORMALIS.—*Epistolæ formales*, quæ eadem forma omnibus scribuntur; *circulaires.* (A. 1383.) *Formalia verba*, quæ in *formis*, seu sacris τύποις, ut plurimum scribebantur, cujusmodi sunt: *nostra serenitas, pietas, mansuetudo*, etc. *Formales, formalia*, exempla, quæ in alicujus rei argumentum proferuntur. (Duel.)

FORMALIUM. — Pro Firmaculum.

FORMARIA. — Eadem dignitas in monasteriis feminarum, quæ *formarii* in virorum; *Vid.* Formarius. — Mansio, domus, nisi contracte scriptum fuerit pro *formentaria*, et intelligas agros frumenti feraces. (A. 684.)

FORMARIUS. — Dignitas in monasteriis, qui *in bonis sit forma*, ut loquitur S. Ferreolus in Regula, unde nomen, id est, qui cæteris monachis vitæ suæ ratione præluceat, seu potius qui monachorum *spiritualitati* invigilet.

FORMASTRUM.—Opus pistorium. (Isid.)

FORMATA. — Divina Eucharistia, sic f. appellata, a *forma* seu figura, sive crucis, sive Christi, quæ ei imprimi solet: quod docet Durandus. *Formatæ*, ecclesiasticis scriptoribus Latinis appellatæ epistolæ, quæ Græcis κανονικοί, quod scilicet canonibus et conciliorum statutis inductæ fuerint.

FORMATICUM. — Caseus; *fromage.*

FORMATIO. — Genitura; *Vid.* Fructura. (*St. syn. Eccl. Atr.*)

FORMATRIX. — Quæ format, conditrix; *celle qui forme.* (Tert.)

FORMATUM. — In Africa et Hispania, paries de terra formatus; *mur en pisé.* (Pap.)

FORMATUS.—*Baccalaureus formatus*, qui præscriptum in scholis studiorum cursum absolvit, et ad magisterii in theologia gradus suscipiendos dispositus, unde et *dispositus baccalaureus* appellatur; *étudiant qui a terminé ses cours et est prêt à passer maître en théologie.* — Firmus, stabilis; *inamovible. Officium formatum*, quo possessor pro arbitrio privari nequit; *office, charge dont le titulaire ne peut être privé à volonté.*

FORMELLA. — Ponderis genus apud Anglos. *Formella ceræ*, circulus cereus, eadem origine qua caseus *formella* dicitur, quod nempe in forma struatur. (*A. SS. Ben.*) — Decus; *beauté.* (*Vet. Gl.*)—Scamnum; *banc, siége.* (A. 1405.)

FORMELLUS. — Caseus; *fromage* (A. 1072.)

FORMELUS — « Transmittimus vobis ad solatium et recreationem.... duos nobiles gerofalcones albos, *formelos* et sex greseos etiam *formelos.* » (A. 1280.) Id est formatos et instructos; *dressés, formés.*

FORMENSIS. — *Formensia prædia*, agri in quibus *formæ* seu aquæductus publici excurrunt; *terres traversées par des aqueducs publics.*

FORMENTADA. — Præstatio ex frumento, eadem quæ infra Frumentagium. (A. 1198.)

FORMERIUS.—Puer oblatus vel novitius; *Vid.* Oblatus. (A. 1322.)

FORMICA. — Apostema vulgo porrum appellatum; *porreau, oignon, espèce de cor aux pieds.*

FORMICABILIS. — *Formicabilis pulsus*, id est formicans; *pouls petit, faible et fréquent.* (Cœl. Aur.)

FORMICALEON. — Idem q. Formicoleon.

FORMICALIS. — Forcipes fabrorum; *tenailles, pinces.* (J. de J.) *Pulsus formicalis*, ut Formicabilis.

FORMICAPES. — Forcipes, ut Formicales; *Vid.* Formicalis.

FORMICARE. — Formare; *former.* (Dud.)

FORMICARIUM. — Locus formicarum, quod et *formicetum* dicitur; *fourmillière.* (Ugut.)

FORMICATIO. — Formicæ motus vel punctio; *fourmillement.* (*A. SS.*)

FORMICATOR. — « Ego vero quasi pauperculus litterarum, seu *formicator* pondus tantorum erigere. » (*A. SS.*) Quæ editores sic emendant e cod. Vatic.: ceu formica nititur pondus tantum erigere.

FORMICOLEON.—Animalis genus; *fourmilion.*

FORMICTA. — Forte placentæ genus ex polline vel caseo factæ. (*Mon. Angl.*)

FORMIDALIS. — Pro *formidabilis.* (A. 1366.)

FORMIDOLOSITAS. – Formido, pavor; *frayeur, peur.* (Gl. Rad.)

FORMIDULUS. — Pro *formidolosus.* (*A. SS.*)

FORMIO. — Corbis; *corbeille.* (*Vet. Gl.*)

FORMIPEDIA. — Forma sutorum; *forme de cordonnier.* (*Vet. Gl.*)

FORMITAS. — Legalitas. (*A. SS.*)

FORMITER. — Recte, secundum *formam* vel legem; *légalement, conformément à la loi.*

FORMITTERE. — Excludere; *mettre dehors.* (A. 1270.)

FORMORTURA. — Mortui bona jure hæreditario alicui obvenientia, seu potius domino, si defuncto non sint hæredes legitimi; *biens provenant d'une succession*, ou *plutôt succession dévolue au seigneur faute d'héritier légitime*; ol. *formeture, fourmort, formorture.*

FORMOSALICANA ANTIQUA.—*Vid.* Scriptura.

FORMUCALIS. — Idem q. Formicalis.

FORMULA.—Caseus; *fromage.* (*Act. Mur. mon.*) — Imaguncula; *petit portrait, petite image.* (Adam.) — Sella minor; *escabeau, tabouret de bois.* (Gr. Tur.) — Nummus formatus; *monnaie.* (A. 1352.) — Decus; *beauté.* (*Vet. Gl.*) — *Formula panis*, placenta seu panis tenuissimus ex farina et aqua confectus; *espèce de gâteau.* (*Fragm. hist. de conc. Aquisgr.*)

FORMUM. — Ferrum calidum; *fer chaud.* (*Vet. Gl.*)
FORMUS. — Calidus; *chaud.* (*Vet. Gl.*)
FORNACALE. — Instrumentum *fornacis* ad opus aptatum. (*Vet. Gl.*)
FORNACIA. — Præstatio pro coctione *furnaria*, quæ domino furni datur; *droit que payaient au seigneur ceux qui faisaient cuire leur pain au four banal*; ol. *fornage*.
FORNACIRE. — Fornacem facere, vel in fornace coquere; *faire un four ou cuire dans un four.* (*Vet. Gl.*)
FORNACITA. — Idem quod FORNACIA. (A. 1340.)
FORNACIUS. — Qui in *fornace* coquit, tegularius, pistor; *tuilier, boulanger*; ol. *fornassier*.
FORNACULA. — Parva fornax; *petit four.* (Laur.)
FORNAGIA. — Idem q. FURNAGIUM.
FORNAMENTUM. — Id omne, quod quis alteri debet *furnire* seu præbere et suppeditare, supellex necessaria; *tout ce que l'on est obligé de fournir à autrui*; ol. *fournement*.
FORNARIOLUS. — Furni minister, vel famulus, pistor; *fournier, boulanger.* (*St. Taur.*)
FORNARIUS. — Pistor, ut FURNARIUS.
FORNASARIUS. — Tegularius; *tuilier, briquetier.* (*St. Ast.*)
FORNASATA. — Coctio fornacea; *fournée.* (*St. Verc.*)
FORNASERIUS. — Ut FORNASARIUS.
FORNASETA. — Fornax, fornacula; *four, fournaise.* (*Chron. Est.*)
FORNATICA. — Idem q. FORNACIA. (A. 1164.)
FORNATICUM. — Ead. notione, imo pretium quod pistori ipsi solvitur in coctionis mercedem. (*St. Mont. Reg.*)
FORNATURA. — Id quo aliquid ornatur; *garniture.* (A. 1239.)
FORNAXARIUS. — Idem quod FORNASARIUS, unde FORNAXARIA, coctio fornacea; *fournée.* (*Con. Saon.*)
FORNEIA. — Coctio furnaria; *fournée.* (A. 1209.)
FORNELA. — Forte ustrina seu locus in quo ferrum aliave candescunt, liquefiunt et laborantur; *forge, fourneau.* (*Conc. Hisp.*)
FORNELERIUS. — Dimin. a *fornerius*, puer pistorius; *garçon boulanger.* (*St. Arel.*)
FORNELLADA. — Fornax carbonaria, locus ubi carbo conficitur; *charbonnière.*
FORNELLUM. — Aula concamerata a fornice sic dicta; *chambre voûtée.* (A. 1208.)
FORNELLUS. — Fornacula, catinus, in quo liquatur aurum vel argentum; *fourneau.* (A. 1313.)
FORNERIA. — Coctura unius operæ; *fournée.* (*St. Arel.*) — Locus ubi panis coquitur; *four.* (A. 1241.)
FORNERIUM. — Præstatio pro coctione in furno domini; ut FORNACIA. (A. 1291.)
FORNERIUS. — Pistor; *boulanger, fournier.*
FORNESIA. — Forte pro *forneria*, coctio furnaria; *fournée.* (*Ord. reg. Fr.*)

FORNICARI. — In sacra Scriptura, sæpe pro *idola adorare*, quod sit spiritalis scortandi modus, sumitur; sæpius pro scortari vel stuprum inferre virgini, apud scriptores ecclesiasticos.
FORNICARIUS. — E fornicatione natus, spurius; *bâtard.* (*Ch. Fl.*)
FORNICATIO. — Actio fornicandi, prava agendi ratio; *libertinage, débauche.* (Tert.)
FORNICATOR. — Qui fornicatur; *débauché, libertin.* (Tert.)
FORNICATRIX. — Meretrix; *femme débauchée.* (Tert.)
FORNICEPS. — Pro *fornix*. (Mab.)
FORNICIUM. — Multa stupri; *punition pour le viol*; stuprum ipsum; *le viol lui-même.*
FORNILHA. — Ut FORNILIA.
FORNILHARE. — Officium *fornilherii* præstare et exsequi; *faire le métier de fournilier*, vid. FORNILHERIUS. (A. 1422.)
FORNILHERIUS. — Qui *fornillam* seu lignum calefaciendo furno necessarium colligit et ministrat; *celui qui ramasse et fournit le menu bois nécessaire pour le chauffage du four.* (A. 1379.)
FORNILIA. — Ligna minutiora calefaciendo furno commoda; *menu bois propre à chauffer le four*; ol. *fournille.*
FORNILLA. — Præstatio quæ pro lignis minutioribus dabatur; *redevance que l'on payait pour acheter la fournille*; *Vid.* FORNILLA. (A. 1213.) — Lignum furno calefaciendum; *la quantité de bois nécessaire pour le chauffage du four.* (*St. Mass.*)
FORNILLUM. — Pars ædis rusticæ in qua est furnus; *partie d'une maison des champs où est situé le four*; ol. *fournil.* (*Chartul. SS. Trin. Cad.*)
FORNIMENTUM. — Idem q. FORNAMENTUM.
FORNIRE. — Conficere, perficere; *exécuter, achever, venir à bout*; ol. *fournir.*
FORNITOR. — Idem q. FURNITOR.
FORNIX. — Arcus, quo sagittæ emittuntur; *arc.* (Abbo.)
FOROBORARI. — Venam incidere, proprie foramen facere; *saigner, faire une incision.* (*St. Mont. Reg.*)
FOROFACTUM. — Crimen, delictum, ut FORISFACTUM.
FORONIA. — Mulier quæ furatur; *voleuse.* (*Vet. Gl.*)
FORONITAS. — Idem quod FORANEITAS, retributio ex *foraneitate* proveniens. (A. 1233.)
FORONOMUS. — Pro *feronymus*, ferens nomen suum, id est veritatem nomine significatam: cui vere convenit nomen quod habet. (Ap. Leibn.)
FOROSTAGIARE. — Dicitur, qui fidem erga eum cui in obsidem datus est, fallit. (*Tab. Vind.*)
FOROTANEUS. — Idem quod FORITANEUS.
FORPÆ. — Vestes interpolæ; *vieux habits, friperie.* (A. 1303.)
FORPEX. — Forceps; *cisailles*
FORPARIUS. — Forparum mercator; *marchand fripier.* (A. 1303).

FORPICULA. — Parvus forceps; *petites tenailles.* (*Vet. Gl.*)
FORPRISA. — Idem quod FORCAPIUM, exactio, malatolta, tributum, quod injuste accipitur. (A. 1285.)
FORQUINA. — *Vid.* FURCIA.
FORRACHUM. — Stramen, pabulum equorum; *Vid.* FORAGIUM.
FORRAGIUS. — Forragiorum exactor, vel custos et minister, idem q. FODRARIUS, q. *Vid.* (A. 1202.)
FORRAGO. — Stramen, palea; *Vid.* FODRUM. (A. 1199.)
FORRARE. — Pannum panno assuere, subsuere, re aliqua ornare, munire; *doubler une étoffe, lui mettre une doublure, la renforcer, l'enjoliver.* (A. 1239.) — Fodrum exigere, ut FODERARE. (A. 1242.)
FORRARIUS. — Idem q. FODRARIUS. (Mart., *Amp. Col.*)
FORRATOR. — Ead. notione. (Guil. de Nang.)
FORRATUS. — Pellitus; *fourré.* (Pass.)
FORRE. — Idem quod FODRUM.
FORRELLUS. — Id quo aliquid tegitur et obvolvitur, inter equinos instructus numeratur; *fourreau.* (A. 1295.)
FORRERIA. — Idem q. FORERA et FORARIA.
FORRERIUS. — Idem q. FODRARIUS.
FORRIARE. — Idem q. FODERARE.
FORRUS. — Manumissus, foras servitutem factus; *affranchi.* (A. 1256.)
FORS. — Extra, præter; *hormis, excepté.*
FORSARIUS. — Cistæ species; *cassette, écrin*; ol. *forchier, forsier.*
FORSATUM. — Fossatum; *fossé.* (A. 1293.)
FORSBANIZARE. — Idem q. FORISBANIZARE.
FORSCAPIUM. — Laudimium, quod domino pro facultate alienandi feudi conceditur, vel jus in res fortuito inventas; *droit de relief*, ou bien *droit du seigneur sur les objets, les trésors trouvés dans l'étendue de la seigneurie*; ol. *forescapy.* (A. 1164.) *Vid.* FORISCAPIUM.
FORSCHAPEHE. — Idem q. FORISCAPIUM.
FORSCHET. — Modus agri apud Anglos, acram cum dimidia continens; *mesure agraire anglaise, valant une acres et demie.*
FORSCONSILIARE. — Idem q. FORISCONSILIARE.
FORSITA. — Munitio; *fortification.* (*St. Mass.*)
FORSJURARE. — Idem q. FORISJURARE.
FORSMORTURA. — Idem q. FORMORTURA.
FORSORIUM. — Pro FOSSORIUM, ligo; *houe.* (A. 1287.)
FORSTALLATOR. — Qui *foristallat*. *Vid.* FORISTALLARE.
FORSTALLUM. — Idem q. FORESTEL.
FORSTARIUM. — Crimen eorum, qui annonam versus emporium publicum adductam in via intercipiunt emuntque, priusquam venditioni publicæ exponatur, ut eam postea charius vendant. *Vid.* FORISTALLARE et FORISTALLUM.
FORSTARIUS. — Pro FORESTARIUS.

FORSTEL. — Idem q. FORESTEL.
FORSTELLARIUS. — Qui *foristallat*. *Vid.* FORISTALLARE.
FORSULA. — Munitiuncula; *petite fortification, petit fort.* (A. 1333.)
FORTACIA. — Ut FORTALITAS. (A. 1248.)
FORTAGIUM. — Species exactionis, eadem quæ FORCAGIUM.
FORTALISSA. — Munitio, arx, castrum; *fortification, ouvrage de défense, fort, château.* (A. 1218.)
FORTALITAS — Ead. notione. (A. 1095.)
FORTALITIA. — Ead. notione. (A. 1231.)
FORTALITIUM. — Ead. notione. (W. de Pod. Laur.)
FORTARA. — Virtus, potentia, fortitudo: « Quandoque (Christus) multiplicia signa et virtutes de essentia Dei manifestabat divina, non alius patiebatur imbecilla signa, et ostendebat *fortaram*. » (A. 1342.)
FORTARE. — Fortem reddere, firmare, roborare. (Busch.)
FORTAREZA. — Idem q. FORTALISSA.
FORTATARIA. — Concubina, pro FOCARIA. (Ap. Leibn.)
FORTARICIA. — Idem q. FORTALISSA.
FORTE. — Feretrum, tumulus, theca in qua corpus sancti servatur; *tombeau, châsse* (A. 1307.)
FORTECIA. — Idem q. FORTALISSA.
FORTERA. — Vox Hispanica vetus, vas quodpiam significans. (A. 1060.) — Munitio, castrum, ut FORTALISSA. (A. 1161.)
FORTERESCIA. — Ut FORTALISSA. (Mart., *Anecd.*)
FORTERITIA. — Ead. notione. (Rig.)
FORTESA. — Ead. notione. (A. 1111.)
FORTESIA. — Ead. notione. (A. 1124.)
FORTETIA. — Ead. notione. (Lam.)
FORTHEROTIA. — Ead. notione. (A. 1281.)
FORTHO. — Idem q. FERTHO.
FORTHSTALE. — Idem q. FORESTEL.
FORTIA. — Potestas, dominatus; *puissance, autorité, pouvoir.* (San.) — Violentia, vis; *force, violence. Fortiam facere alicui*, vim inferre; *faire violence à quelqu'un.* (*Lex Baiw.*) — Damnum, injustitia; *tort.* (A. 1272.) — Munitio, castrum; *fort, forteresse.* (W. de Pod. Laur.) — Exercitus, copiæ; *forces.* (Ottob.) — Tributum, vectigal, quod per vim exigitur; *impôt, redevance qu'on fait payer injustement et par force.* (A. 1163.) — Auxiliaris manus; *main-forte.* (*St. Cad.*) — Fabrica ferraria; *forge.* (A. 1288.)
FORTIAGIUM. — Idem q. FORCAGIUM.
FORTIALITIUM. — Idem q. FORTALITIUM.
FORTIARE. — Vim inferre; *forcer.* (Mart., *Anecd.*) — Munire; *fortifier.* (Bromp.)
FORTICIA. — Idem q. FORTALISSA.
FORTICULUM. — Munitiuncula, parvum castellum; *fortin, petit château.* (Mart., *Ampl. Col.*)
FORTIFICARE. — Munire; *fortifier.* (Mur.) — Confirmare, roborare; *fortifier, donner du courage, raffermir.* (Mur.)
FORTIFICATIO. — Munitio; *fortification.*

(A. 1319.) — Iterata et validior vis. (A. 1378.)

FORTIFICIDRE. — Dicitur de veste, cui alter pannus intus assuitur, ut fortior sit; *doubler, renforcer un vêtement en le doublant et le ouatant.* (A. 1524.)

FORTIGIUM. — Idem q. Forcagium.

FORTILECIA.—Arx, castrum, ut Fortalissa. (A. 1261.)

FORTILICIA.—Ead. notione.

FORTIOR. — Major, ditior; *plus riche, plus considérable, plus grand.* (Pass.)

FORTIOSUS. — Munitus; *fortifié, fort* : « Loca *fortiosa.* » (A. 1363.)

FORTIS. — (Subst.) Castrum, munitio; *fort.* (A. 1271.) — (Adj.) *Fortis domus*, id est munita; *bâtiment fortifié, forteresse.* (A. 1305.) *Fortem se facere*, vadem sese præstare, spondere; *se faire fort de*, etc. (A. 1390.) *Fortis moneta; Vid.* Moneta. *Fortis potio*, quæ inebriare potest; *breuvage capiteux, qui peut enivrer.*

FORTISIA. — Idem q. Fortalissa. (A. 1020.)

FORTISSIMUS. — Durissimus; *très-dur* : « *Fortissima* terra. » (*Script. rer. Fr.*)

FORTITER. — Valde, multum; *fort, beaucoup* : « Erat terra *fortiter* gelata. » (A. 1371.)

FORTITIUM. — Idem q. Fortalitium.

FORTITUDO. — Copiæ; *forces militaires, troupes.* (A. 1163.) — Castrum, munitio, ut Fortalitium. (W. de Pod. Laur.) — Auctoritas, potestas; *puissance, pouvoir.* (Ap. Mur.)

FORTIVUS. — Fortuitus, qui casu accidit; *fortuit, accidentel.* (*Ep. Car. M.*)

FORTUNA.—Bona; *les biens, la fortune.* (Pass.) *Super fortunam suam ponere*, id est sub pœna amissionis; *à ses risques et périls.* (*Lex Sal.*) — Thesaurus inventus; *trésor qu'on a trouvé.* (S. xiii.) — Maris tempestas; *tempête, agitation des flots.* (Bart., *Gl.*) — Sumptus fortuitus, insolitus; *dépense extraordinaire et imprévue.* (*Vet. Inst.*)

FORTUNALE.—Tempestas maris, ut Fortuna : « Dicta navis ex *fortunali* et periculo periculavit et suffocavit in mari. » (*A SS.*)

FORTUNARE. — Periculis objicere. (A. 1386.)

FORTUNIA.—Thesaurus inventus; *trésor qu'on a découvert.* (A. 1177.)

FORTUNIOSE.— Feliciter; *avec bonheur, heureusement.* (Bart., *Gl.*)

FORTUNIOSUS.—Fortunatus, felix; *heureux.* (*Ibid.*)

FORTUNIUM. — Prosper eventus; *heureux événement.* (Ugut.) — Hastiludium, torneamentum; *tournois, joûte.* (A. 1241.)

FORTUNOSUS. — Tempestuosus, procellosus; *orageux, tempêtueux.* (Steph. de Inf.)

FORULUS. — Vagina; *fourreau.*

FORUM. — Nundinæ, feriæ; *foire, marché.* (*Ch. Loth. imp.*)—Pretium rerum venalium, quo scilicet in foris seu nundinis distrahi solent; *le prix du marché.* (*St. Scot.*) *Forum bonum*, vile pretium; *bon marché.* (*A. SS.*) *Forum habere, facere*, pacisci, de pretio convenire; *faire marché, convenir du prix.* (*Cons. Br.*) —Merces ipsa, quæ in foro et nundinis venum exponitur; *marchandise, denrée.* (Radev.)— Forte decima pretii rerum quæ in foro distrahuntur, vel mercium ipsarum quæ venum exponuntur in foro et nundinis; *droit du dixième sur les marchandises exposees au marché* (A. 993.) — Villa quæ jus nundinarum habet; *ville qui a le droit d'avoir des foires et marchés.* (*Spec. Sax.*)—Commeatus seu cibaria ad alimoniam exercitus, aut plurium, vel etiam privati alicujus; *approvisionnements, vivres, provisions.* (*Chr. Reich.*) — Facultas manendi in urbe; *permission de résider dans une ville.* (A. 1206.) — *Forum bursæ, forum per bursam*, apud Normannos dicebatur jus, quo consanguinei fundum extraneo venditum recuperare sibique asserere poterant, numerato convento pretio, ante elapsum venditionis annum; *terme par lequel on désignait en Normandie le droit qu'avaient les familles de rentrer en possession d'une propriété vendue, en restituant à l'acquéreur, avant l'année échue, le prix que celui-ci avait payé.* (Pass.) *Forum vini*, jus domino competens pro vino a subditis distrahendo; *redevance que l'on payait au seigneur quand on voulait vendre le vin en détail.* (Pass.) *Forum pœnitentiæ*, seu *forum pœnitentiale*, vel *forum animæ*, idem quod vulgo *forum conscientiæ* dicitur : « Item volumus, quod omnes *torts* sive injuriæ nostræ, quibus obnoxia tenemur, et vere apparaverint, restituantur per dictos manumissores nostros.... secundum Deum et *forum pœnitentiæ.* » (A. 1272.) Id est quomodo pœnitenti ea restitutio a confessario injungeretur. *Forum basilicæ*, atrium, ut videtur, vel navis : « Domino juvante Felix eps Dei famulus *forum basilicæ* beati martyris Stephani musivo et marmoribus decoravit. » (*Vet. insc.*)—In instrum. a. 1015, forum pro *fodrum*, vel procuratio sumi videtur.

FORUNCULUS. — Pro Furunculus.

FORUS. — (Subst.) Nundinæ, mercatum; *foire, marché.* (A. 1345.) — Pretium mercis, rei quæ venum exponitur; *prix de la marchandise.* (A. 744.) — Lex vel consuetudo municipalis; *règlement, arrêté municipal, coutume, ordonnance.* (Pass.) — Locus judiciarius; *lieu où se rend la justice.* (J. de J.) — Locus ubi uvæ calcantur; *pressoir, lieu où l'on foule la vendange.* (Isid.) — (Adj.) Extraneus; *étranger, du dehors.* (A. 1096.)

FORUSCITUS. — Proscriptus, exsul; *proscrit, banni.* (Mur.)

FORZARIUS. —Forceps; *forces.* (*St. Verc.*)

FORZEUM. — Pars caputii, eadem quæ Ital. *foggia.*

FOS.—Mensuræ genus apud Massilienses : « Artimon erit longitudinis L goarum et mensuræ dictæ *fos.* »

FOSACUM. — F. pro Fossatum. « Obligatio qua *fossata* urbium reficere tenentur cives. » (A. 1128)

FOSCA. — Nemus seu silva vepribus et

dumetis intricata; *bois touffu, forêt épaisse et pleine de fourrés.* (*Conc. Hisp.*)

FOSOIRATA. — Pro Fossoriata.

FOSSA. — Armoricis, agger qui e terra quam fodiendo eruerunt compactus est; *monceau de terre.* — Apud Scotos, caverna, seu lacus in terra defossus, aqua repletus, ubi feminæ furti damnatæ immerguntur; *trou rempli d'eau où l'on noyait les voleuses.* —Imus carcer; *cul de basse-fosse.* (*St. Sic.*) — Tumulus, sepulcrum; *tombeau.* (*Lex Long.*)

FOSSADARE. — Fossam facere, fodere; *fouir, creuser un fossé.*

FOSSADEIRA. — Ut infra Fossadera.

FOSSADERA. — Apud Hispanos, præstatio in belli sumptus, quæ ab iis exsolvebatur, qui in exercitum, quem *fossadum* vocabant, non pergebant. (*Hisp. Conc.*)

FOSSADILE. — Fossa quæ vice termini est; *fossé de bornage.* (*Ch. Pict.*)

FOSSADUA. — Pro Fossadera, ut videtur. (A. 1094.)

FOSSADUM. — Exercitus, etc., idem q. Fossatum.

FOSSAGIUM. — Pensitatio pro apertura *fossæ* seu sepulcri; *droit à payer pour l'ouverture d'une fosse dans un cimetière.* (A. 1372.)

FOSSALARE. — Fodere, fossam cavare; *creuser, pratiquer un fossé.* (*St. Avel.*)

FOSSALE. — Vallum, etc. Ut Fossatum. (A. 1299.

FOSSALUM. —Ead. notione. (*Ap. Lud.*)

FOSSALUS.—Ead. notione. (*Ibid.*)

FOSSAMENTUM.—Obligatio qua *fossatis* urbium reficiendis tenentur cives, idem q. Fossatum. (A. 1226.)

FOSSARE. — (Subst.) Ead. notione. — (Verb.) Fodere, fossa et vallo cingere; *entourer d'un fossé*; ol. *fosséer.* (*Mad.*) — Tumulo mandare; *enterrer.* (*Id.*)

FOSSARETUM.—F. cœmeterium, ubi sunt *fossæ* vel sepulcra : « Si confugientes (ad ecclesiam) sint comites, barones... recipiantur in cameris campanarii; si vero plebii fuerint, in quadam camera per nos in *fossareto* ad hoc deputata. » (*Conc. Hisp.*)

FOSSARIATA.—Idem q. Fossoriata.

FOSSARIUM.—Pro Fossorium.

FOSSARIUS. — Vespillo, fossarius mortuos sepeliens; *fossoyeur, celui qui enterre les morts*; ol. *fossaire.* (Pap.) Apud Christianos primus fuit clericorum in Ecclesia *fossariorum* gradus, qui humandis fidelium corporibus curam impendebant : « Primus in clericis *fossariorum* ordo est, qui in similitudinem Tobiæ sancti sepelire mortuos admonentur. » (*Inc. epist. in Op. S. Hier.*)

FOSSATA.—Sepulcrum (*A. SS.*) et vallum (A. 1397), ut Fossatum.

FOSSATARIA.—Præstatio quæ aut ecclesiæ aut domino fit post obitum alicujus, a *fossa*, sepulcrum; *droit payé à l'église ou au seigneur par la famille d'un mort.* (A. 1012.)

FOSSATELLUM.—Fossatum minus; *petit fossé.* (B. Hon. III PP.)

FOSSATELLUS.—Ead. notione. (A. 1297.)

FOSSATERIUS.—Fossor, qui fossas urbium vel castrorum curat; *fossoyeur chargé de l'entretien des fossés d'une ville ou d'un château*; ol. *fossier.* (A. 1288.)

FOSSATOR.—Qui *fossas* facit; *fossoyeur*; ol. *fossier.* (*A. SS. Ben.*)

FOSSATUM.—Vallum, fossa, sed ea præsertim, quæ circa urbium mœnia circumducitur; *fossé.* (Pass.) *Fossatum duorum factuum*, cujus latera e terra effossa hinc et inde veluti aggere muniuntur. Ibi construebantur castella lignea quæ *bretachias* vocabant. (A. 1160.)—Obligatio, qua *fossatis* urbium reficiendis tenentur cives; *prestation en nature ou en argent pour la reconstruction des fossés d'une place.* (A. 1148.)—Exercitus, seu potius castra vallo et fossis circumducta; *armée ou camp fortifié.* (Idac.) — Canalis latior; *large fossé.* (Bl.)—Territorium, ut videtur, certis limitibus quasi *fossato* cinctum : « Tertia pars totius redditus *fossati* illius terræ. » (*Ch.* Inn. II PP.)

FOSSATURA. — Fossatum; *fossé.* (A. 1363.)

FOSSATUS. — Vallum, ut Fossatum.

FOSSEIUM. — Ead. notione.

FOSSELLA. — Minor fossa, ut Fossatellus. (A. 1297.)

FOSSERARIUS. — Fossor; *celui qui fait les fossés, fossoyeur*; ol. *fossier.*

FOSSERATA TERRÆ. —Tantum vineæ, quantum ligone vinitor fodere potest una die; *la quantité de terre qu'un homme peut fouir en un jour*; ol. *fosserée.* (A. 1319.)

FOSSETUM.—Vallum, ut Fossatum. (*Leg. Norm.*)

FOSSIATOR. — Fossor, ut Fosserarius.

FOSSIDARE. — Fossam facere, fodere; *faire un fossé, fouir.*

FOSSINA. — Fuscina, Italis *fossina*, instrumentum ad capiendas pisces; *engin de pêche* (Pet. Cresc.)

FOSSIS. — Pro Fossa. (Ap. Rym.)

FOSSODARE. — Fodere, ligone terram vertere; *fouir la terre, la travailler à la houe*; ol. *fosser.* (*Chartul. eccl. Apt.*)

FOSSOR.—Vespillo, idem q. Fossarius. — Cunicularius; *Vid.* Talparius.

FOSSORIATA. — Modus vineæ quantus quis uno die fodere potest; *Vid.* Fosserata.

FOSSORIUM. — Ligo; *houe, pioche*; ol. *fosseur, fossière, fossour.*

FOSSORIUS. — Sus, porcus, ut videtur, quia terram rostro vertit, *fodit*; *porc.* (Irm.)

FOSSOYRATA. — Ut Fossoriata.

FOSSULIA. — Diminut. a *fossa.* (A. 1392.)

FOSSUM ET REFOSSUM. — « Dicta terra de Modoetia fuit murata per circuitum et extra dictam fossam magnam dictæ terræ factum fuit *fossum* et *refossum*, et strata levata circumquaque terram. » (Mur.) Hoc est, ut dicunt Galli, *un fossé et un contre-fossé.*

FOSSURA. — Fossa et occatio; *fossé et action de travailler à la houe.* (*Vet. Gl.*)

FOTINELLUM. — Genus ponderis apud Anglos.

FOTRUM. — Capsa, vel instrumentum, in quo scyphi feruntur; *boîte, étui.* (C. Heist.)

FOTUS. — Fartus : « Manufollia quæ sub capite auro *fota* posuerat. » (*A. SS.*)

FOUACES. — Idem q. Fogacia.

FOUAGIUM. — Census pro singulis foris seu domibus exactus ; *impôt ou taille qui se lève par chaque feu ou maison;* ol. *fouage, fouée* (Pass.)—Jus capiendi lignum usui suo necessario et præstatio pro illo jure exsolvenda; *permission de couper dans une forêt le bois nécessaire à sa consommation, et droit à payer pour cette permission;* ol. *fouage.* (Pass.) — Præparatio corii quæ in fossa fit; *préparation du cuir dans la fosse au tan.* (A. 1376.)

FOUATRUM. — Jus pascendorum animalium in silvis; *droit de pâture dans les forêts.* (A. 1262.)

FOUCAGIUM. — Jus pascendi greges in pascuis vel silvis, seu præstatio ab iis qui eo jure utuntur, soluta; *permission de conduire les troupeaux dans les pâturages et les bois seigneuriaux, ou redevance à payer au seigneur pour jouir de cette permission.* (A. 1262.)

FOUCHERIA. — Filix; *fougère.*

FOUDRA. — Ut Fodra.

FOUGERIA. — Filix; *fougère.*

FOUGHACEA. — Idem q. Focacia. (A. 1298.)

FOULAGIUM. — Molitura seu ipsa molendi actio, simul et pensitatio quam a vassallis exigit dominus pro frumenti molitura; *mouture du grain et droit payé au seigneur par ceux qui sont obligés de moudre leur blé au moulin banal;* ol. *foulage.* (A. 1271.)

FOULARE. — Calcare uvas; *fouler la vendange.* (A. 1266.)

FOULERIA. — Fullonis officina; *moulin à foulon.*

FOULFACERE. — Offendere, nocere, damnum inferre; *nuire, faire du tort, causer du dommage.* (*Ann. Præm.*)

FOULLEIA. — F. foliorum florumque sparsio in ecclesia; *jonchée.* (A. 1239.)

FOUNINARE. — Fetum edere, proprium damarum; *mettre bas.* (*Flet.*)

FOURARE. — Instruere, pellibus ornare; *fourrer.* (A. 1371.)

FOURBISSOR. —Idem q. Forbissor.

FOURCERIUS. — Qui capsulas et scrinia facit, vel scrinii seu capsæ regiæ custos, nisi legendum sit *fourrerius.* (A. 1317.)

FOURCHATA. — Tridens, merga; *fourche;* ol. *fourchat.* (A. 1319.)

FOURCUS. — Furca, quidquid in angulum acutum desinit; *fourche, tout ce qui se termine en angle aigu.* (A. 1317.)

FOURMARIAGIUM. — Idem q. Forismaritagium.

FOURRAGIUM. — Idem q. Foragium.

FOURRATURA. — Pellitium; *fourrure.*

FOURRERIA. — Cella lignaria; *remise pour le bois de chauffage;* ol. *fourrière.* (A. 1304.)

FOUSSATUM. — Ut Fossatum.

FOVEA. — Thesaurus in terra inventus; *trésor trouvé en creusant la terre.* (Rad.) — Tumulus; *tombeau.* (*Vet. Gl.*)—Imus carcer; *cachot, basse-fosse.* (A. 1252.) —Fossa, *trou, fosse.* (A. 1050.)

FOVENTATIO.—« Vivaria insuper et stagna et piscariæ, nisi piscium nutritura et *foventatione* servatis, pro captura piscium non graventur. » (A. 1202.) Id est, fetibus piscium, *pisciculis ; rappoissonnement.*

FOVERARE. — Fodrum auferre, pro Foderare.

FOVERE. — Pro *fodere.* (A. 1400.)

FOVETUM. — Idem q. Favetum.

FOX. — Pro *faux*, aditus, strictus ingressus : « De paganis vero circa duo millia sunt mortui, et captum fuit unum de lignis Christianorum, quod erat ante *focem* Damiatæ. » (A. 1218.)

FOXA.—Idem q. Faxa. (*Epist. Alex. III PP.*)

FOXARADA. — Idem q. Fossoriata.

FOXSORANUS. — Fossor vineæ, vinitor; *vigneron.* (A. 1182.)

FOXUS. — Pro *foxis.*

FOYA. — Vox Italica, ornatus species, forte idem q. Flocus

FOYASSIA. — Placenta, quæ ad focum seu ignem familiarem coquitur; idem q. Focacia.

FRABUTATIO.— Prævaricatio, concussio; *malversation.* (A. 1340.)

FRACASSARE.—Rumpere, avertere ; *renverser, détruire.* (*Ch. Hisp.*)

FRACCHINELLUS.—Funis species : « Pro VI *fracchinellis* pro hourdo ligando. » (A. 1367.)

FRACHA. — Ruina, apertura ; *ouverture, brèche, fente;* ol. *fraite.* (A. 1357.)

FRACHIO. — Libertas, jus privilegium, f. pro Franchiatio.

FRACTA. — Destructio; *destruction, démolition.* (*A. SS.*) — *Fractæ*, species palorum vel tignorum navibus præfixorum, ut ad eas accedere non possent oppugnatores; *défenses en bois, espèce de fraises dont on garnit les navires pour qu'on ne puisse pas les prendre à l'abordage.* (Ap. Mur.)

FRACTARE. — Frangere; *briser.* (*Tabul. Casaur.*)

FRACTELLUM. — Sterquilinium ; *fosse à ordures, latrines.* (*Vet. Gl.*)

FRACTICIDIUM. — Vestis diruta ; *vêtement déchiré.* (*Vet. Gl.*)

FRACTICUS. — Incisus, fractus; *fendu, brisé.* « Ostium *fracticum*; » *porte à deux battants.* (A. 1261.)

FRACTILATUS. —*Fractilata vestis*, id est concisa, latissimis rimis et hiatibus, cujusmodi æstivo tempore olim Galli thoraces gestabant adeo fenestratos et hiantes ut seminudi fere apparerent, vel certe, ut Petri Chrysologi verbis utar, *artificiosa nuditate vestiti ; vêtement tailladé*

FRACTILIS.—Fragilis ; *fragile.* (*A. SS*)

FRACTIO.—Particula; *petite portion.* (A. 1396.)—*Fractio votorum*, violatio; *violation des vœux.* (A. 1186.)

FRACTITIUM. — Ager arabilis; *terre labourable.* (*Mon. Angl.*)

FRACTITIUS. — Fractu facilis; *facile à briser.* (*Vet. Gl.*)

FRACTUM.—Expensum, sumptus; *frais.* (A. 1317.)

FRACTURA. — Ruina; *brèche, ouverture.* (*Ch. Mass.*)—Quodvis damnum; *dommage, tort.* (Bart. *Gl.*) — Certum genus caracteris, ut in littera Flandrica, vulgo *fracture :* « Novis libris conscribendis in bona rotunda textura et *fractura* pergameno vel franceno quotidie insudavit. » (*Chr. Wind.*) — Forte tractus, territorium, districtus : « Concessi prioratum S. Eugendi... et in *fractura* ejus capellam de castello cum omnibus decimis... » (A. 1149.)

FRACTUS.—(Subs.) Expensum, sumptus ; *dépense.* (A. 1284.) — Decessio, immunitio ; *affaiblissement.* (A. 1306.)—(Adj.) Concisus ; *coupé, tailladé.* (*Cur. Gen. Tarr.*)

FRÆDUM.—Pro *fredum.*

FRÆLUM.— Fiscina ; *panier de jonc, cabas;* ol. *fraiaus, frayel.*

FRÆNARIUS.—Frænorum confector ; *fabricant de mors ou freins pour les chevaux ;* ol. *frennier.*

FRÆRESCHIA.— Pars hæreditatis, etc., idem q. Fraternitas.

FRAFUGETUM.—F. pro Fraxinetum in Præcept. a. 528.

FRAGA. — « Et totam ipsam *fragam* cum oliveto, usque in illum terminum ubi intrat Lor in Sile. » (*Ch. Hisp.*) Ager forte *fragis* consitus, *fragas* enim fraga Hispani vocant.

FRAGEIA. — In Chartular. Cluniac. corvatæ genus fuisse videtur, aut forte placentæ species, eadem q. Foyassia.

FRAGETUM.—Locus in quo crescunt *fragi; lieu planté de frênes;* ol. *fresnaie.* (*Vet. Gl.*)

FRAGIA.—Fimbria, lacinia; *frange.* (A. 1356.)

FRAGIARIA. — Forte mulier quæ *fragias* seu fimbrias ecclesiæ ornamentis assuebat, vel ipsa ornamenta seu vestes ecclesiasticas *fragiatas*, id est laceras, reficiebat; *frangière.* (A. 1290.)

FRAGIATUS.—Fractus, læsus, debilitatus; *endommagé, estropié.* (*Leg. Roth.*)

FRAGILARE.—Frangere, rumpere; *rompre, briser.* (*Tract. de re milit.*)

FRAGILITAS.—Nocturna dormientis pollutio. (Bern. Mon.)

FRAGILITATUS.— Debilitatus, *fragilis* factus, ut Fragiatus. (*Leg. Rot.*)

FRAGIUM.— « Concessi eisdem *fragium*, focalia et coopertoria. » (*Mon. Angl.*) Forte pro *fragium* legendum ibi Foragium ; forte est jus colligendi fractos arborum ramos et præstatio quæ ob id domino forestæ solvebatur.

FRAGLAMEN. — Flagrantia, ardor; *ardeur, embrasement.* (*A. SS. Ben.*)

FRAGLARE.—Pro *fragrare.*

FRAGLIA. — *Fraglia S. Mariæ.* (*A. SS.*) ubi continuator Bollandi suspicatur intelligendam esse *confraternitatem.*

FRAGMENTA.—Reliquiæ cibi; *reliefs, restes de nourriture.* (A. 1199.)

FRAGMINARE. — Confringere, in fragmenta comminuere; *briser, réduire en morceaux.* (*A. SS.*)

FRAGRANTIA.— Hispanis, flagrans delictum; *flagrant délit.*

FRAGRARE. — Olfacere; *flairer.* (*A. SS. Ben.*)

FRAGRASCERE. — Fragrare, fragrantiam reddere; *exhaler une odeur, sentir bon.* (Pet. Cell.)

FRAGULA.—Fraga; *fraise.* (A. 1295.)

FRAGUMEN. — Fragor, strepitus; *bruit.* (Pez.)

FRAGUS.—Incurvatio genuum, vel ipsum genu; *le pli du genou ou le genou.* (J. de J.)

FRAICHIA. — Pars hæreditatis, quæ ad fratres primogeniti pervenit; ut Fraternitas.

FRAICINUS.—Fraxinus; *frêne.*

FRAIRASCA.—Idem q. Fraichia.

FRAITERIUS.—Qui frangit et vastat; *qui ravage, qui fait du dégât :* « Animalia *fraiteria.* » (Ap. Lud.)

FRAMEA.—Hastæ species; *arme des anciens Germains, hache à deux tranchants, framée.*

FRAMENTATUM. — Pro *fragmentatum.*

FRANA. — Judex, in veteri jure Frisico; *juge.*

FRANCALANI.—Iidem qui *libere tenentes*, seu qui liberum tenementum tenent vel possident. *Vid.* Tenens.

FRANCALE. — Ager a censu et præstatione immunis; *terre exempte de tout cens et de toute prestation.* (A. 1247.)

FRANCALICIA. — Libertas, jus, privilegium, immunitas; *liberté, privilége, exemption, immunité.* (A. 1314.)

FRANCALIS. — A censu et præstatione immunis; *franc, exempt de charges.* (A. 1341.)

FRANCALITER TENERE.—Libere et absque censu; *tenir, posséder en toute franchise, sans être soumis à cens ni à rentes.* (S. XII.)

FRANCARIUM.— Mensuræ annonariæ genus; *sorte de mesure pour les grains ;* ol. *franchart*

FRANCBAD.— Ager a censu liber et immunis, ut Francale. (*Chartul. eccl. Auxit.*)

FRANCENUM. — Pergamenum ex pelle vitulina confectum; *velin.* (*Chr. Wind.*)

FRANCESUS.—Gallus; *de France, Français.* (*Chartul. Raven.*)

FRANCHAMEN. — Libere, nullius requisito consensu; *librement, volontairement.* (*St. Mass.*)

FRANCHERIA.— Ut Francale. (A. 1463.)

FRANCHERIUS. — Barcinonensibus, municipalibus officiis immunis. (A. 1283.)

FRANCHESIA.—Idem q. Franchisia.

FRANCHEZA.—Ead. notione.

FRANCHIA.—Pro Franchisia.

FRANCHIARE.—Ut Franchire.

FRANCHIATURA.—Ut Franchisia.

FRANCHICIA.—Fimbria, lacinia; *frange.* (A. 1328.)

FRANCHILANUS.—F. idem q. *libere tenens*, cui opponitur *tenens in villenagium*, seu *villanus.* (*Mon. Angl.*)

FRANCHILATIO. — Immunitas; *exemption, immunité, privilége.* (*St. Verc.*)

FRANCHIMENTUM.—Ead. notione. (A. 1277.)

FRANCHIRE.—Ingenuum, *francum facere* ex servo, manumittere; *affranchir, donner la liberté, faire passer de l'esclavage à la liberté.* (Pass.)— Immunitatem a præstationibus et operis concedere; *exempter des corvées, accorder l'exemption de redevances en nature ou en argent.* (Pass.)

FRANCHISARE.—Immunitatem, etc.; ut FRANCHIRE.

FRANCHISIA. — Prædii rustici species, sic forte appellata, quod francorum et liberorum esset, cujusmodi est apud Anglos *liberum tenementum*, tametsi postmodum censibus et præstationibus obnoxia; *franchise, terre possédée en franc-aleu.* (*Tabul. Prior. de Pared.*)—Districtus seu territorium certis privilegiis et juribus donatum; quo sensu *franchisia* idem q. aliis *Septena, Banleuca;* quod Andegavis, *Quinta;* Tolosanis, *Dex;* Cenomanis, *Viaria; territoire, étendue de pays jouissant de priviléges particuliers;* ol. *franchise, asile*, etc. (A. 1213.)—Certum territorium a domino subditis suis ad pascenda eorum animalia relictum, cæteris omnibus exclusis; *portion de terre dans laquelle, à l'exception de toutes autres, le seigneur permettait aux vassaux de conduire leurs troupeaux.* (A. 1490.) —Libertas, jus, privilegium, immunitas; *exemption, immunité, franchise.* (A. 1206.) — Libertas, manumissio; *liberté, affranchissement.* (A. 1324.) — Præstatio quæ pro obtinenda libertate dabatur; *droit que l'on payait pour obtenir la liberté.* (A. 1255.) — Pactum, conventio, lex municipalis; *pacte, règlement, coutume.* (*St. Mont. Reg.*)

FRANCHISIUS. — Legitimus; *légitime.* (S. XII.)

FRANCHITARE. — Immunem reddere; *exempter.* (*St. Ast.*)

FRANCHITAS. — Libertas, privilegium, immunitas, ut FRANCHISIA.

FRANCHIUS. — Francus, immunis a servitiis et præstationibus; *exempt, franc des corvées et redevances.* (A. 1343.)

FRANCHUS.—Pro FRANCUS.

FRANCIA. — Forte prædii rustici species, sic appellata, quod *francorum* et liberorum esset, idem q. FRANCHISIA. (A. 1069.) — Fimbria; *frange.* (A. 1497.)

FRANCICUS.— *Francicus panis*, placentæ genus; *Vid.* PANIS.

FRANCIGENA. — Anglis et Italis dicebantur omnes extranei, sive cogniti essent, sive incogniti, nisi Italos, sive Anglos se esse probassent per *Englescheriam*, inquit Bractonus. — Germanis Belgisque posteriorum temporum, id est post Carolingos, non tam Franci, quam Francorum posteri vocabantur *Francigenæ.* (*Gl. Heist.*)

FRANCIGENATUS. — Gallus, e *Francia* oriundus; *Français, d'origine française.* (Doniz.)

FRANCIGINI. — Apud Bononienses, forte iidem quos Gal. *chanteurs de romans* dicebantur (Ghirard.)

FRANCILOGUS. — Sermo Gallicus, vel qui idiomate Gallico utitur. (*A. SS.*)

FRANCIOSUS. — Gallicus; *Françaïs.* (*A. SS.*)

FRANCIPLEGIA. — *Vid* PLEGIUS.

FRANCIS. — Mensura frumentaria, eadem quæ FRANCARIUM. (A. 1345.) — Modus agri. (A. 1196.)

FRANCISARE. — More Francorum se habere vel lingua eorum loqui; *parler français, ou agir à la française;* ol. *françoier.*

FRANCISCA.— Bipennis, Gallis propria; *hache à deux tranchants, francisque.*

FRANCISCHUS. — *Francischus salix*, dicitur de salice comata, quæ *plantonus*, non salix appellatur, quandiu comam non habet. (*St. Pl.*)

FRANCISCUS.—Armorum genus ut FRANCISCA. — Francus, Gallus; *Frank, de France, Français.* — Hæreticus quidam; *hérétique de la secte des Albigeois.* (A. 1154) — Mensura frumentaria eadem ac FRANCARIUM et FRANCIS. (A. 1143.) — *Franciscus* appellatus primum videtur, quicunque Francos frequentabat, deinde nomen proprium esse cœpit. Sic *Francisci* nomen ter repetitur in Ch. sæc. XI. Ita et fratrum Minorum institutor, qui Joannes Bernardo appellabatur, *Franciscus* absolute nominatur in instrumento sæculi XI.

FRANCITAS. — Idem q. FRANCHISIA, SALVITAS, LIBERTAS, SALVATIO, SALVAMENTUM, etc.; locus scilicet, cujus incolæ jure gaudent immunitatis, cujus tamen ratione præstatio dominis fiebat. (*H. Abbat. Condom.*) — Immunitas a quolibet servitio et censu; *exemption de quelque charge.* (A. 1025.)

FRANCIUS. — Francicus; *de France, Français.* (A. 1239.)

FRANCIZARE. — Gallice loqui; *parler français.* (*Vet. Gl.*)

FRANCLAND. — Saxonibus, terra Francorum; *pays des Francs, France.*

FRANCOLENSIS. — Idem q. FRANCHILANUS, seu libere tenens; *possesseur d'une terre libre.* (*Lib. nig. Scac.*)

FRANCOMATUS. — Sic in regno Hierosolymitano captivum libertate donatum appellabant Galli; *prisonnier qui a reçu la liberté;* ol. *franconate.*

FRANCUS. — Vir ex nobilitate, ex magnatibus; *qui est d'extraction noble, grand;* ol. *franc.* (Pass.) — Ingenuus; *qui est de condition libre;* ol. *franc, franc homme.* (Pass.) — Immunis ab oneribus et præstationibus; *franc, exempt de charges.* (Pass.) — Protenente obnoxiæ conditionis in Hist. Abbat. Condomens. sumi videtur: « Oliverius monachus dedit *francum* unum in loco qui dicitur Biraged. » —Burgensis, qui intra urbis muros habitat; *citadin, habitant d'une ville.* (*Ch. Arag.*) — Purus, legitimus; *pur, non mélangé, non altéré, de bon aloi.* (*St. Arel.*) — Moneta Francica; *sorte de monnaie, franc.* (Pass.) — Bellicosus; *brave, valeureux.* (Pass.) — *Francus tenens* seu *libere tenens*, qui feudum tenet; *franc tenant, franc tenancier, celui qui possède un fief et y habite.*

(Pass.) *Francum metum*, agri portio quæ a liberæ conditionis homine colitur, vel quæ servilibus obnoxia non est; *terre cultivée par un homme libre ou exempte de toute charge servile.* (A. 1242.) *Franca terra*, quæ non in *villenagio* tenetur; *franche terre, héritage qui n'est pas tenu à cens et à rentes,* (*Chartul. S. Vand.*) *Franca villa*, quæ certis *franchisiis* seu privilegiis gaudet; *ville franche, qui est en possession de certaines franchises.* (A. 1273.) *Francum festum*, nundinæ, sic dictæ quod mercatores qui ad eas accedunt immunes sint a consuetis exactionibus; *franche fête, marché exempt de droits et qui se tient le jour de la fête patronale d'un lieu.* (A. 1424.) *Franci pisces*, 1° boni, recentes; *poissons frais* (*St. Mass.*); 2° ii quos dominus loci sibi reservavit; *poissons qui appartiennent au seigneur sur le produit de la pêche des hommes de la terre* (*Chartul. Mon. SS. Trin. Cad.*) Habere tenementum in *franco respectu*, id est possidere agrum ab omni censu seu præstatione liberum; *posséder un héritage franc, et libre de tout cens.* (Id.) *Francum molitum*, immunitas a pensitatione pro frumenti molitura; *exemption du droit de mouture;* ol. *franc molu.* (*Chartul. Corb.*)

FRANDEGULUM. — Fundibulum, machina oppugnatoria, qua jactantur lapides. *Vid.* FUNDABULUM. (*Ap. Mur.*)

FRANGA. — Idem quod FRANGIA. (A. 1363.)

FRANGERE. — In culturam redigere; *mettre en culture.* (A. 1056.)

FRANGIA.—Fimbria; *frange.* (*A. SS.*)

FRANGIATUS. — Idem q. FRAGIATUS.

FRANKITAS.— Pro Francitas.

FRANQUALICIA. — Idem quod FRANCALICIA. (A. 1314.)

FRANQUARE. — Francum, ingenuum facere; *affranchir, donner la liberté.* (A. 1360.)

FRANQUERIA. — Privilegium, etc., ut FRANCHISIA. (*St. Arel.*)

FRANQUESIA. — Privilegium, districtus, manumissio, ut FRANCHISIA.

FRANQUILLINUS. — Avis species; *francolin.* (Frid. imp.)

FRANQUINTUS. — Libertas, jus, privilegium, immunitas, ut FRANCHISIA. (A. 1147.)

FRANQUISITIO. — Immunitas, juris alicujus cessio; *immunité, concession de quelque privilége à quelqu'un.* (A. 1310.)

FRANQUITAS. — Idem q. FRANCITAS

FRANQUITUDO. — Idem q. FRANQUINTUS.

FRANSIRE. — Frangere, triturare; *briser, broyer.* (*St. Rip.*)

FRANTZCHI. — Fratres S. Francisci; *les moines de S. François.* (Bern. de Breyd.)

FRAPATURA.-Lemniscus; *ruban* (A. 1367.)

FRAPPA.— Ead. notione. (*Conc. Lab.*)

FRARAGIUM. — Pars hæreditatis, etc., ut FRATERNITAS. (A. 1260.)

FRARESCHIA. — Pars hæreditatis, etc., ut FRATERNITAS. (S. XIII.) — Soror uterina, ut videtur: *sœur utérine.* (*Reg. Ol. Parl. Par.*)

FRARIRSIA. — Ut FRARAGIUM. (A. 1218.)

FRASCA. — Italis, folium, ramusculus arboris, virgultorum fasciculus; *branchages, broussailles.*

FRASCARIUM.— Locus arbustis consitus; *lieu plein d'arbrisseaux.* (A. 1003.)

FRASCATA. —Idem q. FRASCARIUM. (Rol. Pat.)

FRASCETUS. — Qui fistula canit; *joueur de fifre.* (Ap. Mur.)

FRASCHA. — Idem q. FRASCA.

FRASCHETUM. — Locus arbustis consitus, dimin. a FRASCARIUM. (*St. Verc.*)

FRASCHISSA. — Ansa ferrea, ut videtur: « Pro clavellis, *fraschissis* et aliis ferramentis. » (A. 1373.)

FRASCINGA. — Idem q. FRISCINGA. (A. 851.)

FRASCUS.—Lagena, pro FLASCUS: « duos *frascos* de estagno. » (A. 1361.)

FRASINGIA. — Ut FRISCINGA.

FRASIUM.— Expensum, ut videtur; *frais, coût.* (*St. Genuens.*)

FRASNEA. — Fraxinetum; *lieu planté de frênes, fresnaie.*

FRASSA. — Forte mesenterium vitulinum, quod Gallice dicunt *fraise de veau:* « Cum una droittura, quæ valet anno quolibet unum sextarium hordei, unum caponem et unam *frassam.* » (*Lib. cens. mon. S. Germ.*)

FRASSELLUS. — Currus species, ut videtur, forte duabus rotis constans, quadrigæ enim opponi videtur; nisi sit fasciculus a *frasca:* « Licet essent et fuissent per tempus sufficiens in possessione et saisina... recipiendi in pratis Bonæ-Vallis mareschacies in quadregiis et *frassellis* usque ad festum B. Johannis. » (A. 1131.)

FRASSINUS.—Fraxinus; *frêne;* ol. *fraisse, frasain.*

FRATALIA. — Apud Italos confraternitas; *confrérie.* (A. 1339.)

FRATEA. — In malam partem accipitur, nimirum pro societate conjuratorum; *association, réunion de conspirateurs.* (A. 1227.)

FRATELLÆ DOMINÆ.—Senensibus, moniales; *religieuses.* (A. 1286.)

FRATERCULUS. — Monachus; *religieux. frère.* (*A. SS. Ben.*)

FRATERIA. — Fraternitas, *confratria*, congregatio, ut FRATERNITAS.

FRATERNACIO. — Fraternitas, sodalitium, ut FRATERNITAS.

FRATERNALIS. — Fraternus; *fraternel, de frère.* (A. 1473.)

FRATERNITAS. — Ipsa Ecclesia vel ipsi fideles; *l'Eglise, les fidèles qui la composent.* (S. Ambr., S. Cypr., etc.) *Fraternitatis reus*, qui in Ecclesiam peccat, vel in *fratres*, id est fideles. (*Conc. Lugd.* I.)—*Fratrum* seu monachorum cœtus: *communauté de moines.* (Liber. Diac.) — Societas inita inter monachos variorum monasteriorum, qua sua sibi invicem bona ita communicabant, ut tanquam *fratres* alterius monasterii haberentur, in illud reciperentur, epularentur in refectorio, precationum seu uti vocabant, *beneficiorum* omnium essent participes, pro iis

cum e vita migrassent, preces funderentur, perindo ac pro monachis indigenis, etc.; *association de plusieurs maisons religieuses, dont l'effet était de faire regarder les membres de l'une comme membres de l'autre.* (Pass.) — Præstationes quæ fiebant monasteriis ab iis qui eorum *fraternitatem* susceperant; *redevances et autres prestations dues aux monastères par les laïques qui s'y faisaient agréger.* (*Conc. Later.* IV.) — De laicis dicitur, qui in participationem orationum suffragiorum et *beneficiorum* monachorum ab iis admittebantur : qui *in fratres* vel *in fratres et monachos recipi* dicuntur apud Eckeardum; *union que les laïques contractaient avec un ordre monastique afin de participer aux prières, suffrages et autres bonnes œuvres des religieux.* (Pass.) — Pars hæreditatis, quæ ad fratres primogeniti pervenit, ita ut quod ex bonis paternis ii possident, dicantur possidere ratione *fratriagii*, eoque ipso a fratre primogenito in clientelam id teneant eique hominium faciant : ille vero tam pro bonis quæ ratione primogenituræ ipsi obvenerunt, quam pro iis, quæ ab universis bonis paternis aut maternis per *fratriagium* decisa sunt, fratribusque postnatis obvenerunt, domino capitali hominium exhibeat; *terme de l'ancien droit féodal qui désigne le partage des biens paternels entre frères et sœurs*; ol. *frèrage, frareschie.* (Pass.) — Titulus honorarius, quo utebantur reges cum ad alios reges scribebant : *fratres* enim sese vulgo appellant. (Pass.) — Societas, confratria, sodalitium; *société, confrérie, association.* (A. 1283.)

FRATERNIZARE. — Fraterno more agere, vivere; *fraterniser, vivre, se conduire en frère.* (A. 1379.)

FRATERNUS. — Filius fratris; *fils de frère, neveu.* (*Vet. Gl.*)

FRATHISSIUM. — Forte pro FRACTISSIUM; fissura : « Una tabula cum *frathissiis.* » (A. 1379.)

FRATICELLUS. — Fraterculus; *petit frère, moine.* (*A. SS.*)

FRATILLARE. — Molere; *moudre.* (*Vet. Gl.*)

FRATILLUM. — Molendinum quo molitur piper vel aliud simile; *moulin à poivre.* (*Vet. Gl.*)

FRATO. — Augment. a *frate*, frater, apud Italos. (Mur.)

FRATREIA. — Societas; *confrérie.* (A. 1189.)

FRATRIA. — Ead. notione. — Fratris uxor; *belle-sœur.* (*Vet. Gl.*) — Sententia; *jugement, décision, sentence.* (Joan. Sarisb.)

FRATRIAGIUM. — Pars hæreditatis, etc., ut FRATERNITAS.

FRATRICELLI. — Qui et *fratres de paupere vita*, *Byzochi* et *Beguini*, interdum nominantur. Minoritarum secta, qui pura et candida S. Francisci instituta sectari se jactabant, et a Cœlestino V Pontifice auctoramentum sectæ se accepisse contendebant, cujus auctor fuit Henricus Ceva, damnata non semel a Bonifacio VIII et Joanne XXII.

FRATRIMONIUM. — Bona fraterna, ut patrimonium, paterna; *biens du côté du frère.*

FRATRISCHA. — Idem q. FRATRIAGIUM. (A. 1267.)

FRATRISSA. — Fratris uxor; *belle-sœur, femme du frère.* (Isid.)

FRATRUA. — Ead. notione. (J. de J.)

FRATRUELIS. — Quod pertinet ad fratrem, filius vel filia fratris; *ce qui est au frère, du frère, fils ou fille du frère.* (J. de J.) — *Fratrueles*, duorum fratrum filii; *cousins.* (*Id.*)

FRATRUELISSA. — Idem q. FRATRISSA. (Pap.)

FRATRUUS. — Ex fratre, nepos, fratris filius; *neveu.* (Fl. Wig.)

FRATUELIS. — Ead. notione. (*Vet. Gl.*)

FRAUDABILITER. — Fraudulenter; *frauduleusement, avec tromperie.* (*Ord. reg. Fr.*)

FRAUDATUS. — Adulterinus, plenus fraudis; *fraudé, falsifié.* (*A. SS.*)

FRAUDOLANS. — Fraudator; *trompeur, fraudeur.* (*Scrip. rer. Fr.*)

FRAUDOLENTIA. — Pro FRAUDULENTIA.

FRAUS. — Idem q. FRAUSTUM.

FRAUSTUM. — Vastum pascuum, incultus et eremus ager; *terre inculte, friche, lande, pâturage, lieu désert*; ol. *frau, freches, frouste, froustis.* (Pass.)

FRAXINATA. — Locus ubi abundant fraxini; *fresnaie.* (J. de J.)

FRAXINEIA. — Ead. notione. (*Chartul. Anger.*)

FRAXINNA. — Idem videtur q. FRISCINGA : « In Cnia... percipiebamus *fraxinnas* et oblias. » (*Ch. Mass.*)

FRAYLE. — Fiscina; *cabas, pannier.* (Ap. Kennet.)

FRAYNETA. — Idem q. FRAXINATA. (A. 1307.)

FRAYREYSIA. — Jus in bona fraterna; *droit sur l'héritage patrimonial.* (A. 1345.)

FRAYSIS. — Fraxinus; *frêne*; ol. *fraysse.* (A. 1342.)

FRAYSSINEDA. — Idem q. FRAXINATA. (*Ch. Mass.*)

FRAZIA. — Impensa, sumptus; *frais.* (*St. Gen.*)

FREA. — Quæ sub alterius tutela seu mundio, vel dominio est; *femme sous puissance d'autrui, pupille.* — Saxonum dea, uxor Vodani, qui et ab iis pro deo cultus est; *femme d'Odin, divinité scandinave.*

FREAGIUM. — Forte pro FOAGIUM vel FOCAGIUM in inst. a. 1202.

FRECENGIA. — Idem q. FRISCINGA. (A. 1233.)

FRECENIA. — Ead. notione.

FRECHEYUM. — Idem videtur ac FRECUM. (A. 1323.)

FRECHISSUS. — Forte cælatus, ornatus : « Una navicula argentea pro tenendo thure habens cabessellum argenteum *frechissum* in superficie. » (A. 1358.) Italis, *fregiare* est ornare, unde *fregio, fregietto*, ornamentum. Hinc forte *frechissus* *g* mutato in *ch* : quæ fere ut *g* Galli pronuntiant.

FRECIARE. — Palos, ut videtur, ligno transverso munire, a Gallico *fraiser*, palis præcingere. (A. 1347.)

FRECINNARE. — Cantare; *chanter.* (Pap.)

FRECTA. — « Capsa operta sameto rubeo

cum *frectis* et scutis breudatis. » (A. 1295.) *Vid.* FRECTATUS.

FRECTAGIUM. — Naulum, pretium pro vectura solutum; *fret.* (A. 1317.)

FRECTATUS. — « Una mitra *frectata* cum argento. » (*Mon. Angl.*) « Sandalia cum caligis breudatis et *frectatis*, de armis palatis et undatis. » (A. 1295.) Ubi forte *frectatus* idem esse videtur ac Gallicum *frété.*

FRECTUM. — Idem esse videt. q. FRECTA : « Unum lectum... cum foliis aureis operatis in quodam *frecto* albo. » (A. 1388.)

FRECUM. — Ager incultus et eremus, idem q. FRAUSTUM et FRISCUM. (S. XIV.)

FREDA. — Ornamentum vel umbraculum, quod feretris et capsis sanctorum superponebatur; *dais, construction que l'on établissait au-dessus des tombeaux et des châsses des saints.* (A. 840.) — Ipsa capsa seu theca reliquiarum; *châsse, reliquaire.* (*H. Nem.*) — Multa ob violatam pacem, idem q. FREDUM. (Pap.) — Locus clausus et munitus, idem q. FREDUM q. *Vid.* — Impensa, sumptus; *frais, dépense.* (A. 1513.

FRÉDARE. — Multam exigere, unde et pro molestare, vexare. (A. 974.)

FREDO. — Tonus vel modus musicus, a Gal. *fredon.* (*Comput. Vet.*)

FREDUM. — Multa ob violatam pacem publicam indicta; *amende à laquelle, sous les deux premières races, on condamnait celui qui troublait la tranquillité publique.* (Pass.) — Quævis præstatio, ut videtur; *taxe, redevance.* (Pass.) — Sumptus, expensæ : *frais, dépense.* (A. 1284.) — Locus clausus, munitus; *enclos, lieu fermé et muni de défenses.* (A. 1065.)

FREDUS. — Pax, seu locus sacer, immunis; *paix ou lieu sacré.* (*Lex. Alam.*) — Multa pro pace, ut FREDUM. — Marrubium; *marrube, plante.* (Pap.)

FREGATA. — Navis exploratoria; *bâtiment léger propre à aller à la découverte.* (A. 1362.)

FREGERE. — Pro *frangere.* (A. 1435.)

FREGRESCHIA. — Pars hæreditatis, idem q. FRATERNITAS.

FREGSINGARIUM. — Tributum seu præstatio ex *frecengiis*; *Vid.* FRISCINGAGIUM. (A. 1100.)

FREHTA. — Modus agri, seu agri portio : « Ex una parte media *frehta.* » (A. 1280.)

FREIDUM. — Multa, etc.; ut FREDUM. (A. 750.)

FREIGRAVIUS. — Apud Germanos, comes liber. *Vid.* FREYGRAVIUS

FREITON. — Pro FERTO.

FRELBERIA. — Idem videtur ac FREDUM, multa. (A. 1422.)

FREMENTER. — cum fremitu; *avec frémissement.* (*A. SS.*)

FREMMUS. — Gemitus; *gémissement, plainte.* (*Vet. Gl.*)

FRENAGIUM. — Pretium domino furni solutum pro coctione furnaria, idem q. FURNAGIUM. (A. 1329.)

FRENARIUS. — Qui facit *frena*; *fabricant de freins et de brides*; ol. *frennier.*

FRENECTUS. — Dimin. a *frenum*, ornamentum muliebre. (A. 1337.)

FRENELLATUS. — « Necessarium est quod dictæ galeæ sint tali modo et maneriæ sint *frenellatæ*, quod dum adversus hostes processerint pugnaturæ, de facili stringant se invicem et conjungant. » (Sanut.)

FRENERIUS. — Qui facit *frena*; idem q. FRENARIUS.

FRENETICARE. — Delirare; *être dans le délire; délirer.* (Barel.)

FRENEUS. — Fraxineus; *de frêne* (*Ch. Mass.*)

FREODO. — Vitulus lacteus, ex interpretatione Schilteri; *veau de lait.* (*Lex Sal.*)

FREPATUS. — « Prohibemus ne scutarii vel trotarii eorum deferant vestes *frepatas* » (a. 1218); id est quæ Gall. nuncupatur *habits découpés, tailladés.*

FREQUENTANEUS. — « Vermes quippe ita sibi a vertice usque ad talos ebulliebant, ut *frequentanei* ejus maximum inde putorem tolerarent. » (*A. SS.*) Galli dicerent; *ceux qui le fréquentaient.*

FREQUENTARE. — Tentare, experiri; *essayer, expérimenter.* (Sug.) — Solere, consuevisse; *avoir l'habitude, être accoutumé à.* (*Ord. reg. Franc.*)

FREQUENTATUS. — Pro *frequens*, creber, multus : « Jejunium cum opere manuum *frequentato.* » (*A. SS.*)

FREQUENTIDICUS. — Mathematicus, divinus; *prophétique, astrologique.* (*Vet. Gl.*) — Qui sæpe dicit, loquitur; *qui dit souvent.* (Id.)

FREQUENTIVUS. — Frequens, assiduus. (*St. Cad.*)

FRERAGIUM. — Hæreditatis inter fratres partitio, ut FRATERNITAS.

FRERASCA. — Ead. notione.

FRERESTER. — Sororis maritus, vel uxoris frater; *beau-frère, mari de la sœur ou frère de la femme*; ol. *frérastre.*

FRES. — Fimbria, limbus; *frange.* (A. 1381.)

FRESA. — Faba siliqua exuta; *fève fraisée.* (A. 1127.) — Fragum; *fraise.* (A. 1337.)

FRESAGIA. — Minutæ fruges, legumina; *menues récoltes, légumes.* (A. 1496.)

FRESATURA. — Fimbria, limbus, seu quod ornatus vice vesti assuitur; *frange, passementerie, agrément*; *Vid.* FRISATURA.

FRESATUS. — Corrugatus; *plissé, froncé, fraisé.* (A. 1416.) — Fimbria ornatus; *orné d'une frange, frangé.* (Mur.)

FRESCEIUM. — Ager incultus pascendis animalibus aptus; *friche, terre qui n'est pas cultivée, pâturage*; ol. *fresche.* (A. 1261.)

FRESCHERIUM. — Ager incultus; ut FRESCEIUM.

FRESCHIUM. — Idem q. FRESCHERIUM.

FRESCHUS. — Recens; *frais.* (Ap. Mur.)

FRESCIATUS. — « Quos lapides sic suis lacrymis madefactos in quodam canistro cum quadam tobalia *fresciata* super suum caput per civitatem portabat. » (*A. SS.*) Vox *fresciata*, inquit Bollandi continuator videtur oriri ex idiomate Italico, in quo *frigiare* significat ornare, ita ut *tobalia fresciata*, ni

fallor, hic accipiatur pro mantili ornato. Num potius ab Italico *frescare*, refrigerare, ita ut *tobalia fresciata* sit quasi mantile refrigeratum, madefactum?

FRESCINGA.— Ut Friscinga.

FRESCUS.—Ut Friscum.

FRESELLA.—Forte lineus colli amictus corrugatus, quem Gallice vocant *fraise*. (A. 1202.)

FRESELLUS.—Fimbria, limbus aut futile ornamentum ejusdem generis; *frange, passementerie ou quelque autre pièce d'ornement du même genre*. (Od. arch. Rot.)

FRESENGAGIUM. — Idem q. Friscingagium.

FRESENGARIUM.—Ead. notione.

FRESENIA.—Idem q. Friscinga.

FRESIA.—Prædii rustici species, ut videtur: « Et unum hominem... nomine Rogerum... ut... illa *fresiam*, Hetgardam nomine, ubi nunc hospitatur, permanere li-·eat. » (*Vet. Ch. Fland.*)

FRESIUM.— Fimbria; *frange*. (*A. SS.*)

FRESQUERIA.—Folia vel herbæ recentes, quibus ornatus vel refrigerationis causa uti solebant; *verdure, branches d'arbres, jonchée, dont on garnissait les appartements*. (A. 1304.)

FRESSENGA.—Idem q. Friscinga.

FRESSUM.— Ut Fresium. (*St. Arel*)

FRESTATUS. — Clathratus, cancellatus, in arte heraldica; *fretté*. (A. 1335.)

FRESTENGA.— Idem q. Friscinga.

FRESTRA.—Fenestra; *fenêtre, ouverture*. (Pap.)

FRESUM. — « Qui harpatorem... percusserit, componat illum quarta parte majori compositione, quam alteri ejusdem conditionis. Aurifices similiter. Feminas *fresum* facientes similiter. » (*Lex Angl.*) Ubi videntur eæ esse, quæ cannabem in aqua madefactam macerant, subgunt, confringunt: est enim *fresus*, fractum, divisum, molutum a *frendo*, ut habet Papias.

FRESUS. — Fractus, ruptus; *brisé, broyé, rompu*. (*Vet. Gl.*)

FRETA.—Species mensuræ pro liquidis; *mesure pour les liquides*: « Duas *fretas* de cervisia. » (*Lex Sal.*)

FRETARE.—Fricare; *frotter*. (A. 1340.)

FRETATIO. — Pretium pro conductione navis; *fret, nolis*. (A. 1307.)

FRETELETUS.—Vas formam rhombi referens; *petit bassin fait en losange*; ol. *fretelet*. — Ornamenti genus: « Caput B. Clementis in quodam vase... in quo plures lapides deficiunt, et etiam duo *freteleti*. » (A. 1376.)

FRETELLA.— Fistulæ species; *sorte de flûte*: ol. *frestel, fretel*.

FRETENGIA.—Idem q. Friscinga.

FRETO.—Monetæ species, lamina argentea; *petite monnaie, feuille d'argent*; ol. *fretin*. (A. 1357.)

FRETOSUS.—*Fretosus locus*, id est *fretis* impeditus, seu rivulis et canalibus. *Vid.* Fretum. (*Ch. Hisp.*)

FRETTA. — Conductio navis onerariæ; *fret, nolis*. (Rym.)

FRETTARE —Navem conducere; *fréter un navire*. (Rym.)

FRETUM. — Rivulus, canalis; *petit cours d'eau, canal, bras de fleuve*. (*Ch.* S. Bonif.) — Præstatio pro tutela et protectione, idem q. Salvamentum. (A. 1040.)—Multa, etc., ut Fredum. (*A. SS.*) — Naulum; *fret, nolis*. (A. 1388.)

FRETUS. — Multa, ut Fretum. (A. 1121.)

FREUM. — Ead. notione. (A. 1027.)

FREXATURA.—Ornamenti genus ex auro vel argento vesti assutum, idem q. Fresellus. (*St. Verc.*)

FREXENGARIUM.— Idem q. Frescingarium.

FREXINGIA.—Idem q. Frescinga.

FREYNO.—Fraxinus; *frêne*. (A. 150.,

FREYRESCHIA.—Pars hæreditatis, etc. ut Fraternitas. (S. xiv.)

FREZA.—Dicitur de ferculo, fabaceo, in transactione a. 1351: « Omnibus diebus Veneris non jejunalibus dat dictus dom. abbas... unam quarteriam fabarum pro *freziis* in conventu præparandis illa die, » etc. (A. 1351.) Fabas siliqua nudatas *fèves frésées* vel *dérobées* vocabant Galli.

FREZATUS.—*Frezia* seu fimbria ornatus; *frangé, bordé d'une frange*.

FREZIA.—Idem q. Freza.

FRIA.—« Stagnata aut molendina... ubi salmunculi, seu smolti vel *friæ* cujuscunque generis piscium maris, vel aquæ dulcis ascendunt, vel descendunt... Ita quod nulla *fria* piscium impediatur ascendendo. » (*St. Rob. reg. Scot.*) Apud Gallos pisces dicuntur *freer* vel *fraier*, qui pisciculos edunt; *frai*, ipsi pisciculi.

FRIBOLA.— Vasa fictilia; *vases d'argile, vaisselle de terre*. (*Vet. Gl.*)

FRIBOLUM. — « Est cum eo animo separantur conjuges ut rursum ad se invicem revertantur; » *brouillerie entre mari et femme*. (Isid.)

FRIBORGA.—Fidejussio libera, ingenua; Gallis *francum plegium* (*vid.* Plegium), a Saxon. *freo*, id est, liber, et *borgher*, fidejussor, vas: *friborgus* vero fidejussor. Est autem *friborga* idem q. *Decenna*, seu collegium vel societas decem primariorum hominum in unaquaque villa, qui singuli invicem fidejussores erant erga regem de restaurando damno ab eorum quolibet illato. (Flet.)

FRIBUSCULUM.—Jurgium leve; *querelle de peu d'importance, discussion légère*. (Dig.)

FRICA. — Tostæ carnis frustulum; *grillode*. (*Reg. Cam. Comp. Par.*)

FRICARE. — Frigere; *fricasser, frire*. (Men.)

FRICATA.—Forte sartago; *poêle à frire*. (*Inv. Mss.*)

FRICDOR.—Pro Frigdor.

FRICHIA. — Ager incultus, idem q. Frictum. (A. 1317.)

FRICHIUM.—Ead. notione. (A. 1289.)

FRICIPEDUS.—Forte pedum detorsio vel refrigeratio. (*Com. sine nom.*)

FRICO. — Qui in monasteriis *fricare* aut tergere quidpiam incumbit: « Præterea habet

proprios famulos, unum majorem coquum, et unum portarium, et unum *friconem*, qui tergit calcaria et ocreas, et portat aquam, et asinarium et asinum, etc. » (Ber. Mon.)

FRICTATUS.—Idem q. Frectatus.

FRICTIONES.—Ex Gallico, *frissons*, quasi *frigitiones*: « Ita sospitati est restitutus, ut nec illas, quas vulgo *frictiones* vocant, ultra perferret. » (Greg. Tur.)

FRIDARIA.—Idem q. Frigidaria.

FRIDUM.—Ut Fredum.

FRIGDARIUM.—Receptaculum piscium; *réservoir à poissons, vivier*. (*Vet. Gl.*)

FRIGDERE.—Frigere; *avoir froid*. (*Vet. Gl.*)

FRIGDOR.—Frigus; *froid*

FRIGDORA.— *Frigdoræ et occidentanæ*, toni vel modi musici, a Notkero Balbulo inventi: « Fecerat quidem Petrus ibi jubilos ad sequentias, quas Metenses vocant: Romanus vero Romane nobis e contra et amœne de suo jubilos modulaverat, quos quidem post Notkerus quibus videmus verbis ligabat. *Frigdoræ* videlicet et *occidentaux*, quas sic nominabant jubilos, his animatus etiam ipse de suo excogitavit. » (Eckehard.)

FRIGELLUS.—Pro *frigilla*. (*Med. Sal.*)

FRIGGEDO.—Frigus; *froid*. (*Vet. interp. Alexand. Iatroph.*)

FRIGIDARE.—Frigefacere; *refroidir, rafraîchir*. (*Vit. S. Isid.*)

FRIGIDARIA. — Vox mathematicorum, quibus certum quemdam annorum numerum significant, in quo planeta gubernans, ut fingunt, vitam nati, confert ei bonum vel malum.

FRIGIDUS.—Qui tranquillo et sedato animo est; *froid, flegmatique*. (A. 1350.)

FRIGILLA.—Genus avis; *pinson*.

FRIGINGIA.— Idem q. Friscinga.

FRIGITUDO. — Frigida complexio; *constitution froide*. (Cons. Afr.)

FRIGIUM. — Ornamentum capitis opere Phrygio contextum; *ornement de tête brodé*. (*Vet. Gl.*) — Mitra episcopalis; *mitre d'évêque*. (*Vet. Gl.*)

FRIGOR. — Frigus; *froid*. (Ugut.)

FRIGORATIO. — Febris frigor; *froid de la fièvre*. (Gr. Tur.)

FRIGORETICUS. — *Frigoreticus morbus*, febris; *la fièvre*. (*A. SS.*) *Frigoretici*, ipsi febricitantes; *ceux qui sont atteints de la fièvre, les fiévreux*. (Id.)

FRIGORITIO. — Ead. notione. (Id.)

FRIGOROSITAS. — Pro frigore sensibilitas; *sensibilité au froid*; ol. *frillouseté*. (*Vet. Gl.*)

FRIGOROSUS. — Plenus frigore; *sensible au froid, frileux*. (Id.)

FRIGUCIRE. — Ut Frigutire.

FRIGUTIRE. — Subtiliter agarrire, vel frigide se ducere; « *Soy demener ou travailler pour le froit, friller ou frissonner*. » (*Vet. Cod.*)

FRILINGI. — Saxonibus ingenui, liberi, ex Saxonico *fre*, liber, et *ling*, progenies; *de condition libre, hommes libres*. (Nith.)

FRIMANTIA. — Pro Firmantia, multa pecuniaria, quæ ab iis exigebatur qui *firmantias* seu fidejussiones dederant. (A. 1103.)

FRINCILLUS. — Idem q. Frigellus.

FRINEILLUS. — Ead. notione.

FRINGIA. — Fimbria; *frange*. (A. 1437.)

FRINGILLA. — Ut Frigilla.

FRINGIONUS. — Genus vestimenti. (*Vet. Gl.*)

FRINIGILDUM. — Multa viri liberi. (*Leg. Hen. I reg. Angl.*)

FRIOBLITTO. — In leg. Salic., teste Eccardo, idem sonat ac « semper currat sanguis. »

FRIOFALD. — Campus liber undique patens. (*Lex Sal.*)

FRIOFALTOVO. — « Si quis hominem ingenuum plagiaverit et vendiderit, et postea in patriam reversus fuerit, malb. *Friofaltovo*, » etc. (*Lex Sal.*) Ubi *faltovo*, Eccardo interprete, idem significat quod *falthue* Germanis, hoc est rapinam fecerit; a *fal* quod maleficium et rapinam denotat.

FRIOLASIA. — Manumissio; *affranchissement*. (*Lex Sal.*)

FRIPARIUS. — Interpolator, qui vestes vendit interpoles et resarcitas; *fripier*. (Pass.)

FRIPERIA. — Vestes interpolæ; *friperie, vieux habits*. (A. 1278.)

FRIQUERIUS. — Qui carnes frixas vendit; *rôtisseur*. (*Cons. Car.*)

FRISANTUS. — « Dedit illis 20 morabitinos auri, et ipse rex dedit 70 *frisantos* de argento ut facerent servitialia ecclesiæ. » (*Inst. Lusit.*) An *frisius* pannus vel moneta argentea?

FRISARE. — Fimbria aut alia re ornare; *friser, garnir de franges ou de passementeries*. (A. 1342.)

FRISATURA. — Idem quod Frisum. (A. 1591.)

FRISATUS. — Fimbriis ornatus; *orné de franges*. (Mur.)

FRISCHA. — Ager incultus; *friche, lande*, ut Friscum. (A. 1404.)

FRISCHEIA. — Ead. notione. (A. 1318.)

FRISCHIUM. — Ager incultus, ut Frischa et Friscum. (A. 1276.)

FRISCHUS. — Recens; *frais*. (*St. Verc.*)

FRISCINGA. — Porcellus major, nondum tamen justi incrementi; *jeune porc non encore parvenu à son entier accroissement*. (Pass.) Le même mot désigne dans des titres *une brebis (ovis), un jambon de porc (Friscinga porcina) ou un quartier d'agneau (friscinga vervecina* seu *ovina*).

FRISCINGAGIUM. — Tributum ex *friscingis* atque adeo aliis rebus; *droit que le seigneur levait sur les porcs et par extension sur d'autres produits*; ol. *friscingatique, frésengage*. (Pass.)

FRISCINGATICUM. —Ead. notione

FRISCULUM. — « Et post greges sodalium suorum vagari incipiens ut insipiens post modicum ad se reversus, sed acto *frisculo* venit plorans, » etc. (Step. ep. Torn.): id est sedato animi horrore.

FRISCUM. — Ager incultus, eremus, nondum proscissus; *terre inculte et déserte, lande*; ol. *fresche*. (A. 1237.)

FRISCUS. — Recens; *frais*. (A. 1401.)

FRISENDA. — Prædium rusticum; *métairie.* (A 1350.)

FRISENGIA. — Idem q. Friscinga.

FRISIGINGA. — Pro Friscinga.

FRISINGIA. — Idem q. Friscinga.

FRISIUM. — Limbus, fimbria, quidquid ornatus causa vesti assuitur; *bordure, frange et généralement tout ce qui sert à enjoliver les vêtements.* (Bal. *Misc.*)

FRISIUS. — *Frisii panni:* « Statutum est ut nullus fratrum nostrorum pannis qui dicuntur Galabrani... vestiantur, nec iis qui vocantur scalfarii vel *frisii*, exceptis Anglis et Angliæ affinibus. » (*St. Pet. Ven.*) An quod crispati lanei essent; Gal. *draps frisés*, an vero quod ex *Frisia* adveherentur?

FRISKINGA. — Idem q. Friscinga.

FRISLINGUS. — Ovis vel porcus anniculus, ut Friscinga. (ap. Lud.)

FRISO. — Francus, liber, ingenuus; *homme de condition libre.* (A. 1337.)

FRISSATUS. — *Frissatus pannus*, pannus laneus crispus et intortis villis; *drap velu à poil frisé.* (*A. SS.*)

FRISSENA. — Armorum species; *sorte d'arme.* (S. xiv.)

FRISSERIUM. — Idem q. Fritella. (A. 1239.)

FRISTINGA. — Idem q. Friscinga.

FRISUM. — Fimbria, lacinia; *frange.* (Leo Ost.)

FRITELLA. — Liba ex herbis farina et oleo; *gâteau fait avec de la farine, de l'huile et des herbes.* (*A. SS.*)

FRITELLUM. — Molinellum in quo piper teritur; vasculum in quo agitantur tali; *moulin à moudre les épices, cornet à dés.* (J. de J.)

FRITHGILDUM. — Collegium, sodalitium; *association; réunion, société.* (*Leg. Angl. Sax.*)

FRITILLUS. — Idem videtur q. sonus in Vita S. Amandi episcopi. (*A. SS.*) — Sistrum vel tuba quo vocantur ad ludum. (Pap.)

FRITORGA. — Pacis securitas apud Saxones.

FRITSALUM. — Genus panni. (*A. SS. Ben.*)

FRITSCHINGUM. — Mensuræ species apud Germanos.

FRITTICULA. — Ganeum aut popina. (*Vet. Gl.*)

FRIUNSCOLUM. — Idem q. Fribusculum.

FRIVIUSCULUM. — Idem q. Fribolum.

FRIVOLIS. — *Frivolis moneta*, debilis, non justi ponderis; *monnaie qui n'a pas le poids légal.* (A. 1309.)

FRIVOLOGIA. — Sermo de rebus frivolis et futilibus; *discours, entretien sur des futilités.* (*Mon. S. Ant.*)

FRIVOLUS. — *Frivola moneta*, eadem quæ Frivolis. (A. 1314.)

FRIVOLUSCULUM. — Idem quod Fribusculum.

FRIXA. — Idem q. *carbonella*; *viande grillée*; ol. *charbonnée.* Hinc placentæ genus cujus nomen est Gallice *fricandeau*; Fricanderies in consuet. Nivernens.

FRIXATURA. — Actio frigendi et ipsum quod frigitur; *friture.* (J. de J.)

FRIXERIUS. — Moneta quæ Frisaci in Carinthia cudebatur.

FRIXIATUS. — Pro Frigiatus, seu Pirygio vel limbo ornatus. (A. 1295.)

FRIXIUM. — Limbus seu ornatus ex opere Phrygio; *bordure ou autre ornement en broderie.* (A. 1295.)

FRIXONES. — Genus avis, sed quid? (Alb. Mus.)

FRIXORIUM. — Species monetæ cujus valor ignoratur, sed in qua suspicantur formam *frixorii*, seu sartaginis fuisse impressam. (*A. SS.*) — Sartago; *poêle à frire*; ol. *frixois.* (*Vet. Gl.*)

FRIXUM. — Sagitta, jaculum; *sorte de trait.* (Macr. *Hiero. Lex.*) — Idem q. Frisum. « Area *frixo* aureo decorata » (*A. SS.*)

FRIXURA. — Quod frigitur; *friture, ce que l'on fait frire*; ol. *frixure.* (*Cons. Eovesh. Mon.*) — *Frixura zeli*, æstus, ardor; *ardeur, feu.* (*A. SS.*)

FRIZIUM. — Fimbria; *frange.* (*A. SS.*)

FRO. — Pro Frocus, jus viariæ, ut videtur. (A. 1331.)

FROCARIUS. — Viarius curator, præfectus; *voyer, magistrat chargé de surveiller l'entretien des chemins et l'exécution des règlements de voirie*; ol. *froquier.*

FROCCUS. — Vestis monastica; *froc*; *Vid.* Flocus. — Terra inculta, ut Fraustum. (A. 1107.)

FROCHIA. — Species frocci canonicorum Lugdunensium: « Dux venit cum *frochia* et aumucia ad modum canonicorum dictæ ecclesiæ. » (A. 1393.)

FROCUS. — Vestis monastica; *froc, vêtement monastique.* (Pass.) — Ager incultus, ut Fraustum. (A. 1177.) — Jus viariæ; *Vid.* Viaria. (S. xiv.)

FRODAGIARIUS. — Qui *frodagium* exigit; *Vid.* Frodagium. (*Chartul. S. Andeg.*)

FRODAGIUM. — Pabulum equorum, ut Fodrum. (*Ibid.*)

FRODATUS. — Pellitus; *fourré.* (Ap. Mur.)

FRODIUM. — Supellex, quidquid in re domestica necessarium est; *mobilier, ustensiles de ménage.* (A. 1479.)

FRODUS. — Ager incultus, qui urbi vel castro adjacet; *terrain inculte attenant à une ville ou à un château.* (A. 1278.)

FROEDUM. — Multa vel exactio in judiciis, ut Fredum.

FROIRADURA. — Fodratura; *doublure.* (*St. Mass.*)

FROIRATUS. — *Froiradura* ornatus; *doublé.* (*Ibid.*)

FROIRE. — Idem q. Froiradura.

FROISSARE. — Plagis contundere; *froisser, meurtrir.* (A. 1361.)

FROMAGERIA. — Locus ubi casei fiunt vel asservantur; *fromagerie.* (*St. Cartus.*)

FROMAGERIUS. — Qui caseos vendit; *marchand de fromages*; ol. *fourmagier.* (A. 1406.)

FROMAGIUM. — Præstatio ex caseis quæ sæpius pecunia redimebatur: *droit sur les fromages.* (A. 1256.)

FROMATGEUM. — Ead. notione. (A. 1266.)

FROMATGIUM. — Ead. notione. (*Cons. Tolos.*)

FROMENTEIA. — Polenta frumentaria; *bouillie*; ol. *fromentée.* (A. 1351.)

FROMENTUM. — Pro *frumentum.*

FROMINATUS. — Fractus, ruptus; *brisé, rompu.* (A. 1488.)

FRONCIATUS. — Rugatus, sinuatus; *froncé, plissé.* (A. 1576.)

FRONCICA. — Sinus; *pli, fronçure.* (A. 1378.)

FRONCINA. — Pergamenum ex pelle vitulina, forte quod *fronciatum* seu rugatum sit; nisi legendum putes francina; *Vid.* Francenum. (H. Autiss.)

FRONDA. — Funda; *fronde.* (*St. Saon.*)

FRONDARE. — Frondes scalpere. (A. 1384.)

FRONDERE. — Ead. notione.

FRONDEVOLA — Idem q. Fundabulum.

FRONDOSITAS. — Abundantia frondium; *abondance, grande quantité de feuilles.* (Ugut.)

FRONITRIX. — Coriarii uxor; *femme de tanneur.*

FRONS. — *Frons festa*, arbor maialis; *arbre de mai, mai.* « *Frondem* festam figere; » *planter le mai.* (A. 1489.) — *Ad frontem* junctis lateribus; *de front.* (A. 1358.) — Impudentia, audacia; *effronterie, impudence, audace* (*Cod. Th.*)

FRONSATUS. — Rugatus, sinuatus; *froncé, plissé.* (A. 1346.)

FRONSITURA. — Sinus, ruga; *pli.* (*Cap. S. Vict. Mas.*)

FRONSITUS. — Ut Fronsatus. (A. 1591.)

FRONTALE. — Pars anterior cujusvis rei; *le devant, la partie antérieure d'une chose.* (Ap. Mab., *Annal.*) — Altaris ornamentum, antipendium; *devant d'autel, frontal.* (Pass.) — Capitis ornamentum; *ornement de tête en forme de diadème*; ol. *frontel.* (Pass.)

FRONTALIS. — Altaris ornamentum, ut Frontale. (Pass.)

FRONTALIUM. — Ead. notione. (*A. SS.*)

FRONTALLUM. — Ead. notione. (*Ch. S. Vinc. Cen.*)

FRONTELLA. — Ead. notione. (A. 1425.)

FRONTELLUM. — Ead. notione. (A. 1287.)

FRONTARIA. — Regni aut provinciæ cujuslibet limites; *limite d'un pays, frontière.* (A. 1273.) *Fronteram tenere* dicitur princeps qui castra sua in finibus principatus contra hostes suos locat, tenet, et iis sese opponit. (*Ch. Arag.*)

FRONTATUS. — « Domum contiguam seu *frontatam* in se ad vicum de Glatignezo. » (A. 1321.) Id est, *habentem a fronte; posée de front*, vel *faisant face.*

FRONTERIA. — Ornamentum muliebre quod frontem decorat; *ornement que les femmes portent au front, bandeau*; ol. *frontière* (A. 1473.) — Limes ut Frontaria.

FRONTERIUM. — Pars agri quæ obversatur flumini, vel agro alteri. (A. 1243.) — Pannus quo *frons* seu pars anterior altaris ornatur, ut Frontale. (A. 1363.)

FRONTES. — Agrimensoribus dicuntur campi parallelogrammi latera breviora, longiora vero nude laterum nomine donantur.

FRONTHERIUM. — Ejusdem originis q. Fronterium, pannus altaris, pro lecti ornamento invenitur. (A. 1476.)

FRONTICIPIUM. — Principium; *commencement.* (*A. SS. Ben.*)

FRONTISPICIUM. — Ead. notione. (A. 1210.) — Pars anterior ecclesiæ; *le devant, la façade d'une église.* (J. de J.) — Antipendium, ut Frontale. (*Chr. Hisp.*)

FRONTO. — Qui magna fronte est, Gr. μετωπίας, *qui a le front large.* (*Vet. Gl.*)

FRONTOSE. — Impudenter, arroganter; *avec impudence, insolemment.* (*A. SS.*)

FRONTOSUS. — Impudens; *qui a du front, impudent.* (*A. SS.*)

FRONTUOSUS. — Idem q. Fronto. (*Vet. Gl.*)

FRONZIA. — Funda; *fronde.* (*St. Verc.*)

FROSARIUS. — Viarum curator; idem q. Frocarius. (A. 1368.)

FROSENCA. — Peregrinatorum domus. (*Vet. Gl.*)

FROSTIUM. — Idem q. Fraustum.

FROTARE. — Fricare; *frotter.* (Mart. *Ampl. Coll.*)

FROTEZIA. — Arx, castrum, munitio; *château, forteresse, fortification.* (A. 1020.)

FROURERIUS. — Pro *fourrerius*, idem q. Fodrarius. (A. 1362.)

FROUZA. — Idem q. Fraustum. (*Tabul. Vos.*)

FROXARE. — Fraudare; *tromper.* (Mur.)

FROYERARE. — Munire, roborare; *fortifier, renforcer.* (*St. Mass.*)

FROYRAGE. — Pabulum; *fourrage.* (*Ch. Mass.*)

FROYRE. — Ead. notione, sed latiori, ut vox Fodrum. (A. 1317.)

FROYRERIUS. — Idem q. Frourerius. (A. 1380.)

FROZA. — Fascis; *fagot, botte.* (A. 1291.)

FRUA. — Fructus, census; *fruit, revenu, ce que rapporte un immeuble.* (*St. Cast. Real.*)

FRUAGIUM. — « Decimam *fruagii* de Parson et tertiam partem ejusdem nemoris cum terris et justitia, » etc. (*G. Chr.*) Haud sine probabilitate suspicantur editores legendum esse *finagium*; *fruagium* tamen idem esse posset quod Fructuagium.

FRUATIO. — Fruitio, usus fructus; *jouissance, usufruit*; ol. *fruition.* (A. 903.)

FRUCHA. — Annona fructuaria, quivis fructus; *récolte du fruit, le fruit*; ol. *fruitage.* (A. 1479.)

FRUCHARIA. — Locus ubi fructus venduntur; *marché aux fruits*; ol. *frucherie.* (A. 1469.)

FRUCHERIA. — Annona fructuaria, ut Frucha. (A. 1332.) — Quæ fructus vendit; *fruitière.* (A. 1343.)

FRUCHERIUS. — Qui fructus vendit; *marchand fruitier.* (A. 1343.) — Qui rem usufru-

ctario jure possidet; *usufruitier;* ol. *frui-ti-r.* (A. 1439.)

FRUCTA. — Ususfructus, ut FRUATIO. (Chrodeg.)

FRUCTATUM. — Locus abundans *fructibus*, frutetum; *verger.* (Ach., *Spic.*)

FRUCTERA. Prædium rusticum fructiferis arboribus consitum; *bien de campagne planté d'arbres fruitiers.* (*Ch. Mass.*)

FRUCTERIUS. — Idem q. FRUCTUARIUS. (*A. SS.*)

FRUCTETUM. — Ut FRUCTATUM. (Mechelb.)

FRUCTETUS.—Ead. notione. (*Id.*)

FRUCTIBILIS.—Qui fert *fructum*, frugifer; *qui produit, fertile, fécond.* (A. 1002.)

FRUCTIFICALIS.—Ead. notione. (*A. SS.*)

FRUCTIFICATIO. — Fruitio; *jouissance.* (Ap. Mur.)

FRUCTUAGIUM. — Idem q. FRUCHERIA. (*Leg. Norm.*)

FRUCTUARIA.—Mulier quæ *fructus* vendit; *marchande de fruits, fruitière.* (*Reg. Cam. Comp. Par.*)—Vectigal ex *fructibus*; *droit sur les fruits.* (A. 1268.) —Officium in domibus regiis, illius cui *fructus*, imo et candelarum et ceræ cura incumbit; *office de celui qui, chez le roi, fournissait le fruit et la chandelle;* ol. *fruiterie.* (A. 1304.)

FRUCTUARIUM. — Pomarium; *verger.* (*Ann. Ben.*) — Fructus, redditus, census; *fruits, revenu, ce que produit une propriété.* (*Ch. Bituric.*)

FRUCTUARIUS.—Cui in domibus regiis *fructus*, ceræ et candelarum cura incumbit; *officier de cour qui est chargé de la fourniture du fruit et de la chandelle;* ol *fruitier.* (A. 1261.) —Qui usufructuario jure fruitur; *usufruitier;* ol. *fruttuaire, fruitier.* (Pass.)

FRUCTUATIO. — Proventus, reditus, ut FRUCTUARIUM. (A. 1029.)

FRUCTUM. — (Neut. gen.) Pro *fructus.* (*Cap. Car. M*)

FRUCTUOSITAS. — Utilitas; *utilité.* (Baluz. *Misc.*)

FRUCTUOSUS.—« Fratribus, quibus habitatio in sterili terra, id est absque pane, et sunt in montanis, et *fructuosis*, modicum lactis permittimus. » (*Reg. antiq.*) Ubi forte leg. *frustuosis*, vel sane *infructuosis.*

FRUCTURA.—Procreatio; *reproduction:* «Equus ad *fructuram* et prolis procreationem commodus. » (*St. Mant.*)

FRUDIARE. — Frui, fructus percipere; *jouir, percevoir les revenus.* (A. 1005.)

FRUGALITAS.—Ubertas, fertilitas; *fertilité.* (*Act.* episc. Tull.) — Inopia, penuria; *pauvreté.* (*A. SS.*)

FRUGESTRUM.—Campus frugibus ferendis idoneus; *terre propre à produire.* (*Vit. S. Lup.*)

FRUGIARE —Frui, ut FRUIDARE. (Ugh.)

FRUGIFERATIO. — Fertilitas; *fertilité.* (*Vet. Gl.*)

FRUITERIUS. — Ut FRUCTUARIUS. (A. 1425.)

FRUITIS.—Vas aquarii genus. (*Vet. Gl.*)

FRUITOSUS.—Fructuosus, utilis; *fécond, fertile, utile, avantageux.* (A. 1329.)

FRUITSCHINGUS.—Idem q. FRISCINGA.

FRUMARE.—Fodere; *fouir.* (*Chr. Norib.*)

FRUMENTAGIUM.—Præstationis agrariæ species, primitus ex *frumento* deinde etiam ex ipsis vineis; *droit qui ne frappa d'abord que sur les terres à froment et qui s'étendit ensuite sur les vignes;* ol. *fromentage.*

FRUMENTALE. — Frumentum; *blé.* (A. 1228.)

FRUMENTARE.—Frumenta colligere, pabulari; *fourrager:* « Percusserant quosdam de castris qui exierant ad *frumentandum.* » (Helm.)

FRUMENTATICUS. — Frumentarius; *de blé:* « Stramen *frumentaticum.* » (A. 1190.)

FRUMENTUM. — *Frumentum paratum*, expurgatum, purum; *blé criblé, vanné, dépouillé de toutes ses impuretés.* (A. 806.)

FRUMENTUS.—Pro *frumentum.* (A. 1297.)

FRUMERE.—Vesci; *se nourrir.* (Pap.)

FRUNDELLUS.—Forte ager recens cultus: « Dedit vineam de Clusa in *frundellis* montis Tapini. » (*Necrol. Nivern.*)

FRUNIARE. — Coria subigere; *tanner le cuir.* (*Vet. Gl.*)

FRUNIRE.—Frunium conficere; *préparer le tan pour les tanneurs.* (*Vet. Gl.*)

FRUNITOR. — Coriarius; *tanneur.* (*Vet. Gl.*)

FRUNITORIUM.—Coriarii officina; *tannerie.* (*Vet. Gl.*)

FRUNITUM.—Idem q. FRUNIUM. (*Vet. Gl*)

FRUNIUM. — Quercinæ cortex; *tan* (*Vet. Gl.*)

FRURIASIS.— « Pediculorum multitudo, aliquando in capillis, aliquando toto corpore. » (Pap.) Forte legendum *pruriasis* a prurigine, quæ pediculorum morsibus excitatur.

FRUS.— « Canatorium aut turris, scolatorium. » (Pap.)

FRUSCUS.—*Frusca terra*, idem q. FRAUSTUM.

FRUSSURA. — Terra de novo proscissa; *terre nouvellement mise en culture.* (*Mon. Angl.*)

FRUSTA. — Italis, lorica; *cuirasse.* (*St. Saon.*) *Frusta terræ*, quædam agri portio; *un morceau de terre.* (*Chartul. SS. Tri. Cad.*)

FRUSTANEUS.—Pro FUSTANEUS. (*St. Scl.*)

FRUSTARE.— Flagellare, flagris cædere; *fouetter.* (*Leg. Luitp.*)

FRUSTARI. Pro rejicere. (*Int. S. Iren.*)

FRUSTERI. — In *frusta* abire; *s'en aller en morceaux.* (*Vet. Ch.*)

FRUSTITES. — Dispensator; *intendant d'une maison, économe.* (*A. SS.*)

FRUSTRARE. — Radere, frustatim discerpere; *couper, mettre en morceaux.* (*Vet. Gl.*)

FRUSTRARIUM. — In vanum; *en vain, inutilement.* (*Vet. Gl.*)

FRUSTRATOR. — Flagellator, qui pietatis causa sese flagris publice cædit; *celui qui, poussé par un sentiment de piété, se fait publiquement battre de verges.* (*St. Fl.*)

FRUSTRATORIA.— Exceptio, libellus quo quis judicium detrectat; *frustratoire, tout*

acte par lequel on retarde le prononcé ou l'exécution d'un jugement. (A. 1306.)

FRUSTRATORIE. — Idem q. FRUSTRARIUM. (*A. SS.*)

FRUSTRATORIUS. — Frustrationi obnoxius; *frustratoire.* (Rym.)

FRUSTRUM. — Pro FRUSTUM, incultus ager (Rol. Pat.)—Particula; *petite portion.* (*Vet. Gl.*)

FRUSTUM. — Brandenburgensibus quarta pars talenti. — *Frustum terræ*, idem q. FRUSTA, seu etiam FRAUSTUM.

FRUTECTA. — Ramus; *rameau, branche.* (*Vet. Gl.*)

FRUTECTUM. — Frutetum, locus *fruticibus et spinis* consitus; *fourré, taillis, lieu où croissent les épines.* (Pass.)

FRUTECTUS. — Fructifer; *qui porte des fruits, fruitier.* (*Ch. Mass.*)

FRUTILLUS. — Idem q. FRITILLUS.

FRYGRAVIATUS. — Libera sedes: feudi Germanici species.

FRYGRAVIUS. — Ap. Germanos, idem q. apud Gallos PACIARIUS, ædilis, scabinus, qui pacem inter cives tuetur. (A. 1367.)

FUACIA. — Idem q. FOCACIA.

FUAGIUM. — Jus colligendi *fualium*, ad ignem conficiendum; *Vid.* FOAGIUM et FOCAGIUM (A. 1202.)

FUALIUM. — Vepreta siccata ad ignem conficiendum; *buissons, broussailles sèches*, ol. *fouailles.* (*Mon. Angl.*)

FUARIUM. — Pabulum; *fourrage*, ut FODRUM. (*Ibid.*)

FUCA. — Pars sinus venetici quam hodie *la Fosé* vocant. (*A. SS.*)

FUCAYCUS.— Purpureus, a vituli marini, qui phoca, humore. (*A SS.*)

FUCILHA.—Palus, sublicium; *pieu, étais, soutien.* (A. 1435.)

FUCINA. — Officina; *atelier.* (*A. SS.*)

FUCO. — Deceptor, qui aliis *fucum* facit; *moqueur.* (*Vet. Gl.*)

FUCUS. — Species herbæ, de qua lana tingitur; *sorte de plante tinctoriale.* (*Gl. Sim. Jan.*) Fax, tæda, F. pro Focus. (A. 1481.)

FUDIBULUM. — Idem q. FUNDABULUM.

FUDITUS. — Pro *fusus*, a verbo *fundere*, dissipare, fugare, pellere. (A. 1228.)

FUELHA. — Asser, tabula tenuis; *planche mince, feuillet.* (*Leud. Carc.*)

FUER VINI.— Jus pro foratione dolii vinarii, etc. *Vid.* FORAGIUM.

FUERNA. — Piscaria, locus in quo piscatur; *pêcherie.* (A. 1312.)

FUERUS. — Consuetudo municipalis; *coutume locale, fuero, for.* (*Ch. Hisp.*)

FUETA. — Quantum uno die homo laborare vel fodere potest; *la quantité de terre qu'un homme peut labourer ou fouir en un jour;* ol. *fuète.* (A. 1320.)

FUGA. — Venatio, jus venationis; *chasse, droit de chasse.* (A. 1270.) —Columbarii genus, locus in quem columbi confugiunt; *colombier dont les boulins vont jusqu'à terre;* ol. *fuie.* (A. 1536.)—Refugium, asylum; *asile, refuge.* (*A. SS*) — *Esse in fuga domini*, dicebatur de subdito seu vassallo quem dominus fugientem persequebatur. (A. 1218.)

FUGACIA. — Ruris portio cervis et feris addicta, nullo sepimento, nec forestæ legibus, sed tamen suis privilegiis communita; *chasse, étendue de terrain réservé pour la chasse.* (*Ch. Angl.*)

FUGARE. — Fugientem persequi: *poursuivre, suivre celui qui fuit.* (A. 1347.) — Venari; *chasser.* (*Mon. Angl.*) — In exsilium conjicere, proscribere; *bannir.* (A. 1217.) — *Fugare averia*, animalia ad pasturam abigere; *conduire, chasser le bétail au pâturage.* (*Mon. Angl.*) *Fugare districtiones*, capere pignora donec debitum solvatur; *prendre hypothèque sur la propriété d'un débiteur.* (Ap. Mad.)

FUGATIO. — Venatio, ut FUGA. (A. 1207.) — Persecutio fugientis: *poursuite de celui qui fuit.* (A. 1347.)

FUGATOR. — *Fugatores carucarum*, quorum « ars est, ut boves æque sciant conjunctos fugare ipsos non percutiendo seu gravando », ut est in Fleta.

FUGAX. — Fugitivus servus, qui a domini servitio se subducit; *esclave qui se soustrait par la fuite à l'autorité de son maître.* (*Cod. Th.*)

FUGELLA. — Diminut. vocis *fugæ*, ut videtur. (Abbon. *Poem.*)

FUGILLARE. — Ignem de petra *fugillo* extrahere; *battre le briquet pour avoir du feu.* (*Vet. Gl.*)

FUGILLUS. — Tudicula igniaria; *briquet.* ol. *foisil, fugil.* (*Vet. Gl.*)

FUGINARE. — Adulando impedire, accipere, ludum dare. (*Vet. Gl.*)

FUGITARIUS. — Fugitivus; *fugitif.* (A. 1383.)

FUGITIO. — Pro FUGA. (A. 1357.

FUGITIVARIUS.—Fugitivus; *fugitif.* (*Vet. Gl.*)

FUGITIVOSUS.—Ead. notione. (*Id.*)

FUIAGIUM.—Jus excidendi lignum in nemore ad focum suum, ut FOAGIUM.

FUISTALLUM. — F. dolium vinarium ut Galli dicunt *futaille.* (*Mon. Angl.*)

FUIT.— Pro *ivit.* (*Vet. inscript.*)

FULCA. — Patibulum, pro FURCA. (A. 1325.)

FULCARIUS.— Idem q. FALCONARIUS. (*A. SS.*)

FULCHA. — Furca, patibulum; *gibet.* (A. 1354.)

FULCHRUM. — Lectus; *lit.* (Inn. III PP.)

FULCIATORIUM. — Baculus, quo quis fulcitur; *bâton, canne.* (*A. SS.*)

FULCIMENTUM.—Quidquid ad usum mulieris pertinet; *tout ce qui est à l'usage d'une femme.* (*Leg. Mun. Pist.*)

FULCIRE.—Supplere; *remplacer.* (*A. SS. Ben.*)

FULCITA.—Cingulum quo ensis fulcitur; *ceinturon d'épée.* (Mur.)

FULCITUS. — Ornatus, intextus, instructus; *orné, garni, muni;* ol. *fulci.* (Ap. Mart. *Ampl. Coll.*)

FULCRALIA. — Lecti ornamenta; *garniture de lit.* (Isid.)

FULCRARI.—« *Fulcra* lecto facere, lectum *fulcris* præparare. » (Ugut.)

FULDIO. — Sella brachiis conclusa, forte pro FALDAO. (Ap. Mur.)

FULEX.—Pro *fulix*. (*Vet. Cod.*)

FULFREA.—Liber, ingenuus; *qui est de condition libre*. (*Leg. Long.*)

FULGARE. —Ut FOLGARE.

FULGEDO. — Fulgor, splendor; *éclat, splendeur*. (*A. SS.*)

FULGERIA.—Filix; *fougère*. (A. 1105.)

FULGIO.—Fuligo; *suie*. (*Vet. Gl.*)

FULGORUS.—Splendidus; *éclatant, resplendissant*. (Ugut.)

FULGRETIDO.—Fulgor, splendor, quasi fulgoritudo, fulgoritas; *Vid.* FULGEDO. (*A. SS.*)

FULGURANDOSE.—Splendide; *avec éclat*. (Mart. *Amp. Coll.*)

FULHETA. — Mensura vinaria; *mesure pour le vin, feuillette*. (*St. Aven.*)

FULIDUS.—Pro *fulgidus*. (A. 996.)

FULIGO.—Pro *uligo*. (*A. SS.*)

FULINA.—Culina; *cuisine*. (Isid.)

FULINARE.—Coquinare; *faire la cuisine, cuisiner*. (*Vet. Gl.*)

FULINARIUS.—Coquus; *cuisinier*. (Isid.)

FULLARE.—Pannos densare, desquammare et polire; *Vid.* FOLARE. (A. 1306.)

FULLARIA.—Molendinum fullonarium; *moulin à foulon*. (*Reg. Cam. Comp. Par.*)

FULLATORIUM. — Ead. notione. (A. 1220.)

FULLENCIUM. — Ead. notione. (*Cons. Andeg.*)

FULLERICIUM MOLENDINUM. — Ead. notione. (A. 1202.)

FULLERICUM MOLENDINUM.—Eod. significatu. (A. 1304.)

FULLONARIUM MOLENDINUM. — Ead. notione. (*Chartul. S. Vandreg.*)

FULLONIA PANNORUM.—Ipsa actio qua panni poliuntur et dealbantur; *foulage des draps*. (Ap. Mart., *Ampl. Coll.*)

FULLONIUM. — Idem q. FULLARIA. (A. 1171.)

FULLONUS.—Ead. notione. (A. 1250.)

FULLUM.—Ead. notione. (Ap. Mur.)

FULLUS.—Eod. intellectu. (*Id.*)

FULMINARE.—*Fulminare excommunicationem*, excommunicationem in aliquem latam promulgare; *fulminer, publier une sentence d'excommunication*. (Rym.)

FULMINATIO.—*Fulminatio apostolorum*, actio excommunicationem promulgandi; *promulgation, publication d'une sentence d'excommunication*. (Lud.)

FULMINATUS. — Fulmine tactus; *foudroyé, atteint de la foudre*. (Ap. OEfeld.)

FULNARIUS.—Pro FURNARIUS pistor. (A. 1200.)

FULSARIUM.—« Sicardus princeps optulit Patri Benedicto civadum qui Martoranus vocatur, cum ripis et aquis, *fulsariis* et piscationibus et omnibus intra se positis. » (Anast.) An legendum *fullariis* vel *fulloniis*, aliudve simile, quod fullonis officinam significet? Saltem hunc intellectum patitur in allato loco vox *fulsarium*, quæ videtur corrupta. Idem videtur ac FUERNA, ut censet Carpentarius.

FULSCINA. — Pro *fuscina*. (Alexand. de Villa Dei.)

FULTI. — « Vasa aquarum parvissima. » (Pap.)

FULTRUM.—Pro FULCRUM et FELTRUM nonnunquam scribitur.

FULTUM.—Pro FULCRUM, lectus. (*A. SS.*)

FUMADO. — Piscis genus a colore sic dicti.

FUMAGIUM.—Lignum ad *fumum* seu focum necessarium; *bois nécessaire pour le chauffage*. (Ap. Th. Bl.)— Idem q. FOAGIUM in nonnullis instrumentis videtur.

FUMALE.—Ead. notione.

FUMANS.—Domus, familia; *maison, famille*. (*A. SS.*) — Census qui a singulis *fumantibus* seu domibus et familiis debetur; *taxe sur chaque maison ou famille*. (A. 1228.)

FUMANTERIA. — Census a *fumo* dictus, quod per singulos focos seu domos exigeretur; *droit sur chaque maison*. (Eug. IV PP.)

FUMARE.—Incopreare, seu scurram agere. *Vid.* SCURRA.

FUMARIA.—F. locus ubi *focus* fit; *cheminée, foyer*. (*Chr. Abb. Trud.*)

FUMARIOLUM.—Angustior caminus; *petite cheminée*. (*Conc. Hisp.*)

FUMARIUM.—Caminus, per quem exit fumus; *cheminée*. (J. de J.)

FUMATICUM.— Census pro singulis domibus, ut FOAGIUM. (A. 972.)

FUMERIUS. — Idem q. FUMARIUM. (*St. Mont. Reg.*)

FUMIGABUNDUS. — Fumans; *qui fume*. (*Interp. Lib. Sap.*)

FUMIGATORIUM. — Thuribulum, incensorium; *encensoir*. (*Chron. Casin.*)

FUMIGER. — Fumifer; *qui répand, qui jette de la fumée*.

FUMIGIUM.—Suffitus; *fumigation, encensement*. (Prisc.)

FUMILARE.— « Ipse dux Robertus... *fumilare* fecit ibi imperatorem. » (A. 1080.) — Id est imperatorem proclamavit, ex Gr. ἐυφυμεῖν, ut videtur.

FUMOSITAS. — Fumus spissior; *fumée épaisse*. (Mart., *Anecd.*)

FUMUS.—Fimus; *fumier*. (A. 1354.)—Focus; *foyer, feu, maison*. (Eric. Ups.)

FUNALIA.—« Lignalia, *funalia*, in modum funalium candelæ intortæ. » (*Vet. Gl.*)

FUNAMBULI.—Dicti ironice quidam ignavi, qui ex obsessa urbe *funibus* e muribus dimissi fugæ se dabant: « Funibus per murum dimissi sunt, unde ad suam diuturnam ignominiam furtivi *funambuli* vocati sunt. » (Ord. Vit.)

FUNCARE.—Doliolum, cadus; *caque*. (*Polypt. Fisc.*)

FUNCTA.—Funera; *funérailles*.

FUNCTIO. — Exsolutio tributorum; *payement des impôts*. (*Vet. Gl.*)

FUNCTIONALIS.—Tributo obnoxius; *sujet aux impôts, contribuable*. (A. 1343.)

FUNCULUS. — *Funculus coralorum*, pro *funaculus*, restis, qua voce sertum precatorum designatur; *chapelet*. (Barel.)

FUNDA. — Bursa, crumena; *bourse*. (*A. SS.*)—Locus publicus in quem conveniunt mercatores de rebus suis et commerciis acturi; *bourse de commerce*; ol. *fonde*. (Pass.)

FUNDABILIS. — Fundatus, stabilis; *bien assis, affermi, solide*. (*A SS.*)

FUNDABULUM. — Funda, fundibulum, machina oppugnatoria, qua iactantur lapides; *fronde*. (Pass.)

FUNDACAGIUM. — Præstatio pro mercibus quæ in *fundacum* invehebantur; *droit d'emmagasinage*. (A. 1269.)

FUNDACARIUS. — Qui *fundacum* seu vectigal pro mercibus exigit; *receveur du droit d'emmagasinage*. (A. 1271.)

FUNDACRUS.—Species currus, ut videtur, sic dicti, quod eo veherentur merces in *fundacum*: *sorte de chariot*. (Ap. Mur.)

FUNDACUS.—Idem q. FUNDICUS.

FUNDALIS.—*Fundalia bona*; fundi, prædia, res immobiles; *immeubles, biens fonds*. (A. 1365.)—*Fundalis dominus*, fundi dominus; *seigneur foncier, seigneur du fonds*. (A. 1341.)—*Fundalis redditus*, qui ex fundo assignato penditur; *rente foncière*. (A. 1493.)

FUNDALITAS. — Dominium, jus in *fundum*; *propriété, seigneurie*. (A. 1457.)

FUNDAMEN.—Fundus; *fonds*. (A. 883.)

FUNDAMENTALITER.—Funditus, a fundamentis; *entièrement, radicalement*. (*A. SS.*)

FUNDAMENTUM.—Fundus; *fonds de terre*. (Ap. Ughel.) — Area in scutis gentilitiis; *champ, en langue héraldique*. (Meist.) — De proprio fundo redituum assignatio domui sacræ; *fondation*. (*Ch. eccl. Const.*)

FUNDANUS.—Ut FUNDARIUS. (*Vet. Gl.*)

FUNDARE.—Ex proprio *fundo* ecclesiam, monasterium construere; *fonder une église, un monastère*. (Ebr. Bet.)— Demergere; *enfoncer*. (Ap. Mur.) — Vox forensis, constituere; *fonder*. (A. 1288.) — *Fundare preces*, profundere. (A. 1476.)

FUNDARIUS.—Rusticus, qui *fundos* colit; *paysan, laboureur, cultivateur*. (Ugut.)

FUNDATA.—Fundus, ut FUNDAMEN.

FUNDATARIUS. — Qui *fundos* colit et tenet, idem q. FUNDARIUS. (A. 1324.)

FUNDATIO.— Liquatio; *fonte*. (A. 1400.)

FUNDATITIÆ.—*Fundatitiæ litteræ*, quæ spectant ecclesiæ vel monasterii exstructionem aut reditus eis attributos; *titres relatifs à la fondation d'une église ou d'un monastère*. (*A. SS.*)

FUNDATOR.— Fusor; *fondeur*. (Flet.)—Qui ecclesiam aut monasterium non solum exstruit dotatve ex proprio fundo, sed etiam qui instaurat, vel auget maxime; *fondateur d'un établissement religieux, celui qui le crée ou le répare, ou l'augmente* (*A. SS. Ben.*)—Qui prædia monasteriorum jure clientali tenet; *vassal d'un couvent*. (Kenn.)

FUNDATORIUS. — Pertinens ad ecclesiæ *fundatorem*; *relatif au fondateur d'une église*. (Ap. Rym.)

FUNDATUM.—Ut FUNDICUS.

FUNDECUS. — Idem q. FUNDICUS. (A. 1329.)

FUNDEGARIUS. — Ut FUNDICARIUS. (*St. Mass.*)

FUNDENDA.—Quævis machina oppugnatoria, qua lapides aliave *fundi* seu emitti possunt; *machine de jet en général*. (A. 1319.)

FUNDERA. — Fundus, ut FUNDORA. (A. 772.)

FUNDERE.—*Fundere fossata*, illa cumulare; *combler, raser des fossés*. (A. 1288.)

FUNDIBALARIUS. — Qui funda utitur in bellis; *frondeur*.

FUNDIBALISTA. — Ead. notione. (Bart. *Gl.*)

FUNDIBILIS.—Dicitur de telis aliisve instrumentis bellicis, quæ grandinis instar ruunt. (*Script. rer. Fr.*)

FUNDIBULA. — Dimin. a *funda*; *petite fronde*. (*Vet. Gl.*)

FUNDIBULARE. — E *fundibula* lapides emittere; *lancer des pierres avec la fronde*. (*H. Excid. Accon.*)

FUNDIBULARIUS.—Qui fundibula utitur in bellis; *frondeur*. (Bald. Dol.)

FUNDIBULUM.—Idem q. FUNDABULUM

FUNDIBULUS. — Idem q. FUNDABULUM. (Pap.)

FUNDICARE. — *Fundicum* seu præstationem pro mercibus solvere; *payer le fondic*; *Vid.* FUNDICUS. (*Const. Sic.*)

FUNDICARIUS.—Præfectus officinis. (Ap. Mur.)

FUNDICERIUS — Ad *fundum* pertinens; *foncier, qui appartient au fonds*. — *Justitia fundiceria*, jurisdictio minor, inermis; *justice foncière*. (A. 1381.)

FUNDICUM.—Locus in quem conveniunt mercatores; *bourse de commerce*; ol. *fonde, fondic*. (Pass.)—Locus ubi merces deponuntur et conservantur; *magasin d'entrepôt*; ol. *fondic*. (Pass.) — Præstatio pro mercibus quæ in *fundicis* deponuntur; *droit d'entrepôt*. (A. 1251.)

FUNDICUS.—Idem q. FUNDICUM, locus et præstatio. (Pass.)

FUNDINAVIS. — Species tributi, forte a navigantibus soluti; *sorte de droit à payer par les patrons de navire*. (*Bullar. Casin.*)

FUNDIS.—Pro FUNDUS. (A. 1406.)

FUNDIT.—Pro *fudit*. (A. 1332.)

FUNDITER.—Pro *funditus*, omnino, prorsus. (*A. SS.*)

FUNDITOR.— Idem q. FUNDIBULARIUS.

FUNDORA. — Pro *fundus*, ap. Longobardos. (Cam. Per.)

FUNDOTENUS. — Funditus; *entièrement, tout à fait*.

FUNDRELLUS. — « Domino episcopo remanent... sex hastæ cum *fundrellis*. » (A. 1287.)

FUNDULUS.—« Parvus *fundus*, item parvus piscis, qui *fundo* adhæret. » (Pap.)

FUNDUM.—Pars capitis aversa; *le derrière de la tête*. (A. 1376.)

FUNDURA. — Convallis, Ital. *fondura*; *vallon, vallée*. (A. 857.)

FUNDUS. — Recessus; *enfoncement*. (A. 1476.)

FUNEBRITAS. — Exsequiæ; *funérailles*. (Bald.)

FUNELERIUS. — Restio, qui facit funes; *cordier*. (A 1328.)

FUNERALIA.— Funus ipsum, exsequiæ; *funérailles*. (Ap. Mart., *Anecd.*) — Legata ob pias causas, maxime ea quæ fiunt ecclesiis propter sepulturam; *legs pieux aux églises, ceux surtout qui sont faits à l'occasion des sépultures*. (Joan. XXII PP.) — Ea omnia quæ ad pompam funebrem spectant, ut cerei, etc.: *apprêts funéraires, cierges*, etc. (A. 1308.)—Jus quod ecclesiæ seu illius rectori debetur, cum quis decedit; *droit qui revient à l'église ou au curé sur l'héritage d'un paroissien*. (A. 1416.)

FUNERALIS.— *Funeralis libellus*, in quo quæ ad *funera* spectant, continentur. (*Const. Carm.*)

FUNERANTIUS.—*Funerantium jus*, quod competit parochis ratione *funerum*; *Vid.* FUNERALIA. (Ap. Ach., *Spic.*)

FUNERARE. — Sepelire; *ensevelir*. (A. 1354.)

FUNERARIUM.—Funus, exsequiæ; *funérailles*. (*Conc. Hisp.*)

FUNERARIUS. — Funerum curator; *croquemort*. (*Vet. Gl.*)

FUNERATOR.—Ead. notione. (Id.)

FUNERATUS. — « Funus perfectum, vel sepultus. » (*Vet. Gl.*)

FUNEROSUS.—Mortifer; *mortel, qui cause la mort*. (*Script. rer. Fr.*)

FUNESCERE.—Lugere. (*Vet. Gl.*)

FUNESTARE.—Humo mandare; *enterrer*. (Salv.)

FUNESTATIO. — *Funestatio introitus*, funestus introitus. (Guib.)

FUNGERE.—Pro *fungi* legitur non semel.

FUNGO.— Nude pro *mori*. (*A. SS.*)

FUNGIBILIS.— *Fungibiles* res, dicuntur apud jurisconsultos, quarum una *fungi* potest vice alterius, ut eæ sunt quæ constant numero, pondere et mensura; *choses fongibles, celles qui périssent par la consommation et peuvent être remplacées par des objets de même nature, tels que vin, huile, blé*, etc. (Pass.)

FUNGIRE. — Pro *fungi*. (Ap. Fel. *H. Sand.*)

FUNGUS. — Papyrus, ellychnium; *mèche de lampe*. (Lib. *Mir. S. Bert.*)

FUNICULUS.— « In eadem Mornia est *funiculus*, hoc est divisio quædam quam fasciam vocant, in qua miles quidam... habebat terræ tertiam partem, » etc. (A. 1141.) —« Mensura unius *funiculi* terræ. » (Ap. Miræum.)—*Funiculus populi, series; file, suite*: « Tribus diebus non cessavit *funiculum* populi euntium et redeuntium. » (*De Mir. S. Ursmari.*)

FUNIFEX.—Funarius. (*Necr. Aurel.*)

FUNSALIS.—*Funsalis census*, ad *fundum* assignatus; *cens foncier*. (A. 1303.)

FUNTURA. — Fusura; *fonte*. (*Lib. Nig. Scacc.*)

FUNUS.—Cadaver; *cadavre*. (S. IV.)—*Funus imaginarium*, tumulus sine cadavere, idem q. *inane sepulcrum*; *cénotaphe*. (Isid.) —Pugna, prælium, locus funeris; *combat, champ de bataille*: « Christiani loco *funeris* dominati sunt. » (*Vet. Chr.*)

FUNUSCULUM.— Dimin. a *funus*. (*Vet Gl.*)

FURA.—Viverra; *furet*. (A. 1233.)

FURABULA.—Tenebræ « quia furantur nobis visum et discretionem rerum; » *ténèbres*. (Isid.)

FURACULUM.—Ead. notione. (Isid.)

FURAGIUM.—Idem q. FODRAGIUM.

FURAMANNUS.— Idem q. FARAMANNUS.

FURARE. — Pro *furari* in *Leg. Ripuar.*

FURASIUM. — Mendose pro FURAGIUM. (*Ann. Præm.*)

FURATIO. — Furtum; *vol, larcin*. (A. 1361.)

FURATOR. — Officium in hospitio regio, cui viverrarum cura incumbit; *officier chargé de soigner les furets*; ol. *fuireteur*. (Ap. Lud.)

FURBANNIRE.—Idem q. FORISBANNIRE.

FURBIRE. — Detergere, polire; *fourbir*. (A. 1305.)

FURBISOR.— Armorum politor, samiarius; *fourbisseur*.

FURCA. — Jus erigendi patibulum, et in eo reos suspendendi, quod majoribus justitiariis maxime competit; *droit d'avoir gibet, haute justice*; ol. *fourche*.—Jus capiendi *furcas* in forestis dominorum feudalium; *droit de couper du bois dans les forêts du seigneur pour faire les fourches*. (*Reg. Cam. Comp. Par.*) — *Furca* et *rastrum*, jus, quod domino competit in quosdam tenentes, qui cum *furca*, vel rastro illius fenum colligere tenentur; *droit du seigneur de forcer les vassaux à râteler et mettre son foin en meule*. (*H. episc. Autiss.*) — *Furca putei*, trabs supra puteum erecta, cui tollenus innititur ad hauriendam aquam. (*L. Long.*)

FURCAFERA.—Furca ferro armata, merga; *fourche-fière, espèce d'arme*. (*Tab. Fossat.*)

FURCALIS. — Ad *furcam* pertinens; *de fourche, de haute justice*. (A. 1241.)

FURCANTES.—Qui *furcis* utuntur; *ceux qui se servent de fourches*. (Thwroc.)

FURCARE.— *Furcare carectam*, currum feno cum furca onerare; *charger une charrette de foin*. (A. 1407.) — Vox fori Anglici, cum vir et uxor in jus vocantur et uterque essonium proponit: tum enim illud furcari, Gall. *fourcher*, dicitur, id est duplex fil, etc.

FURCATA.—Idem q. PERDICETA seu PERTICHETA, machina jaculatoria, quæ speciem furcæ referret. (San.)

FURCATIO. — Actio *furcandi*; *Vid.* FURCARE.

FURCATURA. — Divisio; *fourchure*. (A. 1461.)

FURCATUS. — Bifurcus; *fourchu*. (A. 1461.)

FURCENSIS.—*Furcensis moneta*, moneta vicecomitum Beneharnensium in Morlanensi civitate cusa; *monnaie de Morlas*. (Pass.)

FURCHETUM.—Idem q. FURCULA. (Ap. W. Dugd.)

FURCIA. — Domus, dominium; *maison, seigneurie*. (*Ch. Ben.*)

FURCILLA.—Magna fames; *grande faim*. (*Vet Gl.*)

FURCILLARE.—Suspendere, vel concutere (J. de J.)

FURCINA. — F. pro FUSCINA: « Cum certis ferreis instrumentis ad modum *furcinarum*. » (*A. SS.*)

FURCO. — Ager qui in *furcam* dividitur aliumque includit; *champ qui se divise en deux parties comme les deux dents d'une fourche*. (A. 1069.) — Furca; *fourche*. (S. XIV.)

FURCULA. — Pars pectoris, ubi venæ, quæ ab hepate proficiscuntur, in *furculas* dividuntur; *le creux de l'estomac*; ol. *fourcelle*.

FURCULUS.—Tridens, merga; *fourche à deux ou trois dents*. (*St. Mant.*)

FURCUS.—Fasciculus; *paquet, botte*. (*Ch. Occit.*)

FURECTUS.—Viverra; *furet*. (Ap. Frid.)

FURELLUS. — Vagina; *fourreau*. (*Reg. Templ.*)

FURENDELLUS. — Quarta pars, ap. Saxon.; *le quart*. (Kennet.)

FURETARIUS. — Officium in coquina regia, idem q. FURATOR. (A. 1261.)

FURETIUS.—Retis species seu instrumentum piscandi; *sorte de filet ou d'engin de pêche*; ol. *furet*. (A. 1157.)

FURETUS.—Viverra; *furet*. (*H. Dalph.*)

FURFURAGIUM.—Furfur ad alendos canes; *Vid.* BRENATICUM.

FURFURATIVUS.—*Vid.* PANIS.

FURFURES. — Avis species; *sorte d'oiseau*. (A. 1400.)

FURFURIO.—Ead. notione. (Isid.)

FURGO.—Contus furnarius; *fourgon*. (A. 1352.)

FURIA.—Vis, violentia, actum furiosum; *violence, acte de colère*. (A. 1319.)

FURIARIA. — Furor, furia; *fureur, colère*. (*A. SS.*)

FURIATUS.—In *furiam actus*. (*A. SS.*)

FURIBUM.—Species lecticæ ad portandos ægrotos accommodatæ; *sorte de litière*. (Agnel.)

FURICUS.—Viverra; *furet*.

FURIELLA. — « Ergo Crucifixus major te est? Dicit illi diabolus: Etiam, major est omnibus, quia per ipsum misertus Deus mundo: quæcunque autem gerimus hic et errare facimus homines, ibi *furiella* est aerea, et stimuli ignei, et infiguntur in eis, et colliduntur sive angeli transgressores sive homines, et omnes qui deseruerunt Deum, et sic cum furca ignis efferuntur ante tribunal Crucifixi. » (*Act. SS. Justinæ et Cypriani martyr.*) F. vocabulum fictum maleque exaratum a Gr. θύελλα, procella.

FURIGILDUM. — Multa *furti* nomine soluta; *amende pour vol*. (*Leg. Angl. Sax.*)

FURIRE. — Pro *furere*. (*Vet. Gl.*)

FURLONCUS. — Ager, campus continens complures acras, quæ seriatim adjacentes, pariter incipiunt et pariter desinunt, sulcique longitudine concluduntur. (*Mon. Angl.*)

FURMA. — Morbus equinus; *maladie de cheval*: ol. *furine*. (Pet. de Cresc.)

FURMENASSIUM. — Apud Vivarienses, idem q. FRUMENTAGIUM. (A. 1523.)

FURMINENTUM. — Pro FURNIMENTUM, quidquid instruendæ navi necessarium est. (A. 1481.)

FURNA. — Ut FUERNA. (S. XIV.)

FURNACHA. — Præstatio pro coctione *furnaria*, quæ domino fundi datur; *droit que l'on payait pour la cuisson du pain dans le four du seigneur*; ol. *fournage, furnaige*. (A. 1292.)

FURNAGIUM. — Ead. notione. (Pass.) — Pretium quod pistori ipsi solvitur; *salaire dû au boulanger*. (*Ch. Angl.*)

FOURNAIRO. — Furni minister; *garçon boulanger*; ol. *fourniron*. (*St. Mass.*)

FURNARE. — In *furnum* immittere; *enfourner, mettre au four*. (*A. SS.*) — Parare *furnum*; *préparer le four, le mettre en point*. (*Vet. Gl.*)

FURNARIUM — Furnus ad dominum pertinens, quo uti debent subditi, vel id quod præstatur pro coctione panis in hocce furno; *four banal ou droit à payer pour y faire cuire le pain*. (*Chartul. S. Vinc. Cenom.*)

FURNARIUS. — Pistor; *boulanger*; ol. *fournier*. (Pass.)

FURNATA. — Coctio furnaria; *fournée*. (*A. SS.*)

FURNATICUM. — Idem q. FURNACHA. (Pass.)

FURNATIO. — Ut FURNATA. (*Ch. abb. S. Bertin.*)

FURNEDO. — Fuligo; *suie*. (*A. SS.*)

FURNEIA. — Panes ipsi in furno cocti; *fournée*. (A. 1220.)

FURNELLUM. — Idem q. FORNELLUM. (A. 1215.)

FURNELLUS. — Furnus in quo pulvis immittitur ad subruenda mœnia; *mine, fourneau de mine*. (Ap. Lud.)

FURNERIUS. — Pistor, ut FURNARIUS. (*Cons. Brag.*) — In monasteriis monachus qui furno præerat et pistori; *moine chargé de la direction de la boulangerie de son monastère*. (A. 1292.)

FURNERUS. — Idem q. FURNERIUS. (A. 1177.)

FURNESIUM. — Fornax; *fournaise*. (W. Thorn.)

FURNETUM. — Idem q. FURNEIA. (*Ord. reg. Fr.*)

FURNEUS. — Fimus, stercus, lætamen, stipula vel fenum. (*St. Tour.*)

FURNIAMENTUM. — Coctio furnaria; *fournée*. (Lamb. Ard.)

FURNIARE. — In *furnum* immittere vel potius panem coquere; *enfourner* ou *faire cuire le pain*. (A. 1258.)

FURNICULUS. — Fornacula, vel catillus, in quo liquatur aurum, vel argentum; *fourneau*. (*St. Saon.*)

FURNILE. — Pars ædis rusticæ, in qua est furnus; *fournil*. (*Ch. Occit.*)

FURNILIA. — Stipula; *paille*. (A. 1226.)

FURNILIUS. — Idem q. FURNILE. (A. 1022.)

FURNILLA. — Ligna minutiora et vepreta siccata, calefaciendo furno commoda; *brou-*

sailles, menu bois propre à chauffer le four; ol. *fournil, fournille.* (A. 1316.)

FURNILLUM. — Ut Furnile. (A. 1086.)

FURNIMENTUM. — Supellex necessaria; *mobilier, hardes.* (A. 1382.)

FURNIPENDIUM. — Cremaster, simul et locus ubi suspenditur, caminus; *crémaillère et cheminée.* (A. 1476.)

FURNIRE. — Præbere, instruere; *fournir.* (San.) — Panem coquere in furno; *faire cuire le pain au four;* ol. *fornier, fournier.* (A. 1245.)

FURNISARE. — Idem q. Furnire. (A. 1310.)

FURNITOR. — Qui executoris testamentarii vices explet, cum is mortuus est, aut munus illud recusavit; *celui qui remplit les fonctions d'exécuteur testamentaire, à la place de ce dernier.* (*St. Ven.*)

FURNITUS. — Instructus; *fourni, muni, garni.* (Pass.)

FURNULIA. — Idem q. Furnilla. (*Tab. Talem.*)

FURNULLUS. — Ædes rustica; *bâtiment rustique.* (Lob., *H. Brit.*)

FURNULUS. — Ut Furnullus (*Tab. Talem.*) et Furniculus. (*St. Saon.*)

FURNUS — Cuniculus aptus ad mœnia igneo pulvere evertenda; *mine, fourneau de mine.* (S. xiv.) — *Furnus indominicatus,* qui proprietario jure possidetur. (A. 1065.)

FURO. — Viverra: *furet;* ol. *furon.* (*Vet. Gl.*)

FURQUIA. — *Vid.* Furcia.

FURRA. — Villosa pellis; *fourrure.* (A. 1445.) — « Mulier quædam a cane læsa in pedis parte, quæ *furra* dicitur. » (*A. SS.*) Leg. *sura,* quæ est posterior tibiæ pars carnosa.

FURRAGIUM. — Idem q. Fodragium.

FURRATUS. — Pellitus; *fourré.* (Mat. Par.)

FURRERA. — Ut Furrura.

FURRUM. — Idem videtur quod Fodrum, a Gallico *feurre.* (*Chart. S. Ved. Atreb.*)

FURRURA. — Pelitium; *fourrure.* (*Mon. Angl.*)

FURRURATURA. — Ut Furrura. (A. 1361.)

FURRURIA. — Ead. notione. (A. 1248.)

FURSITI. — Hæretici inter Valdensium sectarios.

FURTARE. — Pro *furari.* (Ap. Brand.)

FURTO. — Pro *furtim.* (*Vet. Gl.*)

FURTUM. — *Furtum habens in manibus. Vid.* Manus rubra.

FURTUOSUS. — Qui sæpe committit furtum; *qui vole souvent.* (Ugut.)

FURTUS. — Pro *furtum.* (*Lex Sal.*)

FURZATURA. — Italis, sinus; *pli.* (A. 1388.)

FURZATUS. — Rugatus, sinuatus: *plissé, ridé.* (A. 1388.)

FUSA. — Stamen fuso involutum; *fusée, nasse de fil enroulée sur le fuseau.* (A. 905.)

FUSALE. — Ead. notione. (A. 430.)

FUSARE. — Fusum trahere; *tirer le fuseau, filer.* (Theod. Th.)

FUSARIA. — F. officina fundendis metallis; *fonderie.* (Ach. *Spic.*)

FUSARIUS. — Qui facit fusos; *ouvrier qui fait des fuseaux;* ol. *fuselier.*

FUSATA. — Idem q. Fusa. (A. 1355.)

FUSATORIA. — « Non servant nec *fusatoria,* nec vigilia in civitate nec in castello. » (*A. SS.*) Legendum videtur: Non faciant nec *facenderam,* nec, etc.

FUSCA. — « Ipse vero Basilium... decollavit, et capita eorum *fusca* condita per spatharios imperatori transmisit. » (Anas.) Ubi *fusca* legendum est *pusca* seu *posca,* Gr. ὀξύκρατον.

FUSCANETUM. — Male pro *fustanetum* quod idem significat ac Fustanum.

FUSCANUS. — Fuscus colore, vel subfuscus; *brun, brunâtre.*

FUSCARI. — Turbari, vel eventu minus decoro quasi vilescere apud homines. (*A. SS.*)

FUSCEDO. — Fuscus color generatim, specialius crusta panis semiustulata; *couleur rousse, croûte de pain demi-brûlée.* (Guid., *Disc. Fars.*)

FUSCELLUM. — « Candelabra auro argentoque parata 6, ventaculum deauratum 1, *fuscellum* deauratum 1, scyphus de argento 1. » (Har.) Ubi *fuscellum* idem videtur q. Fuscina.

FUSCI. — Mauri, Mauritaniæ incolæ; *Maures.* (*Chr. Noval.*)

FUSCINA. — Tridens, creacra; *trident, fourchette.*

FUSCINULA. — Dimin. a Fuscina. (Ach. *Spic.*)

FUSCOTORIUM. — Idem q. Fustanum. (*Vet. Gl.*)

FUSELA. — Fusus; *fuseau.* (G. de Vig.)

FUSELLUS. — Parvus *fusus; petit fuseau.* (*A. SS.*)

FUSILE. — Os brachii a carpo ad cubitum: « Duo ossa quæ dicuntur *fusilia* brachiorum. » (*A. SS.*)

FUSILLUS. — Tudicula igniaria; *briquet;* ol. *fuisil.*

FUSINA. — Italis, officina; *atelier, boutique.*

FUSIO. — Inlatio publica, tributi pensitatio. (*Vet. Gl.*) — Fusura; *fusion, fonte.* (Arn.)

FUSITERA. — Physeter, animalis genus; *souffleur.*

FUSOLUS. — *Fusolus molendini; arbre de moulin.* (Pet. de Cresc.)

FUSOR. — Qui fundit metalla; *fondeur en métaux.* (*Vet. Gl.*)

FUSORIUM. — In quo quid infunditur; « *Vase à mettre liqueur.* » (*Vet. Gl.*)

FUSSICULA. — Præstationis species f. ex porcis. (A. 1296.)

FUSSORIUS. — Ligo, ut Fossorium. (*St. Corb.*)

FUSTA. — Lignum, materia lignea, materiamen; *bois propre aux constructions;* ol. *fust.* (A. 1181.) — Trabs; *poutre;* ol. *fuste.* (A. 1233.) — Tributum quod pro *fustis* seu lignis solvitur; *droit sur le bois.* (A. 1345.) — Apud Italos, liburnica; *navire;* ol. *fuste.* (Mur.)

FUSTAILLIA. — Dolium; *futaille, tonneau.* (A. 1309.)

FUSTAINUS. — Ut Fustanum.

FUSTAMENTUM. — Materia lignea, ut Fusta. (A. 1488.)

FUSTANA. — Ut Fustanum. (A. 1419.)

FUSTANETUM. — Ead. notione. (*Chart. S. Wand.*)

FUSTANEUM. — Ead. notione. (Ord. Vit.)

FUSTANIA. — Ead. notione. (*Ann. Ben.*)

FUSTANICUS. — Ead. notione. (A. 1118.)

FUSTANIUM. — Ead. notione. (Pap.) — Vestis ex *fustanio* confecta: « Cum de *fustanio* dominæ. » (*St. Mas.*)

FUSTANIUS. — *Fustanius pannus,* idem q. Fustanum. (A. 1160.)

FUSTANNITUM. — Vestis e *fustano* confecta. (*St. Mas.*)

FUSTANUM. — Panni ex gossipio confecti species; *futaine;* ol. *fustaine.* (Pass.)

FUSTARE. — Fustibus seu virgis cædere; *fustiger, battre de verges;* ol. *fuster.*

FUSTARIUS. — Ars fustaria, lignaria; *art du charpentier et du menuisier.* (A. 1490.)

FUSTEIARE. — Lignum, materiam ligneam ad ædificandum cædere; *couper du bois pour les constructions.* (A. 1497.)

FUSTERARE. — Ead. notione. (A. 1289.)

FUSTERIA. — Locus ubi *fustæ* seu ligna venum exponuntur; *marché au bois;* ol. *fusterie.* (*St. Aven.*)

FUSTERIUS. — Faber lignarius; *charpentier, menuisier;* ol. *fustier.*

FUSTETUS. — Cotinus coriaria; *fustet.* (A. 1359.)

FUSTEUS. — Ligneus; *de bois:* « Capsa *fustea.* » (*A. SS.*)

FUSTIA. — Idem q. Fustanum. (A. 1295.)

FUSTIBALUS. — Machinæ bellicæ species; *engin de guerre, espèce de fronde.* (Fulc.)

FUSTINUS. — Idem q. Fustanum. (A. 1404.)

FUSTIS. — Arbor justæ magnitudinis; *arbre déjà venu et dans sa force, d'où vient l'expression de haute futaie.* — Navis; *navire.* (Bern. de Breyd.) — Sceptrum; *sceptre.* (*Script. rer. Fr.*) — *Per fustem investire; Vid.* Investitura. *Fuste ad fustem,* formula qua in chartis utebantur ut mensuram cumulatam et radio præcisam significarent: « Concesserunt quatuor modios frumenti de territorio de Tanes... ad mensuram ejusdem villæ *fuste ad fustem* mensuratos. » (A. 1222.)

FUSTONYUM. — Idem q. Fustanum.

FUSTUARIUS. — Idem q. Fusterius. — *Fustuaria pœna,* supplicium cum fuste. (*Leg. Burg.*)

FUSTUM. — Vox generica, quæ lignum vel trabem significat; *bois, poutre;* ol. *fust.*

FUSUM. — Virga ferrea; *verge, baguette de fer.* (*A. SS.*) — Fusus; *fuseau.* (Cæs. Heist.) — *Fusum lapideum,* f. crusta gypsa: « Dehinc *fusum* quid lapideum coloris jecorii superficiem tumuli tegens, amoto illo rursum, ut moris est sepulcrorum, conspicitur coopertorium. (*A. SS.*) »

FUSUS. — Mulier vel muliebris sexus, cui *fusus,* ut viro *gladius,* competit; *la femme, le sexe féminin.* Hæreditas *ad fusum a lancea transire* dicitur, quæ ad filias transit; *tomber en quenouille,* Gallis.

FUTICES. — Sepes, sepimentum ex virgultis confectum; *haie.* (*Tabul. Maj. Mon.*)

FUTIS. — Vas in templo, ubi reponebatur, quod de sacramento restabat. (J. de J.)

FUTRUM. — Idem q. Feltrum.

FUTRUS. — Vagina; *gaîne, fourreau.* (*A. SS.*)

FUTUM. — Ut Futis.

FUTURA. — Sectura. (*Vet. Gl.*)

FUTURALIS. — *Futurales monachi,* novitii qui vota nondum fecerunt. (La Mur., *Hist. Lugd.*)

FUTURARE. — Differre: « Hodiernus crastinat actus, et quod præteritum nunquam facit usque *futurat.* » (Archit.)

FUX. — Ostium fluminis; *embouchure de fleuve.* (*Ann. Gen.*)

FUXOLANA. — Vitis species. (P. de Cresc.)

FUXOLIUM. — Gabellæ chartula, seu ipsum sigillum quod chartis appenditur: « Aliis quibuscunque redditibus, seu bonis, ac mensurationum gabellationum, bullarum et *fuxolii*... eximimus. » (*Bul. Eug. IV PP.*)

FYEDUM. — Pro Fredum.

FYLACTERIUM. — Theca, in qua reconduntur sanctorum reliquiæ. *Vid.* Phylacterium.

FYLARGIRIA. — Amor pecuniæ; *amour de l'argent.* (S. x.)

FYNAITUM. — Finis, terminus, ut Finium. (A. 1181.)

G

G. — Littera numeralis quæ 400 denotat. Eidem litteræ si recta linea superaddatur. (Ḡ), quadringenta millia significat. *G* seu *g* in codd. mss. mediæ ætatis usurpatur pro Senario. *G* nonnunquam mutatur in *B.* Pluries scribitur pro C et I; sæpissime pro *F* et vicissim; apud Gallos non raro vertitur in *D,* et in *H* apud Hispanos; at nulla familiarior hujus litteræ mutatio quam in V ac præsertim in *W* et vicissim.

GAA.... — *Vid.* cum Ga aut Gae.

GAAI.... — *Vid.* cum *Gai.*

GAAINGNAGIUM. — Idem q. Gangnium. (A. 1295.)

GABA. — Via, quasi cava; quomodo *rugam* hodie dicimus quod *rugæ* frontis formam effingat; *chemin.* (A. 1226.)

GABADIUS. — Hypocrita, simulator, fraudulentus; *fourbe, imposteur, hypocrite.* (Barel.)

GABALA. — Crux, patibulum; *gibet, croix.* (Laur.)

GABALLA. — Equa; *jument.* (A. 1211.)

GABALUM. — Ut Gablum. (A. 1360.)

GABALUS. — Ut Gabala. (Laur.)

GABARES. — Ead. notione q. GABBATA.

GABAROTUS. — Cymba, naviculæ amnicæ species; *barque, bateau de rivière*. Vascon. *gabarrot*. (A. 1339.)

GABATA. — Vas escarium; *plat, jatte;* ol. *guatte*. (Pass.)

GABATOR.—Homo jocosus; *plaisant, railleur, moqueur;* ol. *gabeur*.

GABATUS. — Idem q. GABATA. (Anast.)

GABBARUS. — Piscis genus, squilla; *squille*.

GABBATA. — Condita mortuorum cadavera apud Ægyptios; *morts embaumés, momies*.

GABEISIO. — Idem q. GAMBESO.

GABELLA. — Præsidium militare; *garnison*. (Ram. Muntan.) — Census, jus, pensitatio, præsertim tributum quod pro sale exsolvitur; *gabelle, rente, taxe, impôt, et plus spécialement impôt sur le sel*. (Pass.) Locus ubi *gabella* seu vectigal percipitur; *bureau de la recette de la gabelle*. (*St. Verc.*) — Interdictio; *prohibition*. (A. 1281.) — Pensitatio clericalis : « *Gabellam* in nodo paratam ministranda atque vera judicia faciendo. » (*A. SS.*)

GABELLARE. — *Gabellam* exigere : *lever l'impôt appelé gabelle;* ol. *gabeler*. (A. 1363.) — *Gabellam* seu vectigal pendere; *payer cet impôt;* ol. etiam *gabeler*. (A. 1367.)

GABELLATOR. — Gabellarius, publicanus, vectigalium et tributorum exactor; *receveur des impôts;* ol. *gabelier, gabellateur, gabloux*, etc. (A. 1321.)

GABELLATUS. — *Gabellati bajuli*, qui præposituras suas ad *firmam* habent. (*Const. Sic.*)

GABELLERIUS. — Idem q. GABELLATOR. (*St. Verc.*)

GABELLOTUS. — Ead. notione. (*Const. Sic.*) — Monetæ species. (*Lib. cens. Eccl. Rom.*)

GABEO. — Idem q. GABATOR.

GABERINA. — Arca, scilicet qua mortuorum corpora conduntur; *bière*. (Isid.)

GABERNA. — Ead. notione. (Mart. *Lex.*)

GABETTUS. — « Item una reliquia cristallina, cum duobus *gabettis* argenti deauratis quam supportant duo angeli, » etc. (A. 1295.) Forte vasis genus ad instar naviculæ.

GABIA. — Cavea; *cage*. — Carcer; *prison*. — Carchesium; *hune, plate-forme élevée à l'extrémité ou le long des mâts;* ol. *gabie*. — Via, ut GABA. — Jocositas; *raillerie, plaisanterie;* ol. *gab*.

GABIDUS. — Frigidus; *froid, glacé*. (*Vet. Gl.*)

GABINETUM. — Cimelium; *lieu où l'on garde les objets précieux, cabinet*. (Laur.)

GABINUM. — Vivarium, cavea; *tout lieu où l'on enferme les animaux vivants, parc, cage, volière*, etc. (A. 1223.)

GABIOLA. — Diminutiv. a *gabia*, carcer; *prison;* ol. *gabiole*. (A. 1222.)

GABITOR. — Ut GABATOR.

GABLAGIUM. — Idem q. GABLUM. (A. 1260.)

GABLAIGIUM. — Ead. notione. (*Polyp. Fiscan.*)

GABLERIUS. — Qui agillime ascendit ad *gabiam* super navis arbore consistentem; *gabier*. (*Vet Gl.*)

GABLUM. — Census, tributum, reditus; *impôt, redevance;* ol. *gable*.

GABULARE. — Vectigalia, tributa solvere; *payer les impôts;* ol. *gabeler*.

GABULARIUS. — Gabulo, seu *gablo* obnoxius; *qui est soumis à l'impôt, contribuable*.

GABULUM. — Frontispicium, frons ædificii; *frontispice, façade, parement d'un mur*. (W. Thor.) — Census, tributum, ut GABLUM. (A. 1245.) — Crux; *croix*. (Alth.)

GABUSIA. — Caulis species; *chou cabus*. (Pet. de Cresc.)

GABUTA.—Pedum episcopale; *Vid.* CAMBUTA.

GACARI. — Hæretici, Valdensium sectatores.

GACHA. — Vigil, speculator, custos; *sentinelle;* ol. *gaite*. (A. 1317.)

GACHARE. — Vigilare, speculari; *garder, faire le guet;* ol. *gaiter*. (A. 1317.)

GACHERARE. — Agrum proscindere; *donner le premier labour à une terre pour la laisser reposer une année;* ol. *gasquerer*. (A. 1255.)

GACHIARE. — Excubias agere, ut GACHARE. (A. 1372.)

GACHILIS. — Specula, turricula editior; *tourelle élevée, lieu où se plaçait la sentinelle chargée de veiller à la sûreté de la ville ou du château*.

GACHUM. — Forte sera aut pars seræ, lamina scilicet pessuli receptrix; *serrure ou gâche de serrure*. (Ap. W. Thorm.)

GACTUS. — Navis species, eadem quæ infra *gatus*, vel machina bellica, de qua in voce CATUS. (A. 1325.

GADAIGNARE. – Lucrari, acquirere; *gagner, acquérir;* ol. *gaaigner*. (A. 1126.)

GADALES. — « Similiter de *gadalibus* et meretricibus volumus, ut apud quemque inventæ fuerint, ab eis portentur usque ad mercatum, ubi flagellandæ sunt. » (*Cap. C. M.*) Ubi *gadales* fuisse videntur qui *ignoti* dicuntur : « Si aliquem per vos vel apud vos ignotum hominem vel meretricem latitantem invenire possit. » (*Ibid.*)

GADDIUM. — F. testamentum : « Nihi retines ibi, nisi solummodo *gaddium* et pœnitentiam de illis hominibus, qui mansos vel appendiarias de parochia mea tenuerint, hoc est unum denarium pro *gaddio* et medaculam pro pœnitentia. » (*Tab. Conch.*)

GADERES. — Idem q. GADES. (A. 1373.)

GADES. —Limes, meta, terminus; *limite, borne, frontière*. (A. 1337.) — Stipatores principis : « Quapropter in Frontosum principem Swadopluck et suos satellites, et in omnes ejus *gades* excommunicationis sententiam fulminavit. » (*A. SS.*)

GADGIUM. — Stipendium; *salaire, gages*. (A. 1283.)

GADIARE. — Pignus dare; *donner une garantie*. (A. 1411.) — Testamentum facere; *tester*. (A. 1319.)

GADIARIUS. — Fidejussor; *garantie, répondant*. (A. 973.)

GADIATOR. — Curator testamenti, tutor; *exécuteur testamentaire, tuteur;* ut VADIATOR.

GADIERIUS. — Curator testamenti, ut GADIATOR. (A. 1233.)

GADIS. — Limes, ut GADES. (A. 1406.)

GADIUM.—Vadum; *gué* (*Ann. Mass.*)—Vadimonium, testamentum, stipendium, pignus, multa, ut VADIUM. (Pass.)

GADIUS. — *Gadius spiritualis*, pater spiritualis, seu sacerdos qui a confessionibus est; *père spirituel, prêtre chargé de la direction des consciences*. (A. 1398.)

GADRICALIS. — Baculus crassior; *gros bâton*. (A. 1462.)

GADUS. — Vadum; *gué*. (*Cod. Cens. Cal.*)

GAE.... — *Vid.* cum GA seu GAI.

GAEGNIA. — Dicitur de causa superiore vel adjudicata; Gal. *gain de cause;* ol. *gaagne*. (A. 1277.)

GAERIA. — Lucrum, reditus, ut GAGNAGIUM. (*Chartul. S. Sulp. Bitur.*)

GAFARE. — Manus in aliquem injicere, quasi uncis arripere; *mettre la main sur quelqu'un, saisir, accrocher*. (A. 1339.)

GAFORIUM. — Exactio, tributum haud debitum per vim et contra jus surreptum; *Vid.* TOLTA. (A. 1027.)

GAFRAND. — Hæres, pro GAPHANS.

GAGELLI. — « Bracteoli ornamenta equorum quæ dicuntur *gagelli*. » (*Vet. Gl.*)

GAGERIA. — Res oppignerata, interdum sequestro data ad plenam securitatem, pignus; *sûreté donnée par le débiteur, nantissement d'une chose mobilière, la chose même donnée en nantissement;* ol. *gagière*.

GAGERIUS. — Qui ad *gagia* seu stipendia alicujus est; *celui qui est aux gages de quelqu'un, salarié*. (A. 1312.)

GAGGA. — Mensura ad quam exiguntur dolia vinaria; *verge pour mesurer la capacité des futailles, jauge*. (*Inst. Scot.*)

GAGGARE. — Anglis *gaged*, suffocare vel potius ori lignum indere; *étouffer, ou bâillonner*. (Joan. For.)

GAGIA. — Stipendium; *salaire, gage*. (*A. SS.*)

GAGIAMENTUM. — Sponsio, fidejussio, vadimonium; *engagement, promesse, garantie, caution;* ol. *gagement*.

GAGIARE. — Pignerari, pignus auferre; *prendre en gage, recevoir en nantissement*. (*Cons. Solemn.*) — Pignerare, pignus dare; *donner un gage, nantir*. (Pass.) — Multam decernere, statuere; *condamner à une amende, prononcer une peine pécuniaire*. (A. 1254.) — *Gagiare emendam*, eam solvere, vel pro ea pignus dare; *payer l'amende ou donner une caution pour garantir son payement*. (A. 1386.)

GAGIARIUS.—Æditus, cui cura est ædis sacræ; *sacristain, marguillier;* ol. *gagier*. (*St. eccl. Meld. a.* 1365.) — Testamenti curator; *exécuteur testamentaire;* ol. *gagier*. (A. 1228.)

GAGIATA. — Solutio; *payement*. (*Ch. S. Albin. Andeg.*)

GAGIATIO. — Ead. notione. (A. 1253.)

GAGIERIUS. — Prædator, direptor; *pillard, maraudeur*. (A. 1363.)

GAGIUM. — Vadimonium, pignus, fidejussio; *sûreté donnée par le débiteur, gage, garantie*. (A. 1174.) *Gagium mortuum*, hypotheca creditori sic oppignerata ut fructus omnes sint creditoris, sine computo inde debitori faciendo; *mort gage ou gage mort, celui dont on laisse jouir le créancier engagiste, qui profite des fruits sans les imputer sur la dette, à la différence du vif gage* (*vivum gagium*), *dont les fruits sont imputés sur le principal de la dette*. (Pass.)—Multa domino vel judici solvenda; *amende, peine pécuniaire*. (A. 1352.) — Pretium, merces, stipendium; *salaire, appointements, gages*. (*Cons. Brag.*)

GAGNABILIS. — *Gagnabilis terra*, ager culturæ aptus, qui coli et seri potest; *terre labourable, terre propre à la culture;* ol. *terre gaagnable*. (A. 1211.)

GAGNAGIUM. — Peculium agricolæ, id est omnia tam jumenta quam alia instrumenta ad cultum agrorum necessaria; *l'outillage d'un cultivateur, les animaux et les instruments nécessaires pour l'exploitation d'une terre*. (Mat. Par.) — Ager cultus et sartus; *terre cultivée et de rapport;* ol. *gagnage, gagnerie*. (Pass.) — Fructus ipse in agro; *produits du sol, récolte;* ol. *gagnage, gains, regains*. (*Cons. Meld.*) — Autumnus, seu anni tempestas, qua demetuntur in agro fruges; *l'automne, saison des récoltes;* ol. *gahin*. (Pass.) — Lucrum, quæstus, ipsa etiam merces quotidiana, quæ canonicis aliisque choro præsentibus tribuitur; *émolument, gain, profit, honoraires donnés chaque jour aux chanoines et autres prêtres présents au chœur;* ol. *gaaïgne, gaigne*, etc. (Pass.)

GAGNARE. — Terram arare, colere; *cultiver, labourer;* ol. *gagner, gaigner*. (A. 1351.)

GAGNERIA.— Prædium rusticum; *ferme, métairie;* ol. *gangnerie, gaignerie*. (Pass.)

GAGNERIUS. — Qui terram colit, arat; *laboureur, cultivateur;* ol. *gaignière*. (A. 1353.)

GAGNIA. — F. idem q. GAGNAGIUM, ager cultus, nisi sit pro GAGERIA, pignus, oppigneratio. (*Cod. red. episc. Autis.*)

GAGNIUM. —Præstatio quæ ex agris percipitur; *impôt sur les terres*. (A. 1371.)

*GAIA. — Pica, cavea; *geai, cage*.

GAIAGIUM. — Pignus seu multa, idem q. GADIUM. (A. 1280.)

GAIAMENTUM.—Pigneratio; *action d'engager, gage, hypothèque;* ol. *gaigement*. (A. 1381.)

GAIANUM. — Lucrum, reditus, fructus; *gain, bénéfice, produit*. (A. 844.)

GAIARDUS. — Nomen *carrocii*, seu currus bellici, in quo vexillum exercitus imponebatur, apud Cremonenses. (Mur.)

GAIARE. — Solvere; *payer*. (*Tabul. S. Alb. Andeg.*) — Aliquem pecunia corrumpere; *corrompre*. (A. 1268.)

GAID. — Idem videtur esse in Rothar. Leg., ac fidejussor. (Mur.)

GAIDA. — Fidejussor, ut videtur; *Vid.* GAID. — Fimbria seu plicamenta muliebris vestis, quæ ad talos usque descendit; *Vid.* GUAYDES. — Glastum, species plantæ tinctoribus nota; *guède, pastel*. (*Tab. Cal.*)

GAIDIA. — Tributum, vectigal; *impôt, taxe*. (A. 1312.) — Capra; *chèvre*. (A. 1342.)

GAIE. — Silva densior; *bois épais*.

GAIERIA. — Pignus, res pignori accepta; *gage, chose donnée en nantissement*. (*St. Ord. Cist.*)

GAIFANDA. — Cohæres, ut GAPHANS.

GAIGERIUS. — Idem q. GAGIERIUS.

GAIGEURA. — Pignus, sponsio; *caution, assurance, garantie*. (A. 1365.)

GAIGIUM. — Multa pecuniaria, ut GAGIUM.

GAIGNAGIUM. — Ager culturæ aptus, ut *gagnabilis terra; Vid.* GAGNABILIS.

GAIGNERIA. — Ead. notione.

GAIGUM. — Idem q. GAIGIUM.

GAILLARDUS. — Monetæ species, idem q. GOLIARDUS.

GAINA. — Vagina, theca; *gaîne, fourreau*. (Tudeb.)

GAINAGIUM. — Ut GAIGNAGIUM. (A. 1233.)

GAINARE. — Arare, agrum proscindere, serere; *cultiver, travailler un champ, le mettre en rapport, le faire valoir*. (*Chartul. S. Joan. Ang.*)

GAINGNA. — Qui reditus seu *gaingnagia* exigit; *celui qui se fait payer, qui perçoit les revenus d'un bien*. (A. 1332.)

GAINGNAGIUM. — Lucrum; *gain, revenu, produit*; ol. *gain*. (*St. eccl. Meld.*)

GAIOLA. — Carcer; *prison*; ol. *gaiole*. (*Ch. Angl.*)

GAIRICÆ. — Pro GARRICÆ, q. *Vid.* (*Præc. Car. C.*)

GAIRUS. — Modus agri: « *Gairum terræ*. » (*Ch. Pict.*)

GAISDA. — Isatis; *pastel*; ol. *guesde*. (Marb.)

GAISINDUS. — *Vid.* GASINDUS.

GAITA. — Excubiæ, vigil ipse; *le guet et celui qui le fait*; ol *gaite*. (A. 1237.)

GAITAGIUM. — Census pro *gaita* seu custodia castri; *droit que le vassal payait pour être exempté de faire le guet dans le château du seigneur*. (A. 1070.)

GAITANUM. — Zona, cingulum; *bande, ceinture*. (Marc. Emp.)

GAITARE. — Excubias agere; *faire le guet*; ol. *guetter*. (A. 1241.)

GAITUM. — Excubiæ; *garde, guet*. (A. 1371.)

GAIUS. — Pica; *geai*.

GAIVUS. — *Res gaiva*, derelicta, quæ a nemine petitur ut sua; *épave, chose adirée ou égarée*: ol. *chose gayve*. (A. 1280.)

GALABRUNUS. — Pannorum species; *espèce d'étoffe*; ol. *galebrun*.

GALACTERA. — Lacteus porcellus: *cochon de lait*.

GALACTIAS. — Via lactea; *voie lactée*.

GALÆA. — Triremis; *sorte de navire, trirème*. (*A. SS.*)

GALÆRIUM. — Bona; *Vid.* GALOER.

GALAMBRUNUS. — Pro GALABRUNUS.

GALANDRA. — Testudo; *tortue*.

GALANDRANUM. — Vestis virilis rusticorum; *habit de paysan*. (*St. Mas.*)

GALANGA. — Radicis arboris species. (Jac. de Vitr.)

GALARDONARE. — Remunerare, retribuere; *récompenser*; ol. *guerredonner*. (A. 1221.)

GALARE. — Indulgere genio, dare se jucunditati; *se réjouir, s'amuser, faire fête*; ol. *galer, mener gale*. (A. 1351.)

GALATHEA. — Via lactea; *voie lactée*.

GALATIA. — Species navis; *Vid.* GALEA.

GALATICARI. — Galatarum more agere; *se conduire comme les Galates, mêler comme eux des cérémonies juives et chrétiennes*. (Tert.)

GALATINA. — Crassum jus quod infusum pro conditura piscibus, carnibus eorum diutius saporem et vigorem servat; *préparation liquide destinée à conserver le poisson*. (W. Brit.)

GALATIUM. — Idioma Gallicanum; *langue française*. (A. 1432.)

GALATOR. — Forte pro *balator*, seu pro *gabator*. (A. 1379.)

GALAVERNA. — Idem videtur quod venti notii versatiles, ol. *vents de galerne*, id est *vents du couchant et pluvieux*.

GALAXEUM. — Idem q. GALAXIA, seu pro ipso cœlo. (Ap. Lud.)

GALAXIA. — Via lactea, vulgo Via S. Jacobi; *la voie lactée*. (*Vet. Gl.*)

GALBA. — Gallis veteribus, pinguis, obesus; *gras, obèse, chargé d'embonpoint*.

GALBACUS. — Pro GABBARUS.

GALBAGIUM. — Pro GABLAGIUM.

GALBANIS. — Pro *galbanum*, succus cujusdam e Syria plantæ; *suc d'une plante ombellifère de la Syrie*. (Ap. Mur.)

GALBARES. — Idem q. GABARES.

GALCEA. — Pro CALCEA, via strata. (A. 1371.)

GALDUM. — Fascis lanæ certi ponderis; *certain poids de laine*; ol. *gal*. (A. 1431.)

GALEA. — Genus navigii velocissimi; *vaisseau long excellent marcheur*; ol. *galée*.

GALEAGIUM. — Forte pro GABLAGIUM, census, tributum, reditus: « Assignamus in feodum... xxx libras redditus annuatim, percipiendi.. in *galeagio* Losduni. » (A. 1207.)

GALEARE. — Galea, capitis armatura.

GALEARE. — *Galea*, id est capitis armaura, Gal. *casque*, defendere. (*A. SS.*)

GALEAREA. — Idem q. GALEARIA.

GALEARIA. — Pileus sive tiara. (Pap.) — Vicus ubi habitant *galearii* sive *galearum* artifices. (A. 1363.)

GALEARIUS. — Nauta qui in *galeis* operam suam collocat; *matelot, marin*. (Th.

Wals.) — Forte qui facit *galeas* capitis armaturas; *fabricant de casques*. (A. 1202.)

GALEASIA. — Navis longior depressioris oræ; *galéasse*. (A. 1478.)

GALEATIA. Ead. notione. (Mur.)

GALEATOR. — *Galeæ* patronus; *patron de navire*. (Nic. de Triv.)

GALEATUS. — Miles *galea* armatus; *soldat coiffé du casque*. (A. 1482.)

GALEBRUNUS. — Ut GALABRUNUS.

GALECTUM. — Canaliculus; *petit canal, petit conduit, tuyau*. (Mur.)

GALEDELLUS. — Navis species, ac forte minor *galea*; *sorte de navire, peut-être plus petit que la galée*. (Raf. de Car.)

GALENGA — Pro GALANGA, radix aromatica. (*St. Ast.*)

GALEO. — Minor *galea*; vulgo Gallis *galion*. (Alb. Mus.)

GALEONUS. — Ead. notione.

GALEOTA. — Remex *galeæ* vel galiotæ; *rameur à bord d'une galée*. (Falc. Benev.) — Minor *galea*; *petite galée, galion*. — Mensura liquidorum; *mesure pour les liquides, galon*. (*Ch. Angl.*)

GALERA. — Liburna; *galère, navire à un seul rang de rames*.

GALERIA. — Porticus longior; *galerie*.

GALESTROLUS. — Remex galeæ, ut GALEOTA. — (Bern. de Breyd.)

GALETA. — Mensura vinaria, idem q. GALO. (*Tabul. S. Albin. And.*) — Vasis genus in ministeriis sacris. (Meichelb.) — Mensura frumentaria. (A. 1166.) — Navis species, parva *galea*. (Joan. Luc.)

GALETUM. — Mensura vinaria, et etiam frumentaria, ut GALETA.

GALETUS. — Mensura frumentaria, ut GALETA

GALEUNCULUS. — Diminut. a GALEA, minor *galea*. (Mur.)

GALGA-NUX. — Galla; *noix de galle*.

GALGIARE. — Solvere, pro GAGIARE. (A. 1143.)

GALGO. — Puteus; *puits*.

GALIA. — Pro GALEA. (Rym.)

GALIARDUS. — Ut GOLIARDUS.

GALIARIA. — Negotii alieni mercator. (Pap.)

GALIATOR. — Nebulo, flagitiosus; *débauché, vaurien*. (*St. Verc.*)

GALIDA. — Vasculum; *petit vase*. (*A. SS. Ben.*)

GALILÆA. — In quibusdam instrumentis, porticus longior; *galerie*: « Et defunctus, in *Galilæa* tumulari meruit. » (*Chr. Hug. Flav.*) Id est, in claustri porticu. — Ecclesiæ navis; *nef de l'église*. — Græcis, feria tertia Paschatis; *le mardi saint*.

GALILÆI. — Christianos sic appellari præcepisse Julianum Parabatam scribunt Gregor. Nazianz. et Chrysostomus.

GALINERIUS. — Gallinarum venditor; *marchand de poules*; ol. *gallinier*. (A. 1384.)

GALINGA. — Ut GALGA-NUX.

GALIO. — Idem q. GALEO. (Pass.)

GALIONUM. — Ead. notione. (Jac. Aur.)

GALIOTUS. — Qui remigat, remex, ut GALEOTA. (Ap. Rym.)

GALIQUA. — Gallica nux, galla; *noix de galle*. (*A. SS.*)

GALITIUM. — Moletrina fullonica; *moulin à fouler les draps*. (A. 1447.)

GALLA. — Instrumentum cerdonum; « *instrument à appareiller les cuirs*. » (*Vet. Gl.*) — Scabies; *la gale*. (Jord. Ruf.)

GALLADELLA. — Naviculæ species; *sorte de navire léger*. (Mur.)

GALLADELLUS. — Ead. notione. (Id.)

GALLANDA. — Coronula, sertum; *guirlande*; ol. *gallande*. (A. 1367.)

GALLANDUS. — Circummunitus, circumdatus; *entouré*; ol. *galendé*.

GALLARDUS. — Joculator, scurra, idem q. GOLIARDUS. (A. 1425.)

GALLARIUS. — Cerdo; *savetier, cordonnier*. (Isid.)

GALLERIS. — Navigii genus, idem q. GALEA.

GALLETUS. — Robustus, vegetus, fortis; *fort, robuste, gaillard*. (A. 1411.) — Gallensis; *Gallois, du pays de Galles*. (H. Knygt.)

GALLIA. — Pro *Germania* non semel occurrit ap. Lambertum Scafnaburgensem in Annalibus.

GALLICA. — Genus calceamenti; *galoche*. (Tert.)

GALLICANUS. — *Gallicanæ caligæ*, ut GALLICA. (S. Hier.)

GALLICARIUS. — *Gallicarum* confector; *fabricant de galoches*. (S. Hier.)

GALLICIANALIS. — *Gallicianale tempus*, Galli cantus, gallicinium; *le point du jour*. (*A. SS.*)

GALLINA. — Census ex *gallinis*; *redevance en poules ou sur les poules*. (*Ch. libert. Bellom.*)

GALLIMAGIUM. — Census ex *gallinis* quæ in Christi Natalitio domino exsolvitur, ut GALLINA. (*Chr. Maurin.*)

GALLINARIUM. — Locus ubi *gallinæ* insident; *poulailler*; ol. *gelinier*.

GALLINARIUS. — Gallinarum venditor; *marchand de poules, poulailler*.

GALLINATUS. — Pullus gallinaceus; *poulet*.

GALLININUM. — Idem q. GALLINAGIUM. (A. 1320.)

GALLINIUM. — Ead. notione. (A. 1311.)

GALLINUS. — Forte gallus gallinaceus; *coq*: « Si casu porci comedent carnem morticinorum aut sanguinem hominis, non abjiciendos credimus nec *gallinos*. » (Mart. Anecd.)

GALLIOLUM. — Ornamentum ecclesiasticum: « Unum tintinnabulum, altarium vestimenta IX, *galliola* IV, reliqua vestimenta altarium IX, manicæ VI auro paratæ, oraria purpurea IV, » etc. (A. 800.)

GALLIQUERCUS. — Quercus species, Normannice *coq-chêne*. (A. 1221.)

GALLIRE. — Perire. (Pap.)

GALLODIUS. — Mensura frumentaria, forte eadem quæ GALETUS. (A. 1184.)

GALLO. — Pœna presbyterorum concubinariorum: « Districtius inhibentes, ne quis presbyter focariam habeat... alioquin sciant se prius monitos *gallonis* sententia alliga-

tos, et eo facto suis beneficiis privatos. » (*St. Joann. epis. Trecor.*)

GALLONNUM.—Instrumentum plectendis et intertexendis crinibus aptum, a verbo *galonner*, crines concinnare. (A. 1336.)

GALLONUS. — Latus, Ital. *gallone*; *côté*. *Cultellus de gallono*, id est qui ad latus fertur. (*St. Cum.*)

GALLULARE. — Gallulascere; *changer*, *muer*, *devenir mâle* (*en parlant de la voix d'un jeune homme*).

GALLUS. — *Gallus silvestris.*—Fasianus; *faisan*. (Ap. Mur.)

GALNABIS.— Læna, stragulum villosum; *couverture grossière et d'étoffe velue*. (Smaragd.) — *Galnapis palea*, storea; *natte*.

GALO. — Mensura liquidorum apud Anglos; *gallon*, *mesure de capacité pour les liquides*. (Pass.)—Fornix, concameratio; *voûte*. (Ap. Mur.)

GALOCHIA. — Genus calceamenti, idem q. Gallica. (A. 1382.)

GALOER. — Jus domini in bona defunctorum sine testamento seu sine hærede legitimo; *droit du seigneur sur les biens de ceux qui meurent sans testament ou qui n'ont pas d'héritier légitime*; ol. *galoy*.

GALONA. — Mensura liquidorum, ut Galo.

GALOPEDIUM. — Calopedium, calceus ligneus, vel forma lignea sutorum; *chaussure de bois*, *sabot* ou *forme de cordonnier*. (A. 1450.)

GALORIUM. — Idem q. Galoer.

GALOS. — Viri soror; *belle-sœur*. (*Vet. Gl.*)

GALSTADIO. — Ut Gastaldus.

GALUM. — Mensura vinaria, eadem q. Galo.—In Ch. Longobardica a. 774, videtur esse pro Gaium : « Nec non ecclesia S. Abundi, quæ sita est in *galo* nostro de Paline. »

GALUMMA. — Capitis operculum, ex Gr. γάλυμμα; *coiffure*. (Thierf.)

GALUPPUS. — Militis species, lixa, calo; *goujat*. (Mur.)

GALUS. — Vas, idem f. q. Galo.

GALYOTA. — Remex, ut Galeota.

GAMACHA.—Pedulis lanei species, quæ etiam superiorem pedis partem tegit; *guêtres de toile ou de laine que l'on mettait sur les bas pour se garantir de la boue et du froid*; ol. *gamaches*.

GAMACTA. — Ictus, percussio; *coup*. (*Lex Baj.*)

GAMAGA. — Idem quod Gamagoga. (A. 1379.)

GAMAGIUM. — Jugum boum; *une paire de bœufs* : « *Gamagium* boum. » (*H. Dalph.*)

GAMAGOGA. — Lena; *entremetteuse*. (A. 1375.)

GAMAHALI. — Idem q. Gamales.

GAMAHEI. — Lapides in quibus imagines juxta corporum superiorum constellationem insculptæ sunt; *Vid.* Camæus. (Roch.)

GAMAN. — Ead. notione. (*A. SS.*)

GAMALADIONI. — Iidem qui Gamales.

GAMALES. — « Si aliquis de sacramentalibus mortuus fuerit, potestatem habeat ille qui pulsat, in loco mortui similem alium nominare, et de proximis legitimis, aut de naturalibus aut de *gamalibus*, id est, confabulatis. » (*Edict. reg. Rot.*) Ubi viri docti *gamales* esse volunt, filios e legitimis nuptiis procreatos, ad discrimen naturalium; ita ut *confabulati* dicantur, qui *ex fabula*, seu pacto ac fœdere nuptiali orti sunt.

GAMALLUS. — *Vid.* Hamallus.

GAMASUS. — Fortis, agilis. (Pap.)

GAMBACIUM. — Idem q. Gambeso.

GAMBARUS. — Cancer, astacus; *écrevisse de mer*, *homard*.

GAMBASIUM. — « Erant autem culcitræ de *gambasio*. » (Raim. de Ag.) F. pro de *bombasio*, nisi idem fuerit cum coactili.

GAMBAYCHO. — Idem q. Gambeso.

GAMBEGLA. — Forte cingula, lorum vel stapes, cui insistunt *gambæ* equitantium. (*St. Mont. Reg.*)

GAMBEISIO. — Ut Gambeso.

GAMBERGA. — Ut Gamberia.

GAMBERIA. — Crurum armatura; *partie de l'armure qui couvrait les jambes*, *jambière*; ol. *gambière*.

GAMBESATUS. — Ex coactili lana factus; *bourré*, *fourré de laine*; ol. *gamboisié*.

GAMBESO. — Vestimentum coactile, ex coactili lana confectum : seu vestimenti genus, quod de coactili ad mensuram et tutelam pectoris humani conficitur, de mollibus lanis, ut hoc inducta primum lorica vel clibanus, aut his similia, fragilitatem corporis ponderis asperitate, non læderent; *espèce de vêtement* ou *plastron piqué et rembourré que l'on portait sous la cuirasse pour qu'elle ne blessât pas*; ol. *gambeson*, *gambison*, etc.

GAMBESUM. — Ead. notione.

GAMBETTA. — Diminutivum a *gamba*, baculus, qui claudo vel infirmo vicem *gambæ*, seu cruris præstat; *canne*, *bâton*, *béquille*; ol. *gambette*.

GAMBEZA.—Apud Italos, caudex; *tronc*, *souche d'arbre*. (*St. Verc.*)

GAMBISO. — Ut Gambeso.

GAMBO. — Perna, petaso; *jambon*.

GAMBOZIA. — Idem q. Gambeza.

GAMBRIA. — Crurum armatura, ut Gamberia.

GAMBROISINI. — Moneta Cameracensis, quæ et *Cambrisiensis* dicta; *monnaie de Cambrai*; ol. *cambroisin*.

GAMBUCTA. — Baculus superne rostratus, incurvatus; pedum pastorale. *Vid.* Cambutta.

GAMELUM.—Funis, rudens; *câble*. (San.)

GAMERA.—Camera, cubiculum, ubi custos ecclesiæ manebat; *chambre*, *loge du gardien de l'église*. (*A. SS.*)

GAMERE. — Nubere, a. Gr. γαμεῖν. (Pap.)

GAMERRUS. — Vestis muliebris, palla, apud Italos; *mantille*, *mante*. (*St. Plac.*)

GAMEUS. — Vestis species, cujus usus est in sacris : « Archiepiscopus si cantaverit Missam, non accingitur pileo. Duo presbyteri induuntur *gameo*. » (*Hist. Sequan.*)

GAMMA. — Ornamenti genus ad litteræ Γ formam effictum; *ornement ayant la forme*

du gamma. (A. 1019.) — Musicum diagramma; *gamme*. (Mart., *Ampl. Col.*)

GAMMADIUM.— Ornamenti genus, idem q. Gamma. (Anast.)

GAMMARRA. — Vestis muliebris, ut Gamerrus.

GAMULA. — F. diminut. ex Gamma et idem significat ac Gammadium. (Anast.)

GAMUS. — Cerva; *biche*. (*Ch. Hisp.*)

GANAGIUM. — Ut Gagnagium. (A. 1235.)

GANANEIA. — Lucrum, reditus ut Gagnagium. (*Ch. Hisp.*)

GANAPE. — Idem q. Galnabis.

GANARE. — Acquirere; *gagner*, *acquérir*. (*Ann. Ben.*)

GANATI.—Ead. notione q. Ganatum. (A. 1187.)

GANATUM. — In chartis Hispanicis, grex, armentum; *troupeau*.

GANCARE. — Per vim auferre; *enlever par force*. (*Ch. Lusit.*)

GANCES. — Anseres silvestres; *oies sauvages*, *cigognes*; ol. *ganses*.

GANDA. — F. Acervus : « Septimam partem totius salis.... etiam in gavellos seu *gandas*, et III den. Turon. in quolibet modio dicti salis. » (A. 1290.)

GANDARGIUM. — Tributi species : « Non poterit D. rex deinceps aliquid de novo acquirere in terra D. episcopi.... non adversationes novas, vel nova *gandargia* recipere. » (A. 1300.)

GANDENGA.—Vestis species. (*Chr. Vos.*)

GANEA. — Meretrix; *fille de joie*. (*A. SS.*)

GANEARE.—Obtinere; *gagner*. (*Ch. Lus.*)

GANEARIA. — Pro Ganea. (Ugut.)

GANEARIUS. — Ganeo; *débauché*, *ivrogne*. (*Vet. Gl.*)

GANELO. — Insignis proditor; *traître*, *perfide*; ol. *ganeon*, *ganelon*, *gannes*, etc. — Acervus lapidum; *tas*, *monceau de pierres*. (Chiff.)

GANEONIUM. — Taberna, popina; *cabaret*. (Pap.)

GANGAGIA. — Occulta loca, ut Gangia.

GANGIA. — Occulta loca et subterranea in Gl. Isid., ubi legendum *ganea* : *ganeum* vero est taberna meritoria seu meretricia subterranea latens. — Pro *gagia* pignus, unde *gangiare* pro *gagiare*, pignerari. (A. 1208.)

GANGLION. —Tuberculum; *loupe*. (*A. SS.*)

GANGUAGIUM. — Idem. q. Guangagium.

GANGUILO. — Species retis; *engin de pêche*, *bregin*; ol. *ganguil*. (*St. Mass.*)

GANGULA. — Pro Glandula, struma, Ital. *gangola* : « Habuit semper inflatam gulam et plenam de *gangulis*. » (*A. SS.*)

GANIAGIUM. — Lucrum, merces quotidiana quæ beneficiatis choro præsentibus tribuitur; *honoraires que l'on donne chaque jour aux bénéficiers présents au chœur*.

GANIFVETUS. — Ensis brevior, vel cultellus; *courte épée* ou *petit couteau*; ol. *ganivet*. (A. 1316.)

GANILATIO. — Irrisio idem q. Gannatuca. (A. 1453.)

GANIPULA. — Idem q. Ganifvetus. (A. 1416.)

GANITA. — Anser silvestris; *oie sauvage*, *cigogne*.

GANIVELUS. — Ut Ganifvetus. (Bar.)

GANIVETA. — Ead. notione. (A. 1362.)

GANNACHA. — Toga, vestis talaris, pro Garnachia. (A. 1379.)

GANNARE.—Fallere, decipere; *tromper*; ol. *enganner*. (*Vet. Gl.*)

GANNARIA. — Ager cultus, ut Gagnagium.

GANNATOR. — Qui fallit, decipit; *celui qui trompe*, *fourbe*; ol. *engigneor*. (*Vet. Gl.*)

GANNATURA. — Idem q. Gannum. (Rab. Maur.)

GANNERIA. — Ut Gannaria. (A. 1391.)

GANNINARE. — Gantare. (Pap.)

GANNITURIUS. — Irrisorius : « Cum cachinno et *gannituria* vituperatione. » (*Act. S. Judicael.*)

GANNIUM. — Taberna; *cabaret*, *taverne*. (Pap.)

GANNUM. — Irrisio; *moquerie*, *raillerie*. (*Vet. Gl.*)

GANNUS. — Chirotheca; *gant*.

GANSÆ. — Anseres, ut Gantæ.

GANTÆ. — Digitalia ferrea, quibus antiqui muniebant manus, ad pugnandum; *gantelets de fer*. (A. 1336.)— Anseres silvestres; *oies sauvages*, *cigognes*, ol. *gantes*. (*Vet. Gl.*)

GANTELETUS.—Manuum armatura, chirotheca ferrea; *gantelet de fer*. (A. 1338.)

GANTELLUS. — Ead. notione. (A. 1361.)

GANTERIUS. — Digitalium opifex; *gantier*. (A. 1319.)

GANTEX. — Ead. notione.

GANTUA. — Anser silvestris; *Vid.* Gantæ. (A. 1233.)

GANTULA. — Diminut. a Gantua (A. 1233.)

GANTULUS. — Chirotheca; *gant*. (A. 1468.)

GANTUS. — Ead. notione. (*Ann. Ben.*)

GANZARA. — Navigii genus; *sorte d'embarcation*. (*St. Verc.*)

GANZAROLA. — Eod. sensu. (Ap. Mur.)

GANZERA. — Ead. notione. (*Ibid.*)

GANZIRRA. — Eod. sensu. (*A. SS.*)

GANZIUM. — Pro Ganeum.

GAO. — Silva densior, ut Gaium.

GAOLA. — Carcer; *prison*; ol. *gaole*. — Locus palustris, carectis seu *gladiolis* abundans; *lieu bas et marécageux où le glaïeul vient en abondance*. (*Chr. Joan. Whet.*)

GAPHANS. — Apud Longobardos, hæres; *héritier*. In Ch. Frederici II, imperatoris (A. 1219), videtur *gaphans* usurpari pro vade, fidejussore.

GAPO. — Clavus, uncus; *crampon*. (Ugh.)

GAPRA. — Fossa, locus ubi piscari potest; *endroit d'un cours d'eau où l'on peut pêcher*. (A. 1301.)

GARA.—Modus agri, apud Anglos. (*Mon. Angl.*)

GARACHINX. — Donum, ut Garathinx.

GARACHIUM. — Novalis ager; *terre novale*; ol. *guéret*, *jachère*.

GARACIA. — Pro Carricia, ager incultus; *friche*, *lande*.

GARACTUM. — Ager suis frugibus deve-

stitus; *terre dépouillée de ses fruits;* ol. *garet.*

GARAGANGI. — Advenæ, ut Warengangi.

GARAGETHENGI. *Vid.* Garathingi.

GARAMIA.—« Neclicebit dicte comitisse... cloacam vel aliquid indecens habere, nec in ipsis fossatis *garamiam*, vel edificium facere. » (A. 1265.) Videtur legendum Garannam.

GARANDIA. — Auctoritas, cautio, defensio; *garantie, sûreté, protection, défense, responsabilité;* ol. *garandie.* (A. 1202.)

GARANDIARE. — Cavere, spondere, præstare, defendere, auctorem esse; *garantir, promettre, assurer;* ol. *garandir.* (*Chr. Gauf. ep. Meld.*)

GARANDIRE. — Idem ac Garandiare. (A. 1250.)

GARANDISARE. — Ead. notione. (A. 1259.)

GARANDISIA. — Tuitio, protectio; *protection, sûreté, garantie.* (Br.)

GARANDIZATIO. — Auctoritas, cautio; *garantie.* (A. 1256.)

GARANDIZATOR. — Qui alteri tenetur ad evictionem, auctor, assertor; *garant.* (A. 1219.)

GARANDUS. — Ead. notione. (A. 1344.)

GARANEUS. — Color in equis, qui ad rubiam accedit, cujusmodi est cervorum; *couleur de cerf, garancé.* (Ugut.)

GARANNA. — Vivarium cuniculorum vel leporum, etc.; *garenne.* (A. 1277.)

GARANNIA. — Eod. sensu. (Ap. Lud.)

GARANNO. — Garannæ custos; *gardien de garenne;* ol. *garannier.*

GARANTANDIRE.—Pro Garandiare. (A. 1219.)

GARANTARE. — Ead. notione. (A. 1086.)

GARANTHINX.—Donum, ut Garathinx.

GARANTIA. — Rubia; *garance.* (*Vet. Gl.*) — Cautio, auctoritas; *garantie.* (A. 1183.)

GARANTIARE. — Ut Garandiare. (*G. Chr.*)

GARANTIFICATIO. — Ut Garantia. (A. 1234.)

GARANTIRE.—Ut Garandiare. (A. 1214.)

GARANTISARE.—Ead. notione. (A. 1292.)

GARANTISATIO. — Ut Garantia. (*Chart. S. Vand.*)

GARANTISSARE. — Ut Garandiare. (A. 1232.)

GARANTISSATIO. — Ut Garantia. (A. 1232.)

GARANTITIUS. — *Garantitius contractus*, quo qui spondet se aliquid garantifacturum; *contrat par lequel on se rend caution pour quelqu'un, on répond d'une chose.* (Ap. Rym.)

GARANTITOR. — Auctor, assertor, qui cavet de evictione; *celui qui prend sur lui, répondant, garant.* (*Chartul. Meld.*)

GARANTIZARE. — Idem q. Garantire. (A. 1222.)

GARANTIZATOR. — Ut Garantitor. (A. 1304.)

GARANTUS. — Eod. notione. (A. 1213.)

GARARE. — Pro Garantire, ut videtur: « Si burgensis clamitat ad prælatum de debito, quod debeat extraneus, et cognoscatur, *garetur* debitum burgensi, » etc. (*Ord. reg. Fr.*)

GARARIUS. — Officium monasticum: « Ad cellarium et dispensam portarii duo: ad domum infirmorum, unus, *gararii* duo ad lignarium, in pistrino unus. » (*St. Mon. Corb.*) Custodes forte, nam *garir* et *garer*, pro custodire dicebant Galli. Acherius (*Spicil.*) eos appellat *gruriers*, qui nemoribus secandis præerant: potius ipsos sectores intelligo, et lignorum fascium confectores; olim enim Galli *garras* vocabant lignorum et virgultorum fasces.

GARATHINGI. — Vox Longobardica cujus notio habetur in lege Longob.: « Tunc ille qui plagaverit eum, componat qualiter in *garathingi*, id est secundum qualitatem personæ. »

GARATHINX. — Longobardis, donum, munus; *don, présent.*

GARATUS. — Pro Garottus. (A. 1336.)

GARAVELLA.— Glarea, arena; *sable.* (*St. Avel.*)

GARAYTUM. — Terra novalis, quæ alternis annis quiescit; ut Garachium.

GARBA. — Spicarum manipulus; *gerbe;* ol. *garbe. Garba decimæ*, pars decimæ. (A. 1119.) *Garba de pastu*, id est vice pastus, vel pastus ob *garbas* ad horreum adductas, quod *carionis* officium erat. (A. 1248.) — Præstatio *garbarum*, idem q. Garbagium. (A. 1186.)

GARBAGIUM.—Præstatio *garbarum; droit de gerbes;* ol. *garbage.* (Pass.)

GARBAIRONUS. — Cumulus *garbarum; meule de gerbes;* ol. *garbière.* (A. 1338.)

GARBALE. — Præstatio garbarum, ut Garbagium. (A. 1310.)

GARBEIARE. — In manipulos alligare, in fasces struere; *engerber, mettre en gerbes;* ol. *garber, garbejer.* (A. 1344.)

GARBELARIA. — F. culcita straminea; Gal. *paillasse*, sic dicta a voce *garba.* (Bal.)

GARBELLARE.— Cribro succernere, purgare; *cribler, passer au crible.* (A. 1269.)

GARBERA. — Congeries garbarum; ut Garbaironus.

GARBERIUS. — Ead. notione.

GARBINUM. — Mensuræ species in Stat. Taurin. a. 1360.

GARBINUS. — Ventus Africus, libs; *vent du sud-ouest;* ol. *garbum.* (Raim. Munt.) — Manipulus, fasciculus; *paquet.* (*St. Avel.*)

GARBUM. — Italis area; *aire à battre le blé.*

GARCIA. — Puella; *jeune fille;* ol. *garce.* (Pass.) — Meretrix; *fille de joie.* (Pass.)

GARCIANUS. — Ut Garcio. (S. XIII.)

GARCIFER. — Ead. notione. (*Capit. S. Vict. Mass.*)

GARCINÆ. — Impedimenta castrorum; *les bagages d'une armée.* (Th. Wals.)

GARCIO. — Lixa, famulus, maxime is qui castra sequitur; *vivandier, cantinier, goujat, valet de soldat, serviteur, valet, garçon.* (Pass.) — Qui artifici operam suam locat; *ouvrier qui travaille pour le compte d'un maître, garçon.* (Gualt. Hem.) — Ganeo, nebulo, homo nihili; *débauché, vaurien, brigand.* (A. 1256.)

GARCO. — Pro Garcio. (Vinc. Bellov.)

GARCUS. — Ead. notione. (A. 1275.)

GARDA.—Custodia, tuitio; protectio, tutela, privilegium quo cavetur ne alicui vis inferatur; ut Warda et Guardia. (Pass.) — Custodia pupilli, idem ut Warda. (Pass.)—Obligatio qua vassalus tenetur custodire castrum domini, idem ac Stagium. (Pass.) — Præstatio pro tutela; *redevance, service du vassal au seigneur pour la protection qu'il en reçoit.* (*Tab. S. Vict. Mass.*) — Defensor ecclesiarum, idem q. Advocatus. (*H. Occ.*)—Arx, munitio; *fortification, citadelle.* (A. 1199.)— Pro Carda, ferreum pecten quo lana carminatur; *peigne de cardeur, carde.* (A. 1325.) — Molendini repagulum. (A. 1435.)— Segetum et vinearum custos; *messier.* (A. 1291.) — *Garda monetarum*, qui monetæ cudendæ præfectus est; *officier préposé à la direction du monnayage.* (*Hist. Dalph.*) — *Gardæ ecclesiarum*, quæ vacantibus earum prælatis, in manu regia sunt, ratione regaliorum. (A. 1248.)

GARDACORSIUM. — Pars vestis muliebris quæ pectus constringit; item locus ubi vestes ponuntur et asservantur; *partie du vêtement des femmes qui couvre la poitrine, garde-robe, lieu où l'on dépose les vêtements;* ol. *garde-corps.*

GARDAGIUM. —Custodia castellorum vel oppidorum ad quam tenentur vassalli, idem q. Warda et Guardia. (A. 1213.)

GARDAIRUS. —Custos, vigil; *garde, gardien.* (*Tabul. Mass.*)

GARDAMINGERIUS. — Minister in regis palatio, cui cura incumbebat ciborum mensæ regiæ; *officier chargé de la surveillance des provisions destinées à la table du prince.* (A. 1336.)

GARDARE. — Custodire, tueri, defendere; *garder.* (A. 1283.)

GARDARIUS.—Ut Gardairus. (*H. Dalph.*)

GARDAROBA.—Vestiarium, locus in quo asservantur vestes; *garde-robe.* (Mat. Par.)— In aula Anglicana, locus tantum clericis assignatus, idem qui in Francia *Camera computorum* appellatur: in ea asservantur chartæ regiæ, ipseque thesaurus regius.

GARDATOR. — Custos messium; *garde-messier.* (A. 1291.)

GARDECORSIUM.— Idem q. Gardacorsium.

GARDELA. — Collis, clivus, ut Gardeta. (A. 1415.)

GARDELLUS. — Carduelis; *chardonneret.*

GARDENAPPA. — Orbiculus, in quo vasa mensaria reponuntur, ne sordescat mappa; *rond que l'on met sous les plats pour ne pas salir la nappe;* ol. *garde-nappe.* (Mur.)

GARDERIA. — *Garderii* officium; *Vid.* Garderius.

GARDERIUS. — Custos, is q. Longobardis Gastaldus. (*Hist. Delph.*) — Qui *gardas* facit, ut Gardarius. (*Ibid.*) — Qui sub alicujus *garda* seu protectione est, atque eam ob rem præstationi quam *gardum* dicunt, obnoxius; *celui qui est sous la protection d'un autre et lui rend, en échange de cette protection, le service désigné sous le nom de garde.* (*Hist. Dalph.*)

GARDEROBA. — Ut Gardaroba.

GARDEROBARIUS.—Qui *gardarobæ* præest; *officier de garde-robe, qui avait soin des vêtements et des armes;* ol. *garde-robier.*

GARDETA.—Collis, clivus; *colline, pente.* (A. 1415.)

GARDIA. — Custodia; *garde, action de garder.* (A. 1296.) — Bonorum ecclesiæ tuitio, ut Advocatia. (*Ord. reg. Fr.*) — Custodia pupilli (a. 1371) et præstatio pro tutela (a. 1000), ut Garda. — Præstatio pro tutela agrorum; *redevance payée pour faire garder les récoltes.* (*Tab. S. Vict. Mass.*)

GARDIAGIUM. —Custos hortorum, agrorum, vinearum, et præstatio pro custodia agrorum; *garde-messier, et droit à payer pour faire garder les récoltes.* (A. 1372.)

GARDIANATUS.—Officium *gardiani* apud Fratres minores; *gardianat, gardiennat, office de supérieur chez les Frères mineurs.*

GARDIANIA. — Officium *gardiani* seu custodis, apud Anglos; *gardianat, office de garde.* (A. 1548.)

GARDIANUS. — Custos; *garde, gardien.* « *Gardianus* regni. » (H. Knygt.) — Præpositus monasterii apud Fratres minores seu Franciscanos; *gardien supérieur chez les Franciscains. Gardianus bestiarum*, pecorum custos, pastor; *berger.* (A. 1278.) *Gardianus ecclesiæ*, idem qui Advocatus, defensor.

GARDIARE. — Conservare, confirmare, tueri, defendere; *garder, conserver, approuver, défendre, protéger.* (A. 1395.)

GARDIARIUS. — Ut Gardianus.

GARDIATA. — Custos, defensor; *gardien, défenseur.* (Menest.)

GARDIATOR. — Defensor, protector, tutor, testamenti exsecutor; *défenseur, protecteur, conservateur, tuteur, exécuteur testamentaire.* (A. 1302, 1280, 1242, etc.) *Gardiator regalium*, custos seu missus regius qui juribus quæ ad regem spectabant, invigilabat; *officier chargé par les rois de veiller à la conservation de leurs droits.* (Menest.)

GARDIATRIX. — Tutrix; *tutrice.* (A. 1328.)

GARDIENS. — *Gardiens testis*, qui fidem de re aliqua præstat. (A. 1217.)

GARDIGNAGIUM. — Ut Gardinum seu collectio plurium *gardinorum.* (*Chart. S. Vand.*)

GARDIGNIUM. — Ead. notione. (*Ibid.*)

GARDIGNUM. — Ead. notione. (*Ibid.*)

GARDINARIUS.— Hortulanus; *jardinier;* ol. *gardinier.* (Mon. Angl.)

GARDINGATUS. — Dignitas *gardingi; Vid.* Gardingi.

GARDINGI. — Apud Gothos Hispanos, accensentur optimatibus et majoribus palatii officialibus, tametsi quæ fuerit eorum dignitas, non omnino percipitur.

GARDINIUM. — Ut Gardinum.

GARDINUM. — Hortus, pomarium, viri-

darium; *jardin, verger;* ol. *gardin, gard.* (Pass.)

GARDIO. — Piscis genus; *gard, gardon.* (Silv. Girald.)

GARDIOLA.—Idem, ut videtur, qui GARDIARIUS, GARDIATOR : « Procurator domini S. Flori prædicti et *gardiola* terræ captus fuit per nonnullos familiares ipsius vicecomitis cum armis in itinere regio. » (A. 1322.)

GARDIRE. — Custodire; *garder.* (A. 1323.)

GARDITIO. — Jus *gardiæ*, seu custodiæ; *droit de garde.* (A. 1320.)

GARDO. — F. opilio, custos pecorum, in ep. Laurentii abbatis S. Vitoni, apud Mab. Ann. Bened., nisi legendum GARCIO.

GARDOIRA. — Vas coquinarium. (A. 1420.)

GARDONIUM. — Pro GARDINUM. (*Ann. Ben.*)

GARDROPIA. — Idem quod GARDAROBA. (A. 1381.)

GARDUM. — Idem q. GARDINUM. (A. 1265.)

GARECTUM. — Poples; *jarret.* (Pet. de Cresc.)

GAREGIA. — Pro CORREGIA. (A. 1319.)

GAREGNA. — Idem q. GARENNA.

GARENARIUS. — Custos vivarii; *garde de vivier, d'étang, de garenne.*

GARENDA. — Jus venandi cuniculos vel lepores; *droit de chasser les lapins* ou *les lièvres.* (A. 1263.)

GARENDARE. — Spondere, præstare, ut GARANDIARE. (Wich. Magd.)

GARENDIA. — Cautio; ut GARANDIA. (A. 1234.)

GARENDIRE. — Idem q. GARENDARE. (A. 1239.)

GARENERE. — Tueri, præstare, ut GARENDARE. (A. 1270.)

GARENNA. — Vivarium cuniculorum leporumve; *réserve, garenne.* (Pass.) — Vivarium piscium, ubi nulli licet pisces capere; *vivier où la pêche est défendue;* ol. *garenne.* (A. 1366.)

GARENNAGIUM. — Præstatio pro jure habendi *garennam*, vel venandi cuniculos aut lepores; *redevance que l'on paie pour avoir le droit d'avoir une garenne ou de chasser le lièvre ou le lapin;* ol. *garannage.*

GARENNARIUS.—Custos garennæ; *garde de garenne;* ol. *garennier.* (A. 1361.)

GARENNIA.— Jus garennæ; *droit d'avoir une garenne.* (A. 1233.)

GARENS. —Vas, cautio; *garant, celui qui répond pour un autre.* (Ap. Mur.)

GARENTARE. — Tueri, defendere, spondere, præstare; ut GARANDARE. (A. 1165.)

GARENTIARE. — Ead. notione. (Mart., *Ampl. Col.*)

GARENTICIUS. — Ut GARANTITIUS. (A. 1493.)

GARENTIGIA. — Contractus habens executionem paratam jussu notarii habentis jurisdictionem ex forma statuti, unde talia instrumenta *garentigia* vocantur; *acte authentique;* ol. *garantigié.*

GARENTIRE. — Ut GARENTARE. (A. 1307.)

GARENTITOR — Prœes, sponsor, auctor; *garant, répondant, caution.* (A. 1215.)

GARENTIZARE.— Tueri, spondere, præstare, ut GARENTARE. (A. 1261.)

GARENTUS.—Ut GARANTUS. (*Leg. Norm.*)

GARENZA. — Cautio, auctoritas, fidejussio; ut GARANDIA.

GARETINUS. — Donum, donatio; *action de donner, donation, don.* (*Ch. Long.*

GARETTA. — Turricula; *guérite.* (Rym.)

GARETTUM. — Suffrago, poples, ut GARECTUM. (*A. SS.*)

GARFALES. — Navis onerariæ species; *sorte de navire de charge.* (A. 1348.)

GARGAILLUS. — Dolii umbilicus, seu foramen majus, per quod vinum infunditur; *trou par lequel on remplit un tonneau, bonde;* ol. *gargau.* (*St. Mas.*)

GARGALIA. — Pars gutturis et cannæ pulmonis; *gosier, gorge;* ol. *gargate*, Vasconice *gargaillo.* (Mat. Silv.) — Lapideum aquæ pluvialis emissarium; *gargouille, égout d'un toit.* (A. 1481.)

GARGALIO. — Guttur, ut GARGALIA. (*Vet. Gl.*)

GARGANGI. — Advenæ; *Vid.* WARENGANGI.

GARGARARE. — Altius et voce inflatiori aliquid effutire. (A. 1252.)

GARGARISMUS. — Liquoris ore hausti repetita ad guttur revocatio; *gargarisme.* — Gutturis seu vocis modulatio. (*A. SS.*)

GARGATA. — Guttur, jugulum ut GARGALIA. *Gargata portus*, os portus; *l'entrée du port.* (A. 1436.)

GARGILLUS. — Pro GIRGILLUS. (*A. SS.*)

GARGOCIL. — Forte guttur; *gosier. Bibere ad gargocil*, id est immoderatius. (*St. Cisterc.*)

GARGOULA. — Lapideum aquæ pluvialis emissarium; *gargouille.* (A. 1295.)

GARGULA. — Idem q. GARGATA. (*Vet. Gl.*)

GARICA. — Terra inculta vel dumis obsita; *terre inculte, landes, broussailles;* ol. *garrige, garrigue.*

GARILIOLI. — An subditi, qui sub tutela et protectione sunt? « Homines autem de Belari, qui *garilioli* vocantur, quæ nostræ curiæ annue persolvere debent, » etc. (Mur.)

GARIMENTUM. — Auctoritas, cautio de evictione; *responsabilité, caution, garantie;* ol. *gariment.* (A. 1270.)

GARIOFILUM. — Cariophyllum; *girofle.* (*A. SS.*) *Gariofili clavus; clou de girofle.* (Ap. Mad.)

GARIRE. — Tueri, protegere; *défendre, garantir;* ol. *garir.*

GARISCERE. — Ead. notione. (A. 1123.)

GARITA. — Turricula editior in tectis domorum, vel in castrorum muris; *guérite.* (W. Brit.)

GARLANDA. — Coronula, sertum, strophum; *couronne, guirlande;* ol. *garlande.* (Pass.) — Circuitus, ambitus; *tour, enceinte.* (A. 1341.) — Repagulum, vallum; *palissade, retranchement.* (S. XIII.) — Pars ædis seu castelli superior, *quernellorum* series; *le faîte*

d'un édifice, son couronnement, la ligne des créneaux. (A. 1414.)

GARLANDARE. — Murum pinnis seu *quernellis* instruere, munire; *créneler, fortifier;* ol. *garlander.* (A. 1394.)

GARLANDELLUS. — Sertum, ut GARLANDA. (A. 1381.)

GARLANDERIUS. — *Garlandarum* seu repagulorum ad munimentum constructor. (A. 1255.)

GARLETA. — Mensura vinaria, idem q. GALETA.

GARMACHIA. — Vestis species, pro GARNACHIA.

GARMASIA. — « Prohibemus quoque districtius, ut nulli regulares cum balandrinis, seu *garmasiis* vel aliis vestibus laicorum equitent. » (*Conc. Alb.* a. 1254.) Videtur scribendum *garnasiis* vel *garnachiis.*

GARNA.—Apud Arvernos, rami pinorum quibus furni calescunt; *branches de pin.*

GARNACHIA. — Toga, vestis talaris; *robe longue;* ol. *garnache.* — Potus species; *sorte de vin ou de liqueur;* ol. *garnache.*

GARNACIA. — Eod. sensu.

GARNAMENTUM. — Toga, vestis talaris, idem q. GARNACHIA. (A. 1335.) — Quidquid rei cuilibet instruendæ vel ornandæ convenit; *Vid.* GARNIMENTUM.

GARNARIA. — Piscina, aquæ receptaculum; *réservoir.* (A. 1321.)

GARNATIA. — Vestis species, ut GARNACHIA.

GARNATUS. — Carbunculus, lapillus; *grenat.* (A. 1363.)

GARNERIA. — Forte ornatus linteus; Gal. *garniture :* « Solvit pro octo *garneriis* emptis ibidem per dominum a monialibus monasterii S. Trinitatis. taren. XII. » (A. 1323.)

GARNESIA. — Forte præsidium; *garnison :* « Assignavimus vos ad omnes et singulas tertias, nobis de quibuscunque capitaneis de *garnesia* nostra de Vernulle, » etc. (A. 1417.)

GARNESTURA. — Victualia, arma, et cætera, quæ ad oppidi vel castri defensionem necessaria sunt; *provision d'armes et de vivres, ensemble de tout ce qui peut servir à la défense d'une place;* ol. *garnesture.* (*Mat. Par.*)

GARNETTUS. — Idem q. GARNATUS. (Rym.)

GARNIAMENTUM. — Instructus, quidquid ad vestem instruendam vel ad ornandam confert; *garniture d'habit.* (*Mon. Angl.*)

GARNIARE. — Vox pannificorum : « Paratores.. debebunt.. bene parare pannos, tam in *garniando*, quam in versando et embroendo. » (A. 1466.)

GARNIMENTUM. — Instructus et ornatus quivis rei cuilibet seu personæ convenientes; *garniment, garnement, tout ce qui peut servir à faire ou orner une chose, à vêtir, armer une personne, à approvisionner, mettre en état de défense une place de guerre*, etc. (Pass.)

GARNIRE. — Ornare, instruere, parare, munire, instituere, educare; *orner, établir, outiller, préparer, fortifier, approvisionner, élever, enseigner, dresser;* ol. *garnir.* (Pass.)

GARNISIO. — Commeatus, instructus, annona, vinum, arma, et quidquid ad muniendam urbem seu exercitum necessarium est; *provisions de bouche et autres nécessaires pour le service d'une place ou d'une troupe, bagages militaires;* ol. *garnison, garniment.* (Pass.) — Ipsa præsidia militaria in castris; *les troupes qui gardent une place, la garnison.* (A. 1265.) — Apothecæ, seu loca, in quibus asservabatur et recondebatur quidquid ad domum regiam necessarium erat, verbi gratia vestes, vasa aurea et argentea, etc.; *lieux où étaient mis en dépôt les approvisionnements de la maison du roi.* (A. 1351.) — Instructus, ornatusve cuivis rei conveniens; ut GARNIAMENTUM. (A. 1303.)

GARNISO. — Species armaturæ, f. eadem q. Italis *lorica* et Gallis *jazeran* nuncupabatur. *Garnisones servientium*, apparitores in domum debitoris a judicibus missi, qui ibi vivant, usque dum solvat debitum; *garnisaires, hommes que l'on met chez le saisi qui ne donne point de gardien;* ol. *garnison.* (Pass.)

GARNISTURA. — Quidquid ad munitionem castri vel oppidi necessarium est, ut GARNESTURA; item, quivis ornatus cuivis rei conveniens, ut GARNIAMENTUM.

GARNITOR. — Qui instructum seu ornatum cujusvis rei accommodat; *celui qui garnit, prépare une chose. Vid.* GARNIRE et GARNISIO. (A. 1303.)

GARNITURA. — Idem q. GARNIMENTUM. (A. 1450.)

GARNIZO. — Præsidium militare; *garnison.* (A. 1210.)

GAROFFOLLUM. — Caryophyllum; *girofle.* (*St. Ast.*)

GAROPHANUM. — Ead. notione. ab Ital. *garofano.* (*St. Gen.*)

GAROSSA. — Species viciæ; *jarrousse.* (A. 1318.)

GARPÆ. — Morbus equinus, in juncturis crurium circa pedes; *grappes.* (Pet. de Cresc.)

GARPIRE. — Possessionem rei alicujus dimittere, ut GUERPIRE.

GARRÆ. — « Dum levaverunt eum de curru, ponentes super *garras* atrii, statim auxilio B. Amalbergæ resumpsit ibidem omnium membrorum sanitatem. » (*A. SS.*) An scamna, an repositoria, inquiunt editores eruditi : crediderim esse repagula, et *garras* dictas fuisse pro barras. Non una hæc esset *b* in *g* mutatio.

GARRAFOSSUS. — Fossa, canalis, rivus; *fossé, canal, ruisseau.* (*St. Plac.*)

GARRALIUM. — Novalis ager; ut GARACHIUM. (A. 1436.)

GARRANDARE. — Tueri, præstare, ut GARENTIZARE. (A. 1241.)

GARRANDIA. — Cautio, tuitio, ut GARENDIA. (A. 1244.)

GARRANDIRE. — Tueri, protegere, ut GARENTIZARE. (A. 1244.)

GARRANERIUS. — Idem q. GARRAFOSSUS. (A. 1398.)

GARRAPATA. — Genus pediculorum, qui canes et cattos mordere solent; *tique.* (*Ch. Hisp.*)

GARRATUM. — Novalis ager, ut GARRALIUM. (A. 1207.)

GARRATUS. — Lapis, silex; *pierre, caillou* : « Una libra pulveris ad opus *garratorum* extrahendorum. » (A. 1363.)

GARREARE. — Pro GUERREARE, bellum facere; *faire la guerre, guerroyer.* (A. 1224.)

GARRERIA. — Herbæ species, forte CARECTUM. (*St. Verc.*)

GARRICÆ. — Terræ incultæ et pascuæ; *terres incultes, friches, landes;* ol. *garrigues, garriges.* (*Usat. Barc.*)

GARRIDOR, — Auctor, qui cavet de evitione; *garant, répondant.* (A. 1125.)

GARRIFICARE. — Idem q. GUERRARE.

GARRIGA. — Terra inculta: *Vid.* GARRICÆ.

GARRIGERIUS. — Qui messibus servandis invigilat; *messier.* (A. 1402.)

GARRIGUA. — Ager suis frugibus vestitus; *terre couverte de la récolte, champ non moissonné.* (A. 1402.)

GARRIOLUM. — F. repagulum; *barrière.* (A. 1202.)

GARRIRE. — Inconditum et horrendum clamorem edere, more Turcarum jamjam prælium commissurorum, ad terrendum hostem; *crier comme font les Turcs lorsque, au moment d'en venir aux mains, ils poussent le cri de guerre.* (*Barth. Gl.*) — Clamare præ nimio dolore; *crier, hurler de douleur.* (*A. SS.*)

GARRITUS. — Clamor bellicus; *cri de guerre.* (*Barth. Gl.*) — Cautione assertus; *garanti.* (*Monum. eccl. Aquil.*)

GARROBIS. — Idem q. GARROSSA. (A. 1407.)

GARROSA. — Siliqua edulis: *carouge.* (*Conc. Hisp.*)

GARROLIUM. — Forte repagulum; *barrière.* (A. 1202.)

GARROSCA. — Ager incultus, ut videtur. *Vid.* GARRIGA. (A. 1329.)

GARROSSERIA. — Ascia, securis; *hache.* (A. 1414.)

GARROTEUS. — Pro GARTERIANUS. (Rym.)

GARROTUS. — Spiculum arcus balistarii; *gros trait d'arbalète;* ol. *garrot.* (Pass.)

GARRULARE. — Garrire, blaterare, clamare; *causer, crier, caqueter.* (*Reg. Templ.*)

GARRULATRIX. — Mulier loquax; *femme qui jase, qui bavarde.* (*A. SS.*)

GARRULATUS. — Garritus; *bavardage, babil.* (*A. SS.*)

GARRULITAS. — Idioma; *idiome, langue.* (*Ann. Ben.*)

GARRULUS. — Verbosus, nugator, ingeniosus, argutus, lætus, blandus, vel nimiosus. (*Vet. Gl.*)

GARSA. — Scarificatio quam medici Græci ἐγχάραξιν, appellant, cutis scilicet et subjectæ carnis per scalpellum dissectio, multis foraminibus; *scarification.* (*St. Ord. Præm.*)

GARSALLUM. — Guttur; *gorge, gosier;* ol. *garsoil* : « Potare ad *garsallum;* » *s'enivrer.*

GARSIA. — Puella; *jeune fille;* ol. *garse.* — Recentioribus temporibus, meretrix; *fille de joie.*

GARTERIUM. — Cruris ligula, periscelis: *jarretière.* (Pass.)

GARTHULA. — Forte pro CHARTULA, in leg. Roth., ubi alii legunt *garethinx* seu *garathinx.*

GARUARIA. — Vestis seu tunicæ species; eadem q. GARNACIA. (A. 1234.)

GARUCA. — Ager incultus, ut GARRIGA. (A. 1051.)

GARULLIUM. — Idem q. GAROLIUM. (A. 1202.)

GARUM. — Potionis species: « Neque vinum, neque *garum* bibant. » (*A. SS.*)

GARYOFOLUM. — Garyophyllum; *girofle.*

GARYOPHIUM. — Ead. notione.

GARZABOLA. — Species navis ap. Italos. (Mur.)

GARZARE. — Pannos carminare, tondere. (*St. Mant.*)

GARZARIA. — Locus, ubi panni poliuntur; *lieu où l'on lustre et calandre les draps.* (*St. Pat.*)

GARZATOR. — Panni tonsor, carminator; *cardeur.* (*St. Ver.*)

GARZATURA. — Tomentum; *bourre, tout ce qui sert à rembourrer.* (*S. Rip.*)

GASACHIO. — Adversarius, cum quo quis litigat; *adversaire, partie adverse.* (*Lex Sal.*)

GASALIA. — Contractus vel pactum de tenendo animalia ad medietatem; *bail à ferme à moitié fruits;* ol. *gazaille.*

GASANHAGIUM. — Prædium rusticum, ut GAAGNERIA. (A. 1360.)

GASARNIA. — Idem quod GISARMA. (A. 1312.)

GASCARIA. — Ager proscissus, necdum satus; *terre nouvellement labourée et non encore semée;* ol. *gaschère, gaschière.*

GASCHA. — « Eumdem Guilielmum Regis, ejus hæredes et successores, et bona manumisit, francum hominem, liberum, quitum et immunem ab onere toltæ, talliæ, manuoperæ, carucatæ, complaintæ specialis vel generalis, *gaschæ*, clausuræ castri, banni minuti, taschiæ, vinteni, » etc. (A. 1322.) Ubi forte *gascha* est agri proscissio, quam Galli *gaschère* dicunt, ita, ut servi glebæ hisce oneribus agrum-proscindendi obnoxii fuerint.

GASCHERIA. — Ut GASCARIA.

GASENDIUS. — Ut mox GASINDUS.

GASINDIUM. — Familia seu potius familiaritas; *famille*, ou plutôt *familiarité.* (*Lex Long.*)

GASINDUS. — Qui ex familia alicujus est vel domo, familiaris, famulus honoratior; *commensal*, ou *celui qui est de la même famille, de la même maison.* (*Leg. Long.*)

GASPALEUM. — Forte purgamentum frumenti post ventilationem: « Abbas et monachi tertiam partem decimæ supradictæ ad

presbyterum pertinentem grani et *gaspalei* post mensurationem recenter deferri facient apud Becherel. » (*Chart. S. Vinc. Cenom.*)

GASPALIUM. — Ead. notione. (A. 1221.)

GASPILIO. — Ead. notione. (A. 1221.)

GASQUERIA. — Terra novalis seu requieta, idem q. GASCHERIA. (A. 1351.)

GASSARINA. — Securis; *hache.* (A. 1336.)

GASTADOMUS. — Domus diruta; *maison ruinée, masure;* ol. *gaste-maison.* (A. 1372.)

GASTALDATICUM. — F. Tributum, quod *gastaldis* pensitabatur. (*Ch. Loth. imp.*)

GASTALDATUM. — *Gastaldi* jurisdictio, territorium complectens plura oppida ac castella *gastaldi* imperio subjecta; *pays soumis à l'administration de l'officier appelé gastald.* (A. 851.)

GASTALDIÆ CENSUS. — Tributum quod *gastaldis* pensitabatur; *redevance que l'on payait au gastald.* (A. 1400.)

GASTALDIANUS. — *Gastaldiatus* incola; *justiciable du gastald, habitant de la gastaldie.* (A. 875.)

GASTALDIATICUM. — Idem, ut videtur, ac GASTALDATUM. (A. 965.)

GASTALDIO. — Magistratus species; *Vid.* GASTALDUS.

GASTALDUS. — Apud Longobardos et quosdam alios, is cui custodia et procuratio prædiorum aut villarum regiarum incumbebat; *intendant, administrateur des terres de la couronne.* Recentioribus temporibus, præfectus urbis, aut regionis, judex infimi ordinis; *gouverneur de ville ou de province, juge inférieur.*

GASTARE. — Prædari, expilare, devastare; *ravager, dévaster, détruire, piller;* ol. *gaster.*

GASTELLARIUS. — Castellanus, pro CASTELLARIUS. (Aim.) — Qui *gastellos* seu placentas facit; *pâtissier:* ol. *gastelier.* (A. 1353.)

GASTELLUS. — Placentæ genus; *gâteau;* ol. *gastel.*

GASTERIARE. — *Gasterii* seu messium et vinearum custodis officio fungi; *remplir les fonctions de messier.* (A. 1318.)

GASTERIUM. — *Gasterii* salarium; *salaire de messier.* (A. 1392.)

GASTERIUS. — Qui vineas et messes servat; *messier, garde champêtre;* ol. *gastier.*

GASTINA — Ager pascuus; *pâturage;* ol. *gastine.* (A. 1130.) — Ager suis frugibus vestitus; *terre couverte de la récolte.* (A. 1236.) — Prædium rusticum, ut videtur; *ferme, métairie.* (A. 1184.) — Terra inculta et silvestris; *terre inculte, solitude, lieu aride;* ol. *gastine.* (*Ep. Inn. III PP.*)

GASTINEDUM. — Corvatæ seu operæ species, forte illa qua subditi silvas et dumeta succidere et in culturam redigere tenebantur; *espèce de corvée consistant peut-être à défricher les bois et les friches du seigneur.* (A. 1187.)

GASTOLDUS. — Pro GASTALDUS. (*A. SS.*)

GASTRIMARGIA. — Ventris voracitas, vel gulæ concupiscentia; *gloutonnerie.* (Pap.)

GASTRIMARGICUS. — Helluo, gulosus, *glouton, gourmand.* (A. 990.)

GASTRIMARGUS. — Ead. notione.

GASTROMAGIA. — Idem q. GASTRIMARGIA

GASTRUM. — Genus vasis; *sorte de vase* (*Vet. Gl.*)

GASTUM. — Vastatio; *dévastation, ravage* ol. *gast.* (A. 1283.) — Ager incultus; *terre inculte;* ol. *gast, terre en gast.* (A. 1196.)

GATA. — Navis vel machina, idem q. GATUS. — Placenta; *gâteau.* (A. 1195.) — Mensuræ frumentariæ species apud Anglos; *Vid.* MINA.

GATGERIA. — Pignus, prædium aut aliud quodvis pignori datum; *Vid.* GAGIUM et GAGERIA.

GATGIAMENTUM. — Stipendium; *gages, salaire.* (A. 1308.)

GATGIARE. — Idem q. GAGIARE. (A. 1308.)

GATGIUM. — Pignus, pœna, multa pecuniaria, ut GAGIUM.

GATGIURA. — Idem q. GATGERIA. (A. 1310.)

GATHA. — Præco; *crieur public, hérault, huissier.* (A. 1264.)

GATHIA. — Vigil, excubitor, speculator, pro GACHIA. (A. 1318.)

GATHINGI. — Idem q. GARATHINGI.

GATIARE. — Pignori capere; *saisir; Vid.* VADIUM.

GATTA. — Felis; *chat.* (Ott. Moren.) — Machina bellica, vinea vel pluteus; *machine de guerre pour mettre les assiégeants à l'abri des projectiles des assiégés;* ol. *chat.* — Navis, ut GATTUS. (A. 1428.)

GATUS. — Navis species; *gros navire;* ol. *chaz, cahs.* — Machina bellica, ead. q. GATTUS. — Felis, ut GASTA. *Gattus magnus,* cercopithecus; *guenon.* (A. 1333.) — Uncus ferreus; *crampon, crochet de fer.* (Mur.)

GAUCHATORIUM. — Molendinum fullonarium; *moulin à fouler les draps;* ol. *gauchoir.* (A. 1322.)

GAUCHIRE. — Pannos polire et dealbare; *fouler les draps;* ol. *gaucher.* (A. 1322.)

GAUCHO. — Ut GAUCHATORIUM. (A. 1269.)

GAUCHORIUM. — Ead. notione. (A. 1184.)

GAUDA. — Luteola; *gaude.* (A. 1317.)

GAUDATICUM. — Jus possessione acquisitum; *jouissance.* (A. 1416.)

GAUDENS. — Spontaneus: « *Gaudentes* et scientes recognoverunt, » etc. (A. 1336.)

GAUDENTIA. — Possessio, fruitio, ususfructus; *jouissance, usufruit;* ol. *gaudence.* (A. 1483.)

GAUDEOLUM. — Gemma, monile, aliave res hujusmodi pretiosa; *joyau.* (A. 1398.)

GAUDERE. — Frui, potiri; *jouir, posséder.* (A. 1308.)

GAUDETE. — *Gaudete in Domino,* Dominica tertia Adventus; *le troisième dimanche de l'Avent.*

GAUDIA. — Rosariorum, aliorumque hujuscemodi piorum instrumentorum globuli quos percurrunt recitando *Ave Maria;* unde et pro ipsa Salutatione angelica eadem vox videtur usurpata: « Lego avunculo meo unum par de *Pater Noster* de curallo cum

gaudiis de ambre... et unum par de *Pater Noster* de auro cum *gaudiis* de curallo. » (A. 1415.) — Sponsio, fidejussio; *garantie, caution.* (Ughel.)

GAUDIARE. — Multam solvere vel pro multa pignus dare; *Vid.* Gadiare.

GAUDIATA. — « Hodie dominus abbas debet vinum *gaudiatæ* canonicis S. Gervasii. » (*Cod. abb. S. Joan. de Vin.*) Vox formata a *gaudium*, idemque sonat quod *Charitas*, extraordinaria scilicet pastio monachorum; Gal. *vin de joyeuseté.*

GAUDIBUNDUS. — Lætabundus; *tout joyeux.* (S. Cyp.)

GAUDICHETUM. — Armaturæ genus; *pièce d'armure :* « Do et lego... unam integram armaturam, videlicet meum heaume a visiere, meum porpoinctum de cendal,... meum *gaudechetum*...» (A. 1298.)

GAUDIFICARE. — Lætificare; *réjouir, rendre joyeux.* (*Vet. Gl.*)

GAUDIFLUUS. — Perfusus gaudio; *inondé de joie, dont la joie déborde. Gaudiflua regna*, æterna sanctorum felicitas. (*Chartul. Land.*)

GAUDIMENTUM. — Fruitio; *jouissance d'une chose.* (A. 1138.) — Fenus, usura; *usure.* (A. 1183.)

GAUDIMONIUM. — Gaudium, lætitia; *réjouissance, divertissement, joie* ; ol. *gaudine.*

GAUDIOSE. — Hilare, gaudenti animo; *joyeusement, d'un air content.* (A. 1372.)

GAUDIOSUS. — Gaudens, lætus; *joyeux, gai.* (Baldric.)

GAUDITA. — Ususfructus, ut Gaudentia.

GAUDIUS. — Pignus, vadimonium; *gage.* (A. 1163.)

GAUDO. — Ut Gauda. (*Vet. Gl.*)

GAUDUM. — Ead. notione. (A. 1332.)

GAUDUS. — Nemus, silva; *bois, forêt*; ol. *gaud, gault.*

GAUFRA. — Placentæ genus; *gaufre.* — Gurges, seu potius sinus maris, ut Gulfus.

GAUGATUM. — Examen doliorum vinariorum; *jaugeage des tonneaux.* (A. 1356.)

GAUGETTUM. — Tributum pro *gaugia* seu examine dolii vinarii exsolutum; *redevance, droit à payer pour le jaugeage des tonneaux.* (A. 1400.) — Mensura ad quam dolium exigitur; *mesure étalon pour les tonneaux, jauge.* (Id.)

GAUGIA. — Norma dolii vinarii; *mesure étalon des futailles, jauge.* (A. 1446.)

GAUGIAGIUM. — Ut Gaugatum. (A. 1346.)

GAUGIATOR. — Cujus officium erat signare pannos, panes, dolia, sigillo officii sui; *mesureur, jaugeur, vérificateur des poids et mesures.*

GAUJA. — Ut Gaugia.

GAULINA. — Pro Gallina.

GAULUM. — Census, tributum, ut Gablum et Gavena.

GAULUS. — Merops, *guépier* (oiseau). (Pap.)

GAUNAPE. — Stragulum; *couverture.*

GAUNATRICES. — Duorum fratrum uxores; *belles-sœurs.* (*Vet. Gl.*)

GAUNUS. — Flavus; *jaune.*

GAUREANS. — Color equi : « Qui (equi) frontem albam (habent) calidi (appellantur); cervinus est quem *gaurantem* dicunt. » (Best., *Vet.*)

GAUREA. — Navigii genus, scapha; *bateau, nacelle.* (S. xi.)

GAURI. — Sic a Turcis appellantur Christiani, cæterique omnes a superstitione Muhametana alieni. (Leuncl.)

GAURIZARE. — Per choros concinnere, ut Chorizare.

GAUSAPA. — Idem q. Gausape.

GAUSAPE. — Mappa, quæ in mensa ponitur, vel qua tergitur, pannus villosus, straguli species, vestis militaris; *nappe, serviette, grosse étoffe velue, couverture et casaque militaire de cette étoffe. Sedere ad gausape alicujus*, id est ad mensam; *s'asseoir à la table de quelqu'un.* (*Cons. Catal.*)

GAUSAPUS. — Vestimenti genus, ut Gausape.

GAUSIDA. — Ususfructus, ut Gaudentia. (A. 1223.)

GAUSIDIA. — Ead. notione. (A. 1238)

GAUSITA. — Ead. notione. (A. 1237.)

GAUSTARIUS. — Pro Cantharius. (*Ord. reg. Fr.*)

GAUTA. — Mala; *joue.* (*A. SS.*)

GAVAGIUM. — Census quem homines de *capite* seu de *corpore* præstant quotannis domino, ut Cavagium. (A. 1223.)

GAVALDATUS. — Servitium militare cum equo, ut Cavalcatus. (A. 1307.)

GAVALUM. — Census, ut Gablum. (A. 1189.)

GAVALUS. — Ead. notione.

GAVANUS. — Tonsilia, glandula; *amygdale, tonsille.* (*Mir. S. Th.*)

GAVARRETUS. — Officium in aula regum Siciliæ sub Normannis principibus; *officier de la cour de Sicile sous la domination normande.* (Il avait, entre autres attributions, celles de veiller à la sûreté du palais, d'inspecter les prisons, d'y introduire les réformes qu'il croyait utiles, etc.)

GAVEDA. — Scutella lignea qua remiges utuntur ad cibum; *écuelle de bois à l'usage de la marine.* (A. 1434.)

GAVELETUM. — Idem q. Gavelking.

GAVELGIDA. — Quod *gablo*, censui ac pensitationi obnoxium est. (*Leg. Ang. Sax.*)

GAVELINDA. — Idem q. Gavelking.

GAVELKING. — Consuetudo, in comitatu Kantiæ in Anglia, qua hæreditas tenens in antiquum focagium æqualiter inter filios masculos dividitur, et qua hæres annorum quindecim potest alienare suam terram.

GAVELLA. — Merges, spicarum manipulus; *botte, gerbe*; ol. *gavelle.* (Flet.)

GAVELLOND. — Idem q. Gavelking.

GAVELLUS. — Sarmentum, seu fasciculus sarmentorum; *botte de sarments de vigne, ces sarments eux-mêmes*; ol. *javel, gabel.* (A. 1443.) — Acervus; *pile, tas.* (A. 1290.)

GAVELMANNUS. — Tenens *gabulo* obnoxius; *Vid.* Gabulum.

GAVELO. — Spiculum, jaculum; *javelot.* (A. 1256.)

GAVELUM. — Ut Gablum.

GAVENA. — Jus annuum muneris gratuiti vice quod comes Flandriæ percipiebat pro advocatione seu protectione ecclesiarum; *redevance que le comte de Flandre recevait annuellement à titre de don gratuit pour la protection qu'il accordait aux églises*; ol. *gavenne.*

GAVENARIUM. — Ead. notione.

GAVERLOTUS. — Spiculum, jaculum; *javelot*; ol. *gavelot, gavrelot.*

GAVIARE. — Pignerare, pignori dare; *engager, donner en gage.* (A. 1272.)

GAVIATOR. — Pignerator; conductor; dicitur de agricola seu colono qui prædium pignori accipit, seu sub annuo censu. (A. 1376.)

GAVIATTO. — *Gaviatto esse*, teneri, obligatum esse vel devinctum; *être tenu à, forcé à, obligé de faire quelque chose.* (*Lex. Sal.*)

GAVILE. — Canthus; *cercle de fer, bonde qui entoure les roues.* (Pap.)

GAVILIUM. — Clavus ligneus aut ferreus; *cheville.* (Guid. de Vig.)

GAVINA. — Species vestimenti super humeros habens purpuram. (Pap.) — *Gavinæ*, tumores tonsillis seu glandibus similes; *grosseurs, tumeurs qui ressemblent aux glandes du cou.* (*A. SS.*)

GAVISCI. — Gloriari, gaudere; *se réjouir.* (*Vet. Gl.*)

GAVISIO. — Usus, possessio, ut Gaudentia. (*St. Mas.*)

GAVISORIUS. — Lætus, plenus gaudio; *content, joyeux, plein de joie.* (*A. SS.*)

GAVO. — Struma; *tumeur.* (*A. SS.*)

GAVOTUS. — Montanus; *qui habite la montagne, montagnard.* (A. 1268.)

GAVULUM. — Census, tributum, ut Gablum.

GAVUS. — Lætus, hilaris; *gai.* (Ugut.)

GAYA. — *Gaya scientia*, ars poetica apud Occitanos; *la gaie science.*

GAYARE. — Pignori capere. *Vid.* Gagiare.

GAYDA — Limbi, fimbriæ; *franges, bordures.* (*A. SS.*)

GAYETA. — Idem q. Gayta.

GAYETUS. — Officium militare, idem q. Caytus.

GAYLATOR. — Ut Gayta.

GAYNA. — Involucrum, integumentum; *fourreau, gaine, étui.* (A. 1412.)

GAYNAGIUM. — Prædium rusticum, ut Gaagneria. (A. 1258.)

GAYOLA. — Carcer; *prison, geôle*; ol. *gayole.* (A. 1411.)

GAYRANTIA. — Idem q. Garandia. (A. 1378.)

GAYSA. — Leguminis species, vicia; *vesce.* (*St. Arel.*)

GAYTA. — Speculator, excubitor, custos castri, oppidi, etc.; *celui qui fait le guet; sentinelle*; ol. *gaite, guiete, waicte*, etc. (Pass.)

GAYTAGIUM. — Jus excubiarum; *droit de garde.*

GAYTARE. — Excubare; *veiller, faire le guet, monter la garde.* (Pass.)

GAYTIA. — Ut Gayta.

GAYTUS. — Excubiæ; *le guet, la garde.* (A. 1308.)

GAZ. — *Vid.* Gas.

GAZA. — Pica; *pie.* (Pet. de Cresc.)

GAZARI. — Idem q. Cathari.

GAZARIA. — Thesaurus, fiscus; *le trésor public, le fisc.*

GAZARNIA. — Idem q. Gisarma.

GAZATUM. — Thesaurus; *le trésor.* (Mart., *Anecd.*)

GAZELA. — Equus Saracenicus cursu prævalens; *gazelle.* (Alb. Aq.)

GAZERA. — Pica, *pie.* — Idem q. Gasalia.

GAZERI. — Ut Gazari.

GAZETUM. — Vinum a Gaza Palestinæ, olim in pretio; *vin de Gaza.* (Gr. Tur.) — Repositorium; *cabinet où l'on renferme des objets précieux.* (J. de J.)

GAZOPHYLARIUM. — Arca in qua reponuntur eroganda pauperibus; *coffre où l'on renferme l'argent destiné aux aumônes.*

GAZUM. — Pro Gaza. (Comm.)

GAZZATUM. — Linum vel sericum subtilissimum; *gaze.* (A. 1279.)

GEBELLINUS. — *Gebellina pellis*, pellis martis seu mustelæ; *peau, fourrure de marte.*

GEBENNA. — Onus, ut videtur : « De *gebenna* mellis IV den., de *gebenna* cinerum II den. » (A. 1163.)

GEBURSCIPA. — Anglo-Saxonibus, paganorum conventus, cœtus rusticorum; *réunions, assemblées de paysans.*

GEBURUS — Anglo-Saxonibus, villanus, paganus; *habitant de la campagne, villageois, paysan.*

GECEYA. — F. ambitus : « In *geceya* dictæ forestæ. » (A. 1313.)

GEHENNATIO. — Jurisdictio, districtus; *district, territoire, juridiction* : « Ut consideratis locorum spatiis, juxta *gehennationem* cujusque ducis, episcopia disponatis et subjacentia singulis sedibus terminetis. » (*Cap. Greg. II PP.*)

GEHETI. — Ut Cagoti.

GEIBA. — Cespes; *gazon, motte de terre recouverte de gazon.* (A. 1331.)

GEISCARTA. — Eadem quæ *charta jectiva*, qua scilicet quis placito excidisse ob defectum edicitur. (A. 868.)

GEISTUM. — Idem q. Gistum.

GEITIVUS. — Qui vadimonium deseruit; idem q. Jectivus.

GEIXTUM. — Pro Gistum.

GELDA, etc. — Pro Gilda.

GELDONIA. — Pro Gildonia.

GELDUM. — Præstatio, tributum, ut Gildum. — Etiam sæpe sumitur pro multa judiciaria, compensatione delicti, et pretio rei; *amende, indemnité pécuniaire, dommages-intérêts.*

GELIBA. — Manipulus; *gerbe.* (*Gal. Ch.*)

GELICIDARE. — Gelare; *geler.* (*Vet. Gl.*)

GELICIDIUM. — Gelu cadens : « Sive in hieme sive in æstate, si gravia *gelicidia* camporum aut ferventes æstus viarum, » etc.

(*Reg. Magist.*) Id est cum tenuis glacies ex leviori imbre concreta campos operit, Gal. *verglas*.

GELIGNAGIUM.—Præstatio seu census e gallinis; *droit sur les poules et autres oiseaux de basse-cour*; ol. *gélinage*.

GELIMA.—Manipulus; *gerbe*. (J. de J.)

GELINA.—Ead. notione. (A. 1493.)

GELIS.—Gelu; *gelée*. (Lab. *Misc.*)

GELLA.—Lagena, vas vinarium, et mensura vinaria; *bouteille*, *vase à mettre le vin, et mesure pour le vin*; ol. *gelle*.

GELLAGIUM.—Idem videtur quod JALLAGIUM; seu jus pro mensura vinaria quæ *gella* dicebatur. (A. 1145.)

GELLO.—Lagena, ut GELLA. (Ruf.)

GELLUNCULUS.—Ead. notione. (*Vet. Gl.*)

GELLUS.—Ead. notione. (Id.)

GELMUS.—Cassis, galeæ conus; *Vid.* HELMUS.

GELOSITAS.—Zelotypia; *jalousie*; ol. *gélosie*. (*Mon. Angl.*)

GELSIMINUS.—*Gelsiminus flos*, Ital. *gelsomino*; *jasmin*. (*A. SS.*)

GELTA.—Mensura vinaria eadem, ut videtur, q. GILTO. (Mart., *Anecd.*)

GELUNA.—Manipulus, ut GELIMA.

GELUNARIUM.—Frumenti ex *gelunis* seu manipulis excussi acervus; *tas de blé*. (*A. SS.*)

GEMA.—Pix; *poix* ou *goudron*; ol. *geme*: « Ut de redditibus Ecclesiæ concederent nobis pro ipsa procuratione minagium, fornagium, præposituram, credentiam quindecim dierum.... peagium quoque de sale et *gema*, si causa vendendi transferatur, aliter autem nec peti debet, nec dari. » (A. 1050.)

GEMATICUM.—Pro GAINATICUM. (A. 1015.)

GEMBA.—Crus; *jambe*.

GEMELLA.—Vasis genus, idem forte quod Ovidio *camella*, vel quod in Ordine Rom. *gemellio*: « Talis fuit in suo corpore, ut dixi, vastus, ut prædictos cc aureos, quos ego ei in *gemella* porrexi in sola conclusit læva. » (Agn.)—F. diminut. a gemma, lapis pretiosus. (A. 1295.)

GEMELLARIS.—Gemellus, geminus. (*Vet. Gl.*)

GEMELLARIUM.—Vasis genus, quod, ut quidam volunt, geminam mensuram continere; *double burette*. (S. Aug.)

GEMELLATUS.—Gemmulis distinctus; *orné de petites pierres précieuses*: « Una pixis de eburneo *gemellato*. » (*Vet. Invent.*)

GEMELLIO.—Vasis genus. F. idem q. GEMELLA. (*Ord. Rom.*)

GEMENTIÆ.—Gemitus; *gémissement*. (Rym.)

GEMINA.—Portio cibaria monastica duplicata; *double pitance*. (Adhal.)—Peristromata; *couverture, tapis*. (Isid.)—*Gemina ætas*, f. 60 anni, ætas enim pro 30 annis apud Horatium, ut explicant Lambinus et Torrentius.

GEMINATIO.—*Geminatio puncti*, iteratio puncti seu verbi, musicis familiaris cantus ornandi gratia. (*Cons. Font.*)

GEMINATISSIME.—Dupliciter; *doublement, de deux manières*. (*A. SS.*)

GEMINITAS.—Geminatio; *redoublement, réduplication*. (Mart., *Anecd.*)

GEMIPUNCTUS.—Geminum punctum; *double point, point double*.

GEMITIOSUS.—Ut GEMITUOSUS.

GEMITUOSUS.—Gemitum ciens, tristis. (*Chr. abb. S. Trud.*)

GEMMA.—Conspicit per visum stare Joannem... *gemmam* Eucharistiæ dextra ferentem, » (*A. SS.*) id est particulam.

GEMMARIA.—Palma agrestis: « Qui olim mons *gemmariarum*, quæ palmæ sunt agrestes, dicebatur. » (*A. SS.*)

GEMMARIUS.—Gemmarum mercator, artifex; *marchand de pierres précieuses, ouvrier qui s'occupe du travail des pierres précieuses*. (Ap. Mur.)

GEMMATIM.—*Gemmatim disserere*, quasi *gemmis* sermonem ornare et distinguere. (*A. SS.*)

GEMMILIO.—Idem q. GEMELLIO.

GEMOTUM.—Anglo-Saxonibus, conventus publicus, concio, concilium, conciliabuum, comitia, mallum, forum; *réunion, rassemblement, assemblée publique*.

GENA.—Facies, vultus; *visage, face*. (*Vet. Insc.*)

GENÆCIUM.—Pro GYNÆCEUM.

GENALIS.—*Genalis porcus*; *Vid.* MALIS.

GENEALIS.—Natalis, *natal, de la naissance*: « *Geneale* solum. » (*Chr. Blancford.*)

GENEALOGIA.—Gens, genus, familia; *race, famille*: « Virum industrium, atque excellentissimum, *genealogiæ*que nobilis apice clarum. » (*Vit. S. Bon episc. Clar.*)—Familia; *famille*: « Si quæ contentio orta fuerit inter duas *genealogias* de termino terræ, » etc. (*Lex Alem.*)—Proprietas, bona avita; *biens patrimoniaux*. (*Ch. C. C.*)

GENEARCHIA.—Princeps vel caput totius generis; *primat* ou *chef de génération* ou *de lignage*. (*Vet. Gl.*)

GENEATII.—Apud Anglo-Saxones, villanus, colonus, inquilinus. (*Leg. Inæ.*)

GENEATICUS.—Pro GENETHLIACUS.

GENECERIUM.—Scrinium, arcula, theca; *étui, coffret, gaîne*; ol., *genecier*. (A. 1352.)

GENECIUM.—Ut GYNÆCEUM.

GENECTUM.—« Percipiant decimas agrorum, lanæ... lini, canapi, *genecti*, cirporum, piscationum, pasturæ, » etc. (W. Th.) Ubi Somnerus, *genistam* seu *spartum* intelligi putat.

GENELLA.—Prunus silvestris; *prunelle*; ol. *genelle*. (A. 1392.)

GENENPIROS.—Lingua Gothorum, Antichristus. (Pap.)

GENER.—Agnatus, affinis; maxime sororis maritus; *beau-frère*. (Arn. Lub.)

GENERA.—Proles, genus; *race*. (Bal., *Cap.*)

GENERALIS.—Præfectus regionis apud Byzantinos; *préfet d'une province*.—*Generales*, omnes; *tout le monde*. (Lit. Fontan.)—*Generale*, convivium in monasteriis, sic dictum, inquit Udalricus, quod « Singulis in singulis datur scutellis; » *repas de moine où chacun avait son plat*; ol *général*.

GENERALITAS.—Universitas, communitas; *généralité, universalité*: « Cum ecclesia supra scripta Beaugiacæ villæ quam a S. Lupo datam et ab aliis abstractam de fratrum *generalitate*... habeant, teneant. » (A. 1019.)

GENERAMEN.—Generatio; *génération*. (Strab., Gal.)

GENERATIO.—Gradus cognationis et affinitatis intra quem matrimonia contrahi vetant canones, et agnatio computatur; *degré de parenté, génération*. (*Conc. Worm.*)—Familia apud Cistercenses; *famille*. (*Lib.* Diac.)—Genus, species; *espèce, sorte, classe*. (Barel.)—*Temporis generatio*, sæculum; *siècle*. (*Lib.* Diac.)—Stirps, genealogia, posteritas; *souche, généalogie, postérité*. (S. Hier.)

GENERATORIUM.—Facultas generandi; *faculté génératrice*. (S. Ambr.)

GENERATORIUS.—Ad generationem pertinens; *relatif à la génération, génératif*. (Tert.)

GENEROSITAS.—Idem q. GENU, GENUCULUM, familia, genus. (*Syn. Rom.* II.)

GENEROSUS.—Urbanus, officiosus; *de politesse, de civilité*. (A. 1391.) *Generosa mulier*, formula honorarior; *femme de chambre*. (A. 1440.)

GENESTEIUM.—Idem q. GENESTERIUM.

GENESTERIUM.—Locus *genitis* obsitus; *lieu plein de genêts*. (*Chartul. Gemet.*)

GENETA.—Viverræ seu ictéridis species; *genette*. (A. 1244.)

GENETALIACUM.—Nativitas; *nativité*. (*Vet. Gl.*)

GENETEARIUS.—*Vid.* GYNÆCEUM.

GENETERIA.—Lanceæ seu jaculi species; *sorte de javeline ou de lance*; ol. *genestaire*.

GENEVRUS.—Juniperus; *genévrier*. (A. 1351.)

GENHARE.—Consilium dare, aliquid suadere; *donner conseil, conseiller de faire quelque chose*. (A. 1331.)

GENICIARIA.—Lectum nuptiarum; *lit nuptial*. (*Vet. Gl.*)

GENICLINARE.—Genibus inclinatis adrepere; *ramper, marcher sur les genoux*. (*A. SS.*)

GENICULA.—Juvenca, junix; *genisse*. (*Irm. Pol.*)—Vestis, ut videtur, brevior, ad genua tantum pertingens, vel potius calceamenti species, idem q. GENUALIA. (*A. SS. Ben.*)

GENICULARE.—Adorare; *adorer*. (*Vet. Gl.*)

GENICULARITER.—Genibus flexis; *à genoux*. (Steph. Torn.)

GENICULARIUS.—Ad *genam* seu faciem pertinens; *relatif au visage, qui concerne le visage*. (*A. SS.*)

GENICULATIO.—Genuum flexio; *genuflexion*. (Tert.)

GENICULUM.—Idem q. GENU: « Colligebat etiam multa de constellationibus mulier sortilega, et *geniculorum* multarumque disciplinarum conscia. » (Ord. Vit.)—Idem q. GENUCULUM.—« Eratinfans decennalis, quando resedit in scolari, prima *geniculo*. » (*A. SS.*) Id est, in primis scholarum rudimentis.

GENIMEN.—Generatio. (*Vet. Gl.*)

GENIOLUS.—Qui habet ingenium; *ingénieux, subtil*. (Pap.)

GENIPERETA.—Locus juniperis obsitus, ut GENESTERIUM. (*Chartul. Matisc.*)

GENISCUS.—Genius; *génie, lutin, farfadet*. (S. Elig.)

GENISTÆ.—« Hæretici Judæorum dicti, quia de genere Abrahæ se esse gloriantur. » (Pap.)

GENITIUM.—Dominium hæreditario jure possessum; *bien patrimonial*. (*Ch.* ap. Eccl.)

GENITOR.—Proavus; *bisaïeul*. (*Ord. reg. Fr.*)

GENITURA.—Ortus, origo; *origine, souche, point de départ*. (A. 1351.)

GENIUS.—Angelus; *ange*. (Herm.)

GENIZARUS.—Pedes Turcicus; *janissaire*.

GENNATUS.—Panni species; *espèce d'étoffe*: « Cum tunicellis de *gennato*. » (A. 1497.)

GENOCOLALES.—Genuum armatura: *armure des genoux, genouillères*. (A. 1349.)

GENOSUS.—Habens grossas *genas*. (*Vet. Gl.*)

GENS.—*Gentes*: 1° gentiles, pagani; *les païens, les gentils*. (Pass.); 2° milites; *les gens de guerre* (*Bort. Gl.*); 3° servi, vassalli, subditi; *les serfs, les vassaux de quelqu'un, ses gens* (Pass.); 4° homines, hominum multitudo; *les hommes, la société* (Ap. Rym.); 5° gentes regis, agentes, procuratores; *les gens du roi*. (A. 1413.) *Gentes computorum*, magistri, cæterique judices regalium rationum. (Ach., *Spic.*)

GENTA.—Gener; *gendre*. (*Vet. Gl.*)—Anser agrestis; *oie sauvage*; ol. *gente*. (*A. SS.*)

GENTIA.—In Capitulo Caroli Magni idem esse videtur q. *canthus*; *jante de roue*; ol. *gente*.

GENTILIA.—Nobilitas, nobilium mos; *noblesse, manières, habitudes des nobles*; ol. *gentilise*. (A. 1314.)

GENTILIS.—Nobilis, ingenuus; *de condition libre, de race noble*. (Pass.)—Formosus, elegans, urbanus; *poli, gracieux, qui a les manières nobles*. (*A. SS.*)—Qui ex eadem gente est; *de la même race, de la même nation*. (*A. SS.*)—*Gentiles*, apud Romanos, extranei; *les étrangers, ceux qui ne sont pas Romains*; apud scriptores ecclesiasticos, paganos; *les païens, les idolâtres, les gentils*. (Pass.)—*Gentiles* seu *gentiles peregrini*, falconum species; *variété de faucons*; ol. *gentils*. (Fred. imp.)

GENTILITAS.—Paganismus; *le paganisme*; ol. *gentilité*.

GENTILITER.—Gentilitium more seu paganorum; *à la manière des païens, comme les gentils*. (Fulg.)

GENU.—Gradus generationis; *degré de parenté, génération*. (*Conc. Verm.*, a. 752.)—Cubitus, geniculus; *coude*. (A. 1319.)

GENUA.—Vestis genus, quæ ad genua

descendebat, vel idem quod *genicula*. (Bonif. episc. Mog.)

GENUALE. — Periscelis, vinculum tibialium, etiam calceamenti species; *jarretière et sorte de chaussure*; ol. *genouillier*.

GENUARIUM. — Modus agri, a forma, ut videtur sic dictus; *portion de terre en forme de coude*. (Mur.)

GENUARIUS. — Qui genua flectit. (*Vet. Gl.*)

GENUCA. — F. pro *juvenca*. (*Form. Mad.*)

GENUCLARE. — Genua flectere: *fléchir les genoux, faire des génuflexions*. (*Vet. Gl.*)

GENUCULUM. — Diminutivum a genu; *genou*: « Percussus in *geniculo* claudicabat. » (Gr. Tur.) — Idem quod Genu, gradus generationis: « Usque ad sextum *genuculum*. » (*Lex. Sal.*) — Quivis gradus; *division, classe, section, degré*: « Erat itaque infans decennalis, quando resedit in scholari primo *genuculo* » (*A. SS.*) id est primis scholarum rudimentis.

GENUFLECTILE. — Pluteus ad orationem; *prie-Dieu*. (*A. SS.*)

GENUFLEXORIUM. — Ead. notione.

GENUFLEXUM.—Genuflexio; *génuflexion*. (*A. SS.*)

GENUFRAGIUM. — Instrumentum ad frangenda genua; *machine à briser les genoux*. (*A. SS.*)

GENUINO. — Jure natalium: « Et quoniam nobilibus natalibus ortus, nobiliorem se fieri Christi amplectendo pauperiem studuit; et summum quem *genuino* perceperat, pro Christo abjecit honorem. » (*A. SS.*)

GENUINUM.— Nativitas; *naissance, nativité*. (*Vet. Sacr.*) —Quod generat: « Quicquid est, *genuinum* est, aut nativum, sicut autem *genuinum* non potest esse non simplex, et, ut ita dixerim, non singulare, non solitarium, » etc. (Ot. Fris.)

GENUITAS. — Genus, natales: « Quantum ad *genuitatem* nobilissimæ conditionis. » —Pro *ingenuitas*. (*Leg. Car. M.*)

GENULLUM. — Filii, posteritas, hæredes, (A. 1247.)

GENUS. — Exemplar ad quod pondera et mensuræ exiguntur, unde alia quasi generantur: *mesure étalon*. (A. 1312.) — Gener; *gendre*. (*Reg. Feud. Aquit.*)

GENZIVA. — Gingiva; *gencive*.

GEOGRAPHARE. — Describere terram; *décrire la terre*. (*Vet. Gl.*)

GEOLA. — Carcer; *prison*; ol. *geôle, gaiole*.

GEOLAGIUM.— Carcerarium, seu, quod commentariensi vel *geolario* præstatur ab incarceratis pro victu et potu; *droit que chaque prisonnier payait pour sa nourriture au gardien de la prison*, ol. *geôlage*. (A. 1315.)

GEOLARIA. — Jus quod ex *geola* seu ab incarceratis domino feudi pensitabatur; *droit que payaient au seigneur ceux qui étaient mis en prison*; ol. *geôlage*. (A. 1342.)

GEOLARIUS. — Custos *geolæ*, seu carceris; *geôlier*. (A. 1280.)

GEOLERUS. — Ead. notione. (*Ord. Reg. Fr.*)

GEOMANTIA. — Divinatio e terra; *géomancie*; ol. *géomance*. (Isid.)

GEOMANTICUS. Qui divinat e terra; *devin, sorcier, qui s'occupe de géomancie*. (Ap. Mur.)

GEOMETRICALIS. — Geometricus, ad geometriam pertinens; *de géométrie, géométrique*. (Lamb. Ard.)

GEOMETRICARE. — Mensurare; *mesurer*. (Id.)

GEORGERIA. — Pro Gorgeria, armatura qua guttur tegitur. (*Ord. reg. Fr.*)

GEORGIANI. — Christiani populi, Persis, Medis, et Assyriis contermini, sic nuncupati quod S. Georgium quem in præliis suis contra gentem incredulam advocatum habent, et patronum, et tanquam signiferum, cum summa reverentia colunt et adorant, et præ aliis sanctis specialiter honorant.

GEORSE. — « Qui *georse* degeraverit requisitus super aliquo veritatem confiteri, vel aliter, arbitrio judicis relinquatur. » (A. 1342.) An in judicio vel coram judice?

GERACIS. —Accipiter; *épervier*. (Agnel.)

GERADA. — Apud Saxones, omnis generis utensilia usui ornatuique mulieri inservientia; *tout ce qui est à l'usage d'une femme, vêtements, bijoux*, etc.

GERADICUS. — *Geradicæ res* ead. notione. (*Leg. Sax.*)

GERAMEN. — Consilium secretum; *assemblée secrète, conciliabule*. (Pez.

GERANIUM. — Grus, machina; *grue*. (Mart. *Ampl. Col.*)

GERANNOSUS. — Sacer morbus; *le mal caduc*. (*Pap.*)

GERAPIGRA. — Pro Girapigra.

GERARCHA. — Pro Ierarcha.

GERBA.—Spicarum manipulus; *gerbe de blé*. (Pass.) *Gerba libertatis*, quæ in signum concessæ libertatis domino a manumissis præstabatur. (A. 1224.) — Locus herbosus; *herbage*. (A. 1246.)

GERBAGIUM. — Idem q. Garbagium. (Pass.)

GERBAGUM. — Ead. notione. (A. 1201.)

GERBARIA. — Ead. notione. (A. 1180.)

GERBERIA. — Idem q. Garbagium. (A. 1180.) — Congeries et acervus gerbarum; *amas de gerbes*; ol. *gerberie, gerbier*. (*St. Perus.*)

GERBERIUS. — Idem q. Garberius. (A. 1380.)

GERBIDUS. — *Gerbida terra*, f. pro herbida, id est terra ubi herba vel gramen solum crescit, ager pascuus; *herbage, pâturage*. (A. 965.)

GERBINUS. — *Gerbina terra*, ead. notione. (A. 1496.)

GERBORA. — Rei cujusvis manipulus, fasciculus; *gerbe, botte*. (*St. Mont. Reg.*)

GERBUM.— Ager graminosus et pascuus; *lieu herbeux, herbage, pâturage*. (*St. Taur.*)

GERBUS. — Ead. notione. (A. 1226.)

GERCIS. — Agna; *brebis*. (*Ch. SS. Tri. Cad.*)

GERDIUS. — Textor; *tisserand*. (*Vet. Gl.*)

GERFALCHUS. — Accipitris majoris species; *faucon*; ol. *gerfaut*.

GERFAUDUS. — Ead. notione.

GERGENNA. — Ferrum aut lignum, teres quo per duas ansas transmisso operculum firmatur nec excidat; *espèce de petit verrou, cheville passée dans deux anneaux qui sert à maintenir le couvercle d'un vase*. (*A. SS.*)

GERGIA. — Idem q. Germgia. (Irm.)

GERGOMETUM. — Vappa, vinum deterioris conditionis; *mauvais vin, vin éventé*. (*A. SS.*)

GERHARE. — Idem q. Genhare. (A. 1310.)

GERIA. — Idem q. Geronticon. (*Conc. Hisp.*)

GERIMA. — Manipulus; *botte, gerbe*; ol. *gereme*.

GERINONUS. — Pro Gernonus.

GERLA. — Lagena, vas vinarium; item corbis species: *bouteille, vase à vin et corbeille*. (A. 1402.)

GERLANDA. — Ut Garlanda. (*Const. Sic.*)

GERLENDE. — Ead. notione. (A. 1144.)

GERLERIUS. — Mendose pro Geolerius. (*H. Nem.*)

GERLONUS. — Corbis species; *espèce de corbeille*. (A. 1325.)

GERMANICA FRACTURA. — Scripturæ genus; *Vid.* Scriptura.

GERMANITAS. — Titulus honorarius in epistolis episcoporum invicem sibi scribentium. (S. Aug.) — Societas, communio bonorum, qualis est inter germanos vel fratres. (*Obs. reg. Arag.*)

GERMGIA. — Agna ovis quæ nondum parit; *jeune brebis qui n'a pas encore porté*; ol. *germe*. (Irm.)

GERMIA. Ead. notione.

GERMOTA. — F. manipulus, fascis, vel mensuræ species: « Mina avenæ.. cum 250 *germotis* vessiæ. » (A. 1364.)

GERMUNDUS. — Navis species. (Gauf. Mal.)

GERNARIA. — Vasis genus, f. id quod Gallice *jarre* nuncupatur. (Petr. de Cresc.)

GERNARIUM. — Ossuarium, locus ubi ossa mortuorum reponuntur; *ossuaire, charnier*. (A. 1280.) — Ut Granarium in quodam instrumento.

GERNATUS. — Hians: « Et adveniente circa mediam noctem idem testis evigilans, vidit in camera per ostium apertum et *gernatum*, tantum lumen et claritatem, quod visum fuit ei, quod incenderetur, tota domus. » (*A. SS.*)

GERNOBADA.—Ut Gernonus.

GERNOBADATUS. — Qui longam barbam habet; *qui a une longue barbe*; ol. *guernonné*.

GERNONUS.—Barbæ pars quæ infra nares est seu mystaces; *moustaches*; ol. *guernons, grenons*.

GERNUS. — Gener; *gendre*. (A. 1148.)

GEROCOMIUM. — Locus ubi aluntur senes; *hospice, asile pour la vieillesse*. (*A. SS.*)

GEROFALCO. — Ut Gerofaldus.

GEROLDINGA. — Mali seu pomi species, in *Capit.* Caroli Magni.

GEROLUS. — Pro Gerulus.

GERON. — Senex; *vieillard*. (J. de J.)

GERONTA. — Nutrix; *nourrice*. (*Vet. Gl.*)

GERONTECOMIUM. — Idem q. Gerocomium.

GERONTEUS. — Ut Geron.

GERONTICON. — Liber continens *Vitas Patrum*, seu seniorum; *Recueil de la vie des Pères*.

GERONTICUS. — Ut Geron.

GERONTOCOMIUM. — Ut Gerocomium.

GERONTUS. — Ut Geron.

GEROPAPA. — Dignus sacerdos. (*Vet. Gl.*)

GEROPREPES. — Ex Gr. ἱεροπρεπής, sacer, divinus: « Vidi virum senem, longum, *geroprepem*, hoc est dignum sacerdotem, canum, barbam prolixam habentem. » (*Mir. S. Rem.*)

GEROTOMIUM. — Idem q. Gerocomium.

GERPIRE. —Pro Guerpire.

GERRA. — Clathrus; *barrière, balustrade, grille à hauteur d'appui*. (*Vet. Gl.*)

GERRIA. — Idem q. Jarria.

GERRIRE. — Gestire, luxuriari. (*Vet. Gl.*)

GERRULI. — Piscis genus, gerres Plinio.

GERSA. — Cerusa; *blanc d'Espagne, céruse*. (Joan. de Garl.) — Lutum; *boue, fange*. (*Vet. Gl.*) — Equorum morbus, « Mollis inflammatio... quæ tam interiori quam exteriori parte nascitur in garectis. » (Jord. Ruf. Cal.)

GERSINNA. — Mendose pro Gersuma. (G. Chr.)

GERSUMA. — Apud forenses Anglicos usurpatum legitur, pro *fine*, seu pecunia data in pactionem, et rei emptæ vel conductæ compensationem. Unde in venditionum formulis, et locationum chartis, hæc aut similia verba pro more inserta: *Pro tot solidis* vel *tot libris in gersumam solutis* vel *traditis*. — *Gersuma* præterea pro delicti compensatione interdum capitur.

GERULA. — Gestatorium instrumentum, quod ad dorsum gestatur; *hotte*. (*Chr. Wind.*) Vas vinarium definitæ capacitatis, atque adeo mensuræ species; *vase à vin et mesure pour les liquides*. (*St. Rip.*) — Nutrix; *nourrice*. (J. de J.)—Scyphus; *coupe, vase à boire*. (Isid.)

GERULANUS. — Gerulus; *portefaix*.

GERULPHUS. — Lupus homo; *loup garou*. (Gerv. Tilleb.)

GESA. — Idem q. Gessum.

GESDIUM. — Isatis, glastum; *guède, pastel*. (A. 1235.)

GESI. — Fortes viri. (*Vet. Gl.*)

GESINA.—Puerperium; *accouchement, couches d'une femme*; ol. *gésine*. (Pass.) — Cessatio; *suspension, cessation*. (A. 1212.)

GESMA. — Pro Gesina. (*Leg. Norm.*)

GESSA. — Ut Gessum. (*Vet. Gl.*)

GESSARA. — Ut Gessum. (*Vet. Gl.*)

GESSIA. — Cicercula, leguminis species; *gesse.* (*Chartul. S. Joan. Anger.*)

GESSIDO. — Hostis, inimicus : « Christus... antiquum triumphavit *gessidonem.* » (*Grad. Alb.* XI s.)

GESSUM. — Gallis veteribus hasta; *arme des anciens Gaulois, espèce de pique.*

GESTA. — Acta publica, in quæ referebantur donationes, aut quævis instrumenta; historia de rebus gestis; charta donationis; instrumentum juridicum in quo testimonia de *gestis* alicujus continentur; *toute espèce d'écrits, et en particulier, récit d'une ou plusieurs actions, histoire, acte, titre de donation, procès-verbaux des dépositions des témoins.* (Pass.) — Flos, seu purgamentum recentis cerevisiæ quo pistores panes leviores reddunt; *levûre de bière.* (Mat. Par.) — Pro GISTUM, ut videtur : « Absolventes... ab omni tallia, mortallia, angaria, perangaria, *gesta*, » etc. (*Ch. Lib. de Bell.*)

GESTABILIS. — Qui facile geri seu portari potest; *portatif. Gestabile cœlum*, parva machina cœlum representans; *globe céleste.* (Cassior.)

GESTAMEN. — Sceptrum; *sceptre.* (*Vet. Gl.*) *Gestamen cunale*, gestatorium, cunæ, incunabula (*Script. rer. Fr.*)

GESTANS. — Patrinus, qui baptizandum infantem brachiis gestat, et sacerdoti baptizaturo offert; *parrain.* (S. Aug.)

GESTARE. — Continere : « Non tamen inculpabile illud fuisse putamus simulationis consultum, quod aliud *gestans*, et aliud sonans, quasi a discursu martyriali plebem compescere videbatur. » (*Conc. Hisp.*) *Gestare canticum*, canticum componere, offerre, vel canere. (Nicet. episc.) *Gestari* lectica, vel equo vehi; *être porté en litière ou à cheval* (*Vet. Gl.*)

GESTARIUM. — Pro GESTATORIUM.

GESTARIUS. — Cibus, quia ferculo gestatur; *mets.* (*Vet. Gl.*) *Vid.* GESTORIUM.

GESTATORIUM. — Lectica; *litière.* (Pass.) — Feretrum, in quo sanctorum jacent reliquiæ. (Pass.)

GESTICULATIO. — Habitus corporis. (Alexand. III PP.)

GESTIO. — Superbia; *orgueil, vanité.* (Mon. S. Gal.)

GESTIUM. — Pro GISTUM.

GESTOR. — *Agens negotiorum*, idem q. AGENS. (Mad.)

GESTORIUM. — Ferculum; *mets, plat de viande.* (Ugut.) — Lectulus; *petit lit.* (*A. SS.*)

GESTUM. — Pro GISTUM.

GESTURA. — Agendi ratio; *manière d'agir, procédé, méthode, règle.* (Elmh.)

GESTUS. — Habitus, vestitus forma. (*A. SS.*) *Gestus monachales*, archivum seu regestum monasterii. (*Ch.* s. IX.)

GETA. — Collecta, contributio, pro CONJECTA.

GETABA. — In quodam instrumento a. 1264 videtur esse pro *octava.*

GETTA. — Italis, domuncula, vel taberna porrecta vel projecta : « Possit in dictis logiis et *gettis* ludere. » (*Cod. Ital.*)

GETTUS. — Laqueus accipitris; *Vid.* JACTUS.

GETUS. — Idem, ut videtur, quod CALCUM, id est calcatio frumenti dum mensuratur; dicitur autem *getus*, seu *jactus*, quia mensura quasi jacitur, seu agitatur, vel percutitur, ad calcandum in ea frumentum. (A. 1248.)

GEVELINA. — Hastæ seu spiculæ species; *javeline*; ol. *geveline.*

GEULERIUS. — Pro GEOLARIUS, custos *geolæ* seu carceris. (A. 1327.)

GEUMANTIA. — Ars e terra vaticinandi idem q. GEOMANTIA.

GEUMNATICUS. — Pro GEOMANTICUS.

GEUSIÆ. — Genæ; *ioues*; ol. *jeues.* (Mar. Emp.)

GEUSII. — Flandris, nuncupati Calvinistæ vel Lutherani s. XVI; qua etiam appellatione donati primi ex Hollandia, qui pro tuenda libertate societatem inierant; *les gueux.*

GEXTUM. — Pro GISTUM.

GHERRA. — Locus virgultis obsitus, terra inculta; *terre inculte, broussailles, friche.* (*St. Plac.*)

GHIARIA. — Italis, glarea, locus arenosus; *gravier.* (*Chr. Est.*)

GHIAZERINO. — Species vestis militaris; *Vid.* JAZERAN.

GHIGETUM. — Apud Italos, repagulum, agger quo aqua continetur ne in agros excurrat; *digue, barrage.*

GHILANDA. — Corona, sertum; *guirlande.* (Mur.)

GIALLUS. — Flavus; *jaune.* (*A. SS.*)

GIALNISCO. — Generosus, Neapolitanus equus; *cheval de Naples*; ol. *genest de Naples.*

GIARA. — Italis vasis species; *jarre.*

GIARDINARIUS. — Italis hortulanus; *jardinier.*

GIAVARINA. — Apud Italos, telum missile, jaculum; *javeline, javelot.*

GIAVELLA. — Italis merges, spicarum manipulus; *gerbe*; ol. *giavelle, javelle.*

GIAVELOTUS. — Idem q. GIAVARINA.

GIBA. — Capsa, arca, theca reliquiarum, quia arcuata sic dicta; *châsse, reliquaire.* (A. 1348.) — Onus, fascis statutæ quantitatis; *charge, sorte de paquet d'un poids déterminé.* (A. 1301.)

GIBACARIA. — Marsupium; *bourse large et aplatie*; ol. *gibacier, gibecière.* (A. 1336.)

GIBACERIA. — Ead. notione. (A. 1336.)

GIBASSERIUS. — Ead. notione. (A. 1506.)

GIBBA. — Gibbus, tuber, tumor; *grosseur, protubérance, bosse.* (*A. SS.*)

GIBBATUS. — Gibbosus; *qui est bossu.* (*Script. reg. Fr.*)

GIBBEROSUS. — Ead. notione. (*Vet. Gl.*)

GIBBOROSUS. — Pro GIBBEROSUS.

GIBBOSITAS. — Gibbi deformitas, tumor; *bosse, gibosité.* (*Vet. Cod.*)

GIBELLINITAS. — Gibellinorum factio; *le parti des gibelins.*

GIBELLINUS. — Cujusdam factionis in Italia et Germania assecla; *gibelin.* (Pass.)

gibellina pellis, pellis martium seu mustelarum; *peau de marte, zibeline.* (Pass.)

GIBERIA. — Pro GIBECERIA. (A. 1456.)

GIBESSERIUS. — Idem q. GIBASSERIUS.

GIBETUM. — Furca patibularis; *potence, gibet, fourches patibulaires.* (W. Brit.)

GIBICERE. — Aucupari; *chasser, et particulièrement faire la chasse aux oiseaux*; ol. *gibecer.*

GIBIETTUM. — Tempus aucupandi; *temps de la chasse.* (A. 1293.)

GIBILINA. — Ut GEVELINA. (A. 1461.)

GIBOSTARE. — Ut GIBICERE. (*St. Cluniac.*)

GIETIVUS. — Qui vadimonium deseruit; *qui n'a pas comparu en justice, qui a fait défaut.* (A. 870.)

GIETUS. — Idem q. GISTUM. (A. 1254.)

GIEVERINA. — Idem q. GEVELINA. (*St. Plac.*)

GIEZIA. — Crimen *Giezi.* (Pet. Cantor.)

GIEZITA. — Qui, ut alter *Giezi* munera accipit. (S. Bern.)

GIFFARDUS. — Herodius, falconis species, idem q. GERFALCHUS.

GIFFARE. — Titulum, seu signum apponere : « Nam si iterum contemptores exsistant, et per publicam auctoritatem domus vel casæ eorum *giffentur* » (*Leg. Lud. imp.*); id est, signo quodam sequestri apprehendantur, a curia sive fisco. *Vid.* WIFA et CITRA.

GIGA. — Instrumentum musices; *sorte d'instrument de musique à vent*; ol. *gige, gigne.* — Pro *Biga* apud Rigord.

GIGANS. — Gigas; *géant.* (Mab., *Lit. Gal.*)

GIGATOR. — F. æditus, Gal. *gagier*, seu domesticus *gagio* seu mercede conductus. (A. 1184.)

GIGLIATI. — Nummi, ut quidam volunt, argentei, in quibus lilium, quod insigne est Gallorum, insculptum erat.

GIGNACIUM. — Generalis locus exercitiorum; *gymnase.* (*Vet. Gl.*)

GIGNADIUS. — Incantator, sortilegus, qui hominum *gignentias* inquirit; *enchanteur, sorcier, astrologue.* (Joh. Sarisb.)

GIGNASIA. — Pro *gymnasia.*

GIGNASIUM. — Pro *gymnasium.* In quodam instrumento idem valet ac *monasterium.*

GIGNENTIA. — Generatio; *naissance, génération.* (Mart., *Ampl. Col.*)

GIGNIA. — Exercitium quod fiebat in gymnasio : *exercice gymnastique.* (*Vet. Gl.*) — Pro *gingiva.* (*Vet. Gl.*)

GIGNOSITA. — Doctor. (*Vet. Gl.*)

GIGOTTUS. — Monetæ Cameracensis minutissimæ species; *petite monnaie cambrésienne.*

GILBOGUS. — « Si quæratur quid sit *gilbogus*, dicendum est, quod *gilbogus* est quis, si unius tantum noctis ætatis exstiterit, et ad habendum bona ordinatus, aut in bonis possessus exsistat, si, ut dictum est, obierit, Ecclesia tunc suum debitum obtinebit. » (A. 1229.)

GILBOSUS. — Pro GIBBOSUS.

GILDA. — Fraternitas, sodalitium, contubernium, curia, collegium, solutio, præstatio, quod qui ejusmodi sodalitia et confraternitates ineunt, pecuniam ad communes usus conferant, et solvant; *association, société, confraternité, collège, compagnie, corps de métier, corporation, cotisation, prestation*; ol. *gilde, ghende.* (Pass.)

GILDABILIS. — *Gildo* obnoxius seu *geldi* pensitationi; *sujet au gild*; *Vid.* GILDUM.

GILDAGIUM. — Vectigal, tributum, præstatio; *prestation, redevance.* (A. 1209.)

GILDALIS. — Societas; ut GILDA. (A. 1240.)

GILDARE. — Anglo-Saxonibus, solvere, præstare, præbere, vel *geldum* exsolvere; *payer, acquitter les redevances*

GILDHALLA. — Locus, in quo exponuntur merces nundinariæ, vulgo *halla*; vox composita ex *ghildo*, collegium, fraternitas, societas et *hall* domus, quasi domus confraternitatum; *halle, marché couvert.*

GILDIA. — Idem q. GILDA.

GILDONES. — Pro *congildones*; *membres de la gilde, coassociés.* (*Ch. Scot.*)

GILDONIA. — Idem q. GILDA.

GILDSEYRA. — Ead. notione.

GILDUM. — Solutio, præstatio, vectigal, tributum, ut GILDAGIUM.

GILIATUS. — Nummi species, idem q. GIGLIATUS.

GILIO. — Germanus; *frère germain.* (*Ann. Ben.*)

GILIUM. — Lilium, apud Italos; *lys.*

GILLA. — Fraus, mendacium, illusio; *Gal. tromperie, fourberie, mensonge*; ol. *gille, guille*; unde pro ludus aleatorius vel mimicus. Lusores alearum et *gillarum*, apud Menot.

GILLAGIUM. — Pro JALLEAGIUM. (A. 1269.)

GILLO. — Lagena, vas vinarium; *sorte de vase à contenir du vin, pot.* (*Vet. Gl.*)

GILLOMICHAEL. — Id est, *puer Michaelis.* (*A. SS.*)

GILLONARIUS. — Officium palatinum apud Wisigothos, quod idem videtur, q. apud Gallos BUTICULARIUS.

GIMBOSUS. — Pro *gibbosus.* (*A. SS.*)

GIMBUS. — Pro *gibbus.* (*Ibid.*)

GIMNAREMUS. — Vitis species; *sorte de vigne.* (Pet. de Cresc.)

GINATIUM. — Pro *gymnasium.* (*Vet. Gl.*)

GINDON. — Species panni, f. pro SINDON. (A. 1377.)

GINESTUS. — Genista; *genêt.* (Bal. II., *Tutel.*)

GINETA. — Facultas scindendi *genistas*, vel iis utendi; *permission donnée au vassal de couper le genêt sur les terres du seigneur.* (*Ch. Norm.*)

GINETTERIA. — Lanceæ seu jaculi species; *sorte de lance ou de javelot*; ol. *genetaire.*

GINGIBER. — Zinziberis; *gingembre.* (S. XIV.)

GINGIBRETUM. — Ead. notione. (A. 1304.)

GINGIMBER. — Ead. notione. (A. 1304.)

GINGINA. — Pro *gingiva*. (J. de J.)

GINGIPEDIUM. — Scorbutus; *scorbut*. (Rein. Snog.)

GINIBRERA. — Locus juniperis consitus; *lieu planté de genévriers*. (A. 1460.)

GINICIUM. — Pro GYNÆCEUM.

GINOCHIUM. — Geniculum; *genou*. (*A. SS.*)

GINOFLATA.—Flos caryophyllæus; *giroflée*. (A. 1488.)

GINPLA.—Peplum; *guimpe*. (A. 1202.)

GIOIA. — Gaudium; *joie*. (*A. SS.*)— Gemma, lapis pretiosus; *gemme, pierre précieuse*. (*Cod. Ital. Dipl.*)

GIOSTRA. — Monomachia ludicra; *joute, carrousel, tournoi*. (Mur.)

GIOSTRARE. — Hastis concertare, decurrere; *jouter, figurer dans un tournoi*. (Id.)

GIOTA. — *Giota bladi*; idem q. MENSURATICUM, quod pro mensura frumenti a domino fori exigitur; sic dictum, quia mensura quasi *jacitur* seu agitatur ad calcandum in ea frumentum. (A. 1275.)

GIOVATICUM. — Commodum, fructus, emolumentum; *avantage, profit, fruit*. (A. 1143.)

GIPO. — Tunicæ exterioris species quæ ab hominibus, tam laicis quam religiosis, gestabatur; *culotte, pourpoint, souquenille*, etc.; ol. *gipe, gipon*.

GIPONUS. — Ead. notione.

GIPPALICANA. — Scripturæ genus. *Vid.* SCRIPTURA.

GIPPERIUS. — Gypsarius; *plâtrier*. (A. 1432.)

GIPPUM. — Gypsum; *plâtre*. (Id.)

GIPPUS. — Fur; *voleur*. (*Vet. Gl.*) — Pro *gibbus*. (Althelm.)

GIRACULUM. — Illud cum quo pueri ludunt, quod in summitate cannæ vel baculi volvitur et contra ventum cum impetu defertur; *moulinet que les enfants mettent au bout d'un bâton pour tourner contre le vent*. (*Vet. Gl.*)

GIRAFA.—Nabis species, camelopardalis; *girafe*.

GIRAPIGRA.—Quædam optima medicina. (W. Brit.)

GIRARE. — Ambire, circumdare, circumire; *entourer, aller autour, tourner*; ol. *girer*. (Pass.)

GIRATA. — « Sanctam Mariam in casis, cum *girata*, id est, piscaria in Fucino. » (B. Hon. III PP.)

GIRCA.—Alabastrum; *albâtre*. (*Ch. Hisp.*)

GIRDELLA. — Cingulus, zona, seu potius rota hauritoria, in legib. burgorum Scoticorum.

GIRELLA. — Piscis genus; *espèce de poisson*.

GIRENS.—Auctor, qui cavet de evictione; *garant, répondant, caution*. (*Chart. eccl. Auxit.*)

GIRESTUS. — F. pyrgus, fritillus, sic dictus, quod in eo tessaræ *gyrentur* antequam jaciantur; *petite tour de bois sur le damier, garnie intérieurement d'échelons et présentant extérieurement une ouverture par laquelle sortent les dés qu'on y jette*: « Inhibemus etiam ne aliquis de dicto loco ad taxales seu *girestum* ludat. » (*St. Ord. S. Jacob. Hosp.*)

GIRFALCO.— Falconis species; *espèce de faucon qu'on employait à la chasse, gerfaut*.

GIRGATHUM. — Lectus, in quo amentes et spiritibus vexati immundis vincti detinentur; *lit de force à l'usage des fous furieux*. (Amal.)

GIRGILLUS. — Instrumentum femineum quod alio nomine dicitur *volutorium*; quia vertendo in *girum* inde fila devolvuntur; *dévidoir*. (J. de J.) — Lignum mobile ex quo funis in puteum cum situla dimittitur ad hauriendum aquam; *poulie dans la gorge de laquelle glisse la corde d'un puits*. (Id.)

GIRLANDA. — Coronula, sertum; *guirlande, couronne*. (Ap. Mur.)

GIRO. — Pars vestis; *vêtement qui couvre le ventre, tablier*; ol. *giron*.

GIROFALCO. — Idem. q. GIRFALCO.

GIROLI. — Idem q. GERRULI.

GIRPISCERE. — Rei alicujus possessionem dimittere, ut GUERPIRE. (A. 1235.)

GISARE. — Jacere; *être couché, reposer*; ol. *gésir*. (A. 1315.)

GISARMA. — Gesum, spiculum; *hallebarde, pique*; ol. *gisarme*.

GISCELLUS.— Locus, ut videtur, in fluvio coarctatus piscium capiendorum gratia; *partie du lit d'une rivière où l'on a placé des pieux pour la pêche*; ol. *gord, guidel*. (A. 1029.)

GISEL. — Testis; *témoin*. (*Lex Long.*)

GISELON.—Sagittæ ferrum; *fer de flèche*. (*Vet. Gl.*)

GISILES.—Testes, sive obsides, in munimentum alicujus pacti, aut traditionis; *témoins d'un accord ou otages donnés comme garantie de l'exécution des conventions*. (*Leg. Long.*)

GISSUM. — Pro *gypsum*. (*Ch. Hisp.*)

GISTA. — Jus hospitii, idem q. GISTUM. (A. 1293.)—*Gista aquæ*, in *Mon. Angl.*, idem q. Gallic., *jet d'eau*.

GISTELLUS. — Idem q. GISCELLUS. (A. 1029.)

GISTIUM. — Idem q. GISTUM. (A. 1190.)

GISTIUS. — Ead. notione. (A. 1190.)

GISTUM. — Hospitium, jus, quod dominis feudalibus competebat in vassallorum suorum prædiis, qui statis ac condictis vicibus eos in domibus suis hospitio et conviviis excipere tenebantur; quod quidem jus *mansionaticum*, sub prima et secunda regum Francorum stirpe, sub tertia vero *gistum*, *procuratio*, *cœnaticum*, *comestio*, *pastus*, *prandium* dictum; *droit de procuration, de past ou de gîte, en vertu duquel le seigneur en voyage pouvait loger avec ses gens dans la maison de son vassal*.

GITA. — Impositio, vel potius æqua impositionis partitio; *taxe, redevance*, ou mieux, *répartition d'un impôt*. (*Ch. Hisp.*)

GITAGIUM.— Exactio, impositio quævis, etc., ut GITA. (A. 1227.)

GITARE. — Expellere; *chasser, mettre hors*. (A. 1227.)

GITEIA. — Projectura; *saillie, avance*: « Super *giteiam* domus. » (A. 1243.)

GITERNARIUS. — Qui pulsat instrumentum musicum, quod Angli vocant *gittern*; *joueur de guitare*. (Littel.)

GIUGIARIUS. — Inter ministros archiepiscopi Mediolanensis recensetur in quodam instrumento. (Ap. Mur.) An qui potiones ex zizypho, Ital. *giuggiola*. parabat?

GIZERIA. — Gigeria; *gésier*.

GLABELLA. — Interstitium illud sine pilis, quod supercilia supra nasum disterminat. (J. de J.)

GLABRIO.— « Omnium noverit industria, quod Aymo, qui erat *glabrio*, concesserit. » (*Vet. Ch.*) Quo loco imberbem et eunuchum vel spadonem intelligi nonnulli putant.

GLACIA. — Glacies; *glace*. (*Vet. Gl.*)

GLACIARE.—Gelascere; *se glacer*. (Mur.)

GLACIECULA. — Diminut. a *glacia*. (*Vet. Gl.*)

GLADIALITER.—« Pluries in manibus et pedibus et latere sibi videatur clavis et lancea se fore *gladialiter* perforatam. » (*A. SS.*) Id est *tanquam gladio*.

GLADIARE. — Gladio cædere; *frapper, tuer avec l'épée*. (*A. SS.*)

GLADIARIUS. — Qui facit gladios; *ouvrier qui fait des épées*. (*Vet. Gl.*)

GLADIATOR. — Homicida, latro; *assassin, bandit, voleur*. (Bart., *Gl.*) — Dignitas et officium in curia ducis Bohemiæ, qui *gladium* ducis portat; *officier de la cour du duc de Bohême, porte-glaive*. (A. 1195.)

GLADIATORIUM. — Singulare certamen; *combat singulier, duel*. (*Vet. Gl.*)

GLADIATURA. — Congressus gladiatorum, ludicra equestris pugna; *joute, tournoi*. (Lamb. Ard.)

GLADIFER. — Cracoviensibus, officialis qui quotiescunque princeps in publicum cum pompa procedebat, ejus gladium præferebat; idem q. GLADIATOR apud Bohemos.

GLADIOLUM. — Carex, vel carectum; *glaïeul*. (Mat. Par.)

GLADIUS. — Jus gladii, merum imperium; *droit du glaive, souveraine puissance, droit de vie et de mort*. (*Ch. Norm.*)—Lamina gladii vel cultelli; *lame de sabre ou de couteau*. (A. 1352.) — Mors; *mort*: « A Toleto fugam arripientem *gladio* patibuli jugulat. » (Isid.) — Pro sexu virili sumitur, ut *fusus*, pro muliebri; *le sexe mâle, les hommes*. (*Spec. Sax.*)—*Gladius spiritualis*, jurisdictio ecclesiastica; *juridiction ecclésiastique, glaive spirituel*. (*Reg. ac. Cap. Ecc. Lug.*) *Gladius cereus*; candelæ cereæ majoris species; *cierge de la plus grande dimension*. (*Cal. Ecc. Cam.*) *Gladii deditio* vel *positio*, abdicatio; *déposition ou livraison de l'épée, symbole d'abdication*. (Cæs. Heist.)

GLÆVIA. — Pro GLEBA.

GLAGA. — Crates, tabula, viminibus aut virgultis contexta; *claie*. (*Flet.*)

GLAIOLIA. — Gladiolus, seu carectum, locus glaiolis consitus; *glaïeul* ou *lieu plein de glaïeuls*. (*Chart. S. Vandr.*)

GLAIUS.—Gladius, lancea, hasta; eques lancea armatus; *épée, lance; e. par extension, cavalier armé de la lance*.

GLAIVUS. — Ead. notione. (A. 1380.)

GLANA. — Pugillus spicarum, alliorum, etc.; *poignée, petite gerbe, paquet*. (A. 1246.)

GLANCELLA. — « Pœnitentia bibentis quod intinxerat *glancella* (id est ancella in utero habens filium) vel cohabitationis (f. *cohabitantis*) cum ea, XL (*dies*) in pane et aqua. » (*Lib. de remed. peccat.*)

GLANDA. — Glandium pastio; *glandée*. (A. 1225.) *Vid.* GLANDIS.

GLANDACIUM. — Idem q. GLANDAGIUM. (*Cens. eccl. Rom.*)

GLANDAGIUM. — Quod pensitatur pro facultate porcos immittendi in silvam et *glande* pascendi; *droit payé pour la paisson des porcs dans les bois*; ol. *glandée, glandage*. (A. 1490.)

GLANDARA. — Aviculæ species; f. ead. q. CALANDRA.

GLANDARETUM. — Locus glandibus abundans; *lieu où il y a beaucoup de glands*. (*Cens. eccl. Rom.*)

GLANDARIA — Glans; *gland de chêne et tout fruit qui y ressemble*. (Ugh.)

GLANDATICUM. — Ut GLANDAGIUM. (*Ch. Car. M.*)

GLANDATIO. — Glandium collectio; *action de récolter le gland, récolte du gland*. (Mart., *Lex.*)

GLANDATORIUM. — Idem q. GLANDAGIUM. (*Ann. Ben.*)

GLANDEIARE. — Porcos in silvis *glande* pascere; *mener les porcs manger le gland dans les bois*. (A. 1371.)

GLANDELLA.—Idem q. GLANCELLA. (*Ann. Ben.*)

GLANDEMIA. — Idem q. GLANDA. (*Ann. Præm.*)

GLANDIS. — Pars superior valli in munitionibus urbium: « Castrum munitissimum vallo, arte et rigido superius *glande*, inferius torrentis profunditate pene inexpugnabili, aggreditur. » (Sug.) — Glans; *gland de chêne, et tout fruit du même genre*; ol. *glandée*. (Pass.)

GLANDIUM. — Idem q. GLANDA. (*Chart. S. Sulp.*)

GLANDO. — Glans; *gland*. (Ditm.)

GLANNUS. — Pro *glavius*, ut videtur in *Ch. hist. Nemaus.*

GLANS. — Glandula, tumor; *grosseur, protubérance*. (*A. SS.*)

GLARA. — Arena, sabuletum; *gravier*. (Mur.)

GLARECTA. — Galeæ decus; *ornement du casque, cimier*. (Pez.)

GLARETUM. — Glarea; *gravier*. (*St. Avel.*)

GLARIUS. — Argillosus; *d'argile, argileux*. (*St. Pl.*)

GLARIS — Μυθολόγος, qui narrat fabulas. (*Vet. Gl.*)

GLASIACUS. — Certa pulsandi campanas ratio, ad mortem alicujus nuntiandam; *sonnerie des cloches pour annoncer la mort de quelqu'un*; ol. *glas*. (*Eccl. Tull. St.*)

GLASIUS. — Ead. notione. (A. 1287.)

GLASSANUS. — Truttæ species, apud Hibernos. (Giral.)

GLASSUS. — Pulsatio omnium campanarum, ut GLASIACUS. (*Rit. Sues.*)

GLASTUM. — Herbæ genus; *guède, pastel.*

GLASUS. — Pulsatio campanarum, ut GLASIACUS.

GLATIA. — Planities; *glacis, esplanade.* (A. 1270.)

GLATILARE. — Dicitur de voce canum: *aboyer;* ol. *glatir.* (*Vet. Gl.*)

GLAUCITAS.— Glaucoma; *glaucome, opacité du cristallin.* (*A. SS.*)

GLAUCOMEN.— Ead. notione. (*A. SS.*)

GLAUCUMEUS. — Pro *glaucus.* (*Vit. S. Maiol.*)

GLAVA. — Ut GLAVEA. (A. 1356.)

GLAVANEUS. — Glaucus, ut videtur: « *Glavaneo* fulgebat oculo et in omnibus valde decorus. » (*A. SS.*)

GLAVARINA.—Telum missile, jaculum ut GIAVARINA. (*St. cast. Red.*)

GLAVEA.—Sagittæ species; *sorte de flèche.* (A. 1144.)

GLAVIA. — Ead. notione. (A. 1363.)

GLAVIOLUS.—Diminut. a *glavius,* lancea, hasta; *petite lance, pique;* ol. *glavelot, glaviot.* — Miles *glaviolo* armatus; *homme armé d'une lance.*

GLAVIUM. — Idem quod GLAVEA. (A. 1379.)

GLAVIUS. — Ead. notione. (A. 1377.)

GLEBA.—Fundus, prædium; *terre, fonds, héritage;* ol. *glèbe.* (Pass.) — Agri qui pertinent ad beneficium ecclesiasticum et parochiale, vel qui ecclesiis dati sunt in dotem; *biens ecclésiastiques, terres données en dot à une église.* (Pass.) — Pugillus vel fascis spicarum, alliorum, etc.; *poignée, botte.* (A. 1246.)— Corpus, cadaver; *corps mort, cadavre.* (Greg. Tur.) — F. argilla subacta, qua utuntur ad aquam continendam ne fluat; *argile corroyée.* (*Chartul. Latin.*) — *Gleba senatoria,* certum vectigal quod pro possessionibus, ac postmodum in modum oblationis, imperatori ac senatoribus pensitabatur. (Imp. Rom.)

GLEBALIS. — *Glebalis terra,* prædium ecclesiasticum, ut GLEBA. (Rym.)— *Glebalis functio, pensio, præstatio,* etc.; idem q. *gleba senatoria. Vid.* GLEBA.

GLEBARE. — « Sciendum est iterum quod Radulphus aut alius pro eo quociens in eis molendinis diem integrum operatus fuerit, excepto cum *glebaverit,* hoc est *glebas* imposuerit, » etc. (*Chartul. Latiniac.*) Suspicor glebas hic esse argillam subactam, Gall. *argile corroyée. Vid.* GLEBA.

GLEBARIÆ.—Carbones ex *glebis; tourbe.* (*Mon. Angl.*)

GLEBARII. — Servi glebæ seu prædio ascripti; *serfs de la glèbe, serfs qui font partie du fonds.*

GLEBATICUS. — *Glebatica servitus,* quæ prædio ascribitur; *condition servile attachée au fonds et transmissible comme lui.* (*Test. Perp., Tur. episc.*)

GLEBO. — Arator, rusticus; *laboureur, cultivateur.* (*Vet. Gl.*)

GLEINATOR. — Spicarum legulus; *celui qui ramasse les épis après la moisson; glaneur;* ol. *glaineur.*

GLENA.—Fasciculus spicarum derelictorum; *poignée, botte, petite gerbe d'épis abandonnés par les moissonneurs et ramassés après la moisson;* ol. *glaine.*

GLENAGIUM.— Ager cultus et satus, ut videtur; *terre mise en valeur.* (A. 1404.)

GLENNA. — Fasciculus; *botte, paquet, gerbe.* (A. 1308.)

GLENUM. — Frumentum; *blé:* « Unum bichetum *gleni* in molendinis suis. » (A. 1173.)

GLESCERE. — Glebescere. (S. Althelm.)

GLESIA.— Ecclesia; *église;* ol. *glise.* (*Ch. Occit.*)

GLESIASTICUM. — Beneficium quod ad ecclesiam pertinet; *bénéfice ecclésiastique.* (A. 1093.)

GLESSUM. — Succinum; *ambre jaune, succin.*

GLESUM. — Eod. significatu.

GLEYA. — Ecclesia, sacellum, basilica; *église, chapelle.* (*Vet. Gl.*)

GLIMA. — Pro *gleba,* mendose, ut videtur, corpus, cadaver: « De hæreditate S. Maximini, Trevericæ urbis episcopi, eujus *glima* oratorium S. Joannis in sinistro latere prædictæ urbis fulgentibus decorat miraculis. » (A. 926.)

GLIO. — Mollities. (Pap.)

GLIPHATICUS. — Quasi *glizzaticus,* ut videtur, a *glizzum,* linteum majoris pretii; nisi forte *gliphaticus* scriptum sit pro *griphaticus,* aulæaque altaris dicta fuerint *griphatica,* quod *griphi* in eis acupicti cernerentur. « Custos ecclesiam adornet, presbyterium atque chorum; altaria sericis *gliphaticis.* » (Guid., *Disc. Fars.*)

GLIRIUS. — Somnolentus, ignavus; *engourdi, lâche.* (Isid.)

GLIS.—Humus tenax, argilla; *terre glaise.* (*Vet. Gl.*)

GLISCERE. — Desiderare; *désirer vivement, souhaiter.* (J. de J.)

GLISCHROMARGA.— Species terræ candidæ; *marne.*

GLISERIA. — Argillæ fodina, ut videtur, seu glarea, arena, ripa: *marnière,* ou *gravier, sable, bord de rivière.* (*Mon. Angl.*)

GLISERIUS. — Æditiuis, ecclesiæ procurator; *marguillier, celui qui est chargé de l'administration de la fabrique d'une église;* ol. *gliseur.* (A. 1500.)

GLISSERA. — Mensa; *table.* (Ugut.)

GLISSIS. — Species aleæ non ita pridem apud Gallos in usu; *jeu de cartes abandonné depuis longtemps;* ol. *glic.* (*Vet. Gl.*)

GLITEUS. — Cretaceus; *de craie, crayeux.*

GLITOSUS. — Argillosus; *argileux, abondant en argile.* (Id.)

GLIZZUM. — Apud Germanos, linteum, seu tella majoris pretii sic forte appellata, quod niteret ac pellucerel; *tissu, toile d'un grand prix.*

GLOA. —Ligni, seu arboris stipes, trabs; *bûche, pièce de bois;* ol. *gloe.* (A. 1350.)

GLOBA. — Junctura; *liaison, rapprochement.* (Pap.) — Summa; *total, somme. In una globa,* summatim; *en bloc.* (A. 1273.)

GLOBARE. — In unum colligere; *mettre, réunir en un seul tout.* (*Vet. Gl.*) — Globis ludere; *jouer aux boules.* (Id.)

GLOBATA ROTALIS. — Scripturæ genus. *Vid.* SCRIPTURA.

GLOBISARE. — Globis ludere, ut GLOBARE.

GLOBORARE. — Corroborare; *fortifier.* (*Cod. Ital.*)

GLOBUS IMPERIALIS. — *Vid.* PALLA.

GLOCCA.— Campana; *cloche.* (Othl.)

GLOCTORALE. — Ciconiæ clamor; *cri de la cigogne.*

GLODIUS. — F. *gladiolus,* carex; *glaïeul.* (*Cons. Lem.*)

GLODUS. — Clavus; *clou.* (*Tel. S. And.*)

GLOERIUS. — Qui arborem in *gloas* seu stipites findit; *celui qui fend un tronc d'arbre en bûches, bûcheron.*

GLOGGA. — Ut GLOCCA.

GLOMA. — Acus; *aiguille.* (*Vet. Gl.*)

GLOMERA. — Glomus; *peloton, pelote.* (*Vet. Gl.*)

GLOMERARII. — In Universitate Cantabrigiensi, commissarii ad lites inter scholares et ministros suos audiendas instituti sæc. XVI.

GLOMERELLUS. —Idem a. *Glomerarius, Vid.* GLOMERARII.

GLOMERUM.--Pallium pastorale. (Ugut.)

GLOMO.— Instrumentum rotundum quod retinetur in ore, ut teneatur os apertum; *objet rond que l'on met dans la bouche pour la tenir ouverte.* (*Mat. Silv.*)

GLORA. — Terra; *la terre.* (Amal.)

GLORIA. — Pompa, apparatus; *pompe, appareil:* « Celebrantque Pascha Domini cum magna *gloria.* » — Titulus honorarius, concessus regibus et magnatibus; *titre honorifique donné aux rois et aux princes:* « Oportet *gloriam* tuam, ut sicut nobis suggessit Paulus, patriarcha a Deo conservandæ urbis peragere. » (Anast.) — Hymnus, Gloria in excelsis; *hymne, chant religieux, le Gloria in excelsis:* « Statuerunt quod licet perdant tales distributiones, quas lucrati fuissent si ante *Gloriam* vel Epistolam cantatam in choro venissent, nihilominus in choro intrare valeant, sed distributiones non lucrentur. » (*St. eccl. Aq.*) — Una, octava scilicet, e novem partibus hostiæ divisæ in Missa Muzarabica; *la huitième partie de la sainte hostie dans le rit mozarabe.*

GLORIANTISSIMUS. — Titulus honorarius concessus archiepiscopo. (A. 852.)

GLORIARE. — Pro *gloriari.* (*Vet. Gl.*)

GLORIARI. — « Unum hoc ultimum et omnibus prædicatum, pluribusque sui comperto notissimum dicemus; quod videlicet nullus, qui ecclesiæ illi unquam intulit damnum, *gloriatus* sit in annum; et si forte pro quolibet, ut assolet, injuste illato damno, monachi ex majori monasterio, quod quidem inferius est, montem S. Ursmari scandunt reclamaturi, creditur, nec vana spes est, nunquam inultum iri. » (Fulcuin.) Ubi *gloriari* idem est ac eo, quod quis intulit, damno minime frui, nec ob id inultum manere.

GLORIATIO.— *Vid.* CRUX.

GLORIETA. — Ædificiolum altius; *petite construction qui domine une maison, belvédère;* ol. *gloriette.* (*St. Med.*)

GLORIFICARE. — Collaudare. (A. 863.) Celebrare, illustrare. (*Script. rer. Fr.*)

GLORIOLARI. — Gloriola et vanitate affici; *être plein de gloriole, de vanité, de présomption.* (Goz.)

GLORIOSE. —Honorifice; *honorablement, avec distinction.* (A. 1355.)

GLORIOSITER — Gloriose; *d'une manière glorieuse.* (Eulog. Cord).

GLORIOSUS. — Titulus honorarius magistratus: « *Gloriosus* patricius. » (Anast.)

GLOS. — Pro *gloria.* (Frideg.)

GLOSA. — Pro GLOSSA, interpretatio; *glose.* (A. 1408.)

GLOSARE. — Pro *glossare.* (Ach., *Spic.*)

GLOSATURA. — Ut GLOSSA, interpretatio. (Mur.)

GLOSOCHOMUM. — Feretrum, loculus vel sepulcrum; *cercueil, niche ou tombeau:* « Alii salicum vimine intexebant crates, alii tondebant salicum ramos, qui operiebant *glosochomum:* » (Agnel.) Ubi jacebat corpus defuncti.

GLOSSA. — Lingua, idioma; *langage, idiome, langue.* (Frid.)— Imago, exemplum; *image, modèle, exemple.* (Alan.) — *Glossa vocabuli,* vocis etymon; *étymologie.* (*A. SS.*)

GLOSSARE. — Denudare, aperire; *mettre à nu, mettre à découvert.* (Alan.)

GLOSSATOR. — Glossarum scriptor, interpres; *glossateur, commentateur.* (Pass.)

GLOSSATUS LIBER. — Glossis elucidatus; *ouvrage élucidé, éclairci au moyen de gloses.* (Pass.)

GLOSSELLA. — Parva glossa, annotatiuncula; *petite glose, annotation de peu d'étendue ou de peu d'importance.* (*A. SS.*)

GLOSSES. — « Ecclesiam autem S. Afræ, quæ a paganis fuerat cremata, adhuc reædificata non erat sed tugurium *glossibus* tectum, altaria ab imbribus et intemperiebus defendebat. » (Gerard. Pr.) Incertum an culmos, vel scandulas intelligat.

GLOSSOGRAPHUS. — Ut GLOSSATOR. (Pass.)

GLOSSULA. — Ut GLOSATURA. (*Vet. Gl.*)

GLOTONUS. — Scurra, mimus, ganeo, homo libidinosus; *bouffon, vaurien, débauché;* ol. *gloute, glouz.*

GLOTORARE. — Clangere, voce ciconia.

GLOVIDENUS. — Ut GLUVIDENUS.

GLUER. — Palea, calamus; *paille;* ol. *glui.* (A. 1329.)

GLUERE.— Glubere, corticem detrahere; *écorcer*

GLUNNIRE. — Pro GRUNNIRE. (Hild. Cen.)

GLUTINATORIUM.—Glutinum; *colle, glu, gluten.* (*Vet. Gl.*)

GLUTINUM. — *Glutinum familiaritatis,* necessitudo, qua quis cum altero conjunctus est; *nécessité, obligation où l'on se trouve de se joindre à un autre.* (*Script. rer. Fr.*)

GLUTINUS. — Coagulatus; *épaissi, figé.* (*A. SS.*)

GLUTIRE. — Nubere alicui; *se marier, épouser.* (*Vet. Gl.*)

GLUTIS. — Terra tenax; *terre glaise, argile.* (Alex.-Ial.)

GLUVIDENUS. — Pro imperitus usurpatur in Ennodii epist., ubi nonnulli intelligi volunt *gnovidenus*, ab Ital. *gnocco*, insulsus, imperitus.

GNANUS. — Pro *nanus*, pygmæus; *nain, pygmée.*

GNARIFICATIONES. — Sermones; *discours, entretiens.* (Pap.)

GNARITUR. — Pro *cognoscitur.* (*Vet. Inst.*)

GNARUM. — « Taboleriam unum laboratum ad *gnara* et de jaspide cum scacchis et merellis. » (Mur.)

GNARURARE. — Gnarum seu notum facere; *faire connaître, informer.* (*Vet. Gl.*)

GNARURIS. — Gnarus, notus; *qui connaît, qui sait.* (*Vet. Gl.*)

GNATARE. — *Gnatos* seu filios procreare; *engendrer.* (*Vet. Gl.*)

GNATICA. — « Sed inclusi parum curabant hujusmodi jactus lapidum et sagittarum... tuto latentes in cryptis et *gnaticis.* » (W. Brit.)

GNATICIDIUM. — Liberorum cædes, et parricidium; *meurtre commis sur des enfants et parricide.* (*Vet. Gl.*)

GNATONICUS VIR. — *Gnatonicus vir*, ut *gnatho*, parasitus, vel vir impurus et nihili; *parasite, débauché, homme de rien.* (H. Hunt.)

GNATUS. — Pro *natus.*

GNAVARE. — Pro *navare*, operam dare. (Isid.)

GNOMOLOGIA. — Sententiarum prolocutio. (Roch. Pir.)

GNORITUR. — Cognitum sive compertum est (Pap.) *Vid.* GNARITUR.

GNOSOCOMIUM. — Domus infirmorum, pro NOSOCOMIUM. (*Vet. Gl.*)

GNOSTICUS. — Doctus, peritus; *savant, lettré.* (Mad.) *Gnostici*, hæretici, quorum hæresis a Nicolao Antiocheno fluxit, ut auctor est Philastrius; *gnostiques.*

GOA. — Massiliensibus, mensura trium palmorum; *mesure de trois palmes.*

GOBEL.—Calix, poculum, culullus; *coupe, vase à boire, gobelet.*

GOBELETUS. —Ead. notione. (Pass.)

GOBELINUS. — Dæmon; *démon familier, lutin, esprit follet;* ol. *gobelin.*

GOBELLUS. — Cyathus; *gobelet.* (A. 1358.)

GOBELLUS. — Ead. notione. (Pass.)

GOBIA. — Germanis pagus, regio; *pays, canton.*

GOBINETUS. — Pro GOBELETUS. (Mart.)

GOBIUS. — Vinatoria falcula; *serpette.* (Lud.)

GOBOLETUS. — Idem q. GOBEL. (Mur.)

GOBONATUS. — Una parura pro tualliis altaris *gobonatis* de armis et lozingis... duæ paruræ pro albis de una secta, *gobonatis* de armis et lozingis bluetis de perlis in auro. » (*Mon. Ang.*) Gallice ut videtur, *relevé en bosse.*

GOD.—Saxonibus bonus: « *Goda* puella, » bona puella. (*A. SS. Ben.*)

GODA. — An idem quod GODIA, usura; *usage, jouissance.* « Hæc sunt charitates artocoparum quæ redduntur in Natale Domini, etc., cum pane et vino, episcopo IV, cantori I, Hamelino de Marce II, propter *godam.* » (*Chartul. S. Vinc. Cenom.*)

GODALA. — Species cerevisiæ; *bière*; ol. *goudale.*

GODANDARDUS. — Hasta brevior Flandrensibus familiaris; *courte pique, espèce de bâton ferré;* ol. *godendart, godenhoc.*

GODARDUS. — Ead. notione. (A. 1351.)

GODEBERTUS.— Militaris vestis species; *partie de l'armure, la même que la chemise de mailles.* (A. 1298.)

GODENDUS. — Idem q. GODARDUS. (A. 1354.)

GODETUS. — Scyphi species; *godet.* (*St. Ord. Cart.*)

GODIA. — Ususfructus; *jouissance.* (A. 1398.) — Bona quævis quibus aliquis gaudet, fruitur, agrorum fructus; *revenus, rentes, profit.* (*St. Mont. reg.*)

GODIMENTUM. — Ead. notione apud Italos.

GODIRE. — Uti, frui; *jouir de, avoir la jouissance de.* (A. 1352.)

GOFETUS. — Cardo; *gond.* (A. 1334.)

GOFFO. — Ead. notione. (A. 1435.)

GOGNA. — Italis numella versatilis; *pilori.*

GOGOLACIA.— Species retis qua capiuntur pisces; *filet de pêche.* (Pet. de Cresc.)

GOGRAVIUS. — Apud Germanos præses aut judex pagi; *juge inférieur.*

GOHARDICUS. — Pro GOLIARDICUS: « Ludos indecentes et inhonestos atque ludos *gohardicos*, larvaticos, histrionicos, » etc. (*Const. Carm.*)

GOIA. — Falcis species; *serpe;* ol. *goie, goiart.* — Pagus, regio; *pays, quartier, canton.* (*A. S.*)

GOILART. — Monetæ Petricoricensis species; *sorte de monnaie périgourdine.*

GOIO. — Clavicula ferrea, vel lignea; *goujon.* (A. 1206.)

GOLABUS. — Species navigii minoris apud Genuenses.

GOLAFRUS. — Navis species, eadem q. GOLABUS.

GOLDIA. — Idem q. GODIA. (A. 1496.)

GOLEBRUS. — Idem q. GOLABUS.

GOLENA. — Parvus lacus apud Britannos; *petit lac, pièce d'eau de peu d'étendue.*

GOLERIUM. — Gula, seu *collum vestis;* *le haut ou l'ouverture d'une tunique;* ol. *golle, gollée.*

GOLFA. — Forte gurges: « Molendinum

in flumine... cum duabus *golfis.* » *Vid.* GORDUS.

GOLFUS. — Sinus; *golfe.* (Bern. de Breyd.)

GOLIA. — Testudo; *tortue.* (*Vet. Gl.*)

GOLIARDENSIS. — Idem q. GOLIARDUS. (A. 1239.)

GOLIARDIA. — Histrionia, professio *goliardi*, seu histrionis; *métier d'histrion, de bouffon* (Mart. *Anecd.*) — Fraus, astutia, dolus; *fourberie, tromperie;* ol. *goliardie.* (A. 1319.)

GOLIARDIZARE. — *Goliardorum* seu helluonum more agere, illos imitari; *agir en bouffon ou en glouton.*

GOLIARDUS. — Bufo, joculator, histrio; *bouffon, histrion;* ol. *goliart.* (Pass.) — Monetæ minutioris genus in pluribus Galliæ provinciis; *petite monnaie appelée goliart.*

GOLLA. — Canalis, aquæ decursus, locus cavus per quem aquæ decurrunt; *canal, lieu bas et creux où coule l'eau, ravin;* ol. *golot.* (A. 1377.)

GOLOLA. — Testudo; *tortue.* (*Vet. Gl.*)

GOMARUS.— Piscis, f. *prottomarus*, astacus; *homard.* (*Vet. Gl.*)

GOLTA. — Gena; *joue*, Vascon. *gaouto.* (A. 1317.)

GOMBARIA. — Navis species apud Venetos; *sorte de navire en usage dans la marine vénitienne.* (A. 992.)

GOMBATA. — Fascis cannabis; *botte de chanvre.* (*St. Mont. Reg.*) *Gombata lex*, ead. q. GUNDEBODA.

GOMBETUS. — Angulus; *coin, angle.* (Mur.)

GOMERIA. — Sarcina lanæ; *paquet de laine.* (Amal.)

GOMERIATICUM. — Tributum pro sarcinis lanarum; *droit sur la laine.* (Id.)

GOMMELLI.— Hæretici inter Valdensium sectatores.

GOMPHUS. — Pro GUMPHUS.

GONCIS. — Ferrea compago, clathrus ferreus; *serrure, grillage en fer.* (A. 1218.)

GONDALA. — Idem q. GODALA. (Ap. Œsel.)

GONDERARIUS. — Rector *gondolæ; gondolier.* (A. 1195.)

GONDOLA. — Navigioli seu scaphulæ species qua æstuaria Veneta pertranseuntur; *gondole, nacelle vénitienne.*

GONELA. — Pensionis species quod in *gonelis* vel ad *gonelas* habendas fieret, sic dicta. (*Bul. Paul. III PP.*) — Cyclas, tunica, palla; *habillement d'homme, de femme, manteau, tunique, casaque;* ol. *gone, gonelle.* (Pass.)

GONELLUS.— Vestimenti species, ut GONELA. (A. 1469.)

GONFALO. — Vexillum; *bannière, étendard; Vid.* CUNTFANO.

GONFALONERIUS. — Vexillifer, etiam in Italia, præsertim apud Florentinos, supremus magistratus; *porte-étendard, et, en Italie, premier magistrat d'une ville;* ol. *gonfalonier, gonfanier.*

GONFANERIA. — Dignitas et officium *gonfalonerii* seu vexilliferi; *charge et dignité de porte-bannière.* (A. 1300.)

GONFANO. — Ut GONFALO

GONGRUS. — Piscis species; *congre.* (Mart. *Anecd.*)

GONICUS. — *Gonica prædia*, propria, paterna; *biens patrimoniaux.* (Chop.)

GONICULARES.— Armatura qua teguntur genua; *genouillère, partie de l'armure qui protége les genoux.*

GONIO. — Idem q. GAMBESO.

GONNA. — Apud Anglos machinæ bellicæ, seu missilis species, Angl. *gunne.* (Th. Otterb.) *Vid.* GUNNA.

GONNUS. — Cardo; *gond.* (A. 1450.) — Idem q. GONIO. (A. 1312.)

GONONUS. — Manipulus; *poignée, botte.*

GONUM. — Vestis pellicea, ut GUNNA

GOPILLATOR.— Venator vulpium: *chasseur de renards;* ol. *goupilleur.* (A. 1202.)

GORA. — Advena; *étranger.* (*Vet. Gl.*) — Italis, aquæ pluvialis ductus; *conduit, tuyau pour l'écoulement de l'eau de pluie.* (Mur.)

GORDANA. — Instrumentum piscandi; *instrument de pêche;* ol. *gourdaine, gourdane.* (A. 1187.)

GORDUS. — Gurges, locus in fluvio coarctatus piscium capiendorum gratia; *creux d'eau naturel ou artificiel où l'on prend le poisson;* ol. *gord, guort.* (A. 1111.)

GORETUS. — Ager viminibus consitus, quod *goris* seu canaliculis irrigare soleat; *champ rempli d'osier, oseraie.* (*St. Ast.*)

GORGA. — Gurges, ut GORDUS. — Ager vepribus et dumetis obsitus, dumus densus; *lieu couvert, rempli de buissons et de ronces;* ol. *gource.* (A. 1197.)

GORGALE. — Pars armaturæ, idem q. GORGERIA. (A. 1335.)

GORGAS. — Gurges; *creux, goufre.* (A. 1322.)

GORGERIA. — Armatura, qua guttur tegitur; *partie de l'armure qui protége la gorge, gorgerin.* (A. 1297.)

GORGIA.— Rumen, ingluvies; *gésier, jabot.* (Fred.) — Fauces, guttur; *gosier, gorge.* (A. 1366.) — Fauces, angustiæ; *défilé, gorge.* (A. 1343.)

GORGIALE. — Idem q. GORGALE. (A. 1324.)

GORGIATA.—*Gorgiæ* seu colli percussio, colaphus; *soufflet.* (A. 1390.)

GORGIUM. — Mensuræ agrariæ species: « Jardinum continens unam acram et unam virgatam, et unum *gorgium.* » (*Reg. Parl. Par.*)

GORGUÆ. — Colliquiæ; *gouttières.* (*St. Mas.*)

GORGUS. — Idem q. GORDUS: « Duo molendina, quatuor *gorgos*, unam domum, » etc. (*Ch. Mon. Beccens.*)

GORIA. — Italis, canalis per quem aquæ effluunt, ut GORGIA.

GORIONUS. — Mendose pro *gonionus*, cento, centunculus, idem q. GAMBESO. (A. 1324.)

GORMARINGA. — Mali seu pomi species. in *Capitul.* Car. Mag.

GORNATUS. — Piscis marinus; *espèce de poisson de mer;* ol. *gournal, gournaut.*

GORNUS. — Ead. notione.

GORPIRE. — Rei alicujus possessionem dimittere, idem q. Guerpire. (*Chartul. eccl. Auxit.*)

GORRINARE. — Decipere, surripere; *tromper, prendre à la dérobée.* (A. 1395.)

GORRINUS. — Subductor, raptor fraudulentus; *celui qui trompe, qui vole à la dérobée.* (A. 1395.)

GORS. — Idem q. Gordus.

GORSUM. — Danis, summa super constitutam multam erogata, vel doni nomine, ut habet Saxo grammaticus: vel *in augmentum dedecoris*, ut loquitur Sueno.

GORTIUM. — Gurges, locus in fluvio coarctatus piscium capiendorum gratia, ut Gordus. (A. 1378.)

GORTUS. — Idem q. Gordus (A. 1473.) et Goria. (A. 1301.)

GORUM. — Calefactorii species; *sorte de chaufferette*: « Pro quibusdam *goris* æneis ad manus dominorum calefaciendum, in hieme, xx sol. » (A. 1480.)

GOSSILIA. — Tunicæ ex grassiore materia: « Prior voluit ut fratres in labore *gossilia* deferrent. » (*Chr. Windes.*) An *gossypia?*

GOSSONARIUM. — « Unum coopertorium fourratum de *gossonario.* » (A. 1257.) F. gossypium, Gal. *coton.*

GOSSUM. — Tumor; *grosseur, bosse.* (Pet. de Cresc.) — Guttur; *gosier.* (*A. SS.*)

GOSTARIUM. — Pro *gestorium.*

GOTA. — Canalis, tubus; *conduit, tuyau, gouttière;* ol. *goute.* (A. 1210.)

GOTASSA. — Arthritis; *goutte.* (*Mir. Urb. V PP.*)

GOTASSIS. — Ead. notione. (A. 1372.)

GOTERIUS. — Rivulus, canalis; *conduit, canal.* (A. 1470.)

GOTEYRIA. — Stillicidium; *gouttière.* (*Cons. S. Cruc. Burd.*)

GOTHA. — Idem q. Gota. (A. 1244.)

GOTINA. — Ead. notione. (A. 1319.)

GOTTATA. — Alapa, colaphus; *soufflet.* (A. 1196.)

GOTTEFFLUS. — Vasculum, unde liquor *guttatim* defluit, a *gutta* et *fluere* sic appellatum; *flacon à étroite ouverture d'où le liquide ne sort que goutte à goutte.* (A. 1338.)

GOUCHETUM. — Molendinum fullonarium; *moulin à fouler le drap.* (A. 1352.)

GOUDALARIUS. — Qui facit aut vendit cervisiam; *brasseur;* ol. *gourdalier.* (A. 1240.)

GOUDENDARDUM. — Idem q. Godeandardus.

GOUGULATOR. — Præstigiator; *escamoteur, trompeur, jongleur.*

GOUMON. — Alga, fucus e mari ejectitius; *algue, gouenon, varech.* (*A. SS.*)

GOUSSA. — Siliqua; *gousse, cosse.* (*A. SS.*)

GOUTERIA. — Stillicidium; *gouttière.* (A. 1232.)

GOUTTÆ. — Guttæ, lacrymæ; *gouttes.* (A. 1376.

GOUVETARIUS. — Qui res alterius curat; *celui qui a soin des affaires d'un autre, intendant, régisseur, procureur.* (A. 1415.)

GOWNA. — Vestis pellicea, eadem q. Gunna.

GOYARDUS. — Falcis species; *espèce de faux, serpe à main, serpe emmanchée d'un long manche;* ol. *goiart.* (A. 1359.)

GOZA. — Machina bellica, eadem q. Gussa.

GRAANTAGIUM. — Rerum creditarum pretii petitio et exsolutio; *réclamation du prix des choses qu'on a eues à crédit et payement de ce prix;* ol. *grantey.* (A. 1224.) *Vid.* Creantare.

GRAANTARE. — Fide et sacramento interpositis promittere, cavere; *promettre, s'engager par serment.* (A. 1297.) *Vid.* Creantare.

GRAANTUM. — Libitum, voluntas; *gré.* (A. 1192.)

GRABATA. — Pro Gabata.

GRABATARIUS. — Qui lectos facit *fabricant de lits.* (*Vet. Gl.*)

GRABATI. — Canonici minores Misnæ, de quibus in *A. SS.* « Interim alius paratur *grabatorum* ordo, qui horas suas secundum quod vesperi orsus est, persequitur. »

GRABATUM. — Reclinati capitis susceptio. (Pap.)

GRABATUS. — *Vid.* Grabati.

GRABELLA. — Navis genus, F. pro Caravella. — Pro Gabella ut *grabellator*, pro Gabellator.

GRABOTUM. — Leviora grana frumenti cum paleis vanno ejecta; *grains légers qui, lors de l'opération du vannage, sont emportés par le vent avec les fragments de paille.* (A. 1358.)

GRACCITARE. — Dicitur de anserum voce.

GRACELLUS. — Vasis species; *sorte de vase* (A. 1256.

GRACHIUM. — Ager recens proscissus, pro Garachium. (A. 1460.)

GRACILIS. — Species cornu, aut buccinæ, quæ inflata acutum et *gracilem* sonum edit; *cornet ou tromvelle à son très-aigu;* ol. *graile, grisle.*

GRACILLA. — Cornix; *corneille;* ol. *graille.* (*A. SS.*)

GRACILLIS. — Crassus, rudis; *grossier, rude.* (A. 1476.)

GRACULA. — Cornix; ut Gracilla. (*A. SS.*)

GRADA. — Agri modus; ut videtur, in ch. c. a. 1050 ex archivis S. Victoris Massiliensis.

GRADALE. — Gradus; *degré.* (Lamb. Ard.) — Catini species; *sorte de jatte.* (A. 1450.) — Responsum vel responsorium quod in ecclesia canitur; *graduel, sorte de répons qui se chante alternativement.* (*Ord. Rom.*) — Liber ecclesiasticus; *graduel, livre de chant qui renferme les messes notées.* (Pass.) — *Gradale Officium*, diurnum; *l'Office du iour, par opposition à celui de nuit.* (A. 789.)

GRADALETUS. — Diminut. a Gradalus.

GRADALICANTUM. — Liber ecclesiasticus idem q. Gradale.

GRADALIS. — Vasis species, ut Gradale. (A. 1010.)

GRADATUS. — Vas mensarium, catini species pro Grasalus. (A. 1263.)

GRADARE. — Judicare; *juger, renare la justice.* (Rym.) Ubi censent nonnulli legendum esse *gardare*, tueri, defendere.

GRADARIUM. — Graduum series; *escalier.* (*Vet. Inst.*)

GRADARIUS. — Equus tolutaris; *cheval trotteur;* ol. *haquenée.* — Graduum series, ut Gradarium. (A. 1371.)

GRADATARIUM. — Idem q Gradarium. (A. 1455.)

GRADELLA. — Craticula; *gril, grille;* ol. *greil.*

GRADERE. — Gradi, ire, vadere. (Cam. Per.)

GRADERIUS. — Annuus; *annuel.* (A. 1156.)

GRADICIA. — Crates, virgultorum fascis. (Ap. Mur.)

GRADILIS. — Fluminis meatus, ut Gradus. (A. 936.) — *Panis gradilis; Vid.* Panis et Gradus.

GRADINGUS. — Persona in *gradu* dignitatis constituta, apud Macros in Hierolexico ex Vita S. Fructuosi, sed legendum Gardindus.

GRADIPES. — Avis species, eadem quæ *avistarda; outarde.*

GRADIUM. — Graduum series; *escalier.* (A. 1416.)

GRADIZELA. — Clathrus; *barrière, grille.* (A. 1294.)

GRADUALE. — Liber ecclesiasticus, ut Gradale.

GRADUARE. — Ad gradus academicos recipere, promovere; *conférer des grades dans une université, graduer.* (A. 1409.)

GRADUATIO. — Promotio ad gradus academicos; *action de graduer dans une université. Vid.* Graduare. (*A. SS.*)

GRADUATUS. — Qui gradum adeptus est in academiis; *qui est gradué. Vid.* Graduare. (A. 1405.)

GRADUS. — In ecclosia ambo, analogium, lectrum; *ambon, partie de l'église où se chantaient l'Evangile et les leçons de l'Ecriture sainte.* (Pass.) — Annus, *année*: « Soror erat huic B. martyri nomine Willidruda tricesimum possidens *gradum.* » (*A. SS.*) — Generatio; *degré de parenté, génération.* (*Lex. Baiw.*) — Atrium ecclesiæ; *atrium; porche d'église.* (Anast.) — Trajectus maritimus, angustus maris, atque interdum fluminis meatus; quilibet etiam portus seu locus quo navigium advehi potest; *traversée, passage; point resserré entre deux mers, détroit; embouchure, lit de fleuve; lieu, point de la côte où un bâtiment peut aborder.* (Var.) — Officina; *boutique, comptoir.* (A. 1205.) — Ad honores seu ad aliquod officium ascensus, promotio; *élévation, promotion, nomination à quelque fonction.* (Ch. Sæc. IX.) — Domus contignatio, tabulatum; *plancher, étage d'une maison.* (A. 1482.) — Physicis et medicis quantitas, ut ita dicam, qualitatis; *degré.* (Pass.)

GRÆCATIM. — Græcorum more; *comme les Grecs, à la mode grecque.* (Tert.)

GRÆCATIO. — Ἑλληνισμός; *hellénisme.* (*Vet. Gl.*)

GRÆCATUS. — Græcorum modus; *mode grecque.* (Tert.)

GRÆCINGARIUM. — Merum, vel vinum Græcum; *vin pur* ou *vin grec.* (Mon. San. Gal.)

GRÆCISCUS. — Græcus, ex Græcia; *Grec.*

GRÆCIZARE. — Græce loqui, ut puto, potius quam demisse in aurem, ut interpretatur Mabill.: « Tunc inter se *græcizantes*, et subridentes nos ac celantes multa, loqui cœperunt. » (*Ann. SS. Ben.*)

GRÆCOLATIO. — Idioma scilicet ex Græco et Latino mistum; *idiome composé de mots grecs et de mots latins.* (*Vet. Gl.*)

GRÆCOLONUS. — Græcæ linguæ peritus, interpres linguæ Græcæ; *helléniste, interprète grec.* (Luitp.)

GRÆCUM. — Vinum quod etiamnum *Græco* vocant Itali, et in ea Italiæ parte quam incoluere Græci nascitur: *vinum Aminæum* Virgilio. Aliud est vinum *Græcanicum* seu *Asiaticum*, quod Βιθυνόν dicitur in Gloss. S. Bened.

GRÆCUS. — Christianus, vel paganus. *Græcos* ab ethnicis appellatos Christianos testatur Tertullianus, quod cum Christianam amplecterentur religionem, abjecta toga, pallium, quod erat philosophorum indumentum supervestiebant. Unde eorum dicterium in Christianum, qui occurrebat, *impostor et Græcus est*, apud Hieronymum. Contra, Christiani ethnicos *Græcos* appellabant.

GRAFARE. — Scribere, pingere; *écrire.* (Raim. Duel.)

GRAFARIUS. — Scriba, notarius; *greffier.* (A. 1432.)

GRAFFA. — Uncinus, manus ferrea; *croc, crochet de fer.* (A. 1247.)

GRAFFERIUS. — Ut Grafarius. (A. 1476.)

GRAFFIARE. — Proprie scribere; dein tradere, in possessionem mittere, quia traditiones fieri solent charta scripta; *écrire*, et par extension, *transmettre, transférer à un autre la possession d'une chose, investir.* (A. 907.)

GRAFFILIUM. — Uncinus, fibula; *agrafe, crochet.* (*Const. Fred. reg. Sic.*)

GRAFFIO. — Stylus, ut Graphium. (*A. SS.*) — Comes, ut Grafio, q. *Vid*

GRAFFIOLIUM. — Surculus, taleola, ramus arboris *graphiolo* alteri insitus; *greffe.* (Fort.)

GRAFFONUS. — Uncus; *croc, pointe, crochet;* ol. *graffon.* (A. 1435.)

GRAFIA. — Scriptura; a Græco γραφή; *écriture.* (Agnel.) — Districtus *grafioni*, comitatus; *comté, grafionat.* (*Form.* Bign.)

GRAFIO. — Comes, præses, præfectus, judex; *gouverneur d'une province, comte, dans les lois barbares, et quelquefois, juge d'un ordre inférieur.*

GRAFIUM. — *Vid.* Graphium.

GRAGNOLA. — Italis grando; *grêle.* (Mur.)

GRAGULA. — Avis species, græculus vel cornix; *geai* ou *corneille*; ol. *graille.*

GRAHANTUM. — Cautio, ut GRANTUM. (A. 1242.)

GRAICUS COLOR. — Cæruleus: *azur.* (*Chr. Const.*)

GRAILHA. — « Recognovit se recepisse a cellario S. Victoris 400 florenses auri de *grailha.* » (A. 1362.) *Vid.* GRAYLUM.

GRALA. — Buccinæ species, idem q. GRACILIS. (A. 1312.)

GRALETUS. — In Dalphinatu, catinus sine ora. (A. 1334.) *Vid.* GRADALUS.

GRALIUM. — Idem q. GRAYLUM. (A. 1362.)

GRALUS. — Species spectaculi seu ludi apud Brunswicenses quolibet septimo anno celebrati. (Leibn.)

GRAMASIA. — Limbus; *bord, bordure.* (*Conc. Hisp.*)

GRAMATA. — Ead. notione. (A. 1197.)

GRAMATUM. — Ead. notione. (A. 1197.)

GRAMEN. — Bollandistis mensuræ species, eadem quæ Frisonibus *graes* dicitur, 240 cingas geometricas complectens, quarum singulæ pedes 14 geometricos continent. (*A. SS.*)

GRAMICA. — Limbus ut GRAMATA.

GRAMIGNA. — Porrigo, impetigo, lepræ species; *sorte de lèpre.* (*St. Mont. Reg.*)

GRAMINARI. — Gramine pasci. (*Vet. Gl.*)

GRAMIS. — Pituita oculorum; *chassie.* (Pap.)

GRAMITA. — Fimbria, limbus; *bordure, frange.* (A. 1295.)

GRAMITIA. — Idem q. GRAMATA.

GRAMLUS. — Species obventionis apud Germanos; *sorte d'impôt.* (A. 1243.)

GRAMMA. — Linea; *ligne, raie.* (*Auct. Mamot. ad lib. Jud.*) — Litteræ; *lettres, caractères de l'alphabet.* (Pass.)

GRAMMUS. — Ead. notione.

GRAMMATICASTER. — Scriba, notarius; *greffier, écrivain.* (Rob. Creyg.)

GRAMMATICELLUS. — Grammaticus parum eruditus; *petit savant qui n'a que de médiocres connaissances.* (A. 969.)

GRAMMATICUS. — Disciplinis liberalioribus instructus, eruditus; *versé dans les lettres et les sciences, savant.* (*Vet. Gl.*) — Notarius, secretarius; *greffier, scribe, secrétaire*; ol. *gramazi.* (Hier. Blanc.)

GRAMMATISTA. — Qui docetur grammaticam; *élève de grammaire.* (R. Goul.)

GRAMMATOFORA. — Apices, scriptura, diploma: « Nos itaque audivimus flagitationem illorum concupiscenti animo, et bono desiderio jussimus ei tales *grammatoforas* nostræ auctoritatis in membrana ascribi. » (Gerard., episc. Augustod.)

GRAMMATUS. — Qui sumit initium legendi, vel qui paginas legere potest. (J. de J.)

GRAMMULARE. — Purgare, mundare, massam depsere, subigere; *nettoyer, purifier, pétrir.* (Mur.)

GRAMMUS. — Idem q. GRAMMA.

GRANA. — Italis, quoddam animal cujus usus est ad tincturam ejus panni, quem vocant *scarlatum*; *cochenille*; ol. *graine.* — Moneta aurea Cracoviensis; *monnaie d'or de la ville de Cracovie.* (A. 1366.)

GRANAMELLUM. — Idem q. GRUTUM.

GRANARE. — In *granum* maturescere; *grainer.* (A. 1308.)

GRANARIUM. — Locus seu camera reponendis granis frumentariis; *grenier.* (Lamb. Ard.) — Horreum; *grange.* (*Lex. Alem.*)

GRANARIUS. — Idem q. GRANATARIUS in monasteriis. (*Chr. Mellic.*)

GRANAROLUS. — Italis frumentarius; *marchand de blé.* (*St. Plac.*)

GRANATA. — Moneta aurea, idem q. GRANA. — F. coccum; *cochenille, graine d'écarlate.* (A. 1373.) — Pro *gravata* seu *gabata* apud Anastasium, in Vita Honorii PP.

GRANATARIA. — Granarium, vel locus ubi frumentum venum exponitur; *grenier* ou *halle au blé.* (*Chr. libert. Moneti.*)

GRANATARIUS. — Officium monasticum, de quo sic Bernardus monach. Cluniac: « Secundus est qui annonam recipit, quem et *granatarium* vocamus, » etc.

GRANATELLA — Carbunculus, lapillus; *grenat, pierre précieuse.* (A. 1295.)

GRANATERIA. — Vectigal e *granariis* collectum; *taxe sur les greniers.* (*Const. Sicil.*) — Locus in quo venduntur *grana* frumentaria; *halle aux grains.* (A. 1425.)

GRANATICUM. — Vectigal e granariis, ut GRANATERIA. (S. Greg. M.)

GRANATINUS. — Carbunculus; *grenat.* (A. 1295.)

GRANATORIUM. — Locus ubi grana frumentaria venduntur; *halle aux grains.* (A. 1182.)

GRANATUS. — Carbunculus, lapidis pretiosi genus; *grenat.* (Mart., *Anecd.*)

GRANAVIUM. — Mendose pro GRANARIUM. (*Gal. Chr.*)

GRANCEA. — Area seu locus ubi bladum teritur, idem q. GRANGIA. (*Chart. S. Vandreg.*)

GRANCHERARIUS. — Qui præest *granchiæ* seu villæ, aut prædio rustico: *métayer, fermier*; ol. *grangier.*

GRANCHETA. — Diminut. a GRANCEA. (A. 1325.)

GRANCHIA. — Area et prædium, ut GRANGIA.

GRANCHIAGIUM. — Census, vectigal ex horreis, ut GRANATICUM.

GRANCIA. — Locus ubi bladum teritur et prædium rusticum, ut GRANGIA. — Cella seu *obedientia* monastica, ab abbatia pendens; *prieuré, métairie dépendant d'une abbaye.* (A. 1440.)

GRANDEA. — « Excisum est monumentum in saxea *grandea* testudinis, ab intus delinitum sive obductum cæmento subtili. » (*A. SS.*) *Grandeam* interpretantur editores supremam domus contabulationem.

GRANDEDO. — Granditas; *grandeur.* (Fulg.)

GRANDES. — Vibices flagrorum, interdum ipsæ flagellationes, quod catervatim instar grandinum irruant; *marques des coups de fouet, les coups de fouet eux-mêmes.* (*A. SS.*)

GRANDIFICATIO. — Amplificatio, incrementum, finium propagatio; *agrandissement.* (Mur.)

GRANDINARE. — Flagellare, castigare; *fouetter, châtier.* (*Vet. Gl.*) — Instar grandinum irruere; *tomber, se précipiter comme la grêle.* (Elnh.)

GRANDINATUS. — Grandine vastatus; *ravagé, dévasté par la grêle.* (*A. SS.*)

GRANDIOLUS. — F. *glandula,* inquit editor: « In gula mea sensi quasi *grandiolum* unum decurrere et ad partem gulæ declinare; atque tam nocte quam mane gargarizans grossum phlegma rejeci. » (*A. SS.*)

GRANDIRE. — Pro GARANDIRE, asserere, præstare, defendere; *garantir.* (A. 1202.)

GRANDISONUS. — Qui clamat voce magna; *qui crie à pleine voix.* (*Chr. S. Trud.*)

GRANDITAS. — *Præter granditatem,* præter modum; *excessivement.* (Mart., *Ampl. Col.*)

GRANDITUDO. — Amplitudo; *étendue, grandeur.* (A. 1359.)

GRANDITUS. — Enormis. (*Vet. Gl.*)

GRANDULA. — Pro *glandula. Vid.* GRANDIOLUS. (*A. SS.*)

GRANEA. — Locus, seu ædes, ubi grana frumentaria reconduntur; *grange, grenier.* (*Lex. Alem.*) — Frumentum, ut videtur, in Gest. Guid. episc. Cenom. — Genus cibi. (S. Hier.)

GRANELLUM. — Dimin. a *granum.* (*Vet. Gl.*)

GRANERIA. — Ut GRANARIUM, horreum: *grenier.*

GRANERIUM. — Ead. notione. (*G. Chr.*) — Idem q. GRANGIAGIUM. (A. 1383.)

GRANESCERE. — Dicuntur segetes cum granum formatur; *grainer.* (A. 1282.)

GRANETAGIUM. — Præstatio ex *granis* seu bladis quæ venduntur; *droit sur les grains vendus au marché.* (A. 1396.)

GRANETARIUS. — Qui *granario* præest in monasteriis; *moine chargé de la surveillance des greniers du monastère*; ol. *grangier.* (A. 1329.)

GRANGA. — Prædium rusticum; *métairie, ferme.* (A. 1084.)

GRANGATICUM. — Vectigal ex horreis; *droit sur les granges*; ol. *grangeage.*

GRANGERIA. — Horreum; *grange.* (A. 1407.)

GRANGERIUS. — Qui præest *grangiæ* seu prædio rustico, apud monachos; *moine chargé de la direction d'une des fermes de son couvent*; ol. *grangier.*

GRANGIA. — Area seu locus ubi bladum teritur; *aire, tout lieu où l'on bat le blé.* (A. 1222.) — Prædium, villa rustica; *ferme, métairie.* (Inn. III PP.)

GRANGIAGIUM. — Vectigal ex horreis ut GRANGATICUM. (A. 1292.) — Prædium rusticum, villa; ut GRANGIA; ol. *grangeage.* (A. 1426.)

GRANGIARIA. — Officium *grangiarii; charge de grangier. Vid.* GRANGIARIUS et GRANETARIUS. (Cens.)

GRANGIARIUS. — Idem q. GRANGERIUS. (Flet.)

GRANGICA. — Horreum; *grange.* (*Tab. Vindoc.*)

GRANGIOLA. — Villula, prædiolum rusticum; *petite ferme, petite métairie.* (Henr. abb. Clarev.)

GRANGIUM. — Horreum; *grange.* (G. Hemingsf.)

GRANGIUNCULA. — Dimin. a GRANGIA. (*Chart. S. Flor. Salm.*)

GRANGNALOTA. — Vitis species; *sorte de vigne.* (Pet. de Cresc.)

GRANGUA. — Prædium rusticum; *ferme, métairie.* (A. 1231.)

GRANI. — Barbæ pars quæ infra nares est seu mystaces; *moustaches.* (Pass.)

GRANIA. — Locus ubi grana frumentaria reconduntur; *grenier.* (*Lex. Alem.*)

GRANIARIUM. — Ut GRANARIUM. (A. 1072.)

GRANIATGIUM. — Prædium rusticum, ut GRANGIAGIUM. (*Necrol. Prior. S. Rob. Corn.*)

GRANICA. — Horreum; *grange.* (*Lex. Baiw.*) — Prædium rusticum; *métairie, ferme.* (A. 1091.) — Forte animalia quævis ad *granicam* seu prædium rusticum pertinentia. (Ap. Mur.)

GRANICARIUS. — Qui præest *granicæ,* seu prædio rustico; vel f. horreo; *Vid.* GRANGIARIUS. (*St. Cap. S. Mart. Tur.*)

GRANICIA. — Germanis, limes, meta; *borne, limite.*

GRANICIES. — Ead. notione.

GRANICULUM. — Horreum; *grange.* (*Tab. Cas.*)

GRANITARIUS. — Qui præest *granario* vel forte *granicæ,* seu prædio rustico: *Vid.* GRANGIARIUS et GRANETARIUS.

GRANITELLUS. — Carbunculus, lapillus; *grenat.* (A. 1295.)

GRANITOR. — Cui *granorum* seu annonæ cura mandata est, idem q. GRANGERIUS.

GRANNAGIUM. — Idem q. GRANETAGIUM.

GRANO. — Idem q. GRANI.

GRANTARE. — Fide aut sacramento promittere, cavere; *s'engager à faire une chose, promettre*; ol. *granter.*

GRANTIA. — Locus ubi frumentum teritur, ut GRANGIA. (*Tab. S. Trin. Cad.*)

GRANTUM. — Cautio de re aliqua facienda; item voluntas, quia qui ultro cavet alicui, fidem ultro præstat; *promesse, engagement de faire une chose et chose donnée en garantie de l'exécution de cette promesse, gré, volonté, désir*; ol. *grant.*

GRANUM. — Quævis annona; *grain, toute espèce de céréales.* (W. Neub.) — Frumentum seu triticum; *blé ou orge.* (Gr. Mon.) — Coccum; *cochenille*; ol. *graingne, grain.* (A. 1328.) — Genus nummi, apud Neapolitanos, sex denariis parvulis constans; *menue monnaie napolitaine.* (Mur.) — Pondus minimum apud Gallos; *grain.* (Pass.) — *Granum scholasticum,* doctrina evangelica. (*A. SS.*)

GRANUS. — Genus nummi, pondus mi-

nimum, ut GRANUM.— Barbæ species; *moustaches. Vid.* GRANI.

GRANUTUS. — *Granis* distinctus, ornatus; *pointillé, grainé.* (Mur.)

GRAPA. — Frumenti purgamentum, quod remanet in area, frumento ventilato et purgato; *ce qui reste du froment sur l'aire après qu'il a été vanné et nettoyé;* ol. *grapier.* (A. 1209.)

GRAPADA. — Jus in pisces venales; *droit sur les poissons vendus au marché.* (*Reg. Parl. Par.*)

GRAPELUS. — Uncus vel nexus ferreus; *croc, crochet de fer,* ou *lien de fer.* (Mur.)

GRAPERIUM.—Idem q. GRAPA. (A. 1266.)

GRAPETURA. — Collectio uvarum in vineis remanentium post vindemiam; *récolte des petites grappes laissées par les vendangeurs;* ol. *grappillage.* — Vindemiarum collectio; *vendange, action de cueillir les raisins.* (A. 1293.)

GRAPHAGIA. — Scriptura; *écriture.* (*Vet. Gl.*)

GRAPHARIUS. — Ut GRAPHIARIUS.

GRAPHIA. — Scriptura, e Gr. γραφή; *écriture.* (J. de J.)

GRAPHIARE. — Scribere; *écrire.* (H. Aquil.)

GRAPHIARIUS.— Notarius, scriba; *greffier, écrivain;* ol. *graphier.* (Rym.)

GRAPHIDA.— Ead. notione. (Mab., *Mus. Ital.*)

GRAPHIO.—Vectigalium exactor; *collecteur, receveur des impositions.* (A. 1061.)

GRAPHISTA. — Idem q. GRAPHIDA. (*Bibl. Heilsbr.*)

GRAPHIUM. — Stylus ferreus, ab una parte acutus, qua exarabantur in cera litteræ, ab altera parte planus, qua inducebatur, quod perperam erat exaratum et rursus complanabatur; *style, pointe de métal ou d'autre matière dont se servaient les anciens pour écrire sur des tablettes enduites de cire.* (Pass.) — Donatio, sic forte dicta quod scripto firmari solet; *donation, cession d'une chose.* (*A. SS.*) — Speciem machinæ bellicæ; *machine de guerre.* (Mur.)

GRAPHIUS.—Stylus, ut GRAPHIUM. (Pass.)

GRAPIDES. — Species avis apud Græcos.

GRAPINUM. — Frumenti purgamentum, idem q. GRAPA. (A. 1225.)

GRAPINUS. — Ead. notione. (A. 1236.)

GRAPIUM. — Racemulus; *petite grappe, grapillon.*

GRAPPELLUM. — Quoddam utensile coquinæ apud Italos. (Mur.)

GRAPPUS. — Botrus, racemus; *grappe, raisin.* (Petr. de Cresc.) — Italis, uncinus; *crochet, agrafe.* (*A. SS.*)

GRAPTI. — « Theodorus, qui a notis faciei impressis, *grapti* appellabatur. » (*A. SS.*)

GRAPU FORSI. — Langobardis, violatio sepulcri; *violation, profanation d'un tombeau.*

GRASALA. — Vasis species, ex ligno, terra metallove non unius notionis; occurrit enim pro vase rotundo largiori ac minus profundo, et pro lanci seu catini specie ad mensæ usum; *terme qui désigne des vases de la famille des jattes;* ol. *grasal, grésal.*

GRASALE. — Ead. notione.

GRASALETUS. — Ead. notione.

GRASCIA. — Italis, adeps; *graisse.* (A. 1500.)

GRASILHIA. — Ead. notione ac GRASALA. (A. 1307.)

GRASPEIS.—Pro *craspiscis,* piscis genus; *sorte de poisson de mer;* ol. *grapis, grapois.* (A. 1154.)

GRASSALHA. — Idem q. GRASALA.

GRASSAMEN. — Idem q. *crassitudo.* (*Vet. Gl.*)

GRASSARE. — Torquere: *tourmenter.* (*A. SS.*)

GRASSEDO.—Crassitudo; *épaisseur, densité.* (Eulog.)

GRASSELLA. — Idem q. GRASSELLUS.

GRASSELLUS. — Vasculi seu mensuræ frumentariæ species; *vase* ou *mesure pour les grains.* (A. 1284.)

GRASSIA. — Annona quævis apud Italos. (Mur.)

GRASSICIA.—Mare turgidum et tumens; *gros temps,* f. pro *grossicia.* (*Tab. Mass.*)

GRASSIUS.— Ostium fluminis, trajectus; *embouchure d'un fleuve.* (Lob., *H. Brit.*)

GRASSPERCIUS. — Piscis marini species, ut GRASPEIS.

GRASSUS. — Pinguis; *gras.* (Pass.)

GRATA. — Italis, crates et clathrus; *claie et grille.*

GRATANTER. — Libenter, grato animo; *volontiers, de bon gré.* (A. 1163.)

GRATARE. — Scabere; *gratter.* (J. de J.) — Promittere, stipulari; *promettre, s'engager à.* (A. 1252.)

GRATARI. — Ead. notione. (A. 1269.)

GRATERIA. — Forte pro REGRATARIA interpolatio, mangonium, seu emolumentum quod inde percipiebatur. (A. 1376.)

GRATIA. — Eucharistia; *la sainte eucharistie.* (Ita χάρις non semel apud Cyrillum et alios.) — Baptismus; *le baptême:* « Divinam *gratiam* implorare, » id est baptismum, apud S. Cyprianum: « *Gratiam* Dei consequi, » baptizari, in Chronic. Reichersp. — Dignitas imperatoria; *la dignité impériale.* (*Scrip. rer. Fr.*) — *Gratiæ:* « Sanctimoniales... in stallis suis stent ad Missas, et ad *gratias* tantum. » (*St. Ord. de Semp.*) Id est dum dicuntur preces pro agendis Deo *gratiis.* — *Gratiæ generales,* annus jubilæus quo indulgentiæ plenariæ fidelibus omnibus conceduntur sub conditionibus expressis in bullis summi Pontificis. (A. 1371.) *Gratiæ Lombardorum,* tesserarum ludus. (A. 1412.) *De gratia,* sponte, libere, benevole; *de bonne grâce, de bon gré.* (Ach.)

GRATIALIS. — Gratiosus; *obligeant.* (*A. SS.*)

GRATIARE. — Gratias agere; *remercier, rendre grâces.* (Brompt.) — Ex gratia concedere, liberare, immunem facere; *exempter, délivrer.* (*G. Chr.*)

GRATIFER. — Pro GARCIFER, famulus; *garçon, valet.* (A. 1268.)

GRATIFICARE. — Declarare se aliquid

gratum habere; *se déclarer content d'une chose.* (A. 1335.)— Gratificari, favere; *favoriser, faire plaisir à.* (*Ord. reg. Fr.*) — De re aliqua cum aliquo pacisci, componere; *régler une affaire avec quelqu'un.* (*Ibid.*)

GRATIFICARI.—Largiri, impertiri; *donner, gratifier.* (Pap.)

GRATIFICATIO. — Gratiosus assensus. (*Leg. Pol.*)

GRATIFICE. — Grato animo, ut GRATANTER. (A. 1019.)

GRATILLUS. — Funiculus limbo veli assutus; *ralingue.* (*Inf. civ. Mas.*)

GRATIONARII. — In ecclesia S. Stephani Vienn., presbyteri iidem, ut videtur, qui in parochiis dicuntur *habituati; prêtres habitués.*

GRATIOSE. — Munifice; *libéralement, généreusement.* (A. 1482.)

GRATIOSITAS. — Gratus animus; *reconnaissance, esprit reconnaissant.* (A. 1294.) — Amabilitas, comitas; *affabilité, douceur, bonté, bienveillance.* (*A. SS.*) — *Gratiositas novitatis,* apud Tertullianum, idem quod Plinio *gratia novitatis; la grâce de la nouveauté.*

GRATIOSUS. — *Gratiosum donum. Vid.* DONUM.

GRATIROLA.—Armorum genus quæ inter arma prohibita numeratur in Stat. Vallis-Ser.

GRATIS. — Libenter, ex animo; *de bonne grâce, volontiers.* (A. 1205.) — De industria, consulto; *à dessein, avec préméditation.* (Guall. Herm.)

GRATISCUS. — Pro GRÆCISCUS.

GRATITARE. — Dicuntur anseres a sono, quem edunt.

GRATITUDINALITER.— Grati animi sensu; *avec un sentiment de reconnaissance.* (*Hist. Cass.*)

GRATIVA. — Pro GRATIA. (*Ann. Ben.*)

GRATTERARE.—De arietum voce dicitur.

GRATUITAS.—Pro *gratia,* beneficium, donum. (A. 1508.) — Titulus honorarius, quo Casianus Valenensis episc. compellat collegas suos: « Statuat *gratuitas* vestra, etc. » (Ach., *Spic.*)

GRATUITE.—Comiter, urbane; *avec bonté, avec douceur, d'une manière affable.* (*A. SS.*)

GRATUITER. — Pro *gratuito.* (Osbern.)

GRATULA. — Crates, craticula, sepimentum; *claie, grille, clôture.* (*A. SS.*)

GRATULARI.— Frui, uti; *jouir, profiter.* (*A. SS.*)

GRATULATIVE. — Gratulanter, gratanter; *en félicitant, avec des félicitations.* (Leand., episc.)

GRATULOSUS.—Gratulabundus, qui gratulatur; *qui félicite.* (Greg. Mon.)

GRATUM. — Cautio de re quadam facienda; Gal. *promesse, garantie que l'on fera une chose;* vel potius voluntas, placitum, Gal. *gré, vouloir, volonté;* unde *gratum facere* est debitum solvere, satisfacere officio; *payer ce que l'on doit, faire honneur à ses affaires.*

GRATURARE. — Conterendo permiscere; *mélanger en triturant.* (*Hist..Nem.*)

GRATUS. — Voluntas, placitum; *volonté, vouloir, gré.* — Crates; *claie, grille.* — Decipulæ seu caveæ species ad capiendas aves; *cage à piége pour prendre les oiseaux.* (*St. Cum.*) — Tomentum, lanæ deterioris species; *bourre, espèce de mauvaise laine;* ol. *gratuise, gratisse.* (A. 1466.)

GRATUSA. — Rodula; *râpe, ustensile de cuisine;* ol. *gratuse.* (A. 1320.)

GRAUGIA. — Gravamen, ut GRAVINO.

GRAVA.— Lucus, arboretum, fructetum, arbustum, nemus; *bois, bosquet, verger.* (*Mon. Angl.*)

GRAVABILIS.— Gravans; *qui appesantit, qui rend lourd.* (C. Aur.)

GRAVAIRO. — Arena, sabulum; *sable, gravier.* (A. 1175.)

GRAVAMEN. — Damnum, vel injuria; *grief.* (A. 1246.)

GRAVAMENTUM. — Onus, molestia; *inquiétude, peine, souci.* (*Vet. Gl.*)

GRAVANTIA.— Damnum, injuria, detrimentum; *dommage, tort, peine, injure, chagrin;* ol. *grevance.* (A. 1239.)

GRAVARA. — « Miræ quantitatis massa nivium, quæ *gravara* vulgariter dicitur de montis illius delapsa cacumine; » *avalanche.* (*A. SS.*)

GRAVARE. — Honorare; *honorer, traiter avec distinction.* (*Vet. Gl.*) — Accentu gravi pronuntiare; *prononcer d'un ton solennel, grave.* (*Ann. Ben.*) — Sculpere; *graver.* (*A. SS.*) — Consentire, stipulari, gratum habere; *consentir, s'accorder, stipuler.* (*A. SS.*) — *Graveira* seu glarea inducere, vel onerare; *terrasser,* ou *couvrir de sable ou de gravier, sabler.* (A. 1176.) — Concipere, dicitur de piscibus quando copulant; *frayer.* (A. 1303.)

GRAVARIA. — Vectigal, tributum, quævis exactio; *corvée, impôt, exaction, tort;* ol. *graverie, griévance.* (A. 1088.)

GRAVARINA. — Armorum genus quo quis alterum *gravare* potest, nisi sit pro GIAVARINA. (*St. Cum.*)

GRAVARINGUS. — Præfectus et magister militum in urbe quavis, ut videtur; *chef de la force armée d'une ville.* (Ord. Vit.)

GRAVARIUM. — Glarea, locus glareosus; *gravier.* (A. 1192.)

GRAVASCELLUS. — Aliquantum gravis; *peu grief,* ut ait Vet. Gl.

GRAVASIUM.— Ut GRAVARIUM. (A. 1259.)

GRAVATIO. — Injusta postulatio; *réclamation injuste.*

GRAVATORIA. — F. iniqua manus injectio in rem alienam; *saisie injuste:* « Inde Robert de Gent aufert ei terram de... et Radulfus de Cortlandum ponit terram abbatissæ in *gravatoriam* et vult ibi eam tenere. » (*Chart. S. Trin. Cad.*) Erit forte qui suspicetur *gravatoriam* idem esse quod *gravariam* vel *graveriam,* glaream; Gal. *gravier,* adeo ut Radulfus terram abbatissæ propriam converterit in locum publicum et glareosum.

GRAVATUM. — Morbus gravis, nisi sit pro *grabatum,* lectus: « Nobilis francisca...

exsistens in *gravato* ac infirmitate corporali detenta. » (A. 1517.)

GRAVATUS.—Gravatum opus, sculptura; *travail gravé, gravure, ciselure.* (*Mon. Angl.*)— Auctus damno, læsus iniquo judicio; *victime d'un arrêt injuste.* (A. 1461.) — Pro *gravidus; « gravatæ* mulieres, » quæ uterum gestant; *femmes enceintes.* (*Conc. Neoc.*) — Aliquo morbo affectus; *malade, atteint de quelque maladie.* (A. 1243.)

GRAVAYRIUM. — Idem. q. GRAVARIA.

GRAVE. — Querela, querimonia; *grief.* (*Chr. Triv.*)

GRAVEA.—Lucus, arboretum, ut GRAVA. (*Tabul. eccl. Amb.*)

GRAVEDO. — Afflictio; *peine, chagrin.* (Bart. *Gl.*) — Vectigal, tributum, exactio quævis; *impôt, taille, corvée, service quelconque.* (A. 1119.)— Damnum, injuria; *tort, dommage, injure,* ut GRAVANTIA. (A. 1231.)

GRAVEIRA. — Glarea, locus glareosus, ut GRAVARIUM. (*G. Chr.*)

GRAVELLA. — Calculus; *gravelle, calcul.* (A. 1378.)—Glarea, arena; *gravier.* (A. 1329.) — *Gravella vinorum*, f. vappa, vinum vapidum; *vin poussé. Vid.* VIMPUM.

GRAVENA. — Glarea, idem q. GRAVERIA. (*Vet. Gl.*)

GRAVERIA. — Arena, sabulum; *gravier, sable.* (A. 1146.) — Vectigal, tributum, exactio quævis, ut GRAVEDO et GRAVARIA.

GRAVERINUS. — Gravis, ut GRAVIOSUS.

GRAVERIUM. — Onus, sarcina; *charge, paquet, ballot.* (*St. eccl. Cad.*) — Ager glareosus seu arenosus; *terre sablonneuse* ou *abondante en gravier.* (A. 1343.)

GRAVERO. — F. idem quod GRAVERIA: « Quidquid in molendinis et in resclausa et in fonte et in *graverone.* » (*Vet. Trad.*)

GRAVETA. — Armorum species, maior GRAVARINA. (*St. Cum.*)

GRAVIA. — Ornatus capillorum antiquis in usu, capillorum scilicet in fronte divaricatio; *ligne qui partage les cheveux sur le haut de la tête;* ol. *grève.* (*St. S. Capel. Par.*) — Glarea, locus arenosus; *gravier.* (A. 1211.)

GRAVIATA. — Mendose pro *grammata*, id est litteræ, seu ars legendi. (Alan. Chart.)

GRAVICA. — Mendose pro GRANICA.

GRAVIDARI. — Gravidam fieri; *devenir enceinte.* (Aur. Vict.)

GRAVIDO. — Damnum, onus, ut GRAVAMEN. (Ap. Mad.)

GRAVIGLONUS. — Clathrus; *grille, grillage.* (*St. Mont. Reg.*)

GRAVIO. — Idem q. GRAFFIO.

GRAVIOSUS. — Gravis, onerosus; *lourd, accablant, grave.* (A. 1425.)

GRAVITAS. — Onus, exactio; *charge, impôt, exaction.* (*Mon. Angl.*)—Titulus honorarius quibusdam tributus; *titre honorifique.* (*Cod. Th.*) — Honor; *honneur.* (*Vet. Gl.*)

GRAVIUM. — Arboretum, nemus; *bois, bosquet.* (A. 1095.)

GRAVOISIUM. — Rudera; *petits cailloux, plâtras, gravois.* (A. 1299.)

GRAVOSUS. — Gravis, ut GRAVIOSUS. (*Lex Wisig.*)

GRAYALE. — Craticula; *gril.* (A. 1342.)

GRAYLATOR. — Vigil, excubitor, quia *grala* seu cornu aut buccina sonum edit; *sentinelle, gaite.* (A. 1325.)

GRAYLUM. — Pondus legitimum monetarum; *Vid.* PONDUS. (A. 1367.)

GRAYSA. — Adeps; *graisse.* (A. 1378.)

GRAZALETUS. — Idem q. GRASALA.

GRAZATA. — Ead. notione (A. 1325.)

GRAZILIA. — Craticula; *gril.* (A. 1218.)

GREAGIUM. — Præstationis species in silvis; *droit sur la coupe et sur les ouvrages de bois;* ol. *gréage.*

GREALE. — Liber ecclesiasticus, Graduale; *graduel;* ol. *gréal, gréel.* (A. 1378.)

GREANTARE. — Cavere, promittere; *promettre, s'engager;* ol. *gréanter.* (A. 1220.)

GREANTATOR. — Sponsor, fidejussor; *garant, répondant, celui qui s'engage à faire une chose pour un autre.* (A. 1302.)

GREDARIUM. — Scalæ, graduum series; *escalier.* (A. 1497.)

GREENTARE. — Gratum habere, approbare; *approuver, consentir à.* (A. 1221.)

GREERIA. — Idem videtur quod GREAGIUM, nam a grueria aperte distinguitur: « quittamus etiam omne jus *grueriæ* et *greeriæ* quod habere possumus in dictis nemoribus. » (A. 1243.)

GREETMANUS.—Præfectus civitatis: *gouverneur, chef d'une ville.* (Rym.)

GREFFARIATUS. — Officium *greffarii; greffe, office de greffier.* (A. 1496.

GREFFARIUS. — Scriba; *greffier.* (Rob. Goul.)

GREFFERIUS. — Ead. notione. (A. 1378.)

GREGARE. — Congregare, adunare, conjungere; *réunir, rassembler, joindre ensemble.* (A. 1257.)

GREGARIA. — Bercaria, prædii rustici species, ubi *grex* ovium, ut *vaccaria*, ubi *vaccæ* nutriuntur; *bergerie, métairie destinée à l'exploitation des troupeaux de moutons.* (*Chr. Font.*)

GREGARIUS. — Pastor, custos gregis; *berger.* (Nic. Spec.)

GREGETUM. — Ornamenti genus ex pluribus rebus simul adunatis constans, quo sensu *gregge* dicunt Itali, f. monile. (*St. Verc.*)

GREGIA. — Gravamen, ut GRICCHIA. (Mart., *Anecd.*)

GREGIUS. — Cinereus, pro GRISEUS. (A. 1491.)

GREGULUS. — Grex; *troupeau.* (A. 1482.)

GREIL. — Craticula; *grille, gril.* (Ap. Spelm.)

GRELARE. — Ad *gralæ* seu cornu aut buccinæ sonum proclamare, bannum indicere; *crier à son de trompe, proclamer;* ol. *grelloier.* (*H. Nem.*)

GREMIALE. — Pannus sericus, qui episcopi, sacra facientis, cum sedet, *gremio* aptatur; *grémial.* (Oct. Ferr.)

GREMIALIS. — Qui est de *gremio* seu sodalitate cujusdam ordinis; *membre d'une congrégation, d'une société, d'une association.* (*Bul. Carm.*) — *Gremiales rivi*, qui ex eodem

gremio seu fluvio decurrunt; *bras d'un même cours d'eau.* (*Mon. Angl.*)

GREMIUM. — *Gremium basilicæ*, mediam partem, seu *navim*, interpretantur quidam, atque in iis Josua Arudius; *la nef d'une église.* (Anast.) — Pars vestis, f. cingulum, zona: « Per traditionem *gremiorum* vestium suarum, quas indictas secum afferebant. » (A. 1391.) — *De gremio mittere*, in collegiis, monasteriis, et conventualibus ecclesiis dicitur, cum societatis quispiam, sui ipsius et reliquorum nomine delegatur. Et differt ab eo quod dicitur, *a latere legare*, quod hoc unius, illud multitudinis est locutio. (A. 1133.)

GRENARIUM.—Horreum; *grenier, grange.* (A. 1202.) *Vide* CREMIUM. — Velum seu tela crassior, qua sal vel aliæ merces legi solent; *grosse toile;* ol. *grenier.* (*Cod. redit. episc. Autis.*)

GRENATUS. — Carbunculus, lapillus; *grenat.*

GRENCHIA. — Vox notionis incertæ; f. ead. q. GRANGIA in comput. a. 1202.

GRENERIUM. — Ut supra GRANARIUM, horreum, ubi grana frumentaria reconduntur. (A. 1229.)

GRENERIUS. — Ead. notione. (A. 1318.)

GRENGIA. — Ead. notione. (A. 1223.)

GRENICIÆ. — Termini, metæ, limites, ut GRANICIES. (Lud.)

GRENIDA. — Horreum; *grenier.* (A. 1231.)

GRENO. — Pars barbæ, ut GRANI; *moustaches.*

GRENOBADATUS. — Idem q. GERNOBADATUS.

GRENTISCUS. — Idem q. GRÆCISCUS.

GREPIA. — *Grepia anchoræ*, annulus quo facile potest apprehendi; *anneau de l'ancre.* (*A. SS.*)

GRESCHIERIA. — Locus, unde *gressii*, seu silices eruuntur; *lieu d'où l'on tire les blocs de grès pour le pavage* (A. 1407.)

GRESEUS. — Leucophæus, cinereus; *gris, de couleur grise.* (Rym.)

GRESILHA. — Craticula; *gril.*

GRESILLONES. — Manicæ ferreæ; *menottes, fers que l'on met aux mains des prisonniers;* ol. *gresillons.* (A. 1202.)

GRESIUM. — Collis, ager editus, *gresiis* seu silicibus abundans; *colline, terrain élevé où l'on trouve des fragments de grès.* (A. 1268.)

GRESSIBILIS. — Qui graditur; *qui marche, qui s'avance.* (Pez.)

GRESSIUS. — Silex, lapis ad pavimenta; *grès.* (A. 1202.)

GRESSUM. — Pro GRISIUM vel GRISEUM. (A. 1367.)

GRESSUS. — *Gressus gratificatus*, facultas exeundi e monasterio et spatiandi. (Raim. Duel.

GRESSUTUS. — Pedester. (Pap.)

GRESUM. — Idem q. GRESIUM. (A. 1222.)

GRESUS. — Cinereus, leucophæus; *gris, blanchâtre. Gresus panis*, panis ater; *pain bis.* (*A. SS.*)

GREUGIA — Gravamen, jurgium, controversiæ vel querela; *affliction, plainte, mécontentement, grief;* ol. *greuse.*

GREUNONES. — Ut GRANI.

GREUSA. — Ut GREUGIA. (A. 1251.)

GREVA. — Arena, sabulum maris, glarea; *sable, gravier.* (A. 1220.) — Locus arenosus juxta mare seu fluvium; *lieu plein de sable et pierreux sur le bord de la mer, grève.* (A. 1381.)

GREVE. — Ead. notione.

GREZISCUS. — Pro GRÆCISCUS.

GRIAGIUM. — Jus in silvis; *droit sur les bois d'un autre;* ol. *griage, gruerie.* (A. 1268.)

GRIARIA. — Ead. notione. (A. 1196.)

GRIATORIA. — Ead. notione. (A. 1203.)

GRIBA. — « Monachi S. Martini debent ire primi, et postea nos, et postea canonici cum clericis, et debent portare *gribam* cum reliquiis S. Justi in primo capite processionis. » (*Cons. Aug. Lemov.*) Idem videtur quod theca sacrarum reliquiarum; *châsse.*

GRIBELLIO. — « Parvas tentas quæ vocantur *gribelliones.* » (*St. Equit. Teuton.*)

GRIDA. — Pro CRIDA, proclamatio per præconem. (Mur.)

GRIDAGIUM. — Proclamatio præsertim vini venalis, seu tributum ratione hujus proclamationis a domino perceptum; *publication, cri, principalement en ce qui concerne le vin mis en vente; droit dû pour cette publication ou ce cri;* ol. *griage; Vid.* CRIAGIUM.

GRIDARE. — Clamare, publicare; *publier à son de trompe, proclamer; Vid.* CRIARE.

GRIECHIA. — Gravatio, onus; *grief, charge.* (A. 1269.)

GRICILLARE. — Attenuare, minuere; *affaiblir, diminuer;* ol. *agreslir.* (*Vet. Cod.*)

GRIETANIA. — Frisonibus, præfectura; *charge de bourgmestre.*

GRIETMANUS. — Frisonibus, præfectus urbis; *maire, bourgmestre.*

GRIFALCO.—Falconis species; *gerfaut;* ol. *grifaus.*

GRIFARE. — Apprehendere violenter, usurpare; *prendre violemment, usurper.* (Ap. Mur.)

GRIFFIO. — Monetæ genus, ut GRIFFO. (A. 1462.)

GRIFFO. — Monetæ species decem florenis et decem solidis æstimata. (Mart. *Ampl. Col.*) — *Griffones*, Gallis Græci Byzantini imperii olim dicti. (Mat. Par.)

GRIFFUS. — Animal fabulosum; *griffon.* (Pass.)

GRIFOULUS. — Vasconibus fons saliens; *jet d'eau*, vasconic, *grisoul.*

GRIFUS. —Superbus, cervicosus; *orgueilleux, fier.* (*Vet. Gl.*)

GRIGNOLOSUS. — Lepra seu morbo infectus; *ladre ou malade.* (*St. Ast.*)

GRIGULOSUS. — Ead. notione. (*St. Av.*)

GRILLA. — Denticulata cancri forceps. (*Vet. Inst.*) — Uvæ species; *sorte de raisin.* (Pet. de Cresc.)

GRILLARE. — Dicitur de *grylli* clamore.

GRILLIONES. — Apud Aragonenses, pedicæ, compedes; *fers qu'on met aux pieds des prisonniers.*

GRILLONUS. — F. clathrus. (*Invent. a.* 1218.)

GRIMANDUS. — Cerei species; *espèce de cierge*; ol. *grimault*. (*Chart. eccl. Carnot.*)

GRIMPA. — Pro GUIMPA.

GRIO. —Grifalco, ut videtur; *gerfaut*. (A. 1322.)

GRIOA. — Mensuræ genus, idem q. GOA.

GRIOTA. —Editoribus Act. SS. idem videtur quod *gruellum*, polenta, Gal. *griotte*.

GRIPHUS. — Pro GRIFFUS.

GRIPIDUS. —Dimissus, derelictus; *abandonné, cédé*. (*Chart. Celsin.*)

GRIPIRE. — Dimittere, idem q. GUERPIRE.

GRIPITIO. — Derelictio; *cession, abandon*; *Vid.* GUERPITIO.

GRIPPA.— Genus navis; *espèce de navire qui ressemblait aux brigantins des temps modernes*. (Bern. de Breyd.)

GRIPPERIA. — Ead. notione.

GRIPPIRE. — Dimittere, deserere; *Vid.* GUERPIRE.

GRIPPIS. — Pro GRIFFUS.

GRIPPONERIUS. — Artifex, an qui vestes interpolat, Gall. *fripier?* forte pro *gipponerius*, vestium quæ *gippones* appellabantur, sartor. (A. 1374.)

GRIPTA.— Locus subterraneus, pro CRYPTA.

GRIPUS. — Idem q. GRIPPA. (Mur.)

GRISELLUS. — Griseus; *gris* (A. 1318.)

GRISENGUS. — Ead. notione. (*Mon. Angl.*)

GRISENS. —*Grisens gradarius*, equus gilvus; *cheval gris*. (Lob., *Hist. Brit.*)

GRISENSIS. — Idem q. GRISETUS.

GRISETUS. — Griseus; *gris, de couleur grise*. (Rad. de Wicet.)

GRISEUS.—Pellis cujusdam animalis quæ *vair* Gallice nuncupatur; *petit gris*. (Pass.)— Canus, leucophæatus; *blanchâtre, gris*. (Pass.)

GRISILIO. — Manica ferrea; *menotte*; ol. *gresillon*. (A. 1378.)

GRISITAS.— Color griseus; *couleur grise, gris*. (Frid.)

GRISIUM.—Collis, ut GRESIUM. (A. 1065.) — Pellis cujusdam animalis, ut GRISEUS. (A. 1245.)

GRISSELLUS.—Pro GRASSELLUS. (*Ord. reg. Fr.*)

GRISSUS. — Color equi, gilvus; *gris*. (*H. Dalph.*)

GRISUM. — Pellis species, ut GRISEUS. (Pass.)

GRITA. — F. pro CRISTA, mons, collis, vel pro CRYPTA, antrum, spelunca: « Ex alio vero latere descendit de serra super corale, et pervenit per ipsa *grita* usque in flumine Febreri. » (*Conc. Hisp.*)

GRITONATOR. — Vox corrupta, ut videtur, in *Act. SS.*: « Secta talium hypocritarum et *gritonatorum*. »

GRIXEUM. — Pellis species, ut GRISEUS. (Mur.)

GROA. — Species mensuræ, idem q. GOA. (A 1311.) — Palus, terra, seu potius locus aut ager sepibus vel virgultis implexis conclusus; *marais ou lieu fermé de haies*. (A. 1206.)

GROBA. — Fovea, cloaca, ex Germanico *grube*; *égout, fosse*. (H. Aquil.)

GROCERUS. — Magnarius, solidæ mercis propola; *marchand en gros*. (Ap. Rym.)

GROCITER. — Multum copiose; *très-copieusement*. (A. 1323.)

GROCOMIUM.—Idem q. GEROCOMIUM.

GROEA. — Locus in fluvio virgultis implexis conclusus piscium capiendorum gratia, ut GROA. (A. 1144.)

GROETA. — Ead. notione. (*Reg. episc. Nivern.*)

GROGNIUM. — « De *grognio* juxta aream Joannis vetulæ, dicimus, quod salices, et illud, quod calceatum est, debent tolli usque ad altitudinem aquæ. » (*Tab. episc. Amb.* a. 1231.) Forte idem est q. mox GRONNA vel idem q. GROEA.

GROINUM.—Idem q. GRUINUM. (A. 1177.)

GROLERIUS. — Sutor veteramentarius; *savetier*; ol. *groulier*. (*Ord. reg. Fr.*)

GROLIA. — Putamen, testa; *épluchure, rebut, fragment*, etc. (St. *Mont. reg.*)

GROLLARE. — Movere; *remuer, agiter*; ol. *groler, grosler*.

GROMA. — Species mensuræ; *Vid.* GRUMA.

GROMARTHIUS. — Pro *turmarchus*, turmæ præfectus; *commandant d'une troupe, turmarque*.

GROMES. — Famulus; *serviteur, domestique*. (Rym.)

GROMNA. — Pro GRONNA.

GROMULUS. —Ager; *champ, terre*. (*Vet. Gl.*)

GROMUS. — Famulus, ut GROMES. (Mad.)

GRONDA. — Stillicidium; *gouttière*. (A. 720.)

GRONDALIS. — Ead. notione apud Italos.

GRONDICIA.— Italis, ead. notione.

GRONNA. —Colgano et Bollando, est palus, seu locus bituminosus et uliginosus, unde cespes eruitur, qui siccatus foco struendo non secus ac carbones, adhibetur; *tourbière*. (*A. SS.*)

GRONOSUS. — Paludosus; *marécageux*.

GROPIALS. — Funis ad retinendam navem; *câble pour l'amarrage des navires*; ol. *croupière*. (*Inf. Mas.*)

* GROPOSA. — Vitis species; *sorte de vigne*. (Pet. de Cresc.)

GROPPA. — Clunes; *croupe*.

* GROPPOLOSUS. — Apud Italos, nodosus; *noueux, qui a beaucoup de nœuds*

GROPUS. — Congeries, massa; *groupe, tas, masse, monceau*. (Mur.) — Collum phialæ, ut videtur; *col de bouteille*: « Nullus tabernarius.... audeat.... tenere fialas quæ non sint justæ mensuræ usque ad *gropum*. » (*St. Cad.*)

GROPYS. — Uncinus; *crochet, croc*. (Ken.)

GROSELERIUS.—Grossularia; *groseillier*. (A. 1379.)

GROSO. — Rudis, hebes; *grossier, sans manières, stupide*. (A. 1401.)

GROSSA. — Luculentior scriptura; *écri-*

ture très-nette, d'une très-facile lecture, grosse. (Inn. III PP.) — Dragma, ponderis species; *gros*. — Annuus reditus, ut GROSSUM.

GROSSARE. — In mundum redigere, seu luculentius nitidiusque scribere; *mettre au net*; ol. *groussier*. (A. 1197.) — Solidam seu magnariam mercem emere; *acheter en gros*. (A 1419.)

GROSSARIA. — Platea *grossariorum*, ubi habitant magnarii; *rue, place ou quartier des marchands en gros*. (A. 1428.)

GROSSARIUS. — Qui instrumenta publica luculentius describit; *secrétaire, écrivain qui met en grosse les actes*; ol. *grossaire*. (A. 1498.)—Magnarius, solidæ mercis propola; *marchand en gros*. (Men.) — *Grossarius faber*, qui baculos pastorales fecit; *fabricant de crosses*. (Ach.)

GROSSATIO. — Actorum luculentior descriptio; *action d'écrire les actes en grosse*. (*Ord. reg. Fr.*)

GROSSATOR. — Qui instrumenta, etc., idem q. GROSSARIUS.

GROSSE. — Difficulter; *difficilement, avec peine*. (*A. SS.*)

GROSSELENUS. — F. orbis escarius; *assiette*. (A. 1347.)

GROSSESCERE. — Crassum fieri; *grossir*. (Greg. M.)

GROSSICIES. — Crassitudo; *épaisseur*. (*St. Cad.*) — *Grossicies intellectus*, mentis hebetudo; *lourdeur de l'intelligence, hébétement*. (Breid.)

GROSSITAS. — Asperitas; *rudesse*. (*A. SS.*)

GROSSITIES. — Spurcities, immunditia; *ordures, immondices*. (Ach., *Spic.*)

GROSSITUDO. — Crassitudo, amplitudo; *grosseur*. (Mart.)—*Grossitudo cordium*, odia, indignationes; *haines, irritation*. (*St. Rob. Scot. reg.*)—*Grossitudo styli*, aspera et dura scribendi ratio; *lourdeur et dureté du style*. (*A. SS.*)

GROSSUM, — Annuus reditus beneficiorum qui divinis intersunt officiis; *le revenu propre d'un bénéfice, défalcation faite de l'éventuel*. (Pass.)—Tuber; *grosseur, protubérance*. (*A. SS.*)—Latitudo; *largeur*. (A. 1255.) *Vendere in grosso* vel *ad grossum*, per aversionem; *vendre en gros*. (A. 1332.) *Grossum cruris*, pars crassior illius et corpulentior; *le gras de la jambe*. (A. 1351.)

GROSSUS.—(Subst.) Monetæ genus; *gros, monnaie*. (Pass.) — (Adj.) Crassus, magnus; *grand, gras*. (Pass.) *Grossa domus*, familia nobilior; *grosse maison, grande et illustre famille*. (Men.) *Grossa decima, grossorum fructuum decima*, quæ est frumenti, vini aliorumque fructuum præcipuorum; *grosse dîme*. (Pass.) *Grossi fructus*, annuus beneficii reditus, ut GROSSUM. (A. 1379.) — *Grossa justitia*, major, merum imperium; *haute justice*. (*Chartul. eccl. Ling.*) — Rudis, indoctus, inhabilis; *grossier, incapable, ignorant*. (J. de J.) *Grossa verba*, convicium atrox; *gros mots*. (A. 1298.) *Grosso modo*, absque arte; *grossièrement, simplement, sans prétention, sans art*. (A. 1319.)— Dives, nobilis, potentior; *riche, puissant*. (Pass.) — *Grossus*, apud jurisconsultos Anglos, idem quod integrum aliquod per se subsistens, nec ab aliquo alio dependens, ut *villanus in grosso* est servus qui glebæ non ascribitur, sed immediate domini sui personæ servit. Etiam *advocatio in grosso* est jus patronatus, non feudo vel manerio annexum, sed primo et principaliter ad eum spectans, qui beneficii patronus est, ut eum quis manerium suum vendit, retento sibi jure patronatus, aut contra jus præsentandi, quod ad manerium suum spectat separatim, et per se cuiquam alienaverit, hoc casu patronatus a merito separatus, *advocatio* dicitur in *grosso*, id est non manerio, sed proprietatum personæ annexus.

GROTA.—Pro CROTA.

GROTINA.—Rivulus, ut GOTINA.

GROTTA.—Spelunca; *grotte*. (*A. SS.*)

GROUINUM. — Confluens, sic dictus quod quodammodo referat rostrum suillum, Gal. *grouin*, vel potius promontorium: « Juxta *grouinum* seu rostrum duarum aquarum, ubi Vigenna Crosam fluvium recipit. » (*Ann. Ben.*)

GROUNDAGIUM. — Reditus pro statione navium in portu; *Vid.* SEDES.

GROUSSARE. — Murmurare, conqueri, indignari; *murmurer, se plaindre, se fâcher*; ol. *grousser*. (A. 1358.)

GRUA. — Grus; *grue*. (*Lex Sal.*) — *Grua domestica*; *héron*. (*Ibid.*)

GRUAGIUM. — Tributum quod ad urbium et oppidorum portas præstatur; *droit d'entrée que l'on paye à la porte des villes*. (A. 1451.)

GRUARIA. — Officium *gruarii*; *office, charge de gruier*. (A. 1265.)

GRUARIUM. — Jus quod ratione officii *gruariis* competit; *droit que percevaient les gruiers en raison de leur charge de gruerie*. (A. 1218.)

GRUARIUS. — Primus cognitor, seu judex causarum, ad silvas et venationem attinentium et delictorum quæ in iis committuntur; cujus appellatio ad majorem forestarum devolvitur; *gruier, juge inférieur pour les délits forestiers et les délits de chasse*. (On appelait de ses jugements au maître des forêts.) Il se nommait, selon les lieux, *verdier, forestier, castellain, concierge, maistre, sergent*, etc.—Qui jus habet utendi foresta alterius; *celui qui a le droit d'usage dans les bois d'autrui*. (A. 1227.) — Accipiter in gruum venatione exercitatus; *faucon dressé à la chasse des grues*. (A. 1347.)

GRUCTA. — Oratorium subterraneum; *oratoire souterrain, crypte*. (Ap. Mur.)

GRUDO. — Sanguisuga; *sangsue*. (*Vet. Gl.*)

GRUDUM. — Hordeum ad conficiendam cerevisiam accommodatum; *orge préparée pour faire de la bière, malt*. (A 1282.)

GRUELLUM. — Polenta; *gruau*. (*Mon. Angl.*)

GRUELLUS. — Furfur; *son*: ol. *gruis*. (A. 1345.)

GRUERE. —Dicitur de gruum clamore.

GRUERIA. — Idem q. Gruaria.

GRUERIUS. — Ut Gruarius.

GRUGNUM. — Rostrum proprie porcorum et aprorum; *groin*. (A. 1329.)

GRUIERIUS. — Idem q. Gruarius.

GRUINUM. — Grana frumenti, quæ cadunt in area, dum segetes in horreis conduntur; *grain qui tombe sur l'aire pendant qu'on emmagasine la récolte dans les granges*; ol. *gruen*. (A. 1199.) — Rostrum, locus prominens; *cap, promontoire, pointe de terre qui s'avance dans la mer*; ol. *groin*. (A. 1166.)

GRUIRE. — Ut Gruere.

GRUIT. — Tributi species, idem q. Grudum.

GRUMA. — Machinulæ species qua regiones agri cognosci possunt; *instrument d'arpentage*. (Fest.)

GRUMARE. — Metiri; *mesurer, arpenter*. (*Vet. Gl.*)

GRUMICEGLUS. — Glomicellus; *petit peloton*; ol. *grumicelet*. (*St. Mont. Reg.*)

GRUMINUS. — Grumus, acervus; *tas de terre, éminence, monticule*. (Andr. Fl.)

GRUNDA. — Tecti prominentia; *gouttière*. (*Vet. Gl.*)

GRUNDARE. — *Grundam* facere. (Ugut.)

GRUNDATORIUM. — Quod *grundat* vel stillat. (J. de J.)

GRUNDEGA. — Vestis ornatus vel pellitium: « Vestita stamesirica 4 cum *grundegis* suis. » (*Lib. cens. Eccl. Rom.*)

GRUNDIRE. — Idem q. Grunnire.

GRUNNA. — Locus paludosus; *lieu marécageux*; *Vid.* Gronna.

GRUNNIRE. — Murmurare more suum, indignari; *gronder, grogner*. (Lamb. Ard.)

GRUPPUS. — Nodus, acervus, ornamenti genus in vestibus; *nœud, espèce de bouton dont on orne les habits*. (Mur.) — Chirographum, subscriptio nomine addita, quod nodi instar, calamo ducta ex eadem linea vario in seipsam convoluta formetur; *signature, paraphe*. (*A. SS.*)

GRUPTA. — Crypta, antrum; *grotte*. (A. 887.)

GRUS. — Polenta, ut Gruellum. (A. 1448.)

GRUSSUS. — Setosus, pilosus; *couvert de poils*. (Pap.)

GRUT. — Idem q. Grutam.

GRUTA. — Gallina silvestris; *poule sauvage*. (Girald.) — Apud Germanos, tributum, quod pro *cerevisia* pensitatur; *droit sur la bière*.

GRUTARIUS. — Qui vendit legumina aut poma; *marchand de fruits ou de légumes*. (Ap. Spelm.)

GRUTERIA. — Pro Gutteria.

GRUTUM. — Hordeum ad conficiendam cerevisiam accommodatum, ut Grudum. (A. 1282.)

GRUVIUM. — F. idem ac Gruinum.

GRYPA. — Avis nota, quæ in ornamentis ecclesiasticis haud raro pingitur; *griffon*. (Anast.)

GRYSOBITUS. — Pro *chrysolithus*, lapis pretiosus; *chrysolithe*. (Rol. Pat.)

GUABAYSHO. — Vestimentum coactile, pro Gambeso. (A. 1334.)

GUABIA. — Cavea; *cage*, Occitan. *gabio*. (*Hist. Nem.*)

GUACCIA. — Species tributi: « Ab omni exactione tollæ, questæ, tailliæ, *guacciæ* et financiæ. » (*Hist. ep. Lodov.*)

GUACHA. — Vigil, speculator; *veilleur, sentinelle*; ol. *gaite*. (*St. Arel.*)

GUACHIA. — Districtus, territorium, ut videtur: « Ayrale situatum in Monte-Albano, in *guachia* de Tescone. » (A. 1451.)

GUACHILE. — Specula, turricula editior; *guérite, tourelle élevée où se plaçait la garde*, Occitan. *gachil*. (*H. Nem.*)

GUACHIUM. — Idem q. Guacha. (H. Nem.)

GUADA. — Instrumentum piscandi, retis species; *engin de pêche, guideau*. (A. 1196.)

GUADAGNUM. — Lucrum, quæstus; *gain, bénéfice*. (A. 964.)

GUADALERIUM. — Vas aquæ benedictæ; *bénitier portatif*. (*Vet. Cærem.*)

GUADANARE. — Lucrari; *gagner*. (A. 1118.)

GUADARFIDA. — Consuetudo antiqua; *Vid.* Cadarfreda.

GUADDIMONIUM. — Vadimonium, pignus, fidejussio; *Vid.* Vadium. (A. 1349.)

GUADEMONIUM. — Ead. notione. (A. 1097.)

GUADIA. — Ead. notione. (*Luitp. leg.*)

GUADIARE. — Vadimonium constituere, etc.; *Vid.* Vadiare. *Guadiare sponsam*, despondere, uxorem ducere; *se marier, prendre femme*. (Mur.)

GUADIATOR. — Exsecutor testamentarius; *exécuteur testamentaire*; *Vid.* Gadiator.

GUADIMONIA. — Vadimonium, ut Vadium. (Mur.)

GUADIUM. — Pœna, multa pecuniaria, testamentum, ut Vadium et Gadium.

GUADUM. — Vadum; *gué*. (O. Mor.) — Glastum; *guède, pastel*. (A. 1435.)

GUAFRA. — Placentæ genus, idem q. Gauffra. (*Vet. Gl.*)

GUAGERIA. — Pignus, ut Gageria.

GUAGIAMENTUM. — Pœna pecuniaria; ut Gagium et Vadium. (A. 1343.)

GUAGIARE. — Pignerare, idem q. Vadiare.

GUAGIARIUS. — Ædituus et exsecutor testamenti, ut Gagiarius.

GUAGIUM. — Pignus, ut Vadium.

GUAGNAGIUM. — Idem q. Gagnagium.

GUAGNALIS. — *Guagnales terræ*, cultæ; *terres labourées, cultivées*; ol. *terres gaignables*. (A. 1354.)

GUAGNERIA. — Ager cultus, seu qui coli potest, vel prædium rusticum; *terre cultivée ou susceptible de l'être, ou métairie*, idem q. Gagneria. (*Chartul. S. Joan. Anger.*)

GUAIGERIA. — Vadimonium, pignus, ut Vadium. (A. 1278.) — Prædium quod ad *gagia* seu *vadia* tenetur; *terre affermée, louée, ferme*. (A. 1276.)

GUAIGNAGIUM. — Ut Gagnagium.

GUAINARIUS. — Pro *vaginarius*, qui facit vaginas; *gainier*. (*A. SS.*)

GUAISDIUM. — Glastum quo infectores lanarum utuntur; *pastel, guède*. (*Ord. reg. Fr.*)

GUAITIA. — F. jus excubiarum, seu quod pro illo jure erat exsolvendum; *Vid.* Guarda. (A. 1224.)

GUALABRUNUS. — Ut Galabrunus.

GUALADERIUM. — Vas aquæ benedictæ; *bénitier*. (*Vet. Cærem. B. M. De Aur.*)

GUALAPHUR. — *Vid.* Walapus.

GUALDA. — Glastum, ut Guaisdium.

GUALDANA. — Italis equitatus, manipulus et excursio militaris; *bande, escadron, armée et expédition militaire*.

GUALDEMANARE. — Custodire, servare; *garder, conserver*. (Mur.)

GUALDEMANUS. — Custos; *garde, gardien*. (Mur.)

GUALDRAPIUS ORNATUS. — Ab Hispano *gualdrapa*, stratum equi; *housse de cheval*. (A. 1585.)

GUALDUM. — Ut Guaisdium. (A. 1523.)

GUALDUS. — Nemus, silva, ex Saxonico et Germanico *wald*; *bois, forêt*.

GUALEA. — Genus navis; ut Galea.

GUALETUM. — Dimin. a *galea*, capitis armatura. (A. 1350.)

GUALHINIERA. — Locus ubi gallinæ insident; *Vid.* Gallinarium. (A. 1328.)

GUALIANA. — Excursio militaris, ut Gualdana. (Ap. Mur.)

GUALICANA LINGUA. — Pro *Walonica*. (*Ch. S. Trud.*)

GUALOER. — Idem q. Galoer.

GUALOPPARE. — Equi cursu ferri; *galoper*. (Mur.)

GUALTINA. — Vivarium piscium; *réservoir à poisson, vivier, étang de pêche*. (A. 1182.)

GUANAGIUM. — Ager cultus et satus, prædium rusticum; *terre cultivée, métairie, ferme*; ol. *guingnage*. (*Ord. rer. Fr.*)

GUANASCHIA. — Idem q. Garnaschia.

GUANCIALE. — Pulvinus; *coussin, oreiller*. (*A. SS.*)

GUANGATOR. — Fossor vel arator; *fossoyeur ou laboureur*; ol. *gaigneur*. (*St. Verc.*)

GUANGNAGIUM. — Ut Guanagium.

GUANTILECTI. — Digitalia ferrea; *partie de l'armure qui protégeait la main, gantelets de fer*. (A. 1333.)

GUANTUM. — Tutela, protectio; *protection, tutelle, défense*. (A. 1174.)

GUANTUS. — Chirotheca; *gant*. *Guanti latunati*, tecti laminis ex aurichalco quorum usus erat in prœliis; *gants de bataille recouverts de lames imbriquées de cuivre*. (*Hist. Dalph.*) *Vid.* Wantus.

GUARAGNUS. — Italis equus admissarius; *cheval de monte, étalon*; ol. *guaragnon*.

GUARANCI. — Iidem q. Varingi.

GUARANDA. — Vivarium; *garenne*. (*Gr. Ch.*)

GUARANDIA. — Auctoritas, defensio, cautio; ut Garandia. (Mart.)

GUARANDIZATOR. — Fidejussor, sponsor, qui alteri tenetur ad evictionem; ut Garandizator. (A. 1211.)

GUARANI. — Iidem qui Varingi.

GUARANIO. — Idem q. Guaragnus.

GUARANTIA. — Ut Guarandia.

GUARBA. — Fascis defecti frumenti; *gerbe de blé*. (*Chartul. S. Vinc. Cen.*)

GUARBERIUM. — *Garbarum* seu manipulorum congeries; *gerbier, meule de blé*. (A. 1343.)

GUARCIANUS. — Famulus; *garçon, valet*. (A. 1391.)

GUARDA. — Tributum annuum, modo spontaneum, modo coactum, a subditis et inferioris conditionis hominibus, pro tutela et protectione dominis, vel patronis potentioribus exsolutum; *redevance annuelle payée au seigneur par les vassaux pour la protection qu'il leur accorde*. (A. 1202.) — Custos; *garde, gardien*. (A. 1273.) — Advocatus; *avoué, défenseur*. (A. 1219.) — *Guardæ ecclesiarum*, ecclesiarum tuitio; *soin de protéger et de défendre les églises qui était ordinairement confié aux barons les plus puissants*. (*G. Chr.*)

GUARDACAMERA. — Anterius conclave; *antichambre*. (Ap. Mur.)

GUARDAGIUM. — Protectio, tutela; ut Garda. (A. 1020.)

GUARDAMANZARIA. — Vas mensarium; *certain ustensile de table dans le genre de nos cloches à couvrir les mets pour les tenir chauds*; ol. *garde mangier*. (Ap. Mur.)

GUARDAMANSERIUS. — Qui curam habebat ciborum, mensæ, mensæ regiæ minister; *officier chargé du soin des mets qui paraissaient sur la table du roi*; ol. *garde mangier*. (A. 1333.)

GUARDAROBA. — Vestiarium; *garderobe*.

GUARDATOR. — Custos, satelles, advocatus Ecclesiæ, defensor; *gardien, garde, avoué d'une église, vidame*; *Vid.* Garda et Guardia.

GUARDENAPA. — *Vid.* Gardenapa.

GUARDERIUS. — Idem q. Guardator.

GUARDIA. — Custodia, protectio, tutela, privilegium principis; *garde, protection, privilége accordé par le prince*. (Mur., Rym.) — Præstatio pro tutela; *redevance payée à cause de la protection qu'on reçoit*. (A. 1253.) — Apud gromaticos, quatuor silices ad metas appositi, qui metam esse ostendunt et ab aliis *testes termini* nuncupantur.

GUARDIANUS. — Superior conventus ordinis S. Francisci, custos pecorum, pastor tutor, ut Gardianus.

GUARDIARE. — Custodire, tueri, defendere, ut Gardiare.

GUARDIATOR. — Curator testamenti, satelles; ut Gardiator

GUARDIO. — Is, cui custodia est commissa; *gardien, garde*. (*Vet. Gl.*)

GUARENDA. — Ut Guarenna.

GUARENNA. — Vivarium; ut Garenna.

GUARENTAGIUM. — Ut Garentagium.

GUARENTIA. — Auctoritas, cautio de evictione, ut Garandia. (A. 1264.) — Rubia; *garance*. (*St. Ast.*)

GUARENTIANA. — Charta, qua actum seu conventum probatur et confirmatur;

titre qui prouve et confirme une convention, un accord. (A. 1174.)

GUARENTIGIARE. — Auctorem se profiteri, cavere de evictione; ut WARENTIZARE. (Ap. Mad.)

GUARENTIZARE. — Ead. notione. (*Ibid.*)

GUARENTUS. — Qui alteri tenetur ad evictionem; ut WARANTUS. (*Chartul. S. Vinc. Cen.*)

GUARGATURA. — Pro CARCATURA.

GUARIDA. — Specula; *guérite;* ol. *guarite.* (*H. Nem.*)

GUARILHANUS. — Stillicidium vel emissarium: *gouttière.* (*St. Montisp.*)

GUARIMENTUM. — Auctoritas, cautio de evictione: *garantie;* ol. *gariment.* (A. 1278.)

GUARINA. — F. pro Hispano *guarida*, refugium, asylum, idem q. *fossatum*, castra vallo munita. (A. 1267.)

GUARIRE. — Sanare; *guérir;* ol. *guarir.* (*A. SS.*) — Tueri, protegere; *garantir; défendre*, ol. *guarir.* (A. 1411.)

GUARITA. — Specula; *guérite;* ol. *guarite.* (A. 1278.)

GUARNACIA. — Idem q. GARNACHIA.

GUARNAMENTUM. — Supellex quævis, idem q. GARNIMENTUM. (*A. SS.*)

GUARNAZO. — Italis, ingens toga; *longue robe.* (Mur.)

GUARNAZONUS. — Ead. notione. (Id.)

GUARNELLUM. — Genus vestis, viris et mulieribus communis: « Sorores etiam chlamyde induantur, et tunica de hujusmodi humili panno factis, vel saltem cum chlamyde habeant *guarnellum* seu placentinum, coloris albi aut nigri paludellum amplum de canabo seu lino absque ulla crispatura, consutum. » (S. Franc. *Reg. Tertiar.*)

GUARNERIUM. — Horreum; *grenier.* (A. 1267.)

GUARNICHIA. — Toga, vestis talaris; *Vid.* GARNACHIA. (A. 1295.)

GUARNIMENTUM. — Idem q. GARNIMENTUM.

GUARNIRE. — Ornare, instruere, munire, ut GARNIRE. (*A. SS.*)

GUARNISARE. — Ead. notione. (A. 1325.)

GUARPIRE. — Ut GUERPIRE. (A. 1111.)

GUARPISCERE. — Ead. notione. (A. 1325.)

GUARPITIO. — Ut GUERPITIO. (A. 1100.)

GUARRADA. — Species vasis aut onus carri; *vase ou charretée;* « Quatuor quartarios frumenti et *guarradam* puri vini. » (*A. SS.*)

GUARRARIA. — Pro CARRARIA, via, vel lapidicina; *chemin ou carrière de pierres:* « Assignavit totam decimam silvæ communis apud Lo juxta Hautinghem, inter montem de Fielnes et antiquam *guarrariam.* » (*Chr. Andr.*)

GUARREIARE. — Idem q. GUERRARE. (A. 1359.)

GUARRELLUS. — Species teli, idem q. QUARRELLUS. (A. 1481.)

GUARRIFICARE. — Bellum gerere, inferre, ut GUERRARE. (*Ch. Arag.*)

GUARRUS. — Spiculum arcus balistarii, idem q. GARROTTUS. (A. 1321.)

GUARUS. — Qui alteri ad evictionem tenetur, idem q. WARANTUS. (A. 1159.)

GUASALHIA. — Idem q. GASALHIA.

GUASAPE. — Pallium altaris; *Vid.* GAUSAPE.

GUASCAPUS. — Vestis species; *Vid.* GAUSCAPPA.

GUASNACIA. — Idem q. GARNACHIA.

GUASO. — Cespes; *gazon.* (Ap. Mur.)

GUASPALEUM. — F. purgamenta seu paleæ minutiores post ventilationem; *Vid.* GASPALEUM. (*Tabul. Maj. Monast.*)

GUASTALDATUM. — Pro GASTALDATUM.

GUASTALDUS. — Pro GASTALDUS.

GUASTARE. — Pro GASTARE.

GUASTATOR. — Militiæ genus quæ itineribus parandis et munitionibus faciendis inservit; *pionnier;* ol. *gastadour.* (Ap. Mur.)

GUASTELLA. — Phiola, vas vitreum; *fiole, flacon de verre.* (*A. SS.*)

GUASTELLUS. — Placenta, panis delicatior; *gâteau;* ol. *gastel.*

GUASTIVUS. — *Guastiva terra*, ager proscissus et nondum satus: *terre labourée et non semée;* ol. *gaschère.* (*St. Val. Ser.*)

GUASTUM. — Vastitas, depopulatio, mutilatio, occisio; *destruction, ravage, dépopulation, mutilation, massacre;* ol. *gast.*

GUASTUS. — Vastatus, desertus; *ravagé, ruiné, dépeuplé;* ol. *gasté.* (Mur.).

GUATA. — Idem quod GATA, machina bellica. (A. 1225.)

GUATHERIA. — Pignus; *gage, nantissement*, ut VADIUM. (*Chartul. S. P. et de Dom.*)

GUATGIUM. — Stipendium; *solde, salaire, gages*, idem q. GADIUM. (A. 1372.)

GUATT. — Glastum, herba tinctilis; *pastel, guède.* (*G. Chr.*)

GUATTARUS. — F. inspector, ab Ital. *guatare*, inspicere; *inspecteur, visiteur.* (A. 1294.)

GUATUM. — Idem ac GUATT. (*A. SS.*)

GUAURIA. — Pascuum commune, ut videtur, fossis cinctum; *pâturage communal entouré de fossés.* (A. 1180.)

GUAYNA. — Exsectio, canaliculus, incisura, quia vaginæ, Gal. *gaîne*, officium præstat: « In isto camino fiant *guaynæ*, in quibus possit guaynari trappa. » (*Hist. Nem.*)

GUAYNARE. — In *guayna* inducere; Vid. GUAYNA. (*H. Nem.*)

GUAYTA. — Excubiæ, ut GAYTA et WACTÆ. (Pass.)

GUAZELLA. — Prædium rusticum, ut GASALHA. (A. 1310.)

GUAZIDA. — Specula, ut GUARITA. (*H. Nem.*)

GUAZO. — Cespes, ut GAZO. (A. 1409.)

GUAZZARE. — Apud Italos, adaquare; *abreuver, arroser, pourvoir d'eau.*

GUAZZATORIUM. — Aquarium, lacus, Italis; *réservoir, lac.*

GUBA. — Pro GIBBA, gibbus; *bosse.* (*A. SS.*)

GUBEBA. — Grani seu fructus species; f. JUJUBA, ziziphum. (*St. Ast.*)

GUBER. — Pro GUBERNATOR. (*Vet. Gl.*)

GUBERNACULUM. — Tributi genus, quod a prætereuntibus navibus exigitur; *taxe, péage que payent les navires qui passent.*

(A. 1164.) — *Gubernaculum aquæ*, jus utendi aqua; *droit d'usage sur l'eau.* (A. 1210.)

GUBERNANTIA. — Gubernatio, regimen, *direction, administration, manière de conduire;* ol. *gouvernance.* (A. 1389.)

GUBERNARE. — Servare; *conserver, garder.* (Mart., *Anecd.*) — Providere, curare, necessaria ministrando; *pourvoir à, soigner, fournir le nécessaire.* (*A. SS.*)

GUBERNARIUS. — *Gubernaria domus*, ædes publica, ubi congregantur, qui regimen civitatis habent; *maison commune, hôtel de ville.* (*St. Saon.*)

GUBERNATOR. — Abbas; *abbé, procureur d'un monastère.* (A. 1068.) — Ecclesiæ parochialis rector; *curé, prêtre chargé de la direction d'une paroisse.* (A. 1404.)

GUBERNEDA. — Dominium, possessio; *puissance, autorité, possession.* (A. 1329.)

GUBERNUM. — Regimen, præfectura; *administration, gouvernement.* (*St. Saon.*)

GUDUM. — Vadum, pro GUADUM; *gué.* (A. 1048.)

GUEAIGNAGIUM. — Idem q. GUANAGIUM. (A. 1219.)

GUEDA. — Idem q. GUAISDIUM.

GUEITA. — Excubiæ, ut GAYTA. (A. 1331.)

GUEITUM. — Ead. notione. (A. 1459.)

GUELLA. — Coccineus color; *couleur écarlate;* en langue héraldique, *gueules.* (A. 1432.)

GUEMINUM. — Iter, via; *chemin.* (A. 1359.)

GUERBA. — Manipulus; *gerbe.* (*Leg. Norm.*)

GUERBAGIUM. — Gerbarum præstatio; *redevance en gerbes;* ol. *gerbage.* (*Reg. Parl. Par.*)

GUERBLÆ. — Plurium notarum conjugationes, *unci; crochets.* (*A. SS.*)

GUERERE. — Pro QUÆRERE. (A. 1321.)

GUERESTARE. — *Guerram* inferre, facere; *guerroyer, faire la guerre.* (A. 1227.)

GUERGUERIA. — F. jus quod quis habet in foresta alterius; *droit sur les bois d'autrui* (A. 1405.)

GUERIGNAGIUM. — Ex Gall. *vernage: vergner* enim Gallis est fossati seu fluvii ripas *virgis* seu palis continere. (A. 1257.)

GUERITOR. — Qui alteri ad evictionem tenetur, sponsor; *garant, répondant.* (A. 1161.)

GUERITUS. — Cautione assertus; *garanti.* (A. 1334.)

GUERNA. — Britannis, locus alnis consitus; *aulnaie.*

GUERNIMENTUM. — Idem q. GARNIMENTUM.

GUERPILLUM. — Rei cujuspiam abdicatio; *déguerpissement, renonciation à la possession d'une chose, cession, abandon.* (A. 1148.)

GUERPIRE. — Possessionem rei alicujus dimittere; *se dessaisir d'une chose, abandonner la possession d'un bien, céder, délaisser;* ol. *guerpir.* (Pass.)

GUERPITIO. — Abdicatio, rei possessæ dimissio, ut GUERPILLUM. (Pass.)

GUERPUM. — Abdicatio, ut GUERPILLUM. (Mart., *Anecd.*) — Charta, qua quis rem aliquam *guerpit* seu dimittit; *acte de déguerpissement; Vid.* GUERPIRE et GUERPILLUM. (*Chartul. S. Pet. Carn.*)

GUERPUS. — (Subst.) Rei alicujus dimissio, ut GUERPILLUM. (Mart., *Anecd.*) — (Adj.) Desertus, vacuus, derelictus; *abandonné, vacant, délaissé;* ol. *guerp.* (A. 1261.)

GUERRA. — Bellum, publicum vel privatum; *guerre. Guerra bona: de bona guerra*, bellum æquum et legitimum, quod Galli dicunt, *de bonne guerre.* (A. 1357.) *Guerra aperta*, bellum indictum, denuntiatum; *guerre qui a été déclarée.* (A. 1338.) *Guerra cassa*, induciæ, eæ potissimum de quibus utraque pars armorum pertæsa absque ullo pacto inter se convenit; *suspension d'armes, surtout celle que font, de lassitude, les deux partis.* (A. 1294.) *Guerra diffidatoria*, cum diffidatione indicta; *guerre déclarée par un défi.* (*Conc. Cons.*) *Guerra guerriata*, quæ inferebatur per velitationes, insidias, etc. abstinendo a præliis; *guerre d'escarmouches et d'embuscades.* (A. 1207.) *Guerra recredita*, induciæ; *trêve, suspension d'armes.* (A. 1267.) *Guerra regis*, qua durante interdicta erant bella privata, duella ac torneamenta; *guerre du roi* (quand le roi faisait la guerre, il était défendu aux seigneurs de se battre en duel, d'avoir des guerres privées, de donner des tournois). *Guerra severa*, bellum crudele; *guerre à outrance.* (A. 1217.) *Guerra terminalis*, induciæ; *suspension d'armes.* (Mur.) *Guerra viva*, bellum gravissimum, acerrimum; *guerre acharnée.* (A. 1228.) *Guerra tenere*, infense adversus aliquem se gerere; *se conduire en ennemi envers quelqu'un.* (A. 1318.)

GUERRAGARE. — Ut GUERRARE. (A. 1329.)

GUERRARE. — Bellum facere, inferre; *faire la guerre, guerroyer.* (Rad. de Dic.)

GUERRARIUS. — Vir bellicosus, armipotens; *homme de guerre, brave.* (*Ann. Gen.*)

GUERRATOR. — Bellator; *homme de guerre, guerrier.* (Knyg.)

GUERREARE. — Idem q. GUERRARE. (A. 1220.)

GUERREATUM. — « Petrus senescallus tenet de rege tres partes *guerreati*, firmitatem et medietatem gerginvilæ in feodo. » An idem q. GUERRERIA?

GUERREGARE. — Idem q. GUERRARE. (A. 1142)

GUERREGIARE. — Ead. notione. (A. 1128.)

GUERRERIA. — Jus quod quis habet in foresta alterius, vel census species. (*Tabul. Val. B. M. Par.*)

GUERRERIUS. — Ut GUERRARIUS. (*Ann. Gen.*)

GUERRIARE. — Ut GUERRARE. (Lamb. Ard.)

GUERRIFICARE. — Ead. notione. (*Conc. Tarrag.* IV.)

GUERRIGIARE. — Ead. notione. (*A. SS.*)

GUERRINUS. — Hostilis; *ennemi. Guer-*

rinu terra, hostilis; *terre ennemie.* (A. 1338.) *Guerrinum tempus*, quo pugnant; *temps de guerre.* (Bract.)

GUERRISARE. — Idem q. GUERRARE. (A. 1214.)

GUERRIVUS. — Hostilis, ut GUERRINUS. (*Tabul. S. Florent.*)

GUERRORIUS. — Idem q. GUERRARIUS.

GUERUS. — Miles, bellator; *homme de guerre.* (Mur.)

GUESDIUM.—Glastum; *guède, pastel.*

GUESPA. — Vespa; *guêpe.* (Const. Afr.)

GUETA. —Excubiæ, custodiæ, ut GAYTA et WECTÆ.

GUETAGIUM. — Census pro *gueta*, *Vid.* WETAGIUM.

GUETARE.—Excubias agere; *faire le guet.* (Brus.)

GUETUS. — Idem q. GUETA. (A. 1273.)

GUEUDA. — Fraternitas, sodalitium, societas, ut GILDA. (A. 1261.)

GUEYTARE. — Ut GUETARE. (A. 1230)

GUEYTUM. —Custodia, excubiæ, ut GUETA. (*Hist. Tren.*)

GUFUM. —Idem q. GOFUM.

GUGILBADA LEX.— *Vid.* GUNDEBONGI.

GUIA. — Metatio, limitum positio; *bornage, placement de bornes.* (A. 1222.)

GUIARDONUM. — Remuneratio, præmium; *récompense, rémunération, salaire;* ol. *guerredon.* (*St. Verc.*)

GUIARE. —Metas ponere; *mettre des bornes, des limites;* ol. *guier.* (A. 1324.) — Conducere salvum et incolumem præstare, quasi *viare; mener, guider, conduire sain et sauf;* ol. *guier.* (A. 1217.) — Docere, præire; *élever, diriger;* ol. *guier.* (*Prior. de Dom.*)

GUIBLE. — Cribrum; *crible.* (A. 1342.)

GUICHETUS. — Ostiolum, portula; *guichet.* (A. 1344.)

GUICIA.—Species tributi; idem q. GUACCIA. (A. 1360.)

GUIDA. — Viæ dux; *guide.* (Pass.)

GUIDAGIUM. — Conducta, protectio in itinere; *bref de conduite, sauf-conduit.* (W. de Pod. Laur.) — Præstatio quæ domino solvitur pro securo transitu, seu exportatione mercium per terram illius; *droit qui se payait au seigneur pour la sûreté des chemins et l'exportation des marchandises.* (Pass.) — Quivis census, tributum; *droit, redevance.* (A. 1410.) — Obligatio qua tenentur vassalli ignes incendere in turribus juxta maritimum littus exstructis ad navigantium utilitatem; *guiage, obligation imposée aux vassaux, dans les pays maritimes, d'allumer pendant la nuit des feux sur les tours les plus élevées pour servir de guide aux navigateurs.* (Pass.)

GUIDAMENTUM. —Regimen, ut videtur; *gouvernement, administration.* (Garamp.)

GUIDARE. — Conducere, salvum et incolumem præstare, ut GUIARE.

GUIDARMA.—Pro GISARMA, gesum, speculum. (A. 1398.)

GUIDATICUM. —Protectio, salvus conductus; *protection sur les routes, sauf-conduit.* (A. 1290.)

GUIDATIONES. — F. arbores cæteris majores quibus distinguuntur nemora ad diversos dominos pertinentia : « Si contingeret aliquam dubitationem oriri super terminis et limitationibus dictorum mansorum, illa dubietas terminetur et diffiniatur per *guidationes* ecclesiæ. » (A. 1246.)

GUIDATOR. — Dux; *guide.* (A. 1233.)

GUIDEME. — Instrumentum musicum, idem q. GUITERNA.

GUIDERBORA. — Libera; *femme libre.* (*Lex Long.*)

GUIDO. — Vexillum; *bannière, guidon.* (A. 1377.) — Vexillifer; *porte-bannière, guidon.* (A. 1328.) — Moneta Hannoniensis sic dicta, quod eo nomine insignita esset. (A. 1377.) — *Guidonum schola*, clericorum congregatio qui peregrinis sacra Urbis loca visitantibus *guidones* seu duces erant. (Cenc.)

GUIDONAGIUM. — Idem q. GUIAGIUM.

GUIDONATICUM. — Ead. notione.

GUIDRIGILD. — Hominis pretium, æstimatio capitis; *estimation de la valeur d'un homme.* (Mur.)

GUIETES. — Militum genus apud Anglos ut videtur. (Rym.)

GUIFA. — Signum quod prædio, cujus possessionem auctoritate judicis quis adit, apponit, quod *guiffare* dicebant; *marque que faisait mettre sur une propriété acquise par sentence judiciaire, celui en faveur de qui le jugement était rendu.* (S. XIV.)

GUIHALA. — Idem q. GILDHALLA.

GUILENTIA. — Ut GUARENTIA, auctoritas, cautio ad evictionem. (A. 1309.)

GUILFA. — Pro GUILLA.

GUILHAULA. — Ut GILDHALLA.

GUILLA. — Metula lusoria; *quille.* (A. 1352.)

GUILLATOR. — Baratator; *trompeur;* ol. *guilléor.*

GUILLO. — Idem q. GILLO.

GUILLOTUS. — Monetæ minutioris species; *guillot, monnaie des comtes de Foix.* (A. 1416.)

GUILPIRE. — Idem q. GUERPIRE. (*Chr. Bes.*)

GUIMAGIUM. — Idem q. GUIDAGIUM. (A. 1147.)

GUIMPA. — Peplum, velum muliebre, quo etiam utuntur monachæ, quod *guimpe* vocant. (*Regul. Rob. Arbris.*)

GUINA. — Vasis species, idem q. GUVA; q. *Vid.* (Pap.) — Cerasi species; *guigne.* (*Ch. Occit.*)

GUINAGIUM. — Ut GUIDAGIUM. (A. 1147.)

GUINCHETUS.— Ostiolum, portula; *guichet.* (A. 1370.)

GUINDA. — Idem videtur ac GUNNA, vestis pellicea. (Anast.)

GUINDEGA. — Idem videtur q. GUNDEGA.

GUINDOLUM. — Cerasi species; *espèce de cerise noire qui s'appelle* griotte *à Paris;* guindon *en Bourgogne;* guintou *en Languedoc*, etc.

GUINIATOR. — Exactor *guionagii; receveur du droit de guionage.*

GUINTERNA. — Cithara; *guitare;* ol. *guinterne, guiterne.* (A. 1362.)

GUIONAGIUM. — Quævis præstatio, sed præsertim ea quæ domino solvitur pro securo transitu; *Vid.* GUIDAGIUM.

GUIONESSA. — F. filix; *fougère.* (*St. Verc.*)

GUIPHARE. — Possessioni signum apponere. *Vid.* GUIFFA.

GUIPIRE. — Abdicare, ut GUERPIRE. (A. 1116.)

GUIRA. — Vasis genus; *jarre.* (A. 1330.)

GUIRENS. — Auctor, assertor, qui alteri tenetur ad evictionem; *garant, répondant.* (A. 1245.)

GUIRENTIA. — Auctoritas, cautio de evictione; *garantie.* (*Cons. Tol.*)

GUIRENTUS. — Ut GUIRENS. (A. 1245.)

GUIRITOR. — Ead. notione. (A. 1198.)

GUIRPIMENTUM. — Idem q. GUERPITIO. (A. 1103.)

GUIRPIRE. — Idem q. GUERPIRE. (A. 1116.)

GUIRPIS. — Idem q. GUERPITIO. (Lob., *H. Brit.*)

GUIRPISGERE. — Idem q. GUERPIRE. (A. 1091.)

GUIRUS. — Pro *gyrus.*

GUISA. — Fraus, mendacium, illusio; *ruse, artifice, tromperie.* (A. 1034.)

GUISAGIUM. — Idem q. GUIDAGIUM. (A. 1171.)

GUISARE.— F. *guisarmare*, guisarmis instruere. (Rym.)

GUISARMA. — Idem q. GISARMA. (*St. Verc.*)

GUISATGIUM. — Idem q. GUIDAGIUM. (A. 1171.)

GUISATICUM. — Ead. notione. (A. 1197.)

GUISATUM — « Sicut viderint pro *guisato*, id est *à leur guise.* » (A. 1208.)

GUISIARMA. — Idem q. GISARMA. (*St. Verc.*)

GUISCHETUS.—Ut GUICHETUS. (A. 1435.)

GUISSALLA. — Funiculus, resticula; *ficelle.* (A. 1370.)

GUITERNA. — Instrumenti musici species, cithara; *guitare; ol. guiterne.* (A. 1355.)

GUITSAGIUM. — Idem q. GUIDAGIUM.

GUIZARDONUM. — Munus seu donum quoddam apud Massilienses; *présent, don.* (*St. Mass.*)

GULA. — Vocabulum, quo frequenter utuntur feciales Gallici ad designandum in armis seu insignibus rubeum colorem; *gueules, couleur rouge.* (Pass.) — Os; *bouche, gueule.* (A. 1294.) — Crumena, marsupium; *bourse;* ol. *goule, gulle.* (*Hist. Fr. mss.*) — Guttur; *gorge.* (Pass.)— *Gula fluvii*, ostium per quod mare influit; *embouchure.* (A. 1207.) —*Gula Augusti*, initium mensis Augusti; *commencement du mois d'août;* ol. *le gule d'August.* (*St.* Edward. III.) *Gula mantelli*, pars vestis seu togæ superior qua caput immittitur; *collet d'habit, ouverture par laquelle on passe la tête.* (Ugut.)

GULATOR. — Gulo; *glouton, gourmand.* (*Vet. Gl.*)

GULBIUM. — Instrumentum ad hortum excolendum; *outil de jardinage.* (Adal.)

GULDA. — Idem q. GILDA.

GULDAGIUM. — Ut GILDAGIUM.

GULERUM. — Idem q. GULA MANTELLI. *Vid.* GULA.

GULETUM. — Locus *guliis*, hoc est scirpis abundans; *lieu où il y a beaucoup de joncs.* (*A. SS.*)

GULFUS. — Sinus maris; *golfe.*

GULIA. — Scirpus; *jonc.* (*A. SS.*)

GULOSITAS. — Ingluvies; *gloutonnerie, gourmandise.* (*Vet. Gl.*)

GULTA. — Tributum, census; *redevance, cens.* (A. 1274.)

GUMBA. — Cuneus; *Vid.* CUMBA. (Pap.) — Tumor; *grosseur, protubérance.* (*A. SS.*)

GUMBARIA.—Navis species. *Vid.* CUMBA.

GUMBUS.— Gibbosus; *bossu.* (*A. SS.*)

GUMELLA.— Mensuræ species, quantum scilicet cavis palmis continetur. (Mur.)

GUMENÆ. — Generatim funium apparatus, et specialius funes ancorarum biremis triremisve; *toute espèce de cordage en usage dans la marine, particulièrement les câbles qui servent à lier les ancres;* ol. *gumènes, gumes.* (*St. Mass.*)

GUMPHUS. — Uncus, uncinus; *croc, crochet.* (*A. SS.*)

GUNA.—Cucurbitula; *ventouse. Vid.* GUVA. — Vestis pellicea, ut GUNNA.

GUNARIUS. — *Gunarum* seu pellium mercator; *marchand de peaux.*

GUNATUS. — *Gunam* indutus; *Vid.* GUNNA. (Luitp.)

GUNDEBODINGI. — Sic appellati *Burgundi*, et generaliter qui *lege Gundeboda* vivebant, ea nempe, quam *Gundebadus* rex Burgundiæ condidit.

GUNDULA. — Donum, munus, ut videtur. (A. 1094.)

GUNELLA. — Diminut. ex GUNNA; *cotte de femme, cotillon;* ol. *gounel, gonnelle.* (Bern. Mon.)

GUNFANA. — Gothis militum vexillum; *drapeau, bannière.*

GUNNA. — Vestis pellicea; *vêtement de peau;* ol. *goune.* (Pass.) — Machinæ bellicæ species quæ eadem fuisse videtur quam nostri *canonen* vocant. (Th. Wals.)

GUNNARIUS. — *Gunnarum* artifex, vel potius qui e *gunnis* missilia emittebat; *fabricant de vêtements de peaux, ou canonnier.*

GUNNELLA. — Dimin. a *gunna*, vestis pellicea; toga talaris; *robe longue, casaque;* ol. *gonelle.* (*Tabul. S. Serg. Andeg.*)

GUNNIS. — Machina bellica, eadem q. GUNNA. (A. 1406.)

GUNTFANO. — Idem q. GONFANO.

GUNTFANONARIUS.—Vexillifer, ut GONFANONERIUS.

GUNTHADINGI. — Iidem q. GUNDEBODINGI.

GUODOBIA. — Pilum, venabulum, *épieu, vouge.* (*A. SS.*)

GUOLATIA. — Testudinis genus, idem q GOLIA. (*Vet. Gl.*)

GUOYA.— Falcis species; *serpe; ol. goie.* (A. 1340.)

GUPHUS. — Pro GUMPHUS.

GUPILARIUS. — Ut supra GOPILLATOR, qui vulpes, alias *goupils*, venatur; *celui qui chasse le renard*; ol. *goupilleur*. (A. 1202.)

GUPPA. — Sagum militare; *casaque militaire. Vid.* JUPPA.

GUPPUM. — Gypsum; *plâtre. (St. Mant.)*

GURBILIO. — Corbula; *petite corbeille.* (A. 1168.)

GURDONICUS. — Rudis, imperitus; *grossier, sot.* (Sulp. Sev.)

GURGERIA. — Pro GORGERIA, armatura, qua guttur tegitur. (Ap. Garamp.)

GURGA. — Ut GURGES. (Pap.)

GURGES. — Locus in fluvio arctatus, seu ad construendum molendinum, seu ad capiendos pisces; *partie d'un cours d'eau que l'on a resserré pour y construire un moulin ou établir une pêcherie.*

GURGICULI. — Hoc nomine mare Mediterraneum appellare solebat Carolus Magnus.

GURGIS. — Ostium rivi; *embouchure d'un cours d'eau, lieu où il finit.* (A. 1319.)

GURGITATUS. — Ingurgitatus; *engouffré.* (*A. SS.*)

GURGITUM. — Locus fluminis, ubi gurges. (*Cons.* Tol.) — Canalis per quem aqua decurrit. (A. 1313.)

GURGUINA. — Cella minor; *petite chambre.* (A. 1304.)

GURGULIO. — Parva domus; *petite maison.* (*Vet. Gl.*)

GURGUSTIO.— Genus retis; *sorte de filet de pêche.* (*Vet. Gl.*)

GURGUSTIUM. — Cella modica, domus pauperis; *maison du pauvre, petite et pauvre habitation.* — Obscura et latens taberna; *auberge du dernier ordre, gargotte.* — Locus ad capiendos pisces, ut GURGES.

GURGUSTRIUM. — Pro GURGUSTIUM, retis seu vasis piscatorii genus. (*Ann. Præm.*)

GURGUTIUM. — Ead. notione.

GURNADUS. — Piscis species, idem q. GORNUS.

GURPICIO. — Idem q. GUERPITIO. (*Tabul. S. Sulp. Bit.*)

GURPIMENTUM.— Ead. notione. (*A. SS. Ben.*)

GURPISCERE. — Idem q. GUERPIRE. (*Ch. Dalph.*)

GURPITORIA.—Charta qua quid *gurpitur. Vid.* GUERPIRE.

GURPIZO. — Ut GUERPITIO. (A. 1067.)

GURRA. — Viminis species. (*St. Mont. Reg.*)

GUSPIRE. — Pro GUERPIRE. (*Ann. Præm.*)

GUSSA. — Machinæ bellicæ species, f. ead. q. GUNNA. (A. 1217.) — Putamen; *coquille, coque.* (A. 1271.)

GUSTALDUS. — Pro GASTALDUS.

GUSTANTER. — Grato animo; *volontiers, avec plaisir.* (*A. SS.*)

GUSTARE.— Idem q. *pastus, procuratio,* seu convivium, maxime vero *jus pastus* seu *gisti. Vid.* GISTUS. (Mur.)

GUSTARIS. — Ead. notione. (A. 853.)

GUSTATOR. — *Gustator digitus; le petit doigt.* (S. Hier.)

GUSTRUM. — Vasis species, lebes, tinna et etiam ampulla qua unguenta servantur.

GUSTUM. — Cenula; *collation, goûter.* (*Ann. Ben.*) — Idem q. GUSTARE. (A. 1279.) *Gustum facere*, prægustare; *goûter le premier.* (*A. SS.*)

GUTOSUS. — Hydropicus; *hydropique.* (*A. SS.*) — Articulari morbo laborans; *atteint de la goutte, goutteux.* (*Hist. Nem.*) — Imbre imbutus; *mouillé par la pluie.* (*Ibid.*)

GUTREMA. — Gutturis morbus, angina; *esquinancie.* (*Vet. Gl.*)

GUTRUM. — Idem q. GUSTRUM.

GUTTA. — Canalis, rivulus; *canal, gouttière, tuyau, conduit.*—Variorum morborum nomen : Catarrhus, fluxio; *catharre.* Podagra; *goutte.* Hydropisis; *hydropisie. Gutta cadiva* seu *caduca; l'épilepsie. Gutta malogranata*, hernicraniæ species vulgo *pomme grenade* Gall. nuncupata. *Gutta sciata; goutte sciatique. Gutta fantilia*, variolæ; *la petite vérole. Gutta falsa; fausse goutte. Gutta serena; goutte sereine. Gutta Palæstina*, ead. q. *paralytica*, etc.—Stillicidium; *gouttière.* (A. 1220.) — Macula; *moucheture.* (Bib.) — Species aromatica. *Vid.* GOUTTÆ. *Gutta mera*, seu *gutta pura; mère goutte.* (A. 1208, 1313.) *Gutta prima*, aqua ex qua fit sapo. *Vid.* CAPITELLUM.

GUTTARE. — Stillare; *goutter.* (*Vet. Gl.*)

GUTTARIUM. — Rivulus, canalis, stillicidium; *gouttière.* (J. de J.)

GUTTATUS. — Guttis diversi coloris inspersus; *moucheté.* (Frid.)

GUTTERIA. — Idem q. GUTTARIUM. — Etiam morbus quem Galli *goître* dicunt. (*A. SS.*)

GUTTOSUS. — Arthriticus, habens dolores articulorum; *goutteux, qui a la goutte.* (*A. SS.*)

GUTTULA. — Rivulus, ut GUTTA.

GUTTUM. — Idem q. GUSTRUM.

GUTTUR.—*Guttur posterius*, anus, podex. (*A. SS.*)

GUTTURNA. — Morbi species, ut GUTTERIA. (Ugut.)

GUTTURNOSITAS. — Ead. notione. (*A. SS.*)

GUTTURNOSUS. — Idem q. GUTTUROSUS. (*A. SS.*)

GUTTUROSUS. — *Gutteria*, seu morbo *gutturis* laborans; *atteint du goître, goîtreux.* (*Cod. Th.*)

GUTURA. — Rivulus, ut GUTTARIUM.

GUVA. — Vas vitreum quod per igniculum in superficiem trahit sanguinem; *ventouse.* (Pap.)

GUVERERIUS. — Rector, gubernator; *gouverneur.* (Metel.)

GUVETTA.— Bubo; *chouette;* ol. *guvette.* (Petr. Cresc.)

GUVIA.—Instrumentum lignarium quoddam. (Isid.)

GUVIO. — Gobio, piscis; *goujon.* (Sill. Giral.)

GUVUS. — Bubo; *hibou;* ol. *guve.* (Petr. de Cresc.)

GUYSA. — Forma, modus; *manière, fantaisie, guise.* (Knygh.)

GUZIA.—Machina bellica; idem q. GUSSA.

GWALDUS. — Idem q. GUALDUS.

GWALSTOWNA. — Apud Anglos, locus patibuli, patibulum, furcæ; *gibet, fourches patibulaires.*

GWANTUS. — Chirotheca; *gant.*

GWAYF.— Apud Anglos, res vaga et deserta, quæ regis est vel domini feudalis, nisi ante annum et diem a legitimo possessore repetatur; *choses éparses, abandonnées et sans maître;* ol. *choses gaives.*

GYLTWITE. — Anglis mulcta pro transgressione; *punition pécuniaire, amende.*

GYMNASIUM. — Thermæ, monasterium, ludus ille litterarius in quo pueri litteris et liberalibus disciplinis exercentur; *thermes, bains; monastère, couvent; école publique.*

GYNÆCEUM.—Locus seu ædes ubi mulieres lanificio operam dabant; *partie du palais des empereurs de Constantinople et des rois barbares, où des femmes de condition servile et d'autres de condition libre, fabriquaient les étoffes nécessaires pour les besoins de la maison.* (Ces ouvrières portent dans les titres les noms de *geniciariæ pensiles, pensiles ancillæ.*) — Lupanar; *maison de débauche;* ol. *clapier.*

GYNÆCIARIUS. — Textor in palatio regum; *tisserand attaché au palais des rois.*

GYNDRAGIUM. — Ut VINDRAGIUM, tributum pro vino in urbem adducendo. (A. 1136.)

GYPSA. — Pro *dypsas*, serpens. (Athelm.)

GYPSEUS.—*Gypseæ fenestræ; fenêtres armées de feuilles de pierre spéculaire en guise de verres à vitre.*

GYPSOPLASTES. — Qui *gypsea* facit opera; *mouleur en plâtre.* (Cass.)

GYRAMEN. — Gyrus, circuitus, orbis; *rond, tour, circuit.* (*A. SS.*)

GYRARE. — Visitare, quasi *gyrando*, seu circumeundo, in sacris Bibliis non semel, sic Genesis : « *Gyra* omnes greges tuos. » « *Gyrare* contentionem, » in leg. Al., est agrum de quo est *contentio* seu controversia, inspicere et circumire.

GYRATOR.—Qui *gyrat* circuit : « Multarum regionum *girator.* » (Frid.)

GYRGATUS. — Lectus in quo paralytici, menteque capti, quique vocantur dæmoniaci, vincti jactant sese. *Vid.* GARGATUM. (Sussan. *Vocab.*)

GYRO. — Lacinia, id est, pars vestis ac togæ, qua laxior sit, et in superiori parte contracta, in largiorem formam in imo se explicat. Ad mulierum vestem maxime pertinet, et idem est quod VENTRALE. (Udalric.) —Ambitus murorum; *tour, enceinte des murailles.* (Mur.)

GYROFALCO. — Ut GEROFALCUS.

GYROGRILLUS. — Erinaceus; *hérisson.*

GYROVAGARI. — Circumcirca vagari; *errer çà et là, vagabonder.* (J. de J.)

GYROVAGATIO.—*Action d'errer çà et là, de vagabonder.* (*A. SS.*)

GYROVAGI.—Proprie appellati monachi, qui monasteriis suis relictis, per diversas cellas, nescio qua pietatis vana specie, vagabantur. (*Reg. S. Ben.*) Eodem sensu presbyteri *gyrovagi* dicuntur, qui dimissa sua parochia, errones fiebant. (Rath.)

H

H. — Littera numeralis quæ 200 denotat : Si recta linea superaddatur ($\bar{H}$), 200 millia significat. — Hanc litteram vocabulis propriis seu appellativis a Teutonibus præponi solitam, notum est; verbi gratia in *Hludovicus, Hlotarius, Hrabanus*, et similibus. Quemadmodum vero in mss. codicibus non raro additur eadem hæc littera : ita non rectius sæpe omittitur; sic *hutilitas, husufructuarius, habbas, habluere, hoperatus, habundantia, hostendere, horatorium*, etc., pro *utilitas, usufructuarius, abbas, abluere, operatus, abundantia, ostendere, oratorium*, etc.; *oc, omo, iacynthus, ibernagium, idrus, ierarcha*, pro *hoc, homo, hyacinthus, hibernagium, hydrus, hierarcha.*

Vid. sine *H*, cum A, Æ, E, etc., voces quæ non infra inveniuntur.

HABELLUM. — « Mulier cujusdam villici, venit cum servitio suo ad monasterium S. Declani : sed ipsa non longe a civitate accepit furtive de tributo S. Pontificis magnum *habellum*, volens injuste aliis tribuere : sed illam coram viatoribus terra deglutivit et devorans terra eam, projecit *habellum* de sinu suo; et illico illud coram omnibus lapis apparuit. » (*A. SS.*) Ubi Sollerius in notis : « Quid sit *habellum* nescio; sed cum infra constanter scribatur *kabellum*, agaturque de tributo, quod S. Declano pendi debebat, suspicor intelligi *gabellum* seu summam pecuniariam, ex arca tributaria monasterii S. Declani furtim ablatam. »

HABENÆ. — Funes navium; *cordages de navires.* (Pap.)

HABENDENCIUS. — Pro *abundantius.* (A. 1358.)

HABENTES. — Viri divites; *ceux qui sont riches, qui ont de la considération.* (*Cons. Afr.*)

HABENTIA. — (Numero singulari) divitiæ, opes; *richesses* ; « Animos eorum *habentia* inflarat. » (S. Aug.)

HABERE. — Velle, vel debere; *vouloir ou devoir :* « ipse enim quia ægrotat *habeo* eum visitare. (*Vit. S. Herib., arch. Colon.*) — *Habere se*; gerere se; *se comporter.* (A. 1421.) *Habere personam*; respicere; *regarder en arrière, se retourner.* (*Can. Hib.*) —*Habere* significat interdum : 1° exstare; *exister* : « *Habet* ibi silvam quæ... » (Irm.) 2° Res, fa-

cultates; *ce qu on possède, l'avoir* : « Hic in salvationem animæ suæ, omnes redhibitiones prædictæ villæ monachis condonavit, et de *habere* eorum LX solidos accepit. » (*Tabul. S. Flor.*) 3° Cogi, compelli; *être obligé, avoir à faire une chose* : « A patria se absentare habuerunt. » (A. 1452.) *Habere* dicitur de equa quæ concipere potest. (A. 1359.) *Habere agere*, multum laboris et operæ in re aliqua ponere. (A. 1386.) *Habere agere, habere facere contra aliquem*, rem pugna cum aliquo dirimere. (A. 1355.) *Habere facere*, negotium habere. (A. 1313.) *Habere animum cum aliquo*, parti ejus favere. (Ap. Mur.) *Habere bonum os*, tacere, commissa celare. (A. 1352.) *Habere donatum factum*, donare facere. (Pass.) *Habere ad justitiam*, ad juri standum cogere. (A. 1130.) *Habere pro malo*, offensioni habere. (*A. SS.*) *Habere materiam*, causam habere. (*H. Nem.*)

HABERGAGIUM. — Domicilium, domus; *maison, habitation, demeure;* ol. *habergage.* (A. 1317.)

HABERGAMENTUM. — Ead. notione; ol. *habergement.* (A. 1209.)

HABERGELLUM. — Lorica manilis contexta; *cotte de mailles;* ol. *haubert, aubergeon.*

HABERGEON. — Ead. notione.

HABERGETUM. Ead. notione.

HABIA. — Dumus, rubus, dumetum; *hallier, haie, buisson;* ol. *habier.*

HABILAMENTUM. — Indumentum, vestimentum; *habillement, vêtement.* (A. 1416.)

HABILHAMENTUM. — Ead. notione. (A. 1516.)

HABILIMENTUM. — Apparatus belli, machinæ bellicæ; *préparatifs militaires, équipages de guerre, armures;* ol. *habillement.* (Elmh.)

HABILIS. — Agilis, industrius; *adroit.* (Odof.) — Probatus; *éprouvé, excellent.* (S. XI.) — Certus, ratus, constans; *certain, assuré, invariable.* « Et ut hæc regiæ nostræ confirmationis auctoritas *habilis* et inconvulsa permaneat. » (A. 1138.) — *Aptus, idoneus; propre à, capable de, habile;* ol. *ayable.* (A. 1415.)

HABILITARE. — Idoneum, habilem reddere; *mettre en état, rendre capable;* ol. *habileter.* (*Conc. Pis.*) — Informare, instituere, disponere; *façonner, disposer, préparer, dresser.* (A. 1274.) — Inceptum perficere, exsequi; *exécuter une entreprise, la poursuivre;* unde *habilitare appellationem*, eam prosequi. (A. 1179.)

HABILITAS. — Refectio, ornatus, instructio; *action de réparer, d'orner, de décorer, de préparer.* (Mart., *Anecd.*) *Habilitates conditionum*, conditiones propositæ; *conditions proposées, mises en avant.* (Alf. Mus.)

HABILITATIO. — Habilitas, capacitas, in honorem et gradum pristinum restitutio. (*Conc. Dertus.* (A. 1429.)

HABILITATI. — Iidem qui *habituati* in ecclesiis cathedralibus, seu collegiatis, canonici inferiores seu capellani; *Vid.* HABITUATI. (A. 1484.)

HABILITER. — Opportune, commode; *à propos, justement, avec précision, convenablement.* (A. 1380.)

HABILIUS. — Sufficiens, qui satis est; *suffisant, qui suffit;* ol. *hable.* (A. 1338.)

HABILLUS. — Pro *habilis*, aptus, gnavus, strenuus : « Hominum *habillorum* ad guerram. » (A. 1540.)

HABITACULUM. — Habitatio, domus; *maison, logement, habitation;* ol. *habitacle.* (Ap. Mur.)

HABITAMENTUM. — Instructus bellicus, idem q. HABILAMENTUM.

HABITANTIA. — Prædium rusticum, idem q. MANSUS; *métairie, ferme, bien de campagne,* ol. *habitance.* (*Ch. Ital.*) — Obligatio qua qui jure alicujus civitatis frui volunt in ea per certum anni tempus habitare tenentur; *obligation de tant d'années de séjour imposée à ceux qui veulent obtenir le droit de bourgeoisie dans une ville.* (A. 1173.) — Familia; *famille.* (A. 1219.) — Habitatio, domus; *maison, demeure, habitation.* (*St. Cad.*)

HABITATIO. — Actio habendi. (A. 1342.)

HABITATOR. — *Habitator hæreditarius.* *Vid.* MANSIONARIUS.

HABITATURA. — Ut HABITACULUM. (*A. SS.*)

HABITATUS. — Ead. notione. (*Script. rer. Fr.*)

HABITIO. — De castro vel urbe ab hostibus capta dicitur; *prise, occupation d'une ville, d'un château.* (Ap. Mur.) — Possessio; *possession, jouissance.* (A. 1314.)

HABITUALIS. — *Habitualis tunica*, qua quis vestitur; *tunique, robe dont on se sert.* (*A. SS.*)

HABITUARE. — Vestire, induere; *habiller, vêtir;* ol. *habituer.* (A. 1473.)

HABITUATI. — In ecclesiis cathedralibus seu collegiatis beneficiati canonici ordine minoris; frequentius hodie de presbytero intelligitur sive clerico, qui ad alicujus ecclesiæ servitium se mancipavit, absque ullius beneficii titulo certis pecuniarum distributionibus, juxta locorum consuetudines contentus.

HABITUATIO. — Habitus, vestitus; *habillement.* (*A. SS.*) — Vestis religiosæ susceptio; *prise de l'habit religieux;* ol. *vêture.* (*Chr. Mellic.*)

HABITURIUM. — Obligatio qua qui jure alicujus civitatis frui volunt in ea per certum anni tempus habitare tenentur, ut HABITANTIA. (Ap. Mur.)

HABITURUS. — Pro *habendus.* (A. 865.)

HABITUS. — Nude e iis dicitur qui monasticum habitum induere : « Multa jam millia *habitus* utriusque sexus in illis plurimis locis sub cura et regula sanctissimi patroni Declani in vita felicissima vixerunt. (*A. SS.*) *Habitus venerabilis*, id est imperatorius; *costume d'empereur.* (*Vict.*) *Habitus regularis, habitus sanctorum*, habitus monasticus, *habit monastique, froc.* (Pass.) *Habitus nuptialis*, superpellicium; *surplis.* (A. 1366.) — Mendose utitur habitu pro *ambitus.* (*Mon. Angl.*)

HABLUM. — Idem q. HABULUM.

HABOUTARE. — Constituere, assignare;

assigner. (A. 1273.) — Terminari; *se terminer, aboutir.* (A. 1254.)

HABUGHUNT. — Canis qui cum accipitre venatur; *chien de chasse.* (*Lex Bav.*)

HABULUM. — Portus; *port, havre;* ol. *hable.* (A. 1240.)

HABUNDA. — Abundantia; *grande quantité, abondance;* ol. *habonde.* (A. 1407.)

HABUNDUS. — Largus, copiosus; *qui abonde, qui regorge.* (Rath.)

HABUTARE. — Idem q. HABOUTARE.

HACCUS. — Mendose pro *nactus*, stragulum equi. (*Bul. Leon. IX PP.*)

HACETA. — Securicula; *petite hache, hachette.* (A. 1385.)

HACHERIA. — Idem q. HARMISCARA. (A. 1308.)

HACHETA. — Ut HACETA. (A. 1380.)

HACHEYA. — Multæ honorariæ species quæ viris plebeiis, ut HARMISCARA militaribus, irrogari solet; idem q. HACHIA.

HACHIA. — Pœna quævis aut multa; *peine, amende;* ol. *hachie, hacie.* (Ce mot désignait aussi une punition particulière qui consistait principalement en promenades déshonorantes imposées au condamné.) — Securis; *hache.* (Pass.)

HACHIATUS — Decussatim delineatus; *gravé en traits creux;* ol. *hachié.* (A. 1376.)

HACIATA. — Mensuræ species : « Duas *haciatas* salis. » (*Chartul. S. Mart. Pontis.*)

HACLA. — Genus vestis : « *Hacla* vestitus et tunica. » (S. XIII.)

HADAGIUM. — Pro HIDAGIUM. (A. 1256.)

HADES. — Tortiles ex virgultis laquei; *liens d'osier, harts.* (A. 1210.)

HADOX. — Piscis genus sa e conditum; *espèce de poisson de mer;* ol. *hados, hadox.*

HADRIANALIA. — Ludi in honorem Hadriani Aug. celebrati; *jeux célébrés en l'honneur de l'empereur Adrien.* (Hofm.)

HADRIANEA. — Idem q. HADRIANALIA.

HADUBBA. — Tubæ species, ut videtur: « Æreis *hadubbis*, nervis et manibus personabant. » (Andr. Flor.)

HÆNA. — Mendum pro *cauda*, pergameni scilicet pars resecta, cui sigilla aptantur. (A. 1283.)

HÆREDARE. — Jure hæreditario possidere; *avoir, tenir par voie de succession.* (A. 1342.)

HÆREDIPETA. — Hæres proximior; *le plus proche héritier.* (*Leg. H. I, reg. Angl.*) — Qui hæreditatem alterius cupit; *qui convoite l'héritage d'autrui.* (J. de J.)

HÆREDITABILIS. — Qui rem avitam et hæreditariam possidet; *qui a l'avoir patrimonial.* (Fulb. Carn. epis.) — Dicitur de re quæ ad aliquem spectare debet; *qui doit revenir, appartenir à quelqu'un;* ol. *héritable.* (*Tab. S. Serg. Andeg.*)

HÆREDITABILITER. — Jure hæreditario; *héréditairement, par voie de succession.* (Ap. Mad.)

HÆREDITAGIUM. — Pars quæ hæredi obvenit; *succession.* (A. 1340.) — Prædium jure hæreditario possessum; *immeuble venu par succession.* (A. 1417.) — Quodvis prædium rusticum; *fonds de terre, métairie;* ol. *héritaige.* (Pass.)

HÆREDITAMENTUM. — Id omne quod jure hæreditario alicui obvenit, ac præsertim res immobiles; *succession, immeuble.* (Ap. Mad.)

HÆREDITANTES. — F. Manumissi, liberti; *affranchis.* (*Tabul. eleem. S. Paul. Vien.*)

HÆREDITARE. — Succedere, hæreditatem obtinere; *succéder à quelqu'un, hériter.* (*Conc. Hisp.*) — Possessionem dare rei alicujus; *ensaisiner, mettre en possession;* ol. *hériter, adhériter.* — (Anast.) *Hæreditare animam suam*, in proprios usus reservare, vel potius piis donationibus animæ suæ testamento providere; *réserver pour son usage particulier, pour son entretien personnel, ou préparer le salut de son âme en faisant des dons aux églises.* (*Chartul. S. Mart. Camarc.*)

HÆREDITARIE. — Aliquid *hæreditarie possidere*, id est ita possidere ut filius tuus neposve te mortuo possideat. (Lud.)

HÆREDITARIUS. — Hæres; *héritier.* (Ditm.) — Dominus cui dominium alicujus rei pertinet; *maître, propriétaire.* (A. 1240.)

HÆREDITAS. — *Hæreditas luctuosa*, quæ ad parentes ex morte filiorum obvenit, id est quarta portio de rebus filiorum. (Ap. Anian.)

HÆREDITATUS. — Qui jure hæreditario possidetur; *succession;* ol. *hérité.* (A. 1355.)

HÆREDITORIUS. — *Hæreditoria charta, epistola*, qua scilicet quis filiam suam naturalem, quam ex ancilla suscepit ingenuamque ac *denarialem* ante regem factam ad hæreditatem suam vocat. (Bign., *Form.*)

HÆREDIUM. — « Maxentius pejor prioribus, regni infortunio sortitus imperium, ut regnandi, ita sæviendi in Christianos obtinuit *hæredium.* » (*A. SS.*) Quod Galli dicerent : *Il a hérité de sa haine contre un tel.*

HÆRERE SE. — Propius accedere; *s'approcher davantage, se porter plus avant.* (*Tract. de re mil.*)

HÆRES. — *Hæredes*, nude interdum feudi paterni appellatione addita, dicebantur apud Gallos, nobilium filii ac hæredes qui parentum hæreditate, quoad feuda, adire non poterant, donec 21 annorum attigissent ætatem; cum interim eorum tutores ac custodes, prædiis pupillorum feudalibus fruerentur, et eo nomine militaribus obsequiis ac servitiis obnoxii hominia dominis præstarent : *héritiers, titre donné aux mineurs jusqu'à l'âge de 21 ans, à la mort des feudataires dont ils héritaient.* (Pass.) *Secundus hæres*, nepos; *neveu.* (*Vet. Gl.*) *Ultimus hæres*, jurisconsultis Anglis dicitur, qui ex legitimo matrimonio natus moritur nullo post se legitimo hærede relicto; *fils légitime qui ne laisse aucun héritier naturel.* — *Hæres* interdum dicitur : 1° is cujus hæreditas speratur (*A. SS.*); 2° is qui libertate donatus legitimam hæreditatem adire potest. (A. 1201.)

HÆRESEUS. — Hæreticus; *hérétique.* (Car. M.)

HÆRESIANUS. — Ead. notione. (W. Brit.)

HÆRESIARCHA. — Hæreticæ alicujus doctrinæ princeps et auctor; *chef d'hérésie, hérésiarque.* (A. 890.)

HÆRESIS.—Præstationis species, f. multa quæ ab iis qui hæreseos convincebantur solvenda erat; *taxe, redevance ou amende prononcée contre ceux qui étaient convaincus d'hérésie.* (A. 1248.) — Functio quævis; *profession, vocation.* (*Cod. Th.*) — Sortilegium, veneficium; *sortilége, sorcellerie;* ol. *hérésie.* (A. 1446.)

HÆRESISTA.— Ut HÆRESEUS. (H. Knygt.)

HÆRESIUM. — F. pro *harnesium*, vestimentum. (Mart., *Ampl. Col.*)

HÆRETICALIS. — Hæreticus, pertinens ad hæsesim; *hérétique, d'hérésie.* (A. 1327.)

HÆRETICARE. — *Hæreseos* notam alicui impingere; *taxer d'hérétique, accuser d'hérésie.* (A. 1429.) — Hæreticum facere; *rendre hérétique, convertir à une doctrine hérétique.* (W. de Pod. Laur.)

HÆRETICATIO. — Ratio aliquem adscribendi in hæreticæ sectæ societatem, quæ apud Albigenses per manuum impositionem quam vocabant *consolamentum* fiebat; *admission dans une secte, formalité en usage chez les albigeois lorsqu'ils recevaient un nouveau coréligionnaire.* (A. 1362.) — Convicium, exprobatio hæreseos; *reproche, réprimande au sujet d'hérésie.* (Ap. Lud.)

HÆRETICUS.— *Hæreticus vestitus*, convictus, qui palam hæresim profitetur; *hérétique convaincu, déclaré.* (A. 1246.) *Hæreticus creditus*, qui hæreticus creditur et hæresim palam non profitetur; *hérétique soupçonné mais non convaincu.* (A. 1227.) *Hæreticus hæreticans*, hæreticæ doctrinæ princeps et magister; *chef de secte.* (A. 1258.)

HÆRETIZARE. — Hæretice sentire; *avoir des opinions hérétiques.* (*A. SS.*)

HÆSIMENTA.—Latrinæ; *lieux d'aisance;* ol. *aisements.* (Andr. Mon.)

HÆSITANTES. — Eutychiani hæretici; *les Eutychiens.* (Leont.)

HAGA. — Seps, sepes, sepimentum ex virgultis confectum; *haie.* (*Mon. Angl.*) — Militare vallum, quod ex palis conficitur; *palissade.* (*Cap. C. C.*) — Domus, inde forte dicta quod ut plurimum domus agrestes ac casæ ex viminibus complicatis instar cratis ac sepis fabricatæ sint; *maison, principalement maison des champs.* (*Mon. Angl.*) — Silva, *haiis* seu sepibus septa, munita; *bois clos de haies, parc.* (*Cons. Lorriac.*) — Corveiæ species qua quis *haias* domini reficere tenetur, vel præstatio pecuniaria pro redemptione ejusmodi corveiæ; *obligation où était le vassal d'entretenir et de refaire les haies des terres seigneuriales, et redevance pécuniaire payée pour obtenir l'exemption de cette corvée.* (A. 1025.)

HAGABULUM. — Idem q. GABLUM.

HAGHA. — Locus tectus et ex omni latere apertus; *hangard.* (A. 1473.) — Domus, ut HAGA.

HAGIA. — Sylva, *haiis* seu sepibus septa, munita, ut HAGA.

HAGIOGRAPHI. — Scriptores sacri; *écrivains sacrés, hagiographes.* (Ap. Pez.)

HAGIOLOGIUM. — Calendarium festorum; *calendrier, tableau des fêtes.*

HAGIOSIDERUM. — Gr. ἁγιοσίδηρον, quasi sacrum ferrum, unum ex illis tintinnabulorum generibus quæ Græci hodierni campanarum loco habent. (Est autem ferrea lamina 4 digitorum latitudine, 10 vero longitudine, funiculo in medio librata. Hæc ferreo malleolo, ternis interpolatis vicibus ab homine pulsari solet, qui sacerdotem Eucharistiam deferentem solet præcedere, ut inter transeundum quisque rei admoneatur.)

HAIA. — Sepes, ut HAGA. *Haia carruccæ*, pars carri forte lateralis; *ridelle.* (*Vet. Inquisit.*)

HAIARE. —Venari in *haia* seu silva, *haiis* vel sepibus septa; *chasser dans une forêt, dans un parc;* ol. *haier.* (A. 1334.)

HAIBOTA. — Anglo-Saxonibus, jus percipiendi necessarium lignum ad faciendas *hagas*, quod percipi potest in terris seu prædiis ad vitam vel ad annos aliquot concessis, licet in chartis donationis id expressum non sit; *droit de prendre dans les bois seigneuriaux les branches nécessaires pour faire les haies*

HAICI. — Sepes, idem q. HAGA. (*Mon. Angl.*)

HAIMESUCKIN. — Domus seu habitationis immunitas apud Anglo-Saxones; *Vid.* HAMSOCHA.

HAIMHALDARE.— Anglo-Saxonibus rem suam vel animal aberrans rei vindicatione repetere, et suum vel quasi domesticum reposcere, seu potius ad domum reducere; *réclamer un objet qu'on a perdu, ou le réintégrer chez soi.*

HAIOTA. — Dimin. ab HAIA, silva aut pars silvæ *haiis* seu sepibus septa; *petit bois ou partie de bois;* *Vid.* HAGA.

HAIRA. — Vestis rufa, villosa et vilis, a Sax. *haer*, pilus, crinis, unde Gallis *haire*, cilicium, Sax. *haera*, quod ex pilis hircorum aliorumve conficiatur. (*Vet. Sched. Thuan.*) — Tortilis ex virgultis laqueus; *hart, lien d'osier ou de tout autre végétal flexible.* (A. 1239.)

HAIRBANNUM. — Idem q. HEREBANNUM.

HAIRO. — Ardea, erodius; *héron;* ol. *hairon.* (*A. SS.*)

HAISCLUS. — Ostii genus apud rusticos maxime in usu ex ramis confectum, quo curtis vel pomarii clauditur ingressus; *porte faite de branchages entrelacés dont les paysans se servent pour clore leurs jardins;* ol. *haise, haison.*

HAISTALDI. — Qui in prædiis dominorum mansiones habent et glebæ sunt addicti; idem q. COLONI, HOSPITES, MANENTES, RUSTICI, etc.

HAISTRIA. — Fagus; *hêtre.*

HAITA. — Frisonibus pater; *père.* — Desiderium; *vœu, désir;* ol. *hait.*

HAKEDUS. — Piscis species, lucius; *espèce de poisson,* f. *brochet.*

HAKENEIUS. — Equus tolutarius, gradarius; *haquenée.* (A. 1373.)

HAKENETUS. — Ead. notione. (A. 1373.)

HALA. — Portus ubi recipiuntur naves;

port, hâvre; ol. *haule.* — Domus, domicilium, aula, palatium, sed proprie locus contectus *hallis*, id est ramalibus siccis; *maison, demeure, logement, palais, lieu couvert de branchages secs.* — Locus publicus in quo *communiæ* congregantur pro communibus negotiis, ubi etiam mercatores merces suas venum exponunt; *lieu de réunion où les bourgeois se réunissent et où les marchands étalent leurs marchandises, salle d'hôtel de ville, halle.*

HALABARCHES. — Præfectus salis, id est maris apud Byzantinos; *commandant de la mer, chef des forces maritimes.*

HALAGIA. — Aulea ut videtur quibus *hala* seu *aula* ornatur, vel lintea quibus paratur mensa; *draperies, tentures dont on décore les salles de réunion, ou linges, nappes, etc., que l'on met sur les tables à manger.* (A. 1345.)

HALAGIUM. — Tributum quod solvitur pro licentia exponendi mercedes in *hala;* *droit que l'on paye pour étaler et vendre des marchandises dans la halle;* ol. *hallage.*

HALATIO.— Halitus; *souffle, respiration.* (*Pontif. Sen.*)

HALBANUM. — Tributum quod pecunia aut rebus ipsis a quibusdam artificibus pro licentia artes suas exercendi regi solvebatur apud Parisienses; *droit payé au roi en nature ou en argent, par les gens de métier, pour avoir la permission d'exercer leur industrie;* ol. *haut-ban, halban.* — Tributi species; idem q. ARBANNUM et BIENNIUM, q. *Vid.* (A. 1269.)

HALBERGELLUM.—Idem q. HALSBERGA.

HALBERGIUM. —Ead. notione.

HALBERO. — Ead. notione.

HALBERGET. — Idem q. HAUBERGETUS.

HALECIUS. — *Halecius sorrus*, harengus infumatus; *hareng sauré.* (*Chartul. S. Vinc. Cenom.*)

HALERI. — Ut HALLENSES.

HALESONE. —Conventio, pactum, compositio: « Quicunque fecerit concordiam celatam, id est *halesona*, emendabit comiti tres libras. » (*Cons. Furn.*)

HALGARDUM.— Locus tectus et apertus; *hangard.* (*Mon. Angl.*)

HALI. — Sicci rami; *Vid.* HALLUS.

HALIGEMOT. — Idem q. HALIMOTUM.

HALIMOTUM. — Apud Anglo-Saxones, curia dominica baronis seu alterius domini in villis suis et dominiis, in qua lites vassallorum agitantur: seu curia tribuum, wardarum, et societatum in burgis et urbibus.

HALITOR.— « Fortis vel olerum cultor. » (Pap.)

HALLENSES. — Monetæ species nummi Hallæ cusi; *monnaie de Halle en Allemagne.*

HALLIMOTA. — Ut HALIMOTUM.

HALLUS. — Ramus siccus; *branchage sec, buisson d'épines.* (*Lex. Sal.*)

HALMOTUM. — Pro HALIMOTUM.

HALOTUS.—Caudex, stipes; *bûche, souche;* ol. *halot.* (A. 1350.)

HALSBERGA. — Lorica maculis contexta; *cotte de mailles;* ol. *haubert, habergeon, haubercot, haubregon,* etc.

HALSPERGA. — Idem q. HALSBERGA.

HALTERISTÆ. —Qui *halteribus* ludebant (erant autem *halteres* massulæ ex plumbo, vel etiam leviori alia materia. Apprehensis utraque manu librare se certatores solebant, ut certius se saltu exercerent. Cæterum non unus fuit *halterum* usu.)

HALTIUS. — Pro ALDIUS, libertus operas debens.

HALTO. — Spicæ non omnino trituratæ, et minora stramina quæ in area sub rastello remanent; *menus grains et autres objets qui restent après le vannage;* ol. *hautons.*

HAMA. — Mensura vinaria, aliorumque liquidorum, apud Germanos; *mesure de capacité pour les liquides.*

HAMALLARE. — Patrocinium alterius suscipere; *prendre la défense d'autrui.* (Marculf.)

HAMALLUS. — Advocatus illius, qui ad mallum citatus est; is qui ad mallum pro alio venit, illius causam suscepturus; *défenseur, protecteur, représentant, avocat de quelqu'un devant les tribunaux.* (Id.)

HAMARIUM. — Apud Virdunenses, modus agri vel *mansionale* ab *ham.* Germ., mansio; *mesure agraire* ou *habitation.* (A. 1229.)

HAMATILE. — Spiculum; *dard, aiguillon.* (Tert.)

HAMATOR. — Piscator qui hamis piscatur; *pêcheur à la ligne.* (Isid.)

HAMAXURGUS. — Curruum faber; *charon, carrossier.* (*Annal. Novesic.*)

HAMEDIUS. — Idem q. SACRAMENTALIS. (*Vet. Gl.*)

HAMEKELLUS. — Mensura liquidorum; *mesure pour les liquides;* ol. *hamequin.* (A. 1129.)

HAMELICUS. — Ead. notione.

HAMELLUM. — Diminut. ab *ham*, villula a vico majori pendens, quæ ecclesiam parochialem non habet; *hameau;* ol. *hamel, hamelet.*

HAMFARE. — Insultus factus in domo apud Anglo-Saxones; *attaque dans une maison:* « Si quis alium in sua vel alterius domo..., vel lapidet, vel colpum ostensibilem undecunque faciat... hamsonam est vel *hamfare.* » (*Leg. Henr. I, reg. Angl.*)

HAMIS. — « Fustis aucupabilis, scilicet irgula, quæ sustinet rete, quo capiuntur feræ: vel quod levat rete, in quo capiuntur aves et dicitur ab *hamus.* » (J. de J.)

HAMMA. — Portio et modus agri apud Anglo-Saxones; *pièce de terre et mesure agraire.*

HAMNUS. — Ramus siccus, ut HALLUS. (*Gest. Tanc.*)

HAMOCRISUS. — Pro *amochrysus*, Gr. ἀμμόχρυσος, lapis arenis auroque intermistus. (Pap.)

HAMSOCA. — Anglo-Saxonibus, domus seu habitationis immunitas, quasi habitaculi privilegium, ita ut qui effringit, *hamsocam* facere dicatur. Vulgo autem definitur *invasio mansionis.*

HAMSOCHA. — Anglo-Saxonibus, impunitas ob invasionem mansionis et privile-

gium cognoscendi in curia sua de ejusdem generis criminibus. (W. Thorn.)

HAMULA. — Fibula libri; *fermoir.* — Fuscinula; *fourchette à trois branches.*

HAMUS. — Mensura liquidorum, ut HAMA.

HANAFAS.— Vas quoddam quo mel mensuratur, seu potius vas mellis plenum; *mesure pour le miel ou plein un vase;* ol. *hanapée.*

HANAPERIUM. — Vas amplum vel locus recondendis *hanapis* aptus; *grand hanap ou lieu à enfermer les hanaps;* ol. *hanepier.* (W. Thorn.) — Anglis, fiscus vel sporta major in cancellaria regis, cui inferuntur pecuniæ e sigillatione chartarum regiarum, diplomatum, etc., provenientes; *caisse des droits de sceau.* (*Mon. Angl.*)

HANAPUS. — Vasis potorii genus; *hanap, vase à boire, coupe réservée, ce semble, au principal convive et affectant les formes les plus variées.* (Pass.)

HANAPHUS. — Ead. notione.

HANCHA. — Coxendix; *hanche.* (A. 1275.)

HANDHABENDA. — Anglo-Saxonibus, latro manifestus in flagranti crimine deprehensus; jus quod baroni competit cognoscendi de hoc crimine in curia sua; *voleur pris en flagrant délit, et droit de connaître des crimes de ce genre.*

HANGARDUM. — Locus tectus et undique apertus; *hangard.* (A. 1492.)

HANGWITH. — Anglo-Saxonibus multa pro latrone præter juris exigentiam suspenso vel elapso. (Rast.)

HANIG. — Præstationis species apud Anglos. (*Mon. Angl.*)

HANIS. — Rex vel princeps, Tartaris et Persis; *kan, schah.*

HANNIPA. — Idem q. HANAPUS. (*A. SS.*)

HANO. — Piscis species; *merlus, poisson de mer;* ol. *hannon.*

HANOCK. — Clamor militaris, provocatio ad arma; *cri aux armes, appel au combat.* (Nicol. Upt.)

HANSA. — Pensitatio pro mercibus solvi solita; *taxe sur l'entrée des marchandises;* ol. *hanse.*—Mercatorum societas, collegium; *compagnie, association de marchands;* ol. *hanse.*

HANSATUS. — In *hansam*, id est, in societatem mercatorum, admissus; *qui a été reçu par la hanse, membre de la hanse.*

HANSESISII. — Idem q. ASSASINI.

HANSGRA. — Germanis, comes, vel præfectus societatis, vel confraternitatis: ex Germ. *hanse*, societas, et *grave*, comes, præfectus; *chef, président d'une société.*

HANSIA. — Pensitatio pro mercibus, ut HANSA. (A. 1220.)

HANTERIA. — Urbis Parisiensis regio; *la Hanterie, quartier de Paris.* (A. 1276.)

HANTRADA. — Manumissionis species, quæ eadem videtur quæ *per manum propriam* fiebat; *Vid.* MANUMISSIO. (A. 813.)

HANTSACCUS. — Manualis gladius, pugio; *poignard.* (Roric.)

HANUM. — Pro *fanum*, templum delubrum. (Amal.)

HAOXPEX. — Pro *auspex.* (A. 790.)

HAPICHUNT. — Ut HABUGHUNT.

HAPIOLA. — Securicula; *petite hache, hachette:* ol. *hapiette.*

HAQUENEYA. — Equus tolutarius; *haquenée.* (A. 1402.)

HAQUETUM. — Mensuræ species, eadem q. HACIATA.

HARA. — Forte idem q. HARACIUM. (A. 1301.) — *Hara cunicularia*, vivarium cuniculorum; *garenne.* (A. 1467.)

HARACIUM. — Grex equorum; *troupeau de chevaux, haras.* (*Leg. Scot.*)

HARANGUA. — Oratio publica; *harangue.* (*A. SS.*)

HARANSCARA. — Idem q. HARMISCARA.

HARBANNUM. — Idem q. HEREBANNUM.

HARBERIAMENTUM. — Ædes, mansio, domus; *maison, habitation, domicile.* (A. 1366.)

HARCIA. — Tortilis ex virgultis laqueus; *lien de fagot;* ol. *hart.* (A. 1205.)

HARDEIA. — Fasciculus; *botte.* (*Chartul. mon. Aquic.*)

HARDELLUS. — Nebulo, nequam; *vaurien, fripon;* ol. *hardel, hardeau.* (A. 1351.)

HARDELONUS. — Fibula seu fibulæ acicula; *boucle ou ardillon de boucle.* (*A. SS.*)

HARDERE. — F. pro HARDARE, cratibus munire. (A. 1202.)

HARDES. — Tortiles ex virgultis laquei; *liens de fagots;* ol. *harts.* (*Tabul. mon. Thenal.*)

HARDIATUS. — *Hardiata tunica*, idem q. COTARDIA. (A. 1353.)

HARDIMENTUM. — Audentia; *hardiesse.* (A. 1233.)

HARDINEA. — Locus arenosus vel glareosus; *lieu plein de sable ou de gravier.* (A. 1255.)

HARDITUS. — Idem q. HARDIATUS. (A. 1355.)

HARELA. — Conjuratio, conspiratio, societas hominum conjuratorum; *association illicite, conspiration, émeute;* ol. *harelle.* (A. 1350.) Expeditio militaris in qua negotium episcopi agitur; *entreprise militaire faite au nom et dans l'intérêt d'un évêque.* (Lob., *H. Brit.*)

HAREN. — Pro HARO.

HARENARIUS. — Nervus instrumenti musici; *corde d'instrument de musique.* (J. Fir.) — Qui in arena depugnat; *qui combat dans l'arène, gladiateur.* (*A. SS.*)

HARENGA. — Oratio publica, declamatio, concio; *harangue.* (Ach., *Spicil.*) Piscis species; *hareng.* (*A. SS.*)

HARENGARIA. — Tempus piscatus *harengorum; saison, temps de la pêche du hareng;* ol. *harangeaison.* (*Polypt. Fiscam.*)

HARENGARIUS. — Officium monasticum, is, ut videtur cui piscium cura vel administratio commissa; *moine chargé du soin d'approvisionner de poisson le monastère.* (A. 1235.)

HARENGERIA. — Mulier quæ pisces et *harengos* vendit; *marchande de poisson, harangère.* — (A. 1384.)

HARENGUS. — Piscis; *hareng.* (*A. SS.*)

HARENIFODINA. — Arenaria; *sablonnière.*

HAREOLUS. — Jocundus; *gai, plaisant, facétieux.* (Pap.)

HARIBANNUM. — Idem q. HEREBANNUM.

HARIDA. — Onus carri; *charretée.* (A. 1490.)

HARIETTUM. — Ut HARIOTUM.

HARIGOLA. — Vestis species: « Ut sacerdotes qualitercunque celebrantes, *harigolis* aut capis manicatis in locis publicis non utantur. » (*St. Walter. episc. Dunelm.* (A. 1255.)

HARIMANNUS. — Ut HERIMANNUS.

HARING. — Halex; *hareng.*

HARINXIDA. — Ut HARIREDA.

HARIOTUM. — Idem q. HERIOTUM.

HARIREDA. — « Si quis hominem in domo propria cum *harireda* interficit. » (*Lex Rip.*) Hac voce forcipem significari opinatur Schilterus.

HARITRAIT. — Vox Longobardica, pars tertia; *troisième partie, tiers.*

HARMA. — Currus, a Gr. ἅρμα; *char.* (*A. SS.*)

HARMELLINUS. — Ut HERMELLINA.

HARMISCARA. — Pœna quævis seu multa, præsertim gravior multa quæ a principe viris præsertim militaribus atque adeo magnatibus irrogari solebat; *punition, amende, et particulièrement sorte de peine infamante qui s'appliquait aux chevaliers et aux nobles, et qui consistait à faire porter au coupable une selle de cheval ou un chien sur le dos.*

HARNA. — Vermiculorum species, f. q. Gall. *teigne* nuncupantur. (Sim. Jan.)—Vulnus, plaga gravior, vel etiam homicidium; *blessure, coup très-grave, ou homicide.* (*Ch. Fl.*)

HARNASCHA. — Idem q. HARNESIUM. (Radev.)

HARNASIUM. — Retis piscatorii genus; *sorte de filet pour la pêche;* ol. *harnois, harnas.* (A. 1331.)

HARNESIATUS. — Armatus, instructus; *armé, équipé, outillé.* (A. 1247.)

HARNESIUM. — Armatura, lorica, thorax, omnis apparatus bellicus, supellex quævis, utensilia; *armure complète et partie d'armure, bagage militaire, meubles et outils, et généralement toute espèce d'armure, d'accoutrement, et d'ustensiles à l'usage des hommes et des chevaux;* ol. *harnois, harnas, harnex*, etc.

HARNIZATUS. — Idem q. HARNESIATUS. (*Mon. Angl.*)

HARO. — Clamor qui in Normannia præsertim inclamari solebat dum crimen aliquod capitale perpetrabatur; *cri de haro, appel solennel à la justice et à la protection.*

HAROPEN. — Apud Flandrenses, capillorum avulsio; *action d'enlever, d'arracher les cheveux.* (A. 1231.)

HARPA. — Instrumentum musicum; *harpe.* (Pass.) — Falx; *faux à faucher.* (Andr. Mon.)

HARPARE. — *Harpam* seu citharam pulsare; *jouer de la harpe.* (*Leg. Angl.*)

HARPATOR. — Qui *harpat*, seu citharam vel harpam pulsat, lyricus, citharœdus; *harpiste.* (*Leg. Angl.*)

HARPENI. — *Vid.* HARTHPENNY.

HARPIGER. — Miles falce seu *harpe* armatus; *soldat armé d'une faux ou d'une épée en forme de faux.* (Alb. Mus.)

HARPIS. — Falx, seu potius ensis ad modum falcis reflexus, unde milites qui eo utebantur *harpigeri* dicti; *sorte d'épée à lame falciforme.* (Pap.)

HARPO. — Spiculum ferreum longum sex pedibus, quo balænæ in mari configuntur; *harpon pour la pêche de la baleine.*

HARPONARIUS, — Balænarum piscator; *pêcheur de la baleine, harponneur*

HARROIDA. — Pro HARIREDA.

HARSA. — Candelabrum ecclesiasticum in modum *occæ*, seu trigoni confectum, idem q. HERCIA. (*Necrol. eccles. Par.*)

HARTHPENNY. — Denarius S. Petri, seu romescot, in legibus Edwardi regis, qui scilicet singulis focis, hoc est domibus imponebatur; *denier de S. Pierre, taxe établie en Angleterre pour le vroduit en être envoyé à Rome.*

HASBANUM. — Tributum pro licentia artem exercendi et opera vendendi, idem q. HABANUM.

HASBARDUM. — Alea; *hasard.* (A. 1435.)

HASCARIA — Idem q. *harmiscara.*

HASCLEA. — Fustis species, hastile; *bâton, pieu.* (A. 1375.)

HASCO. — Idem videtur quod Saxon. *hacod*, mullus; *mulet.* (S. Wil., *Const. Hirs.*)

HASPA. — Anglis, id quod ostium posti annectit, fibula: « Fieri debet traditio per ostium, per *haspam* vel annulum, et sic erit in possessione de toto. » (Bract.)

HASPACIUM. — Præstationis species; *sorte de service féodal.* (A. 1283.)

HASSASSERI. — Iidem q. ASSASSINI. (J. de Vitr.)

HASSATUTI. — Ead. notione. (S. XII.)

HASSOCUS. — Lapidis species; *tuf.* (*Mon. Angl.*)

HASTA. — Veru; *broche à rôtir;* ol. *haste, hate.* (A. 1036.)—Recentis suillæ frustum; *morceau ou échinée de porc frais;* ol. *hastile, hastelle*, etc. (*Ord. Laud.*) — Modus agri; *certaine mesure de terre:* « Una *hasta* terræ arabilis. » (A. 1154.) — Stipes, palus, hastile: *bûche, pieu, poteau, piquet;* ol. *hastile*, etc. (A. 1496.) — Insigne imperii, sceptrum; *sceptre, bâton de commandement.* (Ap. Dryun.) — Vestis monachica; *Vid.* SUPERPELLICIUM.

HASTARIUM. — Tabularium vectigalium quæ sub hasta et voce præconis quinquennio addici redemptoribus solebant. (Tert.) *Hastarium argentum*, pecunia ex rebus propter debita fiscalia divenditis, ipsi fisco acquisita. (S. Aug.)

HASTARIUS. — Idem q. HASTATOR. (A. 1034.)

HASTATOR. — Qui veru ad focum versat; *rôtisseur, cuisinier qui a soin de faire tourner les broches;* ol. *hasteur.* (Pass.)

HASTEDUM. — Villa, prædium rusticum,

ac præsertim agri qui a villa dependent: *fonds de terre, métairie, champs qui dépendent d'une propriété.* (A. 1089.)

HASTENDITIUM. — Servitium quod domino capitali proficiscenti ad exercitum debetur, et ejusdem redemptio pecuniaria, ut Hostis.

HASTERELLUS. — Collum, jugulum, cervix: *cou, nuque;* ol. *hasterel.* (A. 1352.)

HASTERIUS. Idem q. Hastarius.

HASTILE. — « Pars candelabri a stipite directe procedens. » (J. de J.)

HASTILIS. — Modus agri, ut Hasta. (A. 1266.)

HASTILISARE. — Ead. notione q. Hastiludiare. (Mur.)

HASTILLIA. — Hastiludium; *joute.* (*Vet. Gl.*)

HASTILUDIARE. — Hastis confligere in hastiludiis et torneamentis; *jouter, figurer dans les joutes et tournois.* (A. 1336.)

HASTILUDIUM. — Quod vulgo Torneamentum vocant; *tournois.*

HASTILUSOR. — Qui hastiludio decertat; *celui qui figure aux tournois.*

HASTINGA. — Navium statio; *lieu où les navires stationnent, rade.* (*Chartul. Fisc.*)

HASTINGI. — Normanni, Dani, ab *Hastingo* eorum duce; *Normands, Danois, hommes du Nord.*

HASTITENENS. — Hasta armatus; *armé d'une pique.* (*Gest. Tanc.*)

HASTIVIA. — Animi impetus; *vivacité;* ol. *hastiveté.* (A. 1355.)

HASTRA. — Arboris species; *hêtre.*

HASTRUS. — Mensura frumentaria; *mesure pour les grains;* ol. *haster.* 1208.)

HASTULA. — Modus agri, pertica; *mesure agraire, perche; Vid.* Hasta. (Greg. M.) — Assula, segmentum; *fragment, éclat.* (Gasp. *Gl.*)

HAUBANNUM. — Tributi species idem q. Halbanum.)

HAUBERCUM. — Idem q. Halsberga. (Mat. Par.)

HAUBERGARE. — Hospitari, diversari; *être logé, séjourner, loger.*

HAUBERGEOLUM. — Idem q. Halsberga. (A. 1268.)

HAUBERGERIUS. — Loricarum artifex; *fabricant de cottes de mailles, d'aubergeons.*

HAUBERGETTUM. — Idem q. Halsberga. (Flet.)

HAUBERGIOLUM.—Ead. notione. (A. 1241.)

HAUBERGUS. — Ead. notione. (A. 1249.)

HAUBERJONIUS. — Ead. notione. (A. 1294.)

HAUCIRE. — Attollere; *hausser.* (A. 1104.)

HAUCTUS. — Pro Harctus.

HAUFARE. — Idem q. Heinfare. (Marl., *Anecd.*)

HAULLA. — Pro Halla. (A. 1267.)

HAULTURA. — Locus editus; *hauteur, éminence.* (A. 1517.)

HAUNAIGIUM. — Præstatio pro mensura ad *aunam*, seu *alnam,* idem q. Alnagium. (A. 1319.)

HAUQUETO. — Sagum militare; *hauqueton.* (A. 1355.)

HAURITORIUM. — Locus de quo aqua hauritur, vel instrumentum hauriendi; *lieu où l'on puise l'eau ou machine pour la puiser.* (Ugut.)

HAUSITORIUM. — Pro Hauritorium.

HAUSSASIS. — Pro Assassini.

HAUSTORIUM. — Puteus; *puits.* (A. 1236.)

HAUSTRA.—Rota ad hauriendum aquam; *roue à puiser l'eau, chapelet.* (*Vet. Cod.*)

HAUSTUS. — Jus hauriendi aquam de puteo vicini, cui eo invito jure servitutis ascribitur; *droit que l'on a de tirer de l'eau du puits du voisin.* (*Vet. Gl.*)

HAUTO. — Spicæ non omnino trituratæ, minoraque stramina quæ ventilatione a tritico separantur; *le menu grain qui reste après le vannage du blé;* ol. *hauton.*

HAUTUS. — Pro Altus.

HAVA. — Idem q. Havrotus.

HAVADIUM. — Tributum, ut videtur, quod pro mensura quæ *hava* dicitur, præstabatur; *redevance sur le mesurage des grains;* ol. *havage.*

HAVAGIUM. — Ead. notione.

HAVATA. — Mensuræ genus, quantum scilicet pugillo seu manu contineri potest; *une poignée;* ol. *havée.* (A. 1315.) — Candelarum fasciculus, qui pugillo apprehendi potest; *paquet, poignée de chandelles.* (A. 1232.)

HAVEIA. — Idem q. Hava (a. 1114) et Havata. (A. 1247.)

HAVER. — Idem q. Averium.

HAVETUS. — Uncus; *croc, crochet;* ol. *havet.* (A. 1344.)

HAVLA. — Idem q. Habulum.

HAVODUS. — Apud Belgas, mensura frumentaria quæ ad modium revocari posse videtur; *mesure de grain;* ol. *havot, havon.*

HAYA. — Seps, sepes, sepimentum virgultis confectum; *haie.* (Pass.)

HAYCIUM. — Sepes, idem q. Haga.

HAYRELIUM. — Domus rustica cum ædificiis quæ ad eam pertinent; *maison rustique et bâtiments qui en dépendent;* ol. *haireau.* (A. 1295.)

HAZARDOR. — Aleator; *joueur.* (Th. Bl.)

HC. — Pro *K* non semel occurrit, præsertim in chartis Longobardicis. *Hcarolus,* semper scribitur, pro *Karolus*, *Hcalendæ* pro *Kalendæ.*

HCHM. — Vox contracte scripta, quæ contemptum sonat. (*A. SS.*)

HEAGIUM. — Præstatio pro habitatione; *droit dû pour la maison qu'on habite;* ol. *héage.* (A. 1318.)

HEARPA. — Cithara; *harpe.* (*A. SS.*)

HEAUMERIUS. — Galearum artifex; *heaumier.* (A. 1350.)

HEBDOMADA. — *Hebdomada in albis,* quæ hebdomadam paschalem et Dominicam in albis subsequitur; *la semaine après Quasimodo.* (Dur). *Hebdomada authentica, crucis, indulgentiæ, magna, major, pœnosa, pœnalis, laboriosa, pœnitentialis, sancta,*

quæ Pascha præcedit; *la semaine sainte.* (Pass.) *Hebdomada casta*, ineuntis Quadragesimæ hebdomada; *la première semaine du Carême.* (Pass.) *Hebdomada crucis*, ap. Teutonicos, Rogationum heddomada; *la semaine des Rogations.* (Mac. *Hierol.*) *Hebdomada de excepto*, in ritu Ambrosiano ultima hebdomada Adventus; *la dernière semaine de l'Avent. Hebdomada exspectationis*, sexta septimana post Pascha; *la semaine d'après l'Ascension ou de l'attente du Saint-Esprit.* (Dur.) *Hebdomada grassa*, quæ Dominicam Quinquagesimæ præcedit; *la semaine grasse.* (A. 1397.) *Hebdomada magna*, quæ Pentecosten præcedit; *la semaine d'avant la Pentecôte.* (A. 1398.) *Hebdomada mediana*, Quadragesimæ hebdomada quarta; *la quatrième semaine de Carême.* (Durand.) *Media jejuniorum paschalium septimana*, quarta Quadragesimæ hebdomada juxta Græcos, tertia vero secundum Latinos; *la quatrième semaine de Carême selon les Grecs, la troisième d'après les Latins.* (Allat.) *Hebdomada paschalis*, quæ festum Paschatis subsequitur, ut protenditur usque ad Sabbatum *in albis* exclusive, et sic Pascha sex dies tantum habet pro octavis; *la semaine d'après Pâques.* (Pass.) *Hebdomada Passionis*, quæ Dominicam Palmarum præcedit; *la semaine d'avant les Rameaux.* (Pass.) *Hebdomada remissionis*, in qua a præstatione aliis hebdomadis solvenda quis eximitur; *la semaine de la rémission, celle où l'on est excepté d'un service dû pour les autres semaines.* (A. 1230.) *Hebdomada Trinitatis*, quæ hoc festum subsequitur; *la semaine qui commence au dimanche de la Trinité;* on la nomme aussi *hebdomada duplex*, parce qu'elle est en même temps la semaine du premier dimanche après la Pentecôte. (A. 1377.) *Hebdomada diacœnesina*, paschalis hebdomada apud Græcos; *la semaine de Pâques chez les Grecs.* (Pass.)

HEBDOMADALIS. — Dominicalis; *de dimanche, dominical.* (*St. Canon. Regular. S. Aug.*)

HEBDOMADARIA. — Quæ in monialium monasteriis officium per hebdomadam exsequitur; *hebdomadière, religieuse qui, dans les couvents de femmes, est en semaine pour dire l'office et y présider.* (Pass.)

HEBDOMADARIUS. — (Subst.) Frater vel monachus qui suas vices in monasticis monasteriis per hebdomadam exsequitur; *semainier, hebdomadier, moine qui est de semaine pour vaquer à quelque office dans son monastère.* (J. de J.) — Qui in ecclesiis cathedralibus sicut et in monasteriis per hebdomadam officio præest; *hebdomadier, hebdomadaire, semainier, celui qui, dans un couvent ou un chapitre, est chargé, chaque semaine, de présider l'Office.* (Pass.) — *Hebdomadarii* nuncupabantur in palatio Constantinopolitano, qui per vices septimanatim ad cubitum principis excubabant; *gardes des empereurs de Byzance qui servaient pendant la semaine dans la demeure impériale.*—(Adj.) Qui singulis septimanis recurrit; *qui revient chaque semaine, hebdomadaire.* (Ap. Lud.)

HEBERGAGIUM. — Domus, domicilium, mansio; *maison, demeure, habitation.* (A. 1220.) — In nonnullis vero instrumentis, *hebergagium* a domo distinguitur, ita tamen ut illud pro rustica domo vel rudiori aliquo ædificio accipi videatur; hæc vero pro æde sita intra urbis mœnia, vel villæ septum, atque adeo elegantiori.

HEBERGAMENTUM. — Domus, mansio, etc.; ut Hereberga. (A. 1221.)

HEBERGARE. — *Hebergamenta* seu ædificia construere vel reparare; *bâtir ou réparer des édifices;* ol. *héberger.* (A. 1219.) — Hospitium præbere; *loger,* ol. *héberger.* (A. 1311.)

HEBERGIARE. — Loco bosci *hebergamenta* seu ædificia construere; *bâtir des maisons à la place d'un bois.* (A. 1162.)

HEBITA. — Lorica; *cuirasse, haubert.* (Isid.)

HECATONPENTA. — « Ubi sunt columnæ miræ altitudinis, quæ dicuntur *hecatonpenta.* » (Anast.) Alta scilicet 105 pedibus.

HEDIFICAMENTUM. — Id omne quo res aliqua melior fit, Gall. *amélioration :* quod de domo reparata vel ædificiis quibusdam aucta, et de agro diligentius culto intelligi potest. (A. 1286.)

HEDIFICARE. — Pro *ædificare*, ad pietatem movere, impellere; *porter à la piété en donnant le bon exemple, édifier.* (*Cap. S. Vict. Mass.*) *Hedificare vineas*, plantare; *planter des vignes.* (A. 878.)

HEDINUS. — Apud Hispanos, justitiarius Judæorum, qui exercet compulsiones, et mandat sententias exsecutioni, et cognoscit de minoribus causis.

HEDRA. — Sedes, lectica; *litière, chaise à porteurs.* (*A. SS.*)

HEDUS. — Aries, machina bellica; *bélier.* (Machine de guerre.) (A. 1243.)

HEERESTRATA. — Germanis, via regia, seu militaris; *chemin public, route militaire.*

HEERETOCHIUS. — Apud Germanos, ductor exercitus, magister militum; *chef d'armée.*

HEERGRAVIUS. — Idem q. Heregravius.

HEERWADIUM. — Relevii species apud Germanos, quod ab hærede ad retrahendum feudum paternum vel bona hæreditaria domino præstabatur; *Vid.* Relevium.

HEGIN. — Apud veteres Germanos, districtus, territorium; *certaine étendue de pays, district, cercle.*

HEGIRA. — Mahumetanorum æra, quæ a Mahumedis pseudoprophetæ fuga initium habet; *hégire, ère des musulmans.*

HEGUMENIARCHA. — *Hegumenio* præfectus; *hégumérnarque, moine chargé de la direction de l'hégouménion*

HEGUMENARCHIUM. — Apud Græcos, monasterium vel potius domicilium *hegumeni; couvent ou logement de l'abbé.*

HEGUMENIUM. — Græcis, ea monasterii pars, quæ peregrinis recipiendis propria erat; *partie du monastère qui est destinée à recevoir les pèlerins et les étrangers.* (*A. SS.*)

HEGUMENUS. — Christianis Orientalibus

idem q. abbas monasterii apud Latinos; *abbé, hégoumène.*

HEIA. — Sepes seu militare vallum, ut Haga. — Candelabrum ecclesiasticum, ut Hercia. (*St. Synod. Exon.* A. 1287.)

HEIDONES. — Gentiles, pagani, idololatræ: *les gentils, les païens.* (Lud.)

HEIMBURGENSIS. Germanis, apparitor, præco: *hérault, crieur public.*

HEIMBURGIUS. — Ead. notione.

HEIMZUTH. — Expeditio militaris, apud Bavaricos.

HEINFARE. — Apud Anglos, discessio, fuga, lapsus servi; multa quæ pro hoc crimine penditur; juridictio animadvertendi in servos fuga lapsos; *évasion d'un esclave; châtiment infligé au coupable; droit de connaître des crimes de cette nature.*

HEIRO.—Ardea, erodius; *héron.*

HEISIA.—F. silva sepibus septa, ut Haga. (*Ann. Præm.*)

HEKFORE.—Juvenca apud Anglos; *genisse.* (A. 1407.)

HELBLINGUS.—Monetæ genus apud Germanos; *sorte de monnaie allemande.*

HELCHIA.—Arca lignea major ubi pisces in aqua servantur; *caisse en bois, sorte deréservoir où les pêcheurs conservent le poisson.*

HELEMOSINATUS.—Qui dat in eleemosynam ecclesiæ, monasterio, vel pauperi; *Vid.* Eleemosynarius. (A. 1030.)

HELITIATUS. — Extra omnem litem positus; *hors de toute contestation.* (A. 697.)

HELLEMPARTA.—Hastæ species; *hallebarde.* (Nicet.)

HELLIRUNA. — Maga; *magicienne, sorcière.* (*Vet. Cod.*)

HELLOUS. — Vorax, insatiabilis; *gourmand, glouton.* (*Vet. Gl.*)

HELLUABUNDUS. — Multum bibens, ebriosus; *ivrogne, adonné au vin.* (*Id.*)

HELMARE. — Dimidia pars marcæ; *demi-marc, moitié du marc.* (A. 1080.)

HELMUARIPHA.—Vox Arabica, quadrangulum irregulare, seu inæquale; *trapèze.*

HELMUS.—Cassis; *casque, armure de tête;* ol. *heaume, helme.* (Pass.)—Monetæ species a casside ibi sculpta sic dicta; *écu heaumé, heaume.* (A. 1387.)

HELNA.—Helenium, enula campana, species plantæ; *aunée.* (Bern. Mon.)

HELNATUS.—« *Helnatum* vinum, » *helna* conditum; *vin aromatisé avec de l'aunée.* (Bern. Mon.)

HELOTIS. — Sarmatica lues, sive plica Polonica: *plique de Pologne.* (Joan. Agric.)

HELOVITREUM VAS.—Pro *holovitreum*, totum vitreum; *Vid.* Holovitreus.

HERODROMUS. — Quasi diurni cursor, tabellarius; *courrier, messager.* (*A. SS.*)

HEMEROTRAPHUS. — Diurnus cibus; *nourriture de chaque jour, ration journalière.* (*Vet Gl.*)

HEMICYCLUS. — Semicircularis; *demi-circulaire.* (Mur.)

HEMIGRANEA.—Dolor medii, imo et totius capitis; *migraine.* (*A. SS.*)

HEMIGRANIA.—Ead. notione. (*A. SS.*)

HEMINA.—Mensura frumentaria et etiam liquidorum; *hémine, mesure pour les matières sèches et pour les liquides.* — In ch. a. 1173, idem videtur ac Heminagium.

HEMINAGIUM.—Præstatio ex quacunque *emina* frumenti, aut alterius grani; *droit sur chaque hémine de blé ou d'autres grains.* (A. 1183.)

HEMINALE. — *Heminale salis*, mensura unius heminæ salis capax, simul et præstatio quæ pro distractione salis exsolvitur; *hémine de sel et droit payé au fisc par les fabricands ou marchands de sel.* (A. 1309.)

HEMINATA. — *Heminata terræ*, modus agri unius heminæ capax; *étendue de terre où l'on peut semer une hémine de blé, éminée de terre.* (*St. Aven.*)

HEMIOLUM.—Sexcuplum; *sexcuple.*

HEMIOLIUS.—Numerus sesquialter; *un et demi.*

HEMIPLEXIA. — Paralysis, qua dimidia pars corporis laborat; *paralysie de la moitié du corps.*

HEMISIUM. — Species monetæ, dimidia pars assis; *menue monnaie, demi-as.* (Mur.)

HEMISPHÆRIUM. — *Hemisphærium consummare*, tempus terere; *passer le temps.* (*A. SS.*)

HEMISSECLA.— Dimidium *sicli* Germanis, quod est quarta pars unciæ apud Græcos et Latinos; *Vid.* Emisexcla.

HEMITRITÆUS. — Semitertiana febris; *fièvre double tierce.* (*A. SS.*)

HEMOSUS. — Odium ap. Isid., ubi quidam suspicantur legend. *heinosus*, odiosus, unde forte Gallic. *haineux.*

HENAPHUS. — Vas, patera, pro Hanapus.

HENDEGARIUS —Machina bellica; *sorte d'engin de guerre.* (Mur.)

HENDEM. — Æque, similiter; *également, semblablement.* (*Vet. Gl.*)

HENEUNTE.—Pro *ineunte*

HENGISTE.—*Forestum ab ingiste*; f. usus silvæ ad pabulandos equos; *droit de faire paître les chevaux dans un bois.* (A. 898.)

HENGISTFUSTER.—Apud Germanos, cui cura equorum demandata est, maxime qui eorum pabulum curat; *garçon d'écurie, palefrenier.* (A. 903.)

HENGISTNOTUS.—F. ead. notione

HENGLIBITA. — F. Idem q. *hangwitia*; *Vid.* Hangwith.

HENOTICUM. — Gr. ἑνωτικόν, edictum de unitate Ecclesiæ, quomodo appellatum illud quod Zeno imperator sanxit; *Vid.* Unitivum.

HENRICI. — Denarii aurei ab Henrico II rege cusi; *henris d'or, monnaie française frappée par ordre d'Henri II, qui leur a donné son nom.*

HENRICIANA HÆRESIS.— Sic dicitur Simonia ab Henrico IV et V imperatoribus, qui episcopatuum et ecclesiarum investituras pretio accepto conferre solebant.

HEORDPENI.—Veteribus Anglis, præstatio pro quolibet foco, eadem quæ Romescot.

HEPTAMYXOS. — Lucerna septem *myxos* seu *nares*, ut alii vocant, habens; *lampe à sept becs.* (Hegesip.)

HEPTAPHONOS.—Habens voces septem; *qui a sept voix.* (Teo.)

HEPTATICUS. — Corrupte, pro *heptateucho*, seu tomo sacrorum Bibliorum primo continente *Pentateuchum* Moysis, et sequentes libros Josue et Judicum.

HERA.—Ager aut locus qui nec aratur, nec colitur, vel potius domus rustica cum horto; *lieu ou champ laissé sans culture*, ou mieux *maison des champs accompagnée d'un jardin.* (A. 1206.) — Capitum sectio; *division, section, partie d'un chapitre.*

HERACLEA. — Statua Herculis; *image d'Hercule.* (*Vet. Gl.*)

HERACLIA. — Telamon; *cariatide, telamon.* (Greg. Tur.)

HERALDUS. — Fecialis; *héraut d'armes,* (Pass.)

HERALIS.—Domus rustica, cui adjunctus est hortus. Idem q. Curtile. (Cæs. Hest. *Gl.*)

HERBA.—Tributum seu census pro jure et facultate succidendi *herbas* in pratis vel in silvis, atque animalia in iis pascendi; accipi etiam potest pro servitio quod subditi ac rustici domino suo in herbis ipsius succidendis præstare tenentur; *droit à payer pour avoir la permission de couper de l'herbe dans les bois et les prairies, et d'y faire paître le bétail; corvée de la coupe de l'herbe.* (A. 1116.)—*Herbæ domesticæ*, olera leguminा; *herbes potagères, légumes.* (A. 1357.) — *Herbas dare*, veneficio seu veneficiis potionibus vitam vel mentem auferre; *empoisonner;* ol. *enherber.* (*Lex Sal.*)

HERBACIA. — Pratum, locus ubi herbæ abundant; *herbage, prairie, lieu où l'herbe abonde.* (A. 1108.)

HERBAGAGIUM.—Domicilium, ædes, domus; *maison, habitation, demeure.* (A. 1217.)

HERBAGIA.—Census qui pro facultate succidendi herbam penditur, ut Herbagium. (A. 1192.)

HERBAGIUM. — Herba in pratis succisa; *l'herbe des prés lorsqu'elle est coupée;* ol. *herbage.* (*Cons. Norm.*) — Jus seu facultas succidendi herbas in pratis aut communiis, vel etiam in silvis, aut animalia in iis pascendi; *droit ou permission de couper dans les prés*, etc., *l'herbe nécessaire à la nourriture des troupeaux ou de faire paître ces mêmes troupeaux dans les bois.* (Bract.)—Census annuus domino debitus pro hoc jure seu hac facultate; *ce qu'on paye annuellement pour avoir ce droit ou cette permission.* (A. 1217.)

HERBAIARE. — *Herbas* depascere; *brouter, paître;* ol. *herbeiller.* (*Ch. Arag.*)

HERBAIARIUS. — Qui pascuis invigilat; *celui qui garde les pâturages.* (A. 1153.)

HERBANNUM.—Idem q. Herebannum.

HERBANTUM.—Census pro facultate succidendi vel depascendi herbas, ut Herbagium. (A. 1153.)

HERBARE. — *Herbam* pascere vel *herba* ornare; *brouter l'herbe* ou *tapisser d'herbe.* (J. de J.)

HERBARIA. — Venefica; *empoisonneuse.* (Baluz. *Cap.*) — Ipsum veneficium; *poison.* (*St. Venet.*)—Forum herbarium; *marché aux légumes.* (*St. Montispes.*)

HERBARIUM.— Locus ubi *herbæ* crescunt; *herbage, prairie, pâturage;* ol. *herbier.* (J. de J.)— Domicilium; *habitation, résidence.* (H. Knygt.) — Jus succidendi *herbas*, etc., ut Herbagium. (A. 1115.)

HERBARIUS. — Veneficus, qui venenum dat; *empoisonneur;* ol. *herbaire.* (Pass.)

HERBATGIUM.— Census annuus domino debitus pro facultate succidendi herbas, ut Herbagium.

HERBATICUM. — Idem q. Herbantum. (A. 1232.)

HERBATIUM. — Jus exigendi Herbaticum. (*Lib. cens. Eccl. Rom.*)

HERBATUM. — Pratum; *prairie, lieu rempli d'herbes.* (A. 1206.)

HERBATUS.—*Herbatum vinum.* — Vinum herbis aromaticis conditum; *vin aromatisé.* (*Vet. Cod.*)

HERBEGAGIUM. — Domicilium, ædes, mansio; *demeure, maison habitation;* ol. *hébergage.* (*Leg. Norm.*

HERBEGARE.—Domum construere, ædificare, supellectili instruere; *bâtir une maison, la meubler.* (A. 1238.)

HERBERA.—Veneficia; *poisons.* (*St. Cad.*)

HERBERAGIUM. — Domicilium, etc.; ut Herbegagium. (1200.)

HERBERGAGIUM. — Ead. notione. (A. 1225.)

HERBERGAMENTUM. — Census qui pro facultate succidendi vel depascendi herbam solvitur, ut Herbagium. (A. 1325.)

HERBERGARE. — Domum construere, etc., ut Herbegare. (S. xii.)

HERBERGATUM.—Jus in foresta exscindendi ligna domui construendæ vel reparandæ necessaria; *droit de prendre dans une forêt le bois nécessaire pour construire ou réparer une maison;* ol. *herbegage.* (A. 1206.)

HERBERGEGIUM.—Domicilium, mansio, ut Herbegagium. (*Chartul. feud. episc. Aurel.*)

HERBERGERIA.— Diversorium; *auberge, hôtellerie;* ol. *herbergerie.* (A. 1351.)

HERBERGIAGIUM. — Jus *gisti* ac *procurationis*, seu divertendi in domum vassalli et in ea hospitandi vel præstatio quæ pro redemptione ejusmodi procurationis domino exsolvitur; *droit de gîte ou de procuration dû au seigneur par le vassal, et redevance payée par ce dernier pour en être exempt.* *Vid.* Alberga, Gistus, Procuratio.

HERBERGIARE.— *Herbergia* seu mansiones ædificare; *bâtir des maisons.* (A. 1187.) *Herbergiare se*, hospitari, diversari; *être logé, séjourner chez quelqu'un.* (A. 1279.)

HERBERGIATOR. — Idem q. HereberGiator.

HERBERGIUM.—Jus succidendi, etc., ut Herbagium. (*Chart. S. Vinc. Cen.*)—Domus, mansio; *maison, habitation.* (A. 1212.)

HERBERIA. — Venefica; *poisons, breuvages empoisonnés.* (*St. Cad.*)

HERBERJAGIUM. — Habitatio cum certa agri portione, prædium rusticum; *métairie,*

bien de campagne. (A. 1183.) — Idem quod Herbagagium. (A. 1226.)

HERBERIGIUM. — Jus *gisti*, ut Herbergiagium. (A. 1187.)

HERBEUS. — Coloris viridis; *de couleur verte.*

HERBIAGIA. — Domicilium, domus, ut Hereberga. (A. 1127.)

HERBICARE.—Herbas evellere; *arracher les herbes.* (Pez.)

HERBICE.—Pro *herpice; Vid.* Herpix.

HERBIDARE. — *Herbam* seu gramen proferre. (Colvener.)—*Herbidare terras*, herbas serere; *semer de la verdure, de l'herbe.* (C. *Cap. C. M.*)

HERBILEGUS. — Messor; *moissonneur.* (*Gest. Tanc.*)

HERBILIA. — Leguminis species; *espèce de légume.* (*Mirac. S. Columb.*)

HERBITIUM.—Locus ubi herbæ crescunt, ut Herbarium. (Udal.)

HERBOLASTA. — Panificium herbis sartum et conditum; *espèce de pâtisserie.* (*Hist. Dalph.*)

HERBOLERIUS. — Herbarum seu pratorum custos; *garde des prairies, garde champêtre.* (A. 1268.)

HERBUM. — Ervum, ut videtur, species leguminis; *ers.*

HERBURGIUS. —Veneficus; *empoisonné, qui empoisonne.* (*Lex. Sal.*)

HERCALÆ. — Strumæ; *écrouelles.* (*A. SS.*)

HERCEARE. — Occare; *herser.* (A. 1096.)

HERCHARE. — Ead. notione. (A. 1181.)

HERCHATURA. — Occatio; *action de herser, hersage.* (*Chartul. S. Trinit. Cad.*)

HERCHIA.—Occa, ut Hercia.

HERCIA.—Occa, instrumentum rusticum quo terræ proscissæ occantur et teruntur; *herse.* (Pass.)—*Corvatæ* species qua vassalli tenentur dominorum terras occare; *corvée de hersage, obligation où sont les vassaux de herser les terres du seigneur.* (A. 1306.) — Candelabrum ecclesiasticum in modum *occæ*, seu trigoni, confectum; *chandelier garni de pointes nombreuses en usage dans certaines cérémonies religieuses., herse.* (Pass.)

HERCIARE.—Idem q. Herceare.

HERCIS. — Occa, ut Hercia. (*Chart. S. Trin. Cad.*)

HERCITÆ. — Servorum genus, qui in agris versabantur apud veteres; *esclaves occupés aux travaux des champs.*

HERCIUM.—Candelabri species, ut Hercia. (A. 1386.)

HERCIUS.—Quodcunque repagulum quo locus aliquis occluditur; *clôture.* (*A. SS.*)—Septum quod portis objicitur ut porta cataracta; *herse.* (*Vet. Gl.*)

HERDA. — Grex; *troupeau;* ol. *herde.* (A. 1404.)

HERDAMENTUM. — Possessio, hæreditas, in charticis Hispanicis; *héritage, possession.*

HERDICUS. — Dominicus, a German. *Herr.*, dominus: « Anno *herdicæ* Incarnationis 956, indictione 14. »

HEREBANNUM. — Submonitio ad exercitum vel ad *corveias*, unde et pro operis, quas vassalli domino debent, aut earum redemptione usurpatur; *citation, convocation pour aller à la guerre ou pour faire les corvées auxquelles les vassaux étaient tenus; ces mêmes corvées et la redevance payée pour en être dispensé;* ol. *héréban, herban.* (Pass.) —Multa quæ in exercitum pergere post *bannum* et *submonitionem* contemnenti indicebatur (multa erat 60 solidorum secundum legem Francorum, dicebaturque *plenum heribannum*); *amende prononcée contre celui qui ne se rendait pas à la citation.* (Pass.)

HEREBERGA.—Castrum, tabernaculum, tentorium, omne diversorium; *château, tente, demeure, maison, logis, édifice, manoir, auberge, gîte;* ol. *herberge, herbeige, herbregerie*, etc. (Pass.)

HEREBERGARE. — Hospitio excipere, mansionaticum præbere, vel morari in aliquo hospitio; *héberger, loger, donner l'hospitalité ou la recevoir.* (*Cap. C. M.*)

HEREBERGARIA.—Jus *gisti* ac *procurationis*, seu divertendi in domum vassalli et in ea hospitandi; vel præstatio quæ pro redemptione ejusmodi procurationis domino exsolvebatur; *droit de gîte ou de procuration, ou redevance payée au seigneur pour en être dispensé.* (A. 1171.)

HEREBERGATOR.—Qui hospitio excipit; *celui qui donne l'hospitalité.* (A. 1403.)

HEREBODE. — Submonitio, monitum ad exercitum; *citation, convocation pour se rendre à l'armée.* (*Ch. Angl. Sax.*)

HERECONIUS.— Dies solvendæ pecuniæ; *jour de payement.*

HEREDARE. — Hæreditatem assignare; *faire héritier.* (Jac. de Vitr.)

HEREDICAPA.—Qui hæreditatem alterius capit; *celui qui prend l'héritage d'autrui.* (J. de J.)

HEREDITAGIUM.—Hæredium, prædium ex successione parentum; *héritage, immeuble venu par succession.* (*Const. Neap.*).— Possessio, proprium, bona immobilia; *fonds de terre, immeuble, héritage.* (A. 1177.) — Dos alicui ecclesiæ assignata, bona quibus ipsa dotatur; *dotation d'une église, biens qui lui sont assignés pour son entretien.* (A. 1367.) — Jus ad hæreditatem; *droit d'hériter.* (A. 1224.)

HEREDITALIS.— Proprius, id est omne quod quis possidet; *l'avoir, le bien.* (A. 1481.)

HEREDITALITER. — Jure hæreditario; *par succession.* (*A. SS.*)

HEREDITARE. — Jure hæreditario obtinere; *acquérir par succession.* (Mart., *Ampl. Col.*) — In possessionem rei alicujus mittere, investire; *mettre en possession, investir.* (A. 1272.) — Exhæredare, privare; *déshériter, priver, dépouiller.* (A. 1385.) — Eradicare, evellere; *arracher.* (A. 1301.)

HEREDITARIA. — Hæres, cui hæreditas de jure competit; *héritière.* (A. 1336.)

HEREDITARIUM. — Hæreditas, ac præ-

cipue bona immobilia; *héritage, succession, immeuble.* (*Cons. Univ. Par.*)

HEREDITARIUS. — Hæres; *héritier.* (S. IX.)

HEREDITER. — Perpetuo; *pour toujours.* (A. 1256.)

HEREDIUM. — Idem q. Hereditarium. (*A. SS.*)

HEREDUM. — Onus; *charge, fardeau;* ol. *hardée.* (A. 1207.)

HEREGIA. — Hæresis, seu præstationis species vel multa, quæ ab iis, qui hæreseos convincebantur solvenda; *hérésie ou peine que l'on prononçait contre ceux qui étaient convaincus d'hérésie.* (S. XIII.)

HEREGRAVIUS. — Veteribus Germanis, comes militaris, seu verius, belli dux; *chef militaire, général d'armée.*

HEREMANNI. — Idem q. Herimanni.

HEREMIA.—Locus desertus et solitarius, *désert.* (A. 1340.)

HEREMITA —Cella, habitatio eremitæ; *ermitage.* (*A. SS.*) — Mulier eremiticam vitam agens; *femme qui mène la vie de solitaire.* (*St. Cad.*)

HEREMITAGIUM.— Cella, monasterium, locus desertus et solitarius; *cellule, chambrette, couvent, désert.*

HEREMITANA.—Mulier, etc., ut Heremita. (A. 1460.)

HEREMITARIUS.—Ermita; *ermite, solitaire.* (Lob., *H. Brit.*

HEREMITUS. — Terra inculta; *terre inculte, friche, lande;* ol. *terre herme.*

HEREMOSUS. — Incultus; *qui n'est pas cultivé.* (A. 1461.)

HEREMUS. — Terra inculta; locus desertus; *terre qui n'est pas cultivée, friche; désert.*

HERENCIA. — Adhærentia, appendix; *dépendance, appartenance.* (*Ch. Hisp.*)

HERENCINUS. — Qui alteri adjacet, ab alio pendens; *qui est à côté d'un autre, qui dépend d'un autre.* (A. 1337.)

HERESCARIUS. — Minutæ monetæ species apud Furnenses; *menue monnaie de Furnes.*

HERESIPILIS. — Erysipelas: *érésypèle.* (*A. SS.*)

HERESTRATA. Pro Heerestrata.

HERESYVE. — Cribrum; *crible, tamis.* (A. 1425.)

HERETAGIUM. — Patrimonium, quod successione obvenit; *terre provenant d'une succession, héritage.* (*H. Hnyg.*)

HERETICE.—Dicitur de conventibus sortilegorum in ch. a. 1328.

HERETICUS. — Antiquus; *ancien, vieux.* (*Vet. Gl.*) *Hereticæ carnes*, morbo aliquo infectæ; *viandes peu saines.* (A. 1273.)

HEREZELDA. — Scotis, jus illud quod domino feudali competit, ratione dominii, percipiendi in bonis sui tenentis meliorem *averium seu animal*, de ejus catallis, post illius decessum.

HERGA. — Vestis species armigeris propria: « Inhibemus expressius ne presbyteri indumentum scutatorium, quod dicitur *herga*, vel aliud laicale indumentum desuper deferre præsumant.» (*St. Syn. Eccl. Cenom.*)

HERGANDUS. — Ead. notione.

HERGAS. — Ead. notione. (*Mon. sacr. antiq.*)

HERI. — Ab *heri*, hesternus; *d'hier.*

HERIBANNATOR. — Qui *heribannum* colligit; *receveur de l'amende appelée herban.* (*Cap. C. M.*)

HERIBERGARE. — Hospitio excipere, ut Herebergare.

HERIBERGUM. — Domicilium, mansio, ædes; *demeure, maison, habitation.*

HERICIA. — Septum quod portis urbium objicitur, seu quodvis repagulum; *herse, fermeture quelconque.*

HERICIUS. — Herinaceus; *hérisson*

HERICO. — Idem q. Hericia. (A. 1431.)

HERIDETARE. — Hæredem constituere; *faire héritie..*

HERIGALDUS. — Vestis species, eadem forte q. Herga. (A. 1340.)

HERILIS. — Principis seu domini filius; *fils de seigneur ou de prince.* (*Vet. Gl.*) — Clarus; *illustre, renommé.* (*Reg. S. Aug.*)

HERILITAS.—Eximius corporis habitus; *distinction.* (*A. SS.*)

HERIMANNUS. — *Vid.* Arimannus.

HERISIPILA. — Erysipelas; *érésypèle.* (*A. SS.*

HERISLIZ. — Apud Teutones veteres, armorum depositio, exercitus desertio; *désertion, action de quitter l'armée. Herisliz facere*, exercitum deserere; *quitter l'armée, déserter.* — Legitima armorum depositio, cum scilicet expleto expeditionis tempore, qui ad eam tenentur, domum revertuntur; *retraite légitime de l'armée* (ce qui a lieu quand, la guerre terminée, chacun se retire chez soi.)

HERISSO. — Idem q. Herico.

HERISTALLUS.—Castra, sedes exercitus; *camp, lieu où une armée est établie.*

HERITATOR. — Hæres; *héritier.* (A. 1497.)

HERITIUS. — Ead. notione. (A. 714.)

HERITUDO. — Dominatio, ab *herus; puissance, domination.* (*Vet. Gl.*)

HERMA. — *Herma terra*, inculta; *terre non cultivée, terre herme.* (A. 1058.)

HERMACACES. — Ead. notione. q. Hermacium.

HERMACIUM.— Ead. notione q. Hermale.

HERMALE. — Ager qui nec coli nec arari potest; *désert;* ol. *herm.* (A. 1445.)

HERMANERIUM. — Ædes, mansio, domus *herimannorum; maison, habitation, demeure, des arimans.*

HERMAPHRODITARE. — Castrare; *châtrer.* (Alan.)

HERMAPHRODITUS.—Eunuchus, spado; *eunuque.* (Isid.)

HERMARE.—Deserere, incultum et inhabitatum relinquere; *abandonner, laisser inculte et inhabité.* (A. 1291.)

HERMASTUM. — Ut Hermacium. (A. 1501.)

HERMELLINA. — Mus Ponticus; *hermine.*

HERMENIUM. — Interpretatio, expositio. (*A. SS. Ben.*)

HERMINÆ.—Murium Ponticorum pelles; *peaux d'hermine.*

HERMINII. — Pro *Armeni*, ex Armenia orti; *Arméniens;* ol. *Hermines, Herminis.*

HERMINIUS. —Ad murem Ponticum spectans; *d'hermine.*

HERMIS. — Terra inculta, ut HERMA.

HERMITAGIUM. — Cella eremitæ, ut HEREMITA. (A. 1269.) — Locus desertus, ut HERMALE. (A. 1130.)

HERMITORIUM. — Cella, etc., ut HERMITAGIUM.

HERMOSUS. — Incultus; *désert, inculte;* ol. *herm.* (A. 1461.)

HERMULA. — Statua Mercurii sine manibus et dimidia sui parte inferne trunca; *Hermès.*

HERMUS. — Terra inculta; *Vid.* HERMA.

HERNESIASTUS. — Idem q. HARNEZIATUS.

HERNIOSUS.—Hernia laborans; *qui souffre d'une hernie.* (Mart., *Anecd.*)

HERODIAS.—Sortilegii species; *espèce de sortilége.*

HERODIUS. — Ardeola; *héron.* (J. de J.) — Id m q. HERALDUS, fecialis. (Elmh.)

HEROICUS. — Antiquus, ad baronem spectans. (*Vet. Gl.*)

HEROIS. — Baronista. (*Vet. Gl.*)

HEROS. — Baro. (Id.)

HEROUDES. — Fecialis; *héraut.* (H. Knygt.)

HERPICA.— Candelabrum ecclesiasticum, in modum herpicis seu *occæ* confectum, ut OCCA et HERCIA.

HERPICARE.—Occare; *herser.* (Serv.)

HERPICARIUS.—Qui occat; *celui qui herse.* (*Vet. Gl.*)

HERPICATIO.—Actio occandi; *hersage.* (*Vet. Gl.*) — Opera unius diei cum herpice; *journée de hersage.* (*Ch. Angl.*)

HERPIUS. — Idem q. HERPIX.

HERPIX.—Occa; *herse* (instrument agricole).

HERRA.—Idem q. HERA

HERREMERITUS.—Benemeritus, vel magnis meritis clarus. (Ap. Rym.)

HERSA.—Septum quod urbium portis objicitur; *herse* (ouvrage de défense.)

HERSONARIA.—F. hortus leguminum, a Gallico *ers*, Lat. *ervum*, quod est species leguminis; *jardin potager.* (A. 1268.)

HERTEINUS. — Ager qui nec coli, nec arari potest, idem q. HERMALE. (*Chartul. S. Vict. Mas.*)

HERUNCELLUS. — Ardeola; *petit héron.* (Rym.)

HERUS.—Imperator; *seigneur, empereur.* (*A. SS.*)

HESDUDARIUS.—Miles prædo; *pillard, bandit.* (*Vet. Inst.*)

HESIA.—Pertinentiæ, idem q. AISIÆ.

HESNAGIUM.—Jus primogeniti in hæreditatem paternam; *droit de l'aîné sur les biens patrimoniaux; Vid.* AINESCIA. (A. 1241.)

HESTA.—Idem q. ESTALLUS (*Ch. Burg.*)

HESTALDI.—Idem q. HASTALDI.

HESTALLAGIUM. — Jus *hestas* habendi; *Vid.* ESTALLAGIUM. (*Of. Land. civ.*)

HESTERNUS.—*Hesternus annus*, proxime elapsus; *l'année qui vient de s'écouler.* (Bed.)

HESTHA. — In Domesdei, apud Anglos, capus seu gallus castratus, teste Spelmanno; *chapon.*

HESYCHASTERIUM.—Græcis recentioribus, ἡσυχαστήριον, cella solitarii, hic, ut videtur, cœnobium; *hermitage.* (*A. SS.*)

HETA. — Votum, optatum, desiderium; *vœu, souhait, désir;* ol. *hait.* (A. 1263.)

HETERIARCHA. — In imperio Byzantino qui cohortibus conflatis ex Romanorum sociis præest; *chef, commandant des troupes alliées, hétériarque.*

HETERIARCHES. — Princeps juventutis apud Byzantinos; *prince de la jeunesse.* (*A. SS.*)

HETEROCLITUM. — Diversiclinium; *lieu où plusieurs chemins se réunissent.* (J. de J.)

HETEROGENEUS. — Alterius generis; *qui est d'une espèce différente.* (*Conc. Const.*)

HETEROMALA. — «Vestis servitiis dicata, altera tantum villosa, cui opponitur *amphismaschala* utrinque villosa.» (Amal.) In Stat Aven., *vestis heteromala*, eadem ut q. Gall. *robe de velours.*

HETRUSCUS.—*Hetruscæ coronæ*, eæ quibus in solemnioribus deorum pompis utebantur pagani; *hetruscæ* dictæ, quod illas ab Hetruria Romani, non secus ac cæteros superstitionum suarum ritus, acceperant; *couronnes dont se servaient les païens dans leurs grandes solennités religieuses.* (Tert.)

HEUCA. — Embolus, fibula; *cheville de fer qui retient la roue sur l'essieu;* ol. *heuce, heus.* (A. 1303.)

HEUCHIA. — F. rivus, canalis; *ruisseau, fossé, canal.* (A. 1261.)

HEUDUM. — Mensura frumentaria apud Belgas; *mesure pour les grains:* ol. *heud.*

HEUSA.—Idem q. HEUCA.

HEUSE.—Calceamentum militare; *chaussure militaire; Vid.* OSA.

HEUSIA. — Ead. notione.

HEVA.—Uxor; *épouse.* (*Ann. Corb.*)

HEYA.—Sepes, ut HAGA.

HEYARE. — Sepire, sepimento munire; *palissader.* (Flet.)

HEYRELIUM. — idem q. HAYRELIUM. (A. 1295.)

HIALUM.—Vitrum; *verre.* (*Vet. Gl.*)

HIATOR. —Pavimentorum confector; *paveur;* ol. *hieur.*

HIANIO.—F. Pro UNIO. (*Vet. Gl.*)

HIATUS.—Os; *bouche.* (Ach., *Spic.*)

HIBERE.—Tenere, ligare; *retenir, attacher, lier.* (*A. SS.*)

HIBERNAGIUM.—*Vid.* cum HY.

HIBLATUS. — Pro *niblatus*, splendidus, resplendens. (*A. SS.*)

HIBTUS.—Pro *hirsutus.*

HICA.—Pro BICA. (*Lex Sal.*)

HICHIA.—Ead. notione. (Id.)

HICHINACULUM. —In test. S. Remigii F. pro *hichinariolum*, ut diminutivum sit vocis *Hichinarius*

HICHINARIUS.—Inter ministeria seu vasa sacra reponitur in Hist. episcopor. Autisiodor.; *lacunarius* legendum censet scriptor quidam; *Vid.* LACUNIARIUS.

HIDA.—Anglis terræ portio, quantum sufficit ad arandum uni aratro per annum; *hide, mesure agraire valant cent acres, portion de terre pouvant être cultivée par un seul homme.*

HIDAGIUM.—Præstatio quæ regi Angliæ ex singulis hidis exsolvitur; *hidage, redevance que chaque hide de terre devait au roi d'Angleterre.*

HIDALGUS.—Nobilis apud Hispanos; *noble, hidalgo.*

HIDARE. — Anglis terram per *hidas* censere, unde *hidatus*, taxatus, censitus. (Pass.)

HIDRIO.—Aromatis genus. (A. 716.)

HIEMALIS.—*Hiemalis annona* (A. 1178), *fruges hiemales* (*Spec. Sax.*), secale majus; *seigle.*

HIERACITÆ.—Hæretici, sectatores *Hieracis* qui Ægyptius gente, Manichæus opinione, novam sectam procudit.

HIERARCHA.— Archiepiscopus; *hiérarque, archevêque.* (Ap. Mur.)

HIERAX. — Species falconis; *sacre.* (Thuan.)

HIERO.—Ardea; *héron.* (Ap. Spelm.)

HIEROCERUS.—Sacer præco, qui favere linguis jubet, dum sacra peraguntur, aut qui aliud quidpiam inter rem sacram edicit; *bedeau* (Mur.)

HIEROCOMIUM.—Male pro GEROCOMIUM. (*A. SS.*)

HIERODULUS.—Æditus, Gr. ἱερόδουλος; *esclave consacré au service d'un temple.* (Firm.)

HIEROMNEMON.—Diaconale officium in Ecclesia Constantinopolitana magnæ existimationis, cui incumbebat patriarcham pontificaliter induere, preces in libro indicare in throno locum electis ac consecratis assignare et contacium ordilionis consuetum intonare: uti cæremoniarum magistri in aula pontificia solent; *maître des cérémonies dans l'ancienne église de Constantinople.*

HIEROMONACHI.—Græcis, qui non simplices monachi, sed sacerdotes sunt; *religieux qui sont à la fois moines et prêtres.*

HIERONTICUM. — Liber liturgicus, seu missalis, idem q. GERONTICON.

HIEROPHANTA. —Qui sacra et cæremonias docet, sacrorum antistes, æedituus; *hiérophante.* (Ap. Pet.)

HIEROPHYLACIUM.—Sacrarium; *lieu où l'on serre les objets sacrés, sacristie, trésor.* (*Syn. Valent.*, a. 1594.)

HIEROPHRÆSES.— Archiepiscopus; *archevêque.* (Mur.)

HIEROPREPES.—Idem q. GEROPREPES.

HIEROSOLYMIPETA.— Qui proficiscitur Hierosolymam; *celui qui part en pèlerinage pour Jérusalem.* (*Gasp. Gl.*)

HIES. — Exitus angustior, callis vix singulis pervius; *petit sentier*, ol. *issue*

HIETARE.—Oscitari, hiare; *bailler.* (*Vet. Gl.*)

HILARAMEN. — Lætitia, gaudium; *joie, liesse.* (*Vet. Gl.*)

HILARIZARE.—Hilariter agere. (*A SS.*)

HILCUS.—Pars ensis, capulus; *poignée ou garde d'épée.* (Mir.)

HILIDER. — Coluber, serpens; *reptile, serpens.* (*A. SS. Ben.*)

HILIO. Aquila; *aigle.* (Pap.)

HILNACHIA. — Navigii species; *Vid.* NACA.

HILTISCHALCHI.—F. mansi serviles apud Germanos, *schalk* enim Germanice servus.

HIMERINUS. — Gr. ἡμέρινος, diurnus; *du jour, qui se fait pendant le jour.* (Joan. Sarisb.)

HIMNIZARE. — Hymnos canere; *chanter des hymnes.* (Mur.)

HIMONIA. — Funiculus, qua ex puteo educitur aqua; *corde de puits.* (*Vet. Gl.*)

HIN —Mensura quidam; *certaine mesure.*

HINNOLESCERE.—Pro INOLESCERE. (Mur.)

HINNULA. Cepula; *échalote.* (*Vet. Gl.*)

HINNULETUM.—Hortus olitorius; *jardin potager.* (Lud.)

HINTHICA.— Reconditorium. (*Ann. Pis.*)

HIPOTHECARIUS.—Pharmacopola; *pharmacien.* (A. 1285.)

HIPPARCHUS.—Præfectus equitum; *commandant de cavalerie.* (Mab.)

HIPPICUM.—«Mensura et spatium IV stadiorum, aut quatuor cubitos continens.» (Laur.)

HIPPITARE.— Oscitare, badare; *bâiller.* (Isid.)

HIPPOCOERCIUM. — Locus ubi ferrantur equi; *lieu ou l'on ferre les chevaux.* (*Vet. Inst.*)

HIPPOTHICOS.—Superpelliceum; *surplis, rochet.* (Sch. God.)

HIPPOTRIBA.— Officium apud Venetos, idem forte, quod Gallice *le grand écuyer.* (*A. SS.*)

HIRANDUS. — Idem q. HERALDUS. (A. 1352.)

HIRCORITA.—Stabulum hircorum; *étable à boucs.* (*Cap. C. M.*)

HIRCIPES.—Pro HERPIX.

HIRCUS.— Cilicium, quia ex pilis *hircorum* texitur; *cilice.* (*A. SS.*)

HIRMO. — Gr. εἱρμός; *enchaînement, figure de rhétorique.* (Isid.)

HIRPIX. — Occa; *herse.*

HIRRIRE. — Grunnire, dicitur de cane; *gronder, grogner.* (Sid.)

HIRRITUS.—Canum grunnitus; *grognement de chiens.* (Sid.)

HIRSTIS.— Incultus et eremus ager; *friche;* ol. *histar.* (*Mon. Angl.*)

HIRUDO.—Piscis genus; *plie.* (A. 1401.)

HIRUNDELLA. — Hirundo; *hirondelle.* (W. Brit.)

HIRUNDINA.—Ead. notione. (*A. SS.*)

HIRUNDO. — Machinæ bellicæ species; *sorte de machine de guerre.*

HISCA. — Pallii genus; *sorte de manteau.* (A. 1287.)

HISLULA.—Insula; *île.* (*Tabul. S. Cyp. Pict.*)

HISSIRUS. — Hippegus, ut HUISSERIUM. (*Chr. Wheth.*)

HISTORIA.—Apud scriptores sacros, le-

ctio desumpta ex libris historicis Veteris Testamenti et aliis, quæ in statis diebus recitatur; *passage d'un des livres de l'Ancien Testament.* (Pass.) — Responsorium quod post lectionem decantatur; *répons.* (*Vet. Ærem.*)—Festi Officium; *l'office particulier à une fête.* (*H. S. Germ.*)—Codex, liber; *livre, volume.* (A. 1083.)—Figura, imago; *figure, dessin, ornement.* (A. 1519.) — Pannus figuris intextus; *tissu historié, orné de dessins.* (A. 1301.)

HISTORIALITER. — Stylo historico; *en style historique, gravé.* (Gl. Rod.) « Hinc forinsecus dealbavit illud (delubrum), intrinsecus autem depinxit *historialiter*, » id est historias et figuras depinxit; *il y peignit des sujets, des histoires.* (Dud.)

HISTORIARE. — Narrare, dicere; *raconter.* (*Alyp.*) — Historias picturis repræsentare; *peindre des sujets historiques ou de fantaisie.* (*Chr. Bec.*)

HISTORIATUS. — Intextus figuris; *orné de figures*

HISTORIOGRAPHUS. — Pictor; *peintre.* (*Vet. Gl.*)

HISTORIUM. — Codex historicus; *livre d'histoire.* (A. 1245.)

HISTRIATUS.—«Historiis sculptus vel depictus: unde pannus vel paries in quo plures depinguntur historiæ vel sculpturæ, *histriatus* dicitur; » *historié, peint, sculpté.* (Pass.)

HITHA.—Portus, ut HEDA.

HITRUDE. — « Præmissis in omnibus fideliter *hitrude* conservatis. » (A. 1269.) Ubi *hitrude* synonymum videtur vocis *fideliter.*

HITTIRE.—Investigare; *rechercher.* (*Vet. Gl.*)

HIUSA.—Signum, quod prædio vel ædi, cujus possessionem quis adit, apponit; *Vid.* WIFA.

HIVERNAGIUM.—*Vid.* HYBERNAGIUM.

HLOBOTA. -- Anglo-Saxonibus, multa ejus qui turmæ illegitimæ interfuit; *amende infligée à celui qui a fait partie d'un rassemblement illégal.*

HLOTH. — Anglo-Saxonibus, turma vel cohors quæ a 7 hominibus usque ad 35 numeratur; *troupe, rassemblement de 7 à 35 personnes.*

HO. — Vocabulum in indicendo silentio usitatum; *interjection employée pour imposer silence.*

HOARE. — Pastinare, terram ligone seu pastino vertere; *houer la terre.* (A. 1219.)

HOBARIUS.—Hobæ possessor vel colonus; *Vid.* HUBARIUS.

HOBELLARIUS. — Miles levis armaturæ, apud Anglos; *hobiller, espèce de soldat armé à la légère.*

HOBERARIUS.—Ead. notione.

HOBIRA.—Lorica; *cuirasse.* (Isid.)

HOBUNNA. — Colonia, prædium; *ferme, métairie.* (*Trad. Fuld.*)

HOBUS.—Ead. notione. (A. 994.)

HOCCUS.—Hucus, aduncum instrumentum; *grappin, croc;* ol. *hoc.* (Lamb. Ard.)

HOCHIA.—Terræ portio arabilis, fossibus vel sæpibus undique clausa; *sorte d'enclos.*

HOCHOSINNA.—Germanis, gravior, ut videtur, multa. (*Mart., ampl. Col.*

HODEGITRIA.—Vox Græca, viæ dux; sic appellata est imago B. M. Virginis quam D. Lucam depinxisse dicunt, eo quod, cum expulsis Latinis Michael Paleologus urbem triumphans ingrederetur, imaginem hanc sibi prælatam pedes secutus fuerit. (Gregor.)

HODIEDUM. — Pro *etiamnum hodie.* (*H. Fundat. monast. Gladbac.*)

HODIETENUS.—Ad hodiernam diem, hodieque. (*A. SS.*)

HODIUM. — Mensura frumentaria apud Belgas; *mesure pour les grains;* ol. *hoet.* (Pass.)

HODIUS.—Ead. notione. (A. 1230.)

HODOEPORICUM.—Iter, via; *chemin, route.* (*A. SS.*) — Itinerarium, itineris descriptio; *itinéraire, mémoire des lieux où l'on passe en voyageant.* (*A. SS.*)

HODOEPORICUS.— Ad viam spectans; *de voyage*: « *Hodœporicæ incommoditates*, itineris incommoda. » (*A. SS.*)

HODUS.—Idem q. HODIUM. (A. 1187.)

HOELLUS. — Ligo; *houe;* ol. *hoc.* (A. 1357.)

HOEVA. — Modus agri cum habitatione colonis, idem q. MANSUS et HUBA. (A. 1276.)

HOFA.—Germanis modus agri, f. idem q. HUBA.

HOFFATA. — Germanis, prædii rustici species, aliquantulum *Hubæ* dissimilis.

HOFPORCI.—Germanis, porci villæ alicujus. (A. 1187.)

HOGA.—Mons, collis; *montagne, hauteur.*

HOGABULUM.—Idem q. GABLUM.

HOGASTER. — Porcellus apud Anglos; *pourceau, porc.*

HOGETTUS. -- Bidens; *houe;* ol. *hote.* (A. 1364.)

HOGRI.— Apud Anglos, bidenses; *houes.* (*Mon. Angl.*)

HOLCA.—Terræ portio arabilis, idem q. OLCA. (A. 1132.)

HOLCAS. — Oneraria navis; *navire de charge.* — Vas vinarium; *ustensile, vase à vin.*

HOLDA.—Dæmonis species; *lutin, esprit.* (*Vet. Inst.*)

HOLETA. — Pedum pastorale; *bâton de berger, houlette.* (A. 1351.)

HOLFARE.—Pro *olfacere.* (Pap.)

HOLINUS.—Olla, vas coquinarium; *marmite.* (*Vet. Gl.*)

HOLMUS. — Germanis, Anglis et Danis, mons, collis, ut HOGA.

HOLOBLATTEUS.—Totus ex *blatta*, seu purpura; *qui est tout de pourpre.* (Suar.)

HOLOCAUSTA. — Hostiæ Eucharisticæ; *la sainte Eucharistie.* (*Vet. Inst.*)

HOLOCAUSTOMA. — Vox Græca ὁλοκαύστωμα, sacrificium sic dictum quod in eo tota victima cremaretur; *holocauste, sacrifice où l'on brûlait la victime entière* (Tert.)

HOLOCAUSTUM.—Ead. notione. (Prud.) — Pro ENCAUSTUM atramentum. (S. Wil. *Const. Hist.*

HOLOCHRYSUS. — Gr. ὁλόχρυσος, totus aureus; *qui est tout d'or.* (Gr. Tur.)

HOLOCOTYNUS. — Gr. ὁλόκοτυνος, nummi Ægyptii genus; f. integri auri unciam appendens; *sorte de monnaie d'Egypte.* (*A. SS.*)

HOLOSERICUS. — Gr ὁλοσηρικος, totus ex serico; *qui est tout en soie.* (*Conc. Hisp.*)

HOLOSIDERUS. — Gr. ὁλοσιδήρος, totus ex ferro; *qui est tout de fer.* (*Cod. Th.*)

HOLOVERUS. — Vox hybrida, ὅλος, verus, omnino purpureus; *qui est tout de pourpre.* (*Cod. Th.*)

HOLOVITREUS. — Totus vitreus; *qui est tout de verre.* (*A. SS.*) — Scyphus vitreus; *coupe de verre.* (*Ann. Ben.*)

HOMAGIALIS. — Vassallus, qui ad præstandum domino feudali homagium tenetur; *celui qui est tenu à faire hommage à un seigneur, vassal;* ol. *homagier.* (*Chr. Salzb.*) *Homagiales terræ*, quæ sub fide et hominio a domino feudali tenentur. (Ap. Lud.)

HOMAGIATUS. — Ead. notione. (Ap. Lud.)

HOMAGIUM. — Idem q. HOMINIUM et HOMEN. (Pass.)

HOMATA. — Modus agri vineis consiti, 3 circiter *jornalia* complectens; *mesure de terre plantée en vigne;* ol. *hom..ée.* (A. 1313.)

HOMATICUM. — Idem q. HOMINIUM. (A. 1308.)

HOMBARIUS. — Idem q. HOBARIUS.

HOMEAGIUM. — Idem q. HOMINIUM. (A. 1337.

HOMEN. — Obsequium; *déférence, obéissance, soumission.* (*Vet. Cod.*)

HOMENAGIUM. — Idem q. HOMINIUM. (A. 1410.)

HOMENATICUM. — Ead. notione. (A. 1069.)

HOMENECHIA. — Idem q. HOMINIUM. (A. 1167.)

HOMENESCO. — Promissio sacramento firmata, obsequium fide vassalli assertum; *promesse sous serment, acte de soumission du vassal au seigneur, hommage.* (A. 1241.)

HOMETA. — Mensuræ species, idem q. HOMATA. (A. 1405.)

HOMETUM. — Domus, ædes, mansio; *maison, habitation, demeure.* (A. 1277.)

HOMICEDIUM. — Cum quis hominem cædit, verberat; *homicide.* (*Leg. H. I reg. Angl.*)

HOMICIDALIS. — Homicidium spectans; *relatif à l'homicide, homicide.* (Bath. ep.)

HOMICIDALITER. -- Ac si homicidii reus esset; *comme s'il avait commis un homicide.* (*A. SS.*)

HOMICIDIA. — Jus cognoscendi de homicidiis, vel etiam multa pecuniaria propter homicidium; *droit de connaître du crime d'homicide, ou peine pécuniaire prononcée pour ce crime.* (A. 1313.)

HOMICIDIUM. — Hominum cædes, cujusmodi in præliis; *carnage, massacre.* (Lup. Prot.) — Multa pecuniaria propter homicidium; *peine pécuniaire prononcée contre homicide.* (*Conc. Hisp.*)

HOMICIDIUS. — Ead. notione. (A. 1114.)

HOMICIDUM. — Ead. notione. (A. 1012.)

HOMILIÆ. — Familiares collationes, quæ a præsulibus habebantur in ædibus sacris, in quibus et interrogabant populum, et interrogabantur a populo: ita enim ὁμιλίαν a λόγῳ seu oratione distinguit Photius, unde *tractatus populares* a sancto Augustino dicuntur; *entretiens familiers entre le prêtre et les fidèles, homélies.*

HOMILIARE. — Liber continens sanctorum homilias; *recueil d'homélies.* (*Chr. Fontanel.*)

HOMILIARIUS. — Ead. notione. (Durand.)

HOMINACIO. — Idem q. HOMINIUM. (*Domesd.*)

HOMINAGIUM. — Ead. notione. (Rad. de Dicet.) — Injuriarum satisfactio; *satisfaction, réparation.* (A. 1207.)

HOMINAGIUS. — Idem q. HOMAGIALIS. (A. 1327.)

HOMINATA. — Modus agri, ut HOMATA. (A. 1210.)

HOMINATICUM. — Idem q. HOMINIUM. (1035)

HOMINATIO. — Ead. notione. (A. 1127.)

HOMINATUS. — Ead. notione. (A. 1097.)

HOMINICIUM. — Professio quævis obsequii seu servitii; *toute profession, déclaration d'obéissance ou de soumission.* (*A. SS.*)

HOMINICOLÆ. — Sic dicti ab Apollinaristis Catholici, quod Deum hominem adorare dicerent. (Fac. Herm.)

HOMINISCUM. — Idem q. HOMINIUM. (A. 1310.)

HOMINIUM. — Servitium seu obsequium quod homo, seu cliens, vel servus, domino suo præstare tenetur; *service d'homme ou obéissance que le vassal doit à son seigneur.* (Ugut.) — Professio fidei et obsequii, quam *homo* seu vassallus, domino suo feudali præstat ratione feudi, quod ab eo tenet; *hommage féodal, promesse de fidélité et de devoirs faite au seigneur par le vassal.* (Pass.) *Hominium planum* vel *simplex* quod nude fit, et cui non adjunctum est sacramentum fidelitatis, ad discrimen *ligii*, in quo fidelitas domino contra quemvis juratur; *hommage simple, qui n'emporte aucune étroite obligation, à la différence de l'hommage lige, qui était la promesse de défendre son seigneur envers et contre tous.* (Pass.) — Territorium intra quod hominium domino debetur; *ressort de suzeraineté, étendue de pays sur laquelle on a droit à l'hommage féodal et aux services qui en découlent.* (Ap. Spelm.) — Securitas cuivis data cum sacramento; *promesse, garantie, sûreté.* (Roder. Tolet.) — Clientelæ professio; *déclaration par laquelle on se met sous la protection de quelqu'un, aveu de patronage.* (*A. SS. Den.*) — Sacramentum, juramentum; *serment.* (Ap. Blanc.) — Præstatio quævis etiam pecuniaria; *redevance, prestation.* (A. 1320.) — Oblatio quæ fit intra Missarum solemnia pro defunctis; *offrande qui se fait aux Messes des morts.* (A. 1228.)

HOMIPLAGIUM. — Cum quis homini plagas infligit. (*Leg. H. I*, *reg. Angl.*)

HOMO. — Generatim qui alterius dominio quavis ratione subjectus est, seu sit servilis conditionis, seu ingenuæ; *serf, vassal, et généralement celui qui est soumis à un autre de quelque manière que ce soit*; ol. *homme.* (Pass.) *Homo de capite seu capitis*, manumissus sub conditione operarum, servitii aut census annui; *affranchi tenu à certains services envers son ancien seigneur.* (Pass.) *Homo casatus*, qui in ædibus dominicis servit; *serf attaché au service de la maison de son maître.* (Ap. Spelm.) *Homo coactus, potestatis, de corpore*, etc., servituti glebariæ obnoxius; *serf attaché à la glèbe.* (Pass.) *Homo fidei, homagii*, etc., vassallus; *vassal*; ol. *homme de foy, hommagier.* (Pass.) *Homo cubans et levans*, mansionarius, manens; *vilain domicilié dans la seigneurie*; ol. *homme levant et couchant.* (Pass.) — Maritus; *mari, homme.* (Greg. M.) — Qui aliis servis præest; *celui qui est chargé de la surveillance des serfs attachés à l'exploitation d'une terre, surveillant, intendant.* (Irm.) *Homo ad arma*, cataphractus; *homme armé de toutes pièces, homme d'armes.* (Joan. Fortesc.) *Homo ad collum*, qui onus ad *collum* portat; *portefaix.* (*Ord. reg. Fr*) *Homo exercitalis*, qui militat in exercitu; *homme de guerre.* (*Long. Leg.*) *Homo generosus*, nobilis, ingenuus; *homme de noble race, de condition libre.* (A. 1407.) *Homo honoratus*, civis præcipuus; *habitant notable.* (A. 1321.) *Homo legitimus*, *bonus*, vel *probus*, is qui in placitis publicis judicia exercet; *juge expert.* (A. 1183.) *Homo legalis*, adolescens; *jeune homme.* (*Chartul. S. Joan. Anger.*) *Homo naturalis*, instructus *natura* seu ea parte corporis, qua quis vir est. (A. 1469.) *Homo pedes* vel *de pede*, plebeius, infimæ conditionis; *qui est de basse extraction.* (*Ch. Catal.*)

HOMOGIUS. — Idem q. Homoligius.

HOMOLEGIUS. —Ead. notione.

HOMOLIGIUS. — Vassallus; *Vid.* Ligius.

HOMOLOGARE. —Profiteri; *déclarer publiquement, reconnaître hautement.* (A. 1268.) — Regia edicta aut statuta in acta parlamenti referre; *inscrire les édits royaux sur les registres du parlement, homologuer.* (Pass.)

HOMONAGIUM. — Fidei professio, etc., idem q. Hominium.

HOMOPHAGIA. — Cruda comestio. (Cassian.)

HOMORARIUM. — Pro Humerale. (A. 1016.)

HOMOUSIANI. — Sic appellati ab Arianis Catholici; *homousiens*; *Vid.* Homuncionates

HOMOUSION.—Quod est ejusdem substantiæ; *qui est de la même essence, consubstantiel.* (Notk. Balb.)

HOMUNCIONATES. — Catholici, sic dicti ab Arianis « quia dicunt duas naturas esse in Christo, duasque substantias », quosque alii *homousianos* vocant.

HOMUNCIONITÆ.— Ita vocantur a Prudentio Ebionitæ, Samosateniani, aliique hæretici, qui Christum purum hominem esse, nihilque divinæ essentiæ ac virtutis habere contendebant.

HONDUS. — Modus agri; *mesure agraire chez les Belges.*

HONESTAMENTUM. — Ornatus, insigne alicujus dignitatis; *décoration, marque de dignité.* (Ach., *Spic.*)

HONESTARE.— *Honestare se*, sese accingere; *se préparer.* (Rob. Mon.) —Vestire, ornare; *orner, vêtir, parer.* (*Vet. Inst.*)

HONESTAS. — Honor, prærogativa, privilegium. (A. 1104.) — Decorum, decentia, observantia. (A. 1101.)

HONESTATUS. — Pro *honestus.*

HONESTE. — Viriliter, fortiter; *vigoureusement, avec bravoure.* (Rob. Mon.)—Decenter, cum reverentia; *respectueusement.* (*Ordinar. S. Petr. Aureæ Val.*) —Congruenter, rite; *selon les règles, comme il convient.* (A. 1183.)

HONESTUS. — Congruus, conveniens; *convenable, conforme.* (A. 1418.)

HONGRECOLTRA.— Flandrensibus, ager incultus, palustris, cespitibus nigris fodiendis aptum; *tourbière.*

HONNINA. — Eruca; *chenille.* (*Comp. S. Petr. Insul.*)

HONOR. — Prædium ad vitam viris nobilibus assignatum ad militare servitium; *bénéfice militaire, terre donnée en jouissance sous condition de services militaires.* (S. vii, viii, ix.) — Feudum; *fief* (Pass.) — Quævis possessio, prædium rusticum; *terre, domaine, métairie.* (Pass.) —Præcipuum feudi manerium; *le manoir principal du fief, celui qu'habite le suzerain.* (*Leg. H. I, reg. Angl.*) — Provinciæ seu urbis administratio; *gouvernement d'une ville ou d une province.* (A. 1167.) — Apud Anglos, feudum vel manerium nobilius; *fief ou manoir de premier ordre.* (Corvel.) — Territorium, districtus; *ressort, étendue de juridiction.* (A. 1357.) — Jus *relevii* quod domino ex feudorum alienationibus obvenit; *droit de mutation, somme qui se paye au seigneur quand une terre change de propriétaire.* (*Vet. Instr.*) — Præstatio; *redevance.* (A. 1317.) *Honor cathedræ*, præstationis species quæ episcopo quotannis in signum subjectionis ab ecclesiis solvitur; *droit ou cens cathédratique, tribut annuel que les églises de chaque diocèse payaient à leur évêque.* (*Conc. Bracar.*)—Apud scriptores ecclesiasticos, honores dicuntur majores et excellentiores in Ecclesia dignitates, ut sunt episcopatus, presbyteratus, et diaconatus, necnon majora in ecclesiis cathedralibus *beneficia*, seu, uti vocantur, *dignitates*, atque adeo canoniæ ipsæ. (Pass.) *Officiales, servitores ad honores*; qui non ex officio, sed sponte et voluntario serviunt. (A. 1409.) *Honor normalis*, regula monastica. (S. ix.) *Honor vexilli*, jus vassallos suos in prælium sub vexillo suo conducere, quod ad milites *banneretos* pertinebat. (A. 1407.) *Honores facere*, phrasis Gallica *faire les honneurs de*, munera, honoris causa efferre, aliquem honorice habere. (A. 1399.)

HONORABILIS. — Ornatus, optime in-

structus; *paré, orné, bien dressé.* (*Cons. S. Aug. Lemov*) — Apud Byzantinos, titulus honorarius qui concedebatur iis qui honoribus perfuncti erant, qui quidem titulus vulgo a Gallis mediæ ætatis temporibus dabatur iis qui civilia munia obierant, quos *honorables personnes* vocabant.

HONORABILITAS. — Titulus honorarius episcoporum. (Fac. Herm.) — Decorum, decentia, honor, honoris testificatio. (*Cap. C. C.*)

HONORABILITER. —Honorifice; *honorablement, avec distinction.* (*Ann. S. Bert.*)

HONORANTIA. — Honor, pompa, Ital. *honoranza.* (Mur.) *Honorantiæ*, honores, prærogativæ, privilegia; *honneurs, privilèges, prérogatives.* (A. 1193.)

HONORARE. — In *honorem* seu feudum concedere; *donner en fief.* (A. 1261.) — Muneribus seu beneficiis prosequi; *combler de présents ou de bienfaits.* (A. 1228.) — Verbis seu titulis honorariis aliquem compellare; *donner à quelqu'un des titres honorifiques.* (*Ann. S. Bert.*) — Celebrare; *célébrer.* (*St. Univ. Tol.*)

HONORARIUS.—*Honorarium vinum* quod regibus et potentibus honoris gratia offertur; *vin d'honneur, celui que l'on offre aux rois et aux grands dans certaines circonstances.* (*Vet. Gl.*)

HONORATIM. — Cum honore debito. (Fulch. Carnot.)

HONORATUS. — Qui feudum seu *honorem* possidet; *possesseur de fief.* (*Capit. Radelch. princip. Benevent.*)

HONORERIUM. —Presbyterium, consessus presbyterorum honoratiorum. (*Vet. Inscript.*)

HONORIFICABILITUDINITAS. — Honor; *honneur.* (Alb. Mus.)

HONORIFICABILITUDO.— Pro *dignitas.* (A. 1137.)

HONORIFICARE. — Honoribus et dignitatibus cumulare; *combler d'honneurs et de dignités.* (*Script. rer. Fr.*)

HONORIFICENTIA. — Titulus honorarius pontificum. (Isid.) — Dignitas, pompa. (A. 1162.) — Honor, feudum. (*Act. Inn. III.*)

HONORIUM. — Idem quod Honor, seu *honoris* aut feudi territorium et ambitus. (A. 1309.) — Suprema jurisdictio ejusque districtus; *haute justice et territoire où elle s'exerce.* (A. 1313.)

HONORUS. — Honorificus; *honorable, qui honore.* (Flod.)

HONUS. — Pro Honor et *onus.*

HOPELANDA. — Pallii vel tunicæ species; *houppelande.* (A. 1433.)

HOPLA.— Populus (arbor); *peuplier.* (A. 1096.)

HOQUELATOR.— Versutus ac fraudulentus, litigiator, fallax, rixosus; *chicaneur, fourbe, trompeur, querelleur*; ol. *hoquelleur* (A. 1352.)

HOQUETUS. — Singultus; *hoquet.* (*Bul. Joan. XXII PP.*) — Impedimentum quodvis, difficultas quæ moram affert in negotiis; *empêchement, difficulté*; ol. *houquet.* (A. 1314.)

HORA. — Moneta vel pars libræ monetariæ; *Vid.* Ora. — Liber precum; *livre, recueil de prières, Heures.* (Menot.) — Regio; *pays, quartier.* (A. 1230.) — *Horæ canonicæ* seu *regulares* vel *diurnales*, Officia diurna quæ in ecclesiis fideles psallendo exsequuntur, sic dicta quia certis horis recitari debent juxta canones et regulas SS. Patrum; *Heures canoniales, l'Office.* (Pass.) *Horarum receptor*, qui canonicas Horas persolvendas curat in ecclesia, et stipendia canonicis, qui iis intersunt, persolvit; *ecclésiastique chargé de veiller à la récitation de l'Office et de remettre aux chanoines qui y assistaient les honoraires d'usage.* (*Necrol. eccl. Paris.*) *Hora nona*, partes Orientis circa solstitium hiemale. (Lob., *H. Brit.*) *Hora tertia*, post meridiem scilicet, partes Occidentis circa solstitium hiemale. (Id.) — *Hora bassa*, seu *tarda* aut *vespera*, serotina; *heure avancée, le soir.* (A. 1400, 1311, 1378.) *Hora macelli*, qua, ut videtur, merces venum expositas emere licet; *heure à laquelle on ouvre le marché.* (*A. SS.*) *Hora parva*, exiguus temporis articulus; *court instant.* (Barel.)

HORARIE. — Quasi *ad horam.* (A. 1160.)

HORARIUM. — Vestis episcopalis in formam sindonis; *Vid.* Orale.

HORARIUS.— Liber horas canonicas continens; *bréviaire.* (Gilleb. Lucicens. epis.)— Qui ratione beneficii seu præbendæ *Horas canonicas* seu Officia diurna in ecclesiis psallendo agit; *heurier.* (A. 1361.)—Qui stipendia canonicis, qui horis intererant, persolvebat; *Vid.* Hora. (A. 1381.)

HORATIM. —Per horas, vel horis competentibus. (*A. SS.*)

HORATORIUM. — Pro *oratorium*, minus altare (quo nomine intelligi debent capellæ et minores ecclesiæ quæ a principali dependent. (A. 873.)

HORCA. — Vas olei, species amphoræ; *vase à renfermer l'huile, sorte de cruche.* (*A. SS.*)

HORDALICIUM. — Idem q. Hurdicium.

HORDAMENTUM. — Idem q. Hurdamentum.

HORDEARIUM. — Æs quod pro hordeo equiti persolvitur; *somme distribuée à un cavalier pour qu'il achète de l'orge à son cheval.* (Ugut.)

HORDECIUM. — Idem q. Hurdicium.

HORDEICIUM. — Ead. notione.

HORDICIUM. — Ead. notione.

HORDINIUS. — F. hæres, successor, nisi legendum sit *hordinium*, posteritas; *Vid.* Ordinium. (A. 1286.)

HORIDIA. — Pro *hordeum* perperam scriptum ap. Alyp. Antiochen.

HORLA.—Ora, limbus; *bord, bordure*; ol. *orle.* (*Ordin. reg. Fr.*)

HORMENI. — Pro *Armeni.* (Wildeb.)

HORNA. — Pro *urna* (Joan. Diac.)

HORNEGELDUM.— Tributum, quod exigitur pro animalibus cornutis, apud Anglos; *taxe, impôt sur les bêtes à cornes.* (*Mon. Angl.*)

HORNO. — Hoc anno ; *cette année*. (J. de J.)

HOROCOPUS. — F. pro *horoscopus*, excubitor, vel f. idem qui *horarum receptor*, de quo in Hora. (*Inst. eccl. Const.*)

HOROLOGIATOR.—Horologiorum opifex ; *fabricant d'horloges*. (A. 1413.)

HOROLOGIUM. — Ὡρολόγιον, liber ecclesiasticus, apud Græcos, Horas diurnas et Officia continens ; *le bréviaire dans l'Eglise grecque. Horologium temperare*, illius pondera vel momenta librare, vel sursum evehere, quæ cum in imum delapsa sunt, « horologium cecidisse dicitur ; » *monter une horloge*. (*Lib. us. Ord. Cist.*) *Horologium excitatorium*, idem quod Gallice *horloge à réveil* nuncupatur. (*Chr. Mellic.*)

HOROSCAPATUS. — F. idem q. *horarum receptor ; Vid.* Hora.

HOROSCOPICUS. — (Subst.) Astrologus, etc., ut Horoscopus. (Ap. Mart., *Ampl. Col.*) — (Adj.) Ad diem natalem pertinens ; *généthliatique, horoscopique*. (Firm.)

HOROSCOPIUM. — Ex aqua vel arena horologium ; *sablier* ou *clepsydre*. (*A. SS.*)— Instrumentum ad indagandam horam natalem ; *cadran d'astrologue*. (Sid.)

HOROSCOPUS. — «Instrumentum quoddam rotundum vel quadrum, habens circumquaque multas divisiones et mediclinium in medio, in quo sunt foramina, per quæ omnes horæ et stellæ cognoscuntur ; unde *astrolabius* dicitur»(Pap.)—Astrologus, qui horas, maxime natales, inquirit vel considerat ; ea pars cœli quæ geniture tempore ab Oriente oritur vel ascendit in hemisphærium ; hincque ortus vel ascendens dicitur ; illud punctum temporis quo quis nascitur ; denique idem est qui *excubitor*, ut in charta a. 1121 apud Miræum.

HORREARIUS. — Præses et custos horrei ; *gardien d'un grenier*. (*Dig.*)

HORREATICUS. — Pertinens ad horreum ; *relatif au magasin, au grenier. Horreaticæ species*, fructus in horreo asservati ; *produits enfermés dans un grenier*. (*Cod. Th.*)

HORRENDIUS. — Magis horrendum. (A. 1358.)

HORRENTIA.— Aversatio ; *aversion, éloignement pour...* (Tert.)

HORRERE. — Horrori esse ; *être en horreur*. (Gr. Tur.)

HORRESCENTIA. — Timor, pavor ; *peur, crainte*. (Rym.)

HORRIBILIS. —Qui aliquid abhorret, refugit ; *qui a horreur de quelque chose, qui s'en éloigne, l'évite*. (Const. Afr.)

HORRIDITAS. — Locus horridus, opacior latebra ; *lieu ténébreux, obscure retraite*. (Sal. Mal.)

HORRIPILARE. — Cum capilli pro horrore eriguntur ; *se dresser sur la tête, en parlant des cheveux*. (J. de J.)

HORRIPILATIO.—Tremulus, motus qui in febris reversione accidere solet ; *horripilation*. (Mart., *Anecd.*) — Horror, pavor ; *horreur, peur, frayeur*. (*A. SS.*) — Dicitur cum capilli eriguntur ; *hérissement des cheveux*. (Pass.)

HORROR. — Carcer, locus caligine horridus ; *cachot*. (A. 1244.)

HORTA.— Pro Hortus. (A. 1297.)

HORTALE. — Hortus ; *jardin*. (Joan. de Cerm.)

HORTALIA. — Olera et alia id generis quæ in hortis nascuntur ; *légumes*. (*St. mont. reg.*)

HORTALIGIA. — Ead. notione. (A. 1280.)

HORTALIS. — Hortus, ut Hortale. (A. 1179.)

HORTALITIUM. — Diminut. ab *hortus*. (*A. SS.*)

HORTATIS. — Mendose pro Hortalis in *G. Chr.*

HORTELLUS. — Ager cultus et clausus ; *champ cultivé et clos, enclos*. (*A. SS.*)

HORTICELLUS. — Parvus hortus ; *petit jardin*. (A. 755.)

HORTICULA. — Hortulanus ; *jardinier*. (Mart., *Anecd.*)

HORTICULUS. — Ead. notione. (*Vet. Gl.*)

HORTIFER. — Hortus ; *jardin*. (*Vet. Ch.*)

HORTILIO.— Hortulanus ; *jardinier*. (*Vet. Gl.*)

HORTIS.— Hortus ; *jardin*. (*Chartul. Bit.*)

HORTIVUS. — Hortensis ; *de jardin, de potager*. (*St. Cad.*)

HORTOLAGIUM. — Præstatio pro leguminibus quæ in hortis crescunt, et legumina seu olera ipsa ; *légumes et droit sur les légumes*. (*Tabul. episc. Autis.*)

HORTOLANUS. — Hortulanus ; *jardinier*. (*Mon. Angl.*)

HORTORAGLIÆ. — Olera et alia id genus quæ in hortis nascuntur, ut Hortalia. (*St. Mont. Reg.*)

HORTULANUS. —Officium monasticum, cui horti cura incumbit ; *moine chargé de soigner le jardin du couvent*. (Udalr.)

HORTULARIA. — Olera, legumina, ut Hortalia. (A. 1108.)

HORTUS.— Septum ; *clos*. (A. 1121.) *Hortus dominicalis*, abbatis ; *jardin de l'abbé*. (A. 1351.)

HORULA. — Temporis punctum ; *court instant*. (Elmh.)

HOSA. — Tibiale, caliga ; *brodequins, bottines* ; ol. *houses, houseaux*. (Pass.) —Parvum dolium ligneum ; *petit baril*. (*G. Chr.*)

HOSCHA. — Portio terræ arabilis, fossis vel sepibus undique clausa ; *pièce de terre labourable qui est close par des fossés ou des haies* ; ol. *hosche*.

HOSPES. — Burgundi, pervasis Gallarum finibus cum veteribus incolis quos *Romanos* vocabant, agros, terras ac prædia et mancipia ita partiti sunt ut Burgundis duæ terrarum partes, mancipiorum tertia, reliqua cederent Romanis, quos ex eo *hospites* appellabant, quod ab iis Burgundi atque adeo Barbari, veluti advenæ hospitio recepti et in rerum possessione adsciti rebus iisdem hospitalitatis jure gaudere ac frui dicerentur. *Hospites* etiam nuncupantur in medii ævi instrumentis : 1° pauperes ; *les pauvres*. (A. 889) ; 2° obsides ; *les otages*. (*Ch. sæc.* IX) ; 3° quidam villarum seu pagorum incolæ quos alii *mansionarios* vocant ; qui

scilicet domos incolunt sub censu annuo, qui *hostisia* nuncupatur, eoque nomine *rescandisiam*, hoc est *residentiam* debent, et *stagium* unde et *stagiarii* dicuntur ; *hôtes, espèces de fermiers qui n'avaient que l'usufruit du terrain et de l'habitation, pour lesquels ils devaient des rentes et des services et que le propriétaire pouvait, à moins de stipulations contraires, congédier à sa volonté*. (S. VII, VIII, etc.) *Hospes plenarius*, qui cunctis servitutibus, quæ *hospitis* conditioni addictæ sunt, obnoxius est. (S. XI.) *Hospes feodi*, qui præcipuum feudi *manerium* habitat et excolit. (*Chartul. Ambian. capit.*) *Hospes generalis*, magnus metator hospitiorum ; *maréchal des logis*. (Ap. Nicol. Upton.) *Hospes mutarius*, habitator alicujus loci qui vectigalia publica exigit ; *habitant, domicilié*. (*St. Cadub.*)

HOSPICIATUM. — Gistum, idem q. Hospitium.

HOSPICIATUS. — *Hospitum* conditio ; *condition d'hôte ; Vid.* Hospes. (A. 1179.)

HOSPITAGIUM. — Hospitium, domus ; *demeure, habitation*. (A. 1317.) — Jus capiendi ligna *hospitio* construendo vel reparando necessaria in foresta ; *droit de couper dans une forêt le bois nécessaire à la construction ou à la réparation d'une maison*. (*Vet. Ch.*) — Idem q. Gistum, Procuratio et Pastus. (A. 1296.)

HOSPITALAGIUM. — Tributum quod pro *hospitandis* mercibus solvitur, idem q. Hostilagium. (A. 1344.)

HOSPITALANUS. — Qui in *hospitalibus* ægrorum ac pauperum obsequiis addictus est ; *infirmier, frère d'hôpital*. (A. 1249.)

HOSPITALARIA.— Xenodochium ; *hôpital, hospice*. (A. 1202.) — Domus, domicilium ; *maison, habitation, demeure*. (Ap. Mart., *Amp. Col.*) — Domus hospitum in monasteriis ; *bâtiment destiné dans les monastères à la réception des étrangers*. (A. 1279.) — Officium *hospitalarii* in monasteriis ; *Vid.* Hospitalarius. (*Bul. Paul. III PP.*)

HOSPITALARIUS. — Miles Ordinis S. Joannis Hierosolymitani ; *chevalier de S. Jean de Jérusalem* ; ol. *hospitalier*. (Pass.) — Hospes ; *hôte*. (Thwrocz.) — Qui in hospitalibus ægrorum ac pauperum obsequiis addictus S. Augustini profitetur ; *infirmier, frère de l'ordre de S. Augustin*. (Jacob. Vitriac.) — Cui in monasteriis *hospitum* cura incumbit ; *moine chargé de la réception des hôtes de son couvent*. (A. 1331.) *Hospitalarius grangiæ*, frater conversus apud Cistercienses, cui prædii seu villæ rusticæ cura incumbit. (*Regul. Ord. Cisterc.*)

HOSPITALE. — Palatium ; *hôtel, palais*. (*Ord. reg. Fr.*) — Hospitium, diversorium ; *gîte, logis, auberge*. (J. Afr.) — Xenodochium ; *infirmerie, hospice*. (Alc.) — Locus seu ædes in monasterio ubi *hospites* et advenæ recipiebantur ; *partie d'une abbaye où l'on reçoit les hôtes et les étrangers*. (Pass.) — Domus *hospitalariorum* militum Ordinis S. Joann. Hierosolym. ; *maison des chevaliers de l'hôpital de S. Jean de Jérusalem*. (A. 1225.) — *Hospitalia*, ædificiola quæ ad curtem spectant. (A. 767.)

HOSPITALERIUS. — Idem qui Hospitalis (A. 1225) et Hospitalarius. (*Vet. Cærem.*)

HOSPITALETTUM. — Diminut. ab *hospitale*, hospitium, diversorium. (A. 1297.)

HOSPITALIS. — Idem q. Hospes sive Mansionarius. (A. 1216.) — Hospitalarius, diversoriarius ; *aubergiste, hôtelier*. (Luc. Tud.) — Idem qui Hospitalarius, seu cui cura est hospitii monachici. (*Us. Antiq. Cister.*) — Xenodochium et diversorium, ut Hospitale. (Pass.)

HOSPITALITAS. — Hospitale, xenodochium ; *infirmerie, hospice*. (H. Knygt.) — Eleemosyna quæ ad hospitalia præbetur ; *aumône, offrande pour l'entretien des hospices*. (*Ch. Abbat. Lobiens.*) — Mansio, domus ; *maison, demeure*. (A. 1259.) — Gistum, procuratio ; *droit de gîte et de procuration*. (S. IX.) — *Hospitalitatis domus*, diversorium, hospitium ; *auberge, hôtellerie*. (Gr. Tur.)

HOSPITALITIUM. — Domus ; *maison, demeure*. (*Tabul. eccl. Carnot.*)

HOSPITALIUM. — Xenodochium, ut Hospitale. (*Vet. Gl.*)

HOSPITAMENTUM. — Hospitium in quo *hospes* seu mansionarius habitant ; *maison affectée au logement du fermier appelé hôte*. (A. 1164.) — Idem q. Hostilagium. (Ach. *Spic.*)

HOSPITARE. — Hospitio excipere ; *loger, héberger*. (*Leg. Edward. conf.*) — Hospitium seu *mansionaticum* præbere ; *recevoir chez soi le seigneur, s'acquitter de l'obligation du gîte*. (S. XIII.) — Hospites in villa collocare ; *mettre des fermiers dans une terre*. (*Tabul. Vindoc.*) — Hospitium seu ædem ædificare ; *bâtir une maison*. (*Inst. Scot.*) — *Hospitare decimas*, servitii species quo quis fructus decimales domini sui recondere, aut iis recondendis locum commodare tenetur. (A. 1246.)

HOSPITARIA. — Domus hospitum, ut Hospitalaria. (*A. SS.*)

HOSPITARIUS. — Idem q. Hospitalarius. (*Ch. Alem.*)

HOSPITAS. — Idem q. Hospitaria. (*Ann. Ben.*)

HOSPITATICUM. — Jus exigendi gistum ; idem q. Gistum. (S. IX.)

HOSPITATIO. — Servitus quæ ab *hospite* ratione domicilii sui quotannis domino præstatur ; *services auxquels est annuellement tenu envers son seigneur l'hôte ou fermier*. (A. 1177.) — Jus divertendi in domus alterius hospitandi causa, vel redemptio pecuniaria ejus juris ; *droit de gîte* ou *redevance payée en argent pour être exempté des obligations qu'il impose*. (A. 1145.)

HOSPITATOR. — Caupo, stabularius ; *hôtelier*. (*A. SS.*) — *Hospitator magnus*, hospitiorum et castrorum præfectus ; *maréchal de camp*. (A. 1320.)

HOSPITATURA. — Mansio, domus, hospitium ; *maison, demeure, habitation*. (A. 1133.)

HOSPITATUS. — (Subs.) Mansio, domus ;

habitation, demeure. (*Chartul. Miciac.*) — Servitia mansioni addicta, quæ ab *hospite* ratione domicilii sui quotannis domino præstantur; *services auxquels le fermier ou hôte* (*Vid.* Hospes) *est tenu annuellement envers son seigneur.* (A. 1179.) — (Adj.) *Hospiti* sub certis servitiis concessus; *affermé, loué.* (*Mon. Angl.*)

HOSPITELARIUS.— Officiorum magister; *maître d'hôtel.* (A. 1302.)

HOSPITIA.— Hospitium, domus, mansio; *habitation, demeure, maison.* (A. 1241.)

HOSPITIATUS. — *Vid.* Hospiciatus.

HOSPITISIA. — Familia, domus; *famille, maison.* (A 1103)

HOSPITISSA.— Hospes, mansionaria; *hôtesse.* (A. 1286.)

HOSPITIUM. — Domus in qua consistunt hospites seu mansionarii; *bâtiment affecté au logement des fermiers*; *Vid.* Hospes. (A. 834.) — Domus *hospitum* in monasteriis; *bâtiment destiné dans les couvents à recevoir les étrangers.* (*Ch. Charitat. Cisterc.*) — Gistum, procuratio; *droit de gîte.* (A. 904.) — *Hospitium regis*, regis familia; *la maison du roi.* (*Spic.* Ach.) *Hospitium fortalitium*, arx, domus munita; *forteresse.* (A. 1302.) *Hospitia studiorum*, ita vocantur in instrumentis Angliæ juris collegia in Universitatibus seu Academiis in quibus, qui juri addiscendo operam collocant, morantur. (Fortescut.)

HOSSA. — Tibiale, idem q. Osa.

HOSTA. — Funis nautici genus, vel potius juncus Hispanicus ex quo texitur; *corde de jonc d'Espagne* ou *ce ionc lui-même.* (*Ch. Mass.*)

HOSTADES. — F. tibialium seu caligarum species, detorta voce ab *hossa.* (Ap. Rym.)

HOSTAGIA. — Servitia ab *hospite* domino debita, idem q. Hospitatus.

HOSTAGIAMENTUM. — Obses, vadimonium, securitas; *otage, sûreté.* (A. 1342.)

HOSTAGIARE. — Securitatem, vadimonium dare, liberari sub conditione dandi obsides; *donner une garantie, recouvrer la liberté en donnant une sûreté, une caution.* (Ach. *Spic.*)

HOSTAGIARIA. — Securitas; *sûreté, garantie*; ol. *ostagière.* (A. 1206.)

HOSTAGIARIUS. — Obses, fidejussor; *caution, garant*; ol. *hostagié.* (*St. Mass.*)

HOSTAGIUM. — Census annuus qui ratione domicilii debetur; *droit que l'on paye annnuellement au maître de la maison qu'on habite ou au seigneur sur les terres duquel on a sa résidence*; ol. *hostelage.* (*Mon. Angl.*) — Mansio cum certa agri portione sub censu annuo *hospiti* seu rustico ad excolendum concessa; *petite terre affermée sous la condition que le fermier payera un cens annuel au propriétaire*; ol. *hostage, hostise.* (*G. Chr.*) — Vadimonium; *sûreté, garantie*; ol. *hostage.* (Mat. Par.) *Hostagium tenere*, dicitur de debitore qui intra præfinitos fines consistere tenetur, donec creditori satisfecerit; *hostager, se dit du débiteur contraint de rester enfermé jusqu'à ce qu'il ait satisfait son créancier.* (*St. Mass.*) — Jus illius qui decimas colligit, idem q. Redecima. (A. 1217.)

HOSTAGIUS. — Obses; *otage.* (Guil. de Pod. Laur.)

HOSTALAGIUM.—Pretium quod pro exhibito hospitio exsolvitur; *écot, dépense faite dans une hôtellerie.* (Limb.)

HOSTALARIA. — Diversorium; *hôtellerie.* (*Mir.* Urban. V PP.) — Officium cui *hospites* suscipiendi cura incumbit; *office d'hospitalier de couvent.* (S. xii.)

HOSTALICUS. — *Hostalicos tenere*, idem q. *hostagium tenere. Vid.* Hostagium. (*Cons. Perpin.*)

HOSTALLERIUS. — Caupo, stabularius; *hôtelier.* (*A. SS.*)

HOSTATICUS. — Obses, fidejussor; *otage, caution.* (Ap. Besl.)

HOSTELAGIUM.— Idem q. Hostalagium. (Limb.)

HOSTELERAGIUM. — Diversorium; *hôtellerie.* (A. 1395.)

HOSTELINA.— Præstatio in belli expensas et sumptus; *redevance, aide payée au seigneur pour les frais de la guerre.* (*Tab. S. Rem.*)

HOSTELLARIA.—Eleemosynaria, domus eleemosynæ, in qua *hospites* et advenæ gratis excipiuntur; *aumônerie, maison où les étrangers et les visiteurs sont logés gratuitement.* (*Mon. Angl.*)—Domus *hospitum* in monasteriis; *bâtiment des hôtes dans les monastères* (A. 1130.) — Officium ejus, cui cura est *hospitii* monachici; *charge du père qui, dans les couvents, était chargé d'avoir soin des étrangers.* (*G. Chr.*) — Diversorium; *hôtellerie.* (A. 1377.)

HOSTELLARIUS. — Monachus qui hospites excipit et caupo, stabularius; *hôtelier et moine chargé de recevoir les étrangers.*

HOSTELLENSES.—Idem q. Hostollenses.

HOSTELLERIA. — Diversorium; *hôtellerie.* (A. 1390.)

HOSTENA. — Obligatio eundi in exercitum. *Vid.* Hostis. (*Ord. reg. Fr.*)

HOSTENDITIUM. — Servitium bellicum, quod vassallus domino præstare tenetur; vel potius ea præstatio, quæ a vassallis fit pro *hostis*, id est belli sumptibus; *service militaire dû par le vassal au seigneur*, ou *redevance payée par lui pour faire face aux frais de la guerre.* (Barat.)

HOSTENDUCIA. — Ead. notione. (Id.)

HOSTERIA. — Sacra pyxis, ciborium; *ciboire.* (*Antiq. Ben. Occid.*)

HOSTERIUS. — Tabernarius; *hôtelier.* (*St. Rip.*)

HOSTIA.—Panis ad sacrificium eucharisticum destinatus; *hostie, pain eucharistique.* (A. 1257.)—Panis tenuissimus ex farina et aqua confectus in modum panis eucharistici; *pain très-mince et très-léger, peut-être oublie.* (A. 1393.)— Servitium quod ratione hospitii a colono debetur, ut videtur, idem q. Hostisia. (*Chartul. S. Trin. Cad.*) — *Hostiæ caudum immolare*, proverbialis formula, pro, quod cœptum est perficere. (Mart., *Anecd.*)

HOSTIAGIUS. — Idem q. Hostagius.

HOSTIARIA. — Pyxis, quæ hostias conse-

crandas continet; *saint ciboire.* (*Cærem. episc.*) — Limen superius, ut videtur, vel postis; *partie supérieure d'une porte*, ou *un des jambages.* (A. 1381.)

HOSTIARIUS. — Cui de pane eucharistico ecclesiam aliquam providere incumbit; *celui qui est chargé de fournir à une église toutes les hosties dont elle a besoin.* (S. xiv.) — Apparitor; *huissier.* (A. 1351.)— *Hostiarius armorum*; Gallis, *sergent d'armes.* (A. 1369.)—Cui ostii, seu portæ cura incumbebat; *portier, gardien de la porte.* (*Lib. nig. Scac.*)

HOSTIATICUM. — Necessitas eundi in exercitum. *Vid.* Hostis. (A. 904.)

HOSTICIUM. — Domus, mansio; *maison, habitation.* (A. 1422.)

HOSTICUM. — Exercitus, bellum, expeditio. *Vid.* Hostis.

HOSTICUS. — Diversorium; *auberge, hôtellerie.* (*Necrol. eccl. Meld.*)

HOSTIGIA. — Servitus quæ ab *hospite* ratione domicilii sui quotannis domino præstatur, ut Hospitatus.

HOSTILAGIUM.— Pretium seu salarium, quod exsolvunt mercatores extranei, pro locatione domorum, seu apothecarum, in quibus reponunt merces suas vendendas, et distrahendas in nundinis publicis; *loyer des maisons et boutiques où les marchands étrangers étalent leurs marchandises les jours de foire et marché.* (*Ch. Scot.*)

HOSTILARICIUM.—Idem q. Hostilitium. (Irm.)

HOSTILARIUS.—Idem q. Hospitalarius, officium monasticum. (A. 1099.) — Idem q. Hospes, qui domum incolit sub censu annuo. (A. 1083.)

HOSTILENSE. — F. pretium pro mactatis animalibus, ut Hostilitium. (*Act. episc. Cenom.*)

HOSTILIA. — Domus, mansio, quævis officina; *maison, bâtiment, construction quelconque.* (A. 1265.) — Forte diversorium; *hôtellerie.* (Ap. Mur.)

HOSTILICATUS.— Ad aggrediendum hostem idoneus. (Joan. de Card.)

HOSTILIS.—*Hostile iter*, exercitus, obligatio pergendi in hostem. *Vid.* Exercitale. *Hostilii exactio*, ut Hostilitium. (Hincm.)

HOSTILITAS. — Bellum, tempus belli; *guerre, temps de guerre.* (*Ann. Fr.*) — Idem q. Hospitalitas, Gistum seu Procuratio. (A. 770.)

HOSTILITER. — Ad exercitum paratus, armatus; *prêt pour la guerre, équipé, armé, outillé.* (A. 813.)

HOSTILITIUM. — Præstatio ad bellorum expensas; *redevance, aide pour payer les frais de la guerre.* (Hincm.) — Præstatio quam domino exsolvebant subditi, cum boves aut minora pecora mactabant; *droit qui se payait au seigneur quand on tuait quelque animal domestique.* (*Polypt. Floriac.*)

HOSTIMENTUM. — Pondus seu bilanx; *poids* ou *balance.* (Pap.) — *Hostimentum dotis*, donatio quæ uxori a marito fit in compensationem dotis ab ea acceptæ. (Pass.)

HOSTIRE. — Bellum gerere, pugnare; ol. *hostoier.* (A. 914.)

HOSTIS. — Exercitus, castra, expeditio bellica; *armée, camp, expédition militaire*; ol. *ost, houst.* (Pass.) — Servitium militare quod dominis suis feudalibus debebant vassalli ac tenentes; *service militaire dû par les vassaux à leurs seigneurs*; ol. etiam *ost, houst.* (Pass.) — Præstatio quam tenentes ac vassalli domino exsolvunt in belli sumptus; *aide payée par les vassaux à leur seigneur pour lui permettre de supporter les frais de la guerre.* (Pass.) — Is pro quo quis laborat; *celui pour le compte duquel on travaille, au service duquel on se trouve.* (*St. Flor.*)

HOSTISIA.— Servitium quod *hospites* domino suo præstant, idem q. Hospitatus.

HOSTISPICES. — Aruspices; *aruspices.* (*Vet. Gl.*)

HOSTITIUM. — Hospitium, domus; *demeure, maison.* (A. 1273.)

HOSTITOR. — Janitor; *portier.* (Isid.)

HOSTIUM. — Pro *ostium*, sæpius occurrit, a porta nihilominus aliquid differre, innuunt instrumenta. — Pro *hostis* exercitus, non semel etiam invenitur.

HOSTMANNUS. — Vir militaris, qui hostem, seu servitium militare domino debet; *homme propre au service militaire, celui qui doit ce service à son seigneur.* (*For. Morl.*)

HOSTOARIUS. — Avis venatoria, astur; *autour.*

HOSTOLENSES. — Hospites seu advenæ ac peregrini; *hôtes, étrangers.* (S. ix.)

HOSTORIUM. — Lignum quo modius æquatur; *racloire.* (J. de J.)

HOSTORIUS. — Avis venatoria, astur; *autour*; ol. *hostouer.* (A. 1217.)

HOSTREANTIA. — Præstationis species, quæ domino feudali debetur; eadem videtur, quæ pro facultate seu consensu, quem dominus præstat vassallo, pro alienando feudo; f. a Gal. *octroyer.* (A. 1298.) *Vid.* Relevium.

HOSTRICUS. — Idem q. Hostorius. (A. 1425.)

HOTA. — Sparta dossuaria; *hotte.* (A. 1354.)

HOTAGIUM.—Mansio cum certa agri portione sub censu annuo; idem q. Hostagium.

HOTELLUS.— Mensuræ frumentariæ species; *mesure de grains*; ol. *hostiel.* (A. 1374.)

HOTUS. — Mensura frumentaria f pro Hodus. (A. 1085.)

HOUALES. — Qui curiam tenent, iidem qui alibi Scabini dicuntur. (Lud.)

HOUCELLUS. — Ocrea; *bottine*; ol. *houzel.* (A. 1377.)

HOUCIA.—Tunica talaris, idem q. Housia.

HOUETMANNI. — Groningani judices an. 1400.

HOULA. — Ludi genus quo globulus ligneus clava propellitur; *jeu de boule*; ol. *soule. Vid.* Choulla. (A. 1152.)

HOUPETA. — Paniculus, vestis ornamentum; *houppe.* (A. 1506.)

HOUPPELANDA.— Vestis species; *houppelande*

HOURDAGIUM. — Tabulatum, quod ex *hurdiciis*, seu cratibus ligneis compingatur,

sic dictum; *échafaud;* ol. *hourt.* (A. 1519.)

HOURDARE. — Cratibus, seu alio quovis sepimento munire; *garnir de claies ou de toute autre matière résistante, fortifier;* ol. *hourder.* (A. 1358.)

HOURDUM. — Tabulatum; *échafaud;* ol. *hourt.* (A. 1367.)

HOURIUM. — Districtus vel septum; *ressort* ou *enceinte.* (A. 1309.)

HOUSEBOTE. — Lignum, quod ex indulgentia legis conductori de conducto prædio succidere et asportare licet in ædium, sepium aratrique sui refectionem, etiam ignis subministrandi gratia.

HOUSELLUS. — Tibiale, crurale, caliga; *bottine, brodequin;* ol. *house, houseau, houzel,* etc. (A. 1350.)

HOUSERE. — Instruere, munire; *garnir, fortifier.* (S. XIII.) — *Housellos* induere; *mettre ses houses, se chausser;* ol. *houser.* (A. 1321.)

HOUSIA. — Tunica talaris; *soutane, habit long;* ol. *housse.* (A. 1298.)— Stragulum equi; *couverture de cheval, housse.* (Pass.)

HRINGUS. — Castra apud Hunnos, et Avaros; *hring, camp des Huns et des Avares.*

HUAGIUM. — Præstationis species qua vassalli, cum dominus venaret, feras excitare clamoribus tenebantur; *corvée qui consistait à faire lever en criant les animaux que chassait le seigneur;* ol. *huage.* (*Ch. Occit.*)

HUANARIA. — F. locus aquifoliis consitus; *lieu plein de houx.* (A. 1317.)

HUARE. — Habere; *avoir, posséder.* (A. 1215.)

HUBA. — Modus agri cum habitatione coloni; *terre munie des bâtiments nécessaires pour loger le fermier ou le colon qui l'exploite.* (Quidam *mansum* cum *huba* confundunt. Aliud vero fuit *huba* a *manso:* si quidem *mansus* aliquot *hubis* interdum constitit; sed et *hubæ,* ut plurimum terra arabili, constitere, interdum et silvis.)

HUBARIUS. — *Hubarum* possessor vel colonus; *possesseur d'une hobe de terre* ou *colon.* (*Act. Murens. mon.*)

HUCA. — Vestis species, qua viri simul et mulieres non caput tantum sed et corpus operiebant et velabant; *sorte de robe à capuchon;* ol. *huque, hucque.* (*St. Mass.*)

HUCAGIUM. — Proclamatio vini venalis, ut videtur, et tributum pro ea solvendum. *Vid.* CRIDAGIUM. (A. 1269.)

HUCCIARE. — Clamare, aliquem vocare; *crier, appeler;* ol. *hucher.* (Pass.)

HUCCUS. — Clamor inconditus; *cri confus.* (S. XIV.)

HUCELLUS. — Arcula; *petit coffre;* ol. *huceau, huchel.* (A. 1353.)

HUCENABRA. — Idem videtur q. HUBA. (*Chartul. S. Tri. Cad.*)

HUCHA. — Arca, vel cista lignea oblongior; *coffre, bahut;* ol. *huche.* (Pass.)— Auctio, hasta publica, bannum, proclamatio et ipse præco qui proclamat; *encan, cri pour l'annoncer et crieur qui l'annonce.* (A. 1327.)

HUCHELLUS. — Idem q. HUCELLUS.

HUCHENAGRA. — Idem q. HUCENABRA.

HUCHETTA. — Diminut. ab HUCHA.

HUCIA. — Tunica talaris, ut HOUSIA. (A. 1326.)—Virga, flagellum virgeum; *houssine.* (*Chartul. Maj. Mon.*)

HUCNOTICUS. — Calvinianus; *calviniste, huguenot.* (A. 1562.)

HUCTINUS. — Idem q. HUTINUS.

HUELLUM. — F. ligo; *houe.* (A. 1202.)

HUERNUM. — F. idem q. HUBA. (*Mon. Angl.*)

HUESIUM. — Multitudinis clamor inconditus, quo ut plurimum quempiam insectatur; *cris confus, cris de plusieurs personnes, comme celui que l'on pousse quand on poursuit quelqu'un;* ol. *huée, hucrie, hue.* (S. IX.)

HUGNARE. — Obmurmurare, mussitare; *murmurer, marmoter;* ol. *honquer.*

HUCO — Ligo; *houe.* (A. 1502.)

HUIAS. — Incola ejusdem urbis seu regionis; *qui est de la même ville ou du même pays.* (*A. SS.*)

HUILA. — Oleum; *huile.* (*Comv. eccl. Ambian.*)

HUISSARTUM.—Idem q. ESSARTUM, silva in terram cultam redacta. (A. 1451.)

HUISSERIUM. — Hippegus, navis, qua equi transvehuntur; *navire destiné au transport des chevaux;* ol. *huissier.* (Pass.)

HUISSERIUS CAMERÆ.—Aulæ ostiarius; Gall. *huissier de la chambre. Huisserius armorum* qui et hostiarius et serviens armorum nuncupatur; *sergent d'armes.*

HULKA. — Navis species oneraria; *sorte de bâtiment de charge.* (Th. Wals.)

HULLA. — Carbo ex terra nigra, quo fabri utuntur; *houille, charbon de terre.* (A. 1198.)

HULLARII. — Qui ejusmodi carbones eruunt; *ceux qui exploitent les houilles, mineurs;* ol. *houlier.* (Rad. de Riv.)

HULLERII.— Ead. notione. (A. 1352.)

HUMANALIS. — Humanus; *humain.* (A. 1481.)

HUMANARI. — Homo fieri, de Christo qui humanam carnem assumpsit; *devenir homme, se faire homme.* (*A. SS.*)

HUMANATIO. — Incarnatio, qua Verbum divinum homo factus est; *incarnation.* (*Bul. Nic. IV PP.*)

HUMANATUS. — Homo natus; *né homme.* (Pap.)

HUMANISSIME. — « Ibi *humanissime* sepultus; » f. pro *honestissime.* (Ap. OEfel.)

HUMANITAS. — Cibus, potusque *humanitati* sufficiens; *les aliments nécessaires pour la vie.* (Varr.) Hinc *humanitatem tribuere, humanitatem dare; donner le nécessaire.* (S. Max. Taur. *Leg. Wisig.*) — Statura; *taille.* (*A. SS.*) — Hominum universitas; *l'ensemble de tous les hommes, l'humanité.* (Henr. Æduens. episc.)

HUMATIO. — Sepulcrum; *tombeau.*

HUMECTAMEN. — Balneum; *bain.* (*Vet. Gl.*)

HUMECTATIO. — Ead. notione. (Id.)

HUMECTARE. — Inundare; *inonder.* (Ap. Mur.)

HUMECTUS. — Paludosus; *marécageux.* (Id.)

HUMELETUM. — Villula, a majori vico pendens; *hameau.* (Ap. Lud.)

HUMELO. — Idem q. HUMLO. (Irm.)

HUMERALE. — Vestis clericalis, sacerdotalis et pontificalis, idem q. AMICTUS. — Vestis militaris ea pars qua non solum teguntur cataphractorum humeri, sed et quodcunque militare amiculum humeros contegit; Italis *dorsiere, schiniera.*

HUMERULUS. — Axis; *essieu.* (*A. SS.*)

HUMERUS. — Nude pro armo vel membro porcino, quod domino vassallus præstare debet. *Vid.* SPALLA. (A. 1173.)

HUMIGARE. — Humidum reddere; *humecter.*

HUMILIARE. — Dehonestare; *déshonorer.* (A. 895.) — *Humiliare se,* per adorationem inclinare se, genua flectere; *se prosterner.* (Anast.) — Deprimere; *humilier.* (A. 836.)

HUMILIATI. — Ita dicti in Italia, maxime in Lombardia, viri quidem ac mulieres regulariter, et in congregatione viventes.

HUMILIATIO. — Capitis inclinatio, vel genuflexio; *action d'incliner la tête ou de fléchir le genou.* (*Reg. S. Don.*)— Satisfactio propter delictum; *réparation, satisfaction.* (A. 1451.) — Opprobrium et dedecus alicui illatum; *déshonneur, honte.* (S. Columb.)

HUMILIS. — Titulus ab episcopis in suis subscriptionibus non semel assumptus.

HUMILITARI. — Humilem fieri, humiliari; *devenir humble, s'humilier.* (Faust. Reg.)

HUMILITAS. — Dejectio, opprobrium; *dégradation, déshonneur.* (Lact.) — Titulus honorarius ab episcopis sumptus.

HUMILITER. — Absque molestia; *sans être inquiété, paisiblement.* (Mur.)

HUMISTERNIUM. — Humi cubatio; *action de coucher par terre.* (*A. SS.*)

HUMLO. — Plantæ genus, lupulus; *houblon.* (*Polypt. S. Rem. Rem.*)

HUMLONARIA. — Locus ubi *humlo* nascitur; *houblonnière.* (S. VIII.)

HUMMELLUS. — Pro *humerus.* (*S. W. Cons. Hirs.*)

HUMOLO. — Idem q. HUMLO.

HUMOROSITAS. — Humiditas; *humidité.* (*A. SS.*)

HUMULARIUM. — Ager *humulo* seu lupulo consitus; *houblonnière.* (Meichelb.)

HUMULATOR. — Qui *humularium* colit; *celui qui cultive une houblonnière.* (Ap. Pez.)

HUMULO. — Idem q. HUMLO. (Irm.)

HUMULUS. — Ead. notione. (*Spec. Sax.*)

HUNA. — Funis nauticus, rudens; *câble de navire, cordage;* ol. *hune.* (A. 1357.)

HUNDREDA. — Certus familiarum numerus apud Anglos; *hundrède, division administrative de l'Angleterre imaginée par le roi Alfred.* (Chaque hundrède comprenait cent familles.)

HUNDREDUM. — Ead. notione.

HUNDREDUS. — Ead. notione.

HUNDRE PENNY. — Præstatio quæ ab hominibus *hundredi* vicecomiti vel hundredi præposito solvitur; *redevance, aide* (*auxilium vicecomitis*) *payée au vicomte* ou *chef de la hundrède par les membres de cette hundrède.* (A. 1305.)

HUNDRETTI. — Ead. notione.

HUNNISCUS. — Pro *hunnicus,* ad Hunnos spectans; *relatif aux Huns.* (S. IX.)

HUNNISONI. — Equi ex Hungaria; *chevaux hongrois.* (W. Brit.)

HUOBA. — Idem q. HUBA. (Georg. Christ.)

HUPA. — Lupulus; *houblon.* (*Chr. Windes.*)

HUPUPATUS. — Plumis cristatus; *huppé.* (A. 1440.)

HURDAMENTUM.— Idem q. HURDICIUM. (S. XIII.)

HURDARE. — Cratibus munire; *palissades, fortifier;* ol. *hourder.* (S. XIII.)

HURDATOR. — Qui *hurdicia* seu crates ligneas facit; *ouvrier qui fait des travaux de clayonnage.* (A. 1202.)

HURDICIUM. — Cratis lignea qua operiebantur mœnia ne ab arietibus vel missilibus lapidibus læderentur; *construction en bois ou en clayonnage que l'on établissait au haut des murs en temps de siége, pour en augmenter la hauteur et en mettre les défenseurs à l'abri des projectiles ennemis;* ol. *hourt, hourdis.* (Pass.) — Pali in fossatorum marginibus infixi ne statim ad mœnia accessus pateret; *ouvrage avancé, palissades établies sur le bord extérieur du fossé pour défendre les approches du mur.* (W. Brit.) — Machina bellica seu aries; *engin de guerre* ou *bélier.* (H. Knygt.)

HURLATUM. — Census species apud Anglos, f. idem q. FOCAGIUM.

HURSACRUM. — Ignis sacer, morbi species; *épilepsie.* (Andr. Resend.)

HURSNIUM. — Idem videtur q. HARNESIUM. (*Necrol. Lauresh.*)

HURTADUS. — Belier integer, ut videtur; *bélier.* (Ap. Spelm.)

HURTAGIUM. — Tributum quod pro facultate figendi in portu anchoram solvitur; *droit d'ancrage;* ol. *hurtage.* (A. 1238.)

HURTARE. — Percutere, cum vi aliqua propellere; *frapper, battre;* ol. *hutter.* (A. 1352.)

HURTUS. — Idem q. HURTADUS. (*Mon. Angl.*)

HUSBANDREA. — Apud Anglos, agricolæ mansio, ædes vel certa terræ arabilis portio; *maison de paysan ou pièce de terre.* (Ap. Spelm.)

HUSBANDUS. — Anglo-Saxonibus, paterfamilias agriculturam exercens, œconomus; *père de famille d'une ferme;* ol. *mesnagier.*

HUSBOTE. — Anglo-Saxonibus, jus percipiendi lignum ad conficiendam domum; *droit de couper dans une forêt le bois nécessaire pour la construction d'une maison.*

HUSCARLA. — Anglo-Saxonibus, vir e familia, domesticus, familiaris; *qui est de la maison, serviteur, familier.*

HUSGABLUM. — Census; *cens, redevance.* (*Mon. Angl.*)

HUSGENUS — Familiaris, domesticus, ap. Germanos; *Vid.* HUSCARLA.

HUSIA. — Equi stragulum, ut HOUSIA. (A. 1259.)

HUSSIA. — Idem q. HOUSIA. (A. 1326.)

HUSSITÆ. — Joannis Hus in Bohemia sectatores; *hussites, partisans de Jean Hus.*

HUSTILIMENTUM. — Supellex domestica, utensile; *ustensile; Vid.* USTENSILIA.

HUSTINGIA. — « Ego... do duos cyphos argenteos de 12 marcis ad pondus *hustingiæ* Londonensis. » *Vid.* HUSTINUM.

HUSTINUM. — *Hustinum pondus*, dictum ab *hustingo*, Londoniarum civitatis Angliæ curia suprema, quod in ea fortean pondus ad examen ponderum asservaretur; *poids étalon ainsi nommé parce qu'il était déposé au greffe de la cour de Londres appelée husting.*

HUSZARONES. — Militia Hungarica levis armaturæ; *houzards, troupe légère hongroise.*

HUTESIUM. — Idem q. HUESIUM.

HUTICA. — Cista major et longior; *huche.* (*A. SS.*)

HUTINARE. — Rixari; *disputer, quereller;* ol. *hustiner.* (A. 1357.)

HUTINUS. — Rixa, contentio, jurgium; *dispute, querelle, discussion.* (A. 1201.)

HUVA. — Modus agri, pro HUBA. — Ornamentum capitis mulierum; *ornement de tête, coiffure de femme;* ol. *huve.*

HUVATA. — Galerus, pileus, quo etiam milites cassidis loco caput tegunt; *espèce de coiffure;* ol. *huvette.*

HUY. — Idem q. HUESIUM.

HUYBA. — Vitta crinalis; *bande pour nouer les cheveux.* (*A. SS.*)

HUZARONES. — Idem q. HUSZARONES.

HYALINUS. — *Hyalinum velum*, vitrea fenestra; *fenêtre garnie de vitres.* (Frid.)

HYBERNAGIUM. — Secale majus; *seigle.* (*Hybernagium* dicitur quod ante hiemem seratur; quo etiam nomine distinguitur ab hordeo, avena, pissis, etc.; quæ *marceschia* et *martium* dici solent, quod ineunte Martio serantur. Porro inquiunt scriptores, cum de *hybernagio* in veteribus instrumentis occurrit mentio absque alia determinatione, vix aliter hæc vox intelligenda videtur quam de miscello frumento, Gal. *blé méteil.*)

HYBERNATICUS. — *Hybernatica festivitas*, S. Martini; *la Saint-Martin.* (*Vit. Aldric. ep. Cenom.*)

HYBERNATICUM. — Eadem notione. (*Pol. Floriac.*)

HYBERNUM. — Hiems; *l'hiver.* (A. 809.)

HYCONIA. — Imago; *image.* (A. 975.)

HYDRA. — Mendose pro HIDA. (*G. Chr.*)

HYDRIA. — Metreta Hungaris, frumentaria interdum liquidorum et vini; *mesure pour les grains et les liquides.*

HYDROMANCIUS. — Qui hydromantia colit; *hydromancien, celui qui devine par le moyen de l'eau.* (Isid.)

HYDROMELIPOLIUM. — Locus ubi hydromeli distrahitur; *lieu où l'on vend l'hydromel.* (*A. SS.*)

HYDROPARASTATÆ. — Hæretici, Manichæorum asseclæ.

HYDROPHILAX. — Custos aquarum, castellarius; *surveillant des aqueducs* (*Vet. Insc.*)

HYDROPICARE. — Hydropem facere; *rendre hydropique.* (Alan.)

HYEMALIS. — *Hiemales fruges, hiemalis annona, semen hiemale*, idem q. HYBERNAGIUM.

HYEMANTES. — Græcis χειμαζόμενοι, dicti Pœnitentes publici, qui propter enormia et turpia quædam delicta, etiam ab ipso Ecclesiæ porticu, ubi cæteri pœnitentes stabant, arcebantur, coacti sub dio remanere omnibus aeris injuriis expositi, induti cilicio, etc.; vel, ut quibusdam placet, dicti dæmoniaci, quod hi instar navis huc atque illuc jactarentur.

HYLE. — Materia; *matière.* (Gerv. Tilb.)

HYLICUS. — Materialis; *de matière, matériel.* (Mab., *Anal.*)

HYLOPANDURUM. — Vinculum gravissimum; *lien très-lourd ou très-solide.* (Ap. Mur.)

HYMERA. — Dies; *jour.* (*A. SS.*)

HYMNARE. — Liber hymnos continens; *recueil d'hymnes;* ol. *hymnaire.* (A. 1287.)

HYMNARIUM. — Ead. notione. (Leo Ost.)

HYMNARIUS. — Ead. notione. (Id.)

HYMNICHARE. — Laudare, prædicare; *louer, prôner, célébrer.* (St. Arnob.)

HYMNIDICUS. — Harmonicus; *harmonieux, suave.* (Ap. Mur.)

HYMNIGER. — Qui *hymnos* decantat; *qui chante des hymnes.* (*H. Nem.*)

HYMNIRE. — Hymnos decantare; *chanter des hymnes.* (Prud.)

HYMNISONUS. — Idem. q. HYMNIGER. (P. Nol.)

HYMNIZARE. — Ut HYMNICHARE.

HYMNODIA. — Hymnorum decantatio, canticum; *chant des hymnes.* (Ap. Duel.)

HYMNODICUS. — Ut HYMNIGER. (Firm.)

HYMNOLOGUS. — Ead. notione. (*Vet. Inscript.*)

HYMNUS. — Carmen in laudem Dei; *hymne, chant religieux.* (Pass.) — Psalmus; *psaume.* (Cassian.) *Hymnus angelicus*, hymnus qui in Missa canitur, Gal. *le Gloria in excelsis;* eadem appellatione donatur etiam interdum *Trisagium.* (*Microl.*) *Hymnus evangelicus*, seu *de evangelio*, idem q. ANGELICUS. *Hymnus S. Mariæ*, Magnificat; *le Magnificat.* (Joan. ep. Abrinc.) *Hymnus S. Trinitatis*, qui Græcis τρισάγιον, is scilicet qui canitur ab utraque Ecclesia in die Parasceves: « Sanctus Deus, sanctus fortis, sanctus immortalis, miserere nobis. » (Marcel.) *Hymnus Ambrosianus*, Te Deum laudamus; *le Te Deum.* (Gualter. Tervan.) In nonnullis instrumentis idem vocatur *hymnus Sisebuti monachi* et *hymnus S. Nicetii.*

HYOPA. — Hirtus, setosus; *rude, hérissé de poils.* (Luitp.)

HYPANTE. — Idem q. HYPAPANTI.

HYPAPANTI. — Barbare ex Gr. ὑπαπαντή, festum Purificationis B. Mariæ; la *fête de la Présentation au temple, le 2 février.*

HYPATIA. — Missilia ab imperatoribus et consulibus in populum sparsa; *objets jetés en cadeau au peuple par les empereurs et les consuls.* (Ap. Mur.)

HYPERBERETÆUS. — *Hyperberetæus mensis*, October; *le mois d'octobre.* (*Conc. Hisp.*)

HYPERPERATA. — *Hyperperata terræ*, reditus terræ vel agri tot hyperperorum; *Vid.* HYPERPERUM. (A. 1221.)

HYPERPERUM. — Moneta Byzantinorum imperatorum aurea; *monnaie d'or des empereurs grecs;* ol. *perprès.*

HYPOBOLICUS. — *Hypobolicum instrumentum*, scriptum de *hypoboli* donatione; *Vid.* HYPOBOLUM. (Sid.)

HYPOBOLUN. — Dotis incrementum, vel quod mortuo marito uxori superstiti redditur supra dotem, quod est instar donationis propter nuptias; *Vid. augmentum dotis* v° AUGMENTUM.

HYPOBRICHIUM. — Abyssus; *abîme.* (Tert.)

HYPOCAMISIUM. — Vestimentum, quod subtus camisium est. (Anast.)

HYPOCARTOSIS. — Tectorium, sive crusta, qua parietes et cameræ induuntur; *crépissage* (S. VIII.)

HYPOCAUSTORIUM. — Locus in monasteriis, ubi monachi simul sese calefaciunt; *chauffoir.* (*A. SS.*)

HYPOCISMA. — Oculorum morbus; *maladie des yeux.* (*Lex. Wis.*)

HYPODIACONISSA. — *Vid.* FRIDGORA.

HYPODIACONUS. — Subdiaconus; *sous-diacre.* (S. Cypr.)

HYPODROMUM. — Longior porticus; *galerie.* (Rag.)

HYPOGÆA. — Pro *hypogæum.* (*A. SS.*)

HYPOPSALMA. — Quod ad singulas psalmi partes succinitur et respondetur; *refrain.* (S. Aug.)

HYPOSARCHA. — Hydropisis species; *espèce d'hydropisie.* (*A. SS.*)

HYPOTAMUS. — Pro *hippopotamus.* (*Vet. Inst.*)

HYPOTHECATIO. — Obligatio, oppigneratio; *nantissement, hypothèque.* (A. 1351.)

HYPOTHECARE. — Oppignerare; *hypothéquer.* (A. 1292.)

HYPOTHECARIUS. — Pharmacopola; *pharmacien.* (Mart. *Anecd.*)

HYPPERUS. — Ut HYPERPERUM.

HYRITIUS. — Erinaceus; *hérisson.* (Sug.)

HYRPEX. — Idem q. HERPIX.

HYSTERICUS. — *Hystericus morbus*, mulierum morbi genus; *suffocation de matrice.* (*A. SS.*)

HYVERNAGIUM. — Pro HYBERNAGIUM.

I

I. — Littera numeralis quæ 100 denotat. In notis antiquis unum valet. Si recta linea superaddatur (Ī) mille significat — Quandoque mutatum in *A*, frequentius vero in *E*: *Balanx* pro *bilanx*, *placetum* pro *placitum.* Pro *et* in quibusdam antiquis inscriptionibus sumitur. Aliquando etiam vocibus præponitur.

IABLE. — Rudens; *câble.* (A. 1113.)

IACEA. — Mentha; *menthe.* (*Vet. Gl.*)

IACIS. — Pro AIACIS. (Baluz., *Misc.*)

IAMBRICARE. — Tegere, operire, pro *imbricare.*

IBER. — Mulus; *mulet.* (*Vet. Gl.*)

IBERUS. — Equus Hispanicus; *cheval d'Espagne.* (W. Brit.) — Domus culmen; *le haut de la maison.* (*Lex Sal.*)

IBEX. — Rubicapræ genus; *chamois?* (Mur.)

IBLADA. — Piscis marini genus; *espèce de poisson, peut-être la lamproie.* (*Tract. anon. de Pisc.*)

IBLOSUS. — Locus ebulis consitus; *lieu planté, rempli d'hièbles.* (*Ann. Ben.*)

IBRIONES. — Pro CRIBRIONES.

ICABA. — Via, iter; *chemin.* (Mur.)

ICASUDIA. — Bona caduca; *Vid.* ESCAETA. (A. 1327.)

ICERE. — Pro *dicere.* (A. 821.)

ICHONIMUS. — Pro *æconomus.* (A. 1155.)

ICON. — Pro *echo.* (*Vet. Gl.*)

ICONA. — Imago, figura; *image, représentation.* (Frod.)

ICONIA. — Ead. notione. (Id.)

ICONICUS. — Icone expressus; *représenté, figuré.* (*A. SS.*)

ICONISMA. — Iconica repræsentatio; *portrait, effigie, image.*

ICONOMUS. — Pro *æconomus.* (J. de J.)

ICTIO. — Percussio; *percussion, action de frapper.* (*Vet. Gl.*)

ICTOFAGUS. — Qui comedit pisces; *icthyophage.* (*Vet. Gl.*)

ICTUARE. — Flagellis cædere; *battre de verges, fouetter.* (Thed. Camp.)

ICTUS. — *Ictus orbus* (*Lex. Sal.*) seu *cæcus* (Bract.), qui non apparet, qui sanguini effuso opponitur, livor et tumor; *blessure non saignante, meurtrissure, coup qui ne fait pas couler le sang et qui est caché. Ictus apparens*, cæco et orbo opponitur; *coup apparent, qui ouvre une plaie. Ictus cubiti*, sortilegii species apud Hispanos. *Ictus defensalis*, quo quis se defendit; *coup que l'on porte pour se défendre.* (A. 1385.) *Ictus machat*, massa seu clava inflictus sine sanguinis effusione; *coup de gourdin ou de massue, meurtrissure.* (A. 1333.) *Ictus planus*, percussio quæ gladio, qua planus est, fit; *coup d'épée.* (*Ord. reg. Fr.*) *Ictum ejicere*, pro inferre; *donner,*

porter un coup. (A. 1389.) Interdum vox Ictus sumitur pro 1° *acies :* ictus primi, id est prima acies; *l'avant-garde;* 2° cognitio judicis de ictu inflicto (a. 932); *connaissance des affaires relatives aux coups et blessures.*

IDEA. — Imago ; *image, figure.* (Ap. Puricel.

IDEMPTITAS. — Æqualitas, paritas ; *identité.* (A. 1290.)

IDEMTITARE. — Iterare; *recommencer, répéter.* (*Script. rer. Fr.*)

IDENTITAS. — Quævis actio repetita; *répétition d'une chose :* « *Identitas* satietatis mater est ; » *l'uniformité est la mère du dégoût.* (Step. Torn.) — Jus quod domino superiori competere solet : « Volentes *identitatem* et subjectionem et jurisdictionem omnimodam retinere. » (A. 1249.)

IDIOCERA. — ἰδιόχειρον; *écrit privé.* (Roland.)

IDIOLANA. — Herbæ genus, portulaca; *pourprier.* (*Vet. Gl.*)

IDIOMELA.—Cantica festo propria ; *cantiques, chants propres à une fête.* (*A. SS.*)

IDIOTA. — Illitteratus, imperitus ; *ignorant, illettré, sans instruction.* (*Vet. Gl.*) — Vir privatus ; *personne privée, particulier.* (Ivo ep. Carnot.) — Monachus, qui vulgo *conversus* appellatur; *frère convers.* (Udalric.) — Jurisconsultis Anglis, *idiota* dicitur a natura stultus qui numerare non potest 20 denarios, et patris vel matris nomina ignorat, vel quam ætatem habet et similia.

IDIOTICUS.—*Idioticus sermo*, id est rusticus. (*A. SS.*)

IDIOTUS. — Privatus; *privé, particulier.* (*A. SS.*)

IDOLAGIA. — Pro Idolatria. (Fulc.)

IDOLATRARE.—Pro Idololatrare, idola colere. (*A. SS.*)

IDOLATRIA. — Pro Idololatria. (Isid.)

IDOLATRICUS. — Pertinens ad idololatriam; *de l'idolâtrie, idolâtre.* (Lud.)

IDOLIUM.—Locus in quo idola coluntur ; *temple païen, lieu où l'on adore les idoles.* (*Vet. Gl.*)

IDOLICUS. — Pertinens ad idolum; ut Idolatricus. (*A. SS.*)

IDOLATRA. — Pro Idola.

IDOLOLATRARE. — Idola adorare; *adorer les idoles, idolâtrer.* (*Conc. Illib.*)

IDOLUM. — Imago, effigies; *image, simulacre, idole;* ol. *idle.* (Bened. abb. Petrob.)

IDOMADA.—Pro Hebdomada. (*H. Dalph.*)

IDONEARE.—*Idoneare se*, id. q. *idoneum se facere: Vid.* Idoneus. (*Ch. Car. M.*)

IDONEITAS.—Facultas, aptitudo, convenientia; *moyen, aptitude, capacité, convenance.* ol. *idonéité.* (*Leg. Long.*)

IDONEUS. — Innocens, qui ita ab omni delicto immunis est ut idoneus sit juri stare; *innocent, irrépréhensible, exempt de toute faute. Idoneum se facere*, sacramento ab imposito crimine se purgare, exuere ; *prouver qu'on est innocent.* (*Cap. Car. M.*) — Liber ; *de condition libre.* (*Spec. Sax.*) — Mundus; *propre, net.* (*Vet. Inst.*)

IDUATUS. — Ultra Idus provectus; *porté après les Ides.* « *Iduato* Martio. » (*Bart. Gl.*) « *Iduato* Aprili. » (Id.)

IDUUS.—Similis; *semblable.* (*Vet. Gl.*)

IERBUS. — Locus vel ager herbosus et palustris; *lieu ou champ marécageux et herbeux.*

IGNATIA. — Placentæ species; idem q. Foacia.

IGNATUM. —Morbi genus, carbunculus ; *furoncle.* (*Vet. Gl.*)

IGNIARIUM.— Focarium; *foyer.* (Isid.)

IGNIBULUM. — Thuribulum; *encensoir.* (Prud.)

IGNICOMUS. — Cujus coma ignea est ; *qui a les cheveux blonds.* (*Script. rer. Fr.*)

IGNICREMUS.—Igne crematus; *brûlé par le feu.* (J. de J.)

IGNILIS.—Nummi argentei nomen, schelinus ; *schelling;* ol. *escalin.*

IGNIRE.—Accendere ; *allumer.* (*A. SS.*,— Fulgere, veluti ignis resplendere; *briller.* (Mur.) — Instigare, instimulare, asperare ; *irriter.* (Mur.)

IGNIRI. — Uri, inflammari ; *brûler.* (*Chr. Com.*)

IGNIS.—*Ignis Græcus, Pelasgus, Pellagus, Romaicus*, confectitius; *feu d'artifice* et *feu grégeois.* (Pass.) *Ignis novus* seu *ignis paschalis*, qui in ecclesia Sabbato sancto Paschæ, exstincto veteri, accendi solet. (Leo IV PP.) *Ignis lapideus*, lapis pretiosus de quo ignis est producendus; *pierre à feu.* (Ber. Mon.) *Ignis pennatius*, materia ignita tormentis et machinis bellicis in castella et hostes immissa; *matières incendiaires que l'on jetait avec des machines dans les places assiégées.* (A. 1411.) *Ignis silvaticus*, fulmen; *le feu du ciel.* (Fl. Wig.) *Ignis judicium*, una ex purgationibus mediæ ætatis, qua manu in ignem immissa, innocentiam suam quis tueri tenebatur; *l'épreuve du feu.* (Pass.) *Ignis divinus, sacer, persicus, silvester, gehennæ, agrestis, inferni, sancti Firmini*, morbi genus; *mal caduc*, etc. (Pass.) *Ignis volatilis*, impetigo, lichen ; *dartre.* (*A. SS.*) *Ignis* sumitur interdum pro : 1° incendium; *feu, incendie* (ap. Mur.) ; 2° jus cognoscendi de incendio ; *droit de connaître des crimes d'incendie* (s. xi) ; 3° focus, domus; *maison, famille, feu* (a. 1138) ; 4° dies; *jour* (Ach. *Spic.*); 5° jus lignum exscindendi in nemoribus ad usum ignis; *droit de couper dans les forêts seigneuriales sa provision de bois à brûler.* (A. 1126.)

IGNITA. — Ignita ; *flèche enflammée.* (*Regul. S. Tetrad.*)

IGNITEGIUM. — Hora qua oppidorum incolæ intra ædes suas se recipere, nocte adveniente et ignem suum tegere coguntur, campanæ sono indicata ; *heure à laquelle tous les habitants sont obligés de se retirer chez eux et decouvrir leur feu;* ol. *couvre-feu, quevrefeu*, etc. (Pass.)

IGNITONITUS. — Pro Ignitosus.

IGNITOSUS. — Ignitus vel ignem evomens; *enflammé* ou *vomissant du feu.* (Adamn.)

IGNIVOMUS. — Ignem evomens; *qui vomit, qui lance du feu.* (Lact.)

IGNOMINIARE.—Ignominia afficere; *couvrir de honte, de confusion.* (Land.)

IGNOMINIOSITAS. — Ignominia ; *honte, ignominie.* (A. 1405.)

IGNOMINIUM. — Pro Ignominia.

IGNOSCE. — Formula loquendi monachis familiaris, quomodo etiam nunc viget; apud Gallos *pardonnez-moi.* (Pelag.)

IGNOSCENTIA. — Pro *innocentia.* (A. 1334.)

IGNOTESCERE. — Pro *innotescere.* (*Chartul. S. Vandreg.*)

IGUMENARGIUM. — Ut Egumenarchium.

IHERATICUS. — Pro *hieraticus ;* « episcopi et *iheratici*, » id est *sacerdotes*, apud Murat.

IHEROCHOMIUM. — Mendose pro Gerocomium.

ILBERNUS. — Vestimenti genus; *sorte de vêtement, cappe ou manteau.*

ILIA. — Forte insula ; *île.* (A. 1000.)

ILL. — Cum linea transversa, in antiquis mss. crebro repetitur loco nominis proprii, pro *ille* vel *illa.* Litteris istis successit postmodum littera N. qua nomen etiam proprium designabant, quod inductum videtur circa annum Christi millesimum.

ILLA. — Vermis, sed proprie qui nascitur in corpore ex putredine; *ver, vermine.* (*Vet. Gl.*)

ILLALDIONES.—Servorum species, iidem q. Aldiones.

ILLAPSARE. — Illabi, inclinari ; *tomber dans, se pencher.* (Mur.)

ILLARIA. — Quasi *hilaria*, ab *hilaris*, festivitas. (Mart., *De antiq. discipl.*)

ILLATIO. — Donum, munus, tributum ; *don, présent, contribution.* (Sen.) — In Missa Mozarabica, id quod in Missa Romana *Præfationem* vocant.

ILLATOR. — Calumniator, qui alicui infert crimina, delator ; *accusateur, dénonciateur.* (Ruth.)

ILLATUM.—Vulnus, plaga; *plaie, coup, blessure.* (*Vet. Gl.*)

ILLECEBRARE. — Illecebris attrahere ; *attirer par des caresses.* (J. de J.)

ILLECEBRITAS.—Illecebræ; *séductions, charmes.* (Card. de Cus.)

ILLEGALIS. — Extra legem positus, exlex, bannitus, proscriptus; *qui est en dehors de la loi, banni, proscrit.* (*Spec. Sax.*)

ILLEGIBILIS.—Qui legi non potest; *illisible.* (A. 1366.)

ILLEGITIMATIO.—Filii non legitimi conditio ; *état d'un enfant naturel.* (A. 1353.)

ILLEGITIMITAS. — Ead. notione. (A. 1353.)

ILLETABILE. — Immortale; *ce qui ne meurt pas.* (Pap.)

ILLETGIARE. — Pacto firmare, sacramento ligare ; *Vid.* Inligare.

ILLETUS. — Quercus viridis vel ilicetum; *chêne vert* ou *lieu planté de chênes verts.* (A. 1283)

ILLEUS. — Avis species ; *sorte d'oiseau.* (Best.)

ILLEX.—Sine lege; *qui est sans loi, sans frein.* (S. xiii.)

ILLIBABILIS. —Qui corrumpi non potest aut contaminari ; *qui ne peut être atteint, incorruptible.* (Lact.)

ILLIBARE.—Imbuere, instruere, ornare; *garnir, orner.* (*A. SS.*)

ILLIBERE.—Cum coactu ; *non librement, par force.* (*Leg. Polon*)

ILLIBERIS. — Carens liberis ; *qui manque d'enfants.* (Tert.)

ILLIBERTARE. — Quasi libertatem auferre ; *enlever la liberté.* (Nic. Clem.)

ILLIBERTAS.—Privatio libertatis, servitus ; *action d'être privé de la liberté, état de celui qui n'est pas libre, servitude.* (A. 1419.)

ILLICENTIATUS. — Non obtenta venia seu licentia; *qui n'a pas obtenu la permission.* (*Conc. Pis.*)

ILLICIBILIS. — Qui illicit; *qui séduit, qui attire* (Lact.)

ILLICITATOR. —Qui tentat vel agit illicite ; *qui essaye de faire ou qui fait des choses non permises.* (Flav. Erig.)

ILLICUS. — Subitaneus ; *subit, soudain.* (*A. SS.*)

ILLIMARE. — Lima radere ; *limer.* (*A. SS.*)

ILLIMINARE.— Pingere, coloribus adumbrare, ut Illuminare. (A. 1476.)

ILLINGUIS. — Mutus, pro Elinguis. (Pap.)

ILLION. — Parva insula ; *petite île, îlot.* (A. 1463.)

ILLOCALIS. — Qui loco non est circumscriptus ; *Vid.* Localitas. (A. 927.)

ILLOCALITER. — Non circumscripte ; *Vid.* Localitas. (Id.)

ILLOMINUS. — Idoneus, legitimus : *convenable, régulier.* (A. 1317.)

ILLOSUS. — Fraude plenus, dolosus; *rusé, fourbe.* (*Vet. Gl.*)

ILLUMINARE. — (Verb.) Baptizare; *donner le baptême, baptiser.* (*A. SS.*) — Accendere; *allumer.* (Guid.) — Pingere, coloribus adumbrare; *colorier, enluminer.* (Alc.) — *Illuminare famam*, existimationem reconciliare. (A. 1355.) — (Subst.) Candelæ, lucernæ ecclesiarum : *luminaire d'église, cierges.* (A. 1006.)

ILLUMINATIO. — Illustratio ; *coloriage, enluminure.* (Marten.) Baptisma; *baptême.* (*A. SS.*) *Domus venerandæ illuminationis*, baptisterium seu locus ubi illuminatur et baptizatur ; *baptistaire.* (*A. SS.*)

ILLUMINATOR. — Aurarius pictor, qui libros variis figuris iisque aureis condecorat ; *enlumineur, miniaturiste.* (Ord. Vit.)

ILLUMINATUS. — Coloribus adumbratus; *colorié, enluminé.* (A. 1335.) — Hæreticæ factionis cujusdam sectator; *illuminé.* (*A. SS.*)

ILLUSTER. — Pro Illustris.

ILLUSTRA. — Pro Illustris.

ILLUSTRAMEN. — Lumen ; *lumière.* (*A. SS.*)

ILLUSTRARI. — Illustratus dignitate do-

nari; *être honoré de la dignité d'illustre.* (Salv.)

ILLUSTRAS. — Dignitatis titulus qui alias *illustria dignitas, illustritas, illustratus dignitas* et *illustratus gradus* dicitur; *dignité d'illustre.* (Lud.)

ILLUSTRIS. — Honoratior vel qui hocce titulo donatus; *qui occupe un rang élevé ou est revêtu du titre d'illustre.* (Anast.)

ILLUSTRIS DIGNITAS. — *Vid.* ILLUSTRAS.

ILLUSTRISSIMITAS. — Titulus honorarius quo cardinales compellabantur a Poloniæ regibus.

ILLUTIBARDUS. — Qui barbam habet illotam et sordidam; *qui a la barbe sale et en désordre.* (Apul.)

ILVA. — Lucanica; *saucisse.* (*Vet. Gl.*)

IMA. — Ora; *bord.* (*Vet. Comput.*)

IMAGINABILIS. — Fictilis, aptus imaginatione percipi; *facile à concevoir.* (Pap.)

IMAGINABILITER. — Per speciem imaginis vel figuræ; *par image, en image.* (Joan. Ab.)

IMAGINALIS. — Constans imagine; *qui est en image.* (S. Iren.)

IMAGINALITER. — Ut IMAGINABILITER. (S. Aug.)

IMAGINARE. — Imaginem rei alicujus referre, effingere; *avoir la forme, représenter.* (Alan.) — Imagine seu sigillo effigie insignito chartam firmare; *sceller un titre, lui donner un caractère légal par l'apposition du sceau.* (Ap. OEf.)

IMAGINARIA. — Imago, figura; *représentation, image.* (*Chartul. Bit.*)

IMAGINARIUS. — Vicarius, locum tenens, qui vices alterius in rebus gerendis implet et imaginem quodammodo refert; *remplaçant, substitut, celui qui tient lieu de quelqu'un, qui le représente.* (*Vet. Gl.*) — Sculptor, pictor; *imagier, peintre, sculpteur.* (Anast.) *Imaginarius ordo*, opus sculptile seu pictum, vel potius ordo seu locus imaginum. (*Conc. Tur.* II.) *Imaginarii* dicebantur quidam sortilegi « qui imagines faciebant, qui in possessionem præsidentium spiritum mittebant, ut ab eis de rebus dubiis docerentur. » (Petr. Bles.)

IMAGINATIO. — Pro IMAGO et MACHINATIO. — Cogitatio; *pensée.* (Elmh.)

IMAGINATOR. — Phrygio; *brodeur.* (A. 1432.)

IMAGINATURA. — Imago acupicta; *portrait brodé:* « *imaginaturis* apostolorum. » (A. 1419.)

IMAGINATUS. — Imaginibus ornatus, sculptus; *imagié, ciselé.* (Testam. *S. Rem. Rem.*) — *Imaginata vita*, quæ solam habet virtutis imaginem, qualis est hypocritarum; *vie qui n'a que les dehors de la vertu.* (*Chr. Trud.*)

IMAGINEUS. — Imaginarius; *qui concerne l'image, d'image.* (Fort.)

IMAGINIOLA. — Imaguncula; *petite image.* (*Chr. S. Trud.*)

IMAGO. — Vexillum sanctorum imaginibus insignitum; *bannière portant des portraits de saints.* (*Ep. Adr. PP.*) — *Imago auri*, nummus aureus regis imagine signatus; *monnaie d'or à l'effigie royale.* (*Reg. Maj.*)

IMBALSAMARE. — Corpus mortui balsamo aliisque bonis odoribus condire; *embaumer.* (*Memor. Potest. Reg.*)

IMBANNARE. — In bannum mittere, in fiscum redigere; *confisquer.* (Hincm.)

IMBANNIRE. — Ead. notione. (A. 1179.)

IMBANNIRI. — Interdici; *être interdit, être mis au ban.* (S. Bern.)

IMBARBESCERE. — Sagittam pennis munire; *garnir une flèche de plumes;* ol. *embarber.*

IMBASIO. — Adulteratio; *falsification, action de dénaturer, de falsifier.* (A. 1550.)

IMBASSIATOR. — Pro AMBASSIATOR.

IMBASTARE. — Clitellas imponere; *mettre le bât, garnir de bâts;* ol. *embaster.* (A. 1260.)

IMBATALLARE. — Munire; *fortifier;* ol. *embastiller.* (Guid. de Viger.)

IMBATELLARE. — Ead. notione. (*Ch. Angl.*)

IMBAXATURA. — Legatio, demandata rei cujuscunque alicui cura; *ambassade, mission.* (A. 1251.)

IMBAXIATA. — Ead. notione. (*H. Nem.*)

IMBAXIATOR. — Ut AMBASSIATOR. (*ibid.*)

IMBE. — Apiarium, apud Germanos; *ruche, rucher.*

IMBENEFICIARE. — Bona in feudum seu beneficium dare; *donner en fief, inféoder.* (Ap. Macr. *Hierol.*)

IMBINDIARE. — Velo legere; *couvrir avec un voile.* (Barel.)

IMBLADARE. — Ut BLADARE, blado seu segete conserere; *ensemencer un champ en blé;* ol. *emblader, embléer.*

IMBLADATIO. — Fructus fundi; *produit d'une terre;* ol. *emblaveure.*

IMBLADATURA. — Agrorum fructus, bladum quodvis; *produit des champs, grain quelconque;* ol. *emblavure.* (A. 1219.)

IMBLADIARE. — Ut IMBLADARE. (A. 1273.)

IMBLAVARE. — Ead. notione. (*St. Verc.*)

IMBLOCARE. — Lapidum congerie operire; *couvrir d'un tas de pierres, embloquer.* (Il était défendu d'ensevelir les cadavres des excommuniés. Mais de crainte qu'ils n'infectassent l'air, on permettait seulement qu'on les couvrît de pierres; c'est ce qu'on appelait *embloquer.*)

IMBOBATUS. — Impositio, exactio, vectigal, apud Italos; *imposition, tribut, redevance.*

IMBODARE. — *Boiis* seu compedibus vincire; *mettre aux ceps.* (Ord. Vit.)

IMBOSCA. — Insidiæ; *embûches, embuscade.* (A. 1361.)

IMBOSCAMENTUM. — Insidiæ; *embûches, embuscade.* (*A. SS.*)

IMBOSCARE. — Italis, insidias struere; *tendre un piége, dresser une embuscade.*

IMBOSQUARE. — Ead. notione. (*H. Nem.*)

IMBOSSOLARE. — Apud Italos, in *bussolam* seu arculam suffragium conjicere, quod in electionibus fieri solet; *déposer un bulletin de vote dans l'urne, voter.* (A. 1371.)

IMBOTARE. — Liquorem in *buttam* seu lagenam vel dolium infundere; *mettre un liquide en bouteilles ou en tonneau, entonner.* (A. 1360.)

IMBOTATURA. — Infusio liquoris in lagenam doliumve; *mise d'un liquide en tonneau ou en bouteilles.* (A. 1350.) — Impositio, vectigal; *imposition, impôt.* (A. 1466.)

IMBOTATUS. — Impositio, ut IMBOTATURA. (A. 1466.)

IMBRACHIARE. — Amplexari, brachiis complecti; *embrasser.* (Goclen.)

IMBRACIARIA. — Judicum corruptio; *action de corrompre les juges.* (Ap. Angl.)

IMBRACULUM. — Tectum vel locus ubi est umbra quasi esse solet, v. g., in porticu ecclesiæ; *toit* ou *lieu où l'on est à l'ombre, comme sous le porche d'une église.* (*A. SS.*)

IMBRARE. — Quasi imbre perfundere; *arroser.* (Apit.)

IMBREVIARE. — In *breves* redigere, describere; *abréger.* (*Conc. Meld.* a. 845.)

IMBREVIARIA. — Charta compendiaria, prima perscriptio. (*St. Flac.*)

IMBREVIATURA. — Protocollum. (Laur.)

IMBRIGARE. — In *brigas* seu lites conjicere; *jeter dans les procès et les discussions.* (A. 1264.) — Turbare; *troubler.* (*St. Mut.*)

IMBRIGUS. — Ebrius; *ivre, enivré.* (*Tract. de pisc.*)

IMBRINGARE. — Ead. notione. (*St. Mass.*)

IMBROCCATUM. — Pannus auro intextus; *brocard.* (Steph. de Ins.)

IMBURSARE. — Nummos in bursam seu loculos dimittere; *mettre de l'argent en bourse, embourser.* (A. 1376.) — Pretium pro convictu solvere; *payer le prix de la nourriture, de la pension, d'un boursier dans une université.* (A. 1449.) — Nummos in usu suo convertere; *employer de l'argent pour son usage;* ol. *embourser.* (A. 1390.)

IMBURSATIO. — Solutio pretii pro convictu; *action de payer la dépense de table, payement de cette dépense.* — Usus rei alicujus non suæ; *usage, jouissance d'une chose d'autrui.* — Apocha, charta solutæ pecuniæ; *quittance.*

IMBUSSOLARE. — Ut IMBOSSOLARE. (Ap. Italos.)

IMBUSSOLATA. — Italis, electio; *élection.* (A. 1371.)

IMBUSTAMENTUM. — Apertura, itineris vel stratæ caput; *ouverture, tête d'un chemin.* (A. 1410.)

IMBUTAMENTUM. — Ab imbuere: « sed quoniam *imbutamento* artis philosophiæ minus fulti verbis has (*virtutes*) enucleare nequimus venustis... » (Rob. Mon.)

IMBUTATURA. — Ut IMBOTATURA. (A. 1466.)

IMENERIUS. — Liber hymnorum; *recueil d'hymnes;* ol. *hymnaire.* (A. 1260.)

IMIGERE. — Ut MUGERE. (A. 1454.)

IMINA. — Pro HEMINA.

IMITABILITER. — Modo quem quis imitetur. (A. 1379.)

IMITAS. — Pars ima, inferior; *le bas d'une chose.* (*Testam. S. Rem. Rem.*)

IMITATIO. — In capitul. Caroli Magni pro IMMUTATIO.

IMIZILUM. — Panni pretiosi species; *sorte de tissu précieux.* (Anast.)

IMIZINUM. — Ead. notione.

IMLARIA. — Campi modus seu potius spatium duorum agrorum; *Vid.* AGER. (A. 1217.)

IMMACULABILIS. — Qui maculari seu inquinari nequit; *qui ne peut être souillé.* (*Conc. Hisp.*)

IMMACULATIO. — Integritas, innocentia; *innocence.* (*A. SS.*)

IMMAJORARE. — Augere; *augmenter, agrandir.* (Ap. Mab. *Anal.*)

IMMALLATUS. — Encausto ornatus, distinctus; *émaillé.* (A. 1328.)

IMMANCATIO. — Membrorum conservatio, ne quis fiat *mancus* seu mutilus. (Bign. *Form.*)

IMMANTARE. — Pallio induere, tegere; *couvrir, vêtir d'un manteau.* (Rad.)

IMMANTATIO. — Inthronisatio quæ fit per pallium; *intronisation, action d'installer.* (Fastr.)

IMMATRICULARE. — Annectere, adjungere; *annexer, adjoindre.* (Mart. *Ampl. Col.*) — In album referre; *immatriculer.* (Pass.)

IMMEDIETATE. — Immediate, sine ullo medio; *sans aucun retard, au plus tôt.* (*Ord. reg. Fr.*)

IMMEDULLARI. — Imbibi, quasi *medullis* infundi, inseri; *être imbu, comme rempli jusqu'à la moelle des os.* (*A. SS.*)

IMMEDULLATUS. — Imbibitus, medullis insitus; *imbu, rempli.* (*A. SS.*)

IMMELIORARE. — Meliorem reddere; *améliorer, rendre meilleur.* (Sim. Dun.)

IMMEMORANS. — Immemor; *qui ne se souvient pas, oublieux.* (*A. SS.*)

IMMEMORANTER. — Ex oblivione; *par oubli.* (*Ord. reg. Fr.*)

IMMENSIBILIS. — Immensus; *immense, infini.* (A. 1328.)

IMMENSITAS. — Universitas; *totalité, le tout.* (*G. Chr.*) *Immensitas pulchritudinis*, dicitur de muliere præstantissimæ venustatis. (*Hist. Franc.*)

IMMENSURATIM. — Sine mensura; *immense, sans limites.* (Salv.)

IMMERCIATUS. — Cui pro delicto imposita est pœna seu multa pecuniaria; *celui qu'un crime ou délit a fait condamner à une amende pécuniaire.* (Rym.)

IMMETALLATUS. — Ornatus, vermiculatus; *émaillé.* (A. 1332.)

IMMI. — Germanis, mensuræ species, eadem f. q. HEMINA. Quibusdam chartis pro mensura lactis sumitur.

IMMINENTIA. — Instantia. (Greg. M.)

IMMINUARE. — Pro *imminuere.* (*A. SS.*)

IMMINUATUS. — Immunis; *exempt, franc, dispensé.*

IMMINUERE. — Libertate et *immunitate* donare; *affranchir.* (A. 1291.)

IMMINUTIO. — Immunitas; *exemption, immunité.* (A. 1291.)

IMMINUTOR. — Qui sanguinem *minuit* seu detrahit. *Vid.* MINUERE. (A. 1366.)

IMMISSIO. — Exactio vel violentia; *exaction, violence.* (Greg. M.) — Operatio; *action, œuvre.*

IMMOBILITARI. — Immobilem esse; *être immobile.* (*A. SS.*)

IMMOLARE. — Offerre aliquod ecclesiis; *donner quelque chose aux églises.* (*Mon. Angl.*)

IMMOLATICIUS. — *Immolaticiæ hostiæ*, escæ, carnes, idolis immolatæ; *victimes immolées aux idoles.*

IMMOLATIO. — *Immolatio Missæ*, vulgo *præfatio*, seu pars Missæ in qua fit sacrificium. (*A. SS.*) — Oblatio quæ ecclesiis fit. (A. 1462.)

IMMORANTER. — Sine mora; *tout de suite, sans délai.* (*Vet. Gl.*)

IMMORIGERATUS. — Non morigerus, male moratus· *désobéissant, indocile, mal dressé.* (Mur.)

IMMOROSE. — Ut IMMORANTER. (A. 1411.)

IMMORTALIS. — Non mortiferus; *qui ne donne pas la mort.* (A. 1334.)

IMMORTIFERUS. — Ead. notione. (A. 1384.)

IMMORTIFICATUS. — Qui sibi plus satis blanditur et indulget; *immortifié.* (Gers.)

IMMOTABILIS. — Immotus; *inébranlable, insensible.* (A. 863.)

IMMUNDICITIA. — Pro *immundities.* (A. 1394.)

IMMUNIMEN. — Munimen, dicitur de sigillo quo chartæ *muniuntur; ce qui donne de la force à un titre, sceau.* (A. 1216.)

IMMUNIRE. — Immunem facere; *exempter.* (A. 1174.)

IMMUNITAS. — Locus immunis, asyli jure donatus; *asile, lieu où les coupables ne peuvent être saisis.* (Pass.) *Immunitatem ecclesiæ persolvere*, bannum seu multa propter infractam ecclesiæ immunitatem; *payer l'amende pour avoir violé les priviléges d'une église.* (A. 876.) — Tutela, protectio; *protection, tutelle.* (A. 844.) — Privilegium; *immunité, exemption de charges, de juridiction.* (Pass.)

IMMUNITATIO. — Locus immunis, ut IMMUNITAS. (S. IX.)

IMMUNITIO. — Ead. notione. (S. XI.)

IMMURARE. — Carcere includere; *mettre en prison, renfermer;* ol. *emmurer.* (A. 1222.)

IMMURMURARE. — *Immurmurare remedium*, illud quasi *immurmurando* implorare. (*A. SS.*)

IMMUTATIO. — Imminutio; *diminution, usurpation.* (*Cap. C. M.*)

IMMUTILATUS. — Integer, illibatus; *intact, entier.* (A. 1189.)

IMNARIUM. — Pro HYMNARIUM.

IMNELLA. — Porcella ablactata, ut videtur. (A. 1358.)

IMPAGATUS. — Non solutus; *qui n'est pas payé.* (A. 1209.)

IMPALARE. — In palum impingere: « Si quodlibet animal, dum de messe aut de prato... expellitur, *impalaverit.* (*Lex Burg.*)

IMPANALARE. — Scedulam referre, ab Anglico *panell; Vid.* PANELLUM.

IMPANATORES. — Sic appellati: 1° Berengarii sectatores qui panem et vinum in corpus et sanguinem Christi transubstantiari negabant; 2° Lutherani, qui panem una cum corpore Christi in Eucharistia remanere credunt.

IMPARAMENTUM. — Munitio, propugnaculum; *rempart, fortification;* ol. *emparement.* (A. 1362.)

IMPARANTIA. — Tuitio; *Vid.* AMPARANTIA et EMPARANTIA. (Ap. Marc.) — Sequestratio; *action de séquestrer.* (A. 1322.)

IMPARARE. — Invadere, occupare; *s'emparer.* (*Usat. Barcin.*) — Munire; *fortifier;* ol. *emparer.* (A. 1366.)

IMPARCAMENTUM. — Inclusio *parco* animalium seu hominum quæ in damno sunt, quod etiam de reis hominibus usurpatur; *Vid.* PARCUS. (Bract.)

IMPARCATIO. — Ut IMPARCAMENTUM. (*Mon. Angl.*)

IMPARENTIA. — Tutela, protectio; *protection, tutelle.* (S. XII.)

IMPARTICARE. — Ad *perticam* seu furcam vel patibulum suspendere; *pendre, attacher au gibet.* (Lamb. Ard.)

IMPARTIRI. — F. *amplificare*: « Exceptis duobus pedibus terræ, quos reliquerunt extra Josseia ad *impartiendum* ea, prout necesse fuerit. » (A. 1211.)

IMPARTITIO. — Multa, emenda; *amende, peine pécuniaire.* (Vital. ep.)

IMPASSIONABILIS. — Qui pati non potest: « *impassionabilis deitas.* » (*Chr. Lup.*)

IMPASSIBILIS. — Qui sustineri non potest. (*A. SS.*)

IMPASSIONATUS. — Passionis expers; *apathique.* (Gocl.)

IMPASSULATUS. — Dessiccatus; *desséché.* (Ap. Rocch.)

IMPASTARE. — In *pasta* seu pane coquere; *mettre en pâte.* (*A. SS.*) — Commiscere; *mêler.* (Arnauld.)

IMPASTATIO. — Commistio; *mélange.* (Arnauld.)

IMPATIENTIA. — *Impatientia vultus*, oris depravatio. (*Ann. S. Vict. Mass.*)

IMPAUSABILIS. — Qui non *pausat*, quiescit; *qui ne cesse pas, qui ne discontinue pas.* (Fulg.)

IMPECHEMENTUM. — Impedimentum; *empêchement, embarras.* (A. 1428.)

IMPECHIAMENTUM. — Ead. notione. (A. 1407.)

IMPECHIARE. — In jus vocare, accusare; *citer, traduire en justice, accuser, intenter une action.* (A. 1256.)

IMPECTORARE. — Pectori recondere. (Auxil.)

IMPEDATURA. — Pedis impressio vel mensura, vel investigatio; *vestige, marque et mesure du pied.* (W. Brit.)

IMPEDIA. — Pars calcei; *empeigne;* ol. *empienne.* (*Vet. Gl.*)

IMPEDIARE. — *Impediare canem*, ejus pedes quodam modo mutilare; *Vid.* EXPEDITARE.

IMPEDICARE. — Illigare, irretire; *attacher, lier.* (Pap.)

IMPEDICATUS. — Pedica constrictus; *lié, attaché.* (*Lex Burg.*)

IMPEDIMENTOSUS. — Noxius, incommodus; *nuisible, incommode.* (A. 851.)

IMPEDIOSE. — Cum impedimento; *avec empêchement, embarras.* (*A. SS.*)

IMPEDIRE. — In jus vocare, ut IMPECHIARE. (*Leg. Pol.*) — *Impedire se*, curare, sollicitudinem habere; *s'embarrasser.* (*A. SS.*)

IMPEDITIVUM. — Quod obstat, impendit; *ce qui empêche, fait obstacle.* (Lud.)

IMPEDITOR. — Qui impedit, obstat; *celui qui empêche, s'oppose.* (Rym.)

IMPEDIUM. — Ut IMPEDIA.

IMPEGNARE. — Impignerare, pignori dare; *donner en gage, engager.* (*St. Verc.*)

IMPEJORARE. — Pejorem facere; *Vid.* PEJORARE.

IMPEJORATIO. — Rei in deteriorem statum deductio; *action de mettre une chose dans un plus mauvais état;* ol. *empirement.* (A. 1317.)

IMPELLARE. — Pro *impellere.* (*Conc. Hisp.*)

IMPELLERE. — Agitare, succutere; *secouer.* (A. 1317.)

IMPENDIUM. — Servitium feudale seu hominis fidelitas; *service, foi que le vassal doit à son seigneur.* (A. 1324.)

IMPENSATUS. — Inopinatus: « *Hora impensata redire.* » (*A. SS.*)

IMPENSIO. — Donatio; *action de donner, donation, don.* (*Conc. Hisp.*)

IMPERACTE. — Otiose: « *imperacte* negligebat. » (*A. SS.*)

IMPERAMENTUM. — Census pro *amparantia* seu protectione solutus; *droit que le vassal paye à son seigneur pour la protection qu'il en reçoit;* ol. *emparement.* (A. 1271.)

IMPERANCIA. — Ut IMPARANTIA.

IMPERARE. — Vox medicis attributa cum ægris remedia imponunt; *ordonner.* (Pass.) — Invadere, auferre, occupare; *s'emparer, enlever.* (A. 1137.) — *Imperare antiphonam*, præcinere; *donner le ton, entonner.* (*Vet. Ordinar.*)

IMPERATIO. — Imperatum, jussum; *ordre, commandement.* (A. 770.)

IMPERATORICALIS. — *Vid.* SCRIPTURA.

IMPERATRIX SUMMA. — Virgo Beata Maria. (A. 945.)

IMPERFECTUS. — (Subs.) Pro *defectus.* (*A. SS.*)

IMPERFIDUS. — Perfidissimus; *très-perfide.* (Frid. imp.)

IMPERIALE. — Panni pretiosioris species. (A. 1295.) *Imperiale diadema*, tiara pontificalis qua Clemens Papa V Lugduni coronatus est. (*Chronic. Triv.*)

IMPERIALIA. — Imperii insignia; *Vid.* REGALIA.

IMPERIALIS. — Apud Germanos, moneta imperatorum; *monnaie des empereurs d'Allemagne, impérial. Imperiales litteræ;* antiquationis diplomata; *lettres de récision.* (Lud.)

IMPERIATUS. — Imperium; *autorité, souveraineté.* (*Vet. Inst.*)

IMPERIOSITAS. — Majestas imperialis; *majesté impériale.* (*Vet. Gl.*)

IMPERIOSUS. — Splendidus, speciosus; *brillant, éclatant.* (Id.)

IMPERIUM. — *Merum imperium*, jus summum; *haute-justice, droit du glaive.* (*Ch. Ardg.*) *Imperium mixtum*, justitia media; *moyenne justice.* (Id.) *Merum et mixtum imperium*, omnimoda justitia; *haute et basse justice.* (S. XIII.) *Imperium* interdum nuncupatur: 1° quævis jurisdictio; *ressort, juridiction.* (*Ord. reg. Fr.*); 2° auctoritas; *autorité, pouvoir.* (A. 1197.)

IMPERMUTABILIS. — Immutabilis; *immuable.* (Ap. Lud.)

IMPEROSITAS. — Majestas imperialis; *la majesté impériale.* (J. de J.)

IMPERPETI. — Pro *perpetim.* (A. 1153.)

IMPERSONALITER. — *Impersonaliter* altare seu ecclesiam monasterio vel collegio tradere dicitur episcopus, cum nullum sibi jus reservat *personam* seu clericum, qui ei ecclesiæ deserviat, nominandi, aut certam præstationem, quam *altarium redemptionem* vocabant accipiendi, cum instituitur nova persona. (*Ann. Ben.*) Etiam de præbenda usurpatur. (A. 1132.) Nude *impersonaliter* dicitur altare aliudve beneficium alicui monasterio concedi, cum altaris aut beneficii titulus nemini nominatim ascribitur, totique conventui tribuitur possidendum. (Pass.) *Institutio loquitur impersonaliter*, id est nemine nominatim appellato. (*Concil. Hist.*)

IMPERSONARE. — In beneficio seu ecclesia *personam*, id est clericum constituere; *Vid.* PERSONA. (*Ch. Hugon. de Puis. epi. Dunel.*)

IMPERSONATUS. — Liber a *persona*; *Vid.* PERSONA et IMPERSONALITER. (A. 1164.) — Qui potestatem habet *personam* in ecclesia instituendi; *Vid.* PERSONA. (Ap. Mad.)

IMPERSUASIBILIS. — Cui nihil persuaderi potest; *qu'on ne peut pas persuader.* (Ap. Mart., *Coll. Nov.*)

IMPERTINENS. — Ineptus, insulsus; *impertinent.* (*A. SS.*) — Dicitur de eo quod a re de qua agitur alienum est; *qui est en dehors de la question;* ol. *impertinent.* (A. 1417.)

IMPERTINENTIA. — Vox fori; dicitur de eo quod a re de qua agitur alienum est. *Vid.* IMPERTINENS. (A. 1341.)

IMPESATUS. — Gummi oblinitus; *empesé.* (Guid. de Vig.)

IMPESIUM. — Prælium; *combat.* (A. 1329.)

IMPETEIUS. — Impetuosus, violentus;

impetueux, violent, emporté; ol. *empeitous.* (*Vet. Gl.*)

IMPETERE. — Imponere, expetere, exigere; *Vid.* Impechiare. (*Ann. Ben.*)

IMPETICIO.—Petitio in jure, exactio: *demande en justice;* ol. *impétition.* (A. 1278.)

IMPETRATIO. — Libellus supplex quo, coram judice superiori, omisso medio, jus suum prosequendi licentia petitur. (A. 1336.)

IMPETUS. — Aggressionis crimen; *Vid.* Pergus.

IMPHALERARE. — Phaleris instruere, ornare; *orner, parer de colliers; Vid.* Phalerare.

IMPIARE.—Profanare, impie agere; *profaner, agir en impie.* (*Vet. Gl.*)

IMPIATIO. — Profanatio, rei sacræ violatio; *profanation, action de profaner.* (*A. SS.*)

IMPIGNORARE. — Oppignerare, pro pignore tradere; *donner en nantissement, engager.* (A. 1292.)

IMPIGNORATIO. — Pignoris obligatio, Gal. *engagement.* (A. 1348.)

IMPIGNORATURA. — Præstationis species domino feudali solvenda, cum fundus in pignus alicui assignabatur. (A. 1322.)

IMPIGRABILIS. — Actuosus, non piger; *actif. laborieux* (*Vet. Gl.*)

IMPILORAMENTUM. — *Pilorii* supplicium: *peine du pilori.* (A. 1370.)

IMPINCTIO. — Impulsio, sollicitatio; *instigation, sollicitation, encouragement.* (A. 1074.)

IMPIPERARE — Pipere condire; *poivrer.* (S. xiv.)

IMPIREUM. — Pro *empyreum*, summum cœlum; *l'empirée.* (Ap. Mart., *Ampl. Col.*)

IMPLA.—Velum, ut Guimpla. (Ap. Mart., *De antiq. discipl.*)

IMPLACITARE. — In placitum et jus vocare; *citer en justice, assigner.* (A. 1194.)

IMPLAGARE.— Plagis, id est *retibus* irretire; *enlacer, prendre dans les filets.* (Sid.) — Verberibus excipere, flagellis cædere; *frapper, rouer de coups.* (*A. SS.*)

IMPLANARE.—Decipere, in errorem ducere; *tromper.* (W. Brit.)

IMPLANATOR. — Impostor; *trompeur.* (Laur.)

IMPLANTARE. — In possessionem mittere; *mettre en possession, installer, investir.* (A. 1411.)

IMPLASTRARE. — Infundere, intromittere; *introduire dans.* (Vict.)

IMPLASTRUM. —Locus vacuus ædificandis domibus idoneus; *emplacement, place vide;* ol. *emplastre.* (A. 1248.)

IMPLECTERE. — Multam impositam solvere; *payer l'amende.* (*G. Chr.*)

IMPLECTIO. — Cumulatio; *tas, accumulation.* (A. 1331.)

IMPLEGIARE.—In *plegium* mittere; *Vid.* Plegium.

IMPLEITÆ. — Sumptus in emendas merces, vel ipsæ merces emptæ; *emplettes.* (*For. Morlan.*)

IMPLEMENTUM. — Complementum; *accomplissement.* (A. 1479.)

IMPLENGAGIUM. — Expletio, seu quod implendo dolio infunditur. (A. 1245.)

IMPLERE. — Impendere, insumere; *employer.* (A. 1482.)

IMPLETOR. —Fullarius; *ouvrier foulonnier.* (Gold.)

IMPLEX. — F. velum. « *implices* duo, dalmaticæ diaconales. » (A. 1003.)

IMPLICAMENTUM. — Impedimentum; *empêchement.* (Rem. Autis.)

IMPLICARE. — Expendere, insumere; *employer.* (*Past. eccl. Paris.*)—Implere; *remplir* (A. 1318.)

IMPLICARI. — *Implicari in servitio*, in servitutem redigi; *perdre la liberté, être réduit à l'état de serf.* (A. 819.)

IMPLICATRIX. — Ornatrix, quæ capillos mulierum recte implicare novit; *coiffeuse.* (*Vet. Gl.*)

IMPLICATURA. — Expensa, sumptus in emendas merces seu merces ipsæ; *dépense, emplette.* (A. 1406.)

IMPLICITARE. — Pro Implacitare.

IMPLODERE. — Cum plausu imponere; « dicenti coronam *implodit.* » (*A. SS.*)—Inferre, infligere. (*A. SS.*)

IMPLUS. — Pro *amplius.* (*H. Nem.*)

IMPLUTUS.—Madidus, super quem pluit; *mouillé, trempé.* (Rob. de Sorb.)

IMPLUVIATUS.—Color similis pullo sive nigro; *noir, couleur noire.* (Alciat.)

IMPLUVIUM. — Pluvia; *pluie.* (Sug.)

IMPOCIONABILIS. —Venenatus, veneno infectus; *empoisonné.* (A. 1336.)

IMPOCIONATIO.—Potio venenata; *breuvage empoisonné.* (*Vet. Ch.*)

IMPOENITENS. — Quem non pœnitet, perstans in peccatis; *qui ne se repent pas, pécheur endurci.* (*Conc. Hisp.*)

IMPOENITENTIA. — Peccandi pertinacia; *endurcissement dans le péché.* (Pass.)

IMPOENITUDO. — Ead. notione. (*Barth., Gl.*)

IMPOMIFER. — Qui non fructus fert; *qui ne porte pas de fruit*, en parlant d'un arbre. (Pass.)

IMPONERE. — *Imponere psalmum*, ejus cantum incipere, et quo sono vocis decantari debeant, designare; *commencer le chant d'un psaume.* (*Ord. Rom.*)

IMPORTABILIS.—Quod non ferri potest: *qu'on ne peut porter, insupportable.* (Tert.)

IMPORTABILITAS.—Intolerantia. (Joan. de Card.)

IMPORTANS. — Utilis, magni momenti; *important.* (Ap. Mart., *Ampl. Col.*)

IMPORTANTIA. — Momentum, pondus; *importance.* (A. 1497.)

IMPORTARE.—Asportare, auferre; afferre, inducere, trahere; *emporter, enlever.* (A. 1366, 1264.)

IMPORTIBILIS. — Intolerabilis; *insupportable, intolérable.* (Rob. Aves.)

IMPORTITOR.—Qui portas facit; *faiseur de portes.* (*Vet. Gl.*)

IMPORTUNARI. — Importune instare: *insister, presser, poursuivre vivement, d'une manière importune.* (*A. SS.*)

IMPORTUNITAS. — Improbitas, injuria. (A. 1196.)

•IMPORTUNIUM. — Importunitas. (*Conc. Matisc.* i.)

IMPOS. — Qui non potest, impotens: *qui ne peut pas, impuissant, incapable.* (A. 1097.)

IMPOSITIONARIUS. — Vectigalium impositorum redemptor et exactor; *receveur d'impôts, collecteur;* ol. *impositeur.*

IMPOSITA. — Mandatum; *ordre, commandement.* (*A. SS.*)—Tributum impositum; *impôt, taxe.* (Ap. Afel.)

IMPOSITIO. — Institutio. (A. 1194.)

IMPOSSESSIONATUS. — Qui non habet possessiones. *Vid.* Possessionatus. (*Leg. Pol.*)

IMPOSSIBILIS. — Impotens; *impuissant.* (*A. SS.*)

IMPOSSIBILITAS. — Impotentia, imbecillitas; *impuissance, incapacité, faiblesse d'esprit.* (*Conc. Hisp.*)

IMPOSSIBILITER. — Coacte. *Vid.* Possibilitas.

IMPOSTRIX. — Quæ decipit, imponit; *trompeuse, imposteuse.* (*A. SS.*)

IMPOSTURARE. — Decipere, fallere; *tromper, user d'imposture.* (*Cod. Th.*)

IMPOSTURATIO. — Impostura, fraus, deceptio; *tromperie, fourberie, imposture.* (*Chr. Wat.*)

IMPOSTUS — Tributum impositum; *impôt.* (A. 1272.)

IMPOTENTER. — Tyrannice; *tyranniquement.* (Laur.)

IMPOTENTES. — Mutilati, debiles; *impuissants, faibles, incapables.* (*Cap. C. M.*)

IMPOTENTIA. — Mutilatio, membri amputatio, debilitas; *mutilation, retranchement d'un membre, faiblesse.* (A. 1362.)

IMPOTIONARE. — Veneno propinato exstinguere; *empoisonner.* (Ord. Vit.)

IMPRÆCEPS. — Pro *præceps.* (Mart., *Anecd.*)

IMPRÆDATIO. — Pro *prædatio.* (*Cap. Car. C.*)

IMPRÆGNARE. — Gravidare, gravidam facere, augere; *engrosser, accroître, augmenter.* (Joan. Sar.)

IMPRÆGNATIO.— Graviditas; *grossesse.* (*St. Saon.*)

IMPRÆGNATOR. — Qui gravidam facit; *celui qui rend une femme enceinte.* (Ibid.)

IMPRÆGNATUS. — Gravidus; *fécondé.* « Tellus calore... *imprægnata.* » (W. Brit.)

IMPRÆMEDITATE. — Sine prævia meditatione, imprudenter; *sans préméditation, par imprudence, étourdiment.* (Busch.)

IMPRÆPUTIATUS. — Non circumcisus; *qui n'est pas circoncis.* (Tert.)

IMPRÆSTABILIS. — « Deum *imprœstabilem*, » apud Salvianum (*De gubern. Dei*); ubi Brassicanus sic dictum Deum opinatur, qui « nihil præstet pro rei dignitate. » Martinius exponit « non placabilem, non propitium. »

IMPRÆSTANS.—Ead. notione. (S. Iren.)

IMPRÆSTIMONIUM.—Dicitur de prædio ad usumfructum concesso. *Vid.* Præstimonium. (A. 1256.)

IMPRÆSTITUM. — Mutuum; *emprunt.* (Ap. Mur.) — In Dalmatia contributio quæ in communi civitatis necessitate fieri solet; *emprunt public.*

IMPRÆTERMISSE. — Sine mora ac dilatione, continue, sine intermissione; *sans délai, tout de suite, sans interruption, de suite.*

IMPRÆVARICABILIS.—Inviolabilis, perpetuo duraturus; *impérissable.* (*Ch. Pip. reg.*)

IMPRÆVARICANDUS. — Ead. notione. (*Cap. C. C.*)

IMPRE.... — *Vid.* Impræ....

IMPRECARI. — Bene precari. (*A. SS.*)

IMPRECARIA. — Species exactionis. *Vid.* Precaria.

IMPREMPTA.—Impressio; *empreinte.* (A. 1351.)

IMPRESIA. — Ut Imprisa. (*H. Nem.*)

IMPRESSIO. — Quodvis opus quod aggredimur; *entreprise, projet*, ut Imprisa. — Sigillum; *sceau.* (Hein.)

IMPRESSOR.—Typographus; *imprimeur.*

IMPRESSORIUS.—*Impressoria ars*, typographia; *l'imprimerie en caractères mobiles.* (Trit.)

IMPRESSURA.—Ut Imprempta. (A. 1390.)

IMPREYSIA. — Ut Imprisa. (A. 1342.)

IMPRIMITUS.—Pro *imprimis.* (*Ann. Ben.*)

IMPRIMUM.—Ead. notione. (*H. Harcur.*)

IMPRISA.—Militaris expeditio vel quodvis opus aggredimur; *expédition militaire, entreprise, projet quelconque;* ol. *emprise.* (Pass.)

IMPRISIA. — Ead. notione. Etiam ut Impressio, sigillum.

IMPRISIUS. — Qui *imprisiæ*, seu partibus alicujus favet, vel alterius tutelam suscipit; *celui qui est attaché à un parti, adhérent, ou qui prend la défense d'un autre.* (A. 1202.)

IMPRISONAMENTARE. — In carcerem conjicere; *mettre en prison, emprisonner.* (Rym.)

IMPRISONAMENTUM. — In carcere detentio; *emprisonnement.* (Rym.)

IMPRISONARE. — Ut Imprisonamentare. (A. 1411.)

IMPRISONATIO. — Incarceratio; *action de mettre en prison, incarcération.* (*Inst. Scot.*)

IMPRISUS. — Ad certum diem vel locum indictus; *assigné, fixé, arrêté.* (Rym.)

IMPROBABILITER. — Imprudenter. (At. Verc.)

IMPROBRIOSE.—Probrose; *d'une manière honteuse, ignominieusement.* (Card. Sab.)

IMPROBROSUS. — Probrosus; *ignominieux, infâme, honteux.* (*A. SS.*)

IMPROBUS. — Molestus, seu cupidus; *importun* ou *désireux de.* (Herm.)

IMPROCURATUS. — Orbatus, destitutus, cujus nulla cura est; *abandonné, délaissé.* (Busch.)

IMPROLIS. — Prole carens; *qui n'a pas d'enfants.* (*A. SS.*)

IMPROMPTARE. — Mutuari; *emprunter* (*H. Nem.*)

IMPROPERANTER. — Cum *improperio.* *Vid.* Improperium. (Mart., *Anecd.*)

IMPROPERATOR. — Conviciator; *celui qui insulte, qui outrage.* (B. de Am.)

IMPROPERIUM. — Dedecus, convicium, injuria, derisio; *insulte, injure, raillerie, invective.* (*St. Mant.*)

IMPROPRIARE. — A proprio et naturali sensu declinare. (*St. Mant.*)

IMPROPRIETARIUS. — Non proprietarius, qui rei alicujus non habet proprietatem et dominium. (Alb. Muss.)

IMPROPUGNATUS. — Indefensus; *qui n'est pas défendu.* (Marc.)

IMPROTECTUS. — Protectione carens, indefensus; *qui n'a pas de protecteur, qui n'est pas défendu.* (A. 1361.)

IMPROTRACTIM. — Sine mora, abjecta omni cunctatione; *sans retard, immédiatement.* (A. 1402.)

IMPROVIDENTIA. — Incuria, negligentia; *négligence, imprévoyance, absence de soin.* (A. 1159.)

IMPRUNTARE. — Mutuari; *emprunter.* (A. 1283.)

IMPRUNTATUM. — Mutuum; *emprunt.* (A. 1197.)

IMPRUNTAMENTUM. — Ead. notione. (A. 1203.)

IMPUBERE. — Non pubere; *ne pas être pubère.* (*Vet. Gl.*)

IMPUBLICARE.— In publicum seu fiscum redigere, confiscare; *confisquer.* (*Ch. Long.*)

IMPUDEFACTUS. — Impudens, quem non pudet; *qui n'a pas de pudeur, effronté.* (*Conc. Hisp.*)

IMPUDERATUS. — Ead. notione. (Luc. Cal.)

IMPUDICARE. — Corrumpere: *violer, corrompre.* (*Vet. Gl.*)

IMPUDOR. — Labes, macula, pudori opponitur. (A. 1351.)

IMPUDORATE. — Pro *impudenter.* (S. Iren. *interp.*)

IMPUGNE. — Pro *impune.* (*Ord. reg. Fr.*)

IMPULSA. — Dilatio, procrastinatio; *délai, retard, ajournement.* (A. 1337.)

IMPULSARE. — Excitare; *animer, pousser:* « Aliquem de statu *impulsare*, » apud Marculf., est eum dejicere, expellere, removere.

IMPULSATUS.—Illæsus; *qui n'a pas souffert, sain et sauf.* (*A. SS.*)

IMPUNARE.— Pro *impugnare.*

IMPUNUS. — Imperfectus, vitiosus; *défectueux.* (Flet.)— Impunis, sine pœna; *impuni, sans peine.* (*Vet. Gl.*)

IMPURGABILITER.—Absque venia, ita ut ab indicta pœna quis purgari vel absolvi non possit. (A. 1313.)

IMPUTARE. — Non putare, existimare; *ne pas penser.* (Sid.) — Amputare; *couper, retrancher.* (*Cap. S. Vict. Mus.*) — Accusare, denuntiare; *imputer.* (A. 1457.)

IMPUTATIVUS. — Qui accusat; *qui accuse, accusateur.* (Tert.)

IMPUTRIBILIS. — Qui non putrescit; *qui ne se pourrit pas.*

IMPUTRIBILITER. — Non putribiliter; *sans se pourrir.* (S. Aug.)

IMUGERE. — F. adæquare, complanare; *aplanir.* (A. 1454.)

IMUS.— *Ad imum*, ultimo; *à la fin, enfin.* (Ap. OEf.)

IN. — *In excelso throno*, Dominica prima post Epiphaniam; *le premier dimanche après l'Epiphanie.* (Pass.)— *In voluntate tua*, Dominica vicesima una post Pentecosten; *le vingt et unième dimanche après la Pentecôte.* (Pass.)

INABSTINENTES. — Impatientes. (Isid.)

INACIDUS. — *Vinum inacidum*, vappidum vinum; *vin poussé.*

INACTE. — Nulla re acta; *sans rien faire.* (*Chr. Mont.-Ser.*)

INACTITARE. — In acta publica referre; *consigner dans des actes publics.* (Rym.)

INACTIVUS. — Negligens; *qui ne fait rien, négligent.* (*Cap. C. M.*)

INACTUM. — Decretum; *décision, ordre, décret.* (Joan. Wheth.)

INACTUS. — Qui nihil egit; *qui n'a rien fait.* (*Scrip. rer. Fr.*)

INADIBILIS. — Inaccessus; *inaccessible.* (*A. SS.*)

INADMISSIBILIS. — Non admittendus; *inacceptable, inadmissible.* (A. 1473.)

INADMODIATIO. — Locatio, datio ad firmam, in emphyteusim. *Vid.* Admodiatio. (*Ch. Camp.*)

INADORANDUS. — Valde adorandus. (*Conc. Hisp.*)

INADULATUS. — Qui non movetur adulationibus; *insensible à la flatterie.* (A. 1160.)

INADVERTANTIA. — Imprudentia; *inadvertance.* (*Ord. reg. Fr.*)

INÆNIGMATARE. — In ænigmate repræsentare; *présenter sous forme d'énigme, d'une manière énigmatique.* (*A. SS.*)

INÆQUALICALIS. — *Vid.* Scriptura.

INÆQUALIS. — Injustus, iniquus; *injuste, inique.* (A. 903.)

INÆQUALITAS.— Ægritudo, invalitudo; *indisposition, maladie.* (*Ep. Hon. imp.*)

INÆQUUS. — Pro *iniquus.* (Lob., *H. Par.*)

INÆSTIMABILITER.— Turpiter; *honteusement.* (*Conc. Hisp.*)

INAFFABILIS. — Insuavis et austerus ad loquendum; *non disable, dur à dire.* (J. de J.)

INAFFECTIO. — Affectionis defectus; *absence d'affection, indifférence.* (*A. SS.*)

INAGNITUS. — Incognitus; *inconnu.* (*A. SS.*)

INALBARE.— *Inalbare se*, albas induere. *Vid.* Alba.

INALIENARE. — Ut alienare. (*Script. rer. Fr.*)

INALTARARE. — Consecrare, dedicare, ornare; *consacrer, dédier, décorer.* (*Hier. Mac.*)

INALTARE.—Valde altare, altum facere; *exhausser, élever.* (Ord. Vit.)

INALTATIO. — Elevatio, in majorem altitudinem exstructio; *exhaussement, élévation.* (*A. SS.*)

INALTATUS.— Elevatus; *exhaussé, élevé, haut.* (*A. SS.*)

INALTERABILITER. — Absque ulla alte-

ratione: sic conjunctæ dicuntur duæ in Christo naturæ, divina et humana, in Conc. Armenorum a. 1342.

INAMARICARE. — Exacerbare, animam exulcerare, ad iram excitare; *aigrir, irriter.* (*Cod. Sacr.*)

INAMBIGUUS. — Certus, indubius; *positif, non douteux.* (A. 864.)

INAMORARE. — Amore inflammare; *enflammer d'amour.* (*A. SS.*)

INAMORARI. — Amore capi; *être épris, être devenu amoureux.* (Raim. Duel.)

INAMOROSUS. — Amore captus; *devenu amoureux, épris d'amour;* ol. *énamouré.* (Ap. Raym. Duel.)

INAMOVIBILIS. — Idem q. Immobilis, de bonis immobilibus. (A. 1119.)

INANIMARE.— Animos addere, animare. (Galf. Mon.)

INANIRE. — Exinanire, ad nihilum redigere; *réduire à rien, anéantir.* (B. de Am.)

INANITAS. — Deliquium, animæ defectio; *défaillance, évanouissement.* (*A. SS.*)

INANTE. — In posterum; *d'ici en avant, à l'avenir.* (A. 842.)

INANTEA. — Ead. notione. (Ap. Pith.) — Præterea, ulterius; *en outre.* (Gr. Tur.)

INAPPREHENSABILIS. — Qui non potest comprehendi; *incompréhensible, insaisissable.* (S. Paulin.)

INAPPRETIABILIS. — Sine pretio, qui non potest pro dignitate et excellentia satis æstimari; *inestimable, au-dessus de toute valeur.* (*Conc. Tolet.* xi.)

INARMARE.— Ansa seu corrigia, ol. Gall. *énarme* nuncupata, scutum instruere; *garnir l'écu de l'anse ou courroie qui servait à le suspendre.* (A. 1304.)

INARRERAMENTUM. — Quodvis utensile agricolarum, aut ager qui aratur et colitur. (*Chartul. S. Vandreg.*)

INATRIUM. — Atrium ecclesiæ, paradisus; *atrium, porche, parvis.* (Anast.)

INATTINGIBILIS. — Qui non potest comprehendi, attingi; *qui est insaisissable.* (Gerv. Tilb.)

INAUDIENTIA. — Inobedientia; *désobéissance.* (S. Cypr.)

INAUDIRE.—Non audire, inauditum rejicere; *ne pas écouter, ne pas admettre.* (*A. SS.*)

INAUDITOR. — Inobediens; *désobéissant, récalcitrant.* (*A. SS.*)

INAUXILIATUS. — Auxilio, ope destitutus; *privé de secours, abandonné.* (Sap.)

INBALSAMARE. — Grato odore perfundere; *embaumer.* (Elmh.)

INBANNARE. — In fiscum redigere; *saisir pour le compte du fisc, confisquer.* (A. 1287.) — Sub banno ponere (cum scilicet agri, prati, aut silvæ usus edicto publico prohibetur); *mettre des terres, des prés, des bois, etc., en défens.* (A. 1315.)

INBANNIRE. — Ut inbannare, in fiscum redigere. (Ap. Mart., *Anecd.*) — Excommunicare, interdicto subjicere; *excommunier, frapper d'interdit.* (A. 1132.) — Sub *banno* mittere, ut Inbannare. (A. 1315.)

INBANNITOR. — Qui invadit et quasi in *bannum* mittit. (A. 1290.)

INBANNIZARE. — Ut Inbannire. (*A. SS.*)

INBASTARDIRE. — Degenerare; *dégénérer, s'abâtardir.* (Barel.)

INBAXIATOR. — Pro Ambassiator. (*H. Nem.*)

IN BENE. — In bene merere; *mériter en bien.* (*Cap. C. C.*)

INBENEFICIARE. — Prædium in beneficium dare; *donner une terre en bénéfice, en fief.* (Lamb.)

INBLADARE. — Sementem facere, bladum terræ committere; *ensemencer une terre en blé;* ol. *emblaver.* (Pass.)

INBOIARE. — Compedibus vincire; *mettre aux fers.* (Anast.)

INBOSCA. — Insidiæ; *embûches, embuscade.* (*H. Nem.*)

INBOSCATA. — Ead. notione. (Id.)

INBRACCATUS. — *Braccis* seu femoralibus vestitus; *qui porte des braies, des culottes.* (Ap. Lud.)

INBREVIATIO. — Descriptio in *brevi* seu schedula; *état sommaire, liste, note.* (Bern. Ord. Clun.)

INBRICARE.— Tegere; *couvrir.* (*Vet. Gl.*)

INBRICATIO. — Difficultas, molestia; *empêchement, embarras, tracasserie.* (A. 1308.)

INBROCCARE. — Transfigere; *embrocher.*

INBUCUM. — Infundibulum; *entonnoir.* (A. 1341.)

INBULLARE — Sigillare; *sceller.* (W. Th.)

INCÆSA. — Pro Incisa. (Ap. Vales.)

INCALLEGARE. — Vendere, apud Genuenses; *vendre.*

INCALLITUS. — Callo obductus; *durci, couvert de cal.* (*A. SS.*)

INCALUMNIATUS. — Liber a *calumnia*, seu ab omni juris actione. (A. 1217.)

INCAMARARE. — Adulterare; *dénaturer, frelater.* (*St. Mass.*)

INCAMARATIO. — Adulteratio; *action de dénaturer, de frelater, altération.* (*St. Mass.*)

INCAMERATUS. — Adulteratus; *frelaté, altéré, sophistiqué.* (*St. Mass.*) — In camera seu cubiculo habitans, inclusus; *qui habite une chambre.* (Mart.)

INCAMISIATUS. — Indutus *camisia* seu indusio; *vêtu d'une chemise.* (*A. SS.*)

INCANALIS. — Via angusta inter montes transgrediens; *défilé, gorge, col.* (*Vet. Gl.*)

INCANCERATUS. — Gangræna infectus; *atteint de la gangrène, gangrené.* (*A. SS.*)

INCANDIDARE. — Candidum facere, lavare, mundare; *purifier, nettoyer, blanchir.* (Jul. Firm.)

INCANONIZARE. — Approbare; *approuver.* (*Ep. Joan. XIII PP.*) — In sanctorum numero referre, ascribere; *canoniser, inscrire au canon des saints.* (*A. SS.*)

INCANTARE. — Præstigiis magicis illudere; *enchanter.* (*Vet. Gl.*)—Auctionari, sub hasta vendere; *vendre à l'encan;* ol. *inquanter.* (Pass.) — Injungere, vehementer rogare, movere; *enjoindre, prier instamment, supplier.* (Limb.) — Cantare, legere; *chanter, lire.* (Parid. de Grass.)

INCANTATIO. — Illusio magica; *enchantement, charme, sort.* (Fredeg.)

INCANTATOR. — Præstigiator; *magicien.*

enchanteur. (Adinn.)— Qui sub hasta vendit; *celui qui vend à l'encan* (A. 1309.)— Licitator, emptor; *enchérisseur, acheteur.* (*St. Rip.*)

INCANTATURA. — Ut Incantatio. (*Conc. Hisp.*) — Officium incantatoris, seu emolumentum ex incantationibus; *office de commissaire-priseur, ou profit que l'on retire des ventes à l'encan.* (1342.)

INCANTOR. — Auctionans; *qui fait des ventes;* ol. *enchanteur.* (*Ord. reg. Fr.*)

INCANTUM. — Auctio, hasta publica; *encan;* ol. *inquant.* (Pass.)

INCANTUS. — Auctio et officium incantatoris, seu emolumentum ex auctionibus; *Vid.* Incantum et Incantatura. (Pass.)

INCAPABILIS. — Qui capi non potest seu comprehendi; *incompréhensible, insaisissable.* (Mab., *Annal.*)

INCAPILLATUS. — « Signum Christi habet historiam in modum leonis *incapillatam* cum diversis operibus purissimis aureis pendentibus in catenulis quatuor et uncino uno. » (Anast.)

INCAPITALIS. — Sine capite; *sans tête.* (*Vet. Gl.*)

INCAPPARE. — *Cappa* induere, operire; *Vid.* Capa.

INCAPSARE. — Intra capsam includere; *enchâsser.* (Ap. Joan de Cap.)

INCAPTIBILIS. — Ut Incapabilis.

INCAPTIVARE. — Captivum reddere; *rendre captif, faire prisonnier.* (Bart., *Gl.*)

INCAPTUS. — Non captus; *non saisi, non pris.* (*A. SS.*)

INCAPUTIATUS. — Caputio seu capitis tegumento tectus; *encapuchonné.* (*A. SS.*)

INCARARE. — Aspicere; *regarder.* (A. 1413.)

INCARBONARE. — Carbone denigrare; *charbonner.* (*A. SS.*)

INCARCATUS. — *Incarcatum debitum,* quo quis laborat, ut videtur; *dette dont on est chargé.* (A. 1228.)

INCARCERAMENTUM. — Quod præstatur custodi carceris ab incarcerato pro cibo et potu qui ei subministrantur; *somme que chaque prisonnier donne au geôlier pour sa nourriture.* (A. 1315.)

INCARCERATIO. — Jus habendi carcerem; *droit d'avoir une prison.* (A. 1055.)

INCARCERATUS. — Monachus qui in cella privata solitarie degit; *reclus.* (A. 1374.)

INCARDINARE. — Ut Cardinare. (A. 1093.)

INCARDINATIO. — Actio *incardinandi; action de faire des cardinaux.* (Ap. Lab. *Conc.*)

INCARIAMENTUM. — Auctio in licitatione; *enchère.* (A. 1313.)

INCARIARE. — Rei alicujus licitationem facere, illius pretium augere; *enchérir une chose.* (A. 1468.)

INCARIATOR. — Licitator; *enchérisseur.* (A. 1483.)

INCARIATUS. — Ut Incariamentum. (A. 1397.)

INCARICARE. — Onerare; *charger.* (A. 957.)

INCARIMENTUM. — Ut Incariamentum. (A. 1320.)

INCARIORIAMENTUM. — Ead. notione. (A. 1309.)

INCARIORARE. — Liceri; *enchérir.* (A. 1375.)

INCARITATIVUS. — Privatus charitate; *qui n'est pas charitable.* (A. 1248.)

INCARIZATIO. — Auctio, licitatio; *offre, mise, enchère.* (A. 1356.)

INCARMINATRIX. — Saga; *magicienne, enchanteresse.* (Galb.)

INCARNARE. — Carne seu corpore induere, creare; *donner un corps, créer.* (*A. SS.*)

INCARNATIO. — Nota chronologica quæ a Christo incarnato computatur: « Quarum litterarum incarnatio talis est ... » (A. 1240.) — *Incarnatio herilis,* dominica. (A. 977.)

INCARTAMENTUM. — Charta, instrumentum; *titre, acte, charte.* (A. 1366.)

INCARTARE. — In *chartam* redigere; *écrire une convention, en faire un acte authentique.* (A. 1035.) — Transigere, pactionem facere; *traiter, faire une convention.* (*Hist. Nem.*) — In possessionem per *chartam* mittere; *envoyer, mettre en possession en vertu d'un titre.* (A. 1237.)

INCARTATIO. — Ut Incartamentum. (A. 847.)

INCARTIO. — Compedes, impedimentum; *entrave, empêchement.* (A. 1229.)

INCASEATUS. — Abundans, uber, pinguis; *gras, abondant en fromage.* (S. Aug.)

INCASSARE. — Idem q. Incapsare; *enchâsser.* (*A. SS.*) — Rumpere, confringere; *casser, briser.* (*St. Rip.*)

INCASSATURA. — Fractura, disruptio; *fracture, brisement, action de rompre.* (*St. Rip.*)

INCASSATUS. — In capsam inclusus; *enchâssé.* (*Vit. Urb. V*)

INCASSUS. — Vanus, inutilis, irritus; *vain, inutile, sans effet.* (*A. SS*)

INCASTAMENTUM. — Theca sacrarum reliquiarum; *châsse, reliquaire.* (*A. SS.*)

INCASTARE. — Includere; *enchâsser.* (A. 1262.)

INCASTELLARE. — Vallo munire, ad modum et usum castri aut castelli redigere; *fortifier.* (A. 1270.) — Castellis provinciam munire; *garnir un pays de châteaux-forts.* (Gir. Camb.)

INCASTELLATIO. — Munitio, castellum; *ouvrage de fortification, château.* (*Bul. Clem. VI PP.*)

INCASTELLATURA. — Ead. notione. (A. 1209.)

INCASTELLATUS. — Munitus; *fortifié. Incastellatæ naves; navires armés en guerre.* (Mur.)

INCASTRARE. — Includere; *encastrer, emboîter, enchâsser.*

INCASTRATURA. — Conjunctio, conglutinatio; *encastrement, enchâssure, emboîtement.* (Isid.)

INCATENARE. — Catenis vincire, ligare; *enchaîner.* (Lanf Pign.)

INCATENATIO. — Catenatio; *attache,*

lien. — Jus catenis reum constringendi; *droit d'enchaîner les malfaiteurs.* (*G. Chr.*)

INCATESTATUS. — Inclusus; *enchâssé.* (Bal., *Misc.*)

INCATHEDRARE. — Promovere ad *cathedram* episcopalem; *élever au siége épiscopal.* (Mart. *Anecd.*) — In possessionem *cathedræ* professoris mittere; *nommer à une chaire de professeur.* (*Vet. Gl.*)

INCATUM. — Pro Incaustum. (*A. SS.*)

INCAUSARE. — In jus vocare; *citer en justice.* (A. 1326.)

INCAUSTUM. — Atramentum: *encre.* (*Vet. Gl.*)

INCAUTARE. — Cautum reddere, admonere; *prévenir, assurer.* (*A. SS.*)

INCAUTATIO. — Cautio, tutela; *garantie, caution, tutelle.* (Mart., *Anecd.*)

INCAUTELA. — Inadvertentia; *imprudence.* (Salv.)

INCAUTIONARE. — Pro cautione pignus dare; *donner un gage pour répondre d'une créance.* (Ap. Steph.)

INCAVATURA. — Ut Incastratura. (W. Brit.)

INCAVEARE. — In caveam seu carcerem conjicere; *mettre en prison.* (Pet. Cantor.)

INCAXARE. — Ut Incastrare. (*Vit. Urb. V PP.*)

INCELABILIS. — Manifestus; *clair, évident.* (*H. Nem*)

INCELLARE. — In cellam inducere; *Vid.* Cella. (*Ann. Ben.*) — *Sella* instruere; *seller un cheval;* ol. *enseler.* (A. 1357.)

INCEMENTATUS. — Cemento nullo consolidatus; *qui n'est rendu solide par aucun ciment.* (Bart., *Gl.*)

INCENDARIUM. — Incendium, incensio; *incendie, embrasement.* (*Tract. de re mil.*)

INCENDARIUS. — Pro *incendiarius; qui incendie, incendiaire.* (*Leg. Norm.*)

INCENDATOR. — Ut Incendiarius. (*Leg. Norm.*)

INCENDIARE. — Ut incendarium. (A. 1376.)

INCENDIATARIUS. — Ut *incendiarius; qui incendie, incendiaire.* (A. 1168.)

INCENDIATIO. — Incendere; *mettre le feu, incendier, brûler.* (A. 1361.)

INCENDIUM. — Febris; *fièvre.* (*Ann. Ben.*) — Focus, ignis; *feu.* (A. 1042.) — Apud Scotos, unum ex quatuor placitis coronæ.

INCENDORIUM. — Id quo aliquid incenditur; *ce avec quoi on met le feu.* (*Tract. de re mil.*)

INCENNIUM. — Munus, donum; *présent, cadeau.* (A. 1393.)

INCENSARE. — Thure adolere; *encenser.* (*Lamb. Ard.*)

INCENSARIUM. — Ut Incensorium. (*Vet. Gl.*)

INCENSATUM. — Tomaculum; *sorte de saucisson.* (*Vet. Gl.*)

INCENSERE. — Locare sub annuo censu: *acenser, donner à cens.* (A. 1309.)

INCENSIO. — Morbi species quem *erpetam* vocant; *dartre., ulcère rongeant.*

INCENSITUS. — Censui obnoxius; *sujet au cens; Vid.* Censitus.

INCENSORIUM. — Acerra, thymiamaterium, navicula ad reponendum incensum; *cassolette à encens, navette.* (Leo Ost.) — Thuribulum; *encensoir.* (Pass.)

INCENSORIUS. — Ead. notione. (A. 1419.)

INCENSUM. — Thus; *encens.* (Isid.) — Vectigal; *redevance, impôt.* (Ap. Hick.) — *Ad* vel *in incensum venire,* censui obnoxium esse; *être sujet au cens.* (*Cod. Vet.*)

INCENSUS. — Furore accensus; *enflammé de colère.* (A. 1328.)

INCENTIVUS. — Effrenatus appetitus, corporis faces quibus mens incenditur ad cupiditatem; *désir effréné, feu intérieur qui porte aux passions déréglées.* (*Conc. Dert. a.* 1429.)

INCENTOR. — Præcentor; *celui qui dirige le chant.* (*A. SS.*) — Inventor, auctor; *inventeur, auteur.* (A. 833.)

INCEPIENDIUM. — Fulmentum quo ligna sustinentur; *chenet.* (A. 1342.)

INCEPTIO. — Infulæ doctoralis adeptio; seu *actus,* ut vocabant, quo quis ad doctoris gradum promovebatur. (A. 1462.)

INCEPTUM. — Inceptio, initium actionis; *commencement d'une action.* (*S. W. Const. Hirs.*)

INCEPTUS. — Institutio; *institution.* (A. 973.)

INCERTITUDINALITER. — Incerto; *d'une manière peu certaine.* (A. 1343.)

INCERTITUDO. — Inconstantia; *variabilité, inconstance.* (A. 1234.)

INCESA. — Concædes; *abatis d'arbres.* (Ap. Vales.)

INCESPITATOR. — Idem q. Cespitator.

INCESSABILIS. — Æternus; *qui n'a ni commencement ni fin, éternel.* (Burc. Arg.)

INCESSABILITER. — Continuo; *immédiatement, continuellement.* (*Conc. Hisp.*)

INCH.... — *Vid.* Inc....

INCHARACTATUS. — Inscriptus; *Vid.* Charaxare. (*A. SS.*)

INCHARIRI. — Carius fieri; *enchérir.* (Rhym.)

INCHARTARE. — Carro vehere; *charrier.* (A. 1310.) — Aliquid *charta* donare, in *charta* describere; *donner quelque chose par un acte, mettre une convention par écrit.* (A. 1035.)

INCHARTATUS. — Accusatus, apud Hispanos; *accusé.*

INCHARTULATI. — Ut Chartulati. (*Chr. Fars.*)

INCHASSARE. — Ut Incastare. (S. xiii.)

INCHASSILLARE. — Eod. sensu; ol. Gal. *encassiller.* (A. 1335.)

INCHERAMENTUM. — Auctio in licitatione; *enchère.* (A. 1205.)

INCHERIA. — Ead. notione. (A. 1355.)

INCHERIARE. — Liceri; *enchérir, pousser aux enchères.* (A. 1332.)

INCHERIATOR. — Auctionans; *qui fait des ventes à l'encan.* (A. 1332.)

INCHERIMENTUM. — Ut Incheria. (A. 1269.)

INCHERIZARE. — Ut Incheriare. (A. 1269.)

INCHIERAMENTUM. — Ut Incherimentum. (A. 1306.)

INCHOANTIA. — Auxilium, adjutorium, virtus. (*Script. rer. Fr.*)

INCIBATUS. — Cibo abstinens, jejunus; *qui est à jeun.* (*A. SS.*)

INCIDENS. — Causæ accessio; *incident* (vox practica).

INCIDENTALITER. — Obiter; *incidemment.* (Th. Oth.)

INCIDENTER.—Per accessionem; *par incident, incidemment.* (Joan. Sar.)

INCIDENTIÆ.—Casus, quomodo *incidents* dicunt Galli. (Ot. a S. Bl.)

INCIDERE.—Incisionem facere; *faire une incision.* (S. XIII.) *Incidere instrumentum*, ut nullum, abrogatumque appareat; *rayer, biffer, canceller un écrit.* (A. 1234.)

INCIDIUM. — Insidiæ; *piége, embuscade.* (A. 1392.)

INCIMETUM — Ut CIMETUM.

INCINEFACTUS. — In *cineres* redactus; *réduit en cendres.* (Com.)

INCINERARE. — In *cineres* redigere; *réduire en cendres.* (A. 1234.)

INCINERATIO. — Resolutio in cineres; *transformation en cendres.* (Ap. Eud.)—Sordes ex pulvere et cinere; *ordures, balayures.* (*A. SS.*)—*Capitis incineratio,* impositio cinerum in capite.

INCIOSITAS.—Inscitia; *ignorance, inexpérience, inhabileté.* (A. 1033.)

INCIPERE. — Cantum imponere; *donner le ton.* (*Act. Eccl. Lugd.*) — Doctoris gradum adipisci; *obtenir le grade de docteur.* (Boul.)

INCIPIENS.— Discipulus; *débutant, commençant.*— Infula doctorali donatus; *qui est honoré du bonnet de docteur.* (Boul.)

INCIPPARE.—Compedibus ligare, vel in carcerem detrudere; *attacher, mettre aux ceps,* ou *conduire en prison.* (Ap. Leibn.)

INCIRCA. — Circiter; *aux environs.* (*A. SS.*)

INCIRCATUS. — In modum circuli curvatus; *arrondi, mis en forme de rond.* (*A. SS.*)

INCIRCUMCISUS. — Intemperans, qui flagitiose et libidinose vivit; *débauché, qui vit dans l'infamie.* (*A. SS.*)

INCIRCUMSCRIPTE. — Immensum non circumscripte; *sans bornes.*

INCIRCUMSCRIPTIBILIS.—Qui nullis limitibus circumscribi potest; *qui ne peut être limité, défini.* (Mart., *Ampl. Col.*)

INCISA.— Celsi cæsarum arborum cumuli pro vallo ad arcessendos hostes; *abatis.* (*Script. rer. Fr.*)

INCISILIS. — Culter; *couteau.* (*A. SS.*)

INCISIO. — Vectigal, tallia; *impôt, taille.* (A. 1056.)—Sectio, capitulum in libris; *chapitre, division d'un livre.* (Germ.) — Typus nummi, figura; *type monétaire.* (Anast.)— Castratio; *action de châtrer.* (Anast.) — Cæsio; *coupe.* (Leuck.) — Apertura per quam aqua affluit, incile; *ouverture pour faire passer l'eau, rigole.* (A. 1125.)

INCISORIUM. — Orbiculus mensarius super quo escas incidunt; *tranchoir, tailloir.* —Instrumentum omne aptum ad incidendum, novacula; *tout instrument tranchant, rasoir, poignard,* etc. (Pass.)

INCISORIUS.— Orbiculus, ut INCISORIUM. (A. 1380.)

INCISURA. — Vectigal, tallia, ut INCISIO. (*Chr. And.*)

INCITAMEN. — Exordium; *commencement, exorde.* (*Rad. Gl.*)

INCITARE.— Præcipitare; *hâter, presser:* « Audientiam *præcipitare.* »

INCIVILIS.—Imprudens, inconsideratus; *irréfléchi, peu sage.* (A. 1404.) — Injustus; iniquus; *injuste, qui manque d'équité.* (A. 1156.)

INCIVILITER. — Injuste, contra jus; *injustement, contrairement au droit.* (A. 1313.)

INCLAMARE. — Banno et judicis auctoritate ad judicium citare; *citer en justice par la voie du crieur public* (en parlant de celui qui n'a pas répondu à une citation ordinaire, qui a fait défaut).

INCLANGORIUM. — Pro *in clangorium,* Vid. CLANGORIUM.

INCLAUDARE. — Clavum in equi pedem inducere; *enclouer.* (*Mon. Angl.*)

INCLAUDERE. — Includere; *enfoncer, mettre dans, enfermer.* (A. 1236.

INCLAUSTRARE.—In claustro includere; *cloîtrer.* (A. 1398.)

INCLAUSTRUM.—Claustrum vel ambitus monasterii; *cloître* ou *enclos de monastère.* (*A. SS.*)

INCLAUSURA. — Septum quo agri includuntur et muniuntur; *ce qui entoure un champ, clôture.* (Rym.)

INCLAVARE. — Clavum in pedem equi altius infigere; *enclouer.* (*St. Mas.*)— Includere, inserere, committere; *enclaver.* (A. 1359.)

* INCLAVATURÆ.— Ager vel agri portio in alium incurrens; *enclave.* (S. XI.)

INCLAVATUS. — Incurrens, inclusus; *enclavé, enfermé.* (A. 1361.)

INCLAVELARE.—Clavum infigere; *clouer.* (G. Vig.)

INCLINA.—*Inclina aurem tuam,* Dominica quindecima post Pentecosten; *le quinzième dimanche après la Pentecôte.* (Pass.)

INCLINARE. — Ad servitutem repetere, revocare; *réduire de nouveau en servage.* (Marc.) — Capite seu corpore inclinato salutare; *saluer d'une inclinaison de tête ou du corps.* (Ap. Pez.)

INCLINATI. — Servi; *serfs.* (A. 811.)

INCLINATIO. — Salutationis apud monachos species quam soli abbati debetur; *action de saluer en inclinant la tête.* (Ing.) — Submissio, humiliatio; *soumission, humiliation.* (*Gest. Inn. III PP.*)

INCLINATISSIMUS.— Humillimus; *très-humble, très-soumis.* (A. 1294.)

INCLINATORIUM. — Sella canentium in choro; *siége des chantres au chœur. Vid.* FORMA.

INCLINEA. — Inclinatio; *inclinaison.* (*Mon. Sac.*)

INCLINIUM. — Ead. notione. (Ep. Gozech.)

INCLINIUS.— Inclinatus; *courbé, incliné.* (*Mon. Sac.*)

INCLINUS. — Cernuus, pronus; *penché en avant, qui a le corps incliné.* (Barth. *Gl.*)— Benignus; *doux, bienveillant, bienfaisant.* (*A. SS.*)

INCLITUS.— Totus, integer; *tout entier, en totalité.* (*Ch. Car. M.*)

INCLOTUS. — Inclusus; *enclavé.* (*Vet. Gl.*)

INCLUSA.—Ædes ubi *inclusi*, seu monachi, degunt; *cellule.* (Quidam scriptor ecclesiasticus in more fuisse docet ut virorum ordinis S. Benedicti monasteriis adjunctæ essent quædam cellulæ, quas *clusas, inclusas,* etc., vocabant, arctiori studio virtutem exercituris.)

INCLUSAGIUM. — Ead. notione.

INCLUSARIUS. — Ead. notione. (Id.)

INCLUSOR.—Qui gemmas auro concludit; *joaillier.* (W. Brit.)

INCLUSORIUS.—*Inclusorium opus*, gemmis inclusis distinctum; *travail d'orfévrerie orné de pierreries enchâssées.* (Aim.)

INCLUSURA. — Locus ubi concluduntur aquæ; *écluse.* (A. 1025.)

INCLUSUS. — Monachus qui aut prope vicum, vel cœnobium, aut etiam in ipso monasterio in singulari cella, ex ea non exiturus, vitæ solitariæ sese concludit ut Deo sibique vacet; *espèce de solitaire, appelé reclus.* (Erant etiam inclusæ sanctimoniales.)

INCLYTARE. — Nobilitate ditare, illustrare; *rendre célèbre, enrichir, orner, embellir.* (Agnel.)

INCOCTUS.—Incompositus, inordinatus. (*Chr. Joan. Vitod.*)

INCOGITABILIS. — Qui non potest cogitari seu cogitatione comprehendi. (Eucharistiæ sacramentum dicitur *incogitabile* in libro De doctrina novitiorum ordin. Grandimontis.)

INCOGNITUS.—Ingratus, immemor beneficii; *ingrat.* (*A. SS.*)—Ignarus; *inexpérimenté, ignorant.* (*Ibid.*)

INCOLATUS. — *Incolata vestis*, carens collo, cujus superior pars quæ tegit collum abscissa est et amputata; *vêtement dont le collet a été coupé.* (A. 1468.)

INCOLORATE.—Colorate, simulate; *spécieusement, d'une manière feinte.* (*Greg. IX PP.*)

INCOMA. — Regula ad multiplicem metiendi usum idonea; *règle, mesure de longueur.* (*Vet. Gl.*)

INCOMARE.—Ad incomam tyronum staturam metiri; *appliquer à la toise, mesurer les recrues pour connaître si elles ont la taille voulue.* (*Pas. S. Maxim.*)

INCOMBRARE.—Arboribus excisis viam occludere; *encombrer, embarrasser le chemin avec des abatis.* (Ap. Vales.) — Oppignerare; *engager, hypothéquer.* (A. 1068.)

INCOMBRIUM. — Oppigneratio; *action d'engager.* (A. 1054.)

INCOMBRUM. — Ead. notione. (A. 1092.) —Impedimentum; *empêchement, obstacle.* (A. 1092.)

INCOMINATIO. — Pro COMMINATIO. (A. 1190.)

INCOMMELINUS. — Aliena, extraneus; *étranger, aubain*; ol. *incommelin.* (A. 1323.)

INCOMMODIOSUS. —Incommodus, damnosus. (*Ord. reg. Fr.*)

INCOMMODITER.—Incommode, non sine detrimento. (A. 1330.)

INCOMMODUS.—Homo ægrotans; *malade, incommodé.* (*A. SS.*)

INCOMMUNICARE. — Alterum possessionis suæ socium et participem facere; unde INCOMMUNICATIO; *associer quelqu'un à la possession de quelque chose.* (A. 1160.)

INCOMMUNICATUS. — Qui non sumpto viatico moritur; *qui n'a pas reçu les derniers sacrements.* (Ord. Vit.)

INCOMMUNIS. — Non particeps; *qui ne participe pas à.* (*Cap. C. C.*) — Non communis; *qui n'est pas commun à.* (Tert.)

INCOMMUTABILIS.—Non commutabilis; *immuable.* (*Script. rer. Fr.*)

INCOMMUTABILITAS. — Incommutatio; *immuabilité.* (S. Aug.)

INCOMMUTABILITER. — Sine commutatione; *d'une manière immuable.* (S. Aug.)

INCOMODOSUS. — Ut INCOMMODIOSUS.

INCOMPASSIBILITAS. — Dicitur de officiis seu beneficiis quæ simul ab eodem homine exerceri vel possideri nequeunt; *incompatibilité.* (A. 1357.)

INCOMPASSIO. — Commiserationis oppositum; *dureté.* (Bar.)

INCOMPASSIVUS. — Intolerabilis, impatibilis; *intolérable.* (*Ord. reg. Fr.*)

INCOMPATIBILITAS. — Dissociatio, distinctio quæ fit ut alius cum alio non possit decenter sociari; *incompatibilité.* (A. 1483.)

INCOMPENSUM. — Idem, ut videtur, q. COMPENSUM. (*Chr. S. Trud.*)

INCOMPESCIBILIS. — Qui *compesci* nequit; *qui ne peut être retenu, arrêté.* (*Script. rer. Fr.*)

INCOMPETITIO. — Petitio, postulatio; *réclamation, demande.* (*Cap. C. C.*)

INCOMPLEBILIS. — Insatiabilis; *insatiable, qui ne peut être rempli.* (*Vet. Gl.*)

INCOMPLETUS. — Imperfectus; *non accompli, imparfait.* (A. 1318.)

INCOMPOS. — Pro *impos.* (*A. SS.*)

INCOMPOSITUS.— De cujus morte nulla facienda est *compositio*, seu multa persolvenda; *dont la mort ne doit occasionner au meurtrier aucune composition, aucuns dommages en faveur des parents du mort.* (Mur.)

INCOMPREHENSIBILIS. — Innumerus vel interplicabilis. (*A. SS.*)

INCONBRARE. — Oppignerare, ut INCOMBRARE.

INCONCARE. — In *concham* seu scyphum immittere; *introduire dans une coupe.* (Bald.)

INCONDERE.— Pro *condere.* (*A. SS.*)

INCONFECTUS. — Non complanatus, asper, inæqualis; *qui n'est pas aplani, rude, rempli d'aspérités.* (*A. SS.*)

INCONFUSIBILITER. — Sine confusione; *sans confusion.* (*Conc. Hisp.*)

INCONGRUENTIA. — Inconvenientia; *défaut d'accord, de rapport.* (Tert.)

INCONQUÆSTUS. — Qui *quæstari* seu exigi non debet; *Vid.* QUÆSTA. (A. 1321.)

INCONSOLABILITER. — Insolabiliter; *d'une manière inconsolable, irréparable.* (*Script. rer. Fr.*)

INCONSTABILITIO. — Inconstantia, instabilitas: *inconstance, instabilité.* (Bibl.)

INCONSTARE. — Constare, certum esse; *être avéré, certain, positif.* (*H. Nem.*)

INCONSULTANS. — Imprudens, inconsultus; *irréfléchi, peu sage.* (*Can. Hib.*)

INCONTESTANS.—Pro *contestans.* (Lud.)

INCONTINENTE. —Quam cito, quam maturius; *incontinent.* (*Vet. Gl.*)

INCONTINUITAS. — Pro *incontinentia,* intemperantia. (*A. SS.*)

INCONTRA. — Juxta; *contre, vis-à-vis;* ol. *encontre.*

INCONTRADICIBILIS. — Qui contradici nequit; *qui ne peut être contredit.* (*A. SS.*)

INCONTRADICTE. — Sine ulla contradictione; *sans aucune contradition.* (A. 1501.)

INCONTRADICTORIE.—Ead. notione. (A. 1389.)

INCONTRAM. — Contra, adversus; *à l'encontre.* (A. 1374.)

INCONTRUM.—Id quod uxori a marito in compensationem dotis assignatur; *douaire.* (*St. Cad.*)

INCONVALESCENTIA. — Invaletudo, infirmitas; *maladie, infirmité.* (Ap. Mur.)

INCONVENIENS. — Dicitur de carne quam venum exponere non convenit. (A. 1341.)

INCONVENIENTER. — Indecenter; *d'une manière inconvenante, sans convenance.* (S. Aug.)

INCONVENIENTIA. — Difficultas, incommodum; *obstacle, difficulté, inconvénient.* (A. 858.)

INCONVENIRE. — Non convenire, dedecere; *ne pas convenir.* (A. 1498.)

INCONVENTIA.—Pro Inconvenientia.

INCONVERSIBILIS. — Qui ad officium reverti nequit. (*H. Nem.*)

INCONVERTIBILIS. — Qui mutari non potest; *immuable.* (Tert.)

INCONVERTIBILITER. — Immutabiliter; *d'une manière immuable.*

INCONVINCIBILIS. — Invictus, inexpugnabilis; *invincible.* (*Nov.*)

INCONVINCIBILITER. — Manifesto; *évidemment, clairement.* (A. 1294.)

INCONVULSE. — Immutabiliter, perpetuo, ut Inconvertibiliter. — (A. 1358.)

INCONVULSIBILIS. — Qui convelli nequit seu infringi; *qui ne peut être enfreint, inviolable.* (*Conc. Hisp.*)

INCONVULSUS. — Ut *inconvulsibilis,* inviolabilis. (A. 850.)

INCOPOLITUS. — Procurator, vicarius; *procureur, vicaire.* (*Mon. Angl.*)

INCOPRIARE. — Conspurgare, opprobriis et conviciis conspergere; *couvrir de reproches, d'injures et de honte.* (Isid.)

INCORDARI. — Inspirare, in cor cogitationem ingerere, immittere; *inspirer, fournir des idées, donner des idées.* (*A. SS.*)

INCORDATUS.—Sui oblitus; *qui a perdu la tête, qui ne sait où il en est.* (*A. SS.*)

INCORES. — Indigenæ, *Vid.* Exchori.

INCORONARE. — Pro *coronare.* (Bert. Const.)

INCORONATIO. — Pro *coronatio.* (A. 1497.)

INCORPORABILIS. — Sine corpore; *incorporel, immatériel.* (Tert.)

INCORPORALIS. — Ead. notione.

INCORPORALITAS. — Qualitas incorporea; *immatérialité, incorporalité.* (Tert.)

INCORPORALITER. — Sine corpore, spirituum modo; *immatériellement.* (Claud. Mam.)

INCORPORARE. — In corpus immittere; *faire pénétrer dans le corps.* (Ugut.) *Incorporare sibi Christum,* idem est ac sumere Christum in sacra Eucharistia et in propriam substantiam transferre. (Pet. Bles.) — Corporeum facere; *rendre matériel, munir d'un corps.* (Ugut.) — Adjungere; *joindre, réunir, incorporer.* (A. 1348.) — Oppignerare, obligare; *engager, donner en gage.* — Aggregare; *agréger à, assembler.* (A. 1142.)

INCORPORATIO. — Medicis est cibi qui sumitur digestio et in propriam hominis substantiam transmissio et traductio; *incorporation en parlant des aliments.* — Interdum pro *œconomia* seu *incarnatione* Christi usurpatur. — Denique vox jurisconsultorum est, diciturque de bonis quæ in ærarium publicum seu in corpus fisci rediguntur.

INCORPORATI. — In ecclesiis Lugdunensi et Viennensi canonici ordine secundi.

INCORREPTUS. — Non correptus, inemendatus; *qui n'est pas corrigé, réformé.*

INCORRIGIBILIS. — Inemendabilis; *incorrigible, qu'on ne peut redresser.* (*Bull. Carm.*)

INCORRIGIBILITAS.—Contumacia; *entêtement, obstination, incorrigibilité.* (R. Duel.)

INCORTINARE. — *Cortinis* seu aulæis ornare; *orner, décorer de draperies, de tapisseries.* (Joan. Abrinc.)

INCOURTINAMENTUM. — Aulæum; *draperie.* (A. 1352.)

INCRALLUM. — Præconium, promulgatio per præconem; *publication et proclamation à voix haute, qui se faisait au son de la trompe appelée graile.* (A. 1441.)

INCRASSARE. — Impinguare; *engraisser, croître;* ol. *encresser.* (*Mon. Angl.*)

INCRASSIARE. — Ead. notione.

INCREDENTES. — Non credentes, Saraceni; *les infidèles, les Sarrasins.* (Bromp.)

INCREDENTIA. — Infidelitas. hæresis; *mécréance, hérésie.* (Mart. *Anecd.*)

INCREDIBILIS.—Incredulus; *qui ne croit pas, incrédule.* (*A. SS.*) — Infamatus, intestabilis, qui testis esse non potest; *déshonoré, qui n'est pas apte à témoigner en justice.* (*Ch. Angl.*)

INCREDULUM. — Cui fides adhiberi nequit; *à qui on ne peut accorder confiance.* (A. 1021.)

INCREMENTARE. — Incrementum dare; *augmenter.* (S. Aug.)

INCREMENTATIO. — Incrementum; *accroissement, développement.* (Joan. Wheth.)

INCREMENTUM.—Ut Census crescens et Crementum.

INCREPARE.—Arguere (vox forensis). *Increpare sententiam,* illam arguere ut male datam: *blâmer une sentence.* (*Spec. Sax.*)

IRCREPATUS. — Herniosus, ramicosus; *qui a une hernie, hernieux.* (*A. SS.*)

INCREPIDA.—Crepida; *chaussure, sandale, soulier.* (Bar.)

INCRESCERE. — Pigere, tædere: « Nomina concubinarum... *increvit* huic chronicæ inseri (Fred.); » id est, piguit.

INCRETUS.—Altus, arduus; *élevé, de difficile accès.* (A. 817.)

INCRIMINARE.—Accusare, in crimen adducere; *accuser, incriminer.* (*Lib. Pont.*)

INCRINITUS.—Ut Crinitus.

INCROCAMENTUM.—*Incrocamentum* dicitur legibus Anglicis cum dominus majorem præstationem vel majus servitium a tenente vel vassallo exigit, quam debet; *action du seigneur qui exige de ses vassaux plus de services qu'ils ne lui en doivent;* ol. *encrochement.*

INCROCARE. — Unco suspendere, in crucem egere; *attacher au croc, pendre, accrocher;* ol. *encroer, encrouer.* (*Lex Sal.*)

INCRUSTATURA. — Incrustatio; *revêtement de marbre, de plâtre,* etc. (S. Cypr.)

INCTIMARE.—Ut *intimare.*

INCUBANS. — Regnans, in throno sedens; *qui règne, qui est assis sur le trône.* (A. 1079.)

INCUBARE.—Ut *cubare.* (A. 1411.)

INCUBATOR.—Qui incumbit, sedulamque rei alicui dat operam; *celui qui s'occupe d'une chose, qui donne tous ses soins à une affaire.* (*Conc. Ilerd.*) — Injustus violentusque possessor, tyrannus; *possesseur illégitime d'une chose, usurpateur.* (S. Bern.)

INCUBICULARIUS.—Familiaris, intimus; *familier, intime.*

INCUBUS. — Dæmonum species; *incube, lutin;* ol. *surgeseur.*

INCUCULLARE.—Cuculla induere; *prendre la coule, le froc.* (*A. SS.*)

INCULCARE. — In aliquem proterve agere, proculcare; *maltraiter, se mal conduire à l'égard d'autrui.* (*Conc. Arel.* I.)

INCULCATIO ORDINUM.—Dicitur de pluribus sacris ordinibus eodem die collatis. (Ap. Lindwold.)

INCULCATOR. — Qui inculcat, pedibus calcat; *celui qui foule aux pieds, vainqueur.* (Tert.)

INCULPABILIS.—Qui culpari non potest; *qui ne peut être trouvé en faute, irréprochable.* (Sol.)

INCULPARE.—Culpare; *blâmer, déclarer en faute, inculper, accuser.* (W. Brit.)

INCULTIBILIS.—Qui coli non potest, culturæ inhabilis; *qui ne peut être cultivé, impropre à la culture.* (A. 1328.)

INCULTIO. — Ruditas seu barbaries sermonis; *rudesse, barbarie du langage.* (Eul.)

INCUMBENS. — Possessor; *possesseur, celui qui possède.* (Ap. Rym.)

INCUMBRAMENTUM. — Impedimentum; *obstacle, empêchement.* (Bract.)

INCUMBRARE. — Impedire, quasi combros opponere; *empêcher, faire obstacle.* (Bract.) — Oppignerare; *engager, hypothéquer.* (Id.)

INCUMBRES.—Hypothecæ, res oppigneratæ; *hypothèques, choses données en gage.* (A. 1070.)

INCUMBRUM. — Oppigneratio; *action d'hypothéquer.* (A. 1093.)

INCUNCTANTER. — Instanter; *vivement, fortement, avec insistance.* (Laur.)

INCURABILIS. — Qui non potest curari; *incurable.* (Fulg.)

INCURABILITAS.—Incuria; *négligence, apathie.* (*A. SS.*)

INCURARE. — Curionem, parochum facere, ecclesiæ curam conferre; *faire un curé, donner l'administration d'une église paroissiale.* (A. 1220.)

INCURATUS,—Cui ecclesiæ cura data est, curatus; *curé.* (A. 1276.)—Non curatus; *qui n'est pas curé.* (*Ch.* Gaus. ep. Carn.)

INCURIABILIS.—F. pro sincerus, non affectatus. (*Ord. reg. Fr.*)

INCURIALIS.—Qui officia civilia exercet; *qui remplit des charges civiles.* (A. 1309.) — Rusticus, inhumanus; *grossier, qui n'est pas courtois.* (*A. SS.*)

INCURIALITER.—Inhumaniter; *avec grossièreté, sans courtoisie.* (*Conc. Aven.* a. 1316.)

INCURIOSITAS.— Ut Incurabilitas. (Ap. Mart., *Anecd.*)

INCURREMENTUM. — Pœna quævis, bonorum confiscatio; *toute peine qu'on encourt, confiscation;* ol. *encourement.* (A. 1284.)

INCURRERE. — Confiscationi obnoxium esse; *être sujet, exposé à la confiscation.* (A. 1291.)—*Incurri alicui,* in justitiam alicujus incidere; *tomber sous certaine juridiction pour la punition d'un crime, d'un délit.* (*Inst. Angl.*)

INCURRILIS.— Qui non fluit; *qui ne coule pas, qui ne court pas.* (*Ch. Hisp.*)

INCURRIMENTUM.—Ut Incurrementum.

INCURSIO.—Confiscatio, ut Incurrementum, et jus bona alicujus fisco addicendi; *action de confisquer et droit de prononcer la confiscation.* (A. 1499.)

INCURSUS. — (Subst.) Concursus, hominum frequentia; *concours, affluence.* (*Conc. Hisp.*) — Actio qua quis pœnam incurrit; *ce pour quoi on encourt un châtiment, faute, crime, délit.* (A. 1317.)—Multa quævis, confiscatio; *peine, confiscation;* ol. *incours.*—Aggressio; *attaque.* (Lact.) — (Adj.) Qui pœnam confiscationis incurrit; *qui encourt la confiscation, confiscable.* (*Ch. Catal.*) *Incursa terra,* in fiscum redacta; *terre confisquée pour le crime de celui qui la tenait.* (A. 1212.)

INCURTIS.— Idem q. Curtis. (Sug.)

INCURVARE.—Subjicere, ditioni suæ asserere; *réduire à l'obéissance, soumettre à son autorité.* (Rod. Tol.)

INCURVATIO. — Demissio, submissio; *action d'abaisser, abaissement.* (*Conc. Tol.* XI.)

INCUS. — Instrumentum ferreum quo falx acuitur. (A. 1465.)

INCUSIÆ. — *Incusiæ terrarum*, pro *incuriæ terrarum*, terræ incultæ; *terres en friche*. (A. 1432.)

INCUSTODIA.—incuria, negligentia; *négligence*, *indifférence*, *insouciance*. (*Leg. Angl. Sax.*)

INDÆMONIATUS.—Vexatus a dæmone; *tourmenté, possédé par le démon*. (*A. SS.*)

INDAGES. — Indagatio; *recherche soigneuse, poursuite*.

INDAGINARE.—Cingere; *ceindre, entourer*. (Alber.)

INDAGINARIUS.—Cinctus; *entouré, ceint*. (A. 1249.)

INDAGO.—Silva ad venandum muris seu sepibus cincta; *parc de chasse*. (Mat. Par.)— Electio; *élection*. (Ach. *Spic.*) — Indicium, probatio; *preuve*. (A. 889.)

INDAMNUM.—Ut DAMNUM. (A. 1060.)

INDAMPNIS.—Pro INDEMNIS. (*Vet. Gl.*)

INDAMPNUS.—Ead. notione. (*Vet. Cod.*)

INDARDUS.—Machinæ species; *cabestan*; ol. *indart*. (*St. Capit. Altiss.*)

INDEBILITATUS.—Debilis; *faible, infirme, sans force*. (*A. SS.*)

INDEBITARE. — Ære alieno obligare; *endetter*. (*Cap. C. M.*) —Indebitari, ære alieno premi; *être endetté, s'endetter*. (*Vet. Inst.*)

INDEBITATUS. — Ære alieno liberatus; *qui a payé ses dettes*. (Ap. Mart., *Ampl. Col.*)

INDECENTIA.—Insufficientia; *insuffisance*. (A. 1287.)

INDECIMATUS. — Qui non pendit decimas; *qui ne paye pas la dîme*. (A. 1241.)

INDECISIM. — Dicitur de lite injudicata; *indécis*. (A. 1488.)

INDEFECTIBILITER. — Constanter; *constamment, sans dévier*. (*A. SS.*)

INDEFECTIVUS. — Qui non potest deficere, perpetuo duraturus; *qui ne peut périr*. (Gers.)

INDEFECTUS.—Non mutabilis, constans; *constant, invariable*. (S. Aug.)

INDEFESA.—Locus pascuus, ut DEFENSA.

INDEFESSIM. — Indefesse; *infatigablement*. (Sid.)

INDEFICIENS.—Qui nunquam deficit; *qui ne manque jamais, durable*. (Pass.)

INDELIBERATUS. — Dicitur de eo quod in sola deliberatione hæret et non perficitur; *indécis, irrésolu*. (*A. SS.*)

INDELITESCERE. — Ut *delitescere*. (*A. SS.*)

INDEMINUTE. — Minutatim; *insensiblement, par degrés, par parties*. (A. 726.)

INDEMNIS.—.—Insons, qui nullum fecit damnum; *innocent, qui n'a occasionné aucun dommage*. (Paul. Diac.)

INDEMNISARE.—Damnum præstare; *indemniser*. (A. 1526.)

INDEMPNITAS. — Damnum, detrimentum; *dommage, détriment, préjudice*. (*Ord. reg. Fr.*)

INDEMUTABILIS. — Immutabilis, constans; *invariable, immuable*. (Bald.)

INDENGENTIA — Pro *indigentia*. (*Ord. reg. Fr.*)

INDENTARE. — Occa dentata terram infringere; *fossoyer*. (*Vet. Gl.*)— Dente infringere; *mettre la dent dans quelque chose*. (Metaphorice, redarguere, verbis gravioribus appellare.)

INDENTATUS. — *Charta indentata*; *Vid.* INDENTURA et CHIROGRAPHUS

INDENTURA. — Scriptura conventionalis seu charta quæ idem continet, quasi parallela, et ab ea decisa in modum dentium ut pares esse et una confectæ videantur: ut si de rebus in iisdem contentis emergat controversia, ad contractus veritatem firmandam eædem indenturæ simul aptentur, et invicem sic collatas ex una eademque confectas charta esse appareat; *charte coupée en deux parties, dont les contractants emportaient chacun une moitié*. (Les deux moitiés ensemble devaient ne former qu'un même corps. C'était une précaution prise contre les faussaires.)

INDEPARATUS.—Imparatus; *non disposé, non prêt*. (Mart., *Anecd.*)

INDESTRUCTUS.— Integer, non destructus; *intact*. (Elmh.)

INDETERIORARE. — Deterius efficere; *détériorer*. (Mart., *Ampl. Col.*)

INDETERMINATE. — Indefinite; *d'une manière indéfinie*. (*St. Cad.*)

INDETERMINATUS. — innumerabilis; *innombrable*. (Bart., *Gl.*)

INDETRECTABILIS. — Qui distrahi nequit; *qui ne peut être séparé, inséparable*. (Eug.)

INDEUCIA. — Inductus, suasio; *incitation, conseil*. (A. 1204.)

INDEVIABILIS. — A via nunquam aberrans; *qui ne dévie jamais du chemin*. (Molin.)

INDEVOTIO. — Neglectio divini cultus, irreligio; *indévotion, irréligion*. (Mart., *Col. Vet.*)—Malevolentia; *mauvais vouloir, malveillance*. (Calv.)

INDEX.—Horologius, index horarius, vel ipsa quæ horas sonitu indicat campanula; *aiguille* ou *cloche* ou *timbre d'horloge*. (*Reg. Mag.*)

INDICATOR.—Accusator; *accusateur, dénonciateur*. (*Leg. Long.*)

INDICATURA.—Æstimatio, pretium; *estimation, prix*. (S. XIII.)

INDICENDUS.—Qui dici non potest, ineffabilis; *indicible*. (*Vet. Gl.*)

INDICIALIS.—*Vid.* DIGITUS.

INDICIBILIS. — Ut INDICENDUS. (Joan. Sarisb.)

INDICIBILITER.— Modo indicibili; *Vid.* INDICIBILIS.

INDICIUM. — Specimen rei; *échantillon, montre*.

INDICTAMENTUM. — Anglis, accusatio duodecim ad minus inquisitorum juramento firmata; *accusation faite par au moins douze personnes et accompagnée du serment*

des délateurs; ol. *endictement*. — Delatio; *délation ordinaire*. (Pass.)

INDICTARE.—Accusare; *accuser*; ol. *endicter*. (Pass.)—Indicere; *montrer*. (A. 1312.)

INDICTATIO. — *Indictatio de viridi*, ap. Anglos, accusatio, delatio cujusvis delicti in viride lignum commissi, vel etiam multa pecuniaria quæ pro ejusmodi delicto exigitur. (A. 1091.)

INDICTIO. — Accusatio, delatio; *accusation*. (*Inst. Angl.*)—Annona, tributum, vectigal; *tribut, subside, impôt, aide*. (Pass.) — Latinis, numerus quindecim annorum; *indiction, période de quinze ans*. (Pass.) — Bannum, proclamatio ante nuptiarum benedictionem; *ban de mariage*. (A. 1248.)—Feria indicta; *foire, marché*. (*Not. Vet.*) — Diploma principis; *diplôme royal*. (Ap. D. Touss. *Diplom.*)—*Indictio pro anima*, donatio quævis quæ alicui ecclesiæ ea conditione fit ut pro donantis salute preces fundantur. (*G. Chr.*) — *Indictio statuta*: « Exitur ad processionem, venitur ad *statutam Indictionem* » (S. Gerard.), hoc est, ad locum indictum ac designatum, medio itinere, inter Ambianorum urbem et Corbeiam, ad quem processionaliter cum sacris reliquiis Ambianenses et Corbeienses convenire consueverant octavis Rogationum. (Hic locus hodieque *Indictum* dicitur, Gal. *Lendict*.)

INDICTOAUDIENS. — Immorigerus; *indocile, désobéissant, insoumis*. (*S. Iren. interp.*)

INDICTOR. — Qui jus habet *indicendi* de aliqua re. (A. 1469.)

INDICTUM. — Præceptum; *ordonnance, recommandation*. (W. Brit.) — Tributum; *taxe, impôt, aide*. (Pass.)—Nundinæ, feriæ indictæ, publicatæ, et locus ubi indicti nundinæ fiunt; *foires et fêtes annoncées à son de trompe, lieu où se tiennent ces foires*. (Pass.)—Bannum, proclamatio; *publication, ban*. (A. 1301.)—Citatio in jus; *assignation à un jour donné*. (A. 1402.)

INDICULUS.—Quævis epistola, sed præsertim ea qua quid præcipitur; *lettre, ordonnance en forme de lettre*. (Pass.)—Tabula cereo paschali affixa; *tablette que l'on suspendait au cierge pascal*. (Bed.)

INDICUS.—*Indicus color*, cæruleus; *couleur bleue*.

INDIESCENS. — *Indiescens dies*, dies incipiens, primum diluculum; *le point du jour*. (Ap. Lud.)

INDIFFERENTER.—Indistanter, sine dilatione, sine prolongatione; *sans délai*. (*Conc. Laod.*) — Promiscue, sine ulla exceptione; *indifféremment*. (A. 1268.)

INDIFFERENTIALITER. — Sine differentia, indistincte; *indistinctement*. (A. 1385.)

INDIFFICULTARI. — Difficultatibus impediri; *être contrarié, arrêté par des obstacles*. (*A. SS.*)

INDIFFICULTER. — Absque difficultate; *sans difficulté*. (Joan. VIII PP.)

INDIGENTIA. — Quidquid necessarium est ad vitam; *tout ce qui est nécessaire pour vivre*. (*Chr. Font.*)

INDIGERIÆ. — Naturæ necessaria. (Guid. Farf.)

INDIGNANTIA. — Pro *indignatio*.

INDIGNARE.—Indigne, indecenter agere; *agir, se conduire d'une manière inconvenante*. (Bar.)

INDIGNE. — Immerito; *sans raison, injustement*.

INDIGNUM. — Injustitia, molestia, damnum; *injustice, tracasserie, tort*. (A. 1233.)

INDIGRESSUS.—*Indigressa via*, per quam nemo digressus est, transivit; *chemin où nul n'est encore passé*. (*A. SS.*)

INDILATE. — Absque dilatione, statim; *sans délai, aussitôt*. (Fulc. Car.)

INDIMINUTUS. — Absque minutione, integer; *sans diminution, intact*. (*Script. rer. Fr.*)

INDIRIMENTUS. — Continuus, non interruptus; *continu, qui n'est pas interrompu*. (*Ann. Ben.*)

INDISACUM. — Instrumentum rusticum cum quo plantant vineas; *outil de vigneron*. (A. 1479.)

INDISCIPLINABILIS. — Indocilis; *indisciplinable*. (Mur.)

INDISCIPLINATIO. — Relaxatio a disciplina et a recta vivendi ratione; *relâchement de mœurs*. (Pos.)

INDISCIPLINATUS. — Disciplinæ expers, moribus dissolutus; *qui est de mœurs dissolues, qui vit dans l'inconduite*. (S. Cypr.)

INDISCIPLINOSUS. — Disciplinæ expers; *qui est sans retenue*. (*Ecclesiast.*)

INDISCISSE. — Generatim, indistincte; *en général, en bloc*. (S. XI.)

INDISCUSSUS. — Non examinatus; *qui n'a pas été discuté, examiné, indécis*; ol. *indiscus*. (Nic. I, PP.)

INDISGREGABILIS. — Individuus; *inséparable*. (*A. SS.*)

INDISPAR. — Inæqualis; *inégal*. (*A. St. Ben.*)

INDISPENSABILITER. — Necessario; *indispensablement*.

INDISPOSITIO. — *Indispositio temporis*: intemperies; *mauvais temps*. (S. XV.)

INDISPOSITUS. — Intestatus, qui sine testamento decedit; *intestat, qui meurt sans tester*. (*Vet. Gl.*) — Invaletudine affectus; *indisposé*. (S. Aug.)

INDISSIMILITER. — Simili modo; *de la même manière*. (*A. SS.*)

INDISTANTER. — Incunctanter, continue, indesinenter; *sans hésitation, sans retard, sans relâche, sans cesse*. (*A. SS.*)

INDISTEMPERATUS. — Intemperatus; *immodéré, désordonné*. (Jac. de Vitr.)

INDISTRINGIBILIS. — *Indistringibilis terra*, inculta et vacua; *terre non cultivée et déserte, friche*. (S. XII.)

INDITIALIS. — Qui indicat rei alicujus veritatem. (A. 943.)

INDITUS. — *Inditi pueri*, pueri monasterio *oblati*; *Vid.* OBLATI.

INDIVICABILITER. — Absque ulla divisione, indiscriminatim; *sans aucune distinction, indistinctement*. (A. 1342.)

INDIVISIO.—Opponitur *divisioni* seu par-

titioni hæreditatis paternæ; *indivision, action de ne pas diviser.* (A. 1247.)

INDIVISIUM.—Indivise, una, simul; *sans être séparés, ensemble.* (A. 1199.)

INDIVOLUS.—Qui per vim aliquid rapit; *voleur.* (A. 859.)

INDOLENTIA.—Pro *indoles.* (*A. SS.*)

INDOLETIA.—Carentia doloris; *absence de tout sentiment de douleur.* (Am.)

INDOLIS.—Adolescens, puer; *qui est dans la deuxième jeunesse, adolescent.* — Titulus principum, adolescentium maxime, honorarius; *titre honorifique qu'on donnait aux princes de la famille royale:* « Philippus primus claræ *indolis,* rex Francorum. »

INDOLORIA.—Pro *indolentia.* (Sid.)

INDOLORIUS.—Stupidus, carens dolore; *insensible à la douleur, stupéfié.* (*Vet. Gl.*)

INDOLUS. — Sincerus, probus; *honnête, vertueux, sincère.* (*Chartul. Landven.*)

INDOMINICALIS.—Idem q. DOMINICALIS. (A. 1137.)

INDOMINICATA.—Idem q. DOMINICATA. (A. 1158.)

INDOMINICATIO.—Idem q. DOMINICATIO. (A. 1239.)

INDOMINICATURA. — Dominium, proprietas, possessio; *seigneurie.* (*H. Med. Mon.*)

INDOMINICATUS.— Ad dominum pertinens, proprius, non datus in feudum; *ce qui appartient au seigneur, ce qu'il n'a pas donné en fief.* (Lob., *H. Brit.*)

INDOMITAS.— « Exinde vero, quos per *indomitatem* linguæ mole præsumpserat. » (Aim.)

INDORMITABILIS.—Qui non dormit seu dormire nequit; *celui qui ne dort pas ou ne peut pas dormir.* (*A. SS.*)

INDORMITUS. — Soporatus, torpore affectus; *endormi, assoupi.* (*A. SS.*)

INDORSARE. — Supra *dorsum* ponere; *mettre, charger sur le dos;* ol. *endorser.* (J. de J.)—Chartæ *dorsum* seu tergum, vel cujuscumque scripti partem aversam aut exteriorem inscribere; *écrire au dos d'un acte, l'endosser.* (Pass.)

INDORSATIO. — Exsecutio citationis ap. Anglos; *exécution d'une assignation.* (Pass.)

INDORSATUS. — *Indorsatæ litteræ,* citationum brevia; *lettres de citation.* (Pass.)

INDOSSAMENTUM.—Actio *indorsandi,* id quod in chartæ dorso inscribitur; *endossement, action d'endosser, écriture mise au dos d'un acte.* (Pass.)

INDRICTO.—F. recta, Gal. *droit,* nisi legendi sit *indicto.* (Mart., *Amp. Col.*)

INDUBITANS. — Certus; *qui n'est pas douteux, certain.* (A. 863.)

INDUBITANTER.—Sine dubio; *indubitablement, sans aucun doute.* (*Cod. Th.*)

INDUBIUS. — Non dubius, indubitabilis; *indubitable, certain.* (A. 1217.)

INDUCERE.—Installare; *mettre au pilori.* (A. 1231.)—Abigere; *chasser.* (A. 1397.)—Caraxare, *Vid.* CARAXARE. (*Vet. Gl.*)

INDUCIÆ.—Jurisconsultis, procrastinationes, moræ et dilationes; *délais, ajournements, remises.*

INDUCIALIS.—Spectans inducias; *relatif aux trêves.* (*Vet. Gl.*)

INDUCIARE.—Differre per inducias, vel inducias facere et constituere; *prolonger au moyen de trêves, faire des trêves.*—Moras nectere, procrastinare, differre; *différer, ajourner, prendre terme et répit.*

INDUCIATUS. — Cui induciæ concessæ sunt; *celui qui a obtenu un délai, un ajournement.* (A. 1372.)

INDUCIUM.— Induciæ, intercapedo; *suspension, interruption, trêve.* (*A. SS.*)

INDUCTILIS. — *Inductilis porcus,* sus quæ porcellos *ducit* et nutrit; *truie qui mène et allaite sa progéniture.* (*Vet. Inst.*)

INDUCTIO. — Suasio qua quis inducitur ad aliquid faciendum; *excitation, engagement, conseil.* (Lud.) — Installatio, *Vid.* INDUCERE.

INDUCTITIUS.—Invectitius; *importé, introduit dans.* (*Vet. Gl.*)

INDUCTIVUS.— Qui inducit, excitat; *qui pousse, porte, excite à faire une chose.* (Ap. Rym.)

INDUCTOR. — Qui inducit; *instigateur.* (*Vet. Gl.*)

INDULCARE.—Dulce facere; *rendre doux.* (Tert.)

INDULCORARE. — Ead. notione. (Ap. Marten.)

INDULGENTIA.—Lex qua in imperatorum Romanorum quinquennalibus et decennalibus, leviorum criminum rei vinculis solvebantur; *loi par laquelle les empereurs amnistiaient tous les cinq ans et tous les dix ans les condamnés pour crimes légers.* (*Cod. Th.*)

INDULGIBILIS.—Pronus ad indulgendum; *indulgent.*

INDULSATUS. — *Indulsatus vino,* indulsus vino, inebriatus; *plein de vin, ivre.* (Ap. Lud.)

INDULTOR.—Qui indulget, parcit et non ulciscitur; *celui qui pardonne et qui ne se venge pas.* (*Conc. Hisp.*) — Qui indulget; *celui qui accorde, qui dispense de.* (Tert.)

INDULTUM.—Pontificis gratia de re quæ a jure communi aliena est; *indult.* (*Bul. Paul. IV PP.*)

INDUPERARE. — Pro *imperare,* præsertim ap. poetas.

INDUPERATOR.— Pro *imperator.*

INDUPLARE.—Duplicare; *doubler.* (Ap. OEf.)

INDURARE.—Ferre, pati; *endurer.* (*Cap. Car. C.*)

INDURATIO.—Durities animi, pertinacia qua quis peccare non desinit; *endurcissement, entêtement.* (S. Aug.)

INDURITIA.—Duritia, obstinatio; *persistance, obstination.* (Rym.)

INDUS.— Ut INDICUS. *Indus* color, cæruleus; *bleu.*

INDUSIAMEN.— Indumentum; *vêtement.* (J. de J.)

INDUSIARI. — « Indui vestibus, vel ornari. » (Pap.)

INDUSIARIUS.—Vestiarius; *celui qui habille.* (Id.)

INDUSTRIA.— Modus, ratio; *moyen, manière.* (*G. Chr.*)

INDUSTRIALIS.—Ad *industriam* seu artem pertinens; *industriel.* (A. 1400.)

INDUSTRIARE.—Docere; *enseigner, apprendre.* (Pap.)

INDUSTRIOSE.—Artificiose, callide; *par ruse, par adresse, artificieusement.* (*Scrip. rer. Fr.*)

INDUSTRIS.—Industrius: « Cives in artibus *industres.* » (Mur.)

INDUTIARIUS.—Ut INDUSIARIUS.

INEBRIVIATUS. — In *brevi* seu indiculo descriptus; *Vid.* IMBREVIARE. (Bern. Mon.)

INEDAX. — Qui parce edit; *qui mange peu.* (*Vet. Gl.*)

INEDIBILIS. — Non edulis, non esculentus; *qui n'est pas bon à manger, qui ne se mange pas.* (A. 1266.)

INEDICIBILIS.—Ineffabilis, qui edici nequit; *indicible.* (A. 1081.)

INEDIUS. — Jejunus; *qui est à jeun.* (*A. SS.*)

INEFFICAX.—Qui nihil obtinuit; *qui n'a rien obtenu.* (*Ann. S. Vict. Mas.*)

INEFFIGIABILIS.—Qui fingi seu figurari nequit; *non susceptible de forme, immatériel.* (Tert.)

INEFFIGIATUS.— Non figuratus; *qui n'a pas de forme.* (Tert.)

INEFFRENATUS. — Non frenatus, effrenatus; *qui est sans frein.* (A. 1310.)

INEFFUGABILITER.— Sine effugio; *inévitablement.* (A. 583.)

INELEEMOSYNATUS.—Cui non est erogata eleemosyna; *à qui on n'a pas fait l'aumône.* (*A. SS. Ben.*)

INELIGIBILIS.—Qui ad aliquam dignitatem non potest eligi; *qui n'est pas éligible, qui ne peut pas être élu.* (*Bullar. Carmel.*)

INELIGIBILITAS. — Facultatis inopia ut quis ad dignitatem aliquam vel aliquod officium possit eligi, vel ab iis repulsa. (*St. S. Fl.*)

INELOQUAX. — Qui exprimi nequit; *inexprimable.* (Pass.)

INELOQUENS. — Non eloquens; *non éloquent.* (Lact.)

INELOQUIBILIS. — Qui dici, exprimi nequit; *inexprimable, ineffable.* (Lact.)

INELUIBILIS. — Qui deleri nequit; *qui ne peut être détruit, indélébile, ineffaçable.* (Lact.)

INEMBOSCATUS. — In insidiis positus; *placé en embuscade, embusqué.* (A. 1488.)

INEMENDABILIS. — *Inemendabile delictum,* quod emenda vel multa pecuniaria non eluitur, sed morte punitur, aut est in regis misericordia.

INEMERIBILIS.— Non emerendus; *qu'on ne peut obtenir.* (Tert.)

INENATABILIS. — Unde enatari nequit; *d'où l'on ne peut se sauver à la nage.* (Tert.)

INENGIUS. — Minor, qui nondum annos pubertatis attigit, aut nondum sui juris est; *mineur.* (*Chartul. S. Vand.*)

INENNIS.—Ead. notione. (*Spec. Sax.*)

INEPTITUDO. — Vitium; *défaut.* (A. 1303.) — Vox fori, circumstantiarum repugnantia cum quis scilicet crimine purgatur ex absentia. (A. 1341.) *Ineptitudo loci,* locus ad habitandum ineptus; *lieu impropre à être habité.* (*Bul. Carm.*)

INEPTUS. — Vitiosus; *qui a des défauts, vicieux.* (A. 1450.)

INERGUMENUS. — Pro *energumenus.* (Ord. Vit.)

INERTIA. — Morbi genus, torpedo; *engourdissement.* (*A. SS.*)

INESCATORIUM. — Illecebræ, invitamentum. (Joan. Par.)

INESCATUS. — Metaphorice pro *mortuus.*

INESSE. — Interesse vel esse in: « In cujus obsequio ego *infui.* » (Joan. Mon. Bob.)

INEVASIBILIS. — Unde evadere impossibile est; *d'où il est impossible de s'échapper.* (*A. SS.*)

INEVITABILIS. — Mortiferus; *mortel, qui cause la mort.* (S. XIII.)

INEVITABILITAS. — Id quo fit ut aliquid vitari non queat. (Ap. Duch.)

INEVITABILITER. — Ita ut nullus locus sit evadendi; *de manière qu'il n'y ait aucun moyen de salut.* (Ach. *Spic.*)

INEXAMINATUS. — Non examinatus; *qui n'a pas été examiné.* (*Script. rer. Fr.*)

INEXCEPTIONALITER. — Sine exceptione; *sans exception.*

INEXEMPLUM. — Incomparabilis, cujus nullum exstat exemplum, vel forte historia seu exemplis insculptis decoratus: « In circuitis laminis marmoreis ornavit (triclinium) atque marmoribus *inexemplis* stravit. » (*Vit. S. Leon. PP.*)

INEXIBILIS. — Cui exire non licet; *à qui il n'est pas permis de sortir.* (*Vet. Inst.*)

INEXPEDIBILIS. — Inextricabilis; *d'où l'on ne peut se tirer, inextricable.* (Mur.)

INEXPERIBILIS. — Inexpertus; *inexpérimenté, sans expérience.* (Orig.)

INEXPIABILITER. — Modo inexpiabili; *sans remède; d'une manière ineffaçable.* (*Script. rer. Fr.*)

INEXPLEBILITER. — Perseveranter, incessanter; *avec persévérance, constamment.* (*Vet. Gl.*)

INEXPLORATUS. — Non probatus; *qui n'est pas éprouvé.* (*Conc. Hisp.*)

INEXQUISITUS. — Totus, integer, vel potius per emptionem acquisitus; *tout entier ou bien, acquis par achat.* (*A. SS. Ben.*)

INEXSOLUBILIS. — Immensus; *immense.* (*Script. rer. Fr.*)

INFACTIBILIS. — Qui fieri nequit; *infaisable.* (*Vet. Conc.*)

INFACTUS. — Non factus; *qui n'a pas été fait.* (A. 1312.)

INFAIDARE.—Inimicitias exercere; *faire des guerres privées, chercher à venger une offense en portant la guerre sur les terres de l'offenseur.* *Vid.* FAIDA.

INFALANTER. — Certo, procul dubio; *certainement, avec certitude.* (*A. SS.*)— Sine fraude; *sans tromperie.* (A. 1481.)

INFALLIBILIS. — Qui in errorem non inducit; *qui n'induit pas en erreur, qui ne trompe pas.* (*Conc. Vet.*)

INFALLIBILITER. — Ut INFALANTER. (*Const. Carmel.*)

INFALSARE. — Adulterare, scriptum alterare; *altérer un écrit, le falsifier.* (*A. SS.*)

INFAMARE. — Divulgare; *publier, rendre public.* (*A. SS.*) — Accusare, incriminare; *accuser, inculper.* (A. 1389.)

INFAMATORIUS. — Contumeliosus, injurius; *outrageux, injurieux, insultant.* (*A. SS.*)

INFAMIA.—Vituperium, probrum; *blâme, paroles injurieuses, outrages.* (Rath. Veron.) — Molestia, oppressio; *chagrin, tourment, peine.* (A. 1246.) — Accusatio; *accusation, incrimination.* (A. 1389.)

INFANCIO. — Nobilis ordinis inferioris apud Hispanos, seu potius idem q. apud Galios scutifer; *noble de la basse noblesse,* ou *écuyer.*

INFANCIONA. — Uxor *infancionis. Vid.* INFANCIO.

INFANCIONIA.—Nobilitas; *noblesse, qualité de noble.* (*Ch. Hisp.*)

INFANS. — *Infantes* : 1° pueri symphoniaci; *les enfants de chœur* (*Ord. Rom.*); 2° liberi; *ceux qui sont nés du même père et de la même mère, les enfants* (A. 851); 3° filii regum apud Hispanos; *les infants, les fils du roi* (Pass.); 4° neophyti, recens baptizati; *les nouveaux baptisés.* (S. Zen.) *Infans aulæ,* puer honorarius; *page.* (*Mem. Cam. Comp. Par.*)

INFANTA. — Puella ex regia progenie oriunda, apud Hispanos; *infante.* (Pass.)

INFANTARE. — Infantium cibo alere, instar infantis nutrire; *nourrir comme un enfant.* (Tert.)

INFANTIA. — Species hydropisis. (*A. SS.*) — *Infantiæ;* infantiles lusus, nugæ; *jeux enfantins.* (*A. SS.*)

INFANTIALIS. — Ad *infantiam* pertinens, puerilis; *d'enfant, enfantin.* (*A. SS.*)

INFANTIOSUS. — Infantilis; *d'enfant, enfantin.* (J. de J.)

INFANTISSA. — Ut INFANTA. (Pass.)

INFANTISSIMUS. — Ineloquentissimus. (Prud.)

INFANTULA. — Puella junior; *petite fille.* (*A. SS.*)

INFASCIARE. — *Fascia* obvolvere. (*A. SS.*)

INFATUATIO. — Fatuitas; *sottise.* (Bar.)

INFATUATUS. — Hebes, stultus, rebus suis male consulens; *sot, idiot, simple.* (Herim.) — Fatuus, sapore carens; *fade.* (*Script. rer. Fr.*)

INFAUSTITUDO. — Infortunium; *malheur, infortune.* (*A. SS.*)

INFAUSTUS. — Falsus; *faux, supposé.* (*Ord. reg. Fr.*)

INFEARE. — Pro INFEODARE.

INFENSOR. — Accusator, aggressor, qui crimen aut delictum opponit; *accusateur.* (Aux.)

INFEODARE. — In *feudum* conferre; *donner en fief, inféoder.* (*G. Chr.*)

INFEOFAMENTUM. — Traditio vel acceptio in feudum; *action de donner ou de recevoir en fief;* ol. *inféodation.*

INFEOFARE. — Ut INFEODARE.

INFERENDA. — Tributum quod fisco infertur; *le tribut porté au fisc.* (A. 829.)

INFERENDALIS. — Obnoxius inferendæ; *soumis à l'impôt. Vid.* INFERENDA. (Pass.)

INFERENTIA. — Intolerantia. (Lamb. Ard.)

INFERETRARE. — *Feretro* inferre; *Vid.* FERETRUM. (Lamb. Ard.)

INFERILIA. — Infernalia, subterranea; *les choses infernales, souterraines.* (*Vet. Gl.*)

INFERNALIS. — *Infernalis morbus,* idem q. *ignis infernus. Vid.* IGNIS.

INFERNALITER. — Modo pernicioso, qui *inferni* pœnas secum trahat. (Mart., *Anecd.*)

INFERNUM. — Anus, podex. (Med. Sal.) — Purgatorium. (*Offert. Missæ pro defunctis.*)

INFERRARE. — In catenas, ferrum seu vincula conjicere; *mettre aux fers.* (A. 1302.)

INFERRATUS. — Ferro fixus; *fixé au moyen du fer.* (*H. Nem.*)—Incantatus, fascinatus; *enchanté, fasciné, ensorcelé.* (*Bibl. Cist.*)

INFERRIRE. — Pro *inferre.* (A. 692.)

INFERTILITAS. — Sterilitas; *stérilité.* (A. 1559.)

INFERTOR. — Dapifer, qui dapes affert; *officier chargé de diriger le service à la table royale, sénéchal.* (*Vet. Gl.*)

INFERTORIUM. — Vas quo aliquid infertur, sive thus ad thuribulum, vel dapes ad mensam; *vase portatif, navette, plat,* etc. (*Vet. Gl.*)

INFERTUM. — Vinum quod ad Missam affertur; *vin qui sert à célébrer les saints mystères.* (Isid.)

INFERTURIA. — Ead. notione. (A. 1016.)

INFESTARE. — Invadere, offendere; *attaquer, offenser.* (Pap.) — *Infestare se,* festinare, celerare; *se hâter, se presser.* (*A. SS.*)

INFESTINATIO. — Pro *infestatio.* (*Conc. Narb. a.* 791.)

INFESTUCARE.—Per *festucam* in possessionem mittere; *transmettre la propriété d'une chose par le symbole du fétu.* (A. 1300.)

INFESTUMINARE. — Mare latrocinando infestare; *écumer la mer.* (Laur.)

INFEUDARE. — Ut INFEODARE. (Pass.)

INFEUDATIO. — Collatio in *feudum; inféodation, acte de donner en fief.* (A. 1348.)

INFFRENATUS.—*Frenò* instructus; *muni d'un frein.* (*Ch. Carcas.*)

INFICERE. — Pro *inferre.* (*Interp. S. Iren.*)

INFICIARI. — Falsi criminis aliquem accusare; *accuser quelqu'un d'un crime qu'il n'a pas commis.* (Luc. Cal.)

INFICIATOR. — Accusator; *accusateur, celui qui accuse.* (Gr. Tur.)

INFICIATUS.—Infectus, corruptus; *gâté, corrompu.* (*A. SS.*)

INFICIENTIA.—Negligentia, incuria; *négligence, incurie.* (Mart., *Ampl. Col.*)

INFIDARE.—Ut INFIDUCIARE. (*Conc. Leg.* A. 1012.)

INFIDELIS.—Qui fidem Christo non habet,

vel regi dominove feudali quam juravit, non servat; *infidèle, celui qui ne croit pas en Jésus-Christ; félon, celui qui ne tient pas le serment qu'il a prêté à son seigneur.*

INFIDUCIARE.—In fiduciam seu pignus dare; *donner en nantissement, en gage.* (*Lex Long.*)

INFIGERE.— Inserere; *introduire dans.* (Pont. Mog.)

INFILARE. — Filo trajicere; *enfiler.* (*A. SS.*)—Filo seu fune colligare; *lier avec une corde ou avec du fil.* (Vig.)

INFILATURA. — *Infilatura ficuum,* series ficuum filo trajectarum; *chapelet de figues.* (*A. SS.*)

IN FINE.—Tandem; *enfin.* (Mart., *Anecd.*)

INFIRMARE.—Ægrotare, infirmum esse; *être malade.* (Agnel.)

INFIRMARIA. — Nosocomium, conclave infirmorum; *infirmerie.* (A. 1252.)— In Consuetudinibus Cluniacensibus a. 1301, *infirmariæ generales* idem q. *minutiones generales,* Gal. *saignées générales,* stata nimirum tempora, quibus sanguis monachis minuebatur, seu vena secabatur.—Ipsum *infirmarii* officium; *office d'infirmier.* (*Ep. Inn. III PP.*)

INFIRMARIUS. — Frater in monasteriis, cui cura infirmorum commissa est; *infirmier.—Infirmaria monialis;* quæ in monialium monasteriis infirmas curabat; *infirmière.* (A. 1249.)

INFIRMATORIA. — Nosocomium, ut INFIRMARIA.

INFIRMATORIUM. — Ead. notione.

INFIRMERIA. — Ead. notione.

INFIRMITAS.—Damnum, calamitas, pernicies; *dommage, tort, malheur, perte.* (A. 1401.)

INFIRMITATES.— Feminalia, subucula, aliave ejusmodi indumenta interiora, sic dicta vel quod pro *infirmitate* monachis concessa fuerint, vel quod iis infirma corporis seu pudenda tegerentur; *caleçons, bandes pour envelopper les jambes,* etc. (Bern. Mon.)

INFIRMITATUS.—Infirmus; *malade.* (*Chr.* Th. Otterb.)

INFIRMITORIUM.— Nosocomium, ut INFIRMARIA.

INFISCARE. — In fiscum redigere, confiscare; *confisquer.* (*Lex Al.*)

INFISTULATUS. — Morbo *fistula* dicto laborans; *Vid.* FISTULA.

INFITEOS. — Emphyteusis; *bail à long terme, emphytéose.* (A. 1033.)

INFLABELLARE. — Inspirare; *souffler, allumer en soufflant.* (Tert.)

INFLABILIS. — Qui potest inflare vel inflari (active enim sumitur et passive); *qui peut dilater ou être dilaté par l'air.* (Lact.)

INFLAMIA.— Inflammatio. (*Mir. Urb. V PP.*)

INFLAMINATUS. — Incensus, quasi *flamine* inspiratus. (*A. SS.*)

INFLATICUS.—Inflans: « *Inflatico* tumore turgescens. » (*A. SS.*)

INFLATURA. — Inflatio; *enflure.* (*Vit. Urb. V PP.*)

INFLEBILIS. — Idem q. INDEFLEBILIS.

INFLORARE.—Ornare, ditare; *orner, décorer.* (Ach., *Spic.*)

INFLUENTIA. — *Influentia aquarum,* inundatio; *débordement, inondation.* (*H. Nem.*)

INFLUOR.—Influxus; *influence.* (*A. SS.*)

INFOCARE. — Inflammare; *allumer, embraser.* (*A. SS.*)

INFODERARE. — Intus vesti pellem aut pannum villosum assuere; *fourrer, doubler un vêtement.* (A. 1333.)

INFODERATURA.—Pellis vel pannus villosus vesti assutus; *doublure d'habit, fourrure ou étoffe velue dont il est doublé.* (A. 1333.)

INFODITUS. — Infossus; *enfoui.* (*Tabul. Fossat.*)

INFOEDATIO.—Pro INFEUDATIO.

INFOEDERABILIS. — Implacabilis, inexorabilis; *qui ne peut être apaisé, implacable.* (*A. SS.*)

INFŒDERABILITER. — Implacabiliter, sine fœdere; *sans trêve ni merci.* (Pet. Dam.)

INFORCERE. — Munire, ut INFORTIARE. (S. XIII.)

INFORCIA.—Vis, violentia; *force.* (S. XIV.)

INFORCIAMENTUM.—Munitio; *fortification.* (A. 1265.)

INFORCIATUS. — *Inforciata moneta,* cujus materia purior erat minimeque adulterata; *monnaie d'excellent aloi.* (Pass.) — *Inforciatum rubrum,* spissius, minusque lucidum; *rouge foncé.* (*Act. ep. Cenom.*)

INFORESTARE. — In silvam convertere, ut AFFORESTARE. (A. 1245.)

INFORMARE. — Docere, monere; *prévenir, informer* (Lob., *H. Paris.*)—Inquirere; *enquérir, informer.* (Pass.)—*Informari,* edoceri, certum fieri; *être informé.* (Rym.)

INFORMATIO.—Inquisitio; *information, enquête.* (Pass.)

INFORMITAS. — Deformitas; *difformité, laideur, défaut.* (Jul. Tolet.)

INFORNARE.—Panem in furnum immittere, inducere; *enfourner.* (A. 1432.)

INFORRARE. — Pellitio instruere, ut INFODERARE. (*St. Pl.*)

INFORTIARE. — Munire; *fortifier.* (A. 1195.)—Securiorem facere; *assurer, garantir.* (A. 1234.)—Fortiare seu vim inferre; *forcer, faire violence;* ol. *inforser.* (A. 1385.) *Infortiare curiam,* eam competenti judicum numero munire; *renforcer la cour, porter les juges au nombre voulu.* (A. 1267.)

INFORTIATIO.—Ut INFORCIAMENTUM. (A. 1156.)

INFORTIATUM. — Pars una Digestorum juris; *la seconde partie du Digeste.*

INFORTIATUS.—In foro ecclesiastico, is in quem ultima monitio seu excommunicationis sententia lata est. (A. 1246.) *Infortiata moneta; Vid.* MONETA.

INFORTIFICATIO.— Opponitur *infortiationi.* (A. 1376.)

INFORTIS.—Pro *fortis.* (Carthwpl.)

INFORTUNARE.—Infortunatum reddere; *rendre malheureux.* (*Mis. Par.*)

INFORTUNIOSUS. — Infortunatus; *malheureux, infortuné.* (Guib.)

INFORTUNIUM. — Maleficium, scelus; *mauvaise action, crime, délit.* (*H. Nem.*)

INFRA.—*Infra breve*, brevi; *dans peu. Infra se*, quod Galli dicunt *à part soi, en soi-même.*

INFRACTOR. — Qui infringit, violat, destruit; *celui qui enfreint, viole, détruit.* (Ap. Mad.)

INFRACTURA. — Delictum, crimen vel quidquid leges infringit et contra eas fit; *toute infraction à la loi.* (*Ch. C. C.*) — Actio effringendi; *action d'enfreindre une loi d'y contrevenir.* (*Cap. C. C.*)

INFRAMISSIO. — Quidquid alicui possidendum assignatur et in ejus possessionem mittitur. (A. 1227.)

INFRAMITTERE. — Interponere; *entremettre.* (Rath. Ver.)

INFRAMURANEUS.—Intra muros urbis seu castri; *qui est en dedans des murs d'une ville ou d'un château.* (Gr. Tur.)

INFRANARES.—Mystax, superioris labri barba; *moustaches.* (Sid.)

INFRASIA. — Ornamenti species; *fraise.* (A. 1360.)

INFRAUDARE. — Defraudare; *frustrer, tromper, enlever par tromperie.* (*A. SS.*)

INFREQUENTATUS.—Infrequens, rarus; *rare, peu usité.* (Sid.)

INFRESCAYRARE. — Herbis recentibus vel arborum ramusculis locum refrigerare; *rafraîchir un lieu en le jonchant ou tapissant de verdure récemment cueillie.* (A. 1400.)

INFRIGDARE. — Refrigerare; *rafraîchir.* (Alex. Iatr.)

INFRIGIDARE. — Ead. notione. (*Chr. Mellic.*)

INFRIGIDATUS.—Frigefactus, rigens frigore: *refroidi, gelé.* (*A. SS.*)

INFRIXATURA.—Fimbria; *frange.* (*Ch. Sic.*)

INFRONITUS.— Ut INFRUNITUS. (*Vet. Gl.*)

INFRONTARE.—Terminari; *aboutir.* (A. 852.) *Infrontare sese*, opponere sese, quasi frontem fronti opponere; *se faire face, s'affronter.* (Isid.)

INFRONTATE. — Impudenter; *effrontément.* (Fulg.)

INFRONTATUS. — Impudens, absque fronte; *effronté, qui n'a pas de pudeur.* (*Conc. Ticin.*)

INFRONTOSUS. — Ead. notione. (*Rol. Pat.*)

INFRUCTIFER. — Qui non fert fructus; *qui ne porte pas de fruit, improductif.* (Pass.)

INFRUCTUARE. — Fructus, seu grana in terram mittere; *mettre le grain en terre, semer;* ol. *enfructuer, enfruiter.* (Pass.)

INFRUCTUS. — Ususfructus; *jouissance, usufruit.* (A. 1338.)

INFRUNITAS.—Dementia; *folie, démence.* (*A. SS.*)

INFRUNITUS. — Insanus; *insensé, déraisonnable.*

INFRUTECTUS. — Qui non fert fructus; *stérile, qui ne porte pas de fruits.* (*Chartul. S. Vict. Mas.*)

INFUCATE.— Absque fuco; *sincèrement.* (*G. Chr.*)

INFUCATUS. — Sincerus, sine fuco; *sincère, non fardé.*

INFUGARE.—In fugam agere, conjicere; *mettre en fuite.* (J. Bibl.)

INFULA.— Casula, planeta, vestis sacerdotalis; *chasuble, planète.* (Pass.) — Quivis pileus; *toute coiffure.* (*St. Aven.*)

INFULLONICATUS. — Rudis, impolitus; *grossier, impoli.* (*Vet. Gl.*)

INFUNDERE.—Fodere; *fouir.* (A. 1299.) —Fundere; *répandre.* (A. 1300.)

INFUNDITUS.—Equorum morbus qui accidit ex potatione superflua vel ex immoderato labore.

INFURCARE. — In furcam suspendere; *pendre, attacher au gibet.* (Rod. Tol.)

INFURORIARE. — In furorem efferare; *mettre en fureur.* (Duel. Mis.)

INFURIOSUS.—Furiosus; *qui est en fureur, furieux.* (Id.)

INFURNARE.—Ut INFORNARE. (Pass.)

INFUSARE.— Fuso involvere; *enfuseler.* (*Vet. Gl.*)

INFUSIDARIUM.—Cibi species, radicibus et leguminibus infusis vel etiam elixis constans. (Joan. Laud.)

INFUSIO.—Ut INFUNDITUS. (Pet. de Cresc.)

INFUSORIUM.—Vas quo oleum lucernis infunditur; *vase à col long et étroit pour introduire l'huile dans les lampes.* (W. Brit.) — Vas per quod projicitur ablutio calicis; *cuvette qui sert à jeter l'eau dont on a lavé le calice.* (Id.)

INFUSTITUS.—Ut INFUNDITUS.

INGADIARE. — Pignori dare; *engager, donner en gage.* (Marl.)

INGAGIARE.—Ead. notione. (A. 1274.)

INGAM.—Ut INGANNUM.

INGANGLA. —Species sagittæ; *espèce de trait.* (A. 1324.)

INGANNARE. — Decipere, fallere; *tromper;* ol. *engagner, enganner.* (Pass.)

INGANNUM.—Fraus; *ruse, tromperie;* ol. *engan.* (Pass.)

INGARDIATOR. — Custos; *garde, gardien.* (A. 1358.)

INGARRULA.—Pica; *pie.* (Marl., *Anecd.*)

INGAYNARE. — Inserere; *engaîner.* (*H. Nem.*)

INGAZARE.— Oppignerare; *engager.* (*St. Val. Sern.*)

INGEGNERIUS.—Ut INGENIARIUS.

INGENIARE. — Per ingenium ac artem quidpiam excogitare; *imaginer, créer, inventer quelque chose;* ol. *engigner, engagner, enguiner, enguener,* etc. (Pass.) *Ingeniare urbem*, eam machinis bellicis oppugnare; *attaquer une ville avec des machines de guerre.* (Barth., *Gl.*)

INGENIARI.— Ingenium exercere, decipere; *user de ruse, de finesse, d'imagination, tromper*; ol. *exercer engin* ou *engigner*, etc. (Pass.)

INGENIARIUS.—Qui machinis bellicis et munitionibus conficiendis præest; *ingénieur, officier chargé de la construction et de la surveillance des engins de guerre.* (Pass.)

INGENIATOR.—Machinarum bellicarum confector; *constructeur de machines de guerre;* ol. *engigneur.* (A. 1336.)

INGENICULARI.—Genua flectere; *se mettre à genoux, s'agenouiller.* (W. Brit.)

INGENICULATIO.—Oratio cum genuflexione emissa; *prière faite à genoux.* (Adamn.)

INGENIOLUM. — Parvum ingenium; *petit engin.* (*Vet. Gl.*)

INGENIOSE.—Per fraudem; *frauduleusement, par ruse.* (A. 703.)

INGENIOSITAS. — Astutia, calliditas; *ruse, adresse.* (J. de J.)—Ars, artificium; *habileté.* (Mart., *Ampl. Col.*)

INGENIOSIUS.—Machinarum bellicarum confector vel qui iis præest in bellis; *constructeur* ou *directeur de la construction des machines de guerre, ingénieur militaire.* (Alb. Mus.)

INGENITURA. — Sterilitas; *stérilité.* (*A. SS.*)

INGENITUS.—Prostratus; *prosterné.* (*A. SS.*)

INGENIUM.—Ars, machinatio, fraus; *ruse, finesse, subtilité, tromperie, fourberie;* ol. *engien, engin,* etc. (Pass.) — Machina bellica ingano et arte adinventa, constructa; *machine de guerre, engin.* (Pass.) — Instrumentum notarii; *acte de notaire, titre, charte.* (*Bul. Casin.*) — Ratio, causa; *motif, raison.* (Luitp.)—Rete aut hamus; *filet de pêche ou hameçon.* (*Ch. Angl.*) — Instrumentum nauticum trahendis navibus accommodatum: « Trahentes sagentiam cum uno bono *ingenio* perduxerunt eam in terram. » (*Mir. PP. Urbani V.*)— Res quævis quæ usui est: « Unam balistam fulistam suo *ingenio.* » (A. 1511.) « Quia molendina prædicta et alia *ingenia* constructa ad usum, » etc. (A. 1517.)

INGENIUS. — *Charta*, ut INGENIUM. (*Ch. Hisp.*)

INGENTER.— Multum, valde; *beaucoup, fortement.* (*A. SS.*)

INGENTIA. — Magnitudo, acerbitas. (*A. SS.*)

INGENTIFICUS. — Ingens, magnus, immanis; *grand, énorme, immense.* (G. Maur.)

INGENTIOR.—Major; *plus grand.* (*Gest. abb. S. G. Aut.*)

INGENTITUDO.—Crassitudo, amplitudo; *embonpoint, grosseur.* (Ach. *Spic.*)

INGENTUS.—Pro *ingens.* (*Chartul. S. Pet. Carn.*)

INGENUALIS.—*Vid.* MANSUS.

INGENUARE.— Manumittere, ingenuum facere; *affranchir.* (A. 1082.)

INGENUILIS.—Ingenuus; *qui est de condition libre.* (A. 791.)

INGENUITAS.—*Ingenui* status; *condition de l'homme libre.* (A. 881.)— Nobilitas, titulus honorarius concessus reginæ Angliæ; *noblesse.* (Greg. VII PP.) — Libertas servo data per manumissionem; *affranchissement, liberté.* (*Syn. Aurel.*) *Charta ingenuitatis*, qua servus in libertatem asseritur; *lettre, acte d'affranchissement.* (A. 803.)—Prædium liberum, mansus *ingenuilis; terre libre; Vid.* MANSUS. (A. 866.) — Immunitas, securitas; *exemption, sûreté.* (A. 1180.)

INGENUUS.— Liber, qui opponitur servo aut cuivis obnoxiæ conditionis; *homme libre, soit de naissance, soit par affranchissement.* (Pass.)

INGERSARE. — *Gersa* seu cerussa infuscare, illinire; *Vid.* GERSA

INGESTIRE. — *Ingestire se*, se ingerere; *s'offrir, se proposer.* (A. 1366.)

INGLANDARE. — Glandibus alere; *nourrir de glands* (Anast.)

INGLANDULA. — Inflatio glandularum gutturis seu tonsillarum; *enflure, gonflement des tonsilles.* (*A. SS.*)

INGLORIA. — Dedecus, ignobilitas; *déshonneur, ignominie, hônte.* (*Vet. Gl.*)

INGLORIATIO. — Ead. notione. (Dion. Cartus.)

INGLUVIES. — Morbi genus, tumor gutturis; *maladie de la gorge.* (*A. SS.*)

INGOMBERARE. — Impedire, obsidere; *empêcher, tenir serré, assiéger.* (*A. SS.*)

INGOTTATUS.—Laborans arthritide; *qui souffre de la goutte, goutteux.* (*A. SS.*)

INGRADUATUS. — Nullo gradu in jure donatus: *qui n'est pas gradué.* (A. 1379.)

INGRANARE.—Moletrinæ infundere; *mettre le grain dans le moulin;* ol. *engrener.* (A. 1238.)

INGRANATIS. — Rosa quæ pomi granati colorem refert, unde vocis *incarnat* apud Gallos etym.

INGRANDINARE.—Instar grandinis crebris flagellorum ictibus cædere; *cribler de coups, donner une grêle de coups.*

INGRANGIARE. —In grangia seu horreo recondere; *mettre en grange.* (A. 1451.)

INGRANGIATIO.—Locus granis recondendis assignatus; *lieu assigné pour l'emmagasinage des grains.* (Joan. Wheth.)

INGRASSATIO.— Grassatio, incursio; *attaque, incursion.* (*Scrip. rer. Fr.*)

INGRASSATUS. — Bonis abundans; *engraissé.* (Gual. Helm.)

INGRATES.—*Ingrates tauri*, id est incrassati; *taureaux engraissés.* (A. 1317.)

INGRATINARE. — Unguibus cutem carpere: *égratigner.* (A. 1204.)

INGRATITUDO.—Ira, indignatio, gratiæ et benevolentiæ amissio; *colère, irritation.* (Rym.)— Severitas; *sévérité, austérité.* (*Ch. Norm.*)

INGRATUITAS. — Officium grati animi. (A. 1477.)

INGRATUITUS.—Ingratus, molestus. (*A. SS.*)

INGRATUS.—Invitus; *malgré soi, contre son gré.* (A. 1357.)

INGRAVANTER. — Ingravate, lubenter; *de bon gré, de bon cœur.* (Ach. *Spic.*)

INGRAVARE. — Insculpere; *graver.* (Ap. Rym.)—Impetere, postulare; *demander, réclamer.* (A. 1422.)

INGREDI.—Inducere; *introduire, mener dans, faire entrer.* (*A. SS.*)

INGREDICIUM.—Ingressus; *entrée.* (*Chartul. S. Benig. Divion.*)

INGRESSARIUM.— Liber continens antiphonas quæ ad Missarum introitus a choro canuntur; *antiphonaire.* (A. 1019.)

INGRESSEA. — Reditus annui ex aliqua re provenientes; *revenu, produit, rente.*

INGRESSURIUM. —Ut INGRESSARIUM. (Ap. Mur.)

INGRESSUS. —Reditus annui ex aliqua re provenientes, ut fructus prædii, etc.; *Vid.* INGRESSEA.

INGROSSARE. — Luculentius scribere; *grossoyer* (quod de forinsibus instrumentis dici solet). — Italis, rem re permutare sub judicis auctoritate, qui factum instrumento publico approbat; *échanger une chose contre une autre par-devant le juge qui dresse acte des conventions.*

INGROSSARI. — Crassum fieri, inflari, tumescere; *enfler.* (*A. SS.*)

INGROSSATIO. — Mutatio; *échange*; *Vid.* INGROSSARE.

INGROSSATOR. — Monopola qui, ad annonam carius vendendam, quantum potest in suas manus congerit; *accapareur.* (Cowel.) — Qui instrumenta forensia et contractus in membranis majori charactere exarat et redigit; *grossoyeur, celui qui fait la grosse d'un acte.* (Ap. Spelm.)

INGROXAMENTUM. —Permutatio; *échange.* (A. 1225.)

INGRUENTIA. — Irruptio, impetus; *attaque, choc.* (*Bart. Gl.*)

INGUADIARE. — Oppignerare; *engager.* (*Vet. Gl.*) *Inguadiare se alteri*, se ei dedere pignoris loco, eique servire; *engager sa personne, se mettre à la disposition de son créancier.*

INGUAGIARE. — Ead. notione. (*Chartul. S. Vinc. Cenom.*)

INGUAYNARE. —Ut INGAYNARE. (*H. Nem.*)

INGUAZIATIO. — Pignoris obligatio; *engagement.* (A. 1082.)

INGUICHIATUS. — Vox venatica, dicitur de cornu cingulis suis ornato; *enguiché, garni de ses cordons ordinaires, en parlant du cor.* (A. 1301.)

INHABILIS. — Infirmus, incommodus; *faible, débilité.*

INHABILITARE. — Inhabilem et incapacem declarare; *déclarer incapable de..., inhabile à...* (A. 1394.)

INHABITABILIS. — *Inhabitabilis terra*, quæ est sine habitatore; *terre inhabitée.* (*Tab. S. Alb. And.*)

INHÆSITABILITER. — Sine ulla hæsitatione; *sans hésitation.* (A. 1394.)

INHANITUS. — Oppressus, ad nihilum redactus; *anéanti.* (*H. Nem.*)

INHERBARE. — Veneficis potionibus vitam vel mentem auferre; *empoisonner;* ol. *herbaire.* (Lamb. Ard.)

INHEREDARE. — In possessionem mittere; *mettre en possession, investir.* (A. 1326.)

INHEREDITARE. — Ead. notione. (A. 1292.)

INHERMUS. — Incultus, ut EREMUS. (A. 1411.)

INHERTUS. — Pro *inhæsus.* (*Ord. reg. Fr.*)

INHIATIO. — Desiderium. (A. 1017.)

INHIBITORIUS. — *Inhibitoriæ litteræ*, *Vid.* LITTERÆ.

INHOC. — Apud Anglos quædam terræ arabilis portio sepibus aut quovis alio modo clausa; *enclos*

INHOERITARE. —Pro INHABITARE. (Rym.)

INHONESTAS. — Dedecus; *déshonneur, honte, opprobre.* (Tert.)

INHONESTITAS. — Ead. notione. (Ap. Mur.)

INHONORABILIS. — Contemptus; *méprisé.* (Tert.)

INHONORARE. — Probro afficere, infamiæ notam infligere; *déshonorer.* (Dec. Tass.)

INHONORATIO. — Probrum, ignominia; *honte, déshonneur.* (*Cap. C. M.*) — Damnum; *dommage, perte, tort.* (A. 888.)

INHONORIFICARE. — Ut INHONORARE. (*Leg. Alem.*)

INHORMIS. — Pro INNORMIS.

INHUMANATIO. — Christi incarnatio; *l'Incarnation du Christ.* (Facund. Herm.)

INIDONEITAS. — Imperitia, inscitia; *incapacité.* (Ach. *Spic.*)

INIMICABILITER. — Hostiliter; *en ennemi. hostilement.*

INIMICALIS. — Inimicus, adversarius; *qui est ennemi, opposé, adversaire.* (Sid.)

INIMICARE. — Inimice agere; *agir en ennemi.* (Wir.)

INIMICATOR. — Ut INIMICALIS.

INIMICATUS. — Ead. notione. (Mur.)

INIMICIALITER. — Ut INIMICABILITER.

INIMICITIARE. —Inimicitias gerere; *être l'ennemi de quelqu'un.* (*Chr. Valt.*)

INIMICUS. — Diabolus, hostis generis humani; *le démon.* (Pass.) — Qui ob delictum aliquod inimicitiam domini sui incurrit; *vassal qui encourt l'inimitié de son seigneur.*

ININITIATUS. — Absque initio; *qui n'a pas eu de commencement.* (Claud. Mam.)

INIQUUS. — Diabolus; *le démon.* (Comm.) *Iniquus morbus*, sacer ignis, erpeta. (*A. SS.*)

INIRE. — Emere, per emptionem acquirere: *acheter.* (A. 1239.)

INITALICATUS. — Italus factus; *italianisé.*

INITIARE. — Incipere; *commencer.* (Anast.) — Baptismum dare; *baptiser.* (S. IX.)

INITIARIUM. — Infantia; *enfance.* (*Vet. Gl.*)

INITIATOR. — Auctor, qui incipit; *inventeur, celui qui commence à faire une chose.* (*Vet. Gl.*)

INITIATRIX. — Quæ est initium et origo: « Omnium virtutum fides *initiatrix.* » (Rudb.)

INJOQUARE. — Jocalia seu monilia dare.

INJUNCTIO. — Jussio, mandatum; *injonction.* (*Conc. Hisp.*)

INJUNGERE. — *Injungere antiphonam*, præcanere; *entonner.* (Pet. Diac.)

INJURARE. — Jus exercere, seu judicio dato judicatum exsequi, vel per judicium compellere. (A. 1174.)

INJURIA. —Jus, jurisdictio; *justice, juridiction.* (A. 1025.)

INJURIARE. — Conviciari, injuriam inferre; *injurier.* — Contradicere, infirmare; *infirmer, réfuter, contredire.* (*Chartul. Cels.*) — Jus exercere, etc., ut INJURARE. (S. XI.)

NJURIARI. — Injuriam seu damnum inferre; *faire du tort.* (*Bul. Honor. III PP.*) — Pati, ægrotare; *être malade, souffrir.* (*A. SS.*)

INJURIATOR. — Qui facit injustitiam; *celui qui commet une injustice, qui fait du tort.* (A. 1242.)

INLABORARE. — Pro *adlaborare.* (*Script. rer. Fr.*)

INLATERARE. — Ad latus esse; *être à côté, se toucher* (dicitur de locis contiguis et collateralibus in ch. a. 996.)

INLATIO. — In Missali Mozarabico, *præstatio* in Missa, forte ob donorum inlationem seu hostiæ oblationem: προσκομιδή Græcis.

INLETHALIS. — Immortalis; *qui ne meurt pas, immortel.* (Isid.)

INLEVITAS. — Ponderositas, gravitas; *poids.* (*A. SS.*)

INLEX. — Illex; *séducteur.* (*A. SS.*)

INLICITATIO. — Illicium, illectatio; *séduction, charme, appât.* (A. 567.)

INLICITER. — Contra fas et jus; *contre le droit*

INLIGARE. — « Inter præfatos reges pura et simplex est in Dei nomine concordia *inligata.* » (Greg. Tur.); id est pacto firmata, sacramento sancita et *ligata.*

INLIQUIRI. — Irrorare, liquide illabi; *couler dans, couler vers, comme une pluie.* (Symm.)

INLOCALITER. — Locum non occupando; *sans occuper la place.* (*Conc. Hisp.*)

INLOQUIUM. — Pro ALLOQUIUM.

INLUSTER. — Pro ILLUSTER.

INMAGISTRATUS. — In honore positus. (*Vet. Gl.*)

INMEMORATUS. — Memoriam excedens. (*H. Nem.*)

INMITRIATUS. — Mitra redimitus, ad summum pontificatum evectus; *élevé au pontificat.* (Ot. Mor.)

NMULARE. — In *mulionem* seu acervum cogere; *mettre en meule, en tas.* (A. 1280.)

INNASCIBILIS. — Qui nasci non potest; *qui ne peut être créé.* (Tert.)

INNATURALIS. — Non naturalis, contra naturam; *qui n'est pas naturel.* (Elmh.)

INNATUS. — Proprius, genuinus; *naturel, original:* « *Innatum idioma.* » (*Spec. Sax.*)

INNIHILARI. — Pro ANNIHILARI.

INNEGALITER. — Inæqualiter; *inégalement, d'une manière inégale.* (Rath.)

INNITARI. — Pro *inecti.* (A. 1261.)

INNO. — Ahenum quo ad sal conficiendum utuntur; *bassine où l'on purifie le sel.*

INNOBILIS. — Opponitur nobili; *roturier.* (*Ordin. reg. Fr.*)

INNOCENS. — Stolidus, rusticus; *sot, niais, grossier.* (S. Hier.) — Liber seu collectio juris Pontificii sub auctoritate Innocentii III digesta, unde nomen. — *Innocens chori*, puer chori minister; *enfant de chœur.* (A. 1484.)

INNOCENTIÆ. — Argumenta quibus *innocens* quis probatur; *arguments au moyen desquels on prouve l'innocence d'un accusé.* (A. 1362.)

INNODARE. — Innectere, vincire, ligare; *lier, attacher;* « Vinculis anathematicis *ligare,* » passim in chartis.

INNODATUS. — Ligatus; *lié.* (*Vet. Gl.*) — Ornatus, indutus; *orné, vêtu.* (*A. SS.*)

INNORMARE. — Ad *normam* reducere; *ramener à la règle.* (Amal.)

INNORMIS. — Enormis, immensus; *énorme, immense.* (Conc. Hisp.)

INNORMITAS. — Enormitas, immensitas; *immensité, énormité.*

INNORMITER. —Enormi, immenso modo; *énormément.* (*A. SS.*)

INNOTABILIS. — Qui non notatur, immunis; *qui ne se marque pas, exempt.* (Bal. *Cap.*)

INNOTARE. — Notum facere; *faire savoir.* (A. 1055.)

INNOTESCENTIA. — *Innotescentia litteralis*, litteræ quibus quis in jus vocatur; *assignation en justice.* (*Leg. Pol.*)

INNOTESCERE. — Significare, notum facere; *faire connaître, signifier, notifier.* (S. Aug.)

INNOTUS. — Qui ignorat; *qui ne sait pas.*

INNOVATURA. — Innovatio census, tributi; *renouvellement, changement d'impôt, de taxe.* (Gr. Tur.)

INNOXIARE. — Innocentem reddere, noxa et culpa liberare, purgare; *absoudre, innocenter.* (Dromp.)

INNUBÆ. — Virgines Deo dicatæ; *religieuses.* (*Ch. C. M.*)

INNUMEROSITAS. — Multitudo innumera; *foule immense.* (*Syn. Hyb.*)

INNUMEROSUS. — Innumerabilis, innumerus; *innombrable.* (*A. SS.*)

INNUOSUS. — F. prohibitus? (A. 1180.)

INNUPTUS. — Qui non matrimonio conjunctus est; *célibataire.* (*Vet. Gl.*)

INOBAUDIENTIA. — Non obedientia; *désobéissance.* (Tert.)

INOBAUDIRE. — Non obedire; *désobéir.* (Tert.)

INOBEDIENTER. — Non obedienter; *sans obéir.* (S. Aug.)

INOBLIGARE. — Obligare, obligatum seu captivum retinere; *lier, attacher, retenir lié ou prisonnier.* (*A. SS*)

INOBSECRABILIS. — Qui *obsecrationibus* seu precibus non movetur; *qui ne se laisse pas toucher par les prières.* (S. Pac.)

INOBVIARE. — Opponere, contradicere. (A. 901.)

INOFFICIALITAS. — Absentia ab Officiis divinis; *non présence aux Offices divins.* (Mart.)

INOFFICIARE. — Divina Officia peragere, interdum negligere; *célébrer l'Office divin, négliger de le célébrer.* (Hon. Aug.)

INOFFICIATUS. — *Inofficiata capella*, in

qua non fit Officium divinum; *chapelle abandonnée, où l'on ne célèbre pas l'Office divin.* (A. 1278.)

INOFFICIOSITAS. — Quod obstare posset et officere. (A. 1369.)

INOFFICIOSUS. — In alterius damnum factus; *fait au détriment d'autrui.* (A. 1391.)

INOLEARE. — Oleo seu chrismate perfundere; *arroser d'huile ou de saint-chrême.* (*Pontifical. eccl. Sen.*)

INOLITUS. — Insuetus, naturalis; *accoutumé, naturel.* (J. de J.)

INOLLARE. — In ollam mittere; *mettre dans un pot.* (Ap. Pez.)

INOMELUM. — Ut ŒNOMELUM.

INOPERABILIS. — Mendose pro INOPINABILIS. (*G. Chr.*)

INOPERARE. — Operam locare, facere. (*Pol. S. Rem. Rem.*)

INOPERATUS. — Iners, segnis; *oisif, paresseux, inactif, incapable.* (Tert.)

INOPEROSUS. — Ead. notione. (*A. SS.*)

INOPINABILITER. — Inopinato, repente; *inopinément, tout à coup.* (A. 1261.)

INOPINARI. — Ignorare; *ne pas savoir.* (Gr. Tur.)

INOPORTUNITAS. — Pro *Importunitas.* (A. 1334.)

INOPPIDATUS. — Oppido privatus; *qui n'a pas de ville.* (Sid.)

INORARE. — Os instruere; *couronner le bord*, d'une coupe, par ex. (Tert.)

INORDINABILITER. — Sine ordine vel norma; *sans ordre, ni règle.* (Bal.)

INORDINALITER. — Ead. notione. (Cœl. Aurel.)

INORDINARE. — Ordinare; *mettre en ordre, ranger.* (*Conc. Hisp.*)

INORDINARIUS. — Qui alterius ordinationes seu jussa promulgat; *qui publie, qui annonce les ordres d'un autre.* (*Ann. Præm.*)

INORDINATUS. — *Ordini* seu regulæ repugnans; *récalcitrant, insoumis.* — Ap. Wisig. qui non facto testamento decedebat; *intestat.*

INORNARE. — Ornare; *décorer, parer.* (Tert.)

INOSCLARE. — Osculari, donationem propter nuptias osculo firmare; *Vid.* OSCULUM. (A. 1372.)

INOVARE. — Renovare, iterum concedere; *accorder de nouveau, renouveler une concession.* (A. 1350.)

INP. — *Vid.* IMP.

INPALAM. — Pro *palam*, nude. (Ratb. ep. Nov.)

INPALPILIS. — Qui *palpari* nequit; *qui ne peut pas être touché.* (*Script. rer. Fr.*)

INPENARE. — Pennis instruere; *garnir de plumes;* ol. *empenner.* (*H. Nem.*)

INPERDIBILIS. — Qui *perdi* nequit; *qui ne peut se perdre.* (*A. SS.*)

INPLENIUM. — Plurimum. (*A. SS.*)

INPOSTMODUM. — Deinceps, in posterum; *dans la suite.* (*Cap. C. M.*)

INPRÆJUDICIALITER. — Absque præjudicio; *sans préjudice.* (Ap. OEf.)

INPRÆMEDITATUS. — Non præmeditatus, ex tempore; *sans préparation, à l'instant.* (*A. SS.*)

INPRÆTERMISSE. — Continue, sine intermissione; *continuement, sans interruption.* (*A. SS.*)

INPRÆVOCABILIS. — Qui præfocari nequit (dicitur de crimine quod reus tacere nescit); *qui ne peut être étouffé.* (*Script. rer. Fr.*)

INPREZA. — Societas fœdere confirmata ad opus aliquod aggrediendum; *association, société.* (*H. Nem.*)

INPRIMITUS. — Pro primitus; *pour la première fois, d'abord.* (Bal. *Form.*)

INPRISIONNARE. — Ut PRISIONARE.

INPRO. — Loco vocis *pro.*

INPROMERE. — Culpare; *reprendre, désapprouver.* (*Vet. Gl.*)

INQUA. — *Vid.* INCA.

INQUADRUS. — Quadratus; *carré.* (*Ap. Eccard.*)

INQUÆSTA. — Inquisitio; *enquête.* (Pass.)

INQUASSABILIS. — Qui cuti non potest, inconcussus; *ferme, inébranlable.* (Archit.)

INQUASSATUS. — Ead. notione. (*Vet. Gl.*)

INQUASSIBILIS. — Qui quassari non potest, seu infringi.

INQUASSIBILITER. — Inconcusse; *d'une manière ferme, inébranlable.* (Mart., *Ampl. Col.*)

INQUESTA. — Inquisitio judiciaria, et quod propter inquestam domino vel judici solvitur; *enquête judiciaire, et droit que perçoit le seigneur ou le juge pour chaque enquête.* (A. 1527.)

INQUESTARE. — Inquirere, interrogare; *informer, interroger, demander;* ol. *enquerrer.* (A. 1391.)

INQUESTICIO. — Ut INQUISITIO. (*Ord. reg. Fr.*)

INQUESTIO. — Ead. notione. (*Lex Sal.*)

INQUESTUS. — Testis, ut videtur, qui in *inquesta* audiendus profertur; *témoin que l'on entend dans une enquête.* (*Reg. Cam. Comp. Par.*) — Pro *inquisitus; recherché.* (A. 1242.)

INQUIES. — Strepitus, turba; *bruit, trouble.* (*A. SS.*)

INQUIESCERE. — Quiescere; *se reposer.* (*Chartul. S. Vinc. Cenom.*)

INQUIETARE. — Molestare, turbare; *inquiéter, troubler, molester.* (Sug.)

INQUIETAS. — Molestia, vexatio; *vexation, tracasserie.* (A. 779.)

INQUIETATIO. — Ead. notione. (A. 741.)

INQUIETATOR. — Qui inquietat, turbat, molestus est; *celui qui trouble, tracasse, vexe.* (Tert.)

INQUIETUDO. — Ut INQUIETAS. (A. 1008.)

INQUILINA. — Quæ alicubi habitat, instar *inquilini; celle qui habite provisoirement un lieu, locataire, fermière, habitante passagère.* — Anima *inquilina* est carnis ap. Tertul.

INQUILINATUS. — Habitatio inquilini; *séjour dans une maison louée, habitation de locataire.* (Tert.)

INQUIRERE. — Perquirere; *enquérir, rechercher.* (*Leg. Long.*) — Litem instruere; *instruire un procès.* (A. 1079.)

INQUISIMENTUM. — Acquisitum ære proprio; *ce qu'on a acheté avec son propre argent.* (A. 1160.)

INQUISITIO. — Tributum, exactio publica, *quæsta*, vel quod ab *inquisitoribus* indicebatur et exigebatur; *taxe, aide, impôt.* — Lis, causa; *procès; cause.* (A. 1079.)

INQUISITIONALIS. — Qui ad inquestam spectat; *d'enquête, relatif à une enquête.* — « Articuli » seu « tituli *inquisitionales;* » *les articles d'une enquête.* (A. 1376, 1501.)

INQUISITOR. — Qui a rege in provincias delegatur de tributis aliisve rebus cogniturus; *enquêteur, commissaire envoyé par le prince dans les provinces pour surveiller la levée des impôts, ou remplir quelque autre fonction.* (Pass.) *Inquisitor fidei*, is cui hæresim inquirendi cura incumbit; *inquisiteur de la foi.* (Pass.)

INQUISITORIA. — *Inquisitoria fidei*, inquisitorum fidei sententia; *jugement prononcé par les inquisiteurs.* (A. 1482.)

INR. — *Vid.* cum IRR.

INRATIONABILITER. — Sine ratione, injuste; *sans motif, injustement.* (Tert.)

INRAZELLARE. — Navi vehere, ut DERAZELLARE. (A. 1321.)

INRECISSUS. — Non rescissus, confirmatus; *maintenu, confirmé, approuvé.* (Ap. Mab., *Annal.*)

INREFERTIBILIS. — Qui referciri seu repleri non potest; *qui ne peut être rempli.* (*A. SS.*)

INREGISTRARE. — In *registra* referre; *transporter sur les registres, enregistrer.*

INRELIGIOSITAS. — Perjurium ad sanctorum reliquias; *action de ne pas tenir un serment fait sur les reliques des saints.* (*A. SS.*)

INREMEDIABILITER. — Modo irremediabili; *sans remède.*

INREMORSUS. — Qui refelli non potest; *qui ne peut être réfuté, démenti.* (Ap. Ach., *Spic.*)

INREPTIO. — Pro *irruptio.* (*Cap. C. C.*)

INRESPIRABILIS. — Ubi respirari non potest; *où l'on ne peut respirer.* (Tert.)

INRESURGIBILIS. — Unde quis non potest resurgere; *d'où personne ne peut se relever.* (S. XII.)

INRIGATIO. — *Inrigatio mensuræ*, quod mensuræ superadditur et quasi conspergitur. (A. 1497.)

INROTARE. — Rotæ supplicio punire; *rouer.*

INROTULARE. — In *rotulum* seu acta referre; *inscrire, enregistrer, comprendre dans un rôle;* ol. *enrotuler.* (A. 1218.)

INROTULATIO. — Relatio in rotulum; *action d'inscrire sur un rôle.* (A. 1218.)

INRUBIDUS. — Impudens, inverecundus; *sans pudeur, effronté.* (*A. SS.*)

INSABATATI. — Ut SABATATI.

INSACCARE. — In *saccum* mittere; *ensacher.* (A. 1341.)

INSACRAMENTARE. — Sacramento et jurejurando firmare; *corroborer une chose par la prestation du serment.* (*Gest. Abb. Lob.*)

INSAISINARE. — In possessionem mittere; *mettre en possession;* ol. *ensaisiner.* (Pass.) — *Insaisinare se*, in possessionem venire; *se mettre en possession;* ol. *ensaisir.* (Pass.)

INSAISIRE. — Ead. notione. (Pass.)

INSALATA. — Acetaria, oluscula sale, oleo et aceto condita; *salade.* (*A. SS.*)

INSALATIUM. — Ead. notione. (*A. SS.*)

INSALSATUS. — Insulsus, nullo sale conditus; *non salé.* (Mart.)

INSANIOSE. — Insane; *follement.* (*Cons. Norm.*)

INSANIRI. — Insanum haberi; *passer pour fou, être regardé comme insensé.* (*A. SS.*)

INSANUS. — Male sanus, valetudinarius; *mal sain, malade.* (Pass.)

INSCALARE. — Murum scalis admovere vel scalis muro admotis locum ingredi; *escalader un mur, une place;* ol. *écheler.* (Knyg.) — Scalam quæ criminis pœna erat ascendere; *Vid.* SCALA. (A. 1358.)

INSCELESTUS. — Sceleris purus; *innocent du crime.* (Ben. abb. Petrop.)

INSCIOLUS. — Ignarus; *qui ne sait pas.* (Guid.)

INSCIUS. — Ignotus; *inconnu.* (*A. SS.*)

INSCONTRUM. — Commutatio mutua; *contre-échange.* (Ap. Mur.)

INSCRIBERE. — Accusare; *accuser, mettre en accusation.* (*Conc. Autis.*) — Assignare, addicere; *attribuer, assigner, adjuger une chose à quelqu'un.* (*Leg. Pol.*)

INSCRIPTIO. — Accusatio; *accusation, délation.* (*Lex Burg.*) — Documentum donationis; *acte, titre de donation.* (A. 800.) — Terminus, finis; *borne, limite.* (Pass.) — *Falsæ inscriptiones*, « Phylacteria aut ligaturæ, quæ imprudentes pro febribus aut aliis pestibus adjuvare putant. » (*Ch. Car. M.*)

INSCRIPTUM. — *Donationis documentum*, ut INSCRIPTIO. (*Ann. Ben.*)

INSCRIPTUS. — Non scriptus; *qui n'est pas écrit.* (*Vet. Gl.*)

INSCUM. — Una, simul; *ensemble, en même temps.* (A. 1277.)

INSECURITAS. — Periculum; *danger, absence de sécurité.* (Mart.)

INSECUTIO. — Persecutio; *action de poursuivre.* (*Vet. Gl.*)

INSEDUCIBILITER. — Sine deceptione; *sans tromperie.*

INSELLAMENTUM. — Instratum sellæ; *housse de selle.* (*Tab. eccl. Grat.*)

INSELLARE. — Ephippio seu sella equum vel mulam instruere; *seller un cheval ou une mule.* (*Ch. Niv.*)

INSENSIBILIS. — Expers sensu; *insensible, non doué de sens.* (Lact.)

INSENSIBILITAS. — Stupor vel durities animi; *insensibilité.* (A. 1484.)

INSENSIS. — Sine sensu, ut INSENSIBILIS. (*Vet. Gl.*)

INSENSUALIS. — Carens sensu; *non doué de sens.* (Cass.)

INSENSUALITAS. — Privatio sensus; *in-*

sensibilité, privation, absence de sens. (Bal., *Mis.*)

INSENSURA. — Thuribulum ; *encensoir.* (A. 1415.)

INSERARE. — Sub sera claudere ; *mettre sous clé, enfermer.* — Inserere ; *introduire.*

INSERATIO. — Implicatio ; *insertion.*

INSERATUS. — Cera imbutus, ut ENSERATUS.

INSERCULARE. — Inserere, inoculare ; *introduire.* (Mur.)

INSERENARE. — Lucem dare ; *donner de la clarté, faire clair ;* ol. *esclardir.* (*Vet. Gl.*)

INSERTATUM. — Surculus insititius ; *rameau, arbrisseau enté.* (Mur.)

INSERTORIUM. — Lorum quo scutum apprehenditur ; *courroie fixée dans l'intérieur du bouclier pour en faciliter la manœuvre.* (Amal.) — Seminarium, ubi arbores inseruntur ; *pépinière.* (Isid.)

INSERVIRE. — In servitutem revocare, servitia exigere ; *réduire à la condition des serfs, exiger de quelqu'un les prestations dues par les serfs.*

INSIBILIS. — Rudis, rusticus, imperitus. (Sim. Dun.)

INSIDIA. — Pyxis, capsula ; *boîte.* (A. 1516.)

INSIDIÆ. — Excubiæ ; *garde, guet.* (Flet.)

INSIDIARE. — Insidias struere ; *dresser des piéges.* (*Form. Vet.*)

INSIGILLARE. — Idem q. SIGILLARE.

INSIGNA. — Vexillum ; *bannière, enseigne.* (Ap. Mur.)

INSIGNARE. — Indicare, quasi signo ostendere ; *montrer, enseigner.* (*Vet. Gl.*) — Instruere, munire ; *garnir, fortifier.* (*St. Tornac.*)

INSIGNARIUS. — Idem q. INSIGNIARIUS.

INSIGNE. — Vexillum ; *bannière.* (Leo Ost.) — Sagum militare armis et *insignibus* distinctum illius cujus est ; *cotte d'armes.* (Thwrocz.) — Sigillum ; *sceau.* (A. 1003.)

INSIGNIARIUS. — Scutifer ; *écuyer.* (*Vet. Gl.*)

INSIGNITAS. — Celebritas, dignitas, immunitas ; *renommée, considération, mérite, exemption.* (A. 1385.)

INSIGNIUM. — Signum ; *marque, signe.* (Suen.) — Miraculum ; *miracle.* (*Chr. episc. Met.*)

INSIGNIUS. — Pro *insignis.* (*H. Nem.*)

INSIGNUM. — Vexillum ; *enseigne, bannière.* (Rol. Pat.)

INSILIARIUS. — Pravus consiliarius ; *mauvais conseiller.* (A. 885.)

INSILIUM. — Malum et pravum consilium ; *mauvais conseil.* (A. 1003.)

INSIMUL. — Pro *simul.* (*Ch. Car. C.*)

INSIMULATOR. — Accusator ; *dénonciateur, accusateur.* (Pac.)

INSINCERE. — Non sincere ; *non sincèrement.* (*A. SS.*)

INSINUAMEN. — Doctrina ; *savoir, science.* (Bosq.)

INSINUARE. — Practicis, in acta publica referre ; *enregistrer ;* ol. *insinuer.* (A. 1388.) — Docere ; *instruire, enseigner.* (S. Hier.) — Inscribere, insculpere ; *écrire sur, tracer sur.* (Boninc.)

INSINUATIO. — In acta publica relatio ; *enregistrement ;* ol. *insinuation.* (A. 1309.) — Doctrina, ut INSINUAMEN. (*Vet. Gl.*)

INSINUATIVUM. — Præstatio ab in Clerum allecto data cæteris clericis pro *insinuatione,* id est relatione in catalogum ministrorum ecclesiæ ; *droit de bienvenue.* (*Nov. Just.*)

INSINUATOR. — Qui introducit ; *celui qui introduit, introducteur.* (Tert.)

INSINUATRIX. — Quæ notum facit ; *celle qui fait connaître, qui fait un rapport.* (S. Aug.)

INSIPIENTIA. — Ignorantia ; *ignorance.* (S. XII.)

INSIPITUDO. — Ead. notione. (Ard. Mon.)

INSOBRINUS. — F. filius consobrini. (A. 793.)

INSOLATIATUS. — Absque solatio ; *qui n'est pas consolé, qui est sans consolation.* (*A. SS.*)

INSOLENTIA. — Desuetudo ; *désaccoutumance, perte d'une habitude.* (Ach., *Spic.*) — Defectus ; *manquement, faute.* (A. 1341.) *Insolentiæ,* ineptiæ ; *niaiseries, absurdités.* (*St. eccl. Torn.*)

INSOLERTIA. — Pro *insolentia,* arrogantia ; *insolence* (Ach., *Spic.*)

INSOLUBILITER. — Modo qui solvi nequeat ; *indissolublement.* (*Conc. Hisp.*)

INSOLVENTIA. — Impotentia solvendi debiti ; *impuissance, impossibilité de payer ce qu'on doit.* (*A. SS.*)

INSOLUTUS. — Non solutus ; *non payé.* (*Ch. Angl. Sax.*)

INSOMNITAS. — Insomnia ; *insomnie.* (Mart., *Ampl. Col.*)

INSONARE. — Sonare, campanam pulsare ; *sonner les cloches.* (*Script. rer. Fr.*) — Divulgari, rumorem esse. (A. 1164.)

INSOPIBILIS. — Qui *sopiri* seu pacari nequit ; *qui ne peut être assoupi ou calmé.* (Mart. Cap.)

INSOPITABILIS. — Ead. notione. (Ach., *Spic.*)

INSOPORABILIS. — Qui dormiri nequit ; *qu'on ne peut endormir.* (*Vet. Gl.*)

INSORDESCENTES. — Excommunicati nominatim declarati per annum in excommunicatione perseverantes, qui nullam adhibent diligentiam ad obtinendam absolutionem ; *excommuniés qui laissaient écouler une année sans se faire absoudre.*

INSORDESCERE. — Sordidum fieri ; *devenir sale.* (Sid.)

INSORTIARE. — Adversus *sortes* munire ; *Vid.* SORTIRI.

INSORTIS. — Non datus in *sortem,* non possessus ; *Vid.* SORS. (A. 996.)

INSORTITUS. — Ead. notione. (*A. SS.*)

INSORTUS. — Ead. notione. (A. 996.)

INSPECIATUS. — Deformis, absque forma ; *informe, qui n'a pas de forme.* (Tert.)

INSPECTOR. — Qui, prædiis inspectis et adæquatis invicem, ea relevat quibus onus gravius ascriptum est, quæ sunt consilenius gravat ; *vérificateur, contrôleur.* (*Cod. Just.*) — Is qui monasteria monialium visitabat ; *visiteur, ecclésiastique chargé d'inspecter les maisons religieuses de femmes.* (Murat.) — *Inspectores inquestarum,* quibus cura commissa erat inspiciendarum *inquestarum ; enquêteur royal.* (Ap. Laur.)

INSPICIO. — Inspectio ; *examen, observation, inspection.* (A. 1431.)

INSPICIUM. — Ead. notione. (Tert.)

INSPILIATOR. — Spoliator, latro grassator ; *pillard.* (Lamb. Ard.)

INSPIRAMEN. — Inspiratio, afflatus ; *souffle, inspiration.* (*Conc. Tol.* VI.)

INSPIRATIO. — Una ex tribus electionum formis, cum scilicet communiter et ab omnibus concorditer, quasi divino Spiritu afflatis, nullo discrepante, aliquis eligitur ; *élection par inspiration, qui a lieu lorsque, sans aucune convention préalable, tous les électeurs,* nemine reclamante, *donnent leurs suffrages à la même personne.*

INSPIRATUS. — Dicitur de eo quod subito et quasi divinitus accidit. (*A. SS.*)

INSPIRITALIS. — Non spiritalis, carnalis ; *qui n'est pas spirituel, matériel.* (S. Paulin.)

INSPISSARE. — Condensare, spissum reddere ; *concentrer, épaissir.* (S. XIII.) — Augere, ampliare ; *augmenter.* (Arnaud.)

INSPORTITUS. — Dicitur de eo quod est circa collum. (A. 1399.)

INSPURUS. — Impurus, nothus ; *illégitime, bâtard.* (A. 1476.)

INSQUILLA. — Tintinnabulum, campanula ; *clochette,* Vasconice *esquilo.* (*Ch. Tolos.*)

INSTAGNARE. — Stagnum construere ; *établir un étang.* (Ap. Œfel.)

INSTALARE. — Ad *stelam,* palum vel cippum dehonestare, torque ferreo devincire ; *pilorier, mettre au carcan. Vid.* SCALA, STELA, SCALARE. (A. 1413.)

INSTALATIO. — Illigatio ad *stelam, Vid.* INSTALARE. (A. 1487.)

INSTALLARE. — Mittere in possessionem ; *mettre en possession, installer.* (A. 1143.)

INSTALLATIO. — Actio mittendi in possessionem ; *mise en possession, installation.* (A. 1143.)

INSTANS. — Momentum, temporis punctum ; *instant.* (Lob., *H. Brit.*) — Vox forensis, *appellans,* vel qui causam *instat* seu prosequitur ; *demandeur ;* ol. *appelant.* (A. 1270.)

INSTANTIA. — Contentio, efflagitatio ; *demande pressante, instance.* (Mur.) — Argumentum ; *preuve, argument.* (A. 1308.)

INSTANTIVUS. — « *Instantivæ* preces : *prières pressantes.* » (A. 1311.)

INSTAR. — Similis ; *semblable :* « *Instar* imagines. » (Anast.)

INSTARARE. — Definire, statuere ; *décider, résoudre, arrêter.* (A. 1491.)

INSTAURAMENTUM. — Ut INSTAURUM. (A. 1158.)

INSTAURARE. — Supellectile agraria prædium vel domum rusticam instruere ; *munir une métairie, une ferme de tout ce qui est nécessaire pour l'exploiter, animaux et outils.* (A. 1215.)

INSTAURATIO. — Ut INSTAURUM. (A. 1258.)

INSTAURUM. — Quidquid ad agriculturam vel ad prædii instrumenta et supellectilem pertinet, ut sunt animalia, pecora, servi, etc ; *tous les ustensiles du labourage, bœufs, chevaux, outils,* etc. (*Mon. Angl.*) *Instaurum ecclesiæ,* quidquid ad supellectilem ecclesiasticam spectat ; *le mobilier d'une église.* (A. 1287.)

INSTELLARE. — Quasi *stellis* ornare ; *orner d'étoiles, étoiler.* (*A. SS.*)

INSTERILIS. — Cultus, fertilis ; *fertile, cultivé.* (A. 1361.)

INSTIGATOR. — Qui instigat, impellit, promovet ; *celui qui pousse, qui excite, qui anime, instigateur.* (Aus.)

INSTILLATIO. — Signum, subscriptio, rectius testium per eorum nomina appellatio ; *signature* ou *appel nominatif des témoins.* (*Nov. Tract. Dipl.*)

INSTINGUERE. — Instigare ; *pousser, exciter.* (*Vet. Gl.*)

INSTIRPARE. — Inserere, plantare ; *introduire, planter.* (Brompt.)

INSTITA. — Officina, locus ubi merces venum exponuntur ; *boutique de marchand.* (Pet.) — Vitta seu latum cingulum ; *bandelette, bande d'étoffe.* (*Vet. Gl.*)

INSTITARE. — Mortuum invo vere ; *plier un mort.* (Pap.)

INSTITURA. — Institutio ; *instruction.* (*Bul. L. III PP.*)

INSTITUTA. — Institutiones Justiniani ; *les Institutes.* (Ap. Mur.)

INSTITUTARIUS. — Qui *institutis* studet ; *qui étudie les Institutes de Justinien.* (*St. Univ. Tolos.*)

INSTITUTE. — Ex professo, ex instituto ; *ouvertement, à dessein.* (*Lex Wis.*)

INSTITUTIO. — Precaria, datio ad precariam ; *Vid.* PRECARIA. (A. 942.) — Tributum, quidquid in præstationem instituitur, ut INDICTIO. (A. 1213.)

INSTIUS. — Pro INSCIUS. (Mart., *Anecd.*)

INSTRIGARE. — Ut INTRICARE. (Ap. Mur.)

INSTRUCTOR. — Præceptor, qui instruit, docet ; *précepteur.* (*Spic. Font.*)

INSTRUCTUS. — Impulsus, inductus, suasio ; *instigation, incitation, conseil.* (*Gest. abb. Gembl.*)

INSTRUMENTALITER. — Vice instrumenti. (*St. Syn. Corisop. eccl.*)

INSTRUMENTARIUM. — Chartularium ; *chartulaire.* (*Chartul. Cosaur.*)

INSTRUMENTATUS. — In *instrumento* descriptus ; *décrit, consigné dans un écrit.* (*A. SS.*)

INSTRUMENTUM. — Scriptum, charta ; *titre, charte, écrit.* (Pass.) *Instrumentum quittarum,* apocha ; *quittance.* (A. 1319.) — Liber ; *livre.* (Tert.) — Institutio, documentum ; *instruction :* « Fortunas et infortunia mea ad aliorum forsitan qualecunque *instrumentum* decrevi contexere. » (Guib.) —

Instrumentum Vetus, id est Testamentum; *l'Ancien Testament*. (Pass.) *Instrumentum Novum*, id est Testamentum; *le Nouveau Testament*. (Pass.)

INSTUFFARE. — Instruere; *Vid.* STUFFARE.

INSUBSTANTIALIS. — Cujus nulla est substantia; *dont il n'existe aucune substance, insubstantiel*. (Mab., *Annal.*)

INSURBSTANTIVUS. — Ead. notione. (*Iren. Int.*)

INSUBULARE. — Involvere; *envelopper*. (*Vet. Gl.*)

INSUBULUS. — Liciatorium; *ensouple*. (*Vet. Gl.*)

INSUFFICIENS. — Non sufficiens; *insuffisant pour, qui n'a pas le pouvoir de*. (Tert.) — Prorsus sufficiens, quantum satis est. (A. 1351.)

INSUFFICIENTIA. — Indigentia; *pauvreté, indigence*. (Mad.) — Inscitia, imperitia, facultatis inopia; *insuffisance, incapacité, défaut d'intelligence*. (Mur.) — Insatiabilitas; *insatiabilité*. (Tert.)

INSUFFLARE. — Despuere; *Vid.* EXSUFFLARE.

INSUFFLATIO. — *Vid.* EXSUFFLATIO.

INSULA. — Domus ab aliis separata; *bâtiment isolé et séparé des autres*. (Anast.)

INSULARE. — In *insulam* convertere; *changer en île*. (S. Aug.)

INSULARIUS. — Ostiarius; *portier, concierge*. (*Vet. Gl.*)

INSULATUS. — Nulli contiguus, undique separatus et commeabilis; *isolé*. *Altare insulatum; autel isolé*. (*A. SS.*)

INSULERE. — Aggredi, oppugnare; *attaquer, assaillir*. (A. 1372.)

INSULETUM. — Parva insula; *petite île, îlot*. (Rym.)

INSULGERE. — Resilire; *sauter en arriere, revenir en sautant*. (S. XIII.)

INSULTARE. — Ut INSULERE. (*A. SS.*)

INSULTUS. — Aggressio, assultus, oppugnatio, quævis expeditio militaris; *attaque, agression*. (A. 1236.) — Injuria, ludibrium; *insulte*. (Pass.)

INSUMERE. — Incipere, inchoare; *commencer*. (S. XIII.)

INSUPER. — *Insuper annum*, per annum, anno currente; *pendant l'année, l'année courante*. (A. 1065.)

INSUPERSERTUS. — Pro supra *insertus*. (*Ch. Burg.*)

INSUPORTABILIS. — Non ferendus, intolerabilis; *insupportable*. (Mart. *Anecd.*)

INSURDARE. — Surdum reddere; *rendre sourd*. (Mur.)

INSURGERE. — Urgere, excitare, impellere; *pousser à, exciter à*. (A. 1004.)

INSURRECTIO. — Rebellio; *révolte*. (Rym.)

INSUSPENDIUM. — Catena ferrea vel lamina denticulata lebetibus in foco suspendendis; *crémaillère*

INSUSPICABILIS. — Qui non potest in suspicionem venire; *insoupçonnable, qu'on ne peut soupçonner*. (Pas.)

INSUSTENTABILIS. — Intolerabilis; *insupportable*. (Lact.)

INSUTURA. — Sutura; *couture, suture*. (A. 1395.)

INTABERNATUS. — *Intabernatum vinum*, in taberna venale; *vin qui se vend au cabaret*. (A. 1194.)

INTABULAMENTUM. — Stylobata; *piédestal*, alias *entablement*. (A. 1376.)

INTABULARE. — In tabulas referre; *Vid.* TABULÆ OFFICIALES. (*Bul. Inn. VIII PP.*) — *Intabulatum* seu crepidinem construere. (*Reg. Ph. Aug.*)

INTACIBILIS. — Qui non tacet; *qui ne se tait pas*. (Mart. *Anecd.*)

INTAGIATUS. — Incisus, cælatus; *gravé, entaillé*. (Mur.)

INTAGLIATUS. — Ead. notione. (Pet Ar.)

INTALIA. — Incisio, sculptura; *entaille* (Mur.)

INTALIATUS. — Ut INTAGIATUS. (A. 1325.)

INTAMINARE. — Contaminare; *souiller, altérer, tacher*. (*Conc. Hisp.*)

INTANGIBILIS. — Qui tangi nequit, nulli patens incommoditati, nulli molestiæ. (*A. SS.*)

INTANTARE. — Spondere, promittere, nisi idem sit q. CREANTARE. (A. 1204.)

INTANTO. — Pro *interea temporis*, idiotismus Italicus. (*A. SS.*)

INTASSARE. — In struem seu *tassum* ordinare; *mettre en tas*. (A. 1247.)

INTASSATOR. — Qui in acervum congerit; *celui qui empile, qui met en tas*. (A. 1312.)

INTAXARE. — Ut INTASSARE. (*Tabul. Col.*)

INTECTAMENTUM. — Tegmentum; *couverture, enveloppe*. (*Vet. Gl.*)

INTEGRALIS. — Integer; *intact, non touché*. (Pass.)

INTEGRALITER. — Omnino; *entièrement*. (A. 1332.) — Integre, sincere, sine dolo; *avec sincérité, loyalement*. (A. 1261.)

INTEGRARE. — Ratum habere, approbare; *approuver, ratifier*. (A. 1410.) — Perficere, complere; *achever, accomplir*. (A. 1337.)

INTEGRATIO. — Approbatio; *approbation*. (A. 1410.)

INTEGRATUS. — Ratus, approbatus; *ratifié, approuvé*. (A. 1410.)

INTEGRE. — Omnino, prorsus; *entièrement*. (A. 1317.)

INTEGRERITAS. — Ut INTEGRITAS.

INTEGRESCERE. — Augescere, proficere; *se perfectionner*. (*A. SS.*)

INTEGRITAS. — « Has denique res cum omni *integritate*. » (A. 845.) Id est cum colonis et servis ibi commanentibus, cum domibus et suprapositis, cum terris cultis et incultis, etc.

INTEGRITER. — Ut INTEGRE. (Ach., *Spic.*)

INTELLECTE. — Intelligenter; *d'une manière intelligente*. (A. 1366.)

INTELLECTUALITAS. — Intelligentia; *intelligence de*. (Tert.)

INTELLECTUS. — Salvus conductus, commeatus, publica fides vel potius intelligentia, consilium, cognitio. (A. 1238.) — Animi affectio; Gal. *sentiment*. (Ap. Lam.) — Conscientia. (*Act. inq. Carc.*)

INTELLIGENTIA. — Concordia, consensus, conspiratio, fœdus; *intelligence, accord*. (A. 1496.)

INTELLIGENTITAS. — Id quo quis intelligit, seu habet intelligentiam; *ce par quoi on comprend, on a de l'intelligence*. (Mab., *Ann.*)

INTELLIGERE. — In animo habere; *entendre, faire une chose, avoir l'intention de, vouloir*. (*Lex Sal.*)

INTELLIGIBILIS. — Vir intelligens, peritus; *homme intelligent, habile*. *Intelligibile tempus* seu *ætas intelligibilis*, qua scilicet infantes rationis et intelligendi quæ agunt sunt capaces; *âge où les enfants comprennent la portée de ce qu'ils font*. (A. 817.) *Intelligibilia*, animæ corpore per mortem exutæ; *les âmes dépouillées après la mort de leur enveloppe terrestre* (*A. SS.*)

INTEMPORALIS. — Intempestivus; *inopportun, intempestif*.

INTEMPORALITER. — Semper, sine temporis mensura; *continuellement, toujours*. (*Lex Wisig.*)

INTENAGLIARE. — Candenti forcipe membra discerpere; *tenailler avec des tenailles rougies au feu*. (Mur.)

INTENDERE. — Velle, decernere; *vouloir décider*. (Thwroc.) — Intelligere, interpretari; *comprendre, entendre*. (*A. SS.*) — Existimare, habere; *estimer, croire, penser*. (A. 1330.) — Tendere, ire, proficisci; *partir, aller à, tendre vers*. (A. 1420.) — Judicio contendere, litigare; *plaider, avoir une contestation judiciaire*. (Gr. Tur.) — *Intendere se*, se introducere. (*H. Nem.*) *Intendere alicui de aliqua re*, hanc illi ad suum commodum præbere. (A. 1325.)

INTENDIMENTUM. — Mens, intelligentia, item fraus, fallacia, dolus; *entendement, tromperie, ruse*. (A. 1278.)

NTENEBRICATUS. — Tenebris offusus; *couvert de ténèbres*. (*Orig. Int.*)

NTENSITAS. — Intensio; *pression, compression*. (*A. SS.*)

INTENTABILIS. — Tentationi non obnoxius; *qui n'est pas sujet à être tenté*. (*Orig. Int.*)

INTENTALIS. — Qui non potest tentari; *qui ne peut être tenté*. (*Vet. Gl.*)

INTENTATIO. — *Intentatio criminum*, accusatio; *action d'intenter des accusations*. (Tert.)

INTENTATOR. — Qui neminem *tentat* seu sollicitat ad malum; *qui ne tente, qui ne pousse pas à faire le mal*. (Jac.)

INTENTIO. — Contentio, controversia, lis, discordia; *controverse, dispute, discussion, querelle*. (*Vet. Script.*) — Accusatio; *accusation, action d'accuser*. (*Cod. Th.*) — Finis, spatium, limes; *étendue, limite*. (A. 1025.) — Propositum, animus; *intention*. (A. 1308.) — Indicium; *indication*. (Arn. Vil.)

INTENTIONARE. — Litem, controversiam alicui movere; *entamer une discussion, une dispute, un procès avec quelqu'un*. (Ap. Ugh.)

INTENTISSIME. — Diligentissime; *avec beaucoup de diligence*. (S. Aug.)

INTENTUS. — Consilium, animus, mens; *intention*. (Anast.)

INTEPIDUS. — Valde cupidus; *très-désireux de*. (*A. SS.*)

INTER. — Pro *penes, apud, intra, tam quam* interdum usurpatur.

INTERAMNIUS. — Inter duos amnes situs; *situé, placé entre deux fleuves*. (*Vet. Inst.*)

INTERARE. — Notum facere; *faire savoir*. (Ap. Mur.)

INTERCAPEDINARE. — Intercapedinem seu intervallum facere; *interrompre, suspendre*. (*A. SS.*)

INTERCAPTIO. — Intervallum; *intervalle*. (*Vet. Gl.*)

INTERCARAXARE. — Delere, pro CARAXARE.

INTERCEDERE. — Pro quodam reo causa cognita, veniam a judicibus postulare; *intercéder pour un condamné, demander sa grâce*. (Pass.) — Spondere, fidejubere, obligari; *répondre, garantir, s'obliger*. (A. 1223.)

INTERCEDIMENTUM. — Pactum, sponsio, fidejussio, obligatio; *arrangement, caution, garantie*. (A. 1332.)

INTERCEPTIO. — Aggressio; *entreprise*. (*H. ep. Autis.*)

INTERCEPTURA. — Ead. notione. (A. 1231.)

INTERCESSOR. — Episcopus qui sede vacante episcopatum administrat, donec proprius aliquis sit; *évêque chargé de l'administration d'un siége vacant*. (*Conc. Carth. V.*) — Executor, qui a rectore provinciarum dabatur præsertim ad exigenda debita fiscalia et publicas functiones; *officier chargé de faire rentrer les impositions et les autres branches du revenu public*. (*Cod. Th.*)

INTERCESSORIUS. — *Intercessorio nomine obligari*, de sponsore dicebatur qui obligabatur pro alio. (*St. Mass.*)

INTERCHARAXARE. — Interlineare; *Vid.* CHARAXARE.

INTERCIATORIUM. — Ornamenti muliebris species: « *Interciatorium* unum de perlis. » (A. 1358.)

INTERCIDIVUS. — Interveniens; *celui qui intervient, se porte caution*. (A. 1209.)

INTERCIPERE. — Aggredi, usurpare, occupare, vel contra pactum quidpiam agere; *attaquer, usurper, s'emparer ou entreprendre quelque chose contre une convention*. (A. 1218.)

INTERCISIO. — Injuria; *Vid.* INCISIO. (*Lex Long.*)

INTERCLAUSURA. — Idem q. Gall. *enchâssure*. (Mat. Par.)

INTERCLUSUS. — Inclusus, insertus; *inclus*. (Mart. *Anecd.*)

INTERCOMMUNICARE. — Una communicare, vocare se vicissim in partem omnium; *s'entrecommuniquer*. (A. 1401.)

INTERCOMMUNICATIO. — Mutua et reci-

proca communicatio; *action de se communiquer.* (A. 1401.)

INTERCOPULARE.—Conjungere; *joindre ensemble.* (*A. SS.*)

INTERCURSUS. — Pactum mutuum inter dominos, ratione cujus viri et femini servituti obnoxii in alterutrius dominio domicilium eligere seu nuptias contrahere possunt; *entrecours, convention entre seigneurs, en vertu de laquelle les serfs de l'un pouvaient se marier et s'établir dans les terres de l'autre.* (Pass.)—Jus quo burgenses seu incolæ urbis cujusdam in alterius dominii urbe sedem figere possunt, nullis immunitatibus aut privilegiis amissis; *entrecours, droit qu'avaient les bourgeois de deux seigneuries de s'établir librement de l'une dans l'autre, sans crainte de perdre leurs franchises.* (Pass.) — *Intercursus decimarum*, pactum inter dominos ratione cujus dimidiam partem decimarum percipiunt ex agris a suis subditis in alieno territorio cultis. (A. 1310.) *Intercursus mercium*, mutuum commercium, liberum et pacto confirmatum. (Pass.)

INTERDIARIUS. — Qui interdiu furatur; *voleur de jour.* (*Vet. Gl.*)

INTERDICCIO. — Pro *jurisdictio.* (*Ord. reg. Fr.*)

INTERDICIUM.—*Interdicium porci*, porci mactatio seu jus quod ob id exsolvitur; *action de tuer un porc*, ou *droit que l'on paye pour chaque porc qui se tue.* (*Chartul. S. Vinc. Cenom.*)

INTERDICTUM. — Excommunicationis species; *interdit, sorte de censure ecclésiastique.* (Pass.)

INTERDONATIO. — Donatio mutua; *don mutuel.* (Ap. Marculf.)

INTERDUCIÆ.—Interduciæ, intervallum temporis; *trève, repos, répit.* (S. Bonif. ep. Mogunt.)

INTERDUOS.—Interjectum spatium; *entredeux.* (Chrodeg.)

INTERESSE. — Usura, fœnus, quod ultra sortem sortitur; *intérêt usuraire, usure.* (Mat. Par.) — Quod clericis qui divinis intersunt Officiis distribuitur; *honoraires des clercs qui assistent aux Offices religieux.* (A. 1310.)

INTERESSENS.—Qui interest seu præsens est; *qui est présent, qui assiste.* (Lob. *H. Par.*)

INTERESSENTIÆ.—Quod clericis divinis interessentibus Officiis distribuitur, ut INTERESSE. (A. 1585.)

INTERESSOR.—Socius; *compagnon.* (*A. SS.*)

INTERFEMINEUM. — Inguen. (*A. SS.*)

INTERFESSUS. — Infatigabilis; *qui n'est pas fatigué.* (Pap.)

INTERFODERE.—Fodere, terram ligone versare; *houer, fouir la terre.* (A. 1329.)

INTERFORE.—Pro *interesse.* (*A. SS.*)

INTERFUGIUM.—Effugium, tergiversatio; *subterfuge.* (*Cons. Brag.*)

INTERIA. — Intestina; *entrailles.* (J. de J.)

INTERIBILIS.—Qui mori potest; *mortel, sujet à la mort.* (Tert.)

INTERINAMENTUM.—Ratihabitio, approbatio; *entérinement, approbation.* (A. 1394.)

INTERINARE.—Ratum habere, approbare; *ratifier juridiquement, entériner.* (A. 542.)—Spondere, fidejubere, vadem dare; *cautionner, garantir*; ol. *entériner.* (A. 1275.)

INTERINATIO.—Ut INTERINAMENTUM.

INTERINIMENTUM —Partium coram judice certamen mutuum; *discussion, débat des parties devant le juge.*

INTERINSTITUTIO. — Additio portioni hæredis constituti; *addition faite à la part de l'héritier principal.* (A. 1263.

INTERIORA.—Mysteria, ut videtur. (*Priv. Alexand. II PP.*)

INTERIORITAS.—Locus interior; *endroit intérieur, reculé, caché.* (Guib.) — Intima animæ dispositio; *intérieur de l'âme.* (*Ann. Ben.*)

INTERITUS. — Multa quæ domino competit ex homicidio; *amende qui revient au seigneur pour chaque meurtre.* (A. 1233.)

INTERLAQUEATUS. — Interpositus, interjectus, illigatus, ex Gal. *entrelacé.* (*Mon. Ang.*)

INTERLARDARE. — Leviter transfigere; *entrelarder.* (Dicitur de ictu gladii interius non penetrante.) (A. 1415.)

INTERLIDERE. — Interpaulatim lædere; *froisser contre.* (P. Paul.)

INTERLIGALITER. — Illegitime: *contrairement au droit.* (A. 1350.)

INTERLIGATIO. — Fœdus, conspiratio; *association, alliance.* (A. 1386.)

INTERLIGNUM. — Vasculum ligneum? (*Cat. orn. S. Mart. Lemov.*)

INTERLIMITANEUS. — Medius, interjectus; *placé au milieu, situé entre.* (*A. SS.*)

INTERLINEARE. — Inter lineas scribere correctionis causa; *faire des corrections dans les interlignes.* (A. 1278.)

INTERLINEARIS. — Inter lineas scriptus; *écrit dans l'intervalle des lignes, interlinéaire.* (Pass.)

INTERLINEATURA. — Additio vel correctio interlinearis; *addition* ou *correction écrite entre les lignes.* (*A. SS.*)

INTERLOCUTORIA. — Vox forensis; Gal. *interlocutoire, jugement qui ne décide point le fond de la cause, mais règle seulement certaines mesures préparatoires.* (A. 1209.)

INTERLUDIUM. — Fabula scenica; *pièce de théâtre.* (*Ch. Angl.*)

INTERMEDIUM. — Velamen quod intermedium est. (*Bul. Clem. VI.*)

INTERMINABILIS. — Sine termino, interminatus, infinitus; *qui n'a pas de limites, interminable, éternel.* (Tert.)

INTERMINABILITER. — In perpetuum; *pour toujours.* (Lob., *H. Brit.*)

INTERMINATIM. — Ead. notione. (A. 978.)

INTERMINATIO. — Minæ, comminatio; *menace.* (*Dig.*) — *Interminationes*, fines agrorum, termini; *limites, bornes des champs.* (A. 984.)

INTERMINIA. — Ut INTERMINATIONES. (A. 815.)

INTERMISSIO. — Interventus; *entremise.* (A. 1091.)

INTERMITTERE. — Immiscere; *mêler.* (A. 912.)

INTERNECARE. — Penitus necare; *détruire entièrement, anéantir.* (Prud.)

INTERNECATIO. — Mors quæ contigit alicui dum est in itinere; *mort subite.* (*Vet. Gl.*)

INTERNECIES. — Mors, jactura; *mort.* (*A. SS.*)

INTERNECTARE.—Occidere; *tuer.* (*Vet. Gl.*)

INTERNECTUS. — Occisus; *tué.* (Id.)

INTERNICIDA. — Qui occidit, necat; *meurtrier.* (*Cod. Th.*)

INTERNICIDIUM. — Homicidium; *assassinat, mort violente.* (J. de J.)

INTERNICIO. — Ead. notione. (A. 1070.)

INTERNUPTÆ. — Iterum nuptæ; *mariage en secondes noces.* (*Conc. Valent.*)

INTERPAULATUS. — Interruptus, non continuus, alternus; *qui n'est pas continu, qui alterne.* (A. 1314.)

INTERPELLARE. — Deprecari, exorare; *prier, supplier.* (Lob., *H. Brit.*) — Ut INTRUDARE. (Id.)

INTERPELLATIM. — Alternatim; *alternativement.* (*A. SS.*)

INTERPELLATIO. — In jus vocatio; *citation en justice, assignation.* (*Lex. Rip.*)

INTERPELLATOR.—Qui alium interpellat in eo quod possidet, actor; *demandeur.* (Mur.)

INTERPETITIO. — Actio in jure qua quis per actorem intermedium rem quampiam repetit; *demande que l'on fait en justice par l'entremise d'un tiers.* (A. 1356.)

INTERPOLANTIA. — Intermissio, cessatio; *discontinuation, cessation.* (*A. SS. Ben.*)

INTERPOLATE. — Interrupte, non continue, alternatim; *d'une manière interrompue, non continuellement.* (*Chr. Mel.*)

INTERPOLATUS. — Ut INTERPAULATUS. (*A. SS.*)

INTERPONERE. — Intermittere, procrastinare; *retarder, interrompre.* (*A. SS.*) — Recipere; *recevoir.* (A. 1287.)

INTERPRÆTENDERE. — Aggredi, usurpare, contra pactum vel jus aliquid agere; *attaquer, empiéter, agir contrairement à la justice ou à un accord.* (A. 1405.)

INTERPRAISIA. — Ut INTERPRISA. (A. 1119.)

INTERPRENDERE. — Ut INTERCIPERE. (S. IX.)

INTERPRES. — Intercessor; *contradicteur, opposant.* (A. 954.) *Interpres nuptiarum*, internuntius; *négociateur de mariages.* (*Cod. Th.*)

INTERPRESSIO. — Ut INTERPRISA. (A. 863.)

INTERPRESURA. — Ead. notione. (A. 1217.)

INTERPRETATIO.—Judicium; *jugement*; ol. *interprétation.* (A. 1256.)

INTERPRETATIVUS. — Suspectus: « Menti capti veri vel *interpretativi.* » (*St. syn. Clar. a.* 1537.)

INTERPRETIUM. — Quod de pretio rei restat; *le surplus du prix.* (*Vet. Gl.*)

INTERPRETRIX. — Judex; *juge.* (A. 867.)

INTERPRISA. — Interceptio; *entreprise, projet*; ol. *emprinse, emprise, empressure,* etc. (A. 1242.)

INTERPRISIA. — Ead. notione. Imo facultas a principe subdito data, qui injuria affectum se vel spoliatum ab alterius principis subdito queritur, ejusdem principis subditos eorumque bona *interprendendi* seu occupandi; idem q. MARCHA et REPRESALIA. (A. 1482.)

INTERPUGNA. — Conflictus; *combat, escarmouche.* (Elmh.)

INTERRAGIUM. — Inhumatio; *enterrement, sépulture*; ol. *enterrage.* (*St. synod. Eccl. Par.*) — Quod pro humatione datur sacerdoti; *honoraires dus au prêtre pour un enterrement.* (A. 1346.)

INTERRAMENTUM. — Humatio, sepultura; *enterrement.* (*Miss. Vet.*)

INTERRARE. — Humo mandare; *enterrer.* (*Leg. Edw. Conf.*)

INTERRASILIS. — Cælatus, incisus; *ciselé, orné de ciselures.* (Pass.)

INTERRASSOR. — Qui opus *interrasile* exsequitur; *ouvrier ciseleur.* (*Vet. Gl.*)

INTERRATUS. — Terra munitus; *garni de terre, terrassé.* (Mur.)

INTERREX. — Gubernator regni; *régent du royaume.* (Hect. Boet.)

INTERRIVATIO.—Pro *derivatio.* (Barth., *Gl.*)

INTERRIVATUS. — Rivis distinctus. (Dud.)

INTERROGARE. — Licentiam petere; *demander la permission.* (*Reg. S. Pach.*)

INTERROGATIO. — Petitio, exactio; *demande, réclamation.* (A. 1201.)

INTERSICCUS. — Dicitur de arbore quæ exarescit, deperit; *entresec.* (A. 1308.)

INTERSIGNIA. — Arma; *armoiries.* (W. de Pod. Laur.)

INTERSIGNIUM. — Signum, insigne; *enseigne.* (*Tab. ep. Carn.*)—Limes, terminus; *borne.* (A. 1428.) — Signum, nota; *marque.* (A. 1360.)

INTERSIGNUM. — Signum militare; *enseigne.* (A. 1291.) — Clamor militaris; *cri de guerre, cri d'armes.* (*Gest. Cons. And.*) — In jus vocatio; *assignation.* (*Vet. Ch.*) — Indicium; *marque, trace*; ol. *entresegne, entresain.* (Pass.)

INTERSTALARE. — Inter se pugnam conserere. (Mart., *Anecd.*)

INTERSTANTIA. — Pro *distantia.* (Thwrocz.)

INTERSTARE. — Dicebantur in choro monachi cum ad Officium divinum alterni sedebant, et alterni stabant, hoc scilicet ordine ut inter duos stantes unus sederet, et vicissim. (S. Will. *Const. Hirs.*)

INTERSTELLATUS. — Stellis conspersus, ornatus; *parsemé d'étoiles, étoilé.* (Ap. Mur.)

— Interstinctus; *parsemé, nuancé, semé.* (And. Flor.)

INTERTENEMENTUM. — Præsertim dicitur de eo ad victum et cultum; *dépense que l'on fait pour les choses nécessaires à la vie, entretien d'une personne, d'un bien;* ol. *entretenement.*

INTERTENERE. — Alere, sumptus necessarios ad victum cultumve suppeditare, fovere, sartum tectum conservare; *entretenir.* (Pass.) *Intertenere se,* colluctari, inter se complecti; *s'entretenir.* (A. 1374.)

INTERTENTIO. — Conservatio; *action de conserver, conservation.* (Ap. Rym.)

INTERTIARE. — Sequestrare, in manum tertiam ponere; *séquestrer, mettre en main tierce;* ol. *entiercer, entiercher.* (Pass.)

INTERTIATURA. — Sequestratio seu depositio rei penes sequestrum; *séquestration.* (*Ch. Alem.*)

INTERTIATUS. — In manum tertiam positus; *mis sous le séquestre;* ol. *entiercé.* (Pass.)

INTERTINENTIA. — Idem q. INTERTENEMENTUM. (A. 1470.

INTERTIO. — Idem q. INTERTIATURA. (A. 1292.)

NTERTIUS. — Sequester; *médiateur, dépositaire d'objets séquestrés.* (*Vet. Gl.*)

INTERTORCINIUM. — Tæda, fax; *torche.* (*Ch. Occit.*)

INTERTURRIUM. — Spatium interjectum inter duas turres; *espace compris entre deux tours, courtine.* (A. 1091.)

INTERTUTRIX. — Curatrix; *tutrice.* (A. 1335.)

INTERVALLARITER. — Per intervalla; *par intervalles.* (Egid. Corb.)

INTERVENIRE. — Dicebantur ii quorum interventu ac intercessione principes ac reges alicui aut ecclesiæ, aut privato, quidpiam concedebant, unde crebro legitur hæc formula in diplomatibus : *per interventum, interventu* magnatis alicujus id esse concessum.

INTERVENTORES. — Dicti 1° ii qui sede vacante episcopatum administrabant, donec proprius aliquis electus esset; *Vid.* INTERCESSOR (S. Aug.); 2° sponsores in baptismo, patrini; *parrains.* (Nicol.)

INTERVENTUS. — Intercessio; *Vid.* INTERVENIRE. (*A. SS.*)

INTERVERSUS. — Interruptus. (A. 1212.)

INTERULA. — Camisia; *chemise.* (*Vet. Gl.*)

INTERULATUS. — Camisia indutus; *vêtu d'une chemise.* (*Vet. Gl.*)

INTESTABILIS. — Qui nec testamentum legitime condere potest, nec bona ipsi testamento legata percipere; *qui ne peut tester ni recueillir une succession.* (S. x.)

INTESTATIO. — Bona mobilia, seu *catalla* intestatorum quæ ad dominos, ex eo quod quis decesserat intestatus, pertinebant; *biens meubles des intestats (ils appartenaient au seigneur du lieu où ils mouraient.*

INTESTATUS. — De quo testator testamento non disposuit; *ce dont le testateur n'a pas disposé, ce qu'il n a pas compris dans son testament.* (*Test. S. Dem.*)

INTESTUS. — Pro *intestatus.* (*St. Cad.*)

INTEXTUS. — Nude, pannus pictura *textili* distinctus; *étoffe brodée.* (A. 1074.)

INTHICA. — Reconditorium, ut ENTHECA.

INTHINGARE. — Donare, tradere; *Vid.* THINGARE.

INTHRONIASTICUM. — Quod pro ordinatione datur episcopo ordinanti, vel clericis, vel notariis ecclesiasticis; *cadeau que l'on fait, lors de l'ordination d'un évêque, à l'évêque qui préside la cérémonie, aux clercs et aux notaires de l'église.* (Dig.)

INTHRONISARE. — Episcopum vel alium in thronum inducere, in possessionem mittere; *introniser, installer.* (J. de J.) — Thronum seu sedem episcopalem constituere; *créer, établir un siége episcopal.* (A. 973.) — *Inthronisare mensam,* altare profanatum conciliare; *réconcilier un autel profané.* (Nicol. I. PP.) *Inthronisare sponsam,* sponsæ conjugalem benedictionem impertiri; *donner la bénédiction conjugale.* (Lud.) *Inthronisare pœnitentes,* eos absolvere et sacræ communioni restituere; *donner l'absolution aux pécheurs qui se repentent, et les admettre à la communion.* (*Chr. Magd.*)

INTHRONISMUS. — In thronum inductio; *installation, intronisation.* (Liber. Diac.)

INTHRONIZATIO. — Ead. notione. (Mart., *Anecd.*)

INTIBA. — Species herbæ; *endive.* (*Vet. Gl.*)

INTIDIGRUMA. — F. legend. *nitidigruma,* ut intelligatur famula quæ *nendo* vacat, a *nitere,* nere, et *gromus,* famulus. (*A. SS.*)

INTIMARE. — Innotescere, notum facere; *faire savoir, notifier, signifier;* ol. *intimer.*

INTIMATIO. — Denuntiatio judiciaria; *intimation.* (A. 1322.)

INTIMAS. — Interius habitans, vel secretarius, consiliarius intimus; *qui habite dans l'intérieur d'une maison,* ou *secrétaire intime.* (J. de J.)

INTIMATUS. — Vox fori, provocatus; *intimé.* (A. 1399.)

INTIMIDARE. — Metum incutere; *intimider.* (*A. SS.*)

INTIMIOR. — Familiarior; *plus intime, plus familier.* (S. Ant.)

INTINGERE. — « Ne ullus *intingeret* ad incidendam silvam suam, » id est ne ullus eam attingeret, seu incidere auderet. (*Act. Mur. mon.*)

INTITUBATUS. — Immotus. (*A. SS.*)

INTITULARE. — Titulos libris scriptis appingere, opponere; *mettre les titres aux livres.* (Guig. Cart.) — Ad *titulum* vel ecclesiam promovere; *Vid.* TITULARE. (Pass.)

INTITULARI. — Titulo decorari, præsignire, nomen obtinere; *recevoir un titre, être honoré d'un titre.* (S. XIV.)

INTITULATUS. — *Intitulatus ad aliquam ecclesiam,* qui propter beneficium illi ecclesiæ inservire debet. *Intitulata ecclesia,* quæ possidetur et administratur ab aliquo titulari. (Pass.) *Vid.* TITULUS, TITULARIS, TITULARE. *Intitulatus,* qui in tabella notabatur ad certum munus in Officio divino peragendum. (Lob. *H. Par.*) *Intitulationis tabella,* in qua notantur ejusmodi *intitulati.* (Id.)

INTONARE. — *In tonum,* seu cantum ponere, cantum imponere; *entonner, donner le ton.* (*Lib. Ord. S. Vict. Par.*)

INTONARIUM. — Antiphonarium et Missale; *le missel et l'antiphonaire réunis.* (A. 1590.)

INTONIZARE. — Ut INTONARE. (*Vet. Cod. Eccl. Ambian.*)

INTORCA. — Ut INTORCHA. (*H. Nem.*)

INTORCHA. — Tæda, fax; *torche.* (Pass.)

INTORQUATUS. — Intortus; *contourné, tourné.* (*A. SS.*)

INTORTIA. — Ut INTORCHA. (Burc.)

INTORTICIUM. — Cæreus intortus, tæda; *torche.* (A. 1388.)

INTORTIUM. — Ut INTORCHA. (*A. SS.*)

INTORTUARE. — Cruciatibus ac tormentis afficere, *tortuere; torturer.* (A. 1472.)

INTOSSICARE. — Idem q. INTOXICARE. (A. 1357.)

INTOSSICATIO. — Idem q. INTOXICATIO. (A. 1357.)

INTOXICARE. — Toxicum seu venenum exhibere; *empoisonner.* (Lud.) *Intoxicare animos,* seducere, fascinare; *fasciner, séduire.* (Rym.)

INTOXICATIO. — Venenum; *poison.* (A. 1357.)

INTRACUTANEUS. — Intercus; *sous-cutané, qui est sous la peau.* (*A. SS.*)

INTRADICTUM. — Pro INTERDICTUM.

INTRAGIUM. — Tributum; Gal. *entrage,* quod domino solvitur cum subditus filiam suam marital (quando scilicet in proprietate fundi cujusdam dos constituitur); *droit dû au seigneur, au mariage de la fille du vassal.* (A. 1364.) — Quod domino solvit tenens cum venit in possessione tenementi; *droit de bienvenue que le vassal paye à son seigneur, quand il prend possession de son fief.* (A. 1292.) — Quod a burgensi ad jus civitatis recens admisso exigitur; *droit de bienvenue dû par celui qui est reçu dans une commune.* (A 1252.) — Vectigal quod in civitatum et regnorum introitibus solvitur; *droit perçu sur les marchandises à l'entrée d'un royaume ou d'une ville.* (A. 1211.) — Jus *intrandi* seu ducendi animalia aliquo; *droit de mener le bétail dans un lieu déterminé.* (A. 1268.)

INTRAGLETUM. — Tributum pro possessione tenementi, ut INTRAGIUM. (A. 1334.)

INTRAHA. — Forte ager qui *trahendo* aratrum colitur. (*Ch. Dagob. reg.*)

INTRAHERE. — Abstrahere; *entraîner.* (A. 1366.)

INTRALIA. — Viscera intranea; *entrailles.* (*Vet. Pœnitent.*)

INTRAMASSARE. — Sic dici videtur is cui vendita est terra proximi sui in quem ex lege non cadit retractus; tum enim ille hanc sibi pleniter asserit, et *intra familiam suam* infert. (A. 1231.)

INTRAMENTA. — Pro AMERCIAMENTA. (*H. Harc.*)

INTRAMISSOR. — Intercessor, mediator; *intercesseur.* (*A. SS.*)

INTRAMURANEUS. — Intra muros situs; *qui est dans l'enceinte des murs.* (Ascon.)

INTRAMURANUS. — Ead. notione.

INTRANEA. — Ut INTRALIA. (*Lex Sal.*)

INTRANEUS. — Indigena; *qui est du pays, indigène.* (Eric. Ups.) *Intraneus hostis,* qui intra muros urbis vel castri obsessus est. (*Chr. Joan. Vitod.*)

INTRANS. — Legatus; *député, agent.* (Rob. Goul.) — *Oblatus* in monasteriis; *Vid.* OBLATUS. (A. 1209.) *Intrans mensis, Vid.* MENSIS.

INTRANSGRESSIBILIS. — Quem nemo potest transgredi, transmeare; *que personne ne peut franchir.* (Gerv. Tilb.)

INTRANSGRESSIBILITER. — Religiose, inviolate; *religieusement, d'une manière inviolable.* (A. 1379.)

INTRANSIBILIS. — Invius, inaccessus; *où on ne peut aller, inaccessible.* (Sig. Gemb. — Quem transire non possunt; *qu'on ne peut traverser.* (S. Hier.)

INTRAPRAYSIA. — Ut IMPRISA. (A. 1311.)

INTRARE. — Sistere, exhibere; *représenter.* (Ap. Lam.)

INTRATA. — Introitus, ingressus; *entrée.* (A. 1114.) — Vectigal mercis invectitiæ; ut INTRAGIUM. (A. 1268.) — Quod domino carceris seu ejusdem custodi ab incarceratis in eorum introitu solvebatur; *droit de geôlage.* (A. 1446.) — Tributum pro possessione, etc., ut INTRAGLETUM et INTRAGIUM. (A. 1286) — Quivis redditus; *revenu, droit.* (*St. Mass.*)

INTRATENERE. — Ut INTERTENERE. (A. 1180.)

INTRATUS. — Ut INTRAGLETUM. (A. 1321.)

INTRESECUS. — Pro *intrinsecus.* (A. 1249.)

INTRETENIRE. — Ut INTERTENERE. (A. 1516.)

INTREUGARE. — *Treugas* seu inducias facere; *Vid.* TREUGARE.

INTRICARE. — In *tricas* conjicere, impedire; *Vid.* TRICA et TRICARE.

INTRINITA. — Cibi species : « Sunt etiam qui in festivitate Cathedræ domini Petri apostoli *intrinitas* mortuis offerunt. » (*Conc. Tur.* II.)

INTRINSECUS. — Amicitia et fœdere conjunctus; *lié par amitié et par un traité.* (A. 1278.)

INTRO. — Pro *intra.* (*Conc. Lucens.*)

INTRODUCERE. — Insinuare, instituere, edocere, commonefacere; *avertir, prévenir, déclarer, faire savoir.* (*Vit. S. Apol.*) — Extremam unctionem conferre; *donner l'extrême onction.* (*H. Nem.*)

INTRODUCTORIUM. — Institutio; *institution.* (*Script. rer. Fr.*)

INTROGIARE. — Sub præstatione *introgiorum* aliquid in emphytheosim concedere, *Vid.* INTROGIUM. (A. 1452.)

INTROGIUM. — Tributum domino solvendum ab eo qui recens advenit vel novam init dignitatem; *droit d'entrée ou de bienve-*

nue payé au seigneur par tout nouveau vassal et tout nouveau dignitaire. (A. 1324.)

INTROITUS. — Vectigal quod in civitatum et regnorum introitibus solvitur, ut INTRAGIUM. (A. 1310.) —Tributum quod a clericis dignitates vel functiones ecclesiasticas ineuntibus patronis ecclesiarum præstatur; *droit de bienvenue payé par les nouveaux bénéficiaires aux patrons des églises.* (A. 892.) — Quilibet redditus; *revenu, droit, profits.* (A. 1396.) — Antiphona, quæ a choro canitur, dum pontifex procedit ad altare, quæ in Missa Ambrosiana *ingressa* dicitur. (Pass.) —Præsentia; *assistance.* (*Obit. ecc. Rothom.*) — *Introitus ecclesiarum*, *Vid.* ADUNUS. *Introitus mensis*, *Vid.* MENSIS. *Introitus et exitus*, in computis, acceptum et expensum significant; *recette et dépense.*

INTROLIGATOR. — Officii seu opificii nomen apud Polonos. (*A.SS.*)

INTROMANSUS. — Tributum, idem q. INTROGIUM. (A. 1138.)

INTROMEYSIUM. — Ut INTROMISSUM. (A. 1234.)

INTROMISSIO. — Usurpatio, violenta occupatio; *occupation violente, usurpation.* (Mur.)

INTROMISSUM. — Medium seu tertium convivii ferculum; *troisième service appelé entremets* (*Gest. Inn. III PP.*)

INTROMITTERE. — In rem se mittere; *s'interposer, se mêler d'une chose;* ol. *entremettre.* (A. 995.) — *Intromittere pignus*, illud dare. (*St. Cad.*)

INTRUDARE. — Absque licentia domini eoque inconsulto aliquid agere; *faire quelque chose sans la permission du seigneur.* (Lob. *H. Brit.*)

INTRUSIO. — Conjectio in carcerem; *emprisonnement, action de mettre en prison.* (A. 1243.)

INTRUSOR. — Qui dignitatem contra leges occupat; *intrus.* (*Ch. H. IV reg. Angl.*)

INTRUSORIUM. — Infundibulum; *entonnoir.* (A. 1490.)

INTUCISMUM. — Ut INTUSCISUM. (*A. SS.*)

INTUERE.—Approbare, ut INTUERI. (Mab. *Lit. Gal.*)

INTUERI. — Approbare, attendere (etiam passive sumitur).

INTUITUS. — Arbitrium, sententia, judicium; *sentence arbitrale, jugement.* (A. 1204.)

INTUMETIVUS. — Tumens, superbus; *fier, orgueilleux.* (*A. SS.*)

INTUMULARE. — In tumulo condere; *mettre au tombeau, ensevelir.* (*Vet. Gl.*)

INTURRARE. — Turri includere, incarcerare; *emprisonner.* (Ap. Pez.)

INTUS. — Pro *inter.* (*A. SS.*) — *Intus venire* : 1° Intervenire, intercedere, mediatoris partes agere; *intercéder, intervenir.* (A. 1205.) 2° Fisco inferre; *confisquer.* (A. 1252.)

INTUSCISUM. — Crimen capitale, quod sic definitur in stabilimentis S. Ludovici : « *Encis* si est femme enceinte, quand il l'en la fiert, et elle meurt de l'enfant; » *meurtre d'une femme enceinte ou de son fruit, avortement;* ol. *encis.*

INUBERARE. — Valde uberare; *aoonder.* (J. de J.)

INUNAMITAS. — Discordia; *défaut d'accord, discorde.*

INUNCTIO.—Sacrum oleum pro infirmis; *huile des infirmes, chrême.* (A. 1178.)

INUNDATIO. — Baptismus nullo apparatu datus; *ondoiement.* (Ach., *Spic.*) *Inundatio vocis*; sic vocantur variæ inflectiones quas *roulades* appellant Galli. (*Stat. Carthus. Ord.*)

INUNDUS.—Inaquosus; *qui manque d'eau, sec, aride.* (*Gl.*, Bart.)

INUNGERE.—Sacro oleo ægrotum perungere; *donner l'extrême-onction à un malade.* (Ach., *Spic.*)

INUSTUS. — Non ustus; *non brûlé.* (*A. SS.*)

INUTILIS. — Perditus ac desperatus; *qui est dans un état désespéré.* (*A. SS.*)—Injustus; *contraire au droit, injuste.* (A. 892.) — Mancus, mutilus; *mutilé, manchot.* (A. 1314.)

INUXORUS. — Cælebs; *non marié, célibataire.* (Tert.)

INVACARE.—Vacare, deditum esse; *être occupé à.* (*A. SS.*) — Vacare; *être vacant.* (A. 1188.)

INVADEMONIARE. — In vadimonio seu pignore ponere, ut INVADIARE. (A. 1121.)

INVADIAMENTUM.— Quod ex *vadiis* seu pignoribus ad judicem pertinet; *Vid.* VADIUM. (A. 1224.)

INVADIARE. — Pignerare, pro pignore tradere; *engager, mettre en gage, répondre et donner caution.* (*G. Ch.*) — Pignerare, in vadium accipere; *recevoir en gage.* (A. 1184.) *Invadiare se*, sese alicui dare ad serviendum. (*Leg. Car. M.*)

INVADIATIO. — Pigneratio; *action d'engager, gage, hypothèque.* (A. 1182.)—Concessio facta ecclesiæ vel monasterio, traditio; *concession faite à une église ou à un monastère, transmission de propriété.* (A. 1227.)— Ut VADIAMENTUM. (A. 1219.)

INVADOSUS. — Non vadosus; *non guéable, qui n'a pas beaucoup de gués.* (Bal., *Misc.*)

INVAGATUS.—Dispersus; *dispersé.* (*Ann. Gen.*)

INVAGIARE. — Ut INVADIARE. (A. 1122.)

INVALIDITAS. — Dicitur cum quis ex vulnere invalidus fit; *convalescence, guérison.* (*Leg. Pol.*)

INVALITUDINARIUS. — Pro *valetudinarius*, qui in *valetudine* laborat. (Thwrocz.)

INVALITUDO.—Inanitas; *invalidité, nullité de valeur.* (A. 1381.)

INVANNARE.—In vaginam mittere; *rengainer, remettre dans le fourreau.* (*Ch. Hisp.*) —Munire; *fortifier.* (*Hist. Nem.*)

INVASATUS. — Inclusus; *enfermé, enchâssé*; ol. *envaisseler.* — Invasus, obsessus a dæmone; *obsédé, possédé par le démon*; ol. *invasé.*

INVASIBILIS. —*Invasibilis baculus*, quo

quis alium invadere et aggredi potest. (A. 1537.)

INVASIO. — Manus injectio, occupatio; *invasion, saisie.* (*Chartul. Kemberl.*)

INVASIVUS. — *Invasiva arma*, ad nocendum; *armes offensives.* (Ap. Rym.) *Invasivum bellum*, idem q. Gall., *guerre offensive.* (Id.)

INVECTIVALITER. — Cum acri reprehensione; *avec de vives invectives.* (Sid.)

INVECTIVE. — Ead. notione. (A. 1425.)

INVENALIS. — Non venalis; *qui ne se vend pas, qui n'est pas vénal.* (*Vet. Gl.*)

INVENIABILITER.-- Modo venia indigno; *d'une manière qui ne mérite pas de pardon.* (Rath.)

INVENIRE. — Habere, comparare, vel emere; *avoir, se procurer, acheter.* (A. 1256.) —Præbere, suppeditare; *fournir.* (A. 1246.) —*Invenire sententiam*, edere, proferre, pronuntiare sententiam; *prononcer, rendre une sentence.* (Wich. Magd.)

INVENTARIARE. — Recensionem facere; *inventorier.* (A. 1474.)

INVENTARISARE. — Ead. notione. (A. 1457.)

INVENTARIUM. — Descriptio rerum quæ, post alicujus decessum, in illius bonis reperiuntur; *inventaire après décès.* (Ulp.)

INVENTIO.—Res inventa, in via reperta, thesauri inventio; *objet trouvé sur la voie publique, trouvaille, découverte.* (S. Aug.) — Comparatio, emptio; *acquisition.* (*Bullar. Fontan.*) —*Inventio apium*, jus in apum examinibus quæ reperiuntur in silvis; *droit du seigneur sur les essaims trouvés dans les bois.* (A. 1179.) *Inventio portus*, quidquid casu in portu advehitur; *épaves qui se présentent dans un port.* (A. 1217.) *Inventio sanctæ crucis*, dies tertia mensis Maii apud Latinos, sexta vero Martii apud Græcos; *fête de l'invention de la sainte croix, le trois mai, dans l'Eglise latine; le six mars, dans l'Eglise d'Orient.* (Pass.)

INVENTOR.—Delator; *dénonciateur, délateur.* (A. 1358.)

INVENTORIARE.— Ut INVENTARIARE. (A. 1481.)

INVENTORIUM. — Ut INVENTARIUM. (A. 1481.)

INVENTURA. — Ead. notione. (*Chr. Mellic.*)

INVERATUS. — Veru obfirmatus, *Vid.* VERU. (G. Vig.)

INVERBERATUS. — *Inverberatus oculus*, intentus, fixus, cujus acies minime præstringitur. (*Conc. Hisp.*)

INVERITARE. — Probare; *prouver la vérité d'un fait.* (*Leg. Angl.*)

INVERNARE. — Hibernare, hiemare; *passer l'hiver.* (*St. Cad.*)

INVERPIRE. — In possessionem mittere; *mettre en possession, investir.* (A. 889.)

INVERPITURA. — Traditio, ut INVESTITURA. (A. 889.)

INVESTIMENTUM. — Ead. notione. (A. 1169.)

INVESTIO. — Ead. notione. (*Cons. Lem.*) — Jus quod domino solvitur pro traditione; *droit que le vassal paye au seigneur pour l'investiture qu'il en reçoit.* (A. 1418.)

INVESTIRE. — Operire; *couvrir.* (Anast.) — In possessionem mittere; *mettre en possession, investir.* (*Chr. Farn.*)

INVESTITURA. — Traditio, missio in possessionem; *investiture, tradition, mise en possession.* (Pass.) (Les actes publics ne suffisant pas pour la prise de possession, on imagina, dans les bas siècles, d'accompagner cette prise de possession de cérémonies symboliques consistant dans la remise au nouveau possesseur d'une chose ayant quelque rapport avec la chose possédée. Ainsi, on investissait des fonds de terre, *per ramum, per cespitem, cum ramo et guazone*, etc.; des bénéfices ecclésiastiques, *per annulum, per claves ecclesiæ*, etc., etc.) — Dignitas curionis; *dignité, office de curé paroissial.* (A. 1457.)— Ecclesia parochialis; *église paroissiale.* (Id.)

INVESTITURIA.—Pro INVESTITURA.

INVESTITUS. — Qui de aliquo beneficio investitus est; *qui a reçu l'investiture d'un fief, d'une dignité.* (Pass.) — Curio, rector ecclesiæ parochialis; *curé.* (A. 1457.)

INVESTITUTIO.—Jus quod domino capitali pro investitura solvitur; *droit payé au seigneur principal à l'occasion de l'investiture.* (A. 1266.)

INVICTORIOSUS.—Invictus; *qui n'a pas été vaincu.* (Felib., *H. San. Dyon.*)

INVIDIA. — Studium, voluntas, animus; *zèle, bon vouloir, disposition d'esprit.* (A. 1194.) — *Ad invidiam; à l'envi.* (A. 1194.)

INVILARE. — Vilem reddere, deprimere; *avilir.* (Ap. Lam.)

INVILIARE. — Eod. sensu. (*Vet. Gl.*)

INVIRGULARE. — In virgam crescere. (*A. SS.*)

INVIROLATUS. — Vietoria fibula instructus; *garni d'une virole, virolé.* (A. 1368.)

INVIRTUOSUS. — Vitiosus, a virtute alienus; *plein de vices, vicieux.* (*A. SS.*)

INVISATIO. — Visitatio; *action de visiter, visite.* (Ap. Steph.)

INVISCERARE. — Quasi in *viscera* immittere, conjunctissime devincire, adjungere; *unir le plus étroitement possible.* (S. Bern., *A. SS.*)

INVISIO. — Pro *visio.* (*A. SS.*)

INVISOR. — Invidus; *envieux, jaloux.* (*A. SS.*)

INVISUS.—Non visus; *qui n'a pas été vu.* (*A. SS.*)

INVITATOR. — Procurator, agens; *fondé de pouvoir, agent.* (Lob. *H. Brit.*) — Qui ad cœnam invitabat et vocabat unde et *vocator* etiam dictus; *serviteur chargé de faire les invitations à dîner au nom de son maître.* (*Vet. Insc.*)

INVITATORIA. — Epistola qua quis ad aliquam cæremoniam invitatur; *lettre d'invitation* (Eric. Ups.)

INVITATORIANUS. — Apud Cistercenses idem qui *præcentor*, qui inchoat cantum in choro; *préchantre.* (Macr., *Lex.*)

INVITATORIUM. — *Vid.* PSALMUS.

INVIUM. — Purgamentorum receptaculum; *lieu où l'on dépose les ordures, égout, fosse.* (*Scrip. rer. Fr.*)

INVIVITURUM. — Non vivens; *qui n'est pas vivant.* (*Conc. Hisp.*)

INVIUS. — Non patens viæ, ubi non est via, extra viam. (J. de J.)

INVOCATIO. — Incantatio; *invocation.* (A. 1308.)

INVOCATORIALIS. — Qui invocat (vox forensis).

INVOCAVIT. — *Invocavit me*, Dominica prima Quadragesimæ; *premier dimanche de Carême.* (Pass.)

INVOLARE.—Per vim auferre; *voler, enlever.* (*A. SS.*)

INVOLENS.—Nolens, invitus; *qui ne veut pas, malgré soi.* (*A. SS.*)

INVOLENTIA.—Cum deest voluntas; *absence de volonté.* (Salv.)

INVOLITIUM.—Involucrum, fasciculus; *rouleau, paquet:* (*Vet. Gl.*)

INVOLUMEN. — Ead. notione. (*Vet. Gl.*)

INVOLUTIO. — Ead. notione. (Mart. *Anecd.*)

INVOLUTORIUM. — Ead. notione. (*A. SS.*)

INVOTARE.—Desiderare, in votis habere; *souhaiter, comprendre dans ses vœux.* (*A. SS.*)

INVULGARE. — Pro *Divulgare.* (*A. SS.*)

INVULTARE. — Vultum effingere; *donner une forme.* (Mart. Vict.) — De iis dicitur qui ad artes magicas causa alicui docendi confugiunt; *envoûter.* (A. 1371.)

INVULTOR.—Qui ad artes magicas vultus effingit; *qui a recours à l'envoûtement, envoûteur.* (A. 1339.)

INVULTUS.—Invultuorum præstigia; *l'opération appelée envoûtement.* (A. 1341.)

INZABATATI. — Idem q. SABATATI.

IOCHA. — Navis levior; *yacht.* (*A. SS.*)

IPOTHECARIUS.—Pro APOTHECARIUS.

IPPARIUS.—Aurigarius; *cocher.* (Isid.)

IPPILORIUM.—Columbar, numella versatilis; *pilori.* (A. 1334.)

IPPOPHORA.—Objectio; *objection.* (Mab., *Ann.*)

IPPOVICARIUS. — Pro YPOVICARIUS.

IPPUS.—Taxus, arbor nota; *if.* (Ap. Vales.)

IRA. — Pro ERA.

IRANGIA. — Malum aureum; *orange.* (A. 1393.)

IRASCIBILIS. — Qui ad iram excitat; *qui porte à la colère.* (A. 1357.)

IRATUS. — Male habitus, multatus; *maltraité, puni.* (A. 1354.) — *Iratus et pacatus*; in tabulis quæ mentionem faciunt feudorum quæ *jurabilia* et *reddibilia* vocant, passim hæc verba reperiuntur quibus vasallus castrum suum reddere domino tenetur, sive iratus sit, sive pacatus, hoc est, sive invicem dissentiant aut litigent vassallus et dominus ex causa feudi, sive non dissentiant; *quand un vassal plaidait contre son seigneur, il fallait d'abord qu'il lui cédât son fief: on exprimait, dans les actes, cette remise par les mots* iratus et pacatus, *soit que le vassal fût en mésintelligence avec le seigneur, ou qu'il vécût en bonne intelligence avec lui.*

IRAUDUS. — Pro HERALDUS.

IRENARCHA. — Magistratus qui ad id constitus erat in imp. Rom. « ut provincialium tutela suscepta, quietis et pacis per singula territoria concordiam stare facerent; » *irénarque, officier de paix.*

IRENSIS. — Hibernus; *Irlandais.* (Ord. Vit.)

IRESCALIS. — Ad iram facilis; *prompt, facile à se mettre en colère, à s'emporter.* (Bosq.)

IRONICUM. — Ironia vel injuria; *dérision* ou *insulte.* (A. 1381.)

IRONICUS. — Derisorius, injuriosus; *dérisoire, outrageux, injuste.* (A. 1381.)

IRRADICATUS. — Pro ERADICATUS. (*Ch. Norm.*)

IRRASIBILIS. — Qui radi nequit; *qui ne peut être poli.* (*Vet. Gl.*)

IRRATIO. — Privatio rationis; *privation de la raison, déraison.* (Tert.)

IRRATIONABILITAS. — Aversatio a ratione; *éloignement de la raison.* (Tert.)

IRRATIONABILITER. — Absque causa, contra omnem rationem; *contre toute raison.* (Tert.)

IRRECISUS.—Non recisus; *non diminué, non rogné.* (*A. SS.*)

IRRECITABILITER. — Ineffabiliter; *d'une manière ineffable.* (Ven. Fort.)

IRRECTABILITER. — A recto minime aberrando; *sans s'éloigner de la raison.* (*Conc. Par. sub Greg. IV PP.*)

IRRECTUS. — Pravus, minus rectus; *mauvais, injuste.* (Ap. Sim. Dun.)

IRRECUPERABILIS.—Qui nequit recuperari; *qui ne peut être recouvré, irrécouvrable.* (A. 1226.)

IRRECUPERABILITER. — Absque spe recuperationis; *sans espoir de recouvrer* ou *d'être recouvré.* (*Script. rer. Fr.*)

IRRECUSABILIS. — Qui recusari non potest; *irrécusable.* (S. Hier.)

IRRECUSE. — Absque recusatione; *sans qu'on puisse s'y refuser.* (A. 1430.)

IRREDIBILIS.—Qui redire nequit; *qui ne peut revenir.* (*Vet. Conc.*)

IRREDITURUS. — Non rediturus; *qui ne reviendra pas.* (*A. SS.*)

IRREFLEXIBILITER. — Modo inflexibili; *inflexiblement.* (Mart., *Ampl. Col.*)

IRREFORMABILIS. — Qui reformari nequit; *irréformable, immuable.* (Tert.)

IRREFRAGABILITER.—Firme, inviolate, adeo ut refragari nemo possit; *d'une manière irréfragable, inébranlablement.* (A. 1146.)

IRREFRIGERIUM. — Locus ad refrigerationem accommodus, vel potius ob frigus incommodus; *lieu propre à rafraîchir* ou *d'une fraîcheur incommode.* (Mart., *Ampl. Col.*)

IRREGISTRARE. — In registra referre; *enregistrer.* (A. 1482.)

IRREGRESSIBILIS. — Qui nullum admittit regressum; *qui n'admet pas de retour.* (S. Aug.)

IRREGRESSIBILITER.—Absque *regressu*; *sans retour.* (S. Bern.)

IRREGULATUS. — Inordinatus; *déréglé.* (*H. Nem.*)

IRREITERABILIS. — Qui non potest *iterari*; *qui ne peut avoir lieu une seconde fois.* (A. 1354.)

IRRELIGIOSITAS. — Irreligio; *impiété.* (Tert.)

IRREMEDIABILITER.—Modo irremediabili; *d'une manière irrémédiable, sans remède.* (A. 836.)

IRREMEDICABILIS. — Continuus; *non interrompu, continu.* (*Script. rer. Fr.*)

IRREMISSIBILIS.—Qui sine remedio est; *irrémissible.* (Tert.)

IRREMISSIBILITER.—Nullo relicto veniæ loco; *sans miséricorde, irrémissiblement.* (*Carm. Bullar.*)

IRREMOTUS. — Immensus, intolerabilis; *démesuré, exorbitant.* (*Script. rer. Fr.*) — Non remotus; *non éloigné.* (Prud.)

IRREPARABILITER.—Modo irreparabili; *irréparablement.* (Sigeb.)

IRREPERCUSSUS. — Non refutatus; *non réfuté.* (Tert.)

IRREPLEGIABILIS.—Qui alicujus criminis accusatus *plegium* dejuri stando dare nequit, sed statim carceri mandatur. *Vid.* PLEGIUM. (Flet.)

IRREPREHENSIBILIS. — Qui est absque reprehensione; *irréprochable.* (Tert.)

IRREPREHENSIBILITER. — Absque reprehensione; *sans reproche.* (A. 1412.)

IRREPTUS — Pro IRRETITUS. (*Ch. S. Vict. Mas.*)

IRREPULSUS. — Qui non potest repelli, violari seu infirmari; *inattaquable.* (A. 1168.)

IRREQUIETUDO. — « Industria, vigilantia, diligentia. » (Bart. *Gl.*)

IRREQUISITUS. — Non requisitus; *non recherché.* (Sid.)

IRRESPIRABILIS. — Ubi respirare nequeunt; *où l'on ne peut respirer.* (Tert.)

IRRESOLUTUS. — Incertus animi; *irrésolu.* (Joan. de Mon.)

IRRETITURA. — Actio irretiendi; *action d'embarrasser.* (*Ann. Ben.*)

IRRETITUS.—In jus vocatus; *assigné, cité en justice.* (*Leg. Scot.*)

IRRETRACTABILITER.—Immutabiliter; *d'une manière inébranlable.* (Ap. Mur.)

IRREVERENS. — Inverecundus; *qui n'a pas de pudeur.* (A. 850.)

IRREVERTIBILITER. — Sine reversione; *sans retour.* (Ap. Rai. Duel.)

IRREVINCIBILITER. — Inviolate; *inviolablement.* (Ap. Mur.)

IRRIGUUM. — *Irriguum inferius*, timor inferni; *irriguum superius*, amor Dei: in ch. a. 1063; ubi *irriguum* idem est quod irritamen, stimulus.

IRRITARE. — Irritum facere; *annuler, rendre nul.* (*Leg. Norm.*)

IRRITATIO. — Rescissio, abrogatio; *annulation, abrogation* (A. 1410.)

IRROGATIO. — Damnum, detrimentum; *dommage, préjudice, tort.* (*Script. rer. Fr.*)

IRROTULAMENTUM. — Mentio in *rotulum*; *inscription, mention d'une chose dans un registre, un état, un rôle.* (Ap. Rym.)

IRROTULARE. — In *rotulum* seu acta referre, inscribere; *enregistrer, inscrire.* (Id.)

IRRUMPERE. — Infringere, violare; *enfreindre, violer.* (*Conc. Hisp.*)

ISCANNUM. — Permutatio; *échange.* (*Tabul. S. Vinc. Cenom.*)

ISCHOLA. — Pro SCHOLA. (Laur.)

ISCLA. — Eod. sensu. (Id.) — Occitanis et Provincialibus, alluvio, accrescens agger, vel insula e terris flumine advectis; *alluvion, terrain, îlot d'alluvion.*

ISCLONUM. — Dimin. ab *iscla*, parva insula. (A. 1539.)

ISEMBRUNUS.—Panni species; *sorte d'étoffe*; ol. *isambrun.*

ISENGRINUS. — Lupus; *loup*; ol. *isengrin.* (Pass.)

ISIX. — Piscis genus; *alose.* (*A. SS.*)

ISLA. — Pro INSULA. (A. 1180.)

ISMALTUM. — Pro SMALTUM. (A. 1336.)

ISMERLUS. — Idem q. SMERILIO.

ISNECHIA.—Navigii species, ut NACA

ISPIA. — Explorator; *espion*; ol. *espie.* (A. 1334.)

ISPILLORIUM. — Idem q. PILORIUM. (*Cons. Brag.*)

ISPONSIO. — Sponsio; *garantie, caution.* (A. 746.)

ISRAEL. — Lapilli vel gemmæ species; *pierre d'Israël* (nom donné, au moyen âge, aux camées antiques).

ISSARCIA. — Funalis apparatus navium; *agrès d'un navire.* (A. 1335.)

ISSARTARIA. — Silva in agrum culta, ut EXARTUS.

ISSENBRUNUS. — Ut ISEMBRUNUS.

ISSES. — Cadi species. (A. 1194.)

ISSHAC. — Vectigal quod pro evehendis mercibus solvitur; *droit de sortie sur les marchandises qu'on transporte ailleurs*; ol. *issue.* (A. 1319.)

ISSUGARE. — Detergere; *essuyer.* (*Ch. Occit.*)

ISTI. — *Isti sunt dies*, Dominica Passionis Domini; *le dimanche de la Passion.* (Pass.)

ISTOMID. — Species sedilis ap. Armoricos.

ISTRIA. — Veneficia; *poisons.* *Vid.* STRIGA.

ITALICANA. — *Vid.* SCRIPTURA

ITATENUS.— Ita prorsus; *à un tel point, tellement.* (*A. SS.*)

ITER. — Justitiariorum, quos *itinerantes* vocabant Angli, progressus ad designatos sibi comitatus, in quibus judicia sua exercebant; *Vid.* JUSTITIARIUS. *Iter exercitale, iter hostile*, equitatio, cavalcata; *chevauchée, service militaire.* (A. 819.) *Itineris exercitalis debitores*, qui tenentur ire in

exercitum regis; *ceux qui doivent le service militaire au roi.* (A. 828.) *Iter crucis*, sacra expeditio pro qua crucem vestibus assuebant; *croisade.* (A. 1218.) *Iter mercatile*, publicum, regium, quo itur ad mercata; *grand chemin.* (A. 1470.) *Iter padorneum*, quod est inter prata vel pascua; *chemin de passage, sentier pratiqué dans les prés ou les pâturages.* (A. 1309.)

ITERARE. — Iter facere; *cheminer.* (*Vet. Gl.*) *Iterare judicium*, rem judicatam per appellationem iterum judicare; *juger une affaire en appel.* (*Cod. Th.*)

ITERIS. — Pro *Itineris.* (Sym.)

ITHYRCA. — Species armorum ad capiendas aves; *sorte d'engin pour la chasse aux oiseaux.* (Ang. Rump.)

ITINERANTES. — *Vid.* JUSTITIARIUS.

ITINERARCHÆ. — Itineris custodes; *garde-chemins.* (*Vet. Gl.*)

ITINERARE. — Iter facere; *cheminer.* (*Leg. Roth.*)

ITINERARIUM. — Itinerum et metationum militarium designatio, quomodo Galli *route* dicunt. (S. Ambr.) — Mappa geographica in qua describuntur et depinguntur metationes militares, loca et oppida provinciarum præcipua cum intervallis et distantiis; *itinéraire, carte d'étapes.* (Veget.) — Orationes vel preces quæ ab iis qui se itineri alicui committunt recitari solent; *prières que récitent les voyageurs.* (*Vet. Cer.*) — *Itinerarium sonare*, tuba aut lituo profectionis militaris signum indicere; *donner le signal du départ au son de la trompette.* (Am.)

ITINERARIUS. — Qui peregrinationes plurimas instituit; *qui a beaucoup voyagé.* (Eckeard.) *Itinerariæ tabulæ*, quæ loco altaris erant, sacerdotibus iter facientibus; *autels portatifs.* (Mab.) *Itinerarii termini*, quibus fides non est adhibenda; *bornes auxquelles on ne doit pas se fier, bornes faciles à déplacer.* (*Vet. Agrim.*) *Itinerarius lapis*, altare portatile; *autel portatif.* (*Pontif. Mog.*)

ITINERATOR. — Viator; *voyageur.* (Mart., *Ampl. Col.*)

IVELLUS. — Gemmeus aureusve ornatus; *bijou, joyau, ornement d'or, d'argent ou de pierreries*; ol. *ivel.* (Pass.)

IVERGIUM. — Secale; pro *ivernagium.* (S. XIII.)

IVERNAGIUM. — Pro *hybernagium.* (Flet.)

IVUS. — Taxus; *if.*

J

JACENTIA. — Funda inter colonos indivisa quæ reliqua erant; *jacent* enim, quæ sine possessore sunt; *terres abandonnées, sans propriétaire*; ol. *jacences.*

JACERE. — (Subst.) Gistum; *gîte, droit de gîte. Vid.* GISTUM. (A. 1144.) — (Verb.) Abjicere, contemnere, negligere; *rejeter, mépriser, ne pas faire cas.* (Ap. Raim. Duel.) — *Jacere fœdus*, inire fœdus; *faire alliance.* (Ap. Mur.) *Jacere de partu, de puero*, cubare ex puerperio. (A. 1304.)

JACHERIA. — Terra novalis; *jachère*; ol. *jachérie, jachière.* (*Tabul. Fos.*)

JACHTIVUS. — Ad judicium citatus; *traduit en justice, assigné.* (S. IX.)

JACMARIUM. — *Jacmaria matrimoniorum servitia*, census qui domino solvebatur a quibusdam vassallis cum maritabantur; *redevance que payaient certains vassaux à leur seigneur quand ils se mariaient. Vid.* MARITAGIUM et FORISMARITAGIUM.

JACMIUM. — Ead. notione.

JACOBI. — Factiosi quidam in agro Bellovacensi sub anno 1358; *Jacques, Jacques Bonshommes.*

JACOBINI. — Christiani certis hæresibus infecti, et religiosi ordinis S. Dominici; *Vid.* JACOBITÆ.

JACOBIPETA. — Ut JACOBITA, qui petit S. Jacobi ecclesiam; *pèlerin de Saint-Jacques.* (J. de J.)

JACOBITA. — Qui peregrinationem instituit ad S. Jacobum Compostellanum; *celui qui a fait le pèlerinage de Saint-Jacques de Compostelle.* (Ugut.) — *Jacobitæ*: 1° Dominicani, seu religiosi ordinis S. Dominici; *Dominicains, frères de S. Dominique, Jacobins*; 2° in Ægypto et in Terra Sancta Christiani quidam certis hæresibus ac pravis opinionibus infecti; *Jacobites, hérétiques égyptiens du VIe siècle.*

JACOBUS. — Apud Anglos et Beneharnenses, minutior moneta; *sorte de menue monnaie anglaise et béarnaise*; ol. *jacque.* — Sagum militare; *sorte de casaque militaire*; ol. *jacque.* (A. 1374.)

JACQUETA. — Species vestis monasticæ, imo et toga quævis etiam laicorum; *espèce de vêtement*; ol. *jacque, jacquette.*

JACTANDA. — Gloriatio, glorificatio; *action de se glorifier, de se vanter.* (*Vet. Gl.*)

JACTARE. — Dejicere; *jeter à terre.* (*Cap. ad Leg. Al.*) — Aliquid projicere ac significandum rem aliquam esse a se dimissam. *Vid.* JACTIRE. (A. 968.)

JACTARIUS. — Ut JACTURARIUS. (J. de J.)

JACTATOR. — Calculus; *jeton. Vid.* JACTUS.

JACTATORIUM. — Machina bellica, quæ tela complura simul vel certe lapides emittebat; *engin de guerre qui lançait plusieurs projectiles à la fois, gros traits ou pierres.* (Galb.)

JACTIO. — Traditio quæ fiebat projiciendo festucam; *tradition, investiture par le fétu. Vid.* INFESTUCATIO. (A. 1070.)

JACTIRE. — In jus vocare festucam in sinu projiciendo; *citer en justice en jetant une paille dans le sein de celui qui doit comparaître.* (A. 812.) — In possessionem mittere festucam projiciendo; *investir, mettre en possession par le symbole du fétu.* (A. 1131.)

JACTITIUS. — Projectus; *jeté en avant, qui fait saillie, qui avance.* (A. 1417.)

JACTURA. — Pœna, damnum; *peine, dommage, malheur*; ol. *jacture.* (Pass.)

JACTURARIUS. — Qui frequenter jacturam, id est damnum, patitur; *dommageux, qui souffre souvent dommage.* (*Vet. Gl.*)

JACTURATUS. — Jacturam passus; *qui a souffert du dommage.* (*Script. rer. Fr.*)

JACTUS. — (Subst.) Missile; *arme de trait.* (*Cærem. Rom.*) — Laqueus de corio factus qui pedibus falconum imponi solet; *courroie attachée aux jambes des faucons, près de leurs serres, pour les retenir*; ol. *jet, giect, gier.* (Pass.) — Calculus; *jeton*; ol. *gecton, gectouer.* (Pass.) — Id quod manu mensuræ superadditur; *poignée de grain ou toute autre denrée que l'on prend en sus de la mesure légale.* (A. 1139.) — Computatio quæ cum calculis fit; *calcul, compte établi au moyen de jetons.* (A. 1354.) — Prima præscriptio; *projet, minute d'un acte*; ol. *ject.* (A. 1453.) — Terra quæ e *fossa* projicitur; *terre qu'on tire d'un fossé*; ol. *ject.* (A. 1417.) — (Adj.) Vexatus; *tourmenté, vexé.* (*Vet. Gl.*)

JACULA. — Pro *jaculum* (Ap. Mart. *De ritib. Eccl.*) — Retis species; *filet.* (*Vet. Gl.*)

JACULARIS. — Qui jaculatur; *qui se lance, qui se jette.* (*Vet. Gl.*)

JACULATOR. — Qui *jacula* projicit; *archer, arbalétrier.* (A. 1411.) — Qui vectigalia peræquat inter cives; *répartiteur de l'impôt*; ol. *jetteur.* (A. 1329.)

JADELLUS. — Vasis lignei species; *jatte, plat, écuelle ou sébille de bois*; ol. *jadeau.* (A. 1385.)

JAIXUM. — Terra inculta, ager virgultis obsitus; *friche.* (A. 1056.)

JALAGIUM. — Jus mensuræ ad quam exiguntur dolia vinaria; *droit perçu par les seigneurs pour le jaugeage des vases vinaires.* (Pass.) — Jus domino exsolvendum pro vino quod minutatim venditur; *droit seigneurial sur la vente du vin en détail.* (Pass.)

JALDUS. — Luteus, croceus, flavus; *jaunâtre, de couleur orange.* (A. 1295.)

JALEA. — Mensura liquidorum ead. q. GALO. (A. 1357.)

JALETUM. — Modus agri, vel silvæ, *modii* pars duodecima. *Vid.* MODIUS. (A. 1374.)

JALETUS. — Ead. notione. (A. 1231.)

JALIDUS. — Ut JALDUS. (*St. Rip.*)

JALLA. — Vasis genus liquidis continendis aptum; *sorte de vase à mettre du vin*; ol. *jalle, jaille.* (Pass.)

JALLEAGIUM. — Ut JALAGIUM. (A. 1307.)

JALLEATA. — Ut GALO. (A. 1263.)

JALLEIA. — Ut JALEA. (A. 1410.)

JALO. — Ut GALO. (A. 1343.)

JALOIGENUS. — Mensura annonaria; *mesure de grains fort petite*, ol. *golenée.* (A. 1360.)

JALONATA. — Ut JALO. (A. 1427.)

JALONEIA. — Herbarum fasciculus; *botte de foin, de paille*, ol. *jaglonnée.* (A. 1266.)

JALOTUS. — Mensura annonaria, ead. q. JALOIGENUS. (A. 1360.)

JALOUSUS. — Zelotypus; *jaloux.* (A. 1395.)

JAMMUNDILINGI. — Iid. apud Germanos q. *commendati* ap. Gallos, liberi scilicet qui se alterius dominio ac protectioni commendabant. *Vid.* COMMENDATI.

JAMNUNC. — Ex die præsenti, continuo; *immédiatement, sur-le-champ.* (*Cod. Th.*)

JAMPNA. — Loca iis arbusculis obsita quas Armorici *jan* vel *jaon* nuncupant. (*Mon. Angl.*)

JANESTARIA. — Ager genistis obsitus; *champ de genêts*; ol. *jannaie.* (A. 1242.)

JANETI. — Nummi argentei a *Jano* rege Cupri cusi; *janet* (monnaie de Chypre).

JANGULARIA. — Garrulitas, nugæ; *discours inconsidéré, babil, caquet, badinage*; ol. *jangle, janglerie.* (*H. Sabol.*)

JANITOR. — Ecclesiasticus ultimi ordinis, ut OSTIARIUS. (Eginh.)

JANITRICES. — Uxores duorum fratrum; *belles-sœurs, femmes de deux frères.* (J. de J.)

JANIZARI. — Copiarum Turcarum milites præstantissimi; *janissaires.*

JANIZZERI. — Officiales tertii ordinis in cancellaria Romana; *officiers du troisième ordre de la chancellerie romaine.* (Oct. Vestr.)

JANTACULUM. — Cibus quo solvitur jejunium ante prandium; *déjeuner.* (J. de J.)

JANTAR. — Apud Lusitanos, gistum, pastus; *droit de gîte et de past.* (A. 1168.)

JANUARIUM. — Clathrum; *grille.* (*Ch. Burdig.*)

JANUARIUS. — Janitor; *portier.* (A. 1411.)

JANUINI. — Monetæ species cusa Januæ; *ancienne monnaie génoise.* (A. 1282.)

JANUS. — Flavus; *jaune.* (*St. Plac.*)

JAOLA. — Carcer; *prison*; ol. *jaole, jaiole.* (A. 1202.)

JAPA. — Pro JUPA. (Lud.)

JAQUEI. — Iidem q. JACOBI. (A. 1358.)

JAQUEMARDUS. — Loricula annulis contexta; *cotte de maille, jacque de maille.* (*Mem. Cam. Comp. Par.*)

JAQUERIA. — Villanorum factio in Gallia olim; *la jacquerie.*

JAQUERII. — Ut JACOBI. (A. 1359.)

JAQUETA. — Ut JACQUETA.

JAQUETONUS. — Sagum militare, ut JACQUEMARDUS.

JAQUETUM. — Ut JAQUETA. (A. 1400.)

JAQUETUS. — Minutior moneta, ut JACOBUS. (A. 1469.)

JARBA. — Pro GARBA.

JARDENUM. — Hortus; *jardin.* (A. 1333.)

JARDINARIUS. — Cultor jardini; *jardinier.* (Lob. *H. Par.*)

JARDINELLUS. — Dim. a JARDINUS. (A. 1263.)

JARDINULUS. — Ead. notione. (A. 1241.)

JARDINUS. — Ut JARDENUM. (*Ch. Occit.*)

JAROLIUM. — F. repagulum; *barrière.* (A. 1202.) *Vid.* GARROLIUM.

JARRA. — Vasis species; *jarre, grande cruche à contenir les liquides, vaisseau de bois avec des anses, cuve.* (*A. SS.*) — Quercus species; *sorte de chêne*; ol. *garrit.* (A. 1318.)

JARRERIA. — Ut JARRIGIA. (A. 1126.)

JARRETUS. — Species pisciculi; *petit poisson de mer.* (*St. Mas.*)

JARRIA. — Ut GARRICA. (A. 1109.)

JARRIGIA. — Ead. notione. (A. 1073.)

JARRO. — Quercus species apud Occitanos, ut JARRA. (A. 1206.)

JARROSSIA. — Viciæ genus; *espèce de vesce, jarrosse.* (A. 1096.)

JARSA. — Scarificatio, ut GARSA.

JASCHERIA. — Terra proscissa et nondum seminata; *terre qu'on laisse reposer, jachère;* ol. *jascière.* (A. 1218.)

JASIA. — Equa, ut videtur; *jument.* (A. 1287.)

JASSEFATUM. — Navigii Persici species; *espèce de navire persan.* (B. Ord.)

JASSETUM. — Ead. notione. (*A. SS.*)

JASSILE. — Ovile; *étable.* (A. 1341.)

JASSINA. — Puerperium; *gésine. Vid.* GESINA.

JASSINERIUS. — *Jassineria mulier,* quæ jacet ex puerperio; *femme qui vient d'accoucher.* (*H. Nem.*)

JASSIUM. — Ut JASSILE. (A. 1473.)

JAUGERIA. — Officium dolia vinaria ad bolidem exigendi vel explorandi; *office de jaugeur.* (A. 1316.)

JAUGIA. — Doliaris capacitatis index et norma; *jauge, mesure-étalon pour les futailles.* (A. 1344.)

JAUGIATOR. — Doliorum explorator; *jaugeur.* (A. 1344.)

JAULARIA. — Carcerarium, seu quod domino carceris vel *jaulario* ab incarceratis præstabatur; *Vid.* GEOLARIA. (A. 1330.)

JAULARIS. — Carceris custos; *geôlier.* (*Ord. rer. Fr.*)

JAULARIUS. — Ead. notione. (Id.)

JAULERIUS. — Ead. notione. (*Ch. Occit.*)

JAVELINA. — Species hastæ; *dard, trait d'arbalète, flèche;* ol. *javeline.* (Pass.)

JAVELLA. — Fascis; *fagot, javelle.* (Pass.)

JAVELLUS. — F. idem q. GORDUS. (*Tab. Fossat.*)

JAYNA. — Quercus, trabs quercina; *chêne, poutre de chêne.* (*H. Nem.*) — Locus quercubus consitus; *lieu rempli de chênes, chênaie.* (A. 1468.)

JAYNETA. — Hasta cujus hastile ex quercino ligno erat; *pique, lance à manche de chêne.* (A. 1362.)

JECTARE. — *Jectare ad judicium,* in jus citare, vocare; *citer en justice. Vid.* JACTARE et JECTIRE. (*Const. C. M.*)

JECTIGARE. — Hac et illac membra disjicere; *se démener.* (*Ps.* Ovid.)

JECTIO. — Defectus; *défaut, non-comparution en justice.* (*Cap. C. M.*)

JECTISCERE. — Jectivum facere, vel potius de eo qui *jectivus* fit; *faire défaut. Vid.* JECTIVUS. (Id.)

JECTIVUS. — Qui vadimonium deseruit, defecit; *celui qui fait défaut, qui ne comparaît pas sur l'assignation.* (*Form. Vet.*)

JECTUS. — Piscatio; *pêche.* (S. XIII.) — *Jectus lapidis,* pro *jactus* lapidis. (*A. SS.*)

JEHINARE. — Tormentis rem ab aliquo quærere; *appliquer à la torture, donner la question à quelqu'un;* ol. *géhenner.* (A. 1350.)

JEJUNALIS. — *Jejunales dies,* dies sacri jejunii; *jours de jeûne.* (A. 1380.)

JEJUNITAS. — Abstinentia, jejunium; *jeûne, abstinence.* (Cœl. Aur.)

JEJUNIUM. — *Jejunium paschale,* quadragesimale; *le Carême.* (Greg.) *Jejunium bannitum,* a principe præscriptum; *jeûne ordonné, établi par le souverain.* (*Cap. Car. M.*) *Jejunium dispensationis,* quod celebratur in vigiliis solemnium dierum et magnarum festivitatum; *jeûne qui a lieu la veille des grandes fêtes.* (Durand.) *Jejunium votivæ promissionis,* ut si quis vovet quod certa die jejunabit, vel a carnibus abstinebit; *jeûne auquel on se soumet par un vœu.* (*Id.*) *Jejunium pœnitentiale,* quod pœnitentialibus traditur ad remedium; *jeûne imposé comme pénitence.* (Sigef. episc. Mogunt.) *Jejunia temporalia,* quæ in Quatuor Temporibus fieri solent; *jeûnes des Quatre-Temps.* (*St. Ord. Cartus.*)

JERCIA. — Agna, ovis quæ nondum peperit; *jeune brebis qui n'a pas encore porté;* ol. *germe.* (*Chartul. S. Tr. Cad.*)

JEREMITA. — Navis igne Græco plenus; *brûlot.* (A. 1118.)

JERGERIA. — Lolium; *ivraie;* ol. *jergerie.* (*Vet. Cod.*)

JERICONICUM. — Locus ubi aluntur senes; *hôpital pour la vieillesse, hospice.* (Ap. Mir.)

JERONTICON. — Liber continens Vitas Patrum, ut GERONTICUM. (S. XIII.)

JERUPREPES. — Sacer, divinus, ut GEROPREPES.

JESA. — Armorum species, ut GISARMA. (*Vet. Cod.*)

JESINA. — Cessatio, ut GESINA. (A. 1259.)

JESSE. — Candelabra seu *polycandela* ab humo in altius educta et in latum expansa, *arboris jesse* (unde nomen) speciem referentia; *grands chandeliers à plusieurs branches.* (A. 1097.)

JESUATI. — *Vid.* FRATER.

JESULUS. — Puerulus Jesus; *le petit Enfant Jésus.* (*A. SS.*)

JESUM. — Ut JESA. (*Vet. Gl.*)

JESUS. — Ead. notione. (Id.)

JETA. — Impositionis æqua partitio; *répartition des impositions.* (A. 1291.)

JETARE. — Vectigalia partiri, peræquare; *répartir la taille;* ol. *jetter.* (A. 1311.)

JETUS. — Piscatio; *action de pêcher, pêche.*

JEULARIA. — Ut JAULARIA. (A. 1341.)

JOACHIMICUS. — Nummus argenteus apud Germanos; *joachin, monnaie allemande d'argent.*

JOALLIÆ. — Monilia, gemmæ, annuli, aliaque hujus generis pretiosa; *bijoux, joyaux;* ol. *jouels, jouellez, joiax.* (A. 1286.)

JOANNINUS. — Monetæ equitum S. Joannis Hierosolymitani; *joannin, monnaie des chevaliers de Saint-Jean de Jérusalem.*

JOARIA. — Munus judicis, dignitas; *charge, office de juge;* ol. *jugerie.*

JOBAGINES. — Apud Hungaros, coloni, ruricolæ, atque ipsa mancipia.

JOCABILITER. — Jocose, jocaliter; *en plaisantant, plaisamment.* (Ach. *Spic.*)

JOCALARIUS. — Jocalium distractor; *joaillier.* (*Ch. Long.*)

JOCALE. — Ludicrum; *plaisanterie.* (*A. SS.*) — Theca reliquiarum; *reliquaire, châsse.* (A. 1482.)

JOCALIA. — Ut JOALLIÆ. (Pass.)

JOCALIS. — Pro *jucalis,* conjux. (Mab., *Analect.*)

JOCALUS. — Jocus, ludus; *jeu, amusement.* (*St. eccl. Tut.*)

JOCAMEN. — Ead. notione. (Ord. Vit.)

JOCARE. — Ludere, lusitare; *jouer.* (*Chr. And.*)

JOCARI. — Ludere; *jouer.* (*Chr. And.*) — Hastiludio concurrere; *figurer dans une joûte, joûter.* (Ord. Vit.)

JOCARIUS. — Sannio, scurra; *bouffon, plaisant.* (Bl.)

JOCATOR. — Ut JOCULATOR. (A. 1291.)

JOCOSA. — Nomen cujusdam ensis Caroli Magni: *Joyeuse, épée de Charlemagne.*

JOCOSITAS. — Jocatio; *badinage, plaisanterie.* (*Reg. visit. Odon. Roth. arch.*)

JOCULARITAS. — Facetiæ; *plaisanteries.* (Od. Clun.)

JOCULATOR. — Vigil, speculator, sic dictus quod cornu sonat; *sentinelle, celui qui fait le guet.* (A. 1346.)

JOCULOSUS. — Jocosus; *qui aime à plaisanter, badin.* (*A. SS.*)

JOCUNDARE. — Exhilarare; *égayer, réjouir.* (Bart. *Gl.*)

JOCUNDARIUS. — Jocundus; *agréable, qui plaît.* (*A. SS.*)

JOCUNDATIO. — Hilaritas; *gaieté.* (Mur.)

JOCUS. — Hastiludium; *joûte, tournois.* (Bart. *Gl.*) — *Jocus partitus* dicebatur, cum alicui facultas concedebatur, alterum e duobus propositis eligendi; *choix donné, de prendre l'un ou l'autre parti.* (Ap. Bract.)

JOELLUS. — Gemmeus, aureusve ornatus; *joyau, bijou.* (A. 1482.)

JOGLARIA. — Joculatorum seu mimorum societas; *troupe de jongleurs, de comédiens.* (*Reg. Cam. Comp. Paris.*)

JOHANNITÆ. — Equites S. Joannis Hierosolymitani; *chevaliers de Saint-Jean de Jérusalem.* (Bern. de Breyd.)

JOHECCA. — Ut JOELLUS. (A. 1358.)

JOIA. — Possessio, id omne quo quis utitur et gaudet; *possession, jouissance, biens dont on profite.* (Ap. Mur.)

JOISSENTIA. — Usus, possessio; *jouissance.* (A. 1543.)

JOLAGIUM. — Idem q. GEOLAGIUM.

JOLIVITAS. — Ornamentum; *enjolivement.* (*Const. Carmel.*)

JONCHARE. — Locum floribus spargere; *joncher de fleurs;* ol. *jonquier.* (A. 1271.)

JONCHERIA. — Herbarum florum vestratura; *jonchée.* (A. 1287.)

JONCHETUM. — Locus junceis abundans; *lieu plein de joncs, jonchaie;* ol. *joncherie, jonchière.* (Lob. *H. Brit.*)

JONCHIATURA. — Folia et flores, ad jonchandum; *herbes et fleurs pour faire la jonchée.* (A. 1289.)

JONCHURA. — Ead. notione.

JONDRARIUS. — Præcipuus apud pistores famulus; *premier garçon chez les boulangers.* (A. 1218.)

JONTEIA. — Quantum junctis manibus continetur; *jointée, autant que les deux mains jointes peuvent contenir.* (A. 1400.)

JORNALATA. — Modus agri, ut JORNALE. (A. 1472.)

JORNALE. — Modus agri, quantum uno die par boum arare potest; *journal de terre, mesure agraire, autant de terre qu'une charrue peut en labourer en un jour.* (Pass.) — Opus unius diei: *corvatæ* species quam ab hominibus suis exigebant domini; *journée de travail, sorte de corvée due par les vassaux à leur seigneur.* (S. XIII.) — Diurnus labor et merces pro labore diurno; *travail que l'on fait en un jour, et salaire dû pour ce travail, journée.* (*Vet. Cod.*) — Liber ecclesiasticus cujus usus quotidianus est; *le diurnal.* (A. 1340.)

JORNALERE. — Diurno operi vacare; *travailler à la journée.* (A. 1296.)

JORNALERIUS. — Qui *jornalia* seu agros possidet, vel qui *jornalibus* seu corvatis obnoxius est; *celui qui possède des journaux de terre, ou qui est soumis à la corvée appelée journal.* (*Cam. Comp. Par.*)

JORNALIS. — Modus agri, ut JORNALE. (A. 1319.)

JORNAMENTUM. — Modus agri, ut JORNALE. (A. 1282.)

JORNANCIA. — Diurnus labor; *journée.* (A. 1414.)

JORNARIA. — Præstationes pecuniariæ ab iis solvendæ qui corvatas seu diurnas operas dominis suis debebant; *redevance en argent payée au seigneur par ceux qui ne faisaient pas les corvées en nature.* (*Pol. S. Rem. Rem.*)

JORNARIUM. — Modus agri, ut JORNALE (A. 1228), et liber ecclesiasticus, *diurnalis,* etiam ut JORNALE. (*Hist. abb. Cond.*)

JORNATA. — Spatium vel iter unius diei; *jour, journée.* (A. 1233.) — Modus agri, ut JORNALE (A. 1160), et labor diurnus, etiam ut JORNALE. (*St. Saon.*)

JORNEIA. — Labor diurnus seu merces pro labore diurno, ut JORNALE. (A. 1202.)

JORNELLIS. — Modus agri, ut JORNALE. (A. 1257.)

JORNELLUS. — Eodem sensu. (A. 1275.)

JORNETUM. — Eodem sensu. (A. 1220.)

JORNEUS. — Eodem sensu. (A. 1234.)

JORNUS. — Dies seu opera unius diei, ut JORNALE. (A. 887.)

JORRIA. — Ut JARRIA.

JOSEPHINI. — Inter Valdensium sectatores a Josepho quodam sic dicti.

JOSTA. — Hastiludium, pugna ludicra; *joûte, tournois;* ol. *jouste, joste.* (A. 1327.)

JOSTRA. — Ead. notione. (Ap. Mur.)

JOSTRATOR. — Qui in *jostra* decertat; *joûteur.* (Id.)

JOTTICI. — Ludi; *jeux, amusement.* (*A. SS.*)

JOURNALIS. — Ut JORNALE, modus agri. (A. 1411.)

JOUSTA. — Ut JOSTA. (A. 1314.)

JOUSTARE. — Hastis concertare; *joûter.* (A. 1314.)

JOVA. — Idem q. Jornale, modus agri et corvatæ species, apud Majorences. (A. 1319.)

JOVATA. — Ead. notione. (A. 1319.)

JOVERIUS. —Bubulcus, ap. Aragonenses. (A. 1192.)

JOVATA. —Mensura liquidorum, ut Justa. (A. 1343.)

JOYÆ. — Mundus muliebris, jocalia; *joyaux.* (A. 1247.)

JOYHA.— Eod. sensu. (*H. Nem.*)

JUARIA. — Ut Juveria.

JUBA. —Ambo, pulpitum; *jubé.* (*St. eccl. Tut.*)

JUBERE. — Dignari, velle; *daigner, vouloir bien : « Jube*, domine, benedicere : » *Daignez, seigneur*, etc.

JUBEUS. — Tunicæ species; *pourpoint.*

JUBILÆUS. — Donata plenaria peccatorum indulgentia iis qui limina SS. Apostolorum Romæ visitarent, quolibet centesimo anno indulta, cujus auctor fuit Bonifacius VIII PP; *pardon général accordé par Boniface VIII et fixé à chaque siècle pour ceux qui visitaient les basiliques de Rome* (*ce temps fut réduit à* 50 *ans par Clément VI et à* 25 *par Sixte IV*). — Possessio seu præscriptio 50 annorum; *possession, jouissance qui dure* 50 *ans*, ou *prescription qui arrive au bout de* 50 *ans.* (*Canon. Hib.*) — Homo grandævus, centenarius; *centenaire, macrobite.* (Flod.)

JUBILARIUS. — Qui quinquaginta annos in eodem statu perseveravit; *qui a passé cinquante ans dans le même état, dans le même emploi.* (A. 1182.)

JUBILARUS. — Clarus, illustris; *illustre, distingué.* (*A. SS.*)

JUBILEUM. — Licentia Sorbonica, seu biennium quo baccalaurei tenebantur in Parisiensi Universitate disputationibus theologicis interesse ut doctoris gradum possint consequi. (A. 1456.)

JUBILUM. — Argutus sonus, pastoralis agrestisque vocis sonus, apud Latinos; neuma, productio cantus in finali littera antiphonæ seu cujusvis cantus ecclesiastici, apud medii ævi scriptores; *cri de joie des pâtres : on a ensuite ainsi appelé les notes qui allongent le dernier mot dans le chant des antiennes.*

JUCATA. — Modus agri, idem q. Bovata, id est tantum terræ quantum par boum arare potest; *mesure agraire contenant autant de terre qu'un attelage peut en labourer. Vid.* Jornale. (Ap. Mab. *Itin. Ital.*)

JUCTUS. — Ead. notione. (*Polypt. Flor.*)

JUCUNDA. — Pro Dulcia aut Jocalia. (*For. Vet.*)

JUCUNDARI. — Oblectari; *divertir, amuser, charmer agréablement.* (Lact.)

JUDÆA. — Mansio Judæorum in oppidis; *quartier des Juifs, juiverie*; ol. *jurie, juterie.*

JUDÆÆ CARNES. — Carnes animalium a Judæis interfectorum; *viande provenant d'animaux abattus par les Juifs* (*St. Mas.*)

JUDÆARIA. — Ut Judæa. (A. 1206.)

JUDAICA. — Eod. sensu. — Imo census annuus a Judæis solutus; *redevance que paient annuellement les Juifs.* (A. 1230.)

JUDAISMUS. — Ut Judæa. (A. 1263.) — Judæorum mensa nummularia seu usuraria. (*Mon. Angl.*)—Ritus, religio Judæorum; *judaïsme, religion juive.* (Pass.)

JUDAIZARE. — Religionem et ritus Judæorum sectari; *suivre la religion et les usages des Juifs, judaïser.* (Pass.) — Fidem fallere; *manquer à sa parole.* (A. 1195.)

JUDEX. — Qui e senatu est; *membre du sénat, sénateur.* (*Vet. Gl.*) — Qui inter proceres et magnates numeratur; *grand, personnage élevé en dignité.* (*Vet. Gl.*)—Comes; *comte.* (Pass.) — Dux; *duc.* (*A. SS.*) — Notarius; *scribe, greffier, notaire.* (Ap. Ughel.) — Doctor legis, judicis assessor; *assesseur, celui qui assiste le juge.* (Mars. de Men.) — Procurator, is cui prædiorum seu rerum alicujus cura incumbit; *intendant, surveillant, régisseur.* (S. VIII, IX.) — Quivis præfectus; *chef, commandant, gouverneur.* (S. VII, etc.) — Qui vectigalia instituit, peræquat et exigit; *officier chargé de l'assiette et de la perception de l'impôt.* (Pass.) — *Judex dativus*, delegatus; *commissaire.* (A. 997.) *Judex fiscalis* seu *publicus*, a rege constitutus; *magistrat investi par le prince de l'autorité judiciaire et agissant pour son compte.* (S. VII, etc.) *Judex privatus* vel *mediocris*, judex in villa constitutus, seu, ut alii volunt, qui tributa alicui privato debita colligebat; *juge municipal* ou *agent chargé de la perception des taxes appartenant à un particulier.* (Id.) *Judex major*, senescalli in Provincia legatus; *lieutenant du sénéchal de Provence*; ol. *juge mage.* (Pass.)

JUDICAMENTUM. — Sententia judicis; *sentence, arrêt du juge.* (*Tab. S. Serg. And.*)

JUDICARE. — Concedere, disponere, legare, supremo *judicio* de bonis suis decernere; *céder, léguer, faire don, disposer par testament.* (Passim.) *Judicare pænitentiam*, imponere; *imposer une pénitence.* (A. 768.) *Judicare legem*, id est secundum legem, cui opponitur judicare *contra legem*; *juger conformément à la loi.* (*Lex Long.*)

JUDICARIA. — Judicis jurisdictio; *ressort judiciaire, juridiction.* (*Leg. Luitp.*)

JUDICATIO. — Ut Judicaria. (A. 1178.)

JUDICATOR. — Ut Judex. (A. 1237.)

JUDICATORIUM. — Ubi judex judicat; *lieu où se rend la justice, tribunal.* (*Vet. Gl.*)

JUDICATUM. — Sententia judicis; *sentence, jugement.* (*Cap. Car. M.*) — Decretum scriptum quo quis de rebus suis judicat seu disponit; *testament, acte par lequel on dispose de son avoir.* (Rath.)—Dignitas judicis; *dignité, office de juge.* (A. 1302.)

JUDICATURA. — Dignitas judicis, ut Judicatum. (A. 1302.) — Locus ubi judicatur, ut Judicatorium. (*Cod. Vet.*) — Actio judicandi, judicatio; *action de juger, jugement.* (*St. Mas.*) — Districtus judicis, ut Judicaria (A. 1445.) — Præstatio quæ judici vel

potius domino fit, emolumentum quod ex judiciis provenit, multa; *profits qui proviennent de l'exercice de la justice, amende ou partie de l'amende qui appartient au seigneur ou au juge.* (A. 1323.)

JUDICATUS.—Comitatus, territorium *judicis* seu comitis; *comté, ressort d'un comte ou d'un juge. Vid.* Judex. (Ap. Mur.) — Officium seu dignitas judicis; *office, charge* ou *dignité de juge.* (Pet. de Vin.)

JUDICIALIS. — Exitialis, perniciosus; *funeste, pernicieux.* (*A. SS.*)

JUDICIALITER. — Intelligenter; *avec jugement, après épreuve.* (Sid.) — Per sententiam judicis; *judiciairement, par sentence du juge.* (*Chr. Triv.*)

JUDICIARIA. — Ut Judicaria. (A. 1140.) —Navium species. (*Cod. Theod.*)

JUDICIARIUS. — Assessor; *assesseur.* (*Vet. Cons. Norm.*)

JUDICISSA. — Uxor reguli seu toparchæ in Sardinia. (Mur.)

JUDICIUM. — Districtus judicis; *ressort, juridiction, territoire* (*Spec Sax.*)—Tribunal, locus ubi judices sedent et judicant; *tribunal, lieu où se rend la justice.* (A. 1394.) — Pœna per judicium statuta; *condamnation, peine prononcée par le juge.* (A. 1273.) —Jurisdictio, jus dijudicandi; *droit de justice.* (Pass.) — Præstatio, tributum; *redevance, droit.* (A. 1255.) — Purgatio qua quis se ab aliquo crimine excusat; *épreuve à laquelle on se soumet pour se disculper d'une accusation, justification.* (Pass.) — Oblatio quæ ecclesiæ fit ab iis qui purgationem obeunt; *offrande que font à l'église ceux qui se soumettent à cette épreuve.* (*Chartul. Celsin.*) — Fama, rumor; *bruit, renommée.* (A. 1161.) *Judicium defunctorum*, jus quod parochi sibi ascripserant in bona defunctorum; *droit que les curés s'étaient arrogé sur la succession de leurs paroissiens*; ol. *droit de mortuage.* (Pass.) — *Judicium concedere*, latæ sententiæ acquiescere, satisfacere; *acquiescer à une sentence.* (*Tabul. Dun.*) *Judicium possessorium*, judicium decretorium; *sentence définitive.* (A. 1206.) *Judicium sustinere*, pœnas judicio illatas luere, dare; *subir la peine prononcée.* (Ap. Mur.) *Judicium vassalli ingredi* dicitur dominus cum locum, ubi jus dicit, ingreditur, tum enim illius cessat justitia, et justitia domini locum habet; *quand le seigneur entrait dans les terres de son vassal, la justice lui appartenait et celle de son vassal cessait.* (*Spec. Sax.*)

JUDICIUS. —Lex; *loi.* (*Form. Andeg.*)

JUELLUS. — Gemmeus aureusve ornatus; *bijou, joyau*; ol. *juel.* (A. 1254.)

JUGALE. —Velum quo conteguntur sponsus et sponsa cum matrimonio conjunguntur; *poêle, voile que l'on tient sur la tête des mariés pendant la bénédiction nuptiale.* (*Vet. Inst.*)

JUGALIS. — Conjux; *celui ou celle qui est dans les liens du mariage, mari, épouse.* (Pass.) — Velum, ut Jugale. (Ap. Mart., *De antiq. Eccl. Rit.*)

JUGALUS. — Maritus; *époux, mari.* (S. IX.)

JUGARIS.—Bubulcus, rusticus; *paysan, bouvier.* (*Vet. Gl.*)

JUGATA. —Nupta; *femme mariée, épouse.* (*A. SS.*) — *Jugata terræ*, jugerum, ut Jugatum. (Pass.)

JUGATICUM. — Quod pro quolibet boum jugo exsolvitur; *impôt que l'on paie pour chaque paire de bœufs.* (A. 1183.)

JUGATINUS. — Qui matrimonio præest; *qui préside au mariage, dieu de l'hyménée.* (S. Aug.)

JUGATUM. — Jugerum, modus agri; *arpent, quantité de terre qu'une paire de bœufs peut labourer en un jour*; ol. *jugère.*

JUGE. — Pro Jugiter. (A. 845.)

JUGEA. — Ut Jugatum. (A. 962.)

JUGERIA. — Jurisdictio judicis ejusque districtus; *ressort, territoire, juridiction d'un juge*; ol. *jugerie.* — Præstatio quæ judici vel potius domino fiebat; *droit revenant au juge ou au seigneur du lieu pour chaque procès qui se jugeait.*

JUGERIUS.—Judex; *juge, arbitre*, ol. *jugier, jugière.*

JUGHAMETUM.—Judicium, sententia judicis; *arrêt, jugement, sentence.* (A. 1291.)

JUGIA. — Ut Jugatum. (A. 1088.)

JUGIFERA. — Districtus, ut Jugeria. (*H. Dom. Ambas.*)

JUGIS. — Ut Jugatum. (A. 756.)

JUGITAS. — Perpetuitas, diuturnitas, continuitas; *durée perpétuelle, continuité, perpétuité.* (Const.)

JUGITES. — Conjuncti; *qui sont unis, joints ensemble.* (*Vet. Gl.*)

JUGIUM. — Ut Jugatum. (*Chr. S. Joan. And.*)

JUGLATOR. — Ut Joculator. (*Vet. Cod.*)

JUGULATOR.—Homicida; *assassin, meurtrier.* (*Vet. Gl.*)

JUGULUM. — « Fecit enim in confessione ipsius sacratissimæ basilicæ *jugulum* de auro mundissimo unum pens. lib. numero 2. » (Anast.) Ubi Bulengerus *jugulum* esse existimat minus jugum, quod ex auro in basilicis dicabatur, ut memores essent verborum Christi dicentis : *Jugum meum suave*, etc. Cangio longe petita videtur explicatio. (A. 1142.)

JUGULUS. — Gladius; *épée.* (*A. SS.*)

JUGUM. — Vectis lunatus instar jugi. — *Jugum terræ*, quantum juncti boves uno die arare possunt; ut Jugatum. (Apud Anglos, multa jugera, etiam et habitacula, quæ *Mesnagia* vocabant, continet.)

JUIERUM. — Pro *jugerum.* (Leo Ost.)

JUISIUM. — Judicium, purgatio vulgaris, seu per duellum, seu per ferrum candens; *jugement, décision, duel judiciaire, épreuve par le feu*; ol. *juise, juisse.* (Pass.)

JUJU. — Apud Arabes accipitris species; *émerillon.*

JUJUBA. — Pruni vel olivæ genus, ziziphum; *jujube.* (*A. SS.*)

JUIVUM. — Judicium, districtus judicis, ut Juisium et Jugeria.

JULA. — Piscis genus; *sorte de poisson de mer.*

JULEP. — Aqua seu decocta ac dulcorata; *eau attiédie ou sucrée. (A. SS.)*

JULIANUS. — Nude pro festum S. Juliani sumitur; *la Saint-Julien.* (A. 1511.)

JULLUM. — Jugerum, ut JUGATA. *(Ch. Andeg.)*

JUMANTA. — Equa; *jument.* (A. 1329.)

JUMELLA. — Mensuræ species quantum junctis manibus continetur; *jointée.* (A. 1267.)

JUMENTA. — Ut JUMANTA.

JUMENTARIUM. — Stabulum jumentorum; *étable, parc à bêtes de somme. (Vet. Gl.)*

JUMENTUM. — Equa; *jument.* (*Leg. Alem.*)

JUNCAGIUM. — Præstatio quædam, eadem q. MINAGIUM, si ita nor egendum sit. (A. 1120.)

JUNCARE. — Locum floribus vel juncis spargere; *joncher, répandre des herbes ou des joncs;* ol. *joncquer, jonquier.* (A. 1411.)

JUNCARIA. — Locus palustris ubi junci crebri nascuntur; *lieux marécageux où il croît des joncs, jonchaie;* ol. *joncherie, joncière.* (Ap. Littlet.)

JUNCATA. — Herbæ, flores vel junci ad juncandum seu spargendum; *jonchée.* (Pass.) — Instrumentum ad piscandum; *botte d'herbes et de joncs dont on se sert pour prendre les poissons, surtout les écrevisses,* ol. *jonchée.* (*Tabul. mon. maj.*) — Lac concretum; *fromage fait dans une petite corbeille de jonc,* ol. *jonchée.* (A. 1304.)

JUNCATICA. — Ead. notione; *instrumentum, etc.*

JUNCHADA. — Mensura frumentaria, ut JUMELLA. (S. XIII.)

JUNCHERIA. — Ut JUNCATICA. (A. 1243.)

JUNCHERIUM. — Ut JUNCARIA. (A. 1211.)

JUNCHETUM. — Ead. notione. (A. 1301.)

JUNCINA. — Ead. notione. (*Chr. Andr.*)

JUNCTA. — Adjectio; *jonction.* (A. 1398.) — Junctura; *jointure.* (A. 1250.) Conventus ad tractanda negotia; *réunion, assemblée pour affaires.* (*Vet. Cod.*) — Mensuræ species; *jointée.* (A. 1081.)

JUNCTE. — Junctim, una; *ensemble, côte à côte.* (A. 1054.)

JUNCTOR. — Lignarius faber; *menuisier.* (A. 1476.)

JUNCTUM. — Mensuræ species; *jointée.* (*Mon. Angl.*) — Modus agri, idem q. JUGATUM. (*Chartul. S. Joan. Ang.*)

JUNCTURA. — Pugnum; *main fermée, poing,* ol. *jointe.*

JUNCTUS. — Modus agri, ut JUGATUM.

JUNDRAGIUM. — Ecclesia seu beneficium ecclesiasticum, etc.; ut JUNIORATUS; ol. *juindrage.*

JUNECULA. — Juvenca; *génisse.* (*Vet. Gl.*)

JUNGENS. — Confluens, ubi fluvius alteri jungitur; *confluent de deux cours d'eau, lieu où ils se joignent.* (*Conc. Hisp.*)

JUNGERE. — Pervenire, assequi; *atteindre, obtenir, joindre.* (*A. SS.*)

JUNIBARUS. — Juniperus; *genevrier.* (Jac. Malv.)

JUNICULA. — Ut JUNECULA. (Irm.)

JUNIOR. — Novus; *neuf, nouveau.* (A. 1208.) — *Juniores :* 1° Tirones in re militari; *conscrits, recrues* (Sym.); 2° in re politica ii quivis inferioris gradus, qui aliis, *senioribus* scilicet, suberant ratione dominii vel jurisdictionis; *inférieurs, subalternes, ceux qui sont au-dessous des autres* (hoc sensu appellantur in veteribus tabulis regum Galliæ atque adeo a scriptoribus medii ævi, magistratus ac officiales comitum, vel judices inferioris ordinis qui majoribus suberant); 3° nobilium natu minores; *cadets de race noble, puînés,* ol. *juveigneurs ;* 4° in ordine ecclesiastico, ii qui inferioris gradus sunt (verbi gratia, in concil. Emerit., diaconus dicitur esse junior presbytero, id est dignitate inferior), sed præsertim sic appellari videntur quivis clerici, post subdiaconos, ut sunt lectores, exorcistæ, ostiarii, fossarii, etc., quos *juvenes* vocat lex 10 Cod. Theod.; *clercs des derniers rangs de la hiérarchie ecclésiastique ;* 5° in monasteriis, qui alterius in officio adjutores erant (verbi grat. subcamerarius camerarii junior erat); *dignitaires claustraux de deuxième ordre;* 6° ministri, famuli quilibet, præcipue tamen pistorum et molendinariorum; *domestiques, valets,* surtout, *garçons meuniers* ou *boulangers,* ol. *joindres, juindres, joennes.*

JUNIORATUS. — Munus et officium presbyteri cui cura incumbit *vicariatum* deserviendi, et jus illud officium alii concedendi; *juniorat, office de vicaire ou desservant et droit de nommer à cet office.* (Pass.) — Feudum quod a juniori fratre possidetur, ratione cujus homagium fratri primogenito præstare debetur; *juveignerie, fief possédé par un cadet de famille noble ou juveigneur et pour lequel l'hommage est dû au frère aîné.* (*Ch. Brit.*)

JUNIS. — Ex *juvenis* vox contracta. (Ap. Martin.)

JUNQUARE. — Ut JUNCARE. (*Ind eccl. Const.*)

JUNQUERIA. — Ut JUNCARIA. (A. 1153.)

JUNQUERIUM. — Ead. notione. (A. 1419.)

JUPA. — Vestis talaris species; *jupe, pourpoint, soutane, tout vêtement d'homme ou de femme qui cache les jambes.*

JUPARELLUM. — Eod. sensu. (Ap. Mur.)

JUPELLUM. — Sagum militare; *casaque de guerre,* ol. *jupel, jupon.* (Alexand. PP. IV.)

JUPO. — Ut JUPA : « Nullus in ordine sacerdotali constitutus præsumat vel audeat Missam celebrare, nisi habeat caligas cum *jupone,* seu alia veste propinquiori camisiæ. » (A. 1440.)

JUPONERIUS. — Qui facit jupones; *tailleur, couturier.* (A. 1367.)

JUPONUS. — Ut JUPA. (A. SS.)

JUPPUS. — Thorax, apud Genuenses; *cuirasse.*

JURA. — Conjuratio, fœdus, quod juramento firmetur, sic dicta; *association, société, commune.* (*Mon. eccles. Aquil.*) — Juramentum, sacramentum; *serment.* (A. 1073.)

JURADIA. — Pactum, conventum juramento firmatum; *accord, arrangement fait sous la foi du serment.* (A. 1340.)

JURAMENTALIS. — *Vid.* JURAMENTUM.

JURAMENTUM. — Juramenti genus quo qui impositum delictum a se amoliri cupiebat, id præstito juramento diluebat; *moyen de justification en usage dans les premiers siècles du moyen âge pour se disculper d'une accusation sans témoins ou sans preuves convaincantes; l'inculpé déclarait, sous la foi du serment, qu'il n'avait pas commis le crime ou délit dont on l'accusait.* (Si le fait imputé était peu important, la déclaration de l'inculpé suffisait, *sola manu sua jurabat;* si l'accusation était grave, cette déclaration devait être confirmée par le témoignage de personnes dont le nombre dépendait de la nature de l'incrimination. Ceux qui venaient ainsi attester l'innocence d'un accusé s'appelaient *juratores, conjuratores, sacramentales, consacramentales, compurgatores, purgatores,* etc., et l'on se servait du mot *conjurare* pour exprimer l'acte même de leur attestation. Dans les procès entre particuliers, les co-jurants du demandeur étaient qualifiés de *nominati, denominati,* et ceux de la partie adverse se nommaient *advocati, electi.* Les expressions *jurare cum unica manu, jurare cum duobus aliis, jurare tertia, duodecima, centesima manu,* etc., signifiaient que la partie avait été accompagnée par un, deux, trois, douze, cent co-jurants.) — Affirmatio vel negatio de aliquo attestatione sacra Dei firmata; *affirmation ou négation d'une chose sous la foi du serment, mais du serment sur choses saintes.* (Flet.)

JURARE. — *Jurare super te igitur,* id est super canonem Ecclesiæ; *jurer sur les canons de l'Eglise.* (*For. Beneh.*) *Jurare inspectis sacrosanctis,* id est non tactis, sed coram ipsis; *jurer en ayant sous les yeux les saints Evangiles et les reliques des saints, mais sans les toucher.* (*St. Ord. de Semp.*) *Jurare in animam,* id est personaliter, per seipsum; *jurer sur son âme, par soi-même.* (Pass.) *Jurare vicariis manibus,* id est per alios; *jurer par les mains d'autrui,* comme faisaient les moines à qui leurs statuts défendaient tout serment personnel. (Arnulp. Lexov.) *Jurare terram;* sic dicebatur vassallus qui legitimo successori, domino ipso exigente, fidelitatem et homagium exhibiturum se juramento promittebat; *promettre foi et hommage au successeur légitime de son seigneur.* (Inn. III PP.) *Jurare compagniam,* societatem inire et juramento stabilire; *s'associer et jurer de se conformer aux conditions de l'association.* (Caffar.) *Jurare consulatum,* sacramentum præstare consulatum suscipiendo; *prêter serment en recevant la charge de consul.* (Id.) *Jurare filiam,* puellam sacramento sibi despondere; *promettre le mariage à une jeune fille, la fiancer.* (Rig.) *Jurare honorem,* fidem et servitium polliceri; *jurer obéissance.* (Agnel.) *Jurare mandata,* scilicet se ea servaturum; *promettre d'exécuter les ordres donnés.* (Ap. Mur.) *Jurare regimen,* de officio bene gerendo sacramentum præstare; *jurer de remplir fidèlement les devoirs d'une charge.* (*Regim. Pad.*) *Jurare vitam, membra et bona,* de his omnibus securitatem sacramento asserere; *promettre sous la foi du serment de respecter la vie et les propriétés de quelqu'un.* (Inn. II PP.) *Vid.* JURAMENTUM.

JURARIA. — Officium seu dignitas *jurati* seu scabini; *office de jurat; Vid.* JURATUS. (A. 1425). — Incolarum urbis universitas; *l'ensemble des bourgeois d'une ville, la commune.* (A. 1255.) — Officium eorum qui rebus vendendis pretium imponunt; *office des magistrats chargés de taxer les denrées.* (*St. Cadub.*) — Communiæ jus atque privilegium; *droit de commune, celui qu'a une localité d'avoir une administration libre.* (A. 1263.)

JURATA. — Desponsa, pacta, sacramento interposito; *promise, accordée en mariage,* ol. *jurée.* (Pass.) — Apud Anglos, numerus duodecim legalium hominum *juratorum* ex quorum veredicto judex sententiam suam conficit; *jury, réunion de personnes chargées de prononcer sur l'existence d'un crime.* (Pass.) — Tributum quod domino præstabatur a majori et burgensibus juratis in quibusdam provinciis; *droit de jurée, droit que payaient au seigneur le maire et les bourgeois de certaines villes.* (Pass.) — Inquisitio juridica; *enquête juridique,* ol. *jurée.* (Pass.) — *Mittere in juratam,* id est aliquid voci subjicere præconis; *mettre à l'encan.* (*Ch. Occit.*)

JURATIO. — Sacramentum quo vassallus sese astringit erga dominum castrum suum ei redditurum irato et pacato; *serment par lequel le vassal s'engageait à rendre son fief au seigneur de qui il le tenait, quand il avait un procès avec ce dernier. Vid.* IRATUS.

JURATOR. — Qui aliquem non auctorem esse alicujus delicti sacramento affirmat; *jureur, témoin qui affirme par serment l'innocence de l'accusé.* (Pass.) — Qui vice alterius jurat; *fondé de pouvoirs, celui qui prête serment au nom d'un autre.* (Vital. ep. Oscens.) — Apud Anglos, unus ex duodecim hominibus qui in quolibet fere judicio sive civili, sive criminali, de facto prius decernebant, quam judex de jure pronuntiaret; *juré, membre du jury.*

JURATORIA. — Fidejussio sacramento firmata; *engagement, caution garantie par serment.* (A. 1265.)

JURATORIUS. — Juramento confirmatus.

JURATUS. — Sacramento astrictus, socius, fœderatus; *qui est lié par serment, associé, allié,* ol. *juré.* (Pass.) — Consul, scabinus, apud Occitanos et Provinciales; *consul, échevin dans les villes du Midi,* ol. *jurat.* (Pass.) — Oppidanus, civis communalis; *bourgeois, habitant d'une ville de commune;* ol. *juré.* (A. 1184). — Is cujus veredicto judex sententiam suam conficit; *juré, membre du jury.* (Pass.) — Qui in collegio artificium, invigilat ut statuta quæ totius corporis utilitatem spectant, diligenter observentur; *garde d'un métier, officier chargé de défendre les droits et de veiller à l'exécu-*

tion des statuts d'une corporation d'artisans, ol. *juré, maître-juré.* (Pass.)

JURAVISUS. — Compacti vel facti probatio coram iis qui id ex officio vel jure præstant; *action de prouver l'exactitude d'un compte ou d'un fait devant ceux qui ont mission de rechercher la vérité.* (A. 1320.)

JUREA. — Ut JURATA. (*Chartul. S. Trin. Cad.*)

JUREDIUM. — Videtur esse species jurisdictionis quæ exercebatur a scabinis inter *juratos.* (A. 1136.)

JURE-MANENTIA — Idem. q. RESSEANDISIA. (A. 1233.)

JURETICUS. — Legisperitus; *jurisconsulte.* (*Vet. Gl.*)

JURIDICA. — Juridicus dies vel ipse judicum consessus; *jour d'audience, séance.* (A. 1456.)

JURIDICALIS. — Juridicalis *dies*, in quo jus dicitur; *jour d'audience, celui où le tribunal se réunit.* (S. XIII.)

JURIDICE. — Legitime; *selon la loi, légitimement.* (Lud.)

JURIDICINA. — Jurisdictio, administratio; *juridiction, pouvoir, autorité, administration de la justice.* (Tert.)

JURIDICIUM. — Jus; *droit.* (*Vet. Ch.*)

JURIFICARE. — Jus dicere; *rendre la justice.* (*Chr. Ord. S Ben.*)

JURISDICTIONALIS. — Ad jurisdictionem seu justitiam pertinens; *relatif à la justice ou à l'administration.* (A. 1336.)

JURISTA. — Qui juri civili vel canonico dat operam: *jurisconsulte,* ol. *juriste.*

JURMARCHA. — Limitum judex; *juge des frontières.* (A. 1080.)

JURNALE. — Ut JORNALE.

JUS. — Tributum, vectigal; *taxe, impôt, droit.* (Pass.) — Præstatio quæ non est justa; *exaction, extorsion.* (Gers.) — Merces, salarium; *honoraires, salaire.* (*Conc. Hisp.*) — *Jus animarum*, jus capite plectendi; *haute justice.* (A. 1243.) *Jus capitale*, jus domini capitalis; *droit du seigneur.* (A. 1288) *Jus catenæ*, quod carceris custodi præstatur ab incarcerato pro potu et cibo; *somme que les prisonniers donnent au geôlier pour leur nourriture.* (A. 1352.) *Jus consuetum*, quod usu tantum prævaluit et consuetudine inductum est; *droit basé sur la coutume.* (Ap. OEf.) *Jus consulare*, quod ad comitem, qui et *consul* dicebatur, pertinet; *droit du comte.* (Lob. *H. Brit.*) *Jus credentiæ*, quod domini habebant in rebus præsertim ad victum necessariis, quas sine præsenti pecunia emebant a subditis, quasve ab illis mutuo sumere iis fas erat; *droit de créance ou de crédit, par lequel le seigneur avait le privilége de prendre à crédit chez son vassal tout ce dont il avait besoin, même les provisions de bouche.* (A. 1341.) *Jus decimale*, jus percipiendi decimam; *droit de lever la dîme.* (A. 1241.) *Jus domini*, quod ad fiscum dominicum pertinet; *droit du fisc.* (A. 1214) *Jus ecclesiasticum*; jure ecclesiastico bona possideri ab ecclesiis dicebantur, quod clericis et presbyteris iis uti et frui concessum esset ut propriis, ita tamen ut ea donare aut vendere iis non liceret. (Pass.) *Jus emphyteoticarium*, quod percipiebat dominus capitalis ob prædium aut quidquid in emphyteosim datum; *droit annuel payé au propriétaire du fonds par l'emphytéote.* (A. 1294.) *Jus equestre*, quo dominus feudalis a vassallis exigere potest ut cum ipso in exercitum equis instructi pergant; *droit de chevauchée; Vid.* CAVALCATA. (A. 1482.) — *Jus florense*, 1° civile, cui opponitur ecclesiaticum; *droit civil* (Chunrad.); 2° id quod ex foris seu nundinis percipitur; *droit dû au seigneur pour les foires et marchés.* (A. 1179.) — *Jus incantus*, quod principi solvitur pro licentia auctionandi bona debitoris; *droit dû au seigneur par le créancier pour la permission qu'il en obtient de faire vendre les biens de son débiteur.* (Bonif.) *Jus laudandi*, quod domino feudi pensitatur pro facultate alienandi feudum; *droit de mutation; Vid.* LAUDES. (A. 1354.) *Jus mortuarium*, jus quod sibi olim in bona defunctorum attribuebant parochi, idem q. *judicium defunctorum; Vid.* JUDICIUM. (A. 1264) *Jus naturæ*, quod filii habent in bonis parentum; *droit des enfants sur l'héritage patrimonial.* (A. 1474.) *Jus naulæ*, quod pro transvectione exigitur; *passage, prix du transport par eau.* (Ap. Mart. *Anecd.*) *Jus nuptiarum*, quod a nubentibus parocho præstabatur; *droit dû par les nouveaux époux au prêtre qui leur a donné la bénédiction nuptiale.* (A. 1273) *Jus operale*, quo operas a subditis dominus exigere potest; *droit d'exiger la corvée.* (A. 1237.) *Jus prætorium*, scriptum; *droit écrit, à qui il n'est pas permis de déroger* (c'était le recueil des lois d'Etat des Romains). *Jus scholarium*, jus tenendi scholas et publice docendi; *droit de tenir école.* (Ap. Lud.) *Jus turni*, quo quis prædium ab agnato distractum, pretio emptori reddito, redimit; *droit de rentrer en possession d'une terre patrimoniale, en remboursant à l'acquéreur la somme qu'il a donnée* (A. 1341.) *Jus facere et recipere*, litigare, actoris vel rei partes agere; *plaider.* (S. XIV.) *Jura parochialia*, vocantur potissimum sacramenta quorum administratio ad parochum jure suo competit. (A. 1202.)

JUSCELLUM. — Ferculi genus. « Præpositus Haspaniæ pro ferculo leguminis, *juscellum* commutabat confectum ovis, vino et sanguine. » (*Chr. S. Trud.*)

JUSDICENS. — Judex; *celui qui rend la justice, juge.* (A. 1385.)

JUSERANUS. — Catena aurea aut argentea certa ratione elaborata; *chaînette faite de petites mailles d'or ou d'argent;* ol. *jaseran.* (Pass.)

JUSERMA. — Spiculum, ut GISARMA.

JUSO. — Deorsum, ut JUSUM.

JUSSIO. — Divisio; *partage.* (Luitp.)

JUSTA. — Monomachia ludicra, hastiludium singulare; *joute, combat entre deux chevaliers qui se battent pour l'honneur.* (Pass.) — Vasis species, lagenula; *juste, vase ou flacon de table d'une capacité invariable et d'une forme qui se rapprochait de celle des aiguières.* (A. 1244) — Mensura

liquidorum genus; *juste, mesure pour les liquides, à peu près égale à la pinte de Paris.* (Pass.) *Justa demesuralis*, seu *tertiera*, mensura vini aliquantulum major consueta quæ monachis in festis solemnioribus dabatur; *mesure de vin un peu plus grande que la mesure ordinaire que l'on donnait aux moines les jours des grandes solennités.* (S. XIV.) — Mensura frumentaria; *juste, mesure pour les grains dont la capacité n'est pas bien connue.* (Ap. Guil. Gaut.)

JUSTANTIA. — Hospitis militis supellex; *mobilier que l'on devait fournir aux troupes que l'on était tenu de loger;* ol. *justance.* (A. 1481.)

JUSTARE. — Ludicre pugnare; *jouter.* (Rym.) — Probare, conferre ad modulum; *constater la conformité d'une mesure avec son étalon.* (*St. Maur.*)

JUSTETUS. — Vas continendis liquoribus idoneum; *vase, pot;* ol. *juste, juiste; Vid.* JUSTA. (A. 1352.)

JUSTICIAL. — Poculum vinarium; *vase à vin;* ol. *juste, justolette; Vid.* JUSTA. (A. 1403.)

JUSTICUS. — Justus; *juste, équitable.* (A. 1129.)

JUSTIFER. — Judex, baillivus; *celui qui rend la justice, juge, bailli.* (*Script. rer. Fr.*)

JUSTIFICABILIS. — Ut JUSTITIALIS.

JUSTIFICARE. — Non tam justitiam exercere, quam judicio dato damnare, vel per judicium compellere: « Dans ei medietatem vicecomitatus, ita ut minister episcopi et minister comitis *justificent*, et leges æqualiter dividant. » (Lois.) — Meritis pœnis afficere, debito supplicio plectere; *justicier.* (Jac. Ræ. Scot.) — Purgare, absolvere; *justifier.* (A. 837.)

JUSTIFICARIUS. — Ut JUSTIFER.

JUSTIFICATIO. — Purgatio, absolutio; *justification.* (A. 867.) — Legitima hæreditatis portio; *légitime.* (A. 1263.)

JUSTIFICATOR. — Ut JUSTIFER. (A. 1144.)

JUSTIGERIUS. — Id. q. JUSTITIARIUS.

JUSTILIUM. — Jus; *jus, sauce.* (Kenh.)

JUSTILOQUUS. — Qui justa et æqua loquitur; *qui dit des choses justes.* (Ap. Duel.)

JUSTITIA. — Tributum, census, vectigal; *imposition, taxe, redevance.* (Pass.) *Justitia atrii* seu *cœmeterii*, quod pro sepultura persolvitur; *ce que l'on paye pour faire enterrer un mort.* (*Chr. Besuens.*) *Justitia transitus*, tributum quod a transeuntibus per terram alicujus domini solvitur; *droit de passage.* (A. 1140) — Jurisdictio, cognitio judicis; *droit de justice, juridiction.* (Pass.) *Alta justitia*, merum imperium, jus gladii; *haute justice.* (Pass.) *Justitia simplex*, *minuta* seu *parva*, inferior; *basse justice.* (Pass.) — Tribunal; *lieu où se rend la justice, tribunal.* (A. 1437.) *Justitia capitalis*, supremum tribunal; *cour souveraine, tribunal de l'ordre le plus élevé.* (A. 1341.) *Justitias facere* vel *tenere*, placitum tenere; *tenir le plaid, présider l'assemblée où se rend la justice;* ol. *tenir la justice.* (A. 760.) — Jus quod alicui in re quavis competit, sive in ejus reditibus; *droit que l'on a sur une chose.* (Ap. Mur.) *Justitiam suam facere*, ablatis pignoribus debitum exigere; *faire saisir.* (*Chartul. S. Tromont.*) *Justitiam facere*, 1° facere satis, debitum solvere, latæ sententiæ obtemperare; *satisfaire, payer ce qu'on doit, se soumettre à l'exécution d'un jugement* (ap. Mur.); 2° juri stare; *comparaître devant le juge.* (S. IX.) *Justitiam invenire*, jus suum a judice obtinere; *obtenir justice.* (*Leg. Luitp.*) — Multa judiciaria; *amende, peine judiciaire.* (Ap. Mur.) *Justitia banni*, multa ob bannum infractum imposita; *amende pour violation d'une ordonnance.* (A. 1174.) *Justitia pro duello*, multa pro duellis domino solvenda; *amende prononcée au profit du seigneur contre la partie qui succombe dans un duel judiciaire.* (Pass.) *Justitia de teloneo*, multa pro fraudato vectigali; *amende pour tromperie en matière d'impôt.* (S. VII.) — Judicium, sententia judicis, decretum, statutum; *jugement, sentence, ordonnance.* (A. 1204.) — Locus plectendis reis vel eorum cadaveribus suspendendis destinatus, patibulum; *lieu des exécutions capitales,* ou *fourches patibulaires.* (A. 1301.) — Judex; *juge.* (*Leg. H. I reg. Angl.*) — Hastiludium; *joute, combat singulier entre deux chevaliers qui se battent pour l'honneur.* (*H. obsid. Iat.*) — Immunitas, privilegium; *immunité, privilége, franchise.* (Ap. Lud.) — Poculum vinarium et vinum quod in eo continetur; *vase à vin, juste, et le vin qui y est renfermé.* (Ach., *Spic.*) — Cibi diurna portio quæ monachis, canonicisve competebat; *pitance, ce que l'on donnait à chaque moine et à chaque chanoine pour sa nourriture quotidienne.* (A. 1062.) — Aptitudo, convenientia; *justesse.* (Tert.)

JUSTITIABILIS. — Alicujus jurisdictioni et justitiæ subjectus; *justiciable.* (Ap. Brus.)

JUSTITIALIS. — Ead. notione. (A. 1269.)

JUSTITIARATUS. — Justitiarii seu judicis regio, districtus; *pays soumis à l'autorité du juge, ressort judiciaire.* (A. 1332.) — Dignitas justitiarii; *dignité de juge.* (A. 1240.)

JUSTITIARE. — Justitiam exercere, judicio damnare, compellere; *exercer, rendre la justice, condamner.* (*Leg. Norm.*) — Meritis pœnis afficere, debito supplicio plectere; *justicier.* (A. 993.) *Justifiare per aurem*, auris abscissione multare; *essoriller.* (*Tab. Fos.*) — Munus, officium justitiarii seu judicis vel etiam apparitoris exercere; *exercer les fonctions de juge,* ou *même celles de sergent.* (A. 1256.) — Judicis decreto cogere; *contraindre par autorité de justice.* (A. 1182) — Pignora auferre, obsignare; *saisir.* (A. 1249.) — Coram judice stare, causam dicere; *comparaître en justice.* (S. Bern.) — *Justitiare se*, causam propriam defendere; *défendre sa cause.* (S. XIII.)

JUSTITIARIUS. — Judex; *juge.* (Pass.) — Justitiis seu juribus regiis percipiendis præpositus; *fermier des droits ou des impôts.* (A. 1320.)

JUSTITIATOR. — Ead. notione; etiam is

qui alicujus jurisdictioni e. justitiæ obnoxius es'; *justiciable.* (*Chartul. Camp.*)

JUSTITIATUS. — 1° (subst.) justitia, jurisdictio; dignitas judicis; *juridiction, droit de justice,* et *office, charge de juge;* 2° (adject.) de monacho dicitur alicui pœnæ regulari subdito, judicio superioris; *justicié, corrigé, puni.*

JUSTITIONARIUS. — Judex, ut JUSTITIARIUS. (*Lex Pol.*)

JUSTITUS. — Mensuræ frumentariæ species; *Vid.* JUSTA. (A. 1245.)

USTIZARE. — Pignorare auferre, ut JUSTITIARE. (*Chartul. Vand.*)

JUSTRIO. — Glaux, plantæ genus; *herbe au lait.*

JUSTUS. — *Justus homo;* vir confirmata ætate; *homme fait.* (Mur.)

JUSUM. — Deorsum; *à bas, à terre, en bas, dessous;* ol. *jus.* (Pass.)

'UTARIA. — Ut JUDÆARIA.

UTRIA. — Pro JUSTITIA.

UVAMEN. — Adjutorium; *aide* (occurrit non semel ubi agitur de obligatione qua vassallus tenetur juvare dominum superiorem seu regem, cum bellum imminebat; *Vid.* HOSTIS).

JUVARE. — *Juvare se de aliqua re,* ea re uti, potiri; *se servir d'une chose, l'employer à son usage, se l'approprier.*

JUVENARI. — Juniorem fieri; *devenir plus jeune, rajeunir.* (*Vet. Gl.*)

JUVENCELLA. — Junior puella; *jeune fille, jouvencelle.* (A. 1403.)

JUVENCULESCERE. — Ut JUVENARI. (S. Amb.)

JUVENERI. — Ead. notione, seu ad instar juvenis agere; *rajeunir,* ou *se conduire comme un jeune homme.* (*Gest. Tanc.*)

JUVENESCERE. — Ead. notione. (Id.)

JUVENTITUDO. — Juventus; *jeunesse.* (S. VIII.)

JUVERIA. — Munus judicis; *office de juge.* (A. 1136.)

JUVERIUS. — Bubulcus; *bouvier.*

JUXTARE. — Appropinquare, jungere, adjungere; *rapprocher, joindre, réunir,* ol. *ajouster.* (Laur.)

JUYA. — Usus; *jouissance.* (A. 1315.)

JUZATARIA. — Mansio Judæorum in oppidis; *quartier des Juifs, juiverie.* (A. 1200.)

JUZGUS. — Hispanis, judicium; *jugement.*

K

K. — Littera numeralis quæ 150 denotat: si recta linea superaddatur (K̄), 15,000 significat.

KA. — *Vid.* cum CA aut QU voces quæ non inveniuntur infra.

KAAGIUM. — Tributum, quod pro facultate onerandi et exonerandi naves in littore conceditur; *droit que les marchands payent pour déposer leurs marchandises sur le quai d'un port;* ol. *quaiage.* (*Mon. Angl.*)

KAASGIUM. — Ead. notione. (A. 1292.)

KAEYUM. — Salictum; *saussaie.* (*Chartul. S. Vand.*)

KAFICIUM. — Mensuræ frumentariæ species ap. Hispanos; *mesure de capacité pour les grains;* ol. *kafis.* (A. 1317.)

KAIAGIUM. — Ut KAAGIUM. (A. 1379.)

KAIUM. — Lapideus ad fluvii ripam agger; *quai.* (A. 1269.)

KAKIA. — A Gr. κακία, malitia; *méchanceté.* (*A. SS. Ben.*)

KALENDA. — Anni initium vel prima dies; *le premier jour de l'année.* (Pass.) — Mensis prima dies; *le premier du mois.* (Pass.) — Quivis dies; *un jour quelconque.* (*Vit. S. Land. Metens episc.*) — Pensitatio quæ prima cujuslibet mensis die canonicis conceditur; *honoraires payés aux chanoines au commencement de chaque mois.* (*Obit. eccl. Morin.*) — Initium cujusvis rei, puta locus, ubi territorium incipit; *point où commence une chose, borne, limite.* (A. 1214.) — Martyrologium, cui addebantur obituarium et ordo Officii, ut KALENDARIUM. (*Reg. Odon. visit.*) — *Kalendæ:* 1° publicæ ac superstitiosæ lætitiæ quas *kalendis* Januarii exhibuere primum gentiles, usurpavere etiam postmodum Christiani; *calendes, fête païenne que les Chrétiens célébrèrent longtemps* (Pass.); 2° conventus presbyterorum singulis Kalendis mensium; *conférences ecclésiastiques* (Pass.); 3° sodalitates ad pias causas; *confréries, associations en vue d'œuvres de piété.* (Sambuc.)

KALENDARIS. — Anni initium; *le commencement de l'année.* (*Tabul. Cas. Dei.*) — *Menses kalendares,* qui a Kalendis ad finem usque numerabantur, menses integri. (Notum est scriptores post annum 1000 menses integros in duas distinxisse partes, quarum prima a Kalendis incipiebat, altera a die decimo sexto. *Kalendares* itaque menses dicebant, cum menses integros, nulla adhibita divisione, significare ipsis animus erat.)

KALENDARIUM. — Martyrologium, catalogus, index; *martyrologe, catalogue, état indicatif, index.* (Pass.) — Data temporis nota; *date, indication chronologique.* (Pass.)

KALENDARIUS. — Quivis dies mensis; *jour en général.* — *Dies kalendarius,* primus cujuslibet mensis; *le premier du mois.* (Guid. *Disc. Farn.*)

KALENDATICUM. — Præstatio quæ Januarii Kalendis fiebat; *redevance, prestation qui se faisait aux calendes de janvier.* (A. 1137.)

KALENDATIM. — Per Kalendas; *pendant les calendes.*

KALENDATUS. — Kalendis seu die ac anno notatus; *daté.* (Pap.)

KAMAHUTUS. — Sardonyx; *camaïeu; Vid.* CAMÆUS.

KAMISIA. — *Kamisia ultra marina,* interulæ crassioris genus; *vêtement de dessous, chemise d'un tissu grossier.* (*Cap. S. Aud. T.*)

KANROTIUM. — Ut CARROCIUM.

KARACHA. — Ut CARRADA.

KARACHARIS. — *Karacharæ herbæ,* herbæ præstigiis aptæ, ut putabant. (Mab. *Ann.*)

KARAGIUS. — Ut CARAGUS. (Mab. *Ann.*)

KARIGA. — Pro CARICA. (A. 716.)

KARINUM. — Forte via publica per quam carri transeunt: « Et de fonte usque ad fontem juxta *karinum,* ubi fossatum terminatur. » (A. 1162.)

KARISMA. — Præstantia, benignitas; *excellence, affabilité, bienveillance.* (Eg. Par.)

KARLENSES. — Idem q. KAROLINGI.

KARLOTUS. — Dimin. a *Carolus: Charlot.*

KARNEUS. — Pinna muri; *créneau.*

KAROLINGI. — Dicti a Germanis reges Francorum a Carolo Martello et Carolo Magno genus ducentes; *les descendants de Charles-Martel et de Charlemagne, Carolingiens.*

KARREAGIUM. — Idem q. CARIAGIUM. (Mad.)

KATO PAPA. — F. pro CACO PAPA, malus papa, a Gr. κακός (*A. SS.*)

KATRICOLATUM. — Repagulum ferreum in modum cratis; *grille.* (*A. SS.*)

KE. — Pro QUE. *Vid.* cum QUE aut QUÆ voces quæ non inveniuntur infra.

KEAFICIUM. — Ut KAFICIUM.

KEIMINUS. — Via, ut CAMINUS.

KELEDEI. — Ut COLIDEI.

KELLIA. — Ut CELLA.

KEMINUM. — Ut CAMINUM. (A. 1207.)

KEMINUS. — Ead. notione. (A. 1283.)

KERELARE. — Causam, litem coram judice intentare; *Vid.* QUERELARE. (*Chartar. eccl. Auxit.*)

KERKA. — Onus; *charge.* (*Thelon. mon. S. Bert.*)

KERKEMAGISTER. — Apud Flandrenses, æditiuus; *marguillier.*)

KERKEMANIA. — Fixio limitum, ut CIRCAMANARIA.

KERKERIA. — Belgis, ecclesia, parochia, a Germ. *kerck; église, paroisse.*

KERMESINUS. — *Kermesinus color,* purpureus lucidior; *cramoisi.*

KERNELLARE. — Murum pinnis seu *quernellis* munire; *créneler un mur.* (A. 1293.)

KERNELLUS. — Pinna muri; *créneau.* (A. 1202.)

KERSONARIA. — Ut CRESSONARIA et QUERSONARIA.

KERSTRATA. — Apud Belgas, via quæ ad ecclesiam ducit (a Belgico *kerck,* ecclesia, et Latino *strata,* via); *chemin de l'église.* (A. 1240.)

KIDELLUS. — Machina piscatoria in fluminibus ad salmones aliosque pisces intercipiendos; *filet propre à prendre les saumons.*

KILIANUS. — Nota temporis quæ in veteribus instrumentis occurrit, v. g.; *anno* 1375, *feria* 2 *post Kiliani,* forte supplendum *post festum S. Kiliani.*

KILLAGIUM. — Tributum quod pro facultate figendi in portu anchoram conceditur; *droit que l'on payait pour jeter l'ancre dans un port.* (A. 1409.)

KINTAL. — Ut QUINTALE.

KIRALITER. — Cum plena potestate et omni dominio; *Vid.* POTESTATIVE.

KLOCUM. — Campana, ut CLOCA.

KMETHONES. — Servilis conditionis homines, apud Polonos; *hommes d'une condition servile en Pologne.*

KNAPONES. — Pedites milites; *soldats à pied.* (A. 1286.)

KNIFUS. — Ensis brevior, ut CANIPULUS.

KNIPULUS. — Ead. notione.

KNIVUS. — Ead. notione

KNOPIS. — Tuber, nodus; *bosse, nœud, clou à grosse tête.* (*Mon. Angl.*)

KOGGE. — Navis genus; *sorte de navire;* ol. *coquet.*

KOKA. — Eadem notione

KOSMUS. — Mundus, orbis terrarum; *l'univers.*

KOTARIUS. — Anglis, rusticus, mansionarius; *paysan, qui habite la campagne*

KRENELLUS. — Pinna muri; *créneau.*

KUNINGA. — Regina; *reine, femme de roi.* (*A. SS.*)

KYRIALIS. — Dominicus, a Gr. κύριος (*A. SS. Ben.*)

KYRIELEISARE. — Kyrie eleison concinere; *chanter Kyrie eleeison.* (*Vit. S. Wun. abb. Heid.*)

KYRIELES. — Litaniæ publicæ in quibus Κύριε ἐλέησον decantatur: « omnibus clericis hymnum concinentibus, laicis vero *kyrieles* celebrantibus. » (*A. SS.*)

KYRRII. — Kyrie eleison; *le Kyrie eleison.* (*Grad. Vet.*)

L

L. — Littera numeralis que 50 denotat. Si eidem litteræ recta linea supperaddatur (L̄), 50,000 significat. — Interdum pro D, N et R ponitur, ut *latum* pro *datum, calamitas* pro *cadamitas; lympha* pro *nympha; blanda* pro *branda,* etc.

LABARUM. — Signum militare Romanorum, pensile, ex panno aut serico confectum, fimbriis ac aliis ornamentis instructum, et transversario antennæ specie ligno affixum, a suprema conti parte pendens. Sic præsertim appellatur sub Constantino vexillum in quo, Christianus factus, Christi monogramma describi curavit. Sequentibus temporibus labari Romani formam servarunt in vexillis ecclesiasticis, quibus perinde *labari* nomen tribuerunt nonnulli scriptores. *Labarum* pro *hasta* usurpavit Anselmus in

sci. S. Guigeris. Hanc vocem pro *cruce* sive *crucis signo* sæpius etiam usurpant scriptores inferioris ævi; atque hinc est quod signum crucis in litteris sive diplomatibus hac ætate apponi solitum *labari* nomine donabant.

LABDAREUS.—Machina bellica ex ligno constructa et ad sustinendam saxorum atque missilium vim accommodata; *machine de guerre faite pour résister aux pierres des machines de jet de l'ennemi, sorte de palissade ou de bouclier.* (Her.)

LABELINTUS. — Pro LABYRINTHUS. (A. 1345.)

LABELLULUS.—Ut LAMBELLUS.

LABELLUM.—Loculus, arca sepulcralis; *cercueil, place de sépulture.* (*A. SS.*)— Piscinæ species; *réservoir, récipient.* (*Vet. Ch.*) — Cantharus in quo reponitur aqua benedicta; *bénitier.* (*Vet. Inq.*)

LABELLUS.—Parmæ limbus tesserarius; *lambel.* (A. 1394.) — Ornamentum quod a sago militari pendebat; *franges et découpures que l'on mettait au bas de la casaque de guerre*; ol. *labeau.* (Pass.)

LABES.—Pro *lapsus*, in Vit. S. Deicoli et Sulpitii Pii. (*A. SS.*)

LABIALIS.—*Labialis possessio*; ore tantum firmata, non scripto; *acte de propriété, possession qui ne résulte que d'un accord verbal, dont les conditions n'ont pas encore été consignées dans un acte public.*

LABILIS.—*Vid.* PORTA.

LABILITAS.—Levitas, inconstantia, instabilitas; *légèreté, étourderie, inconstance.* (Joan. de Card.)

LABOR.— Vexillum, ita dictum, quidam eruditi censent, quod vim habeat solvendorum laborum; *enseigne militaire, drapeau.* (Greg. Naz.)—Quod quis labore suo ac industria quæsivit, quæsitum, acquisitum; *ce que chacun a amassé par son travail, économie* (*Leg. Long.*)—*Terra Laboris*, Campania felix, in Italia, ita nuncupata quod agriculturæ seu *labori* peridonea sit; *la terre de Labour.* (S. Martin. PP.)

LABORABILIS.— Arabilis, culturæ idoneus; *propre à la culture, labourable.* (A. 1437.)

LABORAGIUM. — Terræ cultæ seu agri fructus; *produits du sol:* «Prior deportabit decimas *laboragii* et pasturagii.» (A. 1455.) —Labor, opus quodvis; *ouvrage, toute espèce de travail.* (A. 1357.)

LABORANTES. — Vespillones; *enfouisseurs des morts, fossoyeurs.* (*Vet. Inst.*)

LABORANTIA. — Ut LABORAGIUM. (A. 1301.)—Forte AGRARIUM, campi pars, terragium; *champart, terrage.* (A. 1342.)

LABORANTICIUS. — Ut LABORABILIS. (*Chartar. eccl. Auxit.*)

LABORARE. — Acquirere, labore suo et industria acquisitionem facere; *acquérir, se procurer par son travail.* (*Vet. Form.*) — Agrum colere; *travailler la terre, labourer.* (*Leg. Long.*) — Negotium alicui facessere; *donner de la besogne, créer des embarras à quelqu'un, travailler quelqu'un.* (A. 1012.)— Fatigari; *travailler.* (*Gest. Inn. III PP.*)— Periclitari, in periculo esse; *être exposé au danger.* (*Cod. Th.*)—Operari, fabricare, conficere; *travailler.* (*Cons. Sic.*) — *Laborare aliquem*, operi faciendo destinare vel ad laborem mittere; *envoyer quelqu'un au travail.* (*Stat. Corb.*)

LABORARIUM.—Quæsitum; *acquisition, ce qui est acquis.* — Officina; *boutique, lieu où l'on travaille.* (Ugut.)

LABORARIUS. — Operarius; *ouvrier.* (Amalar.)

LABORATICIUS. — Ut LABORABILIS. (Ap. Mur.)

LABORATIO. — Aratio; *labourage.* (A. 1413.)—Ager cultus; *terre cultivée.* (A. 794.)

LABORATIVUS.—Ut LABORABILIS.

LABORATOR. — Agricola, colonus; *cultivateur, laboureur.* (A. 1271.)—Opifex; *ouvrier.* (*St. Cad.*)

LABORATORIUM.— Quæsitum, ut LABORARIUM et LABORAGIUM.

LABORATORIUS.—Ut LABORABILIS. (Petr. de Vin.)

LABORATUS. — Labor humilis, servilis opera; *travail vulgaire, œuvre peu relevée.* (*A. SS.*)—Quod quis sua industria acquisivit, ut LABORARIUM. (A. 807.)

LABORERIA.—Officina; *atelier, fabrique.*

LABORERIUM. — Officium; *devoir, service.* (*A. SS.*) — Opificium, artificis opera; *travail, ouvrage.* (A. 1351.)

LABORIA. — Ager cultus, territorium, ut LABOR. (A. 1157.)

LABORICARE.—Agrum colere, ut LABORARE. (*Ch. C. M.*)

LABORIOSUS. — Idoneus culturæ, arabilis, ut LABORABILIS. (S. XIII.)—Agricola, colonus, ut LABORATOR. (*A. SS.*) — Æger, invalidus; *malade, qui a une mauvaise santé.* (Av.) *Laboriosæ bestiæ*, quæ deputantur agriculturæ; *animaux de labour.* (A. 1278.) *Laboriosus sermo*, oratio de Passione Domini; *sermon sur la Passion.* (Rob. Gouj.)

LABORITIUM. — Officium, ut LABORERIUM. (*A. SS.*)

LABORITIUS. — Ut LABORABILIS. (A. 1181.)

LABORIUM. — Ager cultus; *terre labourable, champ en culture.* (A. 1156.)

LABRATORIUM.—Balneare labrum; *baignoire.* (*Vet. Gl.*)

LABRATUM.—Ut LAURATUM

LABRUM. — Vox quibusdam Christianis scriptoribus usurpata ad indicandum *fontis baptismalis concham*, in qua continebatur aqua ad baptismum necessaria; ab aliis autem ad significandum *vas sepulcrale* aptum condendo cadaveri: *cuve du baptistère, cercueil.*

LABRUSCUS. — Stolidus, agrestis; *grossier, rude.* (*A. SS.*)

LABURA. — Cultura; *terra ad laburam*, arvum, ager cultus; *champ en culture;* ol. *terre en labeur.* (*Tabul. Vet.*

LABYRINTHUS. — Nota apponi solita marginibus librorum qua locum difficilem esse ostenditur: *note faite aux marges des livres pour signaler les passages difficiles.*

LACA.—Resinæ species; *laque.*

LACAANUM. — Ut LAGAN. (A. 1257.)

LACCIVOLUS.—Laqueus, tendicula; *lacet.* (*St. Fl.*)

LACEATUS.—Ut LAQUEATUS.

LACERABILIS.— Qui lacerari facile potest; *qu'on peut déchirer aisément.* (Aus.)

LACERAMEN.— Laceratio; *action de déchirer, de mettre en pièces.* (J. de J.)

LACERATOR.—Qui lacerat; *celui qui déchire.* (S. Aug.)

LACERATRIX. — Quæ lacerat; *celle qui déchire.* (Mac.)

LACEROSITAS.—Ut LACERAMEN. (J. de J.)

LACERTI.—Vires, copiæ militares; *forces militaires, troupes.* (Isid.)

LACERTIOR.—Pro *latior.* (A. 1289.)

LACERUS. — Laceratus, discerptus; *déchiré, mis en pièces.* (*A. SS.*)

LACHA.—Ut LACA.

LACHALIS. — *Lachalis avera;* animal ex quo lac exprimitur; *bête laitière.* (A. 1330.)

LACHRIMABILITER. — Lacrymas effundendo; *en pleurant.* (*Glos. in Bibl. Heislbr.*)

LACHUS. — Incisio arborum, divisio, scilicet agrorum, qui hisce incisionibus terminantur; *marques faites aux arbres pour indiquer qu'ils servent de bornes aux champs.*

LACINA. — *Lacina via:* impedimentum viæ; *obstacle qui rend le chemin impraticable.* (*Leg. Barb.*)

LACINO. — Latro qui in viis publicis transeuntibus insidias tendit ac struit; *voleur de grand chemin.* (A. 1228.)

LACINUS.—*Viam lacinam facere*, impedire viam et eunti moram facere; *empêcher de passer sur un chemin, arrêter, retarder.* (*Lex Sal.*)

LACORA.—Ut LACUS.

LACRYMA.—(Vox architectonica) supercilium; *larme, larmier.* (A. 1320.)

LACRYMABILITER.—Ratione deploranda; *d'une manière déplorable.* (A. 1274.) — Lacrymas effundendo; *en versant des larmes.* (S. Hieron.)

LACRYMALE.—Glandula oculi per quam exprimuntur lacrymæ; *glande lacrymale.* (*A. SS.*)

LACRYMATOR.—Qui lacrymat; *celui qui pleure.* (S. Aug.)

LACRYMATORIUM.—Linteum quo oculi absterguntur; *mouchoir, linge à essuyer les larmes.* (A. 1388.)

LACRYMATORIUS. — Tristis, lacrymas commovens; *triste, qui inspire la pitié;* ol. *pleurable.* (J. de J.)

LACTA.—Defectus ponderis in moneta; *différence de poids en moins en parlant des monnaies.*

LACTANS.—Quæ lac habet; *nourrice.* (Pap.)

LACTARE. — Deficere in pondere; *être faible de poids en parlant des monnaies.*

LACTENDERIUM.—Jus tendendi laqueos animalium capiendorum causa; *droit de prendre les animaux au piége.* (A. 1399.)

LACTENS.—Cui lac præbetur; *nourrisson.* (S. Hier.)

LACTENUS. — Lacteus; *de lait, laiteux.* (*A. SS.*)

LACTICINIA.—Lactaria; *laitage.* (Mur.)

LACTICINUS. — Tener, juvenis; *qui est jeune, tendre: lacticina caro*, tenera; *viande tendre.* (*St. Cadub.*)

LACTINUS.—Ut LACTENUS. (Aus.)

LACTOSUS.—Ead. notione. (*Vet. Gl.*)

LACTUCATUS.—Crispatus ad instar lactucæ capitatæ; *frisé.* (A. 1582.)

LACTUCELLA.—Diminut. a lactuca; *petite laitue.*

LACTURCIA. — Dea lactes centium frumentorum; *déesse des grains qui sont en lait.* (Aug.)

LACUALIS.—Qui habitat in lacubus; *qui habite les lacs.* (Gualv. Flam.)

LACULATUS. — *Laculata vestis;* ead. q. *vêtement à bouffettes* Gal. dicitur. (Isid.)

LACUNA. — Lagena, vas vinarium; *bouteille, vase à contenir du vin.* (Ap. Mur.) —Receptaculum aquarum, fossa ubi remanent aquæ post effusionem imbrium vel ad quam confluunt immunditiæ; *mare, égout, citerne, étang.* (Ugut.)—Aqua viva, non vero restagnans; *eau courante.* (Mur.)

LACUNARIUS.—Qui *lacunas* effodit et expurgat; *ouvrier qui creuse et qui nettoye les fossés et les égouts.* (Jul. Firm.)

LACUS.—Piscina, cisterna, fovea, fossa; *piscine, citerne, fosse.* (Sulp. Sever.)

LADA.—Purgatio qua quis per legem se purgat ab illato crimine; *purgation, moyen de justification adopté par les lois barbares et autorisé par l'Eglise pour se justifier d'une accusation.* (Cette justification se faisait par la voie du serment; quand l'accusation était très-grave, on exigeait que le nombre des cojurants fût double, triple, etc.; c'est ce qu'on appelait *Lada duplex, triplex*, etc., *Vid.* JURAMENTUM.)

LADARE.—Purgare se ab illato crimine; *se justifier d'une accusation; Vid.* LADA.

LADMEN.—Forte *corvata* seu opera quam dominis suis debent mulieres servæ; *corvée ou travail que les femmes serves doivent à leur maître.*

LADULA. — Species vasis; *sorte de vase.* (*A. SS.*)

LADUS. — Ead. notione. (Guib. *De laud. B. M.*)—Pro LATUS. (A. 1450.)

LÆAMEN.—Fimus; *fumier.* (*St. Taur.*)

LÆDARE. — Pro LADARE: «Qui alium vulneraverit, non lædabitur.» (Lud.)

LÆDORIUM.—Convicium; *brocard, raillerie.* (Silv. Gir.)

LÆSIVERPUM.—Ut LAISIWERPUM.

LÆSOR.—Qui *lædit* seu infert damnum; *celui qui fait du tort.* (*St. eccl. Nann.*

LÆTANIÆ.—Ut LITANIÆ.

LÆTI.—Ut LETI, q. vid.

LÆTICUS.—Ead. notione.

LÆTIFER.—Afferens lætitiam; *qui cause la joie.* (*A. SS.*)

LÆTIFICE. — Læte; *avec joie, joyeusement.* (A. 1355.)

LÆTIFICUS.—Lætus; *joyeux, heureux, content.* (*Conc. Tol.* XVI.)

LÆTITIUS. — Plenus lætitia; *plein de joie, heureux.* (Com.)

LÆTUS. — Cui de debito satis est factum; *content, satisfait, quitte:* «Venditor se habuit et tenuit pro contento, *læto* et bene pacato.»

(A. 1372.) — Vigilans, attentus; *soigneux, vigilant, attentif.* (B. de Am.)

LAEYA. — Silva; *forêt, bois;* ol. *laïe, laigne, laye.*

LAGA. — Lex, consuetudo; *loi, coutume, usage.* (S. x.) *Lagam emere, redimere,* soluta aliqua pecunia vel multa definita legis compotem se reddere, vel *idoneare et adlegiare se; payer une somme pour jouir du bénéfice de la loi.* (*Leg. Angl.*)

LAGAMA. — Ut LAGA. (*A. SS.*)

LAGAMANNUS. — Legalis, homo legis; *homme de loi.* (*Leg. Angl.*)

LAGAN. — Jus quod dominis competebat in rebus quæ ad littus ejiciebat maris æstus: ratione cujus quidquid navis naufragium passa contineret eorum erat: *droit qu'avait le seigneur riverain de recueillir à son profit les débris des vaisseaux naufragés et les marchandises que la mer jetait sur les côtes, droit de bris.* (Pass.)

LAGENA. — Mensuræ liquidorum et aridorum species apud Anglos; *mesure anglaise pour les liquides et les grains.*

LAGIA. — Semita; *chemin;* ol. *lée, léesse, lez.* (A. 857.)

LAGINA. — Cadus, dolium; *tonneau.* (Guid. de Vig.)

LAGUNA. — Lacus, ut LACUNA; mensuræ genus, ut LAGENA.

LAIA. — Incisiones arborum quibus agrorum termini vel silvæ portio cædenda designabantur; interdum etiam arbores hac ratione signatæ; *marques que l'on faisait aux arbres destinés à être coupés ou à indiquer des bornes; les arbres ainsi marqués.*

LAICALIS. — Laicus, pertinens ad laicum; *laïque, séculier:* « *laicalis* habitus, » « *laicalis* persona. »

LAICALITAS. — « Proprietas qua quis dicitur *laicus,* vel laicorum congregatio. » (J. de J.)

LAICALITER. — More laicali; *en laïque,* ol. *layement.* (J. de J.)

LAICATUS. — Laicalis conditio distincta a clericali; *état laïque, condition des séculiers.* (*Cons. Tolos.*)

LAICUS. — Vulgaris, popularis; *vulgaire, ordinaire.* (Pass.) *Laica lingua,* vernacula; *langue vulgaire.* (A. 1286.) *Laica communio, Vid.* COMMUNIO. — Illitteratus, indoctus; *ignorant, illettré.* (Wil. Neub.) — *Laici* dicti in monasteriis qui vulgo CONVERSI, ABLATI, DONATI, *Vid.* h. verb.

LAIGNERIUM. — Vectura lignaria cui obnoxii erant tenentes seu mansionarii; *corvée qui obligeait le vassal à transporter et voiturer la provision de bois de son seigneur,* ol. *leingnier, laignier, loigner.*

LAINARIUS. — Accipitris genus; *sorte d'oiseau de proie moins courageux que le faucon;* ol. *lanier.*

LAIRVITA. — Stupri seu concubitus illegitimi multa; *peine et amende pour avoir corrompu une femme.*

LAISINUS. — Sinus; *sein.* (*Lex Sal.*)

LAISIVERPUM. — Cessio, gurpitio; *action de céder une propriété, de la transmettre à un autre, déguerpissement.* (Ap. Marculf.)

LAISOVERPIRE. — Cedere, transferre; *abandonner, céder la possession, déguerpir.* (Ap. Marculf.)

LAISSA. — Donatio, legatum; *donation par testament, legs;* ol. *lais.* (A. 1174.)

LAISSAMENTUM. — Cessatio ab aliqua re, discessio; *délaissement, abandon.* (A. 1310.)

LAISSERIA. — Lacus, piscina; *lac, réservoir, piscine.* (A. 1240.)

LAIUS. — « Vestimenta alio colore non induatis, nisi *laia* lactina et nigra nativa. » (*Reg. S. Cæs.*)

LAIXA. — Ut LAISSA.

LALLUS. — Nutricum cantiunculæ ut somnus pueris inducatur; *chant de nourrice qui berce les enfants.* (Aus.)

LAMA. — Dæmonum species; *espèce de génies femelles.* (Gerv. de Tilb.) — Lamina; *plaque, lame, feuille.* (*A. SS.*) — Vorago; *terrain creusé par les eaux, rigole que les pluies d'orage pratiquent sur les chemins.* (Ugut.)

LAMBARE. — Pro LUMBARE.

LAMBELLUS. — Transversa in capite scuti gentilitii tænia; *lambel.* — Ornamenti genus, forte diminut. a LIMBUS, q. *Vid.*

LAMBITIO. — Actus lambentis; *action de lécher.* (*A. SS.*)

LAMBITTA. — In Chr. Trud. mendose scribi videtur pro *combutta:* « *Lambittas* duas argento textas. »

LAMBRICARE. — Lacunare; *lambrisser, plafonner;* ol. *lambroissier, lambrucher.*

LAMBRICES. — Lacunar; *lambris, plafond.*

LAMBROFICARE. — Ut LAMBRICARE.

LAMBROISSARE. — Ead. notione.

LAMBRUCATUS. — Laqueatus; *lambrissé, plafonné.* (Ap. Mart. *Ampl. Col.*)

LAMBRUCHIUM. — Ut LAMBRICES. (A. 1202.)

LAMBRUSCARE. — Ut LAMBRICARE. (Lob. *H. Brit.*)

LAMBUS. — Ornamenti genus, idem forte q. DIADEMA. (*Script. rer. Fr.*)

LAMENTATIO. — Querela, actio, calumnia: *plainte, action judiciaire, chicane, accusation.* (A. 1184.) *Lamentationis dies,* dies Jovis, Veneris Saturnique hebdomadæ magnæ; *les trois derniers jours de la semaine sainte.* (S. XII.)

LAMENTELA. — Querela; *plainte, grief.* (A. 1355.)

LAMENTUM. — Signum pœnitentiæ vel doloris. (*A. SS.*)

LAMERIA — Italis, thorax; *cuirasse.* (*St. Rip.*)

LAMIARI. — Fascinari; *être enchanté, se trouver sous l'influence de charmes magiques.* (*A. SS.*)

LAMINA. — Ut *pix, tæda,* inter βασάνους, in sanctorum martyrum actis passim recensetur. — Locus ubi arundines seu cannæ crescunt; *lieu où viennent les roseaux.* (A. 1258.) — Locus subterraneus quod in longum instar laminæ protendatur, sic dictus; *galerie souterraine à voûte peu élevée.* (*Cons. Neap.*) — Segmen; *lambeau, fragment.* (Alex. Iatr.)

LAMINATUS. — Laminis tectus, ornatus; *couvert, orné de lames* (de métal). (*Test.* Greg. XI PP.)

LAMOSUS. — Voraginosus, *lamis* plenus; *raviné, bouleversé par les eaux.* (J. de J.)

LAMPABILIS. — « Vir virtutum Egbertus *lampabilis.* » (Th. Mon.) « Archanus Michael nitido *lampabilis* ore. » (Frideg.) Dignus forte, qui ut vir sanctus lampadibus ante illum accensis colatur; vel potius ut lampas effulgeat.

LAMPADA. — F. pro LAMPETRA. (*Chr. S. Trud.*)

LAMPADARE. — Lampades supponere lateribus; tormenti species quo in martyres sæviebant pagani; *brûler les côtes avec des torches.* (*A. SS.*) — Fulgere; *briller.* (Cass.)

LAMPADARIUM. — Candelabrum sustinendis lampadibus in ecclesiis; *chandelier, lampadaire.* (A. 1484.)

LAMPADARIUS. — Lampas, lucerna; *lampe, lanterne, chandelier.* (A. 1376.) — In aula Constantinopolitana, minister summæ dignitatis, cujus autem de munere fere nihil constat; *officier de la cour des empereurs grecs, dont les fonctions ne sont pas connues.*

LAMPARE. — Illustrare. (*A. SS.*)

LAMPAS. — Solstitium æstivum: *solstice d'été.* (Pap.) — Unctio olei variis in casibus adhibita apud Jacobitas. (Assem.) — *Lampas olei,* mensura olearia in pagis Lugdunensi et Bellijocensi. (A. 1467.)

LAMPAX. — Ut LAMPADARIUS. (A. 1376.)

LAMPENA. — Stella fulgens; *étoile, astre.* (J. de J.) — Vehiculum splendidum, currus regius; *char richement orné, char de roi.* (*Vet. Gl.*)

LAMPERIUS. — Ead. notione. (*A. SS.*)

LAMPESERIUS. — Candelabrum ad sustinendas lampades; *espèce de lustre de fonte à plusieurs branches;* ol. *lampesier.*

LAMPETRA. — Mustela, muræna; *lamproie.*

LAMPIFICUS. — Splendidus; *magnifique, splendide.* (*A. SS.*)

LAMPIUM. — Pulpitum, analogium; *ambon, jubé.* (Isid.)

LAMPRAGIUM. — Præstatio ex *lampetris* vel locus iis capiendis aptus; *redevance sur la pêche des lamproies,* ou *lieu convenable pour cette pêche.* (*Ch. Angl.*)

LAMPREA. — Ut LAMPETRA.

LAMPREDA. — Ead. notione. Etiam, in ecclesia Carnotensi distributio annua ex proventibus fortuitis dignitatum, ut vocant, ejusdem ecclesiæ. (A. 1313.)

LAMPREDO. — Piscis genus, ut LAMPETRA. (*Cons. Burdig.*)

LAMPREDONIUS. — Ead. notione. (Joh. Bruch.)

LAMPRESIS. — Ead. notione. (A. 1495.)

LAMPROIA. — Ead. notione. (A. 1170.)

LANA. — Vellus; *toison.* (Mur.) — Præstationis species, f. leg. LEDA. (*Ch. Theod. comit. Bles.*) — *Lana reginæ,* f. eadem quæ Gallis *laine mère,* vel *laine prime,* lana scilicet recentior, quæ de ipsa ove detondetur, et alii dudum tonsæ præstantior est. (*Ch. Angl.*)

LANAGIUM. — Laneum opificium, lanificium, vel merces lanea; *lainage.* (A. 1316.)

LANALIS. — Laniger; *qui porte de la laine, qui a une toison.* (A. 1268.)

LANARE. — *Lanam* ferre, gerere, nutrire; *porter une toison.* (*Vet. Gl.*)

LANARIA. — Lanificium; *ouvrage de laine, lainage.* (*Ch. Ital.*)

LANARIS. — Ut LANALIS. (A. 1364.)

LANARIUS. — Lanarum artifex aut negotiator; *ouvrier ou négociant en laines,* ol. *lainier.* — Falconum species, ut LAINARIUS.

LANASSARIA. — Mulier quæ lanas vendit; *marchande de laine.* (*Cons. Tol.*)

LANATOR. — Lanarius artifex; *ouvrier qui travaille la laine.* (A. 1305.)

LANCARE. — Jacere, mittere; *jeter, lancer:* « Et tunc *lancavit* contra ipsos lapidem. » (A. 1351.)

LANCEA. — Miles qui lancea utitur; *lance, soldat armé d'une lance.* (Gobel.) — Parva manus militum in qua erat unus miles cum quibusdam servientibus; *lance garnie, peloton composé d'un chevalier et de cinq hommes à son service.* (A. 1451.) — Vexillum, signum militare; *drapeau, bannière.* (A. 1451.) — Cultellus quo hostia consecranda a tota panis massa separatur, gr. ἁγία λόγχη; *couteau à longue lame en usage dans l'Église grecque.* (Humb. Cardin.) — *Lancea solis,* radius; *rayon de soleil.* (Tert.) *Lancea sartatoria,* mensuræ agri species; *sorte de mesure agraire.* (A. 1193.) *Lancea emendari,* pœnæ species, eadem q. Gal. dicitur *être passé par les piques.* (Lact.) *Lancea ad fusum transire,* idem quod Gal. dicitur *tomber en quenouille,* scilicet cum feudum seu prædium hærede masculino caret. (Pass.)

LANCEARE. — Hastiludio seu lancearum ludicro sese exercere; *s'exercer au maniement de la lance, jouter.* (Ord. Vit.) — Jacula mittere, sagittare; *lancer des traits.* (A. 1360.)

LANCEARIUS. — Miles gerens lanceam; *lancier, soldat armé d'une lance.* (Pass.)

LANCEATUS. — Ictus, confossus lancea; *frappé d'un coup de lance.* (Firm.)

LANCEOLA. — Scalpellus, subtile ferrum acutum cum quo minutores pungendo venam aperiunt in minutionibus; *lancette, instrument dont on se sert en chirurgie pour pratiquer les saignées.* (W. Brit.)

LANCERIUS. — Miles lancea armatus, ut LANCEARIUS. — Lancearum artifex; *ouvrier en lances, fabricant de lances.* (*Inst. Tol.*)

LANCETUS. — Colonorum species apud

Anglos præstationibus et operis obnoxia. (*Mon. Angl.*)

LANCHRINA. — Piscis genus; *langouste.*

LANCIA. — Bilanx; pro Lanx. (*Form. Andeg.*)

LANCIARE. — Ut Lanceare.

LANCIARIA.—Italis navis bellicæ genus; *espèce de navire léger.* (*Maff.*)

LANCIFER. — Miles lancea armatus, ut Lancearius. (*Ap. Mur.*)

LANCINATOR. — Carnifex; *bourreau, écorcheur.* (Flodoard.)

LANDA.—Planities inculta, terra infertilis et inculta; *terre inculte, lande.* (A. 1145.) — Mendose pro Lamina. (*A. SS.*)

LANDEA. — Fossa in paludum margine circumducta aquarum excipiendarum gratia, quæ a vicinis et montanis tractibus derivantur, easdemque, aut in mare, aut in fluvium celebrem deducens, ne paludes opprimant scaturientes; *fossé, canal creusé autour d'un marais et destiné à recevoir les eaux qui viennent des lieux voisins.* (*Ch. Angl.*)

LANDER. — Canterius focarius; *grand chenet de cuisine*; ol. *landier.* (*Ch. Brit.*)

LANDGRAVIUS. — Comes provincialis; *comte provincial, langrave.* (S. ix.)

LANDIA. — Ut Landea. (A. 1137.)

LANDICUM. — Ut Landitum. (A. 1334.)

LANDIS. — Ut Landa. (1233.)

LANDITUM.— Nundinæ Sandionysienses; *foire du Lendit, qui se tenait à Saint-Denis le mercredi de la deuxième semaine de juin.* (A. 1334.)

LANDRERIUS.—Tripus; *trépied.* (A. 1476.)

LANDULA. — Alauda; *alouette.* (P. Cresc.) — Parva *landa*, seu agellus sterilis et incultus; *Vid.* Landa.

LANEFICIUM. — Ut Lanificium.

LANEOTUS. — Pannus laneus, seu sagum vel stragulum ex lana confectum: *étoffe, casaque ou couverture de laine.* (*Vit. W. abb. Rosch.*)

LANERIUS. — Ut Lanarius.

LANEUS. — Ut Laneotus, pannus seu stragulum e lana. (A. 1215.)—Polonis et Bohemis, certa agri portio cum æde coloni, ut Mansus. (A. 1234.)

LANGAGIUM.— Lingua, idioma; *langage.* (A. 1364.)

LANGANA. — Palus, lacus, ut Laguna. (A. 920.)

LANGELLUM. — Infantiles fasciæ; *langes.* (A. 1202.)

LANGEOLUM. — Vestis interior monachorum, ad genua usque pertingens, sic dicta quod *lanea* sit; *chemise de laine des moines.* (*Mon. Angl.*)

LANGETUM. — Pannus laneus quo monachi lectum sternunt; *couverture de laine*; ol. *langeul.* (*Const. Carm.*)

LANGIARIUS. — Mercator lintearius; *linger.* (A. 1313.)

LANGOBARDI. — Populi septentrionales qui Italiam pervaserunt; *Lombards.*—Mercatores Itali qui temporibus medii ævi in Francia confluebant exercendi commercii gratia; *marchands italiens qui s'établirent en France au moyen âge, lombards.*

LANGONES. — Sic vulgo dictæ libræ Lingonenses.

LANGOR. — Labor, cura, sollicitudo; *fatigue, souci, sollicitude.* (A. 1362.)

LANGUELLA.—Lagena; *bouteille.* (*A. SS.*)

LANGUETA. — Lingula, examen trutinæ; *languette.* (*St. Avel.*)

LANGUIDATUS. — Marcidatus, adductus in langorem, frigescens; *affaibli, languissant, refroidi.* (*A. SS.*)

LANGUIDUS. — Immunitus aut parum munitus; *non fortifié ou peu fortifié.* (*Scrip. rer. Fr.*)

LANGUINAGLIA. — Pestis inguinaria. (*A. SS.*)

LANGUIDAS. — Langor; *faiblesse, abattement, débilité.* (*Vet. Gl.*)

LANGUITUDO. — Eadem notione. (Id.)

LANGUOSUS. — Languidus; *affaibli, languissant, débile.* (A. 1115.)

LANGUSTA. — Herbæ species quæ in Syria nascitur, qua vesci solitum S. Joannem Baptistam aiunt, pro qua *locustas* manducasse postea persuasum.

LANIA. — *Terra laniæ*; arena; *sable.* (A. 1264.)

LANIARE. — Rumpere, frangere; *briser, rompre.* (A. 1211.)

LANIATORIUM. — Macellum; *boucherie.* (J. de J.)

LANICUS. — Laneus; *de laine.* (*Labes.*)

LANICUTIS. — Cujus cutis lanigera est; *qui a une toison, dont la peau est couverte de laine.* (Tert.)

LANIFERIUM. — Lanificium, laneum opificium; *ouvrage en laine, lainage.* (*Ord. reg. Fr.*)

LANIFICINA. — Lanificium, ut Laniferium. (A. 1582.)

LANILUTOR. — Fullo, qui lanas lavat; *ouvrier foulon.* (*Vet. Gl.*)

LANIPENDIA. — Quæ lanipendii curam gerit; *femme qui tient lieu du* Lanipendius; *Vid.* h. v.

LANIPENDIUM. — Locus in sanctimonialium monasteriis ubi reponuntur *lanæ* ad monacharum lanificia vel etiam ad vestes laneas; *magasin des laines, lieu où, dans les couvents de femmes, l'on met en dépôt la laine destinée au travail et à la fabrication des vêtements des nonnes.* (*Reg. S. Cæs.*)

LANIPENDIUS.— Qui lanam pendit et distribuit; *ouvrier en chef qui pèse et distribue la laine aux autres ouvriers.* (*Vet. Gl.*)

LANISTERIUM. — Ut Lanificina. (Agnel.)

LANISTERUM. — Lanicium, ut videtur; *laine, lainage.* (Mur.)

LANIUS. — Pro Laneus.

LANOSITAS. — Lanugo; *nature laineuse d'une chose.* (Tert.)

LANSA. — Pro Lancea.

LANSAGIARE. — Alienare, tradere; *aliéner*; ol. *lansagier.* (*Cons. Leod.*)

LANSAGIUM. — Alienatio; *aliénation, translation de propriété*; ol. *lansage.* (Id.)

LANSARE. — Jacere, jaculari; *jeter, lancer.* (A. 1362.)

LANSISSA.—Tabulatum superius; *le plus haut étage d'une maison.* (*For. vet.*)

LANSLITA. — Saxonibus, transgressio

legis, etiam ab eadem transgressione pœna; *transgression de la loi et peine imposée pour cette violation.*

LANSOLATA. — Matta, storea, quia solo sternitur sic dicta; *natte.* (A. 1372.)

LANSTRENETUS.—Pedes, miles lanceatus; *fantassin, lansquenet.* (A. 1543.)

LANTEGRAVISSA. — Uxor landgravii; *femme de langrave.* (A. 1382.)

LANTERNERIUS. — Qui lanternam præfert; *porteur de lanterne.* (*St. Flor.*)

LANTERNA.—Carcer monachicus ubi delinquens *latere* cogitur; *prison, cellule de punition dans les couvents.* (A. 1276.)— Latrina; *lieux d'aisance.* (A. 1226.)—*Lanterna ambulatoria*, caveæ species, machina bellica in qua homines præliantes stabant; *espèce de cage ou de caisse fixée à la partie supérieure d'un échafaudage d'où d'habiles tireurs étaient chargés d'éloigner les défenseurs des remparts ennemis.* (*Tract. de re milit.*)

LANTIGRAVIUS. — Ut Landgravius.

LANTWERI.—Apud Germanos, patriam defendere; *défendre sa patrie.*

LANUTUM. — Naviculæ species; *barque, nacelle*, ol. *Lanut.* (*Vet. Cod.*)

LANUTUS.—Lanosus, lanam habens vel lana abundans; *couvert de laine, laineux, riche en laine.* (J. de J.)

LANZETTA.—Ornamenti genus in vestibus in formam lanceolæ, unde nomen; *lancette, bande d'étoffe qui sert à orner les habits.* (A. 1342.)

LAODIUM. — Ut Laudemia. (A. 1322.)

LAOS. — Populus, turba; *peuple, foule, multitude.* (*Act. S. Cassian.*)

LAPA. — Vestimenti genus. (A. 1238.) — Cardui species; *sorte de chardon.* (*Le B.*)

LAPATIUM. — Herbæ genus; *espèce d'herbe, patience, sorte d'oseille.* (Isid.)

LAPETUM.—Locus ubi crescunt vel abundant *lapæ*: «*Lieu où croissent gletons.*» (J. de J.)

LAPICÆDIA.—Locus ubi lapides eruuntur; *lieu d'où l'on extrait les pierres, carrière.* (J. de J.)

LAPICEDIUS.—Lapidis cæsor; *tailleur de pierres, carrier.* (Ugut.)

LAPICIDA.— Ædificiorum structor; *maçon.* (A. 1392.)

LAPICIDINARIUS. — Qui lapides e lapicædia eruit; *carrier.* (*Vet. Gl.*)

LAPICIDINUS.—Ead. notione. (A. 1411.)

LAPIDARE.— Conviciis insectari; *poursuivre d'injures, d'outrages.* (S. Hier.)

LAPIDARIUS. — Ut Lapicidinarius. (*Vet. Gl.*) — *Ad lapidem*, hoc est in jus vocatus (formula loquendi a sedibus lapideis, quibus judices sedebant, deducta); *assigné, cité en justice.* (*Ch. Fland.*)

LAPIDIA.—Ut Lapicidina. (Ap. Leibn.)

LAPIDICÆSOR.—Ut Lapicedius. (*Vet. Gl.*)

LAPIDICINARIUS. — Ut Lapicidinarius. (*Vet. Gl.*)

LAPIDIFICATURUS. — Qui in lapidem convertere vim habet; *qui a la propriété de changer en pierre.* (Arn. de Villan.)

LAPIDIFODINA. — Ut Lapicædia. (Ap. Leibn.)

LAPIDISCINIUM.—Ead. notione. (A. 1184.)

LAPIDOSITAS. — Lapidibus producendis habilitas; *faculté de produire une dureté semblable à celle de la pierre, pétrification.* (Tert.)

LAPILLUS.—Lapis in terminum positus; *borne.* (Innoc. Grom.) — Calculi morbus; *pierre de la vessie, calcul.* (*A. SS. Ben.*) — *Lapillus albus*, idem q. *calculus albus* quo Thraces notabant singulos anni currentis faustos dies, calculum album in urnam immittendo, vel atrum si infelices, ut scirent, anno exacto, quot fuissent læti dies, quot infausti. (*Hist. Bec.*)

LAPIS.—*Lapis pacis*, qui inter Missæ solemnia post consecrationem osculandus fidelibus defertur, quo tum tempore olim mutuis se osculis quæ *pacis* appellabant prosequebantur; *Vid.* Osculum. (*St. Ord. de Semp.*) — *Lapis portatilis*, altare portatile; *autel portatif.* (A. 1300.) — *Lapis ignitus*, quocum focili ignis excitatur; *pierre à feu.* (*St. Cartus.*) — *Lapis mutus*, id est sine inscriptione; *pierre qui ne porte aucune inscription, aucune marque.* (Hyg.) — *Lapis lunæ, specularis*, ad modum vitri perspicuus; *pierre spéculaire.* Mat. Silv. *Lapis ardesius*, lapidis species, ex quo in tenues lamellas fisso, ædium tecta operiuntur; *ardoise.* (A. 1494.) — *Lapis calcinarius*, calcarius, ad calcem pertinens; *pierre à chaux.* (*St Mart.*) — *Lapis finilis*, terminalis; *pierre terminale, borne.* (A. 1265.)—*Lapis griseus*, silex; *caillou.* (A. 1483.) — *Lapis sacrus*, altare portatile; *autel portatif.* (A. 1449.)—*Lapis vitreus*, gemma factitia; *pierre fausse* (A. 1371.) — *Lapis de Israel*, camæus; *pierre gravée, camée*; ol. *pierre d'Israël.* (A. 1300.)

LAPPACIUM.—Pro Lapathum. (*A. SS.*)

LAPSABUNDUS. — Ruinosus, caducus; *qui menace ruine, qui menace de tomber.* (*Ch. A. C.* 1031.)

LAPSANIUM. — Herba sale condita qua Ægyptii monachi vescebantur. (Vox forte a *lapsana* deducta quæ Plinio olus fuisse dicitur; lampsane commune.)

LAPSI. — Qui a fide discedentes paganismum aut hæresim amplectebantur et postea per pœnitentiam ad Ecclesiam redibant; *chrétiens, qui, après être tombés dans l'apostasie, venaient pleurer en demandant d'être admis à en faire pénitence publique.* (*Conc. Agat.*)—Qui aliquod delictum commiserunt, ex quo pœnitentiæ publicæ subjacere debeant; *ceux qui ayant commis une faute sont soumis à une pénitence publique.* (Greg. Mag. epist.)

LAPSILIS.—Lubricus; *glissant.* (*Vet. Gl.*)

LAPSITUDO.—Lapsus, defectio. (Mart., *Ampl. Col.*)

LAPSIVOSUS. — Ut Lapsilis. (*Vet. Gl.*)

LAPSUS.—Aquæ divortium quo se pisces recipiunt; *chute d'eau.* (Greg. Tur.)

LAQUEARE.—Laqueis seu lorulis astringere; *lacer.* (A. 1374.)

LAQUEARIUS. — Tectorum tignarius; *lambrisseur.* (*Vet. Gl.*)

LAQUEATOR. Laqueorum confector; *faiseur de lacets, laceur.* (*Vet. Gl.*)

LAQUEATURA. — Fascis, manipulus; *faisceau, poignée, botte, gerbe.* (A. 1253.)

LAQUEATUS. — *Laqueatæ vestes*, laqueis seu lorulis exornatæ vel astrictæ; *vêtements ornés de lacets, d'enjolivements, de passementerie.* (*Reg. Temp.*)

LAQUEUS. — Zona, cingulum; *ceinture, baudrier.* (*His. Cas.*) — Forte corona collaris; *collier.* (A. 1293.)

LAQUIRIUM. — Pro LOQUERICIUM.

LAR. — *Larem fovere* et *larem tenere* dicebantur qui in aliquo loco domicilium habebant; *établir son domicile ailleurs.* (A. 1310, etc.) — *Lar* interdum sumitur pro parte domus ubi ignis accenditur; *foyer.* (*A. SS.*)

LARCERIUM. — Pharetra; *carquois.* (A. 1336.)

LARDALIS. — *Lardalis porcus*, pinguis, opimus; *porc gras, dont l'embonpoint est satisfaisant.* (Mur.)

LARDARE. — Lardo suffigere; *garnir de lard, larder.* (J. de J.) — Metaphorice, configere; *larder, percer.* (A. 1361.)

LARDARIUM. — Locus ubi laridum et aliæ carnes servantur; *saloir, garde-manger*; ol. *lardier, lardouer.* (*Chr. S. Trud.*) — Certum vectigal quod pro *larido* quod venum exponitur exsolvitur; *impôt, redevance sur le lard vendu au marché*; ol. *lardier.* (A. 1177.) — Dies Martis carnis privii; *le mardi gras.* (Galf. Vos.)

LARDARIUS. — Præfectus *lardario*, ap. Anglos. — *Lardarius porcus*, porcus saginatus; *porc gras.* (Oel.)

LARDATIO. — Actio *lardi* figendi; *action de larder.* (Inn. III PP.)

LARDATORIUM. — Veruncuium lardarium; *lardoire.* (*Vet. Gl.*)

LARDENARIUS. — Ut LARDARIUS.

LARDERARIUS. — Ead. notione.

LARDERIA. — Funis species; *sorte de corde.* (A. 1363.)

LARDERIUM. — Locus ubi carnes servantur, ut LARDARIUM. (*Ann. Præm*)

LARDERUM. — Cadus salsamentarius; *saloir, vase, ustensile où l'on fait saler la viande.* (*Chartul. S. Corn. Comp.*)

LARDOSUS. — Plenus lardi; *plein de lard, riche en lard.*

LARDUM. — Laridum; *lard.* (S. Aug.) — Porcus saginatus, ustulatus et salitus; *porc engraissé et salé.* (A. 1352.)

LARDUS. — Laridum; *lard.* (S. W. *Const. Hirs.*)

LAREO. — Animalis genus. (Joan. de Garl.)

LARERIUS. — *Larerius salis*, idem q. SAUMATA *salis*, tantum salis quantum ferre solet jumentum; *charge de sel.* (A. 1330.)

LARESUS. — Arboris species; *mélèze.*

LARGAGIUM. — Tributi species, forte ut LARDARIUM. (A. 1170.)

LARGEARE. — Largiri; *prodiguer, distribuer, octroyer.* (A. 1515.)

LARGIAMENTUM. — Id quo domus laxior et amplior est; *ce qu'on ajoute à une maison pour l'agrandir.* (A. 1352.)

LARGIMENTUM. — Munus, donum; *largesse.* (Fulg.)

LARGIRE. — Ampliorem facere; *élargir, rendre plus large, agrandir, augmenter*; ol. *largir.* (A. 1224.)

LARGITIO. — Latitudo; *largeur.* (A. 1207.) — Munus, donum; *largesse, présent.* (A. 1317.)

LARGITIONES. — Thesaurus publicus, fiscus; *le trésor public, le fisc.* (Lact.)

LARGITUS. — Ut LARGIMENTUM.

LARGIUM. — Ut LARGITIO. (A. 1242.)

LARGOR. — Ead. notione. (A. 1268.)

LARGUS. — *Ad largum vadere*, huc et illuc libere vagari; *aller çà et là, vaguer; courir en pleine liberté.* (A. 1330.) *Ad largum modum facere misericordiam*, id est largiter, large, benigne. (*Chr. Dand.*)

LARICINIUM. — Latrocinium; *larcin, vol*; ol. *larrechin, larrescin.* (Ap. Cowell.)

LARNAX. — Urna, capsa; *caisse, boite, coffret.* (*A. SS.*)

LARRERIUS. — Ager incultus; *terrain inculte, terre en friche*; ol. *larris.* (A. 1320.)

LARRETIUM. — Ead. notione. (A. 1229.)

LARRICIUM. — Ead. notione. (A. 1215.)

LARRICIUS. — Ead. notione. (A. 1218.)

LARRICUM. — Ead. notione. (A. 1259.)

LARRISCUM. — Ead. notione. (A. 1212.)

LARUS. — Avis genus quæ semper habitat juxta maris aquas; *oiseau de mer, mouette.*

LARVARIUM. — Idem q. CHARIVARIUM. (A. 1468.)

LASAVERIUM. — Ut LASCIVIUM. (A. 1336.)

LASCIA. — Ornatus ad vestimentum spectans, f. funiculus ad vestium ornatum; *garniture pour les vêtements, tresse, cordon de passementerie.* (Gr. Tur.)

LASCIVIA. — Superflua copia; *surabondance.* (*A. SS.*)

LASCIVIETAS. — Lascivia, ad generationem habilitas; *lasciveté.* (*Script. rer. Fr.*)

LASCIVIUM. — Sapo tonsorius; *savonnette.* (A. 1333.)

LASCIVUS. — Languidus; *affaibli, faible, languissant, énervé*: « Erat enim is ecclesiarum liberalis ditator, et eleemosynarum dapsilis dispensator, sed *lascivus* parcere. » (Sug.) Id est, raro parcebat, si quis in eum offendisset.

LASCOPITIUM. — Pro *laserpitium.* (*A. SS.*)

LASENA. — F. ala, Italis *ascella*; *aisselle.* (Mur.)

LASINA. — Serva, ancilla; *esclave femelle, domestique.* (*Lex Sal.*)

LASSARE. — Relinquere, dimittere; *laisser.* (*A. SS.*) — Pro *laxare.* (*Cons. Vet.*)

LASSATIO. — Lassitudo; *fatigue, lassitude.* (S. x.)

LASSO. — Species salmonis; *espèce de saumon.* (S. W. *Cons. Hirs.*)

LASSUS. — Vinculum, laqueus; *lien, lacet, lacs.* (Gualt. Hem.) — *Lassus sedæ*, filum sericum cui sigillum in chartis appendebatur; *lacs de soie.* (A. 1347.)

LASTA. — Onus seu pondus quoddam; *lasta coriorum, lasta alecium, lasta frumenti*, etc.; *un certain poids, une charge*; ol. *last, lest.* (Pass.)

LASTADIUM. — Onus quod navi imponitur ut solidior sit, ne nimium fluctuet; *lest*

de navire; ol. *lestage, lestaige.* (A. 1281.) — Locus ubi naves constituuntur et ædificantur; *chantier de construction pour la marine.* (*Ch. Germ.*) — Tributum exactum in nundinis ex mercibus; *impôt sur les marchandises qu'on amène au marché*; ol. *letaige.* (Ap. Brompt.)

LASTAGIUM. — Ead. notione. (Pass.)

LASTRA. — Tabula lapidea vel bractea tenuis, quo modo secari solent marmora ad pavimentum vel ad parietes inducendos; *plaque de marbre ou de pierre.* (*A. SS.*)

LASTUM. — Mensura frumentaria; *sorte de mesure pour les grains, charge de grains.* (Ap. Lud.) — Apud Anglo-Saxones, portio comitatus major, tres vel plures hundredos continens; *Vid.* HUNDREDUS.

LASTUS. — Ut LASTA. (Ap. Flet.)

LATA. — Multa debitori, qui statuto tempori non solvit imposita; *peine pécuniaire contre le débiteur qui diffère de payer sa dette.* (A. 1296.) — Pro *latus* (Mart., *Ampl. Col.*) — *Latæ*, minutiores asseres, sectiles, qui supra cantherios ponuntur, quibusque aptantur tegulæ; *planchettes de bois mince, longues et étroites, lattes.* (A. 1181.)

LATARE. — In latum extendere; *élargir.* (J. de J.) — In registrum *latarum*, id est multarum inferre; *porter, inscrire sur le registre des amendes des débiteurs en retard*; *Vid.* LATA. (*St. Cur. Subm.*) — *Latas* seu minutiores asseres ponere; *garnir de lattes*; ol. *later.* (A. 1295.)

LATARIUM. — Registrum latarum; *Vid.* LATA et LATARE.

LATEBRARE. — Latebras quærere. (*A. SS.*)

LATENA. — Navigii species; *sorte de navire.* (Mes. Presb.)

LATERALES. — Comites, socii, familiares, qui lateri alicujus vel domini adhærent; *compagnons, camarades, intimes, fidèles, ceux qui vivent à côté d'un autre.* (Petr. Diac.)

LATERALIA. — Ornamenta marginum in libris et codicibus; *ornements tracés dans les marges des livres.* (Just. Urgel.) — Capsulæ ad ephippium utrinque suspensæ, in quibus ea quæ sunt iter facientibus necessaria reconduntur; *sacoches de voyage qui pendent des deux côtés de la selle.* (Dig.)

LATERALITER. — Ad latus; *à côté, latéralement.*

LATERANEUS. — Agnatus; *agnat.* (*St. Ven.*)

LATERARE. — Jungere, aliquid lateri apponere (maxime dicitur de agris collateralibus): « Relinquo... Pontio naturali meo filio... campum unum... cui se *laterat* via. » (A. 1149.)

LATERARIA. — Capsulæ ad ephippium, etc., ut LATERALIA.

LATERATIO. — Finis, terminus, quo ager alteri lateratur seu conjungitur, circumscriptio; *aboutissement d'une terre à une autre*; *Vid.* LATERARE.

LATERATUM. — Laterculum; *registre des charges et dignités.* (*Cod. Just*)

LATERCULUS. — Parvus later; *petite brique.* *Turris laterculis ligneis cooperta*, id est scandulis; *tour couverte de bardeaux.* (*Chron. Andrens.*) — Parvum latus; *petit côté.* (*A. SS.*) — *Laterculus tesserarius*, sigillum; *sceau, cachet.* (A. 1059.)

LATERE. — (Notione activa) occultare, abscondere; *cacher.* (*A. SS.*)

LATERENSES. — Comites, collaterales, qui a latere sunt; *satellites, gardes du corps* (Tert.)

LATERES. — Pro CHARACTERES. — (A. 1154.)

LATERGERIUS. — Qui laternam gerit; *qui porte une lanterne.* (*Tract. de re milit.*)

LATERINA. — Lateraria, officina in qua lateres fiunt; *tuilerie, briqueterie.* (Tert.)

LATERIUM. — Ut LATARIUM.

LATERNA. — Ut LANTERNA.

LATHOMARE. — Sectis lapidibus instruere, sepire, munire; *bâtir, construire en pierres, maçonner.* (*St. S. Audom.*)

LATHONIARIA. — Opificium ex latone seu orichalco; *ouvrage, objet en laiton.* (A. 1376)

LATIALITER. — Latine; *en latin, à la manière des Latins.* (Sid.)

LATIBULOSUS. — Latebrosus; *caché, retiré, secret.* (*A. SS.*)

LATIGRADUS. — Qui late graditur seu multa brevi tempore peragrat spatia; *qui marche rapidement, qui fait beaucoup de chemin en peu de temps.* (Pez.)

LATILOQUENS. — Qui multum loquitur; *bavard.* (*Vet. Gl.*)

LATINARE. — Latine loqui; *parler latin.* — In Latinam linguam vertere; *traduire en latin.*

LATINARIUS. — Interpres; *interprète, truchement*; ol. *latinier.*

LATINATOR. — *Interpres*, seu qui in linguam Latinam vertit; *interprète ou traducteur latin.* (W. Tyr.)

LATINERI. — Ut LATINARI, Latine loqui. (*A. SS.*)

LATINI. — Christiani occidentales qui ecclesiam Latinam agnoscunt; *les Chrétiens d'Occident, les Latins.* (Pass.) — *Latini* appellati indigenæ seu veteres incolæ vel coloni in iis regionibus quæ a barbaris gentibus pervasæ sunt; *Latins, nom donné, à l'époque de l'invasion des Barbares, aux anciens habitants des pays conquis, pour les distinguer des nouveaux venus.* (*Spec. Sax.*)

LATINIOSUS. — Verbosus, ut videtur. (Marc.)

LATINISTA. — Qui Latine loquitur; *qui parle latin, qui sait bien le latin, latiniste.* (Pass.)

LATINITAS. — Occidens, ubi lingua Latina in usu in divinis Officiis et ubi Christiani agnoscunt Ecclesiam; *la latinité, l'Europe occidentale.* (Ord. Vit.)

LATINUS. — Christianus occidentalis, indigena regionis a barbaris gentibus pervasæ; *Vid.* LATINI. — *Pons latinus*, navalis, ex navigiis quæ latenæ seu lantomiæ dicebantur, compactus; *pont de bateaux.* — *Latina sufficientia*, scientia navalis; *art maritime, science de la navigation.* (Elmham.)

LATITIA. — Latitudo, ut *longitia*, longitudo. (Inn.)

LATO. — Metallum factitium ex cupro et cadmia, orichalcum; *laiton*. (Pass.)—F. moneta ex latone; *monnaie de cuivre*. (A. 1337.)

LATOMIÆ. — Ut Lautumiæ.

LATOMUS. — Ut Lapicida. (J. de J.)

LATON — Ut Lato. (A. 1382.)

LATONIA. — Ead. notione. (A. 1382.)

LATONUS. — Ead. notione. (A. 1377.)

LATOPLAGA. — Planities, ager planus; *terrain plat*, *plaine*. (Tab. Cas.)

LATORALIS. — « XX libras Parisienses census annui, *latoralis* super plures hæreditates. » (A. 1322.) Id est, ut videtur, assignati, exigendi super, etc.

LATORORUM. — Genus navis sed latrociniorum; *espèce de navire à l'usage des pirates*. (Isid.)

LATRIA. — Λατρεία, servitus quæ soli Deo debet exhiberi; *adoration*, *culte de latrie*. (Pass.)

LATRIX. — Portalis : « Intro conscenderunt per subtiles scalas et *latrices*. » (*A. SS.*)

LATRO. — Latrocinium; *vol*; ol. *larron*. (Pass.) — Jus latrones puniendi; *droit de juger et punir les voleurs*; ol. *larron*. (Pass.) *Habere latronem*, *concedere latronem*, Gall. *avoir le larron*, *accorder le larron*, id est jus latrones puniendi habere, concedere; *avoir le droit de punir les voleurs*, *accorder ce droit*. (Pass.) — Proditor; *traître*. (A. 1205.) *Latro mancipiorum*, qui aliena mancipia injuste tenet. (S. VII.)

LATROCINIUM. — Jus latrones puniendi, ut Latro. (Ap. Spelm.)

LATROCINIUS. — Latro; *voleur*, *fripon*. (S. VII.)

LATROISMUM. — Pro Latrocinium. (A. 1123.)

LATRONA. — Mulier quæ latrocinatur; *voleuse*, *larronesse*. (*Conc. Brag.*)

LATRONALIS. — Ad *latronem* spectans; *de brigand*, *de voleur*. (*A. SS.*)

LATRONICULATOR. — Judex ad punienda latrocinia; *juge en matière de vols à main armée*. (I. R.)

LATRONICUS. — Qui latronis est; *de brigand*, *de voleur*. (Ap. Bal. *Misc.*)

LATRONISSA. — Ut Latrona. (A. 1275.)

LATROPRÆDARI. — Grassari; *voler à main armée*, *exercer le brigandage*. (*Vet. Gl.*)

LATRUNCULATOR. — Ut Latroniculator.

LATRUNCULUS. — Excursor, præcursor exercitus, seu potius miles qui in insidiis latet; *coureur*, *éclaireur*, etc. (Thwrocz.)

LATUM. — Pro Latus. (A. 1152.)

LATUMA. — Ead. notione q. Latumiæ.

LATUNATUS. — Factus vel textus *latone*; *fait de laiton*. (A. 1333.)

LATURA. — Quod pro onere ferendo accipit bajulo; *ce que l'on donne à un facteur pour le transport d'un paquet*. (*Vet. Gl.*)

LATURARIUS. — Bajulus, qui fert onus; *portefaix*, *facteur*. (Pap.)

LATUS. — Juxta; *près*, *à côté de*; ol. *lez* ou *lès*. — Latitudo; *largeur*. (A. 1251) — Vectigalis species, idem forte quod Lastagium. (*St. Mas.* — Panni, vel telæ latitudo; *largeur d'une étoffe entre ses deux lisières*. *Id.* (A. 1353.) — Pro *elatus*, celebratus. (*A. SS.*) — *A latere*, seorsum, separate. (A. 1417.)

LATUSCA. — Ut *lactuca*; *laitue*. (*Vet. Gl.*)

LATUSFINIS. — Limes lateralis; *limite latérale*. (Ap. Ughel.)

LAUBIA. — Porticus; *galerie*, *Vid.* Lobia.

LAUDA. — Pars officii Gothici; *une des parties de l'office gothique*. (*A. SS.*) — Donatio seu potius concessio; *donation*, *concession*. (A. 1213.) — Præstatio quæ pro mercibus penditur; *droit établi en certains lieux sur les marchandises qui se vendent aux foires et marchés*; ol. *laude*. (A. 1309.)

LAUDABILIS. — Approbatus; *de bon aloi*, *en bon état*. *Laudabile bladum*, genuinum, sincerum, legitimum. (A. 1202.)

LAUDABILITAS. — Titulus honorarius præsidum, consularium, etc., ap. Romanos.

LAUDABIS. — Pro Laudabilis.

LAUDAMENTUM. — Copia, facultas, *permission*. (*Chr. Bes.*) — Pactum, conventio; *convention*, *accord*. (Ger. Reich.) — Charta conventionis; *charte d'accord*, *acte d'alliance*. (A. 1096.) — Judicium, sententia arbitri; *jugement*, *décision d'un juge*, *d'un arbitre*. (A. 1284.) — Consilium, consensus; *conseil*, *consentement*, *approbation*. (A. 1150.)

LAUDAMINIUM. — Ut Laudemia. (A. 1315.)

LAUDANÆ. — *Vid.* Laudunæ.

LAUDARE. — Arbitrari, sententiam arbitri proferre; *arbitrer*, *juger comme un arbitre*, *rendre une sentence arbitrale*. (Rol.) — Consilium dare seu potius persuadere; *conseiller de*, *engager*, *persuader*. (*Leg. Edward. Conf.*) — Concedere; *accorder*, *octroyer*. (S. XIV.) — Approbare, consentire; *approuver*, *donner son consentement*. (*Chr. Besuens.*) — *Laudes* pro alienando fundo percipere; *percevoir les droits de mutation*. (A. 1369.) — *Laudare se de aliquo*, alicujus benevolentiam prædicare; *se louer de quelqu'un*. (A. 1210.)

LAUDATICUM. — Genus tributi a quo eximebantur monasteria a Francorum regibus in prioribus medii ævi tempestatibus, cujus vero ignota natura.

LAUDATIO. — Id quod domino feudi seu territorii solvitur pro facultate seu consensu alienandi tenementa; *droit payé par le vassal au seigneur*, *pour obtenir la permission de vendre*, *d'aliéner sa propriété*; ol. *lods*, *ventes*, *honneurs*. (A. 1185.) — Jussus, concessus, concessio; *consentement*, *autorisation*. (A. 1063, 1201.) — Conventio, pactum; *accord*, *accommodement*, *pacte*. (*A. SS.*)

LAUDATOR. — Arbiter; *arbitre*, *expert*. (*A. SS.*) — *Laudator testium*, qui testes lau-

dat seu approbat, firmans eos esse viros probos et dignos, quibus fides habeatur. (*Leg. Lud. Pii.*)

LAUDELA. — Ut Laudemia. (A. 1294.)

LAUDEMIA. — Id quod domino feudi seu territorii solvitur pro facultate alienandi tenementum, ut Laudatio. (*Const. eccl. Val.*)

LAUDERIA. — Census, præstatio; *cens*, *service*, *prestation*. (A. 1491.)

LAUDES. — Retis genus; *espèce de filet*. (A. 1479.) — Id quod domino pro facultate alienandi feudum solvitur, ut Laudatio. (A. 1274.) — Pars ultima Officii nocturnalis seu psalmus CXLVIII et duo sequentes qui post Matutinos et benedictiones cantantur, ut est in Reg. S. Bened.; *Laudes*, *une des parties de l'Office divin*. *Laudes* dictum *alleluia*, quod post Epistolam decantantur. Laudes, inquit concilium Toletanum IV, post Epistolam decantari, priusquam Evangelium prædicetur, dum canones præcipiunt post Apostolum, non Laudes, sed Evangelium annuntiare ubi *alleluia* significari probat Mabillonius. — Acclamationes publicæ quæ fiebant principibus, cum inaugurabantur, vel in theatris, aut in ecclesia, atque, adeo in celebrioribus cæremoniis : « Regem honorifice cum *laudibus* et hymnis suscipientes ad urbem perduxerunt. » (*Ann. Franc.*)

LAUDIA. — Donatio, concessio; *action de donner*, *d'octroyer*, *donation*. (S. XIV.) — Straguli species; *couverture piquée*, *courtepointe d'un lit*; ol. *lodéier*, *lodier*. (A. 1372.)

LAUDIDIGNUS. — Laudibus dignus; *qui mérite d'être loué*. (*Vet. Gl.*)

LAUDIFICARE. — Laudare; *louer*, *célébrer*. (*Vet. Gl.*)

LAUDIFLUUS. — Laudum plenus; *plein de louanges*. (*A. SS.*)

LAUDIMIUM. — Ut Laudemia. (A. 1136.)

LAUDINIA. — Ut Laudunæ.

LAUDIS. — Compositio, multa; *dommages-intérêts*, *composition*, ut Leudis. — Cithara, testudo; *luth*. (Fort.) — Sententia arbitri, ut Laudum. (A. 1145.)

LAUDISONUS. — Ut Laudifluus, vel *laudes canens*. (*A. SS.*)

LAUDIUM. — Ut Laudemium. (A. 1297.)

LAUDUM. — Clarigatio, repressaliæ, jus recipiendi quod suum est atque ob id manum injiciendi in bona vel corpus debitoris; item charta qua cuipiam illud jus conceditur; *droit de représailles ou de reprendre son bien en quelques mains qu'il se trouve*, et *lettres de marque que le prince accorde pour jouir de ce droit*. (*Stat. Mas.*) — Sententia arbitri; *sentence arbitrale*. (A. 1293.) — Consensus, approbatio, ut Laudamentum. (A. 1455.) — Id quod pro alienando feudo exsolvitur, ut Laudemia. (A. 1297.) — Statutum, decretum; *arrêté*, *ordonnance*. (*St. Cadub.*)

LAUDUMINIA. — Ut Laudemia.

LAUDUNÆ. — Vasorum ecclesiasticorum genus; *vase en usage dans les églises*, *et dont la forme et la destination sont inconnues*. (Anast.)

LAUDUS. — Species navis; *sorte de vaisseau à voile latine*; ol. *léouge*. (A. 1357.)

LAUFETUS. — Armorum genus : « diversis armis..... ut.. gladiis, platis, paviseriis, servelleriis, *laufetis*, etc. » (*Vet. Inst.*)

LAUNECHILDE. — Donum reciprocum seu pretium quodam modo rei donatæ; *don réciproque*. (*Leg. Lomb.*)

LAUMIUM. — Pro Laudimium. (A. 1212.)

LAUPIA. — Porticus species, ut Laubia.

LAUPREDA. — Mustela; *lamproie*.

LAURA. — Monasterium, apud Anast. (Differebat tamen *laura* a monasterio, quod, ut ait Cyrillus, in cœnobiis illi viverent qui vitam exercebant communem; in *lauris* vero qui a congressione separatam et quietam. In *laura* igitur vitam exigebant anachoretæ, suis quique distincti cellis, unique suberant abbati.)

LAURATUM. — Imago principis, quod, ut plerique censent, laurea caput cingeretur; *effigie de l'empereur*.

LAUREARE. — Decorare, coronare; *orner*, *couronner*. (S. Pet. Chrys.)

LAUREOLUM. — Ferramenti chirurgici species. (Cœl. Aurel.)

LAURERÆ PLACA. — Chirotheca laminis contecta; *gantelet*. (A. 1320.)

LAURUS. — *Lauros operire*, maleficii aut sortilegii species. (Ap. Primin.)

LAUS. — Consilium; *conseil*. (Rog. Hov.) — Donatio, concessio; *donation*, *cession*. (A. 1150.) — Consensus; *consentement*. (Ditmar.) — Retis piscariæ species; *filet*; ol. *las*. (A. 1284.) — Pars ultima Officii nocturni, ut Laudes. — *Laus et sonus*, in Breviario Mozarabico appellantur responsoria quæ in nocturno Officio decantant Mozarabes. *Laus divina*, Officium ecclesiasticum. (*Vit. B. Steph. Abb. Obasin*)

LAUSA. — Pro *alausa*, piscis; *alose*. (A. 1310.) — Lapidis species qua domibus cooperiendis et sternendis solariis utuntur; *dalle*. (A. 1356.) — Lapidicina, unde *lausæ* eruuntur; *carrière d'où l'on extrait la pierre sous forme de dalles*. (A. 1261.)

LAUSARE. — Pro Laudare. (J. de J.)

LAUSATUM. — Solarium lausis stratum; *terrasse dallée*, *pavée de dalles*. (A. 1346.)

LAUSUM. — Pro Laudum.

LAUSUS. — Consilium, idem q. Laus. (Tab. Foss.)

LAUTITIUS. — *Lautitius cibus*, delicatior, cupediæ; *mets très-recherché*, *friandises*. (*A. SS.*)

LAUTOMIA. — Species navis; *sorte de navire*. (Frideg.)

LAUTOR. — Idem q. Lavator. (*Script. rer. Fr.*)

LAUTUM. — Ut Lanutum.

LAUTUS. — Cithara, testudo; *luth*.

LAUZENGA. — Adulatio seu falsa laus; *flatterie ou fausse louange*. (A. 1197.)

LAVACRIUS. — Quod alias Levamen seu Relevium in re feudali; *Vid.* Relevium. (A. 1239.)

LAVACRUM. — Vas vinarium, apud Rym.

LAVADOR. — Apud Arvernos, idem q. Sudarium. (A. 1444.)

LAVANCHIA. — Nivis moles excidens e montibus; *avalanche.* (A.1323)

LAVANDARIA. — Lavacrum, in quo panni eluuntur; *lavoir, lieu où l'on lave le linge;* ol. *lavaiche.* (*St. Corb.*) — Loturæ officium; *blanchissage, nettoiement.* (A. 1260.)

LAVANDARIUS. — Fullo, servus pannis eluendis addictus; *foulon, blanchisseur, serviteur chargé du nettoyage du linge.* (Ach. *Spic.*)

LAVANDER. — Ead. notione. (*Vet. Cod.*)

LAVANDERIA. — Lotrix; *blanchisseuse, lavandière.* (A. 1333.) — Lotura; *lavanderie.* (A. 1376.) — Officium in ecclesia Lugdunensi cujus erat pannis ecclesiæ eluendis invigilare; *office de l'ancienne église de Lyon, dont le titulaire était chargé de faire blanchir le linge.* (A. 1346.)

LAVANDERIUS. — Ut Lavandarius. (*Cons. Tolos.*)

LAVANDRIA. — Lavacrum, ut Lavandaria. (*Chartul. Virzion.*)

LAVANHÆ. — Purgamenta, elutia; *lavures.* (A. 1322.)

LAVARI. — Sic dicuntur capita monachorum, cum raduntur in pœnitentiali S. Columbani: « *Lavacrum* capitis potest esse in Dominica, et in lixivio pedes lavare licet. »

LAVARIUM. — Pelvis ad lavandas manus; *bassin, cuvette où l'on se lave les mains.* (Lud.)

LAVASSERIUS. — Fullo; *dégraisseur, apprêteur d'étoffes, foulon.* (A. 1335.)

LAVATOR. — Ead. notione. (A. 1230.) — Inter servientes monachorum recensetur. (A. 1056.)

LAVATORIUM. — Vas seu locus ubi panni eluuntur; *lieu ou vase où se lave le linge, lavoir.* (A. 1314.) — Tonstrina monachorum; *chambre où le barbier d'un couvent exerce son métier.* (Eckeard. Jun.) — Ubi monachi lavant manus priusquam eant ad refectorium; *pièce où les moines se lavent les mains avant d'aller au réfectoire.* (*Lib. Ord. S. Vict. Par.*) — Locus ubi equi lavantur; *lieu où l'on fait baigner et laver les chevaux.* (*Vet. Necrol.*) — Cornu altaris ubi sacerdos lavat manus sacra faciendo; *angle de l'autel où le célébrant se lave les mains.* (A. 1503.) — Vas fundendo aquam ad manus lavandas aptum; *aiguière, pot-à-l'eau.* (*Ann. Præm.*) — Vas undique clausum aquam calidam continendo aptum ad manus seu pedes calefaciendos; *vase fermé que l'on remplit d'eau chaude pour se réchauffer, sorte de chaufferette.* (A. 1376.) — Vas lapideum in quo cadavera lavantur; *grande auge de pierre où l'on lave les cadavres.* (A. 1411.)

LAVATORIUS. — Idem q. Lavatura. (Ap. Bonaros.)

LAVATREIUM. — Ubi monachi manus lavant priusquam eant in refectorium, ut Lavatorium. (*Chartul. Gellon.*)

LAVATRINA. — Locus in fluvio pannis eluendis addictus, ut Lavatorium. (A. 753.)

LAVATURA. — Aqua qua aliquid lotum est; *eau qui a servi à laver, lavures.* (*St. S. Vict. Par.*)

LAVAYCHÆ. — Purgamenta, ut Lavanchæ. (A. 1322.)

LAVELLUM. — Loculus, arca sepulcralis; *tombeau, cercueil.* (*A. SS.*) — Vas lavatorium; *vase pour se laver.* (*A. SS.*)

LAVENDARIA. — Ut Lavandaria. (A. 1260.)

LAVERIA. — Lapidicina unde lapides, *laviæ* dicti, eruuntur; *carrière de laves.* (A. 1336.)

LAVIA. — Lapidis species; *lave.* (A. 1265.)

LAVINA. — Ut Lavanchia. (*Vet. Gl.*)

LAVIRE. — Humectare, aqua aspergere; *mouiller, arroser.* (*Vet. Gl.*)

LAVITIUS. — *Vid.* Panis.

LAVORATIUM. — Acquisitum, quæsitum; idem q. Labor. (S. xi.)

LAVORIA. — Fructus cujusvis generis ex agris cultis; *produits de la terre, récolte.* (A. 1398.)

LAVORIVUS. — Ut Laborabilis (A. 1076.)

LAVRARIUS. — Colonus, pro Labrarius seu Laborarius, agricola; *laboureur.* (*Ch. abb. Comp.*)

LAXA. — Lorum, habena; *courroie, lanière, bride, laisse.* (Pass.) — Donatio, legatum; *don, donation, legs.* (*G. Ch.*)

LAXAMENTUM. — *Laxamentum pretii;* idem q. Gal. *rabais.* (*Cod. Th.*)

LAXAMINA. — Habenæ; *rênes, bride.* (Isid.)

LAXARE. — Laxare ventrem, alvum ducere, purgare. (*Chron. anon. Salern.*) — Dimittere, sinere; *laisser.* (Gr. Tur.) — Relinquere; *lâcher, abandonner, renoncer à.* (Gr. Tur.)

LAXATIO. — Emissio e custodia; *élargissement.* (A. 1334.) — Cessio, rei possessæ dimissio; *action de céder, cession, renonciation à la possession.* (A. 1063.) — *Laxatio carnis*, tempus quo carnium esus laxatur, seu iis vescendis finem imponunt, carnis privium; *Carême.* (A. 1094.)

LAXATIVUS. — Qui movet alvum; *laxatif.*

LAXIATUS. — Dimissus, interruptus; *Vid.* Laxare.

LAYA. — Silvæ portio cædenda, signatis arboribus designata, ut Laia. (A. 1310.) — Lamina; *plaque, lame.* (A. 1496.)

LAYDA. — Quævis præstatio, vel quodvis tributum, maxime quod pro mercibus penditur, ut Leudis. (A. 1318.)

LAYETTA. — Capsa, capsula, ea potissimum in qua per ordinem distribuuntur et asservantur mss.; *coffre léger et de petites dimensions, plus particulièrement destiné à la conservation des papiers dans les archives;* ol. *layette.* (Pass.)

LAYNAGIUM. — Ut Lignagium. (A. 1375.)

LAYNERIUS. — Falconum species, ut Lanarius.

LAYRONERIA. — Spelunca latronum; *caverne de voleurs.* (A. 1379)

LAYSANÆ. — Immunditiæ; *impuretés, immondices.* (A. 1352.)

LAYSSA. — Lorum, ut Laxa. — Donatio, ut Laissa.

LAZANA. — *Lazana nemoris*, portio silvæ longior quam latior, forte idem q. Laia. (A. 1391.)

LAZARUS. — Leprosus; *lépreux;* ol. *lazare, ladre.* (*Mon. Angl.*)

LAZARUM. — Locus ubi *lazari* curantur; *hôpital de lépreux, léproserie.*

LAZIA. — Id. forte q. Leda, via lata.

LAZOLUS. — Laqueus, pedica, tendicula: *lacet, filet, lacs.* (*St. Mant.*)

LAZUR. — Lapis qui dat cæruleum colorem, color ipse; *pierre d'azur, couleur d'azur.*

LAZZI. — Iidem q. Læti aut Lidi.

LEA. — Aper femina; *laie.* (A. 1269.)

LEAGIUM. — Jus signandi arbores cædendas vel quæ pro terminis notantur; *droit de marquer les arbres à couper ou destinés à servir de bornes.* (A. 1196.)

LEALIS. — Qui domino feudali fidelitatis sacramento astrictus est, ut Ligius. (A. 1331.)

LEALS. — Mensuræ liquidorum species apud Arvernos; *mesure pour les liquides.* (A. 1274.)

LEAR. — Forte vervex vel aries; *bélier.* (Irmin. Polyp.)

LEATORIUM. — Locus lege defensus et prohibitus; *lieu où il est défendu de pénétrer.* (A. 1079.)

LEAUDA. — Tributum pro mercibus, ut Leuda. (A. 1322.)

LEBANTARE. — Apud venatores, excire, excitare feras; *faire lever le gibier.* (*Ch. Hisp.*)

LEBES. — Globulus; *pomme, boule.* (Guil. Armor.)

LECATOR. — Catillo, scurra; *parasite, pique-assiette, bouffon;* ol. *lichard.* (Pass.)

LECCADA. — Certum onus vel pondus, ut Lasta: « Duas *leccadas* de anguillis. (A. 1226.)

LECEBRA. — Pro Illecebra. (*Vet. Cod.*)

LECHITUS. — Pro Lecythus. (*Vet Gl.*)

LECHUGUILLA. — Parva lactuca; *petite laitue.* Unde pro quodam ornatu vestis parvæ lactucæ formam utcunque referente usurpatur in concil. Limæ. (A. 1582.)

LECNA. — Planta palustris; *nénuphar.* (A. 1436.)

LECTARIA, Æ. — Apparatus et instrumentum lecti; *fourniture, garniture de lit.* (*Form. Andeg.*)

LECTARIOLA. — Dimin. a Lectaria. (*A. SS.*)

LECTARIUM. — Ut Lectaria. (*Form. Vet.*)

LECTARIUS. — Lectorum artifex; *fabricant de lits.* (*Vet. Gl.*)

LECTERIA. — Lectica, species vehiculi: *sorte de voiture, litière.* (A. 1333.) — Stramentum pecuarium ex feno et paleis; *litière pour les animaux.* (A. 1107.) — Lectri fulcrum, fulcimentum, Ital. *lettiera;* lectrum ipsum; *support d'un pupitre, le pupitre lui-même.* (*St. Ast.*)

LECTERITUM. — Ut Lectritum.

LECTICA. — Lectus; *lit.* (Guid. *Disc. Fars.*) — Feretrum quo defuncti cadaver effertur; *brancard pour porter les morts.* (Maxime vero ita appellabant sanctorum Feretra quæ in ecclesiis colenda exponebantur.) — Lectri fulcrum, ut Lecteria. (A. 1457.)

LECTICALIA. — Lecti apparatus, ut Lectaria. (*St. S. Vict. Par.*)

LECTICARIA. — Prædium ad quod lectica pervenitur; *bien de campagne où l'on se rend en litière.* (Anast.)

LECTICARIUS. — Lectorum opifex; *ouvrier en lits.* (*Vet. Gl.*) — Qui mortuos in *lectica* effert; *porteur de morts;* ol. *lecticaire.* (*A. SS.*)

LECTICULÆ. — Diurnæ *lectiones* in ecclesiasticis Officiis a quibusdam sic dictæ quod breves sint, a pluribus vero *Capitula*, eo quod ut plurimum de capitibus epistolarum illorum dierum, quibus dicuntur, sumuntur. Hæc siquidem post psalmos et antiphonas in singulis horis dicuntur, prout statutum est in concil. Agathensi. (Durand.)

LECTIFLORUM. — Collectio florum seu rerum præcipuarum et selectarum; *recueil de morceaux choisis.* (Titre d'un ouvrage.)

LECTIO. — Scriptura sacra; *la sainte Ecriture.* (*A. SS.*) — Scriptum quodvis; *titre, pièce, acte.* (*Ann. Bened.*)

LECTIONARIUM. — Liber continens lectiones ecclesiasticas, quem a S. Hieronymo compositum scribunt Honorius August. et Berno Augiensis. Maxime vero ita appellatur liber continens ex Epist. S. Pauli quæ ad Missam leguntur. (Anast.)

LECTIONARIUS. — (Subst.) Ead. notione. — (Adj.) Qui crebro legit; *qui lit très-souvent.* (Alex. Iat.)

LECTIONES. — Excerpta ex SS. Patribus quæ in singulis horis tam nocturnis quam diurnis dicuntur: ita vero appellantur quia non cantantur, ut psalmus et hymnus, sed *leguntur* tantum; illic enim modulatio, hic sola pronuntiatio quæritur; *morceaux choisis des saints Pères et des saintes Ecritures qui font partie de l'Office divin.* (Durand.) — Auctoritates, allegationes, testimonia jurisconsultorum, legum, quæ adducuntur ad confirmandam aliquam sententiam; *textes, passages, commentaires, produits à l'appui d'une opinion, d'un jugement.* (Jac. Goth.)

LECTIS. — Filia fratris, pro *neptis.* (Pap.)

LECTISTERNIUM. — « Lectus stratus et præparatus, vel locus in quo lectuli sternuntur, vel locus in quo homines sedere vel jacere consueverunt. » (J. de J.)

LECTISTERTICIUM. — Stramentum pecuarium ex feno et paleis; *litière pour les bestiaux.* (*Mon. sac. antiq.*)

LECTITARE. — *Lectitare terram*, terram pro lecto habere, humi jacere; *coucher par terre.* (*A. SS.*)

LECTIVAGIUM. — Lactis venditio; *action de vendre du lait, vente de lait.* (A. 1346.)

LECTOR. — Secundus gradus ordinis ecclesiastici; *lecteur.* (*Lectorum* munus erat *lectiones* pronuntiare, et ea quæ prophetæ vaticinarunt populis prædicare) — Cancellarius, scriba, notarius; *chancelier, secrétaire,*

garde-notes. — Præceptor, in monasteriis; *professeur.* — In ecclesiis cathedralibus, is qui *legenda* in choro disponebat; item theologus professor quem vulgo *théologal* appellant Galli.

LECTORARIUS. — Lector, ἀναγνώστης, *lecteur.*

LECTORATA. — Modus agri: « tres *lectoratas* de episcopali prato. » (A. 1015.)

LECTORATUS. — *Lectoris* dignitas et officium; *office, charge de lecteur.* (A. 563, 1253.)

LECTORIA. — Officium *lectoris* seu professoris theologiæ in collegiis canonicorum; *office de théologal dans les églises cathédrales et les collèges de chanoines.* (*Conc. Hisp.*)

LECTORIALE. — Ut Lectrinum. (Gil. Lun. ep.)

LECTORILE. — Ead. notione. (A. 1295.)

LECTORILIUM. — Ead. notione. (Mur.)

LECTORINUM. — Ead. notione. (Mur.)

LECTORINUS. — Pannus quo tegitur et ornatur *lectorium*; *pièce d'étoffe dont on couvre le lutrin.* (Mur.)

LECTORIOLUM. — Parvum Lectorium, q. *Vid.*

LECTORIUM. — Ut Lectrinum. (*A. SS.*) Lecti apparatus vel lectus ipse. (A. 1359.)

LECTRALE. — Ut Lectuale. (A. 1215.)

LECTRICIUM. — Ut Lectrinum. (Ægid. Aurev. mon.)

LECTRICUM. — Ead. notione. (*Ord. Can. Regul.*)

LECTRINUM. — Analogium, ambo, in quo legitur in ecclesia; *lutrin, grand pupitre d'église;* ol. *lectrin, lectrum, lettrin, lectre.* (Pass). — Sedilis genus in quo quis genua incurvat orandi causa; *prie-Dieu*, ol. *lectrum.* (A. 1237.)

LECTRITUM. — Ead. notione. (Ord. Vet.)

LECTRIX. — Quæ legit; *lectrice.* (Alc.)

LECTRUM. — Ut Lectricium. (Isid.)

LECTUALE. — Instrumentum lecti, proprie stragulum; *couverture de lit, courtepointe.* (Possid.)

LECTUALIS. — *Lectualis morbus*, quo quis in lecto detinetur; *maladie qui oblige de garder le lit.* (Salm.)

LECTUARIUM. — Idem q. Lectuale et Lectarium. (Gr. Tur.)

LECTULUS. — Pala; *chaton de bague.* (*A. SS.*) — Feretrum, altare, tumulum, ut Lectus, q. *Vid.*

LECTUM. — Charta, scriptura, sic forte dicta quod palam lecta fuerit ad confirmationem; *acte, titre, écrit.* (*Ann. Ben.*)

LECTUMSTRATUM. — Ut Lectisternium. (Greg. M.)

LECTUOLUS. — Id. q. Lectuale. (A. 781.)

LECTURA. — Lectio; *lecture.* (A. 1454.) Ars vel actus legendi seu docendi scientias; *professorat.* (A. 1340. — Commentarium et præsertim juri illustrando scriptum; *lecture, citation, note.* (A. 1329.)

LECTURIRE. — Legere; *lire.* (*Vet. Gl.*) — Legendi desiderium habere; *avoir envie de lire.* (Isid.)

LECTURIUM. — Idem q. Lectuarium.

LECTUS. — Feretrum in quo defunctorum cadavera efferuntur tumulanda; *brancard, civière à porter les morts.* — Feretrum in quo sanctorum corpora quiescunt; *tombeau où sont déposés les restes d'un saint.* — Altare; *autel.* — Mensa ipsa altaris; *table d'autel.* — Alveus; *lit d'une rivière.* — Pluteus precatorius, vel tapes super terram stratus; *estrade construite pour recevoir un prédicateur, ou tapis étendu par terre.* — *Lectus justitiæ*, tribunal judiciarium cui rex præest; *lit de justice.* (A. 1416.) — *Lectus obsequiorum*, mausoleum seu lectus ad pompam funebrem ornatus; *catafalque.* (A. 1334.) — *Lectus mortalis*, quo quis moriens jacet; *lit de mort.* (A. 1234.) — *Lectus partus*, in quo puerpera jacet; *lit d'une femme qui accouche.* (A. 1207.) — *Lectus plumalis*, plumis sarcitus; *lit de plumes.* — (*Leg. Burg. Scot.*) — *Lectus vestitus*, omnibus ornamentis instructus; *lit garni.* (*Form. Andeg.*) — *Lectum mariti observare* vel *lectum suum custodire*, dicebatur uxor quæ fidem priori marito datum servabat ad secundas nuptias non convolando. (A. 1113.)

LECZTA. — Idem q. Lesda. (A. 1317.)

LEDA. — Latus agri; *largeur d'un champ;* ol. *lé.* (Pass.) — Via latior; *allée*, ol. *lée.* (*Mon. Angl.*) — Aquæ ductus seu canalis quo aqua derivatur; *aqueduc, conduit, canal de dérivation.* (A. 1136.) — Femina servilis; *femme de condition servile. Vid.* Litus. (S. viii.) — Præstatio, tributum, ut Leudis. (A. 1164.)

LEDDIS. — Multa vel tributum, ut Leudis. (A. 1070.)

LEDIA. — Ead. notione. (A. 1269.)

LEDIUM. — Ead. notione. (*Ord. reg. Fr.*)

LEDO. — Æstus maris languidior qui per quatuor penes dies, tam ante quam post secundam atque ultimam lunæ quadraturam, mense unoquoque accedit, cum certis diebus languidius et minore aquarum tumulo terræ oras allambit, *malinæ* contrarius, quæ fit cum effusius et majori æstuum quantitate in littus proruit et effunditur; *irruption de la mer provenant principalement du flux et du reflux.* (Ces irruptions s'appelaient *malinæ* et *ledunæ; malina* était le nom du plus grand reflux, et *ledona* celui du plus petit flux.)

LEDONA. — *Vid.* Ledo.

LEDUS. — Servus ascriptitius, ut Litus. (S. viii.)

LEGA. — Bonitas gradusque metallorum; *aloi, loi, titre des métaux précieux.* (*Ch. Angl.*) — Pro *leuca*, mensura itineraria; *lieue.* (A. 1217.) — Fœdus, societas; *ligue, association.* (*Ch. Ital.*)

LEGAIA. — Mensura itineraria ut Leuca. (*Chartul. S. Sulp. Bitur.*)

LEGALIS. — In jure Anglicano, qui stare idoneus est; *qui peut ester en justice; qui jouit de la plénitude des droits civils.* — Qui legem servat et fidem; *loyal, fidèle*, ol. *léal.* (Pass.) — *Legales antiqui homines*, fide, ætate et probitate laudabiles, quorum auctoritas plurimum valet; *hommes d'honneur et de probité.* (A. 1181.) — Legitimus, juxta leges; *légitime, qui est selon la loi.* (A. 1034.)

LEGALITAS. — Probitas, ratione cujus quis juri stare potest, idoneus est ac legalis; *probité, ce pourquoi on jouit de la plénitude des droits que la loi donne.* (Hug. Flavin.) — Fidelitas, fides; *fidélité, loyauté*, ol. *léalté, léauté.* (S. Bern.) — Gradus bonitasque monetæ; *titre, loi des monnaies.* (A. 1231.)

LEGALITER. — Legitime, juxta leges; *légalement, conformément aux lois.* (Sen.) — Fideliter; *loyalement, franchement*, ol. *léaument.* (A. 1311.)

LEGALIUS. — « Res in *legolios* auctorisare. (A. 862.) » Id est juxta leges, Legaliter, q. *Vid.*

LEGARE. — Includere; *enchâsser, enfermer.* (A. 1391.) — Pro Ligare. (*Leg. Roth.*)

LEGARIUM. — Legumen; *légume.* (A. 1070.)

LEGATARIA. — Exsecutrix testamenti; *exécutrice testamentaire.* (Ap. Lud.)

LEGATARIUS. — (Subst.) Legatus, missus; *envoyé, député.* (*Leg. Roth.*) — Exsecutor testamenti; *exécuteur testamentaire.* (*Test. Wildrad. abbat. Flaviniac.*) — (Adj.) Testamento mandatus; *légué.* (Tert.) *Legataria charta*, qua res ac prædia donantur; *testament.* (Fulc.)

LEGATIA. — Districtus *legati*, intra quem jurisdictionem suam exercet; *ressort de l'autorité d'un légat.* (A. 1217.)

LEGATIO. — Munus et officium legati; *emploi, office, fonctions d'ambassadeur, de légat.* (A. 936.) *Legatio libera*, cum *legatus* omnimoda auctoritate ejus a quo mittitur gaudet; *légation libre, quand l'envoyé était investi de toute la puissance de celui qu'il représentait.* (*Cod. Afr.*) — Provincia ubi missi dominici legatio obitur; *territoire dans lequel l'envoyé a mission de remplir ses fonctions.* (A. 812.) — Munus, donum; *présent, cadeau.* (Ach.) — Epistola formata; *lettre de recommandation, exéat.* (A. 1050.)

LEGATIVUM. — Legatorum viaticum; *frais d'ambassade.* (Ulp.)

LEGATOR. — Legatus, missus; *envoyé, ambassadeur, légat.* (*Ep. Joan. PP. XI.*)

LEGATORIUM. — Pulpitum; *pupitre, lutrin.* (Pap.)

LEGATORIUS. — Missus, ut Legatarius. (W. Strab.) — Legatarius, cui aliquid testamento legatur vel donatur; *légataire.* (A. 1317.)

LEGATRIX. — Precatrix, quæ pro alio intercedit; *celle qui intercède.* (*A. SS.*)

LEGATUM. — Res in usus pios testamento relictæ; *legs pieux.* (A. 1219.) — Pars decimæ, ut videtur, quam percipiebat is qui ligandis manipulis vincula ministrabat; *Vid.* Tractus. (A. 1263.)

LEGATURUS. — Ligamentum, zona; *lien, bande, ligature.* (*Ch. Sen.*)

LEGATUS. — Missus, qui in provincias a principe ad exercenda judicia mittebatur; *magistrat envoyé par le pouvoir pour rendre la justice dans les provinces.* (A. 799.) — Nuntius privati alicujus hominis; *envoyé, messager.* (*Lib. Rames.*) — *Legati a latere*, seu *apostolici* a Romano Pontifice in provincias cum amplissima auctoritate delegati, quæ ejusmodi est ut toto legationis tempore non secus ac Pontifex ipse honorentur et suprema in rebus ecclesiasticis potestate gaudeant et ad apostolicam Sedem factas appellationes ipsi judicent; *légats à latere.* (Generatim porro a *latere mitti* ac delegari quivis legati dicuntur qui e familia mittentis sunt.) — *Legati nati*, archiepiscopi vel episcopi, qui jure legatorum apostolicæ Sedis in suis diœcesibus ac provinciis gaudent; *legats nés*, c'est-à-dire, *les archevêques et les évêques qui, en vertu de leur qualité, sont dans leurs diocèses les représentants de la cour romaine.* (*Bul.* Urb. PP. a. 1378.) — *Legatus imperii*, qui alias vicarius; *vicaire de l'empire* (A. 1209.)

LEGEANCEA. — Sacramentum fidelitatis quod domino vassallus præstat, idem q. Ligantia. (Th. Otterb.)

LEGENDA. — Liber acta sanctorum per anni totius circulum digesta continens, sic dictus quia certis diebus *legenda* in ecclesia et in sacris synaxibus designabantur a moderatore chori: unde a Græcis συναξάρια appellatur; *recueil de la vie des saints;* ol. *légende.* (Pass.)

LEGENDARIUS. — Ead. notione. (Pass.)

LEGERARE. — Pro *legatare*, legatum mittere; *déléguer, envoyer en mission.* (*Vet. Gl.*)

LEGERE. — Docere, profiteri; *enseigner, professer.* (Bed.) — Colligere, sacco condere; *ramasser, ensacher.* (*H. Nem.*)

LEGEUS. — Pro Legius.

LEGI HOMINES. — Pro *legis homines*, hoc est legis Judaicæ sectatores; *ceux qui suivent l'ancienne loi, les Juifs.* (Mart.)

LEGIA. — Parva navis; *navire léger.* (J. de J.) — Legula (auris); *pavillon de l'oreille.* (Sid.) — Leuca; *lieue.* (*Vit. S. Wereburg.*) — Sacramentum fidelitatis, ut Legeancea. (A. 1226.)

LEGIAMENTUM. — Dominium seu jus quod dominus habet in vassallum, etc., idem q. Ligantia. (A. 1199.)

LEGIATIO. — Eadem notione. (A. 1237.)

LEGIBILIS. — *Legibilis dies*, quo habentur scholæ; *jour d'école.* (Rob. Goul.)

LEGIBILITER. — Ita, ut legi possit; *de manière qu'on puisse le lire.* (*A. SS.*)

LEGICREPA. — Rabula, qui leges crepat; *orateur qui cite souvent les lois.* (Fulg.)

LEGIETAS. — Idem q. Legeancea. (A. 1206.)

LEGILE. — Analogium; *lutrin, pupitre.* (*Vet. Cærem. episc.*)

LEGIMEN. — Electio; *action d'élire, de choisir, élection.* (*A. SS.*)

LEGIO. — Sacramentum quo aliquid dictum seu promissum, quasi *legione*, firmatur et munitur: « sub fidei *legione* quittavit. » (A. 1239.)

LEGIRUPA. — Qui leges violat; *celui qui viole les lois.* (Ap. Mur.)

LEGISDOCTUS. — Disciplina Christiana eruditus; *instruit dans la religion chrétienne.* (A. 1125.)

LEGISTA. — Qui docet leges vel qui vacat legibus ; *légiste*. (Ugut.)

LEGISTERIUM.—Jus, juris et legum scientia ; *droit, science des lois*. (Eric. Ups.)

LEGITIMA. — Nude, pars hæreditatis legibus constituta ; *légitime, portion indisponible, part donnée par la loi aux héritiers*. (A. 1273.) — Forte appendix ; *dépendance*. (*Vet. Inst.*)

LEGITIMARE. — Legitimo connubio prognati jus spurio tribuere ; *légitimer*. (A. 1229.) —*Legitimare pondera et mensuras*, ea cum aliis authenticis collata comprobare, et legitima declarare ; *étalonner et vérifier les poids et mesures*. (*St. Arelat.*)

LEGITIMITAS. — Ortus, nascentia ex legitimo thoro ; *naissance de parents unis en mariage*. (*St. ecc. Aurel.*) — Actio qua nothus declaratur legitimus ; *légitimation*. (*Conc. Hisp.*)

LEGITIMUS.—Ex lege idoneus ad aliquid agendum, vel probus ; *qui a légalement qualité pour agir ou qui est homme de probité*. (*Leg. Long.*) — Ingenuus ; *homme libre*. (Meich.)

LEGITORIUM. — Ut LEGILE. (*Vet. Gl.*)

LEGIUM. — Ead. notione. (*Vet. Gl.*)

LEGIUS. — Ut LIGIUS.

LEGNAGIUM. — Idem q. LIGNAGIUM. (S. XIII.)

LEGNEIRARE. — Lignum in silvis exscindere ; *couper du bois dans les forêts*. (A. 1497.)

LEGUA. — Mensura itineraria, ut LEUCA. (A. 1499.)

LEGUMENARIUS.—Qui vendit legumina ; *marchand de légumes*. (*Vet. Gl.*)

LEGUMENIUM.—Legumen ; *légume*. (*Cons. mon. S. Cruc. Burdeg.*)

LEGUMENTUM. — Ead. notione. (Id.)

LEIA. — Silva cædua ; *bois taillis*. (S. XI.)

LEIBO. — Panis crassior ex relictis furfuribus minus candicans ; *pain de qualité inférieure*. (*Mon. S. Gal.*)

LEIDA. — Tributum pro mercibus, idem q. LEUDA. (A. 1184.)

LEIDARIUS.— Ut LEUDARIUS. (*St. Montis Pes.*)

LEIDIS. — Tributum pro mercibus, idem q. LEUDA. (A. 1170.)

LEIGIALIS. — *Leigialis terra*, quam tenet homo ligius, *Vid*. LIGIUS et TERRA.

LEIGIUM. — Id. videtur q. ALEGIUM. (A. 1060, 1137.)

LEIGNAGIUM. — Jus lignationis, ut LIGNAGIUM. (*Polypt. Fisc.*)

LEIGNERARE.—Idem q. LEGNERARE. (A. 1497.)

LEITA. — Minutissimæ monetæ ex latone seu cupro species ; *très-menue monnaie de cuivre*. (A. 1320.)

LEIXARE. — Permittere, sinere ; *permettre, laisser faire*. (*Ch. Lusitan.*)

LELEX.—Jurisconsultus, legum peritus ; *jurisconsulte, qui connaît bien les lois*. (A. 1152.)

LEMBUS. — Vestis regia ; *vêtement royal* (Pap.)

LEMIGA.—Idem videtur q *boletus ; champignon*. (*Vit. S. Pard. conf.*)

LEMMA. — Pro LEMNIA. (A. 774.)

LEMMONES. — Idem q. LEMNONES

LEMNA. — Vectigal in urbis exitu vel introitu pro mercibus solvendum ; *droit d'entrée et de sortie que payent les marchandises*. (A. 1100.) — Silva ; *bois, forêt*, ut LEMNIA. (*Vet. Ch.*)

LEMNARIUS. — Portitor, exactor *lemnæ* ; *employé chargé de la perception des droits d'entrée ou de sortie des marchandises*. *Vid*. LEMNA. (A. 1100.)

LEMNIA. — Silva ; *bois, forêt*. (*Tab. S. Eparch. Engul.*)

LEMNIÆ. — Homines monstruosi et fabulosi in Libya vitam agentes. (Isid.)

LEMNONES.—Larvæ, animæ mortuorum ; *esprits, âmes des morts*. (Pap.)

LEMOISSELUS. — Globulus ; *peloton*. (S. XIII.)

LEMONIUM. — Malum citreum minus ; *limon*. (Bern. de Breyd.)

LENA. — Suber ; *liége*. (Petr. de Cresc.) — Pannus laneus qui culcitra supersternitur ; *couverture de laine*. (Guid. *Disc. Fars.*) — Pallii genus quod cæteris vestimentis superinduitur, præsertim hiberno tempore et ad iter faciendum ; *espèce de pardessus, manteau*. (A. 1183.) — Fascis virgineus, lignum calefaciendo furno accommodum ; *fagots d'épines, bois à chauffer le four*. (A. 1325.)—*Lena panis*, frustum, offella ; *petit morceau, petite tranche, bouchée de pain*. (*A. SS.*)

LENAGIUM. — Pro LEGNAGIUM. (S. XIII.)

LENARE. — Lenocinari, lenocinium facere ; *trafiquer de la prostitution, faire le métier d'entremetteur*. (Salm.)

LENARIA.—Quæ facit lenocinium ; *entremetteuse*. (*A. SS.*)

LENAYRARE. — Idem q. LEGNEIRARE. (*Ch. Mas.*)

LENCIUS. — Lintea supellex, pro LINTEUS. (A. 1217.)

LENDITUM. —Idem q. LANDICUM.

LENGUETTA. — Lingula ; *languette*. (*St. Carc.*)

LENHACERIUS. — Qui carminat lanam ; *cardeur*. (*Ch. Occit.*)

LENHAIRRARE. — Idem q. LEGNEIRARE. (A. 1289.)

LENHAYRAGIUM. — Idem q. *legnagium*. (A. 1385.)

·LENICANARIUM. — Vestis species ; *vêtement* ; ol. *huquet de toile*. (*Cath. Arm.*)

LENIS. — Pro *læris, planus*. (*A. SS.*)

LENSIA. — Lintea supellex ; « cum arnisiis, *lensiis*, vallisiis, etc. » (A. 1357.)

LENTARE. — Morari ; *retarder, retenir*. (Greg. M.)

LENTERNA. — Vasis species ; *espèce de vase à contenir des liquides* : « *lenternas* melle plenas fundo tenus evacuavit. » (*Act. S. Sams.*)

LENTESCERE.— Dicitur de colle declivi. (*A. SS.*)

LENTIACUM. — Præstatio ex *lentibus* ; *redevance sur les lentilles*.

LENTIARIUS. — Pro *lintearius*. (*Vet. Gl.*)

LENTICLA. — Dimin. a LENTIS.

LENTICULA. — Modicum vas habens oleum quo ungebantur in regnum ; *fiole, ampoule à mettre l'huile en usage au sacre des rois*. (Isid.) — Genus placentæ ; *sorte de gâteau*. (Pelag. Diag.) — Lentigæ, macula ; *taches, souillures*. (*A. SS.*)

LENTICULARIA.— Ager lenticulis consitus ; *champ de lentilles*. (*Lex Sal.*)

LENTICUM. — Præstatio pro vendendis lentibus ; *droit que l'on payait pour vendre les lentilles*.

LENTILAT. — Lens ; *lentille*. (*Necrol. Carnot.*)

LENTIOLUM. — Linteolum ; *morceau de toile ou de linge, linge*. (*A. SS.*)

LENTIPES. — *Lento* seu tardo gradiens pede : *qui marche lentement*. (Aus.)

LENTRUS. — Linteum lecti ; *drap de lit*. (A. 1060.)

LENUM.—Pro LINUM.

LENZA. — Fascia ; *bande, enveloppe, lien*. (*A. SS.*)

LENZIOLUS.—Linteum lecti, ut LENTRUS. (*A. SS.*)

LEO.—Aper, ut videtur : « Decimam silvestrium bestiarum sive *leonum*. » (A. 1035.)

LEOA.—Pro LEUCA. (Irmin.)

LEODA.—Tributum pro mercibus, præstatio quævis, idem q. LEUDA (S. XIV.)

LEODE. — Compositio, ut LEUDIS. (*Lex Sal.*)

LEODICUS.—Fiscalis, regalis, publicus ; *qui appartient ou est relatif au fisc*. (A. 1123.) *Leodicum*, quod ad fiscum pertinet ; *ce qui appartient au fisc, à l'Etat*.

LEODIS.—Idem q. LEUDIS et LEUDES. (A. 813, etc.)

LEODUS. — Ead. notione. (S. VII.)

LEOFWINUS.—Anglorum lingua, charus amicus. (*A. SS. Ben.*)

LEONA.—Leæna ; *lionne*. (Ap. Mur.)

LEONATUS.—Coloris leonini ; *de couleur fauve*. (Anast.)

LEONES.—Nummi aurei Francici ; *lions d'or, ancienne monnaie française au type du lion*. (S. XIV.) — Leonum imaginibus acupictis distinctus ; *orné de broderies représentant des lions*. (S. XIII.)

LEONIFER. — Vexillarius sic dictus ob *leones* depictos in vexillo ; *porte-enseigne, porte-bannière*. (Pet. Diac.)

LEONINITAS. — *Habere leoninitatem in versu*, versus facere instar Leonis poetæ, *Vid*. LEONINUS. (Metul.)

LEONINUS. — Coloris leonis, ut LEONATUS. — *Leonini versus*, sic forte nuncupati quod inventi fuerint a quodam *Leone* poeta, qui circa tempora Ludovici VII, vel Philippi Augusti, regum Franciæ, vixit ; *vers léonins*. (Pass.)

LEONISTÆ.—Hæretici, qui alias Valdenses, a quodam *Leone*, seu ab *Lugdunensi* civitate ; *hérétiques du XIIe siècle*.

LEOPARDI. — Monetæ Anglicæ species, *leopardo* insignita ; *monnaie anglaise au type du léopard*.

LEPORALIS.—*Canis leporalis* ; *Vid*. LEPORARIUS.

LEPORARIUS.—Qui canes leporarios curat ; *celui qui est chargé de prendre soin des chiens de chasse*.— *Canis leporarius*, venaticus ad lepores capiendos ; *chien lévrier*.

LEPORATA. — Arva inculta ubi lepores morari amant ; *terres incultes où s'assemblent les lièvres*. (Ap. Marc.)

LEPORIUM. — Locus ubi lepores asservantur ; *lieu où l'on garde les lièvres, parc, lieu clos pour la chasse*. (*Mon. Angl.*)

LEPRARIUS.—Idem q. LEPORARIUS. (*Ch. Sicil.*)

LEPRATICUS. — Lepra infectus ; *atteint de la lèpre, lépreux*. (*A. SS.*)

LEPROSALIS. — Ad *leprosum* spectans ; *de lépreux*. (*St. eccl. Tull.*)

LEPROSARIA.— Domus leprosorum ; *hôpital de lépreux, léproserie*. (A. 1237.)

LEPROSARIUM.—Ead. notione. (*Ch. Sicil.*)

LEPROSARIUS. — Rector domus leprosorum. ; *directeur d'une léproserie*. (A. 1477.)

LEPROSIA.— Ut LEPROSARIA. (A. 1239.)

LEPROSITAS. — Lepra, morbus leprosi ; *lèpre* ; ol. *léprosie*. (Ap. Eccard.)

LEPROSORIUM. — Idem q. LEPROSARIA. (A. 1293.)

LEPROSUS.—Qui leprosorum curam agit ; *qui soigne les lépreux, infirmier de léproserie*. (A. 1320.)

LEPTIS.— Pro *neptis*. (*Vet. Gl.*)

LEPUDIUM. — Homo elegans et mollis, facetus. (*Vet. Gl.*)

LEPUS.— Leporis captio et venatio ; *chasse au lièvre*. (A. 1080.)

LESA.—Species vinearum ad muros subruendos ; *machine de guerre, espèce de bélier*. (Car. de Aquin.)—Ager in longum protensus ; *champ plus long que large* ; ol. *lez*. (A. 1407.)

LESAVIUM.—Smegmaticus globulus barbæ lavandæ et emolliendæ antequam radatur ; *savonnette*. (A. 1333.)

LESCA.—Optio ; *choix, option*. (A. 1305.) —Idem forte q. LESA, ager, aut LEUDA, præstatio. (A. 1155.)

LESCHERIA.—Locus palustris ubi junci et herbæ palustres nascuntur, unde *lesche* rusticis Dumbensibus fenum crassius in hujusmodi locis natum ; *lieu bas et marécageux où le jonc vient en abondance*.

LESCIVIA.—Lixivium ; *lessive*. (*A. SS.*)

LESDA.—Idem q. LEUDA. (S. XIV.)

LESDARE. — *Lesdam* solvere ; *payer la leude* ; *Vid*. LESDA. (A. 1215.)

LESDARIUS. — Idem q. LEUDARIUS. (A. 1273.)

LESHA. — Ponderis species, nisi legendum pro *libra*. (A. 1235.)

LESINA.—Subula ; *alène*. (*A. SS.*)

LESSA. — Apud jurisconsultos Anglos, locatio terrarum vel tenementorum alicui facta ; *bail à ferme*. — Pascuum ; *pâturage*. (Mart., *Anecd.*)

LESSIA.—Machina bellica, idem q. LESA.

LESSUM. — Donatum, idem q. LAXA. (A. 1142.)

LESTA. — Pondus quoddam, idem q. LASTA.—Tributum, maxime pro mercibus, ut LEUDA et LEUDIS.

LESTAGIUM.—Idem q. LASTAGIUM. (Ap. Brompt.)

LESTUS. — Pondus quoddam, idem q. LASTA. (Ap. Flet.)

LETABUNDUS. — Lethalis; *mortel, qui cause la mort.* (*Vit. S. Gutlhač.*)

LETAGA.—Lactuca; *laitue.* (*Vet. Cod.*)

LETAGIO. — Morte dignus, vel capite damnatus; *qui mérite la mort ou qui est condamné à mort.* (A. 1339.)

LETAGIUM. — Merx lactea; *laitage.* (A. 1365.)

LETALIS.—*Letales mansi*, qui a *letis* excolebantur, *Vid.* LETI.

LETARIUM.—Necrologium, Kalendarium, a *letum*, mors, sic dictum; *nécrologe, calendrier.* (Mab. *Diplom.*)

LETAVIA.—Armorica provincia, sic dicta quod in ea potissimum *leti* consederent; *l'Armorique.*

LETDA.—Idem q. LEUDA. (S. XIII.)

LETDARIUS. — Idem q. LEUDARIUS. (S. XIII.)

LETERINUM. — Pluteus, analogium; *lutrin, pupitre;* ol. *létrin, létrié.* (Ap. Ach. *Spic.*)

LETGIUS.—Idem q. LIGIUS.

LETHA.—« Et ipse solus egrediens duas *lethas* libris plenas suis humeris imposuit.» (*Vit S. Carth.*) Clitellas interpretantur viri docti.

LETHUM. — Idem q. LETUM, justitia de homicidio. (A. 1008.)

LETI. — Populi septentrionales qui cum Francis aliisque gentibus barbaris in Galliam et Germaniam irrumpentes, ibi tandem imperatorum concessione consedere; *Lètes, peuples du nord de l'Europe qui étant entrés en Gaule avec les autres nations barbares obtinrent l'autorisation de s'y fixer.*

LETIA.—Idem q. LEUDA. (A. 1103.) — Ex abbreviatione pro *leteria*, lectica; *litière.* (A. 1239.)

LETIMONIUM. — Idem q. LITIMONIUM. (S. IX.)

LETISSA.—Canicula; *lice.* (Ebrard.)

LETO.—Idem q. LATO. (*St. Mas.*)

LETONUS.—Ead. notione. (A. 1449.)

LETRATUS.—F. tapes quo pluteus cooperitur: « Duos *letratos* et tres parelios de tocalesias *letratos* et duos vasos argenteos.» (A. 832.) Nisi legendum sit *listatos; Vid.* LISTA.

LETRICUM. — Idem q. LECTRICUM. (*Ch. Cenom.*)

LETTERIA. — Stramentum; *litière pour animaux.* (A. 1340.)

LETUM. — Justitia de homicidio; *droit de poursuivre les crimes d'assassinat.* (A. 1139.) — Idem q. LAUDEMIA, et LEVA. (A. 1218.)

LETURGICUS.—Pro LETHARGICUS. (*A. SS.*)

LETUS.—Panni vel telæ latitudo; *largeur d'une étoffe, lé.* (A. 1257.) — *Letus alecium,* certa halecum quantitas; *Vid* LASTA. (A. 1386.)

LEUCA. — Mensura itineraria Gallica; *lieue.* (Pass.)—Horæ spatium; *espace ou durée d'une heure;* ol. *lieue.* (Pass.)

LEUCIUS.—Telæ vel panni species a colore albo sic dicta; *sorte d'étoffe blanche.* (A. 1308.)

LEUCOFLANCIA. — Mendose pro LEUCOPHLEGMATIA. (*A. SS.*)

LEUCONIUM. — Gossipium; *coton.* (*St. Avel.*)

LEUDA.— Quævis præstatio, vel quodvis tributum, maxime quod pro mercibus penditur; *impôt, taxe*, surtout *le droit que payaient les marchandises*, ol. *louade, leude, laude.* (Pass.)

LEUDABILIS. — *Leudæ* seu tributo obnoxius; *soumis à la leude; Vid.* LEUDA. (A. 1319.)

LEUDARIUM.—Districtus *leudis*, seu viri nobilioris territorium, tractus; *territoire, domaine, terres appartenant à un homme de race noble* ou *placées sous son administration.* (A. 1338.) — Liber seu charta continens *leudas* seu vectigalia exigenda; *livre, registre où l'on inscrit l'impôt de la leude;* ol. *leudaire, leuderie.* (A. 1451.)

LEUDARIUS.— Collector *leudæ; receveur de la leude;* ol. *leudier; Vid.* LEUDA.

LEUDATARIUS. — Ead. notione. (*Ord. reg. Fr.*)

LEUDERIUS.—Ead. notione. (Ap. Bal. *H. Arv.*)

LEUDIS. — Vassallus, præsertim, apud Francos aliosque Germaniæ populos, qui ad stipendia principis vel alicujus ex proceribus militat; *leude, fidèle, celui qui suit un roi ou un chef quelconque et est sous sa protection.* (Pass.) — Compositio, multa pro homicidio; *amende, rançon payée pour un homicide, composition.* (*Leg. Barbar.*) — Quævis præstatio, maxime quæ pro mercibus penditur; *taxe, droit*, particulièrement *impôt sur les denrées mises en vente;* ol. *leude.* (Pass.)

LEUDOISMUS. — Quævis præstatio, ut LEUDIS. (*Ch. Barcin.*)

LEUDUM. — Compositio, ut LEUDIS. (*Lex Long.*)

LEUDUS. — Vassallus, etc., ut LEUDIS. (Fredeg.) — Cantus, ap. Germanos; *chant.* (Fortun.)

LEUGA.—Mensura itineraria; *lieue.* (Pass.) —Locus vacuus domui ædificandæ aptus; *emplacement propre à bâtir une maison.* (*H. Nem.*)

LEUSDA.—Idem q. LEUDA. (A. 1202.)

LEUTUM.—Compositio, idem q. LEUDIS.

LEUTUS. — Idem q. LITUS, ascriptitius servus.—Testudo, cithara; *luth.* (Petrarc.)

LEVA.—Legua; *lieue.* (Irm.) — Cataracta; *écluse.* (*Tab. Casaur.*) — Collecta, tributum quod exigitur et levatur; *collecte* ou *tribut qui se perçoit sur les sujets;* ol. *levage.* (Inn. III PP.) — Recensio, index; *dénombrement, liste, catalogue.* (*H. Nem.*)— Rebellio; *sédition, révolte.* (Ap. Mur.)

LEVADA. — Tributum, idem q. LEVA.

(A. 1311.) — *Levada piscium*, jus ex piscibus captis aliquot levandi seu exigendi; *droit sur les poissons.* (A. 1184.)

LEVADISSUS. — *Levadissus pons*, versatilis; *pont levis;* ol. *pont-levadis.* (A. 1370.)

LEVADORIUS. — Ead. notione. (Ap. Mur.)

LEVAGIUM. — Collectio frugum et partitio inter dominum et colonum; *récolte des produits de la terre et leur partage entre le propriétaire et le métayer.* (A. 1240.) — Vectigal pro mercibus quæ importantur vel exportantur solvendum; *droit qui se levait sur les marchandises, qui sortaient d'un lieu ou qui y arrivaient;* ol. *levage.* (Lob. *H. Brit.*)

LEVAMEN. — Idem q. alias RELEVIUM et LAUDEMIA.

LEVAMENTUM. — Fermentum; *levain.* (Pap.) — Minus navigium onerariæ navi, illius levandæ gratia, adjunctum; *allége.* (*Cod. Th.*)

LEVANS.—Oriens; *Levant, Est.* (A. 1283.)— *Levantes* et *cubantes*, Gal. ol. *levants et couchants*, mansionarii, manentes, qui in dominorum prædiis sedem fixere, iis obnoxiis: quibus opponuntur *albani* seu alienigenæ; *domiciliés.* (Pass.)

LEVANUM. — Fermentum, idem q. LEVAMENTUM. (Flet.)

LEVARE. — Germina producere; *lever, pousser.* (*Lex Salic.*) — Auferre, furari; *enlever, voler.* (Gr. Tur.) — Tributum exigere; *lever l'impôt.* (A. 1459.) — Ædificare, construere; *bâtir, édifier.* (Mur.) — Ascendere; *monter, gravir.* (Lob. *H. Brit.*) — Acquirere, comparare; *acheter, acquérir.* (*St. Pat.*) — Educere, abducere; *emmener, enlever.* (*A. SS.*) — Italis, in navem imponere; *embarquer.* (*Vet. Inst.*) — Aliquem expedire, debito liberare; *ôter quelqu'un d'embarras en payant pour lui* ou *de quelque autre manière.* (A. 1384.) — *Levare campum*, castra movere; *décamper.* (*Chr. Vet.*) — *Levare homines*, milites conscribere; *lever des troupes.* (A. 1337.) — *Levare feriam*, nundinas instituere; *établir des foires.* (A. 1457.) — *Levare judicem*, accedere ad judicem, jus ab eo requirere; *se rendre auprès d'un juge, lui demander justice.* (*A. SS.*) — *Levare laudem*, vexilla figere, erigere; *lever, arborer l'étendard.* (*Ann. Gen.*) — *Levare nemora*, ligna excisa exportare; *emporter le bois coupé.* (A. 1236.) — *Levare psalmum*, præcinere; *entonner un psaume.* (*Conc. Hisp.*) — *Levare se*, regnum invadere; *usurper le trône.* (Idat.) — *Levare in regem*, regem creare; *faire roi.* (Pass.) — *Levare seditionem*, excitare; *exciter une révolte.* (*Lex Baiw.* — *Levare de sacro fonte*, dicitur, qui alias susceptor, seu patrinus; *tenir sur les fonts baptismaux, être parrain.* (Anast.) — *Levare terram*, agrum noviter colere, arare; *travailler, cultiver nouvellement une terre.* (A. 1257.) — *Levari supra chorum* dicebatur canonicus qui ad altiora chori subsellia, quæ *formas* vocant, admittebatur. (*St. eccl. Lugd.*)

LEVARIA. — Agger, seu jus quod ex aggeribus percipitur; *levée, ou droit dû pour en établir une.* (A. 1224.)

LEVARIUS. — Vectis; *levier.* (A. 1350.)

LEVATA. — Exta, viscera et quævis animalium intestina, et alia hujusmodi; *intestins, entrailles des animaux, tripaille.* (A. 1591.) — Forte pars, portio; *part, partie.* (A. 1340, 1342.)—Agger; *chaussée, levée.* (A. 1271.) — Exactio; *redevance.* (A. 1216.) — Frugum, fructuumque perceptio; *récolte des produits de la terre.*— *Levata piscium*, piscatus, piscium captura; *pêche.* (A. 1219.)

LEVATARIA. — Officium illius qui *levatas* curat; *office, charge de levadier; Vid.* LEVATOR et LEVATARIUS. (A. 1234.)

LEVATARIUS. — Qui *levatas* seu aggeres curat; *celui qui est chargé de l'entretien des chaussées;* ol. *levadier.* (A. 1251.)

LEVATGIUM. — Idem q. LEVAGIUM.

LEVATILIS. — *Levatilis pontus*, idem q. LEVADISSUS.

LEVATIO. — Exactio, collectio; *taxe, redevance.* (A. 1302.) — Egressus e loco; *le lever.* (A. 1309.) — *Levatio sacramenti*, sacræ hostiæ sublatio; *l'élévation, partie de la Messe où le prêtre lève le corps et le sang de Notre-Seigneur.* (A. 1399.) — *Levatio anguillarum*, jus ex anguillis captis aliquot exigendi; *droit dû au seigneur pour la pêche des anguilles.* (A. 1106.)

LEVATOR. — Magistratus qui *levatas* seu aggeres curat; *magistrat chargé de l'entretien des chaussées; Vid.* LEVATA. (A. 1234.) — *Levator piscium*, piscator; *pêcheur.* (A. 1321.)—Exactor, collector; *collecteur, receveur des taxes;* ol. *leveur.* (A. 1307.) — *Levator exercitus*, qui milites *levat* seu delectum habet, vel rei bellicæ præfectus; *recruteur, celui qui est chargé de la levée des troupes, ou qui est à la tête des choses de la guerre.* (A. 1468.)

LEVATORIUM. — Locus in quo *levatur* vel plantatur aliquid; *lieu où l'on plante, ou l'on fait venir quelque chose.* (J. de J.) — Vectis; *levier.* (*Tract. de reb. milit.*)

LEVATORIUS. — Vectis; *levier.* — *Levatorius pons*, idem q. LEVADISSUS.

LEVATUM. — Fermentum; *levain.* (*St. Verc.*)

LEVATURA. — Locus ædificandæ domui aptus; *emplacement où l'on peut bâtir une maison;* ol. *leveure.* (*Chartul. Casal. Bened.*) — Collecta, tributum; *taxe, redevance, impôt.* (A. 1042.) — *Levatura portæ*, cataracta, cratis ferrea ad portas urbium; *herse.* (A. 1441.)

LEVEA. — Frugum fructuumque collectio, ut LEVATA. (Mart., *Anecd.*)

LEVEATA. — Ead. notione. (*Tab. Cal.*)

LEVERIUS. — Vectis; *levier.* (A. 1260.) — Species panni feralis; *espèce de drap mortuaire.* (A. 1365.)

LEVESCERE. — Levius fieri; *devenir plus léger.* (*A. SS.*)

LEVIA. — Mendose pro FEUDA et LEUGIA.

LEVIARE. — Levem facere, vel exonerare, pondus auferre; *alléger, faire léger :*

« monetam in lege vel pondere *leviare*; » *affaiblir la monnaie*. (A. 1188.)

LEVIDIS. — Plaga, vulnus; *plaie, blessure*. (A. 1060.)

LEVIDO. — Mansuetudo; *douceur, bienveillance*. (*Chartul. Clun.*)

LEVIGA. — Instrumentum quoddam ad varios usus idoneum; *rabot, polissoir*. (*Vet. Gl.*) — Lixivium; *lessive*. (A. 862.)

LEVIGABILIS. — Qui potest alleviari, seu levior fieri; *susceptible d'être rendu moins lourd, plus léger*. (A. 1276.)

LEVIGABILITAS. — Allevatio, levamen; *soulagement, adoucissement*. (*A. SS.*)

LEVIGARE. — Polire; *polir, lisser*. (A. 1211.) — Lixivio lavare; *laver, faire la lessive*. (A. 862.) — Subleviare, alleviare, levius reddere; *alléger, rendre moins lourd, soulager*. (*A. SS.*)

LEVIORATIO. — Animi levitas, inconstantia, mutatio, vel potius levamen; *légèreté d'esprit, inconstance, ou mieux consolation, soulagement*. (Ap. Mab. *Anal.*)

LEVIS. — Plaga, vulnus, idem q. LEVIDIS. (A., c 1060.)

LEVITA. — Diaconus; *diacre*. (Isid.)

LEVITALIS. — Ad *levitam* seu diaconum spectans; *de diacre, diaconal*. (Joan. Diac.)

LEVITATES. — Crepundia; *claquet*. (Barel.)

LEVITICUS. — Ad *levitam* spectans, ut LEVITALIS : « *Levitica* dignitas. » (Sid.) « *Leviticum* ministerium. » (Max. Laur.)

LEVITISSA. — Uxor levitæ; *femme de diacre, diaconesse*. (*Vet. Gl.*)

LEVITO. — Colobium lineum sine manicis quo monachi Egyptii utebantur; *robe sans manches que portaient les moines égyptiens*. (*A. SS.*)

LEVITONARIUM. — Ead. notione. (Isid.)

LEVRERIUS. — Canis leporarius; *chien lévrier*; ol. *lèvre*. (S. XIII.)

LEX. — Jus scriptum vel recepta consuetudo; *loi écrite, coutume, usage* : « *Lex Salica, lex Romana*, » etc. *Lex communis*, ea quæ a principe statuitur in casibus præsertim qui in legibus privatis non erant definiti; *ordonnance qui règle un cas particulier non prévu par les lois*. (*Lex Long.*) *Lex communis, common leg*, apud Anglos, consuetudo generalis quæ per universum regnum æque custoditur, ut *particularis*, quæ in diversis comitatibus, civitatibus, etc., vim habet. (Rastal.) *Lex diœcesana, Lex divina*, canones sacri; *les saints canons*. (Ch. Car. Cal.) *Lex Francorum, Francica*, eadem q. Salica; *la loi salique*. (S. VII, VIII, IX.) *Lex mundana, terrena, mundanalis, sæcularis*, ead. q. *civilis*, quæ *extrinseca* dicitur (*Concil. Cal. Ch.*), et cui opponitur *christiana, ecclesiastica*; *la loi civile*. (Pass.) *Lex villana*, qua reguntur villani, manentes, mansionarii; *loi qui régit les roturiers*; ol. *loi vilaine*. (Pet. de Font.) *Legis terminus*, spatium temporis lege vel consuetudine constitutum; *délai accordé par la loi ou la coutume*. (*Chartul. eccl. Apt.*) *Legem apostatare*, contra legem agere, legi contraire; *agir contrairement aux lois, enfreindre les lois*. (*Leg. H. I R. Angl.*) *Legem facere*, illud facere quod lex postulat; *se soumettre à faire ce que la loi veut*. (Cow.) *Legem habere*, ex jure suo aliquid agere; *avoir le droit de faire quelque chose*. (A. 1389.) *Legem vadiare*, spondere se ad diem judicialiter assignatum in curiam venturum et legem facturum; *promettre qu'on se constituera à certain jour devant le juge pour affirmer que le demandeur n'a rien à répéter*. (Cow.) *Legibus invenire*, per vel secundum leges; *conformément aux lois*. (*Leg. Hung.*) *Legem alicui judicare*, secundum legem scriptum jus ei dicere; *rendre la justice, juger selon le droit écrit*. (*Cap. C. M.*) *Lex Augusti*, idem q. *bannum Augusti*, jus scilicet, bannum quo messibus cavetur promulgandi; *droit de publier le ban de la moisson*; ol. *loi d'août*. (A. 1244.) — Sententia judicis; *sentence judiciaire, jugement*. *Dicere per legem Salicam*, id est pronuntiare sententiam secundum legem Salicam; *juger selon la loi salique*. (*Lex Sal.*) *Lex vera*, judicium quo lis terminatur; *jugement définitif*. (A. 1185.) *Lex ultrata*, judicium quo jus seu lex impugnatur; *jugement rendu contre la loi, la coutume ou le droit reçu*; ol. *loi oultrée*. (A. 1452.) — Judicium Dei, purgatio canonica, vel vulgaris, a lege inducta ac per sententiam judicis indicta; *purgation canonique, jugement de Dieu, épreuve judiciaire*. (Pass.) *Legem facere*, judicium Dei subire; *se soumettre au jugement de Dieu, l'exécuter*. (Land. de S. Paul.) *Lex apparens, aperta, paribilis, manifesta aut plenaria*, purgatio seu judicium divinum cujus eventu rei controversæ ac dubiæ veritas elucescit, evidenter apparet, vel apparitur; *jugement de Dieu (ainsi nommé, parce que, grâce à lui, la vérité se découvre là où il n'y a que trouble et confusion)*; ol. *loi aperte, loi apparissant, loi apparoissant, loi parible*. *Lex Dei*, judicium Dei, eadem notione. (*Lex Longob.*) *Lex ignea*, judicium ignis, cum quis ad comprobandam veritatem per ardentem rogum transire compellitur; *épreuve par le feu*. (*Vit. S. Ion. Gualb.*) *Lex judicialis*, proprie purgatio ferri; *épreuve par le fer chaud*. (*Leg. H. I R. Angl.*) *Lex probabilis*, qua aliquid probatur per sacramentales; *loi qui oblige à prouver une chose par témoins*; ol. *loi monstrable et probable*. (*Cons. Norm.*) *Lex sacramentalis*, purgatio per sacramentum; *justification au moyen du serment*; *Vid.* JURAMENTUM. (*Leg. H. I R. Ang.*) — Monetarum in metallo probitas a lege requisita et definita; *titre des monnaies*; ol. *loi, aloi*. (A. 813.) — Legitima pars hæreditatis legibus constituta; *la légitime*; *Vid.* LEGITIMA. (*Leg. Hung.*) — Multa, emenda a lege definita, statuta; *peine imposée et fixée par la loi, amende*; ol. *loi*. (Pass.) *Lex major*, major multa quæ ob majora crimina et delicta irrogari solet; *amende maximum*. (A. 1145.) *Lex vulgaris*, seu *plena*, multa consueta; *amende ordinaire, celle qui s'applique communément*. (A. 1174.) *Lex lata et infima*, major et minor multa; *grande et petite amende*. (A. 1219.) *Legem suam componere*, multam quæ in sua lege definita est exsol-

vere; *payer l'amende fixée par la loi sous le régime de laquelle on est placé*. (Pass.) — Jus civile; *le droit civil*. (A. 1452.) — Æquum, jus; *ce qui est juste, le droit*. (*Leg. Lusit.*) — Officium municipale, corpus civitatis; *corps de ville, office municipal*. (A. 1439.) — Exactio, præstatio, tributum; *impôt, redevance*. *Lex Christiana*, quidquid ex jure curionibus a parochianis solvendum; *redevances, droits dus au curé par ses paroissiens*. (OEfel.) *Lex vinagii*, præstatio certæ vini mensuræ pro vineis; *redevance en nature sur les vignes*. (A. 1253.) *Leges tortæ*, pravæ exactiones, *male tollæ*; *exactions, impôts injustes*. (A. 1055.) — *Lex excommunicationis*, jus excommunicandi; *droit d'excommunier*. (A. 1099.) *Lex Christiana*, audientia episcopi, curia episcopalis; *la cour de l'évêque*. (*Cod. Th.*) *Lex Christiana, catholica, sanctissima, venerabilis*, Christiana religio; *le christianisme*. (Pass.) *Leges pœnitentium*, liber ecclesiasticus in quo continentur quæ spectant pœnitentiam peccatoribus imponendam et pœnitentes reconciliandos; *pénitential*. (Bern. Const.)

LEXALIS. — Locus vacuus, ubi domus potest ædificari; *emplacement propre à la construction d'un bâtiment*. (A. 1062.)

LEXENA. — Subula; *alène*. (*A. SS.*)

LEXIA. — Legatum, idem q. LAXA. (A. 1272.)

LEXIVA. — Pro LIXIVIA aut LIXIVIUM. (*A. SS.*)

LEXIVIA. — Lintea quæ lixivio purgantur; *linge que l'on met* ou *que l'on a mis à la lessive*. (*Tabul. Fossat.*)

LEXUS. — Elixus, aqua coctus; *cuit dans l'eau, bouilli*. (*Tract. de re mil.*)

LEYA. — Silva cædua; *taillis*; ol. *laie*. (S. XI.)

LEYDA. — Vectigalis genus, idem q. LEUDA. (A. 1184.)

LEYDARIUS. — *Leydæ* seu vectigalis collector, idem q. LEUDARIUS. (*Ord. reg. Fr.*)

LEYDATOR. — Ead. notione. (A. 1309.)

LEYDERIUS. — Ead. notione. (*Ord. reg. Fr.*)

LEYHA. — Arcula, capsula, ut LAYETA. (A. 1476.)

LEYTERIA. — Lectica; *litière*. (A. 1335.)

LEZA. — Agellus strictior; *champ plus long que large*; ol. *leze, lez*. (*Chart. Lemov.*)

LEZCA. — Idem q. LEUDA. (A. 1327.)

LEZDA. — Ead. notione. (S. XIII.)

LEZPA. — Ead. notione. (A. 1208.)

LEZTA. — Ead. notione. (A. 1090.)

LHIEVRARE. — Præbere, tradere, dare; *livrer, donner*. (A. 1324.)

LHIVRARE. — Ead. notione. (A. 1324.)

LHIVRATIO. — Traditio; *action de livrer, livraison*. (A. 1324.)

LIA. — Faces vini calcinati; *lie*. (Joan. de Garl.) — Jus in vina minutatim vendita; *droit sur le vin vendu en détail*. (A. 1226.) — Silva cædua; *bois taillis*. (Ap. Spelm.)

LIAGIUM. — Præstatio ex vinis, quæ minutatim vendebantur, et ex iis etiam quæ ad usum monasteriorum erant; *droit sur le vin vendu en détail et sur celui qui se vendait dans les couvents*; ol. *liage*. (A. 1311.)

LIAGULA. — Ligula; *jarretière*. (*Vet. Gl.*)

LIAIRUS. — Ut LIARDUS.

LIALIS. — Idem q. LIGIUS : « *Feudum liale*. »

LIARDUS. — Color equi; *gris-pommelé ou gris-brun*; ol. *liart, liarde*. — Moneta minutior; *liard*.

LIARE. — Polire; *recouvrir d'un enduit, polir*. (Tert.)

LIASONUS. — Lignum quoddam ad usum molendini. (A. 1263.)

LIATOR. — Vox incertæ notionis; artifex qui facit capsas significari videtur, Gal. *layetier*. (*Ch. Occit.*)

LIBA. — Pro LIBAMEN. (Joan. Scot.)

LIBACUNCULUS. — Parvum libum; *petit gâteau*. (Tert.)

LIBANUM. — Retis crassior; *filet très-épais, liban*. (A. 1363.)

LIBATORIUM. — Crater ad effundendum *libamen* in sacris; *vase à libations*. (*Vet. Gl.*) — Locus ubi sacrificatur; *lieu où l'on sacrifie*. (J. de J.)

LIBELLA. — Parva libra seu libra parvorum denariorum, qui ære et argento misti, parvi vocabantur. (*G. Chr.*)

LIBELLARE. — Arca in qua reconduntur libri; *coffre à renfermer les livres*. (Greg. Tur.) — *Libellare*, pro *libellum dare*; *Vid.* LIBELLUS. (A. 1053.)

LIBELLARIA. — Prædium *libellario* nomine vel titulo concessum (feudo opponitur et pro allodio usurpatur passim in libris feud.); *alleu, terre franche*.

LIBELLARIS. — *Libellaris sententia, professio*, sententia vel professio *libello* seu scripto declarata; *sentence ou profession faite par écrit*. (*Conc. Hisp.*)

LIBELLARIUM. — Charta qua prædium in enphyteusin conceditur; *bail emphytéotique*. (A. 999.)

LIBELLARIUS. — (Subst.) Servus per *libellum* seu per *chartam* manumissus; *serf qui obtenait l'affranchissement par une attestation libellée*. (Pass.) — Notarius; *secrétaire, greffier, garde-notes*. (A. 1315.) — Pro LIBELLUS seu PRECARIA. (*Ch. Pod. episc. Flor.*) — (Adj.) Ad *libellum*, seu precarium spectans: *Libellario jure, libellario titulo dare*; *in terra aliena libellario nomine residere*, etc. *Vid.* LIBELLUS et PRECARIA.

LIBELLATICI. — Sic dicti Christiani qui a gentilibus Christum abnegare et diis sacrificare adacti, *libello* per se, vel per alium judici porrecto, quo ingenue Christianos se esse profitebantur, ob idque sacrificare sibi non licere, præmium seu pecuniæ summam aliquam offerebant et porrigebant, ne quod iis non licebat, facerent. Ita quidem Cypriani interpres; at Baronius *libellaticos* dictos censet ex ejusdem Cypriani verbis non quod libellos darent magistratui, sed quod acciperent.

LIBELLATICUM. — Concessio et datio ad *libellum*, seu emphyteusin, vel potius pensio quæ pro *libellariis* prædiis quotannis

exsolvitur; *concession en emphytéose* ou *redevance annuelle payée par les terres données emphytéotiquement.* (Greg. M.)

LIBELLENSIS. — Magistratus apud Siculos, qui aliis *magister libellorum*, qui scilicet libellos supplices subditorum excipiebat, examinabat et de iis ad principem referebat; *magistrat chargé de recevoir et de transmettre au prince les réclamations écrites des citoyens.*

LIBELLIFICUS. — Qui *libellos* facit, qui reorum confessiones et testium responsa describit; *greffier.* (Anast.)

LIBELLIFIUS.—Ead. notione. (Anast.)

LIBELLIO.—Scriba, notarius, etiam librarius; *greffier, tabellion, marchand de livres.* (*Vet. Gl.*)

LIBELLUS. — Charta qua prædium in emphyteusim conceditur; *charte de concession en emphytéose.* (Pass.) — Causidici scriptum in litigiis, vel potius quæcunque scriptura in qua continetur nomen actoris et rei, res quæ petitur et causa petendi; *sorte de mémoire judiciaire, notes résumant un procès*, etc. (*St. Mass.*— *Libellus anathematis*, excommunicationis bulla; *bulle d'excommunication.* (Anast.) *Libellus præceptorius*, scripti obligatio; *obligation.* (*St. Arel.*)

LIBER. — *Liber censualis*, in quo summa cujusque ecclesiæ seu monasterii possessionum exhibebatur; *liève, registre contenant l'état des cens, rentes*, etc., *dus à une église ou à un monastère, pouillé.* (Pass.) *Liber ordinalis, ordinarius* vel *ordinis*, in quo ordinatur modus celebrandi divini Officii; *rituel, ordinal.* (*A. SS.*) *Liber ordinarius* etiam nuncupatur is in quem quotidie referuntur acceptum et expensum; *livre de compte, journal* (*A. SS.*) *Liber provincialis*, liber censuum qui in diversis provinciis Ecclesiæ Romanæ pensitabantur; *registre des cens et rentes dus à l'Eglise dans les provinces.* (*His. S. Emer.*) *Liber sacramentorum*, liber ecclesiasticus in quo continetur missarum Officium; *sacramentaire, missel.* (*Chartul. S. Joan. Ang.*) *Liber signorum*, qui notis scriptus est; *livre écrit en signes.* (*Stat. Vercel.*) *Liber sæcularis*, a profano et gentili auctore scriptus; *livre, traité écrit par un auteur profane.* (S. Will. *Const. Hirs.*) *Liber pacis*, qui osculandus offertur sacerdoti a diacono vel subdiacono; *le livre des Evangiles que le prêtre baise à l'autel.* (A. 1247.) *Liber temporum*, id est Paralipomenon. (S. Hier.) *Liber vitæ*, martyrologium, ad cujus calcem scribuntur nomina benefactorum; *le martyrologe à la fin duquel sont écrits les noms des bienfaiteurs.* (*Test. Bertic. ep. Cenom.*) *Liber viventium*, in quo quotidianæ monachorum præbendæ, seu cibi et potus portiones diurnæ, unde *liber viventium dictus*, recensentur; *le livre des vivants, registre de la pitance accordée aux moines.* (*Ann. Ben.*) *Libri claustrales*, de vita monastica agentes; *traités de la vie monastique.* (*G. Ch.*) *Libri deifici*, sic Christianorum libri sacri a paganis appellati; *les Livres saints, les saintes Ecritures.* (*Pas. S. Felic.*) *Libri judicum*, codex legum Gothicarum; *le code gothique.* (*Nav. Hist.*) *Libri nigri*, de necromantia; *traités de sorcellerie.* (Ekehard. de Cas. S. Gal.) *Libri plenarii Evangeliorum*, integer IV Evangeliorum textus; *évangéliaire.* (*A. SS.*)

LIBERA.—Pro LIBRA. (A. 692)—Hedera, ut videtur; *lierre.* (*Vet. Inst.*)

LIBERALIUS.—Liber, immunis; *exempt, dispensé, libre.* (A. 1483.)

LIBERARE. — Mittere, remittere; *renvoyer.* Ita *liberari* dicitur qui causam suam prosecutus coram judice, prolata sententia ab eo domum remittitur. (On disait d'un plaideur qui obtenait un jugement qu'il était *liberatus.*) *Causam liberare*, judicium conficere, proferre, *rendre un jugement.* (*Leg. Long.*) — Præbere, dare; *livrer, délivrer, donner, faire présent. Liberare se*, sese tradere: *se livrer.* (A. 1203.) *Liberare in sacrario*, incerta notione. (*A. SS. Bened.*) — *Liberare* notione passiva sumitur in processu de mirac. B. Simon. erem. « Ejus filius *liberavit*, » id est liberatus fuit.

LIBERATA. — Modus agri; *portion de terre qui rapportait une livre de revenu;* ol. *livrée.* (*Tabul. Dunstap.*) — Vestis quam pedissequi seu famuli dominorum deferre solent; *habit de livrée, livrée.* (A. 1394.)—Acceptilatio; *décharge.* (A. 1445.)

LIBERATARIUS.—Qui *liberatas* seu acceptilationes dare potest. *Vid.* APPALTOR.

LIBERATE. — *Breve de liberate;* charta liberationis; *charte d'affranchissement.* (A. 1262.)

LIBERATIO. — Quidquid in pecunia vel cibo, et potu, vel vestimentis a domino domesticis aut officialibus certis ac definitis anni tempestatibus liberatur, seu traditur; *dons, présents en habits ou en aliments que le seigneur faisait à certaines époques de l'année à ses serviteurs et à ses officiers;* ol. *livrée, livraisons.* (Pass.) — Merces, salarius; *salaire, solde.* (A. 1155.) — Voluntas, sententia, consilium; *volonté, intention, résolution.* (*Anal.* Mab.) — Securitas, cautio; *sûreté, caution.* (*Conv. int. Angl. r. et Fland. com.*)

LIBERATURA. — Præbitio, ut LIBERATIO. (A. 1382.)

LIBERCULUS. — Pro *libellus.* (*A. SS.*)

LIBERI. — Qui nulli servituti obnoxii sunt, ingenui; *hommes libres, de condition libre.* (Pass.) *Liberi per chartulas*, libertate donati, manumissi; *affranchis.* (Greg. Tur.) *Liberi sagittarii*, qui vulgo Gal. *francs-archers.* (A. 1467.) *Liberi forestæ*, quibus foresta uti liberum est; *ceux qui ont le droit d'usage dans une forêt.* (*Chart. Norm.*) Nonnullis medii ævi priorum tempestatum instrumentis, liberi iidem sunt ac *coloni* : « Quicunque *liberum* ecclesiæ, quem colonum appellant, occiderit. (*Lex Alam.*) Alias *liberi* iidem sunt qui *manentes, hospites, mansionarii*, qui lege originis dominis subduntur, a servis tamen et libertis ac maxime ab hominibus de corpore sejuncti; *Vid.* MANENS, MANSIONARIUS, HOSPES

LIBERIA. — Pro *libraria*, bibliotheca; *bibliothèque*, ol. *librairie.* (A. 1295.)

LIBERTARE. — Manumittere, libertatem

dare; *affranchir.* (*Lex Long.*) — Libere et publice agere; *agir en toute liberté, sans entraves.* (A. 1248.)

LIBERTAS. — Districtus loci alicujus, intra quem incolæ libertate, privilegio ac jure civitatis gaudent; *étendue certaine et limitée dans laquelle les personnes jouissent d'immunités et priviléges;* ol. *franchise.* (*Chr. Trudon.*) — Charta ingenuitatis, manumissionis; *charte d'affranchissement.* (S. IX.) — Præstatio quæ pro tuitione datur; *prestation annuelle payée par le vassal au seigneur qui lui accorde sa protection.* (A. 1205.) — Immunitas; *franchise, exemption.* (A. 1271.) — *Libertas Decembrica*, idem q. *Kalendarum festa; Vid.* KALENDA. — *Libertas ecclesiastica et canonica*, facultas quam habet episcopus nominandi ac præsentandi presbyterum alteri episcopo in cujus diœcesi ecclesiam habet a sua dependentem, qui ab eo ordinetur, ut in ea sacra munia obeat. (Hincm.) *Libertas Romana;* 1° immunitas ab ordinarii jurisdictione qua fit ut quædam ecclesiæ ad sedem Romanam nullo medio pertineant; *exemption de la juridiction de l'ordinaire.* (*Bul. Urban. II*, a. 1096); 2° jus civium Romanorum, jus civitatis, jus immunitatis; *droit de cité, droit de citoyen romain.* (*Vit. S. Adelheid. imp.*)

LIBERTATICUM. — Obsequium ac servitium quod libertus patrono suo debet ratione libertatis concessæ et quod ille sibi reservavit in charta ingenuitatis. (Apud Marculfum, *libertinitatis obsequium appellatur*); *prestations, obéissance et services que l'affranchi doit à son ancien maître en raison de la liberté qu'il en a reçue, services et prestations qui ont été consignés dans l'acte d'affranchissement.*

LIBERTATIO. — Facultas, pro *libertas.* (Ap. Ughel.)

LIBERTATUS. — Libertate donatus; *affranchi.* (A. 805.)

LIBERTICARE. — Libertatem et immunitatem conferre; *donner la liberté et la franchise.* (A. 1123.)

LIBERTICUS. — *Libertica res*, idem q. LIBERTINITAS. (Mur.)

LIBERTINITAS. — Liberti conditio, vel prædium et liberti possessio; *condition d'affranchi, ou terre et propriété d'affranchi.* (*Tabul. eccl. Gratianop.*)

LIBERTINUS. — Manumissus; *affranchi.* (A. 1214.)

LIBERTUS. — Ead. notione. (Pass.)

LIBRA. — Præbitio, ut LIBRATIO. (*G. Chr.*) — Reditus, ut LIBRATA. (A. 1175.) — Modus agri; *terre qui donne un revenu annuel de la valeur d'une livre.* (A. 1322.) — Mensura liquidorum; *mesure de capacité pour les liquides.* (*Synod. Aquens.*)

LIBRAGIUM. — Jus exigendi librationem herbæ seu feni pro equis; *droit de se faire donner le fourrage nécessaire pour les chevaux.* (A. 1300.)

LIBRALE. — Mensuræ frumentariæ species; *mesure de capacité pour les grains.* (A. (1476.)

LIBRALIS. — Libralis moneta; ead. quæ usualis seu justi ponderis; *monnaie courante.* (*Ord. reg. Fr.*)

LIBRARE. — Dare, ut LIBERARE. (A. 1431.) — Ponderare; *peser.* (A. 1311.) — Per auctionem adjudicare; *donner à l'enchère.* (A. 1411.) *Librare festum*, pecuniam pro officio alicujus festi præbere; *payer les frais de l'office d'une fête.* (*Act. Capitul. eccl. Lugd.*) *Librare equos*, pabulum et quidquid nomine *fodri* significabatur, equis ministrare; *donner leur ration aux chevaux.* (A. 1296.) *Librare nobiles et francos* in Dalphinatu dicebantur castellani qui nobilibus et Francis ad bellum profecturis ac militaturis sumptibus delphini, cibaria necessaria providebant; *fournir aux nobles qui vont à la guerre les vivres qui leur sont nécessaires.*

LIBRARIA. — Bibliotheca; *bibliothèque*, ol. *librairie.* (Pass.)

LIBRARIUM. — Ead. notione. (*Vet. Gl.*)

LIBRARIUS. — Qui describendis actis judicialibus operam dat; *greffier.* (*Cod. Th.*) — Notarius; *scribe, notaire.* (Ap. Mab. *Ann. Ben.*) — Dignitas ecclesiastica in ecclesiis cathedralibus, eadem forte quæ *cantoris*, qui et ARMARIUS dicitur. (A. 1056.) — Librorum custos in monasteriis; *bibliothécaire.* (A. 1451.)

LIBRATA. — Libra pecuniaria reditus annui : « Beneficium valens XIII *libratas* annui reditus. » (A. 1208.) — Præbitio famularis vestis, vulgo *livrée*, *Vid.* LIBERATA et LIBERATIO (Joan. XXII PP.)

LIBRATIM. — Per *libram*, ad amussim. (*A. SS.*)

LIBRATIO. — Præbitio, distributio, ut LIBERATIO. (Pass.) *Libratio claustri, libratio superpellicii*, distributio quæ fit singulis clericis, qui divinis intersunt Officiis; illa vero quæ iisdem fit ratione præbendæ. (A. 1267.) *Libratus canonicus*, is qui hujusmodi *librationes* percepit. (*Ep. Clem. IV PP.* a. 1267.)

LIBRATURA. — Idem q. LIBERATURA.

LIBRATUS. — *Vid.* LIBRATIO.

LIBRETUS. — Libellus; *petit livre.* (A. 1366.)

LIBRIGER. — Qui epistolas vel libros portat; *porteur de lettres ou de livres.* (S. Paulin. Nol.)

LIBRILLA. — Baculus cum corrigia plumbata ad librandum carnes. (J. de J.) — Machina bellica ad projiciendum lapides idonea. (J. de J.)

LIBRORIATA. — Modus agri cui seminandi *librorium* satis est; *quantité de terre nécessaire pour employer un livrot de semence; Vid.* LIBRORIUM. (*Ch. Fores.*)

LIBRORIUM.—Mensuræ frumentariæ species; *mesure pour les grains* (en usage dans le Forez); ol. *livrot.*

LIBRUNCULUS. — Parvus liber; *petit livre.*

LIBUM. — Genus præstationis; *redevance consistant dans la fourniture d'un gâteau, d'une tarte.* (A. 1224.)

LICA. — Cylindrus; *lisse.*

LICCINIUM. — Idem q. LICHINUS. (*Vet. Gl.*)

LICENTIA. — Relaxatio, oblectamentum; *récréation, relâche.* (*Reg. visit. Odon.*) — Actus quo defensor, provocatore non comparente, a petitione dimittitur et absolvitur; *congé de défaut.* (*Ord. reg. Fr.*) — Facultas data doctoribus seu professoribus profitendi publice in academiis; *licence, autorisation de se livrer à l'enseignement.* (Rob. de Sorb.)

LICENTIARE. — Facultatem dare rei cujuspiam faciendæ; *permettre, donner la permission de faire une chose.* (Cæs. Heist.) — Facultatem et licentiam abeundi dare, dimittere, expellere ; *congédier, renvoyer.* (Gaud. Lic.) — Liberius agere; *se licencier.* (Steph.)

LICENTIATURA. — Facultas data doctoribus, etc., ut LICENTIA.

LICENTIOSITAS. — Licentia abeundi ; *congé.* (*Leg. Pol.*)

LICERA. — « Frontem propriis careat *liceris* », in concil. Hispan., idem esse videtur quod frons propriis privetur luminibus seu oculis, sed quid proprie *licera* significetur omnino ignoratur

LICHA. — Machina poliendis et ævigandis telis et holosericis accommoda; *calandre;* ol. *liche.* (A. 1261.)

LICHERA. — Lectica ; *litière.* (*Mir. Uro. V. PP.*)

LICHERIA. — Ead. notione. (*St. Mass.*)

LICHERIUS. — Ad *lichias* seu repagula pertinens ; *de barreau, de barrière.* Hinc *justitia licheria* quæ intra lichias exercetur.

LICHIA. — Repagulum, septum ; *palissade, barrière,* ol. *lice, liche.* (A. 1318.) — Licium ; *lisse.* (A. 1352.)

LICHINA. — Species tubæ vel cujusvis alius instrumenti musici ; f. legend. *buccina.* (Ap. Mur.)

LICHINUS. — (Subst.) Ellychnium ; *mèche, lumignon;* ol. *limechon.* (Ord. Vit.) — Candela ; *chandelle.* (*Vet. Gl.*) — (Adj.) Ad *lichinum* componendum aptus ; *propre à faire des mèches.* (A. 1350.)

LICHITUM. — Pro LECYTHUM

LICHUDA. — Gammarus ; *homard.* (*Tract. de Pisc.*)

LICIÆ. — Perticæ, castrorum aut urbium repagula ; *barrières, palissades, retranchements et tout ce qui empêche l'ennemi d'entrer de plein saut dans une place, dans un camp ;* ol. *lices, lyces, liches.* (Pass.) *Liciæ duelli,* locus *liciis* clausus ad singulare certamen; *enceinte formée de barrières où l'on se battait en combat singulier.* (Ach. *Spic.*) — Atrium ecclesiæ liciis seu repagulis plerumque clausum ; *porche d'une église.* (*Chart. S. Elig. Paris.*)

LICIANUS. — Propheta ; *devin, prophète.* (Isid.)

LICIATORIUM. — Instrumentum quod Gal. *ensouple* dicitur pannis texendis aptum. (*Vulgat.*) — Lignum in quo *licium* involvitur et laqueus qui de filo solet fieri. (Ugut.)

LICIATUS. — Obvolutus licio; *qui est mis sur le métier.* (S. Aug.)

LICINA. — Idem q. LICHINA (Mat. Westm.)

LICINÆ. — Tenue filum textum. (Ap. Martin.)

LICINITORIUM. — Idem q. LICHA. (*Vet. Gl.*)

LICINIUM. — Genus vestis et lignum lucens. (Isid.)

LICINIUS. — Idem q. LICHINIUS. (Const. Afr.)

LICINUS. — Ead. notione. — Imo, qui capillos sursum versos habet, ut apud Servium *licini boves* dicuntur qui habent cornua sursum versum reflexa.

LICITUM — Idem videtur quod alias *jubilum* dicitur, cantus scilicet speciés, quo non voces, sed vocum toni longius cantando diducuntur et protrahuntur, quod quia licentius sit *licitum* appellatum videtur. (*St. S. Cap. Bit.*)

LICITUS. — Licentia, venia; *permission.* (*Script. rer. Fr.*)

LICIUS. — Negotiator, gladiator, occisor; *enchérisseur, gladiateur, meurtrier.* (Isid.) — Forte pro ilex, quercus : « et signa præcipua excisa sunt ex arbore *licii* prope eamdem cellam excrescente, sub qua sæpius oranti Christus apparuit. » (*A. SS*)

LICCISUS. — Legis custos ; *gardien de la loi.* (Mart., *Ampl. Col.*)

LICTÆ. — Pro LICIÆ.

LICTERATORIE. — Per litteras, scripto ; *par écrit.* (A. 1311.)

LICTERATORIUS. — *Licteratorium mandatum,* scripto datum ; *ordre donné par écrit.* (*H. Nem.*)

LICTORIUM. — Idem q. LECTORIUM.

LICTOR. — Lutra; *loutre.* (A. 1158.)

LICTRA. — Zona funebris; idem q. LITRA.

LICTRINUM. — Idem q. LECTORIUM. (A. 1330.)

LICTUS. — Derelictio ; *abandon, négligence.* (*Obit. eccl. Par.*)

LICUBES PICEUS. — Species arboris, forte pinus vel abies, unde pix expromitur. (Rol. Pat.)

LIDA. — Ancilla, serva; *esclave, serve,* ut LITA. — Apud Hispanos, tumultus rixantium, contentio; *dispute, bataille, bagarre.* (A. 1267.) — Præstatio, idem q. LEUDA. (A. 1141.)

LIDDA. — Idem q. LEUDA. (A. 1066.)

LIDDO. — Servus, idem q. LITUS. (S. IX.)

LIDEMONIUM. — Idem q. LITIMONIUM.

LIDERE. — Allidere et humo infligere : « si ligneum est, *lidat* eum terris. » (*Lex Bav.*

LIDIA. — Serva et præstatio, ut LIDA.

LIDIALIS. — Ad *lidum* seu *litum* spectans. *Lidiales mansi,* qui a litis seu servis excolebantur. *Vid.* LITUS.

LIDIMONIUM. — Idem q. LITIMONIUM.

LIDIS. — Præstatio, tributum; ut LEUDA. (A. 1121.) — Prælium, tumultus rixantium; *combat, bagarre.* (*Ch. Lusit.*)

LIDORIUM. — Later; *brique de grande dimension.* (Ach. *Spic.*)

LIDUNA. — Maris æstus, *Vid.* LEDO.

LIEA. — Amurca, fæx ; *lie.* (A. 1345.)

LIEGANCIA. — Sacramentum fidelitatis; *serment de fidélité que faisait un vassal à son seigneur ;* ol. *liegece, ligeance.* (*Ch. Angl.*)

LIEMARIUS. — Canis venatici species; *limier.*

LIEMTILE. — In Occitania, mensura frumentaria; *mesure pour les grains en usage en Languedoc.* (A. 1305.)

LIENA. — Manipulus ; *paquet* : « de decim *lienis* canapis una *liena.* » (A. 1493.)

LIENCIA. — Lætitia, gaudium ; *joie, allégresse,* ol. *liesse.* (A. 1380.)

LIERNUS. — Idem q. LIARDUS, scutulatus; *gris-pommelé.* (A. 1097.)

LIEVREIA. — Præbitio, ut LIBERATIO. (A. 1279.)

LIEVUS. — *Via leva,* agger; *levée.* (*Ch. Boson. episc. Catalaun.*)

LIGA. — Confœderatio, fœdus quo quis cum alio ligatur, vincitur; *ligue, confédération, association.* (Albert. Argent.) — Ligamen ; *lien, lanière.* (*Vet. Gl.*) — Mensuræ longitudinariæ species; *sorte de mesure de longueur.* (*Vet Inst.*) — Monetarum in metallo probitas a lege definita ; *titre des monnaies, loi.* (A. 1339.)

LIGACIA. — Fasciculus chartarum ; *liasse.* (A. 1411.)

LIGAMEN. — Sacramentum fidelitatis quo vassallus domino ligatur; *serment de fidélité du vassal au suzerain.* (Th. Otterb.) — Detentio, inclusio in custodia; *emprisonnement, action de tenir en prison.* (*Lex Sal.*)

LIGAMENTUM. — Pactum, confœderatio; *accord, association.* (Jos. Moret.) — Amuletum, idem q. LIGATURA. (A. SS.) *Ligamentum saccorum,* præstationis species. (A. 1210.)

LIGANTIA. — Dominium seu jus quod dominus habet in vassallum qui *ligio* hominio obnoxius est, vel sacramentum fidelitatis quod is domino suo præstat; *droit du seigneur sur le vassal qui est tenu au serment d'hommage-lige, ou ce serment lui-même.* (Rad. de Dic.)

LIGARE. — Comprehendere, manum in aliquem injicere ; *arrêter, mettre la main sur quelqu'un.* (*Lex Sal.*) *Ligare duellum,* de duello convenire, quomodo dicunt *lier une partie.* (A. 1255.) — Librum compingere; *relier un livre.* (A. 1358.)

LIGASCIA. — Idem q. LIGANCIA. (A. 1170)

LIGASSA. — Fasciculus; *paquet, liasse.* (Pass.)

LIGATI. — Fœdere conjuncti ; *alliés, confédérés.* (Lud.)

LIGATIA — Ut LIGASSA. (A. 1295.)

LIGATICUS. — Ligaminibus instructus ; *garni de liens.* (*Const. Carm.*)

LIGATIO. — Pactum, idem q. LIGA. (*Vet. Cod.*) — Amuletum, ut LIGATURA. (*Conc. Hisp.*) — Funium apparatus; *approvisionnement de cordages.* (A. 1263.)

LIGATOR. — Qui libros compingit ; *relieur.* (*St. eccl. Lond.*)

LIGATURA. — Fascis ligatus; *paquet lié, botte* : « duas *ligaturas* sepiarum. » (Leo. Ost.) — Libri compactio ; *reliure d'un livre.* (Mart.) — *Ligatura navium,* idem q ANCHORAGIA. — *Ligaturæ,* amuleta quædam ad arcendos et depellendos morbos quæ aut ad collum suspendebantur, aut circa alias corporis partes alligabantur ; *amulettes, talismans que l'on suspendait au cou ou à quelque autre partie du corps pour se guérir de certaines maladies.* (Pass.)

LIGEANTIA. — Idem q. LIGANTIA. (Ap. Rym.)

LIGECIA. — Eod. significatu. (A. 1239.)

LIGEITAS. — Ead. notione. (S. XIII.)

LIGENSIA. — Ead. notione. (A. 1244.)

LIGENUM. — Linum ; *lin.* (*Vet. Chartul.*)

LIGEUS. — Idem q. LIGIUS.

LIGIA. — Confœderatio, fœdus, ut LIGA. (Ach. *Spic.*)

LIGIALITER. — *Ligialiter tenere,* sub ligeitate, seu sacramento fidelitatis tenere; *posséder un fief sous la condition de l'hommage-lige.* (A. 1207.)

LIGIAMENTUM. — Idem q. LIGANTIA. (A. 1203.)

LIGIANITAS. — Ead. notione. (Ap. Brus.)

LIGIANTIA. — Ead. notione. (W. Neub.)

LIGIATIO. — Ead. notione. (A. 1237.)

LIGIE. — Idem q. LEGIALITER. (A. 1209.)

LIGIETARIE. — Eod. sensu. (A. 1292.)

LIGIETAS. — Idem q. LIGANTIA. (*Chartul. S. Vinc. Laud.*)

LIGIO. — Eod. sensu. (A. 1224.)

LIGITUDO. — Vassalli *ligii* conditio; *condition du vassal lié par l'hommage-lige.* (*Chartul. Masc.*)

LIGIUM. — Idem q. LIGANTIA. (A. 1218.)

LIGIUS. — (Subst.) Qui domino suo ratione feudi vel subjectionis fidem omnem contra quemvis præstat ; *homme lige, vassal lié envers son seigneur d'une obligation si étroite qu'il doit le servir envers et contre tous.* (Pass.) — Dominus feudi cui vassallus subjectus est ; *seigneur suzerain.* (A. 1203.) — (Adj.) Totus, omnimodus, integer, continuus ; *tout entier, sans réserve, continu.* (Pass.)

LIGNAGERIUS. — *Lignagerius parens,* cognatus transverso gradu ; *parent en ligne collatérale ;* ol. *lignager.* (A. 1450.)

LIGNAGIUM. — Jus lignum exscindendi in nemoribus ; *droit de couper du bois dans les forêts d'autrui.* (*Ch. Angl.*) — Præstatio quæ exsolvitur pro eodem jure ; *droit que l'on paye pour avoir la permission de couper du bois dans la propriété d'autrui.* (Id.) — Vectura lignaria cui obnoxii erant tenentes; *corvée qui obligeait le vassal de transporter au manoir seigneurial la provision de bois du seigneur;* ol. *leingnier.* (A. 1207.) — Genus, familia ; *race, famille, lignée, lignage.* (A. 1228.)

LIGNAIRAGIUM. — Jus lignum exscindendi, ut LIGNAGIUM. (*Polypt. Foscam.*)

LIGNAMARE. — Lignari ; *faire du bois.* (*St. Mont. reg.*)

LIGNAMBULUS. — Qui calceis ligneis utitur ; *qui use de chaussures de bois, paysan.* (Ap. Gram.)

LIGNAMEN. — Materia ex ligno ; *bois de construction.* (*Leg. Long.*)

L'GNAMENTUM. — Ead. notione. (*Chr. Fars.*)

LIGNARARI. — Idem q. LIGNAMARE. (A. 1378.)

LIGNARE.—(Subst.) Jus ligna exscindendi in silva, ut LIGNAGIUM. (*Ch. Hisp.*)—(Verb.) Lignum ad comburendum colligere; *ramasser du bois à brûler.* (A. 1233.) — *Lignare canem*, lignum ad canis collum appendere. (*Inst. Suess.*)

LIGNARIA. — Vectura lignaria, idem q. LIGNAGIUM. (*Vet.Gl.*)

LIGNARICIA.—Jus lignorum exscindendorum in silvis ad annuum usum pro quo tenentes certam pensitationem domino exsolvebant, vel tempus quo lignatio ab iisdem tenentibus advehitur; *droit qu'avaient les vassaux, moyennant une redevance annuelle, de prendre dans les forêts seigneuriales le bois nécessaire à leur consommation,* ou *temps auquel ils faisaient la corvée du transport du bois du seigneur.* (Irm.)

LIGNARIUM.—Locus lignorum vel lignorum acervus; *lieu où l'on serre le bois à brûler, bûcher;* ol. *lignier, ligné.* (Ugut.) — Vectura lignaria cui tenentes obnoxii erant, ut LIGNAGIUM; ol. *lignier.* (Bald.) Lignum; *bois à brûler, provision de bois;* ol. etiam *lignier.* (*Tract. de re mil.*)—Facultas exscindendi ligna in silvis, ut LIGNAGIUM. (*C. C.*)

LIGNATICUM. — Vectura lignaria et lignum, ut LIGNAGIUM. (*Polypt. Floriac.*)

LIGNATURA.—Lignatio, jus capiendi lignum ex carris qui ligna adducunt; *droit de prélever une certaine quantité de bois sur les chariots qui le transportent.* (A. 1154.)

LIGNEA.—Pro linea; *ligne.*

LIGNERARE.—Ligna in silvis exscindere; *couper du bois.* (A. 1263.)

LIGNERATIO.—Lignatio, seu jus lignorum in silvis exscindendorum, ut LIGNAGIUM. (A. 1268.)

LIGNERIA. — Locus lignorum, ut LIGNARIUM. (*H. Nem.*)

LIGNERICIA. — Idem q. LIGNARICIA. (Irm.)

LIGNERIUS. — Tenens seu mansionarius qui vecturæ lignariæ obnoxius est; *vassal qui est tenu de transporter le bois du seigneur.* (A. 1301.)

LIGNETUM.—Nemus, silvula; *petite forêt, bois.* (Jos. Busch.)

LIGNIARE.—Ut LIGNERARE. (A. 1447.)

LIGNIBOLINUM.—Ludus quo *globus ligneus* ludicula propellitur. *Vid.* BOLA et CHOULLA. (A. 1416.)

LIGNIFABER. — Faber lignarius; *menuisier, charpentier.*

LIGNIFABRILIS. — Ad artem lignariam spectans; *qui concerne l'art de travailler le bois.* (Elmh.)

LIGNIGERIUM.—Fulmentum focarium; *chenêt.* (A. 1440.)

LIGNILE. — Locus lignorum, ut LIGNARIUM. (Ap. Martin.)

LIGNOLIA. — Instrumentum piscandi; *engin de pêche.* (A. 1424.)

LIGNORARE. — Idem q. LIGNERARE. (A. 1353.)

LIGNUM. — Lignea tabula in qua descriptum est testamentum; *tablette de bois sur laquelle un testament est écrit.* (Tryph.)— Phaselus vel limbus; *felouque, petite barque, chaloupe, canot.* (Pass.) — Cippus quo reorum colla, manus aut pedes constringuntur; *entraves entre lesquelles on resserrait séparément ou tout à la fois le cou, les pieds ou les mains des coupables, espèce de carcan, de cangue.* (*A. SS.*) — Patibulum; *potence, gibet.* (Rat. Veron.) — Crux; *l'arbre par excellence, la croix.* (A. 1317.) Sæpius vero *lignum domini* seu *dominicum* scribitur.— *Ligna jacentia*; *Vid.* ARBOR. *Lignum paschale*, buxus; ita dictus quod eo pro palmis uti soleant Dominica Palmarum, vulgo *Pâque fleurie* nuncupata; *buis.* (A. 1152.)

LIGONOSARE. — *Ligone* fodere; *fossoyer houer.* (J. de J.)

LIGORIUS. — Unicornis; *licorne.* (Mich. Scot.)

LIGUA. — Fœdus, ut LIGA. (A. 1391.)

LIGUARE. — Pro *ligare;* jungere. (A. 1357.)

LIGUATURA. — Ligula; *jarretière.* (*Vet. Gl.*)

LIGULA. — Corrigia, parva fascia; *petite bande, bandelette, courroie.* (J. de J.) — Promontorii genus molliter in planum devexi; *langue de terre qui s'avance dans la mer.* (Vict. Vit.)

LIGULATUS. — Coquus; *cuisinier.* (J. de J.)

LIGURA. — Ligatura; *lien, ligature.* (*Vet. Gl.*)

LIGURGITIO. — Gulosus, vorax, helluo; *gourmand, goulu.* (*An. Ben.*)

LIGURINUS. — Garrulus; *bavard, bruyant.* (Ap. Sussan.)

LIGURIUS. — Ead. notione. (*Vet. Gl.*) — Imo species lapidis pretiosi ignoti; *espèce de pierre précieuse.* (Ap. Martin.)

LIGUSTRUM. — Flosculus vernus; *primevère.* (*Vet. Gl.*)

LILIA. — Lilium, flos lilii; *lis.* (A. 1295.)

LILIARDI. — Idem q. LOLLARDI.

LILIATI. — Regum Francorum stirpe oriundi, sic dicti a liliis in scuto depictis; *princes de la famille royale de France;* ol. *seigneurs du lis.* (Pius II PP.)

LILIETUM. — Locus *liliis* consitus; *lieu rempli de lis.* (Ap. Martin.)

LILIFER. — Qui *lilia* fert; *porte-lis;* épithète donnée aux rois de France. (S. XIV.)

LILIOLUM. — Ornamenti muliebris genus cervici circumpositum; *objet de la toilette des femmes, sorte de bandeau.* (Ap. Mur.)

LILIOSUS. — Ad regium genus Francicum pertinens; *qui appartient à la famille royale de France.* (A. 1382.)

LILIUM. — Cujusvis operis ornamentum formam *lilii* referens; *joyaux, ornement en forme de fleur de lis.* (Pass.) *Lilium-corona*, rex ipse; *le roi de France.* (A. 1384.)

LIMA. — Genus gladii; *espèce de glaive.* (A. 1303.)

LIMACA. — Limax; *limaçon;* ol. *limanse.* (J. de J.)

LIMACEUS. — E limo; *de limon, de boue, de terre.* (Tert.)

LIMALIS. — Pro *lunalis.* (A. SS.)

LIMANIA. — Ager forte cultus et planus, unde *Limania* Arvernensis (la *Limagne* d'Auvergne) : « Uno manso in Berriagio, et... in Bargus illas *limanias* quæ de Amblardo conquistavi. » (A. 1313.)

LIMARE. — *Limis* seu obliquis oculis intueri; *regarder de travers, d'un air de mépris.* (*Vit. S. Theod. abb.*)

LIMAS. — Vestis quæ protenditur ab umbilico usque ad pedes, qua utuntur servi et coqui; *tablier à l'usage des domestiques et des cuisiniers.* (J. de J.)

LIMATA. — Lacus, aquarum congregatio; *mare, étang, lac.* (A. 1224.)

LIMATUS. — Limosus; *bourbeux, fangeux.* (A. 1199.)

LIMBATUS. — Ornatus limbo; *nimbé, orné du nimbe.* (*St. Cist.*)

LIMBELLUS. — Diminut. a LIMBUS, q. *Vid.*

LIMBUS. — Locus in quo SS. Patrum ac piorum animæ ante Christi mortem consistebant, ubi etiam infantium qui absque baptismo moriuntur, consistere animas aiunt; *les limbes.* (J. de J.) — Tunicæ militaris species, paludamentum; *manteau militaire à l'usage des officiers.* (Bart. *Gl.*) — Navis piratica; *navire de corsaire.* (Isid.) — Vestis regia; *vêtement de roi.* (Id.)

LIMEN. — Ecclesia; *église.* (*Ch. Occit.*) — *Limina sanctorum* aut *apostolorum visitare*, formula frequens apud scriptores de iis qui peregrinationes ad sanctorum memorias instituunt.

LIMENARCHA. — Qui portui præest; *liménarque, inspecteur, commandant du port.* (*Vet. Gl.*)

LIMICOLA. — Qui in limo stat; *qui se tient dans le limon.* (Aus.)

LIMIGENUS. — Qui in limo crescit, nascitur; *qui croît, qui naît dans le limon.* (Id.)

LIMINARE. — Loculus cavus in quo locantur statuæ, nidulus; *niche où l'on place des statues de saints.* (A. SS.) — *Liminare domus*, limen; *seuil d'une porte, entrée de la maison.* (*Lex Baw.*) — *Liminare ecclesiæ*, idem esse quod *vestibulum altaris et confessionis*, apud Anast. Biblioth., et *solea*, apud Græcos recentiores docuit Cangius.

LIMINARIUS. — *Liminarius equus*, qui temonem sustinet; *limonier, cheval qu'on met au limon.* (*Mon. Angl.*)

LIMINIUM. — Pro *postliminium.* (Radbert. Veron.) — Exsilium; *bannissement, exil.* (Isid.)

LIMITA. — Limes, finis, meta; *limite, borne.* (A. 1162.)

LIMITARCHA. — Miles imperii finibus præpositus; *soldat chargé de la garde des frontières.* (*Vet. Gl.*) — Famulus liminis præfectus cubiculique custos; *valet de chambre.* (Id.)

LIMITARE. — *Limitare mensuras*, eas ad exemplar exigere; *vérifier les mesures.* (A. 1351.)

LIMITARII. — Qui constituti sunt inter castra et civitates, vel confinia oppida ut *limites* defendant et colant; *soldats prévosés à la garde des frontières.* (*Vet. Gl.*)

LIMITATES. — Pro *limites.* (A. 1358.)

LIMITATUM. — Idem q. *Limita.* (A. 1349.)

LIMITATUS. — Designatus; *fixé, limité, déterminé.* (Jo. Whet.)

LIMITROSUS.—Contiguus et finitimus: *limitrophe.* (A. 1349.)

LIMITUS. — Ut LIMITATUS (A. 1359.)

LIMIUM. — Ut LIMITA. (*St. Mont. Reg.*)

LIMMA. — Consilium, voluntas, propositum animi; *volonté, faculté de vouloir.* (Frid.)

LIMO. — Malum citreum; *limon.* (Jac. de Vitr.)

LIMOGIA. — *Opus* seu *labor de Limogia*, vel *Lemovicum* aut *Limocenum*, smalti genus quo præcellebant Lemovices; *orfévrerie en cuivre doré émaillé;* ol. *esmail de Limoges.* (Pass.)

LIMONAGIUM. — Merces ejus qui tradebat *limonem* ad trahendum currum; *salaire pour la fourniture d'un limonier.* (*Chartul. S. Vand.*)

LIMONERIUS. — Equus ad currus temonem, ut LIMINARIUS. (Pass.)

LIMPH. — *Vid.* LYMPH.

LIMPIARE. — Polire; *nettoyer, polir.* (*Ch. Hisp.*)

LIMPIDISSIMUS. — *Limpidissima majestas*, titulus honoris ab Hanza Teutonica concessus Henrico IV Angliæ rex. (A. 1404.)

LIMPOR. — A *limpidus*, vox ficta, splendor, claritas : « Fidei catholicæ *limpor* evidens declaratur. » (*Concil. Tolet.* XI.) Cardinalis de Aguirre ad marginem scribit *norma.*

LIMUNCELLUM. — Malum citreum, ut LIMO. (A. 1333.)

LIMUS. — Vestis genus; idem q. LIMAS.

LINA. — Modus agri : « Concedo... dimidietatem pensæ butiri super quatuor *linas* terræ; » f. idem q. LINAR.

LINAGIUM. — Præstatio pro lino; *redevance sur le lin.* (A. 1141.) — Genus, familia; *race, famille,* ol. *linaige, linage.* (A. 1228.)

LINAR. — Hispanis ager *lino* consitus; *terre cultivée en lin, champ de lin.*

LINARIA. — Ead. notione. (*Mon. Angl.*)

LINARIS. — Ead. notione. (A. 1087.)

LINARIUM. — Ead. notione. (J. de J.)

LINATA. — Præstationis species, ead. f. quæ LINAGIUM.

LINATICA. — Muscatellus, vitis species; *espèce de vigne.* (Petr. de Cresc.)

LINATUS. — Pro *lineatus* vel limbatus; *bordé.* (*Mon. Angl.*)

LINCA. — Lynx femina; *femelle du lynx.* (J. de J.)

LINCARE. — Lyncum vox; *cri du lynx.* (*Vet. Gl.*)

LINCHINUS. — Idem q. LICHINUS. (A. 878.)

LINCIUS. — Idem q. LENCIUS.

LINCTAIA. — Culcitæ vel pulvinaris tegumen lineum, aut lintea ad lectum supellex (A. 1328); *Vid.* LECTARIA.

LINCTOR. — Qui lingit; *celui qui lèche.* (*Vet. Gl.*)

LINDEGARIUS. — Delator; *dénonciateur, accusateur, délateur.* (Mur.)

LINE. — Genus ratis, idem q. LIGNUM. (Th. Walsing.)

LINEA. — Vestis interior, stricta, ex *lino* confecta unde nomen; *vêtement de dessous, chemise.* (W. Brit.) — Familia monachalis; *les moines.* (*Stat. Cist.* a. 1311.) — *Linea* cognationis et sanguinis qua cognati inter se cohærent; *parenté, suite des descendants d'une famille, ligne.* (Pass.) — Modus agri; *certaine mesure de terre.* (A. 1269.)

LINEALIS. — *Linealis successio,* quæ alicui contingit per *lineam* directam; *héritage qui arrive en ligne directe.* (A. 1402.)

LINEALITER. — Recta; *en droite ligne.* (A. 1249.)

LINEAMENTUM. — Series cognationis et affinitatis, idem q. LINEA. (*Conc. Hisp.*)

LINEARE. — *Lineam* subducere, *lineis* circumdare; *tirer une ligne, entourer de lignes.* (*St. Mont. Reg.*)

LINEATIM. — Directe; *directement.* (A. 1267.)

LINEATOR. — Mensor; *celui qui mesure, mesureur, arpenteur.* (*Leg. Burg. Scot.*) — Pictor; *peintre.* (Paul. Diac.)

LINEREA. — Ager lino consitus, ut LINAR. (A. 1496.)

LINERISUM. — Ead. notione. (A. 864.)

LINETUM. — Ead. notione. (*Vet. Gl.*)

LINFERCIUM. — Vas coquinarium quo carnium torrentium adeps excipitur; *cuillier.* (A. 1352.)

LINGA. — Tænia: *bande, bandelette.* (Ap. Limb.)

LINGARELLA. — Tæniæ seu fascis species; *lingarelle.*

LINGERIUS. — Lintearius; *tisserand, linger.* (A. 1313.)

LINGIARIA. — Quæ præest *lineæ* supellectili; *fille de chambre chargée du linge.* (*A. SS.*)

LINGIUS. — Linteus; *de lin.*

LINGO. — Inter illa quæ operarii præter mercedem exigebant recensetur. (*Stat.* a. 1302.)

LINGOTUS. — Auri vel argenti massa in longum admodum linguæ porrecta; *lingot.* (A. 1440.)

LINGUA. — *Lingua campanæ,* clava; *battant de cloche.* (*Conc. Hisp.*) *Lingua stateræ,* examen; *languette, aiguille.* (*Lib. nig. Scac.*) *Lingua vexilli,* quod scilicet in formam linguæ desinit; *flamme, pointe d'une bannière :* « et semper *linguæ* vexilli ejus volitabant super capita Turcorum. » (Hunt.) *Lingua clericalis,* pars vestis ecclesiasticæ; *queue de la soutane.* (Aug. Autis.) *Linguæ permutatio,* perjurium; *parjure, changement de langage.* (S. Lad. Hung. R.) *Linguas dirigere :* « et duodecim collaudantes juraverunt et *linguas* eorum legibus *direxerunt,* » id est secundum legem testimonium dixerunt. (Bign. *Form. Vet.*) *Linguam suam multare,* amittere jurisdictionem suam seu facultatem jus dicendi; *perdre le droit de justice.* (*Spec. Sax.*) *Sine lingua obire,* intestatum decedere; *mourir sans avoir fait de testament.* (W. Tyr.) *Lingua sancta,* Hebræa, sic vulgo dicta, inquiunt Rabbini, quod in ea nulla, nisi pudica vox reperiatur, in qua propria nomina partium illarum, quibus quisque nostrum aut vir est, aut femina, aut quibus alvum deoneramus, desiderantur; *la langue hébraïque.* (Pass.) *Lingua laica,* popularis, vernacula; *idiome vulgaire, celui du peuple.* (Pass.) — Significat etiam *lingua :* 1° nationem; *pays, nation;* ol. *langue* (Pass.); 2° tæniam; *bande terminée en pointe, flamme, langue* (ap. Limb.); 3° glossam; *interprétation, explication.* (Abb.)

LINGUACIO. — Amputatio linguæ; *retranchement, amputation de la langue.* (*Vet. Gl.*)

LINGUAGIUM. — Linguæ boum; *langues de bœufs.* — Lingua, idioma; *langage.* — Natio; *pays, nation.*

LINGUANIUS. — Eloquens; *qui a la langue bien affilée, éloquent.* (*Vet. Gl.*)

LINGUARE. — *Lingua* lambere; *lécher.* (Ap. Burch.) — *Linguam* amputare; *couper la langue.* (*Vet. Gl.*)

LINGUARIS. — Loquax; *bavard, babillard;* ol. *langoier.* (Baluz. *Form.*)

LINGUARIUM. — Natio, ut LINGUAGIUM. (*A. SS.*)

LINGUATA. — Piscis species; *sole.* (*Vet. tract. de pisc.*)

LINGUATIO. — Ut LINGUACIO.

LINGUATUS. — Idem q. LINGUARIUS. (Tert.) — In *lingua* desinens; *festonné.* (A. 1195.)

LINGULA. — *Lingula pallii,* scissura, scissas quippe vestes quas *habits tailladés* vocabant, ferre Gallis in usu fuit. (Cæs. Heist.)

LINGUOSITAS. — Multiloquium; *bavardage, babil.* (*A. SS.*) — Lingua, vulgaris sermo; *idiome vulgaire.* (Mur.)

LINGUTIA. — Dimin. a. *lingua,* lingula. (A. 1295.)

LINHOLUM. — Corona muri; *cordon.* (A. 1383.)

LINIALITER. — Pro LINEALITER. (*Ann. Præm.*)

LINIAMENTUM. — Gradus consanguinitatis, idem q. LINEA. (Ach. *Spic.*) — Vultus et corporis tractus; *formes, contours du visage et du corps.* (*Vet. Gl.*) — Linitus; *friction, application sur.* (Pap.)

LINIARE. — Lineam rectam dirigere; *tracer une ligne droite.* (*Vet. Gl.*)

LINIFEX. — Qui facit vel operatur linum; *ouvrier qui travaille le lin, tisserand.* (J. de J.)

LINIFICARE. — *Linum* operari; *tisser.* (Id.)

LINIFICIUM. — Lini operatio; *action de tisser, tissage.* (Id.)

LINIFICIUS. — Ut LINIFEX. (*Cod. Th.*)

LINIFIO. — Ead. notione. (*Vet. Gl.*)

LINIGIUM. — *Linum* seu opus quoddam ex lino; *lin ou étoffe de lin.* (A. 1375.)

LINIO. — Vestium lintearum negotiator; *marchand de vêtements de lin.* (*Vet. Gl.*)

LINISTHEMA. — Ead. not. q. LINOSTIMUS.

LINITEPIUM. — Ut LINTEPIUM. (*Vet. Gl.*)

LINIUNCULA. — Lineola, lineamentum; *petite ligne, petit trait.* (*A. SS.*)

LINNA. — Vestis Gallorum, sagi genus; *sagum des Gaulois, sorte de blouse.* (*Vet. Gl.*)

LINOSIUM. — Linum maceratum; *lin roui.* (*Chartul. SS. Trin. Cadom.*)

LINOSTIMUS. — Pannus linum in stamine habens et lanam in trama; *étoffe de lin et de laine mêlés.* (Isid.)

LINOSTINA PALLA. — Mantile; *essuie-mains* (A. 1590.)

LINOSUM. — Semen lini; *graine de lin;* ol. *linuise.* (A. 1103.)

LINSOLATA. — Sudarium; *mouchoir, petit linceul, voile;* ol. *linselet, linsieulx.* (A. 1294.)

LINTA. — Linteum; *linge.* (A. 1401.)

LINTEATOR. — Ut LINIO. (*Vet. Gl.*)

LINTELLUS. — Limen superius; *linteau.* (A. 1381.)

LINTEO. — Ut LINIFIO.

LINTEPIUM. — Linteus pannus, pedes tegens; « *chaucement de lin.* » (Pap.)

LINTEUM — Indusium, tunica interior linea; *chemise.* (*A. SS.*)

LINUM. — *Linum terrenum,* ut in terra nascitur, nativum, non colore imbutum; *lin naturel, non teint.* (Anast.) — *Linum incisum,* quo sigilla tabulis ac litteris clausis apposita muniuntur; *lin fendu.* (On se servait de ce lin pour garder les sceaux des titres. On le fendait en trois parties, on y appliquait les sceaux avec de la cire, et ce lin lors était passé par un trou fait au bas du milieu du parchemin.)

LINURA. — Linum et linea vestis; *lin et vêtement de lin.* (A. 1466.)

LINUSA. — Ut LINOSUM. (A. 1250.)

LIPARIS. — Piscis genus, sardella. (*Tract. de pisc.*)

LIPIUM. — Labrum projectum; *grosse lèvre, lèvre avancée;* ol. *lippe, louppe.* Unde *sotulares ad lipium,* quorum pars anterior in labrum desinit. (A. 1389.)

LIPOTOSMIA. — Animi defectio; *défaillance.* (Ord. Vit.)

LIPPA. — Buccea, bolus; *bouchée;* ol. *lippée.* (*A. SS.*)

LIPSANA, Æ. — Numero multitudinis, reliquiæ sanctorum; *reliques.* (*Vet. Gl.*)

LIPSANOTHECA. — Theca reliquiarum; *coffret à reliques, châsse.* (*A. SS.*)

LIPSANUM. — Ut LIPSANA. (S. Eulog.)

LIQUA. — Navigii species; *sorte de vaisseau;* ol. *lique.* (S. XIV.)

LIQUAMEN. — Liquor, potus ex liquore; *boisson, liquide.* (*Reg. S. Pacom.*) — Liquor quem Græci γάρον vocant; *garum.* (*Vet. Gl.*) *Liquamen olei,* oleum; *huile.* (*A. SS.*)

LIQUAMINARIUS. — Liquaminis venditor; *marchand de garum.* (*Vet. Gl.*)

LIQUARE. — Pro *linquere.* (*Vet. Gl.*)

LIQUARIUM. — Species syrupi; *sorte de sirop;* « *liquarium* sacchari. » (Ap. Pez.)

LIQUATIO. — Fusio; *fusion, fonte.* (*Vet. Gl.*)

LIQUATORIUM. — Colum; *tamis, chausse pour passer un liquide.* (Cœl. Aur.)

LIQUEFACTIBILIS. — Qui liquescere potest; *susceptible d'être fondu.* (Leon.)

LIQUEFACTOR. — Liquefaciendi metalli artifex; *fondeur en métaux.* (A. 1495.)

LIQUEPATERE. — Pro *patere,* manifestum esse; *être manifeste, patent.* « *Liquepateat cunctis.* » (*Vet. Ch.*)

LIQUERE. — Manifestum reddere, demonstrare; *prouver, rendre clair.* (*Script. rer. Fr.*)

LIQUESCERE. — Ut LIQUARE. (*Vet. Gl.*)

LIQUIDARE. — Purgare vel probare rationes; *liquider, en parlant d'un compte.* (*St. Cas. Reald.*)

LIQUIRIA. — Glycyrrhiza; *réglisse.* (*Vet. Gl.*)

LIQUIRITIA. — Eod. sensu. (Albert. Mus.)

LIRA. — Libra; *livre.* (*A. SS.*) — Sulcus aratri; *soc de charrue.* (Brevil.) — Mensura agraria; *sorte de mesure agraire.* (A. 1302.)

LIRAMENTUM. — Pro *deliramentum.* (*S. Iren. interp.*)

LIRATIO. — Occatio; *action de herser, hersage.* (Ap. Pez.)

LIRIPIPIUM. — Epomis, seu potius longa fascia vel cauda caputii; *queue des longs capuces.* (Hern. de Knygt.)

LIRIDA. — Ut LYRIDA.

LIRIQUICIA. — Idem q. LIQUIRITIA. (*Vet. Gl.*)

LIS. — Bellum, prælium; *guerre, bataille.* (Pelag. episc. Ovetens.) *Lis civilis,* bellum civile; *guerre civile.* (Ap. Mur.) *Lis campalis,* idem quod alias *bellum campale* et *campestre* appellatur. *Vid.* BELLUM. *Breves lites,* practicis Gallicis; *plaits sommaires.* (A. 1287.)

LISCHA. — Instrumentum quo quis politur; *lisse, calandre, et généralement tout ce avec quoi on polit.* (Pass.) — Festuca; *fétu, paille.* (*St. Ast.*)

LISCINIUM. — Idem q. LICHINUS. (*Necrol. eccl. Par.*)

LISDA. — Idem q. LEUDA. (A. 928.)

LISERIA. — Finis, limes; *frontière, lisière.* (A. 1294.) — Ora, limbus panni; *bord d'une étoffe, lisière.* (A. 1344.)

LISIDA. — Idem q. LEUDA. (A. 1056.)

LISSA. — Certum pondus. Idem q. LASTA. (A. 1208.)

LISTA. — Ora, limbus; *bord, bordure, bande,* ol. *liste, listre.* (Pass.) — Catalogus seu elenchus, quod ejusmodi indices in pergameni aut chartæ laciniis longioribus perscribi soleant; *liste.* (*Conc. Hisp.*) — *Lista terræ,* modus agri longior quam latior; *bande de terre.* (A. 1417.) — *Listæ,* campi in quo duellum peragebatur repagula sic dicta quod campum et aream clauderent et instar listarum panni essent; campus ipse; *barrières de l'enceinte où avaient lieu les duels singuliers, le champ clos lui-même,* ol. *lisses.* (Pass.)

LISTADUS. — Ut LISTATUS. (A. 1375.)

LISTATUS. — Limbo ornatus; *bordé, qui a un bord, une lisière;* ol. *listé, listré.* (A. 1301.)

LISTELLA. — Dimin. a LISTA.

LISTO. — Ora. Idem q. LISTA. (*St. Carc.*)

LISTRA. — Ead. notione. (A. 1310.)

LISURA. — Ead. notione. (Mat. Par.)

LITÆ. — Campus repagulis clausus; *champ clos.* Ut LISTÆ.

LITAMUS. — Fimus; *fumier.* (*St. Mont. Reg.*)

LITANIA. — Preces, supplicatio, rogatio; *prière, supplication, invocation.* (Pass.) — *Kyrie eleison* quod in Missa dicitur; *l'invocation commençant par* Kyrie eleison *qui fait partie de l'ordinaire de la Messe.* (Macr. *Hierol.*) — Rogationum processio; eadem quæ alias *Litania major*, *Litania septiformis*, *Litania Romana* dicitur; *la procession dite des Rogations; Vid.* ROGATIO. (Anast.) — Officium divinum; *l'Office divin.* (*Cap. Car. M.*) — In *Litaniis*, f. per seriem, ordinatim. (*Conc. Hisp.*) — {*Litaniam* a *Letaniam* distinctam vult Papebrochius, in *A. SS.* Prior, inquit, aut pro supplicatione populariter instituta, vel pro certa Dei sanctorumque ex ordine formula accipitur. *Letania* vero lætum ac festivum diem significat, ut patet ex Regesto Gregor.)

LITARGIA. — Pro LETHARGIA.

LITARGIRUM. — Lithargyrium; *litharge.* (*Vet. Gl.*)

LITARGURIUM. — Ead. notione. (Id.)

LITEA. — Tænia, fascia, vexillulum; *bande, banderolle.* (A. 1353.)

LITERA. — Stramentum; *litière pour les animaux.* (A. 1212.) — Nude lingua Latina; *le latin :* « Ego sum prior de Clusa et bene scio facere sermonem de *litera.* » (A. 1028.) — Character, scriptura; *caractère, signe de l'écriture, écriture;* hinc *litera Gothica, litera rotunda, litera uncialis*, etc. (Pass.) *Litera sacerdotalis*, hieroglyphica; *écriture hiéroglyphique, hiéroglyphes.* (Ruffin.) *Litera sparsa*, character amplus, spatiosus, intervallis distinctus; *écriture en gros caractères et à lignes largement espacées.* (*St. Mas.*) *Literæ solutoriæ*, characteres magici quorum ea vis erat, ut qui eos ferebant, nullo modo vinciri vel ligari possent; *talisman qui mettait à l'abri de toute arrestation.* (Bed.) — Scriptum, charta, diploma; *lettre*, terme générique servant à désigner toute espèce d'actes. Hinc. *Litera judicialis*, sententia judicis; *arrêt, jugement.* (A. 1411.) *Litera monitoria* seu *monitorialis*, qua aliquid a judice injungitur addita pœna; *sommation.* (A. 1448.) *Litera querelosa*, petitio juridica; *demande en justice, action.* (A. 1411.) *Litera quittatoria*, acceptilatio, apocha; *quittance.* (A. 1340.) *Litera rationis*, accepti et impensi; *état des recettes et des dépenses, compte.* (A. 1338.) *Literæ agravatoriæ* seu *reagravatoriæ*, iterata et repetita ex communicationis pœna; *aggrave, réaggrave.* (*H. Nem.*) *Literæ apertæ* seu *patentes*, apertæ et in totam pargameni vel papyri latitudinem expensæ, quæ *clausis* opponebantur, cum istæ sigillo publico, hæ sigillo quod *secreti* vocabant sigillarentur; *lettres patentes, lettres délivrées ouvertes avec le sceau du roi pour des actes de la juridiction gracieuse.* (Pass.) *Literæ cambiales* seu *cambitoriæ*, quæ dantur a mensariis ad pecuniam alibi numerandam; *lettres de change.* (Pass.) *Literæ citatoriæ* vel *citatoriales*, quibus quis in jus citatur; *assignation, citation.* (A. 1254.) *Literæ clericales*, quæ a clero Ecclesiæ pastore suo viduatæ scribuntur; *lettres émanées du clergé d'une église qui a perdu son chef.* (S. Cypr.) *Literæ communes*, quibus monacho licentiam dabatur in alio monasterio vivendi; *lettres par lesquelles on autorisait un religieux à passer d'un couvent dans un autre.* (S. XII.) *Literæ compulsoriales, monitoriæ, præceptoriæ*, aut *exsecutoriæ*, Romanorum pontificum mandata, interdum etiam excommunicationis sententia: *instructions données par les Papes à leurs légats*, et *sentence d'excommunication.* (Pass.) *Literæ de nisi*, quibus quis ita obligatur, ut *nisi* in iis literis contenta adimpleverit, pœnis jure statutis subjaceat; *engagement par lequel on se soumettait, en cas d'inexécution, aux peines portées par la loi.* (A. 1468.) *Literæ formatæ* seu *canonicæ*, epistolæ ecclesiasticæ; *lettres formées* (terme générique par lequel on désignait toutes les lettres écrites par les souverains pontifes et les prélats). *Literæ prædicationis*, quæ ab episcopo concedebantur ut per vicos suæ diœcesis deferrentur reliquiæ ad corrogandas pecunias, ecclesiarum ædificationi insumendas; *permission donnée par un évêque de quêter dans son diocèse pour la construction des édifices religieux.* (Hon. III PP.) *Literæ sanguinis*, quibus fit gratia quibus sanguinem fuderint; *lettres de grâce accordées aux meurtriers;* ol. *lettres de sang.* (A. 1359.)

LITERALIS. — *Literalis ars, lectio, scientia*, grammatica; *la grammaire.* (Pass.) *Literales scientiæ*, ead. notione. *Literale adminiculum*, charta vel chirographum quo aliquid quasi adminiculo roboratur et confirmatur; *titre.* (*Vet. Instr.*) *Literalis simplex*, scripturæ species. *Vid.* SCRIPTURA.

LITERALITER. — Latine; *en latin.* (A. 1339.) — Scripto; *par écrit.* (A. 1367.)

LITERALIUM. — Chartarium, archivum, chartophylacium; *chartrier, archives.* (*Vet. Inst.*)

LITERARE. — Mandare litteris; *communiquer, mander par écrit.* (*A. SS.*)

LITERATE. — Latine; *en latin.* (A. 1177.)

LITERATIM. — Per literas sive epistolam; *par une lettre, au moyen d'une lettre.* (Fulb. Carn. epis.)

LITERATOR. — Qui primis literis pueros imbuit; *maître d'école.* (Tert.)

LITERATORIUS. — *Literatoria ars :* 1° grammatica; *la grammaire.* (Ord. Vit.) Literæ omnes; *les lettres en général :* « Acerrimi ingenii virum et in omnibus disciplinis *literatoriæ* artis eruditissimum. » (A. 884.) — *Literatoria notio*, grammaticæ seu literarum scientia, eruditio. (*Script. rer. Franc.*)

LITERATORIE. — Latine; *en latin.* — (Laur. arch. Strig.) — Per literas; *au moyen d'une lettre.* (Mat. Westm.)

LITERATURA. — Grammatica, eruditio; *grammaire, littérature.* — *Literatura solidi*,

characteres qui in nummo exarantur; *légende des monnaies.* — Epistola; *lettre, missive.* — Apocha; *quittance.* — Pro *charaxatura*, litura; *rature.*

LITERATUS. — Qui scit literas seu legere; *qui sait lire.* (A. 1213.) *Literati*, clerici; *les clercs.* (Greg. X PP.)

LITERBIA. — Mendose pro *libitinam.* (*Conc. Aven.* a. 1337.)

LITERIA. — Stramentum, ut LECTERIA. (A. 1198.)

LITGANTIA. — Idem q. LIGANTIA. (A. 1207.)

LITGENSA. — Ead. notione. (*Ch. Lemov.*)

LITGIUM. — Ead. notione. (A. 1219.)

LITHERIA. — Feretrum, ut LECTICA. (A. 1389.)

LITHOSTROTUM. — Operis musivi genus; *espèce de peinture en mosaïque.* (W. Brit.) — Quodvis pavimentum; *pavé en général.* (*A. SS.*) — Via lapidibus strata; *chemin empierré, route pavée.* (*Cap. Car. M.*)

LITHUS. — Lapis; *pierre.* (*A. SS.*)

LITIDIUM. — Servitium a *lito* debitum, ut LITIMONIUM. (Bullar. *Casin.*)

LITIGABILIS. — *Litigabilis dies*, dies fastus seu fori legitimi; *jour où le tribunal s'assemble;* ol. *jour plaidoyable.* (A. 1467.)

LITIGARE. — Præliari, bello contendere; *combattre, guerroyer.* (Dud.)

LITIGIUM. — *Litigium generale*, judicium domini feudalis. (A. 1269.)

LITIMONIUM. — Obsequium et servitium quibus *litus* erga dominum obnoxius est; *services, corvées et redevances que le lide devait à son seigneur.* (S. IX.)

LITISPENDENTIA. — Lis sub judice; *procès engagé mais non encore jugé.* (A. 1409.)

LITIUM. — Lapis, lapillus; *pierre.* (Hincm.)

LITO. — Vasis species; *sorte de vase.* (A. 930.)

LITONICUS. — *Litonica bona*, prædia ubi degunt *litones*, id est *liti; terres possédées par des lides.* (Ap. Leibn.)

LITORARE. — Appellere, litus vel portum capere; *arriver au port, aborder.* (Oger. Pan.)

LITORES. — Servi glebæ ascripti; *serfs de la glèbe.* (A. 1315.)

LITRA. — Limbus, ora; *bord, bordure, bande;* ol. *litre.* (Pass.) — Jus quo ecclesiæ patronus in illius muro zonam gentilitiis propriis insignibus distinctam imponebat; *droit de litre, droit en vertu duquel le patron d'une église pouvait faire peindre sur la muraille une bande noire ornée de l'écu de ses armes.* (*Ch. Turon.*) Mensura liquidorum; *mesure pour les liquides qui valait quatre quarterons.* quatuor *quarteronos.* (A. 1254.)

LITRINUM. — Idem q. LECTRINUM.

LITTERA. — *Vid.* LITERA.

LITTORARIA. — Littus, ora maritima; *littoral, côte maritime, rivière.* (Adrian. PP.)

LITUARE. — Lituo canere; *sonner de la trompette.* (*Vet. Cod.*)

LITUCHUS. — Idem q. LITURGUS.

LITURÆ. — Caraxaturæ; *ratures;* ol. *litures.*

LITURARE. — Delere, inducere, expungere; *détruire, biffer, effacer;* ol. *liter.* (Sid.)

LITURARII. — Codicilli in quibus prima concepta scriptionis nostræ conscribimus, et quæ displicent inducimus, ut postea chartæ puræ commendentur; *brouillons.* (Aus.)

LITURIA. — Pro LITURGIA.

LITUS. — Alveus; *lit de rivière.* (A. 1455.) — Vir potioris conditionis quam servus infimi ordinis, durioris vero quam vulgus colonorum; *lide, lite, homme dont la condition était intermédiaire entre des colons et des esclaves.* (S. VIII, IX, etc.) *Litus fiscalinus*, vel *sanctuarius*, id est qui in publicis, privatis aut ecclesiarum fiscis seu prædiis degit; *lide établi sur les terres du domaine royal ou sur celles d'une église.* (Pass.)

LINDIS. — Præstatio vel multa, ut LEUDIS.

LINSIVA. — Lixivium; *lessive.* (*Cap. S. Bonif. arch. Mog.*)

LIVELARE. — Ad libellam exigere; *niveler.* (A. 1327.)

LIVELARIUS. — Emphyteuta; *emphyteote, celui qui a un bail emphytéotique.* (*St. Genuens.*)

LIVELLUM. — Libella; *niveau;* ol. *livel.* (A. 1327.)

LIVELLUS. — Libella; *niveau.* (Pap.) — Charta qua prædium in emphyteusim conceditur; *bail emphytéotique.* (*St. Verc.*)

LIVENTIA. — Livor; *couleur plombée, livide.* (A. 1258.)

LIVERCINUS. — Avis species; *espèce d'oiseau.* (Frid. II imp.)

LIVEREUM. — Vectis; *levier.* (*A. SS.*)

LIVIA. — Columba agrestis; *pigeon sauvage.* (Ap. Martin.)

LIVIDARE. — Dedecus imprimere; *flétrir.* (*His. Franc.*) — Damnare; *condamner.* (Bald. Dol.

LIVIDITAS. — Livor, invidia; *envie, jalousie.* (*A. SS.*)

LIVIDO. — Idem q. LIVENTIA. (*Can. Hib.*)

LIVIDIUM. — Ead. notione. (A. 1392.)

LIVIDUS. — Subniger; *noirâtre, un peu noir.* (A. 1367.)

LIVISSUS. — Ead. notione. (*Ch. Occit.*)

LIVOLUS. — Idem q. LIVELLUM. (*Vet. Gl.*)

LIVOR. — Vulnus inflictum ex quo livor apparet; *meurtrissure, coups produisant des taches livides.* (*Vet. Form.*) — Justitia vel cognitio de livore; *droit de juger les délits pour coups et blessures.* (A. 1207.)

LIVORAMENTUM. — Actio *livorandi*, plaga; *action de frapper, coup.* (*Chr. Mod.*)

LIVORARE. — *Livores* inferre, vulnerare, contundere; *donner des coups, meurtrir, blesser.* (*Gest. reg. Fr.*)

LIVOROSUS. — Lividus; *plombé, bleuâtre, livide.* (*A. SS.*)

LIVRALE. — Mensura frumentaria, ead. q. LIVRARIA. (A. 1341.)

LIVRAMENTUM. — Compensatio, justa

et pensata æstimatio et partitio; *répartition équitable, compensation.* (A. 1416.)

LIVRARE. — Dare, tradere, ut Liberare.

LIVRARIA. — Mensura frumentaria continens unum bichetum quibusdam in locis, in aliis vero dimidium tantummodo bichetum; *certaine mesure de grains valant tantôt un, tantôt un demi bichet;* ol. *livrouer.* (A. 1317.)

LIVRÆA. — Præbitio, ut Liberatio. (A. 1432.)

LIVREIA. — Ead. notione. (A. 1311.) — Districtus, territorium; *ressort, territoire.* (A. 1283.)

LIVRORA.— Idem q. Livraria. (A. 1317.)

LIVRORIATA. — Ead. notione, seu potius modus agri in quo seminari potest unum *livrorium* frumenti, nisi idem sit quod *librata terræ.* (A. 1424.)

LIVRORIUM. — Mensura frumentaria, ut Livraria. (A. 1424.)

LIX. — Caper; *sanglier.* (Pap.)

LIXAMEN.—Coctio in aqua; *cuisson dans l'eau.* (Sid.)

LIXAMENTUM. — Ead. notione. (J. de J.)

LIXARE. — Lixivia eluere, mundare; *nettoyer, lessiver.* (*Const. Afr.*)

LIXATURA. — Ut Lixamen. (J. de J.)

LIXIO. — Aquæ portitor; *porteur d'eau,* (Isid.)

LIXUS. — In aqua coctus; *cuit dans l'eau, bouilli.* (J. de J.)

LIZANCHIA. —Ut Ligantia. (A. 1244.)

LIZDA.—Tributum pro mercibus. Idem q. Leuda. (A. 1111.)

LOBA. — Tunica talaris sine manicis, apud Hispanos; *espèce de soutane sans manches.*

LOBIA. — Porticus operta ad spatiandum idonea, ædibus adjuncta; *galerie, portique, promenoir couvert.* (Pass.)

LOBIUM. — Ead. notione. (J. de J.) — Suggestum, locus editior; *estrade, échafaud.* (Busch.)

LOCA.—Multa ob desertum vadimonium; *amende infligée à celui qui fait défaut.* (A. 1222.) — *Loca venerabilia*, ecclesiæ, monasteria, xenodochia, seu quæ Christianorum venerationi dicata sunt. (Will. Tyr.)

LOCAGIUM. — Pretium conductionis, locationis; *prix des loyers, location.* (A. 1271.) — Domus vel habitagium mercede conductum; *maison qu'on tient à loyer;* ol. *louage, louaige.* (A. 1377.)

LOCALE. — Locus ubi domus ædificari potest; *emplacement propre à construire un bâtiment.* (A. 1038. — Domus ad habitandum; *maison d'habitation.* (*Tabul. Conch.*) — *Localia*, usus et consuetudines loci alicujus; *coutumes locales, usages locaux.* (*Const. Ped. III reg. Arag.*)

LOCALIS. — Ad *locum* spectans; *local, de lieu.* (Tert.) — Idem q. Locale.

LOCALITAS. — Circumscriptio, qua quis in *loco* est. (Claud. Mam.)

LOCALITER. — Facile vel commode; *avec facilité, commodément.* (*Vet. Gl.*) — Secundum loca; *selon les lieux, en raison des lieux.* (Tert.)

LOCARE. — Conducere; *louer.* (Pass.) — *Locare se*, mercede conduci; *louer ses services, se mettre en condition.* (*St. Arel.*) — Habitare; *loger, demeurer, habiter.* (Ap. Lud.) *Locare se in monasterio,* id est hospitari. (Id.) (*Script. rer. Fr.*) — In cubiculum se recipere; *se retirer dans une chambre.* (*A. SS.*)

LOCARIS. — Domus, ædes; *maison, édifice.* (A. 1166.)

LOCARIUM. — Pretium conductionis, locationis; *prix, loyer.* (A. 862.)

LOCATA. — Locus vacuus domui ædificandæ aptus; *emplacement pour bâtir une maison.* (A. 1319.)

LOCATARIUS. — Qui mercede conducitur; *qui est pris à gage, mercenaire.* (*Vet. Cod.*)

LOCATENENTES. — Idem q. Locumtenens.

LOCATIM. — Suo loco. (*A. SS.*)

LOCATITIUS.— Conductus, ad conductionem spectans; *donné à loyer, de louage.* (Sid.)

LOCATUR. — Vox in examinandis rationibus adhibita, ascripta ad marginem, annotatio. (A. 1388.)

LOCATUS. — Procurator, pro alio agens; *fondé de procuration, représentant.* — (A. 1218.) — *Locatus homo*, incola, cultor loci; *habitant d'un lieu.* (A. 1337.)

LOCELLUM. — Prædium, territorium; *métairie, territoire.* (Baluz. *Form.*)

LOCELLUS. — Ædicula Deo sacra; *oratoire, chapelle.* (A. 966.) — Feretrum, ut Loculus. (Paul. Warnef.)

LOCETUS. — Pessulus cadivus; *loquet.* (A. 1358.)

LOCH. — F. stabulum equile; *écurie.* In ch. Britann., « sine *loch* caballis, » idem videtur esse sine obligatione equis excipiendis ministrandi pabulum necessarium.

LOCHEA. — Cohlear; *cuiller;* ol. *louche.* (*A. SS.*)

LOCHERUS. — Apum custos; *garde des ruches.* (*Vet. Gl.*)

LOCHIA. — Rivulus, aquæ portio; *ruisseau, filet d'eau.* (A. 1215.)

LOCHUS. — Tomenta; *substances qui servent à rembourrer, laine, crin,* etc.

LOCIA. — F. pro portio; *partie, lot.* (A. 1235.)

LOCISERVATOR. — Qui loco alterius est; *vicaire, lieutenant, représentant, fondé de pouvoirs.* (Pass.) *Lociservatores*, pontificum Romanorum in conciliis legati potissimum dicti.

LOCISERVATURA. — Vicarii dignitas, vel officium; *emploi, office de vicaire.* (*Syn. Later.*)

LOCIVERIS. — Officialis in forestis. idem videtur q. Viridarius. (A. 1300.)

LOCOPOSITUS. —Idem q. Lociservator. (Thegan.)

LOCULAMENTUM. — *Loculamentum sepulcrale*, sepulcrum; *tombeau.* (Ap. Mur.)

LOCULATUS. — In *loculo* seu sepulcro conditus; *mis, enfermé dans un tombeau.* (S. Zen. Ver.)

LOCULLENTUS. — Loquax, eloquens; *qui a la parole facile, éloquent.* (*Vet. Gl.*)

LOCULUS. — Feretrum, in quo cadaver mortui deponitur; *cercueil à porter les morts, bière.* (Isid. — Umbilicus vel scrotum; *le nombril ou le scrotum.* (*A. SS.*) — Parva sedes; *petit siége.* (A. 994.)

LOCUMSERVANS. — Idem q. Lociservator. (S. XIV.)

LOCUMTENENS. — Ead. notione, Gal. *lieutenant.* (sic proprie baillivorum seu judicum vicarii in Francia appellabantur., (A. 1302.)

LOCUMTENENTIA. — Dignitas vel territorium locumtenentis; *lieutenance.* (A. 1368.)

LOCUPLECITAS. — Divitiæ; *richesses, biens.* (A. 1457.)

LOCUS. — Sepulcrum seu locus sepulcri; *tombeau,* ou *emplacement du tombeau.* (Pass.) — Vices seu ordo quo quisque vice sua aliquid agit; *tour, rôle.* (A. 1388.) — Latrina; *lieux d'aisance.* (*Vet. Gl.*)

LOCUSTA.—Machinæ bellicæ species qua aggredientes teguntur; *mantelet, machine de guerre en usage dans les siéges pour atteindre le pied des murs de la place.* (*Tract. de re milit.*)

LOCUTA. — Domus ubi cives congregantur de rebus civitatis locuturi; *lieu où se tiennent les réunions municipales, hôtel de ville,* ol. *parloir aux bourgeois.* (A. 1328.)

LOCUTORIUM. — Locus in monasteriis in quibus monachis et sanctimonialibus invicem colloqui licebat, cum in aliis silentium indictum esset; *parloir intérieur des monastères.* (Pass.) *Locutorium forinsecum*, in quo cum sæcularibus monachis vel sanctimonialibus loqui licet; *parloir extérieur des couvents, celui où les membres de la communauté reçoivent les étrangers.* (Pass.) *Locutoria fenestra*, clathri, in locutoriis sanctimonialium; *grille de parloir.* (Busch.) *Locutorium* seu *parlatorium Parisiense*, locus in quo examinabantur et discutiebantur articuli usaticorum et consuetudines ejusdem civitatis coram præposito mercatorum et scabinis; *hôtel de ville*; ol. *parloir aux bourgeois.* (A. 1293.)

LODIA. — Porticus, ut Lobia. (*A. SS.*) — Tugurium; *cabane de paysan, hutte.* (A. 941.)

LODIS. — Semuncia; *demi-once.* (A. 1167.)

LOERIUM. — Pretium conductionis; *loyer.* (*Ch. Sic.*)

LOGA. — Ædicula; *maisonnette, loge, cabane.*

LOGADATGIUM. — Locarium; *loyer.* (A. 1344.)

LOGADERIUS. — (Subst.) Conductor vel locator; *loueur.* (*A. SS.*) — Operarius qui operam suam alteri locat; *manouvrier, mercenaire.* (A. 1341.) — (Adj.) Habitabilis; *habitable, logeable.* (A. 1210.)

LOGAL. — Locus vacuus, ubi domus ædificari potest, ut Locale. (A. 1151.)

LOGALIS. — Pro Localis.

LOGARIASTES. — Computator, præfectus ratiociniorum in aula Constantinopolitana (huic incumbebat numerare milites illisque solvere stipendia).

LOGEA. — Ædicula, ut Loga.

LOGEAMENTUM. — Hospitium quo quis oppidanus milites debet excipere; *logement militaire.* (A. 1481.)

LOGELLUM.— Ædes, habitatio, porticus, officina; *édifice maison, portique, boutique.* (*Vet. Necrol.*)

LOGERIUM. — Locarium; *loyer.* (*Usat. regn. Majoric.*)

LOGETA. — Ædicula; *petite maison, logette.* (A. 1373.)

LOGIA. — Collecta pauperibus sublevandis; *quête pour les pauvres.* (Amal.) — Ædes, habitatio, domicilium; Gal. *logis*, sed maxime andro, porticus, ut Logium. — Ædicula, ædium appendix; *maisonnette, loge, cabane, petite boutique de marchand sur les places où le marché se tient.* (*Pass.*) — Sermo; *discours, langage, élocution.* (Mart.)

LOGIAMENTUM. — Habitatio, domicilium; *logement.* (A. 1382.) — Hospitium quo milites excipiuntur; *logement militaire.* (A. 1461.)

LOGIARE. — Habitare, diversari; *habiter.* (A. 1264.) — Pro Locare. (*Ord. reg. F.*)

LOGIARIUS. — Portitor seu exactor portorii; *péager, receveur du péage.* (A. 1211.)

LOGICALIA. — Quæ pertinent ad *logicam.* (A. 1308.)

LOGICARI. — Ratiocinari, argumentari; *raisonner, argumenter.* (Petr. Cellens.)

LOGICIUM. — Hospitium, domus; *logis.* (A. 1481.)

LOGIUM. — Pannus qui, apud Judæos, super humerali contra pectus pontificis annectebatur; *pectoral.* (*S. Euch.*) —Ædes, habitaculum, domicilium; sed maxime andro, xystus seu porticus, quomodo *loggia* Itali usurpant: *demeure, logis, plus particulièrement portique, galerie.* (Pass.) — Analogium, ut Manuale. (*Vet. Cod.*) — Oraculum, oratio; *entretien, traité, discours.* (Pass.)

LOGOTHETA. — Apud Græcos Byzantinos qui rationes accepti et depensi expendit ac discutit; *contrôleur, vérificateur des dépenses et des recettes.* (Proc.)—Apud Normannos Siculos protonotarius, primus a secretis; *chef des clercs du cabinet.* (Ammir.)

LOGRA.—Fruitio, possessio, lucrum; *jouissance, possession, profit.* (A. 1214.) — *Logræ*, deceptio, illusio; *tromperie.* (*Cons. Lem.*)

LOGRES. — Accipitris illicium plumatile; *leurre.* (*A. SS.*)

LOGRUM.— Fruitio, ut Logra. (A. 1214.)

LOGUERIUM. — Locarium, ut Logerium. (*St. Mass.*) — Ordo manipulorum hac arte coacervatorum ut plures in cumulo sint ordines, alii aliis superiores, quos Massilienses *louges* vocant lingua patria. Hi ordines certo constant, atque definitio manipulorum numero ut decima facilius percipiatur. (A. 1218.)

LOH. — Tomentum, ut Lok. (Ap. Duel.)

LOHERIA. — Locarium, ut Logerium. (A. 1333.)

LOHERIUM. — Ead. notione. (Id.)

LOIDERIA. — Tributum pro mercibus, ut Leuda. (*Chartul. S. Sulp. Bitur.*)

LOIDERIUS. — Exactor *loideriæ*, q. *Vid.* (Id.)

LOIRA. — Glis; *loir.* (A. 1339.)

LOISELLUS. — *Loisellus fili*, glomus; *peloton de fil*; ol. *loissel.* (A. 1202.)

LOJA. — Ædes, ut Logium. (*Chartul. Buxer.*)

LOK. — Floccus; *flocon.* (*Ch. Alem.*)

LOLIETUM. — Locus obsitus lolio; *lieu plein d'ivraie.* (W. Brit.)

LOLLARDI. — Hæretici qui sub initium sæculi XIV in Germania et Belgica orti sunt, ita appellati a Gualtero Lollard, Germano quodam. Sic etiam dicti Wicleffi sectatores in Anglia.

LOMBARDO. — Cammarus, apud Genuenses; *nom du homard chez les Génois.*

LOMELLUS. — Idem q. Loisellus. (A. 1353.)

LOMENTUM. — Saponis species; *espèce de savon.* (*Vet. Gl.*)

LOMENTARE. — Abstergere *lomento*; *savonner.* (*Vet. Gl.*)

LOMENTARIUS. — Qui *lomentum* vendit aut parat; *marchand ou fabricant de savon.* (Id.)

LONGA. — Corrigiæ species qua ligantur et retinentur falcones; *longe.* (*A. SS.*) — Lumbus; *longe.* (A. 1221.)

LONGÆVARE. — Ad longum tempus producere; *faire durer longtemps.* (*A. SS.*)

LONGALE. — Longum lignum quod est inter rotas priores et posteriores. (J. de Garl.)

LONGANEA. — Porticus oblongior; *galerie.* (A. 941.)

LONGANIMIS. — Quasi nullis passionibus perturbatus et ad universa sustinenda patiens; *patient, qui a de la longanimité.* (S. Hier.)

LONGANIMITAS. — Patientia; *longanimité.* (S. Hier.)

LONGANIMITER. — Patienter; *patiemment.* (S. Hier.)

LONGANO. — Longum intestinum; *rectum, gros intestin.* (*Vet. Gl.*)

LONGARA. — Idem q. Longanea, ut videtur. (A. 1182.)

LONGARII. — Ligna transversaria quæ equos in stabulis discernunt ne inter se pugnare possint. (Pet. de Cres.)

LONGARIUS. — Longissimus, diutirnissimus; *très-long, de très-longue durée.* (A. 1273.)

LONGERIA. — Mappa multo longior quam latior, quales sunt altarium; *nappe ou linge plus long que large*; ol. *longiere.* (A. 1341.)

LONGIA. — Fenile; *grenier à foin.* (A. 1321.) — Porticus; *galerie couverte qui joint deux maisons*; ol. *longe.* (1321.) — Lumbus; *longe.* (*A SS.*) — Lorum; *courroie, longe.* (A. 1239.)

LONGICOLLUM. — Major charta, papyrus regia; *grand papier, papier royal*, appelé aussi *macrocollum.* (*Vet. Gl.*)

LONGILATERUS. — Longis lateribus. (*A. SS.*)

LONGILOQUIUM. — Sermo prolixior; *discours sans fin.* (Iren. Interp.)

LONGINGITAS. — Pro *longinquitas.* (A. 1273.)

LONGINQUARE. — Longius abire vel amandare; *éloigner.* (Tert.)

LONGINTANUS. — Diuturnus; *qui dure longtemps, long.* (*A. SS.*)

LONGIO. — Idem q. Longano. (*Vet. Gl.*)

LONGISECUS. — E longinquo, eminus; *de loin.* (*Vet. Gl.*)

LONGISTRORSUS. — Longe, procul; *loin.* (*A. SS.*)

LONGITIA. — Longitudo; *longueur.* (Pass.)

LONGITORIA. — « Orabat pro eis indesinenter ne multa fieret probatio temporis in *longitoria*, et ne turbatio averteret quosdam eorum retrorsum » (*Vit. S. Front.*); hoc est, ut videtur, deinceps, in longum seu futurum tempus.

LONGITUDO. — Species oblationis ac forte cerei certa ratione in longum elaborati: « Item omnes oblationes factæ in candelis, in candelis tortuosis, votis, *longitudinibus*, cereis..., sunt capicerii dicti monasterii ad faciendam suam utilitatem: » (*Stat. S. Germ. a Prat.*) Forte legendum « longitudinibus cerei » sublata virgula.

LONGITURNITAS. — Diuturnitas; *longue durée.* (J. de J.)

LONGITURNUS. — Diuturnus; *de longue durée.* (Id.)

LONGUA. — Lumbus; *longe.* (A. 1366.)

LONGUANIMITAS. — Longinquitas; *longue durée.* (S. XV.)

LONGUELUS. — Longulus; *un peu long, un peu étendu.* (*Invent. S. Capel. Par.*)

LONGUS. — Procerus staturæ; *haut de taille.* (Ludovicus X cognominatus est *longus* ob staturæ proceritatem.)

LONZA. — Lumbus et lorum, ut Longia. (A. 1179, 1364.) — Hyæna; *hyène.* (*A. SS.*)

LONZANUS. — Ead. notione. (Jac. de Vitr.)

LOPADIUM. — F. segmentum, frustum; *morceau, fragment.* (*A. SS.*)

LOPES CONNI. — Trutinæ species. (A. 1358.)

LOPPA. — Gemma imperfecta; *pierre précieuse brute, imparfaite*; ol. *louppe.* (A. 1363.)

LOQUACITARE. — Garrire; *bavarder, jaser.* (*Vet. Gl.*)

LOQUACITAS. — Usus vocis, facultas loquendi; *usage de la parole, faculté de parler.* (*Lib. Mir. S. Rich.*) — Eloquentia, facundia; *facilité d'élocution, éloquence.* (Abb.)

LOQUELA. — Apud Anglos, idem est quod placitum, causa, aut causæ prosecutio judicialis, actio juris; *procès, action de justice.* — *Loquela privatus*, qui in extremis est nec loqui potest; *qui a perdu l'usage de la parole, qui est à la dernière extrémité.* (*Hist. Cortus.*)

LOQUERICIUM. — Idem q. Locutorium. (*Antiq. definit. Ord. Cist.*)

LOQUERIUM. — Idem q. Locerium. (A. 1242.)

LOQUI. — Litem movere; *plaider.* (*Leg. H. I reg. Angl.*)

LORA. — Potionis mellitæ genus; *breuvage où il y a du miel.* (C. Aur.)

LORAMENTUM. — Concatenatio lignorum quæ solet fieri in fundamentis ædificiorum; *assemblage de bois en usage pour maintenir les matériaux dans les fondements d'un édifice.* (*Vet. Gl.*)

LORANUM. — Lorum, habena; *courroie, guide, bride*; ol. *lorrain, lorrein.* (Pass.)

LORDICARE. — Dorso incurvato incedere; *marcher courbé.* (*Regul. Mag.*)

LORENUM. — Ut Loranum. (Pass.)

LORETHARE. — Dicitur de arietino clamore. (Ugut.)

LORICA. — Militum quos Galli *chevaliers* dicunt armatura maculis ferreis contexta; *haubert.* (*Vet. Gl.*) — Miles lorica vestitus; *chevalier*: « Cum mille *loricis* venit. » (Helmod.) — Pars molendini: « Pro faciendo et ponendo in dicto molendino... unam *loricam.* » (*Ch. Carcas.*)

LORICALE. — Armaturæ genus; *haubergeon.* (A. 1269.)

LORICATI. — Monachi sanctioris vitæ qui pro mortificatione loricam ferream jugiter ad cutem induebant, nec pro quavis necessitate deponebant; *moines qui, pour se mortifier, portaient une cuirasse sur la peau.*

LORILARDUM. — Hastile, spiculum; *épieu, sorte de javelot ou de lance*; ol. *oriart, lorilart.* (A. 1415.)

LORMARIUS. — Faber minutorum operum ferrariorum vel æneorum quæ inserviunt frenis, ephippiis et aliis ejusmodi; *lormier.* (A. 1321.)

LORPES. — Qui torta habet crura instar lori; *cagneux, qui a les jambes tortues.*

LORRA. — Piscatio quæ fit per inescationem piscium per offas soporiferas et medicatas; *pêche au moyen de l'empoisonnement des eaux.* (A. 1267.)

LORRIA. — Ead. notione. (A. 1208.)

LORUM. — Vestis imperatoriæ et consularis species; *sorte de vêtement à l'usage des empereurs et des consuls.* (Anast.) — Forte percussio absque sanguinis effusione, ut fit cum quis loris cæditur; *meurtrissure.* (*Gest. abb. Lob.*)

LOSA. — Tegulæ species, later quadratus; *brique carrée.* (*St. Mont. Reg.*)

LOSENGIA. — Tessella scutaria; *losange.* (A. 1363.)

LOSINGA. — Adulatio, falsa laus; *fausse louange, flatterie, caresse pour tromper*; ol. *losange, lozenge.* — Adulator, *dolosus*; *trompeur par caresses, par fausses louanges*; ol. *losanger, losangeur*, etc.

LOT. — Apud Anglos, tributum, census, quem quis tenetur præstare vel pro capite, vel pro fundo aut mercibus; *cens ou redevance, taxe personnelle ou foncière que le tenancier doit payer au seigneur.*

LOTA. — Genus piscis; *sorte de poisson, lotte.* (*Vet. Gl.*)

LOTHICA. — Pars, portio; *lot, portion.* A. 1327.)

LOTHOSELA. — Piscatoribus Massiliensibus species veneni necandis piscibus; *Vid.* Lorra. (A. 1306.)

LOTHUM. — Pars, portio; *lot, partie.* (A. 1271.) — Mensura liquidorum; *mesure pour les grains et les liqueurs valant deux pintes de Paris environ*; ol. *lot.* (A. 1261.)

LOTHUS. — Idem q. Lot, census, tributum: « Item tenet tres acras, sed nihil reddit propter *lothos* datos ecclesiæ fiscamense. » (A. 1235.)

LOTIUM. — Idem q. Lotura. (*A. SS.*)

LOTO. — Semuncia; *une demi-once.* (Ap. Lud.)

LOTONNUS. — Idem. q. Letonus.

LOTORIUM. — Emissarium vel locus ubi lavatur; *issue pour l'écoulement des eaux ou lavoir.* (*Nec. FF. Min. Sylv.*)

LOTRA. — Pro Lorra. (A. 1211.)

LOTRICUM. — Lixivia; *lessive.* (Men.)

LOTRITUM. — Ead. notione. (Id.)

LOTTONIUS. — Idem q. Letonus.

LOTTUM. — Idem q. Lot.

LOTTUS. — Mensura, idem q. Lothum. (A. 1532.)

LOTUM. — Semuncia, dupondius; *demi-once.* (*Tabul. S. Bertin.*) — Mensura vinaria, ut Lothum. (Id.)

LOTURA. — Aqua unde aliquid lavatum est; *eau qui a servi à laver quelque chose, lavure.* (*A. SS.*)

LOTUS. — Schedarum sortitio; *loterie.* (*St. Gen.*) — Quod domino feudi pro facultate alienandi feudum solvitur; *droit du seigneur dans les aliénations de biens*; *Vid.* Relevium et Laudimia. (A. 1400.) — Liquidorum mensura, ut Lothum. (*Tabul. S. Bert.*)

LOVA. — Machinæ bellicæ species, eadem q. Lupus.

LOVIA. — Pro Lobia, porticus.

LOUPA. — Idem q. Loppa.

LOUPUS. — Idem q. Lupus.

LOUVAGIUM. — Præstatio pro rei alicujus usufructu; *louage, location.* (A. 1300.)

LOYERUM. — Præmium, merces; *salaire, honoraires.* (A. 1303.)

LOYESTAS. — Pro Layeta.

LOYRUM. — Esca seu plumatile lorum, quo aves rapaces revocantur, Gal. *leurre*, unde accipitres et falcones *oiseaux de leurre* dicuntur. (Frid. II imp.)

LOZ. — Census, tributum, ut Lot. (*Cod. Autissid.*)

LOZAMENTUM. — Ædes, domus; *maison, habitation.* (Mur.)

LOZANGIATUS. — *Losenginis* ornatus; *losangé.* (A. 1363.)

LOZANIA. — Illusio, dolus; *tromperie, ruse, fourberie.* (A. 1059.)

LOZENGIA. — Rhombus, quadratum habens duos angulos acutos et duos obtusos; *losange.* (A. 1419.)

LOZTA. — Tributum, ut Leuda. (A. 1165.)

LUAIGE. — Locus vacuus domui ædificandæ aptus; *emplacement propre à bâtir une maison.* (A. 1236.)

LUBERNA. — Panthera: *panthère.* (*Ord. sup. art. Par.*)

LUBIA.—Pluvia; *pluie.* (Mur.)

LUBITUS. — Ut libitum: « Pro ipsorum *lubitis.* » (A. 1335.)

LUBRICAMENTUM. — Lubricitas; *lascivelé, excessive lubricité.* (*A. SS.*)

LUBRICARE.—Vacillare; *chanceler, branler.*

LUBRICE.—Effuse, prodige; *avec prodigalité.* (*A. SS.*)

LUBRICOSE.—Verbose, effuse; *d'une manière diffuse et très-prolongée.* (A. 1356.)

LUBRICUM.—*Lubricum carnis*, stuprum. (*Ord. reg. Fr.*)

LUBRICUS.—Impudicus, salax; *lubrique, lascif à l'excès.* (Joan. de S. Vict.)

LUCANAR. — Fenestræ genus: *lucarne.* (*Vet. Gl.*)

LUCANUM. — Forte idem q. Lucerna. (*Necrol. Rom.*)

LUCANUS. — Aurora; *le point du jour.* (*A. SS.*)

LUCARDILLUS. — Species carduelis; *tarin.* (A. 1333.)

LUCARIUS.—Luci vel silvæ custos; *garde-forestier.* (*A. SS.*) — Armorum faber; *armurier.* (*Vet. Gl.*)

LUCATUS. — Moneta Lucensis· *monnaie de Lucques, lucquois.*

LUCAUDIS.—Lapis Ægyptius quo fullones utuntur ad dealbationem pannorum; *argile à foulon.* (*Vet. Gl.*)

LUCCA. — Ludi genus: « Ad *luccas* ludere. » (*St. S. Fl.*)

LUCELLUS. — Feretrum; *cercueil, bière;* ol. *luseau, lusel.* (*Vet. Gl.*)

LUSEL.— Pro Libellus, charta qua prædium in emphyteusim conceditur; *bail emphythéotique.* (*Chart. Rav*)

LUCENSIS.—Species monetæ sic dicta ab Italiæ urbe, ut Lucatus.

LUCERNA. — Fenestra, sed proprie ea quæ in domus tecto est; *fenêtre, ouverture, lucarne.* (A. 1283.)— *Lucerna boeta*, lucerna quæ in majori pyxide, forte vitrea, quam *boetam* Galli dicunt accensa includitur, ne, dum plateis effertur, exstinguatur; *lampe allumée que l'on porte, enfermée dans une cage de verre, lorsqu'on porte le viatique aux malades.* (A. 1287.)—*Lucernæ*, oculi; *les yeux*: « Sit a Domino maledictus, et.... arreptus a diabolo currat, et a fronte *lucernis* careat. » (A. 979.) — *Lucernarum ascensio*, officium vespertinarum precum quod vespere occaso peragi solet, quando scilicet accenduntur lucernæ; *l'office de la prière du soir.*

LUCERNARIS.—*Lucernaris hora*, officium vespertinarum precum. *Vid.* Lucerna.

LUCERNARIA. — Fenestra, ut Lucerna. — Herba, verbascum; *molène.* — Officium vespertinarum precum, *Vid.* Lucerna.

LUCERNARIUM. — Candelabrum; *chandelier, candélabre.* (Pap.) — Officium vespertinarum precum, *Vid.* Lucerna. — Notione ignota: « Et inde per limitem, et per viam et *lucernaria* quæ sunt in eodem limite. » (*Bul. Bened. IX. PP.*)

LUCERNARIUS. — (Subst.) Qui ad lucernarium seu ad officium vespertinarum precum præest; *celui qui préside à l'office du soir.* (Ap. Mur.) — Qui tenet lucernam; *celui qui porte une lampe.* (Ap. Martin.) — (Adj.) Ad lucernam pertinens; *relatif aux lampes. Lucernaria devotio*, idem q. *Lucernarum ascensio; Vid.* Lucerna. (Uran. presb.)

LUCERNATUS. — Lucernis illustratus; *où il y a une ou plusieurs lampes.* (Tert.)

LUCERNULA.—Parva lucerna; *petite lampe.* (S. Hier.)

LUCENS. — Piscis genus, lucius; *brochet?* (Mich. Scot.)

LUCHA. — Lucta, luctatio; *lutte.* (*H. Nem.*)

LUCHAR. — Locus lavationi commodus; *lavoir.*

LUCHETUM. — Sera catenaria; *cadenas.* (*A. SS.*)

LUCIALIS. — Imus venter; *bas-ventre.* (*Vet. int. Mosch*)

LICIBILIS. — Aptus ut luceat; *lumineux.* (J. de J.)

LUCIBRUM. — Candela, luminare; *chandelle, lumière.* (*Vet. Gl.*)

LUCICOMUS. — Solis epitheton. (*Script. rer. Fr.*)

LUCIDABILIS. — Laudabilis, gloriosus; *digne de louanges,* (*Conc. Hisp.*)

LUCIDARE. — Lucidum facere, aperire, declarare, manifestare; *éclaircir, rendre clair, faire connaître*, etc. (J. de J.)

LUCIDARIUS. — Liber in quo multa elucidantur; *lucidaire* (titre d'un livre destiné à résoudre des questions embarrassantes.) (Ugut.)

LUCIFICARE.—Lucem facere, illustrare; *produire la lumière, éclaircir.* (*Vet. Gl.*)

LUCIFICUS. — Qui lucem facit; *qui produit la lumière, qui éclaire* (*Vet. Gl.*)

LUCIFLUUS. — Fluens luce; *d'où découle la lumière, lumineux.* (Prud.)

LUCIFUGA. — Avis genus; *fresaie.* (*Vet. Gl.*)

LUCIGNIVOLUS. — Idem q. Lichinus. (*St. Flor*)

LUCINA — Dies; *jour*: « Vix in undecim *lucinis* laborare poterant. » (Ap. Mur.) — « Sed dispensator qui pro tempore fuerit in eadem venerabili diaconia, id est quando *lucina* perficitur, in eadem diaconia pro remissione peccatorum nostrorum omnes diaconites et pauperes Christi, qui ibidem conveniunt, Kyrie eleison exclamare studeant. » (Ordo Rom.) Ubi forte legend. *litania*, vel potius *lucerna* aut *lucernarium*, officium vespertinum, nisi lucina idem sonet.

LUCINIUM. — Idem q. Lichinus. (*Vet. Gl.*)

LUCIPARENS. — Auctor lucis; *père de la lumière, qui donne la lumière.* (*Vet. Gl.*)

LUCISATOR. — Ead. notione. (Prud.)

LUCIUM.— Ventus secundus; *vent favorable.* (*Vet. Gl.*)

LUCIUS. — Ut Lucialis. (Mosch. Interp.)

LUCRARI. — Arare; *labourer.* (A. 1117.) —Nummos ponere in fenore; *placer l'argent à intérêt.* (A. 1305.)—Hinc *lucrari animam suam* dicebantur qui salutis suæ intuitu bona ecclesiis conferebant. (Ap. Olf.)

LUCRATURA. — Redditus terræ *lucrabilis* seu cultæ; *revenu, produit de la terre.* (A. 1185.)

LUCRIFACTUS. — Pecunia acquisitus; *acheté.* (A. 1162.)

LUCRIFICARE. — Lucrifacere; *gagner.* (Tert.)

LUCRIHABITUS. — Qui victus est et manus dedit; *celui qui a été vaincu et a mis bas les armes.* (Tert.)

LUCROSE. — Cum lucro; *avec gain, avec bénéfice.* (S. Hier.)

LUCRUM. — Redditus terræ arabilis; *revenu, produit d'une terre cultivée.* (A. 1056) — Multa pecuniaria; *amende judiciaire.*

LUCTATUS. — Pro præmio luctæ assignatus; *qui est désigné pour le prix de la lutte.* (A. 1372.)

LUCTIVAGUS.—Mœstus, luctuosus; *plein de tristesse, de deuil, d'inquiétude.* (Step. Afr.)

LUCTUARE.— Flere; *pleurer.* (J. de J.)

LUCTUOSA. — Hæreditas defuncti; *héritage, biens acquis par testament* ou *par hérédité après la mort du testateur.* (A. 813.) — Tributum quod in Hispania domino solvebatur e bonis vassalli demortui; *droit du seigneur sur les biens du vassal mort.* (Gars.)

LUCTUOSUM. — Ead. notione. (A. 670.)

LUCUBLANDUS. — Lucens blande. (J. de J.)

LUCUBRATIO.—Aurora, mane; *l'aurore, le matin.* (*A. SS.*)

LUCUBRUM. — Modicum lumen; *petite lumière, veilleuse.* (*Vet. Gl.*)

LUCULENSIS. — Idem q. Lucensis.

LUCULLUS. — Pro Loculus.

LUDARIUS. — « Quidam leprosus petiit ab eo eleemosynam, tum rex *ludarium* calvum et fulvum dedit in eleemosynis. » (*Vit. S. Aid.*) *Vervecem* interpretantur.

LUDATOR. — Musicus; *musicien, joueur d'instruments de musique.* (Ap. Rym.)

LUDERE. — Habere rem cum muliere; *avoir des relations avec une femme.* (*A. SS.*)

LUDIBILIS. — Aptus ludo vel ad ludendum. (J. de J.)

LUDIBRIS — Jocosus; *qui aime à plaisanter, gai.* (*A. SS.*)

LUDIBUNDA. — Adolescens; *jeune homme.* (Pap.)

LUDICRA. — Jocalia; *joyaux.* (Lamb. Ard.)

LUDILO. — F. lodix; *couverture piquée;* ol. *loudier.*

LUDIPEDIRE. — Ut Ludipilare. (A. 1354.)

LUDIPES.— Ludi genus in quo pila pede propulsatur; *Vid.* Choulla. (Id.)

LUDIPICATORIUS — Qui illudit ac decipit; *celui qui trompe.* (S. Aug.)

LUDIPILARE. — Ludipedem tractare; *Vid.* Ludipes. (Id.)

LUDIX. — Pro Lodix.

LUDRIA. — Lutra; *loutre.* (A. 1279.)

LUDUS. — Sors, caput; *principal.* (A. 1221.) *Ludus hastilucus*, hastiludium; *tournoi, joute.* (Ap. Mur.) *Ludus jocosus*, chorea; *danse.* (A. 1386.) *Ludus partitus*, idem q. *Jocus partitus; Vid.* Jocus.

LUEGA. — Idem q. Locale. (*St. Mass.*)

LUERE. — *Luere bannum*, edictum promulgare; *publier, promulguer un édit, un ban.* (A. 1136.)

LUGDUS.—Morbi species, morbus sacer; *épilepsie.* (A. 1249.)

LUGENTES. — Iidem q. Hyemantes, q. *Vid.*

LUGIUM.—Luctus; *deuil, tristesse, affliction.* (Comm.)

LUGOSITAS. — Ead. notione. (Pet. de Vin.)

LUGUBRARE. — Lugubres voces edere; *pousser des cris lugubres.* (*A. SS.*)

LUGUBRERE. — Lucubrare; *travailler pendant la nuit.* (S. xiii.)

LUGUBRITAS.—Luctus, molestia, ut Lugium. (*Conc. Hisp.*)

LUIDUS. — Vassallus, idem q. Leudes.

LUITIO. — Solutio; *payement.* (*Vet. Gl.*)

LUITORNIA.—Forte forum ubi merx lintea venditur; *marché aux toiles.* (*Redit. præp. Amb.*)

LUITRINUM. — Lectrum; *lutrin, pupitre.* (S. xiii.)

LUITUS. — Servi genus, idem q. Litus.

LULLARDUS. — Idem q. Lollardus.

LUMA. — Seu panni species. (A. 1281.)— Spina; *épine, ronce.* (S. Aug.)

LUMBARDA. — Corrupte pro Bombarda. (*Vet. Ch.*)

LUMBARE. — Cingulum circa lumbum; *écharpe dont on se ceignait les reins.* (Isid.)

LUMBARIUM. — Ead. notione. (*Vet. Gl.*)

LUMBATORIUM. — Ead. notione. (Id)

LUMBELLUS. — Dimin. a *lumbus*, seu imbrex porci; *longe de porc, échinée.* (A. 1270.)

LUMBO. — Idem q. Lumbare. (*Vet. Gl.*)

LUMBOLUS.—Ut Lumbellus. (A. 1148.)

LUMBULUS. — Ead. notione. (J. de J.)

LUMBUS. — Vertex, montis jugum; *sommet, point culminant d'une montagne.* (Mor.) —Perna porci, vel potius imbrex seu frustum e dorso, lumbis renibusque secta; *échinée de porc.* (A. 1203.)

LUMEN. — Luminare, cerei vel lampades ædis sacræ; *luminaire d'une église, ensemble des moyens d'éclairage d'un édifice sacré.* (Ap. Mad.) — Fenestra; *fenêtre, ouverture;* ol. *lumière.* (*Necrol. eccl. Par.*) — Lucerna; *lampe;* ol. *lumière.* (A. 1204.) — Forte *alumen; alun.* (*St. Rip.*)

LUMENTUM. — Nitrum; *nitre.* (Isid.)

LUMERA. — Lucerna, fax, lanterna; *lampe, torche, falot.* (*Mon. eccl. Aquil.*)

LUMERIA. — Ead. notione. (*Chr. Parm.*)

LUMIA. — Malum citreum; *limon.* (Hug. Falc.)

LUMIGENUS. — Ellychnium; *mèche, lumignon.* (*St. Stal.*)

LUMIGERA. — Lanterna, fax; *lanterne, falot.* (*Tract. de art. mil.*)

LUMIGERIUS. — Qui lumigeram portat; *porte-lanterne.* (Id.)

LUMINARE. — Candelæ, lucernæ ecclesiarum; *ensemble des moyens d'éclairage des églises, luminaire.* (*Vet. Gl.*) — Ecclesiæ vel piæ alicujus societatis fiscus; *caisse d'une église ou d'une association pieuse.* (A. 817.)— Funebris cereorum pompa; *luminaire des services pour les morts.* (A. 1517.)

LUMINARIA. — Lucerna; *lampe, lanterne.* (A. 884.) — Festiva ascensio cereorum, Gal. *illumination*, vel solemnis processio cum luminaribus. (*A. SS.*) — Ecclesiæ fabrica; *la fabrique d'une église.* (Pass.)

LUMINARIUS. — Æditus, procurator *luminariæ* in ecclesia; *fabricien, marguillier, administrateur;* ol. *luminier.* — *Luminarii* etiam dicti homines servilis vel libertinæ conditionis qui censum capitis in cera, vel certæ pecuniæ quantitate pro luminari exsolvebant, iidem q. CERARII.

LUMINATOR. — Æditus, matricularius ecclesiæ, ut LUMINARIUS. (*St. Synod. Clarom.*)

LUMINATUS. — Accensus; *allumé.* (A. 1366.)

LUMINIUM. — Ellychnium; *lumignon, mèche.* (Mart. *Anecd.*)

LUMINOSITAS.—Claritas, splendor; *éclat.* (A. 1274.)

LUMINOSITER. — Clare, palam; *ouvertement.* (*A. SS.*)

LUMINUM. — *Luminum festum*, festum Purificationis B. Mariæ Virginis; *la Chandeleur, 2 février.* (Pass.)

LUNA. — Nota chronologica veteribus chartis apposita. — Martyrologium post Primam in monasteriis recitari solitum, ubi lunæ quota dies sit annuntiatur. Hinc *lunam pronuntiare.* « Extra vero ecclesiam nusquam præsumat cantor nisi in capitulo *lunam* et breve pronuntiantes pronuntiare. » (*Stat. Ord. Præm.*)— *Luna incensa*, plenilunium; *la pleine lune.* (Cyr. Al.)

LUNALIS. —*Lunalis bipennis*, formam lunæ crescentis referens; *hache à fer en croissant.* (*A. SS. Ben.*)

LUNARE. — Locus in portu ubi naves fluctuantes servantur; *bassin à flot.* (A. 1090.)

LUNARIS. — Ead. notione. (A. 1090.) — Modus agri, quantum quis arare potest per mensem lunarem; *autant de terre qu'un homme peut en labourer pendant un mois lunaire.* (S. IX.) — *Lunares*, homines servilis conditionis, hinc forte dicti quod singulis *lunis* seu mensibus, operas domino præstare vel agros *lunares* dictos arare tenerentur. (*Inst. Vet. S. Aud.*)

LUNARITER. — Per menses lunares; *pendant les lunaisons.* (S. Eulog.)

LUNATICUM. — Modus agri, idem q. LUNARIS.

LUNATIM. — Ut LUNARITER.

LUNATIO. — Menstruus lunæ cursus; *lunaison, mois lunaire.* (*A. SS.*) — Dies lunæ; *lunaison.* (A. 1260.)

LUNATUS. — Forte pro *duratus.* (*A. SS.*)

LUNCHUS. — Lancea, hasta; *lance.*

LUNDA. — Ponderis genus apud Anglos; *poids chez les Anglais.*

LUNGERIA. — Idem q. LONGERIA.

LUNIGER. — Bos, a jugo vel cornibus, quod lunæ crescentis formam referant; *bœuf.* (And. Flor.)

LUNIS. — Menstruus lunæ cursus; *mois lunaire, lunaison.* (*Vet. Gl.*)

LUNONUS. — Pro *limonus*, ut videtur, temo; *limon, timon.* (A. 1235.)

LUNULA. — Speculum; *miroir.* (*Vet. Gl.*)

LUPA.— Lynx; *lynx.* (*Vet. Gl.*)

LUPANANS. — Lupanaribus deditus; *habitué des mauvais lieux, débauché.* (Ord. Vit.)

LUPANARIA.—Meretrix; *femme publique.* (*A. SS.*)

LUPANUS. — *Lupana femina*, ead. notione. (Commod.)

LUPARA. — Palatium regium Parisiis; *le palais du Louvre.* (Pass.)

LUPARIUS. — Canis ad persequendos lupos idoneus; *chien à chasser les loups.* (*Vet. Gl.*) — Qui lupos venatur; *qui fait la chasse aux loups, louvetier.* (Pass.)

LUPAX. — Luporum instar rapax, crudelis; *cruel comme un loup.* (Anast.)

LUPELLUS.—Parvus lupus; *petit* ou *jeune loup, louvat.* (A. 1239.)

LUPERA. — Ut LUPARA

LUPERCUS. — Instrumentum rusticum, forte ligo. (A. 1287.)

LUPERIA. — Locus ubi sunt lupi; *lieu où il y a des loups.* (*St. Arel.*)

LUPIA. —Morbi species; *tumeur enkystée, loupe.* (*A. SS.*)

LUPICELLUS. — Ut LUPELLUS.

LUPIFER. — Vexillarius cujus vexillum pictam seu acupictam lupi effigiem fert; *porte-étendard, porte-bannière.* (Pet. Diac.)

LUPONUS. — Lupus, figurate, pro vorax, belluo; *goulu.* (Barel.)

LUPPA. — Panni species apud Italos. (A. 1328.)

LUPUS. — Carcinoma, cancer crurum; *cancer, chancre, loup.* (A. 963.) — Harpagonis species; *harpon, machine qui servait, dans les siéges, à empêcher l'effet des coups de bélier.* (Mur.) —Piscis genus; *loup de mer.* (*Vet. tract. de pisc.*) — Vela nigra sic dicta quod, ut lupus, occulte incedit navis cum illa; *voile de navire teinte ou peinte en noir.* (*Vet. Gl.*)

LUQUERNA. — Fenestra; *lucarne, fenêtre;* ol. *luquenne.* (Ap. Bassel.)

LURDUS. — Spurcus, impurus, vel potius stolidus, quomodo Galli *lourdaud* dicunt. (Land. de S. Paul.)

LURICA. — Pro LORICA.

LURICATUS. — Pro LORICATUS.

LURIDATUS. — Squalidus, luridi coloris; *sali, souillé.* (Tert.)

LUSCINUS. — Luscinia; *rossignol.* (*Vet. Gl.*)

LUSCUS. — Strabus; *louche.* (Athel.) — Color minus fulgens; *couleur sombre.* (A. 761.)

LUSDI. — Corvatæ species : « feminæ eorum trahent bidentes et habebunt mesgo cum bercariis; et unaquæque operabitur, l. *lusdi* post festum S. Michaelis usque ad tempus quo incipiet trahere oves. » (*Chartul. SS. Trin. Cadom.*)

LUSORES. — Falsi testes; *faux témoins.* (*Vet. Gl.*)

LUSORIÆ. —Navigiorum bellicorum species; *petites galiotes armées en guerre destinées à la garde des côtes.* (Cod. Th.)

LUSORIE. — Irridendo; *en se jouant, en se moquant.* (*Script. rer. Fr.*)

LUSORIUM. — Theatrum, sedes ludorum ubi ludi fiunt; *théâtre, lieu où se font les représentations dramatiques.* (Salv.)

LUSTER.—« Vicus Lejulensis... a Corduba distat quinque milliarios *lustros.* » (S. Eulog.) Ubi Ambrosius Moralis viginti milliaria innui ait.

LUSTICIUM. — Mulctra seu vas in quo mulgetur lac; *vase à traire le lait.* (*A. SS.*)

LUSTRAMENTUM. — Purgamentum et locus in quem purgamenta fœtoria ejiciuntur; *immondices, saletés, et lieu où on les jette, voirie.* (Digest.) — Quod ad voluptatem incitat; *ce qui excite à la volupté.* (Id.)

LUSTRARE.— Illustrare, ornare; *décorer, enjoliver, embellir.* (Jac. Card.) — Initiare; *commencer, admettre, initier.* (*A. SS.*)

LUSTRUM. — Fenestra; *fenêtre.* (Jac. Card.) — Annus; *année.* (Frideg.)

LUSUM. — Lusus, ludus; *jeu, divertissement, ébats.* (Pirm.)

LUSURIA. — Jus utendi aliqua re; *droit de jouir d'une chose, usage.* (Lob. *H. Brit.*) — *Lusuriæ*, idem q. LUSORIÆ.

LUSUS. — Frater mariti; *beau-frère de la femme.* (*Vet. Gl.*)

LUTA. — Pro LUCTA. (A. 1399.)

LUTATOR. — Pro LUCTATOR. (A. 1399.)

LUTANA. — Testudo. cithara; *luth.* (*A. SS.*)

LUTANISTA. — Citharista; *joueur de luth.*

LUTER. — Concha, cantharus aquarius, lavatorium; *bassin, réservoir, lavoir.* (Pass.) — Baptistorium; *baptistère.* (*Vet. Cod.*) — Animal amphibium, idem q. LUTRA. (Walaf. Strab.)

LUTEUS. — Species vasis, idem f. q. LUTER. — Piscis genus, idem q. LUCEUS.

LUTHERIUM. — Straguli lectarii species; *couverture piquée, courte-pointe;* ol. *loudier, lodier.* (Ord. Vit.)

LUTHIAMEN. — Linea pulvinaris tegumina; *taie d'oreiller.* (Rym.)

LUTIUS. — Idem q. LUCEUS.

LUTOR. — Qui insolat seu pannos aliave soli exponit ut siccentur vel albescant; *blanchisseur, celui qui s'occupe du blanchiment du linge.* (*Vet. Gl.*)

LUTRA. — Animal amphibium quod κύνα ποτάμιον vocat Ælianus; *loutre.* (Bed.)

LUTRIA. — Ead. notione. (A. 1014.)

LUTRINUS. — Ead. notione. (A. 808.)

LUTULENTIA. — Fetiditas, sordiatio; *ordure, boue.* (J. de J.)

LUVELLUS. — Pro LIVELLUS.

LUX. — *Lux Dei*, dies Dominica; *dimanche.* (B. de Amor.)

LUXIARDUS. — Dignitatis genus apud Genuenses; *nom d'un magistrat génois.*

LUXORIUS. — Pro LUSORIUS. (*Gest. Hug. Cen. episc.*)

LUXURIA. — Stupri peccatum; *péché de luxure.* (Pass.) Nuncupatur *luxuriæ concubinaticæ*, in Conc. Meldensi.

LUYTA. — Pro LUCTA. (A. 1503.)

LYCISCA. — Genus canum jubis implexis villosum atque fortissimum; *chien de garde, chien-loup.* (*A. SS.*)

LYDA. — Idem q. LEUDA.

LYMPHARE.— Adaquare, lympham præbere; *pourvoir d'eau, donner de l'eau.* (*A. SS.*) *Lymphare vinum*, vinum lympha seu aqua diluere; *mettre de l'eau dans le vin.* (*A. SS.*)

LYPSANUM. — Reliquiæ sanctorum, ut LIPSANA.

LYRCUS. — Pro *lupus*, a Gr. λύκος. (*Vit. S. Winwal.*)

LYRIDES. — Pro COLLYRIDAS. (*A. SS.*)

LYRIZARE. — Lyram pulsare; *jouer de la lyre.* (Falcon.)

LYTÆ. — Qui tribus annis legum studio impensis quartum adjungebant; *étudiants en droit qui, ayant rempli leurs trois ans de cours d'études, y ajoutaient une quatrième année pour se perfectionner dans la connaissance des lois.* (Just.

LYTRUM.—Pretium redemptionis. (*Ann. Ben.*)

M

M. — Littera numeralis quæ mille denotat. Eidem litteræ si recta linea superaddatur ($\overline{M}$), mille millia significat.

MAAGIUM. — Præstatio, ut videtur, pro facultate exscindendi in silva arborem maialem; *droit à payer pour avoir la permission de couper le mai; Vid.* MAIUS.

MAAGNEYA. — Familia, domus; *famille, maison;* ol. *maignée, mesnie*, etc. (A. 1316.)

MAALMAN. — Saxonibus, homines famulatum, servitium facientes, tributi obnoxii. etc.; *maalman*, nom d'une classe de personnes dont la condition n'est pas bien connue.

MAANELLUS. — Campana mediocris; *petite cloche;* ol. *moinel, moineau.* (A. 1235.)

MAB. — Filius, idiomate Armorico; *fils* en bas-Breton : « Rivallon *mab* moab. » (*Tabul. Kemp.*)

MACA. — Pera; *poche, besace, gibecière;* ol. *macaut.* (Men.)

MACAGNATUS. — Pro MAGOGNATUS. (Mur.)